
3 1761 08116940 1

LUMÍR.

ČASOPIS BELLETRISTICKÝ.

ROČNÍK VII. 1879.

REDAKTOR

JOS. V. SLÁDEK.

V PRAZE.

KNIHTISKÁRNA MILITKÉHO A NOVÁKA. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

OBSAH.

Básně.

Původní.

Strana

Até. *Eduard Stožický* 278
Ballada. *Jan Neruda* 30
Ballada štědrovečerní. *Jan Neruda* 545
Ballada ze vsi. *Jaroslav Vrchlický* 385
Ctirad. *Julius Zeyer* 1 17 35
Česká ballada (autograf). *Jan Neruda* 241
Dva mučenníci. *Adolf Heyduk* 65
Jan Roháč z Dubé. Drama. *Miroslav Krajník.* (Ukázka I. jednání) 210 228
Jaro. *Jan Červenka* 523
Jaro. *J. V. Sládek* 159
Jsme jako ptáci. *Jan Červenka* 523
Chmurné jitro. *K. Leger* 169
Kníže Ivan. *Karel Leger* 533
Kouzlo jara. *L. Tesař* 278
Krajina. *K. Leger* 58
Láska. *Fr. Ulrich* 278
Letní večer. *Fr. Stupecký* 278
Lilita. *Jar. Vrchlický* 9
Matce. (Autograf.) *Adolf Heyduk* 353
Matka. *J. V. Sládek* 340
Medusa. *Fr. Kvapil* 278
Moloch. *Jar. Vrchlický* 565
Motiv štědrovečerní. *Jan Neruda* 560
Mythus o víně. *Jar. Vrchlický* 193 209 227
Na břehu. *Jan Červenka* 277
Nad tůní. *Fr. Kvapil* 23
Na dvě antické masky tragoedie a komoedie. *Jaroslav Vrchlický* 54
Na Helfenburku. *Otakar Mokrý* 100
Na hřbitově. *J. V. Sládek* 303
Na kraji lesa. *Jan Červenka* 277
Narcis. (Autograf.) *Jaroslav Vrchlický* 401
Nevěsta. *Em. Miřiovský* 147
Nezouřej *Jan Červenka* 527
Nic nejsem víc nežli ta růže. (Facsimile rukopisu). *V. Hálek* 497
Novicka. *Aug. Mužík* 467
Peire Vidal. *Jar. Vrchlický* 321
Píseň drozda. *Fr. Kvapil* 169
Pod balkonem. *Otakar Mokrý* 327
Poesii. *J. V. Sládek* 570
Pomsta. *Jar. Vrchlický* 133
Pomsta gnomů. *Jar. Vrchlický* 81
Pozdrav do vlasti. (Autograf.) *Boleslav Jablonský* . . 305
Probuzení. *J. V. Sládek* 10
Prvního května. *F. Ulrich* 58
Přede dnem. *Adolf Heyduk* 438
Romance. *Jan Neruda* 14
Slzy révy: Dcera potopy. Dar Šalamounův. Lacrymae Christi. Stylites. Víno písní. Zas nová píseň. Sen budoucnosti. Víno duchů. *Jar. Vrchlický* . . 504 505
Socha u lesa *J. V. Sládek* 543
Spravedlnost. *Julius Zeyer* 206
Stezka v sluji. *F. Kvapil* 59
Studna. *Jiří Tilšer* 539
Štědrý večer. *Fr. Chalupa* 554
Talmudská parabola. *J. Vrchlický* 453
Thamyris. *Fr. Chalupa* 121
Tma. *Jan Červenka* 523
To jsi nikdy necítila. *Aug. Mužík* 279
Ty též. *J. V. Sládek* 96
Ugo Bassi. *Jan Neruda* 369
U okna. *Lad. Tesař* 170
Uschlá růže. *Lad. Tesař* 575
Vějíř. *Fr. Kvapil* 427
Věštba. *Otakar Mokrý* 536

Strana

V pekle. *J. V. Sládek* 512
Vrby nad potokem. *Vítězslav Hálek* 433
Z básní Aug. Mužíka: Na měsíc. Nezemřela ale spí. Vlašťovky 410
Z cyklu ballad „Vodník“. *Lad. Quis* 289
Zima na přívozu. *Alois Škampa* 58
Zimní host. *Alois Škampa* 169
Z pozůstalých básní Fr. Lad. Čelakovského: Mějme se rádi. (Facsimile rukopisu.) Ballada. Kozácká. Zlomek 257
Z pozůstalých „Nápisů“ Jana Kollára 258
Z „Prostých motivů“ *Jana Nerudy:* Čtenář. Hodiny. V podzimi. Jen do hrobu! 20
II. S jara. Počátek — Konec. Mládenecká 177
III. Má poesie. Potlouklo. Motiv zimní 513
Z veršů: Volnost. Smíření. Křemel. Bitva u Clontarfu. Píseň. Přání. *J. V. Sládek* 481

Přeložené.

Hra atomů. *H. Cazalis.* Přel. Jar. Vrchlický 448
Růže. *F. Freiligrath.* Přel. Jar. Vrchlický 319
Z Danteovy „La vita nuova“: Sonety. Ballata. Přeložil J. Vrchlický 476
Z básní Alfreda Tennysona: Láska a smrt. Pustý dům. Umírající labuť. Truchlozpěv. Ballada o Orianě. Přel. J. V. Sládek 161
Ze sonet *Giuseppe Giustiho.* Přel. J. Vrchlický . . . 63
Z knihy *Viktora Huga:* „Nejvyšší slitování“: Což domníváte se. Ku světlu pochodně. Jan Hus. Přel. Jar. Vrchlický 113
Z pozůstalých básní *Sigmunda Krasińského:* Ty ptáš se mne. Duchům při světle měsíce. Roma. Přel. Fr. Kvapil 344
Z nové poesie dánské. *Karel Ploug:* Tys přišla. *Holger Drachmann:* Co vlny zpívaly. Na lodi. Loučení v podzimi. Přel. J. V. Sládek 185
Z nové poesie francouzské:
I. *Maurice Bouchor:* Babylonská věž. Přel. Jar. Vrchlický 295
II. *Theodor de Banville:* Loys. Slepý. Matce. Přel. Jar. Vrchlický 360
Z nové poesie německé. *Felix Dahn:* Tři sestry. Sir Astolf. *Friedrich von Schack:* Hvězdná noc. Přel. J. Vrchlický 216
Z nové poesie polské:
I. *J. S. Chamiec:* Kariatyda. Sami. Eheu! Reliquie. Přel. *F. V. Kvapil* 108
II. *Vlad. hrabě Tarnowski:* S Homérem pod břízou. Když jitro žití. Gemma. *Leonard Sowiński:* Perly a písně. Geniovi. Přel. F. Kvapil 108
III. *Adam Asnyk:* Torsu Psyche od Praxitela. Přel. Fr. Kvapil 388
Z nové poesie severoamerické:
I. *Thomas Bailey Aldrich:* Metempsychosis. Přel. J. V. Sládek 135
II. *J. Bayard Taylor:* Gabriel. *David L. Proudfit:* Lesní ženy. Přel. J. V. Sládek 424
Z nové poesie srbské:
I. *Lubomir P. Nenadović:* Z mořských písní. Naproti. *Janičije Kostić:* Letní jitro. Přel. Lad. Tesař 247
II. *Jovan Dragašević:* Zvyk. Zloba vína. *Jovan Grčić-Milenko:* Po dešti. Posvátný okamžik. Horská skizza. Též její syn jest žákem. Bolná vzpomínka. *Đuro Jakšić:* Večer. Sonet. Přel. L. Tesař . . . 377
Z nové poesie ruské:
I. *A. Solovjev:* Před bouří. *V. Mjur:* V stepi. *A. Archangelský:* Vanka. Přel. Fr. Chalupa . . . 139
II. *A. Goleniščev-Kutuzov:* První hřímání. S jarem. Mně řekli zapomeň… *Jakov Petrovič Polonskij:* Srdce moje — pramen. Večer. Přel. B. Justova 310 311

Strana

III. *P. Kovalevskij:* Šeřík. O útlé dítě čarovné. *T. Nikolajevič Tjutčev:* Vodotrysk. Přel. Božena Justova 489
Z nové poesie vlašské:
I. *Emilio Praga:* Terza rima. Rozhovor. Satan a láhev. Brianza. Ještě jedna píseň na měsíc. Sloky. Přel. Jar. Vrchlický 151
II. *G. Prati:* Cid. *Lorenzo Stecchetti:* Sonet. Květ s plotu. Přel. Jar. Vrchlický 329
Ze starší poesie italské:
I. *Vincenzo Monti:* Na smrt Jidáše 383
II. *Michelangelo Buonarroti:* Ze sonetů. Z nápisů. Přel. J. Vrchlický 265
Z nové poesie španělské. *José de Espronceda:* Bacchická píseň. *Juan Valera:* Na smrt dívky. *José Zorilla:* Zpěv východní. Přel. Jan Červenka 284
Ze staré poesie španělské. *Juan del Encina:* Ve vězení. Přel. Jan Červenka 523

Romány a povídky.

Amanita. *Fr. Herites* 529
Bílý vid. *Fr. Herites* 465
Bratři a sestra. *Fr. Herites* 49 73 85
Darija. *Julius Zeyer* . . . 337 353 369 386 402 417
Deset minut. *Jan Lier* 14
Ethiopská lilie. *J. Arbes* 259 273 290 306 322 345 361 374 397 407 425 438 456 472 491 505 518 539 555 571.
Chiromantie. *Fr. Herites* 177
Lásky bol. *Jan Lier* 6
Miniatury. *J. Arbes* 19
Nevěstu za českou korunu. *Václav Beneš-Třebízský* 225 242 266 280 296 313
Otcové. *Fr. Herites* 311 328
Šafír císařovny Eudokie. *Bedřich Frida* 433 449 467 489
Šafránové šaty. *Jan Lier* 59
Špatní lidé. *Jan Lier* 392
Teréza Manfredi. *Jul. Zeyer* 97 114 129
Vánoční povídka. *Julius Zeyer* 546 561
Vlasta. *Jan Lier* 482 498 513 536 552 567
V osamělém ouvoze. *J. Arbes* 30
V „Pekle". *Alois Jirásek* 145 163 183 198 218 232 248
V říši mrtvých. *Polykarp Starý* 194
Zaváté listy. *Sofie Podlipská* 33 55 69 88 103 121 136 153 167.

Články vědecké, kritické, zábavné atd.

Aesthetika při stole. *R. E. Jamot* 516
Anna Lucemburská, králová anglická. Dr. *Jar. Goll* . . 117
„Báby" i „Baby". Studie *Jana Nerudy* . . . 3 23 41
Benzoan sodnatý a tuberkulosa. Dr. *J. Thomayer* . . 470
Biblická svatba. Dr. *J. Košut* 100
Capitol. Obrázek z Říma. *Josef Wünsch* 255
„Domostroj". *Edv. Jelinek* 133 150
Dýchání rostlin. *Jan Kotler* 245
Dva husitští biskupové. Dr. *A. Rezek* 21 87
Fibich Zdeněk. *Em. Chvála* 533
Forum. Obrázek z Říma. *Josef Wünsch* 303
Ischia. Cestopisný obrázek. *Jos. Wünsch* 335
Humor v „Božské komedii". *Jar. Vrchlický* 67
Karel Darwin. Dr. *J. Vejdovský* 148
Kresby z Paříže. *R. E. Jamot:*
Komedianti 165
Noviny a jich vnady 196 235
Pobožnost v Notre-Dame 279
Prodavači a jich nápisy 308
Lecont de Lisle. *Jar. Vrchlický* 435
List z martyrologie českých knih. *Josef Truhlář* 127 142
Michal Petrovič Pogodin v Polsku a v Čechách. *Edv. Jelinek* 485
Moderní alchymie. Dr. *Milan Nevole* 9

Strana

Naegeli. *R. E. Jamot* 59
O hudbě taneční. *E. Chvála* 52
O poesii Arabů před islamem. Dr. *J. Košut.* 275 293 324 390 405 421
O žárlivosti. *R. E. Jamot* 565
Phidias, Myron, Polyklet. Dr. *Mir. Tyrš* 181 213 262 341
Sněm o zachování českého jazyka r. 1615. Dr. *Antonín Rezek* 443 453
Vilenská mládež. *Edvard Jelinek* 356
Z denníku ruského Čecha. *Jaroslav Červinka* . . 501 549

Povídky přeložené.

Bláznivý Guttorm. *Krištof Janson* 202
Decamerone. *Paul de Saint-Victor* 377
Dědička na březích Rhony. *Louisa Pène Siefert* . . 91
Dědička Red-Dogská. *Bret Harte* 221 237
Dobrodružství na statku. Z ruského od *V. S.* . . 109 124
Dobrý lov. *Pedro Antonio de Alcaron* 140
Dvě růže. *Phil. Audebrand* 399
Examinator. *H. Gréville.* Přel. B. Frida . . 252 269 285
Charmagaria. *Simon Boubée.* Přel. B. Frida . 11 26 44
Chrpové šaty. *Grenville-Murray* 431
Giovanni. *Enrico Castelnuovo.* Přel. B. Frida . . 508 523
Manuel Menendez. *Edmondo de Amicis.* Přel. B. Frida 365 380
Mechová růže. *Grenville Murray* 496
Mlynář. *Henry Gréville* 445 460 477
Normandská idylla. *André Lemoyne* . . . 299 315 331
Paprslek slunce. *Enrico Castelnuovo* . . . 156 170 186
Pierre Laurier. *Jean Richepin* 350
Portrait Rosetty. *S. Boubée* 271
Pro dobrou věc. *Jean Richepin* 76
Rekvisicionář. *H. de Balzac* 410
Sňatek z mody. *Grenville Murray* 512
Spiritus indocilis. *Enrico Castelnuovo* 427

Drobné črty feuilletonní.

Cigáni. *Paul de Saint-Victor.* 415. — Česká hudba. *Em. Chvála.* 191. — Dedikace. 448. — Japonská národní poesie. 384. — Kosti Danteovy v Ravenně. Ze studií *Karla Witte.* 319. — Nero. 543. — Pařížanka v XVIII století. 367. — Proslulí cestovatelé před dobou Kristovou. 190. 239. — Předchůdce vědeckých spisů přírodovědeckých v Čechách. *J. Mirný.* 111. — Sloky: Vytečníci. Každý po svém. Prozřetelnost. *J. S.* 112. — Snubní prsteny. 463. — Sňatek z mody. 512. — Tažné ptactvo. 174. — Ukázka z francouzského spisu o české literatuře. 223. — Ukázka z poesie statisticko-chemicko-hospodářské. 176. — Žlutý pes. Z *Grenvillea Murraye.* 79. — Žofínský salon. *Jan Lier.* 206.

Zprávy literární a umělecké.

Homerova slepota. 16. — Německá poesie r. 1878. 32. — Mythy. Básně *Jar. Vrchlického.* 47. — Nalžovský. Román *Sofie Podlipské.* 63. — Emilio Praga. 64. — Nové skulptury v Olympii. 64. — Dějepis všeobecný. Pořádá Dr. *Jos. Emler.* 96. — Paměti Mikuláše Dačického z Heslova. Upravil Dr. *Ant. Rezek.* 96. — Poselkyně starých příběhů českých. Sepsal *Jan Beckovský.* Upravil Dr. *Ant. Rezek.* 96. — La pitié suprême. Od *V. Huga.* 112. — Don Juan Valera. 144. — Básník na cestách. 160. — Alfred Lemarchand. *Lucien Paté.* 160. — Dizionario biografico degli scrittori contemporanei. Sestavuje *Angelo de Gubernatis.* 175. — Česká hudba r. 1878. 191. — Romanetto *J. Arbesa.* Díl II. 208. — Básně *J. Jiřího. Kolára.* 240. — Kritika a kritikářství. I. 256. II. 288. — Za svobodu. Od *J. Holečka.* 256. — Dr. Frant. Novotný. 304. — Dr. Ceyp z Peclinovce. 384. — Japonská národní poesie. 384. — *Emil Zola:* Mes haines. 416. — *Tomkův* „Jan Žižka". 463. — Historie literatury české od *K. Tieftrunka.* 464. — Hlas z kruhu výtvarných umělců. 464. — Dědův odkaz od *Adolfa Heyduka.* 480. — Almanah české omladiny. 480. — Eklogy a písně od *Jar. Vrchlického.* 544. — Slovo o vzájemnosti českopolské. 560. — Angličan o Češích. 575.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. — 10. ledna 1879. — ČÍSLO 1.

Ctirad.

Báseň *Julia Zeyera.*

Zpěv první.

Když slunce za mlhavé hradby hor
jak zmírající vítěz zapadlo,
a na východě z fialových par
stříbrný štít se luny vynořil,
když snivý soumrak z lesů úkrytu
v kraj širý vznášel se, předchůdce hvězd,
tu odvrátil kmet Dobrovoj svůj zrak
od dřímajících luhů s povzdechem.

Byl dlouho, dlouho dumal. Minulost
se duši jeho zjevila co sen,
sen blahý, zlatých upomínek plu.
Tím chmurnější se zdála přítomnost,
svět hrozil utonouti v víru běd.
Dnes zalétla na bílý kmetův dvůr
zvěst děsivá o děvách bojovných,
o velkých činech Vlasty vítězné.
Jak mřelo srdce jeho lítostí,
když uslyšel, jak stolec Přemyslův,
tak mocný kdys, se chvěl, když uslyšel,
jak ruka smělá, zbojná, vražedná
se proti Vyšehradu zvedala,
by Libušino zlaté sídlo v rum
a v popel obrátila rouhavě.
A ruce jeho byly bez síly,
a slza byla vše co skytnout' moh',
když Přemysl, kdys věrný jeho druh,
jej volal na pomoc v svém neštěstí.
Zabalil tvář a vzdychl z hluboka.

Tu zašeptal mu v srdci tichý hlas:
„A chrabrý Ctirad, syn tvůj přemilý?"
Kmet vyjel jako hrotem dotknutý.
„Ne, bozi, ne!" zaúpěl polekán,
a jak by vyčítavým pohledům
těch zlatookých hvězd uniknout chtěl,
jež tiše scházely se na nebi,
odkvapil rychle s věže cimbuří
a spěchal v krásně vystavenou síň,
síň z dubů ozdobenou řezbami.

Tam potkal v plné zbroji Ctirada.
„Co znamená ta zbroj, Ctirade můj?"
tak chvějícím se hlasem zvolá kmet,
„což vloudil vrah se za šera v můj dům,
neb táhne nepřítel na bílý dvůr,
by spálil jej, a stáda odehnal?"

A chrabrý Ctirad takto odpoví:
„Nevloudil vrah se za šera v tvůj dům,
netáhne nepřítel na bílý dvůr,
však Děvín zvedá hrdé témě své
naproti Vyšehradu zlatému,
a bohatýry kácí Vlastin meč,
jak kosa květnou trávu v podletí!"

„Stůj!" velí kmet a brání rekovi,
by dále šel; pak nutí jej, by sed'
na kůži medvědí, jež pokrývá
dvě křesla u krbu, kde Praboha
a Báby zlaté modly velebné
se na posvátném místě šerem skví.

Zrak kmetův těkal dlouho po stěnách,
kde světlo louče stíny plašilo,
kde lebky turů, losů, medvědů
se čmoudem šklebily jak příšery,
pak vrátil se na Ctiradovu tvář,
a otec takto k synu promluvil:

„Ó synu můj, než kvapná noha tvá
práh překročí, pod kterým skřítkové
a hůžci ochranní mé rodiny
a duše milých předků klidně dlí,
slyš dřív, co řeči káže povinnost,
a jednej pak, jak srdce povelí! . . .

Když ještě přebývala mohutnost
a jará síla reka v údech mých
tak vetchých teď, tu jednou stalo se,
že lovem unaven jsem usínal
na místě tom, kde právě sedíme.
Tu buší rány jako hromové
na vrata dvorce; spěchám otevřít. —
Pod nočním nebem, hvězdně kmitavým,
zřím Truta, bohatýra slavného.
O modrý štít svůj opřen, v ruce mlat,
kol beder tmavou řízu stál jak dub,
na bílou, nahou hruď mu padaly
jak hadi temné vlasy spletené,
a v pravém uchu hořel drahokam
mu zeleně jak lesem poledne.
Ten drahokam byl darem Kašiným,
byl odměnou za vzácnou bylinu,
již Trut jí vydobyl v těch krajinách,
kde světu konec jest. Tam siná mha
po černých, zmrzlých bažinách se plouží,
lid měnívá se v šeré vlky tam
a těká nocí, strašně vyjící,
a hlídá stříbrný ten čarokvět,
jenž z modrých sněhů pučí při luně.
Tu bylinu přinesl Kaši Trut,
a odměnou ten byl mu drahokam. —

„Ó Trute můj!" tak zvolám radostně,
„buď vítán v bílém dvorci otců mých!"
Trut nehne sebou, hlasem hlubokým
jak potoka když padá v bezedno,
tak odpoví na moje vítání:
„Mlat vezmi svůj a štít a se mnou pojď!"
Já šel, a Trut mne vedl mnohý den
a mnohou noc přes řeky, slatiny,
skrz lesy umrzlé a pustiny
do lůna čnících Krakonošských hor.
Noc byla mrákotná jak Morana,
když v hlubokou jsme vešli kotlinu,
však s nejvyššího štítu strmých hor
cos šlehalo jak požár obrovský,
až sněhy rudě zářily co krev.
„Jsme u cíle!" teď ke mně pravil Trut,
„na štítu hory zuří lítá saň,
já přišel proto, bych ji zahubil."
Pak vyňal s ucha Kašin drahokam,
jenž zeleně jak lesem poledne
mu v náušnici hořel jiskrně.
„Zde vezmi," pravil, „budeš strážcem [mým.
Cokoli stane se, můj druhu, necouvej.
Ten lepokam zabrání příšerám,
by v sněhu po šlápějích kroků mých
se neploužily za mnou po stezce,
a sani nepomohly proti mně."

Já konal vše, jak Trut mi přikázal:
Když měsíc náhle pronik' černou noc,
tu pozvedl jsem k němu lepokam,
a dlouhý paprslek, jak zlatý šíp
pad' na okraj a prošel hranolem
a chvěl se zelenavě přes cestu.
Teď zahvizd' vítr ostře, zaskučel,
a příšery se hnaly se všech stran.

Mně vlasy ježily se na hlavě,
však srdce moje nezachvělo se.
Jak šeří vlci, zimou zmoření,
tak hnaly příšery teď útokem
na cestu skalnatou, kde hluboká
se kroků stopa v sněhu modrala.
Však kosý onen luny paprslek
byl pevnější než hradba kamenná,
a kňučíc, vyjíc jako smečka psů,
vždy tlupa příšer znovu prchala.
A s chlumu hory řvala lítá saň
jak hrom, a rány mlatu duněly
na šupinaté tělo ještěra
jak řítící se v propasť balvany.
Ryk divoký se nocí rozlehal,
a horstvo chvělo se v svých základech,
a hrůzy plná, hromná ozvěna,

ta hučela až k mrakům šklebivým
a probouzela lesy, ptactvo, zvěř,
by šum a skřek a děsný vytí jek
v nesmírnou vřavu boje vmísily.
A luna plula tiše ve výši
nad směsí černých, bohopustých skal,
až náhle velký mrak ji pohltil: —
tu shas' na sněhu pablesk zelený,
a volná byla dráha příšerám.
Však bylo pozdě pro jich lítý vztek,
neb Trut co vítěz přicházel již v dol.
Na štítu nesl hlavu ještěra,
a v ruce třímal kámen vydutý.

„Zde pij!“ přikázal, „krví ještěří
zrak duše zostří se a vnímavost,
a mnohé co je tajné v přírodě,
to zjeví se nám nahlým vnuknutím,
když dračí krev nám v žilách mocně víe.“

Já napil se z dutého kamene,
a na to rozloučil se se mnou Trut.
Šel k Vyšehradu, k dcerám Krokovým,
já lesy hledal cestu k domovu.

Hned uslyšíš, jak měla dračí krev
v mých žilách náhlý, divný účinek.
Když první den po boji se saní
byl na západě v zlaté záři shas',
a obloha se mraky potáhla,
tu stalo se, že bludná dráha má
mne k myslivému hvozdu zavedla.
Strom každý stál jak dávný bohatýr,
jenž v tmavé říze celý zahalen
nad minulostí dumá truchlivě.
Na haluzích se jíní třpytilo
a modrý sníh kryl hrby kořenů,
a šerem mihala se plachá zvěř.
Šum stromů, střásajících sněhu tíž,
zněl náhle mi jak lidská rozmluva,
a slyšel jsem, jak smrku pravil smrk:
„Co hledá Héla mezi námi zde,
ta lepá polednice bělostná?“
„„Tká závoj pro Libušu čarovný,
a z paprsků jí kuje korunu.““

Než stromy domluvily, zazněl hvozd
tak čarovným, tak sladkým voláním,
že srdce moje slastí bušilo,
a přec se hrůzou chvělo zároveň.
Hlas hvozdem znějící byl sladký sic,
přec ale příšerný jak lunná noc,
a hromový jak jasný kovu zvuk.

Když umlk' hlas, zamihla Héla se
jak bílá labuť mezi stromovím;
na dlouhou větev dubu usedla,
a třásla z temných vlasů třpytný sníh,
pak zatřepala hbitě křídloma
a uletěla s divým voláním.

Já hledal Hélu v lese myslivém,
a její hrůzyplný, sladký hlas,
jenž neodolatelně vábil mne,
byl nápomocen mému hledání.
Já našel Hélu v sluji hluboké:
tam plál jak slunce oheň veliký,
a stěny třpytily se hvězdami,
a modré květy kvetly na stropě,
a měkký mech a douška mateří,
ty lože polednice tvořily.
Na loži tom byl závoj rozprostřen,
u ohně kula Héla korunu,
a končila již článek poslední.

„Co robíš zde, ty lepá příšero?“
Tak zvolal jsem, a Héla vzpřímí se.

„Zde tkám a kuju,“ klidně odpoví,
pozvedne závoj pak a korunu,
a prohlíží své dílo bedlivě.

Mně bylo tak, jako bych zemřít měl,
však smrtí sladší žití samého.
Já učinil tři kroky k ohni blíž
a Héla odložila práci svou
a zasvítila na mne pohledem.
Noc hvězdná linula ze zraků těch,
lesk líce bělejší byl nežli sníh,
a vonné kadeře jak bystřice
se temně s ramen k nohoum hrnuly.
Když usmála se, byl jsem šíleným,
vír divé rozkoše mne uchvátil,
a měkké lůžko z doušky mateří,
se stalo lůžkem náhlých snoubenců . . .

Když slunce ze spánku mne zbudilo,
byl v jeskyni jsem sám. Já rychle vstal
a hledal Hélu marně volaje
po bohopustém lese myslivém.

Dva měsíce jsem čekal v jeskyni
a štkal a zoufal si a doufal zas,
když ale nikdy více nepřišla,
tu vyhledal jsem otců bílý dvůr
a pojal ženu a žil klidně s ní,
a upomínka na les myslivý,
kde bílá Héla s stromů volala,
ta stala se mi mhavým, matným snem.

Však jednou v poli, v pravé poledne,
když kolmé slunce jako žhavý štít
své paprsky na zemi deštilo,
zřím náhle lepotvárnou ženštinu
od temena do paty halenou
do běloskvoucích, vlečných závojů.
Mne mocně svatá hrůza pojala.
„Toť polednice!“ šepce srdce mi,
a v tom již Héla stojí přede mnou.
„Již nepustím tě!“ zvolám jásavě,
a smutný, hrůzyplný její zrak
se na tváři mé s slzou zastaví.
„Vždyť nelze se mnou jíti člověku!
což snese bílá dráha mlhavá,
ta dráha, po níž bozi kráčejí,
když na zelenou louku berou se,
kde věčně Vesny úsměv panuje,
což snese z hvězd sklenutá dráha ta,
též lidský krok? A nebránili by
ti čtyři kosinníci ukrutní,
již neuprositelnou stráží jsou,
bys nohou vstoupil na posvátný most?
Ne, nelze se mnou jíti manželi!“

Po těchto slovech závoj pozvedla,
a dítě krásné jako červánky
se usmívalo v jejím náruči.
„Zde viz té divé noci smavý plod!“
Tak děla Héla a pak zmizela . . .
Však dítě naše zůstavila mně —
Můj Ctirade, a tys tím dítětem!

„Já synem polednice?“ Ctirad dí,
a zraky jeho snivě zasvítí,
a zamyšleně klesne čelo v dlaň.
„A matka moje nikdy nepřišla
pod tento krov a nezasedla si
u kolébky, by uspávala mne,
by oči moje zlíbala, když sen
s nich prchal, sladký lidí těšitel?“
Tak tesknym hlasem Ctirad táže se.

„Ne, nikdy nepřišla v své podobě,“
zní kmeta Dobrovoje odpověď,
„však s jarem přilétla co vlaštovka
a obletala švitořivě dům.

Tak tklivý byl pak polednice hlas,
že proudy slz vylákal z očí všech
kdož slyšeli jej pěti v soumraku.
Naposled přilétla co žežhule
a lkala žalostivě pod oknem
po celý den a celou dlouhou noc.
Mne pojal strach, ten nářek děsil mne,
sen prchal s víček mých a obava,
že zmizíš mi, že dům můj osiří,
ta jako dravec vťala spáry své
v mé srdce tesklivé. Chtěl jistotu
jsem mít, chtěl dozvědět se stůj co stůj,
co hrozného chystala budoucnost . . .

Na břehu chladné, stříbronosné Mže
kol hradu Tetky zelená se háj
pln posvátného ptactva věštného.
Pod věčně šeptající klenbou bříz,
těch bělokorých Tetky miláčků,
v tom zelenavém šeru tajemném
sbor kouzelnic přebývá napořád;
ty naslouchají zpěvu ptačímu
a věští lidem příští osudy,
na čnících skalách modlí k hvězdám se
a konají co Tetka káže jim.

Tam k tomu háji nes' mne rychlý kůň,
a třikráte tvé jméno volal jsem
do háje, šumícího jako dešť
při bledém svitu stříbroskvoucích hvězd,
a třikrát zahučela ozvěna,
tvé jméno mísíc v šepot březiny,
v zpěv slavíků, v vrkání holubic.
Cos jako stín se mihlo pod stromy,
dva zraky příšerné jak bludičky
za hlohem zasvítily kvetoucím,
a dutý hlas ta slova slavně pěl:

„Tak prchavý jak štěstí krátký sen,
jejž snil jsi s Hélou v lese myslivém,
i život bude tvého Ctirada.
Květ síly jeho zlomí Morana,
krev jeho bude zprahlá země pít,
a přece nezrodí se nikdy muž,
jenž přemohl by reka Ctirada!“

Tak v šerém háji věštící pěl hlas,
a dlouho temný byl mi výrok ten,
dnes ale vidím jasně, Ctirade,
meč Vlastin skosí tvého žití květ
a napojí tvou krví zpráhlou zem! —

Po těchto slovech zamlčel se kmet,
však Ctirad bohatýr, ten vzpřímil se,
a líc mu planula a hořel zrak.
„Na koně!“ zvolal, „kde můj mlat, můj [štít?
Na věštby, radící, bych před ženou
se třás', odpovím smíchem zbrdavým!“
„Jdi Ctirade, kam srdce pudí tě,“
vzdech' Dobrovoj, „však dříve ještě [slyš!
Chci dát ti zbroj, jež tebe hodna jest.
Slyš kde ji najdeš, kdo ji nosíval.“

Tak spějícího zdržel Ctirada
a těmi slovy jal se mluviti:
„Ne mnoho tomu jar co naposled
jsem bohatýra Truta uviděl.
Ty právě meškal's tenkrát, synu můj,
u moře siného, kam jinocha
tě Ratibor od Krakonošských hor
na korábu svém zavez', vzácný kmet.
Tvá síla řídila mu kormidlo
na plavbě po Labi až ku břehům,
kde jantar roste, žlutý země plod.
Mně stýskalo se v sirém dvorci zde,
a často lákal lov mne v temný les.

Když jednou jsem se domů navrátil,
tu seděl Trut na prahu zamyšlen.
Jak mléko byly jeho vlasy již,
byl bez zbraně, jen v plášti zahalen.
Chci do síně jej vésti vysoké, —
Trut nešel, ale takto promluvil:

„Již nikdy nevejdu pod žádný krov,
jdu do pouště, kde není člověka,
tu sluj chci obývat, kde litá saň
na štítu pusté hory zuřila.
Tam dozvím se od oblak plujících,
od snivosvitné, ladné dennice,
od orlů kroužících a vševidných
snad onu cestu boby tajenou,
jež v svaté vede město mrákavé,
pod spoustou vystavené vírných vod,
v němž bledé stíny kráčí zemřelých.“

„A proč, můj Trute,“ odpověděl jsem,
„proč prcháš z kruhu přátel živoucích?“
Tu vyhrkly mu slzy bohaté,
a zakvíliv mi takto odtušil:
„Do tmavých hvozdů tvých, jež slunný luh
a bílý dvůr tvůj drží v objetí
jak výspu tichou jímá jezero,
zvěst ještě nepronikla truchlivá.
Věz, slunce Vyšehradu zapadlo,
dci Krokova, Libuša zemřela! . . .
Již delší čas byl chmurný její duch,
bol tajný tížil srdce veliké,
a marné bylo všechno pátrání
po příčině slz skrytě prolitých . . .

Ty znáš háj lipový, kde slavíci
na Vyšehradě hnízdí opodál
zdí hradebních; hloh bíle květoucí,
ten zlatou písní zní po celou noc
v tom ptákům nejmilejším útulku.
Tam nalezl jsem jednou na večer,
na samém kraji skály Libušu.
Tvář její byla bledá jako smrt,
a chvějící se ruka držela
se ruky Přemysla jak tonoucí,
a na otázku mou, co znamená
ten velký žal, ten smutek nesmírný?
„Můj lide, ó můj lide!“ úpěla,
„jak těžká muka tebe čekají!“
Pak zahleděla se dlouho v hvězdnou noc
a posléz sňala zlatou korunu
a stopila ji mlčky v tmavou tůň.
Blesk zlata vyšleh' k hvězdám z šumných [vln
a nocí zazněl výkřik tajemný,
vzdech bohorovné slávy hynoucí.
Teď kázala Libuša dívkám svým,
by zlatokutý stolec přinesly
do lipového háje pod hvězdy.
Tam usedla a rozloučila se
s Přemyslem, se mnou, s zlatým sídlem [svým,
pak upřela svůj čarotajný zrak,
jemuž se nic pod sluncem nerovná,
na stříbrotokou, šumnou Vltavu,
v které se hvězdný blankyt zrcadlil,
a nemluvila ani slova víc.

Tak seděla po sedm dlouhých dnů
na zlatém stolci v bílé říze své,
a věčně krásná, věčně mladá líc,
ta bez ustání bledla, blednula,
až celé tělo velké věštkyně
se proměnilo v bělotřpytný vosk.

Po celý čas co takto seděla,
nad hlavou její vznášel svatý roj
se včel, při hvězdách stříbrný, a zas
při slunci zlatý, a po celý čas
hloh květoucí přesladkou písní zněl,
a lípy, řeka, svatý Vyšehrad,
vše divukrásnou září hořelo,
a vůně dalných lesů, květných luk
se nesla vánkem jako modrý dým.

Když před západem slunce sedmý den
se víčka čarných očí zavřela,
tu zahalilo slunce zlatou tvář,
a nářek lidu plnil šerý vzduch.
Já ale uchopil mlat kamenný
a rozbil černé skále tvrdou hruď,
a vytesal v ní kobku mrákavou.

Tam stojí zlatý stolec Libušin,
a sněhotřpytné tělo voskové
spí na něm, čekajíc na dobu tu,
až znovu vyjde na slunce, a pak
povstane k nové slávě zas ten lid,
jenž Libuši tak drahý, drahý byl! . . .

Než otvor šeré kobky zavřely,
přinesly dívky jinou korunu,
tu kterou Hela skula z paprsků,
a vložily ji v Libušinu skráň.
Za příkrov sloužil závoj čarovný,
jejž polednice stkala u ohně
při šumu lesa, písni vichřice.

Však já jsem odložil svůj mlat a štít
za zlatý stolec v kobce pohřební.
Ať leží zbroj tak dlouho v úkrytu,
až ty, můj druhu, reka naznačíš,
jenž hoden nosit ji, ji vítězit.
Má ruka zbraně nedotkne se víc,
a žádné oko lidské nespatří
již moji tvář. Buď tvému domu zdar!“

Tak skončil Trut, a s hlavou schýlenou
obrátil k lesu krok a zmizel tam . . .
Nuž, Ctirade, můj synu, tys ten rek,
jenž hoden nosit Trutův mlat a štít! . . .

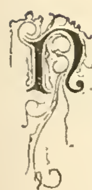
Tak děl. A Ctirad líbá otce tvář
a loučí se, překročí domu
práh, kde duše předků dlí a skřítkové.
Pak zahvízdne, a bílý jeho oř
na dvoře zařehce. A Ctirad chopí jej
za dlouhou hřívu, sedne na něho
a šeptá v ucho sladká jmena mu.
Oř vzpřímí se a větrem odletí. —

Kmet Dobrovoj zapláče na prahu:
„Tak osiřel jsi přece, dome můj!“

„Báby“ i „Baby“.

Studie *Jana Nerudy.*

I.

Nic poetičtějšího není v rodině nad „naši babičku“! Snad jsi se seznámil s četnější některou rodinou a seznával jednotlivé členy při různých příležitostech, snad jsi již spřátelen s celou řadou jich, a předce cítíš, že neznáš ještě člena nejhlavnějšího. Nepřišel's náhodou ještě do onoho venkovského zákoutí, kde sedí a usmívá se, vypravuje a dřímá „naše babička“. Ale slyšíš o ní mluvit stále — „Naše babička“! — „Tohleto koupíme pro babičku“ — „Počkejte, jen až uvidíte naši babičku! A ty její holubí polívky — teď už nevaří, ale až přijedete, my Vám ji uvaříme samy, uvidíte!“

„Naše babička“ je stará, mdlá, slabého hlasu, a přede je jí plný dům. Ráno se vaří pro ni zvláštní polívčička; dopoledne se přinese sklenice vína a kousek salámu. „z Prahy“; v poledne musí být obsloužena první, jindy ale také. Kdo ji dnes ještě neviděl, tomu je, jakoby mu pořád něco scházelo, a honem se běží podívat. A ona sedí tu ve vyloženém křesle u okna ve světnici, kde je slunce skoro po celý den. Hlavička kulatá jako jablíčko, tvářičky jako červený aksamít, — „naše babička“ je tak krásna! Usmívá se na lidi kolem a oknem zas do zahrady ven, přes mdlé oko její jakoby pořád přeletovaly drobné pavučinky, a babička vypravuje třikrát za den o zcela blízkém „Vlčím dolu“, kde přišel na ni takový blud, že nevěděla ani kudy domů, a třikrát za den o velkých francouzských válkách, jak se provdala co děvče teprv šestnáctileté, jak dala kozákovi políček a jak jí jen ruský jenerál zachránil život — „naše babička“ je tak roztomilá, hotový cukr je „naše babička“!

Dnes je překrásný letní den. Sluníčko je při síle, hřeje. A babička se vyloudila o berličce ven do zahrady. Přešla celou jednou cestou a ulehla do stínu košaté pivoňky; schoulila se a usnula. Vědí o ní, ukazují si tam, usmívají se. Ob čas se některý po vedlejší pískové cestě přiblíží až na třicet kroků, vystoupí na prsty a lesknoucíma se očima pohlíží k pivoňce. Není krásnější kytičky v celé zahradě nad „naši babičku“!

*

Ovšem — někdy je babička také broukavá. Staré ženy, zvláště ty, které jsou milovány, mívají zvláštní určitost, pevnost ve své povaze, také někdy umíněnost starců, a o tu pevnost se někdy narazí. Také se hlásívá slabost a babička bývá nevrlá jako dítě, a jako dítě neví proč. Zvláště to pak cítí služebnictvo ženské, vůbec lidé k rodině nenáležející — nemáli babička někoho hned na první pohled ráda, už se do její lásky nedostane! „Dnes je babička moc zlá," říkává se. Ale mezi největším broukáním babička náhle ve svém křesle usnula — a už to ví celý dům! Ticho! Vnučka tu sedí šijíc a sotva dychá; bojí se pohnout, zdvihá pomalu nůžky ze stolu a zase je opatrně klade. V tom bouchly nahoře v prvním patře dvéře. Vnučka se lekla, ale podívá se jen po očku, jakoby přímý pohled už byl příliš hlasný — babička spí šťastně dál, úsměv přelítl tvář vnuččinu — „Vždyť je to naše babička"!

I malé děti ji zbožňují. A když si hrajou „na Hřímbabu" a andělíček klekne před paní Růžovou a tato počne se ho vyptávat: „Kudy jsi šla?" — „Hájem." — „Koho's potkala?" řekne děvče místo „pána boha" — „naši babičku." — —

Ano: babička, bába je celý zlatodol poesie. Slovo „bába" je sladké. První to heptání dětské. „Babátko", „bábě" říká se u nás i dětem. Známo, že také u Angličanů a Francouzů říká se „baby" dětem i loutkám. A muž, mluví-li v lásce o své ženě, třeba mladé a kypré, řekne: „Moje bába."

Stáří má poesii svou, bába je ale leskem jejím ozářenější než děd. Bába je jaksi už do mythického stupňovaný pojem matky, pojem dobroty. Babina vetchost dojímá, její zásluhy o rodinu mají váhu velkých historických fakt, její dobrota je nezištná. Třeba učinilo stáří babičku až nehezkou a vzalo jí veškerý půvab, z její rodiny to nikdo nevidí a necítí. A je známo, že mnohé babičky překonaly i sílu času a jsou v skutku krásné, ba mnohá žena stane se teprv stářím krásnou. V těch sněhobílých, měkkých vlasech, v té klidné, jak jezerní hladina tiché tváři spočívá zvláštní noblessa; aristokracie let zušlechťuje tvary obličeje, člověk slýchá často výrok: „Do té stařeny lze se zamilovat."

Stará žena má pro sebe poesii podzimu. Příroda se přebarvila do tónů klidnějších, studenějších, mlhy kalí zrak, sluneční dráha se krátí, dnů ubývá. Někdy ještě slunce se usměje — úsměv před skonáním. Bába ví o blížícím se skonání svém, říká, že se na ně těší, a má v šatníku svém už rubáš, čepec, růžence — jak jednoduchá to příprava na dlouhou cestu! — ale neřekni jí sám ani slůvka o možné smrti, vyslechne je sice oddaně, jsi ale její nepřítel! Jen se podívej na ni, když se sluníčko znovu rodí a bába se nového, „ještě jednoho" jara dočkala! Prostince to praví národní naše píseň:

> Každá babička stará
> je veselejší z jara:
>   vezme svou berličku,
>   sedne na sluníčku;
> myslí si: „Kýž jsem mladší,
> ach, což bych byla radši!"

Poetická je nám i ta stará, vetchá žebračka, která pátkuje, vzdor hadrům a cárům svým. Postava třesoucí se, krok nejistý — zajisté by raději někde odpočívala a vyčkávala smrt, než žebrat zde, jak jí kážou ti, u kterých žije — ale neřekni také jí, že umře, i bída, utrpení má svou poesii!

A jak poetická je stařena, která posledních dnů svých užívá na př. ještě k činnosti prospěšné nejen rodině, nýbrž lidstvu vůbec. Nezapomenu jednoduchého novinářského popisu, jenž jednal o Marianě, agentce londýnské společnosti biblové, kteráž první podnikla i provedla úkol rozšiřování svatého písma mezi nejzlotřilejšími obyvateli země, mezi „londýnskými pohany". — „Stará ta Bible-Woman žije posud a člověk musí být hluboce dojat, když spatří bledou ženu tu; ve tváři její je celé utrpení, nikdo nezná její minulosti, a jen se tuší, že kalich životní hořkosti vypila až na dno." Byla neohrožena jako největší hrdina. Žádné nebezpečí jí neodstrašilo, žádný posměch, ba ani často zažitá tělesná trýzeň. „Domníváme se, že čtem pohádku o dítěti, které se beze strachu odvážilo do jeskyň lidojedů a obrů a jimi předce smrti ušetřeno bylo." —

Však sobě babiček všimlo i umění, jež poetickým zjevům dodává tvarů trvalých. Ovšem jen umění slovesné a výtvarné, jiné nemá forem a výrazů zde náležitých.

Ovid opěvá v Metamorphosách svých (8 kn. — 621 v.) rozkošný ten, bohům libý páreček Filemona a Baucidu. Dosáhli pospolu už vysokého stáří, když bohové jim dovolují, aby sami rozhodli o příštím osudu svém. J e n n e u m ř í t j e d e n p ř e d d r u h ý m — toť hlavní jich přání! A učiněno dle vůle jejich: žili ještě léta co strážci chrámu, pak najednou vidí oba, jak druh se mění v strom začínaje od nohou a ještě si šepotají slova lásky, když už hlava se mění v šelestící korunu.

Hůř ovšem srdci, když druh odvolán časněji. Pak zbývá jen zpomínání. Již za živa sobě slíbili věčnou paměť a druh druhu ukládá pro případ přežití mnohou milostnou povinnost. Čeho by na př. žádal básník? Beranger vyslovuje to jediné v skutku básnické přání v chansonu k staré družce své:

> Když v každé vesně slabá ruka Tvoje
> zavěsí kvítka na mém obraze:
> . . . .
> pak stařenka, při krbu plápolání,
> si druha svého p í s n ě o p a k u j —.

Zbylá žena stará žije pak jen svým vzpomínkám, jež uzavírá do srdce jako šperk do skřínky, a mladšímu dorůstu rodinnému, jemuž věnuje lásku zjevnou jako bílý den. Nevím, jeli kde takový život rodinný, drahou babičkou korunovaný, jemněji a plastičtěji vylíčen než v literatuře české, v „Babičce" od Němcové. A poetičtěji nenaznačil nikdo smrt babiččinu v lůně rodiny než zas Viktor Hugo na počátku své básně „La Grand-mère": Spíš? . . . probuď se, matko matičky naší! Jindy, když spíš, Tvá ústa stále šeptají, jakoby spánek Tvůj byl jen modlitbou — avšak dnešního večera podobáš se madonně z kamene, ret je nepohnutý, Tvůj dech oněměl . . .

Arci, kde není rodiny — co pak? Stařena je cele osamocena s citem svým, člun na oceánu širém. Tím pečlivěji uchovává cit svůj. Zcela všeobecně to líčí, jen pojem nálady podává známá dvousloková báseň Anastasia Gruena. Básník má starou tetu a ta má starou knihu a v té staré knize leží starý, uschlý list. Tak uschlé jsou as také ruce, které jí list utrhly kdysi na jaře.

Kdykoli na něj pohlédne, stařena pláče — proč asi? Básník nedává odpovědi. Je to tajemství srdce. Odbytá minulost. Stařena je němá jako vrba nad hrobem.

Mnohem určitěji mluví Angličan Cornwall, jeho báseň „Woman“ (žena) má dech ostrý, zimavý.

. . . .

Jí otročily moci na výsluní,
však rozprchly se, když chlad zimy zavál u ní,
a dav, jenž přísahal za lásku zemřít k ní,
se štítil slyšet mdlý vzdech její poslední;
a to je věrnost muže!

Jen žena, jediná v svém čistším bytí,
můž' vidět odcházet ty všechny modly žití
a milovat jen víc a úsměv vlídný
a žehnání mít tam, kde muž jest nejvíc bídný. —

Z výtvarného umění připadají nám nejprv na mysl podobizny stařen. Zde se nejčastěji obdivujem oné noblesse ve výrazu, o níž jsme se již zmínili — vždyť malíř, neportretujeli ze zakázky, sobě rád volí tváře výmluvné. Na obličeji stařen takých je celá ušlechtilá duše jejich a my vidíme, že ta duše je cele, cele srdcem! Vnitřní člověk se tu s křišťálovou jasností zrcadlí v zevnějšku. Přede mluví k nám i zde otázka elegická: proč člověk zešediví, než nabude plného duševního klidu a citové čistoty, nebo než zjevuje bez ostychu světu, že je tak dobrým? proč zemře, když je nejlepším?

Ovšem bývá v starých tvářích také rýha zkušenosti, často i výraz utrpení. Výtvarní umělci rádi vyjadřují, že stáří, personifikované babičkami, je života syto a přeje si již konce jeho. Nalezáme tu myšlénku nejobyčejněji na cyklech, kde vyobrazen „rej Morany“, „ples Smrti“ nebo jak bychom to nazvali. Na př. hned na proslulém cyklu Holbeinově — „Smrt je lepší života“ zní připsané heslo stařeny, jíž se smrt již chápe. Rovněž nejnověji na Ferdinanda Bartha cyklu „Smrt při práci své“ (mnichovské dřevoryty, vydané r. 1867), kde mladá, kyprá žena mocně se smrti vzpírá, slepá stařena ji však volně následuje. Tutéž myšlénku položil Rembrandt do slavného svého obrazu „Povznešení kříže“ (dóm antorfský) a vyznačil ji zvadlou stařenou, kteráž k ukřižovanému ruce vzpíná. Myšlénka ta je i tragická. Markantně to vyslovil Ch. L. Mueller v neallegorickém a zcela světsky dojemném svém obraze „Vyvolávání posledních obětí francouzské revoluce“ (palác luxembourgský): Vězení. Odevřenými dveřmi vlekou ženu ku guillotině. Muž s trikolorou na klobouce vyvolává jmena ostatních pro popravu určených. Prarůzné postavy a různý je dojem. Zcela klidně čeká na jmeno své stařena uprostřed ostatních. Žila již dosti. Růženec v ruce slibuje jí život lepší.

Velmi rádi líčí malíři protivu mezi lidskými věky a nejsnadněji se jim to daří ovšem, uvedouli výjevy života rodinného: babičku — vnoučata. Povstávají z toho obrazy genrové a počet jich jde do velkých tisíců. Také Svatá rodina slouží k obrazům genrového nádechu. Nejrozkošnější z nich je „Svatá rodina“ B. Luiniho (u nás šíře známá rytinou Paynovou; originál nalezá se v Breře): Ježíšek potahuje jehňátko za ucho, matka a babička se tomu smějí. Z bezčetných světských genrů uvádím jen poetický obrázek Indunův. Z venčí nahlíží do světnice mladík, stojící pod oknem, a podává dívce uvnitř se nalezající ruku. Děvče ohlíží se opatrně po babičce — láska tedy pro rodinu ještě tajná. Avšak babička usnula. Na kamnech nad ní přede kocour, snad aby babička z dřímoty se nevyrušila tím, že vnučka postavila svůj kolovrátek stranou. Babička složila ruku na ruku. Stará tvář se lehýnce usmívá — snad se jí zdá výjev z vlastního, dávného její mládí, kdy mužská ruka poprvé tiskla její ruku.

II.

Avšak — jakkoli stáří má svou poesii, nikdo nestojí o to, aby jižjiž stal se sám ve směru tom poetickým. Co žije, těší se ze života a bojí se smrti — stáří je ale velmi výmluvnou připomínkou smrti. Milujem toho onoho člověka starého, jenž nám je drah krví nebo jinak osobně či pro zásluhy své sympatickým, takto je nám stáří téměř antipatické. Neubráníme se pocitu poněkud elegickému při pohledu na starého člověka, naše vlastní budoucnost mluví k nám z vetchosti jeho. Činímeli něco pro něho, činíme tak z jakéhos pohnutí egoistického, třeba bychom sobě toho nebyli vědomi. A významno je, že mladík má více antipatie k dědkovi, mladice k bábě — dědkem mladice nebude nikdy!

Náhle se mění „á“ v „a“, „poesie podzimu“ se pojednou zvrací na nepříjemně mrazivý dech, fičící z podzimního strniště — a z „báby“ se stává „baba“ se vším nechutným pojmem svým. Někdy se musíme dojmu tomu bránit násilně, rodinným životem vyšlechtěný cit, společenskými poměry vybroušený rozum nám to káže. A kázali to i zákonodárci. Řecké zákony žádaly úcty k stáří, bible má hojnost napomenutí, i Nový zákon — apoštol Pavel v prvním pastýřském listu k Timotheovi — káže: „Starých žen napomínej jako matek“. Avšak třeba sám Šalomoun nazval ženu „korunou muže“, sestárneli, omžíli koruna ta, prostý cit lidu podává se zákonu přirozeného odporu.

Náš lid je právě takový jako kterýkoli lid jiný. Od příjemného výrazu „bába“ přechází velmi náhle ku spílajícímu, zlému slovu „baba“. Užijeli krátkého „a“, je sobě toho plně vědom, proč; dlouhého „á“ užívá ale často beze všeho dalšího úmyslu, jako na př. při označování různého zaměstnání: „kostelní“ či „svíčková bába“, „krupná“ (překupnice), „tržní“, „porodní bába“.

Zmíněný zákon přirozeného odporu působí již u drobných dětí. Z pravidla považuje dítě člověka starobného za něco zcela jiného, za zcela zvláštní druh lidí. Ten starý člověk ani nemohl být nikdy dítětem, má ty své vrásky nejspíš už od jakživa, a dítě nemůže nikdy později mít takový šedý vlas a na př. berličku. Němcová to líčí trefně ve své „Babičce“. Babička přijela, vnučkové se s ní již obeznámili. „Jeden sedí jí na klíně, druhý stojí za ní na lavici a Barunka stojí před ní a dívá se jí do tváře. Jednomu je divno, že má babička bílé vlasy jako sníh, druhému, že má babička scvrklé ruce, třetí povídá: „Ale babičko, Vy máte jen čtyry zuby!“ Babička se usmívá, hladí tmavohnědý vlas Baruščin, řkouc: „Když jsem stará; až vy budete staří, budete taky jinaky!“ a děti to nemohou pochopit, že by ty jejich bělounké, hladké ruce mohly kdy tak svraštěné být, jako ruce staré babičky.“

A jako voda se prosakuje pořád hloub a hloub, až do vrstev co možná nejnižších, takž také posměchy dorostlých, „babám“ platící, vnikají až dolů mezi děti.

Dětské hry, dětské posměšky jsou plny důkazů. Dítěti je „baba" něco nepěkného, zlá bytost — zcela všeobecně zlá a nepěkná, bez určitějšího pojmu. Samo slovo je mu už nepříjemno. „Dostat babou" je spojeno s příhanou a hošík, který na večer při loučení se s kamarádem dostane „poslední" a více ji z jakýchkoli příčin vrátit nemůže, usíná těžce, uražen v své statečnosti.

Baba je dítěti daleko horší dědka. Z dědka může být alespoň něco kloudného — dobrá polívka! Když dítě loudí, odříkává:

Prosím, prosím žebrotů —
střčím babu do plotu,
a dědečka do hrnéčka,
bude dobrá polívečka.

Dědek nad babou vítězí — „Poprchává: dědek babu zakopává!" I když děti „čarují", pochodí baba hůř než dědek. Jdou z lesa, nesouce jahody nebo houby, a na kraji hlasitě „les zavírají":

. . . .
vlezeli sem baba,
ať z ní bude žába,
vlezeli sem dědek,
ať je z něho dudek.

Však to s dětmi pak roste, a i když jsou už velcí, přejí napořád babám co nejhoršího: Pannám fijálky, koláčky, střevíčky a ráječek — vdovám chudobky, knedlíky, pantofle a očistec — babám kopřivy, brambory, bačkory a peklo!

Prapodivné jeví děti pojmy o tom, co vlastně baba dělá. Obyčejně sedává na kamnech, s nichž co možná často padá na zem, nebo také na pekelci — „Pepíku, Pepíku, — co pak dělá babka?" — „Sedí na pekelci, — strouhá sobě jabka." — Také „sedí za kamny, vylizuje kuthany." Ba jí se i vytýká — při otloukání píšťalek, že — „jí koťata" — „počkej babo proklatá!" Nesedíli za kamny, sedí „ve věrteli", nebo „leze do bezu". Ani to není valně pochlebné, že koza, zvíře komické, je prý „psí babička".

Ba nepřátelství přímo zuřivě ozývá se v dětských říkadlech a písních. „Střčím babu do plotu"; „baba sedí v věrteli — pojďte hoši, melte ji!" Při hře na obrovskou „řípku", která z plného žejdlíka semena, do jednoho důlku nasetého, vyrostla jediná a tak velká, že ji nikdo nemůže vytrhnout, svalí se celé tahající „desatero" na nebohou, hmoždící se babku. Vybranou zábavou zdá se být: „starou babu honiti — okolo bradla — až baba padla". Kdysi se dle dětské písně oženil kominík — „vzal on sobě starou babu" — a co s ní učinil? — „přivázal ji k pivováru"! Pak se zas oženil kožišník, a vzal on sobě také starou babu —

svatba byla na korábu,
a ta baba byla ráda,
měla čerta kamaráda;
kamarád byl dobrá liška,
sed na bábu, jel do Slízska,
a ze Slízska do Milivska,
bodejž babu čert roztříská!

Čert tedy na babě; někdy ale zas baba na čertu: „V tom černým lese — čert babu nese: — vy kluci nezvední, — modlete se!"

A nepřátelství to nesmíří se ani smrtí, neusíná ani nad hrobem. Zuzka je mladá, hezká, ale také z ní bude baba —

a z tý baby bude buben,
pudeme s ním, naverbujem,
budem na něj bubnovati,
hezké panny verbovati.

Od dětí pak naučila se i němá tvář nenávidět baby. Baba sedí za kamny, vylizuje kuthan, a —

pes na ni vrčí,
že ji dolů strčí;
kohout na ni kokrhá,
že jí kožich roztrhá.

(Pokračování.)

Lásky bol.

Napsal *Jan Lier (Adam Zero)*.

Dům, v němž přítel můj bydlí, má dvě patra čelem do Štěpánské ulice a roztomilou domácí paní, kterou mu od srdce závidím.

Z oken mého přítele spatřuje se dole pěkná zahrádka zvící několika dlaní, při protější stěně vábná besídka a nad ní v takové vzdálenosti co by asi bonbonkem dohodil, okna boudoiru domácí paní.

Toť náhoda. Příteli jest něco okolo třiceti, paní Bertu páčím — když už chci býti notně negalantním — skoro na pětadvacet; opět náhoda. Když ale přítele viním z indiskretního používání zajímavé vyhlídky, to již není náhodou, to je zlomyslností! On se také vždycky zapýřil, kdykoliv jsem si dovolil tu kterou narážku a pravidelně se mnou pak nejméně půl dne nemluvil. A křivdil jsem mu, vím to, nemohl jsem si však pomoci. Vyžaduje toho láska k bližnímu.

Jmenuje se Václav Zobáček, což mu ale pranic nevadí. Jest něco čistý hoch, kytka cností, jejíž půvabům rozhodně svědčí výtečné pozadí, složené z dobrých hypotek a pevného, čestného postavení. Však měla na něho krásná pleť také oko, jedna polovice hleděla ovšem více na pozadí, za to druhá více na hypoteky, — pardon, chtěl jsem říci na něho.

A on, Zobáček? Nu, on se díval přes ty nejčipernější, nejhezčí, nejcnostnější a bůh ví jaké ještě krásky, které se mu divnou náhodou stále do cesty pletly, kamsi do nebes, kdež trůnil jeho ideál ženskosti v nedostupné výši.

Zobáček navštěvoval slečnu Mínu; byl k ní nejpozornějším kavalírem, mořil se k vůli ní předvornými a přenesrozumitelnými obraty řečnickými, chodil za ní jako lokaj, ždímal před ní neunavně klobouk, snášel trpělivě každé čtveráctví a držel jí posléze i bavlnu při motání. Když konečně vyskytnul se nějaký tichý, osamělý kout, kolem něhož byly samé zavřené dveře, a v němž stála Mínka s cudně sklopenýma očima, ruměným nádechem na lících a nyvě pootevřenými, chvějícími se rtíky, zástěrku cumlajíc a jediné zajímavé slůvko s přídavkem

nějaké té hubičky očekávajíc, — tu, — nu tu se Zobáček v rozpacích poroučel. Všecek rozechvěn přišel pak obyčejně ke mně, zakroutil očima a spráskuul ruce: „Jest k neuvěření, jak jsou nyní děvčata lehkomyslná, neopatrná. Pomysli si, byl jsem nyní s Mínou X-ovic tam a tam, tak a tak, — co se tu mohlo vše stát! Abych jí byl takhle dal hubičku!“ Hrůza!

Pravidelně ho každé děvče za čtvrt roku z hloubi duše nenávidělo, pohrdalo jím, posmívalo se mu. Říkal jsem jim, že jest hodný. „Až běda hodný!“ spustily unisono od nadějné nosičky mapy s nápisem „Musik“ až k takovým slečinkám, které s velikou a principielní jizlivostí (prý) mluvívají o zkaženosti mládeže.

Následky jevily se u Zobáčka způsobem žalostným; byl k dámám ještě skromnější a uctivější, bál se jich a počínal se čítati ku starým mládencům. Dal se do kouření z dýmek, nosil doma bačkory a stával s velikou vytrvalostí u kamen, kdykoli jsem ho navštívil.

Jednoho dne ale nakuřoval na místě kamen okno.

„Aha!“ pravil jsem s mefistovskou rozkoší na uvítanou.

„Žádné aha!“ rozčertil se on, což mne od tohoto z míry dobrého člověka neskonale překvapilo. Umínil jsem si, že budu dávati naň dobrý pozor.

„Račte prominout. Myslil jsem nedopatřením hlasitě —“

„Netřeba omluv. Známe se milý brachu,“ vykládal mžikem udobřený Zobáček a přitáhl mne k oknu.

„Podívej se tam,“ pravil ukazuje troubelem dýmky přímo do boudoiru paní Berty.

„Aha!“ myslil jsem si opět, nyní ovšem z ticha. Při nejlepší vůli neviděl jsem však nic více nežli šest skleněných tabulek v rámci, za nimi polštář a na tom bělounký, krajky vroubený šáteček, patrně velice zvlhlý.

„Má snad rýmu?“ tázi se soucitně.

„Jdi mi k šípku,“ zahřměl na mne s velkolepou nevrlostí. „Jsi prozaikem, znesvětíš všechno. Nechme toho. Vypravuj o počasí.“

„Nebudu příteli. Tebe tíží jakési tajemství, — vyzpovídej se. Chápu sice, že nedovedeš srovnati prózu rýmy s poezií své domá — pardon! Protější boudoir a mokrý šáteček souvisí s něčím, co tě jak pozoruji nesmírně zajímá — —“

„Pozoruješ? Já také! Ale proč?“ vyhrklo ze Zobáčka, který se současně velikými kroky rozběhl po pokoji.

„Ano proč?“ opakuji vážně a kroutím si rozpustile kníry.

„Povím ti o tom,“ pravil s důrazem a pošinuv dvě křesla k oknu vybídl mne k usednutí, podal mi vážně doutník a mlčky závodil se mnou hezkou chvíli v dělání kouře.

„Jak víš,“ spustil konečně, „jest moje domácí paní vdova po starém bručáku, kterého jí příbuzní v mladých letech na krk uvázali. On zemřel bohudíky — —“

„Bohužel! Pamatuj se, jsi křesťan!“

„Nu, on zemřel tedy bohužel, ona jest ale svobodna, bohudíky. Paní Berta má do sebe cosi neobyčejně líbezného, čistě ženského, není ani sentimentální, ani zase všední. Shledávám, že u ní jest hlavinka se srdečkem v takovém souladu, který ženě zjednává úctu a dodává jí přece všemohoucího půvabu. Ostatně, — vždyť ji znáš. Každý ji má rád — —“

„Každý, každý,“ dotvrzuji horlivě.

Zlostně na mne pohlédl. Podivný člověk!

„Měl jsem ji také za silnou povahu,“ pokračoval, „ale nyní počínám jaksi pochybovati, zdá se mi přece, že nemá dosti pevné vůle. Jest mi s podivením, proč by se chtěla zase zaprodati do nové poroby,“ bručel mrzutě a trhaně.

„Chceš říci, že se zamýšlí znovu provdati?“

„Hm!“ odfoukl on na přisvědčenou.

„Tomu se věru nedivím,“ povídám co nejnevinněji.

„Počkej, počkej! Až dopovím!“ hněval se opětně Zobáček.

„Je tomu asi čtrnácte dní, — potkám v průjezdě pána, asi čtyřicátníka. Byl vyšňořen, kníry měl navoskované a na velikých červených rukou plno prstenů; druhého dne jej vidím, jak zkoumá pevnost zábradlí u schodů a třetího dne jej zastihnu při šuškání s domovnicí! Pomysli si! Při prvním shlédnutí pojal jsem proti němu jakousi nenávist. Není to podivné?“

Neodvážil jsem se více hlesnouti. Kývnul jsem.

„Předevčírem slyším z besídky smích, cvrnkání lžiček a hlasitý hovor. Otevru pozorně špehýrku, nakukuji a naslouchám. Služka lítá se sklenicemi z domu do besídky a zpět, v besídce ale sedí domácí paní u přistrojeného stolku majíc po jedné straně starou jakousi paní a po druhé straně — Víš koho?“ rozkřikl se; oči mu příšerně svítily.

„Ne,“ špetnul jsem sotva dýchaje.

„Nu, toho člověka, však už jej znáš. On seděl jako z tragantu nakroucený, šeredný, odporný! A smáli se spolu, domácí paní se rděla, prokazovala svému sousedovi všechny ty malé, avšak předůležité pozornosti, jichž zdrojem jest — tentoc —“ Vyskočil. To milé slůvko „láska“ nechtělo mu z hrdla.

„A dnes již plakala. Viděl jsem ji, ukazoval jsem ti její slzami zmáčený šáteček. Snad bolem či rozkoší lásky, — já nevím, mně také po tom pranic není. A přece nemohu klidně přihlížet, když poctivá, ba krásná lidská duše padá do tenat mizerné lakotě. Nic jiného to není, hlavu vsadím,“ tvrdil lítaje z jednoho kouta do druhého.

Pak si sedl a byl tichý; mne pro něho více nebylo.

Odcházeje hvízdal jsem si cestou:

„Sil jsem proso na souvrati —“

Ale že je žárliv, jsem Zobáčkovi neřekl.

Za týden šel jsem k příteli na zvědy. Měl na okně přes příč pověšený ručník a sám ležel na pohovce, kolem níž byly rozházeny knihy.

„Pozdrav tě bůh! Již jsem se domníval, že i ty mi budeš nevěrným!“ vítal mne elegicky a mdlým hlasem.

„Jsi churav?“

„Ach, arciť. Zde mne bolí, tam zas, — nemohu spáti, nechutná mi, všechno mne mrzí.“

„Světlo tě také obtěžuje?“

„Také.“

„Spustím tedy záclonu.“

„Bůh uchovej! Nech toho,“ bránil se urputně. „Ručník také dostačí a — —“

„A jest přes něj lépe viděti, než skrze záclonu," smál jsem se nemoha odolati pokušení.

„Ach!" vzdechnul si bolestně přítel vyhnuv se tak obratně odpovědi.

„Čteš něco?" pravím.

„Rád bych — nemohu. Všechny ty romány jsou jeden jako druhý. Dva se zamilují a pak se nějak vezmou neb nevezmou a toho já nesnesu! Ke všemu tropí tu po domě ty děti od rána do večera pekelný hřmot, — slyšíš je?"

„Které děti?" táži se neslyše ani pípnutí.

„Jeho, — ženicha paní Berty."

„Jak že?"

„Dnes teprvé se divíš? Stará to událost, všechno dávno hotovo, smluveno!" zíval nuceně a škubal nemilosrdně střapce na svém županu.

„Jedná se ještě toliko o nějakou její tisícovku," pokračoval. „Ta stará kmotra mé domácí vyjednala všechno a docílí zajisté úplné shody. On se jmenuje Vosáhlo, jest svého řemesla postřihač a vdovec; má několik grošů a sedm dětí, — pěkná to partie, hahaha!" smál se zoufale. „O lásce na jedné i na druhé straně ani řeči! Mačkají si ruce, špulí na sebe ústa a snad se i líbají — bravo! Nechť přijdu i o poslední zbytek své důvěry v lidstvo, nechť stojí ono přede mnou v celé nahotě své zvrhlosti. Kupují se. Láska, přátelství, věrnost, vše to jsou lži, zlepšená vydání frází, jakými se koňaři o trhu vzájemně balamutí."

Zakuckal se, až mu vytryskly slzy; obrátil se ku zdi a utíral si oči déle než při zakuckání bývá třeba.

„Jsi zamilován," pravil jsem.

„Šlaka!" posmíval se.

„Jsi a sice do té, kterou tak nemilosrdně a nejspíše i nespravedlivě odsuzuješ."

„Nespravedlivě?" zvolal a mžikem se obrátiv upřeně na mne pohlížel.

„Znám paní Bertu velmi dobře, vždyť mi o ní vyprávíš každý den —"

„Je-li možná!"

„Ano příteli. Vím každé slůvko, které jste vyměnili, znám zevrubně trvání i stupeň sladkosti každého úsměvu, kterým tě nezaslouženě oblaží. Vedle toho jsem tak pevně o tvé nechápavosti a její přízni k tobě přesvědčen, že bych ani nemrknul, kdybys mi jednoho krásného dne sdělil, jak ti Berta padla kolem krku."

Přítel se díval na mne jako na obrovské, ale jinak velmi krásné matematické X.

„Ty se mýlíš," namítal, ovšem krotce. „Pan Vosáhlo mne předešel — —"

Pokrčil jsem rameny.

„Uvidíme, s bohem!"

Odbíjely se právě dvě hodiny. Dal jsem se do měření Štěpánské ulice. Z dola nahoru jsem napočítal za sedm minut 1125 kroků a s hůry dolů za pět minut 1088 kroků. Trojnásobná zkouška měla až na malé odchylky týž výsledek. Tímto způsobem strávil jsem užitečně čas do tří hodin, doby to, kterou pravidelně volila paní Berta k vykonávání pobožnosti v kostele.

Postaviv se do průjezdu nečekal jsem dlouho; za chvíli šustělo v prvním patře hedbáví. Podle svého výpočtu musel jsem potkati paní Bertu v polovici schodů.

„Služebník, milostivá paní."

„Dobrý večer, pane Zero."

„Milostivá paní ráčí do kostela?"

„Ano."

„Ja také se ubírám za křesťanskou povinností. Jdu k nemocnému."

„Pan Zobáček?" zvolala uleknuta paní Berta; pozoroval jsem s potěšením, kterak její líčka ztratila poněkud ze své svěží barvy.

„K službám. Není ale tak zle, abych pro přítele zapomenul milostivé paní gratulovati. Prosím za prominutí, že tak činím na schodech."

„Mně, — gratulovati?"

Usmíval jsem se prašelmovsky.

„Račíte přece býti šťastnou nevěstou?"

„Jááá?" tázala se rozpačitě. „Kdo mne pomluvil?"

„Pan Zobáček. Nechce mu to z hlavy, ač jsem se dosti přičinil. Stojí na svém, chudák, — jest celý nevrlý, mrzutý, nemocný —"

Další indiskretnosti jsem udusil kašlem, ač jsem právě mohl zpívati velkou arii z Troubadoura.

Paní Berta se rozkošně zapýřila, podívala se na mne pronikavě, tázavě, sklopila oči a — šla do kostela.

Přenechal jsem Zobáčka se zvláštní škodolibostí osudu. Večeře mi chutnala výtečně a za účelem důkladného využití své rozpustilé nálady šel jsem do divadla.

„Fatinico, Fatinico, — cos musela trrrrpěti!" zpíval Frankovský-Kančukov a nade mnou v lóži se po několikáte již ozval upřímně čtverácký smích.

„Nyní bych přece rád věděl, komu jest lásky bol směšným," myslím si, podívám se vzhůru a zůstanu jak opařený.

Berta se Zobáčkem!

Ve foyeru jsme se setkali. Paní Berta mi řekla „děkuji" a dala mé ruce pocítiti tak upřímně vřelost a měkkost svých bílých ruček, že jsem počal vzdávati své nezištnosti kyselou úctu. Bylo však již pozdě; on ji měl a on mne obejmul i zulíbal zcela veřejně jako nějakého známého z venkova.

„Za čtvrt hodiny u Drozdů," řekl mi, což arci byla perfidnost, neboť čekal jsem „u Drozdů" plných 42 fádních minut, než mi Zobáček zase padl kolem krku; pak ale bez otálení vyprávěl, seč mu ústa stačila.

„Milostivá paní nechá prositi o zprávu, jak se vede pánovi," vyřizovala mně služka Bertina, a mně šla hlava kolem. Koktal jsem „zle," „dobře" a kdož ví co ještě. Služka na to: „Milostivá paní nechá prositi, aby ji mladý pán navštívil, až mu bude lépe." Skočil jsem rovnýma nohama s pohovky, ustrojil se s chvatem, kterému se nyní obdivuji a za chvilku — —"

„Jsi padl své Bertě k nohoum a zvolal —"

„Mlč prostořeký. Za chvíli jsem s velmi hloupou tváří prosil Bertu o rozkazy. Ona byla roztomilá, měla na sobě domácí šat ze stříbrošedého mohai — —"

„Mohairu s perleťovými knoflíky a černým plissé, — ty znám již nazpamět. Nemusíš se při nich zdržovat."

„S tebou není věru hodno mluvit! Musím tě odbyti zcela krátce, abys neměl příležitosti k špatným vtipům. Berta tedy žádala mne o právnickou radu. Sdělila mi

předně, že dům není v jejím držení, nýbrž pouze v doživotním užívání, a připadne po její smrti synovci nebožtíka muže; za druhé, že zmíněný synovec má pojištěný na domě 4000 zl., které ona má vypláceti. Tento synovec jmenem Vosáhlo žádá nyní náhle na Bertě peníze aneb — její ruku. Nemůže se dočkati a spojil se ku provedení svého plánu s někdejší pěstounkou Berty, kteráž překvapena, zaleknuta nevěděla si rady a k získání času líčila zprvu ochotu i náklonnost k zákeřnickému panu Vosáhlovi — —"

„Čekajíc na svého rytíře, který zase čekal, až ona jej pěkně poprosí."

„Nezbedo!" durdil se. „Žádala mne, abych jí poradil, jak by se nejvýhodněji spravila s Vosáhlem, odkud by pro něho dostala peněz, nabídl jsem jí své, slovo dalo slovo, ona se rděla a bledla zase, byla zmatena, oči její svítily vlhkým leskem a roznítily mé srdce svým láskyplným, ostýchavým pohledem a já sám nevím, jak to přišlo k hubičce, zkrátka — —"

Zkrátka, Zobáček jest ženichem. Ten se diví!

Lilita.

Na prahu ráje stojí Lilita,
nach západu jí vlasem prokmitá,
sní, usmívá se a pak z daleka
tak na prvního mluví člověka:

„Proč váháš? Pojď jen! Moje náručí
tě největšímu blahu naučí,
svět stvořen k zlu a v pekla plamenu
si jednou tebe vděčně vzpomenu."

A první člověk stojí v myšlenkách,
jej mate v jejích vlasech zářný nach,
jímž západ ráje cedry protkává.
I k sobě dí ta slova rouhavá:

„Dva dny jsem živ; noc první anděla
na ňadrech mojich spáti viděla,
noc druhou Eva hlídala mi sen —
proč neposlech bych nyní přelud ten?

Řek' anděl též: Kdys u bran Edenu
si jednou tebe vděčně vzpomenu,
kde ale byl, kdy Jehovy hlas hřměl,
zem třásla se a ráj se prachem tměl?

Jsem odsouzen; vím, těžkou moji skráň
po práci dne jen Eva vezme v dlaň,
nad dětmi zalká Eva se mnou zas,
a slzy mé jen její setře vlas.

Bůh nedá ani ďas co přislíbí;
kdo ženě věří, ten jen nechybí!"
A zas jej mate nach, jímž protkává
šer cedrů západ. — Noc již nastává.

Co Eva nad svým hříchem truchlivá
do věnců listy fíků sešívá,
co mraků lem je krví oblitý,
spí první člověk v klínu Lility.

Jaroslav Vrchlický.

Moderní alchymie.

Píše dr. *M. Nevole.*

Koncem minulého roku rozletěla se po světě zpráva, že anglický fysik Norman Lockyer nalezl způsob, jakým lze jeden kov proměňovati v druhý. Lockyer proměnil prý měď ve vápník a lidé horkokrevní viděli již i všemocné zlato klesati s jeho pravěkého trůnu. Lockyerova skleněná roura zvonila mu umíráčkem při blesku a třesku elektrické jiskry. Slavnostního pohřebního průvodu súčastnily se téměř všechny vynikající časopisy evropské s tím toliko rozdílem, že jedny pohřbívaly ve vší opravdovosti zlato a druhé — novinářskou kachnu.

U nás o tomto náhlém vyplnění se „snu alchymistů" obšírněji a věcně ještě nepromluveno i činíme tak zde na útěchu i žalost všem, kdož viděli v Lockyerovi buď svého škůdce nebo spasitele.

Dne 4. listopadu zaslal Lockyer francouzské učené společnosti následující „sdělení":

„Předběžná zpráva o povaze složité chemických prvků. Soudě dle obdobného se chování sloučenin známých dokázal jsem zřejmě, že kromě kalcia mnohé jiné doposud za prvky považované látky jsou též látkami složitými."

Toť vše, co do dnešního dne z úst Lockyera samého o nálezu jeho víme.

Slova anglického učence jsou tak jasná, obsah, ač velmi důležitý, tak jednoduchý, že jedině nevědomost a touha po sensačních novinkách spatřovati mohly ve zprávě Lockyerově splnění tužeb alchymistických po umělé výrobě zlata a důkaz o jednotě vší hmoty.

Lockyer a s ním více jiných moderních fysiků zabývají se již po mnoho let studiem spektra slunečního, čili barevného pásma, které se oku našemu objeví, patříme-li malým dalekohledem na hranol skleněný, na který s druhé strany dopadá úzkou štěrbinou roury paprslek světla. Přístroj takový nazýváme s p e k t r o s k o p e m, studium onoho barevného obrazu pak a n a l y s o u s p e k t r á l n í. Obraz ten sestává z barev duhových, jež přecházejíce jedna v druhou v nestejné šířce pásmo vyplňují a leskem i živostí nejkrásnější duhu předčí. Celé toto spektrum protkáno jest velikým množstvím tmavých rovnoběžných čar (bylo jich přes 10.000 napočteno), nepravidelně však vždy v témž seřadění v jednotlivých duhových barvách rozsetých.

Jestliže pohlížíme spektroskopem na plamen slabě namodralý, který obdržíme, zapalíme-li ve zvláštním hořáku směs svítiplynu a vzduchu (hořák čili kahan Bunsenův), barevné ono pásmo se nám objeví jen jako v mlze, ponoříme-li však do plamenu toho nepatrnou částečku látky pevné obsahující nějaký kov, tu látka ta žárem se promění v páry, jež plamen zbarví. (tak soda neb kuchyňská sůl barví na žluto, baryt na zeleno, vápno na červeno, měď na modro atd.) a v spektru uzříme na urči-

tých pro každý kov místech jasné pruhy zbarvené tou barvou duhovou, kterou spatřujeme na těchže místech v podobě širšího pásma ve spektru slunečním. Každý kov, ano každý prvek vůbec má svoje zvláštní spektrum, jež se od pestrého spektra slunečního tím liší, že není veskrz zbarvené, ale že obsahuje na temné půdě nepravidelně rozseté lesklé, barevné pruhy.

Poloha pruhů těchto ve spektru prvků čili látek, které se nynějšímu stavu vědy dosud nepodařilo rozložiti v látky jiné — čítáme jich s určitostí 64 a mezi nimi nalezají se všechny kovy — souhlasí s polohou některých černých čar, jež, jak svrchu řečeno, v slunečním spektru v nesčíslném množství se nalezají.

Porovnávajíce spektrum prvků se spektrem slunečním dokázali Lockyer a před ním jiní učenci pomocí srovnalosti barevných pruhů spekter elementů s černými liniemi spektra slunečního, že se ve výhni sluneční nalezá velká část prvků pozemských.

Analysa spektrální se neobmezila na naše slunce, zkoumáno i spektrum některých stálic, a i v těch nalezeny pomocí tétéž methody srovnávající některé z našich prvků.

Pravili jsme, že lze spektroskopem pozorovati spektrum mnohých prvků, ponoříme-li některou jejich sloučeninu do plamene směsi svítiplynu a vzduchu. Pro mnohé jiné sloučeniny však žár plamene toho nepostačí, by je proměnil v páry (na př. sloučeniny železa); chceme-li spektrum jejich spatřit, musíme upotřebit většího žáru, který nám poskytuje jiskra elektrická. Použijeme-li jiskry elektrické k vytvoření spektra takových látek, k jichž vypaření postačí žár kahanu Bunsenova, shledáme, že spektrum jiskry se často velmi značně liší od spektra kahanu. Spektrum jiskry jest čistým spektrem kovu v látce (sloučenině) obsaženého (ku př. sodíku v kuchyňské soli), spektrum kahanu však je směsí spektra sloučeniny a spektra kovu (ku př. spektra kuchyňské soli a spektra sodíku v ní obsaženého). Z úkazu toho soudíme právem, že žárem se sloučeniny rozkládají v prvky, z nichž složeny jsou.

K rozkladu sloučenin v prvky, z nichž sestávají, jest podle povahy jejich rozličného stupně tepla zapotřebí, často se nám to podaří jen nejsilnější jiskrou elektrickou. Ve žhnoucí „atmosféře“ sluneční (fotosféra), která ohnivé jádro sluneční tak objímá, jako vzduch zem naši, dokázal spektroskop do dneška s určitostí přítomnost 22 prvků pozemských, dosud však žádné sloučeniny — důkaz to ohromného žáru v slunci panujícího.

Pojem „žár“ není na určitý stupeň tepla obmezen. Vypočetlo se, že stříbro se roztápí as při 1000°, železo (litina) kolem 1600°, platina kolem 2000°. Tento žár as 2000° jest nejvyšší, jehož umělým spůsobem dosíci můžeme. Žár fotosféry je zajisté větší, jelikož obsahuje palladium, kov platině příbuzný v podobě par. Nic neodporuje domněnce, že na slunci, aneb na stálicích panuje žár, pro který se nám nadobro měřítka nedostává, žár mnoha tisíců stupňů, a tu se v nás mimoděk rodí myšlenka, zdaž, podobně jako mnohem nižší teplotou kahanu Bunsenova sloučeniny v prvky se dělí, ve výhni sluneční naše prvky v jednodušší látky, v skutečné prvky se nerozpadávají! Domněnka o složité povaze prvků chemických byla již před několika desítiletími a od té doby vícekrát vyslovena a odůvodněna některými chemickými a fysickými vlastnostmi prvků, pročež i vždy prvky popisujeme co látky, jež žádným známým prostředkem nelze v jednodušší látky rozdělit, aniž bychom vylučovali možnost, že se nám podaří buď přímo buď nepřímo provésti důkaz o složité povaze některých neb i všech dosavadních prvků.

Tento důkaz nám přislibuje Lockyer ve svém svrchu citovaném dopisu. Již před dvěma roky vyslovil Lockyer na základě porovnávacích pokusů svých o spektru slunečním a spektru kalcia či vápníka — kovu ve vápně obsaženého a posud za prvek považovaného — domněnku, že kalcium není prvkem než látkou složitou. To, čeho tehdy toliko o kalciu se domníval, tvrdí nyní s určitostí i o jiných posavadních prvcích. O nějakém přeměňování jednoho prvku, jednoho kovu v druhý, není tu ani řeči, tím méně o nějakém důkazu, že by ve všech nám známých prvcích byla obsažena jedna a tatáž prvotní hmota, jež by snad toliko různým uspořádáním svých nejmenších částic — atomů — v složitější skupenství vytvářela to, co nazýváme železem, mědí, stříbrem, zlatem. Daleci jsme dosud cíle toho, ač-li vůbec kdy slabým silám člověka se poštěstí rozřešiti tuto záhadu všehomíra, tento největší problem přírody, je-li prahmota a co jest prahmota. —

Tak mnoho věcí na světě,
k nimž člověk klíče nemá,
a všechněm jeho otázkám
vždy odpověď jen němá. *H.*

Probuzení.

To byla bludná holubička,
jež vlétla do mé samoty,
já zaslechnul ji jednou z rána,
když z pola otevřená víčka
vlhnula slzou z dřímoty.

Tak broukala a povídala
jak pohádku když pozlatí,
já divil se, to lidské štěstí
jak divně tak a znenadála
se v lidské srdce navrátí.

Zda sním či bdím, já nedbal více,
já sepjal ruce na hrudi
a bylo mi jak v tmavém doubí,
když s houkáním se holubice
den letní v ráno probudí.

J. V. Sládek.

Charmagaria.

Napsal *Simon Boubée.*

I.

Pošta se najednou zastavila a silné trhnutí probudilo mne ze spaní.

Zároveň ozval se zvonek, zapráskal bič a táhlé: Prrr—rr! krotilo koně.

— Nu, už jsme tu, zvolal můj společník, mladý obchodní agent z Bayonnu, veselý to hoch, jehož hovor mne bavil po celé dlouhé a dost nudné cestě z Toulousu do Saint-Pastoursu.

— Ah! já se věru nehněvám, pravil jsem narovnávaje si záda. Bylo deset hodin večer. Noc byla tmavá a deštivá: při rudém světle dvou neb tří čoudících svítilen, které sem tam přecházely, rozeznával jsem kočího v klobouku se stříbrnou páskou, postiliona v modrém baretu, několik děvčat v šátečkách koketně kol šíje ovinutých, koně, které vypřahali, a hřmotného jakéhosi člověka, který, jak se zdálo, poroučel na pravo i na levo.

— Sestoupíte v tomto hôtelu, pane? tázal se mne můj společník, který seskočil obratně na chodník.

— Není tu lepšího v celém městě?

— Je to ten jediný. Saint-Pastours není Toulouse . . nebo Bayonne.

— Tedy těžko si vybírat.

Vystoupil jsem z vozu a šlápl jednou nohou na svůj vak, který postilion právě spustil dolů se žebříku. Ten hřmotný muž přišel ke mně s kloboukem v ruce:

— Přejete si, pane, nějaký pokoj? tázal se mne.

— Ovšem, odvětil jsem zkrátka.

Věru, vyhlížel tak jako řádný hospodský má vyhlížet. Byl tlustý, zavalitý, měl dobrou tvář, jižní typ, lemovaný silným věncem černých vousů.

— Pospěš si, Charmagarie! zvolal.

Na ta slova, která se podobala poněkud starým zaklínacím formulím, přiskočila jakási statná dívka, silně rostlá, chopila se mého vaku a postavila si jej na hlavu tak lehce, jako by to byl košíček s cukrovím.

Ženy v Languedocu, Gascogni, Béarnu a v kraji Basků umějí s neobyčejnou zručností nositi na hlavě i ta nejtěžší břemena. Vídal jsem v Auchu, kde jsou ulice skoro samé schody a to dosti příkré, dívky třinácti- nebo čtrnáctileté s ohromnými džbány na hlavě; běhaly co jim nohy stačily nahoru i dolů a nerozlily ani kapky. A považte to, že se v tom zvláště necvičily. Dělaly prostě to, čeho bylo denně potřebí. Právě tomu zvyku, nositi totiž břemena na hlavě, děkují jižní dívky svůj krásný vzrůst i volné svoje pohyby . . .

Můj společník přál mi dobrého večera a vešel do hôtelu; já také. Služka, která nesla můj vak, šla napřed.

Uvedla mne do pokoje v prvním poschodí; byl opatřen nábytkem velmi slušným a na mou věru! . . . . na stěnách byly čalouny, kde na šedivé půdě běhali jockeyové a koně hnědí od pravé ruky na levo, kdežto koně a jockeyové modří běhali od levé ruky na pravo.

Bylo viděti dle všeho, že čekali na jisto hosty, neboť bylo hezky zatopeno (byla právě polovice listopadu); lože bylo odestláno a na dřevěném krbu, malovaném na spůsob zeleného mramoru, hořela lampa.

Služka položila k posteli můj vak a pravila hlasem trochu chraplavým, ale ne nepříjemným:

— Přejete si, pane, něčeho k jídlu?

Já se obrátil, abych jí odpověděl a vykřikl jsem. Byl jsem překvapen, ano poděšen . . .

Uznáte sami, že bylo věru proč.

Byla postavy veliké, štíhlé, ale silné, krásně rostlé. Docela primitivní prostota jejího oděvu podporovala ještě její drsné chování — byla to pravá horalka. Měla jenom košili s krátkými rukávy, caraco z černého sametu, vlněnou sukni šedivě a modře pruhovanou a na hlavě traditionelní malý, pestrý šáteček otočený kolem chignonu. Její vlasy rozděleny ve dva proudy nad čelem trochu nízkým, jaké vídáme u soch řeckých, měly zvláštní černý ton s břidlicovým leskem. Pleť měla hnědou, měděnou, ale jemnou tak a průsvitnou, jak to zřídka vídati u děvčat jejího stavu. A její tahy, ty byly ku podivu krásné, čisté a elegantní to obrysy modelu zároveň tak solidního, jako delikátního; sochař by se jim byl jistě obdivoval. V tazích těch poznal jsem skvělou a ušlechtilou raçu horských Basků.

To vše, tuším, dovedlo by způsobiti dojem docela jiný, nežli dojem hrůzy, pomyslí si čtenář.

Jen trpělivost! Vždyť jsem vám neřekl ještě ničeho o jejích očích, které jsem spatřil při plném světle lampy.

Představte si oči veliké jako mandle, trochu šikmé jako mají Číňané . . . ale docela bez zřítelnic. Byly čistě bílé, s perleťovým leskem, který svítil na hnědé půdě její pleti.

Byla slepá! . . .

Když zaslechla můj výkřik, dala se do smíchu.

Nelze si ani představiti podivný dojem, jaký dělaly ty lesklé zuby a ty bílé oči! . . .

— Ach! pravila, já vás polekala . . . každý, kdo mne vidí, bojí se mne!

— Já se vás nebojím, odvětil jsem, ale divím se vám pouze. Jste slepá již od narození? . . .

— Ano, pane.

— Ale jak můžete zastávat svou práci?

— Vidím rukama i nohama.

Ubohá opakovala patrně tuto frázi, které ji naučili, dosti mechanicky.

— Jak vám říkají, milé dítě? tázal jsem se po chvíli.

— Charmagaria.

— Podivné jméno.

— Je to jméno naše domácí.

— A odkud jste?

— Ze Saint-Jean-de-Luz, podle toho, jak říkají.

— Jak říkají? . . .

— Já nevím o tom ničeho, jsem dítě nalezené; byla jsem ještě docela malá, když mne přivezl pan Deljuglar sem do Saint-Pastoursu.

— Kdo je to ten pan Deljuglar?

— Zdejší hostinský.

*

— A líbí se vám zde?

— Ach, ano, pane, všickni jsou ke mně velmi laskaví, a pak, on se vrátil . . . on . . .

— Kdo pak to?

— Josef!

— Jaký Josef?

— Josef Irigoyen, můj milenec! . . . Vždyť přijel s vámi . . . Přijel z Toulousu! . . . A již zde zůstane! . . .

Tahy ubohého děvčete jevily patrnou radost, kdežto její oči zůstaly bez výrazu. To působilo dojem k nevypsání, cítil jsem jakousi hrůzu.

— A čím je ten Josef Irigoyen? tázal jsem se dále.

— Obchodní agent . . . je z Bayonnu . . . je velice bohatý . . . teď si mne vezme . . . a více mne neopustí! . . .

Vzpomněl jsem si, že můj společník mi řekl na cestě, že se jmenuje Irigoyen a že jede do Saint-Pastoursu, aby se tam oženil.

— Ten hoch má podivné chutě, myslil jsem si, vzít si za ženu slepou služku. Je to mladý, hezký hoch; vždyť by mohl nalézti něco docela jiného . . . zvláště je-li bohat, jak praví tato dívka.

Hrubý hlas pana Deljuglara vyrušil mne z mých reflexí.

— Charmagarie! Charmagarie! . . . volal dole u schodů.

Toto jmeno působilo na mne jako nějaké kabalistické zaklínání. K tomu ještě ta podivná její tvář — a mně bylo tak, jakoby duši mou tížil nějaký sen, či spíše hrozná můra.

— Již jdu! odvětila slepá. Vy tedy nebudete večeřet?

— Ne, má drahá; jděte jen k pánovi; nepotřebuju více ničeho.

Ulehl jsem a díky notnému unavení, usnul jsem brzy a spal dosti dobře; na ten hrozný zjev s bílýma očima jsem více nevzpomněl.

II.

Bylo již deset hodin, když jsem se ráno probudil. Rychle jsem se oblékl, neboť jsem měl veliký hlad, a sešel jsem dolů do jídelny, kde sedláci, vozkové a cestující právě snídali. Dělali takový pekelný rámus, že šla až hlava kolem.

Celý ohlušený vyšel jsem ze sálu a pan Deljuglar, který chodil sem a tam a neustále něco robil, mi nabídl, že mi dá prostříti v malém saloně, kde bych byl docela sám. Rozumí se ovšem, že přijal jsem návrh ten s velikou vděčností.

Přinesli mi dobrou polívku, fricassée z kuřete a jelměčí ragoût upravené s česnekem, který v Gascogni zbožňují, a který ani Pařížanům není tak protivný, jak často říkají.

Mezitím co jsem si pilně hledél svojí snídaně, postavil se pan Deljuglar s ubrouskem přes ruku ke mně a dal se se mnou do řeči.

— Ti čertoví sedláci, pravil s hlubokým opovržením, dělají rámus, až se všecko otřásá. Nemohu tam ani vydržet, pán bůh ví! . . . Nechal jsem tam při nich Charmagarii. Ta ubohá holka nemá očí, ale uši má. Jestliže jí je rozbijou, má vina to nebude.

A pan Deljuglar patrně si toho vědom, že prohodil něco duchaplného, dal se do hlasitého smíchu.

Já chopil se ihned této příležitosti, abych se něčeho dověděl o podivné oné služce.

— Je to děvče docela slepé? tázal jsem se.

— Oh, docela; nevidí ani světlo elektrické. Zdejší lékař, pan Latané, to s ní zkoušel.

— A svou práci si přece zastane?

— Nejen že ji zastane, ale odbývá vše znamenitě. Zná v hôtelu každý kout. A co víc! pane! . . . tomu by žádný ani nevěřil, ona se prochází po městě jako kdo jiný, ba i v okolí města na tři kilometry daleko; proto se jí lidé také trochu bojí.

— Bojí! . . . A proč pak? . . . Já znal slepce, kteří hráli piano a tkali koberce . . .

— To věřím, pane; příroda, říkají, je dobrá matka: vezme-li někomu jedno, dá mu za to zas něco jiného . . . hluchý dobře vidí, slepý dobře slyší a tak je to! Ale co pak se divíte, pane, tady jsou lidé náramně pověrčiví a hloupí . . . vyčítají krátce ubohé Charmagarii, že jest pousouěro.

— Jak jste to řekl?

— Pousouěro . . . to znamená čarodějnice!

— Jaký to nesmysl! . . .

— Ovšem, že je to nesmysl, ale vemte to lidem z hlavy, to je těžká věc. Slepce, který kráčí hezky zrovna, říkají, vede patrně ďábel.

— A proč ne pán bůh? . . .

— Ah! to nevím! . . . Jak povídám, pane, zde jsou lidé náramně nevzdělaní a pověrčiví. Věřil byste tomu, že jsou zde lidé, kteří umějí přece číst a psát, a kteří tvrdí, že viděli mou ubohou služku letět o půl noci nad zdejší věží směrem ku Gourgue? . . . To by člověk pukl smíchy; pán bůh ví, pán bůh ví! . . .

A dobrý ten hospodský padl na židlici a smál se až se za břicho popadal.

— Co je to ta Gourgue, prosím vás? tázal jsem se ho.

— Gourgue, pane, je propasť, je to jakási tůně tak hluboká, že když tam hodíte kámen, musíte hodně dlouho čekat, než ho slyšíte žblunknout do vody.

— A proč věří lidé, že vaše Charmagaria lítá o půlnoci zrovna k té tůni?

— Poněvadž jsou nevzdělaní a pověrčiví, pane . . . prosím vás. A co se tomu divíte? pokračoval hospodský s tváří pojednou velice vážnou, Charmagaria šla ke Gourgue za bílého dne a to neměla dělat . . . dobře, ať ji pomlouvají!

— A proč pak? tázal jsem se překvapen tónem, kterým hospodský nyní mluvil.

— Poněvadž na břehu Gourgue, či kousek dále, bydlí Vicarde! . . .

Zdálo se mi, že se pan Deljuglar při tom zachvěl.

— Vicarde, kdo je to?

— Stará žebračka, pane, která pouhým pohledem dovede lidi učinit nemocnými. Ta má uhrančivé oči — to vím tak jistě, jako že toto je červené víno a to kozí sýr!

— Ale, ale . . . vy tedy věříte na uhranutí?

— Já? zvolal pan Deljuglar překvapen patrně touto otázkou, musím na to věřit! . . . Kdykoliv jsem potkal starou Vicarde a ona se na mne podívala, vždy mne

potkalo nějaké neštěstí, nebo aspoň něco nepříjemného! . . .

Bavil jsem se poněkud na útraty pana Deljuglara, který se sice vysmíval pověře svých krajanů, ale sám nyní se přiznával k takovým věcem s tou nejklidnější tváří. V tom jsem si vzpomněl, že když den před tím jsem byl kdesi při slavné hostině náhodou třináctým, mně bylo tehdáž divně kolem srdce. Viděl jsem, že nemám více práva vysmívati se panu Deljuglarovi, právě jako pan Deljuglar neměl práva vysmívati se lidem v Saint-Pastoursu, a vyptával jsem se raději dále.

— A proč navštěvuje vaše služka tu strašnou V i c a r d e? . . .

— Kdo ví, pane? . . . a pak pro slepého není V i c a r d e hroznou. Slepí nebojí se takových zlých očí, když sami nemají žádných pořádných! He, he, he! . . .

— Zkrátka, vy jste spokojen se službou Charmagarie . . .

— Velice spokojen, pán bůh ví! . . . Vždyť jsem si ji sám vychoval! . . . mám ji jako vlastní dceru, chudáčka!

— A tak! . . . Vy jste si ji přivezl z kraje Basků?

— Z okolí Sv. Jana-de-Luz, pane.

— Vypravujte mi o tom.

Pan Deljuglar byl patrně rád, že může povídat.

— O to není dlouhé, pravil ochotně. Je tomu patnáct let, co jsem jel do Sv. Jana-de-Luz navštívit svou sestru. Když jsem se procházel jednou po kraji, viděl jsem ženu, která před chalupou hrozně bila malé, slepé děvčátko. Byla to Charmagaria; bylo jí tehdáž zrovna pět let. Bylo mi jí líto a proto ptal jsem se těch lidí, kteří se na to lhostejně dívali, jak mohou snésti podobnou ohavnost. Řekli mi na to, že je to děvče nemanželské. A to u Basků něco znamená! . . . Co s nemanželským dítětem? hodit je leda psům. Zkrátka, pane, věc se má tak: matka Charmagarie měla ji tak pod rukou; při porodu zemřela a ta zlá baba ujala se ubohého děvčete z lásky . . . pěkná láska! . . . Tázal jsem se stařeny, zdali by mi to děvče svěřila. Svolila; já je vychoval a teď, aby mi tak trochu nahradila, co jsem pro ni učinil, slouží dle možnosti hostům v mém hôtelu. To je vše!

— Ale podle toho, co mi právě vyprávěla, nebude již dlouho asi sloužit . . .

— Co pak vám povídala? tázal se mne Deljuglar.

— Řekla mi, že jakýsi pan Josef Irigoyen, můj společník s cesty, roztomilý to hoch, který jak se zdá, ve své agentuře vydělal si hezké peníze, jest jejím ženichem.

P. Deljuglar vypukl opět v křečovitý smích — ale pojednou se zasmušil.

— Ah ovšem, pravil, je to k zoufání! . . .

— Co pak?

— Eh! Pán bůh ví, co si to ta ubohá holka vzala do hlavy! . . . Ale tím jsou vinny špatné žerty cestujících. Poněvadž Josef mluví s ní jejím domácím jazykem (čertová řeč, té jsem nemohl jakživ rozumět), namluvili jí, že je to její ženich. Ona se do něho na dobro zamilovala, a já věru nevím, jak to skončí.

— Ale což pak pan Irigoyen sem nepřijel, aby se zde zasnoubil?

— Josef! . . . ovšem! Zasnoubí se již zítra se slečnou Matildou Casteretzovou, dcerou nejbohatšího obchodníka v Saint-Pastoursu! . . . Ona má více než šedesát tisíc franků věna mimo to, co ještě někdy dostane! . . .

V tom jsme slyšeli podivný výkřik, který přehlušil i povyk v jídelně.

My zůstali zaraženi . . .

V tom vešel nějaký mladík; byl to Irigoyen. Byl trochu bledý, ale usmíval se.

— Ah! pravil, vás, pane, právě hledám.

III.

— Vy mne hledáte, pane? pravil jsem dosti udiven a díval se upřeně na mladého agenta.

Byl to věru hezký hoch a co více velice sympatický.

Byl spíše malý než veliký, ale hezky rostlý. Pohyboval se čile a nenuceně, ano graciosně, jako všichni jeho krajané a nosil s velikým c h i c e m červený svůj baret se žaludem z bílé vlny, vestu černou, sametovou, a kalhoty na hoře přiléhající, ale nad kotníky otevřené, podobně jak to nosí mexičtí vojáci.

Vlasy měl bledé, oči modré a pleť velmi hnědou; tato fysická anomalie je u Basků dosti častou. Jeho orlí profil značil jakousi energii povahy, ale jeho pohled byl neobyčejně milý a dobrý. Ton jeho hlasu byl roztomilý. Snad právě to svedlo ubohou slepou. Mimo to, vše ostatní při něm bylo takové, že se musil zalíbiti děvčeti i když dobře vidělo.

— Ano, pane, pokračoval, vás hledám; vy jste jevil ke mně po celé cestě tolik interesu, že se osměluju žádati vás o nějakou laskavost.

— Co pak příteli?

— Zdržíte se několik dní v Saint-Pastoursu?

— Ne dlouho. Přicházím spořádat jakousi záležitost s p. Lamazou, zdejším notářem . . . nepatrná to záležitost, kterou vyřídím nejdéle za hodinu; na to odjedu opět do Toulousu — a odtud do Paříže.

— Ah to je škoda, pravil Irigoyen.

— A proč? . . .

— Poněvadž jsem vás chtěl prosit, zdali byste nechtěl poctiti naši svatbu svojí společností; bude to již zítra.

A mladý agent kroutil si nesměle malé, bledé vousky, které mu stínily svrchní ret.

— Dobrá, milý příteli, odvětil jsem, vy umíte zváti tak roztomile, že vám nelze čeho odepříti. Zdržím se tedy a půjdu na vaši svatbu!

Irigoyen mi podal ruku.

— Ah! pravil, vy jste hodný pán; věřte, že mám velikou radost!

— A mne nepozveš? tázal se pan Deljuglar.

— Vás? I jděte mi! což pak nejste již dávno pozván? odvětil Irigoyen klepaje přátelsky na rameno tlustého hospodského.

— Dobrá hochu! . . . a což Charmagarii, tu nepozveš, co?

Při tom mhouřil pan Deljuglar šibalsky oči.

Irigoyen byl, jak se zdálo, zaražen.

— Ah! nechme toho, pravil po chvíli, já jí to již řekl . . .

— A jak to přijala?

— Zprvu dobře. Řekla jen tolik: Mnoho štěstí, Josefe . . . Jak se při tom tvářila, to nevím, neboť jsem se neosmělil na ni pohlednout. Ale když jsem se obrátil, vykřikla . . .

— To jsme slyšeli, pravil jsem.

— Ano, to jsme slyšeli, opakoval pan Deljuglar.

— Eh, pravil Irigoyen, raděj na to ani nemyslit! Jak darební jsou ti lidé, co jí namluvili, že jí bůh ví jak, přeju! . . .

— A vy jste jí nezavdal nikdy k tomu příčiny, pane Irigoyene? otázal jsem se.

Mladý Bask sklopil hlavu.

— Bohužel! . . . pane, pravil, až po dnes neměl jsem dosti odvahy jí to vymluvit. Ba tuším, že jednoho dne . . . nebo večera . . . ale byla tma, to vím . . . ona pozná každého ovšem také po tmě . . . sevřela mne, ubohá, ve své náručí, a já ji tehdáž políbil na ústa . . . Kež se sám bůh nad námi smiluje! . . . Raději na to nemysleme. Vy přijdete, pane, není-li pravda?

— Dojista.

— Naleznete slušnou společnost, uvidíte! . . . Pozval jsem pana Tallaberta, velkokupce z Toulousu, svého nejlepšího obchodního přítele, a pana hraběte ze Saint-Pastoursu, soukojence mé nevěsty. Doufám, že oba přijdou.

Pan Deljuglar dal se do smíchu.

— Pan hrabě přijde, pravil; ale nad panem Tallabertem můžeš udělat kříž, můj milý Josefe! . . .

— A proč pak?

— Protože hrabě může sice přijíti na svatbu agenta, ale velkokupec nikdy! . . .

— Ah! co na tom! . . . Vždyť si bez něho také zoufat nebudem! . . . A vy pane?

— Já? Já nejsem ani hrabě, pravil jsem, ani velkokupec. Bude mi velikým potěšením, když vám v kostele i před mairem stisknu ruku.

— A u jídla! dodal.

— Buďiž, také u jídla! . . .

Stiskl mi ruku a odešel.

— Charmagarie! . . . zvolal pan Deljuglar, když Irigoyen vyšel ze dveří. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Romance.

Holka se kaboní, začasto zavzdychá,
a on jen chvilkami dýmku si rozdmychá.

„Každý hoch holce své ňáký dá prstýnek,
nějaký řetízek, pěkný v něm kamínek!"

„„Prstýnky, kamínky, samé jen mámení,
slunce je na světě nejdražší kamení.
Prosím všechny svaté: Sundejte je s nebe!
až to udělají, okrášlím jím Tebe.""

„Města by zvrátili, krámy by vybili,
aby si holku svou klenotem zdobili!"

„„Bodejť by všechny ty protivné úšklebky
neměly šperků a klenotů potřebí!
Ach to mne tak bolí, proto nemám spaní,
že Ty nemůžeš být ještě hezčí ani!""

Deset minut.

Pět a osm, pět a osm, — bože na nebesích, kolik jest pět a osm!! Ach, — třináct, — výborně. Dále: Třináct, devatenáct, šestadvacet — sečítám z dola nahoru až napočítám 54 zl. 62 kr. A nyní naopak, s hůry dolů. Tu máš: 53 zl. 79 kr. Toť hrozné!

Vyskočím a mrštím perem až se rozlítne. Bezedně hříšný to luxus při pomyšlení na můj kancelářský paušál, — ale jak jinak dopomoci mému hněvu k správnému výrazu, jak jinak své uražené, cifrám otročící lidské důstojnosti k satisfakci?

Dvě hodiny se již mořím denním kasovním výkazem, vypuntíčkoval jsem každou položku dle řádných sazeb A, B, C atd., dle mimořádných sazeb I—V, zřetelem k láži a všem transitním, zvýšeným i sníženým sazbám a nyní shledav směšnou dvoukrejcarovou chybičku jsem přepočítáváním, zkoumáním a porovnáváním polo blbý, neschopen provésti školácký součet!

Vyspím se na to. Jest půl jedenácté a hodinka zdřímnutí také není k zahození. Zaobaliv se do pláště ulehnu na tvrdou pohovku, nutím se ze všech sil do spaní a obklopen rojem červených i zelených bludiček, hadovitě se proplétajících, sklebivých číslic upadnu v horečný polosen.

Zdá se mi, že stoje na stroji letím sám a sám černou nocí hrůzné smrti vstříc. Jediné trhnutí regulátorem by mne spasilo, avšak nohy mé jsou přimrazeny, ruce ochromeny a oči mé hledí vytřeštěně na chvějící se, pomalu, pro mne však s šíleným chvatem postupující ručiji manometru. Za okamžik rozlítne se lokomotiva v tisíceré střepiny a rozškubá mne na padrť, — ventily již nestačí napnutí páry, která v nich piští, skučí, vyje — —

Procitnu. Obchází mne mráz a na čele mi stojí krůpěje potu. „Kat aby tě spral," děkuji za rozkošný sen Meluzině, na telegrafních drátech ve fortissimu i pianissimu celou hudební škálu odehrávající.

Usnu opět a maje službu dělám s červenou čepicí na hlavě po nádraží šviháka. Jaká to rozkoš! Stojí tu vlak, cestující dámy si mne se zálibou prohlížejí, konduktéři, topiči, skladníci, — všichni čekají na mé mrknutí, pokynutí, — jsem to pán! Pojednou stojí přede mnou inšpektor; jest po panství. Inšpektor se mračí jako Lucifer a souká z kapsy hrůzný, na loket dlouhý, na píď tlustý balík. „Nešťastníče," hučí hrobovým hlasem, „jste ztracen. Zmýlil jste se o dva krejcary. Kontrola je přehlédla, inšpektorát taktéž, vrchní ředitelstvo a ústřední účtárna železnic jak by smet, chyba přešla do účtů ostatních drah, až odkryta konečně v Aradě v účtech první sedmihradské dráhy. Zde v tomto balíku jsou snešeny důkazy o vině vaší. Nesu vám propuštění." Jektaje zuby prosím o smilování, nabízím náhradu škody. „Bláhový, domníváte se, že dvěma krejcary koupíte drahocenný čas té legie úředníků, která se po důkazech vašeho neslýchaného poklesku pachtila?" ušklíbl se inšpektor povržlivě. „Ostatně jest čas k odjezdu, osm hodin devatenáct minut," dodal pohlédnuv na hodinky. „Dvakrát," zvolal na dělníka u zvonu čekajícího. „Nezvonit, milost!" křičím chytaje inšpektora za šosy. „Zvonit!" řve on a jako umíráčkem poslední mé naději zní po nádraží: „Cink — cink — —"

Spadnuv při chytání inšpektora s pohovky udeřil jsem se nerázně do kolena. Bylo mi to velice milé, neboť úřadovnou rozléhalo se opětně: „Rrrcink, — rrrcink," signál to pětatřicítky.

Pětatřicítka znamená v hantýrce naší dráhy smíšený vlak, přijíždějící do mé stanice v 11 hodin 41 minut v noci a odjíždějící v 11 hodin 54 minut.

V teplé letní noci jest takový vlak ještě k snesení, dnes bych mu ale od srdce přál uviznutí v závějích. Na mou věru, nic méně. Hle, jaký to čas! Otevru, vichřice mi vytrhne dvéře z ruky, mrští mnou ke zdi, strhne kapuci s rozpálené hlavy a zasype mne vlhkým, štiplavým sněhem. Toť teprvé na počátku mé pouti k výhybkám. Oslepen, ohlušen zde sklouznu, tam klopýtnu přes koleje, onde zas narazím na vůz a propracovav se konečně ku konci stanice nevím věru, mluvím-li pravdu potvrzuje strážníkovi: „Výhybky jsou pro vlak č. 35 správně zřízeny." Což jsem vševědoucím a mohu rozeznati duševním zrakem to, k čemu fysický zrak nestačí! Než mne vítr dosmýká zpět k úřadovně, hřmí již vlak po výhybkách a do hukotu jeho se mísí pištění lokomotivy, skřípání brzd a hvízdání pošinovačů, kteří jako posedlí lucernami mávají. Co to? Ohlédnu se a krev mi stydne v žilách: Výhybky nejsou správně zřízeny, vlak vjíždí na čtvrtou kolej místo na druhou — —

Hrozný okamžik! Rozjeté, násilně zarážené vozy rachotí a zmítají se, stroj se vzpíná — kolébá, — jede volněji, zůstává stát, avšak ne, — jede dále, bohové! Již, již —! Polomrtvý zavru oči a očekávám burácení srážky, — avšak, nic! Vzpamatovav se omdlel bych radostí. Lokomotiva stojí těsně před samými nákladními vozy na čtvrté koleji, směje se na ně kamarádsky z rudých očí a spokojeně funí.

„Rozžehnout pochodně, prohlédnout vozy a koleje!" velím třesa se ještě na celém těle. Sám uchvátiv lucernu běžím na zad k osobním vozům; jsou prázdny, pouze na jediné okénko kdosi klepe.

Vyskočím na prkno, vytrhnu dvéře a: „Račte býti klidna, není žádného nebezpečí!" volám radostně a chci opětně dvéře přiraziti.

„Jaromíre!" šveholí měkký hlásek z kupé a při svitu lucerny poznávám dvé krásných modrých očí.

„Julinko? Ty zde!?" jásám, na vše okamžitě zapomenuv, uchvátím drahou dívku svou do náruči, — vždyť jest jí pouze drobeček a lehounkou jako pírko, opatrně jako cukroví nesu si ji do úřadovny; ručky její pevně, teple objímají mou šíji, hlavička její tulí se k mé tváři a ústa její tisknou na mou líc vřelý, něžný polibek —

Hlava se mi točí. Julinka v nebezpečí a mou vinou! Proklínám osud i žehnám jemu, hněvám se na sebe, mrzím se na Julinku a vinu ji přece zachráněnou se zdvojenou vřelostí k srdci, které lítostí a radostí se chce rozskočiti.

„Pro bůh, zlatoušku, — kam jedeš, co tě vyhnalo na cestu v takovém nečase?" táži se posadiv ji pozorně na pohovku. Chvěje se ubohá zimou a tváře mrazem opálené jí jen hoří.

„Jedu od sestry z Prahy domů," vypravuje nevinně.

„A tudy, zajížďkou?"

„Abych tě viděla, Jaroušku," směje se čtverácky.

„A nic více?" táži se s výčitkou láskyplného srdce, jež odvážnost milenčina více tíží než těší.

„Což mne nevidíš rád? Nemiluješ mne již, Jaroušku?"

„Jak můžeš pochybovati! Považ ale, čím jest pro mne okamžik štěstí, nenadálého shledání u porovnání s úzkostí, kterou nyní pro tebe vytrpím," vyhrkne ze mne prudčeji, než chci.

„Jaroušku, nemluv tak! Pojď, sedni si ke mně," lichotí Julinka tak sladce, že by si Jaroušek i na břitvy sedl, kdyby sáhový strojník ve dveřích právě své prazbytečné „dobrý večer" neodříkával.

„Co chcete?" utrhnu se naň.

„Prohlédli jsme všechno. Na stroji není žádného porouchání, ale vůz K. F. J. B. 10852 má nalomenou jednu bucharku, maličkost, a tentoc — u výhybky č. 7 jsou zkřivená obě táhla, jedno takhle, — druhé tak —"

„Dobrá, rozumím. Porouchaný vůz necháte zde —"

„I nač pak, prosím? S tím dojedu ještě až do —"

„Do pekla, jak chcete. Můžete již jít."

„K službám. Neračte ale zapomenout na aviso do X.," napomíná strojník motaje se ve dveřích.

Protivný člověk, — ještě aviso, nyní v 11 hodin 47 minut!

„Odpusť, Julinko, — na okamžik," prosím, skočím k telegrafnímu aparátu a volám zuřivě disposiční stanici X. Žádná odpověď. Tluku do klapek, div je nezurážím — nic.

„Jaroušku," zní to za mnou prosebně.

Skokem jsem u Julinky. Má zarosené oči a pohlíží na mne smutně.

„Co ti schází?" táži se uleknut.

„Když ty se na mne hněváš a plisníš mne za to, že se mi po tobě stýská," žaluje ona.

Zavru jí ústa vroucími hubičkami.

„Přijedeš k nám na hromnice?" lichotí kladouc mi hlavu na prsa a hledíc mi ze spodu do očí.

„Vždyť jsem byl u vás o vánocích! Bude-li mi možno, rád sice —"

„Musí býti možno," odvětí ona vášnivě. „Otec i matka nám nepřejí, a když i ty mne opouštíš, pak jest mi věru k zbláznění. Zřídka mi píšeš a již mne ani nechceš navštiviti."

„Ale, drahoušku, neubližuj mi, což jsem pánem svého času?"

„Plané výmluvy, nestýská se ti," vzdychne si Julinka tak bolestně, že vstupující vousáč, vrchní konduktér, překvapeně na mne pohlíží.

Utýraný, rozmrzelý vytahnu mu listiny z rukou.

„Necháme zde dva vozy F. K. P. B. 302 s moukou a M. G. B. 1934 s petrolejem —" ohlašuje konduktér.

„Odražte je na první kolej ku skladišti. Jděte!"

„Prosím, zbude nám ještě 300 tun brutto a strojník se vzpírá jeti s takovým nákladem, vymlouvá se na stoupání tratě —"

„Má pravdu. Ký ďas vám poradil, abyste jeli do vrchu za takového nečasu se 300 tunami? Okamžitě odvěsíte pět vozů, neotálejte, mějte se k dílu!" sápu se na konduktéra.

„Neračte se zlobit, — já rozumím. Musím ale míti určitý rozkaz; které vozy?"

„Které chcete, — já si to zodpovím."

Bruče odejde uražený vousáč a zanechává mi průvodní listiny vlaku na stole. Přehlížím je se zimničným chvatem, podepisuji, krev mi hrá ve všech žilkách. Mrknu na hodiny; ukazují už 11 hodin 50 minut!

„Jsem zbytečná, mohu tedy jít?" ozve se plačtivým hlasem Julinka.

„Jen okamžik strpení, nemohu si pomoci!" prosím úpěnlivě.

„Okamžik? Čas jest odměřený, ubíhá a vím, že bysi se mne mohl více všímati. Nechceš ale, omrzela jsem tě —"

Hrdlo se mi sevřelo. Na jedné straně povinnost, která nezná slitování, a na druhé láska, jež nezná nijakých mezí povinnosti —

„Lístky! Lístky!" řve najednou sbor chraptivých hlasů a na okno u kasy bubnuje tucet pádných pěstí.

Julinka se lekne a já se zoufalým povzdechem letím ku kase.

„Rychle, vlak již odjíždí," křičím. „Kam chcete?"

Jeden tam, druhý onam, ten ani sám neví, jiný smlouvá se o cenu, opět jiný vyplácí mi pozorně zlaté v samých krejcarech! vadím se s nimi, z kůže bych vyletěl a k dovršení mého neštěstí volá telegrafický aparát.

„Rozumím," telegrafuji vztekle zpět.

„Vlak č. 35?" táže se disposiční stanice.

„Jede pravidelně; vůz K. F. J. B. 10852 s nalomenou bucharkou. Pro nepohodu nechávám pět vozů zpět. Brutto 200 tun," odpovídám.

Disposiční stanice táže se ještě něco, nerozumím ale ničeho, neboť mé uši slyší jen štkání Julinčino.

„Julinko, netýrej mne! Neubližuju ti a nemohu za to, že jsi přišla v nevčas", — volám všecek zoufalý.

„Neutrhujte se na mne, pane, — já slyším. Nerada bych vám ještě jednou přišla do cesty, — ó jak jsem nešťastná!" vzlyká Julinka.

„Moje zlatá, jest již nejvyšší čas, abysi přišla k rozumu," pravím s důrazem, chci ji obejmouti, znovu k usednutí donutiti, ona mne však z prudka odstrčí a zároveň se dvéře rozlétnou.

„Pane chefe, 11 hodin 53 minut," křičí vrchní konduktér, „mé listiny, signál, odjezd!"

Dokořán otevřenými dveřmi plíží se mráz, proniká mé údy a líbá mi horoucí čelo. Nabývám opět jasného vědomí svých povinností; klidně přehlédnu ještě jednou listiny, odevzdám je vrchnímu konduktérovi, pošinu raťiji na signálovém přístroji k č. 1, spustím aparát a vyšed ven volám na sluhu: „Zvonit, dvakrát."

Vrací se mi také rozvaha. Zdá se mi, že v minulých deseti minutách prožil jsem ošklivý sen, v němž moje rozháranost a dívčí vrtochy v tropení nerozumu závodily.

Vítr se byl utišil. Přede mnou kráčí drobná lehýnká postava Julinčina; dostihnuv ji u vozu otevru jí dvéře a beru ji za ruku; neopětuje mé stisknutí a oči si šátkem zastírajíc nepohlédne na mne.

„Julinko," pravím prosebně, naléhavě.

„Slyším. Slyšela jsem také vaše napomenutí a mohu vás ubezpečiti, že jste mne skutečně přivedl k rozumu."

Vedle nás přešlapuje netrpělivě vrchní konduktér, držící hodinky v ruce.

Co si počít? Vytáhnu také hodinky.

„Jedenáct hodin, čtyřiapadesát minut," ozve se z dvojích úst.

„Třikrát!" velím sluhovi u zvonce.

„Hotovo!" zní od vozu k vozu, od brzdiče k brzdiči. Zvon cinká poprvé, podruhé, potřetí, trubka vrchního konduktéra zavřeští, píšťala stroje zaječí, s rachotem rozhoupá se vlak, vleče se, jede, uhání, lucerny jeho zanikají ve tmách a mlze, hukot přechází v tichý zmírající šum až i ten dozní a kol mne i ve mně jest pusto a mrtvo.

Za týden držím dva listy v rukou. První jest malý, od Julinčina otce. Píše mi:

„Julie se roznemohla povážlivě nastuzením, které si přinesla z lehkovážné cesty Vaší horskou krajinou. Lituji, že neměl jste dosti taktu, abyste vyložil mé dceři neslušnost návštěvy u mladého muže. Vy jste návštěvu její přijal a odměnil obětavost Juliinu surovostí, nevšímavostí, kteráž ji hluboce urazila a k přiznání pohnula. Víte, že jsem se vždy rozpakoval dáti svou dceru železničnímu úředníku a musím Vám sděliti, že po svých posledních zkušenostech se ještě několikráte rozmyslím. Prozatím račte vzíti na vědomí, že by mi bylo velice nemilé, abych musil Vaši návštěvu ve svém domě odmítnouti.

Antonín Bělský."

Druhý list, veliký, úřední:

„Skončeným vyšetřováním jest zjištěno:

1. Že vlak č. 35 dne 13. ledna t. r. Vámi byl uveden do největšího nebezpečí;

2. že násilným zarážením vlaku způsobeno množství škod, které dvěma třetinami ponesete; třetinu zaplatí spoluvinný strážce;

3. že bez podstatných příčin kázal jste od téhož vlaku odvěsiti pět vozů s rychlým zbožím;

4. že k vůli soukromé zábavě neodpověděl jste k nutným telegrafickým dotazům;

5. že manipulační služebnictvo vlaku odbýval jste neslušně a odepřel mu určitých rozkazů;

6. že dopustil jste se hrubých poklesků při výpravě průvodních listin vlaku, čímž zavdán podnět ku zmatkům;

7. že proti výslovnému znění instrukce X. §. 4 oddal jste se při vykonávání služby privátnímu zaměstnání.

Majíce zření k Vaší dosavadní dobré konduitě vyměřujeme Vám co mírný trest:

a) degradaci za písaře při našem pohraničním skladišti v Oberdorfu;

b) náhradu škod ad 2. svrchu.

Z ředitelstva dráhy . . . .

Ředitel: Karabáč."

Kterýsi zlomyslný výpravčí u ředitelstva připsal tužkou:

„O tichou soustrast s kolegou Jaromírem M. zvláště a všemi zamilovanými úředníky železničními vůbec prosí

Instrukce X. §. 4."

Vyhledav si citovaný předpis čtu:

„Úředník dráhy jest povinen věnovati bez odporu a beze stesku veškeren svůj čas, všechnu svou práci a všechny své duševní i fysické síly do poslední prospěchům dráhy, aniž by směl kdy dbáti jakých, buď již veřejných neb soukromých ohledů."

Jak moudře, lidsky, jasně řečeno! Potěšil jsem se.

J. L.

— Letošní literární novinky. Široký proud původní produkce, jaký loňského roku nás tak potěšil, neochabne patrně ani rokem letošním, ač by konečně okamžitá stagnace a nové sbírání sil nebylo pranic divného. Spisovatelé sestavují dál, ruce sazečů se kmitají, kola a řemeny tiskáren sviští a za krátko přinese nám knihkupecký poslíček nové balíky nových knih. Neruda pracuje na pokračujícím vydání svých „Feuilletonů", jichž doufá letos vypraviti tři nové svazky (při té příležitosti podotýkáme, že téhož „Ballada dětská", kterou jsme minule sdělili, je dnes již několikanásob našimi skladateli v hudbu uvedena). Svatopluk Čech vydá nákladem Grégra & Dattla nový svazek básní, Jakub Arbes již v málo dnech druhý svazek svých „Romanett"; totéž nakladatelstvo chystá také svazek vybraných básní Irmy Geisslovy. J. Vrchlický vydá u J. Otty druhý svazek Mythů. Pro biblioteku „Poesie světové" chystají se: Ballady Goethovy (Ladislav Quis), Slowacki II. (Otakar Mokrý), Byronův Manfred (J. V. Frič), Bohdan Zaleski (Rud. Pokorný), Thomsonovy Počasy (Fr. Doucha). — Ferdinand Schulz vydá velkou anthologii „Národní literatura česká nové doby", sahající od polovice minulého století až na nynější čas. První sešit vyjde již v dubnu.

— Národní hermy. Před nějakým časem přinesl feuilleton „Národních Listů" pozoruhodný článek, čelící k tomu, aby v městském parku postaveny byly pomníčky vynikajícím Čechům, vkusné sloupky s umělecky provedeným poprsím na nich, jakých je hojně na římském Monte Pincio. Nejen že by hermy ty byly pravou ozdobou Praze na moderní pomníky chudé, ale přispěly by také valně k buzení a tužení národního vědomí. K účeli tomu hodlá se nyní zde založit zvláštní spolek, který by příspěvky svými provedení umožnil. Sochař p. Seeling shotovil poprsí Palackého, a poprsí to bylo by nejspíš prvním, jímž by se park ozdobil.

*

— Homérova slepota. Náš Komenský měl pravdu, že „nejsou žádné báje!" Co otcové naši nazývali pouhým mythem, nejpouzejší smyšlénkou, my synové rozluštíme a nalezáme v tom jádro skutečnosti. Nynější dny objevují jeden zákon přírodní po druhém, a také v tom všem vídaly se dřív samé věci věčně nevysvětlitelné, a tytéž dny objevují, že to a ono, co jsme měli za báj, je pravdou. Schliemann dal teď Troji určité místo, a Angličan Pole dal Homérovu zraku určité příjmí. Vždy se mluvilo, že Homér byl slep. Jedni tomu věřili a poukazovali na doklad k srbským dnešním guslařům, považovali tedy Homéra za prostě národního epika, jací se objevují u všech národů mladých a energických; druzí viděli v té „slepotě" pouhý jakýs příznak poetický. Dr. Pole nyní jasně dokázal, že Homér „měl vidmo", jak náš lid říká, čili že byl slep pro jisté barvy. Již Gladstone, v článku o smyslu barvovém, poukázal k neurčitosti a spletenosti dotyčných Homérových jmen přídavných. Pravil, že Homér barev nějak nerozeznával, a přičítal vlastnost tu kulturnímu stupni všech Hellenů doby Homérovy. Dr. Pole, sám vidmem stížen, dokazuje přesvědčivě, že Homér byl stížen toutéž chybou. Kritika Homérských zpěvů tím pokročila valně, je vysvětleno, proč Homér, v poměru k jiným poetickým pomůckám, užívá tak málo efektů barevných, to i tam, kde by se jich mohlo očekávat najisto.

V. F.

OBSAH: Ctirad. Báseň Julia Zeyera. — „Báby" i „Baby". Studie od Jana Nerudy. — Lásky bol. Napsal Jan Lier (Adam Zero). — Lilita. Jaroslav Vrchlický. — Moderní alchymie. Píše dr. M. Nevole. — Probuzení. J. V. Sládek — Charmagaria. Napsal Simon Doubec. — Feuilleton: Romance. — Deset minut. — Zprávy

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20 a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 20. ledna 1879. ČÍSLO 2.

Ctirad.

Báseň *Julia Zeyera.*

Zpěv druhý.

Jak plavá luna z mlhy večerní,
tak vynořil se Ctirad z doubravin
a zastavil pak oře svého spěch.

Po celou noc a celý den byl jel,
a jak ten les, kterým se ubíral,
jej nekonečně jímal se všech stran,
— ať ranní rosa s výše skrápala
na kapradí a snící divizny,
ať nad hlavou mu plálo poledne
jak žhavou vášní rozjařený bůh —
tak jímala po celou dobu tu
jej stále jediná jen myšlenka,
tak hluboká jak nebe siná tůň,
tak nevysvětlitelná, mihavá
jak den, jak soumrak, jako hvězdy třpyt.

A když teď stál na pláni zářící,
nad kterou slunce již se klonilo,
a nedaleko již se Vyšehrad
jak v letě oblak bělel s pahrbku,
tu náhle našel slov pro myšlenku,
kterou byl posud v srdci cítil jen,
a schýliv poznenáhla hlavu svou
na hřívu oře, dlouhou, zářivou,
zašeptal tiše v ucho zvířete:

„Můj bílý oři, milý druhu můj,
jak šťastný byl můj život dosavad!
Já s lůžka vstával s mladým jitrem již
a chodíval po horách kouřících
se ranní parou, větrem plašenou,
a družkou mojí byla dennice.
Ta vznešená, nejčistší bohyně
mi byla v šerém lese vůdkyní,
když doupata jsem hledal jelenů,
skrýš medvěda a černou bařinu,
kde v houšti tur se válí divoký.
Můj mlat byl postrach lesů, a můj šíp
ten našel orla poblíž oblaků,
a strh' jej bleskem dolů na zemi!
Můj milý druhu, bílý oři můj,
jak znala vítěziti hrdá zbraň,
napravit křivdu a voj nepřátel
rozrážet jako litá vichřice,
když kácí lesy v noci podzimní!
Jak byl jsem šťasten! Vlhký hvozd a [boj,
to bylo vše, po čem jsem toužíval . . .
Však od té doby co mi otec můj
o lepé Héle v lese myslivém,
o náhlé vášni k ní a o štěstí,
jež v sluji v jejích loktech požíval,
byl vypravoval s hlasem nadšeným:
od doby té ten tam můj blahý klid,
a touha hluboká a palčivá
po blahu jiném, posud neznámém,
po blahu, jež mi ani hrdá zbraň,
ni vlhký les, ni bledá dennice,
ta věčně čistá, věčně vznešená,
nemohou nikdy, nikdy nahradit,
ta uchvátila mocně duši mou!“ . . .

Tak šeptal Ctirad; zraky blankytné
se zasmušily mu jak obloha,
když sladké světlo denní mizí z ní
a tma se plíží z země propasti.

Oř jeho bílý ale vzpřímil se,
a ježil hřívu, hrabal nohama,
a zdálo se, že v boj se vrhnout chce.

„Můj druhu, díky za tu odpověď!“
teď zvolal Ctirad koně líbaje.
„Můj úkol jesti jiný nežli lkát!
Já přišel zmiji hledat v doupěti,
já přišel bojovat a vítězit,
a vše, o čem jsem v stínu doubrav snil,
zlé kouzlo bylo na mne vržené!“

Po těchto slovech vrátil dávný klid
se v duši bohatýra Ctirada,
a věrný oř jak vítr nesl jej
po pláni zářící, až k slavnému
dorazil pahrbku, kde Vyšehrad
své témě svaté k nebi vypínal.

Blesk vysokých a pozlacených bran,
zdí skvělá bělost, zahrad pestrota,
vše pojilo se v soulad čarovný,
a usmívalo se mu v ústrety;
a oblak bílých motýlů se vznes'
zpod spousty sněžných květů kaliny
a přelét' cestu jeho, kroužící
se sadem k bráně druhé, stříbrné
do blankytného zdiva vsazené.

Tu zachvělo se srdce Ctirada,
neb vzpomněl si na staré podání,
že spatří-li kdo nejdřív na jaře
motýla bílého, že v roce tom
smrt schvátí jej, a bílí motýli,
již před ním právě sadem mihli se,
to byli první, jež byl letos zřel.
A myšlenka, že krátká řada jen
dnů slunných jemu dána za podíl,
že žití syna polednice, jen
jak poledne potrvá krátký čas,
že v plné slávě síly, jarosti
do lůna mračné navy zapadne,
ta myšlenka zablyskla mimoděk
se duchem jeho v okamžiku tom,
a jevila se v zraku blouznivě.

Když ale vedli jej teď v velký dvůr,
kde Přemysl při stolu kamenném
u prostřed bohatýrů, druhů svých,
pod starým stromem seděl, zapomněl
rek Ctirad vše, o čem byl přemýšlel,
a cítil pouze radost hlubokou,
že tolik mužů moudrých, věhlasných
mu přáno bylo zříti tváří v tvář.

Strom, v jehož stínu stál kamenný stůl,
byl starší nežli samý Vyšehrad:

Když s chlumu Řípu v širou krajinu
praotec Čech nadšeným okem zřel
a ramena svá pozved' žehnaje
té žírné vlasti, zahlaholil zvuk
jak varita nad chlumem posvátným,
a v modrém vzduchu kroužil zlatý pták,
a stále zpívaje se pouštěl v dol,
až v temných lesích zmizel pod Řípem.
Čech ale stoupal s vrchu zamyšlen
a hledal v stínu hvozdu zpěváka,
jehožto píseň čarem přemocným
mu srdce jímala . . . Pták vznášel se
jak bludná hvězda šerem povlovně,
a píseň jeho mocná, jásavá
se dřímajícím lesem linula,
jak v lůně země temnem odvěkým
se zlato valí řekou širokou.
Čech nemohl se písně nasytit,
ač bez ustání slzy kanuly
mu z očí při těch zvucích kouzelných,
a bez únavy bloudil celý den
a celou noc za ptákem zázračným.
Na pusté skále kde teď Vyšehrad,
tam sedl posléz pták a zazpíval
svou píseň nejkrašší, a teprv teď
zřel Čech, že zlata péra zpěváka
se rděla krví, která ze srdce
mu vřelým proudem tekla napořád.

„Ó, kdo tě ranil šípem rouhavým?“
Čech zvolá rozhorlen, a na to pták:

„Já tvého lidu zlatá sláva jsem,
a proto srdce moje krvácí!“

Po těchto slovech zmizel v oblacích
a zlaté pero krví zbrocené,
to bylo vše co po něm na zemi
co drahá upomínka zůstalo.

Čech k svému lidu zase vrátil se,
však nikdy více nehrál úsměv již
kol smutných jeho rtů od doby té
co píseň zlaté slávy uslyšel,
tu píseň, kterou nelze zpívati
než s srdcem z hloubi krvácejícím . . .

Když zemřel Čech, tu pochovali jej
dle jeho příkazu na místě tom,
kde píseň poslední byl zpíval pták,
a zlaté pero vložili mu v dlaň.

V té samé noci z hrobu vypučel
peň vysoký šumného jasanu,
a dvě mohutné větve vyrostly
z pně štíhlého a dvěma ramenům
kraj žehnajícím podobaly se.

Tu věděl všechen lid, že v stromu tom
přebývá duše Čecha praotce,
že zdar a sláva nepominou dřív,
až vichřice neb nebes lítý hrom
ten žehnající jasan vyvrátí.

A Krok postavil později kol a kol
dřevěné, pestrobarvé sloupoví
bohaté ozdobené řezbami
a proměnil pak prostorný ten dvůr
v sad lipový, a zlatý včelek roj
z luk blízkých přiletěl, a usadil
se v hojných štěrbinách, jež v sloupoví
čas narobil a zimní hjáky.

V tom dvoře lípovém pod jasanem
stál později věští stolec Libušin,
tam snila věštkyně své svaté sny
při tajuplném stromu šeptání,
při zlatých včelek sladkém bzučení,
a vrkání posvátných holubic,
Peruna miláčků, jež na římsách
se bělely jak v letě padlý sníh.

A ještě později, když Přemysl
a celý oblak hrdin slavených
s ním na svatý zavítal Vyšehrad,
tu kázala Libuša postavit
stůl kamenný a křesla tesaná
pod svatý jasan v dvoře lípovém. —

Tam vedli nyní reka Ctirada,
a Přemysl jej vítal srdečně.
Na zadumané tváři zakmit' se
stín úsměvu, podával ruku mu
a kázal mu, by sedl na křeslo.

Ne jedno jen, žel mnohé, mnohé již
u stolu prázdné stálo; slávy věk
se chýlil ku konci jak slunce na večer
se kloní za lesy, a Morana
v noc černou byla mnohé schvátila
z těch bohatýrů, které nejvíce
pro velké jejich činy slavil lid. —

Syn Svatoslavův, chrabrý Ludislav
od bílé Libice, kde doubravy
své věčné juné písně šelestí,
číš uchopil, jež na znak rovnosti
a pobratimství sloužívala všem
při kvasu společně, a podal ji
teď Ctiradovi na uvítanou.

Rek Ctirad medovinou ovlažil
své sprahlé rty a připil na počest
a věčnou paměť těch, již chyběli
na křeslech svých pod svatým jasanem.
Na tváři všech bylo teď viděti,
jak zpomínali časů minulých,
a zraky všech se obracely tam,
kde věkem šedý Lumír nejblíže
pně stromu seděl. Jeho varito
z mohutných rohů tura viselo
mu nad hlavou na větvi omšené,
a vánek z vonných zahrad vějící
hrál tiše stříbrnými strunami.

Sáh' Lumír po varitě, ponořil
své bílé prsty do stříbrných strun
a vyvážil z nich zvuky kouzelné,
jak z tůně rybák perle vyváží,
a tato slova zapěl k varitu:

„Ó slunce, které za hory se kloníš,
ó hoste, který z krajin dalekých
nám požehnání nosíš, slunce, slyš
můj volající z hloubi k tobě hlas!
Ó nespěchej za siné vody v ráj,
kde Zora na tě čeká, máti tvá,
bys zlatou hlavu položil ji v klín
a nových takto nabyl k pouti sil.
Ó nespěchej tam, slunce vševidné
a obrať krok svůj k navě soumraké,
by bledé stíny těch, již odešli
z řad našich, v věčném temnu nedleli
a nesnášeli touhu bez konce
po svitu paprsků tvých blažených!
O rci jim tam, ty slunce přesvaté,
že naše bohatýrská srdce též
v žal pohroužena po nich touhou mrou!“

Tak zapěl Lumír pozdrav odešlým
a pověsil na větev varito.
Víc zpívat nechtěl než ten krátký vzdech.

Když velkou tryznou Libušinu smrt
byl oslavil, tu pravil přátelům:
„Jen jednou ještě písní mohutnou
mé zazní varito,“ však kdy a kde
tou velepísní lid svůj oblaží,
to bylo posud jeho tajemstvím.

Když nyní dopěl, bylo teskliyo
kol kamenného stolu pod stromem,
neb každý z bohatýrů zadumal
se nad památkou toho z zemřelých,
jenž nejblíže byl jeho srdci stál,
a mnohý halil tvář svou do pláště,
a mnohá hlava klonila se níž,
až těžce klesla na stůl kamenný,
a snivě ozval Přemyslův se hlas:

„Věk zlatý Libušin již zanikl
jak blahé léto, bohův ladný sen,
a věk můj podobá se jeseni.
Ó, slunce hřeje ještě krátké dny,
však úsměv jeho jest tak tesklivý
jak úsměv matky slzou zářící
na dítě, jehož duše k odletu
se chystá již v zelený dálný ráj.
Vy slavnými jste zbytky, přátelé,
té slavné doby, která nikdy víc
se vrátit nemůže.“ Tak Přemysl;
však Ctirad reptal v srdci ukrytě:

„Proč zoufati, proč v sebe nevěřit?
Ten velký věk se vrátit může zas!
Sám cítím sílu, odvahu a vzlet
se rovným státi velkým hrdinám,
jež zlatou písní slaví vděčně svět! —“

Zatím byl západ zbleď a temnota
se připloužila jako příšera
a rozprostřela černý příkrov svůj.

„Teď přišla doba!“ Ctirad zašeptal,
„bych nové činy chystal mezi tím
co Přemysl a jeho rekové
nad zlatým věkem truchlí minulým.“

Tak děl a vyšel tiše z dvora ven
v sad lípový, jenž dřímal na skále
při šumné písni chladné Vltavy.

Krok lidský zřídka rušil sadu klid
od doby co se tichým sousedem
byl Libušina hrobu stal. Jen zpěv
a klokotání ptáků hnízdících
kol kolem mlčenlivé mohyly
zazněly občas v listů šeptání.
Tam silnou paží Ctirad odvalil
od vchodu hrobky balvan obrovský
a bral se rychle v skály temný klín.

Jak mocně jalo podivení jej,
když vkročil v svatou kobku pohřební!
Květ stříbrný pokrýval stěny tak
jak lesklým pelem suché listy mráz,
a byliny jak z ledu průhledné
do výšky pnuly se jak bílý les,
a u prostřed těch rostlin zvučících
jak zlaté struny sladké zachvění,
na stolci svém Libuša seděla,
a bledé světlo vycházelo z ní
a hrálo třpytně v květech na stropě
a lámalo své hvězdné paprsky
o lodyhy, jak jíním omžené.

Rek Ctirad mečem cestu klestil si
k zlatému stolci, sklonil pokorné
před velkou věštkou čelo nízko v prach,
pak bral se za stolec, kde ležela
zbroj Trutova, tak slavně vítězná.

V tom ozvalo se náhlé šumění
jak mnohých křídel v kobce pohřební,
a Ctirad uzřel hejno labutí,
jež pod stropem se neslo vysoko
a pomalu se dolů spouštělo.

Když labutě se země dotekly,
tu shrnula se lesklá rouška z per
a zástup dívek místo ptáků stál
před zlatokutým stolcem Libušy.

Však nebyly to dívky smrtelné,
jen stíny zdála jejich těla se,
a vánek, jenž byl s nimi přiletěl,
ten nesl je jak ranní mlhu s hor.

Teď rozstoupil se ladných stínů dav
a děva krásná jako nebesa
a zářící jak slunce svatá tvář
se krokem volným stolci blížila.
Rek Ctirad zachvěl se, neb bylo mu
jak jeho otci v lese myslivém,
když bílá Hěla se mu zjevila;
bylo mu též jakoby zemřít měl
tou smrtí sladší žítí samého.

Chtěl vystoupit ze svého úkrytu —
v tom ozval mohutný se děvy hlas:
„Ty neznalas mne, kněžno Libušo,
když smrtelná jsi žila na zemi.
Jsem Šárka, mocná kněžka měsíce
a bojovnice Vlasty vítězné.
Hle, duše moje stojí před tebou,
co motýl vyšla z dýchajících úst,
co labuť přeplavila Vltavu,

co lesklou páru plaší vánek ji,
a tělo moje dříme pod stromem
v té lesotemné skalní kotlině,
kde žertvy pálím luně každou noc,
tam čeká s touhou duše návratu . . .
Ty bylas velkou hvězdou zářící,
a naplnilas leskem stříbrným
tu temnou, dlouhou svého věku noc,
však Vlasta sluncem všemohoucím jest
dnem nejjasnějším bude její věk,
jenž nikdy, nikdy, konce nedozná!
Já přišla, bych ti sňala korunu,
tu čarovnou, již žena největší
jen nosit smí, a závoj strhnout chci
ti s čela, které pyšné ač, se přec
před mužem v mrzký pokořilo v prach!

Slyš dál, Libušo, co mne přimělo,
bych mlhavýma ducha rukama
po klenotu na skráň tvou sahala! . . .
Já strhla s nebe tlupu rudých hvězd
a proskoumala žhavý jejich rum
jak zmírající žertvy útrobu,
a hvězdné trosky poučily mne,
že s korunou tvou věčné vítězství
do hrdých hradeb Vlasty zavítá.
A v hvězdách, chvějících se přede mnou,
— bych krásu jejich nezašlapala
jak sester jejich s nebe stržených
do popele svou nohou ničící —
z těch vyčtla jsem, že mohu smělý čin
jen dnešní noci ještě vykonat,
neb zmizíš prý pak s čarnou korunou
do lůna syré země hluboko,
kam za tebou již vniknout nemůže
ni stín, ni duše s země povrchu . . .
Nuž, zahřměla má slova v mrtvý sluch?
Do prachu padni ženo Přemysla!
Dej korunu a závoj mrtvolo!"

Stín Šárčin zvedl ruku průhlednou
po koruně, již polednice kdys
při šumu lesu, písni vichřice
z paprsků kula v sluji tajemné,
však Ctirad vyřítil se jako saň,
a hromem duněl kobkou jeho hlas.

„Stůj, zmije příšerná, teď Trutův mlat
tvé hrdé čelo rázem rozdrtí!
Že hadí tvoje tělo v lese spí?
Nuž, ať tam v mechu rozpadne se v prach,
neb duše tvoje nevrátí se víc!"

Tak zahřměl Ctirad mlatem mávaje,
a Šárčin hlas proniká ozvěnou,
již dívek křik ze spánku probudil:

„Bij, bij, zde bezbranná má hruď, ó bij!
Já nechci vrátit se na bílý den,
já nenávidím slunce zářící,
a vítám soumrak navy s jásotem,
když nedokonán zůstal velký čin!"

A slunné její oči vbodají
dva žhavé blesky zášti v jeho tvář,
a náhle je mu těžký Trutův mlat
a klesá k zemi níž, a rekovi
se zdá, že černá smrt a zlatá slasť
z těch záštiplných zraků sršely.

„Proč nebiješ?" mu Šárka temně dí,
a vidouc pak, že sebou nepohnul,
pozvedne hlavu zlatozářící.
Blesk radosti zašlehne dívoce
na krutém jejím čele bělostném,
a ruka její zvedne znovu se
a sahá po koruně čarovné . . .

V tom zazněl velký, divukrásný zvuk
a bledá víčka mrtvé věštkyně
se otevřela . . . Oči, které sen
o nevyzpytatelných tajemstvích
byl ohvězdil, teď ohlížely se
po kobce povlovně, a všude kam
z těch svatých zřetelnic paď paprslek,
tam vyšla hvězda modře svítící,
a se stříbrných květů padal pel,
a zdálo se, že duhy padají,
tak pestře pel se kmital při hvězdách.
A země rozstoupla se pomalu,
a zlatý stolec nořil víc a víc
se v temné její lůno ochranné,
až posléz do ní zmizel docela . . .

Již nikdy lidské oko nespatří
na zlatém stolci sedět Libušu,
a nikdy nebude se cizinec
před zlatým stolcem drze vychloubat,
že lid pokořil, jenž jí drahým byl;
tak milovali bozi Libušu . . .

Rek Ctirad vyjel jako z mrákoty,
když po stolci jen zbyla bledá zář.
„Kde jsi, ó Šárko?" zvolal jako v snu
a zahlíď hejno bílých labutí,
jak v temnu s truchlým stonem mizelo.
„Já bídný slaboch!" Ctirad bědoval
a spěchal z kobky ven na noční vzduch.

Tam dole po Vltavě šplounavé
se cosi lunou nocí bělalo,
a Ctirad vida že to labutě,
za nimi volal hlasem velikým:
„Já přijdu, Šárko, v lesní samotu,
kde luně žertvy pálíš každou noc,
tam zaplatíš svou krví okamžik,
kdy temným kouzlem přinutilas mne,
bych smělý zrak svůj sklopil před
[tebou!"

Tak volá Ctirad zášti rozzuřen,
a z středu hejna bílých labutí
zazněl jak výsměch volající hlas,
a hlas ten paď jak břmeně přetěžké
na Ctiradovu hruď, a bylo mu
tak bolno zas, jakoby zemřít měl! . .

Miniatury.

Od *J. Arbesa.*

I.

Kadeř.

V bibli mezi žalmy našel jsem kdys kadeř. Vedle kadeře na sežloutlém už lístku psána byla tato slova:

„Ubělová ručka v posledním loučení
nad eben černější kadeř mi vnutila —
„Přijmi ji k zpomínce —" dívka má pravila
zrosivši ji slzou v horečném zachvění . . ."

Přijal jsem tenkráte kadeř tu k zpomínce s bolestným usmáním; věděltˇ jsem, že ji kdys přítel můj v milostném záchvatu šíleně líbával . . .

Minula leta . . .

Vlas můj už šediví; kadeř však stále je černější ebenu . . . Běloučká ručka, která mi kadeř tu k zpomínce podala, dávno už práchniví . . .

Oh, jak rád bych svěřil kadeř tu plameni! . . .

A přece nemohu . . .

Žínka moje, ačkoli sama má vlasy černější peruté havranní, váží si kadeře a často ji rovněž tak vřele, ba šíleně líbává, jako ji před lety přítel můj líbával . . . Váží si nad eben černější kadeře jako nejdražší památky — jestiť kadeř ta jediným odkazem nešťastné matky . . .

II.

Na faře.

Na konci vísky u jezera leskne se farní domek v stříbrošeru lunojasné letní noci jako bílá pěna na jezeru.

V pravo čnějí zádumčivé strmé, lysé skály, v levo rozkládá se temná doubrava, v středu dřímající jezero a za jezerem v dáli jako ve stříbrné mlze tréí k nebi pohoří.

Nad jezerem nepohnutě měsíc stojí. Plavý jeho svit, rozhoupav se po lehké páře nad jezerem, uzoučkým okénkem do malé komnatečky vniká, kde stařičký farář v lenošce své sedí a snivě v neurčité prázdno před sebe se dívá.

Na svadlých jeho rtech chvěje se němý stesk. Vráskovitá tvář je k smrti truchliva a občas, když na okamžik k prsoum nakloněnou šedou hlavu zvedá a oko jeho

ku vzdáleným horám zabloudí, šlehne z oka toho cosi jako trpké sklamání . . .

Bůže letní noci v křišťálovém rouše krajem kráčí. Vůkol klid a pokoj — jenom duši starce žalná zpomínka rozchvívá . . .

Zpomínáť oněch nocí bezesných, kdy tisícero přání mladistvá ňádra v sladké muce ouží, kdy v bujné hlavě tisícero myšlenek se rodí a člověk s giganty by v zápas vešel . . .

A jako za dob mládí vidí lunu ve magické kráse, a zdá se mu, že bledoučkýma rtoma usmívá se . . . Však chladný úsměv její srdce jeho více nerozhřívá.

Podepřev loktem šedou hlavu dívá se smutně snivé luně v bledou tvář; ale těžká hlava pomalu se zase níže k prsoum kloní, kde sladká píseň milosti o vetché struny srdce zvoní.

„Milado má, ty duše drahá, drahá —“ šepce pouvadlý jeho ret. „Již tomu mnoho let, co naposled jsem jemnou ručku tvoji tisknul, co naposled jsem hebký vlas tvůj hladil a naposledy v čarovné tvé oko se zadíval . . . Nyní duch můj už marně se namahá, by z chmurné minulosti přikouzlil si libý obraz tvůj . . . Zmíralť v mé paměti povlovně jako krásný jarní den v posledním zplanutí, až jej na vždy zastřelo zapomenutí černou svou perutí . . . Jáť času krutému už všechno složil na oltář, a ze všech vnad, jež krásily kdys tebe, stíne posvátný, utkvěl v mé paměti jen poslední pohled hasnoucího oka tvého, když ručka tvá v mé ruce zvolna vychládala, až na vždy vychladla . . .“

A jako by byla žhavá zpomínka náhle mladistvý oheň v duši jeho vznítila — stařičký farář prudce vstal . . . Avšak čím prudčeji se žene krev k hlavě a zase nazpět k srdci, tím bolestněji šepotají pouvadlé rty:

„Šedesát roků! Já polochtě a polonechtě život promarnil. Jáť arci hlásal spásu lidstvu všemu; já arci mluvil o lásce a věčném míru . . . A lid mým slovům věřil a sám snad na okamžik blah se pousmál . . . Jen já žil bez míru a lásky; jen já žil bez radosti, bez útěchy, bez naděje . . .“

Hlas kmetův chvěl se jako postřelené ptáče. Studený pot vyvstal na vráskovitém jeho čele a srdce úzkostlivě bije . . .

„Čím byl můj život?“ šeptá dívaje se oknem v klidně dřímající kraj. „Zpočátku píseň bujná, nadšená, leč smutným, pohřebním nápěvem zapěná . . . Byltě to trapně klidný myšlenkový proud, jenž duši mou svým věčným klidem otrávil . . . Mé schřadlé tělo slábne a duši mrákotná již mdloba zastírá . . .“

A zemdlen stařec opět nazpět do lenošky klesl.

Démon trpkých zpomínek ještě dlouho duší jeho vířil, až pak posléze anděl míru nad něho se snesl . . . Konejšivý dech libého snu ovanul stříbrovlasou hlavu a osušil slzu, třpytící se ve sporých řasách . . .

I viděl ve snu Miladu svou s palmou míru v ruce — každý tah rozeznal v andělské její tváři . . . Snesla se jako cherub na paprsku luny a usmávši se sladce zmizela zas ve stříbrné mlze . . .

Stařec procitnul . . . I vidí, kterak první jitřní zásvit růžovýma rtoma líbá dálné hory . . . A jak se stříbro lunojasné noci v růžích jitra ztrácí, tak blaho dávných dob se v staré srdce vrací . . .

Prosté motivy.

Od *Jana Nerudy.*

Čtenář.

Čtu ve měkké kůře březové,
na stromě v houšti skrytém,
dvě jmena mně osob neznámých
ve srdci prostě vrytém:
Maria, Josef.

A houštím si šlehá po břize
sluneční záře hravá —
a písmena jedna pošmúrna,
druhá je zlatě smavá:
Maria, Josef.

Ach kolik zde bydlí asi let
lidé ti v srdci vrytém?
a jak as je osud v životě
přešlehal různým kmitem?
Maria, Josef.

Měl jeden z nich jasný červenec,
druhý snad chmurný leden?
Či dosud jsou srdcem spojeni,
srostli jak ve strom jeden —
Maria Josef?

Když na večer přijde otec zpět,
smějí se květné oči?
a které as z obou poupátek
na krk mu dříve skočí?
Maria? Josef?

Hodiny.

Ty naše hodiny
jsou jako z rodiny!
Když jsem s hochem bývala,
kolečka si zpívala,
repetila cvaky cvaky —
když jsme se my políbili,
kolečka si mlaskla taky.

Ach — hocha odvedli,
mně tváře pobledly!
Hodiny teď jdou a jdou
líně jedna za druhou,
a kolečka cvaky — cvaky —
když si vzdychnu na posteli,
kolečka si vzdychnou taky.

V podzimi.

Nesmějte se pavučince
na mých vlasech, kamarádi,
nesmějte se do očí nám,
že se máme s mladou rádi!

Třeba bylo pozdní lásce
jako v sadě na podzimi:
kapky mlhy po travině,
bílé kvítko mezi nimi —

předce i to pozdní kvítko
ještě těší mladou duši,
pěkné bujným vlasům dívčím,
pěkné plným ňadrům sluší.

Bílé kvítko jahodové,
sedmikrása bělolistá —
a má zšedlá hlava má snad
na těch ňadrech také místa!

Jen do hrobu!

Já umírám láskou. Loučím se
již se vším tím světa pychem —
ach zazvoň mi, děvče, k hodince
svým nejstříbrnějším smíchem!

Hrob vykopej na své postýlce,
šest střevíců dlouhý asi,
a místo těch tříštěk borových
v něj nastlej své zlaté vlasy.

Tak měkký to hrob, tak milounký,
dvě nad hrobem očka svítí,
dva rty kvetou jako růží keř,
dvě líce jak z ráje kvítí.

Však vdova Ty žíti nemůžeš,
nuž ulehni ve hrob ke mně,
a bůh nám dej sladce spočinout
a lehká nám budiž země!

Augustin Sanktuarienský z Mirandoly a Filip Villanuova Sidonský,

HUSITŠTÍ BISKUPOVÉ V ČECHÁCH.

Napsal *Dr. Ant. Rezek.*

I.

Boj husitský byl dobojován, církev římská na koncilu basilejském učinila smlouvu s Čechy a kompaktata basilejská měla býti mostem pojícím český utraquismus s naukou církve katolické. — Jeden článek kompaktat obsaboval ustanovení, že arcibiskup pražský a biskupové litomyšlský i olomúcký jsou i budou povinni světiti na kněžství jak žáky katolické tak i podobojí přijímající. Avšak ani tento ani kterýkoliv jiný článek kompaktat záhy nebyl dodržován; papežové nechtěli uznávati úmluv basilejských, poněvadž koncil v nepřítomnosti nejvyšší hlavy církve byl se o nich usnesl, a papež Pius II. r. 1462. prohlásil konečně kompaktata za neplatná přísně zapověděv biskupům světiti kněze utraquistické. Následek takovéhoto kroku byl pro českou církev velmi neblahý. Arcibiskupská stolice v Praze zůstávala neobsazena, biskupové v Litomyšli a Olomúci žáků podobojí ani uciti ani světiti nechtěli, a tím objevil se brzo v české církvi podobojí citelný nedostatek kněží, kteří by po městech a vesnicích duchovní správu vésti mohli. Tomuto nedostatku odpomáháno bylo zvláštním spůsobem. Utraquistická konsistoř obrátila zření své jmenovitě do Italie, kdež různými biskupy „in partibus infidelium" jenjen se to hemžilo, a vysýlajíc k nim své kandidaty za peněžité úplatky vysvěcení na kněžství vymáhala. — Chudí, žebraví biskupové vlastí za dobrý peníz rádi přimhuřovali obě oči a světili kališnické kněze napořád. A nechtěl-li právě ten či onen biskup svěcení uděliti, leč zřekne-li se kandidat kalicha, byla i tu pomoc po ruce. Utraquistický žák před vysvěcením odpřisáhl kalich, avšak jakmile byl vysvěcen, prohlásil přísahu tu za neplatnou, vrátil se domů, představil se konsistoři podobojí, kteráž je od slibu toho dispensovala, a on šel kaplanovat do té obce, která jemu podporu na cestu do Italie byla udělila.

Tímto spůsobem ledabylým neb i podvodným nezískala ovšem mravní podstata církve podobojí; ba naopak, kněžstvo její, poněvadž při panujícím nedostatku mnoho bylo nepovolaných, hrozně upadalo vynikajíc záhy na větším díle velikou lehkostí, prostopášností a i nemravností. Jak tomu spomoci? Páni i mistři, jimž velice na prospěchu strany podobojí záleželo, snažili se o to, aby dostali do země některého z vlašských biskupův, jenž by stísněné poměry pomáhal urovnávati. — Hledáno pracně i dlouho, až konečně našel se muž, který již ve vlasti své mnoho Čechů na kněžství světil a který „z vlastního vnuknutí, od nikoho (prý) nejsa volán" odvážil se toho, aby se odstěhoval do Čech, jakožto biskup strany utraquistické. — Byl to Augustin Lucian de Bessariis, ve Vicencii narozený, jenž byl biskupem na kykládském ostrově Santorinu, avšak nepřebýval tam, než zdržoval se v Modensku u hraběte Galeota na statku jeho v Mirandole. Byl muž již v letech pokročilých, když r. 1482. vydal se na cestu do Čech „nevěda kterým směrem a kudy by tam jíti měl." Prvně přijel v Čechách na hrad Vimberk k panu Petrovi Kapléřovi, odtud jel do Písku, pak do Tábora, pak k pánům Trčkům na hrad Lipnici všude světiv oltáře, biřmovav a udílev svěcení na kněžství četným žákům, kteří se k němu dostavili. — Příjezd Augustinův do Čech vykládán byl různě. Jedni viděli v něm posla božího, jenž se zjevil, aby Čechy osvobodil, ale na druhé straně nescházelo ani těch, jenž vyhlašovali ho za pouhého podvodníka a poběhlíka. Král Vladislav choval se vůči tomu všemu liknavě, slabě a bez konsequence, jak u něho to vůbec bylo v obyčeji, a jmenovitě z počátku nadržoval velmi straně panské, většinou katolické, kteráž s netajenou závistí a nepřátelstvím pohlížela k biskupu Augustinovi. Nechuť tuto sdílela s pány také dvě nejpřednější města česká, Praha i Kutná hora, kdež seděli na úřadech konšelských lidé nečistých rukou a nekalých

záměrů proti straně podobojí. Většina obyvatelstva jak v Praze tak v Hoře byla sice v tuhé opposici proti konšelům, avšak ti přece drželi se v úřadech svých, poněvadž měli krále na své straně a v obcích vládli bezuzdným terrorismem a denunciantstvím. — Za to však všecka ostatní města česká a veškeren stav rytířský rozhodl se na sjezdu v Hradci Králové ve prospěch utraquismu a biskupa Augustina; účastníci sjezdu obrátili se také ihned na hrad Lipnici a přivedli odtud biskupa do Hradce Králové v průvodu velkolepém, na němž také súčastnilo se asi 12 tisíc lidu zbrojného, poněvadž se bylo obávati nějakého odporu se strany pánů. Hned na to v červenci r. 1482. sešel se nový sjezd rytířů a měst v Nymburce k tomu účelu, aby biskup Augustin uznán byl za řádného biskupa podobojích a aby se stalo opatření o jeho výživu. Vyjímaje Prahu a Kutnou Horu přiznali se všickni účastníci k poslušenství biskupa Augustina, a on odebrav se z Hradce též do Nymburka zůstával zde asi tři neděle vykonávaje veškeré funkce úřadu biskupského. Ale hned zase v říjnu téhož roku spůsoben byl sjezd přívrženců Augustinových ve Slaném, kamž i biskup sám se odebral a s velikou slávou byl přijat. Zde přijaty byly články jako na sjezdech předešlých, ale k nim ještě jeden přidán byl, který ostře dotýkal se obojetnosti i slabosti Vladislavovy. Král snažil se o smír mezi katolickými pány a utraquistickými rytíři na sjezdu do Prahy svolaném, avšak pokus takový nevydařil se, ježto jmenovitě král sám nedovedl s dostatečnou energií učiniti se rozsudím ve sporné věci.

R. 1483. vypukl v Čechách veliký mor, na který v krátkém čase v Praze toliko přes 30.000 lidí zemřelo. Král Vladislav přestěhoval se následkem toho na Moravu do Třebíče. Najednou roznesla se po Praze pověst, že král v Třebíči morem onemocněl a stav jeho že jest beznadějný. Konšelé všech tří Měst pražských majíce právem čeho obávati se, když by se potvrdila pověst o nemoci neb smrti královĕ, chtěli ujíti pomstě lidu tím, že připravili se k provedení „bartolomějské noci“ v Praze, a sice tak, že v noci s 25. na 26. září měli na dané znamení s radnice staroměstské všichni jich protivníci býti povražděni a všichni kněži podobojí z Prahy vyhnáni. Avšak obecný lid předešel konšely ve zrádném úmyslu a srotil se již den před tím 24. září na dané znamení z kostela Tejnského. Nyní nastala krvavá revoluce a ještě krvavější odveta za všechna příkoří. Pomstychtivost rozkaceného lidu neznala žádných slušných mezí. Konšelé staroměstští a malostranští byli zjímáni, konšelé novoměstští vesměs byli povražděni a z oken radnice na náměstí vyházeni, a pak obrátil se vzbouřený lid proti Němcům, Židům a klášterům řádě v domech jejich bez milosrdenství. Na to hned 25. září osazen byl soud nad zajatými konšely a oni byli odpravováni v tak hojném počtu, že se to prý tehdejšímu katovi zhnusilo a on od té doby odřekl se řemesla svého. — V obcích ustanoveni byli noví konšelé a ti vstoupivše mezi sebou v jednotu zavázali se vespolek k pomoci proti všem nepřátelům. Hned pak vyslali posly do Hradce Králové se žádostí, aby biskup Augustin v Praze se usadil, což stalo se také 20. října téhož roku se slávou a nádherou velikou.

Král Vladislav byl zprávou o událostech pražských zdrcen. Než brzo vzmužil se tentokráte proti svému obyčeji k skutku rozhodnému. Sebral na Moravě asi 8000 vojska a hnul se především ke Kutné Hoře chtěje město obsaditi ze strachu, aby zde neopakovala se revoluce pražská. Avšak lid hornický byv příhodnou dobou povzbuzen vynutil na konšelích, že dali brány zavříti a krále s vojskem do města nepustili. Vladislav následkem toho ustoupil do Čáslavě, kamž svolal obecný sněm stavů českých. — Ale i přívrženci biskupa Augustina svolali sjezd do Prahy. Nyní jednalo se o nějaké narovnání, které po opětovaných s obou stran sněmech v Kutné Hoře, v Nymburce a v Praze bylo tím přivedeno ke konci, že král dne 29. září r. 1484. přijel do Prahy a jistými formami s Pražany se smířil. Biskup Augustin, který v této době upřímně i horlivě se o zjednání pokoje vynasnažil, byl tehdáž také od krále laskavě přijat a byl mu dán majestát, jímž duchovní moc jeho nad stranou podobojí byla také od Vladislava uznána.

Nyní ocítil se biskup Sanktuarienský na vrchu moci své v Čechách. Avšak přes to nepřestával on od nějakého času po tom toužiti, aby od papeže dosáhl odpuštění a mohl vrátiti se do lůna církve katolické. Příčinu zjevu toho hledati sluší v povaze biskupově a v povaze kněžstva i lidu kališnického tehdejší doby. — Augustin byl muž dosti počestný, mravný a zbožný, ale ne pobožnůstkářský a nenáviděl všeliké učené hloubání v písmě, v kterém kněžstvo utraquistické přespříliš sobě libovalo. Přitom byl Vlach tělem i duší; miloval víno a hlučné tabule, veselý hovor a šprým a netajil se tímto spůsobem života před světem, ba popouštěl i volně uzdu vlašskému služebnictvu svému, které ještě u větší míře oddávalo se rozkošem světa než biskup sám. Kněží kališničtí hověli ale naopak zásadám puritanským, a třeba ne vždy uvnitř se tak chovali, tož zevně přece k tomu přihlíželi, aby zachována byla veliká až poustevnická přísnost mravní; oni nepřáli hlučným hostinám, ale skrovným obědům a nábožným při nich meditacím a čtení písma svatého. Mimo to nemohli nikterak odpustiti biskupovi, že zanedbává osobně vykonávání služeb božích a pak že přes příliš jest lakotný po penězích, jež on prý s velikou horlivostí shromažďoval a čeho z nich neutratil, to do Italie posýlal. Rozdíly takové vedly k veliké nechuti mezi konsistoří podobojí a biskupem, a jenom vědomí, že odchod Augustinův byl by pro utraquistické kněze nenahraditelným, dovedlo udržeti konsistoř tak dalece v míře, že vždy zase dovedla biskupa přemluviti, když o návrat do Italie opět a opět vyjednávati se pokoušel, — Bezpochyby že rozstrky tyto byly také příčinou, proč Augustin často mimo Prahu se nacházel. Nebo roku 1485. spatřujeme ho po nějaký čas v Kutné Hoře, kdež v červenci světil oltáře v kostele sv. Jakuba, a nepochybně i také v slavném chrámu svaté Barbory, na jehož dostavení se od času krále Jiřího s velikým nákladem a umělostí pracovalo. — R. 1486. byl biskup opět v Praze, ale rok na to (1487.) octnul se na nějaký čas v Čáslavi a odtud zase odejel do Kutné Hory, kdež se delší dobu zdržoval. Konec života svého — plného sporů a mrzutostí s vlastní konsistoří — strávil pak opět v Praze, až do poslední chvíle na návrat do vlasti pomýšleje. Zemřel pak dne 1. března r. 1493. a byl spůsobem slavným pochován v Tejnském kostele. Nad hrobem jeho zhotoveno bylo krásné epitaphium od slovutného mistra českého Matěje Rejska.

Nad tůní.

Skřivanů rej ztichl, v zlaté slze rosy
červánkový pablesk šlehl do rákosí.
Jak by jarem dýchlo zamlžené jíní
veselo a hlučno v stébel šumné síni —
komárů a jepic křídla Ave zvoní.
Po hladině rybka za rybkou se honí,
stříbrem pěny stříkla v opálové kruhy.
Jeden hoří zlatem, v rubín plane druhý,
líbá haluz vrby, jež se nad proud chýlí,
shlíží se v něm celá, koupá svůj vlas bílý.
Větřík šumí vzdechem. Což tu kolem krásy!
Píseň sladké touhy žitnými jde klasy,
zašelestí travou, k hnízdu čejky skočí,
zapletla se tmavých olšin do vrkočí.
Ticho zas. — Jen v dumě moje duše snivá
ptákem poletuje, k hvězdám v tůň se dívá.

F. V. Krapil.

„Báby" i „Baby".

Studie *Jana Nerudy.*

(Pokračování.)

III.

Nikdo nestojí tedy o to, aby byl již již stár — nejméně ale ženské. Nepočítáme dříve upřímně let, dokud šedivých vlasů není na hlavě nebo kolem brady alespoň tolik, že už počítat se ani nedají. Neradi skládáme mládí korunu růžovou, jeť ta koruna, kterou nám stáří za ni dává, tak trnitá! A kdyby v Kolodějích skutečně přemílali staré ženy na mladé, rozmnožili bychom na jisto počet složení, aby vystačila na pohlaví oboje — akcie podniku toho by byly jediny, které by se na burse držely stále ve výši.

Stáří je pro člověka samolibého — a každý člověk je samolibý — vlastně velmi impertinentní věc. Vypadalo by nebohé pěkně, kdybychom je mohli dle své chutě personifikovat a pak portretovat! Staroněmecký jeden epigram vyslovil to velmi trefně: „Stáří je vlastně mužem velmi zdvořilým a klepe pořád a pořád na dvéře. Ale pranikdo neříká: „Vstupte"! Věčně se mu ovšem nechce před dveřmi stát — najednou cvakne klikou; rychle vstoupí — „Je to chlap hrubá!" bručí se teď se všech stran." — Není ani potřebí, aby stáří vypadalo hned tak, jak je talmudský rabbi Jehošua kreslí: „Běda! Vrch je posněžen, stráně zmrzlé, psi němi, mlýn nemele, a hledám nevěda co" (hlava, tváře, hlas, zuby, schýlené tělo), stáří stává se nepříjemným už, když sníh „teprv papírkuje" a zmrazky se ukazují jen za jednotlivých nocí.

Alespoň kdyby nepozoroval nikdo j i n ý, že člověk stárne! Kdyby se zdál počet let v té jisté přechodní době hodně dlouho „neurčitý" a lidé neodpovídali: „Ten je zcela u r č i t ě stár!" Kdyby neradili: „Hezky límec nahoru, v deset hodin do postele!"

Jeli však stáří vůbec korunou trnovou, pro ženskou bývá dvojnásob. Mladá ženská mívá v očích světa (alespoň mužského) všechny možné dobré vlastnosti, stará hned všechny možné zlé. „S desíti lety," říká se, „je ženská křepelkou, s dvaceti holubicí, s třiceti slepicí, s čtyřiceti pávem, s padesáti kachnou, s šedesáti husou, se sedmdesáti supem, s osmdesáti sovou,

s devadesáti netopýrem,
s celým stem — špinavým chmýrem."

Zkrátka: zdajíli se nám veškeří lidé dohromady být jakous mosaikou vlastností různých, mezi nimiž ale ty zlé mají většinu, zdají se nám staří ženští lidé být už jen konglomerátem s a m ý c h vlastností zlých.

Ještě dokud má muže svého — no to stařena prý ujde. Ačkoli ani v tom směru na př. česká národní píseň nezná žádných právě Baucid. U nás, v písni totiž, je česká Baucis bublavá, muž musí s ní sedět „vzadu v koutě", musí jí kaši vařit, „naposledy ji i krmit" — ba ona ho i někdy „bije tuze, až s něho leze kůže."

Jak muž umře, je zle, nepěkné vlastnosti se hromadí. Z lepších vlastností se jí ponechávají jen tak asi dvě. Předně p o b o ž n o s t. Ony prý sice ženy staré i mladé „vycházejí dobře s kněžími", staré ale zvlášť. Jen že zlé huby v tu pobožnost zcela nevěří; alespoň mají vždy nějakou přihanu po ruce — „modlářka!" Jedni praví, že prý stařena začíná milovat boha — protože jiný se od ní už milovat nedá. Druzí tvrdí, že je modlitba jen jakýs pláštík, jímž se má přikrýt zloba srdce. Ba Němec Gellert, ačkoli se jmenoval „Fuerchtegott", napsal o tom zcela bezbožnou dlouhou báseň. O „nejpobožnější ženě našeho města," kteráž sotva vstala už vyhledává „modlitbičku připadající na tento den", a ačkoli je už přes šedesát, každodenně prosí pána ještě „o dar čistoty", a ačkoli si nedopřeje najíst se nikdy, předce se modlí za „dar střídmosti". Obětuje bohu „svou chudobu" a půjčuje na všechny fanty. Dvanáct dlouhých písní pobožných přezpívá denně — kdo to klepe? žebrák? teď, když srdce její se právě chce povznést k nebesům? Atd.

Pak se jí neupírá z k u š e n o s t a plynoucí ze zkušenosti r o z u m. Už v starém zákonu chválí se rozmysl babí. Král egyptský přikázal babám hebrejským, když budou ženám hebrejským babiti, budeli pacholík, aby jej zabily. Ale ty odpověděly: „Nejsou ženy hebrejské jako egyptské: nebo ony samy umějí babiti, a dříve, než my k nim přijdeme, rodí." — „A že se bály báby boha, vystavěl jim domy" (Mojžíš II, 1., 21).

České pořekadlo tvrdí: „babí plemeno chytré" (též polsky: babi narod chytry). Také se citují mnohá babská říkadla co pokladnice moudrosti — „čím dál tím hůř, jak ta bába povídala." — „Babo raď!" vzdychne si za uchem se škrábající Čecháček v největších rozpa-

cích. A bába radí i v nejdůležitějších, samého života se týkajících věcech: „Pijme pivo s bobkem, — jezme bedrník, — nebudeme stonat, — nebudeme mřít.“ Bába rozlušťuje nejtěžší záhady: „Vždycky jsou se Hajdaláci dívili, — proč by Hajdalačky zuby tratily? — Pověděla stará bába penzlíkem: — že prej o ně tuze melou jazykem.“ — Ano „babsky“ znamenává tolik co „chlapsky“, totiž duševně chlapsky, a rovná se skoro slovu „věhlasný“. Známe na př. jednu hádanku, která má právě příjmí „babská“. Zní:

Mistře, mistře přeučený,
ve všech školách vycvičený,
pověz, kdo ta žena byla:

Sotva den že stara byla,
už se věnce svého zbyla,
za muže šla, ženou byla.

Sotva pak že muže měla,
už ho s jiným podváděla;
matkou poběhlíka byla.

A dřív, než se narodila,
smrt ji s světa sprovodila —
pověz, kdo ta žena byla?

Rozluštění je: Eva — abychom čtenáře nebrali na „babské skřipce“. — Bába je nejen moudrá, ona je i vtipná. Pěkný příkladek uvádí Františkán bosák Pauli (16. věk): Kdysi jel papež koňmo silnicí; tu ho potkala babička žebračka a prosila ho pro boha o sedmík. Papež řekl: „Ne, to je příliš mnoho!“ Babička řekla: „Dejte mi tedy groš!“ On na to: „Ne!“ Ona zas: „Tedy krejcar!“ A on: „Ne!“ — „Dejte mi tedy své svaté požehnání!“ Papež začal ji žehnat, ale babička se uškubla: „Nechte si to! Kdyby to stálo jen za haléř, nedal byste také!“ —

Za to se stařeně z vlastností nepěkných neubírá téměř ani jedna. Stáří je vetché — a to je bujné mládeži k smíchu. Stará krev chladne, staré ruce mrazí — a mládež zpívá jim posměšně:

Až přijde Máj,
poženem kozy v háj,
staré baby za kamna.

Zimavy jsou všechny ty dny poslední, a drsný úšklebek vřeští: „Stará bába jako žába — v zimě v letě studená!“ Staré tělo tuhne, oudy jsou nehybny — a posměšek zní: „Skočila baba přes rybník.“ Nejneobratnější prst na lidské ruce, prst čtvrtý, soused „vnoučka malíčka“, má příjmí „bába“, kdežto palec je tátou, ukazovač mámou, prst střední dědkem. Jen jazyku stařen se ponechává agilnost plná, ba ještě zvýšená, ovšem zas z posměchu.

Přišel již ten plný čas pozdní. Pleť žloutne, kůže jako by se pukala mrazem — co staré, to ošklivé. Sama svatá panenka Maria, chceli někoho ztrestat, objeví se mu co stařena. Byl řeholník Hermann Josef (báseň Bauernfeldtova), jenž se spustil boha:

A náhle babu ohyzdnou
on v noci spatřil ze sna.
„Kdo jsi Ty, ženo starobná,
vždyť Ty jsi přímo děsna!“
Marie ale pravila:
„Když pobožnost Tvá zchřadla,
víc jinak se Ti nezjevím
než starobná a zvadlá!“

Malíři také mnoho k tomu přičinili, že „stará“ a „ošklivá“ má se za totožné. Často se zvláštní zálibou pěstovali tu „krásu kaktusovou“, vyhledávali a reprodukovali tváře co nejohyzdnější.

Bába a mračno platí za totožné už od dávnověkosti české (mračno je v naší mythologii také tolik co hora, odkudž jmena mnohých hor a kopců: Sichrovská bába, Podbaba, Babia gora v Tatrách). „Báby vstávají, bude bouřka“; — „Babí kout se zatahuje“: — „letos bouřky pořád z Babího kouta chodí.“ Tím „babím koutem“ je severovýchod, kde sídlí souhvězdí „báby“ čili „kvočny s kuřátky“ — Plejády, zářivá Alkyona s hvězdnatou drůbeží svou. A když přišel výroční čas, kdy Plejády panují, nastává „svatováclavské“ či „babí leto“. Poslední to jaksi úsměv života, poslední vzplanutí poesie. Slunce se usmívá, ale hřeje jen málo. Prohlídneli kvítko, nebo narodili se motýl, těžce pyká neopatrnosti své. Vzduchem poletují lesklá, stříbrná vlákna, jakoby stařenčiny šediny — „Mariengarn“ nazývá je Němec poeticky, Francouz docela „Cheveux de la Ste. Vièrge“ — vlasy nejsvětější panny. Ale jakkoli se půvabně vzduchem nese, jakkoli lesk jeho je měkký a příjemný, zcela dole na vlákně sedí malý — pavouk. Ať už je tento drobný pavouček z druhu „aranea abteotrix“ nebo „aeronautica“, „Lycosa saccata“ nebo „Tetragnatha extensa“, o čemž se učenci ještě hádají — nechutným přívěskem poetického zjevu zůstává předc! Také se poetové všech národů celkem pramálo posud starali o babí leto, jen Angličan Chaucer dal as před pěti sty lety popis trochu obšírnější.

Mimo to, že jsou ošklivy, přisuzuje se babám šmahem také nečistota, nepořádek v šatstvu:

Vdávala se stará baba,
vdávala se babice:
měla sukni roztrhanou
a bez nártu střevice.

Ba i sv. Pavel měl za to, že musí stařen napomenout, a vepsal do epištoly k Titovi, svému pomocníku a poslanci: „Též také staré ženy ať chodí v oděvu svatém, ať nejsou hanlivé a mnoho vína pijící.“

A co zas ošklivé, to zlé. Proudhon započetl krásu ženy mezi cnosti její — ošklivost je tedy necností. Jakož také zas naopak zloba ženy proměňuje i obličej krásný hned v ošklivý; už Sirach (25, 23...) tvrdí: „Zlost ženy proměňuje obličej její: a zamračuje obličej svůj jako medvěd: a jako pytel jej ukazuje.“ Nejen k vůli starobě, mnohem spíš k vůli zlobě přemílá prý stařeny ten mlýn kolodějský. Baba je předně škodolibá: „Když člověk louku kosí, lecjaká baba dešť vyprosí.“ Baba klesá pojednou ještě až na „babiznu“ — „babo jedu“! volá se na ni. Baba je „drak“. Baba je svárlivá — „čert mezi babami“, říká se, chceli se velká svárlivost a škodlivost její ostře vyznačit. Baba, aby mohla být svárlivou, musí být hubatou, to se rozumí. Baba je pomlouvačna — „musil to v Babíně slyšet“, řekne se, vypravujeli někdo klevety. Již mladší ženy mívají značný talent k pomlouvání — „kde husy tu smrad a štěbety, kde ženy tu svár a klevety,“ zní už staré přísloví, jež A. Rybička vřadil i mezi „povědění právní“ — a s přibývajícím stářím talent roste. Ale je prý tomu tak po světě celém; také italská popěvka, zpívaná v Kalabrii, běduje:

Chì t' haju fattu, lingua sirpintina,
chi de la vita mia ne dici male?

— co jsem ti učinil. jazyku hadí, že atd. Zvláště mají baby zbroušeno na mladší ženské. Ale nebývalo prý tomu tak v těch povědomých „starých. krásných časech“. Mělo to ovšem tenkrát svou příčinu:

. . . unsre jungfern freiten spaeter,
sie reizten nicht der muetter neid,
o gute zeit!

Kdo chce pomlouvat, musí předně uši dobře natahovat, proto také se dlouhému jitrocelu říká „babí ucho“. Summa summarum: co babího, to zlé. A jmenujíli se i některé nevinné byliny „babí“, jako „babí hněv, b. jahoda, b. vejce, b. zub“, jsou to byliny zajisté vesměs buď bodavé nebo odporné.

A proto — nepřátelství k babě! Řežte ji! A také ji řežou. Ital má své „segar la vecchia“ a činí mu to masopůstní jux; řezání baby je číslem v programu, když se odbývá „mi-carema“. Rovněž Slovinci „řežou babu“ a sice na třetí neděli postní. Položí ženskou maškaru na kládu, tlukou holemi do ní a zakuklení muži ji pilou přeříznou a upálí. Aby však nikdo se z té nelidskosti nepoděsil, podotýkám raděj hned, v tomto případu že baba = zima či Morana, s kterou se k jaru i u nás zachází nemilosrdně. Ostatně Slovinci snad svou figurální nelidskost přebrali od sousedů Italů. U Slovanů, kde ženy měly od pradávna i osobní právo vlastnické — jakž všichni naši historikové, zvláště pak Bestužev Rjumin, dokazují, kde už v mythických dobách byly ženy panovnicemi. Libuše česká, Vanda polská, Tuga i Vuga horvatská, panovala vždy poměrná galantnost. Také by se byly na nás Vlasty a Mikulišny naše divně podívaly!

K satyře však talent máme. Nejbujněji zakvetla satyra na baby u Poláků. „Musil to v Babíně slyšet“ je polského původu — „musiał to w Babinie słyszeć“; odtamtud také vyjel do světa „p. rycerz z Babińskiej wyprawy“. Čelakovský píše o tom následovně: Ves Babín, blíže Lublína, náležela v šestnáctém století Stanislavu Pšonkovi, muži učenému, vtipnému a vůbec váženému, jenž byl zakladatelem „svobodné obce Babinské“, kteráž dlouhá léta, i po smrti jeho, trvala. Byl to poněkud satyrický obraz skutečné polské Rzeči pospolitej a četní údové Babinské obce nejvíce dle svých směšných vlastností a vad za úřadníky bývali jmenováni. — Účel společnosti byl na četných schůzkách příjemná zábava, ale také zdravá náprava mnohých společenských vad.

IV.

Nejhorší ale vlastnost na stařeně je zamilovanost. Skoro něco nepřirozeného vidí lid v tom — a proč? Krása obyčejně uprchla, je pravda, „blížící se smrt“, zpívá Hoffmann von Hoffmannswaldau o pomijejícnosti krásy, „studenou rukou svou svraští ňadra Tvá, korál rtů vybledne, sníh ramenou se stane jako studený písek; sladký blesk oka zhasne, zlatý vlas bude jako starý šat“ — ale týž básník končí píseň svou tvrzením:

jen srdce Tvé nebude umořeno,
vždyť z démantu je srdce utvořeno!

Přetrvá léta srdce — nepřetrvají s ním i práva jeho? Ani zlý na ženy Proudhon nepopírá práv těch, třeba byl to vyslovil dosti kousavě: „Čím starší žena, tím horší. Čím horší je, tím více potřebuje milence, otce, vůdce, pána — hlavně pána.“

A předce je zamilovaná stařena směšna. Nesmějem se starému stromu, když ještě kvete, ale smějem se staré ženě, když ještě cítí. Ten pocit má i ta milující žena sama — „Smích mi učinil bůh: kdožkoli uslyší, bude se smáti spolu se mnou,“ volá Abrahamova Sára. Nejen láska, i světská píseň, tanec, vše podobné považuje se u stařeny za směšné. To vše patří mládí. Dokud mlada, má se žena zamilovat, provdat, mít děti, pak vnoučata, a pak má lid náš český, když sestárla, pro ni sladký výraz „zlatá bába“. Největší hrozbou je pro děvče, že nebude takovou bábou:

Počkej, uhlídáš,
ten rok se nevdáš;
Ty zůstaneš starou pannou,
Ty nebudeš zlatou bábou —
počkej, uhlídáš!

Jen žertovně a se zjevným sarkasmem zpívá tanečník při „dupáku“, národním tanci našem: „Nevdávej se, má panenko, až Ti bude sto let: až Ti zuby vypadají . . .“

Stala se tedy zlatou bábou, žije snad ještě „se svým dědkem“ v lásce, jen ale ať té lásky nápadně nejeví! Hned slyší: „Stará láska nerezaví, ale plesniví.“ Mnohem hůř je, když se stařena buď znovu, buď teprv vdává, třeba by sobě brala muže rovněž starého. Básníci umělí ji přirovnávají pak k Etně — vrchol ve sněhu, uvnitř var — ale vyvíří jen nechutné z toho bahno. A písně prostonárodní jsou plny posměchu, zvlášť naše kousavé, bodavé písně české. Pravou kvintessencí všech těch písní dávají as sloky následující:

Co to vzdychá, heká, kašle
po ouvoze?
Jede svatba: starý s starou
v krytém voze.

Ona na hlavě má čepec
samou mašli,
by ji mezi babicemi
kněží našli.

On zas v spodkách flanelových,
v zimní čubě,
kolem hlavy rozmarýnu,
citrón v hubě.

Jakž teprv, když si stará beře mladého! Ani když to „bůh sám usoudí“, nestojí to za nic. Vzít si starou je zrovna tolik co smrt. „Naši chtějí, abych umřel, a já ještě nestonal: dávají mně starou babu, já bych babu čertu dal. — Stará baba jako žába v zimě v letě studená: mladá holka jak peřina v zimě v letě zahřívá. — Staré babě dáme hrábě, aby jimi hrabala: mladé holce dáme chlapce, aby ho milovala.“ Lichocení se babí sahá na mladíka „jako smrt“, je mu as tak příjemné jako ty pavučinky pozdního babího léta, šedivé, lichotivé člověka oplítající, ale protivné. Christian Weise (17. věk) přirovnává stařenu k uschlému listu růžovému; hledáli on vůně „silné a krásné“ — „find' ich nur ein duerres blatt, welches schlechte reizung hat.“

Již mudrosloví dávných praotců našich učilo: „Takť se to dobře nerýmuje, když mládenec babě frejuje.“ Neber si, ach neber, mládenečku, babu na př. k vůli

penězům, už mnohý se napálil, neměla£ bába pak ničeho mimo „kohouta v komoře“! Byť ale měla i skutečně peníze:

Neber sobě, můj holečku,
pro peníze bábu:
až s ní pudeš od oltáře,
což budeš mít hanbu!

„Stará bába velká žalost!“ praví také horvátská píseň. „Flintu nabit, babu zabit!“ dodává česká.

Vybíravou zrovna není, ta vdavek chtivá bába. S její rtů neplyne žádné: „mohu ještě čekat.“ Ba stará je prý mužů ještě chtivější než žena mladá — „Mladá koza ráda líže, stará bere i s solničkou.“ Rovněž se ale zas tvrdí, že ten květ její lásky nemá trvání — „Babí zahrádka dlouho netrvá“ — „Babi ogorod ne dolgolětěn.“ Jen že mořit žárlivostí dovede muže svého vždy, ať už je starý nebo mladý. A nikdo ho nelituje v širém světě, nikdo; jeli láska a žárlivost babina směšna, je mučený předmět žárlivosti té ještě směšnější: ona má jakous alespoň omluvu v náklonnosti své, on nemá omluvy pražádné — proč si ji vzal! Zvláště jeli mlád, opustilli snad mladou, ze špekulace špinavé. Píseň ho šlehá, ať sebou vrtne, kam chce.

A když přijdeš do hospody,
k tanci nebudeš smit;
bude na Tě Tvá babička
ode dveří hrozit:
„Pojď, mužíčku, pojď spat,
zanech hezkejch děvčat:
když jsi je chtěl milovati,
měl jsi si mne nebrat!“

Také umění výtvarné chytilo se komiky té. Genrista Gerard Dow, jenž rád maloval „obrazy z kuchyně“ a o němž se vypravuje málo lichotivé faktum, že věnoval technickému provedení násadky na koště — celé tři dny, zůstavil nám známý obraz: „Dvojí překvapení“. Služka mlsá ve sklepě víno a pán, arci již obstarožný, ji při tom překvapil a tresce ji obejmutím. Ale exekuci vidí paní, stará, ošklivá — rozkošný pohled na tvář stařeninu, jak je porušením povinné jí věrnosti dopálena!

Ostatně — jen zas žádnou mýlku! Dědek co ženich nebo co muž nemá se v písních, na obrazech, a vůbec v ústech zlého světa ani o mák líp! Mladý — ano mladý! Ten je tak pěkný po líčku, jeho hubička je jako cukr a mandle, jeho obejmutí jako lehnutí do prachových peřin, kdežto starý — — ale nechme toho!

(Pokračování.)

Charmagaria.

Napsal *Simon Boubée.*

(Pokračování).

IV.

Nechtěl jsem býti při tom, jak se setkala nyní slepá ona služka s panem Deljuglarem. Vyptal jsem se ho tedy rychle na adresu místního notáře, pana Lamazou.

Ani ta nejdelší vycházka po Saint-Pastoursu nemůže trvati dlouho; a zabloudíti v tomto hlavním městě malého kantonu bylo by velice nesnadným, leda by si toho někdo zvláště přál — a snad ani potom, neboť se skládá město to všeho všudy z jednoho náměstí a dvou uliček.

Náměstí v Saint-Pastoursu bylo tehdáž dosti malebné: mělo staré domy s oblouky a žulovými pilíři, podloubí s taškami již začernalými a malý románský kostel, který během času pokryl se celý zelenavou plísní. Pan Lamazou bydlel v jednom z nejkrásnějších domů na náměstí a jeho štíty zářily po obou stranách starých dubových vrat, podivně řezaných a opatřených malým okénkem jako fortna kláštera.

Notář přijal mne velmi vlídně: představil mne paní notářce, a uvedl mne také ke svým jedenácti dětem, jež byly vesměs roztomilé a kypěly zdravím.

Sám byl vesel, ještě mlád a co více, znamenitě mu svědčilo, jak dokazovala jeho požehnaná postava. Když jsme odbyli svoje záležitosti, pozval mne k obědu a navrhl mi, abychom před jídlem ještě si prohlédli znamenitosti města.

Zdrželi jsme se dosti dlouho v kostele, na radnici, jejíž sály jsou bohatě vykládané, a v zámku, kde nás mladý hrabě de Saint-Pastours velmi dvorně uvítal.

Tento zámek stál věru za prohlédnutí. Je to hezounký vzorek stylu z dob Ludvíka XIII, a chová se v něm několik rodinných portraitů dosti pozoruhodných.

Když jsem se poroučel hraběti, vyslovil jsem naději, že jej zítra uvidím na svatbě slečny Casteretzovy.

Hrabě, který mluvil po gaskoňsku jako kterýkoliv sedlák — což mimochodem řečeno, se mi na něm velice líbilo — mi odvětil:

— Ah! ovšem, že přijdu na její svatbu. Vy tam, pane, také budete?

— Ano; seznámil jsem se s p. Irigoyenem, když jsme jeli poštou z Toulousu. Je to roztomilý hoch.

— Není-li pravda, pane? přizvukoval mladý hrabě ohnivě.

Ani již nevím, jaký banální žert jsem si dovolil o právu první noci, jehož by hrabě tenkráte užiti měl. P. de Saint-Pastours pochopil sotva tento vtip a byl by se málem urazil — což mne jenom potvrdilo v dobrém mínění, které jsem si hned zprvu o něm utvořil.

— Jak? vy také jdete na svatbu p. Irigoyena? tázal se mne notář, když jsme vyšli ze zámku opět na ulici.

— Ovšem . . . a vy, pane notáři?

— Já též . . . Já spisoval svatební smlouvu, jen si považte! . . . Znáte slečnu Casteretzovu?

— Ještě ne.

— Je roztomilá! . . . Věru že málo která princezna se jí v tom vyrovná.

— Opravdu?

— A vzdělaná je, pane! . . . hraje Ahi Chiquita na piano tak krásně, že by se člověk rozplakal! . . . Ti lidé budou jednou velmi bohatí! A jaký to roztomilý párek! Jsou k tomu jako zrození, aby byli spolu šťastni! A celý kraj je zbožňuje, věřte mi! . . . Ale co se toho kraje našeho týče, zdali pak jsme již všecko viděli? My obědváme až o sedmé, máme ještě času až na zbyt; mimo to vždyť je ještě hezky světlo. Co pak bych vám měl tak ještě ukázat? . . .

— Vyprávěli mi něco o nějaké tůni jmenem Gourgue.

— Ah ovšem! zvolal notář bije se do čela . . . To je právě to nejznamenitější v celé krajině! . . . . Jak jsem jen mohl na to zapomenout?

Vedl mne stezkou příkrou a točitou, která se vinula se zámku jakýmsi vlhkým, temným údolím, kde vše bylo pokryto černavým mechem: zakrnělé stromy tam skoro mizely mezi vysokou, silnou travou, které se v hustém bahně výborně dařilo. V celém tom smutném zákoutí nebylo leč jediného domu: a jaký to byl dům! sotva bídná chatrč! — — celá pokrytá suchou travou a obrostlá břečtanem. Bylo to obydlí staré Vicarde.

Při samé chatrči ukázal mi notář jakousi díru, která měla skoro šest metrů v objemu. Byla tak temná, že se zdálo, jakoby z ní se rozlévala tma na celé okolí. Několik špičatých skalisek omšených a kluzkých táhlo se po svahu stráně až do jakési hloubky. Dále nebylo viděti více ničeho . . . ničeho leč tmu, hustší nežli ta nejhlubší zimní noc. Ze dna propasti vycházel neustále smutný jakýsi hluk, který se podobal poněkud hučení vzdáleného davu.

— Poslyšte, pravil notář s úsměvem. Tam dole baví se démoni jistě o politice.

— Ten hluk je dosti bizarrní! . . . odvětil jsem.

— Je to jakýsi vír, praobyčejný vír, který tam tvoří podzemní vody, pravil notář; vír, který v nesmírné hloubce dělá takový hluk! . . . ale ti blázni zde v okolí míní, že tam slaví ďáblové své sjezdy . . . jako v třetím aktu Roberta ďábla.

A notář jal se zpívat:

Demoni, fantomy,
líp zde než na nebi!
Trala! trala! . . . pum! . . . pum! . . . pum! . . .

— Tato propasť je asi ohromně hluboká, pravil jsem a blížil jsem se k ní zdržován notářem, který mne prosil, abych dal pozor; plazil jsem se po břiše po vlhké trávě až na pokraj a nahlédl jsem do propasti. Vůně jako od shnilých champignonů mi sevřela hrdlo a vlhký a ledový dech mi ovanul obličej. Zachvěl jsem se a nechtěl jsem více ničeho ani vidět ani cítit.

Notář hodil do hlubiny oblásek. Echo opětovalo dlouho zvuk, který spůsobil kámen bijící o skalní stěny, až konečně jsme slyšeli, jak žbluknul dole do vody.

— Teď jsem jistě rozbil nos nějakému malému Belzebubovi, pravil notář.

Potom se naklonil nad propasť, jak já jsem prvé učinil, a zvolal co mohl:

— Eh! Belzebube! . . . Belzebube! . . .

Táhlý řev vydral se z díry . . .

Noc se již klonila nad obzor.

— Jest čas, abychom se již vrátili do města, pravil notář.

Za několik okamžiků na to seděl jsem při nekonečné hostině, kterou připravila paní notářka k mé poctě.

Teprvé o půlnoci vrátil jsem se do hôtelu p. Deljuglara, kde jsem znamenitě spal a očekával zítřejší zábavu.

V.

Ještě jsem dobře spal, když p. Deljuglar, celý černý, přišel zaklepat na mé dveře a upozornil mne, abych již vstával, chci-li jít na svatbu Irigoyena.

Rychle jsem se oblékl, snědl suchar a vypil sklenici španělského vína a šel jsem se svým hostitelem až do domu Casteretze; byl to krásný dům stavěný z pískovce a tvořil roh náměstí. V celém přízemí byl veliký krám se suknem a látkami hedbávnými.

Mladý ten párek měl hned po svatbě převzíti dům i sklad, kdežto staří manželé Casteretzovi měli si jít odpočinout po čtyřiceti letech namahavého obchodu svého na malý svůj statek, ležící asi dvě míle od Saint-Pastoursu.

Svatba byla roztomilá, ba i dosti poetická. Já si představoval zprvu svatbu dosti směšnou, něco tak ve stylu oné svatby, kterou tak ukrutně popisuje p. Gustav Flaubert ve svém znamenitém románu Madame Bovary. Ale já byl na úpatí Pyrenejí a ne v Normandii. Jestliže soudili měšťáci, že se musí obléci jako páni, podrželo za to několik příbuzných Irigoyenových, kteří přišli náhodou až z baskických hor, svůj baret, krátké kalhoty, dlouhé vlasy, vesty z červeného sukna s velikými výložky, a co hlavního: svou smělou, biblickou, zároveň veselou i majestátní tvář.

Co se týče mladé nevěsty, ta byla věru roztomilou ve svém věnci z oranžových květů, v krajkovém závoji a šatech z bílého atlasu, došlých den před tím z Paříže.

Slečna Matilda Casteretzova byla blondýna, pravá mignonne, tak delikátní, graciosní jako gazella a celá růžová svým štěstím — tělem duší žena.

Měla veliké oči zádumčivé a šelmovské zároveň, vlhké a bledé jako dva tyrkýzy; byly to oči skandinavské oživené jiskrou čistě španělskou. Její drobné tváře jemně zardělé, její hezounký profil, její ruce v bílých rukavicích a nožky v samém atlasu, ruce i nožky, které by jí záviděla kterákoliv andaluská markýzka: to vše činilo slečnu Casteretzovu tou nejhezčí nevěstou, jakou si jen bylo lze představit.

Josef Irigoyen jen zářil. Oblékl se jako nějaký pařížský dandy, a musím věru přiznat, že málokterému Pařížanu sluší tak vesta, bílá kravata a černý kabát, jako jemu.

Choval se také věru mnohem vkusněji nežli jeho vznešený přítel hrabě de Saint-Pastours — pravý to venkovský šlechtic, který ačkoliv z rodu vzácného, neměl jako baskičtí agenti to štěstí a tu čest pocházeti přímo od Tubala, vnuka Noemova.

Mladý hrabě byl co možná příjemný, velice nenucený, a choval se k nám jako k sobě rovným. Odevzdal nevěstě list slečny Henrietty de Saint-Pastours, která právě cestovala po Italii; listem tím plným lásky, přála slečna Henrietta co nejsrdečnější štěstí mladé svojí soukojence.

Jako p. Deljuglar to předpovídal, ten „bohatý velkokupec“ z Toulousu nehodlal poctíti svatbu pouhého agenta

*

svou návštěvou; ale — jak Irigoyen dobře pravil — mnoho se nám po něm nestýskalo.

Svatba byla nad míru hlučná a veselá, ale velice slušná; nejprvé se šlo k mairovi, pak do kostela, jak to v kraji obyčejem, a konečně zasedli všickni k veliké snídani, kterou připravili rodiče nevěsty. Dobrá polovice celého města sešla se k té hostině. Maire, smírčí soudce, farář i s kaplanem, notář, ba i policejní komisař, přijali ochotně pozvání budoucího prvního obchodníka v Saint-Pastoursu.

Žádný pokoj v celém domě Casteretzově nebyl dosti prostranným, aby pojal všecky hosty; užili tedy krásného počasí a přistrojili stoly pod jakousi kulnou, která se táhla po celé délce zahrady.

Mříže zahradní zůstala otevřena a čas po čase přišlo vždy několik hochů mezi dveře a zpívali až uši zalehaly známou píseň španělských nobios:

Tchesus! . . . la gento nobio! . . .
La cal poutounéja! . . .

Nebáli se, že jim někdo vytahá za uši . . . vždyť dostali spíše nějaký koláč anebo hrst cukroví.

Zasedli jsme ke stolu asi v jednu hodinu; byla již čírá noc a my seděli dosud u oběda. Jedině snad autor Pantagruela měl by dostatečnou kuráž popsati celou tu hostinu a vypočítati, co všecko jsme měli . . . Já řeknu jenom tolik, že se skládala z celého kamzíka, z tuctu kapounů, čtyř krůt s lanýži a nesmírného množství kvíčal, skřivanů, ortolanů pečených na rožni.

Když byli hosté nejvíce veselí, zaslechli jsme smutný a nosový jakýsi zpěv a hned na to spatřili jsme ohyzdnou žebračku, jak nastavovala ruku opírajíc se o dlouhou svoji hůl.

Někteří hosté chtěli ji vyhnat, ale Irigoyen se jí ujal, prohlásil, že právě o svatbě neškodí býti za dobré se starými vílami, a pozval ji tedy, aby jen šla dále.

Stařena přišla tedy až ke stolu; nastavovala dosud ruku a zpívala neustále svůj nosový lament.

Viděli jste tři čarodějnice z Macbetha, jak je namaloval H. Fuseli? . . . Snad jste si všimli na nějaké rytině těch vyzáblých tváří, vychrtlých a divokých, těch dlouhých prstů vztažených jako k proklínání, těch bizarrních hadrů špinavých až nazbyt? . . .

Naše žebračka podobala se té nejhroznější ze tří čarodějnic Fuseliho. Její veliké, zelené oči s víčky nečistými měly výraz věru děsný, který podivně se vyjímal vedle toho plačtivého, měkkého hlasu, jaký mívají staří lidé.

— Pojď sem, Vicarde, pravil mladý manžel; vezmi si toto stehno krocana, tento řízek šunky, tuto láhev Bordeaux . . . vysyp si tento košíček koláčů do svého pytle a s pánem bohem hezky zas jdi!

— Hé, he! . . . zubila se stařena chvějíc se radostí . . . dej ti pán bůh štěstí, Josefe! . . . můj krásný, dobrý Josefe . . . a dětičky tak krásné jako jsi ty a tak roztomilé jako jejich matka! . . .

Žebračka uklízejíc své zásoby do pytlíku dívala se upjatě na Matildu.

— Oh! . . . zvolala tato jata hrůzou, jakou ji naplnila stařena . . . Pane bože, to jsou ošklivé oči! . . . ošklivé oči! . . .

Žebračka strhla jedním rázem zbytek veliké kápě z červeného sukna, která jí skrývala napolo její tvář, a ukázala se v celé své děsné škaredosti.

— Ah! pravila . . . že jsou mé oči ošklivé, krásná slečno? . . . přála bych vám, abyste neviděla nikdy horších! . . . ani ve snu! . . . rozumíte? . . .

— Už jenom mlč, Vicarde, pravil Irigoyen; máš dost co jíst, jdi hezky domů.

— Ano, drahoušku, pokračovala žebračka, půjdu, i s těma ošklivýma očima, ale jsou oči ještě hroznější, pamatuješ se, Josefe? . . . víš které, Matildo? . . . Nejstrašnější oči jsou ty, které nemají zřítelnic . . . nemají zřítelnic! . . .

Zatím se hosté již horšili . . . a Vicarde šklebíc se odcházela.

Sotva že zmizela, rozveselila se společnost dvojnásobně. Mně se však zdálo, že podivné řeči žebračky působily dosti trapně na Irigoyena i mladou jeho paní . . .

Na to dali se hosté do zpěvu. Na úpatí Pyrenejí mají krásné hlasy. Často vyskytl se některý gaskoňský kramář, který po dvou- neb tříletém cvičení byl pak velmi dobrou figurou při Opeře. Ale největšího úspěchu dosáhl Irigoyen sám, když zapěl jednu svou, domácí píseň tak dojemně, že se až zaleskly slze v očích všech . . . ačkoliv mimo jeho příbuzné s dlouhými vlasy a červenými čapkami, nerozuměl nikdo ani slova z toho.

P. de Saint-Pastours pronesl přípitek v nářečí. Já tomu sotva tak rozuměl, ale tolik vím, že ten výtečný hrabě byl velmi srdečný a duchaplný; neboť sotva že se dala Matilda do pláče při jedné větě, kterou k ní pronesl, hned na to vypukla — i s celou společností — v náramný smích. Bylo to poslední slovo, co je tak rozveselilo.

Vykládali mi to, ale já nebyl s to pochopiti tento vtip. Bylo to ovšem pouze mou vinou.

Po obědě, či večeři, co kdo chce, přišel bál.

Papírové lampiony, přivezené ráno z Toulousu, ozařovaly vesele zahradu. Ale jelikož v říjnu jsou večery již studené, uteklo vše do domu. Tančilo se ve všech světnicích a to při pianě slečny Matildy, místní učitel hrál k tomu na troubu, a první písař pana Lamazou na housle. Ačkoliv jsem již téměř vyrostl z těch let, kde se tančí, přece jsem se účastnil i tance a pozoroval jsem, že děvčata v Saint-Postoursu mají zvláštní smysl pro takt — vlastnost to, které i u krásných Pařížanek tak často věru pohřešujeme.

Když byl tanec v nejlepším, přiběhl jakýsi hošík, kterého jsem již dříve viděl v hostinci, až do salonu a šeptal něco do ucha p. Deljuglarovi. Ten se patrně tím náramně polekal a dal znamení policejnímu komisaři a lékaři, aby šli k němu. Tito pánové sestoupili se v jednom koutě salonu a hovořili s velikou živostí.

Když šťastní manželé již zmizeli, pokynul mi pan Deljuglar, abych šel k němu.

— Ah! pane! . . . pravil ke mně, co se to stalo! . . . Nechtěli jsme ničeho vyzradit, dokud Josef se svou ženou byl zde, neboť pochopíte, nač ty děti lekat, teď k tomu není čas! . . . ale je to pěkná historie, pane bože! . . . pěkná historie! . . .

— Co se děje? tázal jsem se s velikou zvědavostí.

Hostinský, na místě aby mi odpověděl, začal opět bědovat, ale komisař, starý to voják ducha čilého a řeči velice odměřené mu pokynul, aby již mlčel a pravil ke mně:

— Malý C a d é t o u, sluha pana Deljuglara, viděl Charmagarii, jak běžela dnes v noci směrem ke G o u r g u e; šel za ní a viděl, jak se ta nešťastnice zavraždila.

— Snad neskočila do jícnu? zvolal jsem.

— Ah, ano, milý pane! . . . odvětil komisař. Ten hoch ji viděl, jak zmizela v propasti . . . volal o pomoc . . . Ale bylo již pozdě . . . přišel tedy a ohlásil tu hroznou novinu svému pánu.

— Ale což jste nezkoušeli vytáhnouti aspoň její mrtvolu? tázal jsem se komisaře.

Ten se podíval na doktora, který se jen usmál, a zavrtěl smutně hlavou.

— Na něco podobného nelze ani pomyslit, odvětil doktor; všecky pokusy sestoupiti do G o u r g u e byly až po dnes marny. Postačí věru jen se nahnout a zadívat se na několik sekund do té hrozné propasti a pak snadno lze pochopit, že to, co jednou urvala, více nevrátí.

— Ah! zvolal p. Deljuglar chytaje se za hlavu jakoby si chtěl rvát vlasy, čert vem všecky ty blázny, kteří tomu ubohému děvčeti namluvili věci tak nesmyslné; byly to věru špatné žerty! . . .

Strávil jsem noc v hôtelu p. Deljuglara velice rozčilen a druhého dne odjel jsem nejprvé do Toulousu, pak do Paříže. Mladým manželům nedal jsem ani s bohem; přiznám se; necítil jsem k tomu dosti síly.

VI.

To, co jsem právě vypravoval, stalo se v roce 1867 . . . O šest let později, když hrozné události z doby války a komuny potlačily poněkud ve mně vzpomínku na drama, jehož jsem v Saint-Pastoursu byl svědnem, nutily mne záležitosti dosti důležité odebrati se dolů ka jih.

Když jsem přijel do Toulousu, vzpomněl jsem si pojednou učinit malý výlet až do Saint-Pastoursu a podívat se, co asi dělá můj přítel Josef a jeho roztomilá žena.

— Doufám, pravil jsem sám u sebe, — že jsou asi šťastni a spokojeni. Smrt ubohé Charmagarie, o které se konečně přece dověděli, dotkla se jich asi dosti bolestně; ale čas vyhladil asi tento dojem již dávno a oni dojista již zapomněli na smutnou katastrofu, které konečně ani nezavinili.

Pozoroval jsem, že od mé poslední cesty celá krajina znamenitě p o k r o č i l a, abych užil slova, jehož se tak často zneužívá.

Železnice nedávno dostavěná vedla z Toulousu až do Saint-Pastoursu; celá ta cesta netrvala ani celé dvě hodiny.

Saint-Pastours samo se bylo také nadmíru změnilo. P. Deljuglar byl již dvě leta mrtev a jeho stará hospoda ustoupila budově docela moderní, na které (ovšem beze všeho odznaku) skvěl se v zlatých literách na černé půdě tento nápis:

HÔTEL DE PARIS.

Dva sklepníci páchnoucí pomádou v černém šatě, s tváří impertinentně úslužnou roznášeli smutné beafsteaky dělané na starém másle, které měly asi nahradit dobré ragoût s česnekem z kuchyně pana Deljuglara — ovšem smutná to náhrada.

Pokoj, který mi vykázali, měl červené zlacené čalouny a co více — elektrický zvonek; ale byla to snad illuse? . . . mně se zdálo, že nebyl tak útulným a pohodlným jako ten starý pokoj, po jehož stěnách se proháněli modří a hnědí valaši . . . Oheň hořel jaksi smutně a málo hřál, což mne dosti rmoutilo, neboť byl prosinec a venku mrzlo až praštilo.

Chvíli jsem si odpočinul a pak jsem se odebral na náměstí. Chtěli je zvelebit, a mohu směle říci, že je na dobro zkazili. Podloubí s kamennými pilíři ustoupilo mizerné budově z cihel a litiny. Oblouky, které tvořily klenutí, byly strženy a domy z větší části přestavěné vyhlížely asi tak hloupě a nemotorné jako mladí sedláci, kteří se oblekou poprvé do městských šatů.

Krám Irigoyenův byl samé zlato a plný hedbávných látek, jimiž vítr šustil. Mladý kupec stál přede dveřmi a kouřil cigarettu; na hlavě měl svůj červený baret, na nohou střevíce, jaké nosí v Pyrenejích, mimo to byl ale dosti pečlivě oděn docela po pařížsku à la mode de la Belle Jardinière. Nesestaral za ten čas ani dost málo a zachoval svou chůzi lehkou a nenucenou; byl ale o něco bledší a hubenější nežli tehdáž, když se mi dostalo toho potěšení s ním se seznámit.

Když mne spatřil, odhodil cigarettu, vztáhl obě ruce a běžel mi vstříc s živostí docela jižní.

— Ah! můj drahý, oslovil jsem jej, pozoruju s potěšením, že mne ještě znáte.

— Ježíši! Pane, já bych vás poznal mezi tisíci! . . . Prosím, pojďte jen dále! . . . Matilda bude něco ráda, až vás uvidí! . . .

Uvedl mne do skladu a pak do zadního pokoje, malého sice ale opatřeného nábytkem věru elegantním, kde jeho žena něco šila nebo vyšívala.

— Matildo! . . . Matildo! volal mladý kupec, podívej se, koho vedu, znáš-li pak ještě toho pána?

Matilda pozvedla rychle oči, celá se zarděla a nemohla mne hned poznat.

Pojednou ale zvolala s oním mírným akcentem bearnským, který není-li přílišný, je tak velice sympatický:

— Ah! již vím! již vím! ten pán byl na naší svatbě, není-li pravda?

Vstala, šla mi vstříc a podávala mi ruku s nenuceností mladé Angličanky.

Irigoyen mne zahrnul otázkami; ptal se mne mezi jiným, co se se mnou dálo po těch šest let, mluvil o obchodu, který se prý nemůže zmoci po válce, o německé invasi, o komuně, kterou nemiloval, o p. Thiersovi, k němuž choval neobmezený obdiv atd. atd. Vyprávěl mi též věci o nadějích španělských Basků, kteří se těšili opět na návrat d' e l R e i N e t t o. A pokud byl Irigoyen Baskem, byl také vřelým karlistou, pokud byl Francouzem, držel s republikou. Jmeno Karla VII. naplnilo jej nadšením, právě jako vzpomínka na Jindřicha V. hněvem, neboť si vždycky hned vzpomněl na desátky, roboty a svrchovanou moc lenního pána.

Věru, podivné to neshody! . . . ale za našich dob dosti časté. —

Mladý kupec mluvil s jakousi živostí, řekl bych spíše zimničnou nežli veselou. Zdálo se mi, jakoby chtěl na něco zapomenout, co ho tížilo. Jeho mladá žena, ačkoliv graciosní a vždy smavá, zdála se být obětí neustálé, ne-

zhojitelné melancholie. Tušil jsem, ovšem jen velmi neurčitě, že tuto rodinu tíží nějaké neštěstí . . .

Zatím liboval si Irigoyen, že je spokojen. Měl malou dcerušku, roztomilou, jak sám pravil, která prý se podobá své matce, jako by jí z oka vypadla.

— Je v ústavu, dodal mladý kupec, ale holka šla pro ni, hnedle ji uvidíte, vždyť bez toho budete s námi obědvat. Rozumí se samo sebou, není-li pravda?

Bylo skoro pět hodin odpoledne.

V tom děvče vešlo vedeno čilou a velmi čistou bonnou.

VII.

— Ah! zvolal Irigoyen, tu je Markétka! . . .

Byla to opravdu miniatura své matky.

Jako její matka byla i ona krásnou blondýnou. Ve svých pohybech měla gracii mladé kočičky: park Monceau a Ranelagh neviděly dojista pařížského dítěte, jež by bylo čarovněji vystrojeno. Na hlavě měla malý čepeček, plášť, šaty lemované labutí a malé její nožky vězely v botkách s vysokými podpatky. Běžela hned k matce, která mi ji vložila v náručí. Já se k ní sklonil, abych ji políbil na čelo, ale vzkřikl jsem. Ach! . . . pod chvějícími se víčky dívaly se na mne oči docela skleněné . . .

Ubohé dítě bylo slepé! . . .

Chtěj nechtěj pohlédl jsem na otce i matku. Oba zbledli až na smrt . . . ale neřekli ani slova.

Dlouho jsme mlčeli.

Konečně počali jsme obědvat.

Ačkoliv obyčejná jejich kuchyň byla by stačila i pro deset osob, přidala přece Matilda ještě omelettu s rumem a paštiku z tučných jater, kterou načala k mé poctě.

Josef přinesl slavnostně ze sklepa láhev madéry, z bezpečného pramene, jednu z těch. které dal jeho otci jakýsi karlistický generál hned v roce 1838.

— Můj otec vepsal do svého testamentu, že kdykoliv otevru jednu z těchto lahví, mám píti na zdraví španělského krále, pravil Irigoyen zdvihaje sklenici, v níž zářilo víno žluté jak topas.

— Ať žije statečný král Španělský! pravil jsem a sklenice naše zazvonily . . . Váš otec byl, jak se zdá, karlistou s celou duší.

— S celou duší! Dobrý karlista . . . a dobrý pašer, pravil Irigoyen usmívaje se. Ale věřte mi, že neošidil jakživ nikoho, leč finanční stráž. Ať žije Karel VII! . . .

Hned na to jal se Irigoyen horšiti se na lidi, kteří chtějí zaváděti ve Francii monarchický despotismus a hloupé pověry.

Brzy jsme se dosti rozveselili.

Matilda vyzvala svou dcerušku a ta deklamovala nějakou báseň a pak bajku „o vlku a jehněti“.

Irigoyen zpíval dvě písně, jednu baskickou, druhou v nářečí béarnském; na to vstal od stolu, zavěsil se mi na ruku a navrhl mi malou procházku. (Dokončení).

FEUILLETON.

Ballada.

Rukama lomila, po břehu chodila,
na kámen poklekla, dceru porodila.

„Chceš Ty, matičko má bledá,
bych Ti rybek nalovila?“
— Jak bys sítě rozhodila,
vždyť se's sotva narodila! —

„Chceš Ty, matičko má bledá,
bych si plinky vybílila?“
— Zanech plinek, dlouhá cesta,
čas, bys sobě popílila! —

„Vlna s vlnou v rozhovoru,
mám se po vodě dát dolů?“
— Po vodě se dáme spolu,
zastavíme mlýnská kola,
aby mladý mlynář věděl,
kdo ho před soud boží volá! —

V osamělém ouvoze.

Les i háj, pole i louka, pahorek i planina lesknou se v zlatě vycházejícího slunce. Skřivánek byl vzletl ze zdupaného žitniště, datel klove zobákem do topolu z kořene vyvráceného, červenka poskakuje v zdrchaném křovisku a bílý motýl poletuje s pokrvácené chrpy na pokrvácený bodlák a s bodláku na pokrvácenou doušku mateří . . . A kam oko dohledne — pusto, mrtvo . . . Byloť se zbudilo čarokrásné letní jitro; ale usmívající se slunce nebudí staré své známé k obvyklé práci . . .

Pole, luh i zahrada, kostelík, dvůr i chatrč jsou lidu prázdny, pusty, jako po vymření . . . Jen tamo v ouvoze je viděti skupení lidských těl . . . Nad ouvozem stojí kaplička a v této visí prostičký obraz rodičky boží s jezulátkem — jako by se smutně dívala dolů do ouvozu na kupu lidských těl bez vlády s nejrůznějším výrazem v stuhlých, strnulých tvářích . . .

Zde leží čáko, onde ručnice, šavle, tornistra, tamo mrtvý kůň a dále část lafetty s předním vozíkem dělovým . . . Pod kupou těl možno rozeznati záseku, o kterouž byl sveden houževnatý, zoufalý boj. Jedni hnali útokem, druzí záseku hájili. Srážka musila býti prudká a několik výstřelů z děl skupilo zde mrtvoly na jednom místě.

Nad obzor se vyhoupnuvší červencové slunce svítíc přímo do ouvozu líbá žhoucíma rtoma různá tratoliště ssedlé krve, která byla zespod mrtvol po svahu ouvozu v několika potůčkách tekla . . .

Děsný to obraz! Příroda budí se k životu; v lese i háji ozývá se zpěv ptáků, po lukách a nivách poletuje motýl; lehké bělavé obláčky plynou po azurové obloze a mírný větřík šelestí v křovinách a travině . . . . jen člověk po němž zde byla zůstala krvavá stopa, nejeví posud žádné známky života . . .

* * *

Nad ouvozem zašuměl těžký let několika vran. Jedna z nich usedla na kříž na kapličce a táhlým, jednotvárným skřehotem ohlásila svou přítomnost; ale hned na to rozepjala svá křídla a odletěla za ostatními. A jako by byl skřehot její ozvěnu zbudil — z kupy mrtvol ozval se taktéž táhlý, přitlumený, jednotvárný zvuk — lidské zaúpění . . . Jedna ze zsinalých tváří, jsouc přímo k slunci obrácena, pootevřela oči, ale hned je zase zavřela . . . . Po chvíli pohnula se hlava a naklonila na stranu; lidská ruka zvednouc se těžce, nemotorně marně se namahá dosáhnouti k tváři, skleslať opět bez vlády . . . Po chvíli pohyb ten se opakuje; hlava se nadzvedá a zase klesá, mdlá, těžká víčka očí se několikráte pootevřela a zase zavřela . . . A opět po chvíli jeví i tělo vládu — pohne se a pomalu, namahavě vztyčuje se na kupě mrtvol; ale hned zase klesá bez vlády a bez opory.

V tom zazněla z dáli temná rána z děla; za nedlouho následují rychle za sebou přidušené, temné rány hromadných výstřelů. Boj byl se patrně rozzuřil poznovu; ale zuří daleko od osamělého ouvozu, v němž byla dle všeho svedena pouze nepatrná šrůtka předních stráží některého křídla armády; neboť kam oko dohlédne, nikde není stopy po boji, kromě v ouvozu a bezprostředním jeho okolí . . .

Muž, jenž byl na kupě mrtvol oči otevřel, pohnul se po chvíli poznovu a pomalu vrací se životní síla v tělo po několik hodin zdánlivě mrtvé. Po dlouhém namahání tělo to zpola se vztyčivši nahnulo se na stranu a opřelo o studené tělo mrtvého soudruha. Je to muž asi třicetiletý. Zsinalá tvář jeho není sice sličná, ale pravidelná; vlas hebký, rusý . . . Navzdor smrtelné bledosti jeví se v tváři jeho dětinská dobromyslnost.

Několik minut setrval bez pohnutí se zamhouřenýma očima. Pak poznovu usiluje vztýčiti se, ale marně. — Musí setrvati v témže strašném postavení jako dříve. Otevřel opět oči a rozhlédl se kolem. Zdá se, že teprv nyní počíná chápat, co se bylo stalo. Kalný, vyhaslý zrak jeho bloudí kolem, jako by něco hledal . .

Sluch jeho zdá se však býti bystřejším zraku i ostatních smyslů. Raněný patrně slyší vzdálenou palbu z děl a hromadné výstřely a pomalu nabývá vědomí úplně . . .

Posléze přece se mu podařilo vztýčiti se a doplaziti se namahavě několik kroků od kupy mrtvol až k velkému kamenu, jenž tu ležel. Dále nemohl. Sklesl vedle kamenu a opřev se o něj odpočinul si . . Chce promluviti; ale hrdlo je vyprahlé, jazyk se lepí na patro a místo hlasu zazněl jen sotva slyšitelný šepot . . . Vyhaslý zrak upírá v dál, pokud možno z ouvozu viděti; ale nikde nevidí živé duše . . . Počíná chápati beznadějný svůj stav; tuší, že marné jest všechno úsilí, že musí — zahynouti . . .

* * *

Palba z děl a temné hromadné výstřely vždy více se vzdalují. Obnovený boj táhne se dále . . . Slunce vystupuje výše a úpaly jeho jsou už skoro nesnesitelny. Raněný procituje z mrákotné mdloby poznovu . . . Tentokráte však se vztyčuje a usedl. Je sláb, velice sláb. Naděje v možné zachránění se vrací, ale jen na okamžik. Duch jeho dlí v tu chvíli jinde — u svých milých, jež byl už dávno, dávno neviděl . . .

Namahavě sáhl do zaňadří a vytáhl kus krví zbroceného papíru. Chvíli jej drží v třesoucí se ruce, pak jej rozbaluje, aby mohl čísti . . . Písmenka mihají se mu před očima, sluneční žár jej takmář oslňuje . . . Ruka s listem klesá; ale po chvíli znovu se zvedá, raněný tiskne list k vybledlým rtům a blahý úsměv přeletl jeho tvář.

Připomenulť si duši, která byla lístek psala, připomenul si i obsah lístku, jejž byl mnoho, mnohokráte četl. Znal každou řádku, každou písmenku. Byl to poslední list staričké matky . . .

„Milý Jeníčku!“ psala mu. „My všickni, já i Tvá sestřička, Tě pozdravujeme a píšu Ti snad naposled . . . Vždyť už budeš mít za měsíc vysloužíno a vrátíš se zas k nám . . . . Máme o tebe starost. Povídají tu, že bude vojna — ale já tomu nevěřím . . . . Mám starost, to víš — my tu v horách ani nevíme, co a jak — a proto se modlím každý den, aby tě pán bůh zachoval . . . Vrať se už, vrať! . . . Ó milý, drahý Jeníčku! Ty ani nevíš, jak se na Tebe těšíme . . . . Viď že z té vojny nic nebude? Náš pan farář také něco takového povídal; ale snad mne chtěl jen potěšit . . . Nám se tu stýská — ani bys nevěřil! A kovářovic Maroušek také povídal, že se těší až přijdeš — mám ti to psát . . . a až prý se vrátíš, zatančíte prý si spolu, poněvadž žádný tak neumí jako ty . . . Vrať se, vrať! My už Ti všechno přichystaly . . . Sedničku, v které jsi líhával, sama jsem vybílila a Anuška vydrhla podlahu i stůl, i lavici . . . A novou podušku jsem Ti pořídila, aby se Ti měkce, sladce spalo . . . Už se na nás, milá dušičko, nehněvej, že Ti píšu psaní tak krátké — oči mi už neslouží a ruka se třese . . . ale přece píšu sama . . . Za měsíc tedy — za měsíc! . . .“

Raněný připomenul si obsah prostičkého, ale předrahého listu. Opakoval v duchu řádku za řádkou, slůvko za slůvkem, jakoby jej četl . . . a poznovu přitiskl pokrvácený list ke rtům . . .

Síly jej opustily. Sklesl nazpět na drn a smrtelný pot vyvstal mu na čele. Bez vědomí a bez vlády zůstal ležeti v úpalu slunce . . .

A tak jej teprv k polednimu nalezli vojenští hrobaři na své smutné pouťce po bojišti. Ležel na znak s tváří k slunci obrácenou drže v křečovitě zaťaté ruce list pro každého jiného úplně bezcenný . . . Byl mrtev . . . *J. Arbes.*

— Vyčítá se nám, že „Lumír“ úmyslně pomíjí „poesie slovanské a vlastní“ a že se tato výčitka nedá odčiniti slovy. Když pánové nerozumějí slovům, mluvtež cifry: „Lumír“ měl loňského roku 576 stran. Z těchto bylo 500 bez jedné vyplněno pracemi původními a 77 překlady. Tak bohatou, ryze původní produkcí nemůže se vykázati žádný český list. „Lumír“ přinesl 20 dobrých básní přeložených z polského a ruského. Básně ty vyplnily 8 stran a 25 řádek. Tolik, a tak dobrých i až na jednu nových slovanských básní nepřinesl žádný český list. V „Lumíru“ vytištěno 36 článků, z nichž 6 (Rezkových, Arbesových a Gollových) zabývá se výlučně českou a pět (Jelínkových) výlučně slovanskou látkou. Pět lékařských článků Jamotových bylo patrně velmi vhodných a šestý o „Lidojedství“ přišel koncem prosince právě v čas. „Bratři na Jupiteru“ od téhož spisovatele jsou nás ovšem poněkud vzdáleni. Wünsch dal své cestopisy, Hostinský své esthetické, Goll historické studie a R. Tyršová svou studii uměleckou. Hřích! Monery Vejdovského jsou tak celkem dosti nevinná stvoření, ale nevědí samy, jsou-li zvířaty nebo rostlinami, a považuje li je kdo za Západníky, jest nám zrovna tak volno stisknout jim bodrou pravici slovanskou. — V básních dovolil si Čech napsat „Evropu“, Vrchlický dojemnou vzpomínku italskému básníku, „Balladu o šípu“ a „Západ“, Zeyer „Legendu o Donatellovi“, Kučera „Johanu Neapolskou“. Neruda zabloudil do nebes a tím jsme s nevlasteneckými básněmi v „Lumíru“ hotovi. Takové básně jako „Legenda o Sv. Prokopu“, o němž se vlastně neví, co je zač, v „Lumíru“ zmizí. Mluví-li Heyduk a jiní o svém srdci, je to poesie „nevlastní“. — Abychom ničeho nezamlčeli (nejsme totiž opatrní žurnalisté, kteří myslí, že lidé, k nimž mluví, jsou naivní děti): Z těch 77 stran věnovaných překladům jest po odečtení 8 stran a 25 řádků slovanských básní a 8 a půl strany polské prosy 60 a čtvrt stránky vyplněno překlady básní francouzských, italských, norských, dánských, amerických, německých a prosou těchže národů. V jiném časopise než v „Lumíru“ si těchto nových věcí nevšímáno a my vlastně měli bychom želet, že jsme z těch ohromných literatur přinesli jen 60 stran. — Ve Feuilletonu otištěno 30 úvah o českých spisech a osm krátkých zpráv o vynikajících spisovatelích cizích. Téměř v každém čísle byly zprávy o literaturách slovanských. — Tím jsme se vším hotovi a chce-li kdo počítat po nás, uspoř si práce, neboť my počítali jsme dobře. Tak tedy vypadá ten cizácký „Lumír“ měřen na metry a centimetry. Ale i na váhu, dej Bůh, aby se každý český list mohl koncem roku vykázati takovou bilancí. — Jsou páni spokojeni? — Nejsou!

— Spisové císaře Karla IV. Na oslavu pětistyleté památky jeho Sbor Matice České. K vydání upravil Jos. Emler. 8° str. XX a 130.

— Karel IV. otec vlasti. Ku pětistyleté památce jeho úmrtí sepsal Dr. Josef Kalousek. Nákladem J. R. Vilímka. 8° str. XI a 223.

V příčině oslavení památky císaře Karla IV vydány byly dva spisy vědecké. První, od dra J. Emlera, obsahuje české Spisy Karla IV buď jím samým aneb ponuknutím jeho sepsané, jež jsou: 1) Autobiografie Karlova. 2) Řád korunování krále českého. 3) Život sv. Václava, a 4) Výklady a naučení duchovní. Všechny tyto spisy jsou pro poznání doby a charakteru Karlova velmi důležité a zajímavé; což jmenovitě platí o autobiografii jeho, jež psána jest tak prostoduchou neličeností, jemností a naivností, že obraz povahy Karlovy jeví se nám z ní téměř ve světle idealním. — Stejně zajímavy jsou i Výklady a naučení duchovní, z nichž zejmena ukazujeme k výkladu prvnímu „O povinnostech vladařských“, kdež Karel rozvádí šíře slova: „Jakožto slušie k královému duostojenství, aby lid jemu poddaný byl poslušen jeho, takéž slušie, aby král byl snažen o slávu jich viece nežli o svém, a jestliže král myslí shromážditi poklad skrze násilé

a bez spravedlnosti, myslí to, což pravé nenie." — Jsou to zajisté zajímavé výklady, sepsané od panovníka středověkého o povinnostech k lidu sobě svěřenému! — Emler opatřil spisy tyto kritickým, výtečně sepsaným „Úvodem", a Ottova firma vypravila typografickou část velmi čistě i elegantně.

Druhý spis, — sepsáním dra J. Kalouska, obsahuje důkladné pragmatické vylíčení života Karlova na základě všech nejnovějších prací, kdež jmenovitě to se nám líbí, že spisovatel sestavil všecky náhledy zahraničných, německých badatelů o Karlovi IV., z nichž na jevě jest, že oni čím dále tím více přicházejí k pravému poznání a ocenění velikého císaře, a sami pomáhají svlácěti s něho tu všechnu závistivou pohanu, do které ho německý dějezpyt v předešlých dobách byl zahalil. —k.

— Bronisław Grabowski uveřejnil v posledním svazku varšavské „Niwy" zajímavý článek: „Tegoroczny ruch literacki w Czechach", v němž seznamuje polské čtenářstvo dosti dokonale s duševním životem českým v roce minulém. Ve své poučné a přehledné stati obrátil pozornost jmenovitě na poslední práce p. Podlipské, Vrchlického, Arbesa, Jiráska a Zeyera, dále na vědecké spisy dra Emlera, dra Golla, dra Durdíka, dra Kalouska, dra Rezka a j. v. E. J.

— Vídenská umělecká jednota požádala Chittussiho, aby dal své bosenské skizzy vystaviti ve Vídni v místnostech spolkových.

— Sochař B. O. Seeling, jenž po víceletých studiích v Italii opět v Praze se usadil, dohotovuje právě model velkého poprsí Fr. Palackého, které z nova dokládá jeho nevšední nadání zejmena pro podobiznu. Několik jiných zajímavých prací téhož umělce nalezáme ve stálé umělecké výstavě Lehmanově; totiž, mimo známé již z loňské Žofínské výstavy poprsí Neapolitanky, dvě menši skizzy z terracotty, Komenského (s košíkem, jehož vlídně poučuje) a Neapolitaukn (stojící postavu), dále fotografie modelu pro jízdeckou sochu Václava Svatého a podobizny kardinála Schwarzenberka, jakož i návrh na velký gothický pomník náhrobní, pro vnitřek kostela určený. Skizzami a studiemi svými se Seeling již rozhodně osvědčil; doufejme, že mu brzo bude možno vystoupiti do veřejnosti s větší prací provedenou.

— Paní Sofie Podlipská dokončila větší román historický „Anežka Přemyslovna".

— Vybrané spisy Bohdana Jelínka vyjdou co nejdříve v Salonní bibliotece, kdež se též chystá 2. svazek Čechových Povídek a arabesek a 2. svazek Mythů J. Vrchlického; týž básník pracuje na větším výboru poesie vlašské od prvních počátků až na dobu naši.

— Z literatury francouzské. André Theuriet, známý básník „Stezek lesních" a „Modré a černé", oblíbený novelista, vydal svazek „scen přírodních" a lesních popisů pod titulem „Dans le bois, impressions d' un forestier." Živý smysl pro přírodu, zejmena pro krajinářský detail mají tyto studie s básněmi Theurietovými společný; forma jest nenucená, vypravování klidné, tužka kreslíře převládá nad péro romanopisce. Nejvíce poutají dvě poetické sceny „Podzimek v lese" svou pravdou v líčení a „Hledání brouka" svou originálností. „Lumír" svým časem neopomine přinésti některou ukázku.

— Sbírati korrespondence velkých lidí, stalo se jaksi význačným odznakem doby. Goncourt vydal 50 listů Theophila Gautiera, Michel Levi sbírá korrespondenci G. Sandové, a jak se dovídáme, vydá sebraná látka již 4—6 svazků; rovněž vycházejí korrespondence Hektora Berlioze.

— Veliké dílo Micheletovo „Dějiny Francie", začalo vycházeti ve vydání populárním po 2 svazcích měsíčně, v ceně nad míru snížené (3 franky 50 ct.).

— Z nových cestopisů zaznamenáváme zvlášť dvě díla: „A travers la Chine par Léon Rousset" a „Voyage au pays des Brahmes par Louis Jaccolliot". Zejména poslední vyniká všestranností, zasahujíc i v literaturu indickou, z níž se podávají sem tam případné ukázky. Illustrace jsou pěkné a zvyšují cenu knihy psané se znalostí a nadšením.

— Znamenité dílo Camilla Flammariona „Les terres du ciel", vyšlo v novém vydání. —ý.

— Německá poesie 1878. O úpadku německé poesie v roku 1878 praví sám Rud. Gottschall ve svém listě „Blätter für literarische Unterhaltung": „Každý kdo psáti dovede a domnívá se, že něco cítí, myslí, že musí svěřovati se obecenstvu, kdežto právě na poli poetické produkce může býti jen málo vyvolených. Širší obecenstvo, jež nedovede rozlišiti zrno od plevy, ohlušuje hřmot korybantský, jejž dělá reklama spisovatelům přeceňováním sebe vzteklým. Proto nepodařilo se nikomu z žijících znamenitých spisovatelů získati pro sebe veliké spousty čtenářů a míti vskutku rozhodný a imponující vliv na vkus a vnitřní život obecenstva. Trpnou pravdu těchto slov dokazuje celá spousta básnických sbírek prostřední a ničemné ceny, jež zaplavila německý trh literární a kteréž zboží i naši vlastenečtí knihkupci obecenstvu šmahem dodávají." Českému čtenáři málo záleží na německé poetické hyperprodukci, ale zajímati jej přece bude, když řekneme, že zbožňování „Heldengreisa" a „železného muže" dospělo až k modloslužbě, za kterou někdy se bude národ německý jistě styděti. Je to smutné, když pointu básně má tvořiti obrat, proč německý císař nosí v dírce u knofiíku se zálibou chrpu! A tam dospěla poesie německá po všech triumfech. V chaosu této až komické hyperprodukce mizí pak i těch několik dobrých knih básnických, jež podali obecenstvu Schack, Lingg, Dahn, Lorm, Aar a Kalbeck. Básníci tito udržují přes všecko ještě staré tradice o německé poesii, a byť nepřinášeli právě věci světoborné neb nové, přece vynikají formou, ušlechtilostí a snahou uměleckou. Schack podal v knize „Weihgesänge" jaksi své poetické Confiteor. Je to evangelium nadšeného optimismu pro budoucnost a velkost lidstva. Básně ty mají vždy, byť i známou, přec velkou ideu, jakýsi vznět a vzruch dýše z nich a strhnou za sebou čtenáře, kdyby i nepřesvědčovaly. Básník místy ovšem mnoho deklamuje, ale celkem vane knihou dech zdravý a nevím, jestli poesie německá nové doby vykáže se tak brzy knihou podobného dosahu. H. Lingg podal novou knihu s názvem „Schlusssteine". Kdo zná celou poesii Linggovu, tomu připadá tato sbírka, jako prozatimní plechová stříška na stavbě založené na mohutných kvadrech. První sbírka Linggova, Geiblem vydaná, jest zjevem epochálním, co potom následovalo, bylo stále slabší a slabší a poslední právě jmenovaná kniha jest slabým závěrkem velkolepě začatého díla. Tento postup u Lingga jest nad míru zvláštní a zajímavý. „Schlusssteine" jeho vykazují mnohá pěkná čísla, ale povznášejí se jen v málo básních k tonům let předešlých. H. Lorm stává se svým pessimismem již nudným, všecko mizí z jeho básní, a zbývají už pouhé 4- a 8řádkové průpovídky, které snad mohou zajímati filosofa-pessimistu, ale brzy se znechutí čtenáři hledajícímu umění. Pessimismus Lormův variruje stále jedno thema, místy skoro se zdá, že autor sám jest již unaven svou theorií a že se mezi řádky trpělivému čtenáři šibalsky vysmívá. Felix Dahn ve svých „Balladen und Lieder" zejména v prvním druhu poesie podává některé skvostné věci v manýře ballad staroanglických, v lyrice jest suchopárný a celkem příliš germanský až k znechucení. Pravý luxus jsou ke konci připojené latinské básně, skládané k slavnostním příležitostem universitním. Mané připadají čtenáři na mysl slova Potöfiho: O poesie atd. Aar a Kalbeck z mladší generace jsou lyrikové uhlazené formy, poesie prvního nejvíce vyniká reflexí divokou, druhého překypuje tichým intimním citem a pravdivostí. —ý.

Listárna redakce: Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „E. S." (Jeník). — „A. V." (Lásky chrám). — „Útěcha Večernici". — „Jaroslav Zbislavský." — „J. Sv. H." — „A. Čechtický." — „V. Š." — „E. J. z Ž." — „Kosmický prach." — „Zima".

OBSAH: Ctirad. Báseň Julia Zeyera. Zpěv druhý. — Miniatury. Od J. Arbesa — Prosté motivy. Od Jana Nerudy: Čteoář. Hodiny V podzimi. Jen do hrobu. — Augustin Sanktaariensky z Mirandoly a Filip Villanuova Sidonsky, husitští biskupové v Čechách. Napsal Dr. Ant. Rezek — Nad tůní. Báseň F. V. Krejčila — „Bábý" i „Baby". Studie od Jana Nerudy. (Pokračování). — Charmagaria. Napsal Simon Boabée. (Pokračování). — Feuilleton: Ballada. — V osamělém ouvoze. — Zprávy

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. | 30. ledna 1879. | ČÍSLO 3.

Zaváté listy.

Od *Sofie Podlipské.*

„Dobré jitro! Víte, že jsem dědila?"

„Slyšela jsem a gratuluji vám. V pozůstalosti jste našla zajisté mnoho vzácných památek!"

„Nejzajímavější aspoň pro mne vám právě nesu."

„Ah, tu velkou skříň? Je na ní překrásná práce."

„Což je o skříň, ale nesu vám její obsah. Skříň svědčí jen o tom, jak vážený ten obsah býval těm, kteří jej střádali."

„Listy! Staré zažloutlé listy! Jak pečlivě byly svázány stříbrnými páskami! Na každé pásce jsou vyryty letopočty. Chcete, abych ty listy přečtla?"

„Přeju si, abyste je uveřejnila. Sama uvidíte, že tvoří celek, k němuž není třeba dodati jediné poznámky. Je to ovšem prostinký domácí děj, ale v něm je kus života a pravdy."

„Ráda bych vám vyhověla, ale obecenstvo bude snad lhostejno k tomu, co jindy životem se chvělo, a to již proto, že je to ve formě listů. Tato forma není oblíbena více. Mnohý zahodí knihu nerozečtěnou ještě jen proto, že je v listech."

„Znám to a sama nemiluji tuto formu, poněvadž bývá nesnesitelně nepřirozená. Znám ku př. román v listech, kde každý list tvoří malý svazek, a kdyby byl býval skutečně zasýlán, byl by musil přijíti na poštu co balík rukopisu. Hrdina této povídky napsal jeden takový svazkový list mezi tím, co jeho milenka vedle něho umírala. Avšak pro zneužití z jedné strany nemají se věci zavrhovati.

Hleďte, tyto listy. Jsouť vše, co zbývá po dvou zajímavých lidech, jejichžto duch, smýšlení a památka bude brzo pohlcena soukromým životem kráčejícím od věků k věkům bez historické stopy. V těchto listech zbývá něco z oněch zašlých bytostí. Bylyť psány bez úmyslu, aby byly zachovány, a proto v nich naleznete lehké jen obrysy toho, co bylo. Avšak osud tomu chtěl, že byly vyvolány vždy při takových příležitostech, že tyto obrysy jaksi samy se spojily a v celek novellistický zaokrouhlily. Duševní život otiskl se v nich jako dávno zahynulá rostlina v geologickém útvaru.

Uvádíme-li rozmluvy ve vypravování, proč neměly by téhož práva psané rozmluvy, do nichžto se vešlo více ještě důrazu?

Komu se kdy přihodilo, že se odehrálo kus dramatu vlastního života v dopisech, ten uzná oprávněnost jejich ve spisovatelské formě.

Forma listovní má cosi příbuzného s formou dramatickou, a myslím, že čeká posud ještě na svoje zdokonalení."

„Jste tak výmluvným advokátem pro svou věc, že jsem již úplně přesvědčena. Pokusím se tedy, aby byla tato památka vámi tak ceněná tiskem zachována o několik roků déle, než by se jinak dělo v pestré a proměnlivé hře soukromých poměrů."

List I. (francouzsky). — Můj předrahý strýčku! — Na prahu nového roku zastavuji se a rozjímám o tom, za jaké dobrodiní mám bohu děkovati. Je toho mnoho a za všecko mám po bohu děkovati tobě, můj dobrodinče. Tys ujal se mne, když jsem se stala sirotkem ve věku, kdy jsem nerozuměla ještě, jaké neštěstí mne stihlo. Dal jsi mne vychovati a bděl jsi nade mnou. Pak dal jsi mne nyní devítiletou sem do ústavu, kde jsem vedena k veškeré dokonalosti.

Jak mám ti děkovati za to všecko? Slova nejsou s to mé city vyjádřiti; k činům vděčnosti bohužel nejsem posud způsobilá.

Nechať bůh sám tě odmění a jeho andělé ať sypají kvítí na cestu života tvého, ať žádných strastí nepoznáš a život tvůj ať plyne v samém blahu až do dálné smrti. Přijmi blahosklonně toto nelíčené přání své vděčné a vždy poslušné neteře, Aliny Kostelecké.

V Praze 1. ledna 1820.

List II. (Česky, švabachem, bez data). — Milý strýčku! — Včera psala jsem ti novoroční přání, ale nepsala jsem ho sama. Madame mi je předepsala. Třikrát začala jsem, jednou udělala jsem kaňku a po druhé nenapsala jsem dobře do prostřed: Mon très cher oncle. Také neumím ještě francouzsky a nevím, co jsem psala. Jenom to mi madame přeložila, že slova nejsou s to mé city vyjádřiti, ale to není pravda. Pravím ti: Milý strýčku, mám tě ráda a ty přece víš, co to je? Plakala jsem, strýčku, když jsem ti to francouzské psaní psala, a madame vadila se se mnou. Řekla, že jsem nevděčná, že ti nerada píšu. A já ti píšu tak ráda, tak ráda! Ovšem že tohle není krásné. Ale jak ty to přečteš. Vymyslila

jsem si něco, strýčku. Chceš-li, stanu se tvou ženou až budu velká.

Naše Nána litovala tě tak často, že nejsi ženat, že je tě škoda. Proč to, strýčku? Proč nemáš tetičku? Budu tedy sama svou a tvou tetičkou. Uvidíš, jak se budu učiti, abych byla dost moudrá pro tebe. Viď, že nejsem une créature ingrâte?

Jsem celá tvoje Alina.

List III. — Mé srdéčko! — Děkuji ti za oba listy tvoje jak za francouzský, tak za český. První mi ukazuje pilnou a poslušnou žačku, která v krasopisu jakési pokroky již dělá; druhý připomíná mi moje dobré a trochu pošetilé děvčátko. Vždyť je dobře, moje Alinko, a nemysli si, že bych mohl kdy pochybovati o tvé vděčnosti. Ta ť sama sebou se rozumí. Mou ženuškou nemusíš se státi, vždyť jsi již má. Ostatně jsem tvým druhým otcem a ty dcerou srdce mého. Pamatuj si také pro vždy, že mladé děvčátko nemá mysliti na vdávání, dokud není čas. Nevymýšlej si tedy nikdy více cos podobného i kdybysi byla někomu jinému ještě vděčnější než mně. Slib mi to, moje Alinko!

Posílám ti kuchyňku pro tvoje panny a trochu cukroví, abys mohla vystrojiti jim a svým spolužačkám v neděli malou hostinu. Tvůj upřímný strýc

Urban Modestus.

V Horolesích 3. ledna 1820.

List IV. (Bez data). — Milý strýčku! — Mám tě ještě více ráda než jsem tě měla za to, že jsi psal madame, aby mi žádné přání ani psaní pro tebe více nepředpisovala.

Nyní uvidíš, co ti toho napíšu. Ah, v Horolesích je to lepší než tady, ale chceš-li, abych tu byla, budu zde ráda. V Horolesích jsou naši psi a moje Nána. Jsou tam lesy a jsi tam ty v tom velkém plášti. Pořád tě v něm vidím. S kuchyňkou jsem si již nahrála a z toho cukroví schovala jsem si ty hodinky.

Nechceš-li mne za ženu, nevdám se dokonce. Neboj se, již to nikomu neřeknu, že bych byla jeho ženou. Vím nyní již, že nemám na to myslit. To mi bude tím lehčí, když se vdávat nechci. Budu bydlet u tebe v Horolesích ne více u správců, ale právě u tebe, budu ti vařit.

Když si hraju s kuchyňkou sama, tu vařím již jako pro tebe. V naší ložnici je velký obraz nějakého svatého a já myslím, to že jsi ty. Ovšem že tak nevypadáš jako on, ale ten tvůj plášť je podoben jeho houni. Pod obrazem je můj stolek a na něm kuchyňka. Co uvařím, pěkně ti podávám a pak sním to sama, když ty to opravdu nejsi. Všecky pozdravuju a tebe líbám.

Tvá Alina.

List V. — Mé drahé dítě! — Čím více mi budeš psáti, tím větší radost mi způsobíš. Věřím ti rád, že se ti Horolesy lépe líbí než ústav v Praze, ale věř ty mi, že se mi Horolesy nyní pranic nelíbí, co ty tu nejsi. Chodím v tom velkém plášti po lesích a po polích ve sněhu až po kotníky a schází mi, že nemohu zajíti ke správcům, abych na svou Alinu se podíval.

Jednou zapomněl jsem, že tam nejsi. Byl jsem vesel. Chodil jsem venku s Hassanem. On běhal a štěkal a byl také vesel.

Když jsem se vracel domů, zahnul jsem ke správcům jako jindy, jako každý den od té doby, co jsem tě v tom velkém plášti přinesl do Horoles malinkou a skřehlou. Vešel jsem k nim. Hassan mohl se zbláznit radostí, myslil bláhový, že jsi se asi vrátila, když jsem tam vcházel. Ale jen co jsem položil ruku na kliku, věděl jsem, že tu nejsi a že jsem byl roztržit. Hassan díval se na mne, skákal na dvéře, divil se, proč nevcházím, čichal nepokojně po síni a zdá se, že pochopil jako já, kterak marně hledáme veselou Alinu.

Což platno, děvčátko, musí to býti, abys byla v Praze a vychování dostala. Mějme tedy oba trpělivost. Za ta dobrá jídla, která mi vaříš, ti děkuji, jakobych je opravdu ochutnával.

Posílám ti trochu pečiva. Dobré chutnání k němu! Buď mi zdráva, dítě drahé! Tvůj upřímný strýc

V Horolesích 20. ledna. Urban.

List VI. (Bez data.) — Ach strýčku, mně se tu přec jen stýská. Zde nevím, má-li mne někdo rád. Myslím, že asi nemá. Tam u vás máte mne všickni rádi. Zde dokonce slunce nesvítí. Je to v Horolesích též takové? Chodíme-li v neděli na procházku, mračí se na mne všecky domy. Ani je nechci vidět a často zamhuřuji na ulici oči. Ale neboj se, však já nepadnu. Slepí také nepadají a když zamhuřuji oči, vídám mnohem krásnější věci než jsou v skutku okolo mne.

Jak to bylo, strýčku, když jsi mne v tom velkém plášti přinesl do Horoles malinkou a skřehlou? Kdybych byla u tebe, sedla bych si na stoličku vedle tvého křesla, položila bych hlavu na tvůj klín a ty bys mi to dlouho, dlouho povídal. Až bys byl u konce, musil bys začíti znova. Snad bych při tom usnula a ty bys mne odnesl k správcovům do mé postele. Ale ne, ne, to by se již neslušelo. Bude mně již deset let o sv. Janě Křtiteli. Do té doby mám prý býti une demoiselle comme il faut. Ale já bych té raději slyšela povídati něco. Kýž bych mohla běhat s tebou po lesích na místě Hassana. Ten šťastný Hassan. Co dělá Finetta? Roste přec trochu? A co ta stará mrzutá Diana?

Milý strýčku, chci býti poslušna a učím se jak mohu, ale vidíš, tobě se také stýská po mně. Proč chceš, abych měla vychování? Ty myslíš, že toho budu potřebovati až budu velká, a zatím nebudu. K čemu, prosím tě? Budu ti vařiti v Horolesích, budu krmiti drůbež a dohlížeti ke kravičkám. K tomu nemusím uměti francouzsky, ani krasopis, ani kreslení, ani piano a nejméně tanec. S kým bych tančila? Leda s Hassanem a pro toho umím dosti.

Tak vidíš, že jsem tu zbytečně. Ach, kdybys to nahlédl, kdybys mi takhle psal ve příštím listu: Přijedu si pro tebe! To bych vyskočila a radostí objala bych madame, až bych jí pomačkala její načechraný čepec s fijalovou pentlí. Strýčku, smiluj se nade mnou!

Tvá Alina.

List VII. — Má drahá Alino! — Jakže to bylo, když jsem tě přinesl v plášti do Horoles malinkou a skřehlou? Nuže poslyš. Budu ti to psáti, nejsi-li u mne a nemohu-li ti to vypravovat.

Z toho již snad vidíš a jsi přesvědčena, že je vychování k něčemu dobré, poskytuje-li nám ku příkladu

mluvu písma. Neb kdybychom si nepsali, nevěděli bychom skoro nic jeden o druhém. Není to pravda?

A ty přece věříš, že nejsi ve psaní dokonce vyučena a že by sotva kdo tvé listy přečetl mimo mne.

Ale abych ti pověděl, jaké to tehdáž bylo. Tobě nebyl ještě celý rok, bylo to koncem dubna a bylo tehdáž zima ještě, byly přeháňky, vítr a v noci mráz.

Moje milovaná sestra, tvá dobrá maminka, měla již ustláno ve hrobečku. Neplač, dítě, ona spí dobře a budeš-li vždy dobrá, bude míti krásné sny v tom věčném spánku. Ubohá truchlila příliš nad smrtí tvého tatínka, utrápila se tak záhy. Tebe odkázala mně a já jsem jí slíbil, že ti nahradím otce i matku. Vzal jsem velkou povinnost na sebe. Někdy bojím se skoro, že jí nedostojím. Ale ty mi pomůžeš a ulehčíš mi jí, Alino, mohu na to počítati? V jednom listu ptala jsi se mne dětinsky, proč jsem se neoženil. Nuže, protože jsem se bál, že by tě ta nová tetička neměla dosti ráda.

Tehdáž, když jsem tvé mamince květinami ustlal k tomu pokojnému dlouhému spánku, umínil jsem si to. Pak vzal jsem tě do pláště a ujel jsem do Horoles s tebou z Prahy. Tvá Nána jela s sebou, chtěla tě sama držeti na klíně, ale já měl strach, abys nenastydla a ty jsi spala celou cestu. Nic nevěděla jsi o větru a o kroupách, které padaly. Přál jsem si, abych tě mohl všeho uchrániti takto po celý život. Ale bohužel, čím více takové přání chceme uskutečniti, tím méně se nám vyplňuje, a tak obávám se skoro, že jsem tě již trochu rozmazlil, mé dítě. Ty jsi zajisté dobrá a co možná rozumná na svoje leta, ale časem stala bysi se u mne podivným děvčetem, jak se říká výstředním. Bouřila bysi se proti všem obyčejům a pravidlům života.

Nevím, rozumíš-li tomu, Alinko má. Ale jisto je, že vychování potřebuješ a sice právě takového, jaké má celý svět. Já mohl bych ti dáti také vychování, ale s tím bysi přišla do světa jako s měsíce spadlá. Do ničeho bysi se nevpravila, co ti bude někdy uloženo.

Ty bláhová hlavinko ovšem blouzníš o tom, že budeš mou kuchařkou, a já ti zajisté děkuji za dobrý úmysl, avšak pochybuji, dojde-li na jeho uskutečnění. Proč? Ptáš se. Nuže, protože všecko přichází v budoucnosti jinak, než jsme předvídali. Tvá nebožka babička chtěla ze mne míti kněze a já chtěl jsem býti vojákem. Poslechl jsem babičku a byl jsem rok v semináři. Ale když mi tam nesvědčilo, vzala mne babička sama domů. Nyní mohl jsem býti vojákem a sám jsem nechtěl vraždit lidi. Chtěl jsem cestovati po nevyzpytovaných krajinách v jiných dílech světa a učil jsem se k tomu cíli, abych všemu co možná rozuměl, co bych tam objevil. Pak chystal jsem se, pořádal jsem si vše doma i pro svou osobu. Tu zemřela tvá maminka. Mně bylo dvacet let a já odložil své cesty až po tvém vychování. Zapomněl jsem tehdáž, že budu potom stár, že budu milovati pohodlí a že bezpochyby zůstanu do smrti ve svých Horolesích, kde seju a sklízím a hraju na housle. Vidíš tedy, že okolnosti řídí naše plány. Nejlépe je připraviti se na všecko, aby bylo možno vpraviti se v každé postavení. K tomu má nám dopomoci vychování. Doufám, žes to již pochopila.

Posýlám ti knihy, abys měla co čísti ve prázdných hodinách.

Líbám tě nastokrát a ty buď mou rozumnou dobrou Alinou. Z celého srdce tvůj strýc a přítel

V Horolesích 2. února 1820. Urban.

(Pokračování.)

Ctirad.

Báseň *Julia Zeyera.*

Zpěv třetí.

Noc temná prchala, a zdálo se,
že Ctirad s bílým koněm stíhá ji.
Teď zakmit' naposled se hvězdný lem
jejího roucha šerým úsvitem,
a nezůstalo po ní leč ten stín,
jenž pod stromy se ploužil po mechu
jak závoj spadlý s lesů temena.
Dol hluboký a pustý otvíral
se Ctiradovi vstříc, a s obou stran
se úbočina pnula do výše,
tak strmá jako zeď, a rozrytá
jak litým bleskem nebes hněvivých.
Na obou stráních pošmurný stál les,
a každý strom byl jako velikán,
jenž témě své v dol klonil, číhaje
u vchodu na vetřelce odvážné,
a bílá, rozzuřená bystřice
jak lesklá zmije dolem letěla
a třísnila svou pěnou balvany,
jež zdržovaly divý její běh.

Na skalině, jež z mlhy nořila
své temeno, plál oheň veliký,
dešť rudých jisker vznášel k nebi se
a padal pak v dol temný na stromy.
„Tvá obětnice, Šárko," Ctirad dí,
„zde pálilas své žertvy na skále.
Ty čarodějko, kněžko měsíce,
zda tušením se chvěje duše tvá?"

Chtěl dál, v tom zahlíď' bílou postavu
na dlouhé větvi smrku sedící,
a lesy zachvěly se ozvěnou,
když bolné, divé její volání
se dřímajícím dolem ozvalo.
To byla Héla, bledá mátoha.
„Můj synu, vrať se, nejeď dále již!"
Tak lkala polednice žalostně:
„Což nevidíš tu zlatou, tenkou nit,
jež před tebou od křoví do křoví
jak slunce paprslek se mihotá?
Což nevidíš tu stopu po trávě,
jež kmitá jako plápol bludičky?
To v noci chodila tvá sudice
a předla kolem toho dolu nit,
a překročíš-li ji, pak běda ti,
neb není víc pak pro tě návratu!
Ó kéž bych byla raděj' bystřicí,
ta spěchá v lůno velkých, tichých vod,
kde na ni čeká zapomenutí.
Ó kéž bych byla raděj' balvanem,
jenž s temena se valí modrých hor,
klid čeká na něj v černé propasti!
Však nesmrtelná ňadra bohyně,
ta bude nesmrtelný sápat bol
nad tvojí ztrátou, synu, předčasnou!"
Tak volá Héla hlasem jako vlk,
když chladný kov mu vniká do útrob,
a Ctirad rozevírá náručí
a snaží se, by objal luzný stín,
jenž na větvi si temné vlasy rve —
v tom zachvěje se druhým hlasem vzduch,
tak sladkým hlasem, a tak bolným přec,
že Ctiradovi srdce zabuší,
že tváře zbledly mu a neví proč.
„To volá Šárka!" posléz zašeptal,
a je mu bolno jak by zemřít měl,
a je mu sladko též jak v doubravě,
kde snil o neskonalém blaženství . . .

„Můj nepřítel mne volá!" matce dí
a bodne svého koně mečem tak,
že věrné zvíře jako šílené
se přes balvany vrhá v hustý les.
A Héla rozplyne se do mlhy,
a divoký, příšerný její křik
zanikne v kvílných lesů šumění,
a v hučení zuřící bystřice . . .

Teď řídnul les; na malém palouku,
kam zlatá záře slunce padala,

*

stál osamělý, věkovitý dub.
Mech visel s jeho větví hluboko
jak clona, žluté jmílí vzrůstalo
mu z pně, a černých, velkých ptáků dav
se nad ním vznášel jako oblakem.
Pod tímto dubem Ctirad Šárku zřel.

Šat její dlouhý, temnoblankytný,
jak letní noc byl poset hvězdami,
jež v záhybech se leskly stříbrně;
kde srdce její bilo pod rouchem,
tam třpytil stříbrný se luny srp,
a její vlasy, zlatá záplava,
kol pasu byly dvakrát vinuty
a ještě šlehaly jí kolena,
když ranní vánek lesem zavanul.
Tvář její bledá k nebi hleděla,
a velké, modré oči zdály se
že s výše bohů pomstu volají,
a blesky zášti slzou seršely,
jež pomalu jí tekla po líci . . .

Se svého koně Ctirad seskočil:
„Nuž, chop se zbraně, kněžko měsíce!
Ty bojovnice Vlasty vítězné
braň život svůj, chci tvoji zrádnou krev!“
Tak zvolá Ctirad mlatem mávaje.
Tu obrátila k němu bledou tvář
a pozvedla své ruce sněhové,
a Ctirad nyní teprv uviděl,
že děva přivázána ku stromu.

„Buď vítán, vítězi!“ tak zvolala,
„buď vítán nejlítější vrahu můj!
Ať Trutův mlat svým dílem nemešká,
chci smrt, a nejkrajnější nenávist
ji jistě nejrychleji poskytne!
Ty po mé krvi lačníš? Nuže, bij!“

Tu tasí Ctirad meč a přetíná
ty vazby, které pruhy rudými
do těla bílé děvy vnikaly.
„Jsi volná!“ praví, „mluv, kdo svázal tě?“
„Toť Vlasta učinila!“ Šárka dí.
„Toť její lásky dar, toť odměna
za velké činy, jež jsem konala,
za krev, kterou jsem za ni vylila! . . .
Slyš, proč mne krutý její stíhá hněv.
Ne mnoho kroků odsud klene se
sluj tajuplná, velká, hluboká.
Tu jistě z bohů někdo zbudoval,
tak plná divu jest a nádherná.
Když na obzoru luna vychází,
tu zdá se obživnouti celá sluj,
dešť bílých jisker srší se všech stěn,
a jak se krví zbarví lidská tvář,
když nadšením se srdce zachvěje,
tak divuplným světlem zbarví se
zeleně tak jak osluněný les
sluj celá luně na přivítanou,
a sloupy, na nichž klenba spočívá,
ty vydávají zvuky prorocké,
když nad slují se měsíc zastaví;
těch zvuků smysl tomu jasným jest,
jenž narodil se s hvězdou zářivou
na levé paždí, tomu pouze vchod
se sluje otvírá, neb pouze ten
zná mocné slovo, plné tajemství,
jež k skalným vratům čarným klíčem jest.
Když zemřela Libuša, zavlekli
do oné sluje běsi poklady,
jež urobili lesní duchové
při zatemnělé luny přísvitu,
a sluj jest naplněna zlatem tak,
a drahokamy moci zázračné,
že oslňuje září svojí zrak . . .“

Po těchto slovech Šárka roztrhla
svůj temný, hvězdami pokrytý šat,
a paždí bělejší než padlý sníh
se vynořilo z roucha trhliny,
a jako krůpěj rosy na trávě
se drobná hvězda s paždí třpytila.
„Ty vidíš,“ zvolá Šárka vzpřímíc se,
„že od narození jsem určena
za kněžku plavé luny vznešené,
a za dědičku sluje s poklady!“

Však Ctirad neviděl než okrouhlost,
bezlesklou bělost údů, neviděl
než dlouhé, krásných očí paprsky,
jež sálaly pod hrdým obočím . . .

A Šárka pokračuje v řeči své:
„Vše co ti pravím, Vlasta dávno ví,
vždyť sama přivezla jsem na Děvín
jí zlatý stolec, vůz též vítězný
a plášť, do jehož stříbra vetkáni
jsou všichni ptáci lesa, kvítka luk.
Kdo ale ubrání se závisti?
Já dávno tušila co děje se
v tom vášniplném srdci Vlastině!
Že nezdařil se včera podnik můj,
že přišla jsem bez čarné koruny,
to bylo vítanou jí příčinou,
by dávno utajené zášti blesk
na hlavu moji zrádně metala . . .
V své zlaté síni na mne čekala
a naslouchala s čelem jako bouř
mé zprávě o tom, ty jak, Ctirade,
jsi podnik můj byl zmařil mlatem svým,
a se stolce, který byl darem mým,
a zahalena v stříbrný ten plášť,
jejž moje ruka byla poskytla,
tak zahučela hlasem hromovým:
„Ty lžeš! To nebyl Trutův mocný mlat,
co zaplašilo z hrobky duši tvou,
to podmanil tě toho muže zrak!
On za tebou že přijde v lesní dol?
Nuž, najde tam tvůj popel pod stromem!
Ty zhyneš v plamenech, až duše tvá
po lesích bloudit bude, černý pták,
ať volá, zrádná, svého Ctirada!

Po těchto slovech děvy bojovné
se na mne řítily jak dravá zvěř,
sem k tomu dubu, kde jsem k měsíci
se denně modlila, sem vlekly mne
a chtěly Vlastin příkaz vyplnit.
A Vlasta sama byla přítomna,
a mezi tím co děvy bojovné
posvátné luně stromy kácely,
by narovnaly pro mne hranici,
přistoupla ke mně temná rekyně
a chýlíc ke mně bledou svoji tvář,
z které dva tmavé zraky září tak
jak černých, smrtonosných slunci dvé —
„Rci slovo tajemné,“ mi pravila,
„to slovo, před kterým se otvírá
dokořán sluj, kde leží poklady,
to slovo rci a já tě zachráním!“
Já přemítala v hloubi duše své
co činit mám, v tom zařehtal tvůj kůň.
„Toť Ctirad, který nosí Trutův mlat,
ten mlat, o kterém v hvězdách psáno jest,
že z kořene vyvrátí Vlasty moc!“
Tak zvolala jsem; věštky vnuknutí
a žádná lest, tak ze mne mluvila.
Na děvy ale padl bledý strach,
a marně chtěla Vlasta zdržet je;
jak příval, strhne-li se temný mrak,
vše sebou trhá v spěchu šíleném,
tak děvy prchaly, a zajisté
ne dříve zastaví se jejich krok,
až hradby Děvína je ukryjí . . .

Ó Ctirade, Ty byl's mi osudným!
Ty zmařils podnik, který slávou měl
mou hlavu ověnčit, ty příčinu
si Vlastě dal k mé záhubě, a teď
jsem padla bezbranná v tvou krutou moc!“

Tak končíc Šárka v trávu poklekla
a nachýlila hlavu na prsa
jak oběť, čekající jistou smrt.

„Vstaň!“ pravil Ctirad hlasem dušeným,
„já nedychtím po krvi bezbranných.“

„Ó běda mně!“ teď Šárka zalkala,
„ó běda mně, pak jsem tvou zajatou?
Ty dlouhé moje vlasy otočíš
kol silné ruky, tak mne povlečeš
na bílý dvůr, kde žena čeká tě!
Ta temným zrakem na mne zasvítí,
ta bude chtít, bych šlápěj líbala,
již hrdý její krok zaryje v prach!
Já vidět mám, jak ženu objímáš,
jak u krbu s ní sedíš u ohně,
jak v jejím oku celé ráje čteš,
jak, blažená, tvé dítě celuje,
to vidět mám a ležet na prahu
a dlouhým vlasem slzy utírat
a bohům klnout, již mne neslyší?
Buď milostiv, Ctirade, usmrť mne!“

Jak strom, jejž divá bouře zachvátí,
tak padla Šárka na tvář do prachu.
A Ctirad stojí tiše, bílý dvůr
a tmavé lesy, pole zelená,
síň z dubu, ozdobená řezbami
a začazený krb, kde Praboha
a Báby zlatě modly velebné
se na posvátném místě šerem skví —
to vše, vše mihlo se mu před zrakem,
a na prahu, pod kterým skřítkové
a duše milých předků klidně dlí,
tam zdálo se že sedí postava,
tak vysoká, tak bílá, luzná tak
jak Šárka s blankytnýma očima,
a kolem ní lítaly vlaštovky
a švitořily snivě v soumraku . . .

A v hlasu jeho, když se klonil teď
nad Šárkou zničenou, cos znělo tak
jak snivé švitoření vlaštovky,
a v očích jeho šeřilo se cos
jak večer v podletí, když slavíci
si hnízda staví v hlohu kvetoucím.

„Já nemám ženy,“ šeptal v ucho jí,
„a nikdy nepřijdeš na bílý dvůr
mých otců, leda vlastní vůlí svou.
Jsi volná jak ten vítr letící,
jenž nad hlavou nám honí oblaka!“

Tu Šárka zajásajíc vyjela:
„Můj vítězi, můj slavný vítězi,
já od tebe nepůjdu nikdy víc!
Po boku tvém chci s tebou bojovat,
a přikvačí-li někdy temná smrt,
nechť schvátí jedním rázem oba nás!
Však nyní pojď, na koně bílého
chci tolik naložiti pokladů,
že zůstane sluj prázdná, chudobná.
Tak skvělé podá Šárka výkupné!“

Teď vedla reka v tajuplnou sluj,
jež zasvěcena byla měsíci,
a jako ve snu kráčel Ctirad s ní.
Sluj rudým zlatem zářila jak krev
a vlasy bílé děvy svítily
jak plavý měsíc šerem jeskyně,
a temné roucho luhem rozkvětlo

odleskem drahokamů třpytivých,
když v nakupené skvosty nořila
své bílé ruce, hledající, čím
by nejdřív ozdobila Ctirada,
a zdálo se, že přebírají se
ty ruce v hvězdách s nebe stržených...

„To vezmi nejdřív!“ Šárka zvolala,
a připevnila mu po obruči
na každé rameno. Ty obruče
tvar hadů měly, třikrát točených,
a črty divné pokrývaly je.
A Ctirad objal ji, a na srdce,
na srdce mocně bušící ji tisk'.
„Tvé zlato nechci,“ zvolal, „tebe chci,
ty luzná, lepá, velká rekyně!“
A hlava její krásou zářící
mu padla na hruď jako zlatý květ,
a z očí jejích temnoblankytných
se sladká touha lásky linula,
jak s nebe něha dýše v podletí.
„Kéž s tebou zemru!“ Šárka zašeptá.
Ty jeho rty jak pečeť vloží se
na její rty, by nemluvila víc.

Však Šárka vyjela, bledá jak smrt
se vymkne mu a prchá z jeskyně,
a než ji Ctirad dostih', pozvedla
se země velkou surmu kovovou
a zadula v ni silou veškerou.
Zvuk divoký a třeštící co hrom
zněl lesotemným dolem příšerně
a skály zahučely v odpověď
ston hluboký a smutný jako smrt.
„Co činíš?“ ptal se Ctirad udiven,
a chvějícím se hlasem Šárka dí:
„Tou surmou vítám noc, když zemře den,
a den můj zmírá, hle, již kvačí noc!“

Než domluvila, lesy duněly
jak mnohých kroků hluchým dusotem
a z prachu, který vylít' k oblakům,
děv bojovných se tlupy rojily;
jak mraky hnaly se na koních svých,
zbraň jejich v slunci blesky sršela,
a divoké jich volání jak hrom
se rozléhalo klidem poledním.

„Já chráním tě!“ tak Ctirad zavolá
a chopí Trutův mlat, však nepohne
jím víc než děcko by jím pohnulo,
a Šárčin hlas mu srdcem zachvěje:

„Jsi přelstěn, Ctirade, vše bylo lží,
co jsem ti pravila! Jak zasměje
se Vlasta až jí povím, jakou báj
jsem o závisti její bájila!
Ta obruč, která jako lesklý had
tvé rámě svírá, tají velký čar,
had sílu tvoji vyssál z ramena!“
Tak zvolá Šárka hlasem bezzvučným
a těžko hádat, jestli smích či pláč
jí hrdlo křečovitě stahuje.

Tu pustil Ctirad zbraň a snažil se,
by k spáse zrádné skvosty s ramen sňal,
však marné bylo jeho snažení,
a voj divokých bojovnic se hnal
a brzy dosáh' jej, a břitký meč
se vnořil v jeho prsa bezbranná,
za mečem meč, a jiný zas' a zas,
až duše jeho nořila se v noc.
A bílý dvůr, síň z dubu, starý krb,
vše zakmitlo mu opět před zrakem,
a mroucí jeho oči hleděly
tam pod dub, kde se luzná postava
té zrádné děvy o peň podpírá,
tak bez hnutí jak kámen, bledá tak
jak mátoha kol mohyl bloudící,
a silou poslední k ní promluvil:

„Ó Šárko, žel mi svitu denního,
žel mého mládí, hynu bez slávy,
žel bohatýrské síly ztracené,
žel mého otce, jehož kvílení
dvůr bílý slýchat bude noc co noc,
třikráte žel mé matky bezsmrtné,
— bol její bude nesmrtelný též —
však nejvíc žel, ó Šárko ukrutná,
že na srdci mém lhalas v jeskyni!“

Jak stín, tak tiše děva blíží se,
a hlava její visí skloněna
jak nalomený květ, a v očích hrá
jí zář jak zatemnělé luny svit.

Na trávu klekla krví zbrocenou,
a jako ve snu k němu mluvila:
„O Ctirade, já bídná, nešťastná!
Já v sluji nelhala! Já volala
ty děvy na pomoc, když divá zášť
se v lásku k tobě v ňadrech měnila...
Ty odcházíš? O já jsem prokleta!
Můj vítězi, kéž s tebou zemru zde!“

Tu zazdálo se Ctiradovi zas,
že slyší vlaštovice v soumraku
tak sladce kolem domu švitořit,
že na prahu jej čeká postava,
tak vysoká, tak bílá, luzná tak
jak Šárka s blankytnýma očima . . .
Vstal naposled a zíral kol a kol,
nevěděl víc, co s ním se dělo zde:
Les zářil sluncem, plamen zelený
byl každý list a jako žhavý štít
na žhavém nebi slunce pálilo;
v tom okamžení, když se Ctirad zved',
své témě pošinulo poledne,
a mrtev klesl polednice syn . . .

„Teď na Děvín!“ tak děvy volaly,
však než se ještě hnuly ku předu,
dřív posadily Šárku na oře
a klouíce se před ní hluboce
štít modrý daly jí a Trutův mlat
co odměnu za smělý výmysl
a těžký podnik šťastně skončený.
Pak sedly na koně a Ctirada
za sebou na potupu smýkaly
přes hory doly cestou na Děvín.
Tak krví zpity letěly co bouř
a hrůzyplné jejich výkřiky
plašily ptactvo v lesa úkrytu.

A za nimi, zrak obrácený v sloup,
nehybná, zsinalá jak mrtvola,
na bílém oři Šárka klusala,
mlat Trutův bílou rukou třímala,
a po boku jí visel modrý štít,
a věrný oř měl hlavu skloněnou,
a slzy veliké mu kapaly
do prachu, kde rek Ctirad za sebou
mu krví značil cestu na Děvín . . .

Zpěv čtvrtý.

Na pustém břehu chladné Vltavy
naproti Vyšehradu zlatému,
tam v prachu ležel Ctirad nepohřben,
by plaché zvěři sloužil za kořisť.

Nad hlavou jeho táhly oblaky,
zem syrá pila junou jeho krev,
a dlouhé traviny se klonily
a šelestily tiše nad srdcem,
jež jako kámen v ňadrech tížilo.

A z siné hloubi nebes vytrysklo
cos jako černá jiskra kroužívá,
a jiskra spouštěla se k zemi níž
a vzrůstala čím víc se blížila
a jevila se černým ptákem být.
Za ptákem pták sledoval krouživě
a brzy černal dlouhý, pustý břeh
se příšernými hostmi bez počtu,
a tiše tekla dále Vltava,
a tiše táhly dále oblaky
a tiše šelestily traviny
dál nad srdcem, jež mrtvo leželo
jak kámen v mrtvých ňadrech jinocha,

a nikde, nikde neozval se hlas,
jenž zavolál by stůj! na lačný voj
těch krákoravých příšer hltavých.

Tu ruší náhle ptáků hnusný kvas
tak hrůzyplný výkřik bolestný,
že řeka zašuměla v hlubině,
že oblaky se v běhu zastaví,
že v základech se zachvěl Vyšehrad —
a bílá Héla s vlasem vlajícím
a s okem strašným jako temná smrt
se vrhá s výše nebes do trávy.
Prach vzletěl k nebi jako černý kouř,
tak tloukla kolem sebe křídloma,
by lup vyrvala dravcům hladovým,
a nehty bílých rukou vryly se
do prsou opeřenců odvážných,
již kvasu odříci se nechtěli,
a těm, jichž spáry k vlastní záhubě
se byly zapletly do zlatých kštic
nad mrtvým čelem syna drahého,
těm teplá srdce z těla trhala . . .
A skřekem, krákoráním havranů
zněl děsuplný, divý její smích,
tak hlasitý, že dosáh' nebesa,

kde bozi zbledli věčně žijící,
tak hlasitý, že v soumrak navy vnik',
kde stíny zemřelých jej slyšeli
a zapomínali na okamžik
na hlubokou svou touhu po slunci.
A ptáci před smíchem tím prchali,
do lesa tmavokřídlí havrani,
a bystrozrací supi k oblakům.

Teď sedla Héla v prach a mrtvolu
si položila v nesmrtelný klín
a zvedajíc krvavé ruce své
na pustém břehu vyla jako vlk
a takto k Vyšehradu zvolala:
„Psi hrdého uštvali jelena,
lest bezstoudná do sítě lapila
jak lovec zvěř, velkého hrdinu!
Což víže údy vaše Morana,
že nespěcháte sem na pustý břeh?
V lup lesním šelmám vyvrhly jej sem
ty divé vlčice krvavých tlam,
by duše jeho věčně těkala
od stromu k stromu klidu zbavená.
To na potupu učinily vám,
a vy pod stromy v chladu dřímete

a neslyšíte, jak bol krvavý
zde v prachu řve jak poraněný tur!"

Hlas její hřměl jak v horách strašná bouř,
a slova její jako vichřice
kol Vyšehradu zahučela tak,
že pevné brány jeho chvěly se
a stromy zahrad k zemi skláněly
své květem osypané koruny,
a zlaté síně, kobky, chodby, dvůr,
vše zazvučelo truchlou ozvěnou,
jak nástroj z hloubi bolně zastená,
když ruka ničící jej zasáhne.

A zbledli bohatýři Přemysla,
a každý bez meškání chopil zbraň,
sed' na koně a chvátal z hradu ven.
Syn Svatoslavův, chrabrý Ludislav,
jel v čele jim, skok odvážný jej nes'
se skály v prostřed chladné Vltavy;
hned změnila se lesklá hladina
v vír rozpěněných vln, jež vysoko
na břehy prchaly, rozkrušeny
v dešť duhový pod vzmachem mohutným
divokých skoků ořů neskrotných.

A řeka přenesla je poslušně
na druhý břeh, a výkřik bolesti
se vyrval z prsou Ludislavových,
když zneuctěné tělo Ctirada
v prach pohozené, nahé ležet zřel.
Již chtěl se k němu vrhnout, slzami
mýt rány bezčetné a hluboké,
když náhle, jako z země zrozeny
na divých koních děvy zjeví se:
jak krákot havranů jich volání,
jak černý oblak vlasy vlající,
jak blesky zraky jejich divoké.

Na okamžik si voje obadva
naproti stály tiše, bez hnutí,
jak chmurné skály v lesním údolí,
tu lepá Héla z prachu vzpřímí se:
„Co váháte?" tak zvolá na muže,
„za dlouhé hřívy chopte litice
a zavlečte je v svatý Vyšehrad!
Svým rabům vrhněte je na lože.
Nechť nasytivše chtíč je zardousí
a psům je hodí, vyhladovělým!"

Než dokončila, počal velký boj.
Jak bouře plny blesků hnaly se
na sebe voje s křikem hromovým;
vzduch zatemnil se mrakem hbitých střel,
jak letní dešť, tak hustě lítaly
na obě strany velké kameny,
a mlaty hřměly dutě o štíty,
a meče z mečů jiskry křesaly.
Hluk bojujících, zmírajících ston,
ryk koňů, hromné zbraní bušení,
šum řeky, hučící ozvěnu skal,
vše přehlušila Héla křikem svým.
Jak řvoucí bystřice když trhá břeh,
jak požár hltající celý hvozd
bezčíslnými svými jazyky,
tak mezi děvicemi řádila:
tu trhala je s koňů splašených,
tam raněné zas vlekla za nohy
a házela je v řeku, spějící
od místa boje plna zděšení,
tu trhala jim z těla srdce zas,
jak dříve byla ptákům činila,
a znovu zazněl děsuplný smích,
jenž věkožizné bohy na nebi
a bledé stíny v navě polekal.

Za krátko pojal děvy bledý strach;
šat polednice krví zbrocený,
to oko hrůzyplné, divoké,
ten kamenný, nehybný obličej
víc děsil je než bohatýrů zbraň,
a brzy uzdy koňů trhaly
a hledaly svou spásu v útěku.
A za nimi se Héla řítila
a plašila jim koně výkřiky
a chytala za řízu vlající
z děv mnohou, házela je zpátky pak
pod kruté nohy ořů zuřivých
a pronásledujících vítězů,
a zajisté by byli rekové
se Děvína již tenkrát zmocnili,
kdyby nad branou hradu dívčího
nebyla Vlasta stála zářící
a vznešená jak z bohyň některá.

Plášť stříbrný jí splýval s ramenou,
na temných vlasech pálala koruna
z bledého zlata jako bludičky,
štít bílý, lepokamy vroubený
tak temnými a zářícími tak
jak její hluboký zrak záhadný,
nad branou otevřenou držela,
a z čarných lepokamů na štítu
a z temných zraků, hrdých, vznešených,
se odvaha linula v srdce děv.

Před temným tímto okem zachvěla
se sama Héla, v hloubi jeho čtla,
že doba ještě byla daleká,
kdy před osudem pyšné čelo to
se k prsoum schýlí, přemožené sic,
však neskrocené ani osudem.
A polednice zmizela jak stín,
a muži jako ve snu hleděli
na vznešený ten čarokrásný zjev,
jenž nad branou jak bílý měsíc stál.

Jen okamžik zůstali bez hnutí,
však krátký okamžik ten dostačil,
by polekané děvy uprchly
za hradby strmícího Děvína;
za nimi hromem brána zapadla,
a Vlasta vešla v zlatou svoji síň,
a rekové se k břehu vrátili . . .

Tam tělo Ctiradovo chopili
a vložili je na loď zdobenou,
již Přemysl z chobotu pod hradem
jim poslal vstříc; loď byla samý květ,
a brunát zlatem protkaný se vlek'
daleko za ní brázdou hlubokou,
již ryla do hladiny Vltavy,
a dvacet krásných, nahých jinochů
po obou stranách lodě plavalo;
ty pravou rukou klečí zlacených
se drželi, a levou mávali
květoucí ratolestí úměrně,
a Vltava jim k plavbě zpívala
a házela jim perle do vlasů,
a červánky na těla bělostná
pablesky rudé s výše sypaly,
a slunce večerní zlatilo vzduch.
Když k břehu dorazili skalnému,
pozvedli z květů tělo jinoši,
a brány hradu otevřely se
a Přemysl jim kráčel smutně vstříc.
Veď' bohatýry své v lípový dvůr,
tam Ctirada oděli v zlatý háv
a na hranici položili jej.

„A jakou zbraň chceš Ctiradovi dát,
by vstoupil mezi stíny jako rek?"
Tak tázal Přemysla se Ludislav.
V tom otevřela sama sebou se
do kořán zlatá brána vysoká,
a před žasnoucím zrakem mužů všech
se Šárka s bílým ořem zjevila.
Šat běloskvoucí měla na sobě,
a hlava byla kvítím zdobená,
mlat Trutův bílou rukou třímala,
a po boku jí visel modrý štít.
Od temena až k patám plynul jí
jak mlečná dráha závoj čarovný,
byl utkán jako z bělotřpytných hvězd
a zářícími jeho záhyby
se Šárka zdála divukrásným snem,
zdála se Šárka býti bohyní,
a nikdo z mužů netázal se jí
kým jest a co ji vede mezi ně.

„Vy divíte se bohatýrové,"
tak oslovila muže žasnoucí,
„vy divíte se, jak jsem přišla sem,
jak zlatá brána otevřela se.
Vždyť nesu Trutův štít, což nevíte,
že zlaté brány Vyšehradu vždy
se otvíraly, on když přicházel?"

Tak mluvíc s koně na zem skočila
a k vysoké spěchala hranici,
kde Ctirad v zlatém hávu spočíval.
„Zde vezmi svoji zbraň, můj vítězi!"
Tak šeptala mu v ucho s povzdechem
a položila Trutův mlat a štít
mu k hlavám, vyňala pak zlatý nůž,
jímž plavé luně žertvy světila
a vnořila jej oři bílému
do hrdla hluboko. Pad' věrný kůň,
krev vřelá vytryskla jak rudý blesk
a pokropila rekův zlatý háv.

„Na bílém oři v navu pojedeš,
kam Morana ti cestu ukáže!"
Tak Šárka s zaroseným okem dí,
a hlava její krásou zářící
mu padla na hruď jako zlatý květ,
a s očí jejích temnoblankytných
se sladká touha lásky linula,
a jako ve snu k němu mluvila:
„Ty víš, že jsem ti v sluji nelhala?
Můj vítězi, kéž s tebou zemříti
bych směla, bídná, sirá, nešťastná!
Kéž zlatý nůž bych směla ponořit
do srdce hluboko, ach hluboko!
Pak ale s tebou bych se setkala
tam dole mezi stíny v mrákotě,
a pohledy tvé, plné výčitek,
by věčně plašily mne od tebe,
a věčně bol tvůj obnovila bych
svou tváři, do níž vryta vina má.
Buď kliden, Ctirade, můj vítězi!
Ty nespatříš mne v navě soumraké,
já a můj bol, my věčně zůstanem
na šírém světě sami bez druha;
jen o to prosím tebe, Ctirade,
ó, dej mi hrstku svého popele!"

Tak Šárka šeptala mu na srdci,
a lípy šuměly kol tajemně
pod nebem pozlaceným večerem . . .
A Šárka zapálila hranici,
a plameny vyšlehly vysoko
a zahalily rudou záclonou
to bezradostné lůžko jinocha,
jež Morana mu byla ustlala . . .

A hustý kouř se valí k oblakům,
a vysoko, kde jako černý sloup
se zlaté klenby nebes dotýká,
tam třepetá se peruť labutí,
a bolné zvuky hlasu sladkého
večerním vzduchem táhly truchlivě,
a věděli tak všichni s jistotou,
že Héla pro Ctirada pláče to . . .

A soumrakem a dýmem plazivým
se bílá těla nahých jinochů
kol hranice křepčících mihala,
a žalné zvuky písní pohřebních
se s deštěm žhavých jisker vznášely
nad kolíbající se koruny
lip ztmělých a svatého jasanu . . .
A ruce pozdviženy nad hlavou
bez hnutí stála Šárka celý čas,
až oheň dohořel, až hustý dým
se rozplynul, až písně dozněly,
až dokřepčili nazí jinoši . . .

Teď vezme připravenou nádobu
a sbírá drahý popel Ctiradův,
pak zvedne rychle spadlý závoj svůj
a připevní na hlavu skloněnou.
Byl utkán jako z bělotřpytných hvězd,
od temena až k patám plynul jí
jak mlečná dráha temným obzorem.
Pod zářícími jeho záhyby
zdála se Šárka divukrásným snem,
zdála se Šárka býti bohyní,
a nikdo z mužů netázal se jí,
kým jest, kam nese popelnici tu,
již s tichým pláčem k srdci tisknula.

A Šárka vyšla z Vyšehradu ven,
a hlava její klonila se níž
a níž, a závoj její zářil víc
a víc, čím déle nocí bloudila
tak sama, sama s těžkým bolem svým . . .

Teď donesl ji posléz bludný krok
do lesotemné skalní kotliny,
kde luně žertvy pálila co noc.
A Šárka vystoupila na skálu,
jež v klíně svém chovala čarnou sluj.
Tu zazvučely sloupy podzemní,
jež klenbu sluje nesly od věků,
a nad vrcholky zdřímlých pralesů
vyšlehla bledá zář a z chvějících
se korun stromů vynořila se
posvátná luna v plné slávě své;
jí zašuměly tmavé lesy vstříc,
na temné tváři noci příšerné
zahrálo cos jak úsměv vítací,
a syrá země sladce zavzdychla.
Tu vzpřímila se Šárka vysoko,
přitiskla popelnici k srdci blíž
a ruku druhou k luně pozvednouc
tak oslovila plavou bohyni:

„Třikráte svaté božstvo vznešené,
ty bílý květe plný tajemství,
jenž vykvetl jsi z černé skvělosti
tmy noční, slyš můj volající hlas!
Ty kráčíš tiše loukou blankytnou,
na níž věštící hvězdy rozsety,
a veškerého tvorstva osud znáš.
Tys nejmocnějším božstvem, měsíci,
hle, nejbídnější žena volá tě!
Zde stojím sama, sama s bolem svým
měj slitování, luno, s kněžkou svou!
Skroť v duši mojí divé plameny,
klid chorobnému srdci poskytni,
znič bytost moji, ale úplně,
bych v navě nepotkala muže stín,
jehožto popel v této nádobě!
O luno, luno, slyš mou modlitbu!
Skloň ke mně stříbroskvoucí, svatou tvář
a poskytni, mně bídné, polibek,
o jehož velkém, cudném tajemství
tam dole v posvěcené sluji tvé
mi čarozvučné sloupy zpívaly,
když radost nad tvým blahým příchodem
zachvěla jimi jako strunami!“

Tak velkým hlasem Šárka končila,
a měsíc zastavil se nad skalou
a vzplanul světlem sedmnásobným;
proud bílých, jako jíní, paprsků
na bledé čelo Šárky linul se,
a děva zachvěla se mrazícím
a tajuplným luny polibkem;
krev její změnila se v tuhý led,
a údy stydly náhle zázrakem;
klid hluboký pad' v srdce raněné,
noc temná na zrak, bezdné ticho v sluch,
pak shasla paměť v hlavě znavené,
a Šárka od temena do paty
se proměnila v skálu nehybnou,
a ruce její bílé, kamenné,
k tuhému srdci ještě tiskly prach,
jenž tělem býval někdy Ctirada . . .

Naegeli.

Od *R. E. Jamota.*

Ubezpečuji každého nedůvěřivce, že nezačínám psáti žádnou životopisnou galerii, protkanou hojně snad všelikými šlechetnými rysy na poučenou všem těm, kteří z nedostatku času nebo peněz až dosud šlechetnými se nestali. Naegeli je mi lhostejný jako povaha, avšak zajímá mne jako vědátor; způsobil pravou bouři v kapce vody světa medicinského, a způsobil by ji i v jiných kruzích, zejména na příklad ve všelikých městských radách, kdyby opatrní otcové se podrobili práci pročísti jeho knihu.*) Naegeli líčí poměry životní malinkých plísní, jimž za našich dob přičítáme vliv na vznik některých nemocí, a přechází ku konci na pole zdravotnické, na němž chce učiniti takový převrat, že by ho nezasvěcenec ani netušil. Co by na příklad říkala městská rada Pražská, která hmoždí se již po dlouhou dobu otázkou „vodní“, kdyby Naegeli uspořádal jí několik malých výkladův o svých bádaních a děl jí důvěrně, že dobrá pramenitá voda je sice zcela užitečným nápojem — avšak při tom že je přece jenom přepychem, poněvadž jakost její nemá vlivu na zdraví lidské, leda že by obsahovala tolik jedu, až by se jí lidé otrávili. Zaopatřování velikých měst dobrou čistou vodou stalo se modou teprvé v nové době, kdy povstali učenci a tvrdili, že voda může se státi škodlivou tím, že obsahuje zárodky různých nakažlivých nemocí. Zejména přičítán vodě veliký vliv na vznik známé velkoměstské nemoci — tyfu. Avšak r. 1877 vystoupil Naegeli a děl zcela prostě: Voda v tomto ohledu škodlivou býti nemůže! Dokud mně známo, lidé mu sice ještě nevěří, ani v tomto ani v jiném ohledu, a podotýkám, že Naegeli vyslovil ještě více podobných soudů, avšak to nevadí ani v nejmenším: kniha jeho je řetězem logických závěrků na základě přesných bádaní, a tu neváhám o ní jako o díle sensačním promluviti. A sensační spis v literatuře lékařské neznamená málo. Dnes jest písemnictví lékařské v skutku obrovským, a bude sotva jakého odvětví vědy, kteréž by v ohledu tomto s ní zápoliti mohlo. Dnes vychází v Evropě snad sta týdenníků, měsíčníků a jiných časopisů lékařských a vedle nich celé řady přísně odborných spisů, obsahujících stále a stále tolik látky, že dnes již snad žádný lékař na světě nedovede ovládati celý rozsah vědeckých objevů a pozorování — nestačilť by mu k pouhému čtení ani několikanásobný život. Rozsáhlost však na ujmu jest jakosti, a snad nikdy nepsáno ve vědě tolik na plano jako v lékařské literatuře nynějška . . . Všude se opakuje, co jiný přivedl na světlo boží, a jen malý dodatek tvoří vlastní nové pozorování a vedle toho tvoří theorie a domněnky značnou část spisů našich.

Za takových okolností je spis ve všem všudy nový vzácností, a již proto je spis Naegeliho neobyčejnou duševní stravou. Neboť Naegeli pracoval po deset rokův a mlčel, v úplné protivě s jinými spisovateli lékařskými, kteří jedva domnívají se, že zrno pravdy nalezli, již s moderními a velmi oblíbenými „předběžnými zprávami“ na veřejnost kvapí. Naegeli mlčel a jsa hotov předstoupiti před svět směle se silou nových mínění.

Asi roku 1867 nastal nynější směr v chorobozpytu,

*) Die niederen Pilze etc.

vyvolán byv tenkrát jenským professorem Hallierem, kterýž vytasil se smělými a poněkud dobrodružnými zprávami tvrdě, že cholera povstává vniknutím zvláštních plísní, bujících chorobně na rýži, do těla lidského. Ukázalo se sice, že mínění to není pravdivé, avšak zárodek k novým přesnějším pracím tím neutlumen, naopak spíše rozhojněn.

Také Naegeli byl jedním z oněch, již počali se zanášeti otázkou o plísních. On však ubíral se cestou svou a roku 1877 podal světu výsledek svých bádaní. I on přesvědčil se, že přemnohé z nemocí náhle lidské tělo zachvacujících podmíněny jsou plísněmi, jež vniknuvše do těla zde bují a se množí, až rozkladem šťáv těla našeho vyvolávají podstatné rušení činnosti ústrojí. Avšak soud o vlastnostech plísní těchto jinak vypadá u něho nežli u spisovatelů jiných!

Vniknouti mohou, jak se obecně za to má, nebezpečné tyto plísně v ústrojí lidské jednak ranami, jednak plícemi, či útrobami zažívacími, jež obojí jsou rovnou měrou ve spojení se vzduchem. Avšak kdežto vnitřní povlak útrob zažívacích je poměrně mohutný, jsou plíce útrobou velmi jemnou, a jimi snadno proniknouti mohou zhoubné tyto plísně, poletující v podobě malinkých tyčinek pro lehkost svou snadno ve vzduchu. Povlak útrob zažívacích klade jim však pro pevnost svou mnohem větší odpor, a nelze tudíž mysliti si, že by odtud za poměrů obyčejných nákaza těla nastati mohla. Potravou tedy, či nápojem t. zv. infekčních nemocí nedostaneme. V Indii, v kraji, jejž N. blíže naznačuje, vypukla kdysi v horské krajině cholera nad míru zhoubně. Obyvatelé tamní zbavovali se při tom mrtvol tím způsobem, že je házeli prostě do vody kolem vesnice tekoucí. O něco níže je jiná ves, kteráž zůstala cholery ušetřenou. Touto vsí teče řeka, do níž házeli hořejší sousedé mrtvoly svých občanů. Vodu řeky této pila celá dolení ves, a přece neroznemohl se ni jeden z tamních lidí! Dost pěkný doklad prý to ku tvrzení, že útrobami zažívacími nákaze nepodléháme, nehledě ani k tomu, že voda obyčejná ničí bujivou sílu plísní těchto. Nákaza tedy nemocí jako neštovice, spála a p. vniká plícemi. A tu ovšem třeba především, aby plísně volně kolovaly vzduchem. V bytu suchém může se tak ovšem díti bez všeliké překážky, ve vlhkém však nemohou plísně volně kolovati, stálý, byť i pranepatrný proud bytem se řinoucí zahání vzduch ku stěnám, jež jsouce vlhky chytají plísně, které tedy na stěnách utkví a nemohou se stávati lidem škodlivými. Dlužno tedy, jak N. za to má, považovati vlhký byt za zdravý, suchý však za nad míru nebezpečný!

Zhoubné tyto plísně vznikají hnitím látek ústrojných. Dobrá! Pokud však hnijící látka zapáchá, obsahuje tekutiny; plísně však zde bující nemohou vnikati do vzduchu, neboť veliká řada pokusů, utvrdila Naegeliho v mínění, že ani nejsilnější proud vzdušní neurve z kapaliny ni jedinou tyčinku plísní. Zapáchající věci nejsou našemu zdraví škodlivy; neboť pokud zapáchají, nevznikají z nich plísně do vzduchu a nemohou buditi nemoce. Avšak tenkrát, když hnijící látka zetlela a kdy nejmenší větříček urve z ní celá hejna plísní a roznese je po všech končinách světa, stává se látka ta nebezpečnou a zrádnou. Z toho následuje ovšem zcela nutným způsobem, že čich nejen neužitečným, ale dokonce i škodlivým smyslem jest. Co do takového smyslu! Zrak poskytuje nám utěšenou harmonii barev, sluch harmonii zvuků, rty, nejcitlivějším to sídlem hmatu, můžeme se líbati (což ovšem je požitkem jenom za zcela určitých okolností), chuť dělá člověka člověkem, jediný čich neposkytuje nám hrubě požitků žádných. Mnohé prudké jedy (psotnina!) příjemně zavánějí a obyčejně jsme spokojeni, když nemáme pocitu žádného v ohledu tomto! Avšak právě tenkrát je čich zrádcem naším, nechať nás prodlévati se zálibou v místech, v nichž uloviti můžeme zárodek smrti své.

Plísně tyto ovšem rozšířeny jsou v míře značné. Povrch zemský plný je ústrojných tlících látek. Vlhká půda ovšem nedá si plísně vyrvati, avšak hůře je u suché. Vyschne-li půda hluboko, může proud vzduchu snadno odváti jednotlivé tyčinky plísní a buditi tak nemoce nakažlivé. Zde sluší podotknouti, že kombinace Naegeliho nápadně shodují se s poměry při tak zvaných střídavkách. Nemoce tyto vyskytují se, jak snad známo, zejména v krajinách bažinatých a to nejvíce na místech oněch, kde na vedru slunečním půda snadno vysýchá. Při vysušování velikých močálů nizozemských učinila se zkušenost, že střídavky vyskytovaly se krok za krokem v krajinách vysušených. Podobně je známo, že střídavka se ztratila, jakmile ponořili v krajinách střídavkou stižených úplně pod vodu ohnisko nákazy.

I pohřbívaní mrtvol je jednou z otázek, jíž zanáší se Naegeli. Obyčejné pochovávaní je naprosto vadné. Děje-li se v půdě suché, tlí mrtvola rychle, a plísně při tom bující vnikati mohou z půdy do vzduchu a započíti pak zhoubnou činnost svou. Není tedy lepšího způsobu v příčině této nad spalování mrtvol, jemuž dlužno dáti před každým obyčejem pohřebním přednost; vedle toho je spalování mrtvol i v jiném ohledu ještě lepší, jestiť dojemnějším a působí takto na cit náš fantastickému nazíraní vůbec přístupný atd. atd.

Četl jsem spis Naegeliho v době nejnepříznivější, za parných odpolední měsíce srpna, tedy v době, kdy člověk není právě přílišně vnímavý pro theoretické soudy a závěrky; avšak přiznávám se milerád, že ni jednou nezvítězila nade mnou slabost lidská v podobě spaní; jestiť člověk při čtení knihy té v skutku na cestě plné překvapení. Vyrval jsem ledabylo a na zdař bůh z paměti své jednotlivosti ze spisu tohoto; avšak čtenář může poznati ex ungue leonem, může poznati, že referoval jsem mu o spisu v skutku sensačním. Dlužno říci, že N. pokračuje zvolna opíraje se krok za krokem o četné pokusy, lučebné doklady a podobné přesně vědecké body. Z řádek mých může si snad někdo vyčísti travestii, avšak při spisu samém nepřipadá čtenáři okolnost taková. Snadnoť říci: ten člověk (totiž Naegeli) je blázen; avšak úsudku podobného neodváží se ten, kdo uvážil opory závěrků jeho. Možná, že závěrky ty nejsou správny, a že by byly všecky správny, je vůči vlastnostem a slabostem ducha lidského zrovna nemožno; avšak dříve než bude někdo vědecky popírati správnost soudů těchto, musí proskoumati správnost vědeckých pokusův autorových t. j. opakovati je: pak teprvé může se odvážiti dedukce jeho měniti. N. konal své studie po celých skoro deset roků, a pochybovati lze, že by byl volil cesty nesprávné. Zdali však, a to právě jest hlavní spornou otázkou, vykládal si výsledky nabyté způsobem nesprávným, ukáže teprvé budoucnost. Zejména podotknouti sluší, že N. není lékařem, nýbrž botanikem. Proto snad řekne někdo, že zdravotnické jeho dedukce nezasluhují důvěry; tak na

př. dedukce o škodlivosti vlhkých bytů, jimž lékařové od nepamětných dob přičítají vliv na vznik skrofulosy; avšak týmž právem možno říci, že počínal si nepředpojatě. Slovem, pouhým rozumováním nevyvedeme zde ničeho; jsou-li práce a závěrky Naegeliho správny čili nic, rozhodne příští doba. Ostatně co vyhlašujeme dnes za nesmyslné, uznáme zítra za nutné. Příkladů takových poskytují nám dějiny lidského nerozumu dost. Anglický časopis Edinburgh Review vyzýval svým časem obecenstvo, aby dalo Tomáši Grayovi svěrací kazajku, poněvadž se odvážil tvrditi možnost železnic. Slavný Humphry Davy, veliký druhdy lučebník, považoval za nemožné, že by bylo kdy lze osvětlovati Londýn plynem, a francouzská akademie vysmála se Arragovi, když navrhl, aby se přetřásala možnost postavení elektrického telegrafu. A možnost Edisonových vynálezů byli bychom si ještě před rokem sotva v báchorkách dali líbit.

Kdo ví, jaká překvapení čekají ještě naši generaci!

„Báby" i „Baby".

Studie *Jana Nerudy.*

(Dokončení.)

V.

Zmínili jsme se už o některém mythickém významu slova „bába". Nemáme však ve směru tom pojmu zcela jasného, určitě ohraničeného, obrazu plastického — „bába" se jako skoro vše v slovanské mythologii rozplývá v mlhavé vidiny, jež se mění dle toho, jak slunce na ně svítí. Bába je tolik co zima, tolik co mračno, ale také tolik co plný opak toho.

Ta „Zlatá bába", o níž jsme řekli, že slouží co příjmí šťastné, dobré stařeny, rodinné babičky, ta je v slovanské přírodě živoucí, velemocnou paní. Je to bohyně léta, ona přástevnice, která babí leto upřádá. Avšak jakmile jsou „divoké husy na odletu", je „konec i babímu letu" a Zlatá bába mění se náhle v Železnou bábu, Ježíbabu či Jugababu, a je to baba hubená, s koštěnou nohou a rozsochatou hlavou. Dech její je mrazivý, umořující, jmeno její je Morana, práce její je kutí ledu — sníh, „babiny ukovy" (srbský výraz pro sníh březnový), odletuje při tom co třîštky.

Lid náš zná ještě několik babích mythů. My máme Žitnou babu, kterou se děti straší, aby nezabíhaly do vzrostlého žita: baba tam na ně číhá a mrská je trnovým lanem a svazuje vlhkým povříslem. A máme také Polední babu, Polednici či Poludnici, ženu zlou, která o polednách na lidi v lese se proměškávající posílá blud. Také ale v dobu tu přichází do vsí, ve viditelné postavě, a každého, kdo se jí neklaní, bije přes nohy. Je to žena tuze zlá, beře i děti, a ošklivá je až přímo hrůza —

malá, hnědá, tváře divé
pod plachetkou osoba,
o berličce, hnáty křivé,
hlas — vichřice podoba.

Babí kult musil u nás Slovanů bývat velice pilný. Nejvíce tomu nasvědčují četné dětské hry, říkadla a písně. Pravěk každého národa, věk jeho dětský, nejdéle zachovává stopy své v těch zcela neuvědoměle a jakoby v polosnu pronášených říkadlech dětských. Když dítě ztratí svůj první zoubek, „cucáček", hodí si jej pozpátku přes hlavu na pec a říká při tom: „Tu máš, Bábo, koštěnej, dej mi za něj železnej." Děvčátka naše si hrají „na Hřímbabu", hoši zas na „Kucu-Babu" či „slepou bábu".

I jinde jsou po životě českém četné stopy. „Bábou" je u sládků dvanáctý či čtrnáctý sud, jenž druhdy sladovnickému sboru připadával darem — význam tedy příjemný. A rovněž příjemně se sluchu dotýkají jmena celé řady kuchyňských našich výtvarů: „bábovka", „bába bramborová", „bába litá" (svítek), „bába horká" (koblihy) — pro něž budiž „babám" mnoho odpuštěno!

VI.

Poukázáno také již k tomu, že starý člověk nám přivádí na mysl konec života — smrt! Nepříjemná připomínka, přes všechny krásné fráse: že jen ten přemítá nevesele o smrti, kdož nevesele přemítal o životě, a t. p.

Slovo „smrt" značí ovšem pouhou obměnu přírody, pouhou událost; avšak vyjma staré národy asijské, hlavně staré Hebrejce, nalezl děj ten všude brzy sosobnění své, svou personifikaci. Smrt činila za černou oponou svou už rozličnou toilettu. U starých Řeků byly spíše klid a radost po tom následující personifikovány. Tam byla smrt líbezným dítětem, krásným jinochem. Smrt a spánek byly bratříčkové, matkou jejich byla klidná, odpočinku přející noc, na skříni Kypselově jsou vyobrazeni odpočívající v lůně matčině. Genius tichý s obrácenou pochodní, nebo s motýlem co obrazem duše, nebo s maskou u nohou na znamení, že úloha života dohrána, býval nestrašidelným obrazem smrti.*) Ale také obrazila se tato poeticky co ženich, který nevěstu si odvádí do podsvětí, ba i co Amor. Teprv později, až za Perikla, nadvládla myšlénka neuprosnosti, povstal smrti bůh, Thanatos temný, děsný; jediný bůh, kterémuž nebyly skytány oběti žádné — nebylť ničím platny. Smrt byla osudem, Moira, a z toho vyznívá již „mors" Římanův, a ta naše Morana, můra, mor. Jen smrt násilná, Kér, obrazena co žena, okřídlená žena. A ta nám pak dále připomíná naše Sudičky, řecké Parce, Erinye, Harpye, Sireny, Nemesis, německé Walkyry, ba i indickou zasmušilou Kali, choť Šivovu, ješící na černém podsvětném koni.

Personifikace ovšem visela na duchu toho kterého národa, dle toho, jakého pohlaví je slovo „smrt". U Italů

*) Podrobně rozvedeno v J. E. Veselého německém spise „Postavy smrti a ďábla".

je pohlaví ženského. Když Petrarkova Laura r. 1348 náhle morem zhubena byla, povstaly tercíny jeho: „Trionfo della Morte". Petrarka líčí smrt co ženu, která se potká s Laurou — „Ed una donna involta in veste negra" —

A napřed žena spěla v černém kroji
a s takou zlostí, jaké věru plání
kdys nezkusila Flegra s obry v boji.

Vpřed vstoupila řkouc: „Která sem jdeš Paní
ve hrdé slávě mladosti a krásy,
o konci žití svého nemáš zdání;

jsem ta, jež vždycky v nečas k vám se hlásí,
již spurnou, hluchou, zaslepenou zvete
vy, jimž noc život před večerem zhasí..."*)

Smrti se přičítají ve světě všechny možné nepěkné vlastnosti, jak už Petrarkovy tercíny zde naznačují, — vyjma jednu jedinou: lakomost. „Ta by mohla být bohata!" říká Čech. A když všechny možné vlastnosti nepěkné, tedy také ošklivost tělesná. Kteráž ovšem nalezne se nejspíš u starých lidí, ať už u dědků či bab, opět dle jazyka. Proslulý obraz Petrarkova současníka Andrea Orcagny, nalezající se na camposanto pisánském a známý rovněž pod titulem „Il trionfo della Morte", předvádí smrt v postavě staré, ohyzdné ženy s rozpuštěnými vlasy a netopýřími křídly.

Samy Petrarkovy verše pak vyvolaly ještě jedno Trionfo. O 130 let později illustroval je Tizian, ale smrt jeho už je kostlivcem s kosou. Názor to také českému lidu běžný — „ta zubatá", „ta s kosou". Na kostlivce připadlo lidstvo velmi pozdě. Hellenové spalovali své mrtvé, také jim byl hrob posvátně nedotknutelným, znali tedy kostru lidskou velmi nedokonale. Pomáhali si tím, že myslili sobě kosti koží pokryté, místo kostry obrazili tedy mumii — také slovo „skeletos" znamená jen tělo vyschlé. Teprv křesťané, žijící v katakombách, ztratili hrůzu před kostrou — v katakombách viděli stlelé mrtvoly, v kostlivce proměněné, viděli na nich, že smrt vyrovnává všechny rozdíly stavů lidských — „aequat inaequalia" — a kostlivec se stal pak přední a nejoblíbenější personifikací smrti.

Na basilejském „Plesu smrti" přichází smrt k doktorovi a má důležitou otázku:

Herr doktor b'schaut die anatomey
an mir, ob sie recht g'machet sey . . .

hotová satyra na ženskou samolibost! A od oněch dob mele se to sice již všelijak, co baba objevuje se ale smrt velmi často. Kostum její bývá velmi rozmanitý, často prachudičký — někdy zcela nahé kostlivé tělo a jen krajkový čepec na hlavě. V Rouenu nalezá se starobylá malba na skle, kde vyobrazena smrt co stará, zhubenělá žena s oštěpem a šípy, hledící hladově na kořist svou (připisuje se Janu Cousinu). Na „Plesu" Holbeinově blíží se smrt co baba královně, kterouž odvádí beze všeho ohledu na královnino „z boží milosti". Na „Plesu" Fr. Pocciho (dvanáct dřevorytů vydaných r. 1862 v Mnichově) ukazuje klestí sbírající baba v lese hošíkovi jedovaté jahody — „jako cukr"!

*) Překlad J. Vrchlického.

VII.

Známe obrazy, na nichž čert a baba jdou si k člověku zcela kamarádsky pro duši. Baba je v tomto případu arci již zase tolik co smrt. Avšak i mimo význam ten narážíme v umění jak slovesném tak výtvarném velmi často na spojení ďábla s babami. Pomáhají sobě vzájemně, někdy baba čerta zastupuje zcela — vyobrazenať tam baba, kde měl být vyobrazen čert. Pokud víme, existuje jen jediný obraz, kde čert je personifikován dědkem. Je to stará rytina Marc Antonova, současníka Rafaelova, představující sestup Kristův do limbu; ďábel, spasiteli se vzpírající, je starý vousatý muž, s rohy, netopýřími křídly a ptačími drápy.

Čert a žena, také mladá žena, jsou vůbec v častém spojení. Jistý církevní otec nazývá veškeru krásu ženskou „opus diabolicum" — dílem ďáblovým. A církevní otcové znali předce ďábla skrz na skrz; než vystoupili filosofové Descartes a Thomasius, což se stalo teprv na počátku 17. věku, pletl se ďábel do všeho na světě — pak ovšem sloužil pánům literátům ihned za posměch. Také však galantní Francouz, jenž v kráse ženské vidí zajisté spíše dílo nebeské, užívá často výrazu „beauté du diable", a míní tím ony pikantní tváře ženské, jež nejsou pravidelny, nejsou krásny, a předce lidem takřka kouzlem rozumy pletou. Přičítá se to jakémus ďábelskému ouskoku, a snad proto nezdvořilý muž český, rozzlobíli se, posílá svou ženu hned „ke všem čertům", právě tak jako si Toskaňák prozpěvuje: „E lo mio amore l'ho mandato al diavolo!" — „Čert ji bere," říká Čech obrazně a dává moudré ponaučení, že „kdo ženu bije, jednoho ďábla z ní vytluče, dva do ní vtluče".

Spojujeli se ale již s krásou pojem čertoviny, jakž teprv s ošklivostí! „La laideur du diable" — ošklivost je téměř patinou, kterou pokrývá čert vše, co je žensky staré. Ošklivost tváře se beře za zevnější příznak vnitřní ošklivosti či zloby. Stará žena je „zlá" a jejím pomahačem je tedy pak zcela přirozeně samo peklo, sám čert, hledající beztoho ochotných nástrojů ku provádění zloby své všude po zemi. Hlavně se jeví vliv jeho na staré ženy tím, že jich užívá ku rozdmychání a udržování domácích svárů, a staré povědění právní (Rybička) říká: „Ďábelské řemeslo provozují, kdož lidi v hromadu svádějí a jeděněch proti druhým zvláště příbuzných a přátel nasazovati, podštívati a podpalovati smějí."

Spojení baby s čertem nebývá ale pouhá „posedlost". Dnešního dne má dle českého pořekadla čert na posedání bab právo již jen jediný den v roce: „Na boží vstoupení vstupuje pánbůh do nebe a ďábel do baby". Pravidlem se pokládá spojení to za zcela dobrovolné, obapolně umluvené. Naivní obrazotvornost lidu vypráví si o tom mnohé bájky, a rovněž naivně to reprodukovali starší malíři, hlavně němečtí a nizozemští, David Teniers ml., Fr. Franck, Pekelný Breughel.

Jakmile se baba s čertem spojila, jsou její cesty valně rozdílny od cest jiných lidí, ne jen mravně, také fysicky. Babí silnicí je pak ihned komín (proto si v české písni beře kominík za ženu babu), a jejím koněm je koště, v němž trčí napřed hořící svíčka, jako by lucerna u kočáru. Komínem jezdit zdá se být pro ně nesmírnou zábavou, kterou provozujou, kdekoli mohou. Magik na př. (rytina Mirycenova dle P. Breughela) cituje svatého Jakuba; čerti obklopují svatého a posmívají se mu, a

příležitosti té užívají baby, aby mezi tím jezdily komínem nahoru dolů. Umění svému jízdeckému vyučují také mladší ženské; na Teniersově „Départ pour le Sabat" (rytina J. Aliametova) právě hodlá mladistvá novicka dle návodu zkušené staré jezdkyně poprvé ješit komínem. Frant. (Lucientes) Goya, ostrý kreslič satyrik španělský (rozhraní 18. a 19. věku), vytvořil celou řadu rytin, obrazících přípravy a pochod k čarodějné schůzi; na jednom z listů těch je vyobrazena na koštěti vysoko nad zemí čarodějnice stará, za níž na témž držadle obkročmo sedí žena mladistvého, kyprého těla — přímo k nakousnutí! Ostatně je ta stará vzdor žensky dlouhým vlasům těla mužsky tvarného, a nehádáme se, že Goya snad chtěl naznačiti, ty mladé a kypré že sobě sváží ďábel ochotně sám.

Za to, že mu pomáhá, koná čert babě ovšem rozličné služby. Na př. on jí zas pomáhá k mladému muži. „Čert mně radu dal, bych si babu vzal, babu mosaznou," běduje naše národní píseň. A jiná:

Inu! měl jsem hezkou holku,
jmenem Majolenku,
hezkou holku mít:
čert mně tu babu nastrčil...

Nebo ji čert „nebere", když lidé ho na ni volají. Jako v rozkošné naší, fugálně složené písni „Jukel a hrom", kde baba nechce čarovat a teprv, když paní Juklová „poslala pro hroma, aby hrom čerta tlouk'":

hrom začne čerta tloucť,
čert začne babu brát,
baba začne čarovat . . .

Poměr mezi babou a čertem je prarůzný. Celkem je sice uznána nadvláda čerta, ale ne přílišná. Jediné pořekadlo nám známé a sem náležející zní dosti krotce: „Neprosil se čert baby, ani já takové žáby".

Obyčejněji je vyznačena parita, stejnost síly. „Kde baba, tu netřeba čerta" (rusky také místo baby „pop"); — „baba a čert z téhož příbuzenstva"; — „čert, kněz a baba" (Žižkovi připisovaný, Havlíčkem s gustem reprodukovaný epigram) atd. Právě tak jako čert dovede se také baba proměnit v jakýkoli zvířecí tvar, v draka, vlka, kozu, hada — jedině jehňátko není pro ně, k vůli „beránku božímu".

Ale velmi často je také vyznačena nadvláda baby. Ona je pak chytřejší, lstivější, ba i tělesně silnější samého čerta. „Kam nemůže čert, nastrčí babu"; „Co nemůž ďábel dovésti, to baba vše hledí svésti" (Lomnický); „S babou i čert soud prohrál"; „Čert neví, kde má baba (ženská) brousek"; „Kde je kozel zahradníkem, stará baba poručníkem, tam by byl čert služebníkem". Stará pohádka vypravuje o jisté babě, kteréž se povedlo rozvésti manžele, což čertu samému se nesdařilo; z vděčnosti jí dal tedy nové střevíce, ale podal jí je opatrně na holi, bálť se jí. Strach důvodný! D. Teniers (rytina Rich. Earloma) vyobrazil babu hledající poklad. Nalezla jej v jeskyni, střežené čerty. Její zástěra je plna zlata a klenotů; zcela marně snaží se čerti nahnat jí strachu; odhání je holí jako netopýry. — Na rytině Hopferově spoutaly tři baby čerta a melou ho upřímně; ve vzduchu poletují jiní čerti jako poplašení vrabci, ale neosmělují se přispět svému soudruhu. — Na rytince Binkově bije jediná baba čerta svým kuželem, a bije jej řádně. — Jen málo kde je vyobrazen čert co vítěz; ve Špýru na př., na stolici kostelní, drží čert babu a řeže jí uši. — Nadvládu babí vyjadřuje také ještě naše pořekadlo: „Ve dvou babách vězí tři čerti" a Šimona Lomnického průpovídka: „Baba jest třikrát horší nežli čert; věř tomu, že to není žádný žert."

Někdy se považuje baba za „čertovu pramáti", někdy jen za „čertovu máti". — „Kolíbala baba čerta na pařeze vrbovým: „Hajej, dadej, můj čertíku . . ." zní chrudimská národní. Jindy zas je jeho ženou, od níž nesmírně rád uteče. Nejčastěji žijí spolu ale v manželství divokém a velice nečistém — však je známo, co pověra o „incubech" provedla ve světě děsného neštěstí!

VIII.

Nemůžem se zde pouštět do širošíré a celkem velmi známé kapitoly o čarodějnicích. Účelem těchto řádků jest podati studii co možná původní, v ní pak co možná úplný, třeba by mosaikový obraz ženy staré, i. e. veškerých názorů, k starobě ženské se vztahujících.

U všech národů staré ženy „čarovaly", a čarují dnes všude skoro právě tak, jako čarovaly na př. u dávných Hellenů. Odumřely lásce, byly snad také zklamány ve své víře, jsou jednou nohou již na onom, tajuplném světě — je přirozeno, že se jim přičítá vyhledávání tajných pomůcek. „Prorokovi se bez zázraků nevěří, starci i bez nich" (Talmud). Lid je všude dodnes přesvědčen, že hranici mezi babou a čarodějnicí stanovit je velmi těžké. Všechny umějí uhranout, trávit, léčit, prorokovat, tajnosti zjevovat, atd.

Sedí babka při ohnisku,
měří vodu z mísky v mísku,
dvanáct mísek v jedné řadě,
pán u báby na poradě.
„Slyšíš, matko! Ty víš mnoho:
víš, co potkati má koho,
víš, kde se čí nemoc rodí,
kudy smrtná žena chodí." (Erbenova „Vrba".)

Hlavně ví, „kde se čí nemoc rodí". V nejnevinnějším případu zná alespoň řadu „výtečných" domácích prostředků, náruživě ráda radí, a její rad se uposlechne. Dnes se lidé smějí „studentkám mediciny", říká se, že místo klobouku dosahují „doktorského čepce", že bdějí nejraději u lože mladých mužů a sice „bez honoráře", že do medicínských časopisů píšou jen o případech „interessantních", atd., a zatím je to ženské medicínství staré jako svět. Při nejmenším bývaly staré ženy vždy autoritami v nemocech dětských a nejstarší žena vždy nejschopnější, aby „babila". Ale každý „babský lék" měl a má vždy příděch „čarodějného" léku.

Ani střední a tedy již vzdělanější společenské třídy naše nejsou dodnes prosty pověry, že baba dovede udělat. Přešlali baba někomu přes cestu, znamená to neštěstí. Potkáli řemeslníček ráno první osobu babu, vrátí se domů a vypije skleničku kořalky, „aby přišel na jiné myšlénky". Potkáli ale celé hejno babic, není pomoci jiné než spustit na ně „hej Vy babice, stary krabice, povězte, kde leží Drahoslavice?" — pak je dobře.

Jeli baba čarodějnicí pořádnou a s čertem tedy ve spojení, má s ním pak časté a slavné schůze. Ovšem vždy jen v noci — ve dne se čert zjevuje málo kdy, jen když příroda jeví se nám jaksi nepravidelné („když

*

prší a slunce svítí, čert máslo vrtí“). Také však není hned každá noc ke schůzi příhodna. Jen „když měsíček v srp, tu čarodějnice jezdí na hranice“. Ale dle slovanského názoru i pak jen tenkráte, když byl v den ten nějaký pohřeb — radují se s čertem tedy nad zmařeným životem, snad nad ztracenou duší.

„Hranice“ jsou vždy na horách (a to u všech národů), kde se v dávných dobách děly oběti, nebo kde se popravovalo. Nám nejbližší a nejznámější hora taková je „Babia gora“ — „Lysá hora“ v Tatrách, která je u nás právě tak pověstna jako u Němců Brocken nebo Blokksberg harcský. Všechny slovanské kmeny kolem vědí, že tam čarodějnice s běsy lítají na pohřební hody a sice na pometlech; Slovák říká o stařeně: „vyhlíži jako čárnice z Lysé hory“, právě tak jako Polák: „wygląda jak czarownica z Lyséj góry“.

Na horách tedy. A k tomu, co se při schůzích těch děje, připíná se obrovský kruh pověstí, jež se vypravují na přástkách, vyznívají z písní, obrazí v kresbách. Umělci výtvarní již z příprav k jízdě na hranice, jaksi z toiletty tedy, utvořili celou řadu obrazů. Obyčejně se čarodějnice k jízdě posilňují doušky zvláštního kouzelného nápoje. Na dřevorytu Jana Baldunga sedí čarodějnice nahy a v posicích trochu neslušných na zemi a vaří si nápoj; některé jedou na kozlu již vzduchem pryč. Na rytině Gheynově zdá se že čarodějnice unáší dým z vařícího nápoje se povznášející. Jinde si snáší čert baby sám v řasnatém plášti svém. Čertů se dostaví na hranici celá tlupa, Luciper předsedá. Obyčejně se tu zjeví Luciper v podobě kozla — dle Puškinova „Husara“ docela co „židák“, jejž břečící baby polní žábou věnčí. Celá slavnost je úsměškem na církevní křesťanské obyčeje, na zpověď a mši, a užívá se při této i černé hostie. Čarodějnice prokazují čertu zcela zvláštním spůsobem úctu svou, pak s ním pleší (také na zemi objevuje se čert v tančírnách, co „myslivecký mládeneček“), pak on je objímá — popis toho však se vymyká z mezí listu belletristického a jen ve spise vědeckém by suché konstatování nebylo od místa.

Ten „posměch“ vyvolal historicky známé, děsné odvety. Kruté pronásledování domnělých čarodějnic zakvetlo v 15. věku bullou Innocence VIII. a statisíce krvavých obětí vyžádala si křesťanská ta pověra. Došloť místy tak daleko, že každá stařena souzena i odsouzena pro svazek s čertem! I v starém českém soudnictví jsou stopy zběsilé obmezenosti té. Čtem pravidla: „Kdo hanebným uměním, čáry a kouzly lidem na zdraví a životě škodí a jedovatá lékařství prodává, k mordéři přirovnán bývá“ — a dále: „Kouzelník a travič mečem nebo upálením strestán a žena čarodějná za živa zahrabána buď.“ (Rybička.) —

Dnes — dnes ovšem ďábel již dohospodařil. Dnes už v životě straší jen děti, a objevili se v umění, baví nás jen co pouhá myšlénka nebo co dobrý nápad, a poznáváme ho v salonním oděvě jeho jen dle tenkých lýtek, bledé pleti a minusového znamení mezi očima.

Dnes po náhledu lidu baby sice pořád ještě čarují, ale jejich umění je skoro až směšně malé. „Stará baba čarovala — z ječmena kroupy dělala. — A z prosa dělala jáhly: to byly ty její čáry!“ Povídá se na př., že v Černošicích „baba vyseděla housata“, ale stalo se to dle Prima Sobotky následovně: když husa slezla s vajec, sedla si na ně prozatím bába, aby se nezastudily — v tom ale počala se již housátka líhnout.

Dnes čarují spíše ty mladé než ty staré. Kopají koření „od černé višně“ a suší je na kranclích a trou v papíře; trhají čekanku u cesty; svazují pýření (listy) z jarého žita; posílají kytičku z laskavce a kus brotanu. A umějí tak čarovat, že „nechť je mladý, nebo starý, zblázniti se musí“ — však je známe i jmenem, některé z těch hlavních čarodějnic, jedna z nich se jmenovala Stása, byla kantorova dcera a Čelakovský na ni upozornil.

Pravé diblice jsou ty naše „mladé“, — samé talmudické Lilithy! Připomínají nám obrazy z ráje, na nichž pokušitel vyobrazen půl co žena, půl co had. A pokušení sv. Antonína, u jehož nohou se svíjí krásné děvče — s drápy na nohou.

A předce se poesie loučí s oněmi čarodějnými babami jen neráda! Často ještě k nim sáhá zpět. Rozkošně to učinil nejnověji Rudolf Baumbach. Miluje dívku, ale dívka je střežena stařenou a on nemůže k ní. Však on si pomůže — jen až přijde ta noc, kdy čarodějnice letí na hranice — stará větrným vírem nešena odletí na Blokksberg —

> und waehrend die alte den satan minnt,
> wird mich ein engelein kosen.

Charmagaria.

Napsal *Simon Boubće.*

(Dokončeni.)

VIII.

O několik minut později bloudili jsme ruku v ruce po náměstí, na to po promenadě řečené „pod jilmy“ až na Toulouskou silnici. Napadlo trochu sněhu a zima ulevila.

Co se vrátila jejich dceruška — ba ani před tím — nezmínili se mi ani Irigoyen ani jeho žena o hrozné její nemoci! . . .

Ale sotva že jsme vyšli z domu, pohledl na mne mladý kupec s nevýslovným smutkem a pravil tato prostá slova:

— Nuže, pane! . . .

Stiskl jsem mu ruku.

— Věřte mi, milý příteli, odvětil jsem, že vás lituju z celého srdce . . . Ale tázal jste se přece nějakého znalce? . . . Soudíte, že není žádné pomoci?

— Tázal jsem se, kde jsem jen mohl, pane! ale pomoci není. Má ubohá Margot je slepá, slepá na věky, slepá jako . . .

Nevyslovil to osudné jmeno „Charmagaria“ ale zachvěl se na celém těle.

— Jak podivná to náhoda! prohodil jsem.

Irigoyen se smutně usmál.

— Vy řeknete, že náhoda, pravil; patrně vidět, že jste, pane, z Paříže. Ale to není žádná náhoda; to je pomsta staré V i c a r d e . . . a pak, je to vůle boží!

— Bez vůle boží neděje se ovšem ničeho, milý hochu, odvětil jsem, ale co se týče té pomsty, to dovolte, o té nemůže být ani řeči v celém vašem neštěstí. Což pak byste snad věřil na nějaké čáry, vy člověk tak pokročilý?

— Jen počkejte, až se vše dovíte, milý pane, odpíral Irigoyen; kdybych vám vyprávěl vše, co nás potkalo od té doby, co jste poctil naši svatbu, soudil byste věru jinak, za to vám ručím!

— Jestliže jsem vás, příteli, urazil nebo rozhněval, prosím vás, odpusťte mi to; a tiskl jsem mu přátelsky ruku. Kdybyste mi chtěl vyprávět o tom co vás potkalo, byl bych vám nad míru vděčným. Nejsem ale indiskretním?

— Dokonce ne!

Irigoyen stočil si cigarettu a počal vypravovat. — Noc byla tmavá, ale cesta bělela se před námi jako nesmírný rubáš. Stromy pokryty sněhem trčely jako fantomy. Pět nebo šest lamp, na které Saint-Pastours se zmohlo, zářilo z daleka, rudě a příšerně hustou černou mlhou. Naslouchal jsem vypravování Irigoyenovu s jakousi hrůzou.

Ten hoch vyprávěl tak, že by byl dojal každého. Pokusím se sděliti věrně co mi vypravoval, ale škoda, že nemohu podati malebnou jeho fraseologii a zvláště tajemnou a podivnou hudbu jeho hlasu, který mluvil tak pevně a s takým přesvědčením . . .

IX.

— Teprvé druhého dne po své svatbě dozvěděli jsme se o smrti Charmagarie, počal Irigoyen.

Řekli nám to se vší možnou šetrností a pochopíte ovšem, že nás ta zpráva velice zarmoutila.

Ale zatím žili jsme s Matildou tak blaženě, že jsme konečně zapomněli na hroznou onu událost, která zasmušila první chvíle našeho štěstí.

Když jsem se dověděl, že mi Matilda brzy daruje dítě, myslil jsem, že se radostí zblázním. Ale . . . touž dobou, když měla se státi matkou, zrodila se v hlavě mé ubohé ženy podivná myšlenka, která jí tížila srdce jako můra. Hrozná to můra, pane, která jí nedala pokoje ve dne ani v noci, která jí odňala chuť k jídlu, spaní, všechen klid! . . . a co horšího, nic nebylo s to ji zatlačit!

Snad se pamatujete, pane, jak při naší svatbě přišla ta stará žebračka, které říkali V i c a r d e, a žádala nás za almužnu. Matilda nemohla zadržeti výkřik hrůzy, jak ji spatřila — a tu řekla jí V i c a r d e tato slova: J s o u o č i j e š t ě o š k l i v ě j š í n e ž l i t y m o j e a s i c e o č i b e z z ř í t e l n i c.

Při slovech těch se to ubohé dítě zachvělo na celém těle, což se opakovalo, kdykoliv si na to vzpomněla. Ale bůh rač nás chránit všeho zlého! — — Sotva že cítila první záchvěvy dítěte, které nosila pod srdcem svým, vrátila se jí pojednou myšlenka o těch očích bez zřítelnic, o nichž mluvila V i c a r d e, zase do hlavy a více ji nepustila!

Považte, pane, že málo která mladá žena je tak málo pověrčiva jako Matilda. Nebála se snad nějakých kouzel, jimiž by jí Vicarde škoditi mohla — to nikoliv; ale ona rozumovala asi takto.

— Slova staré Vicarde mne pronásledují, myslila si, takže musím neustále mysliti na ty oči „bez zřítelnic“, jaké měla Charmagaria. Zdá se, že je vidím všude, kam pohlednu . . . . . A co se děje pak ženám, které trpí podobnými vidinami? . . . . . Je vůbec známo. Ach, mé dítě narodí se také „bez zřítelnic,“ a každý bude hledat v jeho neštěstí nějakou pomstu staré čarodějnice proti mně . . . a snad i pomstu mrtvé dívky na mém muži.

Matilda se mi svěřila se svými obavami, a já se marně pokoušel ji upokojit. Čím více chtěla má ubohá žena zapuditi od sebe tyto hrozné myšlenky, tím více ji přepadaly, ve dne, v noci, každou chvíli, každý okamžik.

Radili nám, abychom šli do Toulousu poradit se s lékařem.

Navštívili jsme prvního lékaře v celém městě.

— Milý pane, pravil ke mně, znám jediný prostředek, který by mohl vyhojiti nemoc vaší ženy. Je to ustavičná zábava. Odstraňte ji ihned z místa, které ji pamatuje na ty smutné chimery. Zaveďte ji ku příkladu, do Švýcar, do Italie, nebo do Paříže. Zejmena vám poroučím Paříž. V téhle čertové Paříži přejdou člověku všecky fantastické sny! Je to roztomilý chaos, člověku jde hlava kolem samou rozkoší a tak zapomene na všecko utrpení tělesné i duševní, jenom když netrpí tou hroznou nemocí, které se říká „nouze o peníze“.

Ah, pane, ten umí žít, ten lékař z Toulousu! . . . Ten vám zná Paříž jako spolupracovník F i g a r a. Když nás tedy přemluvil, abychom jeli, dal nám na sta adres, samých restaurantů, kaváren, divadel atd. atd. Tak jsme přijeli do Paříže — rodiče mojí ženy neměli proti tomu ovšem ničeho, plakali jenom, jakobych jim odváděl jejich dítě někam na konec světa.

Tehdáž jsme s Matildou viděli Paříž poprvé.

Bydleli jsme v jednom z prvních hôtelů a měli jsme vždy na týden svůj povoz. Matilda jezdila celý den po skladech. Jezdili jsme na veliké procházky do bouloňského lesa. Obědvali jsme v restauracích, kde skopová côteletta pečená na rožni je tak drahá, jako u nás celé jehně. Večery trávili jsme v divadle . . . Matilda byla jako ve vidění . . . Na oči Charmagarie si více ani nevzpomněla! . . . Až jednou večer . . . ah, milý pane, když pán bůh dovolí, aby nás zlý duch stíhal, můžeme dělat, co chceme, tomu neujdeme . . . ten je silnější a rychlejší nežli my! . . .

Toho večera tedy viděli jsme nějakou féerii . . . a jakou féerii, pane! Matilda byla jako u vytržení! Až na ty tanečnice, které se jí zdály trochu smělými a neslušně oděnými, bavila se znamenitě. Když jsme přišli domů, vyprávěla mi ještě o kuse, a začínala se svlékati, když v tom dostala velký hlad.

To nebylo ovšem u ní pranic divného! . . .

Já běžel dolů a objednal jsem nějaké jídlo.

Sklepník šel hned se mnou nesa na tácu studené kuře, ustřice, dobré Bordeaux a kávu . . . Tu našel jsem Matildu polo svlečenou, s vlasy rozpuštěnými, studenou jako z mramoru a bledou jako mrtvolu, ležela na podlaze, zrovna před svým toilettním stolkem.

Poslal jsem ovšem hned pro lékaře.

Dalo to hezkou práci nežli jsme ji zkřísili.

Konečně otevřela oči: ale prohlásila, že neřekne nikomu mimo mne, proč omdlela.

Lékař odešel.

Když jsme položili Matildu na lůžko, prosila mne naléhavě, abych serviettou nebo šátkem přikryl toilettní zrcadlo.

Tiskl jsem jí s pláčem ruce, líbal jsem ji . . . a prosil, aby mi pověděla, co se jí stalo.

Ah, pane, vyprávěla mi to, ale chvěla se na celém těle. Přistoupila k zrcadlu, aby si urovnala na noc vlasy, když tu na místo tváře své, spatřila v zrcadle tvář Charmagarie . . . Ano, pane, tvář Charmagarie s těma očima „bez zřítelnic! . . .“

Za několik měsíců narodila se v Saint-Pastoursu moje dceruška . . . narodila se ale slepá! . . .

Soudil byste snad, že byl ďábel snad již spokojen, že dal již pokoj! Ó ne, pane, ještě ne!

Brzo po narození a křtu ubohé Margot, vyjel jsem si v tilbury, abych oplatil návštěvu Matildiným rodičům.

Bylo to v plném letě; mělo se k bouři. Večer když jsem se chystal domů, pokrylo se celé nebe těžkými, černými mračny, jimiž se mihaly každou chvíli blesky jako ohnivé stromy.

Můj tchán mi radil, abych jel domů cestou co možná nejkratší, totiž malou stezkou, která vede až do města právě kolem osudné Gourgue.

Co jsme se vrátili z Paříže, vyhýbal jsem se místu tomu všemožně. Vždyť to bylo právě zde, co učinila Charmagaria konec svému životu . . . Něco mi říkalo, že stane se propasť ta pro mne osudnou.

Toho večera byla bouře tak děsná, že jsem si umínil poslechnouti rady svého tchána.

Jel jsem polní stezkou.

Na několik kroků od Gourgue, zastavil se pojednou můj kůň a nechtěl se hnouti z místa. Tepal půdu, řičel a frkal.

Bouře mu patrně nevadila, neboť co jsem vyjel z domu svého tchána, kůň klusal pořád dobře, a když jsme se blížili ku Gourgue, blýskalo se již méně a ne tak děsně jako před tím.

Pojednou ozářil blesk neobyčejné síly celou krajinu a já spatřil na kraji Gourgue, velikou postavu, vztýčenou, hroznou, s ramenem ke mně napřaženým.

Byla to Charmagaria!

Viděl jsem mnohem určitěji nežli za jasného dne, její černé vlasy stočené pod žlutým hedbávným šátečkem, její červenou sukni . . . a její bílé oči! . . . ty oči bez zřítelnic!

Nevýslovná hrůza sevřela mi srdce i hrdlo; šlehal jsem koně se vším vztekem, ano zběsilostí; chtěl jsem, byť bych měl i roztříštiti lebku o kamení, stůj co stůj prchnouti před děsným zjevem tím.

Ah, pane! můj kůň jakoby byl k zemi přirostl. Ani nohou více nehnul, zůstal stát, kde byl, jakoby sám večerníček mu přibil na zem kopyta. Jenom řičel co mohl, vždy více a více a vždy smutněji jako by to naříkal člověk. Nový blesk — znova mi objevil vysokou postavu Charmagarie — a zároveň hřívu mého koně; byla zježená jako pekelné plameny na starých kostelních obrazích.

Udělal jsem kříž . . . Tu škubl kůň uzdou a dal se v let jak vítr. Ale v téže chvíli cítil jsem, jak mne obejímá někdo železnými rameny . . . Charmagaria byla za mnou; její bílé oči nořily se v moji tvář, její ramena mne objímala a její ústa studená jako led spočinula na mých chvějících se rtech! . . . Ona vracela mi moje políbení! . . .

Můj kůň uháněl s dvojitou rychlostí, až oheň tryskal z kamení. Blýskalo se mi na cestě skorem tak jako nahoře v oblacích . . . a železná ta ramena mne stále objímala, ty ledové rty tiskly se neustále na moje ústa a já viděl ustavičně ty veliké, bílé oči, které hleděly na mou tvář a přece mne neviděly . . .

Konečně zdálo se mi, že mám blesky v hlavě . . . Viděl jsem vše jako v krvi. Hned na to ztratil jsem vědomí . . .

Probudil jsem se na svém loži; Matilda a zdejší lékař mne ošetřovali. Řekli mi, že můj kůň splašený bouří pustil se kolem Gourgue a že můj tilbury po cestě se rozbil.

Trvalo to velmi dlouho nežli jsem se pozdravil, neboť jsem měl zlomenou ruku a nohu pomačkanou . . .

Když mi bylo lépe, vyprávěl jsem svou historii lékaři a prosil jsem ho, aby se Matildě o tom nezmiňoval. Lékař dělal mi dlouhé výklady o viděních a hallucinacích a nechtěl ani slyšet o tom, co jsem mu svěřil.

Šel jsem tedy k našemu faráři p. abbému de Rigey, který platí za jednoho z nejváženějších a nejvzdělanějších duchovních v celé naší krajině.

Vyslovil jsem mu svoji obavu, abych nebyl totiž znovu pronásledován duchem té ubohé dívky anebo snad zlomyslností staré Vicarde, a prosil jsem ho, aby šel pokropit Gourgue svěcenou vodou.

— Milý příteli, odvětil mi abbé de Rigey, učinil bych vám rád po vůli, ale to, co na mně žádáte, je naprosto nemožné. Měl jste silný horečný záchvat, který vyvolal ono vidění. Kdybych šel, jak si toho přejete, zaříkávat Gourgue anebo snad domek staré žebračky, pobouřil bych proti sobě a ostatnímu kléru francouzskému skoro celý tisk. Vždyť nás beztoho neustále obviňují, že navádíme lid jenom k samým pověrám — — —

Odešel jsem od něho a mohu říci, že mne jeho odmítnutí velice mrzelo.

Zatím došla pověst o hrozné příhodě, která mne potkala, až k uším mé ubohé Matildy. Její obavy, kterých se ovšem dosud nezbavila, zrostly takou měrou, že jsem se strachoval o její rozum. Rozhodl jsem se, že prodám svůj dům i obchod a opustím navždy tuto krajinu. V tom potkal jsem jednou večer na náměstí starou Vicarde.

Již hezky dlouho neosmělila se ani hrozná ta stařena ukázati se v městě. Celý svět ji vinil, že je příčinou našeho neštěstí a jelikož nás zde mají lidé rádi, chystali se na ni. Mluvilo se také o tom, že jí zapálí její chalupu, kde se uzamkla a žila, čert ví, jak a od čeho . . . Dobře, že jsme s abbém de Rigey se tomu opřeli; sice by bylo jistě došlo k hrozným věcem.

Když jsem ji spatřil, cítil jsem, že mi stoupá krev do hlavy; přistoupil jsem k ní, hrozil jsem jí pěstí a zasypal jsem ji výčitkami. Ona se zastavila, opřela se o hůl, odhodila svůj šátek s hlavy na zad a ukazujíc mi svůj ohyzdný obličej pravila mi svým chvějným a sípavým hlasem:

— Nu jak, Josefe, již věříš, že jsou některé oči ještě ošklivější nežli jsou ty moje? . . .

Hněv mne přemohl. Chopil jsem svou navaju, otevřel jsem ji a byl bych věru poslal starou čarodějnici k ďáblu, jejímu patronu, — ale v tom vztáhla ona ke mně svou vyzáblou ruku a pravila tonem, který mne zadržel:

— Nezabíjej starou ženu, Josefe; krev nesmyje pod nebem ničeho . . . Tys nedostál slovu, jež jsi dal slepému děvčeti, a je v tom věru vůle boží, že tě pronásleduje. Je to spravedlivé, nemůžeš namítati ničeho. Chceš, aby tě nechala na pokoji? . . .

— Dal bych svůj život za to, aby nechala jenom Matildu na pokoji, odvětil jsem zavíraje nůž.

— Nu dobrá, ven s váčkem, vyplať mi pět louisdorů a já ti povím, co máš dělat.

Poslechl jsem ji.

— Josefe, pravila mi na to Vicarde, jdi dnes v noci v jedenáct hodin ke Gourgue a zavolej třikrát jméno Charmagarie. Ona se ti ukáže. Na to jí řekneš: Charmagarie, já tě oklamal anebo jsem pomáhal zlým lidem tebe klamat; odpusť mi a já dám sloužit mše za pokoj tvé duše . . .

Při těchto slovech zakryla si stařena opět obličej a vrátila se do své chatrče.

Při pouhém pomyšlení, že bych měl opět spatřiti Charmagarii, byl bych se zbláznil.

Ale brzy jsem uznal, že musím podstoupiti tuto hroznou zkoušku již k vůli Matildě a pak i pro své vlastní upokojení.

Jedenáct hodin bylo na naší věži, když jsem došel ke Gourgue. Nejprvé udělal jsem znamení kříže; na to zavřel jsem oči a zvolal jsem:

— Charmagarie! . . . Charmagarie! . . . Charmagarie! . . .

Uběhlo několik sekund a já se neodvážil otevříti oči.

V tom položil mi někdo na rameno ruku.

Hlava mi šla kolem; více mrtvý nežli živý otevřel jsem oči. Charmagaria stála přede mnou. Její bílé oči byly na mne upřeny aniž mne viděly. Měsíc ozařoval mi určitě její postavu.

Opakoval jsem jí slova, kterým mne naučila stařena.

Ona ustupovala zpět k jícnu a sklesla po zpátku do hlubiny; její dlouhý, táhlý výkřik nesl se v nočním tichu kolikerou ozvěnou . . .

Stařena měla pravdu. Uplynuly měsíce, leta, a já více nespatřil ten hrozný zjev, ty oči bez zřítelnic . . .

Co se staré Vicarde týče, tu nalezli měsíc na to v jejím brlohu mrtvou.

Však on se čert o ni postaral! . . .

X.

Při zbožné této poznámce se Irigoyen zamlčel.

— Nu co říkáte, pane, pravil po chvíli, zdá se vám ještě teď, že Matilda a já byli jsme pouhou obětí své obraznosti? . . .

Chvíli jsem přemýšlel, nežli jsem mu odpověděl.

— Jestliže jste mne považoval za tuze velikého hrdinu, pravil jsem konečně, to jste se, příteli, velice zmýlil. Já nevěřím sice všem zázrakům hned beze vší kontroly, aniž bych je zkoumal; ale neupírám ani jednoho. Snad jste hrál svou roli v nějakém tajemném dramatu. Ale vaše hrozná příhoda mohla by se, kdybychom právě chtěli, vysvětliti také docela přirozeně.

— Myslíte? tázal se Irigoyen celý udivený.

— Dejme tomu, ku příkladu, že Charmagaria, chtějíc se zahubiti v onom hrozném jícnu Gourgue, uvázla za oděv na některé ostré skalině; že stará čarodějnice, která tam hned bydlela, ji zachránila a pohostila u sebe a později pak, chtějíc se pomstiti vám a vaší ženě, ji navedla, aby vás postrašila tehdáž v oné bouřlivé noci, v níž byste byl málem o život přišel; dejme tomu, že Charmagaria při druhém se zjevení pohnuta jsouc vaším utrpením se rozhodla zbaviti vás na vždy hrozné svojí společnosti a že se vrhla sama do Gourgue . . . dejme tomu, že . . .

— Ale, pane, všecky ty vaše výklady jsou velice podivné . . . mnohem podivnější než jakýkoliv zázrak! . . a pak, což to zjevení v zrcadle v Paříži, hezky daleko od Saint-Pastoursu, daleko od Gourgue . . .

— To by bylo pak pouhé vidění, vyvolané rozechvěním mozku, které asi působilo tak smutně na osud ubohého dítěte, jež nosila tehdáž vaše žena pod srdcem. Nabízím vám toto vysvětlení, ale nemohu vás ovšem nutit, abyste mu věřil . . . Snad máte pravdu, snad jest ono mnohem podivnější, nežli div sám.

Irigoyen zavrtěl hlavou.

Já ho nepřesvědčil — ba, přiznám se, ani jsem se o to nepokoušel. Přel. *Bed. Frida.*

FEUILLETON.

— Danteovo „Peklo“ v překladu Jaroslava Vrchlického vyjde v dubnu v tiskárně Militkého a Nováka co první dílo, kteréž vydá se pomocí časopisu „Lumíra“. Na podzim následovati bude Zeyerův cyklus „Vyšehrad“, jehož jeden oddíl „Ctirad“ v dnešním čísle našeho listu dokončen.

— Spisovatel A. E. Jamot odjede do Paříže.

— Mythy. Básně Jaroslava Vrchlického, cyklus prvý. (Salonní bibliotéka č. 8.) Pod tímto názvem objevil se před nedávnem nový cyklus básní Jaroslava Vrchlického a upoutal znova mysl, z pola ještě pohříženou v dumání, v němž zůstavila ji poslední rozkošná sbírka poetických prací téhož původce, „Rok na jihu“. Vrchlický sáhl svými Mythy na samé srdce národního našeho bytu, na luzně krásné dávnověké naše báje, ovanul je dechem své poesie a učinil je schopny pravého a sebevědomého poetického života, nadav je všemi přednostmi a veškerým půvabem moderní poesie a vyzdobiv je všemi možnými duševními krásami. Vrchlický dotýká se v prvním oddílu Mythů tří velice sympathických bájí národních, tří půvabných momentů v dějinách šedé dávnověkosti: dívčího boje, populární legendy o sv. Prokopu a neméně známé pověsti o kříži Božetěchově. Z motivů těchto vyrostlo tré rozsáhlých epojejí, jež rázem svým tvoří téměř zvláštní oddělení v poetické naší literatuře, kteráž podobnou luznou směsici oblíbených tradicí národních a myšlenek dosahu kosmopolitického na málo místech jen vykazuje. Řada Mythů počíná pečlivě spracovanou episodou z velikého hrdinského eposu, který odehrál se dle bájí v nepamětných dobách pod strání Vyšehradskou, z proslulého „Dívčího boje“, jehož originelní básnický podklad nemá sobě rovného v mythických dějinách

souvěkých národů. Pradávná minulost, báječný onen kmen, na nějž navěsilo se v podobě šedého mechu tisíce rozmanitých pověstí, týčí před námi rozložitou svou korunu a s tíží jen lze rozeznati to, co vypučelo zároveň s ním z rodné půdy a to co vštěpil veň básník vlastní rukou tvůrčí. Látky podobné, jakou skytá dívčí boj a hlavní jeho rekyně „Šárka", mívají tu choulostivou stránku, že jsouce příliš vzdáleny realistického názoru přítomnosti nepoutají pozornost v té míře, jako události v nedávné minulosti klíčící, avšak Vrchlický přemohl zdánlivě nepřekonatelnou tuto obtíž lehce a hravě. Vrchlickému podařilo se to, na čem nesčetní opěvatelé téhož thematu téměř bez výjimky nadšení své roztříštili: přemoci silou nadšení a půvabem barvitého líčení i mimovolnou nudu, kteráž zastaralým pověstem vždy kráčívá v zápětí. „Šárka" Vrchlického na rozdíl nechutných a v samém svém zárodku přehnaných pseudopoemat Brentanovských a básníků z doby Puchmýrovské, jest výtvorem svěží, životem kypící a myšlenkovou silou úžas budící poesie, jest básní v pravém slova smyslu velkolepou. Nad Vrchlického „Šárkou" vznáší se třeba skryt a při prvním plachém pohledu nepoznán duch poesie nesmrtelných zpěvů Královédvorských — slunná nálada, jakáž dýše z většiny dávnověkých oněch písní, prochvívá celé to skupení zjevů, jež Vrchlický na novo k životu vzkřísil. Vzpomeňme jenom líčení Bivojova boje s Ctiradem, a hned hlásí se v paměť vstup nejpěknější epopeje rukopisu: „Záboj a Slavoj"; taktéž prodlíme-li jenom na okamžik u spoutané Šárky, když

. . . . rty její práhly, oči
se darmo upíraly v houští lesní
. . . . kol všady děsné ticho.
Ni cvrček nepřerušil v suché trávě
ten poledne klid němý ostrou písní,
list bez hnutí na mrtvé visel sněti,
pták v hnízdě spal, neb unaveným křídlem
bezhlasně kroužil v nekonečnu nebes" —

a když ustaneme pak s básníkem u vysoce poetického popisu Děvína, tu nezatajíme zajisté, že zamihly i nám před duševním zrakem mnohé lepé obrazy sbírky Královédvorské. Vrchlický doplnil a dobásnil to, na čem poesie lidu, když utvářela báji tuto, přestala; — proto liší se „Šárka" jeho valně od běžného podání, vymykát se znenáhla z mlhoviny báje a stává se tím, že princip ženství, jejž Vrchlický vždy a všude tak skvěle ku platnosti přivádí, také při ní částku svého kouzla ponechal, zjevem originelním a plným daleko větší ceny ethické, než jakou přidělila jí prostá báje. Druhým v řadě mythů jest „Svatý Prokop", jenž objemem svým tvoří jádro celé sbírky. „Svatý Prokop" přiléhá náhodnou totožností předmětu ku známé středověké legendě o témže světci, jež byla své doby — kdy dotýkal se lůna církve zlehka princip národnostní, jakýmsi polemickým heslem časovým. Porovnání obou legend, ač zcela nemístné, bylo by v kritickém ohledu vysoce zajímavo, a mohlo by se honositi i tím positivním výsledkem, že zvýšilo by známým svým účinkem cenu básně Vrchlického, jejíž přednosti by v stínu holé středověké rýmovačky teprve znamenitě vynikly, o čemž ostatně nikdo, kdož vědom je sobě obrovské myšlenkové praerogativy doby přítomné, ani hovoru by nerozpřádal. Kdežto starodávná legenda pod spoustou planých rýmů jen málokdy odkrývá poněkud půvabnější obraz a živější, neřku-li plastičtější scénu, oplývá báseň Vrchlického, při stejné skorem myšlence základní, živostí a malebností poetického líčení, plností myšlenek, jež sypou se téměř o překot ze štědrého rohu hojnosti a — což jest nejznačnějším vděkem celé básně — zvláštním jakýmsi u Vrchlického nevídaným a netušeným humorem. Traditionelní tento legendový humor, s nímž setkáváme se na křivolaké pouti v říši mythů tak rádi, dostupuje vrcholc v líčení bizzarního kvítka, jež vyrostlo z vlastního popudu v jeho lůně — „Raracha". Rarach Prokopův, v podobě té, jak básníkem samým je stvořen a jím tak mistrně vylíčen (str. 69), nemá opravdu — jak kdesi již bylo řečeno — rovné sobě plastické podoby v celé galerii fikcí básnických. — Zbývá ještě podotknouti, že legendu celou prochvívá téměř současně s právě nastíněným humoristickým, místy i drastickým přídechem nadšený, časem až slavnostně vyznívající tón, jehož měkkost duši divně dojímá. Zvuky tyto doléhají tím vábněji k sluchu, čím mocnější je přesvědčeni, že duch Vrchlického oblíbeným tradicím národním nikdy se neodcizil, ba že k nim lnul ode dávna celou žhavostí svého nadšení — a plným vědomím jich neskonalé poetické ceny. Zbývá nám zmíniti se o posledním z mythů, o „Kříži Božetěchově". Báseň tato založena je na jednoduché zmínce starodávných kronik o opatu Božetěchovi, kterýž pro známý poklesek s křížem na bedrách pouť do Říma konal. Mimochodem jen kronikářem nastíněné této pověsti nebylo souzeno usnouti na věky v pergamenovém zátiší — Vrchlický použil jí co vděčný podklad básně, kteráž má své počátky hned v prvních dobách básnického jeho tvoření. „Kříž Božetěchův" různí se od ostatních mythů převládajícím tenórem reflexivním; bohatých myšlenek rozhozeno zde co zlatého zrní, obě pak postavy, kteréž na vrcholcích alpských tak neočekávaně se setkávají — opat Božetěch a Ahasver, jsou symboly neúmorného zápasu člověčenstva za vznešené idey lidského bytí. Duševní tento ráz obou hrdin tvoří tak rozhodnou převahu, že celý ostatní etherický jemný děj znenáhla mizí v pozadí a na jevišti básně hovoří k sobě pouze plaché dva stíny: Stín Ahasverův a přelud Božetěchův. Dialog, jenž ozývá se na to z úst obou, jest jádrem celé básně, kde každá vyrčená věta přináší novou, hlubokou myšlenku, a každý verš halí se v řasnatý plášť záhady. Nadšení básníkovo stupňuje se tou měrou, že přechází vypravování až v ton dythirambický, tu pak jest básník na vrcholi své tvůrči síly. K nejzdařilejším těmto místům počítám — řekl bych — kosmický hymnus před započetím rozmluvy Ahasverovy s Božetěchem, jenž počíná vzletně:

O valných světů bezdné prostory!
Zlatých hvězd i sluncí legie,
ty nekonečné moře etherné,
vy mlhoviny světů neznámých,
proč smrtelný a těkající zrak
k vám obrátiv se v dobách zármutku,
vždy u vás najde mír a nadšení.

Těžiště celé básně spočívá však v odpovědi Ahasverově na celou řadu problémů, jíž jej básník řečeným hymnem neočekávaně zasypal:

O synu země! . . .
Ty duchem dále můžeš proniknout,
až tam, kde hoří hvězda nejdražší;
až tam si nový můžeš stvořit svět
myšlenky silen, která jako sup
prolétnouc blankyt křídla rozmachem
prohlíží světy, kde by usedla.

Nelze nám šířiti se dále o nevšedních půvabech této práce, jíž končí první cyklus Vrchlického Mythů — upozorňujeme pouze ještě na vábné líčení alpského horstva pohříženého v magickém přísvitu hvězd, a na příběh Ahasverův, v němž uchýlil se Vrchlický poznovu od běžného podání, okrášliv jej novou zdobou poetickou. Končíme přáním, abychom se co nejdříve s básníkem na šťastně nastoupené dráze Mythů opětně setkali.

Otokar Mokrý.

— Novellista Fr. Nečásek vydal „Patero písní" s průvodem piana, k nimž slova i hudbu napsal sám. Písně jsou: Smrt havránka. U potoka. Ticho. Večer z krkonošských hor.

Knihy „Lumíru" zaslané:

„Dějiny národů klassických". Vypravuje Fr. Šembera. Nákladem kněhkupectví L. A. Stropka v Budějovicích.

„Chata za vsí". Román J. I. Kraševského. Laciné knihovny národní Serie III č. 1. Nákladem Jana Otty.

„Milovský reformator". Maloměstská povídka. Sepsal J. J. Staňkovský. Nákladem kněhtiskárny Koláře a spol.

OBSAH: Zaváté listy. Od Sofie Podlipské. — Ctirad. Báseň Julia Zeyera. Zpěv třetí a čtvrtý. — Naegeli. Od R. E. Jamota. — „Báby" i „Baby". Studie od Jana Nerudy. (Dokončení). — Charmagaria. Napsal Simon Boubée. Přel. Bed. Frida. (Dokončení). — Feuilleton. Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 10. února 1879. ČÍSLO 4.

Bratři a sestra.

Od *Fr. Heritesa.*

1.

„Fančo, Fančo — Fany — Nu, že jsi slyšela konečně! —“

Fanynka stála u dveří jako kajicná hříšnice.

„Odpusťte, maminko, opravdu jsem —“

„Nezlob mne, nezlob,“ — horlila paní Sommrová odkládajíc pestře malovaný obrázek módního časopisu. „To ti ‚starý pán‘ nejspíše zas povídal pohádky. Já tě nepochopuju, dítě! —“

„Ale maminko, dědouškovi se tak stýská, je tak osamělý —“

„Vždyť já ti nepovídám — — Prosím tě, Fančo! —“ Paní Sommrová pozdvihla s velkým namaháním tlusté tělo své z pohodlné lenošky. „Řekni také ty, že ho týrám! Jako by mne cizí lidé ještě dost nepomlouvali — a přece — — Co pak nemá dědoušek vše, čeho si přeje? Jíst, pít, byt, šaty — více nepotřebuje takový starý pán. Přece nemůže od nás žádat, abychom obírali se jen jím, abychom poslouchali všickni jeho pomatené řeči. Že se mu stýská! — možná, ale kdo za to může. Je chudák starý, nevidí už ani a v posledním čase docela už ztrácí paměť. To je j e h o neštěstí. M y mu nevrátíme mládí.“

„Prosím tě, matko, ušetři nás doma svými jalovými výklady —“ ozvalo se z druhého konce pokoje.

Paní Sommrová kvapně se obrátila. „Zapovídám si podobný tón, Roberte! —“ zvolala přísným hlasem.

„Mluvím vždycky jak myslím —“ odpověděl hlas a dlouhé zívnutí následovalo. „Ty mně ostatně nerozumíš. Souhlasím docela s tebou —“ mluvil hlas dále — „ale nepochopuju, k čemu tolik slov!“ Zase zívnutí. „Jestli baví Fanču dědouškovo tlachání — dědouškovo — eh, už jsem řekl — A co jiného je to konečně? — Zkrátka: nemám ničeho proti tomu, ovšem lituju slečny Fany, že je tak —“

„Ale já mám proti tomu! — Myslím, že je matka zodpovědna před bohem za děti; nevlastní matka neméně; to nerozhoduje. A ty bysi měla pomýšleti teď už na jiné věci, Fany! Sedět celý boží den na stoličce vedle dědouška a poslouchat jeho povídání bez hlavy paty — ne — —“

„Ale maminko, vždyť já nezahálím celý den, dělám vše co mně rozkážete —“ namítla Fanynka nesměle.

„Kdo pak ti říká zas — —“ zvolala rozhorleně paní Sommrová; pak popošla několik kroků a zastavíc se v prostřed světnice opřela ruce do boků a otázala se vážně: „Víš-li pak, děvče, kolik je ti let?“

„Čtyryadvacet na podzim,“ odpověděla upřímně Fanynka rozsvěcujíc lampu s umělým bronzovým podstavcem.

Robert dal se do hlasitého smíchu a natáhl se na pohovce tak až praskala. „Fanča naše je znamenitě naivní, to je pravda!“ zvolal a rychle se vzchopiv přistoupil ke stolu, vzal bez omluvy Fanynce z rukou sirku a zapálil si doutník. „Čtyryadvacet! — To povídá s l e č n a Fany a nevzdychne ani, ani se nezačervená, že je jí u ž čtyryadvacet a d o s u d je slečnou —“

Fanynka se ani teď nezačervenala, za to však zbledla; slza roztekla se po bílé rohožce a dodala jí zvláštního perlového lesku.

„Robert má pravdu!“ promluvila matka. „V čtyryadvaceti letech může už děvče býti rozumné, musí pomýšlet na budoucnost a zanechat planých snů, které nevedou k ničemu. Ostatně — o tom budeme mluvit jindy.“

Fanynka pohledla na ni zděšeně. „Prosím vás, maminko . . .“ Sepjala chvějící se ruce.

„Dosti! Dosti!“ — ukončila paní Sommrová trapnou rozmluvu. „Nyní si pospěš s prostíráním! Sommer jde už po schodech, slyším jej. Jenom aby se nenastudil!“ dodala starostlivě. „Jistě že zapomněl zas domácí čepičku v písárně a v průjezdu je takový tah —“

Pan Sommer otevřel dveře. „Dobrý večer, Bethy —“ pravil a přistoupil k manželce, vtiskl jí na tlusté rty povinné manželské políbení. „Jakž je ti s migrénou? —“

„Prosím tě, to víš — necítím ani hlavu —“

„Musím se zítra přece zeptat doktora —“

„Jen kdyby mně nepředpisoval vždycky ty hořké prášky!“ vzdychla paní Sommrová a tiskla si hlavu do obou dlaní. Ubohá paní, upomenuta nešťastnou otázkou pečlivého manžela, že je nemocná, cítila pojednou strašlivou bolest, o které se jí před tím ani nezdálo.

Pan Sommer vzal ji za ruku. „Máš trochu horkost, staroušku — jdi si hned lehnout —“

„Já myslím, aby se matka raději šla projít,“ ozval se Robert.

Pan Sommer, který nespozoroval dosud svého syna, obrátil se teď k němu — „Já zase myslím, aby ty jsi tu nekouřil —“ řekl s těžko tajenou zlostí.

Robert odložil doutník a postaviv se ke kamnům začal hvízdat.

„A myslím, že každý pronikavý zvuk působí zhoubně na matčiny nervy.“

Robert bez odmluvy umlkl. Pan Sommer rozzlobil se teď opravdu. Přál si, aby mu syn odmlouval. Byl by jej zajisté porazil s plným použitím otcovské autority. Nic ho nemrzelo tak, jako synovo mlčení, o kterém se domníval, že je trochu posměchem.

„Aby šla na procházku?“ pokračoval po chvíli — „Tak! Dobře! — Nemohu pochopit vaše moderní léčení. Studený vzduch, studená voda, tělocvik — to jsou vaše medicíny. My staří vyháněli nezdravotu z těla potem a bylo dobře.“

Robert neodpověděl; zívaje hleděl ke stropu.

Na čele pana Sommra objevilo se pět rovnoběžných vrásek, znamení brzkého výbuchu. Mraky byly rozehnány příchodem Fanynky, která přinášela na stůl. Rodina se usadila k večeři.

Rozmluva vázla. Paní Sommrová vzdychala, sáhala si každou chvíli na hlavu a napomínala starostlivě pana manžela, aby mnoho nejedl — „víš, že ti skopová nikdy nedělá dobře —“

Pan Sommer nevěděl sice o tom ničeho, ale věřil tomu; byl zvyklý věřit všemu, co řekla jeho paní. A nejedl skorem nic, ačkoli měl hlad. Byl ostatně dnes neobyčejně zamyšlen. „Není ti snad dobře, Ludvíku?“ tázala se ho manželka nejméně desetkráte.

„Nic — nic mi není —“

Paní Sommrová nedbala této rozhodné odpovědi. „Vždyť jsem to věděla, že se nastudíš, zapomněl jsi zas čepičku —“ ujišťovala jej s důrazem.

Všickni byli rádi, že je konečně po večeři.

Paní Sommrová šla si lehnout a usnula brzo velmi tvrdě; nervosa nebyla tedy patrně tak zlá.

Pan Sommer, ruce na zad složené, procházel se po pokoji. Tvář jeho se zakaboňovala čím dál tím více. Několikráte po sobě máchnul rukou ve vzduchu, zdálo se, že něco počítá. „Hm — hm —“ bručel. Zabýval se v duchu obchodními záležitostmi. Často se zastavil u stolu a napil se; pak si šňupnul.

Konečně vzal svícen do ruky a ubíral se do ložnice. Tiše, po špičkách, přistoupil k spící manželce a vzal ji opatrně za ruku. „Máš trochu horkost — —“ Řekl to jen tak maně, v myšlenkách — myslil as na jiné věci. Řekl to jen tak z dávného zvyku, ze zdvořilosti jaksi, jako jiní lidé říkají „dnes je hezky.“

Dlouho nemohl pan Sommer usnout; povaloval se na loži a nespomohlo ani, že si stáhl bílou noční čepičku až přes uši. Napadlo mu konečně, že se nejspíše přece jen nastudil i zabořil se hluboko do peřin. Pojednou však povstal z postele a napil se vody.

Paní Sommrová na štěstí nevěděla o tom. Býti nastuzeným a napít se studené vody! — Strašné! — Byla by o tom mluvila nejméně do rána a pan Sommer by se byl sám před sebou musel zardít. — Fanynka hned po večeři sklidila se stolu a pak se vytratila do vedlejšího pokoje,

„Jak vám chutnalo, dědečku?“ ptala se hned na prahu. Dědoušek neodpověděl. Seděl u stolu a spal drže v pravé ruce plechovou lžíci; usnul při jídle. Talíř na polo vyprázdněný ležel před ním na stole.

Fanynka ho nebudila. Přiblížila se k oknu, vytáhla ze záňadří zmačkaný lístek, přitiskla čelo na chladící sklo a četla při svitu měsíce:

„Milá, dobrá Fanynko!

Právě vrátil jsem se z večerní procházky. Nebe jest krásně modré a hvězdy září na něm tak jasně a vlídně, přátelsky hledí v otevřené okno mé pracovny. Nesete mně snad pozdrav z dalekého severu od mé Fanynky, mé dobré, dobré Fančy? — ptám se jich a vzkazuju mnohé vřelé políbení zlaté sestřičce.

Již celý týden jsem ve věčném městě a dosud nepracoval jsem pranic; chodím po chrámech, galeriích, po zříceninách paláce Cesarů a nemohu se nasytit těch všech divů. Můj dávný sen se vyplnil; dýchám italský vzduch s nevýslovnou rozkoší. A peruť genia šumí nad mou hlavou — cítím v sobě nesmírnou sílu tvůřčí — ale myšlenky mé nemohou se nikterak soustředit, poletují jako hravé mušky z květu na květ . . . Zdá se mi, že v obraz, který teď nakreslím, vdechnout musím celé své nadšení, celou svou lásku, celé srdce, celou duši . . . Plátno je natažené a prázdná ta bílá prostora vábí mne k sobě magickou mocí — a přece se chvěju . . . Jen zmužilost! Ku předu! . . . Nedej bože, abych se byl klamal o sobě.

Ach! Žiju v naději, v důvěře ale také v pochybnosti, zlatá Fanynko. Často bývá mně nesmírně smutno i myslím si: proč nejsem jako jiní lidé?! —

Měl bych nyní klidnou, tichou domácnost, seděl bych snad ve vlastním domě v pěkném, čistém pokoji na měkké pohovce a k prsoum tiskl bych svoji dobrou Fanču . . . Zatím bloudím samoten v daleké cizině a honím se za tajemnými vidinami a do budoucnosti nevidím ani na krok . . .

Ale za chvíli zapomenu na všechen smutek, posvátný oheň nadšení zasvitne jasnou září v myšlenkovém mém šeru — jsem hrdým na tu svoji bludnou duši a nevyměnil bych svůj chudý, nepokojný život ani za tisíc klidných, obyčejných, šťastných životů . . .“

Fanynka políbila list; ne jednou, mnohokráte. Blaženě tiskla jej k srdci.

V tom se dědeček probudil.

„A náš rytíř ještě bojoval —“ promluvil sotva otevřel oči, jakoby právě byl vypravoval pohádku a jen na chvíli se zamyslil. „Pádným mečem svým porážel hlavy syčících ještěrů a hadů naň dorážejících. Bojoval silou nadpřirozenou a zástupu nepřátel neubývalo, rostl ze vzduchu. Ruka jeho byla zemdlená, nohy klesaly pod ním, neprohledná mlha stahovala se nad ním a houstla, houstla . . . „Jen odvahy!“ šumělo nad jeho hlavou a rytíř napnul poslední sílu — ještě okamžik . . . A na nebi již objevila se večerní hvězda. Radostný jásot ozval se ve větvích; pustý les proměnil se v překrásnou zahradu. „Tys zvítězil!“ voláno ze všech stran . . .“

„Tys zvítězil!“ zajásala Fanynka a usedla na stoličku k dědečkovým nohoum; zbožně hleděla k němu.

„On zvítězil," — pokračoval dědeček. — „Čest jeho zachráněna! Nesmírné poklady složeny k jeho nohoum, a nesčíslně květů sypalo se na hlavu jeho. On zvítězil! Ale v hrozném krvavém boji vyrvána mu byla bílá růže, kterou obdržel od dobré víly ochranitelky a která byla znamením jeho š t ě s t í . . ."

Fanynka smutně sklonila hlavu na dědečkova kolena. A dědeček mluvil dále a vypravoval znova o pustém zámku, o strašných protivenstvích statného rytíře; vypravoval nesouvisle, zmateně, jako v snění a zaplétal do fantastické povídky idyllické události vlastního svého mládí.

„A což?" otázal se pojednou a opatrně rozhlédl se kolem. — „Náš Ladoš?"

„Psal," zašeptala Fanynka a stiskla suchou, kostnatou dědečkovu ruku.

Blažený úsměv přeletěl vráskami zrytou tvář dobrého stařečka a ještě nežli zmizel ten úsměv, zavřely se oči jeho. Usnul. Na uslzené oči Fanynky nechtěl se však dlouho snésti bůh spánku . . .

Konečně spalo v domě vše; bylo ticho, mrtvé, ničím nerušené ticho.

Jedině okno do zahrady vedoucí bylo otevřené. Robert stál nepohnutě u něho a hleděl ven do chladné jarní noci. Výraz tváře jeho byl docela změněný. Nejevila se v ní více lhostejnost ke všemu, omrzelost jako před tím; posměšný úšklebek, který stahoval se kol jeho bledých rtů, zmizel na dobro. Oko jeho plálo ohněm vášně a zíral z něho nevýslovný, zoufalý smutek . . .

II.

Kronika Sommrovic rodiny je velmi bohatá. Celý cyklus románů. Sám pan Sommer, tlustý, ke všemu studený maloměšťák, pohybující se jako kolečko v hodinách všehomíra, nebyl vždy takovým. V první periodě svého života učinil nadmíru dobrodružný rozběh.

Byl kdysi chudým comptoiristou. Velmi zubožený, politování hodný člověk! — Cítil se nešťastným ve svém povolání a proklínal hodinu, v kterou sešel s dráhy studií na tuto nenáviděnou teď cestu, která se mu zdála pojednou zcela nedůstojnou jeho nadání. Byl o sobě přesvědčen, že mohl si v životě duševními svými schopnostmi na jiném poli zjednat platnosti, i probděl mnohou noc ve fantastickém blouznění o možném ještě uspořádání života. Opravdu však nevěděl, jakby měl jej uspořádat.

Začal psát verše a potkal se s rozhodným nezdarem; k svému štěstí sám to nahlédl. Vrhl se s celou silou mladistvého nadšení na divadlo a chtěl se věnovati umění, státi se hercem; první slaměný věnec, který mu byl hozen na jeviště, přivedl jej k poznání, že ani zde mu vavřín nezkvete. Chopil se opět pera, ne však více ve službě Mus. Chtěl se státi journalistou a opět se zklamal. Potloukal se nějaký čas po různých pokoutních pražských redakcích, kdež se mu zhnusil takový život velmi záhy, a on omrzelý, nešťastný, vrátil se k původnímu povolání. Nezbývalo mu také nic jiného, nechtěl-li umřít hlady. Byl zoufalý nad ztraceným životem.

Po dlouhém, marném snažení a hledání nalezl službu a vstoupil v P . . . do obchodu starého pána, který měl krásnou, mladou paní. Zlí jazykové maloměstští měli v krátkém čase velmi mnoho látky k povídání. To alespoň bylo nade vší pochybnost, že tvář paní Světoňské poleje vždy zrádný nach u přítomnosti hezkého, duchaplného mladíka, který přimhuřoval oči velice snivě a jehož hlas byl ku podivu měkký.

Po dvou letech velmi rozumně zemřel pan Světoňský a dva měsíce po jeho pohřbu spočíval v loktech mladé vdovy synáček, pohrobek.

Tato neočekávaná, záhadná událost byla pro mlsné jazyky bodrých p . . . ských občanů a občanek zvyklých skorem výhradně na samou všední stravu, opravdovou lahůdkou, zrovna kaviarem. Se zalíbením pochutnávali si na něm a neuprosně pomlouvali ubohou paní; hlavně na mladého přistěhovalce, jehož dobrodružná minulost z části byla jim známa, pohlíželi hodně s vysoka.

Brzo však změnili své pohrdání v hlubokou úctu, a když po roce tento „vetřelec", jak nazývali laskavě pana Sommra, se spanilou, štěstím zářící vdovičkou kráčel k oltáři — ozýval se ze všech stran již jen potlesk uspokojení a souhlasu.

Tento obrat v smýšlení vysvětlím snadno několika slovy. Jmění nebožtíka pana Světoňského nebylo tak značné, jak se vždy za to mělo, a být či nebýt obchodu kolísalo se s počátku po smrti jeho na velmi citlivých vážkách. Pan Sommer však šťastnými spekulacemi zdvihl obchod znamenitě a — jmění rostlo takřka pod jeho rukama.

Dalším vzrůstáním zámožnosti, přibývalo i vážnosti.

Stejným krokem se změnou poměrů, měnil se i pan Sommer. Poznav nicotu předešlého svého bludného snažení přilnul k nenáviděnému dřív povolání s opravdovou láskou; křídla mladého nadšení ukryl velmi brzo a řádně pod dlouhé šosy ctihodného maloměšťáctví. I v zevnějšku se znenáhla měnil: Snivý výraz tváře jeho ustoupil konečně bezvýznamnému všednímu úsměvu; též povážlivě stloustnul.

Pan Sommer byl docela spokojen; sám s sebou i s osudem. Ne tak jeho žena.

Byla to bytost jemná, blouznivá, zrovna éterická.

Mládí její bylo smutné. Sotva vyrostla dětským šatečkám, byla okolnostmi přinucena vdáti se za starého muže, kterého nejen že nemohla milovat, ale nechovala k němu ani dost málo úcty.

Byla příliš cnostnou, než aby hledala náhrady v bujných rozkoších života; vyhýbala se pečlivě společnosti a stávala se den ode dne smutnější, sklíčenější, nešťastnější.

Příchodem mladého Sommra probudila se v duši její láska. Její cnost byla teď opravdu ohrožena. Z citu byla schopna všeho, i hříchu, cit byl u ní vším; jakékoli sobectví bylo jí úplně cizím.

Milovala vášnivě — poprvé v životě — a neohlížela se na to, kam ji vede ta láska . . . Osud sám ji zachránil; milosrdně přetrhl pouta její ruky a ona netajíc, kterak je bohu vděčnou, bez rozmýšlení vložila osvobozenou tu ruku v pravici toho, kterého milovala.

Zklamala se, ubohá paní.

Milovala vášnivě blouznivého mladíka — prosaický, vypočítavý obchodník stal se jí nesnesitelným. Stala se opět zasmušilou, smutnou, chřadla vůčihledě a utrápila se konečně.

Panu Sommrovi opravdu nemožno dáti viny. Změnil se právě, jako se mění tisíc jiných lidí; z jemnocitného, snivého mladíka stal se vážný muž; ideální sny mládí

*

zmizely beze stopy v kopcích zlata, které hromadily jeho ruce. Nemohl za to, že paní jeho nemohla se nikterak vyrušit z ideálu mládí — tak jako on na dobro s nimi přetrhl. Za nedlouho po smrti dobré této ženy sklonil pan Sommer na novo šíji svou pod jho svatého manželského stavu. Ne na dlouho — za rok byl opět svobodným. Do domácnosti přibyla mu dceruška.

Plná tři leta zůstal teď pan Sommer vdovcem; pak se oženil do třetice — k vůli dětem, prý. Jeho vyvolená byla z dobré rodiny, zámožná, těšila se v P... všeobecně dobré pověsti; zasnoubení i svatba odbývaly se zcela správně, solidním způsobem, bez předcházející lásky, bez náruživosti ze strany pana Sommra. Občané P . . . ští byli u vytržení a jejich vážnost k bývalému dobrodruhu dostoupila vrchole; byl jim teď vzorem řádného občana.

Pan Sommer také byl úplně spokojen s volbou nové družky; odpovídala docela nynějším jeho požadavkům. Bylať zkušená, praktická hospodyně, libující si v klidném zámožném životě; každý nádech byl jí protivným.

Pan Sommer byl okouzlen těmito jejími půvaby a nespozoroval ani, že otěže vlády v domácnosti pomalu přecházejí do rukou jeho paní. V krátkém čase vedla v domě paní Sommrová úplně regime a působnost pana Sommra uchýlila se čistě do comptoiru a místností obchodních.

Rodina Sommrovic byla dosti četná a nadmíru pestrá. Neřekl jsem dosud, že i paní Sommrová dvakráte stala se účastnou sedmé svátosti; z prvního manželství přinesla panu Sommrovi do domácnosti čtyrletého hocha, Roberta. Tak byly tu tři nevlastní děti.

S dětmi svými neměli Sommrovic štěstí. Slavili sice dvakráte křtiny (podruhé dokonce dvoje najednou) — ale smrt záhy se dostavila a vyrvala jim jedno děcko po druhém.

Paní Sommrová, snad hořem, nebezpečně se roznemohla a dlouho zápasila se smrtí. Dubová rodinná kolébka tenkráte odnešena na půdu.

Paní uzdravila se sice, ale zůstala jí jakási chorobná podrážděnost nervů. Stěžovala si od té doby neustále brzo na to, brzo na ono — z počátku k velké starosti svědomitého manžela; později zvykl si pan Sommer na toto — (jak v duchu říkal) věčné fňukání a nepřikládal mu důležitosti pražádné. Ovšem nikterak nedal na jevo, kterak vlastně smýšlí a dvorně ptal se co nejčastěji na zdraví drahé manželky i přisvědčoval ke všemu a litoval ji útrpně.

Bez naděje na nějakou budoucí náhradu za ztracené dítky, přilnula paní Sommrová úžeji k dítěti svému z prvního manželství; znenáhla odvrátila též pana Sommra od dětí první a druhé jeho ženy a připoutala Roberta pevněji k srdci jeho. Ladoš a Fanynka uchýlili se za to na srdce dědečka, otce nešťastné paní Světoňské.

Byl to dobrý, vlídný stařeček; celý jeho život byl trpným. Napsal jsem dobrý, ale dědeček byl dobrák. V mládí zámožný, rozdal půl svého jmění, o druhou půli připravili jej chytří přátelé. Nermoutil se proto a byl každou chvíli hotov věnovati poslední svůj kabát nějakému potřebnému žebráku, který by jej oň poprosil.

Od určité bídy zachránila jej jediná jeho dcera; zachránila jej za velikou cenu — za cenu štěstí. Vědomí toho bylo pramenem stálého dědečkova zármutku; nemohl si to nikdy odpustit a denně prosil boha na kolenou za smilování.

Nová paní domu ovšem necítila k dědečkovi nijaké lásky, i panu Sommrovi byl teď docela cizím. Neubližováno mu sice v ničem, měl vše čeho potřeboval, ale nevyhovováno mu v jeho slabostech. Nikdo si ho nevšímal, byl v domě zbytečným, i dáváno mu čím dále tím více znáti, že je vlastně jen trpěn, že jí chléb almužny. Dobrák nikdy si neštěžoval a trpěl. — Žil jedině pro své děti-sirotky, jak říkal. Z počátku ponechány byly úplně společnosti dědečkově, jehož stará hlava byla plna fantasií; povídal jim pohádky, to bývalo jeho zaměstnáním.

Později stavěli se oba manželé rozhodně na odpor důvěrnému tomu styku, hlavně pan Sommer nikterak netajil svou nad tím nelibost. Stal se rozhodným odpůrcem ideálného směru života a obával se, že Ladoš i Fanynka dostanou se snad na tuto nepraktickou cestu — po které on sám někdy kráčel.

Bylo pro to mnoho mrzutostí v rodině, které mnoho slzí stály dědečka i dětí; účinek všeho odporu byl opáčný; zcela přirozeně — společné slzy sbližují lidi, velké i malé. (Pokračování.)

O hudbě taneční.

Masopustní studie od *Em. Chvály*.

Stává-li se kdy taneční hudba předmětem vážnějšího pojednání, jest to vždy jen onen druh, při kterém tančí se jenom v duchu — v sedě; mluvíť se jen o tancích komponovaných pro poslouchání, o tempech a rhytmech, které přijala za své hudba komorní a symfonická, o tancích salonních. Nikoliv o tomto v moderní hudbě i její literatuře právem pečlivě pěstovaném a důstojně zastoupeném druhu taneční hudby, nýbrž o hudbě svým základním směrem exkvisitně sloužící tanci co svému traditionelnímu účelu, o hudbě taneční v nejvlastnějším slova smyslu chceme zde učiniti několik poznámek, které dostojí svému úkolu, pakliže mezi přáteli hudebního umění vzbudí jen poněkud živější interes u věci, jíž se týkají. Stanovisko, s něhož se všeobecně hledí na hudbu taneční, nalezá se na půdě, do níž mocný předsudek hluboko zapustil kořeny; pevné přesvědčení, že by odčiněním tohoto předsudku dala se získat pro ušlechtilejší snahy v hudebním umění forma, v níž by hlavně náš národní směr rovněž tak vděčnou jako záslužnou mohl provést reformu, vzbuzuje v nás přání, aby na rozhodných místech taneční hudbě byla věnována pozornost, jaké pro svou důležitost v hudebním životě zasluhuje.

Již dávno minul čas, kdy taneční hudba pěstována

tak, že se ctí mohla obstát vedle dobré hudby ostatní; za našich dnů klesla v intelligentních hudebních kruzích pověst její tak hluboko, že takořka nepopřeje se jí místa vedle ostatních hudebních forem. Tančiti k hudbě, to zdá se býti hudebníkům smrtelným hříchem, a komponovati hudbu k tanci, uvědomělých skladatelů nedůstojno. Náhled tento stal se v našem století v rodině vynikajících hudebních umělců jaksi dědičným, a proto také taneční hudba, která po nekonečné řadě poklesků, jichž nepovolaní pěstitelé její na ní se dopustili, dostala se na lavici obžalovaných a byla konečně také odsouzena, jelikož z talentovaných skladatelů nikdo se jí neujal. Výsledek takto po několik decenií s železnou důsledností prováděné passivní politiky vůči taneční hudbě byl ovšem překvapující! Lidstvo se musikanty nedalo předělat, tančilo, tančí a bude tančit, pokud bude radosti ve světě a veselosti v dorůstající generaci; a jelikož nebylo k tanci hudby dobré, tančilo se a tančí k hudbě špatné. Celá ta ohromná spotřeba taneční hudby uhražovala a uhražuje se až na malé výminky z produkce až běda mizerné — ký div, že tam, kde není žádné nebezpečné konkurence, pokusí se v komposici každý, kdo jen na pět minut dovede udržeti se v taktu! Považíme-li, že jen u nás „skomponuje“ se rok co rok na sta tanečních kousků, z nichž většina není nic jiného nežli až k pláči nešikovné pitvoření se po Vídeňském mistru taneční hudby, považíme-li dále, že natiskne se jich na tisíce exemplářů, z nichž za týden prodá se více, nežli Beethovenových sonat za celý rok: tu můžeme si lehce vypočíst, z jakých slabikářů se širší obecenstvo učí hudbě.

Vedle politování hodné okolnosti, že hudba taneční vydána v šanc obmezenému dilettantismu, jest ještě jiné důležité příčiny, pro kterou přáli bychom si, aby tomuto zbloudilému dítku hudební umělny, k němuž se nyní ani vlastní matka nechce znáti, věnována byla větší pozornost. Nedá se nijak upříti, že taneční hudba jest nejrozšířenějším a u velké části lidu i nejoblíbenějším druhem hudby vůbec; svou lehkou a neučenou formou jest jednak nejpřístupnější, jinak svým účelem nejzamilovanější hudbou lidí, kteří nacházejí se v onom šťastném stadiu žití, v němž člověk zevnějším dojmům nejvíce se podává, v němž pro umění největší má smysl. Z toho vysvítá, že na hudební vkus těchto lidí, a tím i na průměrné hudební vzdělání lidstva vůbec má taneční hudba vliv co nejmocnější; jest to proto úkaz smutný, že tak důležitý druh hudby pravému umění se docela odcizuje, že dostal se do rukou lidem, kteří vložili do něho banálnost a triviálnost, umrtvující smysl pro vznešenější zájmy umění. Není to bezprávné, že právě onen druh hudby, který by pečlivým pěstováním v největších rozměrech jaksi vychovávati mohl lid pro ušlechtilé snahy umění hudebního, těmto zrovna na odpor se staví?

Ovšem že nepřestává se odsuzovati báječná myšlenková chudoba a bezedná nevědomost, která drží se v kroku s nesmírnou produktivností v taneční hudbě, ovšem že nepřestává se v kruzích uvědomělých naříkati na zbloudilý vkus lidu, který nachází zálibu na oněch hudebních nickách v pestré obálce, jimiž hudební trh jest zaplaven; avšak co mění to na věci samé? Ku symfoniím a sonatám, ku gigám, conrantám, sarabandám atd. nemůže se tančit, a jelikož se tančit bude a musí, nezpomůže tu stálé poukazování k formám, v nichž máme hudbu dobrou — taneční hudbu suit a partit mohou naši tanečníci potřebovat rovněž tak málo jako salonní polky a valčíky moderní literatury.

Na poměrech, společenským životem podmíněných, nedá se tedy ničeho změnit, proto však nemělo by se přes taneční hudbu přecházeti k dennímu pořádku; bylo by spíše z uvedených již příčin zapotřebí, aby se uvážilo, jak v daných mezích mohlo by se prospěti taneční hudbě a tím i hudbě vůbec.

Bylo by tu ovšem nutné, aby nejprvé skladatelé již osvědčení uchopili se iniciativy; vědomí, že tím důležité věci prokázali dobrých služeb, stálo by již za odložení předsudku, jaký dosud k ní chovají. Jsme přesvědčeni, že by v tom ohledu i skrovná snaha nesla nejlepší ovoce, že by několik dobrých, života schopných tanečních skladeb dostačilo jednak na hlavu poraziti celou armádu nevkusem vyhýčkaných hudebních hříchů nejslabšími „skladateli“ v jich nejslabších okamžicích na taneční hudbě spáchaných, jinak vzbuditi v mladých, nadějných silách interes pro onen druh hudby, v němž by s úspěchem mohli pokusiti se o komposici, místo aby pachtili se ve formách, jimž ještě nestačí. Snad by pak také tímto způsobem skladatelé začátečníci snaduěji se vyhojili z manie, která hned v prvních pracích žene je do symfonie a opery — aspoň by se přesvědčili, že nám i jim dobrá polka prospěje lépe nežli špatná symfonie. Jak výtečně ostatně jediný pokyn z pera na slovo vzatého skladatele může posloužiti celé generaci, toho důkaz jest nám cyklus Schubertových valčíků, jež právem považovati můžeme za základ rozkošné valčíkové hudby Straussovy. Ovšem že talent jako Straussův nevyskytne se každý den, ale tolik jest jisto, že by z oněch mladých skladatelů, kteří po příkladu mistrů se straní taneční hudby, mnohý mohl velmi záslužně působiti na odstranění nuzoty, v které důležité toto odvětví se nyní nalezá.

S reformou taneční hudby v e s t h e t i c k é m o h l e d u dala by se u n á s velmi prospěšným způsobem spojiti reforma směru hudebního. U nás by bylo věru hříchem, kdybychom v taneční hudbě přidržovali se Pařížských neb Vídeňských vzorů; když máme tak výtečnou s a l o n n í hudbu taneční v s l o h u n á r o d n í m, proč neměli bychom míti i vlastní hudbu k t a n c i v témž slohu? Tanec podléhá módě, a móda, která i nás sevřela ve svou všemocnou náruč, vypudila bohužel mnohý z krásných našich národních tanců z tanečních síní; avšak hudba těchto tanců v úzkém svazku s národní písní byla nám zachována a stala se svými typickými rhytmy a melodiemi bohatým zdrojem, z něhož Smetana a Dvořák čerpali pro národní českou hudbu. S a l o n n í hudba taneční uhájila svého místa v hudebním umění a stojí i u nás na výši doby, s ní musí se sblížiti v l a s t n í hudba k tanci, má-li se vymaniti z nízké poroby, do které dlouhým zanedbáním byla klesla. Rozumí se ostatně samo sebou, že by nikdy nesmělo sblížení toto jíti tak daleko, aby jím ohrožena byla nejpřednější podmínka dobré hudby k tanci, totiž aby dobře sloužila svému účeli, aby dobře mohlo se k ní tančit — ona musí nejen mluviti k srdci, ale i „jíti do nohou“. Této podmínce však dá se za každé okolnosti tak lehce vyhovět, že nemůže vzhledem k ní takřka ani naskytnouti se obtíží; rozhoduje tu v první řadě volba rhytmu a uspořádání basů, tedy činitele, jichž vhodné užití dobrému hudebníku již pouhý instinkt musí vnuknouti.

Takovým způsobem dalo by se za úplného šetření národního směru naší hudby pro každý z moderních tanců vytvořiti nekonečné množství originelních rhytmických i melodických tvarů, které by svou typickou zvláštností zajisté hravě přemohly ony stále se vracející triviální fráse, jimiž nynější taneční hudba jest přesycena. Naše veselá česká hudba chová pravý poklad typických tvarů, jenž by po právu měl přejíti v majetek moderní taneční hudby; a že by talentovaný skladatel s tímto pokladem v exkvisitně taneční hudbě mohl dokázati to, co naši mistři dokázali s ním na poli salonní taneční hudby, že by mohl totiž dopomoci jí k významu světovému, o tom nepochybujeme.

Poukážeme-li konečně ještě jednou k nejdůležitější konsekvenci, která by vyplývala z ušlechtění taneční hudby: že by dobrá hudba taneční v širších kruzích obecenstva vzbuzovala smysl pro pravé umění v té míře, jako nynější bezcenná jej ubíjí, že by pak dále zejmena pro naše obecenstvo národní směr v lehké a přístupné formě tance výtečnou byl průpravou pro porozumění směru tomuto ve formách umělých a složitějších, myslíme, že dostatečně odůvodnili jsme přání po reformování taneční hudby v obou zde vytknutých ohledech, které zajisté sdílí s námi každý, kdo ve světě této hudby jen poněkud se poohledl.

Na dvě antické masky tragœdie a komœdie.

Nač vyňali vás z lůna matky-země?
Jste bájí teď, jež zdaleka a temně
v sluch lidstva padne, a jak padla, zmizí.
Váš bol i smích je nyní světu cizí;
hlas vaší věštby svět víc nepochopí;
neb vymřely v něm velkosti vše stopy,
žár nadšení i plamenné sny krásy.
Jen šklebte ústa, potřásejte vlasy!
věk náš jde lhostejně a plaše kolem
jsa nehnut ani smíchem ani bolem.

A jaké světy kryjí vaše tahy!
V těch zuby svoje cení výsměch nahý
a v druhých bolest ztrnulá a děsná
spíc v těžké křeči trhá ústy ze sna,
v těch fatum, před nímž se i božství kloní,
v těch smích i fatum rolničkou jenž zvoní,
v těch Olymp celý a v těch země celá,
v těch ples a žert, v těch hrůza zkameněla!
Ó čas kdy člověk smích svůj a své žaly
jak vyslovil — hned Musy z nich se staly!

Teď zpustla země. Oblakové šedí
nám zahalili zářné slunce krásy,
na prahu světa zisk a nuda sedí
a poesie v pláči rvouc své vlasy
tvář odvrací. Vy nyní mluvte masky!
své tahy světu ukažte i vrásky,
svůj zcuchaný vlas, oči vyjevené!
Snad čas, jenž honem kvapným kol se žene,
se zastaví, snad člověk zase sáhne
v svá ňadra, jimiž bouře vášní táhne,
a nezardí se pro slzy svých lící
ni pro své duše výsměch jásající,
vše, co jej tísní, hněte, bodá v křeči,
jak před věky zas lidskou poví řečí!

Do tahů vašich jistě bleskem vryly
se veliké sny velkých dávných věků,
do tahů vašich nebes Musy skryly
své zářné tváře odlesk na útěku.

Kde Pygmalion, jenž by objal kámen,
svou duši vdech' mu, roznítil v něm plamen?
Ó já se chvěju! svět víc takých nemá
a vaše ústa na věky jsou němá!

Ty hrozná tváři, hledím na tě s žasem,
tvář Eumenidek, chvějíc zmijím vlasem,
tvář Oidipa, jenž měří propast bludu,
tvář Ajanta, když poznal blud svůj v studu,
tvář Promethea z tebe na mne zírá!
Nám chybí vše; i nadšení i víra
i vzdoru síla, jež vše pouta láme,
nás vlastní mdloba, pozlátko nás klame,
tvůj, masko, hrozný bol v nás odpor budí,
tvůj hněv nás drtí, pohled tvůj nás studí,
v tvých tazích plémě obrů hlavu týčí,
ti velcí tak — a my tak trpaslíci!

Ty Siléne! — I na tě hledím v pláči.
Hle, pěna vína posud vous ti smáčí,
jenž zcuchán v divou rozvlněn jest vřavu.
Snad před chvílí jsi k němu Nymfy hlavu
tisk rozkoší zpit, v sluch jí šepotaje
žert Priapův i Faunů luzné báje.
Ó Siléne! v tvých očí bleskné žáry
se ještě ztajil Olympu smích starý,
jenž v Homera pad píseň čaruplnou
a v Aristofanu šleh' žhavou vlnou,
střik do nebe a blázna čapku pestrou
vtisk na skráň pravdy, jež mu byla sestrou!
Ty rovněž snem jsi — darmo mluvíš ke mně!

Nač vyňali vás z luna matky země
vy staré masky bolesti a smíchu?
Nuž v světa shon a v jeho malou pýchu
a vášně starce a dětinské stesky,
a snahu, jež se za hříčkami shání,
vy obě metejte své zářné blesky,
ty bolesti své — a ty pohrdání!

Jaroslav Vrchlický.

Zaváté listy.

Od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

List VIII. — Milovaný strýčku! — Chtěla jsem přečísti všecky knihy, kterés mi poslal, než bych ti odepsala, a to trvalo déle, než jsem si pomyslila. Byla jsem s nimi celá šťastna. Pošli mi jich více, prosím tě. Nejraději čtla bych celý den a nestýská se mi více. Nemohu se nyní více upamatovati, co jsem ti naposled psala.

Tys psal mi o tom, jak jsi mne přinesl do Horoles, pak čím jsi chtěl býti a co dělati, a jak to všecko se zmařilo. Čtla jsem to mnohokrát a umím to nyní nazpamět. Chtěla bych více o tom slyšeti, chtěla bych míti od tebe místo listů celé knihy. Ty bych čtla nejraději ze všech. S kuchyňkou hraju si málokdy. Pořád jen bych čtla. Nyní přeju si, abych byla hochem. Ó že jsem děvčetem! Jaká to hloupost! Kdybych byla hochem, učila bych se co bych mohla a za pět let byla bych statná dosti, že bych mohla s tebou cestovati přes moře hodně, hodně daleko někam mezi divochy. Byla bych neunavna, zachránila bych tě v nebezpečí, vytáhla bych tě z moře, vyrvala bych tě tygrům, dala bych ti poslední kapku vody a sama bych žízní zahynula. Ale nebyla bych nadobro mrtva. Vzkřísila bych se zas, protože bychom snad nenadále našli studánku.

Jak škoda, jak škoda, že nejsem hochem. Ale, tu mne něco napadá. Co tomu říkáš, vždyť bych se mohla převléci za hocha a cestovati s tebou? Ó neodepři mi toho! Mám sílu a jsem neohrožena. Nebojím se po tmě jak ostatní děvčata v ústavě.

Považ si, že onehdy zde strašilo. To bylo nějakého poplachu! Slyšeli jsme v chodbě za svou ložnicí šramot a kroky. Já samojediná vyšla jsem ven a hle, nebylo tam nic. Pak zase šramotilo, já běžím znova ven a přede mnou utíkala myš.

Tak vidíš, že se nebojím. Přeju si skoro, aby opravdu nějaké strašidlo se zjevilo. Dokázala bych, že ani toho se nebojím.

Nyní zde již svítí slunce. Kdybych jen věděla, že se s tebou vydám na ty cesty, pak bych to snesla, že nevidím, jak svítí slunce v Horolesích.

Smím přijeti do Horoles na velkonoce? Přijedeš pro mne? Až tam budu, nevím, jak se zas navrátím sem. Přece bych byla raději již velká!

Tvoje až do smrti věrná

Alina.

V březnu, nevím kolikátého.

List IX. — Drahá Alino! — S tvým listem zároveň dostal jsem list od madame. Píše mi o tobě samou chválu, děláš velké pokroky ve všem a stěžuje si jen, že jsi prý skoro až příliš tichá. Kdyby se mi nebylo dostalo této zprávy, byl bych myslil dle tvého listu, že jsi splašené hříbátko. Jaký to nápad chtít převléci se za hocha a se mnou cestovati! Doufám, že na to zas zapomeneš jako na ledacos jiného. Že mnoho a ráda čteš, mne těší. Musíš však rozuměti knihám a ne chtít dětinsky napodobiti činy a povahy lidí, o kterých se vypravuje v poměrech zcela jiných, než ve kterých čtenářka se pohybuje.

Jeť vždycky nebezpečno něco a někoho napodobiti, proto že má býti každý svůj a tak jaký jest, nejlépe působí. Jenom ve všem dobrém beřme si příklad. Nelíbilo se mi, když jsi se mi podepsala: Tvá až do smrti věrná. Neb tomu ty ještě nerozumíš, jak velká a vzácná to jest věc, zvláště béřeme-li ji v plném smyslu slova.

Na velkonoce tě nezvu domů, dítě drahé, sama pravíš, že nevíš, kterak bysi se rozloučila potom s Horolesy. Pošlu ti Nánu na několik dní, a aby se ti nestýskalo v ústavě, z něhož tvoje spolužačky snad odjedou na velkonoce, buď s Nánou v mém domě ve Valdštýnské ulici. Tam si bude Nána s tebou hrát a všecko prohlédnete. Nána dá pokoje vyprášit a vyvětrat, pak bude s tebou chodit po kostelích a na procházku. Doufám, že se budeš dobře bavit. Líbá tě z celého srdce tvůj strýc

V Horolesích 30. března. Urban.

List X. (Bez data). — Již jsem zas celý týden v ústavě a nemohu na nic jiného mysliti než na ten týden ve Valdštýnské ulici.

V úterý večer po svátcích rozloučili jsme se, můj drahý strýčku, a já zůstala sama v ústavě, kam jsi mne odvedl. Slíbila jsem ti rukou dáním, že nebudu plakat a neplakala jsem, zadržovala jsem dech, tiskla jsem ruku na prsa a to dobře pomohlo. Něco mi sice teklo po lících, ale za to jsem nemohla. To snad nebyly slze, jen taková voda z očí. A také to hned přešlo, utřela jsem to rychle.

Ve středu ráno, když jsem se probudila, vidím, že již nejsem ve Valdštýnské ulici.

„Dnes týden bylo líp,“ pomyslila jsem si. „Dnes týden nevěděla jsem sice ještě, jak mne můj strýček překvapí, dnes týden byla jsem ještě trochu smutna pro ten poslední přísný strýčkův list, a že mne nechtěl domů dovolit, ale přece měla jsem nač se těšiti.

Neměly jsme již žádnou školu a já jsem se dívala z okna na vrabce, jak na protějších střechách poskakovali. Ani jsem si na Naninku ještě nevzpomněla a tu klepá někdo na dvéře. Dále! Nána to byla ve svých širokých, krátkých sukních a s bílým čepečkem. Brrr, dnes je zase středa a žádná Nána nepřijde. Vstala jsem časně ráno, abych ti psala, strýčku, a nyní mne volají k snídaní. —

Píšu dále na kvap před obědem po škole. Ta Nána je hodná, strýčku. Ta měla radost, když mne objímala. Byla jsem tak ráda, když jsem měla hlavu na jejím kabátku z květovaného merina. Myslím pořád na to, jaké to bylo . . . A teď mne zas k obědu volají. —

Což pak ten list nedopíšu? Vždyť je již dlouhý a hned jsem u konce s papírem. Já vezmu druhý arch, neb umínila jsem si, že ti vypíšu vše, co jsem dělala po tento týden. Byl čtvrtek a já jsem zpomněla, že před týdnem již jsem se vyspala ve Valdštýnské ulici. Nebyla jsem v té ulici jak živa a když jsem tam s Nánou přišla, zadržela jsem dech. Tak slavné to tam bylo.

Přišli jsme ve středu do domu, a já jsem hned měla ten dům ráda, jako kdyby měl duši. —

Byl zelený čtvrtek a my jsme šly s Nánou do kostela. Když jsme se vracely, skákala jsem radostí, jak jsem se těšila do toho domu. Tam chodila jsem s Nánou po pokojích a pomohla jsem jí pracovat. Večer mi povídala pohádky. Seděla vedle mé postele. Ta Nána je velmi hodná. V pátek byli jsme na Petříně, v sobotu na vzkříšení. Zvony zvonily, v zahradách bylo zeleno. Přišly jsme po vzkříšení k večeři domů. Lampa stála na stole a někdo zdvihl se z pohovky, přišel mi naproti, tys to byl, strýčku.

Styděla jsem se tě. Neviděla jsem tě tak dlouho, myslila jsem, že se na mne hněváš. Proč jsi tak tichá, Alinko, ptal jsi se mne tolikrát. Ale druhý den už jsem nebyla tichá, viď že ne?

To jsme se spolu nachodili. Znám teď celou Prahu.

Myslím, že má také duši jako náš dům. Víš, jak jsme házeli spolu míčem a obroučky v zahradě?

Nad námi stál hrad. Stmívalo se a on se ztrácel, až ho vidět nebylo. V zahradě voněly fijalky. Nemohu zapomenout těch kvetoucích broskví. Již je večer, skoro nevidím více na psaní a jsem také hotova. Nevím nic více, jen pořád to jedno, co bylo před týdnem . . .

Ani jsem neviděla včera večer na podpis. Podepíšu se teď ráno a zapečetím psaní. V noci zdálo se mi o domě ve Valdštýnské ulici. Viděla jsem také ve snu svou maminku a tak jsem měla hlavu na jejím rameně, jako na Nánině květovaném kabátku.

Tvoje Alina.

List XI. — Ty citupIné, drahé dítě! — Myslila jsi v skutku, že bych byl s to na tebe se hněvati a to pro dětinství nějaké? Jak je mi to nyní líto! A což byl můj minulý list v skutku tak přísný? Tys byla zarmoucena nad ním?

Ale nyní jsi přece veselá? Jsi přesvědčena, že se nemohu hněvat? Byli jsme spolu šťastni o Velkonocích, není-li pravda? Tobě zdálo se o matince, ale nežalovalas jí na mne, není-li pravda? Není-li pravda, že může tvoje maminka klidně se těšiti s tvým otcem u věčné blaženosti bez starosti o tebe. Není-li pravda, že se necítíš býti sirotkem na této zemi? Vždyť bych tě, Alino, nemohl více milovat, kdybych byl otcem tvým. Vidíš, jsem také dětinský jako ty, a přeju si chvílemi také, abys již byla velká. Avšak kárám se z toho ihned. Jaký to nesmysl. Což nebyli jsme a nejsme šťastni? Brzo uvidíme se zas. Budeme si spolu hráti. Proč mělo by se to vše hned zase změnit? Tys dobré, milé dítě. Ó zůstaň taková. A budu-li tě zas někdy kárat, věř mi, že sebe kárávám ještě více.

Horolesy tě pozdravují. Včeličky posílají ti medu nasbíraného z květin, které jsi v loni trhávala, a jež letos znova kvetouce po tobě touží, jako tvůj strýc

V Horolesích 5. května 1820. Urban.

List XII. — Můj dobrý strýčku! — Já a na tebe žalovati matince! Co bych jí žalovala? Leda to, že se mi zde pořád stýská, že tě tedy neposlouchám, jak bych měla. Žalovala bych jen na sebe.

Je to přec divné, že se všecko stane v životě jinak než předvídáme, jaks mi psal. To mi není vhod. Chtěla bych znáti budoucnost. Myslím si ji tak krásnou u tebe v Horolesích. Proč nemohlo by to býti takové? Budeme-li oba chtíti, bude to a musí to býti. Nu, a budeš-li chtíti potom daleko cestovati, nuže cestuj tři roky, deset roků. Já budu čekati na tebe v Horolesích. Budu tam pilná zatím a budu tvůj statek spravovati. Budu přísti, plésti a šít. Povedu tvé účty. Nyní počítám ve škole opravdu s chutí.

Tvůj zámek přestavím, zahradu ti rozšířím a přes Otavu pod zahradou vystavím ti kamenný most, aby jej ledy nestrhly, jako v loni tu špatnou lávku. To bude nějaké práce. Učím se nyní ráda kresliti. Budu toho také potřebovati.

Na piano budu hrávati večer a naučím se dobře, až se navrátíš, abych ti mohla zahráti.

Když si to všecko tak myslím, hned se mi nestýská, všecko mne těší, představuji si, jakoby to již bylo, dávám v duchu dělníkům rozkazy, jdu se dívat na jejich práce, pak běžím do kuchyně, do zahrady, dělám to a jiné, zatím co sedím u svého vyšívání.

Ale když mi napadne: „Ne, ne, to takové nebude, strýček praví, že nic se nestává jak předvídáme, tu je mi to líto. A přes to všecko zas a zas si to tak myslím.

Jednou jsi mi řekl, drahý strýčku, bylo to ještě doma: „Což, Alino, kdybych ti umřel!“ Víš ještě, jak jsem plakala? Tys tehdáž nechtěl, abych ti tak mnoho zvykala. Nechtěla jsem se tě spustiti, všude jsi mne musil voditi a nositi s sebou.

Teď mi zas někdy napadá, žes mi to řekl. V noci zdálo se mi o tom. Ležel jsi ve hrobě a na tobě bylo plno květin, plakala jsem tak, že jsem byla celá nemocná, když jsem se probudila. Má poduška byla mokrá. Ve snu volala jsem: „Chci k tobě do hrobečku, chci umříti s tebou.“ A věru to chtěla bych, strýčku. Teď řekni mi, co se tedy může státi, abych nebyla po celý život v Horolesích? Co může býti jiného? Pověz, pověz! Můžeš si něco jiného vymysliti než: Za živa v Horolesích, anebo kdekoli s tebou, ve smrti zase s tebou a sice ve hrobě. Prosím tě, potvrď mi to.

V Praze v květnu. Tvá poslušná Alina.

List XIII. — Moje Alino. — Zdraví, jasnou mysl, spokojené srdce a kolem tebe vždy dobré lidi, přeju ti ke dni tvého narození. Ty třešně a meruňky z naší zahrady ať mi pomáhají gratulovati k dokončení desátého roku tvého mladého žití, za něhož nikoho jsi nezarmoutila a mne neskonale potěšovala. Bůh ti žehnej, dítě srdce mého.

Teprv dnes odpovídám na tvůj milý list. Doufám, že jsi mezi tím obdržela třešně a koláče, jež jsem ti ledakdys posílával.

Je to dobrý zvyk, moje velká neti, bráváme-li list před časem obdržený opět do ruky, a čteme-li ho znova před zodpovídáním. Kdybych toho nečinil, nevěděl bych nyní, cos mi psala minule.

Ty má dušinko! Nuže tak budiž! Potvrzuji ti tedy co chceš. Ano, budeme spolu, budeš-li tomu c h t í t i, bude-li to o p r a v d u š t ě s t í m tvým. Vypřádej tedy svoje zlaté krásné sny a na mou smrt nemysli. Nejsem dost málo churav a radost z tebe mne učiní zajisté stoletým. Nyní chystej se na prázdniny domů. Ku konci příštího měsíce přijedu si pro tebe sám.

Tvůj přítel Urban.

V Horolesích 22. června 1820.

List XIV. — Milé dítě! — Dost nerad jel jsem sám bez tebe na ty křtiny k panu nadlesnímu. Tys nechtěla jíti s sebou, a já jsem nemohl odepříti kmotrovství tomu hezkému chlapečkovi, který se tu narodil uprostřed lesů.

Tvůj pobyt v Praze učinil tě nesmělejší, než jsi dříve bývala. Jindy bývalas ráda, vzal-li jsem tě všude s sebou a držíc se mé ruky anebo pláště byla bysi se mnou vešla třeba do podzemí. Nyní ostýcháš se lidí. Nechtěl jsem tě nutiti, abysi se mnou jela, a nyní jsem tu nepokojný. Jsemť nucen pozdržeti se tu déle, nežli jsem myslil. Jsou honby. Nemám se nač vymluviti, abych tu nezůstal. Tys již tak velká. Co řekli by, kdybych se přiznal, že k vůli tobě domů spěchám?

Buď tedy doma veselá, drahoušku, a nezasteskni si. Piš mi několik řádek po tom poslu, abych věděl, jak se máš.

Buď mi zdráva!

Tvůj strýc Urban.

Ve Hrušovicích 12. září.

List XV. — Můj milý strýčku! — Posílám ti tvůj plášť, aby ti nebylo zima. Dnes je zde nějak chladno. Paní správcová zatopila. To je tu hezky, když hoří v krbu. Ta velká správcovic světnice je celá bílá a po bílých stěnách skáčou rudé pruhy. Psi vyhřívají se u ohně a kocour usadil se na polici nad nimi. Tam je mu také teplo.

Teď jsem ti došla pro tvůj plášť do zámku. Tam je v pokojích zima a vítr hvízdá v krbech. Bez tebe je tu všecko jiné. Mám se dobře. Předu s paní správcovou a s Nánou a pak trochu čtu. Jsem ráda, že jsem v Horolesích.

Buď hodně vesel a dej za mne pusinku tomu hezkému chlapečkovi. Bude se jmenovati Urban po tobě? Je mi také trochu líto, že jsem nejela s tebou, ale když se mnoho stydím. Jen počkej, až budu velká, pak budu hodnější. Ale teď nevím, co mám mluvit. Kdyby byli všickni lidé jako ty, věděla bych to dobře, ale oni nejsou.

Až přijedeš a já tě uvidím ve tvém plášti, budu skákati do stropu. Ale což bude mi to platno, když budu zas musit do Prahy? Co si tam počnu?

Tak s bohem, milý strýčku. Přijeď brzo ke

své Alině.

V Horolesích v září.

List XVI. — Ano, milý strýčku, všecko nahlížím, co jen chceš. Ještě mám nějak vlhko v očích od tvých domluv, když jsi se loučil včera se mnou. Tys žádal, abych ti psala dnes, zda všecko nahlížím a já to činím.

Ano, ty myslíš dobře se mnou, ano, ty rozumíš lépe než já, co je mi prospěšno, ano, milý strýčku, ano.

Jsem opravdu raději zde ve Valdštýnské ulici ve tvém domě s Nánou a s svou novou vychovatelkou, slečnou Netty, než jsem byla v ústavě. Začnu se učiti již dnes a nebudu ti letos psáti takových nesmyslů jako v loni. Budu jen o tom psáti, čemu se učím. Vynasnažím se, abych byla hodna.

Tvá Alina.

V Praze 2. října 1820.

List XVII. — Moje dobrá Alino! — Nemysli si, že mi byly lehké ty domluvy, po kterých ti zůstala tvá očka vlhká až do příštího dne. Udělal bych ti nejraději všecko k vůli a stojí mne přemahání, že to nesmí býti. Neb mám velké povinnosti k tobě a zodpovědnost za tebe.

Jen co budeš větší, porozumíš bohdá tomu všemu. Důvěřuj mi tedy.

Správcovic i pan učitel vyčítají mi, že tě rozmazluji, že budeš někdy svéhlavá, že budeš chtíti, aby byl celý svět k tobě tak shovívavý, jako tvůj strýček, a to mne leká. Jsou to lidé zkušenější nežli já a ti mi praví, že bych měl býti k tobě přísnějším. Jsem prý slabý k tobě. Ty zas myslíš, že jsem tuze přísný. Nuže, jednám dle nejlepšího svědomí.

Píšu také slečně Netty a prosím ji, aby ti koupila čepičku růžovou s bílou kožešinou a takový svrchní šat. Budeš v tom vypadati jako růžička ve sněhu. Jablka a hrušky z našeho sadu nesou ti mé pozdravení.

Vždy celý tvůj Urban.

V Horolesích 10. října 1820.

List XVIII. — Odpusť mi, dobrotivý strýčku, že k vůli mně jsi kárán od správců a od pana učitele za to, že nejsi dost přísný ke mně, a nedělej si z toho nic. Budu hodna jim všem na vzdor. Pak uvidí všickni, kdo měl pravdu, zda ty, či oni.

Což o to, oni jsou přísní dost. Na pana učitele nemohla jsem se nikdy podívat, aby mi srdce netlouklo, a když ty vesnické děti bije, hned bych na něj vzala také hůl. Paní správcová, ta zas bývala na mne jako cukr, byl-li jsi při tom, a nebýval-li jsi . . . nepovím na ni. Nebudu na ni žalovat, ale ať tebe neopravuje. Pan správce také není tuze hodný na tvé poddané, však ty to víš a nebneš se raději z Horoles. Prosím tě, nechoď na cesty, dokud mne u tebe nebude. Těm ubohým robotníkům vedlo by se!

Správcovic Bruno ani neví, že má rodiče a je jejich jediným synem. O prázdninách řekl mi, že se netěší nikdy domů, jen na tebe, milý strýčku, se těšívá, ty ho aspoň pochválíš, že tak dobře studuje. —

(Později). Musila jsem přervati svoje psaní, měla jsem hodinu náboženství, ale mezi tím, co jsem se dovídala o pánu Ježíši víc a více pořád na tebe jsem myslila. Můj bože, co zkusil Kristus pán, a to proto, že měl slitování s každým. Také mu jiní vytýkali, že je dobrý, že nemá odpouštěti.

Tu pomyslila jsem si, zdali také někoho vychovával jako ty mne, zdali svou láskou a milosrdenstvím tedy pokazil své schovance.

Ba možná, že pokazil Petra, jenž ho zapřel, a Jidáše, jenž ho zradil; ale za to vydařil se mu sv. Jan Evangelista . . .

Tak vidíš, milý strýčku, že dostávám slovu a že ti píšu o tom, čemu se učím. Chci býti tvým Janem Evangelistou.

Tvá Alina.

V Praze v listopadu 1820.

Douška. Tisíc díků za čepici, kožíšek i rukávník. A ty chodíš pořád v tom velkém plášti? (Pokračování.)

Z nejmladší české lyriky.

Prvního května.

Zatklé u tvých dveří
moje máje v šeři
na vsi nejkrásněji
fábory se skvějí.

V bílou kůru vryté
zdoby srdcovité
zlatou mízou dělí
motýly a včely.

Svítá. V pláně polí
oráč jede s voly,
z jejich korun směsi
snítku utrhne si.

Se sklopeným zrakem
kol se mihlo ptákem
děvče o sirobě,
v duši vzdychlo sobě.

Skrytý v loubí stromů
čekám... z hloubi domu
jen tvá píseň tichá
tušením již dýchá.

Stezku k tvému prahu
višně v dlouhém tahu
v květný povlak skryly,
růžový a bílý.

Pro tvůj obraz smavý
slunce pablesk hravý
kolem celé chaty
utkal rámec zlatý.

Skrytý v oblak spola
slyš! skřivánek volá
v také, také výši,
až se duše ztiší.

V tom co nejjemněji
tichou touhu její
hudci kolem v taji
chytli do šalmají . . .

F. Ulrich.

Krajina.

Podzimní večer. — Kráčím v šeru jeho.
Mým krokem splašen z pole písčitého
se havranů roj zvedá
a šumě perutěmi
na topol s křikem sedá
a žluté listí sráží dolů k zemi.
Křik jejich ruší kraje poklid němý.
Vše pusto. Kolem černají se pole,
jež mlha obestřela,
tu a tam křoví, lípa osamělá
do šera zvedá svoje větve holé.
V dálku zříti tmavé stíny boru
a za ním vrchů nezřetelné rysy,
jež pnou se ku obzoru
a s oblaky se mísí.
Hle, stranou, tam, kde táhne pláň se širá
prorvána sotva cesty pruhem bílým,
se kmitá záře krajem zasmušilým
a chví se, ve tmě zmírá,
a znova opět plane.
Snad v chatrči tam zpola rozsypané
u krbu chudobného
umdlena prací žena odpočívá,
v žár hasnoucí se dívá
a čeká muže svého. —
Toť náš je kraj. A chcete stafáž k němu?
Hle, stín tam lidský, jenž se cestou plíží!
To dělník spěchá ku domovu svému
a za ním druhý, třetí.
Jich plece, zdá se, těžký osud tíží.
Jdou se sklopenou hlavou,
snad přemýšlejí o hladu svých dětí.
Jich postavy se z mlhy vynořují,
kol mihnou se a mizí v dálku tmavou,
však nové vystupují.
Jim nad hlavami dravci poletují.
Snad čekají, že klesne
z těch bídných někdo hlady zmořen k zemi
a chystají už svoje spáry děsné
a šumí perutěmi.

K. Lenský.

Zima na přívozu.

Hle, vody zmrzly unaveny během,
zjev malé říčky zmizel pode sněhem
a mlha s lesem v jeden oblak splývá,
a čirá závěj, kam se oko dívá.
Na kůru vrb, jež nízké břehy stíní,
hedvábné řásně zavěsilo jíní
a přes kmeny a šíje nahrbené
šat zimy bílý sněžné vlny klene,
v jichž příboji se kalný obzor topí.

Vše zaváto a vůkol ani stopy,
ni skrovné známky po životě lidí.
Tvé oko jenom vlastní sledy vidí
a staré rýhy od kol těžkých vozů,
jež z lesa ven se táhnou ku přívozu,
kde v úkrytu pod břehu sráznou mezí
dva čluny dlouhé v hladkém ledu vězí.
Mha padá s nebe jako bílá hříva,
je večer pozdní, nad řekou se stmívá.

Na obou březích smutné ticho vládne
a spícím krajem nezní zvuky žádné,
a na křoví ni snítka nepohne se — —
Skrz temný úvoz, jenž se ztrácí v lese,
večerním šerem jako hvězda skrytá
lesk rudý z okna nuzné chýže kmitá
a zlatí starou, zasněženou vrbu:
tam přívozník vzňal oheň na svém krbu
a šedou hlavu schýliv k teplé stěně,
dny truchlé zimy tráví spokojeně.

Viz, krbu zář jak žárem v okno bleskla,
pruh zlatý světla na sníh padl se skla
a jako slunko v třpytném křídle mouchy,
svit jeho zahrál šerem o rampouchy,
jež pod krovem své perly rozsypaly.
Tma víc a více rysy chýže halí,
a bílý sníh, jenž v jedno slil se s nima,
jen za vikýřem černý komín dýmá
kotouče chmury modře prosvitavé,
jichž vzdušné křídlo v mlhách noci plave.
A vnitř té chaty, dumy pode křídly
přívozník sám, a starý macek bydlí . . .

Nic z blaženého klidu nevyruší
tu poctivou a bezstarostnou duši,
když v šeru jizby světlo rozžato má
a vetchá bedra zhřívá večer doma.
Nechť v lese sníh se chumelí a bouří,
— on v útulku svém klidně dýmku kouří
a v snivý rozmar mládí cele odín
naslouchá taktu cvakajících hodin. —
Kdy divý vichr láme sosny venku,
on v sladké dumě sedá při okénku,
na jehož skle svit krbu hvězdy kreslí.
A když mu ruce mdlobou ve klín sklesly,
zavrou se zvolna i ty dobré oči —
a v duši kmeta anděl spánku vkročí.

Tak dlouhý večer za večerem mijí
a každý chová v sobě poesii!
V té chýži není nikdy smutná chvíle,
když starý macek, skříživ tlapky bílé,
v klín přívozníka vloží velkou hlavu
a nahlas jemu přede pro zábavu.

Alois Škampa.

Stezka v sluji.

Spí vůně jalovců a ztichli ptáci,
kde drobná stezka do sluje se ztrácí.
Kol soumrak šerý, utajený zpola
pněm žlutých vrb a nad ním skála holá,
kde vlna žití nikdy neusedne.
Snad mihne chvatem pablesk slunce ve dne,
leč jako úkradem a znikne v spěchu.
Zde ještěrka jen zablýskne se v mechu
a pavouk tiše spřádá svoje sítě.
Já zabloudil tam dnes, a jako dítě
vzpomínek tkám si kadeřavou přízi.

Na úsměv jara mrtvé ticho mizí,
červenky píseň zajásala v plesu
nad stíny jilmů. Nad poupaty vřesů,
nad sluji mušek zlatý rej se točí.
Zřím plápol hvězd a blankyt smavých očí
a naslouchám, zdaž mezi skalinami
ten spěšný zase krok se ozve známý,
a štěstí sen mi rozpučí zas jiný.

Jen kámen s výše padl do hlubiny!

F. V. Kvapil.

Šafránové šaty.

Napsal *Jan Lier.*

Na břehu rybníčka, v němž soustřeďují se dešťová voda a žáby, stojí smutně ku předu nakloněná tyčka, nesoucí na svém vrcholi tabulku s nápisem: „Kraj takový, okres jinaký, město Bučice.“ O několik set kroků dále v sousedství zabedněné a zamřížené kapličky, v níž jest zavřen jakýsi svatý, opětně trčí zoufale na zad klesající kolík s tabulkou a nápisem jak svrchu.

Prostor mezi těmito tyčkami jest skutečně vyplněn skupinou chalup, které dle svědectví uvedených nápisů sluší říkati město a Bučice.

Byl večer a tudíž na „rynku“ počestné ticho, rušené pouze občasným zavytím farních psů a pádnými kroky, které z dolejší ulice zaznívaly.

Přicházel to pan Kalous; lidé nazývají ho servusem, on sám sebe ouřadem. Jaká to osobnost! Vedle něho jsou v Bučicích již jen dvě autority, bůh a purkmistr, ti však nenosí uniformu a věru kdybych nebyl novelistou, přál bych sobě býti bučickým drábem. Kdo má celou obecní správu v malíčku? On. Kdo cvičí laskavě nové purkmistry v úřadování a mluví o starých s patra? On. Kdo vypaluje hmoždíře o posvícení? On. Kdo jest štítem honoraciorů a postrachem proletářů? Inu pan Kalous. A když v neděli po hrubé mši postaví se v plném lesku a s bubnem u opasku uprostřed náměstí a spustí před úctyplným davem nízkých tvorů vesnických: „Rrrbum, — rrbumbum — z nařízení slavného purkmistrovského úřadu vědomost se dává, že —,“ tu v pravdě žádný mandarin o dvou žlutých knoflíkách se mu nevyrovná.

Však se pan Kalous také cítí. Pozdravuje, chodí, odsekává po vojensku a nosí vypnutá prsa, která během času ovšem pod opaskem se octnula.

Zmíněného večera nesl pan Kalous něco dlouhého na rameně; nebyla to bučická oriflama, nýbrž starý žebřík, jehož pan Kalous při rozžehání městských luceren používá. Činí tak vždy s důstojnou okázalostí a nemálo si na svých lucernách zakládá; jest jich pět, nemůže býti ani více ani méně, neboť Bučice mají pouze jednu radnici, jednu faru, jednu první hospodu a dvě ulice.

Pan Kalous byl právě se čtyřmi lucernami hotov, postavil žebřík u páté na rohu hořejší ulice, šňupnul si a kýchnul až po celém náměstí se rozléhalo; on si to mohl dovoliti, jeť jako honoraciorem a s uspokojením naslouchal ozvěně, která mu odpovídala. Zvolna vylezl pak vzhůru a zlobil se na sirky, které sloužení obecnému dobru se vzpíraly. Konečně chytila jedna, v lucerně objevil se plamínek, jejž pan servus znalecky šrouboval nahoru a dolů a současně ozvalo se v hořejší ulici zvonění rolniček.

„Hm, — aby to byl pan poštmistr z Veltrub, ne, to bude správce pořičský — ba to jest někdo z myslivny dolanské,“ hádal pan Kalous bystře do ulice pohlížeje.

Nemýlil se, — jak by také mohl? Vždyť na půl míle kol kašny bučické jest všechno až do koz a trakařů samé kmotrovství a strýčkovství.

Na umrzlém sněhu pod lucernou zarazily předpotopní saně; pán v nich sedící pozdravil se smíchem servusa.

„Aj, toť vzácné setkání. Dobrý večer, pane Kalouse!“ vskřikl z velice zdravých plic.

„Hle, hle, pan Macák! Vítáme pěkně,“ děkoval úřad s výšin žebříka. „Nu kam pak?“

„Do Lipníka k zábavě a chci se stavit u vás pro tanečnici.“

„Ohó!“ spustil radostným překvapením dráb, skroutil mžikem jeden knír dolů, druhý nahoru a slétl téměř se žebříka.

Podali si ruce. Pan Macák byl také krásná duše, která druhdy sloužila hraběti Chlumskému za všelicos a nyní adjunktujíc čekala v myslivně dolanské na blízké úmrtí a zaručené dědictví starého lesníka. Pan Macák míval vždy sáhové péro za kloboukem, dýmku v ústech a ruce v kapsách, nosil vysoké boty, měříval při rekrutýrce osm palců přes míru a rozbil pěstí nejtvrdší ořech jako by nic. Byl tedy ovšem švarný junák a bučickým slečnám vítaný společník.

A nyní si tento lev podával s „úřadem“ ruce, jel si pro jeho dceru, ba zavěsil i úslužně lampářský žebřík na košatinu a vnutil pana Kalouse na sedadlo do saní, jež za chvilku stanuly před radnicí.

Paní Kalousová upustila udivením na polo oloupaný brambor, když dveře se rozlétly a jimi vešel krásný ten host v úředním průvodu. Přejevši rychle cípem zástěry obličej a dlaní stůl podávala poctivou svou pravici příchozímu.

*

„Nevím ani, jak bych vás uvítala, pane adjunkte, oči mně přecházejí když vás vidím. Vypadáte jako ženich," pravila. Arci. Vždyť měl pan Macák na roztažených prstech navlečené prací rukavice, — kdy pak se to v Bučicích udá!

„Kde jest Klára?" tázal se Kalous pýchou prsa pod opaskem nad obyčej vypínaje.

„V komoře. Strojí se," odvětila družka slavného úřadu.

„Sedněte si u nás," vybízel servus adjunkta vyndavaje sváteční židli, pečlivě v koutě za kamny pro hosty uschovanou.

Host poklonil se na všechny strany, usedl a Kalous vešel do komory.

Klárka byla již hotova; zahalena v jakýsi peignoir upravovala si ještě vlasy a vplétala do nich květiny. Činila tak se zvláštní koketností majíc k ní dobrou příčinu v podobě vyšňořeného mladíka, kterýž jí dvorně svíci před zrcadlem držel.

Pan Kalous zahlédnul v zrcadle růžemi kvetoucí tváře a zářící oči své dcery, spatřil i blažený úsměv na rtech mladíkových a zamračil se.

„Jak dlouho se budeš ještě strojiti?" bručel. „Pan Macák přijel pro tebe, jdi ho uvítat!"

Z rukou Klárčiných rozsypala se prška květin na podlahu. Sehnula se po nich a když opět vztýčila hlavu, byly její líce bledé.

„Tatínku!" vydechla ze stísněných prsou dívka, pohodila květinami na stůl, sepjala ruce a pohlédla s trpkým steskem v očích na otce. „Nenuťte mne. Jsem již zadána s panem Peškou — —"

„Zadána!?" supěl Kalous. „Hezký to žertík, škoda, že mu nerozumím. Já nebudu více trpěti tvoje milkování za mými zády, dceruško! Moje trpělivost jest u konce. O tě pečovati, tebe provdati jest mojí starostí. Já tě zadávám — panu Macákovi. On jest tvým milovníkem a ode dneška tvým ženichem před každým, před celou obcí."

Klárka chtěla se vrhnouti otci na prsa, ale on škubnul sebou zlostně a ucouvnul.

„Ani slova odmluvy! Ty poslechneš a kdybych tě měl donutiti. Jdi! Umej si nahoře oči a přijď ihned zase dolů," vyrazil ze sebe Kalous určitě.

Klárka zakryla si tvář rukama a zmizela tiše jako ptáče k smrti ustrašené.

Byla hezká ba v pravdě nejhezčí dívka v Bučicích. Útlou postavou a ušlechtilými tvary lišila se rozhodně od statných svých družek, neměla mezi nimi rovné co do bohatosti a lesku kaštanových vlasů a krásy velkých modrých očí, předstihovala je všechny bělostí a něžností pleti. Průsvitná bělost ta byla poněkud chorobná. Klárka šívala od patnácti let po domech; pan Kalous mohl si za to více přihnouti, paní Kalousová na husím stehénku pochutnati. Chřadla při tom a zůstala konečně doma. „Což ta vaše Klárka?" tázali se po čase lidé. „Nic po ní není, jest nedomřivá a nebude asi dlouho," odpovídali vzorní rodičové. „Necháte si ji doma?" „Inu necháme. K nijaké práci není, ale aby nezahálela, koupili jsme jí stroj, — považte, jaká výloha pro ni, — ať šije pro lidi; mimo to snad bude průmyslovou učitelkou při naší škole — —" A nyní vskutku mořila se Klárka za dne dětmi a v noci bílým šitím na stroji. Trpělivost k bezcitným lidem jest vyzývavou. Mstí se.

Ani na sebe ničeho neměla. Před čtyřmi roky byla družičkou o svatbě farářovy neti a dostala k této veliké události šaty. Byly z crèpe lisse a po mnohých slavnostech, několika plesích a častějším prádle stále ještě „nové", jak paní Kalousová tvrdila. Po minulém plesu byla však již Klárka nucena do nebe volající novost těchto šatů čímsi na žluto obarviti a zděsila se jich, když dílo bylo dokonáno.

Bylo to téže doby, kdy Bučicemi a sousední, předměstským poměrem k městu se honosící vsí Lipníkem počala hýbati důležitá otázka taneční zábavy lipnické.

Otázka ta nedala ani Peškovi ani jeho milence Kláře velikého lámání hlavy, rozřešili ji velmi snadně: Peška vyprosil si od milenky některý ten taneček, ona mu slíbila ještě několik přídavkem, o ty ostatní se rozdělili a pak se zabývali již pouze těšením jako děti. Ovšem skrytě, aby nevěděl pan Kalous, jemuž byl beztoho Peška ze všelikých, jeho otcovskou autoritu zkracujících milostných úkladů podezřelý.

Klárka prožila celý očekávaný ples již napřed stokráte od vteřiny ku vteřině, pokaždé jinak, ale vždy vábněji, měla pohotově již celou fraseologii vybraných průpovídek, které sobě, Peškovi a všem možným známým i neznámým účastníkům plesu do úst vkládala, viděla se již s milencem před otcem konečně překonaným a jim žehnajícím — a to vše v ožlutěných šatech?! „Ne. Zemříti studem bych musela," řekla si Klárka, přepočítala své krejcary, které přece někdy před zraky svých dobrotivých rodičů ukryti dovedla, nakoupila pod pečetí nejsvětějšího tajemství u Samuela Saxla drahocenných věcí a pozdě v noci, když každý ničeho zlého netuše klidně spal, oddávala se tajnému rozkošnictví, jež laskavé čtenářky pod jmenem „šití plesových toilett" znají.

Výsledek byl nad očekávání skvělý. Peška zůstal státi oslněn u dveří spatřiv před sebou v růžových obláčcích stříbrem jako hvězdičkami protkaného tarlatánu se vznášejícího andílka, smavého, radostí zářícího. Kde byla skromná, bledá Klárka?

Bílá ručka vjela mu do kučer a vřelé rtíky vtiskly mu něžný polibek — ach přece tu byla Klárka.

„Nemravo, ty se mi ani neobdivuješ?" kárala čtveračivě, jako by němý úžas milencův již byla nepozorovala a neodměnila. Dívčí způsob!

„Jsi dnes příliš krásna," vzdechl si Peška.

„Dnes?"

„Vždycky jako moje malá Klárka, dnes jako veliká princeska. Jsem na tebe hrdý a přece žárliv. Řekni mi, že se chceš líbiti pouze mně!"

„Dětino," konejšila sobectvím milence blažená dívka. „Neznáš naši úmluvu? Chci se líbiti každému, aby mne tobě záviděli, a chci se líbiti jen tobě, tak aby každý dnes o mé lásce zvěděl. — Zanech mi nyní těch malicherností, máme ještě mnoho důležitého před sebou, — úpravu vlasů — jaké květiny do nich, — poraď mi —"

Radil a pomáhal. Zahalil Klárku do velikého šátku, aby nijaká pohroma knížecí háv její nestihla, nechal se plísniti, svítil jí — ó jaká to rozkoš!

Pak přišel pan Kalous a připravil svou dceru na čest, kterou ji pan Macák obmyslí — — —

Klárka dovrávorala nahoru do rodinné šatny.

Prsa dmula se jí k rozskočení, oči její však byly suché. Jeť jistá míra utrpení, v které se mění žhavá bolest v chladnou letargii a tvrdý vzdor, jenž slzí nemá.

Rozžehla svíci, usedla, složila ruce do klína a bloudila vytřeštěným zrakem po světnici ničeho nevidouc; oko její padlo na protější zrcadlo, sledovalo rys za rysem její vlastní a přece cizí zjev a utkvělo posléze na třpytících se vlnkách roucha tam v zrcadle lepou neznámou postavu objímajícího.

Klárka se poznala; její tvář přelétl záchvěv zoufalého úsměvu jako šlehnutí blesku zachmuřenou oblohu, oči její se rozšířily, nabyly určitého výrazu a rty její se pevně jako na vždy sevřely.

„Klárko!“ volal z dola v nejsladší nuanci medvědí hlas páně Macákův. „Jdu již, — jen co se pro tebe ustrojím,“ vydechla dívka mrazivě skrze zuby, vzchopila se, shodila se sebe všechny ozdoby a pevnou rukou ze skříně cosi pomačkaného žlutého vyňavši oblékala se s takovým chvatem, až švy praskaly, a s takovou nedbalostí, že na sebe již ani nepohlédla. —

„Podívejme se, pan Peška!“ vítal s patra servus mladíka teprve po odchodu Klárky úředně jej spatřiv. „Myslím, že jste chtěl Klárku do Lipníka doprovodit?“

„Ovšem, — spoléhal jsem na vaše slovo —“

„I není již třeba holenku abyste se namáhal, pan Macák nás doveze. Vůbec byste si mne velice zavděčil, kdybyste sobě více na moji dceru nemyslil. Mám vás silně rád, jste přesvědčen o mém přátelství, a co na mně jest, — od obce vždycky vám budeme příznivi,“ zaříkal se důstojně pan Kalous upřímně mladíkovi ruce mačkaje a dílem na strop, dílem pod postel se dívaje. „Ale s Klárou mám jinou špekulaci. Jest hodné děvče, naučila se něčemu a vypíchá také nějakou tu ťatku, — však toho potřebuji, stojí mne den co den perný groš. Přál bych vám ji, — nechť se vdá, nechci býti jejímu štěstí v cestě, ale božínku, vy byste si jen uvázal břemeno na krk. Jste hezký, učený panáček, o to nic, musíte ale mysliti na budoucnost. Dnes jste u nás prozatímným podučitelem, kam pak s tím chcete? Jsou zlé časy a když se má Klárka vdáti, nechť je dobře zaopatřena. Tuhle pan Macák — řekněme si to upřímně, beze hněvu — to jest pro ni jiný člověk!“

„Nenadál jsem se věru, pane Kalouse, takového odbytí. Já chci a k vůli Klárce musím dojíti k svému cíli. Nekvapíme a vaše dcera na mne ráda počká. Jest mi nakloněna —“ pravil nesměle třesoucím se hlasem mladík. Chcete jinak mluviti s bučickým honoraciorem? On má chalupu, které se přezdívá dům, a vy? Snad trošku toho slabikářového vzdělání, hezkost a mládí jako nějaký podučitel, proletář — —

„Láry fáry! Sejde s očí, sejde s mysli. Nechoďte za Klárkou a uvidíte, jak pěkně na vás zapomene,“ ušklíbl se dráb. „Pan Macák je do ní také zamilován.“

„Směšno! Od kterého času?“ tázal se mladík nutě se k úsměvu.

„Prosím! Což neviděl jste o minulých velkonocích, jak se hoši s děvčaty na podsíni pomlázkami bavili, a jak měl při tom pan adjunkt na moji dceru namířeno? Nepamatujete se již, kterak jí poslal na její svátek kytici? Nebyl jste při tom, když nabídl jsem jemu o Martině rohlíky a on se tázal: „Od ní?“ A když jsem přisvědčil jak chutě do rohlíků kousal? On nestavěl až posud svou lásku na odiv jako vy, avšak dnes, dnes — — nu uvidíte!“ Pan servus lousknul prsty a zkřivil ústa potěšením.

Učazené hodiny na stěně daly se do vrčení; chtěly bíti a ukazovaly šest hodin.

„Dobrou noc, pane Peško, — snad se ještě uvidíme, — ale moje dcera má již tanečníka, — nezapomeňte! Bavte se dobře, spěchám, s bohem!“ nutkal pan Kalous dveře z komory na dvorek otvíraje.

Pro jistotu byl neobyčejně zdvořilý; doprovodil Pešku až ku vrátkům, zavřel je pečlivě za ním a s tklivou spokojeností vzorného otce si hvízdaje vrátil se do světnice, kdež Klárka již snášela dvoření se páně Macákovo.

„Kde jste meškal, tatínku?“ oddechl si adjunkt, naplněný oprávněnou obavou, aby mu esprit v zábavě s Klárkou úplně nedošel. „Pojedeme, — což?“

„Pojedeme, pojedeme! Klárko, jsi připravena? Vezmi si veliký šátek na hlavu a na ramena. Ženo, podej mi parádní šavli, čáko s chocholem a nový plášť. Rychle! Nesmíme si pana Macáka rozhněvati. Kdyby snad někdo přišel a ptal se po úřadu, odkaž ho na zítřek, nechť přijde ráno. Za mřížemi není nikdo, můžeš jíti spokojeně spat. My nepřijedeme tak brzo, — co říkáte, pane Macáku, hahaha!“

Pan adjunkt, aby Klárka neviděla, mrknul na přisvědčenou; to již něco vydalo, neboť on mrkal celou hlavou.

„Tak! Již jsem hotov. Ženo, podívej se na mne, sedí mi řemen dobře? Co? Stáhni mi kabát, aby na zádech nebyl pro ostudu. Rozumíš přec tomu, jak to myslím dle předpisu,“ hovořil blažený otec šťastné Klárky.

„Udělá ta holka štěstí,“ libovala si paní Kalousová naslouchajíc rolničkám uháňějících saní, jež adjunkt řídil s bravurou tak láskyplnou, že šlo věru o život. Náhodou nestalo se žádnému ničeho, pouze vlasy Klárčiny byly větrem rozmeteny a šaty její chomáčky tajícího sněhu posypány, když pan Macák před zápražím lipnické hospody se rozkřiknul: „Hý — pr, prrr!“

Shromáždění již hosté, měšťané i vesničané bez rozdílu vítali nové příchozí, kteří v pravo v levo musili si připíjeti, rukama potřásati, Klárka i hubičky s bučickými slečnami a lipnickými holkami vyměňovati.

Jen jeden přítomný je neuvítal, ba skrýval se spíše za ostatními a s úžasem hleděl na Klárku; její oči ho přece nalezly a pozdravily jej s úsměvem — —

Trvalo to hezkou chvíli, než dojednali se vhodného místa, na němž by pan Kalous lesk své ctihodné tváře, svých knoflíků a řemenů v pravém světle mohl ukazovati,

Musil se nutiti do veselí, dcera jej zarmucovala. Cestou zdálo se mu, že si utírá slzy, nyní viděl, že jest nad míru bledá, pozoroval, že prsa se jí vlní dušenými povzdechy a rty její se chví.

Na protějším konci sálu povstalo mezi děvčaty šuškání, krčení nosů a upozorňování lokty. Lipnický takt je hranatějšího druhu a bučický se mu úplně vyrovná.

„Ta jest nadělaná a kropenatá. Ach to jest krása. Hihihi!“ smála se jedna.

„Vždyť má své staré bálové šaty. Obarvila si je hlinkou a ta pouští,“ tvrdila druhá.

„I to jest šafrán. Chuděra pan Macák! Bude míti co kartáčovati, jestli se Klárka o něj otře,“ litovala třetí.

„Husička. — Patří jí to,“ ušklíbla se Roza Hurkovic, které Klárka již tím ubližovala, že se odvážila vůbec býti.

„Slečno Hurkovic nechte si říci, že Klárka není ani hloupější ani zlomyslnější než vy,“ ozval se kdosi za děvčaty podrážděným způsobem.

„Aj hle pan podučitel, pan Peška se zastává Kláry. Co tomu řekne pan Macák? Hihihi!“ posmívala se děvčata.

„A co tomu řeknu já, když se pan podučitel odváží Rozu Hurkovic kárati,“ mumlal hrozivě Vojtěch Fantů.

„Nechte býti,“ krotila vznikající bouři děvčata, jimž vydatně přispěly na pomoc vábné zvuky počínajícího valčíku.

Pan Macák šel s Klárkou do kola; byl již tu a tam spozoroval úsměšek, který mohl platiti jemu neb Klárce. Jemu? Nemožno. A Klárce? Podíval se jí do očí a neviděl pranic veselého. Rozmrzen tančil zuřivě, dupal ze všech nejsrdečněji, porazil nejvíce párů a na kůži spocen přivedl po tanci schvácenou a jedva dýchající Kláru k otci. Neohlédnuv se na ni šel jako podrážděný lev sálem na obhlídku po svých či Klárčiných nepřátelích, kteří si úsměšků dovolili. Potkal Rozu Hurkovic.

„S vámi bych nechtěla tančiti,“ pravila.

„Proč?“

„Mračíte se a vaše rukavice pouštějí barvu.“

„Rukavice?“ divil se pan Macák a s ustrnutím pohlížel na své dlaně jako žlutou barvou natřené; kruh dívek a mladíků kolem něho smál se tak upřímně, až krev mu do hlavy vstupovala. Vrátil se ku Klárce.

Stál před ní Vojtěch Fantů a zdvihaje sklenici zlověstně se na dívku usmíval.

„Na vaše i pana Macáka zdraví!“ zvolal. „Ach, promiňte, nerad bych vašim šatům ublížil,“ dodal náhle a skloniv hlavu prohlížel si Klárčiny šaty, pokryté mozaikou ohyzdných skvrn, způsobených sněhem, jenž barvu šafránovou smyl, a rukama, které ji setřely a rozmazaly.

A s Vojtěchem Fantů hleděli na tu spoustu Klárka, otec, pan Macák, deset, dvacet tváří, zářících rozkoší nevázané škodolibosti. A Pešky nebylo právě nikdež!

Klárka se povržlivě usmála, veliké oči její utkvěly na vnucovaném ženichu plným tázavým pohledem a on — se hluboce uražen odvrátil.

Přívalem hnal se ku Klárce všechen dav, třeštící divokým veselím a ječící vřavou posměchu, neodolatelně, nemilosrdně jak bouře, jež i hrdou palmu zdrtí — —

Klárka vztýčila hlavu, pozřela plaše kolem sebe a stud jí zbarvil líce, síly ji opouštěly. Otec ji chopil křečovitě za ruku a šel s ní ven.

„Kláro! Ty mne učiníš nešťastným!“ bučel skrze zuby na chodbě pan Kalous. „Bůh tě za to netrestej, ty bysi ale zasluhovala za tu hanbu, kterou na mne i na sebe uvaluješ —“

Hostinská běžela za nimi.

„Kmotřinko Janských, zavděčte si mne! Máte snad po dceři nějaké lepší šaty, zapůjčte je Kláře,“ obrátil se dráb k hostinské.

„I mám. Jsou sice jen kartounové, ale nemusí se za ně ani bučická slečna styděti.“

„Vyhráno! Ty se převlečeš Kláro, hned. A pak přijdeš nahoru, nedej na sobě ničeho znáti a to ti povídám, — měj se k panu Macákovi!“

Pečlivý otec vrátil se do sálu, omlouval nehodu své dcery vůbec a před kýženým ženichem zvláště, lichotil jemu, nechal si líbiti od něho nezvyklých replik a neunavným doprošováním se milosti páně Macákovy dosáhl konečně toho, že šlechetný ten mladík Klárce odpustil.

Pan Kalous vykonal těžký kus práce za dceru, tato však nepřicházela, aby sklidila ovoce otcovského namahání.

Na místě ní dostavil se podučitel Peška, bledý, rozcuchaný, rozháraný.

„Kde máte dceru?“ tázal se pana Kalouse.

„Převléká se,“ broukl úřad, jemuž ale přestávalo býti volno.

„Ó nepřevléká! Zmizela. Prohledal jsem již celý dům, jsem polo šílený a nikde, nikde Klárky není. Ještě jednou, — musím, musím,“ zasténal trhaným hlasem bláhový ten človíček, jenž nepochybně neznal přede tváří celého světa krásnějšího andílka nad Kláru v šafránových a pokálených šatech.

A skutečně nalezl stopu malé nožky ve sněhu a závějích, běžel po ní seč dech mu stačil a k smrti uštván klesl konečně na stupních kapličky před Bučicemi, kdež i se svou milenkou se shledal.

Bučický pan „doktor“ Jiřík nedoslýchá pravidelně z večera a v noci; někdy bývá úplně hluchý. Tentokráte však musel slyšeti, neboť hřmot způsobený tlučením na vrata doktorova a trháním zvonce v jeho průjezdu vyděsil okolo osmé hodiny celé městečko.

„Eh! Pan Peška, — což hoří? A jak to vypadáte?“ zíval rozmrzelý „doktor“ otvíraje.

„Pojďte ke Kalousům. Klárka chrlí krev!“

„Nu chrlí,“ řekl pan Jiřík za chvíli u lože Klárčina a podíval se přes brejle na plačící matku a slzícího podučitele. „Jest zle, konec,“ dodal.

Nemýlil se. Klárka přestala býti svým úmrtím na obtíž důstojnému „úřadu“ bučickému a na pohoršení a závisť družkám, které ji nyní všechny mají velice rády a podnes žertovnou historku o šafránových šatech se smíchem si vypravují.

Přectihodná rasa, — ti lidé!

FEUILLETON.

Sonetty.

(Giuseppe Giusti.)

*

Tvé jmeno jestli k slavným počítá se,
co velkých výhod z toho máš, můj druhu!
Však nejsladší je, od hlupáků kruhu
žes hledán, chválen, mučen v každém čase.

Hle, líné, ospalé a šťastné prase,
zvěř bez starosti všelikého druhu,
vše klidně dělá co jen jde jí k duhu
i k oddechu má času, když se pase.

Jen genius, jenž za sebou vše schváti,
jest osel obecenstva nevinného,
jež na něm jezdí, nic mu nedá žráti.

Tu třeba v zoufalství pod tíži jeho
hřbet ohybat, jak se mu zachce hnáti,
neb kopat podle zvyku tvorstva všeho.

(1849.)

Jak šťastným jsi, kdo svojí drahou v žití
se nejvíc ušlapané cesty chytíš,
a v každém sedle spokojen se cítíš,
a vhod je ti, ať výš neb dole býti.

Dnes ruku v ruce s tebou Jesuiti,
a zítra u dvora se ráno třpytíš,
a večer v klubu — zítra pak se řítíš
jak dřív touž cestou, v kolej starou jíti.

Nech takto věčně se jen kolísati
těm, kdož sní o Plutarchu, vzorech dědů,
snad choulostivý žaludek jich zvrátí:

Nech bláznů tlachy a jdi dále k předu,
neb kdo chce chytrým se a moudrým zváti,
ten říká tomu: „S časem stejně jedu!"

Pět a třicet let.

Můj Grossi, co mi pět a třicet let,
již každý žert jen z daleka mi kývá,
a jestli zrnko bláznovství kdes zbývá,
vlas šedý tu a tam je zmírní hned.

V krok pomalý se konejší můj let,
půl v prose a půl v poesii splývá;
tu slušná veselost, tam práce snivá,
půl vlastní krb a půl mne láká svět.

Tak zvolna níž a níž tou drahou žití,
až přijde smrt a pomůže mi v ráz
tu směšnou komedii zakončiti.

A blaze mi, když celý žití kvas,
mi kámen na hrob dá, na němž lze zříti:
„On nezměnil svůj prapor v žádný čas!"

Přel. *J. Vrchlický.*

— „Nalžovský". Román od Sofie Podlipské. V zápětí téměř za „Příbuznými" přichází nám vstříc nové, obšírné dílo veleplodné naši romanciérky. Jest to druhý již společenský román většího stylu, jejž nalezáme v Ottově Salonní bibliotéce. — Havlasovy „Tiché vody", dílo při všech svých značných ekonomických nedostatcích samým geniem spisovatelovým u vysoké míře pozoruhodné, a paní Sofie Podlipské „Nalžovský", kde vše to, co u Havlasy namnoze bylo pohřešováno: umělecká úměrnost, celková soulad a pilné propracování jednotlivostí, tvoří právě jednu z nejsvětlejších stránek zajímavého tohoto literarního zjevu. „Nalžovský" jest románem společenským v pravém smyslu slova, jsa odleskem života, vlastně plachých oněch zjevů, které se na široširé hladině jeho obrážejí, skládajíce se rozmarnou svou formou v přepodivná, oko pozorovatele poutající romantická skupeni. Děj „Nalžovského" postupuje klidným tokem ku předu, zde i tam ustane na chvíli v odměřeném proudu, tu pak zrcadlí se v něm staffáže okolní v podobě zdařilého líčení kraje i povah. Okolí toto upoutalo spisovatelku mnohdy tak mocně, že prodlela mimoděk při něm déle snad, než by si čtenář dychtivý rozsáhlého postupu děje přál, avšak jsou to hluboká psychologická pozorování a úvahy, které se tu duchaplně a jasně rozvinují. Veškery povahy jednajících osob provázeny jsou tímto líčením duševního boje, jež na půdě romantické vzájemně podstupují, takže dílo samo působí převládajícím dojmem psychologického románu; zde spočívá také podstatný rozdíl pera Sofie Podlipské od známé formy románového líčení, kteráž v poslední době téměř všude stala se běžnou a oblíbenou — líčení črtového. V Nalžovském jsou všechny povahy prohloubeny a propracovány i tam, kde jsou snad méně sympathickými (nadutý Domin, zevně uhlazený, uvnitř surový Berka). Rozhodnou mravní převahu jeví charaktery ženské, kteréž jsou zcela bezúhonné, vedle pravdy a skutečného života s nutným ovšem přídechem ideálním kresleny. Hlavní hrdina „Nalžovský" zdá se nám býti poněkud stísněn jakousi bezděčnou neodhodlanosti a trpností, jeť vůbec celý zjev jeho měkký a snivý — zvláštní to ráz povahy, jež zdá se že naň sálá z vábného dívčího okolí. To vše nemá však býti řečeno na újmu románu, kterýž i svým půvabným, a i při své jednoduchosti od samého již počátku poutavým dějem, zvláště ale ryzostí a čistotou myšlenek v něm uložených náleží k nejlepším pracím paní Sofie Podlipské a k nejvzácnějším našim románům vůbec. Konversace románu je ušlechtilá, řeč vytříbená a lahodné krásná. *Otakar Mokrý.*

— Román paní Sofie Podlipské „Anežka Přemyslovna", o jehož dokončení jsme nedávno podali zprávu, vyjde v letošním ročníku „Libuše" ve dvou dílech.

— O zakládaní měst v Čechách v třináctém století. Sepsal Fr. Zoubek. Vydala Beseda učitelská. R. 1878. 8° str. 67. — Cokoliv tu od badatelů českých o zakládaní měst a kolonisování vlašských a německých osadníků v Čechách na jevo vynešeno bylo, buď vydáním pramenů aneb samostatným spracováním, to vše snesl s velikým důvtipem a pilností známý historik Fr. Zoubek v přehlednou monografii o zakládaní měst v Čechách ve třináctém století. Práce jeho jest pilná, jasná a s velikou jazykovou správností sepsaná; jsme přesvědčeni, že každému, kdo o původu měst českých, ‚jakožto ohnisek vzdělanosti naší", poučiti se chce, spisek Zoubkův svou přehledností a bodrým líčením velmi prospěje. *—k.*

— Karoliny Světlé výborný „Vesnický román" vychází v překladu polském od Bron. Grabowského ve varšavských „Klosách". Týž román tiskne se současně v překladu srbském v bělehradském „Istoku".

— V těchto dnech zemřela v Polsce u vysokém stáří hraběnka Ankwicz-Soltyková, po druhé provdaná Kuczkowská. Vynikala rozsáhlým vzděláním, spanilomyslností a neobyčejnou živostí, kterouž se jmenovitě v kruzích spisovatelských stala nadmíru oblibenou. Ne vlastní činností literární, ale bezprostředním stykem s nejpřednějšími polskými básníky zůstavila po sobě v dějinách polského písemnictví velmi pěknou

památku. Překrásně vylíčil jmenovitě Odyniec povahu její ve svých „Listech". Již v Římě seznámila se se slavným pěvcem Mickiewiczem, jenž jí později připsal překlad „Wezwanie do Neapolu" a zvěčnil její spanilomyslnost v onom tklivém výjevu „Dziadův", kde dvě dívky se modlí za večera o štěstí „neznámých a vzdálených". Když paní Ankwiczová později cestovala po Vlaších, Švýcarsku a Francii, seznámila se též se Sigmundem Krasińským, který vysoce cenil půvab její rozmluvy, bystrost ducha a lnul k ní velikou úctou. — V pozůstalosti hraběnky nalezá se mnoho vzácných korrespondencí nejen polských, ale i jiných evropských velikánů. Život zesnulé byl pln půvabů v mládí, pln souladu v stáří pokročilejším, končil ale nejedním utrpením. *E. J.*

— Z nové poesie vlašské: Emilio Praga. Hodlajíce v některém z nejblíže příštích čísel „Lumíra" předvésti obecenstvu větší ukázkou básnickou z Em. Pragy, jednoho z hlavních zástupců nové vlašské poesie, podáváme dnes stručný náčrtek jeho osudů i jeho činnosti. Jako Theophil Gautier byl Praga dříve malířem než básníkem. Jeho zvláštní smysl pro přírodu vedl jej ku krajinářství a zvlášť jeden jeho obraz „Chatrč u Dunkirchu" potkal se s hlubokým účastenstvím v kruzích znalců. Z krajinky té dýchal hluboký smutek, divák cítil tíži vzduchu a zoufalost pustého břehu, na němž se zvedala pustá chatrč. Brzy nestačilo krajinářství Pragovi; jednalo se mu vysloviti hnutí duše, podívati se do očí odvěkým záhadám člověka a společnosti, odhodil štětec a stal se básníkem. Kniha „Tavolozza" vyšla r. 1862. Malíř převládá ve sbírce té daleko; kresby z moře, plné jemného koloritu, jemu jen vlastního a erotika hned tklivá, hned zoufalá jsou obsahem jejím. Ze všech básní dvě dokonalostí formy klassickou zvlášť vynikají: „Professor řečtiny" a „Starouškové na slunci". Povzbuzen vlídným přijetím, jakého se dostalo jeho knize, kteréž slavný Camerini věnoval podrobný rozbor, vydal Praga r. 1864 druhou sbírku „Penombre". Dva roky, které uplynuly od vydání první sbírky, byly epochou pro vnitřní rozvoj básníka. Z této knihy již mluvil život se všemi bouřemi. Starý boj mezi spleenem a ideálem naplňuje celou knihu. To dodává sbírce ráz jednolité koncepce a umělecké práce. Celek rozdělen jest na „Poledne, Večery a Půlnoci". V prvním oddílu převládá jas a teplý kolorit, touha pokoje a hlubokého poklidu, vše tu souzvuk a záře. Vzpomínky mladosti jsou tiché a milé. V oddílu „Večery" začíná se vše kaliti, jako chmurnými stíny, nemoc našeho století, nuda, blíží se, vášeň začíná rozpoutávat své blesky. Hluboké problémy hlásí se o své rozluštění. Vzpomínky z mládí zaznívají notou bolestnou. Mezi „Večery a Půlnocemi" jsou básně dvě, oda na Viktora Huga a filosofická báseň „Domus-Mundus". První jest snad to nejlepší co do formy, jež Praga napsal. „Domus-Mundus" trpí místy nejasností, ač idea jeho jest hodna největšího básníka. „Půlnoci" jsou jedna bouř a jeden vír. Dojem básní těch jest většinou trapný. Nemoc století zasáhla u Pragy jako u pravého umělce příliš hluboko a sensitivní povaha jeho nepřemohla bouře tak, aby z nich se vykrystalisovati mohla zářivá perla umělecká. Pro tento oddíl odsuzována pak často celá kniha nespravedlivě a příkře. A přec prodělal tyto boje každý a kletba umělce jest jen ta, že to dovede vysloviti. Pět let prchlo, než vydal Praga třetí knihu svou „Fiabe e leggende". V Pragovi bylo něco ze starých trubadurů. Fantasie a vzpomínky historické a mythické tvoří hlavní ráz této knihy, jež měla objímati celé národy a věky, z které zbyla ale jen první část, obsahující 4 básně. Menší nové básně lyrické chtěl vydati autor s názvem „Trasparenze", ale smrt jej zasáhla příliš záhy a teprve vloni po dvou letech vydány tyto verše a zahajují skvostné vydání veškerých spisů Pragových. „Trasparenze" jsou básně mužného věku, plné zralosti ducha a rázná odpověď těm, kdož tvrdí, že Praga v posledních letech svého života psal jen verše hnusné, povstalé inspirací z absinthu. Mimo verše napsal Praga společně s Arrigem Boito komedii „Le madre galanti", pak samostatně „Il capolavoro d' Orlando", kteréž obě se nepotkaly na jevišti s úspěchem. Dále scenu „Fantasma" a drama „Altri Tempi", první, dílo ryze umělecké, hrána se slušným výsledkem, druhý kus posud nebyl provozován. Prosou psal několik novel posud neuveřejněných. Jediná otištěná, plna vroucí poesie, jest „Memorie del Presbitero". Praga jest básník ryze moderní. S Leopardim, Foscolem, Montim neb Manzonim nemá ničeho společného. Vliv básníků francouzských jest u něho rozhodný, ač nijak nezastírá vlastní jeho ostře vyhraněnou individualnost. Hugo, Musset, Baudelaire byli jeho miláčkové, ale nikdy neklesl k jich slepému napodobení. On vždy čerpal z duše a z života svého a v tom byl při moderním směru zase tak národní (kterouž shodu zvlášť u nás jistí lidé pochopiti nemohou nebo nechtějí), že některé jeho básně dýší vůní starých poesií Cina da Pistoja a Quida Cavalcanti. Praga jest umělec moderní, jest totiž vždy subjektivní, vždy u něho jeví se kultus formy, co s myšlenkou stejnorodého činitele v umění, jest umělec, který přetrvá časy, poněvadž jeho já, kterým se ozývá i nejmenší báseň jeho, má za podklad vždy celé lidstvo. Jest pravý lyrik, jemuž ozve se každá struna, pěje o všem, co zří kol sebe a v duši. Hned ctitel formy jako Banville a Gautier, hned filosofující skeptik jako Hugo, letí k výši, zmítá a potácí se na zemi, popisuje orgii vedle svatyně a hnilobu hned po úsměvu dítěte. Zhrdá retorickými obraty a klassickými formami a otevírá vždy obzory nové. Co vykonal za 35 let krátkého života svého, klade jej k těm, již spějíce k velikému cíli náhle klesají, ale již cele ozářeni velikým vítězstvím. *J. V.*

* * *

— O nově objevených antických skulpturách v Olympii, kde jak známo u vykopávání zvláště v posledním čase rázně pokračováno, píše londýnské „Athenaeum": „Sloupy Prytanea budí zase pozornost, jelikož, ačkoliv hlavice jeví sloh věku Phidiova, jsou osamí jeden od druhého tak vzdáleny, jako v žádné antické stavbě dorické, t. j. 6 a dvě třetiny průměru. Mezi Prytaneem a západní zdí Altia nalezena překrásná mosaiková dlažba a poblíže severní strany Periboly kolossální ženská hlava. Mimo jednu půvabnou síň na východ od chrámu Zevsova objevena na jihu od téhož jiná překrásná síň, přiléhající k staré Byzantinské tvrzi; jest asi osm metrů dlouhá, má dvě lodě a náleží k době římské; zevnější řada sloupů byla dorická, vnitřní korintická. Jako na bojišti leží tu vedle sebe hlavice a dříky. Jest možno, že máme před sebou síň Agnaptovu, o které zmiňuje se Pausanias. Zbořením Byzantinské západní zdi přišlo se na zříceniny jedné jonické a čtyř dorických staveb. Na těchto zachováno obarvení velmi dobře. Poznávají se tu také sochy zápasníků bojujících, klečících a ležících. Jeden z nich se štítem a zraněn v boku umíraje ještě dotírá na nepřítele. Jiná mužská hlava bez přilbice má vlasy, rty a obočí zbarvené červeně, maso není obarveno; pozadí jest blankytné. Celá skupení mohou se sestavit. Provedení jest překrásné, sloh Aeginetů. Tři skulptury představují tři rozličná období starého dorického umění na Peloponesu. Okřídlená vousatá postava mužská provedená v bronzu nalezena též; jest slohu assyrského. Krásná velká hlava Zevsova z terracotty blíží se attickým dílům nejlepší doby. Obarvená tvář tohoto Zevsa má jasný krásný výraz, na čelo splývají kadeře, vzadu se vlasy pojí v jediný pramen. Dále našel se Silenus s koňskými kopyty s nymfou z terracotty, u níž zvláště draperie jest skvělá. K tomu řadí se draperie Hippodamie, pravá ruka Deidamie bránící od sebe hlavu Eurytionovu a vousatá hlava Eurystheova. Popsati menší bronzy, tripody, nádoby, zbraně, podoby zvířat, hlavy nohů atd. jest nemožné. V listopadu m. r. vykopáno 500 bronzů, 400 emailovaných skulptur terracottových a 300 mincí. Nápisy mluví o umělcích dosud neznámých — o Daedalu, synu Patroklovu, Athanadoru a Asopodoru.

Knihy „Lumíru" zaslané:

„Květy". Listy pro zábavu a poučení s časovými rozhledy. Redaktoři: Svatopluk Čech. Dr. Servác Heller. Tiskem dra Edv. Grégra.

OBSAH: Bratři a sestra. Od Fr. Heritesa — O hudbě taneční. Masopustní studie od Em. Chvály. — Na dvě antické masky tragœdie a komœdie. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Zaváté listy. Od Sofie Podlipské. (Pokračování.) — Z nejmladší české lyriky: Prvniho května. F. Ulrich. Krajina. K. Lenský. Zima na přívozu. Alois Škampa. Stezka v sluji. F. V. Kvapil. — Šafránové šaty. Napsal Jan Lier. — Feuilleton: Sonetty. (Giuseppe Giusti). Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 20. února 1879. ČÍSLO 5.

Dva mučeníci.

Od *Adolfa Heyduka.*

Pan Martin Fruvein sedí v bílé věži,
květ stáří těžký na hlavě mu leží
a v dlaně vysmahlé jest nakloněna tvář;
žal zaryl se mu v srdce přehluboko
a neplakanou slzou zrudlé oko
pozírá na žaltář.

Jest chor a sláb ten holub sesivělý
a na těle i duši stýrán celý
od bičů pacholských a jezuitských slov;
proud slzí stajených mu v prsou reje,
před novým trápením se duše chvěje,
ač neleká ho rov.

Žil v světě dost, kryt štěstí zlatohlavem,
výš o hlavu se nesl lidstva davem,
teď stářím stížený by smířen umřel rád;
leč novým bolestem se ňadro vzpírá,
již napřed kleště popravců je svírá,
jak Melandrův chce řád.

Vždyť nelze žít ten život rychlotoký,
v hloub spáleny jsou oba jeho boky,
a vzdorná někdy hruď teď přeťata je v šíř;
leč přece ještě spoután do okovu,
by novou mukou ustrašen byl znovu
než vzejde na pranýř.

Soud vynešen: Buď Fruvein čtvrcen v těle,
buď sťata hlava víry rušitele
za zrádných činů roj a smělých řečí svod;
buď na justici přibit jazyk s rukou,
prost zboží buď a zahyň hladu mukou
pikhardský jeho rod.

To hrozný soud — strach rve jej víc a více —
vždyť bitím biřiců mu zrudla kštice
a chlapstva týráním zle utrýzněn jest trup.
„Zde nésti mám," tak prokurátor sténá,
„těch šerých vlků muka vymyšlená,
jimž národ padnul v lup?" — —

Tři bije zvon, čas útrap rychle běží,
na starcův vlas strach nové vločky sněží,
jak odnož při bouři se vetchý třese dřík;
slyš — s vrchu Petřína tři zvučí rány
a venku řinčí stráže partysány —
pan Fruvein zděšen vzkřik.

V sloup oči obrácené zpět se kotí,
v tom závor žalářový zarachotí
a v kobu kráčí muž as spůl sta vzdorných let;
outrpně starce zlekaného zvedá
a volní pouta, vedle něho sedá
a sdílně chví se ret:

— Znám bolest tvou a tvoje utrpení,
chtěl pomoct bych, však vím že rady není,
kde ústy nepřátel jest soud již vysloven;
věř — rád bych sám nes za tebe ta muka,
než aby konala je moje ruka
v zejtřejší smíru den.

Jsem v světě sám, prost přítele a dětí,
má památka jest lidstvu na prokletí
a žití moje vše jest hrubý požitek;
ó, kéž bych zapomněl tu duše bídu
a jako ty pro svatá práva lidu
za rána k špalku klek'.

Dnes, bubnů vír když k vraždění se vzruší,
dnes teprv bůh dal světlo mojí duši,
že zbavena svých práv a zabita je zem;
však kdo můž' požehnati moji hlavu,
když sta jsem sprovodil jich na popravu —
jsem kata pacholkem . . . .

Jen nelekej se kmete, hlavo sivá,
vždyť částka noci ještě tobě zbývá,
ten čas, jenž tobě dán, jest vítán mi a svat;
já nepřišel tak jak mi přikázáno,
pro muka přichystat tě v blízké ráno,
než přijde mistr kat

Ať koná sám — nechť trest mne za to stihne,
nechť nad mou hlavou sekera se mihne,
chci sluhou tobě být, než přijde hrozný čas;
já nechci poutat zmořené tvé oudy,
já proklínám ty jesuitské soudy
a rudý ďáblův kvas!

Ó nechvěj se — má páž tě jarma sprostí —
tam pohleď ven, jak mír se nebem hostí
a v dálce ze spánku svou hlavou kývá les;
jak v sadě slavík svoje zkazky básní
a v prostřed nebe hvězdami se jasní
ta dráha do nebes.

Tu věčný bůh dnes velebností šíří,
vždyť půjdou jí dnes čeští bohatýři,
pro cnosti odplatu jim také Pane tys!
však k západu to znamení tam bludné,
jež divně zmábá se a temně rudne,
toť metla vrahům — viz!

Pojď pane jen a v jemném raním vání
umírni palčivosti chorých skrání,
já okno otevru — zde vystoupni jen výš!
Tam rozprchne se všecko co tě bolí,
v té boží přírodě, v tom kyprém poli —
opři se o mne již.

I noří oko stařec rozželený
v to moře nočních krás, v ty nebes čteny,
v ten bludných vánků zvuk a pohyb mlžných vln,
v ston zádumčivé křepelice v poli —
co bolelo, to dvojnásob teď bolí,
duch zmírá strachu pln.

Na Týnské věži jak by krví vzňatý
se u výklenci kmitl kalich zlatý
a temnou hlavu svou výš hrdý Žižkov zved —
a dole, na příkopu kyprém drnu
zřít v svitu luny bezstarostnou srnu,
již srnec k proudu ved.

Tak ticho kol, noc vonně ještě dýše,
však úsvit slétá z tajemné své skrýše
a leje v stínů říš, purpurný světla zdroj;
hle zvedá křídla v probuzeném vánku
a mutné mraky mění do červánků,
leč hvězdný plaší roj.

Ze spánku tiše příroda se budí,
myšlénka skřivánkem zní v její hrudi,
leč ruchem zlekána, zpět v šumný prchá bor;
mhla z horských skrání sivá roucha svléká,
jen ozvěna sem tamo ještě těká,
než prchne v lůno hor.

Ó kteřak nebe laskavo je k světu,
kment dalo jabloni, skvost perlí květu,
a stříbra bohatost má proudná peřej vln;
tam na východě obzor zlatem vroubí
a pršky světla dává lesa hloubi,
vzduch kypré vůně pln.

Již ruka tvůrce k přírodě se níží,
zrak nebes smavý v moře krás se hříží
a poupě s motýlem se z kukle děře ven;
pod speřestěným lístkem nízké hložky
svit zanik blednoucí již světlonožky
a jasmín dosněl sen.

Vše z klínu přírody co v život vplyne,
vše bez zloby a bez trápení hyne,
brouk v trávě nizounké a motýl v křoví zas;
a pták-li mře, tu ani sup ten dravý
netkne se jeho v křídlech skryté hlavy
a vyhne se mu v čas.

I zaštkal chorý stařec při okénci —
slyš venku jitrem probouzí se ptenci:
podkrovních vlašťovek a jiřic hlučný dav;
noc prchla již, kol chví se světlo denní,
v němž budou rubat kati na lešení
sedmadvacet hlav! — —

Ó vlasti má, ty velké, svaté pole,
kde místo křížů šibenice holé,
by volnost na ně vbil bezcitný práva kat;
vše zbojník vzal i odvahu i sílu,
ráj český přeměněn jest na mohylu,
bouř vzala popel chat.

Ó hrozné dni, ó hrozná dobo raní,
proč vedeš starce strachem k umírání,
by zděšen třikrát mřel, by jásal vlků dav;
mať příroda vám budiž žalobnicí,
že snášíte jí kořisť jako lvíci:
koš urubnutých hlav.

A zachvěl se kmet u vadnoucím nitru —
hle onen lesk, již dlouho není k jitru, —
nebeský pane můj, té hanby zlé mne sprosť;
ó sešli anděla mé duši chudé,
dřív nežli kat mne hanbou mučit bude,
přijmiž mne na milosť.

Či patřit mám, jak z rána při popravě,
kat bude hlavu sekat české slávě
a z důli do nebes se blýskat seker kmit;
jak vpadlé oko do plamenů vzruší
modlitbu na ústech a kletbu v duši
antikrist jesuit!

Či vidět mám, jak proudná řeka rudne,
jak Prahou žebře moje dítě bludné,
mám ženu ubohou v objetí chlapů zřít?
Mám v tiché modlitbě své, v každém stonu
a v každém udeření smutných zvonů
stokráte ještě mřít?

Ó věčný bože, slabý je tvůj sluha,
vždyť sedmibarvá bolestí mých duha
z té země do nebes se nechce klenout v mír;
ni chléb ten posvěcený z hříchu spáse,
ni kalich zlatý v nebeské své kráse
nezkrotí duše vír.

Ó sešli anděla, jenž rychle smrtí,
než po kusech mé tělo katan zdrtí,
by dravá na branách je oklouvala káň. — —
Ó vyslyš, pane, starobného kmeta,
a zavolej mne dříve z toho světa,
než kat mou znectí skráň.

I kloní hlavu, sterým strachem zmírá
a s ním i ten, jenž starce podepírá,
i ten se rozplakal, i ten se v nitru chvěl:
hruď zvedá se a srdce temně buší,
jak s Fruveinem by jednu mělo duši,
jak sám by k smrti šel.

A ruku zved, jak pilně pána střeže —
teď sebou trh, slyš pátá bije s věže . . .
Pan Fruvein modlil se, ret strážce jeho vad';
však zrudnul zas, když v pružném lvově vzchopu,
svrh kmeta při modlení do příkopu
a na kolena pad:

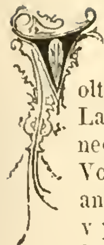
„Ty na nebesích nevyzpytný pane,
dnes první slza outrpnosti kane
v dlaň moji sepjatou a snědou chlapa tvář;
já hlavy rubal právu dřív a cnosti,
dnes srubnul jsem ji strachu z outrpnosti,
a teď mne zmař! —

A domluvil — stráž hlučně vchází v kobu —
zrak vůdcův kolem zřel a vzplanul v zlobu.
„Hle, zrádce ohavný," tak zlícená zní řeč,
v ráz vyzdvihly se čtyry partisány — —
na prsou muže čtyry rudnou rány
a v čele vázne meč. — —

Kat české pány na náměstí drtí,
jen starý Fruvein unik' děsné smrti
v Melandrův podlý vztek a Lichtenštejnův hněv,
vždyť na stolci a pestrém soudců šatě,
na modrém hedvábu a žlutém zlatě
scházela jeho krev.

Humor v „Božské komedii“.

Studie *Jaroslava Vrchlického.*

Voltaire nazval „Božskou komedii“ básní bizarrní, Lamartine básní nechutnou, Göthe cítil v ní patrný nedostatek humoru. Omlouvat neb vyvracet náhled Voltaira neb Lamartina bylo by naprosto nevděčné, ano zbytečné. Předsudky jednotlivců kotví částečně v předsudcích století, v kterém žili, a nejlépe jest bráti je co zajímavý příspěvek ku charakteristice osoby neb doby, jiné důležitosti věru nemají. Zvlášť slavní lidé mívají slavné předsudky.

Jest známo, jak soudil Voltaire o Shakespearu. I Götheova nechuť k „Božské komedii“, ač dá se částečně vysvětliti, jest také více méně jen předsudkem. Druhý díl Fausta není tak naprosto beze všech vztahů k duchu středověku, který se vtělil v terciny Danteovy. Mnoho se u Götheho vysvětlí jeho nechutí ku katolictví vůbec, k formalitám jeho, ke scholastice a mystice zvlášť. On, který stál na výši doby skeptické, jemuž se říkalo Weimarský Jupiter, veliký pohan neb krátce Olympický, jak pochopoval a ocenil vnitřní jádro morálky křesťanské, tak si hnusil veškerý mysticismus. Jednou předčítal Zachariaš Werner v jeho společnosti některé nové sonetty své, nasycené vůní mystiky a plné šelestu andělských křídel. Göthe byl netrpělivý, ale mlčel dlouho. Když ale v jedné znělce přišel Werner k místu, kde porovnával vycházející měsíc s hostií, kterou pozvedá kněz, nemohl se Olympický déle zdržeti. To bylo přílišné. Odešel ze společnosti nedočkav ani konce mystické básně Wernerovy.

Náhodou leží přede mnou otevřené Contemplace a oko padá na verš „La lune à l' horizon montait, hostie énorme“.

Ale vím, že by Göthemu se Viktor Hugo rovněž nelíbil.

Leč nechme předsudky lidí třeba sebe slavnějších, nám jedná se o konstatování pravdy. A tu tvrdíme, že humor v božské komedii jest, a to humor vzácný, ovšem originální jako celá báseň, humor přiměřený duchu celého díla. Jest ho sice v poměru k veliké epopeji jen málo zrnek, a vyjma jednu velkou episodu (zpěv XVI a XXII) jest humor ten jen v několika obrázcích, porovnáních, někdy i hříčkách slovních, jakoby kol děsné, bolestí se šklebící tváře kdos nakreslil několik rozmarných arabesek. Ale právě proto působí humor ten tím mocněji. Že vystupuje neočekávaně, v situacích hrozných, padá též v úsměv jeho krvavý odlesk hlavního děje, který on protkává, a humor ten stává se příšerným. Toto náhlé blýsknutí jeho a rychlé zmizení tvoří sílu jeho a lépe nelze ani označiti těkavost humoru Danteova než vlastními slovy jeho:

Jak ještěrka, když letních žárů tíha
v psích dnech se vzmahá, v plot chce vběhnout jiný
a jako blesk se mihne, když tam vbíhá.[1])

A vskutku zdá se někdy, jakoby dlouhou poutí, nářkem jejž slyšel, mukami jež viděl, událostmi, které mu od zatracených sdíleny byly, umdlený duch básníkův chtěl přejíti v jiné thema, právě jako ještěrka v uvedeném citátu; tu kmitne se bizarrní nápad, humoristické porovnání a myšlenka „jako blesk“ sjede po něm k předmětu jinému. Všecky nápady a obraty Danteovy, na kteréž myslím, nejsou vytrženy z textu humoristickými samy sebou a dle běžného vzorce našeho pojmu o humoru, ale okolí jejich, celá situace, v které se náhle objevují, činí je takovými. Jeť to jako prudké blýskání na černé stěně mračen.

Pro veliký humor jakéhokoliv druhu nebylo ovšem místa ani v povaze Danteově, tím méně v básni jeho. Hluboká melancholie, která tvořila základní ton jeho bytosti, trpké zkušenosti životní, které ji zvýšily a naučily jej přísně posuzovati osoby i okolnosti, nedopřály, aby genius jeho v tom směru se rozvinul, ač upříti nelze, že vloha jeho jako ve všem i zde byla nesmírná. Báseň pak sama, „tato Odysseja křesťanství“ (jak ji trefně nazval Quinet), zabývající se největšími otázkami lidstva, tento stále se vznášející 100zpěvový hymnus, toto veliké očištění ducha lidského, toto veliké drama s třemi obličeji, theologickým, politickým a uměleckým, nemohla ani ideou, ani koncepcí býti humoru přízniva. Naopak básník musil se jemu vyhýbati, vždyť celé dílo mohlo se v ruce nepovolaného státi komickým, jaké jsou dnes mnohé mysterie středověké. Ano někdy cítíme, že básník odvážil se až na tu nejostřejší hranu — ale básník ten je Dante a nezná závrati. Tím snadno vysvětluje se, že humor jeho jest pouze chvilkovitý, že se omezuje hlavně na porovnání a na malé arabesky vedlejší. Ještě jedno než přistoupím k jednotlivostem. Hlavní pole humoru Danteova jest ve zpěvu XXI a XXII, jinde vyskytuje se spořeji. Již i čísla tato mluví. Báseň má v první své části 34 zpěvů, v každém jsou muky vždy nové, vždy hroznější; po dvacátém zpěvu snad cítil umělec v básníkovi, že nutno pustiti několik blesků do této stále rostoucí tmy, snad na místě, než sestoupí k nejhoršímu, až v střed zmrzlého Kokytu, v němž požírá Satan třemi tlamami zrádce, zdálo se nutným básníkovi zastaviti se a zotaviti se trochu vypravováním groteskní episody u smolného jezera. Možná také, že právě bizarrní, až komické zjevy ďáblů v kruhu tom svedly fantasii básníkovu — než buď jak buď, skvostná episoda ta jest nejvýmluvnějším svědkem humoru Danteova, humoru příšerného a divého, jakým vládl po něm snad jediný Callot.

Než nechám mluviti básníka, dovolím si trochu blížeji naznačiti situaci.

Dante octnul se s průvodcem svým na mostě, jenž trčí nad smolným jezerem, ve kterém pykají ti, kdož zadávali libovolně úřady a se podpláceti nechávali. Přes most spěchá jeden čert nesa za nohy jednoho radního pána z Lukky, jehož vrhne s mostu do žhoucí tůně. Hříšník potopiv se za chvíli se opět vynoří, načež ďábli stojící pod mostem vidlemi jej strkají a potopují. Virgil nechá Danteho skrýti se za balvany, z nichž most je zbudován, a jde smlouvat se s čerty o průvod do nejbližšího kruhu. Tito vypravují, že zemětřesením po úmrtí Krista sřítil se spojovací oblouk obou kruhů a že třeba

[1]) Peklo; Zpěv XXV.

*

jíti kus cesty po hrázi k jinému mostu. Deset ďáblů dáno jest za průvod oběma básníkům, by je tam dovedli. Virgil zavolá na Danteho a vydají se na cestu. Nyní začíná humoristická episoda. Dante vypravuje:

I celým tělem k mistru ustrnulý
jsem přitisknul se, v strachu ohlížeje
se po jich tvářích zlých, jak jen se hnuli.

Děl k druhu druh své vidle ukláněje:
„Mám jemu do zad jednu říznou vsadit?"
a jiný: „Hleď jen, dobře se mu děje!"

Dále vysvětluje vůdce výpravy zřícení oblouku a maje strach, aby zatím co básníky provázeti budou, některá z duší neunikla z jezera, dává tlupě rozkazy:

„Chci některé svých pobídnouti k skoku,
by nahlédli, zda mnohý nezved hlavu,
vy s nimi jděte, jsou k vám bez úskoku.

V před Kradoplaze[1]) s Jiníšlapem, zprávu
mi dejte! Šilhoun nechať s vámi kráčí,
ty Chlupáči povedeš deset z davu.

K nim Nachomoure ty a Tlamo dračí
s Psím drápem Štětináči s zuby svině
v před Nétopýre, vzteklý Ohuiváči,

Kol žhoucí tůně spějte po pěšině!"

Danteovi jest nevolno v také společnosti; ve strachu svém obrací se k Virgilovi řka:

Jen viz, kterak své zuby na nás cení
a pikle kují šilhajíce v šeru.

Leč Virgil jej těší, posuňky ty dle jeho mínění patří pouze nešťastníkům tkvícím v smole. Danteho to ale přece nespokojí, on vidí, jak

a znamení by mohli vespol míti,
na vůdce zuby, jazyk vyplazují

a slyší

Jak tento na cestu nám troubil ř . . .

Řízná komika toho místa jest neodolatelná, plastika nevyrovnaná. Vidíme ten divný průvod, jak zatáčí se kol rohu skal a vine se mezi balvany. Dante a Virgil skoro jako zajatci v jich středu, Dante pln zlých předtuch, Virgil jen zdánlivě klidný. A z předu i ze zadu pošklebují se čerti na se dávajíce si umluvené znamení, vidíme ty bizarrní posuňky, ty vyplazené jazyky, ty vyceněné zuby, ty škodolibé pohledy. A vůdce hrdě si vykračuje dělá k bizarrnímu pochodu nejbizarrnější hudbu.

Takto ubírají se básníci podél smolného jezera. Humoristicky praví básník:

S desíti ďábly — hrozná společnosti! —
jsme kráčeli, však v chrámě se svatými
a s pijáky se v krčmě moudrý hostí.

[1]) Aby groteskaost jmen ďáblů lépe vynikla, odhodlal jsem se ku překladu jejich; aby se nezdálo, že počínání mé bylo libovolné, uvádím zde jmena originálu a vedle svůj překlad. Alicbino Kradoplaz, Calcabrina překládám Jiníšlap, Cagnazzo Šilhoun, Barbariccia Chlupáč, Libicocco Nachomour, Draghignazzo Tlama dračí, Ciriatto Štětináč, Graffiacane Psí dráp, Farfarello Netopýr, Rubicante Ohnivač. Hledėl jsem co možná k zachování charakteristiky jednotlivých těch potvor, přitom vyhýbal jsem se přílišnosti, aby nepovstala jmena necbutně stažená neb složená, jak se to stalo leckterým překladatelům německým, ani Philaletha nevyjímaje. Ještě podotýkám, že francouzští překladatelé vesměs (z německých nemýlím-li se Witte) jmena tato vůbec nepřekládají.

Čas ob čas míhají se nad povrchem žhavé smoly záda odsouzenců.

Tak by si ulehčili, ukázali
čas ob čas hříšníci ze smoly záda,
je rychlej, než se blýská, ukrývali.

Jak vod na kraji u příkopu řada
žab s vystrčenou pouze hubou vstává,
však břicho s nohami jim v bahno padá,

Po obou stranách hříšníků tak vřava
se tiskla, Chlupáče však sotva zřeli,
hned zhltila je smolná tůně žhavá.

Já viděl jsem a posud mne to želí,
jak čekal jeden, jako žába zbývá,
co druhá skokem prudkým od ní střelí.

Psí dráp, jenž nejblíž na něho se dívá,
v ráz vidli chyt vlas jeho nasmolený,
jej vytáh, že byl jako vydra divá.

Nešťastník tento jest Ciampolo, syn zhýřilce, jejž dala do služby matka jeho králi Thibautovi. Štětináč sekne jej svým tesákem, Libicocco vytrhne mu vidlí rameno a vůdce výpravy Chlupáč sotva jej ubrání dalším pohromám. Ciampolo hledá příležitost co možná uniknouti nezvaným těm hostům, a proto vhod jest mu otázka básníkova: Jsou-li v tůni té trestáni též někteří Latiníci. Ovšem, odpovídá on, a vyzván, by o nich něco vypravoval, smyslí si okamžitě lest, jakby se dostal zase nazpět do smolné tůně. Předstírá, že se bojí ďáblů, že by zavolal ještě sedm jiných z Lombardska a z Toskany, ale ďábli by musili trochu ustoupiti, praví že stane:

„Zde před tvou tváří sedm jiných reků
jak zapískám, co naším je tu zvykem,
když někdo opustit chce smolnou řeku.

Štětináč větří podvod:

Zved čumák Štětináč a pravil s křikem
ku ostatním: „Co ten si smyslil lstivě!"

Ale Kradoplaz podporuje návrh Ciampola a vychloubá se, že by uprchlíka snadno dohonil. Ďábli tedy ustoupí za hráz jezera. Ciampolo prchne, Kradoplaz vrhne se za ním, ale darmo. Jiníšlap pustí se do hádky s Kradoplazem, pronásledujíce svou oběť zapletou se křídly a spadnou oba do smoly. Místo celé zní:

Ó čtenáři, žert nový uzříš. V hbitém
hned kynu všickni obrátili oči,
ten nejdřív, jenž se vzpínal v hněvu litém.

Tu vhodnou chvíli Navarský jak zočí,
o zem své paty opře a se řítí,
od vůdce svého odloučiv se skočí.

Tu každý z ďáblů svoji chybu cítí,
však nejvíc ten, jenž chyby té byl vinou.
I skočil za ním řka: „Má dlaň tě chytí!"

Však darmo křídla marně v před se šinou,
by předstihla strach; padl v hloubi plesa.
Ďas pozvedl hruď peruť zvednuv stinnou.

Nejinak do vod náhle kachna klesá,
když sokol blíží se; ten zpět se vrátí,
se v mraky hněvný zmdleným křídlem vznesa.

Nad kouskem tímto Jiníšlap se katí,
jej drží, aby onen prchl, chtěje,
by nový spor moh' mezi nimi vzpláti.

Jak podvodník se vnořil do peřeje,
hned proti druhu obrátil své spáry,
s ním nad tůní se do křížku dát speje.

Leč tento ostrodrapý ostříž starý
se v něho zaťal, tak že spadli dolů
v střed smolné tůně mezi vroucí žáry.

To pobídlo je vznést se ku vrcholu,
však povzlétnouti — marné namahání!
Tak obě křídla slepila se v smolu.

Tu soudruhům svým ihned Chlupáč v lání
dal rozkaz, by se s druhé strany brali
sem čtyři s háky. Na to rozkázání

Z míst svojich s každé strany háky vzpjali
k těm, kteří v smůle zalepeni byli,
a pod kůrou zpol uvaření lkali.

A při práci té my jich opustili.

Rozkošnou perspektivu otevřel básník čtenáři ve zpěvu následujícím, naznačil ji ale pouze ponechav tužce Doréa ostřejší provedení. Dante s Virgilem šli dále sami. Dante se obává, že byl vinou tohoto komického intermezza, jež ďábly tak zahanbilo, a bojí se jejich hněvu a pomsty. A vskutku, již se objevují na skále za nimi rozvzteklení. Virgil chytne Danteho v náručí a jak matka v noci dítě při požáru unáší jej přes rozvaly balvanů v prudkém běhu a nezastaví se až v osmém kruhu, kam sestoupiti nemají ďábli více moci.

Sbor ďáblů stanul tam kde trčí skála
nad námi, já však nebál se již zlého.

Tím končí tato episoda. Zklamání ve tvářích ďáblů, jich hloupé oklamané obličeje může si každý představit dle libosti.

Vyjma větší tuto episodu přestává humor Danteův, jak jsem se zmínil, jen na sporých některých obrazech a přirovnáních. Často ale stoupá až k sarkasmu zdánlivě cynickému, zřídka jest druhu genrového jako v XV zpěvu, kde jeden z davu odsouzených šilhá na básníka

jak starý krejčí na ucho své jehly.

Skoro zdá se mi, čím hlouběji básník sestupuje, tím jest chmurnější a ostřejší. Po známé velkolepé apostrofě na papeže Mikoláše III a celou svatokupeckou hierarchii (zpěv XIX) praví v děsném humoru o člověku, jemuž vraženému hlavou do skály hoří paty:

A mezi tím, co tak jsem jemu „zpíval“.

Zdálo se mi nutným zachovati obrat originalu: „E mentre io gli cantava cotai note“. Jinde (zpěv XXIX) opírají se dva malomocní o sebe zády, básník praví:

Dva opřené jsem viděl sedět z tlupy,
jak pánev k pánvi do krbu se dává.

Největší ale v sarkasmus se stupňující satyra jest ono místo, kde Dante říká zamrzlým v Kokytu, že jsou v „studené lázni“. Přestávám na těchto ukázkách, ač bych jinými místy mohl dokázati náhled svůj o humoru Danteovském. Je to ovšem humor zvláštní, vymykající se často běžným pojmům touž měrou, jako celá veliká báseň přihrádkám mnohých sebe větších třeba i filosofických poetik.

Zaváté listy.

Od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

List XIX. — Můj milovaný strýčku! — Včera potkala jsem na ulici správcovic Bruna. Měla jsem nesmírnou radost, málem bych mu byla dala hubičku na ulici. Dobře že jsem toho neučinila. To byla bych dostala od slečny Netty. Vadila se bez toho se mnou již za to, že jsem na něj mluvila. To prý se nesluší. Řekla, že je Bruno již velký mladík. Ba ovšem, to je. Je již velký jako ty. Je mu patnáct let. Ale co pak je to něco neslušného, je-li někdo velký? Ostatně jsem já přec ještě malá a jenom na pláč a na svéhlavost jsem již příliš velká. Namítala jsem to slečně Netty a ona řekla: „Nu ano, to je pravda, tys ještě malá. Jen že se máš nyní již učiti, jak se budeš chovati, až budeš velká.“

To prominula mi tedy, ale nikterak nechce mi odpustit, že jsem Bruna pozvala, aby přišel k nám, a že jsem ho prosit nepřestala, až mi slíbil, že přijde v neděli. Slečna poručila mi přísně, abych ti to okamžitě psala a tebe se ptala, jsi-li s tím srozuměn. Činím to, milý strýčku, a poslechnu tě, zapovíš-li mi s Brunem mluviti. Bude mi to líto a jemu snad také, ale ty mi to zajisté vysvětlíš proč, abych to dobře pochopila. Neb řekne-li se mi jen: „Nesluší se to,“ zůstává mi rozum stát, nevím nic a mrzím se na tu pánovitou slušnost.

Ale nemysli si, milý strýčku, že nemám slečnu Netty ráda. Ah, ona je dobrá, a já vím, že má se mnou kříž. Je na mne někdy přísná. ale její oči při tom bývají tak dobré, a pak vím, jak se bojí, jen abys ty nebyl nespokojen. Tvá nejposlušnější neť

Alina.

V Praze 10. ledna 1821.

Douška. Pořád ještě zpomínám na štědrý večer jak byl krásný, že ty jsi byl u nás. Je u vás velká zima? Mají všecky děti ve vsi bačkory?

List XX. — Mé dítě! — Hned jsem dal koupiti bačkory a rozdal je dětem a starým lidem. Děkuju ti, má dobrá Alino, žes mne na to připamatovala.

Žes Bruna pozvala, mne těší, nemám nic proti tomu. Naopak přeju si, aby jej slečna Netty pozvala na každou neděli na oběd. Dejte mu přistrojiti vždy co rád jí.

Že miluješ slečnu Netty, mne uspokojuje. Jen ji poslouchej, má panenko, ona ví, čeho si žádá svět, lépe než já. Proto vybral jsem ti ji za vychovatelku. Vždycky ti říkám, že já bych tě nedovedl vychovati sám.

Zimy jsou tuhé v našich horách. Neboj se o naše lidi. Dokud já mám obilí ve stodole, mají oni také co jísti. Nezapomínám jich. Pozdravuj Bruna.

Z celé duše tvůj Urban.

V Horolesích 15. ledna 1821.

List XXI. — Vždyť jsem to věděla, můj zlatý strýčku, že dovolíš Brunovi tu radost, aby k nám přišel. Myslím věru, že jiných radostí nemá. Je pod přísnou dohlídkou u jakéhosi strýce, který je tobě tak podoben, jako peklo nebi.

Kdybys byl Bruna viděl, když k nám přišel a když uslyšel, že je od tebe k nám pozván na každou neděli. Dává ti ruku líbat. Ty ovšem netrpíš, aby se ti ruka líbala, ale on nevěděl, co jiného ti zkázat.

Tak přišel tedy tuhle minulou neděli a obědval s námi poprvé. Po obědě měli jsme jablka a ořechy Horoleské. Hráli jsme spolu domino o ořechy. Pak pomáhal mi Bruno při úlohách a než odešel, honili jsme se trochu.

Mám slečnu Netty víc a více ráda. Všiml jsi si, strýčku, že je velmi hezká? Když mne učí frančině, dívám se pořád na její malá ústa a bílé zuby, na její nosík a na ty její silné vrkoče barvy oříškové.

Někdy toužím ji obejmouti a mysliti si, že je to moje maminka, ale posud jsem toho neučinila. Cosi mi brání v tom, stydím se za to. Měj také rád tu dobrou slečnu Netty, milý strýčku! Tvá upřímná

Alina.

V Praze 30. ledna 1821.

List XXII. — Bože, bože, můj milý strýčku, to jsem zkusila úzkostí a věru také starostí, jako kdybych už byla nějakou maminkou.

Považ si, Bruno byl by dostal málem tři dvojky v pololetní zkoušce z latiny, z řečtiny a z matematiky! Co by si byl počal. Jeho otec vzal si do hlavy, že z něho chce míti doktora, a ubohý chlapec musí se učit div mu hlava nepraskne.

Až posud studoval tak dobře, jen trochu těžce, ale letos dověděli se prý ti páni profesoři, že jeho tatínek má peníze a tu jsou na něj tak přísni.

To prý tak bývá vždycky. Nepochopuji to dobře, neb myslím, že to není spravedlivé. Nezdá se ti to také?

Jisto je, že Bruno viděl, nedonese-li těm pánům nějaké dary, že bude ztracen. Ale jak s tím mohl přijíti otci? Byl by ho snad vyhnal. Bruno mi to žaloval a byl na ty dvojky připraven přese všecko učení dnem i nocí, po kterém má oči oteklé jako pukličky. Snad plakal také ten velký hoch. Ale kdo by mu to zazlil?

Běžela jsem k slečně Netty a poprvé objala jsem ji, prosila jsem pěkně, co jsem mohla, aby mi něco dovolila, a sice, abych vyprázdnila naši špižírnu a pánům professorům všecko z ní poslala.

Slečna Netty lekla se a pak svolila. „Myslím, že pan strýček by to dovolil," pravila, „ale ať mu píšeš o tom hned." Toť se rozumí, že ti to píšu a vím, že nebudu plísněna. Sebraly jsme tedy se slečnou Netty několik homolí cukru, mnoho liber kávy, naši zásobu uzeniny a poslaly jsme to po Náně orodovat za nešťastného studenta. Hned druhý den byli páni professoři usmířeni a pochválili ho.

Viď že se nehněváš a že nedáš dvojku z mravů své Alině?

Jinak jsme zdrávy jako ryby ve vodě.

V Praze 1. března 1821.

List XXIII. — Má dobrá Alino! — Přijel jsem ze svátků šťastně do Horoles a oznamuji ti to po tvé žádosti.

Potěšil jsem se z tebe, mé dítě. Vyrostla jsi velmi, jsi tak milá a nepřetvářená jako jindy a přece jsi nyní tak rozumná, ba nad svůj věk pečlivá. Líbí se mi, že se tak staráš o všecko v domácnosti, a bylo mi to vzácné, že jsem také jednou žil péčí jinou. Viď že tě má pochvala nepokazí?

Ještě nikdy nelíbilo se mi tak dobře v mém domě ve Valdštýnské ulici jako letos o těch svátcích. Jak útulné jsou nyní ty pokoje, jež se mi zdály jindy prázdné a nepohostinné, tak že jsem se v Praze nikdy dlouho nezdržel. Letos musil jsem se násilně odtrhnouti od vás. To jediné trochu mne nepokojí, že jsi bledoučká. To jest vzrůstem a pražským vzduchem. V Horolesích je ovšem jiný vzduch. Stále tu ovšem nemůžeš býti. Jeť třeba, abysi pokračovala v lekcích se svými učiteli. Ale zkrátit mohli bychom ten školní rok, co myslíš? Slečna Netty má také třeba zotavení. Leč ty budeš míti zase starosti o svého chráněnce Bruna, aby zkouškami dobře prošel. Vím to, jak ti leží na srdci. Jsi zasvěcena do jeho studií, jako nějaký malý informator, a pořád ho máš na mysli a jeho jméno na rtech. Nechci ti brániti ve tvých dobrých úmyslech a skutcích.

Bůh ví, jakými cestami dověděli se správcovic o tom, co jsi pro Bruna učinila. Nediv se. Klepy se prodírají jako voda a vzduch skrze všecky hráze a skuliny. Ale z toho klepu nepovstalo nic zlého. Uvěřili Brunovi, že nemohl za nepřízeň professorů a že se učil. Tobě děkují nesmírně. Choď nyní pilně na procházku, srdce moje, ať jsi zdráva a pracuj v zahradě. K tvému dnu narození zajisté přijedu do Prahy a snad si tě odvezu do Horoles.

Slečnu Netty pozdravuji z celého srdce a ještě jednou jí děkuji za vše, co pro tebe činí.

Tvůj přítel Urban.

V Horolesích v dubnu 1821.

List XXIV. — Ne, drahý strýčku, nemohu přijeti dříve do Horoles, než Bruno své zkoušky odbude. Kdybys byl viděl ten jeho ustrašený obličej, když jsem mu řekla, že po sv. Janě Křtiteli již snad odjedu z Prahy. Vždyť se pak jedná jen už o tři neb čtyry neděle. Tak dlouho již v Praze vydržím, musejí-li všickni venkovští studenti vydržeti.

Nejlépe bylo by ovšem, kdyby Bruno studií nechal a k hospodářství šel. Svěřil se mi, že nerad studuje, že miluje pole a lesy, práci pod širým nebem, že má rád koně a dobytek a drůbež. Jenom u svého otce nechtěl by býti praktikantem, bojí se ho příliš. Ať tedy jde jinam. Snad bys mu to vymohl, milý strýčku.

Nediv se, že Bruna mám ráda. Což nejsme bratr a sestra? Jsmeť spolu vychováni a orodovala jsem za něj bezpočtukrát u jeho zlého otce. On choval a nosil

mne, hrával si se mnou a opatroval mne. Jak mohla bych na to kdy zapomenout? Jak mohla bych opustiti jej v úzkostech a on má zase velké strachy z těch zkoušek. Již jsem mu i slíbila, že zůstanu v Praze k vůli němu. Řekl mi, že jsem jeho anděl. Smála jsem se tomu dlouho.

Zvykla jsem nyní v Praze docela a mám ji ráda jako živou bytost, Valdštýnská ulice zdá se mi rájem. A ta naše zahrádka! Kopám v ní a pleju, sázím a zalévám. Snad již nejsem tak bledá. Všecky šaty jsou mi krátké. Rostu jako strom.

Jak mne to těšilo, můj dobrotivý strýčku, že jsi byl se mnou spokojen. Budu nyní počítati dni do tvého příjezdu do Prahy. O zařiď si to, abys mohl hodně dlouho zůstati u své upřímné Aliny.

V Praze 10. května 1821.

List XXV. — Mé drahé dítě! — Zdráv jsem přijel z Prahy. Jen se neboj o mne tak příliš. Co mohlo by se mi státi? Vždyť nejsou Horolesy přece kraj světa? Cesta je pouze zdlouhavá, nejprvé poštou do Písku a potom ještě po vlastní příležitosti tři hodiny samými lesy. Jsemť vždy ozbrojen a mám sílu, ostatně lidé mne znají v našem okolí a návidí mne. Myslím, že nemám nepřátel. V mém srdci také je mír. Modli se, aby bůh mi ho zachoval. Toho je člověku nejvíce třeba hned po chlebě vezdejším.

Po tvé žádosti, tak často opakované, domluvil jsem dnes ráno správci stran Brna, aby ho dal k hospodářství, ačkoli nerad mluvím těm lidem do jejich záležitostí. Také znám tvrdohlavost správcovu a jeho nesmírnou ctižádost, aby udělal ze svého jediného syna velkého pána.

Překvapilo mne tedy dosti, když hned byl povolný k mým domluvám. Co prý si přeje ten anděl, slečna Alinka, to nemůže býti leč k blahu jejich syna. Tak pravili správce i správcová. Dal jsem se jim do smíchu za to hloupé pochlebenství a řekl jsem jim, že jsi jedenáctileté dítě, které tak mnoho nerozumí, že jen chceš, aby měl tvůj soudruh z dětství úlevu a potěšení, avšak náhodou že snad máš pravdu a lépe že bude učiniti jemu po přání, než dočkati se, že někdy propadne.

Správcovic, kteří mi nedávno vytýkali, že nejsem dosti přísným k tobě, najednou se neznají něžností. Tobě má se prý díti všecko k vůli. Dají tedy hocha k hospodářství.

Potěš tím Bruna a sama sebe také. Těšíš se přec také trochu do Horoles? Chystáš se ráda na cestu, moje Alino? Neodvykáš venkovu až příliš?

Opravdu vypadáš nyní mnohem lépe než z jara. Buď zdráva, buď zdráva!

Tvůj strýc Urban.

V Horolesích 2. července 1821.

List XXVI. — Opět v Praze po těch krásných, veselých prázdninách, po těch výletech na Zvikov a Orlík, do Vimberka, na Kašperk, na Rábí. To jsme se najezdili a ještě jednou ti děkuji, můj rozmilý strýčku, žes pokaždé dovolil, aby Bruno našich cest se účastnil. Býval tak vesel, že jsem ho nikdy takového neznala.

Nyní je chudák znova v Praze, nebylo mu pomoci, správcovic tedy jinak nechtěli. Nejprvé říkali, že svolují, že ho dají na hospodářství a najednou zas pojali jiný plán. Rozhodli se na poslední chvíli. Vím, že tobě o tom nic neřekli a že se divíš, kam Bruno se octnul. Řekli, že jej dají na hospodářství do jista, ale ještě několik tříd gymnasia že musí probrat, aby z něho nebyl hloupý sedlák. Máš pravdu, milý strýčku, že jsou nesmírně ctižádostivi.

Pak řekli dále, že má v Praze zůstati, dokud tu bude jeho „anděl". Myslili mne.

Tys vyslovil, že to je pochlebenství, a nyní je mi to slovo anděl protivné. Odvrátila jsem se mrzutě, když to řekli.

Správcová vzala mne za ruku a řekla: „Nehněvala se na nás, Alinko, myslíme to upřímně. Ať je Bruno s pánem bohem v Praze, dokud ona tam bude, aby mu neodvykla, a aby ho měla stejně ráda."

„Proto tam nemusí být," bránila jsem ho ještě. „Však já mu neodvyknu a budu mít svého jediného kamaráda vždycky ráda."

„Ah, přece přece! Lépe bude tak," správcová přála.

Není chudákovi tedy pomoci. Vzali si to do hlavy a on musí studovati dále. Dělá na to kyselé obličeje, celé prázdniny nepodíval se na knihu, a já se zas bojím na ty jeho nářky o zkouškách.

Přes to nestýská se mi v Praze pranic. Slečně Netty stýská se více. Jsme nyní tak dobře spolu, jako dvě sestry. Kladu si hlavu na její rámě a myslím si, že je to moje maminka. Mluvíme spolu o těch krásných výletech. Slušívalo ti to, strýčku, když jsi se s ní vodil lesem a zahradou, zatím co já s Brunem jsem běhávala napřed a co jsem s ním se honívala. Proč jsi mi nikdy neodpověděl, když jsem říkala: „Strýčku, viď, že je Nettinka krásná?" Myslíš, že není hezká a nechceš to jen říci? Jak je to možno! Ty její dobré oči. A ona má tebe strašně ráda. Mívá slze v očích, mluví-li o tobě, říká, že není takového muže na celém šírém světě, učí mne, abych tě ctila, nikdy tě nezarmoutila a nic proti tvé vůli nečinila. Modlíváme se spolu za tebe. Řekla jsem jí včera mezi modlitbou, že jsi mi jednou psal, abych se modlila, bůh aby ti zachoval v srdci mír, toho že je člověku nejvíce třeba hned po chlebě vezdejším. Ona plakala hlasitě, nemohu pochopiti proč. Modlila se potom: „Tak dej mu bože ten mír a mně též."

„Což mně?" ptala jsem se. — „Ó ty jej posud máš a nevíš, jak člověku je, když o něj znova žádati musí." Tak odpověděla mi.

Ale já, milý strýčku, nic nestojím o ten mír a jsem nějak zvědava a chtěla bych, aby mi bylo třeba také oň žádati.

Tedy ještě jednou pravím i v listu svém jak večer před usnutím: „Vezdejšího chleba dejž nám dnes a k tomu v srdci mír." Celá tvoje Alina.

V Praze 10. října 1821.

List XXVII. — Mé dítě! — To jsem měl špatné potěšení, když jsem se vrátil od tebe z Prahy po vánočních svátcích, kde jsme byli spolu tak šťastni. Něco hrozného stalo se tu v mé nepřítomnosti.

Ten zlý správce dal spráskati sedláka Vondru, protože prý neuctivě s ním mluvil. Pak dal jej svázati a zavřel jej přes štědrý večer a boží hod u mne v mém zámku dole v kolně. To si dovolil přes mou zápověď, že nikdo nemá býti u mne tělesně trestán. Myslil, že

se to nevyzradí, protože se ho každý bojí a nikdo naň nepoví, ale Vondrova dcera, Mařenka, ta co je ve tvém stáří, počkala si na mne, když jsem šel do vsi a pověděla mi všecko. Můj bože, jak as bylo tomu dítěti a celé rodině, když se to stalo otci tak váženému, člověku tak poctivému, jakým je Vondra. Posud dítě se třáslo. Jaké to měli svátky ti lidé mezi tím, co my jsme se tak spokojeně radovali. A to se stalo jmenem mým. Neznal jsem se hněvem a správce musil na místě se kliditi. Vyhnal jsem jej.

Poskytnu mu pense za jeho dlouholeté služby a také k vůli Brunovi. Bruna je mi líto při tom. Chce-li, ať přijde ke mně do Horoles, může zatím otce svého zastávati než najdu jiného správce. Studovati beztoho nebude moci dále, je-li otec na pensi. Řekl jsem to správcové, která mne obtěžuje prosbami a podlízavými výstupy. Nemůže nic proti tomu namítati. Že mi správce nesmí na oči, rozumí se samo sebou. Dovolil jsem mu, aby se usadil ve prázdné chaloupce ve vsi.

Tak pošli mi Bruna a klaď mu na srdce, že má pamatovati, že poddaní jsou lidé jako on a podle toho, že s nimi má jednati.

Bůh zachovej ti tvé dobré srdce!

Tvůj Urban.

V Horolesích 5. ledna 1822.

List XXVIII. — Můj předrahý strýčku! — Líbám ti ruku za tvou spravedlivost. Na Bruna se spolehni. Ten není jako otec ani jako matka. Stydí a rmoutí se za to, co se stalo. Je šťasten, že chceš, aby ti sloužil. Už jede k tobě.

Řekla jsem mu, že by měl dojíti k Vondrovům a prositi je, aby se nehněvali aspoň na něj. S Mařenkou hrávala jsem si mnoho a posílám jí po Brunovi na sukni zelené merino, na kabátek černého manchestru a na hlavu hodně pestrý šátek, červený, žlutý a modrý.

Slečna Netty říká: „Kdo těm lidem kdy nahradí co se stalo? Ty děti budou míti trapnou upomínku na to po celý život!“

Rmoutí mne, že není možno jim to kdy nahradit. Snad nebude chtít Mařenka ty moje dary ani viděti. Jen co jim dát? Co pro ně učinit? Přemýšlela jsem o tom celou noc, neb spáti nemohla jsem.

S Brunem rozloučila jsem se rychle, ani nevím jak. Trochu bude mi tu scházeti. Zvykla jsem mu. Ale to nic nedělá. Mám radost, že unikl těm zkouškám.

Budeš-li chtíti, přijedeme letos do Horoles, třeba hned po Velkonocích. Vím, že to bude těšiti Nettinku. Ta pořád myslí na Horolesy. Buď zdráv, drahý strýčku, jen aby ten hněv tvému zdraví neuškodil.

Tvoje Alina.

V Praze 9. ledna 1822.

List XXIX. — Drahá Alino! — Jen přijeď hodně brzo do Horoles, přijeď se slečnou Netty hned na velkonoční svátky, neb nerad bych je trávil bez tebe a odsud bude mi nemožno se odprázdniti. Jsem totiž bez správce. Bruno činí se tak dobře, že doufám, že z něho si vychovám svědomitého a dobrého správce, zcela dle svého přání. Nechci to tedy zkusiti s jiným.

Když přijel, zavítal nejprvé ke mně do zámku, kdež jsem mu dal vykázati pokoj. K rodičům protivilo se mu jíti. Přec musil, chtěl jsem tomu sám. Je nyní zcela neodvislým od nich a oni jsou k němu celí změněni. Otec omlouval se mu dokonce ze svého činu a zapřísahal se, že vše, co mi Vondrovic žalovali, byla lež.

Druhý den došel jsem sám s Brunem k Vondrovům a on řekl starému, že je mu líto, co jeho otec mu učinil. Podali si ruce. Píšu ti to, protože vím, že tě to bude těšiti jednak k vůli Vondrovům, jednak protože Bruno dokázal, že má srdce.

Tuto zimu je mi nějak smutno v Horolesích. Ten správcův šeredný čin je tím vinen. Přijď mne rozveselit se skřívánky, kteří nyní již v polích vrzají.

Tvůj upřímný strýc Urban.

V Horolesích 10. února 1822.

List XXX. — Sylvestrův večer. Poslední den ve starém roce. Za hodinu budeme psáti 1823. Mně je již dvanáct roků. Jsem již tak velká, měla bych mysliti na věci vážnější, než jsou sklouzačky na rybníce a moje panny, které jsem posud neodstěhovala ze svého pokoje. Ale nyní, co to píšu, zprotivily se mi najednou ty jejich voskové obličeje a skleněné oči. Mým prvním činem zítra o novém roce bude, že je odnesu nahoru do komory. Chci raději trochu rozjímati. K tomu přidržovali mne vždy moji učitelé o Sylvestrův den, chtěli, abych psala slohové úkoly s takovým rozjímáním, a já jsem nebývala s to. Zdálo se mi to, upřímně řečeno, nesmyslem. Dnes tomu začínám přece tak trochu rozuměti.

Slečna Netty, poněkud churava, šla spat a dovolila mi poprvé, že smím déle bdíti než ona. Tak jsem tu sama. Venku kmitá sníh na stromech a hluboké ticho je vůkol. Ty, můj milovaný strýčku, můj nejlepší příteli, můj otče i matko v jedné osobě, jsi nyní vesel jak doufám, v Písku v té skvělé společnosti, kam jsi byl pozván s úsilím tak vlídným. Zde ve starém zámku rozléhá se každý krok. To ticho, ta samota a nevím co milého a sladkého kolem mne vybízí mne, abych ti psala a sice tobě, neb ty jsi mým svědomím, k tobě chodím se vším, co mi na srdci leží. Také zvykla jsem psáti od té doby, co jsem ti s pláčem napsala tu francouzskou gratulaci k novému roku před třemi roky. To byl můj první list. K tomu podstrčila jsem tajně poslíku horoleskému svůj vlastní český a v něm . . . můj bože, jak byla jsem nerozumná a směšná, nabídla jsem se ti za ženu. Mohu si mysliti, jak jsi se mi tehdáž asi smál. Byl to nápad! Jak mi mohl jen přijíti? Nechápu sebe nyní, myslím, že jsem to nebyla já. Vždyť to bylo neslušné! Je to přec hloupé býti dítětem.

Rozjímám dále a zpomínám toho celého roku, kde se mi v ústavě tak nesmírně stýskalo, že jsem ti to zajisté ve svých listech vypsati nedovedla. Ty, můj dobrý strýčku, chováš moje listy jako nějakou drahou věc v té pěkné skřínce. Nezasluhují toho ty škrabanice, to je jisté. Zvláště ty první! Jaký nesmysl psávala jsem v nich. Kdybys je chtěl spáliti, byla bych ti vděčna. Odpusť mi to všecko.

Právě přečtla jsem všecky listy tvoje. Ó můj milý strýčku, jak dobrý jsi ke mně býval a pořád býváš. K vůli mně neoženil jsi se. Obával jsi se, že by mne ta nová tetička neměla dosti ráda. Ale což, kdybysi našel takovou dobrou duši?

Ó, drahý strýčku, neobětuj se mi déle. Slečna Netty tě má ráda, ona je mi matkou! Miluj ji, strýčku drahý!

Jak jsme tu šťastni všickni tři i s Brunem od minulého března, kde jsme pospíšili do Horoles uslyševše, že jsi zde smuten. Jak uteklo to jaro, které jsem nikdy tak krásné neviděla, jak bavili jsme se v letě, a když přišel podzim, nechtělo se mi odsud do Prahy. Zůstali jsme tedy pospolu, ty a Nettinka jste mými učiteli. Nepotřebuji jiných. Vycházím-li ze zámku zimního času ven do křišťálových lesů mezi hory a chlumy, zahalené do záhybů sněhových závějí, do toho ticha našich dolin kolem zamrzlé, křivolaké Otavy, mezi rozházenými balvany, tu nevím, jak mi jest, mám takovou lásku ke všemu, k tvůrci všehomíra, k tobě, nejlepší na světě člověče, a nevím, jak bych to vyslovila. Jsem vděčna, drahý strýčku, a prosím boha, abych ti vděčnost svou mohla dokázati v celém jejím rozsahu.

V Horolesích o půl noci mezi roky 1822—23.

Alina.

(Pokračování.)

Bratři a sestra.

Od *Fr. Heritesa.*

(Pokračování.)

III.

Obava pana Sommra nikterak nebyla bezpodstatná. Hlavně Ladoš zdědil po matce jemný, měkký cit a povahu naskrze snivou; dědeček svými povídkami rozdmychoval nebezpečně oheň jeho fantasie. Dokud byl Ladoš dítětem, jevily se tyto účinky ovšem jen v planých snech a hrách, když dospíval, určilo to jeho životní směr — a toho se pan Sommer zhrozil.

Přál si míti ze syna první své ženy řádného obchodníka, aby podporoval jej jednou v blížícím se již stáří — i otázka finanční rozhodovala pro tento stav: byltʼ Ladoš z části majitelem obchodu, který byl vlastně dědictvím po jeho otci.

Ladoš také, hotov jsa s vzděláním přípravným, vstoupil do otčímova comptoiru a pracoval vytrvale, s celou svědomitostí vrozené mu povahy — ale duch jeho bloudil jinde.

Celé večery vysnil Ladoš v dědečkově světnici a kreslil; starý, sešlý olejový obraz, kopie Van Dykova Krista, který visel nad ložem dědečka, (jehož to bylo staré rodinné dědictví), byl nadšenému mladíku pramenem nejvzácnější zábavy. Pohlížel mnohdy po kolik hodin na tu klidnou tvář umírajícího Spasitele, lesknoucí se dojemně hrobovou září v mdlých paprscích olejové lampy. Prsa jeho dmula se posvátným dojmem; choval k obrazu úctu zrovna božskou.

Poznával čím dále tím více, že umění jest jeho vlastním povoláním a že každé jiné zaměstnání jest břemenem, tížícím okřídlený vzlet jeho ducha. Dlouho však nemohl se odhodlati k rozhodnému kroku.

Konečně pronesl pevně nezvratné své „půjdu touto cestou“. Pan Sommer zuřil. Matka, rozmrzelá nad scenami, které uváděny byly teď na jeviště domácnosti, pojala k nemilovanému beztoho mladíku opravdovou nenávist — to prospělo vyplnění jeho touhy.

Paní Sommrová měla už jen jediné přání: aby přišel Ladoš z domu; chtěla se předkem zbavit nepohodlných jí svárů, ale plány její byly dalekosáhlé — nezapomněla, že z toho synu jejímu musí vzejíti prospěch.

A tak jednoho dne loučil se Ladoš s otcovským prahem.

„Jdi — čiň co chceš, ale ať nepřekročíš nikdy více práh mého domu!“ řekl pan Sommer a nelítostně odvrátil se od syna.

„Nepřekročím ho nikdy více!“ zvolal Ladoš hrdě a oko jeho se zajiskřilo; pak pohledl na Fanynku, která tu stála smutná, sklíčená, plačící. — Lítost sevřela prsa jeho, přitulil ji náruživě k sobě a vřele ji zlíbal.

Lnul k Fanynce od dětství s nejčistší bratrskou láskou; rozloučením postavena ta láska v docela jiné světlo. Zdálo se mu pojednou, že nemůže ani žíti bez nevlastní své sestry, zdálo se mu, že nebyl by ničím život jeho, kdyby neozařoval ho paprsek její lásky . . . A přece musel ji opustit a zanechat ubohou tu květinu ve stínu srdcí, která byla tak chladná jako mráz našich severních zimních nocí.

Fanynka po odchodu Ladoše proplakala mnohý den na prsou dědečka, k němuž přitulila se teď ještě vroucněji. Smutek její byl veliký, ale zoufalou nebyla nikterak. Mělať krásnou vlastnost mladých milujících duší: víru v boha a naději v budoucnost.

Ladoš psával Fanynce často a čím dále tím vroucněji. Srdce jejich uzavřela nerozlučný svazek pro celý život. Nikomu z nich nenapadlo, že by mohly se vyskytnouti jim v cestě překážky horší ještě těch v posledních letech je stihnuvších a trvajících dosavad. Ladoš vzpomínal v listech svých jedině dědečka; domů nehlásil se nikdy. Pan Sommer poukazoval mu potřebnou peněžní částku cestou úřední.

Jednou překvapen byl Ladoš listem. — „Jsi plnoletým,“ psal mu pan Sommer a oznámil mu, že u advokáta *** složil pro něho dědictví po matce, které po odražení všech výloh studijních scvrklo se na nepatrnou částku. Ladoš nezkoumal blíže otcovy účty, poslal mu poděkování a — veškeré svazky poutající jej k rodině byly přetrženy na dobro.

První myšlenka Ladošova teď byla vyprostiti Fanynku z kruhu, v kterém nebyla, nemohla býti šťastnou.

Fantast jaký byl, nevzpomněl z počátku, že za ta léta, která meškal mimo domov, znamenitě sice vyvinul umělecký svůj talent, ale dosud nestaral se ani dost málo o hmotnou výživu. Zapomněl též, že by, kdyby teď obrátil k ní plný zřetel, musely rozplynouti se nutně dávné jeho sny o Italii.

Fanynka sama uvedla jej na rozumovou cestu.

„Pak též — jakž měla bych teď opustiti dědečka, který se kloní pomalu k hrobu . . .“ psala a Ladoš navštívil jedné noci tajně P . . ., zlíbal Fanynku a odešel na uměleckou pouť. —

Chudák pan Sommer zklamal se i v druhém synu. Robert byl hezký, dobrosrdečný, nadaný hoch. Matka i otec, ač nevlastní, zasypávali jej takřka láskou a učinili z něho rozmazleného, slabého, nevlídného mladíka.

Záhy vzali jej ze škol a otec starostlivý o jeho zdraví zaměstnával jej v obchodě, ovšem co nejšetrněji. Robert nejevil zvláštní lásky k stavu, který pan Sommer zbožňoval, ale nenapadlo mu ani zvoliti snad jiné zaměstnání.

Tanula mu na mysli pohodlnost a bezstarostnost i zámožnost, kterou bude jednou míti. V povaze jeho nebylo fantastického pranic.

V dvacátém roce poslán byl k svému přání do ciziny, aby nasbíral zkušeností.

Prožil několik let v největších evropských městech, konečně se vrátil.

Pan Sommer přivítal jej s otevřenou náručí; nevinul ho k srdci svému méně vroucně, než jej objímala vlastní matka.

Byli oba překvapeni. Kterak vypadal jejich Robert! Byl hubený, kostnatý, bledý, až skorem sivý; oko měl vpadlé a neobyčejně matné, vyhaslé; výraz tváře jevil omrzelost, unavenost.

„Pro bůh, tys churav!“ zvolala uleknutá matka.

„Ne,“ odpověděl Robert spurně. A odmítal nevlídně každé projevení útrpnosti, sdílnosti, lásky.

Matka rmoutila se nadmíru a proplakala mnohou noc. Otec několikráte se pokusil přiblížiti se k synu — ale Robert byl nepřístupný, uzavřel se úplně v sebe.

Pracoval hned po svém návratu v comptoiru, ale jenom jako stroj, bez záliby; zúčastnil se zábav p . . ských, ale i v nejvybranější společnosti nudil se, zíval dlouhou chvílí jako doma; tu choval se vůbec nevlídně, urážlivě; zdálo se, že pohrdá celým světem a nejvíce těmi, kteří mu jsou nejbližší . . .

Pan Sommer rozmrzel se konečně — láska k synovi beztoho ne přirozená, schladla za krátký čas velice; pan Sommer přiblížil se i k Fanynce, kterou o posledních letech docela zanedbával — ale Fanynka měla z minulosti příliš smutných zkušeností, než aby s upřímnou radostí chopiti se mohla slabé nitky otcovské lásky.

Paní Sommrová milovala syna svého příliš, než aby vrhnouti mohla naň i jen stín nelaskavosti — ale spokojenou s ním nebyla v ničem. Tu a tam vedla i ona s ním rozhodné půtky, v kterých však pokaždé složila zbraně před jeho posměšným úšklebkem, kterým porážel její náhledy. Rmoutila se čím více poznávala, že jediný, milovaný syn, necítí k ní nijaké lásky, ani si neváží jí, ani není jí vděčen za její lásku — konečně si zvykla na jeho odpuzující chování.

A pan Sommer, zklamán v obou synech, vrhl se s větší náruživostí než jindy na spekulace obchodní.

IV.

Neočekávaně objevily se znepokojující mraky na jasném blankytu páně Sommrova štěstí. Z počátku byly to pouhé přeháňky, mizely vždy rychle, ale pojednou braly na se určitější tvářnost. Pan Sommer stal se nepokojným, roztržitým, byl neustále zamyšlen, šňupal zuřivě a pravidelně zapomněl v comptoiru domácí čapku.

Jednoho dne přišel k večeři neobyčejně pozdě a nepolíbil ani čelo své paní, ani se nezeptal: „jak je ti s migrénou?“ ani nesáhl jí na ruku a neřekl „máš trochu horkost — —“

Paní Sommrová mrzutá pro jeho nápadnou nevšímavost, chtěla se odebrat na lože ještě před jídlem.

„Počkej ještě Betty — mám s tebou dnes co mluvit,“ řekl pan Sommer.

„Prosím tě Ludvíku —“ namítala paní — „moje migréna je strašná —“

„Nemohu tě ušetřit,“ odpověděl krátce pan Sommer a procházel se rychlým krokem po pokoji. Třikráte museli mu opakovat, že jest večeře už na stole. Nejedl pranic — „nemám chuti,“ řekl a přece nestěžoval si ani, že má zkažený žaludek a nešel do zrcadla se podívat na jazyk, není-li položený — — —

Po večeři odebrali se manželé do ložnice.

A za krátkou dobu bylo slyšeti pláč paní Sommrové.

— „Bože můj, bože můj —“ volala zoufale — „čeho se ještě dočkáme!“

— „Musíme být připraveni na nejhorší.“

— „A není žádné pomoci?“

„Ne,“ odpověděl určitě pan Sommer a studený pot mu vyvstal na čele. „Nešťastná bursa!“ — bědoval. „Prokleté spekulace!“ A schýlil hlavu k prsoum; ruce se mu chvěly.

Pojednou se vzchopil, oko jeho upřelo se ke dveřím. Zdálo se mu, že přišli s úředním rozkazem — lidé, kteří před ním uctivě smekali; teď hledí naň vyzývavě, pohrdlivě, urážlivě — Jdou dolů, vstoupí do comptoiru, drze rozhlížejí se kolem, usmívají se škodolibě. Pak on odevzdává jim knihy, papíry, klíče, vše. Otvírají všechno, zapisují, zapečetí stoly i dvéře — — a velkou tabuli s nápisem „Ludvík Sommer“ v zlatých písmenách sejmou s průčelí domu — — —

„Bankrot!“ zaúpěl pan Sommer.

Paní Sommrová vrhla se na lože. „A žádné — žádné pomoci!“ naříkala štkajíc.

„Ne — ne — ne —“ vykřikl pan Sommer. Sklesl do lenošky a tiskl hlavu do dlaní. Pak se vzchopil a chodil po pokoji opíraje se levou rukou o stůl, o sesle, čeho se mohl zachytit; byl slabý, poprvé dnes pocítil, že je stár a že krok jeho není více jistý. Konečně vrhl se oblečen na lože a vzlykal . . . Ráno byl strašně bledý; chodil z pokoje do pokoje, šel do obchodu, vyšel si na procházku a dojda na roh ulice kvapem se vrátil.

Neměl nikde stání, nikde pokoje. Paní Sommrová po celý den nehnula se z lože; zpráva o blížícím se neštěstí ji přemohla. —

Fanynka tušila, že se něco děje a prsa její sevřena byla smutkem a bolestnou neurčitou předtuchou — vinula se k dědečkově srdci vroucněji než jindy. Robert, zdálo se, že si ničeho nevšímá. —

Několik dnů na to objevil se pan Sommer v mimořádnou hodinu v pokoji své paní, která neopustila dosud lože. Na tváři jeho byl opět úsměv, ačkoli ne tak

klidný, tak určitě vyznačený jako jindy. — „Jak je ti s migrénou?“ otázal se pečlivě.

Paní Sommrová upřela naň zrak. „Pomoc?“ zvolala pozdvihnouc namáhavě hlavu z bílého, žlutým hedvábím podšitého polštáře. Sepjala ruce.

„Mladý Zeman žádá o ruku mé dcery,“ řekl pan Sommer sedaje do lenošky — „a chce vstoupiti za společníka do mého obchodu s kapitálem padesáti tisíc zlatých.“

„Nu — a —“

Teď zahleděl se zase pan Sommer udiveně na svou ženu.

„Nu?“ opakovala a podepřela hlavu o ruku, která se zabořila do rozpuštěných jejích vlasů —

„Pomoc! — nechápeš? — — Neštěstí odvráceno — nechápeš? — — obchod s výpomocným kapitálem se udrží, zvedne — nechápeš? — —“

Paní Sommrová pokynula vážně hlavou. „A Robert? —“ řekla.

„Tím získá. Ovšem nebude jednou samotným majitelem — takto by však neměl nic, pranic — k vůli němu vše činím —“

„A ví Zeman o tom, jak mizerně stojíš finančně?“ otázal se z výklenku okna hlas Robertův.

„Jak? — Ty? —“

„Jsem zde. Matka mne dala zavolat; když jsem přišel, spala — zapomněla jsi, matko? — Ví o tom Zeman? —“ otázal se znova klada přízvuk na každé slovo.

Pan Sommer mlčel.

„Tedy by to byl podvod!“

Pan Sommer vyskočil, též paní Sommrová nedbajíc negligé posadila se na postel.

„Tedy by to byl prostě podvod!“ opakoval Robert chladně. „A já mám podati k němu ruky? —“

„Roberte! Zapovídám si — —“ vzkřikl zuřivě pan Sommer — „Odejdi! —“

„Zeman vleze vám do pasti, nepochybuji o tom,“ pokračoval Robert klidně. „On Fanču miluje, to vím, a nezná svět, je příliš nezkušený. Fanča bude se sice zdráhati; ty řekneš „musíš“ a ona se postaví na odpor — pak prolejete několik slzí ty a matka a Fanka zapomene na vše, čím jste proti ní hřešili a bude se obětovat — — Ubohá duše! Unešena citem okamžiku vrhne se do neštěstí jako kdysi — —“

„Roberte, zapovídám si!“

„Nebudu mluvit o minulosti, otče,“ pokračoval Robert — „nemám k tomu ani práva. Mluvme o přítomnosti! Já nepodám ruky své ku provedení věci špatné, nestanu se spoluvinným podvodu —“

„Mlč — mlč — mlč —“ volal pan Sommer; hlas jeho byl sípavý.

„Proč? —“ tázal se Robert; i jemu se teď hlas třásl rozechvěním.

Paní Sommrová upřela k němu oko slzami zarosené. „To jest odplata za naši lásku, Roberte? —“ zvolala žalostivě.

„Proklínám ji tu vaši lásku!“

Robert vzpřímený, s tváří sivou jako popel, s okem sršícím blesky, stál v prostřed světnice.

„Co učinila ze mne vaše láska?“ zvolal a třásl se na celém těle. „Rozmazleného, ničemného hocha, pak mladíka, nestarajícího se než o požitek, válejícího se v přepychu, v rozkoši, pak muže, zoufajícího nad sebou, nad promarněným mládím, muže sešlého, unaveného, nemocného, propadlého smrti — muže, který přišel k poznání a rád by teď vychoval se sám, napravil hříchy a bludy minulosti — kdyby nebylo pozdě — —“

„Ty jsi zlý démon mého domu! —“ zasípal pan Sommer.

„Opustím jej brzo ten váš dům —“ řekl Robert hlasem smutným a temným — „dříve však překazím — —“

„To neučiníš!“

„Učiním!“

„Jak je bůh na nebi, to neučiníš —“

„Jako nevěřím — —“ zvolal Robert, ale nedomluvil.

Pan Sommer klečel před ním a držel jej za ruku křečovitě táhna dolů pozdviženou jeho pravici.

„Zadrž! — zadrž! —“ lkal úpěnlivě.

Matka povstala z lože a pomalu, krokem nejistým, v bílém nočním rouchu kráčela k synovi, však zdrcena hroznou jeho žalobou neměla dosti síly přiblížiti se až k němu. Vysílená sklesla na zem.

„To jest odměna za naši lásku — —“ vzlykala a tiskla hlavu na dřevo podlahy.

Robert se zachvěl. Zadíval se na matku, pak na otce, pak zase na matku dlouho — dlouho —

Konečně přistoupil k ní. „Vstaňte, matko,“ pravil a drsný jeho hlas změnil se až skoro k měkkosti. „Nevytýkám vám více svoji bídu. Odpusťte, že jsem tak učinil. Vím, že jste mne milovala a láska omlouvá vše — vše — i ten největší zločin. Pak položil ruku na rameno pana Sommra, který dosud klečel na zemi opíraje hlavu o hranu nádherného stolu. „Utište se, otče! Já utonu a nechci se zachránit — vy ale zachraňte se, spaste se za cenu jejího štěstí — váš bůh ať vám v tom pomáhá!“ —

Kvapně odešel Robert ze světnice.

Paní Sommrová s namaháním doplížila se lože. „To jest můj syn — můj syn“ bědovala úpěnlivě hlasem slabým, vysíleným, sotva slyšitelně.

Pan Sommer klečel dosud v prostřed světnice s roztaženýma rukama, jakoby chtěl zadržeti odcházejícího.

Konečně se vzchopil a sklesl na lože vedle své manželky.

„A přece musím tak učinit — musím! — Jiného vyváznutí není — není jiného spasení — —“

Neštěstí dostavilo se příliš náhle; neočekávaně jako blesk vrhlo zápalný svůj oheň v klidnou, tichou domácnost šťastných těch lidí. Vyhýčkáni samým štěstím neměli více síly, aby se postavili mužně na odpor. Neštěstí, hrozný ten pták, udeřil je ocelovým svým křídlem a duše jejich krvácela hrozně. Namáhali se, aby zastavili proud deroucí se z té rány; v zoufalství neohlíželi se na to, že sami zasazují jiným rány hroznější ještě, krvavější . . . (Dokončení.)

*

Pro dobrou věc.

Napsal *Jean Richepin.*

Roku 1871 byla v jedné z oněch starých, špinavých a bizarrních uliček, které se plazí ještě v některých zákoutích čtvrti Latinské, mizerná hospůdka; její hosté sami ji nazývali „Rendez-vous hladových".

Za sklem se houpaly malé papírové tabulky již dávno zvlhlé, na nichž bylo lze čísti: „Rýže — Káva — Porce za 3 sou."

V oknech stály čtyry veliké, porcelánové mísy a nad nimi chvěly se zpravované záclony.

Ah! ty čtyry veliké mísy, ty nalezne člověk za oknem všech trakterů! Ty věčné, mizerné mísy! Mívají malovaný okraj jako krajky na hrdle žen. Ale v těch okrajích mihají se černavé šmouhy, které by se dosti ještě podobaly nějakým řekám na geografické mapě, kdyby nebyly tu a tam spojeny železným drátem. Na rozpukaném emailu perou se věčně modří kohouti v podivných posicích, mythologičtí draci zrovna stvoření k tomu, aby hlídali ty nesmírné poklady, jaké září na těch čtyrech velikých mísách.

A věru bývá na nich pravá ambrosie, ale patří k ní trochu hladu. Zde suší se kus hověziny bílé a žilkované na malé hromádce petržele. Tam zase v nějaké omáčce, kde je trochu oleje, plavou bílé fazole: je to jako těžké nebe plné sněhu, na němž slušná cibule zastupuje měsíc. Vedle tmí se v kusech rýže jako úskalí, čeřící modravou hladinu moře. A při samém kraji suché, scvrklé švestky, v černé svojí břečce podobají se mrtvým, vyzáblým psům.

Zde jsem obědval když byla kommuna.

Toho času přicházelo málo lidí na „Rendez-vous hladových", poněvadž ti hladoví se právě bili.

Každý den k večeru, když byl čas k jídlu, otíral domácí pán se zvláštní routinou stoly ze šedivého mramoru a rozděloval s mrzutou tváří zohybané železné nože a vidličky, tlusté sklenice, hrubé, těžké talíře a malé, lehké džbánky. Mimo dva nebo tři hosty, kteří tak náhodou přibyli, bývalo nás jenom pět, pro něž vždy se chystal: dva staří dělníci, z nichž jeden byl nemocen, majitel malého obchodu s železem, jakýsi student a já.

Ti dva dělníci sedali vždy u téhož stolu; zdálo se, že onen kupčík, který sedal vždy zvlášť hned u vchodu jídelny a čítal při jídle Bien public, jim byl dosti protivným. Čas po čase, když štěstí kommuně přálo, poručili si džbánek a několik skleniček k tomu. Tu pak když odcházeli, bručeli si k nápěvu staré nějaké smutné písničky, refrain ze svých mladých let:

A z Rouenu mne vedla cesta
do Nantes, živého města,
kde do práce jsem hned se dal,
si kamarády vyhledal.

Ti dva dobří hoši, ten železník a já, my vcházeli ovšem dveřmi z ulice. Pátý host, ten student, přicházel vždy z kuchyně. Okolo sedmé hodiny objevil se vždy bez klobouku u plotny, kde paní hřála polévku. Nejprvé píval s velikou chutí hodnou sklenici vody. Na to obědval, ale hezky zvolna. Jeho oběd býval vždy týž: polévka z čočky, hodně hustá, omeleta sotva pečená, hrachová kaše a kus sýra. Když byl hotov, opřel se na polo v židlici a jak se zdálo, dřímal dobrou půl hodiny jako boa, který tráví. Když hodiny nad comptoirem bily osm, vstal a odcházel kuchyní, zrovna jak přišel, nevšímaje si nikoho.

Hlava jeho byla věru zvláštní. Změť černých, sčesaných, skroucených vlasů halila mu čelo. Několik zbujných kadeří tyčilo se tu a tam jako když visí s vřetene vlna. Vousy naopak byly velice jemné a pravidelné. Z chmurného tohoto rámce svítily dvě oči veliké a jasné, neskonale něžné, ba až blouznivé. Zdálo se, jako by tvář bílá, ale beze všeho lesku, byla ozářena mihavým jejich světlem.

Tělo, které nosilo tuto bizzarní hlavu, bylo tělo dětské, slabé, suché, neforemné.

Zajímavý tento zjev, jeho zvyky a chování, které prozrazovaly člověka stíženého fixní nějakou ideou, toto zaryté mlčení — to vše dráždilo moji zvědavost. Co to mohlo být za studenta! Byl to vůbec student? Ti dva dělníci jej ovšem tak jmenovali, ale to nebyl žádný důvod. S tím jsem se nespokojil a zeptal jsem se pána.

— To je pan Féru, dostal jsem za odpověď. Tady v naší čtvrti zná ho každý.

— A co dělá?

— Studuje medicinu a hojil tady mnoho chudých lidí docela zdarma. — Je to dobrý hoch. Jenom že je trochu tak divoch.

— Ano, zdá se. Jeho tvář mne velice poutala. Proto jsem se vás tázal, kdo je to. A jak podivné zvyky má!

Pán byl rád, že mohl s někým trochu si promluvit a nedal se k tomu dlouho prosit.

— Víte, pravil s tváří trochu šibalskou, to je celá historie!

Naklonil se mi k uchu a dodal:

— To je filosof; má jádro!

— Jak to?

— Ovšem, je tak trochu — a ukázal na čelo. Tuze pracuje. Dolů nejde jenom k obědu. Co vám povídám, tomu můžete věřit: on bydlí totiž zde v domě a má žena mu posluhuje. Kdybyste viděl jeho pokoj, to je pěkný pořádek! Samé staré knihy, kosti, a papíry! Píše jako litý. Ba i verše dělá!

— Ale v tom všem nevidím ničeho, co by se mohlo zdát . . .

— Ah ovšem! Dovolte: mladý muž, pětadvacetiletý, který zabíjí takhle celé dny, to přece není přirozené. Ani se ještě neoženil. A pak, všiml jste si, co jídá?

— Ano, vždy totéž.

— Ovšem, je to jeho zásada.

— Ale! Zásada?

— Ano. Já mu kolikrát již řekl, že si tím zkazí žaludek, když jí pořád jedno. A tu mi to vysvětlil, proč to dělá. Uvidíte! Rozumný člověk přec by takhle nemluvil. Vejce a sýr, říká, mají v sobě věci dobré pro mozek, nějaký — in, jaký nevím . . .

— Albumin a casein, snad?

— Ano, to je to. Ale to není ještě všecko. On si totiž myslí, že hrachová kaše mu dá nějaký fosfor a že čočka mu nějak zbystří rozum.

Při tomto vtipu nemohl se hostinský přece jenom zdržeti smíchu.

— Já tím nechci říci, dodal, když se trochu utišil, že není moudrý pán. Naopak, zdá se, že je chlapík. Vždyť psal také nějaké články do novin.

— Nevíte, do kterých?

— Vím. Jedny dostává sem do domu. Je to Revue positive.

— Řekl jste, že píše také verše?

— Ano, mnoho, velmi mnoho. Chudák! Mezi námi řečeno, já soudím, že právě to dělá takový hluk. Má žena četla některé, když mu tak poklízela. Říká, že jsou velmi hezké. Ale, což ženy! ty tomu tak rozumějí! A pak, jim se líbí každá písnička. Má žena si jich nakoupí každou neděli za čtyry sou. To víte . . .

— Nu ovšem! Takové písničky jsou věru roztomilé.

— Jestliže to rád čítáte, já řeknu ženě, aby vám ukázala něco, co psal pan Féru.

— Ó ne, to nechci! To by bylo indiskretní. Prosím vás, nedělejte toho.

Mohl jsem mluvit až do rána, aby to nedělal. Druhý den, jak jsem přišel, běžel mi hostinský vstříc se smíchem a podával mi kus zmačkaného papíru; byl plný čmár, v nichž jsem konečně rozeznal následující verše. Byl to asi konec větší básně a začátek chyběl:

. . . . . By vyčistila všecky neřesti,
jež v brázdy metá smrt ji s životem,
by znova zhnětla shnilou mrtvolu
a v nové tvary vlila její prach;
by v svoje lůno símě hodila
a mocné lesy zdvihla k nebesům:
líp nežli lvů a orlů nádherných
tráv bídné čeledě užívá Příroda.
Ó drápy tygra, vlka tesáky,
ó krkavci, jichž zobák ostrý hřeb,
ó spáry supa — mnohem hroznější
jest zástup tajných oněch dělníků!
Ten zhubí nervy, morek z kostí všech,
střev nesčíslné uzly potrhá,
jak hnusný červ, krev stydlou vyssává,
jež s černou hlínou v bláto splynula.
A na místě, kde tělo práchniví,
kde hnusný zápach otravuje vzduch,
tam zelená vypučí rostlina,
květ velký, rudý k slunci povznese,
a celý kraj se kvítím pokryje,
kam hrobaři jsou kosti pohřbili.
Bys vyčistila nebesa i svět,
a v milou vůni proměnila hnis,
bys ve svých ňadrech urovnala vše,
i zdravé símě s tělem hnijícím,
bys vyživila touto potravou
strom, jehož větve květy pokryté
ku azuru své čelo vzpínají:
jen malý červík, muška prchavá
ó Přírodo, ti hojně dostačí!

— Nu, tázal se hostinský, co tomu říkáte? Měla má žena pravdu?

— Ovšem. Tyto verše jsou velmi podivné. Pan Féru není patrně člověk obyčejný. Chtěl bych se s ním blíže seznámit.

V tom bilo půl osmé a Féru vcházel v kuchyni do dveří. Když se posadil, přistoupil hostinský k němu a šeptal mu něco do ucha. Co to tropil ten hlupák? Či se mu snad zmiňoval o mně? Ani jsem o tom nepochyboval, když jsem viděl, jak mladý muž zdvihl hlavu a ohlédl se na mne . . . Bylo mně při tom dosti nevolno; tím více, an držel jsem v ruce kus jeho básně.

Nevěděl jsem, jak se dostati z této směšné situace; v tom Féru sám šel ke mně a pravil hlasem neobyčejně jemným:

— Je to pravda, pane, že se vám tyto verše líbí?

— Ano, pane, velmi dobře, odvětil jsem, ale prosím vás, odpusťte mi mou indiskretnost . . .

— Oh! jak bych se mohl horšit, vždyť mi to jen lichotí. Je to poprvé, co se mi někdo zmínil o mých verších.

Jeho živý, nenucený hovor mne překvapil. Tento divoch byl věru roztomilý. Já vstal, uvedl jsem jej nazpět k jeho stolu a posadil jsem se naproti němu.

Jeho verše byly ovšem předmětem naší rozmluvy. Já mu svěřil, že jsem také básníkem, a když jsem pochválil hezký verš, mocný proud a úchvatný sloh jeho básně, zmínil jsem se mu o jednotlivých detailech; upozornil jsem na některé zbytečné opakování, a některé menší vady. Slíbil mi, že mi ukáže jiné verše, a tak rozešli jsme se večer skoro jako přátelé. Bylo to ono živé a upřímné přátelství, které vypučí tak rychle mezi mladými lidmi.

Za několik dní sblížili jsme se již úplně. Každého večera hovořili jsme dobrou hodinu. Příjemnou náhodou naše názory o umění a filosofii se dosti shodovaly. Ale jako byl Féru co možná upřímným když mluvil o verších, tak zůstal uzavřeným a málomluvným, jakmile jsme začli hovořit o některých velikých problemech filosofických. Přece však jsem poznal, že je materialistou; cítil jsem, že se dostal až k posledním konklusím téhož systemu. Proč pak se zdráhal vysloviti jasně svoje mínění, jež dojista upevnil vědomostmi fysiologickými a studiemi medicinskými? Dvakráte nebo třikráte dohnal jsem jej dosti živě v tuto rozmluvu; ale on se přece nevyslovil. Konečně tázal jsem se ho jednoho večera dosti zostra, proč nemluví se mnou nikdy o medicině, a proč nechce nikdy sestoupiti až na dno svého atheismu.

— Nemluvím s vámi o medicině, odvětil, poněvadž nejste lékařem, poněvadž vykládati o některé vědě tomu, kdo jí nerozumí, zavání šarlatanismem.

— Ovšem, nejsem lékař; ale ve vaší vědě nejsem přece tak docela ignorantem. Můj otec jest lékařem a já studoval často s ním. Buďte jist, že vás budu poslouchat upřímně, s celou duší.

On se zamlčel a jak se zdálo, přece neměl chuti mluvit; tu dal jsem mu na jevo, že bych mohl hledati v jeho reservě něco zlého a že nemá ke mně aspoň dosti důvěry.

— Oh, pravil, prosím vás, to si nemyslete.

— Nuže, co si mám jen myslit? Či snad, dodal jsem s úsměvem, nejste si dosti jist svou naukou? Jste snad jedním z oněch zbytečných filosofů, kteří přijmou nějaký system a nedrží se ho, asi jako když někdo pije sklenici boku a nemá žízeň? Či se bojíte, že chtěje prohloubiti svoji myšlenku zůstal byste vězet?

— Na mou věru, tohle je roztomilé! smál se přítel; já se bojím prohloubit svou myšlenku! Ale vy mne neznáte, to je vše, milý příteli! Vězte tedy, že studuju, že myslím, že hledám již více než deset let. A věru již

jsem se tolik nahloubal, že moji soudruzi myslí, že mám v hlavě hezky prázdno. Co pak se mé myšlenky týče, jsem zvyklý chovati ji pro sebe a vyhýbati se všemožně každé otázce, která by mohla ji ze mne vylákat. Byl bych nerad, aby mne měli za blázna — raději ať říkají, že jsem divoch.

— Vaše myšlenka je tedy asi hodně podivná?

— Nikoliv, je docela prostá.

— Nuže, tedy mi ji povězte. Doufám, že mne nepočítáte mezi ony hlupce, kteří se vám posmívají. Vy sám jste se přiznal, že jsem byl já ten první, jemuž se líbily vaše verše. Což nebyl bych snad schopen pochopiti také vaši myšlenku?

— Ovšem, a proč ne? Věřte, já vás mám velmi rád: budu se k vám chovat co k pravému příteli a povím vám vše. Ale, aspoň prosím vás, nečekejte nic ohromného, nic monstruosního; nekrčte nosem již napřed. To, co uslyšíte, jest pravda pana de la Palice, to je vše.

Podepřel se lokty o stůl, přejel si rukou obličej a počal s tváří klidnou upíraje na mne vlhké svoje oči.

— Já jsem materialista, jak jste již pochopil. To znamená, jak víte, asi tolik, že neuznávám na světě leč jedinou substanci, totiž hmotu. Všecky zjevy jsou tudíž zjevy materielní. Řeknu-li t e d y, chybuju: neboť právě toto t e d y má se dříve učiniti zřejmým. Toho až dosud neučinil nikdo. Redukovali sice na hmotu všecky zjevy fysické, fysiologické a chemické; ale zjevy intellektuelní touto cestou vysvětliti nemohli. To stalo se patrně tím, že se jim dosud nepodařilo překvapiti hmotu právě při myšlence. A to je to, co se musí hledat a já doufám, že to naleznu. Vidíte, že je to věc docela přirozená.

— Vaše rozumování, ovšem; ale jak pak praktické provedení — toho nevidím.

— Můj bože! Což by nebylo na tom dost: analysovat, pytvat, míti v rukou mozek myslící. Potom bychom ovšem zachytili myšlenku v jejím vzniku, cítili bychom ji, nahmatali bychom ji, jako zachytíme, cítíme, hmatáme ku př. nějaký zjev elektrický.

— Ale jak můžete jen doufati v něco podobného: studovati myslící mozek!

— To je právě to, oč se jedná. Teď mám ale v úmyslu pokusiti se o něco podobného, co, doufám, bude k tomu dobrým krokem. Chci pytvati něco živého.

— Živého?

— Ano, a když jsem vám pověděl svou myšlenku, svěřím vám také všecky ony nesmyslné sny, jaké ve mně vzbudila. Můj sen by byl studovati na lidech.

— To je hrozné! Vy byste tedy zabíjel lidi pro sebe, pro svou zábavu!

— Ó ne, ne pro mou zábavu. Já bych zabíjel lidi jen k jejich dobru.

Jeho tvář byla v té chvíli celá změněná. Jeho snivé oči upřely se na mne pevně, ba skoro hltavě; jeho líce se lehce rděly jako by měl horečku. Seděl přede mnou, bez pohnutí s bradou v obě ruce opřenou. Byl jako u vytržení. Dojista že byl zaujat ideou svou daleko ohnivěji nežli když vykládá někdo nějakou theorii. Poznal jsem, že je to něco jiného než pouhé napjetí smyslů; jeho idea stala se u něho fixní a ten ubohý hoch byl trochu šíleným. Vytýkal jsem si trpce, že jsem začal tuto rozmluvu a že vzpomněl jsem panu Féru na věci, jichž se asi sám děsil, jelikož se jim všemožně vyhýbal. Nevěděl jsem, jak bych jej vrátil skutečnosti.

Vrátil se do ní sám a sice za několik minut; zavrtěl živě hlavou, jakoby jej zlobila nějaká moucha. Barva s jeho tváře náhle zmizela a on hrozně zbledl.

— Co je vám? tázal jsem se. Jste churav?

— Ó ne, odvětil a vstával od stolu.

Když došel ke dveřím, zvolna se obrátil. Zdálo se, jakoby byl něco zapomněl.

— Ah! zvolal pojednou, již vím. Chtěl jsem vás prosit, abyste mi o tom více nemluvil — ano?

Ani mi to nemusil říkat. Byl bych spíše tu věc zamluvil, nežli abych o ní začínal. Mluvili jsme napotom jenom o umění a poesii. A přece byl od té doby méně sdílnějším; zdálo se, že se přede mnou jaksi ostýchá, ba často nechal mne samého mluvit. Znenáhla jsem cítil, že v jeho mlčení skrývala se jakási nechuť ke mně. Viděl jsem, že mu překážím, a tak stali jsme se brzo opět sobě cizími.

On sedal opět ve svém koutě, zády k nám obrácen. Já přised k dělníkům, jichž hovor provázel náš chudý oběd. Ostatně bývalo ticho.

Asi osmého dne po našem rozchodu dočkala se kommuna svého konce.

Ve středu, dne 24. května, vstoupil jsem odpoledne do naší jídelny; boj vyhnal mne z mého bytu. Nejedl jsem celý den ničeho a poručil jsem, aby mi něco přinesli. V blízkých ulicích, asi pět minut zdáli, trval boj. Rány pušek zalehaly k nám jako když se práská bičem v těsné světnici. Chvílemi se hluk blížil, chvílemi vzdaloval.

Kupec přišel brzo po mně.

— Jdu k vám, pane, pravil k hostinskému. Krám jsem zavřel. Bude mi to přece milejší býti u vás, nežli tak sám. To se to mele, není-li pravda? Zítra tu máme jistě celou armádu. Eh, co!

A tropil si z kommuny smích a prorokoval jí post factum zasloužený konec — vůbec choval se jako každý sprosťák ku straně, která klesla.

— Nemluvte tak, pravil jsem k němu. Možná, že jsou spiklenci na ulici.

Obrátil se poděšen ku dveřím, jakoby ho někdo již držel za límec. Sotva se držel na nohou. Tento záchvat hrůzy ukrotil poněkud jeho zuřivost; na chvíli se zamlčel.

— Máte pravdu, pravil později. Ostatně ti dva opilci, kteří sem chodí každý večer, přijdou jistě. Nedávno jsem viděl toho velikého jíti kolem. Dělá jakoby se šel bít, ale přijde raděj něco pojíst. Prosím vás, bít se v takovém věku! Vždyť je mu víc než sedmdesát, tomu starému bláznu!

A začal znova láteřit. V tom zaslechli jsme v kuchyni, kryté skleněnou střechou, veliký hluk, jako když se rozbije několik tabulí najednou. Bylo to jako by padlo nějaké tělo. Hostinský a já jsme tam běželi; kdežto kupec se skrčil pod stůl a křičel:

— To je puma! ona praskne!

Byl to Féru.

Ležel ústy k zemi, docela nahý. Na stranách měl dlouhé krvavé pruhy, patrně stopy oněch rozbitých tabulí. Bylo to jakoby se byl pořezal břitvou.

Naše první práce byla zdvihnouti jej se země. Vzali jsme jej za ramena a obrátili jsme ho: ale v tom jsme jej upustili, neboť děsná hrůza sevřela nám hrdlo. Nešťastník měl prsa otevřená, kůži rozřezanou a to ne sklem, ale nějakou operací. Poznali jsme, že se pytval.

Bílé nervy, modré arterie, červené svaly, šedivé aponevrosy, vše to se šklebilo z otevřené dutiny; a kůže vykrojená do velikého čtverce, visela na břiše jako růžová zástěra.

Já si dodal konečně té odvahy a přiklopil jsem ten hadr, tu kůži na ránu; na to odnesli jsme tělo do předního sálu.

Kupec se dosud nehýbal, ba neotevřel ani očí. Nepomohl nám ani v nejmenším.

Když chladný mramor probudil raněného, naklonil jsem se k němu.

— Je to hrozné, není-li pravda? pravil ke mně hlasem slabým. Vidíte, tím je vinna moje myšlenka!

Prosil jsem ho, aby nemluvil.

— Ó ne, jen poslyšte, pokračoval. Já zemru, to vím jistě, asi za čtvrt hodiny. Poslyšte! Měl jsem záchvat jakési šílenosti. Chtěl jsem pytvati sebe za živa. Dokud jsem pracoval, necítil jsem ničeho. Pojednou ale vrátilo se mi vědomí a zároveň s ním přišly takové bolesti, že jsem vyskočil oknem. Ó že musím umřít a nevidět to, co jsem hledal. Ale preparováno to bylo dobře, není-li pravda?

Chtěl pozvednouti hlavu, aby si viděl na prsa.

— Vidíte, jaká to myšlenka se mnou umírá! . . . Pytvati život! . . . Studovati myslící mozek! . . .

Trudné ticho, jež se střídalo s jeho řečí, přehlušovaly výstřely, vždy se blížící.

— A pořád se ještě bijou! . . . Když celý svět se bil, já užil té chvíle a pracoval . . . To je mrzuté! Ale proč se bijou? Proč se vraždí? Pro nic! . . . Já bych byl také zabil je všecky, kdyby byli chtěli, a bylo by z toho aspoň něco! . . . Pytvati za živa! . . .

V tom se dveře zprudka otevřely a starý dělník vešel, veden dvěma muži. Byl plný krve.

— Hleďme, pravil vida pana Féru ležeti na tabuli, tady již někdo leží!

— Ó ne, odvětil hostinský, to je pan Féru, který se chtěl zabít.

— Zabít se chtěl! divil se dělník, to je zbabělec zabít se pro nic a za nic, když může zemříti pro dobrou věc.

Féru se chtěl pozvednout, aby mu odpověděl. Ale život jej opustil a on klesl mrtvý na stůl. Dělník začal znova.

— Mlčte, okřikl jsem ho. Vždyť vidíte, že je mrtev.

— Co na tom? Já umru snad co nejdřív. Přece snad mohu říci, co si myslím. Já aspoň umírám pro . . ,

Já odhalil prsa přítele a pravil jsem:

— On však zemřel pro vědu!

Dělník a jeho dva soudruzi zůstali bez pohnutí, němí a postrašení. Byli tak překvapeni tímto hrozným divadlem, že se ani neptali, co se to děje, ani co jsem pravil. Konečně jeden z nich to pochopil a ostatní vidouce to na jeho tváři smekli uctivě čepice.

Zatím užil kupec malého utišení v ulici a utekl zadními dveřmi. Když šel kolem mne, zaslechl jsem, jak bručel mezi zuby:

— Můj bože! to jsou blázni! jeden větší než druhý!

Přel. *B. F.*

FEUILLETON.

Žlutý pes.

Kdyby býval stál pod šibenicí, nemohl mluviti s větším citem, a já uposlechl jeho rady soudě, že člověk, jenž mluví tak moudře, nemůže jinak, než mluviti pravdu.

Řekl mi, že se musím dáti v pravo, potom v levo a pak jíti zrovna dále několik hodin cesty, až přijdu kam jsem chtěl, to jest ku Svatojanským proudům, nebo tak někam, kde sedí Dívka s uštěpačnýma očima.

Vyšel jsem a došel a spatřil jak se voda žene v pěnivých peřejích přes skaliska, tříštíc se v poršky diamantů a smáčejíc až na kůži malého klučinu, který seděl na břehu a házel po žabách oblázky, kteréž měl vedle sebe vršito v košíčku. Nezdálo se, že je mu mokro proti mysli a Děvče s uštěpačnýma očima sedělo zrovna naproti němu na břehu druhém a smálo se hlasitě vidouc žáby metat kozelce a stápějíc bosé nohy do proudu, ubíhajícího kolem. Její zlatý vlas byl tak jemný, jako předené sklo; měla na sobě modrou suknici, nachovou šněrovačku, bílou, jemnou košilku a rukávy sáhající jen tak na dva palce pod ramena. Vedle sebe měla košíček, podobný chlapcovu, ale víko bylo přiklopeno a opatrně zavřeno na stříbrný řetízek a na zámek a kromě toho ještě upevněno červenými tkanicemi. K vůli větší bezpečnosti opírala se loktem o košíček, jakoby to byl polštář a sametový mech, na kterém seděla, pohovkou.

Spatřivši mne trhla sebou a klučina nepřestávaje házeti po žabách vzkřikl na uvítanou: „Už zase jeden!“

„Jaký jeden?“ tázal jsem se opíraje se o hůl a sáhaje po kapesní lahvici, neboť cesta přes hory byla dlouhá a unavná.

„Však já vím,“ odpověděl chlapec, „přichází vás sem na kopy a já tu jsem, abych vás z vody vytahoval, když tamta vás tam shodí. Hleďte, zde je hák a provaz, pomohu vám, neutopíte se.“

„Ale já se nechci utopit, můj milý.“

„Hm. To také nemusíte, leda jestli vám na tom zrovna záleží; ale vy znáte její podmínky?“

Vyznal jsem, že nevím o pražádných podmínkách, ale že jsem jen snídal velmi časně a ušel sedm hodin a jsem uondán. Kluk vybral největší oblázek a namířil jím tak ostře do vody, že trefil strakatou žabku do týla právě tam, kde by si byla měla připevnit límec od košile, a způsobil tak, že zatřepotala nožkama a zmizela z lidských očí na vždy.

„Tys ukrutník, chlapečku!“ pravil jsem s důrazem, ale jediná jeho odpověď byla, že vytáhnuv malou knížečku vryl tam nehtem od palce čárku, a já zamručel: „Žába patnáctá; — a teď pozor.“ Vstal a oprášiv si kolena rukama prohlašoval hlasem pevným „podmínky“:

„Třikráte to můžete zkusit dáti jí hubičku, a podaří-li se vám to, dá vám ze svého košíčku dárek, jakého byste od nikoho na světě kromě ní nedostal. Avšak nedojdete-li cíle, budete šest neděl jejím služebníkem, pokleknete zde na břehu vedle mne a budete házet po žabách, anebo vás pošle do lesa chytat ještěrky a roháče.“

„Ale jestli se mi ani nebude chtít dát jí hubičku?“

„Ó, na to je teď pozdě! Jste zde a musíte dělat jako ti ostatní.“

Děvče smálo se s druhého břehu a bylo mi, jakoby se to diblík chechtal. Ulomila si dlouhý vrbový prut a švihala jím kol do kola svého obličeje jako na srozuměnou, co mne očekává.

„Jak ti říkají, roztomilá děvuško?“ zvolal jsem dvorně. — Načež ona: „Jak říkají tak říkají,“ a smějíc se jenom ještě hlasitěji dodala: „Dej mi hubičku, máš-li k tomu odvahy!“

Játovšem nejsem marnivější než jiní mužové, ale to byla od jakživa má myšlenka, že se nemůže na mne děvče podívat, aniž by se nezamilovalo, a tak jsem položil hůlku na zem, na ni svou torbu a na ni svůj plstěný širák, aby mi to vítr neodnes. Později mne napadlo, že bývalo by snad lépe dáti klobouk do spod, ale u mne nebývaly první myšlenky nikdy tak dobré jako druhé a kromě toho začal jsem přemýšleti, jak bych se dostal přes řeku, která jest tu hluboká a dělá nehorázný hluk.

Jak se mi to podařilo, podařilo se a já byl na témž břehu jako dívka i blížil jsem se k ní s nejsladším úsměvem; ten vrbový prut byl mi trochu nepříjemný. Couvala poskakujíc a zpívajíc; já za ní a mžikem stáli jsme podle sebe na strmém skalisku, vyčnívajícím zrovna nad nejprudčím slapem. Přestala couvat a mne napadlo, že jen laškuje. Ale zrovna když tato myšlenka v mé hlavě dozrávala, ucítil jsem šourem přes tvář tak ostré švihnutí, že jsem se na podobné co živ jsem nepamatoval, a ona vrhla se na mne s hlučným smíchem a uchopivši mne za levé ucho srazila mne střemhlav dolů do vody mezi žáby; slap zahučel jako celá kapela ďáblů.

„Jen hezky klidně!“ zazpíval chlapec a zaseknuv harpunu do mého oděvu pod pasem přitáhl mne ku břehu, na který jsem se vyškrabal napolo utopen, napolo rozbit a s levým uchem naběhlým tak, že se mi zdálo býti dvakráte tak velké jako má hlava. Zatím byl vítr odvál můj klobouk do bahna, ale já toho nedbal pěně hněvem a hanbou pokoření. A prosím, ta holka s uštěpačnýma očima shodila mne do vody podruhé a ten kluk zatknul svou harpunu do mne ještě jednou a dostal mne na břeh tak obratně, jako by to bylo jeho denním zaměstnáním.

Když to přicházelo do třetice, začal jsem hořce přemítat o svém osudu — šest neděl házet po žabách, šest neděl krmit roháče — ne, jal jsem se postupovat opatrně za hudebního průvodu mých bot, které hrály do taktu mokré „kvík, kvík!“ jako bych také jim byl k smíchu. Byla to cesta plna dumy po těch padesáti krocích od břehu, neboť kde mám uši, již jsem vlastně necítil, a kdybych se byl mohl podívat do zrcadla, byl bych ještě spatřil na své tváři dva růžové pruhy ve formě kříže sv. Ondřeje. Očekávala mne s pevnou nohou, s očima úsměšně jiskřícima a s prutem hvízdajícím ještě ostřeji než dříve.

„Tys velmi hezounká, děťátko,“ prohodil jsem z uctivé vzdálenosti, „ale byla bys ještě hezčí, kdybys tak ten proutek zahodila a dala ruce trochu do zadu.“

„To si myslím,“ řekla a zasmála se při tom s tak zdrcující chutí, že jsem vyrazil ze sebe: „Už toho všeho nechám, neboť jest to marné. Budu házet po žabách a krmit roháče; jen mi ještě, prosím tě řekni, proč jsi tak ukrutná.“

Seskočila radostně se skaliska, odhodila prut a zvolala: „Teď jsi mým sluhou.“ Avšak, toť už beztoho víte, mé vzdání se bylo jenom válečnou lstí a vida ji neozbrojenu byl jsem jedním skokem u ní a chopiv ji přes všechno škrabání a zápasení kolem pasu zlíbal jsem po třikrát její růžové rty. „To není hezké!“ zvolala vytrhnuvši se divoce z mé náruče, ale chlapec s druhého břehu zvolal: „Aj to je docela hezké — má to v podmínkách,“ i dal se po hlavě do tance, neboť jak se nyní objevovalo, byl to hodný chlapec s duší povznešenou nad své řemeslo.

Děvče stálo chvilku třesouc se a upírajíc na mne své hořící oči, ale konečně se zasmála a pokrčíc rameny zarděla se: „Nuž tedy dobrá; měla jsem být připravena na lstivost mužů; ale vím to aspoň pro podruhé. Pojďte, dar je váš, jenom si však pamatujte, že dám vám, co já budu chtít!“ Řkouc tak odběhla ku košíčku, a otevřevši jej klíčkem, jenž jí visel na hrdle, vyňala žlutého pejska zabaleného pečlivě do čísla „Pokroku“.

„Zabalila jsem jej do „Pokroku“, zvolala, „protože hezky uspává. A teď slyšte: Tento pes dá se do vytí, kdykoliv uslyší lež anebo uvidí knihu nebo časopis, obsahující nepravdu a pokrytectví. Je váš; nemusíte se dát nikým oklamat, dokud bude při vás. Ale pamatujte si, že chtěje se ho zbavit musíte se vrátit a vzít tento klíček s mého hrdla, což není tak snadné, neboť dvakrát mne neošidíte.“

Mezi tím co se uštěpačně smála, jak již ani jinak nemohla, pozoroval jsem svůj nový majetek a podotknul, že je tak tuze maličký.

„Ó to se spraví,“ řekla a položivši si pejska na klín zatáhla jej za ohon, uši a nohy, kteréž se ihned prodloužily jako dalekohled, tak že byl pejsek brzo jako pudl a tak velký, jak jsem si jej představoval. Skončivši svou práci přála mi ironické „Na shledanou“ a tázala se zhurta, zdali mi ten vrbový prut neublížil. Nechtěje být nezdvořilým řekl jsem „Ne“, v průvodu kteréhož zahájil žlutý pes svou službu táhlým zavytím, což děvče velmi bavilo — také klučinu a mne upamatovalo na drahocennost zvláštního daru. Nepípnul jsem již ani slovem, poklonil jsem se a odkvapil, když byl mezi tím můj pes ještě na dobro odepřel vyloviti mi klobouk z bahna, což doufal jsem, že na jisto učiní. Byl to vskutku hrdý, uvědomělý, moudrý pes, povznešený nad otrockou službu.

Ano nad otrockou službu, — nad vše kromě pravdomluvnost. A teď mějte se mnou útrpnost za vlastnictví zvířete, které mi nepopřálo pokojné hodiny od té doby, co jsem se stal jeho samovládným pánem — a tomu jest již dvě leta. On vyl na všecchno na světě. Již na zpáteční cestě domů uslyšev němčinu konduktera Západní dráhy způsobil žalostným skomíráním dvěma ryze německým slečinkám vracejícím se v průvodu české matky — také němkyně — křeče. Cestou Smíchovem to ještě ušlo, ale ve Ferdinandské třídě jsem musel, abych nezpůsobil pohoršení, té bestii zavázat hlavu šátkem, neboť ty německé štíty, pod nimiž vybíhali zděšeně ven němečtí obchodníci, činily psa nervosním. A tak to šlo dále i v soukromých věcech i veřejných. Vyl, když navštívil mne přítel, a já mu řekl, že jej rád vidím; vyl ještě více, když řekl přítel, že rád vidí mne. Vyl na pestré výkladní skříně vlasteneckého knihkupce U.; vyl na vlasteneckého podporovatele české literatury, ubírajícího se k poradě o rozšíření knih, které měli všichni na světě kupovati, jenom ne on, vyl na mladého plavovlasého básníka, který, poněvadž šlo to náhodou do noty časové, vydal svazek drobných vlasteneckých básní, vyl na ty, kteří vyli, že vyje on, nevím věru, na co by byl nevyl. Musel jsem se vzdáti čtení „Národních Listů“ a pouhý pohled na „Posla z Prahy“ za skleněnou skříní filiálky naplnil celou ulici žalostným kňučením. Utýrán, umluven, upsán veřejnými orgány a soukromými domluvami chtěl jsem se již svého svěřence zbavit a zavedl jsem jej do městského „parku“. Podařilo se mi sice utéci — a byl nejvyšší čas — neboť shluknutí lidu stalo se nesmírné — ale večer zaklepal u mne dobrý přítel žurnalista a přivedl mi pejska domů řka, že jej sebral v Ovocné ulici, kde právě ozpěvoval před „Českým klubem“ politickou poradu velikého dosahu. Pan „N. N.“, liberál od kosti a můj přítel, neřekl mi ničeho, když mluvil velkou řeč o demokracii, a pes se dal do štěkotu. Byl a jest můj přítel. Za to však mi pan O. přátelsky radil, abych psa s sebou nevodil ani kolem radnice, ani kolem Žofína, když odbývá se tam Národní strany svobodomyslné „Velké shromáždění“ proti magistrátu a jiným věcem atd. atd. — Nemohu veřejně udati všechny ty osoby, věci a případy, v kterých zazněl hlas tohoto vzácného zvířete — nerad bych přišel před porotu.

A teď dost. Co mám dělat s tou bestií?

Kdo potřebuje pravdomluvného psa?

Dobrý obchod pro poctivé a zbožné lidi.

Prodá se lacino.

Po případě dá se na vychování do některého z větších žurnálů.

Mohou si jej půjčovati.

V české veřejnosti vůbec konal by dobré služby všude.

Kdo chce psa? Pravdomluvného žlutého psa?

OBSAH: Dva mučeníci. Báseň od Adolfa Heyduka. — Humor v „Božské komedii“. Studie Jaroslava Vrchlického. — Zaváté listy. Od Sofie Podlipské. (Pokračování.) — Bratři a sestra. Od Fr. Heritesa (Pokračování.) — Pro dobrou věc. Napsal Jean Richepin. Přel. B. F. — Fenilleton: Žlutý pes.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 28. února 1879. ČÍSLO 6.

Pomsta gnomů.

Pohádka *Jaroslava Vrchlického.*

ab, mocná paní, jak čtem u Shakespeara,
jež smrtelníky, když je spánek svírá,
pod nosem šimrá koncem bičíku,
v svém povoze přes mou skráň uháněla,
čímž do pohádky zaklela mne zcela.
V mé duši zpívá tisíc slavíků.
Vzpomínka vzletla jako holub sivý:
kde octnul jsem se! Bože, jaké divy!
ten ptačí zpěv, šum stromů, vůně, chlad!
ty hluboké a zádumčivé stíny,
se starých soch visící pavučiny —
toť romantiky pustý sad!

Ó pohádko! tys lidstva u kolébky
z paprsků luny tkala závoj hebký,
tys hlídala mu první, zlatý sen,
tys oživila jemu luh i lesy,
zdroj, vodopád, skal úvaly i tesy,
klid poledne, noc hvězdnou, mladý den:
vše báječnými zalidnilas tvory,
rej bludičky nad močálem, svit zory,
šum starých dubů, plných ptačích hnízd,
vše bylo řečí, životem i ruchem,
sbor čápů, který vlhkým táhl vzduchem,
i padající žlutý list.

Tys kynula a již zázrakem v mžiku
se vynořily davy trpaslíků
a skřítků, šetků, víl a rusálek;
tys pohledla v peň vydutého stromu,
již mihla se v něm šedá brada gnomů;
šlas kolem sluje a po břehu řek:
tam kladiv ruch, zde svůdné písní hlasy,
nad vlnami se kmitly rusé vlasy
a pod listím zněl utajený smích.
Roh lovecký lkal v hloubi šedých hvozdů,
pláč flétny s rolničkami v píseň drozdů
se vinul s větví ztemnělých.

V tom všem zas žiju a Mab, mocná paní
tím vinna jest, proč jela v chvíli ranní,
kdy sen mne obejímal, přes mou skráň;
proč v pavučiny mých dum směle sáhla
a dráhu zářící jich tísní táhla
jak slunce svit přes mračnou vodní pláň.
Nač vzpouzet se? — jsem v rukou jejích děcko,
vše zázrak jest mi a zas věřím všecko
a pouhý rozmar moje Musa teď;
on stajen v modrém cigaretty dýmu,
mou píseň halí v pestré květy rýmu,
jak do břečťanu starou zeď.

Pan Sibo z Lorchu ve poledním žáru
na hradě svém si hověl při poháru
a řeknu hned, byl pěkný jeho hrad,
na skále trčel nad modravým Rýnem,
kryt zelení a obrostlý byl vínem,
zeď každá nesla révy vodopád.
A jako hrad, byl krásný jeho vládce:
mlád, vesel, šťastný, celý život sladce
jak báj mu kynul plný lahody.
Snad zítra již měl zváti Hildu svoji —
kdož ale ví, co v hvězdách psáno stojí,
a co jest hříčkou náhody?

Číš za číší pan Sibo vyprázdňoval,
snil o nevěstě: její tváře, ovál,
vlas jako zlato a pleť perletě,
zrak modrý jako chrpa ve obilí,
zrůst ztepilý a luzná nožka víly,
a ret, mák vlčí v plném rozkvětě.
Vše hrálo před ním jako v páře ranní
a ve svém pití, ve svém rozjímání
si nevším, že se černých mraků sbor
stáh v jeden závoj a táh od západu,
jak tmavý příkrov pílil k jeho hradu
stín černý vrh na čela hor.

A brzy Rýn již vlny svoje schmuřil,
houk vichr v kraj a po vinicích zuřil.
Ó jaká vřava, jaký shon a vír!
hrom bouři hučí v pochod velkolepý,
blesk za bleskem div oko neoslepí,
i ve věži jim splašen netopýr.
Jak Meluzina kolem hradu stená!
již praská strop a chví se každá stěna
a v Rýnu sykot, v stromech hvizd a šum.
Pan Sibo tím se vytrhovat nedá,
sní o nevěstě dál a zvolna zvedá
zas plný pohár k svojim rtům.

Však přísloví zde moc svou osvědčilo,
že mezi rty a mezi číší zbylo
vždy místa ještě pro neštěstí dost:
než pohár k retu dal a mohl píti,
roh hlasný slyšel s hradní věže zníti,
snad bouří zavát nějaký to host!
Však v tom, než dál moh o tom přemýšleti,
na chodbě kroky, dveře z kořán letí
a hlásný sám tu stojí zděšený;
chce mluviti, však strach mu váže ústa
a venku vichr, liják i hrom zrůstá
a blesků sírné plameny.

‚Ach pane, pane!‘ — „Nu tak u sta hromů
již chlape mluv!“ — ‚Tam dole v stínu stromů‘...
A Sibo hodil po něm plnou číš:
„Nu co se děje?“ — ‚Smilování, pane,
však dějí se tam věci neslýchané,
leč jděte sám a přesvědčte se již!
Zas rohu zvuk! či pane neslyšíte?
sám roh můj zazněl, jděte, uvidíte,
ó jistě v pekla moc jsme propadli!‘
„Tys opilý snad!“ zařval Sibo s křikem,
ze síně vyběh, prolít chodby mžikem,
ku věže spěchal zábradlí.

Zřel dolů — mnul si v podivení oči.
Zda sní či bdí? Co v pláni oko zočí,
to podivných je tvorů velký dav;
co bájila mu jeho chůva kdysi,
vše v pestré směsi teď se tady mísí,
ó jaká tíseň trpasličích hlav!
Těm šedý, dlouhý vous až k pasu splývá,
plášť z nachu záda hrbatá jim skrývá,
ve vlasech jejich drahokamů jas;
těm na bedrách se houpou křídla muší
a motýlí, těm dlouhé visí uši,
až po stříbrný z perel pás.

Tam jeden, jehož hlava rovna kouli
se ustrašeně k druhu svému choulí
a hořký lupen jest jim deštníkem;
však těžký deštěm již již prohýbá se
a voda teče po vouse i vlase
a splývá v bláto s mokrým trávníkem;
ten pod obrovské houby ukryt střechu
se krčí, onen svoje vousy z mechu
přes vráskovitý zvedá obličej.
Zří Sibo divadlo to udivené,
však skřítků dav ku skalní patře stěně
již u zábradlí zočil jej.

A nejstarší, jenž ostatním stál v čele,
jal volat se, hlas jeho zvučel ztměle
jak v suchých listech pozdních větrů svist:
„Měj, mocný pane, s námi slitování!
Bouř chytila nás na daleké pláni,
tož daleko od našich rodných míst.
Sněm tam jsme odbývali na pasece
pod starým dubem, jenž se zhlíží v řece,
však blesk mu náhle srazil kmen i snět;
co zbylo nám než na útěk se dáti
a hledat skrýš — však blesk neustál pláti,
dešť padat a hrom burácet.

A daleko jest odtud k skále dračí,
kde domov náš — ó kéž Tvá Milost ráčí
nám poskytnouti v hradu útulek,
jen šerý kout na chodbě kdesi v stínu,
kam zavěšuje pavouk pavučinu,
klín pod schody, ach, všecko je nám vděk.
Ó smiluj se! Náš sbor, jenž skály láme
a zlato v nich, i my, jenž vybíráme
z vod bílé perly s leskem měsíčným,
my všickni jak nás dole vidíš v roji
tě překvapíme k brzké svatbě tvojí,
ó pane, darem přeslíčným!“

Již domluvil. Dav dole čekal tichý,
však Sibo nemoh zadržeti smíchy,
tak zvláštní zdál se jemu tento žert.
Zřel na ty hlavy s purpurovou kápí,
jež stále větším proudem liják stápí,
a myslil v duchu: Chaso, vem tě čert!
A smál se nahlas, smál se až za boky
se chytal smíchem; dešť se valil toky,
hrom burácel, blesk lítal plamenem;
on poklidně se opřel o zábradlí
a smál se v zrak až slzy se mu kradly,
a pak zavolal: „Víno sem!“

Číš přines panoš s bledou strachem tváří,
a Sibo plnou zvedl v blesků záři
a zařval dolů: „To vám na zdraví!“
A vypil ji a prázdnou hodil na zem
a odvrátil se od gnomů — v tom rázem
do očí jeho šleh blesk modravý:
hrad chvěl se v hloubi těžkou ranou hromu,
zněl deště spád a pak skřípění stromů,
kol rozhlížel se Sibo zděšený.
Po davu skřítků ani stopy kolem,
jen sem tam mihaly se v dálce polem
a hasly modré plameny.

A Sibovi se teprv nyní zdálo,
cos z hloubi země že se děsně smálo;
tu chápal, to jest hrozné kletby zvěst,
a vzpomněl si když odvrátil se v mžiku,
jak šedobradý jeden z trpaslíků
ku hradu zaťal pozvednutou pěst.
Pod každým keřem, kam jen oko stačí,
on škodolibé viděl zraky dračí.
I nevrle se v síň zas navrací;
teď trpká duma čelo jeho stíní
i víno zdá se trpké být mu nyní
a šachovnici překáží.

Však myšlenka, že sličná Hilda zítra
má jeho být, zas všecky chmury nitra
mu zaplašila jako zázrakem;
byl klidný zas — co hrozba skřítků jemu?
měl zítra patřiti v tvář slunci svému
na svého žití nebi bezmrakém.
Zas pohár zved — však nový hlahol trouby
mu padl v sluch i strachem v srdce hloubi;
leč klidně zří a k dveřím zamíří:
v nich objevil se herold v zlatohlavu,
před Sibem v úctě uklonil svou hlavu
a podal psaní rytíři.

Psal otec Hildy: „Vím, že dcera moje
vás miluje, však obtížné mám boje
s druhými nápadníky potají;
i usmyslil jsem, ač mé slovo máte,
a věřím, že mi přízeň zachováte,
věc celou rozhodnouti v turnaji.
Kdo nejlépe se bude v boji bíti,
má z rukou Hildy zlatý prsten vzíti
a s ním též její ruku; dobře vím,
že nejlepším jste ze všech zápasníkem,
jeť Hilda vaše prvním okamžikem,
jak zamávnete mečem svým.“

List pad mu z ruky. „Cože u sta hromů!
to snad je první škádlení těch gnomů?“
Však brzy jeho hněv se ukojí;
zřel v duchu Hildy úsměv, vlasů zlato
a myslil: Stokrát stojí Hilda za to
pár žeber zlomit soku v souboji!
I viděl, jak jest vítěz nade všemi,
jak sklání meč a koleno své k zemi,
jak z její ruky bere zlatý skvost,
a slyšel davy jásající v křiku,
zřel radost svých a úškleb závistníků
a zlatou svoji budoucnost.

S tím snem šel spat. Noc vážná dále kráčí,
spí luh i sad, však dole v skále dračí
dnes četné davy skřítků nespaly,
na balvanech zde hlavy ve hromadě
se usadili tiché ku poradě.
Kol stěny plály jako opály,

od stropu visel karbunkul a planul
jak žářné slunce, jeho záblesk kanul
v kout nejtmavší a všady sil jen nach;
vše lesklo se, kol žíly zlata v stropě,
vše tálo jako světla ve potopě
i drahokamy po stěnách.

Čím více tiskli hlavy dohromady,
tím jejich víc se rozcházely rady,
jim příliš malým zdál se každý trest;
co pouze zloba může vymysliti,
vše bleskem hlavou pitvor těch se řítí,
hned přijato, hned zavrženo jest.
V tom táhlý hvizd — to malý skřítek šedý,
jejž poslali hned v šeru na výzvědy;
i otevřeli bez meškání sluj.
On usmíval se potutelně v zlobě,
i sedli všickni ještě úžej k sobě
a z úst všech znělo: Vypravuj!

To zvláštní vám byl malý neposeda,
až po pás brada splývala mu šedá,
měl šedý kaftan zlatem vroubený;
na hlavě jako meloun kápi z nachu,
pod hustým obočím jak zrnka hrachu
dvě očka malá hrála plameny;
u botek zelené dva nosil třapce
a velký demant plál na jeho čapce.
Vždy nejhlouběji v dolech pracoval;
když halen v šedý plášť se nocí řítil,
na cestu čapky démantem si svítil,
jej každý šedým skřítkem zval.

On nejchytřejší nápady vždy míval;
kde jaký v skále drahokam se skrýval,
kde jaký zdroj, vše věděl nazpamět,
kde který dutý strom je na mýtině,
kde jaká skrýš, jež chládek má v svém stíně,
kam sprchá deštěm planých růží květ.
On věděl, kudy jezdí Titanie
k snu letní noci, z kterých květů pije
Mab čisté, rosné perly za jitra;
kde roste tráva, jíž vše otvírá se,
kde víly v lázni v nahé jejich kráse
lze překvapiti za chytra.

Co teď jim vypravoval v tiši snivé,
list otce Hildy pověděl vám dříve;
kde on to zvěděl, nelze vyzkoumat.
Dost na tom skřítků pozornému davu,
že o tom mohl věrnou dáti zprávu,
v jich hlavách vznítit nový shon a chvat.
„Jak, Sibo pojede si pro nevěstu?
ach, již to máme — zamezit mu cestu!“
V tom nejlepší své pomsty zřeli zbraň,
a znova hlavy dohromady tiskli;
zas tichý šept — a náhle sborem výskli
a zatleskali plesem v dlaň.

„To dobrý nápad! Zdráv buď šedý skřítek!“
sbor zajásal a jako klubko z nitek
se splitá, k sobě tulili se zas.
Cos šeptem se od ucha k uchu neslo
jak zázračné a spásonosné heslo,
a hlavou kývli — nový smích a jas —
a rázem sbor jich vstal a plesem křiče,
ti motyku a ti zas vzali rýče
a hrnuli se v tichý, spící les.
Jak stínů tlum kol skály letli hbitě,
na luny paprsk sedli, okamžitě
ten v lesa hlubiny je nes.

To slovo mohu vyzradit ti v taji,
má čtenářko, když tvoje oči dají
mně záruku, že umíš mlčeti.
Jak odpírat? tvůj zrak jest příliš svůdný;
nuž stranou, slyš; to slovo: „kořen bludný“. —
Ty kroutíš hlavou, avšak v zápětí
můj výklad za ním rychle pokulhává,
jak za básníkem na tom světě sláva,
jak za myšlenky bleskem slabý rým;
jak za životem upomínek stíny.
Snad kdosi lepší dal by výklad jiný,
já ale řeknu to co vím.

Když v noci Valpurčině na koštěti
sbor čarodějek ku Blocksbergu letí,
ty Uriana sličné nevěsty;
tu stane se, jak větrem šat jim vlaje
na mýtině neb lesa u pokraje,
že chytí se o pařez u cesty,
neb — pán bůh s námi! — na kozlu jenž jezdí,
Aldebaranu rudém při souhvězdí,
že v chvatu lásky o kmen klopýtne;
neb po skončeném svatojanském plesu
na pařezu tom v mrtvé tiši lesů
ze sirných snů svých procitne.

Ten pařez, kmen neb vydoutnalý kořen
jest začarován, ku neštěstí stvořen,
jen z něho tryskne tanec světýlek;
květ kapradí má pod ním klasy zlaté,
jen pod ním roste býlí jedovaté,
v němž rosu sbírá čarodějnic vztek;
a vyroste-li strom na tomto místě,
pak šibenice bude z něho jistě;
a kořen-li — ach, kdo jej překročí,
ten v jednom kuse, v lese nebo v pláni
kol musí obcházeti bez ustání,
jak závrať když jim zatočí.

Kde taký kořen hledat, dobře znali
a v černý les na rychlou pouť se dali,
to bylo místo v sosen okrsku;
kde stromů stín se snoubil se skal stínem,
kam nepronikl hustých větví klínem
šer hvězd neb záře lunných paprsků:
zde rychle rýče k práci zasadili
a kopali a ryli, v krátké chvíli
až po skráních jim splýval s čela pot;
pak kořen trhali a ven jej rvali,
druh druha v pasu těsně obepjali
a škubali pak o závod.

Ráz — kořen prask, však jednu na hromadu
se skáceli, druh druhu scuchal bradu
a kořen seděl pevně bez hnutí;
i vstali zas a chytli za pahýly
a táhli zas, co v těle jejich síly,
zas kořen prask, však temné vzdychnutí
se dralo z hloubi, kořen hnul se, větší
zas trhli silou, až jim v tuhé křeči
se paty v půdu vlhkou přitiskly,
a ještě jeden útok, prudký, smělý
a kořen před nimi již ležel celý,
a všickni sborem zavýskli.

Tak před nimi již ležel kořen buku
pln vláken, nitek, vlášení a suků,
jak šklebící se ďábla obličej,
jak oči světlošky dvě pod něj sedly;
teď trpaslíci pomalu ho zvedli,
na ramena svá naložili jej
a zpátky již to větru letem jelo,
les, skála, proud, vše kolem nich se tmělo,
tam sýček úpěl, pes vyl z vesnice,
rej bludiček se mihal v pusté pláni
a v hustém síti žabí skřehotání
se ozývalo v rybnice.

*

Před Hildy hradem za svítání stáli
a kde se cesty pod ním křižovaly,
tam rychle kořen zakopali v zem;
na místo, odkud nejlíp vidět bylo,
na pole turnaje, nechť přes tvář lilo
se unavení potu ručejem,
než vyšlo slunce, dokonali práci,
a jako hvězda za hvězdou se ztrácí,
tak rychle vespolek se ztratili.
Ten pod kámen vklouz, ten pod zkvetlý šípek,
list tomu stačil, tomu hroudy cípek,
jen oči jejich svítily.

Z mlh zatím vstalo jitro čarokrásné,
mlh kadeře si střáslo s čela řasné
a prodchlo vůní každou zkvětlou snět,
a vyzlatilo každou nebes chmuru,
až odvážil se skřivan do azuru
a písní jedinou byl jeho let.
Na hradě rohy hlásné zvučně zněly,
a brzy rytíři ze stran všech spěli
ku hradu Hildy, který v páře skryt,
jak fantom snů se nad krajinou mihal,
roh neustál a stále most se zdvihal,
div mohl hostům postačit.

Od Lorchu cestou na mohutném broni
pan Sibo cválá, třemen jasně zvoní;
má zlatou přílbu s rudým chocholem
a Hildy znakem; ocel na krunýři
jen leskne se a v srdci mu to víří,
jež blesky plá i boje plápolem.
Jak vesel jede, za ním prachu sloupy.
Již před ním hrad, již brzy na most vstoupí,
při zvuku jeho rohu jenž se zdvih;
v tom oř mu klopýt až se jisker deště
mu lily z podkov. „Což před hradem ještě
chceš poznat ostří ostruh mých?"

Pan Sibo křik, bod oře ze vší síly,
trh uzdou, klel a zas jej hladil chvíli,
leč darmo — z místa oř se nehýbal;
jen zádumčivě sklonil krásnou hlavu
dnes plnou skvostných per a v zlatohlavu
a plaše kol zřel jakoby se bál.
I bodal Sibo znova jej až na zem
krev v kapkách tekla, potom skočil rázem,
vzal za uzdu a vésti sám jej chtěl;
však marná práce, kůň šel as pět kroků
a náhle, jakby splašen, v bujném skoku
zpět skočil, frkal a se chvěl.

Když nikdo nejel, most byl zdvižen zase
a bubnů vír a vřesk trub rozlehá se,
hlas herolda lze po tom rozeznat,
v boj volá všecky reky silou známé
a tomu, který všechněch oštěp zláme,
má Hilda prsten i svou ruku dát.
Zas trouby hlas a herold dvoje jmena
již provolal; cval ořů, půda stená,
třesk oštěpů dvou, jak se setkali.
To Kuno byl a Guntram, Siba soci,
a Sibo koně rve a škubá mocí,
div že jej ve prach nesvalí.

Křik jásavý — již Kuno leží v prachu.
Jas trouby nový. V brokátu a nachu
rek druhý vjíždí v prostor ohrady.
To statný Günther; Sibo sebou trhá,
zas oře bodá, střemhlav dál se vrhá,
však darmo, jeho dlaň jak bez vlády.
Kůň po třech krocích zpět jde, smutně řehtá,
a pod listím se v keřích cosi chechtá;
zas jásot v hradu, Günther na zemi,
a Sibo zří pavlánu přes okraje,
jak Guntramovi mnohý pás vstříc vlaje
a jak to prší růžemi.

To nesnese a rázem s oře skočí,
meč tasí, musí tam — leč sotva kročí,
cos neznámého zas jej táhne zpět;
chce na tu stranu, ale běda, běda,
kdos drží jej a dál mu kráčet nedá
a vše se chechtá, kámen, haluz, květ.
A na hradě zas trouby zahlaholí,
zas Guntram vítěz! on zde, v šírém poli,
meč darmo tiskne ve mohutnou pěsť;
rek jiný zas tam vjíždí do ohrady;
on, loutka, v kole chodí beze vlády!
tu poznává, že zaklet jest.

A Sibo vzpomněl si na hrozbu gnomů;
zří kolem: vskutku listím keřů, stromů
sta škodolibých, sivých očí plá,
a ostrý smích zní na vše strany kolem.
Co dělat? Hněvem, nenávistí, bolem
byl unaven a jeho ruka mdlá,
a klidně, vzdor již přemoh jeho hoře,
pěsť zaťal, opřel se o sedlo oře
před hradem, jenž byl jeho štěstí hrob.
Tam zase trub a bubnů břeskné zvuky
a nový křik — ó jaké vystál muky!
a zas ten výsměch plný zlob.

Zas Guntram vítěz; to v něm nejvíc vřelo,
když jeho hněvné oko z dálky zřelo
těch věnců dešť a davu nadšení.
Ten Guntram, ten měl Hildu obejímat,
na jejích ňadrech po vítězství dřímat —
ó zoufalství! to věru k šílení!
V tom náhodou šlo malé dítě polem,
snad na jahodách bylo; kráčí kolem
a „Pozdrav pán bůh!" řekne rytíři;
ó div! jakby se s oře kouzlo zvedlo,
již hnul se Sibo, skočil rázem v sedlo —
a přímo k hradu zamíří.

Co dál se dělo, k čemu vyprávěti?
Jak orel pomsty Sibo v zápas letí,
všech osm vyzve znova ve zápas;
trub nový ryk a sličný Günther v nachu
i Kuno v oceli i Guntram byli v prachu;
a z ostatních se každý strachem třás
a složil zbraň a nové bubnů zvuky
a Sibo klek, vzal prsten z Hildy ruky,
jež s jásotem mu klesla v objetí;
a otec Hildin hladil svoji bradu,
se usmíval, ples vířil ve zděch hradu
a jemu kvas šel v zápětí.

Mab s tímto koncem spokojena není,
a zaříká se, že prý v moje snění
víc nevjede na zlatém vozíku,
že nevyzlatí víc mi čela stíny,
a nenavěsí perel v pavučiny
a nepošimrá koncem bičíku.
Však myslím, Mab, jež smířiti se nechce,
že dá si říci a povolí lehce
a novým snem se ke mně nachýlí,
jak moje dítě, moje zlatovlásko,
má holubice, luno, perlo, lásko,
tvůj úsměv uzří rozmilý!

Bratři a sestra.

Od *Fr. Heritesa.*

(Dokončení.)

V.

O Fanynčině dni narození byl pochmurný den. Celou noc pršelo a v dešťové kapky mísily se hrubé sněhové vločky; k ránu přestalo pršeti, ale obloha zůstala potažena šedými, nevlídnými mraky. Byl podzim. Od Ladoše došel list v předvečer svátku; řádky jeho dýchaly láskou a oplývaly štěstím. „Obraz můj vystavený právě, učinil dojem rozhodný,“ psal Ladoš. „Čestná nabídnutí sypou se mi do klína.

Sdělil jsem ti, že jsem nakreslil moment z dědečkovy povídky o bludném rytíři. Jest po boji; přemožení leží nepřátelé po zemi, na oblohu vystupuje večernice, paprsky její pomalu derou se temnotou a matnými, mlhavými rysy kreslí do vzduchu obraz dívky . . .“

Celou noc spočíval Ladošův list na Fanynčině srdci. Snila a usmívala se ve spaní. Pojednou probudila se a němě hleděla před sebe do prázdna. Zdálo se jí, že tam na stěně namalován jest Ladošův obraz v jasných, světlých barvách. Tvář rytíře, vítěze — jeho obraz vidiny, usmívající se, sklánějící se k němu — obraz její — —

„Nyní budeme šťastni, ó šťastni!“ šeptala Fanynka. Ale tu se jí zdálo pojednou, že z lože u protější stěny pozdvihuje se kostnatá ruka dědečkova.

„On zapomněl, že v boji tom vyrvána mu byla růže, kterou obdržel od dobré víly,“ — volal hrobový jeho hlas a bledé jeho rty staženy byly k trpkému úsměvu.

Chvějíc se vzchopila se Fanynka na loži — otevřela oči — naproti ní byla zeď bílá jak obyčejně. —

Dopoledne rychle uběhlo. Otec i matka zasypávali Fanynku vlídností; pan Sommer obzvláště přitulil ji k sobě vroucně a pohnutě ji zlíbal.

Nepamatovala se na takové projevení lásky od něho — jen z dětských let tanula jí na mysli podobná upomínka jako v mlze.

Robert sotva se pozdvihl z lenošky, nedbale podal sestře ruku; nepromluvil ani slova.

„A což ty mně dnes nebudeš ani přáti, dědečku?“ otázala se Fanynka; bylo už dávno po obědě.

Dědoušek se zarazil. „Dítě! dítě!“ zvolal a dal se do pláče. — Dědeček zapomněl . . . v poslední době nevěděl často, co se stalo před půl hodinou, ale dnes zapomněl už i na Fanynku, to neučinil dosud nikdy. Byl si vědom dosahu toho.

„Už jsem zapomněl!“ šeptal smutně potřásaje šedivou hlavou. Pak pozdvihl hlavu vzhůru a zahleděl se nad lože na obraz umírajícího Krista. Nemluvil ani slova; rty jeho nepohybovaly se ani, ale zajisté se modlil. A zajisté se modlil k bohu, aby odpustil mu hřích spáchaný na štěstí jediného dítěte . . .

Pojednou zdálo se mu, že umírající Kristus vytrhl se ze smrtelných mrákot, že obrátil k němu krásné, uslzené oko své a zašeptal: „Dnes ještě budeš se mnou v ráji . . .“

Pan Sommer odpoledne nešel do comptoiru, oznámil svým podřízeným, že je churav. Doma však nestěžoval si ani dost málo. Chodil po pokoji neobyčejně rychlými kroky, často se zastavil a oddychl těžce několikrát po sobě, uvolnil nákrčník, který mu dnes strašně stahoval hrdlo. Zdálo se, že chce promluvit; několikrát pohnul rtoma, ale nevyšlo ani zvuku; za chvíli pokračoval zas v procházce.

Někdy postavil se k oknu a bubnoval tlustými prsty na sklo válečný pochod, jako by si dodával odvahy — pak se kvapem obrátil; oko jeho upřelo se na Roberta, který nehybně ležel na divanu. Byl příšerně bledý.

Pojednou ozval se z věže smutný hlas umíráčku. Pan Sommer se ulekl. — Zachvěl se, jako by to vyzváněli jemu. „Tři hodiny“ — řekla paní Sommrová.

„A tak —“ Byl pátek; v katolických chrámech zvoní se v ten den v tu hodinu umíráčkem na památku dokonání Krista.

Pan Sommer sepjal ruce a modlil se pološeptem, též paní Sommrová; Robert sebou ani nehnul; Fanynka mlčky seděla u okna.

Konečně přistoupil pan Sommer k ní a vzal ji za ruku. „Pojď sem dítě!“

Fanynka tázavě hleděla k němu; srdcem jejím zachvívala podivná, tajemná jakási bázeň.

„Dnes slavíš den svých čtyryadvacátých narozenin —“ počal pan Sommer s třesoucím se hlasem. „Nadešla doba — jest povinností mou — tvého otce — starati se o tvou budoucnost — —“

Pan Sommer se zarazil — plaše pohledl na Roberta; ulekl se své lži.

„Jest v tvém prospěchu, abysi konečně — zkrátka: mladý Zeman žádal mne o tvoji ruku a ja ji slíbil.“

Pan Sommer zhluboka si oddychl. Fanynka sklonila hlavu k prsoum. Kdyby pan Sommer byl se obrátil drsně k ní, s přísným rozkazem, byla by pevně postavila se na odpor. Jeho měkkost dojímala ji.

Pan Sommer přitulil ji k sobě a vroucně ji líbal; pojednou ozvala se v srdci jeho dávno utlumená láska, neštěstí posledních časův účinkovalo mocně na ducha jeho — před duševním zrakem jeho těkaly plaše obrazy z minulosti — — bludný život jeho — první žena — milující jej opravdově, s celým srdcem, hotova přinésti pro něho každou oběť . . .

„Nemohu, otče!“ zvolala Fanynka. „Můj život patří jedinému člověku na světě!“

Pan Sommer chopil ji za obě ruce a pevně zahleděl se jí do očí; paní Sommrová opřela se pevně o polštář lenošky a poslouchala napnutě; Robert taktéž se vzchopil — z očí jeho vyšlehl blesk, příšerná záře rozlila se po žlutém zsinalém jeho obličeji.

Fanynka sepjala ruce a tulíc se k otcovým prsoum volala prosebně:

„Ty jsi mne nemiloval, otče — ó ty jsi odvrátil záhy od nás srdce své! Ode mne — i od něho. A my jsme hynuli! — ó my jsme hynuli — — bylo nám hrozně zima i přitulili jsme se blíže k sobě. Ó ty nevíš,

jak blaze činí mně dnes tvá vlídnost, tvé objetí — obejmi také jej, vezmi i jej na své srdce — —“

Paní Sommrová vzchopila se z lenošky a opírajíc se o stůl stála jako socha — „To byly ty sny —“ zašeptaly její rty.

Pan Sommer chvěl se na celém těle.

„Dítě, co myslíš? kam jdeš? co počínáš? . . .“

„Miluji jej,“ řekla Fanynka — „a chci býti šťastnou s ním —“

„S bratrem!“ — zvolal pan Sommer a odstrčil Fanynku od sebe. „S bratrem! A synem . . .“

Pan Sommer se zajíkl. Popošel několik kroků, pak sklesl do lenošky. „Vy mne chcete zničit! — Vše se proti mně spiklo — není žádné lásky, žádné vděčnosti, žádné oběti — stanu se žebrákem — vlastní dítě sráží mne do propasti bídy a směje se — všickni se smějou — — i staré přízraky voláte z hrobů — proč chcete, abych odhalil tu roušku?“ . . .

„Otče!“ bědovala Fanynka.

„Pryč!“ — zaúpěl pan Sommer, „pryč!“ A ruka jeho zabořila se do šedivých vln, rozčechraných na jeho hlavě.

Fanynka přistoupila a klekla před ním. „Otče — otče —“

„On jest můj syn!“ vzkřikl pan Sommer; tvář jeho polila smrtelná bledost.

Bylo ticho; pan Sommer vzchopil se pojednou a vrávoral do své ložnice; zamknul za sebou.

S pláčem odběhla Fanynka do své světnice a vrhla se dědečkovi na prsa, na jeho věrné srdce, které bylo vždy plné lásky k ní.

Dlouho držela dědečka v objetí a štkala. „Ty — ty jediný jsi mne neopustil a neopustíš mne ani nyní v té hrozné bídě — —“

Dědeček nemluvil; seděl jak obyčejně na loži opřen o zeď.

Fanynka chopila se jeho ruky a vzkřikla zděšeně. Bez vlády sklesla ledová dědečkova ruka, mrtvé tělo padlo na bílou peřinu . . .

I dědeček opustil ji. Mdlé paprsky měsíce padaly na bledou zsinalou jeho tvář . . .

A na stěně visel Van Dyckův Kristus — i jeho umučenou hlavu ozářilo na chvíli mdlé světlo měsíce — — Oči zavřené, rty jako by stahovaly se k poslednímu záchvěvu — „dokonáno!“ zdálo se, že zašeptly právě božské ty rty, z nichž plynulo blaho a útěcha tisícům — — Dokonáno! — V pokoji bylo temno — temno a ticho hrobové, neprorývané ani jediným zvukem. Fanynka omdlelá ležela na zemi.

Pojednou otevřela oči. — Robert stál před ní. Zachvěla se; byla zvyklá, že pohlížel k ní nevlídně, nepřátelsky — pohledla na něho — kterak se změnil!

V oku jeho chvěla se slza a kol rtů stáhl se úsměv nadmíru bolestný.

„Sestro!“ pravil a vzal Fanynku za ruku — „nastala ti doba těžkých zkoušek. Loď života tvého potácí se ve zbouřených vlnách — ale ona nezahyne: konečně zakotví v přístavu míru, klidu a ticha. Ty nezahyneš — jako nezahyne on. Osud nedovolil, abyste přistáli u jednoho břehu — cíl jeho jest jiný; cíl jeho jest: plavba. Za světlem umění, za božstvím genia. Nezoufej, sestro! Váš život není ztracen — vy budete živi — ty i on — ty v klidu, on v slávě — — Jenom já zahynu v nicotě . . .“

Robert schýlil hlavu a upíral matné oko své na Fanynku. Sklonil se k ní a pozdvihnuv ji k prsoum vtiskl dlouhý polibek na její chvějící se rty.

Pak odkvapil.

VI.

Zvony rozhoupaly se vážným, smutným hlaholem — z domu vynášeli mrtvolu „starého pána“ a několik kroků za černou rakví jeho nešena ověnčená rakev Roberta. Ráno po líčené právě scéně nalezen byl mrtev ve svém loži; otrávil se. Na stole ležel lístek. — „Proč měl bych žíti? — Život můj jest ztracen! Umírám a modlím se k bohu, k bohu, v kterého jsem nevěřil, k bohu milosrdenství . . .“ bylo napsáno pevnou rukou.

Paní Sommrová nesúčastnila se pohřbu; ležela v horečce na loži. Ubohá paní vysílená událostmi v poslední době na ni dorážejícími neměla více síly, aby vydržela novou ránu osudu, tak ukrutnou ránu. Dlouho potácela se nad pokrajem hrobu, až jedné noci bledý anděl smrti snesl se na unavená víčka jejích očí i zavřel je na věky . . .

Brzo na to ohlášen úřadně úpadek firmy „Ludvík Sommer“.

Pan Sommer nebránil se od posledních hrůzných událostí rodinných více hrozící katastrofě; klidně očekával její neodvratný příchod. „Ona i Robert nepotřebují více zachránění,“ říkal Fanynce.

„Ale ty?“ namítla Fanynka.

„Nalezl jsem tebe,“ odpověděl pan Sommer a vřele zlíbal svoji dceru.

Z celého jmění zachránil bohatý druhdy obchodník jen nepatrné trosky; v domě i v obchodě ujal se vlády nový chef — mladý Zeman. Šetrně nabídl panu Sommrovi část bývalého jeho bytu — pan Sommer nemohl odříci. Odstěhoval se s Fanynkou do pokoje kdysi dědečkova a žil tu klidně a — šťastně.

Stařec vrátil se k ideálům mládí. Snil o všem krásném, velikém a dobrém jako druhdy v dávných, dávných letech — — ale teď nebyla už mysl jeho tak jasná jako druhdy, teď nemohly jeho sny čelit do budoucnosti; život jeho patřil minulosti. Toť hrozný rozdíl mezi sny mládí a sny stáří.

Nejvíce kalila jeho klid vzpomínka na Ladoše. Kde asi bloudí? —

Fanynka psala mu po hrůzné oné scéně, která zachvěla celým jejím bytím — co mu psala, nevěděla sama více; zachovala v paměti jen jediné slovo: rozloučení — rozloučení na vždy . . . Druhý její list nezastihl více Ladoše ve Florencii.

Ó co vše by za to teď byl dal pan Sommer, kdyby mohl přitisknouti jej k svému srdci! Často vyrušiv se ze snů rozpřáhl chvějící se ruce, jako by chystal se již k smírnému objejmutí . . . ale ruce mu sklesly. „Nepřekročím nikdy více práh vašeho domu,“ znělo mu naproti. „To není více můj dům,“ zaúpěl stařec a slza stekla po svraštělé jeho tváři.

Ladoš nevracel se. Ale osudy jeho nebyly tajnými

těm, kteří z dáli vzpomínali na něho. Právě vystavoval v Paříži po dlouhé době ticha nový obraz. Jméno jeho bylo slavné.

A jednou po letech zavěsily se přece páně Sommrovy staré ruce s bezměrnou radostí na mužnou hrdou šiji synovu.

Fanynka nebydlela více s otcem v dědečkově druhdy světnici; obývala jako paní domu jeho průčelí . . .

Ladoš nezdržel se dlouho.

Navštívil hrob matky své a odcházel zas na uměleckou pouť.

Ruku v ruce stála Fanynka s manželem svým u okna a hleděli za odcházejícím.

„Proč nezůstane u nás,“ — pravil Zeman snivě tiskna ženinu ruku, — „a nesdílí s námi klidné naše štěstí?“

Fanynka sklonila hlavu na jeho rameno a zašeptala: „Cíl jeho jest jiný, cíl jeho jest: plavba . . .“

Augustin Sanktuarienský z Mirandoly a Filip Villanuova Sidonský,

HUSITŠTÍ BISKUPOVÉ V ČECHÁCH.

Napsal *Dr. Ant. Rezek.*

II.

Po smrti Augustinově nastaly zase předešlé poměry. Žáci utraquističtí chodili opět pro nabytí kněžského svěcení do Italie a nezřízený spůsob života u podobojích duchovních objevoval se čím dále tím ve větší míře. Počátkem století XVI. konal českým žákům dobrých služeb v Italii Filip Villanuova, vikář a místopurkrabí v Modeně, biskup (in partibus infidelium) v Sidonu. Pocházelť on z rodu šlechtického a podobal se ve všech cnostech i necnostech někdy biskupovi Augustinovi Sanktuarienskému. S ním záhy z Čech se vyjednávalo, aby po příkladu Augustinově do Čech se odstěhoval a v Praze stále usídlil. Po delším jednání rozhodl se stařičký již biskup a nastoupil r. 1504. cestu do Čech. Tuše však dobře, že u papežského dvora potká se krok jeho s rozhodným odporem, chtěl cestovati co možná ukrytě, beze všeho lesku a skvělého průvodu. Na pracnou a nebezpečnou jízdu do Čech vzal sobě tedy jediného pouze pomocníka, jenž rodem byl Čech — a měl jemu, neznalému jazyka českého, býti tlumočníkem. Rozkazy papeže Julia II. o zatknutí biskupa Filipa nemohly dokona ani býti rozhlášeny, an již na počátku léta r. 1504. octnul se byl biskup Filip v Táboře. Radost z příchodu jeho byla v Čechách neobyčejně veliká. Když Filip od Tábora ku Praze se blížil, vyšli mu vstříc měšťané a mistři a uvedli jej dne 28. května v slavném průvodu do chrámu Tejnského, kdež zpíváno hlučně „Té boha chválíme“, a pak odebrali se do Karlovy kolleje, jakožto sídla konsistoře. Biskupovi vykázán byl byt v domě, řečeném na Šmerhově, blíž radnice staroměstské, který pro něho obec byla zakoupila. Tehdejší nejvyšší kancléř Albrecht z Kolovrat a mistr Martin Počátecký vymohli ještě téhož roku Filipovi královské potvrzení za českého biskupa a vrchního správce utraquistické konsistoře. —

Filip ujal se nového úřadu s nevšední horlivostí. Udílel svěcení na kněžství, biřmoval a podával svátost oltářní pod obojí spůsobou v míře rozsáhlé. V měsíci září podniknul první cestu z Prahy na venek a ponejprvé odebral se do Kutné Hory, kamž 4. září přibyl. Horníci na přivítanou darovali biskupovi dvě biskupské čepice, jednu stříbrnou pozlacenou, druhou perlami ozdobenou, pak stříbrnou biskupskou berlu, dvě stříbrné ampule, mísu českých grošů, jichž bylo za 50 kop, a jiné cenné věci. Filip posvětil tu v různých kostelích, jmenovitě v nádherném chrámu barborském, některé oltáře, pak odebral se odtud do Čáslavě a zpět do Prahy. R. 1505. opět cestoval po zemi, byl v Slaném, v Nymburce, v Hradci Králové a v Chrudimi, všude povinnosti úřadu svého horlivě zastávaje. Od lidu českého dostávalo se mu po celé cestě vděčného uznání v hojné míře.

Avšak radost z příchodu nového biskupa zkalena byla záhy novými spory. Filip v Italii v zásadách přesně katolických vychovaný, přišel do Čech s pravým a „plným vědomím biskupského důstojenství svého“. Že mu mistři čeští hned po jeho příchodu postoupili konsistoř a vrchní kněžskou správu, nalézal on se svého stanoviska býti zcela v pořádku a proto dle svého přesvědčení plnil úřad svůj jakožto skutečný biskup. Avšak tím byl upozaděn administrator konsistoře Pavel ze Žatce, v němž byla již ochladla radost, a místo ní nastoupilo chladné uvažování. Bylť by sobě přál mistr Pavel, aby skutečná moc zůstávala v jeho rukou a Filip aby byl toliko biskupem světícím. Aby záměr svůj provedl, dal se ve spojení s mistrem Janem Paškem z Vratu v podezřívání biskupa, a přivedl to konečně k tomu, že sídlo konsistoře převedeno bylo z domu Filipova opět do kolleje Karlovy, a že i pečeť konsistoře byla biskupovi tajně odebrána. Filipovi v tomto příkoří věrným zůstal farář tejnský, Martin Počátecký a kaplan jeho Martin Radochův. Proti těmto vypukla zloba nesnášenlivých kněží opposičních u velké míře. I přihodilo se jednou v měsíci červenci r. 1504., že postižen byl Martin Radochův ve vykřičeném domě pražském, „na šlachtatě“ řečeném, ve společnosti nějaké nevěstky. I byl vycházeje odtud jat od rychtáře městského a veden za bílého dne přes náměstí do šatlavy staroměstské. Pohnutí z toho bylo u biskupa Filipa veliké, ježto se právem podle všech okolností zdá, že kaplan Martin byl do onoho vykřičeného domu od svých protivníků schválně vlákán, aby se mu oni pak veřejným zostuzením mohli pomstiti. Biskup Filip mimo to ještě nad tím se pozastavoval, že mohl býti kněz od rychtáře světského do vězení uvržen, ježto dle jeho z Italie přinešených ponětí jedině duchovní soud — a tedy biskup sám — měl právo souditi a trestati kněze jakkolivěk provinilé. Přes všechnu žádost Filipovu ponechán byl kaplan Martin tři dni ve vazbě a pak teprv byl propuštěn. I dal se následkem události té rozčilený biskup svésti k vyřčení klatby a interdiktu nad městem. Po tři dni zastavena byla všechna bohoslužba i zvonění.

Toho použili nepřátelé biskupovi k rozdmýchaní vášně při obecném lidu i při konšelích staroměstských, kteří vydali zároveň přísný list ke všem farářům s nařízením, aby interdiktu nešetřili, že oni se jich v případě potřeby proti biskupovi zastanou. Horlivý přívrženec Filipův, Martin Počátecký, necítil se nyní déle jistým v Starém městě na faře tejnské, i odebral se na Nové město, kdež ujal se fary u sv. Štěpána. Kaplana svého Martina Radochova vzal také s sebou.

Biskup Filip po vydání listu konšelů staroměstských byl velmi na mysli pokleslý nad nevděkem, jakého prý se nikdy od Čechů nenadál, i umínil si ihned opustiti Čechy a vrátiti se do Italie. Když v té věci žádal při konšelích staroměstských za udělení průvodu na cestu, nebylo žádosti jeho vyhověno, poněvadž nastalo mezi mírnějšími členy rady konšelské zděšení z kroku takového. Ze strachu, aby biskup neodejel, doleháno bylo nyní na to, aby s biskupem se stalo nějaké narovnání. To sice bylo učiněno, ale velmi na krátce. Martin Počátecký i na dále zkoušel za přátelství své k biskupovi od rozvášněného lidu. Počátkem roku 1506. pověsili na dveře farní scíplého psa a na něj ceduli. jež „by pak i v pekle psána byla, nevím, mohla-li by horší, hanlivější a nešlechetnější býti nad tu.“ — Přátelé Martinovi přibili opět zrádné, hanlivé cedule na Karlovu kollej, na dům purkmistrův a na Novém městě podle purkmistra o mistru Paškovi z Vratu. Horší, než podobné výjevy tehdejšího způsobu veřejné polemiky, byla ta okolnost, že stařičkého biskupa nepřátelé jeho v citelném nedostatku zanechávali, nad čímž biskup „pláče a sobě na každý den stýště, tak že teskno na starce pohleděti.“

Aby konečně ušel všemu protivenství, odhodlal se Filip opustiti Prahu, a odebral se v červnu r. 1506 k stálému pobytu do Kutné Hory. Horníci přijali ho srdečně, koupili mu k přebývaní Václavkův dům a dávali mu týhodně na výživu 2 kopy grošů „a jiných přídavkův mnoho“. Nyní plynul mu život o něco pokojněji. V Hoře i na dále konal biskup všechny funkce úřadu svého horlivě a zřídil si vlastní konsistoř, pomocí které vedl správu duchovní nad úzkým kruhem far v okolí kutnohorském. V horlivém přátelství žil v Hoře s děkanem Svatomírem Zrůbkem z Újezda a zvláště se slavným spisovatelem pamětí doby své, Bartošem z Práchňan, jehož syna Mikuláše sám k manželství oddával.

Než předešlá spokojenost biskupova nevrátila se již více; a snad že znovu proti němu vypuklo nějaké nepřátelství, snad že byla to touha po Italii: biskup Filip nemoha veřejně, pokusil se v listopadu r. 1506. tajně o útěk z Čech, sprovázen jsa pouze jakýmsi uhlířem. Za nějaký den byl útěk jeho spozorován. Možno dost, že bylo tehdáž lidí, kteří při tom totéž myslili, co byl Dačický napsal v Pamětech svých: „Nebylo Čechům oč státi, nebo ani česky neuměl,“ avšak Kutnohorští jinak rozumovali a dali se v stíhaní biskupa. V Soběslavi byl od nich uchycen a buď prosbami neb hrozbami k návratu (4. prosince) přiveden. — Poněvadž pak dům jeho v Hoře shořel, koupili mu horníci vánočním dárkem v městě dům jiný, prostrannější a na Štědrý večer jej do něho uvedli.

Biskup Filip stál ale již nad hrobem. Poslední funkci biskupskou konal 29. května r. 1507. vysvětiv ještě něco žáků na kněžství a 6. června jel ještě s přátely svými, děkanem Svatomírem a Bartošem z Práchňan a asi se 40 jezdci do Kbela, kdež byl hostem páně Bartošovým, a na to pak stářím a nespokojeností postonávaje zemřel dne 20. října r. 1507. a pohřben byl slavně v kostele u sv. Jakuba. — Horníci dali však v kostele sv. Barbory shotoviti hrob s velikou podobiznou jeho v kamenu vytesanou a do toho v prosinci r. 1511. dali přenésti tělo jeho. Nad hrobem pak dali do zdi zadělati pozlacený k a l i c h, jakožto znak posledního biskupa českého, jenž z kalicha rozdával svátost oltářní.

Po letech, když prováděna byla v Kutné Hoře působením surového Viléma z Vřesovic katolická protireformace, byl r. 1623. kalich nad hrobem Filipovým vylámán, r. 1624. zničeno bylo jeho epitaphium, a r. 1626. když Jesuité hroby z kostela sv. Barbory vyhazovati se jali, byl i také rozmetán hrob biskupa F i l i p a V i l l a n u o v y. *)

Po něm žádný biskup více neslitoval se nad upadající stranou českých utraquistů, a po r. 1520. nebylo toho také již potřebí; neboť potomci snah Husových splynuli v těchto letech v jeden celek s novou reformací Lutherovou.

*) V nejnovější době v ý b o r n é pojednání o Filipovi vydal professor J. J. Ř e h á k. Toho částečně jsem zde užil, a částečně je doplnil.

Zaváté listy.

Od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

List XXXI. — Můj drahý strýčku! — Byla bych zimu mnohem raději strávila celou v Horolesích, ale ty a má dobrá Netty nechtěli jste tomu. Tak jsme tu v Praze jako dvě dušičky v očistci.

Chodíme k tanečnímu mistrovi a já tančím, navštěvujeme své známé a chodíme do divadla, zcela jak tomu chceš. Nicméně bylo by býválo v Horolesích tisíckrát lépe. Místo parket k tanci měla jsem tam rybník, místo tanečního mistra Bruna, jenž se mnou se klouzal, místo nudných návštěv měla jsem tebe, můj nenahraditelný příteli, místo divadla hory a lesy. Jaká to bídná výměna, jak jsem zkrácena! Leč musí prý to býti. Nettinka dokazuje mi to veškerou výmluvností svojí.

Včera byl její den narození. Přiznala se k němu náhodou a podivila jsem se, když mi řekla, že je jí už tři a třicet roků. Je tedy tak stará jako ty, milý strýčku. Tomu nemohla jsem uvěřiti. Vypadá tak mladistvě. Myslím, že asi nikdy nesestárne.

Bylo mi líto, že jsem ten den nemohla lépe oslaviti, učinila jsem však, co mi bylo možno. Využitkovala jsem své známosti se zahradníkem od Valdštýnů a proměnila jsem náš pokoj v zahradu, vybrala jsem jeden ze svých prstenů a prosila jsem ji, aby jej přijala. Ostatní mu-

sila dotvrditi Nánina kuchyně. z níž vyšly vskutku mandlové věnečky a linecký tort, který bych ti byla nejraději poslala. Tys nám tak scházel, když jsme chtěly býti veselý! Nešlo to s veselostí a byly jsme sentimentální. Nettinka nedala si říci a tvrdila, že musí plakati nad mou pozorností k ní. Nadarmo dokazovala jsem jí, že nebyl její pláč nikterak účelem toho všeho. Nic platno. Smála se mým šprýmům a plakala zas. Pravila: „Když ty nevíš, dítě, co to je jíti životem sama, vždycky bez přítele, vždy mezi cizími lidmi a pak najíti duši upřímnou a oddanou jakou jsi ty. Nech mne tedy plakat, ty slze jsou mi náhradou sladkou za proudy trpkých slzí ve skrytosti prolévaných ze srdce pobouřeného. Mně zdá se, že slze mohou býti zas jen slzami nahraženy a vykoupeny.“

„Což tvé rodiče?“ tázala jsem se tykajíc jí po jejím přání.

„Bez lásky, bez lásky,“ šeptala a máchla rukou. „Bylo nás mnoho dětí, samé sváry, starosti o výživu, nikdy utěšené chvíle. Vyčítala jsem si, proč tomu jsem nezvykla, proč jsem si nevyrvala z prsou ten cit, který mne jen trápil, proč jsem se nestala tvrdou, sobeckou, pichlavou, vadivou . . . to byla velká slabost. Měla jsem poklad a protože jiní ho neceníli, byla bych ho málem také do bláta zahodila a zašlapala.“

„Nyní je oceněn,“ zvolala jsem.

Nettinka chtěla jíti do kostela děkovat nebesům za tento den, za první den narození, který někdo oslavil, za nejkrásnější den svého života. Šli jsme spolu k sv. Mikuláši. Vedli jsme se, cestou tiskli jsme si ruce neustále. Poklekli jsme v kostele skoro prázdném. Nettinku přemohlo zas pohnutí, plačíc položila si hlavu na mé rameno.

„Mé dítě, mé dítě, kdybych ti mohla matku nahradit,“ šeptala a zase tiskla mi ruku a mně bylo, jako bychom spolu posvěcovali svazek na celý život.

Celé odpoledne měly jsme si co vypravovat. Chtěla jsem znáti celé žití její. Jak bylo smutné a jednotvárné. Což dala bych za štěstí její! Soumrak nás překvapil. „Nikdy jsi nebyla nevěstou?“ odvážila jsem se ptáti.

„Skoro. Aspoň milovala jsem, ale můj milenec vyvolil si jinou, oženil se s ní. Již jsem i to přestála. Neměla jsem štěstí v ničem, ale co dím! Což ho nyní nemám? Ó, jsem vděčna za tebe.“

Na můj list o sylvestrové noci psaný nedal jsi mi odpovědi, můj drahý strýčku. Jen že mi děkuješ a že tě potěšil, řekl jsi mi.

To byla také odpověď, porozuměla jsem, že jsem se dotkla věcí, jež mi nepříslušely. Již neučiním toho více. Ale mně je tak těžko učiti se, abych před tebou své myšlenky uzavírala.

Jak asi žiješ? Co dělá Bruno? Zajisté je vám oběma smutno jako nám zde. Toužím po brzkém shledání. Alina.

V Praze 3. února 1823.

List XXXII. — Moje Alino! — Prosím tě jen to nečiň, abys myšlenky své přede mnou uzavírala, tím oloupila bys mne. Jsemť téměř žárliv na každé slovo důvěry od tebe. Tvá otevřená mysl zahřívá mou duši a konejší mé srdce. Vidím tě růsti a vykvétati jako nejvzácnější květinu, jejížto ošetřování se stalo cílem mého života, jejížto květ je mi jarem, jejížto zdar je mým štěstím.

Jednou psalas mi, že se chceš státi mým Janem Evangelistou. Mé drahé dítě, sama jsi netušila, jak hluboko dosahovala tehdáž tvá naivní poznámka. Byla mi poučením. Byl jsem upozorněn, jak láska nejvyšší může odchovati nevděk a ohavnou zradu a jakou cenu má duše vnímavá, jež ráda přijímá vliv laskavosti. Tys přicházela vždycky vstříc každému dobrému úmyslu mému, vždy dala jsi se mi vésti s důvěrou a důmyslně uhodla jsi vždycky moje záměry s tebou.

Také uhodla jsi dobře, že bylo odpovědí, když jsem ti nedal odpověď na to, co jsi mi psala o slečně Netty. Nicméně zdá se mi nyní, že jsem ti tu odpověď přece dlužen, jakkoli jsi dítě. Neb zde jedná se o to, aby ti byla dána druhá matka.

Vskutku, Alino moje, Netty je dívka šlechetná, klaním se jí. Žasnu nad hloubkou jejího citu.

Čím ty chceš, aby se mi stala, tím nebude mi a nechce býti. Mluvili jsme spolu o tom, ukázal jsem jí tvůj list. Řekli jsme si, že milujeme nejvíce na světě tebe, že chceme jen pro tebe žíti jeden i druhý. A to má zůstati mezi námi jediným svazkem nejkrásnějším na světě. Rozuměli jsme si velmi dobře. Ona ví, jak vysoce si jí vážím. Chceš-li, ukaž jí tato slova.

Nettinka je navždy naše. Nic nám jí nevezme a my se nikdy nerozloučíme s ní.

Člověk nepřestává klamati se až do své smrti, zvláště v lidech, které považuje za své přátele; avšak v některých drahých duších nelze sklamati se nikdy. Ty dodávají nám přesvědčení o dobru a bývají s to vrátiti nám ztracenou víru v dobro.

Netty bude ti matkou, aniž by musila býti ženou mojí. Ty sama získala jsi ji sobě, ty sama si ji zachováš. Dokud jí budeš potřebovati, vždy bude u tebe. Ano, i kdybysi se provdala, můžeš ji prositi, aby s tebou žila. Ona bude ti vždycky požehnáním. Neznám srdce nezištnějšího.

Brzo uvidíme se. Příštího měsíce přijedu si pro vás. Tvůj starý přítel Urban.

V Horolesích 25. února 1823.

List XXXIII. — Drahá Alino! — Skoro dva roky jsou tomu, co jsme se nerozloučili na více než čtrnácte dní. Žili jsme společně buď v Horolesích neb v Praze, kam jsem mohl spokojeně se odebrati od té doby co mám Bruna. Jak těšilo nás to všecky tři, když jsme se vraceli buď do pražského, buď do horoleského domova. Vždy vítali jsme ty milé místnosti na čas opuštěné a Netty i já žili jsme veselostí, čilostí tvou. Tvůj duch a tvoje láska k nám tvořila nám ráj, nechať jsme byli tam či zde. Ty celé dva roky mluvili jsme o cestě, kterou konečně nyní podnikám. Tys pamatovala sobě, kterak jsem ti kdysi psal, že jsem se chystával druhdy na velké cesty, které překazilo tvoje vychování. Jsouc dospělá a záhy schopna postaviti se v čelo domácnosti, majíc po boku rádkyni, jakou je Netty, umínila jsi sobě, že musím nyní provésti svůj plán dlouho odkládaný. Avšak ejhle, tu ukázalo se, že se stal z bujarého druhdy dobrodruha pohodlný, stárnoucí mládenec, jemuž se nezlíbilo vyletnouti z teploučkého hnízda. Moje milá neť se mi vysmívala a podrývala moje pohodlí tak dlouho,

až jsem vytáhl paty z domova nyní tak dobře opatřeného. S bohem, s bohem tedy, moje svaté Horolesy! Prchám z místa, kde zanechávám vše, co na světě miluji. Můj bože, proč to jen činím? Vidíš, Alino, žes mne posud nepřesvědčila? Odjíždím věru s odporem od tebe. Leč ty, mazlíčku, tomu chceš, co mám tedy dělati?

Přijel jsem právě do Vídně a píšu ti okamžitě. Zůstanu zde do druhého února.

Buď mi zdráva a piš brzo svému

příteli Urbanu.

Ve Vídni 10. ledna 1825.

List XXXIV. — Když jsme tě pěšky doprovodili s vrchu, tím příkrým, kluzkým úvozem, a když jsi se usadil do vozu, milý strýčku, myslila jsem věru, že mi srdce pukne.

Ne, ne, ne, můj nejlepší příteli, bez tebe bych žíti nechtěla. Cítila jsem to hluboce, když vůz s tebou se vzdaloval cestou údolím okolo Otavy a když zmizel v oklice mezi vrchy. Údolí zůstalo pusté a prázdné a tu jsem si pomyslila, jak by mi bylo, kdybych té měla ztratiti na věky, kdybys mi takto zmizel za obzorem života vezdejšího, kdybysi se ponořil do neznámé věčnosti jako nyní před mými truchlivými zraky za těmi vrchy. Vykřikla jsem, můj drahý příteli, přiznávám se ti k tomu. Nettinka vzala mne za jednu ruku, Bruno za druhou a odváděli mne s laskavými domluvami. Šla jsem pomalu, ohlížela jsem se stále tam, kde tys byl zmizel. Tu stiskl mi Bruno ruku tak, že mne bolela a já jsem se podívala bezděky na něj. On měl pohled podivný. Nevím, co znamenal, a musím na něj mysliti mezi tím co stále mne pronásleduje ta fantasie jakobys byl odešel na věčnost. Již žiješ jen v mých upomínkách, v mých památkách a tvůj list, který jsem tisíckráte zulíbala, zdá se mi býti pozdravem z říše duchů. Avšak ty mi píšeš tak laskavě, že se vzkřísím z té duševní mdloby. A ty, můj drahý strýčku, nedej si překážeti mou slabostí. Jsem šťastna, že cestuješ, že doháníš co jsi z mládí k vůli mně zanedbal.

Než jsme se tehdáž do zámku vrátili, zastavili jsme se ve vsi u Vondrů. Co mohu Mařence jiného nabízeti za utrpené bezpráví jejího otce, za jeho hanbu a její přestálou hrůzu, za nesmazatelnou upomínku na to, než svoje přátelství. Jeť to laskavost od ní, že ho přijímá. Ona ubohá ještě myslí, že jí tím prokazuji čest. Ještě se mazlívají se mnou, přicházím-li k nim. I Bruna přivítali laskavě. Jak jsou ti lidé smířitelní.

Já nebyla bych mohla vrátiti se do zámku tak hned po tvém příjezdu a řekla jsem to Vondrům, řekla jsem jim, že jsem proto přišla k nim. Dala jsem se tam do pláče a všickni mne těšili.

Starý Vondra řekl: „Však máte proč plakat, slečinko, vašeho strýce nikdo vám nenahradí a nám také ne. Ale vy jste jeho pravá schovanka.“

Ta slova mne potěšila a řekla jsem mu, že jsem si dobře k němu přišla pro tuto srdečnou útěchu.

Bruno měl sklopenou hlavu a Mařenka všimla si jeho dojmutí, uhodla, co v něm se děje. Je to děvče plno ducha a důvtipu.

„Mladý pán Bruno je také milostpánův schovanec,“ řekla jasným hlasem.

Starý zachvěl se. Odvrátil se od Bruna, ale řekl: „Všecka čest panu Brunovi.“

Přecházel po světnici, váhal, má-li odejíti či zůstati. Jindy vyhýbá se Brunovi a tento ho šetřívá, aby s ním mluviti nemusil. Posadil se pak přece a sice vedle Bruna na lavici a nutil jej, aby se také posadil. Musili jsme přijmouti chleba, a když přišla řada na Bruna, nutil jej starý sám, aby si vzal. Viděla jsem, že jemu aspoň odpustil, a odešla jsem potěšena. Dobře, že jsem tam vešla.

Toužím nyní po příštím listu tvém. Myslím na tebe.

Tvá Alina.

V Horolesích 20. ledna 1825.

List XXXV. — Jak ti oznamuje již obálka, jsem v Benátkách, mé dítě rozmilé. Po obdržení tvého drahého listu zatoužil jsem tak silně nazpět do Horoles, že bych se byl málem okamžitě vrátil. Stále představuji si tebe, hledící za mnou v údolí Otavském, slyším v duchu tvůj výkřik, vidím tvou štíhlou postavu, tvé hebké, světlotemné kadeře, tvůj pohled z očí mateřídouškových. K čemu jen cestuji, dítě drahé?

Benátky se svými starými kostely a paláci, se svým jarním již nebem nad bělostným mramorem a sivým mořem odpovídají mi: „K vůli vám!“ A já vrtím hlavou. Nicméně uchvátily mne a já se nořím v jejich památky a krásy s myšlenkou na tebe. Píšu ti zvláštní cestopis, který ti budu zasílati krom svých listů. Doufám, že i ty brzo uvidíš, co mne nyní poutá a okouzluje.

Prozatím tedy nic více než pozdrav můj z celé duše.

Tvůj přítel

Urban.

V Benátkách 10. února 1825.

List XXXVI. — Čtu tvůj cestopis a tvoje předrahé listy s tou dychtivostí, jakou jsem vždy každý tvůj milý řádek čítala od samého dětství svého. Jsem nyní zas rozumnější a těším se konečně bez sobectví, že jsem tě, drahý strýčku, na tu cestu vypravila.

Čtla jsem také zas jednou kterýsi večer všecky listy tvoje a našla jsem i svoje škrabaniny. Tu vzmužila a rozveselila jsem se dokonce. Hle, milý strýčku, jak jsem uměla hádati do budoucnosti. Ty jsi se mi vytáčel, varoval jsi mne, abych nedělala liché plány a zatím už je to zde, jak jsem to míti chtěla a jak jsem si toho tak horoucně přávala. A je to ještě lepší než jsem co dítě si představovala, neb tehdáž nevěděla jsem, čím se mi stane Nettinka.

Osud nebyl tedy úskočný ke mně. Hle, jak krásně mne uposlechl. Jsem u tebe v Horolesích a řídím tvůj dům. Zámek sice nepřestavuji, ani nestavím most, ale dělám co mohu a hodlám z jara ještě dělati.

Všecko, všecko je tedy na vlas, jak jsem to míti chtěla. Jen že si to musím stále uváděti na paměť, abych si toho dosti vážila. Jinak zapomněla bych na to vše a můj nepokoj a stesk zastínil by mi to, co jsem od dětství za dokonalé štěstí považovala. Tehdáž nerozuměla jsem ovšem tak mnohému a nevěděla jsem nic, co je nepokoj a starost. Pamatuji se, žes mi jednou psal, můj jediný příteli, abych se modlila, by bůh ti zachoval mír tvé duše, také Netty se modlila za něj, a já všetečná psala jsem ti tehdáž, že bych chtěla věděti, jak to jest, modlíme-li se o něj. Nyní vím to již tak skoro, ještě se za něj nemodlím, neztratila jsem

ho snad. Ale bojím se již, abych ho neztratila. Proč? Bůh to ví. Bezpochyby proto, že ty mi tak scházíš a že jsem ti znova tak uvykla poslední dobou.

Bruno namáhá se, aby mne potěšil a vyrazil. Jak trochu může, již je u mne, ptá se, čeho si přeju, nabízí mi výlety do hor a vozí mne s Nettinkou na nejkrásnější místa v našem okolí. Nabízí mi, že mne naučí jezditi na koni, činí vše, čeho si přeju dost málo. Celé večery tráví u nás. Usměju-li se jen trochu, div neskáče radostí. Stále je pohled jeho na mne upjatý. Můj bože, jak se odměním vám všem, že mne máte tak rádi.

Také s Mařenkou Vondrovic býváme mnoho pospolu. Též ona náleží k těm, kteří mne nosí na rukou, a protože se ke mně tak tulí a tak mi důvěřuje, zvu ji do zámku, učím ji sama šiti a plésti, což posud neuměla, jelikož u nich jen předou, a slíbila jsem jí, že se s ní budu i učiti. Jak to mne těší, nemusím ti zajisté dokládati. Její rodiče mají radost z toho, že je takořka mou družkou. Bohudíky, že mi dovolují hojiti takto ránu vždy bolestnou a těžce zhojitelnou.

Tak tedy žiju, drahý strýčku můj, a čím je mi Nettinka, domyslíš se. Nyní nekašle skoro nic více, a její bledé líce mívají růžový nádech, začíná zas mladistvé vypadati. Snad nemusíme se více strachovati o její zdraví.

„Nikdy jsem nemyslila, že budu někdy tak spokojena,“ pravila ke mně a doložila: „Jen ty buď šťastna, mé dítě, toho je mi třeba.“

„Nemodlíš se více o mír?“ tázala jsem se narážejíc na minulou dobu v Praze a ona se temně zarděla a pak podívala se na mne tak krásně, jako jasný měsíc s nebes modra a odpověděla: „Nyní jej již mám.“

To děje se v zákoutí Horoleském, v naší skryté samotě, o níž svět neví, zatím co ty putuješ světem.

Tvá Alina.

V Horolesích 4. března 1825.

List XXXVII. — Mé drahé dítě! — Kýž bych ti mohl poslati všecky ty růže, kterými je Florenc takřka pokryta. Kýž bys mohla viděti ty zahrady zde a nad nimi Apeniny s diamantovým čelem. Snad bylo by ti lépe zde a Nettince též. Nevím, proč jsem nevzdoroval všem ohledům a s sebou vás nevzal. Cestovali bychom spolu a ty bys posud snad na to nemyslila, kterak se modlí o ztracený mír. Tak brzo, tak brzo bys již měla oň zápasiti? Aj, jdižiž, to je pouhá hračka a dětinství. Buď přece bezstarostná a bav se, pracuj jak ty znáš pracovati, s chutí větší než jiný má do zábavy.

Jaký to je pěkný nápad, že sama vyučuješ Mařenku. To ti as poskytuje velké útěchy. Ber ji přece také s sebou na výlety a procházky.

Pověz upřímně, snad tě trochu obtěžují pozornosti Brunovy, snad je ti nemilá jeho stála přítomnost? Je-li tomu tak, řekni to přece Nettince a ona mu to dá na srozuměnou dobrým způsobem, aby se neurazil.

Někdy mívá člověk té velké laskavosti všech lidí také dost, není-li pravda? Někdy jsem aspoň pozoroval omrzelost u lidí příliš hejčkaných, stýskalo se jim někdy po nějaké dramatické hádce, aby si odpočali od idylly svého života. To nepadá na tebe, hádám jen, aby to nyní takové nebylo.

Ubohá Nettinka, nepochopila by něco takového. Jí je laskavost tak novým, tak postrádaným živlem, že v ní teprva poznává, co je života kouzlo. Jak mne těší, že je zdravější a jak pravíš, opět mladistvá. Vypadala jako stín. Zotavuje se tedy opravdu? Ať v ničem se nenamáhá. Uč se sama a šetři jí. Jen když ji vidíš a pozoruješ, učíš se dosti od její jemnosti a trpělivosti bez konce.

Ty pracuj, má dcero, buď silná na duchu a srdce neohroženého. Kdybys věděla, jak tě mám stále na mysli a jak tě vidím v každém nesmrtelném obraze velkých mistrů!

Tvůj Urban.

Ve Florenci 30. března 1825.

(Pokračování.)

Dědička na březích Rhony.

Napsala *Louisa Pène-Siefert.*

Ale když vám to povídám! Těšit ty lidi? Škoda času. Oni se sami dost potěší. Nejlepším toho důkazem je to, že přijdete-li se svojí soustrastí o týden nebo dvě neděle později, dají se s vámi do řeči o něčem docela jiném, než k vůli čemu jste přišel.

— Ovšem, odvětil farář hlasem mírným, tak aspoň vidíte, že i v tomto ohledu není dobře odkládat a že má člověk plakat s plačícími . . . totiž dokud pláčí; ale návštěva, o niž vás prosím, má účel dobročinný a té mi jistě neodepřete.

— Že jí neodepru, to se lehko řekne, ale kdo ví . . .

— Jen co budu pryč, pokračoval farář s úsměvem, a nedopřeju vám toho potěšení s vámi se hádati; neboť já vás znám, vy broučku; vy máte srdce dobré, které napraví všecko, co váš jazyk přílišnou živostí svou zavinil.

— Srdce, srdce, — řekněte raději nohy, že běžím, kam se vám jen zlíbí, odvětila slečna Cornetova tak úsečně, že se to mohlo zdáti až přes příliš. A co vlastně chcete? Abych šla k těm lidem? Dobrá, půjdu. Abych jim dala nějaké peníze? Dám. Abych si zapověděla všecko děkování? Také jim to řeknu.

— Nikoliv, milá slečno, to právě bych nerad, abyste jim něco takového říkala. Jsou to lidé sice docela chudí, ale při tom hrdí a jako budou vám vděčni za každé laskavé slovo, které jim věnujete, podobně by je urazila řeč příliš nevlídná. Almužna sama není dílem lásky, jak sama také víte; mohl bych jim sice sám doručit, co byste jim darovala, ale to nechci. Oni potřebují ve svém neštěstí soucitu mnohem určitějšího.

— Ve svém neštěstí, opakovala sl. Cornetova, vy jste divný člověk, milý pane Cliouselate. Ten červík, který právě umřel, nebyl beztoho k ničemu, vždyť to víte tak dobře jako já. Co je na světě, stěžovali si jeho rodiče

v jednom kuse. Jejich život byl ustavičnou hádkou; ten aspoň když umřel, unikl životu plnému bídy, kterou by byl věru těžko nesl. A pak, jeho rodiče nemusí se o něho více bát. Pravím vám, že za šest měsíců, jestliže nebudou již docela klidni, si naň asi sotva vzpomenou.

— Slečno, odvětil smutně farář, neměl bych se s vámi nikdy pustiti do boje, neboť vy říkáte pak při tom takové věci monstruosní, že jich pak litujete, to vím. Jak pak by mohl někdo zapomenout, když byl raněn v tom, co měl nejdražšího? Co si to jen myslíte?

— Budiž! tedy nezapomene, ale potěší se nějak, a vše vrátí se opět do starých kolejí, slečna ohnivě odsekla. A když její protivník hleděl poznovu nějak urovnat jejich řeč, zvolala beze všeho uvážení:

— Což pak to nevidíme každý den? Což pak ti vdovci, kteří se žení znova, kam se jen člověk podívá? Kdo ví, nebudete-li vy sám na to pomýšlet, pane Chiousclate, a sice co možná brzo? Ale sotva že pronesla tuto neslušnost, která věru byla nade vše pomyšlení, kousla se do rtů skoro až do krve, neboť farář vstal:

— Vzpomínám dosud a budu věčně vzpomínat na mou ubohou ženu; byla tak dobrá a milá, že by se byla bála ublížiti někomu z těch, jež milovala, anebo uraziti někoho ze svých známých. Byla to žena věru vzácná; vím, že budu na ni myslit každým dnem. Na shledanou, slečno!

Odcházel tak důstojně, že slečna zůstala seděti jako přikována a nedovolila si ani jediného slova.

Zélii Cornetově bylo třicet pět let; byla malá, trochu tlustá, snědá, s tváří plnou, z níž zářily dvě oči veliee živé, a ústa veliká, otevřená. Ona se nikdy nevdala a to proto, že vedle zvyku některých usedlostí na jihu, pan Alcide Cornet, její otec, chtěl zachovati celé jmění rodinné svému druhému dítěti, synu, který, jak sám říkal, se spozdil, a zříditi jemu jakýsi majorát docela naopak, nežli jak to občanský zákonník předpisoval. Nikdy nedal se přemluvit, aby vydal jediný sou ve prospěch své dcery; naopak mnohem pohodlnější zdálo se mu nechati ji u sebe, aby mu po smrti ženy vedla dům, aby dohlížela na přádelny, aby vychovala hocha, jemuž ji obětoval beze všech rozpaků — zkrátka, aby mu byla vším, i služkou.

A slečna Cornetova nemajíc věna, zbavena vší svobody, nežila sobě, ale jiným, nikdy nevycházela, nikdo ji neznal leč lidé v městečku, nikdo o ní nevěděl — a tak utratila ta nejmladší, nejhezčí leta, a nikomu ani nenapadlo, aby se ucházel o její ruku. Ale přece jednou — vypravovali, že v těch letech, kdy měla ještě celou svěžesť a gracii dvacátého roku, jakýsi mladý inženýr ze železných hutí na březích Rhony se do ní zamiloval a byl by rád ji pojal za ženu, kdyby otec Cornet byl jim chtěl něčím pomoci do hospodářství; že však byl sám chud, odešel a hledal jinde děvče s lepším věnem, když viděl, že ubohá Zélie nemůže ničeho se nadíti od zatvrzelého otce svého. Někdo říkal, že mnoho plakala; ale poněvadž neříkala o tom ani slova, myslili všickni, že se již utišila.

Ostatně zdálo se, že osud sám chtěl ji pomstiti za ono sobectví, jehož obětí se stala. Její bratr zaplatil životem předčasné hýření, jemuž nerozumný otec přál, a tento sám šel za ním již po šesti měsících vyčítaje si, že stal se nevěda příčinou takového neštěstí. Slečna Cornetova stala se pojednou svobodnou a bohatou, paní v onom starém domě, kde tak dlouho byla podrobena vůli cizí, a to vše již ve věku, kde ovšem ještě pomýšleti mohla na nějaký sňatek. Ale řekněme to hned: ta samota ji mnoho netrápila, naopak: užívala jí s pravou rozkoší. Zbavena despotismu otcova poroučela ráda svým služkám, dohlížela na předení, účtovala se svými pachtýři, vydávala co se jí líbilo, a smála se jen a krčila rameny, když po obvyklém smutku začali ji vyhledávat někteří sousední statkáři, kteří v ní viděli výbornou hospodyni a bohatou dědičku — ti samí pánové, kteří až dosud v neděli v kostele nebo na čtvrtletním trhu sotva ji pozdravili. Ostatně díky místní kronice a některým příkladům, jež viděla u svého otce, znala dobře všecky poměry a neměla ani nejmenší chuti začíti znova život podobný, jakého se sotva zbavila. A tak stal se jí sňatek odporným. Když se to rozneslo, řekli lidé, že je tuze mužná a svobodomyslná; ona se tomu smála, a tak věděl každý, že chce zůstat paní ve svém domě, ve své vesnici.

A věru ona řídila vše: obecní správu, školy, veřejnou knihovnu, šití pro chudé a chudé samy, u nichž platila sama jediná tolik, jako celý dobročinný spolek. Její život a řekněme přirozený smysl pro vládu, jaký zdědila po otci, staraly se o všecko a vyplňovaly všechen její čas, tak že obyčejně teprvé večer si sedla ve svém domě. Ale toho dne, ještě za hodinu po tom, co farář odešel, byli bychom ji nalezli v téže lenošce, bez hnutí, s hlavou sklopenou, s ústy sevřenými.

Kouřící oharek skutálel se z krbu až k jejím nohoum, a ona ho nezdvihla; její miláček, kočka, mňoukala po tichu u dveří, a ona jí neotevřela; venku na dvoře hádaly se služky s přadlenami, a ona si toho ani nevšimla! Zélie snila smutná a nepokojná a přece jí bylo při tom tak dobře, že zapomněla na všecko. Myslila na toho muže, tak šlechetného a tak skromného, jehož tak bez příčiny urazila, na ten jeho život plný odříkání, jehož jediným účelem bylo blaho jiných a zušlechtění vlastní povahy, na ten život, který mu byl asi dosti těžkým od té doby, co byl na světě sám s třemi malými dětmi, z nichž nejmladší stálo matku život. Zélie vzpomínala na tu ubohou ženu, jejíž památku tak neopatrně vyvolala; viděla ji štíhlou, bledovlasou, trochu zdlouhavou v pohybech, jako unavenou prací, která byla větší nežli její síly, trochu zastíněnou svým manželem, ale vždycky se usmívající i tehdáž, když její krásné modré oči při nejmenším dojmu se zalily slzami.

Zélie dosud slyšela, jak s povzdechem srdce rvoucím k ní pravila:

— Ach, drahá slečno, já to vím, že umru. Co bude z mých dětí, až mne nebude? a vzpomínala, že nebylo ani jediného týdnu, aby se nebylo něco přihodilo těm třem dětem, když otec veden povinností nebýval dlouho doma, a jejich chůva, která na ně dohlížela, byla tak málo pozorná.

Vzpomněla si také na sebe a tu pojednou cítila, že je tak sama v té veliké, tmavé světnici. Zdálo se jí, že stíny těch, jež milovala, jeden po druhém se před ní mihaly. Nejdříve její matka, žena malá, nehezká, ale dobrá, docela oddaná tomu, jehož nikdy nejmenovala jinak leč pan Cornet a jemuž vykala od těch dob, co mu neříkala více Cidou (diminutivum od Alcide), kdežto on jí tykal a volal na ni: „Hé, maminko!“ hlasem tak silným, až se okna

chvěla. Pak její otec, prudký, jovialní, svéhlavý, sobecký, který se vypínal ve své lenošce, zrudl hněvem, kopal psy, klel, až se vše před ním třáslo, a upadl hned do veliké slabosti, jestliže na místě své ženy a své dcery viděl vedle sebe syna, to dítě zbožňované, rozmazlené, roztomilé a nesnesitelné zároveň, jež bylo tyranem celého světa (a zvláště svého otce a své sestry) až do toho dne, kdy padl v oběť vlastní jeho pošetilosti. Konečně jiná ještě vzpomínka zanesla ji v oněch několik měsíců života, kde necítila tak tu těžkou, nezdravou atmosféru rodného krbu, kde se utekla do své lásky, čisté a něžné, v jakousi naději snad možného štěstí. Mladý muž, s tváří krásnou, intelligentní vešel a pravil: „Jak vidím, slečno Zélie, vy máte pořád co dělat?“ podal jí ruku, ona se trochu zarděla, usmála, trochu se odvrátila, ale cítila, jak srdce jí skáče radostí. Tu přišel otec se svým hrubým hlasem a tím zvláštním akcentem, s jakým mluví se na březích Rhony. — Ah! teď vás mám, přítelinku, vy se dvoříte mé dceři? Dobrá, ale víte, milý hochu, že jí nedám věnem ani sou! Co pak máte vy, pane Miollis, mimo své služné? — A mladík byl v rozpacích, koktal něco, odpověděl nevím jakou vytáčkou, a uprchl, aby se více nevrátil. Otec začal lát a dal se konečně do hlučného smíchu. — Vidíš, dceruško, takoví jsou ti muži! Jsou všickni stejní! Nemá žádný nic! Nic si z toho nedělej! Manželství je kriminál. Ostatně máš ještě otce, který přec je ti milejší než někdo jiný, atd. atd. . . . Dělala, jako by toho neslyšela, ale slyšela to přec a trpěla nevýslovně.

V tom, jakoby chtěla zapuditi tuto hroznou scénu, vyskočila, otevřela s onou odhodlanou tváří, která vzdorovala lakotě otcově až do smrti, přihrádku ve skříni, kde chovala své knihy, účty a své peníze, sáhla v ni svou malou, tlustou, krátkou, trochu červenou rukou a uvázavši si na hlavu klobouk, jen tak bez zrcadla, vyšla z domu.

Počasí bylo krásné, ale studené. Při tom byl vítr, až se vše ohýbalo. Rhona, jejíž proudy valily se ještě rychleji než obyčejně, byla sivě zelená, plná bělavé pěny. A nad ní ohýbaly se až k zemi holé stromy a most, zavěšený na červených kolech ve formě obelisků, prohýbal se stenaje jako paluba lodi při bouři. Hory dauphinské rděly se růžemi západu a obrážely své vrcholy věnčené sněhem na nebi šedém jak ocel, kdežto na straně jihovýchodní skalnaté stráně Ardèchské se otvíraly v hluboké údolí, jež paprsky sluneční zatopily jakousi zlatou parou. A na blízku městečko s kamennými domky svými, jež pokryty rudým prachem z hutí, podobaly se, roztroušeny po stráních hor, spíše doupatům troglodytů než obydlím lidským, rozkládalo se po obou březích malé říčky Ouvèze, jejíž vody, zahřívány vařícími potůčky, které vytékaly z přádelen, kolébaly líně houfy kachen.

Slečna Cornetova prošla krokem pevným úzké a špinavé uličky, kde děti a prasata se pohromadě bavily. Kývala hlavou na pravo i na levo pozdravujíc ženy, jež hovořily mezi dveřmi, když pojednou vzkřikla. Spatřila totiž roztomilé dítě, asi dvouleté, s vlásky bledými, kadeřavými jako andělíček; sedělo na zemi vedle kašny a máčelo si s radostným křikem své malé nožky v široké kalužině vody, kam dva hoši, jeden pětiletý, druhý osmiletý, házeli z dlouhé chvíle kamení.

— Ifietto, zvolala slečna tonem, který upomínal poněkud na jejího otce, jak pak můžeš nechat to dítě se tak máčet?

Ifietta, totiž Ifigenie, chůva těch dětí, která hovořila kousek dále s mladým pekařem, se ohledla, běžela k dítěti, hubovala na ně a házela jím tak, že se hned dalo do pláče.

— Necháš ji, zvolala slečna ještě důtklivěji. Vždyť jí zlomíš ruku!

— Ale, slečno, ta hloupá žába . . .

— Ty jsi hloupá žába. Však já to řeknu p. Chiousclatovi. A teď domů a hezky rychle!

Na to chopila slečna dítě v náručí a nedbajíc toho, že si pomaže blátem šaty nebo šál, anebo že se musí více vyhrnout, zabalila je pevně do svých šatů.

— V takovém počasí! ona je celá mokrá! opakovala si neustále, vždyť by mohla mít z toho smrt!

— Kde je váš otec? tázala se hochů, kteří šli v patách za ní.

— Přišli pro něho, aby šel navštívit nějakou ženu tuze nemocnou v Abbaye-aux-Chèvres, odvětil jeden z nich.

Bezděčně pozvedla slečna hlavu a pohledla k horám na úzkou stezku, vedoucí k zříceninám, nyní vetchému útulku stád a pastýřů, kdysi pevnosti bojovných mnichů, kde ve zdi strmící na nejvyšší skále nad Rhonou viděti lze až dosud kulatý otvor, kterým za času náboženských válek metali protestanty do řeky na lodě.

— Dobrý bože, šeptala, jen ať mu ten vítr neublíží!

Ve studeném a tmavém domě, jehož dveře mrzutá Ifietta právě otevřela, nebylo ani ohně a vše bylo v největším nepořádku.

— Ty děti nenechají ničeho na pokoji, bručela Ifietta jako na omluvu.

— Tím ty jsi vinna, že nic neuklidíš, odvětila slečna. Ah! ubohá paní Chiousclatová, ubohá žena, pokračovala s povzdechem, věru měla proč, když řekla: „Co bude z mých dětí, až mne více nebude?“ Chudák! chtěla všecko udělat, sotva měla kdy zemřít!

Její vlhké oči svezly se na dítě, jež držela v rukou a bezděčně přivinula je k prsoum. Asi hodinu strávila v bytě faráře; kárala chůvu, mazlila se s dětmi, které se jí věšely na sukně a nechtěly ji pustit. Ifiettě poručila, aby pro ni poslala, kdyby se dítě rozstonalo.

Šla dále rozčilená, nespokojená, dojatá, až došla k domku, kde bydlel Theodorich Pédézac, hadrář; toho měla dle žádosti faráře navštívit. Nalezla muže smutného, ženu plačící a v domě samý zármutek a bídu. V nízké nečisté světnici stála malá rakvička, která byla jediná bílá v té vší tmě a špíně. A Zélie Cornetova se tázala, proč jsou na světě děti bez matky a matky bez dětí.

Nepovíme ani, co řekla těm ubohým lidem. Byla by si přála, aby i její stín byl mohl zůstati venku za dveřmi, když nechala mluviti své srdce. Za chvíli odcházela; žena neplakala již tak usedavě, a muž jí podal svou hrubou, černou ruku, kterou ona stiskla beze všeho váhaní.

Když se stmívalo, stala se vichřice ještě hroznější; zdálo se člověku, že ten vítr zrovna vidí kolem sebe letět — tak silně se vzduch chvěl. Slečna ohledla se

znova směrem ku Abbaye-aux-chèvres. — Jen aby ho vítr neporazil! opakovala si potichu.

V jejím čistém domě vše se jen lesklo, oheň praskal, jídlo kouřilo na bíle pokrytém stole a vyleštěné stříbro zářilo, až mijel zrak. Usedla ke stolu sama a všimla si docela naivně té zvláštnosti, že písmeny vyšité v rohu ubrusu a vyryté na její vidličce, znamenající jméno jejího otce Alcida Corneta, mohly také znamenat faráře Athanáše Clionselata.

Po večeři, když všickni ulehli, udělala Zélie denní pořádek a sedla si k ohni. Na místě obvyklého pletení měla na klíně malou skřínku, na niž se upřeně dívala. Byla opět v myšlenkách jako ráno, nebyla smutná, ale spíše nešťastná. Vytáhla z kapsy svazek klíčů, jeden vybrala, odvázala od ostatních a otočila v zámku skřínky. Než ji otevřela, trvala dlouho s rukama složenýma, s hlavou skloněnou — a když její kočka chtěla jí v tom vyskočiti na klín, odkopla ji tak prudce, že to upomínalo na otce Corneta. Najednou se rozhodla, otevřela a vytáhla ze skřínky tři proutky levandule, modrou vybledlou stužku a jakousi fotografii, která představovala malý, bílý domek, zastíněný velikými stromy. Dole byl tento prostý nápis, psaný mužskou rukou: „Dům mého otce v Puylaurensu. Jules M." Ubohá dívka svinula tyto tři věci v jeden balíček; prsa dmula se jí vzdechem, který nemohla vyrazit. A pak se svatým ohněm prvních křesťanů, s jakým tito káceli své modly, hodila vše do plamenů a prohrabala oheň, jakoby se bála, aby nezůstalo z jejího auto-da-fé něco více než hrstka popele. Když všecko shořelo a proud větru zanesl bělavý dým z toho do komína, rty její se pootevřely a vypustily ten povzdech, tak dlouho potlačovaný, její tahy se opět vyjasnily a ruce skřížily se na klíně.

— Konečně! zvolala.

V tom někdo u vrat silně zazvonil.

— Dobrý bože! zvolala Zélie a běžela ven, kdo to jen může být v tu hodinu?

— To jsem já, Emil Cliouselat, odvětil slabý dětský hlásek, mezitím co ona odmykala. Pojďte rychle, rychle, Mietta umírá.

— Cože? zvolala slečna zděšená, jak, ty jsi přišel sám? což se tvůj otec dosud nevrátil?

— Ne, slečno, tatínek se ještě nevrátil, a Noëmi je celá fijalová a dusí se. Ifietta mne poslala k sousedovi, ale vítr tak hučel, já moh křičet nevím jak, on mne neslyšel. Proto jsem přiběh k vám.

— Vždyť tě moh vítr shodit s mostu do řeky.

— Ó ne, vítr mne jen hnal!

Zatím sebrala Zélie, která ve vesnici bez lékaře naučila se záhy pomáhati sobě i jiným, několik léků, lahvičku šťávy z ipecacuanhy, balíček hořčičné moučky, flanel a muselín, zahalila se do šátku a dala se s Emilem na cestu.

Byl to jakýsi záškrt, který trápil ubohou Miettu, a kdyby nebyla Zélie tak rázně jí přispěla, byla by sotva přečkala noc, tak silný byl záchvat.

Byl to smutný pohled na její malou skroucenou tvářičku, na stuhlé údy, na celé to slaboučké, studené tělo — bylo patrno, že nebezpečí bylo veliké.

— To je z toho, když se nechají děti brouzdat v ledové vodě! zvolala Zélie právě tak rozhněvaná jako polekaná; a Ifietta ta plakala, že nemohla vypravit ze sebe ani slova.

Mžiknutím svlékla dítě, dala mu medicinu, přiložila hořčici na nohy a jala se je tříti kusem flanellu.

Zatím sestupoval farář s hor; vítr zmítal jím tak prudce, že se musil často zachytit za skálu, aby ho neporazil. Měsíc bílý jako křída leskl se na temném nebi; Rhona valila s příšerným jekotem své špinavé vlny, kde vločky pěny splývaly jako mrtvá těla; hutě s chocholem červených a modrých plamenů vydávaly onen pronikavý a melancholický zvuk, jaký v nich budí některé proudy větru; zdálo se, že celé městečko již spí a okna dlouhých přádelen hasnula jedno po druhém. Farář, smutný a umdlený hleděl rozeznati v tomto množství červených střech právě tu, která kryla jeho drahé zátiší, jeho tři malé sirotky, a vzpomínal na doby pro vždy ztracené, kde jeho mladá žena jej večer čekávala, ať bylo pozdě jakkoliv, s šálkem horkého thé, a co více, s oním sladkým úsměvem, který zná jenom věrná, pravá láska. Pospíchal co jen mohl, byl by rád věděl, zdali se zatím nepřihodilo nic zlého, zdali jeho děti již večeřely, zdali jsou dobře přikryty ve svých postýlkách a mnul si mrzutě čelo, že nemohl běžeti, jak by si byl přál.

— Jakou potřebou je to člověku věřiti, že život jest dar boží, pravil potichu, sice by se toho, jenž si ponechal odpověď ke všem našim otázkám, tázati musil, nač je ve světě tolik bolesti?

Vzpomínal na celý den a na všecky smutné výjevy, jichž byl svědkem; tam dole hadrník plakal pro své dítě, tam v horách, stará žena, již nikdo nelitoval, právě zemřela, posílena a potěšena jedině jím, uprostřed svých lhostejných dětí; vzpomínal na nešetrná slova Zélie a ačkoli věděl jistě, že vykonala a dobře vykonala, oč ji prosil, přece by byl rád věděl, jak to srdce tak poctivé může býti někdy tak tvrdým.

— To má po svém otci, myslil s bolestí. Ale při vzpomínce na otce Corneta, jehož v posledních jeho dnech sotva opouštěl, cítil pojednou nevýslovný soucit s tou dívkou tak obětavou, které snad nechybělo nic než trochu lásky, aby byla také tak jemnou a dobrou jako zesnulá pí. Cliouselatová.

— Ano, je to hrubý diamant, perla ve své škebli, kterou by štěstí teprvé objevilo, pokračoval; ona má samé krásné vlastnosti; hnedle byla by typem ženy statečné z evangelia, kdyby nebyla až příliš statečnou. Kde je muž, který by ji ocenil a uměl jí dáti štěstí, jehož tak potřebuje?

A docela naivně vypočítával si všecky mladé muže z okolí, kteří měli asi ten věk a to jmění, aby se mohli zasnoubit se slečnou Zélií, ale ještě naivněji odmítal jednoho po druhém jakoby nehodni byli jeho přítelkyně.

— Lépe by bylo, kdyby zůstala svobodná, a přec — to není to pravé povolání ženy! dodal s povzdechem.

To bylo to poslední slovo, s kterým překročil práh svého domu. Nemálo byl překvapen, když nalezl svou malou Noëmi spící v loktech Zélie, která ji u ohně hýčkala a zpívala. Emil běžel mu naproti a volal:

— Tatínku, ona ji zachránila, ona ji zachránila!

A malý Simon opakoval: Ano, je to pravda, ona ji zachránila! — ačkoliv dobře tomu nerozuměl, co mluvil.

Ubohý otec nevěděl, co to znamená, a když mu to Zélie svým drsným spůsobem vysvětlila, byl znepokojen

ještě více. Ani si nedoved představit, že by byl málem ztratil své dítě ani netuše, že jí hrozí nějaké nebezpečí.

— Buď Hospodin pochválen, díky jemu, že zachoval mé dítě!

— A slečně také, podotkl Emil se svou upřímnou tváří.

— Ano, slečně také, opakoval Simeon.

— Ovšem, milé děti, pravil farář s úsměvem, slečně také, která byla naší Prozřetelností a obrazem boží dobroty v našem neštěstí.

— Ale mlčte, pravila Zélie ostře. Zavolejte Hiettu, aby uložila ty dva caparty. A vyhubujte jí hodně, zasluhuje toho.

Děti odcházely, ale dříve ji celou zlíbaly; ona polo se smíchem, polo mrzutě opětovala jejich polibky.

Pak si vzpomněla, že farář ještě nevečeřel, a držíc stále ještě dítě na ruce prostírala na stůl a nosila z kuchyně jeden talíř za druhým.

— Tahle Hietta na nic nevzpomene, pravila, vše je studené. Dnes budete mít špatnou večeři, pane Chiousclate.

— Co na tom, odvětil, já nemám hlad, slečno.

— Ale vždyť již odbilo deset.

— Ano, chcete-li, doprovodím vás domů.

— Já půjdu sama, ale dříve nechci jít, dokud neuložím to dítě a nebudu jistě vědět, že krise se více nevrátí.

Hietta odnesla večeři. Farář a Zélie zůstali samotni, seděli u krbu každý s jedné strany. Mietta spala; v domě bylo ticho, jenom její nepokojný dech rozlehal se jako táhlý nářek větru.

Farář hřál si nohy na ohni, díval se před sebe tak beze všeho cíle a Zélie jaksi v rozpacích jej potají pozorovala. Zdálo se, že mu chtěla něco říci a nevěděla, jak začít. Ovšem, nikdo nemohl říci, že on je krásný s tváří velikou, trochu kostnatou a vlasy již prokvetalými. Ale na vysokém jeho čele zářila tak ryzí poctivost a šlechetnost, kolem jeho úst pohrával úsměv tak čistý a melancholický, že budil právě tolik sympathie jako úcty.

— Pane Chiousclate, počala konečně Zélie, měla bych vás prosit za odpuštění, jak jsem vás dnes ráno urazila.

— Drahá přítelkyně, ani se již nepamatuji, a to, co jste učinila dnes večer pro mé dítě, nutí mne, abych vám děkoval z celé duše. Když si pomyslím, že bez vás bych ji byl nalezl mrtvou . . . (a ubohý otec se zachvěl) tážu se, jak budu moci nyní vyjíti jen na minutu z domu.

Slečna pohnula rty jakoby chtěla něco říci, ale sevřené její hrdlo nevydalo zvuku.

— Ah! pokračoval nevšímaje si toho, má žena to předvídala; sebrala všecku svoji zmužilost, ta drahá duše, a když umírala, řekla mi toto:

— Ty se musíš znova oženit, můj ubohý Athanáši, ale já ti odpouštím již napřed, neboť vím, že tve srdce mi zůstane věrné a že to učiníš jen k vůli svým dětem.

Slečna se opět pohnula ve své lenošce, jako by jí bylo nevolno, ale mlčela, a on pokračoval.

— Co mne až dosud od toho zdržovalo, ačkoliv mi to tak šlechetně navrhovala, je vědomí, jak těžké břemeno bych uvalil na jinou ženu, kdybych jí svěřil svoje tři děti, a . . . pak, přiznám se, tak málo mohl bych jí za to nabídnout.

— Oh! zvolala bezděky slečna.

— Ovšem, málo, pravil upřímně; nejsem více mlád, nemám jmění, můj život je přísný a chová více povinnosti nežli rozkoše, mé srdce je smutné, můj duch málo skvělý. Zdá se mi, jako by Victor Hugo byl psal pro mne tyto verše ze svého Booze:

Hle dávno tomu již, co ta, s kterou jsem dřímal,
ó Pane, lůžko mé za tvoje zaměnila,
jsme stále pospolu, jak napolo by žila,
já mrtvý napolo jak bych ji obejímal.

Zélie strčila tak prudce do kozlíku v krbu, že malá nemocná se začala budit, ale hned zase usnula.

— Má ubohá žena, pokračoval farář vždy více zabrán do svých myšlenek a mluvil hlasem tak tichým, jako by byl sám, má ubohá žena se velice změnila za ten čas od naší svatby, byla jako stín. Když jsem ji poznal, byla svěží jako růžové poupě a veselá jako pták. Pamatuju se, že jsem chodil k nim ani nevěda, co jsem doufat směl, a ona veselá a šibalská, budila ve mně každým dnem větší touhu a větší obavy zároveň. Jednou procházela se v aleji rozkvětlých mandlí, jichž bílé květy padaly jako vonný sníh na bledou její hlavu. Zdálo se, že je celá šťastná; již zdaleka na mne volala: Pane Chiousclate, pane Chiousclate, pojďte se podívat. Já přiběhl a ona smějíc se jako šotek ukazovala mi holý stonek pampelišky, do které foukla. — A co s tím? tázal jsem se; nevzpomněl jsem si hned, že nevinná tato hračka znamená totéž, jako když jinde děvčata otrhávají sedmikrásy.

— Což nevidíte, že tam nezbylo nic?

— Ano, slečno Hermino, odvětil jsem v rozpacích, nemýlím-li se, znamená to asi tolik, že se do roku vdáte.

Stála tak blízko u mne, že, nevím jak, se ruce naše setkaly; tehdáž vzpomněl jsem si na Rebeku a jako v XXIV kapitole Genese, tázal jsem se jí: Chceš jít s tímto mužem? a ona řekla: — Půjdu.

Zde se zamlčel. Zélie ho poslouchala a pozorovala ho s něžností a zároveň s jakousi úzkostí tak živou, že každý jiný na místě faráře byl by si jí povšimnul. Ten ale pokračoval.

Ubohá Zélie! která pak láska nežádá nesčíslných obětí?

— Toho dne, když jsem ji pochoval, pokračoval hlasem ještě slabším, pršely také květy mandlí jako vonný sníh, ale toho dne zvolal jsem s prorokem: — Mír zmizel z duše mé, a já zapomněl, co je štěstí.

Veliká slza skanula po líci Zélie.

— A ještě kdybych jen já sám trpěl, kdybych jenom já byl smuten a opuštěn, ale mé děti, mé ubohé, drahé děti! . . .

Přidušený pláč, který mu šel ze srdce, přerval mu řeč.

Ozvěna veliké síně zanesla k uším jeho pláč docela podobný, že tentokrát pozdvihl oči.

Zélie si ukryla hlavu do šatů dítěte a hryzla je, jen aby ji neslyšel.

Tu mihlo se mu duší jakési světlo. Chvíli ji pozoroval velice překvapen a dojat, pak ale podal jí pojednou ruku a tázal se tiše:

— Chcete jim být matkou?

A s výbuchem šlechetného, divokého pláče zvolala:
— Ano.

Přel. *B. F.*

FEUILLETON.

Ty též.

Ty též a ze srdce jsi milovala
tou první láskou, jež se nevrátí,
tak čistá, svatá, krásou neskonalá,
že člověk rád ji žitím zaplatí!

Ty též jsi ztratila — a na vždy, bez naděje,
ty též jsi přežila ten nejkrásnější sen,
já zřel dnes v oku tvém ta slza jak se chvěje:
— ten sen nebude nikdy zapomněn!

A tak jsme sešli se, — tak s duší štěstí práznou
u květu, jaké rostou v jeseni,
my oba sáhli po něm s rukou mraznou
a ruce dotkly se v tom zachvění.

Pojď sem, já na prsa ti připnu květ ten bílý,
pojď sem, já vypláču se tvojí na hrudi:
zde šťastni spolu budem ještě chvíli,
tam — ty sny zašlé . . . vždyť se probudí! — *s.*

— Dějepis všeobecný. Pořádá Dr. Josef Emler. Oddíl prvý. Dějiny středověké. Sepsal Fr. Šembera, professor při gymnasiu v Budějovicích. V Praze 1879. Nakladatel J. Otto. Sešit 1. 8° Str. 64. Bádaní historické, ku konci předešlého století v Čechách započaté, obmezovalo se vždy nejvíce na historii českou, v kterémžto odvětví ze všech oborů vědeckých až dosud nejvíce bylo učiněno. Historická literatura česká to jest, která i za hranicemi zjednala nejvíce cti a slávy jmenu českému. V dějepisu všeobecném zůstali jsme však za to pozadu, a jmenovitě nedostává se nám až do nejnovější doby spisu, který by na základě rozsáhlejším pojednával o dějinách všeobecných jak politických tak i kulturních. Všecky pokusy, které v tom ohledu až dosud byly učiněny, uvázly již v počátcích. Nejnověji professor budějovického gymnasia p. Fr. Šembera, přistoupil po důkladných předběžných studiích k sepsání rozsáhlého soustavného díla o dějinách všeobecných, s použitím veškeré nejnovější zahraničné literatury, jmenovitě děl anglických, francouzských, ruských a německých. — „Dějiny Starého věku" tím způsobem vycházely v Budějovicích nákladem Stropkovým, avšak s mnohými nesnázemi, jakž tomu u venkovského nakladatele ani jinak býti nemohlo. Aby však mnohoslibné Šemberovo dílo nepřízní tou nezůstalo potlačeno, ujali se ho Dr. Jos. Emler a nakladatel J. Otto, jichž přičiněním prof. Šembera počal v díle svém pokračovati a vydal nyní u Otty první sešit Dějin věku středního. Spisovatel užil vskutku svědomitě všeho, čeho obrovská literatura cizojazyčná poskytuje, a slibuje vykládati historii středního věku na základě zcela moderním: proto práce jeho zasluhuje horlivého i nestranného povšimnutí u všech přátel literatury domácí. — Tisk i úprava knihy jsou velmi slušny.

— Paměti Mikuláše Dačického z Heslova. K vydání upravil Dr. Ant. Rezek. V Praze 1878. Svazek první. Nákladem Matice České 8° Stránek LXXI a 367. Jediné memoiry staročeské, které se na naši dobu zachovaly, a jichž zhusta již, jmenovitě od romanopisců, novellistů i dramatických básníků užíváno bylo, dočkaly se nyní vydání nákladem „Matice České" a redakcí dra Ant. Rezka. Memoiry ty, známé pod jménem Pamětí Mikuláše Dačického z Heslova, sepsány byly postupně od šesti spisovatelův. — Historická cena jich spočívá v původnosti. Skladatelům zajisté nikdy na mysl nepřipadlo, aby kdy dali paměti své vytisknouti, a proto počínali sobě velmi prostě a nehledaně, píšíce hlavně o tom, čeho sami svědky byli aneb co jich přesvědčení se líbilo, bez ohledu na jiné současné prameny historické. — Politický dějepis má proto v Pamětech místo velmi podřaděné, za to však dějiny sociální a kulturní, vypisování způsobu života, zvyků, smýšlení a pověr doby jejich, nacházejí zde zastoupení velikého, ba v historické literatuře XVI a XVII století svou drastičností téměř jediného. — První svazek „Pamětí" obsahuje 14 oddělení zápisků Práchňanských a Dačických, oddělení 15té, nejobšírnější, vyjde v druhém svazku v lednu r. 1880. — Mimo to přidal vydavatel k prvnímu svazku obšírný Úvod, v němž nacházejí se životopisy všech šesti spisovatelů „Pamětí", pojednání o ceně jejich a o rukopisech, v kterých se nám zachovali. K textu připojeny jsou pak četné vysvětlivky a poznámky.

— Poselkyně starých příběhův českých. Díl druhý (od r. 1526—1715). Sepsal Jan Beckovský, kněz řádu křižovnického s červenou hvězdou. K vydání upravil Dr. Ant. Rezek. Svazek první (od r. 1526—1607). V Praze 1879. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. 8° str. V a 444. Známý staročeský spisovatel Jan Beckovský upravil r. 1700 nové vydání Hájkovy kroniky, kteráž jde až do r. 1526, s titulem „Poselkyně starých příběhův českých, díl první." Po té přikročil k pokračování kroniky této a sbíraje po 20 let s velikou pilností potřebný material sepsal pak druhý díl své „Poselkyně", kterýž jde od r. 1526—1715. Avšak k vydání tohoto dílu za života spisovatelova již nepřišlo, nýbrž práce jeho zachovala se pouze rukopisem v knihovně řádu křižovnického v Praze. Jest to foliant ohromný, téměř dva tisíce stránek čítající a jest psán v době největšího úpadku národnosti naší česky, poněvadž se spisovatel jeho „za svůj jazyk nestyděl, jako mnozí nepotatilí Čechové". Důležitost této práce již od Pelzla byla oceněna, a od té doby několikráte o vydání rukopisného dílu Poselkyně se mluvilo; avšak vždy nadarmo, poněvadž vydání foliantu tak velikého vyžaduje veliké oběti peněžní. R. 1878 odhodlalo se však k tomu Dědictví sv. Prokopa, přihlížejíc jmenovitě k tomu, že Poselkyně obsahuje důležitý material pro dějiny, umění, literatury a náboženského hnutí českého. V redakcí uvázal se Dr. Ant. Rezek, jenž zavázal se každý rok vydati nejméně 20—30archový svazek díla toho, tak aby ve 3—5 letech byl celý druhý díl Poselkyně v rukou obecenstva. První svazek, jenž jde od léta 1526—1607, právě nyní vyšel, v úpravě velmi pěkné, a opatřen vším, což usnadniti může hledání ve knize tak obsáhlé.

— Časopis Musea král. českého dokončil právě redakci dra J. Emlera padesátý druhý ročník svůj. Pracemi vědeckými súčastnili se v něm Ad. Patera v oboru staré literatury české; dr. J. Čelakovský, Fr. Dvorský, dr. H. Jireček, dr. K. Jireček, J. Jireček, J. L. Píč, A. Sedláček, A. V. Šembera, K. Tieftrunk a J. Zoubek v oboru děje-, země- a národopisu; dr. Josef Durdík, dr. J. Goll, J. Jireček, J. Kolář, Fr. Mareš, A. Patera, A. Rybička, J. Šmaha, J. Truhlář, dr. A. Rezek, Fr. Dvorský a Ferd. Menčík v oboru filologie a historie literatury; dr. L. Čelakovský a J. Kušta v oboru věd přírodních. Mimo to přinesl musejník 69 recensí o dílech vědeckých a uměleckých. Recense děl slovanských psali J. Čelakovský, dr. J. Emler, Jos. a Konst. Jireček a Ed. Jelínek. Z oboru české krásné literatury jsou v musejníku kritiky o Hurbanově Nitře (Ot. Mokrý), o Vácsl. Vlčka Věnci vavřínovém (Ot. Mokrý), o Štulcových překladech z Mickiewicze (J. Jireček), o Zoře, almanachu moravské omladiny (J. M.), o časopisu Koledě (J. M.) a o Staškově Nedokončeném obrazu (Fr. Bílý). V posledním sešitu tohoto ročníku zvláště zajímavé jest pojednání Jos. Jirečka, obsahující zprávy Arabův o středověku slovanském. Jsou to výňatky z arabského cestopisu Al-Bekriova, v nichž obsaženy jsou velice pěkné zprávy o Slovanech, Čechách a jmenovitě o Praze z desátého století, tedy z té doby, z níž nám žádná současná paměť historická se nezachovala. —*k.*

OBSAH: Pomsta gnomů. Pohádka Jaroslava Vrchlického — Bratři a sestra. Od Fr. Heritesa (Dokončení.) — Dva husitští biskupové. Napsal dr. Ant. Rezek. — Zaváté listy. Od Sofie Podlipské. (Pokračování.) — Dědička na březích Rhony. Napsala Louisa Pène-Siefert. Přel. H. F. — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. | 10. března 1879. | ČÍSLO 7.

Teréza Manfredi.

Novella *Julia Zeyera.*

L' étranger, te voyant mourante, échevellée,
Demande: „Qu'as-tu donc, ô femme desolée!"
A. Chénier.

O drahý mistře a příteli, s jak rozechvěným srdcem Ti dnes píšu! Pero mi padá z ruky, ale nezbývá než pověděti vše. Slíbil jsem tak Tobě i Benediktovi, a nutno, bych slib svůj vyplnil. Zprávy Tvoje o triumfech Benediktova obrazu v Pařížském salónu dotýkají se mne jako rány dýkou. Kdo ví, není-li to posledním jeho dílem? Kdo dá nám jistotu, že se uzdraví z těžké duševní choroby, do níž jej uvrhly události, s tímto obrazem těsně spojené. Jestli zemře, neb nadobro sešílí, jak rychle pomine pak mladá jeho sláva! . . . Deset, dvanáct let další činnosti, a jmeno Benediktovo zapsalo by se snad na staletí do dějin umění — neuzdraví-li se, bude za několik let zapomenut. Ale konečně co na tom? Což bolí člověka srdce méně, když si pojistí tu špetku slávy pohrobní? Ó ty můj drahý mistře, jak jsi dobrý, že dům svůj a náruč otevíráš neblahému Benediktovi, že na to nedbáš, jak klid a ticho Tvé poustevny v Passy se vzdechy a výkřiky jeho trápeného srdce přeruší. Odpusť, že o dobrotě Tvé mluvím, nechceš nikdy chválu svou slyšeti, mlčím již, vždyť beztoho by se mi výmluvnosti nedostávalo, kdybych ji slovem oceniti měl. Co Ti dnes o Benediktovi píšu, nemá býti ani obžalobou ani obranou, bude to pouhé vypravování fakt, tak dalece objektivní, jak toho dovedu. Vyčítal jsi mi posledně, že se někdy s trpkostí o příteli zmiňuji. Neměl jsi tušení o tom, co se zde v Praze dělo, nemohl a nesměl jsem Ti to psáti, a podezříval's mne tedy dokonce, že se ve mně jakási umělecká žárlivost naproti nadanějšímu Benediktovi zmáhá. Křivda ta mne bolela. Uznával jsem vždy bez trpkosti skvělejší jeho vlohy a věř, že neznám žádné závisti. Činím bez prétense co mohu, a byl jsem přírodě vždy vděčen za ten malý dar talentu, který mi co náhradu za mou přímo ohyzdnou tvář poskytuje. Děkuji bohu i za tu svou ohyzdnost, byl bych snad méně spokojen s místem, které co umělec zaujímám, kdyby má šerednost mne nebyla záhy resignaci naučila. Nyní dovol, abych již vypravovati začal. —

Když jsem se vloni ze Skandinavie do Prahy vrátil, byla první moje cesta, jak se snadně domyslíš, na Hradčany k Benediktovi. Toužil jsem plným srdcem po něm a byl jsem též dychtiv prohlédnouti si nové jeho atelier, o kterém mi v dopisech svých blouzníval. Věru, zasluhovala ta místnost jeho nadšenou chválu. Nacházela se v bývalém, nyní velmi spustlém paláci. Dlouhým, tmavým průjezdem přišel jsem do sgraffitovaného dvora, jejž nynější majitel v šosácké tuposti své „čistě" obílil, takže se jen místy bývalá aristokratická sláva zpod měšťanské banálnosti k slunci prodírala, a uprostřed bujné trávy plakal rozlámaný fontán sporé slzy nad pokořenou pýchou zašlých dob. Krásným kamenným portálkem přišel jsem na úzké schody, jejichž vysoké stupně z tak tvrdého kamene vytesány byly, že vandalism několika století zdrávy přetrvaly. Snad se z nich někdy krev proudem valila, snad hlaholilo šeré schodiště divokým rykem boje? Kdo ví? Cynická jejich špína nevypravovala o ničem. Vedly mne příkře vysoko, vysoko k samým dveřím drahého přítele. Místnost, kterou si Benedikt na dílnu přetvořil, měla ráz mnohem pozdější doby, celá ta spousta virtuosně provedených maskarónů, guirland a festónů z ovoce a z květu, všechny ty škeble, amory a bysty césarů a bohyň vypravovaly v malebnosti své zřejmě o době Ludvíka patnáctého. Ohromné okno, prolomené v úplně porouchané malby stropu, propouštělo záplavu severního světla v dílnu a těžká opona naproti vchodu zdála se druhé okno zakrývati. Po prvním uvítání prohlídl jsem vše důkladně, a mezitím co mi Benedikt náhled sděloval, že jeho atelier nejspíše někdy za domácí divadlo sloužívalo, odhrnul jsem oponu. Byl jsem uhodl, stál jsem před oknem sáhajícím až na samou podlahu, a není možno mysliti si krásnější vyhlídku než onu, kterou poskytovalo na bludiště zčernalých střech, pyšných věží a majestátních bání s nevyrovnatelně luzným pozadím Petřína stromy porostlého, s diamantovým leskem řeky v dáli. Pohled na Prahu budí ve mně vždy nadšení a čarovný ten obraz neztrácí ani v nejmenším svou nenovostí. Chtěl jsem na širokou římsu před oknem vstoupit, abych ještě širšího rozhledu požil, Benedikt táhl mne ulekaně zpět.

„Jsi nenasytný!" pravil mi.

„Člověk pachtí se v potu tváře po fjordech," zadeklamoval jsem, „otřásá ubohou svou podžebernici nemilosrdně na těch hrozných kárách, jež dobří Norové (nehezkou věc nehezkým slovem) stolkärren nazývají, a něco takového jako tento obraz zůstane nepovšimnuto!"

„Snad nechtěl bys zde u mne protivnou píseň o nedomácích látkách zpívat!“ zhrozil se Benedikt, „a já blázen tě ještě zdržuji, bys s okna nevylítl, místo abych ti přátelsky sám dolů pomohl. Zachovej si, můj milý, své líbezné kázaní až k nějakému esthetickému čaji a mně povídej raději o svých cestách, o svých dobrodružstvích . . .“

Teď jsem se já zase dal do smíchu.

„Ty věříš tedy ještě v tu fantastickou věc, která se dobrodružstvím nazývá? Tedy věříš také v existenci jednorožce, viď?“

Benedikt byl zatím mou mapu rozevřel, kterou jsem byl s sebou přinesl a někam na kus nábytku jak se právě namanul pohodil.

„Můj ty bože!“ zvolal opravdu nadšen. „Kde vzals tuto studii?“

Přihlídl jsem. Byl to zběžně naskizzovaný portret krajiny, vzdálené několik mil od Jönköpingu; měla pravý švédský ráz: velká rašelina dílem jalovcem porostlá, balvany šedé žuly ležely po ní roztroušeny, březový les tvořil pozadí a nad celou krajinou táhl se nesmírný horizont do nekonečna. Nálada byla večerní, rašelina doutnala a modrý kouř ploužil se po ní do lesa jak ossianské stíny. V okamžení zapomněl jsem na Prahu skvějící se v slunci přede mnou a zatoužil jsem celou duší zpět do Švédské pustiny; vzdychl jsem z hluboka.

„Ah, zdá se, žes měl přece nějaké dobrodružství,“ škádlil mne Benedikt, „tato krajina byla nejspíše jevištěm prazvláštního děje . . .“

„Věru byl bych zapomněl!“ odpověděl jsem, „stalo se něco, když jsem tuto skizzu maloval.“

„Povídej!“ naléhal Benedikt.

„Klameš se, můj milý, nebylo to žádné dobrodružství, pouhé setkání, ale i ty máš přitom jistý zájem. Krátce a dobře seznámil jsem se právě zde naproti tomu lesu s zuřivě nadšeným diletantem. Vedle stád anglických cestovatelů jsou malující a kreslící diletanti nejtěžší kletbou našeho století. Můj diletant byl hrabětem a krajanem, nemluvil arci „druhým zemským jazykem“, celkem je to ale dobrý hoch. Zde máš jeho kartu. Šli jsme spolu z Jönköpingu do Habó pěšky, trvalo to celý den, neb dělali jsme skizzy některých skupenin stromů. Hrabě se mi obdivoval naivně a upřímně, ačkoli se mi vyznal, že dobře nechápe, proč cestuji Švédskem. Jej volaly jisté rodinné záležitosti sem, byl prý poněkud sklamán, byl si Švédsko jinak představoval, nebylo prý tam motivu k pořádnému obrazu. Ukázal mi svůj portefeuille, samé studie ze Švýcar, samé Alpy v růžové záři a s modrými, jako slívy, stíny. Ledovce jeho byly pravé mandlové puddingy, polité jahodovou omáčkou. Ostatně, jak ti pravím, dobrý, hodný hoch. Má zde v Praze nevěstu, ta bydlí se svým otcem v jeho paláci. Příští jeho tchán, český šlechtic s italským jmenem, nemá prý žádného jmění, matka nevěstina byla měšťanská dcera. Hrabě nežije nikdy v Praze a pronajal knížeti, totiž svému příštímu tchánu, svůj dům. Je-li ti libo, půjdem zítra ke knížeti.“

„My?“ divil se Benedikt, „co tam?“

„Hrabě řekl mi, že jsou prý v jeho paláci nějaké staré, poškozené fresky. Přeje si, abychom je prohlídli, a ty, o němž jsem mu vypravoval, máš prý restaurovat. Hrabě se ti, prozatím jen na mé odporučení, tak neobmezeně obdivuje, že si přeje, abys mu jeho nevěstu portretoval. Psal již knížeti, který nás očekává; obstaral jsem sám dopis na něj v Christianii, kde jsme se s hrabětem rozešli. Dal jsem mu též ruku na to, že hned po mém příjezdu princeznu, jeho nevěstu, navštívím a jí svoje studie okážu. Je prý tak nadšená pro umění jak on sám. Upřímně řečeno není mi ten slib milý. Nejsem nepřítelem aristokracie rodu, je pravým ideálem naproti naší blbě nafouklé bourgeoisii a směšné domýšlivosti našich domnělých velikášů, ale není mi přece volno v jejich společnosti. Naše šlechta nemá vzletu, necítí krásu, nechápe umění, slovem není to aristokracie doby renaissance. Arci nejsme my také rovni umělcům oné doby a spravedlivě řečeno klesly obě aristokracie i rodu i ducha stejně nízko. Apropos, ty znáš palác hraběte?“

„Ano,“ odpověděl Benedikt a přistoupil k velkému oknu. „Vidíš tam ten vysoký štít? Je to jen několik domů odsud, člověk by mohl po hřebenech špičatých střech po oklikách až do paláce doběhnout, kdyby byl as tak lehký jako holub, nebo aspoň jako kočka. Vidíš, jak se ta cesta klikatí, dělá choboty až tam blízko terrassy za klášterem Barnabitek, pak běží rovně k paláci. Více než jednou myslil jsem na to, že by bylo snad možné ploužit se s nebezpečím života až na tu terrassu v domě svatých panen —“

Benedikt zasmál se plným hrdlem; v tom okamžení zazvonil někdo nejdříve nesměle a hned na to velmi prudce. Otevřel jsem a velká ztepilá dívka v jednoduchém ale vkusném obleku vklouzla jako stín do dílny. Krása její neměla nic společného s řeckým ideálem, ale připomínala tuze egyptské bohyně, tak mistrnými konturami do stěn hrobek a chrámů vryté. Věru profil její s tím nízkým, jemným čelem, s tenkým, na konci trochu ohnutým nosem, s plnýma rtoma a krátkou, pevnou, krásně okrouhlou bradou, byl tak ryzí, jako by jej byl nejlepší umělec z nejskvělejší doby thebánské rýsoval. Ve výrazu zvláštní její tváře bylo cosi dětinného a přece vážného, dojímala na první pohled, ale překvapující její krása zjevila se v plném světle teprvé tenkrát, když sklopené zraky pozvedla. Pod černým, nad nosem téměř se sbíhajícím obočím svítily blouznivě temnošedé oči dlouhého tvaru a prazvláštního, záhadného kouzla. Byly hluboké jako nebe. Celá její bytost jevila tichou jakousi noblessu, a pohyby její byly plny vděku jako květiny chvějící se vánkem.

„Co si přejete?“ tázal se Benedikt s oním trochu cynickým úsměvem, jenž tak často krásnou jeho tvář hyzdíval.

„Dozvěděla jsem se, že potřebujete model, pane, a myslila jsem tedy . . .“ zajíkala se, bledá její tvář stala se ještě bledší, a úsměv jeho ještě urážlivější. Byl to pro mne tak trapný výstup, že jsem se chopil klobouku.

„Benedikte,“ pravil jsem, „zdá se mi, že se slečna přede mnou ostýchá, půjdu do kavárny, nesnídal jsem ještě, budu tam na tebe čekat.“

Zdálo se mi, že se jí ulehčilo. Poklonil jsem se jí a děkovala mi s téměř vděčným pohledem temnošedého oka. Letěl jsem s příkrých schodů tak rychle, jak tomu dlouhé, nemotorné moje nohy dovolily, a nevím, proč jsem si tak mimochodem s povzdechem na nepěknost svého obličeje vzpomněl, bylo to docela proti mému zvyku

o své kráse hloubati. Když jsem se octnul na dvoře, napadlo mi, že jsem Benediktovi neřekl, do které půjdu kavárny. Vrátit jsem se nechtěl, opřel jsem se tedy o polorozpadlý fontán s předsevzetím, že tam na přítele počkám. V hloubi srdce přiznal jsem, že počkám rád — kynula mi jistota, že ty podivné, blouznivé, vážné a přece dětinské oči zase uvidím. Počal jsem o šedém jejich svitu rozjímati, sníti . . . Zdálo se mi poznenáhlu, že zmařená sgraffita v plném souladu krásných linií na světlo vystupovala, zdálo se mi, že stříbrný proud fontánu vysoko v šelestící koruny nepřítomných více stromů letěl, z oken domu hleděla zlatovlasá pážata, dávno zaniklé zvuky mandolin zazněly sladce z vysoko klenutých sálů a galerií, podél ztepilých sloupů kráčela s tichou důstojností vysoká postava . . . Hedbávná její vlečka šustila po hladkých dlaždicích, měkké její vlasy třpytily se v slunci, na dlouhém, bílém hrdle visely bohaté perly — a pod černým, nad tenkým nosem téměř srostlým obočím svítil jasně a hluboce šedý její zrak . . .

Nevím, jak dlouho můj sen trval, vytrhl jsem se z něho, když za mnou spěšný a lehký krok na příkrých schodech se ozval, a za okamžik letěla dívka, o které jsem snil, kolem mne. Byla zmatená a neviděla mne. Spěchala. Přeměřila rychle dvůr, ponořila se do stínu tmavého průjezdu, pak rýsoval se ještě jednou obrys ztepilé její postavy s podivuhodnou ryzostí na zlatém pozadí slunečního jasu před domem, a pak zmizela. Měl jsem se za ní pustit? A proč? Než jsem na otázky ty odpovědít mohl, slyšel a viděl jsem již Benedikta na schodech. Byl veselý jako vždy a hvízdal si.

„Co se stalo? Co je té dívce?“ tázal jsem se rychle.

„Nic se nestalo,“ usmíval se Benedikt a kroutil si klidně kníry. „Mladá ta dáma nabídla mi svou lásku a já ji zamítl.“

„Nabídla svou lásku,“ opakoval jsem pomalu po něm, zaražen a s těžkým srdcem, pak přidal jsem trochu ostrým tónem: „A tys ji zamítl! Nebýval's přece nikdy necitelným, ó věru naopak.“

„Pravda,“ smál se Benedikt, „a nejsem posud. Počkej, až krásnou Violantu uvidíš. Od té doby co ji miluju, nezdá se mi žádná druhá žena krásnou. Rubens nenamaloval nikdy kypřejší formy, růžovější pleť, zlatější vlasy, nenamaloval nikdy ňadra —“

„Dost, již dost tvých chvalozpěvů, víš, že mne Rubensovy krásky nikdy nerozehřály.“

„Ano pamatuji se, pro tebe jsou buď Fiesolovy světice s očima téměř zcela bílýma, v nichž malá iris jen tak jako z povinnosti naznačena, aneb almée s očima plnýma mystické rozkoše orientu, neb temným žárem Hispanie. Divím se, jak tyto extrémy stejně milovati dovedeš.“

„Miluji také oči jako ty, které pod tmavým obočím dívky svítí, která ti prý svou lásku nabídla,“ pravil jsem více sám sobě než Benediktovi.

Tento spráskl ruce.

„Ty žárlíš!“ smál se hlasitě. „Jak podivný důraz kladeš na své pochybující prý! Učarovala ti ta dívka? Ta věc nestojí věru za rozhorlení, bude to velmi snadné si její lásku získat. Slyš jak jsem se s ní seznámil. Nevím jak již tomu dlouho šel jsem na večer na Petřín na procházku. Bylo tam pusto a prázdno jak obyčejně a já byl mrzut, poněvadž Violanta na dva dni z Prahy odjela; podezříval jsem ji, že nejela sama. Zahrál jsem si trochu na nešťastného milence, vzdychal jsem, zahleděl jsem se sentimentálně do pozlacených obláčků, naslouchal šelestění stromů, krátce a dobře plul jsem mocně dmutými plachtami po moři lyrismu. V tom slyším malý vzdech a pozoruji pod stromem dívku sedící na nízké lavičce. Nerozeznal jsem docela určitě tahy jejího obličeje, ale zdála se mi mladá a hezká . . . Mstít nevěrnost Violantinu nevěrností vlastní zdála se mi myšlenka tak šťastná jako logická. Dívka byla sama, přistoupím k ní a hlasem tak hlubokým a chvějícím se jak jsem to jen dovedl zvolám: „Konečně, ó konečně jsem tě nalezl! Marně pátral jsem po tobě, nikdo mi říci nemohl kdo jsi! Jak dlouho práhl jsem po okamžiku, ve kterém mi dovoleno bude zvolati — já tě miluji, miluji nezlomnou silou mladistvé své duše, miluji . . .“ byl bych se hnedle do hlasitého smíchu dal, byla-li ta dívka jen dvakráte ve svém životě v divadle, myslil jsem si, pak jsem ztracen, vysměje se mi do očí. Dívka ale nesmála se, tiskla ruce k srdci, pozvedla tvář vzhůru k šeptajícím stromům a zavřela na polo oči. V tom okamžiku zazněl hlas od blízkého kostelíčka, nevím kterému svatému zasvěceného. Zapomněl jsem které všední ženské jméno hlas ten volal, ale dívka vyskočila jako probuzena ze sna. Odstoupil jsem rychle do stínu a starý jakýsi pán přistoupil k lavičce. „Je již otevřeno,“ pravil a dívka zavěsila se mlčky do něho. Vedl ji do kostela, jehož dveře jim někdo právě otvíral. Dívka mne dále nezajímala, ač mne její počínání trochu zarazilo, bylo cosi zvláštního v tom posuňku. Odešel jsem a zapomněl za půl hodiny na celý ten směšný výstup úplně. Zpomněl jsem si teprvé zase dnes na malou tu komedii v průběhu návštěvy té dívky, která mne nudí a tebe zajímá. Nepoznal jsem ji hned, ač se mi zdála trochu známa, když ale začala: „Hle, byla jsem šťastnější než vy, vynašla jsem vás,“ tu teprvé věděl jsem, oč se jedná. „Chtěla jsem vám psát,“ pokračovala dívka, „přišla jsem ale raději sama, chtěla jsem vaše překvapení vidět!“ Snažil jsem se tedy otevřením úst to kýžené překvapení naznačiti, vypadalo to nejspíše trochu hloupé. Dívka to ale nepozorovala. „Opakuj ta slova, opakuj,“ šeptala a opět zavřela na polo oči jako tenkráte na Petříně. Nezdržel jsem se déle smíchy. „Ta slova jsem dávno zapomněl, bloudku,“ pravil jsem a vzal jsem ji trochu po otcovsku za bradu. „Vy jste to vzala do opravdy! Škoda, že miluji jinou. Naivnost jako ta vaše je vzácná a zasloužila by odměnu. Ostatně mívá moje milenka kaprice, rozhněvá se na mne a pak jsem vždy ochoten jinou milovat. Neradil bych vám ale, abyste se s ní zde setkala. Napíšu si vaši adressu, jste na mou věru krásně rostlá . . .“ Bral jsem ji za ruku . . .“

„Jaká brutálnost!“ zvolal jsem rozhorlen.

„Ale jak se jí sprostit, když ne takovým spůsobem!“ smál se Benedikt. „Ostatně nemyslím, že jsem se jí už nadobro sprostil. Není ani tak naivní jak se dělá. Přijde zajisté zítra zas a pak ji pošlu k tobě. Violanta je žárlivá, nedovolí mi míti jiný model než vlastní krásnou osobu. Pro svou „bakchantku“ nemohl bych ostatně ani krásnější model najíti než ji. Ah, až ji uvidíš!“

„Kdo pak u všech ďasů je ta Violanta?“

„Ty to nevíš?“ divil se. „Je to obživlá Rubensova malba. Violanta bude zpěvačkou. Má šeredný hlas a ví

to, ale chce přece k divadlu, je to nejlepší cesta státi se známou a hledanou. Býti známou a hledanou je vše, co Violanta chce. Našla již nesmírně bohatého mecenáše, tak hloupého, že věří v její umělecké povolání, v její vlohy, a že si lásku její k umělcům za lásku k umění vykládá. Mecenáš má žárlivou ženu a nemůže Violantu dostatečně střežit, je sám příliš dobře střežen. Můžeš si myslit, jak se mu s Violantou smějem. Jsem tak šťastný, že mne vášnivě miluje. Jméno „Violanta" vyhledal jsem já pro ni, je nyní již všeobecně přijato, i mecenášem. Nepovím ti zatím nic více. Přijď dnes na večer ke mně a uvidíš ji, sezvala několik z našich druhů k malé zábavě do mé dílny a co mého přítele uvítá tě zajisté s radostí."

Slíbil jsem mu, že přijdu a rozešli jsme se.

Nenáviděl jsem tu Violantu než jsem ji uviděl, nenáviděl jsem ji pro vliv, který na Benedikta měla. Nepověděl jsem Ti posud, drahý mistře, ani slova o práci, již jsem byl ráno v dílně Benediktově viděl, maloval bakchantku a Violanta byla mu nejen modelem, ale byla mu i celý ten obraz vnukla. Lekl jsem se toho obrazu. Kde byla elegance tvarů, kde byl vzlet, kterému jsem se vždy u Benedikta tak obdivoval? Benedikt nedovedl již nahost ani pojímat ani malovat, nedovedl se již na ni ani dívat; nahost nebyla mu více hymnem cudným a vznešeným, ba ani k smyslům nemluvila více, nahost té bakchantky byla sprostotou!

To tělo kypré a měkké, bez harmonie, bez gracie, tučné a růžové, bez ducha, bez duše bylo hnusné ve své drzosti, připomínalo vlhké ono bláto, z kterého dle biblické tradice bůh člověka stvořil, a ta ženština byla dle jeho řeči tou oslavenou Violantou, o které stále blouznil!

Předsevzal jsem si, že na večer k Benediktovi nepůjdu, pak vzpomněl jsem si, že by jej to urazilo, a šel jsem tedy přece. (Pokračování.)

Na Helfenburku.

Pustý zámek na Blanici,
týčí skráně nade chlumy,
na cimbuří mlha sedá,
na čelo jak těžké dumy.

Z pobořených věží klína
štíhlé sosny vyrůstají,
v trávě vlhké na nádvoří,
s kůzlaty si srny hrají.

Divoký bez po kamení
kosmaté své květy vláčí
a kapradí v lesní tůni
zelenou si kadeř smáčí.

Pod sesutým valem sklenná,
netýkavka rámě spíná,
po kořání shnilém vine
parůžky své plavuň siná.

Zabloudil jsem z nenadání
v pustý zámek nad Blanicí,
po balvanech krytých mechem
bloudila má duše snicí.

Jak bych bájný poklad hledal
v svaté chvíli Velké noci,
ruiny mne k sobě přimkly
tajemnou svou čáromocí.

Již se ruka v kupách zlata
s divou touhou přebírala,
bájná záře drahokamů
v oku jiskru rozžehala. —

Nahlížel jsem celý zmámen
do žhavého hlubin klína,
kde přede mnou kmitala se
svůdná nožka Armidina — — —

Od té chvíle kouzlem jatý
k dalným troskám ruce vzpínám,
jako ve snu krok se plíží
k Helfenburku rozvalinám.

Volám nazpět luzné zjevy —
vábné nožky zakmitnutí —
marně — — klesám vysílený
staré věže pod klenutí.

Tesknou hlavu skláním k šíji
a zas bloudím smuten dále,
jako ten, jenž v rumech pohřbil
klenot ceny neskonalé;

jak by v troskách zasmušilých
všecky sny mé pochovány, —
jak by celé žití moje
dřímalo zde pod balvany.

Otakar Mokrý.

Biblická svatba.

Z orientálních studií dra *J. Košuta.*

U starých Židů, jako až doposud v orientu vůbec, nespadal sňatek v obor náboženský, rituelní, nýbrž zůstal až do nejpozdějších dob národa židovského zařízením společenským a svátkem rodinným.

Ihned zpředu bije nám do očí úplný rozdíl od obyčejů našich, čehož příčinu v plemenné rozdílnosti kmene semitického hledati dlužno. Dle našich obyčejů, ovšem daleko přirozenějších, předchází více méně dlouhá doba, v níž vespolná náklonnost mladíka a dívky se vyvine, prvé než k zasnoubení se přikročí. Zcela jinak měla se věc u starých Židů a má se v orientu doposud vůbec. Nebyla to vášeň častým pohledem krmená ani něžná láska nenuceným obcováním obou pohlaví mezi sebou vzniklá a v živou touhu vyvinutá, ani přesvědčení delší důvěrnou známostí nabyté o nekonečné ceně oslepujících vlastností, jež v Palaestině dvě srdce něžnou páskou lásky k sobě připoutaly, nýbrž cizí volba přiváděla většinou mládenci budoucí družku života. Přihodilo-li se kdy, že na blízku stojící neb kolemjdoucí muž spatřil nepozorovaně dívku závojem nezahalenou, neb vzbudilo-li vypravování cestujícího živou touhu po neznámé krásce, byly to události pomíjející a nezůstavující dalších stop lásky; vznítilo-li však vypravování lásku neoblomnou, byla to řídká výminka, jež obyčejně pouze na svobodný, kočovnický život neb nižší vrstvy lidu se obmezovala.

Nestala-li se náhoda zmíněná, neb neusnadnilo-li pohostinské přijetí blízkého příbuzného v stanu beduinském známost být sebe povrchnější, byl mladík výhradně na sprostředkování a volbu matky neb blízkých ženských příbuzných odkázán. Byl tedy budoucí osud mladíka jen srdečné péči matky a její konečnému a platnému dobrozdání ponechán. Ona to zajisté byla, která z kruhů svých příbuzných a družek, jež se jí při obvyklých na východě

návštěvách a schůzkách nejlepšími býti prokázaly, své nastávající snachy volívala, a dohodnuvši se se svým manželem, dozrálým synům vlastnosti a přednosti dívky vyvolené náležitě vychválivši, za vhodný předmět manželského svazku označila.

Podal-li se syn přání svých rodičů, pospíšil otec jeho k otci nevěstině, aby s ním o podmínkách, za kterých by se sešvakření státi mělo, vyjednával. Nebylo-li otce nevěstina více na živu, vyjednávalo se s její bratřími. Když obě strany se dohodly, uzavřena v nejstarších dobách u přítomnosti bratří neb ostatních příbuzných, neb když tito zemřeli neb přítomni nebyli, u přítomnosti přátel ústní přísežná smlouva, kteráž v pozdějších dobách se písemně zaznamenávala a pečetí potvrzovala. Přítomní příbuzní podepisovali se co svědci. Tento zvyk zachovává se na východě až podnes: kadi (soudce) neb jiná úřední osoba spíše vespolnou svatební smlouvu, načež ji přítomní svědci podepíší a soudce úřední pečetí potvrdí.

Peněžní věno, které ženich otci nebo bratřím nevěsty dle smlouvy vyplatiti má, jakož i ostatní umluvené dary dopodrobna se zaznamenávaly. Byl-li otec nevěsty z kmene kočovních beduinů, mohla nevěsta vykoupena býti určitým počtem velbloudů, skotu nebo bravu, aneb byl ženich nucen, jako ku př. Jakob, dlouholetým hlídáním stád nevěstu si vykoupiti. Byla-li z města, splácela se vyjednaná summa v šeklech (zlatý šekel = 23 zl. stř., stříbrný = 1 zl. 20 kr.), jakož se za naší doby v minci běžné splácí. Nezřídka ukládány nastávajícímu zeti jisté povinnosti, jako ku př. uložil Saul Davidovi, aby si dceru jeho Michal 100 obřízkami Filištinských vykoupil. Týž obyčej, jenž naskrze nám cizí jest, kdež naopak otec nevěstin, dle postavení svého, nevěstě ve prospěch ženicha věno dává, nacházíme též u Řeků, ku př. Il. XI, 243:

> dalť nejdříve volův sto, tisíc jí později slíbil,
> rovněž koz jak ovec, nepočetné jež se mu pásly.

Byl-li tchán při svém bohatství velkomyslný neb šlechetnou pýchou nadšený, odmítl nabízenou mu summu a připojil se své strany nevěstě důstojné věno. Tak dal král egyptský dceři své, provdávaje ji za Šalomouna, město za věno, a Kyaxares medský, provdávaje dceru za Kyra, celou krajinu medskou. Nicméně ač hlavní vůdce řecké výpravy proti Troji Il. IX, 145 sl. rozhněvanému vůdci Achillovi, uctívaje jej, skvoucí sliby dává, totiž: že jeho nejkrásnější dceru bez výkupného domů si zavésti může, vezma i velké dary za věno, aneb když israelští otcové, jakož četné toho příklady v starém zákoně nacházíme, mládencům dcery v odměnu za statečnost přislibují, vedou přece všecky tyto případy k stejnému výsledku, že totiž otcové, jako dosud na Východě, tak též dříve, dcery své bez svolení jejich, jako nesamostatná stvoření neb jako zboží tomu, kdo nejvíce podával neb nejpřednějšímu z nich prodávali. Proto jsou v jazyku syrském pojmy „zasnoubená“ a „prodaná“ totožny. Srv. Pešito V. Mojž. 2, 6; Hos. 3, 3.

Čteme-li u jistého perského spisovatele, že náčelník kmene Selím za dceru svou perlu v ceně tisíce mitkalů (něco přes 13.000 franků) nejčistšího zlata, 10.000 dirhemů (10.000 franků) ryzího stříbra, 100 oděvů jemanenských z nejvzácnějších látek, nákrčky a náramky drahokamy vykládané, žádal, nesmíme mysliti, že jest to případ osamělý. Starý zákon podává nám několik podobných případů.

Za časů proroka Ezechiele dostávala nevěsta dle smlouvy od bohatého ženicha nejjemnější oděvy, nejdrahocennější šperky od hlavy až k patě, t. j. prsteny, řetízky, náramky a jiné různé okrasy v největší hojnosti, kdežto za časů proroka Ozeáše vykupoval si mládenec nevěstu za 15 šeklů stříbra (16 zl. r. č.) jeden chomer a jeden letech pšenice ($1\frac{1}{2}$ míry).

Obdržená kupní cena vynakládala se — jak alespoň souditi lze z nynějších obyčejů východních, ježto zde jiných zpráv ze starověku nemáme — na zakoupení skvostů pro nevěstu, lůžka, koberců, pokryvek, podušek atd. do nového bytu, jakož i kadidla, mastí a domácího nářadí. Byl-li otec šlechetnomyslný, připojil ještě ze svého nějakou summičku, aby dceru svou budoucímu zeti hezky úpravně přivedl. Byla-li kupní cena dosti značná a zbyla-li po zapravení útrat nějaká část, zůstal zbytek majetkem mladé paní, nad kterým dle své vůle vlásti mohla.

Po zasnoubení, kteréž — jak lze ze zvyku dosud na Východě panujícího souditi — v 9. neb 10. roce (u Římanů v 12 r.*) se dálo, byla mladistvá nevěsta po době 10—12měsíční, během které její čistota panenská se osvědčiti měla, ve slavnostním průvodu do bytu ženichova sprovázena.

Bral-li se ohled při slavnosti svatební na jisté doby roční, jako u Řeků a Římanů, z nichž první dobu novměsíce a leden za vhodnou pokládali, druzí ostatní měsíce mimo květen, lze se sice dle všeobecných charakteristických známek Semitů přílišnou pověrčivost jevících domýšleti, však bezpečnými a přímými zprávami, aspoň pro staré Israelity, dokázati to nelze. Pozdější Židé pokládali dobu zrůstu měsíce za zvláště příznivou, a sice byla-li nevěsta panna, středu, byla-li vdova, čtvrtek. Však to lze s určitostí říci, že právě tak jako za pozdějších dob židovských během velikých svátků veřejné svatební slavnosti se odbývati nesměly. Taktéž není dovoleno u muhamedánů v posvátném měsíci ramadánu slavnostní průvody odbývati.

Blížil-li se den, kterého nevěsta do domu ženichova odvedena býti měla, konaly se k slavnosti té skvělé přípravy. Družice z příbuzných a družek vybrané napínaly s vřelým účastenstvím svou vynalezavost, aby mladistvou nevěstu co nejlépe okrášlily, rozšiřujíce, jako dosud na Východě, týden před slavnostním dnem — v kterémžto čase zasnoubencům úplné soukromí svatou povinností bylo — svou přítomností, sprovázenou hrou, zpěvem a nezbednou rozpustilostí, v komnatách haremu, jindy tichých, hlučnou veselost.

Den před slavnostním večerem byla nevěsta u skvělém průvodu v nádhernou lázeň sprovázena, kdež nejhledanější požitky pro hrdlo a smysly luzně s rychlostí se střídaly. Když byla šťastná nevěsta očistným živlem občerstvena a zasvěcena, byla nejvonnějšími a nejdražšími mastmi arabského a indického podnebí pomazána. Oplynuty a nadchnuty nejlíbeznějšími voňavkami pospíchaly nyní družice nesouce skvosty a dary ženicha, družek neb dary v haremu shotovené k ní. Do načechraných vlasů, prvé než bedlivě skadeřeny, v půvabné vrkoče

---

*) Srv. Velišský, Život Řeků a Římanů str. 238.

spleteny a zlatem provity byly, vtékaly z tresťových láhviček, z doutnajících pánviček myrrha, narda a rozplývající se dým aloe, ambry a kostu. Byla-li nyní tato umělá stavba šťastně skončena, natřeny oči nevěsty vůkol lesknoucí se černí a nehty zářící rdí henny. Potom teprvé počalo strojení v malebné skvosty od hlavy až k patě. Libě vonící oděvy z nejjemnějších domácích a cizích tkanin, jichž lesk rozkošná měnivost barev zvyšovala, obejmuly pod dovednýma rukama bedlivých družek vypouchlými řasami tělo, a malebné vlečky pohybovaly se zvolna za slavnostními kročejemi. Uměle stočený, podkasaný pás, jejž v posvěcené hodině jen ruka ženichova sejmouti směla a dlouhý splývající závoj, tyto hlavní částky svatební okrasy, vyznamenávaly se zvláštním leskem a nádherností. Věnec z vonných květin spletený dovršoval lesk okrášlené nevěsty. Jakmile nevěsta obvyklou ozdobou, kteráž pro nádheru rozplýtvanou Asiatu největším leskem jest, okrášlena byla, aneb zářila-li v dlouhém splývajícím oděvu z čistého a lesklého kmentu, nastala tím doba rozloučení se s milými rodiči, sestrami a bratry.

Představme si scénu, když nevěsta daleko bydlícímu ženichu odváděna byla. Při hlučné a řinčící hře adufy (tamburinu) a cithery, dle nichž veselé zpěvy provázené tanečními pohyby zvučně se zpívaly, vstoupila nevěsta, vyvinuvši se s bolestí z objetí svých milých a sprovázena jsouc srdečným blahopřáním, v průvodu svých otrokyň, mezi nimiž kojná scházeti nesměla, na připravená nosítka, aby čekajícímu ženichu vstříc spěchala. „Budiž," tak volali domácí za odcházející dcerou, „matkou četného potomstva, jako kdysi Rachel a Lea; stvoř kolem sebe kruh synů mohutných, který až po hranice na postrach nepřátel se rozšíří." Byla-li to dcera královská, která v slavnostním průvodu sousednímu králi co nevěsta se odváděla, pak znělo ovšem požehnání: „kéž čítala bys jednou mezi svými vlastními syny samá knížata, jež zem by ovládala." Odcházela-li však dcera teprv po odbyté svatbě se svým sotva zasnoubeným manželem do vzdálené nové vlasti, propouštěl je pohnutý otec s požehnáním: „Kéž spatřil bych vás šťastny prvé než umru." A k dceři obraceje se pravil: „Cti tchána i tchyni, k nimž nyní se ubíráš: nechť jsou ti na místě, kteréž dosud máti tvá a já jsme zastupovali. Kéž v brzce zvím, žes šťastna a spokojena." Na to políbil ji a s bolestí pohlížel za loučící se dcerou. Též matka připojila, loučíc se, tato vroucně cítěná slova: „Pán nebe přiveď tě, synu milý, šťastně k tvým drahým; nech spatřiti mně dítky dcery mé, abych radovala se před ním. Svěřuji tobě dceru mou jako klenot drahý; nezarmucuj ji."

Odvraťme se nyní od loučení radostného spolu i žalostného a obraťme zřetel svůj k veselému průvodu, sprovázejíce jej očima ulicemi Jerusalemskými až k domu ženichovu.

Jakmile večer své tmavé perutě nad městem rozprostřel, vstoupila nevěsta, jako jaro okrášlená, zahalený majíc obličej v ohnivý červcový závoj, v průvodu nejbližších příbuzných z otcovského domu pod skvostná, na všecky strany bedlivě krytá nebesa, jež čtyry otrokyně nesly. Četné družice s hořícími pochodněmi, jež dle obyčeje u Řeků a Římanů platného, z loučí, liskoviny neb hloboví řezány byly, pospíchaly napřed, a dlouhá řada osob nesoucích šatstvo, šperky a ostatní částky nového nářadí domácího následovaly, průvod zahajujíce. Každá z těchto osob nesla pouze jeden kus, aby průvod velikosti nabyl. Přítelkyně, otrokyně jakož i děti připojily se k průvodu hudouce a zpívajíce.

Však průvod nepohnul se dříve, než až bylo oznámeno, že ženich se svými svatebními druhy se blíží, aby si nevěstu odvedl. V tom okamžení zapálili všichni účastníci svatby pochodně (jichž místo později dlouhé třtiny neb holě zaujaly), na jichž hořením konci nádobka upevněna byla, kdež nacházel se široký, hustě pletený a olejem bohatě nasycený knot; načež mužská i ženská družina do hlasitého jásotu se daly. Při hlasném zvuku a lomozivém řinčení nástrojů hudebních (flétny, citery a trubky) počaly obě nyní spojené družiny, dobře nástroji hudebními se opatřivše, nejbujnějšími pohyby nenucené výrazy divé radosti na jevo dávajíce, veselé písně prozpěvovati, jež ženich i nevěsta hlasně provázeli. Mezi zpěvem zaznívala zvučná osvědčování radosti z kruhu mužských i ženských, jimiž obě části, tvoříce takto jakýsi střídavý recitativ, slavily v nejbujnějších obrazech chválu párku novomanželského, sprovázejíce jej živým blahopřáním. Stůjtež zde na doklad dvě místa básníků řeckých, která slavnostní průvod podobným způsobem líčí:

Il. XVIII, 491 násl.

Dvé krásných na to měst spodobil, smrtného byt lidstva.
V jednom svatby se dály a slavnostní hodování;
z komnaty při světlech se vedou nevěsty po městě
v průvodu, jenž jásá bujnými zpěvy svatebními.
Mládenců sbory tančí při zvuku lýry a píšťal
a v předsíni ženy skupené, patříce to, žasnou.

Hesiod: Štít Herakl. v. 269 násl.

Ti pak tam na voze krásnokolém přiváděli muži nevěstu: tu zaznívala mnohohlasně píseň svatební a opodál v rukou sluhů sálal hořících pochodní zářící lesk. Zde bujně kvetoucí panny kráčely napřed a za průvodem šly vesele hudoucí chóry. Tam dle zvučné syringy ozýval se hlas z půvabného hrdla a vůkol obrážela se ozvěna. Však zde dle harf panen zvedl se půvabný tanec; opodál pak křepčil mladíků houfec podle flétny. Jiní žertovali v sličném tanci a zpěvem, jiní smáli se v žertu; flétnaři sprovázeni poskakuje každý v před: radost jen a veselí panuje v slavnostním městě.

Možno, že objevily se, jak to za našich dnů v orientu zvykem jest, veřejné tanečnice, kteréž střídavou hrou a zpěvem, oslavujíce vlastními písněmi půvaby nevěsty, ji do domu ženichova doprovázely.

Během líčených zde veselých výstupů a rozpustilých žertů dorazil dvojnásobně seřaděný, leskem oděvu účastníků vynikající slavnostní průvod k bytu ženichovu. Zdali národní obyčej palaestinský četnému družstvu také dívky s přeslicí, vřetenem a vlnou připojoval, jako u Řeků a Římanů, zdali nevěsta u prahu váhajíc státi zůstala, jakoby ji panenská stydlavost bránila do domu vstoupiti, kdež svůj nejdražší klenot neznámému, ba snad jen domnělému štěstí obětovati měla; zdali veřeje páskami z vlny okrašlovala a olejem mazala; zdali ze strachu, když družky k spěchu ji nutily, aby dotknouc se prahu štěstí příštích dnů si nezkalila, rychle tento nebezpečný bod přeskočila aneb od svých družek rychle přenésti se dala, tyto a podobné otázky zvědavosti nelze mi, nemám-li z pouhé domněnky úsudek pronésti, zodpovídati.

Dosáhnuvši konečně předdvoří nového obydlí, ve kterém nový kruh činnosti života se jí otvíral, vkročila do haremu, kdežto zatím svatební družstvo a příbuzní

ženicha do zvláštních místností v zevnější části domu se odebrali.

Po přestávce několikahodinné, jež jednak jásavým vítáním, jednak občerstvováním se, jednak častým měněním šatů, v čemž dětinná mysl Asiata a známá jeho náklonnost k šňoření se si libuje, vyplňována, zdvihli se svatební druzi za zvuků hudby v hodině posvěcené s ženichem slavnostně okrášleným, a ubírali se do skvostně okrášlené svatební komory neb spíše do výklenku vkusně hedvábnými neb jinými jemně tkanými záclonami hustě zahaleného.

U vchodu, kdež druzi ženicha dosud provázející se vzdálí, uvítají matka neb ostatní příbuzní ženicha, kdežto nevěsta s druhé strany se zrakem k zemi sklopeným ohlučena mnohohlasným hlukem a obklopena tančícími a hrajícími družicemi přes dvůr slavnostně zvolna k cíli vespolnému kráčí. Po krátkém nalíčeném zdráhaní dá se konečně stydlavá nevěsta přemoci a uklouzne družkám ji obklopujícím v temnou komoru. Zde ponejprvé jest dovoleno novomanželi spatřiti tvář své dosud jen dle popisu známé krásky.

Mezi tím co se toto dálo, zavířila hudba, již veselí účastníci zpěvem provázeli, aby tajemný posvěcený okamžik rušícím nasloucháním porušen nebyl, tak že veškeré místnosti zvučně se ozývaly. Dupajíce nohama a divoce v zapletených kruzích skákajíce opěvovaly sbory v dvojřadí sestavené vnady nevěsty a přednosti ženicha veselými písněmi. Hlasité výkřiky nežbedné veselosti přerušovaly jako jednotlivá intermezza dvojzpěv, jenž často opětovaným blahopřáním a přáním hojného potomstva mladému párku se končil.

Nyní umlkly pojednou všecky hlasy a obě části společnosti navrátily se ihned v odloučené komnaty. Jen jediná stará otrokyně a nanejvýše nejdůvěrnější přítel ženicha zůstali v určité vzdálenosti státi, až onen veselým hlasem (dle evangel. sv. Jana 3, 39) vítězné znamení přinesl, načež oba s veselým pokřikem shromážděným přítelkyním a přátelům veselé poselství přinášeli.

Od tohoto okamžení stihala jedna zábava druhou: veselé výstupy sprovázeny nezbednou rozpustilostí obveselovaly ve zvláštních oddělených místnostech mužskou i ženskou společnost. Veselost trvala 7 dní, byla-li nevěsta panna, byla-li vdova, končila slavnost svatební již třetím dnem.

Četné dary rozdávány, skvostné hostiny slaveny, na nichž novomanžel již první noc podíl bral (nevěsta přicházívala v kruhy své teprvé později) a zábavy provázené veselou hrou střídaly se s tancem a veselým zpěvem.

V haremu tančily pouze ženské, kdežto v shromáždění mužském veřejné, schvalně přivolané tanečnice, nyní „almeh“ zvané, neb za ženské přestrojení mužští tanečníci, pověsti ne příliš kalé.

Nasycení hosté svatební opouštěli konečně místo radosti a jednotvárný klid vracel se opět do opuštěných komnat.

Zaváté listy.

Od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

List XXXVIII. — Ty mně chceš poslati růže, můj příteli, a já ti vkládám skutečně do listu pravé horské fijalky. Ty fijalky letos! Co jsou florentinské růže proti nim. Je-li růže královnou květin, je fijalka jejich poetou, věštcem lepší doby. Jak je výmluvná fijalka, jak blízká srdci každému, jak pohrdá slávou a veřejností. Nikde jí není tak dobře jako ve stínu starých lesů.

Ty vidíš nové věci a já tě při tom sleduji ve tvých cestopisech, můj milý strýčku, ale já . . . já vidím věci staré, povědomé, mezi nimiž jsem vyrostla, a hle, vidím je novými zraky. Mně je letos, jakobych nebyla ku příkladu fijalek nikdy viděla. Chodím po horách a trhám petrklíč a koniklec, sasanku a lomikam, lechu a podléštky a se všemi letos teprv se seznamuju. Jakým divem je nové jaro nejen na zemi, ale v naší bytosti.

Co tu klíčí nového! Jakých tu je otázek. Duše zpívá s ptáky ve stromech a ústa usmívají se, ale oko pláče.

Zdali mám svůj mír? Mám a nemám. Ne, nemohu býti pokojná. Stále mne cosi vyhání ze zdí pod modré nebe mezi květiny a stromy; těm žalovala bych něco a nevím co. Ale to je vše, co mne trápí. Více opravdu ne a Bruno nejméně. Jak mohl by mi býti obtížným svými pozornostmi? Ne, milý strýčku, nebudu nikdy patřiti mezi ty, kteří se stávají omrzelými přílišnou laskavostí jiných.

Jsmeť dobrými přátely s Brunem a Mařenka je nyní se mnou nerozlučná. Jaké srdce má ten Bruno. Co by vše neučinil, aby Vondrovům projevil svou dobrou vůli.

Jeho radou, pomocí a podporou zvelebil si Vondra svůj statek, že si stojí jako zeman. Jsem hrdá tvým jmenem na Bruna. Jeho rodiče zbožňují ho nyní, bývají šťastni, přichází-li k nim denně na čtvrt hodiny.

Já jsem však ráda, nevidím-li žádného z nich. Jejich pohledy div mne nepohlcují, jejich pochlebenství je mi horší než urážky. Prchám před nimi, ani se tím neskrývám. Jak lituji Bruna, že je ctíti nemůže. Nedivím se mu, že lne k tobě a ke mně tak velmi. Nemáť nikoho mimo nás.

Když o něm již mluvím. Změnil se co do zevnějšku tak, že se mu každý den divím. Přece není krásný. Ale jeho tvář je tak významná. Ó miluj ho, můj příteli! Kdybych někdy někoho velmi ráda měla a ty bys ho nemiloval, umřela bych hořem. Vdám-li se někdy, milý strýčku, řeknu svému ženichu, že se nesmí hněvati, bude-li tebe míti ve větší ještě vážnosti než jeho. Ostatně by se to samo sebou rozumělo, viď? V písmě svatém stojí, že má dívka opustiti domov, otce i matku a vše, co jí bývalo milé, aby sledovala muže, ale to nemusí vždy býti takové. A já bych nemohla tebe a Horolesy opustiti

bůh mne chraň! Ne, ne! K čemu myslím na takové hlouposti? Vždyť nemám přece ženicha a nechci ho míti, chci býti celá Tvoje

Alina.

V Horolesích 20. dubna 1825.

List XXXIX. — Má rozmilá Alino! — Nezasílal jsem ti dlouho nic než pouhé cestopisy a popisy uměleckých děl. Přece byl bych si přál na to nějakou odpověď byť několika řádků. Tak dlouho odbýváš mne jen nějakým pozdravem a krátkým slůvkem pod listy Nettinčinými. Vidím ovšem, že jsi zdráva, že se mnoho procházíš, ale to mi nedostačuje. Chci věděti o tobě více. Psalas mi o fijalkách, o jaře, proč nepokračuješ? Četl bych tak rád o našich horách ve svěží zeleni usmívajících se, občerstvených jarními prškami, plných chládku a vůně. Zde trpím nyní již parnem pod tmavomodrým nebem a temnozelenými stromy, ve slunečném lesku oslňujícím tak, že před ním prcháme a na noční chlad se těšíme.

Již bude tvůj den narození. Doufám, že přijdou s tímto listem zároveň dvě mramorové vásy. Naplň je ihned našimi květinami a dej si říci od těchto, že jsi radostí svého přítele Urbana, že je mu blaho tvoje posvátným cílem. Buď mi zdráva, dítě drahé, a rozkvetej tak, aby nic dobrého v tvé mladé duši na zmar nepřišlo. Piš bez odkladu svému starému strýci

Urbanu.

Ve Florenci 12. června 1825.

List XL. — Nepsala, nepsala jsem ti můj předrahý strýčku, protože jsem nevěděla, co se mnou se děje. V můj den narození dověděla jsem se o tom a bylo mi to vysvětleno.

Brunova matka přišla mi přát. Jako vždycky bylo mi to trapné. Bruno byl přišel s ní a přinesl mi kytici. Tu držela jsem v ruce. On odešel za chvíli a ona mi řekla, co ubohý Bruno nikdy by si nebyl troufal říci. Řekla mi, že Bruno mne miluje . . . Prosila jsem ji, aby odešla, že chci býti sama.

Byla jsem bez sebe, milý strýčku. Byla jsem smutna, nevím proč. Nemohla jsem nikoho viděti, zavřela jsem se v kabinetu ve vížce. Posadila jsem se u okna, dívala jsem se v moře lesů a bylo mi slastí mysliti a zpomínati. To je tedy láska, strýčku drahý? Ó že tě tu nemám, abych si položila hlavu na tvá prsa.

To je láska, když vše se zdá jiné než bývalo? Když květiny mluví svými kalíšky i vůní, stromy svým šelestem, nebe svým jasem, ptáci svými sladkými zvuky? A když té mluvě rozumíme? Když cosi v srdci odpovídá mluvou, které nás nikdo neučil, jež nemá slovníků a která tak silně přesvědčuje, jakoby mluvil sám bůh?

To tedy je láska? Proto nemohla jsem ti psáti, protože jsem nevěděla o tomto slově. Trápilo mne věru, že jsem ti nepsala. Vyčítala jsem si to, ale když jsem ti nemohla říci to, co mne celou zaujímalo, nemajíc proto slova, raději nepsala jsem nic, neb tobě píše vždy srdce moje, ne jen ruka, a nikdy takové předepsané věci, jaké stály v tom nejprvnějším francouzském listu mém k tobě.

Byla jsem dlouho zavřena ve vížce, ale když na dvéře Nettinka zaklepala, otevřela jsem jí dvéře kabinetu i své důvěry dokořán.

Ona se lekla jako já, byla smutna jako já. Vyznání té lásky ústy správcové ničilo ji jako záhubný mráz mladou rostlinku. A což Bruno? Věděl, že jeho matka zaň mluvila? Kdyby byl věděl, byla by mu to měla Nettinka za zlé. Ale on nevěděl, neměl asi tušení o tom. Přišel k obědu jako jindy veselý a bez rozpaků. Dokázala jsem Nettince, že nic nevěděl. Tu ona zas mu měla za zlé, že matce se svěřil s touto věcí něžnou, která v mysli staré správcové zajisté ve špinavou zištnost se obrací.

To vše mne rmoutí k slzám. Ta čistá první láska, již bych chtěla ještě dlouho míti kolem sebe ve vzduchu co nerozluštěnou, půvabnou hádanku, ta již má býti pošlapána a přetřepávána interesem.

Nechtěla jsem jíti do zahrady ani jakkoli se potěšiti. Bylo mi patnáct let. Tak krásný věk, tak krásný den, prodchnutý pableskem lásky a přec tak smutný.

Umínila jsem si, že nedám správcové žádnou odpověď, že se jí budu vyhýbati a Brunovi dokonce nedám znáti ničeho. Svěřila jsem tobě a Nettince tajemství své a nyní zapečetím ho zas sama před sebou. Ať je tajemstvím! Ať nemluví, nejedná, ať tiše dřímá, ať sladce sní v mém srdci.

Jak je mi dobře, že jsem ti to všecko psala, můj milovaný příteli!

Ó miluj Bruna jako mne!

Alina.

V Horolesích 25. června 1825.

List XLI. — Mé dobré dítě! — Nenapomínám tě, buď opatrná, zkoumej se, nepřenáhli se, vím, že tvůj vlastní cit tě řídí dobře.

Mým prvním hnutím po obdržení tvého listu bylo složit věci a vrátit se domů. Zvolalť jsem: „Mé dítě mne potřebuje!“ Avšak mezi skládaním sklesly mi ruce a změnil jsem úmysl. „Ne, nechať jedná dle svého srdce,“ pravil jsem k sobě. „Nikdy jsem jí nepřekážel, vždy nechal jsem mluviti její cit a obmezil jsem se na to býti jí v pravdě přítelem a důvěrníkem a hle, ten cit našel u ní to pravé.“

Zůstanu tedy v Římě, kde mne našlo poste restante to tvé drahé upřímné psaní. Mé dítě! Kýž se ti vynoří ze zlaté mlhy prvního lásky snu skutečnost z ryzího zlata se žulovým základem! Nedivím se ti. Láska mezi tebou a Brunem dala se předvídati. Vyrostla z lásky bratrské a sesterské, byla pěstována zvykem, společnou prací, šlechetnými snahami. Myslil jsem na možnost této lásky již dlouho.

Co bylo mou povinností v té věci? Měl jsem vás vzdáliti od sebe? Měl jsem překaziti před vznikem tento cit?

Jakým právem byl bych jednal takto? Byl bych ti mohl dáti v náhradu lepšího člověka, větší bezpečnější štěstí? Zajisté ne! Mohu o tom povídati, jak řídké je štěstí v lásce, jaké přicházejí překážky, jaké omyly bývají možné.

Já zajisté nevyčítám Brunovi jeho rodiče a ještě méně jeho chudobu, byť by to na mém místě každý jiný učinil. Nikdy nebudu viděti v těchto okolnostech překážky tvému štěstí.

Tys posud dítě, i on je mlád, ale vždyť sama chceš míti tajemství ve své lásce a Bruno je skromný, též

on bude čekati mlčky až přijde pravý čas. Důvěřuji vám oběma drahé děti, a přeju vám z vroucí duše to pravé štěstí!

Již zapomeň na zlý dojem všetečnosti správcové. Později, dá-li bůh tvé lásce příznivého vývoje, budeš musit snášeti se se správcovými a míti s nimi shovívavost. Bude tvou povinností srovnati všecky zlozvuky a snášeti vše nepříjemné s jasným čelem.

Nenapomínám tě, můj poklade, jenom tě pamatuji: „Buď vždy celá svoje!" Jeť největší neštěstí v tom, jednáme-li někdy, jako bychom to nebyly my samy, jako kdyby si byl vyvolil cizí démon na čas sídlo v duši naší. Tak dopouštíme se skutků, kterých později nechápeme a za které se nenávidíme. Této zvláštnosti je podroben největší mudrc, povaha nejčistší. Jeť tu třeba se brániti, hledati sebe ve pravé podstatě, vyznati se v labyrinthu podivných pocitů, najíti v něm zlatou nit pravdy.

Tak ponechávám tě proudu života, který tě odtrhuje poprvé od bezpečného břehu. Nemohu, nechci za tebe mysliti, souditi, rozhodovati. Jak mi zde je v té vzdálenosti, cítím nejlépe sám.

Ó dítě, nesobecká láska rodičů má chvíle, kde je trápením tak velkým, že mu rovného není. Tantalus v pekelných mukách mohl se smáti žíznivými nikdy neukojenými ústy svými, kdyby se byl porovnal s otcem neb s matkou, kteří jsou hotovi krev svou dáti na úlevu bolu dítěte a jimž osud metá kamení do cesty a ukazuje, že jsou neschopni pomoci, uleviti, říditi běh věcí.

Jak budu žíti do příštího listu tvého, nevím.

Tvůj Urban.

V Římě 20. července 1825.

List XLII. — Drahý strýčku, odjíždím do Prahy. Ta zlatá mlha mého snu je rozptýlena náhle nemilosrdně a moje vlastní ruka byla k tomu odsouzena.

Mařenka vyznala se mi se záplavou slzí, že miluje Bruna. Na štěstí zůstalo mé tajemství tajemstvím. Bruno byl ke mně nezměněný. Zdali mne vskutku miloval, nevím. Byli jsme často sami, jednou nás vlákala jeho matka za lijáku k sobě, do své chaloupky. Pak někam odešla a hodina uplynula, co jsme byli zcela nepozorováni.

Bruno nemluvil, byl bled a pobouřen, já nevím, jak mi bylo. Ale to slovo nevyřkli jsme. Vše zůstalo jako jindy.

Mařenku chtěli její domácí již provdati, měla ženicha a tu ona uprchši z domova hledala u mne útočiště.

Vymohla jsem jí u rodičů, aby ji ještě nevdávali, a žádala jsem je, aby mi ji dali do Prahy s sebou, neb byla jsem hned odhodlána uprchnouti tam.

Po našem odjezdu najde Bruno ode mne lístek, ve kterém mu sděluji Mařenčinu náklonnost k němu. Píšu mu, chce-li se státi někdy jejím mužem, aby s rodiči jejími mluvil a jí pak psal, aby se též poradil s tebou. Dodávám, že si toho p ř e j u. Nyní děj se co děj. Mně je, jako bych obracela bambitku k svému srdci a než bych střelila, jako bych zamhuřovala oči.

Nuže budiž! Jmenem lásky vyšší než je láska moje.

Alina.

V Horolesích krásných a drahých, jež tak těžce jako nikdy opouštím. V srpnu 1825.

List XLIII. — Vracím se domů, mé ubohé dítě, již jsem docela přichystán na cestu. Piš mi ještě poste restante do Benátek. Urban.

V Římě 1. září 1825.

List XLIV. — Bohužel, již dočkala jsem se té doby za dětství zvědavě a později s úzkostí očekávané, kdy se modlíme za mír své duše.

Nyní vím, jak to jest, a zpomenu-li si, že i ty jsi seznal takové chvíle, že s nimi zápasila i moje dobrá Nettinka, hledím v tom dodržeti. Ale je to těžké, bůh ví, a cítím, jak mi to víří v mozku, jak mi to hloubá oči do důlků, jak mi to súžuje a hubí srdce. Odolám tomu, drahý příteli? Bude mi zas jako jindy? Bojím se, že asi nebude.

Ó ty Horolesy! Jak jsem je milovala! Nyní zdá se mi, že mne zradily, že mne oklamaly svým půvabem domácím, útulným a přece velkolepým. Jsem vyhoštěna, vyhnána, jsem cizinkou tam a všude.

Nejsem více dobrá, nejsem tou šlechetnou duší, jakou se zdám dle svého jednání. Nejednám z celého srdce, nepřeju Mařence toho štěstí, kterého se odříkám.

Bruno již mi psal. Nikdy nepsal mi před tím. Poprvé spatřila jsem jeho drahé písmo v listu ke mně a jaký to byl list! Není v něm slova lásky, jenom úcta, klaní se přede mnou jako zakuklenec, v jehož obličeji nelze čísti. Moje vůle je Brunovi zákonem. Považuje za povinnost nejsvětější napraviti láskou otcův svéřepý čin. Již byl u Vondrů, setkal se s odporem, ale jak ukázal můj list a když vyslovil svou upřímnou žádost, dosáhl svolení. Mařenka je mu přiřknuta.

Dlouho nemohla jsem se odhodlati dáti tu zprávu Mařence. Plakala jsem hořce. Četla jsem Brunův list tak dlouho, až se mi vtiskl navždy v paměť. Vždyť nemám od něho jiného listu. Ó kýž bych měla jedinou řádku z naší šťastné doby.

Nettinka přišla za mnou do mého pokoje. Prosila jsem ji, aby ona Mařence tu zprávu dala.

„Ale Mařenka bude tě hned chtít vidět? Bojím se, aby něco nespozorovala," Nettinka řekla.

„To nechci," zvolala jsem, zapudila jsem stopy slzí, dovedla jsem se smáti, šla jsem sama k Mařence, dala jsem jí tu zprávu. Nepoznala nic.

A já ji mám pořád kolem sebe. Závidím jí, chvěju se někdy jakousi hořkostí k ní. Jak jsem špatná, můj příteli! To snad je žárlivost.

Víš, jak jsem ti psala nedávno ještě o lásce? Jak jsem si ji vysvětlovala? Žárlivost je její opak. Že jsem ji musila poznati. Jak láska nám odhaluje vše dobré a krásné vůkol, jak nám objevuje novou mluvu v celém světě jinak netušenou, tak žárlivost otvírá propasti před našimi nohami, v pravo, v levo, za námi. Všude vidíme trhliny v budově všehomíra, všude zrádné nebezpečí, útěcha je nemožná, je pouhou dětskou bájí. I věčnost je němá a ledová hrůza z ní vane morovým dechem.

Za svatý mír ani nechce žádati vzpurná duše, obrňuje se vzdorem, hněvem a metá do nebes otázku: „Proč já mám býti chudá, oloupená o všecko? Proč já? Proč jiný našel štěstí?"

Ale tu, bohudíky, jde kolem mne lehkým, šetrným krokem bledá Nettinka a její soucitné oko mi praví: „Též já jsem trpěla." Zachvívám se. Tuším, proč trpěla, vidím, jak zvítězila, oceňuji ten velebný klid na jejím bílém čele.

Bohudíky. Cosi povoluje v duši uštvané. Mohu se jí dívati do očí. Rozumím jejich mluvě. Propast přede mnou se zavírá, jdu k oknu, hledím do zahrady. Trávník

se usmívá. květiny zvedají hlavinky čerstvé pokropené a dívají se na mne. Ó bohudíky, známe se zas! Mohu plakati a slze mne již nepálí. Jsou jako ty kapky čerstvé vody na kvítkách. Okřívám v nich zvolnička. A pak, můj zbožňovaný strýče, zpomínám tebe. Ty spěcháš ke mně. Brzo tě uvidím. Pak bude vše dobře.

Též ty jsi žádal za mír. Můj bože, co ti bylo tehdáž? Netuším nic. Znám tě vždy klidného, vždy v rovnováze. Tys tak velký! Ne, ne, k tobě nedosahuje ten těžký vzduch lidských vášní, tvá ušlechtilá hlava povznáší se vysoko nad něj a dosahuje v ether velkých duchů.

A přece! Tobě bylo třeba míru! Nuže, jeť to osud, který nikoho snad nemine. Musíme to předržeti všickni jako někdy poslední hodinku.

Jak ti děkuju, že tě mám, můj drahý jediný příteli!

Modlím se tedy za mír své duše. Již mohu dívati se zas na hvězdy, na oblohu. Již mizí ty hrozné trhliny ve všemmíru. Již prohřála se věčnost a já kladu do ní své churavé srdce tak nevyzpytatelné jako ona.

. . . .

O půlnoci. Můj drahý strýčku, co jen teď budu dělat? Nemohu viděti Horolesy. Nemohu si ani pomysliti, že bych kdy tam mohla žíti. A v městě je mi také úzko. Co si počneš se mnou?

Jak měl jsi pravdu tehdáž, když jsi mi psal, že přijde vše jinak než předvídáme. Kdo byl by si pomyslil, že jsou možné takové bouře.

Ale ty mi zbýváš, tebe mám přece, s tebou budu v žití a ve smrti. Co na tom kde? Jen že to nebude přece takové, jak jsem druhdy snila.

Ten bol as neuleví. Na shledanou!

Alina.

V Praze 14. září 1825.

List XLV. — Moje Alino! — Tvůj žal je žalem mým. Celou cestu z Italie do Prahy přemýšlel jsem o tvém listu, o tvé zpovědi z hlubokého hoře. Ano, Alino, každý musí předržeti podobné zápasy, jen že každému nejsou stejně těžké. Mnohý je přetrpí a nedává jim jména, nerozebírá, v čem záležejí. Ty patříš k těm, kteří je vyslovují sobě, kterým je dáno psáti o nich. V tom je ulehčení a spolu též zvýšení útrap. Lidské žití je stálé vlnění mezi radostí a želem a myšlénky jsou jako vítr, jenž vlny výše povznáší, hloub rozrývá a proti vlnám všedního proudu nové nepředvídané vlny žene. Čím více myšlének, tím hůř a tím lépe. Radost je vznešenější, žal je hlubší. Žijeme-li ve svém myšlénkovém světě, máme pak stero žití místo jednoho a zápasů bez konce.

Nicméně, drahé dítě, dojdeme-li konečně míru, jesti to na věky smíření s celým světem, s vlastním srdcem.

Ty pamatuješ se tedy, že jsem tě kdysi prosil, abys v dětské modlitbě žádala za svůj mír? Našel jsem ho tehdáž a od té doby žádal jsem zaň zas mnohdykráte. Zápasím nyní opět, abych ho znova neztratil, když vidím tvé utrpení, tvé bledé líce a zapadlé oči. Srdce mi pukalo při shledání s tebou. Děkuji ti, že ode mne přijímáš aspoň útěchu, že se přemaháš k vůli mně, že se nutíváš i do smíchu. Přec nahlížím, že nemůžeš činit více, že nemůžeš přičarovat ty dobré, staré časy, kdy jsem se kochal v tvé dětské mysli nezkalené a bezstarostné.

Bruno a Mařenka mají již po svatbě. Ani jeden ani druhý bohudíky netuší jak ti jest a co tě vlastně zdrželo v Praze. Věří tomu, že Netty opět postonává a že jí nechceš opustiti. Nalezají to od tebe zcela přirozené.

Byl jsem jim svědkem, jak sama si chtěla, a oni již bydlejí v nově zřízeném domku ve dvoře tam, kde staří správcovic bydlívali a kde jsi odchována, kam jsem tě přinesl v tom velkém nesmrtelném plášti.

Vše šlo dobře o svatbě. Mařenka mne překvapila. Jak je nyní hezká a jak se stala tobě podobnou v celém chování. Bývala vždycky plna vtipu a ducha. Myslí stále na tebe a přála by si nositi tě na rukou, jen kdyby tě tu měla.

Bruno je bledý a tichý, ale k Mařence vlídný. O tobě jsme se spolu jen jednou zmínili. Jemu vstoupily hned slze do očí a odvrátil hlavu.

Nuže, Alino, hlavu vzhůru, oba jste vykonali svou povinnost. Již buďte statečni.

Starý správce rozstonal se před několika dny, ranilať ho mrtvice. Nyní je z nebezpečí, nebude však dlouho žíti. On i jeho žena hněvají se na Bruna. Měli s ním jiné plány.

Chodil jsem dnes odpoledne v zahradě sám a sám. Listí spadává zvolna se stromů. Bylo ticho a smutno. Ani pták nezahvizdl. Zámek je prázdný a opuštěný, možná že navždy. A nebude-li navždy, nerozzvučí se jeho zdi více tvým zpěvem, tvými hrami a tvým smíchem.

Byl jsem strašně smuten, smutnější než ty. Jak těšil jsem se na tvou budoucnost. Byltě jsem hotov přinésti tobě všecky oběti. Byl bych tě dopřál velkomyslně muži dle tvého srdce. Nadarmo to všecko! K čemu vychoval jsem tě, k čemu bděl jsem nad tvým drahým žitím jako nad pokladem nejvzácnějším? Co mohu ti nyní podati, co je v moci mé? Nic, světe, nic! Jsemť nejchudším žebrákem, neb nemohu dát štěstí svému miláčkovi.

Ó Alino, promiň, že ti přidávám žalu. Ale mám chvíli málomyslnou, nemohu si pomoci.

Sedím nyní sám v tvém zamilovaném kabinetu ve věžce a vidím pořád ty podzimní listy se stromů zaváté, jak jsem je pozoroval s myslí trudnou.

Každý list byl jako ze zlata bledého neb tmavého či rudého. Jak jimi byla poseta písčitá cesta přede mnou, vypadaly jako pohozené skvosty. Tak spadává do minulosti vše, co svěžího v naší mysli se zelenalo.

Větřík zadul do listů a ony ulétaly s tichým šelestem, zdvihaly se jen málo se země, zdálo se, jakoby tančily rej po své smrti. Zavířily někdy do kola, honily se a laškovaly. Náhle vítr zafoukal silněji a odehnal je svahem s cesty písčité mezi vlhkými trávníky do Otavy.

Dal jsem jim s bohem. Zdálo se mi, že odnášejí jaro a leto mého života, a poprvé cítil jsem osiřelost starých let. Jsem stár, Alino drahá. Ó buď přece šťastna, ať ještě zmladnu, ať se dočkám nového jara jako naše stromy!

Ty máš takovou pietu k listům mým. Mám ti tento zaslati? Nezarmoutí tě příliš? Musím ti ho poslati, mám také jednou potřebu utéci se k někomu a požalovati sobě. Bude to mezi listy předešlými list podzimní. Čas zavěje někdy všecky tyto listy tvoje i moje až nás tu

nebude, abychom z nich ssáli med svého přátelství. Pak budou tolik, co ono listí zaváté svahem cesty mezi vlhkými trávníky do Otavy.

Odpusť mi toto Adagio. Urban.

V Horolesích 20. října 1825.

List XLVI. — Býti zas doma po cestování skoro tříletém všemi zeměmi našeho poloostrova je slastí, ve kterou bych nebyla věřila, když jsme odcestovali v listopadu roku 1825.

Nikde nebylo přece tak dobře, jako zde ve Valdštýnské ulici ve tvém domě, kde nás naše neocenitelná Nána tak slavnostně přivítala. Zpomněla jsem si živě na svoje první vstoupení do toho milého domu ve velkonočním týdnu s Nánou. Bylo mi devět roků. Byla jsem tehdáž zarmoucena nějakým vážnějším listem od tebe. Tys byl bohem mým. Tebe zarmoutit neb pohněvat bylo mi hrůzou. Byla jsem tehdáž tak zdrcena. Ale tys mne překvapil a přijel jsi nenadále z Horoles, kam jsi mně nechtěl dovoliti přijeti na svátky. Ještě cítím to překvapení, to sladké leknutí, pak tu radost a jak mi nebylo možno dát něco znáti, jak byl můj jazyk spoutaný. Byla jsem si vědoma, že vypadám nejapně.

Teprv druhý den rozvázala jsem. Jak byla jsem šťastna tehdáž.

Ty, drahý příteli, pochybuješ, že budu nyní cítiti se šťastnou doma? Ó uvidíš, že budu. Tys bál se vrátiti se domů z cest. Doma že prý ten zármutek zas na mne padne. Aj hle, nic nestalo se takového. Místo na svůj zármutek zpomínám na tebe a na svoje šťastné dětství.

Stále děláš plány, kterak mne zavedeš do společností a já prohlížím tvůj úskok, že bys mi rád nějakého ženicha vyhledal. Můj drahý strýčku, jen toho bůh mne zachraň.

Jako starý sladký nápěv vrací se mi na mysl ten starý plán, který mi ze srdce nikdy nevyšel, že budeme spolu nerozlučně žíti.

Proč odejel jsi beze mne do Horoles? Proč nechtěl jsi mne vzíti s sebou? Myslíš, že by mne pobouřilo viděti štěstí dvou mladých manželů, kteří mně jsou drahými? Myslím na ně klidně, přísahám ti to! Nenáviděla bych se, kdybych je navštěvovala v duchu s černou závistí jako noční jakás příšera. Jsem bezděčně pověrečnou někdy a věru bála bych se, že bych zlými myšlénkami svými štěstí těch lidí rušiti mohla. Obávám se, že by jimi trpěli jako účinkem nějaké kletby. A kdož ví, nebylo-li by tomu tak? Raději dávám jim každou zpomínkou na ně své požehnání a věřím zcela upřímně, že jim přinese štěstí.

A kdybych přece podléhala jakési křehkosti při pohledu na jejich domácnost, zapomněla bych zajisté na všecko, kdyby mi přinesli svého malého Urbana, tvého křestěnce. Vždyť je to již ročátko. Jak as vypadá? Začíná mluvit, chodit, je hodné rozpustilý? Ten hoch byl by mou radostí.

Škoda žes mne nevzal s sebou. Tak dlouho jsem Horolesy neviděla.

Hrála jsem včera Cis moll sonatu a zkoušela jsem zazpívati nápěv adagia, slova namanula se sama:

„Ach nechoď beze mne do našich hor!“

Nemohu dále psáti. Jdu zpívat Beethovenovo adagio.

Alina.

V Praze 15. května 1828.

List XLVII. — Tedy přijeď, moje zlaté dítě, za mnou s Nettinkou. Věřím ti, co mi píšeš, vím, že se nechlubíš nikdy větší silou než jakou v skutku v sobě cítíš.

Bylo by věru škoda býti nyní v Praze. Horolesy nebyly nikdy tak krásné jako letos. Bruno zde mnoho zvelebil. Co jeho mám, mohu cestovati a není třeba o něco se starati. A přece zas je škoda nebýti zde v tom sladkém domově.

Jen přijeď rychle než ptáci umlknou. Nikdy jich tolik nebývalo. Jeť to pravý orkestr a ten klokot nedává mi spáti. Ale já bdím rád. Mám tvůj minulý list. Nosím jej u sebe, nemohu se s ním rozloučiti. Ty tvoje listy! Nemám nic dražšího mezi svým majetkem. Jsouť mými skvosty. Myslím na to, až umru, zda mne přetrvají? Co s nimi se bude díti? Mám je vzíti do hrobu? Mají setlíti se mnou ty svěží listy mého žití, až celý strom se skácí? Anebo mám je ponechati náhodě, aby je rozfoukala jako podzimní větřík?

Slyš, slavík začíná. Je podvečer. Ó přijeď, dítě, jsem dychtiv slyšeti adagio s tvými slovy.

Urban.

V Horolesích 20. května 1828.

List XLVIII. — Tak brzo jsi nás neočekával, můj příteli? Přepadly, překvapily jsme tě a ty zatím jsi v Písku, bůh ví pro jaké kupování. Minuli jsme se, jeli jsme snad někde kolem sebe ty ve své bryčce, já v najaté příležitosti. Pršelo a my jsme byly pod střechou svého povozu schovány.

A já jsem nic netušila, že jsi na blízku. Již nebudu věřiti v tušení. Posílám ti ten lístek, abysi se zbytečně v Písku nezdržel. Těším se tak, že se zas uvidíme v Horolesích, jako kdybychom to nebyli my, již jsme spolu cestovali z místa na místo, spolu prohlíželi každou památnost, spolu vše zapisovali, rytiny a památky střádali. Ale tehdáž nebylo nám tak, jako nyní. Proč, to bůh ví.

Vidím z tvého listu, že je ti jako mně, můj drahý příteli. Jsem tak netrpěliva tě spatřit, že bych za tebou nejraději sama do Písku odešla.

Viděla jsem Bruna, Mařenku, jejich malého kloučka. Byla jsem u nich, prohlížela jsem tam všecko. Viděla jsem, že jsou šťastni, bohudíky.

Vše co bylo před tím, byl pouhý sen a kolem mne to jaro, zpěv a vůně, to je skutečnost. Či byl by to také sen? Celý život prý je snem. Řekla bych, že je řadou snů a ten sen, z něhož se nikdy neprobouzíme, a probudíme-li se přece, který pak vždy znova zapřádáme a z něhož se dáme ukolébati do věčnosti: ten že je pravdou.

Ó kýž tě již opět vidím! Půjdu hned za poslem dolů a tobě vstříc. Je po dešti. Večer je nádherný. Ve vzduchu, na lesích a na polích leskne se samý topaz a smaragd, rubín a diamant, oblaka jsou opálová. Na nebi je duha, rozestírá sedmibarevný závoj přese stráň a duhové obrázky vznikají i zanikají v parách nad Otavou, v kapkách dešťových a v loužích rozbíhajících se do písku.

Kýž dovede tě uvítati pohled a úsměv můj, jako hra světla v tom vonném vzduchu jarním!

Alina.

V Horolesích 23. května 1828.

(Pokračování.)

*

Z nové poesie polské.

J. S. Chamiec.

Kariatyda.

Pod těžkým lomem granitové hrany
rozťata ve dví. kariatydo šedá,
kam bez hnutí tak patříš, v jaké strany?
rci, čemu nasloucháš? co zrak tvůj hledá?
Zdaž sochaře jen fantastické dláto
tvým licím výraz utrpení dalo?
Snad duch, jenž zhřešil. pyká nyní za to
v tvé masce na věky? Kdy se tak stalo?
Ó! jestli budovu, jak jiných mnoho,
do výše pnuly jenom lidu s eny
a slzy za cement jsou hradu toho,
krev obětí-li vsákla v jeho stěny
a nitro jich duch stavitelů mrazí
v tu skálu tajemstvím jsa vkutý zhouby,
teď klenby zámku, nežli čas je srazí,
on rukou podpírá, svůj lós k nim snoubí!
Jak těžké, duchu proklatý, as jsou ti
zdi vetchých síně přihnuté a šeré,
koruny říms, jež zlaté kryje proutí,
bašt jehlice a úhlů vruby steré!
A ty, snů lidských marnost vida v znoji,
v svět jasné pravdy nahlédaje jiný,
zlořečit musíš dávné slávě svojí,
jež bleskem jedním padla v zříceniny!

Však jestli zločin neusedl k tobě,
leč stín tu čistý bohatýrů září,
ne hřích, by trestem mučil tebe v hrobě,
jen láska pouhá, s upomínky tváří:
ó jak tu zapláčeš, ač jiným bolem,
jak zalkáš v slze, která ti snad zbude,
nad bejlím tím a planým nad koukolem,
jímž zarůstá tvá hruď, tvé hnízdo chudé!
To plémě podlé vnuků vidouc v žalu
jak, nehodné tě, hanobí se znovu,
v té ruce nad hlavou, jež tiskne skálu,
bys chtěla míti sílu Samsonovu!

Pod těžkým lomem granitové hrany
rozťata ve dví, kariatydo šedá,
kam bez hnutí tak patříš, v jaké strany?
rci, čemu nasloucháš? co zrak tvůj hledá?

Sami.

Na dvoře slota, sníh, vichr jím chumelí,
u krbu teplého my v šeru
pojď, drahá, usednem! Co svět nám? Ztemnělý
že o nás neví snad, líp věru!
Já s tebou, u mne ty, sami tak, objati
let hodin zdaž sledujem bdělý?
Ó k čemu, dívko ma, k čemu v té závrati,
ó! k čemu mi, ptám se, svět celý?

Dnes středa. Tance ples. U kněžny, v směsici
kde salon nádherný plá zlatem,
hřmí hlučná kapela, zřím páry tančící,
a ruce splétají se chvatem.
My spleťme naše též! Kol ticho. Dibliku,
co na ples já pomýšlím skvělý,
dej čelo na hruď mou jak v bujném valčíku —
ó! k čemu mi, ptám se, svět celý?

Dnes středa. V Opeře „Faust“ víří Gounoda,
tam Nilsonka trilkuje směle,
a „fashion“ Paříže, chce mody náhoda,
o fanteuil lecjaký se mele.
My doma, při ohni sedíme bez sporu,
ty zpíváš mi, hlásek tvůj vřelý
rád slyším v soumraku, ustávám v hovoru —
ó! k čemu mi, ptám se, svět celý?

Dnes středa. Ještě cos? V ulici sousední
hle, boháč hostinu dal šedý,
sál kypí přepychem, kuchař je nevšední —
a víno, to přečkalo již dědy.
A u nás — skromněji. Samovar na stolku,
ty, vzavši si čepeček, jde-li,
hojně mi naléváš beze všech okolků —
ó! k čemu mi, ptám se, svět celý?

Zde tanec, zpěvy, ples, tam hlučné přípitky,
a masky ulicí se valí . . .
karneval šílený s bujnými požitky
nad městem zabouřil zas v dáli.
Teď lampu podej blíž! Z Dickensa po tichu
hlas můj ti stať novou zas sdělí,
ty šiješ, posloucháš mne časem ve smíchu —
ó! k čemu mi, ptám se, svět celý?

Již půlnoc. Město však sen ještě neskrývá,
svět hýří, v rozkoše síť jatý,
noc dlouhá. Dobře tak. Spěj, tlupo vířivá!
Však u nás — andílek můj zlatý
hlavičku zvolna mi na rámě ukládá
a k sobě rty v polibek spěly . . .
Odpusťte! zradit víc nikdo snad nežádá —
ó! k čemu mi, ptám se, svět celý?

Eheu!

Jsem směšný, divous, fantastik, co chcete,
já všemu věřím, čtenářové milí!
Můj život o sto let jsa spozděn, hněte
svět, kamž se dostal v nevhodné zas chvíli.

Já věřím ještě, naivnosti vratká!
co dávno již své době odumřelo:
pohádky chův tak jako nemluvňátka
mám za skutečnost, za pravdu a tělo.

Já věřím ještě v čest, ó snové chudí,
v stud ženy, v slovo muže — velká vina!
V pocity, jež teď hruď již nezastudí!

Leč vyznat musím. téměř každý, hyna,
okamžik ze snů těch mne záhy budí
a mýlku moji trpce připomíná.

Reliquie.

Kus stužky jen a stará rukavička.
dvě fialky, jež zvadly v knížce z rána,
a lístek, několik slov na něm, hříčka,
chvějící rukou v spěchu načrtaná.

Mé reliquie. Z toho vše, co bylo,
z té krátké srdce mého Iliady —
z citu, jejž dávno víko hrobu skrylo.
Nic víc. Jen vzpomínka, že jsem byl mladý.

Leč když jsem sám, ó nesmějte se tomu,
vy známí realismu vyznavači!
Šlu duši svou zas k minulosti domu,

fialky voní, stužkou větřík vláčí,
a rukavička . . . zdaž to povím komu?
s mou rukou v jedno stisknutí se stáčí!

Přel. *F. V. Krapil.*

Dobrodružství na statku.

Z ruského od *V. S.*

I.

Když Anna Pavlovna co sedmnáctileté děvče se svou matkou se procházela před obědem v letním sadě aneb po velké Mořské (ulici), provázeli ji potkávající ji mladí i staří muži dlouhým nadšeným pohledem. V zábavách a v divadle zahleděly se bezděky na ni též přísné dámy, jež měly několik vlastních dcer, a šeptaly pochvalně: „est-elle charmante, cette petite!“ . . .

Když se Anna Pavlovna v dvacátém roce provdala za mladého plukovníka Kormilova a procházela se již s ním opřena o jeho páže, věčně svěží a kvetoucí, vybraně a vkusně oblečená a učesaná, pozdravující své známé roztomilým a přívětivým úsměvem, tvrdilo se jednohlasně, že se stala krásnější, a že plukovník Kormilov jest nejšťastnější člověk.

Když v dvacátém třetím roce Anna Pavlovna ovdověla a objevila se po dvouměsíčním nelíčeném zármutku v smutečním obleku s poněkud bledými lícemi a jemným stínem pod velkýma jasnýma očima — nemohl nikdo pochybovati, že tak půvabnou a svůdnou vdovu nelze nalézti v celém Petrohradě.

V první zimu se ovšem nikdo neodvážil ucházeti se opravdově o její ruku — stín plukovníkův stál před ní v plném zbroji a chránil ji před zamilovanými nápadníky. Minul však ještě rok — a tento hrozivý stín též zmizel. Anna Pavlovna byla obklopena celým štábem nejen mládeže, nýbrž též lidí v každém ohledu solidních. Ona byla ke všem přívětivá, laskavá, líbezná, ale nic více. Ani jediná temná pověst, ni jediná dvojsmyslná kleveta nesměly se dotknouti její pověsti. Posmívala se vášnivým vyznáním lásky, odpovídala záporně na veškeré žádosti o její ruku a srdce.

Vyprávělo se, že Anna Pavlovna touží po nějaké skvělé partii, hledá vysoce postaveného obstárlého muže. Při tom však nezůstali; její zbožňovatelé nemohli se nijak odhodlati zůstaviti ji v pokoji a omrzeli ji úplně.

Počátkem leta cítila se velmi unavenou, chtěla si odpočinouti od známých, tráviti nějaký čas v úplné odloučenosti od světa. Měla vlastní daču (letní obydlí) blízko jedné stanice Nikolajevské železné dráhy. Nerozloučivši se téměř s nikým odjela tam na počátku května.

S ní odjela její společnice, velmi slušná stará panna, Nastasie Ivanovna. Ze služebnictva vzala s sebou Anna Pavlovna pouze komornou, jelikož na dače stále žil zahradník, jenž konal též službu kočího a lokaje, a jeho žena zastávala místo kuchaře.

Stanice byla několik kroků vzdálí, kolem bylo několik dač, též byla na blízku vesnice, a Anně Pavlovně nemohlo ovšem napadnouti báti se něčeho. Jinak smýšlela v tomto ohledu Nastasie Ivanovna. Po celý život čítala romány a v čtyřicátém roce zalíbila si samé strašlivé romány, přeplněné vraždami, krádežemi a pravdě nepodobnými událostmi. Bylo za těžko domysliti se, odkud bere tyto romány, jichž mívala vždy několik v zásobě. Ona je čítala s potěšením a věřila upřímně těm nejhloupějším událostem. Od prvního dne přebývání na dače mučil ji nevyslovitelný strach. Domnívala se, že je zde konečně okradou a snad též zavraždí. Z počátku se jí Anna Pavlovna posmívala, ale strach je nakažlivý — počala se mnohdy sama báti, obzvláště večer.

Jednou ku konci června vyšla Nastasie Ivanovna na balkon, kde domácí paní seděla u nějaké práce. V lících staré panny se jevilo neobyčejné rozčilení.

— Co jest vám? tázala se Anna Pavlovna.

— Právě jsem se dozvěděla, pravila rozčileně společnice, že jste dovolila Nikitu na dva dny do města, což budeme zde samy nocovati?

— Vždyť nejsme zde samy — je zde kuchařka, komorná.

— Hospodine! co zmohou ženy v případě nočního přepadení!

— Bojíte se dosud nočního přepadení? . . .

— Jak bych se nebála! odvětila rozdrážděně Nastasie Ivanovna. Zde třeba se báti všeho. V domě jsou jen samé ženštiny — co vše by nám nemohli učiniti . . .

Anna Pavlovna se usmála pohlednuvši na svou společnici a pomyslivši si mimovolně, že by se jí jedva mohlo přihoditi něco strašného. Ubohá Nastasie Ivanovna byla skutečně suchá, jako tříska, nemotorná, s ostrými tahy v lících a s patrnou vrstvou líčidla na svraštělých tvářích . . .

— Upokojte se, upokojte se; nemá kdo nás přepadnouti, pravila Anna Pavlovna. A k tomu zde všichni dobře vědí, že jest Nikita nadobyčejně silen . . .

— Ovšem, ale vždyť jste jej dovolila na dva dny . . . a komu to třeba věděti, ví to jistě . . . Pravíte, že nemá kdo nás přepadnouti . . . a zapomínáte na onoho žebráka, jehož jsme včera potkaly v hájku. Vždyť se i vám zdál býti podezřelým . . . pamatujete se, jak na nás pohlížel . . .

— Ach, hlouposti! žebrák jako žebrák . . .

— Nu a flašinetář? naléhala Nastasie Ivanovna. Proč celou hodinu stál u dveří a pohlížel do zahrady? . . .

— Vždyť přichází každý den a čeká, pokud mu něco nedají . . .

— A konečně poslyšte, co vám řeknu . . . nedůvěřuji už nějaký čas úplně Nikitovi . . . zdá se mi, že mu nesmíme tak důvěřovati . . . Bůh ví, jací jsou to lidé . . .

— Co vás napadá, Nastasie Ivanovno? vy podezříváte Nikitu! . . . Toť velmi hloupé!

Společnice se tvářila kysele a uraženě mlčela.

Anna Pavlovna to spozorovala.

— Vy se hněváte, — pravila — nezamýšlela jsem vás uraziti; ale jest tu o to, že svým podezříváním a svým strachem bezděky i mne lekáte . . . Přiznejte se ale, že jest vše pouhá fantasie.

— Budiž! žebrák, flašinetář a Nikita jsou fantasie . . . ale fantasií nejsou stopy lidských nohou, jež jsme dnes ráno nalezly v zahradě pod našimi okny . . .

— Nemluvte již raději o tom, Nastasie Ivanovno! Tyto stopy . . . jsou to naše vlastní stopy, když jsme se včera procházely po zahradě a blouznily o luně . . . naše pantofle hodily se k stopám . . .

— Nevím, jak jste je měřila! . . . Jest pravda, že jsem se včera procházela v zahradě, ale mohu přísahat, že to nejsou moje stopy, nemám chvála bohu tak velké nohy! A kdo měřil stopy? týž Nikita . . .

— Opět podezříváte Nikitu! . . .

— Nuže, již mlčím, ale pro bůh, buďme dnes v noci opatrnější . . . Nevím opravdu, jak usnu . . . Když na to pomyslím, chvěju se strachy . . . Je slyšeti o samých krádežích a loupežích, celý život je přeplněn hrůzami . . . Ach, nelze se těch lidí vystříhati! vnikají všude, oknem, komínem; objevují se ve všemožných podobách . . . pamatujete se, co jsme nedávno četly v „Golosu“: nalezli pod postelí zloděje, jenž měl na sobě frak a bílý nákrčník a byl zevnějšku slušného . . .

II.

V témž okamžení objevila se ve dveřích komorná a tak náhle, že Nastasie Ivanovna a Anna Pavlovna vykřikly a zbledly.

— Pan Račinský se dává ptáti, jestli by vás směl navštíviti? oznamovala komorná.

— Ach! oddechla si Anna Pavlovna — přiveď ho sem, na balkon.

Komorná se vzdálila.

— Poslyšte, Anno Pavlovno, znáte dobře toho pana Račinského? tázala se Nastasie Ivanovna.

— Znám jej velmi dobře . . . setkávala jsem se s ním totiž velmi často u známých . . . což se naň nepamatujete, byl u mne několikráte . . .

— A jste úplně přesvědčena o jeho poctivosti? . . .

— Bože, jaké hlouposti mluvíte! Jest to bohatý muž, z dobré společnosti a vůbec je velmi příjemný.

— To ještě nic nedokazuje. Nečtla jste román „Comte Horace“ od Alexandra Dumasa? Pamatujete se, týž hrabě měl přístup do nejlepších kruhů a přece se z něho vyloupl ku konci náčelník roty loupežnické . . . Nu, je-li Račinský váš dobrý známý, posílá nám jej samo nebe.

Račinský se objevil na prahu. Byl ještě mlád, as třicátník, zevnějšku úplně slušného ač ne příliš významného. Ucházel se po celou zimu o přízeň Anny Pavlovny, ale jako všichni ostatní, marně. Jel do jedné blízké stanice a nemohl odolati pokušení, by nenavštívil hezkou vdovu.

Mezi obyčejným uvítáním a první rozmluvou pozorovala Nastasie Ivanovna upjatě hosta. Toto pozorování bylo k jeho prospěchu a ona si umínila za každou cenu přemluviti Annu Pavlovnu, by jej udržela přes noc, vůbec nepropustiti ho, pokud se nevrátí Nikita.

Podařilo se jí též pošeptati o tom Anně Pavlovně.

— Což jest to možné? namítala tato.

— Nic není lehčího — vše se může zaříditi, jako náhodou. Zdržte jej přes oběd. Zasedneme ke kávě, pak půjdeme na procházku, a nezpozorujeme, když odjede poslední vlak . . . A pak budete nucena nabídnouti mu nocleh.

V tom nebylo ovšem nic neslušného a nemožného, i ač jevila Anna Pavlovna ve dne chrabrost, nemohla bez chvění pomysliti na noc. Umínila si jednati dle rady Nastasie Ivanovny.

Račinský prohlížeje mezi tím pozorně album spozoroval tento tajemný šepot. „Snad nevypravuje té staré čarodějnici některé episody z mého ucházení se o její ruku,“ myslil si. Možná, že letní příroda a tato venkovská samota zvětšily moje naděje . . . Toť by bylo výborné! Zdá se býti ještě krásnější . . . a je-li tak přísných mravů . . . pojal bych ji s velkou rozkoší za manželku . . . mám již bez toho čas k ženění.

III.

Domácí paní byla neobyčejně milostná. Okázala Račinskému svou zahradu, květiny, zelniště. Pak jej zavedla do hájku, sestoupila s ním na břeh říčky na své „zamilované místo“. Přicházela v nadšení přírodou, každým kvítkem, každým křovím, a přiměla ho, že přišel též v nadšení, ačkoliv nebyl milovníkem květů a křovin.

Konečně byla Anna Pavlovna unavena, opřela se velmi milostně o jeho rámě a pohlížela naň tak přívětivě a koketně, že byl úplně spokojený.

— Budete se mnou obědvati? tázala se.

— Nehodlal jsem se u vás pozdržeti, nežli as hodinu, nemám však síly zamítnouti vaše pozvání . . .

A ona jej vedla zpět do domu, uvedla jej do jídelny, kdež již Nastasie Pavlovna připravovala výtečnou polévku.

Usedli za stůl.

Račinský přemýšlel: kdyby se Anna Pavlovna chovala ke mně jen z pola tak milostně v Petrohradě, byl bych již dávno nejšťastnějším člověkem ve světě. Co znamená tato neočekávaná změna? Jak na mne pohlíží! jak na mne pohlíží! nikoliv, toť není pouhá přívětivost hostitelky. Který dobrý genius mi vnuknul, abych ji dnes navštívil . . .“

— O čem přemýšlíte? tázala se Anna Pavlovna.

— Závidím vám vaše štěstí . . . Máte tu nejkrásnější daču na světě, a vše, co zde vidím, utvrzuje ve mně přesvědčení, že ideal Rousseauův byl skutečným idealem.

— Co vás znám, nepamatuji se, že byste kdy zatoužil po vesnici, a vaše veškeré zvyky jsou zvyky petrohradského obyvatele, podotkla Anna Pavlovna.

— Byl jsem za to též potrestán, — pravil Račinský, — teď nenávidím Petrohrad, a vy víte, jak dalece mám k tomu práva . . . Oblíbil jsem si upřímně vesnici, la campagne m' est beaucoup plus favorable que la ville . . .

Anna Pavlovna se lehce zarděla. Avšak Račinský viděl cosi povzbuzujícího v tomto uzardění.

— Dovolte, bych vám nalila červeného vína, pravila mu přívětivě Nastasie Ivanovna a hleděla mu naplniti co možná nejvíce sklenici.

Ona dle jistých, jedině jí známých příznaků pochybovala o zmužilosti Račinského, mimo to nezdál se jí býti dosti silným. Myslila proto, že jest třeba zbuditi v něm poněkud zmužilost, by byl v případu přepadení skutečným ochrancem. Proto mu vlastnoručně nalívala čtvrtou sklenici a při tom se naň mile ano něžně usmívala.

„Nikoliv, není stará čarodějnice, — myslil Račinský — jest mi patrně nakloněna a může mi býti užitečna při mých výbojných plánech . . . mnohdy bývají tyto sentimentální staré panny skutečným pokladem! . . .“

— Líbí se vám naše dača? pravila Nastasie Ivanovna, — a máte pravdu . . . zde jest pravý ráj . . . obzvláště v noci . . .

— V noci? tázal se poněkud překvapený Račinský. Proč právě v noci?

Nastasie Ivanovna byla v nesnázích.

— Proto, že v noci v našem hájku krásně pějou slavíci, pravila konečně.

— O Schillere! málem by byl vykřikl Račinský.

„Bůh ví, co zamýšlejí! myslil Račinský, budu míti pomalu již čas, sic zmeškám poslední vlak.“

On pohledl na stolní hodiny a s podivením pozoroval, že jest ještě časně. Pohlednouti na své hodiny považoval za neslušné a to tím spíše, že v témž okamžení Anna Pavlovna na něho hleděla a hleděla velmi laskavě.

Proto přece se odhodlal k odchodu.

Ale obě dámy nechtěly ho propustiti; pravily, že zbývá ještě hodina do odjezdu vlaku, a do stanice že jest pouze pět minut.

„Chtějí mne zde zdržeti, toť patrné, pomyslil si Račinský, — jsem přesvědčen, že postrčily hodiny. Ale co ode mne chtějí? . . . nerozumím ničemu!“ . . .

A usedl opět na své místo. Anna Pavlovna hleděla patrně zamluviti jeho odchod. Probírala vše — společné známé, novinářské klepy, a konečně se pustila do dlouhého výkladu o Rossinim a o Meyerbeerovi . . . A mluvila, mluvila tak, že nebylo lze přerušiti její řeč.

Konečně uznala, že jest čas jíti na stanici a nabídla se doprovoditi Račinského. Nastasie Ivanovna se chtěla též projíti. Jelikož však padala rosa a bylo chladněji, musely se převléci do teplejšího oděvu. Budou hned hotovy — pan Račinský nebude muset dlouho na ně čekat a nezamešká odjezd vlaku.

Konečně jest samoten v jídelně. Pohlédl na kapesní hodinky a přesvědčil se, že jeho předpokládaní bylo pravé — rafije stolních hodin ukazovaly hodinu později. Čeká, čeká, konečně se dámy vrátí v kloboucích a šálech. A v témž okamžení zazní otevřeným oknem písknutí parostroje odjíždějícího vlaku.

„Věděl jsem, že postrčily hodiny,“ pomyslil si Račinský.

Anně Pavlovně nezbývalo jiného, nežli nabídnouti mu nocleh, což učinila velmi přívětivě. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Předchůdce vědeckých spisů přírodopisných v Čechách.

U příležitosti vydání monografie o Darwinovi napsal *J. Mrný.*

V době předbřeznové čítáme vždy, že to byla doba idyl, doba snah a příprav k pracím dalším.

Jedním z pracovníků oné doby, jehož památka však nad jiné málo zachována, jest J. Hýbl. On byl první, který psal populární knihy přírodopisné, a jeho význam v době tehdejší možno naznačiti slovy, že byl literatuře před rokem třicátým as tolik, jako písemnictví nynějšímu Kodym a Starý. Vedle jiných jeho prací jest důležitým r. 1811. vydané v Praze „Popsánj a Wyobrazenj neyznamenitégssjch Zwjřat z hystorye přjrozených wěcý“, v kterémž dle titulu „zevnitřní způsobnost těla, postava, barva, povahy, schopnost a umělost zvířat obsaženy a i někteří příběhové připojeni jsou, jenž se s těmi zvířaty zběhli“.

Knížka tato vedle herbářů jest jedním z větších základních kamenů naší literatury přírodovědecké. Úprava její jest z lepších; nejen že tištěna je na papíru jemnějším než obyčejně se tiskly v oné době spisy české, ale i litery jsou zřetelné, a „aby spisku tomu nic nescházelo, přitlačena jsou vyobrazení všech tu popsaných zvířat, aby sobě každý hned na první pohled nějaké představení v mysli o tom zvířeti učiniti mohl, jehož popsání pak následuje.“ Jsou to ovšem vyobrazení nad míru primitivní.

Účel spisku naznačuje Hýbl takto: „Vida nedůstatek takových spisků Českých, v nichžby s utěšeným povyražením spolu také i prospěšné ponaučení pro mládež obsaženo bylo: nemálo krajanům mým zavděčiti jsem se domníval, když takovou práci podniknu, a ji do rukou školní mládeži podám přesvědčen jsa, že ji s radostí a vnitřním potěšením čísti bude, a tím způsobem opět nových známostí o věcech n e p o v ě d o m ý c h a n e s l ý c h a n ý c h získá. Ano, že i d o s p ě l ý m lidem tímto mnohou chvílku užitečně ukrátím, o tom žádné pochybnosti nemám.“

A knížka vyhověla svému účelu výborně; dle zpráv Rybičkových v letech dvacátých v našich školách venkovských, všude tam, kde bylo učitele poněkud jen horlivého a způsobilého, s velikým zalíbením se čítala a za premie při zkouškách rozdávala. Účastenství, kteréhož se spisku tomu dostalo, bylo povzbuzením F. Sírovi a J. Filcíkovi, že podobné knížky, když se Hýblovo „Popsání“ rozebralo, z němčiny překládali.

Však těm se již tak nedařilo: nebylo tu tolik zábavného psáno slohem Hýblovým.

V Hýblově „Popsání“ je pojednáváno o 55 zvířatech, hlavně ssavcích a celý cyklus počínající lvem, který „jest to nejsilnější, nejopovážlivější a nejstrašlivější zvíře na světě“, je ukončen člověkem, jenž „jest ten nejdokonalejší a nejznamenitější tvor boží“.

Nemožno odolati; musím čtenářům podati některé ukázky ze spisu Hýblova, by poznali, na jakém stanovisku stála tehdy naše první kniha o zoologii.

Tak o lvu, jenž byl zkrocen, čteme, že „když se rozhněvá, žádný k němu kromě pána neb hlídače přistoupiti nesmí. Ti s ním již zacházeti a jemu tak lichotit umějí, že na sobě jezdit, tlamu si otevřít, jazyk do ruky vzít, ano i hlavu do tlamy vstrčit dá, aniž je ukousne neb jim jinak ublíží. Přece ale jest to strašlivé a velmi hrozné podívání, člověčí hlavu v tlamě živého lva spatřit. Ku podivu jest při tom krotkost lva a odvážlivost jeho pána; ale bohužel, co neučiní slepá žádost člověka po penězích? Jak často se mnohý člověk pro několik krejcarů svého života odváží? Mnozí z vás by při tak hrozném pohledu po hlavě sáhli a pryč utekli.“

O tygrovi se dovídáme, že „ptáka si dřív každého oškube než ho sežere“ a o velrybách, že „jména jejich jsou rozličná.“

Při pojednání o kašelotu řeší otázku, která ryba spolkla Jonáše, následujícím způsobem: „Kašelot mohl ona veliká ryba býti, ana proroka Jonáše spolkla a po třech dnech zase živého na zem vyvrhla,“ dokládaje, že nejspíš by to byl nějaký z ledového do středozemního moře zabloudilý, „aneb Jonáše mořský vlk k obojživelním živočichům patřící spolkl? Z těchto dvou jeden to učinil.“ Onen mořský vlk, obojživelník, jehož tělo je kulatě podlouhlé k ocasu vždy užší a užší, není nikdo jiný než žralok, který má „tak širokou tlamu, že člověka celého najednou spolkne. I koně v celosti v jeho žaludku častěji nalezeni byli.“

O medvědech víme, že „za starého zákona roztrhali dva v zaslíbené zemi 42 svévolných pacholíků, proto že se prorokovi Eliáši s k r z e j e h o p l e c h a t o u h l a v u posmívali,“ o zebře čteme, že „v nejparnější Africe bydlí, kamž sotva kdy lidé přijdou.“ Co by řekl dnes Hýbl Steckrovi, Holubovi, Pacltovi? Nebyla by to podobná odvážlivost, jako se obdivuje při hlídačích lvů?

„Jezevec,“ dle Hýbla, „jest ten největší ospalec mezi všemi zvířaty. On přespí celý den, půl noce a ještě celou zimu, následovně tedy tři díly svého živobytí spaním stráví a ještě déle spí nežli popelice neb skalní myš“ (svišť).

O krokodilu se v knize praví: „Poněvadž krokodilové 40 i 50 let žijí a každý rok k e s t u vajec snesou: takby se brzo

tak velice rozmohli, žeby v krátkém čase všecky lidi v Egyptě vyhladili"; v článku o vlku píše Hýbl, že „veliké jest zajisté dobrodiní, že se mocnářové rakouští o to bedlivě starali, aby se vlci v „zemi" dědičných nejenom nerozmáhali, ale docela vyhlazeni byli: poněvadž zvíře to jen po mase dychtí, lidi a dobytek přepadá" — o slonu, „že není tak hloupý a tupý jak se dle pohledu zdá" a že „myši ani vidět nemůže a raději se každé s cesty vyhne, a to proto, že jemu, když na zemi spí, rády do trouby (chobotu) vlezou a se tak lehce vyhnat nedají zas ven".

Článek o volech přejdeme, poněvadž „voly, krávy a telata každý zná, poněvadž je všude vidí aneb aspoň kdykoliv chce vidět může", také o tvrdohlavých oslech se nezmíníme, dávajíce jen na vědomí, „že kdo ho pohání, notně dřív do něho bouchat musí, než to ucítí, ale upozorníme čtenáře na poznámku u článku o vepři, kde stojí, „že p... ata o mnoho jemnější sluch nežli člověk míti mají. Jest pak pět těch zvířat, jež člověka na výbornost všech smyslů předčí. P...e má tenčí sluch, pavouk silnější tknutí, sup lepší čich, ostrovid bystřejší zrak a opice čistější chuť."

Všem, kteří rádi odpočívají, odporučujeme pojednání o lenivci (lenochodu), „nad nějž není nic lenivějšího a hloupějšího".

Z dlouhých rozjímání o člověku uvádíme jen jeden odstavec: „Že jeden člověk jako druhý nevyhlíží, každý patrně vidí. Jeden jest velký, druhý malý, jiný hubený, ten zas tlustý; jeden má černé, druhý kaštanové, třetí zrzavé vlasy. Někteří jsou bílí, jiní zas brunatní a v Asii, Africe, Americe jsou lidé poločerné, zcela černé a měděnné barvy. Tak nazvaní obrové a trpaslíci zřídka jsou k nalezení."

Takové věci obsahovala první kniha přírodopisná napsaná českým jazykem v našem století. Teprvé v letech třicátých dán Preslem základ veškeré naší přírodovědecké literatuře pevný a na něm budoval dále Purkyně se svými mladšími druhy, z nichž Krejčí, Frič a Čelakovský jsou nyní středem všech přírodopisců českých.

Po sedmdesáti letech přírodopisná literatura obohacena prvním obšírným dílem, jež zove se „trestí" ze spisů Darwinových a které určeno je pro širší kruhy české. Význam díla podobného jest pro širší obecenstvo tak důležitý jako pro nás důkladné vědecké práce v „Archivu pro přírodovědecký výzkum Čech" a poslední důkladné monografie dra Vejdovského ze zoologie červů. Kdo přirovná spis p. dra Bulovy s tím, co Hýbl psal, pochopí význam onen okamžitě.

— Universita Cambridgeská dala p. J. E. Marrovi stipendium na cestu do Čech za příčinou studií geologických.

— Alphonse Daudet píše novou povídku nazvanou „Le Roi en Exil". Jednajícími osobami jsou poslední zemřelý král Hanoverský a jiní trůnu zbavení panovníci.

— V Anglii vyšlo r. 1878 tiskem celkem 5314 děl, z nichž 3730 nových a 1584 znovu vydaných. Romány a povídky vyšly v 879 knihách.

— V Petrohradě tiskne se „Katalog rukopisů císařské knihovny Petrohradské". K seznamu připojeny jsou velmi zajímavé bibliografické a historické poznámky.

— Z literatury francouzské. *La pitié suprême* nazývá se nejnovější báseň V. Huga. Kdo stopoval nesmírnou činnost velikého básníka, najde i v knize této nový doklad, že stáří nedotýká se posvěcené skráně genia. Ať si nejapná prostřednost jak chce potřásá hlavou nad zvláštním básnickým světem jeho, on státi bude dlouho a dlouho na pozadí XIX věku ozařuje cesty veliké budoucnosti člověčenstva. V této době malichernosti a ješitných zápasů je taková činnost, jakou se honosí V. Hugo, v každém národě pro všecky, kdož zápasí a věří ve vítězství myšlenky, svrchovaným požehnáním a zdrojem neúmorné síly. S důvěrou děcka obrací se, v kom jen trochu jiskry idealu plane, za obrovským tím starcem, který na sklonu života rozhazuje perly a diamanty plnými hrstěmi. Nová báseň jeho jest neočekávaným překvapením, a přece jen nutným logickým závěrem celé řady myšlenkových processů. Ještě v II díle „Legendy věků" věřil básník v Nemesis dějin, on musil slyšeti její hromy nad hlavou bídníků; dnes jest „Odpouštějme" jeho celou filosofií. Odpouštějme králům a tyranům, kteří jsou nejbídnějšími tvory pod sluncem, pod jejichž zlatohlavy se tají trnová koruna nesčetných bolestí. Všickni vladaři od Achaba k Neronu a Filipu II jsou vlastně politování hodni. Jejich bída činí je desetkrát bídnějšími než myslíme. Ironie, která se ale tají v zdánlivém paradoxu tomto, jest ale největším trestem, jejž lze si mysliti. Je to pokračování pekla Danteova prismatem moderní humanity. Celá skladba filosofická par excellence vlní se jako oceán. Jednotlivé motivy v různých variacích vždy se sesilují a v báječně krásné básni o upálení Jana Husa docházejí výsledku, který oslňuje. Krása formy jest nedostihlá, vidíme básníka Orientalů před 55 lety v plné síle před sebou. Veliký dech lyrický, jaký zní jen z chorů Aischylových, vane těmito stránkami. Některá čísla jako II, IV, V, XI, XII, XIII a XV patří k nejkrásnějším meditacím básnickým, jež vůbec kdy napsány. Ve Francii i jinde mluví se, že báseň má prý též význam politický, že jest výkřikem za udělení všeobecné amnestie. Možná že lecos stvrzuje toto mínění, ale celek má hlubší význam a větší směr. Kdo zná obě „Legendy věků", uvidí v básni té jako v „Papeži", předchůdci jejím, pokračování velikých idei a rozhledů historicko-kulturních, jaké uvedl Hugo v poesii, uvidí v ní jeden z velkolepých závěrečných akkordů, jimiž korunuje básník své dílo započaté ve vyhnanství, na pustém břehu moře. Ještě lépe vynikne cena nové básně této, přečteme-li před ní některé hymny z knihy „Châtiments". Juvenal, který po 28 letech mluví, má na rtech úsměv zadostiučinění, kráčí světem tich, jak Petrarka praví v jedné kanzóně, „gridando, Pace, pace, pace!" —ý.

Sloky.

Výtečníci.

My jsme všichni velcí páni,
my jsme všichni velcí svatí,
žijem, tyjem, národ platí
našich hříchů na pokání.

Žijem, tyjem k slávě boží,
národ hyne k slávě naší,
a co zbude pod trnoží,
obětujme vlasti, braši!

Každý po svém.

Jen slova, slova! — na čin žebráci!
ať lež — jen drze když se ve tvář vmete!
jen proti ní se nikdo neozvete: —
nám dobře se to ve lži potácí!
— — — Žebráci!

Prozřetelnost.

Ten věčný bůh, jenž všechno řídí
až v nejkrajnější hvězdy lem,
on se své výše také vidí
tu malou českou zem.

Jsou nevyzpytny jeho rady,
však ví on proč a zač
pro jiné stvořil žezlo vlády
— a na nás karabáč!

Listárna redakce.

Rukopisy nevracíme. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.. „J. P... c." — „B. Jovanovič." — „G. H." — („K. K... H"). — „J. V. D." — „a + b ve V." — „w". — „A. Č — ý." — „P. Š." — „—a—". — „T. K." — „S". — „M. M.": Máte pěkné nadání. — „J. St. v L.": Básně neuveřejníme. Humoresku zašlete. — „Ed. R. v J.": Díky. Ale je lépe, když se pomlčí. Čas jej uhájí sám.

OBSAH: Tereza Manfredi. Novella Julia Zeyera. — Na Helfenburku. Báseň Otakara Mokrého. — Biblická svatba. Z orientalních studií dra J. Košuta. — Zaváté listy. Od Sofie Podlipské. (Pokračování.) — Z nové poesie polské. J. S. Chamiec: Kariatyda. Sami. Eheu! Reliquie. Přel. F. V. Kvapil. — Dobrodružství na statku. Z ruského od V. S. — Feuilleton. Předchůdce vědeckých spisů přírodopisných v Čechách. Od J. Mirného. — Sloky. Od S. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Širokú ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 20. března 1879. ČÍSLO 8.

Z nové knihy Viktora Huga:

„Nejvyšší slitování".

Což domníváte se . . .

(XI.)

Což domníváte se vy věštci, myslitelé,
že tulák ohyzdný u pusté cesty ztmělé,
že lesů ničema, nah, v hadrech, hladem týrán,
že tento bandita sám také není tyran?
Ne, on je despotou, on ve půlnoci bloudí,
v té smutné hodině se zjeví a pryč loudí,
on dobyvatel je stezk lesních; hvozdy, háje,
ty patří na něho, když przní jejich taje
jak druhdy starý Řím se díval na Atilu.
A pochlebníků dost on má též k svému dílu:
má hlad, jenž praví: Ber! a žízeň, jež dí: Vraždi!
má lesní samotu, již stezky tma jen dláždí,
jež praví: Hle, jsi sám; zde, zloději jsi králem!
Má hůl svou, která dí: Jsem s tebou v boji stálém!
má tvrdé svaly své, jež dí: Jak tvůj prst hne se,
tě nikdo nezmůže, hle, poutník jak se třese!
ty můžeš člověka svou pěstí skolit v ráz."
Má ve svém srdci zášť, jež dí: Bij zas a zas!
má zdraný oděv svůj tak zející a pustý,
jenž líbá jeho hřích děr zločinnými ústy,
krev s ruky lízá mu a důvěrně ji hladí
a tiše šeptá mu úlisnou píseň hadí:
Ber, zlato k braní jest a krev je dobrá k pití,
jen zlato hledej si, jen zlato, které svítí!
Hleď, kterak duchem tvým se jasní kol noc chmurná
a v hvězdách zapláti též musí vražda zpurná,
dukáty, dublony! Neb čím víc bezdná
jest propast, tím víc jí též sluší záře hvězdná.

Ku světlu pochodně . . .

(XII.)

Ku světlu pochodně, již nespustil jsem z ruky,
co jen se hemží v tmách se všeho sešly pluky;
před tichou duši svou, kterou vždy rovnost řídí,
já sezval k poradě jsem všecku bídu lidí,
se skrání stisněnou já nevědomost pozval
a všecky, kterým jen se z duše žalář ozval,
pod chmurné oko své já všecky ty jsem slákal,
nad polo živými bez počtu já jsem plakal,
nad všemi, nad nimiž trud těžký závoj shrnul,
nad slepcem, na čele jenž nosí pás, já trnul,
nad chromcem o berli, jenž klopýtaje kráčí;
ač rodina má jsou, ač pouze mají v pláčí
svůj poklad jediný, já udiven jsem cítil,
že soucit bolnější se více ve mně vznítil
ku slepci s korunou, ku chromci, jenž má žezlo.

Tmy těžké záváží se kolem na ně svezlo,
jsou děti nicoty, jenž trpí a pak, běda!
co zlatých korun se nad holou lbí jim zvedá!
nic nezří, nevědí, jen království a vládu!
dřív nic, teď všecko jsou; k horšímu zrají pádu,
k osudu tvrdšímu, k horšímu opuštění;
a co může ještě víc být hodno odpuštění,
než tato všemocnost, jež s nicotou se pojí,
co smutnějšího jest, než nemít v duši svojí
cit pravdy, jsoucnosti a rozumu a víry
a stále šero dne, jejž zhltil obzor širý?
A mezi bídnými, jenž k Golgatě se tísní,
ku králům v soudu svém víc máme býti přísni,
že více hluši jsou, víc mají duše ztmělé,
víc hrůzy v ruce své, víc stínu na svém čele?

Jan Hus.

(XIV.)

Jan Hus byl na slámě ke sloupu přivázán.
Již pod ním ohně žár se jiskřil ze všech stran.
Tu viděl, městský kat jak zvolna k němu kráčí,
tvář děsná, ohyzdná, zlá, potvorná a dračí,
tvář podlá, otrocká, v níž rysy síly zpurné,
tvář pána zvyklého na smrti dílo chmurné,
tvář vraha, ku které zvedají červi hlavy,
jenž nikdy neptá se a jenž se nezastaví,
jenž jeřáb zákona, kůň slepý, točí v spěchu.
Kam kdo moh usedl na každý práh i střechu,
vše hovor, hemžení, vše na tu slavnost zřelo.
Kat kráčel k hranici a Husa oko dlelo
na podlém tvoru tom, z nějž sálá hrůza s mocí
na této vtělené, žijící hrůze noci,
na tvoru, kterému děs zločinu vryt v líce,
jenž požár hranice měl místo zřítelnice.
Stál před ním, pod tíží své hany křivil ústa,
po skráni strašidel směs těkala mu pustá,
bez počtu popravy na čele se mu tměly.
Na chmurné tváři té byl napsán život celý:
trud, kletba, zármutek a smutné opuštění,
dar vraždy, který zbyl i po všem odpuštění,
smrt, která k obživě prs krve dá mu denně,
kus trámu z pranýře, kam líhá k svojí ženě,
i jeho děti tlum víc klet než háveť vlčí;
dům jeho za městem, jenž v stálém šeru mlčí,
kam patří dírami dav školáků jen v děse,
a prchá polekán, jak jeho pán v něm hne se.
Zde s pěstí zjizvenou od žhavých kleští díval
se na Husa ten muž, před nímž i voják plival,
zlý, skrčen, pranýře karyatida pravá,
zřel tam, kde hloubila se ohně výheň žhavá.
Teď s novým olejem a smolou sem se blíží,
hle, klesá, potí se již pod otepí tíží,
z ní těžká polena v žár házet neustává;
lid v zášti dívá se, jak oheň prohrabává,
ten netvor klnoucí, ten proklatec, jenž všemi
zde zavržený jest; a ohně peřejemi
již kolem obklíčen Jan Hus se slzou v zraku
tvář zvednuv k obloze děl k němu: Ubožáku!

Přel. *J. Vrchlický.*

Teréza Manfredi.

Novella *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

Bylo již asi jedenáct hodin, když jsem se u rozpadlého fontánu naproti příkrým schodům octnul; smích a jásot hodujících zazníval slabě až na pustý, měsícem osvětlený dvůr. Bral jsem se pomalu na horu, zastavil jsem se, nepozorován v stínu, vedle dveří, odkud jsem celou, na hodovní síň přeměněnou dílnu přehlédnouti mohl.

Uprostřed stál nízký, dlouhý stůl, na němž několik mosazných římských, trojplamenných lamp hořelo; světlo jejich padalo na bílý ubrus, hrálo v lesknoucích se sklenicích a lahvích, osvěcovalo zbytky kvasu, kupy ovoce, velké kytice v křišťálových vásách a ponechalo ostatek velké místnosti v hlubokém šeru. Nad stolem vznášel se lehký dým čoudících se lamp a modrý kouř cigaret. Se stropu visely krásné festóny ze svěžích, pestrých květů, sahaly od pilíře k pilíři, a suché palmy a bodláky, rozvěšené po stěnách, zdály se vzácnými, bronzovými ornamenty; bledé maskaróny šklebily se šerem, sem tam rozestavené, malované studie v přirozené velikosti, vynořovaly tajuplně smyslnou svou nahotu z tmy, a otevřeným velkým oknem zelenala se lunná noc, rozprostírajíc stříbrný svůj závoj nad směsicí štítů, střech, lomenic a věží. V síni panoval hluk. Violanta ležela na improvisovaném trůně, kusem starého gobelinu pokrytém, oděná v bohatý a nevkusný šat. Byla tučná, růžová, drzá, bez gracie, jako Benediktova bakchantka. Měla krásný zlatý vlas, byl rozpuštěn a věncem z břečťanu propleten. Pila víno z velké sklenice, smála se jako muž a kouřila, ne cigaretu, ale doutník. Byla hnusná. Hosté bavili se právě tím, že po ní bonbony a mandlemi dessertu házeli a Violanta splácela jim hrubší střelbou celých oranží a chrstala na nejbližší útočníky víno.

„Vymyslete si něco nového, to mne již nebaví!“ křičela chraptivým hlasem.

„Ano, něco krásného!“ zvolal Benedikt.

„Mám něco krásného, přišlo to z daleka,“ pravil se smíchem mladý jeden sochař a ukázal na mne, byl mne u dveří poznal. Všichni hleděli na mne a při pohledu na šerednou moji tvář dali se do nehorázného smíchu.

„Ah, ah,“ volala Violanta, „to se podařilo, zemru smíchem!“

Smál jsem se s ostatními. Vítali mne a uvedli Violantě. Na první pohled poznala Violanta, jak málo se jí obdivuju, a přestala se smát.

„Povídej, cos viděl, jak se ti vedlo, kolikráte jsi se zamiloval!“ voláno se všech stran.

„Vymyslete pro něj nějaký trest,“ navrhoval někdo, „za to, že tak pozdě přišel!“

„Ať políbí třikráte Violantu!“ navrhoval někdo pozorovav naši vzájemnou antipathii.

„Oho!“ bránila se Violanta s ironickým úsměvem a pozvedla hrozivě oranži.

„Já vím co!“ navrhoval mladý sochař, jenž byl před tím celou společnost rozesmál. „Náš pozdě přicházející přítel nakreslí rychle, než nějakou píseň přezpíváme, podobiznu té, na kterou byl tak úsilovně myslil, že na nás zapomněl. Nebude-li dosti krásná, pak teprv vymyslíme nějaká neslýchaná muka.“

Návrh ten byl jednohlasně přijat. Napnuli tři velké archy papíru na prázdný rámec, podali mi uhel a začali zpívat. Zdráhal jsem se, ale musil jsem se konečně podrobit. Nevím, jak to přišlo, že jsem si na jistou rytinu zpomněl, kterou zajisté také znáš; je dle reliefu zhotovena, nacházejícího se na stěně nějaké zříceniny v Gebel-Silsileh, a představuje překrásné skupení plné něhy a gracie; bohyni Hathor, kojící mladého krále Horusa, nevím z kolikáté dynastie. Dal jsem bohyni ryzí, mladistvý profil oné mladé dívky, již jsem byl ráno v dílně viděl, a vynasnažil jsem se dle možnosti, luzné, panenské, ztepilé její tělo v kontuře napodobiti. Zdá se mi, že se mi to podařilo, neboť rozpustilý zpěv umlkl a jednotlivé výkřiky překvapení zazněly za mnou. Zahleděl jsem se sám do tváře svého obrazu, v tom zašustilo mi něco kolem hlavy, vrazilo v prostřed tváře Hathory a roztrhlo můj obraz. Violanta byla oranží svou po něm hodila. Prohlásila kojící ženu za vrchol nesluśnosti. Nastal nesmírný křik a smích.

„To byla vražda,“ voláno, „Violanta zavraždila egyptskou madonnu!“

„Ať to krví svou zaplatí!“

„Smrt Violantě, smrt!“

„Ano, Violanta bude sťata,“ křičel můj mladý sochař plným hrdlem, „a ty budeš katem jejím,“ obrátil se ke mně.

Violanta držela si uši, nechtěla o tom slyšet, ale strhli ji s trůnu a zavázali pevně oči.

„Položte, krásná hříšnice, hlavu na tento polštář,“ velel Benedikt, „budu vám sám ortel váš přečítat, pak vám dáme pět minut času na krátkou modlitbu a hlava vaše padne!“

Mezi jeho řečí začali již na dané znamení lampy shasínat. Violanta byla nadmíru bázlivá, tak mi šeptali; jeden po druhém měl se rychle z temného pokoje ztratit; až si Violanta strhne šátek, uvidí, že je sama po tmě.

„Nyní ticho!“ velel Benedikt.

Všickni mlčeli a Benedikt improvisoval ortel; mezi jeho řečí vyšli všickni tiše z pokoje, hořela jen ještě jedna lampa a tu měl jsem já co poslední vynést. Benedikt zvolal nyní dutým hlasem:

„Ještě pět minut a rána padne.“

Na to vyšel též. Vzal jsem lampu, toužil jsem po skončení nejapné té komedie. Stál jsem právě naproti otevřenému oknu a zrak můj tam padl mimoděk . . . Zachvěl jsem se tak, že bych byl málem lampu pustil: tam v záplavě zelenavého světla stál luzný stín dívky, na kterou jsem byl po celý den myslil. Lehký bílý šat halil vysokou její postavu, tmavohnědé vlasy zdržovala černá stužka, by se nerozproudily, bílé, nízké čelo svítilo jako

mramor a šedé, zvláštní její oči byly na polo zavřeny. Ruce měla křížem na prsou složené a jemné jejich přehyby jímaly zlaté náramky. Vznášela se jako bílý oblak, stála na římse před oknem a pozvedala bledý, smutný obličej k nebi, asi tak, jako tenkráte na Petříně pod stromy, když jí Benedikt tak lehkovážně byl lásku vyznal. Zde, kde hluk orgie byl na okamžik umlkl, v dýmu cigaret a čoudu lamp stála vznešená, jako zosobnělá poesie lunné noci. Bylo to přece nemožné, musil jsem se mýlit! Jak byla by sem přišla, jak bylo by jí možno bez závrati na té římse nad propastí stát! Zavřel jsem oči — když jsem je otevřel, byl přelud posud tam!

„To není možno!“ zašeptal jsem opět, v tomtéž okamžení ale svalila se Violanta bledá jako smrt k mým nohoum; byla šátek s očí sňala, zrak její padl na okno, viděla tam též bledý přízrak. Zvedal jsem ji a položil tiše na gobelin, pokrývající její trůn; zatím otevřely se dvéře a společnost, udivená dlouhým tichem, vrátila se v síň. Rychle pohlédl jsem na okno — přelud byl zmizel.

„Pryč odsud, pryč!“ křičela Violanta zpamatovavši se.

„Pro boha mluv, co se stalo?“ tázal se Benedikt vida její bledost.

„Zakryte někdo to okno! To bylo hrozné!“ bědovala. „Viděla jsem ducha. Tam, tam to stálo, byla to ženština, bledá jako smrt a měla skleněné oči!“

Nebylo konce smíchu, já ale kradl se k oknu. Hleděl jsem ven do svatého ticha velebné noci, bylo snivo venku, tak snivo! A v dáli za vysokým štítem sousedního domu vznášelo se cosi jako bílý, průhledný stín a zmizelo za krátko. Zastřel jsem okno záclonou a vrátil se k stolu. Violanta plakala, že jí nikdo nevěřil.

„Viděla jsem to docela určitě,“ ujišťovala, „chci odsud pryč. Zemřela bych strachem.“

Chopila bohaté své vlasy a cpala je pod směšně růžový klobouček a zavěsila se do Benedikta, který ji odváděl. Zůstal jsem ještě chvilku v společnosti.

„Co říkáš Violantě?“ ptali se mne.

Pokrčil jsem rameny.

„Myslím, že ji tvoje krása při měsíčním světle tak poděsila,“ smál se někdo. Pak mluvili o jiném předmětu a já odešel. Bylo to podivné, musilo tam přece něco mezi oknem být, když to i Violanta viděla . . . Zamyšleně kráčel jsem s příkrých schodů. Smích hodovníků zněl za mnou na měsícem osvícený dvůr a nevím, proč mi tenkrát vedle rozpadlého fontánu ona příšerná, nezapomenutelná scéna z Hugovy „Lucrezie Borgie“ napadla, kde strašné „D e P r o f u n d i s“ mnichů se u veselý smích smrti zasvěcených kavalírů mísí. Jak podivné to myšlenky! . . .

Uplynulo několik dní, neměl jsem času k návštěvám a neviděl jsem Benedikta. Byl jsem při svém odjezdu do Skandinavie svou dílnu pustil a hledal jsem nyní jinou. Najíti vhodnou místnost pro malířské atelier jest v Praze dosti obtížnou úlohou, podařilo se mi sice po dlouhém hledání, ale bylo mi řečeno, že se tam teprvé za čtrnáct dní nebo za tři neděle přistěhovati mohu. Benedikt nabídl mi, abych prozatím u něho pracoval; jeho dílna byla tak velká, že jsme si v ní jeden druhému zajisté překážeti nepotřebovali; přijal jsem vděčně. Přivedli jsme v dílně vše do pořádku, vyhledal jsem si kout, který se mi líbil, a ustanovil, že druhý den začnu pracovat.

„Dnes odbudem si ještě návštěvu u knížete Manfredi,“ vyzýval jsem Benedikta, „a pak se již dále z práce nevyrušíme.“

„Jaký je to kníže?“

„Zapomněl jsi již? Je to příští tchán hraběte diletanta, s kterým jsem se ve Švédsku seznámil.“

„Ah, pamatuji se. Pojďme tedy. Nemáme daleko.“ Vzal jsem svou mapu a šli jsme.

Kníže Manfredi přijal nás velmi vřele, byl prý včera opět list od hraběte dostal, chtěl prý mne dnes vyhledat sám a děkoval mi, že jsem přišel a mu cestu uspořil. Naříkal, že mu nohy již neslouží. Snažil se dostati se do jakéhosi nadšení pro umění, ale nepodařilo se mu, za to mluvil ale s velkou a opravdovou láskou o svých květinách. Pokoj, v kterém nás přijal, sousedil s druhým zimní zahrady, dvéře byly otevřeny a vlahý vzduch a teplá jakás vůně proudila odtamtud k nám. Noci byly již velmi chladné a palmy, kameliové stromy a všelijaké jiné květiny, jejichž jmen neznám, stály již na svém místě v zimní zahradě. Kníže nás uvedl do toho umělého tropického háje, k němuž skleněnou stěnou bizarní lomenice hradčanské a malostranské podivné pozadí tvořily. V skupení špičatých střech poznal jsem v dáli též barokně vyšňořenou mansardu našeho atelieru.

„Zavolej princeznu Terézu,“ pravil kníže starému sluhovi, zaměstnanému v skleníku, pak pokračoval ve svém výkladu o zvláštnostech svých mimós, begonií a kapradin. Mezi jeho řečí zaslechl jsem za námi lehké zašustění šatu. Kníže se ohlédl.

„Moje dcera,“ pravil a uváděl nás princezně.

Byla to halucinace? Před námi stála bledá dívka v světlém, lehkém oděvu, bohatý, tmavokaštanový vlas zdržovala černá stužka nad nízkým čelem, by se dívce nerozproudil, a šedé oči hleděly smutně a překvapeně na nás pod tmavým téměř srostlým obočím. To byla dívka, která před několika dni Benediktovi svou lásku nabízela, to bylo to bledé zjevení, které Violantu poděsilo. Nebylo možno pochybovat.

Benedikt učinil jako polekán dva kroky zpět a chopil mne mimoděk za rameno. Byli jsme oba němí, bylo mi jako ve snu, a hlas knížete, který své dceři vypravoval, že jsem onen malíř, s kterým se její ženich v Norsku seznámil, zněl mi, jakoby přicházel odněkud z daleka, z podzemí. Všechno bralo kolem jakýsi fantastický ráz na sebe. Konečně zmínil se kníže také o tom, že Benedikt na výslovné přání ženicha co nejdříve podobiznu princezny malovati počne, a vyzval ji, by s Benediktem se stran kostymu a všelijakých podrobností dorozuměla.

Princezna Teréza Manfredi nebyla ještě slova pronesla, upírala zvláštní svoje polodětinské oči na Benedikta, pozvedla pomalu ruku, na jejíž ohybu se tentýž zlatý náramek třpytil, který jsem byl při měsíci tenkráte v atelieru pozoroval, chopila se dlouhé větve blízké palmy a přitáhla ji k sobě. Držela se větve, a ta se v ruce princezny ani nezatřásla. Celý zjev mladé dívky měl

ráz podivuhodné energie. Obrátila se na polo k otci a na okamžik přelétl lehký ruměnec mramorovou tvář.

„Ty mluvíš neustále o mém ženichu,“ pravila otci s ledovým klidem, „a nemám žádného ženicha.“

Kníže hleděl na ni velice zaražen.

„Alexandr . . .“ počal s udivením.

Princezna pokrčila rameny. Pak obrátila se k Benediktovi, pustila větev palmy, která se nyní nad hlavou její chvěla, zvedala pomalu ruku a ukázala na něj prstem.

„Zde stojí muž, kterého jsem jedině milovala,“ mluvila jako ve snu bezzvučným hlasem. „Láska moje byla náboženstvím; vyznala jsem se tomu muži, on ale zamítl mou lásku. Vyhnal mne od sebe s potupou. Nemohu již nikdy jinému náležet. Dnes ráno oznámila jsem Alexandrovi, že půjdu do kláštera.“

Kníže zbledl jako stěna a vrávoral k blízkému sedadlu, do kterého klesl, nebyl s to jediného slova promluviti. Princezna Teréza stála chvilku se sklopenýma očima, položila ruce přes kříž na prsa, jako tenkráte, když se mi v noci zjevila. Bylo tolik bolestné resignace v tom prostém posuňku, že mne to hluboce pohnulo. Za okamžik se obrátila k odchodu. Benedikt klesl před ní na koleno. „Odpuštění!“ šeptal. Nevšímla si ho a šla dále, chopil ji za lehký, světlý šat, neohlížel se na přítomnost knížete. Ostatně zdálo se, že kníže ani nevidí ani neslyší, srkal sklenici vody, kterou jsem mu se stolku podal, kde náhodou stála.

„Proč vkročil jste kdy do mé cesty?“ ozvala se princezna Teréza s tichým, nyní chvějícím se hlasem. „Byla bych bez vás šťastně žila, šťastna zemřela. Ne, nebyla bych se nikdy dověděla, co je blaho! Ano, ranil jste mne hluboko, tak hluboko, vy ani nevíte, ale přece děkuji jen vám za jediný okamžik opravdového neskonalého blaha . . . Víte tenkráte na Petříně? . . . Žila jsem klidně v starém tomto domě, myslila jsem, že žíti znamená tolik co vyšívat a básně číst, jen někdy ozvalo se ve mně něco záhadného jako pochybnost, a pak zalétl zrak můj od knihy a vyšívání za mříže malého okna v zahradním pavillonu, kde jsem tak ráda sedávala. Milovala jsem tu úzkou tichou uličku pod oknem, není tam domů, a nad nízkou zdí protějších zahrad ztrácí se obzor v nedohledné dálce . . . Dálka, nekonečnost! Jak neurčité sny ty představy v dřímající duši budí, jakou závrať působí! Nekonečnost, dálka, toť něco příbuzného s láskou, která také závrať působí . . .“

Zamlčela se na krátkou chvilku a pak mluvila takto dále: „Jednou když se duše moje z kraje vidin ku knize a zrak můj z nekonečné oblohy k trávě úzké uličky vrátily, spatřila jsem vás před oknem. Bylo tenkráte slunno a v teplém vzduchu mihalo se na sta bílých motýlů. Vy stál jste naproti mně a zdálo se mi, že se na mne díváte s výrazem obdivu. Bylo mi tak podivno. Já bláhová! Vy jste mne nejspíše ani neviděl za hustou mříží a obdivoval jste se v uměleckém zanícení starým skulpturám pavillonu. Byla jsem šťastna. Byli mne dříve již zasnoubili a milovala jsem hraběte tak jak své knihy a své vyšívání. Od onoho dne ale myslila jsem jen již na vás. Neviděla jsem vás pak dlouho, leda ve snu, myslila na vás jako na květinu nebo hvězdu. Tu stalo se jednou, že mne otec k večeru vedl na Petřín. Přišel mi nápad prohlédnouti si tam malý kostelíček, jejž jsem neznala, a otec šel někam pro klíč. Nevím, proč jsem v soumraku tenkráte více a živěji o vás přemítala než jindy — náhle stál jste přede mnou . . . Mluvil jste mi o lásce a dlouho tlumená vášeň vyšlehla ve mně výbuchem sopky . . . Jak plakala jsem tenkráte blahem v kostelíčku . . . ležela jsem na tváři . . . ah jaká bolest . . .“

Princezna Teréza nemluvila dále, vtlačila tvář svou do obou dlaní a celé její tělo chvělo se konvulsivně. Benedikt ale vznášel ruce k ní a zvolal: „Milost, milost! Ó já vás nevýslovně miluji! Vždyť duše vaše se přede mnou rozevřela jako mystický květ, jsem omámen nebeskou jeho vůní! Ó kletá moje slepota!“

Kníže, který byl hlasitě vzlykal, vyskočil nyní zuřivě: „Vy se opovažujete!“ rozkřikl se, ale princezna Teréza prosila ho posuňkem, by se utišil; když ruce svoje s obličeje sňala, viděl jsem, že oči její byly suché, nešťastná nebyla plakala, cítil jsem též jejího bolu tak živě, že jsem se o stěnu podepříti musil. Nyní otevřela ústa a příšerně trpký, ale tichý a slabý smích zazněl od chvějících se rtů.

„Vy mne nyní milujete?“ tázala se s hrdým úsměvem, „a prázdný zvuk mého vznešeného jmena lehtá vaši samolibost, to je ta vaše láska. Jaký román, být kněžnou milován, jaký triumf, vidět ji u svých nohou o lásku žebronit, na vše i na ženskou důstojnost zapomínati pro lásku! Ale vy se mýlíte, pane, nemiluji vás více, já vás nenávidím! Vše, co jsem vám pověděla, bylo jen z úcty k vlastní své osobě. Nebyl byste se nikdy dověděl kým jsem, a jak jsem vás milovala, chtěla jsem tiše, bez ostentace, bez vysvětlení zmizet s vašeho obzoru. Osud vás vedl sem. Nemohla jsem jinak jednat než jsem jednala. Zbloudila jsem, ale nestydím se za svůj blud. Není mojí vinou, že nejste tím, čím jste se mi zdál, a není vaší vinou, že jste mne milovati nemohl. Zalhal jste si sice tenkrát z kratochvíle na Petříně, ale já vás omlouvám, nebyl byste si žert svůj dovolil, kdybyste byl věděl, že jsem kněžnou. Trest můj jest ostatně zasloužený — nemáme se modlám klanět!“

Benedikt chtěl mluviti, neposlouchala ho, hrdě a chladně jak byla přišla, vyšla nyní ze zimní zahrady. Za to nalezl ale kníže dar slova. Chtěl jsem trapnou tu scénu ukončit, zazvonil jsem prudce a odevzdal knížete, který se o mne podpíral, starému sluhovi, přikvapivšímu na moje zvonění, pak chopil jsem rychle mapu a rameno zdráhajícího se Benedikta a vyvedl jsem jej bez další příhody na ulici.

Po cestě nepromluvili jsme jediného slova a v atelieru sedli jsme každý před svou práci, žádný z nás ale nehnul štětcem. Pojednou uchopil se Benedikt své paletty a v okamžiku byla bakchantka jeho všemi barvami duhy pokryta; práce několika měsíců byla v minutě zmařena.

„Proklatá Violanta,“ rozkřikl se Benedikt, „hledí na mne z každého tahu tváře, z každé částky nestoudného toho těla! Bez té ženštiny nebyl bych nikdy slepým býval, to hnusné její maso utlumilo ve mně každou jiskru ducha, citu, rozumu . . .“

Vrhl se na sofu, a za okamžik chodil zase velkými kroky po pokoji.

„A princeznu Terézu nenavidím též!“ zvolal, „nezapomenu jí nikdy pohrdlivý tón, pohled a urážející slova . . .“

A dal se do pláče a přísahal, že ji miluje. Byl rozčilením posléz tak unaven, že jsem mu poradil, by ulehl; dovedl jsem jej do jeho bytu a uposlechl mé rady. Čekal jsem u něho, až do jakési nepokojné dřímoty upadl. Pak chodil jsem po ulici jako bez duše, a když mne starý jeden známý potkal a nutil, bych s ním do divadla šel, dal jsem se poslušně odvésti. Nevěděl jsem ani co se hraje a nepozoroval jsem ani když končili; když divadlo již téměř prázdno bylo, šel jsem též. Chodil jsem opět po pustých ulicích nepokojen a nevěda co sám sebou počíti. Pojednou slyším hlasitý smích nepříjemného ženského hlasu, potkal jsem Violantu — s Benediktem.

„Tys vstal?“ tážu se udiven.

„Jak vidíš!“ odpověděl s těžkým jazykem, a pozoroval jsem, že vrávorá. „Nedovedu býti na dlouho sentimentálním, ale za to dovedu jedno blaho druhým nahradit . . . Ať žije rozkoš!“

Šli dále a společný jejich smích zněl celou temnou ulicí za mnou. (Dokončení.)

Anna Lucemburská, králová anglická.

Sepsal *Jaroslav Goll.*

Roku 1377. letní sídlo králův anglických Shene nad Temží, tam kde nyní prostřed cesty mezi Londýnem a Windsorem se rozkládá překrásný park Richmondský, bylo jevištěm podivného výjevu. V zámku umíral starý král Eduard III, plných padesáte let korunu nosiv. Do Shene se byl uchýlil za svou milenkou Alicou Perersovou, která jakmile znamenala, že dnové jeho se chýlí ku konci, jen toho pamětliva byla, aby v čas v zámku sebrala, co se sebrati dalo. Když král, na loži spočívaje, vědomí ztráceti počal, stáhla prý s tuhnoucích prstů jeho také drahocenné prsteny: pak odešla. Po jejím příkladu se zachovalo služebnictvo. U lože umírajícího nestál než kněz s křížem v rukou. Nepěkný jest počátek, nepěkný konec dlouhé vlády Eduarda III, který platil za nejdokonalejšího rytíře svého věku. Před časem dosedl na trůn r. 1327. ve válce občanské, i tehdá jsa nástrojem v rukou ženy, vlastní matky, Isabelly Francouzské, manželky Eduarda II, kterého Anglie čítá mezi své nejšpatnější panovníky. Spor královských manželů přešel v zjevnou válku, ve které vítězná strana králové prohlásila prince Eduarda králem. Otec jeho, Eduard II, sesazen, uvězněn a ve vězení zavražděn. Skutečně spočívala vláda v rukou králové a jejího milostníka Rogera Mortimera. Avšak dospívající král nemínil dlouho nemilého poručnictví snášeti. Již byl pojal manželku, již mu narozen z ní syn, Eduard, později černým princem nazvaný. R. 1338. zbaviv se Mortimera dal ho na šibenici pověsiti. Králová chována slušně sice, ale v polovičné vazbě na zámcích královských až do r. 1357. Mezi tím Eduard III, domnívaje se míti jakožto syn její lepší právo k trůnu francouzskému nežli králové Filip VI a Jan II, zápasil s těmito o korunu Francie. R. 1346. — bez mála 20 let po nastoupení a více než 30 před smrtí — dobyli on a syn jeho, mladistvý černý princ, velkého vítězství u Kresčáku. Deset let později r. 1356. porazil a zajal u Poitiersu princ Eduard krále Jana. Zavřen mír, avšak boj později obnoven zase. Válečné štěstí již nepřálo praporům anglickým. Nedlouho před Eduardem III zemřel prvorozený dědic koruny, černý princ, a nástupcem onoho byl Richard II, dítě desítileté. Na místě jeho vládly královská rada a parlament.

R. 1381. dorůstající král ponejprv samostatně vystupuje v dějinách anglických. Bylo to za velkého povstání selského, když lid, těžce nesa břímě daní, které mu ukládala válka s Francií, zdvihl se, aby se vyprostil z poroby a přinutil pány a bohaté duchovenstvo, by s ním se podělil o statky tohoto světa. V selském vojsku zpíváno:

Když Eva předla, Adam ryl,
Kde tehdá jaký šlechtic byl?

12. a 13. června 1381. povstalci vnikli do Londýna. Na pravém břehu Temže spustošen palác arcibiskupa Canterburského v Lambethu, na levém vydrancován a zapálen nádherný palác „savojský“, patřící strýci královu, Janu vévodu Lancasterskému. Král Richard zavřel se do pevného Towru nemaje na ochranu více než asi 200 mužů; s ním nebezpečí sdílel bratranec Jindřich z Derby, syn vévody Lancasterského, týž, jenž později (1399.) Richarda s trůnu svrhl. Již tenkráte objevilo se, že v povaze Richarda skryto cosi neobyčejného. Jsa celkem člověk spíše měkký a často vlivu jiných podrobený, překvapuje někdy mimo vše nadání mužností, energií a odvahou. 14. června vyšel z Towru mezi povstalce a slíbil jim, že poroba bude v celé říši na všecky časy zrušena. Část povstalcův, uspokojena slovem královým, rozešla se a opustila Londýn. Ale v hlavním městě zbyli ti, které žádné milosti a sliby nebyly s to upokojiti. Jich vůdcem byl Wat Tyler. S ním setkal se několik dní později Richard II, když byl s průvodem 60 mužů dne 15. na novo do města se odvážil. V čele zástupu přiblížil se „kapitán“ lidu králi; oba seděli na koních. Počali spolu rozmlouvati. Wat Tyler, pohrávaje nožem k pasu připjatým, již se byl přiblížil králi tak těsně, že naň rukou sáhnouti mohl, již vložil ruku na uzdu koně královského . . . v tom vrhl se naň Walworth, mayor londýnský, a vrazil mu dýku do hrdla. V zástupu ozval se pokřik: „Pobijte je! zabili nám kapitána!“ Zástup byl mnoho tisíc hlav četný. Avšak královský mladík popohnal koně svého mezi bouřící lid volaje: „Co chcete? já jsem váš kapitán, on byl zrádce!“

Bouře se utišila a lid se počal rozcházeti; ostatek rozehnán . . .

Selské povstání, jak rychle bylo vzplanulo, tak rychle zase potlačeno, ne bez krveprolití. I potom král ochotným se osvědčoval, že poroba má býti zrušena: avšak když parlament nesvolil, musil dané slovo zase odvolati. Než vinníkům — původce a přední náčelníky vyjímaje — měly aspoň tresty prominuty býti. Tak rozhlašováno po Anglii ke konci r. 1381. a zároveň že se tak děje na zvláštní žádost a prosbu šlechetné dámy Anny, dcery někdy šlechetného krále a císaře Karla, budoucí králové anglické, která — bohdá! — brzy do říše své zavítá. Tehdy poprvé se po Anglii rozneslo jméno Anny Lucemburské, dcery Karla IV, manželky Richarda II.

U Kreščáku bojovali proti Eduardovi III i synu jeho, černému princi, také král Jan český a syn jeho Karel; onen padl, tento raněn. Lucemburkové byli pomocníci spřízněného sobě rodu francouzského. Karel tehdá již byl proti Ludvíku Bavorovi od jedné strany prohlášen za krále německého, když pak tento zemřel, strana bavorská nabízela korunu Eduardu III anglickému. Než nedošlo k tomu; Eduard a Karel IV smířili se. Karel zachoval po celý život staré přátelské svazky s Francií, ač boje proti Anglii se neúčastnil.

Teprvé za prvých let syna jeho Václava IV staré ono přátelství s Francií ustoupilo novému s Anglií a nové toto přátelství stvrzeno sňatkem Richarda s Annou Lucemburskou.

Anna narozena r. 1366. z Elišky Pomořské, blížila se, když r. 1378. otec její zemřel, 12. roku věku svého a nepřestoupila ještě ani 14., když do Čech přibyli poslové z Anglie. Jednání počaté již r. 1379 posly z Anglie do Čech a Němec i z Čech do Anglie posílanými trvalo až do r. 1381. Na podzim opustila Anna Prahu s četným průvodem českých pánů a dvořanů. Předním průvodcem jí byl Přemysl, vévoda Těšínský. V prosinci přibyli do Calais, přístavu tehdá anglického, a odtud převeženi do Doveru. Současný mnich Tomáš Walsingham ve své kronice vypravuje, že když Anna a průvod její na břeh byli vystoupili, silná bouře náhle vzniklá ztroskotala v přístavu koráby. Někteří prý spatřovali v tom znamení příznivé, jiní nepříznivé. V lednu 1382. slavena svatba Annina s králem na den tří králů. Ženich téhož dne vstupoval do 16. roku věku svého. Několik dní odbývaly se hry a turnaje, při kterých Angličané a rodáci králové se měřili v síle své a v udatenství. Mnozí prý utrpěli těžké při tom pohromy, ale nabyli zároveň velké slávy.

Sňatku Anninu s Richardem II se obyčejně přikládá nemalá důležitost pro další průběh dějin českých: tím prý se stalo, že spisy Wikleťovy se dostaly do Čech. Avšak při tom se zapomíná, že teprvé na počátku století 15. Jeronym Pražský přišel do Anglie a že teprvé tenkráte theologické spisy Wiklefovy přineseny do Čech. Stalo se to v době, kdy Anna již několik let v hrobě spočívala a manžel její byl ztratil korunu i život. Aniž pak máme bezpečných zpráv o nějakých stycích Anny neb českého dvořanínstva jejího s Wiklefem a jeho přátely. Wiklef sám zemřel r. 1384., nedlouho po příchodu králové, vyloučen byv z university oxfordské. V Lutterworthu, kde poslední dvě leta života trávil, zanášeje se — i v tom jest mu Hus podoben — revisí staršího překladu písma na jazyk anglický, dozvěděl se, že králová přinesla s sebou bibli v trojím jazyku, latinském totiž, českém i německém. I k tomu poukazoval proti těm, kteří překládaní písma na jazyk všemu lidu srozumitelný za jakousi profanaci pokládali. Jestliže Anna měla při sobě českou bibli, není nepodobno, že do Anglie také jiné knihy české přinesla a že starý rukopis kroniky Dalimilovy za našich dnů v Cambridgi nalezený pochází z knihovny Anny Lucemburské.

Zprávy, které nás došly o osudech dcery Karla IV na půdě anglické, jsou nad míru sporé a nedostatečné. Nad to dočítáme se jich nejvíce ve spisech kronikářů domu Lancasterskému oddaných, Richardu II pak nepříznivých.*) Jsou to jen jednotlivé paprsky, temno na okamžik pološerem rozrážející; básník by to, co spatřujeme, mohl doplniti na román; střízlivé vypravování dějepisce nesmí obrazotvornosti popouštěti uzdu.

Dvůr královských manželů zařízen velmi skvěle. Richard II rád rozdával; poslům českým, kteří Annu do Anglie přivedli, vykázány za odměnu značné roční platy z pokladnice anglické. Byli to Přemek či Přemysl, kníže Těšínský, Petr z Wartemberka na Kosti a Kunrat Krajíř z Krajku na Landštejně. Tito vrátili se do vlasti; část pak těch, kteří byli s nimi zároveň přišli, zůstávala trvale na dvoře anglickém, těšíce se velké přízni Richardově i Annině a vzbuzujíce nemalou závist v Angličanech, kteří se za zkrácený o místa u dvora pokládali, jak patrno ze zmínek kronik o králové a „jejích Češích, jejích rodácích“.

Povstaly strany při dvoře i v zemi. Proti českému dvořanínstvu a těm z Angličanů, které král svou důvěrou, přízní a milostmi, často přílišnými, dařil, jali se nepřátelsky vystupovati lordové a zvláště pak ti, kteří stáli trůnu nejblíže, ostatní četní členové rodiny královské, v jich čele Tomáš vévoda z Glocesteru a Jindřich z Derby, onen strýc, tento bratranec králův. V čele strany dvorní stál Robert de Vere, ze starého rodu hrabat Oxfordských. On obzvláště závist ostatních vzbuzoval, protože nejvíce lásce královĕ se těšil, který jej povýšil za marquisa Dublinského a později za vévodu Irského, odevzdav mu úplně správu ostrova. Kancléř, přední úředník státní, Michal de la Pole, již proto byl u lordů neoblíben, že nebyl z nich. Pocházelť z rodiny rytířské, která, jak se zdá, obchodem se zanášela. Richard ho povýšil na hraběte ze Suffolka. Vedlé nich jmenuje se též Šimon Burley, který již otci Richardovu, černému princi byl sloužil a jehož služeb byl král užíval ucházeje se o ruku Anninu, která mu od počátku příznivě se naklonila.

Bouře, dlouho hrozící, objevila se r. 1386. na podzim, když ve Westminsteru se sešel parlament. Strana lordů a princů, vládnoucí již domem lordů, spojila se s druhou částí parlamentu, s domem obecných. Oba domy společnou prosbou obrátily se ke králi žádajíce, aby propustil kancléře z úřadu. Král, který s dvorem byl na zámku Elthamském, blíže Greenwiche, vzkázal, že ani kuchtíka nepropustí. Nedlouho potom objevili se

*) Novější historikové soudí o Richardu příznivěji, nejpříznivěji C. Höfler ve svém spise vydaném ve spisech vídeňské akademie (1871).

v Elthamu jménem parlamentu vévoda Glocesterský s jinými členy parlamentu, kteří odvolávajíce se na to, co se bylo stalo za Eduarda II, hrozili králi, že jej národ a říše prohlásí za zbavena trůnu. Richard II v tu chvíli neosvědčil té odvahy, kterou vynikl za povstání selského. Po celý střední věk trval mezi králi a parlamentem spor, zda král jest zavázán k žádosti parlamentu svoje úředníky propouštěti. Richard II by byl raději vládl po příkladu starších králů anglických, avšak roku 1386., když ponejprv měl se osvědčiti naproti lordům, neosvědčil se. Suffolk od krále, který opustiv Eltham do Westminsteru se odebral, propuštěn, od obecných před lordy obžalován ze zločinů a přečinů, kterých se nikdy nedopustil a na základě obžaloby odsouzen. Tomáš z Glocestru a nikoli Richard II byl pánem Anglie. Král musil dopustit, že jmenována komisse lordů, kteří měli říši a dvůr v lepší stav přivésti. Není pochyby, že mnohé zlořády se vyskytovaly zvláště při dvoře, pocházejíce na mnoze z přílišné štědrosti královských manželů: avšak Richard II, svoluje k tomu ke všemu, vzdával se téměř úplně královské moci. Než mladý král byl jen z přinucení povolil: když parlament se rozešel, otevřel Suffolkovi vězení, načež obě strany se strojily k boji, který již neměl býti veden toliko slovem v parlamentě. Mezi tím na dvoře udály se věci, které vášně stran ještě více rozpálily. Robert de Vere, vévoda Irský, byl za manželku pojal Isabellu de Coucy, po matce sestřenici Richarda II a vnučku Eduarda III; nyní zapudil ji a po rozvedení svazku manželského pojal za ženu dívku, která byla s královou z její otčiny do Anglie přišla. Kronikáři někteří nazývají ji „Lancekrona“ a vypravují, že byla dcerou jakéhosi kupce; jiní proti tomu udávají, že pochodila z rodu vznešeného. Buď jak buď, zapuzením Isabelly popudil proti sobě, proti Richardu a Anně, s jejichž svolením se prý vše stalo, ještě více prince, kteří počínání jeho považovali za urážku na potupu královského rodu učiněnou.

Největší část r. 1387. strávili Richard a Anna cestujíce v severních krajinách své říše, bezpochyby aby osobní přítomností si rozmnožili počet sobě oddaných přívrženců. Dne 10. listopadu navrátili se do hlavního města, které je s jásotem přivítalo. Lid nesl královské barvy: červenou a bílou. Zůstal-li Londýn věrným, mohl se král odvážiti boje s Glocestrem, který stejnou dobou s brannou silou k hlavnímu městu se přiblížil. Avšak Londýnští se strachovali, aby jako za selského povstání město samo se nestalo bojištěm, a ti z lordů, kteří se přímo ke Glocesterovi nepřidali, radili k míru. Dne 17. Glocester, Derby, hrabě Arundel s vojskem vešli do Londýna: král nevyšel jim vstříc ozbrojen, v čele své strany, nýbrž očekával je v paláci Westminsterském, sedě na trůně v královském ornatě.

Dvě hodiny čekal, než vstoupili a vstoupivše ruku mu políbili. Pak je milostivě vyzval, aby vstali, načež čtena listina, ve které pět princů a předních pánů anglických — Glocester, Derby, Arundel, Warwick a Nottingham — prohlašovali pět předních rádců a důverníků královských — mezi nimi vedle Suffolka také již vévodu Irského — za zrádce a velezrádce. Po přečtení listiny žalobníci vrhli rukavice své na zem před trůn králův, který rozhodnutí o vině či nevině obžalovaných odkázal parlamentu, svolanému k únoru nejbližšího roku. Jaký osud by je byl potkal, nikoho nebylo tajno. Král nechtěl své nejoddanější služebníky obětovati. Suffolk, muž již starý, zachránil se útěkem do Francie, kdežto vévoda Irský tajně odebral se na západ k hranicím Waleským sbírat vojsko.

Dne 20. prosince poražen od Derbyho u Radcota na Temži. Roznesla se mylná zpráva, že zahynul na útěku v řece. Král ztratil všecku naději. Dne 26. prosince odehrála se v Towru podobná scena, jako předešlého měsíce ve Westminstru. K vyzvání Derbyho vystoupil Richard na cimbuří hradu, odkud spatřil vojsko 40.000 mužů ležící táborem před Londýnem . . . Z pevného Towru mu bylo s královou se odebrati do Westminstru, do paláce, který mu byl spíše vězením než palácem. Dvořané, úředníci i služebníci královi i králové propuštěni, zapuzeni ode dvora neb vrženi do vězení. Čechům králové nařízeno, by do června prázdni byli říše.

Od února do června r. 1388. zasedal parlament, tak zvaný „nelitostný“, odsuzuje přívržence a služebníky královské, i ty, kteří se byli v čas útěkem zachránili, i ty, kteří byli v moci Glocestrově, k smrti, k vyhnanství, k ztrátě úřadů a jmění . . . Králová po všecka leta zůstávala při králi, dělíc se s ním věrně o dni šťastné i strastiplné. V hrozném půlletí od zimy do leta r. 1388. bylo její přední starostí, aby zuřivou mstivost svých a Richardových nepřátel ukrotila. K její žádosti změněn ortel smrti proti vévodovi Irskému vyhlášený v ten smysl, aby na doživotní vyhnanství do Irska se odebral. Ale Šimona Burleye ani ona ani Richard zachrániti nemohli. Tři hodiny na kolenou prosila Glocestra za život jeho: avšak vévoda odpověděl, že buď Richard přestane býti králem, buď Burley musí zemříti . . . „Má milá,“ dodal, „proste raději za sebe a za svého manžela!“ — Glocester by byl nejraději Richarda zbavil koruny, než překážel mu v tom Jindřich Derby, ne z lásky ku královi, ale že jeho doba ještě nebyla přišla.

Plný rok vládl Anglii Glocester, plný rok Richard a Anna snášeli jarmo na ně vložené, až po roce král, náhle se vzchopiv, je rázem s beder setřásl. Dne 13. máje 1389. vstoupiv do tajné rady, ve které zasedali skorem samí přívrženci Glocestrovi, jal se z nenadání přítomných tázati, kolik by mu bylo let. Prvý odpověděl Glocester sám, že již překročil 20. rok věku svého.

„Pak,“ zvolal král, „jsem dosti stár a nemá se mnou býti hůře nakládáno, než s kterýmkoli z mých poddaných, kterým, jsou-li nezletilí, s dvacátým rokem se jejich dědictví odevzdává. Jsem tedy dosti stár, abych vládl svým lordům a svému lidu. Dosud jsem byl pod poručnictvím; od tohoto dne chci panovati sám!“ — A obrátiv se k arcibiskupu Yorskému z rodu hrabat Arundelských, nástupci Suffolkovu, odňal mu velkou pečeť, znamení úřadu kancléřského . . . Než ještě více překvapilo současné a překvapuje i nás, že nenastalo to, co by as každý očekával, že Richard II nemstil krve Burleyovy, že nepovolal do své říše a ke dvoru vyhnanců — i Suffolk i vévoda Irský zemřeli v cizině . . .

Snad že ta, která byla vstupujíc na půdu anglickou přinesla milost selským povstalcům, která byla orodovala za Burleye, která, jak starý kronikář dí, nikdy od boku králova neodcházela, snad že králová Anna to byla, jež zabránila, aby žezlo, jehož se Richard byl uchopil, se nestalo v rukou jeho mstícím mečem. V nejbližších letech vládl Richard pokojně, šťastně a dobře: parlament mu byl nyní tak povolným, jako před tím Glocestrovi.

O králové Anně se v tu dobu málo dovídáme; jen jednou se o ní podrobnější zmínka činí. R. 1392. město Londýn tím, že odepřelo králi půjčku L 1000, upadlo v jeho nemilost. Richard prohlásil svobody města za propadlé a ztracené. Než k prosbám měšťanů a na přímluvu králové přijal je na milost zase. Ke konci srpna Richard a Anna v slavném průvodu odebrali se ze Shene do hlavního města. Mayor Londýnský, starší města a cechové i duchovenstvo vyjeli jim v ústrety. Napřed jel na koni Richard, za ním Anna oděná šatem posetým samými drahokamy. Když se průvod přiblížil k Southwarku — čtvrti Londýna na jižním břehu Temže se rozkládající — přivedeni králi darem dva bílí koně, králové pak podána zlatá koruna. Na Londýnském mostě povstal taký nával lidstva, že vůz, ve kterém seděly panny králové, se překotil; v městě samém připravena divadla podle vkusu onoho času: studnice, z které se prýštilo víno, věž, s které se v oblacích poloskrytí snesli jun a děva, podávajíce králi a králové na přivítanou poháry s vínem, zástupy hudců a pěvců . . . Konečně průvod vešel do paláce Westminsterského, kde král na témž trůnu usedl, na kterém před několika lety dvě hodiny Glocestra a Derbyho byl očekával. Toho dne však nejprvé předstoupila králová Anna a klečíc na zemi povsnesla hlasu svého, aby žádala za milost, za odpuštění Londýnským . . . Král odpustil; avšak město musilo mu přece půjčiti ne 1000, nýbrž L 10.000.

Dvě leta později končí se šťastná doba Richardova. R. 1394. v Anglii řádil mor. Dne 7. června v letním sídle královském, v Shene, skonala králová Anna. Nikdo nám nezaznamenal, jak tuto ztrátu snášel král, ale z činů jeho vysvítá, že když jí nebylo, že po letech teprvé vzbudila se v něm žádost pomstiti se nad těmi, kteří jej kdysi tolikráte byli pokořili. Na konec července a s počátku srpna s velikou nádherou odbýván pohřeb králové ve Westminstru. V chrámě samém strhla se hádka mezi králem a Arundelem, neznámo z jaké příčiny. Než Richard se tak rozlítil, že poranil hraběte do krve a „poškvrnil svatyni lidskou krví.“ Arundel byl patřil k pěti žalobníkům vedle Glocestra a Derbyho . . .

Král prý také nařídil, aby zámek Shenský byl stroskotán; nechtěl místa, kde nejraději s Annou dlíval a kde mu odňata byla, spatřiti již nikdy. Rozkaz nevykonán. Avšak Richard ještě téhož roku odebral se s vojskem do Irska pokořit brannou rukou Keltů, vzpírajících se vládě anglické. Odcházeje oznámil zvláštním listem vévodovi Burgundskému, že se ubírá do Irska, aby snáze snesl těžké břímě upomínky na smrt předrahé družky, králové, které ho neustále tíží. Navrátil se r. 1395. a první starostí jeho bylo, aby jí sdělán byl ve Westminstru důstojný náhrobek. Zachovaly se nám smlouvy o to uzavřené s dvěma kameníky a dvěma kovolitci londýnskými. Oněm vykázána summa 250, těmto L 400. Na náhrobku měly se spatřovati sochy Annina i manžela jejího: Richard chtěl s ní spočívati v témž hrobě . . . Mysl králova zůstávala skalená a trpkostí plná. Upomínky jeho vracely se vždy častěji nejen do doby šťastné, právě uplynulé, nýbrž i dále nazpět, kdy hříčkou byl v rukou Glocestrových a strany jeho. Byl ve světě sám; manželství s Annou bylo zůstalo bez potomků; koruna měla spadnouti na některého z příbuzných jeho, kteří jeho nenáviděli a kterých nenáviděl on, nejspíše na Jindřicha Derbyho. Přátelé královi nejoddanější již byli zemřeli ve vyhnanství. Bez pochyby, aby nevznítily se zase stranické vášně, nebyl povolal nazpět vévody Irského. Nyní dal aspoň mrtvolu jeho přinésti do Anglie. Než vložena do hrobu, král dal otevříti rakev a dlouho hleděl na mrtvé tělo, pak vložil ruku na hlavu její . . . A přece již tehdáž dleli ve Francii poslové královští žádajíce krále Karla, s kterým nedlouho potom zavřeno dlouholeté příměří, za ruku dcery jeho Isabelly. R. 1396. podepsána svatební smlouva, kterou jí slíbeno velmi znamenité věno. Anna nepřinesla Richardovi věna žádného, nýbrž on dal vyplatiti bratru jejímu, králi Václavovi, značnou summu peněz půjčkou, kterážto však nikdy se neměla splatiti. V říjnu přivedena do Londýna nová králová, francouzská Isabella, dítě devítileté. Manželkou byla Richardovi jen dle jména. Jest v tom náhoda či úmysl?

R. 1397. spory a rozbroje na dvoře královském a v říši počaly se zase. V červenci pozváni k tabuli královské na týž den Glocester, Arundel a Warwick. Avšak jen poslední z nich se k pozvání dostavil: dostaviv se byl zatčen. Několik dní později odveden do vazby Arundel, král pak sám s četným průvodem odebral se navštívit strýce svého Glocestra na zámku jeho v Essexu, Pleshy zvaném. Vévoda uvítal královského hosta a provázel jej, když na zpáteční cestu do Londýna se vydal. Cestou zatčen a poslán do vazby přes moře do Calais. Arundel parlamentem odsouzen k smrti, Warwick k doživotnímu vězení, Glocester zemřel v žaláři — neznámo, zda smrtí přirozenou, zda násilnou. Z pěti žalobníků ještě byli na živě Nottinghan a princ Jindřich. On již dříve si byl krále smířil — byltˇ velitelem pevnosti Calaiské, když tam přiveden Glocester; tento r. 1398. před shromážděným parlamentem na kolenou odprosil, vyznávaje, že v minulých letech se lecos stalo proti králi a koruně, při čemž také on účastenství měl, nevěda sám, co činí . . . Týž parlament prohlásil vše, co se kdy bylo stalo, všecky zákony a ustanovení, které sám byl schválil na újmu moci královské, za neplatné a zrušené. Od 200 let žádný král nevládl tak neobmezeně, jako Richard II. r. 1397 a 1398. Rok 1398. skončil se tím, že král spor vzniklý mezi princem Jindřichem a vévodou z Norfolku, kteří jeden druhého byli nařkli velezradou, rozhodl tím, že oba poslal do vyhnanství . . . Avšak již r. 1399. vrátil se princ Jindřich a počal s Richardem boj o korunu. Richard klesl téměř bez boje a bez pomoci. Národ anglický se ho neujal, an král tím, co se bylo v posledních letech událo, náklonnost jeho byl ztratil.

Thamyris.

„Snů mihotavých ptáci, písní roj
mne opouští i motýl umění
a vášeň mladé líce rumění. —
A přec bych s bohy věčnými spěl v boj!“
V ta slova dopěl věštec Thamyris
a echo hovorné se nese v dáli
a žasna stojí mlčenlivý tis
i lesy, řeky, hory, zvěř i skály.

Tvář, oko hoří divným plamenem
a divoký i hlaholivý smích
se ozval v strunách lyry stříbrných,
když vrh ji na zem mocným ramenem. —
„Já nenávidím ženu smrtelnou,
jíž oko sluncem, tvář je jako zoře . . .
Jen ňadra bohyň, jež se láskou dmou,
jen ta utišit mohou vášně moře.

„Tam pod Parnasem jako dětí tlum
si usedaly v trávy chrysolit — — —
a zmizely jak meteoru kmit
a nad mou hlavou krouží káně dum — — —!“
Slyš! jako křídla drobných křepelek
cos zašumělo, nebo peruť orlí,
a zjev devíti Mus se země tek.
„Nuž! v zápas se mnou spějte!“ věštec horlí.

„Ten svatý umění a zpěvu dar
buď velkým soudcem mezi námi dnes.
Trest stihni toho všeliký, kdo kles!“ — —
Pěl věštec o půvabech zlatých jar,
o vnadách žen a písně jeho žár
již tavil v ňadrech panen studu stopy
a vášně jestřáb cudnost chytal v spár . . .
V tom zahlaholí píseň Kalliopy.

Jest nevinná jak píseň skřivánků
a luzná jako mráčků skupení
a tichá jako v noci při vánku
ten kouzla plný šelest lupení.
Teď bouří jako Apollinův luk,
lká jak nad rodem svým Nioba sirá
a hučí jak kvapící bouře hluk
a sténá jak když vilný Python zmírá.

A píseň její ukončil ten vzdech.
Cos zašumělo jako peruť orlí —
A překonán kles Thamyr v hebký mech
a jako vlna mořská hněvně horlí:
„Svět mizí oku se vší lepotou
a zlatá lyra odňata mi jest . . .“
Kdo má mne nyní šírým světem vést,
kdo zaplakat nad mojí slepotou?“

Fr. Chalupa.

Zaváté listy.

Od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

List XLIX. — Ještě váhám a chvěju se, a nevím, smím-li a není-li hříchem, říci tobě . . . že tě miluju!

Musím to psáti. Nemohl bych promluviti. Moje sladké milované dítě! Chci ti býti ještě více než otcem a matkou, více než nejoddanějším přítelem.

Dlouho, dlouho jsem si neuvěřil, a déle nevěřil jsem tobě. Nevěřil jsem si, že bych si troufal býti mladistvým a ohnivým, tobě nevěřil jsem, že bych ti nebyl směšným co milovník.

Stokrát vylákal tvůj pohled, tvé stisknutí ruky, tvé zardění ba tvoje slza vyznání mé lásky na rty, avšak oněměl jsem pokaždé strachem, že tě polekám a že nahlédnu svůj hrozný klam. Nespával jsem v noci a rozžehnuv svíčku procházel jsem se dlouho, někdy do rána po pokoji. Tu uváděl jsem si na mysl, kdybych svou vášní uchvátiti se dal, kdybych promluvil k tobě o lásce mezi námi nové, plamenné a mocné, jak ty bys s úzkostí as oněměla, jak bysi prchala z mého náručí, jak bysi se bála dotknutí mé ruky, jak bysi se vyhýbala mému vášnivému pohledu.

Těmito představami týrával jsem se tak, že jsem si vše dramaticky na mysl uváděl. Bylo mi jako spisovateli, pronásleduje-li jej plán jeho románu.

Již viděl jsem vše, co by se bylo dělo, kterak bysi byla zarmoucena, že jsi ztratila toho jediného, spolehlivého přítele, toho důvěrníka, jenž ti pomáhal snášeti každou obtíž, každý bol. Nyní uvrhl sám na tebe rozpaky a strachy, opustil tě a změnil se.

Viděl jsem v duchu dále, kterak bych se odsoudil cestovati a kterak bych spěchal jako do vyhnanství.

Také v cizině viděl jsem se již se srdcem raněným. I to pravil jsem k sobě, jako kdyby vše opravdu se dělo: „Hle, jak jsem měl pravdu, když Alině jsem kdysi pravil, že přichází v budoucnosti vše jinak, než předvídáme. Kde jsou její dívčí a dětské sny v tom klidném, nepřerušeném žití se starým, dobrým strýcem? Ten strýc sešílil a jeho šílenost zmařila všecko.“

Pak zkoušel jsem ti psáti z ciziny. Ó běda, neměl jsem o čem! Byli jsme cizinci. Bůh sám ví, zdali by byl přinesl čas úlevu mému bolu a starou upřímnost do našeho poměru. Nejlépe, abych tě provdal, abys jiného milovala. A co já potom, co já?

Když jsem pak procitl z tohoto trapného snění, byl jsem šťasten, že nebylo ještě skutečností, že jsem nevyřkl toho osudného slova.

Jest tomu rok, moje Alino, co předrahý tvůj list z Horoles do Písku za mnou zaslaný, ve mně vzbudil vášnivé naděje, z nichžto se ti vyznávám dnes.

Jaké to bylo shledání tehdáž, když spěchaje z Písku domů na cestě jsem tě potkal samotnou, odvážnou a nerozvážnou. Byla již tma, tys mohla přijíti k úrazu. Slunce bylo dávno zašlo a začalo zas pršeti.

Radostí celý bez sebe vadil jsem se s tebou přece. Vždyť bych nebyl mohl vrátiti se téhož večera z Písku, kdyby mne byl posel zastihl až tam. Bylo by bývalo příliš pozdě. „Jak jsi to počítala? Co jsi myslila, bláhová?“ A ty na to celá blažená, žes tušila, že se již vracím, že posel mne potká, že nyní zas věříš v tušení.

Seděla jsi vedle mne v bryčce. Uháněli jsme do Horoles. Blýskalo se z dáli a ve vzduchu byla vůně. Smiřovala jsi mne, žertovala jsi se mnou, kladlas hlavu na moje rameno. Řeklas, že bys chtěla, aby ta jízda věčně trvala. Ještě vidím, jak se nám zjevil Horoleský zámeček nad parkem na skále s několika osvětlenými okny. Vše kolem nás bylo jako v bájce a zámek podobal se zámku čarovnému. Téhož večera zpívalas mi adagio z Cis moll sonaty. Venku zas pršelo a šustění deště, klokotání slavíků slučovalo se s naší hudbou.

Rozešli jsme se až ráno. Nettinka spala v křesle při tvém zpěvu. Já nespal ani když jsem odešel do své ložnice. Tys přiznala se druhý den, žes také nespala. Nespali jsme pak žádnou noc. Bylo škoda spáti. V té opojné době neřekl jsem ti přece co cítím. Již tehdáž přicházely mne strašit moje obavy, již tehdáž trápil jsem se tím sněním, jak jsem ti je vylíčil. Pak snažil jsem se býti k tobě vážným, tvářil jsem se, jakobych byl starcem a myslíval jsem si, že získám vše, neprozradím-li sebe a zachovám-li za každou cenu náš starý, krásný poměr.

To trvalo tak dlouho, dokud jsem nebyl znova vtržen do toho víru, který mne nyní již více nepouští a k tvým nohoum vrhá.

Tak střídala se ve mně naděje s obavou a opatrností. To trvá rok a tvoje vroucnost ke mně je stejná. Nezapíráš se ani chvíli. Bývám-li vážný a zdrženlivý, stáváš se dítětem, chováš se jako druhdy, když jsem ti matku nahražoval. Ztrácím-li rozvahu, stáváš se ženou něžnou a půvabnou, vrhají-li mne moje pochybnosti v zoufalost a zatemňuje-li se má mysl, tu býváš jako matka k dítěti a já cítím s blahem převahu zralé ženskosti. Jak rád stávám se pak poslušným, dávám si raditi, ba trochu plísniti. Jeť mi rozkoší, zbavuješ-li mne mé otcovské autority a přijímáš-li za to s gracií tobě vrozenou korunu ženy.

Ó ty dítě, dítě drahé! To jméno zůstane ti přese vše, co s námi se děje! Ó řekni, miluješ mne také?

Nelekáš se mne, přestávám-li býti otcem, a otvírám-li náruč své milované ženě?

Moje Alino! Víš ještě, jak jsi se mně nabízela za ženu? Byla jsi devítiletá. Ty nevíš, jak mnou to hnulo tehdáž. Byl to bol, který jsem pocítil. „Ano, ženou chce mi býti!“ zvolal jsem tehdáž. „A než vyroste, budu stár. Pak dávno na to zapomene!“

Zaplašil jsem vše ostatní, co se mi na mysl hrnulo. Smál jsem se sobě sám. Ale, má drahá, vezmi své listy všecky a čti je znova, a řekni, jak neměl jsem tě milovati víc a více? Jak neměl jsem býti u vytržení nad tvou náklonností ke mně nezměněnou ve všech případech života.

Zpovídám-li se ze všeho, nemohu mlčeti o tom, jak mi bylo, když jsi mne chtěla zasnoubiti s naší dobrou, svatou Nettinkou. Alino, a já miloval jen tebe. Pozoroval jsem jako ty příchylnost Nettinčinu ke mně. Tehdáž dalo se již předvídati, že si nebudete s Brunem lhostejni. Ctil jsem Nettinku, věděl jsem, že by ti byla pravou matkou. Byl v skutku čas, kde jsem se k ní klonil. Byl jsem však váhavý, cosi mi bránilo. Tu psalas mi ten sylvestrový list a tím jsi nevědomky vše pokazila.

Ty se neznáš, Alino, tím méně znala jsi se tehdáž. Tvůj duch byl tehdáž již skvěle vyvinut, tvá podoba byla rozvíjejícím se poupětem a tvoje srdce bylo stále srdcem dítěte.

Zbožňoval jsem tě, an jsem tě ještě nesměl milovati.

Nyní víš všecko. Dnes ráno byla jsi sama ve vížce v kabinetu, neslyšelas mé kroky otevřenými dveřmi. Stálas u okna, u stolku líbala jsi něco vášnivě, vešel jsem, tys to hodila na stolek a šla jsi mně vstříc. Měla jsi oči plny slzí.

Nepozorován přikradl jsem se ke stolku, tam ležel můj malý zápisník, který stále u sebe nosívám a jejž jsem tam zapomněl. Alino má, byl to omyl? Věř, dítě, že se bojím ještě.

Psal jsem do rána. Místo spaní odejdu do lesa po ránu. Až se probudíš, bude ti list můj odevzdán. Polož lístek s jediným slovem na můj stůl v mém pokoji, ať jej najdu při svém návratu.

Ale, zapřísahám tebe! Žádného soucitu! Jestliže jsem se mýlil, odjedu na čas, snesu všecko, jen když mi slíbíš, že ty budeš šťastna.

Urban.

V Horolesích 17. května 1829.

List L. — Můj Urbane, vždy milovaný! Má láska k tobě zahrnuje všecku lásku, které je člověk schopen.

Jak mohl jsi tak dlouho pochybovati? Za to nepřijde budoucně mezi nás ani stín pochybnosti. Jsem tvá!

Alina.

List LI. — Zítra, moje zbožňovaná nevěsto, spojíme se na věky. Splní se tedy, co jsi přála sobě a mně k novému roku, když ti bylo devět let.

Nemohu spáti. Myslím na tebe, na naši korespondenci, na to, čím jsme si již někdy byli. Budeme si ještě více.

Náš osud, naše žití, naše přání, vše bude jediné nám oběma. Již nebudeme mysliti každý jen na štěstí druhého. Vždyť to bude vždy štěstím jediným. Nemohu se dosti vmýšleti do toho spojení dvou duší, dvou zájmů, dvou vůlí. Zítra složíme si posvátný slib ve vesnickém kostelíčku a já si ho opakuju nyní již.

V radosti i želu, ve slasti a strasti dodržíme spolu. Všecko je v těch prostých slovech.

Budeme své lásce věrni. Není třeba více dodati.

Urban.

V Horolesích 23. června 1829.

List LII. — Můj svatební den. Probouzím se se sluncem. Otvírám okno. Nebe je beze mráčku. Ve stromech je zpěv. Dnes je velký svátek v přírodě, jeť její velký sv. Janský den. Můj Urbane, také náš velký den to bude. Hle, mně se vyplnilo, co jsem od budoucnosti očekávala; ba dostalo se mi tisíckráte více, než jsem kdy myslila. Není-li to štěstí až příliš veliké? Čím jsem ho zasloužila? Proč jsem takovým miláčkem toho přísného osudu? Skoro bych se s ním proto hádala.

Včera večer žádala jsem Nettinku za mateřské požehnání. Klekla jsem před ní, pak objala jsem ji a cítila jsem tlukot jejího srdce na svém.

Můj drahý Urbane! A tato šlechetná žena dívá se na moje štěstí, béře na něm účastenství, byla mou důvěrnicí, když mne trápily tvé pochybnosti, když jsem sama pochybovala, miluješ-li mne. Ona nikdy se neza-

přela. Vždy byla mi matkou a přítelkyní. Pohřbila ve svém ubohém obětivém srdci vše, co jindy nesměle snad doufala?

Skoumala jsem její bledou mírnou tvář a nabyla jsem přesvědčení, že tato duše darmo se nemusí modliti za mír, ta že ho vydobyla. Povznáší se nad trudem života. Jak těší se z mého štěstí! Vím, že již vstala a že mi plete věnec svatební. Ó kýž ve mně najde náhradu za všecko! Kýž má spokojený věk mou vděčností!

A nejen ona. všickni, k nimž ruka moje dosahuje, nechať vědí, že štěstí lidské je jměním společným.

Můj svatební den! Obloha beze mráčku, zahrada samý květ a plna zpěvu. Nad mou hlavou se rozdeštil roh hojnosti dary nejvzácnějšími. Mé srdce zahřívá láska k muži, jenž mi tlumočí v životě vezdejším věčnou dobrotu a lásku boží, tu neskonalou přízeň, jež oživuje tvorstvo, jež mu hynouti nedává, která smutek, trud a veškerá muka přemáhá, jejížto jediný čarovný paprslek smiřuje srdce úpějící v temnotách osudu.

V tento den uvádím si na mysl vše hrozné v lidském žití. Vidím jeho kal a rmut, zločiny a choroby, pronásledování a úzkosti, bídu a neštěstí. Vidím to před sebou shrnuto v jedinou, černou skvrnu, jež se zvětšuje, hloubá, v propast se roztahuje a na mne zeje.

Byla jsem také jednou nešťastna. Tehdy otevřely se mému zraku propasti. Trhliny objevovaly se mi. Viděla jsem zlo ve světě.

Nuže, kdo je šťasten, kdo má nadání laskavosti. kdo může býti dobrým, nechať chápe své povolání. Ať podá ruku ke smíru, ať pomáhá a těší!

Dobré jitro, Nettinko drahá! Tu přichází s věncem z oranžového květu. Již cítím ho na čele.

Ó můj Urbane! Myslím dnes méně na tebe než na ty, kteří trpí. Snad bude mi za to mé nesmírné štěstí prominuto! Jak klepá mi srdce! Tu jsou mé šaty bílé jako sníh čerstvě napadlý.

Přec musím zaplakat v ten šťastný den.

Alina.

V Horolesích 24. června 1829.

List LIII. — Než bude zapřaženo, rychle několik slov, abys je měl dříve, než se zas uvidíme. Můj bože! Uvidíme! Uvidíme se v skutku zas? Můj drahý manželi? Jsem úzkostí jako rozumu zbavena, a kdyby mně nebylo napadlo napsati tyto řádky, nevím, jak bych to nyní vydržela.

Blesky křižují se na nebi jako nesčíslné plamenné meče. Vichřice rve stromy z půdy i s kořeny a nyní spustil se černý liják. Vše je pod vodou.

Tys odešel teprv před hodinou, není možno, abys již byl v sedmidubském dvorci. Tys šel sám, nemám ponětí, co se s tebou děje. Proč jen se opouštíme, můj drahý, nemusí-li to býti? Což nemohla jsem jíti s tebou vzdor parnu a vzdálené cestě?

Nyní ke všemu nemohu vyštvati kočího a koně do té stržně mračen. Utonuli by. A ty? Snad jsi utonul. Ó můj Urbane! Já tě miluju. Ještě nikdy jsem to tak necítila. Zápasíš nyní se smrtí? Ó věz, že tu nebudu bez tebe. Zajisté myslíš na můj strach, na mou lásku, na vše, čím jsme si byli! Já také, Urbane, myslím na to.

— — — — — — — — — — — — — — —

Jaká to bude milost, uvidíme-li se zas. Jak budeme vděčni. Jak dlouho jsme svými? Dva měsíce. Jak žili jsme jeden pro druhého. Každý den potvrdili jsme si, že naší lásce přibývá, že lze měřiti podle lásky nekonečnost. Jak bájili a básnili jsme spolu. Byli jsme dětmi a mudrci v téže chvíli. Vypravovali jsme si, co je věčnost, a tvořili jsme theorii o nesmrtelnosti duše.

A nyní ten můj strach! Ten zaplavený prostor mezi námi, ta nelítostná smrt s hrozící rukou.

Ó co mám dělat, abych tě jí vyrvala?

— — — — — — — — — — — — — — —

Dešť se konečně umírnil po zoufalých dvou hodinách, ve kterých jsem poznala pravá muka, kde jsem se nedivila sobcům, že se jim líbí žíti bez lásky. Posílám ti nyní tvou bryčku, ač najde-li tě, můj jediný nejdražší. Posílám ti tvůj starý, dobrý plášť, který byl mou kolébkou. Uvidím tě v něm? Líbám ho vášnivě, moje slze padají na něj. Kdyby mne Nettinka nezdržovala, jela bych sama pro tebe. Ale ona mi namítá. že bys mohl přijíti mezi tím sám, myslí, že jsi snad někde na blízku ukryt. Pak byl by nový nepokoj, kdyby mne tu nebylo. Tedy dej bůh ať na shledanou! Alina.

(Připsáno Urbanovou rukou:)

V Horolesích 20. srpna 1829.

Přijel jsem šťastně ze sedmidubského dvora. Do smrti budeme oba pamatovati na to shledání. Škoda je nesmírná. Musíme pomáhati.

List LIV. — Moje Alino! Ty čekáš na mne do plesu zdobená a já nepřicházím. Kýž nejsi pro mne nepokojná. Již máš asi na sobě ty bledě růžové, do šeda měňavé šaty, na krku perle a ve vlasech jedinou bledou růži. Kolem mramorového krku pohrávají ti hebounké blondy. Jak bych tě rád viděl! Ale já nepřicházím a ty odlož své ozdoby. Vím, že to učiníš ráda.

Jsem u té rodiny, kam jsem donesl několik zlatých na palivo, jak jsem ti pravil. Otec jim umírá, lékař je opustil, matka je měsíc mrtva a děti jsou nezkušené. Sousedka, jež chce u nich bdíti, nelíbí se mi. Zůstanu zde sám. Za několik hodin bude po všem u otce a houfek sirotků zbyde. Postaráme se o ně. Líbám tvoje ruce, které mezi čtením as již ochotně perle ze tvé šíje odepínají.

Ó, že tě mám, má jediná! Hleď trochu spáti do mého návratu.

Tvůj Urban.

V Praze masopustní pondělí 1830.

List LV. — Můj milovaný! — Tři dni jsi již v Praze. Mně zdá se to dlouhé. Což nejsou tvé záležitosti posud u konce? Těším se na tvůj návrat, jako kdybych tě nebyla viděla rok.

Přicházím právě od Brunů. Bavila jsem se s těmi jejich rozmilými dětmi. Tři malé děti! To je nějakého hluku. Ten chce to, ta žádá něco jiného a třetí je tak malinké, že ho nelze z ruky dát. je-li probuzeno. Nedovolila jsem, aby Mařenka se mnou dělala okolky jako s hostem. Naopak pomáhala jsem jí chovat, krmit, chlácholit a dětem zpívat a vypravovat.

Chvílemi seděla jsem tiše a pozorovala jsem počínání toho malého nárůdka a milou práci, kterou dávali ti malí šotkové své mamince.

*

Tak nedávno tomu a nebylo o nich pomyšlení. A hle, nyní jsou zde a usazují se v tom světě, chápou se kde čeho mohou; co jim přichází pod ručičky, toho se zmocňují. Všecko je jejich. A jak jsou již lidmi, jak zkoušejí i zápasit, jak umějí žádat, jak jsou pohyblivi, živi, jak naplňují vše svou přítomností.

Kde oni jsou, tam věru není nudy, tam není zádumčivosti ani omrzelosti. To není možné. Člověk je pozoruje a není konce nové látky k pozorování. Ale sotva se chce hodně zamysliti, hned stane se něco a nit myšlének je přervána, zamyšlení je rozptýleno. Místo zadumání je pozorovatel přinucen se smáti a těšiti, anebo lekne se, je povinen chránit a bránit to nerozumné stvořeníčko proti vlastním útokům na sebe. Možná, že se musí někdy i zlobiti, nebývá divu, dojde-li trpělivost, ale to vše působí, že člověk stále žije, bdí, pracuje, a když ti malí křiklouni usnou, tu je tak sladko dívati se dlouho a konečně klidně na ty andělské obličeje, na ta tělíčka Amorová a naslouchati hudbě jejich tichého dechu. Pak je požitkem odpočinouti si chvíli od toho víru a reje jejich pohyblivosti, je svátkem spořádati vše vůkol po jejich vřavě, jež ničeho nestrpí na místě. A tu leží něčí čepeček, tu teplé ještě šatičky, tu je pohozená malinká punčoška. Matka líbá to všecko s jásotem v srdci, šťastna jsouc, že to nejsou památky oplakaných snad bytostí, neboť křehkost dětského věku stále uvádí na mysl obavu ztráty těch pokladů draze dobývaných péčí a starostmi. —

To vše pocítila jsem za několik hodin s Mařenkou a potom odešla jsem. Tys nebyl doma a já jsem chodila sama po pokojích.

Dva roky jsme svými a bůh nepožehnal našemu svazku drahým dítětem. Pláču dnes nad tím, můj milovaný Urbane. Ach co z nás bude, zůstaneme-li tak sami až do svého stáří?

— — — — — — — — — — — — — — —

Příštího rána. Čtu svůj včerejší list. Odpusť mi ho. Je dětinský. Začínám býti rozmazleným dítětem. Nemám-li ode všeho, již reptám. To byl jen okamžik, můj drahý. Očekává tě s láskou neskonalou

Alina.

V Horolesích 13. července 1831. (Pokračování.)

Dobrodružství na statku.

Z ruského od *V. S.*

(Dokončení.)

IV.

Komnata, určená Račinskému za ložnici, nalezala se vedle malého hostinského pokoje s východem na balkon. Milostná hostitelka postarala se o veškeré pohodlí svého hosta, jenž již na první pohled se přesvědčil, že mu zde bude dobře. Zapálil si doutník, usedl u otevřeného okna a počal přemýšleti o svém postavení.

„Nikdy se mi nic podobného nepřihodilo, myslil on — není pochybnosti, že jest zde spiknutí: postrčily hodiny, půl hodiny se připravovaly doprovoditi mne — to jistě něco znamená . . . Ale proč mne zde zdržely? k čemu tato komedie? Jestli chtěly se mnou jen žertovati, vždyť není podobný žert ani zlý ani důvtipný . . . A přece jest patrno, že měly nějaký plán . . . Ucházel jsem se po celou zimu o přízeň Anny Pavlovny a musím se přiznati, že beze všeho úspěchu . . . snad teď o mně ráčila změniti smýšlení? Kdo to může věděti? Ženy mívají různé rozmary a vrtochy . . . a k tomu je leto, dlouhá chvíle, samota . . . Nechci hráti úlohu hraběte Nulina; ale s druhé strany bylo by hloupé nevyužitkovati náhodu, počínající s tak šťastnými známkami.“

Račinský si připamatoval všechna zamilovaná dobrodružství, jež znal, a tím ještě více rozpálil svou fantasii.

„A proč by mne tato Nastasie Ivanovna u oběda tak nutila píti? A potom to vychvalování zdejších nočních krás . . . a slavíci, vzájemné mrkání, šeptání . . . Toto vše třeba uvážiti. Mohu věděti, není-li zde někde okénko otevřeno, aneb nějaké tajné dvéře pootevřeny . . . Možná . . . A pak nemohu odejíti zítra jako hlupák . . . a musím alespoň prohlédnouti okolí domu, a v nepříjemném případě mohu se vždy vymluviti a říci, že jsem vyšel ven vykouřit doutník . . .“

Račinský otevřel pozorně dvéře a kradl se po špičkách do hostinského pokoje. Srdce mu mimovolně tlouklo prudčeji pohnutím a jakousi nadějí. On hodlal dojíti k balkonu, bál se ale po tmě udeřiti o nějakou stolici, když se náhle u samých jeho uší ozval hlas.

— Bože můj, to jste vy?!

— Ano já, odvětil zaražený Račinský.

Něčí ruka silně stiskla jeho ruku.

— A kdo vy jste? tázal se.

— Já, já . . . jsem Nastasie Ivanovna, šeptal hlas.

„Aby ji vzal čert! pomyslil si Račinský . . . na tu jsem nikdy nepočítal . . .“

A náhle mu napadla strašlivá myšlenka; počal se obávati, nebyl-li tak nešťasten a nevzbudil v staré panně lásku — v tomto případě by se pojednou vysvětlily všechny zvláštnosti jejího chování u oběda a po celý večer.

— Odpusťte, — omlouval se, — chtěl jsem se trochu projíti po zahradě . . . teď ale se hned vrátím do své komnaty.

— Pane Račinský, — zvolala tragickým hlasem Nastasie Ivanovna, — co si o mně pomyslíte naleznuv mne u svých dveří . . .

Račinský se počal zlobiti.

— Přísahám vám, — pravil úsměšně, — že o vás nebudu nic špatného mysliti . . . vždyť jsem již měl příležitost přesvědčiti se o poetičnosti vaší povahy, a pranic se nedivím, že volíte ku svým procházkám právě onen čas, když pějí slavíci a objevují se nymfy a rusalky.

— Ach můj Bože! vzdychla Nastasie Ivanovna, — váš posměch je strašný, ale kdybyste věděl pravdu! . . .

„Snad mi nevyzná lásku!“ pomyslil si zoufale Račinský.

— Nechci nic věděti, — vpadl jí rychle do řeči — nechci vniknouti v tajnosti vaší poetické duše . . .

— Ale teď mne musíte vyslechnouti!

— Hospodine! není toho třeba! . . . k čemu by to vedlo! . . .

— A má čest! pravila Nastasie Ivanovna s důstojností uražené nevinnosti.

— Vaše čest! . . . opravdu nenahlížím, čím by zde byla dotknuta . . .

— Musím vám vysvětliti příčinu své přítomnosti zde v tak pozdní době . . . Opustila jsem svou komnatu ze strachu . . . nebyla jsem déle s to zůstati samotna . . .

— Čím jste se tak polekala? tázal se Račinský.

— Uvažte — naše dača je tak vzdálena od ostatních obydlí . . . je vůbec známo, že jest Anna Pavlovna bohata, jak lehce mohli by se k nám vloupati zloději. Od nějakého času přecházejí kolem naší ohrady rozliční podezřelí lidé . . . včera jsme pozorovaly pod okny stopy lidských nohou . . . náš zahradník, jediný to muž v domě, odešel dnes do města . . . jsme samotny a umíráme s Annou Pavlovnou strachem . . . a tu jsem se odhodlala zde nocehovati na malém divanu, u samých vašich dveří . . . abych, kdyby se něco přihodilo . . .

— Rozumím, vpadl jí do řeči Račinský, jenž pojednou vše pochopil — konám zde tedy službu zahradníka, aneb lépe řečeno, nočního hlídače.

„Nuže, teď se mi vše vysvětluje, myslil si — nejen hodiny, nýbrž též nalévání vína u oběda . . . Tato stará, hloupá husa chtěla povzbuditi moji srdnatost pro případ nočního přepadení . . .

Toto nenadálé objevení po jeho blouznění a nadějích pořádně popudilo Račinského. Chtěl se řádně pomstiti a poučiti bázlivou stařenu.

— Musím vám však sděliti, pravil po krátkém mlčení, že jste byly s Annou Pavlovnou velmi neopatrny.

— Jak neopatrny? zvolala udiveně Nastasie Ivanovna. Nerozumím vám.

— Proto, že mne neznáte, odvětil Račinský.

— Skutečně, tuším, že mám dnes poprvé potěšení vás viděti . . . ale Anna Pavlovna . . .

— Anna Pavlovna seznala mne ve společnosti, byl jsem u ní několikráte, to ale není vše, ona mne nezná lépe nežli vy.

— Ach můj bože! zašeptala stará panna, domnívám se však, že na první pohled poznám řádného člověka, váš zevnějšek, vaše chování svědčí o uhlazeném člověku.

— Na světě jsou různí lidé, podotkl Račinský tak tajemným hlasem, že ubohé Nastasii Ivanovně naběhla husí kůže.

— Bože, kdo pak jste? zasténala.

— Kdo jsem? pravil Račinský jsa úplně přesvědčen, že před touto dámou lze hráti jakoukoliv úlohu i z pravdě nejnepodobnějšího melodramatu. — Kdo jsem? jsem ten, jehož jste neměly tak lákat a lstí udržeti přes noc v tomto domě.

— Milostivý pane, vyslovte se, co znamenají vaše tajemná slova, lekáte mne.

— Netušíte, kdo jsem?

— Já . . . nikoliv . . . netuším . . . Můj bože, co to má znamenati! . . .

— Stopy lidských nohou, jež jste včera viděla v zahradě — jsou moje!

— Pomoc! zvolala zoufale Nastasie Ivanovna.

— Ani slova více — nebo jste ztracena! pravil Račinský tiskna jí ruku.

Ona se schoulila k zemi.

— Nebudeme mařiti času marným mluvením! pokračoval, — teď jsou noci krátké, a já si nepřeji, by mne chytli. Což jste neuhodla, kdo jsem, potkavši mne zde v noci, což jste se domnívala, že se k vůli zpěvu slavíka nastudím?!

— Vezměte vše! jedva promluvila Nastasie Ivanovna. Vezměte si vše, jen nás nezavražděte . . .

— Mám v kapse pistole, odvětil Račinský, upotřebím jich však v nejhorším případě . . . teď vás musím ukryti na bezpečném místě, zavru vás do své komnaty . . .

— Do vaší komnaty! pro bůh, co o mně lidé řeknou! . . .

Hrozný bandita jí však neslyšel: vstrčil ji rychle za dvéře a zamkl je na klíč.

— Budete-li křičeti aneb tlouci, pravil strašlivým hlasem, — zastřelím vás okamžitě.

Po těchto slovech odešel do zahrady.

V.

Nastasie Ivanovna naslouchala — všude bylo ticho. Zuby jí jektaly, jako v zimnici, a byla přesvědčena, že jí vlasy strachem sešedivěly. Co měla dělati? Nemohla se nijak k něčemu odhodlati, náhle však počala volati o pomoc, jako by ji řezali na kusy.

Na prahu hostinského pokoje objevila se Anna Pavlovna v nočním oděvu se svíčkou v ruce.

— Vrazi, zloději, pomoc! úpěla Nastasie Ivanovna.

Anna Pavlovna nevěděla co se děje a chvějíc se přistoupila ku dveřím.

— Co se děje? proč jste zde? co se vám stalo? tázala se.

— Jsme ztraceny: v našem domě jest banda zlodějů! zasténala společnice.

— Zbláznila jste se! . . . kde jest pan Račinský? . . .

— Jsem zamknutá na klíč, otevřete dvéře . . .

Anna Pavlovna přistoupila ke dveřím, jež byly skutečně zamknuty, ale klíč vězel ve dveřích. Ona otevřela. Nastasie Ivanovna, bledá, s vytřeštěnýma očima, vypravovala jí vše, co se přihodilo, a nehledíc na svůj strach mnohé ještě přidala.

— Nerozumím ničemu, pravila ulekaná Anna Pavlovna.

— Pravila jsem vám, že jest zevnějšek klamný. Teď máte Račinského . . . a přece jste tvrdila, že jej dobře znáte.

— Ale co teď počíti?

Nastasie Ivanovna, jež byla objevením se Anny Pavlovny poněkud upokojena, představila si při této otázce jejich strašné postavení a s divokým křikem spěchala na balkon.

— Kam jdete? kam jdete?

Ona však neslyšela, běžela rychle zahradou, přelezla přes plot a spěchala k stanici.

Anna Pavlovna zůstala na balkoně.

— To není možno, myslila — ale kde jest Račinský, vysvětlil by mi alespoň vše . . .

Račinský stál před ní a ona cítila, jak se chvěje a ztrácí paměť.

— Pro bůh mluvte, co to vše znamená? pravila konečně.

— Paní, pravil Račinský zoufalým hlasem, — prožil jsem bujné mládí, osudná vášeň ke hře mne přivedla na mizinu. Ztratil jsem vše, nebyl jsem schopen k těžké práci a počal vyhledávati prostředků k lehkému živobytí, udusil jsem v sobě svědomí . . . Ostatní jest vám známo . . .

— Zanechte hloupých žertů! šeptala v nesnázích Anna Pavlovna.

— Žertů! pokračoval Račinský týmže tonem. Ó! kdyby to byl žert! Často se mi zdává v noci o dnech mého šťastného dětství, o dnech mé nevinnosti a probouzím se, pokrytý chladným potem, a rvu si vlasy v malomocném zoufalství. Avšak ať si je mé poblouzení jakkoliv veliké, v jednom jest mé svědomí čisté — neprolil jsem ještě nikdy lidskou krev!

On hrál svou úlohu tak dovedně, že ubohá Anna Pavlovna se čím dál tím více chvěla.

— Proč jste si dnes nepřipamatoval dnů své nevinnosti? tázala se.

Račinský se déle neudržel, a vypukl v hlasitý smích.

— Bojíte se příliš, pravil, a pokračovati v tomto směru bylo by ode mne bezbožné. Račte mi odpustiti. Ještě minutu — a vy byste mne jistě počala přemlouvati a raditi mi, bych změnil svůj život a činil pokání; já ale zamýšlel vyrovnati se s vámi . . . Komedie za komedii.

— Za jakou komedii? tázala se radostně Anna Pavlovna nezlobíc se radostí na Račinského.

— Což jste nebyly umluveny pozdržeti mne zde přes noc . . . vaše Nastasie Ivanovna se ke všemu přiznala.

— Teď já vás musím prositi za odpuštění.

— Jsme již vyrovnáni.

— V takovém případě pojďme raději do hostinského pokoje, zde jest velmi chladno.

VI.

Rozžali svíce a zavřeli dvéře na balkon.

— Můj bože! ještě není všemu konec! upamatovala se pojednou hostitelka. Nastasie Ivanovna běžela pro pomoc! Přivede s sebou celou stanici . . .

— Tato počestná panna jeví neobyčejnou zmužilost, podotkl Račinský. Uvažte, hrozil jsem ji zastřeliti jestli mukne, a ona běžela sama na stanici . . .

— Pomyslete si, jaké klevety povstanou, přijdou sem, uvidí nás pospolu, v noci, a zítra bůh ví, co budou o mně sousedé mluviti.

— Ano, na to jsem nemyslil, ostatně co mohou o mně říci — zastávám pouze povinnost vašeho strážníka.

— Přestaňte žertovati — mně není do žertů. Přivedl jste mne do těchto nesnází, musíte mne též z nich vysvoboditi.

— Odpusťte, že s vámi nesouhlasím; že jsem zde, není mou vinou: jsem pouze obětí spiknutí.

— Nuže, vymyslete si rychle něco! dupla nožkou Anna Pavlovna.

— Již dávno jsem si něco vymyslil.

— Co jest to? mluvte!

— Nikoliv, teď vám nic nesdělím; obávám se, že můj plán neschválíte. Vyslovím se teprvé v nejkrajnějším případě.

— Nuže, tedy já vymyslila plán, a vše jest velmi prosté. Poslyšte: budete pokračovati ve své úloze zloděje.

— Výborně a co dále?

— Nerozumíte?

— Ne zcela.

— Lidé, jež s sebou přivede Nastasie Ivanovna, vás odvedou . . .

— Jako zloděje?

— Tak jest, jinak není možno.

— Uvažte však, Anno Pavlovno, že jsem dnes poprvé hrál tuto úlohu a sice jako milovník. Co to znamená? přejete si mou záhubu . . . konec bude ten, že po příkladu Nastasie Ivanovny budu volati o pomoc.

— Hospodine! co mám počíti? šeptala smutně Anna Pavlovna. — Prosím vás, svolte . . . jen když vás odsud odvedou, a pak vám bude lehko vše vysvětliti, a vy budete propuštěn, projdete se pouze na stanici . . .

— Krásná procházka! s četníkem!

— Ale zachráníte mne tím způsobem!

— V tom případě mi nezbývá jiná cesta! — svoluji!

— Ach jak jsem vám díky zavázána! . . . Co pak to děláte? . . .

— Beru vaše svícny, by mne chytili při skutku . . .

— Můj bože! přivedete mne k zoufání . . . Lidé hned přijdou a vy se jen smějete!

— Přejete si tedy, bych mluvil vážně? tázal se poněkud rozčileně Račinský.

— Ovšem že.

— Nenalezla jste jiný prostředek, nežli vydati mne za zloděje?

— Nu, nikoliv.

— Nezbývá mi tedy nežli sděliti vám svůj plán . . . Můj plán jest též jednoduchý, a sice jednodušší nežli váš. Vaše čest nevyžaduje, by mne chytili co zloděje vašich věcí a stříbra . . . Mohu býti ve vašem domě za zcela jinou příčinou . . .

— Za jakou pak? tázala se nesměle Anna Pavlovna.

— Znáte mne — jsem muž svobodný a zámožný . . . a miluji vás . . . Nemohli by nic špatného o vás říci, kdyby místo zloděje nalezli zde vašeho ženicha . . .

— Umínila jsem si, že se nikdy neprovdám, zašeptala Anna Pavlovna sklopivši oči . . .

VII.

Náhle bylo slyšeti strašlivé tlučení na vrata. Byla to Nastasie Ivanovna se všemi lidmi, jež nalezla na stanici, a několik sedláků.

Celá tato tlupa spěchala přímo do hostinského pokoje.

— Kde jsou zloději? tázalo se několik hlasů najednou.

— Jací zloději? co to vše znamená? obrátil se k nim Račinský vejda s Annou Pavlovnou na balkon.

— Tato paní nás všechny svolala, že prý jest zde celá banda zlodějů . . .

— Což jste se zbláznila? tázala se Anna Pavlovna své společnice.

Tato pouze spráskla ruce a pohlížela na všechny s vytřeštěnýma očima nemohouc ničeho pochopiti.

— Zdálo se jí snad o zlodějích, pravil Račinský. — Stává se jí to často. Snad máte za zloděje též mne, ženicha Anny Pavlovny.

Nastasie Ivanovna otevřela rty a tak zůstala jako přikovaná nejsouc s to promluviti ani slova.

V tlupě se ozval smích. Dva tři počali hubovati.

— Viďa bláznivá! Jaký poplach způsobila! . . . Jen dobré lidi znepokojuje. A všichni se na to vzdálili.

Nastasie Ivanovna stála zde dosud s otevřenými rty a nepronesla ani slova. Náhle vyskočila a postavila se před Annu Pavlovnu do tragické posice.

— Jak, za blázna mne máte? pravila těžce oddychujíc. — Žila jsem ve mnoha domech, všude si mne vážili . . . Nesnesu takovou urážku . . . zítra opustím tento dům, ani den zde více nezůstanu . . .

A nevyslechnuvši nijakého ospravedlnění a vysvětlení odešla hrdě do své komnaty a bouchla za sebou dveřmi.

Ostatně ji druhý den upokojili a za měsíc šukala a sháněla na svatbě Anny Pavlovny s Račinským.

A byla to velmi milá a veselá svatba, jakou si jen lze mysliti.

FEUILLETON.

List z martyrologia českých knih.

Napsal *Josef Truhlář.*

Od onoho dne, kdy poprvé v Čechách vyšlehl plamen z hranice knih Wiklefových ve dvoře arcibiskupském, až po tuto naši dobu, která honosíc se znamenitým pokrokem věd a umění nicméně veškerých pout volnosti myšlénkové posud nerozlámala, stíhány bývaly ve vlasti naší nehodami a pohromami rozmanitými především knihy, tito pomníkové myšlének nejtrvalivejší a páky osvěty nejvýdatnější. Válka proti knihám pod rozličnými prapory opět a opět podnikaná jest v podstatě své válka proti duchu lidskému, válka nekrvavá, ale zajisté nejkrutější; i jestiť vypisovati válku tuto tolik co líčiti nejdůležitější stránky dějin osvěty domácí. Nejoblíbenější prapor, pod nímž boje tyto podnikány, býval ovšem prapor horlivosti náboženské; však veleoprávněna jest otázka, způsobeno-li pod ním více škod oněm pákám osvěty či pod praporem mnohem nebezpečnějším protože podvodným, nesoucím znak přátelský v líci, ale v rubu pohromu bezděky rozsévajícím. O prvním způsobu boje podnikaného fanatismem náboženským jednáno již často: druhého vedeného pod praporem osvěty špatně pochopené vynasnažíme se my tuto vypsati některé podrobnosti.

V poslední čtvrti XVIII století udála se v kulturních poměrech českých velká revoluce. Nové názory filosofie francouzské jakož značný rozkvět literatury německé získaly přízně vlády rakouské tou měrou, že nedbajíc překážek vycházejících z přenáhlenosti snah reformačních ducha nového učení národům o překot vštěpovati se jala, ovšem trychtýřem německým. Jakkoli reformy tyto nepřirozeně vštěpované jen málo se mohly v lidu ujímati, ano porůznu odpor vzbuzovaly, přec dlužno vyznati, že jimi roztroušeno v pustou půdu osvěty ve vlasti naší mnoho zrnek, která ponenáhlu klíčíce teprvé v našem století vzrostla v mohutný háj ušlechtilého vzdělání. Vedle reformatorských snah těchto na poli duševním kráčel filantropismus na dráze zájmů hmotných, i jevil se uvolněním svazku poddanského, pod nímž úpěl od staletí hlavně český lid venkovský, který jsa toho času jediným ducha národního útulkem nyní znenáhla zbaven pout a útrapy hmotné k vyšším úlohám lidským počal napřáhati rámě. Přenášení tedy nauk filosofie francouzské ovšem v rouše německém a svoboda vyznání náboženského na půdě duševní a na půdě hmotné uvolnění svazku poddanství tvoří jádro reformačních snah doby tak zvané Josefovy.

Reformačním snahám těmto nejvíce překáželi četní řádové duchovní, kteří ovládajíce téměř veškeré školství a jsouce majetníci vší zbraně vědecké v otrnulosti své podobali se balvanům na dráze, po níž bylo kráčeti mužům novým. Balvany tyto odkliditi a zbrojnice ony duševní lidu odemknouti byla přední péče vlády Josefovy. Zrušením velkého počtu klášterů dosaženo cíle prvního a zřízením veřejných biblioték, povstalých na troskách knihoven klášterních, mělo dosaženo býti druhého. Nám za účelem svrchu dotčeným bude rozhovořiti se jen o bibliotékách a o novém zařízení zejmena knihovny Pražské a osudech ústavu tohoto prvotných.

Jakmile pověstnou bullou ohlášeno všemu křesťanstvu zrušení řádu jezovitského r. 1773, ihned nařízeno patentem císařským, aby všechny knihy jednotlivých kolejí v Čechách odevzdány byly knihovně Klementinské, která spojivši se se starou universitní knihovnou Karolinskou zároveň prohlášena bibliotékou veřejnou a zemskou. Na Moravě podobně povstala zemská knihovna Olomoucká. Počátek rušení klášterů, těchto bašt středověké hierarchie a scholastického vzdělání, vyšel od stolice papežské, ale potom kráčeno na dráze této od samovládné správy státní. Takto zrušen za osmé desítiletí XVIII věku značný počet klášterů všeho druhu, které neměly účele ani vychovacího ani prostě humanitního. I jejich knihovny odkázány bibliotékám veřejným, ale již s obmezením, v němž snaha censtralisační poprvé se zračí. Kdežto prvé po velebných otcích řádu Ježíšova dědily bibliotéky zemské samy jediné, postaveny dědičky tyto nyní do řady druhé, za přední pak dědičku vyhlášena jediná dvorská knihovna Vídeňská, jíž první výběr knih, tudíž, abychom se vyjádřili obrazně, smetana náležela, mléko sbírané a podmáslí zbýti mělo knihovnám zemským. Že se tento obraz nenaplnil do slova, tím věru původcové nařízení nejsou vinni, nýbrž neschopní jeho vykonavatelé, jinak a zvláště vlastensky smýšlející bibliotékář knihovny Pražské K. R. Ungar (1780—1807), který objevené poklady literární nedozíravému oku pánů Vídeňských chytře dovedl větším dílem ukryti a takto zemi zachovati. Ale čeho nedovedl ani on ani kdos jiný na to pomyslil, bylo zachování zemi pokladu celého a netknutého.

Hřešeno pak proti této povinnosti dvojím způsobem. Na jedné straně byla nepoctivost těch, kteří knihy měli odevzdati, ale neodevzdali všech, nýbrž předstírajíce, že jsou ty které jejich majetkem osobním mnohé znamenité poklady literární sobě ponechali, které potom buď potají prodávali aneb ponechané sobě po smrti osudu nejistému a zkáze vydávali. Zlomyslným dokonce slouti musí počínání Pražských jezovitů, kteří odevzdávajíce rukopisy bibliotéky své značný počet jich za záminkou, že neobsahují leda školská cvičení členů mladších, před komisary státními na hranici spálili. O hlouposti této tak zvané komise zrušovací jakož vůbec o tehdejších nástrojích vlády Josefovy sepsány kratochvilné historie*), jež podávají truchlivý doklad staré pravdy, že každá sebe líp míněná oprava zvrátiti se musí v opak, není-li přirozeným článkem vývoje své doby a okolností: my odkazujíce k známému dílu Hanslikovu (Geschichte der Prag. Universitäts-Bibliothek) nemíníme se pouštěti v podrobnosti.

*) Viz dílo Brunnerovo: Mysterien der Aufklärung in Oesterreich. Mainz 1869; srovnej též článek spisovatelův: Příspěvek k dějinám vandalismu v Čechách. Světozor 1868.

Druhý způsob prohřešení proti důležitým zájmům duševním jak v Čechách tak na Moravě nebyl posud nikde pokárán, ačkoli škoda z něho pošlá dávno byla trpce cítěna a čím dále bude tím trpčí, aniž jest naděje napraviti ji kdy zúplna. Hřích tento vyšel z nedostatečnosti vládní správy samy a nepadá tudíž nikterak na vrub pověstných toho času orgánů výkonných. Nařízeno totiž, aby všechny knihy, jež by se v bibliotéce Pražské ukázaly býti duplikáty, vyměňovány a prodávány byly buď jednotlivě neb hromadně veřejnou dražbou. Takových duplikátů bylo ohromné množství a považíme-li, že všechny knihy pocházely z klášterů, tudíž jaksi z jednoho zřídla příbuzných náhledů a potřeb. Klášterové pak sami ode dávných let byli útulky téměř jedinými pronásledovaných veřejně literárních plodů domácích dřívějšího věku, jichž se tam nahromadilo dosti hojně. Pohlížejíce k četným bibliotékám veřejným jiných zemí a vidouce veliký prospěch, jenž vzdělání obecnému jimi se prýští, ode dávna nerozumného onoho nařízení želíme, vedle něhož jediná v celých Čechách veřejná bibliotéka hověti má potřebám celé země, ale ovšem nehoví než obmezenému obvodu hlavního města; ačkoli z knih tenkrát rozmetaných bylo možná zříditi aspoň ještě 3 veřejné knihovny ve větších městech venkovských. Pomysleme, že by za př. Plzeň, Kutná Hora a Budějovice byly tenkrát nepotřebné v Praze knihy dostaly a veřejné knihovny v městech těch se byly zřídily za stálého příspěvku země sebe nepatrnějšího: nyní by zajisté každé toto město honositi se mohlo bibliotékou o 60,000 svazcích. Kterak by tato malá střediska vědeckého života velmi mnoho ku vzdělání povšechnému a zvlášť k literárnímu produkování přispívala, každý snadno pochopí, komu jest vůle a nadání literárně působiti a kdo povoláním přinucen jest život svůj utráceti na poušti venkovské. Veřejné knihovny zemské jsou sice v čase nejnovějším zavázány půjčovati knihy také ústavům venkovským, než poněvadž půjčovati se mohou rozumně pouze knihy novější a méně vzácné, jest zařízení toto jen malá úleva na bolest velkou. A kolik vzácných starých knih tenkrát přišlo na zmar, po nichž nyní venkovský pěstovatel literatury marně se pídí!

Než podavše svrchu znění úkazu vládního nenaplnili jsme nádobu pošetilosti tehdejší, kteráž teprv před zrakem našim přetéká, dovídáme-li se, jak naloženo býti mělo s knihami, jež prodati nebylo tenkrát možná jako knihy. Tyto chudinky měly zbaveny býti desk a prodávány jako starý papír podle váhy kupcům, desky pak samy knihařům. Dále ustanoveno o knihách asketických a kasuistických, jež ovšem tehdejší osvětě vládní zdály se i v kupeckých kornoutech nebezpečny, aby prvé, než prodávány budou na váhu, titulů zbaveny a jinak zohaveny byly. Že v posuzování hodnosti knih nepanovala přílišná opatrnost a mnoho vzácnosti takto zkaženo navždy, lehko se vysvětluje velkým návalem knih všeho druhu do knihovny Pražské a nedostatečností sil dvou úředníků, jimž bylo zpracovati ohromné jich spousty. Však sám výtečný Ungar z počátku leckteré chyby se dopustil, jiż potom všelijak hleděl napraviti, ač ovšem málo kdy se mu naskytala příležitost knihu prvé pohozenou koupiti znova.

Peníze za duplikáty a makulaturu stržené byly sic velevítány bibliotéce Pražské, jež chudé měla příjmy; než jak nepatrná byla tato pomoc, považíme-li škodu vzešlou z pošetilého počínání tohoto celé zemi! Abychom manipulaci tuto náležitě mohli oceniti, nahledněmež v úřední účty bibliotéky z let 1784—1827. Úhrn všech v letech těchto prodejem stržených peněz obnáší 17,221 zl. 54 kr.: z těch připadá za makulaturu

roku 1784	374 zl.	45 kr.	
„ 1785	151 „	— „	
„ 1786	944 „	— „	
„ 1787	965 „	30 „	
„ 1788	765 „	5 „	
„ 1791	243 „	15 „	
	3.443 zl.	35 kr.	
a za duplikáty	13.778 zl.	19 kr.	

Chceme-li seznati, kolik as knih za tuto cenu promrháno, vizmež výkaz dražby r. 1827 vykonané, v němž udán počet knih (rozuměj děl často mnohosvazkových) i stržená částka. Počet knih obnášel 5482, za něž strženo 2281 zl. 20¼ kr. Že knihy při dražbách předešlých neprodávány dráže, bude ukázáno níže; nechybíme tedy zajisté, přijmeme-li na 13.778 zl. 30.000 knih dražbou prodaných. Mnohem větší počet připadne na makulaturu, za níž strženo 3443 zl., poznáme-li předpotopní způsob prodávání. Tímto způsobem prodávány knihy jako dříví, koš velkých formátů za 1 zl. 30 kr., koš menších za 1 zl. Naplněno tedy za 3443 zl. as 3000 košů; počítáme-li na jeden koš průměrně 20 knih, obdržíme přibližný počet knih takto vyhozených 60,000, s hořejšími 30,000 ohromný počet 90,000 knih za 17,211 zl. 54 kr. všelijak prodaných. Ke dražbám přicházeli také antikváři cizozemští, i možná říci, že větší díl knih prodán do ciziny, menší pak několika soukromníkům, kteří koupené otroky opět uváděli v prvější stav uzamčení. Kterak si počínáno při odhadování, vysvitne ze zvláštního případu, o němž níže se zmíníme; ostatně vydávají o tom ceny v tištěných seznamech dražebních připsané, pokud se zachovaly, hrozné svědectví. Před námi leží takovýto katalog dražební z r. 1791, v němž poznamenány veskrz ceny odhadné, při knihách pak skutečně prodaných ceny dražbou docílené a jmena kupců. Děl českých uvedeno 127, kteréž odhadnuty úhrnem za 44 zl. 26 kr. (!) Jsou to knihy větším dílem z XVI století pocházející a vzácné, některé pak dokonce prvotisky, z nichž za jediný nyní 44 zl. rád bys zaplatil. Vizmež některé:

Koppa Regiment zdraví 1536 odh. 20 kr. prod. 1 zl.

Passionál z r. 1495 odh. 1 zl. 15 kr. prod. 2 zl.

Petrarchy knihy o lékařství proti štěstí a neštěstí z r. 1501 odh. 1 zl. 30 kr. a prod. tolikéž.

Písně duchovní jednoty bratrské z r. 1576 (3 díly) odh. 1 zl. prod. 1 zl. 20 kr. (Koupil Kramerius).

Práva městská království Českého z r. 1579 odh. 17 kr. prod. 34 kr. (Koupil Pelzel).

Biblí zlatá z r. 1543 odh. 17 kr. (nekoupena).

Biblí bratrská z r. 1596 (2. vydání) odh. 1 zl. 15 kr. (nekoupena).

Koniášův klíč z r. 1729 odh. 3 kr. prod. 15 kr.

Streycovy žalmy z r. 1590 odh. 8 kr. (nekoupeny).

Na konci uvedeno 59 latinských prvotisků odhadnutých úhrnem za 24 zl. 9 kr.; mezi nimi bible z r. 1475 za 1 zl. 12 kr., z r. 1478 za 4 zl., z r. 1480 za 3 zl., bible z let 1487, 1489, 1491, 1497 vesměs po 12 kr.

Tak promrhána znamenitá část statků duševních, jichž náležitým použitím mohlo vzcházeti símě vzdělání v několika střediscích vlasti naší. Porovnáme-li Čechy s nynějšími 5 mil. obyvatelů příkladně s Francouzskem, jež z knih klášterům odňatých více než 100 veřejných bibliotéк si pořídilo v městech venkovských, z nichž mnohá lidnatostí naší Plzně, Kutné Hory, Budějovic nedosahují, cítíme trpkost osudu tím více.

O to pak nemůže býti spor, že odemknutí pokladnic klášterních, pokud obsahovaly skvosty literární, k šíření osvěty valně přispívalo, ano neodchýlíme se od pravdy vyznávajíce, že zřízení bibliotéky veřejné bylo skutečné sekularisování statků duševních ve vlasti naší. Každý, komu není věda jen trnitou dráhou, kterou ve školách co nejopatrněji dlužno projíti, aby si opatřil chléb vezdejší způsobem pohodlným, nýbrž spíše sadem, v němž i v letech pozdějších rád okrání duševního vyhledává a nachází, každý takový posvědčí nám, že bohatá bibliotéka veřejná jest nezbytnou podmínkou života vědeckého a literárního, bez níž brzy by zakrněl život tento. Takové zřídlo svěžího života vyprýštilo se u nás otevřením veřejné bibliotéky Pražské aspoň jedno; neboť prvé bývaly knihy starší a památky rukopisné dávných věků zamčeny sedmi zámky středověké klausury, i nebylo k nim přístupu nezasvěcencům. Nyní pak otevřena brána vědění všelikého, ovšem nikoli ještě dokořán, jelikož vypůjčování knih dlouho bývalo všelijak obmezováno, než přec kolik bylo zapotřebí k oživení snah vyšších. Poznání minulosti české počalo se šířiti a z poznání tohoto šlehati počaly jiskry vlastenecké, jež brzy vzplápolaly v mohutný oheň lásky k národu druhdy tak slavnému, nyní tolik uhnětenému. I vstalť jest národ český z mrtvých. Než popatřme na osudy knih další. (Dokončení.)

OBSAH: Z nové knihy Viktora Huga: „Nejvyšší slitování". — Teréza Manfredi. Novella Julia Zeyera. (Pokračování.) — Anna Lucemburská, králová anglická. Sepsal Jaroslav Goll. — Thamyris. Báseň Fr. Chalupy. — Zaváté listy. Od Sofie Podlipské. (Pokračování.) — Dobrodružství na statku. Z ruského od V. S. (Dokončení.) — Feuilleton: List z martyrologia českých knih. Napsal Josef Truhlář.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 30. března 1879. ČÍSLO 9.

Teréza Manfredi.

Novella *Julia Zeyera.*

(Dokončení.)

Na druhý den dostavil se Benedikt pozdě do dílny, byl bledý, oči měl zarudlé. Sedl na zem na kus perského koberce a nezapálil si ani obvyklou cigarettu. Nemluvili jsme. Hleděl na to, jak jsem pracoval a vzdychal zhluboka. Bylo mi ho líto. Přemýšlel jsem, o čem bych tak nějakou rozmluvu zapředl. Než mi něco napadlo, začal sám.

„Je to marné." pravil hledě upřeně před sebe.

„Co je marné?" tázal jsem se a odložil štětec.

„Nu, přehlušiti v sobě bolesť," odpověděl. „Prožil jsem dnes noc tak divokou jako nikdy ve svém životě . . . Nemohu ani říci, co jsem všechno tropil, a výsledek žádný . . . leda ten jediný . . ."

„Nuž, který?"

„Že jsem se na dobro a na vždy sprostil Violanty a všech ženštin jejího druhu."

Hleděl jsem na něj tázavě. Slabý ruměnec studu přelítl mu tvář, hleděl tvrdošíjně na začatou moji krajinu a vyhýbal se mému zraku.

„Vyvedl jsem nesmírnou brutálnost," přiznával se za chvilku tichým hlasem. „Violanta se mi po včerejší noci tak shnusila, cítil jsem takový stud, takovou zoufalost probudiv se v loktech toho tvora . . . že jsem . . . že jsem ji nemilosrdně — zbil!"

„Fi!" vyklouzlo mi z úst.

Benedikt nebyl uražen, kývl pouze hlavou a mlčel.

Od onoho dne byl Benedikt úplně změněn. Pojala jej hluboká melancholie a cítil nevyplnitelnou prázdnotu v srdci. Nepracoval a mluvil málo. Psával dlouhé dopisy princezně a roztrhal je zas; odeslal-li ale některý, byl mu druhý den poštou vrácen, a když již znali jeho ruku v paláci, přišly listy nerozpečetěny zpět. Chodíval kolem paláce, stál celé hodiny před zahradním pavillonem v tiché, trávou zarostlé ulici, ale princezna neukázala se u žádného okna, a nevycházela nikdy. Brzy pozoroval jsem, že i výraz jeho tváře se změnil. Byl bledý a oči jeho jindy tak veselé svítily nepokojem horečným; při nejmenším pohnutí, pro nejnepatrnější příčinu cukaly mu svaly obličeje a chřípě se mu neustále chvěly. Benedikt byl nyní mnohem zajímavější než dříve, tvář jeho byla o mnoho víc oduševněna než před tím. Kdyby byl pracoval, bylo by zajisté jeho dílo tentýž ráz zvýšeného duševního vzruchu na sobě mělo, ale Benedikt seděl jen se založenýma rukama a stokrát za den šeptal si: „Miluji ji! Musí mi náležet!" Neměl tušení o tom, že nahlas myslí. Zdálo se mi někdy, že ani nemyslí, že rty jeho jen mechanicky ony věty opakovaly. Láska jeho k princezně stala se mu jakousi fixní ideou a vzdorovitou svéhlavostí.

Jednoho dne pravil mi: „Cítím pořáde jakoby mne někdo žhavým nožem bodal, a nebudu dříve klidným, až se unavím líbáním šedých očí . . . Miluji ji celou duší, ale také plným žárem smyslů. Nerozumím lásce jinak. Žádám té dívky tak prudkou vášní, že zemru, neukojím-li ji . . . Snad že princezna Teréza se mi pak shnusí jako Violanta, snad ji pak jako tuto — odstrčím!" Netroufal si říci „zbiju".

Vyskočil jsem mezi jeho řečí, chvěl jsem se rozhorlením po celém těle a zatínal pěstě. Pohádali jsme se a tentýž ještě den vystěhoval jsem se z jeho dílny.

Nevycházel jsem celý týden z domu, pracoval úsilovně a vyčítal si mezi prací neustále svou prchlivost proti Benediktovi. Měl jsem právo slova, která v rozechvění pronesl, tak na váhu klásti? Co mi bylo vlastně po té dívce? Litoval jsem ji, ale konečně mi nebyla ničím, ničím. Při té myšlence, že mi nebyla ničím, cítil jsem mráz v srdci. Nevydržel jsem to déle v pokoji a vyběhl na ulici. Nohy mne donesly k Benediktovi, aniž bych si byl určitě předsevzal, že jej navštívím. Nalezl jsem jej u otevřeného okna „nad propastí", jak jsme jindy říkali. Úsměv přelítl mu tvář, když mne uviděl, podával mi ruku.

„Kam se tak upřeně díváš?" tázal jsem se jen abych vůbec něco řekl.

Ukázal na střechu s věžičkou.

„To je klášter Barnabitek, nemýlím-li se?"

Kývl hlavou a podal mi noviny, které v ruce držel. Četl jsem v nich zprávu, že princezna Teréza Manfredi poslušna svého povolání noviciát u Barnabitek nastoupila. Ač jsem zprávu tu již dávno očekával, zdrtila mne přece tak jako Benedikta. Pokusil jsem se nicméně jej těšiti. Benedikt ale byl horlivější než kdy před tím u vymýšlení nejnesmyslnějších plánů. Byl docela přesvědčen, že mu bude možno vniknouti do kláštera a Terézu unésti. Nechtěl jsem se s ním znovu rozhněvat a neodporoval jsem mu tedy. Benedikt pravil mi, že ze svého atelieru již ani nevychází; ve velkém výklenku měl sta-

rou postel z doby renaissance, byl ji jednou tuším v Paříži koupil, a spával nyní na tom vzácném nábytku. Rozhrnul-li v noci krásně tkanou kaltru, která se římsy cínem vykládané mezi točitými sloupy visela, viděl z lůžka svého nezakrytým oknem klášter, a mohl prý tedy až do usnutí o Teréze sníti a se domýšleti, že ji vidí za některým ze zamřížených oken cel.

Obával jsem se nyní věru již do opravdy, že Benediktova láska se stává pravou monomanií, a pomýšlel jsem na to poradit se s nějakým rozumným lékařem.

V tu dobu přijel bývalý ženich princezny Terézy do Prahy a navštívil mne. Nepozoroval jsem žádné hluboké dojmutí na něm, stěžoval si sice na zrušení slibu, ale ujišťoval mne, že byl již dávno jakousi náklonnost k mysticismu u své nevěsty zpozoroval, a že ho jednání její celkem tak velice nepřekvapilo. Viděl jsem brzy, že neměl nejmenšího tušení o našem dramatu. Ptal se docela lhostejným hlasem na Benedikta a chtěl jej též v jeho dílně navštívit. Lekal jsem se toho setkání a odpovídal vyhýbavě, a když mne hrabě mimochodem zval, bych s ním na venek odjel a mu ustanoviti pomáhal, od koho jistý starý obraz pochází, jejž v nějakém kostelíčku na svém statku objevil, přijal jsem okamžitě, a předstíraje velký interes pro záhadnou malbu naléhal jsem na brzký odjezd. Znal jsem manii hraběte čenichati v každé staré mazanici nějakého skrytého Pavla Veronese; řekl jsem mu tedy, že bych dle jeho popisu skoro hádal, že jeho obraz od slavného toho mistra pochází, a to bylo pro hraběte dost, i odjeli jsme s prvním vlakem, který se nám naskytl.

Vrátil jsem se za několik dní sám do Prahy, krátký pobyt na venkově byl blahodárně na mne působil, něco z toho podzimního jasna vzduchu bylo vešlo do mého nitra, chorobné myšlenky, které mne posledního času trápily, roztály jako mlhy před úsměvem slunce, ozařujícího široká, rozbrázděná pole a téměř bezlisté již lesy. Neznám lepšího léku pro své nervy než silnou vůni země, a žádná poesie nemluví tou měrou k duši mé jako poesie podzimu.

Jakmile jsem ale vkročil do města, vrátil se starý nepokoj. Zdálo se mi, že se zajisté něco strašného s Benediktem nebo s princeznou Terézou událo.

Letěl jsem do atelieru na Hradčany. Nalezl jsem Benedikta s paletou v ruce, pracujícího. Byl jsem mile překvapen, přistoupil jsem rychle k podstavci a překvapení moje změnilo se v nadšení. Viděl jsem před sebou velký obraz v hlavních rysech již docela naznačený, v některých částech již i hotový. Obraz představoval celi pohrouženou v Rembrandovské temno, sem tam vystupoval určitěji některý kus těžkého renaissančního nábytku, dle toho jak se těch předmětů dotýkal proud zeleného měsíčního světla, deroucího se mocně velkým otevřeným oknem v celi. Za oknem modrala se a zelenala jasná noc plná stříbrného přísvitu; neurčité rysy starých gotických střech a polomaurických věží tvořily v daleké perspektivě čarovné pozadí a poblíž okna v proudu lunné záře vznášela se z pola bledá jeptiška. Tvář její byla frapantní svým výrazem hlubokého mysticismu, tahy jejího obličeje byly věrným portrétem princezny Terézy. Byl to tentýž obraz v začátcích, který nyní v Pařížském salonu pod jmenem „Vytržení sv. Terézy“ dle tvých zpráv, drahý mistře, tak velké triumfy slaví.

Objal jsem Benedikta vřele, nebyl ještě nikdy tak oduševnělou tvář namaloval. Byl jsem hluboce dojat, neboť právě takovou jako nyní svatou Terezii, byl jsem tenkráte princeznu Manfredi viděl, když Violanta u mých nohou omdlela volajíc, že se jí zjevil duch. Byl Benedikt taktéž ono zjevení spatřil?

„Jaká pravda v tvém ideálu!“ pravil jsem mu. „Věru jakobys ten zjev byl nejen duševním ale i tělesným zrakem viděl!“

Pozoroval jsem jej pátravě při těchto slovech, a výraz jeho tváře stal se tajuplným.

„Tobě mohu se svěřiti,“ pravil zamyšleně za chvilku. „Ty se mi zajisté nevysměješ. Pamatuješ se snad na místo v Pliniu, kde o jakémsi Hermotimu z Clazoméne mluví? Ten dovedl prý způsobiti, aby duše jeho z těla vycházela a po světě bloudila kdykoli se mu líbilo, pak se prý zase vrátila. Také Apollonius z Tyany měl prý tutéž moc. Doposud považoval jsem podobné vypravování za bájky, vždyť my moderní v neskonalé arroganci máme polovici starých spisovatelů za pouhé slaboduché a nejapné bajkáře. Nuž nyní vidím, že Plinius a Philostrat měli pravdu. Princezna Teréza má též tajuplnou onu moc — duše její mne navštívila.“

Netajil jsem svého podivení, zdálo se mi, že Benedikt blábolí v horečce, on ale pokračoval docela klidně:

„Téhož večera, když jsi s hrabětem odejel, seděl jsem tam na loži, měl jsem rozhrnuté záclony a otevřené okno. Nespal jsem jak obyčejně, ale nemyslil jsem na Terézu, myslil jsem docela klidně na tebe a na to, čím se asi právě bavíš. V tom zatemnilo se v otevřeném okně a hle, stálo tam luzné zjevení zbožňované dívky. Polozavřené oči obracely se k nebi, tak jako tenkráte na Petříně, ruce byly ku předu nataženy jakoby stín po tmě cestu hledal, žádný sval mramorového obličeje sebou nepohnul, a dující větřík nezahrál ani černým rouchem ani průhledným závojem. Sestoupil jsem tiše s lože, vlasy se mi ježily, poklekl jsem na zem, kde lunné světlo dřímalo, a skloniv tvář svou na prsa pozvedl jsem k stínu sepjaté ruce jako k světici. Zůstal jsem chvilku tak pohroužen v němé bolesti; když jsem vzhlédl, byla Teréza zmizela. Přistoupil jsem k oknu, nebylo nikde po ní stopy, bylo venku ticho a slavno, jen vánek šeptal dále nad zdřímlou Prahou . . . Neusnul jsem více. Byl jsem jist, že Teréza zemřela, a byl jsem jako zničen. Ráno spěchám do kláštera, ptám se pod nějakou záminkou po ní a odešel jsem s ujištěním, že žije a že je zdráva . . . Nuž, co říkáš mé povídce? Viď, spal jsem a všechno se mi jen zdálo? Byla to hallucinace? Nu, počni přece střízlivě vědecký svůj výklad! Řekni přece, že to byl pouhý klam rozdrážděné fantasie!“

„Myslím, že to nebyl klam a že jsi nesnil,“ odpověděl jsem. „Nedovedu si to vysvětlit, ale i já viděl princeznu Terézu nebo její stín právě na tomtéž místě před oknem. Bylo to při kvasu, tenkráte když Violanta strachem omdlela a křičela, že viděla ducha. Violanta viděla ji též.“

Benedikt byl celý bledý, přisedl ke mně blíž.

„Ty tedy též?“ tázal se a vzal mne za ruku.

„Ano, vznášela se v modrozelené záři měsíce, krásná, bledá, vznešená jako tvoje světice, a za ní rýsovaly se neurčité věže a kupole města v stříbrné mlze lunné

noci . . .“ zamlčel jsem se náhle a přistoupil k oknu, myšlenka mi probleskla duší.

„Proč mlčíš, kam hledíš?“ ptal se Benedikt.

„Hleď,“ počal jsem s triumfující hrdostí filosofa, který našel dlouho skrytou pravdu, „hleď, Benedikte můj, na motanici těchto střech! Zde od široké římsy před oknem vybíhají klikaté hřebeny střech jak ohromný meandr až ku klášteru a dále až k paláci, kde princezna dříve bydlila. Je to holou nemožností pro normálního člověka jen tři kroky po srázné dráze učiniti — pro normálního člověka, pravím — ale což kdyby princezna Manfredi byla somnambulou? Pomni, že ty i já jsme její zjevení, její stín v proudu intensivního měsíčního světla viděli . . .“

Vítězosláva na mé tváři shasla náhle, neboť na tváři přítele vyšlehla nyní též vítězosláva, ale tak záhadná, tak šeredná, že jsem se ulekl, aniž bych byl věděl proč. Byl bych v tom okamžení bůh ví co za to dal, kdybych to slovo „somnambula“ nebyl vyslovil. Ulehčilo se mi, když Benedikt za chvilku nedůvěřivě hlavou zavrtěl. Měl prý pevné přesvědčení, že by po těch střechách ani náměsíčník chodit nedovedl, ostatně bylo by prý nemožné, aby se Teréza z kláštera na střechu dostala. Byl jist, že to byla její duše, a dovolával se opět Plinia. Napsal mi pak některá jmena spisovatelů, kteří byli o magii a spiritualismu psali, a prosil mne, bych se v nějakém knihkupectví po jejich dílech vyptal, otázka ta jej prý náhle zajímala a hodlal ji studovat.

Odešel jsem téměř úplně upokojen, ale doma počal jsem zase myšlenkami bloudit. Cítil jsem jakýsi neurčitý strach, pobádalo mne to neustále vyprosit si v klášteře rozmluvu s princeznou. Pak zdálo se mi to zase holým bláznovstvím. Co byl bych jí řekl? Pak počal jsem zase o Apolloniu z Tyany a jeho zázracích přemýšlet, brzy měl jsem jej za velkého mága, brzy za podvodníka, a zase zpomněl jsem na princeznu Terézu. Tak jsem strávil den, k večeru rozběhl jsem se k Benediktovi, ale nenalezl jsem ho ani doma ani v dílně. Klepal a zvonil jsem dlouho marně a chodil pak mrznut po ulicích. Bral jsem se kolem jisté vinárny — a tam spatřil jsem konečně Benedikta.

Byl dosti vesel, ale ti, s kterými tam seděl, byli mi lidé tak odporní, že jsem nevešel. Vrátil jsem se domů a unaven ulehl jsem záhy. Probudil jsem se brzy z prvního spánku a neusnul jsem více po celou noc.

Měsíc svítil jako rybí oko, měl jsem spuštěné záclony, ale trhlinou v jedné z nich draly se lunné paprsky do pokoje a tvořily na podlaze kulatou, stříbrnou skvrnu jako loužku po dešti. Nemohl jsem očí od té louže světla odvrátit, a brzy zdála se mi jezerem, průhlednou, hlubokou, bezednou vodou, ve které se princezna Teréza topila a zoufalý pohled jejího oka probudil mne z polosna, do něhož jsem byl na okamžik klesl. Sedl jsem na posteli, srdce mi bilo úzkostí a držel jsem si hlavu oběma rukama, jako by mi pod těžkou ranou klesala.

Když se rozednívalo, hodil jsem rychle šaty na sebe a bez ohledu na to, že Benedikt nejspíše ještě spí, spěchal jsem k němu. Dům byl již otevřen a nalezl jsem přítele sedícího na schodech u samého prahu dílny. Měl klobouk na hlavě a tvář v dlani. Když mé kroky po schodech zaslechl, vzhlédl — a zděsil jsem se ho. Byl zsinalý. Podával mi chvějící se ruku — a byla krvavá.

Cítil jsem srdce v hrdle.

„Chtěl jsem právě k tobě — pro radu,“ zašeptal Benedikt. Zalekl jsem se a cítil jsem jak blednu.

„Probůh, ty spáchals vraždu?“ vyrazil jsem slabě ze sebe. Kývl hlavou a pak přidal tiše: „Ještě hůř.“ Vložil prst na ústa na znamení, abych mlčel, pak mne vtáhl opatrně za sebou do dílny a zavřel na dva západy. V dílně to věru vypadalo jako po boji, poražené židle ležely na podlaze, dlouhá záclona renaissančního lože byla na polovic stržena, a ona dýka s mosaznou rukovětí, vykládanou perletí, již jsi byl Benediktovi kdysi z Benátek přivezl, blýskala se bez pochvy jako had nedaleko okna na zemi.

Na loži ležel někdo bez hnutí. Odhrnul jsem kaltru a krev moje stydla v led, srdce se mi zastavilo a mha mi vstoupila do očí: — princezna Teréza Manfredi v černém hávu jeptišky ležela na loži, oči obráceny v sloup, ústa otevřena, závoj strhnutý, vlasy divoce rozvlněné. Ruce a nohy její byly pevně svázány. Skočil jsem k oknu, chopil se benátské dýky, rázem přeřízl jsem pouta nešťastné dívky — pak rozmýšlel jsem se okamžik, jestli bych dýku do vlastního srdce nebo do prsou Benediktových vnořit měl. Vzdech z bledých, chvějících se rtů obrátil náhle mou pozornost k dívce. Nehnula tělem, ale ruce její, vazby prosté, klesly jí jako samy sebou po boky. Sáhl jsem jí na ruku, byla jako led. Nohy moje počaly se pode mnou třásti, neměl jsem více síly a padl jsem vedle postele na kolena, tvář moje zaryla se v záhyby koberce, pokrývajícího lože. Tak zůstal jsem bez pohnutí, dlouho, dlouho. Hlas Benediktův ozval se šeptem vedle mého ucha.

„Uhodl jsi, je somnambulou . . . Včera v noci přišla opět k oknu . . . Číhal jsem ve stínu na ni jako vrah, jako divá zvěř . . . Láska taková, jak já ji cítil, rovná se nenávisti . . . Padal jsem z propasti do propasti a octnul se za několik okamžiků na dně pekla . . . Nebyl jsem zvěří, byl jsem ďáblem . . . Chopil jsem se natažené její ruky, nechápu, že se neprobudila, slyšel jsem vlastní svůj chrapot . . . Usmívala se a šeptala moje jmeno . . . To mne nepohnulo! Vidíš tedy, že jsem na věky zatracen . . . Vedl jsem ji k loži . . . Probudila se v mém objetí . . .“

Mlčel, ale zuby jeho cvakaly.

„Bídníku!“ zaskřípal jsem zuby a pozvedl dýku.

Benedikt sklopil před urážkou hlavu, ale necouvl před dýkou. Teréza hnula sebou na loži a nůž můj klesl. Benediktův šepot ozval se zase za mnou.

„Tím nožem se chtěla probodnout, když jsem jí ho vyrval, chtěla se s okna vrhnout . . . Zápasili jsme, ranila mne a já ji svázal, bych ji zachránil . . .“

„Zachránil!“ usmál jsem se trpce.

„Co nyní počít? Co počít?“ bědoval Benedikt tiše.

„Ano co počít?“ opakoval jsem zoufale, byli jsme oba zničeni a bez rady.

Tu sedla pojednou princezna Teréza na posteli a nezapomenu nikdy na pološílený, zoufalý pohled, kterým po dílně bloudila. Venku bylo jasno, slunce se smálo a vzduch byl naplněn veselým štěbetáním vrabců. Jak nepravdivá, pohádková zdála se mi ta naše situace, čekal

jsem každý okamžik, že se probudím z trapného sna ku všední skutečnosti . . .

Princezna Manfredi zakryla si tvář oběma rukama a zůstala tak dlouhou chvílku bez hnutí, pojednou obrátila bledou tvář svou ke mně a upřela oči do prázdna. Počala tichým hlasem jako sama k sobě mluvit.

„Co dítě bývala jsem náměsíční . . . Myslila jsem, že jsem dávno vyhojena, všickni v domě to myslili. Vidím nyní, jak jsme se mýlili. Jak je mi nyní vše jasno co se se mnou událo . . . Pane, odložte tu dýku . . . Jsem též vinna . . . Kdybych nebyla stále na něj myslila . . .“ pozvedla prst a ukázala k místu, kde Benedikt stál, „kdyby duše moje nebyla plna bývala jeho vidinou, kdybych nebyla v klášteře dále jako v domě svého otce o něm blouznila, nebyly by mne ve snu nohy moje k němu nesly . . . Vše je mi nyní jasno . . . vše, vše, vše . . .“

Hlava její klesla, ale přes tvář Benedikta přelítl jako blesk výraz blahé naděje, přistoupil blíže k ní.

„Bylo by možno, že bys odpustila, dívko —“ zvolal. Teréza se zachvěla.

„Nikdy!“ zašeptala, a když se jí ještě blížil, seskočila s lože, chytla se mého ramena a ležela celou tíží na mých prsou. Srdce moje zabušilo, hledala u mne útočiště jako hadem pronásledované ptáče. Hrůza, která mne byla dosud jako kamennýma rukama za srdce držela, zmizela, hluboké dojmutí vstoupilo na její místo, horké slzy kapaly mně z očí na bílé, zneuctěné a přece čisté její čelo. Cítila je a obrátila božský, polodětinný svůj zrak ke mně, něco jako úsměv vděčnosti zahrálo jí kolem rtů, tulila se ještě těsněji ke mně.

„Odveďte mne, odveďte mne,“ prosila sladkým, dětinským hlasem.

„Ale kam, kam?“ zvolal Benedikt úzkostlivě.

„Do kláštera!“ odvětila prostě, a podivuhodná energie zmocnila se celé její bytosti. Zdála se téměř klidnou a hlas její zněl jasně, ale jaksi nepřirozeně a cize, když dodala: „Vyznám se ze všeho, co se se mnou událo. Snad mne prostě přivážou v noci k posteli nebo uzavrou v celi. Snad mne usmrtí, snad mne vyženou s potupou. Je na nich jednati, a na mně bráti vše, jak bůh to na mne pošle. Jsem věcí, nejsem více člověkem. Vše je mi lhostejno, prosím, odveďte mne.“

Měla pravdu, co jiného zbývalo než vrátit se do kláštera. Ohlížel jsem se po dílně, není-li tam ničeho, čím by nešťastná dívka řeholní svůj šat zakryla, aby na ulici pozornost k sobě neobrátila. V koutě dílny visel jakýsi druh pláštíku s kápí, Violanta byla jej sem někdy přinesla a zapomněla. Benedikt uhodl co hledám a přinesl plášť. Chtěl jej princezně podati. Vykřikla temně když se jí blížil, a utekla se ke mně. Přehodil jsem jí plášť. Cítil jsem, jaké profanace se dopouštím odívaje nešťastnou dívku v hedbávný, koketně vyšňořený cár nestoudné záletnice. Podával jsem jí rámě, by se zavěsila, nechtěla; držela se raději stěny a tak vrávorala z dílny, se schodů, trávou zarostlým dvorem. Benedikt hleděl se schodů za námi.

Teréza nepromluvila na krátké cestě jediného slova, teprvé docela blízko kláštera tázala se náhle s chvějícím se hlasem: „Pane, kdybych se vyznala ze všeho, rozumíte, ze všeho . . . mělo by to následky pro . . . pro . . .“ nemohla dále mluvit.

„Mělo,“ odpověděl jsem krátce, a v okamžiku tom přišli jsme k fortně. Zazvonil jsem.

„Děkuji,“ pravila dívka a padla beze smyslu na práh. Zaslechl jsem zděšený výkřik v chodbě klášterní, pak se otevřela fortna, v šeru skláněla se temná jakási postava ženská nad omdlelou Terézou. Nečekal jsem déle a s loučícím se pohledem na mramorovou její tvář prchl jsem z kláštera. —

Minulo asi čtvrt leta, neptej se, drahý mistře, jak jsem mezi tím časem žil, co Benedikt trpěl. Co princezna v klášteře řekla, jak dalece se vyznala, co se s ní údálo, to zůstane na vždy tajemstvím. Jednoho rána ale překvapila nás zpráva v nějakém klerikálním listu, že princezně Teréze Manfredi se noviciat zkrátí, že již příští týden do svaté řehole vstoupí, že touží po míru poznavši ničemnost světa a jeho rozkoší. Tyto novinářské fráse pohnuly mne více než kterákoli Aischylova tragedie. Vyhledal jsem Benedikta, s kterým jsem se po celý ten čas málo scházel. Nemluvili jsme nikdy o strašlivé události a jmeno princezny Manfredi nepřišlo v krátkých našich rozmluvách nikdy přes naše rty. Benedikt maloval na obraze svaté Terézy, vždy se slzami v očích, přemanila-li jej ale zoufalost, maloval obraz druhý, děsný, nikdy nedokončený . . . Představoval jeptišku, zoufající si na loži své celi, z které surový nějaký vojín právě se smíchem prchal. Do okna celi valil se kouř hořícího kláštera; vojín měl tvář Benediktovu a jeptiška pološílený, zoufalý pohled neblahé princezny Manfredi, vracející se po svém neštěstí k životu . . .

Benedikt seděl u okna, očekával mou návštěvu. Poprvé po strašném dobrodružství mluvili jsme o princezně. Plakali jsme oba a umluvili se, že půjdem k ceremonii do kostela. Vidět ji ještě jednou naposled, bylo nám oběma takovou nutností, jako slunce, vzduch.

Osudný den přišel. Vstup do kostela byl jen se vstupenkou možný. Nevím, jak si je Benedikt zaopatřil. V kostelíčku byla celá tak zvaná nejlepší společnost pražská pohromadě, já a Benedikt byli jediní plebejští vetřelci. Stáli jsme po straně a myslili jsme, že nás asi od oltáře vidět nebude . . .

Nežádej, drahý mistře můj, abych ti to do podrobna líčil. Nevím nic na určito co se dálo, vždyť to bylo vše jen jako plachý sen. Viděl jsem princeznu Terézu Manfredi v bílém, dlouhém, hedbávném šatu, v lesku zlata a drahokamů, viděl jsem bledý, mramorový její obličej, šedé její oči, které se co do snivosti s ničím pod sluncem porovnávati nedají, viděl jsem ale vše jen mlhou svých slz. Hleděl jsem na ni, jak ji sem a tam vodili, mluvili něco, ale nevím co. Teréza nevrhla jediného pohledu do obecenstva. Když mluvila, slyšel jsem jen sladkou hudbu jejího hlasu a nebyl si vědom pronešených slov. Někdy zdál se mi jasný, energický ten hlas tak nepřirozeným, jako tenkráte v dílně Benediktově. Nešťastný Benedikt držel mne za rameno, cítil jsem, jak mne těsněji a těsněji svírá, a dech jeho byl tak těžký a hlasitý, že jej musili v celém kostelíčku slyšeti. Nyní přišel moment, kdy Teréza dle předepsaného obřadu na zem lehla a přistoupily k ní s příkrovem, by ji přikryly . . . Šeptaly jí něco, jednala proti předpisu, pozvedla totiž pojednou hlavu a poprvé po celý čas ceremonie hleděla do obecenstva, upřeně a bez ostychu. Zahlídla Benedikta ihned, jakoby byla věděla, kde jej hle-

dati. Oči její byly nadpřirozeně velké a zahloubaly se do tváře Benedikta, opírajícího se téměř beze smyslu o stěnu. Napomínaly princeznu Terézu již hlasitěji a v obecenstvu ozval se šepot. Teréza nedbala, prsa její se dmula, v šedém oku zaleskla se veliká slza — jediná, kterou jsem kdy nešťastnou dívku prolévati viděl . . . U oltáře byly netrpělivy, příkrov padl na ni . . . Měla pod ním tiše ležeti, tak tomu chtěl obřad, ale příkrov se zachvěl dvakráte a dvakráte zvedala se pod ním slabě ramena dívky . . . pak zůstala těžká látka bez pohnutí, ale slabý chrapot se ozval z pod černých záhybů. V kostele nastal šum, ženské bledly, mužové stali se nepokojnými, jen u oltáře šlo vše dle předpisu . . . Teréza ležela tiše a Benedikt položil tvář na mé rameno jako dítě. Nyní pozvedly příkrov, Teréza měla vstávat — nehnula sebou. Kostelem zněly výkřiky, jedna z dám podávala svůj flakón. Pozvedly Terézu a nastal ještě větší hluk. Jistý „fashionable“ lékař byl přítomen, přistoupil k ní, vzal ji za ruku.

„Je mrtva . . .“ pravil za okamžik.

A slza skvěla se posud ve vyhaslém šedém oku . . .

Jak jsme se s Benediktem domů dostali, nevím. Byl dlouho nemocen. Myslil jsem, že zšílí. Zoufající zrak jeptišky, který byl malovati začal, pronásledoval jej ve dne v noci. Nedovedl si Terézu jinak představiti než svázanou, ležící s pološíleným okem za temnou kaltrou renaissanční postele. Síla jeho je na dlouho zničena. Lékař radí změnu okolí. Nikdo nemá tak blahodárný vliv na Benedikta, jako ty, drahý mistře náš. Ty jediný budeš s to zaplašiti eumenidy potřásající hadí kštice proti zoufajícímu nešťastníkovi. Svolil konečně, že půjde k tobě do Passy. Trvalo dlouho, než jsem jej vyrušil z hrozné lethargie.

„Kde vzal bych sílu,“ pravil mi, „historii svou drahému mistru vyprávět? Sděl ty mu vše, vše. Nešetři mne. Piš mu celou pravdu.“

A já učinil, oč mne prosil . . . Nikdy a nikomu nebudu více vyprávěti o princezně Manfredi. Pojedu na východ, neb i já potřebuji zotavení, i já potřebuji změnu okolí a zapomenutí. Zapomenutí! Jak prázdné to slovo . . . Ó mistře, drahý mistře můj, proč bych se Ti nevyznal, vždyť jsi snad sám již uhod . . . I já tu ženu miloval . . .

Pomsta.

Král starý z Armoriky
svůj celý svolal dvůr.
Kol pěvci s bojovníky,
v jich střed
na trůn svůj kamenný sed
a vzdychl: „Helmaladur!

„Ty světlo mé, má dcero,
jak nebe přísné jest!
Snih na vlas pad, v zrak šero
a hrot
samoty v hruď se mi vbod;
to příliš krutý trest.

Z mé ruky meč již padá,
štít nezvedne má dlaň,
zrak darmo ve tmách bádá,
jen ruch
mořských vln bije v můj sluch
a níž má klesá skráň.

Jak mohl zpěv mé dcery
jak zlatý paprslek
vyjasnit svět můj šerý,
jak rád
hlavu mdlou na ni bych klad!
Teď proklínám svůj vztek.

Na kamenném svém trůně
chci umřít jak můj děd.
Ať zpěv se snoubí struně,
ať rév
v pohárech šumící krev
se blyskne naposled.

Však hruď mou trojí hněte,
mne trápí ještě teď,
kdo byl ten mladík, recte,
jenž strh
s beder mých plášť a s ním vrh
se v Sasů hustou zeď?

A Balt když protkal vlny
večera nádherou,
kdo byl ten odvahy plný
syn step,
Vikingu přílbu i leb
jenž rozštíp sekerou?

A u Dunkirchu v pláni
když zbyl jsem zraněn, zbit,
kdo v žízně palčné pláni
ač sám
poraněn, plazil se k nám
a v přílbě nes mně pít?

Jen to mne ještě trápí,
kdo o něm dá mi zvěst,
v sny darmo duch se ztápí . . .
svůj hrad,
korunu dal bych mu rád,
jí nejhodnější jest!“

Tu z bojovníků davu
se řítí mladík, lev
klekne a skloní hlavu.
„Jsem syn
dcery tvé, jíž v lesů klín
tvůj divý vyštval hněv!“

Král s trůnu rázem skočí
a divě zakvílí:
„Ó noci mojich očí
jen svit,
bych mohl jemu v tvář žít,
jen paprsk na chvíli!“

A líbal svého vnuka,
něm stál kol celý dvůr.
Jej nevidět, ó muka!
ó ples
ku srdci tisknout jej! — kles
a vzdych jen: „Helmaladur!“

Jaroslav Vrchlický.

„Domostroj“.

List z dějin společenského života na Rusi. Napsal *Edvard Jelínek.*

Málo zachováno do naší doby pramenů, z nichž by bylo možno čerpati spolehlivých vědomostí o společenském životě v dávnějším Rusku. Starší písemnictví ruské podává v tom ohledu obraz velmi neúplný, a zprávy, které zanechali cizozemští cestopisci, jmenovitě Němci, Francouzové a Nizozemci, postrádají namnoze veškeré věrohodnosti. Předobře víme, jak slovanský národ vůbec byl od cizozemců téměř do poslední doby stranicky líčen a posuzován.

Tím větší důležitosti má ruský spis, pocházející ze šestnáctého století a vrhající svým předmětem i duchem, jakýmž jest psán, jasné paprsky na kulturní poměry ruské XV i XVI věku. Jest to tak zvaný „Domostroj“, druhdy v přemnohých přepisech na Rusi kolovavší „návod“, kterak se má žíti a dům spravovati, aby „celé hospodářství v ničem netrpělo, ale ve všem všudy dobře prospívalo.“ Dříve než vylíčíme některé stránky dávnějšího ruského života, jest nutno poukázati několika slovy na spis, jenž slouží ku poznání těchto poměrů, aby se

mohlo posouditi, v jaké míře lze „Domostroj“ za zrcadlo ruského života považovati. Úplná jeho spolehlivost a správnost byla sice již nejednou v částečnou pochybnost uváděna, přece ale nelze upříti, jak později ještě spatříme, že líčí v mnohém ohledu odůvodněné pravdy.

Spisovatelem „Domostroje“ byl duchovní Sylvestr, důvěrný rádce cara Ivana Hrozného a tudíž i vynikající osoba na carském dvoře, kdež se tou dobou život ruský způsobem daleko neporušenějším soustřeďoval, než za dob novějších. Obšírnějších zpráv o Sylvestrovi a jeho práci se ovšem nenalezá, i nezbývá, než za vděk bráti různými náhledy a domněnkami, které u věci té někteří ruští spisovatelé podali. Od roku 1849, kdy Golochvostovem byl „Domostroj“ poprvé vydán, obrácena k němu na Rusi všeobecná pozornost, tak že do dnešního dne vyšla již celá řada delších i kratších rozprav neb studií, v nichž cena zmíněného rukopisu náležitě prozkoumána. „Domostroj“ vytištěn kriticky nejdříve ve sborníku moskevské společnosti pro dějiny a starožitnosti, později vyšly dosti rychle za sebou rozbory V. Jakovleva*), J. S. Někrasova, O. M. Bodjanského a jiných. Kromě toho budiž podoknuto, že se poznenáhla objevovaly mimo prvotní rukopis ještě starší i novější přepisy, čímž ovšem vědecký rozbor tohoto velice zajímavého spisu nemálo usnadněn. Objeveny různé rukopisy z XV, XVI, ano i ze XVII století, z nichž jednotlivé na mnoze valně se od sebe lišily.

O vzniknutí „Domostroje“ proneseny různé domněnky. J. S. Někrasov tvrdí, že duchovního Sylvestra nelze považovati za původce celého spisu, ale jen části, z níž se teprv později ostatní vyvinovaly. „Domostroj“ obsahem svým sám tomu nasvědčuje, že rozličné oddíly na rozličných místech vznikly a od rozličných spisovatelů složeny byly. Někrasov má za to, že světská část byla sepsána vlivem zámožnějších bojarů novgorodských, kdežto část duchovní ne jinde vznikla než v staré Moskvě.

Také nelze tvrdit, že myšlenka ku sepsání „Domostroje“ má původ svůj na Rusi, ano veliká jest pravděpodobnost, že duchovní Sylvestr sepsal a upravil své dílo dle jiných podobných spisů cizozemské literatury. Tolik jest jisto, že i některé zahraniční, v středním věku značně rozšířené „návody“ byly mu pobudkou ku složení ruského „Domostroje“, jenž má nápadnou podobu s českými a polskými „radami“ XIV i XV století. Mimo to vyznačovala se i vlašská literatura bohatostí podobných spisů, z nichž jmenujeme Františka Barberiniho „Reggimento delle donne“ (z XIII století) a „Dottrine dello schiavo di Bari“.

Ale tyto okolnosti ani v nejmenším neubírají „Domostroji“ dávno právem přisouzené důležitosti a zajímavosti, neboť z mnohých příkladů jde na jevo, že rady v něm vyřčené skutečného docházely na Rusi užívání i šetření. Některých modliteb, pořekadel a prostředků v něm předepsaných podnes ruský lid užívá, i lze tudíž vším právem souditi, že byl duchu ruskému úplně přiměřený.

Při tom všem ale třeba rady duchovního Sylvestra velmi opatrně rozvažovati, aby vědomosti z nich čerpané nepodaly mylný, ale pravdě přiměřený obraz tehdejšího společenského a kulturního života na Rusi.

*) Домострой попа Сильвестра, изд. по рукописямъ имп. пуб.л. библіотеки. В. Яковлева. С. Петербургъ 1867.

Výsledky bádaní řečeného spisu mohou ovšem býti rozličny, i nelze se tudíž diviti, že ruskému národu nepříznivi spisovatelé v některých částech příliš přísným měřítkem posuzují slova „všeho bdělého Sylvestra“ *).

„Domostroj“ skládá se ze tří částí: první obsahuje naučení o předpisech církevních, dvě ostatní části pojednávají o poměrech rodinných, o vzájemných povinnostech a o domácím řádu vůbec. Celek, aneb alespoň větší část těchto rad dosvědčuje, „jak se žilo neb žíti mělo“.

Oddíl pojednávající o předpisech kostelních, podává významné svědectví, kterak zbožným byl středověký Rus a jak se chovati měl vůči církevním zákonům. „Domostroj“ sám nelíčí obšírně duševní, vnitřní význam zbožnosti, za to ale tím větší rady uděluje, kterak se má řádný člověk chovati při všelikých obřadech, kterak má činiti v kostele, při modlitbě, v klášteřích atd. „Rovné držení těla“ v církevních místnostech zvláště se připomíná a přísně se uvádí na paměť, aby se v kostele nikdo o hůl neb dokonce o zeď neopíral.

Když bůh někoho za spáchané hříchy chce trestati, sešle na něj trapnou nemoc, jejíž „odejmutí“ upřímnou lítostí, slzami, modlitbou, užíváním svěcené vody, jakož i udělováním almužny lze docíliti. Co se hříchů týče, naskytuje se k nim v životě lidském ovšem mnoho příležitosti. Ke hříchům přináleží provádění hudby, honba s vycvičenými ptáky, všeliké sázky, zpytování hvězd, hra v kostky, čarodějnictví, přísahání, klení, nemravný hovor a tak dále. Vše to tresce bůh nemocí.

Strašná stihne pokuta toho, kdo předpisů těch šetřiti nebude. Mnohými děsnými následky se vyhrožuje a varuje před nimi. Sejde-li se společnost, která při stole nemírné pití a nečisté mluvení provozuje, vytratí se záhy „andělé z místnosti hodujících, tak jako včelky prchají před kouřem, a na místo jich přichvátají ďáblové“. Ostatně se zapovídá při stole nejen klení a nečisté mluvení, ale i nevázaný smích.

Důležitý význam má v „Domostroji“ almužna, k níž se zvláštní pečlivostí poukazuje jako k nejlepšímu prostředku u osvědčování nejpřednější povinnosti „dokonalého“ člověka. Poskytování almužen chudým neb uvězněným považuje se jako výhodně uložená jistina. Skvělou odměnou se nikdo nemine!

Návštěva a podporování vězňů ve věznicích vřelými slovy se odporučuje i jest dostatečně známo, že Rusové až na naše doby pěknou tuto ctnost v míře nejskvělejší zachovávají. Činí se tak jmenovitě v šťastných okamžicích života rodinného a ve dny sváteční. Každý má se chrániti před lichvou, kteráž jest nedůstojným řemeslem zlých lidí, a střežiti všech takých, již ji provozují. Nemenší potupy zasluhuje nepoctivost při dělání dluhů, užívání moci nad slabšími i všeliké ubližování neb skracování práv bližního. V pravidlech o spravedlivém životě odporučuje se mezi jiným, aby se sedlákům malá činže z nájemného ukládala, chudým aby se k setbě semeno darovalo a t. p.

Obšírné jest též poučení, jak se třeba ve společnosti chovati. Je-li kdosi někde hostem, nesmí jídla neb nápoje haniti; rovněž nemá se host při návštěvě dlouho, nad slušný obyčej zdržovati — jelikož tím hostiteli jest

*) Brückner A. „Domostroj“. Rus. Revue 1874.

na překážku, aby v čas k lůžku se odebral. Host má se zdvořile vítati, pokrmy i nápoji častovati. synové domu bedlivě mají o to pečovati, aby host ve všem dobře byl obsloužen a hosté mají se mezi sebou velmi vlídně chovati, veškeré hádky varovati. Při stole nemá se kašlati a nepozorně plivati.

Obšírného povšimnutí dochází v „Domostroji“ rodinný život. Velmi zevrubně popisují se povinnosti hlavy rodiny, kteráž jest zodpovědna za celý dům, za členy rodiny i veškeré osoby, které s ní jsou v jakémkoli svazku. Otec jest neobmezeným pánem, nad něho není větší moci. Na jeho osobě spočívá povinnost starati se o tělesní i duševní blahobyt všech jemu svěřených lidí. On má býti ve všem dobrým příkladem, v ničem si nemá zavdati a vždy si má býti vědom svých povinností. Pilně bdíti má, aby nikdo v ničem nehřešil, neboť hřeší-li osoba jediná, nese pak pokutu rodina celá. A bůh tresce přestupky pekelnými mukami!

Zajímavo jest porovnávati poměr, v jakém se nalezá neobmezený pán domácnosti k jednotlivým členům rodiny, k ženě, synům, bratrům atd. Vizme, jaký byl poměr manželský.

Muž jest učitel ženy! On ji učí znáti boha, on jí jest vším svým konáním vzorem. Muž a žena nemají nikdy ve sporu žíti, ale povinností muže jest, aby trestal, když se mu tato zprotivuje neb dobře nečiní. Jsouť případy, kdy se důtky nejen na děti, ale i na ženy k ruce bráti mají. Avšak to se díti má b e z s v ě d k ů a nikdy ve v á š n i n e b h n ě v u! K tělesnému trestání vůbec nemá se užívati ani dřevěných, ani železných věcí, z čehož by snadno mohly vzniknouti všeliké nemoce; nejpřiměřenějším nástrojem k tomu jsou důtky — jest to „rozumné a bolestné, strašné a z d r a v é trestání!“

Ženy mají od nápojů jen kvasu požívati, nemají mnoho mluviti a do domu nemají čarodějnice pouštěti.

Ve společnosti jest žena osobou vůbec nepříliš volnou. Činí-li někam návštěvu (často se ovšem toulati nemá), ať mluví jen o ručních jí příslušných pracích, o domácnosti a čeládce. Cokoliv nového uslyší, muži má sdělovati. Na všeliké dotazy, které se netýkají výše jmenovaných věcí, má krátce odpověděti, že „nic neví“, aby se zbytečné klepy neroznášely. Když ona vítá návštěvu, nemá zaháleti, bohu čas marnivě utráceti, ale pracovati; nejlépe jest, když zlatem nebo stříbrem vyšívá. Takové obcování získá slávu mezi lidmi — právě jako krmení hladových vděk u boha.

Veškeré domácí práce má žena co nejlépe znáti, aby dobře mohla oceniti práci rozličných služebníků, a aby vše „tak bylo, jak býti má“. Na vše má paní dohlížeti, ničeho zanedbávati, o děti i služebníky má se stále starati, všechny jídlem i pitím opatřovati a zásoby pilně přehlížeti. Kromě toho má práci rozdělovati, dívky i ženy učiti, kterak mají co dělati, jak se topí, peče, myje, šije, spravuje a tak dále. Vše to díti se má ovšem v souhlasu s mužem, jenž má právo jinak míniti neb říditi. (Dokončení.)

Z nové poesie severoamerické.

Thomas Bailey Aldrich.

Metempsychosis.

Nad malichernou vřavou zástupu
v mramoru zmrzlém stojím já co bůh,
bez poskvrny a stár jak měsíc sám.
To co jsem já, a ne co člověk jest,
mou plní dumu. On si kvil a mři;
neb on je prach a v prach se navrátí:
mé vím že božské bylo stvoření.
Po pevninách zřím škeble rozseté
a lastury, jež objímaly kdys
mou bytost — slupky jež svůj měly cíl;
já sním o tvarech všech, v nichž musím být
než stihnu Dokonalost, jíž jest Bůh,
a sním svůj sen a nechám luzu jít;
neb já jsem jedno s mořem, s horami
a s pouštěmi a slujmi pod zemí,
jsem z katakomb a trosek prasvětů.

Já byl jsem duchem na hor temenech
a vůní v údolích a simumem
na sprahlých pouštích, větrem potulným
jenž těká vesmírem, neznavný hlas.
Já byl než Romulus a Remus byl;
já byl než Ninive a Babylon;
já byl a jsem a budu na věky,
jda v před a nikdy konce nestihna.

Sto let jsem chvěl se v trávě, trojlistý
co útlý jetel, který ohříval
svah na Idě; sto let jsem proplétal
purpurný dešť těch květů smutečných,
jež řecké ženy v mrtvé sypaly.

Pod zemí jsem ve vonném šeru dlel;
pak ve vláknech a cevách smrku, jenž
na osamělém vyrost ostrově,
kde z Cykládů divoká vichřice
jak leviatan brázdíc moře val
splašila tichost oněch ze samot.
Pak hnán sem tam jsem slunce z oblak táh.
A slunce šly a přešly, tajemný
za sluncí mnohý měsíc rost a znik
a meteory, jejichž za stopou
příšerné nocí táhly mátohy.
Já slýchal hlasy šumném na břehu,
to bohy bouře, z lastur zvučivých,
divokou hudbu; stíny podivné
ty s nářkem, ony zpěvem táhly kol.
Tak let se kupil tlum až boží dlaň
s oblohy mračné upustila blesk,
jenž smrk a tvrdou skálu rozštěpil;
a z věznice mé vonné vylet pták,
já v jeho prsou — tak jsme vyletli
přes lomný hřeben vlny vysoké;
strom, ostrov, bozi zbyli za námi!

Volný jak vzduch jsem z pásma v pásmo spěl
daleko z vřavy tichým ku branám
dne v úsvitu; a pod sebou jsem zřel
vinice, řeky stříbrná jak nit
zelenem, zlatem luk se vinoucí
a tu tam vísku, růži bělostnou,
a tu tam město, jehož zvonice
a střechy paláců a kopule

jak stalagmity v slunci jiskřily.
Já lodě viděl s bouří zápasit
u skalisek na pustém pobřeží,
a líné koráby, jež se zbožím
jak mouchy spěly modrém po moři
do Indie neb v ledný Labrador.

Sto roků bylo jediný jak den.
Byl den to duchu nesmrtelnému?
Dech a ne víc. A přec vím jediný
mžik neskonalý — mžik, v němž s oblohy
jsem kroužil blíž a blíže ku zemi,
blíže a blíž až křídla moje tkla
se hrotných kaštanů, kde pěnivý
šel proud přes oblázkové jesepy
a žena huštinou se pojednou
s hukotem střemhlav letěl ve propast;
tam v chladné strži, květy trhajíc
blondila žena božská podobou
víc nežli které z vzdušných stvoření
neb rusalky, neb stíny bezklidné
vznešených žen v své době zázračných
krásou i bolestí; já zapěl jsem,
jal v kouzlo myšlení a dal jí sny
a pak jsem s rosného se vzduchu skrad
a utkvěl v jejích ňádrech. Tam jsem spal
měsíc a měsíc, v jejím zraku cos
se vzňalo, měklo, tmělo jako šeř — —
tajemné tušení! Když řeka pak
opadlým listím, holým ostružím
šuměla ostře trojnásob a plod
s kaštanů padal tich v podzimní noc,
já krátko vzkřik jak vzkřikne děťátko:
jdem na svět s pláčem a ne ze světa!
Tak bylo souzeno; tak přišel jsem
na zemi žít v podobě člověka
a trpět statuě v můj jak sluší stav —
jsa o krok, stupeň, o kruh Bohu blíž.

A věda to, zdaž mohu spodlit se,
užírat, lhát a kupčit na trhu,
škvár dávat, brát — a všechno k ničemu?
Ne! Nad zástupem sedět chci a pět,
v naději čekat změny zázračné
jež zdá se snem; a byť bych hlady mřel,
já nemohu těch model zulíbat
u každých vrat, na každé ulici,
ni lísat se a duši potřísnit;
neb já jsem jedno s mořem, s horami
a s pouštěmi a slujmi v podzemí
a z katakomb a trosek prasvětů.

Přel. *J. V. Sládek.*

Zaváté listy.

Od *Sofie Podlipské.*

(Pokračování.)

List LVI. — Posílám za tebou do dvorce, můj Urbane! Naší drahé Nettinky není více. Usnula nám nenadále na věky. Když jsi před půl hodinou odešel a s ní se loučil, loučil jsi se naposled. Ještě se usmívala na tebe, řekla, že je jí lépe, ba velmi dobře dnes. Podala ti ruku. Když jsi byl ze dveří, podala také mně svou hubenou ručičku. „Já neodcházím s Urbanem,“ řekla jsem myslíc, že ona tak se domnívá.

„Ale já odcházím.“ odpověděla ještě jemněji než vždycky mluvívala. Políbila jsem jí tu drahou, studenou ruku a nemohla jsem promluviti.

Ona vidouc mne dojatou pravila: „Chci říci, že teď budu spáti, nic jiného nemyslím. Těším se nějak na to dobré spaní. Jsem tak šťastná mezi vámi.“

To byla její poslední slova. Tak dlouho jsme připraveni na tuto ránu. Přece je hrozná. Ztrácíme nejvěrnější srdce pod sluncem, které jen pro nás žilo a každé laskavé slovo oddaností neobmezenou nám nahražovalo.

Když vyřkla ona poslední slova, obrátila se ke zdi a já myslila jsem vskutku, že chce jen spáti. Ležela tiše, naslouchala jsem jejímu slabému dechu. Náhle bylo v pokoji slavné ticho. takové ticho, jehož neposkytuje pouhá samota; jesti to ticho, jež sleduje po posledním dechu bytosti, jež úlohu svou dokonala.

Mně bylo jakoby mi to ticho chtělo utrhnouti srdce. Naklonila jsem se. Drobounká postava naší přítelkyně byla natažená a stuhlá.

Jaké prázdno otevírá se, jaká propast, jaké teskno klesá mi do duše! Ó pojď, ó pojď ke mně! Již jsme na světě docela sami. Máme toliko jeden druhého.

Můj bože! Ale to je tak mnoho! Takové bohatství! Ubohá Nettinka bývala tak osamělá. Každý den mi říkala: „Alino, pomyslím-li si. jak bych žila bez tebe, nevím, jak mám děkovati za tu milost, že jsme se setkaly.“

Tuto vděčnost chci děditi po ní. Každý den neřeknu-li to vždycky, zajisté si pomyslím, jaká to je milost, že ty jsi bděl nad mým dětstvím a že svůj celý život mně jsi věnoval.

Nyní budeme si také ještě nahražovati laskavost té dobré duše. Nebudu již nikdy reptati, že mi bůh odepřel býti matkou. Budu jí tobě, můj milovaný, a spolu ti nahradím dceru rozmilou. Jeť to již osudem nás dvou, že jsme na té pouti životem náhradníky. Brzo budeme staří, do té doby budeme ještě hodně činnými. Budeme nahražovati seč nám síla bude jiným, čeho jim osud nedopřál.

Píšu vedle své dřímající drahé přítelkyně a hlídajíc ten začátek jejího věčného spánku hledám nový začátek žití dobrého a platného. Buď mi v něm vítán, ty, s nímžto je mi život a bude mi smrt slastí.

Tvoje Alina.

V Horolesích 1. června 1840.

List LVII. — Tys trochu usnula, moje Alino. Bdím sám u mrtvoly naší drahé Nettinky. Nemohu vysloviti, jak mi jest. Bol ve mně překypuje. Šlechetná ta duše nikdy si nepomyslila, že mi její smrt jej způsobí v míře tak velké. Přemýšlím o celém žití jejím, o její povaze, o jejím chování, o každém slově a skutku jejím až do posledního dechu a nestydím se za slze, které mi polévají líce.

Zítra ji odneseme, vložíme ji zemi v náruč, přikryjeme ji zeleným drnem. dáme vřelý nápis na její pomník a vše bude učiněno. Šlechetné to žití bude zavátým listem. Někdy zmíníme se o ní, ano často budeme

o ní vypravovati, na ni mysliti a přece zdá se mi to vše tak málo, tak chudé co zbývá po takovém vzácném ryzím srdci.

Hlučná sláva, vavřínové věnce a mramorové pomníky velkých duchů také by mi nedostačily pro tu skromnou Nettinku, kterou v domě nikdo necítil, jejížto dobrý duch jen se vznášel neviditelně tam, kde se zdržovala. Ona doplňovala svou spokojeností a tichou přítomností naše štěstí.

Jsem jí dlužen vrátiti se do minulosti a seznámiti tebe s jejím jednáním, o kterém posud nevíš, má drahá ženo!

Bylo to tehdáž, když co třináctileté bláhové a nadšené dítě o Sylvestrové noci jsi mi psala a mne prosila, abych Nettinku miloval a za ženu zvolil. Tys to učinila s tou lehkou myslí, jako před lety, když co malinká holčička sama jsi chtěla býti mou ženou.

Přece uhodla jsi tehdáž, co Nettinky se týkalo, všecko. Ty, Alino, byla jsi jediným idolem mým již od dětství. Avšak, abych tě kdy opravdu požádal za ženu, toho byl jsem, bůh ví vzdálen a ctil jsem tvoje dětství s otcovským útlocitem. Viděl jsem náklonnost Nettinčinu ke mně a tvoje naivní psaní mi ji potvrzovalo. Byl jsem od ní milován tak delikátně jak vášnivě. Nettinka byla nejvýše zdrženliva, ale přetvářku neznala. Prozrazovala se bezděčně.

Ctil jsem ji jak toho zasluhovala, byl bych půl života dal, abych jí zabezpečil spokojenost a štěstí. Ona to věděla, řekl jsem jí to. Byl jsem si však věren v úmyslu neženiti se k vůli tobě.

Když jsem obdržel tvůj sylvestrový list, pravil mi rozum a čest, že jsem onoho slibu sproštěn, radilo mi i srdce, abych ti zabezpečil v Nettince věrnou, dobrou matku.

Z jedné strany mne táhlo cosi k Nettince v skutku, z druhé strany byl jsem tvou otevřenou myslí, tvou důvěrou ke mně v pravdě okouzlen a nevěděl jsem, jak se mi děje. Přece nedovolil jsem si na tebe jinak než otcovsky mysliti.

Budu pamatovati do své smrti na onu sylvestrovou noc, na onen nový rok, když jsem chodil jako omámen s tvým kouzelným listem na prsou. Byl jsem zmítán nejtrapnější na světě nejistotou. Četl jsem tvůj list nejméně desetkrát.

Odpůldne, v novoroční den, měla jsi společnost. Byl u tebe Bruno a Mařenka a ještě nějaké jiné děti. Byly jste hlučné a veselé ve velké jídelně.

Nettinka seděla s knihou v ruce ve vížce v kabinetu. Posadil jsem se vedle ní. Tak sedávali jsme často, když jsi se bavila. Bděli jsme nad tebou společně. Osud nás takto uváděl k sobě. Nadarmo vyhýbal jsem se tomu vztyku posílaje vás do Prahy, vždy přicházely důvody, pro které zase jsme žili společně.

Když jsem tak seděl vedle Nettinky, náhle jsem pozbyl trapné nejistoty. Ona mi byla tak blízká stářím, povahou, smýšlením a nejvíce náklonností k tobě. Tys byla takovým dítětem ještě. Slyšel jsem tvůj dětinský smích, viděl jsem kmitati tvou štíhlou, mladinkou postavu mezi otevřenými dveřmi. Tu ulekl jsem se jako zločinu, že jsem snad přece víc pro tebe cítil, než jsem směl. Obrátil jsem se prudce k Nettince. Položil jsem ruku na lenoch její židle a naklonil jsem se k ní.

Nastával soumrak, ale posud jsem jí dobře viděl do očí, do těch očí oříškové barvy, jak ty jsi vždy říkala, barvy právě takové, jaké byly bohaté vlasy její. Ty vlasy posud krásné, které zítra ustřihneme a smrti vyrveme. Ó můj bože, tam leží pozůstatky studené a hynoucí toho vřelého žití.

„Ó Nettinko! Tuto upomínku, než na vždy zmizíš našim zrakům, jsem ti dlužen.“ Dokud byla živa, nesměl jsem o tom mluviti, byl jsem povinen zamlčeti i tobě výjev, který následoval. Ale nyní nesmí se pochovati s ní.

Když jsem k ní se klonil, naplnily se jí oči slzami. Pozdvihla je ke mně s výrazem nezapomenutelným.

„Drahá slečno, prosím vás, tu čtěte,“ tak asi pravil jsem podávaje jí tvůj list. Ona jej přečtla a list tetelil se jí v rukou.

„Ta Alina, to srdce, to dítě zbožňované!“ Netty zvolala a plakala silněji.

Byli jsme oba v pobouření nesmírném. Vzal jsem ji za ruku, jež list tvůj držela.

„Nuže, chcete být má?“ ptal jsem se hlasem chvějícím se . . .

Ale tu jsi přiběhla z vedlejšího pokoje povídat nám, že budete hráti na slepou bábu.

Byla jsi čarokrásná. Tvoje plné kadeře byly spuštěny a padaly ti přes ramena. Bylas uhřáta a tvůj obličej skvěl se jako růže. Vrhla jsi se Nettince kolem krku a řekla si: „Ach jak se dnes bavím! To se budu baviti takto po celý rok a snad po celé živobytí a tebe, Nettinko, mám tak mnoho ráda! Viď, že od nás nepůjdeš.“

Objímala a líbala jsi ji. Nemohl jsem od vás obou očí odvrátit. Byl bych si přál míti obraz vás obou v této chvíli. Nenadále jak jsi přišla odkvapila jsi.

Dívali jsme se za tebou a byli jsme očarováni. Hráli jste si dále ve vedlejším pokoji. Mezi Nettinkou a mnou bylo ticho. Pak řekl jsem: „Vy jste posud neodpověděla na mou otázku.“

Zas podívala se na mne a nyní s jiným jasným, rovněž nezapomenutelným výrazem.

„Naše dítě odpovědělo vám, pane Urbane,“ pravila pevně. „K vůli Alině povolal jste mne k sobě a vy jste si umínil, že budete žíti jen pro ni. Tedy mysleme oba jen na ni. Ona ovšem by přála mně . . . co jí snad je souzeno. Ale já nesmím nic překaziti. To je má odpověď. Nemluvme o tom více. Čekejme, co přinese čas.“

Vzal jsem ji znova za ruku a cítil jsem, jak se chvěla. Políbil jsem jí tuto a ona kvapně vyšla, aby v domácnosti dohlédla. Nepřišla však dlouho.

Když se vrátila, byla jasné mysli, plakala-li, zapudila toho stopy úplně a k tobě byla tak laskava, jako nikdy.

Hle, to byla ona, kterou jsme ztratili. Ještě pamatuji se co se dělo, když Bruno se ti stal tak milým. Ona byla na něj žárliva mým jmenem. Nenáviděla ho, nepřála tomu a jen mými domluvami trpěla, aby se vše vyvinulo přirozeným způsobem. Ale ona věděla co trpím. Miloval jsem tě tehdáž již až k šílenosti. Ona mi ni-

kdy nepřipomenula onu otázku o nový rok ani pohledem. Tehdáž řekla „čekejme“. Nuže, zdálo se pak, že jsme se dočkali, když Bruno u tebe vítězil. Ale ji to rmoutilo a když bylo s ním vše přerváno, těšila se nelíčeně.

Jak těšívala na našich cestách mou beznadějnou lásku k tobě. Kdyby jí nebylo bývalo, byl bych snad zemřel s tímto tajemstvím. Přec nebylo jí to vždy lehké. Mnohdy jsem ji uhodl soudě dle vlastního utrpení.

Došel jsem svého štěstí. Jí zbylo naše přátelství, naše uznání a její vědomí. Líbám naposled její malou ruku a odprošuji ji za to, co k vůli mně přetrpěla.

Moje milovaná Alino, nezapomeňme na ni nikdy. To je vše, co jí dáme.

Ty prožilé okamžiky! Jak vstaly přede mnou z minulosti! Ty zaváté listy! Ještě jednou přihnaly se nazpět z řeky zapomenutí a provozují svou rej. Pak odhrne je žití zase a bude kráčeti přes ně, až každá chvilka jeho přítomnosti opět takovým listem se stane.

Již svitá. Noc plná upomínek a smutku je ta tam. Je také již listem zavátým.

Můj bol roste. Oplakávám tu ženskou bytost, o niž se nikdo nestaral, která nic vlastního nikdy neměla, jež byla tak spokojena s tím malým podílem lásky dvou srdcí láskou jinou oblažených.

Dobré jitro, Alino má! Pravdu máš. Teď jsme tu jen sami. Věčně tvůj

Urban.

V Horolesích 3. června 1840.

List XLVIII. Můj milovaný muži! Věčně tvůj Urban podepsal jsi se a já se pamatuji, kterak jsi mne káral, když co dítě jsem se kdysi podepsala z romantiky čerpané z knéh: Až do smrti tvá! Řekl jsi, že tomu nemohu rozuměti. Nyní, mé drahé srdce, začínám tomu rozuměti a chápu tvou tehdejší nevoli a nechuť k onomu slovu. Odešli jsme před chvílí spolu od hrobu naší přítelkyně a z jeho nitra vystoupil k nám té věčnosti tajemný stín. Cítili jsme, jak velké to slovo: „Věren až do hrobu.“ Přesvědčili jsme se, jakou pečeť smrt vtiská na vše co zbylo, na ty nesmírné svazky „zavátých listů“.

Dnes píšu já hlídajíc navzájem tvoje spaní. Jak byl jsi unaven po tom dojmutí veškerém! Jak ráda jsem, že jsi tak brzo usnul.

Můj Urbane! Jak mnoho jsme sobě, to je znáti, že nám nestačí mluva jedna, že se utíkáme ještě k peru, abychom si pověděli vše, co v duši vzniká a nic aby se neztratilo.

Ještě to není zaváté listí, můj jediný příteli! Ještě to kvete a zelená se a přináší nám každým dnem nové důkazy hluboké spřízněnosti mezi námi.

To vše, z čeho jsi se zpovídal u mrtvoly naší Nettinky, tušila jsem lépe než jste kdo myslili.

Myslím nyní, že jsem Bruna nikdy nemilovala. Byl to můj soudruh z dětství, nic více. Moje srdce otevíralo se lásce a bálo se kloniti se k tobě. Tak mýlilo se jako skřivan, vylétne-li o hromnicích a zahánějí-li ho mrazy zas do skrýše jeho.

Odtrhnutí od Bruna působilo mi ovšem silnou bolest, ale kdo vyzpytuje kdy srdce svoje vlastní? Byla jsem potěšena z toho bolu dříve než jsem sama chtěla. Hněvala jsem se uvnitř na sebe, že více pro něj netruchlím. Jaké to zmatky bývají v nitru našem. Jak byla jsem tehdáž nepravdiva. Jak mnohem šlechetnější byla ta drahá naše Nettinka! Jak mnohem více byla by mého štěstí zasluhovala.

Věděla jsem to všecko a kdybys ji byl miloval, byla bych vás oba zbožňovala.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Mluvím nyní pravdu? Nebyla bych tím trpěla, kdybych ti nebyla stála nejblíže? Nuže, jak se co stalo, tak to musilo přijíti. Nettinka dala nám příklad oddanosti v osud. Jak bývala veselá, jak snášela svou zdlouhavou chorobu, jak lehce brala smrt a přece milovala život jak jen ona uměla milovati.

Ta krásná noc! Venku slavičí zpěv, květy a vůně. Kde je nyní ta jemná citlivá struna, v níž tolik zvuku se chvělo, kde je ta duše nám tak blízká?

Jak se mi stal milým ten vesnický hřbitov, který se jí stal domovem. Alina.

V Horolesích 3. června 1840.

List LIX. Moje milovaná Alino! Prosím tě, pamatuj na mne neustále při tom, co ti sdělím a hleď k vůli mně býti co možná klidnou. Ubohého Bruna stihlo nepředvídané neštěstí. Jeho mladá žena zemřela brzo po porodu svého osmého dítěte. Nikdo se toho nenadál. Když jsi se s ní loučila, vím ještě, jak jste spolu vesele hovořili, jak jsi jí slíbila, že budeš kmotrou tomu dítěti, jež očekávala. Je to zdravé děvčátko, ačkoli přišlo o něco dříve na svět, než byl čas.

Pro Bruna je štěstím, že jsem přijel sem na několik dní. Je tak zdrcen, že neví, co sobě počíti. Až uvidíš ten houf dětí bez matky, budeš žalem bez sebe. Bojím se v skutku, jak to bude působiti na tebe. Jako vždycky, budeme hledati v péči a činnosti o nešťastné úlevu lítosti nad nimi a raději začneme dříve než později. Za prvé hledej tedy, má drahá duše, vychovatelku k těm dětem, ženu starší, prostou a rozumnou, dobrosrdečnou a trpělivou. Ah! Kdybychom nebyli ztratili Nettinku! Ta byla by vše napravila. Kýž najdeme druhou Nettinku těmto sirotkům! Bohužel jsou takové bytosti vzácné a nejlépe je to viděti, hledáme-li takovou. Tu hledající ztrácívá často víru v celé člověčenstvo nenalezaje toho pokladu laskavosti, který je jediným lékem proti ranám osudu a jehož v žádné lékárně ani za milliony nemají na prodej, na který musíme jen čekati a býti sami dobrými, abychom se stali schopnými rozeznati jeho cenu.

Tak smutnou zprávu ti dávám, ženo drahá, a ještě smutnější musím dodati. Považ si, že byla smrt té vzorné ženy a matky jaksi násilně přivolána.

Když starý správce zemřel před několika dny po dlouholetém bídném churavění, přišla správcová hned po jeho smrti k svému synovi a prosila ho, by mohla nyní žíti u něho.

On svolil k prosbám své ženy. Až doposud nebyla Mařenka se starými mluvila. Oni chovali se nepřátelsky k ní a k její rodině, říkali, že se uzavřel ten sňatek proti jejich vůli, a Mařenka tím byla sproštěna hrozné povinnosti nazývati otcem bývalého kata svého otce. Avšak smrt správce přece ji dojala a nedala si vzíti jíti mu na pohřeb.

Stará správcová lichotila se nyní k synovi i ke snaše a slibovala, že bude této podporou v domácnosti.

Odpoledne, před porodem Mařenčiným, posadila se vedle ní a rozhovořila se. Co mluvila, Bruno neví, ale našel Mařenku v slzách. Na dlouhé domluvy a otázky vyznala se mu ubohá ženuška teprv, že nyní ví, co jí prý Bruno obětoval. On ubezpečoval ji, jak je s ní šťasten, chlácholil a těšil ji, ale jed, starou správcovou do její duše vlitý již účinkoval. Mařenka začala churavěti. Uvěřila Brunovým přísahám a domluvám a přece bylo pozdě.

Kdo ví, co jí stará pravdivého i nepravdivého namlouvala. Rána byla zasazena. Bruno prosil svou matku po Mařenčině smrti, aby se vrátila do svého domku. Chce jí někdy odpustiti, nyní však nemůže.

Mařenčina matka přestěhovala se zatím sama k opuštěným dětem zanechavši doma hospodářství.

Ponechávám tvému citu, můj anděli, zdali chceš přijíti za těchto okolností z Prahy sem. Snad budeš raněna tím, co správcová nebožce bezpochyby o tobě také namluvila. Snad nebude ti možno viděti Bruna. Čiň jak myslíš. Jen pro bůh nermuť se až příliš. Strachuji se o tebe.

Tvůj

Urban.

V Horolesích 12. října 1840.

(Pokračování.)

Z nové poesie ruské.

A. Solovjev.

Před bouří.

Mrtvo kolem, ticho kolem —
utich hymnus okeánu,
zašly vlny v mořském stanu;
mlhy horem, mlhy dolem.

Divokých skal řada přímá
vyčnívá nad vody němé
a jak obři z bájek země
na nich na sta dubů dřímá.

Pokyvují šedou bradou,
mlčky v dálné moře hledí;
otázky bez odpovědí
v truchlé dumě sobě kladou:

„Co to nyní? Sivé mraky
rozběhly se na lazurný
blankyt a proč slunce zraky
nezakalí vítr chmurný?

A proč vichr naše davy
neporáží jako kvítí?
A proč blesky naše hlavy
rudým ohněm neosvítí?

Všecko ve snu; všecko ztichá,
zmlkly věčné moře tlumy,
ani země nezavzdychá
zamyšlená v těžké dumy.

A my, kteří valnou silou
oplýváme, zahyneme,
jako travka uvadneme,
která roste nad mohylou.“ —

A najednou hrůzou žasnou
chvějící se velikáni;
blesk se mihl prouhou jasnou
a tam mizí v mořské pláni.

Rána hromu! — Mraky sivé
shlukují se blesků plny;
hymnus pěje moře divé,
v skály bijí mocné vlny.

V. Mjur.

V stepi.

Chladné slunce, ale plné něhy
líbá stříbrný šat plání — sněhy.

Lazurové nebe klenbu sinou
vyjasnilo klidně nad planinou.

Oko nedohledne stopy polem,
ucho nezaslechne hlásku kolem.

Zakletá step spí a stříbrem hoří
a jen chvilkou větry zahovoří.

A. Archangelský.

Vanka.

Trp a čekej, Vanko, starý hochu,
lehky časem všecky kříže; —
už bych rád si odpočinul trochu,
trávil život bez obtíže. — —

Zralých klasů nekonečné moře
vítr vlní, vítr plouhá . . .
kdesi píseň . . . slza v ní i hoře . . .
je to žalu píseň dlouhá.

Roste, hyne, zní a letí, zvučí,
jako skřivan v mrak se tratí.
To si Vanka zpívá, to se mučí
těžkou prací pod souvratí.

Napracoval se a namozolil
až mu ztuhly sval i páže.
Co již potu od mladosti prolil . . .
Čas od času jen se táže:

„Brzo-li pak vytoužená doba
přijde klidu, blaha chvíle?
Kdy se skončí trampota a zloba
za odměnu dlouhé píle?“

Nepřiletá nikdy štěstí ptáče,
nezapěje nade hlavou,
ale dlouhozobý havran kráče
nad mohylou černotmavou.

Kdy si odpočine? — Léto mizí,
jeseň šedou zimu vede.
S koníkem svým Vanka v město cizí
na výdělek z domu jede.

Zima . . . Tuhý mrazík tělem chvěje
v těchto pustách velkolepých. —
Zasypává chumel do závěje,
Vanku s koněm v mrtvých stepích. —

Zima uplynula; vesna trůní . . .
Vánek květům život vdýchá,
země kypí zelení a vůní. —
Vanka v pole nepospíchá.

Travný chlum a kříž je na tom chlumu
pod zelenou, šumnou sosnou,
v mohyle sní Vanka tu svou dumu
o blahu pod travou rosnou.

Přel. *Fr. Chalupa.*

Dobrý lov.

Napsal *Pedro Antonio de Alcaron.*

Pokryt slávou a ranami ve Válce o trůn, bez haléře v kapse jako skoro všichni hrdinové oněch dob, vracel se jednoho dne šlechtic z Mequinenzy do svého, v trosky se rozpadávajícího hradu, aby si tu odpočinul po krušných svízelích života v táboře a trávil tu skrovné důchody ze svého statku.

Šlechtic Don Jaime z Mequinenzy bojoval jako setník pro věc Ludvíka XIV; byl touto dobou muž pětatřicetiletý, vytáhlý, krásný, drsný, statečný, podnikavý, málo vzdělaný, za to ale tím hovornější a oddanější hezkým selským dívčinám. Považte k tomu, že již neměl rodičů, jichž byl jedináčkem, že se nikdy neoženil a máte úplný obraz našeho aragonského rytíře.

Jeho hrad byl vtělenou jeho podobiznou, ne sice na sílu a jarost, ale při sám bůh, rovnal se mu osamělostí, chudobou a hrdostí. Představte si jej — pravím představte, neboť hrad jest již v ssutinách, — polo vezděný a polo vtesaný do skály, která na jedné straně čeří vlny Ebra, na druhé pak tiskne se k vrchu, jenž nad ní vysoko do oblak vyčnívá.

Na úpatí této skály bylo několik domků a chalup, obývaných lidmi šlechticovými nebo rolníky čtyř jeho panství tvořících lanů. Z vísky vstoupalo se ku hradu po patnácti terasách vedoucích ku příkopu, jenž opatřen byl zvedacím mostem. Voda do tohoto příkopu vedena as na půl hodiny s hůry od severu z Ebra nepatrnou stružkou, která se však později proměnila v divokou bystřinu, jež valila se dole nazpět do mohutné řeky.

Rovněž přilehajíc k nedostupnému svahu hory a od hradu oddělena oním divokým potokem a jako hrad nad Ebrem se vypínajíc stála jiná menší skála s chaloupkou a zahrádkou jako sad Semiramidy odvážnou rukou člověka tam nahoře založenou. Přitesaná ořechová kláda sloužila za most mezi hradem a chalupou, takže bylo-li nemožno dostati se k prvnímu, když zvedací most vytažen, bylo ještě nemožnějším přiblížiti se chalupě, když ona kláda odstraněna.

Řekli jsme již, že na své panské skále žil Don Jaime z Mequinenzy: musíme také ještě říci, že na oné poddanské skále bydlel rybář, jenž pojistil si život bezstarostný, díky smělé myšlence, vystaviti svůj příbytek na tomto nebezpečném místě.

Damian, tak říkali rybáři, měl nápad spouštěti s můstku mohutnou síť, skrze kterou řítil se dolů vodopád. Následkem toho čiperného nápadu uvázli všichni úhořové, kteří, strženi byvše proudem zase do Ebra cestu hledali, v síti Damianově, který je pak zase v okolí prodával tak lacino, jako bylo jeho namahání. — —

— Řekli jsme, že se Damian svým podivuhodným chytáním ryb stal zámožným, ale zapomněli jsme říci, že Damian neměl nikdy ani haléře. To bylo z toho, že se Damian, jako mnoho jiných mužů dopustil pošetilosti vzíti si za ženu tuze hezkou, tuze roztomilou, tuze fintivou holčinu, zkrátka řečeno koketku od narození.

Carmela, Carmelita, (tak ji nazýval z něžnosti místo Carmen), byla vesnická dívčina, která číst ani neuměla, aniž uměti toho si přála, která však by byla svedla samého svatého Antonína, kdyby byla tomuto poustevníku nepřispěla milost boží. Mělať půvabnost ďábla.

Byla, jak tomu v podobných případech vždycky jest, blondýna, hezounky rozpustilého vzrůstu a štíhlejší než proutek. Od pasu nahoru zdála se býti kyticí. Jaká bysta, jaká ramena, jaká šij! Jaký pás, jaký chod, jaké houpání hlavou! Bílá jako sníh, ruměnná jako májový večer, zdravá jako povětří na horách, laskavičná jako křepelka v kleci, s koutkem úst, s klopením očí a rukou a okrouhlou paží a sukničkou a šněrovačkou a zlatým cůpkem a nožkou jako ta, o které praví Salvator, básník z Granady: „Odsud do nebes!“

Ach Carmen, Carmelo, Carmelito! Co si mohl ubohý Damian počít než tě zbožňovat, než ukrýt tě na temeni skály, kde tě celý panský zámek chránil před světem, kde za dne nikdo, aniž byl by viděn celou vsí, celým údolím, celou krajinou, nemohl tě navštívit a v noci nemohl bloudit kolem tvé chaloupky, leda na pět set stop dole pod ní!

Ale poněvadž dívky rázu Carmelina zamilují se samy do sebe, když nemají nikoho, kdo by se zamiloval do nich, ano i když někoho takového mají, stalo se, že ačkoliv žila samotinká a nebyla od nikoho viděna než od svého muže, rozházela všechny peníze za úhoře z Ebra za zástěrky, sukničky, náušnice, prstýnky a jiného více. Byla to celá dáma!

Snad že prodchnuta vědomím svého vznešeného povolání ve světě vyšňořovala se Carmela každý den jako do plesu a sedávala tak přede dveřmi chalupy. Tam vídala ptactvo, trávu a nebe . . . nikoho více. Zde čekala pokojně hodiny svého osudu. Hrad, jediné sousedství chalupy, byl docela neobydlen, — mluvíme, jak tomu bylo před návratem Dona Jaimea z Mequinenzy — a z údolí bylo možno vidět rybářku jen jako velký barevný květ nad srázem. Vzduchem musil přijít milovník, kterého Carmelita tak vyšňořená očekávala, rozumí se, jestli si Carmela vůbec nějakého milovníka přála.

Carmelita tedy svého muže nemilovala? řeknete mi. Vím to já? Já mohu jen říci, že byla velmi hezká a velmi samotinká, protože Damian strávil skoro všechen boží čas prodávaním úhořů v okolí. Kromě toho jí zapověděl choditi za jeho nepřítomnosti dolů do vesnice a ona poslouchala svého muže slepě, jak to bůh poroučí, a protože se jí, tak spanilé dámě, ti neohrabaní sedláci nelíbili. Řeknete mi, že také Damian byl neohrabaný sedlák a tím že připouštím, že se Carmelitě nelíbil . . . Nu tedy nelíbil se jí.

Jak se jí měl také líbit špinavý, chatrně oblečený muž s mozolovitýma, rozedranýma rukama, opálený, deštěm ošlehaný a na několik kroků rybinou zapáchající muž, jí, která byla tak krásná, obehná, o svém půvabu přesvědčená jako nějaká Madriďanka?

Ovšem, byl-li chudý rybář málo vystrojen, pocházelo to od toho, že krásná rybářka byla vystrojena velice; ovšem, kdyby byl ten muž, aby rukou svých ušetřil, pracoval méně, byla by jeho žena musela pracovati více a zanedbávat ručky své; ovšem že za ty ryby, které tak odporně zapáchaly, kupována mýdla, která tak lí-

bezně voněla — ale kdo pak na světě může dostat ženu k tomu, aby přemýšlela, nad to ženu devatenáctiletou, tak sličnou, lehounkou, půvabnou jako všech sedm duhových barev?

Ach vděčnost jest příliš vážný pocit pro mladou ženušku a spravedlivost příliš nepohodlná myšlenka pro veselou obrazotvornost. Cnost tříbí se zármutkem a žalostí a Carmelita byla velmi šťastna.

Všechno toto povídá, nebo má pověděti, že se krásná rybářka do Dona Jaimea z Mequinenzy zamilovala hned, jak se po vsi rozšířila zvěst, že se rytíř vítězně do svého hradu navrací.

Don Jaime vrátil se skutečně a poněvadž, abychom užili učeného výrazu, šlechtic miloval ji už co „druh“, nebylo třeba více, než aby Carmelu osobně spatřil a byl do ní zblázněn.

Damian zatím lovil úhoře. Přece však zmocnil se od návratu šlechtice z Mequinenzy jakýsi nejasný nepokoj mysli žárlivcovy; i ačkoliv byla v srdci jeho jako v srdci celé jeho rodiny hluboce zakořeněna vážnost k šlechtickému pánu, nemohl přece nezapomenout, že jest Don Jaime velmi chytlavý, že jest jeho žena velmi krásná, že hrad a chýže nejsou přec tak daleko od sebe, jako chýže a ves; zvláště když by se vzal zřetel na jmenovanou ořechovou lávku přes potok.

Takť vzal si tedy Damian pod záminkou suchého lámaní k sobě hoška, který místo něho úhoře roznášel; sám pak opouštěl dům jen málokdy a na krátko. Ovšem, máme-li si říci pravdu, nebyl Damian ve svých starostech tak směšným. Don Jaime a Carmelita byli již syti telegrafování si, jak se dnes říká, a byli do sebe na smrt zamilováni, jak se od jakživa dělo u dvou, kteří na sebe jen hledí a spolu nemluví. Láska platonická byla jim nesnesitelnou, vzdálenost nekonečnou, můstek nepřekročitelný: i čekali netrpělivě nepřítomnosti Damianovy, aby se jen sejíti mohli.

Všechno to byli si pověděli znameními.

* *
*

Bylo májové odpoledne; překrásný den. Oba manželé seděli na slunci přede dveřmi své chaty. Slunce, které tenkráte před půldruhým stoletím zacházelo, jest totéž, které vy všichni znáte: proto nebudeme je popisovat. Řekneme jen, že zacházelo onoho večera za hory tak pomalu a velebně, jako by už nikdy více nehodlalo vyjít.

Byl to jeden z oněch vznešených okamžiků, v kterých se zdá, jako by čas tiše stál. Byl to jeden z oněch svátků přírody, které nepřecházejí v dějiny; jeden z oněch stkvoucích, svatých dnů, v kterých myslíme že svět ponejprv dostupuje vrchole krásy a že celý přešlý čas byla jen doba mladosti, jako celý příští může býti jen odkvětáním, úpadkem, svízelné stárnutí, které přestane v nicotě. Byla to ona tesknotyplná hodina, v které se mysl zahloubává bez hnutí v truchlohru zmírajícího dne jako na nové, na věky nenávratné podívání, hodina, v které vzpomínáte-li náhodou těch, které jste znali, a kteří zemřeli, se stydíte, že jste ještě na živu, když oni přestali být.

Carmela a Damian dívali se u vytržení na slunce, jehož poslední paprslky barvily obzor jako světlem prorockým, jež zde na zemi, v jejich nepokojné duši nalezalo odlesku. Drsni a nevzdělaní jak byli, cítili přec v této chvíli oba, snad následkem rozechvěnosti duší svých, že jim západ slunce nesmí být přece jen tak lhostejným jako v jiných dnech, že jim tato hodina určena jest za hodinu rozhodnutí, za hodinu tajemství neb hrozebné sudby. A snad právě proto, že jejich obmezené vědomí jim nedovolovalo předložiti si jasně vše to, co cítili, aniž pitvati nejasné, splývavé obrazy o životě a smrti, o štěstí zašlém a budoucích bolestech, které v dáli vystupovaly od východu tou měrou, jak se slunce na západě sklánělo, snad proto byl zmatek i napnutost obou vinníků tím větší i mlčeli z bázně, aby tajemství své nezradili i ani na se nehleděli aniž divili se té vzájemné zdrženlivosti.

V jistých okamžicích jest ještě třetí bytost v nás, bystřejší než duše sama; a tato bytost, nepřístupná smyslům ano i vůli, způsobila již mezi ženou, která pomýšlela na cizoložství, a mezi žárlivcem, který přemýšlel o vraždě, vzájemné dorozumění. Bylo to, co nazýváme rozkoší zločinu, jakési mimovolné vnikání do myšlenek druhého, jakási nevyslovená spoluvina, co činilo, že jeden ani druhý neviděl v tom dlouhém, na první pohled nepřirozeném mlčení pranic neobyčejného.

Když slunce zapadlo docela, oddechli si oba z hluboka jako někdo po dokonané, mnoho hodin trvavší práci. Smlouva byla podepsána. Úmysl obou byl tak pevný, neodvolatelný, jako smrt právě zašlého dne.

Pak zahleděli se na sebe již bez bázně a ostychu. Damian pozvedl oči ku hradu bez tísně a pozdravil šlechtice z Mequinenzy, který zas upíral oči své na Carmelitu. Také tato pozdravila rytíře bez nejmenší rozpačitosti.

Damian, jemuž to neušlo, natáhl s úsměvem svou jak děl churavou nohu a obrátiv se k ženě děl: „Nuž, je mi zcela dobře. Vyjdu si do vsi. Zůstanu tam přes noc; budu hledět, abych sehnal trochu peněz, které jsou mi tam dlužni; zejtra záhy se vrátím a vytáhnu ryby, které přes noc do sítě padnou. Bůh tě opatruj, Carmelito.“

„Buď zdráv, Damiane,“ řekla Carmelita jako stroj. Ještě nikdy se byli manželé takto nerozloučili; ale ani jeden ani druhý se tomu nedivil. Damian vzal hůl a klobouk, přešel ořechovou lávku a zašel do hradního příkopu. Zapadlé slunce zlatilo stále ještě téměř vzdálené hory.

* *
*

Za osm hodin potom stálo slunce na straně opáčné nade dveřmi chaloupky. Všechen smutek a všechna vážnost, kterými bylo včera zacházelo, byla jen lichým žertem. Tu bylo opět, veselejší než kdy, zvedajíc se vzhůru po nebi s toutéž nejistotou, jako by ponejprv tu cestu konalo a šířic život i radost, kamkoli vnikaly jeho paprsky. Voda se bleskotala, slepice kdákaly, mlha nad Ebrem se trhala jako gazový závoj, ptáci poletovali bezstarostněji než kdy jindy a hluboko dole v úvale pohybovala se stáda i pastýři.

Bylo to opravdu totéž slunce, které za těchto osm hodin nepřítomnosti překročilo oceán, přineslo poledne do Ameriky, sloužilo modlářům v Tichém oceánu za božství, svítilo na několik svateb v Číně, ohřávalo vonné koření v Hindostanu a zlíbalo kameny Svatého hrobu; přicházelo celé zvědavé podívat se, co se stalo

s oním rybářským párkem horaté Aragonie, který bylo včerejšího večera opustilo přede dveřmi jeho chaloupky.

Co týče se Damiana, můžeme říci, že také on byl dnes ráno spokojenější než včera večer, soudíme-li aspoň podle veselosti, s kterou kráčel vzhůru po terasách hradu následován jinými rybáři ze vsi, prozpěvujícími nejrozpustilejší taneční písničku onoho kraje.

Přišli k zvedacímu mostu, prošli hradem, jenž pohroužen byl ještě v mlčení a stanuli na volné prostoře mezi hradem a Damianovou chalupou.

„Divoce hučí ten vodopád," řekl jeden z rybářů.

„A můstek?" tázal se Damian. „Opravdu, hleďme, hleďme, je u obou konců stržen. Spadl do propasti."

„Jak se to mohlo stát? Tak široká a silná kláda!"

„Budu muset dnes koupit novou," odpověděl Damian krče rameny. „Hoj, junáci, pomozte mi vytáhnout těch několik sítí než bude pozdě!"

A zanotovav opět přerušenou písničku jal se vytahovati sítě.

„Ďáble, jak těžké!" zvolal jeden rybář. „A tobě se dnes po čertech dobře zdařilo!"

„Aspoň dva centy," řekl jiný; „dobrý lov!"

„To si myslím," prohodil třetí, „loví asi lávku." Damian se usmál.

„Kolik jsi řekl, že ta síť váží?" zvolal jiný rybář, táhnoucí za druhou síť. „Ta zde není o nic lehčí; váží aspoň půl třetího centu."

Damian stál tu zachmuřen třesa se na celém těle a pot vyvstával na něm.

„Jedna síť jest tedy tak těžká jako druhá," mumlal do sebe, „to nemůže být."

A volným krokem dal se směrem k chalupě. Zatím vytažena síť první. Ležela v ní vskutku kláda, ale ne celá, nýbrž jen polovice. Nebylo pochyby, že byla v noci pilou proříznuta. Ještě se rybáři neprobrali ze svého podivení, když pojednou ucouvli s hrůzou a s výkřiky.

Na jejich křik odpověděło z chaloupky ozvěnou hrozné, děsné zastenání jako z hrobu. A Damian objevil se přede dveřmi s vlasy zježenými, s pohledem strnulým a smíchem, jenž zdál se býti chechtotem z pekla ušlé furie. Rybáři spatřili na spodu sítě mrtvolu Dona Jaimea. Damian opustil svou chatu, kde našel postel Carmelitinu netknutu. Carmelita ležela v druhé síti s druhou polovicí lávky.

„Také ona! Na tolik jsem nepočítal! Také ona! Dobrý lov!" vzkřikl Damian. Dal se na útěk a zavřel se v chatě.

Když přišli jej zatknout, dopadli jej, jak si pilou uřezával pravou ruku a křičel s děsným chechtotem: „Dobrý lov!"

Přišel o rozum.

FEUILLETON.

List z martyrologia českých knih.

Napsal *Josef Truhlář*.

(Dokončení.)

Vyličili jsme svrchu šíře, kterak promrhán značný díl bohatství národního tím způsobem, že tak zvané duplikáty knih do veřejné knihovny Pražské došlých buď jako knihy za fatku rozprodány, neb jako makulatura s úmyslem zničeny byly. Podle toho smělo by se očekávati, že aspoň po jednom výtisku všech těchto knih zachováno jedné bibliotéce ústřední — ale ani takto nepočínáno si s opatrností a svědomitostí náležitou; shledávámeť, že leckterá vzácná kniha (zejmena ze starších českých, k nimž jsme jedině přihlíželi) tenkrát prodána, po níž nyní v bibliotéce marně se pídíme. Vysvětlení toho podává především nedostatečný počet úředníků, kterým bylo tenkrát zpracovati ohromný material knih, jimiž byly všechny prázné místnosti Klementina zaplaveny, potom nedostatečnost odborného jejich vědění bibliografického a konečně, pokud českých knih se týká, neznalost úplná literatury naší domácí, poněkud také jazyka sama. Sám bibliotekář Ungar, muž o literaturu českou jinak velezasloužilý a bibliotéky Pražské v pravém smyslu slova tvůrce, dostav se k úřadu svému neznal jazyka českého, ale k jeho cti budiž podotčeno, seznav záhy nedostatek svůj všechnu sílu na jeho odstranění nasadil. Za toto jeho pozdní učení zaplatil ovšem ústav jakýs sobotáles. Na odčinění následků nedostatečného vědění počátečného a ještě jiných hříchů, o nichž se zmíníme ihned, usiloval Ungar v pozdějších letech, když sestavoval totiž tak zvanou „bibliotéku národní", pokud jaká možnost se naskytovala, o skupování starších knih českých, jichž se v knihovně pohřešovalo, neváhaje často sáhnouti do vlastní kapsy. Možnost pak tato naskytala se tenkrát dost často. Již svrchu podotčeno, že členové zrušených řádů mnohou literární vzácnost klášterů svých si přivlastnili, která potom prodejem dostala se v oběh; kromě toho neměli lidé, kteří z jednotlivých klášterů knihy do Prahy přiváželi (byly to větším dílem potahy robotní, jimiž se doprava dála) ani smyslu pro věc ani také často svědomitosti tolik, kolik žádalo neporušené odevzdání svěřeného nákladu. Tak a častým, ukvapeným a hromadným prodáváním knih v bibliotéce samé stalo se, že v posledních dvou desítiletích předešlého století veliké množství knih po Čechách a zvlášť po Praze obíhalo, mezi nimi mnohé vzácnosti, ano nenahraditelná unica literární. Po těchto vzácnostech pídil se pilně bibliotekář Ungar, i povedlo se mu lecčehos pro ústav dobyti. Však již na počátku tohoto století ubývalo příležitosti této, jelikož znenáhla knihy tohoto druhu přešly do rukou jak říkáme pevných.

Přicházíme nyní k nejchoulostivější a posud málo známé stránce dějin bibliotéky Pražské, kteráž stránka jedná o krádežích knih vzácných, zvláště českých. Dějepisec Hanslík jedva se dotýká stránky této, buď že o důležitosti její neměl zdání, aneb nechtěl některým osobám tenkrát státi se nemilým. My pak již žádné povinnosti všímati si nepotřebujeme leč té, která vyplývá z úkolu literárního zpravodaje, a ta velí bez ohledu k osobám vysvětliti, kterak se stalo, že v největší a nejstarší bibliotéce Pražské tolik českých prvotisků se pohřešuje které se mnohem později vyskytují v soukromých sbírkách nebohatých jednotlivců.

Vybízelť sám o sobě velký počet knih, které na sklonku XVIII století ze všech krajů českých do Prahy se přivážely a zde z velké části prodávaly, zámožnější soukromníky, aby pořizovali sobě knihovny domácí, kteráž jinak chvalná libůstka nebyla tenkrát nikterak drahá. Když pak tento pramen rozmnožování knihoven soukromých poněkud vysychal, odvážili se někteří milovníci nahražovati jej způsobem málo poctivým. Za tím účelem ovšem bylo zapotřebí vyhledati mezi osobami při knihovně veřejné zaměstnanými pomocníků. Našli se dva sluhové, Vojtíšek a Fuder, kteří v letech 1809—1811 značné množství knih vzácných, zvlášť českých, z bibliotéky kradmo roztahali a zmíněným milovníkům prodali. Milovníků těchto bylo as více, však sporé zprávy úřední registratury zachovaly nám pouze dvě jména, Fr. Soukupa, Pražského měšťana a sládka a kupce malostranského Blechy. Defraudace prozrazena velmi pozdě, totiž teprvé v červenci roku 1817, když již oba jmenovaní sluhové dávno byli ze služby vystoupili. Zavedeno roz-

sáhlé vyšetřování od trestního soudu, jež trvalo ještě roku následujícího. První, jehož Nemesis se dotkla, byl Fr. Soukup. Při soudní prohlídce u něho vykonané zabaveny 54 knihy a dva globy. Seznam prvých, svědčící ovšem málo o bibliografické bedlivosti tehdejšího soudu, nachází se v registratuře bibliotéky, i obsahuje kromě jednoho rukopisu samé staré a vzácné knihy české, mezi nimi několik prvotisků, ano jedno unicum. Že v seznamu tomto není obsaženo veškeré bohatství od Soukupa nepoctivě nabyté, nýbrž že v čas sebrána smetana a ponecháno soudní komisi mléko, toho doklad nám podává list Václava Hanky k Dobrovskému, daný 3. srpna 1817*), v němž stojí: „Královská bibliotéka navštívila pana Soukupa a vyprázdnila mu jeho poklady; přes 100 kusů českých knih mu pobráno, a jakýsi Vojtíšek, který před několika lety v bibliotéce sloužil, jest udán. Pan Blecha dobrovolně tu krásně psanou bibli také do bibliotéky poslal. Jde to velmi z ostra.“ Slova Hankova v tomto krátkém znění dokazují výmluvně, že on i Dobrovský soukromé knihy pánů Soukupa a Blechy dobře znali, ale odkud poklady tyto pocházejí, netušili. Hanka, který toho času vydávaje staročeské památky literní po vzácnostech rukopisných a tištěných pátral, byl mimo to se Soukupem ve spojení, pokud se výměny knih staročeských týkalo, jak z následujících dát vysvitne. Mezi knihami Soukupovi soudně odňatými nachází se také Komenského Praxis pietatis; kniha ta jest také z těch, které bibliotéce byly vráceny. Hledal-lis do nedávna v universitní bibliotéce zmíněnou knihu a sice ve vydání nejstarším v Lešně 1630, nenašels jí, ač v katalogu starším dobře zaznamenána jest, nýbrž na její místě málo vzácné vydání Berlinské z roku 1754. Vydání pak toto má červený znak na titulu „z Hankových;“ i podobá se, že ve vyhnanství u Soukupa metamorfosa tato se udála. Dále přichází v seznamu knih Soukupovi odňatých ale knihovně nevrácených kniha velice vzácná, již soud takto zaznamenal: „No. 21. Pastýř in quarto de anno 1518.“ Tato kniha nachází se pod č. 110 v Hankově popsání prvotisků českých (v Čas. Česk. Mus. 1852) s přídavkem „exemplář u mne“. O rukopise, jejž Hanka svrchu označuje jako dobrého známého [„ta krásně psaná bible“], ničeho v úředních spisech bibliotéky Pražské není pověděno; za to dovídáme se z nich, že panu Blechovi odňato bylo 8 čínských (!) knih a česká pod názvem „Jana Zlatoustého kniha“ (sic! jest to bezpochyby prvotisk od Hanky č. 18 popsaný). Že ostatně panu Blechovi po návštěvě komise soudní leccos ještě zbylo, toho důkaz podává opět Hanka, jenž takto jeví známost knihovny páně Blechovy dosti podrobnou; uvádíť v seznamu českých prvotisků pod č. 105 knihu „Počet víry z r. 1500“ s touto poznámkou: „Kde se nyní nachází, nevědomo, byl v Praze u Františka Blechy, jemuž se ztratil.“ Jakož jsme svrchu podotkli, že vzácné knihy zrušených klášterů namnoze se potratily, také Hanka dokazuje uváděje mezi prvotisky pod č. 38 „Václava Korandy traktát o velebné svátosti z r. 1493“ s touto poznámkou: „Jediný exemplář v museum, jejž jsem z bývalého táborského kláštera dostal.“ Táborský klášter augustiánů bosáků zrušen r. 1816 a tenkrát musea ještě nebylo. Jaké množství vzácných knih vůbec tenkrát po Praze obíhalo, posouditi můžeme podle počtu českých prvotisků, jež se povedlo shromážditi jedinému Hankovi. Udáváť v popsání často zmíněném, že se jich nachází „u něho“ 40, mezi nimi pak unik 26. Všecky tyto vzácnosti dostaly se potom ovšem koupí do musea, to jest byly zachráněny, což nemožno říci o soukromých sbírkách jiných. Sámť Hanka vypisuje smutný osud takovýchto soukromých biblioték podávaje dne 9. ledna 1829 Dobrovskému zprávu o smrti Fr. Soukupa: „Také Soukup umřel, jehož knihy, poněvadž o nich nic nepořídil, tak jako Stenčovy k roztabání přišly: tak je to, co se za mnohá leta trudně (?!) nasbírá, to v okamžení se rozptýlí.“

A nyní se optejme, jak bylo možná tolik vzácných českých knih z veřejné bibliotéky odvleci a neprozraditi se až po letech? Odpověď podávají dějiny tohoto ústavu, jichž některé stránky jsou dosti smutné. Již v letech 90tých předešlého století, když o sepsání a katalogisování českých knih šlo, nebylo mezi úřednictvem nikoho, kdy by jazyku českému tolik rozuměl, kolik žádala práce tato. I musela býti přibrána cizí síla, český spisovatel K. Tham. O činnosti jeho zbyla v bibliotéce nechvalná pověst; neboť podle zpráv Hanslíkových mnohou vzácnost odvlekl. Za to pochvalně se připomíná činnost Dobrovského, který rukopisy české zevrubně popsal; ale popsání toto pověstným skriptorem Zimmermannem zničeno. Než zatím bibliotekář Ungar sám jazyku českému tolik se přiučil, že místo své dovedl se ctí zastávati. Hůř bylo po jeho smrti r. 1807. Zasloužilý spisovatel český F. Procházka, který se stal Ungarovým nástupcem, jsa v pokročilém věku jen nepatrně mohl působiti; než i tomuto působení jakémukoli učinila konec nelítostná smrt. Po něm r. 1809 správy se ujal Posselt nemaje ani předchozího vzdělání k úřadu ani zručnosti z mnoholetého zaměstnání s knihami vyplývající ani konečné dostatečné známosti jazyka českého a tudíž zájmu ve věcech literatury české. Však mimo něho touto nevědomostí se stkvěli tenkrát všichni úředníci druzí. Tento stav, kdy nebylo ve veřejné knihovně Pražské člověka česky rozumějícího, potrval až do r. 1815, kdy do bibliotéky se dostal křižovník Zimmermann, který ovšem česky uměl, ale jinak byl člověk obmezený a ješitný.

V první tři leta správy Posseltovy padají krádeže starých českých knih, o nichž svrchu pověděno. Nazajímalyť české knihy v bibliotéce nikoho: ký div, že se nalezli Samaritáni, kteří jevili k opuštěným více soucitu? Nepoctivá pak činnost tato usnadněna tím, že mnoho katalogů odborných ještě nebylo vyhotoveno a knihy pouze na jednotlivých lístkách seznamenány. Nebylo tudíž potřebí než lístek titulní z řady vyjmouti, aby nezbylo po ukradené knize památky. K zvláštnímu způsobu defraudací těchto poukazuje také soudní výslech úřednictva bibliotéky konaný dne 6. května 1818, při němž kladeny tyto otázky (k nimž vyšetřující soudce zajisté z výpovědi obžalovaných sluhů nabyl příčin): jak se manipulovalo při prodávaní duplikátů a makulatury? jaké knihy prodávány; byly-li české mezi nimi? půjčují-li se také české knihy v čitárně? Kterak ostatně, i když byl český skriptor Zimmermann do bibliotéky vstoupil, knih českých si váženo, ukazují dva případy s krádežemi svrchu dotčenými souvislé. Knihy Soukupovi odňaté, 54 děl veskrz velmi vzácných, odhadnuty od přísežných odhadců soudních Gerle-ho a Bartha na 38 zl. v papírech. Nyní měly by knihy tyto cenu nejméně dvacateronásobnou, avšak i tenkrát zdala se cena naznačená soudu příliš nízka. I vyzváni bibliotekář a úředníci knihovny k novému odhadnutí. Tito však vyzvání odmítli vymlouvajíce se mezi jiným, že české řeči nejsou s dostatek mocni. Také Dobrovský byv k tomu soudně vyzván nechtěl se z příčin neznámých úkolu podrobiti, i navrhl k tomu bibliotekáře Strahovského Dlabače. Konečně zůstalo, jak se podobá, při prvotném odhadnutí. Druhý případ jest ještě výmluvnější. Z knih Soukupovi odňatých při vracení do bibliotéky vyňaty dvě, č. 21. Pastýř in quarto de anno 1518 (o němž viz svrchu) a pak č. 33. s tímto barbarským titulem „Aeneae Senecae Philosophi in fol. de anno 1612“; i tázána od gubernia správa knihovny, mají-li knihy tyto jakous cenu, aby stály za zvláštní vymáhaní soudní, jelikož Soukup příslušnost jich do bibliotéky upírá. I odpověděno 17. června 1819, že nemají. Jak svrchu psáno, jest první z nich prvotisk a unicum a vyskytuje se r. 1852 v „Hankově sbírce“.

Takové případy označují spůsobilost úřednictva tehdejšího veřejné bibliotéky Pražské s dostatek, i není divu, že za takové správy mnoho pokladů zvlášť českých vystěhováno z knihovny. Za těchto okolností musíme pokládati za štěstí pro vlast, že právě tenkrát (roku 1818) zařízeno bylo museum české, kamž aspoň velká část roztroušených a pohozených vzácností později se dostala; jinak by zajisté tyto knihy byly dostaly se do ciziny aneb dokonce přišly na zmar.

Tolik povedlo se nám ze sporých zpráv registratury veřejné bibliotéky Pražské vybrati, i domníváme se, že zprávy tyto pro dějiny osvěty domácí jsou důležité a zasluhují širšího povšimnutí. Abychom pak druhou část rozpravy týkající se krádeží knih vzácných k části první, jež o samovolném rozptýlení knih jedná, ústrojně připojili, podotýkáme, že vedle našeho zdání ten, kdo duševní kapitál náležitý veškerému národu v úzký prostor svého příbytku uzamyká, stejný jest škůdník jako onen, který statek duševní marnotratně promrhá. Jestiť každá kniha jakoby nový útvar myšlenek odjinud přijatých a novým duchem oživených, kterýžto útvar po právu není ani majetkem tvořitele, tím méně nahodilého majitele, nýbrž bez odporu náleží celému lidstvu. Kdož tedy vzácnou knihu v skříni své uzamyká, byť sebe lepší právo osobní k ní měl, okrádá lidstvo, jemuž myšlenky v knize obsažené náleží, a jest otrokář

*) Viz Dopisy vzájemné Dobrovského a Hanky, vyd. Vrťátko v Čas. Česk. Mus. 1871.

nejhnusnějšího druhu, poněvadž myšlenky lidské pouty svírá. Tolik vidí se nám podotknouti, abychom zároveň boj proti knihám, pod jakým praporem koli býval podnikán, označili jakožto boj proti nejsvětějším zájmům osvěty lidské.

— Danteovo „Peklo" v překladu J. Vrchlického se dotiskuje a vyjde v polovici dubna.

— Druhý díl Arbesových „Romanet" obsahující „Ukřižovanou", „Ďábla na skřipci" a „Akrobaty", byl nákladem Dr. Grégra & Dattla dotištěn. — U těchže nakladatelů vyjde druhé vydání Nerudových „Obrazů z ciziny".

Don Juan Valera jest spisovatel originálních románů ze života andaluského a jeden z prvních zástupců španělské novellistiky moderní; narodil se r. 1827 v Cabra, městečku provincie Cordovské. První vychování obdržel v klášteře Malaga, pak studoval v Granadě v koleji Sacro-Monte pod vrchním vedením jesuitů. Brzy znechutil si život v klášteře a vymohl si na rodičích bydleti v městě a studovati dle libosti. Oddal se studiím právnickým, při tom bedlivě však všímal si života, ano zda se, že příliš hluboko zahleděl se do lákavých jeho hlubin, tak že otec, chtěje přivésti jej k jinému pojímání vážných otázek společenských a vida, že by v právnictví nikdy nevyniknul, vymohl mu místo u vyslanectví, čímž otevřel mu cestu do světa. Přidělen k vévodovi de Rivas, který sám horlivě poesií se zabýval a mladého Valeru ihned si oblíbil, navštívil Neapol a Lissabon a později stav se sekretářem vyslanectví pobyl delší dobu v Drážďanech a v Petrohradě. Roku 1859 vystoupil z ministerstva a postavil se na stranu oposiční. Činnost jeho literární omezovala se v době té jen na několik erotických básní a překladů některých novel cizích literatur, ale hluboká jeho znalost jazyků klassických i moderních a záliba, s jakou studoval cizí literatury, zjednaly mu jméno i v širších kruzích. Don Serafin Estebauez Calderon, důvěrný přítel Prospera Mérimée, seznámil jej s autorem Colomby, který často v dopisech svých vyjadřuje se se vší úctou o mladém novellistovi španělském. „Měl byste nám napsati malý román," píše mezi jiným Mérimée, „o moderních mravech Madridských. Zdá se mi, že i tam jest doba přechodní jako všade jinde. Poesie ustupuje v pozadí a zájmy hmotné, politika a jiná dobrodiní civilisace zabijí všecky ostatní ušlechtilé snahy. Bylo by na čase zanechati vzpomínku alespoň toho co z minulosti ještě zbývá. Jakkoliv hloupé, šosácké a hrabivé bude potomstvo, můžete být ujištěn, že vždy s interesem bude čísti knihu, která ukáže, jak lidé milovali v r. 1862." Leč Don Valera nepomýšlel v době té na psaní románů, stržen byv docela v proud politický. Rodem a styky svými patřil ovšem k straně reakcionářské a bylo mu těžce vytýkáno jeho přestoupení pod prapor opposice. Nezbývalo mu ničeho, než působiti na kruhy, s nimiž se stýkal, a pomalu jim vštěpovati zásady republikánské, kterými sám byl proniknut. Řečníkem Don Valera nebyl nemoha nikdy přemoci bázlivost a ostýchavost, za to byl s perem v ruce nepřítelem tím nebezpečnějším. S družinou stejně smýšlejících zaražen byl časopis „El Contemporeano", jehož se stal Don Valera horlivým spolupracovníkem. Věrnými jeho druhy byli José Luis Albareda, který řídil redakcí, Gustavo-Adolfo Becquez, jemuž jeho poesie získaly po předčasné smrti slávu španělského Musseta a Heineho, Ramon Rodrigues Correa, básník satirický a romanopisec, Don Antonio Maria Fabié, překladatel a komentator Hegela, historik a filosof. Smělost, s jakou časopis si počínal, zavdala příčinu k častým konfiskacím, pokutám a duelům. Redakce snášela všecko statečně a těšila se po každé ráně veselými a skvělými bankety, které staly se ve Španělsku slavnými. Při vší smělosti, s jakou hájil El Contemporeano zásady demokratické, získal si obliby stále rostoucí, ano strana zvaná historická často sdílela přímo revoluční náhledy jeho. Po odstoupení O' Donnela stali se dva z družiny El Contemporeana ministry a Donu Valerovi překáželo jen známé jeho Voltairianství a byl by se stal ministrem vyučování. Dostalo se mu za to ministerstvo obchodu a hospodářství. Ale úřadování jeho nemělo dlouhého trvání, Don Valera vzdal se a pokračoval ve své opposicí na sněmu. Strana, které se přidružil, slula „andělská", pro mírnost, s kterou vedla své boje. Když vypukly známé bouře studentské, vystupovala však andělská strana ve prospěch násilně potlačených tak horlivě, že přispěla k pádu Narvaeza a O' Donnel stal se opět ministrem. Valera jmenován byl tenkrát vyslancem ve Frankfurtě, kde žil až do zaniknutí německé konfederace. Po novém pádu O' Donnela uznali přátelé Valerovi zříci se činnosti politické a Albareda založil revue, kteréž se stali všickni horlivými spolupracovníky. „Revista de España" vychází již jedenáctý rok a uvážíme-li, že ve Španělsku se snad nejméně čte, těší se velké oblibě a velkému rozšíření. Don Juan Valera napsal do časopisu toho celou řadu článků kritických, historických a filosofických, z nichž některé jsou pravým obohacením literatury essaystické. R. 1868 po pádu Isabelly stržen opět do víru činnosti politické, jmenován byl podsekretářem ministra Lorenzany. Jakmile strana demagogická se octla v čele, odstoupil a omezil svou činnost na poslance neb senatora. Nyní stále snoubí se jméno jeho s dějinami španělskými. Později hlasoval pro Amadea a byl jedním z osmi, kteří jej přivedli do vlasti. V revolučních dobách byl dvakrát ředitelem veřejného vyučování a zůstal vždy věren straně mírné, smířlivé opposice. Nyní jest Don Valera professorem cizích současných literatur v Madridě a členem tamější akademie věd morálních a politických. Z učených jeho prací dobyly mu slavné jméno studie o „Don Quixottovi a jeho kommentatořích" a o „básních krále Alfonsa moudrého" práce nesmírné důkladnosti, jevící bystrého a neodvislého ducha. Z novel jeho jmenujeme dvě povídky filosofické „Zelený papoušek" a „Parsondes", jejichž „naivní a zároveň zlomyslný" sloh Mérimée dost vynachváliti nemohl, a hlavní tři práce jeho Pepita Ximenès, Illuse dona Faustina a pokračování posledního románu El Comendador Mendoza. Romány tyto plné pikantní naivnosti a pravého andaluského humoru vynikají zvlášť barvou lokální a věrným líčením zvyků a mravů španělských. Naše čtenářstvo, lépe řečeno, naše velemoudrá kritika sotva by donu Juanu Valerovi odpustila, že rád se zabývá otázkami, ležícími mimo obor prostého vypravování zabíhaje časem v theologické aneb metafysické výklady a pošinuje často rozluštění povídek svých na „pomezí cizích světů". Patrně by měla kritika česká více práce než si myslí, kdyby chtěla zapovídati všem romanopiscům hned reflexe a hned zase motivy fantastické a celkem každý způsob psaní, který se nesrovnává v uzoučkým jejím kmotrovským obzorem. Doufáme, že časem přinese Lumír některou novellu Juana Valery. —l—.

Listárna redakce.

P. „A. Svv.": Práce je pěkná; jen skrátit a zaokrouhlit. Chcete? — P. „V. J. Žár." Zajímavý materiál, jejž by však nutno bylo spracovat ve formě listu belletristickému příhodné. — p. Polykarp Starý: Dobré. Račte udati laskavě svou adressu. — „H. Š.": Formou dobré; myšlenkou ne nové. — „J. V. D." Dobrý překlad. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „St. D." (Klášterní novelka.) — „F. P. v K." — „Právník. Klatovy". — „Ostrov" — „J. S. š . . . 28 p. v B". — „A. V." — „E. A." (Paní baronka). — „J. R. T." (Láska) — „J. E. B." — „V. D." (Zříceniny) — „ξ + η" — „N. B. V." (Král Jan).

OBSAH: Tereza Manfredi. Novella Julia Zeyera. (Dokončení.) — Pomsta. Báseň Jaroslava Vrchlického. — „Domostroj". List z dějin společenského života na Rusi. Napsal Edvard Jelínek. — Z nové poesie severoamerické. Thomas Bailey Aldrich. Metempsychosis. Přel. J. V. Sládek. — Zaváté listy. Od Sofie Podlipské. (Pokračování.) — Z nové poesie ruské. A. Solovjev. Před bouří. V. Mjur. V stepi. A. Archangelský. Vaňka. Přel. Fr. Chalupa. — Dobrý lov. Napsal Pedro Antonio de Alcaron. — Feuilleton. List z martyrologia českých knih. Napsal Josef Trnhlář. (Dokončení.) — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškere dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 10. dubna 1879. ČÍSLO 10.

V Pekle.

Od *Aloise Jiráska.*

Tři vojáci stáli kdysi pozdě odpoledne na přední stráži.

Dva z nich byli, jak se říká, staří kocouři, třetí nováček. Všech nejstarší Jakub Pospíšil, příjmím Stěhula, obecný voják, byl hrdina u druhů na slovo vzatý; na tom si však nezakládal. Udatností svou byl dosáhl hodnosti desátnické, kteréž ho po čase hanebně zbavili, poněvadž s to nebyl, aby přitažlivé moci stanu markytánova a kantinu odolal. Pak už nikdy více nevyšvihl se tak vysoko, ač na dvacet let J. M. královně Marii Terezii věrně a oddaně sloužil.

Časem ho arci hnětlo, že leckjaký má nad ním právo a jeho místo zastává, že musí poslouchati mladšího, tam kde sám mohl veleti, že má býti poslušen na př. Václava Sekoty, jenž nyní s ním na přední stráži stál, a o němž známo bylo, že nemá ani za nehet těch nápadů a těch vtipů, jakých měl Stěhula měrou vrchovatou. Ale Sekota myslil, že on je hrdinou a sebe ctil nejvíce, poněvadž druhdy ani ve snách mu nenapadlo, že by mohl kdy vedle krátké šavle i lískovku po boku nositi.

Dobře děl slavný dějepisec, že jedna z nejpřísnějších zkoušek, na které hlava i srdce lidské vydati se mohou, je veliké a náhlé povýšení.

Sekota byl velice povýšen a — v té zkoušce neobstál. Zbujněl, zpyšněl, stal se krutým a přísnějším než sám pan hejtman. Všech těchto vlastností užili nejcitlivěji nováčkové, jak by Václav Pelíšek, opodál o pušku se opírající, dosvědčiti mohl. —

Bylo za prvních dnů měsíce srpna l. 1778.

Slunce chytalo se hory, ale horko bylo dosud, jakož vůbec toho leta panovala vedra nesnesitelná.

Ti tři hrdinové, skutečný i nastávající, neboť s Prušáky, ač na blízku leželi, nebyli se dosud utkali, stáli na pokraji háje březového, ne příliš hustého, v plném proudu růžově zlatého světla háječkem zářivě proudícího. Vzduch žárem slunečným prohřátý jen se tetelil a hemžil se nad to nesčetnými mouchami, velkými i drobounkými. Bzukot jejich rušil mrtvé ticho širé krajiny; ani větříček se nehnul, ani ta nejjemnější, vlasovitá haluzka tenkých bříz se nezachvěla.

Bylo dusno. Pelíškovi zbrunatněl opálený obličej, s čela i po tvářích řinul se mu pot. Na úlevu postrčil třírohý klobouk do týla až na samý copánek a rozepjal několik mosazných knoflíků těsného, bílého kabátce se zahnutými šůsky, zrovna tak, jak byl Stěhula učinil.

Desátník Sekota hleděl upřeně před se do dáli na jedno místo, které již dlouhou chvíli pozoroval. Byl všecek zamyšlen, vážný, jako by něco nesmírně důležitého chtěl vyzkoumati. I Pospíšil se tam byl za chvíli díval, pak ale lelkoval.

„I milione! — Pelíšku! Co to je — kabát rozepjatý! Tak se chodí ve službě?!“ zahřměl náhle desátník na mladého vojína.

Ten pohledl úkosem na Pospíšila, jako by chtěl říci: „Když ten —“

„Zapjat kabát!“ a tu již se obrátil k Pospíšilovi, jehož prohřešení neviděl, poněvadž v tu chvíli jeho rady potřeboval.

„Co myslíš?“ ptal se desátník ukazuje v onu stranu, kam se byl před tím tak dlouho díval.

Věru, bylo tam něco neobyčejného.

V širých polích na malém návrší, pod kterým hlavní silnice jak bělavá pentle klikatě se vinula v polích a lukách mizíc, stálo jakési táhlé stavení o samotě. Jindy bylo by je prostým okem dobře rozeznati, ale nyní prokmitovaly obrysy jeho tmavým mrakem, jenž se nad ním a kolem něho vznášel.

Nebe jasno, jako vysmejčeno, nikde ani mráčinku, a tam nad tou budovou válel se šedočerný mrak tu se rozpínaje, tu do výše vystupuje, až opět klesal a do šíře rostl.

„Kouř?“ ptal se napolo Sekota, zároveň jakoby své mínění pevné a jisté pronášel. Ku potvrzení však bylo mu třeba autority Pospíšilovy, již v duchu chtěj nechtěj uznával.

„Kde kouř, tam oheň —“ odtušil Stěhula.

Ale tam na chlumku nebylo ani plamínka.

„To je nějaký pruský magacín —“ mínil vážně a znalecky Sekota: vlastně jen, rady si nevěda, vyzvídal.

„Toť,“ přisvědčil Stěhula a, šelma prohnaná, usklíbl se při tom tak, že vážný představený nevěděl, co s tím a kudy kam. Pelíšek pozoroval rozpaky svého desátníka a těšil se z nich nemálo, přeje si co nejhorouceněji, aby ten starý lišák jak náleží Sekotu vytrestal.

Slunce bylo zatím sklouzlo za obzor, a stíny ponenáhlu rostly obrovitě, až splynuly v jeden, a všecka krajina zahalila se heboukým závojem dumavého pološera.

Sekota rozkázal postoupit. Všichni tři ubírali se opatrně v před majíce zbraň pohotově a brali se v onu stranu, kde ten podivný černý mrak ještě v polosvětle se vznášel.

Stěhula zaraziv ukázal mlčky ku silnici.

„Prušáci —“ vyhrkl desátník a hleděl tam, kde bylo viděti tmavé zástupy volně se pohybující.

Desátník zapomněl pro ty tlupy na podivný mrak i „magacín pruský“ a hleděl upřeně na nepřátelský sbor. Zatím však Stěhula díval se opět na mrak a tmavé, táhlé stavení.

Náhle tam opodál před mrakem v poli světlo proskočilo, jež ve výši planouc rychle neslo se do mraku jako pták ohnivý. Patrně nějaký člověk držel ve výši pochodeň nebo něco hořlavého, s čímž ku stavení běžel úprkem. Za nedlouho proskočil tam bělavý kouř a již stoupal ohromným sloupem k jasnému nebi, a hned na to zašlehla dýmem zář stojazyčného plamene.

Chlumek i okolí zbarveno červenou září ohně hubícího budovu Sekotovi tak tajemnou. Mrak jakoby náhle oživl — jal se prudčeji pohybovati a kolotati, tu řídna, tam se zhušťuje.

V požárovém světle bylo zřetelněji viděti tmavé tlupy nepřátelské. Hluk a rachot ozýval se od silnice a časem bylo slyšeti temný hlahol polnic.

Sekota teď hleděl s nepřítele na hořící stavení, pak opět na Prušáky, až tázavý pohled jeho utkvěl na tváři Pospíšila, jenž klidně tu stál jako by na nějaké divadlo pro ukrácení chvíle se díval.

„Ustupují!“ pravil Sekota plu úžasu.

„To teprve nyní vidíš? Ovšem —“

„Ale před kým? Tak z ničeho nic —“

„Před námi,“ zasmál se starý voják. „Tamhle ty je vyhnaly —“ dodal a ukázal na oheň.

V tom ozvalo se v boku hlasné: „Stůj! Kdo to?“

„Přítel —“ zkřikl Pelíšek.

„Heslo!“

„Josef!“

A již vystoupilo z křovin několik vojáků přední stráže, kteří byli na hlídku Sekotovu narazili.

Vedl je důstojník. Ten jal se Sekoty vyptávati.

Desátník oznamoval, co byli na chlumku spatřili.

„A co myslíš?“

Sekota byl v koncích. — Mrak — táhlé stavení — ustupující nepřítel, to vše se mu spletlo, až s rychlostí u něho neobyčejnou toto skombinoval:

„Nepřítel ustupuje a zapálil před tím tamhle svůj magacín, v němž to dlouho už, prve než oheň propukl, doutnalo, proto ten kouř —“

„Osle!“ přerušil ho důstojník. Zahledl Pospíšila smějícího se.

„A co ty?“

„Ten magacín pane lajtnante je ovčín, vím to, a ten mrak, to jsou mouchy, co se jich tolik nalíhlo; nejvíce u Prušáků a ty je vyháněji ze země —“

„A ten oheň?“ vskočil Sekota do řeči.

„Hm, nevěděli si rady — z toho mraku by se třeba deset mraků vylíhlo a ty potvůrky sežraly by a pošlapaly všecko. Proto zapálili ovčín, aby jejich pelech a hnízda se vším všudy zkazili. Podívejte se.“

Živý ten mrak opravdu prořídl, a jak budova hořela, vůčihledě ho ubývalo. Všichni tam hleděli plni zvědavosti a živého účastenství; jen Sekota mračil se a hleděl podsoukale před se mysle as na ten titul rušící jeho důstojnost. A to ten Stěhula!

Pochod Prušáků neustával, silnice ani netrhla.

„Led se hnul —“ zasmál se Pospíšil. „Poplaveme!“ promluvil ke druhům, an zatím důstojník nepřítele pozoroval.

„A kam?“

„Do Perlína! Rád bych se tam podíval, jaký má ten starý Frycek kvartýr. Však jsem nebyl už daleko —“

„Aa, tos ten „metál“ odtud přinesl?“ zeptal se pojednou Sekota kousavě věda, že tonto otázkou chytne Stěhulu za slabinu.

Starý voják se zamravenčil, ale hbitě odsekl:

„Ba že. Ale ty tam půjdeš nadarmo!“

Pelíšek i ostatní se zasmáli. Znaliť Sekotu i Pospíšila.

V tom obrátil se důstojník a dal nutné rozkazy. —

Když noc nadcházela, vracel se desátník Sekota se svými dvěma druhy do tábora nesa pánům vojanským zajímavé zprávy.

Ve hlavním stanu rozjímali o tom, že nepřítel koná některé zpětné pohyby, ale setninou, v níž Stěhula sloužil, šla řeč, že pruské ledy se hnuly, a císařští že poplavou.

Věřili tomu všichni přes to, že pan desátník to popíral. Pospíšil, „Stěhula“ to řekl a tomu spíše věřili.

Zavýskli, nebo toho lenošného ležení měli už všichni až po típek a těšili se na „oheň“.

Stěhula dobře hádal.

Tu noc, kdy ze přední stráže do tábora se vrátil, dalo se do deště a pršelo až do samého jitra. Sotva že půlnoc minula, hnul se hlavní voj pruský u Skalice a za hustého deště ubíral se ku hranicím Slezským. S ním odtáhlo i ono oddělení, jež byly včera na večer přední stráže císařské viděly. Pevná postavení armády Josefa II, nedostatek spíže, nemoce a milliardy much vyhnaly Fridricha II z Čech a v patách za ním dali se císařští.

„Už plaveme!“ liboval si Stěhula nahlas před Sekotou. A jako ten starý rváč, veselil se i jeho mladý druh Pelíšek.

Fridrich II odvedl armádu svou přes hory do Slezska a to s nemalými obtížemi a nebezpečenstvím mnohým, stíhán jsa předvojem císařským, jmenovitě husary, až do samého hrabství Kladského.

Císařští jsouce Burkušům v patách obsadili severovýchodní hranice království Českého.

Tu se však uhostili v pevných bytech, a naděje na „oheň“ nesplnila se. Stěhula sobě zatoužil, že odtud do Perlína ještě daleko, a že toho roku kvartýr Fridricha krále sotva uhlídá.

I.

Nad Novým Městem je hluboké, jako zavřené údolí, kterým od severu pohorská řeka Medhuje protéká. Těsně nad pravým jejím břehem vypíná se příkrá, lesnatá stráň s mnohými srázy hustě zarostlými.

Po levém břehu rozkládá se vlastní údolíčko, kotlinka, uzavřená do kola vysokými, lesnatými vrchy, jimiž od východu hlučný, prudký potok Olešenka se prodírá, tvoříc tak příčný úval nad ústím do řeky Medhuje, kdežto dále od vtoku nahoru mizí mezi stinnými boky lesnatých strání.

Údolí to velmi hluboké.

Neviděti než kotlinu, řeku jí se deroucí, kol do kola zasmušilé lesy na vysokých stráních, jejichž tmavá zeleň prostříknuta tu tam živější barvou buků a jim příbuzných habrů; neviděti než kus nebe, jež časté mlhy a kouř lesů zacláněji, jež zataženo-li, tmavými mraky až ku vrcholům lesnatých vrchů se snižuje. V zimě tu pusto a smutno, že by člověk o pravém poledni odtud utekl. Za leta však utěšeno.

„Venku“, za lesy vše sprahlo a sežloutlo žárem slunečným, ale tu v tom zákoutí zelenají se keře, stromy i palouček u řeky jako brčál, všude bujení, stín a milý prochlad.

Jasné nebe klene se usmívavě nad hustými lesy, nad nimiž plují bílé mraky a stíny jejich táhnou se tiše za nimi po širých hřbetech mlčících lesů. Ticho tu, jen Olešenka bluči jako veselá, mladá horačka, pojíc se s Medhují, jež na konci údolí soutěskou hor hlučně sobě vymahá cestu k Městu a dále do světa.

Sem ubírali se koncem měsíce srpna úvozovou stezkou se stráně v dol klikatě se vinoucí tři rekové, Prusa stíhající: Sekota, Pospíšil příjmím Stěhula, a mladý Pelíšek.

Šli hustým, chladivým lesem, napřed desátník, za ním jeho podřízení, každý dle svého stáří.

Sekota byl vážný důstojně si vykračuje, jako by o to běželo, aby zmocnil se nepřátelského, pevného postavení, jako by cosi nad míru důležitého vykonati měl. Pospíšila za to něco tížilo; dýmal z krátké dýmky vypouštěje z úst silné kotouče, jež řídnouce v chladivém šeru vysokých stromů se tratily. „Starou tu vojnu“ velice hnětlo, že musí do opuštěného údolí, na „ztracenou vartu“, kdež ani markytána, ani krčmy. Myslil na to, že bez veselých druhů na samotě s tím Sekotou musí dlouhý čas protráviti, a to na březích hlučivé vody, kterouž nemiloval. V duchu přemítal, co to za rozum, že je zrovna sem poslali do toho divokého hnízda, o které Prušák ani nezavadí! Co bude na práci? Choditi lesem, černiti si ústa borůvkami, trhati snad na sadě zapálené slívy a naslouchati šplýchání vod —

Zato Pelíškovo líce se vyjasnilo. Často se zastavil, kolem se ohlížeje, pak si nadskočil a kráčel rychle za svými druhy. Chůze s příkré stráně, ač silně šla do kolen, nic ho nenamáhala, aniž jej „tele“ na zádech i těžká puška tížily. Když hukot řeky pod strání tekoucí poprvé o jeho ucho zavadil, bylo mu, jako by ho známý hlas pozdravil, a když pak i klapot osamělého mlýna se ozval, nedalo mu a zanotoval si jen tak mezi zuby:

„Jsou mlynáři, jsou chlapíci,
když jim křešou kamenici —“

Za nedlouho dostali se na mýtinu, odkudž bylo možná volně po veškerém údolíčku se rozhlednouti.

Pod nimi táhl se ještě kus zelený les až dolů na samé úpatí, kdež mezi křovinami leskla se rozlitým stříbrem šumící řeka, z níž nesčetné záslehy slunečného světla zášeřím keřů probleskovaly.

Vojáci viděli porostlé vrchy, hlubokou dolinu, a nikde ani člověka. Jen u Olešenky nedaleko od jejího vtoku do řeky bělalo se dosti vysoké stavení mezi olšemi, a odtud ozýval se klapot kol.

„Toť mlýn!“ promluvil Sekota na stavení hleděn.

„Toť pevnost, kterou obsadíme!“ a Stěhula se divně usmál.

„Jak že to jmenovali, Pelíšku?“ ptal se desátník.

Mladý voják rozhlížel se zrakem vyjasněným. Představeného prudký hlas vytrhl jej z myšlenek, jichž mnoho se mu vzbudilo, když na tichou, pohorskou krajinu se díval.

„Peklo“, odtušil a stál ještě za chvilku, i když jeho starší druhové na pochod se dali.

Asi za čtvrt hodiny stanuli dole pod lesem. Sekota ohlížel se po vysokých stráních, a zdálo se mu, jakoby na dně nějaké propasti se ocitl.

„Stoupil do Pekel —“ zahučel a pohodiv teletem od levého ramene k pravému zamířil s ostatními k osamělému mlýnu. (Pokračování.)

Nevěsta.

í, hle, ta loď tak sličně zdobená?
To Edgar pluje k svého srdce půli.
A jak se plachty větrem rozedmuly,
tak rozdmula se prsa sevřená.
Tam na té skalce, co se ku moři
jak matky oko sklání nad dítětem,
tam krásných očí dvé mu celým světem,
když v lesku tužném láskou zahoří.
Ba sličný rybák na té lodici,
sličnější skoro v duši porozvité;
vy ňadra tam, ó vy to dobře víte,
vy rtové tam, prahnoucí, nyjící!
Jak miloučké to vlnek šplíchání!
Ten každý zvuk je lásky šepot měkký,
a blíž a blíž vždy na břeh nedaleký
lodice mořskou cestou uhání.
Již Edgar čapku zdvihá ve výši,
i zdvihá se mu ňadro jeho mladé;
zní nedočkavý po tom mořském sadě
hlas jeho v dál — však nikdo neslyší.
Ni šáteček se v dálce nebělá,
by na pozdrav mu kynul odpovědí;
i volá zas a ostře v dálku hledí —
však vítá ho jen skála omšelá.
A rychlej' loďka k břehům pospíchá,
jak hnaly by ji proudy jeho citů,
a než se nadál, ve měsíce svitu
břeh před ním zíral noci do ticha.
A skála holá; sem tam pozdní pták
vyletěl ze skuliny, pak zas vletěl do ní;
však darmo oči sháněly se po ní,
ji vypátrat nemůže nikterak.
I šeptá jmeno její nesměle,
pak hlasitěji, až to vzduchem zazní;
však umlkli zas pahorkové prázní
a bázeň k hrudi stoupá rozchvělé.
Do klínu hor třesoucí jeho hlas
tak měkce, něžně sladké jmeno volá —
zda uslyší ho, jistě neodolá; —
ozval se ptáček a pak umlk' zas.
Vystoupil na břeh; kol se ohlédá
a zdá se mu, že víc to není ani
to místo včerejšího milování;
přec táž to mohyla, na niž teď usedá,
nad níž si lásku přisáhali včera,
věrnost i lásku do náruči spjati;
dnes musí sám tu lásku vyvzdychati,
a do vzdechu se mísí lítost šerá . . .

*

Noc jako z alabastru tesaná:
tam v zenithu nebeské po silnici
konají hvězdy vábně kmitající
svou noční pouť do zejtřka do rána.
Z mořského sadu měsíc povykveť
jak plná růže na smálandské nivě,
a širé moře, za dne bouřné, divé
podřimlo si jak ostatní ten svět.
Jak krásná's noci! Zda to Edgar ví?
Zda na to mysliti mu zbývá času?
Což po tom jemu když v tu celou krásu
nemůže největší skvost vsadit, ji?
Což mu ten měsíc, což mu hvězdy ty,
když nejjasnější zastřely mu mraky;
což mu ta zář, což mu ten lesk je všaký,
když před očima jeho zakrytý?

Zdvihnul se z mohyly a krokem zaměří
prv na východ, však marně ohlíží se;
pak v západ — marně srdci přitíží se. —
Dí: „Severn se Edda nesvěří.
„Kde také bloudit? pusté křoviny,
„neschůdná cesta, trní v každém kroku —
„jak přejít Venerských tam u potoků?
„A vůkol domek ani jediný . . .“

A přece jde tím trním ve křoví
a přec se Venerským těm proudům blíží;
jej nezalekla obtíž za obtíží,
vždyť hledat jde svůj poklad — bláhový!
Neb právě tam, kde stoka nejdivěj'
se řítí se skal v propasť zamotanou,
kde jako orkán vlny kvílí hranou
a šílený provádí s pěnou rej —
tam jeho Edda s jiným v objetí!
Viděl jsi vlče lidmi ochočené,
když na vlčí se doupě rozpomene?
To Edgarovou duši proletí . . .
Mohutně vzkřiknul, na to ticho zas.
Té síly neměl, vzbuzená by zloba
zde pochovala milující oba . . .
I ptá se mladík: „„Slyšela's ten hlas?““
„„To nic, miláčku,““ Edda šepotá,
„„to havraní proud právě přeletěli —
„„radš polib mne, ty živote můj celý —
„„či nejsi duší mého života?““
Slyšel's to Edgare, tam v trní upadlý,
cítil's ten dech polibku na rtech soka?
Ne; Edgar sní, že pláče u potoka
a pomněnky mu všecky uvadly.

*

Jsou ještě noci rozestřená křídla
a Edgar již tam stojí u kormidla;
stojí tam tělo s rukou u držátka,
však v duši ještě rozpomínka sladká.
Jen ve snu sladká spala v jeho klínu
a on jí šeptal píseň milenčinu —
však kde ty časy? — kdo ví, s lodí kterou
uprchly v moře dívky před nevěrou.
Sen ještě žije před tím víčkem spilým,
sen rozkošný s obrázkem drahým, milým,
na němž mu ulpěl života kus valný,
než ponořil jej v tyto vlny kalny.

S ní chtěl se snoubit, teď se snoubí s hořem
a s nepřehledným tím severním mořem,
ji k sobě vinouti chtěl kolem pasu —
a teď pohlíží němě ku kompasu,
by z něho vyčeť, v kterém světa díle
by pohřbil myšlenky své zasmušilé.
„Rdí moře se, má nevěsto, mé žití!
„Jak cítí se mé srdce doma býti
„v tvé náruči, v šepotu vln tvých, citů,
„na ňadrech tvých východním při zásvitu!
„Jsem ženich tvůj! Nejenom v této chvíli,
„kdy nevěrné mne oči opustily,
„ne v životě jen, po smrti i zrádné
„na dno tvých citů duše moje padne.
„Na ňadrech tvých chci zapomnít své žití,
„nevěsto má, chceš mou, chceš mojí býti?“

Jdou vlny výš, jdou vlny hloub a v letu
Edgara loď tam do ciziny světů
uhání tryskem, jakby každá vlna,
jež ztratil, toho blaha byla plna . . .
Rozpráví s lodí: „Moje duše bídná —
„ty vyhojíš ji, družičko má vlídná,
„šepotem něžným svého kolébání,
„bych zapomenul tamto milování.
„Mám novou nevěstu, má družko drahá.
„Hleď, jak jest krásná! Věno její sáhá
„daleko, daleko, kam ani zrak nestačí;
„teď měsíc-bratr k rozchodu se stáčí,
„a hvězdy-dceruška šly zdřímnout sobě
„po noční procházce; tam zářné ve podobě
„otec mé nevěsty, to slunce světu vzchází;
„oslavy lesk jej slavně doprovází —
„jak krásný otec krásné svojí dcery!
„Třpyt s jeho hlavy plyne tisícerý,
„a každý paprslek nit skvostná, žhavá,
„jíž nevěstin šat k naší svatbě tkává.
„Nevěsta má jest čistší nad prameny
„Urdarských skalisk, čistší každé ženy,
„jakouž kdy splodil člověk na pevnině.
„Jak? měl bych přáti nevěsty si jiné?“
A Edgar vášnivě se dívá na nevěstu
a v pohledu tom našel k srdci cestu,
to k srdci moiskému, to k srdci nejhlubšímu,
kde najde žár, ne chladnou Eddy zimu.

*

Jdou vlny výš, jdou vlny hloub a v letu,
Edgara loď tam do ciziny světů
uhání tryskem, vínou zedraná,
uhání tryskem — avšak bez pána!

Emanuel Miřiovský.

Karel Darwin.

K 70letým jeho narozeninám napsal Dr. *J. Vejdovský.*

Byli jsme svědky ohromného převratu ve vědách přírodních, jenž obrovskými vlnami z Anglie na kontinent se přivaliv všech odborů přírodnictví blahodárně se dotknul. Zanedbány dříve a sotva nároků činiti mohouce na jméno vědy staly se převratem tímto mohutnými a silnými, takže, nepředčí-li významem svým nauky sesterské, jistě jim směle po bok staviti se mohou.

Převrat ten způsobil velikán, jehož 70leté narozeniny letos oslavujeme. Jest to Karel Darwin, v mladistvých letech pilný zpytatel a pozorovatel, v pozdním věku pak hluboký myslitel a tvůrce tu velebené, onde nenáviděné a kaceřované theorie své. V Shrewsbury 12. února 1809 narozen, od 16. roku svého pak universitu v Edinburku a Cambridge navštěvovav záhy přírodovědě a hlavně botanice se oddal, aby budoucí dráhu klestil svému geniu. 1831 stal se Master of Arts, což tolik jako doktor filosofie. Oddav se skoumání nižších zvířat činil Darwin nové objevy a záhy upozorněn učený svět na tak hlubokého mladého badatele. Avšak čtení cestopisů Humbold-

tových dalo Darwinovi nový směr. I naplněn touhou, aby vědeckou cestu podniknouti mohl, utvořil malou cestující společnost, s níž zamýšlel navštíviti ostrovy kanárské. Tu však vláda anglická určila briggu „Beagle", aby se ku pobřeží země Ohnivé, Patagonie, Chili, Peru a několika ostrovů v Tichém oceánu odebrala a po případě by zemi obeplula. Po přání kapitána Fitz Roye měl provázeti výpravu přírodozpytec, jemuž veškeré pohodlí na Beaglu upraveno.

Dobrovolně nastoupil Darwin místo toto vymíniv si toliko, aby sbírky přírodní, jež se během této výpravy učiní, jemu byly ponechány. Tehdy neměl Darwin však ani nejmenších pojmů o anatomii, aniž četl kdy před tím v některé knize systematické. Jen zkušenosti sběratelské sebou na hladinu oceánu odnášel.

Tak opustil, jakožto přírodozpytec expedice, 27. prosince 1831 přístav Devonportský, aby pět let vzdálen pohodlí domácího pozorování přírody se oddal. Po návratu svém žil tři leta v Londýně pořádaje bohaté své sbírky přírodní a upravuje denník cestopisný. Později odstěhovav se do Downu, malé vísky u Londýna, pokračoval Darwin v pracích svých a nad to i chovem zvířat a rostlin se zabýval a pokusy o rozplemeňování, proměně a způsobu života nejrozličnějších organismů činil. Po výsledcích těchto svých pozorování založil svou theorii výběrovou čili selekční, jež za podklad má hlavně význam přirozeného výběru v konkurenci všech ústrojenců. Tak plynul život velikého badatele tohoto a plyne v pravém smyslu v bádaní dále. Neboť šťastným jest Darwin, že se jen svým studiím může věnovati. Nikdy nebyl úředníkem státním; ani povinnosti učitelské, ani péče o svou rodinu nezmenšily činnost jeho vědeckou, tím méně záležitosti světové. Přece však není mrzoutem a rád, když zdraví tomu dovoluje, nenucené zábavě se oddává.

Veliká řada spisů dokonalých v každém ohledě jsou výsledky neunavné činnosti Darwinovy. Provždy však hlavním spisem jeho zůstane „Vznik druhů", jímž dal podnět k velikému převratu ve vědách přírodních a jenž příčinou byl nesmírné spousty spisů jiných. Jím také vznikla nauka, jež povšechně „Darwinismem" se zove. Nuž a jak svět pojal učení to?

Hned z počátku povstání svého označen Darwinismus Huxleyem jakožto veličina vědy; i Carpenter vřele se k němu přihlásil. Naproti tomu upozornil již r. 1860 Hoppkins, jak velikým nebezpečím jest theorie Darwinova pro mladší přírodozpytce, již místo vytrvalého, trpělivosti vyžadujícího studia uchopí se intence a pod zástěrou, že odstraní staré předsudky, obírati se budou theoriemi.

I staří hollandští učenci velice se rozmýšleli, mají-li přistoupiti k učení Darwinovu.

Největšího odporu však nalezl Darwinismus u přírodozpytců francouzských. Mezi těmi hlavně Milne-Edwards vyjádřil se: „L' hypothèse de Darwin ne semble de nature à lever aucune de difficultés relatives à l' origine des espèces." Dlouho pak zavírány dvéře učení tomu ve Francii, ba v dobré paměti máme odpor, jakým zdráhala se Akademie pařížská zaznamenati Darwina v seznam členů svých.

Leč posléze i zde hráz padla a rok 1878, kdy již starší škola Cuvierova ve Francii v pozadí se béře, a mladší generace vřele hlásí se k theorii velikého Brita, — rok 1878 vítá Darwina v řadách členů institutu pařížského!

„Grosse d' avenir", jak učení Darwinovo zove výtečný Švýcar Claparède, největšího účastenství nalezlo v Německu. Zde neobjevila se pouze veliká řada spisů, mluvících pro Darwina neb proti němu, v Německu počala práce opravdová, theorie zkoušela se a zkouší se praxí.

Dnes pak přírodozpytci p r a c u j í c í, i z dob starších i nejmladší — vesměs vřele se hlásí ku korouhvi Darwinově.

Ba byla to skutečná katastrofa směru vědeckého, jakž před Darwinem zavládal, a z přírodních věd hlavně zoologie nabyla významu velikého a netušeného. Před touto katastrofou mohla zoologie sotva nároku činiti na titul vědy. Bylať obmezena na úzký kruh odborných učenců aneb pěstována nanejvýše několika přátely světa živočišného. Mnohý laik sbíral z libůstky v prázdných chvílích rozličné tvary zvířecí, vycpával co se dalo a po případě napsal tu a tam knihu o výsledcích své libůstky. Došla nás řada těch a podobných děl, z nichž mnohé nadepsány „zábavy". A takž byla zoologie jen maličko známa a netěšila se téže všeobecnější pozornosti jako botanika. Neboť přátel rostlin bývalo od jakživa mnoho.

A jakožto předmět učebný na universitách vidíme zoologii často jen v rukou mediků aneb v moci osoby, jíž uloženo vykládati o všech naukách přírodních. O zoologii na školách středních nemožno ani mluviti! Tam se považovala za část tak zvaných popisných „věd", žákům ukázaly se ty a ty formy zvířecí a přitom se jim vtloukal do paměti chaos latinských jmen. V řídčích případech vypravováno nám něco o životě zvířecím a přidáno k tomu tu a tam několik vymyšlených a nechutných anekdot. Nikoho z učitelů nenapadlo, aby žáky nadchnul pro účasť na vědách přírodních, ba bylo divem, jestli kdy některý z nich studiu jich se věnoval. Vždyť to zaměstnání, jež chleba nenese!

Ale jakoby rázem, vše jinak se změnilo, když poloshnilou budovou povšechných nauk zaduněl příval nauky Darwinovy. Ze zoologie stala se věda odborná. Zoologové jako by ze země vyrůstali. Všudy (v Praze také?) na universitách a jinde snášejí se prostředky a pomůcky, prospívající z mrtvých vstalé vědě. Na pobřežích moří zařizují se zoologické stanice a pracovní stoly, aby se poskytlo co možné usnadnění studia. Světové výpravy dějí se do všech končin pevniny i oceánů pro bádaní neznámých ústrojenců. Na školách považuje se zoologie za vědeckou disciplinu, až i obecenstvo širší, jež dříve sotva si jí všímalo, na ní živé účastenství béře.

Jakž jinak! Ona zasahá hluboko v poměry sociálního života, neboť zoologie nejedná pouze o zvířatech, nýbrž i o člověku, jenž s oněmi pokrevně příbuzen, a zoologie osvojila si právo bádaní o povstání a původu živočišstva.

Avšak za dob, kdy povstala nauka Darwinova, mocně osvěžily se i ony vědy, jež obyčejně neřadí se v obor přírodnictví. Jakožto vzdálená větev zoologie — věda o člověku čili anthropologie, stala se následkem Darwinismu rovněž významnou.

Člověk, jeho původ a vývoj až do nynějšího stavu, — on, pán světa, stal se předmětem hlubších bádaní.

S anthropologií pak úzce souvisící odbory, jako jazykozpyt, dějezpyt, ethika a jiné vědy, mocným vzletem berou se v před!

Jazykozpyt, jemuž dříve se dařilo jakožto málomocné, suchopárné kostře staroklasické filologie, libující si pouze na řecké, latinské a hebrejské syntaxi, čerpal z Darwinismu methodu porovnávací a vývojezpytnou, zrovna tak jako vědy přírodní. První byl to Schleicher, jenž naučil se vážiti si theorie Darwinovy a z ní kořistiti uměl; on první ukázal, jak přetvořovala a rozštěpovala se nářečí.

Zástupcem dějezpytu dle směru Darwinova jest zajisté Quinet. Pracemi jeho ustupují kroniky vladaření jednotlivých králů a vypisování bitev znenáhla do pozadí a místo nich zaujímá kulturně historický vývoj lidstva. Po Quinetovi již Taylor, Lubbock a Hellwald cestu zde razí.

Než i poznání postavení jednotlivce k ostatnímu člověčenstvu, a dle toho i způsob jednání jeho — i to jest předmětem zvláštní vědy — ethiky — jež bezpečného základu v theorii Darwinově shledává. Nebudiž zde však rozuměna ethikou filosofie mravouky, jež stanoví určité zákony mravnosti a káže, aby se zachovávaly; nikoli! Ethikou naznačujeme zde rozumnou vědu o mravnosti, jež ukazuje člověku, jakým jest, a co z něho býti může. A zde způsobilo učení Darwinovo nesmírný převrat! Jest to zásluhou Carneriho, jenž první postavil se proti rozšířenému náhledu, že Darwinismus vede k nemravnosti, neboť on postavil právě na základě theorie této system ethiky, jemuž daleko nevyrovnají se sbírky pravidel mravnosti, ony sny starých mravokárců.

Avšak ne pouze vědám přírodním, filosofii, jazykozpytu a dějezpytu, nýbrž i všem ostatním vědám stane se bezpečným podkladem nauka Darwinova!

„Domostroj“.

List z dějin společenského života na Rusi. Napsal *Edvard Jelínek.*

(Dokončení.)

Ze všeho patrno, že ruská žena dávnější doby měla nemalý podíl ve správě domácí. Domácnost vyžadovala téměř veškerý její život.

Poměry takové panovaly na Rusi bez nevelkých výminek zajisté až do rozhodné doby všeobecných převratů Petra Velikého, jenž ve všem společenském životě s báječnou téměř rychlostí a důsledností zavedl nové, větším dílem blahodějné řády. Nový tento řád učinil ovšem i v životě ruských žen významnou změnu, tak že záhy nezůstalo po době minulé žádné skoro památky dřívějších obyčejů.

Nemenší zajímavostí vynikají rady „Domostroje“ ohledem ku vzájemným poměrům, v jakých žili neb žíti měli k sobě otcové (rodiče) a děti. V popředí vystupuje nepřekonatelná, ničím nerušená poslušnost dcer a synů k hlavě rodiny. O nezlomné přísnosti obšírně se mluví, ano často jest i nutno, aby se „rány dávaly“. Za veškeré tresty jsou děti v pozdějším véku povděčni. Rodiče nesou vinu za chyby svých dětí.

Předpisy týkající se služebnictva, jeho poměru k domácnosti, jakož i jeho dobrých i nedobrých vlastností podávají obraz dosti dokonalý. Ze všeho, co se v „Domostroji“ praví, vychází na jevo, že toho času mívali ruští bojarové kolem sebe veliký, někdy i přes míru veliký počet služebnictva. Vysvětluje se to částečně tím, že veškeré téměř domácí potřeby též doma se rozdělením práce vyráběly. Tím stávala se ruská domácnost začasté středištěm rozličných řemesel a řemeslníků, kteří ve službě vykonávali, cokoliv se pro dům potřebovalo.

Pověsti netěšilo se služebnictvo právě nejlepší; služebník jest tvor všelikým zlořádům nakloněný, a proto třeba jej přísně na uzdě držeti. Za to ale nemá se při dobrém služebnictvu chválou šetřiti, ale výhodami k pořádnosti povzbuzovati. Povždy má se jistá vlídnost zachovávati, obcování s nimi nemá býti kruté a nikdo nemá jich více ve svém domě držeti, než skutečně a řádně uživiti s to jest — vždyť je též všemohoucí bůh stvořil a proto třeba se o jich telesní blahobyt starati. Celá kapitola jedná o tom, kterak se mají služebnice a služebníci stravovati, šatiti atd. Jednoduchou, ale slušnou stravu pro služebnictvo určenou má domácí paní ochutnávati, ano má se i tázati, zdali nikomu z čeládky v něčem nechybí. Kromě toho přísluší nad tím bdíti, aby služebnictvo bohoslužby navštěvovalo, nemírnému pití se neoddávalo a ve všem dobře se chovalo. Též starati se má pán o časný jich stav manželský. On zajisté tak učiní, neboť jest zodpovědný za duše svých poddaných. Že se k nemocné čeládce má zachovávati obzvláštní šetrnost, samo sebou se rozumí.

Ze všeho, co v „Domostroji“ vytknuto, vychází na jevo, že nebylo záhodno k služebnictvu chovati velikou důvěru. Důkladně se upozorňuje na nemalé zlo, jež z toho vyplývá, když nehodný služebník dům svého chlebodárce jinde pomlouvá a nepěkné mluvy roztrušuje. Dobrý služebník chválí i tenkrát, když jen zlé viděl a zkoušel!

Vůbec jest třeba největší bedlivosti, nechceme-li si v čem koliv ublížiti. Protož jest dobře, pošleme-li s něčím někam služebníka, když věc dříve zvážíme, změříme a — možno-li — zapečetíme. Opatrnost jest mátí moudrosti!

Domácnost ruská, jak ji „Domostroj“ líčí, tvoří v sobě téměř zcela uzavřený svět; jeden vladař mocně vládne nad celou řadou poddaných, řemeslníků a všelikých vykonavatelů každodenních potřeb. Na velikou práci se potřebuje veliký počet „poslušných“ lidí. Proto nejsou starosti těch, jimž jest souzeno nad pořádkem domácím bdíti, malé.

Vše, cokoliv se činí, má býti neúhonnou dokonalostí. Práce jest povždy dost a dost. Dobře se má na to dbáti, aby špížírny a šatny nižádný nedostatek neprozrazovaly, ale aby ve všem „plno“ bylo. O výdejích a zásobách má se přehledná kniha psáti, v níž by bylo vidno, jak co jest neb býti má. Bohatý i chudý, každý ať dle svých poměrů žije — dle příjmu má se vždy výdej vyměřovati. Kdo bez rozmyslu hospodaří, při chudobě zá-

možnosti se vyrovnati snaží a tím nad svou přiměřenou míru žije, dluhy dělá, neb dokonce nepravého výdělku hledá — ztrácí úctu všechněch. Ve zlých, trapných okamžicích jakékoliv tísně takovému člověku nikdo nepomůže.

Avšak ani na blahobyt říše nezapomněl spisovatel „Domostroje". Nesluší se daně dluhovati, ovšem ale chvalitebné jest, když se daň zaplatí ještě před uplynutím určené lhůty. A jaké jsou pak při tom výhody; není žádné starosti a bědy! Pozoruhodno jest, že v celém „Domostroji" téměř žádné zmínky se nečiní o průmyslu neb obchodu. Za to ale četné jsou rady o „kupování pro svůj dům".

K živobytí potřebné věci mají se vždy napřed, v čas zakoupiti, ne ale když nutná potřeba již již k tomu sama vybízí. Že se nemá minouti příhodný okamžik výhodné koupi, samo sebou se rozumí — v životě se stává, že lze všeliké věci někdy i za poloviční cenu koupiti.

„Starej se do budoucnosti," zní dobrá zásada „bude ti potom, jako bys našel!" Zásada ta platí nejen pro měsíc a malá leta, ale pro celý život.

Narodí-li se dceruška, musí se ovšem ihned pomýšleti na věno, kteréž by později, v pokročilejším věku mnoho starosti způsobilo. Od narození děvčátka shromažďuj šatstvo, prádlo, nádobí i jiné potřeby do hospodářství, odchovej dobytek — a při sňatku vše bude bez klopotu v nejlepším pořádku.

Rovněž veliké důležitosti připisuje duchovní Sylvestr šetrnosti. Šetřit má se vždy, i když jest všeho přebytek. Není na světě dosti nepatrné věci, kteráž by nezasluhovala uschování, ocenění. Chatrné šatstvo má se pečlivě vyspraviti — aby se jím žebráci poděliti mohli! Jest to zajisté výmluvná rada ruské mravouky.

Odstřižky při hotovení šatstva neb prádla nemají se odhazovati, ale dobře chrániti; proč? Kdož ví, zdali se později kousek podobné látky nebude potřebovati. Draze by se musel v čas nutné potřeby malý hadříček platiti, ano, mohlo by se též státi, že podobný druh nebude nikde na skladě. Protož nezahazuj nic, co ti někdy dobré služby konati může. Z obšírných těchto rad vychází kromě jiné na jevo, že se skoro veškeré šatstvo (též střevíce, kožešiny, peřiny, klobouky atd.) doma pod vlastním dozorem vyrábělo.

Obezřelost! Šatna ku příkladu, v níž se vzácnější věci (jako jsou vyšívaniny) přechovávají, má se pozorně uzavírati — někdy i pečetiti! Jen o svátcích smí se nejlepší šatstvo nositi — ovšem jen tehdy, je-li počasí k tomu příznivé. Při tom ale třeba dobře o to dbáti, aby se látky tekutinami neb mastnotami nepěkně neposkvrnily.

Podobných praktických pokynů jmenuje se velmi mnoho. Dále upozorňuje „Domostroj" na všeliké nevyhnutelné potřebnosti, bez nichž dobrá domácnost nevyhoví přiměřeným požadavkům. Jest to celý seznam drobnějšího i hrubšího nářadí. Půjčí-li se něco takového mimo dům, dobře si to má člověk pamatovati.

Neposlední povinností pána a paní jest každého jitra vykonávati v celé domácnosti řádnou prohlídku. Vyskytne-li se někde nějaký zkažený nebo porouchaný zámek, jest nutno přesvědčiti se, zdali nebylo nic ukradeno. Spáchal-li kdo krádež — nese vinu hlídač. A vina pokutuje se trestem!

Avšak zvláštní pozornost věnoval duchovní Sylvestr — kuchyni! Vzorná pečlivost, s níž jest dokonale vylíčeno, co, jak a kdy se má „pro tělo voliti a upravovati," mimoděk nás naplňuje obdivem.

Kromě obsáhlého rozdělení všemožných jídel na celý rok, na jednotlivé církevní svátky, často se činí zmínka i o úpravě, s jakou se ten který pokrm „dobře" připraviti má. A opět čteme naučení, že se při kupování zásob žádná dobrá příležitost minouti nesmí.

„Jídelní rozvrh" vyplňující skoro 30 stránek celého spisu nasvědčuje zajisté k tomu, že hostitelé v starém Rusku nemálo si na tom zakládali, aby nejen dobrými věcmi a lahůdkami, ale i hojným výběrem a dostatkem všeho častovati mohli. Protož výslovně se připomíná, že hostům přísluší hostitele chváliti.

Mimo to třeba v každém ohledu přiznati, že spisovatel „Domostroje" choval velikou důvěru v důmysl ruských kuchařů a kuchařek.

Z nové poesie vlašské.

Emilio Praga.

Terza rima.

dyž slunce zhasne a když zmlknou zvony,
když mír a láska zpívají sbor svatý
všem duším, jejich konejšice stony;

Když práce, vášně syt je člověk, vzňatý
kdy ženy zrak jest hluboký a snivý,
kdy hoří krb a plá jak chrámek zlatý;

Žár jeho rudý, ostrý, proměnlivý
hned vzplá a hasne s popelem jsa v boji
a s lunou, která hladí les a nivy;

Co černý kocour zvedaje nos stojí
bez pohnutí, ku prahu němý zírá,
a dlouhou, mystickou sni dumu svoji:

Jak v moře plavec, jehož smutek svírá,
v své srdce vstoupám, a, jež bůh tam hází,
v něm skvostné perly vše má píseň sbírá.

Dech děcka spícího mne doprovází.

Rozhovor.

Krb.

Hle zářím v jisker roji!
S mým plamenem, jenž tvoji
se rovná bludné naději,
nad rmut se povznes lidský,
můj pěvče fantastický!

Básník.

Jak prší a jak bouřněji
zní z venku hlomoz davu . . .
mně nelze vznésti hlavu,
bůh nový jestli nesestoupí
mně po bok a mne nevykoupí.

Krb.

Což nadarmo můj žeh
po salamandru šleh'
a cvrček darmo volal tebe?
a darmo v jizbu tmavou
hru jisker sil jsem žhavou?

Básník.

Mám ztuhlou leb, mne zebe,
sníh leží v srdci mém,
tak sám bez lásky jsem! . . .
Ó krbe mého domu,
ach komu zpívat, komu?

Krb.

Mně pomoz, vezmi kleště!
Hle žár a jisker deště
tam oblouk tvoří s jeskyní,
hleď vnésti v ten troud stromu
ples rusálek a gnomů.

Básník.

Svět bez toho mne obviní,
že s tebou, bratře smavý,
se moje píseň baví,
za teplem tvým, jež svítí,
že nechám ducha jíti!

Krb.

Též s hora cítím, z dáli
jak vítr kol se valí . . .
Ten mrzout! — Přec můj dým
on v krátkém okamžení
na lehké mráčky změní.

Básník.

Již čtu, jak v tebe zřím,
v tvých luzných arabeskách,
miniaturách, freskách . . .
Leč krbe mého domu,
ach komu zpívat, komu?

Krb.

A komu já se trávím v žaru tísni?
jen tvému duchu a tvé Muse pouze!
zpěv tvůj víc neodolá touze,
svým svatým jiskrám neodepře vzpláti,
jež na tisíce duší budou hřáti.

Básník.

Jak s dýmem tvým tak s mojí děj se písní!

Satan a láhev.

Se svou lahví sedím sám,
v trudu svém se podobám
Ježíši, jejž na vrchol
hory vyved Satanáš
a jej nechal zírat v dol.

„Pomni jenom, řek' mi on,
na ten divý rej a shon,
jejž tě nechám tančiti,
duch tvůj hlubší nad moře
nad nebesa zasvítí!

V nadšení ty divokém
pěvcem budeš, prorokem,
baša i král na světě . . .
Illuse tě políbí
a za ruku vezme tě.

Isis přísná bez vzdoru
nakloní se v hovoru
a usedne k nohoum tvým;
řekne: Každý symbol svůj
pro tebe jen odhalím!

A s ní půjdeš k břehům pak,
hnízdo kde si staví pták,
od západu v červánek
kde zabrne okamžik
lásky jeden celý věk!

Nivy se ti odhalí,
perle v nich a korály,
jako safír nebesa,
že duch samou radostí
se až k smrti rozplesá!

A Diana s Undinou
v náruč tebe přivinou,
na svých ňadER požáry;
obejmeš je v zvuku trub,
v plesu harf a kytary!

Mladosti své budeš host,
dnů, jež krášlí nevinnost,
v čas ten navrátíš se zpět,
kdy první verš a první rým
ti hravě s péra slet.

Dětství tvé se bude smát,
uzříš matku přilévat
vodu tobě do vína,
co ten, kdo je čisté pil,
tlachati již začíná!“

Vzpomínkou na starý čas
plnou číš zas chytrý ďas
dal mi do ruky — bůh zdař!
Říci věru mohu teď,
Satan není lhář!

Brianza.

Na horách večer jak jest plný vnady!
Zda vzpomínáš, jak často šerem stromů
jsme dívali se krátké na západy
a ruku v ruce v hovoru šli domů:
Na horách večer jak jest plný vnady!

Ó samoto! ó něho! míre smavý!
Tys o krb opřela své nožky malé.
Tvé ruce hladívaly vlas mé hlavy
a cvrček veselý nám zpíval stále —
Ó samoto! ó něho! míre smavý!

Kdo nad nás čistší a kdo blaženější
v těch citů dnech a ve dnech plných taje?
zda vzpomínáš, jak hovor důvěrnější
skryl skutečnost v stříbrný závoj báje? —
Kdo nad nás čistší a kdo blaženější?

Ty věnec věštila jsi pro mé vlasy,
já přemýšlel, jak ráj ti dolů snésti,
ty slibilas mi laur pro věčné časy,
já tvému úsměvu vše lásky štěstí —
Ty věnec věštila jsi pro mé vlasy!

Ó božské naděje! Ó svaté plesy!
Co zbývá nyní z nich, ó moje paní?
Leč není tru vše, strach tě darmo děsí:
nám ještě spolu sluší usmívání —
Ó božské naděje, ó svaté plesy!

Vždyť zkvete zas, ó dívko moje snivá,
vždyť zkvete zas květ lásky naší z hlohu,
a ty to víš, již křídlem anděl skrývá,
ty, jež jsi dobra, jež se modlíš k Bohu,
vždyť zkvete zas ó dívko moje snivá!

Nám nikdo nevezme kout malý země,
kde srdcem mdlí a jeho bolů sytí
svět zapomenem, kdy skloněna ke mně
se odhodláš v kraj lepší se mnou jíti.
Nám nikdo nevezme kout malý země.

Ó samoto! ó něho! míre smavý!
Zas uzřím u krbu tvé nožky malé!
snít budu zas, svou hlavu u tvé hlavy
a cvrček vesel zpívat bude stále . . .
Ó samoto! ó něho! míre smavý!

Ještě jedna píseň na měsíc.

Vstup v nebes nivy
měsíci křivý!

Ještěrky vzhůru!
Komáři, můry
rozličné barvy,
chrobáci, larvy,
hlemýždi, žáby,
již vás to vábí,
již vám to kyne!
Ven z díry stinné!
neb měsíc rudý vzplane již tudy
ve vlídné záři,
s upřímnou tváří
pozdraví svět.

Vstup v nebes nivy
měsíci křivý!

Javory, vrby,
olivy, jilmy
i břízy bílé,
nyní je chvíle
rozhoupat snětí,
a v sboru pěti
teď doba kyne!
Ať v souzvuk splyne
vše v sladké tóny, kadence, sklony,
neb vzroste stále,
čím bude dále
oblohou spět!

Vstup v nebes nivy
měsíci křivý!

Hle, kterak plane
vrch v jeho svitu,
luhem a plání
jaké jde vlání,
slyš sykomory
jakými chory
šumějí v blahu
podél hor svahu;
při krále příští tak se neprýští
hudba a plesy!
Ejhle nad lesy
jak bůh se zved!

Vstup v nebes nivy
měsíci křivý!

Housenka v kukle,
já též s té hvězdy,
s pozemské skály
vítám tě z dáli,
měsíci s rohy,
který věk mnohý
kol němý chodíš
a nebem vodíš
prsten svůj křivý — hle zimomřivý
choť tvůj již s nebe
potěšit tebe
žene svůj let!

Vstup v nebes nivy
měsíci křivý!

S bohem, má dívko,
objímej zemi!
Neb z nastydnutí
bázeň mne nutí,
pravdu dím bože —
pospíšit v lože!
Leč když tvůj plavý
svit kol mé hlavy
bude se houpat, v okno mi stoupat,
o kráse tvojí
i ve snů roji
dál budu pět!

Vstup v nebes nivy
měsíci křivý!

Sloky.

Když, bledá Sofie, má duše s tebou žila,
jak gothický chrám, v kterém plno zvonů,
má duše byla;
jak prales plna trylků, souzvuků a tonů,
jen zasvěcena smutku tiše snila,
když, bledá Sofie, má duše s Tebou žila.

Mši zpíval v tomto chrámu krásný seraf bílý,
tam slavíci a holubice žili v květech,
ó jakou v této chvíli
byl život poutí v bílých snech a sladkých vzletech!
Ó kouzlo vína, jež jsme spolu pili,
když zpíval mši tam krásný seraf bílý!

Přel. *Jaroslav Vrchlický.*

Zaváté listy.

(Pokračování.)

List LX. — Nic o tom, můj zbožňovaný Urbane, co já cítím, jak mně jest. Na tom pranic nezáleží. Nic nezáleží také, zdali jsem raněna toutéž ranou, která smrtelně zasáhla něžné srdce naší nezapomenutelné Mařenky. Bruna budu moci, chtíti, ano musit viděti. Kdo má se starati o jeho neštěstí ne-li já a to tím více, anať jsem bezděčným nešťastným původem jeho.

Ó že mne stihlo cosi podobného! Mne, kteráž se rozpakuji, mám-li červa zašlápnouti! Kteráž bych chtěla jen dobrem se odměňovati celému světu za štěstí, jímžto osud mne zahrnuje! Proč musím býti příčinou takového neštěstí bez své viny! Nesu to jako skutečné provinění. Beru to na sebe jako svůj podíl utrpení, kterým jsem nemohla býti ušetřena. Ale, můj bože, proč mám takto právě trpěti!

Spěchám tedy do Horoles. Přijeď mi do Písku vstříc, můj příteli, ať na prsou tvých se vypláču.

Slibuji tobě a k vůli tobě, že budu statečná v této nejtěžší zkoušce svého života, že budu činná a v péči své že budu hledati úlevu svému a Brunovu bolu.

Nebylo by věru divu, kdyby Bruno mne proklínal. Skoro bylo by mi ulehčením, kdyby to činil, kdyby mne ani viděti nechtěl. Jsemť mu osudnou a narodila-li jsem se tobě, Nettince a mnohým jiným k útěše, jemu byla jsem kletbou.

Nesu to těžce.

Žádané vychovatelky nenašla jsem, jak se dalo předvídati. Přemýšlím pořád, co by tu bylo nejlépe činit, a doufám, až budu v Horolesích, že se mi podaří najíti nejvhodnější zařízení pro domácnost Brunovu.

Na brzkou tedy shledanou.

Tvá Alina.

V Praze 14. října 1840.

List LXI. Zapřisahám te, můj jediný nenahraditelný příteli, abysi vzal všecky moje listy od prvního dětinského, do posledního a abys je přečetl od slova k slovu. A najdeš-li v nich dosti nepatrný znak, který by ti potvrzoval tu nedůvěru do nebe volající, kterou nyní ke mně chováš, sešlapej všecky ty listy v prach u svých nohou. Však je máš po ruce v Horolesích, v té naší vížce, kde jsme spolu bývali tak tiše šťastnými.

Já prchajíc před tvým hněvem pološílená do Prahy nemám tvých listů u sebe. Ale znám je nazpamět, opakuji si každé slovo a zvolna vrací se mi naděje, že bude vše dobře mezi námi; přesvědčení, že není možná, aby naše nedorozumění trvalo na vždy.

Drahý Urbane, kdybys věděl, jak mi bylo, když jsem vkročila do toho milého domu ve Valdštýnské ulici poprvé sama a tebou opuštěná, byl bys měl soucit se mnou, tvůj hněv byl by se rozprchal a já bych nemusila psáti toto ospravedlnění sebe.

Chci a mohu se ti ospravedlniti. Ale přede vším prosím tě za odpuštění; neb nahlížím nyní, že jsem byla neprozřetelná, že jsem na tebe zapomínala pamatujíc na rodinu Brunovu, že jsem byla bez útlocitu k tobě mezi tím co jsem se neznala útlocitem k Brunovi a k jeho ubohým dětem. Chtějíc býti spravedlivou k těmto křivdila jsem tobě. To bylo moje provinění a nahlížím, že jsem zasluhovala trestu za něj. Nicméně je ten trest krutý.

Když jsem přijela do Horoles po smrti Mařenčině, nemyslila jsem na tebe, spěchala jsem do bytu Brunova, chtěla jsem Mařenku ještě viděti v rakvi před pohřbem.

Ty jsi pro mne tehdáž nepřijel do Písku po mé žádosti. Měla jsem v tom tušiti snad, že jsi nespokojen s mým příjezdem. Já netušila nic. Zdálo se mi přirozeno, žes neměl času v tom zmatku v Horolesích.

Jak jsem vjela do dvora, do správcovic bytu, byla jsem uchvácena smutkem, který se rozestíral v těch místnostech druhdy tak veselých. Zpomínala jsem, jak jsem tu druhdy hrávala s Brunem a Mařenkou co dítě, jak jsme spolu vyrostli, jak jsme byli mladí a blouzniví, co vše se událo, jak jsme bývali zmítáni svými city. A pak ten veselý svět těch dětí! Co jsem se s těmi natěšívala. Nyní bylo vše jako zastaveno. Úmrtí mladé matky strhlo vše s sebou v záhubu a ve smutku přítomném tušila jsem celou dlouhou řadu let osmero žití dětského, v němž bude scházeti matka, to jest slunce dětského žití.

Jak byla jsem šťastna já, když po takovém též neštěstí svého Urbana jsem nalezla. A tito sirotkové? . . .

Můj Urbane, to bylo provinění moje, že jsem jim chtěla nahraditi matku, jak ty mně rodiče záhy ztracené.

Ano, uznávám nyní, nač tehdáž jsem nepamatovala, že jsem při tom na tebe zapomínala.

Zůstala jsem v příbytku smutečném, měla jsem ihned tolik práce, tolik povinností a k tobě domů nespěchala jsem. Když rakev z domu vynášeli, teprv jsem tě spatřila. Vrhla jsem se ti v náručí, ale ty jsi mne jemně pamatoval, že nejsme sami, a od té doby neobjal jsi mne ani jednou s bývalou vřelostí.

Dlouho jsem toho nepozorovala, déle jsem tomu nevěřila. Bohužel, jisto je, že jsi se hněval a posud hněváš.

Mou vinou bylo, že jsem si toho nepovšimla hned. Tobě jsem povinována celým žitím, tobě patří vše, co cítím a co jsem. Měla-li jsem tolik soucitu pro jiné, neměla jsem zkracovati tebe o svou lásku. Není většího provinění proti lásce vůbec než ubíráme-li lásky jedněm, abychom ji přidali druhým. Což je toho třeba? Nemáme-liž míti celý zdroj lásky ve svém srdci, jemuž nikdy neubývá?

Než se mi podařilo někoho najíti k těm dětem a uvésti celou domácnost v pořádek, uplynulo několik neděl. Byla jsem celé dni u malých sirotků, často zůstala jsem až do noci, až všecko usnulo.

Ty jsi tím trpěl a já jsem neměla o tom pomyšlení. Ty jsi mně i říkal, abych toho nečinila, že to má svou choulostivou stránku, já jsem se horšila. Tebe to bolelo. Nikdy jsme si před tím neřekli zlého slova a já jsem začala. Já první řekla jsem tehdáž cosi trpkého a kárala jsem tebe, že jsi neměl dosti útrpnosti. Byla jsem slepá ve své horlivosti, abych napravila bezděčné provinění a proviňovala jsem se vůlí svou a to k tobě, který jsi mně více než celý živý svět, než všickni lidé. Vězela jsem v síti chycena jsouc vlastní rukou svoji a sama moje povaha nastražila mi tuto síť. Chtěla jsem býti dobrá a byla jsem zlá. Pověz, jsem-li já jediná, jíž děje se tak?

Mám se ti také omlouvati ze své vlídnosti k Brunovi? Jeť možno, abysi se byl mýlil ve mně, když jsem se snažila dodati mu zmužilosti? Však jsem ho nevídala tak často. Býval-li doma, odcházela jsem od jeho dětí, neb tu mne tam nebylo třeba. Matka Vondrová bývala tam stále. Avšak vyhýbati se schválně Brunovi přec jsem nemohla. Také nebylo toho třeba. Vždyť svou ženu miloval, oplakává ji a není pokrytcem. A přece jsem vinna. Neb myslila jsem více na jeho bol a neštěstí, než na tvůj nepokoj, nevěděla jsem, že mezi tím mír tvé duše ulétá a že se stávám sama neštěstím tobě.

Tehdáž nechápala jsem to tak. Byla jsem uražena tvou chladností, žádala jsem od tebe větší důvěry.

Přišly smutné dni, kde jsem viděla jasně mezi námi trhlinu, která se otvírala ve propast. Chtěla jsem věci napraviti a nešlo to. Nemohla jsem tě smířiti, dokud jsem svou vinu neuznávala. Bylať jsem smutná a trpká. Nechodila jsem k sirotkům a bylo mi jich líto, že jsem je zanedbávala. Když jsi se usmál trochu spokojeněji, protože jsem byla doma, zdál jsi se mi sobcem, myslila jsem, že povoluji tyranii a nesla jsem to těžce. Když jsi se mi blížil, podávaje mi ruku ke smíření, byla já jsem chladná.

Můj drahý Urbane, jen proč jsme si nepsali. Naše péra bývala vždy dobrým duchem naší lásky.

Jak mohli jsme žíti vedle sebe a nevletět si v náručí? Což byli jsme cizinci? Ó jak mnohem lepší byla naše láska, dokud jsme nebyli mužem a ženou. Tehdáž byl by si mi všecko odpustil a já byla bych tě hned odprosila.

Avšak nikoli, odvolávám to zas. To byl poslední zbytek mého bludu, že jsem mohla žehrati na naši lásku. Ne, Urbane, důvěřuji jí naopak. Ona bude silnější než naše křehkost.

Ten anonymní list! Kdo jej psal? A ty, můj Urbane, jak mohl jsi se tak rozhorliti pro pomluvu. Kdybych Bruna opravdu milovala jak v listu stálo, přísahám ti, že bych ti to řekla. Neklamala bych tě, prosila bych tě, abys mne vzdálil neb cokoliv. Ale upřímná byla bych.

Když jsi mi ukázal ten list a výčitkami zahrnul, byla jsem ztrnulá. Myšlenky mátly se mi v hlavě. Nevěděla jsem chvíli, co kolem mne se děje. Viděla jsem se v duchu zahalenu do tvého pláště zcela malinká a myslila jsem, že mne někam odnášíš.

Přece procitla jsem z toho pomatení a z tvých výčitek dověděla jsem se o chybách, kterých jsem se dopouštěla.

Ale ještě jsem je nenahlížela. Byla jsem hrdá vědomím své neviny. Odpověděla jsem, jak jsem odpověditi neměla. Mezi námi byl výjev, který bych nebyla nikdy považovala za možný.

Neznala jsem tě více ve tvém prudkém hněvu a uprchla jsem do Prahy ještě prudší jsouc ve své lítosti, Ty jsi mne nezdržel.

„Ano," řekl jsi, „nejlépe bude tak, máme-li si svůj život strpčovati."

A já jsem poslechla svou vášeň. Já, která jsem ti psala dětskou ještě rukou kdysi: „V životě i ve smrti tvá," já, která jsem ti slíbila bůh ví s jakou opravdovostí, že tě neopustím ani v radosti ni v želu. Tak jsem se zpronevěřila. V takovém želu zanechala jsem tě! Tak málo trpělivou byla jsem s tvou nevolí.

Víš, co je největším trestem mým? Jeť to zpomínka na jeden list tvůj, který jsi mi psal, když jsem byla ještě malinká. Tehdáž káral jsi mne, že jsem se podepsala „Do smrti tvá Alina". Mne se to dotklo tehdáž tak hluboce, že jsem od té doby bezpočtukráte o tom přemýšlela. Můj Urbane! A posud nemám, nevydobyla jsem si práva říci, že jsem na věky tvá? Ó dovol, ať si ho ještě vydobudu.

Ty, můj drahý, jakkoli tou frásí pohrdáš, podepsal jsi se mi takto jednou. Beru tě nyní za slovo. Jmenem toho podpisu milujme se do smrti! Co bylo by z nás, Urbane, kdybychom toho nečinili? Dovedeš si to představiti? Ne, ne, oba byli bychom tak bídnými, že by nám nebylo rovných. Bylo by to horší než smrt. Oba bychom ji volali a báli bychom se jí přece jeden bez druhého.

Neb já chci a ty chceš také, aby nás ani smrt nerozloučila.

Co děláš nyní? Můžeš mi odpustiti to nejhorší co jsem ti učinila, že jsem prchla od tebe? Piš mi, smím-li se navrátiti zas.

Věčně, věčně, věčně tvá

Alina.

V Praze 1. března 1841.

Miluji tě víc než kdy jindy.

List LXII. — Je to možná, Alino? Tys prchla ode mne a já jsem tě pustil? Nevzal jsem tě v náručí a neřekl jsem: „Zlé, nerozumné dítě, což neznáš svého nejlepšího přítele víc?"

Ty bysi se byla zpamatovala, mohli jsme pak klidně hovořiti o svých záležitostech. Což jsem nějaký Othello? Nejsem-li ti otcem a matkou i přítelem? Jak mohl jsem na to zapomenouti?

Jak mohu tě kárati, má ubohá, pronásledovaná holubice, nemiluješ-li mne více? Měl jsem na to mysliti před sňatkem našim, že jsem stár, že bych mohl býti otcem tvým. Moje vlasy šediví, vrásky rozrývají mi čelo. Kdybych nebyl podlehl vášni své, nebyla bysi také tehdáž myslila na lásku ke mně. Měl jsem rozuměti okolnostem a tvému mladému srdci, jež se ve mně mýlilo.

Leč nyní je pozdě rozumovati a výčitky sobě dělati. Trochu je mi snad také k odpuštění, že jsem chtěl býti šťasten, že jsem na světě jen tebe miloval, že jsem všecko nepředvídal a věřil, že tvá láska potrvá do smrti.

Nuže, drahé dítě moje, odpusť mi, v čem jsem chybil. Přijedu do Prahy za tebou, ne více co uražený manžel, nýbrž co otec, jehož věrnou lásku nic nepřekoná . . .

Čtu tvé listy, Alino, od prvního do posledního. Ó dítě drahé, a takovou náklonnost, takovou spřízněnost duší byl by mohl zvrátiti okamžik? Ne, Alino, myslíš li, že mne nemiluješ, mýlíš se nyní. Mýlíš se, miluješ-li jiného. Ty patříš jenom mně . . .

Či není tomu tak? Je možná, že by bylo to vše, co mezi námi se dělo, mluvilo, co jsme spolu procítili, pomíjející bludičkou? Zářila nám ta svatá láska jen, aby nás zavedla v bařinu zoufalství a pochybností, kde bychom zapírali navždy věrnost, stálost a moc pravé lásky, nazývajíce ji chimerou?

Mám uvěřiti, že jsou ty zbožňované listy přede mnou listy zavátými před časem?

. . . .

Píšu v přestávkách. Kladu si hlavu mezi psaním do dlaní a bol mne hlodá, že musím o tobě pochybovati, Alino.

. . . .

Zase čtu tvé listy. Můj bože, jsou-li to listy opadalé, nejsou ještě zavaté! Chci míti slitování, neb i mně je slitování třeba. Mé dítě, přijedu k tobě do Prahy. Neboj se mne. Tvůj starý strýc Urban k tobě přijede. Jemu položíš unavenou hlavinku na prsa a on tě nebude soudit. Bude to ten, který tě v plášti přinesl do Horoles, který tvé dětství opatroval, který se kaje, že ti tvé žití zmařil. Co se dá napraviti, napravíme. Jen se mne neboj, anděli můj.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Psáno celou noc 3. března ráno 1841.

Otvírám zapečetěný svůj list, který jsem právě chtěl odeslati.

Moje milovaná ženo, jak jsi mne zahanbila! Jak jsi mne přesvědčila o své lásce! Jak mnohem jsi lepší než já! Jak budu tě milovati ještě tisíckrát více než kdy před tím!

O můj bože! Já tebe obviňoval, dítě drahé, a sám byl jsem vším vinen. Po přečtení tvého listu vidím vše jasně. Nepochopil jsem tvoje srdce. Dal jsem se uchvátiti mrzkou žárlivostí. Že jsem ti nepřijel do Písku vstříc, bylo první moje provinění. Neb nestalo se to pro nic jiného, než že jsem se hněval, že vůbec přijíždíš, žes mne neuhodla, když jsem si přál, abysi v Praze zůstala. Proč nebyl jsem také zcela otevřeným k tobě? Proč nepsal jsem ti: „Nejezdi sem nyní, dítě moje!"

Ale ve mně to již vězelo jako zárodek choroby. Pak vyvinulo se to neblahé nedorozumění dále. Byl jsem pravým Othellem.

Hle, jaká divokost dřímá v prsou našich! Jak vzrůstá v nespravedlivost, jak kráčí ke zločinu, ochabuje-li krotitel, lidský cit!

Zpovídám se ti, Alino, že jsem nalezal jakousi trpkou slasť v obviňování tebe, v pozorování tvé domnělé nevěry. Nepochyboval jsem ani chvíli, že bysi byla s to klesnouti úplně, ale podezříval jsem tvůj cit, tvoje myšlenky. Byl jsem tak šílený, že jsem se domníval, jako bysi nebyla nikdy Bruna přestala milovati.

Můžeš mi to odpustit? Hle, jsem starý muž. Ty rozkvétáš posud. Nebývala jsi nikdy krásnější. Vypadáš jako mladá dívka, jako anděl. Ty asi nikdy nesestárneš. Výraz tvého obličeje nebyl nikdy tak hluboký a mocný. Zvuk tvého hlasu je tak plný a padá do srdce. Nikdy jsem tě tak vášnivě nemiloval. Kdybych byl přijel do Prahy za tebou, jak prvé jsem psal, co starý tvůj strýc, byl by se musil kámen ustrnouti nad mým přemaháním.

Jaká to byla zima zlá! Nyní je za námi jako zlý sen o pekelných mukách. Mne bodal každý tvůj laskavý pohled na ty ubohé sirotky. „Ona touží býti jim mat-

*

kou," šeptal můj zlý démon, kterým jsem byl posedlý. „Kdyby byla svobodná, přijala by zajisté ruku Brunovu. Jaká byla by to matka! Ona, ubohá, bezdětná! Nikdy se nepotěší, že nemá dětí vlastních."

Tyto myšlenky zadrápaly se mi do mozku tak, že jsem je nemohl vyjmouti, leč bych byl ten mozek kulkou roztříštil.

Však ty se také neznáš, Alino, a nevíš, jak nových vděků nabýváš, jevíš-li mateřský cit.

K Brunovi byla jsi vlídná, nikdy jinak, než jak ti bylo přirozeno při tvé laskavosti, jak přinášelo s sebou jeho kruté postavení.

Nech mne pomlčeti, jak ve mně zuřilo, vídal-li jsem to. A vyhýbal-li jsem se tomu, nevídal-li jsem tě, rozzuřila se moje obraznost dokonce v samotě, ku které jsem sebe odsuzoval s trpkým steskem a domněnkou, že tys to, která mne opouštíš.

Nemohl jsem s tebou účastniti se té péče o osiřelou rodinu? Nečinilas ty to vždycky, kdykoli jsem se interesoval já o nějakou rodinu nešťastnou?

Nazývám nyní bídáctvím, že jsem se dal pobouřiti anonymním, jedovatým listem. Nechci pátrati, čí ruka, snad dokonce dětská, byla zneužita k té špatnosti. Ale kdo si to vymyslil, o tom nemám pochybnosti.

Bruno musí se dověděti o tomto listu a svoliti, abych jeho matku dal na své útraty do Prahy k Alžbětinkám v ošetřování a do bytu. Tam ať odvykne zlatým snům o Brunově slavné karieře skrze pletichy a špatnost její. Jakoby takto nebyl řádným mužem. Než odjedu za tebou, podívám se k jeho dětem. Nejstarší, Urban, přijde do konservatoře, jak ty chceš. Nejmenší, ubohá Alina, jež stála matku svou život, přijde nyní do rukou naší staré Nány, jež k Brunovi se přestěhuje.

Ty jsi se jednou zmínila, má drahá, že Bruno se zaříká druhého ženění. Dobře má. Vždyť má své děti, které mu vyrostou a jimž se může věnovati jako já druhdy tobě.

Chci jej překvapiti plánem. Dám přestaviti starou, roztrhanou chalupu statku Vondrovic v hezký prostranný domek, kam děti se vejdou k babičce a k dědovi, kdež i Bruno najde místa dost, kde bude míti někdy klidný domov ve svém stáří. Budu se starati s tebou o vychování těch dětí. Budu k tobě přímý, poleká-li mne příště něco v tvém chování. Ty mi nezazlíš více. Budu k tobě i k Brunovi tak dobrý, že by bylo ohavností, kdybyste mne klamali, a budu-li takovým, nebudu míti práva podezřívati jiné, jakoby byli méně ctnými a šlechetnými než jsem já.

Spěchám již k tobě, Alino moje! Jaké to bude shledání! Urban.

V Horolesích 3. března 1841.

(Připsáno rukou Alininou).

To shledání! To nové přesvědčení, že nic nás nerozloučí! Ta láska bez konce! Jak za to děkovati!

(Dokončení.)

Paprslek slunce.

Napsal *Enrico Castelnuovo.*

onec dlouhé, hedbávné vlečky zmizel právě ve dveřích salonu pana Mellari. Paní již při letech, ale s tváří plnou mladistvé živosti, sledovala vlečku tu pohledem upjatým, něžným, nadšeným; byl to pohled, jaký mají pouze matky pro své dcery a babičky pro své vnučky. A byla to opravdu vnučka domácí paní, která opustila právě salon.

Signora Anna, žena profesora Everarda Mellari, seděla sama v jednom koutě salonu u stolku, na němž stálo několik vázaných knih, čajové náčiní, košíček se šitím a porcelánová hořící lampa; jestliže jsme to ještě neřekli, povězme to hned, bylo deset hodin večer. Kolem stolu většího, stojícího zrovna u prostřed prostranného salonu, osvětleného visací lampou, a pokrytého knihami a novinami, sedělo šest mužů; hovořili o právech a národním hospodářství s jakýmsi nosovým tonem a onou vážností, po níž poznáme ihned člena aspoň pěti akademií. Sentence šla jedna za druhou v pravidelných mezerách, jako sto a jedna rána z děla, když se narodí princ. Chceme-li býti spravedlivými, všimněme si přece rozdílu v té slavné společnosti: ze šesti zde sedících osob dělaly čtyry dojem věru předpotopní: ale ještě hroznější byl jeden mladík sotva třicetiletý, jeden z oněch vědátorů, kteří jdou otrocky ve stopách cizích a míní, že jsou bůh ví jak učení, když přečtli nějaké ospalé memorandum před zívající akademií. Takoví lidé si zoufají, že jest jim teprve dvacet nebo třicet let a napodobí způsoby a chování věku staršího: vypínají prsa, nadýmají se a nadělají řečí až hlava bolí. Na jejich rtech nenajdeme úsměvu, ani v očích duši, ani v řeči cit: jsou to mummie ještě před narozením.

Profesoru Everardu Mellari bylo v době, kam naše historie spadá, právě šedesát let. Také on v tom chyboval, že se díval na život jednostranně: věnoval jej celý studiu a přemýšlení nevšímaje si oné pravdy, kterou Giusti ve známých verších svých tak bez obalu vyslovil.

Nicméně to byl muž neobyčejně duchaplný, velice učený, dobrý a přátelský, takže člověk rád mu odpustil jeho strojené a odměřené chování, za které ani nemohl. Co se jeho osoby týče, ta souhlasila úplně s jeho talentem a byla tudíž spíše vážná nežli graciosní.

Docela se lišil jako falešný ton v koncertě těchto učenců ode všech ostatních mužů, který stál opřen o lenošku profesora Everarda; byl to signor Maurizio Dardi, nejstarší a nejvěrnější přítel domu Mellari. Prohlížel noviny, ale jak se zdálo, nepříliš pozorně.

Také jemu bylo více nežli šedesát let, ale byl dosud rovný a štíhlý jako před časem; tvář měl živou, často ironickou, vlasy skoro již bílé zachovaly až dosud onu elegantní linii mladých let a kadeřily se tak hrdě, jako by říci chtěly: — O kdybyste věděli, jaké krásné ručky nás vinuly kolem prstů svých! — Celá postava tak uhlazená, a toiletta tak čistá a pečlivá, prozrazovaly na první pohled člověka, který žil dlouhý čas ve společnosti nejlepší a nejvybranější.

Signor Maurizio sledoval také hedbávnou onu vlečku, která se kmitla na prahu, a když se dveře opět zavřely, přistoupil pojednou k signoře Anně, hluboce povzdechl, jako by se sebe svalil břemeno, a přišoupnuv si sedadlo ke stolku pravil: — Mohl bych trochu si promluvit s vámi, signoro?

Ona zamyšlená se vzchopila a s úsměvem plným dobroty pravila: — Ah, ovšem! Ale přiznám se vám, že se mi to zdálo náramně divným, když jsem vás viděla mezi lidmi tak vážnými.

— Děkuju za poklonu. Věřte mi: vašeho manžela samotného mám rád, ale ve společnosti těch ostatních ne a ne. Everardo mi vždycky vyčítá, že prý jsem blázen, jako by mi bylo teprve dvacet let, a že se sám tomu diví, jak jsme mohli zůstat přátely po celý život, když se tak duchem různíme. A věru, divím se tomu sám . . . Ale co — Everardovi odpustím všecko.

— To je hezké! což pak máte vy co odpouštět? skočila mu do řeči signora Anna.

— Ovšem, poněvadž konečně takový život pohřbený v prachu knihoven jest přece jenom pochybený. Vyhostit ze života úsměv je tolik, jako vyhostit ze světa slunce.

— U všech všudy! Mluvíte v sentencích . . . Ale, vy zlý jazyku, koho pak chcete dnes pomlouvat?

— Mnoho lidí! ale jestli dovolíte, spokojím se s osobou jedinou.

— Mnoho jest povolaných ale málo vyvolených — podotkla signora Anna s úsměvem — A kdo je to, ten vyvolený?

— Je to vyvolená.

— Tedy žena?

— Ovšem.

— A kdo pak?

— Vy sama.

— Já?

— Ano, signoro . . . Věříte opravdu, že jsem stál nyní celý ten čas tam u stolu proto, abych poslouchal rozpravy o tom, co ten roztomilý doktor Belgini navrhoval? Tomu doktorovi je v matrice dvacet devět let, ale kdo ho vidí a slyší, hádal by mu aspoň šedesát.

— Jen dále, ale mluvte potichu.

— Oh, nebojte se, ti neslyší; odvětil signor Maurizio přibliživ ještě více své sedadlo ku své společnici a přitlumil hlas. Na to pokračoval:

— Vám se asi zdá, že jsem bůh ví jak pozorně poslouchal právnické formule rady Marina, který když promluví, obrací se na pravo i na levo, jako by říci chtěl: slyšeli jste někdy něco podobného?

Signora Anna měla co dělat, aby se nedala do hlasitého smíchu a tonem zlomyslným dodala potichu:

— Nebyl to snad rytíř Brullo?

— Oh! smál se signor Maurizio, — to je originální chlapík. Na celém světě není ničeho, co by se mu již bylo nestalo, není krajiny, kde by nebyl, není myšlenky, kterou by neměl již dávno před tím, nežli ji kdo vyslovil. Jenom někdy udělá výminku. Jako teď, ku příkladu, hovořilo se o Grónsku. On pravil: tam bych se měl podívat. Já se divil tomu tak skromnému a podotkl jsem: Byl bych přísahal, že jste tam již byl. Myslíte si, že to poznal, že si z něho tropím smích? To to! Přijal to jako poklonu.

— Ale konečně vždyť je tu Everardo — doložila signora Mellari tonem vážným a pravdivým.

— Ah ovšem, je tu Everardo — odvětil Maurizio týmž přízvukem, — a před Everardem smeknu klobouk; ale opakuju vám to, mezi čtyrma očima, jen kdybych mohl s něho sloupnouti tu akademickou slupku. Jen strpení! Přijímaje v domě svém takové pedanty stává se jím někdy sám již z pouhého pohostinství . . . Ale abych se vám nezdál snad utrhačem! . . .

— Chudáku, to nejste! zvolala signora Anna. — Ale vždyť jste chtěl pomlouvati mne?

— Ah ovšem! a začnu tedy hned.

Signora Anna přistrčila ještě blíže sedadlo ke stolu, opřela si loktem bradu a s radostí poslouchala.

— Především tedy vězte, — počal signor Maurizio tonem žertovným, který mírnil zdánlivě drsná slova, — vězte, má drahá, že jsem vyslechl velikou část vaší rozmluvy s vaší vnučkou, a že jste mluvily s celou vážností o náramných hloupostech.

— Jaké pak to byly hlouposti?

— Přece mi nezapřete, že Evelina pomlouvala svého muže.

— To ne . . . ale měla některé stížnosti.

— Nu dobrá: co se týče mne, který o manželství . . .

— Ušetřte mne svými theoriemi. Vím, že se vám manželství k smrti rovná.

— Naopak. Považuju manželství za instituci nejlepší, za největší dobrodiní pro neženaté. Co by si počali neženatí, kdyby nebylo ženatých?

— Eh, styďte se za tento cynismus.

— Nejsem takovým cynikem, za jakého mne považujete, milá přítelkyně, a mohl bych vám to snadno dokázat. Ale vraťme se k své rozpravě. Co se tedy týče mne, který jsem zatvrzelý a nenapravitelný starý mládenec, mne to neuráží, jestliže si žena stěžuje na svého muže. To je docela přirozené. Ale já se stavím na stanovisko vaše, na stanovisko ženy, které jest manželství pravou modloslužbou, a nemohu to dobře pochopit, že necháte svou vnučku tak mluvit a, jak se zdá, s ní ještě souhlasíte.

— Nevíte-li nic jiného nežli toto kázaní, můj ctihodný pane censore, mohl jste mne ušetřit. Předně jsem nikomu nedala za pravdu; a pak právě proto, že považuju manželství a rodinu za věci posvátné, horším se, když vidím, že jedna nebo druhá strana se vyhýbá svým povinnostem.

— To jsou fráse. Já soudím, že manželé, nechtějí-li, aby jejich poměr končil katastrofou, mají se ustavičně cvičiti ve vzájemné snášenlivosti. Abyste mi rozuměla, nejedná se zde o žádné zločiny nebo spustlý život, ale o všecky ty chybičky, všecky ty nedostatky, které vidí oba manželé jeden na druhém. Teď ale dále, abychom se dostali k věci: proč pak si stěžuje vaše vnučka?

— Víte, že jste zvědavým? Mohla bych vám říci, že vám po tom ničeho není a odbyti vás; ale abyste neřekl, že jsem zlá, povím vám upřímně, že Evelina je v právu. Muž, který má ženu, jakou jest Evelina, květ mladosti a krásy, pravého anděla dobroty a nevinnosti: muž, který má takovou ženu a zanedbává ji a nevěnuje ji vše co má lepšího v duši i v hlavě, ten by zasluhoval . . . eh! však já vím, čeho by zasluhoval. To je přece ten nejmenší trest, když si jeho žena na něho jenom stěžuje.

— Vy jste Vestálka, která hlídá svatý oheň. Pořád tak ohnivá, jako když vám bylo dvacet let! Věru divím se vám

— Eh! divte se mi méně a raději mne víc poslouchejte. Či snad se vám zdá, že tím má být Evelina spokojena? Je jí sotva šestnáct let a již ji zasnoubí (tím jsem také já trochu vinna) mladíku pětadvacetiletému, přičinlivému, vzdělanému a poctivému, ale plnému ctižádosti. Vlastní jeho úspěchy leží mu nejvíce na srdci. Brzy je zde, brzy tam, dnes ve Florencii, zítra v Miláně, pozejtří v Neapoli, pořád jen na honbě za svými vavříny a za svým potleskem; pořád řeční a odbývá konference, a tak za těch patnáct měsíců, co jsou svoji, kdo ví, zdali bývá třikrát za týden u své ženy a ještě tu ji nudí vypravováním o své slávě a svých triumfech. Oh! můj drahý, věřte mi, není větších egoistů než ti tak zvaní velcí muži, neznám nic bídnějšího! Ve své domácí svatyni, která by měla vždy otevřena býti jenom lásce, důvěře a radosti, ani zde nemohou zapomenouti na svou ješitnost; na místě nevinného a srdečného hovoru o záležitostech domácích zavedou hovor plný trpkosti a žluče o životě veřejném a literárním, tak že by záviděti mohli malému, chudému úředníku, který když se vrátí večer ze svého úřadu, věnuje rodině to nejlepší co má: úsměv svých rtů, upřímnou, čistou poesii své duše. A to je právě ten veliký rozdíl mezi lidmi obyčejnými a těmi vznešenějšími: lidé obyčejní, sprostí hledí se líbiti své ženě, poněvadž vědí, že nikdo jiný si jich nepovšimne: ti druzí však zaslepení leskem, který je ve světě obkličuje, vidí ve své domácnosti jen špínu a tmu.

— Na mou věru! zvolal signor Maurizio, — dnes večer jste výmluvnější nežli Mirabeau. Dovolíte však, abych vám odpověděl? . . . V tom, co jste pravila, jest sice mnoho pravdy, o tom není pochyby, ale zbraň, jíž jste užila, má dvoje ostří; dejte pozor, ať se nepořežete. Jestliže mladá paní, jako Evelina, má muže, který stojí nad ní, nezbývá jí leč jediná cesta, nechce-li totiž býti nešťastnou. Ona mu nemůže bránit, aby se těšil z ovoce svého ducha a svého vzdělání, aby byl nadšen svými úspěchy — naopak: ať se sama nechá ozářiti tím jeho světlem, ať se stane družkou všech jeho tužeb. Lhostejnost jest zde nemožnou, poněvadž žena lhostejná je skorem tolik jako žena bez lásky. Jestliže triumfy mužovy ji nenadchnou, je po všem: muž ji zastíní a ona nenávidí konečně onu slávu, jejíž odlesk měl padati nejprve na ni. Oba manželé žijí pak ve dvojím různém světě, jejich duše se v ničem nestýkají, a věřte mi, drahá přítelkyně, jsou-li těla nucena žíti pospolu a duše jejich nesplynou, co z toho pojde — nic jiného leč vzájemná ošklivost . . . Ale buďme spravedliví: jak chcete jen, aby muž, vydaný všemu lákaní světa, muž, jemuž se lichotí tisícerým spůsobem, se mohl pojednou docela změnit, aby se stal prostým, skromným, aby zahodil všecky myšlenky, sotva že překročí domácí práh? Ale žena moudrá předejde všeliké nebezpečí a nemohouc změniti manžela změní sama sebe.

— Chcete, aby se stala učenou?

— A co! Víte sama lépe nežli já, že paní vzdělaná může se účastniti všech studií svého muže a nemusí přece ztratiti svoji gracii a přirozenou prostotu. Hlavní věc je ta, aby tuto změnu ji diktovala láska k muži, a ne manie přemudrovati všecky ostatní; v tomto případě není to více vzdělaná dáma, ale spíše nudný pedant.

— Ale dovolte, vy mluvíte neustále o povinnostech ženy: což pak muž, ten nemá povinností pražádných?

— Skoro žádných; ale já mluvím, jako muž, jemuž jde o štěstí a pokoj mezi manžely. Pravím vám s tím nejhlubším přesvědčením, že muž, i když nedbá svých povinností, může nalézti ve slávě, ve ctižádosti, v dobrém úspěchu svém tisícerou náhradu; ale žena, neumí-li si uchovati štěstí pod domácí střechou svou, nenajde ve světě leč neštěstí nebo hřích.

— Jaké to zvučné fráse mi deklamujete! Hřích! Ženy cnostné dovedou zachovati svou čistotu i v neštěstí.

— V neštěstí ovšem — odvětil živě signor Maurizio, lehce se usmívaje, ovšem: když veliká bolest, když veliké sklamání ohromí ducha, věřím, že má žena v tomto sklamání, a v této bolesti nejlepšího strážce proti všemu pokušení. V Augierově kuse P a u l F o r e s t i e r vystupuje jedna žena, která chtíc se pomstiti muži, jehož zbožňovala a který ji opustil, se vrhne do náručí muži jinému, kterým pohrdá, zrovna v ten den a v tu hodinu, kdy se odbývá sňatek jejího prvního milence. Je to komposice bizarrní, která spočívá na hypothesi snad možné, ale přece pravdě nepodobné. Co však ženu vždycky téměř ke hříchu vede, zdá se mi, že je onen chorobný stav ducha, který není ani radostí ani žalem, stav neurčitý, nejasný, mlhavý jak soumrak, plný divné touhy, kterou nelze vyslovit, plný melancholie, která nemá jmena a kterou si nedovede vysvětlit ani ten, koho tíží. Žena, která řekne — m n ě n i k d o n e r o z u m í — nerozumí obyčejně sama sobě a jest právě v onom zmateném stavu, který jest tak blízký největšímu nebezpečí. Kdo neví sám, co chce, vítá s radostí každý experiment, poněvadž se domnívá, že onen toužený ideal může se zjeviti, když se toho člověk nejméně naděje. Právě tak je to s vaší Evelinou. Jí vyskočila jedna fráse, kterou jsem velmi vděčně ihned si pamatoval: — Již vidím — pravila — že se nemůžeme spolu nikdy dorozumět. Nuže tato fráse, ať již obsahuje velikou zoufalost, anebo nesmírnou pýchu, odhaluje, víte jaký úmysl vaší vnučky? Nechat věci běžet, ať se děje cokoliv. Její duše se o muže svého více nestará.

— Ale kdo vám to řekl?

— Nechte mne domluvit. Její srdce je prázdný dům, a ten najde vždycky nového obyvatele.

— Oh! Maurizio! zvolala signora Anna poněkud rozhorlená a chtěla již povstat. Již — dosti! Vy víte, jakou volnost u nás máte a jak si vás vážím více než kohokoliv z rodiny: ale každá důvěra má své meze, a já nemohu dovolit, abyste takto soudil o Evelině. Mně dělejte kázaní, jaké chcete, ale toho anděla nechte na pokoji.

— Jen nebuďte tak zlá — odvětil veselý stařec, drže signoru Annu za obrubu šatů, aby se nemohla hnouti s lenošky. Vy jste její babička — mám úctu k vaší lásce, a neřeknu dnes o Evelině ani slova. Nechme jednotlivého případu, ale celkem musím jen opakovat, co jsem často vídal: jak andělé ztráceli křídla, jak mnohá cnost vzala pohromu, a jak často pouhá náhoda ji zachránila: čím? jediným dechem větru, jediným paprskem slunce.

— Jak sem přijde najednou vítr a slunce?

— Docela dobře! — dodal signor Maurizio mna si

ruce — chcete snad, abych vám vypravoval historii o jednom paprsku slunce? —

Signora Anna se usmála, ohlédla se na hodiny, které stály na konsole — bylo půl jedenácté — a pak obrátivši se k svému příteli pravila:

— Zase jste si vzpomněl vypravovati jednu ze svých historek, kterých je více nežli dní do roka. Daruju vám na ni tři čtvrtě hodiny. Ale ještě něco, můj drahý. Vy říkáte rád lidem impertinence a já jich nemiluju; děláte někdy poznámky trochu kousavé, jež bych dnes nerada od vás slyšela. Nuže: buď zachovejte tyto podmínky, anebo vypravujte své historky někde v kavárně nebo kasině.

— Přijímám vaše podmínky. Zároveň vás prosím, kdybych na ně snad zapomněl, abyste mne pokaždé, kdykoliv někam zabočím, zavolala k pořádku jako byste byla presidentem nějakého sněmu. — Ohlédl se a spatřiv na stolku nůžky šoupl je až k signoře Anně a pravil: — To bude váš zvonek. Když zvednete tyto nůžky, poznám z toho, že mám mírnit svoje výrazy.

— Vy jste přece jenom ještě dítě, zvolala signora Anna. — Nuže mluvte.

— Jen zvolna; já mám také jednu podmínku.

— Jakou pak?

— Tu, abyste, když zachovám tyto ušlechtilé způsoby, mne nechala dopovědít mou historii až do konce, byť se i jednalo o věci vám již dávno známé.

— A jak to?

— Kdo ví? Možná, že jste ji slyšela od někoho jiného.

— A to vám leží tak na srdci udělati druhé vydání?

— Ano.

— Dobrá, jak chcete.

— Slibujete mi to?

— Nu ano; či chcete něco víc?

— Dejte mi ruku na to.

— Můj bože! Jaké formality! jako byste mne chtěl uvésti do některé zednářské lože. Zde má ruka.

Signora Anna podala Mauriziovi ručku, která za ta dlouhá léta ani příliš nezhubla, ani nestloustla, ručku docela mladistvou; snad mohu užíti toho výrazu, neboť byla tak krásně modelovaná, tak měkká, barvy tak delikátní a plná nervosní živosti a ohně. Starý galantnom se tou rukou patrně potěšil; několik sekund ji podržel, pak si dvakrát nosem oddechl a pohladil si krk, jako by měl řečnit někde v akademii. Ona pak jako opatrná hospodyně, zapálila samovar a pravila žertovně: — Abych snad mezi vaším povídáním neusnula, připravím si ještě šálek.

— To se nestane, vy zlá, za to vám ručím. Tedy já začnu. (Pokračování.)

FEUILLETON.

Jaro.

Jaro přišlo jako v mžiku,
jako z houští laňky skok,
s rosou, květem na trávníku,
s teplým sluncem podle zvyku,
s ptačím zpěvem, jak co rok,
nedbá pranic na kritiku.

Jaro přišlo z ticha, z ticha:
něžné slovo v něžný mžik —
neví nic, co lidská pýcha,
lidská zlost a lidský ryk:
jenom z hluboka tak dýchá.

Dychej, dychej jaro na zem,
my už jsme tě čekali:
podlíska pod skalným srázem,
brouk pod holým zimostrázem,
pramen s hor a z povzdálí
mnohé srdce skřehlé mrazem.

Dychej, dychej, v zmladlém křoví
přitul ptáče k ptáčeti,
zadychej pod lidské krovy,
pověz také básníkovi,
jak by lidem v podletí
jara byl vždy posel nový.

Dychej v duši teple, slunně,
a na horké čelo chlad,
a kde které srdce stůně,
vdechni mír v ty kalné tůně,
a kdo se zlem v zápas pad,
dechni po té dobra struně.

A kde se nad drahou hlavou
zavřela už země v klid,
obetkej ji měkce travou;
a od těch, kdo dál jdou vřavou,
můžeš ji tam pozdravit.

J. V. Sládek.

— Dramatický spisovatel J. J. Kolár vydá u Grégra a Dattla svazek drobnějších básní.

— Ve Varšavě vychází jazykem francouzským měsíčník „Revue Slave", věnovaný výlučně literatuře, vědám a umění slovanskému. Úpravou i objemem rovná se tato revue nejlepším periodickým spisům tohoto druhu ve Francii i Anglii. Jest to tou dobou jediný čistě literární list, který má za úkol seznamovati cizinu s duševním životem všech slovanských národů. Redaktorem jest Francouz p. Jules Mien, který znaje polštinu a s velikou pílí přiučuje se nyní i jiným slovanským jazykům věnuje veškeré své síly rozkvětu časopisu pro slovanský svět nutného, má-li vůbec cizina o nás nabyti jiných pojmů, než jakých dosavade měla. Mien přeložil Slovackého Lillu Venedu, některé básně Asnykovy a nyní překládá také z češtiny. „Revue Slave" zasluhuje podpory i se strany českých literatů i se strany francouzsky čtoucího českého obecenstva. Roční předplatné jest 25 zl., na naše poměry a na láci časopisů našich u porovnání s cizinou ovšem velké peníze, ale jest i u nás přece mnohých, kteří peněz těch mají. Nejsme přáteli reklamářství a nebudiž nám vykládáno za takové, upozorňujeme-li naše obecenstvo na „Revue Slave". List ten stojí za to, aby byl čten, neboť kdož pak u nás samých zná duševní život jiných slovanských větví, ten pravý život, jevící se zejména v poesii a umění? Redakce „Lumíra" milerada obstará zaslání předplatného na místo pro každého, komu snad se zdá pouhé jmeno „Varšava" již příliš vzdáleným.

— Minulého roku vydáno v Polsce celkem 438 spisů; z těch bylo 114 vědeckých, 197 belletristických, 83 náboženského obsahu, 29 pro lid a 15 pro mládež. V království (v ruském Polsku) vyšlo 276 spisů, v Haliči 134 a v Poznaňsku 28 — celkem 438.

— Neunavný **Kraszewski** napsal šlechtickou historii „Pan na czterech chlopach" a vydal ve sbírce svých historických povídek novou práci svou „Stach z Konar pověsť z dob Kazimíra Spravedlivého". — Téhož „sebraných spisů vydání jubilejního" vyšel svazek 7. obsahující pokračování „Pověsti bez titulu".

— Literární ruch mezi jižními Slovany utěšeně se rozvinuje zejména pokud se týče překladů ze slovanských lite-

ratur jiných. Vedle srbského překladu „Vesnického románu“ od Karoliny Světlé a připraveného překladu Holečkova spisu „Za svobodu“, z něhož přinesl ukázky srbský „Javor“, přináší poslední číslo srbského měsíčníku „Stráže“ převod Gogolova „Revisora“. Sedmý svazek „Biblioteky pro ženský svět“ obsahuje překlad ze Siemieńského „Staré zvyky a obyčeje“. — Šenoa překládá Slovackého; překlad jeho Jan Bielecki uveřejňuje „Vienac“, jenž přináší v posledním svém čísle podobiznu a životopis vůdce lužických Srbů Smoleřa. V 5. čísle přinesl „V.“ podobiznu K. Světlé. — Z překladů z cizích literatur jmenujeme K. S. Stanišův překlad Shakespearova „Hamleta“ a Hugovy „Historie zločinu“. První vyšel v Novém Sadě; posledni uveřejňuje srbská „Stráž“.

— Básník na cestách. Jean Aicard vyjel si do Hollandska. Nevyjel tam co pouhý turista, šel za jistým v našich poměrech trochu odvážným cílem. Cestoval od města k městu, předčítal svoje verše a svůj překlad Othella, získal legii nadšených přátel, viděl svět a lidi, psal přitom nové básně a skizzy, rozmnožil svou slávu a na konci vydal dojmy své veršem i prosou v krásné knize, jež právě vyšla a kterou věnuje svým přátelům v Geneve i v Hollandsku na památku svých cest. Patrně jest tam asi jiné obecenstvo než naše, jiný enthusiasmus než u nás, jiné porozumění věcem uměleckým a jiné vzdělání. Aicard četl francouzsky a k tomu ještě některé práce své v podřečí province a vzbudil bouři uznání. Při této příležitosti seznamoval též Hollanďany s vynikajícími zjevy nové literatury francouzské a na vzájem přiučiv se jazyku jejich přeložil některé poesie hollandské, jež připojil k své knize. Krásná to a pravá vzájemnost. Plod této cesty jeho „Visite en Hollande“ obsahuje některé cestopisné skizzy o městech hollandských, plné jemného pozorování, ostrého koloritu a pravdivého pojímání života hollandského; pak něco veršů, z nichž některá čísla patří k nejlepším věcem Aicardovým. Zde převládá více stránka přírodní; krajina nizozemská rozvinuje se před čtenářem v kouzelných barvách svěžích niv a čistych vod svých a rámcem jejím jest básníků nevyčerpatelný pramen, moře. Co dýše z básní těchto jest hluboký klid a mír, naladění okouzlující; jsou to krajinomalby plné přirozených a vzácných effektů, že časem až uniká básník před malířem a myšlenka jeho sotva prozírá sytostí barvy a tísni obrazů popisných. Některá čísla dělají ovšem dojem pouhých efemer, jsouce ryze příležitostná, leč tón jejich je tak intimní a tak prostě dojemný, že jim nelze odolati. Skvosty sbírky jsou „Stříbrné slunce“, „Severní moře“, „Zátiší“ a „Svatý Mikuláš“. Celá kniha nedělá sama větších nároků než cestovní album, kam psala a crtala ruka umělce již routinovaného, je to ale album ceny vzácné (myslíme zvlášť na část psanou veršem) a podá byť i jen aforisticky pravější a hlubší pojmy a dojmy o Nizozemsku, než mnohý tlustý a obtížně sestavený národopis. Ku knize jest přidána podobizna básníka.

Albert Lemarchand vydal malý ale rozkošně vypravený svazek básní. Celá kniha dýše svěžestí neobyčejnou. Lemarchand patří k mladé ale četné škole básnické ve Francii, která s oblibou pěstuje veršem krajinomalbu zvlášť, scény přírodní a motivy venkovské vůbec. Hloubka myšlenek není právě jako u všech ani u Lemarchanda veliká a závratná, celá poesie jeho podobá se jarní procházce mezi pučícím osením, kvetoucím hlohem a bezem a s jásajícím skřivanem nad hlavou. Některé básně jsou rázu více dumavého, ale i tu leží na nich milý jas, jako poslední dlouhý paprsk zapadajícího slunce. Sloky Lemarchanda mají něco konejšivého. Básně „V sítí“, „Hrad nad bažinou“, „Ventosum mare“ uchvacují pravdou líčení a dokonalostí formy. Lemarchand pamatuje místy na prvního mistra popisné poesie moderní Andrého Lemoyena, ale ve smyslu dobrém; jest vždycky svůj a vždycky umělec. Na konec přidána jest prosa „Rybník sv. Mikoláše“ slohem úplně přiléhajícím k veršům. Na konci uvádíme, že nejprvnější kreslíři a rytci illustrovali tuto knihu „malou jako křišťálová skřínka ale plnou drahokamů“, jak ji nazval Theod. de Banville.

— Lucien Paté vydal právě sebrané své poesie v objemném svazku. Paté patří rovněž k téže škole jako Lemarchand, ale trochu s jiným odstínem a také s trochu širším obzorem, ačkoliv jeho pravý domov jest jen příroda a venkov. V jeho sbírce jest jedna část, která by se dala dobře nazvat „mezi knihami a lidmi“, a tato, ač zahrnuje básně rázu kontemplativního, zdá se nám slabší než druhé části, v kterých prostá píseň a jednoduché obrázky přírodní převládají, ačkoliv právě některé básně z onoho cyklu učinily jmeno Patéovo známější kruhům širším. Jsou to zejmena příležitostné básně Corneillovi a Molièrovi, pravé vzory proslovů nadšených v umělecké formě. Patéovy verše dělají nejhlubší dojem, čím jsou prostější a nehledanější. Mnoho ovšem v jeho verších jako vůbec u básníků současných jest ryze osobního, ale i to byť na pohled čtenáři vzdálenější, ukazuje sympatickou a milou osobnost básníka. Lucien Paté jest literárním referentem u nás oblíbeného listu „Illustration“ a delikatnost, s jakou vykonává obtížný úřad svůj, by zvlášť u nás některým časopisům mohla býti vzorem. —l—

— Sebraných spisů V. Gjorgjeviče vyšel v Novém Sadě svazek IV. — Od konce ledna do 23. února hráno na srbském divadle v Novém Sadě 16 představení, z nichž deset bylo původních; mezi nimi novinka „Poslední vůle“ od Kosty Petroviče.

— Albrecht Dürer byl Maďarem! Tak dokazuje p. Ludvík Haan, člen akademie uherské na základě „nevývratných“ důvodů. Ze článku jeho v časopisu akademie se dovídáme, že rodina Dürerova prý před přesídlením do Norimberka bydlela v Uhrách v malé vísce zvané Ajtos (dveře), které rodina ona — jak také jinde v Uhrách činí — si přivlastnila. — Němci přeložili prý Ajtos v Thür, změnili je v Thürer a konečně v Dürer.

Knihy „Lumíru“ zaslané:

„Tužby vlastenecké, epištoly, úvahy a řeči Václava Vlčka“. V Praze. Tiskem a nákladem Jos. Koláře.

„Romanetta“, sepsal J. Arbes. Díl II. V Praze, nákladem knihkupectví Dra Edv. Grégra a Ferd. Dattla.

„Za svobodu“. Kresby z bojů černohorských a hercegovských proti Turkům. Díl II. Sepsal Jos. Holeček. V Praze. Nákladem vlastním.

„Povídky, arabesky a humoresky“ od Svatopluka Čecha. Díl II. V Praze, nákladem J. Otty.

„Matice lidu“: Vypravování dějin domácích Díl III. Sepsal Emanuel Tonner.

„Osvěta“. Redaktor a vydavatel Václav Vlček. Sešit dubnový.

„Olympské rozhovory.“ Sepsal J. Kosina. V Brně, tiskem a nákladem K. Winikra.

OBSAH: V Pekle. Od Aloise Jiráska. — Nevěsta. Báseň Emanuela Miřiovského. — Karel Darwin. K 70letým jeho narozeninám napsal Dr. J. Vejdovský. — „Domostroj“. List z dějin společenského života na Rusi. Napsal Edvard Jelinek (Dokončení.) — Z nové poesie vlašské. Emilio Praga. Terza rima. Rozhovor. Satan a lábev. Briaoza. Ještě jedna píseň na měsíc. Sloky. Přel. Jaroslav Vrchlický. — Zaváté listy. Od Sofie Podlipské. (Pokračování.) — Paprslek slunce. Napsal Enrico Castelnuovo. — Feuilleton Jaro. Báseň J. V. Sládka. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna: **Militký a Novák** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. | 20. dubna 1879. | ČÍSLO 11.

Z básní Alfreda Tennysona.

Láska a smrt.

Měsíce zář když jednou rostla zbledlá,
vyšla si láska z květných rajských luhů,
svým světlým zrakem bloudíc kol a v kruhu;
tu, vystoupivši náhle za keři
smrt, která sama v tisu zášeři
šla mluvíc do sebe, ponejprv zhledla:
„Pryč odtud,“ děla smrt, „to sady moje.“
Na útěk láska plačky křídla zvedla;
však děla dřív: „Ta hodina je tvoje:
Tys stínem života a ze slunečna
jak strom své stíny vrhá na kořen,
tak ve průsvitu velikého věčna
životem stín je smrti utvořen.

Stín pomine v té chvíli, strom jak padne,
však žezlo moje věčně, nad vším vládne.“

Pustý dům.

Myšlení a Život šly si
někam v přástvy,
dvéře, okna v prázdno visí:
Divné hospodářství!

Do vnitř jako noc kdy padne:
v oknech není světlo žádné;
u dveří ni hles ni mžit
kde dříve nebyl nikdy klid.

Zavřete ty okenice,
zavřete ty dvéře, sice
nahotu a prázdnotu
uhlídáme ze světnice.

Pojďte pryč: zde příjemně
veselí už neozve se.
Dům vystaven ze země,
do země zas rozpadne se.

Pojďte: Život s Myšlením
hledat zde už málo platné;
odešli jsou v město skvělé —
velké, dálné; — stavení
koupili si nevývratné.
Kéž tu mohli zůstat déle!

Umírající labuť.

Pláň byla travná, pustá, divá,
divoká, širá, zimomřivá;
jak střecha chmurná, šedá, mživá,
vzduch těžký visel do kola.
V dál tekla řeka v sebe snící
a po ní labuť zmírající
zpívala píseň bolestnou.
Den právě došel do pola.
Znavený vítr, spola spící
přes třtinu táhnul šelestnou.

Řad modrých skal čněl k nebi v dáli
a bíle od mrazného běla
vrcholy sněžné odstávaly.
Jediná vrba truchlíc nad řekou
brázdila vlny jak se větrem chvěla.
Nad ní se větrem v letu divém, plachém
honila vlašťovice do vůle
a v dáli po slatině strnulé
usnuly strouhy cestou dalekou
nadechlé žlutem, zelenem a nachem.

Zpěv zmírající labutě
zněl dojemně té pusty hluchem:
zprv stlumeně, jak kdo-li stýská,
pak jasně, plně píseň tryská;
pak nápěv splýval nízkým vzduchem
a mřel a chvěl se pohnutě
hned zdaleka a hned zas zblízka.
Však náhle pustá přes luka,
jak hudba divná, rozechvělá
zazněla píseň volná, smělá
jak lid když v jásot vypuká,
a cymbál, šalmaj, harfa zněla
a křik a hluk a šum jak střela
z hran města letí v dál, kde snící
pohlíží pastýř k večernici.
A plazný mech a ostružiny
a proutí šeré, mokravé
a vlny šelestící třtiny
a břehy spláchlé, mrákavé
a na slati květ stříbrobílý
a smutné strouhy v tu se chvíli
tím vírným zpěvem zatopily.

Truchlozpěv.

Teď tvůj skončen den i tíha;
slož své dlaně přes hruď v kříž,
slož ty ruce v oddech již.
Ať se rvou.
Bílé břízy stín se mihá
zelení nad rakví tvou.
Ať se rvou.

Křivda, strasť tě nedosáhnou;
nic, než červ ten mrazivý
už ti vlasu neskřiví.
Ať se rvou.
Stín a světlo věčně táhnou
přes zeleň nad rakví tvou.
Ať se rvou.

Nepohneš se v loži ledné:
včely vzučí sladčeji
nežli cti tvé zloději.
Ať se rvou.
Hlava tvá se nepozvedne
z zeleně nad rakví tvou.
Ať se rvou.

Želeli tě krokodili;
sladší slzy pokrytce
rosa svlačce na splítce.
Ať se rvou.
Prcha šustí v strom, jenž chýlí
v zeleň se nad rakví tvou.
Ať se rvou.

Vůkol tebe sterý voní
ostružiny bledý květ,
kukaček tu bezpočet.
Ať se rvou.
Ty po každé prše kloní
v zeleň se nad rakví tvou.
Ať se rvou.

Pryskyřníky zlatozraké,
drobný zvonek sypou pel
purpurový na jetel.
Ať se rvou.
Lůžko králův není také
zeleň jak nad rakví tvou.
Ať se rvou.

Semotamo slova křivá,
až už ret se nevzpírá;
památka tvá umírá.
Leč, ať se rvou.
Cikada tak zvučně zpívá
v zeleni nad rakví tvou.
Ať se rvou.

Ballada o Orianě.

Bol srdce skrušil v prson mých,
Oriano.
Zde není, kde bych klidu stih,
Oriano.
Když dlouhé, šeré pláně zbrázdil sníh,
a Norský vichr duje po pláních,
Oriano,
semotam bloudím sám a tich,
Oriano.

Dřív než svitlo jitro plavé,
Oriano,
zapěl kohout v noci tmavé,
Oriano:
hučel vítr, vody dravé,
slyšeli jsme koně ržavé,
Oriano;
roby táhlé, třepotavé,
Oriano.

Tis kde tmí se na pažit,
Oriano,
nežli vyjel jsem se bít,
Oriano,
v očích cítě slzu mžít,
v měsíčný a hvězdný svit,
Oriano,
slíbil jsem ti věrným být,
Oriano.

Na hradní si vyšla hráz,
Oriano:
můj chochol ze všech vidělas,
Oriano:
zrak tvůj můj meč, sluch střeh můj hlas,
když vystoup tu sok šerý v ráz,
Oriano,
mezi mne a ten hradní sráz,
Oriano.

Jej nedostih ten krutý hrot,
Oriano:
kol něj se švih ten zrádný hrot,
Oriano:
jak blesk se mih ten kletý hrot,
a v tvé se drahé srdce vbod,
Oriano!
v tvé hrdličší se srdce vbod,
Oriano!

Oj úž a úž se prostor táh,
Oriano.
Zvuk dutých rohů ve vřesk spráh,
Oriano.
Ó, každý bod teď krví vláh,
a boj byl tlum a tlum byl nach,
Oriano;
však já jsem ležel s tváří v prach,
Oriano.

Měli mne proklát kde jsem pad,
Oriano!
Jak moh jsem jen s té země vstát,
Oriano?
jak k dennímu se světlu znát?
Měli mne proklát kde jsem pad,
Oriano —
v ten prach mne měli zašlapat,
Oriano.

Proč nedopukne srdce již,
Oriano!
Ty bledá, snivá tváři, blíž!
Oriano!
Jen usmíváš se, nemluvíš
a ten můj pláč tak němá zříš,
Oriano:
Co chceš, koho tu hledáš? Slyš,
Oriano.

Do prázdna vzkřik můj doznívá,
Oriano.
Tvůj stín tam k nebi vyčnívá,
Oriano.
Já cítím krev jak bouřlivá
ze srdce v zrak se rozlivá,
Oriano.
Můj šíp tvé srdce rozrývá,
Oriano.

Ó, kletá ruka, kletý střel!
Oriano!
Ó, šťastna ty, netrpíš děl,
Oriano!
Mně jest jak ticha proud by spěl
co noc v můj olověný žel,
Oriano.
Jsem znaven, — já tak dlouho šel,
Oriano.

Když s vichrem moře duní v břeh,
Oriano,
tvé vzpomínky mne děsí dech,
Oriano.
Nad hlavou tvou se šeří mech,
mne děsí smrt, bol na tvých rtech,
Oriano.
Já slyším moře dunět v břeh,
Oriano.

Přel. *J. V. Sládek.*

V Pekle.

Od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování)

„Pekelský“ mlýn stál na levém břehu šumící Olešenky bokem, tak že štítem svým hleděl proti řece, do údolí.

Za potokem vypínala se porostlá výšina; na této straně Olešenky zelenal se nevelký palouk bujnou, květnatou travou porostlý, rozkládaje se k východu až po samý les, z něhož potok vytékal; k jihu pak stoupal do výše tvoře travnatý břeh, který vroubily bělavé břízy a mohutné javory i buky, jako posunutá stráže černého lesa, jenž nad nimi, stoupaje, se rozkládal.

S mlýnem byla spojena dřevěná pila, před níž navaleno mnoho jedlových i javorových klad. Sikot píly se však neozýval, jen mlýnská kola pracovala.

Pekelský mlýn byl tu ode dávna, paměti o něm šly daleko do věků. Stavení jeho, jak nyní bylo, z polovice ode dřeva, stálo tu v té podobě od nepaměti, majíc šindelovou střechu hřebenatou, takže pod ní dost bylo místa na podkrovní, úhlednou světničku, jejíž dvě nevelká okna, zasazená u vysokou lomenici, poskytovala utěšený rozhled po řece a dolině.

Pekelský mlynář nenuzoval se nikdy, poněvadž nikdy nebylo mu prositi o vodu — ba někdy, zvláště na jaře, kdy Olešenka z hor přiběhla rázem všecka rozhněvaná a rozprouděná, měl tolik vody, že mu to až kola trhalo a stroj kazilo, takže by dal rád polovinu jí některému dýchavičnému „klapálku“ při chudé, nejisté vodě.

Však loňská povodeň byla poslední, kterou viděl. Když bylo po žních a nejvíce mletí, zarazilo se mu nejhlavnější kolíčko, to jeho srdce, a přestalo tlouci. Pekelského odvezli na hřbitov.

Zůstala po něm mladá vdova. Chudák, neměla ani otce, ani bratra, který by jí poradil anebo pomohl. Bylať samotinká v tom osamělém dole, nemajíc přítelíčka, leda jen zkušeného stárka.

Pekelská mlynářka pocházela z velikého mlýna v dědině za vrchy při Medhuji stojícího. Když nebožtík muž za ní poprvé přišel, mračil se její otec a dlouho bránil dceři své, která jinak ticha a poslušna v tom rodičů svých poslechnouti nechtěla. Pevnost její konečně zmohla odpor otcův. Po svatbě však za nedlouho jí matka zemřela a opět za nedlouho otec její podruhé se oženil. I dostalo se jí po čase sestřičky, kteréž otec umíraje svůj mlýn odkázal.

Pekelskou to nehnětlo, přála to nevlastní sestřičce, sama jsouc dobře opatřena. Za krátko, když i nevlastní matka odešla na pravdu boží, ujala se mlynářka své sestry, jejíž dědictví, výstavný a výnosný mlýn, byl pronajat. — —

Mlynářka měla mnoho drůbeže. Stojíc na zápraží, v levé ruce shrnutou zástěru, rozhazovala pravou z ní štědře rozmanité zrní krásnoperému kohoutovi, kuřatům i slepicím, které se byly do jedné sešly zobajíce jako o závod žlutá zrníčka.

Náhle však mlynářka ustála a drůbež jako by mezi ní ostříž vjel, rozletla a rozprchla se kdákajíc —

Stanuliť na dvorci tři vojáci, které přicházet mlynářka pro stromy neviděla. Všichni tři v kloboucích třírohých, v bílých kabátcích s červenými výložky, tele na zádech a pušku na rameni. Ten první velký, obstárlý s tváří zamračenou, přísnou, druhý ještě starší mající vousy pod nosem a jen ten třetí, mladý, veselejší, usmívavý.

Tehda voják skoro každý, boží metla na hospodáře, každý, ať náš ať nepřítel. — Co tu chtějí? Stavují se jen, nebo zůstanou?

Nastávající obsádka prohlížela sobě kvapně a znalecky dosavadní velitelku té mlynářské pevnosti. Žeť velitelkou, to poznali prvním pohledem. Nevelká, nemalá, ne nejmladší, ale dosud hezká, s hladkou, přibledlou tváří, s modrýma, dobrýma očima. Tmavá sukně i šněrovačka vše jí dobře padlo a slušelo — hezká žínka.

„A lekla se!“ pomyslil Sekota. „To dobré znamení, třeba ukázati všechnu moc a spustiti hrůzu!“

Okamžité ticho přerušeno přísným hlasem desátníka Sekoty, jenž přistoupiv až ku mlynářce na ni po německu spustil, k čemuž sebral všecku svou, ne valně důkladnou znalost tohoto jazyka, které byl za svého desátnického úřadování nabyl.

Mlynářka se vzpamatovala ze svého leknutí a odtušila, že nerozumí.

Tu jí konečně Sekota svým způsobem česky sdělil, že jest od nejvyššího komanda s těmito vojáky sem poslán, aby mlýn obsadil a kdyby potřeba kázala, aby ho proti nepříteli hájil.

Stěhula po té řeči sobě odplivl a Pelíškovi bylo do smíchu.

Dále oznamoval Sekota, že mlynářka je povinna, aby je přijala a vším opatřila. An ještě vykládal, bylo slyšeti ze síně rachocení schodů, jakoby kvapně někdo s nich letěl, pak smích a veselý pokřik — a již vyrazilo ze tmavé síně, jako když ze šera stromového ptáček na světlo náhle vyletí, děvče v sukničce jen a šátku přes košilku na ňadrech volně uvázaném —

Smála se hlasem — však rázem umlkla a tmavé její oči rozšířily se udiveně na vojáky hledíce — a již začervenavši se obrátila se rychle, jako ptáček, když z nenadání dravce uvidí, a zmizela opět v šeru.

Zatím byl už Sekota u dveří a Pelíšek proto viděl jen děvče se mihnout — zmizela jako paprslek, jenž temnem zašlehne a shasne.

Ze síně vedly do světnice asi tři schody, od nich pak na pravo vedly jiné, dřevěné na „podlahu“ nad mlýnicí. Na nich spatřili nějakého zamoučeného muže, jenž jaksi zamračeně na nenadálé hosti se díval.

„To je váš muž?“ ptal se Stěhula.

„Není. Jsem vdova —“

Sekota se po mlynářce v zadu jdoucí ohledl. I Pelíšek tak učinil. —

Světnice byla plná zlatého světla, jež sem od západu se proudilo, takže Stěhula si až oči zastíniti musil, aby dobře uviděl ženu u okna stojící.

*

„Kdo je to?“ ptal se přísně Sekota, jako by o nějakého vyzvědače běželo.

„To je děvečka, Bára —“

„A kdo bylo to mladé děvče?“

„To moje mladší sestra.“

V tom rozběhl se Pelíšek ku dveřím, jež vedly do kuchyně. Ve dveřích těch bylo malé okenečko, a těmi zabělelo se čelo, začernaly se jasné oči — ale jak Pelíšek, shlednuv je, jen tak ze šelmovství se tam rozběhl, zmizely, tak že staří jich ani nezahledli. Směje se skládal Pelíšek se sebe svinutý plášť, pušku, všecko své břímě a díval se potutelně na Báru jakož i na polekanou mlynářku, kteráž s jednoho na druhého se dívala —

„Jíst —“ zahřměl Sekota.

„A pít!“ dodal Stěhula.

Ženské sebou trhly a již kvapily do kuchyně. Sekota odfukuje si procházel se a prohlížel sobě světnici. Zvláště veliká pec upoutala jeho pozornost.

„Tohle bude naše zimní ležení —“ povídal Stěhula napolo žertem napolo mrzutě.

„A pane, hezké markytánky —“ a Sekota si hladil bradu.

„Co do nich, mají-li prázné soudky —“

Pelíšek vyšoural se ven. —

Zatím sháněla mlynářka v kuchyni jídlo, v čemž jí Bára ochotně pomáhala. Strach obě poháněl.

Bylať hospodyně od počátku léta přestrašena pruskými vojáky, kteří v Pekle za nějaký čas zle byli hospodařili; a staré služce živě tanuly na mysli hrůzy sedmileté války, kteréž byla dobrou pamětnicí.

„Jen kdyby jich více nepřišlo!“ mínila mlynářka.

„A že jsou od pěších! Horší by byli husaři, a štěstí, že nemáme malých dětí —“ rozpovídala se žvavá stařena — „vím, že husaři malých dětí nestrpí, že je z kolébky vyhazovali —“

„Ale ten jeden je nějak tuze zlý —“

„Kdy pak to bude?!“ rozkřikl se hlas ve světnici a ženské zahledly u okénka blýsknavé oči Sekotovy a osmahlé čelo.

„Hned, hned, pane vojáčku —“ ukláněla se Bára a loudila na svadlé, vráskovité líce chlácholivý úsměv.

Tou dobou nesháněje se po jídle a pití brousil Pelíšek mlýnicí a pohvizdoval si vesele a nestarostně. U koše vrazil na stárka, s nímž hned se do hovoru dal. Ale ten byl na řeč skoupý, jako by každé slovo za dukát. — Pelíšek jen se usmíval a vyptával se na mletí, na mleče, až na mrzuté tváři stárkově podivení vzbudil. Pak šel dál, mlýnicí ven na zad, až se ocítl u potoka, u kola. — Díval se za vodu, do blízkého lesíka, pak se vrátil do mlýnice, vyšel na podlahu a jako by tu doma, zamířil znalecky k nevysokým dveřím, které když otevřel, ocítl se na chodbičce, z níž několik schodů vedlo před světničku podstřešní.

Mlýn šel, a temný rachot ze mlýnice přehlušoval Pelíškovy kroky.

Mladý voják byl nyní výtečnou přední stráží, jíž valně prospívala zevrubná dle všeho znalost terrainu.

Dveře úhledné, čisté komory byly napolo rozevřeny. Viděl při stěně dvě vystlané postele, při druhé dvě malované truhly, v rohu stůl, nad ním několik obrázků na skle, na okně kvetoucí balsaminky, rozmarinu a vonný muškát. Na jedné z truhel klečelo mladé děvče, aby lépe vidělo do nevelkého zrcadla na zdi visícího. Byla to ta čipera, co prve na síni se kmitla a jako srna pak uprchla. Již objímala tmavozelená šněrovačka její tělo a právě upínala si pěkné vrkoče svých tmavohnědých vlasů, přičemž vyzdvihla kulaté, bílé ruce až na temeno pěkné hlavičky. Držíc jehlici mezi rty popěvovala sobě nějakou písničku. Líce její bylo zardělo, očka jen hrála. — Od západu padalo do tiché komory zlaté světlo, ozařujíc tu mladistvou, svěží postavu, jež ničeho si nevšímala, leč jen své hlavy.

Snad ani nevěděla, že dveře dobře nezavřela, netušila ani, že na prahu stanul mladý vojáček s pudrovanou hlavou, jenž usmívaje se, ani nemrkaje upřeně na ni se díval.

Teď ještě jednou se podívala do skla, a již seskočivši s truhly přejela rukou zástěrku, teď se vzpřímila — zvuk jí umlkl na rtech a začervenala se.

Pelíšek se smál, ale nehnul se.

Děvče nevědělo, co si počíti. Pak ale vzpamatovavši se spustila přísně, což jí velmi slušelo.

„Co tu chcete?“

„To na přivítanou, Liduško?“ ptal se vesele voják a podával jí ruku.

Děvče vykřiklo. — — —

Stará Bára, těžce oddychujíc, zastavila se za chvíli na prahu prostřední světnice a lekla se velmi. Ta mladá sojka stála ve dveřích s vojákem!

Sotva se tu ohřál a již loudí — toť, jak pak by byl z jiných! Ale ta Lidka! Řekla jí hospodyně, aby se nahoře schovala, a hle už má známosti!

Stará služka nevěděla jak do toho.

Ráda by něco děvčeti i vojáku řekla, ale bála se.

Pelíšek se hlasem zasmál, když ji tak divně se tvářící viděl, a Lidka mu svým zvonkovým smíchem pomohla.

„Kolíbala bába čerta
na pařeze vrbovým —“

zazpíval pojednou voják — a Lidka přistoupivši k ní chytla ji za rameno:

„Co pak ho neznáš — Václava Pelíškova, co se u nás učil?“

„I ty — vždyť jsem si hned — že jsem tě hned nepoznala — a nezapomněl mne zlobit — ale — ale — jaký hezký voják — ty šibeničníku — a ještě jsi takový pokušitel — no nezlobte se pane vojáku — a ví-li to paní matka — vidíš, pan otec — chudák na pravdě boží, vždycky říkával, že z tebe nic — ale pro pána! A tys ho poznala — kdo by si pomyslil —“

A mladí ti lidé smáli se hlasitě, durdivé ale dobré stařeně — —

Když ani Bára ani Lidka nešly, odebrala se mlynářka sama nahoru a jako by s nebe spadla, když uslyšela ty noviny. Ten klučík učeník jak vyrostl a se změnil za ta leta co ho neviděli!

„Ale kamarádi nic nevědí —“ dodal Pelíšek, když byl nejnutnější vysvětlení podal — „však, když to nevědí, nemusíme jim to ještě povídat — Stěhulovi ještě, ale tomu —“

Sešli do světnice.

Slunce bylo zapadlo. Sekota a Stěhula, když byli tělo posilnili, natáhli se, unaveni jsouce, na postele ve světnici, jež jim Bára odestlala. Prve než třetí ležení

na zemi pro Pelíška připravila, usnuli oba vojáci a spali spánek rekovský!

Když pak Bára poklidila, vyšla na dvorek, kde pod starým jasanem v rohu mlýna stojícím, hospodyně s Lidkou, majíce Pelíška uprostřed na lavičce, seděly. Stařena přisedla k nim.

Hospodyně ptala se dvakráte po stárkovi, ten však jako by vlezl do koše. Co vojáci přišli, ani se neukázal; i večeři si dal do šalandy přinésti.

Byl letní večer. Nebe jasno, vybráno; lesy zahalily se šerem; bylo poklidno, ticho. Kola z temna klapala, a s palouku ozývalo se crkání koníčků.

Takové chvíle pěkně se vypravuje i naslouchá. Ženské by poseděly do půl noci. Pelíšek vypravoval o svém osudu, o vojně i o světě.

Setmělo se, když na dvorci hovor utichl.

Pelíšek sladce odpočíval na vystlané podlaze, modlíc se usnula Bára v kuchyni.

Na komoře však bylo slyšeti tichý hovor obou sester, k nimž vkrádala se bledá zář plného měsíce.

Tou chvílí vyšel zadem stárek ze mlýna a přešed přes úzkou lávku zmizel za chvilku ve stínu spícího lesa.

(Pokračování.)

Kresby z Paříže.

Od *R. E. Jamota.*

Komedianti.

Kdyby nebylo za našich dnů tak všestranného spojení, kteréž umožňuje hravě člověku návštěvu všelikých milých osob a předmětů; řekl bych, že komedianti jsou pro vzdělaný svět jistou všelidskou páskou, která všude a všude se vyskytuje připomínajíc v cizině pozorovateli domov stejnoměrností svou.

Pro komedianty francouzské aspoň má to rozhodnou platnost.

Cítil jsem se doma, když jsem uviděl v Paříži na malém náměstí de la contrescarpe v tak zvaném quartier hadrníkův uprostřed hloučku chův, vojáků, policajtů, dětí, lenochů a p. vyhublé dva muže v tricot! Oba byli černovlasí, osmahlí; kolem beder vlál jim červený cár s malými kulatými lesklými plíšky. Jeden měl kolem hlavy ovinutou červenou pásku a chodil na chůdách, druhý „obveseloval“ obecenstvo vtipy svými, kdežto dáma, jejíž toiletě by nějaké percento přesnosti nijak nebylo závadou, vyluzovala na flašinetu rozličné zvuky souladné chovajíc při tom na levém rameně umouněné nemluvně. Bylo mi tu jako za bývalou žitnou branou Pražskou po jaru. Neboť nelze si pomysliti jiný stav lidský, kterýž by ve dvou rozličných zemích byl si tak zevnějškem svým podoben jako komedianti! Jako u nás, tak i v Paříži objevují se s fialkami jako poslové jara. Jakmile vysvitne po jaře z oblak poněkud teplejší slunce a vysuší vlhká místa veřejná, již prodávají se na ulicích fialky, již vyskytují se po odlehlejších místech komedianti-akrobati pro potěšení dobrého člověčenstva. V Paříži je pohoda u porovnání s Prahou o několik neděl pokročilejší, mají tedy Pařížané již v měsíci březnu onu rozkoš — kterouž přeje příroda Pražanům teprve v dubnu — fialky a komedianty.

Vracel jsem se za příjemného odpoledne březnového z nádraží de Sceaux k domovu. Přišed však na prostranství, v něž ústí jednak boulevard St. Michel, jednak Avenue de l' observatoire a několik jiných ještě ulic, byl jsem překvapen hojnými skupinami lidu po prostranství tomto rozsetými. Uprostřed každé skupiny jiný rej, jiný život: loterie, eskamotéři, zpěváci a tak dále. Bloudím mezi nimi více bez účelu a maně — avšak nebylo lze mi pokročiti aniž bych byl zastavil se u největšího zástupu shromážděného lidu. Srdce mi tlouklo nedočkavostí a jakýsi vnitřní hlas děl mi: Tu jsou! A byli tu! Jenom že genre nebyl týž, jako druhdy na place de la contrescarpe. Titéž lidé jako jinde, nejvíce ovšem vojáci — bylať neděle — tvořili zde obsáhlý kruh, v němž dva komedianti se procházeli. Na zemi uprostřed kruhu prostřen byl koberec velmi starobylý. Na jedné straně leželo dělo s ohromnou koulí — průměr koule byl aspoň čtyřikrát tak veliký jako průměr světlosti děla; na druhé byla nakupena cihlovitá závaží, na nichž na každém stkvěl se ohromný nápis: Dvacet kilo. Na koberci samém, tolikéž pak v jeho sousedství leželo po písku několik sous. Komedianti, dva, jak již praveno, počtem, oděni byli v pletené vlněné kazajky a kolem těla opásáni širokým červeným pasem, ostatek těla byl pokryt prostými občanskými nohavicemi. Jeden z nich byl hřmotný tělnatý pán a nosil tři ohromné bílé medalie na levé straně prsou a počínal si celkem jako chef podniku, druhý byl hubenější, menší. Oba procházeli se v kruhu svém bavíce se mezi sebou asi v ten smysl, že ten silný pán hrozil hubenému pánu výpraskem. To však jen k zábavě obecenstva. Časem hodil někdo sous či dva do kruhu — komedianti ustáli zase ve své duchaplné zábavě, sebrali minci. položili ji na koberec a zase se procházeli s děsným klidem ignorujíce svět ostatní, kdežto my, totiž obecenstvo, dychtivě očekávali, co se vlastně bude díti.

Avšak krokodil vyhřívající se na písku nemůže si lhostejněji počínati než oba oni pánové. Po nějaké chvíli poradil tělnatý hubenému pod záminkou, že mu ukáže něco zajímavého, aby si dal svázati od něho ruce na zad. Po velmi pochopitelném zpěčování hubeného, přičemž prolito ohromně mnoho duchaplného humoru s obou stran, dal si tento říci, načež ho tělnatý položil na zem a postavil se nad něj. Na to vzal jedno ze závaží do ruky a počal jím veslovati a zmítati nad hlavou ležícího, přičemž ovšem tento k velikému potěšení všech infanteristů bázlivě se svíjel a skučel.

A zase nic.

Tělnatý pán hubeného rozvázal a opět se procházejí jakoby nás nebylo.

Jsme netrpěliví nedočkavostí; házím na koberec s krvácejícím srdcem již třetí sous a čekám dále. Jiní pomalu házejí také. Po chvíli beře hubený pán plechovou nádobu a chodí s ní kolem obecenstva sbíraje se slovy: „S' il vous plait messieurs, dames" a „merci bien" peníze, kdežto tlustý jme se sbírati rozházené mince po zemi. Nabytou takto summu složili v jednu hromádku, kterouž kladou zase na prostředek koberce. Pak konečně si tělnatý pán odkašlal a počal mluviti — tentokráte k obecenstvu. Laskavý čtenář mi odpustí, reprodukuji-li řeč jeho ze zápisků kusých a dílem i z paměti — nepodávám-li ji celou doslovně; avšak i podané postačí k objasnění drahocenných schopností řečnických pána tohoto. Mluvil as takto:

„Pánové! Příčina, proč umění nekvěte tak jak by toho zejména u velikého národa našeho zasluhovalo, spočívá v netečnosti obecenstva, v nedostatečném vzdělání jeho! Pánové! Já jsem umělec, jakého nenajdete druhého v Evropě. Mám za umění své pět vyznamenání! Tři, jak vidíte, mám na prsou; dvě zlaté medalie mám doma, nenosím jich na veřejnost, zejména ne pod širým nebem, z příčin pochopitelných! Ale jak praveno, jsem umělec, že marně byste mi hledali soupeře. Pánové! Já pracuji úžasnou silou a elegancí, moje práce je to, nač jsem pyšný: stalť jsem se pomocí její člověkem vynikajícím. Na neštěstí však je to se mnou jako s umělci vůbec; svět nechce anebo nemůže rozuměti umění mému a tak jsem nucen pracovati zde pod širým nebem před vámi, pánové, o nichž s bezpečností vím, že nerozumíte práci a umění mému, že nemáte onoho ducha, jehož třeba k porozumění a ocenění výkonů mých."

Po tomto jadrném úvodu, který však co do poklon obecenstvu učiněných byl poněkud ještě říznějším, sebral tělnatý umělec nashromážděné sous na koberci i jal se je s nejušlechtilejším klidem počítati.

V obecenstvu ozývaly se sice porůznu pochvalné hlasy, jako: c' est embêtant, il nous traite comme des imbécilles a podobně, avšak dojem řečnického výkonu umělcova byl přece celkem tak mohutný, že neodvážil se nikdo vážněji kritisovat, a tak několika pošetilým výtržníkům nespokojeným s nelichotivými výroky umělcovými bylo umlknouti tím více, poněvadž onen oslovil na novo obecenstvo. Ukazuje na jedné dlani rozložené, nasbírané sous tluče se druhou do prsou řka:

„Veliký národe francouzský, tolikhle jsi sebral, abys popřál chleba umělci, který se produkoval se zdarem nevídaným roku 1867 o světové výstavě v Palais d' industrie, který nasbíral bouři potlesku 1876 ve Filadelfii, který vyznamenán byl císařem Napoleonem Třetím, jehož Bůh zatrať, — tohos popřál mně, abych živil sebe, uhradil režii, ošatil rodinu, posilnil se sklenicí vína! Hanba, hanba! Oh, já se nemýlil řka, že vystupuji před obecenstvem nemilujícím, nerozumějícím vznešenému umění.

Pánové! Ještě devět sous (osmnáct našich krejcarů), devět sous pravím, mám-li přejíti přes potupu mně učiněnou, mám-li ukázati, že pravý umělec pracuje a vyznamenává se i tenkrát, když jsou mu poměry nepříznivy, když vystupuje před obecenstvem nedostatečně vzdělaným.

Devět sous pravím, a pak počnu ohromnou práci se závažími, práci, jak jsem již pravil, nevídanou a ukončím důstojně produkci svou — prací s dělem. Devět sous, pánové!"

Vůbec slova „travail" a „travailler" hojně se hemžila v řeči jeho; avšak ani ona nebyla s to vzbuditi živější nadšení pro umělce.

Oba procházejí se zase kruhem, kdežto v obecenstvu jeden na druhého bádavě pohlíží, jakoby se vzájemně ptali, kdo vlastně zaplatiti zamýšlí scházejících oněch devět sous. Nastala pak vskutku chvíle palčivá. Tělnatý umělec prohlíží si obecenstvo volaje časem: „Ještě devět sous", avšak obecenstvu se nechce. Následek toho je opětně několik lichotivých poznámek o vkusu přítomného obecenstva. Samo sebou se rozumí, že poznámky ty přednese s obvyklou virtuositou tělnatý pán . . .

Konečně zakutálí se po písku měděná mince — dva sous. Z které strany přiletla, nelze mi udati, avšak „obecenstvo" přijalo ji s výrazem vřelé sympathie volajíc hlučně: „He dva sous!"

Umělec ji zvednul, po té ji elegantním pohybem okazuje a na všecky strany volá: „Ještě sedm sous, pánové!"

Avšak ne! nejsem s to vylíčiti pragmaticky, jakým spůsobem sedm sous oněch objevilo se na koberci uměleckém; jitřil bych tím marně na novo jedva zacelené rány! Bylať pak to chvíle vskutku děsná — minuty minuly a čtvrt hodiny uplynulo. Pak se objevil zase nějaký sous na písku. Tělnatý umělec odpočítá jej od scházející summy a zase vyvolává, co ještě schází, má-li začíti pracovati. Po půl druhé hodině objevily se stydlivě konečně dva peníze na koberci — dva šlechetníci měli současně týž úmysl — poslední scházející sous poskytnouti. V obecenstvu nastal jásot nelíčený a „umělci" chystali se k začátku.

Nemohl jsem se dostati s místa — jedna věc mne příliš lákala, a to, jakým způsobem se vykroutí nadaný tento řečník z „práce" s dělem. Slibovalť totiž obecenstvu, že ku konci nabije dělo přiloženou koulí a na rameně si ji vystřeliti dá. Podotknul jsem pak, že koule byla nekonečně objemnější nežli světlosť malého kanónku.

Nastala tedy vskutku již produkce — — zvedání oněch dvacetikilových závaží na všeliké způsoby do výše, házení, chytání a podobně, vesměs tedy umělecké výkony, jimž i po našich jarmarcích volně obdivovati se můžeme, a jichž podrobné líčení tuším ani přísná redakce časopisu na mně žádati nebude. Pozoruhodno jest, že během „produkce" vyšlo na jevo, že hubený pán předčí tělnatého obratností svou a že tělnatý pán vůbec nepochybně rozechvěl se skvělou řečí svou tak příliš, že „umění" jeho neimponuje tou měrou jako před tím jeho řeč. Sympathie P. T. obecenstva provázejí také jediné výkony hubeného pána, kdežto při produkci tělnatého slyším v obecenstvu ozývati se proslulé ironické: „Oh là, là!" Také epitheta „gaillard, blagueur a p." zavadila mi několikráte o sluch, tak že počínám se vskutku upřímně třásti obavou před „prací s dělem".

Již se vystřídala skoro všecka možná cvičení se závažími a představení dostává se patrně do fáse, kde má počíti „práce s dělem", když tu ze zachmuřeného nebe počnou padati dešťové kapky na Paříž. V několika

minutách prší dosti úhledně a studená voda postačí úplně na ochlazení uměleckého zápalu ctěného obecenstva. Všecko utíká: mžikem jsou tudy jezdící omnibusy a tramwaye plny a i kavárny hostí veliký počet nešťastných uprchlíků. — Nebe pomohlo umělcům „mým“ ač k zármutku mému. Bylť jsem zvědav na výmluvu, pro kterou nemožno mu „pracovati s dělem“. U nás v Čechách by řekl „patron“ — „poněvadž se málo sešlo, nemohu to dělat,“ ale Paříž je Paříž; a z ukázky řečnických schopností umělcových dalo se právem souditi na výmluvu překvapující! Štěstěna mi však nepřála.

Kdežto obecenstvo utíká na všechny strany, klidí umělci své requisity, a majitel sousedního závodu loterního — ovšem že pouličního, oděný v červený a bílý šat a maje na nose brejle s jedním sklem zeleným a jedním žlutým přichází, aby se ptal pánů, přijdou-li si večer zahrat v karty!

Tout comme chez nous! Jako u nás! Jedině velkoměstský nátěr a potřebná obratnost k upoutání obecenstva! Avšak obratnost nikoliv individuelní, zejména řečnické vlohy jsou společny všem komediantům pařížským a i drastická scena s vylíčeným vybíráním peněz stále a stále se opětuje. Jindy je pro pařížské děti sbírání naházených peněz a doručování jich komediantům — čestnou záležitostí, a po každém penízi řítí se smečka uličníků, chtějí si takto nepochybně vybojovati právo diváků „nehonorujících“. A též produkce jsou, jakož pomysliti lze, všude v témže poměru jako v případu líčeném ku schopnostem řečnickým!

Jako u nás!

Zaváté listy.

Od *Sofie Podlipské.*

(Dokončení.)

List LXIII. — Má drahá ženuško! Mám kupce na ty staré koně, kteří nás vezli tehdáž z Písku do Horoles, když jsi mi přišla vstříc tak pozdě v noci, že nevím, co by se bylo událo s tebou, kdybych nebyl přijel v pravý čas tobě vstříc. Jsou to již staré koně. Jeden kulhá dokonce. Potřebovali bychom nových. Napiš mi slůvko, chceš-li, abych je prodal.

Urban.

V sedmidubském dvorci 1842.

List LXIV. — Ne, ne, můj Urbane, prosím tě, neprodej jich. Oni nás znají. Mají nás rádi a byli tehdáž prvními svědky našeho štěstí.

Že jeden kulhá? Nuže, nemusí s námi daleko jezdit a může jíti pomalu. Jedeme-li spolu, není přece ztraceným časem ta chvilka, o kterou se opozdíme a pro kterou musíme dříve jeti, abychom přijeli v čas. Tak myslím, můj drahý muži! Tvá

Alina.

V Horolesích 1842.

List LXV. — Je zde letos velká bída, můj Urbane. Ale jen zůstaň klidně v Praze, je tě tam třeba v těch zmatcích. Vynasnažím se, abych tě zastala. Pojala jsem myšlenku, že dám konečně vystaviti kamenný most přes Otavu, abych trochu lidí, kteří jsou bez práce, zaměstnala.

Oznamuji ti to a doufám pevně, že proti tomu ničeho nemáš. Dovol, abych na to dala svoje úspory. Pamatuješ se, jak jsem ti psala co dítě, že ti ten most vystavím? Tak splní se přec jen všecko, co dobrého chceme, neztrácíme-li z očí svůj cíl, kráčíme-li pořád touže cestou, ale hlavně máme-li to štěstí, že kráčíme po boku člověka, jenž chce témuž. Mnoho, mnoho přijde jinak, než jsme si pomyslili, na mnohé není člověk nikdy připraven. Ale někdy nás osud zas překvapuje a dokazuje nám, že je to pomluva, pravíme-li o něm vždy to nejhorší.

Na stavbu toho mostu těším se nesmírně. Budu sama při tom; přece nenechám tě dlouho v Praze samotného. Přijedu tyto dni a bude-li třeba, zas odjedu sem. Brzo bude mi čtyřicet let, ale pohodlnou nechci se státi ještě probůh. Ty mi dáváš příklad, jak může člověk zůstati navždy mladým.

Co děláte v Praze? Nic potěšitelného nečtu v novinách. Buď mi zdráv! Alina.

V Horolesích 13. května 1849.

List LXVI. — Má drahá Alino! Doufám, že jsem nic nezapomněl koupiti k Ježíšku. Jako každý rok, dostanou děti Brunovy obleky, knihy a tretky. Ale scházíš mi letos při tom kupování velmi.

Tvá minulá nemoc mne činí také nepokojného. Stále myslím, aby se ti ten kašel nevrátil. Píšu ti jen proto, abych tě prosil, bys se mi šetřila. Kdybysi sobě nebyla tak velmi přála, abych já to vše obstaral, nebyl bych tě věru opustil. Nyní mám zas ještě zde zůstati přes koncert, ve kterém Urban hráti bude, ale nevím, budu-li dosti pozorný. Tys byla přece jen velmi slabá, když jsem tě opouštěl. Zajisté jsi se také ještě přemáhala více, než si kdo pomyslil.

Jaké to byly chvíle, Alino moje, když jsem bděl u tebe nemocné zápasící se smrtí. Ó děkuji ti, že jsi živa. Jak byla bys mohla žádati, abych tu zůstal bez tebe? Ne, ty nesmíš dříve zemříti než já. Toho bůh nemůže dopustiti. V oněch dlouhých strastných nocích, když jsem počítal tvůj urychlený, těžký dech, pronásledoval mne až k šílenosti nápěv adagia z Beethovenovy Cis moll sonaty. Slyšel jsem stále tvůj hlas a jak jsi zpívávala:

„Ach nechoď beze mne do našich hor.
Bez tebe byla bych opuštěna.“

Zatím byla bysi mne málem opustila ty. Million díků, žes zachráněna, že tě ještě mám.

Někdy tomu nevěřím, myslím, že jsem tu sám v Praze, protože nežiješ více a tu jsem jako smyslů zbavený. Nevím, nevím, zůstanu-li zde přes ten Urbanův koncert. Vždyť je zde Bruno. Jak mu přeju tu jeho nesmírnou radost z takového syna!

Mám tě tak rád za to, že ty sirotky miluješ, že jsi jejich druhou matkou a jako mladistvou babičkou tomu maličkému, co se narodilo mladé Mařence, vlastně paní Pivoňkové v Písku, vloni tak šťastně provdané; ale vidíš, má drahá, já jsem přec větším sobcem než ty a ty jsi moje všecko. Tolik co ty, necítím pro ty děti. Tys moje dítě jediné a nejdražší. Ty nesmíš mi odejíti.

Nebudeš se tedy hněvati, překvapím-li tě v Horolesích nevyslechnuv Urbanovu hru? On sám i Bruno posílají mne domů. Vidí, jak se tu soužím.

Tvůj starý, věrný Urban.

V Praze 18. prosince 1850.

Připsáno Alinou: To bůh ví, že jsem se nehněvala. Mladý Urban nám bude svůj koncert o svátcích opakovati a celé okolí ho přijde poslouchat. To bude zas jednou živo u nás.

Jak ráda jsem, že jsem ještě na zemi, že mohu ještě milovati! Alina.

List LXVII. — Můj Urbane, já jsem ti neodešla, jak jsi stále se obával. Setrvala jsem u tebe. Přečkala jsem ten přehrozný okamžik, který mi tě vyrval z náručí. Jsem tu bez tebe. Tys odešel. Odešel jsi jen napřed, není-li pravda, můj milovaný choti? Já přijdu za tebou. Jednou to býti musilo a od tebe nemohla jsem žádati, abys tu zůstal sám. Ne, to jsem nemohla. Nahlížím to. Klaním svou hlavu před nevyhnutelností. Tobě děkuji za tvou lásku. A nyní, mohu se podepsati. Až do smrti tvá věrná Alina.

V Horolesích 30. srpna 1858.

List LXVIII. — Mně jsi neumřel, Urbane. Hle, rozprávím s tebou, píšu ti. Je mi to potřebou. Tvůj duch mi odpoví ozvěnou z mé duše. Cítím tvou odpověď, byť bych jí neslyšela. Můj Urbane, děkuji ti též za to, že jsi žádal ještě čísti na smrtelném loži všecky mé listy. Když jsi je dočetl, řekl jsi: „Ještě nejsou zaváté.“ Ne, můj Urbane, ještě nejsou. Oplakávám tě vášnivě, ale čtu-li tvé listy a píšu-li ti, nalezám slast žíti tvé památce. Nyní mohu se podepsati: Až za hrob tobě věrná

Alina.

V Horolesích 5. září 1858.

List LXIX. — Žiju od pláče, nasycuji se slzami. Včera mne našla stará Vondrová u tvého hrobu a řekla: „To tak bývá: čím dál, tím hůř.“

Tak dlouho tě už nevidím. Uvidím tě zas? Škoda té staré víry, že se najdou duše po smrti. Nyní nevěříme. Ale, Urbane drahý, je to marné. Truchlící srdce tvoří si novou víru zas. Ó jak bychom rokovali, debatovali spolu o tom!

Ty naše večery! Ani z mládí jsme neměli tolik látky k hovoru. A nedopověděli jsme. Mám ještě tolik otázek.

Venku listy opadávají. Pořád mi tane na mysli, jak jsi říkával, zaváté listí, všemu co pomijí. Čtu často onen list tvůj, ve kterém jsi rozjímal o listí zavátém, a já cítím nyní, kterak podzimní vítr mého života do mne dují, a kterak se stávám listem, jenž bude brzo zavátý. Jak ráda dávám se unésti! Mám pevnou víru, že budu zaváta k tobě, jak jsem byla přiváta co malinké dítě do tvého pláště dechem svého příznivého osudu.

V Horolesích 1. listopadu 1858.

List LXX. — Opravdu? Jsem to já? Mohu se zas smáti, zajímá mne život přece zas?

Kolem mne je stále živo. Ty děti mne potřebují. Musím radit a pomáhat. Jsem pořád na nohou. Pro mne není odpočinku.

Ty děti! Divno, vidíme-li, kterak od pokolení na pokolení zase tytéž zápasy, zájmy, konflikty se dědí.

Někdy vídám Bruna. Nemluvíme o minulosti, mluvíme jen o dětech. Ale mně bývá divno. Ta minulost! Jak to vše uletělo!

Zaváté listy.

A kolem nás ty mladé listy, ty nové květy. Říkávám dětem: „To máš po otci, tam ono po matce. Hle, tak by nebyl otec jednal, to nebyla by matka řekla.“

Také na mne přichází povídavost starých lidí a porovnávám ráda vše s tím co bývalo. Jen že jim to staré nevychvaluji na ujmu nového. „Buďte si jakými můžete a musíte býti,“ myslím si.

Mám víru v nové pokolení. Věřím, že jdou ti mladí ku předu. Nedám se klamati, byť zůstali v něčem nazpět za námi starými. To dohoní se jindy zas.

Považ si, můj staroušku, tvůj miláček, ta malinká Alina, ta nejmladší, nyní však již dvacetiletá, zamilovala se již také.

Svěřila se mi, čtu její a milencovy listy. A tu má ten svou touhu a onen nějakou obtíž. Není konce starostem o to všecko. Jsem-li v Praze, bývá u mne plný dům lidí. Staří známí hledají mne znova. Jejich děti hledají ty děti, které nazývám svými.

Dívám se na to nové pokolení jako na nové jaro. Sleduji talenty, zajímá mne, jak se sdědily. Pozoruji krásu v podobě, kterak se přenesla s nekonečnými variacemi. A pak ty osudy! Jak mají ty děti zase před rukama co staří sotva odbyli.

Tak hledím nyní ještě na to vše a jsem divákem v tom divadle, kde jsem druhdy hrála s sebou. Tak ještě žiju, příteli můj, a myslím, že mohu s tebou rozprávěti. Jsem přesvědčena, že tě nemohu ztratiti. Pláču méně a zpomínám neustále. Hledám tě mezi hvězdami na nebi a mezi květinami na zemi a všude nalezám ohlas tvé bytosti.

Myslím na to čím jsme si byli a velký svatý mír naplňuje duši mou. Neb věru, my jsme lásku pochopili.

A pak myslím na to všecko, co kdy lidé snili a přemýšleli o věčnosti. Sním a přemýšlím o tom znova. Někdy myslím si, že jsem jen proto zůstala déle na zemi, abych ve svém duchu aspoň na jednom konci toho dlouhého tkaniva pracovala.

Ta věčná láska. Věru ona zjevuje se člověku. Je možno jí viděti do zářícího nitra, když plane v oku milované bytosti. Vášeň je pouze lákavou obálkou, aby člověk za ni klidnou věčnou lásku našel. Ta obálka dává však tolik látky, že k jejímu obsahu většina lidí nepřichází. Také je žhavá, nebezpečná ta obálka . . .

Což by se dalo ještě povídati o tom. Vypravuji to tobě. Jiného by to nezajímalo. Rozumím dosti dobře těm mladým, oni mně méně. Přirozená to věc a já se vracím ráda jen k tobě, k tobě! Mohu již říci:

Věčně tvá

Alina.

V Praze o Sylvestrové noci 1860.

List LXXI. — Můj milovaný Urbane, já přicházím. Jsem hotova s úlohou, příroda to uznává. Práce zbývalo by tu dost. Ale bezpochyby jsou zde síly jiné. To vše je rozděleno v tom velkém plánu, do jehož souvislosti mne naučila naše láska nahlédnouti, skrze jehož zmatky jsem se mohla propracovati svým osudem šťastným.

Jsem těžce nemocna. Za několik dní bude snad vše skončeno. Dnes mohu ještě psáti. Přikradla jsem se ke stolku, aby má hlídačka nevěděla. Líbám ještě jednou všecky listy tvoje. Umím je nazpaměť, ba více, jsou vetkány do mé duše. Beru je na věčnost.

Že není duše? Že není nic nesmrtelného? Nehádám se s dobou svojí. Ať pátrá, ať hledá.

Já jsem nalezla. Vím že jsou věci mocnější než život lidský, trvalejší než to zaváté listí. Nehledám jmena pro ně, nevysvětluji to pojmy ze života našeho. Odevzdávám se neznámému proudu. Ať mne unáší. Nebyla jsem v žití svém zklamána a nebojím se klamů věčnosti.

Kdybych byla se dala klamati, vím nyní, žeby tím bývala vinna má křehkost, nikoli ta věčná láska, která se vznáší ve vzduchu kolem nás.

S tím odcházím za tebou, převozník již čeká. Jsem beze všeho strachu. Tedy na shledanou, jak jsme si řekli tak často.

Na shledanou volají ty zaváté listy, volá vše co kdy žilo.

Již jdu! Kladu list svůj k ostatním . . . Jsou nyní opravdu zaváté listy a já, můj příteli, opravdu tvá až do věčnosti. Alina.

Datum zapomenuto. Zajisté v Horolesích, kde jest pochována.

Z nejmladší české lyriky.

Chmurné jitro.

Chmurné dnes to jitro, — dřímej dále jen,
chladný vítr s deštěm šlehá do oken.

Všechny cesty polní strhal příval dravý,
nelze už dnes vyjít, drahé dítě mé!
Shrnu žalusie, sednu u tvé hlavy
až se nebe zjasní, čekat budeme.

Slyšíš, kterak venku úpí staré kmeny,
velké kapky deště tepou na lupeny,
slyšíš pod okénkem slabý křídel šum?
Miláčkové tvoji přišli pro snídani,
zvykli každodenně z úbělových dlaní
drobty sbírat sobě a svým mláďatům.

Proč se mají venku v nečase tom chvěti?
Holubičky bílé, je mi líto vás!
Otevru jim okno, nechať volně vletí,
konejšit tě bude jejich libý hlas. —
Jak obláčky sněžné s azurové výše
vlétly a k tvým nožkám usedly si tiše —
Slyšíš jejich vrkot? — Zovou k lásce nás — —

Chmurné dnes to jitro, sněme dále jen, —
chladný vítr s deštěm šlehá do oken. —

K. Leger.

Zimní host.

Hleďte naň, hleďte naň,
jak se zvolna vpíjí v stráň,
jak mu v stružkách travou měkkou
z bílé tváře slzy tekou:
Natěšil se s námi dost
snivé zimy pozdní host,
ale teď již rozplyne se
v pláni, v horách, v sluji, v lese
květům jara pro radost!

V tajuplném usmání
zlatý pyl mu do skrání
s vonných jehněd střásá jíva
a svou hlavou na sníh kývá:
„Starý hochu, pryč se vzdal,
skryj se v mech neb vrásky skal
někam země do hlubiny,
— ona háv si chystá jiný,
a tvůj kroj už za své vzal!“ —

Jara smích křídla zdvih,
květy vstaly na větvích,
slunko v svět se dívá s výše,
ale sníh jen pláče tiše;
umírá jak Vestálka,
ani vzdechem nezalká
z nitra bolem stísněného —
— ví, že z každé slzy jeho
bude jedna fialka!

Fr. Stupecký.

Píseň drozda.

V chmýr zlatých krůpějí, jež blýskly po lese,
med blahých vzpomínek mi větřík zanese
a v luzný sen je ztopí.
Kdys v chladu jesené, já zpíval na buku,
jak včelky mihly se kol v družném souzvuku
dvou nožek sladké stopy . . .

Háv šera stříbrný, hle, kol nich mlha tká!
Zdaž v barvách duhových to snivá pohádka
sem k mému hnízdu slétla?
To píseň kouzelná snad šumí po háji
a v záře prsténcích se víly koupají,
kde sobě lůžko spletla?

Slyš — kroků ztichlý tlum se ozval ve mlází —
zdaž laň to s kolouchem si k pastvě přichází,
a větří, jata strachem?
O ne, hoch s milenkou, tak šťastni, v jeden spěch
šli spolu, za ruce, svit hrál jim na ústech,
a štěstí v oku plachém.

Síť broučků třpytivých jim spěla v zápětí,
když stínem houštiny dál v tichém objetí
se brali, zadumáni . . .
Jim v zracích plápol hvězd se jasnil, červený
květ vzpučel pod nohou, kde krok jich blažený
na kypré stanul stráni.

Fr. Kvapil.

U okna.

Již zas jsi u okna a v květiny se díváš.
To po práci tvá chvíle oddechu je,
večerní vítr sladce v líc ti duje,
zde šťastna jsi, já vím, tu ráda sníváš.

Kol vůně, šero, ticho. K tobě motýl bílý
sed v kalich, tys mu něco povídala:
již ulít zas, a ústka tvoje malá
se čtveračivě na mne pousmála.

— Co prve jsi mu lhala,

— až v mé se okno schýlí —
já zeptám se ho; počkám tady chvíli.

Ladislav Tesař.

Paprslek slunce.

Napsal *Enrico Castelnuovo.*

(Pokračování.)

Povím vám hned napřed, pokračoval signor Maurizio, že to, co budu vám vypravovat, jsem sám slyšel. Jeden z mých přátel, kterému se to přihodilo, mi to vypravoval sám se všemi detaily. Je to tedy historie pravdivá; rozumíte?

— Svatá pravda, dvakrát přepocívaná: vámi a vaším přítelem.

— Tato historie stala se asi před čtyřiceti lety — pokračoval signor Dardi nevšímaje si oné poznámky. — Můj přítel, který je nyní již tak stár jako já . . . a jako vy, byl tehdáž ještě mlád a krásný jako já jsem byl . . . a jako vy jste byla v tom čase.

— To sem nepatří.

— Právě končil svoje universitní studia a jeho známí říkali o něm, že byl duch více živý nežli samotářský, a co se týče jeho vzdělání, to bylo spíše rozmanité nežli hluboké. Ať bylo tomu jakkoli; v době, kde se na universitě nedělalo téměř ničeho, patřil on přece mezi nejlepší hochy a ti vítali jej s otevřeným náručím ve svých společnostech, kde jeho neustále dobrý humor udržoval všeobecnou veselost. A mimochodem řečeno, velkou zásluhu při tom měl také jeho sáček; neboť byl bohat a bohatí studenti jsou vzácní jako bílé mouchy. Celkem byla to vybraná společnost hochů, kteří se rozprchli potom sem a tam, jak jim to potřeba života anebo kaprice osudu kázala. Z jedné z oněch bizarerií, které nejsou tak vzácnými, přilnul můj přítel láskou velice intimní k jednomu z nich, který nejvíce z celé společnosti se lišil od něho svou povahou. Právě jako on byl veselý a lehkomyslný, jeho přítel byl vážný a hloubavý; a jejich duch byl právě tak rozdílný jako jejich povaha. Jeden neměl nikde stání a ssál med ze všech květů, miloval poesii, hudbu, malířství; druhý zase studoval s pilností více germanskou nežli italskou svou filosofii, práva a historii. Ale co divného, ten co měl povahu uměleckou, měl notnou dosi nezhojitelného skepticismu ve své povaze, kdežto zas druhý pod chladným zevnějškem tajil duši tak dobrou a věřící, že si ani lepší nelze představit. Co se týče jeho přísné, nepřístupné povahy a chladného jeho chování, musím vám povědít, že, když jsme spolu studovali na universitě, se ta věc již trochu změnila . . .

— A jak sem přicházíte vy?

— Máte pravdu. Užívám-li první osoby, je to, jakoby mluvil můj přítel.

— Jaké to přátelství! Zapomenout na svou osobní identitu, jak praví právnické žurnály mého muže. Zrovna jako Orestes a Pylades! . . .

— Počkejte, vy mne spletete svými zlomyslnými poznámkami a já ztratím nit své historie . . . Aha! řekl jsem, že pokusy, trochu jej zkrotiti, se nepodařily — vždyť za své slabosti ani nemohl! Bylo mu tehdáž třiadvacet let a již byl . . .

Signora Anna hnula nůžkami a signor Maurizio změnil ton.

— Ale na tom nezáleží. Neboť otázky politické, a tu doufám, že mne necháte snad mluvit, jej bavily více než cokoliv jiného. V oné podivné době, kde od poesie Baffa a Burattiho (ale! jen nekrčte nos, vždyť jste je také čítala!) došlo až na lyriku Bercheta; a u brány teplého divadla a skvělých sálů čekala člověka pošta, která jej měla zavésti na Špilberg; v té době, kde se zdálo, že není život ničím leč komedií a tragedií v témže momentu, našemu hrdinovi přece se podařilo ubrániti se stejně lákaní elegantního světa i tomu, co bylo tehdáž ještě skvělejším, ale též daleko nebezpečnějším, totiž tajným spolkům. A nebylo ovšem pochyby, že duch jeho byl dosti statečný a nebyla to u něho žádná podlost, zdál-li se povahou zbabělou, byla to pouze jeho veliká láska k studiím, která ovládala všecky jeho vášně a ostatní myšlenky, a působila, že se nestaral o mnohé věci, které velice poutaly celou jeho družinu.

Můžete si představit, jak bylo jeho přátelům, když se jednou dověděli, že jest až po uši zamilován. Jakže? A do koho? Tyto otázky běžely od úst k ústům, a za den za dva dny věděli to všickni a tázali se zlomyslně: — Jaký pak asi nesmysl on to zase vyvedl!

— On? prohodila signora Anna. — Nenávidím anonymy.

— Chcete, jak vidím, abychom se chovali jako v každém řádném státě. Dobrá: mého přítele budeme jmenovat Ugo a přítele mého přítele třeba Alberto. Alberto tedy, o němž právě jsme mluvili, nevyvedl tak veliký nesmysl, jak si jeho kolegové myslili. Ovšem, v tom chybil, že se zamiloval tak opravdově, ale na štěstí nebyla ta jeho vyvolená ani žena hrubá, ani koketní, ani hloupá, jak by se to člověku v těch věcech tak nepraktickému mohlo snadno přihodit.

— Což pak neměl snad oči ten signor Alberto?

— Oči učence, má drahá, které uměly sice dešifrovat palimpsesty a utkvěly s větší rozkoší na sanskritském nápisu nežli na božských formách Miloské Venuše. Ovšem že ono děvče, jež Alberto si zamiloval, dovedlo poutati duši každého umělce. Popisovat vám ho nebudu. Povím vám jen tolik, že krása, duch a gracie u ní závodily. Byla to jakási gracie pravá, vrozená, kterou dýchala celá její bytost jako květ dýchá svou vůni, byl to vtip živý, elegantní, poetický, byla to krása plna něžné důvěry a ohně zároveň, plná sladké melancholie a nebeského úsměvu . . . A tomu dítěti bylo tuším sotva šestnáct, sedmnácte let . . .

— Jak jste se rozehřál! Jako byste vypravoval o své vlastní milence, kterou jste ještě včera . . .

— Má drahá, věc zdá se nám blízkou neb dávnou podle toho, jak hluboce utkvěla nám v paměti.

— Doufám, že mluvíte o paměti svého přítele.

— Ovšem — odvětil signor Maurizio dosti nedbale, ačkoliv tato poznámka jej přece trochu pomátla. Ale já se v to vmýšlím tak, jakoby se to bylo přihodilo mně samému.

— Ó vy jste věru vzácný přítel — podotkla signora Anna trochu ironicky. — Ale, jak pak se přece jmenovala ta bohyně?

— Říkejme jí Giulietta.

— Snad bude míti také nějakého Romea?

— Dost možná; jen strpení!

— A již chápu celou vaši historii tak zvláštní! Je to docela obyčejné zamilování se!

— Ale, dovolte, vy jste mi slíbila, že mne nebudete vytrhovat. Nechte mne tedy mluvit. Krásná Giulietta, překvapená vyznáním mladíka, jehož poznala teprvé den před tím, zalekla se toho; ale pak ta její ušlechtilá a jemná duše musila aspoň odpověditi lásce tak živé a počestné, tak uctivé ve své vášni, a tak svůdné a sladké právě pro ni. A pak, i ty nejpovrchnější ženy, které se o ducha tak mnoho nestarají, kloní přece hlavu před karierou; a náš Alberto byl jeden z nejslavnějších posluchačů na celé universitě, a každý mu předpovídal skvělou budoucnost. Přísná povaha jeho ducha i jeho studií by asi těžko byla poutala děvče šestnáctileté; ale jak mohla odmítnouti člověka s takovou budoucností! Jak mohla jej od sebe odpuditi, když on si vybral mezi tisíci právě ji, již nikdo neznal, již nikdo dosud neocenil? A tak to děvče, ačkoliv nesdílelo nadšení svého milence, přece naslouchalo rádo jeho slovům a přemlouvalo samo sebe, že časem se mu odmění láskou podobnou. Jak odstranili překážky, jež rodina jim v cestu stavěla, jak se zasnoubili, sotva že Alberto byl promovován, jsou věci, o nichž netřeba se šířiti. A pak: vězte, že ani nemohu se pouštěti do přílišných detailů, abych snad nevyzradil tajemství sobě svěřené. Jen tolik ještě povím, že přátelé Alberta, hned po jeho svatbě, si tak oddechli, jako by jim spadl kámen s prsou: neboť je celý čas nudil svou žárlivostí, svými pochybnostmi a svou zuřivou vášní. V některou duši kane láska jako úrodný déšť na zemi, která již čeká jej s otevřenou náručí; naplní ji novým životem, novou svěžestí, až sama opět rozleje kolem sebe radost a sladký mír: a jindy vpadne v duši jako uragan na granitovou skálu, kam voda nevniká, ale zůstává na povrchu a rozlévá se v hrozných kalužích. Právě tak láska prvé nežli se připodobní povaze duší takových, působí v nich jakousi bouři vždycky chorobnou, a změní také docela jejich chování: ona ušlechtilá reserva, ona něžná úcta, která je učí děkovati za všecko, vlastní stud i sladké ono tajemství být milovánu: vše rozprchne se jediným mžikem. Alberto byl v důvěrných rozmluvách svých velice hovorným, indiskretním, někdy i brutálním; tak velice naň působila ona změna, která se s ním stala; taková byla disharmonie, — které sám nerozuměl — mezi touto vášní a zbytkem bývalé jeho povahy.

Když pak se oženil, tu snahy ducha a talentu jeho přirozené hlásily se opět k starému právu. Jako spící, ucítí-li nějaký dojem fysický, který se vmísí v jeho sny, když se probudí, zapomíná na všecko ostatní co se mu zdálo, až zbude mu jediný onen dojem, který je živý a skutečný: tak Alberto, když se vrátil v sebe sama, viděl, jak se rozplývá kouzlo, které jej poutalo, viděl, že ze všeho zbyla mu po boku žena, krásná sice a ušlechtilá, ale ne tak toužená a zbožňovaná. Jsa povahy ctižádostivé, viděl Alberto v ní spíše překážku nežli pružinu svojí kariery a co horšího, neuměl ani dobře zatajiti, jak o tom smýšlel. Giulietta pak, která, jako každé poctivé děvče, chtěla po svatbě možno-li ještě více milovati muže, který si ji učinil svou ženou, byla touto změnou jako zdrcena; ale s celou důstojností, která byla hlavním rysem její povahy, nenechala toho znáti a uzavřela v srdci bolest svou. Jsouc tak nezkušená, že dříve netušila, co se stalo, nevěděla nyní, při všem vrozeném důmyslu svém, kterak to napravit. Nevěděla, že, kdyby si všímala studií a myšlenek svého muže, tak až by se stala vydatnou pomocí v jeho pracích, byla by snad mohla upevniti opět onu lásku, která jí prchala. Tichému utrpení nedostane se ani toho zadostiučinění, že zví o něm jiní, a když se přece dozví o něm, mohou dělat, jako by o něm nevěděli. Kdo si nestěžuje, tomu nic není, říká egoista, a čí život jest jediný řetěz samé práce, je sám egoista. Čas hodí se ovšem k práci a produkci, ale také k životu vnitřnímu, citovému. Jestliže ten, kdo nedělá ničeho, nepřispívá ničím k hmotnému kapitálu společnosti, za to ten, kdo si ani oddechu nepopřeje, nepřispěje ničím ku svému vlastnímu kapitálu vnitřnímu, který záleží v ušlechtilosti a sympathii. A na to ovšem ekonomisté nikdy nepomyslili.

Neminuly ani dva měsíce od sňatku a Giulietta s Albertem žili skoro jako cizinci: on byl zabrán nadobro do svých studií; ona pak trávila čas ve své melancholické samotě, která zjednala volné pole její nepokojné fantasii. Dokud ji to neomrzelo, mohla užívat světa jako její přítelkyně; mohla chodit do divadel a společností; ale její muž buď neměl chuti ji doprovázet, anebo když ji tam vedl, zalezl někam do kouta a k tomu s takovou tváří, že jí přešla všecka zábava. Nicméně mohla býti bez toho. Jsouc ducha vzdělaného, klidného, reflexivního toužila hlavně po onom štěstí, jaké cítí dvě osoby, jež vyměňují si neustále své dojmy a myšlenky, a při tom si sebe váží a se milují, a těšila se, že takové štěstí jí čeká, až se zasnoubí. Když pak viděla, jak se sklamala, bylo jí jako tomu, kdo pozná na půli cestě, že zbloudil a neví, jakou stezkou má zaměřiti, aby došel k cíli. Proto doplňovala sama nedostatečné vychování klášterní;

čítala zimničně, beze všeho pořádku knihu za knihou a hleděla se přiučiti v tom oboru, kde se hodlala setkati se svým mužem. A tak ani knihy nechyběly v jejím novém obydlí.

Více nežli zvyk vedl ji přirozený pud k jakési eleganci, a jakkoliv zřídka kdy vycházela, přece býval její oděv vždy čistý a co možná urovnaný. Tuto vrozenou eleganci uměla rozvinouti ne v celém domě, ale za to v jedné světnici, která byla jejím hnízdem, jejím chrámem. Byl to separátní pokojík v prvním patře, k němuž vedly také malé schůdky přímo ze zahrady. Stěny byly bledě modré s bílými sádrovými skulpturami, a strop byl trochu klenutý, podobně dekorovaný . . .

Signora Anna se vzchopila a pravila: — A jak víte tyto všecky podrobnosti?

— Jak, má zlatá? Vždyť víte, že mi je pověděl přítel. Ale prosím vás, nevytrhujte mne, ať neztratím nit své historie. Okno kabinetu toho (bylo tam sice jenom jedno, ale za to veliké) vedlo do zahrady ohražené nízkou zdí, a za tou táhly se jiné zahrady daleko větší, nádhernější, plné krásných jedlí. Na jednom místě byly větve řidčí a zde tušilo oko daleký horizont. Co se týče nábytku . . . mám se zmínit také o něm?

— Ale vy jste nudný! Nechte nábytku a vraťte se k věci . . . Anebo nechcete-li, nechme toho, bez toho vidím, že to za to nestojí.

— Jen počkejte, nebuďte netrpěliva. Či jste již slyšela tuto historii? Jaká pomoc! Musíte dostáti smlouvě a vyslechnout mne až do konce. Bylo by to poprvé, co byste nedostála svému slovu.

— Ovšem. Pokračujte, ale co možná krátce.

— To nebude tak snadné, nejsem tomu zvyklý. Má fantasie klusá hezky zvolna, a neběží úprkem. Ráda se tu a tam zastaví a škube květy visící na keřích u cesty; takový let à la Mazeppa pro ni není . . . Ale vraťme se k věci a nechme tedy nábytku. Jenom si vyprosím pardon pro javorovou leštěnou knihovnu, docela maličkou, roztomilou, elegantní, která byla v tom malém chrámku oltářem. Zde měla mladá paní své knihy, asi padesát svazků, více sotva, ale vybraných a svázaných s neobyčejným vkusem. Zde trávila sama často celé hodiny, chvíli čtla, chvíli se zadumala u okna, jsouc téměř jista, že nespatří svého muže až při stole. Málo koho navštěvovala a tak i málo návštěv přijímala; byla by nerada slyšela, že mladá paní nemá žíti tak samotářsky; a pak, vždyť nenáviděla onen pohodlný systém tak mnohých žen, které když slyší pomlouvati svého muže, buď mlčí docela anebo ještě přisvědčují.

Můj přítel, jehož jsme nazvali Ugo, nebydlel v témž městě, ale přicházel časem navštívit svého kollegu ze studií, a Giulietta, která viděla zase jednou upřímnou a jovialní tvář, vítala jej velmi srdečně. Při těchto návštěvách, které netrvaly obyčejně déle nežli tři nebo čtyry dny, bydlel vždy v domě Alberta; přinesl vždy sebou trochu života, jakési echo ze světa, jemuž zdál se onen dům docela uzavřen. Ugo byl švihák, chodil do divadel, do společností a tak nebyl nikdy v rozpacích, o čem mluvit. Považte! Tehdáž byla v modě Pasta a Malibranka, Norma a Othello! Giulietta, která milovala vášnivě hudbu, byla by ráda pohnula svého muže, aby se vypravili na nějaký týden z té své province a navštívili divadlo v hlavním městě, ale to se jí nepovedlo. Když pak Ugo o tom mluvil, dostala znova chuť, a visela na jeho rtech plná zvědavosti a plná pohnutí. Nesmíme se tomu diviti. Tehdáž budily hudební triumfy v Italii pravé nadšení. Jak jsem již napřed pověděl: nezbývalo tehdáž nic jiného, leč buď dělat spiknutí, anebo se bavit; buď jít do vězení, anebo do divadla . . . jestliže totiž nešel člověk sem i tam. Alberto říkal, že takové řeči nestojí za nic; ale maje srdce to nejlepší vítal přítele s otevřeným náručím, a když mu ten mezi čtyrma očima domlouval, proč zanedbává svou ženu, tak mladou a krásnou a plnou všech ctností, vymlouval se jak mohl, hlavně na své práce a na důležitá svá studia. Buď jak buď, společnost Uga, který byl člověk sice trochu lehký, ale za to velmi živý a duchaplný, byla pro ten dům pravou prozřetelností. K Giuliettě choval jenom živé přátelství a pak ona čistá a pravá láska, která jej poutala k Albertovi, byla by udusila v duši jeho každý jiný cit. Čím větší je bezpečnost, tím větší důvěra: důvěra bratrská, někdy až dětinská. Nechápu, má drahá, proč jste tak nepokojna: nevím věru, že bych byl řekl snad něco neslušného. Proto vás prosím, buďte hezky ticha, jelikož moje výmluvnost, nemá-li se minout cíle svého, žádá si obecenstvo co možná pozorné.

— Vy jste podivný člověk — odvětila signora Anna s lehkým úsměvem. — A kdybych vám dala šálek thé, neušetřil byste mne ani potom druhou polovicí své historie?

— Děkuju vám za thé, ale pokračuju.

Signora Anna hodila hlavou, jako by říci chtěla: Jaký to blázen! a nalévala thé svému veselému společníku.

— Jednou — pokračoval signor Dardi srkaje thé — můj přítel přišel nenadále do domu Albertova a sice daleko veselejší nežli kdy jindy. Radili se co dělat druhého dne (byla neděle) a umluvili se, že půjdou do blízké vesnice; tak strávili celý večer těšíce se na zítřejší zábavu.

Giulietta nebyla nikdy veselejší, Alberto nikdy zdlouhavější, Ugo nikdy roztomilejší . . .

— To vám také sám pověděl?

— Ovšem!

— Není nad upřímnost!

— Druhého dne z rána (bylo to z jara, který měsíc — co na tom!) vstal Ugo v ustanovenou hodinu a dělal svou toiletu s velikou pečlivostí u otevřeného okna, které vedlo také do zahrady. Počasí bylo překrásné: horizont nebyl sice docela jasný, a lehký mráček mihl se časem oblohou tak rychle, jako když někdo pospíchá za svou prací. Před čtyřiceti lety nebyla taková moda, jako nyní r. 1876, vždyť to víte lépe nežli já, a kdyby se vám můj přítel objevil v kroji, dle tehdejší módy, dala byste se do hlasitého smíchu. Slaměný, vysoký klobouk se širokou, vodorovnou střechou, oblek barvy kávové, s límcem nadmíru vysokým, manšety neobyčejně čisté, bílá kravata, která se vinula kolem hrdla jako Laokontův had, až dolů na prsa přes bílou, žlutými květy posetou košili, boty barvy sentimentalní, přiléhající těsně k noze — tak vyhlížel můj přítel onoho památného dne. A toho dne, věřte mi, byl přítel můj krásný a měl věru proč se spokojeně usmívat, když se díval

do zrcadla. Děvče, které ví, že je krásné, nemůže potlačiti předtuchu jakéhosi tajného nebezpečí a na vrcholu své pýchy a slávy, když cítí, že jest královnou, táže se sama sebe, nebude-li její žezlo skropeno slzami. V tisícerých očích, jež na ní spočívají, v tisícerých rtech, které jí šeptají sladká slova, tuší úklady, které hrozí jejímu studu, míru její duše; úklady, jež tím více ji děsí, čím větší, tajemnou rozkoší jí naplňují srdce. A muž — ať právem či neprávem, ten nezná těchto obav: krása jest mu darem, který nemá v sobě trpkosti; při prostém úsměvu se nezardí, při pouhém pohledu nesklopí očí. V zářících jeho očích trůní rozkoš vlády a jistota budoucího vítězství; na jeho rtech lze čísti neustále ona slova Schillerova: Vždyť já jsem muž a kdo je víc?

A to bylo asi to, co si Ugo myslil, když se toho rána zhlížel v zrcadle.

Vyhledl z okna, vdechl do sebe plným proudem svěží venkovský vzduch a počal si prozpěvovati rozkošnou romanci Anny Boleynové:

Ó nechtěj v radost líčenou
tvář nutit v přemahání,
vždyť krásné tak tvé slzy jsou
jak tvoje usmívání!

a tak dále. Zrovna pod ním otevřelo se okno a hezounká hlavička opřena o římsu dívala se k němu nahoru.

— Výborně! zvolala Giulietta svým zpěvným, rozkošným hláskem.

— Ah! již jste oblečena? — odvětil Ugo a vzchopil se vesele, ani nevěda sám proč.

— Ovšem; a již ve své svatyni; — dodala Giulietta ukazujíc do své pracovny. — Kdo ale není hotov, to je Alberto, který, jen si to považte, chce ještě něco dopsat, nežli pojedeme. Mohl byste být tak laskav a jít ho pobídnout; mne si nevšimne — Ohledla se na hodiny a dodala: — Je půl sedmé. Mně se zdá, že bychom za hodinu měli být již na cestě. Jděte, prosím vás, jděte. — Pokynula vlídně hlavou, usmála se ani nevědouc, že ukázala dvě řady zubů bílých jako slonová kosť, a zmizela.

Je to podivné! Ugo viděl Giuliettu již kolikrát a zdála se mu, jako všem kdo ji znali, paní dosti roztomilou: ale tak krásnou, jako v oné chvíli, neviděl ji ještě nikdy. Ostatně, ať byla krásnou, nebo ne, co mu na tom. Podíval se ještě do zrcadla a viděl, jak se mu rozlil po tváři lehký ruměnec; jak to spozoroval, zarděl se ještě více. Nicméně, poslušen rozkazu, sběhl se schodů a vešel do přítelovy pracovny.

Alberto měl kolem sebe hotové hradby. Seděl za stolem, na němž se kupily knihy k výši až závratné: po obou stranách stály police rovněž plné knih a map. Silná jeho postava byla zapadlá ve veliké lenošce, potažené černou koží, a tři nebo čtyry židlice opřené o stůl s předníma nohama ve vzduchu jakoby ve mdlobách, byly jako přední hradby pevnosti. Alberto jsa trochu krátkozraký byl skloněn tak, že se až hnedle dotýkal nosem mapy; prsty inkoustem pomazané pohrávaly si ve vlasech, jež upomínaly svou divokostí skoro na Faustova pudla.

Ugo nemohl se zdržeti smíchu, když vešel do síně. Alberto však nenechal se vytrhovat a obrátiv se k příteli pravil: — Chceš poslechnout tento úryvek memoranda o zákonech hornických, jež hodlám poslati dnes večer do florentské Anthologie? Vycházím od té zásady, že majitel pozemku . . .

— Poslyš — skočil mu Ugo do řeči, — tvé zásady budou zajisté spravedlivé; ale mně se zdá, že by neškodilo odložiti ty zákony na některý jiný den, a připraviti se na cestu. — Půjdeme, či nepůjdeme? . . . Nu, jak? co soudíš? . . .

— Nic, nic, — odvětil Alberto pozvedaje trochu hlavu a odhrnul si s čela rozházené vlasy; — přemýšlím, jaká se to s tebou stala změna v tom ohledu. Tebe nic již nebaví, a jak ti předložím nějakou vážnou otázku, vyklouzneš mi z ruky jako úhoř. Ó kde jsou ty krásné dny, kde jsme celé hodiny spolu hovořívali o svých studiích! Tehdáž aspoň se mi přece někdy povedlo překonati tvůj skepticism. Ty se kazíš . . . vzduch městský ti nesvědčí, elegantní život ubíjí v tobě veškerou intelligenci, hloupí přátelé tě chtějí strhnout sobě na roveň . . .

Tak vykládaje namočil brk do kalamáře a když jej donesl k papíru, byl tak rozčilen, že udělal velikou kaňku, která se rozlila po listě. Jako blesk slízl ji Alberto, takže vyhlížela pak ona skvrna jako vlasatice s dlouhým ohonem.

— Děkuju jmenem svých přátel, kteří jsou, či bývali aspoň také tvými přátely — pravil Ugo s hlubokou poklonou.

— A proč mi vlastně děláš toto pathetické kázaní?

— Přišel jsem, abych tě upamatoval, cos mně a Giuliettě včera večer slíbil . . . přicházím také od ní . . .

Alberto trhl rtoma a přítel jeho dodal: — Doufám, že tě to přece nenudí, když se mluví o tvé ženě.

— Máš pravdu: já jsem chybil, že jsem se oženil . . . pokračoval docela poctivě a upřímně — ne k vůli ní, ona je anděl, ale já nejsem stvořen pro manželství. Musím studovat, musím si zjednati jmeno . . . mám jiné práce nežli choditi s ženskými po vyražení.

Signora Anna se hryzla do rtů a zvolala konečně:

— Zrovna tak to řekl?

— Zrovna tak! Snad se tomu divíte?

— Ne, ne: jen dál. —

Signor Maurizio nedal se dvakrát pobízet a pokračoval:

— Ale Ugo byl také chlapík a můžete si pomyslit, jak asi svého přítele za to vyplísnil. Zkrátka, než uběhlo pět minut, Alberto, který zatím vstal a vyšel ze svého opevnění, položil ruku na rameno Uga, (který se honem ohlédl, není-li zamazána od inkoustu) a ukončil tímto svou řeč: — Udělej mi něco k vůli; nežli budu hotov, doufám, — že to nebude trvat ani hodinu — jdi trochu bavit Giuliettu; že ji prosím, aby odpustila, řekni, že půjdu potom s vámi a budeme dnes hodně veseli. O těch věcech vážných mluvit již nebudem. —

Při těchto posledních slovech strkal již Uga pomalu ke dveřím, tak až to pochopil a odešel. Kráčel korridorem, který vedl k malému sálu, odtud do jiného pokoje, sešel s několika schodů a stál u otevřených dveří. Byl to kabinet, kde Giulietta bývala nejraději.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Tažné ptactvo.

V Paříži vyšlo koncem minulého roku dílo (La Migration des Oiseaux. Par A. de Brevans) pojednávající způsobem velice zajímavým o tažném ptactvu, jeho obyčejích a způsobu života na dalekých poutích, které co rok podniká z krajin severních na poledne a zase naopak. Látka sama jest tak poutavá, že nepozbývá zajímavosti ani přes to, že nesčíslněkrát o ní psáno: nový pozorovatel nalezá vždy zas něco nového, a přiletí k nám z Nubie ještě mnohý čáp, než stanou se nám hlučné porady vlaštovek před odletem úkazem všedním. Snad bude tak, až vytáhne přírodoskuma v září zcela pohodlně z komory zaprášená křídla a vydá se jako na výlet za vlaštovkami.

Většina ptáků živí se hmyzem a plody rostlinnými; maso jest poměrně jen malé části opeřenců potravou nezbytnou. Starost o výživu pudí ptáky nejvíce k změně obydlí. Také k zimě jsou ptáci přecitliví, ačkoliv jest s podivením, jak nízkou temperaturu mnohý, původem svým jižní pták i u nás vydrží. Ptactva evropského, t. j. hnízdícího v našich pásmech, jest asi pět set druhů. Z těchto zůstává jen asi třicet neb čtyřicet stále na místech, kde se vylíhly. Všechny ostatní táhnou na zimu na jih: někteří jen do jižní Evropy, jiní až na druhou stranu rovníku. R. 1820. pozoroval švýcarský přírodozpytec čápa zraněného šípem, jakého užívají černoši na mysu Dobré naděje. Přes to, že hrot mu vězel v těle, vykonal čáp dalekou cestu na sever.

O síle ptačích křídel a rychlosti jejich letu můžeme se co den přesvědčit. Vlaštovky kmitají se vzduchem jako střely, skřivan vystupuje na kilometr vysoko do vzduchu a zpívá z plného hrdla. Holub poštovní urazí za hodinu od desíti do patnácti mil; ano jsou ptáci, kteří prý uletí za tuto dobu čtyřicet mil. Francouzskému králi Jindřichu II uletěl na honbě ve Fontainebleau sokol, a chycen druhého dne na Maltě poznán byv po nákrčníku. Jiný sokol, jenž poslán vévodovi z Lermy z Kanarských ostrovů, vrátil se za šestnáct hodin z Andalusie na Teneriffu uraziv tak osm mil za hodinu.

Nemá-li se při takovéto rychlosti stávat ptákům neštěstí, jest nezbytná potřeba bystrého zraku. A toho také ptáci mají. Oko jest velké a rozevřené a opatřené kromě obyčejných víček ještě třetím, napolo průhledným, kteréž mírní světlo i udržuje rohovou blánu stále čistou a vlhkou. Zřítelnice a oční čočka jsou pružny; tato může se vyklenout a sploštit, tak že pták podle vůle vidí na daleko i na blízko a má teleskop a miskroskop vždy u sebe. Ornithologové tvrdí, že může vysoko letící dravec vidět dvacetkrát tak daleko jako člověk, z čehož následuje, že přehledne určitě a jistě prostor, jejž mu lze za den přeletět.

Také citlivost pro teplotu, vlhkost a elektřinu jest u ptáků velice vyvinuta. Peří jsou jim hygrometrem i elektrometrem. Sluch slouží jim výborně a co do lehkosti a jistoty pohybu jsou v přírodě nepřekonáni.

Dle způsobu života i výživy děje se také tah ptactva různými směry a v jiné končiny. Ptactvo vodní a bahenní netáhne přímo k jihu, ale k jihozápadu, kam láká je vlhčí a teplejší povětří a v něm se vyvinující potrava. Naopak zalétají ptáci živící se rostlinnými plody jistého pásma jako žaludy, kaštany atd. k jihovýchodu, an jim tu velký oceán v cestě nepřekáží. Ptactvo přebývající na vysočinách sletá do nížin a údolí a tento tah jim obyčejně dostačí. Konečně pouští se ptactvo, jemuž na př. plody jehličnatých stromů slouží za pokrm, na kratší pouť jen když nastane nedostatek potravy aneb když počet jich se přes míru rozmohl.

Veliké množství ptáků mohlo by svou pouť vykonat za několik dní. To se tak děje, hrozí-li nepříznivé počasí; avšak za poměrů obyčejných nemívají ptáci tak na chvat a to tím méně, čím bližší jsou již svého cíle. Počasí a příhodnost krajiny zrychlují neb zmenšují hbitost tahu. Někteří táhnou od stanice k stanici, od roviny k rovině, od lesa k lesu, od křoviny ku křovině a užijí všeho dobrého co na cestě najdou. Ano zdá se, že ptáci dobře vědí, zdali se a kde jejich nejmilejší potrava urodila. Křepelky táhnou nejhojněji vysokými krajinami, kde na podzim obilí ještě stojí.

Velmi důležitým pro tažné ptactvo jest směr větru. Nevane-li, když pták cestu nastoupiti chce, vítr příznivý, odloží cestu nebo hledá si příhodný vzdušní proud a to často v značných výškách. Zvláště některé druhy dovedou využitkovat hořejších vzdušných protiproudů.

Nad jiné dbá pták na své cestě bezpečnosti. Malí ptáci, jako čermáci poletují po jednotlivu obyčejně jen ve dne od huštiny k huštině. Jiní táhnou v rodinách; staří vedou mláďata a všickni starají se o blaho malé karavany. Opět jiní shlukují se v hejna a táhnou ve dne neb v noci v rozličném seřadění, jehož účel člověk nezná.

Také doba tahu jest rozdílná. Odletají-li a přiletají někteří ptáci s pravidelností chronometru, vyčkávají jiní mnohdy dosti dlouho příznivé doby. —

Z ptáků táhnoucích na jihovýchod jest u nás jen málo druhů. Jednou z nich jest straka. Ačkoliv shltá vše, nač přijde, hmyz, maso, ovoce, vejce, malé ptáky, pro které si dochází do hnízd, jsou jí přece lahůdkou žaludy a kaštany, kterými se také pro čas nouze zásobuje. Duby a kaštany jsou severně od rovníku obmezeny na pásmo mezi 35 a 55 stupněm a v těchto hranicích pohybuje se straka. Zimy se nebojí a vždy zůstane jich u nás několik po celý rok. Tažení strak jest následkem toho velmi nepravidelné. Koncem září nebo začátkem října hledávají sice každoročně teplejší podnebí, ale objevují se tu v nesmírném čísle, tu opět sporadicky a mnohdy se vůbec nedostaví. Pravidlem cestují jen pomalu a nejvíce jen za pěkného suchého povětří. Od 10 hodin z rána do poledne jsou nejčilejší.

Tak trvá to až do 22. října, kdy náhle tah přestává. Straky lítají na pouti své od lesa k lesu, od stromu k stromu hlučíce a křičíce na výsměvu všemu čeho se nebojí, až dostanou se do kraje poskytujícího jim nejmilejší potravu. Doletnou až do Persie, ano i dále. Návrat s jara jest nejistý a nepravidelný.

Podle souhlasných názorů novějších ornithologů táhne také slavík v podzimu na jihovýchod a přeletěv ostrovy řeckého archipelagu přezimuje v Syrii, Egyptě ano i v jižní Nubii a východním Sudanu. Pták ten počíná si na své cestě velmi tajemně. Mlčky a tiše táhne listnatými lesy a křovinami a putuje jak se zdá jen v noci. Avšak víme, že zapadají každoročně hejna slavíků také do jižní Francie, kde jich Provençalové veliké množství pohubí; jestiť maso slavičí velmi chutné. Již v první polovici srpna opouští slavík naše pásmo a vrací se mezi 15—24 dubnem, někdy o několik dní dříve. Veliká množství slavíků zůstávají v jižním Španělsku, kde jich, jako na př. kolem Alhambry v Granadě bývá na tisíce.

Daleko větší počet druhů našeho ptactva táhne pravidelně na jihozápad. Jsou to zejména všichni ptáci vodní, bahenní a břeháčkové. Nejdříve ze všech loučí se s naším krajem bekassina, jejíž pravý domov jest severní Evropa, která však hnízdí také na jihu, až k severní Africe skoro všude, kde nalezá půdy močálovité. V Evropě jsou tři druhy bekassin, z nichž Gallinago scolopacinus jest nejrozšířenější. Bekassina táhne jen v noci, nejraději po tmě, když jest měsíc v první nebo poslední čtvrti, neb úplně pod mrakem. Často táhne velmi záhy z rána a vyvozuje křídly zvuk jako slabě mečícího jehněte. Hejna není však vidět, neboť letí velmi vysoko. Tah počíná v září a končí podle povětrnosti až v prosinci jsa nejhojnějším od 15. října do 15. listopadu. Návrat lze za příznivého počasí očekávat již začátkem února a teprvé v prvních dnech dubnových se končí. K nemalé lítosti myslivců a labužníků bekassin co rok ubývá, což souvisí bezpochyby s vysušováním močálovitých míst, které se nyní téměř po celé Evropě provádí.

Nejbližší příbuznou bekassiny jest sluka lesní (Scolopax rusticola), jejíž letním obydlím jest hlavně daleký sever, ačkoliv se nalezá také téměř všude po střední Evropě a severní a střední Asii. Belgický přírodozpytec della Faille de Leverghem pozoroval, že jedno křídlo velkého tažení sluk přichází z Norska do Skotska a odtud podél anglických břehů do Normandie, Bretagně a severního Španělska. Plavci vídají je táhnout u velikých hejnech přes moře a na majácích Oléronském a Cordouanském roztříštuje si veliké množství sluk hlavy k nemalému potěšení strážců. Druhé křídlo, k němuž přidružují

se sluky finské, vytáhne ze Švédska, přeletí Dánsko a Hollandsko a odpočine si na úpatí Pyrenei než přejde do Španěl. Třetí hejno vznese se od břehů ruských, táhne střední Evropou a snese se na východním pobřeží iberského poloostrova. Čtvrtý roj konečně ze severní Rusi rozprostřen po jihu východní Evropy táhne dílem po Řecku, dílem po Italii do Afriky, kde rozptýlí se po Sahaře a zaletá až v pásmo tropické.

Jako sluky táhnou k jihozápadu, také vodní slípky, kachny, husy, labutě, chřastalové, čejky a. j.

K jihu čelící tažení ptactva možno v našich krajinách považovati za normální. Přímo na poledne odlétá většina u nás hnízdících ptáků, z nichž uvádíme jen následující:

Průvod otevírá rorýs, onen až na bílé hrdlo černý, vlaštovce podobný, střelhbitý pták, jejž vídáme kmitati se nad ulicemi měst nebo kolem starých věží. Téměř s pravidelnosti hodin opouští naše pásmo mezi 28. a 30. červencem, nejpozději začátkem srpna a vrací se k 2. neb 4. květnu. Tato pravidelnost, jakož i záhý odlet mají patrně touž příčinu. Rorýs živí se hmyzem, jejž lapá v letu. Vznášeje se obyčejně nad míru vysoko jest odkázán hlavně na hmyz, jenž do téže výše vystupuje, z jara nejpozději se líhne a na podzim nejčasněji hyne. Italský přírodozpytec Spallanzani vypočítal, že může rorýs uraziti za hodinu čtyřicet mil, tedy devět a osmdesát metrů v jedné vteřině. Ať tomu jakkoliv, jisto jest, že by rorýs za málo hodin mohl přelétnouti celé naše mírné pásmo, a ještě za několik hodin dostati se až za rovník.

Vlaštovky pravé, které jsou v Evropě zastoupeny čtyřmi odrudami, táhnou k jihu o něco později než rorýs; loučívají se s námi mezi 15. a 20. září. Na svém návratu k nám nezůstávají od nich isothermní linie nepovšimnuty: usazujíť se i v jižních krajinách, kde se jaro z různých příčin opozdívá, pravidlem také později než v končinách severnějších, kde jsou poměry časnějšímu probuzení se přírody příznivějšími.

Z jiných, přímo na poledne táhnoucích opeřených poutníků jest čáp, jenž vydává se již v polovici srpna nejvíce v četných hejnech na cestu letě podle vlhkosti atmosféry výše nebo níže a klapaje v letu ustavičně zobákem. Cíl jeho pouti, která neděje se příliš rychle, a na níž naleza se mnoho stanic k odpočinku, jest Afrika. Zde přezimuje většina čápů nejvíce v tuto stranu rovníku; někteří však zaletají až do Kapska.

O mnoho později než čáp odletuje na jih jeřáb, zdržující se přes leto na dalekém severu. Před říjnem neb listopadem táhne málokdy naším pásmem, i letí jen v noci snad z bázně před svým úhlavním nepřítelem, orlem. Slýcháváme nejvíce než jeho křik. Jako většina ptáků jeho druhu pohybuje se vzduchem v trojhranných hejnech.

Křepelka nastupuje svou podzimní cestu do Afriky k 15. srpnu. Přes moře středozemní uletí nanejvýš sedm neb osm mil za hodinu. Přímý let z Marsilie a jiných bodů jižní Francie trval by jedinou noc. Většina křepelek užívá však s prospěchem četných mezistanic letíc přes Baleary neb Korsiku, Sicilii, která jest od pobřeží Tunisského vzdálena jen 150 kilometrů, přes Maltu, ostrovy řeckého Archipelagu atd. Všude na jihu očekávají křepelku sítě ptáčníků. Ty, které sítím ušly, přezimují většinou na severu od Sahary; jiné přeletují poušť, ano dostanou se často až za rovník.

Také skoro všechno naše polní a lesní zpěvavé ptactvo, skřivani, drozdi, kosi, čížkové, sýkory, střízlíci atd. táhnou přímo na poledne, rovněž tak sokolové a některé druhy sov. Orel zůstává na svém místě po celou zimu. Celkem jest z ptactva obývajícího Evropu od Atlantického moře až po Ural jen nepatrná část, kteráž dvakráte do roka nekoná svou pouť za potravou a vlídnějším povětřím. Tisíce těchto vzdušných plavců zahynou únavou cesty a v osidlech člověka a se stanoviska ptačího jest skoro jisto, že by onen přírodopisec se zaprášenými křídly, o němž zmínili jsme se na počátku, byl poctěn adressou rozhodné nedůvěry. —*a.*

— Dizionario biografico degli scrittori contemporanei nazývá se nákladný podnik Angela de Gubernatis vydávaný v Miláně. Dle dvou posud vyšlých objemných sešitů lze souditi na dílo v skutku cenné a v oboru tom daleko vynikající. Pan de Gubernatis dovedl si získati v různých zemích zástupce jednotlivých literatur, kteří sbírají data životopisná od spisovatelů, takže v jistém směru lze považovati knihu tu napsanou aspoň z velké části spisovateli samými. Pro nás je podnik tento tím důležitější, že literatura česká opouští v něm poprvé podružné místo popelky, jakého se jí až dosud v německých spisech druhu podobného jen milostivě a ještě s přídavkem všelijakých urážek dostávalo (vide nejnovější vydání Scherrovy Literatury), a že vystupuje samostatné na kolbiště širší řadíc se ke družkám, již uznanějším sestrám slovanským. Doufáme, že při pozdějších spisovatelích bude interess, jaký p. Gubernatis pro českou literaturu jeví, zajisté ještě živější a hlubší. Přirozeně jsou spisovatelé vlašti v slovníku tom nejvíce a nejúplněji zastoupeni, také s podobiznami vlaských autorů se nejvíce shledáváme. Po Vlaších jsou posud nejvíce zastoupeni Němci — a při té příležitosti dovolíme si malou poznámku o slovníku p. de Gubernatis. Nelíbí se nám na něm jedna věc, a to jest zbytečné podkuřování Němcům, kteréž v některých článcích jest až přílišné. Tento kultus Němectví dá se sice pochopiti, ale nedá se omluviti. Ve Francii druhdy také býval, je-li dnes, jest ovšem otázka jiná. Myslím, že při básníku, jakým jest Arrigo Boito, málo na tom sejde zvěděti, že některým jeho básním stala se čest, že je vzal Paul Heyse do své vlaské anthologie. Ostatně Heyse vzal tam jedinou a to ještě takovou, která Boita nepříliš charakterisuje. Čekati na uznání z Německa nezdá se nám býti rozhodným kriteriem nějakého talentu neb velkosti. Toto časté odvolávání se k Německu nám trochu vadí při slovníku p. de Gubernatis. Za to vděčně poukazujeme k některým vřele psaným článkům z literatury francouzské. Pí. Ackermannová, Banville, Augier, Aicard došli spravedlivého, ano i láskyplného posouzení a uznání. Trochu stranickým se zdá býti slovník při životopisech některých vlastních krajanů „revolucionářů“ v umění, jako na př. u Camilla Boita. I u vybírání podobizen leckde mohla býti volba šťastnější, víc by každého zajímala podobizna Björnstjerna Björnsona než jiného jinak ctihodného vlaského filologa atd. Leč co jsme vytkli, jsou maličkosti, kteréž bezpochyby zavinily též okolnosti různé a poměry vydavatelstva. Celkový dojem dvou sešitů posud vyšlých jest rozhodně dobrý a dílo zasluhuje podpory a odporučení v kruzích nejširších, kde se jen trochu o současnou produkci evropskou interessují. Z českých spisovatelů shledáváme se v sešitu prvém s Adámkem, Amerlingem a Arbesem (o kterém mohla býti větší zmínka), v druhém s Bartošem. —*l.*

— „Westminster Review“ přináší v posledním svém čísle důkladně psaný článek o literatuře polské z pera Mr. Morfilla z koleje Oxfordské. Články o jiných slovanských literaturách budou následovati.

— Ernest Renan, slavný autor velkého díla „Počátkové křesťanství“, básník Kalibana, zahájil přijetí své za člena francouzské akademie znamenitou řečí, v kteréž vyslovil řadu hlubokých zásad ethických, tvořících jaksi jádro celé velkolepé činnosti jeho. Řeč přijata od četné shromážděného obecenstva s jásotem a všecky časopisy pospíšily si podat delší nebo kratší výňatky z ní. Renan objevil se opět klidným myslitelem, jehož reflexe stále povznáší k činnosti a neúmorné práci, jehož slovo jest posvěceno kouzelným dechem poesie (dar to, který i nejpřísnějším francouzským učencům skoro vesměs vrozen jest). Méně skeptický, nežli byl v předposledním díle svém „Hovory filosofické“, za to více ohnivý pro dobro, vítězství idey a svobodu promluvil Renan a vážná jeho řeč jest novým dokladem, že dědictví Quineta a Micheleta zapustilo pevné kořeny ve Francii, a že resultáty bádání vědeckého nejrychleji tenkrát se stávají majetkem všech, když podány jsou ve zdobném rouchu vřelého a nadšeného slova.

— Alexandre Dumas fils začal vydávati pod jmenem Entr'actes vše, co napsal a uveřejnil mimo divadlo. Posud vyšlé dva svazky (třetí právě vyšel, co toto píšeme) jsou zajímavou mosaikou článků, řečí, polemiky a illustrují lépe činuplný život šťastného dramatika, než jiný sáhodlouhý životopis. Pořádek v posloupnosti jednotlivých statí jest přísně chronologický. Můžeme stopovati talent Dumasův, jak se rozvíjel od okřídleného slova žurnalistiky až k vážnému dialogu dramatu, a vždy je to duch týž, neodvislý, směle bojující, přísně morální, třpytivý, kaustický až k sarkasmu, vzletný a elegický zároveň. Z prvního dílu jsou nejzajímavější stati „Dějiny loterie“, „Život herečky“, „První představení“ a „Pohřeb Lamartina“. V druhém svazku jest polemika s Emilem Girardinem o autorství též u nás známého kusu „Pokuta ženy“, stať, která by zasloužila aspoň v hlavních obrysech býti sdělena obecen-

stvu našemu, neb osvětluje ostře poměry literarních a divadelních kruhů pařížských. Dále nalezáme několik článků jednajících o poměrech socialních a politických a na konci celou řadu řečí pohřebních, z nichž hovory nad hrobem A. Dumasa otce a Theoph. Gautiera vynikají zvlášť tklivostí a pravdivou charakteristikou zesnulých. O třetím svazku promluvíme příště. —*l.*

— Adolf Strodtmann, známý spisovatel německý, zemřel ve své ville u Berlína, stár sotva 50 let. Hlavní těžiště činnosti Strodtmannovy dlužno hledati na poli literarní historie. Psal ovšem též básně (politické nyní již zapomenuté „Brute, spíš" a erotické, vyšlé v 3. vydání nedávno v Reklamově univers. bibliotéce), ale nevyniká v nich při vší dokonalosti formy myšlenkou a pojímáním nad prostřednost. Tím platněji prospěla mu formalní obratnost u překládaní znamenitých děl básnických, hlavně z literatury anglické. Přeložil skorem všecky poesie Shelleye, velký výbor Tennysona a Byrona a pěknou anthologii poesie severoamerické. Z poesie francouzské podal důkladnou studii o dělnických chansonách s výtečnými překlady. V poslední době činnosti své pracoval se zimničnou pílí a lze říci, že našel v literarně-kritické rozpravě pravou svou individualitu. Nejlepším plodem spůsobu toho jest loni vyšlý soubor essayí „Dichterprofile", obsahující řadu studií o čelných básnících anglických a německých. V širších kruzích jest Strodtmann znám co vydavatel sebraných spisů Heineových, ku kterým napsal též obšírný život a charakteristiku básnika. Řada ostatních spisů i překladů Strodtmannových jest skoro nepřehledná.

— Pařížský J. Rothschild jest také nakladatelem; vydává jenom knihy drahocenné: „Livres de luxe". Nejnovější dílo nazvané: „Travaux publics de la France" vychází právě v pěti foliových svazcích s 250 velkými obrazy.

— „Řekové a Gothové: Studie o runách", nazývá se kniha Isaaca Taylora (Londýn 1879), v níž spisovatel dokazuje, že nordické runy, jichž vznik až dosavad dostatečně nevysvětlen, mají svůj původ u Gothů na Visle, kteří opět nabyli znalosti abecedy od řeckých osad na Dněpru.

— Turecko zavádí na mapách generálního štábu psaní jmen latinskou abecedou. K rozkazu vlády zřízena zvláštní „abecední" komise, která má porady o nahražení písma arabského písmem italským.

Drobnosti.

— Zvláštní lid. Botel Tobago nazývá se ostrov v jižním Tichém oceánu, jejž americká válečná loď prohlížejíc skaliska východně od jižního mysu Formosy nedávno navštívila. Nalezli tu podivný malayský kmen, jenž ani nevěděl, k čemu vůbec na božím světě jsou — peníze. Věc ta stala se poněkud pochopitelnější, když seznáno, že také tabák a rum nepřišly šťastným Malaycům na oči. Zpráva o tom čtena ve Philadelphické akademii přírodních věd a obchod si bezpochyby pospíší nahradit tento nyní již prazvláštní nedostatek civilisace.

— Pokrok telefonie. Professor Righi v Bologni konstruoval telefon, překonávající jasností a určitostí přenešeného hlasu nástroje Bellovy a Edisonovy. — Prof. Gray spojil telefon s obyčejným telegrafickým apparátem Morseovým. Použitím quadruplexního nástroje mohou se jak známo po témže drátu přenášet čtyry různé depeše najednou. Gray docílil toho, že po témže drátu může se, aniž by to telegrafování vadilo, v té samé době mluvit.

— M. E. Duter četl před francouzskou akademií a dokázal, že Leydenská láhev, ať naplněna positivní nebo negativní elektřinou, rozšiřuje svůj vnitřní prostor. Již před desíti lety byl tento dosud nevysvětlený úkaz pozorován od Goriho.

— Osvětlené buoye. Na mořských mělčinách, před vjezdy do přístavů, nad písčinami a skalisky ukrytými i v moři širém, zakotvují se na silných řetězích tak zvané buoye, duté, kulovité přístroje, kteréž plovouce na povrchu blížícím se lodím dávají výstrahu před nebezpečím. Po tmě byly tyto buoye až dosud bezúčelnými až na některé, jež opatřeny jsou přístrojem, jenž následkem prudkého vlnění vody sám zvuk vydává. Američané vynašli nyní způsob, jakým lze buoye osvětlovati, tak, že slouží v malém za majáky. Děje se tak buď komprimovaným zvláštním plynem, jenž stačí na udržení dosti silného jasného plamene na 80—90 dní a neuhasíná ani v nejbouřlivější povětrnosti. Jiný druh osvětlení děje se elektřinou vyvozenou baterií, jež visí v mořské vodě sestávajíc pouze z zinku a uhle a s Ruhmkorffovým závitkem. Světlo to zářící ze vzduchoprázdné roury jest mdlejší, ale stačí přece k varování lodí. Za to jest, jak již praktické zkoušky ukázaly, trvalejší a dá se vždy snadněji obnovit.

— K měření teploty podzemních vod nebo i temperatury hlubin mořských vynalezen nový nástroj thermoelektrický, překonávající jednoduchostí nástroje k cíli tomu již užívané. Sestává z dvou drátů, měděného a železného, kteréž jsouce isolovány spojeny jsou na jednom konci, kde isolační látka odstraněna. Chce-li se určiti teplota vody, pohrouží se oba dráty do hlubiny, až neisolované konce stanou ve vodě. Konce hořejší spojí se pak s galvanometrem a pohrouží volně do nádoby naplněné vodou. Dokud jest rozdíl mezi teplotou vody v hlubině a vody v nádobě, jeví se známky toho na galvanometru, i zvyšuje se tedy neb snižuje teplota vody v nádobě tak dlouho, až jest galvanometr úplně klidným. Teplota vody v nádobě naznačuje pak určitě teplotu vody v hlubině. —*y.*

Ukázka z poesie statisticko-chemicko-hospodářské.

Věřím v páru, fibrín, rýži,
nevěřím na hřích a ctnost,
věřím, že se zločin plíží
podle cifer v budoucnost;
morálka dle statistiky
jest jen přelud, bohudíky.
Kdybysme se učit chtěli
to, co bychom činit měli,
lehkou bysme měli hru:
učí nás to kengurů.
Chcem-li duši poznat v chodu,
znejme fosfor, škrob a vodu.
Věřím též ve všechny plyny;
každým z nich je člověk jiný:
uhlík budí ctižádost,
kyslík váže letavost;
dobré co a zlé u lidí
podle vodíku se řídí.
Tělo a ne duše vzlet
nespoutaný řídí svět!

— *Anonymus.*

OBSAH: Z básní Alfreda Tennysona: Láska a smrt. Pustý dům. Umírající labuť. Trnchlozpěv. Ballada o Orianě. Přel. J. V. Sládek. — V Pekle. Od Aloise Jiráska. (Pokračování.) — Kresby z Paříže. Od R. E. Jamota. Komed anti. — Zaváté listy. Od Sofie Podlipské. (Dokončení.) — Z nejmladší české lyriky: Chmurné jitro. K. Leger. Zimní host. Fr. Stupecký. Píseň drozda. Fr. Kvapil. U okna. Ladislav Tesař. — Paprslek slunce. Napsal Enrico Castelnuovo. (Pokračování.) — Feuilleton. Tažné ptactvo. Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna: Militký a Novák v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 30. dubna 1879. ČÍSLO 12.

Prosté motivy.

Od *Jana Nerudy.*

S jara.

Jaro se ozvalo ve prsou,
srdce tak buší a tepe —
dívčice naslouchá, zdá se jí,
někdo že na dvéře klepe.

Skočila, za kliku chytila —
zavanul větříček chladný,
klika zas cvakla a dívčice
zavzdychla: „Ba ještě žádný!“

Počátek — Konec.

Kdy láska přilétá?
Když jaro dýchá po horách,
ze země mízu loudí,
a labuť, jinde zrozená,
po našich vodách bloudí;
s břehu když do vln bublavých
měkounká pomněnka se dívá,
a lidem vonných za nocí
v každinké žilce slavík zpívá . . .

Kdy láska odlétá?
Když nad oblaky nahoře
labuť své mladé volá,
a dole vítr v strništích
vzdorná si hvízdá kola;
v zpáteční vodě pod mlýnem
když žlutavá se stříže točí,
a lidem němých za nocí
i ve snu chladem vlhnou oči . . .

Mládenecká.

Když nad střechou osad se zmítá bouř,
tu přemnohá svém ve přístěnku
si zavzdechne dobrácká dušička as:
„ta nebohá ptáčata venku!“

Ach prosím Vás, pražádnou lítost jen!
nám, kteří svá nemáme hnízda,
je nejvolněj, nad námi, pod námi bouř
když válečnou muziku hvízdá.

Když kolíbá les se jak na vlnách
a k zemi až shýbá své témě,
a blesky se třískají o čela skal,
až třese se kolkolem země.

A urveli nás to a smete nás
a rozrazí prsa o kámen —
bouř zahučí velebný pohřební žalm
a příroda zavzdychne amen!

Chiromantie.

Od *Fr. Heritesa.*

Sešli jsme se jak obyčejně v malé zahrádce před domem k večernímu dycháňku. Obyvatelé jednoho domu v léčebním městě jsou jako členové jedné rodiny; znají se, milují se, závidí si, pomlouvají se na vzájem a se slzami v očích se loučí kdo má odjeti.

Usedli jsme a přijmuvše po sklenici čerstvého mléka z rukou buclaté vesnické Hebe (mnohý snad poklepal jí na kyprá ramena) zahájili jsme rozpravu. Mluvilo se o počasí, o dnešku, o programu na zítřek, o chrámové hudbě, o zkaženosti služek, o umění, o paní X. a panu Y., o lásce vůbec, o nezbednosti mládeže atd. zkrátka o všem na světě.

Konečně pronesl někdo slovo: chiromantie.

Jsem jist, že dobré polovici naší malé společnosti bylo krásné toto slovo španělskou vesnicí, a považuju to za velikou zásluhu pana professora L . . ., že takřka bez vybídnutí, z pouhé záliby a touhy po poučení bližních jal se přednášeti o této „vědě“ nebo „charlatanerii“, jak říkají zas jiní. Promluvil několik duchaplných slov o astrologii, pochválil Aristotela, dotekl se slov „kosmos“ a „mikrokosmos“, sdělil s námi nezištně co řekl Polemo, Adamantius, Porta, citoval slavného chiromanta Jana Ingebera, professora této zajímavé vědy, a odporoučel těm, kteří by hlouběji vniknouti chtěli v bohatou studnici obsažené zde moudrosti — proslavený

spis Francouze S. d' Arpigny „o umění poznati duševní vlastnosti člověka podle tvaru ruky".

Slečna Anežka zajisté nejroztomilejší ze všech pacientek co jich kdy měl náš mrzutý doktor, na tomto učeném výkladu dobrého professora patrně nenalézala valně zábavy; právě když páně professorova výmluvnost byla v nejkrásnějším proudu, počaly se hezké její rtíky lehce chvíti, nosík se krčil, oči se přimhuřovaly a konečně objevila se několikrát po sobě řada bílých, lesklých zubů . . . Zívala upřímně. Avšak brzo zmizel výraz nudy z její tváře, když pan professor požádav ji o její pěknou bílou ruku počal na dlani její demonstrovati o chiromantii.

Vysvětliv několika slovy význam hlavních rysů dlaň prorývajících, dle jejichž pravidelnosti, kratšího neb delšího, nepřetržitého neb přervaného běhu, jednoduchosti neb rozvětvenosti atd. prý „věda chiromantie" poznává povahu, zdraví, sílu, vůbec poměry těla i duše — pronesl se pan professor na základě těchto fakt o sličné Anežce v každém ohledu velmi pochvalně. Souhlasili jsme a slečna poklonila se koketně.

Učiniv pan professor zadost své vědecké důkladnosti promluvil, rozumí se, že s hlubokým opovržením, ještě několik slov o „pověře chiromantii", která prý jako každý blud nalezla v lidstvu četné přívržence a jako alchemie, magie, spiritismus, měla též svůj „květoucí věk", bohudíky teď už na dobro překonaný.

Tím skončil náš milý vědátor svoji přednášku, neboť vzpamatovav se z vytržení, v které uvedl jej zajímavý předmět, rozpomenul se na churavé své plíce i přislíbil jim pro dnešek zasloužené již odpočinutí. Také nepromluvil ani slova více a odešel.

Zbylá společnost však dlouho ještě bavila se „hádáním z rukou". S politováním podotýkám, že vědecké názory pana professora o chiromantii nikterak se neujaly — zabředli jsme všickni v nejhříšnější pověru chiromantii a naše malá zahrádka toho večera podobala se tajemné síni některé její věštkyně.

Výborně jsme se bavili.

Šťastně překonavše úskalí „linie životní", která v kruhové čáře táhne se kol Venušina vrchu (pod palcem), ubezpečili jsme se na vzájem, že budeme dlouho živi, což nebylo bez významu u lidí kašlavých, nalézajících se v lázních na léčení. Dále přečetl jeden druhému z ruky: mnoho štěstí v podnicích, dobrý žaludek, nesmírnou až pohnutlivou věrnost manžela, manželky nebo milenky, dle okolností; též nenadálé a neočekávané zbohatnutí, brzkou cestu — a jiných pěkných věcí, až konečně jeden povedený květ našeho společenského bouquetu (ubezpečuji, že jsem já to nebyl) z malíčku levé ruky slečny Anežky s pathosem pronesl proroctví o párku hezounkých, roztomilých dětiček . . . kteréžto jinak dosti pravdě podobné proroctví ovšem na panenské tváře slečniny vykouzlilo ne pouze ruměnec, ale hned celou nachovou zátopu.

Slečna Anežka pomstila se na svém pokušiteli tím, že jej za příčinou splynutí jistých čar na jeho drsné dlani poznamenala celé společnosti jakožto člověka nebezpečného, ošklivého, zrádného, zlomyslného, zkrátka ničemného v každém ohledu.

Hlučný smích byl odpovědí.

„Aj! pan Baudet! Pan Baudet!" zvolal v to jeden hlas. „Pan Baudet přichází."

„Výborně!" jásala slečna Anežka a nastavila příchozímu ruku. „Vás jsme ještě neslyšeli, pane Baudete! Jmenuji vás pro zbytek dnešního večera svým prorokem, svým dvorním chiromantem."

Pan Baudet patrně se zachvěl. „Chiromantie!" zvolal a upřeně díval se k zemi. „Smutné to pro mne slovo: Chiromantie! — kapitola románu mého života — — "

Slečna Anežka tleskala radostí rukama.

„Teď uslyšíme dokonce román! — Nuž tedy, pane Baudete! — Mé prosbě přece neodoláte — —" A slečna přimhouřila oči co nejsvůdněji.

A pan Baudet neodolal.

Čtenář má mne snad v podezření, že pan Baudet není nic jiného, než vyprubovaná figura, kterou novellista pomáhá si někdy z rozpaků, žádaje ji zdvořile, aby laskavě převzala vypravování jeho povídky, nechce-li sám vzíti na sebe zodpovědnost za její tendenci. Jak vám libo, pánové. Ale to mi věřte, že stává se někdy skutečně, že člověk, s kterým dosud třeba lhostejně jsme se stýkali, pojednou otevře před námi celé své srdce.

Zde jest povídka páně Baudetova:

Byl jsem v Paříži na vysokém učení. Nejsem rodilý Francouz, ale rodina moje pochází z Francie, usadila se v Rakousku v dobách velké revoluce.

Abych se přiznal: studoval jsem vlastně na boulevardech a v začazených kavárnách latinské čtvrti. Zabil jsem nejkrásnější čas svého mládí. Ještě dnes, vzpomenu-li na to, zmocní se mne lítost.

Jednou četl jsem v pařížských listech oznámení, které znělo prostě:

MLADÁ PROROKYNĚ
(Une jeune prophetesse)
od 6 do 10 hodin na večer.
Ulice . . . Číslo . . .

Nevím, proč jsem zastavil se tak dlouho u tohoto insertu. Mladá prorokyně! Hezká zajisté není, řekl jsem k sobě, jinak by stálo: krásná prorokyně. Nechce lhát a nabízí obecenstvu pouze mladost, která činí snesitelnou i nepěknou tvář. Ostatně se na ni podíváme! A opsal jsem adressu. —

Bylo devět hodin na večer, když jsem stoupal po tmavých schodech starého, černého domu zavírajícího úzkou slepou uličku.

Volno mně nebylo a bezděky sáhl jsem na rukověť dýky. Ani obraz, visící zrovna naproti schodům a představující svatého nějakého poustevníka, bosého, s dlouhým, šedým vousem a velkýma, mrtvýma očima, v rezavém habitu, s bílým provazem kol pasu a lidskou lebkou v kostnaté pravici — nemohl působiti právě konejšivě na mou rozechvělou mysl. Lampička hořela před obrazem a u nohou příšerného mnicha povaloval se rozcuchaný věnec z odkvětlého již vřesu.

Zastavil jsem se — podivné myšlenky těkaly mou hlavou — myslím, že jsem upřádal z nich román.

Pojednou se obraz pohnul, počal ustupovati na zad, konečně docela zmizel i objevil se tmavý otvor a naproti zazněl mi hlas: Vstupte k prorokyni.

Dodav si odvahy vkročil jsem do tmy — a za mnou zavřely se dveře. V tomtéž okamžiku však nedaleko mne několik jisker poskočilo ze šera a matné světlo lampy padlo na mou tvář.

„Co žádáš zvěděti, člověče," oslovil mne hlas. „Chceš s budoucnosti strhnouti tajemné roucho? Přistup blíže a ukaž svoji dlaň, ať přečtu písmo, které do ní vepsali tvůj dobrý i zlý duch."

Hlas umlknul a obrátila se ke mně tvář mladé dívky. Plavé až skorem bílé vlasy splývaly jí po šiji, ramena byla obnažena, ruce byly sepjaté a spočívaly v klíně, bosé nohy hřály se nad ohněm, který vesele praskal v krbu. Tvář její nebyla hezká, ale patřila k těm, které vábí nás k sobě svou něhou, vroucností, jež z nich září. Podivné měla oko. Zvláštní snivost zírala z modré duhovky, kolem níž jako rozlita byla slabě růžová barva . . .

Učinil jsem několik kroků a vztáhl jsem ruku. Dívka chopila se jí němě, ale jakmile pohledla na moji dlaň, vrhla se mně kolem krku a tisknouc hlavu na moje prsa volala v rozechvění: „Konečně jsi objevil se mi, vykupiteli!"

Vyznám se — dívka učinila na mne dojem. Cítil jsem k ní hned v prvním okamžiku spatření zvláštní, nevysvětlitelný soucit, zdálo se mi, že to dítě jest ubohé a mne že určil osud k tomu, abych ji vyvedl z jejího neštěstí.

Oběma rukama ji chopiv za hlavu políbil jsem ji na čelo a otázal jsem se: „Jak ti říkají?"

„Jenny Lind."

„Máš společné jméno se švédským slavíkem," řekl jsem.

„A jsem jen ubohý švédský králík," odpověděla mi hlasem smutným, ale ku podivu líbezným a růžová její očka se přimhouřila.

Sedl jsem a posadiv si ji na klín obejmul jsem její bílou šiji i opřel jsem hlavu její o své rameno. Teď vypravuj!

A vyprávěla o zlatých snech, když houpala se v otcově rybářské lodce na jezeře mälarnském — o malém dřevěném kostelíčku s madonou, která měla tvář černou jako uhel a na hlavě zlatou korunku — o strýci pastoru a jeho krotké lišce — —

Vyprávěla živě a se zalíbením: nevyrušoval jsem ji ani slovem — ona sama pojednou zajikla se a bázlivě rozhlednouc se po světnici vstala.

Otázal jsem se: „Kterak stalo se, že jsi opustila svůj malý švédský ráj?"

Vložila mi na ústa svou malou bílou dlaň a pozdvihla prst druhé ruky ke rtům —

Pak se po špičkách přiblížila ke dveřím a naklonila k nim ucho. Mimo naslouchal jsem také. Slyšel jsem chrapot spícího člověka, ale ne na blízku; zdálo se mi, jako by od spáče dělila nás prázdná síň, v které příšerně rozléhal se hlas jeho.

Děvče pojednou odskočilo od dveří, sejmulo s věšáku jakýsi křiklavě pestrý šátek — „pojďte probůh," — zašeptala v chvatu chvějíc se na celém těle; táhla mne za sebou.

Vyšli jsme na ulici. Běžela takřka úprkem, já za ní slova nemluvě. Až asi za čtvrt hodiny stanula pojednou a štkajíc hlasitě klesla k mým nohoum.

Pozdvihl jsem ji zlehka: „Kam půjdeš?" otázal jsem se.

Upřela na mne své podivné oči jako by nechápala otázku. Po chvíli zašeptala: „Kde bydlíš?"

Místo odpovědi zavěsil jsem její ruku o mé rameno.

Byla tmavá noc, ostrý vítr šlehal do tváře; byl pozdní podzim a ulice, kterými jsme šli, byly skorem prázdné.

Netajím se, že jsem z počátku nechápal celý dosah podivného dobrodružství; snad jsem některou chvíli myslil pouze na rozpustilou kratochvíli, až přátelé moji spatří můj nalezený poklad — nevím — zdá se mi — — možno ostatně, že jsem to dítě miloval již v onom okamžiku, když třesouc se zimou, boso, kráčelo po mém boku, důvěrně ke mně se tulíc — — — Jisto, že jsem doma položil ji cudně na své lože, že jsem vlastnoručně rozdělal oheň v krbu, že jsem objevil mezi haldou kněh a rukopisů zaprášený samovar a se sklenkou horkého čaje sedl jsem k Jenince na pelesť postele . . . také jsem políbil její bosou, zmrzlou nožku . . . Nevím — opravdu nevím, jak to vše přišlo — nevím, kde přestával soucit a počínala důvěra a kde se vzala láska — — láska někdy vzkvete a rozvije se pozvolna jako růže, někdy však jako blesk s oblohy sletí v naše srdce — — nevím opravdu — — ale první paprsky ranního slunce, které prodraly se namáhavě z hustých šedých mraků podzimního nebe, o závod se mnou líbaly Jeninku — moji Jeninku . . .

I musela vyprávěti mně znova a znova, kterak toužila po mně neznámém, kterak pohřížena ve své blouznivé sny vyprosila si na bohu vykoupení, kterak se on, její všemocný bůh, zjevil jí v plameni s tváří nebesky krásnou a kázal jí trpělivě čekati až přijde ten, jehož dlaň kreslena je na vlas jako dlaň její . . .

A já jsem přišel. To byla snad náhoda — snad! Kdo to ví? — Snad nemáme pro to vůbec ani jména . . .

Pan Baudet umlknul i zabořil kostnatou ruku do rozčechraných vlasů. Chvíli trval v mlčení, pak pokračoval krátce, přervaně, v rozechvění:

Ještě den a večer a bylo po všem, skončeno vše. Ani mračna nebylo na obloze a pojednou blesk udeřil v naše mladé štěstí. A zdrtil všecko. — Seděli jsme v lenošce u okna, Jeninka vedle mne držíc mne kolem krku, hlavu těsně na mém rameni. Bylo k půlnoci. Napadlo mne poškádliti ji s jejím prorockým povoláním. Nevím už, jak jsem se o tom pronesl. Ale pojednou dívka vstala a pravila vážně: „Nerouhej se!"

Dal jsem se do smíchu. „Snad nechceš i zde hráti si na prorokyni! Zde schází nám všecko k řádnému dojmu, i ten ohyzdný poustevník na dveřích."

Neodpověděla, odvrátila se.

Vzal jsem ji kolem pasu a přituliv ji k sobě řekl jsem s úsměvem:

*

„Či nemůžeš zapomenout? — nuže tedy tajemná kněžko chiromantie — zde jest má dlaň. Snad vyčteš z ní dnes něco nového. Prorokuj!“ —

Řekl jsem to vlídně, ale v mém hlase zračil se posměch, ne zlomyslný, ale ten posměch, který je z polovice útrpností.

Pohledla plaše na moji vztaženou pravici a zděšeně vykřikla. Smrtelná bledost polila její tváře.

Zakryla si rukama oči a sklesla na zem. Snažil jsem se utišiti ji, ale chybnou volil jsem cestu. Mluvil jsem tónem, jakým mluvíme k dítěti, které zasloužilo trestu, jemuž jsme však odpustili.

„Ale teď mluvme o něčem jiném — dosti času věnovali jsme tomu humbugu,“ zvolal jsem konečně nevrle.

„Tak nazýváš ty moji víru!“ odpověděla měkce. Stála teď u okna a skrze sklo hleděla do tmy. Mluvila jako u vytržení . . .

„Zjevil se mi bůh v tajemném písmu, které vyryl do dlani tvé — nalezla jsem tě — a teď poznovu musím tě opustit — —“

Udiveně zahleděl jsem se na ni, ale ona pokračovala týmž dutým, podivným hlasem, kterým oslovila mne ondy v slepé uličce.

„Ty jsi chtěl vykoupiti mne a na chvíli obsypal jsi květem štěstí mé ubohé srdce — ale bůh řekl: dosti. Teď jest na mně vykoupiti tebe — musím tě opustit — —“

Byl jsem pobouřen. „Což ty nehodláš nikdy se sebe svléci to komediantské pozlátko —“ řekl jsem ostře.

A ona odpovídala stále tím podivným tónem. Chopila se mé ruky a dlouho upřeně dívala se na moji dlaň. „Hleď — zde to zřetelně psáno! — Tato rýha ještě nebyla zde včera. Dnes teprve skrze ni promluvil ke mně Pán.“

„A co značí ta rýha?“ otázal jsem se; zvědavost probudila se ve mně.

„Že moje ruka proleje tvoji krev! —“ pravila vážně, povýšeným hlasem.

Propukl jsem v rozpustilý smích.

„Bláhová!“ zvolal jsem a vrhnuv se do lenošky chtěl jsem stáhnouti k sobě její půvabné teplé tělo . . .

„Nikdy! —“ Odskočila a hrozebně vztáhla proti mně ruku.

Byl jsem opravdu rozčilen. Z počátku jsem prosil — nadarmo; pak jsem zuřil a zase prosil, žebral — — nadarmo — — ona vždy: Pán velí — musím tě opustit, abych tě zachránila — nespatříš mne nikdy více — — nikdy — —“

A konečně: já udeřil jsem ji do tváře! —

Pan Baudet poslední slova hlasitě vzkřikl, pak poznovu umlkl. Oddychoval těžce; čelo jeho podobalo se rozčeřené hladině; ruce se mu chvěly. Po chvíli řekl ještě:

Zařinčelo okno — z ulice někdo hodil do něho kamenem. Dívka chvatem přiskočila a nedbajíc, že střepy skla zarážejí se v její ubohé bosé nožky — otevřela rámy, chopila se křečovitě výběžku okenní římsy a — — za chvíli viděl jsem ji v nočním šeru ubíhat úprkem a vedle ní kmitla se silhouetta jiné postavy ženské — — Vyslídila ji asi její bývalá strážkyně . . .

Pan Baudet ukončil. Nikdo z nás nepromluvil slova. Mrzutý náš doktor objevil se u mříže zahradní a pozdvihl k nám varující pravici. Večerní chladno stávalo se opravdu velmi citelným. Odcházeli jsme domů. Na prahu zastavil se pan Baudet a obrátiv se k nám promluvil hlasem, který se snažil aby byl klidným:

„A vidíte . . . to jsem vám chtěl říci . . . Pohrdáme někdy věcmi a nemůžeme ubrániti se jejich dojmu. Dnes se jim posmíváme a zítra přemýšlíme o nich . . . Ó pověra je nakažlivá — sami se přesvědčíte . . . Vidíte! Pohrdal jsem tou dívkou, vřadil jsem ji bezpočtukráte mezi davy obyčejných prohnaných podvodnic . . . a miloval jsem ji, vidíte . . . a charlatanerií jmenoval jsem její víru, hnusnou pověrou, která zatemnila rozum její . . . vidíte . . . a při tom četl jsem kde jakou jsem dostal do rukou knihu o chiromantii . . . K smíchu . . . zbláznil by se člověk z toho . . . vidíte . . . to je démonická moc . . .“

. . . Nespatřili jsme více pana Baudeta. V noci náhle rozhodl se, že odjede a odejel také.

Ostatně brzo i my ostatní jsme se rozešli. Jako když rozvážeme kytice a jednotlivé květy rozházíme do větru . . .

Podivný onen večer zajisté na každého zůstavil hluboký dojem. V jednom měl pan Baudet pravdu.

Příští dny vrhali jsme se s opravdovou vášní na nic zlého netušící dlaně svých dobrých bližních, a myslím, že i veselá, ze života se radující slečna Anežka přečetla několik pochmurných mystických kněh . . .

Čím pan Baudet vlastně byl, nedověděli jsme se tenkráte a vůbec nikdy.

Po letech jednou zdálo se mi, že jsem pod ohyzdně nabíleným obličejem nad jiné rozpustilého clowna v cirku poznal tvář pana Baudeta . . . Nevím, mýlil jsem se asi.

Bylo to v jednom severoitalském městě. První vystoupení jakési miss *. Přijela na neosedlaném pěkném hnědouši a v úprku letěli cirkem. Miss učinila několik skutečně krkolomných produkcí, že diváku mráz obíhal v kostech. V nejprudším letu zastoupil jí clown cestu a osloviv ji s komickým pathosem vztáhl k ní ruku.

Hnědouš frkal a miss nepohlednouc ani na dotěrného šaška šlehla jej bičíkem. Hlučný potlesk rozlehl se divadlem. Ale pojednou všeobecný smích změnil se ve výkřik zděšení.

Clown ležel na zemi, na znak a vlhký písek cirku zvlažen byl jeho krví . . .

Za chvíli spočívala hlava miss * na prsou ubožáka . . . Měla vlas bílý jako len i zdálo se mi, že kdyby obrátila se, spatřil bych malá růžová očka . . .

Neobrátila se, nepohnula se ani, slyšel jsem jen bolestně tlumený nářek. Jen ruku vztýčila a vložila ji na clownova ústa, jako by zastaviti chtěla řinoucí se z nich krev.

Ruka prosvitala slabě růžovou září jako by odlesk ohně proudícího se v žilách — ruka, jejíž zvláštně vyznačený tvar živě mluvil o životním utrpení — ruka hebká, hladká, krásná, hodna, aby byla sloužila za model Guidovi Reni.

Phidias, Myron, Polyklet.

List z dějin umění řeckého. Píše dr. *Zděslav Bořický*.

I.

„Všech bohů přísahámť já, žeť raději krásným chci býti než králem Persie," tak dí Kritobul v proslulém symposiu Xenofontově, a žádný jiný výrok z dob klassických nepodává nám způsobem tak soustředěným onu zvláštnost řeckého ducha, proniklého naskrze krásou a obrážející ji ve všech výkonech života svého. Nikde jinde nebyla a nebudou možna a naskrze pravdiva slova podobná, nikde jinde než na půdě hellenské netvořil pocit a kultus krásy v míře tak rozhodné jednu z nejpodstatnějších částí celé povahy národní. Jak příroda tam všemi útvary a výtvory svými první mocný základ k němu položila, tak pronikal týž cit veškeré vychování, veškerý život veřejný, všechny ty bezčetné a skvělé slavnosti národní a náboženské, tak zračil se v celé úpravě zevní od nádherných budov veřejných až k nádobí a náčiní pro nejvšednější potřebu určenému. Jinochu a muži, jenž v gymnasiu neb při slavnostních hodech státu aneb celého Hellenstva o palmu vítězství zápolil, řečníku, jenž k shromážděnému lidu mluvil, každému, kdo kdekoli veřejně vystoupiti chtěl, ukládal krasocit řecký přesně zákony své; i tvrdým Spartanům bylo předepsáno, aby nejen udatně nýbrž i krásně bojovali, klesali a umírali.

Na tomto základě, tak rozdílném od podstaty všech věků pozdějších, vzniklo, vzrostlo, dovršilo se umění hellenské, snad jednostranné ve své téměř výlučné snaze po dokonalosti formální, avšak právě tímto soustředěním všech téměř sil na tento směr a úkol jediný nepřekonané, snad nepřekonatelné v oboru a spůsobu svém.

„Avšak nic velkého nedarují bozi bez práce lopotné, bez snahy vytrvalé a neúnavné." Více než tisíc let bylo zapotřebí, aby umění to z dřevných nemotorných začátků svých dostoupilo na plnou výši svou, než sochařství řecké zmohlo veškeré obtíže, se spracováním mramoru a kovu spojené, než zmocnilo se přírody, než krok za krokem usvědomilo sobě veškeré zákony krásy pro věky platné. Dlouhou řadou pokusů naučili se sochařové řečtí vládnouti hmotou a formou, až pro vzlet genia, jakým byl Phidias, nebylo nižádných překážek více.

II.

Postavy nestvůrné, pilíře do čtverce přitesané a hlavou opatřené, loutky dřevěné s oblekem jako u Marianských sošek snímatelným, byly nejstarší výtvory plastické, jimž nikoliv činnost umělcova, ale zbožná víra lidu dodávala ceny a hodnoty. Ba ani zásluha původnosti nebyla naskrze při počátcích těchto. Země středomořní, zvlášť ony, které na východu leží, tvořily od pradávna něco, což ve volnějším smyslu slova jednotou historickou nazvati můžeme. Styky obchodní, kulturní, umělecké jsou až do časů nejstarších zjevné, a podobně jako později umění románské a zejména gothické, ač rozdílné dle zemí jednotlivých, přece v celé západní Evropě jedno a totéž umění bylo, tak mělo se to v jistých ohledech i s uměním zemí těchto.

Podobně jako umění gothické z Francie pocházelo a odtud na východ a jih se rozšířilo, tak nejstarší umění toto z Egypta vycházejíc do přední Asie a se samostatnými živly asijskými napotom do Hellady přešlo. Rozdíl pak mezi hubenou štíhlostí egyptskou a svalnatou zavalitostí assyrskou není tušíme větší než mezi gothikou severní, jež veškeré stěny prolomila mezi pilíře ohromná okna kladouc i z celé budovy téměř jen kostru ponechávajíc, a mezi gothikou jižní, s hmotnými zděmi a malými okny jejími. —

Uši vysoce položené, vlasy rovnoběžně a umělé kadeřené, koutky úst nahoru vztáhlé, ramena široká a boky přeštíhlé, páže k tělu přitažené, nohy bočně stočené i když trup a hlava čelně proti nám hledí, prsty u nohou nezahnuté, nýbrž zcela rovnoběžně vedle sebe ležící, nevolnost a vázanost celku: toť jsou hlavní odznaky umění egyptského; podobné odznaky u Řeků z části až do časů velmi pozdních se naskytují. Avšak u porovnání s poměrnou jednotvárností umění orientalního jeví se na půdě řecké již v protivě dorismu a jonismu, v oboru umění lépe než kde jinde zřetelném, zárodek k samostatnosti a k dalšímu vývoji.

Deset tisíc let, praví Platon, udrželo se umění egyptské nezměněné v podstatě a v duchu svém a toliko řemeslná část jeho v zemi této se zdokonalovala. Vímeť, že tato stálost umění zakládala se na odvislosti jeho z náboženství či přesněji řečeno z kněžovlády egyptské. Náboženství, pokud za svrchované a dokonalé se považuje, nepřeje změně, nepřeje pokroku. I řecké umění dlouho úpělo v okovech jeho. I zde lid na dlouho lpěl na nemotorných starožitných obrazích bohů, a umělec, když nových hotovil, nesměl se spustiti vzorů dřevných a obvyklých. Když kněhyně Spartanská sochám bohyně nasaditi chtěla hlavy nové a umělejší, tož tato zjevíc se ve snu zakázala jí počínání takové. „Bozi nechtí, by změněny byly staré posvátné tvary jejich," tato zásada dlouho platila i ve světě antickém. Týž duch přísně konservativní kázal vystěhovalcům řeckým po dlouhý čas, by věrné podoby chrámů a bůžků za moře ssebou si brali a jedině dle nich nových zřizovali v nové osadě své.

Týž duch později školou byzantinskou a stoupenci jejími vládl, týž duch posléze i jezovity k tomu přiměl, aby kostely svými za vzorem chrámu Petrova padělanými celou téměř západní Evropu zaplavili.

Je to onen duch stabilnosti v umění hierokratickém, jenž téže myšlenky po staletí se drží a s vytrvalostí železnou do nesčíslna ji opakuje.

Čím však podařilo se umění hellenskému, což východu při nejpilnější snaze tisícileté bylo odepřeno, vymaniti se z podruží živlů cizích a kochati se na výsluní umění neznajícího jiných zákonů než těch, jež vyplývají z povahy jeho? Proč tam na březích Nilu i zobrazení podoby lidské musilo se říditi dle pravidel pro podobu božskou ustanovených, kdežto naopak v Helladě útvary bohů ku šlechtě lidskosti ideální se nesly. Jedno slovo rozřešuje záhadu tuto a vysvětluje veškerý čarovný tento div a slovo toto jest — volnost, svoboda.

Ve slově tom záleží veškerý rozdíl mezi východem, na jistém stupni stuhlým a téměř nepohnutým, a pokrokem západu, mezi klidem umořujícím, a mezi ruchem, jenž otcem jest všech výplodů velebných.

Duch tento přetvořil nejdříve stát, pak vědu a konečně umění řecké. On vyrušil nejdříve tělo, pak i hlavu z nepohnutého klidu dob dřívějších.

Ovšem ani po ukončení válek Perských nedostoupilo umění ještě výše ideální, nestálo na vrchu dokonalosti své. I umělci eginetští stanuli teprv na úpatí vrcholu toho. Při vší podivuhodné znalosti těla, při vší pohnutosti postav jejich zůstávají obličeje i v samém náponu boje nepohnuté. ba tentýž prázdný úsměv jako na sochách bohů starých obráží se také v tváři jejich. Avšak onen odvěký úpol mezi nevolností východu a svobodností svézákonnou chýlil se i na tomto poli k rozhodnutí svému.

Stojíme na prahu doby nové. Nátlak dnů minulých mizí. Chmury prchají, skvělé trojhvězdí v čarovném lesku na obzoru umění prokmitá, a jižjiž vzchází: Phidias, Myron, Polyklet.

III.

Ledva že půl století leží mezi počátkem bojů s Peršany, v nichž Řecko samostatnost svou proti návalu barbarské Asie zachránilo, a mezi vznikem vražedné války Peloponeské, jíž záhuba Hellady v zápětí kráčela.

Avšak 50 let těchto zahrnuje v sobě dobu současného vývoje a rozkvětu svobody a bohatství, vědy a umění, oslňující nás i leskem i hodnotou svou.

Vítězstvími Marathonským a Salaminským, Platajským a Mykalským svoboda Hellady jak na démantovém základě se upevnila. Miltiades, Themistokles a Aristides, Kimon a na konec „olympický“ Perikles stáli ne násilím, než jedině převahou ducha svého v čele záležitostí politických; ve filosofii v Athenách vedle Demokrita Anaxagoras působil, o němž Aristoteles dí, že jeví se býti prvním střízlivým u porovnání s nepředloženě mluvkujícími předchůdci svými. Lyrické básnictví Pindarem, dramatické Aischylem a Sofoklem došly tenkráte vrcholů svých. Co malíři Polygnot, co stavitelé Iktinos a Kallikrates, zbudovatelé Parthenonu, a Mnesikles, jenž Propyleje ustrojil, se skvěli. Mezi sochaři velký Ageladas vynikal a větší učňové jeho Myron, Polykleitos a Pheidias.

Nižádná doba v životě národa hellenského nevyrovnává se době této, době vítězoslávou ozářené, době, jež všude vykouzlila výtvorů nepřekonaných. Zvláště pak Atheny jako v boji proti Peršanům v čele veškerého národa stály a zachránci svobody hellenské hrdě a bez odporu se nazývati směly, tak i ve vědě a v umění vévodily Helladě veškeré stavše se zakladateli doby nové, dostoupivši ku kráse a dokonalosti svrchované.

Ano byla to doba nová, jako fénix povstavší z požáru a ssutin věku, pozdrženého ještě na dráze, k čisté, svézákonné kráse vedoucí. V Athenách aspoň zdá se jako by osud zúmyslna byl zahladil veškeré pozůstatky z časů dřevnějších, vše co by novému, všestranně volnému, nátlakem minulosti neobmezenému vývoji na závadu býti mohlo. Vniknuvše skrze průsmyk Thermopylský voje Perské dvě leta mečem a ohněm řádily v městě opuštěném a opanovaném. Od hradu Akropolského uprostřed na hrdé výši se vypínajícího až k nejzazším koncům města Athén vše zpustošeno a ztroskotáno; ni kámen na kameni neponechaly ruce barbarské.

A když pak po dobytém vítězství Atheňané se vraceli do města svého, jež velkodušně byli opustili, by na moři svobodu Hellady a s ní svobodu světa západního proti despotismu východnímu obhájili; tu z trosek a zřícenin zbylých vystavěli hradby a později zdi je s přístavem spojující, tak že nová doba nenašla než prostor prázdný, na němž s úplnou volností a neobmezenou silou tvůrčí zbudovala pomníky velikosti a nadšenosti své.

Než nemůžeme dolíčiti zde veškerou ohromnou a nákladnou činnost tuto. Nemůžeme rozbiti stanů svých ve světě tomto krásy čarné a nepřekonané. Než jak cestujíce velebnou krajinou alpskou nevnikáme v údolí každé a každého temene nedostupujeme, jak na nejvyšších vrcholech především utkví zrak náš a k nim před jinými tíhne touha naše: tak i zde zraky naše nemohou přilnouti ku kráse každé a toliko před výtvory svrchovanými pozastavíme kroků svých.

Jako v ohnisku paprsky slunce se soustřeďují, tak sláva věku toho v muži jednom, a muž tento jest Perikles: on vtiskl pečeť době, nesoucí i jméno jeho „doby Periklovy“.

Pocházel z rodiny slavné a vynikající. Děd jeho byl libovládu Pisistratidů svrhl, otec Kimon dvojnásobným vítězstvím na moři i na zemi u Eurymedonu vydobytým ukončil válku s Peršany, a matce nežli ho porodila se zdálo, že nosí lva v lůně svém. Na bojišti ztrávil on mladistvý věk svůj. Co vojevůdce devatero vítězství na zemi i na moři byl vydobyl. Co státník straně demokratické nadvládu získal a po čtyřicet roků při svrchované svobodě všech občanů v čele státu se udržel, toliko mocí ducha svého a nepřekonané výmluvnosti své. —

Jen genius genia pozná. Tak Phidia Perikles. Umělci tomu, jenž co stavitel, sochař a malíř vynikal, svěřil on vedení a dozírání na veškeré podniky umělecké.

Činnost tato soustřeďovala se především na tvrzi, uprostřed města na strmé skále se vypínající, na Akropolidě, na Vyšehradu Athenském. Zde rozkládal se 500 kroků zšíří a 250 kroků zdélí uměle srovnaný hřbet, jemuž v ohledu uměleckém nevyrovnala se nižádná prostora na světě, kde při velkém hodu bohyně a ochranitelkyně města u slavnostním průvodu octlo se vše, co Atheny krásného, jarého a velebného chovaly v středu svém.

Než stoupajíce vzhůru nepozastavíme se ni u lepého chrámu neokřídlené bohyně vítězství, ni před budovou, jež slavné obrazy Polygnotovy v sobě chrání, aniž stopíme opojený hled u vyhlídku na posvátnou půdu attickou, na modravé ostrovy, na třpytné moře, k němuž se azurový blankyt řecký sklání. Než prošedše branou bran, velebným vchodem Propylajským a na levo zanechavše tajuplné Erechteion, minuvše ohromnou kovovou sochu strážné Atheny, jejíž lesklé kopí již zdálí dohledno bylo zrakům plavců námořních, zastavíme kroků svých před arcidílem umění, před chrámem Atheny panny — stojíme před Parthenonem. (Pokračování.)

V Pekle.

Od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

II.

ako zarosená jahoda, svěží a sličná, vstoupila Lidka ráno do velké světnice, majíc ještě vlasy navlhlý a právě přičesány. Na mladé, čerstvé tváři nejevila se ani chmurka starosti; byla jako líce děcka po zdravém, občerstvujícím spánku.

Sotva že na prahu stanula, dala se do zvučného smíchu, hledíc k oknu, kdež spatřila cosi nevídaného.

Na dlouhé lavici seděl okročmo napolo přistrojený desátník Sekota, maje nějakou bílou plachetku okolo krku přivázanou. Za ním podobným způsobem seděl Stěhula bez plachetky, rovnaje svému představenému cop čerstvě napudrovaných vlasů. Tutéž službu prokazoval Stěhulovi Pelíšek na konci lavice za starším druhem sedící.

Starší, povážnější člověk by se smíchu neubránil, zvláště když by Sekotu v tom bílém ornátku s hlavou nachýlenou uviděl — natož Lidka, ta „stračka“, „sojka“, jak jí Bára říkala.

Sekota pozvedl hlavu a hrozně se zamračil na mladé děvče. To však nezaleknuvši se přistoupilo k Pelíškovi a smějíc se nabídla se, že mu hlavu připraví.

Sekota ji však zkrátka odbyl, aby se nepletla, čemu nerozumí, to že není jen tak, to že musí býti podle předpisu.

Lidka pohlednuvši na starého mrzouta úkosem odešla do kuchyně majíc hlavu pyšně vzpřímenu.

Od té chvíle nepředli spolu dobrou přízi.

Sekotu mrzelo, že takové výžle se ho nelekло, ano vzdorovati se odvážilo, a Lidka, již od včerejška mu nepřejíc, nechtěla mu prominout, že ji tak zahanbil.

„Jsme na kordy s tím kuřátkem!“ zasmál se potupně Sekota, když odpoledne se mu Lidka schválně vyhnula.

„S kým ty vyjdeš!“ pomyslil si Stěhula věše čerstvě nabílený fráček s červenými výložky na bidlo.

Lekavá, bázlivá mlynářka, uslyševši žalobu své mladší sestry, nabádala tuto, aby se mírnila, že to je voják, že takovému musí v leccem ustoupiti, zvláště ženská. Nedá si prý voják ani od rychtáře říci, natož od takového děvčete!

Než Lidka měla své rozumy.

Ženské ve mlýně poznaly své hosti záhy, a to svým pozorováním, zvláště pak vylíčením Pelíškovým, jenž bývalé paní matce své i sestře její, s kterou si před lety, uče se v Pekelském mlýně, hrával a ji škádlil, dost o svých kamarádech navypravoval, aniž tito měli jaké o tom zdání.

Nejraději mluvil Pelíšek ovšem s Lidkou. Mlynářka nebyla tak od řeči a při tom nemohl přece zapomenouti, že bývala jeho velitelkou, „panímámou“.

S Bárou se také někdy dal do hovoru, ale to jen tehdy, když ji chtěl poškádliti, co už, učedníkem jsa, velmi rád dělával.

„Žilky kalé v něm není, v tom luciperu; je v tom bílém kabátě zrovna takový, jako když prach ve mlýnici smetal —“ řekla stařena mlynářce.

Pelíšek, všecku zbroj si vycídiv, vyšel ven na břeh pod břízy a javory, odtud zabloudil do lesa, aby navštívil stará, známá mu místa.

Když se pak toutéž cestou vracel, zastal na travnaté stráňce Lidušku, ana trávu žala.

Lesklý srp přestal se ve trávě mihati a zardělé od práce děvče vzpřímivši se vítalo úsměvem starého známého.

„Dobře že jdeš, Václave — řekni mně jen, čím to je, že ten vousáč má dvě jména?! Ty mu říkáš Stěhulo, a prve volal na něj Sekota: „Pospíšile!“

„A to má takovou přezdívku. — Jmenuje se Pospíšil, a slouží už na dvacátý rok. Víš, rád pije, a když se napije, dělává hlouposti. — Byl takovým pánem, jako je Sekota, ale uřezaly mu hvězdy a knoflíky. — A když s ním nemohli obstát, vrazili ho k jinému praporu, pak k jinému regimentu, od toho zase k jinému a tak se stěhoval od regimentu k regimentu, a proto mu přezděli „Stěhula“.

„A nezlobí se proto?“

„Někdy —“ Najednou, jako by Pelíškovi něco napadlo, zasmál se.

„Čemu se směješ —“

„I jen tak — vzpomínám, jak jsme tu oheň zatopili a kradené vejce smažili, víš, jak nebožtík pan táta na nás přišel —“

V tom ozvalo se od mlýna hlasné volání, a hned na to vystoupil ze stínu stromového Sekota všecek vyzbrojený volaje jménem Pelíška.

„I pro pána — snad nepřišel rozkaz —“ a mladý voják spěchal ku stavení.

Liduška hleděla za ním, až se Sekotou ve mlýně zmizel. — —

Za stavením u potoka stála mlynářka se stárkem. Byl to mladý muž statné postavy, přes dvacet let starý, tváře příjemné, ale nyní zakaboněné.

„Proč pak se Vlčku nám vyhýbáte, proč pak nepřicházíte do světnice?“

„Však mne znáte, panímámo,“ odtušil stárek vlídně, „že se vám nevyhýbám, a také přijdu do světnice. Ale s těmi vojáky nerad se vidím — já bych se mohl zapomenout, a kdož by to odnesl, nežli vy —“ vymlouval se. „Zvláště s tam tím bychom se brzy srazili.“ a ukázal rukou na Sekotu, jenž s Pelíškem proti potoku se ubíraje k lesu zacházel.

„Kdyby nebožtík byl živ!“ povzdychla mlynářka. „Ale tak hle, co svede ženská!“

V tom ozval se uvnitř křik a hlasité Bářino volání.

„Co se zas děje?“ a hospodyně rychle se otočivši chvátala do světnice; stárek šel za ní volným krokem.

Jeho stárkování si mleči i mlynářka chválili. Byl to spořádaný člověk a stálý. Žádný stárek tu v Pekelském mlýně dlouho nevydržel. Ne snad že by tu zle

bylo, ale každému se zastesklo. Přišel-li na jaře, vypověděl na podzim, nejdéle vyčkal do jara, a pak pospíchal z toho zakletého mlýna, jak mu říkali. Vlček však tu byl už nějaký čas za nebožtíka a po jeho smrti zůstal, nezmiňuje se ani slovem, že by měl jen pomyšlení, aby odešek. Ba podobalo se, že se mu v té samotě jak náleží líbí.

Byl svědomitý, pracovitý, dbalý. Lidé v okolí říkali, že snad myslí na mlynářku a mlýn, a že by to mlynářce opravdu na škodu nebylo.

Když do světnice vstoupila, spatřila divné věci.

V rohu u pece stála Bára všecka vyděšena, upírající prosebně oči své na Pospíšila Stěhulu, jenž před ní stál rukama hněvivě mávaje a prudkým hlasem mluvě. Vousy pod nosem se mu jen ježily, a šedivé oči jeho sršely.

Bára shlednuvši mlynářku prosila ji, aby jí pomohla, než Stěhulu nebylo snadno ukonejšiti.

„Vždyť já nic zlého nemyslila — já nic nevěděla — že byste se pane vojáčku proto hněval —“

„A kdo ti to napískal?“

„Václav — Pelíšek — prve než odešel, přiběhl — a povídá, že vy rád máte, zeptá-li se kdo vás na metál — což já hloupá —“

„Zase už — ani slova už — ty víš — co to metál —“

Tu vrátila se Lidka domů a ta byla vydatnější podporou Báře, nežli ostýchavá, bázlivá mlynářka. Mladé děvče jalo se starému vojákovi domlouvati, jej konejšiti, až konečně hněv jeho chladl; a vida strach ženských, jaký způsobil, konečně se umírnil, až huče ven odešel.

Bára dosud polekaná vypravovala, jak se věci udály.

„To ten luciper, ten Václav — pošeptá mně: ‚Báro, až odejdeme, zeptej se Pospíšila, proč nenosí metál, žes slyšela, že má zlatý. — že bys ho ráda viděla, aby ti ho ukázal —‘ Já starý bloud — jdu — Stěhula leží na lavici u pece — zdálo se mně sice, že je nějak mrzutý — ale nedalo mně — Sotva se zeptám, vyskočí jako by ho šídlem bodl — a tu ta bouřka — div se do mne nedal —“

„I ten —“ pomyslila si Lidka — „to mu na stráni napadlo, to, a ne jak jsme vejce vařili. — Však mlč,“ dodala hlasitě, „však my si ho udobříme —“

* * *

Na večer vrátil se desátník Sekota z obhlídky.

Obsádka, kterou byl doma zanechal, Stěhula, neoznamoval, že by se co důležitého přihodilo, byl však nadobyčej podrážděn a mrzut, tak že Sekota právem domnívati se mohl, že se něco přihodilo. Byl však sám zamyšlen. Pelíšek v duchu se usmívaje vyrozuměl ihned, jak mile Bára a pak starý jeho druh se na něj podívali.

Začal na Báru mluviti, ta však se od něho odvrátila. S Pospíšilem ani nezačal. I Lidka mu pohrozila, a panímáma mu také řekla, že takhle by starou ženu zaváděti nemusil.

Nejprve Lidka se udobřila, a to proto, že přemohla ji zvědavost.

„Ty,“ ptala se Pelíška, „proč se Stěhula tak zlobí?“

„Víš, Stěhula je chlapík — On už dávno slouží a před lety, to jsem já ještě nesloužil, to jak ta dlouhá vojna byla, vyznamenal se v bitvě tak, že za to dostal na prsa zlatý metálek. — Tenkráte byl ještě mladý. — Vyvedl tedy něco znamenitého a za to tu velkou odměnu. — Ale on je dopilkuba. — Jednou se dal do pití, nevím, kde to zrovna leželi, a pil a pil, až všechno propil — a když se do kasáren vrátil, byl zlatý metál ten tam. On sice říkal, že ho ztratil, ale on ho propil.

Hryzlo ho potom tuze, nebo si na něm mnoho zakládal, ale bylo už pozdě. — A proto do dnes chytne ho vždycky zlost — ačkoliv ho ztratil — ale u žida. —“ A Pelíšek se zasmál.

„A Báře pořád v té zlosti křičel: Ty si myslíš, že jsem sprostý voják — tím, čím je ta otruba Sekota, tím jsem byl dávno před ním — a ty se mnou tak?“

Mladý voják znova se vesele zasmál.

„To je pravda, Stěhula také nosíval lískovku vedle šavle, a to zase jen pro svou chytrost a udatnost. Jednou, ale to už ten metál neměl, byli proti nepříteli a on byl daleko na přední stráži, sám a sám. — U lesa, už na straně nepřátelské, viděl hospodu. — On vidět hospodu a nejít tam! Mohl tu sklenku životem zaplatit, anebo aspoň zajati ho mohli — ale Stěhula neměl strach ale žízeň. Šel, přiloudal se a viděl tam tři nepřátelské vojáky, a jeden z nich byl oficír — a co Stěhula nevyvedl? Zajal je všechny, napil se a přivedl je do tábora. — Ten zajatý oficír byl nějaký chlapík a proto si myslil Stěhula, že dostane metál. Těšil se na něj, byli by se mu přestali smáti. — A také, pane, zavolali ho před nejvyššího, nějakého vejvodu, a ten poklepal Stěhulovi na rameno a řekl: „Brávo synu, jsi desátníkem!“ Do Pospíšila jako by z čista jasna — pomátlo ho to tak, že se ani nepoděkoval a mrzut odešel a stranou si zlost nadávkami vylil. On chtěl metál, a udělali ho desátníkem! Ta šarže ho soužila a zprotivila se mu tak, že pil a vyváděl hlouposti a tartasy tak dlouho, až mu knoflíky uřezali. Od těch dob chodí bez metálu, a je jako našinec.“

„Vidíš, jak jsi Václave zlý! Mně je ho teď líto —“

„Nelituj ho a raději mu obstarej nějakou dobrou — to mu spíše posloužíš —“

Venku kvapně se tmělo, any černé mraky nad údolím valem se kupily.

Pelíšek a Lidka, stojící dosud venku na prahu, odebrali se do světnice. U stolu seděl Sekota a večeřel. Mlynářka kutila něco u kamen, a Stěhula, sice již vyhněvaný ale dosud zamračený, ležel na lavici a hleděl ven na dvorek, kde kvočna svolávala a sháněla svá mláďata. Koruny stromů kol se klátily a nad nimi viselo šedočerné nebe. Kol oken mihli se bleskem bílí holubové domů chvátající.

Dešť byl na spadnutí.

Sekota dojedl a obrátil se vážně po mlynářce.

V tom spozoroval stárka, jenž přece jednou ve světnici se ukázal. Zasedl si do šerého kouta na nízkou stolici a kouřil.

„Mlynářko,“ začal Sekota, „byli jsme dnes na obhlídce. U lesa za potokem viděli jsme něco jako hrob. Je to hrob, třeba Pelíšek říkal, že ne — ten vždycky naschvál odmlouvá. Kolem jsou houštiny a z těch je vidět kus otesávaného dřeva, jako by to byl zbytek starého kříže —“

„Je to hrob, je to kříž —“ ozvalo se z kouta, kde stárek seděl.

Sekota neočekávanou odpovědí tou se zarazil. Pak ale vyjel:

„Tebe jsem se neptal. — Mlč! Mluvte, mlynářko!“

Vlček vypustil hustý kotouč dýmu a neodpověděl. Mlynářka lekla se té prudké odpovědi vojákovy a ohledla se po svém stárkovi, v jehož dýmce uhlíčky silně zabořely.

I Lidka obrátila se starostlivě v tu stranu.

„Mluvte!“ poroučel Sekota.

„Povím vám tolik, co vím —“ začala mlynářka. „Ještě líp to ví Bára, povím, co ona často vypravovala.“

Sekota obrátil se nyní zcela k mlynářce, jen Stěhula sebou nehnul. Ležel líně, nedbale, jako by si ničeho nevšímal.

V tom vstoupila Bára do světnice.

„Pane desátníku — Bára to poví; ta to lépe zná, než já, byla toho času tu ve mlýně —“

„Tak už —“ zahučel Sekota.

Mlynářka vyzvala stařenu, která po některých okolcích usednuvši na špalek u kamen stojící, jala se vypravovati: (Pokračování.)

Z nové poesie dánské.

Karel Ploug.

Tys přišla.

Tys přišla — tak je dobře zasc
  a nic už neboli,
tak síň má v palác změnila se
a v prsou píseň v plné kráse
  jak skřivan hlaholí.

Tys přišla — tak zas nebe hřeje,
  a kde byl mrak, je svát,
a všechno lesní ptactvo pěje
a tisíc drobných kvítků směje
  se z podzimkových lad.

Tys přišla — tak je život blahý,
  a každý mžik má pyl,
tak mysl vzlétá do odvahy,
tak ve plod zrají všechny snahy
  a každá touha v cíl.

Tys přišla — tak je žití smavé
  a lehké v tísních všech,
tak povinnosti jsou mi hravé
a oddech klíčí k básni pravé
  a v hudbu každý dech.

Tys přišla — jako květ kdy padne
  k mým prsoum, pod můj krov,
tak duše ničím neuchladne,
tak nemá blaho jméno žádné
  a rtové žádných slov.

Samlede Digte 1876.

Holger Drachmann.

Co vlny zpívaly.

Věčně k předu
přes mořská lada,
v obzor, jenž nikdy
nestane v tiši;

dalcko v prchavou
pohádek říši,
kde slunce nikdy
nezapadá.

Tam sedí na břehu muž, jehož ret
nikdy se nepohnul ve slovo lhané,
líc jeho září, zrak jeho plane,
on nikdy a pro nic nesklopil hled.
On nekrad z jiného, spokojen s málem,
ať už to jakkoliv život nes vrátký,
neznal se ohybat, sám si byl králem,
pochlebou nepadal, vzdoru byl prost,
stále jen ku předu a nikdy zpátky. —
Rod jeho časem u nás je host.

Stihli jsme rybáře,
loď větrem hnanou:
„Kde že ho najdeme,
pověz, rybáři?“

On pěnu slanou
setřel si s tváři:
„Nevím, — tak dálnou
nebyl jsem stranou!“

Na lodi.

Stříbrný lesk kam vlnou zrak se trati;
kde zasnul den, tam den už svítá zas
a oblaka se fialkovo šatí;
kdo moh by spáti
v takové letní noci čarojas!

Já sedím u vesla, loď plyne snivá
tak jisté, jako v náměsičný sen;
kol dokola se obzor odekrývá:
jak závoj splývá,
tak šedne noc a šedo svítá v den.

V takovou noc — kdo že se smrti leká,
ta bledá smrt, kdož o ní jen by snil!
Jen pohled mladěžhoucí do daleka —

— Tvůj tam již čeká! —
a taká loď — jak racek letí v cíl!

Loučení v podzimi.

Já slouchal, jak vichr bouřlivě tíh',
jak snil jsem na prsou tvých.
Tys tiskla mou hlavu do obou dlaní
a pělas tak z ticha v ucho mi zpěv,
jenž tisíc má slok a z roku jde v rok
a neskončí, neskončí až do skonání.

To byla píseň o věrné lásce ženy
něžné a věčné — a muži plném změny.

Já slouchal, jak vichr skučel a tíh'
po lanech podzimních.
Jedno jsem ucho tisk v srdce tvoje,

z něj jsem tu tichou výčitku pil
a v duši mou ryl
se osten bolesti, pravdy a boje.
Druhým jsem uchem naslouchal
na větru bouřný kvil,
jenž táh kol zápraží
a volal v zbroj a volal v ruch
mou krev, mou smělost, kdo nám byl druh
i kdo ti nepřál: rozum na stráži.

Já slouchal bouři na ňádrech tvých,
já slyšel tu bouři venku i v nich.
Já byl jsem muž.

A teď den přišel rozloučení.
Hoj, vzhůru hoši, na koně už,
můj tlumok v sedlo, plášť pod řemení,
pistole k boku, meč ku střemeni;
teď vyjedem v míru, z nádvoří,
však vyjde kdo-li nám v cestu,
zbyň pod oři!

A stromy byly tak žluté,
jak dlouhý byl jich tu řad,
na nebi mraky jak skuté,
paprslek nepropad.

Tedy si posvíťme písničkou v před,
tu, co mne těšila, zapějte k pochodu,
zpívejte, junáci, ku skřipek průvodu:
„My přijdem, srdečko, jednou zas zpět!“

I až tam dole po boji kdes
unaven sklesnu v modravý vřes,
pak hlavu nakloním — od dálných plání
zazvučí písnička tklivá tak, měkká,
již jsem kdys zpívával i ta, která čeká, —
a tisíc má slok a z roku jde v rok
a neskončí, neskončí až do skonání!

Sange ved Havet. 1877.

Přel. *J. V. Sládek.*

Paprslek slunce.

Napsal *Enrico Castelnuovo.*

(Dokončení.)

Giulietta seděla s knihou v ruce obrácena zády ke dveřím, takže neviděla, kdo vchází. A přec, jak zaslechla Ugovy kroky, rychle se ohlédla, zarděla se a pravila: — Ah! to jste vy?

— Ano; či nechcete vědět, jak jsem pochodil?

— Ovšem: nuže?

— Chce něco dodělat, ale slibuje, že za hodinu bude hotov.

Giulietta pokrčila lehce rameny, jako by mrzutá a pravila: — Takový je vždycky.

Chvíli mlčeli. Ugo upřel zatím oči na sympatickou paní. Kdybych byl náhodou kazatelem, zvolal bych: „Ó děvčata i vy paní, střežte se oněch upjatých pohledů. Nejprve se dívají oči se zvědavostí, potom s touhou; a pak . . .“ Ale co, my nejsme v kostele a proto vás ušetřím s kázaním. Povím vám raději, že moje Giulietta, vždycky milá a krásná, byla toho dne ještě svůdnější nežly kdy jindy. Měla šaty z lilla musselinu, živůtek u krku vystřižený a lemovaný jemnými, bělounčkými krajky, které se rozkošně obrážely na svěží, růžové pleti její. Pruh tmavého fialového atlasu vinul se po celém živůtku, otočil její štíhlé tělo kolem pasu, na to se dělil a splýval dvojím proudem až k lemu šatů. Rukávy byly, dle tehdejší mody, uprostřed nadmuté, u rukou však co možná úzké. Na nohou měla . . .

— Pro bůh, Maurizio, vy jste něco svědomitý! jako byste kopíroval nějaký obrázek! divila se signora Anna.

— Nechcete-li ničeho věděti o střevíčkách, dovolte, abych promluvil aspoň o vlasech: byly černé, lesklé a jemné, že se jich nemohl člověk ani nasytit. Nebyly spoutány v nějaké bizarrní frisuře, jaké se nyní nosí, ale zdvihaly se nad čelem v kadeřích, splývaly pak na zad a vinuly se pod malý želvový hřebínek, tak maličký, že ani nevím — říkával totiž můj přítel — jak mohl býti dostatečnou hrází v onom bouřlivém moři. Růžové poupě, jedno z prvních co rozkvětly, rdělo se na levé straně hlavy, rozkošný to kontrast těch tmavých ebenových vlasů. Na mou věru: míti ženu tak krásnou a zanedbávati ji k vůli všelijakým hornickým zákonům, jak to dělal náš přítel, je hříchem neprominutelným, za nějž nemá svět ani dosti velikého trestu.

— Nuže, posaďte se, pravila Giulietta — a povídejte mi něco. Věru zdá se mi, že již neumím ani mluvit . . . Vy nejste tak učený, není-li pravda? dodala s jakousi dětskou nesmělostí.

— To nejsem — odvětil Ugo s úsměvem. — Ale, odpusťte, nezdá se věru, že máte takovou hrůzu před učeností, vždyť jste obklopená samými knihami a co více, máte knihu v ruce . . .

Opravdu měla na klíně knihu a držela dosud prst mezi listy tam, kde přestala.

— Ah! table kniha — odvětila — je také pro vás, vždyť jste také básníkem.

A podala mu ji otevřenou právě na té stránce, kde držela prst.

Ugo četl:

O mes lettres d' amour, de vertu, de jeunesse . . .

— L i s t y p o d z i m n í; jedna z prvních sbírek; — pravil Ugo a četl několik veršů dále.

— Ovšem, jedna z prvních. Včera jsem ji dostala od knědkupce. Neznám se v tom, ale zdá se mi, že je to jedna z nejkrásnějších kněh, co Victor Hugo napsal. Ale můj Alberto nemá pro ty věci smyslu; prohlédl ji jen tak spěšně a zahodil ji pak ani sám nevěda, zdali se mu líbila.

— To je škoda.

— Není-li pravda? zvolala živě Giulietta — vždyť poesie, je-li krásná, mluví k duši a učí nás být velikými a dobrými. Hleďte; já se nemohu těch veršů, co máte před sebou, ani nasytit, (a řekněte o mně, co chcete) přehrabala jsem své přihrádky, prohlédla jsem své staré zápisky, a pocítila jsem totéž, co básník . . .

— Ale dovolte: on vzpomíná na svůj osmnáctý rok, a vy, pokud lze mluviti o věku paní, vy jste se ho sotva ještě dočkala . . .

— Snad, odvětila Giulietta: ale nám ubíhá život mnohem rychleji a našich čtrnáct let vyrovná se vašim osmnácti. Ó kde jsou ty sladké fantasie, ty drahé sny, jaké táhly hlavou mou, když mi bylo čtrnácte let! Po dlouhých chodbách kláštera, v zahradě, v besídce, ruku v ruce se svou přítelkyní; nebo nás běželo pět, šest a za námi sotva nám postačila, suchá, žlutá jeptiška a volala nás nadarmo nosovým hlasem svým — jaká to byla radost, jaký vír citů, tužeb a nadějí! Jak rády jsme se vyhnuly klášternímu pořádku, a naopak zase jak rády jsme odbývaly ty nekonečné pobožnosti, jež nám ukládaly! Klášterní zvonek přerušil každou chvíli běh našich myšlenek, ale jejich sítě nikdy nepotrhal. Ty sladké fantasie, jež duše hýčkala pod hustými větvemi akacií a habrů když šuměl vítr, a ptáci zpívajíce poskakovali s větve na větev, tytéž myšlenky provázely nás po tmavých chodbách až do hrubých lavic kostelních. V pološeru dloubých lodí chrámových, v paprsku slunce, který vnikaje pestrými okny utkvěl na některém sloupu nebo zabloudil až do koutů tmavé zpovědnice, bylo něco tajemného a poutavého, něco, co rozvlnilo celou naši duši, že jsme se smály a plakaly obě najednou. Ústa šeptala obvyklý žalm, ale duch ten bloudil jinde; kněz zpíval mši, ale my stopovaly jej více očima nežli srdcem. A vzdychaly jsme po drahé svobodě; a když se skláněl večer, pohlížejíce smutně na zeď, která nám halila celý horizont, říkaly jsme si: — Ó kdyby chtěla spadnout, ta proklatá zeď, to bychom běžely, kam by se nám líbilo, dělaly, co bychom chtěly, a pověděly někomu, jak nám je! — A ta chtěla být Pannou Orleanskou, ta svatou Theresií, ta Laurou, ta zase Beatricí, neboť tajně dostaly jsme do kláštera Danteho i Petrarku, a bůh nám to odpusť, i Ariosta . . .

Giulietta se na chvíli zamlčela, lehce se zarděla a potom pokračovala: — A myslily jsme si: jak by to bylo krásné míti básníka, který by byl s celou duší mým, který by mi psal nesmrtelné verše, tak aby ještě po staletích moje jmeno zároveň s jmenem jeho se ozývalo na tisícerých rtech, až by se slzy zaleskly v tak mnohých smutných očích! A jak krásným bylo by, za něho umřít, a vydechnouti duši svou v jeho drahých loktěch . . . ó bože, jaké hlouposti jsme tehdáž mluvily! . . .

Mladá paní se neobyčejně zarděla a vlnění bílých krajek na prsou dokazovalo, jak je rozčilena.

Ugo nevěděl, co říci, překvapen tím lehkým proudem její řeči, ale díval se ve snách na ni, neboť se mu zjevila ve světle docela novém.

— A v onom věku — pokračovala spouštějíc záclonu, neboť slunce počínalo vnikati do pokoje — v onom věku jezdí péro po papíře téměř samo a napíše všecko, co klíčí v mysli: myšlenky často dětinské, ale obyčejně šlechetné a krásné; zlé nebývají, neboť se mi zdá, že začíná člověk být tehdáž zlomyslným, když počíná pochybovati o sobě. Důvěřovati sobě jest tolik jako důvěřovati jiným.

. . . Chvíli mlčela, hrála si s třapcem záclony a pak dodala po tichu . . . — A pak? . . .

Ugo ještě více překvapen podotkl nesměle: — Ó jak mohla jste se státi tak brzo skeptickou? —

Zavrtěla hlavou s výrazem jakési ošklivosti a pravila: — Ani sama nevím . . . přála bych si vidět, jak by bylo člověku, kdyby pozoroval, že jest den ode dne menším. Je to ovšem věcí nemožnou. Ale byl by to asi pocit podobný onomu, jako když vidí, že ubývá mu ducha a vtipu. Tak vede se nyní mně. Ano, ano; nemyslete na žádnou galanterii; tak vede se mně a sice s rychlostí takovou, která mne děsí. Má fantasie je docela mrtvou, neplodnou, moje srdce hostí nenávist, a podezření tak hrozné . . . ó bože, byl čas, kde tam pro ně nebylo ani místa!

— Ó Giulietto, — zvolal Ugo — jste vdaná několik měsíců a dostala jste muže, jenž by byl jinému děvčeti ideálem, muže hodného vás, a již jste tak malomyslnou?

Ona se smutně usmála a pravila: — Právě proto jsem tak sklamána, právě proto, že jdouc za tím, co mělo býti štěstím mým, cítím novou, nezhojitelnou melancholii. Spojila jsem život svůj s životem muže, který mohl poctiti jmenem svým ženu jinou nežli mne. Čím mu mohu býti? Jeho ctižádostivé plány jsou mu vším . . . ostatního si nevšimne! . . . Ó mé ubohé sny, jak jste se rozprchly! —

A provázela slova ta s takovým posuňkem, s jakým loučíme se s věcí, která se mění v dým.

Rád bych si tak promluvil mezi čtyrma očima s mužem tím nejctnostnějším, jaký je na světě, s mužem, který zná život, a který ve službě jakési ideální ctnosti přece neudusil v sobě vlastní svoje vášně; přál bych si míti nad ním takovou moc, aby mi nemohl zatajiti ničeho, a pak bych se ho otázal, jak mu bylo když slyšel, kterak paní krásná a roztomilá si stěžuje ve chvíli sladkého opojení na svůj manželský život. Sázím hlavu, že by mi odpověděl, že prvním dojmem, jaký se ozval v jeho hrudi, byla satanská radost. Dejme tomu, že ji ihned potlačil, a v tom právě záleží rozdíl mezi mužem poctivým a nepočestným; ale přece by nemohl zapříti, že tato zvěst lichotila velice jeho ješitnosti, a že hříšnou jakousi nadějí mu naplnila duši. Ona žena, která vám svěří svoje utrpení, si vás velice váží, ona žena, která si vám stěžuje, jak prázdné jest její srdce, ta věří, že byste vy mohl je vyplnit! . . . Má drahá, Ugo byl muž poctivý, ale muž . . . A teď dovolte, já vypiju ještě šálek —

Signora Anna se zamyslila: opřena loktem o stůl držela si jednou rukou hlavu a druhou hrála si mechanicky s nůžkami.

— A nemohl byste se již nějak dostati k morálce svojí historie? —

— Ó ne, odvětil signor Maurizio, otočil kohoutkem u samovaru, nahnul se poněkud a pohlížel s patrným zalíbením na zlatý tok, který se linul do šálku.

— Nikdo nemá práva mi bránit v řeči. Ugo byl, jak jsem pravil, muž poctivý, ale muž. A tak brzy nebylo mu již dosti volno. Mimo to, muži se někdy bojí, aby se nestali směšnými. Říkejte si co chcete, toho mi neupřete, že mladík, který neužije chvíle, by se mohl vlouditi do srdce krásné ženy, stává se směšným u většiny svých soudruhů.

— Ubohá Giulietto! šeptal něžně a přisedl blíže.

Ona naň pohledla a pravila: — Nebyl byste také tak ubohým, kdybyste se oženil?

*

— Kdybych nalezl nějakou Giuliettu, pak jistě ne. —

Mladá paní se zarděla a oba chvíli mlčeli. Pak ale vyskočila z lenošky a pravila:

— Pojďme do zahrady. Cítíte, jak svěží je vzduch! —

Ugo šel napřed a otevřel jí úslužně skleněné dveře, které vedly na schody. Sešli dolů. Na posledním schodě stály s obou stran na nízkých sloupech dvě vázy s geraniem. Giulietta se nahnula celým tělem a voněla ke květům plným rosy; hnědé její vlasy jí zaplavily bílou šiji a skrze vlnící se krajky probleskovaly delikátní kontury prsou. Na druhém konci zahrady byla besídka obrostlá akaciemi a v ní mramorová lávka. Giulietta zaměřila zrovna k ní po malé louce, která byla jako posetá sedmikrásou: tráva byla vlhká, Giulietta si nazvedla šaty. Došli k lávce a posadili se vedle sebe. V tom začal foukat silný vítr a na obzoru se objevily pojednou veliké mraky. Slunce svítilo ještě okamžik úzkým azurovým pruhem mezi oblaky, pak se ukrylo za ně, ozářilo ještě jejich lem a zmizelo úplně. Stromy smutně šuměly a houpaly ve větru svoje koruny, prach zdvihal se v hustých kotoučích, kuřata vybíhala poděšená z křoví a ukrývala se v kurníku. Ugo a Giulietta vrátili se rychle domů: rozmýšleli se, mají-li se dáti druhými schody, jež vedly k Albertovi, ale ten se objevil na prahu, aby upevnil chvějící se dveře, a žádal je, aby ho nechali ještě chvíli na pokoji.

Vrátili se tedy nazpět; jednou rukou se vedli a druhou si chránili oči proti prachu. Když vystoupili po těch několika schodech, jež vedly do kabinetu Giulietty, ohlédli se na okamžik a dívali se spolu na tu vichřici. Zatím se vzduch hrozně ochladil, nebe se ještě více zatemnilo, dešť hrozil vždy více a tu a tam spadla již veliká kapka. Utekli se do kabinetu a položili se na chvíli do okna unešení nádhernou scénou, již měli před očima, ale každý zabrán ve své vlastní myšlenky. A přece nemohli zde vydržet, ačkoli na nejzazším lemu oblohy ukázalo se jasné nebe a dešť již ulevoval; neboť vítr byl vždy stejně silný.

— Jaké to pekelné počasí! pravila Giulietta jaksi nepokojně. A ustoupila od okna.

— Ovšem — odvětil Ugo a šel za ní. Okno se zavřelo s takovým třeskem, že se div tabule nerozbily. Růže, kterou měla Giulietta ve vlasech, upadla zlomená na zem. Chtěla ji zdvihnout, ale Ugo byl rychlejší: zdvihl ji sám a pravil: — Dejte mi ji . . . V tom dveře, které až dosud zachovaly úplnou neutrálnost, se samy zavřely s velikou ranou.

Giulietta se zachvěla poděšená, takže její společník viděl, že ji musí zadržet.

Vymknula se mu a pravila hlasem chvějícím se a přitlumeným: — Můj bože, já se udusím. — Učinila několik kroků ke dveřím, celá roztržitá a zmatená; pak se ale najednou zastavila a dala se do usedavého pláče.

— Giulietto, Giulietto, co je vám? — zvolal Ugo a běžel k ní.

Hleděla se mu opět vymknout — byl to slabý a poslední pokus — pak ale zůstala bez hnutí jako člověk, který nedůvěřuje vlastní síle, a nechala se volně vésti k divanu.

— Giulietto, proč pláčete? — tázal se znova Ugo; nachýlil se k ní, až se dotekl svými rty jejích vlasů.

Pozvedla trochu k němu tvář, on se více naklonil: jejich ruce se pevně držely a jejich rty chýlily se k sobě s šílenou touhou: v tom . . . pronikl jediný dlouhý paprslek slunce, ten nejcnostnější, který kdy stíhal lidské činy, skrze mraky a zatopil jasným světlem celý pokoj.

Třaskavka, která se roztrhne v houfu vojáků, nespůsobí účinek tak mocný. V témž okamžení odvrátila Giulietta tvář, zahanbená, poděšená, a Ugo vyskočil a pustil její ruku, kterou dosud držel. Po mnohých a mnohých letech mi svěřil, jaké myšlenky mu proudily v duši v oné slavné chvíli. Jsou takové momenty, jež rozhodují nad celou budoucností, a v takových střídají a rojí se myšlenky a dojmy ty nejrůznější, kupí se a potírají se navzájem s rychlostí blesku a zanechají v duši hlubokou rýhu, kterou ani čas nedovede zahladit. A zatím přišlo na Uga stáří, tělo jeho sesláblo, vlasy mu zbělely, a přece zaplane až posud mladistvým ohněm, jakmile si jenom vzpomene na dojmy oné chvíle. Vidí ji dosud, tu krásnou paní, jako onoho dne, polekanou, bez obrany proti nebezpečí, jež pošetile sama vyvolala, vidí ji dosud s vlasy rozcuchanými, se zrakem plným slzí, vášně, hrůzy, se rty bledými, chvějícími se jako by říci chtěly: — Nemáš-li se mnou slitování, já nemám síly, bych ti odolala. — Ugo vidí dosud onen krátký ale hrozný zápas, kdy u brány kýžené rozkoše, vzpomněl si na hanbu, kterou se měl poskvrnit, a zneuctít duši tak milou a krásnou; až dosud vzpomíná, jak by byl sebou věčně pohrdal, kdyby byl zradil pohostinství přítele tak starého; až dosud cítí, jaký smutek byl by uvalil na celý dům svým zločinem. Dva hlasy mluvily mu do srdce: jeden říkal — Neboj se — a druhý volal — jen pryč! — Šťasten, že poslechl toho hlasu poctivého! Potlačil rázem vášeň svou a s tváří milou a zároveň vážnou upřel oči na polekanou paní, vzal ji za obě ruce a zvolal: — Odpusťte! — Na to vyšel rychle z kabinetu ani se neohlédnuv. Zaměřil do pokoje svého přítele, vyslechl trpělivě jeho memorandum o horních zákonech, pochválil je, ačkoliv bůh ví, kam myslil. Počasí stále hrozilo, takže musili procházku odložit. Na to bavili se Alberto s Ugem dlouho o rozmanitých věcech. Nechtěl bych tvrditi, že odpovědi Ugovy byly vždycky vhodné, ale Alberto byl tak rád, že si může pohovořit o oblíbeném předmětu svém, že ani nepozoroval, jak roztržitý jest jeho přítel. Šust šatů přerušil jejich rozmluvu a Giulietta stála na prahu. Ugo zbledl, ale jakmile pohledl na krásnou tuto paní, viděl, že zmizela s její tváře i poslední stopa minulé bouře, a že to byla zase ta prostá a věrná Giulietta jako kdy jindy. Nechtěl se nechat zahanbit. Ona si razila cestu tím houfem sedadel, zrovna k svému muži, jenž zabrán v diskussi se chtěl skoro zamračit; ale brzy byl odzbrojen její krásou a jakousi melancholií, jež se tajila v jejím úsměvu.

Giulietta položila ruku na lenoch židlice a nahlednouc do jeho rukopisu plného oprav a čár pravila: — Směla bych vědět, co krásného jsi dnes ráno psal?

On se napolo ohlédl, usmál se na ni, podal jí poslední list celý přeškrtaný a pravil: — Podívej se!“

— Můj bože, zvolala Giulietta, kdo pak má přečíst tuto čmáranici?

— A přece ji přečtou — odvětil Alberto, poněvadž tento rukopis, jak ho vidíš, půjde do Florencie.

— To není možné, to se ani na tebe nesluší.

— Jaká pomoc, má drahá, víš, že nemám sekretáře.

Giulietta se k němu sklonila a pravila potichu:

— A snad bych já také dovedla opsati tyto tvoje hieroglyfy? Ty jsi chválil kdysi můj rukopis.

Alberto se na ni díval jako ve snách. — To jsi mi ještě nikdy nenabídla.

— Poněvadž jsi mi nikdy nic neukázal.

— Ale chtěla bys to opravdu dělat?

— Nu ovšem!

Alberto jsa egoistou jako všickni lidé tak tuze zaměstnaní, nenechal se dvakrát pobízet a dodal živě: — Ty jsi ta nejroztomilejší ženuška na celém světě. Tedy chceš opravdu býti mým sekretářem?

— To jsem sice neřekla, bránila se ona s humorem, ale když chceš, tedy ano.

— Ah, můj drahý Ugo, zvolal Alberto celý nadšený, jak ty k nám přijdeš, je všecko dobře.

Ugo pokrčil rameny trochu mrzutý nad touto poklonou a Giulietta se zarděla. Ale Alberto, jako dobrý manžel, si toho nevšiml, a byl po celý den neobyčejně vesel a nic si z toho nedělal, že se Ugo posmíval učeným podivínům. A na Ugovi mohl každý poznat hned zdaleka, že jeho veselost nebyla tak ryzí, jako jindy. Dělal si přece výčitky a pohrdal sám sebou. Mohl býti ovšem hrdý, že si zachoval svědomí čisté — ale buďme upřímní: v tom věku nebudí podobné vítězství žádného nadšení. Právě jako město nevítá slavně vojsko, které ustoupilo nenadále od obležené pevnosti, podobně mladíci v těch letech vzpomínají asi nejméně na morálku, jestliže si nechali ujít vhodnou příležitost. Vy řeknete, že je to smutné, a máte pravdu; ale svět je takový a předělat ho nelze.

Rozloučil se s Giuliettou srdečně ale prostě, s jakousi reservou ale ne nesměle. Ani s jedné ani s druhé strany nestalo se o tom, co se stalo, ani nejmenší zmínky.

A přece uběhlo kolik měsíců nežli se vrátil Ugo k svým přátelům, ačkoliv jej Alberto neustále vybízel, a divil se, proč tak neobyčejně se nechá prosit. Konečně ne bez rozpaků, přijal pozvání. Alberto byl vždy týž; zdlouhavý, laskavý sice ale zároveň nadobro zahloubaný do svých studií a byl celý šťastný, když mohl vytáhnouti z kapes nebo někdy i z boty listy slavných mužů, kteří si s ním dopisovali. Giulietta však byla celá změněná. Snad byla méně kvetoucí, méně krásnou nežli dříve; ale jakýsi klid mnohem sladší než cokoliv jiného rozlil se jí po tváři; snad byl její pohled méně svůdným, ale za to více pevným a jistým. Bylo patrně viděti, že se nepotácela více mezi nesčíslnými vidinami mlhavými a nejasnými, ale že měla před očima cíl jistý a určitý. Bývala dosti zřídka ve svém starém kabinetě, ale za to trávila celé hodiny ve studovně Alberta, který ji nyní potřeboval. A tato studovna se také docela změnila. Nebyl tam již tak děsný nepořádek jako dříve, ani sedadla nohama vzhůru, ani knihy rozházené po stole jako zříceniny rozbitého města, ani stěny plné inkoustu. Pozorné oko a přátelská ruka dovedly to všecko napravit. Brzy bylo viděti, že vane zde jakýsi nový duch, který naplňoval všecko životem — duch ženy.

Ano, žena zde byla; klidná a pozorná, obyčejně tichá ale vždy jasná a zářící; pomáhala svému muži beze vší ostentace, a také beze vší pedanterie; nezapomněla při tom nikdy, že má býti ženou, to jest dobrým andělem celého domu. Přirozený její vtip tak bystrý živil se vždy novými studiemi; ale nikdo to na ní nepoznal, neboť byla vždy tak prostá a milá jako kdy jindy.

Když pak můj přítel se loučil, vzal jej Alberto za ruku a pravil: — Za šest měsíců nám někdo přibude. Nezapomeň, že máš býti kmotrem.

Ugo chvíli váhal, ale když se setkal s klidným a jistým pohledem Giulietty, poznal, že minulost již dávno zmizela a že ona nešťastná čtvrthodina se nikdy nevrátí. Byla-li tím jeho ješitnost přece raněna, bylo jeho svědomí za to tím klidnější a přislíbil, čeho si Alberto žádal . . . Ó, drahá Anno, kdyby nebylo toho paprsku slunce? . . . Ó kdybyste věděla, kolikrát můj přítel za ta dlouhá leta i teď na konci života ještě si opakoval tuto otázku; kdybyste věděla, kolikráte žehnal onomu paprsku slunce, který zbavil ho viny a tu drahou duši hanby, který mu dovolil dívati se příteli svému do očí beze studu a tisknouti mu ruku bez výčitky! —

Signora Anna chvíli mlčela, a seděla zamyšlená; pak ale se vzpamatovala a pravila s jakýmsi pohnutím: — Ale to váš přítel si nikdy nepomyslil, že ona paní mu mohla odolat i bez onoho paprsku? To si jí věru málo váží, jestliže to připisuje pouhé náhodě, že zachovala čest svou bez poskvrny a nezradila slíbenou věrnost svou!

— Má drahá, odvětil Maurizio, vy máte ve své malé knihovně jeden román, který patří mezi nejlepší, co se napsaly v posledních letech, s titulem: M o n s i e u r d e C a m o r s. Přečtěte si tam onu episodu o signoře Lescande, která ačkoliv byla paní dobrá, cnostná a něžná k svému muži, přece tak bídně klesla. Čistota duše a přísné zásady nemají vždy dosti síly zachrániti ženu, která je tím méně připravena k obraně, čím menší má tušení o tom, co jí hrozí. Žena mravů lehkých hledá vinu, ale když se blíží, dovede se jí vyhnout; žena počestná před ní prchá, ale neznajíc ani různé tvary, v jakých se objevuje, setká se s ní na cestě, když myslí, že je na tisíce mil daleko. Jenom taková mysl, která je cnostná, ale při tom čilá a pracovitá a sama sebou spokojená, jenom ta je skálou nedobytnou.

— Nuže tedy — pravila signora Anna s uhlazenou poklonou a podala Mauriziovi ruku — nuže tedy odhoďme tu masku. Vy jste mi chtěl dáti malou lekci a ohřál jste zase svým způsobem jednu historku, která se stala před čtyřiceti lety. Moje paměť není tak šťastna jako vaše, a přiznám se vám, že mnohá okolnost, již jste z toho vypravoval, buď mi dávno vypadla anebo nezdála se mi tak docela pravdivou. Nicméně jsem lekci tu zasloužila a děkuju vám za ni. Giulietta, o níž jste mluvil, měla snad nějakou slabou chvíli, ale nikdy se nestyděla a nebude se stydět přiznati se ku svým chybám. Chvála bohu nejsou takové, aby se o nich musilo navždy pomlčet. Ona nevěděla sice, že děkuje svoje zachránění paprsku slunce, ale to se dobře pamatuje, že nenalezla pokoje, dokud nevytkla jakýsi cíl svému životu, jakýsi určitý směr svojim myšlenkám. Je pravda, Maurizio: pod vaší skeptickou skořápkou tají se duch ušlechtilý a vznešený, a není to poprvé, co mi posloužila vaše rada. Je pravda, totéž nebezpečí, které hrozilo Giuliettě před čtyřiceti lety, hrozí nyní Evelině, a všickni muži nejsou třeba tak poctiví jako váš Ugo . . .

— Řekněte raději, že vždycky nepřijde takový paprslek slunce jako na zavolání.

— Nechme žertů: já věřím raději, že oba hrdinové vašeho románu měli dosti síly a dovedli se udržet ještě na samém kraji propasti . . .

— Ale o čem pak si tu povídáte již dobrou půl hodiny? zvolal Everardo, který zakončil právě učenou dissertaci o anglickém habeas corpus a vstal od stolu.

— O tisícerých věcech, odvětil s úsměvem signor Maurizio. Mezi jiným se mluvilo o tom, že muž tvé vnučky velice chybuje.

— A v čem pak? tázal se Everardo přistoupiv blíže.

— V tom, že je na vlas takový jako ty . . . že si vzpomene na všecko pod nebem, jenom ne na svou ženu.

— Ale já přece na svou ženu nikdy nezapomněl.

— Ano, dodala signora Anna — od těch dob, co se odhodlala být tvým sekretářem.

— A proč by nemohla Evelina dělat totéž?

— Snad to udělá; budu hledět ji přemluvit. Maurizio mi to radí.

— To nepůjde — pravil Everardo; ostatně, Maurizio dělá jako by nikdy nemyslil a radí ti vždycky dobře.

— Ovšem, a kdybych byl mohl poradit tobě a manželu tvé vnučky, byl bych vás žádal, abyste se neženili.

— A proč?

— Protože jste sice hodní lidé, pravé chrámy moudrosti, členové kolika akademií, majitelé kolika řádů, ale za manžely se nehodíte. Nezlob se, dodal Maurizio vstávaje, a položil ruku na rameno profesora; ale velicí lidé vidí příliš daleko, jsou dalekozrací, a kdo má ženu, má vidět hezky blízko, má být hodně krátkozrakým.

— To říkám od jakživa, podotkl vážně rytíř Brullo, a vzal si veliký šňupec.

— To se rozumí samo sebou — bručel Maurizio, že on to také řekl!

Doktor Belgini neohrožený jako Farinata degli Uberti pohladil si krk a pravil: — Ostatně, milý profesore, já s vámi docela nesouhlasím, co se týče povahy a původu habeas corpus-akty . . .

Signora Anna ohledla se na hodiny a dovolila si připomenouti slavné společnosti: — Signore Belgini, o svém habeas corpus si můžete promluvit někdy jindy: ale, líbí-li se vám, vypijte šálek čaje. —

Přisedli ke stolu a s učenou vážností srkali aromatický nápoj, který domácí paní nalévala.

Když odcházeli, naklonil se „Ugo“ k uchu signory Anny a tonem napolo vážným pravil:

— Nezapomeňte na ten paprsk slunce! *B. F.*

FEUILLETON.

Proslulí cestovatelé před dobou Kristovou.

Jules Verne vydal novou knihu, nazvanou „Objevení země“, ve kteréž, opustiv říši polofantastickou, v níž pohybuje se většina u nás známých jeho spisů, vrací se do světa skutečného. Vycházeje od nejstarší dávnověkosti a postupuje v pořádku chronologickém, předvádí nám obrazy mužů, kteří znenáhla rukou odvážnou pozvedali závoj, ještě nyní namnoze tvář země zahalující.

Prameny, o které se Verne opírá, jsou v době předkřesťanské sporé, avšak od století k století jich přibývá. Od Hanna Kartagence (505 r. př. K.) až na Straba (50 r. př. K.), od Pausania (174 r. po K.) přes židovské, čínské, arabské cestovatele až k Marku Polovi, Columbovi a Vascovi de Gama a dále až do nejnovějších dob vidíme cestovatele ty a není jednoho, jenž by nebudil nejživější interes. Na ukázku podáváme zde ze spisu Verneova u výtahu zajímavé jeho líčení velkých cest, o nichž zprávy zachovány nám z dob předkřesťanských.

První cestovatel, o němž se nám dějiny zmiňují, jest Hanno, jehož vyslal senát Kartagský, aby za příčinou kolonisace ohledal některá místa na pobřeží západní Afriky. Popsání této cesty stalo se jazykem punickým a přeloženo do řečtiny. Hanno opustil Kartago se šedesáti loďmi, každá z nich o padesáti veslech, a vezl s sebou kromě 30.000 lidí i potraviny stačící na tak dalekou cestu. Tito vystěhovalci měli osaditi nová města, která chtěli Kartagští založiti na západních březích Lybie, t. j. Afriky. Šťastně projelo loďstvo mezi sloupy Heraklovými, nynější úžinou Gibraltarskou a vyplulo zabočujíc na poledne do Atlantického okeánu. Za dva dny po opuštění mořské úžiny zakotvil Hanno u břehu a založil město Thymaterion. Potom obeplul mys Soloïs, zakládal nové osady a dostal se až k ústí velké africké řeky, kdež nalezl kočující pastýřský kmen. Učiniv s tímto přátelskou smlouvu odjel kartagský hrdina dále na jih a stihl ostrůvek Cerne, ležící v mořském chobotu a mající v objemu pět stadií (925 metrů). Podle denníku Hannova byl prý tento ostrov vzdálen od sloupů Heraklových právě tak, jako na druhé straně Kartago. Má se za to, že to byl jeden z ostrovů Kanarských. Ještě dále šla plavba a Hanno dospěl ústí řeky Chretes, po které když vzhůru plul, uvítán jest od černého obyvatelstva kamením. Krokodilů a hrochů bylo v té řece veliké množství. — Po té vrátilo se loďstvo k Cerne a doplulo odtud za dvanáct dní k hornatému pobřeží, porostlému vonným stromovím a křovinami. Pluli tu hlubokým, v pozadí opět rovinou ohraničeným chobotem.

Celá, ve dne tichá krajina zaplála v noci ve světle požáru, jenž plápolal na několika místech a vznikl buď založením od divokých obyvatelů, nebo nahodilým vznětím se suché trávy. Za pět dní potom obeplul Hanno daleko do moře vyčnívající předhoří, jež nazývá „západní mys“. Tam zaslechl hlahol cymbálů, píšťal, tamburin a divoké jásání nesčíslného množství lidu. Hádači, kteří jej provázeli, radili mu, aby se této hrozné země vystříhal, což také učinil. Další cestou k poledni doplul Hanno k „mysu jižnímu“, jenž nalezal se u zálivu. D'Avezac myslí, že tento záliv nebyl nic jiného než ústí řeky do Ouro, kteráž vtéká pod obratníkem raka do atlantického moře. V zálivu tom byl ostrov, a na něm mnoho gorill, které považovali Kartagští za srstnaté divochy. Podařilo se jim zmocniti se tří „ženských“, které však později pro jejich neúkrotnou opičí divokost zabiti museli. Tento „jižní mys“ jest nejzazší bod, kteréhož kartagská výprava dostihla. Hanno, jehož potravní zásoby se ztenčily, obrátil se na sever a doplul šťastně do Kartaga, kde dal v chrámu Molochově vše, co byl zakusil, napsat.

Po plavci kartagském byl nejproslulejším cestovatelem historického starověku synovec básníka Panisia učený Herodot. Narodil se r. 484 př. Kr. v maloasijském městě Halikarnassu. Rodina jeho byla zámožná a mohla také následkem svého rozvětveného obchodního spojení učiniti touze mladého badatele po cizích krajinách zadost. V oné době vedeny ještě spory o podobě země. Avšak škola pythagorejská učila již, že jest země kulatá. Herodot nesúčastnil se sporu, tenkráte velmi živě vedeného, ale opustil vlasť svou r. 464, tedy teprvé dvacet let stár. Jak se podobá, obrátil se nejdříve do

Egypta a navštívil tu Memphis, Heliopolis a Theby. Na této cestě učinil zajímavá pozorování o periodickém vystupování Nilu z břehů a zaznamenal také rozličné náhledy svých současníků o pramenech této řeky. Vypravuje dále o náboženských obřadech Egypťanů a jejich obětech, o slavnostech, konaných ku poctě bohyně Isis, o ctění rozličných zvířat a jich pochovávání. Vůbec není o životě starých Egypťanů spolehlivějších zpráv nad Herodotovy.

Zaznamenav vše co v Egyptě byl viděl a slyšel putoval Herodot do Lybie, t. j. do Afriky vlastní, kterou jak se domnívá Feničané obepluli. Vypočítává rozličné národy Lybii obývající, mezi nimi Ammonity, kteří měli proslulý chrám Jupitera Ammona, jehož trosky na severovýchodu lybické pouště, 500 kilometrů od Kahiry, nalezeny. Kromě obyvatelstva popisuje také rozličná zvířata: obrovské hady, lvy, slony, medvědy, rohaté osly — bezpochyby nosorožce — opice s psíma hlavama, „zvířata bezhlavá, která mají oči na prsou", lišky, pantry atd., konečně domnívá se, že jest celá tato země obývána jen dvěma domorodými kmeny Lybiany a Aethiopany.

Z Afriky plul Herodot do Tyru ve Foenicii. Zde vzbudily oba chrámy Heraklovy jeho obdiv. Dále navštívil Thasos a užil zpráv, jichž tu slyšel, ku krátkému vypsání dějin foenických, syrských a palestinských. Odtud obrátil se na jih do Arabie, země, kterou nazývá Aethiopií asijskou a považuje za nejkrásnější obývanou zem. Araby považuje z národů za ten, který nejhorlivěji vykonává předepsané modlitby. Bohové jejich že jsou Urania a Bacchus. Země jest bohata kadidlem, myrhou, skořicí, rozmarinem atd.

Později vidíme Herodota v Assyrii a Babylonii. Popisuje obšírně veliké město Babylon, sídlo králů oné země po stroskotání Ninive, jehož zříceniny viděti podnes 78 kilometrů jihozápadně od Bagdadu. Mluví také o královnách Semiramis a Nicotris a vypravuje, co všechno byla tato učinila pro blaho a bezpečnost města. Popisuje kroj Babyloňanů a končí líčením jejich obyčejů, zvláště pak uzavírání sňatků, kteréž dělo se takměř veřejnou dražbou.

Procestovav Babylonii odebral se Herodot do Persie a maje co poslední cíl své cesty na zřeteli vyhledání historických dokumentů, k dlouholetým válkám perskořeckým se vztahujících, spěl na jeviště oněch bojů, jichž dějiny vypsati chtěl. Zaznamenává především způsoby a obyčeje Peršanů řka, že nezobrazují si bohů v lidské podobě aniž staví jim chrámů a oltářů modlíce se jenom na temenech hor. Na to líčí jejich domácí život, pohrdání masitou potravou, zálibu na pamlscích a víně, radění se o důležitých věcech jen když se byli podnapili, avšak chválí též jejich válečné cnosti, jejich vážný způsob vychovávání dítek, šetrnost k lidskému životu byť se i otroka týkala a jejich ošklivost před lží a děláním dluhů.

Navštíviv dále Indii a Medii vydal se Herodot na cestu do Scytie. Obyvatelé této nesmírné země jsou prý jen nomadové a orbu neprovozují. Mají ukrutný obyčej vypichovati zajatým oči. Dále vypravuje o původu Scytů mnoho bájí, v nichž hraje zejmena Herakles velkou úlohu. Nezdá se, že by byl Herodot země na sever od Pontu Euxinu ležící sám navštívil, avšak geografická jeho udání jsou celkem správná. Po krátkém pobytu v Thracii a po procestování Řecka vrátil se do Halikarnassu, jsa 28 let stár. R. 445 byl přítomen slavnosti Panathenajské, kde předčítal své již do konce dopsané dílo a vzbudil všeobecný obdiv. Život svůj skončil Herodot v Thurium, v Italii, r. 406 př. Kr. (Dokončení.)

Česká hudba.

Letošní hudební saisona je v podstatě ukončena. O tom, co přinesla nám nového na začátku, zmínili jsme se již po různu; v následujícím podáváme stručný přehled českého hudebního života v druhé polovici doby hudební reprodukci věnované. Že obmezujeme se pouze na produkci českou, jest přirozeno: jednáť se nám jen o to, aby i naši čtenáři, pražského hudebního života vzdálenější, viděli aspoň v obrysech obraz toho, co se v poslední době u nás pracovalo.

Především jest nám zaznamenati, že panoval v naší hudební produkci čilý, utěšený ruch a že jevil se zejmena v posledním koncertním období způsobem na naše stísněné zevnější poměry téměř skvělým. Vedle oněch koncertů, které během mnoha let u našeho obecenstva zasloužené obliby nalezly, a spolků, jichž stálé veřejné produkce ve vzdělaných kruzích hudebních těší se dobré pověsti, dostalo se letošní saisoně ještě zvláštního obohacení mimořádným koncertem „Hlaholu" a dvěma hudebními večery „Umělecké besedy", jejíž hudební odbor poznovu povznesl se k činnosti, které bohužel po delší dobu těžce jsme postrádati museli.

Domácí skladatelé byli tentokráte hojněji než kdy jindy na programech zastoupeni tak sice, že nejen koncerty, které vždy pěstovaly hudbu českou, ale i ony, které dříve velmi okázale se jí vyhýbaly, tentokráte přijaly do svých programů skladby české. Nejčastěji setkali jsme se se skladbami nejplodnějšího z našich komponistů, A n t o n i n a D v o ř á k a. Jakkoli Dvořák s rychlostí téměř úžasnou uveřejňuje skladbu za skladbou, přec nemůže mu vytknut býti poklesek, do kterého tak mnozí z komponistů, kteří jako on takřka přes noc stali se znamenitými, upadali — totiž že by podával práce povrchní neb bezvýznamné. Vedle „Slovanských tanců" (12. dubna v k o n c e r t u k o n s e r v a t o ř e!), smíšených a mužských sborů (hudební večery „Uměl. Bes.") slyšeli jsme celou řadu nových neb aspoň poprvé provozovaných skladeb, z nichž v nejpřednější řadě zajímala nás velká s y m f o n i e (25. března v „Slovanském koncertu akademického spolku".) Skladba tato vznikla v době (červenci 1875), kdy Dvořák právě co do směru hudby své počal blížiti se Smetanovi; v motivech první a poslední věty jest obrat tento nejpatrnější, jinak přidržel se skladatel v koncepcí nepřestižitelných vzorů Beethovenských. Tato symfonie vyznačuje se hladkou formou, důmyslnou polyfonií a skvělou instrumentací a učinila m o c n ý d o j e m. Rozkošný jest dále cyklus pro harmonium, dvoje housle a cello (hud. večery Uměl. Besedy) pod jmenem „Bagatellen" v čtyrruční úpravě pro klavír u Simrocka vydaný; zejmena „menuett" a „canon" jsou roztomilé perličky naší komorní hudby. Méně bezprostředně působil na nás „Mazurek" pro housle a klavír (tamtéž) a „Slavnostní pochod" (slavnostní představení v českém divadle dne 23. dubna). Velkolepý jest „Žalm 149" pro mužský sbor s průvodem orkestru (mimořádný koncert „Hlaholu" dne 16. března), který hlavně vyniká krásnou souměrností a průhledností stavby; přece však ani v něm nezračí se elementární síla tvůrčího ducha skladatelova v té míře jako na příklad v zmíněné již symfonii. Mimo zde jmenovaná díla Dvořákova nemůžeme opominout zmíniti se ještě o dvou skladbách klavírních v Praze veřejně dosud neprovozovaných však tiskem již vydaných, totiž o „Dumce" a „Themě s variacemi". Zejmena jest to první z obou skladeb, jíž tklivý tón velice poutá.

Spořeji, za to však tím důrazněji zastoupen byl v koncertech velmistr naší národní hudby B. S m e t a n a. V druhém hudebním večeru Umělecké Besedy provozováno poprvé jeho š m y t c o v é k v a r t e t t o „Z m é h o ž i v o t a", které před třemi roky složil pro „Spolek pro komorní hudbu v Praze"; jelikož však tento spolek kvartetto co „příliš těžké" odložil, považoval to hudební odbor „Uměl. Bed." za svou povinnost seznámiti obecenstvo s touto skladbou. Dojem, jejž na nás učinila, můžeme porovnati s dojmem, jaký vyvolává v nás dokonalé provedení některé z nejvzácnějších perlí klassické hudby komorní. Bol a radost, teskné rozechvění a klidná blaženost, bujarý život a tichá resignace, mluví ze skladby této přímo k srdci našemu; pro vše to nalezl on tak věrný a opravdový výraz v hudbě, že jsme unešeni, že brzy hlasitě bychom zaplesali, a pak zas stěží že ubráníme se slzí. Ohledně programu skladatelem v čelo skladby postaveného a jeho souvislosti s touto, dovolujeme sobě poukázati na vysvětlení v 9. čísle hudebního časopisu „Dalibora" podané. V témž produkcí slyšeli jsme dvě z oněch čtyř kvartetních skladeb pro klavír, které pod prostým názvem „Polky" vyjdou tiskem co příloha k „Daliboru". Stavíme je bez rozpaku co do čistě klavírního složení a technické brillantnosti vedle skladeb Chopinových a Schumannových, co do typického rázu a štěstí v myšlenkách k nejlepšímu co Smetana v tomto oboru napsal. Ze starších skladeb mistra Smetany provedeno v koncertu ve prospěch nadace Skuherského trio pro klavír, housle a cello.

Poměrně nejčastěji z našich domácích skladatelů setkávali jsme se v koncertech se Zd. Fibichem; většinou stál tu Fibich v řadě výkonných umělců, dílem doprovázeje, dílem samostatně přednášeje vlastní i jiné skladby. Jsme tomu povděčni, že mimo obě melodramata („Štědrý den" a „Věčnost") též Fibichovy písně zhusta objevují se na programech; vaneť

z nich duch pravé poesie, a jich ráz jest tak ušlechtilý, že považujeme okolnost, že docházejí všestranné obliby mezi zpěváky a zpěvačkami, za dobré znamení na odstranění nevkusu, který u nás značně ještě převládá.

Z nových skladeb Fibichových, jichž první provozování padá do období, o němž zde podáváme zprávu, uvádíme dvě, totiž „Polonaisu pro housle a klavír" (v prvním hud. več. Uměl. Bed.) a předehru k opeře „Blaník" (ve slovanském koncertu). „Polonaisu" nemůžeme vřaditi mezi nejšťastnější práce Fibichovy; jest sice skvělá, ale život neproudí v ní tak čile, aby mohla zajímati tak, jak tomu při pracích Fibichových jsme byli uvykli. Tím významnější byla za to předehra k „Blaníku", v ní sloučeno skvělé nadání skladatelovo co nejšťastněji s neobyčejným hudebním vzděláním. Doufáme, že v brzku uslyšíme s předehrou i celou operu, která co do formy stojí na výši moderní hudby dramatické. Předehra sama přináší základní příznačné motivy opery a slučuje je v šťastných kontrastech mezi lyrickými a majestátním husitským, v krásný organický celek; polyfonie jest duchaplná a instrumentace skvělá. Záslužné bylo též provedení „Melusiny" Fibichovy (v koncertu Sv. Vítského spolku); velezajímavou skladbu tuto slyšeli jsme v této produkci po druhé.

Ze čtverlístku našich komponistů zbývá nám promluviti ještě o K. Bendlovi. On jest jediným z nich, o jehož nejnovější činnosti skladatelské ni zprávy ni ukázky k nám nevniká; potřebujeme jeho práce ve veřejnosti, jako ho samého pohřešujeme v kruhu hudebních přátel. Jeho písně (Ciganské melodie) objevovaly se zde onde, z větších jeho děl provozován (v mim. koncertě „Hlaholu") „Zpěv vil nad vodami". Základní ton básně postihl zde Bendl v hudbě velmi šťastně, jakož vůbec co do zevnější nádherné pestrosti barev, vynikající routinou v ovládání zpěvu i orkestru a bohaté melodičnosti. Skladba tato náleží k jeho nejlepším.

Probravše takto, ovšem že zběžně a jen tak, jak tomu vzhledem k velkému materialu obmezené místo dovolovalo, stručně novější práce našich vynikajících skladatelů, podali jsme zároveň obraz ohniska našeho hudebního života, kolem něhož soustřeďuje se pak vše, co s uměním hudebním úzce neb vzdáleněji souvisí.

K doplnění našeho přehledu dlužno ještě poukázati na čilý a mnohoslibný ruch jevící se v mladší generaci skladatelské, pokud se týče stoupenců národního hudebního směru (Novotný, Knittl), a na činnost literární hudebnímu umění věnovanou. Činnost tuto representuje v první řadě hudební časopis „Dalibor" (redakcí V. J. Novotného); bylo vůbec již nutně zapotřebí, aby rozkvět hudebního umění českého v literatuře našel dostatečné podpory a důstojného zastoupení, tomu nasvědčuje vřelá sympatie, s kterou intelligentní obecenstvo „Daliboru" přichází vstříc. Při této příležitosti nesmíme opomenout poukázati k tomu, že i zahraniční odborné časopisy českému hudebnímu umění počínají věnovati pozornost dávno již zasloužennou; vzácný úkaz v tomto ohledu jest úvodní článek posledního čísla „Allgemeine Musikzeitung", který pod záhlavím „Friedrich Smetana, eine biografische Skizze" přináší životopis našeho mistra, jemuž předchází úvaha o nynějším stavu českého hudebního umění, jeho snahách a tužbách, jakož i o významu směru hudby Smetanovy.

Ku konci budiž zde promluveno ještě několik slov o našem divadle. *Divadlo, jež by podle důležitosti své pro hudební umění mělo státi zde v popředí tohoto pojednání, klademe ku konci, poněvadž v období, o němž zde vedena řeč, zaujímalo co do uměleckých snah hudebních zajisté místo poslední. Celá saisona přinesla nám jen dvě novinky operní „Guido a Ginevru" od Halévyho a „Jarmilu" od Bradského. Provedení prvnější opery, která pro nynější dobu jest beze většího významu, nebylo sice žádným hříchem, ale dokonce také žádnou zásluhou, provedení „Jarmily" nemůžeme pojmenovati jinak, nežli hrubou nešetrnosti vůči obecenstvu a silám uměleckým při naší opeře. To jest, vyjma několik málo večerů, jež věnovány reprisím Smetanových oper, celá činnost, jakou divadelní správa v opeře rozvinula! Mysli-li však někdo, že snad opera zanedbána k vůli činohře, tedy se mýlí; obě byly popelkami, veškerá zimniční činnost naší správy soustřeďovala se na operettu a frašku. Tak vychovává se obecenstvo pro velké národní divadlo, které se má státi chrámem pro pěstění ušlechtilých snah uměleckých!*

Podotýkáme ještě, že dovolíme si doplniti svým časem dnešní zprávu svou referátem o akademii „českých žurnalistů", kterou, jak tomu již program dosvědčuje, koncertní skvělá saisona letošní co nejdůstojněji bude uzavřena. *Em. Chvála.*

— Archaeologické museum Kensingtonské obdrželo darem dosud v Anglii neznámou rytinu Hollarovu „Londýnský požár r. 1666", kteráž byvši zavěšena v galerii soukromé zůstávala až dosud nepovšimnuta.

— Záhřebský „Věnac" přinesl v letošním čtrnáctém čísle svém životopis a podobiznu paní Sofie Podlipské.

— „Analytická květena česká" (8° str. 412.) nazývá se nová kniha botanická, kterou vydal Dr. Ladislav Čelakovský nákladem F. Tempského. Dílo to, sloužící ku spolehlivému určování všech druhů i specií flory české, vítáno jest nejen botanikům z povolání, ale i diletantům a Dr. Čelakovský vykonal prací svou dílo pro tyto kruhy neocenitelné.

— Alfred Tennyson obdržel za krátkou, nedávno v „Nindeenth Century" uveřejněnou báseň 350 liber šterlinků (3.500 zlatých) honoráře.

— Karel Beck, jeden z lepších současných básníků německých, zemřel po trapné dlouhé nemoci ve Vídni. Beckova poesie klíčí s Lenauovou z jedné půdy; rozdíl jest pouze ten, že u Lenaua více elegie a reflexe, u Becka více divokého ohně a menší obzor myšlenkový. Z četných sbírek Beckových (Noci, Básník na cestách, Tiché písně, Písně o chudém člověku, Ve klidu a bouři, Janko atd.) vyniká nejvýše kniha „Ve klidu a bouři". Vášeň zkonejšena, klid a resignace plna tklivé něhy dýší zde z harmonických slok. V lyrice jako v epice byl Beck stejně šťastným.

— Švédsko má dle nejnovějšího sčítání 300 novin a časopisů, z nichž 87 vychází ve Stockholmu. V Norsku vydává se 15, v Dánsku 76, a ve Finsku 6 denníků. — Ve velké Britanii vychází dle „Newspaper-Tress-Dictionary" na r. 1879, 1763 novin. Z těchto připadá na Anglii 1366 (v Londýně 339 a v kraji 1027), na Wales 61, na Škotsko 174, Irsko 141 a na ostrovy v Canal la manche 21. Švýcarsko má 518 časopisů.

Listárna redakce.

P. „A. S".: (Př. V.) Slabší. — „šž/22": Týkalo se Vás. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „K. D. z N." (Mořské oko). — „Emma". — „A. M". (Dvě prvosenky atd). — Oltamír Jezerský. — „Touha". — „V. G". (Srdce kraj). — $\frac{\sin\alpha}{\cos\alpha} = \mathrm{tg}\,\alpha$. — „J. B. O". — Neuveřejníme také básně: „Bludný balvan atd". — „Prorocké buky atd". — „Řeka".

OBSAH: Prosté motivy. Od Jana Nerudy: S jara. Počátek — Konec. Mládenecká. — Chiromantie. Od Fr. Heritesa. — Phidias, Myron, Polyklet. List z dějin umění řeckého. Píše dr. Zdeslav Dořický. — V Pekle. Od Aloise Jiráska. (Pokračování.) — Z nové poesie dánské: Karel Ploug. Tys přišla. Holger Drachmann. Co vlny zpívaly. Na lodi. Loučení v podzimi. Přel. J. V. Sládek. — Paprslek slonce. Napsal Enrico Castelnuovo. (Dokončení.) — Feuilleton: Proslulí cestovatelé před Kristem. — Česká hudba. Od Em. Chvály. Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — **Knihtiskárna Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, tykající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední

ROČNÍK VII. 10. května 1879. ČÍSLO 13.

Mythus o víně.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

Smích bohů s Olympu zněl na vše strany,
let vesmírem jak zlatý paprsk světla,
zem tknuta jím se zachvěla a zkvětla.
Smích ten byl zoří u východní brány,
byl duhou v mraku, v azuru byl slunce,
pel na květu a nachem na meruňce,
zněl vesele a málokdo by tušil,
že výsměchem byl, jenž sfér hudbu rušil,
že mořem byl, v němž černé fatum spalo;
byl orgií a přece těchy málo
v něm člověk našel by, jenž sní a bádá,
neb Moloch, když se šklebí, jistě žádá
co nejdřív oběť.

Bohové se smáli;
v Olympu síních zlaté hvězdy plály
kol záři světla sálajíce plnou;
vzduch dýchal ambrou, azur modrou vlnou
se míhal pod nohami hodovníků.
Smích, hovor, zpěv, vše v jednom bylo ryku
a plesem tím se zachvívalo nebe.
Dnes nestačila číš podávat Hebe,
nektar tek proudem, jako zlato skvělý;
o závod Musy do souzvuku pěly,
v rej tance divý splétaly se Hory;
jich lehký šat jak zářné meteory,
když svítí nocí v přeletu, se míhal.
Na místo blesku Joviš pohár zdvíhal
i Juno přísné tahy vyjasnila,
svit luny v očích Afrodité snila
o Martovo se rámě opírajíc.
Ve chladné hrudi lásky požár tajíc,
Diana tiše hladila své feny.
Dnes Apollo byl krásy souzvuk smavý
a Gracie dnes byly pouze ženy.
Dešť květů Flora střásala si s hlavy
a orel Joviše spal v hromů voze;
sám Vulkán tančil dnes o jedné noze,
vše plesalo, dnes na svět zapomněli.

Tu náhle, kde se brány ráje tměly
se zvedajíce zlatých na veřejích,
cos mihlo se, dva stíny. Krokem jejich
vše chvělo se a v základech se třáslo,
azur se kalil, hvězdné světlo haslo.
Dvě postavy blíž jdou, stín jejich tmavý,
nad bohů směsí černý mrak se staví,
číš padá z ruky, smích zhasíná všudy.
Kdo jsou ty ženy? Gigantické údy
šat jednoduchý ukrývá jen z půli,
sval každý jako z železa a žuly,
kyn vůle dřímá v každém jejich tahu.
Kdo jsou? co chtějí teď u nebes prahu?
I Joviš vstal, mdlá ruka uchopila
blesk dřímající. Ale Moc a Síla
se nezachvěly, čelo jejich skála.

„Ha, odkud jdete?“ Venuše se ptala.
„Zda byla dobrá kladiva, jež skoval
jsem v bleskné výhni?“ Vulkán křičel v smíchu
a Joviš jakby teď se vzpamatoval,
zved hlavu, hromem zněl hlas jeho v tichu:
„Jsou upevněny znova nebes hráze?“
Moc brvou nehnula a Síla líně
ret skřivila: „Spi dál v své slávy stíně!“
„Jest potrestán?“ — „Jest přibit na Kavkaze!“

*

Proud smíchu hlučný odměnil ta slova
a jedním rázem plesná bouře znova
kol vlnila se. Joviš pustil střely,
smích přešel v jásot, ve strunách Mus hřměly
vše dithyramby záchvatu a plesu,
a Joviš mluvil: „Vizte, jak jest malý,
já vidím ho tam skály na útesu,
jíž skráně věčný sníh a mlha halí,
tam přibit leží, spoután titan spurný.
Já vidím slzu, jež zrak jeho chmurný
zalévá krví, slyším kterak vzdychá.
Či myslíte, že znova v oheň dmýchá,
jejž urval nám chtě lidstvo oblažiti?
Já vidím supa, jak se k němu řítí
a s vřeskem pomsty játra jemu klove.
Hle, jak se zmítá, vazby démantové
jak sdrtiti chce svojich údů vzmachem!
Jen dále zuř! Olymp se nehne strachem,
v tvůj pláč zní hymnou zvučný hlahol bohů!
Chci vesel být, neb klidným teď být mohu,
mým nebe jest, mým podnožím jest země,
ze středu pekel nedoletí ke mně
pláč titanů zdí stajen devaterou;
a jejich hlava v etheru říš šerou
ku ledných obrů přikovaný skráním
svou vinu pyká věčným umíráním.
On proklíná — my smějeme se sborem —
ó jak jest malý se svým velkým vzdorem!“

A nový smích a nová tance vřava.
Čím den jim byl dnes a čím půlnoc tmavá?
Sám Helios jda koupat svoje oře
po dlouhé cestě v purpurové moře
u bran Olympu v udivení stanul
a rozloučit se nemoh s jeho prahem;
každému bohu z vousů nektar kanul
a perlami byl na žen ňadru nahém.
Vše v jedné směsi. Pouze Moc a Síla
k Joviše nohoum sedly v zadumání,
trůn jeho těžkou podpíraly dlaní,
leč nezladily vrásky ku úsměvu.
Za nimi stranou tich v tom bouřném zpěvu
stál Dionys; zpět hrdě hodil hlavou,
zrak jeho těkal plaše bohů vřavou

a v hloubce svojí jako bleskem svítil.
On pouze ze všech s člověkem vždy cítil,
a proto hnusné byly mu jich plesy.
Zde v síni nebes vzpomněl na své lesy,
kde šerem buků veliký Pan dýše —
I usmál se a vyšel z nebes tiše.

*

Sestoupil na zem. Podél hory svahu
se táhl prales od Olympa prahu;
byl valný, rozsáhlý, pln divé směsi
skal, dolů, stromů; kapraď, mech a vřesy
zde bujely ve prvotní své síle;
jilm, cedr, sosna, dub ke bříze bílé
se tulil dvorně kořeny své vina,
hloh bujel v šíř, kleč plazila se líná
a tráva chvěla stříbrnými klasy.
Vše bylo život. Stéblo každé řasy
buď rosy krůpěj hostilo, neb mušku,
nad květy motýl hledal svoji družku
a tetřeva hlas ozýval se v mlází.
Ten prales zdál se býti beze hrází,
vrch jeho stromů s oblaky se snoubí.
Což teprv divů dřímalo mu v hloubi!
Co zázraků ve větví tmavé změti,
kam ani slunce paprsk nedoletí,
zkad pták své mládě učí rozpnout křídlo!
Tam z každé skály valilo se zřídlo,
a v každém zřídle opět nové žití.
Kmen bez sekery vlastní tíhou řítí
se v hustý mech a do rubáše květů.
A jaký šum! jak tisíc lačných retů
by hledalo se ku líbání kolem!
Což teprv bouř když roznesla se dolem
a kmeny hrály jak obrovské struny!
A večery! — kdy v tichém svitu luny
vše oživlo, když šeptaly i stíny.
Ó zlatý věk, ó sladký život jiný,
strom snil, neb duší Dryada v něm byla.
Ve hloubi skalin jeskyně se kryla
jsouc vyhloubena v luno staré žuly,
jak tlama zela zarostlá jsouc z půli,
jak dlouhý vous ji visel břečťan z brady;
u vchodu mech zval k odpočinku mladý
a z boků skály teklo zřídlo svěží.
Tmou kmenů bleskl paprsk slunce stěži,
šer tklivý vládl kol a ševel tichý,
teď šeptání, teď vzdech a nyní smíchy —
snad někde Satyr plachou nymfu honil.
Nad zřídla pramen starý dub se klonil,
kol obrostlý jsa hložím divých malin.
Tu hrdliček smích zvonil z mračných skalin;
na kraji břehu stála lilje bílá
a zdálo se, že sama nymfou byla,
jež zhlíží v zřídle úběl nahých údů;
mech tkaný zvonky kol pokrýval půdu,
tmou oko faunů jak bludička plálo,
tu blesknouc a tam mizíc. Věru málo
sem zabloudilo z nesmrtelných bohů;
i sama Diana jen zřídka nohu
nad ústupem tím stavila v svém honu,
když poledne své zlaté mlhy clonu
na hlavu vrhlo stromům dřímajícím.
Zde sedávaje na kmenu již tlícím
sám veliký Pan dlíval v zamyšlení.
Tu sluj znal Dionys a často v snění
zde strávil parný den spít měkkým mechem,
tu letem hronka neb veverky spěchem
zrak bavil mdlý, neb staré spřádal báje
Silénů fletně z dálky naslouchaje,
až na víčka sen prst mu vložil zvolna.
Sem lákala ho nyní touha bolná.

(Pokračování.)

V říši mrtvých.

Noveleta od *Polykarpa Starého.*

„Hic locus est, ubi mors gaudet succurrere vitae".
„Zde místo jest, kde sama smrt se těší přispět živým".
Nápis nad Pařížskou pytevnou.

Zapuďte tedy své předsudky, útlocitná čtenářko, odzbrojte přehnanou ošklivost a falešným studem se červenající nechuť, důvěřujte svým nervům, spanilá čtenářko, a pojďte se mnou do naší pytevny — Ano? —

Nebojte se — ti chladní mrtví zde na těch stejně chladných mramorových stolech se vlastní vůlí více nepohnou — nic vám neudělají. Spí tak tiše, spí tak rádi —

Co že tam ta tmavá purpurová skvrna? Prosím vás, nerozčilujte se, — to nic není! Hleďte, jak si navleknu modrou zástěru. A zde je pouzdro plné těch nejroztomilejších hraček na světě. Ostré — což?

Vidíte, tu je má mrtvola — jen moje; počkejte, odhrnu vlhké plátno, které ji pokrývá — mladá dívka, ještě se jí nůž nedotekl.

Vypadá divně, není-li pravda? To proto, že má ostříhané vlasy. Ale není ošklivá. Pohleďte na ty pravidelné tahy — trochu zdivočilé, arciť — ale ten pěkný nos — ty zbledlé rty, ty nevypadaly asi špatně, když vřelá krev v nich proudila — —

A jak snivě pohlížejí na nás ty modré, napolo otevřené oči! Aj co to? Hle na krku tenká sametová stužka a na ní malý mosazný penízek s obrázkem panenky Marie, — tak zvaná svátostka. Hm, že nemá ceny, jí ho nechali. Tu pohleďněte na její uši. Byly v nich náušnice; levou nemohli vypnouti a proto rozřízli ušní cípek. Ale ten penízek si vezmu na památku, snad mně přinese štěstí. Kde pak je lesklý můj nůž, abych přeřízl tu sametovou tkanici — —

* *
*

Dvanáctá. Jaké to horko, hlava mi hoří! Posadil jsem se v posteli a zíral jsem kolem sebe. Bledá luna vrhala kosé paprsky na oleandr u okna stojící; jak hezky se vyjímají ty dlouhé listy v tom magickém osvětlení! Nejsou zelené, ale bílé a černé, dle toho, jak na ně padá zář měsíce. — Má hlava, má hlava! Ne, neměl jsem to dělati, — neměl jsem oloupiti ubohou mrtvou o poslední památku, ubohou nahou o poslední okrasu, jež jí zbyla ze světa, který ji vyvrhl. Jak mi jí bylo líto! — Hle, podívej se, ona vstává, ona zdvihá ruce prosebně k tobě! — Ne, ten penízek si nenechám, stůj co stůj jí ho navrátím, až zítra přijdu do pytevny. — Vrr, huf, huf, — prokletý pes, nedá spáti člověku! Převalil jsem se na druhou stranu.

Ale což ta peřina se mne slízá? Zrovna jakoby ji někdo se mne tahal . . . U všech všudy, to je přes příliš! — Posadím se, — zase vidím u okna ten oleandr s bílými a černými lupeny. Ale bože, tu stojí ona u samé postele a tahá za mou peřinu. Jak prosebně na mne pohlíží, — chce penízek. — Ha, což jsem blázen? Vždyť mrtví nemohou vstáti a přijíti za tebou až do tvého bytu! Tak se přece vzpamatuj! Ale ten penízek jsem jí neměl brát, dám jí ho opět, — zítra, — ne, dnes ještě — hned . . . Ale vždyť jsem jí ho ani nevzal! — Nevzal? — Vstal jsem a sáhl jsem po tobolce, otevřel — a vyndal jsem z ní mosazný penízek na sametové stužce.

Oblékl jsem se a tiše otevřev dvéře vytáhl jsem klíč a zamkl opět z venku. Sešel jsem po schodech — v přízemí je hostinec a proto byla vrata u domu ještě otevřena — a rychle jsem kráčel po liduprázdných, měsícem ozářených ulicích k anatomickému ústavu. Na rohu jedné ulice ještě hořela plynová svítilna. Jak ošklivé, špinavě žluté to světýlko proti tomu stříbrnému moři záře, již měsíc klidně s výše rozléval.

Brzy jsem stál před pytevnou. Ale vždyť je zavřena, zamčena, — v noci tam přece nemůžeš! Eh což, musím tam býti. Bez dlouhého rozmýšlení drápal jsem se po plechové rouře vedlejšího vysokého stavení do výše, až jsem dosáhl první římsy, po té jsem se šoupal opatrně dále až k rohu a pak jsem přelezl odtud na zeď, která dvůr anatomického ústavu dělí od ulice. Po té zdi jsem kráčel až do konce a tam jsem po složených cihlách seskočil opatrně na dvůr. Odtud vedla malá dvířka do podzemní chodby, kterouž možno přijíti ke sklepům a pecím. Ale dvířka byla zamčena. Mechanicky jsem sáhl do kapsy pro klíč svého pokojíku; hodil se — dvířka se lehce otevřela. Tmavou chodbou jsem se ubíral zvolna dále, až jsem stanul u sklepení, kde mrtví leží, než se dostanou na oblý stůl mramorový. Až nyní zmocnil se mne strach, ale ihned jsem se opět vzmužil a pevnou rukou jsem otevřel dvéře. V malém výklenku hořely dva plynové plameny a osvětlovaly příšerně kobku. Jedna ženská a dvě mužské mrtvoly ležely na šikmém podiu; měly posud vlasy. Pohledl jsem plaše na ně a kráčel jsem dále k druhým dveřím, abych se odtud po schodech dostal do pytevny v přízemí. — Ale co to bylo? — Zastavil jsem se a naslouchal jsem, zdálo se mi, jako bych byl slyšel volati za sebou: pst, pst. Ale všude ticho. Chopil jsem za kliku, ale nyní jsem zcela zřejmě slyšel za sebou: „pst, pst“ s jakýmsi škádlivým přízvukem. To volal ten mrtvý tam! Vlasy se mi na hlavě ježily, ale byl jsem odhodlán na mrtvého se podívati. Šel jsem k podiu, — ale všecky tři mrtvoly ležely tiše, ani se nehnuly. Zdánlivá smrt? Sáhl jsem všem třem na levou stranu prsou, ale — studeno a ticho. Tomu zrzounu na kraji, o kterém jsem myslil, že na mne volal sáhl jsem i na tepnu — ale ani stopy po životě. Šel jsem dále. „Pst, pst!“ Nevím, co se to se mnou stalo; nejsem bázlivcem, ale při tom třetím „pst, pst“, mne obešel mráz. Nedbal jsem na ozývající se za mnou hlas a spěchal jsem po tmavých schodech do přízemí. Ve tmě jsem sice narazil hlavou o zeď, ale utíkal jsem dále, až jsem v přízemí spatřil opět bledé světlo luny.

Oddychl jsem si na okamžik a celý chvěje se hrůzou otevřel jsem dvéře pytevny a kráčel odhodlaně, ani v pravo ani v levo se neohlížeje, ke stolu, kde ležela má mrtvola. — Ale kdo mne to pojednou chytil za ruku u lokte? Leknutím se třesa obrátil jsem se, nikoho tu nebylo — ale na lokti mi visela mrtvá ruka pevně se mne držíc. Škubnul jsem sebou jako hadem uštknut, otřásal jsem pravou rukou, ale obluda mne nepustila. Dal jsem se na útěk, běhal jsem jako štvaná zvěř po pytevně, rukou pořád házeje, abych se sprostil přívěsku, ale marně. Udychtěn stanul jsem v koutku a zoufale se vzmuživ rozevřel jsem levou rukou prsty mrtvé, pravý loket mi svírající ruky, a odhodil ji daleko od sebe.

„Aj, drzý chlape, tak pohazuješ mou rukou? Škoda, že nemám více nohou, abych se za tebou rozběhl a tě zardousil,“ tak volal trup s hlavou na prvním stole ležící. Ihned oživlo celé okolí, mrtví se počali zdvihati a ohlížeti se, co se tu děje. „Ha,“ slyšel jsem sípavý hlas, „toť také jeden z těch, kteří nám ani po smrti nedají pokoje. Kde pak je má levá noha, — ty tam, podej mi ji sem, o jedné přece nemohu na toho vetřelce běžeti.“

„Oho, kollego,“ volal jiný hlas, „to je má noha a ne tvá.“

Dali se spolu do hádky. Ostatní umrlci se buď smáli anebo zuřivě na mne pohlíželi.

„Pojď nás rozsoudit, ale spravedlivě,“ volali oni dva na mne. Se mne ale spadl všechen strach, ba zmocnilo se mne jakési podivné nadšení, drzá odvážlivost, touha po dobrodružství, a proto jsem drzím čelem kráčel k hašteřícím se umrlcům.

„Čí je to noha?“ volali obadva na mne.

„Dejte sem,“ pravil jsem, „musím se na ni podívati.“ Vzal jsem nohu a odhodil jsem ji až ke zdi. „Tak, bídná havěti,“ křičel jsem se smíchem, „teď za mnou běžte.“

Ale místo, aby se oba umrlí zlobili nad tím soudem, dali se do smíchu a pitvorně se šklebíce vysmívali se jeden druhému.

Vzpomněl jsem si, proč jsem sem byl přišel, ohlížel jsem se po pytevně. Tam seděla na stole má nahá mrtvá a odporně se smějíc kývala na mne. Běžel jsem k ní: „Tu máš svůj mosazný penízek, nechci ho,“ — natáhla krk a já uvázal na něj sametovou stužku s penízem.

„Na shledanou, zítra,“ pravil jsem a utíkal jsem ke dveřím.

„Ne, tak zhola tě nenechám odejíti, musím se ti přece poděkovati,“ — seskočila se stolu a běžela za mnou. V koutě u dveří mne dohonila a vtlačila mne do kouta.

„Máš dobré srdce, hochu, tu vezmi si políbení,“ roztáhnuvši dlouhé ruce objala mne a tlačíc mne svým tělem ke zdi tiskla mne na svá ňadra.

„Nechci, nechci,“ křičel jsem, „pusť mne, obludo,“ — ale nepustila. „nechci, pusť mne,“ volal jsem, až se to po sále rozléhalo, ale místo odpovědi přitiskla ledové rty na ústa má. —

„Hu! — u všech čertů, — pusť,“ — mocně se opřev odrazil jsem ji od sebe. Dala se do smíchu.

„Jdi,“ pravila, „hloupý nevděčníku.“

Otevřev dvéře letěl jsem po schodech dolů. I ti tři dole opět za mnou povolávali a zdvihali se na podiu, — ale já, nedbaje na to, utíkal jsem temnou chodbou k východu na dvůr, kde světlo měsíce opět mne uvítalo.

*

Oddychnuv si zamknul jsem a vytáhl klíč. Po cihlách vylezl jsem na zeď a po ní jsem kráčel zvolna až k vedlejšímu stavení a touž cestou jako prve nahoru, lezl jsem nyní dolů.

Byl jsem na ulici; studený větřík mne ovanul, chopil jsem se za hlavu, — pálila jako oheň. Spěchal jsem domů. V hospodě v přízemí jsem slyšel opilé hosty chraplavým hlasem zpívati rozpustilou píseň. Fi — — spěchal jsem po schodech do prvního poschodí. Svlékl jsem se a ulehnuv do postele počal jsem přemýšleti o zažité právě příhodě. Víčka očí se mi tížila . . .

— Natáhl jsem se, — hodiny bily — jedna, dvě, tři. —

„Tři hodiny," zvolal jsem a posadil jsem se na posteli; protřev si oči ohlížel jsem se kolem. Hlavu jsem měl jako z olova. Bledá luna vrhala kosé paprsky na stříbrné a černé listy oleandru u okna. Hm. co se mi to zdálo, — byl jsem v pytevně! Přišla sem pro mne, napřed stála tam u záclony vedle oleandru, pak tu u nohou postele a tahala za peřinu. V pytevně — ti mrtví! Hlouposti! — Usmál jsem se útrpně nad hloupým snem a spal jsem tvrdě až do rána.

Ráno, asi v půl deváté, jsem vstal; pravá ruka mne v lokti velmi bolela a rty jsem měl naběhlé. Přemýšlel jsem o tom pustém snu minulé noci; — že to byl sen, věděl jsem tak jistě, že jen s úsměvem nad svou dětinností jsem otevřel tobolku, abych se přesvědčil, že se tam penízek posud nalezá, a že jen ve snu jsem jej donesl mrtvé dívce. Otevřel jsem tobolku, — cítil jsem, jak mi krev stoupá k hlavě a vlasy na hlavě se mi ježí, — penízku v tobolce nebylo.

Ani nesnídav spěchal jsem do pytevny. Tiše ležely mrtvoly na mramorových stolech — má mrtvola, — měla na krku mosazný penízek na sametové stužce!

„Dobré jitro, pane doktore," volá na mne sluha ústavu.

„Dobré jitro," odpovím, „co je nového?"

„Nevím ničeho," pravil, „— ale přece, — má žena tvrdí, že viděla dnes v noci tu, po oné zdi choditi náměsíčníka. Ha ha ha, — náměsíčnictví již není v modě. Hloupá ženská, kdož ví, co se jí zdálo!" Šel dále.

— Hm, jak podivně zahrává si náhoda s rozdrážděnou fantasií. —

Penízek jsem mrtvé dívce odňal a chovám jej posud. Chcete-li jej viděti, přijďte ke mně, ukáži vám ho. —

Kresby z Paříže.

Od *R. E. Jamota.*

Noviny a jich vnady.

I.

rzí mne počínati sevšednělou frásí, avšak nelze mi vyhnouti se jí. Pařížské novinářství dokazuje plnou měrou, že jsou noviny šestou velmocí. Pravdivost výroku toho potvrzuje člověku každý krok, ať si jej činíme po ulici, ať si vsedneme na dráhu, navštívíme veřejnou místnost nebo cokoliv jiného veřejného. Všude je to mrak novinářských hlaviček, jenž naše oko na novo poutá.

Sedneme ráno na imperiál omnibusu, na příklad před osmou hodinou, kdy se ulicemi hemží prodavači, roznášeči, dělníci. — Omnibus plný, nahoře i dole. Společnost — jak patrno nepříliš vznešená, nahoře několik blousierů bez čepic — avšak všecko mlčí; a většina pohřížena jest ve čtení malých lístků. Lanterne, Petit journal, Petit republique, Nouveau journal republicain a řada lístků jiných vesměs po sous (dvou krejcařích) mihá se v rukou sousedů, a našinec sám si přivyká v několika dnech na zvyk ten i nevystupuje později na vůz aniž by ozbrojen byl číslem některého takového, z pravidla výtečně redigovaného žurnálu. —

Navštívíme posluchárnu na fakultě lékařské, či právnické — kteroukoliv. Přednáška počíná o deváté; avšak již několik minut před devátou plno. Asi jako u nás! Jen že u nás jsme bývali před přednáškou hluční až v hlavě vířilo! Politické, ostré debatty, hrůzné vtipy, posměšná líčení honily se v jednom proudu posluchačstvem! Otvírám však dveře amfitheatru — (posluchárny v nemocnicích) — a ticho hrobové mne překvapuje. Domnívám se, že již professor zasedl za stůl, i vystupuji tiše po stupních vzhůru do lavic. Amfitheatr plný. Skorem na všech lavicích studenti s klobouky na hlavách tísní se po nízkých lavicích bez opory a bez stolů. Avšak stůl professorův jest prázdný a většina studentů má v rukou — politické listy. Voltaire, XIX. Siècle, Petit journal, Marseillaise, některý Figaro, a zase Lanterne mihají se v rukou čtenářů!

Navštívíme některé menší divadlo Pařížské. Na příklad Théâtre des Gobelins či Cluny. Jde na osmou hodinu a před kasami stojí hadovité řady obecenstva tvořící obvyklé „queue". (Obecenstvo se totiž zde netlačí jako jinde, nýbrž stojí v řadě jedna osoba za druhou čekajíc až na ni dojde, a se špatnou by se potázal ten, kdo by po chvalitebném zvyku domácím předbíhati aneb odstrkovati chtěl. Tu nejen policie ale i obecenstvo vetřelce ostře ba i posměšně kárá). Postavíme se tedy také do „queue" a čekáme. Mezi tím však obletuje řadu obecenstva celý roj prodavačů novin, prodavačů starých i mladých, žen i mužů. Nabízejí speciální divadelní lístky po 3—4 sous — L'orchestre, Le Molière a podobné výrobky vycházející denně a obsahující programy všech pařížských divadel a větších zábavních míst, cirků a podobně! Programy jsou na prvé a poslední straně listů těch — vnitřek naplněn jest „referáty" a „kritikami", majícími jednotvárnou dosti vlastnost — že všecko všudy nacházejí výtečným, skvostným a skvělým, tak že si člověk volky nevolky sám předkládá retorickou otázku: Co taková kritika asi „stojí"? Konečně

dotřeme se za několik franků lístku do přízemí a sedáme s uspokojením, jaké poskytuje člověku vědomí vykonané práce herkulovské. Však jedva odehráli malý vaudeville anebo proverbe, sloužící jako „hors d' oeuvre“ před vlastní hostinou, před vlastním dramatem, kteréž jsou v posledních dobách na menších divadlech nesmírně v modě: již se rozlétnou všecky dveře do přízemí ústící a hejno prodavačů vyvolává na novo! Nejen pak svůdný „suc d' orge“ anebo nesmiřitelně chutnající pomeranč za dva sous, ale na novo zní tu: Demandez L' orchestre, Le Molière, a prodavači listů těchto smýkají se mezi obecenstvem vnucujíce přímo neocenitelné literární výrobky své.

Mezi tím táhne na devátou — divadelní listy mizí a má se k počátku hry — avšak na novo rozpřádá se litice novinářská. Přicházejíť noví prodavači — ohlašující poslední večerní list pařížský — Le soir, jehož prvá čísla právě lis byla opustila. Pravil jsem „ohlašující“, ale správně má zníti „řvoucí“, neboť máme-li provolávání prodavačů těch precisně označiti, jiného výrazu užiti nemůžeme. Leč nejen to: i na oponě, kteráž jak známo v malých divadlech pařížských z pravidla bývá kupeckými ohlášeními pomalována, ohlašují se politické i illustrované listy Pařížské hlásajíce chlubně světu vnady své!

Slovem zavadíme každým krokem o noviny. Prodávají pak je nejen v nesčíslných úpravných kioscích rozsetých po větších ulicích Pařížských, ale i téměř ve všech krámech papírnických, na nádražích a jinde nečítaje ani zástupy potulných prodavačů vyskytujících se všude. Ba i na pověstném mostě „Pont des Arts“ viděl jsem každodenně téměř slepce (most slouží jen pěšcům), který chodě po mostě sem a tam prodával kolemjdoucím časopisy vyzývaje ke koupi tabulkou zavěšenou na prsou s nápisem: „Je suis aveugle atd.“ V kioscích pak, zejména na boulevardech a na větších náměstích prodávají do pozdní noci noviny. Nejednou jsme si o jedné hodině s půlnoci kupovali v kiosku před Palais Royal večerní listy — jako la France a podobné!

Za takových okolností je pochopitelné, nacházíme-li čtenáře listů nejen v kavárnách, ale i na ulici. Ba větší krámy mají dokonce své a notabene hojně zásobené čítárny, v nichž „nudící“ se „kupující“ obecenstvo volně může čísti francouzské i zahraničné listy. Avšak o této specialitě Pařížské promluvím později ještě obšírněji. Podobně i v „Palais de justice“, soudní budově Pařížské, mají advokáti Pařížští čítárnu svou, a vypadá takový oděvem svým i baretem na protestantského pastora připomínající advokát pařížský velmi titěrně. Viděti jej lze v čítárně zasklenou stěnou od korridoru odlišené nonchalantně rozloženého a ve čtení listu pohříženého. Připadali mně vůbec dosti koketní tito pánové jakoby za sklem obecenstvu dávali na jevo, že naprosto nemají času, aby si mohli svůj žurnál přečísti doma! —

Umíť pak pařížský majitel časopisu upozorniti na svůj časopis. Zejména pověstný „Le petit journal“, jenž vychází denně, a jehož číslo stojí pouze jeden sous, může ještě po dlouhá leta sloužiti potomkům za vzor v ohledu tomto! Neníť hrubě jediné větší ulice, kde by na některé stěně anebo prázdné zdi domové neohlašoval se list ten ohromnými bílými literami v modrém poli. Všude čtete: Le petit journal, časopis denní, pět set tisíc odběratelů, tři milliony čtenářů, pět centimů (jeden sous) číslo. To je annonce nejstarší, na novějších čteme již pět set padesát tisíc odběratelův a na nejnovějších dokonce šest set tisíc! Každým pak skoro dnem najdeme na procházkách svých nově potřenou modrou stěnu, na níž malíř písma na novo — stabilní ona slova maluje. Vedle toho na každém malém parníku na Sekvaně, sloužícím za omnibus vodní, vidíme vyvěšenou tabuli s velikým písmem — Le petit journal — journal quotidien, se všemi oněmi tisíci a milliony čtenářův a odběratelů. Nevím, není-li to náhodou, ale připadalo mi, že stěny k nápisům sloužící jsou tak strategicky vybírané, že annonce ony pronásledují člověka celou Paříží jako zlé svědomí. Člověk vystoupí na Pantheon, či na věže chrámu Matky boží — a na všech stranách, na blízku i v mlhavé dáli kolem Montmartru vystupují modře potřené zdi a stěny s ominésním oním nápisem. Totéž se opětuje, vystoupíme-li zase na Montmartre či na nejvyšší bod hřbitova Père-Lachaise — všude jest to prožluklý Petit journal, jenž jako duch Bankův se vynořuje a obyvatelstvu Pařížskému se vnucuje. Také ovšem vidíme žurnál ten všude — všude má své ctitele, své odběratele. Pravím ctitele! Jestiť list vskutku výtečně řízen a zábavně psán, tak že spisovatele v něm vystupující čítati lze právem k nejznámějším osobnostem Pařížským. Byli jsme kdysi poblíž známých ústředních „Halles“ záhy ráno — či pozdě v noci, abychom viděli báječný onen ruch, jejž vyvolává tou dobou zaopatřování „Halles“ novými zásobami; i zašli jsme k ránu do blízké krčmy v „rue des Innocents“, slynoucí tím, že zde jísti možno prve téhož dne do Paříže dopravené ústřice. Společnost v krčmě té poskytuje největší směsici, jakou si pomysliti lze — labužník-hejřil, utýraný prodavač či prodavačka z Halles — jsou zde každodenními typy. Ač byly již čtyry hodiny z rána, neustáli přece ještě pohospodští prodavači v obchodu svém a mezi jinými přišel také jeden nabízející laciné podobizny, Gambettovu, Hugovu, Grevyho atd. Přišel ke stolu obchodníků z Halles, a někteří jali se prohlížeti krám jeho.

Jedna z žen, osmahlá, prostě vypadající, ptá se ho: „Est-ce que vous avez Adolphe Bellot; jé l'aime beaucoup.“ A „C' est ça, Adolphe Bellot, est-ce que vous l' avez?“ ozvala se společnost ve sboru. —

Adolphe Bellot je dodavatelem hrůzostrašných románů pro feuilleton Petit journalu; a tou dobou počal nervy Pařížanů napínati novým kusem nazvaným „Les étrangleurs“ (rdousiči) „dernières mystères parisiennes“ (poslední tajemství pařížská). Dnes je osobou v Paříži skoro tak známou jako Emil Zola či Alphonse Daudet! Petit journal mu k tomu dopomohl; že by se oběma těmto předním prosaikům francouzským této doby rovnati mohl, ovšem netvrdím.

A jako nakladatel listu, tak i poslední prodavačka jeho v budce někde na Plaisance, či v některém „červeném“ quartieru umí zrak kolemjdoucích na zboží své upoutati. V kioscích, jež jsou otevřeny, pne se nad hlavou báby-prodavačky pravá kupole ze špagátu sestrojená a časopisy klenutá. Na otevřených pak dveřích, jakož i na zevnějších plochách vyvěšeny jsou vážné i humoristické listy illustrované. Zejména humoristické listy, jichž obrázky tonou ve všelikých křiklavých barvách, nacházejí na dveřích umístění svého, aby bily co možná do

očí. A že dosáhnou prodavači účelu svého, vidíme každodenně. Trefná karrikatura vládního některého orgánu je za několik hodin po objevení známa po celé Paříži; a slyšíte o ní mluviti v kavárnách i v restaurantech při snídaní i obědě. Jako zvláštnost poznamenávám, že vídal jsem u karrikatur takto vyložených baviti se dosti často policejní strážníky a nejednou viděl jsem na tváři bodrého takovéhoto jinocha policejního příjemný úsměv; když pak přihlídnul jsem ku předmětu zábavy jeho, viděl jsem, že kochá se v „La jeune garde", „Le Don Quichotte" či v jiném radikálním protivládním lístku!

Vůbec lze tvrditi, že dobrý žurnál — a dobře redigovány jsou téměř všecky Pařížské listy — těší se u čtenářstva svého úplné pozornosti ba i jakési sympathii, kteráž právě činí žurnál takový mocí dosti vážnou. Připomínám jen, že letošního roku poděkoval se ministr spravedlnosti z úřadu svého; činěnyť na něj ve sněmovně Versailleské tak prudké nájezdy pro způsobenou jím persekuci listu „Lanterne", že nemohl po útocích oněch více se ctí na místě svém setrvati. „Lanterne" totiž přinesla svého času řadu zpráv o nesprávnostech pařížské policie. Marcère však místo aby nesprávnosti ty prozkoumal, dal Lanterne pohnati před soud, což skončilo odsouzením listu. Událost taková zavdala právě stoupencům listu tohoto pohnutku k uvedeným nájezdům — a ministr padl.

Připomínám, že je Lanterne list za jeden sous, veliký asi jako český „Brousek" a hájí zásady radikálních republikánů. Když pak ministr z uvedené příčiny se poděkoval, nebylo snad jediného čtenáře listu, který by s výsledkem tím nebyl býval spokojen; právě proto, že pařížské listy dovedou obsahem svým obecenstvo upoutati. A veškeré kouzlo vážnosti jejich spočívá v tom, že pařížští žurnalisté píší zábavně, že píší zábavně každou řádku, již v listě uveřejněnou nacházíme. Zábavnou jest úvaha politická — kdo četl kdy Girardinovy články ve „France" — pochopí, co to znamená psáti o politice zábavně, zábavnými jsou denní zprávy — a tyto zejména, dále soudní síně, ba i zprávy umělecké a literární. Kdežto tyto poslední jsou u nás z pravidla v politickém listu pouhým a z pravidla velmi nudným přívěskem, je v pařížském listu referát o nové knize, o novém kuse divadelním rubrikou s jinými naprosto stejnorodou a z pravidla tak zábavnou, že bez úplného pročtení její listu hrubě ani neodkládáme. Přirozeným následkem toho jest ovšem, že obecenstvo v nejširších vrstvách se o umění zajímá. Sto a několik a dvacet vydání některého spisu Hugova, padesát vydání Daudetových románů jsou výmluvnými svědky o lásce obecenstva pařížského k literatuře. Tuším, že způsob psaní úvah o knihách v listech pařížských značnou má o lásku takovou zásluhu a pochopil jsem úplně mladého spisovatele, kterýž mi vyprávěl, chystaje se k vydání prvé knihy, že neučiní tak spíše, dokud si nezajistí přízeň některých listů denních. Denní listy mají na rozkvět literatury národní veliký vliv, a kdyby naše listy byly dovedly zprávami svými v obecenstvu vzbuditi zájem pro krásnou aneb vědeckou literaturu, nepotřebovali jsme v posledních dobách tak klesati.

A zrovna jako literatura, i výtvarné umění těší se přízni žurnalistů pařížských. Viděti příklad toho v důležitosti pařížského „Salónu" — výstavy umění výtvarného. Každá zprávička, která se výstavy této tkne, podává se v listech denních, tak že jí nikdo nepřehledne, záhy před otevřením jejím přinášejí se zajímavé detaily a klepy o vystavených obrazech i vystavujících umělcích, tak že otevření „Salónu" stává se každoročně dnem slavnostním; a již dlouho před otevřením mluví se o ní v nejširších kruzích Pařížské společnosti; slyšel jsem o ní baviti se společnost starých paní — kupcových, vdov po průmyslnících a podobně, tedy ve společnosti, v níž bychom u nás zbůhdarma podobnou rozpravu hledali. Ba mluvil jsem i s domovníkem jedním o „Salónu" a přiznávám se, že mi interes, s nímž muž tento o předmětu tom hovořil, velice imponoval.

O tom, jak píše pařížský list o divadle, ani slova psáti nechci, bylo by nutno pověděné opakovati.

Mnoho zpráv takových o umění a literatuře je zajisté reklamou, avšak kdož by zde reklamě neodpustil, když jde o prospěch tak důležitých činitelů v životě národa. Mluvívá se u nás o hnilobě národa francouzského, ale jen nechte probůh také náš národ tak hníti, aby všímal si hojně literatury a umění, a tuším, že i ti, kteří mluvili o hnilobě francouzské, budou spokojeni!

V Pekle.

Od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

Když ta sedmiletá vojna začala, bylo tu všude zle a mnoho strachu. Prušáci byli lidem od dřívějších let známi a každý se jich bál. My tu v pekelském mlýně bývali ještě dost šťastni. Někdy bylo ve vesnicích kolem vojska jako mlhy, a tu u nás ani nohy. Ale někdy se nám jich také nasypalo jako kobylek. Jednou v noci dostali jsme divné hosti; to ještě hospodařil nebožtíka pantáty otec. Před mlýnem bylo slyšeti hlasy, a také světla zaplápolala; bylať tenkráte tma, že by ji krájeti mohl. Všichni jsme se probudili a vyběhli ven. Na dvorečku přede dveřmi viděli jsme vojáky, z nichž čtyři právě nosítka na zem postavili. Vedle nich stál nějaký mladý, krásný oficír a za ním držel jiný voják koně za uzdu. Ten oficír zavolal nebožtíka pantátu stranou a dal se s ním tiše do řeči. Pak se vrátil k těm zastřeným nosítkům, odhrnul záslonu a mluvil tam potichu s někým. Vojáci odešli do světnice, koně zavedli do stáje a pak vystoupila z těch nosítek nějaká paní v dlouhém plášti a ve tváři zastřená. Oficír jí podal ruku a pantáta mně přikázal, abych jim posvítila a zavedla je nahoru do sedničky. Nebožka panímáma šla s námi.

Venku zahlomozil vítr a šlehl první. těžké krůpěje dešťové na okno.

„Bože, lidičky, jak živi jste takovou ženskou neviděli, a do smrti takovou neuvidím. — Ta cizí paní sňala plášť a tu kuklu s hlavy, a my jsme si ji mohli s panímámou dobře prohlednout. — Nebyla velká, ani malá, ale vyrostlá jako mladý stromek a útlá, — panské dítě! A mladá byla ještě, mladičká, tak že jsme si pak s panímámou povídaly, jak ten její pantáta mohl dovolit, aby v tom věku se vdala. —

A krásná byla! Myslila jsem, že jen takové jsou na obrazích svatých, ale ona byla — bože mně hříchy odpusť, jako nějaká svatá. Trochu bledá, ale to jí právě slušelo! A když se na člověka podívala — ty její oči!

Byla jistě z nějakého vysokého rodu, nebo byla po pansku ustrojena. Vlasy měla napudrované, a v nich nějaké perličky a na prstu se jí blýštěl zlatý prsten s krásným kamínkem. — Ale ten mladý oficír byl také krásný a mladý. Velký, zrostlý, tvář hlaďoučkou jako panenka, ale jinak statný — a měl tu slečinku nebo paničku tuze rád. Bylo to vidět, že by ji na rukou nosil. Mluvil s ní tak laskavě a ona se na něj usmívala, a odpovídala mu —“

„Jak, německy?“ ptal se desátník Sekota.

„Já sice německy nerozumím, ale nebylo to německy. Pantáta povídal, že to nejspíše francouzsky, jak už vrchnosti hovořívají —“

„A co tu chtěli ve mlýně?“ ptal se znovu Sekota.

„Toho se žádný nedozvěděl. — Nebožtík pantáta říkal, že v tom něco je, že se skrývají, a také dle všeho ji unesl. — On sice věděl víc, ale nepověděl —“

„A byli tu dlouho?“

„Ne, jen přes týden. Zůstávali skoro pořád na hoře ve světničce. Někdy si spolu vyšli ven, a tu obyčejně sedali tam na stráňce u lesa pod javory, nebo šli dolů k řece, někdy proti potoku a tam pod olšemi usedli.

Vodili se za ruku jako děti, a když měli přes potok přejíti, vedl ji tak opatrně, že nám to až k smíchu bylo. Ale co taková panská dcerka, není tak zvyklá jako našinec! Mně vždycky připadalo, když jsem se na ni podívala, jako holubička.

Jednou ten oficír dal si osedlati koně a odjel. Viděla jsem, jak se spolu loučili, jako by navždycky se rozcházeli. Ti se měli rádi!

Když odjel, byla ta jeho milá, nebo panička tuze smutna. Nevyšla ani přes práh, jen často u okénka ji bylo vidět. K večeru vzala si plášť a vyšla k řece, jemu naproti, ale vrátila se sama. Bylo na ní znáti, jaké má starosti, jak je jí smutno. Už byla noc, a ten oficír ještě nejel. Byla jsem právě před stavením a napadlo mně podívati se nahoru. Měsíc jasně svítil. U otevřeného okénka viděla jsem tu bledou, krásnou paní — dívala se v tu stranu, kterou ráno milý odjel. Najednou zadusaly podkovy, pak ukázal se kůň a rejthar. — To jste měli vidět, jak ta mladá od okna odskočila, jak se schodů sběhla až na dvorek, jak se chytli do náručí. — Svítila jsem jim na tmavé schody, ale to neviděli a zapomněli, že se na ně dívám. On ji více nesl než vedl a líbal ji na čelo, na tvář a celičkou ji zlíbal. Druhého dne ráno šli pod javory, pak zase k potoku pod olše a když přišli domů, přinesla si ta mladá jako vždycky plnou hrsť lučních květin. Ale odpoledne dali se do skládání a oficír pantátovi oznámil, že zítra odjedou. Nahoře ve světnici vždycky dlouho do noci svítili. Ale toho večera brzo shasili. My také ulehli. Najednou, bylo pozdě na noc, ozvala se střelná rána, a ta nás všecky probudila.

Zapomněla jsem říci, že ten oficír vždycky na večer tři vojáky jako na stráž rozestavil. Jak ta rána se ozvala, nastal ve mlýně hluk a zmatek. Vojáci chytli své pušky a spěchali proti potoku k lesu, kde vystřelili. Viděla jsem tu mladou paní na smrt bledou, jak se oficíru na krk zavěsila, jakoby ho pustiti nechtěla. On však se jí vymkl a letěl za vojáky. Ta jeho milá chtěla za ním, a panímáma i pantáta měli ji co držet; nebo jak ji mohli pustit, když se tam střílelo jako v nějaké bitvě. Nebožtík váš muž, tenkrát ještě svobodný, vytratil se ze mlýna a všecko viděl.

Ta patálie dlouho trvala. A co strachu jsme poměli!

Stáli jsme za mlýnem v olšinách u potoka a dívali se k lesu, kdež každou chvilkou mihaly se tmou ohnivé rány. Ta krásná cizí paní, jen napolo oblečená, stála mezi mnou a nebožkou panímámou. Neplakala, ale třásla se a přes tu chvilku volala třesoucím se hlasem: Emile! Emile!

Pamatuju se na to dobře, to jméno mně nevyšlo nikdy z hlavy. Pak zase mlčela, pak sebou trhla a chtěla tam do té bitky. Střelba se vzdalovala, zacházela k lesu, až ještě několik ran odtud se ozvalo, pak bylo ticho. Tu již by ji nikdo nezadržel. Běžela tam a my za ní. — Měli jsme ji rádi, nebo byla tuze hodna a laskava, a bylo nám jí také líto. V tom také pospíchal někdo od lesa, byl to ten pan oficír. — Měli jste vidět, jak k němu skočila, jak ho prudce kolem krku vzala a tak mu na prsou za chvíli visela. Brzo na to vrátili se vojáci, dva z nich byli postřeleni, a mužští přinesli ze mlýna lucernu a smolné louče. Teď jsme všechno přehlídli.

Na zdupané trávě ležel jeden z těch, co chtěli mlýn přepadnout, zabitý. Byl to nějaký oficír a té paní asi známý. — Nebo když mu posvítili do tváře, vykřikla nějaké jméno a odvrátila hlavu. Ten její odvedl ji do mlýna. Vojáci zakopali toho zabitého na tom místě a nebožtík pantáta dal později sekyrníkovi utesati kříž a ten tam u hlav postavili.“ —

Bára se zamlčela.

„A co ten oficír a ta jeho?“ ptal se desátník.

„Ještě té noci vydali se na cestu. Pantátovi dobře zaplatili, já dostala od oficíra dva dukáty, a od té jeho paničky krásný, hedvábný šátek. — Více jsme o nich nikdy neslyšeli.“

„A kdo byli? Což vám ti jejich vojáci nic nepověděli?“ ptal se Sekota.

„Vojáci neuměli česky. — Nebožtík pantáta jen tolik pověděl, že to byl nějaký hrabě a ten že tu slečinku unesl. Ten zabitý, co je stíhal, byl prý její zaslíbený ženich, ale toho ona nechtěla. — Tolik se povídalo.“

„A jak se jmenoval ten hrabě?“

„Nevím. — Ona mu říkala Emil a on jí Julie.“

„A neptal se a nepátral už potom nikdo po nich?“

„Ne — nebožtík pantáta měl strach, že bude mít nějaké opletání, zvláště k vůli tomu zastřelenému. Ale jak toho nešťastníka hlinou zasypali, ani kohout po něm nezakokrhal.“

„Za to se hlásí sám,“ ozvalo se ze šerého kouta, kde stárek seděl.

Sekota tentokráte mlčel, ale pohledl na mlynářku tázavě.

„Povídají,“ promluvila mlynářka, „že tam u toho hrobu, jak se mu říká „ženichův“, straší, že časem ten mrtvý na hrobě sedí, nebo kolem obchází.“

„Je pravda,“ dodala Lidka polohlas, „co tu byli stárkové, každý povídal, že ho viděl, a Bára také, viď.“

„Inu — však tady Vlček by mohl něco mluvit —“

„Eh —“ vypjal se desátník sebevědomě — „to jsou tlachy — a jestliže toho pana ženicha uvidím, tak mu povím, aby zůstal raději ležet, sice že ho —“

Stěhula zakašlal.

Venku dalo se zatím do deště. Proudy jeho větrem hnané šlehaly do oken, až rachotila. Košaté stromy hučely a hustolisté, mladé olše prudce klátily se.

Najednou zabušil někdo na okno, prudce třikráte za sebou.

Všichni se zarazili.

Pelíšek sebou trhl. Stěhula se povztyčil a Sekota byl, jakoby ho někdo z nenadání uhodil. Hleděl zaraženě, upřeně na okno, kdež ono podivné znamení bylo se ozvalo. Bára se pokřižovala, mlynářka pohledla udiveně na Lidku, kteráž ihned, jak zabušení uslyšela, povstala.

„Ženich se hlásí,“ ozvalo se potupně ze šerého kouta, kde stárek seděl. Hlas jeho byl temný, a nyní v tu šerou chvíli, v čas deště a větru, zněl prapodivně.

„Pozor!“ komandoval Sekota povstanuv. „Pelíšku, vzít pušku, kašket a jít to vyšetřit —“

Stěhula se suše, jako pro sebe, zasmál a mladý voják učinil, jak mu přikázáno.

Vrátil se až za hodnou chvíli, všecek promoklý.

„Ani stopy, ani slechu!“ oznamoval.

„Hm — toť divno, snad to vítr zabušil —“ mínil Sekota.

„Ó ne — já viděl pěsť, nebyl to vítr,“ doložil Stěhula klidně. Pelíšek ohlížel se po Lidce, té však už ve světnici nebylo. I Bára odešla, pak mlynářka, i stárek zmizel.

„Měli bychom to vyšetřit,“ mínil Stěhula, „a podívat se tam ku hrobu,“ a řekl to nějak zlomyslně.

„Prší tuze — a pak — kdož ví — jsou to tlachy, strašpytlové —“ odpověděl Sekota. Pak přistoupiv k oknu bedlivě ven vyhlížel.

Byla tma tmoucí, vítr hučel a dešť rachotil. —

III.

Naděje Pekelské mlynářky nesplnily se.

Doufalať, že ta nemilá obsádka na dlouho ve mlýně nezůstane; ale záhy seznala, že není pomyšlení, aby odtáhla. Vojáci začali už domácněti. Pelíšek byl bez toho jako doma. O tajemném zabušení na okně nebylo už veřejně žádné řeči, jen Sekota se stranou mlynářky tázal, zdali to už někdy ve mlýně pozorováno.

„Slyšela jsem o tom, ale už dávný čas se to „neozvalo.“

Když se o tom pak stárkovi zmínila, že se desátník ptal, ušklíbl se Vlček a nevlídné slovíčko zahučel.

Stěhula nadělal málo řeči. Měl-li pokdy, ležel buď na lavici, nebo venku odpoledne pod olšemi ve trávě, kouřil, nebo spal. Bylo patrno, že se velice nudí. Byl mrzut, zvláště Pelíškovi a Báře neodpustil. Nejraději ještě viděl Lidušku a snesl i její čtveračení. Kolem té čiperné veveřice otáčel se pořád Pelíšek. Byl jako její stín. Žertoval s ní, laškoval, škádlil ji a ona mu splácela rovnou měrou. Někdy už také ten mladý vojáček začínal vážněji, zapřádal divný hovor, obcházel řečí a bylo zřejmo, že míří někam jinam. Ale Lidka jakoby mu nerozuměla. Vždycky obrátila řeč, a vždycky byl konec všeho její zvonivý smích, takže až smělý jinak a veselý hoch se zarazil a rozpaky nevěděl kudy kam.

Největší však změna udála se s velitelem Sekotou.

Přibyl do mlýna zpupně, zhurta, byl první čas přísným, až hrubým, jak už bylo jeho přirozeností. Ale ponenáhlu, vlastně nenadále, změnil se velice velmi.

Proměnu tu hlavně jen mlynářka znamenala. Byl na ni čím dál tím laskavější, ba někdy až zažertoval.

Bylo to věru s podivením.

Z počátku si ve mlýně tuze neliboval a zlobíval se jmenovitě na hluk a rachocení, jež začasté mu dlouho usnouti nedalo. Ale Sekota byl člověk otužilý; s hlomozem za nedlouho se tak spřátelil, že až si mlýna všímati počal. Líbilo se mu staré, zachovalé stavení, píla, dobré stroje, počítal, že za pokojnějších časů zajisté mnoho mletí a na píle mnoho práce, neboť všude jevil se dostatek, ba blahobyt. Všiml si dvorečku, chléva, v něm koně a tří pěkných krav a tolika též koz, za obhlídky nemohl přehlédnouti palouk i blízký les.

A když po obědě na lavici leže kouřil, upíraly se jeho oči, jako kouzlem nějakým přivábeny, na majitelce všech těch věcí, které se mu zalíbily.

Díval se, jak mlynářka buď něco zašívala, prádlo nebo nádobí rovnala, pozoroval její hezkou tvář, bílé, ještě svěží hrdlo, obnažené, plné rámě, všiml si, jak je na nohy hbitá jako nějaká mladice — a v divné pohřižoval se myšlení, až zapomněl na vše kolem, jmenovitě na Stěhulu, jenž také tak rád si hovíval a z pod přimhouřených víček na ten svět kolem se díval.

Jednoho odpoledne vyrušil náhle, když mlynářka ze světnice odešla, desátníka Sekotu touto otázkou:

„Viď, Sekoto, byla by to žínka?“

Sekota sebou zavrtěl.

„Ty ji chceš!“ spustil Stěhula na novo.

Desátník sebou trhl jako bodnutý, a tvář jakoby nějak potemněla.

„Kdo ti to řekl?“ odtušil zprudka a nemohl se dobře na Sekotu podívati.

Stěhula se zasmál.

„Bloude, což to nevidím?“ a smál se opět.

„A co se směješ — což by to bylo nemožno?“ odvětil Sekota sebevědomě.

„I ano — možno, možno — ale někdo by ti mohl škodit.“

„A kdo?“ tázal se kvapně desátník.

„Stárek.“

Sekota se nuceně zasmál. „Ten! ó toho bych se nebál.“

„I pane, je mladší než ty, a to u ženských je mnoho!“

„Ale já jsem císařský muž a —“

„Desátník — to je také něco, pravda.“

„Ale vždyť mně ani nenapadlo, marná řeč.“

„Tím líp pro stárka.“

„A míníš opravdu, že na mlynářku myslí?“

„Zdá se mně.“

„A ona?“

„Nevím, nemyslím však, že by jí stárek do oka padl.“

„I vždyť by se ani nechtěla vdát —“ mínil Sekota; ale Stěhula dobře mu rozuměl, že vyzvídá.

„Každá ženská se ráda vdává; třeba dvakráte ovdověla, chutě třetího muže vezme.“

„To pravda, — a mlynářka je dosud mladá.“

„Zdravá, hezká — hm, pane, byla by to ženuška!“ a starý pěšák kroutil si kníry, jako by se chystal na hubičku. (Pokračování.)

Z nové poesie polské.

Vlad. hrabě Tarnowski.

S Homérem pod břízou.

Což divného, že často básník, v tiši
s Homérem v ruce, s lahodou v své duši
u kmenu břízy, která jaro tuší,
šum hexametrů v její listech slyší?
Od ní, jež nad les hlavu vznesla mladou,
zrak jeho letí k hrdých Karpat středu,
přes háje, doubravy, jež kol se kladou,
v ty dalné, zašlé světy našich dědů.
Též mezi nimi hrdinů plál skrytý
kdys diadém, jenž hodným býti může
Homéra rylce! Na čest Afrodity
Heleny důstojné též květly růže!
A snad — pak v nadšení, jež bleskem svítí,
on v peruť sokolí svou loutnu chytí,
a vzlétna nad hor štít, jež křídly deptá,
strun mečem ohnivým se na ně zeptá!
A vzpomínek když jiskry tryskuou z hrudi
nad rovy dávné — v ňadrech žár on vzbudí!
Což divného, že často básník, v tiši,
šum hexametrů v listech břízy slyší?

Když jitro žití . . .

Když jitro žití chmurou se halí
a večer tmí žár pochodně,
ty štěstím nazvi útulek malý,
kde smíme — plakat svobodně.

Když ztichnou blesky, a nebe šedé
již srdce o nic neprosí,
ty štěstím nazvi slzu, jež bledé
nám v půlnoc líce zarosí.

Když v srdci nic již nehne se bídném
v té pusté žití žalobě,
ty šťastna budiž v ústraní klidném,
jak tichý kvítek — na hrobě!

Gemma.

Na stezce žití, v bařině a chvoji
já našel démant! Ze hloží a kalu
jej k slunci nesu, myju slzou svojí
i ptám se, jak se zve? Nad Sierr skálu
hle, mrak se vypnul černý, chmura ztmělá,
a na mé cestě příroda mi děla:
Gemma!

Později — stezka žití, pevna zcela,
mi rozekvětla do máje a pelu —
já ženu zřel, jak v zlatém hávu spěla,
jenž víkem rakve jejímu byl čelu,
a když jsem ptal se, řekla: Jsem ti známa,
jsem anděl padlý — jako dřív, ta sama,
Gemma!

A po třetí — na moři, dva jen spolu,
v měsíce svitu vez mne veslař mladý
a zpíval teskně smutnou barkarolu:
tam ve vlnách jsem spatřil plnou vnady —
jak labuť sněžná s vlasem rozpuštěným
plynula v třpytu . . . Pokoj utopeným,
Gemma!

Leonard Sowiński.

Perly a písně.

Jak mušle vln, když trud ji svírá smrti,
své slzy v perly mění i své žaly,
tak básník, duši když mu smutek drtí
a srdce vzpomínek se trýzní kalí,
když vzlet mu každý závisť druhů moří —
on světy pokladů v svých ňadrech tvoří
a v písní květ je halí.

Koruna z perel zdobí skráně ženy,
leč písně diadém sám hrdě vzlétá
nad lidstvem, hvězdy v zář jej ovíjejí.
Šperk mrtvý hasne, sotva přejdou léta,
jen písně váb se neztrácí ni tenčí:
svět uspalý se budí na hlas její
a pěvce slávou věnčí!

Geniovi.

Jak Foebos řecký z mramoru a třpytu
ty blýskl jsi mi božskou svojí tváří
ve rmutu bojů, chmur a stínů, v skrytu
kde srdcí tisíce blesk útrap maří —
ó rci, mé písně anděli, kdes nyní?
Proč mrak mi pablesk nadšení již stíní?
Proč rysy tvé v mé duši nezazáří?

Ó vím — já tehdá nejprv spatřil tebe,
když první lásky svit mi zaplál s nebe,
když kouzlem tvého žezla, v ráje stranu
z mladého srdce, stydliva, se rděla
ta píseň dívčí plamenná a vřelá,
jak z mušle perla, slza oceanu —
by v ní má duše vtělila se celá!

Ó vím — ten později blesk ráje zlatý
vybuchl náhle jako vulkán lstivý
mou hrudí, smysly, žárem bouří spjatý —
a ty jsi tehdá vkročil ke mně snivý,
jak východního v Bábel vítěz kraje —
girlaudu sněžnou Nymf na klíně maje,
nadšením titan, vášní — satyr divý!

A když jsem sám stál před zástupy smělý
a duší tisíců třás jiskrou slova,
nad baštou vůle jich a srdcí čněly
mé myšlenky, ta vlajka purpurová —
ó znovu tys pak zaskvěl se mi s výše
nad lidstvem sbratřeným jak sylf, zas tiše
gothických dómů štít jenž věnčí ztmělý!

Naposled v dáli již jsem tebe zočil,
s pochodní, s křížem obrovským tvou ruku:
Když v číši mé sen zoufalství se točil
a píseň zmírala již v strasť a muku,
mlčící, chmurný šel jsi mezi rovy —
Nioby sen mne obestřel pak nový,
a loutna padla z ruky . . . beze zvuku!

Přel. *F. V. Kvapil.*

Bláznivý Guttorm.

Z norského od *Krištofa Jansona.*

Jsou snad mnozí ještě na živu, kteří znali bláznivého Guttorma Haldorsliu; toho, jenž si vystavil sám pro sebe kostel a hřbitov a zřídil si lidi v kostele a kněze u pulpitu; toho, jenž nikdy nikomu vlásku neskřivil, ale jen seděl a pokyvoval na každého, kdo šel kolem; toho, jejž bylo vídat v zimě v letě v pohodě i nepohodě šukajícího po své svatyni, odhrnujícího sníh s hrobů a zasazujícího k nim nové tabulky.

Guttorm nebyl bláznivý od narození. Býval jednou čerstvý, čiperný klučina, jako jen kdy vy nebo já jsme bývali. Jeho rodiče nezdržovali se mnoho doma, neboť byli chudí a museli se živit prací u jiných, muž i žena. Otec byl tesař a dělával v okolí, matka chodila od statku ku statku a pomáhala péct chleba. Guttorm musel tedy zůstat doma a dávat pozor na svou malou sestřičku, která byla jako oko v hlavě rodičům a Guttormovi také. On neměl nic za příliš dobré pro ni a jak jen prstem hnula, snášel jí kytky a jahody a podivné oblázky. Stavěl pro ni domy a loďky, opíraje se o všechny čtyry na slunci štěkával na ni a vyl jako pes mezi tím co ona seděla ve stínu a smála se mu nemajíc na sobě jen košilku a bledě červenou kukli. Teď byl zase koněm a maje ji na zádech utíkal s ní po čtyrech; teď zase když byla unavena a chtěla se chovat, nosil ji v náručí až se mu pot řinul po čele. Tahal ji přes potok a do vrchu někdy s nohama vzhůru a hlavou dolů, ale vždy s největší něžností. A Dolly rozuměla tomu velmi dobře. Nechala bratra ssebou nakládat jako by byla uzlíček, a stalo-li se, že jí něco udělal, dala se do křiku a on líbal ji a hladil a ošklíbal se za ní a povídal jí o medvědu, lišce, až se utišila.

Guttorm měl jen malý vděk za všechnu svou lásku. Kdykoliv matka přišla večer domů, ptala se vždy vážně, jestli skutečně byl hodným k malé sestře, a potom přitiskla ji k sobě a líbala ji a hladila. Guttorma si nikdy nevšímla; ale jemu to bylo jako samo sebou a nebyl nikdy ani dost málo žárlivý. A první, co učinil z rána, bylo, že se rozběhl k Dollyně kolébce téměř práhna, aby mu to malé břímě již zase bylo pověšeno na krk.

Jednou za krásného slunečného dne byli spolu u řeky. Dolly byla už tak velká, že běhala sama. Do řeky táhla se dlouhá hladká písčina, jen málo pod vodou, a na konci písčiny stál veliký kámen, kolem něhož proud ubíhal bystře a prudce. Guttorm vylezl na tento kámen a stál tam mávaje čepicí. Dolly stála ve vodě pozvedajíc šatečky a hledíc toužebně k němu.

„Hola, Dolly," volal. „Teď jsem král. Pojď sem, vezmu tě na klín a budeš mou královnou."

Dolly si nedala dvakrát říkat. Brodila se směle po písčině a proud pěnil se jí kolem kolen. Když byla již u samého kamene, natáhl se Guttorm, aby ji uchopil, ona ztratila půdu pod nohama, padla na stranu a proud ji odnesl.

Guttorm stál jako přimrazen s očima široce rozevřenýma. Ale když viděl, jak ji odnáší slap, vykřikl srdcelomně a vrhl se za ní do vody.

Potom nevěděl na chvíli o ničem, až ucítil, že leží na břehu s polovicí těla ve vodě. Sáhl si po hlavě a když se podíval na prsty, byly krvavé; poranil se asi při skoku. Ale kde byla malá Dolly? Rozhlížel se kolem, ale nikde ani stopy po ní. Třesa se na celém těle a s vyděšeným zrakem jal se ji volat. Nikdo neodpovídal. Jako štvaná srna běhal podle řeky nahoru a dolů volaje Dolly. Rozřezal si nohy o ostré kameny až do krvava; jeho šat chytal se v ostruží a trhal se, ale on toho necítil. On jenom běhal a běhal — a volal: „Dolly!" Tu pojednou spatřil hadřík visící za nízkou větev a hned pod ním něco lehkého a žlutého kolísalo se proudem. Prodral se křovím; ano to byla Dolly. Větev zachytila

ji za šaty; její hlava byla pod vodou. Její krásný plavý vlas, svázaný růžovou hedvábnou stužkou, splýval po proudu jako květina.

Když se matka pozdě večer vrátila, nespatřila jak obyčejně děti hrající si na dvoře. Hledala je, běžela k sousedovi, aby se poptala, ale nikdo jich neviděl. Zburcovala lidi ze spaní a šli hledat všichni; neboť v této době roku trvá denní světlo po celou noc.

Bylo málo přes půlnoc, když matka stihla místo, kde byla Dolly nalezena. Rozhrnula křoví; spatřila Guttorma, bledého, s vytřeštěnýma očima, stojícího až po pás v řece a držícího hlavu malé sestry nad vodou. Její šat ještě visel na větvi, která jej byla zachytila.

„Pro milosrdenství boží, Guttorme. Cos to učinil?“ vzkřikla matka hrůzou bez sebe a vrhla se do řeky a přitiskla děcko k prsoum. V ten mžik, co vyrváno mu z rukou, sklesl Guttorm na břeh.

Od toho dne se Guttorm nikdy více nesebral. Když nabyl opět vědomí, ležel v posteli a otec seděl u něho. Malá černá rakev ležela na židlici zrovna vedle. V rakvi, povídali mu, ležela jeho sestřička. Matka chodila sem tam po světnici a ob chvíli vypukala v pláč. Později přicházeli lidé a odnesli rakev, aby ji zakopali do země, povídali mu. Otec odcházel s nimi a matka vyšla za nimi ven. Když to Guttorm viděl, vyskočil z postele, hodil na sebe oděv a vyběhl za nimi. Než se toho otec nadál, chytil jej Guttorm za ruku. Zvedl chlapce a nesl jej na ruce.

Cesta byla dlouhá, ale Guttorm po celou tu dobu neodvrátil očí od rakve. Když došli na hřbitov, viděli tam hlouček čekajících lidí. Bylo tu mnoho pěkných hrobů s kameny a kříži a kněz stál tam v dlouhém černém rouchu a v kostele i venku zpívaly hlasy. Rakev spuštěna do země a kněz hodil na ni hrstku hlíny. Pak zase zpívali a potom se všichni rozešli. Guttorm hleděl před sebe s nehybným zrakem a otevřenými ústy, a jak odcházeli, neodvrátil očí od vrátek hřbitovních.

„Už se k nám teď Dolly nikdá nevrátí?“ zašeptal otci do ucha.

„Ó jistě, vrátí se jednou zas,“ odpověděl otec. A již nehlesnuto.

Na dlouhou dobu po tom Guttorm nikdy nepromluvil nahlas. Vídali jej chodit sem a tam, vrtěl hlavou a mluvil tiše do sebe. Otec dostal práci v sousedství a mohl jej tak mít na očích. I on i matka chovali se ku Guttormovi vlídně; oba stali se v poslední době tak měkkými.

Jednoho dne vylezl Guttorm na velký balvan v řece a tam stál a mluvil. To opakoval den co den, až otec konečně přivedl několik sousedů a odvalili kámen. Jindy nepřišel k jídlu a otec po dlouhém hledání našel jej zase v řece stojícího pod roštím, které bylo zachytilo Dollyn šat. Vebrodil se do vody a stál tam jakoby ještě držel její hlavu nad proudem. Když spatřil otce, trhl sebou a vzkřikl:

„Já sestřičku do vody nehodil.“

„Já to vím,“ odpověděl otec pokojně a vytáhl nůž a začal keř podřezávat. Ale tu vyskočil Guttorm a vrhl se naň jako divá šelma a bil jej zaťatými pěstmi. Otec měl co dělat, aby se ubránil.

„Ty přece víš, že Dolly spí v zemi a tedy nemůže tady být,“ řekl.

Tu se Guttorm upokojil.

„Dolly spí v zemi — Dolly spí v zemi,“ šeptal do sebe. „Ale což už se nikdy nevrátí?“ dodal po chvíli s úzkostlivým pohledem na otce.

„Ó jistě vrátí se jednou zas,“ odpověděl otec jako dříve, „a potom budeš zase dávat na ni pozor, Guttorme.“

„Budu na ni dávat pozor?“ tázal se chlapec.

„Toť, kdo pak také jiný!“

Guttorm kýval hlavou jako by přemýšlel.

„Dolly spí v zemi,“ šeptal. „Dolly se vrátí a já budu zase dávat na ni pozor.“

Vyskočil, přemetl se a dal se do smíchu. Otec vzal jej za ruku a odvedl jej domů; ale keř nepodťal. Den na to vstal Guttorm záhy. Po celou noc slyšeli ho, jak mluví spokojeně sám s sebou. Rozběhl se k borovému báji nedaleko silnice s lopatou a motykou a dal se do práce. Svaloval kameny na jednu hromadu; vyrýval drn a dělal z něho malé rovy.

Zdálo se to k neuvěření, jakou sílu měl, jak malý byl. Nikdo neměl ani tušení co zamýšlí. Když se ho ptali, zasmál se jen schytrale. Lesík stál za málo a tak jej majitel nechal na pokoji, aby se bavil do libosti. Otec byl šťasten, protože jej tato nová práce odváděla tak daleko od řeky. Pomalu a pomalu začal se úmysl Guttormův objevovat. Zakládal kostel a hřbitov. Kostel postaven co možná podobně velkému kostelu, kde viděl pochovávat Dolly, a hroby kolem byly podobně rozloženy a ozdobeny bílými a hnědými kameny, jako je byl viděl tenkráte v neděli. Za zdí, zrovna pod velkým oknem lodě, byl Dollyn hrob. Okrášlil jej velmi fantasticky květinami, borovými růžkami, mušlemi a malými prkénky, které vyřezal v rozličné podoby. Tam sedával vždy, když odpočíval od práce a když mu přinášeli jíst.

Jednoho dne šel ke kupci a rozhlížel se po skladu.

„Co pak si přeješ dnes, Guttorme?“ tázal se ho kupec vlídně.

Guttorm se usmál a ukázal na skříň, kde leželo něco barevných stužek.

„Pentličky pro Dolly,“ řekl.

Kupec ustřihl malý kousek stužky a dal mu jej. Chytil jej dychtivě, hodil peníz na pult a utíkal, jako by mu zlý pes běžel v patách. Kupec volal za ním, že zaplatil příliš mnoho; ale on ubíhal jen ještě rychleji. Bál se, aby mu někdo, co má, zase nevzal. Ovinul stužku kolem malého kříže, který si byl udělal. Ona měla takovou pentli ve vlasech tenkrát, když ji viděl naposled. Kříž postavil na její hrob a střežil jej, jako by byl ze zlata. Když bylo deštivo, zabalil jej do cýchy, aby jen byl chráněn.

Guttorm musel pracovat a lopotit se kolik let než dostal svůj malý kostel a hřbitov úplně do pořádku. Lid z celé farnosti litoval ubohého, dobrosrdečného blouznivce a tu a tam byl mu na ruku. Ano někdo udělal mu i loutku, představující kněze s černě namalovanou řízou a stojícího na kazatelně, a poznenáhla dostal tak dohromady celou kostelní společnost, mužské i ženské, a rozsadil je kolem do lavic.

*

Během času stalo se toto Guttormovo místo daleko široko známým a všichni cestující, kteří se brali údolím, stavěli se, aby se podívali na jeho hřbitov. A nikdy nebyl Guttorm šťastnější, než když pochválili jeho kostel a mínili, že je velmi hezký. Tu celá jeho bytost zářila. Avšak peněz nikdy přijmouti nechtěl; jestliže mu je vnucovali, schoval ruce do zadu a vrtěl hlavou. Ale jestliže mu kdo pošeptal: „Jest to pro Dolly, až se vrátí,“ zahleděl se dlouho a udiveně před sebe, vzal peníze a uschoval je. Pojezdní na stanicích brzo to věděli a nikdy neopomenuli povídati cestujícím o Guttormovi, a tak stalo se, že od roku k roku mnohý peníz nasbírán pro Dolly. Peníze ty dával Guttorm každého večera své matce a prosil ji, aby je uschovala pro Dolly. Otec mohl tak nechati Guttorma dělat co chtěl, protože byl tak domácnosti prospěšnější než kdyby byl dělal lidem poslíčka neb nepatrnou práci.

Šťastnějšího hocha nad Guttorma sotva si lze pomyslit. Obcházel v samé práci mezi svými hroby. Byl-li unaven, usedl si do lavice k některé dřevěné loutce a sejmul čepici a zadíval se pobožně na svého pomalovaného kněze; anebo usedl na Dollyn hrob a čekal, až se vrátí. Každý mohl být jistý, že ho tam nalezne, časně i pozdě, v suchu i v dešti, ano i v sněžné pliskavici. Lidé z farnosti často se u něho zastavovali jako na táčky a ptávali se ho, jestli Dolly ještě nepřišla. Když byl tak tázán, položil Guttorm vždy prst na ústa, ohledl se kolem úzkostlivě a zašeptal ukazuje na hrob:

„Dolly spí — ona se vrátí. — Otec říká, že musím dávat na ni pozor.“

To byla vždycky jeho odpověď, kdykoliv byl tázán.

Jednoho slunečného dne, když bylo léto již daleko pokročilo, odběhl Guttorm domů k obědu a vraceje se stanul u vrátek hřbitova celý ohromený. Tam seděla na svém hrobě, velká jako za živa Dolly! Měla ještě tu růžovou hedvábnou stužku v kadeřích a tytéž plavé vlasy. Stál chvíli s očima vypoulenýma a s rozevřenými ústy; potom lehl na zem jako kočka vidoucí ptáka, kterého chce chytit, a plazil se ku předu skrývaje se za rovy. Dolly ho neviděla; seděla hrajíc si s mušlemi a šnekovými skořápkami, které našla na hrobě. Pojednou bláznivý hoch vyvstal před ní s roztaženýma pěti prsty na obou kolenech a dívaje se jí upřeně do očí smál se z celého hrdla.

Dítě vzkřiklo, upustilo hračky a dalo se vrátkama na útěk. Guttorm hleděl zaraženě za ní; pak rozběhl se po ní dolů k silnici. Děvče bylo příliš malinké než aby bylo mohlo tuze rychle utíkat, ale Guttorm měl těžké dřevěnky a trvalo to chvíli, než ji dohonil. Když viděla, že ji pronásleduje, dala se do křiku: muž sekající na louce odhodil kosu a přiběhl k ní. Vzal dítě do náruče a chytiv jednou rukou Guttorma za kabát zatřásl jím. „Tys to dítě na smrt poděsil,“ řekl zlostně mrště Guttormem na dřevěný plot s takovou silou, že v něm všechny kosti zapraštěly. Potom odcházel s děvčetem vzhůru po návrší k červeně natřené budově. Dítě se třáslo a ovinulo mu ruce okolo krku.

Guttorm postál chvíli na silnici dívaje se upřeně za ním. Potom šel touže cestou až k bíle natřeným vrátkům, přitisknul k nim tvář a díval se k statku. Když k večeru domů nepřicházel, začal mít otec o něj starost. Něco takového se nestalo za mnoho let. Vyšel z domu, aby se po něm poohledl, hledal jej napřed na hřbitově, ale nenašel. Na to chvátal k nejbližšímu domu a zastihl tam chlapce stále ještě stojícího s tváří přitisknutou ku vrátkům.

„Tys tady, Guttorme?“ tázal se otec.

Guttorm pohledl naň bojácně. Otec viděl, že jest něco, co nechce říci, a proto se dále netázal. Chlapec šel s ním domů bez zdrahání.

Ráno, když otec vstal, byl Guttorm již ten tam. Otec vyběhl ven a po nějakém hledání dopadl jej opět stojícího u vrátek statku zrovna jako včera večer.

„Co to je, Guttorme?“ tázal se otec.

Guttorm kývnul naň, aby přistoupil blíže, a potom zašeptal mu do ucha:

„Dolly přišla. Je tam nahoře ve statku. Ona mne nepoznala.“

Usmíval se, když to povídal, ale jeho oči byly veliké a plné slzí.

„Tam nahoře na statku mají malé děvče s plavými vlasy,“ odpověděl otec. „Ale tvá Dolly, vždyť víš, spí na hřbitově. Musíš jít a čekat tam na ni, sice snad přijde a ty tam nebudeš.“

S těmi slovy chopil jej a táhl jej pryč, ale Guttorm sebou trhal a obracel stále oči k červenému stavení.

„Dolly už není v hrobě,“ skomíral. „Pentle je pryč. Pentle byla v jejích vlasech.“

Toho dne seděl Guttorm smutně a tiše na svém hřbitově; nebyl s to něco dělat a Dolly se už k němu nevracela. Ale na zejtří odvážil se již ven a vyšel na půl cesty ku statku. Tam stál dívaje se do dvora, až přicházeli ženci z pole a mezi nimi také muž, jenž jím byl tak nehorázně zalomcoval.

„Nu, co tu číháš?“ osopil se naň. „Lépe bys udělal, kdybys vzal nohy na ramena, sice —“

Guttorm utíkal jako uštknutý dolů a ženci se smáli.

Po dva dny na to odvažoval se jen obcházeti bojáeně v okolí; ale v den třetí kráčel bez bázně vzhůru po silnici. Nesl v ruce misku černých jahod. Hospodyně zastihla ho v síni.

„Nepotřebujeme dnes žádných černých jahod,“ řekla.

„Neprodávám,“ odpověděl Guttorm. „Nesu je Dolly.“

„Tady není žádná Dolly,“ odpověděla hospodyně.

Právě teď otevřel někdo dveře a Guttorm viděl Dolly stojící uprostřed jizby.

„Tam je Dolly,“ zvolal záře radostí a vrhl se ku dveřím.

„Počkej chvilku,“ řekla žena berouc mu misku z rukou a odcházejíc do síně.

„Někdo ti tam přinesl jahody,“ řekla dcerušce. „Tu máš, dej chlapci ten peníz a poděkuj se mu.“

Děvče schovalo se s poplašeným zrakem za matčinu sukni a Guttorm stál s hořícíma očima na prahu; neboť neosmělil se jíti dále.

„Mám jít s tebou?“ tázala se matka vysypávajíc misku a sáhajíc do kapsy pro něco drobných.

„Dej to chlapci," řekla.

Děvče, jak se schovávalo, podávalo mu peníze, ale Guttorm složil ruce na zad a nechtěl vzíti.

„Žádných peněz," řekl a uchopiv náhle malou ručku hladil ji a vykřikl radostně.

Děvče dalo se do křiku a schovalo tvář do šatu matčina.

„A teď jdi," řekla matka. „Tys ji polekal. Neumí to jinak, jak vidíš. Zde máš misku."

Guttorm zvolna odcházel a ve dveřích se ještě obrátil. Když byl dole na silnici, viděl Dolly státi u okna. Pokynul na ni a hned na to utekl.

Za několik dní potom, když bylo tma a velká polena praskala na krbu, spatřilo děvče pojednou bledou tvář tisknoucí se skoro do plocha k tabuli okna. Vykřikla strachem a hned na to tvář zmizela. Byl to Guttorm, který přelezl plot a díval se do síně.

Zase minulo několik dní. Hospodyně dívajíc se oknem viděla někoho přicházet.

„Pane bože!" zvolala. „Tu je zas ten bláznivý kluk. A jen se podívejte, jak vyšňořil se květinami, má je na čepici, v knoflíkových dírkách a v rukou plno. Poslechni, Peere," mluvila dále obracejíc se k muži, „musíš ho jak se patří postrašit, aby sem už nechodil; nemůže to být, aby tu obíhal každý den. Malá Kari se ho tak bojí, že se už sotva odvažuje vyjíti na dvůr."

Peer sňal se stěny ručnici a vyšel ven. Guttorm běžel zrovna k němu drže květiny oběma rukama.

„Co chceš, chlapče?" řekl muž dělaje hlas svůj tak zlostným, jak jen mohl.

„Kytky — pro Dolly," odpověděl Guttorm natahuje ruku s kytkou polních květin, jako by chtěl, aby se jí divil.

„Nevíš, že zde na statku máme nabité ručnice?" řekl muž zvedaje pušku jako by mířil.

Guttorm odskočil a jedním úprkem pryč. Muž vystřelil do povětří. Guttorm utíkal ještě více, tak že se oblázky kolem něho rozlétaly.

Když doběbl na silnici, sklesl bez dechu. Obrátil oči k statku a dvě velké slzy kanuly mu po tváři. Jeho ráj se za ním zavřel.

Od toho dne Guttorm již k statku nešel; ale věrně jako pes sedal dole na silnici a čekal, nesmžitne-li Dolly, když vycházela ze dvora. Pak šel za ní, ale vždy z daleka. Jestli se náhodou ohledla, kývnul na ni, usmál se a podivně se ušklíbl. Ale Dolly nikdy si ho ani nepovšímla.

Jestliže šla Kari do některého z blízkých statků anebo se svými družkami na jahody do lesa, bylo jisto, že není Guttorm daleko. Stál vždy opodál a díval se, jak si hrajou. Nikdy k nim nepromluvil, aniž chtěl hráti s nimi, ale kdykoliv jeho Dolly poskočila neb se zasmála, zasmál se také pln radosti. Někteří odvážnější hoši hrozili mu někdy hůlkami, a ti, kteří si chtěli získati zvláštní přízeň u Dolly, házeli po něm kamením, drnem a mechem. Ostatní se smáli, když ho kdo trefil.

Guttorm nedal se nikdy v sebe menším ze svého klidu rušit, ale díval se jenom na ně a ukazoval jim, kde roste nejvíce jahod.

Děti mohou býti zlomyslné, aniž by o tom samy věděly. Omrzelo je to konečně míti Guttorma vždy v patách kdykoli vyšli, a starší, kteří dávali na Kari pozor, řekli jí: „Pojď, rozházíme jeho kostel; pak bude mít co jiného dělat a nebude ustavičně běhat za námi."

Když Guttorm druhého dne přišel na svůj hřbitov, viděl spoustu, kterou zde byli svedli. Věž byla stržena, kněz ležel na zemi, pobožný lid rozmetán sem a tam a lavice rozbity. Na hřbitově bylo mnoho kamenů vyvráceno a skáceno. Guttorm stál chvíli, jako by hrom do něho uhodil; pak vzkřikl jako dravec, chytil velký kámen a mrštil jím přes pole. Rval si vlasy a vrhl sebou do písku.

Když povstal, byla jeho tvář docela změněna. Vlídný, dobromyslný výraz zmizel docela; jeho oči byly divoké a zlé; práhnul po pomstě — jenom pomstě. Po celý ten den zůstal na číhané, domnívaje se, že ti, kteří učinili tuto spoustu, vrátí se, aby dílo své dokonali. Ale nikdo nepřicházel. Den po dni ležel v úkrytu a málo kdy přicházel domů k jídlu; ale nikdo nepřicházel. Jednoho dne přišel otec a chtěl, aby šel k obědu. Hleděl jej potěšit, říka, že brzo nahradí tuto škodu a udělají všechno zas tak hezké jako bylo. Ale Guttorm nedal se potěšit. Sotva shltal svůj oběd, byl již zase venku. Když přicházel ku plotu, náhle se shýbnul, neboť jeho ostrý zrak pozoroval, že po hřbitově někdo chodí. Byli to tři malí hoši, kteří sem přivedli Dolly, aby jí ukázali ty velké věci, které byli udělali. Guttorm položil se, jak byl dlouhý na zem a tiše jako had plazil se k nim. Spatřil dva z chlapců, kteří byli již v plné práci. Měl v ruce kámen a když viděl, jak lámou na kusy kříž na hrobě Dollyně a vyhrabávají zem, mrštil kamenem, co měl síly, po nich. Slyšel výkřik; věděl, že trefil. Třemi skoky byl mezi nimi a již vrhal se na svého soka, když spatřil — Dolly. Tu ležela, bledá, bez hnutí. Krev prýštěla se jí z rány na hlavě a skrápala s červené hedvábné stužky. Guttorm udeřil se oběma rukama v tvář, pak vykřikl srdcelomně a ubíhal úprkem přes les a pole dolů k řece.

V tu noc se Guttorm domů nevrátil. Otec poslal na všechny statky kolem, ale nikdo ho nespatřil. Sebral sousedy a hledali daleko široko marně. Tu si otec vzpomněl na křovisko v řece, kteréž mu Guttorm nedal podtít, a se srdcem plným bázně chvátal tam. Tam ležel Guttorm — mrtev. Jeho vlasy byly zamotány do větví křoviny; tělo samo leželo ve vodě.

Na zejtří přišel Karin otec si stěžovat na Guttorma; udělal děvčeti velkou ránu v hlavě. Nebylo to nebezpečné, arcit, ale tomu pronásledování musí být konec.

„Teď už vás nebude více obtěžovat," řekl otec zvedaje prostěradlo s bledé, ubohé tváře.

Muž odešel; ale otec stál a díval se dlouho na svého syna. „Budou k němu vlídnější, tam nahoře," šeptal. „Teď našel svou Dolly."

A tiše stáhnul opět prostěradlo přes mrtvou tvář.

S.

FEUILLETON.

Spravedlnost.

Hle, zavřelo se hřmějíc rudé moře
a faraón jak slunce v bezdno kles,
a jeho voj jak hrdých palem les,
i zlaté jeho vozy, bílé oře,

vše utonulo při krvavé zoře.
a Israelem jásá divý ples,
že podrobený vítězem jest 'sléz,
že skončeno to staré, dlouhé hoře!

Tu zasáhli též andělové v strunu;
však bouř zadula od božího trůnu,
a velký hlas jim kázal mlčení:

„Kdo odváží se o radosti pěti —"
tak tázal bůh se v bouře dunění,
„když na dně mořském leží moje děti?"

Julius Zeyer.

Žofínský salon 1879.

„Kam pak příteli Vlastimile," pravím potkav jej loudajícího se po nábřeží.

„Na Žofín."

„Tímto volným krokem?"

„Hm, — není tam letos ničeho, každý si stýská — —"

„Každý jako loni, předloním i před desíti roky. Otřepaný stesk, jejž bychom si mohli při stereotypní chudobě našich uměleckých výstav odvyknouti," namítám.

„Pochopuji," usmál se Vlastimil. „Ty, referent nemůžeš dopustiti, aby někdo tvrdil, že píšeš o sedmi hubených kravách a jediném Apisovi — —"

„Prosím, k věci. Naskakuje mi husí kůže, když lehtáš mne takovými citáty ze slavných Rhadamantů, kteří s ohlušujícím rámusem vyprašují celou svou učenost z — Kuglera, Mayera, Hartmanna a bůh ví jakých ještě kronik a slovníků. Chci zachovati slušnost k obecenstvu, k sobě i k umělcům. A jest jich také letos několik na Žofíně."

Za této rozmluvy octli jsme se nahoře, kdež očekával nás velice smíšený požitek. Hudba, cinkání sklenic a řinčení příborů, pečeňová vůně, asi třicet uměleckých děl a okolo tří set katalogisovaných čísel.

„Jak obyčejně," persifloval mne přítel pozoruje, že by mně obrazy bez hudby a pečeňové vůně byly milejši.

„Chyba lávky," pravím nedbaje více na vzácnou vhodnost žofínské restaurace pro umělecké výstavy. „Letos bych řekl skoro, že Praha není předměstím Mnichova či Düsseldorfu."

„Slovanské umění rozhodně vyniká," svědčil mně přítel.

„Račiž se opraviti: Slovanští umělci. Jako literát bys měl předobře věděti, že každý Slovan umělec hanebně se mýlí ve svém slovanství, pokud nevolí si domácí látky, nepřidrží se domácích vzorů, neodívá své výtvory domácím šatem —"

„Ovšem!"

„Ovšem. Takový hřích se mstí. Ve Francii na příklad nezná živá duše Clauda Lorraina, — ten člověk maloval většinou ideální vlašské krajiny, kterých ani v Bretonsku, ani v Provenci nenalezneš! Thorwaldsena vyobcovali z Dánska, on totiž nebral svých modellů z Jutska a kdykoli tvořil řeckou bohyni, zapomenul z pravidla, že z takové musí koukati a mluviti dánský duch!"

„K věci!" durdil se Vlastimil.

„To jest, především k malbě historické," počal jsem vážně. Jsem totiž opatrný člověk a nerad bych vzbudil pohoršení; na procesí musí se jíti hezky vyšlapanou cestičkou, za ctihodným praporečkem a zpívati se musí osvědčené litanie podle předříkávače.

„Pan Riedmiller," uváděl Vlastimil obraz, na němž spatřují se fialové hedvábné a bílé atlasové šaty, což vysvětluje katalog jako „loučení se Marie Antoinetty s Marií Terezií".

„Trapný dojem, příteli, pojďme dále," vybízel jsem nechtěje si pokaziti rozmar panem Riedmillerem.

„Souhlasím a potěším tě naším Javůrkem. Kdosi kdesi napsal před krátkem, že Javůrkův Rohan jest mistrovským dílem, platným obohacením českého umění, zkrátka perlou. Bylo to vytištěno."

„Aj! Co všechno se netiskne! Před třiceti roky napsal Havlíček, že umělec, ať již se jmenuje „náš" X. nebo „náš" Y., jest také vlastencem; že vlastencem může býti v Čechách každý tvor, rozumný či nerozumný, jen když česky povídá, z korbelíčku si nalívá a při tom nezná větší slasti nežli milovati českou vlast! Pak něco vyrobí a kritika nesmí o tom říci, že je to špatné, vždyť on jest „náš" X., vlastenec, a v jeho osobě by ražena byla sama vlast a všichni národovci uapořád. — To také bylo tištěno."

„Inu, — Havlíček a tenkráte!" usmál se Vlastimil. „Dnes již není před českou kritikou každý vrabec orlem. Tento Javůrek jest přece dobrý."

„Zajisté, — jeden z nejlepších jeho obrazů. Pracná komposice, hezky akademické upravení; člověk z toho musí míti radost, jak tyto na jeviště přivlečené figury slušně se chovají. Samá noblessa: Znamenitá střízlivost v karakterisování, opatrná kresba, mdlý kolorit, mírné světlo. Nenamáhej se, příteli, tento obraz nás nerozčilí."

„To dokáže dnes pouze náš geniální Brožík!" zvolal přítel.

„A sice bezprostředné, mžikem jako pravý umělec z boží milosti. Jeho dílo mluví neodolatelně k mysli a srdci nejzvučnějšími tóny pravdy a krásy."

„Tak jest. Zdá se mi, jako by nějakým kouzlem otvíral se přede mnou nádherný trůnní sál francouzského krále Karla VII. Tam v pravo sedí pod baldachýnem on, vyžilý, sešlý, poněkud již otupělý; podle něho důstojná choť jeho s hrdou tváří, skrývajíc samolibý úsměv v koutcích svých úst. Kolem nich družina, před nimi princezna Madeleina, nevěsta, kteréž klaní se skvostné poselstvo krále Ladislava Pohrobka, přicházejíc plným davem z levých dveří sálových. Poetická myšlénka, tyto královské námluvy, více tklivá než veliká, jak mistrně však rozvedená a přec opět koncentrovaná," horoval přítel.

„Já divím se více Brožíkově lehké a zároveň promyšlené komposici, plastičnosti skupin a vzácně živému karakterisování. Nikde nevidím nucenosti, každá z těchto četných postav žije svým způsobem, ba řekl bych skoro, že tu před sebou máme celou řadu vzájemně se doplňujících genrů, v nichž je mnoho zdravého humoru."

„Což ovšem celistvosti dojmu nikterak nečiní ujmy. Setkání se poselstva Ladislavova s francouzským dvorem jest více přátelské než ceremonielní; podívej se na to rozkošné poupě Madeleinu s tou čistou jasnou tváří, kterak naivně, prosta veškeré affektovanosti přijímá vzkaz mladého svého ženicha. Brožíkova Madeleina jest více než kandidátka dvou korun, ona jest andělem ryzé lásky."

„Ideou umělce, který se k princezně sníižiti nedovedl. Nechci plýtvati zevšednělým u nás příjmím „vysoce nadaný", „geniální", aniž chci činiti jaké porovnání; připomínám toliko, že Rafaelova sixtinská madonna také jest pouze ženou, matkou a nikoli královnou."

„Rozumím. Vyslanectvo Ladislava jest patrně též rozjařeno půvabem nevěsty, povšimni si, jak rozpačitě a nejapně mluvčí Madeleině se klaní."

„Nebylo by lépe, kdyby tak činil uhlazeněji?"

„Nemyslím. Rušil by tím poněkud srdečnost a pravdivost scény, zejmena když považíme, že Brožíkovi asi tanul na mysli poctivý český rytíř, odchovaný husitskými bouřemi, přítel dobrého meče, ohnivého vína a nezkaženého slova božího. Zde jest. Lépe ho nemohl Brožík karakterisovati."

„Máš pravdu. Zmíněné slovo boží má samo o sobě také výborného zastance v asketicky snědém, ideálně apoštolském husitském knězi, který tvoří rozkošnou protivu vůči tlustému indolentnímu kardinálovi a cagliostrovskému kancléři. Ze všeho viděti, že Brožík maloval české skupení s láskou."

„Upozorňuješ mne na velikou chybu Brožíkova obrazu. Vídenská kritika jej proto odsoudila nemohouc pochopiti, kterak čeští vyslanci mohou míti české tváře “

„Nechť si tento hrozný poklesek proti — proti — hlbosti a gaminství Brožík sám zodpoví,“ koktal jsem nemoha nalézti dosti uctivého jmena pro poctivost vídenské kritiky. „Vedle této chyby mizí ovšem některé titěrnosti, jako pošinutí horizontu nad obyčejné hlediště divákovo — —“

„Vzdor tomu jest perspektiva výborná.“

„Aneb šarlatový kolos kardinálský — —,“ namítal jsem dále nechávaje se rád opravovati.

„Ten slouží k docílení rovnováhy v koloritu. On sám jediný proti skvělému vyslanectvu — pohleď, co na levé straně jest nádhery v šatech, zbroji a ve všech detailech soustředěno!“ upozorňoval přítel.

Stáli jsme ještě dlouho před obrazem nemohouce se s ním rozloučiti, což nám račiž vídenská kritika laskavě prominouti. —

Pak napadlo Vlastimila, že k historické malbě náleží také církevní.

„Čísla 178, 272 a 276 katalogu,“ pravím.

„Málo,“ zívnul si přítel podívav se na řečená čísla.

„Za to podobizen dost. Hölperlovské známe, Guffensovy se mohou líbiti. Zde jest Liebscher, jehož dáma jeví nadání pro malbu portrétní. Vederemo! A nyní ke Grafovi, kterýž obeslal výstavu čtyrmi dobrými podobiznami, svědčícími o routině, o vymanění se z pout konvenienčnosti. Postavy jeho jsou individualisovány, mají přirozený výraz, pěknou pleť a vynikají plastičností, což platí zejmena o hezounkém děvčátku, klečícím nenuceně na koberci a chovajícím kočičku na klíně.“

„Hle náš Seifert,“ upozorňoval Vlastimil, „dvě půvabné dívčí hlavy, patrně sestry, zplozené nejrůžovější náladou umělcovou, něžná blondýna, pyšná brunetka, obě smavé, koketní, delikátně malované.“

„Jistě. Nemají jiné starosti, než aby nás hladkým svým líčkem potěšily a to činí plnou měrou,“ tvrdil jsem. „Co soudíš ale o studijních ženských hlavách Čumakova?“

„Makart,“ zvolal přítel obdivuje se svůdné rusalce s průsvitnou, měkkou pletí a obdivuhodným zlatým, hebkým vlasem.

„Barvíř Makart? Nekřivdi Čumakovu; tato hlava jest myšlena, kreslena, geniálně oduševněna a lehkým, smělým štětcem na plátno vržena.“

„Mne svedl v prvním okamžiku ten překrásný vlas,“ omlouval se Vlastimil, „který na brunetce od téhož mistra není již tak pěkně proveden.“ Šli jsme dále.

„Opětně Rus, Bronikov, letos první v genru. Hleď jak prostý motiv: Kněz opakuje s několika žebráky křesťanské cvičení v kostele, stranou od oltáře, věčnými světly ozářeného. Komposice jest mistrná — —“

„A ta výraznost těch svraštělých, prostých tváří žebráckých, vzácné modelování všech postav!“ divil se druh.

„Při nejhladším a nejušlechtilejším provedení,“ doplňoval jsem. „Toho každý nedovede, nehledě ani ku pěknému koloritu a osvětlení, k výtečné malbě rouch, mramoru a detailů vůbec. Některé poklesky v kresbě mizí tu proti významnosti celku.“

„A mimo to je žebrácký tento genre přece lepší než jinak více poetické, více koloristické římské dívky u studny v Campagni, také od Bronikova.“

„Pohleď jen, že na tom obraze žije i krajina s sebou,“ namítal jsem. „Je to laškování krásného večera, který ustoupí krásné noci. Zajímavé to postavy i tváře, — veskrze i s tou stařenou, kteráž zajisté ne bez úmyslu jest umístěna v koutě, nočním stínem již obestřeném.“

„Možno se podívati ještě na jiné genry po Bronikovu?“ tázal se slovansky potěšený Vlastimil.

„Možno. Jsou tu dva Friedländrové, Baumgartner a Kronberger, — dobrá díla, avšak pouhé varianty známého těchto mistrů thematu. Drážďanský Kops, pozoruhodný drastičností ve výrazu. Zde máme Hirtha du Frênes.“

„Dva pendanty, — zajímaví hošíci, bratři, v nouzi před časem sestárlí.“

„Svědčí o řádném studiu. Tyto ubohé, vzdor své zchytralosti tklivé obličeje jsou z těch, na něž nezapomeneme.“

„Opětně Belgičan,“ obrátil se přítel k obrazu Teodora Gerarda.

„A opětně dobrý typ z chudiny. Otrhaný lovec v chudé jizbě, dělící se s věrným psem o sousto. Postava se vzácnou vervou a pěkně v koloritu provedená.“

„Konečně přicházíme i k našemu Knöchlovi. Pěkně děvče, blondýna, sedící na břehu mořském; černovlasý muž v poutnickém oděvu skrývá svůj obličej v jejím klíně.“

„Co to?“ tázal se Vlastimil.

„Hádanka, podle zvyku Knöchlova. Snad návrat, či loučení v Maxovské manýře. Až na tuto zvláštnost rozhodně čistá malba a virtuosní ovládání barvy.“

„V zvířecím genru —“ obrátil se ke mně přítel.

„Vyniká pouze Kristián Mali. Viz tam jeho ovce s králíky a zlodějským vrabcem. Pak si povšimni ještě koní od Adama, známých květin ze zahrady Petersové, šťavnatých malin od Hodákové a krásných hroznů, jež pověsil Heimerdinger na prkénko „jako živé“, a pospěš, abychom se mohli pokochati Ajvazovským.“

„Zase Rus?“ volal radostně překvapený Vlastimil.

„A jaký! Portretista moře, důvěrník všech jeho krás i hrůz. Pohleď! Nedozírná, ve fascinujících tónech hrající hladina moře ztrácí se v dáli pod mlhavým závojem, zahalujícím a přece neskrývajícím hloubku obrovského horizontu; veškerá úchvatná velikolepost moře a jeho ovzduší působí na nás celou tíhou z obrazů Ajvazovského jako z magického zrcadla. Deset jest těchto obrazů jeden lepší než druhý.“

„Já dávám přednost těm, v nichž líčí Ajvazovský moře zlé. Hleď ty koráby, potácející se v mlze mezi ledem, příšerně ozářené severní září! Neb tu opět pobřeží, nad ním hrůzné černé nebe, těžká atmosféra, rodící se bouře — ku podivu, jakého dojmu bez blesků, divokých vln a ztroskotaných korábů možno docíliti!“

„Nu a což to hravé ovládání všeho světla, všech jeho reflexů, ta plastičnost předmětů na vodě a ve vzduchu, ta perspektiva!“ upozorňoval jsem já.

„Leemans jest dobrý,“ vzdechl si přítel zastaviv se před obrazem Holanďana. „Podle Ajvazovského se ale valně tratí.“

„Tím více spousta ostatních malovaných kulis. Viděl jsi Ruthse, Achenbacha, Sommera, Xylandra, de Keysera, — samá dobrá jmena?“

„Viděl, — aniž bych se mohl zvláště některým z nich rozehřáti.“

„Haubtmanna tu ale vidím. Bajae, Vesuv, Capri — bravurní jeho veduty, více jižně skvělé než vřelé.“

„Tu mi jest přece milejší portretní krajina od Chitussiho,“ tvrdil přítel. „Nic více než rozmarný nápad, vrabčí rej, soustředěný na holém stromě uprostřed nudného dvora, avšak zajímavý, působivý nápad.“

„Kus poesie, v městských zdích zaklené, — jako tuto Molsův dóm invalidův uprostřed pařížských střech. Zvláštní — jak měkké, živé!“

„Jak se ti líbí letos Van Luppen?“

„Jako Van Luppen,“ odpovídám. „Mistr i v této malované mapě, nic tu není než vyprahlá humna, — avšak jaký terrain, jaký vzduch!“

„Z akvarelů by mi nejvíce svědčily — —“

„Schermaulové květiny,“ pomahám příteli.

„Ano a Mérého švarně načrtnuté kartony.“

„Prosim, tu náleží opět čest Slovanu, Poláku Grabowskému“, ohražuji se. „Jeho ples čarodějnic a odchod ze synagogy jsou rozhodně dobře myšleny a provedeny.“

„Tak jako Schwabovi Amorkové. Roztomilí to kluci, čiperně v sádře modelovaní.“

„Více hříčka,“ krčím rameny. „Zdařilá sice, avšak snadnější. Tu cením si výše pečlivě propracované portretní poprsí od Scelinga a o vzletu v koncepci svědčící plastickou skizzu „Eloa“ od Maudra.“

„Prosim, abys nezapomenul na karakterní poprsí cikánky od Fabriho.“

„Slušný model, — co tu ještě vzácného?“

„Nevím, — nic.“

„Také dobře, Vlastimile. S bohem, redaktor na mne čeká.“

„Co — že, redaktor? Stůj vlastenče! povinnost tě volá, je tu ještě náš Srba, Krb, Gareis, Rypo — —“

Utekl jsem jim. *J. Lier.*

— Sbírka Arbesových romanett pokročila k druhému oddílu, kde nalezáme další trojici prací vybraných z bohaté zásoby plodného autora Jsou to zejména romanetta: „Ukřižovaná“, „Ďábel na skřipci“ a „Akrobati“. První i poslední tanou nám dosud v živé paměti, zvláště „Ukřižovaná“ vznáší se dojista ještě jasně před zrakem kruhů čtenářstva „Lumíra“, neboť účastenství, jež provázelo svého času zajímavý romantický děj, tvořící podklad tohoto romanetta, bylo příliš velké, než aby bylo nezůstavilo v duši dojem hluboký. „Ukřižovaná“ náleží mezi nejpěknější práce Arbesovy, bohata dějem i myšlenkovou hodnotou, nese na sobě ráz svého původce měrou nejbojnější; individualita Arbesova, již předchůdce náš v těchto listech hned při prvním dílu romanett obšírně a případně naznačil, prosvítá každou řádkou tohoto díla, které má více než jakékoliv jiné téhož tvůrce svůj výlučný „Arbesovský“ ráz. — Jako všechna téměř romanetta Arbesova vypučela také „Ukřižovaná“ z půdy pražského života; první popud k rozsáhlému romantickému ději nalezl Arbes tentokráte v odlehlém ambitu zasmušilého chrámu loretanského. Ze zevnějšího východiště toho, jež jest zprvu mystickým šerem obestřeno, snuje se pak husté tkanivo vypravování dál a dál v bohatých závitcích, až se sem na konec jako do přirozeného středu opětně vrací. K výjevům pod křížem svaté „Starosty“ odehraným či spíše na místě tomto vypravovaným přiléhá těsně démonicky krásná a zároveň démonicky hrůzná episoda o ukřižované židovské dívce z potarnovské vesničky, jakožto vlastní vnitřní poetické jádro celého romanetta, zrno, z něhož vyklíčily osudy hlavních osob, ideální pozadí neobyčejného a ku konci zvláštním obratem prostě, realisticky vysvětleného přízraku nešťastného přítele. Výrazné líčení Arbesovo, jež dostupuje v episodě této svého vrchole, rozervalo by silou svou nitro bez milosrdenství, kdyby nebylo poetického kouzla, které jako mlha líčené zde zimní noci zahaluje děsný výjev a zjemňuje příkrost rysů. V ostatním setkáváme se se známými zvláštnostmi Arbesova péra: realisticky věrnou kresbou místa i postav, vrozeně chmurným názorem života, formelně pak s oblíbenou staffáží vlastní osoby básníkovy. Druhé z romanett, „Ďábel na skřipci“, zdá se nám býti vypočteno původně na širší rozměry, ve znění tom je úryvkem přísné kresby s ušlechtilou tendencí a vyniká originelní skladbou, do níž vtěsnána je celá řada satyrických a mravokárných idejí. Sbírka končí „Akrobaty“, romantickou to upomínkou na mimovolný pobyt v politickém žaláři, reminiscencí, k níž připoutána je řada osudů čerpaných na aréně, kde pohybuje se pro sebe jako ve zvláštním světě výlučný druh lidské společnosti — akrobati. Že názory, jakými Arbes do tajemného tohoto světa pohlíží, jsou valně rozdílné od běžného líčení, rozumí se samo při individualitě Arbesově a při svědomitých studiích jeho, které proniknly i nepřístupné jinak tyto kruhy.

Otakar Mokrý.

— Březnový sešit španělské „Revista contemporanea“ přináší obšírnější pojednání o „Vypsání cest po Španělsku pana Lva z Rožmitálu a Blatné“, švagra Jiřího z Poděbrad. Dílo to přeložil právě do španělštiny Don Antonio M. Fabié a vydal je spolek španělských bibliofilů.

— „Problém lidského života“ (The Problem of Human Life, embracing the Evolution of Sound, and Evolution Evolved) nazývá se spis, který nedávno v Novém Yorku vyšel v druhém vydání. Spisovatelem jeho jest Wilford, kteréž jméno jest nepochybně pseudonymem. Dílo to jest znamenito formou i obsahem. Formou, protože (ač jedná o problémech vědeckých), psáno jest z části ve verších; obsahem: protože zamítá ve všech fysikálních zjevech panující nyní theorii undulační, v biologii pak bojuje proti nauce Darwina, Haeckela a Huxleye. — Uvážíme-li, že právě theorií undulační umožněny neobyčejné pokroky ve vědách fysikálních, že celá snaha naší doby k tomu směřuje, aby této theorii zjednána byla platnost všeobecná, tedy ku př. i pro elektřinu a magnetismus, ano i pro samu gravitaci; uvážíme-li celý tento směr časový, musí nás tím více překvapiti spis, který zamítá theorii undulační netoliko pro teplo a světlo, ale také pro zvuk, tedy v oboru, kde nauka o vibracích má své nejstarší sídlo. Tvrditi, že zvuk jest jakousi „látkou“, znamená dnes asi tolik, jako hlásati, že země jest nehybným středem všehomíra. Že hlasatel takových náhledů jest odpůrcem theorie evoluční, nemůže nás pak více překvapiti Podivuhodnější jest však, že dílo dočkalo se druhého vydání, k čemuž zajisté valně přispěla přízeň „theologických“ kruhů amerických. — Fysikální vědomosti autora obsáhlého toho spisu (5?0 stran) jsou arci velmi zmatené, nicméně vyskytují se i místa svědčící o zvláštním talentu podati stručné a jasné popisy věcí a zjevů.

Asi polovice díla sepsána jest v nerýmovaných verších, a abychom čtenářům svým poskytli aspoň jakýsi obraz podivného toho plodu amerického písemnictví, podáváme zde v překladu některé ukázky, jež přinesl nedávno anglický list „Engineering“.

Praví spisovatel mezi jiným:

„Elektrické proudy tedy,
jsouce hmotnou skutečností,
mohou býti proměněny
v teplo nebo v magnetism —
jako v pohyb gravitace.
Třením pak se pohyb mění
v teplo nebo v elektřinu,
v světlo, v zvuk neb v jinou sílu,
o níž vůbec pojem máme.“

„Překážkou, že nevidíme
v gravitaci, magnetismu,
v teple, světle, elektřině,
ano v žití samém hmotu —
ovšem nedostižně jemnou —
jsou ty povrchní a hrubé
názory o hmotě, která
v prostoru nás obklopuje.“

Na jiném místě předpovídá spisovatel, že

„Theorie evoluční
nepřestane šířiti se,
dokud nevyhladí každou
stopu víry náboženské
i ty společenské řády,
které mají pevný základ
v zjevení a v účelnosti.“

Kdo sbírá literární kuriosity — o něž i u nás doma není nouze — tomu spis tento vřele buďiž odporučen. *Hajniš.*

Spisy „Lumíru“ zaslané:

„Kobrova Národní bibliotéka“, č. 359—362.
„Časopis Matice moravské“, redaktor Fr. Bartoš v Brně, ročník XI., sešit 1.
„Osvěta“, red. a vyd. V. Vlček, sešit květnový.
„Květy“, red. S. Čech a S. Heller, sešit dubnový a květnový.
„Světozor“, red. V. Mayerhofer, č. 18.
„Kronika práce“, nákladem I. L. Kobra, sešit 47.
„Vesmír“, red. Dr. Č. Kotal a Fr. Nekut, číslo 13 a 14.
„Zapova českomoravská kronika“, sešit 63.

Listárna redakce.

— „Droždice-Přerov“: Poslali jsme Vám do Přerova zprávu. — P. „Ktr“.: Uveřejníme. Račte jen udati, chcete-li s chiffrou neb celým jmenem. — „Tefnut“ nehodí se nám, ač obratně psáno. — „—“: Budeme Vám psát.

OBSAH: Mythus o víně. Báseň Jaroslava Vrchlického. — V říši mrtvých. Noveleta od Polykarpa Starého. — Kresby z Paříže. Od R. E. Jamota. Noviny a jich vnady. — V Pekle. Od Aloise Jiráska. (Pokračování.) — Z nové poesie polské: Vlad. hrabě Tarnowski. S Homérem pod břízou. Když jitro žiti . . . Gemma. Leonard Sowinski. Perly a písně. Geniovi. Přel. F. V. Kvapil. — Bláznivý Guttorm. Z norského od Krištofa Jansona. — Feuilleton: Spravedlnost. Báseň Julia Zeyera. — Žofinský salon 1879. Napsal Jan Lier. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtož adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 20. května 1879. ČÍSLO 14.

Mythus o víně.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

Sed na hebký mech blíže sluje vchodu.
Snil zarmoucen; tu náhle jakby vodu
svých páží vzmachem právě rozdělila,
či z lilije se v nymfu proměnila,
se mihla před ním jemu nejmilejší
všech najadek. Zde často v lesů skrejši
s ní scházel se, víc před ním neprchala,
mdlé hlavě jeho ráda vždycky dala
svých ňader bujný samet k odpočinku.
Jak byla krásná! Ve zlaceném vínku
jich dlouhých vlasů dřímal tváře oval;
zrak touha byl; kdo nikdy nemiloval,
ten z číše jejích retů by směl píti,
hned bez rozpaků dal by celé žití.
Mech zachvěl se, že její kroky tlumí.
Již stála za ním — on jsa zabrán v dumy
se nepohnul; tu sedla k němu v trávu,
ku jeho prsoum přitulila hlavu
a ruku kladla na palné mu skráně;
pak jeho čelo vzala v obě dlaně
a v oči jeho dívala se tklivě.
On krásnou hlavu sklonil zádumčivě
a vše, co vřelo v jeho ňadrech skryto,
řek jeden vzdech: „Mně člověka jest líto!
Ó rci, jak v ňadra tvá svou hlavu kladu
ku těše svojí, rci, co za náhradu
mám dáti jemu?“ Nový příval vzdechů,
a již jak perla hrála v mechu
a plála stříbrem slza boha svatá,
než setřela ji nymfy kadeř zlatá.
Však její oči též se v slzách skvějí
tož soucitem, že on se trápí; v reji
snů lásky sladkých, v touze objímání
dnes přišla k němu a teď v žalu sklání
se nad trpícím — Jak s ním slzet musí!
Ta slza boha její radost dusí,
leč její touhy, její lásky síla
se rovněž v slznou velkou perlu slila,
jež s růžných víček, když zrak v jeho nesla,
se smeknula a v slzu boha klesla.
Jich obou duše v slzách těchto byla;
i objali se; dvoje srdce bila —
na srdci lásky soucit odpočíval.
Ó svatá chvíle! Z daleka pták zpíval,
bor jako hrůzou trčel k nebi němý,
mech trnul, jen porami země všemi
cos projelo jak tvorčí hnutí.
Ó mysterium lásky, obejmutí,
ó kouzlo snů, dvou duší jedno vření!

Co bylo to? dvou retů přiblížení,
a z jedné duše letěl v druhou plamen —
co bylo to? kol šumí listí, kámen
sen věků střásá, divnou písní zvučí.
Hle slza v slzu padla a z nich pučí
stvol hebounký, jenž v prut a kořen roste!
Jak rychle bují v svojí kráse prosté,
jak světlé listy na vše strany žene!
ty plochy svoje sluncem ozářené
výš zvedají; hle, kmen podpory hledá,
kol úponky, prosící ruce, zvedá,
jak vodopád zpět v rodnou skloněn půdu
se vrhne, nymfo, na úběl tvých údů,
je ovijí svým smaragdovým skvostem,
hle kvete již; jest včelka na něm hostem,
pel střásá již, hle v zrnech plod se jeví,
ta rostou valem, ba na ňadrech děvy
již planou zlaté hrozny v snivé kráse.
Z kolébky jejích ňader pozvedá se
jsa oblit sluncem první hrozen plný;
jak byl by vyplul z prsou jejích vlny,
tak září, svítí, zázrakem jest oku!
A druhý tam zas kolem jejích boků
jak světlý jantar úlisně se vine;
ten u hlavy jak naušnice kyne,
ten provijí se tmavějšími listy
a v pelu rosném září amethysty,
je vidět krev, jež v zrnech jeho svítí.
A bleskem z houští faunů dav se řítí,
ten k sluji letí a ten ke křovisku,
ten v ruce pohár drží a ten misku,
ten hrozny trhá, ten je v číši tlačí;
a nové pruty bujet nepostačí
a nové hrozny září na jich stvolu.
S najadou Dionys, jak ve snu spolu
zří na ten ruch — Co chce ta chasa divá?
A lesy šumí, potok zní, pták zpívá,
v smích Silén z dálky syrinx mísí;
a faunů dlaně hned se mění v lisy
a v čiších vře to, kypí, šumí, hraje,
a v krátké chvíli v ruce nazvedaje
číš plnou, v které víno zlatem hoří,
se z jícnu sluje starý satyr noří
a plný pohár ke rtům boha vznáší.
Ten smočí rty v něm, tajně kouzlo plaší
mu z duše rmut, vrou všecky žíly těla;
i přihnul číš a vypil ke dnu směle
a druhou podal nymfě — pila taky.
Ó divný nápoj! Zaplály jim zraky,
tu ohněm náhle líce jejich květe,
již spálil vše, co trápí je a hněte,
z nich náhle všecka tíže mdloby spadla
a bohů svěžest zázrakem v nich zmladla.
I pili všichni; réva rostla stále
od stromu k stromu, šířila se k skále,
sluj zastřela jak smaragdovou sítí,
již mřížemi jen zlaté hrozny svítí
a Dionysa tygrů třpytné oči.
Hle, fauni již se v jednom kole točí!
Tam starý Silén dryadu chyt v houští
a mlaskal svoji olizuje bradu;
smích, zpěv a hovor letěl lesní pouští.

Pil Dionys, zved znova pohár plný
a radost vstala z vína zlaté vlny
a nymfa změněna jest — na maenadu.

*

Rej bezuzdný! vír divý! ryčná vřava!
shon, zápas lásky, bouř, jež neustává,
myšlenek moře, smyslů opojení,
a blesky očí, srdcí tluk a vření,
ryk vítězný a píseň triumfalná,
smích laškující, nová žízeň palná,
vše v jeden chaos zmateno a spjato
jest dechem vína, které živé zlato
jak zazvonilo věčně jasným zvukem,
myšlenkou v duši, v srdci bylo tlukem,
na retu písní, v oku blesky plesu.
Jich jásotem se chvěla hloubka lesů.
I valili se v davu, v divém shonu,
od boků ženy strhly šatu clonu,
vlas hříčkou větru volně rozpoutaný
byl zvonky slezu a břečtanem tkaný,
po kypícím a svěžím, mladém těle
se pjalo listí a úponky chmele,
číš v pravici a v levé thyrsus měli.
V jich středu tažen tygry zlatoskvělý
vůz Dionysa duněl, on v něm stoje
s milenky vlasem v směsi vlasy svoje,
spjat révy dlouhým vínkem do objetí
číš povznáší. Ta vřava dále letí,
ryk faunů, maenad zpěv a pusté smíchy.
Tam ozvěnou se ozval údol tichý,
tu vzbuzen les svou rozkolébal hlavu
a hymnou svojí vpadl v jejich vřavu
a slunce haslo prachu jejich víry,
a hřměli dál, jim nestačil svět širý.
Číš stále plna purpurem se skvěla
a hymna jejich dálným krajem zněla:

„Jdem hnáni v rej jak větrem pýří květů,
nás žene rozkoš, nesem radost světu,
jež zrodila se z vína vlny zlaté.
Na místo okovů my ruce spjaté
jen věnci máme. Zpěv před námi spěje,
bůh lásky vínem naše srdce hřeje,
plá v očích našich, na rtech se nám směje!

Jdem hnáni v rej, jak ptáci letí na jih,
jsme jara zvěst, o zlatých dobách, rájích
ve srdci lidském burcujeme tuchu;
zpěv náš jest hovor, v němž duch mluví k duchu.
Jsme lidstva smích, jenž tvrdá pouta láme,
jsme lidstva zoře, která neoklame,
my v hrudi boha, nadšení zář máme!

Jdem hnáni v rej a kdo náš pochod staví?!
květ vůní spit se houpe nám kol hlavy,
nám patří svět a v jedné hymně plesné
jen námi země nebi v náruč klesne.
Trud lidstva slzou v naši číši skane,
rubínem hoří, mihne se a vzplane
a myšlenka z ní — Afrodita vstane!“

Tak zpívají. Tlum jejich víc a více
se vzmahá, roste. Letí jásajíce;
kdo jednou vínem svlažil rety sprahlé,
skráň ověnčí a ve závrati náhlé
jde za nimi. Král žezlo v thyrsus mění,
kněz na rty maenad tiskne políbení,
kdo helot byl, jest bratrem svému pánu.
Zem nestačí jim. V kterou světa stranu
se obrátí? kdo postaví jim hráze?
Dál hřímají, jak dlouhá step se vine
kraj před nimi. Jen dál! cíl blízký kyne —
Hle, slunce zlatí již sníh na Kavkaze!

(Dokončení.)

Jan Roháč z Dubé.

Historické drama v 5 jednáních. Sepsal *Miroslav Krajník.*

OSOBY:

Sigmund, král český a uherský, císař německý.
Kašpar Šlik, jeho kancléř.
Michal Orsag, uherský pán a králův milostník.
Hynce Ptaček z Pirkštejna, králův vojevůdce.
Mistr Rokycana, volený arcibiskup pod obojí.
Diviš Bořek z Miletína, králův vojevůdce.
Jan Roháč z Dubé, český pán a táborský hejtman.
Výšek Račinský, polský šlechtic.
Mikuláš Biskupec, biskup táborský.
Bedřich ze Strážnice, kněz a hejtman táborský.
Kněz *Václav Koranda.*
Kněz *Martin Prostředek.*
1., 2. bratr táborský.
1., 2., 3. měšťan pražský.
1., 2., 3. z lidu pražského.
Širnoček, Ptačkův zbrojnoš.
Velitel uherské stráže.

Eliška z Kolovrat, choť Roháčova.
Ludmila, dcera Roháčova.
Děvče z lidu.
Lid táborský a pražský. Zbrojnoši Sionští, Bořkovi, Ptačkovi a Uhři.

JEDNÁNÍ PRVNÍ:*)

Náměstí v Táboře. V popředí vyvýšené místo se sedadly.

Výjev první.

1. Táborský.

Ďas vem to jednání! Jak nit se táhne
a drží jenom v nečinnosti nás.
Zatím se páni všude upevní
a Sigmund skoupí sobě náhončí —
a jednou z rána až se probudíme
jsme obklíčeni jako v lese zvěř.
Kam uchýlí se potom bratrstvo?

2. Táborský.

Ty všude jenom větříš nástrahu!
Nemá se jednat! Co však bude z nás
tou věčnou válkou, krve prolitím?
Co mrtev Prokop, slábne bratrstvo,
a jestli v Čechách nestane se smír,
nás všechny jednou Němci vyhladí.
Mám víru v Rokycanu. Muž to věhlasný
a vidí dále, nežli mnohý z nás.

1. Táborský.

Však mnozí z nás tak dobře jako on!
Má Roháč snad ti méně věhlasu?
On také zbraní vlásti zná a ne

*) Podáváme první jednání ukázkou.

jak Rokycana pouze jazykem.
Co platna slova, jestli nemůže
jim mocné paže dodat důrazu?
Co byla Husi platna výmluvnost?
Nás Žižka spasil jen a jeho nebýt,
dnes nebylo by třeba rozjímat,
co počít máme dál: zda podat se
neb dále bojovat. Jsem k Roháči —
však nemám víry v panstva jednání!

2. Táborský.

Na panstvo horlíš — on však z panstva též.
Zda vrána vráně oči vyklube?

1. Táborský.

Fi! styď se, bratře, za ten jazyk svůj!
Kdož o Roháči pochybovat smí?
On podle Žižky s námi bojoval
a věrným vždycky byl nám soudruhem,
neznaje vysoký ni nízký rod,
leč víru poctivou a český jazyk jen.
Zda se šlechtou se polčil proti nám?
Zda proti nám s ní válčil u Lipan?
Po boku jemu padl Prokop náš —
a bez Roháče není bratrstva!

2. Táborský.

Nuž, jen se nedurdi! Vždyť ctím jej já —
však viděli jsme změnu všelikou
a v zkázu jen nás vedla důvěra.

1. Táborský.

Však zkazit můž' nás nedůvěra víc
k těm, kteří s námi prolévali krev.
Chceš panstvu věřit, Roháčovi ne?

2. Táborský.

Nač marná hádka? Obec svolána
a její snešení i pro nás platí.

1. Táborský.

Co proti vůli mé, to neuznám. —
Ať obec ze strachu se míru nakloní —
mně srdnadost nevezme jiných strach. (Odejde.)

Výjev druhý.

Roháč (sám zamyšlen).

Tak byl jsem odhodlán! Mám zvrátit krok
a v čem se pevně zakotvil můj duch,
zas kolísavé vrátit rozvaze?
Co nese Rokycana? Pozlátko jen slov,
by zraky lidu jimi oslnil
a k míru s vrahem jeho úhlavním
naklonil snad. — Ne, ne! mne neskloní!
Má pomsta žije dosud neskojena
a o svůj život dosud válčí zem — —
dá život vzdor jí, dá jí život smír?
Ó země nebohá! v mém srdci tkvíš ty hloub
než sama pomsta má a myšlénka,
že tvoje blaho můj by zkalil hněv
zas úmyslů mých třese sloupením
a váhám zas . . . Chci slyšet Rokycanu!
Vím sic, že touží po cti, po slávě,
že hledá moc a dychtí po vládě,
že hladký jest jak úhoř — vím to, vím —
však blaho vlasti chce a víra ta
mně káže slyšet, čím chce spasit ji.
Jdu na svůj hrad! — Však dříve v hromadu.
Tam rozhodni se, čím má hrad ten být,
zda pro mne hrob, či vlasti mocný štít.

Výjev třetí.

Eliška s Ludmilou.

Roháč.

Nuž připraveno všechno k odjezdu?

Eliška.

Jest, jak jsi kázal. Třeba pokynout
a vozy plné na pochod se dají.

Roháč.

Den nadešel. Nám dlužno odejít.
Proč se tak nerad člověk loučí s tím,
nač přivyk časem, třeba k rozchodu
jej nutkal rozum. Náhle zpomínka
zpět se tu vrací k blahým dobám jen
a to, co trpké, stírá z paměti.

(k Ludmile)

Mé milé dítě, ty jen zpomínky
máš blahé na to město — chápu žal,
vše opustit, cos dosud milovala,
své družky, hry a místa svěcená
tou svěží rosou prvé mladosti,
bys v osamělý přesídlila hrad,
kde kruté války zřít jen řemeslo,
neb z okna toužit v nekonečnou dál.

Ludmila.

Ó netruchlím. Kde ty a drahá máť,
tam pro mne všechno. Třeba pust byl kraj,
ty jasnou líc mu dáš svým pobytem
a dokud Tobě kráčím po boku,
já nezasteskni nikdy po jiném.
Těším se na ten nový domov náš,
na starost mnohou, než zas útulno
a přívětivo, milo bude vše
tak, jak to bývalo zde v Táboře.

Roháč.

Mé dobré dítě! Tvé bytosti jas
mně ozáří ty síně pošmurné,
kde buď se dočkám vlasti vzkříšení
anebo zajdu, jako z rána zajde stín.

Výjev čtvrtý.

Zelený. Výšek.

Zelený.

Zde viz ho konečně! Hej, pane Roháči,
vzácného hosta tobě přivádím,
vzácného hosta z dálné končiny,
jenž na nás drahný zapomínal čas.

Roháč.

Zda zrak mne neklame? Pane Výšku, ty! —
buď vítán synu země sourodé,
jazykem blízký jako duchem nám,
buď vítán druhu slavných našich bojů!
Co přivádí tě nazpět na Tábor?

*

Výšek.
Z daleké vlasti navracím se k vám,
kam táhne duch mne, touha nezdolná,
bych s Vámi dále žil i bojoval.

Roháč.
I bojoval? Ach příliš, příliš pozdě —
i příliš záhy k nám to přicházíš!
Jest u nás mrtvo, dusno od Lipan! —
Co bratr bratra vraždil krvavě,
duch český mrtev — zda se probudí?
Či Rus a Polska tebe posýlá,
bys na hrob Čech ty věnec položil?

Výšek.
Tys pane teskliv —

Roháč (zádumčivě)
Teskno všechno zde —
a doba ta, kde s Žižkou Korybut
nám života i slávy dobýval,
snad víc se nenavrátí. — Kdež teď Korybut,
hrdina skvělý krve spřízněné,
jenž Rus i Polsku přived v tábor náš?

Výšek.
Jest mrtev.

Roháč.
Mrtev? mrtev Korybut?
A kde a jak?

Výšek.
Co vůdce Svidrigała
v nešťastném boji proti Vladislavu
ve Vilkomířské bitvě zajat byl
a vlastní strýc jej kázal utopit.

Roháč.
Ó děsná zprávo! Bratrovražedný
tam jako u nás boj — an zatím vrah
u hranic číhá, aby rozerval
Slovanstva tělo, těžce zmučené.

Výšek.
Mne v srdce pálil nešťastný ten svár
a proto rád jsem přijal poselství,
jež posýlá Vám mladý Vladislav.

Roháč.
Nám Vladislav?

Výšek.
Vší obci Táborské
a tobě, pane, v důvěrnosti zvlášť,
an nejvíc ve tvou statnost spoléhá.

Zelený.
Svou pomoc slibuje nám Vladislav.

Výšek.
Svou pomoc proti nepřátelům všem — —

Roháč.
O zprávo vítaná — však — zda to mohu říc?
Rozhodne dnešek, jakou zjeví líc!
Zvu ve svůj dům tě, pane Výšku, já
a ukládám své choti milené,
by o vzácného hosta měla péči.

Eliška.
Buď vítán, pane — rač však prominout,
má vůle lepší bude-li než čin.
Jsmeť připraveni právě k odjezdu.

Výšek.
Ctná paní, díky mé za vůli tvou;
více nežli daru, dárce vážím já.
(spatří Ludmilu)
Však, jaký zjev to krásy nezvyklé!

Roháč (vpadne mu do řeči)
Má dcera, pane Výšku, Ludmila.

Výšek.
Tvá dcera?

Roháč (s úsměvem)
Divno tak?

Výšek.
A já ji neseznal?

Roháč.
Zde na Táboře rostla v úkrytu,
když bojoval jsem v různých krajinách,
neb v poli nemněl jsem ji dosti bezpečnou
a my jsme soudružili v poli jen.

Výšek.
Ó prosím, promiňte, jsem vytržen. — —
Svých dívek krásou slyne český kraj,
však na Táboře jsem se nenadál
uprostřed mužů válkou zdrsnělých
tak vzácný objeviti květ — —

Ludmila.
Můj pane —
(rozpaky pohrává růží na ňadrech, kterou upustí).

Výšek (zvedne růži)
Nechtě lichotit
přec mimoděk se pochlebníkem zdám,
jenž slova sladká pouští ze zvyku,
ty urážeje, jimž chtěl lahodit.
Ó nechtějte mne v nevážnosti mít
pro kvapný podiv — —

Ludmila.
— — — Ve vážnosti mám
vždy hosty otce svého.

Výšek (podávaje jí růži)
Díky Vám!
Však nikoli! Tu růži podržet
mně dovolte co první pozdrav Čech,
co věstbu budoucnosti růžové
a upomínku krásné minulosti.

Ludmila.
Je zvadlá skoro — — —

Výšek.
Nikdy nezvadne
však v očích mých, tak jako obraz Váš.

Roháč.

Čas hosta sprovodit do domu našeho;
neb vidím lid se scházet v hromadu.
Nuž pane Výšku — zatím na shledanou!
A vyslechneš-li, co se stane zde,
zvíš na poselství, tuším, odpověď.

Eliška.

Libo-li, provoďte nás, pane.

(Výšek s Eliškou a Ludmilou odejdou.)

Zelený. Roháč.

Roháč.

Chci ještě sečkat.

Zelený.

Teď, an Vladislav
se proti Sigmundu nám váže pomocí
a radí nám, se jemu nepodávat?

Roháč.

Tu radu známe. Vhod-li pomoc nám,
dnes ještě rozhodne se. Zatím strpení —!

Zelený.

Starší se blíží. Bedřich, Mikuláš
a Rokycana, lidem veleben.

Roháč.

Ó veleben! však k čemu kyselost?
Snad nese spásu — nuže slyšme jej!

(Dokončení jednání prvního.)

Phidias, Myron, Polyklet.

List z dějin umění řeckého. Píše dr. *Miroslav Tyrš.*

(Pokračování.)

IV.

a třech mohútných stupních co dar bohyni zasvěcený vznášela se od prosté půdy odloučená hlavní božnice lidu Athenského, chrám Parthenonský, na užších stranách osmi, na delších sedmnácti dorskými sloupy obklopený a „okřídlený“. Nad bělostným mramorem sloupů, jež průsvitný nátěr toliko lehce byl zbarvil, rozkládá se trámeň přebohatá, v níž modravé sloupky trojřezové s vypouklými řezbami čtvercových metop se střídají. Nad trámení vznáší se pak na kratších stranách, východní a západní, trojhranný štít, dle podání hellenského*) nápodoba rozestřených perutí orla Zeusovi zasvěceného. Ovšem že v nynějším stavu svém není Parthenon než pomník spousty, zuřivostí a surovostí lidskou spůsobené. Ale přece v podáních, ve vyobrazeních a ve drahocenných zbytcích, jež přešly na dobu naši, zachováno tolik, abychom poněkud si vytvořiti mohli dřívější obraz jeho.

Východní štít, před nímž především staneme, dle udání Pausaniova ku vzniku bohyně Atheny se vztahoval. Řecká báj o něm nám vypravuje prostě, kterak Zeus spolknuv Metis, bohyni moudrosti, takové bolení hlavy pocítil, že Hefaistovi, či dle jiného podání Prometheovi kázal, aby kladivem hlavu mu rozevřel. Z rozpůlené lbi pak úplně ozbrojená vyskočila Pallas Athene, i rozproudilo se moře, otřásla se země, zaduněl při tom Olympos, i žasli veškeří bohové jeho.**) Co loutku malou vystupující z hlavy zobrazila stará vypodobnění najmě též na obrazech vásových bohyni tím spůsobem vzniklou. Jaký to směšný téměř předmět pro umění výtvarné! Avšak bohyně dle téhož podání rychle a mohútně vzrostla co bohyně války a moudrosti ihned jsouc ctěna. Tento okamžik, toto pojmutí upevnil v mramoru

*) Tak vyložil jmeno aétos poprvé Quatremère de Quincy. Dict. d' Archit. Art. Fronton. Dle nejnovějších výzkumů zdá se, že štít chrámový původně (aspoň na menších budovách) skutečně podobu stylizovaných křídel měl. V. Ch. Chipiez. Hist. crit. des origines des ordres greques p. 195 sqq.

**) Homer. hymn. 28, 9 sqq.

Phidias. Žel, že málo nám zbylo ze skupiny této. Střední a hlavní část ani ve výkresu nám nezachována. Tamť stáli Athene a Zeus, ni choť jeho Hera, ni Hefaistos hlavu kladivem rozevřevší, ni Eilitheia, pomocnice k porodu, ni světlý Apollon, ni panenská Artemis co bohové olympičtí tam scházeti nemohli. Co po obou stranách stálo, aspoň ve zbytcích se nám zachovalo. Na levé straně poslice bohyň, rychlonohá Iris, jak antický anděl hlasatel příběh tento zvěstuje bytostem božským vzdálenějším od středu děje, ku kterémuž ona ještě jednou se ohlíží. Na pravé straně spěchá ku středu k Atheně samé*) Niké, bohyně vítězství, která k ní náleží a při ní od této chvíle co nerozlučná družka setrvá.

Iris pak spěje, by novou a úžasnou událost Demetři ohlásila, která, pozdviženou levici o žezlo neb dlouhou pochodeň opírajíc k ní právě se obracuje, kdežto dceř její Persefone zprávou dosud nedotknuta před sebe hledí. Ještě dál k rohu sedí na skalnaté půdě snad kůží pardala pokryté Dyonisos, tváří svou již zcela odvrácen od prostředka děje; účastenství osob jeví se býti přirozeně tím menší, čím více ony vzdáleny jsou od středu toho. Iris na levo a Niké na pravo od něho co do hmoty si rovnováhu drží, tak že Demetři Persefoně a Dyonisovi na levé straně, zase na straně pravé Hestia, Peitho a Afrodite odpovídají;**) Hestia k dějišti

*) Ne *od* středu jak dříve se myslilo a jak ještě Overbeck Gesch. d. gr. Plast. I 277 udává. Byla by to zajisté „tautologie ne příliš duchaplná“, kdyby i Nike i Iris co hlasatelky od středu k rohům spěli.

**) Vím dobře, žeť tato jména, jakož i ona, jež dříve jsem uvedl, valně od obyčejného pojmenování se liší. Pakli od něho se tu uchyluji, činím to z důvodů, jež arciť zde šíře vyložiti nemohu. Jen některých tu v krátkosti se dotknu. Heliem a Selenou jest dějiště již o sobě co Olymp naznačeno a nemohou tam tedy býti znázorněny bytosti jiné než takové, jež na Olympos náležejí. Tedy na žádný případ Theseus, také ne Thallo a Auxo co Hory attické (na místo nichž zde Dyonisa, Demetři a Persephonu kladu) nejméně pak na straně druhé Aglauros a Xerse (jež neposlušní příkazu bohyně proti Athene samé, kteréž přece chrám tento zasvěcen byl, těžce se byli prohřešili a za to šíleností uchváceni byli). Sestru jejich Pandrosos samojedinou tam nikdo nepoloží. Formy Dionysovy nejsou tu arci ještě změkčilé jako v době pozdější, avšak celá postava ta je jinak až příliš podobna zobrazení téhož boha na známém pomníku Lysikratově. (Též pro upevnění thyrsa neschází děr v mramoru vyvrtaných, jak v Londýně na místě samém jsem se přesvědčil.) Bohyně, jež na pravé straně mu odpovídá, je dávno v celém světě co nejkrásnější postava ženská uznána, nepochopujeme věru, proč by ji Phidias takto byl pojal a vyličil, kdyby někoho jiného než bohyni lásky byl zobraziti chtěl.

pozornost svou upírajíc, Peitho právě dotknuta dějem, Afrodite podobně jako Dyonisos od něho ještě odvrácena a téměř v úhel štítový hledíc. V levém rohu pak stoupá Helios se čtyrspřežím svým právě z vln mořských, z něhož toliko hlava a paže jeho, pak hlavy bujných ořů dosud se vynořily, a Dyonisos, jemuž réva v slunci zraje, patří nepohnutě na velebné divadlo toto; v rohu pravém klesá pod hladinu Selené se spřežením svým před zrakoma bohyně lásky, kterou poesie všech národů se svitem luny v tajemnou souvislost uvádí. Tak, můžeme říci, vzchází den a prchá noc, když světlá bohyně moudrosti a věhlasu se rodí.

Na štítu *západním* zobrazen spor Atheny s Poseidonem o nadvládu v zemi attické, či lépe vítězství Atheny ve sporu tomto. Oba vykouzlili v řevnivém závodu na důkaz své moci a lásky k zemi této dary vzácné pro obyvatele její. Poseidon v skálu mohutný trojzub svůj vrazil a poblíž Erechtheionu vyprýštil se mocný zdroj solný; na rozkaz Atheny vypučí z téže nahé skály strom olivový, od něhož dle podání všechny ostatní tam pocházejí, bohatství a chlouba půdy attické. Toť byl dar větší a lepší, za kterýž ochrana země jí svěřena. — Žel že zbytky díla jsou ještě kusejší nežli při štítu východním. Ze starších kreseb nás došlých však přece vidíme, že umělec zvolil okamžik, kdy boj se byl rozhodnul, kde obě ty mocné bytosti božské ze středu od olivy posvátné k svým spřežením se vrací, Poseidon prochvěn hněvem nad porážkou, již utrpěl, Athena vítězoslavně, levicí svou snad ještě stromu se dotýkajíc. K bohu vln mořských přicválala Amphitrite, jeho choť s vozem svým, na straně druhé spěchá k Atheně podobným způsobem postava ženská, snad Niké, jež pod dojmem vítězství připílila a nyní bujné oře uzdami zadržuje. Po obou stranách této skupiny prostřední nalézali se bez odporu též soudcové při závodu, dle jedněch bohové sami, dle druhých Kekrops, král země attické, snad také jen komonstvo k oběma božstvům náležející. Rohy zaujímali na straně levé Kephisos, na straně pravé vedle Ilissa Kalirrhoe,*) označujíce zemi a půdu attickou co dějiště celého výjevu, podobně jak na štítu druhém Helios a Selene „veliký Olympos“ souhlasně s představou Homérovou co místo děje charakterisují.

V.

Postavy z obou polí štítových či lépe torsa jejich, — jen u Dyonisa též hlava se zachovala — jsou jediné sochy, jež z dílny Phidiovy nás došly, tvořící teď největší poklad musea britického, kde nyní všechny téměř se chovají.**) Nejsouť v provedení svém zcela stejné, jen nejlepší z nich pocházejí snad cele z rukou velmistra samého. Tyto pak jsou a zůstanou nejvýtečnějšími mezi všemi díly plastiky antické. Ze všech soch řeckých obstojí, tak soudíme, jen torso t. z. Ilionea, jenž druhdy nám náležel, Venuše Melosská v Louvru, torso Heraklův ve Vatikánu, Faun Barberinský v glyptothece mnichovské a snad ještě tak zvaný Pasquino v Římě co do dokonalosti práce vedle výtvorů těchto. U všech obdivujeme se téže neobmezené jistotě a umělecké znalosti ve vylíčení těla lidského jak kostry tak svalů, pokud obé právě na povrch vystupuje, a to ve všech polohách a pohybech znázorněných, obdivujeme se témuž dechu života skutečného a individualního, témuž znamenitému a živému podání hebkosti, pružnosti a celé podoby pleti na všech místech nám zachovaných.*) Vedle této dokonalosti v nejlepším srozumu slova realistické, z kteréž by se umělci vzhledem k provedení sochy více a lépe učiti mohli a měli nežli z těch tisícerých chladných a bezživotných kopií a replik mramorových, jež z většiny musea antik všude naplňují, vedle této opravdovosti detaillů vyniká tím více vysoký ten dar vytknouti a vylíčiti jasně a široce veškeré části podstatné a podříditi v stupni rozličném, ba třebas jen zlehka naznačiti každou věc vedlejší. Pouhé *vynechání*, kteréž nyní a zejmena v Německu namnoze též stylisováním se jmenuje, jen v případech nejřidčích a nejnutnějších tu spatřujeme. V *tomto spojení úžasné pravdy přírodní se slohem, jenž hlavní váhu na části významné a veliké plochy klade*, záleží, budiž to s důrazem vytknuto, ono tajemné smíšení živlu *přírodního* a *nadpřirozeného*, ono velikolepé a zvláštní kouzlo, které nás čím dále tím mocněji před oněmi díly z nejvyšší doby řecké jímá. „Jest Phidias realistou neb idealistou ve skulpturách parthenonských?“ tak ptá se sama sebe sochař Rietschel i zároveň odpovídá: „Nic z obého výlučně, jest svrchovaný umělec a tvůrce díla, kteréž rozřešení té záhady samo v sobě nese.“ **) — Cosi podobného platí též o proslulých hlavách koňských z obou rohů štítu východního, o nichž Göthe dí, že „umělec vlastně v nich praoře stvořil.“ Dodejme k tomu, co Charles Blanc***) poznamenal, že v jízdectvu Athenském uzřel na cestách svých tytéž koně se svalnatou hlavou, s nozdrami pohyblivými a otevřenými, se širokým krkem, s tělem sraženým a zavalitým, pro naše oko až příliš málo štíhlým, s ohebným krátkým křížem, vše jak na skulpturách štítových a na vlysu parthenonském. Spojme pak oba různé ty výroky a poznáme i ve výtvorech těchto onen idealní realismus vylíčení, jemuž při postavách božských jsme se obdivovali.†) Torso Poseidona, při němž napnutost svalů a naběhlost žil, hněv a rozčilení sporu až dosud se obráží, mladistvě pružné tělo Dyonisovo a nade všechny snad proslulý Kephisos, jenž o levou ruku opřen ku středu děje se obrací, jsou co do provedení částí na-

---

*) Obyčejně jména tato se zaměňují. Krásný torso v britickém museu, v tolika odlitcích rozšířený, jmenuje se právem Kephisos a ne Ilissos, jak dosud skoro všude čteme. Kephisos teče, pakli k štítu západnímu se obrátíme, na levé straně a Ilissos, v němž pramen Kalirrhoe vzniká, na straně pravé.

**) Upozorňuji u této příležitosti na *sbírku archeologického musea v Klementině*, kde se též odlitky skulptur parthenonských nalezají.

---

*) Tato životnost jest ovšem též příčinou, proč právě nejlepší sochy antické nejvíce v sádrovém odlitku tratí. Budiž mimochodem podotknuto, žeť jak nyní víme z doby řecké a římské poměrně *velmi málo* skutečných *originálů* ze samé ruky mistrů vynikajících se zachovalo. Přidáme-li k sochám řeckým svrchu uvedeným Laokoona ve Vatikánu, umírajícího Galla v museu capitolinském a snad ještě t. z. borghesského šermíře v Louvru, jež vesměs z doby římské pocházejí, vyčtli jsme, tušíme, vše, co v přední řadě uvésti dlužno. Reliefy a jednotlivé hlavy a menší bronzy tu ovšem neuvádíme. Ohromnou většinu tvoří ve všech museích pouhá, antická sice avšak z velké části přec jen řemeslná *nápodobení* děl tehdáž více méně proslulých. A přec jsou to začasté neživé ba namnoze patrně velmi povrchní repliky a kopie tyto, z nichž i kritikové i umělci moderní své pojmy o pravé plastičnosti a monumentálním nakládání s mramorem si abstrahují.

**) Opperman Rietschel p. 162.

***) Gr d. a. d. dessin 450.

†) Na každý případ zachovají se tedy i *moderní umělci* zajisté *lépe* dle skutečného příkladu Phidiova, když koně živoucí v přirozeném pohybu bedlivě studovati budou, nežli pouhým namnoze neporozuměným opakováním všelikých koní antických. Nejen formy i pohyby koní parthenonských, jež na vlysu v největší rozmanitosti nám předvedeny jsou, souhlasí *úplně* a do podrobna s oněmi živých koní i *nynější* kavalerie řecké. Sr. Ch. Blanc na t. m. Není tedy třeba koně tyto za jakési specielní vnuknutí božské pokládati, od něhož beztrestně uchýliti se nelze. A podobně se to má i s jinými předměty umění antického. Někdy přece snad i umělec z nich ledacos důležitého se dozvěděti může.

hých bez odporu nejznamenitější ze soch nám zachovaných.

To platí netoliko o plochách předních z dola jedině viditelných, i záda jejich jsou s touže uměleckou svědomitostí pracována. Partie lopatková, jež římsou jsouc kryta v celé téměř svěžesti své se zachovala, náleží u Dionysa k nejvýtečnějšímu, co ze skulptury řecké známe, a totéž platí o Kephisovi, jehož dolení část i se svaly hyžďními oko znalce vždy novým obdivem naplňuje. Přispíváť k tomu arciť výtečně zachování mramoru na místech těchto, jehož běločervenavý jakoby průsvitný lesk částem nahým zvláštní životnosti tu dodává. — Zda to byl „opravdově božský tvůrčí pud", jak Rietschel tomu chce, kterýž umělce k tomu přiměl, aby i partie tyto, jež v štítu samém žádué lidské oko spatřiti nemohlo, se stejnou výtečností provedl, zdali „tam kvésti měly jako kvítí na srázi osamělé, jež pohled člověka taktéž nezastihne",*) zda sochy ty dřív veřejně vystavěny byly, jak najmě francouzští archeologové s myslí méně poetickou všestrannou propracovanost jejich vysvětlují — nelze ovšem s jistotou rozhodnouti. Nezapomeňmež však, žeť ony pro lid athenský nebyly jako pro nás pouhé postavy mythologické, že to byly obrazy bohů, v kteréž on dosud věřil, že celý Parthenon byl veledar Atheně zasvěcený. Vysvětlí se nám pak snad způsobem přirozeným, že umělci athenští žádnou část božských bytostí těchto nezanedbali a ledabyle neodbyli. Co oko pozemské ovšem nezastihlo, tož nezůstalo přece skryto před zrakem božským. I zbožný středověk prováděl v témže duchu byť i s dovedností o mnoho menší nesčíslné ty sochy a sošky ve vzdušné výši svých chrámů gothických.

Podobně jako části neoděné vyzývají též roucha pozornost naši. Kdežto před tím oděv ženský ve smyslu archaistickém se stylizoval a v řasy ponejvíc rovnoběžné toporně se kladl, učiněn zde poprvé v míře tak rozsáhlé pokus přidržeti se skutečnosti a vyjádřiti zároveň rouchem co nejpřípadněji formy těla lidského. Požadavky tyto ovšem jen do jistého stupně se spojiti dají. V té míře jak šat spodní sem tam k tělu se přimyká, nemůže on přiléhati při žádném rouchu skutečném; a dejme tomu, že látky pro modell před tím zmočeny byly, pak nevysvětlují se opět ty přečetné drobné, až neklidně působící záhyby jejich. Máme zde na zřeteli především spodní roucha postav ženských na pravé straně východního štítu, jež Hestia, Peitho a Afrodite jsme pojmenovali; sochy na straně protivné: Iris, Demeter, Persephone jsou v tomto ohledu zcela jinak podané, zde jsou všechny plochy širší, záhyby ostré, ohby někdy snad až příliš břitké. Řekli jsme již a uvidíme též později, že to nebyla jedna ruka, která všechny skulpturni ozdoby na Parthenonu provedla, což ovšem již z předu při rozsáhlosti jejich si pomysliti nelze.

Pakli tedy vzhledem k rouchům realismus provedení, jemuž jsme se u postav nahých obdivovali, zde méně na jevo vystupuje, nezapomeňmež, že roucho volné jakmile formu naskrze vyjadřovati má, od skutečnosti přece jen se uchýliti musí. Za to však linie jeho vedeny tu s jemností, tu s grandiosností takovou, že aspoň co do rythmického uspořádání záhybů co do kontrastu ploch širokých a jemně článkovaných najmě postavy na pravé straně štítu v tom ohledu povždy nedostiženými vzory zůstaly. Sem nechť předstoupí též sochař, který veřejná náměstí naše pomníkem zdobiti chce, zejména pakli o postavu sedící se jedná. V té šířce musí se klín rozevříti, v té majestátnosti musí se plášť neb šat svrchní přes něj položiti, aby kontury celku staly se mírně pyramidální a ne jednotvárně parallelní, aby postavě volnosti, aby rouchu krásy a důstojnosti se dodalo.

Jen několika slovy ještě o k o m p o s i c i celku se zmíniti chceme. Štít chrámový co trojhran v sobě uzavřený nutně též podobnou uzavřenost a jednotu děje vyžaduje, souměrnost křídel musí i souměrné uspořádání postav v zápětí míti, výška od středu k rohům ubývající i rozličné s výší se shodující postoje a polohy soch po sobě následujících přirozeně vymáhá. Než všemu tomu již skulptury eginetské, jež každý z Mnichovské cesty své zná, v plné míře vyhovovaly. Ba spravedlnost káže uznati, že skulptury tyto i lépe do prostoru štítového komponovány jsou. Za předbojovníky z obou stran z p ř í m e n ě na sebe dorážejícími následují tam na každé straně postavy k l e č í c í s oštěpem a lukem, kdežto rohy l e ž í c í těla padlých vojínů zaujímají. Tak jest zde skutečně pouhou změnou postojů a poloh trojhran pole štítového náležitě vyplněn, aniž by proto jednotlivé postavy heroické velikostí svou nápadně od sebe se lišily. To ovšem bylo při nepoměrně větším štítu parthenonském méně snadné, kde rozdíl mezi výškou prostředku a částí od něho odlehlejších byl tak veliký, že umělec nehodu tuto přemoci nemohl. Náleží to k vadám, jež jako všude téměř, též při chrámu řeckém se naskytují.

Přiznáváme se upřímně, že křiklavý rozdíl mezi kolosálními sochami uprostřed štítu a oněmi, jež opodál něho se nalézají, oku našemu povždy vadil; a že též parallelnost tolikera trupů lidských, z nichž jeden za druhým kolmě sedí, na výkresích jak u Nointela, tak u Careye nám poněkud monotonní býti se zdá. Avšak nehledě k tomu jaký to pokrok od Eginetů až k štítu parthenonskému, ačkoli mezi nimi sotva více než 60 roků leží. V štítu eginetském jaká to nevolná, architektonická, řekli bychom téměř mechanická přesnost v souměrném uspořádání obou polovic prostoru trojhranného. Každá socha na jedné straně trojhranu opakuje a napodobuje téměř postavu na straně druhé jí odpovídající a stejně vzdálenou od středu, k němuž všechny obličeje rovněž se obracejí. Ne tak ve skupinách parthenonských. Zde sochařství svobodněji ozdobilo stavbu a jakkoli k ní přilnulo, nevzdaloť se přece větší volnosti, k němuž životnost výtvorů jeho ho opravňuje. Ni osoby u středu děje se nacházející nestály totožně, čím dále pak od něho vzdáleny jsou, čím méně oko je jedním pohledem porovnati může, tím více právem od sebe se liší. Celek jest na obou štítech v část prostřední, v části poboční a nárožní rozčlánkován; toliko skupiny na jedné a na druhé straně si odpovídají, málokdy jen postavy jednotlivé. Tak na východním štítu na levo Demetr, Persephone a Dionysos se nalézají, jimž na straně pravé Hestia, Peitho a Afrodite odpovídají, tedy zde t ř i postavy ženské tam a jedna mužská s dvěma ženskými, zde, od středu počítaje, první z nich odloučeněji sedí, druhá a třetí jsou těsně spojeny, tam naopak první dvě se octly u spojení těsném a třetí zas poblíž rohu je od nich zcela odlou-

*) Oppermann Rietschel 227.

čena. Vezmeme-li k tomu, žeť na témže štítu — jak již vytknuto bylo — z dvou postav analogních a po obou stranách spolu korespondujících jedna ku středu, druhá od středu spěje, že Helios a Selene jen z části viditelni se spřeženími svými z vln mořských teprv se vynořují, že prodloužené projekce jednotlivých postav patrně všemi směry se křížily, pak obáváme se téměř, že by mnohý esthetický a kritický duch doby naší uspořádání tak volné co „příliš malebné“ byl zavrhoval, jež „přísným zákonům plastiky se příčí“, kdyby totiž při některém moderním díle s ním se byl setkal. — Ještě jednu okolnost zde vytknouti dlužno. S výškou trojhrann neroste toliko od rohů ku středu výška soch, nýbrž také význam, důležitost a účastenství jejich v ději předvedeném, od středu ku krajům roznáší se a proniká posloupně zvěsť, co bližší z nich vidí, k tomu vzdálenější teprv se obracejí, postavy v rozích jsou málo dotknuty i zcela odvráceny, sedíce ještě klidné a nevyrušeně na původních místech svých. — Tak děj od prostředku k úhlům štítu doznívá nepřetrženou řadou přechodu od pobouření středu v tichý poklid se měníc. Toť myšlenka nová, poprvé zrozená v duchu Phidiově. Jak krásná, mohútná, velebná vlna mořská ku středu vzrůstá, tam mocně se vzepne, šumně se rozčeří a ku krajům zas v pružných liniích na povrch vody spadá, tak i život a ruch těchto skupin chrámových, jež v Helladě nikdo více nepřekonal. Když jsme z Anglie pluli a vítr hladinou moře severního bujně si pohrával, tu tiskli jsme si ruce a vzpomněli jsme si jako jedním vnuknutím mimoděk na velkolepý dojem těchto děl, na zvláštnost a původnost myšlenky ji oživující, vzpomněli jsme si zároveň, že výše akropolská rovněž na třpytné vlny mořské shlíží. Lze na jisto postavit souvislost zde naznačenou, souvislost mezi dílem přírody a umělce, jež tehda nám vzešla? Lze dokázat rozumem, co jsme v krásné chvíli této všichni pocítili? Víme že nelze! Nás však proniklo tenkráte společné přesvědčení, kterak není a nebylo náhodou, že dílo s podobnou myšlenkou základní vzrostlo uprostřed národa, jenž moře nad jiné miloval, na ně co den patřil, za volnou a větší vlast svou je pokládal. V duchu uzřeli jsme jakoby z Hellady na protějším břehu asijském v lesklé brni rekovné voje Xenophontovy, spatřivší tam po nevýslovných útrapách svých opět spřízněnou, známou, milovanou, svobodnou hladinu mořskou, a přes ni zazníval k nám radostný jich ryk: Thalassa! Thalassa! (Pokračování.)

Z nové poesie německé.

Felix Dahn.

Tři sestry.

Na Montfortu tři sestry potají,
zda na živě král Richard, vzdychají.
„Jsou všecky krásné!“ říkalť on před časem
ta s černým, s hnědým i ta s zlatým vlasem.

A nikdo nevěděl, pro kterou plál.
„On sám to neví!“ Blondel se mu smál,
leč jeho láskou každá sny své zdobí.
Však on vzal kříž — a zmizel od té doby.

A čekají. Prch s dnem rok ve chvatu,
dva poutníci v jich vstoupli komnatu,
se škeblí klobouk, vousu dlouhé vlání,
hůl z Jordánu dí o jich putování.

„Ctné slečny, těžkou bolest nesem vám,
lev křesťanstva jat, odsouzen jest k tmám,
na hradě Trifelsu lví srdce smělé
dlí v těžkých poutech na své žití celé.“

Tu první, Lenora, ni nezbledla,
jen hrdé, černé brvy pozvedla.
Dost čekala jsem, koho volit z soků?
teď s králem franckým zasnoubím se v roku.“

A druhá, Maud, ta děla ve slzách:
„Když na vždy pohřben v žalářních je tmách,
chci dlouhý hnědý vlas si ustřihnouti,
se v habit odít po života pouti.“

Však nejmladší ni nepozvedla ret,
jen vstala tiše, ku dveřím šla hned
a málem klesla — srdce tluk stál vřelý
a zlaté vlasy její jen se chvěly.

Děl poutník starší: „Kam jen chcete, kam?“
„Chci k němu! k němu!“ — „Co jen zdá se vám?“
„Jej miluju! má slza věčně kane,
nechť z dvojího se aspoň jedno stane.

Buď svobodný on, neb já mrtvola!“
Tu poutník její ret, jenž plápolá,
jí zulíbá: „Tys dobře navlík sítě,
můj pěvče! — a ty nezoufej, mé dítě!

Byl zajat jsem, však teď jsem volný zas,
bych tvým jen byl, jen tvým pro věčný čas,
tvé srdce jak tvůj vlas jest zlato ryzí,
má Isoldo! má láska nevymizí!“

Sir Astolf.

Artúra krále vojevůdce Astolf
má zítra v boj se vydat v čele voje.
Kruh Artúrův má takých reků málo,
jest moudrá jeho řeč, meč jeho šťastný
a triumf věčně hrá nad jeho přílbou.

V les ještě jednou v posled vyjel sobě
na rozloučenou. V úplňku byl měsíc.
Však nevrací se — darmo čeká vojsko
a darmo volá rohů hlas jej z jitra.

I hledají ho, a v nejhlubším hvozdě
jej najdou konečně, kde plané růže
kol bystřice z omšené skály voní.
Tam leží na obličej obrácený
keř růží náručí svou objímaje,
jenž rudých lístků celý dešť mu střásl
do černých vlasů. Meč a biret jeho
jsou pohozeny. — Vzbudí jej a zvednou,
leč jako ve snu on se dívá kolem.
„Co příteli, jím třesa praví Gawein,

co stalo se, ký úraz tebe stibnul?“
Leč zvolna skráň si rukou přejel Astolf
a tiše pouze šeptal: „Titanie!“
I kyne Gawein; vyvedli jej z lesa,
před Artuše trůn vedou zmámeného.
Jej biskupově říše oslovují,
on mlčí stále. Mírně dí král k němu:
„Ó Astolfe, můj vůdce a má pýcho,
což zapomněl jsi všecku sílu svoji?
Jsi muž, jsi rytíř a jsi křesťan ještě?
Tož zlom to kouzlo, které tebe poutá,
a vzmuž se; čest a povinnost tě volá,
když zbraní sláva kdys ti svatou byla!
Tvůj král se táže, rci, co stalo se ti?“
A bolupině zvedá Astolf oči,
dvě slzy hluboký mu pohled kalí
a touhyplně zalká: „Titanie!“ —
Jej nevykoupí více přízeň krále.

„Ať demona, jenž v roubači tom vězí,
žár hranice vyžene z těla hříchů!“
Tak výrok kněží zněl, a blízko lesa
na šírém luhu lešení se zvedá.
Ni přítel více nepodal mu ruky,
něm, opřený o jílec meče Gawein
děl: „S bohem, Astolfe, můj věrný druhu,
jsi na vždy ztracen! — Tobě rovných není!“
On ale v středu plamenů již stojí,
ty vytryskují k nebi jako sloupy,
vír kouře valí se — Tu náhle z lesa
se v letu nese bílá holubice,
nad lidem krouží přímo ku hranici.
On mroucí, v posled zalká: „Titanie!“
a klesá v požár. V tom však družným letem
ve stejném křídel ruchu spějí k lesu
dvě bílé holubice z víru kouře.
Za nimi zástup udiven se dívá.

Balladen u. Lieder 1878.

Friedrich von Schack.

Fenix.

Zda jeho zlatá křídla zříš,
jak vzduchem šíří se v dáli?
Letí k nám vychodní od zoře,
kde jemu vysoko nad moře
úmrtní oltář mračen blíž
bůh vztýčil na štítu skály.

Den ještě jen a velký rok,
jejž prožil, zhasne, on chorý
cítí, jak slábne křídel mu let,
kterými přeletěl nebe a svět.
Jen rozpni křídla v poslední skok,
bys dospěl ku výši hory!

Z modrého vzduchu zírals v níž
nad kolébkami i hroby
sám nesmrtelný po celý věk
na národů květ i úpadek . . .
a teď by měla být hrobky skrýš
a propast cíl tvojí mdloby?

Ne! jako červánek svítící
kol údu, mdloba jež střebe,
vzplaň z myrrhy a cedrů ti nachový
svatý žár, z kterého poznovy
vzneseš se ze smrti zářící
v nový let v nesměrné nebe!

Do slunce žhoucího krbu tak
v jásavém tanci hle běží,
řítí se světy a země v ráz
z plamených hrobů slunce zas
když strávil plamen škváry jich pak
vznesou se mladé a svěží!

Hvězdná noc.

Ony koule světlotkané
jsou snad snu jen obrazy?
Kolem rej a jejich vlny
každý nebes pruh je plný,
kde nahoře, kde je dole
ve prostoru bez hrází?

V jakém víru vše a kvasu
vře a tře se v kruh a chvat!
Se Saturna kruhy v reji
kolem slunci země spějí,
nová slunce ve zápasu
jak hledá sfer mocných spád.

Hle, jak vlákna v babím letu
mlžin kotouč tam se mih!
Hvězdáře když tubus blíže
k nim zrak okřídlený víže,
uzříš, jak jest vesmír celý
i nejmenší mlha z nich!“

Ó kol toho nesměrného
moře bezdna, kdo můž spět?
Může duše bez úžasu
v jeho víru divou krásu
vnořit se a konec jeho
najít, jeho směr a let?

Synu země! povzleť vzhůru,
z váhání se sprosť a vznes!
Orion kde plane v nachu
v mlhovinách beze strachu
myšlenkou spěj rozbít chmuru
nejzazších až do nebes!

Nad ty ztuhlé spousty lávy,
které ducha tvého svit
nerozehřál září vyšší,
nad ty světy v mrtvé tiši,
jež obsáhneš, tvojí slávy
zaplaň v tobě velký cit!

Jako křišťál ve své skrýši
tmou když kmitne paprslek,
tak ty pusté, hvězdné světy
ve prostoru jícen vsety
teprv tvojím duchem dýší
tebou vzplanou v zář a vděk.

Spity jeho zářným leskem,
jenž je tísně vyprostí
z kletby hmoty, kterou spjaty
snily věky, znova vzňaty
budou v čilém tanci bleskem
dále spěti věčnosti!

Weihgesänge 1878.

Přel. *Jiří Unger.*

V Pekle.

Od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

Za pilou vybíhal travnatý půlostrůvek utvořený obloučkem potoka, v jehož čisté, rychle tekoucí vodě olše tu tam rostoucí se shlížely.

V osamělém tom místečku setkal se stárek Vlček s mlynářkou, která se vracela od potoka nesouc košík prádla, jež byla vymáchala.

„Jdu se vás panímámo optat, jak s paloukem. — Myslil bych, že by už bylo na čase."

„To by dnes mohla Bára zjednat sekáče."

„Není potřeba. Ráno se dám sám do toho, vždyť to zmohu."

„Ale to není vaše práce —" odpověděla mlynářka vlídně děkujíc bezděky laskavým pohledem.

„Vždyť to rád dělám."

„O pomahače při vození nebude zle — Pelíšek už Lidce pomůže."

„Třeba při sušení a hrabání," usmál se Vlček skoro uštěpačně.

„Také jsem si toho všimla. Je pořád u ní, skoro se mně to nelíbí."

„A proč? Myslíte, že ji má rád?"

„To jako by už bylo!"

„Není divu."

„O to není — ale jen — jestliže Lidka —"

Vlček se usmál.

„Nebojte se, panímámo, ten se tu nepřižení."

„Ale vždyť s ním čtverací, ráda s ním hovoří."

„Pro to! Vždyť je starý známý; ale věřte mi, ten jí neudělal a neudělá."

V tom ohlednuv se jaksi kvapně dodal:

„Musím nasypat. — Tedy ráno!" a otočiv se vběhl pod pilu, aby tudy do mlýna se dostal.

Sotva že za křovinou zmizel, vystoupil z pod píly Sekota, kterého byl stárek zahledl. Mlynářka se zarazila shlednouc toho vysokého vojáka, jenž vážně jako krocan se blížil a divný úsměv na svá široká ústa loudil.

„Vyrušil jsem, vyrušil, není-li pravda?" začal Sekota pořád se usmívaje.

„I ne — pane."

„Viděli jsme, viděli, sami dva pod olšinkou."

Mlynářka se zapálila.

„Mluvili jsme o hospodářských věcech."

„Ano, ano, o mlýně, není-li pravda?"

„Není — o seně jsme mluvili. Stárek povídal, že čas na otavu."

„Ah tak — ovšem, díval jsem se dnes dopoledne, tráva jako brčál a hustá jako kožich. — Já jen tak myslil, chtěl jsem vás jen poškádlit. — Vždyť já vím. — Kam pak, tak mladá, hezká a takový zamračený kalous!"

„Ale jinak hodný a starostlivý!"

„Jak pak by ne?!" zasmál se Sekota. „Proč by nebyl?!"

Mlynářka jsouc na rozpacích zvedala košík se země. Než se nadála, shýbl se už Sekota a podal jí nádobu. Hospodyně byla všecka udivena. Ten lenošný, pánovitý desátník, jemuž z počátku dost pohodlí nemohli udělati, ten jí tak ochotně pomohl!

Měla se k odchodu. Sekota také mlčel, až najednou začal:

„A co ta píla? Stojí — něco porouchano?"

„Ó ne — ale touhle dobou."

„Kdyby bylo, spravím, rozumím tomu. Někdy jsem provozoval tesařství i sekyrnictví, a kdyby něco ve mlýně bylo, snadno bych se do toho vpravil."

„Pozdrav pán bůh —" děkovala mlynářka, nechápajíc tak neočekávané řeči. „Stárek se také vyzná v sekyrnictví, on si všechno sám spraví —"

Sekota se hněvem zapálil.

„Hm, hm — také dobře."

Zatím došli ku mlýnu. Sekota však nešel s hospodyní do světnice, ale ubíral se volným krokem ze dvora všecek mrzutý.

„Však já mu —" hrozil v duchu a myslil na stárka.

Když byl prve s mlynářkou z půlostrůvka odešel, vystoupil tam z husté olšiny Stěhula. Na levou tvář jeho spánku vytlačila tráva, na které byl za houštinou ležel, červené proužky.

Ležel tam, a již dřímal, hovor však stárkův jej probudil, takže pak i Sekotu vyslechl.

Starý voják nehněval se, že byl ze spaní vytržen; bylo na něm viděti, že je spokojen.

Sekotovi dobře porozuměl, tušil a pak i vyzvěděl, kam myslí, že by rád za mlýn a mlynářku svlékl i tu desátnickou uniformu, kterou měl nade všecko.

Stěhula, ač se důstojnosti své vlastně sám zbavil, žárlil přece na Sekotu, kterého si nikterak nevážil, a to zvláště pro jeho pýchu a vypínavost. Často musil od něho leccos překousnouti a zvláště mu nemohl zapomenouti, jak ho tím metálem před mladšími kamarády bodl. Proto také Stěhula i Pelíška tuze v lásce neměl, a to tím spíše, an Pelíšek dle jeho mínění byl ještě chasníkem, nezkušeným vojákem, ba rekrutou. —

Z půlostrůvka zašel si rovnou cestou do šalandy, kdež zastal stárka na pytlích sedícího. Bez okolkův usedl proti němu.

„Poslouchejte, Vlčku, rád bych s vámi slovíčko —"

„A co?"

„Byl jste teď za pilou, s mlynářkou —"

„Byl. A co vám do toho?"

„Jako vám. Víte-li, že po vás tam také Sekota byl?"

„Vím, zahledl jsem ho."

„Myslíte, že tam jen tak, maně, šel —"

„Nevím."

„Víte! — šel tam jako vy — za mlynářkou —"

Stárek hleděl jako udivený do zvětralé tváře starého vousáče a usmál se.

„Nic se nedělejte —“ pravil Stěhula. „Nevíte-li, tak jsem vám to řekl.“

„Možná, že on šel za mlynářkou, ale já —“

„No, dobře, nechme toho. Však se ještě dohodneme. Ale teď o něčem jiném. — Slyšel-li jste tenkráte to zaklepání na okno, když Bára vypravovala —“

„Slyšel.“

„Co to bylo?“

„Vždyť jste slyšel, že to tak někdy ve mlýně zatluče.“

„To věřím, ale ne ten mrtvý ženich tam z toho hrobu.“

„Povídají —“

„Nemalujte straky — Nepovíte, také dobře. Ale druhého dne, časně ráno, šel jsem náhodou tudy, šalandou — vy jste byl asi u kola — a tu jsem viděl, tamhle na té posteli mladíka, chasníka, jenž brzo na to ze mlýna se ztratil.“

„Snad to byl učedník.“

„Zač mne máte? Znám vašeho práška.“

„Byl tu také krajánek, ten brzo ráno odešel.“

„Ah tak, toť něco jiného —“ a Stěhula se usmál.

Vlček mlčel. Starý voják povstav pravil:

„Nedorozuměli jsme se, není to mou vinou — ale co jsme si tu povídali, nedozví se nikdo, viďte?“

„Nikdo.“

„Leda mlynářka!“ a Stěhula zasmáv se odešel, potřásaje hlavou, až se mu copánek v týle chvěl. Stárek hleděl za ním a vesele se usmíval.

* * *

Druhého dne byl palouk posečen. Tráva, před tím tak svěží a bujně zelená, vadla na parném slunci rychle. Ráno vyjel učedník s trakařem ze mlýna a teprve odpoledne se vrátil. V tu chvíli byla stará Bára samojediná na dvorečku. Stárek něco ve mlýnici spravoval, Lidka, mlynářka i Pelíšek odešli na louku. Sekota někam k lesu si zabrousil a Stěhula bezpochyby někde ve trávě se povaloval kouře nebo dřímaje.

Bára poručila učedníkovi, aby náklad na trakaři pytlem zakrytý do světnice odnesl a pak pro panímámu šel. A tak se stalo.

V rohu na polici složeno ono nevelké břímě, u kterého nyní Bára samojediná stanula. Zakryla je plínou a čekala na hospodyni. V tom vešel Stěhula.

Zastavil se u prahu a shlednuv služku, s kterou dosud se nesmířil, zahučel něco, ale pak zamlčev se za chvíli tvář vyjasnil.

Bára, která se ho dosud z bázně stranila, zalekla se.

Ve Stěhulovi stala se však patrná změna. Zapomnělť jak se zdálo na svůj hněv. Něco zamýšlel, k čemuž leccěho potřeboval. Nyní spatřiv Báru vzpomněl sobě, že tato od let tu sloužící žena, spíše již člen a přítelkyně rodiny, v mnohém by mu mohla posloužiti.

V myšlenkách arci Bára neuměla čísti a tak majíc na mysli Stěhulu rozhněvaného cítila, jak jí tu nevolno. Zároveň však jí napadlo, co jí nedlouho po onom bouřlivém výstupu pro ten metál Lidka byla nadhodila. I užila toho. Ruka její, o něco na polici se opírající, sklouzla dolů a za ní svezla se plína.

Stěhula se zarazil jako mladík, když z nenadání spatří čarovnou, luznou vnadu smysly omamující.

Zrudl ve tváři, oči mu zasvítily, polkl na prázdno, oblízl se a pohladil sobě šedé kníry.

Soudek, skutečný soudek objevil se jeho zrakům.

„Co je to, Báro?“ zvolal, ale ne hněvivě.

„Sladkohořká!“ a již se jí hlas netřásl. Cítilať, že Stěhulu okouzlila, přemohla. Ten rázem zapomněl na své diplomatické zámysly, na to, čeho se chtěl od ní dozvěděti. —

Mlynářka nechtíc na půl řadě hrábě odhodit a vědouc, že doma nic tak důležitého, leda ten soudek, který na senoseč objednala — nepospíchala.

Když pak za hodnou chvíli domů se vrátila, užasla velmi. Na židli u police seděl Stěhula s roztaženýma nohama, maje třírohý klobouk silně ku pravému uchu posunutý. Tvář jeho byla zardělá, oči se mu blýštěly, a smál se z plna hrdla ukazuje své silné, dosud zdravé a bílé zuby.

Nad ním stála Bára usmívajíc se a přisvědčila vždy, kdykoliv Stěhula na polici uhodiv po Báře se ohlédl a rukou ve výši mávaje volal: „My jsme alianc! alianc! My jsme —“ a tu zase zavlažil tuhý jazyk libým mokem, po kterém byl tak dlouho práhl.

Mlynářka pohlednuvši na soudek a sklenici před Stěhulou porozuměla. Ten spatřiv hospodyni vstal a šel jí nejistým krokem vstříc nesa v ruce sklenici.

„Paní matko, paní maminko, my jsme alianc!“

Patrno, že myšlenky na svou diplomatickou akci úplně neutopil.

* * *

Slunce zapadalo. Posečený palouk, z jehož sena jasným vzduchem příjemná vůně se šířila, stkvěl se do polovice v zlaté záři paprsků za horu unikajících. Ale již také zakrývaly jej dlouhé stíny tmavého lesa, z něhož vystupovalo navlhlé šero, příjemné a občerstvující po parném dnu.

Na stráňce chvěla se na kmenech stromů zlatorůžová zář, sunoucí se výš a výše, až mihala se naposled v rozložitých korunách javorů i na skloněných haluzích jemně ševelících bříz.

Tam stanula nyní Lidka, aby odnesla odtud hrábě od rána tam zapomenuté i šátek, s haluze javorové visící. I Pelíšek tam za ní přišel, aby oblekl svůj kabátec, jejž byl prve za práce svlekl a do trávy uložil. Oblékaje se hleděl na Lidku, kteréž byl před tím naschvál šátek výše pověsil. Děvče, jsouc k němu zády obráceno, namáhalo se rukou plíny dosáhnouti, ale když snaha její marna byla, vzala hrábě a jala se šátek loviti.

V tom cítila, že ji někdo prudce kolem pasu objal, a již zahořelo horké políbení na její tváři, jež polila se nachem. Děvče sebou tak prudce trhlo, že mladý vojáček jako odmrštěn kus odstoupil.

Proti němu stála Lidka všecka zardělá, upírající své jiskrné, rozhněvané oči na smělého mladíka, jenž ne-

očekávaje takového odmítnutí byl nemálo překvapen. Usmál se, chtěl zažertovati, ale třesoucí se, přísný hlas Lidčin jej zarazil.

„To není hodné od tebe."

„Ale Liduško, pro jednu hubičku!"

„Líbej si jinde, ale já —"

„Liduško, však víš, že jsem ti nechtěl ublížit."

„Chtěl, nechtěl, to bylo od tebe —"

„Tys zlá — vidíš — když jsem tě tak viděl, táhlo mne to k tobě, já se ubrániti nemohl. — Co pak mně ani dost málo nepřeješ — vidíš, já za to nemohu, žes mně učarovala."

„Ještě se posmívej —"

„Už kolikráte chtěl jsem ti říci — však ty víš, musíš to vědět, že tě mám rád — Já myslil —"

„Když s tebou dovádím, když se ti směju, že tě chci? Haha — to si holečku nemysli!" a vzavši šátek a hrábě kvapně sběhla se stráňky.

Pelíšek všecek překvapen, vyjeven hleděl za ní, jak čerstvou laní přes palouk svižně ubíhá. — Již zmizela za stromy ve mlýně, a on dosud tu stál.

Veselého mladíka přešel žert a smích.

Přepočítal se, viděl, že sama sebe velice klamal — pěkné sny jeho a myšlenky rozplývaly se lehounkou parou, nezbylo z nich ničeho, leč nemilé probuzení a trapné sklamání. Ale počkej! —

* * *

Stěhula odpočíval po své diplomatické akci. Tvrdě spal jako by ho do vody hodili. Neprobudil se ani, když Lidka domů přišla, nevěděl, že jsou po večeři, že všichni až na mlynářku ze světnice odešli. Pelíšek přišel později domů, aby se s Lidkou nesetkal, a ta záhy po večeři odebrala se na komoru. Mladý voják neměl ve světnici stání; odešel ven. Stárek byl někde ve mlýnici, Bára ve chlévě.

Mlynářka rovnala na polici mísy a talíře.

Nadešel večer, a Sekota, který byl odpoledne odešel, dosud se nevrátil.

Hospodyně, nemohouc se ho s večeří dočekati, uchystala mu jídlo na stůl, aby přijda nehněval se a snad neláteřil. Již chtěla odejíti, v tom vstoupil desátník nesa v ruce uzlík.

Vida, že je hospodyně sama, vyjasnil líce a sedl chutě ke stolu, kdež se dal statečně do jídla. Mlynářka mlčela hledíc si práce své, až Sekota začal.

„Tak vidíte, jak se starám o vaši domácnost —" a usmíval se.

„Jak to?"

„Hm, plný uzlík hub jsem z lesa přinesl, ani jeden podmásník, samé hříby."

„Vy rád houby?"

„To já si na vás vzpomněl, abyste věděla — Já rád takové věci dělám, nemyslete, že ta vojančina všechno — to mne více těší domácnost, hospodářství. — Budu rád, až mně z jara kapitolace dojde."

„Ale samá trampota s tím, zvláště za těchto zlých časů —"

„Jaká trampota! S vojskem bych si věděl rady, vím co smí a nesmí — a když taková hospodyňka jako vy —"

„Byl jste se už na ženichův hrob podívat, když jste byl v tu stranu?"

„Byl jsem dál, nepřišel jsem tam — hehe, jak vy si na ženicha vzpomenete —"

Mlynářka se v duchu lekla; chtěla si pomoci a přišla z deště pod okap, neboť Sekota vstav k ní se blížil.

Mlčela.

„Vzpomínáte? — A kdyby k vám tak přišel, ne ten tam z hrobu, ale živý, skutečný —" a již se těsně vedle ní postavil usmívaje se milostně na kolik mu možná bylo. Prve než mlynářka odpověděla, ozval se venku hlasitý smích Bářin, pak i Pelíška bylo slyšeti a hned na to vstoupili oba do světnice rušíce tak zálety Sekotovy. Ten svraštiv obočí ohlédl se hněvivě po nevolaných. Ale jaká to podívaná!

U dveří stála Bára držíc planoucí louč, před ní Pelíšek všecek promočený. Otřásal se, až voda kolem stříkala.

„Pro boha, cos dělal?" tázala se mlynářka ochotně k vojákovi přistoupivši.

„Co je?" ptal se velitelsky Sekota.

„Pane desátníku, poslušně hlásím, mrtvý ženich!"

Všichni se zarazili, nejvíce snad desátník.

„Vypravuj!" velel.

„Šel jsem po břehu, proti potoku, až jsem byl skoro naproti tomu místu, co ten ženichův hrob je. Na něco jsem myslil a tak jsem se tam dostal, ani jsem nevěděl. Podívám se tam — tam za potokem v houštinách kolem hrobu bylo skoro tma — v tom se něco zabělelo — na hrobě — nevěřil jsem svým očím — jdu blíž — ono nic — sedí to a sedí — zastavím se, volám, ono zas nic — volám třikráte — Kdybych byl měl pušku, ale tak — Rozkřiknu se: „Však já ti —" v tom se to strašidlo vztyčilo, a stojí rovně, nehnutě, jen rukama zalomilo — ale hlásku nevydalo. Trochu jsem se zarazil, je pravda, ale pak si myslím: To bys byl voják — I vskočím na prkno, co tam leželo přes potok; sotva ale jsem udělal dva nebo tři kroky — ruch — prasklo v polou jako naříznuté — Voda mně stříkla do očí, kámen mi sklouzl pod nohou a já se zmáchal. — Když jsem vstal a na břeh se vydrápal, bylo strašidlo to tam — jako by do země zapadlo —"

Když se posluchači poněkud vzpamatovali, prohodila Bára, obrácena jsouc k Pelíškovi: „Vidíte, pořád jste se tomu smáli!"

Bylo po záletech. Ženské za chvilku odešly, Pelíšek sušil šaty a odpovídal ještě na některé otázky Sekotovy, jenž za nedlouho ulehl, ale neusnul.

Přemýšlel, jakou měl před tím příhodnou chvilku, rozvažoval, jak mlynářka odpovídala.

„Upejpá se, ostýchá se — toť musí — však to najednou nejde — uvidíme —" to bylo jeho poslední myšlénkou.

Usnul v blahé naději. Dost a dost už rozvažoval, a zdálo se mu, že jako by už bylo. (Pokračování.)

Dědička Red-Dogská.

Napsal *Bret-Harte.*

První známka přepjatosti testatora objevila se, jak myslím, na jaře r. 1854. Byl tenkráte v držení značné mohovitosti až po krk zadlužené u přítele, a dost hezké ženy, na jejíž lásku měl jiný přítel více než závažné nároky. Jednoho dne ukázalo se, že potají vykopal, neb vykopati dal zrovna přede dveřmi svého obydlí hlubokou jámu, do které se během večera náhodou a ve svorné přízni několik z jeho přátel propadlo. Tato okolnost, jakkoliv sama v sobě nepatrná, zdála se naznačovati, že má ten člověk jistý humor, s kterým by se po případě byl mohl se štěstím pokusiti v literatuře, ačkoliv milán jeho ženy — muž bystré soudnosti, jenž si při tom zlomil nohu — byl jiného náhledu. Za několik neděl po tom, když obědval s jistými jinými přáteli své ženy, vstal najednou zdvořile od stolu a objevil se pak zase docela pokojně venku před oknem s rourou od zahradní stříkačky v ruce a pokropil až na kůži celou váženou společnost. Učiněn pokus pohnati ho proto k zodpovědnosti, ale většina občanů Red-Dogských, kteří nebyli u oběda, rozhodla, že má každý člověk právo baviti své přátely jak se mu líbí. Přes to však projevily se tu a tam některé známky nezdravosti smyslů; jeho žena připomenula jiných příznaků nepopíratelné dementie; zmrzačený milán dokládal ze své vlastní zkušenosti, že bezúraznost jejích údů může býti zabezpečena jenom když opustí dům svého muže a věřitel strachuje se o další škodu na svém majetku šel o krok dále přes zabavení. Avšak tu vzala příčina všech těchto úzkostí věci do vlastních rukou a zmizela.

Když jsme potom zase o něm slyšeli, byl nějakým tajemným řízením zbaven i své ženy i svého jmění a žije sám v Rockvillu as padesát mil od nás, vydával noviny. Avšak ta orginálnost, kterou rozvinoval při luštění záhad svého vlastního soukromého života, objevila se, když přenešena ve sloupcích „Rockvillské Přední stráže“ na politiku, docela pochybenou. Poněkud přehnaně zábavné a podrobné líčení způsobu, jakým kandidát opposiční strany zavraždil svého čínského obstaravatele čistého prádla, zavdalo, jak s lítostí zaznamenati musím, podnět k shluknutí a rvačce. Trochu libovolně vyšperkované a docela vymyšlené vypsání velikého osvěžení náboženského ducha v kraji Calaveras, v kterémž se šerifu tohoto kraje — pověstnému zarytému nevěrci — přisuzovala úloha prvního mravokárce, mělo jedině za následek, že krajské inserty více do novin nedávány. Uprostřed toho praktického zmatku náhle zemřel. Tu objevilo se co vrchol jeho nepříčetnosti, že zanechal závěť odkazující vše, co měl, pihovité služce v Rockvillském hostinci. Avšak tato nepříčetnost stala se povážlivou, když objeveno, že mezi „tím co měl“, nalezalo se tisíc akcií „Nové dolařské společnosti vycházejícího slunce,“ kteréž za den nebo dva po jeho smrti a mezi tím, co se lidé ještě smáli této jeho nepříčetné štědrosti, náhle v ceně vystoupily a šly na dračku. Na tři miliony páčila se z hruba cena jmění takto svévolně zahozeného! Neboť vůči podnikavosti a energii oné mladé a kvetoucí obce jest jen slušno a spravedlivo říci, že nebylo tam patrně ani jediného občana, jenž by se byl necítil schopnějším spravovati odkaz zesnulého humoristy. Někteří vyslovovali pochybnost, zdali by mohli uživit rodinu, jiní cítili snad příliš hluboce těžkou zodpovědnost poroteckého úřadu a vyhnuli se mu, když byli k němu voleni; někteří odmítli jiný úřad a male služné, ale nikdo neděsil se možnosti býti povolánu k zastávání úlohy Peggy Moffatovy — dědičky.

Proti závěti podány námitky. Předně od vdovy, která, jak se nyní ukázalo, nebyla nikdy zákonitě rozvedena od nebožtíka; za druhé od čtyř bratrovců a sestřenců, kteří se nyní trochu pozdě probudili k uznávání jeho mravní i peněžní ceny. Ale skromná dědička — ku podivu prosté, na nic ve světě nároků nečinící, ve školách nevychované děvče ze Západu — stálo s zarputilou tvrdošíjností na svém právu. Odmítala veškerá narovnání. Zahroublý pocit spravedlnosti v obci pochybující o její schopnosti spravovati celé jmění, vzmohl se k domněnce, že by se měla spokojit s třemi sty tisíc dolarů. „Beztoho musí i to hodit do hrdla nějakému ošumělému chlapu, ale dát někomu tři miliony za to, aby ji učinil nešťastnou, to je přece mnoho. Jest to jen pokušením k bezcharakternosti.“ Jediný opposiční hlas v této příčině vyšel ze sardonických rtů pana Jacka Hamlina. „Dejme tomu,“ podotknul tento pán obraceje se z ostra na mluvčího, „dejme tomu, že jste minulý pátek vyhrál na mně dvacet tisíc dolarů, dejme tomu, že bych vám byl ty peníze nedal a dejme tomu, že bych se byl postavil na opatek a řekl: „Hleďte, Bille Wethersbee, vy jste čertový blázen. Dám vám těch dvacet tisíc dolarů a vy je vyhodíte při první příležitosti ve Frisco, a dáte je prvnímu karbaníku, s nímž se setkáte. Tu je tisícka — dost na vyhození — a teď jděte!“ Dejme tomu, že co bych vám byl řekl, byla by svatá pravda a vy byste to věděl — bývalo by to v pořádku tak jednat s vámi?“ Ale zde vytknul Wethersbee bystře nedostatečnost porovnání řka, že vyhrál ty peníze správně a na jednu sázku. „A jak víte,“ tázal se Hamlin divoce a upíraje své černé oči na užaslého kasuistu, „jak víte, že to té holce také nešlo o sázku?“ Muž zamručel nesrozumitelnou odpověď. Hráč položil svou bílou ruku Wethersbeeovi na rameno. „Hleď, starý, — každá holka vsadí vše, co má — na to můžeš dát život — ať už je ta hra sebe menší. Kdyby se chopila karet na místě svých citů, kdyby dávala v sázku dolary na místo těla i duše, vyhodila by všechny banky odtud až do Franciska do povětří! Slyšíš?

„Nějaká podobná myšlenka, jen že bojím se, ne tak sentimentálně byla našeptána Peggy Moffatové samotné. Nejslavnější právnické světlo ze San Franciska zavolané na pomoc od vdovy a příbuzných, našlo si příležitost v soukromé rozmluvě s Peggy upozorniti ji na jako-zločinné se chování, jehož se dopustila nezákonitým působením vlivu na mysl churavého, obstárlého pána za tím úmyslem, aby dostala se v držení jeho zboží, a doložil, že po přelíčení nezbude z její dobré pověsti ani mrvičky — jestliže to svými nároky dožene až na soud. Povídá se, že Peggy, slyšíc to, ustála v oplachování talíře, který měla právě v rukou, a ovi-

nuvši utěrák, jejž měla v ohybu lokte, okolo prstu, upřela své malé, bledě modré oči na právního zástupce.

„A tak tady ti vrabci zpívají?“

„Bohužel, má drahá slečno,“ odpověděl právní zástupce. „Svět je pomlouvačný, nesmím zapomenouti,“ pokračoval s důvěrnou upřímností, „že my, právníci z povolání, musíme studovat mínění světa a že takou bude theorie i — s naší strany.“

„Tedy,“ řekla Peggy pevně, „myslím, když budu muset hájit svou pověst před soudem, mohu s ní už hájit také tři miliony.“

Nezaručené svědectví povídá, že skončila Peggy tuto rozmluvu s choutkou „rozbiti svým utrhačům hlavu“ a s podotknutím, že to jinak asi nepůjde, nedbala zdali je při tom zdrávo talíři, když zanechal velkou modřinu na právnickém čele mluvčího. Avšak této pověsti, obecné v hostincích a dolech, nedostávalo se potvrzení ve vyšších kruzích. Více authentickou byla legenda o rozmluvě Peggyně s jejím vlastním právním zástupcem. Tento pán vytknul výhodu, jaká by vzešla z toho, kdyby udala nějakou rozumnou příčinu neobyčejné štědrosti testatorovy.

„Ačkoliv,“ pokračoval, „zákon sám proti opatření závěti ničeho nenamítá, bylo by přece u soudce a poroty pro nás velkou věcí — zvláště v tom případu, kdyby se odpůrcové odvolávali na pomatenost mysli — dokázat, že skutek ten byl logický a přirozený. Není také pochyby, že máte sama jisté — mluvím slečno Moffatova s vámi důvěrně — své vlastní myšlenky, proč vám nebožtík pan Byways tak neobyčejně přál.“

„Já nemám žádných myšlenek,“ řekla Peggy rozhodně.

„Rozmyslete si to ještě jednou. Což snad nevyjádřil vám — rozumějte, že to jest jenom mezi námi, ačkoliv, má drahá slečno, nevidím příčiny, proč by se to nemohlo říci také veřejně — neprojevil vám jakési pocity, které by byly směřovaly k pozdějšímu zasnoubení?“ Ale tu ho Peggyna velká ústa, kteráž se byla nad nepravidelnými zuby pomalu rozvírala, přerušila.

„Myslite-li, že si mne chtěl vzíti — tedy ne!“

„Vidím. Avšak nebylo tu nějakých podmínek — vy přece víte, že zákon nemá ohledu na žádné v závěti nevyslovené, ale ptám se tak jen k vůli pouhému vnitřnímu potvrzení závěti — nebylo tu podmínek, za kterými vám ty peníze odkázal?“

„Myslíte, chtěl-li něco za to?“

„Docela dobře, drahá slečno.“

Peggyn obličej zaplanul na jedné straně rudkou, na druhé světlejší barvou třešňovou; nos byl purpurový a čelo pokryto indiánskou červení. Dodatkem k tomuto podivnému, nevolnému, dramatickému výjevu rozpačitosti začala si utírat ruce o šaty a seděla tiše.

„Rozumím,“ řekl právní zástupce kvapně. „Nic nedělá — ty podmínky byly vyplněny?“

„Nebyly,“ řekla Peggy udiveně; „jak také mohly být, dokud nebyl mrtev?“

Teď bylo na právním zástupci se zapálit a stát se rozpačitým.

„On vskutku řekl něco a dal některé podmínky,“ pokračovala Peggy s jakousi pevností prorývající se skrze její rozpačitost, „ale po tom kromě mne a jeho nikomu nic není. To není vaší ani jejich záležitostí.“

„Ale, má drahá slečno Moffatova, kdyby se právě těmi podmínkami dokázalo, že byl při zdravých smyslech, nenamítala byste přece ničeho proti tomu, aby přišly na veřejnost byť jen k vůli tomu, aby vám byla dána možnost uskutečniti ji.“

„Ale,“ řekla Peggy schytrale, „dejme tomu, že by je soud nepokládal za dostatečné? Dejme tomu, že samému vám zněly by podmínky? Nu?“

S tímto nezvratným obmezením svobody obhajovací přišla věc k soudnímu líčení. Každý se na ně pamatuje, jak po celých šest neděl bylo denní potravou Calaverského kraje, jak po celých šest neděl intellektuelní a mravní a duševní spůsobilost pana Jakuba Bywayse naložiti o své vůli se svým jměním, byla s učenou a formální nejasností probírána před soudem a s neučeným a neodvislým předsudkem u ohňů v táborech a v hostincích. Ku konci této doby, kdy logicky dokázáno, že jest mezi obyvatelstvem Calaverským aspoň devět desítin neškodných bláznů, a že rozum všech ostatních se třese na svém trůnu, podlehla jednoho dne unavená porota přítomnosti Peggyně v soudní síni. Nebyla to k zapírání svého přesvědčení svádějící přítomnost, nikoliv; ale její rozčilení a nepředložený pokus vyfintit se jak možná ukázalo její vady ve světle palčivém. Každá piha na její tváři vystala a objevila se zvlášť; její bledě modré oči nejevící nikterak sílu její povahy, byly mdlé a těkavé, nebo upíraly se bezvýznamně na soudce; její poněkud veliká hlava, široká dole, a končící se v co možná sporém cůpku, jenž visel prostředkem jejích úzkých plecí, byla tak tvrdá a nezajímavá jako dřevěné paličky, které vroubily zábradlí, o které se opírala. Porota, které byla od žalobníků po šest neděl líčena co nejprohnanější arcičarodějnice, která vyssála chorobný rozum Jakuba Bywayse, vzbouřila se do jednoho muže. Bylo něco tak strašlivě zjevného v její prostotě, že všeobecně cítěno, jak za to tři miliony sotva kdo by byl dal. „Dostala-li ty peníze, zasloužila si je, hoši; nebyla to slabost u starého člověka,“ řekl přední porotce. Když se porota vzdálila, cítěno všeobecně, že očistila svou povahu od nařknutí. Když opět do síně vstoupila se svým rozhodnutím, stalo se známo všem, že slečně Moffatově přiřknuty tři miliony náhradou za to, co utrpěla na své pověsti.

Dostala ty peníze. Avšak ti, kdož důvěrně očekávali, že je rozplýtvá, zklamali se. Naopak; brzo šeptáno, že je nad míru lakomá. Obdivuhodná žena paní Stiverová z Red Dog, kteráž byla s ní v San Franciscu za rozličnými koupěmi, nemohla najíti ani výrazu pro své ustrnutí. „Škudlí více s půl dolarem než já s pěti. Nechtěla koupit ničeho u „Města Paříže“, protože prý jsou tam drazí a konečně se vyšňořila, jako pravá slavnostní tyčka v nějakém laciném krámci v Tržní ulici. Po všem tom, co Johanka i já jsme pro ni učinili mařice svůj čas i zkušenosti, nedala Johance ani co by za nehet vlezlo.“ Veřejné mínění, které považovalo pozornost paní Stiverové za čistě spekulativního druhu, nebylo tímto málo výnosným objevením nikterak nepříjemně dotknuto, ale když se Peggy zdráhala dáti něco na vybavení ze zástavy Presbyteriánského kostela, ano, když odmítla i akcie „Spolkového dolu“, jehož podporování považovali jiní za věc právě tak svatou, začala ztráceti přízeň. Přes to vše zdála se býti tak netečnou k veřejnému mínění jako byla před soudem, koupila si malý domek, a žila tam

se starou ženou, s níž kdysi sloužívala, v míře ničím neprozrazující nerovnost a dbala svých peněz. Přál bych si říci, že činila tak s rozvahou, avšak to byl by hrubý omyl. Tatáž zatvrzelá svéhlavost, kterou projevovala v zastávání se svého práva, ukazovala se také v jejích neúspěšných podnicích. Zakopala dvakrát sto tisíc dolarů ve vyčerpané šachtě, kteráž byla začata nebožtíkem panem Bywaysem. Prodlužovala bídné živobytí „Rockvillské Přední stráže“ ještě dlouho potom, když si tohoto listu přestali všímat i jeho nepřátelé; vydržovala Rockvillský hôtel, když byl již dávno ztratil všechny hosti; ztratila pomoc i přízeň společníka kapitalisty následkem malicherného nedorozumění, v kterém nechtěla za živý svět ustoupit; měla na krku tři processy, které se mohly dříve vyrovnat o něco málo více než dobrým slovem. Zaznamenávám tyto vady, abych ukázal, že nebyla nikterak hrdinkou. Mluvil jsem o jejích věcech s Jackem Folinsbee, abych mu dokázal, že nedostihuje ani ženu obyčejnou.

Tento krásný, bezpůvabný ošemeta dostal se na pomezí Red Dogu v cyklonu rozmařilosti, jenž nechal jej ležet na břehu co vyvrženou, ale nikterak ještě nezajímavou trosku v bídném baráku nedaleko panenského obydlí Peggy Moffatovy. Bledý, zmrzačený, s hlasem se třesoucím a zlomeným více méně od ostrých nápojů, živořil bídně, maje mnoho času a málo sousedů. V tomto okouzlujícím zevnějšku, mravní, šatové i citové sešlosti, objevil se před Peggy Moffatovou. Více než to; on tu a tam pokulhával s ní osadou. Kritické oko Red Dogu povšimlo si podivného párku; Jacka, nervésního, chorobného, patrně přemoženého hryzením svědomí a nemocí, a Peggy s polo otevřenými rty, ruměnnou, neohrabanou, ale radostně do světa pohlížející; a kritické oko Red Dogské vidouc to mrknulo významně k Rockvillu. Nikdo nevěděl, co se mezi nimi děje. Ale všichni spozorovali, že jednoho letního dne jel Jack po hlavní ulici Red Dogské v otevřeném kočárku a vedle něho dědička. Jack, ačkoliv trochu třaslavý, držel otěže nějak jako s bývalou svou virtuositou a slečna Peggy v ohromném klobouku s pentlemi perlové barvy o něco tmavšími než její vlas, majíc v rukou, na nichž navlečeny krátké karafiátové rukavice, kytici ze žlutých růží, dívala se sama jako pivoňka rozpačitě z vozu ven. Tak tito dva vyjížděli z hlučné osady do lesů vstříc růžovému slunce západu. Snad nebyl to krásný obrázek; avšak šeré klenby velebných borovic otvíraly se k jejich uvítání, kovkopové opírali se o své rýče a dělníci ustáli od práce dívajíce se za nimi. Kritické oko Red Dogské, snad pro slunce, snad proto, že samo bývalo kdy mladé a rozmařilé, zvlhlo jak se za nimi dívalo. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Kapitola VI.

Poesie: Halek, Heyduk, Czech, etc. — Divadlo (1848—1875).

Více básníků, kteří vstoupili do literatury před revolucí pokračuje. Vinarjicky píše své Kytky, sbírku básní a povídek. Iablonsky po svých Pisne milosti uveřejňuje „Duši světa“, báseň národní: Tři doby země české, potom didaktickou báseň: „Moudrost otcovská“. Národní škola Kollarova pomalu hasne vrhajíc ještě sem a tam odlesk. Stulc, jeden z jejích posledních representantů, uveřejňuje „Perly nebeské“, Dumy české (1865), Harfu Sionskou (1867). Tyto básně měly velký úspěch.

Škola národní ustoupila škole romantické, jejíž hlavou byl Hynek-Macha. Když nová ústava z r. 1860 obnovila v Čechách život politický, vstoupila zase na místo školy romantické škola kosmopolitická, jak ji Čechové dnes nazývají. Representant této nové školy byl Halek (1835—1874). Na začátku své literární dráhy dal na sebe působiti romantismu Machovu. To pozoruje se při čtení jeho prvních děl: Alfreda a Meïrimy. Teprvé později nalezá sám sebe a vtiskuje české poesii nový ráz. Jeho Večerní písně plné snivosti a bohatých forem považuje se za jeho arcidílo. Jiná báseň: „V přírodě“ nestojí v ničem za první bohatostí a krásou citu. Jeho jiné básně: „Černý prapor“, Goar, jsou také plné krásy. Sabina zanechal romantickou báseň: „Černá růže“.

Halek čítal mezi své učně: Gustava Pflegra, Iandu, Nerudu, Heyduka atd. Pfleger vydal výtečný veršovaný román: „Pan Vyszinsky“, jenž má barvu satirickou. Jeho „Dumky“ a poesie lyrické jsou slabší. Ianda je více romanopisec než básník. Jeho básně jsou slabé; jedna z lepších jest poetické vypravování: Talafus. Neruda ve svých poesiích jeví mnoho skepticismu, drsnosti a vlasteneckého nadšení. Nejlepší jeho báseň jest: „Divoký zvuk“ (melodie sauvage) báseň smělá a originální. Heyduk jest z nejslavnějších vychovanců Halkových. V jeho básních: „Lesni kviti“, Pisne, Cymbal a Husle, nalezne se několik hezkých perel. Fricz jest romantik, jenž zapadá někdy v mysticismus, jako v Upiru, Alfredu atd. Vlczek směřuje k epopei jako v jeho básni: „Válka s Tatary“, která je modelována podle básně Tassovy.

Ze všech mladých básníků generace současné musí se bez odporu postaviti v čelo Czech. Jeho nejlepší básně jsou: Snové a Adamité. První má bohatost fantasie úžasnou, druhá jest vzata z válek Husitských. Goll jest myslitel, ale nemá citu a obrazotvornosti. Sladek jest ještě slabší. Přinesl z Ameriky několik elegií o Indiánech i Irčanech. Vrchlický (Fried) slibuje mnoho. Jeho nejlepší skladba až dosud jest: Z Hlubine, která objevuje vliv Huga a Czecha. To samé platí o Pokorném, který již uveřejnil „Louky z jara“.

Poesie má také svých pěstitelů mezi krásným pohlavím. Jsou to paní: Rojiczkova, Sazarska, Elyška Krasnohorska, jejíž komposice „Život v máji, na Szumavě“, projevují velké nadání, a Berta Műblsteinova, jejíž básně, jakkoliv slabé, odporučují se přece krásou formy. Nesmíme zapomenout na Kappra, který zasvětil se poesii Slovanů jižních a který uveřejnil již po německu: Slavische Melodien. Fürst Lazar. Die Gesangen der Serben.

V divadle převládá drama historické. Fricz, který se vrátil do Čech, napsal: Vaclav IV, Falešný Brétislav, Svatopluk, syn Otokarův (složený v Paříži). Dramata Jiřího Kolara, spisovatele i herce v jedné osobě, jsou: Monika, Magelon, (Jest dokázáno, že Magelon jest plagiatem, což slávu autorovu velice poškodilo. Pozn. autora.), smrt Jijky, kteréž dokazují u autora velikou zručnost scénickou. Smrt Jijky byla později zapovězena. Havliczek-Borovsky napsal také drama: „Zavisz z Falkensteina.“ Neruda ve své „Františce z Rimini“ líčil stránku psychologickou způsobem originálním. Hálkovo drama Závisz obdrželo první cenu při konkursu z r. 1860. Přes to však mu vytýkala kritika nedostatek hlubokých studií jakož i přílišnou lyričnost. Halek má mnohem více štěstí v poesii. Vlczek napsal: Miladu, Otakara, Sobieslava atd., hrabě Kolovrat: tragedii Libuszu a paní Krasnohorska: Pěvce volnosti, který obsahuje příliš mnoho fraseologie a idealismu, a v němž se pranic neděje. Erjabek je mladý debutant velkého nadání; jeho drama Svatopluk a mnohé jiné z jeho kusů dostaly ceny při rozličných konkursech. Látka jeho nej-

novějšího dramatu „S y n č l o v ě k a“ jest vzata z obležení Prahy od Prusů. Také od G. Pflegra jest několik dramat historických: S v a t o p l u k, látka, která se objevuje často na českém jevišti. B o l e s l a v R y t a v y a D e l l a R o s a, hrány 1862.

V comédii náleží palma Bozdiechovi. Působení francouzského divadla jest patrné v jeho comédiích, z nichž nejhlavnější jsou: „B a r o n G o e r z“, „Z doby kotillonu“ a „Zkouška státnikova“, kde vidíme Kaunitze usilovati o allianci francouzsko-rakouskou. Comédie „Z d o b y k o t i l l o n u“ dokazuje nejenom, že autor studoval důkladně francouzského ducha, ale také, že francouzské divadlo i historie jsou mu známy. (Vypravuje se děj hry Z doby kotillonu). — Vlczek, hrabě Kolovrat, G. Pfleger (Ona mne miluje); Zakrys (Dvě krásných očí); Erjabek (Služebník svého pána) živí repertoire pražského divadla. Opera mívala druhdy výtečného řiditele, byl to Smetana, komponista i umělec, jenž složil operu „P r o d a n a n e v i e s t a“. Smetana byl nahražen Mayerem, vojenským kapelníkem; pod řízením tohoto posledního jest opera docela na mizině; nehrajou tam již jen operetty a vaudevilly.

Kapitola VII.

Český román (1848—1870): Chocholouszek, paní Karolina Svietla.

Román v Čechách byl národnější než poesie a kosmopolitické snahy této neměly na román skoro žádný vliv. S Janem Hviezdou začíná román historický. Jeho „Šarlatán“ předvádí nám zmatky, které následovaly po smrti posledního Přemyslovce. V „J a r o g n i e v u z H r a d k u“ líčí spisovatel věk Jiřího z Podiebrad. Chocholouszek (1817—1864) upomíná na Tyla svou plodností a populárností. Jeho nejproslulejší historické romány jsou: „T e m p l á ř i v Č e c h á c h, Dcera Otakarova, Pole Kosovo, Dvě královny a Dvůr krále Václava. Poslední jest nejlepší co malba historická. Kromě toho jest od něho také několik románů ze života jihoslovanského, kteréž uveřejnil ve sbírce Jih. Chocholouszek může se porovnati s Dumasem, otcem, co do lehkosti slohu, mohutné obrazotvornosti a způsobu historického líčení. Ehrenberg a Pravda blíží se k lidu a mají pěkné povídky venkovské. Básník Vocel zanechal také novellu: „P o s l e d n í O r é b i t a.“

Mezi romanopisci současnými Jiří Kolar volil druh lehký, humoristický a satirický jako v „Ď á b l u v e f r a k u“, Pražská čarodějnice atd. Ianda píše asi tím samým způsobem: „Z pamětností čápa, Pan Hynek, Láska na vsi“. Vlczek zase podává nám obrazy ze života současného, jako: P o p ů l n o c i, Zlato v ohni i romány historické: Dalibor, Ctibor, Golgota a Tábor (1871), jichž látka vzata z válek Husitských. G. Pfleger studuje současnou společnost v „Ztraceném životě, v D v o u u č e n c í c h, v D v o j í m v ě n ě, v D v o u u m ě l c í c h“. Nejlepší román jeho jest Z m a l é h o s v ě t a, jenž byl přeložen do více jazyků. Sabina zanechal román historický: Jijka. Neczasek uveřejnil povídky a novelly venkovské. Neczasek zanechal také romány: M a l v i u a, R u s k á k n ě ž n a atd.

Nejvíce vynikla v českém románu paní Karolina Svietla, která vystoupila r. 1858. Vřelá vlastenka, demokratka háji horlivě ženskou emancipací. Svietla v celku ráda líčí vnitřní život tříd nižších a středních jako: v „P r v n í m Č e c h u, V e s n i c k é m r o m á n u, L a m a č i, Poslední paní Hlohovské, v Ilubičce, ve S v ě t ě“ atd. V horském románu Kříž u potoka jest děj nadmíru energický a drama často propuká. Čtení „Paměti“ jest velmi zajímavé. Jest jen co litovati, že se zastavily u r. 1848. Z a č á t e k a k o n e c jsou satiry salonní, kde se paní Svietla energicky dovolává ženských práv. Její sestra, paní Podlipska, má ty samé sociální snahy, ale nemá daleko to samé nadání. Její nejpřednější díla jsou o vychování, jako na př. „P o v í d k y a B a j k y“ pro mládež. Neruda je především humorista. To jeví se nejvíce v jeho A r a b e s k á c h. Specialitou Nerudovou jest feuilleton a může se říci, že v tomto oboru nemá sobě rovného kromě Halka, který píše do „N á r o d n í c h l i s t ů“. Jeho F e u i l l e t o n y a K r e s b y p a ř í ž s k é, které se k nim pojí, byly uveřejněny zvlášť. Doucha a paní Niemcova píšou povídky pro lid. Nejlepší z těchto jsou: D í v k a z h o r a B a b i č k a. Třeba ještě jmenovat Lipovského, Iraszka, Stankovského atd. kteří, jak se zdá, volili povídku historickou. Holeczek dává přednost látkám jihoslovanským. Zmíňme se ještě o Hlavasovi, který sliboval mnoho, a jehož život byl velmi dobrodružný. Vstoupiv co dobrovolník do pluku ruských dragounů, súčastnil se války v Asii a nalezl tam smrt.“ — — — — — — — — — — —

Poznam. redakce: Toto jest doslovný a úplný překlad pojednání o pěkném písemnictví českém od roku 1848 až na naše doby, jak nalezáme je v uveřejněné právě v Paříži a 553 stran v 8° mající knize: „Histoire de la Litérature Contemporaine chez les Slaves, par C. Courrière, membre du comité Slave du Kief.“ (Historie současné literatury slovanské od C. Courrièra, člena slovanského výboru v Kyjevě.)“ Žeť pak musíme mít pořád nějakou radost!

— Pan C. Courrière, člen Slovanského komitétu Kyjevského, uveřejňuje v „Revue Slave“ překlad Bozděchovy hry „Z doby kotillonů“ a doprovází jej v předmluvě následující taktuplnou poznámkou: „Čtení hry Bozděchovy dokazuje, že zná nejen scénu francouzskou, ale také podrobné rysy francouzského ducha. P o d a ř i l o s e m u j e r e p r o d u k o v a t i, n e b o j e s t j e h o k u s j e n o m v u l g á r n í m n á p o d o b e n í m? Ať čtenář rozhodne.“

— Z l i t e r a t u r y f r a n c o u z s k é. A. de P o n t m a r t i n. Literární causerie těší se ve Francii úspěchům znamenitým. Při velké produkci, které sotva stačiti lze, musil by v pravém slova smyslu hltati knihy, kdo by chtěl zůstati ve všem na výši doby. Tím roste potřeba literární causerie, která snadně a hravě rozebere novou knihu, ukáže její dobré i slabé stránky, napovídá zajímavých dat o spisovateli až jde hlava kolem, provádí před čtenářem celý ohňostroj vtipů, obratů, žertů a kudrlinek, sáhne ku staršímu a smíchá to porovnáním s nejnovějším, nezapomene med poklony ani žíhadlo výsměchu, zkrátka seznámí v několika sloupcích obecenstvo s knihou obsahující třeba přes 300 stran a se spisovatelem třeba potud neznámým. Tak chápeme velkou oblibu takových causerií a zároveň celou řadu svazků, když spisovatelé je pak sebrané vydávají. Obyčejně dle dne, v kterém pravidelně feuilleton o literatuře v tom neb onom časopise se objevoval, nazve se kniha, jejíž svazky rostou pak do nekonečna, jsouce pro literárního historika budoucnosti nevyčerpatelnou studnicí. Po Sainte-Beuvovi nejobsáhlejší co do svazků jest Armand Pontmartin, jehož Causerie sobotní dospěly právě k 16. svazku. A. Pontmartin jest zvláštní individualita mezi kritiky francouzskými. Zatvrzelý reakcionář, až ke komice skrupulosní katolík, zarytý monarchista, přitom kousavý, zlomyslný, ironický, hrající paradoxy, že se nepředpojatému čtenáři zdá, jakoby si z vlastní strany někdy blázna dělal. Houževnatostí, s jakou lpí na svém stanovisku zpátečnickém, padá často až do směšnosti, svým zastáváním se prostřednosti a dobrého tónu uráží s nejlhostejnější tváří na levo i na pravo. Bez ostychu řekne, že kterýkoliv román Paul de Kocka je mu milejší než Salambô — pustí i mravnost se zřetele, jen aby mohl říci něco nepříjemného žijícímu spisovateli. Málo jest autorů, kteří by prošli bez úhony rukama Pontmartina, nejhůře vede se ovšem romantikům a možno-li ještě hůře demokratům. Zášť jakou má Pontmartin na G. Sanda, Erkman-Chatriana a zvláště Zolu nezná mezí, ano on vynajde si vždy příležitost kde by se otřel o Viktora Iluga. On jest „našinec“ a „on není našinec“ jest rozhodující devisa kritiky jeho. Při Daudetově Nabobu vytýká málo katolické smýšlení autora a vybuchne v nářek: „Škoda, že není p. Daudet našincem!“ Jest patrno, že čtení causerií Pontmartinových jest skutečnou zábavou. Leč vyjma slepé stranictví a nedůstojnou kousavost má Pontmartin skutečně ducha a talent pozorovací, který ovšem že ve vážné studii se soustřediti nemůže, ale dovede aforisticky vyhledati zajímavé stránky na předmětu, o němž se rozhovořil. Tak i poslední svazek jeho causerií přináší řadu interessantních prací, zvlášť články o Feuilletovi (Les amours de Philippe), o Daudetovi (Nabab), Sandovi (Dernières pages), Févalovi atd. zasluhují zmínky, spojující dobré i zlé vlastnosti Pontmartinovy v originalní kytici. ý—.

OBSAH: Mythus o víně. Báseň Jaroslava Vrchlického. (Pokračování.) — Jan Roháč z Dobé. Historické drama v 5 jednáních. Sepsal Miroslav Krajník. — Phidias, Myron, Polyklet. List z dějin umění řeckého. Píše dr. Miroslav Tyrš. (Pokračování.) — Z nove poesie německé: Felix Dahn. Tři sestry. Sir Astolf. Friedrich von Schack. Fenix. Hvězdná noc. Přel. Jiří Unger. — V Pekle. Od Aloise Jiráska. (Pokračování.) — Dědička Red-Dogská. Napsal Bret-Harte. — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

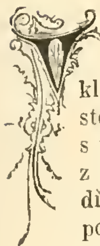
Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. | 30. května 1879. | ČÍSLO 15.

Nevěstu za českou korunu.

Od *Václava Beneše Třebízského.*

1.

V klenuté úřadovně klecanského zámku rozžehl vrchnostenský písař Jan Fabík Strenický dvě voskovic, s veliké dubové almary, v níž chovali prý v pouzdře z teletiny „majestát" krále Dobráka, sňal starý, dřevěný krucifix, postavil jej mezi obě svíce na podlouhlý stůl uprostřed jizby a obrátil se ku dveřím, kde stáli tři muži — tři klecanští měšťané — v svátečním oděvu s čapkami pod pažděmi smačkanými a s hlavami hluboce skloněnými.

Za stolem seděl v pohodlné, tmavou kožešinou potažené lenošce as čtyřicetiletý pán v pivoňkovém, aksamitovém kabátci se stříbrným lemem. Na prsou a kolem hrdla leskl se mu zlatý řetěz s jakousi medailí a u levého boku čouhal jílec uzounkého, španělského kordu. Byl to urozený a statečný rytíř pan Jiří Frankštejn z Frankštejna, hejtman její milosti „vysoce urozené paní, paní Anny hraběnky z Fyřtenberku, rozené z Lobkovic, paní na Klecanech, Chvatěrubech a Velkém Bášti".

Pán v pivoňkovém, aksamitovém kabátci za stolem pokynul nedbale rukou a Jan Fabík Strenický začal mluviti chraptivým hlasem, jak následuje:

„Jan Bakalář, Jiřík Trependa a Havel Přepejchal! — Milostivá vrchnost poctila vás Jene Bakaláři, Jiříku Trependo a Havle Přepejchale k návrhu urozeného a statečného rytíře pana Jiřího Frankštejna z Frankštejna, na Klecanech, Chvatěrubech a Velkém Bášti hejtmana —

Vrchnostenský písař se před pánem se zlatým řetězem kolem hrdla a na prsou až skorem k zemi uklonil a pokračoval hlasem zvýšeným, ale také více chraptivým:

— nejvyšší hodností v tomto městečku, id est — tebe Jene Bakaláři městyse Klecan rychtářem a tebe Jiříku Trependo s Havlem Přepejchalem téhož městečka konšely ráčila ustanoviti, jakž o tom o všem již máte vědomost. Urozený a statečný rytíř pan Jiřík Frankštejn z Frankštejna ráčil pak ze své moci hejtmanské milostivě nařiditi, abyste dnes složili přísahu, kterouž já, Jan Fabík Strenický, vrchnostenský písař, ihned budu vám předčítati a vy jeden za druhým, slovo za slovem a hlasitě po mně opakovati majíce dva prsty pravé ruky podzvižené ke krucifixu. — Jene Bakaláři!"

Jan Bakalář, vlastník čísla 14. v Klecanech, postoupil o tři kroky do úřadovny dále; ale hlavy pozdvihnouti se neodvážil.

„Pravou ruku vzhůru — semhle ke krucifixu — dva prsty pozdvihnout — jářku — a levici spustit k boku!"

Vlastník čísla 14. učinil, jak vrchnostenský písař nařídil.

Jan Fabík Strenický vzal potom půlarch režného papíru, na němž včera napsal přísahu tak zvanou „frakturou" a začal čísti:

„Přísahám Pánu Bohu všemohoucímu a její milosti vysoce urozené paní, paní Anně hraběnce z Fyřtenberku, rozené z Lobkovic, vrchnosti mé dědičné, že v tomto ouřadě rychtářském chci a budu věrně a právě se chovati, křivdy žádnému z oumysla, svévolně a z hněvu, pro dary ani pro nedary, pro přízeň ani nepřízeň, pro přátelství ani nepřátelství, pro sousedství ani nesousedství, nečiniti, zlým se za zlé neodplacovati, ale každému jak bohatému tak chudému, domácímu i přespolnímu, příteli i nepříteli za spravedlivé činiti, potazy spravedlivě vynášeti, práva a spravedlnosti pokudž náležité bude, dáti a užiti; zlé všecko: totiž všelijaké neřády přetrhovati a dobré zvelebovati, tak abych mohl duši svou zachovati a jí v ničem neublížiti a této své povinnosti, kterouž se dnešním dnem předně Pánu Bohu a vrchnosti mé dědičné zavazuji, zadosti učiniti. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí na věky požehnaný. Amen!"

Jan Bakalář odříkával slovo za slovem za písařem věrně, toliko že některé pronesl hlasitěji, pevněji a jiné zas zvukem sotva slyšitelným, při čemž sebou pán v pivoňkovém, aksamitovém kabátci za stolem pokaždé v pohodlné lenošce hnul a zlatý řetěz na hrdle jeho zachřestil. Rychtář však se přísahou zapotil k neuvěření. Na čele mu vyvstávaly krůpěje větší hrachových zrn. Po něm přišla řada na oba konšely. Trependovi to šlo nejlépe; ani se nezajíkl. Písař sotva postačil čísti. Pan hejtman zakroutil několikrát připálenou hlavou, pohladil si na bradě španělský vous a zahrál si s medailí. Potom vstal, opřel se nedbale o stůl, opět si přejel pravicí vous, odkašlal si, odplivl, uzounký kord po boku jeho jakoby náhodou zařinčel o dubovou podlahu, a pan hejtman promluvil: „A že vám chceme býti ve všem všudy ne tvrdými pány, ale spolehlivými rádci a ochranci, na důkaz toho podávám vám svou pravici. — Přistupte blíže!"

Ruka Bakalářova se v pravici pana hejtmana zachvěla, div že se nevyškubla, tak jakoby byl sáhl do hnízda, v němž stará zmije ohřívá mláďata. Trependa

sehnul se hodně nízko a rty jeho zavadily jakoby mimoděk o prsty páně hejtmanovy pravice. Havel Přepejchal se však k tomu neměl. Nechtělo mu do hlavy, že by urozenec jim, kteřížnejsou ani sedláci, ani měšťané, ale tak ode všeho něco, mohl ruky podati, že by se sám hejtman její hraběcí milosti tak dalece mohl zapomenouti . . . Přepejchalům ostatně nechtívalo od jakživa ledacos do hlavy, ani když se při tom na ně štěstí z plna hrdla zasmálo.

„Konšel Přepejchal! — Či snad aby pan hejtman sám ráčil k tobě? — Neslyšels?“

Přepejchal opravdu ani nevěděl, jak a kdy se octla ruka jeho v páně hejtmanově, až teprv když vyšel ven na zámecký dvůr, cítil, že ho nějak svědí, pálí, tak jakoby ta pravice urozeného pána nebyla zcela čistá, jakoby byla postižena nemocí, jíž na venkově léčívají podle herbáře mastí sírovou . . .

„Pravý Přepejchal! — Jakoby mluviti neuměl, jakoby byl tichá dušička! — Tihle Přepejchalové, pane hejtmane, nikdy nebyli ze srdce dobří lidé, ale poťouchlíci, potměšilci, tak jako pes, kterýž se k člověku líše a potom kousne najednou!“

„Zkusíme ho a nenaleznem-li ho pevným, uvrhnem ho v místa, kde jest pláč a skřípění zubů!“

Pán v pivoňkovém, aksamitovém kabátci po těchto slovech zaměřil ku dveřím. Náhle se však obrátil, narovnal si levicí sněhový nákrčník a pravil po německu: „Relací k Její milosti, ať je do večera hotova. A nezapomeň přidati, že první neděli postní bylo v zdejším kostele penitentů a komunikantů na dobré dvě stě. Na křesťanských cvičeních v přifařených obcích že u rychtáře se člověk nemůže ani hnout. — Rozumíš? Do večera!“

Vrchnostenský písař se uklonil a pan hejtman zabouchl dveřmi, až se voskovice, jež hořely ještě na stole od přísahy, zkalily.

Fabík si sřízl nové pero z krůtího brku a začal bez odkladu psáti relací. A vyšňořil ji! Ne dvě stě, ale pět set tvrdých duší se obměkčilo a k večeři Páně přistoupilo. O křesťanských cvičeních byl u rychtářů přeplněn pobožnými přifařenci celý dvůr.

Fabík se při své práci usmíval a ku všemu připsal ještě toto: Páter Cyriak si pro spásu duší sobě svěřených nepřeje ani oddechu. I v Bášti se už poddávají upřímně. Zbloudilce nebude už asi na statcích její hraběcí milosti ani jediného. Mezi penitenty bylo lze viděti i takové, kteříž se do těch čas kostela stranili jako zlý duch svěcené vody . . .

Vrchnostenský písař na okamžik poustál, obracel list a péro z krůtího brka mezi zuby mu zapraskalo — samou upřílišenou horlivostí. Toto svědectví platilo také jemu samému. Bylť ve svém životě přijal svátost pokání v minulé neděli poprvé a k večeři Páně podjednou přistoupil první ze služebnictva její milosti. Jan Fabík Strenický patřil takto do nedávna k Lutriánům; ale náboženské hádky, kteréž toho času vnikly i do vesnic jak se říká ztracených, natož pak do městečka, jakéž byly Klecany, nikdy mu hlavu neobtěžkaly. Kdyby jeho chlebodárce byl patřil ke Kalvíncům, písař by si byl obraz ženevského reformátora zavěsil přímo před oči — nad psací stolek. Ale že byla hraběnka Fyrtenberková, rozená z Lobkovic, horlivou katoličkou, visel v úřadovně na stěně veliký obraz panny Marie Staro-Boleslavské. Jan Fabík Strenický se uměl vpraviti do všech poměrů bez té nejmenší obtíže okamžitě. Při korbelíku ze zdejšího pivovaru zapomněl na všecko a napěněným plecháčem, měl-li kdy jakých trampot, dovedl je pokaždé zaplašiti. Ostatně si vrchnostenský písař při panství klecanském starostí nepřipouštěl. O panských rozkazech nikdy příliš nepřemýšlel. Úsudek o konšelu Přepejchalu vyletěl mu z úst takřka mimoděk . . .

Krůtí péro na tvrdém papíru chvílemi zaskříplo, písař cos zahučel a potom psal ještě rychleji. Relace černala se již na třetí stránce a Fabík byl teprve s úřední zprávou tak asi v prostředku. Náhle péro odložil, sehnul se rychle na pravo, ze spoda psacího stolku vytáhl cínovou nádobu a přiložil ji ke rtům; ale sotva že si je omočil, ozvaly se na dvoře prudké hlasy, zacvakaly koňské podkovy a v zámeckém průjezdu zařinčely meče. Písaři při tom „zaskočilo“; ale cínovou nádobu s víkem, na němž byl vyrytý erb dřívějších pánů na Klecanech, odložil přec teprv když už v ní nezůstalo jediné kapky. Potom přistoupil k oknu otíraje si zvolna levicí na rtech bělavou pěnu.

Na dvoře stálo asi šest uhnaných koní a čtyři rejthaři.

V protějších stodolách přestali mlátit a vyběhli na dvůr. Vojáci ve vsi nebyli sice tenkrát nic neobyčejného. Někde se na ně nadívali až do omrzení a jinde po nich vykuřovali jako před morovou ranou či po ní; a ještě jinde opouštěly před nimi své chaty a prchali do lesů. A v těch lesích radši kůru se stromů ohryzovali, radši suchou trávu okusovali, radši mechem zaháněli hlad, než aby se vrátili v ta místa, kudy táhli v třicetileté vojně vojáci. Ale tito byli podle všeho přátelé, sic by je byl pan hejtman tak zdvořile neuvítal; byli by si ti dva mladí s ním ruce nepodali a byli by se roztahovali hned ve vratech.

Několik otrhaných, skorem polonahých dětí odvážilo se blíže. Rejthaři nevšímali si však ničeho. Hleděli mlčky do země. A když vojín v třicetileté vojně hledíval mlčky do země, buď na zlé myslíval neb vedlo se mu zle.

Písař zavrtěl několikrát hlavou skorem do hola ostříhanou a pak usedl opět za stolek, aby relací k její milosti dokončil. Co mu bylo do rejtharů! A aby si prohlížel jejich pestrý kroj, širáky s šedými pery, bujné oře, na to již byl starý — příliš starý. Těm několika otrhaným, skorem polonahým dětem a mlatečkám to ještě slušelo. On — starý Fabík — viděl jaktěživ jiných věcí.

Klenutou úřadovnou klecanského zámku skřípalo již zase krůtí péro. Ale písmo více tak úhledné nebylo; vypadalo nějak trhané, tak jako když píše člověk jen po paměti.

„Víš-li Fabíku co nového?“

Písař pozdvihl hlavu a krůtí péro si dal mezi zuby. Do úřadovny vešel pan hejtman. Na dvoře cvakaly již opět konské podkovy a řinčely meče.

„Valdštejn je zase generalissimem; už všude po krajích verbuje. Bezpochyby zabrousí jeho verbíři také k nám!“

Fabík k novině pana hejtmana pohodil prostě hlavou, jakoby chtěl říci: co mi do Valdštejna! Ať si verbuje!

Vrchnostenského písaře byla by se však až v hlubinách duše dotkla zpráva, že v klecanském pivovaře přestanou na dobro vařiti. (Pokračování.)

Mythus o víně.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

(Dokončení.)

Na rozbrázděném obrovských skal čele,
na prahu oblaků u výši stmělé,
kde sníh se z dálky míhá prouhou bílou,
na štítu strmém Mocí vbit a Silou
pněl Prometheus v bolestech den třetí.
Nad jeho hlavou větry, mlhy letí,
pod nohama řvou jemu vodopády,
však z této živlů velkolepé vády
ni jeden hlas se k němu nepovznáší,
jenž s ním by trpěl. Všecko sám on snáší,
svou samotu, svůj trud, své pokoření,
svůj vzdor, své zášti, studu svého vření,
vše muky duše horší nad bol těla.
Noc přikvačí, on sám, již den se bělá,
on stále sám . . . jak stádo černých draků
cos mihne se mu kol vyhaslých zraků
a mizí v dálce . . . poletavé páry
to byly smělé fantastické tvary,
jež vítr vyhnal z ledovitých slují.
A mine noc a den a větry dují
a měsíc zapadá a slunce vzchází,
před ním ten obzor valný, beze hrází,
kol moře mlhy a moře mraků pouze.
Hle, vítr jakby smál se jeho touze,
teď zaúpěl — jde pomoc! zří bod tmavý
jak z šera roste, již u jeho hlavy
van peruti si klestil cestu mračny.
I prohledne, — však, běda, to jest lačný
sup Joviše, jenž denně hruď mu hlodá.
Zas cítí ho, jak spáry svoje vbodá
mu v mocná bedra, v žulovité svaly,
jak sletěl níž, již zachvěly se skály!
již orgií na hrudi jeho hýří!
On cítí již, to křídlo netopýří
jak cloní skráň mu, tu kolébku světů,
zkad blýskavicí u zázračném vznětu
se usmálo a orlem k nebi vzletlo
to nebes dítě, myšlenka a světlo!
Již cítí hlod a cítí svoji bídu
a drzost bohů, stará pouta lidu . . .
chce volati — leč povzdech na rtu zmírá —
kde soucit jest? Kol nebes valná, šírá
se táhne pláň, jest bez hvězd, bez měsíce.
I mlčí již, ni neodvrátí líce.
To mlčení, to němé pohrdání
jest největší vzdor, s kterým ve jho sklání
své mocné čelo. Zde u nebes prahu
již ether svatý nevolá ni dráhu
hvězd putujících; ví, že vše jest darmo,
ví, místo Zeus, že má se říkat jarmo;
že myšlenka jest aureola duhy,
k níž dospět lze jen přes žaláře kruhy,
ji pošlapat, jest uznat jsoucnost její.
On musí trpět, když se bozi smějí.

*

I cítí, jak se bozi krutě mstili.
I Okeanidky ho opustily
a naposled snad v mracích, jež se ženou,
se Merkur mihnul patou okřídlenou,
od Zevse „smír“ a „milost“ nabízeje.
Noc bouřlivá, déšť s oblaků se leje,
blesk časem sletí k němu na skalisko,
jak výsměch bohů zahoří mu blízko
u bledé skráně, jakby chtěl mu říci:
Já jsem ten oheň věčně hárající,
jejž urvals nebi, chyť mne jednou ještě!
On necítí víc větrů šleh ni deště,
jenž plným proudem s oblohy se řítí,
jen tento výsměch bodá ho. On cítí,
jak jeho sbité, obrovité údy
se mění v skálu, v nitro tvrdé půdy
jak stromů kořen, jeho noha vrůstá.
Na oči lehla mlha jemu hustá,
vous rozerván jest deště ručejemi,
tvář jedna brázda, a brázdami těmi
cos s krví smíšeno v prach země stéká . . .

A s nebes bozi patří na člověka!

*

Den po dni kane v propasť věčna líně.

Tu náhle jednou dole na planině
ký ruch a shon a jaká šumná vřava!
Smích jako paprsk, jako střela žhavá
se vbodnul v mračné ticho skalných tesů.
Ty zachvěly se, zazvonily v plesu!
A ohlas, který strmý štít jich hlídal,
jim novým jasu proudem odpovídal.
Blíž spěl ten zástup, divná směs a divá,
sbor faunů, maenad, každý thyrsem kývá
a každý k nebi vznáší číši plnou,
v níž cosi plá a hraje zlatou vlnou
jak v pohár kdos by uachytal hvězd zlatých.
Květ houpá se kol skrání vínkem spjatých,
prs dme se blahem, oko něhou šílí,
číš ku retu a ret se k retům chýlí
a valný hymnus letí ku obloze.
V jich středu Dionys na zlatém voze
jsa tažen tygrů a pardalů smečkou.
Šat nádherný až k patám s dlouhou vlečkou
mu volně splývá kolem oblých boků,
číš hoří v ruce, radost hoří v oku.
Maenada jedna objímá mu nohy.
Tlum silenů dme v zakřivené rohy,
dav jiných píská na lydickou flétu.
Své vnady nahé ženy tají v květu
a listí lilku, břečťanu a chmele.
Dav nahých dětí v cestu květy stele,
dav satyrů se tísní s vozy vzadu;
ti zlaté hrozny nosí na hromadu,
ti tlačí je a ti již zlatou šťávu
v číš slévají. Vše jesti v tomto davu:
král s otrokem, i prvuí lásky snění,
blesk myšlenky i zápal opojení!
Jsou pod skálou — teď již se zastavili.
Sup Zevse opět sletěl v této chvíli
na titana hruď — dlouhý vzdech a žalný
pad v jásajících hymnus triumfální,
jak zlozvuk sjíždí v zlaté moře tónů.
Jen jeden vzdech, a vše bylo v tom stonu.
Zvuk dythirambu dozněl matným ruchem;
a jako bouř, když sletí v spící luhy,
hlas Dionysa rozlehal se vzduchem:

„Vstaň, titane, a setřes svoje kruhy!“
Však odpovědí byl jen povzdech druhý
a strašný šelest křídel supích v mlze.

„Vstaň, titane! již vyschly lidstvu slze,
i tvoje vyschnou!“ Bacchus znova volá,
„vstaň, oltářem je tvoje skála holá,
zkad myšlenky zář v nekonečno svítí
a roste, bují, nebes práh jí chytí —
vstaň, titane, již nad tvou hlavou hoří,
vstaň, svět se topí v purpurové zoři,
vstaň, Olymp klesá, země z mrtvých vstává!“

„„Vstaň, titane!““ hřmí celá běsná vřava,
leč ticho zas, teď vzdech zní — zmírá, hyne.

I zvolá Bacchus, číši v ruce kyne:
„Vstaň, pohleď na svět, jenž nás vítá plesem,
my lidstva naději a radost nesem —

*

hle, symbol její v révy zlato stajen!
Vstaň! uzříš ráj, jenž člověčenstvem bájen!
Co v číši hoří a čím hruď nám plane,
to nejsou révy slzy ohnětkané,
to nadšení jest, kterým vesmír dýše.
Pij plamen jeho, povstaň v staré pýše,
ve ohni jeho zrozen poznej sebe,
a v našem čele pojď již stéci nebe!“

Leč ticho zas. Šum křídel zazněl horem,
sup, který znova titana hruď kloval,
nad hlavou Baccha právě odletoval.
Ten hodil po něm thyrsem; meteorem
lít vzduchem tento, srazil dolů supa.
Na toho vrhla se teď faunů tlupa
a trhali jej v divém křiku s chvatem,
co jiní zase blesky v oku vzňatém
na skálu lezli. Útok, směs a lání!
Přes balvany a trosky skalných strání
dvě maenady skrz mlhy šedou chmuru
až k titanu se vyšplhaly vzhůru:
z nich jedna, která po boku mu sedla,
ze skály skleslou hlavu jemu zvedla
a druhá, dotknutému smrti stínem
rty spráhlé zvolna svlažovala vínem.
Rej faunů za nimi se k skalám vrhá,
a láme pouta, přeráží a trhá,
číš podává a titanu pít dává.
Ten zvolna oči otevřel, noc tmavá
od zraků jeho duše prchla zpola.
I napil se; v tom znova Bacchus volá:

„Vstaň, titane, a setřes svoje kruhy!“

Ó zázraku! ten, jenž byl kolos tuhý,
jenž hlodán větry byl, již skála šedá,
jejž hlodal sup, ten pomalu se zvedá
jak hrozný fantom ze skalného hrobu.
Jest viděti, jak střásá s údů mdlobu,
jak zvedá rámě, hlavu k nebi tyčí;
před ním jest Kavkaz malý, trpasličí,
on stoupá s něho velký, chmurný, děsný!

A dole povyk uvítá ho plesný,
zní hudby jásot, číší zvuk a pění.
On vstoupí na vůz k Bacchovi a v chmuru
se vznesou všichni, letí do azuru,
za nimi sloupy prachu, smích a hřmění!

*

Spěl k Olympu ten zástup rozpoutaný;
tam ještě bohů smích zněl na vše strany,
leč děsné fatum z jeho vln již vstalo
a příšernou svou hlavu pozvedalo —
tvář Gorgony, kdo pohlednout smí na ni?
Jsou v nebesích a nikdo, jenž jim brání!
Na prahu stojí a již v síň se valí!
Ó leknutí, ó úžas nenadálý!
Číš padá z ruky, píseň na rtu zmírá,
pod jejich kroky zachvívá se šírá
báň etheru, jich dechem hvězdy hasnou.
Noc vstává z propastí a tmavořasnou
otvírá peruť nade bohů hlavou,
jak vlny rostou, stále větší vřavou
blíž maenady se hrnou, fauni, lidé
a bozi mlčí, chvějí se a trnou
a neptají se, co ten průvod značí.
Ten roste stále, Olymp nepostačí,
by všecky objal v své rozlehlé síně.
Po blesku sáh Zeus naposledy líně:
ten mihnul se a rudou střelou lítnul,
však v plnou číš ho jeden satyr chytnul,
blesk zasyčel, nad titana skráň holou
se zvedl zlatem a byl aureolou.
Teď hromem Zevse Prometheus volá:
„Jsem myšlenka, jíž nikdo neodolá,
kdys vbita na štít srázných, skalných tesů,
jsem bohem teď, v svém klíně vesmír nesu!
Ve srdci lidstva vstává Olymp jiný!
Pryč! z cesty Zeve, bozi buďtež stíny!“
Moc se Silou, jež držely v svém klínu
trůn Zevse, jsou jen přelud a hra stínů.
A stále v před se tlačil rej ten běsný;
jim z číše šlehal oheň, květy vesny
kol skrání vlály, písně z retů zněly.
A kde jsou bozi? Prázdný Olymp celý,
jak veliký hrob v nekonečno zívá.
Na obzoru mha v bílých pruzích splývá:
ten Martem byl, ten Dianou, ten Zevsem!
Jest pusté nebe, zem však zvučí zpěvem,
nad ní jak slunce myšlenky zář trůní,
jest rosou, světlem, barvami a vůní
a k lidem mluví ve sluncích i v řase.

Spusť Olymp bohů — země usmívá se!

Jan Roháč z Dubé.

Historické drama v 5 jednáních. Sepsal *Miroslav Krajník.*

(Dokončení jednání prvního.)

Výjev pátý.

Zasednou na tribuně: Mikuláš Biskupec. Bedřich ze Strážnice. Rokycana. Kněz Václav Koranda a Starší lidu. Kolem dav.

Bedřich.

Svolal jsem, bratří milí, v obec Vás,
by vyslechli jste Pražan poselství
a po úradě zralé rozhodli,
kterou se cestou dále bráti nám:
zda v boji setrvat či hledat mír.
Zde učený náš mistr Rokycana
jich jazykem jest. Nuže, mistře, mluv!

Rokycana.

Vší obci Táborské a bratřím všem
svůj pozdrav posýlají Pražané
vás ve společné zvouce úmluvy.
Sněm do Jihlavy v krátce položen,
kde s Čechy jednati chce Sigmund král,
nám nabízeje mocnou přímluvu
tam u legátů sborem vyslaných
a usmíření sporů konečné.
Jest panstvo ochotno se vybrat v sněm
a Pražané i ti, kdož stojí k nim,
jsou volni v nová dát se jednání.

Biskupec.

A v čem chce Sigmund ustoupiti nám?

Rokycana.

Chce vymoc' potvrzení artikulů čtyř,
dát volnost víře, právo jazyku,
co dobyto, v tom ponechat chce nás,

netrpět Němců v zemských úřadech,
duchovní místa nám jen dáti v moc
a s celou zemí v pevný vejít mír.

Koranda.

A cena jeho darů lákavých?

Rokycana.

By za pána byl přijat v Čechách zas
a bezpečen moh' na trůn dosednout,
jak jej byl zdědil po svých předchůdcích.

Roháč.

A jaké záruky nám Sigmund slibuje,
záruky za to, že až bude moc
zas v jeho rukou neodvolá vše
a nepřitáhne Němce, mnichy v zem,
by tiskli nás i zákon boží zas?

Rokycana.

Svou ctí a přísahou vše slavně potvrdí.

Roháč.

Svou ctí a přísahou! Aj, Sigmund ctí!
Má Sigmund čest a drží přísahy?
Svou ctí, aj! Sigmund Husa bezpečil,
a na čest Sigmundovu v plamenech
se trpce rozpomínal Hus.
Díš, mistře, přísahou! Zda zapomněls,
jak Sigmund licoměrný potvrdit
svatými otci v Kostnici si dal
šlechetné mínění, že kacířům
přísahy zdržet netřeba?

Koranda (prudce).

Ó zrádce to!

Rokycana.

Nač v paměť volat doby minulé?
Co bylo, bylo. By to nebylo
však na dál tak a v zem se vrátil mír,
chcem zapomenout křivdy bývalé!
Jest tomu dvacet aneb více let —
dnes Sigmund blíž se k hrobu naklonil
a šedin jeho sníh ten schladil žár,
jenž popouzel jej k činům neblahým.
My v jeho radě nyní budeme
a naše vlastní bude chránit moc,
co chtěl by vzít zas rukou vrtkavou.

Roháč.

Aj mistře, jak ses lehkověrným stal.
Ten Sigmund, jehož známe, Sigmund král,
tak že se změní? Onen Sigmund král,
jenž s křižáky nám plenil českou zem,
jenž rukou úkladnou dal vraždit nám
nejlepší muže, jenž i matkám rval
od prsu dítě, aby zhynulo,
co jen se Čechem zve, už v zárodku;
jenž ani chrámů vlastních nešetřil,
když proti nám měl třeba pokladů;
jenž zloději nás v Uhrách vykřičel
a z jmena českého jen posměch měl —
ten Sigmund, že se změní teď?
Aj nezmění se Sigmund! A tak také my
zůstanem těmi, jimiž dosud jsme
a odmítáme plané sliby ty,
jimiž jen zaslepen má býti zrak.

Bedřich ze Strážnice.

Tys příliš kvapný, pane Roháči!
Nač odmítati ruku podanou?
Chcem všichni mír, jen o cenu se jedná!
Nám v jistotě lze cenu podržet,
když nevydáme hradů ani měst,
až objeví se, zda též z d r ž í Sigmund,
co ochotně tak nyní slibuje.

Biskupec.

Však v tom, co slibuje, ne všechno to,
co žádáme. Co stačí Pražanům,
nestačí nám. Zda vzpomněli si nás?

Rokycana.

Chcem nejdřív hlavní; na vedlejší čas.

Koranda.

Vám vždycky času dost, nám nikoli!
Co má se stát, ať najednou se stane.
Ne po drobtech se ukonejší hlad —
my hladovi jsme a chcem syti být.
Nuž nasyť Sigmund nás a teprve
pak z ruky svojí odložíme zbraň.

Roháč.

Ba dříve ne! Přísám bůh, dříve ne!
Jak páni Pražané se pojednou
skromnými stali! Krásná je to cnost
a dvakrát ctěn je muž, jenž zásluhy
si vědom, přec se nevypíná.
Nuž ctěme Pražany, vždyť hle, jak skromni jsou!
V jich rukou téměř všechna dnes je moc,
k nim panstvo stojí, lichotí jim sbor,
jim Sigmund přízní svou je nakloněn — —
a hle, co chtějí mocní Pražané?
Stvrzení jenom artikulů čtyr,
v nichž sotva toho půl, zač bojujem
s Evropou celou dvacet skoro let,
zač zemřel Hus, zač Žižka války ved,
zač Prokop zavražděn byl u Lipan,
zač spustošena, vyhubena zem!
Vizte, jak šlechetní jsou Pražané!
Čím Sigmund na nás kdy se zpronevěřil,
co zrušil slibů, přísah nám a slov,
jak vraždil nás, jak metal v šachty nás,
jak města vybíjel i hrad i ves —
vše zapomenuto, vše odpuštěno,
ba za vše snad chtí ještě vděčni být!
Divte se, bratří, Pražan šlechetnosti!
Jsou větší, velebnější než sám Hus,
jenž na hranici vrahům o d p o u š t ě l,
jsou jako Kristus, jenž se m o d l i l za ně!
A známo, bratři, Vám, kdo všeho příčinou?
My jsme to, pro něž beránky se stali,
my bratří Táborští, my co se lidem zvem,
my, již chcem v š e, zač krutý veden boj.
My chcem, by věřil každý, co chce sám —
Pražané to, co jim se líbí jen.
My chcem, by nebyl pán ni poddaný —
Pražané však, by oni vládli jen.
O vládu s p a n s t v e m chtí se rozdělit —
že proti panstvu nestačí jim moc —
o vládu s panstvem, které svírá lid

zas porobou, nedávno svrženou,
jež statek všechen uchvacuje sobě
a v jarmo tiskne ty, — již za ně pracujou.
Zda ve paměti máte Lipany?
Kdo vedl Čechy proti Čechům v boj,
kdo zhubil bratry naše nejlepší,
kdo otvírá cizáctvu zase zem
nedávno očistěnou? S panstvem Pražané!

Rokycana.

Jsi z panstva sám, proč na panstvo tak laješ?
Jest panstvo výkvět lidu, proto též
jest slušno, aby v čele jeho stálo.

Roháč.

Jak dlouho znáš se k tomu učení?
Jsem z panstva já! však dříve, než můj rod
se panským stal, byl roven ostatním.
Zvrhlo se naše panstvo veškeré
a není výkvětem, jenž vyvýšen
jest nad ostatní pouhou zásluhou.
Chce jen se výšit práva nemajíc
a hněte lid, jenž krví vydobyl
si tuto vlasť i víru na vrazích.
Má býti Sigmund vám jen nástrojem
a pokoj Vámi lidu nešený
jest jeho porobou. My nechcem Sigmunda —
a nelze-li nám samým sebou vlást,
hledejte krále v zemi příbuzné,
jenž blízek rodem, blízek jazykem,
obhájí víru, jazyk nám i zem!

Koranda.

Pryč se Sigmundem králem!

Lid.

Pryč s ním! pryč!

Zelený.

Jest v Polsce Vladislav nám příznivý!

Bedřich ze Strážnice.

Co hájit vlastní Vladislav má zem
a neradno nám chodit v cizinu.

Zelený.

Co v cizinu? Jest Polska cizou nám?
Zem slovanská to, jako družná Rus
a jazyk jich tak roven našemu
jak děti matky jediné. A víš to sám,
že k víře naší mnoho jich tam lne
a jazyk náš že vážen u dvora.
Nám Rus a Polska daly Korybuta
a za knížetem může přijít král!
Mám dobré zprávy, že nám Vladislav
vždy ochoten jest k mocné podpoře.
A třeba-li nám spolku s kýmkoli,
spojme se s Polskou ve Slovanskou zem
a dejme výhost Němců císaři.

Rokycana.

Ó snů těch blouznivých! Ó nenávisti té!
Kam zavádí vás nesmířlivý duch?
Aby se králem Sigmund nestal jen,
šlapete ve prach blaho národa!
Nebude, bratří, věčně Sigmund živ;
jest starcem už a nemá dědiců. —

Koranda.

Zeť číhá na trůn, Albrecht rakouský!

Rokycana.

Žeť není dědic; uprázdní se trůn
a v rukou našich pak to spočine,
kdo námi na trůn bude povolán.
Zda z nás to někdo, zda to Vladislav,
jehož nás otec v nouzi opustil —
či kdosi jiný — což nám na tom teď,
kdy bližší hledáme, nutnější mír!
Ba míru třeba, bratří, především,
by nově zkvětla zubožená zem,
by nové síly vrátily se jí,
by české paže opět zmohutnělo. —
Vizte tu zem, již svojí vlastí zveme.
Kde dřív se skvělo bujné osení
a zrálo v klasy na budoucí chléb;
kde svěží travou zelenal se luh
a kde se pásal tučný brav i skot;
kde stály chýše v družném sousedství
a čilých měst kde pozvedal se tlum — —
aj všude poušť a všude trosky jen!
Hle! místo pluhu v rukou našich meč,
hle! místo dědin tábor válečný,
a v městech vztekle řádí hlad a mor.
Na skalách rostou hrady loupežné
a rvou vám od úst sousto poslední;
ba na loupež se všechen dává lid
a za hranice časté nájezdy
jsou nyní českou slávou válečnou!
Zda možno, by to trvalo tak déle?
Kdo stále bere, brzo dobere —
a naše pokladny jsou vyčerpány,
až na dno vyčerpány — rcete, čím,
čím chcete naplnit je zas?
My zmohli nepřátel jsme na tisíc,
však nepřítele, který den co den
vždy více vzrůstá, vždy se rozmahá
ve vlastním našem středu, nechcem zřít!
Či myslíte, že s nebe spadne mana,
by nasytila zoufající vás?
Či myslíte, že hlad Vám chrabrost dá,
až zemi sevře zevšad nepřítel
a nouzí zmořené vás bude bít?
Kde pak jest víra, kde jest jazyk váš,
když holý život nelze zachránit?
Zač od Husovy smrti bojujem,
zač proudem tekla českých srdcí krev,
zač plesná vítězství jsme slavívali
nad celou Evropou — aj v nivec bude vše
a velkým hrobem bude česká zem,
kam krkavci se slétnou ze všech stran
a zahudou nám píseň poslední. — — —
Tak přemítavše, bratří, v mysli své —
chcem obhájiti život ještě v čas,
chcem znova zásobiti hrady své
než zhlídne nepřítel, že chabne vzdor
a donutí nás potupně se vzdát.
Zde není volby, zde jest jednat jen,
a ten kdo váhá, volí jenom smrt.
Nuž neváhejte! Chceme ještě žít
a chceme zvítězit, ač blízký pád.

Spojte se s námi! Čestný kyne mír,
a čeho rázem jinoch nedosáh,
svým časem jistě dobude si muž.

Lid.

Spojme se s nimi! Ujednejte mír!

Bedřich ze Strážnice.

Ty příliš, Rokycano, lekáš nás.
Však co jsi děl, v tom pravda přemnohá,
a třeba varovat se v čas. Buď mír! —
Však dlužno zjednat sobě záruky,
že není lsti v něm. V moci podržím,
co naše obec dosud v rukou má,
až lépe objeví se všeho výsledky.

Roháč.

Znáš, mistře, dobře líčit soudný den
a hrůzou zlomit odpor váhavý!
Nám hrozí bída, díš, a hlad a mor — —
má od nás však jej Sigmund odvrátit?
V čas opatřit se radno — sami však
i bez Sigmunda opatřit se můžem.
Jest v rukou našich ještě celá zem
a Sigmund za hranicí. Nepřítel
dnes nemá síly víc nás porazit,
my sami neochabnem-li rozbrojem.
Nuž hajme hranice — vnitř země však
zjednejme řád, navraťme k práci lid
a netřeba nám se Sigmundem smír.
Rád ruky k tomu podám. Spojme se
i s Pražany i s pány v jeden šik,
vyvolme vládu sami ze sebe,
v níž každý z nás má rovnou moc i hlas,
a proti nepříteli každému
obhajme mocně země hranice.
V tom naše spása, ne však v Sigmundu. —
Nuž proti Sigmundu svůj dávám hlas.

Výjev šestý.

Mezi řečí Rokycanovou vstoupí Martin Prostředek a Výšek.

Martin Prostředek.

Tak také já dím, mnou pak Ambrož kněz
a námi obec Hradce Králové.
Za krále neuznáme Sigmunda,
neb nevěříme jeho slibům všem,
a byť by celá zem jej uznala,
my setrváme pevně v odporu.

Koranda.

Toť slovo mužné! Sláva Ambroži!
A ty Roháči z duše mluvils nám.

Prostředek.

Vyšlete posly k Vladislavovi!

Zelený.

Jich netřeba! Neb proti Sigmundu
nám Vladislav vždy hotov podporou.

Rokycana.

Nám podporou? Aj chápu jeho lesť.
Nám pomoc slibuje, abychom my
pomohli jemu proti Sigmundu!

Výšek.

Upřímně smýšlí s Vámi Vladislav.

Rokycana.

Aj kdo jsi ty, že dobře tak to víš?

Výšek.

Kdybysi mečem vlád jak jazykem,
mne bysi znal.

Bedřich ze Strážnice.

Toť Výšek Račinský!
Buď vítán u nás!

Rokycana.

Býváls proti nám!

Zelený.

Však dříve s námi, nežli mistře, ty!

Bedřich ze Strážnice.

Dost budiž slov! Vše jsme tu vyslechli —
a k činům třeba teď se rozhodnout,
ne v marné hádce utráceti čas.
Kdo pro mír se Sigmundem hlasuje,
sem odstup v pravo! Proti míru kdo —
zde na levo se postav! Obce hlas
ať rozhodne, jakou se cestou dát.

Lid rozdělí se. Velká většina se staví na pravo.

Rokycana (radostně).

Lid žádá mír, rozvaha vítězí!

Roháč.

Lid zaslepen a zbabělost se množí —
Vy vedete jej v jistou záhubu!
Rozvažte, bratří, dokud ještě čas —
nenechte svést se planou nadějí;
jen ten kdo vytrvá, též zvítězí!

Bedřich ze Strážnice.

Jest pro mír obec. Nuže v jednání
se dáme se Sigmundem. V moci své
však podržíme města veškerá
až Sigmund vyplní, co přislíbil.

Rokycana.

Ať žije mír! Mír vrátí síly zas!

Lid.

Ať žije mír!

Roháč.

Ó běda, běda, třikrát běda Vám!
Dáváte pouta sami na svou šíj,
v porobu sami vrháte se zpět
a jásáte nad vlastní záhubou.
Ne, ne, mně nelze s Vámi! Propasť zřím,
kam ženete se jako šílení,
a marně volám: stůjte, dokud čas!
Vás zmocnila se všechněch zoufalost —
já nezoufám a silen dosud duch,
by proti Vaší vůli spasil Vás.
Nuž spějte jednat s Vaším Sigmundem!
Já sám se jemu v odpor postavím
a bohdá v krátce všem se vyjasní,
kdo radil líp Vám: oni čili já!
Střed země v čas jsem hrad si postavil,
jak bych byl tušil bědný tento den,

a v tento hrad chci sestřediti vzdor,
až přijde čas a celá vzplane zem,
by vypudila cizácký zas roj,
jenž se Sigmundem přivalí se v kraj.
Sionem zvu ten hrad, a jako ze Siona
kdys vyšla spása všemu Israeli,
tak z toho hradu spása vzejde Vám,
až na Vás osud nejtíž spočine!
Kdo cítí chrabrost dosud ve prsou,
kdo cení výše blaho národa,
než jednotlivců pohodlný mír,
kdo sobě troufá přesvědčení své
poslední kapkou krve spečetit — —
nuž ten mne následuj!

Zelený.

Jdu za Tebou!

Koranda.

Zde ruka má, jsem s celou duší Tvůj.

Výšek.

Též já — ač jestli dovolíš, bych směl
svůj osud spojit s Tvým.

Roháč.

Jsi vzácný druh —
a vítán hlavou mně i ramenem.

Prostředek.

My věrně Hradce hájit budem zdi,
a dokud Sion trvá, Hradec neklesne!
Ty v středu země, na severu my —
a za krátko i jih i východ náš
i družná Morava.

Roháč.

Nuž vzhůru na Sion!

Lid, který postavil se na levo.

Vzhůru na Sion!

Roháč, Zelený, Koranda, Výšek a část lidu odejdou.

Opona spadne.

V Pekle.

Od *Aloise Jiráska.*

(Pokračování.)

Stěhula alianci uskutečnil, t. j. udobřil se s Bárou jak se patří. Druhého dne dozvěděl se od ní všeho. Slyše o bílém duchu na hrobě ženichově kroutil hlavou a usmíval se.

Bára se mu již odvážila říci: „Ale vy jste nevěřící Tomáš!“

Toho dne byla neděle. Sekota se strojil velmi pečlivě. Přes tu chvíli sáhl po svém malém zrcadlu, pak zase přistoupil ku většímu na stěně visícímu, a zhlížel se v tom. Pelíšek byl nějak zamyšlený, jako zaražený, že až se Bára podivila. Však nikdo netušil toho příčinu.

Požádal Sekotu o dovolení, že by se rád do vsi podíval. a div! desátník ochotně svolil.

Pelíšek vyhýbal se Lidce, aby se mu nevysmála, že ho ten duch tak skoupal.

Vyšel ze mlýna.

Pořád mu napadalo, že to děvče už někoho má, že by jinak ho tak neodbylo. — Tu jej nedaleko řeky Stěhula zastavil. Zdálo se, že na mladého druha čekal. Byl vlídný a důvěrně se ho tázal, jak to včera s tím duchem bylo.

Pelíšek pověděl.

„Brachu, ty mně něco tajíš — Proč jsi tam šel?“

„I jen tak — nic mně nenapadlo. — Za mlýnem, na druhém břehu viděl jsem nějakou ženskou, zdálo se mně, že to Lidka —“

„A kam šla?“

„Nevím, jen se mi mihla — ale nevím jistotu. Chtěl jsem ji poškádlit. Mínil jsem, že půjde nahoru, i napadlo mně, abych doběhl výše, kde je lávka. Chtěl jsem ku hrobu a tam ji postrašit — ale já sám jsem padl na ducha — tak jak jsem pověděl.“

„A byla to Lidka?“

„Zdálo se mně.“

„Což když jsi domů přišel, viděla-li tě?“

„Ptal jsem se po ní Báry a ta mně řekla, že Lidka je na sedničce.“

„Hm, toť divná věc!“

„A myslíte, že by to strašidlo bylo?“

Stěhula pohledl vážně na Pelíška a řekl:

„Proč by nebylo? Na světě dějí se divné věci!“

Rozešli se.

Stěhula hledě za mladým druhem pokyvoval hlavou.

„Tak ty tak?! — Hm, Lidka — duch — samá sukně!“ a kroutil poznovu hlavou.

Stěhulu dnes bylo málo ve světnici viděti. Brzo šukal po dvoře, zase loudal se mlýnicí na půlostrůvek; byl tu i tam, všude, jako by někoho hlídal.

Krásný den neměl trvání. Jasné nebe kabonilo se zatahujíc se černými mraky. Bouřka hrozila, a seno bylo na palouku.

Byl den páně. ale přes to chopily se ženské hrábí a chvátaly na palouk seno hrabat.

Stárek zatím chystal vůz a zapřahal koně.

Sekota seděl ve světnici u otevřeného okna hledě na ten kvap a chvat. Za chvíli přijel stárek se senem a se stárkem přišla mlynářka. jež se jala seno odnášet.

Sekotovi se to nelíbilo. Stárek je u mlynářky, může s ní mluviti volně. beze svědků.

Žárlivost vojákovi nedala. Vyšed ven naslouchal.

„Je potřeba rychle odnášet. Dešť je na spadnutí,“ slyšel stárka, „kdyby tak tu Bára byla! Ale zas kdo by hrabal?! Šel bych tam sám, ale koho ke koni?“

Z nenadání vystoupil Sekota.

„Tak si jdi hrabat, —“ mluvil jakoby pan otec, „a já zůstanu u koně.“

Stárek byl překvapen a velice se divil, než poslechl. Sekota se mu v duchu smál, jak ho dostal od mlynářky, která na vojáka udiveně vzhlednuvši jala se to nějak vymlouvati, ale nebylo času. Stárek byl ten tam a Se-

kota již svlekl vojanský kabát. Opásav se potom modrou zástěrou hrnul se k vozu.

„Vždyť to dělám pro vás!“ pravil usmívaje se a dal se do shazování sena.

V tom stanul na kládách píly Stěhula, jenž do smíchu se dal, an svého desátníka v kašketě a v ženské zástěře uviděl.

Než zamilovaný Sekota nedbal. Tolik s výše své sestoupil a se ponížil a to všecko pro tu hezkou mlynářku! —

Když první náklad do mlýna přivážel, začalo poprchávati. Kvapně zavezl seno pod kolnu, a sotva že tak učinil, šetmělo se a dalo se do prudkého deště. Rychle odpřáhnuv koně chvátal do světnice, kdež od mraků a deště rozložilo se příjemné pološero. Oknem dosud otevřeným bylo jasně slyšeti příjemný hlas deště, jenž v olšinách i v korunách javorů u mlýna mile šuměl a o šindelový přístřešek rachotil.

Sem vběhl, pln tušení, Aeneáš-Sekota ohlížeje se po Didoně. Mlynářka majíc na čele navlhlé od deště vlasy hleděla oknem v tu stranu, kde na palouku hrabali.

Bylo vlažno, příjemno.

Z palouku bylo na stráňku mnohem blíže než do mlýna. Pod hustými korunami stromů suché místečko a dost ochrany. Udýchaná Bára, již hodně promoklá, doběhla na stráňku ku starému, rozložitému javoru, jehož ochrany už čerstvější mládež, stárek totiž a Lidka, užívali. Stáli těsně vedle sebe. Bára zajala druhou stranu kmene jsouc tváří obrácena k lesu.

Vlček a jeho mladá sousedka patřili na dolinu, nad níž mračno od hory k hoře jako šedé klenutí přepjato bylo. Dešť šuměl, rachotil v haluzích, a v proudech jeho bělalo se stavení starého mlýna v tmavých olšinách a mezi stromy, jež u větru zvolna se klátily.

Jak pěkně se tu na tom suchém, krytém místě naslouchalo šumění deště a temnému hukotu nedalekého lesa, jak milá podívaná na dol, mlýn, potok a lesnaté za nimi vrchy, ze kterých bílé páry vystupovaly.

Tak se dívali stárek s Lidkou, pak podívali se na sebe, a pak podívala se Lidka úkosem po Báře.

Ta jala se rozmlouvati:

„Viděli jste ho lidičky? To svět se obrací! A jak to tomu pikolonu slušelo!“

Stařena dala se do smíchu, a také na druhé straně javoru ozval se zvučný smích mladých.

„Ráno se mydlil a fintil jako nějaký ženich, pak se procházel jako rousný holub —“

Na druhé straně ozval se tajený Liduščin smích.

Stařena se dala také do smíchu.

„Vida, když přišel, byl vtělená hrůza, pak pomaloučku se obměkčil — kdo ví — a kde on Pelíšek! — Ten má neštěstí! Včera se zmáchal a teď cestou také mokne. I však luciper — ale včera, to jste ho měli vidět, když jsem ho na síni potkala —“ a vzpomínka na ten výjev Báru opět rozesmála. Ale na druhé straně ticho — jako by tam nikoho nebylo.

Bára ohlednuvši se řekla:

„Už tak neprší —“ Pak postoupila v před a v tom nějak rychle ti mladí od sebe odstoupili.

„Ale ještě nepůjdeme —“ odtušil rychle stárek.

Lidka mlčela. Bára si nevšímla, že ta sojka nějak se začervenala. — —

Za chvilku, když dešť ustál, ubírali se domů.

Ve světnici ležel na lavici Stěhula a nějak zlomyslně se usmíval. Sekota beze zástěry, upjat v kabátci až po krk, procházel se po světnici. Tvář jeho byla hrozivě zamračena, že až příchozí udiveně naň se podívali.

On však náhle se zastavil, rozkřikl se na stárka:

„Co na mne lelkuješ, ty cháme! Kliď se!“ a ukazoval prudce ke dveřím, všecek jsa na krku i ve tváři brunatný.

„Až budu chtít!“ odpověděl prudce stárek a oči jeho jen zahořely.

Byla by se bouře strhla, kdyby se byl Vlček nedal Lidkou uprositi. Všecek rozezlen odešel ven a za ním ženské. Ze světnice však ozývalo se láteření Sekotovo.

Lidka sháněje se s Bárou po mlynářce našla ji na komoře uplakanou, bledou.

„Pro boha, co se stalo, Frantino?!“

A tu se toho dozvěděly.

„Nabídl mně, že si mne vezme. Sliboval hory, doly, mluvil o sobě, jaký hospodář; a když jsem mu řekla, že se nebudu vdávat, nalehal poznovu, ale pak se rozkatil a bylo boží dopuštění. Vyčítal mně Vlčka, mluvil tak ošklivé věci, láteřil a hrozil mně, že toho budu litovat, že ho budu ještě sama prosit, — hrůza povídat — Byl by se snad do mne dal, ale v tom přišel Stěhula a ten mne vysvobodil. — Co si teď počnu?!“ zahořekovala mlynářka.

„Ale Báro,“ dodala plačky, „Vlčkovi nic neříkej! Jaký on je, dal by se do Sekoty, anebo by snad odešel, aby nebylo řečí, — a co bych si počala? Ó co to pán bůh na mne dopustil!“

„Ať se opováží! Nic se neboj, Frantino! Však jsou ještě nad ním páni!“ konejšila zmužilejší Lidka. „My se také nedáme!“

Tak přišla na Pekelský mlýn bouřka.

IV.

V Pekelském mlýně až na stárka, byli si na vojáky zvykli. Stěhula hned od počátku byl hodný, Pelíška znali, a Sekota, co začal na mlýn a mlynářku pomýšleti, změnil se také valně ve svém chování.

Ale od té chvíle, co byl mlynářce svou ruku nabídl a co byl odmítnut, stal se horším, ba krutým.

Všichni se mu ve mlýně zprotivili. Lidku bez toho rád neviděl, na Báru se osopil přes tu chvíli; mlynářku chtěl potrestati, třeba snad donutiti, aby vůli svou změnila. Nejvíce však měl na stárka spadeno. Ještě dobře, že Vlček se mu, pokud možná, vyhýbal, sice by již se byla bouřka strhla.

Sekotovi nemohli nic vhod udělati. Poroučel si zbytečně, rozlítil se, odvážil-li kdo se mu odmlouvati, anebo jen své mínění pronésti. Vybíral si v jídle, nejednou shodil talíř krmě, prý nechutné, se stolu, a vymýšlel si pořád něco nového, zbytečného.

Na mlynářku spustil teď obyčejně po německu, ač dobře věděl, že mu nerozumí, a klel týmže jazykem. Stal se pravou metlou všech.

To všecko vídal i slýchal Pelíšek, a cítil při tom jakési uspokojení. Bára i mlynářka se dost divily, že ten mladý voják se tak změnil — dříve jim byl ve všem na ruku, teď jen zlomyslně se usmíval a žerty tropil. Zajisté jim to v duchu přál —

Mlynářka si dobře toho všimla, že s Lidkou už tak nečtveračí, že s ní málo mluví, že ona se mu vyhýbá —

A když se mladší sestry na to tázala, vyznala tato a nezapřela, co se na stráňce stalo.

„Nešťastní ženichové!“ povzdychla mlynářka.

Největší však měl Pelíšek radost, když Sekota se na stárka osopil, aneb jinak mu ublížil. Nepřálť mu za nehet a záviděl mu přízeň, které v mlýně požíval. Stárkovo slovo bylo svaté, panímáma s ním se radila jako s mužem, Lidka s ním nejednou postála důvěrně rozmlouvajíc —

Žárlivé oči všeho sobě všímnou všecko větším vidouce.

Jen Stěhula se nezměnil, leda v tom, že méně spal a že byl poněkud čilejším, poněvadž měl mnoho látky ku pozorování a přemýšlení.

Za to Sekota kde mohl, dal mu svou moc cítit. Pozorovalť uražený desátník, že Pospíšil se mlynářky a její rodiny, ba ani stárka nestraní, ba že s nimi přátelsky obcuje, ačkoliv by měl na ně zanevříti, an jeho představený s nimi nepředl. Za to se měl Pelíšek u Sekoty nyní lépe.

* * *

Na pravém břehu Olešenky, nade mlýnem, vypínal se nevelký rov zarostlý bujnou travou. U hlav stály zbytky starého dřevěného kříže na půl zakrytého hustou kalinou, jejíž bobule začínaly se červenati. Kolem rovu bylo nevelké travnaté místo, jako mytinka, pokrytá hojně jahodím, metlicí i polními květinami. Kolem trávníku pak zelenal se les až k potoku sahající.

V útulném, osamělém tom místečku bylo dost hlasů i ticha. V houštinách, v korunách zpívali ptáci, opodál šuměl potok neustále a časem přihlašoval se les z dum a snů se probudivší svým táhlým, mohutným povzdechem.

Ač v šerém tom koutečku hrob se vypínal, nebylo tu nikterak smutno, ale útulno. Tu ve stínu jedlí, bříz i buků stanula Lidka jako laň z houštiny vystoupivší. Naslouchala, ohlížela se, pak usedla na zarostlý hrob tváří jsouc k potoku obrácena. V tu stranu byla světlá průlina poskytující výhled, ovšem ne veliký, na dolinku za potokem.

Časem, kdy vítr v lese hlasitěji zašuměl, ohledla se; pak zase čekala, až opět do lesa upřeně hleděla — Patrně na někoho čekala a ne nadarmo, neboť za chvíli ozval se šelest houštin, až z nich vynořil se stárek. Děvče mu přiskočilo vstříc a on objav je zlíbal jeho svěží červené rty.

„Konečně,“ pravila Lidka, když ji z náručí pustil. „Po tři dny tu darmo čekám — Už se mi opravdu stýskalo. Doma není možná ani slovíčko promluvit —“

„Holečku drahý, však už jsem myslil, že bych měl otočit — Byl bych přišel, ale ten Stěhula hlídá mne, vím to, a nespouští mne ani na krok — Dnes odtáhl do vsi — Co z toho má, co chce? —“

„Josefe, Frantina se tuze trápí; už se na ni zlobím, že je tak bázlivá, ale s tím Sekotou je opravdu peklo — takhle to nepůjde — Víš, já už myslila na to, že půjdu do města na něj žalovat —“

„Oh brachu milá, nezačínej si s vojanskými pány. Ničeho nepořídíš —“

„Tak když to ne, tak něco jiného.“

„A co?“

„Nic naplat, Josefe, co platno tajit? Dnes v noci jsem na to myslila. Sekota má zlost na tebe, snad si myslí, jak mně dřív Pelíšek povídal, že chceš Frantinu — Víš, řekni jí před ním, že mne chceš, aby dovolila, že se vezmeme —“

Stárek zamyšleně naslouchal.

„To ne, Liduško — To bych pomohl jen sobě a ne panímámě. Sekota bude tím více ji nutit — a pak, — co kdyby řekla, že to nemůže být — že jsem jen chudý chasník, a ty že máš mlýn, — což by se mně Pelíšek a vojáci vysmáli! Kdyby to sama řekla — ano — ale kdyby mne odmrštila, sebral bych se, tady bych nevydržel — a to raději zůstanu v té nejistotě —“

„A co chceš tedy?“

„Nejprve ty vojáky vyhnat — Sekota trápí nás všechny, a — Pelíšek — hm — však víš — Pak až budou pryč — uvidíme —“

„Pomohu vám je vyhnat!“ ozval se z čista jasna hlas a z husté houštiny, za kterou dosud na čekané se skrýval, vystoupil Stěhula, raduje se z překvapení, jež oběma způsobil.

„Hehe ty mladý stárku, tys chytrý ptáček, to pravda, ale vyzrál jsem na tebe! — Zmátl mne; myslil jsem, že myslí na mlynářku a on se fantí za tou hezkou vevečkou, tu —“ a Sekota hladě své šedé kníry díval se usmívavě na zardělou Lidku.

„Aha, proto jste mne špehoval!“ odtušil stárek maje čelo zakaboněno.

„Nic se nemrač, hošku! Myslil jsem to dobře hned jak jsem poprvé s tebou mluvil — ale tys nevěřil, a já tenkráte jsem se ještě mýlil — A jste vy chytrouškové! Celý mlýn, celou dědinu za nos vodí! — Ale mně věřte! Se Sekotou nejsem, to asi víte, Pelíšek mně také mnoho kalého nevyvedl, a vy jste mně neublížili. Rád vám pomohu, protože bych se také já rád odtud dostal — Ta vaše samota je hezká, ale pro mne není — Vy se máte rádi, vám bude rájem, ale mně opravdu peklem — a proto alianc!“ a starý voják podával Vlčkovi ruku, které se dříve nežli on Lidka uchopila a radostně jí potřásla. Tvář její zazářila milou nadějí. I Vlček nyní podal svou pravici, a když tak Stěhula ruce obou ve svých držel, usmál se a pravil:

„Hle ženich, ale ne z hrobu — ale dělals jednou toho mrtvého viď?“

„Ano, čekal jsem z večera na Lidku —“

„A skoupal Pelíška!“ zasmála se tato.

„A kdo dělal to strašidlo u mlýna? Kdo bušil na okno?“

„I to Jíra, učedník!“

Stěhula zasmáv se hlasitě obrátil hlavu v tu stranu, kde byl mlýn, a zvolal:

„Ženichové!“

Stěhulovi se alliance dařily. (Pokračování.)

Kresby z Paříže.

Od *R. E. Jamota.*

Noviny a jich vnady.

II.

Posvěcuji druhou část stati té vlastním vnadám časopisectva pařížského, to jest jich obsahu.

Pestrá směsice hlaviček novinářských zírá na mne se stolu mého při psaní a jsem věru na rozpacích s hledáním stylistické formy; nejednáť se vskutku o to co, ale jak psát? Nuž dovolím si působiti kontrastem!

Sahám na zdař bůh do „pokladu“ svého — a táhnu číslo 2535 časopisu „L' événement“ ze dne šestnáctého měsíce března (1879) na světlo boží. Počnu tedy jím. Kupoval jsem druhdy po ulicích pařížských beztoho jen speciality i nepotřebuji se báti, že bych zamotal si svůj „ordre de bataille“ nějakým povážlivějším způsobem. Číslo toto má v čele listu zprávu o nové premii pro odběratele listu. Spekuluje ovšem jako každý podnik s premií zejména na odběratele duchaplnější, kterýmž obsah listu nepostačí. Plán takový není zrovna nový, veliké listy německé a všeliké podniky české, podniky naprosto solidní nuceny jsou takovým způsobem hledati odběratelstvo. Avšak jak jsou nevinní němečtí a čeští nakladatelé u porovnání s francouzským svým kollegou! U nás dělal „ve čtrnácti barvách umírající Žižka“ svého času sensaci — co to je proti nakladatelstvu časopisu „L' événement“? Suďtež. Překlad zprávy o nové premii zní v neautorisovaném překladu tomto takhle: „Čtenáři naši vědí, s jak stálou pečlivostí my vyhledáváme, co by jim mohlo býti příjemné a užitečné (prosím za zvláštní zřetel k oběma těmto slůvkům, originál dí: agréable et utile). Takovým způsobem se nám to podařilo posléze tím, že jsme jim dali k disposici premii z voňavek sestávající, premii, jejíž úspěch neměl rovného. Dnes jsme přemítali, že by předmět užitečný, jejž mnozí v okamžiku přítomném považují dokonce za nutný, nebyl méně vítaným, a proto necouvli jsme (nous n' avons pas reculé) před velikými obětmi, abychom mohli nabídnouti odběratelům našim,. starým i novým — novou premii ceny vskutku výminečné, spočívající v nádherném „revolveru“ (což jest tištěno velikými literami), pocházející z jedné z prvních továren Pařížských.“ Po té následuje popis nabízených revolverů a udání nepatrného doplatku, kterýž při volbě toho či onoho druhu platiti sluší.

Tuším, že každý čtenář pocítí tutéž úctu, která mnou zavládla po přečtení článečku onoho, a která mi zavdala pohnutku, abych upozornil naše majitele žurnálů na pokročilost jejich francouzských kollegů! Jsemť přesvědčen, že by časopis „Lumír“ dodělal se úspěchu sensačního, kdyby na příklad věnoval celoročním předplatitelům svým šest košil anebo mlejnek na kávu! Že pak mi jde jen o prospěch české literatury, sděluji ve vší nezištnosti problém Francouzů všem nakladatelům! Kde není pak podnik tak rozsáhlý — jako u velikého politického listu „L' événement“, tam odporučuji příklad malého týdenníku studentského — „Le quartier latin“, jenž tvrdí, že je žurnálem humoristickým, literárním a vědeckým (!) i orgánem pro potřeby a zábavy (!) studentů. Vrátím se ještě k obsahu výborného tohoto listu, jenž počal vycházeti šestnáctým březnem 1879 (číslo za dva sous — čtyři krejcary) a proto k účelům svým upozorňuji zde jen na tučně vytištěnou rubriku pod hlavičkou: „Premie zdarma. První abonnenti listu budou míti právo na jednu z následujících premií: předně sto visitek, za druhé tři inseráty v žurnálu v odstavci nadepsaném: „Maisons recommandées“. Časopis tento dožil se ve dvou dnech tří vydání a vyvolal příval sympatických přípisů svědčících slavné redakci. Ale tím vinen jest ještě obsah jeho a o něm promluvím dále.

Avšak vidím vůbec, že řádky moje mohou se státi velmi užitečnými všem těm, kteří mají listy anebo tyto založiti chtějí, a proto třeba mi vzdáti se tónu lehkovážného.

Jaká bývá u nás v Čechách na příklad jen nouze o vhodný titul listu! Všecko přichystáno již, nesmírná řada prací, adressy a p. — jen hlava schází, redakce se radí — má potíže; že však při vší své snaze jsou jen lidmi nepatrnými u porovnání s francouzskými žurnalisty — dovoluji si tvrditi všemu světu přímo v tvář. Mám před sebou žurnály nadepsané: „Journal des cocus“, což v nesmírně volném překladu českém zní, časopis pro muže mající nevěrné ženy, anebo — „L' Ouistiti“ — Ouistiti je název malé opice, zvané tuším hedvábná; avšak v pařížském jargonu značí jméno to velmi nelichotivou a nepřeložitelnou přezdívku, dále „Le sansculotte“, politický humoristický lístek redigovaný v Levallois-Perret u Paříže; vychází jednou v témdni a počítá čas podle starobylého revolučního zvyku; číslo, jež mám před sebou, označeno jest: Quintidi, 5 Ventôse, an 87; tedy pátého dne prvé dekády měsíce „Ventôse“. Nerozluštil bych dnes více datum to, kdybych neměl ve svých pokladech také jedno číslo „La révolution française“, která udává v čele obě dáta. Číslo toto je ze dne 1. ventôse r. 87, t. j. devatenáctého února 1879; 5. ventôse jest tedy dvacátý třetí den měsíce února; anebo: „Le journal des abrutis“, tedy časopis pro blbce. Pod hlavičkou čtu: „par une société de ramollis“ (ramolli, t. j. člověk se změklým mozkem), dále: „Každý, kdo přinese legalisované vysvědčení, podepsané třemi lékaři, konstatující, že jest úplně blbý, má právo předplatiti se na celý rok,“ a pak: „články příliš duchaplné anebo příliš politické odevzdány budou jiným časopisům“. Heslo listu jest: „Plus un paletot est laid, plus il est beau“ a prémie — kteráž se zasýlá zdarma: „Diplom fakulty blbců“. Atd. Málo jen ukázek sice — mohl bych počet jich snadno rozmnožiti — avšak mám za to, že jsou jadrné, skličující.

Že za okolností takových je obsah listů s tak vynikajícími a překvapujícími tituly a prémie taktéž vynikající a překvapující, nepotřebuji tuším přísahou dotvrzovati.

Proberu na příklad jediný: „Le quartier latin“ podrobněji, abych ukázal, jak genialní může být francouzský žurnalista — chce-li. List ten věnovaný, jak již výše pověděno, všelikým potřebám studentským, vy-

*

chází jednou v témdni o čtyrech stránkách rozsahu nepříliš velkého. Mám v rukou jen prvá čísla lístku tohoto a mohu tedy jen o těch mluviti, avšak snaží-li se list zejména na počátku trvání svého býti dobrým, tu nabývám o „dobrotě" listu mého názoru dosti nevšedního. Výtečný tento plod má na příklad v druhém svém čísle počátek vážné stati o volbě milenky. Ovšem jen potud, pokud toho „potřeba studentova vyžaduje". Autor píše ostatně i pro ty, kteří mají již milenku a to proto, „poněvadž se nám zdá nemožným, aby studující (avis české čtenářce) spokojoval se pořád jedinou milenkou." Avšak nečekejte snad, že nastoupí nyní líčení aetherických, ethických a transcendentálních stránek lásky! To, to! Zprvu jde především o to, má-li být milenka čtenářova brunettou či blondýnou, kterýžto důležitý problém přesně nerozluštěn, poněvadž luštění jeho podléhá povaze dotčeného pacholete. V dalším proudu jde o to, má-li býti milenka tlustá či hubená, velká či malá. Slovem, článek tak praktický, že by se mu měl každý student pařížský učiti z paměti. Avšak jak rozluštil duchaplný spisovatel tuto otázku? Bohužel, laskavý čtenáři, tak, že to přeložiti nelze, ba ani originál citovati se mi nechce. Uvažte, že počátek rozluštění toho zní takto: „Avšak, přátelský čtenáři, až budete na rozpacích mezi dvěma ženami, z nichž jedna jest tvarů kypících, druhá však postavy něžné, neuvažujte než jednu věc: en quelle saison vous faites votre choix!" (v jaké roční době činíte svou volbu).

Rozumí-li list takový touto měrou potřebám studentstva, pak nesmíme se ovšem diviti, jsou-li v rubrice divadelní a koncertní stati o: Chalet, Folies-Bergères, Bullier, Skating a jinak nazvaných závodech. Přeloženo do jazyka pražského znamenalo by to asi totéž, jako kdyby naše „Akademické listy" přinášely zprávy o Orfeu u Šáryho, Teatro Italiano, o tanečních zábavách v Kravíně, v Lázních a podobných podnicích mravy mládeže zjemňujících a zušlechťujících. Pak také není divu, nezná-li někdo z obecenstva listu prozatím jiné potřeby — jak z jeho „Zaslána" soudím, než onu, aby ředitelstvo závodu „Bal-Bullier" zamezilo všeliké úchylky mathematické, jichž se sklepníci při počítání dopouštějí. Bal-Bullier jest závod světoznámý a sotva bude cizince, který by ho při návštěvě své pařížské nebyl uviděl. Druhdy se mu říkalo „Closerie de Lilas" a Pařížané v něm leta již tančí elektrisující — kankan. Ostatek listu věnován jest pestré směsici básniček, vtipů, anekdot, „myšlenek" vesměs skoro frivolních, pak nacházíte zde zprávy o záležitostech školních atd. — slovem list pro „potřeby" studující mládeže. Abych aspoň jedním řádkem tendenci listu ještě charakterisoval, otiskuji tuto z rubriky nadepsané „pensées" následující! „La menthe est la préface de l'amour; le copahu l'épilogue!" Tuším, že specialitě takové rozumí jen taková část čtenářstva, která odvykla si již červenání. —

Inu chci psát krásně! Jeden z mých přátel spisovatelů děl mi kdysi, že krása nepodá se nikdy tak plasticky jako tenkráte, když spisovatel použije kontrastů!

Avšak dávám přednost dalšímu pokračování předmětu tuto líčeného před „duchaplnými" reflexemi.

Viděli jsme tedy, jak se „Quartier latin" stará, aby vyhověl potřebě čtenářstva svého — avšak list ten není v příčině té také jediným. Jako žurnalistika pařížská vůbec, tak i líčený tuto druh její „stará" se vesměs pečlivě o obecenstvo své! Dovolím si na příklad upozorniti na vzorný časopis „La presse illustrée". List tento vychází jednou v témdni o osmi stránkách, čtyry z nich potištěny jsou zúplna illustracemi vesměs původními. Některá čísla — jedno za dva sous — jež chovám, obsahují aspoň v skutku původní illustrace. Čtu ve vídeňských listech lékařských, že professor Biesiadecki, jenž byl vyslán rakouskou vládou, aby studoval poměry moru Astrachanského, podával před několika dny ve spolku vídeňských lékařů zprávy o bádaní svém, ve zprávě té pak podotýká, že pověstná ves Vetljanka je místem bohatým, dosti výstavným a čistým. Povídám to zde pro to, že by člověk nevěřil, jak taký učenec může mít obecenstvo za blázna. „La presse illustrée" přinesla již dvacátého třetího února tohoto roku velikou illustraci — ukazující Vetljanku v plamenech, „zapálenou na rozkaz vyšší," jak oznamuje skromně nápis pod illustrací. Jak známo, bylo lze čísti svého času v listech, že bude prý ves tato v skutku zapálena, později však zpráva tato odvolána. Redaktor časopisu „La presse illustrée" četl však patrně jako já prvou zprávu v listech pařížských — a dal ihned již ves spálit, aniž by byl čekal na odvolání, Vetljanka tedy spálena jest, ať si pan professor Biesiadecki povídá co mu libo. Myslím pak, že pro okolnost tuto nebude nikdo pochybovat o původnosti jiných illustrací v listu tomto umístěných, jako požár města Hong-Kongu, demonstrace petrohradských studentů a pod. V čele listu neskvějí se sice osoby o vlast zasloužilé, ale za to osoby zavražděné, přepadnuté, zbité a pod. List ten stará se o potřeby čtenářstva svého a nepochybně pořád týmže způsobem již po dvanáct let. Předplatné však obnáší na celý rok pouze šest franků! atd.

Kdybych měl takovýmto způsobem probrati hojnější ještě takovéto levobočky francouzského tisku, musel bych se nutně státi perennujícím komisařem a kdybych měl je probrati dopodrobna, tu bych byl zajisté nalezl již účel svého života. Není téhodne, ve kterém by člověk nenalezl v některém kiosku neb papírnickém skladu nového, novými vnadami vyšňořeného lístku — a práce má neměla by konce. Zejména strakatina humoristických listů, zející ve všech barvách jako louka v máji na diváka, vyžadovala by podrobného studia, jazyka a mravů pařížských, ač-li člověk chce postihnouti smysl namnoze frivolního obsahu. Mně pak šlo jenom o naznačení směru, v jakém jedna část novinářstva francouzského bují i živoří. Každá věc má dvojí svou stranu a rub pak nebývá vždy příjemný.

Avšak ku konci dovolím si dáti ještě anekdotu na pospas.

Jistý mladík z Prahy zavítal do Paříže chovaje v prsou svaté přání jednoho z přátel svých, aby mu zaopatřil poslední číslo časopisu „L'Artiste". Mladík tento domnívaje se, že nic není snadnějšího nežli vyplniti takovéto přání, odebral se záhy do jistého knihkupectví, kdež dostal za odpověď, že knihkupectví předně nemá obchodu s věcmi podobného obsahu a za druhé, že nezná vůbec časopisu tohoto jména. Překvapen vešel mladík do knihkupectví druhého, třetího až i sedmého, aby tak uslyšel konečně, že redakce a administrace listu toho nachází se v Avenue de Friedland. Šlechetný mladík,

plný mladistvého zápalu, sedne druhého dne na impérial omnibusu a jede do zmíněné ulice. Číslo domu jemu poznamenané našel sice, avšak vida palác bez nápisu s portýrem a premovanými sluhy v průčelí zahořel opovržením vůči pramenu svého poučení a sednuv na omnibus znova jel na velké boulevardy, kdež počínaje od chrámu Madeleiny vešel do každého uměleckého knihkupectví, aby s třesoucími rty ptal se po — „L' Artiste". Avšak marně. Mladík bloudil po dvě hodiny a teprve na boulevardu Monmartru se dopátral, že administrace listu toho jest v rue Favart. Odešel tedy do rue Favart a zbrousiv každý dům v ulici vešel konečně — do administrace listu „Gazette des beaux arts". Seznav omyl ptá se mladistvý tento nadšenec, kde že je tedy „L' Artiste"? „V Avenue de Friedland," zněla odpověď, v témž čísle, kam jinoch ostýchal se vejít. Třetího tedy dne konečně mladík zajde znova do „Avenue de Friedland" a nachází ku svému milému překvapení, že dům ten jest residencí listu „L' Artiste", že jsou chodby v něm samé koberce a květiny, a že hovorna redakční plna hedbávných fauteuilů jest téměř vybraným museem předmětův uměleckých. A o takovém listě, jejž redigují Arsène Houssaye, Alexander Dumas, který má palác, o takovém listě víme sice v Praze — avšak v Paříži zrovna musí se člověk po něm trochu ohlednout.

Jeť Paříž v tomto ohledu divná směsice. Předmětu, nezajímajícího širší vrstvy, člověk tak snadno nenalezá, avšak co interessuje obecenstvo veliké, o to klopýtáme každým krokem.

Že ostatně má historka je pravdiva, může mi redakce „Lumíra" dosvědčit, ano mohla by prozradit i jméno hledajícího mladíka.

Dědička Red-Dogská.

Napsal *Bret-Harte.*

(Dokončení.)

Měsíc stál vysoko, když se vrátili. Ti, kteří čekali, chtějíce přáti Jackovi štěstí k blízké vyhlídce na příznivou změnu jeho osudu, byli rozmrzeni vidouce, že když se dáma octla bezpečna a zdráva doma, on sám opustil Red-Dog. Z Peggy nebylo možno dostati slůvka; šla na zejtří i v následujících dnech svou obvyklou cestou dále, zakopala jeden tisíc neb dva v mrtvých podnicích a nezměnila v ničem své zvyky a osobní spořivost.

Neděle uběhly bez zvláštního dodatku k této romantické idylle. O Jackovi nevědělo se nic jistého, až se o měsíc později vynořil v Sacramento s tagem v ruce a srdcem překypujícím nevolí. „Zůstaň to mezi námi, pánové," pravil ku kroužku sympatisujících hráčů, „ale vám to ani říkat nemusím, že jsem se choval k té pihovité holce s červenýma očima a lojovými vlasy tak něžně, jako by byla — herečka. A také nepotřebuji dokládat, pánové, že, pokud já rozumím ženám, ona chovala se zrovna tak něžně ke mně! Vy se smějete, ale je tomu tak. Jednoho dne vyjel jsem si s ní v kočáře — ve vší slušnosti — a cestou byl jsem tak pošetilý, že jsem jí řekl — zrovna jako by to byla dáma, — že si ji někdy vezmu! A co ona na to?" pokračoval Jack s hysterickým smíchem, — „aj ďas do toho! nabídla mi pětadvacet dolarů týdně, hotových pětadvacet dolarů a nesplatných jenom když nebudu doma!" Hlučný smích, jenž pozdravil toto upřímné vyznání, byl přerušen otázkou klidného hlasu: „A co vy jste řekl?" — „Řekl?" vzkřikl Jack, „řekl jsem jí, aby šla k čertu i se svými penězi." „Povídá se," pokračoval klidný hlas, „že jste ji žádal, aby vám půjčila dvě stě padesát dolarů, — že půjdete do Sacramento a že jste je dostal." „Kdo to povídal?" vybuchnul Jack, „kde je ten lhář?" Bylo mrtvé ticho. Tu sáhl majitel klidného hlasu, pan Jack Hamlin, pohodlně pod kulečník, vzal křídu a natřev si tago pokračoval s klidnou vážností: „Byl to můj starý přítel v Sacramento, člověk s dřevěnou nohou, tupým okem, s třemi prsty na pravé ruce a souchotinářským kašlem. Jsa přirozeně neschopen hájit sám sebe, nechává tu věc mně. To na dorozuměnou," pokračoval Hamlin náhle složiv své tago a upřev své zlé černé oči na mluvčího, „dejme tomu, že jsem to já!"

Obávám se, že tato pověst, ať pravdiva nebo ne, nepřičinila k Peggyně oblíbenosti v obci, kde bezuzdnost a štědrost nahražovaly nedostatek všech jiných cností: a jest také možno, že nebyl Red-Dog více prostým předsudku než jiní civilisovanější, ale zrovna tak zklamaní námluvčí. K tomu pustila se následujícího roku ještě do několika pošetilých věcí a utrpěla těžké ztráty. Zdálo se, že horečná touha zvětšiti své jmění skoro za každou cenu ji posedla. Konečně se rozhlásilo, že zamýšlí znovu otevříti nešťastný Rockvillský hôtel a že bude jej říditi sama. Jakkoliv divokým zdál se tento záměr býti v theorii, zdál se přece v praktickém provedení poskytovati nějakou naději v úspěch. Mnoho ovšem záleželo na jejích praktických zkušenostech v této věci, ale více na její nezlomné spořivosti a neunavné přičinlivosti. Milionářka vařila, prala, obsluhovala při stole, stlala postele a pracovala jako všední služka. Navštěvovatelé byli lákáni tímto novým podíváním. Důchody z hostince vzrůstaly v té míře, jak úcty k jeho majitelce ubývalo. Žádná anekdota o její lakotě nebyla považována za přehnanou k nevíře. Ano povídalo se, že nosí cestujícím i zavazadla do pokoje, aby jí jen neušlo dávané nosičům zpropitné. Odpírala si i obyčejné životní potřeby. Oblékala se nuzně, byla vyhublá, ale hostinec nesl peníze.

Někteří hádali na pomatenost; jiní vrtěli hlavami a říkali, že na těch penězích visí kletba. Myslilo se také, podle toho jak vypadala, že dlouho své namáhání nepřežije, a již hovořilo se o možném, konečném rozdělení její mohovitosti.

Bylo to zvláštním štěstím pana Jacka Hamlina, že mohl opravit mínění světa v té neb oné jí se týkající otázce.

Za bouřlivého prosincového večera stalo se, že byl mezi hostmi Rockvillského hôtelu. Byl minulého téhodne zaměstnán provozováním svého šlechetného řemesla v Red-Dogu a vyčistil, abychom mluvili řečí jednoho z jeho pomocníků, kapsy celého města až na kapsu poštovního vozky, v níž zbylo jen co mu byl zaplatil za jízdu; Red-Dogský „Věstník“ oplakával jeho odchod smutečnými verši začínajícími: „Drahý Jene, tys pryč spěchal,“ načež se rýmovalo: „v kapsách's nám nic nezanechal,“ a konečné „litujeme tuze toho“ zdálo se poukazovati na rým: „je to na nás přece mnoho“. Klidná spokojenost, vrozený to nádech jeho osobnosti, také dnes ozařovala pana Hamlina i byl v řeči své ještě línější a rozvážnější než jindy. Když chtěl k půlnoci ulehnout, byl překvapen zaklepáním na dveře, za nímž hned následovala slečna Peggy Moffatova.

Pan Hamlin, přes to, že byl v ten samý večer Peggy hájil, neměl ji rád. Jeho vyběračný vkus ošklivil si její neúpravnost; jeho způsob myšlení i života bral se docela jiným směrem, než co byl zaslechl o její lakotě a ziskuchtivosti. Jak tam stála v kartounové sukni, z níž zaváněla ještě kuchyně, ruměná rozpačitostí a horkem u plotny, nebylo to zajisté svůdné zjevení. Na štěstí bylo to při pozdní hodině, při osamělosti a nešťastné pověsti muže před ní aspoň bezpečné zjevení. Avšak ačkoliv to věděla, nebyly její rozpaky menší.

„Chtěla jsem vám říci několik slov o samotě, pane Hamline,“ začala usedajíc bez vybídnutí na konec jeho kufříku; „jinak nebyla bych vás rušila. Ale je to jediná chvíle, kdy vás mohu zastihnout a vy mne, neboť jsem tam dole v kuchyni od rána až do nynějška.“

Zamlčela se a bylo, jakoby naslouchala větru, jenž lomcoval okny a omýval deštěm tabule od temna venku do síně se lesknoucí. Potom uhlazujíc zástěru na kolenou prohodila, jako by začínala nic neznamenající rozprávku: „To se tam venku lije.“

Jedinou odpovědí pana Hamlina na tuto meteorologickou poznámku bylo zívnutí a předběžné trhnutí kabátem, jejž začal svlékat.

„Myslila jsem, že byste mi snad něco udělal k vůli,“ pokračovala Peggy s tvrdým nemotorným úsměvem, „zvláště když, jak lidé povídají, jste mi přítelem a zastal jste se mne když jste nemusel. Nemám,“ pokračovala pohlížejíc do klína a žmolíc ukazováčkem a palcem šev svého šatu, „nemám tak mnoho přátel, kteří by v těchto dobách měli pro mne vlídné slovo, abych si je pamatovat nemohla.“

Její dolejší ret se trochu zachvěl a shánějíc se marně po zapomenutém kapesním šátku utřela si konečně tvář šatem, ale v očích jejích zůstaly přece slze, když je opět k Hamlinovi pozvedla.

Pan Hamlin, který byl zatím svlékl kabát, přestal rozpínat vestu a pohledl na ni.

„Na North Forku bude povodeň, jestli ten dešť potrvá,“ řekla Peggy jako na omluvu a dívala se k oknu.

Když takto dešť z jejích očí přestal, začal pan Hamlin opět vestu rozpínat.

„Chtěla jsem vás o něco prosit stran pana — stran — Jacka Folinsbeea,“ začala Peggy zase chvatně. „Stůně zas a je to s ním zlé. A prohrává hrůzu peněz sem a tam a nejvíce s vámi. Včera jste jej obehrál o dva tisíce dolarů — o vše, co měl.“

„Nu?“ řekl hráč chladně.

„Myslila jsem tedy, když jste můj přítel, abyste jej trochu pustil,“ řekla Peggy s líčeným smíchem. „Vy to můžete. Nehrajte s ním.“

„Slečno Marketo Moffatova,“ řekl Jack s lenivou rozvážností a vytáhnuv hodinky natahoval je, „když vám zrovna tak záleží na Jacku Folinsbeeovi, můžete jej mnohem snadněji udržet vy, než já. Vy jste bohata. Dejte mu dost peněz, aby zlomil vaz mému banku, nebo po případě sobě, ale nenechte ho větroplašit kolem mne v naději, že něco vyhraje. Já se nevyplatím, slečno Moffatova, já se nevyplatím!“

Jemnější povaha než Peggyna byla by nerozuměla řeči hráčově, nebo ve zlé vykládala ji i bídné pravdy, které se v ní skrývaly. Ale ona pochopila jej okamžitě a seděla v beznadějném mlčení.

„Chcete-li uposlechnout mé rady,“ pokračoval Jack klada hodinky s řetízkem pod polštář a odpínaje si klidně nákrčník, „hoďte zde s tou lopotou, vezměte si toho člověka a nechte mu své peníze i to dělání peněz, které vás zabíjí. Zbaví se jich brzo dost. Neříkám to proto, že bych já na ně čekal, ale když je dostane, utrhne se do Frisco a ztratí je v nějaké roztomilé hře tam. Neříkám také, že by se vám nemohlo podařit přivésti jej na pravou cestu. Neříkám také, že byste nemohla být ještě šťastnější — a to by se mohlo ku podivu lehce stát — tím, že by on zemřel než ty vaše peníze dostane. Ale to říkám, že byste jej mohla učinit šťastným teď — a poněvadž, jak myslím, jste do něho zblázněna jako jen kdy která do někoho, neublížila byste sebe méně ani sobě!“

Krev opustila Peggynu tvář, když pohledla opět vzhůru. „Ale to jest to právě, proč mu nemohu dát ty peníze, a bez nich si mne nevezme.“

Páně Hamlinova ruka sklesla od posledního knoflíku vesty. „Vy — mu — nemůžete — dát — ty — peníze?“

„Nemohu.“

„Proč?“

„Protože — protože ho miluji.“

Pan Hamlin zapjal opět svou vestu a usedl trpělivě na postel. Peggy vstala a popotáhla kufřík trochu blíže k němu.

„Když mi Jim Byways to jmění odkázal,“ začala ohlížejíc se opatrně na vše strany, „odkázal mi je s podmínkou. Nebyla to podmínka zapsaná do jeho záběti, — ale byla položena ústně. Právě v tomto pokoji, pane Hamline, — v tomto samém pokoji a na té samé posteli, na které sedíte, a v které on zemřel —“

Jako většina hráčů byl pan Hamlin pověrčivý. Vstal chvatně s postele a usedl na židlici u okna. Vítr lomcoval okny, jako by klidu nenalezající duch páně Bywaysův venku dovolával se splnění svého posledního rozkazu.

„Nevím, jestli se naň pamatujete,“ pokračovala Peggy zimničně. „Byl to člověk, který mnoho vytrpěl. Vše, co miloval, — žena, rodina, přátelé — každý se naň sápal. Hleděl, aby mezi lidmi nic na něm vidět nebylo, ale přede mnou, chudou dívkou, otevřel celé své srdce. Nikdy jsem se o tom nikomu nezmínila, nevím, proč si volil právě mne,“ pokračovala Peggy hlasem se zajíkajícím — „nevím, proč také mne chtěl učinit

nešťastnou. Ale musela jsem mu slíbit, že odkáže-li mi to jmění, nebudu je nikdy, nikdy, má-li bůh mne znát — sdílet s mužem, jehož miluji! Nemyslila jsem tenkrát, že bude tak těžko slibu svému dostát, neboť byla jsem chudá a neměla jsem přítele na širém světě a duše ne, která by byla vlídná ke mně, nikoho než jej."

„Ale vy jste již napolo zrušila svůj slib, pokud vím," řekl pan Hamlin, „dala jste Jackovi peníze."

„Jen to, co získala jsem prací rukou svých! Slyšte, pane Hamline. Když mi Jack řekl, že si mne vezme, nabídla jsem mu, co myslila jsem, že mohu sama vydělat. Když odešel a byl nemocen a v nesnázích, přišla jsem a zařídila tento hostinec. Já věděla, že s krušnou prací bude se vyplácet. Nevysmějte se mi, prosím vás. Já pracovala krutě, já přivedla to k tomu, že se vyplácel, a nevzala jsem z odkazu ani haléře. A vše, co vypracovala jsem nocí i dnem, dala jsem jemu! Tak jsem učinila, pane Hamline. Nejsem k němu tak tvrdá, jak si myslíte, ačkoliv laskavější mohla bych být, to vím."

Pan Hamlin vstal, oblekl rozvážně kabát, vzal hodinky, klobouk a svrchník. Když byl zase úplně oblečen, obrátil se k Peggy.

„Vy jste tedy vše, co jste vypracovala zde, dala tomu vyskákanému cherubinu?"

„Ano; ale on nevěděl, kde jsem to brala. Ó, pane Hamline, on to nevěděl."

„A on tedy, jak rozumím, vše, co jste mu dala, prohrával, a vy jste pracovala na sázky?"

„Ale on to nevěděl — on by to byl nevzal, kdybych mu byla všechno řekla."

„Nikoliv — on by byl raději umřel!" řekl pan Hamlin vážně. „Ten chlap, Jack Folinsbee, je bez sebe, když má vzít něco ode mne. Ale, kdež pak ten anděl přebývá, když nesedí u stolku s ďáblem a jest, abychom tak řekli, viditelným i zrakům obyčejných smrtelníků?"

„On je — zde," řekla Peggy a začervenala se až po uši.

„To vidím. Směl bych zvědít číslo jeho pokoje — nebo mohl bych jej vyrušit z jeho rozjímání?" pokračoval pan Hamlin s vážnou dvorností.

„Ach, tedy mi slibujete? A promluvíte s ním a dáte si slíbit od něho?"

„Arciže," řekl Hamlin pokojně.

„A budete ho šetřit, — je nemocen, tak nemocen! Bydlí v čísle 44 na konci chodby. Snad bych měla jít s vámi?"

„Najdu to sám."

„A nebudete k němu příliš tvrdým?"

„Promluvím k němu jako otec," řekl Hamlin vážně otvíraje dveře a vstupuje na chodbu. Okamžik váhal, pak obrátil se a podával jí ruku. Peggy chopila se jí bojácně; nezdál se jí dost opravdovým a jeho černé oko neprozrazovalo nic, jak pátravě do něho pohlížela. Ale stisknul jí ruku vřele a odešel.

Pokoj nalezl snadno. Slabé zakašlání z vnitra a nevrlé „dále" bylo odpovědí na jeho zaklepání. Pan Hamlin vstoupil bez okolků. Dusná vůně léků a sehřadlá postava Folinsbeeova ležíc polo oblečena na posteli jej uvítaly. Pan Hamlin se na okamžik zarazil. Kolem očí nemocného byly vpadlé kruhy, jeho údy se třásly a jeho dech byl prudký. „Co jest?" tázal se sípavě a úsečně. „Jsem to já a rád bych, abyste vstal." „Nemohu, Jacku. Se mnou je už konec." Vztáhl třesoucí se ruku po sklence, z pola naplněné podezřelou, ostře čpějící tekutinou, ale pan Hamlin jej chopil za ruku. „Chcete mít nazpět těch dva tisíce dolarů, které jste prohrál?" „Chci." „Tedy vstaňte a vezměte si tu ženu tam dole." Folinsbee se usmál napolo nemocně, napolo sardonicky. „Ta mi je nedá." „Ta ne, ale já." „Vy?" „Ano." Folinsbee pokoušeje se o rozpustilý smích vzpřímil se a zavrávoral na nohy. Hamlin se naň z ostra podíval a pak mu řekl, aby zase ulehl. „Zejtra na to čas a potom —" „Jestli ne?" „Ano!"

Avšak druhého dne z rána byl pan Hamlin sproštěn lámání si hlavy, jak své „ano" a sňatek z donucení provésti. Neboť té noci dala se již na nitce visící duše pana Jacka Folinsbeea v let po jihovýchodní vichřici. Kdy se to stalo a jak, nikdo neviděl. Zdali poslední rozčilení a vyhlídka na blízký sňatek neb větší dávka lihu konec jeho urychlily, nikdy nepřišlo na světlo. Když jej přišli zbudit, nalezli to nejlepší, co po něm zbylo: tvář ještě krásnou a chlapeckou strnulou a schladlou před uplakanýma očima Peggy Moffatovy. „Dobře se mi stalo — je to soud boží," zašeptala k Hamlinovi, „neboť bůh věděl, že jsem zrušila slovo své a odkázala mu všechno své jmění."

Dlouho jej nepřežila. Hamlin zůstal jí přítelem až do konce a stal se také vykonavatelem její poslední vůle. Její jmění připadlo vzdálenému příbuznému bezkého Jacka Folinsbeea a ušlo tak starostlivé péči Red-Dogské navždy.

FEUILLETON.

Proslulí cestovatelé před dobou Kristovou.

(Dokončení.)

Po Herodotovi uběhlo půl druhého století, z něhož nezachovalo se žádných obšírných a pozoruhodných cestopisů. Teprve lékař Ktesias, současník Xenofontův, sepsal zprávu o cestě do Indie, kterou dle všeho ani sám nevykonal.

V pořádku chronologickém následuje pak Pytheas Massilský (Marseillský), jenž stojí jako cestovatel, zeměpisec a astronom na výši své doby. Bylo to okolo roku 340, když se Pytheas s jedinou toliko lodí odvážil za sloupy Heraklovy. Nesledoval pobřeží africké jako jeho předchůdce Hano, ale obrátiv se na sever obeplul pobřeží iberské a keltické až k nynější dolejší Bretagni. Odtud veplul do Kanalu a přistál v Anglii, o kteréž také první obšírnější zprávu přináší. Na břeh vstoupil na několika místech i nalezl tu obyvatelstvo prosté a přičinlivé, kteréž vedlo rozsáhlý obchod s cínem.

Gallický cestovatel plul dále a dále na sever, až dostav se za ostrovy Orcadské na severním výběžku Skotska stihl severní pásmo, kde uprostřed leta trvala noc již jen dvě hodiny. Po šestidenní plavbě přistál u země jmenem Thule (bezpochyby to Norsko neb Jutsko), kolem které nemohl se dostati dále. „Za touto zemí," vypravuje, „není již ani moře, ani země, ani vzduchu." Vrátil se tedy změniv svůj směr a dostihl ústí Rýna, kde bydleli východní Friesové a za nimi Germáni. Odtud obrátil se nazpět k ústí Tanaisu (Vesery nebo Labe) a odplul zase do Massilie, kamž dorazil za rok po svém odjezdu. Pytheas byl nejenom odvážný plavec, ale také vynikající učenec; on pozoroval také, že hvězda polární nezaujímá na obloze určitě místo, kterého by stihla prodloužená osa zeměkoule.

Za několik let po Pytheovi, okolo roku 326, vynikl Nearchos Kretský, admirál Alexandra Velkého, jako cestovatel. Když tento dobyvatel pojal myšlenku vypraviti velké loďstvo, které by ohledalo pobřeží mezi ústím Indu a Egyptem, nalezal se se svým vojskem hluboko uvnitř země na hořejším toku této řeky. Nearchos obdržev 33 dvojpalubých galér a množství lodí dopravních vyplul s dvěma tisíci muži, doprovázen po obou březích Indu vojskem Alexandrovým. Cesta až k ústí trvala čtyry a prozkoumání Delty sedm měsíců. Potom sledoval Nearchos břeh nynějšího Beludžistanu.

Nearchos obeplul celé asijské pobřeží od ústí Indu až v hloubi Perského zálivu, kterýž nazývá v souhlasu s arabskými geografy chybně Červeným mořem. V malém přístavním místě Harmozii doslechl, že je vojsko Alexandrovo jen pět dní cesty vzdálené. Alexander, nemaje celých jedenadvacet neděl o svém loďstvu žádných zpráv, považoval je již za ztracené. Bylo tedy jeho překvapení, když setkal se opět se svým admirálem, veliké a radostné. Na oslavu návratu provozovány gymnastické hry a obětováno bohům. Na to vydal se Nearchos opět na cestu a proskoumav celý téměř Perský záliv plul vzhůru po Eufratu, kde se s Alexandrem znovu setkal. Tento měl v úmyslu dáti proskoumat celé pobřeží Arabie, ale smrt jej zatím zachvátila. Myslí se, že se Nearchos později stal vladařem v Lycii a Pamphylii. Sepsal zprávu o svých cestách, ale tato přišla na zmar a zachovala se jen u výtahu v Arianově „Historia indica".

Ještě o jednom smělém podniku oné doby zbývá se tu zmíniti. Byly to cesty Eudoxa z Cyziku, geografa, jenž byl živ na dvoře Euergeta II. Navštíviv břehy Indu a Egypt pojal odvážnou myšlenku obeplouti Afriku, podnik, jejž teprve o šestnáct set let později provedl Vasco de Gama. Eudoxus najal jednu velkou a dvě menší lodě a vydal se na Atlantický okeán. Jak daleko proniknul, není známo; neboť po krátkém pobytu mezi černým lidem, jejž nazývá Aethiopany, vrátil se do Mauretanie. Odtud zaměřil k Iberii a chystal se k druhé výpravě kolem Afriky. Zdali se na cestu vydal, ani se neví. Učenci považují Eudoxa za více odvážlivého než spolehlivého cestovatele.

Kromě Julia Caesara vynikl před Kristem co cestovatel ještě Strabo. Narozen 50 r. př. Kr. v Kapadocii stal se znamenitým geografem. Procestovav Malou Asii, Egypt, Řecko a Italii, žil delší čas v Římě, kde zemřel v posledních letech vlády Tiberiovy. Strabo zanechal zeměpis, rozpadající se v 17 knih, a skoro celý spis se nám zachoval. Dílo toto jest vedle spisů Ptolomaeových nejdůležitější starověkou památkou geografickou.

— Básně Jos. Jiřího Kolára. „Bezprostřednost jest typickou vlastností básní Kolárových. Řekne vše, jak to má na srdci, bez ohledu, zdali při tom ušlápl zákony tak zvané esthetiky nebo tu onu veličinu literární. Je svůj ve všem ryzí, silný, přesvědčující. Kdo rád vyhledává na uměleckém díle nepatrné vady a koho urážejí maličkosti, najde obého s dostatek v Kolárovi a odsoudí jeho způsob výrazu snad i jeho jazyk, kdo ale má smysl pro směle proudící slovo básnické, pro širý, volný rozhled, pro masku tragoedie, stahující se hrozným smíchem, porozumí umělci, který v individualité Kolárově vždy a všade proniká. Vedle hlubokých záchvěvů citových a vážných ethických pravd šklebí se parodie s groteskní svou mimikou, a humor, jakého jest mocen jen autor „Mravenců", provádí nejbujnější skoky, málo starostliv, líbí-li se to leckterému patentovanému historiku literarnímu. Zvlášť v balladě litujeme, že Kolár nepracoval více. „Královská hostina", „Vodník", ba i „princ Julius", ačkoliv tento příliš markantními rysy kreslen, mají tón pravé ballady, úsečnost, výraz, dramatičnost, ano při nich odpustíme i poklésky rýmu, neboť zde dobře se snášejí s archaistickým koloritem celku. O básních Kolárových se napíše ještě mnoho, hlasy se budou různiti, jako se to děje o každé rázovité, vynikající práci, jež se nedá vtěsnat do kolejí obyčejné prostřednosti, ale sílu individuality, bezprostřednost, moc nadšení i rozhorlení, vtip i myšlenkovou hloubku neupře nikdo tomu, jenž jest dosud naším jediným a největším básníkem dramatickým. *—ý.*

— Z literatury francouzské. Z pozůstalosti Julesa Janina vydán nedávno malý román, „La dame a l' oeillet rouge". Dílko to psal autor v posledních okamžicích svého života a vdechl v málo stran těch vše, co bylo podstatou a kouzlem jeho půvabného, vskutku zvláštního talentu. Děj jednoduchý, snad až příliš jednoduchý, řeč jednoduchá upomínající na klassickou prosu XVIII století, průhlednost v kresbě povah, lehký úsměv ironie, celý Jules Janin jak zářil v duchaplné své causerii a v mistrných novelkách svých. K románu přidáno jest několik dojemných stran životopisných od přítele jeho Houssaye a podobizna autora. Vydání jest přeskvostné, jaké jen dovedou ve Francii.

Drobnosti.

— Magická zrcadla japonská. V Japonsku jest zrcadlo předmětem zvláštní vážnosti, která souvisí s náboženským kultem bohyně slunce. Japonská zrcadla jsou kovová, obyčejně tvaru kruhového. Představují okrouhlou, z bronzu litou desku, která jest opatřena rukojetí. Deska tato jest lehce vypouklá a na přední — vypouklé — straně pokryta hlazeným amalgamem, tak že zde jeví lesklou, zrcadelní plochu. Na poddutém rubu bývají pak tato zrcadla okrášlena reliefem, představujícím krajiny, zvířata neb nějaký symbol, značící štěstí a blaho. Některá — ale ne všecka — zrcadla tato mají podivnou vlastnost, pro kterou se jim dostalo názvu „magických zrcadel". Držíme-li totiž takové zrcadlo proti světlu slunečnímu tak, že paprsky světelné odrážejí se zrcadlem na nějakou bílou stěnu, neobjeví se na této stěně pouhý světlý odlesk, nýbrž docela jasný obraz reliefu umístěného na rubu zrcadla, tedy na straně od světla odvrácené a vůbec zakryté. Obraz vzniklý na stěně jest světlý na temnější půdě. Podíváme-li se přímo na líc zrcadla, nepozorujeme ani nejmenší stopy nestejnosti povrchu: plocha zrcadla jest hladká a stejná jako u našich zrcadel obyčejných. Výklady, o něž mnozí se pokoušeli, byly posud úplně nedostatečny, a podobá se, že ani Japonci ani Číňané nevědí, jak tato vlastnost zrcadel vzniká. Teprvé začátkem tohoto roku podal prof. Ayrton v „Royal Institution" uspokojující vysvětlení. Dle něho vycházejí lehce vypouklá zrcadla japonská ze slévárny co úplně ploské desky (opatřené arci již reliefem) a dostávají lehké zakřivení své tím, že dělník stranu lícní zvláštním nástrojem ostrouhává. Tímto ostrouháváním zdá se, že napnutá pokožka odlitku se odstraní a deska se sama lehce „zbortí", stanouc se slabě vypuklou. Při tom jest „míra zborcení" jiná na místech, jež na rubu jsou vypuklá a jiná na místech poddutých. Tyto rozdíly v zborcení neb zakřivení jsou arci tak nepatrné, že okem je postřehnouti nelze, nicméně jsou dostačitelnými, aby způsobily různý odraz světelných paprsků na různých místech zrcadla, a tím se pak vysvětluje, že na stěně vzniká obraz skrytého reliefu neb vlastně obraz nedostižně jemných rozdílů v zakřivení zrcadla. Z tohoto vlastně nahodilého vzniku magické vlastnosti zrcadel vysvětluje se také, proč tato vlastnost nejeví se u všech stejně a proč zejména schází docela u oněch silněji zakřivených a tlustších zrcadel, kterým již při lití zakřivení se uděluje a která tedy nepodrobují se procesu ostrouhávání. Výklad svůj doložil prof. Ayrton pokusy tak rozhodujícími, že o pravosti jeho nelze pochybovati. Podobná zrcadla dala by se snad i u nás vyrobiti a našla by zajisté dosti dobrý odbyt. *Hajniš.*

Listárna redakce: „L. U—d. zde". Musíme přinášet kde možná překlady básníků novějších. — „E. S": „Até": jest dobrá; musíte jen čtvrtou sloku napsat jasněji; první dva verše teto jsou dikci nemožné. — „Droždice-Přerov": Jakékoliv články dobře psané jsou vítány. — „Ktr". Udejte laskavě první jméno. — Neuveřejníme práce zaslané od pánů: „J. H". (Letní večer atd) — „Fr. S". — „Vyšehrad". — „G. J. J". — „F. P". (Nám večer včerejší atd) — „N. S. P. st". — „Ch v B (Aeneis)". — „F. V" (Mary). —

OBSAH: Nevěsta za českou korunu. Od Václava Beneše Třebízského. — Mythus o víně. Báseň Jaroslava Vrchlického. (Dokončení.) — Jan Roháč z Dubé. Historické drama v 5 jednáních. Sepsal Miroslav Krajník. (Dokončení jednání prvního.) — V Pekle. Od Aloise Jiráska. (Pokračování) — Kresby z Paříže. Od R. E. Jamota. Noviny a jich vnady. — Dědička Red-Dogská. Napsal Bret Harte. (Dokončení.) — Feuilleton. Proslulí cestovatelé před dobou Kristovou. (Dokončení) Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20 a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. | 10. června 1879. | ČÍSLO 16.

Česká ballada.

Od Jana Nerudy.

Žil jednou v Čechách smavý rek,
vám známý rytíř Paleček;
on samý šprým a nápad byl,
rád dobře jed a dobře pil,
a lidem činil dobře.
Rád jed a pil, jak povídám,
však ještě něco dodat mám:
on též rád bloudil po Čechách —
a pak byl vždy jak v mátohách
a nevěděl, kde stojí.
„Nu nu — když zazněl náhle hlas —
„pan rytíř je už ve snách zas?“
a Paleček jak přimražen!
Aj před ním kolo bujných žen,
a uprostřed Vesna sama.
„Jen nebojí se, Tys celý můj,
Ty se mi ze všech líbíš — nuž
mé slovo tě s milostí tě zve,
rci jakkoli přání své —
však vtipné jen a hbité!“

Tu rytíř bez všech rozpaků
si hodil hlavou: „Tedy tak
a prosím: až bych jednou zdech,
mne výročně vždy ožít nech,
na osm dní — to s jara!
Když svět zas jednou krásným je,
když zem se celá rozesměje,
pak, Vesno, milostivá buď,
na osm dní mne jenom vzbuď!“
A Vesna kývla: „Staň se!“
Od časů těch, děj se co děj,
fialek vůně budí jej,
slavíkův ven jej volá hlas,
pan rytíř vstává bujný zas
a rozhlíží se krajem.
Kraj český, jindy smuten, tich,
je najednou pak samý smích,
a celý ten náš český svět
je samý zpěv a samý květ —
však krátce jen, ach krátce!

Vždyť umluvil si rek náš s ní
jen blažených vždy osm dní!
Pak vrací se zas v dumnou říš,
a Vesna dá mu medu číš —
on opije se zas usne.

Nevěstu za českou korunu.

Od Václava Beneše Třebízského

(Pokračování.)

II.

„Zaprodáváte se — zaprodáváte! — Zrovna jako Jidáš vysoké radě židovské! — Jeho mzda bylo osidlo, a vaše mzda? — Nu uvidíte a přesvědčíte se.“

Slova tato vyšla rty starého, na obě oči slepého muže, jenž seděl v prostorné jizbě za stolem s rukama křížem přeloženýma přes prsa. Platila novému rychtáři a oběma konšelům.

Slepec jmenoval se Adam Stařeček. Živnost jeho byla v městském urbáři zanešena pod číslem jedenáctým a před lety patřila prý k nejlepším. Na polích rostla úroda takměř sama; zaseli vždy jen polovičku co ostatní a mívali přec sklizeň dvoj- až trojnásobnou. Ale od těch dob, kdy Stařeček oženil syna, všecko požehnání jak by ufal. I zdraví pod zdejší střechou hynulo a vadlo. Nejdřív mu odnesli na hřbitov syna; potom synovu ženu, za ní všecky děti až na jediné — na vnučku. Povídalo se, že prý u Stařečků někdo udělal, ačkoli v čísle jedenáctém byli všickni dohromady dobrota vtělená, a měl prý jim tam podhoditi jeden ze sousedů z pouhého záští. Nemohl se totiž na to dívati, jak ve žních vozili do stodoly navrstvované žebřiny a nemohl ani spáti, když slyšel, že Stařečkovi sype pšenice na dobrý český korec. Stařeček potom hospodářství začal zanedbávati. Na polích se mu ukazoval sveřepec se svlačcem a oset s bodláčím. Lidé říkali, že je to hříchem. Ale Stařeček se pokaždé jen ušklebil a konečně prodal i koně, i krávy. Mnoho nestržil, dal to skorem zadarmo a za stržené peníze přinesl si jednou z Prahy ohromnou knihu. Než ji domů donesl, musel si několikrát odpočinout, od přívozu nahoru nejméně čtyřikrát. A v té knize ležel pak celé dni a celé noci. Byl to prý veliký herbář. Člověk se v něm dočetl, nač si pomyslil. Stařeček si v něm však popletl hlavu. Alespoň tak závistivý soused Trependa všude, kamkoliv přišel, povídal. Nebylo by také divu: v takové knize a s takovými věcmi! Mnohdy proseděl na „černé skále“ celou noc, jindy zas bděl do kuropění nad Vltavou, když z ní nejhustěji vystupovaly mlhy.

Ku všemu byl chladný jako led — i ku své vnučce. Byl to učiněný zázrak, že ta holka vyrostla. Nestaral se o ni nikdo jako o slzičky na skalách vltavských.

Stařečkův statek pustl vůčihledě. Kdyby na doškové střeše nebyly rozestřeny silné mechové vrstvy, už dávno by ji byly větry počechraly. Ovoce v zahradě česávaly cizí ruce, ač už i staré štěpy a štíhlé hruše kvapem scházely. Bůh jediný věděl, co hledal Stařeček v té veliké, obrovské knize, za niž dal dva koně a několik krav; on sám to nepověděl nikomu.

Jednou seděl také tak zadumán na černé skále, jakoby bez duše, jakoby bez citu. Náhle sebou zaškubl, jakoby hnědý balvan pod ním se byl vyvrátil, a zraky jeho mimoděk zaletěly přes roztocký háj ku sv. Markytě a odtud k černému pruhu borovin, pod nimiž se bělá libocký kostelík. Nad Hvězdou vznesl se tu chvíli šedavý oblak a sotva že se začal rozplývati, kmitaly se podél obory nové kotouče; ale při tom se země až třásla. Stařeček si protřel oči, jednou — dvakrát, vylezl až na temeno černé skály a zadíval se upřeně ku Hvězdě. Bouřka tam odtud přicházet nemohla; byltť listopad a k tomu vlhký, sychravý den. Země se ještě několikrát zachvěla; ale potom bylo již ticho, děsné, mrtvé ticho, že skorem nemohl ani vydechnouti. Stařeček si položil ruku na čelo; bylo horké; potom si přejel tvář; byla jako oheň a přec s šedých oblak táhnoucích tiše nad hlavou jeho vyzíral vlhký, sychravý den listopadový.

Za chvíli se v Praze rozezvučely zvony. Zikmund na Hradčanech hučel, jako by jím zvonili na klecanské věži. Stařečkovi bylo při tom smutném zvonění úzko — nevýslovně úzko; nohy se pod ním třásly, oči se mu kalily, přecházel ho sluch a několikrát vydralo se mu rty: „Můj Bože! Co se to se mnou děje! — Má hlavo — má hlavo!“

Na klecanské věži bylo plno lidu; ani nedychali, když u Hvězdy hřímalo, jakoby se vltavské skály rozpadávaly. Ale když potom viděli říšskou silnicí k strahovské bráně vinouti se černou hmotu, tušili, co to znamená, a když zaslechli z Prahy smutné zvonění, věděli, nač to vyzvánějí. A ten večer pod mnohou střechou měli rozevřený starý zákon a četli štkajíce slova: „Kterak sedí samotné město plné lidu: učiněna jest jako vdovou paní národů, pod plat uvedena jest kněžna krajin, — — není kdo by ji potěšil ze všech milých jejích: všickni přátelé její pohrdli jí a obrátili se v nepřátely“ — —

Stařeček však se s černé skály nehýbal a zraky jeho tkvěly ustavičně na strahovské bráně a v uších mu pořád pražské zvony hlaholily smutněji a smutněji —

„Je s námi zle Stařečku — Bůh pomozi!“

„Sype ti špatně? — Měls lépe pole rozorat, hezky nakrmit —“

Stařeček se při těchto slovech ani neohlédl; oči jeho spočívaly na Praze, jakoby Hradčany se svatovítským chrámem dnes viděl ve svém životě ponejprv, a přec se mu zámecká věž dívala do vikýře.

„S námi, s Čechy, s kališníky . . . s naším královstvím! Kdo pak dnes myslí na sýpku, na pole, na orání!“

„S vámi — s Čechy, s kališníky — s vaším královstvím?“

„Také s tebou, Stařečku!“

„A co jak Havle Přepejchale?“

Stařeček se teprve nyní obrátil.

„Slyšel jsi ten rachot od Hvězdy?“

„Hřímalo, až se tuhle pode mnou skála začala drobiti.“

„Nehřímalo; ale stříleli z děl!“

„A kam?“

„Ty se ptáš, Stařečku: kam? Ptej se do koho a já ti odpovím, že do všech věrných Čechů. Už je po všem — už je tam ticho a jen v Praze ještě hrana hučí jako k soudnému dni!“

Stařeček si opět mnul oči, ale nyní oběma rukama, aby mohl dobře a jasně prohlédati. Zdálo se mu, že

se probouzí z dlouhých, mnoholetých dřímot. Potom si přejížděl pravicí čelo, jakoby se chtěl mermomocí vzpamatovati; ale nemohl nijak a nemohl.

„Věř, že ti brachu ani nerozumím. Tak mi připadá, jakobych byl těžce, hluboce usnul a tamta bouřka nad Hvězdou — to střílení jako by mne zbudilo. Ba věru že probudilo! Cítím, že se mi krev hýbe v žilách prudčeji, že k sobě přicházím. Od těch dob, co „podhodili“ pod náš práh, co nám . . .“

Stařeček si zase sáhl na hlavu; čelo mu ještě tak hořelo a tváře dosaváde tak pálily.

„A co se to tam dnes sběhlo u Hvězdy? — Že by Rudolf — Matyáš — —?“

„Už jsou oba na pravdě boží! — — Ty že bys skutečně nevěděl o ničem? Od několika let se česká země podobá Vltavě, když se rozvodní a kalná, špinavá voda její rozleje se po březích. Že nemáš ani zdání, jak shodili dva pány se zámku i s písařem, jak vídeňského císaře sesadili, jak dali korunu svatého Václava kalvínci . . .“

Stařeček si ještě oči protíral a hlavou vrtěl pořád záporně. Havel Přepejchal, otec konšela, jehož přísaze jste byli nedávno přítomni, seděl na černé skále vedle něho skorem do šera. A co mluvili? — Když se po pěti a šesti letech sejdou dva přátelé, prosedí vzájemným vypravováním mnohdy celou noc. Ale když se sejdou po pěti či šesti letech dva lidé, kteříž, ač také si byli upřímnými druhy, zůstávali nějakých sto — dvě stě kroků od sebe, a ač jeden druhému ani stéblo dříve nepoložil pod nohy, přec slovo jediné za celý ten čas na sebe nepromluvili, vědí toho také mnoho — tuze mnoho.

A když se Stařeček tenkrát vracel ku svému jedenáctému číslu, doprovázel ho Havel Přepejchal až do dvoru a ještě na dvoře se nemohli rozejíti. Pořád se drželi za ruce, hleděli si do očí. Havel Přepejchal místo obvyklého: „Dej Pánbůh dobrou noc!“ řekl na rozchodnou: „Bůh pomozi!“ — —

Rachot děl na Bílé Hoře Stařečka přivedl k paměti a k rozumu. Od těch dob si začal všímati zase hospodářství; ale nešlo mu to. Byl už sestaralý, vyšel, jak se říká, z cviku a proto „grunt“ pronajal Přepejchalovi. Tím více hleděl si však vnučky; a na mysli mu mimo pohromu, jakáž ulehla vší silou na českou zemi, leželo nejvíce, zdali mu bude někdy na soudné stolici boží odpuštěn hřích, že dítě své vlastní dcery mohl tak zanedbati a že chtěl stůj co stůj vejíti s ďáblem ve spolek, že kudy chodil, tudy ho volal a s tělem i s duší že se mu chtěl zaprodati, aby se mohl vymstíti na domnělých škůdcích svého štěstí a spokojeného života . . .

A když po třech letech od toho času jednou z rána se probudil, otevřel oči a kolem sebe se rozhlížel, neviděl nic než všude čirou tmu; vytíral si oči, jak mohl; ale nešlo to. Zavolal vnučku Martičku, sáhl jí na hebounké vlasy, pohladil ji po jemňounkých líčkách; ale přec ji neviděl. Stařeček tenkrát zaplakal, až se lidé venku pozastavili; ale to byl jeho jediný stesk nad slepotou. Potom ani jedenkráte si nikomu nepostěžoval, ani jedenkráte nezareptal a navštívení boží snášel s trpělivostí příkladnou. Když starý Přepejchal odešel na věčnost, přenechal za pranepatrný peníz nájem jeho synovi. Když v okolí začali předělávati lutriány, české bratry a kališníky na katolíky a když přišli i do Klecan, Stařečka jediného nechali s pokojem. Kdosi jim pověděl, že mu rozum hned před patnácti lety utekl a že se do hlavy jeho ještě nevrátil. A Stařeček zůstal kališníkem až do dneška.

Ale dnes se mu stará krev vzpěnila. „Abys věděl, ty Přepejchale: ode dneška naše smlouva neplatí. Ode dneška na mé pole ani nohou nepáchneš! Ať na nich zase roste bodláčí s ostem a svlačec se svěřepcem! Stařeček hlady neumře . . . Už tu beztoho dlouho nebude! — Podej mi sem holka s police ty papíry! S Jidáši nechce mít Stařeček podílu, jako že první člověk na světě se Adam jmenoval! Slyšíš, Marto?“

Slepec za stolem se zdvihal, tápal kolem sebe rukama, hledal berličku a chtěl k polici pro papíry sám.

„Vždyť jsem jen odběhla, dědoušku! — Posaďte se; ublížil byste si; podám vám, co chcete!“

„Ty papíry s police, tu smlouvu s Přepejchalem, já ji roztrhám, já ji do větru rozházím, otevři okno holka! — — — Jářku!“

Stařeček ještě hmatal rukama po stěnách směrem, kde za dubovou almarou byla tmavě zelená police se zaprášenými listinami, jichž asi dávno už se ruka lidská netknula.

„Stařeček se uživí — už tu beztoho dlouho nebude! — — Dej ji sem, dej! — Či neposlechneš? — Už i tebe nakazili?“

Stařeček již byl u police, a pravice jeho hledala papíry, po nichž rozestřeli pavouci své sítě, jakoby je chtěli před zvědavcem chrániti. Vnučka Stařečkova se vždycky tomuhle koutku vyhnula, kde byla police se zaprášenými, sežloutlými listinami, a když stěny čistila, husí křídlo o jednu část tmavě zelené police ani nezavadilo.

„Aha!“

Stařeček nahmátl jakýsi balík, stužku, jíž byl zavázán, prudce přetrhl, papíry rozvinul, upřel zraky v tu stranu, kde tušil Martu — bělmo na nich zdálo se že rozšířilo se až pod husté obočí a kmet poručil: „Otevři okno!“

„Dědečku! — Budou myslit — —“

„Že blázním, viď, ty opatrná vnučko? — Že se mi v hlavě rozum dotrhl? . . . V těchto našich dnech lépe bláznu, stokrát lépe než člověku s rozumem! Proč mne jen z těch dřímot budili! — — Otevřelas, Marto?“

Na prahu ve dveřích ozvalo se náhle obvyklé pozdravení; první slova pronešena byla dosti jasným hlasem, ale posledních mohls jedva slyšeti, tak zrovna jakoby ten mladý muž, jenž překročil práh, neměl dosti síly — a neměl zdravých plic, ač obličej a celá postava právě o opaku svědčily. Mladý muž ucouvl o krok zpět. Zdálo se, že chce odejíti nepozorován. V tom se však obrátil Stařeček ku dveřím, usmál se a bělmem zatažené oči utkvěly přímo na příchozím; poznalť bezpochyby, kdo to, po hlase.

Stařeček si podepřel bok a vykročil si pravou nohou, tak jako když býval ještě mezi klecanskými měštěníny nejbohatší a nejpřednější a když i zámecký písař se s ním pouštěl do hovoru.

„Aj pěkně vítám! — A zrovna vhod, pane konšeli!“

Stařečkovi se úsměv kolem rtů neztrácel; ale hlas se mu chvěl, tak jakoby se dral hrdlem souženým a nemohl vyraziti s celou prudkostí.

*

„Chci tuhle smlouvu mezi námi roztrhat! — Alespoň uvidíš, jak se Stařečkovi rozum dotrhuje!“

Starý muž listinu rozvinul, rázem na několik kusů přetrbl a hodil je ku dveřím — Havlu Přepejchalu přímo do očí.

„Tak, pane konšeli! — Od nynějška jsme spolu hotovi a od nynějška se taky neznáme! Jak pak by taky mohla déle naše známost trvati! Stařeček — poloblázen a Havel Přepejchal — za nové vrchnosti konšel klecanský.“

Stařeček si zase odplivl a nahmatav za stolem lavici opět se tak usadil, jakoby ve světnici byl s vnučkou samoten. Zbělené zraky jeho tkvěly oknem do smutného, březnového podvečera, jakoby tušily, že nad rozsedlinou, po níž se rozkládá dosti úhledné městečko, spouštějí se mlhy a s těmi mlhami zvolna, ale jistě neštěstí.

Havel Přepejchal se ode dveří nehýbal — nejinak, než jakoby ho tam byl Stařeček se svým přivítáním přimrazil. Takhle ho ještě nikdy nikde nepřivítali; a že mu to učiní Stařeček, nepřipadlo mu do hlavy ani v tom nejrozháranějším snu.

„Dědečku! — Nepřicházím k vám s tím novým úřadem; věřte, je mi v něm jako nováčkovi poprvé pod vojenským kabátem. Zachovám se k vám vždycky, jako když jsem býval školákem. Vaším Havlem chci dědečku zůstati, co živ budu . . .“

Stařečkovi zdálo se, že řasoví nad zbělenýma očima zmrtvělo. Zraky kmetovy upíraly se ještě tak oknem do smutného podvečera březnového, jakoby viděly všecko zevrubně, jakoby mlhami do Klecan prozíraly — do zámku nejurčitěji.

Vnučce vkrádal se do lící temný ruměnec, až jí i čelo zrůžovělo jako když sedává na zahrádce proti zapadajícímu slunci. A bylo jí horko, jako na poli za srpnového dne po jedenácté hodině, až si obličej zastřela zástěrkou — Jen se zakmitla a v té chvilce seděla venku ve své komůrce s tvářemi zarytými v podušky, jakoby si chtěla o ně setříti ruměnec, aby nepřišla o přezdívku: bledá Marta.

Stařečkově vnučce říkali bledá Marta od nejútlejších let, hned jak ji uviděli poprvé. A k tomu přidali, že ta holka měla uděláno už v matčině životě.

Marta vyrůstala jako děti v pohádkách. Nikdo si jich nevšímá, nikdo jich nezalévá a přece rostou! A jak rostou a jak rozkvétají! Kolem rtíků, jichž divnou červeň marně bych hledal porovnati s některým z dítek pestré říše květeny, ještě v kolébce pojevil se jí výraz, jehož nesetřela ani leta panenská. Později nabyl zvláštního přídechu, řekl bych skorem: kouzelného.

Když se tak šedomodré oči její na člověka podívaly a kolem těch divně červených rtů zakmitlo se cos, jakoby úsměv a zas jako hoře, jež přešlo do dětské duše s krví matčinou, noha se bezděky zastavila a zrakům se od téhle tváře živou mocí nechtělo. A hoši si povídali, že tenhle výraz sluší Martě stokrát — tisíckrát lépe než bujný smích té nejhezčí dívčici v zdejším okolí, že by za tichý, němý úsměv její šli starému hadu do skal za Řeží uloupit korunku a že za hubičku z téchhle rtů by tu korunku Martě posadili na skráně. Havel Přepejchal jí to řekl kdys do očí; vnučka Stařečkova se usmála, mladému hochu se hlava zatočila a než se vzpamatoval, bylo v zahrádce na drnové sedačce prázno a na prahu ve dveřích vedoucích ze zápraží do síně ve statku stál Stařeček s očima zbělenýma jako sníh a upřenýma přímo v Havlův obličej, jakoby mu chtěl z duše vyčísti, co si myslíval, jen když byl sám — samotinký a když se tak zadíval k Stařečkovu statku pod okna na drnovou sedačku, kolem níž se zelenalo několik růžových keřů.

— — — — — — — — — — — — — — —

Mladý konšel klecanský, jejž milostivá vrchnost poctila hodností a svou důvěrou jedině z té příčiny, že získavši si Přepejchala získá si všecky mladší hlavy, jimž dosud věřila jen na oko, učinil dále do světnice asi tři kroky.

„Přicházím k vám dědečku za jinou příčinou. Už jsem se k tomu chystal dávno — dlouho. Přicházím k vám“ — — —

Havel Přepejchal se zajikl, chytal vhodného slova . . . Stařeček za stolem se dosud ani nepohnul, jakoby nebyl živ; jen bělmo na očích se o poznání rozšířilo.

„Myslím, že k tomu cizího člověka nepotřebujem — Jdu vás prosit dědečku za ruku vaší Marty . . .“

Hlas Přepejchalův se chvěl a třásl, jako v zdejším háji opadalé břízky pod severním větrem. Ulekl se, že nebude moci ani dopověditi.

Bělmo na očích Stařečkových se rozšířilo nápadněji; ale promodralé rty jeho se svíraly, jako když člověk vnitřní rozechvění veškerou silou přemáhá.

„Vaší vnučce budu věrným mužem, vám upřímným synem . . . Dědečku!“

Mladý muž pokročil skorem až k samému starci, jemuž se vrásky kolem rtů křečovitě zaškubly. Přepejchal položil ruku dědečkovi na rameno, jakoby chtěl lysou hlavu jeho obejmouti.

Stařeček se náhle vzchopil, bělmo v očích zdálo se že mu nabíhá krví, potom si zbrázděné čelo přejel pravicí, oddychl si z hluboka, tak jakoby chtěl sebrati všecku svou starou sílu a řekl hlubokým hlasem, as tak, jako když dole pod skalami zabučí Vltava, že bude zle, aby se lidé z pobřežních vesnic stěhovali: „Smlouvu naši jsem roztrhal, máš ji pod nohama — a přec — —“

Stařeček začal prudčeji dýchati; přišlo mu toho najednou do hlavy mnoho. „— — a přec mne ještě za blázna máš — mne starého — slepého? — Svou vnučku že ti mám dát? — Chceš jí býti věrným mužem a mně upřímným synem? — Ty, jenž jsi se zaprodal, jenž jsi na jejich lotrovství přísahal — že chceš mluviti o věrnosti a upřímnosti? Jaká pak je ta tvá nová víra, pane konšeli! Co pak ti přinesla, že jsi tu starou zahodil, jako zahazujem roztrhanou kazajku? Tvůj tatík se v hrobě obrací — — —“

„Co jich tu zůstalo, učinili všickni, jako já . . .“

„Uvidíš, co z toho budou mít! — Zrovna tolik jako ty. Budete tu šťastni, až se v tom štěstí zatopíte, budete tu veseli, až vám ze samé radosti provazy na krk budou házeti . . . Seber si, seber tyhle kusy papíru a jdi s Pánembohem!“

Stařeček až ochraptěl, jak se rozkřikl a dýchal ještě tak z hluboka, jako když člověk dychavičný kráčí sráznou stezkou skalní a octnuv se na temeni odpočine si.

„Chtěl říci, že jsem tu zůstal také já! — Arciť jsem tu zůstal; ale já se držím staré své víry do dneška. Či někdo přišel a zeptal se mne: Stařečku, budeš se taky svlékat jako z jara had? — Či někdo přišel a

řekl mi: Stařečku, buď budeš chodit na cvičení anebo si sebereš, co se ti vejde do rance, a potáhneš? — Nepřišel nikdo a Stařeček tu proto zůstal; ale už tu nebude — ba právěť že nebude! Uvidíte a uslyšíte o tom vy klecanští měšťané!"

Ve světnici nastalo na okamžik ticho.

Havlu Přepejchalu klesla mladá hlava hluboko ke hrudi, jakoby starcova slova na lebku jeho byla bušila těžkým, kovářským perlíkem a zraky jeho jakoby počítaly kusy roztrhaných listin rozházené po podlaze.

„A když jim dědečku ten úřad hodím pod nohy! — Když půjdu do zámku a řeknu hejtmanovi, aby si hledali nového konšela, bude potom Marta mou ženou?"

Stařeček si položil ruku na čelo; zbělené zraky jeho upíraly se opět do oken, jakoby v těch březnových mlhách Bůh sám ví co viděly.

„Potom — potom?"

Stařeček, zdálo se, že tahle slova promluvil pouze pro sebe.

„Přijď Havle Přepejchale za týden!" pravil náhle hlasem rychlejším obrátiv se v tu stranu, kde tušil mladého muže, jenž ve vyschlé tváři jeho každé pohnutí svalů sledoval napnutě.

— — — — — — — — — — — — — — —

Dnešním večerem bylo v čísle 11. jako před desíti lety, jen že tehdáž Marta všemu tak nerozuměla jsouc živa pouze ve svém dětském světě myšlenkovém — v samé dětské pohádce. Stařeček seděl za stolem zrovna tak jako když sedával nad obrovskou knihou, jíž později, když zas přišel k sobě, hodil do Vltavy, toliko že dnes se ve světnici nekmitalo světélko.

Noční tišinou zaznívala sem bohnickou výšinou se svatovítské věže už jedenáctá hodina a Stařeček ještě seděl za stolem ustrojen — nemaje na spánek ani pomyšlení.

Martu poslal do komůrky už před hodnou chvílí. Vnučka šla jedině proto, že by se byl rozhněval, kdyby ho nebyla poslechla. Ale v hlavě vězelo jí tušení, že dědečka ráno živého neuvidí . . .

Když jej však uviděla druhý den ještě tak sedět za stolem s očima rozevřenýma, s rukama křížem přeloženýma přes prsa, přitulila se k němu, ovinula obě ruce kolem lysé hlavy jeho a bledé líce přitiskla mu těsně na obličej.

„Dědečku! — Můj zlatý dědečku! Pamatujte se! Co vám to jen přišlo do hlavy? Mohl byste mít z toho nemoc — smrt! Už jste tak starý . . . nač jen myslíte!"

„Na tvou svatbu myslím; právě proto že jsem tak starý a že by mohla na mne smrt přijít z nenadání! Hledám ti ženicha a nemohu hodného nalézti žádného!"

Stařeček mluvil podivným hlasem a usmíval se ještě podivnějším úsměvem.

„Celou noc jsem holka o té tvé svatbě přemýšlel. Abych si tak ještě jednou zavýskl, zadupnul a zavdal na zdraví!"

Stařečkovi zdálo se, že bílé oči opět krví podbíhají. Rty se mu chvěly, celé tělo se třáslo a přec vnikaly dnešním jitrem do světnice první paprsky jarního slunce.

„Už je čas, abys se vdávala . . ."

„Nemluvte dědečku dnes o tom — — —"

„Včera mi tu říkal o tvou ruku Přepejchal," vedl Stařeček dále svou, jakoby byl slov Martiných přeslechl.

Vnučce vrazily se celé proudy mladé dívčí krvi do bledých lící a ňadra se jí rozvlnila, jako když se vodou Vltavinou čtveračivý větřík zalaškuje.

„Chtěla bys být Marto jeho do smrti?"

Dívka přivinula se ku starci ještě blíže a přitiskla na zbrázděný jeho obličej planoucí tváře ještě těsněji.

„Já mu dal lhůtu! Do těch dob se zatím Marto připravíš, aby neřekli, když Stařeček vdával vnučku, že to byla svatba žebrácká."

Na růžový keř zrovna pod okny zasedla v témž mžiku jiřička a zaštěbetala tak jemňounce, tak hezounkým hláskem, jakoby prozpěvovala: „mnoho štěstí — mnoho štěstí!" — Dobré, přítulné ptáče!

(Pokračování.)

Dýchání rostlin.

Od *Jana Kotlera.*

Jsem přesvědčen, že každému z laskavých čtenářů, již majíce vědomostí o naukách přírodních, obrovský jich vývoj na každém kroku sledovati nemohou, padne při čtení tohoto nápisu na mysl slovo „chlórofyl". Vždyť to přece víme ze škol i populárních knih, že malá, zelená zrnka obsažená v tkanivu listů, sprostředkují dýchání rostlin. Od nich že závisí nejen život rostlin, ale i živočichů, poněvadž rozkládají kysličník uhličitý (správné slovo místo „kyselina uhličitá"), který se do vzduchu hlavně dýcháním zvířat dostal a podržujíce uhlík v těle rostlinném vypouštějí kyslík nezbytný pro tvory živoucí. Tím způsobem že se udržuje rovnováha mezi součástmi vzduchu a mezi oběma říšemi přírodními, harmonie mezi rostlinami a zvířaty. Jedno že závisí od druhého a obé od drobounkých zelených zrníček, jež barví listí našich stromů; zeleň oku lidskému tak lahodící podmiňuje naše žití, jest naší duší, bez ní byla by pustá — země . . .

Krásná tato hypothesa genialního Priestleye má skutečně něco lákavého do sebe; jest jednoduchá, elegantní, a zdá se nám, že představuje veškerý organický život co kruh, bez začátku a bez konce, neb lépe co kruh, jehož každý bod jest počátkem i koncem zároveň. Žádná vegetace bez živočichů a žádné žití bez rostlin, zněl jednoduchý zákon, který měl zejména, pokud se rostlin dotýče, jedině tu vadu, že nebyl pravdivý. Bylať již dávno známa celá řada úkazů stojících v přímém odporu s podobným vysvětlením respirace rostlinné. Tak nevyvíjejí plody žádného kyslíku, rovněž tak i houby, ano i rostliny zelené chovají se v noci jinak než za dne. Jakmile slunko opustí zem, přestane rostlina vydychovati kyslík a vydychuje pouze kysličník uhličitý. Měla by tudíž rostlina dvojí, zcela od sebe rozdílnou respiraci, jednu denní a druhou noční, jednu pravou respiraci rostlinnou, a druhou obdobnou respiraci zvířat. Kterak by to bylo možno, aby se zapadajícím sluncem zvrhla se celá životní

činnost bylinky v pravý opak činnosti denní, lze si těžko vysvětliti. Avšak zákon byl jednou přijat, a než by od něho ustoupili, zavírali učenci raději dobrovolně oči před těmito fakty a odbyli je částečně planou frasí o dvojím dýchání rostliny, což není než nové jméno pro věc neznámou, ale žádné vysvětlení, částečně zařadili je mezi výjimky. Výjimkami slul svého času velmi oblíbený redakční koš mezi vědatory, do něhož se vše házelo, co se do pěkného, ale úzkého rámečku theorie nedalo vtěsnat. Jest to velice zajímavá a zcela přirozená věc, s kterou se ve všech naukách přírodních shledáváme, že úkazy, které jedna starší theorie připustiti nemohla a co výjimky od všeobecně platného zákona označila, sloužily za základ theorii nové, jež zvítězivši nad učením starým zaujala jeho místo. Četné výjimky byly příčinou, že v optice opuštěna Newtonova theorie emanační, v zoologii čtvero nehybných plánů Cuvierových a v lučbě elektrolitická či dualistická nauka Berzeliova. A podobně i zde. Stále se množící počet fakt, jež nedala se srovnat s panujícími náhledy o respiraci rostlin, přiměl některé učence k tomu, že se důkladněji otázkou touto obírati počali. Výsledek byl překvapující a pro starší theorii osudný.

Francouzové Claude Bernard a Boussingault ukázali, že se jménem respirace rostlinné směšovaly až posud dva zcela různé od sebe úkazy, totiž dýchání rostliny a činnost chlórofylu. Byliny dýchají ve skutečnosti stejně jako zvířata přijímajíce za dne i v noci ze vzduchu kyslík a vracejíce mu kysličník uhličitý; nepohybují se však při tom jako červi a měkkýši. Že se věc skutečně tak má, o tom můžeme se přesvědčiti velmi jednoduchým spůsobem. Vezměme velkou skleněnou nádobu válcovitou, naplněnou kysličníkem uhličitým tak, aby tam nebylo ani stopy kyslíku, dejme do ní nějakou květinu a postavme ji na světlé místo. Dle starší theorie měla by tu rostlina velice prospívati, neboť všecky podmínky životní jsou vyplněny. Shledáme však, že tomu není tak. Chlórofyl, ačkoli se stýká s paprsky slunečními, neredukuje ani trochu kysličníku uhličitého, a nepřipustíme-li čerstvého vzduchu zahyne rostlina. Když však přimísíme ke kysličníku uhličitému jen pranepatrné množství kyslíku, stačí to již zachrániti bylinku od smrti: ona žije, rozloží na důkaz, že chlórofyl jest v činnosti, všechen kysličník uhličitý, a bujně roste. Z toho jest též patrno, že není tento plyn, jak se dříve za to mělo v první řadě nevyhnutelný pro rostlinu; spotřeba jeho jest závislá od toho, může-li bylina přijímati kyslík. Dřívějším „výjimkám“ dostalo se tedy té cti, že nám představují nyní vzor pravé respirace rostlinné.

Všeobecně jest, jak již z předu podotknuto, známo, že zelené části rostlinné po celý den pohlcují kysličník uhličitý a vypouštějí kyslík. Zde však nemáme více co činiti s pravou respirací rostlinnou, a to, co se dříve tak jmenovalo, jest pouze výsledek činnosti fysikálních a lučebních vlastností chlórofylu. Za spolupůsobení paprsků slunečních redukuje totiž chlórofyl kysličník uhličitý skládající se z uhlíku a kyslíku, zadržuje onen v rostlině, odkud ho průmyslník ve formě dřevěného uhlí dobývá, a vrací kyslík vzduchu. Kdežto dýchání rostlin vyžaduje jen velmi skrovného množství kyslíku a poskytuje jen málo kysličníku uhličitého, redukuje chlórofyl značné množství tohoto plynu a uvolňuje následkem toho i velké kvantity kyslíku. Jest pochopitelno, že poměrně skrovné výsledky respirace jsou zakryty, aspoň během dne produkty činnosti chlórofylu: poněvadž dále kysličník uhličitý povstalý dýcháním jest za dne ihned od chlórofylu rozložen, lze si snadno vysvětliti, proč pravé dýchání rostlin mohlo tak dlouho zůstati tajemstvím. V noci však vstupuje činnost prvnější úplně ve svá práva a jeví se nám v pravém světle. Pakli zralé plody a houby chovají se stejně ve dne i v noci, pochází to jedině od toho, že nemají žádného chlórofylu.

Podobných výsledků, jako výše jmenovaní dva učenci, dospěl též Carenwinder. Jeho zkoumání sahá však ještě dále. Jak tvrdí, zpozoroval již před třiceti lety, když započal studovati fysiologické funkce listů, že tyto orgány, pokud jsou mladé, vyvíjejí kysličník uhličitý nejen v noci, ale i za dne. Ukázal dále, že čím starší jest listí, tím méně plynu poskytuje; u rostlin úplně vyvinutých, jichž listí jest naplněno chlórofylem, přestává činnost tato úplně.

Pátraje po příčinách zajímavého tohoto úkazu vzal Carenwinder útočiště k lučebnímu rozboru listí mladého a dospělého. Při tom shledal, že látky dusičnaté a fosfor, obsažené v listech mladších ve značném množství, ubývají tou měrou, jak se listí vyvinuje. Carenwinder uzavíral z toho, že musí panovati jakýsi vztah mezi činností dýchací a převahou látek dusičnatých u mladých listů. Tyto látky jsou to nepochybně, jež organisovány v buňkách obstarávají dýchání rostlin.

Pozorování morfologická potvrzují úplně tento přírodní zákon. Zkoumajíce pod drobnohledem tenký řízek mladého listu kn. př. stromu bobkotřešňového vidíme zřejmě buňky naplněné t. z. protoplasmem a jen málo chlórofylu. Fysiologie nás však učí, že právě protoplasma jest živou a činnou součástí bunic. Bohatá dusíkem a fosforem spojuje látka tato, tajemná co do původu a pravé podstaty jako mystický „kámen mudrců“ a „nápoj životní“ starých alchemystů všecky podmínky životní; musí tedy i dýchat t. j. absorbovat kyslík a vypouštět kysličník uhličitý. Komu by se tento závěrek, že protoplasma musí dýchat, zdál příliš smělým a neodůvodněným, tomu připomínáme, že existuje ohromné množství nižších zvířat, jež tvoří jedinou bunici, a při nichž protoplasma, základ to každé buňky, vykonává veškeré funkce životní — tedy i dýchá. Naproti tomu buňky listů dospělých neposkytují více toho pohledu. Chudé protoplasmem obsahují hojnost chlórofylu, a činnost tohoto zastírá jak uvedeno, činnost respirační.

Chlórofylu děkují též dřeva našich stromů svou tvrdost. Rostliny prosté této látky nemohou nikdy nabyti takové pevnosti, poněvadž jim schází uhlík redukovaný z kysličníku uhličitého. —

Shrneme-li výsledky těchto nejnovějších bádaní, o nichž tu krátce učiněna zmínka, v jediný celek, pozorujeme, že mezi rostlinami a živočichy není pražádného rozdílu co se dýchání dotýče. Lidské plíce, jež jsou ústrojem velmi jemným a vyvinutým, žábry ryb a mnohých jiných nižších zvířat, zastupuje u rostlin bunečné protoplasma v nesčíslném množství bunic rozložené. Chlórofylu připadá funkce assimilační; on zásobuje byliny uhlíkem, jehož část vrací se okysličená do vzduchu, druhá zůstává v těle. U tvorů živých děje se toto přijímání uhlíku v podobě pokrmů. Zelené listí nepředstavuje nám

více jako dříve „rostlinné plíce“, ale spíše ústroje, jež spolu s kořínky zásobují rostlinu potravou. Bylina dýchá a přijímá potravu celým povrchem svým neb alespoň velkou jeho částí, a něco podobného nalezáme i u mnohých zvířat na nízkém stupni vývoje se nalezajících. Jako každý živočich umírá i rostlina, má-li hojnost potravy, nedostává-li se jí však kyslíku k dýchání; ona se udusí. A jako člověk a zvíře zahyne hladem, zachází a zajde zelená rostlina uvržená do tmy; chlórofyl nemůže účinkovat, rostlina dýchá sice, nedostává však potravy; za krátko počne se nedostatek jevit i v protoplasmě, dýchání ochabuje až úplně přestane — bylina zahyne.

Čínská zeď, již předsudek a povrchní, nedostatečné pozorování postavilo mezi říši živočichů a rostlin, řítí se kus po kusu. Náhled, že rostliny liší se od živočichů nesamovolným pohybem a tím, že obsahují chlórofyl dávno již padl, znát nyní mnohá zvířata s chlórofylem a mnoho do botaniky počítaných tvarů s pohybem samovolným. Nyní zmizel i rozdíl v dýchání a není pochyby, že při svědomitém studiu přírody ještě mnohé důležité analogie odkryty budou. Na pohled vábná hypothésa o harmonii na zeměkouli, postavená Priestleyem, postupuje místo své hypothese nové. Snad jsou rostliny jednou částí, ovšem směrem opáčným se ubírající onoho kdysi nepřetržitého, teď však mnohonásobně přerušeného řetězu života organického, na jehož druhém, nejzazším konci člověk stojí. Jest velmi těžko, a snad se nikdy nepodaří vyhledati bod mezivý. Vývoj pojí a zároveň dělí jednotlivé články tohoto řetězu.

Z nové poesie srbské.

Lubomír P. Nenadovič.

Z mořských písní.

I.

Jak jsi moře tiché! vše je jako v snění,
dnes tvé vlny bouřné v zrcadlo se mění;
zdá se, jak by skelný povrch tvůj byl celý,
jako křišťal jasný, stříbrný a skvělý;
hlas tu neslyší se; shříženo vše v dumy,
lodník tu nezpívá, vlny nezašumí.
Na tobě ničeho spatřit nelze zraku,
člunky ani lodě, let ni křídla ptáků.
Tak jsi opuštěné! v dáli, v středu, s kraje —
na tobě svit slunce jenom blýská, hraje — —

II.

Ba i dnes jsi tiché, opuštěné, snivé,
nebrázdí tě lodě jak to bylo dříve;
vítr nezaduje, jenž tvé vlny bouří,
racek nezašustí, jenž ti věští bouři.
Delfína tu není, jenž je skoků plný,
ani kypré pěny, by zčeřila vlny.
Sám dnes jenom stojím zde na břehu kraji,
mlčením tvým moře můj též duch se tají.
Nemohu ti pěti, němá jsou ma ústa,
zda, jak ty zde moře — budoucnost má pusta!?
Vše je němé, mrtvé, povrch tvůj je hluchý,
zrak nic nezastihne — — či tak mluvíš s duchy? —

III.

Tebe zdravím opět, ó zelené moře!
Tebe, jež svým vlnám kolébkou jsi v bóře.
Miluji tě stále, nelze mi dál jíti,
musím, zas a znovu v tobě zrak svůj skrýti.
Břehy tvoje hrdé zaskvěly se v květu,
lid se na nich hemží ze všech končin světů,
mnohé lodi z dáli k břehu již se blíží,
píseň lodníkovu smích a ryky kříží
Mořští ptáci letí v sledu s každou lodí,
neb se k vůli rybce v mělkých tůních brodí.
Na azurném nebi slunce plane jasné,
pohlíží na moře, nad tím ruchem žasne.
K hovoru jen bouře tebe, moře budí.
V tobě zřím svůj obraz; — tak i v mé jest hrudi.
Dokud klid mám, ticho, — i má píseň mlčí,
vzbouří se však zlobou v divokou a vlčí.
Vždyť i mezi lidmi bouř a spory žijí;
květy krásné často úkrytem jsou zmijí.
Vždyť též v srdce lidské bouř se s hromem řítí:
vlnami jsou písně v proměnlivém žití!

Naproti.

Jak procítnu, zrak můj letí
oku tvému ve objetí.
Zde, ty dítě, píseň zpíváš,
s pozdravem se na mne díváš.

Rád u okna s knihou líhám,
zřím, jak's pilnou při své práci,
kmit tvé jehly zrakem stíhám
i mih řas tvých jak se vrací.

Sotva přečtu kapitolu —
již jsem zrakem u tě zase,
sotva's jehly stehu v polu —
na mne líc tvá usmívá se.

Takto sotva po den celý
několik jen přečtu listů,
za to, tisíckráte spěly
polibky mé k tomu místu.

Víš, kde ňadra mocně buší —
tam i oko plaše padá.
Mluv jen něžně ku mé duši:
lásku léčí lásky vnada.

Zpívej jen! Ó zpívej ještě,
skryj mne v písni jemné deště;
šťasten — vysnít teď chci cele
mír, jenž plane na tvém čele.

Janičije Kostič.

Letní jitro.

Jest osm hodin. Slunce již zlatí
okno svým svitem, v jizbu se tratí.
Záslonou vniká tvář rána smavá,
drahá má dívka s lože snad vstává.
Vstaň rychle, prosím, podušky květe!
Vy nožky bílé ke mně již spěte.

Ó rci motýlku, půjdem-li k háji,
kde kalich kvítka teď otvírají;
či za skřivanem jíti chceš v pole,
kde azur v výši, klas zlatý dole?
Neb mám snad koním ruče dát sedla,
by si mne letem v Topčider vedla;
kde v taji háje v ústret ti kyne
anemon úběl i loubí stinné.

Vstaniž již rychle, andílku plavý,
pojď, tebe čeká polibek Sávy;
vzduch zlatem blýská, horko však není,
s náměstí vozů slyš, hluky a znění.
Se střechy holub házi svá péra,
bude den krásný jako byl včera.
Víš, jak jsme z rána v přírodu spěli
a v chvíli časné štěstí jen měli.

Dnes, spíš tak dlouho, snové tě zmohou;
sedlané koně dupají nohou.
Neleň již více, v sedla pojď měkká,
vše připravené již tebe čeká;
na oře všvihnem v mžiku se lehce,
pod tebou komoň radostně zřehce.
Pojedem hbitě, horou i polem,
staneme v letu nad hlubin dolem.
Slunce když v západ své schýlí šípy,
purpur zem zbarví i listy lípy —
večír nad námi vůni se snese,
budeš-li chtíti, zůstanem v lese;
tu si na vlhkou sedneme trávu,
zde se mi zaskvíš v hedbávném hávu.
Zde si oddechneš; rozepneš spony,
jež zahalují ňader květ vonný.
Pak budeš víti věnce mi krásné;
zpívat mi budeš písně své hlasné.
Z tvých očí střely chytati budu,
objati v lásce přesníme nudu.
Nechť tu nám blaho nad hlavou šumí,
s ševelem stromů vsníme se v dumy.
Pramene vlny nožky tvé malé
zlíbají, schladí, poplujou dále. —

Přel. *Ladislav Tesař.*

V Pekle.

Od *Aloise Jiráska.*

(Pokr. a dokončení.)

Sekota nebyl zarmoucen pro zhrzenou lásku, vždyť opravdivá náklonnost nemohla ani vyklíčiti v jeho duši. — Ale vmyslil se již, že bude pánem, mlynářem, a nyní tak hanebně pytlem dostal! Šel na jisto, a zklamal se. Byl uražen a nehoda tím více ho hnětla, poněvadž pozoroval, že tajemstvím nezůstala. Vážnost jeho byla podkopána, a proto třeba ji obnoviti. Tu vedl si tak, jako lidé jeho druhu a povahy — hrůza a strach byly hlavními pomocníky. Všechen pak hněv svážel se na stárka, kteréhož měl za šťastnějšího soka. On musil ustoupiti před takovým mlynářským chasníkem! Štířil teď na něj ještě více, poněvadž také Stěhula stranou jej podněcoval a popichoval tím, že zase viděl stárka s mlynářkou, že spolu mluvili, šeptali — atd. — A Sekota slepě věřil.

Po takovém důvěrném našeptání strhla se obyčejně bouřka, kterouž nejvíce mlynářka trpěla. Sekota neostýchal se jí za takových chvílí mladého toho muže vyčítati; Frantina darmo se až plačky bránila.

Jednou po takovém výstupu utekla na komoru, kamž se za ní Stěhula přiloudal. Usedl na židli, přehladil kníry a začal:

„Panímaminko, neplačte! Nesu vám radu.“

„Jakou?“

„Jednoduchou. Víte, proč Sekota ty hluky dělá — Vy ho nechcete — dobrá — nutit se to nedá — ale jej mrzí, a nedivím se mu, že ten Vlček, — však víte —“

„A co dělat?“

„Pusťte stárka a bude po všem —“

Mlynářka se zarazila.

„Pustit? — To nejde! Kdo by mlel?“

„Však on se někdo najde —“

„V tenhle čas neshrábnu hned tak někoho — a pak, vy nevíte, jak každý odtud pospíchá —“

„Vím, vím,“ zakýval Stěhula hlavou . . .

„A Vlček je tak věrný, pořádný —“

„Tak vím ještě jinou radu —“

„Řekněte před Sekotou, že chce Lidušku!“

Mlynářka zvedla prudce hlavu.

„A chce ji?“ ptala se kvapně.

„To neříkám — to já jen tak myslím, aby desátník Vlčkovi dal pokoj —“

„To — to nejde —“

Stěhula se chytře usmál.

„A proč? Vždyť z toho mraku nemusí být dešť —“

„A kdo ví, co by tomu říkal a Lidka by také sotva chtěla!“

„Ale tu komedii oba rádi zahrají — Já to srovnám — ani nemusíte sama stárkovi říkat —“

„Ale, ne,“ dodala kvapně mlynářka — „za celý svět bych mu neřekla —“

Stěhula upřev na ni tázavě oči ptal se po chvilce:

„Tak vůbec ani nechcete, panímaminko?“

„Prozatím — však to ještě můžeme zkusit — no — počkáme —“

Stěhula vraceje se po nezdařeném vyslání z komory, hřmotil po schodech jako malý hrom a mrzut jsa bručel.

„Tak ty sama, viď? Inu ženská! Jak by nemyslila na vdavky — ale počkej, však ti je vyženu z hlavy!“

* * *

Stěhula chystal schválně strašlivou bouřku, jež se měla svézti na hlavu mladého stárka. Nebylo jiné pomoci. Našeptal Pelíškovi, ale jen tak na půl slova nadhodil, že se mu zdá, jako by Lidka na stárka myslila. Domnění to popudilo odbytého Pelíška, kterému také občas něco podobného napadalo, ač byl mýlen podezřením Sekotovým, jako by stárek chtěl mlynářku.

Pelíšek prozatím mlčel, pilně si všeho všímaje, ale Sekotu kde mohl proti Vlčkovi poduěcoval. Tak nastala válka v pevnosti o pevnost. — Oba vojáci chtěli z ní vytisknouti stárka: proti nim bylo všecko obyvatelstvo mlýnské, s nímž v allianci stál starý, zkušený Pospíšil-Stěhula.

A každý z obou stran myslil jinam, mířil na něco jiného; jen stárek a Liduška měli jednu myšlenku, vždyť již dávno byli jedna duše.

Dokud Sekota na mlýn a mlynářku myslil a svůdnými sny se těšil, líbilo se mu v Pekle a čas mu ucházel jako voda v Olešence. Ale teď! Mrzutost, nuda uhostily se u něho a neužil veselé chvilky. Mlynářka musila opatřiti pití a tu také vzpomněl si na karty, jež pro štěstí ve mlýně se našly a to v teleti Stěhulově. Vojáci teď hrávali i večer a tu jednou napadlo Sekotovi něco, čímž by stárka podráždil a ponížil. Již dlouho s ním ničeho neměl — i zastesklo se desátníkovi a dal zavolati Vlčka. Ten se vymlouval, že nemůže, ale na konec na prosbu mlynářčinu, nové bouře se lekající, přišel.

Venku bylo tma, ve světnici hořela borová louč zastřená v černém, dřevěném svícnu.

„Tu sedni!“ poroučel Sekota všecek od pití zardělý, maje klobouk v týle. „Sem, proti mně a hrej a nešiď!“

Vlček byl jako na uhlí. Pohledl vzdorně na Sekotu a chopil se karet. — Hra začala a šla před se za vypínavé řeči desátníkovy a mnohých ústrků, na stárka namířených. Ten ohledl se několikráte po lavici u kamen, kdež ženské seděly. Viděl ustrašenou mlynářku, blyskavé oči popuzené Lidky — Bára sepjala ruce na klíně a šeptala nějakou modlitbu.

Stěhula klidně bafal. Pelíšek se usmíval, přidávaje se při sporné věci na stranu svého představeného.

Náhle položil Sekota karty na stůl a ohlížel se.

„Je špatně vidět —“ pravil a vstav vzal louč již valně ohořelou a přistoupil s ní k Vlčkovi.

„Nic nevidíme — sviť!“ poroučel.

„Jak budu brát?!“ odbyl jej podrážděný mladík.

„Dobře! Vezmi louč do zubů, sviť a hraj! haha, to bude něco!“

Stárek vyskočil.

„Sviťte si tak sám!“

„Musíš!“ a vnucoval louč.

Ale Vlček odstrčiv prudce Sekotu, že až zavrávoral, chtěl ven odejíti. V tom ale již vyskočil Pelíšek a jako litý vrhl se na nenáviděného mladíka.

„Ty na císařského muže sahat, ty —“ a již se hrdlili.

Kdyby nebylo Lidky a Stěhuly, divně by se ten výstup byl skončil. Hlavně Stěhula to byl, jenž rázně stárka se ujav jej vyprostil. A když pak se svými druhy osamotněl, a Sekota ještě rozkvašený jizbou se procházel, poškrábal se Stěhula za uchem a přemýšlel o účincích svého diplomatického jednání. Začínaly už neutěšenými býti, jak právě minulá bouřka zjevně svědčila.

Stěhula už spal, ani jeho druhové ještě seděli. Mluvili po tmě, šeptali a to dlouho: na konec bylo slyšeti chichtot Pelíškův a hrubý, stlumený smích Sekotův.

* * *

Ráno stál stárek se Stěhulou na dvorečku pode stromy. Mlynářka jdouc kolem zastavila se a pohledla bázlivě, zkoumavě na Vlčka.

„Panímatko!“ začal. — „Víte, co se včera stalo — to nebylo první ani poslední. Tuhle pan voják mně všecko vyložil, proč to je. Překážím tam těm, a to já nechci. Vy tím zkusíte nejvíce a já také, pro nic a za nic. Proto bude nejlépe, odejdu-li —“

Mlynářka zamrkala prudce očima a povzdechnouc z hluboka odpověděla:

„Myslila jsem si to. — A opravdu chcete?“

„Nic naplat — nerad — ale —“

„Ale co si počnu?!“

„Panímaminko!“ vskočil jí Stěhula do řeči. „Věděl bych prostředek —“

V tom vyšla Lidka ze dveří a spatřivši sestru a ostatní přiběhla k nim. Ale již také Bára jdouc ke kurníku zahledla skupení a domnívajíc se, že něco se přihodilo, zašla pod stromy, kdež zaslechla novinu, a to že stárek dává výpověď —

„Ó ten —“ a Bára ohlednuvši se po mlýně vyslovila se málo pochvalně o Sekotovi — „ten je všeho původa. — Ale vy pane vojáčku,“ a obrátila se k Stěhulovi, „vy byste to mohl nějak zprostředkovat —“

„Vždyť chci —“ a starý voják vyložil svou radu, mlynářce známou, a odůvodnil ji —

Bára vyvalila oči, mlynářka hleděla se stárka na sestru, jež bezděky sklopivši hlavu se začervenala —

A Vlček mlčel, neodpíral a Lidka!

Mlynářku to bodlo — přála tomu mladíkovi a nelze popírati, že časem jí napadalo, jak by bylo, kdyby on s ní hospodařil — ale třeba dodati, že cit její nebyl té prudkosti a vroucnosti, jakou plápolal v mladém srdci Liduščině.

„A ty bys chtěla?“ ptala se mlynářka váhavě.

„Chtěla!“ a to řekla Lidka tak upřímně, opravdově, že mlynářce musilo napadnouti, to že není hra, přetvářka na chvilku, ale hlas opravdové náklonnosti —

A mlynářce neušlo, jak stárkovo oko se zalesklo, jak i na jeho líci proskočila červeň — ale než na tu hru a snad i pravdu svolila, vystoupili ze mlýna Pelíšek a Sekota, a brali se přímo k nim.

Pohledli na sebe, usmáli se podivně a stanuli zrovna u stárka. Sekota se vzpřímil, obličej jeho stal se nad míru přísným a položiv pravici svou na rameno Vlčkovo pronesl zvolna a přísně:

„Ve jménu císařovny tě zatýkám!“

Všichni jako by s nebe spadli, jen Stěhulovi bylo do smíchu.

„Co chcete?“ odtušil zkrátka stárek hledě hněvivým, lesklým okem na desátníka.

„Však ty víš! Kdes byl před dvěma lety?“

„Co je vám do toho!“

„Zapírá!“ zvolal Pelíšek.

„Tak já ti to povím!“ pravil nadutě Sekota. „Přede dvěma roky byls u regimentu Palambini!“

Stěhula se dal do smíchu.

„Mlč!“ okřikl jej desátník. „Tento chlapík sloužil u regimentu Palambini, od kterého utekl či desertyroval!“

„Blázníte!“ zvolal prudce stárek.

Sekota jím strčil a zahřměl:

„Jestliže ještě —“

„Sekoto, měj rozum!“ pravil přísně a vážně Stěhula.

„Oho, dávno jsem si toho hoška všímal! Co nepamatuješ se na popis, co nám o desertéřích předčítali? Jen jedno znamínko mě mátlo — černé znamení na krku pod levým uchem — A to jsme včera při té louči viděli, viď, Pelíšku?“

„Viděli, je to on, pamatuju se na ten popis!“

„Lžeš!“ rozkřikla se Lidka.

„Pozor!“ velel desátník. „Pelíšku, Stěhulo, odveďte ho do sedničky, odpoledne povedeme jej na komando!“

Mlynářka hleděla ustrašeně s jednoho na druhého. Stárek podíval se na Stěhulu, jako by se tázal, co má dělati.

„To je hanebné takhle se mstít!“ vyjela si Lidka na Pelíška, všecka rozhněvaná a popuzená.

„Bože a teď se měli zrovna vzít!“ zvolala žalostně Bára a hleděla na desátníka, jenž rychle se otázal kdo —

„Inu kdo, tady Vlček s Liduškou!“

Sekota zapomněl na svou přísnost a vážnost a vyvalil oči samým udivením.

„Co to blábolíš, stará čarodějnice?“

„Inu, teď zrovna se proneslo, že se mají s Liduškou rádi —“

„A panímaminka svolila, aby se vzali — viďte?“ pravil Stěhula. Co měla v tak rozhodné chvíli říci?

Kývla hlavou.

„Je to pravda?“ ptal se Sekota poznovu.

„Je —“

„A vy ho sama nechcete?“

„Ne —“ odtušila mlynářka klopíc hlavu.

Desátník byl zaražen. Co teď? Ale již Pelíšek přiskočil jako kohout.

„Nevěřte, pane desátníku! Kdo ví co v tom! A kdyby! Tohle je desertér a proto pryč s ním!“

To pomohlo. Sekota chtěl nenáviděného stárka potrestat, a teď už nemohl zpět.

„Jdi s nimi —“ pošeptal Stěhula Vlčkovi.

„Ukaž krk!“ a nečekaje podíval se Pelíšek stárkovi na hrdlo.

„Znamení — je to on! Pryč — hajdy do komory, pane ženichu!“ a zasmál se. Lidka zavěsila se na rámě stárkovo.

„Nic se neboj!“ pravil jí tento klidně stlumeným hlasem. „Já nejsem desertér a oni za to dostanou!“ a pohledl na Pelíška.

„Hajdy, hajdy!“ volal tento a usmáv se pravil Lidce: „Máme tě s ním zavřít?“

Lidka pustivši stárka pohledla na Pelíška opovržlivě.

„A vy se nebudete vdávat?“ tázal se Sekota polonahlas a nahnut jsa k mlynářce.

„Nebudu —“

„Tedy s bohem!“ a vypjav prsa pohodil hlavou a na to znamení strčil Pelíšek Vlčka, jenž jako zločinec jimi veden jsa do mlýna odcházel. Ve dveřích obrátiv se spatřil, jak všichni za ním hledí. On však jen hledal tvář své Lidušky. Usmál se na ni a za nedlouho na to ocitl se v tmavé komoře mezi škopky a starým haraburdím. Dveře zapadly, slyšel, jak ve kladce klíček zaskřípěl, jak jeho protivníci se zachechtali.

Stal se pojednou desertérem. Ohledl se po okně a mřížce.

Zavření toto bylo plodem noční úrady Pelíškovy se Sekotou.

Na dvoře zůstali ženské a Stěhula.

„Vidíte, že to nic naplat nebylo!“ pravila mlynářka poněkud se vzpamatovavši.

„Proč jste otálela? Ale nemějte strachu — Ti chlapíci se mstí a chtějí vás potrápit. Hle, jak Liduška pláče! Vida, jak ta smělá stračka to umí, kdo by řekl?!“ a ukázal na Lidku, u které Bára, konejšíc ji, stála.

„A proč pláčeš?“ ptal se. „Opravdu pro Vlčka!“ dodal obrátiv se k mlynářce. „Ona to myslí opravdu, a já to myslil — také opravdu!“ a šelma, smál se.

„Panímaminko — nebraňte jí, vždyť vidíte, jaká to láska —“

„Což — já — vždyť je samostatná, ať si volí —“

Lidka majíc oči plné slzí přistoupila k sestře a objala ji.

„Báro! chystej kuřata a opatři soudky, ale větší než ten tam byl! Bude svatba!“ zvolal vesele Stěhula.

„Ale ženich je v kleci!“ odtušila tato.

„Však my ho pustíme!“

Tak se odbyly námluvy, zajisté první toho způsobu, jaké v Pekelském mlýně, co stojí, se neudály.

V.

Nebylo veselo o námluvách, nebylo veselo po nich.

Vlček sedě mezi starým nářadím darmo pomýšlel na útěk. Bylť okénko tak malým, že muž, jeho velikosti a síly jím nemohl se protáhnouti.

Slyšel kroky venku, hrkot mlýna — pak najednou někdo zarazil. Nastalo ticho — za chvíli ale ozval se křik, prudký hlas Sekotův, Stěhulův i mlynářčin — a teď — to Lidka vykřikla.

Vyskočil, bušil na dveře, opřel se do nich, až praskaly — ale nepovolily. V tom se někdo potupně zasmál; poznal hlas Pelíškův.

„Jen se vztekej! Vyrazíš-li dveře, vletíš na můj bodák!“

Vlček nedbal, opřel se znova, však nadarmo.

Pak všecko utichlo — Mlýn nešel. To ticho bylo mladému mlynáři protivným, nesnesitelným.

Čas ucházel mu plíživě. Bylo po poledni, an někdo jej tichým hlasem zavolal. V okénku spatřil vráskovitou tvář staré Báry.

„Co se stalo s Lidkou?“ byla jeho první otázka.

„Pst, mluv z ticha — Pelíšek sedí přede dveřmi. Lidka se ustrojila a chtěla do vsi ku kmotrovi všecko mu povědět. Ale Sekota, naveden Pelíškem, jí to zakázal, a když nechtěla poslechnout, zavřeli ji na komoru. Je tam a nikdo k ní nesmí.“

Vlček zaskřípal zuby.

„A co Stěhula?“

„Zastal se jí, ale sám dostal. Musil do sednice a nesmí se odtud hnout. Což on by pomohl, ale musí toho pikolona poslouchat. Pošeptal mně, abych šla do vsi k rychtáři, a ten aby mne zavedl k nějakému oficíru a tomu abych všecko řekla —“

„Ale nepustí tě ze mlýna —“

„Nesmím se strojit — půjdu jak jsem, a pak mne, starou ženskou, tak nehlídají — myslí, že bych si rady nevěděla — Tu máš —“ a podala mu kus chleba.

„A co panímáma?“

„Musí Sekotu obskakovat; brzo chce to, zas to si poroučí, a nic mu neudělá vhod — Ještě dobře, že Stěhula je také ve světnici —“

„Tak už jdi a pověz to jak se patří —“

„Holečku, půjdu — půjdu — ale —“

V tom zarachotil klíček ve dveřích. Vlček ustoupil od okna, a Bára zmizela.

„Půjdu, ale —“ tak řekla. Tím „ale“ vyslovila své obavy a rozpaky. „Co já hloupá, stará ženská pořídím — řeknu něco hloupého — vyjede si na mne — a bude třeba ještě hůř —“

Bylo po poledni, a smutno kolem jako o půl noci. Mlýn nešel — Stará služka také vzpomněla ve všech těch úzkostech, že chtěli dnes prát a že z toho nic není. Vzpomněla také, že necky jsou ve světnici, a chtěla je odnésti, prve než se na tu osudnou cestu vydá.

Otevřevši dveře strnula.

Na příč přes postel ležel Stěhula. Usnul po obědě jak bylo jeho zvykem a spal tvrdě. Uprostřed světnice stály veliké necky vystlané podhlavničkami, na nichž ležel Sekota natažený, časem vypouštěje oblak dýmu z krátké dýmky, již v pravici držel.

U jeho nohou seděla mlynářka na nevysoké stolici majíc oči do klína upřeny. Chvilkou zavadila nohou o necky, které se jako kolebka rozhoupaly. Tak učinila, kdykoliv pohyb jejich ustával, nebo kdy z necek ozvalo se drsné: „kolíbat!“

Když Bára dveře otevřela, zahledla, jak Sekota vypustiv kotouč dýmu se usmívá. — Bylo mu blaze. Najedl se, napil a teď pokuřuje hověl si v peřinách kolebán jsa mlynářkou, z jejíhož pokoření a potrestání se upřímně radoval. — Bára zaslechla, jak bručivým hlasem jal si zpívati svou improvisovanou skladbu.

„Kdyby mně tak vždycky bylo!“

Bylo ticho — Mlynářka tajně vzdychala — chvílemi ozývalo se jednotvárné: „Kdyby mně tak vždycky bylo!“

Bára necek neodnesla. Popuzená rychle odešla — Pelíšek od „žaláře“ přicházející ji volal, ona ho však neslyšela. Mladý voják odešel do světnice. Věrná služka postavivši se pod okno zaslechla smích Pelíškův a pak ono protivné: „Kdyby mně tak —“

Liduška nahnuvši se s okna zaslechla z dola hlas: „Už jdu za tebe!“

Zahledla Báru, ana zadem k lesu zašla, aby ji ze mlýna nezahledli. Stařena pospíchala, jak jen mohla. Mířila k rychtáři, ale nedošla tam. Sotva že na pokraj lesa vystoupila, zastavila se. Dva jezdci sjížděli a musili kolem ní. Chtěla se dozvěděti, kdo jsou.

A když se přiblížila, zaradovala se. Poznala vojáky a že na šatech se jim zlato blýskalo, znamenala, že to jsou důstojníci. „Ty nám sám pán bůh posýlá!“ pomyslila a již chutě postoupila jim vstříc. Náhle se jí dech zarazil — a sepjavši ruce hleděla na jednoho z těch jezdců, jenž jel po levici.

Důstojníci překvapeni podivným chováním se té stařeny zarazili, a v tom ozvalo se hlasité Bářino vykřiknutí:

„Pane Emile!“

* * *

Stěhula měl tvrdé spaní a neslyšel proto popěvku Sekotova. Pelíšek za chvíli se díval na to velké dítě, pak vytrativ se ze světnice stoupal po schodech ku komoře hodlaje poslední slovo s Lidkou promluvit. Mlynářka častěji přestala kolíbat, ale rozkaz Sekotův poznovu ji přiměl k tomu nehodnému zaměstnání. Na desátníka šla sladká mdloba blížícího se spánku. Přestal bafati a držel dýmku jen mechanicky v ruce — Přestávky v jeho popěvku byly větší a větší, pak už zpíval slabším hlasem, až blábole poslední: „Kdyby mně tak —“ usínal.

V tom rozlétly se dveře tak prudce, že Sekota zamykající oči prudce otevřel a jako bleskem hlavu vzpřímil. Byl u vidění — nevěděl, zdali to pravda, či sen — Dvě uniformy se před ním kmitly, mnoho zlata na nich se zablesklo v odpoledním slunci — opravdu to důstojníci — a hle, již se blíží. Mlynářka byla již prve odstoupila — teď vyskočil Sekota tak prudce, až necky se rozhoupaly a peřinky vylítaly.

Ale velké děcko stálo teď jako svíčka, salutujíc, všecko ve tváři vyděšeno. Jak pak ne, když sám pan plukovník — —! Starší důstojník se na desátníka obořil. A tu bylo viděti, jak dovede býti skroušeným! Kdež byla jeho pýcha, panovačnost, nadutost?!

Zatím přiběhl Pelíšek, jenž marně dveře světničky uvnitř zamčené otevříti se pokoušel, a probudil se Stěhula.

Vojáci postavili se do řady, a Sekota musil vydati klíč, kterým Bára zajatým otevřela. Nastal výslech. Prve než byl ukončen, vběhli do světnice stárek a Liduška zářice radostí. Všichni nyní podávali svědectví. Stěhula stál klidně, ale Pelíškovi bylo nevolno. Nejhůře dálo se Sekotovi, jenž nevěděl, kam se podívat. On, velitel, stojí tu jako hříšník a všech zraky upírají se na něj — Jak ten stárek se šklíbí — oh! a ty ženské!

Bylo po výslechu. Plukovník tázal se Báry: „Jak to v těch neckách zpíval?“

Služka pověděla.

„Tys choval se jak náleží!“ pravil plukovník Pospíšilovi. „Tu vezmi desátníkovu lískovku a vykonej na něm jeho právo — při tom ať na lavici zpívá: „Kdyby mně tak vždycky bylo!“ — —

Oba důstojníci, jimž stařena, domluvivši se s nimi, všecko byla pověděla, slezli kus před mlýnem, kdež u olší koně uvázali, a vedeni jsouce Bárou přišli nepozorovaně do mlýna, kdež tak nemilým způsobem siestu Sekotovu přerušili. Bára byla nyní prostřednicí. Plukovník rozuměl i mluvil česky, mladičký poručík rozuměl, mluvil však málo.

„To prosím, pane oficír,“ mluvila Bára představujíc, „to je mlynářka, vdova po synu nebožtíka pantáty, co u něho Vaší Milosti bratr s tou krásnou slečnou ostával — ó já se na ně dobře pamatuju — však ten hedvábný šátek —“

„A kdo je ta hezká dívčina?“

„To, prosím, je sestra naší panímámy, co se má, jak jsem už vypravovala, s tímhle tím, to je stárek —“

„A vezmou se?“ ptal se usmívavě plukovník.

*

„Panímáma svolila, viďte?“ vskočil stárek do řeči a pohledl prosebně na mlynářku, a ta přisvědčila —

„Tak to tu bylo také tenkráte?“ ptal se mladičký poručík.

„Bylo, milostpane oficír —“

„A kde je ten pokojíček?“

Mlynářka všecka vyjevena vedla je do sedničky. Zatím stárek s Liduškou osamotněvše padli si do náručí nemajíce slov, aby vyslovili radost nad tím, že mají svolení. Tak nenadále! Radost jejich byla větší než zvědavost, nebo vše nebylo jim dost jasno —

Když neočekávaní hosté se vrátili, přišel i Stěhula. Postaviv se před plukovníka poslušně hlásil, že všecko vykonáno.

„Nu, jakž zpíval?“

„Zpíval, ale nešlo mu to do noty!“ Plukovník zasmáv se poručil, ať mu Sekota víc na oči nechodí, ať všichni tři ihned se seberou a odtáhnou do města ku praporu.

Stěhula div nezavýskal. —

Co Bára pak a mlynářka důstojníky ku „ženichovu hrobu“ vedly, rovnala obsádka své věci majíc se k odchodu. Prve než odtáhla, vrátili se důstojníci a podarovavše Báru vsedli na koně, jež stárek přivedl, a vyjeli ze dvora, laskavě mlynářce a všem kynouce. Ten mladý prve než na koně vsedl podal Báře ruku a vtiskl jí do dlaně dva zlaťáky. —

A teď teprve mohla Bára vypravovati. Pověděla, jak se s nimi setkala, jak myslila, že vidí pana Emila, co tu před lety s tou svou žínkou žil, a jak se domluvili. Ten mladý důstojník je syn Emilův, otci jako z oka vypadlý, a ten plukovník jeho strýc, starší bratr Julie, matky mladého důstojníka. Jsouce obsádkou v blízkém městě přijeli se podívat na údolíčko, o němž rodinná kronika mnoho vypravovala. — —

Bylo divení, bylo povídání! Lidka byla jako ve krásném snu; byla by skákala a zpívala samou radostí.

Nemluvíce, domácích se stranice, chystali Sekota a Pelíšek své věci. Stěhula byl první na pochod připravený. Hladil si kníry, usmíval se, očka mu jen hrála.

„Jste hodní lidé,“ pravil, „ale stýská se mi tu. Teď je všecko v pořádku a odejdu tím spokojeněji. Už je to uděláno, už je to hotovo!“ dodal vesele obrátiv se k Lidce. „A pozveš-li mne ty strako na svatbu?“

„Budete-li na blízku, musíte přijít —“

„A to si vezměte na památku!“ a Bára přistoupivši podala mu zlaťák.

„Vidíš stará, kdybych byl mladší a ty také, kdo ví, jestliže bych tak pospíchal. Pozdrav pán bůh, ale paměť má je pevnější než zlato; to se brzo rozplyne —“

Všichni tiskli starému vojákovi ruku děkujíce mu, zvláště Lidka a stárek.

Vykročili. Pelíšek se chladně loučil. Na Lidku a stárka se ani nepodíval. Sekota, zamračen, na nikoho se neohlednuv, vyšel ponížen jako obsádka, která hanebně byvši poražena ve zmatku a s hanbou ustupuje. Jakmile se na dvoře ocítli, spustil stárek mlýn, před tím Pelíškem zaražený, a ze mlýnice ozvala se učedníkova veselá:

„Jsou mlynáři jsou chlapíci!“

A Stěhula zasmáv se pravil:

„Prve stoupil do pekel a teď stoupil na nebesa, hura!“ — —

* * *

Jaká by to byla idylla, aby svatbou neskončila? Mlynářka dostála slovu, a za dva měsíce byla veselka. Z Pekelského mlýna ubíral se svatební průvod do vesnického kostelíka a v průvodu tom leskly se knoflíky bělostné uniformy Stěhulovy. Zůstal v okolí až do jara, až do té doby, kdy umluven byl mír Těšínský —

Pak odtáhlo vojsko od hranic. Stěhula plaval nazpět, aniž uviděl kvartýru Pruského krále. Metálu nenabyl, za to však mu vynesla nekrvavá ta výprava, ta „bramborová vojna“ lískovku a odznak desátnický, kterýž Sekotovi byl odňat.

To byla největší rána, která ho zasáhla. Byl svržen s trůnu. Mladí manželé odstěhovali se do Lidčina dědičného mlýna. Ale Pekelské mlynářce se stýskalo, ač Vlčka již oželela. Bára zůstala při ní a do roka vítala nového hospodáře. Byl to mladý, bezdětný vdovec, kterého si mlynářka oblíbila. Pelíšek se více do této krajiny nevrátil. Za pozdních večerů nejednou vypravovali si v obou mlýnech o milencích, o Stěhulovi a jeho druzích.

Examinator.

Z „Ruských novel“ od *H. Grévillea.*

I.

Profesor Maregýn kouřil na svém perroně z ohromné dýmky rohovníkové, plné tabáku dosti bídného, a jak se zdálo, byl při tom velice klidným.

Byl to opravdu člověk v domácnosti velice klidný, jeden z těch, kteří jsou již rozenými filosofy, kteří otevrou svůj deštník když prší, a nečiní za jednu hodinu ani o krok více nežli za druhou, kteří si lehnou, když jim není dobře, a vstanou teprve, když jim to lékař dovolí, jedním slovem: kteří se nedopustí žádného přehmatu. A nač ty přehmaty? Ty nevedou k ničemu a všeho se člověk dočká.

Nesmíte si myslit, že byl Maregýn nějaký egoista nebo člověk docela lhostejný anebo pouhý fatalista; ani trochu! Ale byl to člověk úplně klidný již od narození a těch malicherných péčí života si nevšímal. Šťastný to muž! Dojista, že by si leckdos přál se mu v tom vyrovnat! Možná, kdyby toto přání se každému vyplnilo, že by člověk povahy čilé a bouřlivé zatoužil opět po té nestálosti, která ho dříve soužila. Budiž tomu jakkoliv, profesor Maregýn kouřil na svém perroně. Tento perron skládal se ze čtyř dřevěných stupňů opatřených zábradlím; na něm stály dvě malé lavičky, dlouhé asi s loket; vše to bylo pokryto šindelovou střechou. Tyto šindele byly červeně omalovány již asi před patnácti nebo dva-

ceti lety, ale když se srovnaly se střechou na domě, vyhlížely jako nové, neboť tato střecha nebyla obarvena od té doby, co dům byl dostavěn, a tomu bylo již padesát nebo šedesát let . . .

Tento perron byl oblíbeným místečkem pana Maregýna. Snad byly to vzpomínky z mládí, které jej sem táhly — nevěděl to sám. Zde vídal svou výbornou matku, čilou až do poslední chvíle, jak přijímá sedláky, jak rozhoduje jejich spory, jak radí nemocným, rozdává léky — jedním slovem: zde konala všecka práva a všecky povinnosti ruské venkovské dámy.

Statek Maregýna byl sice menší nežli statek hraběte de Carabas, ale přece větší nežli panství krále z Yvetotu. Kdyby jeho majitel byl Francouzem, mohl by býti věru hrdým; ale v těchto krajích blíže Petrohradu, není země úrodná; dvakrát za tři leta leží úhorem a musí to býti již hodné pozemky, mají-li urodit žita a sena za dva nebo za tři tisíce rublů. A proto nebyl Maregýn na své panství nijak hrdým.

Za to však miloval svůj krásný les, kde jedle a bříza se neustále svářily o místo — ale marně; když nemohla jedna druhou docela vytlačit, co zbývalo, musily se na vzájem trpět. Jedle však měly přece jakousi přednost a chránily hustým stínem svým malé lesíky drobných oranžových pečárek, podobných slunečníku uprostřed vyhloubenému, kterým se říká vůbec žluťáčky. Profesor Maregýn jedl je velmi rád, když jeho stará dobrá Marfa je jaksi upravila s kyselou smetanou, což jest největší chloubou venkovských kuchařek. Pod břízami méně hustými, které nebyly na své místo tak žárlivy, rostly veliké pečárky bílé, masité, podobné víchům slámy, jež Maregýn neméně miloval, když byly upraveny spůsobem poněkud jiným. Jedle a břízy chránily dále celé legie velikých purpurových, sametových, lesních jahod, jež vesnické děti nosily v neděli ráno přede mší pánovi — neboť to bylo ještě v těch starých, zlatých časech poroby a nevolnictví. — Jak neměl tedy Maregýn milovat svůj les, který mimo to každým jarem byl plný slavíků!

Miloval také svůj dům, starý sice a nehezký, ale pohodlný; ty prostranné světnice, kde staré čalouny již dávno vybledly až k nepoznání, kde starý nábytek zčernal, kde staré nádobí již odřené a otlučené mu sloužilo hned v mladých letech, ty bílé porculánové šálky, na nichž bylo ještě trochu znáti úzký, zlatý proužek, ale již málo, docela málo, a ten starý měděný samovar, tolikrát již uvnitř cínovaný, a vyleštěný zvenčí s takovou péčí, že místy svítil cín skrze prošoupanou měď . . . Všecko bylo mu milým a příjemným, všecko vlídným a roztomilým v tom starém domě, kde jeho rodiče zemřeli již před mnoha a mnoha lety.

Maregýnovi bylo dvaačtyřicet let a dosud nemyslil nikdy na to, aby se oženil; v jeho mládí staralo se několik dobrých duší o jeho domácnost. Kdykoliv pak se jednalo o nějaký opravdový návrh, dostal strach a ustoupil. Abychom pověděli pravdu, měl dost práce, která jej úplně zaměstnávala. Až do pětadvaceti let sdílel osud mladých studentů, svých soudruhů; potom najednou byl jmenován profesorem na universitě Moskevské ani sám nevěda jak, neboť nikdy nežebral o protekci, ani nelichotil nikomu.

Toto jmenování jej nemálo překvapilo, a on, jaký byl naivní dobrák, nijak toho neskrýval.

— A což vaše zásluhy, pravil k němu jeden z jeho soudruhů, který ohromnou náhodou nebyl žárlivý na toto náhlé jeho povýšení, vaše zásluhy, ty nejsou ničím?

— Moje zásluhy, bručel Maregýn zamyšleně, ano; ale ta zodpovědnost, a ty práce!

Celý ohromený velikostí těchto prací, myslil si Maregýn, že nebude nikdy s to zastati slušně úřad, který mu vláda laskavě udělila. Zabral se tedy do studií těch nejširších, sebral kněh těch nejtemnějších a hledal světlo — aspoň chtěl nalézti světlo v onom labyrintu, jakým bylo právo jeho vlasti.

Pracoval v té věci již od šestnácti let a cítil, že se dodělal výsledků asi takových, jako kdyby kočka vymotávala celou hodinu pleten nití; ale Maregýn byl si přece vědom, že dělá, co může, a jelikož byl člověk klidný, žil velmi spokojeně. Každý rok o prázdninách, to jest uprostřed června, opouštěl náš profesor Moskvu s celým domem svým, totiž se starou Marfou, se svým sluhou Pamfilem a s jednou kuchařkou skoro slepou, která již dlouhá leta neměla na starosti pranic jiného leč kuchyni. Celá tato společnost jela dráhou a litovala vždycky těch starých časů, kde tento ďábelský vynález nebyl ještě znám a kde se jezdilo na venek „ve vlastním voze". Když vystoupily z vlaku, sedly na parník, který je ovšem také takovým čertovým vynálezem, ale přece již pochopitelnějším, poněvadž konečně, loď pluje po vodě, kdežto železnice běží tak sama . . .

Tato malá společnost přijela tedy do Smolinoje, otevřela okna, zatopila všude, aby vyhnala vlhkost a hned pekla kulebaky a zásobila se vším, jakoby beztoho svět musil zahynout. Vždycky měly zavařeniny ještě od minulého roku, takže byly s nimi hotovy sotva koncem července; ale nežli by byly zmenšily posvátnou zásobu o jedinou libru, byly by Marfa a slepá kuchařka raději opustily svého pána — ano! opustily pána svého, který by byl dojista ztratil rozum — leda by jej byly nové mravy tak převrátily!

Maregýn kouřil tedy na svém perroně: teplá večerní pára stoupala z blízkého rybníku a na cestě vracelo se stádo zahaleno hustým prachem; slunce se již chýlilo k obzoru a měsíc červenec ke konci a několik listů, sežloutlých před časem, spadlo s koruny starých lip, které viděl profesor asi dvacet kroků před sebou, a oznamovalo blízký konec prázdnin.

S prázdninami končily také tiché sny a dumy šťastného Maregýna. Kdyby nebyl měl ten malý stateček, tak skrovný, skoro chudý, snad by byla jeho duše se zatvrdila a on by byl hotovým, suchým právníkem.

Díky dlouhým letním večerům, ochrannému stínu červené střechy, díky ranním procházkám v srpnové rose, díky odpoledním siestám v jedlovém háji, zůstávala duše Maregýnova neustále mladou. Ženu nemiloval snad nikdy, ba, tuším, že neměl v Moskvě ani jediného pravého přítele; jeho život, kterého se věda tak výhradně zmocnila, nevěděl o světě zevnějším ani toho nejmenšího a přece srdce jeho bylo vřelé a schopné všelikých záchvěvů.

Maregýn miloval své staré sluhy, svůj les, své slavíky; miloval tu příjemnou chvíli, kdy noc se sklání nad unavenou zemí; miloval květiny své zahrady, miloval celé lidstvo . . . Ale nikdo o tom nevěděl, ba ani toho tvrditi nelze, že o tom věděl on sám.

Byla to vzpomínka, či výčitka, či snad lítost nad tím, že není vzpomínek, která vynutila Maregýnovi tichý vzdech? Kdo ví, snad vzdychl si proto, že mu vyhasla dýmka a že musí někoho volati, aby mu ji zapálil. Ale nechtěl bouřit nikoho; odložil dýmku na lavičku, sešel s perronu a zabočil do zahrady.

Za plotem byla studánka, kam chodily ženy z vesnice tou dobou pro vodu; u nás na západě jest studánka nebo kašna místem, kde si nejraději ženy pohovoří; zde vzpomenou si na celou vesnici. Jaká to radost poklepnout si pánovi zrovna před nosem, a strhat ho co možná a kdyby byl lepší nežli vtělená dobrota sama. Ale ruské venkovanky jsou tiché; sotva se pozdraví navzájem a promluví dvě slova, když se potkají, a Maregýn neměl pro klepy beztoho žádného smyslu.

Blízko studánky bylo koryto vydlabané ve starém stromě, do něhož každý, kdo šel pro vodu, trochu nalil; bylo to pro dobytek, který chodil tou cestou. V tom přiběhl veliký pes, dosti ošklivý, huňatý, s očima živýma, zpola ukrytýma pod hustou srstí, a blížil se s vyplazeným, růžovým jazykem svým, aby zahnal žízeň. Houf dětí nechtěl mu to dovolit: jedno ho tahalo za ocas, druhé za ucho, ostatní mu zastupovaly cestu a smály se všecky co mohly, když se po něm válely. To dobré zvíře, celé udýchané, obracelo se sem a tam a lízalo blíže stojící do tváře; konečně ho to omrzelo, zaštěkalo výstražně, dalo se na útěk a ponořilo svůj čumák v dobrou, čerstvou vodu.

Pes pil hltavě, zastavil se chvílemi a začal zase znova, zdvihl hlavu a napil se ještě jednou: pak si sedl stranou. Voda řinula se mu z pootevřené huby na široká bílá prsa jeho; přivřel oči, vyplázl na polo jazyk a oddychoval celý šťastný a spokojený . . . Děti zmocnily se ho opět poznovu a jelikož jejich čtyrnohý přítel neměl více žízeň, propůjčil se s radostí jejich rozmarům. Ty se po něm válely a hlasitý jejich smích a tichý radostný štěkot byly podivným sice ale krásným koncertem. Maregýn naslouchal mu s pravou rozkoší, neboť usmíval se spokojeně; byl sám skoro tak udýchán jako pes, již z toho, že se na ně díval a již chtěl také se pustiti do toho víru. Ale byl by musil přelézt plot a všecka ta drobotina by se byla rozprchla. Zůstal tedy tiše stát a díval se upjatě na tu podivnou radost, které dětská grácie vdechla takovou něhu a poesii. Jeden hoch s veselou tváří ho spatřil a zvolal:

— Dobrý den, pane!

Byl to hoch asi čtyrletý nebo pětiletý, buclatý, s hlavou kadeřavou, s velikým břichem tak karakteristickým pro ruské děti selské; měl na sobě pouze roztrhanou košili svázanou kolem pasu tenkou tkaničkou. Díval se na svého pána s otevřenými ústy ale neohroženě. Maregýn, ani nevěda proč, byl tím dojat.

— Dobrý den, Váňo, pravil k hochovi. Tu máš a kup si cukroví, ale dej také ostatním.

Dal mu pět kopejk, a hoch utíkal co mohl a za ním celá jeho veselá družina. Malé, bosé jejich nohy mihaly se v hustém prachu, který se za nimi zdvihal; dvě z dětí upadly, ale vyskočily se smíchem a běžely dále. Pes, když to viděl, díval se za nimi celý udivený, pak ale pustil se za nimi až také celý zmizel v prachu.

Pojednou spozoroval Maregýn, že je sám, a bylo mu tak smutno. Zvučný a sladký dívčí smích ozval se někde na blízku a hned za ním hlasité políbení. — Byli to patrně milující, kteří se sešli nedaleko od něho . . . Maregýn vracel se zamyšlen ku svému domu . . . Okno jídelny bylo osvětleno; když přišel až k němu, viděl na stole svůj starý samovar, svůj ošoupaný šálek, stříbrnou lžíci smetanovou již začernalou a opotřebovanou tak, že byla tenká jako lístek . . . Jediný pohled na to vše měl mu vrátit jeho veselost . . . Ale to se nestalo. Chvíli rozvažoval ještě na prahu, a pak vešel dosud zamyšlen.

— Máš děti? tázal se Maregýn své staré služky, která mu byla k ruce, stojíc vždy se stejnou úctou u samých dveří.

— Pane bože! zvolala tato udivená, kde bych je vzala, když jsem zůstala svobodnou!

— Ah! pravda, odpusť. Pošli mi sem kuchařku.

Kuchařka vešla hmatajíc rukou po zdi, aby pomáhala tak slabým očím.

— Čeho si přejete, pane? pravila milým hlasem svým celá unavená.

— Pověz mi, Porfyrovno, měla jsi někdy děti? oslovil ji Maregýn patrně zaujat novou nějakou myšlenkou.

— Ano, pane, je tomu ale již dávno . . . všecky mi pomřely . . . vyjma jednoho syna, který jest vojákem . . . ale nevím ani kde; bude tomu již dvacet let, co jsem o něm ani neslyšela . . .

— A kolik je tobě let! tázal se Maregýn udiven.

— Šedesát pět, pane.

Maregýn se ještě na chvíli zamyslil.

— Pamatuješ se ještě na ty doby, kdy tvoje děti byly ještě malé? pravil po chvíli trochu rozpačitě.

— Ovšem že a na to vše, co jsem s nimi zkusila! pravila stařena přisvědčujíc smutně hlavou.

— Nuže tedy, Porfyrovno, sedni si u mne. Já ti dám šálek čaje, a ty mi budeš vypravovat všecko, co víš o svých dětech.

Dobrou hodinu vyprávěla mu stařena o svém mateřském utrpení a potom šla spat. Celý dům chodil na lože velmi časně. Maregýn seděl u okna v plném světle červencové luny a chtěl přemýšleti dále o svých právnických problémech, ale nemohl, neboť každou chvíli vynořila se nějaká kadeřavá nebo nekadeřavá hlavička dětská mezi ním a jeho zákonem. Nechal všeho a šel spat, ale ještě zde, v počestném loži starého mládence, kam pouze dobré myšlenky hledávaly cestu, viděl celou noc jazyk psa, malé bosé nohy, a hlavy s vyjevenýma očima, které se dívaly na něho lesem rozcuchaných kadeří.

A Maregýn začal chápat, co je to, být otcem.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Capitol.

Obrázek z Říma. Napsal *Josef Wünsch.*

dy položeny první základy Říma?!

Historie mlčí. Jen pověsť žvatlá o dvojčatech Romulovi a Removi, o lvici, o pastevci atd. Obyčejně se za to má, že povstal Řím r. 753. před Kr. Pravdě však podobá se, že Řím původem svým je mnohem starší. Tomu aspoň nasvědčují mnohé starožitniny z doby kamenné, jež v někdejším Latiu se objevují. Pravdě podobno, že Řím trvá již skoro plné tři tisíce let!

Řím jako mnohá jiná města vznikl z přirozených poměrů a podmínek především fysických. Zde národové sousedních hor a nižin se stýkali, potřebovaliť tržiště. Řeka Tiberis sama velmi mnoho výhod poskytovala. S hůry až sem menší lodě rozmanité zboží dovážely. Odtud i pro větší lodě mořské byla splavna. Příliv a odliv mořský až sem bylo pozorovati. Taková místa řek, kde plavba mořská a plavba říčná jaksi ruce si podávají, ku zakládání osad obchodních velice jsou přihodná. Dokladem toho jsou přemnohá města evropská. Na obou březích Tiberu byly některé pahrbky, jež lehce bylo opevnit. Ty osadě byly ochranou.

Rumon slul Tiberis za starých časů. Osada pak, která jediné jeho přičiněním tu zkvetla, dle něho zvána Roma. Bez Rumona nebylo by Romy.

Prvotné jádro města, kolem něhož později nové částky povstávaly, byl pahrbek Palatin. Na něm založil prý i Romulus město své. Byla to Roma quadrata, Řím čtverhranný. S touto Romulovou osadou na Palatinu brzo spojila se sabinská osada na nedalekém Quirinalu v obec jedinou. Mezi oběma pahrbky prostíralo se neveliké rovinaté údolí a opodál vypínal se jiný pahrbek nevysoký, ale dosti příkrý. Údol ten, forum, i pahrbek, Capitol, staly se záhy středištěm veškerého veřejného života nové této a rychle zkvétající obce.

Jak rychle rostl Řím! Vypravuje se, jak sběř a všeliká cháska od okolních národů sem se utíkala. Budiž! Avšak podivuhodno je, kde pestrá cháska ta nabrala pojednou tolik ctnosti občanské, tolik lásky ku nové své otčině, že i životem svým dovedla jí brániti? Toť zajisté psychologická zvláštnost Římanů, že všechny ty přemnohé a přerozmanité prvky, kterých mezi sebe byli přijali, v čase co nejkratším a co nejdokonaleji dovedli přeměniti, sobě přispůsobiti a ve svém duchu jaksi znovuzroditi.

Staří historikové velmi krásně deklamují o výtečné Říma poloze a vhodné ku založení města světového „ad incrementum urbis natum unice locum," jako by v celé Italii lepšího a zdravějšího místa vůbec ani nebylo. A přece jisto, že římských močálů prací robotnou a nákladnou bylo dříve odvodňovati. Podnebí pak drsností svou se vyznamenávalo tenkráte jako za našich časů, kde hlavně vedro letní je právě zabijácké. Úrodné rovněž nebylo okolí římské. Vždyť ani révě z počátku nechtělo se tu dařit.

Avšak přes to přese všecko Řím stále se šířil, stále mohutněl. Hradby Serviovy objaly již i tři jiné pahrbky, Coelius, Esquilin a Viminal s přilehlými nížinami.

Capitol stal se časem nejdůležitější částí města, byl to svatý Vyšehrad římský. Skládal se ze dvou vyvýšenin se sníženinou uprostřed. Uprostřed stával háj, posvátné útočiště Romulovo. Později i lid často se tu scházel. Za bouří grachovských krev občanská tu prolévána. — Po jedné straně této sníženiny stávalo hradiště, arx, po druhé velkolepý chrám Jovišův s mnohými řadami sloupů a se třemi cellami. Prostřední chovala v sobě sochu Jovišovu, postranní pak sochu Junoninu a Minervinu. Chrám od Vespasiana jest znovu zřízen, když pak brzy zase lehl popelem, nádherně vystavil a zasvětil jej Domitian po čtvrté. Když v polovici 5. věku Vandalové loupili Řím, i tuto svatyni pobořili tak důkladně, že nezbývá skoro pražádné po ní stopy. Během časů na slavný někdy Capitol docela se zapomíná. Na jeho severovýchodním výstupku postaven klášter Araceli, jihozápadní výstupek pak syn slavných otců nehodný jmenuje nyní Monte caprino, Vrch kozí.

Jakmile však v Římě občanská svoboda procitla, stržena i s tohoto místa rouška zapomenutí a Říman věku jedenáctého dovedl oceniti, čím otcům býval Capitol. Od věku jedenáctého Capitol byl opět středem vlády městské a sídlem městského zprávce. Zde ve velké síni senátu r. 1341. Petrarca korunován básníkem.

Ovšem místnost ta zcela jinou na sobě měla tvář než jindy mívala. Jindy na Capitol vystupovalo se od fora římského. Ku Poli Martovu, kde rozkládá se Řím nynější, příkrý byl svah. Když forum poustkou zůstávalo, přistupovalo se sem ze strany druhé. Nynější budovy Capitolu pocházejí z polovice 16. věku. Jimi Řím novověký na jih důstojně je ohraničen. Co za Capitolem, to starožitniny, to zříceniny.

Z náměstí del Gesu vystupujeme pěknou třídou di Araceli. Odtud přímo vede nás velkolepé schodiště na náměstí Capitolu, piazza del Campidoglio. Uprostřed je krásná jízdecká socha císaře Marca Aurela. Prvotně byla pozlacena a stávala na foru. Odtud přenesli ji ku Lateranu. Drželi ji zprvu za sochu Constantina, prvého císaře křesťanského. To zachránilo ji před úrazem, až konečně v 16. věku sem byla přestěhována.

Za sochou tou k nebesům pne se velkolepý palazzo del Senatore s pevnou věží svou. Mohutné schodiště před ním jakož i celé jeho průčelí upravil a upraviti dal Michel Angelo. K ozdobě slouží mu sochy bohů dvou řek, Tibery a Nilu. V paláci sídlí úřady městské. Nahoře pak hvězdárna je umístěna. Ve věži je veliký zvon. Tím však zvoní se jen tenkráte, když bláznovský karneval počíná a když — papež byl zemřel. Beze žertu.

V pravo i v levo obmezeno náměstí Capitolu dvěma jinými rovněž velkolepými budovami. V pravo po mnohých stupních vystupuje se do paláce konservatorů, t. j. do pol. rady městské. Vystaveno tu mnoho soch, obrazů a jiných starožitnin římských i etrurských.

Avšak mnohem důležitější je protější palác, stánek pověstného musea capitolinského. Sbírky ty, o něž mnoho papežů od Innocence X. až do Pia VII. horlivě pečovalo, nejsou sice tak bohaté jako sbírky vatikánské, přece však jak pro učence, tak i pro umělce jsou ceny nesmírné. Perla celé této sbírky jest Venuše kapitolinská, řecké dílo umělecké první velikosti. Zazděna byla v jednom domě v Subuře; tak zachovala se beze všeho úrazu, bez poskvrnky. Stojí ve zvláštní síňce samotna. Zbožňujících ctitelů před ní vždy veliké množství.

Za museem capitolinským na místě povýšeném stojí klášter a starožitný chrám sv. Marie in Araceli. Polohu má kostel ten krásnou. Nehotovým zevnějškem svým však nikterak nevábí. Vnitřek pak nepatrnými obrazy a mnohými titěrkami velice je znešvařen. Střední ze tří lodí spočívá na 22 starožitných sloupech žulových rozličných řádů, rozmanité tloušťky a výšky. To však v Italii není právě zvláštností. V postranné kapličce jedné o vánocích strojí se jesličky a představuje se narození Páně s figurkami velikosti živých osob. Ježíšek je pověstný „il santo bambino", svaté děťátko, drahocenný poklad chrámu. Římané a hlavně pak pobožné Římanky k Jezulátku tomu velikou mají důvěru. Kdo těžce nemocen, k tomu veze se „il santo bambino" na kočáře. Uzdravuje prý.

Možno, že Maria in Araceli stojí na místě, kde za starodávna stával velebný chrám kapitolinského Joviše. Tomu aspoň nasvědčuje okolnost ta, že křesťané velmi rádi stavívali chrámy své na zříceninách chrámů pohanských. Vlastí učenci myslí si chrám Jovišův skutečně na tomto výstupku Capitolu. Němečtí učenci však sem kladou capitolinskou arx a chrám Jovišův hledají na protějším výstupku jižním, kdež za palácem konservatorů stojí palác někdy Caffarelliho, nyní palac německého vyslanectva. I tam nahlédneme. Na cestě přitočili se k nám čiperní klučíci, kteří chtějí nám ukázat „rupe tarpeia", skálu tarpejskou, s jejíž výše zločinci ku smrti odsouzení metáni bývali do hlubiny a pádem tím po kolmém srázu se roztříštili. Proti paláci Caffarelliho naleză se německý hospital, zvaný Casa Tarpea. Kráčíme zahradou ve stínu stinných loubí vinných. Na konci zahrady ukazuje se nevysoký sráz. Toť prý zbytky někdejší skály tarpejské. Ač jsem měl svědomí docela čisté, chtěl jsem také skočit dolů. Zajisté by se mi ani vlas nebyl skřivil při skoku tom.

Zdá se mi, že by se někdejší skála tarpejská hledati měla na místě zcela jiném. Musela by se teprve — hledat. Ale co den přicházejí zástupy cizinců a ti chtějí skálu tarpejskou vidět. A to hned!

Inu bože, tak se jim tedy ukáže a to hned.

Custode sebere za to tolik a tolik soldů. A byl by učiněný blázen, aby nebral! — Že?!

— Kritika a kritikářství rozmohly se v poslední době u nás tak, že snad by už přece bylo na čase, aby lidé rozumní začali uvažovat, co jest pro literaturu výhodnější: zdravá, čilá, třeba i nespoutaná produkce neb okusování každého květu, jenž na té naší, beztoho ještě dosti chudé zahradě vypučí. Před dvěma lety, kdy knihy naše měly tak skrovný odbyt, že nakladatel, jenž přece ještě něco tiskl, považován ve svém způsobu za hrdinu, kdy všechny naše časopisy belletristické trpěly nedostatkem čtenářstva, hřímáno do našeho lidu, že málo čte — a lid četl víc. Dnes není sice ještě odbyt českých dobrých knih a časopisů skvělý, ale tisknout dobré knihy a vydávat dobré časopisy stalo se možností dříve zajisté netušenou. Tu objevily se dva tábory: jeden snažil se a snaží sloužit literatuře produkcí, druhý kritikou. První mlčí a pracuje, druhý mluví, odporučuje, zatracuje — a roste pro ten okamžik literatuře produktivní přes hlavu. Ještě loni bylo více produkce, letos již jest více kritiky. Kdyby to byla kritika zralá, svědomitá, mající na zřeteli cíl rozšířit kruhy čtenářstva — a to přece jest u nás ještě hlavním cílem, autor ať se spokojí s vědomím vykonané povinnosti, čas a literární historie ať přísně rozhodne o ceně —, — budiž! — ale kritika dnes považuje za svůj hlavní úkol zabíjet, ubíjet a bořit to, co vystavěno. Kritika nynější čtenářům literaturu zošklivuje, jsouc bezuzdná v chvále i haně a nepředložená v obou. Kritika vymyslila si směry cizácký a národní a octla se většinou v rukou lidí, kteří pro podstatu literárního tvoření nemají smyslu. Šestnácti-, sedmnáctiletí hoši, nebo lidé starší, ale duší také ještě v tom, jak to činí, chlapce prozrazující, zaplavují kritikami listy moravské [1]) a ty je přijímají — básnici poskvrňují svá pera a píšou zdrcující kritiky děl básníků jiných, kteří jsou jim nepohodlni, [2]) mužové, jichž heslem jest: „já chci mít jen svatý pokoj“, špatně se nasnídají a dávají svému rozmaru průchod ve frási „tak se psát nesmí“. Lidé, kteří nikdy k ošacení vlastní myšlenky pera nenamočili, strhají v denním listě básníka zasloužilého a vytýkají mu jeho šediny! a lásku k jeho mrtvému dítěti! Tak se kritisovat nesmí! Naše literatura jest nám svatý háj a do něho nevstupujtež děti, aby si tu lámaly bičišťata, do něho nevstupuj rozmar, zášť a lehkomyslnost! Pracujme všichni každý seč síly své, pracujme s nadšením a láskou — a náš lid musí číst, více číst — nezošklivujme mu jmeno „spisovatel!“ — Nedegradujme sami sebe na kupčíky, kteří mají vedle sebe krám a závidějí si prodávání stejného zboží, nedegradujme se na nádenníky. Nechceme, aby se trpělo u nás šíření tiskopisů bezcenných, ale i ostrá kritika dá se psát slušně a lidsky. To „tak se nesmí psát“ vzkřiknout na ruku psaním o živobytí schromlou, na duši v celém svém životě, cítění i myšlení čistou a jen naši, jen českou, [3]) — to vzkřiknutí na muže, jenž již před čtyřiceti lety byl mezi jedinými, kteří tenkráte mezi stem jazyků hlásali na Parnase také — české slovo, to vzkřiknutí naň: „Ty jsi stařec!“ [4]) — to otravování života mladého člověka, jehož duše je plna svatého ohně, jehož pero obohatilo naši poesii skvosty velikými, jenž nezná oddechu, nezná klidu a horečně, železně jen pracuje a pracuje — to otravování na své ženství hřešící, žárlivou, nerozvážnou, jízlivou, ctižádostivou dívčinou a řadou s všeho moudrých mluvicích strojů v tom neb onom literárním být majícím spolku [5]) — to podezřívání kteréhokoliv z nás, jenž když nic jiného má aspoň čisté srdce a vroucí lásku k té naší věci — „to se nesmí psát!“ tak se nesmí kritisovat, tak se nesmí lhát — tak se nesmí — podporovat literatura!

Ať se kritisuje, ale ať tak činí lidé sami v sobě prosti vášně, nikoliv vytrhováním z díla po ledabylu slov a sestavováním jich v slovník vlastních pošetilostí, nikoliv tím bezcitným a ve svém základu vždy nízkou duši jevícím výsměškem, nikoliv žárlivostí — neboť co je našemu lidu po té „duchaplnosti“, po tom domácím rozmaru, po té strannické zášti, po těch všech vrtkavých náladách jednotlivce! Dostala-li se vášeň na naše pole politické, — v literatuře se „tak psát nesmí!“ Když nevzbouzíme k věci lásku a úctu k sobě, když sami nestojíme před národem svým co povahy čisté — nuťte ho pak do těch svých knih, mějte tu smělost vytýkati mu netečnost. Rvete se mezi sebou a on si z vás má učinit své proroky! — My jednoho zapomínáme: že jsouce národ od všech opuštěný a sevřený železným ramenem národa cizého, musíme si vystavit žulovou tvrz ve své lásce k sobě a svému a ve své práci a ve své poctivosti, každý z nás ve svém a i v tom nejmenším! To, co nyní děje se mezi strážci literatury, nemá ničeho z těchto vlastností. Tábor kritiků a kritikářů umačká nám být ne produkci, tedy chuť k ní a především zničí mezi lidem sotva kořeny zapouštějící lásku ku čtení českého slova a bez té — kdo může ať se tomu usměje — jsme hotovi! *S.*

[1]) Herbenové neb jak se jmenují a podobní starší.
[2]) Pokorný v „Koledě“.
[3]) Schulz v „Osvětě“.
[4]) Gotb v „Politice“.
[5]) Krásnohorská & Spol. v „Umělecké besedě“ a Krásnohorská v „Osvětě“.

* * *

— Nerudovy „Kosmické písně“ překládají se do němčiny.

— O druhém dílu Holečkových kreseb, „Za svobodu“ nadepsaných, píšeme tuto spíše pro úplnost než abychom chtěli upozorniti na něco čtenářům našim neznámého. Díl tento vyniká však nad první, poněvadž vládne jím jednotná myšlenka — tažení Černé Hory do Hercegoviny, — myšlenka poutající těsně jednotlivé kresby v organický celek. Kresba pak Holečkova působí tak určitě, že jasně vidíme před sebou válčící reky černohorské i lid, jenž líčen s tak realistickou svědomitostí, že nám připadá po Holečkově líčení na novo Černá Hora jako jediný — nebroušený diamant. Považujeme to za velikou přednost Holečkova líčení, že kreslí věrně, nechtěje hladiti drsnější povrch, že činí tak poutavě a místy humorem roztomilým. *J. T.*

* * *

— Manželka Alfonse Daudeta, slavného autora Fromonta a Nababa, vydala sebrané causerie a úvahy své před tím v „Journal officiel“ pod jmenem Karl Steen uveřejňované. Kniha sluje „Impressions de nature et d' art“. První část jest promíchána lyrickými verši pěkné nálady. V části druhé jsou podrobné a hojné studie o nejnovější poesii francouzské psané s láskou a porozuměním.

— „Ch. Baudelaire a A. de Vigny, kandidatové akademie francouzské,“ sluje svědomitě, dle původních pramenů sestavená studie Et. Charavaye. Tyto dva skoro základní typy poesie a ducha francouzského, tak různé a tak originalní, tito oba právem nesmrtelní vystupují v knize té co pouzí smrtelníci, aspirující na křeslo akademické. Celá věc má ovšem více interessu lokalního, ale kdo se pohroužil trochu do podrobnějších studií doby a lidí, najde zde dostatek látky k povahopisu současníků vůbec a obou těchto geniů zvlášť. Vítané jsou přidané pěkné rytinky budov a ulic a podobizny obou básníků, jakož i na konci podrobný seznam všech pramenů této vysoce zajímavé studie. *—ý.*

— Každému z našich čtenářů bude snad milo seznati rukopisy českých básníků. V čísle dnešním otiskujeme rukopis Nerudův i budeme tak pokračovati s autografy žijících i zesnulých českých spisovatelů. Příště otiskneme báseň velkého pěvce Fr. L. Čelakovského.

OBSAH: Česká ballada. Báseň od Jana Nerudy. — Nevěsta za českou korunu. Od Václava Beneše Třebízského (Pokračování.) — Dýchání rostlin. Od Jana Kotlera. — Z nové poesie srbské: Lubomír P. Nenadović. Z mořských písní. Naproti. Janičije Kostič. Letní jitro Přel. Ladislav Tesař. — V Pekle. Od Aloise Jiráska. (Pokračování a dokončení) — Examinator. Napsal H. Gréville. — Feuilleton. Capitol. Obrázek z Říma. Napsal Josef Wünsch. Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Novaka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 20. června 1879. ČÍSLO 17.

Z pozůstalých básní Fr. Lad. Čelakovského.

Mėjme se rádi, a sjla slowanská
Slawně přemůže ty náwaly zlob;
Nám gegž chystala chátra satanská
W den gně upadne w týž sama krob:
W té wjře se tužme, w té náděgi segme,
Gen mužně si wedme, a rádi se měgme.

Fr. L. Čelakowský

Ballada.

Vídali jsou Jaroše,
  zhejralého panoše,
když jezdíval dolů s hrádku
  do Pcher k bohatému sládku.

Hrával pod ním koníček,
  co by šlapal v ohníček,
a jen když domů se brával,
  pán i kůň na čas si dával.

V pivovar ho vábilo
  to vománkové pivo;
ne tak pivo, jako nad to,
  že měl v srdci rozehřáto.

Sedí panoš za stolem,
  potýká se s korbelem,
paní stará ještě mladá
  je z té duše hosti ráda.

Sama běhá, nalívá,
  ku zdraví mu připívá,
a když pije a když běhá,
  očkem po panoši šlehá.

Na klín si ji posadil,
  libou řečí uvnadil
i políbiv tvář jí lehce,
  chvílkou mluví, chvílkou šepce:

Krásná Hano jako květ,
  těžek bez tebe mi svět;
co počíti, kam se díti,
  když nám nelze spolu žíti?

Loučí nás osudná moc,
  jedna zbývá jen pomoc,
pro mou lásku, pro mou tužbu
  milou vykonej mi službu.

Dej muži pro uspání
  prášek tento v snídaní;
a já doma, co tlačí mě,
  odklidím protivné břímě.

Pak, mé zlaté srdečko,
  uvijem si hnízdečko
bez překážky na mém hrádku,
  jak hrdličky v letním sádku. —

Co mluvili, smluvili,
  velkým slibem stvrdili:
ubohá dušička dřímá,
  neslyší jak peklo hřímá.

Umřel sládek v neděli,
  panošová v pondělí,
odzpívali jsou mše za ně:
  světlem věčným svěť jim, Pane!

Pučí, pučí mladičká
  zas na hrobech travička,
nebem znějí skřivánkové,
  milí jarní zvonečkové.

Den z provodní neděle
  byla svatba v kostele,
kdo z lidí ten párek znali,
  divně si to rozbírali:

Není nic tak tajného,
  by nebylo zjevného;
vyjde zlosť i ze tmy hrobu,
  až svou soudce uzří dobu.

Což do koho Jaroši,
veselému panoši;
mát se mile došed cíle,
krev mu hraje v každé žíle.

Od pondělka do pátku
hlučno bylo u sládků,
na stolech, co hrdlo ráčí,
hudby hrají, bosté skáčí.

Má konec bujná radost,
má i nebohá žalost;
rozjeli se svatebčané,
panoš mluví k paní Hané:

Stroj se, moje zlato, stroj,
k mému sídlu na pokoj;
při měsíčku má ty růže,
dovezem se v chotí lůže.

V tiché noci když jedou,
vidí jak dvě za sebou
padaly tam nad rybníčky
s nebe zářivé hvězdičky.

Vzdychla Hana z hluboka,
vstoupla slza do oka:
že tak muselo se státi!
„Již se stalo, nech je spáti!“

Což to tuhle na poli
v pravo bílého stojí?
A tam opět — ode kříže
jde to blíže — jde to blíže!

„Neměj víry k příšerám,
snad to lidé, snad to klam.“
A sám sotva chytá dechu,
nabízeje koně k spěchu.

Vyjíždějí z ouvozu,
a hle při samém vozu
jde nebožtík a nebožka,
onde sládek, tu panoška.

Nejdou — ale kloňmo jen
táhnou se co vodní len,
v rouchách předlouhých se táhnou,
div do vozu k nim nesáhnou.

Kde a jak ti průvodčí
zmizli posléz jim z očí,
králi nebeskému známo,
do vrat vjeli, bylo ráno.

Kozácká.

To-li od bouřky se země třese?
Či zhoubný mor krajem se nese?
Či za lupem sokol se míhá?
Aj to kozák pohance stíhá.
Hurtem, hurtem, koni vraný,
leťme za vrahem!
Ať z klepet mu jest vyrvána
drahá sestra tvého pána.
Jak uvítá tě, vraníku,
vzdadouc ti srdečnou díku!
Mile rukou pohladí tě,
bělounkou ručičkou,
sama vodou napojí tě,
studenou vodičkou.

Spěš a leť, co stačí síly,
přes bařiny, přes mohyly,
dále borem, dále lukou!

Přimkneme se k Tatařínu,
zatopíme psímu synu;
z mýchtě zdráv nevyjde rukou!
Vesele se šavle má
po těle mu rozehrá.

Zlou se kletbou zapřisáhnuv,
až se duše v těle chvěla,
a ke hřívě čelo nahnuv
letěl dál jak bystrá střela.

Nic v tom honu jej nemejlí,
kopce ani příkopy;
přes porosty, bahna, bejlí,
nadskakuje do stopy.

Zmizel v mraku jako střela,
cvál se tenčí a umírá;
snad do rokle kdes zapadnul,
a již kosti vlk ožírá.

Kamže jsi se děl, kozáče?
Temno, ticho, strašno šíře,
Jenom havran druhdy kráče,
za tebou do pouště míře.

Zlomek.

Hej housličky moje hrajte jak by ťal od ucha,
lesy, doly a pahorky — probuďte v nich ducha, —
ducha v nich probuďte, nechať zvučí kolem,
a ty bujná mysli poletuj sokolem!
Již skřivánek a laštovka jarní vznesli hlasy,
chutě roli osívejme, vyrostou nám klasy!

Ořme jen úrodnou půdu v naději a víře,
nic nedbejme, ať si duben durdí se v nemíře —
durdí se v nemíře; hle co jitro sviží
máj kochánek vesny s nebe k nám se sníží.
Stále jak ty volky dále jděme krok za krokem,
miloť nad vzdělaným polem prodlívati okem!

Zni má píšťalo po dřevech, nech se listí pučí,
nech i horem, hájem, borem sladké písně zvučí,
zvučí sladké písně, jak po vše ve svátky — —
— — — — — — — — — — — — — — —

Z pozůstalých „Nápisů“ Jana Kollára.*)

Zvelebování národu.

Nač my, prosím, našemu šlechtictvu křivdu činíme?
Sice na národ nic, dbá ale více na rod.

Proroctví.

Až dokavad trůnům svět slouží, ne světu trůny,
tam nebude s lidstvem na světě dobře dotud.

Zmatek řeči.

Ten nečasům těmto sluje občan ctný a pobožný,
kdo doma tiše sedí; ven kdo vykoukne — buřič.

Náš věk.

Ó časové, horší než Circe! měnice veřejný
v chýžky život; na čeleď národy; vlasti na dům.

Věk.

Vždycky novými se náš, — ó sláva mu — nálezy věk stkví:
Sňal těla otroctví, již ducha játky slaví.

Slovanská svatba.

Národ jest ženichem; choť obec; věno jest řeči sláva;
my chceme, můžli to být, bez chotě míti věno.

Určení.

Ne pluhy, ne droty, ne dřevo jest, ani plátno, olejky,
cíl člověka, Slovane! — než rozum a svoboda.

Sňatek.

Nikdo svatby také neviděl v světě jak bude onna:
choť Vltavu kdy Dunaj pojme a Tatru Urál.

Budoucnost.

Jen století! vnukové moudřejší k národu přijdou:
tiť po slovansku jenom psáti, ne polsky budou;
tiť po slovansku jenom čísti, ne rusky budou;
tiť po slovansku jenom hráti, ne česky budou;
tiť po slovansku jenom pěti, ne srbsky budou.

*) Obě tato skupení dosud netištěných básní sdělena nám laskavostí dra Jaromíra Čelakovského, jenž chová je v rukopise svého otce. Podotýkáme, to na důkaz, jakou pietu měli k sobě velcí básníkové té doby, že bylo nám popřáno otisknout i tyto verše Kollárovy z opisu, jejž si učinil Fr. Lad. Čelakovský osobně co doplněk k prvnímu vydání Kollárovy „Slávy dcery“ r. 1821. Stujtež zde tedy oba velicí pěvcové podle sebe.

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

Nám v úděl dostaly se s dětství chvíle
poklesky otcův — —
My k hrobu spějem bez štěstí a beze slávy . . .
A prach náš —
potomek pohrdlivým znectí veršíkem . . .

Úryvky z Lermontova.

Lermontov tak byl uvykl zoufalosti, že ani nechápal možnosti boje, ni smíření. On nikdy se nenaučil doufati; ničemu nebyl oddán, poněvadž ničeho neviděl, co by za oddanost jeho stálo . . . Ani hlavy své nedonesl hrdě na popraviště, nevěře, že by tou obětí něco způsobil . . .

Hercen v „Kolokolu“.

Kdybych byl fatalistou, mohl bych „osudu“ svému často činiti výčitky. Zahráltě si se mnou mnohdy jako sytý tygr s živým, přebytečným lupem, jindy zase jako laškující motýl s osamělým lístkem; někdy přátelsky a laskavě, jindy bezohledně a krutě, ba mnohdy mnou zmítal divoce jako vichr málomocným práškem . . . Někdy se mi zdálo, že vidím v duchu „osud“ svůj s olympickým poklidem ve vlídné tváři; ale daleko častěji vídal jsem tvář mračnou s chladným, nevlídným, hněvivým výrazem . . .

Před rokem a sice v témže měsíci červnu, kdy počínám letos psáti tyto řádky, pousmál se na mne „osud“ můj po delší přestávce vlídněji než kdy jindy; ale zároveň s jakousi úšklebnou ironií . . . Místo péra, kterýmž jsem si byl druhdy mozolně dobýval „chleba vezdejšího“, vtiskl mi do ruky nůžky, abych sobě mohl chleba toho dobývati hravě, bez namahání, jen tak pro svou a cizí zábavu; slovem učinil ze mne — oposičního žurnalisty českého — oposičního žurnalistu — německého . . .

Dokládám se svou ctí, že jsem metamorfosu tu pokládal vždy za nemožnou; neboť kdo déle čtvrt věku z přesvědčení vzpírá se mysliti, mluviti a psáti cizím jazykem, kterémuž se byl proti vlastní vůli jen povrchně přiučil . . . Leč neuprosný „osud“ můj tomu chtěl a z rozhodnutí „osudu“ nelze se, jak známo, k žádné vyšší instanci více odvolati . . .

Tak překročil jsem nesměle, skoro bázlivě poprvé práh redakce německého listu. Připadal jsem sobě v kruhu kolegů routinérů jako naivní mládeneček, octnuvší se nepředvídaně v kruhu duchaplné společnosti mužů vyspělých, v úsudcích svých zralých a na vědomosti všeho druhu bohatých; zdálo se mi, jako bych ještě nikdy nebyl viděl nějakou knihu nebo časopis, jako by hlava moje byla úplně pustá a neschopna ani úsudku nejnaivnějšího . . .

A když pak jsem pohodlně vystřihl první zprávu z cizího listu, když jsem ji přilepil na proužek papíru a vyškrtav, co bylo třeba vyškrtnouti, připsal v předu a na konec kostrbatým švabachem ledabylou žurnalistickou frasi — bylo mi při pohledu na první tento můj „plod“ v cizáckém peří nevýslovně bolestno. Nezvyklý ten časopisecký výstřižek na proužku papíru a obzvláště ty hranatěšpičatým švabachem na rychlo přičmárané glossy dívaly se na mne tak podivně, tak cize, tak neupřímně, že bych byl málem tento „plod“ ducha svého hodil pod stůl . . . Ale neuprosný „osud“ kázal v práci pokračovati, a po jeho rozkazu se také stalo.

Přiznám se, že bych byl této — myslícího muže zajisté důstojné — práci časem svým, — tak v pěti nebo desíti letech — snad přece aspoň poněkud přivykl; neboť nic nebudí v každém z nás, kteří jsouce „k práci zrozeni“ a po celý svůj život k ní přikováni, sladšího pocitu blaha a spokojenosti jako vědomí, že „osud“ náš pousmáv se na nás dal nám aspoň na čas v úděl práci hravou, nenamahavou . . .

S potěšením jsem pozoroval, jak rychle a utěšeně v hantyrování cizím jazykem prospívám. Každodenně mohl jsem konstatovati nenáhlý sice, leč přece zřejmý pokrok: zásoba frasí se množila — spojování, upravování, slučování, jinačení a napodobení jich, nebo-li krátce řečeno „routina v manipulaci frasemi“ byla každým dnem zjevnější — — slovem švabil jsem ke cti a slávě všech, kdož mi byli poskytli příležitost pokusiti se také v tomto druhu lidské křehkosti.

Byl jsem sice v celku spokojen; ale kdykoli jsem po dávném zvyku odpoledne ve svém pokoji své líné kosti na svém nehrubě pohodlném divanu natáhl, bych hříšné schránce své hříšné duše popřál odpočinku a zároveň myšlenkám svým úplně volnou uzdu popustiv rozmařilou svou psychičku samu sobě zůstavil — mihala se před duševním zrakem mým jako v mlze odporná, ale smavá nestvůrčička — literární netopýrství . . .

Ký div, že v takovýchto chvílích častěji než kdy jindy tanuly mi na mysli různé obdoby a úkoly lidského života; ký div, že vtíraly se mi otázky, jež jsem si posud ještě nikdy nebyl kladl, a jichž zodpovídání zdálo se mi býti naprosto nemožným; ký div, že přemítal jsem skoro vždy o životě a hledal v zpomínkách svých život nějaký, kterýž bych byl mohl prohlásiti za úplně šťastný anebo vzorný . . .

Před duševním zrakem mým táhla dlouhá řada mých přátel a známých, osob různého povolání a takových též povah a cílů: od prostého dělníka v továrně, jenž sedával druhdy se mnou v téže škamně a jehož život nebyl ničím než krutým zápasem o skyvu chleba, až po lidi, vychované co nejpečlivěji dle nejvzornějších předpisů moderní pedagogie, oplývajících vším, čeho může člověku bohatství poskytnouti jak v ohledu duševním tak tělesném, slovem s lidmi, kteří znajíce svou duševní převahu vědí, že dříve nebo později budou ve společnosti naší hráti úlohy důležité, a zanášejí se plány nejsmělejšími . . . Ale života šťastného a spokojeného, života vzorného jsem nenalezl . . . U každého kmitl vždy jen na několik okamžiků zásvit blaha; ale hned na to následovala zase řada různých útrap duševních i tělesných . . .

Kdysi a sice právě, když jsem v duchu porovnával, zdali snad neobyčejné nějaké nadání nebo určitá a s vytrvalostí sledovaná záliba aneb snad úplné oddání se náhodě, může život lidský aspoň poměrně upříjemniti, byl jsem z neplodného svého přemítání vyrušen. Zaslechl jsem totiž, jako by se byl někdo po špičkách přiblížil k zavřeným dveřím, pak jako by byl položil zlehka ruku na kliku a opatrně, aby nespůsobil žádného hluku, stiskl . . . Dvéře však přece zavrzly a já obrátiv hlavu spatřil jsem

mezi pootevřenými dveřmi charakteristickou obrejlenou tvář svého sestřence . . .

V drobných mladistvých, ale přece již mužných rysech jevila se v okamžiku tom nesmělost a zároveň jakási nedočkavost, jako by mladík ten měl něco neobyčejně důležitého vyříditi a přece se ostýchal vyrušiti.

„Jen dále, Hugo!“ zvolal jsem. „Vždyť nespím!“

A pomalu vtáhla se pootevřenými dveřmi opatrně celá suchoučká, vyčouhlá postava mladíčka do pokoje a tvář jeho změnila ihned svůj výraz. Před chvílí ještě v odporné příční vrásky duševní rozháranosti složené nízké, poněkud ploché čelo s krátce přistřiženými, ku předu sčísnutými, kaštanovými vlasy jevilo sympatičtější, se všech stran v jediný střed mezi očima se sbíhající vrásky, jakýmiž se mnohdy označuje přemítání o závažném nějakém problemu. Černé, jiskrné a přece melancholické oči, úzké, nehrubě svěží rty, kolem nichž pohrával jakýsi polotrpký úsměv a dávno zacelenou jizvičkou po jedné straně rozrytý úzký nos řeckého rázu dodávaly slabým chmýřím nad hořením rtem a po obou skráních začernalému, intelligentnímu obličeji zvláštní rázovitosti.

Vklouznuv jako ouhoř do pokoje popošel mladík ten až ku stolu, jenž stál před mojí pohovkou, a opřev se pravou rukou o okraj jeho naklonil se poněkud ke mně důvěrně a přátelsky, ale přece s jakousi ostýchavostí, jako by se obával, že jej nevrle odbudu, aby mne nevyrušoval.

Vztýčil jsem se poněkud na pohovce a zadívav se mu zpytavě do očí připomenul jsem vlídně sice, ale přece skoro lhostejně:

„Už jsi tu dávno nebyl, milý hochu.“

„Odpusť, strýčku,“ odpověděl mladík měkce. „Vždyť nejsem více dítě; nemožnoť už tak lehkomyslně mařiti drahocenný čas, jako druhdy . . . Což nevíš, že za několik dní bude tomu již devatenácte roků, co jsi mi byl kmotrem . . .“

„Pravda,“ uklouzlo mi skoro mimovolně. „Jak ten čas ubíhá! Bylot mi tenkráte taktéž teprv devatenácte let jako tobě — a dnes se mi zdá, jako by vše, co mi právě připomínáš, bylo se sběhlo před několika týdny . . .“

„Ale tys musil býti, strýčku, tenkráte zcela jiný, statnější, mužnější hoch nežli jsem nyní já, zbytek slaboučkých dvíčátek, jejž byli umělým spůsobem při životě a k pouhému živoření zachovali . . .“

„Vždyť jsi zdráv a poměrně dosti silen!“ připomínám.

„Oh ano,“ zní odpověď s přízvukem truchlivosti. „Ale uvaž, strýčku, že objem hrudníku mého měří toliko osm a šedesáte centimetrů! Prosím tě, jaké pak to mohou býti orgány dýchání! Toť abych se dal zaobaliti do bavlnky a opatroval se jako křehoučkého marcipánového panáčka . . . Jsa tak stár jako nyní já, musil jsi býti, strýčku, k závidění silen!“

„Musím přisvědčiti,“ odpovídám suše; „leč nyní již také není té síly u mne právě nazbyt. Mohl bych sice ještě ledajakýms spůsobem sílu svou osvědčiti, ale teď už mi dosti často občasná indisposice připomíná, že jest mašinerie mého těla poněkud již rozviklána . . .“

„A nepomyslils nikdy na opětné nabytí sil?“ přerušil mě mladíček. „Nepřemýšlels nikdy o tom, zdali a jakými prostředky možno nahraditi, čeho se nám buď od přírody nedostává, nebo čeho jsme byli prodlením času nebo jiným nějakým způsobem pozbyli?“

Zdánlivě ledabylá, v podstatě však obsažná otázka ta mne překvapila. Suchoučký, slabý hošík, na něhož jsem byl s útrpností pohledl, když poprvé spatřil denní světlo, s kterýmž jsem býval později skoro každodenně v blízkém styku, s nímž jsem si po celou dobu jeho života hrával a kteréhož jsem tudíž až po tento den pokládal za dítě, jež pomýšlí jen na hračky a rozmarná vyražení, objevil se mi náhle jedinou otázkou ve světle zcela novém. Bylť znenáhla a nepozorovaně dospěl. Já však dospělost jeho spozoroval teprv nyní a z nenadání, což na mne učinilo zvláštní dojem. Duší mojí šlehlo cosi útrpnosti podobného. Připomenuv si trnitou dráhu vlastního života díval jsem se upřeně na slaboučkého hocha, kterýž dospěv chystal se právě učiniti na dráze té první samostatné kroky . . .

Opíraje se o okraj stolu byl doposud ještě ke mně nakloněn. V polomužné a polomladické tváři jeho zračila se sice odhodlanost a pevná vůle; avšak celý zjev jeho zdál se předpovídati, že první bouře života slaboučký organismus ten zničí . . .

Mimovolně ukázal jsem na stolici u stolu, a v duchu mi tanulo: „Prozatím si dušičko ještě sedni, abys — možno-li — nabyla síly . . .“

Teprv když hošík usedl, optal jsem se ho jen tak jako mimochodem:

„A kdy ti, prosím tě, myšlénka tato uapadla?“

„Dnes!“ zní rychle úslužná odpověď. „Přicházím právě ze hřbitova . . .“

„Ze hřbitova?“ uklouzlo mi.

„Ano — nebyl jsem tam už dávno — skoro rok . . .“

„A napadla ti myšlenka ta na hřbitově nebo teprv zde?“ vyzvídám.

„Teprv zde — na hřbitově však vznikl patrně její zárodek.“

„Jak to?“

„Rozhodl jsem tam . . . .“

„O čem?“

„O svém budoucím stavu . . .“

Také tato odpověď, pronešená sice rozhodně, ale s přízvukem poněkud truchlivým, mne překvapila. Nežli však jsem hochovi položil další otázku, dodal:

„A přicházím právě k tobě na radu, zdali rozhodnutí mé schválíš . . .“

„Rci tedy,“ dím zvědavě, „čím chceš býti?“

„Rád bych prospěl lidstvu,“ odpověděl hoch s oním nadšeným chvatem, jakým pronášívá mládež třeba otřepanou frasi, když se jí zdá býti vznešenou; ale spozorovav, že jsem se při slovech těch pousmál, zarazil se.

„Nuže?“ optal jsem se po malé přestávce.

Hošík chvíli váhal; ale vida, že se více neusmívám, odpověděl týmže tónem jako poprvé:

„Rád bych — pokud bude možno — přispěl k ulevení lidských bolestí . . . Chci přemýšleti, studovati a pracovati seč síly moje stačí — chci . . .“

A hošík, tentokráte však beze vší zevní pohnutky, opět se zarazil, jako by pro myšlenky, jež se v duši jeho rojily, neměl slov.

Přes to vše, že mi byl již aspoň něco napověděl, netušil jsem ani z daleka, jaký stav si míní zvoliti. Nezbylo mi tudíž než opakovati svou otázku:

„Čím tedy chceš býti?“

„Farmaceutem!“ zní nološeptmo, ale rozhodně odpověď.

Technický název skoro zcela řemeslnického zaměstnání, kterémuž se bylo už tisíce tisíců lidí věnovalo, aniž by bylo lidských bolestí právě ubylo — učinil na mne dojem skoro komický. A jak už tak často se děje, že my starší, zkušenější, když nám mládež něco buď jen napoví nebo nejasně, mlhavě nebo jen kuse o něčem se vysloví, což vyžaduje nutně zvláštního objasnění, nemůžeme se ubrániti pohrdlivé odpovědi, nemohl jsem se tenkráte ani já ubrániti cynickému úsměšku.

„Chceš tedy jako staré baby sbírat bylinky a travinky, chceš vařit lekvary a elixiry?“ zvolal jsem rozpustile.

Hošík upřev na mne na okamžik své zádumčivé oči, ihned je zase sklopil.

„Přeju ti,“ pokračuju rozmarně, nedbaje truchlivé rozpačitosti, která se jevila ve tváři hošíkově, „aby se ti podařilo vynalézti zázračný nějaký universalní lekvar, v kterýž by všickni neduživci světa měli neobmezenou důvěru; neboť jen slepá víra uzdravuje . . . V tom případu stal bysi se v brzku millionářem a stav se takto relativně samostatným člověkem přiblížil bysi se aspoň k idealu, po němž tolik millionů smrtelníků marně své toužebné oči obrací . . .“

„Odpusť, strýčku, že ti tentokráte odporuju,“ ujal se slova sestřenec. „Tuším, co tím chceš říci. Vím též, že churavý ubožák, kterýž trápen bolestmi pozoruje blížící se rozklad těla svého, slídí po každém, byť sebe nepatrnějším prášinku, o němž mu byl někdo zvěstoval, že může mu poskytnouti úlevy anebo trapný život třeba o několik dní prodloužiti; vím, jak bezpříkladný humbug tropil se od počátku světa až po dnešní den buď nevědomě od ignorantů nebo vědomě od sprostých dryáčníků s jedním z nejvážnějších odvětví lidského důmyslu — s léky . . . ale vše to nevylučuje, jak se mi zdá, možnost, že časem svým po nadlidském duševním namahání třeba ještě několika generací posléze přece se podaří . . .“

Hošík, jenž byl slova ta pronesl chvatně se zápalem, s jakým pronášíváme tak rádi své přesvědčení, umlkl, aniž byl svou periodu ukončil. Slova jeho byla však zřejmým svědectvím, že byl o záležitosti té přemítal a rozhodnutí jeho, věnovati se farmacii, že stalo se buď po delším přemýšlení nebo následkem neobyčejné nějaké události, která v něm byla tyto reflexe zbudila.

Není tudíž divu, že připomenul jsem nyní zcela vážně:

„Tentokráte musím žádati já tebe za prominutí, že jsem žertoval. Pozoruju, že rozhodnutí tvé jest pevné; ale není mi dosud jasno . . .“

„Dovolíš-li, povím ti vše, milý strýci,“ vpadl mi hošík živě, ale přece s jakýmsi truchlivým přízvukem do řeči.

Teprv nyní změnil jsem posavadní svou posici a usednuv na pohovce vyslechl jsem mlčky následující vypravování sestřencovo. (Pokračování.)

Phidias, Myron, Polyklet.

List z dějin umění řeckého. Píše dr. *Miroslav Tyrš.*

(Pokračování.)

VI.

Pléně než u plných soch v štítech chrámových pozdržíme se u polovypuklých řezeb na čtverhraných tabulích metopových, tvořících s triglyfami vnější vlys božnice Parthenonské; již proto zběžněji se jich dotkneme, že Phidias sám patrně nejmenšího v nich účastenství měl. Neboť jen jedna jich část jest školy jeho zcela důstojna, druhá, i co do komposice i co do techniky mdlá, třetí dokonce archaistická.*) Jen metopy jižní strany jsou lépe zachovány.

Jestiť zjevno, že co do komposice skupin pořadí metopové jest jaksi protivou štítů chrámových, soustředěný děj pro sebe vyžadujících.

Každá z desek těchto, jsouc v sobě uzavřená a triglyfami od sousedních metop oddělena, vymáhá též pro sebe skupiny uzavřené a o sobě celek tvořící. Ovšem že vyobrazení na metopách vztahovati se musí k bohu, jemuž chrám zasvěcen jest, třeba by vztah tento všude stejně těsným nebyl, ovšem že se nám zdá, jakoby jedna základní myšlenka procházeti měla všemi metopami aspoň jedné a téže strany, avšak každá z nich musí býti přec také o sobě úplně srozumitelná a nesmí nutně vyžadovati k porozumění svému metop ostatních. Samostatnost tato jeví se na venek též tím, že jedna a táž osoba přicházeti může ve více metopách, což u vyobrazení děje soustředěného naprosto nemožno jest. Vylíčen-li boj větší, tož zvolí se nejpříhodněji takový, jenž v počet potyků jednotlivých snadno se rozvésti dá, tak že každá deska jiný výjev nám předvádí, a tu zas bude nutno jej uspořádati tak, aby každý čtyrhran náležitě a přirozeně se vyplnil, i aby při metopách po sobě jdoucích zároveň rozmanitosti při vylíčení jednotlivých zápolů se šetřilo.

Pokud metopy parthenonské všem požadavkům těmto vyhovovaly, nelze ovšem z trosek nám zachovaných s plnou jistotou posouditi. Činy Athény a reků bohyni před jinými milých, scény z bojů trojských, které svět řecký u souvislosti s válkou perskou pojímal a jichžto již umělci eginští v tom smyslu byli použili, tvořily, zdá se, hlavní předměty skulptur metopových. Na obou podélných stranách chrámu byly to as válečné výjevy trojské a boje Lapithů s Kentaury při svatebním kvasu Peirithoa, jíž dle podání z jednotlivých potyků se sklá-

*) Předpokládáme, že nejdříve metopy, pak pole štítová, a konec nitřní vlys se zhotovily. Nedokonalosť metop a znamenité provedení vlysu tím přirozeně se vysvětluje. U metop nebylo snad ani ještě dosti pracovníků v novém směru náležitě vycvičených.

dající, zápas to, v němž athenský král Theseus nevěstu přítele svého, krásnou Hippodameiu, bohatýrsky proti surovosti Kentaurské byl obhájil. Avšak celé uspořádání není přece takové, že by každé straně jiný předmět náležel a všemi metopami jedné a téže strany probíhal. Metopy prostřední nejsou ani na straně severní ani na straně jižní s krajními co do látky souhlasné. Tak vidíme, žeť na severu boje kentaurské uprostřed vnějšího vlysu zobrazeny jsou, kdežto v pravo a v levo od středu toho scény trojské se odehrávají. Na straně jižní zas zdá se že uspořádání bylo opáčné. Zda z úmyslu, zda náhodou, nelze ovšem nyní již vypátrati. Snad souvisí věc s onou nestejností v práci, kterou jsme svrchu vytkli, snad nastal okamžik spěchu, kde i starší věci mezi triglyfy se zasadily. Pod štítem východním, tak soudíme, zobrazena byla gigantomachie, boje se vzdornými obry prasvěta, v nichž Athena vynikající úkol zastávala, na protivné straně západní na konec byly, pokud věc určiti lze, boje athenského Thesea s Amazonkami spodobeny. Co do vylíčení plastického vyžaduje zajisté skulptura metopy do hloubky položené, mezi triglyfami ostře vystupujícími, nad mohutnými hlavicemi sloupů a pod římsou daleko vybíhající se octnuvši, zpracování zvláštního, vyžadujeť pro tuto zvláštní hlubokou polohu svou, aby postavy určitě z plochy vystupovaly, vyžaduje reliefu vysokého, vymáhá ještě více než při štítu a vlysu nitřním pozadí omalované,*) vymáhá toho tím rozhodněji, ana velikost postav jednotlivých nepatrna jest, u Parthenonu nikde 4′ nepřesahujíc, any metopy v značné výšce nad pozorovatelem v trámení se vznášely. Tak pochopíme, že některé z postav reliefových až na čtvrt metru z plochy vyčnívají, žeť jedna z nejlepších toliko pravou lopatkou k ní připevněna jest. Tím vším zas vysvětluje se, že v nynějším nízkém postavení svém, jež v museích našich zaujímají, pohyby a svaly přehnanými se býti zdají, kdežto tytéž vlastnosti o hluboké důmyslnosti umělcově vysvědčují, pakli metopy na původním jich místě si myslíme. Cos podobného, abychom porovnání z oboru vzdálenějšího zde užili, cítil as mnohý, jenž dramata Shakespeareova dříve četl nežli je na jevišti uzřel, my aspoň pamatujeme se na účinek podobný. I zde zdají se pouhému na působnost divadelní nemyslícímu čtenáři mnohé výjevy a postavy snadno přespříliš realní, ba přehnané.**) Kterak však žasne při provozování samém nad jejich přirozeností a životností! Příčina leží na snadě. Básník nepsal pro čtenáře, on viděl jevištěm procházeti se vidiny svoje, on z předu znal dojem, kterýmž ony nás z místa toho uchvátí, osvědčiv tutéž moudrost uměleckou jako antický sochař-umělec.

VII.

Než vstupme již v sloupořadí samo, jímž dle představení hellenského jak na perutích, z podkladu stupňového chrám se vznášel.

Tu na nepřetrženém vlysu nitřním, co pásce kolem celly obíhající, vystupovala komposice relievní, jíž co

*) Též postavy samy byly najisto omalovány. Jedna z jižních metop, jež ze země se vykopala, ukazovala půdu červenou a roucho ženske na ni bylo modravě zelene. Vlasy nejsou začasté ani plasticky naznačeny, což opět omalování předpokládá.

**) Jest to snad spoln příčinou, proč Shakespeare románským národům, tak živým citem pro míru nadaným, tak dlouho cizím a nepochopitelným zůstal. Nepoznali ho dlouho z jeviště. Od té doby, co překladů v tom vzhledě způsobilých přibylo, též příkré úsudky jejich mizely.

do rozměru a krásy ni z daleka vyrovnati se nemůže podobný výtvor antický. Ač i zde provedení přec zcela stejné není, tolik je jisto, že jeden jediný duch celek tento vytvořil; i jednota jeho, i rozmanitost v této jednotě i životný dech, který jej provívá, tomu nasvědčuje. Ať již toliko vyvoleným žákům velmistra práce ta se svěřila, ať celá škola k většímu stupni dokonalosti dospěla, když k této části došlo, jisto jest, že tvůrčí síla Phidiova zde nejskvěleji se osvědčila. Předpokládáme-li zde, že vlys nitřní naposled se provedl, souhlasí to s domněnkou, že provedení toto na místě samém se stalo, když ochoz sloupový již úplně dohotoven byl.

Bylť to průvod slavnostní, při nejvyšším hodu bohyně Athény uspořádaný, průvod Panathenaiský, o němž se domníváme, že tu zobrazen byl. Každým čtvrtým rokem opakovala se slavnost tato, po čtyry dny trvající. První tři dny byly pominuly. Závody tělocvičné a musické byly u konce, v nichž květ jinochů a mužů byl zápolil o palmu dokonalosti duševní a tělesné. Nastaloť ověnčování vítězů, nastaloť odevzdání posvátného roucha Peplos nazvaného, jež utkati, bylo čestným úkolem dívkám z nejpřednějších rodin Athenských uloženým. Tu vše co v Athénách krásného, jarého a vznešeného přebývalo, chystalo se k průvodu, jejž umění Phidiovo v kouzelné kráse na vlysu Parthenonském opakovalo.

Než přikročmež ku vchodu na východní straně se nacházejícímu. Tu uprostřed nad ním spatřujeme popředí průvodu celého. Vidíme, jak sličný hoch Athenský důstojnému archontu-králi odevzdává roucho posvátné a zároveň jak kněžka bohyně přijímá dvé mladých děvčátek na hlavě předměty tvaru neurčitého nesoucích.*) Osoby tyto skupinami bohů od průvodu vlastního odděleny jsou. Snad že je sobě mysliti máme co vstouplé do chrámu, v němž zmizely před zraky ostatních. Na levo od středu s klidnou důstojností sedí Zeus, s hrotitým, starodávným valousem a vedle něho Hera v překrásný chiton oděná, za níž Nike okřídlená tu stojí. Na pravo vedle hocha, jenž peplos odevzdává, spočívá Athena, postava nad jiné ušlechtilá a štíhlá s attickým druhem svým Hefaistem. Po obou stranách další skupiny bohů k nim se druží: Na levo vedle Niky usadil se Ares, zcela podobně jak ze známé sochy Ludoviské každému na paměti tane, nový to důkaz, žeť žádného seskupení s Afroditou tam nepředpokládá. Vedle něho vzala Demeter s pochodní místo své, ještě více na levo sedí Dionysos s formami křepkými a širokými v tom vzhledě zcela takový, jak na štítu východním jsme jej poznali. Pak následuje Hermes dle botek svých určitě znatelný.**) Na straně pravé zas Poseidon snad zúmyslně zády k Athéně se obrací, k němu se ohlíží Apollon s formami gymnicky vyvinutými, nikoli změkčilý a téměř zženštilý v útvaru svém, jak na soše belvederské ho spatřujeme a jak též moderní umělci naskrze ho zobra-

*) Nikoli dary, jak dříve se myslilo, nýbrž židle, s tlustými polštáři na nich, jak zejmena též na obrazech vásových na hlavě se nesou. Jestiť pravdě podobno, ovšem z důvodů, které zde rozvésti nelze, že peplos teprv na Akropolidě (pro Athenu Polias?) se shotovoval a že panny k tomu zvolené po celý rok tam v chrámu setrvaly. Co symbol zaměstnání nesou snad sobě židle na hlavách, na nichž sedíce práci svou vykonati mají. Domnělé roucho, jež chlapec odevzdává, podobá se beztoho rozhodně kusu nešité látky a jen nešitá látka mohla se, tuším, na způsob plachty na malé lodi napnout, jak o peplu se vypravuje. Co na vlysu vidíme, byla by dle toho látka, z níž peplos se teprv v chrámu shotoviti má. Avšak nechci domněnku tuto s určitostí pronesti, Jeť v celém průvodu až příliš mnoho věcí záhadných.

**) Tedy na žádný případ místo Dionysa a Hermesa Kastor a Polydeukes, jak dříve se myslilo

zují; tvář jeho je bez slabovitosti krásná, skráně jeho věnčil druhdy věnec kovový. Po něm sleduje Peitho, šátkem na hlavě co dívka a bytost služebná zároveň jsouc označená a ještě více na pravo Afrodite, jež loktem o ni se opírá. I toto seskupení potvrzuje opět výklad a pojmenování obou ženských postav na štítu východním seskupených. O Afroditu zase chlapec Eros se opírá, jenž slunečníkem něžné své tělo chrání, tím zároveň naznačujíc, že Panathenaie do nejpalčivějšího vedra letního padají.

V pravo a v levo od shromáždění bohů stojí Archonté o hole své jsouce opřeni a za nimi, v tiché rozjímání ponořeny v slavnostní náladě ušlechtilé panny Athenské.

Pohnutěji jeví se průvod již na začátcích obou stran podélných. Tu spatřujeme tury a berany co žertvy pro bohyni určené; paní a mužové za nimi se berou a hudebníci jim kráčejí v zápětí. Pak následují nádherná čtyrspřeží s oři bujně se vypínajícími a po nich v řadách a jednotlivě junstvo Athenské, na bujných hřebcích, průvod uzavírající. Kratší strana západní na konec líčí nám počátek celého průvodu, skupiny o slavnosti rozmlouvající a jinochy k ní dosud se chystající. Tak jest nám zároveň naznačeno, jak dole na Kerameiku průvod se připravil a seřadil, jak nahoru k zadní části chrámu dospěv, v pravo a v levo kolem chrámu se rozstoupil, až z obou stran k samému vchodu dospěl. Tam popředí stanulo, co po něm následuje, kráčí zvolna v před, čím dále do zadu — tím více ruch se množí, až na konci zas pohled na přípravy obraz méně pohnutý nám předvádí.

Přehlédneme-li pak v duchu jediný celek tento, tu ve svrchovaném vzoru veškeré zákony relievu podobného se nám odhalují. — Vlys ten co pruh dlouhý, nepatrně ($3 \frac{1}{2}'$) vysoký a nepřetržený nám se objevuje. Vyžadujeť co takový zajisté souvislé a nepřervané, týmže směrem beroucí se řady postav, jež samy v sloupení ku předu kráčejíce jen znenáhla jedny po druhých tu spatřujeme. Toliko na kratší straně ze středu přehledné dovolena komposice soustředěná, avšak nikdy v té míře jak v štítech chrámových.

Tesba sama pak nemohla býti než toliko nepatrně vypuklá, již proto, že by jinak postavy, neuzavřeny v rámci hlubokém, než jedině na hladké stěně umístěny jsouce, spadati hrozily s plochy nepatrně ohraničené. Uvažme k tomu, žeť pouze v úzkém prostoru mezi sloupky a stěnou celly postřežny byly, i nahlídneme, žeť by u postav příliš vypouklých hoření části doleními příliš se zakryly a to tím více, ana výška sloupeně 40' a šířka její toliko 15' obnášela. Taktéž je nepochybno, žeť by při relievu vysokém postavy přední, k nimž patřitel sloupení jdoucí oko svoje právě obrací, zakrývaly, neb aspoň nejasnými činily ony, jež po nich následují. Ze všech příčin těchto byl zde jedině reliev plochý možný a oprávněný.*) Žeť hlavy koní a lidí vesměs více z povšechné plochy vystupují, než části ostatní, že pravidlem v relievu vyšším drženy jsou, žeť spodním částem, nejjasněji viditelným, největší vypracovanosti podrobné se dostalo, vychází nutně z poměrné těsnosti chodby samé, jakož i z okolnosti té, že vlysu se nedostávalo jiného světla než toho, jež z mramorové dlažby nahoru se reflektovalo.

Ve všech těchto věcech byl Phidias sobě i jiným zákonodárcem nemaje před sebou předchůdců nižádných. Avšak neméně než hlubokému důmyslu uměleckému obdivujeme se té úžasné bohatosti fantasie, jež podobné postavy tolikráte opakujíc nikdy přece sama sebe neopakuje. Jaká rozmanitost v těch mužích a ženách, v těch pěších a jezdcích, ve všech pohybech vždy stejně přirozená a nehledaná. Ano nehledaná! Neb nikdo sebe sama zde nestaví na odiv, nikde marnivá okázalost jednotlivce v popředí nevystupuje, všechny prodchnuty jsou touže myšlenkou, každý cítí, že neběží o osobní ocenění jednotlivce, o obdiv krásy, síly neb důstojnosti jemu zvláštní, než o vespolnou slavnost národní, o oslavu státu, o oslavu vznešeného a velebného celku toho, pro nějž žíti a mříti bylo úkolem jediným a svrchovaným zasvěcením života celého. Toť také jeden ze skvělých momentů umění řeckého za časů, kdy ono právě na vrcholu svém stálo, i budiž k němu výslovně poukázáno za těchto dnů, kde všude po světě jen názory a motivy z úpadku antického života čerpané se opakují a co praví a jediní representanti jeho se vydávají. Mohlo-li pak v době jiné vzniknouti dílo umělosti tak nehledané, krásy tak velebně jednoduché, nežli ve vlastenecky nadšené době této a ve společnosti státní, již po čas válek perských toliko jediný spoluobčan opustil, by do Syrakus se sketně uchýlil, v obci, která ho ve spravedlivém a ušlechtilém hněvu svém za to odsoudila, ba utratila, když po dobytém vítězství do vlasti své se beze studu vrátil. Ba nemohlo vzniknouti a nevzniklo též v Helladě nikdy více.

VIII.

Již však s rachotem rozevírají se před námi veřeje chrámu a oslněni stojíme v božnici samé.

Před námi u přísné panenskosti své stojí bohyně panna Athene Parthenos. Obrysy její připomínají nám ještě útvary starobylé. Čtyřicet stop obnáší výška její. Stojí zde zpřímená, zlatá přílba jí ku skráním přiléhá, na temeni sfynxem, po straně báječnými dolovy ozdobená. Háv z ryzího zlata až po paty jí splývá. Ňadra kryje neproniknutelná égis, uprostřed hlava Medusy hrozivě nám v ústrety hledí. Toliko paže má obnažené. Ony, pak obličej a nohy skvějí se leskem kosti slonové, z níž zdělala je ruka velmistrova. Na pravé ruce vznáší se Nike, bohyně vítězství, držíc věnec olivový. Štít k levé straně je postaven a zároveň s kopím drží ruka bohyně pokraj jeho.

Není to bohyně války, není to Athene Promachos, přední bojovnice lidu svého. Zbraně jsou k noze postaveny. Mír se uhostil v dědinách jí zasvěcených. Avšak není to mír slabostí vnucený, je to mír vydobytý převahou důrazně osvědčenou, mír nadvlády nepopírané. Jí ustoupil Poseidon, lidu jejímu voje perské.

IX.

Avšak co jsme zde vylíčili, žije toliko již v popisech a v obraznosti naší. Ze vší té výsosti velebné nezbylo ničehož než stonek slonové kosti, před 32 roky nalezený v zříceninách parthenonských.

*) Poukazuji zde výslovně k tomu, že nápadná plochost relievu místními příčinami podmíněna jest a že tudíž není zdůvodněno proto tvrditi, že toliko plochý reliev opravdově plasticky jest, jak mnozí činí. Také upozorňuji na to, že jezdci též v řadách, až po pěti, ku předu se berou a že tudíž i sam Phidias a to při relievu tak plochém bez perspektivního dojmu se neobešel, jejž mnozí zejména němečtí puristé absolutně perhorreskují.

A Parthenon? Což ani ten kamenný pomník z doby téměř báječné pro mysli později zrozených neodolal zlobě času a zuřivosti lidské? Odolal dlouho.

Křesťanství, jež tolik památek uměleckých zničilo, nedotklo se přespříliš čarovné budovy této. Klidně zaujala panninská Marie místo panny Atheny. Davy barbarské roztříštily se o nedobytnou skálu, na níž se pnula, ni Turci v mešitu ji proměnivše nezničili úmyslem nižádnou podstatnější okrasu její.

V podstatě zachovalou až na střed štítu východního nalezl ji 1672 francouzský malíř Carrey, jenž oba štíty, část metop a vlysu okresliv zanechal nám najmě pro štít západní rukojeť téměř neocenitelnou, jejížto pomocí památky tyto v mysli sobě doplniti můžeme. I byltě svrchovaný čas, že aspoň takto se stalo. Záhy potom Benátčané vytlačivše z Peloponesu voje turecké k Athénám se blížili. V čele vojska stál Němec Königsmark, z německých žoldnéřů skládalo se nejvíce i vojsko jeho. Turci opustivše Athény na hradu Akropolském se usadili.

Do Parthenonu ukryl paša zásoby prachu a poklady svoje. Na něj namířeny hmoždíře benátské. „Nebylo pomoci," jak dopis z tábora praví, „pumy učinily povinnost svou." Ano učinily ji. Prorazily strop a výbuchem prachu pod ním nastřádaného vejpůl roztržen chrám, jehož velebnost dvěma tisíciletím byla vzdorovala. Turci ustoupili, hrdí pak vítězové, dychtící po trofejích slavného skutku svého, urvali co v krátkosti mohli z ozdob sochařských. Ve spěchu však vše téměř stroskotáno; i krásné spřežení Atheny, po tolik věků předmět obdivu svrchovaného, nejapně jsouc spuštěno se stanoviště svého o skálu na prach se rozdrtilo.

Nástupce pak Königsmarkův byl skotský lord Elgin, vyslanec Anglie u vlády turecké. Opatřen jsa fermanem, jenž mu dovoloval v Řecku všecky „kameny" kresliti, vykopati a pobrati dle libosti vlastní, kázal 1801 rukoum surovým a věci té neznalým zbylé sochy štítové strhnouti, metopy vylomiti a vlys vysaditi, aby tyto loupežně sobě osvojené poslední zbytky umění Phidiova za drahý peníz prodal vládě anglické.

Hlasitě hořekovali Řekové při surovém počínání tomto, jímž tolik památek slavných v nivec přišlo, ano i tupí Turci pocítili soutrpnost. „Když turecký Disdar viděl," tak vypravuje svědek očitý, „jak poslední metopy se vylamovaly a jak překrásná římsa se sřítila a v prach rozdrtila, tu vyndal dýmku z úst a utíraje slzu prosebným hlasem k surovým pomocníkům lordovým zvolal: Telos! Telos! Ustaňte! Dosti!" Tak oloupen Parthenon a toliko část loupeže do Anglie se dostala. Jedna z lodí plenem naplněná utonula u Ceriga a navždy pohřbily vlny tolik velebných výtvorů umění lidského.

Toť osud krásy jest na tomto světě!

X.

„Nikdy jitřena neuzří krásu bohatší a rovnější bohům!" tak Parthenonu se dotýkaje zvolal básník řecký a zdálo se, že sochařskými výtvory tam umístěnými dovršil Phidias slávu svoji. A přece u vysokém stáří svém vykonal dílo, jímž, aspoň dle zpráv nám zachovaných, takořka v stín uvrhl veškeré dosavadní práce své, dílo, jež vždy nejprve na mysli nám tane, kdykolivěk jméno velmistra k nám doznívá.

Po veškeré Helladě již dávno byla se roznesla sláva jeho, když stát Elidský do Olympie jej pozval, by tam, kde veškeří kmenové řečtí před společnou svatyní se shromažďovali, shotovil pro tuto obraz nejvyššího boha Zeusa Olympického.

V téže míře, v níž nad Athenu, bohyni země attické, vyniká vladař nad bohy a lidem Zeus všehellenský, tak vypravují aspoň svědkové pozdější, předčilo arcidílo toto sochu v Parthenonu postavenou. Bylоť to nejslavnější dílo jeho, a smíme-li věřiti pověstem nám zachovaným, vůbec nejslavnější dílo umění hellenského.

Bleskometného zhoubce gigantův i jiní umělci byli vypodobnili. Zde však, kde u srovnalém závodu sil o palmu dokonalosti tělesné a duševní řevnil výkvět mládeže hellenské, zde na půdě posvátné, jíž věčný mír byl ujištěn společnou úmluvou všech kmenů hellenských, zde náleželo, v podobě božské s všemocí svrchovanou všedobrost milostivou sloučiti a vylíčiti klidnou velebnost boha, jenž překonav vzpouru živlů chaotických odložil blesky hněvivé, by vítězům v závodech jemu zasvěcených poskytnul vytoužený věnec olivový.

Odhrnula-li se záslona, boha před zrakoma vstupujících zakrývající, tož naproti vchodu téměř na konci prostřední sloupeně chrámové na trůně přebohatě ozdobeném uzřely podobu vládce Olympického celkem 42′ vysokou v nádherném lesku zlata a bělostné kosti slonové. Z kosti slonové zdělány byly části neoděné, velebná hlava a mohutný hořejšek těla; přes dolení okončiny až k chodidlům samým splýval háv zlatý. Pravice držela žezlo vlády ze všech kovů uměle zhotovené, na levici ku předu natažené vznášela se bohyně vítězství rovněž ze slonové kosti a ze zlata zhotovená. Tak mohutná a velebná byla postava tato, že se zdálo, jako by povstavši z trůnu nutně pozvedla s sebou celý ten krov chrámu, v němž ruka umělce ji uhostila.

V tváři pak zvláště odrážela se ona velebnost a všemoc vladařská, spojená s milostivostí otcovskou, v níž Hellas veškerá spůsobem nepřekonaným viděla znázorněnu vznešenou povahu nejvyšší božské bytosti své.

O Thetidě, matce Achillově, vypravuje nám Homer, žeť žádala Zeusa za proslavení syna svého v náhradu za krátkost života jemu usouzenou. Milostivě svolil vládce všehomíra k žádosti této a „domluviv tmavým pokyvnul obrvím Kronion i ku předu vlály posvátné kadeře krále z hlavy nesmrtelné, zatřásl výší Olympskou." Tak spůsobem nepřekonatelným vylíčil básník krále bohův, jenž při vší milostivosti své pouhým pokynutím svým velkým Olympem zatřásá. A vylíčení toto, tak vypravuje se nám, vznášelo se před nadšenou myslí umělcovou, když zhotovoval dílo svoje.

Žel, že toliko v poprsí Otrikolském zachoval se nám snad ovšem že valně pozměněný odlesk velebné krásy této.*) Mohutné těžké kadeře splývající s vousem podobně udobeným obrubují tvář bohovu nad čelem jakoby výronem síly neviditelné vzhůru se vypínající. Na čele tomto sídlí jasnost vševědoucnosti a energie myšlenky božské všimmírem vládnoucí, v mohutném obrví spočívá výraz síly hýbající světem veškerým, a jakkoli zrakem vše pronikajícím král bohův klidně do dálky hledí,

*) Viz „Model Zeusa Otrikolského" od dra Tyrše v „Lumíru" 1874 č. 20., kde vzor poprsí Otrikolskeho z důvodů velmi závažných mezi díla Lysippova vřaděn jest. *Pozn. redakce.*

přece cítíme, že skrovná stačila by změna v údobě částí těchto, by chmurná a hrůzná jak mračno bouřné stala se tvář jeho.*) Než není hněvivý, s láskou otcovskou patří na tento svět a neskonalá milost a slitování nad tvorstvem veškerým pohrává u zmlklém úsměvu rtoma jeho.

Tak doceľujeme si dle zpráv antických typ a výraz „otce bohův a lidí“, v této podobě vytvořený, byl Zeus Olympický předmětem neskonalého obdivu Hellady, a vzhledem k tomuto arcidílu dí o Phidiovi básník, že „s ním nezávodil nikdo.“ Když Phidias dokonav práci svou přehlížel celistvé dílo své, tu, jak podáno nám, k Zeusovi pozvednul v modlitbě rukou svých, by znamením mu objevil, zda se zalíbením hledí na podobu svoji. A hle, z jasného nebe tu zašlehl otvorem do chrámu blesk na znamení, že bůh spokojen jest s dílem, jež napodobňovalo bytost jeho.

Tak velebně dojemná byla vážná a blahosklonná tvář a veškera ta mohutná postava boha, že pověst jiná vypravovala, kterak vládce nebes sám k zemi byl sestoupil, by v plné kráse a velebnosti své objevil se nadšeným zrakům umělcovým.

Toť ovšem nejsou a nemohou býti pověsti zaručené a doby, z nichž pocházejí, jsou namnoze dosti **pozdní**; přece však úsudek světa řeckého v nich snad se obráží. Pravíme **řeckého**. Neboť díváme-li se my na mramorovou sošku Atheny, jež v době novější v Athénách samých se našla, aneb i na hlavu Zeusovu na známém penízi Elidském, tu formy tyto jednak ponejvíce ještě archaistické a bez odporu těžké, jednak málo oživené nás přece jen překvapují, jaksi cize ba podivně nás dojímají. Rozpomínajíce se na podání právě uvedená s otázkou na rtech před nimi staneme, ač všeobecně uznáno jest, žeť ony typům Phidiovým nejblíže stojí. Avšak nezapomeňmež, žeť pro oko hellenské to byly typy na domácí půdě vzrostlé a že i onen nádech starobylosti posvátnost jejich pro mysl řeckou zvýšil.

Neuzřeli jsme jich a neznáme dojem, jejž by na nás byli učinili. Nevíme ani s jistotou, jakému osudu bůh všehellenský podlehl. Na jisto jest, že osm set let leskla se socha jeho v nádherné velebnosti své, před vlhkem a suchem opatrována jsouc počtem umělců, zvlášť k tomu určených. Zda za druhého Theodosia zahynula požárem, zda u stěhování národů davy germánské Olympii pustošící ji zničily, zda hlasatelům víry křesťanské v oběť padla — nevíme to s jistotou. Žeť tito jiné vytvory podobné pokud mohli rádi roztříštili, by ukazujíce novokřtěncům na uměle sesazené jádro dřevěné, přesvědčili je o nicotě těch bohů pohanských — o tom aspoň sami s chloubou vypravují. Možno, že podobné horlivosti u vyučování názorném i dílo Phidiovo tu podlehlo. — (Dokončení.)

*) Srovnej kolosální poprsí z chrámu Jupiterova v Pompejich, jež nyní v Museu Neapolském se nachází. Máť tentýž typus základní, avšak malou změnou v očích a ústech způsobena změna velmi podstatná. Je to „bleskometný Zeus“ Homerův s vědomím plné přesily své, jehož pohled všem odbojníkům záhubu věsti.

Ze staré poesie vlašské.

Michelangelo Buonarroti.

(1476—1564.)

ZE SONETŮ:

Giovannimu da Pistoia když maloval strop Sistiny.

Již narostlo mi vole při té práci
jak po vodě kocourům v Lombardii,
neb kdekoliv, kde špatnou vodu pijí,
až s bradou břich se v jednu plochu ztrácí.

Vous k nebi ční a témě v šij se kácí
a ňadry podoben jsem ku Harpyji,
a štětec, pod nímž moje skráň se svijí,
dešť pestrých kapek v obličej mi vrací.

V břich hluboko se moje boky hrouží;
bych udržel se, na bobek si sedám,
jdu na slepo, an zrak u stropu mám.

Ku předu všecka kůže má se dlouží
a do zadu se krátí, jak se zvedám,
že jak napjatý luk si připadám.

Tím jistě, bůh ví sám,
mé myšlenky jsou divné a se mýlí,
neb z hlavně křivé též se špatně střílí.

Nuž Giovanni můj milý,
mdlé barvy mé i čest v ochranu vem,
zde nevolno mi, nejsem malířem!

IX.

Za mezka, cukr, svíčky, — překvapení! —
i za malvazu láhev můj dík vám,
ať odplatí vám svatý Michal sám,
to víc jest dáno než mé zmůže jmění.

Tak splasknou plachty v moře utišení,
že lodka má se ztrácí, nevím kam,
a jinak se zas třísce podobám,
když moře ukrutné se dme a pění.

Za dary vaše nelze vděčným býti,
za pokrm, nápoj, za vše k cestování,
čím vlídně zvykl jste mne zasypávat.

Bych, drahý pane, dal vám svoje žití
i vše, co jsem, nic nebylo by ani;
neb splácet dluh svůj není dary dávat.

Vittorii Colonně.

I.

Jak plesá věnec v zlatém jejím vlase,
stkán z pestrých květů, které v něm se chvějí,
a nedočkavě sebe předhánějí,
kdo první má jí čelo zlíbat, ptá se.

Háv, jenž hruď spíná a ve volné řase
jenž splývá, po celý den radostněji
se chví a zlatotkaný řetěz její
jí tvář i šíji líbá v každém čase.

A stuha na svých koncích celá zlatá
jak teprv jásá živůtku jsouc k zdobě,
a svírá, tiskne ňadra, která váže;

A skromný pás, kterým jest ona spjata,
„zde na vždy chci ji spínat!“ praví k sobě.
Jak teprv mé by objaly ji páže!

II.

Mne vznáší k nebi krása obličeje,
že nemá zem víc pro mne jiné vnady,
živ stoupám v duchů vyvolených řady,
což smrtelníkům zřídka jen se děje.

Tak s Tvůrcem dílo dobře v souzvuk spěje,
že k němu tíhnu jen, myšlenek spády
a slova svá dle něho skládám všady
ku sličné paní když mnou láska chvěje.

Od krásných očí nadarmo se mořím
zrak odvrátit, neb vidím záři v nich,
která mi cestu k Bohu odkrývá;

A jestli v jejich světle vzňatý hořím,
zřím pláti ve své lásky paprscích
ples věčný, jenž se v nebi usmívá.

Různé sonety.

Tak hříchů plný a pod tíží let
v zlu zakořeněn v marném úpím vzlyku,
jsa dvojí smrti blízký v každém mžiku
ve srdce svého nitru živím jed.

Sil nemám, k dobru bych se vrátil zpět,
moh změnit lásku, osud, sílu zvyků;
bez uzdy Tvé, o božský Slitovníku,
kdo v dráze bludné můž mne zadržet?

Však nedostačí, dobrý Bože, zcela
mou duši vznítit po Tvém nebi touhou,
kde z ničeho ji stvořit zráčils sobě.

Dřív než ji zloupíš, než ji zbavíš těla,
rač litostí mou cestu zkrátit dlouhou,
by šťastnější kdys byl můj návrat k Tobě!

LXXIII.

Prost nemilých a těžkých břemen, Pane,
a světu cizí, k Tobě, věčný, pílí
můj život mdlý, jak loď, která se chýlí
ve sladký přístav z bouře rozpoutané.

Tvé obě dlaně, hřeby, trním zdrané
a rozervaný obličej Tvůj milý
mou smutnou duši tuchou spásy sílí,
a litostí z nich smírná milost kane.

Kéž oči Tvoje neměří můj hřích
svou spravedností, kéž ho neslyšíš!
Své nerač přísné rámě pozvedati!

Smyj svatou krví vše zlo skutků mých,
a čím jsem starší, pomoci rač spíš
a plnější mi odpuštění dáti!

Z NÁPISŮ:

Na noc Buonarrotiho od Giov. Strozzi.

Noc Angelo zde vtesal do mramoru,
ve sladkém spánku kterou vidíš sníti;
když spí, tu žije. — Nechceš uvěřiti?
Nuž zbuď ji tedy, dá se do hovoru!

Odpověď Buonarrotiho.

Že spím a z kamena jsem, cením výše,
teď dokud hanba s bídou vládcem jesti,
že nezřím, necítím mé velké štěstí!
Bys nezbudil mne, jdi jen a mluv tiše!

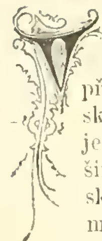
Přel. *Jaroslav Vrchlický.*

Nevěstu za českou korunu.

Od *Václava Beneše Třebizského*

(Pokračování.)

III.

V příští neděli, nazvanou „Judica“, kázal v klecanském kostele páter Cyriak o znameních na nebi, jež ve dnech nedávno minulých pobouřily daleko široko všecky pobožné i nepobožné mysli křesťanské. V lednu viděli prý v Duryňsku celé bitvy a mohli rozeznávati i jednotlivé pluky vojenské. Bylo lze slyšeti i třesk utočících kyrysníků; i vlající korouhve jevily se mezi oblaky. Učení mužové na vysokých školách pilně pozorovali takovéto úkazy a všecko zapisovali zevrubně. V Řezně vyšly jednoho dne tři slunce a někde v Hessích potil prý se voják z tábora Tyllyho krví — učiněnou, čerstvou krví. A kdyby se byl páter Cyriak jen poněkud znal v starých českých knihách, nebyl by zajisté opominul přidati, nad Prahou že se ukázali rytíři Blaničtí na bujných ořích, v lesklé, oslňující zbroji — že nad hrobkou císaře Karla IV. se zdvihá čas od času mramorový kámen, že v svatovítském kostele od jedenácti do dvanácti okna planou mořem světel . . .

Lidé v kostele ani nedychali; mnohým na čelích vyvstávaly studené krůpěje potu a jiné až sluch přecházel takovýmito novinami. A když si jimi páter Cyriak v srdcích trpělivých posluchačů upravil půdu, začal o významu těchto úkazů; začal o metlách, kteréž v těchto chvílích jsou už na nebi hotovy, začal o božím hněvě . . . Osadníkům klecanským všecka krev se v žilách srážela. I o tom zmínil se kazatel, že lidem se budou plésti rozumy a že tenkrát přijdou v platnost slova písma: „Tehdyť počnou říkati horám: padněte na nás a pahrbkům: přikryjte nás!“

A když bylo po všem, každý, kdo šel v tu stranu, kde zelenala se mechem došková střecha Stařečkova statku, podíval se do oken a postřehl-li tam lysou hlavu, mžikem odvrátil obličej a urychlil krok, protože od před-

včerejška šlo Klecany jako bubnem, že Stařečkovi se zas rozum začíná hatit a že se mu asi tenkrát dotrhne.

A sotva že přišli z kostela, svlékli sváteční kabáty a pověsili je do almar, rozlehl se městečkem rachot bubnu a biřic — malý, zavalitý mužík s dobře vypaseným obličejem vyvolával nejprv před hospodou, že pan Albrecht z Valdštejna je opět „general-kapo“ veškerého vojska jeho císařské milosti, že sbírá zase vojsko a kdo by z počestných obyvatelů tohoto městečka klecanského chtěl dáti se k jeho praporu, verbíři na zámku okamžitě že vyplácejí každému po pěti dobrých císařských.

Pět dobrých císařských bylo tenkrát dosti lákavé vnadidlo; nahrnulo se mnohdy tolik hlav, že frýdlandští verbíři museli svinouti praporec, přestat bubnovati a neodbytce odkázati na dobu pozdější, protože jeho milost bude prý lidí vždycky potřebovati.

Z klecanských však asi sotva koho dnes biřic navnadil, ačkoli vřeštěl buben jeho skorem až do samého poledne a sám vyvoláváním naprosto ochraptěl. Verbíři zatím s Janem Fabíkem Strenickým zapíjeli z dřevěných pohárů neděli „judica“, jinak smrtelnou nazvanou.

Toliko před jedním statkem — jenž v registách klecanské urbury byl zanešen pod číslem 29 — stál mladý muž s nohou nakročenou a s očima sledujícíma vyvolavače tak pozorně, jakoby tenhle buben oznamoval kupní cenu nebeského království; a on zatím vykřikoval, že za několik stříbrných se může člověk státi živoucím ďáblem, ba samým luciperem už na zemi. — Či nebyli vojáci pod prapory frýdlandského vojvody hotovými ďábly a nenadělali z krajů, kde dříve nebe bývalo, horoucí peklo?

Mladý muž dle všeho nebyl dnes ani v kostele. Měl na sobě všední šat a byl nějak přepadlý, tak jakoby byl nevím kolik nocí ani oka nezamhouřil. Víření bubnu vylákalo jej ven před vrata. Už učinil dva kroky ku předu; ale zase váhal. S biřice však dosud ani oka nespustil. Řinčení bubnu, zdálo se, že jej omámilo. A tento byl přec jen malý, městský bubínek, a zajisté pamatoval leta Abrahamova. A což kdyby verbíři měli veliký, vlašský kotel, k tomu dva trubače a praporníka! Nevím, zdali by byl Havel Přepejchal odolal a nešel nahoru do zámku a za pět dobrých císařských své mladé tělo neprodal! Ale tentokráte mu přišla do hlavy zdravá myšlenka ještě v čas; rychle se obrátiv zmizel na dvoře . . .

Buben už dávno dorachotil, biřic již před hodnou chvílí jej odepnul a pověsil ve světnici na hřebík zrovna nad postelí. Už odzvonili i poledne a odsezváněli na požehnání; ale v Klecanech bylo jako v čas moru. A vábilo přec hezké, březnové nedělní odpoledne. Byl ovšem půst, tuhý, čtyřicetidenní půst; ale na mladých, bodrých tvářích jasného výrazu nedovede setříti ani ten nejtužší půst, a jarní sluníčko bývá neodolatelným kouzlem i pro mrzouta. Mužové ve světnicích mlčeli; leda tak že prohodilo se slovo sem a slovo tam. I na křesťanském cvičení bylo ku podivu málo lidu. Páter Cyriak očekával po dnešním kázaní jiného výsledku.

A všeho toho byl příčinou biřicův buben a Valdštejnovi verbíři.

Dny saského panství po Čechách chýlily se ke sklonku. Tak mohl souditi i rozum v selské halené; natož pak hlavy měštěnínů klecanských. Sic by se nebyli verbíři odvážili až do stínů Hradčan, kde poletovaly větrem ještě saské korouhve a přecházely stráže kurfiřta Jana Jiřího. A na Sasíky položili v Čechách tenkrát poslední naději. Zmýlili se arciť velmi; ale koho pak alespoň na okamžik nepotěší klamná domněnka, když se na příklad octl mezi zlými lidmi a dovolávaje se pomoci člověka dobrého ozvěnu svého vlastního hlasu považuje za znamení blížícího vysvoboditele! Zdaž neukládá často poutník vysílený na smrt umdlenou hlavu na zelenou trávu, v níž se jedovatá havěť ukrývá? — Můj Bože! Co bylo tenkrát v Čechách jedovaté havěti a co lidí zlých? Vždycky dvacet na dva dobré a zmijí skoro pod každým panským prahem celý kotouč.

Když v Klecanech v minulém listopadu uviděli první saské jezdce, pod mnohou střechou si z hluboka oddechli, pod mnohým krovem se usmáli a potom se do kostela ze všech stavení jen hrnuli samou radostí, že počet egyptských ran přece zůstane snad nedoplněn. Páter Cyriak to přičítal své pastýřské horlivosti, pan hejtman své železné přísnosti a obratný písař zámecký v relací k Její milosti oběma. Ale když potom viděli celé řady vozů z těžka pohybovati se přes Zdiby litoměřickou silnicí k hranicím, tušili, proč asi vpadli Sasíci do Čech. A když se dověděli, že na těch těžkých vozích odvážejí z Prahy, kde tam co drahého a vzácného, aby tím vyzdobili své Drážďany, ani podívati se již nemohli na rejthary saského kurfiřta.

Před několika týdny jelo k Litoměřicům zase tolik vozů. Když o tom pověděli Stařečkovi, podíval se k nebi, bělmo na očích mu podběhlo krví, pak zaťal pravou ruku, pozdvihl ji vzhůru a zavolal, že se lidé zastavili a poslechli slova, jakýchž neslyšeli už dobrých deset let.

„Což pak jsi, pane bože, tu naši českou zemi stvořil jen proto, aby každý zloděj, kde jaký v kterém koutě světa jest, měl kam jíti beze strachu a loupil podle chuti bez trestu? — Pane bože, jsem starý člověk, jsem už hotový Stařeček, uvidíme se spolu co nevidět, ale to pravím i dnes, i kdybych věděl, že mne hned zítřkem před soudnou stolici svou povoláš, jářku pane bože: když už jsi stvořil tu naši zemi, proč pak jsi ji nenaplnil dravými šelmami, aby rozsápaly každého, kdo by se do ní odvážil? Proč pak jsi ji dal za obydlí lidu, jenž má srdce holubičí? . . . Pane bože věř, — nejde mi to do hlavy!“

A kdo tahle slova ze Stařečkových rtů zaslechl, jen se potom kolem jeho statku zakmitl, aby snad nemusel na zámku svědčiti, že se Adam Stařeček — rouhal.

Dnes opět seděl na drnové sedačce vyhřívaje se na jarním sluníčku; okoralé, vyschlé rty měl těsně sevřeny a zraky obráceny do trávníku. V staré, lysé hlavě vězel mu biřic a Valdštejnovi verbíři. Stařeček tu tak vydržel do samého slunce západu.

„Už je to se Stařečkem u konce!“ povídali si dnešním večerem po Klecanech, protože každý, kdo šel okolo, dal mu pozdravení a kmet neodpověděl nikomu. Ani hlavy nepozdvihl, ani se mu rty nepohnuly; a jindy pokaždé děkovával slovy: „Potěš vás milí lidé Pánbůh!“ Měltě co tenkrát Pánbůh v Čechách těšiti!

A sotva že se sešeřilo, ozvaly se na zápraží kvapné kroky a do světnice u Stařečků v několika okamžicích vešel Havel Přepejchal. Dědeček seděl již za stolem. Bledý pruh červánek vnikající přes vinice do zdejšího

*

dvora a ze dvora dvěma okny do jizby ještě s dostatek osvětloval jeho obličej. Jinak bylo ve světnici mrtvo — dusno — — Zvenčí zaznívala sem smutná, melancholická píseň, ale tlumeným hlaholem tak, jakoby se zpěvačka bála, že by se hlásek její plnou silou mohl vydrati ven do tichého jarního večera a přivolati k nim neštěstí. V těch časech volávala pod české krovy neštěstí i píseň pobožná, — i Davidův žalm.

„Ondyno jste mi dědečku řekl: přijď za týden! — A já poslechl jako dítě. Přicházím za týden!“

„Havel Přepejchal!“ prohodil Stařeček tiše, tak jako sám pro sebe, jako by byl právě o něm přemýšlel.

„Konšelství jsem jim hodil pod nohy! — Hejtmanu jsem řekl, že k takové cti je má hlava příliš mladá, k takovémuto úřadu můj rozum zhola nezkušený. A tu novou víru jim také vrátím — odřeknu se jí veřejně!“

„Tak tě chlapče slyším rád; vidím, žes přec jen Přepejchalova krev! Pojď blíže a sedni si semhle — Havle Přepejchale. Ať tě nahmatám! — Tak! — A nyní poslechni: Ondyno jsem měl divný sen. V starých časech měl Farao ještě divnější sny a vyplnily se. Jsem starý, na obě oči oslepl ý; ale tolik tuším, že panování Sasíků u nás již jest sečteno. Sic jinak by tu byl dnes ten buben nerachotil, že by z toho člověk mohl ohluchnouti. Zdálo se mi, že tudy po Vltavě odvezou českou korunu do ciziny. Poslouchej, Přepejchale, pozorně! — A aby si toho nikdo nevšiml, naloží na loď staré skříně, rezavé železo, halapartny, otupěné meče, krunýře, pohmožděné přílbice . . . Sasíci českou korunu z Čech odvézti nesmějí; ale do rukou ji už nesmí víckrát dostati nikdo a na hlavu také nikdo. — Posloucháš, Havle Přepejchale?“

„Poslouchám, dědečku!“

„Pod skalami k Husinci nemá prý Vltava žádného dna. Slýchám to od jakživa. A tam tu saskou loď potopíš, tam českou korunu pochováš . . . Zrovna jsi přicházel, abys mi pověděl, zdali se ti to podařilo, když jsem se probudil. Od této chvíle budeš státi ve dne v noci na skalách a číhati, aby ti s lodí neproklouzli. Potom si přijď pro Martu!“

Stařeček právě domluvil, když zaduněly na zápraží poznovu kroky a zároveň drsný, mužský hlas. V témž mžiku rozevřely se prudce dveře a do jizby vkročil zámecký dráb s listinou.

„Zmýlil ses! Co by se mnou chtěli na zámku! — Patří to někam jinam!“

S těmito slovy podával kmet list drábovi zpět.

„Jmenuješ se šedivče Adam Stařeček?“

„Už asi osmdesát let! — Na faře to vědí nejlépe! Jen mají-li tam ještě staré matriky! Slyšel jsem cos, že po předešlém faráři všecko všudy na faře vykuřovali a že jim při tom až knihy polo shořely.“

„Však ti zítra dají jazyk na skřipec — těš se!“

Dráb zabouchl dveřmi, jako by byl ve své drábovně a na zápraží teprv spustil, jak se patří, na plešaté palice beranské, ač jej samého kdysi křtil kalvínský predikant.

„Přečti mi, Havle, co chtějí Stařečkovi!“

„Už je dědečku tma; — nevidím vám ani do tváře!“

„Marto! — Kde vězí jen ta holka ustavičně! — Už si tak zvykla na samotu jako já — — Rozkřísni dítě!“

V chvilince zaplanul na stole kahánec. Havel Přepejchal však přece neviděl, že mu Stařeček podává list ze zámecké kanceláře. Zraky jeho lpěly na mladé dívčí postavě u dveří, jež na volání starcovo přiletěla motýlkem. Líce její byly skorem bílé jako kment a ze sivých, rozevřených oček vyzírala neodolatelným kouzlem živá, divná, nevypravitelná pohádka . . .

„Jářku, Havle!“

Stařeček nahmátnul ruku Přepejchalovu a zatrhl jí.

„Což tu ještě tma? — Usnul jsi?“

Mladý muž opravdu jako by se byl probudil z těžké dřímoty, kde mu přišel ku hlavě nejrozkošnější sen, jaký kdy člověku ve spánku z mlhovitých oblak se vynoří . . .

„Adam Stařeček i s vnučkou ať stojí k slovu zítra o deváté hodině ranní v kanceláři zámecké! — Datum na Klecanech v den Zvěstování Panny Marie, či neděli „Judica“. — Jiří z Frankštejna, hejtman!“

Přepejchal dočta podal papír opět Stařečkovi.

„Tak! — Nyní jdi s Pánembohem a učiň, jak jsem ti byl pověděl!“

Dědeček pokynul Přepejchalovi zlehounka pravicí.

„Půjdu na zámek za vás — řeknu jim, že . . .“

„Poslechni, Havle! — Když by si pro mne přišla smrt, také bys řekl: půjdu za vás?“

„Také bych to řekl! — Žel, že by to nepomohlo ani vám, ani mně!“

„Dobře díš! Ale víš-li, že tihle zámečtí jsou neodbytnější než smrt? — Dej ti Pánbůh dobrou noc a šťastné pořízení!“

Ve světnici byli děd s vnučkou již samotni.

Kaháncové světlo na stole ozařovalo mdlým, zkomírajícím svitem jizbici. Stařeček držel dosud v rukou obsílku; ale jedva že ji udržel. Zvadlé, kostnaté ruce se mu chvěly, jako by kus černé skály za Klecany už dobré půl hodiny svíraly ke hrudi. Marta také dlela ještě poblíž dveří, čekajíc, zdali dědeček nebude něčeho chtíti. Scházela jí i nějak odvaha, aby se zeptala. Pozorovala, že bílé oči dědečkovi se zase tak divně rozevírají, že se mu řasoví nad nimi třese . . . Stařeček se do listiny zahleděl, jako před lety, když nad obrovskou knihou celé noci proseděl za stolem a když měl bystrý zrak jako sokol, jenž si někdy zasedl na temena vltavských skal a slídíval po oběti.

„Jsi tady, Marto?“

Stařeček ani nyní zbělených očí od listiny neodvrátil.

„Jsem, dědečku!“

„Zítra najdeš můj sváteční kabát, vytáhneš zelenou vestu, prohlédneš sametky; očistíš střevíce — někde v komoře leží klobouk, je tam také hůl . . . nezapomeň na nic! Musíš si přivstati!“

„Nezapomenu, dědečku! Přivstanu si!“

„Sama se také ustroj! Slyšíš? Vezmi suknici růžovou, oblakový živůtek se zlatým lemem . . .“

„Růžovou sukni — oblakový živůtek, dědečku? — Kde bych to vzala ubohá!"

„Tyhle šaty najdeš v komoře v dubové truhle! Však o nich víš: jsou matčiny svatební, a když jsi bývala dítě a mne Pánbůh ještě nenavštívil, mohla jsi na nich oči nechati, když jsem tak zámek u truhly otevřel a těžké víko pozdvihl! Já ti tenkrát říkával: jsou tvé; jen co až vyrosteš! — Pamatuješ si to, Marto? — A nyní jsi už asi veliká, jako nebožka tvá matka bývala . . . Tak se mi aspoň zdá! Za šaty po ní styděti se nemusíš; bohdá, že taky nebudeš, sice bys ani nebyla Stařečkova. Strhli by si z nás ještě smích, řekli by, že jsme žebráci . . . že už nemáme ani co na tělo vzít, a co nejdřív že nám nezbyde taky ani sousta do úst . . . Zatím se do rána hezky vyspi! Ať nezapomeneš a nezaspíš!"

(Pokračování.)

Examinator.

Z „Ruských novel" od *H. Grévillea.*

(Pokračování.)

II.

Za několik měsíců nato byl Maregýn zase v Moskvě a zastával málo příjemný úřad examinatora, úřad, ve kterém se profesoři střídají ne právě s velikým nadšením. Nebyla sice na něm řada korrigovati práce několika mladých slečen dosti špatně připravených, ale nemocný kollega jej požádal, aby ho zastával a Maregýn neuměl odříci ničeho svému kollegovi ať nemocnému nebo zdravému.

Dešť, protivný podzimní dešť, šlehal do zdí velikého zkušebního sálu, silný vítr řádil mrzutě mezi dvojatými okny; a ačkoliv byl sál dobře vytopen, přece přeběhla časem zima po skloněných zádech píšících. Sám Maregýn se časem natahoval a pozoroval, jak buší liják do tabulí oken, a vzpomínal s bolestí, že musí jíti za hodinu k obědu do toho nečasu.

Úkol byl hotov. Kandidátek nebylo mnoho; tři komisaři, podobní soudcům v podsvětí, usnesli se společně na tom, že, jelikož je tak bídné počasí, nemusí děvčata odpoledne zase přijíti, aby zvěděla svůj osud. Poslali je do vedlejší síně a Minos-Maregýn zároveň s Aiakem a Rhadamantem jal se opravovat práce.

Toto zaměstnání, pořád téměř stejné, stává se neobyčejně monotoním, zvláště, když se vyskytují tytéž chyby na těchže místech; a tak naši komisaři podávali si sešity s tváří docela resignovanou jako lidé, kteří si nemohou pomoci. V tom vypukl soused Maregýnův do hlasitého smíchu.

Tento smích v této době, při této práci, měl do sebe něco tak neobyčejného, že druzí dva examinatoři se začali již strachovat o rozum svého kollegy. Ten ale je hned upokojil; slabikoval totiž slovo, které bylo napsáno spůsobem věru originalním. Profesoři se usmáli a dali se znova do práce. Když došla řada na Maregýna, ten se zastavil, celý udivený nad nesčíslnými chybami ubohé kandidátky.

Toto děvče mělo asi podivné vychování. neboť její chyby nepodobaly se ani v nejmenším chybám děvčat ostatních. Některá slova, která platila vůbec za těžká, se jí povedla, kdežto jiná byla bizarní skupinou všemožných písmen. Celkem to bylo hrozné.

Zavolali opět kandidátky a ohlašovali jim výsledek.

— Anna Larionova není přijata, oznamoval první komisař; — její práce jest nedostatečná.

Annuška přijala svou práci celou počáranou červeným inkoustem, pohlédla na komisaře, zavrtěla jemně hlavou, a dvě veliké slzy skanuly jí na nešťastný pravopis. Examinator, který byl podobným výjevům dávno zvyklý, se jí zdvořile uklonil a obrátil se k jiné.

Ale Maregýn nebyl tak blaseován; to bylo poprvé, co měl odbyti ženu; neboť ke svým posluchačům nebyl tak něžným. Tyto krásné slzy, které Annuška ani neutírala, skanuly po sešitě až dolů a za nimi valilo se jich ještě několik. Maregýn byl dojat touto tichou bolestí.

— Snad to podruhé uděláte lépe, pravil něžně k děvčeti.

Annuška zdvihla k Minovi oči a viděla, že to není mrzutá tvář komisaře, který se chystá odsouditi ubohou oběť svou. Pohled Maregýna, plný soucitu, setkal se zase s dvěma hnědýma očima, plnýma něhy a ducha, ale také hlubokého zoufalství.

— Podruhé, opakovala smutně dívka, za šest měsíců, a živobytí jest v Moskvě tak drahé!

— Odkud pak jste? tázal se Maregýn soucitně.

— Jsem z gubernie Jaroslavské; má matka přišla se mnou . . . já musím udělat zkoušky, neboť musím být učitelkou . . .

— A proč? tázal se naivně profesor Maregýn.

— Poněvadž jsme chudí, pravila tiše slečna Larionova, pohlížejíc klidně na profesora. Přiznala se k tomu beze všeho falešného studu, s celou upřímností a Maregýn byl tím dojat.

— Musíte se připravovat, pravil, musíte pečlivě studovat po těch šest měsíců, co budete čekat . . . Vezměte si nějakého učitele . . .

— Ah, to je tuze drahé, pravila smutně Annuška sbalujíc papír. Budu pracovat sama. Děkuju vám za vaši laskavost, s bohem, pane!

Maregýn se zamyslil a nechal ji odejít několik kroků; pak jakoby se byl rozhodl, byl mžikem u ní.

— Chcete, já vás budu sám připravovat k vašim zkouškám? pravil s utajeným dechem; zděsil se toho, čeho se odvážil.

Annuška pohlížela naň celá udivená; ani jí nenapadlo, že by to myslil opravdu.

— Odpusťte, prosím, koktal Maregýn. Jsem to hlupák! Kde je vaše paní matka?

— Vedle v sále.

— Prosím, představte mne jí, musím mluvit dříve s ní.

Paní Larionová byla žena stížená více bídou nežli stářím; její rudé oči svědčily o dlouhém nočním bdění a zoufalé práci. Dívala se na Maregýna jako na zjevení

Ducha svatého, udělala mu asi dva nebo tři tucty poklon a slíbila mu, že budoucí středu přivede dceru na první lekcí.

Maregýn vrátil se domů v dešti a byl s tím dnem velice spokojen; když byl oběd, žádal na staré svojí hospodyni dvakrát polívku a ta se nemohla ovšem vynadivit jeho apetitu.

III.

Ve středu vstával Maregýn velmi časně; udělal pořádek ve svém kabinetě, kde bylo vždycky krámů dost a dost, vypil šálek thé, oblékl si kabát a jal se procházeti ve svém malém saloně.

Jeho oči padly do zrcadla visícího mezi dvěma okny, a on se sám sobě podivil. Vypadal věru slavnostně a škrobeně jak se sluší na profesora práv. Tato tvář a vůbec celá jeho postava se mu nelíbily: šel si pro svůj župan, svlékl uniformu, přehodil ji přes fauteuil a jal se pozorovat sama sebe.

Župan, hodně ošumělý, jaký mívají vůbec učenci a staří mládenci, byl na loktech děravý a napřed plný inkoustu . . . Maregýn oblékl si znova svoji uniformu se zeleným sametovým límcem a vzpomněl si zároveň, že má někde také veston . . . Ihned běžel do almary; ale veston tam nebyl.

— Marfo, Marfo, volal profesor, co mu hrdlo stačilo.

Stará služka přiběhla; v jedné ruce držela kartáč a na druhé měla navlíknutou pravou botu pánovu až po loket.

— Kde je můj skořicový veston, rychle!

— Skořicový veston, pro pána boha! Je v té skříni, kam dáváme staré šaty, ne sice ty nejhorší, ale . . .

— Jdi pro něj, ale honem! volal Maregýn strkaje ji za rameno.

Uběhlo dobrých pět minut, a každý ví, že řekne-li se dobrých pět minut, znamená to na každém ciferníku zrovna deset. Konečně se Marfa zase objevila, držela za rukáv skořicový veston a kýchajíc utírala si zástěrou nos.

— Co pak je ti? tázal se Maregýn oblékaje si spěšně skvostný svůj oděv.

— To bude asi pepř a tabák a snad také kamfr.

Maregýn přivoněl k rukávu vestonu a řádné kýchnutí jej poučilo, že, co nevoní molům, nesvědčí ani jemu.

— Zdali pak jsi jej přece vyklepala? tázal se starostlivě.

— Zdali jsem jej vyklepala? Kdybych to nebyla udělala, nemohl byste jej ani obléknout; bylo by vám to roztrhlo mozek!

Maregýn se podíval honem do zrcadla, jak mu ta skořicová barva sluší. Nebylo to sice nic skvělého, ale bylo to přece slušnější a ne tak ošumělé jako župan.

— Ale, pane, co vám to vlezlo do hlavy navléknout se do toho v největší zimě?

Maregýn stál zaražen a rděl se až po uši. Stará služka čekala na odpověď s ústy otevřenými; měla asi chuť vyptávat se dále.

— Víš, to proto, odvětil ostýchavě, že očekávám dámy.

— Dámy! Svatá Panno, svatý Mikuláši divotvůrce, všichni svatí, orodujte za nás! Dámy! A co tu budou dělat?

— Učit se budou, Marfo, koktal Maregýn jako školák, při něčem napadený; byl červený jako divoký mák a nevěděl rozpaky co začít, jako dáma, která ztratí na ulici chignon.

— Ah! přijdou-li se učit, bručela Marfa, to je něco jiného, to aspoň něco vynáší . . .

— O ne, Marfo, to nevynese ničeho — ty dámy nejsou bohaté . . . a pak tuším, že by neškodilo, kdybys jim připravila trochu thé, až přijdou; — dnes je hanebné počasí, budou asi celé zmrzlé . . .

Žádal svou služku tonem nejpokornější prosby.

Ta vidouc slabost svého pána ještě odcházejíc bručela:

— Dámy! thé! dobrá! uhlídáme; jako kdyby člověk neměl nic jiného co dělat!

V tom ozval se zvonek jen slabě a přerušil litanii staré služky, která šla zvolna otevřít. Maregýn v největších rozpacích odešel do svého kabinetu a podíval se ještě naposled do zrcadla; měl totiž chuť svléci zase skořicový veston a obléci uniformu, ale neměl více času k tomu, neboť dámy již vešly.

— Dobrý den, mé dámy, pravil domácí pán hlasem nevrlým, posaďte se; prosím, začněte, slečno.

Annuška naň pohlédla celá zaražená a Maregýn byl v koncích.

— Prosím vás, milé dámy, odpusťte mi, jak vidíte, nejsem zvyklý na dámské návštěvy; — sem nepřijde ani živá duše . . .

Paní Larionová se zarděla a usmála, Annuška stála zaražená s plnou taškou kněh v ruce . . . Maregýn jí vzal tašku, přišoupl jí fauteuil, ukázal paní na pohovku; sám posadil se jí naproti a pravil k děvčeti:

— Čemu pak tedy se chcete učiti nejdříve?

— Všemu, odvětila Annuška ani nepozvednouc očí.

Maregýn se dal do smíchu, obě dámy s ním a v tom již cítili, jakoby byli odjakživa nejlepšími přátely.

Paní Larionová vyprávěla profesorovi několika slovy celý svůj život. Annuška byla jedinou dcerou; její otec zemřel již před lety; její poručník, muž málo poctivý, připravil ji i matku skoro o celé jmění; nyní byla Annuška pod ochranou státu a teď bylo lépe.

— Když není již čeho vzít, podotkl Maregýn.

Příjmy jejich nebyly nyní velké; měly asi sedm set rublů ročně, sotva že jim to tak vystačilo na chudou výživu a ještě chudší toilettu.

Oči Maregýna bloudily po čistém ale prostém oděvu obou dám; měly ovšem toilettu dosti skrovnou, ale i v té byla Annuška nadmíru roztomilou.

Krásnou nebyla — aspoň ne běžným typem krásy: nos byl příliš tupý, ústa tuze veliká, oči příliš zapadlé, — a přece kaštanové vlasy její byly jasnému a bělostnému čelu jejímu tou nejkrásnější korunou, oči měly výraz poctivý a plný sympathie, a v jejím úsměvu dřímalo nevýslovné kouzlo . . . Byla spíše roztomilou nežli krásnou; tak aspoň si to myslil Maregýn. Annušce bylo právě devatenáct let.

Paní Larionová mluvila dále hlasem jemným a slabým; její dcera že bude učitelkou; je prý to ovšem dosti perný chleb, ale snad prý se dostane k lidem lepším a po její smrti (Annuška chopila ji živě za ruku a vášnivě ji líbala), která prý je snad dosti blízká, neboť její zdraví jest prý velice otřeseno, nalezne prý

snad dcera přece nějakých přátel, kteří by jí byli mravní podporou; snad prý se konečně provdá, kdežto, kdyby prý zůstala na venkově v nějakém zákoutí, chudá a nevzdělaná, co by ji čekalo . . .

V tom vešla Marfa s tácem a s ní zároveň silná vůně čerstvé kávy naplnila pokoj.

— Já jsem uvařila kávu, pravila k svému pánu; ta je lepší pro zahřátí nežli thé.

Marfa neměla ráda thé, za to ale zbožňovala kávu.

— Dobře, odvětil Maregýn.

Chtěl nalévat kávu, ale polil cukr.

— Ale já jsem nešika, omlouval se celý zahanbený, nejsem zvyklý sloužiti dámám.

— Dovolíte-li, naleju vám sama, nabídla se Annuška; celá se zarděla a ohlédla se na matku jako by se tázala, zdali se neodvážila příliš daleko.

Paní Larionová jí nebránila a ona nalila všem kávu a nabízela Maregýnovi konvici se smetanou; ten si chtěl nalít, ale na místo do šálku, nalil si na misku.

Káva zarazila rozmluvu a ta se více nevrátila. Sotva že Annuška dopila, odešel Maregýn do své pracovny, zavolal dívku k sobě a začal zkoušet její vědomosti.

Paní Larionová vytáhla z kapsy punčochu i s dráty a dala se klidně do pletení.

Asi za hodinu se Maregýn zdvihl.

— Udělejte mi to vše, co jsem řekl, a přijďte zase . . . v sobotu.

— Jak jste laskav, pane! jak vám děkovat? pravila paní Larionová klonic se mu na rozloučenou.

— Nechme toho, bránil se Maregýn netrpělivě; já mám rád . . . ano já mám rád takové hodiny, pokračoval celý udivený nad tím, že umí tak dobře lháti.

Annuška mu neděkovala, ale příští sobotu měla všecky úlohy v takovém pořádku, že by byly uspokojily i toho nejpřísnějšího soudce. Tak uměla děkovat ona a Maregýn to cítil. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Portrait Rosetty.

Napsal *S. Boubée.*

Bylo to u malíře X . . .; po obědě se hovořilo a sice o malířství a ještě více o malířích.

Společnost byla sice veselá, ale k těm, o nichž se mluvilo, málo laskavá.

Jean-Paul Laurens byl jim příliš theatrální.

Cabanel maluje prý jako fialovou omáčkou.

Carolus Duran je prý krotký impressionista, levý střed malířství. Dubufe je prý bourgeois až k utečení.

Henner je prý hotový blázen se svou affektací.

Clairin stává se víc a více dryáčníkem.

Neuville prý se opakuje; Detaille je monotonní.

Bonnat prý maluje po zednicku etc. etc.

Konečně přišla řeč na mého přítele Léona de Nanclars, ale mluvilo se o něm málo lichotivě, ačkoliv měl krásný úspěch.

— Já znám dobře Léona de Nanclars, pravil pan N . . . člen Institutu, a co se toho týče . . .

— Aha! zase nějaká historka nás čeká, pravil sochař J . . .

— Tím líp! zvolala paní de R . . . beztoho tito pánové již dosti dlouho pocívají své kollegy a užívají výrazů tak hrozných, že jim sotva rozumíme. Víte-li nějakou historii, prosím vás, vypravujte! . . .

Pan N . . . který si myslí o sobě, že hezky vypravuje, byl v sedmém nebi. — Je to historie . . . roztomilá, pravil.

— Vypravujte ji a hned, žádala paní de R . . ., která se ráda baví.

Pan N . . . zakašlal, vyprosil si šňupec od souseda a počal: Léon vypravuje velmi rád tuto příhodu ze své první mladosti.

Bylo mu tehdáž pět a dvacet let a znalci již o něm věděli. Ale jsa přesvědčen, že se musí ještě mnoho učit, pracoval s velikou chutí a přemáhal co možná jen tu zřejmou a nebezpečnou lehkost, jakou jej příroda obdařila.

Tehdáž hledal ještě směr a studoval neustále přírodu a figury. Látky historické jej nikdy tuze nepoutaly.

Jednou za krásného jarního jitra maloval pěknou partii z okolí Viroflay a pozoroval s potěšením, že se mu věc znamenitě dařila.

Najednou zaslechl za sebou lehký krok; ohlédl se a viděl, že není více sám. Mladá venkovanka (lze-li totiž děvčata z okolí Viroflay tak nazývati!) pozorovala upjatě jeho práci. Byla roztomilá: hotový Watteau v kartounové sukni, s madrasským šátečkem na krku; vlasy měla jako zlato, pleť průhlednou, rty jako višně, zuby jako perle a tvář jako klassická madonna s usměvem mladé, ještě svěží grisetty.

Když se setkala s očima mladého malíře, zarděla se a chtěla uprchnout; ale Léon ji zavolal a tázal se jí se smíchem, proč se ho bojí.

— Já se vás nebojím, pane, ale nechtěla jsem vás vytrhovat. To je krása, to, co děláte!

— Myslíte, odvětil Léon, dost možná. Ale já bych mohl dělat něco mnohem hezčího.

— A co pak?

— Váš portrait! . . .

Můj návrh byl ovšem takový, že by každé venkovské děvče, zvláště ví-li, že je krásné, skákalo radostí.

— Opravdu? zvolala; ale to bude dlouho trvat, a kdyby mne zde naši nalezli . . .

— I nebude; budeme hned hotovi. Ostatně, je to něco zlého dělat váš portrait? Můžete jej dát své matce a ta bude mít radost!

Za několik sekund mu děvče již sedělo a sice tak krásně, jakoby celý život bylo modelem.

Léon nezměnil na její posici ani nejmenšího. Usadila se s vrozenou jakousi koketerií, a to roztomile. Aby udržel živý výraz v její tváři, dal se s ní Léon do řeči a podivil se, jak vtipně mu odpovídala.

Mladý malíř byl okouzlen — příliš okouzlen! — neboť brzy mu přišla do hlavy myšlenka, která nebyla pranic malířská. Pomyslil si, že mladé venkovské děvče, dosti koketní, které umí hned poprvé tak roztomile sedět za model, by nebylo snad nepřístupné obratnému pokušení. Když pak litovala, že zná Paříž tak málo, líčil jí co možná půvaby tamního života a zejména jeho zvláštnosti.

Děvče poslouchalo jej s obdivem vždy rostoucím a Mefisto, neviděn, stál vedle nich a šklebil se.

Bavili se déle nežli hodinu; tu se děvče zvedlo pojednou s vršíčku, na němž sedělo, a běželo se podívat na svůj portrait.

— Oh! zvolala, což pak jsem opravdu tak krásná jako tady?

— Tisíckráte krásnější, odvětil Léon a dal se znova do práce. Mefisto šklebil se vždy více.

Tak uběhlo ještě půl hodiny a celý ten čas naslouchalo děvče s celou duší malebným popisům lesa boulognského a krásných oněch dám, které jsou hlavním jeho kouzlem.

— Jak byste byla krásná, pravil Léon, kdybyste seděla v lehkém kočáře modrém jak nebe, na zlatých vlasech svých měla klobouk s bílým bezem, na sobě šedivé šaty s bledě zelenou okrasou, na rukou náramky se smaragdy a lesklými perlami. Jak byste byla krásná! Děvče se dalo do smíchu:

— Ah to by bylo pro mne příliš krásné. To by mi ani neslušelo! . . .

— Že ne? Líp než komu jinému!
— Nuže, vymalujte mne v takových šatech!
— Hned?
— Hned! hned! . . .
— Dobře, drahoušku.
Léon měl, jak jsme již pověděli, neobyčejnou techniku. Netrvalo to dlouho a žádaná změna byla hnedle hotova.
Mezi prací dal se opět do řeči.
— Jak pak se andílku jmenujete? — Rosetta, pane.
— Hezké jméno, které se pro vás nyní velmi dobře hodí. Ale kdybyste nosila někdy ty krásné šaty, které vám chci dát . . . totiž zde na obraze . . . musila byste je změnit.
— A jak bych se musila jmenovat?
— Ani nevím. Jak by se vám to líbilo, kdyby vám říkali „Broskvový květ?“ — Eh fi!
Rosetta vstala a šla se dívat opět na svůj portrait.
— Jak se vám líbí? tázal se jí Léon.
— Ty šaty jsou krásné, odvětila Rosetta, ale nehodí se k mé tváři; jen se podívejte, jak vyhlížím, jakobych se styděla! . . .
— Máte pravdu, drahoušku, já změním výraz vaší tváře. A nevšímaje si více svého modelu improvisoval Léon skvělou frisuru, oči ukryté v perfidním rámci líčidla a k tomu i podobnou pleť. Rosetta dívala se na něho a skákala radostí.
Ale v tom dálo se v duši mladého malíře cosi divného; brzy nebyl více pánem svého štětce. Několika tahy proměnil mladé venkovské děvče v hezkou dámu z demi-mondu. Pojednou dostaly oči portraitu samy od sebe výraz necudný a cynický! . . .
— Hle co by se stalo z toho dítěte, kdyby mne poslechlo, pravil sám k sobě Léon. Podivné proměny! Věru že se ve skutečnosti skoro tak rychle dějí jako v malířství. Kdo by to řekl, že několika tahy lze změniti toto hezké děvče v hetéru! . . . Tak přemýšleje maloval dále . . . Rosetta vykřikla.
— Ale můj bože! co je to? A chtěla uprchnout.
Ale Léon chytil ji za zástěru.
Myšlenka mihla se jeho hlavou jako blesk.
— Nyní ale musím již nechati svých hříšných plánů, pomyslil si. Nechci-li hráti v této příhodě roli tuze směšnou, nezbývá mi nic jiného, nežli dáti jí morální konec.
— Hleďte, drahoušku, pravil k Rosettě, na tomto obraze vidíte podobiznu mladého venkovského děvčete, které bylo až příliš zamilováno do své vlastní krásy. Když přišli páni z města a lichotili jí pro to, věřila všemu, co jí řekli. Ti pak udělali z ní krásnou dámu, nejprvé ji zbožňovali a hýčkali, pak ale se jí nasytili a ona klesala vždy více a více až . . .
Chtěl si pomoci posuňkem a pustil její zástěru. Nežli se ohlédl, byla Rosetta již hezky daleko.
— Ty nešiko! bručel mu Mefisto do ucha.
Od této malé příhody upłynulo kolik let. Léon de Nanclars zatím dospěl, oženil se, dostal rodinu a za své obrazy medailli. Jednou pracoval ve svém atelieru; v tom vešel sluha celý udivený: — Pane, pane! . . .
— Ale pro bůh, co pak se děje?
— Pane, je tu celý houf venkovanů.
— Venkovanů?
— Ano, pane, jeden starý, malé děvče a tři hoši.
— Odkud ke čertu jsou? tázal se udiveně Léon.
— Já nevím, pane, já nevím. Mám je sem pustit?
— Pusť je sem a uvidíme hned.
A sluha uvedl do atelieru muže asi čtyřicetiletého, statného a zdravého, celkem příjemného a čtyry hezounké, čistě oděné děti.
Nelze vypsati, jak se divili ti dobří lidé tomu všemu co viděli!
— Jen dále, příteli, pravil Nanclars; čím mohu vám sloužit? — O ničím, pane!
— Jak ničím? a kdo vás sem tedy poslal?
— Pane, má žena! . . . vždycky mi to říká, že jenom vám mám co děkovat, že se provdala, a že stala se hodnou ženou a matkou!
— Ale příteli, mně se zdá, že si tropíte ze mne smích? . .
— Pán bůh chraň, odvětil ten dobrý muž, který patrně mluvil docela vážně.
— Ale, pro bůh, kdo pak je ta vaše žena?
— Rosetta, pane . . .
— Rosetta? . . .
— Ano, pane, ona mi řekla, že to jméno vám všecko poví!
— Ah! ovšem! . . . zvolal Léon a vzpomněl si najednou na své dobrodružství s Rosettou . . . A neptal jste se nikdy své ženy, jak se to stalo? . . .
— Na takové věci se jí, pane, nikdy neptám.
— Vy jste poctivec, pravil Nanclars podávaje mu ruku a zlíbal všecky čtyry děti. Možná, že jsem přispěl nějak k vašemu štěstí. Řekněte Rosettě, že přijdu některý den a že ji vymaluju. Kde pak bydlíte?
Muž Rosetty pověděl mu s radostí svou adressu a rozloučil se s ním.
Nanclars dostál svému slibu. Navštívil Rosettu a ta padla mu okolo krku, jak jej spatřila.
— Jak pak se vám líbím, pane malíři? tázala se ho . . .
— Ale roztomile! odvětil Léon.
— Již mi není šestnáct let, smála se Rosetta, ale viďte, že jsem zrovna tak hezká jako kdybych měla šedivé šaty se zelenavou okrasou! . . .
— U čerta! to je paměť! zvolal Léon se smíchem.
Muž Rosetty tomu sice nerozuměl, ale smál se přece z celého srdce.
— A já myslím, dodala Rosetta, za dvacet let až budu babičkou, že budu také dosti hezká, není-li pravda?
— Ovšem, Rosetto, přisvědčoval Léon.
— Ale kdybyste mi nebyl ukázal s těmi barvami a štětcem . . .
— Ale nechte toho, Rosetto. Vy jste byla vždy a zůstala jste ženou dobrou a co více roztomilou. Byl to váš osud. A teď dáme se do práce . . .
Léon ji portraitoval a obdržel v budoucím salonu medailli.
Mefisto se chtěl šklebit, ale Léon se mu vysmál.
— Jen se škleb, příteli, jak chceš, pravil k němu, já udělal dobrý skutek a k tomu dobrý obraz . . .
— Naučení mravné, zvolal malíř X . . ., že cnost dojde vždycky odměny. Tenhle N . . . jest již nemožný se svými historiemi; již nelze ho ani pozvat do slušné společnosti! . . .

B. F

— Měli jsme již s vnitřním aparátem našich politických listů mnohou mrzutost proto, že vyslovili jsme bez obalu, co považovali jsme v jejich jednání za nesprávné — ale přes to musíme dnes znova upozorniti na zlořád v našich listech se objevující, protože zlořád ten uráží naše české vědomí a porušuje českou vlasteneckou kázeň a podrývá existenci našeho jazyka: České listy přinášejí nejen německé inserty německého v Praze pohostinsky hrajícího divadla Laubova, ale podporují toto německé divadlo i reklamami pod rubrikou „Literatura a umění“. To nazýváme zřejmě a otevřeně jednáním nevlasteneckým.

Slovy uveřejněnými v „Palečku“, v příloze č. 24 pod záhlavím „Lumír“ a znějícími: „Pan Sládek žádá „čisté povahy“ — — Nu konečně!“ nechtěl jsem dotknouti se cti ani p. Sládka ani kohokoliv z jeho přátel, a slova: „Kruh svých čtenářů tím „Lumír“ patrně rozšíří — — —“ byla myšlena ironicky. **Rud. Pokorný.**

Pan Pokorný prohlásil u přítomnosti několika přátel svých a mých, že nepovažuje p. Vrchlického sobě za nepohodlna, naopak, že byl i jest přítelem jeho osoby i jeho básnické činnosti, což budiž dodatkem článku o kritice, uveřejněného v předešlém čísle „Lumíra“. **J. V. Sládek.**

OBSAH: Z pozůstalých básní Fr. Lad. Čelakovského: Mejme se rádi. Ballada. Kozácká. Zlomek. — Z pozůstalých „Nápisů“ Jana Kollára. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. — Phidias, Myron, Polyklet. List z dějin umění řeckého. Píše dr. Miroslav Tyrš. (Pokračování.) — Ze staré poesie vlašské. Michelangelo Buonarroti. (1475—1564.) Sonety. Nápisy. Přel. Jar. Vrchlický. — Nevěsta za českou korunu. Od Václava Beneše Třebízského (Pokračování.) — Examinator. Napsal H. Greville. (Pokračování.) — Feuilleton: Portrait Rosetty. Napsal S. Boubée. Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 30. června 1879. ČÍSLO 18.

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

„Musím se ti především, strýčku, přiznati," počal, „že jsem už po několik dní pomýšlel na návštěvu malostranského hřbitova. Byloť mi, jako by mi neustále někdo šeptal: „Musíš tam jíti — musíš!" . . . A tak jsem se tam dnes odebral . . . Nějaký čas procházel jsem se zcela bezúčelně mezi hroby . . . Tu zastavil jsem se u nějakého pomníku, onde u polozapadlého rovu bez kříže; tu jsem přečetl dlouhý veršík pod nějakým jmenem, onde zase jsem se dlouho díval na prostý nápis, aniž bych jej byl četl; zde upoutal pozornost mou rov plný květin, onde zas kus zpukřelého dřeva, patrně zbytek nějaké rakve — slovem, bloudil jsem po hřbitově bez cíle a bez účele, jako bloudíváme za čarokrásného letního dne známým utěšeným sadem, když nás pranic nebněte, když na nic nemyslíme, na nic nezpomínáme . . . A přece mi občas tanulo na mysli, že zde práchnivějí, strýčku, kosti tvé sestry, mé matky . . ."

Hoch, jenž byl poslední slova pronesl s jakousi výčitkou, samu sobě adresovanou, umlkl a zastřev si oběma rukama tvář zůstal bez pohnutí. Nevyrušil jsem ho z bolestných zpomínek, jež bylo v duši jeho patrně zbudilo připomenutí mrtvé matky. Posléze spustil prudce obě ruce a pokračoval pomalu, jako by k vypravování svému sbíral teprv material:

„Byly asi tři hodiny po poledni. Obloha byla takměř bez obláčků a hřbitov skvěl se v žhavých paprscích červnového slunce jako pusté, ale čarokrásné nějaké zákoutí báječného Orientu. Ze stínu hlavního stromořadí, vedoucího středem starého hřbitova od východu na západ, byl pohled na pravo i na levo skoro oslňující. Nade mnou koruny košatých stromů, jichž listy, mírným vánkem rozhoupané, leskly se v tisícerých odstínech zelena, od šedavé bezlesklé žluti až po skvoucí brčálovitou zeleň, která v měnivých svých světlech podobala se odlesku tisícerých smaragdů — na pravo i na levo pak nesčetné množství rovů s různými kříži a pomníky, skoro vesměs v nejpestřejším letním hávu. Všechny možné barvy v nejrůznějších odstínech byly tu zastoupeny; ale nade všemi kralovala barva červená: každý kvítek barvy té, byť sebe nepatrnější, skvěl se v plném lesku slunce plamenně purpurově, kdežto květy purpurové zdály se býti takměř rozžhaveny . . . Vše kolem mne dýchalo bujným životem — jen člověka jsem tu nespatřil, jen srdce pod rovy více nebila . . ."

Hoch umlkl poznovu, jako by se hroužil v luzný obraz hřbitova, jejž byl právě několika slovy nastínil; po chvíli pokračoval:

„A pomysli si, strýčku! Několikráte prošel jsem i hlavním stromořadím, několikrát přešel jsem i podle místa, kde srdce matčino práchniví a u rovu jejího jsem se ani nezastavil, ba ani naň nepohledl. Buď že jsem byl čarokrásným obrazem přírody příliš zaujat, buď že v mlhavé myšlenky pohřížen — ani již nevím . . . Náhle jsem byl ze svého snění libým zacvrlinkáním nějakého ptáčete vyrušen . . . Rozhledl jsem se poněkud udiven kolem, pohledl do výše a spatřil v koruně staré lípy šedé ptáče, kterak cvrlinkajíc s jedné drobné větvičky na druhou poskočilo a hned na to s vysokého stromu popoletlo níže do nedalekého keře a s tohoto na úzkou stezičku mezi hroby, kde ležel na zemi povalený starší dřevěný kříž . . . Dívám se na ptáče, jak v trávě poskakuje — vidím je několik kroků před sebou vyskočit na povalený kříž a otírat o hranu jeho tenoučký zobáček — — však náhle jako by mne někdo v srdce bodnul. Na povaleném kříži čtu jméno své matky . . . Rozhlednu se kolem; ale nevidím více známý mi matčin rov — hrob přede mnou jest vykopán a z hlíny, po obou stranách vyvržené, vyčuhují jednotlivé kosti — kol kolem však samé cizí, ač povědomé hroby . . . Stál jsem před vykopaným hrobem své matičky . . ."

Hoch umlkl poznovu. Tentokráte však mu bylo pásmo vypravování patrně přerváno proti jeho vůli. Chtěl totiž ihned zase pokračovati: ale zajikl se a v zádumčivých očích jeho zaleskly se dvě slzy, jež pomalu skanuly po snědých lících . . . Nevyrušil jsem ho z bolestných zpomínek ani tentokráte a nebyl bych tak mohl, ani kdybych byl chtěl. Byloť mi podobně truchlivo a bolestno jako jemu a možná, že bych se byl při prvním utěšujícím slově zajikl jako on . . .

Po krátké pomlčce hoch prudce vstal, přešel několikráte po pokoji a usednuv pak zase na své místo zahájil přitlumeným hlasem další své vypravování:

„Stál jsem před prázdným hrobem matčiným bez pohnutí několik minut. Nevýslovná lítost sevřela mi prsa; před očima počaly se mi dělati mžitky, až se mi oči zakalily . . . Zdálo se mi, jako bych se díval v otevřený hrob skrze hustý, šedý závoj . . . Po chvíli shybl jsem se mechanicky ku vyvržené z hrobu hlíně a zvedl jednu z kostí, jež ležely mně nejblíže . . . Kdož ví, byla-li to kosť z těla matčina nebo z těla cizího — ale já ji přece pomalu přitiskl ke rtům . . . a mechanicky položil jsem ji zase na totéž místo, odkud jsem ji byl zvedl . . . A opět jsem se díval upřeně před sebe v prázdný hrob . . . Tmavá mastná hlína hřbitovní po jedné stěně, kam bylo od rána slunce pražilo, byla již šedá, kdežto stěna protější, kterou paprsky sluneční teprv asi po dvě hodiny osvětlovaly, byla ještě zvlhlá a tudíž černá — důkaz to, že musil býti hrob teprv dnes vykopán . . . I zdálo se mi, že vidím matičku svou před sebou v hrobě v zpukřelé rakvi, jak s ní byl hrobník víko odtrhl . . . Pouhá kostra, nelišící se na pohled ničím od millionů koster jiných . . . Teprv později, když jsem se v přelud svůj pohroužil a v duchu zrak svůj pozorně upřel na lebku, zdálo se mi, jako bych v zažloutlých, tu a tam začedlých kostech, zejmena čelní, lícní a obou čelistech pozoroval polo již zapomenutou podobu matčinu . . . A z mlhavého obrazu toho vynořil se znenáhla obraz úplně jasný a plastický. Viděl jsem v duchu matičku svou tak živě, jako ještě nikdy od její smrti. Černý vlas, nad skráněmi vluivě na zad sčísnutý, leskl se jako havraní peruť; v snědé, tu a tam drobnou pihou skropené tváři jevila se navzdor svěžímu ruměnci lící a takměř žhavým rtům nevylíčitelná truchlivost. Jenom černé, hluboké oko, jež druhdy jako černá perla uprostřed úbělu plavalo, nemělo více dřívějšího svého výrazu: zračilať se v něm bolest bezměrná, bolest puklého srdce . . . A rovněž tak znenáhla, jako se byl tento jasný obraz vynořoval z původní mlhavé jen zpomínky, vynořovaly se z mlhy zapomenutí zpomínky další . . . Připomenul jsem si život matčin: dlouhou, takořka nepřetržitou řadu utrpení a bolestí; připomenul jsem si, jak dychtivě slídívala po každém prostředečku, jenž jí mohl poskytnouti úlevy, s jak horečnou napnutostí naslouchávala každému slovu o možnosti uzdravení; připomenul jsem si, jak děsná úzkost musila duši matčinu mučívati, když nabyvši přesvědčení o beznadějnosti svého stavu očekávala již na jisto konečný rozklad — a poprvé v životě mém šlehla duší mojí myšlenka: Což vskutku není v širošírém světě prostředků, když právě ne k odčinění, tak aspoň k úlevě tělesných a duševních muk, předcházejících konečný náš rozklad? . . . V tom však jsem byl ze svého snivého přemítání vyrušen: Zaslechlť jsem za sebou v stromořadí rupot lehkých kroků v písku a ohlednuv se spatřil jsem štíhlou dívku v jednoduchých kartonových šatech, kterak volným krokem zahýbá právě na poboční jednu stezku mezi hroby téhož oddělení . . .“

Vypravující na okamžik ustál a přejev pravou rukou na příč přes čelo položil mi beze všeho sprostředkování tuto otázku:

„Věříš, strýci, v tak zvané náhlé zamilování? Je možno, aby dva lidé, shlednuvše se jen jednou zběžně, zahořeli k sobě onou vášní, která . . .“

Otázku tu však nedokončil, nýbrž rovněž tak bezprostředně, jako byl z vypravovacího tonu přešel v ton tázací, pokračoval ve svém vypravování:

„Dívka popošla několik kroků po stezce a pokleknuvši u jednoho rovu obrátila ke mně svou tvář. Byla bleďoučká jako lilie: jenom na líčkách pouhý nádech ruměnce. Hladké, alabastrové čílko stínil z části šedý šáteček: jemnoučká, skoro průzračná pleť byla protkána modravými žilkami: uzoučké rtíky byly pevně sevřeny a oči k zemi sklopeny. V tváři neznámé dívky spočívalo tolik klidu, tolik dobroty, že nemohl jsem zraků svých odvrátiti . . . Po chvíli dívka zvedla oči a pohledy naše se setkaly: můj upřený, zpytavý, její plachý a plamenný . . . A jako by byla pohledem mým vyplašena, dívka rychle vstala a kvapně opustila stezku a ubírala se stromořadím dále k druhému hřbitovu na západě . . . Mimovolně jsem ji sledoval zrakem, až zmizela; pak jsem pomalu popošel až k místu, jež byla právě opustila, a rozhledl se po hrobech; leč hrobu, u něhož byla klečela, jsem nerozeznal . . . Na to vrátil jsem se zase k prázdnému hrobu matčinu. Avšak tentokráte netanul mi více na mysli obraz matčin, nýbrž obraz dívky, kterouž jsem byl právě jen letmo zahledl . . . Místo černého, hlubokého oka matčina, viděl jsem nyní v duchu oko modré a jasné sice, ale podobného výrazu jako oko matčino: zdáloť se mi, že i v tomto mírném, jasném oku zračí se bolest bezměrná . . . A od toho okamžiku byl jsem přesvědčen, že nemůže býti vznešenějšího stavu nad onen, jehož účelem jest pracovati k úlevě lidských bolestí.“

Hoch skončil své vypravování a upřel na mne svůj zrak, jako by byl jist, že nemohu proti jeho rozhodnutí se ani nejnepatrnější námitky učiniti. Po tom, co jsem byl právě slyšel, arci byla každá námitka, byť sebe oprávněnější, nemístna a byla by se zajisté úplně minula účinku. Mlčel jsem tudíž a hoch vykládaje sobě mlčení mé v příznivý smysl, připomenul po malé přestávce:

„Na pouhém tvém souhlasu, milý strýčku, není však dosti. Potřebuju další tvé rady i pomoci. Vím, že jsi se za svého mládí pilně zabýval přírodními vědami. Budiž mi, prosím, nyní nápomocen: zapůjč mi z knihovny své všechny knihy, z nichž bych mohl čerpati nějakého poučení, a máš-li ještě nějaké zbytky svých sbírek mineralií a herbářů, zapůjč mi i ty. Vrátím ti vše, jakmile budu moci pomůcek těch postrádati.“

Závěrečná slova ta byla důkazem, že hošík zvoliv si budoucí svůj stav ihned chtěl zahájiti přípravní práce. Nechtěje mladistvé horlivosti nijak překážeti odpověděl jsem:

„Proč bych ti nebyl nápomocen? Vyber sobě z knihovny, co uznáš za dobré, a jakmile budeš hotov, probereme bedny starého haraburdí na půdě, nalezneme-li tam ještě něco, co by ti mohlo prospěti.“

Hoch dal se ihned do práce. Vstav s pohovky byl jsem mu nápomocen, hledaje a podávaje mu knihy, o nichž jsem soudil, že mu mohou býti prospěšny. Avšak teprv nyní, když jsem knihovnu svou probíral k určitému účelu, seznal jsem její chudobu; neboť kromě několika starších, již antikvovaných školních kněh, neměl jsem skoro žádného spisu, kterýž by byl znalci vědeckou cenou svou imponoval. Asi ve čtvrt hodině byli jsme s veškerým mým přírodovědeckým bohatstvím hotovi.

Smutně pohledl sestřenec na nepatrnou hromádku

kněh skoro úplně bezcenných, jež jsme byli na jednu židli narovnali, a svraštiv poněkud čelo podotknul s přízvukem zklamání:

„S tím budu brzo hotov — v týdnu to přečtu a v měsíci prostuduju . . . A to ti, strýčku, za tvého mládí dostačilo?“

„Musilo dostačit,“ odpovídám. Za mého mládí nebyl snad ani stý díl oněch učebných prostředků v užívání, jakých se nyní na školách i v soukromí používá jednak k usnadnění, jednak k upříjemnění studia, byť sebe primitivnějšího. Nyní naučí se mládež mnohému takřka hravě, kdežto jindy, když byl nedostatek pomocných kněh, když bylo názorné vyučování takměř v plenkách a vůbec vyučováno jaksi patriarchalně, abych tak řekl tradicionelně-universalně bez ohledu na různost povah a nadání žákovstva, nepřiučil jsi se mnohdy v průběhu několika let ani věcem nejnaléhavějším, kardinalním, bez kterých na úspěšné další studium nelze ani pomysliti . . .“

„Jak to? To přec není možné! . . .“ vpadl mi živě hoch do řeči.

„A přece tomu tak,“ odpovídám; „já na příklad doposud ještě neumím — učiti se zpaměti . . . Tato zručnost duševní, kterouž nyní mnohé dítě pravé divy provádí, jest mi skoro úplně neznáma, a podaří-li se mi někdy po nemalém namáhání, naučiti se něčemu zpaměti, zapomenu to v několika dnech najisto zase . . .“

„Necvičil's tedy z mládí slovní paměť — toť vše,“ připomenul hoch jako mimochodem. „Za to musí býti tvá věcná paměť daleko vyvinutější . . . “

Jistota, s jakou hoch slova ta pronesl, mne překvapila. Musil jsem mu přisvědčiti.

„Máš pravdu,“ dím. „Trvám, že i po letech budu si moci ještě živě v mysli představiti výraz tvé tváře v okamžiku, když se dnes hlava tvá objevila mezi dveřmi, kdežto z tvého dnešního vypravování již nyní nedovedu ani jediné věty do slova recitovati.“

„Já zas budu moci i po letech skoro do slova opakovati dnešní své vypravování, ba vše, co jsem byl třeba jen jednou s napnutou pozorností vyslechl,“ pravil sestřenec, „kdežto nějaká sebe dramatičtější událost, nebo sebe zdařilejší, buď realistický, buď idealní, buď drastický obraz, nějaká fysiognomie, krajina atd. byť sebe charakterističtější, neobyčejně záhy z paměti mé mizí a jen zřídka kdy a toliko v neobyčejném nějakém případu, když je mi fantasie za zvláštního napnutí duševních sil mimořádně nápomocna, vyhoupne se obraz takový před duševním zrakem mým živě; ale vždy jen na několik okamžiků a patrně vždy již velice nepodoben obrazu původnímu.“

Slovy těmi primitivní, sotva zahájený náš pokus theoretické analyse lidské paměti ukončen; neboť sestřenec, jsa patrně nedočkav seznati mé přírodovědecké „poklady“ v bednách na půdě, učinil několik kroků ku dveřím a vzav za kliku zadíval se mlčky, ale výmluvně na mne.

(Pokračování.)

O poesii Arabů před islamem.

Z orientalních studií dra *J. Košuta.*

Nikdy snad nebyla nepříznivější půda kolébkou poesie tak kvetoucí, jako jest vlasť národa arabského. Kamenité a písčité vysočiny, jež do nekonečné dálky se rozpínají, střídají se tu s vysoko pnoucím se pohořím, jehož příkré srázy často jako obrovské zdi rovinu ohraničují a z jehož rozpuklin jen suché chrastí rosou noční skromně svlažované vyrůstá. Na těchto skaliskách bydlí orel, sup, jakož i kamzík a „divoká kráva“, kdežto gazella a antilopa rády v údolí sestupují, kdež s pštrosem o rychlost závodí. Jen tu a tam při proudících studánkách zelený trávník a vonný balšám; tam zase, kde vyprahlou zemí hluboko pod vrstvou kamennou pramen vody se prodírá, pohybuje několik palem svými vršky ve vzduchu, kdežto jinak jen trnitý akác a bezestinný tamaryšk svým něžným průhledným listovím malé lesíky v poušti tvoří. Nad tím burácející vichřice, již vyprahlý písek v kotoučích do vzduchu metá, a plamenné slunce, jehož žhoucí paprsky od nažloutlé písčiny se odrážejí a ony klamné obrazy vzdušné tvoří, jež nám arabští básníci tak často líčí. Jediné když bouře ve vší své kráse tropické se blíží, zvěstujíc dešť dávno očekávaný, neb když za jasné noci na jasnomodré nebes báni Plejadky neb divokrásný Canopus zazáří, nabývá smutná tato jednotvárnost trochu rozmanitosti.

V těchto nesmírných pustinách, jež od skalnatých pobřeží rudého moře až k Eufratu a perskému zálivu, od kadidlonosných pobřeží šťastné Arabie a Hadramautu až do Syrie se prostírají, bloudí od nepamětných dob těkaví pastýři, čili — jak se sami nazývají — bedeví t. j. beduini. Jako vůbec veškeré obyvatelstvo Arabie, dělí se i oni ve kmeny, z nichž každý sám pro sebe žije, nejsa v žádném přátelském spojení s kmenem sousedním, a kdekoliv pastvu a s dostatek vody pro své velbloudy a svá ovčí stáda najdou, tu stany své rozbíjí, a když pastva došla, opět na jiné místo se ubírají. V čele každého kmene stojí jeho náčelník, šeich. — Svoboda každého jednotlivce jest jim nejvyšším ideálem, tak že i moc samého náčelníka kmene jest obmezená, a jest mu třeba, kdykoliv se jedná o zájmy obecné, ku př. vypovězení války, uzavření míru, ano i o sebe nepatrnější věc, jako ku př. změnu v táboření, svolení nejstarších hlav rodinných. — Naproti beduinům stojí tak zvaní fellâchové t. j. sedláci, kterýmžto názvem se obyvatelé vesnic a měst označují. S opovržením pohlížejí synové přírody na tyto obyvately měst a vesnic, již uzavřené domy obývají a obchodem, řemeslem neb vzděláváním polí se živí, kdežto jejich jedinou rozkoší jest neustálý boj, honba, láska a pohostinství. Každý kmen jest zvláštním státem anebo lépe řečeno zvláštním světem pro sebe, jehož členové na vzájem za bratry se pokládajíce povinni jsou se krví i životem chrániti. A tak osvědčili tito synové pouště z přirozeného pudu, nikoliv z filosofické zásady šlechetné heslo francouzské revoluce: „Svoboda, rovnost, bratrství.“

Cizí kmeny, ač nejsou-li s nimi v smlouvě neb

v svazku přátelském, pokládají za nepřítele a podnikají nepřátelské výpravy proti nim. Ano pokládají to za slavný a hrdinský čin, když je náhle v noci válečně přepadnou a podaří se jim bohatou kořisť odníti, kterouž tito snad právě předešlé noci neb krátce před tím podobným způsobem jinému kmeni uloupili.

Nade všecko jest jim ovšem zákon pohostinství. Každý cizinec, jakmile přestoupil práh beduina, jest mu osobou posvátnou, a byť to byl jeho nejúhlavnější nepřítel, který jej na smrt pronásleduje, a jest mu svatou povinností jej ve svém stanu pohostinu přijeti, když toho potřeba i svým životem proti nepříteli hájiti a po celý čas jeho pobytu u něj jej co nejlépe pohostiti, byť při tom i jeho rodina hladověla, a třeba-li vším jiným, což by mu scházelo, opatřiti. Jakmile však host stan jeho opustil, nemešká, aby též druhé posvátné povinnosti zadost učinil, t. j. krvavé pomstě. Nezrušitelný jest tento zákon pomsty vyhledávající za smrt soukmenovce hlavu vraha a za každou oběť, kteráž mu propadne, novou žádaje.

Tito kmenové, větší i menší, žili v neustálých půtkách mezi sebou a následkem toho vyvinulo se u těchto bojovných pastýřů smělé vzdorovité hrdinství. Nemohlo také býti jinak. Odevšad hrozilo nebezpečí smrti, s druhé strany doléhal posvátný úřad vykonání krvavé pomsty a tím naučil se nomadský Arab slávu statečnosti nade vše ceniti. I žen zmocnil se válečný duch, tak že své muže a syny ve válečných taženích vyprovázely a jim srdnatosti v boji dodávaly.

Když kdysi v osudné 40 let trvající válce mezi kmenem Tagleb a Bekr — tak vypravuje Abulfeda — voj stařičkého vévody Finda ustupovati počal, prodraly se jeho dvě dcery do řad nepřátel a předhazovaly v improvisovaných verších svým zbabělost a nabádaly je k novému útoku. Byli to právě tito divocí, bojovní, dobrodružný život vedoucí synové pouště, u nichž poesie byla domovem a nikoliv usedlí obyvatelé měst. Jest to podivuhodný úkaz, že právě u nich poesie takového stupně dokonalosti dosáhla, že co do raffinované uhlazenosti jazyka a šetření umělecké metriky v žádné byť sebe pokročilejší kulturní době dostižena nebyla. Zdá se, že příroda, jež obyvatelům Arabie bujných, kvetoucích niv a vlnících se polstev nedopřála a jež nic jiného obyvatelům pouště neposkytuje než vedrem slunečním vyprahlý písek a drsné kamení, že odškodnila je duševním nadáním a poetickým citem. Nepřemožitelná odvaha, jíž Arab jediné na svou sílu a svého věrného oře spoléhaje děsné přírodě své vlasti vzdoruje, pevná odhodlanost ve všech nebezpečích, bodré pohostinství a šlechetná obětavost za ohroženého přítele a konečně snažná touha po vzdálené milence — toť jsou prýštící se prameny, na kterých se poetický duch těchto synů pouště občerstvoval. Tím se stalo, že uprostřed pouště navzdor neúrodné půdě a žhoucímu vedru slunečnímu vypučel bujně se rozvíjející keř kvetoucí poesie.

„Básnictví," praví Ibn Chaldûn,*) „jest ona forma řeči, kterou Arabové vždy za nejušlechtilejší pokládali; do ní vložili své vědění, svou historii; ona jest svědkyní jejich ctností a vad, skladištěm jejich vědění a maxim moudrosti. Básnické nadání bylo u nich hluboko zakořeněno, a kdežto vůbec výmluvnosti uměním a cvikem lze nabyti, pěstovali Arabové básnictví tak, že by člověk se domníval, že dar tento byl jim přírodou vštípen."

*) Ibn Khaldûn, prolegoménes. Texte arabe publié par de Slane III, str. 328.

První básnické pokusy byly krátké v nejjednodušším metru (jambickém) improvisované verše obsahu zcela osobního, jak je okamžité naladění mysle vyvolalo. Pocity neb pozorování v jistých situacích lehkým a jednoduchým metrem se vyjadřovaly aneb docela jen v parallelních rýmovaných větách se pronášely. Za příklad mohou sloužiti verše, jež ʿAmr na smrtelném loži pronesl:

Mne dlouhý život můj již omrzel,
an počet let na sto již dosáhl,
minulo roků sto i druhých sto
a z měsíců rok mnohý ještě vzkvet.

Vůbec jsou veškeré ty jednotlivé zbytky, jež se nám z nejstarší doby dochovaly, pocity muže tíhou okolností stísněného neb nemocí a stářím zdrceného a života sytého, neb jsou to všeobecná pozorování o běhu světa neb nestálosti štěstí neb zase projevy citů z osobních poměrů k přátelům neb nepřátelům. Tak praví ku př. Es-sinabr bin ʿamr bin temim:

Mne rmoutí mého vědra kolísání
a tak že vdálí, cizí v Bebrá jest;
když ve vrch neplné, již plné bude skoro.

Z těchto řádků lze způsob nejstarší poesie poznati, že totiž zabývání se stády a vůbec blízký styk s přírodou, ve které žili, byly starým příčinou, že výrazy odtud na pole duševní činnosti přenášely. Smysl těchto veršů jest: Jako vědro sem tam se kolísá, když do studny se spouští než na dno přijde a vodu nabírá, ale snad docela se nenaplní; tak též mé srdce zde v dáli v cizině nepokojem zmítáno jest, a není-li úplně nepokojem projato, jest skoro naplněno.

K těmto nejstarším básním patří též slova Doreida bna zeida bna nehda, jež zemíraje proslovil:

Dnes staví se pro Doreida stan,
kdyby se dal jen čas mi využít,
byl bych ho využil.
Kdyby můj nepřítel byl jeden byl,
byl bych mu dostačil.
Ó jak jsem mnohou kořisť vydobyl
a mnohý jak jsem krásný ohnul lem.

Smysl řádků těch jest: Dnes budu pochován byv tak dlouho živ, že kdyby vůbec možno bylo čas spotřebovat, byl bych jej spotřeboval. Rek jsem byl takový, že žádného nepřítele by nebylo zbylo, kdyby v jedné osobě proti mně byli bojovali. Jak mnohé kořisti jsem dobyl a jak s mnohou dívkou a paní se milkoval.

Stávalo se též, že před bitvou vůdce v popředí vystoupil a jako na vyzvání k souboji několik veršů pronesl, a druhý, který souboj přijal, improvisoval odpověď. Tak vypravuje Abulfeda*) následující příklad: „Ali po boji dychtiv, vyřítil se v červeném oděvu k útoku; jemu postavil se v lesklé přílbici vstříc Marhab velitel pevnosti a pravil:

Kdo já jsem, aj to celý Chaibar ví,
že rek jsem Marhab,
a opatřen jsem dobře zbrojí svou
a udatný že jsem až do hrobu.

*) Aboulfeda vie de Mohammed, publié par Noël des Vergers str. 80.

Jemu odpověděl Ali:

Lvem nazývala mne kdys matka má,
to známo buď tobě.
A proto mečem britkým
vám míru vaši naměřím.

Tu spolu se utkali; meč ʿAlía přeťal přílbici Marhaba a hlava jeho na zem se skoulila."

Jest to velmi důležité seznati tuto nejstarší formu arabského básnictví, neboť ona jest nejen základem všech pozdějších umělých básnických forem, nýbrž ona se udržela v nezměněné formě po celou pozdější dobu vedle oné.

Zdá se, že až do VI. století našeho letopočtu básnické nadání Arabů ničeho jiného nestvořilo než takovýchto krátkých improvisovaných veršů. Z těchto tak skromných počátků pak objevují se nám Arabové pojednou v lesklém rouše kvetoucí poesie. Jest tomu jakoby neměla žádného počátku, žádného vývinu, nýbrž pojednou představuje se nám v celé své dokonalosti i zvláštnosti, kterou v základě svém zachovala po celou dobu svého bytí.

Bylo to koncem pátého století, když větší básně do oběhu přišly; a ačkoliv ani tu není známo, kdo tento krok ku předu učinil, přece největší část arabských literárních historiků v tom se shoduje, že Muhalhil bin rebía z kmene Tagleb první byl, který na smrt svého bratra Kuleiba kasídu o 30 verších složil. Od této doby, t. j. asi od roku 500 po Kr. nacházíme první stopy psaní u Arabů a od této doby až asi do polovice života proroka t. j. asi do r. 650 padá květ arabské poesie.

Zanikla a dozněla mnohá píseň staré doby; avšak pohlédneme-li na zbytky staré arabské poesie, jež první bouřlivé doby islâmu a zkázu státních i společenských poměrů pozdější doby přežily, musíme jen o štěstí mluviti, že se nám tolik památek ze staré doby dochovalo. Mnohem hojněji ovšem proudí se prameny pozdější poesie; příjemnější jest procházka po jejich květných luzích a stinných hájích, libější letní vzduch nás zde ovívá než tam na písčitých pustinách staré Arabie pod žhoucími paprsky slunečními. Avšak i ona dávná doba reků a heroů má svůj zvláštní půvab, kde muž, jsa synem svých vlastních činů, konal i zastupoval v šlechetné pýše a v plném vědomí své hodnoty, co cit práva a povinnosti mu kázal. Poesie této nejstarší doby uznána ode všech věci znalých Arabů za klassickou a zůstala v každém ohledu vzorem všem pozdějším básníkům.

Každoročně odbývaly se veliké trhy během „svatých měsíců", kdy dle starodávného obyčeje prolévání krve přísně zapovězeno bylo a vůbec po celém poloostrově příměří panovalo. Trhy tyto odbývaly se v městečkách: Dû'lmadžâs při posvátné hoře Arafât, v Medžanně a Mině nedaleko Mekky, v Hunein mezi Tâïf a Mekkou. Nejčetněji však navštěvován býval trh v ʿOkâze, městečku v stinném palmovém lesíku ležícím v poušti mezi Nahlou a Tâïf asi tři dni cesty od Mekky vzdáleném. Nejen obchod sem vedl jednotlivé kmeny, nýbrž ještě více lákaly zápasy básnické, jež se zde odbývaly — jako kdysi v Řečtě v Olympii. Všichni, kdožkoli sem se scházeli, byli náboženskou povinností nuceni veškeré záští i nenávist kmenovou v sobě utlumiti. Spatřil-li syn vraha otce, jejž snad dávno již hledal, nesměl svou jinak posvátnou povinnost: pomstu krve splniti. Byla-li příčina k obavě, žeby snad i proti zákazu nepřátelství vypuknouti mohlo, musel každý, prve než do shromaždiště vstoupil, zbraň odložiti. V slavnostním zápase přednášeli zde básníci své básně, vychvalujíce své válečné skutky, opěvujíce slávu svých předků aneb přednosti svého kmene. Básně toho, jenž největší chvály si získal, byly — dle starého, ovšem špatně zaručeného podání — zlatými písmenami v hedbáví vyšity a v posvátném chrámě Kaʿba na stěnu pověšeny. Sedm takových básní pod jmenem „Moaʿllakât" t. j. zavěšené neb „Modahhabât" t. j. pozlacené se nám dochovalo. Hlavní charakteristická známka, kterou se od dřívějších pokusů liší, jest ta, že neskládají se více z jednotlivých krátkých veršů, nýbrž jsou to větší skladby v umělých rytmech a jdou za určitým cílem. Nelze ovšem ani zde pomýšleti na úplnou jednotu, aby veškeré jednotlivosti jedné hlavní idei se podřaďovaly, nýbrž pocity a líčení řadí se volně vedle sebe. Jak známo, skládá se veškeré lyrické básnictví semitů z jednotlivých líčení a myšlenek, jež volně vedle sebe jako jednotlivé perličky na perlové šňůrce se řadí. (Pokračování.)

~~~~~~

Z nejmladší české lyriky.

Na břehu.

Svit měsíce již hrál si nad jezerem,
na jehož břehu seděli jsme spolu.
Les vůkol nás se halil páry šerem
a rybky honily se podél kolu,
jenž z vody čněl, a zpět zas rovným směrem.

„Hleď jak jsou šťastny," řekla, a buk šuměl
nad námi hebkou snětí u vrcholu,
co chtěla říci, já jí porozuměl . . .
V dlaň pad' mi brouček s vodní růže stvolu.

Les ozýval se v echu žluvy pěním.
Jak flétny zvuk nám v duše hloubi sáhla
ta píseň její sladce jemným zněním,

V níž třásla se i cvrčků píseň náhlá!
A lesem vůně pryskyřice táhla — — —

Jak z našich srdcí láska políbením.

Na kraji lesa.

Ve trávě slavík ještě zpíval
a květ byl již pln krůpějí;
Tys u mne stála, já se díval
bříz nachýlených alejí,
jak rázem celý háj se ztmíval.

Pak na tě lístek padl s výše,
Tys ke mně stoupla těsněji.
„Zde čekat budem," řeklas tiše,
„až červánky se zaskvějí."

A v líc když větřík vlas ti svanul,
zas hleděli jsme do oblak,
z nichž červánků svit rudý kanul

V tvůj velký, modrý, snivý zrak . . .
V tom splašen vylét' z keře pták, —

A ret můj bázní na tvém zplanul.

Jan Červenka.

V první letošní ukázce z „Z nejml. č. lyriky" (č. 11) ověřejněná báseň „Zimní host" psána jest Al. Škampou.
~~~~~~

Até.

Slyš, vzdech a tajné roucha šelestění —
sen ve sluch lže tó, pravdy hlas to není.
Přec! Mušek rojem kolem hlavy chvátá
bohyně Ata.

Mé čelo zbledlo, zarděla se paní,
svou o mne bílou opřela se dlaní.
Oč, hnutí toto že jí vdechla klatá
bohyně Ata?

Ji nemoh Pánbůh slovem v nebi zmoci,
a proto chyt ji, dolů shodil v noci,
do klína lidí padla, jindy svatá
bohyně Ata.

Po hlavách lidí pádí, mozky sbíhá
a řetěz citů kouzla prutem švihá,
cnost v prach a cáry, hříchy řízou zlata
odívá Ata.

V síť myšlenek mi černou skvrnou vpadla,
číš překypěla, lilje klidu zvadla,
bič studu hvízdá, duch je v trnu spjatý
posměchem Aty.

V zrcadlo čela seběhly se stíny,
jak po moru havrani do planiny,
zhas víry kahan, zdusily ho šaty
bohyně Aty.

Hněv boží shořel, Satan plesá v louži,
kol okna Lítost schromlým křídlem krouží,
níž, níž a níže, klesá čelo v bláto
k tvým nohoum — Ato!

Eduard Stožický.

Láska.

Světlem sterých bájí
hledán, v kterých as
končinách se tají
zjev tvých neskalených kras?

V loubí ratolestí
párkem ptáků snít —
Bože! jak to štěstí
zdá se nám tak blízkým být!

Jemný hlahol v duši
nejčistějších dum,
básník sotva tuší
tvých andělských křídel šum!

Ó jak v oči Psyché
sochař touží skrýt
tvojí duše tiché
jediný jen plný svit!

S neskonalých výší
jak rád, plný krás,
hudec mní, že slyší
zpívat čarovný tvůj hlas!

Darmo! — od pravěku
spínáš ramena
s nebes ku člověku,
krásná — nedostižená!

Fr. Ulrich.

Kouzlo jara.

Tak dlouho stůněš! Jaro přiblížilo
až k oknům tvým ty paprsky své zlaté,
stín břečťanu sem tam se jizbou mate,
pojď k oknům patřit v háj, kde tiché vše a milo.

Tak o mne opřené chci zas ti vypravovat
ty všecky věci staré, známé,
jež z doby dětství, lásky v duši, mysli máme.
Jak bouří zlekaná kdys v štěstí chvíli samé:
ó pojď se schovat! —
tvá holubičí šeptala mi duše.

Mluv. Šeptej. Nechvěj se. — Viz k řece jak si lesem
tichounce laňky pobíhají,
poslechni slavíka, jak písní svojí v taji
snad snoubí právě milující v háji,
již skryti vřesem
se v lásky plné objímají tuše.

Jsi slaba. Smutna. — Usedni si zase;
jen strpení — já vím co pozdraví tě:
pod okny zahrádka, květiny, drahé dítě,
a vůně jejich . . . Půjdu pro ně hbitě,
bys svěží procitla v té jarní luzné kráse.

L. Tesař.

Letní večer.

Již vše chce spáti!
Vybledlých červánků ten slabě rudý kmit,
jejž vidíš větvemi, víc západ nevyzlatí;
tož nedívej se tam: již začíná se tmít.
Po větvích sahá tma a všecko v ní kol mizí,
již věsí sítě své po spících lupenech,
tam ještě zakmitlo se bílé tělo břízy.
Již ticho večera si sedlo v měkký mech.

Kol jak je tiše!
Jen někdy zašustí keř, když tvůj chytí šat
neb snítka, kterou pták v snu shodil křídlem s výše;
nuž i ty dívko má teď zůstaň chvíli stát,
vždyť větřík v tichu tom sám vydychnout se bojí.
Nuž stiš se v duši své jak kol to jehličí
a ani nehni se, ať nezašustiš chvojí:
já čekám v duši své — teď píseň slavičí.

Fr. Stupecký.

Medusa.

V říms proutí zlaceném, kde v tichu nad arkadou
pod soumrak večera se křídla stínů kladou,
hle — příšera! Ó děs! ó pohled hrůzy plný!
Kol skrání svraštělých, jež zryly utrap vlny,
rej hadů syčících se místo vlasů točí!
Plá výheň chřestýše jí ze smrtících očí,
žár kletý Eumenid, jenž nikdy nezhasíná,
smích pustý Kentaura! On spáry svoje vtíná
do duše diváka jak psi v bok Akteona.
Když motýl červánků a noci pára vonná
svůj závoj stříbrný v snů kštici zaplétají,
té hlavě potvorné se vyhnou. Marně tkají
kol úsměv poklidu. Ta nespí. Mlčky zírá
v hvězd plápol, šklebíc se. Zrak její neumírá,
ten zlobný, výsměšný. Ou přimrazí. On mámí.

Když první vraždy hřích se zarděl nad horami,
jej v noci uzřel Kain. Když Jidáš Krista prodal,
on k němu zablýskl a v jeho duši bodal.
V něm poznal Ganelon ten roh, jenž zvučel dutě
v údolí Ronceval. Bez dechu, nepohnutě
jak jícen Charybdy ta ztuhlá řasa zeje.
Hle, krása úžasu! Z ní propasť beznaděje
k nám patří. Prchnětež! Ty zraky usmrcují!
Což vábí tam váš hled?

Ó div! V té strašné sluji
přízraků šeredných, nad čelem, v klubku zmijí,
zřím, žluté krčky dva jak tulí se a kryjí,
v tu masku zpěněnou a hroznou, pod arkady
si hnízdo, vlaštovek hle, staví párek mladý!

Fr. Kvapil.

To jsi nikdy necítila . . .

To jsi nikdy necítila za jarního větru vání,
kdy jak měkká náruč tvoje večer byl pln usmívání,
že ten vítr otravuje,
že ta náruč dusí,
a že světlo, které na nás se hvězd sprchá dolů,
jest jak posměch jedovatý posvátnému bolu?

Já to prožil, kdy mne vítr do propasti vláčel,
kdy mi hvízdal cestou, jak jsem nocí k tobě kráčel,
že ten vítr otravuje,
že ta náruč dusí,
a ty hvězdy, jež mé kroky svedly do močálů,
že se smějí jedovatě tomu mému žalu.

Já to prožil, kdy mne vítr tobě v cestu snesl,
když jako list utržený k nohoum jsem ti klesl,
že tvůj dech mne otravuje,
že tvá náruč dusí,
a ty hvězdy tvojich očí do soumraku vtkány,
že se smějí jedovatě na hrob vykopaný.

Aug. Mužík.

Kresby z Paříže.

Od *R. E. Jamota.*

Pobožnost v Notre-Dame.

Předesílám náčrtku tomuto vážný slib, že nerozepíšu se o chrámu „Matky Boží“ ni se stanoviska historického, ni uměleckého. Ač jsou vědomosti mé v případě dotčeném hluboké, byvše čerpány z Baedeckrovy, Berlepschovy a jiných ještě věhlasných rukovětí uměleckých, netroufám si přece se stanoviska lidského na sebe pohlížeje, na čtenáře se obořiti a vnucovati mu pracně vydobyté známosti své. Jsem milosrdným.

Avšak, dnes, kdy vzpomínky své oživuji, nemohu odolati vyznání, že s touhou pomýšlím na velebný klid, jímž dýše les kamenných, ušlechtilých ozdob průčelí chrámového, les, jenž vrývá v duši diváka nehynoucí obraz vznešené, velikolepé krásy. A když člověk znaven hlukem obrovského města, tichý makadam chrámového náměstí překročí a v pološeru hlavní lodi usedne, aby vyzíral zapomínaje všeho, v pestrou krásu klenby i stěn; tu žije chvíli, o které nelze si představiti, že má býti snad v životě jedinou, a poslední!

Dím si jednou, že by bylo obzvláštním požitkem kochati se v kráse chrámu Matky Boží za zvuků církevní hudby, ba již představoval jsem si velebný dojem vážných zvuků loděmi chrámovými se rozletajících. Pravím si důvtipně: Milý příteli, počkej na neděli. Poslouchaje pak jako vždy vážné rozvahy své, v jejíž prospěch svědčila okolnost ta, že neděle jest dnem slavností církevních, vešel jsem skutečně o půl jedenácté dopoledne, v neděli nejbližší do chrámu. Však místo hudby církevní překvapilo mne hrobové zrovna ticho; v chrámě nebylo človíčka. Jdu pravou postranní lodí ku předu, přiblížím se k barrieře, jež odlučuje hlavní loď od postranních, avšak černě oděná dáma u samého vchodu byla jediným svědkem úžasu mého. Vcházím do hlavní lodi a sedám klidně na jednu z židlic v řadách rozestavených. Oddávám se klidně požitku stejně mohutnému jako druhdy. Klečící dáma za mnou šepce — pohřížena patrně v hlubokou, upřímnou pobožnost. Neruším ji zbytečným ohlížením se a zevlováním, ctímť pravou pobožnost. Však dáma šepce dále, stále hlasitěji, a zdá se mi, že volá každou chvíli: „Monsieur“. Nevěřím si zprvu, avšak přesvědčil jsem se, že mne sluch neklamal. Samo sebou se rozumí, že tušil jsem dobrodružství — prosím vás v Paříži!

Jdu tedy k ní a ptám se: „Madame?“

„Dix centimes, s' il vous plait!“

Šepot madame nebyl totiž modlitbou, ale povoláváním, abych zaplatil povinný obolus za použití židlice!

„Madame, dnes není žádná mše slavnostní?“ ptám se dávaje jí měděnou minci do ruky.

„Dnes ne, pane, avšak povšimněte si, libo-li vám, ohlášení stran úterku příštího — tam na sloupu u vchodu, pane!“

A na sloupu skutečně přilepeno bylo pozvání k velké mši v den Zvěstování Panny Marie, při čemž bude hrát na varhany pan X., a zpívati budou tenory, bassy a diskanty, rozliční věhlasní a jmenem označení pánové a dámy!

Zvěstování Panny Marie jest u nás, jak každý s potěšením ze studentských dob si pamatuje, zasvěceným svátkem. Také já vzpomínaje si na užitečné vědomosti své nešel jsem o dni tom do koleje, nýbrž ploužil jsem se městem, až nadejde jedenáctá hodina ranní, čas to, o který ohlášena velká mše v chrámu Matky Boží.

Potkám cestou známého lékaře. Zastavil mne: „Co to, že neviděl jsem vás ráno v koleji?“

„Vždyť je dnes svátek — annonciation!“

„Ah c' est une fête d' église! To je svátek církevní pouze.“

„Jdu na mši do Notre-Dame, má se k jedenácté!“

Ironický úsměv a stisknutí ruky. „Jestliže jste ještě nesnídal, radím vám, abyste tak učinil.“

S opovržením pohlížím za ním a stoupám cíle dále. Malý deštík nečinil cestu právě příjemnější.

Na náměstí před chrámem přes dešť zástupy lidí a hojnost ekypáží. Všecky brány chrámu otevřeny, a před nimi řada švarných policajtů. Ekypáže v řadě přijíždějí, před branou se zastaví, vznešené dámy vystupují a pospíchají do vnitř. „Hm jako u nás na Žofíně o plesu,“ dím si v maloměstské své dobromyslnosti a skromně vcházím postranním vchodem do vnitřku. Jaký tu život dnes! Od hlavní brány táhnou se dvě řady vojáků, známých pařížských sapeurů! Píseň dí: „Rien n' est sacré pour un sapeur“, však nelze popříti, že skvostná uniforma, paradního tohoto pluku, dobře k svátečnímu vnitřku chrámovému slušela.

Však dobrá rada drahá v příčině místa. Do hlavní lodi vkročiti nezdálo se mi radným. „Bude-li tlačenice, potrváš si,“ myslím si. V levé lodi plno lidí, kolem barriery prázdné místo, zachovávané řadou policajtů, šedivý

komisař policejní běhal a křičel sem a tam jako štábní důstojník v bitvě, které jsem neviděl. Zdá se, že lépe jíti na pravo. Proklouznu sapeury do pravé lodi. Avšak u vchodu řada policie. Černě oděný pán se mne táže: „Pane, máte vstupenku?"

Vyvalím seč mohu oči své!

„Nemám!"

„Prosím, za vámi je kasa, tam dostanete také program, pane!"

Koupím vstupenku i program za několik sous a takto ozbrojen kráčím srdnatě k černému pánovi.

„Račte."

V pravé lodi dosti prázdno; patrně byla levá za darmo. Za to však v hlavní lodi hemží se všechno nádhernými toilettami.

Dívám se ku vchodu do hlavní lodi.

I zde stojí černě odění páni. Zde však panuje frak a bílá kravatta, ba v mnohé dírce knoflíkové rdí se rosetta čestné legie. Přiznávám se, že jsem si připadal jako v Jiříkovu vidění! Pořád bych se byl ptal, co vlastně všechno to má znamenati? Však když jsem se dopátral podstaty, divení mé nevymizelo.

Ku vchodu do hlavní lodi — ohraničené, jak již praveno, několikrát od ostatních vysokým mřížovaným zábradlím, blíží se několik skvostně oděných dám. Černě odění pánové, nota bene většinou to starci šedovlasí a holohlaví, ozdobeni, jak teprve nyní poznávám, vesměs modrou stužkou na levém prsu; zrovna jako u nás plesoví výborové — černě odění tito pánové rozestoupili se, obklopili s poklonami na pravo i v levo přibylé dámy, berou z rukou vstupenky; pak se každý na novo elegantně klaní své sousedce — a nabízí jí rámě. Dámy rámě přijaly a celý zástup kráčí dále, načež pánové rozesadili dámy a zase se vrátili, aby u vchodu očekávali nové dámy, jimž by za průvodčí posloužili — pánové tedy jsou skutečnými výbory slavnostními. Náleželi, jak jsem se v horlivosti své od jednoho z nábožných navštivitelů chrámu dozvěděl, katolické jakési jednotě, která propůjčuje šlechetnější své členy při podobných příležitostech k „uvádění" dám do kostela.

Člověk nesmí ovšem do chrámu Matky Boží, aby zde na zdi hledal snad Viktora Huga pověstné slovo: ananké!

V chrámu, kde se krátce před nocí bartolomějskou ženil Jindřich Navarský s Marketou z Valois, kde korunován Napoleon prvý a křtěn za veliké pompy smutné paměti princ Lulu, kde předstoupil sedmého listopadu 1793 známý pan Chaumette s modře zastřenou dámou a radil shromážděnému obecenstvu, aby nectilo od nynějška jiného boha nežli rozum, jehož symbolem měla býti přítomná modře zastřená dáma, choť knihtiskaře Momoro, v témž chrámu, kde zase r. 1871. pohřben arcibiskup kommunardy zastřelený Darboy, kteří ještě desátého dubna 1871. dekretovali (Le Monssu), „že kněží jsou bandité a kostely slujemi dravých šelem, v nichž se moralně massy vraždí"; kde tedy střídaly se v průběhu staletí vážné věci s groteskními nesmysly, tam věru není náboženská fraška, jakou taková slavnostní mše v chrámu tom vskutku jest, tuším nižádnou příliš divnou věcí.

Pouhý pohled by každého nevěřícího přesvědčil!

O čtvrt na jednu spoledne dokončen vjezd elegantního světa. Galerie i lodi jsou naplněny skvostnými toilettami; dámy drží v rukavičkách programy, pozdravují se, žvatlají, smějí se a před loděmi i v lodích hulákají zřízenci policejní; a i mužské pohlaví se směje, mluví ba noviny čte, chybí jen prodavači fialek a pomerančů, aby dojem byl úplný.

Konečně zazní hromový hlas varhan — introitus Gounodovy mše. Nejmenší část lidí vidí na oltář; ostatní nejsou s to dohlédnout a obracejí zraky své pro to k choru; avšak bavení se a hluk policejní stráže neustává. Pak se ozve zpěv — nejdříve sbor, pak solo skvělého bassu, prostorným chrámem se rozléhajícího — a i těch několik dám, které stopovaly obřad církevní, naslouchají zpěvu; programy šelestí — a kdo nemá po ruce programu, ptá se souseda svého — kdo že to zpívá.

„Dejte mi svatý pokoj s pobožností," dím v duchu světu shromážděnému, „raději sedím u tvrdého kotelettu při snídaní, než bych stopoval takovouhle pobožnost, než bych tuhle naslouchal velebné hudbě církevní."

A se vší nezdvořilostí prodral jsem se z chrámu ven.

Myslím, že jsem řádky těmito neudělal dojem člověka bigottního, ale komedie, v níž persifluje se cit jakýkoliv, jest mi protivna, i přiznávám se pak, že ctím skutečný cit náboženský. —

Nevěstu za českou korunu.

Od *Václava Beneše Třebizského.*

(Pokračování.)

IV.

Ještě týmže večerem věděli po celých Klecanech, že Stařeček je s Martou na zítřek obeslán do zámecké kanceláře. O příčině kolovaly nejmožnější a nejrůznější řeči. Nescházelo arciť také úšklebků; bez těchto by se byli v městečku ani neobešli. Ale byly ovšem i střechy, pod nimiž mluvili přitlumeným hovorem o panu hejtmanovi nekalé věci; — ostatně jen mluvili a k tomu ještě šeptem. Pan Jiří z Frankštejna byl na zdejším zámku, jak se říká, — na svém místě. A kdyby tak mu bylo dnes či včera napadlo, aby na vršku před svými okny vztýčil klobouk a dal vybubnovati, kdo jda kolem neobnaží hlavy a nepokloní se nejméně až ke kolenům, bude o vrchnostenském právu přemýšleti ve věznici, nevím, kolik by se jich bylo odvážilo jednati po zdravém rozumu — i z těch, kteříž dnešním večerem věděli leccos o poměru mocného hejtmana k Její milosti — —

Druhý den scházelo k devíti ještě jen několik minut a Stařeček s vnučkou octl se již na výšině, s níž viděti přímo na hodiny ve svatovítské věži. Před kostelem se na chvilku zastavil; oddechl si. Chůze do vrchu jej příliš unavila; unavíť ze zdola do kostela i zdravého, natož kmeta s osmi desítkami a ještě několika jedničkami — Když vyšli před statek, chtěla ho Marta vésti;

ale dědeček zavrtěl hlavou řka: „Nech holka — nech! Ať vědí, že Stařeček i za slepoty paměť neztratil! Ať vědí, že vím v Klecanech o každém kamenu, o každém schodě popaměti!“

A kudy šel. všude bylo v oknech plno hlav a za skulinami ve dveřích plno očí. A když minul které stavení, otevřeli tichounce dveře a vyšli až na ulici; mluvili polohlasitě a někde prorazil i smích — tak pravý chechtot.

Marta se přitulila ku kmetovi, jako by se těchhle lidí bála, že ji k smrti uhranou.

„Jako by nás dědečku jaktěživi byli neviděli! — Jako by nás neznali!“ zašeptala.

„Přej jim toho divadla! — Do smrti takového neuvidí!“ odtušil Stařeček a při tom se pousmál.

„Jako by ved na faru nevěstu!“

„Jen ženich ještě schází!“

„Však on si Stařeček nějakého přičaruje! — Nadarmo nad tou knihou tolik let nesedával! — Starejte vy se o něho!“

„Může pana hejtmana . . . Marta je tak trochu podobna zámecké slečně a pan Jiřík svobodný!“

„Bral by třeba potom i pan písař! Fabík by se spokojil taky s ohlodanou kůstkou! Na stará kolena by mu mohli pronajmouti pivovar.“

„Ani vařiti by mu potom nepostačili!“

Bůh sám ví, co ještě všecko ti lidé semleli dohromady. Měli jazyky ostré jako hroty zdejších černých skal, svědomí jako Vltavino dno a čest? Ne, té jim ponechme! — — —

V klenuté úřadovně klecanského zámku hořelo zase dnes dvé voskovic, uprostřed stál opět starý, očmoudlý krucifix, a za stolem hověl si v lenošce tmavou kožešinou potažené as čtyřicetiletý pán v pivoňkovém, aksamitovém kabátci. Kolem hrdla a na prsou leskl se mu zlatý řetěz s jakousi medailí. V poměrné vzdálenosti od pána seděli na dubových, jednoduchých židlicích rychtář Bakalář a konšel Trependa bedra majíce pokorně nakloněna. Neodvážili se o lenochy dubových židlic ani podepříti.

Pán v aksamitovém kabátci hnul náhle prudce pravicí, zahučel cos a chtěl povstati. Na obličeji jeho bylo lze zříti nevrlost v každém rysu. Když takhle vypadá z rána obyčejný člověk, říkávají o něm, že vstával levou nohou napřed. Ale vůči panu hejtmanu neodvážil se nikdo ani k takové myšlence, neřkuli k takovéto výpovědi.

Voskovice na podlouhlém dubovém stole uprostřed klenuté kanceláře vzplanuly jasněji, ale okamžitě se zakalily, protože se otevřely dveře, ve dveřích objevila se hlava drábova, ale hned zase zmizela, a do jizby vešel vetchý slepý kmet s bledou dívčicí: Stařeček s vnučkou.

Bakalář s Trependou sklopili oči k zemi; zdálo se jim, že bílé zraky Stařečkovy jsou ostřejší než italská dýka. Panu hejtmanovi se mdlé oko zaleskło živěji; ale jako by náhodou utkvělo na medaili pod hrdlem a již zase podobalo se kalným vodám a obličej tvrdému kamenu.

Jan Fabík Strenický vzal do ruky kus papíru a začal čísti: „Adam Stařeček, vlastník čísla 11. v městečku Klecanech i s vnučkou do dneška vězí v tom bludu zlém, jak mu někdy učil nešťastný mistr Jan a zavedl jím duší Pánubohu dříve milých statisíce do věčné, ničím neodvratitelné záhuby. Týž Adam Stařeček i s vnučkou samotni na panství Klecanském tím dotčeným málomocenstvím kališnickým všemu lidu pobožnému i počestnému jsou ku pohoršení a k pokušení!“

Fabík dočetl. Pan hejtman teprv nyní vstal a upravil si zlatý řetěz na krku; ale trvalo to přec několik okamžiků, než promluvil. Bylo mu náhle před tímhle kmetem úzko, tak jako by proti němu z těch zraků bělmem zatažených čišel Moranin dech.

„Tvá leta?“

Pan hejtman promluvil úsečně jako když hodí se skály do Vltavy těžký kámen.

„U Pánaboha!“ odpověděl pevným hlasem Stařeček.

Pan hejtman zahryzl se do rtů.

„Po tvém stáří se tě ptám!“

„Nevím; Bůh ví!“

„Rozený?“

„V Klecanech — —“

„Tato — tvá vnučka?“

„Nebožky mé dcery dcera!“

„Dosud svobodná a počestná?“

„Pane — nebo kdo jsi, jenž se mne tážeš po těchto věcech — jdi a ptej se, kde chceš! Já ti jen řeknu: kdyby na krvi Stařečkově nenechali s pokojem jediného vlasu, počestnosti její se nedotknou . . .“

„Je pravda, rychtáři, co povídá?“

„Pravda, milostivý pane!“

Stařeček upřel bílé oči v tu stranu, odkud zaletěla k uším jeho poslední slova, že řasoví nad nimi až do půli čela vystoupilo.

Bakalář svěsil hlavu ještě níže; do tváří hnala se mu krev zrovna proudem.

„Je obžaloba na tebe pravdiva?“

„Je — až na dvě poslední slova. Stařeček po svém vědomí nikdy nebyl a není žádnému ku pohoršení a k pokušení. O své vnučce může taktéž vypověditi s čistým svědomím!“

„Jak ty o něm vypovíš, konšeli? — Buď pamětliv nedávné přísahy!“

„Byl ku pohoršení a k pokušení od jakživa — ode dávna! Ještě neměl lysou hlavu a už tenkrát se povídalo, že za černou skalou mívá schůzky se zlým duchem! Nadarmo mu hlava neopelichala a jen tak slepota na něho také nepřišla!“

„Slyšel jsi? — Konšel Trependa tě zná od maličkosti, — zná tě zevrubně!“

Zraky páně hejtmanovy tkvěly však při těchto slovech na ubledlých lících vnučky Stařečkovy; poutalyť jej bezpochyby o poznání více než sesehlá, vráskami zbrázděná tvář dědečkova. Kvetly také na nich Martě slzičky — jemnější, vábnější než po stráních a na skaliskách kolem Vltavy. Pan hejtman sice po nich šlapával, na mezi si jich ani nevšiml, protože jsou to praví sirotečkové mezi květinami, pravé chuděrky . . . ale k těm na obličeji Martině by se byl sehnul, byť i byl nevím jak unaven, byl by je byl utrhl, pohrál si s nimi — — a potom také zahodil. Vždyť jsou to jen opuštěnky, praví sirotečkové, učiněné chuděrky . . .

Fabík Strenický se po straně ušklíbl; pan hejtman se poněkud zapomněl. Teprve za dobrých pět minut mu napadlo, že stařce dosud zůstává dlužen odpověď.

„Adame Stařečku! — Konšelova výpověď vrhá ti těžkou vinu v tvář! — A ty jako bys neměl jazyka!“

„Jste křesťané! — Říkáte, že jste ti praví, ti dobří, ti neporušení! — Budete se tedy v životě Krista Pána znáti výborně. — Víte-liž však, co stojí psáno v písmech, když svědkové křivě proti němu před Kaifášem svědčili? Čtemež: „ale on mlčel a ničeho neodpověděl.“

Stařeček postoupil o dva kroky ku předu. Obočí hejtmanovo stáhlo se jakoby k bouřce. Fabík Strenický rozhryzl krůtí pero, jež po svém zvyku držel mezi otylými rty. Bakaláři vehnal stud do tváří už všecku snad krev. Konšel Trependa zaskřípal zuby a podíval se na pana hejtmana se strany.

„Aby nám to však netrvalo příliš dlouho! — K čemu pak jste mne sem dnes obeslali? — Co chcete na starém muži, jemuž schází ke hrobu již jen jeden krok? — Čeho žádáte od této mé vnučky, kteráž — Bůh sám ví — před žádným z vás ani vody neskalila, ani křivého kroku neučinila? — Pane hejtmane — anebo kdo jsi, jenž se mnou máš co činiti — budeme spolu bohdá hotovi okamžitě. — Věz: Adam Stařeček má ještě dosti síly, aby dovedl čeliti vám!“

„Dávám ti s vnučkou lhůtu osmi dnů, abyste bludu se odřekli a ty v pokoji mohl stráviti poslední dny svého života. Páter Cyriak je ochoten přispěti dobré vůli radou vzácnou i poučením!“

Po těchto slovech pana hejtmana krůtí pero Fabíku Strenickému vypadlo z úst; konšel Trependa si sáhl prudce na čelo, jako by mu je byl polil někdo studenou vodou a rychtář Bakalář si oddechl volněji.

Pan hejtman spočinul opět dlouhým, skoro hltavým pohledem na obličeji Martině a pokynul pravicí písaři, aby shasil světla.

„Ceníš tuze nízko mou lysou hlavu.“

Stařeček si musel na okamžik oddechnouti; ale ihned zase pokračoval hlasem zvýšeným: „Ještě tuto chvíli slyš: kdybych byl živ tak dlouho jako syn jmenovce mého a patrona, nezvrátila by leta sterá víru mou a psota sebe horší nic by na mém přesvědčení nezviklaly. Za radu vzácnou i poučení páteru Cyriakovi že ze starého srdce děkuju. Té dobré vůle u mne nebude. Adam Stařeček je příliš starý, než aby se nechal ohýbat!“

„Slova nazpět neberu; máš lhůty osm dní. — Tvá vnučka bude míti snad povolnější hlavu; moudré radě bude asi přístupnější. Do osmi dnů zůstane zatím pod naším dozorem!“

„Slyším — neslyším?“

Stařeček se lysé lebky najednou zachytil oběma rukama.

„Dobře slyšíš! — Do osmi dnů poskytnem tvé vnučce přístřešku sami. Nyní se vrať do své chalupy v pokoji a přemýšlej, jak to vyvedeš, abys na šediny — ostatně nemáš již ani těch — nemusel se plahočiti do ciziny!“

„Že dobře slyším? — Pojďte tedy, komu se zachce, a vyrvete mi tohle dítě! Pokuste se!“

Zbělené zraky starcovy pod řasovím takořka zcela vystouply, kolem zvadlých rtů zakmitl se strašlivý výraz a staré kostnaté ruce přitiskly pevně ke hrudi mladou dívku, jež přitulila se tvářemi do náruče dědečkovy a taktéž obě ruce kolem něho ovinula.

Klenutou úřadovnou zavládlo na několik okamžiků ticho, jež rušilo pouze prudké oddychování starcovo.

„Chytila ho zase stará nemoc — Milosti!“

Konšel Trependa učiniv tuto poznámku hluboce před panem hejtmanem se uklonil.

„Stará nemoc, pravíš?“

„Šílenství, Milosti!“

„Tím spíše musí vnučka od něho!“

„Pojďte jen — pojďte tedy, co je vás tu! Pokuste se o to! Musíte dřív Stařečka ubíti do smrti, než se pustí tohohle dítěte! — Drž se mne, co síly máš! — Tak, Marto!“

Pan hejtman pokynul Fabíkovi a v minutě tři chlapi vrhli se na vetchého, osmdesátiletého kmeta.

„Pozor, ať mu neublížíte!“ napomínal starostlivě pan hejtman a ze samé péče přikročil blíže, aby holohlavci neublížili.

Náhle Stařeček zaúpěl, zaběдoval, že to slyšeli až dole v městečku. Vyrvali mu opravdu dítě z náručí. Ale dalo jim to práce a stálo je to potu více, než když ondyno vedli do zdejší obory as třicetiletého paroháče svázaného řetězy. Stařeček nebyl s to, aby jediného jen slova ze sebe vypravil. Bělmo na očích zabíhalo mu však až do tmavočervena. A chvěl se na celém těle jakoby zimnicí — prudkou, žlutou zimnicí. U dveří opřel se o stěnu, aby nepadl; ruce měl zaťaté křečovitě v pěstě, pozdvižené v tu stranu, kde tušil pana hejtmana; rty se mu chvilkami otevřely, ale okamžitě zas sevřely se pevně: zdálo se, že mu jimi proráží bílá pěna . . .

„Dědečku! — Strýčku Bakaláři! Ubraňte mne! — Pane Ježíši!“

Tato slova zarážela do kanceláře z chodby v pronikavém úpění. Pochopové odvlékali Martu — prý do šatlavy. Pan hejtman šel s nimi. Stařečkově vnučce vykázal místo vlhké, dusné věznice s prohnilou slámou úhledný pokojík v přízemí se zamřížovanými okny, v rozsáhlém stavení zámeckém nejodlehlejší. Mezi čeledí šla řeč, že v něm straší. Klíče od něho nosíval pan hejtman sám. Za nocí dívávaly prý se tam odtud do dvora dvě ohnivé oči, jimž panenky do všech barev přecházely. Také tam slýchávali sténání, jako když člověk pracuje k poslední hodince. Kdo šel kolem, každý přimhouřil zrak, zavřel ústa a jen se kmitl kolem dveří železnými pruty pobitých. Ostatně strašívalo v Klecanském zámku odjakživa všude . . .

Chlapi se podívali jeden na druhého, ušklebili se, zakývali hlavami, porozuměli si a pan hejtman se na chvilinku pokojíkem poohledl, zdali vše v pořádku — zdali ty mříže, zdali ty sáhotlusté stěny . . . potom dveře zarachotily a pan hejtman si klíč zase uschoval . . .

A ze dvora vyváděli holohlavého kmeta — Adama Stařečka s posměchem, jakéhož schopni jsou jen zhovadilci, kterýmž pochopskou službou i to lidské srdce v dravčí se zvrátilo . . . Jarní, svěží vzduch, jenž ovanul Stařečkův obličej, přivedl kmeta zase k sobě. Holohlavec zašel po paměti na hřbitov. Bylo z něho viděť po celém městečku: každé okno, každou střechu, každá vrata, každá dvířka . . . ve faře, jež stávala druhdy pod kostelem, přímo do pokojíku pátera Cyriaka.

„Tak už to daleko došlo s námi? — Dobrou a šťastnou noc vy klecanští měšťané! — Že už nám v Čechách smějí i děti rváti z náručí? — Tak brzy! — Kolik je tomu let, co na Bílé Hoře hřímalo! — A už vzali nám víru, vzali čest, vzali práva a nyní nám berou poctivost! — Slyšíte vy klecanští měšťané?

Stařečka si k tomu vyhlédli prvního! — Koho si za ním vyhlédnou . . .? A vy mlčíte? — A vy to trpíte? — A vy to snad Stařečkovi přejete? — Shoďte raději se skal své životy či je utopte ve Vltavě a učiníte nejlépe! — Vy se snad Stařečkovi smějete? Však vám jednou na vašich rtech smích zkamení, — uhlídáte! Až se budete svíjet jako červi, když je noha rozšlapuje! A ty doby na vás přijdou — jako na tenhle zámek, jako na lupiče mé i vaší poctivosti! Přijdou, jako že stojím na hrobech, kteréž se na konec světa otevrou . . . A z vašich práv nezbude vám ani ten pergamén. budete ze svých statkův utíkat i s dětmi i s ženou . . .“

Stařeček stál na hřbitově s hlavou vztýčenou, s rukama pozdviženýma k čistému jarnímu nebi, ještě tak zaťatýma v pěstě . . . viděli ho všude po městečku, protože všude stáli před dvířky a všude letěla novina: Stařeček se zbláznil dočista.

„A z tohohle místa se nehnu ani po smrti . . . Jednoho za druhým vás budu volati, na jednoho za druhým před stolicí Hospodinovou svědčiti . . . A těmhle?“

Stařeček se obrátil k zámku a zaťaté pěstě ještě výše pozdvihl.

„A kdo kdy tu bude seděti, bude každý nešťastný . . . I stěny tu budou strašiti! Však se toho potomci vaši dožijou a dočkají . . . Stařeček dávno bude hnít, na jméno jeho zapomenou, jako by tu nebyl jaktěživ, ale za jeho vnučku se tu bude mstíti všecko — všecko, i ty kameny — —“

Páter Cyriak odstoupil od okna v pozadí; z posuňků tušil smysl povykování Stařečkova. Čelo jeho se zachmuřilo a smědá tvář zatáhla se výrazem, jako když na předešlé osadě jeden přes druhého z jeho cvičení utíkal . . .

„Tak jsem to bejlí přec ještě nevykořenil? — A co mne to stojí už potu, co slov, co úsilí!“

„A každá krůpěje potu je zaplacena, každé slovo zlatem ryzím vyváženo, a úsilí již nyní korunováno úspěchem!“

Vysoký páter se smědou tváří obrátil se ku dveřím: zachmuřené čelo se rázem rozjasnilo, přísný výraz v obličeji se dýmem rozplynul a ostrý zrak se taktéž zmírnil v příjemný a přátelský.

Přinášelť zámecký písař Jan Fabík Strenický veliké čtverhrané psaní s červenou pečetí velikosti rýnského tolaru.

„A že jsem pravdu děl, přesvědčí se Tvá důstojnost okamžitě!“

S těmito slovy podal písař páteru Cyriakovi velikou listinu. Byl to pochvalný list Její Milosti vysoce urozené paní, paní Anny, hraběnky z Fyřtenberka, rozené z Lobkovic, a zároveň bezprostřední výsledek onehdejší relací od správy zdejšího zámku i panství.

„Sedni, pane písaři! — Sedni! K neustálým díkům si mne zavazuješ! Měl jsem na mysli toho starocha bludaře s děvkou jeho!“

„Rač být jen bez starosti! — Dědeček sešílil a vnučku jeho si ponechal k nápravě pan hejtman.“

Fabík Strenický se již dnes po několikráte ušklebil.

„Pan hejtman? — Pan hejtman? — Béře si na svědomí velkou úlohu!“

Vysoký páter zakýval povážlivě hlavou.

„Tvá důstojnost chce říci: velkou tíž! — Nu, unese ji! Svědomí pana hejtmana je veliké a široké!“

„— — — všecko — všecko — dokud tu bude kámen na kameni — —“

Fabík vstal a přirazil pootevřené okno, aby jich Stařeček svým lomozením v dalším hovoru nerušil. Stál dosud na hřbitově s rukama zaťatýma v pěstě a pozdviženýma vzhůru k zámku . . . Dole v městečku si z něho opravdu v mnohém okně a před leckterými dvířky strhli smích; u konšela Trependy smálo se i nemluvňátko v kolébce!

(Pokračování.)

Z nové poesie španělské.

Don José de Espronceda.

Bacchická píseň.

Oh! padni co padni! víc vína v pohár čistý!
Kdo nejvíc vypije, ten věčně slaven buď!
Vlas, révy bohaté mu okrášlete listy,
a chválou bez konce, ať bují palná hruď!

S jiskřícími zraky,
víno v zlaté míse,
číši pěnicí se
vzhůru k připití!
Rty ať smíchem kypí,
s květem pomeranče
pohár v rukou tanče,
v žár ať zasvítí!

Oh! padni co padni! víc vína v pohár čistý!
Kdo nejvíc vypije, ten věčně slaven buď!
Vlas, révy bohaté mu okrášlete listy,
a chválou bez konce, ať bují palná hruď!

Vulkany mne pálí
v čelo rozohněné,
cítím krev jak žene
do tváří se již!

Víno stoly zdobí
do prachu se mísíc!
Tisíckrát sto tisíc
číši vzneste výš!

Oh! padni co padni! víc vína v pohár čistý!
Kdo nejvíc vypije, ten věčně slaven buď!
Vlas, révy bohaté mu okrášlete listy,
a chválou bez konce, ať bují palná hruď!

V ohni nad mou hlavou
celý svět se zvrací,
země se mi ztrácí . . .
Nuž, jen číši v pěst!
K nebi ať mne vznese
zpěv, jejž rozjaření
pějí v duše vření
Kypru na počest!

Oh! padni co padni! víc vína v pohár čistý!
Kdo nejvíc vypije, ten věčně slaven buď!
Vlas, révy bohaté mu okrášlete listy,
a chválou bez konce ať bují palná hruď!

*

Don Juan Valera.

Na smrt dívky.

Co slza, perla jest, jež z mlhy v jitra plání
na nízký rov jí padá.
Slyš! V keři zefír lká, květ smutně kalich sklání,
že klesla v hrob tak mladá.

Ke slunci zalétla, jsouc Bohem milována! . . .
Však čistá duše její
se prachu nedotkla: — plá jako hvězda z rána,
kdy červánky se skvějí.

Na zemi, hrdlička, kde v srdcích láska trůní,
víc dlíti netoužila,
ni kalich otevřít, ni svět opájet vůni, . . .
ta rajská růže bílá!

Jarní noc.

Noc. Kol spánek rozestírá
nad městem svá křídla řasná,
noc tak velebná, tak jasná,
plna kouzel, krás a vnad.
Květy vonná ňadra svoje
čisté rose otvírají,
ve vzduchu se ambra tají,
zlato hvězd i vánku chlad.

Neapole! V nocích jara,
světel zář když zvolna tmí se,
v srdce tvoje láska schví se
a ty zmíráš touhy snem.
Ticho jest tvou harmonií,
nymfami tvé rosné kvítí,
stín jak pestrá duha svítí,
a tvůj vzduch plá balsamem.

Těkavé a neurčité
líbezně vše v jedno splývá,
v srdce sladkou touhu vlívá
opojných snů haluzí.
Duch se matným vírem zmítá,
svíjí se jak barvy hadí,
a zas jako střela pádí
z illusí do illusí.

Tvůrčí, lehýnký duch světa
nejde s lunou stejným krokem . . .
Tu se sklání nad potokem,
lichotně tu líbá keř.
Na lagunách prosvitavých
brillianty zbudí zase,
až nad růží rozplývá se,
jako sen, — jak páry šeř.

Don José Zorrilla.

Zpěv východní.

O doňo v mnišek říze šedé,
tvář průsvitnou již závoj skryl,
za polibek tvé skráně bledé
by Granadu dal Boabdil.

I kopí Zeneta, jímž směle
se vrhal v zápas, dal by rád,
i přímoří kol Darru celé
a s vůní palem hájů chlad.

Lesk turnajů i půtky s býky,
a kdyby ve své moci měl,
moc křesťanů by dal ti s díky
i maurských hodů zlatý pel.

I perských záclon jemnou řasu
dá rád, by zlíbat směl tvůj ret,
ba věř, — tak cení tvoji krásu! —
i hbitých jezdců čtyřicet.

Neb z očí tvých, jež ohněm hoří,
snů plné jitro vychází,
v jich lesk vše ztápí se a noří,
jich záře světy provází.

Tvé rty jsou ve dví puklý rubín,
dva čisté, plné koraly,
jež pro tě z vírných moře hlubin,
neb z vínku boha urvali . . .!

Mír; — kouzlo; — úsměv . . jsou tvé rety! —
Tvá mluva jako manny dech,
jak lehký větřík, vonné květy,
jež zplanou jitra na ústech.

Tys čarokrásná nazaretka! — —
Pojď v harem, pojď, tam ples a smích!
Vlas rozpuštěný v hedbáv setká
se na tvých ňadrech křišťalných.

A v závoji dcer Mohameda
na měkký lůžka aksamit,
tě položí, má krásko bledá,
ve mráčky ambry, zlata svit.

Ó křesťanko, pojď do Kordoby,
tam budeš paní, — sultánkou,
a sultán dá ti korun zdoby,
jsa otrokem před tváří tvou.

Dá bohatství ti za tvou lásku
a tolik šperků ve zlatě,
že musíš sebe dáti v sázku,
mé krásné dítě k odplatě.

* * *

Doňo v mnišek říze šedé,
za polibek skráně bledé
říš by dal ti Boabdil.
Křesťanko! pro tvoji líci,
tisíce by chtěl se zříci
nebes, by jich tisíc byl.

Přel. *Jan Červenka.*

Examinator.

Z „Ruských novel“ od *H. Grévillea.*

(Dokončení.)

IV.

Ten zmatek a ty rozpaky, které osvědčil náš profesor při své první lekci, se více neopakovaly; byl to člověk klidný, jak jsme již pověděli, a jestliže návštěva dvou dám v jeho mládeneckém zátiší jej na okamžik trochu pomátla, brzy se vzpamatoval, zvláště když viděl, jak nenuceně se obě chovají.

Středy a soboty míjely tak klidně po tři nebo čtyry měsíce. Annuška opakovala své lekce s podivuhodnou svědomitostí, ale, jak se zdálo, neměla pro vědy žádného smyslu; v téže chvíli, kdy profesor jí právě vykládal nějaké pravidlo z mluvnice nebo nějaké mysterium z počtů, dopustila se ona chyby tak děsné, při jakých spínají učitelé ruce. S trpělivostí věru mučednickou začal Maregýn výklad svůj zase znova a snažil se jej zjednodušit. — Marná práce! Annuška naučila se s radostí všemu, co se jí uložilo — ale rozuměti tomu bylo ovšem něco docela jiného.

— Nemám pro to smyslu, pravila jednou k němu a utírala si slzy, které se jí draly z očí.

— To se podá, jen pracujte! odvětil Maregýn hledě ji povzbudit, ačkoliv byl v duši přesvědčen, že se to nepodá.

Tak se měly věci, když jednou ve středu přišla Annuška docela sama. Nebyla v rozpacích, ale byla smutná; odložila na stůl tašku a dala se do práce.

— Kde je matka? tázal se udivený Maregýn.

— Matka je nemocna, odvětila Annuška sotva zadržujíc pláč; vzdychla si, otevřela knihu a podala ji profesorovi.

— Co je jí? tázal se tento pohlížeje na svou žačku.

— V neděli se v kostele nastudila; snad nebude tak zle; řekla mi, abych šla dnes sama . . . Již musím hledět, abych se sama uživila, hlavně proto, aby byla ona klidna.

To vše pravila Annuška hlasem tichým, který časem přerval pláč; když domluvila, pozvedla oči a pohledla na Maregýna, který tím byl hluboce dojat. Tento zoufalý pohled byl plný důvěry k němu.

— Nu ovšem, pravil, tedy dále.

Hodina uběhla jako obyčejně; časem se ohlédl Maregýn na místo, kde sedala obyčejně paní Larionová a divil se, že neslyší zvonit dráty; salon zdál se mu jaksi pustým; zkrátka: ta dobrá, oddaná tvář staré oné dámy mu dnes chyběla.

Budoucí hodinu přišla Annuška zase sama. Matce nebylo lépe; lékař se obával, aby nemusila dlouho ležet. Snad prý budou musit zase na venek, kde prý se přece žije mnohem levněji, a pak bude po zkouškách a po celé budoucnosti . . .

— To ne! zvolal Maregýn, zkoušky dělat musíte! Budeme dělat více, abychom byli dříve hotovi!

Annuška pohledla naň s vděčností a dala se do práce.

Když bylo po hodině, a ona si brala klobouk, tázal se jí rozpačitě Maregýn, kde bydlí matka.

Bylo to chudé předměstí, ležící skoro o samotě a hodně daleko od bytu Maregýna. Ten pohledl na děvče celý udivený.

— A vy chodíte pěšky? tázal se po chvíli.

— Ovšem, odvětila Annuška s lehkým úsměvem.

Profesor ještě chvíli přemýšlel a podal jí ruku.

— Tedy ve středu, pravil.

Annuška se uklonila, vzala knihy a odešla.

Profesor Maregýn odešel také a sice do koleje a když si odbyl své povinnosti jako obyčejně, vrátil se asi ve tři hodiny domů. Ještě před obědem chtěl si urovnat trochu svoje zákony, ale nemohl s nimi s místa. Konečně se rozmyslil, oblékl kožich, sedl do saní a jel přímo k paní Larionové.

Bylo tam hodně daleko a Maregýn se zhrozil vzpomínaje, že Annuška chodí k němu touto cestou ne na saních ale pěšky, ve sněhu a někdy, když tálo, i v dešti.

Saně zastavily se před nízkým, dřevěným domem. Maregýn vešel do dvora, neboť dámy nebydlely v tom nehezkém domě, který stál do ulice, ale v malém domku, který byl přistaven na levo ve dvoře. Veliký pes přiběh, očuchal Maregýna a vrátil se spokojen do své boudy. Ten vystoupil po třech stupních na malý perron a hledal zvonek; ale nenašel ho. Slabě zaklepal.

Annuška přišla mu otevřít.

Vykříkla překvapena a vyslovila jeho jmeno; podle toho poznal, že je to ona, neboť stál v předsíni úplně temné. Otevřely se dveře, ty pak, jimiž vešly, se zavřely, a profesor stál v malé světnici, do níž padalo světlo dvěma okny velikými jako kapesní šátek. Na loži tak čistě ruském, které se skládalo z hromady prken a žíněnky tak tvrdé, jako tolar, seděla paní Larionová opírajíc se o polštáře bílé jako sníh a pletla svou věčnou punčochu. Když slyšela o té neočekávané návštěvě, upustila práci a obrátivši se ku dveřím vítala Maregýna.

— Je-li to možná! zvolala spínajíc své suché vrásčité ruce, vy, pane profesore, jste ráčil . . .

Annuška nabídla mu stolici a on se posadil k nemocné.

Kam se podíval, vše se zrovna lesklo. Prádlo, podlaha čistě umytá, ručník, který se sušil u krbu, šálek thé i s tácem, vše svědčilo o rukou, jež milují pořádek a čistotu.

— Jak hezké a čisté to máte! prohodil Maregýn srovnávaje v duchu tuto domácnost chudou, ale tak čistou se svým domovem, kde nedbalá Marfa často zapomněla utírati prach.

— To moje dcera uklízí, pravila paní Larionová s jakousi hrdostí. Není, jak víte, žádný učenec, ale hospodyně, za to vám ručím.

— To je hlavní věc, odvětil Maregýn mysle více na své záležitosti, nežli jak stará paní to myslila, ano hospodyně, ty potřebujeme. Učenců, bohu díky, máme dost.

— Ale jak se to stalo, že jste nás navštívil? zvolala paní Larionová.

— Jak? . . . Maregýn byl v rozpacích . . . Když jste nemocna . . . A jak se vám vede? otázal se pojednou celý šťastný, že si vzpomněl na tuto otázku, která se nyní tak hodila.

Paní Larionová zavrtěla hlavou.

— Ne valně; doktor praví, že tak hned nevstanu, až prý na leto . . . A pak budeme musit zase na venek . . .

— Ale, což pak nemáte v Moskvě žádných přátel? divil se Maregýn.

— Nikoho.

— Jakže, nikoho?

— Ani živé duše. Neznáme zde nikoho, leč vás.

Maregýn se zamlčel. Přemýšlel o jakémsi plánu, který se tak rychle nedařil. Zatím přitočila se k němu Annuška, která chodila tajemně sem a tam po pokoji a nabízela mu na malém tácu, pokrytém bílou serviettou, šálek thé. Zdálo se mu, že ještě nikdy neviděl šálek thé tak krásně upravený. Přijal jej a děkoval jí.

— Přejete si smetanu? tázala se Annuška stojíc před ním a držíc v natažené ruce malou porcelánovou konvici; Maregýn si všiml, jak roztomile se usmívala. Celý oslněný šeptal: — Jak chcete.

Annuška nalila mu několik kapek smetany do šálku a odběhla. Když zmizela ta růžová ručka lemovaná bílou manšetou, cítil Maregýn, že na jeho obzoru něco chybí.

Chvíli hovořili; ne sice tuze živě, ale nicméně byli všickni tři velice spokojeni. Byli rádi, že jsou pohromadě. Konečně vzpomněl si profesor, že bydlí na druhém konci světa, a že Marfa by bručela, kdyby přišel pozdě k obědu.

— Nuže, pravil zdvihaje se, musíte se činit se svou zkouškou; začne to prvního března a tu můžete být již připravena.

— Myslíte? tázala se paní Larionová nedůvěřivě.

— Dojista, tvrdil Maregýn. To záleží na slečně.

Annuška pozvedla na svého profesora oči; byl to pohled plný důvěry a radosti.

— A do té doby, pokračoval dobrý ten muž, jak pak si to zařídíte?

Obě dámy se zarděly až po uši.

— Něco peněz ještě máme, pravila paní Larionová, a já mohu pracovat i v leže . . .

Chopila se opět punčochy.

— Jak, zvolal Maregýn, ta punčocha, co děláte, je na . . .

— Je na prodej, přiznala se paní Larionová.

— A co za ni dostanete?

— Dvacet kopejk za pár; bavlnu mi ovšem dají, pokračovala nemocná divíc se pohnutí profesora.

— Ah, tak! bavlnu vám dají, opakoval tento. To je dobře.

— Za den udělám jeden pár, když si totiž pospíším; hleďte, tyhle punčochy jsou jenom mužské . . .

— Ah, dobře, dobře. Na shledanou, pravil profesor a odešel.

V.

Jak Maregýn předvídal, stalo se: Marfa bručela, že tak dlouho nejde, a že pečeně již vyschla. Ale on snesl trpělivě obojí. Měl v hlavě něco jiného nežli takové hlouposti a to dalo mu dosti práce.

Když bylo po obědě, zdálo se mu, že se napřemýšlel již dosti; odešel do svého kabinetu a dobře si všiml, jaký to byl rozdíl tam u paní Larionové. Sedl si k psacímu stolku, vytáh sto rublů, dal je do obálky a napsal na to: Povinnost starého dlužníka, který by se nerad prozradil.

Když to pečetil, zastavil se pojednou, vytáh z obálky bankovku, pozoroval ji chvíli a pak vložil tam ještě druhou stejně velikou. Pak ji zapečetil, uložil ji do své tobolky a druhého dne poslal ji paní Larionové po starém sluhovi z koleje, který již dávno obstarával důvěrné komise všem profesorům s velikou horlivostí a mlčelivostí zároveň.

Konečně přišla Annuška zase do hodiny: Maregýn nemohl se jí ani dočkat.

— Nuže, co nového? tázal se dychtivě hned jak vcházela; oči jí zářily a tváře se jí rděly, radostí a zimou zároveň — neboť byl hrozný mráz.

— Jenom si to považte, pane, pravila Annuška sotva dýchajíc, tak chudák běžela — považte si to, jaké štěstí jste nám přinesl!

— Já? Jak to? tázal se Maregýn, jemuž srdce nesmírně bušilo.

— Druhý den po vaší návštěvě poslal jakýsi starý dlužník mamince svůj dluh, tak se aspoň zdá — jenom si považte, dvě stě rublů!

— Opravdu! zvolal profesor usmívaje se až se mu zaleskly všecky bílé a krásné jeho zuby.

— To nám přišlo zrovna tak vhod, tak nejlépe! pokračovala Annuška, neboť my neměly opravdu již ani . . .

Zarazila se celá pomatená.

— Tak aspoň, pokračovala za chvíli, odbudu své zkoušky a najdu si nějaké dobré místo . . . S mým přispěním a malou rentou svou maminka přece vystačí . . .

— A vy? tázal se Maregýn.

— Já? Což nebudu míti byt i stravu zdarma? Jednou za čas koupím si nějaké šaty . . . to mnoho nestojí. Já mám ve všem pořádek, dodala usmívajíc se, ovšem to je vše, ale aspoň něco.

Maregýn soudil, že má ještě jinou krásnou vlastnost: že není egoistkou; ale nechal si své poznámky pro sebe a učení začalo.

Annuška přicházela k němu, jako by to byla dělala od jakživa. Stará Marfa nejen že ji mohla vystát, ale naopak ještě ji jaksi protežovala. Annuška jí dala výborný recept, kterak lze vyčistit skvrny z nábytku, když se pokapal lojem se svíčky, a Marfa, která každého téměř dne receptu toho užívala, zamilovala si budoucí učitelku, která jí to poradila.

— To děvče není hloupé, pravila ke kuchařce, u níž její slova měla vážnost.

Čas po čase navštěvoval Maregýn paní Larionovou, která neustále ležela a pletla punčochy po dvaceti kopejkách. Těch dvě stě rublů, které přišly tak z nenadání, ji neoslepilo, věděla, že nebudou věčně trvat: a tak očekávala zkoušky své dcery s horečnou netrpělivostí. Obě nemyslily na nic leč na ty zkoušky; ty byly zároveň cílem i koncem všech tužeb jejich. — Až bude mít Annuška diplom: tak začínaly a končily všecky její plány.

Přišel únor a uplynul dosti rychle; den zkoušek se blížil. Profesor prohlásil, že jest Annuška dostatečně připravena, neboť uměla nazpamět celou knihu a on nevěděl více, nač se jí tázat.

— Budete mne zase zkoušet? tázala se Annuška svého učitele ten den před zkouškou, když přišel navštívit její matku a dával jí naděje, jež ovšem sám nesdílel.

— Předně, odvětil Maregýn, není dovoleno zkušebním komisařům připravovati kandidáty ke zkoušce; kdybych měl vás zkoušeti, nebyl bych směl vám dávat hodiny a to by byla škoda. Za druhé, nejsem vůbec komisařem. Bylo to jenom náhodou, že jsem vás tehdáž zkoušel, zastával jsem kollegu ten den . . .

— Jen ten den, co mne zamítli? pravila nevinně Annuška. To bylo dobře, že jste tam byl!

— Vy jste byl tak laskav k nám, pravila paní Larionová hlasem pohnutým; bůh vám to odplať.

Tato slova obrátila Maregýna na útěk; slíbil, že se staví na universitě, až budou zkoušky odbyty, a že přijde toho dne dámy navštívit. S tím odešel. Na cestě kladl sám sobě různé otázky, z nichž nejdůležitější byla asi tato: „Jestliže Annuška bude zamítnuta, jak se povede těm ubohým ženám?“

Tyto starosti nedaly mu spáti dlouho do noci, a když konečně usnul, zdály se mu věci podivné. Viděl ve snu svůj stateček tak vlídný, zelený a rozkošný; dům byl otevřen, bílé rolety chvěly se v jarním větru; a pes sedě na perronu čekal jako obyčejně, až ho pán pohladí. Houf dětí polonahých vrhl se na to dobré zvíře, cuchaly ho a lezly mu po hřbetě, a pes nechal si líbit všecko. Pojednou ale, když jej omrzelo, vzchopil se a setřásl je všecky a utíkal k vesnici. Děti běžely za ním s veselým křikem, který se ztrácel až zanikl, a Maregýn byl opět sám. Týž pocit smutku a opuštěnosti, který zažil tehdáž na venkově, ozval se v něm se vší silou. Když se obrátil zamyšlen k perronu, spatřil na prvním schodu mladou ženu, která držela v náručí dítě . . . Mladá žena, jejíž tvář byla zprvu nejasná, vynořila se pojednou ze šera a Maregýn poznal v ní Annušku . . .

— Již jdeš? pravila hlasem melodickým jako dívka; a tu se teprv ukázalo, že jest již dávno otcem toho dítěte a mužem Annuščiným.

Dojem, jaký mu způsobila tato nenadálá novina, jej vyburcoval. Brzy opět usnul a neviděl více ničeho souvislého. Když přišla stará služka jej probudit, zapomněl již na všecko; šel klidně do koleje za svou prací a žádný cizí obraz jej nerušil v jeho povinnosti.

Ten den svítilo slunce. Maregýn si vzpomněl, že bude mít Annuška aspoň hezké počasí k své dlouhé cestě. Tentokrát přijde ke zkouškám sama, nikdo s ní nepůjde a její matka ji bude čekat také sama, tam doma se srdcem plným úzkosti.

Když odbyl ranní přednášku, vrátil se domů k snídaní. Sedl si ke stolu a pozoroval, co dobrého mu ta bručivá Marfa připravila; tu vzpomněl si hned na Annušku, jak asi ta snídá. Viděl ji v duchu v té veliké předsíni s houskou v ruce a vyčítal si, proč ji nepozval k snídaní.

— Nebylo by to slušné, pravil sám k sobě; vždyť jsem svobodný! . . .

Bylo to poprvé, co si na to vzpomněl.

— Jsem svobodný, opakoval si Maregýn; jenom aby ty její návštěvy u mne jí neublížily!

V tom někdo přišel a zatím prošla hodina, kdy se rozhodovalo, kdo má býti připuštěn ke zkouškám ústním. Když host odešel, oblékl si honem kožich, vzal klobouk a chtěl vyjít; v tom ozval se zvonek a on se nehnul s místa.

— Nejsem doma! volal na Marfu, která šla otevřít.

— Dobrý den, slečno, pán není doma, opakovala věrně stará služka.

— Ty hloupá! zvolal její pán celý mrzutý, vyšel ven a vtáhl Annušku za sebou do kabinetu.

Jediný pohled na ni mu pověděl, proč k němu přišla.

— Jsem zamítnuta, pravila spínajíc nervosně ruce. Uhodl to hned, ačkoliv sprahlé rty Annuščiny nebyly schopny slova.

— Již zamítnuta? tázal se Maregýn tonem málo povzbuzujícím.

— Za tu písemní práci jako poprvé. Proč se divíte? Když vím, že to mám udělat dobře, zkazím všecko. Nemám pro to smyslu . . , a nebudu mít nikdy! Je po všem.

— Mějte trochu odvahy, pravil mechanicky Maregýn s tváří rozpačitou.

— O sebe se nestarám, ale jak to řeknu mamince . . . Bojím se, že zemře, jak to uslyší . . . Jděte vy sám, pane profesore, a řekněte jí to; vždyť jste byl vždy tak dobrým k nám . . .

Úkol ten se Maregýnovi ovšem nelíbil; zavrtěl hlavou, což si Annuška vykládala, že nechce.

— Máte pravdu, pravila smutně, jak bych mohla to žádat na vás . . . ale jak se vrátím domů . . . bojím se, že mi zemře matka v náručí . . . A přec to musí být!

Vzchopila se míříc ke dveřím.

— Poslyšte, pravil Maregýn, kdybyste chtěla . . . Zamlčel se; jeho sen vtělil se před ním a stál mu před očima.

— Nejsem ani mladý ani krásný, pravil po chvíli, ale zlý také nejsem . . .

— Vy, zvolala Annuška s nadšením, vy ta jediná bytost na světě, která měla s námi soucit, vy, který jste se tolik namáhal k vůli nám, který . . . Oči se jí zalily slzami. — Ah! pane profesore, já jsem jenom hloupé děvče a nedovedu říci, co v duši cítím; ale kdybyste věděl, jak si vás vážím, jak vás miluju, — celý život ráno i večer budu se za vás modlit! . . .

— Nuže, pokračoval Maregýn potěšen, neboť jeho ostýchavost zmizela před Annuščinou upřímností, kdybyste chtěla býti mou ženou, Annuško, tuším, že bychom byli oba šťastni!

Dívka pohledla mlčky na něho a padla mu bez rozpaků v otevřené náručí.

— A teď pojďme rychle k mamince, zvolala. Jenom aby teď zase neumřela samou radostí!

Paní Larionová radostí neumřela. Dlouhá ještě leta nemohouc státi na nohou, sedala v lenošce na kolečkách a nechala se vozit; a její zeť měl nevýslovnou radost, když ji viděl zase na starém místě pletoucí bůh ví kolikátý pár punčoch; ale ty byly daleko menší nežli kdy jindy a nebyly ovšem na prodej za dvacet kopejk. Dokud byla živa, starala se ta dobrá babička o všecky své vnuky a měla věru co dělat, neboť otcovský instinkt profesora Maregýna jest úplně nyní spokojen; má dvě děvčátka a tři hochy, všecky již na ženění a vdavky a všickni válejí se v letě na trávníku zahrad Smolinojských.

Pes zemřel stářím, ale po něm přišel nový, který se mu podobá až k nepoznání. Přel. *Bed. Frida.*

FEUILLETON.

— Naše nepokryté a z nejhlubšího přesvědčení psané hájení práv české literární produkce a českého čtení proti psaným i kázaným výstřednostem kritiky a kritikářů, zdá se, že nalezlo náležitého ocenění. Aspoň vyburcovalo jednoho z členů proslavené Enterprise des pompes funèbres, pana F. Schulze v to, že napsal v „Osvětě" na „Adressu Lumíra" znějící úmrtní lístek, kterýž jest „táboru šesti" tak v květu let, tak předčasně, tak neočekávaně, tak za živa pochovanému skutečným zadostučiněním. Vedeť tu vynikající člen řečeného spolku všemi sofisticko-hrobnickými fintami, a právě jimi a sám na sobě systematicky a trefně důkaz, „jak se psát nesmí!" Podařilo se mu to výborně a děkujeme mu vřele. — Ale komu z obecenstva na tomto sporu literární produkce s naší strany a kritikářství se strany druhé záleží, polož laskavě původní produkci jen jediného ročníku „Lumíra" a to, co vedle toho „půltuctový tábor" jeho spolupracovníků napsal a vykonal, polož to na vážku jednu, a na druhou to, co za týž čas pro literaturu učinili naše kritika i s kritikáři! To je přece jasné a nedá se odšvadronit! Za několik let bude to vypadat ještě zcela jinak: jak bubliny budou pak již dávno rozplásknuty s celou svou mydlinkovou slávou všechny ty kritikářské traktáty. To co dobrého napsáno, zůstane dobrým, a nikdo a nikdy u nás neřekl, že jen v našem koši líhnou se kuřata. Ale nikdo, kromě nás je dosud nechránil před luňáky! — Pan Schulz nabízí se býti otcem těm marnotratným synům z „tábora šesti", kteří se pod jeho křídla vrátí. I dejte nám pokoj! Vy byste nás zasedělí! A dříve byste museli na uvítanou zabít to telátko, a ono je vám přec tak milé — to vaše kritikářství! A dělejte si tedy s pánem Bohem co chcete, a kritisujte si když vás to těší a dokud vám to někdo tiskne, a když to jináč neumíte, kritisujte si třeba rubem své v dobrý starý pergamén svázané esthetiky! Nám konečně po čertech málo na tom záleží, mnoho-li si té kůže opotřebujete! Naše „fňukání" pod vaši důkladně flanelovanou kazajku ovšem nikdy vniknout nemohlo — to byla zpropadená mýlka s naší strany — vůči vašemu bezcitu! —

To na adressu kritikářů; ale pan Schulz je také muž a co muž musí státi za pravdivost každé písmeny, kterou napsal, a proto žádáme jej, aby odpověděl určitě, jasně a bez vytáček: 1. Kdo, kdy a kde v sloupcích „Lumíra" řekl, že jsme proti národnímu směru v české literatuře? 2. Kdo a kdy z toho táboru šesti umíral žalem nad tím, že má být počtěn mezi ty ostatní naše spisovatele? 3. Kdo a kdy dělal v sloupcích listu našeho komu kamarádskou reklamu? 4. Kdo a kdy koho u nás zbožňoval slovy: „Inu, vy básníte tak, že jen před vámi kleknout a modlit se k vám!" 5. Žádáme za důkaz, že v „Lumíru" nebylo kritik jiných než těch, které obsluhovaly „náš půltuctový tábor". 6. Tážeme se, kde kdo u nás vyslovil dogma, že vedle našeho půltuctového tábora žádné české literatury není? 7. Kdo kde řekl, že stanovisko domácně literární jest stanoviskem šosáctví, mentorství a pedantství? 8. Pan Schulz naznačuje „Lumír" jedině co orgán půltuctového tábora. Žádáme udání členů toho tábora jmenem. — Na všechny tyto otázky prosíme zdvořile o odpověď — odpověď určitou s udáním stránky „Lumíra", dotýčných vět a nezamlčováním jich souvislosti s tím, co předcházelo a následovalo. Pan Schulz jest tím povinen své pravdomluvnosti co spisovatel a muž. „Osvěta" páně Vlčkova jest zase povinna svou časopiseckou ctí, otisknout odpověď páně Schulzovu tam, kde otiskla jeho obviny. Vše jiné je couvnutí!

Naše čtenářstvo žádáme, aby nám laskavě prominulo, že touto polemikou ubíráme místa čtení, které má na nás právo žádat, — ale jedná se zde o to, aby byl konec učiněn tomu ustavičnému nás z odnárodnělosti a kamarádské bezcharakternosti obviňování; nám musí záležet na tom, abychom vůči svému čtenářstvu i literární své i vlastenecké pověsti nestáli co ti lidé malicherní, kteří houbou za vavřínovým lístkem zašlapávají osení. My jsme povinni literární historii nynější doby vésti a dokončiti tento boj s planým kritikářstvím. A právě osoba p. Schulze je v tom důležitou, neboť on chce být literárním historikem!

J. V. Sládek.

Báseň Alfreda Tennysona.

Jen ty nevtírej v pěvcův svět
se tím, co mělká leb tvá zlíhne:
ty nevtírej se v pěvcův svět,
neb nejsi ty, kdo jeho hloubi stihne.
Jasný, čistý, v dál on stéká
jako křišťálová řeka,
bystrý jako větru let.

Tupomračný sofisto,
to zde nechoď na místo,
neboť vše tu půda svatá;
prázdný smích a mrazný tvůj
výsměšek sem nevstupuj.
Svaté vody moji snové
nalít chtějí v lavřínové
kvítky, jimiž zem ta spjata.
Ten květ by zvad,
kdy krutý jek váš naň by pad!

Z vašich očí zeje mor
a mrazem je váš dech,
každou trávku on by sžeh. —
Tam, kde stojí ten váš sbor,
z hájů nevniká
zpěv slavíka.
Veselo v zahradě zní píseň ptáčete —
to mrtvo spadne v zem, jestli vy vejdete!
Uprostřed zde pramen trýská
vzhůru bleskem,
vzhůru leskem
v melodicko-dálném hřmění
celý den i noční tiši
z mozku hory, jež tak blízká
nebi, tamční v různém chvění:
sem z té hory v trávník spíší
a v tu horu s nebes splývá
a zde píseň nesmrtelné lásky zpívá!
— a přec, ať si jásá, ať si úpí,
vy nepojmete ho — váš sluch tak tupý!
Tak zůstaňte, kde jste! — jste hříchem shnilí,
ten pramen v zem by znik, když vy byste tu byli!

OBSAH: Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — O poesii Arabů před islamem. Z orientalních studií dra J. Košuta — Z nejmladší české lyriky. Na břehu Na kraji lesa. Jan Červenka. Até. Eduard Stožický. Láska. Fr. Ulrich. Kouzlo jara. L Tesař. Letní večer. Fr. Stupecký. Medusa. Fr. Kvapil. To jsi nikdy necítila . . . Aug Mužík. — Kresby z Paříže. Od R E. Jamota. Pobožnost v Notre-Dame. — Nevěstu za českou korunu Od Václava Beneše Třebízského (Pokračování.) — Z nove poesie španělské. Don José de Espronceda. Bacchická píseň. Don Juan Valera Na smrt dívky. Jarní noc. Don Jose Zorilla. Zpěv východní. Přel. Jan Červenka. — Examinator. Napsal H. Gréville. (Dokončení.) — Feuilleton Báseň. Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

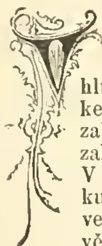
Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 10. července 1879. ČÍSLO 19.

Z cyklu ballad „Vodník“.

Od *Ladislava Quise.*

hlubinách věže již vodník je spjat,
ke kruté odsouzen trýzni,
zahynul ten, kdo mu do rukou pad,
zahyň on hladem a žízní.
V dědinách jásot a ve vodě shon,
ku díkům v kostel zve věřící zvon,
ve výši šveholí ptáče —
věžného dcera jen pláče.

Což jí je platen teď vodníkův trest,
tím-li hoch milý jí vrácen?
Vodníkem lapen a utopen jest
dřív než byl škůdce ten chvácen.
Nadarmo matka ji pobízí v chrám.
„Pozdě již všecko, nač děkovat mám?“
„„Bůh jen tě potěšit může.““
„Na vždy mi uvadly růže.“

Pod ní tam ve morně hyne ten vrah,
pod jednou střechou s ním nyní.
Pomsty žár chladný v ní udusil strach,
zřít chce, jak trpí, jak činí.
Neváhá dlouho, čas příznivý dnes,
ruče již sstupuje v sklepení děs,
tmou se a úžinou plíží
morny až dosáhne mříži.

Hrobové ticho a temnota kol,
dech svůj a srdce jen slyší,
se chvěním kloní se nad černý dol,
naslouchá nad hrůznou skrýší.
Nezní však z dola jí žádaný sten
dlouho, ač čeká. — Snad pojal jej sen,
ve vody zanes jej čilé,
žalné mu skracuje chvíle.

„Vodníku! živ-li jsi? — Vodníku, slyš!“
Slyš! — zní to ozvěnou temně. —
„Vodníku! spíš-li ty anebo bdíš?“ —
„„Kdo že, jenž přichází ke mně?
Jsi-li to víla z mých modravých vln,
nesouc mi naděj, jenž zoufalství pln,
nesouc mi pozdrav z mé říše,
paprsek v tmavé ty skrýše?““

„Nejsem já víla, jsem věžného dceř,
toužící po prchlém blahu,
nenesu naděj ni pozdrav ti, věř,
zoufání, kletbu však vrahu.
Jako mé srdce ať prahne tvůj ret,
život tvůj vadni, jak vadne můj květ;
jako mne hoch můj, mé nebe,
vlna již nelíbej tebe.“

„„Nelíbej, nekochej, práhniž můj ret,
nechať si vadne mé žití!
Tebe-li slyším, v tmách stín tvůj zří hled,
blaho jen srdce mé cítí. —
Pro tebe vrahem i vězněm jen jsem,
pro tebe vyšel já na zrádnou zem,
pro tebe trpím a strádám,
u tě jen dlít za to žádám.““

„U mne? v níž nenávist k tobě jen plá!
Nerouhej, bídný, se bolu.
V mukách-li těší se mysl ti zlá,
množíš-li bolest mou spolu?“ —
„„Tebe já soužit?! — Chci štěstí jen tvé,
ve blahu tvojím zřím blaho jen své;
blahem-li jsou ti mé strasti,
trýzeň ta jest mi jen slastí.““

„Lstivý, tak pomsty chceš zlomiti hrot? —
Nuže já v svět půjdu širý.
Dvakráte strádej: svých pozbaven vod,
zbaven, že u mne dlíš, víry.“
„„Spravedliv hněv tvůj jest, svatá tvá zášť;
rychle však vraždil jsem, rychle mne vražď,
učiň, co pomsta ti velí,
znič mne, jenž činu již želí.““

„Dívka já slabá! — Čím tvůj je mi skon?
Lítost tvá štěstí-li vrátí?
Zhynout-li můžeš? — Zda zbuzen tím on,
pro něhož musím já lkáti?
Děsná tvá láska je, cit tvůj je lež.
Lupiči blaha! kéž pevná ta věž
na vždy tě v hloubi své svírá,
věčně ať naděj tvá zmírá.“

„„Hoch tvůj zda ožije? — Pod ruchem vln
z křišťálu zámek můj v suše,
zavřených nádob on ze zlata pln,
klenoty v nich, lidské duše.
Komu jsem život vzal, mohu zas dát;
tebe však raději trpě zřím lkát,
roniti perle zřím z oka,
v loktech než jásati soka.““

„Běda! co's pravil? jej vzkřísit máš moc?!“
„„Nejsi-li mou, nebuď jeho!““
„Naděje zář a přece zoufalství noc!
Navrať mně miláčka mého!
Navrať jej! všecko co mohu ti dám.
Svobodu tobě-li navrátit mám?
Žehnati věčně chci tobě,
Ó, probuď jen hocha mi v hrobě!“

„Svobodu!? — Bez tebe ničím mi jest,
s tebou jen blaze mi v hloubi.“
„Život můj žádáš?“ — „„Tvou lásku.““ — „Mou čest!“
„„Šťastná, jež se mnou se snoubí.““
„Žití? — a bez mne? — já bez něho dál? —
Sladký jest život, však trpčí jest žal.
Bez lásky žít — smrtí samou! —
Sliby tvé, slova tvá klamou.“

„„Nevěříš? — Nechceš? — Nuž lásku mou znej!
Třeba se na věky trudím,
jedno jen objetí pro vždy mi přej:
hocha ti milého vzbudím.““
„V náručí tvojí?! — Jen jednou! — On živ! —
Hřích-li, co z lásky? — Ó, učiň ten div!“
„„Po lanu spusť se v tu skrýši,
z tekoucí vody dej číši.““

Dívka, hle! z věže, kde žene se proud,
číše již plna jest moku.
Zpět zase pospíchá ve tmavý kout,
v lana již spouští se oku. — —
Řetězů řinkot a jásavý ryk,
ticho — pak dívčice úzkostný křik. —
Rámě co jeho ji jímá,
druhé, hle, pohár již třímá.

„„Svobodo! lásko! ten přípitek vám,
krůpěj tu žíznivé zemi!
Svobodu, lásku již dobytou mám,
provalte proudy se zděmi!““
Přetéká číše, v ní prameny řek,
bortí se stěna, již nezmohl věk,
v zpěněné vlny se kácí;
vodník se s nevěstou vrací.

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Beze slova vyhověl jsem jeho žádosti a za několik minut byli jsme již na půdě. Stály tam tři velké, skoro na prst prachem pokryté bedny. Otevřel jsem jednu po druhé a prohrabal všechny balíky, všechny knihy a všechno ostatní haraburdí; sestřenec horlivě a dychtivě mi pomáhal. Tentokráte trvala naše práce přes hodinu; ale výsledek její taktéž nebyl příliš uspokojivý. Nalezli jsme všeho všudy několik starých lučebních kněh, v nichž na příklad vykládána různá fluida, jimž přikládána s neomylností vědatorů minulého věku takměř zázračná síla: několik sešitů starých explik z nižší a vyšší realky, pak tři staré herbáře, moly a tarakany prožrané a ohryzené, z doby, kdy jsem ještě navštěvoval občanskou školu svého rodiště.

Oprášivše tyto pochybné učební pomůcky snesli jsme je do mého pokoje a teprv zde počali jsme bedlivěji zkoumati. Rozumí se samo sebou, že ani knihy, ani expliky, tím méně herbáře mohly sloužiti za pomůcky k hlubšímu a rozsáhlejšímu nějakému studiu. Přes to vše prohlídli jsme i herbáře dosti pečlivě. První dva neobsahovaly než různé rostliny domácí a tak známé, že v herbáři vskutku byly úplně zbytečny. Třetí herbář měl zdánlivě větší cenu. Bylať to sbírka rostlin jedovatých a exotických; ale nyní, takměř již po třiceti letech, v kteréžto době bylo s herbáři těmi v pravdě macešsky nakládáno, byly rostliny tak suché, ba některé i zpráchnivělé, že se rozpadávaly, jakmile jsem ten neb onen půlarch, na němž byly lepenkou připevněny, vzal do ruky. Jen některé, se stonky dřevnatými a tužšími listy a květy, byly doposud ještě relativně zachované aspoň co do podoby, avšak o původní barvě listů a květů nebylo již ani nejnepatrnější památky. Vše bylo jednotvárně zažloutlé, přihnědlé, šedé nebo špinavě zelené, samá šedá, hnědá, rezavá, ba i černá skvrna a vše páchlo nelibě zpukřelostí a hnilobou. Některé rostliny, dle tvaru znatelné, arci bylo možno i nyní ještě na první pohled rozeznati; ale o většině nebylo již lze ani udati, ku kterému druhu nebo rodu náleží, a musilo býti vzato útočiště k podpisům pod květinou.

Pod některou byl pouze podpis český, pod jinou český i německý; leč pod většinou byly podpisy nejen v obou těchto jazycích, nýbrž i v jazyku latinském. K nemalému podivení svému jsem shledal, že jsou podpisy v celku správné, což bylo vzhledem k okolnosti, že zakládal jsem herbáře ty jakožto žáček v desátém až dvanáctém roce věku svého, svědectvím, že dělo se zakládání to patrně návodem člověka věci znalého.

Tak stálo pod jedním zbytkem květiny pouze české jméno „Ocún“, pod jinou květinou, kterouž jsem však na první pohled podle tvaru lodyhy, listů, květu i ovoce poznal, „Atropa Belladonna. Linn. — Rulík zlomocný čili Lilek bláznový. — Tollkirsche, Wolfskirsche, Schlafkirsche, Tollbeere, Teufelsbeere, Jurbeere, Wolfsbeere, Enzerbeere, Windbeere, Schwindelbeere, Waldnachtschatten, Walkenbaum“. Pod jinou četl jsem pouze název latinský a jména česká: „Datura Stramonium. Linn. — Ďurman čili panenské jablko, ježková palice, kravák, bodavé jablko, vojenský mák“, a opět pod jinou prostě: „Hiosciamus niger. Linn. — Blín“.

Kromě těchto poznal jsem bez podpisu ještě bolehlav blamatý, šalamounek a lekno menší, kdežto celá řada jiných nebyla už naprosto k poznání.

Daleko zachovanější byly květiny exotické. Nebylo jich mnoho a obzvláště vzácnější byly jen několika málo exempláři zastoupeny. Podpisy pod nimi však byly veskměs jen latinské a toliko pod jedinou nalezl jsem podpis pouze český, ale nikoli mým vlastním, primitivním rukopisem psaný, nýbrž velkými, pevnými a charakteristickými písmeny ruky vypsané.

Květina sama byla patrně z rodu lilií, ale kromě lodyhy nebylo již možno ani listy, ani květ rozeznati. Vše bylo pozbylo nejen původní barvitosti, nýbrž i tvaru: z ohryzených, moly prožraných listů, jichž okraje podobaly se pilkám s různými, nepravidelnými zuby, zbývaly již jen skoro beztvarné kusy, a toliko dle dvou, posud aspoň poněkud zachovaných květů poznal jsem tvár rostlin liliovitých. Podpis květiny té zněl: „Ethiopská lilie“.

Pohled na květinu tu zbudil v duši mé zvláštní zpomínky z doby, kdy jsem si byl tyto herbáře zakládal.

Bylať se v herbáři mém octla způsobem zcela mimořádným. Já sám ji nepreparoval; ba více ještě — květina ta nebyla mým vlastnictvím, byltě jsem jí nabyl způsobem — nepoctivým . . . A nyní, po více než čtvrt století, když jsem svadlé, spukřelé a z větší části již skoro v prach rozpadlé zbytky její znova shledl, zbudila v duši mé zvláštní tato květina podivné, polo trpké, polo zádumčivé vzpomínky . . . Připomenul jsem si stařičkého učitele svého, jehož návodem jsem si byl před lety herbáře zakládal a jehož vlastnictvím květina ta druhdy byla; připomenul jsem si i způsob, jakým jsem jí byl nabyl, ba i nápadnou, dlouho trvající záduměivost a truchlivost učitelovu, když byl květiny té pozbyl, a teprv nyní mi napadlo, že musila míti květina ta pro starce toho nemalé ceny buď co nějaká zvláštnost, buď co upomínka nebo z jiné nějaké, mně úplně neznámé příčiny.

Vzav půlarch, na němž byla květina lepenkou připevněna, do ruky, prohlížel jsem květinu bedlivěji. Byla připevněna na šedavém papíře, jenž byl ještě jednou nebo dvakráte podlepen papírem jiným, původně bílým, nyní již špinavě zažloutlým. Když pak jsem zvedl půlarch s květinou proti světlu, spozoroval jsem, že papír, jehož bylo k podlepení použito, byl po jedné straně popsán, a při pozornějším dívání rozeznal jsem daleko více čísel než písmen — patrně bylo zde k podlepení použito k vůli úspoře papíru nepotřebného. Jiného jsem na květině, aniž na papíře nerozeznal a položiv ji zase na místo v herbáři, kde původně ležela, zadumal jsem se.

Sestřenec, jenž byl zároveň se mnou herbáře prohlížel a tu a tam, když spatřil nějakou skoro již úplně zničenou nebo nerozeznatelnou květinu, neskrblil nevinně úsměšnými poznámkami toho smyslu, jak důkladná studia bude moci pomocí mých herbářů konati, spozoroval moji zamlklost při pohledu na Ethiopskou lilii, ale nevyrušil mne po delší čas ani z mého zadumání. Posléze však jej mlčení mé patrně omrzelo. Poodstoupil od stolu, kde byly herbáře rozloženy, počal si rovnat vybrané knihy, hotově se tak k odchodu. Když byl hotov, optal se nesměle:

„A herbáře mi, strýčku, také půjčíš?"

„Vždyť ti nebudou skoro nic platny," namítám.

„Kdož ví?" odpovídá hoch s tajemným přízvukem. „Člověku mnohdy i při pohledu na věc zdánlivě nepatrnou nebo zcela zbytečnou napadne tak ledacos . . ."

„Nu — pro mě!" dím lhostejně. „Vezmi si vše — toliko tuto Ethiopskou lilii ti dáti nemohu." Při tom položil jsem pravou ruku na květinu.

„A proč právě tu ne?" táže se hoch.

„Poněvadž ji musím vrátit."

„Vrátit? — A proč?"

„Ukradl jsem ji," dím.

„Ukradl? — Ty? — A komu?" táže se kvapně za sebou hoch.

„Bývalému svému učiteli," odpovídám.

Hoch se na několik okamžiků odmlčel, načež připomenul jaksi nejistě:

„Má snad květina ta nějakou zvláštní cenu?"

„Nevím, a pochybuju o tom," odpovídám. „Ale právě nyní, když jsem ji byl po letech znova spatřil, zbudila v mé duši výčitky svědomí. Musím ji vrátiti. Zdáť se mi, že bych neměl pokoje, kdybych tak neučinil."

Hoch vrtě nedůvěřivě hlavou připomenul:

„Nemá-li květina žádné zvláštní ceny, nechápu, proč bys ji vracel . . ."

Ale dříve nežli jsem mu odpověděl, opravil sama sebe:

„Máš pravdu, strýčku! Vrať ji — vrať! . . . Kdož ví? . . ."

„Vrátím," odpovídám a vzav půlarch s Ethiopskou lilií položil jsem jej stranou.

Sestřenec urovnal pak a svázal herbáře a učiniv ze všeho, co si byl vydlužil, čtyry balíky, vzal jeden pod páží a požádal mne, bych mu ostatní zatím nechal u sebe, že si pro ně přijde později. Vyhověl jsem jeho přání a položiv zbylé balíky do kouta za jednou skříní s knihami podával jsem hochovi ruku.

Hoch byl sice připraven k odchodu a podal mi také ruku; ale přece ještě váhal.

„Přeješ si snad ještě čeho?" optal jsem se.

Zadíval se mi zpytavě, ale přece s jakousi nesmělou zvědavostí do očí, jakoby chtěl říci: „Ovšem že si přeju — ale ostýchám se přání své vysloviti." Po chvíli, když jsem mlčel, dodal si zmužilosti a pravil skoro pošeptmo:

„Odpusť, strýčku! . . . Ale mně je právě jaksi podivně . . . Ani bys nevěřil! . . ."

„A proč?" tážu se.

„Zcela určitě to sice nemohu udati," odvětil hoch; „ale zdá se mi, že je toho příčinou Ethiopská lilie."

„Jak to?"

„V okamžiku, když jsi mi, strýčku, pověděl, žes ji odcizil, šlehla duší mojí zvláštní myšlenka."

„Jaká?"

„Vlastně domněnka nebo předtucha nebo jak bych to nazval," opravil se hoch.

„Ale jaká?" naléhám.

Hoch opět váhal. Bylo na něm zřejmě viděti, kterak duševní vyspělost zápasí s mladickou ostýchavostí. V hlavě jeho byla se patrně zrodila myšlenka, kterou pokládal za zvláštní, neobyčejnou; ale buď neměl slov k vyjádření své myšlenky, nebo byl v rozpacích, zdali je myšlenka ta vskutku závažnou nebo pouhou klamnou, myšlenkovou bublinou, která byvši pronešena chvíli v různých barvách se leskne, načež se v nesčetné atomy své nicoty rozpryskne.

Chtěl jsem hochovi několika otázkami přispěti k pomoci; ale dříve nežli jsem pronesl otázku první, charakterisoval on sám svou myšlenku určitěji.

„Odpusť, strýčku!" pravil. „Byl to pouhý nápad — jakási myšlenková jiskřička — ideálně bláhová . . ."

„Ale pověz přec jaká!" dím suše, ale přece s jakýmsi nádechem zvědavosti. „Vždyť přec nemohu souditi o něčem, co vůbec ani netuším . . ."

„Odpusť, strýčku," zahajuje hoch stereotypně svou řeč poznovu. „Před chvílí ještě se mi zdála býti myšlenka ta závažnou, ba vznešenou, velkolepou a nyní už se ostýchám bláhový nápad svůj pronésti, abys se mi nevysmál."

„Nevysměju — buď ubezpečen," dím vážně; ale odpověď ta stála mne přemahání. Lehkému úsměvu však jsem se nemohl ani tentokráte ubrániti.

Hoch, kterýž si byl úsměvu toho nepovšimnul, přejel pravou rukou přes svraštěné čelo a pravil:

„Vypovím ti tedy, milý strýčku, vše upřímně. Hned v okamžiku, když prohlížeje herbář přišels tuto na podivnou a mně úplně neznámou květinu a polohlasitě jsi přečetl podpis „Ethiopská lilie," působilo pouhé vy-

slovení jmena toho na mne jaksi sympaticky. Květina byla mi milou, aniž bych byl více o ní věděl, než co jsem právě na vlastní oči viděl: Lodyhu, několik špinavě zažloutlých, beztvarných listů s ohryzenými okraji a dva liliovité květy . . . Také mi neušel dojem, jaký na tebe pohled na květinu tu učinil. A mezi tím, co jsi byl zadumán, díval jsem se na květinu pozorně a duší mojí vířily různé, ale mlhavé myšlenky. Avšak když jsi posléze řekl, žes květinu tu odcizil, vyhoupla se z chaotických myšlenek mých myšlenka jasná a určitá: napadlť mi, že musí míti květina ta tajemnou nějakou moc, které nelze odolati . . . Zdálo se mi býti zcela přirozeno, žes květinu tu odcizil; neboť já sám v okamžiku tom pocítil zvláštní palčivou touhu po ní . . . Bylo mi jako člověku, kterýž práhna po leta po něčem, o čem se domnívá, že by jej mohlo oblažiti, náhle spatří předmět své touhy před sebou . . . Bůh ví, strýčku, kdybys byl člověk cizí, kdybych věděl, nebo jen tušil, že mi nikdy více nedovolíš na podivnou květinu tu pohléduouti nebo že bys mi ji nedal darem, kdybych ji od tebe žádal — věř, já bych sáhl k témuž prostředku, abych jí nabyl jako ty . . .“

„Opravdu?“ uklouzlo mi mimovolně.

„Dokládám se svou ctí!“ odpověděl živě hoch a pokračoval pak skoro se zápalem:

„Nevím sice, ba ani netuším, co asi tebe přimělo, žes sobě květinu tu bez vědomí a proti vůli dřívějšího vlastníka přivlastnil; ale mně zdála se býti ještě před chvílí tajemným talismanem . . . Napadlť mi, že v suchých a ohryzených těch lístkách a špinavě žlutých květech spočívá tajemná moc, zázračná síla, kterouž možno hoře a bolest lidskou, byť sebe bezměrnější, utišiti . . . Nyní arci jsem sobě úplně vědom, že to byl pouhý nápad, bláhově ideální jiskerka, která mnohdy člověka jen poškádlí, aby později tím více cítil svou slabost a málomocnost vůči přírodě . . .“

Hoch umlkl. Věřil jsem slovům jeho úplně; neboť i na mne byla květina ta před lety, ovšem že za jiných okolností, podobný dojem učinila. Rozdíl byl jen ten, že já jí nikdy nepřikládal ani nejnepatrnější nějaké tajemné moci, kdežto sestřenec pocítiv zpočátku po jejím nabytí podobné touhy jako já, setrval aspoň po několik okamžiků, patrně jen následkem associace myšlenek, kterýmiž se byl bezprostředně před tím zabýval, v domněnce o imaginérní její moci zázračné.

Nežli však jsem se v tento smysl vyslovil, ujal se slova sestřenec řka:

„Jak vidíš, milý strýčku, pokládám vše, co jsem ti byl právě pověděl, za pouhý, okamžitý vrtoch fantasie; ale přes to vše jest mi tak podivně, že nemohu jinak nežli snažně tě prositi, abys květiny té ještě nevracel . . . Ponech ji, prosím tě, ještě nějaký čas u sebe . . .“

„Ale kdož ví, jakou cenu má pro dřívějšího vlastníka?“ namítl jsem.

„Pravils, že jí sám nepřikládáš žádné ceny,“ opáčil sestřenec. „Jaké pak ceny může míti pro jiného? Nejspíše by na ni pohledl a pousmál se nebo svraštil čelo, dle toho, jaké vzpomínky by v něm vzbudila . . . Ale v tom i onom případu by ji zase poodložil a zapomenul na ni snad podobně jako ty . . . A víže-li jej ku květině té nějaká truchlivá a bolestná vzpomínka, pak by snad i zaplakal — ale na vzbuzení neb oživení bolestného pocitu není přec nikdy na kvap.“

„V tom vzhledě máš pravdu,“ připomenul jsem. „Vyhovím tvému přání a ponechám si květinu tu ještě několik dní. Zasteskne-li se ti po ní, budeš-li jí potřebovati, víš, kde ji nalezneš — ale z ruky ji více nedám . . .“

„Děkuju ti, milý strýčku,“ odpověděl hoch s přízvukem vděčnosti. „Ale dovol, abych na ni mohl ještě jednou pohlednouti.“

Vyhověl jsem jeho přání a podal mu květinu. Vzal ji do ruky a dlouho se na ni upřeně díval, pak mi ji zase vrátil.

„Podivno,“ pravil. „Čím déle se na ni dívám, tím více nabývám přesvědčení, že to není než vzácná sice, ale v celku bezvýznamná květina beze vší moci, ba i bez oněch účinků, jakými se vyznamenávají na příklad některé květiny svou libou vůní nebo jinými buď léčivými, buď zdraví podrývajícími, ba ničícími účinky. Avšak jakmile ji nevidím, jakmile na ni jen vzpomínám, zdá se mi, že má cenu neobyčejnou . . . Patrně to pouhý přelud fantasie . . .“

„Patrně,“ dotvrzoval jsem bezmyšlenkovitě, když byl hoch dokončil.

Po té jsme se rozloučili. Hoch mi stisknul ruku a učinil několik kroků ku dveřím a otevřel. Na prahu však se ještě jednou obrátil řka:

„Odpusť, strýčku! Nepřipomenuls dříve, že máš také nějakou sbírku mineralií? přišly by mi také vhod.“

„Mám,“ odpověděl jsem. „Jsou však také někde na půdě.“

„A vyhledáš mi je? Půjčíš mi je?“

„Vyhledám.“

„Přijdu si pro ostatní balíky i pro mineralie zejtra nebo pozejtří. S bohem!“

Po té hoch vklouznul do druhého pokoje a zavřel dvéře.

Zůstal jsem s Ethiopskou lilií o samotě. Mechanicky sáhl jsem po ní a dlouho jsem se na ni díval. Ale podobně jako sestřenec nepozoroval jsem na ní pranic zvláštního a nápadného. Vzpomínal jsem si také, zdali snad jsem o ní někde něco četl, ale nemohl jsem se na nic upamatovati. Za to oživovala se tím více v mé paměti doba, kdy jsem byl podivné květiny té nabyl, doba mládí . . .

Jako z mlhavého pozadí vyhupoval se obraz za obrazem z polozapomenutí: tu obraz milý, tu zas truchlivý — tu jasný, skvělý a zářivý, tu zas šerý, zádumčivý nebo příšerný . . . Tu jsem si připomenul spolužáka z nejútlejšího mládí, který mně byl nakloněn, tu zas hocha, který mne, jak se zdálo, již tenkráte nenáviděl . . . Tak vířily vzpomínky duší mojí asi půl hodiny v divoké směsici a duši mou naplnila truchlivost . . . Vše — vše už bylo dávno, dávno minulo — a nikdy více se nevrátí . . . Ta milá bezstarostná doba mládí se svými zlatými sny a smělými plány byla už dávno minula a střízlivá, chladná, ba mnohdy ledová přítomnost šklebila na mne svou odpornou tvář . . .

Posléze jsem prudce vstal a uloživ Ethiopskou lilii do psacího stolu odebral jsem se, jak mi povinnost kázala, do redakce, kde jsem na své vzpomínky a na vše, co právě předcházelo, úplně zapomenul. (Pokračování.)

O poesii Arabů před islamem.

Z orientalních studií dra *J. Košuta*.

(Pokračování.)

Arabská kasída jest jako bystřina poetického citu, kde jedna vlna rychle druhou žene, aniž by s ní se smísila; ona jest květinná zahrada, kde jedna květina vedle druhé samostatně stojí. Neboť zdá se, že Arab, jak sám žil, každý jednotlivce pro sebe, zmítán osudem od jednoho úskalí k druhému a bojuje o každý okamžik svého života s nepohostinnou hrudou, že neměl dosti času a pokoje, aby své myšlenky upoutal na nějakou událost, a že jako jeho rozvahu jen okamžik zajímal, taktéž jeho nitro jen okamžitého rozechvění schopno bylo.

Při závodění básníků (mufâchara) býval každý kmen jedním neb více básníky zastoupen a ten kmen za vítěze uznán, jehož básník v nejkrásnějších verších a výrazech svůj kmen opěvoval. Vyskytl-li se v některé rodině zvláště nadaný básník, byla to událost, která několikadenními svátky se slavila.[1]) Ze všech stran přicházeli lidé, aby jim štěstí přáli, ženy a dívky táhly při zvuku tamburinu mužům vstříc a blahoslavily celý kmen, že se v něm vyskytl básník, který jeho slavné skutky potomstvu hlásati bude. To ovšem mělo své závažné příčiny. Každý kmen potřeboval velmi básníka, a sice aby jeho válečné činy nejen u těch uznány byly, v jichž přítomnosti se sběhly, nýbrž aby i nejvzdálenější kmenové je v úctě měli a před nimi se báli. Básník nejenom že bojoval v bitvách svého kmene a oslavoval jeho činy v básni a byl tak zástupcem jeho slávy, nýbrž on byl též ve vnitřních svárech zástupcem jeho práva. Dlouhé boje, jež nemohly se mečem urovnati, často sprostředkováním mocného souseda urovnány, a básníkům uloženo, aby výmluvným jazykem spornou věc před zvolenými soudci zastávali. Tak zvolen ve zmíněné již čtyřicetileté válce, když studánka v poušti zavdala podnět k hádce mezi kmenem Bekr a Tagleb, ʿAmru bnu Hind za rozsudího a básníci ʿAmru bnu Kultûm a Hârit bin Hilliza za zástupce svých kmenů. Obě tyto kasîdy se nám dochovaly ve sbírce „Moʿallakât".

Jak daleko Arabové po nesmírných písčinách těkali a čistý vzduch nekonečného nebe dýchali, všude zaznívaly písně a platily vedle statečnosti za nejvyšší okrasu muže. Pod stany knížat kmenů, na dvoře králů v Gassân a Hîře, jakož i na chudičkém loži otrockém a v peleši loupežnické, všude slavena v písni statečnost, věrnost a láska. Verše, jež se nějakou šťastnou myšlenkou neb dobře voleným výrazem vyznamenávali, rozšiřovaly se rychle z úst do úst. Za takovýchto okolností byl vliv básníka nesmírný. Poněvadž chválou neb hanou mohl cti a slávy kmenu vydobyti, hleděl každý si jej nakloniti a obával se naopak jej k hněvu popuditi. Spisovatelé arabští podávají nám hojný výběr dokladů, jaký vliv mělo slovo básníka. Stůjž zde na příklad následující vypravování. Jistý chudý obyvatel Mekky, který měl osm dcer, přijal pohostinsky básníka Aʿšu, jenž právě ubíral se k závodění básníků do ʿOkâzu. Mimochodem vypravoval mu o svých stísněných poměrech domácích a zmínil se též o svých dcerách. Básník domníval se, že mu nejlépe jeho pohostinství splatí, když při zápase v ʿOkâzu šlechetné jeho vlastnosti opěvovati bude a o jeho dcerách se zmíní. A dosáhl úplně svého účelu: sotva píseň svou skončil, přišli nejšlechetnější náčelníci jednotlivých kmenů a ucházeli se o ruce jeho dcer.

Žádný obor literární nebyl vůbec s větší láskou a s větším nadšením pěstován než poesie. Příčina toho jest již přirozená povaha národa arabského, jenž s velikou vniterností viditelné předměty přírody, události života a nepochopitelnou vládu vyšší nějaké moci chápe, a za druhé řeč sama, kteráž jako by k básnění stvořena byla. Neboť v básni buď svou krásou a bohatstvím svých forem, buď obrazy, jež vytvořiti může, sluch obdivem naplňuje a ducha povznáší a oživuje. Ti tedy, jež příroda darem básnickým obdařila, zaujímají u Arabů vždy nadobyčejné postavení, a jmeno jejich všude se připomíná a ctí, písně žijí v ústech současníků i potomků. Kmen, jemuž básník náleží, s hrdostí ukazuje na tuto okrasu svého pokolení. Ostatním pak, jimž příroda nedopřála nadání básnického, aspoň neodepřela vkusu, nýbrž mladí i staří, muži i ženy naslouchají se zalíbením slovům básníka a pěvce.

Tážeme-li se, jakou cenu má poesie pro Araba, odpovídají nám na to básníci, že „ona jest pramenem vzdělanosti a oslavou celého národa; ona jest korunou vznešeného smýšlení a perlovou šňůrkou spanilosti a krásy. Bez ní hynou drahokamy průpovědí, hvězdy vznešenosti hasnou; pomníky slávy spustnou a stopy milosti vymizí. Sláva její trvá věčně, panování její vždy se obnovuje a krása její přežije všecky časy. Staletí uplynou — básnická díla zůstanou na věky; hory se sřítí a moře vyschnou — však sláva písně dostoupí až k nebi a nehynoucí památka vzkvétá v básni. Nikdo nemůže poraziti co ona postavila, nikdo smazati co na kovové desce času napsala; nikdo toho neobžaluje, koho ona omluví a nemůže zoufati ten, jejž ona těší. Tak žije tedy píseň básníka po všecky časy a dává též tomu, jejž oslavuje neb tupí, život věčný. Tak jest tedy básník jako mocné kníže, jež milost udílí, komu nakloněno jest a v prach ponižuje, na koho zanevře; on jest hrdinou, jenž přítele chrání i bez meče a nepřítele ubijí i bez kopí. Protož šťastný kmen, v jehož středu slavný básník povstal. K němu táhnou ostatní kmenové s blahopřáním a slaví veselé dny při hodech a zvucích loutny, jako při svatbách a jiných slavnostech. Neboť básník jest ochrannou záštitou cti svého kmene; on zvěčňuje jeho slávu a zachovává jeho památku potomstvu. Nelze jim tedy za zlé míti, že honosí se básníkem; vždyť píseň sahá až tam, kam slunce jde a rychle běží jako větru vání. Ona se usazuje jako rosa na kvítka polní a na vyprahlou zemi, občerstvujíc ji jako mračno, jež z Jemenu déšť přináší; východ píseň na perlovou šňůrku navléká a západ její ozdobou se krášlí. Ona letem probíhá kraje bez zásob i bez nohou, proletuje vzduch, ač nemá křídel; noci umějí ji nazpaměť a dnové ji předná-

[1]) Pocock, specimen historiae Arabum str. 165.

šejí; duchové větrů ji sobě v paměť vštěpují a ptactvo prozpěvuje ji z větvoví stromového; jazyk slávy jí mluví a ona stává se korunou na temeni času. Jako květ stromu pučí a okrasou svou větve a listí zdobí, tak padá květový dešť písně na kmen, z něhož básník povstal a propůjčuje mu nehynoucí slávu.“ [1])

Poesie předislamská jest nám dochována v četných sbírkách, mezi nimiž nejznámější jsou: „Mo'allakât“, [2]) „Dîwân šesti starých básníků“, [3]) „Hamâsa“, [4]) „Dîwân Hudailitů“, [5]) „veliká kniha zpěvů 'Ali Isfahânského“, [6]) mimo to dîwâny jednotlivých básníků o sobě v různých redakcích, jako ku př. 'Urwa ibn Alward, [7]) 'Alkama [8]) atd.

Mezi dosti značným počtem evropských znalců arabské poesie našlo by se jich snad jen velmi málo, kteří by úplnou znamostí všech nás došlých básnických pokladů honositi se mohli; ač i ten, kdož příležitost měl jen z části jej v originale seznati, bude nemálo překvapen kontrastem mezi formou a obsahem jejich. S jedné strany divoká vášeň barbarské doby, krvežíznivost a pomstychtivost; s druhé strany taková subtilnost jazyka, tak vybroušený a uhlazený výraz, že zdá se jakoby každá jednotlivá báseň k tomu účelu psána byla, aby jednotlivé statě grammatické illustrovala. Pozorujeme-li tento nápadný zjev, bezděčně bude se nám ta otázka vtírati, jak bylo to možno, že právě tento bojovný, neustále sem tam těkající pastevčí národ, jenž den co den nucen byl s vyprahlou půdou a s nepřítelem s mečem v ruce o živobytí zápasiti, mohl technickou stránku poesie s takovou péčí pěstovati, jak to jen ve velmi pokročilých kulturních periodách jiných národů shledáváme. Zjev tento jest jediný v celé světové literatuře! Avšak právě známost zákonů jazyka a jeho bohatství, to bylo to jediné, oč se staří Arabové od nepamětných dob vedle svých genealogií a hvězd, jež jim vůdci byly při nočních výpravách, starali. Již z velmi dávných dob uvádějí nám literární historikové Arabů příklady, které nám ukazují, jaká váha se kladla na pravý výběr slov, správnost rýmu a dokonalost stylu. Stůjtež zde následující příklady, jež uvádí Caussin de Perceval, essai sur l'histoire des Arabes avant l'islamisme str. 314, 345, 509: Tarafa, jeden z nejstarších básníků arabských, proslulý svou nešťastnou smrtí, kritisoval již co sedmiletý chlapec, hraje si s jinými chlapci, nesprávný výraz v jisté básni, začež byl pro svůj jemný vkus obdivován. Jiný básník, Nâbiga, recitoval kdysi svým přátelům, jež v Yatrebu [9]) byl navštívil, jednu ze svých básní. Přátelé jeho, kteří byli dobří znalcové veršovství, spozorovali nesprávný rým, a poněvadž nechtěli sami jej na tuto chybu upozorniti, aby ho neurazili, dali mu báseň onu od jisté zpěvačky, dobrou a jasnou výslovností slynoucí, přednésti. Básník poznal ihned svou chybu a opravil rým a od té doby říkával: „Když jsem přišel do Yatrebu, nebyly verše mé bez vady. Když Yatreb jsem opustil, byl jsem největším básníkem.“ Citelnějším proti kritice ukázal se býti Imriulkais. Bavil se kdysi s básníkem 'Alkamou o poesii. Jeden druhému přednášeli své verše a konečně v tom se shodli, že manželka Imriulkaise měla rozhodnouti, kterého z nich verše zasluhují přednost. Zápas počal; jeden i druhý nasazoval vše, aby soupeře přemohl. Konečně ale rozhodla rozhodčí, že báseň 'Alkamy zasluhuje přednost, poněvadž podal zdařilejší popis koně. Tímto výrokem své manželky cítil se Imriulkais tak uraženým, že se dal ihned od ní rozvésti, za to ji ale 'Alkama za ženu pojal.

Imriulkais jest jeden z prvních a nejstarších básníků arabských. On jest to, o kterém se kdysi Muhamed vyjádřil: „Muž tento jest velmi slavný v tomto světě, ale docela zapomenutý v onom světě; na zemi jest vysoce ctěn, ale v nebi opovržen; půjde jednou v čele jiných básníků co praporečník napřed do pekla.“ Jest známo, že Imriulkais byl nejzarputilejším nepřítelem proroka a jeho učení a že jej až do své smrti nejtrpčími satyrami pronásledoval, jichž účinek ani výmluvný a pravověřící básník Lebîd překaziti nemohl.

Jest to pravidlem podlé příkladu Imriulkaise, že veškeré delší básně, čili tak zvané kasîdy tím začínají, že básník vyzve jednoho neb — obyčejně — dva ze svých přátel, kteří ho provázejí, aby s ním na zříceninách bydliště jeho milenky plakali. Básník líčí královnu svého srdce, rozpomíná se na ty blahé doby, jež s ní strávil, čemuž válka učinila konec, aneb musela milenka se svým kmenem pryč odtáhnouti, aniž by se byla mohla s ním rozloučiti. On nemá sluchu pro slova přátel, jimiž ho nad touto bolestnou ztrátou potěšiti chtějí. Pomalu ale vzmuží se myšlenkou, že on jest okrasou svého kmene a tento korunou všech pozemšťanů. Ještě jednou ohlédne se na pusté místo, kde kdysi jeho pozemský ráj, stan jeho milenky, stál a pláče, neboť slza hrdiny nesnižuje: avšak co spomůže zármutek? má snad zoufati? Nikoliv! Do širého světa musí jíti, aby tichý ale hluboký žal svého srdce v lomozu války ukrotil a nových vavřínů dobyl. Avšak před ním rozprostírá se děsná, nekonečná poušť, tak jednotvárná a přec tak rozmanitá. Zde hromadí se písek v pahrbek, tam prohlubuje se; k sluchu jeho doráží vytí vlků, chraplavý smích hyeny, huhlání výra a křik ulekaných ptáků. Tam spatřuje stopy opuštěných míst, kdež na nanešeném kamení tlupa pocestných si jednoduché jídlo připravuje. Ze vzdálí třpytí se oheň tlupy, jež za tmavé noci k odpočinku se uložila a s níž snad milenka jeho pryč se odebrala; jasný třpyt hvězd, jenž slabě ozařuje vybledlé a spuchřelé kosti koně a jezdce, již cestou unaveni zde sklesli a zhynuli; povětrná hra poledního vedra, jež žíznícímu jezdci v dáli rybník s čerstvou vodou zrcadlí, jenž však, čím blíže pln naděje a s napnutím všech sil se přibližuje, tím více se vzdaluje a jej konečně co klamný obraz vzdušný v zoufalství vrhá. Tam zase spatří deštěm nashromážděnou vodu a pohání své žíznivé zvíře, aby aspoň je napojil. Však běda! ne vždycky schladí občerstvující nápoj práhnoucí hrdlo; jest to bídný, sluncem vyprahlý, sošovicí pokrytý močál — ubohé žíznící zvíře nedbá nabádání jezdce, jenž brzo z té, brzo z oné strany rád by je k pití přiměl, a s odporem obrací se zpět, mdle dále se plíže a v nemilosrdnou poušť svůj dlouhý stín vrhajíc. Hrůza tmy již se po rovné planině rozkládá a smělé srdce rytíře hrůzou naplňuje; noční

[1]) Ahlwardt, str. 3.
[2]) Septem Mo'allakât, carmina antiquissima Arabum ed. Arnold. Lipsiae 1850.
[3]) The Diwans of the six ancient Arabic poets, ed. by Ahlwardt, London 1870.
[4]) Hamasae carmina, ed. Freytag. Bonnae 1828 II voll.
[5]) The Hudsailian poems, ed by Kosegarten. I London 1854.
[6]) Kitâb-el Agâni el-kebir, Bûlâk 1285. 20 dílů.
[7]) Die Gedichte des 'Urwa ibn Alward, herausgegeben, übersetzt und erläutert von Th. Nölkede. Göttingen 1863.
[8]) Die Gedichte des 'Alkama Alfahl, herausg v. A. Socim Leipzig 1867
[9]) Starý název nynější Mediny.

duchové — myslí si — že s ním hru si tropí a v záhubu jej uvrci se snaží. A ač pln strachu, přec pobízí unaveného avšak přec pospíchajícího oře neb velblouda k rychlému běhu.

Tento oř neb velbloud jest vždy zvíře ušlechtilé, jež vždy zevrubně se popisuje. Vůbec dává deskriptivní povaha těmto básním zvláštní barvitost. Líčení lehkonohého oře, jenž beduina do boje nese, vytrvalého velblouda, jehož ku delším výpravám za průvodce užívá, a břitkých zbraní, jimiž své jmění a život chrání, zaujímá vždy značné místo v arabských básních této doby, poněvadž Arab těmto svým stálým průvodčím zvláštní péči a lásku věnuje. Tato část básně snad by měla pro nás právě tolik zajímavosti, jako ona část, kde láska, hrdinství a pohostinství se líčí, anebo kde v stručných výpovědích výsledek hlubokého myšlení se pronáší, kdybychom tak snadno mohli se vžíti do zevnější polohy, okolí, mravů a obyčejů Arabů, jako se můžeme vžíti a vmysliti do jejich všeobecně lidských stavů duševních. Pro Araba má ku př. první polovice básně Tarafy, kdež dopodrobna všecky vlastnosti a přednosti svého velblouda popisuje, právě tolik půvabu, jako pro nás druhá polovice, kdež opěvuje svou statečnost, svou lásku k ženskému pokolení a k rozkošnému životu s přátely.

Toto zvíře jeho unáší jej v boj, v němž udatněji než všichni ostatní bojuje, v němž mu jeho meč neb kopí, jež opěvuje, věrnými jsou pomocníky, a z něhož konečně co vítěz se vrací.

Aneb unáší jej k vznešenému příznivci, jemuž cnost korunu na hlavu vsadila, kterýž nejenom osobně udatný, nýbrž i šlechetný jest, a za vše což vytrpěl jej hojně odškodní.

A právě tuto udatnost a šlechetnou velikomyslnost neb štědrost a pohostinství kreslí nám píseň básníka v malebných rysech. Básník dle své individuelní povahy neb nadání při tom neb onom předmětu déle pobude, ku př. Imrulkais líčí často velmi obšírně svého ušlechtilého oře, svou krásnou milenku; v celku však musí se básník všech těchto předmětů dotknouti a právě v tom svou obratnost osvědčiti, že všecky tyto různé částky, z nichž každá jednotlivá zvláštním líčením jest, vhodným způsobem v jeden celek spojit dovede a k tomu cíli působiti nechá, aby ten, jejž báseň oslavuje, v tím větším lesku se objevil. (Pokračování.)

Z nové poesie francouzské.

Maurice Bouchor.

Babylonská věž.

(Sen Fausta.)

Jak v azur zdvižena pěst obrovská se noří
věž velká v oblohu, jež širá, čistá, hoří
ve slunci, před kterým věž trčí do modrava.
Na bocích zarostlých jí bují kleč a tráva.
Ta naděj, na ten dav která se usmívala
ač bludná, zoufalá, přec do práce je hnala
a lze šílence zřít, jak ve zástupech spějí
osmáhlí do hněda, znak vášně v obličeji,
do vedra, do deště, bez brvy zamžiknutí
jak valí balvany a do práce se nutí
ve tichu hlubokém ti nepřátelé Boha.

Však v noci v jaký let se vznesla mysl mnohá
snem duše bouřlivé! O balvan podepřený
jak mnohý v stínu stál, jsa vůni opojený,
jež větru perutí mu bičovala líce;
snil brzy ku hvězdám a mezi vlasatice
že dráhu najde si do nebes zářných báni.
A lesů, niv a hor jej jalo pohrdání,
on zhnusil si již pot, jejž o poledni stíral,
i slunce bledou zář, jíž záblesk v mraku zmíral,
vždyť právě slunce teď on uzří, růži zlatou,
jež horoucí krev dští na zemi vedrem vzňatou.
V těch místech, které zář vždy novou barvou líčí
jak květy báječné, tam jistě divy klíčí,
plá smaragd v podlaze a strop je ze safíru.
Tak snil a jeho duch se ztrácel v tomto víru.
On země chmurný syn, on zápasník pln vzdoru,
přírodu macechu jenž denně zkrotil v sporu,
zří sebe pánem již azuru nesměrného,
zkad lidské pomsty pěst již svrhla boha svého!

To hromadění skal a vrchů každou chvíli
víc rostlo. Krajiny kol celé zpustošili,
a kdož by staral se den velký bližším cítě
o práce klopoty, jež podnik na úsvitě?
Co vše to obilí, kraj sadu vinic celý?
Jak pyšné labutě sny jejich modrem spěly.
Hle jak se míhají, jak šílen každý chvátá,
zář mají ve očích a ruce plné bláta.
Však náhle sklání skráň a v práci své se ruší
a bledí, zděšení a s nepokojnou duší
své dílo závratné již nechávají státi,
neb vidí poklidnou ve mraku tísni pláti
tvář Boha, s výše jenž je tiše pozoroval.

Co na tom! Dále jen! Syn otce podporoval,
ve chvílích pochyby mu k nebi ukazoval;
a jestli Azrael, nezkrotný anděl smrti,
svých křídel vanutím kdes lidskou duši zdrtí,
hůř pro mrtvého jest! Zde v tmách zůstane ležet
bez nářku, bez slzí! K své práci dále běžet
a s větším úsilím se každý znovu nutí
jen dále do díla a třeba v zahynutí!
I ořům, jejichž dav po obrovských zdech běhá,
zář záště z vychrtlých a dutých očí šlehá,
jich ržání chraptivé zní v azur bouří divou,
a tato zvířata kol s rozsápanou hřívou
se tlumí, spínají a pochopují chvíli,
že brzy dojdou již ku vítěznému cíli.
A ženy, u prsou jimž visí lačné děti,
jimž z mozků vyprahlých sny hrůzyplné letí,
zří na klenoty kol a myslí na loupení.

Nic jejich úmysl teď změniti s to není,
vždy v ether výš a výš je ženou běsné chtíče,
jež krev jim ženou v proud jak ostré rány biče.
Již slunce viděli, jak zářné, gigantické,
kol obzor plnilo nach lijíc, oko lidské
jež z dola vídalo jak planoucí bod malý.
Tvář boha zřeli zas, však nyní trochu z dáli
a skoro lekli se před děsivým tím zjevem,
neb zřeli planouti ji žhavým, velkým hněvem,
a skoro cítili, jak pálí oheň její,
ba zdálo se jim též, že v dálce hromy znějí.

Však dále spěli přec v své hrůzyplné práci.
Již země pod nimi se skoro v mlze ztrácí.
Ó dive! v étheru se ztrácející říši
tím více cítějí, jak vystupují k výši,
že nebe blízko jest, dóm jeho valný vidí,
a v něm zas Boha tvář zrak jejich, který slídí,
však mlhou ztemnělou, vždy jasnou méň a méně.
Tu smutek nezkrotný je zchvátil při té změně
a na tváři jim stál, již barbarský smích stáhnul.
Hněv hrozný, bezmocný z dna jejich očí práhnul.
Ó sláva! vítězství! Den velký již je tady!
Jen směle s odvahou! Dobrácký tyran vlády
prost více nemůže své hromy rozpoutati,
hle cíl! již nebes dech v svých vlasech cítí vláti
a slunce z rubínů a zlata na ně stéká.
Pryč s hmotou, s hmyzem, s vším co snít dá na člověka.
Jak páže mohutné ucítí Pán! jak náhle
pot krví zaplatí, pot, jícen země sprahlé
jejž bez ustání pil a věčně darmo, darmo!
Jak, rode zdrcený, své shodíš nyní jarmo!
Pod děsným osudem, jenž nechává tě lézti,
ty nyní zvítězíš, teď čas bys tlouk svou pěstí!

Však chmurné mlčení! V té poslední již chvíli,
kdy klenbu nebeskou rouháním naplnili,
kdy každý pohledem kol nepřátele hledal
a v slibovaný boj pěsť připravenou zvedal,
tu neviděli víc a zachvěli se v děsu,
než azur nesměrný a zářný v stálém plesu
a oko zbojníků se zřítelnicí vzňatou,
tam slunce vidělo, visící lampu zlatou,
jak lije světla proud na každou země stranu,
a s nebe pevného a kulatého stanu,
jejž prstem dotknouti se mohli, z toho bytu,
kde chtěli přebývat v paláci ve hvězd svitu,
tam nyní zmizela tvář Hospodina děsná.

Teď hrůza schvátila je neslýchaná, běsná!
Ni Boha v nebesích, ni serafa, jenž k seči
by hotov nyní stál s demantovými meči,
ni davy andělů, ohnivá křídla stroucích,
ni Boha velkého zástupů všemohoucích!
Jen valná nebesa bez hrází, čistá plála,
a klenbou azurnou kol vesmír objímala.
Tu obři sestoupli, zrak chmurný, v studu kleslý
a svoji samotu a stíny těžce nesli,
a tiše trpěli svou pýchu přemoženou,
svou zříce naději, jíž žili, vyvrácenou.
Od časů těchto již sny svými oklamáni,
ve trpké samotě se zdržovali v pláni,
vědouce na horách že boha lži jsou bližší,
jež zmátla duši jim jak víno. Potom v tiši
že není tajemství poznali odhodlaně
a k zemi mateřské se přitulili, pláně
své vzdělávali, pak hnout nechtěli se více.
Jak vězni, nade zdi a valy, okenice,
jež poutá nezdolný zvyk pout a u noh kámen.
A k nebi patřili jen s pokrčením ramen.

Přel. *Jaroslav Vrchlický.*

Nevěstu za českou korunu.

Od *Vácslava Beneše Třebízského.*

(Pokračování.)

V.

Jazyky překlepávaly ještě Stařečka a jeho vnučku jako mlýn o čtveru složení celý zásyp a již tu měly zase novou látku. Tenkrát stíhala v Čechách novina novinu; mnohdy jich přišlo několik najednou. Ale k čemu z nich nebyla žádná. Po některé se věrná duše česká musela zachvěti až v útrobách. Po leckterés vydral se z upřímné hrudi české ston, jako když se o člověka pokouší mrtvice přímo u srdce. A takové noviny našly cestu i do vesnic, jichž obyvatelé se domnívali, že za obzorem je konec světa. Pověst, jež se zastavila ve svém letu dnes nad Klecany, již zítřkem rozletěla se bleskem po celém okolí, po polovině české země.

Sasové vlámali prý se do Karlštejna, všecko tam vyloupili, dobili se do kaple svatého kříže, vyslídili českou korunu, ukradli ji a dnes nebo zítra ji tudy odvezou po Vltavě. Už se z Prahy začínají hýbati. Dnešním jitrem a včera z večera jeli nazpátek první rejthaři a a na Zdibsku utýrali šenkýře ke smrti.

„Ať si ji odvezou s Pánembohem; však si ve Vídni císař pán dovede novou udělat!“ prohodil Trependa, když mu soused Kavka tuhle novinu pověděl. „Nebude proto chudší ani bohatší! A naše městečko taky z toho nic nebude mít!“

Když as před desíti či kolika lety vypálili jednou v červnu z rána o páté hodině v Praze dělo, stuhla Klecanským pro okamžik v žilách krev. Hádali dobře, proč v Praze střílejí, a každý dobrý člověk klekl, sepnul ruce a modlil se žalm: „Hospodine v prchlivosti své netresci mne, aniž v hněvu svém kárej mne . . .“

Toliko Trependa a s ním ještě několik lehkých duší prohodili: „Nyní došlo i na velké zloděje! Už se nebude říkati: malé věší a velké pouštějí!“

— — — — — — — — — — — — — — —

„Což nám tu jen ta naše holá těla nechají a o všecko nás připraví?“ bědovali dnes.

A lidem dobrým pro korunu slze vstupovaly do očí, protože tušili: když tu jim odvezou cizinci, že už ji nikdo více neukuje, nikdo nenahradí . . . že bude konec se slavným českým královstvím.

Jen pan konšel měl na mysli statek Stařečkův a nemohl se dočkati chvíle, kdy mu řekne pan hejtman: „za tolik a tolik českých kop je tvůj!“ Vždyť nezapomněly do dneška starší hlavy, že se mluvilo někdy, jako by to byl otec Trependův, co Stařečkovi pod práh nasypal čarodějného koření. Už tenkrát mu byla živnost číslo 11. trnem v oku.

Nad svatou Markytou a nad Ouněticemi vylézaly již od samého poledne tmavé, zlověstné hrady. Stoupaly výš a výše, roztahovaly se dále a šíře, až tmenem jejich zčernala hladina Vltavina, jako by od Selce až za Roztoky kdosi byl po ní rozestřel samé černé sukno, jež dávají na máry. V háji drozd za drozdem umlkal, kos za kosem dozpěvoval, špaček za špačkem tichl a pěnkavy přiletěvše do Klecan ustrašeně kolem oken poletovaly hledajíce před těmi černými chmurami útulku.

Táhla krajem první jarní bouře; ale až děsila, s jakou příšernou tváří přicházela. A měla s sebou

všecku hrůzu jako za nejparnějších dnů červencových. Blesky svítily plnou silou a v spoustě oblak dunělo, jako by se šedohnědé skály, jež vinou se po obou březích Vltavy, s čely k sobě klonily a potom prsoma s veškerou prudkostí srážely.

Večerem blesky ani neshasínaly a zčernalou Vltavou tvořily se jimi jakoby zlatem krumplované kříže s erby na katafalku, pod nímž odpočívá bohatýr. A když se jich tak kmitlo najednou několik, osvítily na temné řece loď jedoucí zvolna po vodě od Prahy.

V zámku hučeli do uší panu hejtmanovi se všech stran: „Už vezou českou korunu, už ji odvážejí do ciziny, už ji víckrát neuvidíme, nikdo ji neukuje, nikdo nenahradí — pane hejtmane!“

Pan hejtman krčil pouze ramenoma a měštěníny odbýval, že nemá dosti páží, a že by se potom Sasíci vymstili na zámku, na městečku . . .

„My Vaší Milosti propůjčíme svých páží, jen nám muškety vydejte, my své životy dáme v šanc — — pane hejtmane!“

Pan hejtman už ani neposlouchal, zmizel kvapným krokem v postranní chodbě a v pravici pohrával si klíčem od pokojíku s těžkými, železem pobitými dveřmi, v němž čas od času strašívalo . . . Co? — Zmařené životy, mladá leta, vpadlé tváře s otrhanými květy, zamodralé rty, kalné, pročervenalé oči — — To v klecanském zámku strašívalo!

Měštěnínové odcházeli ze dvora s hlavami sklopenými, bez jediného slova. Když šli kolem hřbitova, zas tak se zasvítilo a všecko to světlo s oblak jako by platilo lysé lebce Stařečka, jenž dosud seděl nad jedním hrobem tiskna zvadlé tváře k studenému kamenu — k přeraženému kalichu, jenž před dvěma lety byl zasazen ještě v náhrobku.

Kambal s Kavkou vešli na hřbitov.

„Potěš tě Bůh, Stařečku! — Víš-li co nového? — Odvážejí českou korunu!“

Kambal přistoupil až k samému starci a zahýbal jím.

„Českou korunu? — A vy mlčíte? — A vy se na to díváte? — Vy mi to jdete povídat, mně Stařečkovi, kterýž je slepý, kterýž tomu zabrániti nemůže, jemuž samému sáhli dnes na poctivost . . . vy mi to jdete povídat? Jděte si zdřímnout, jděte spat vy klecanští měšťané! Když to zaspíte, bude vám nejlépe . . . Vy budete muset mnoho zaspati, protože přijdou na vás časy, kdy neštěstím i řeč ztratíte, i sluch, i zrak . . .“

Stařeček již opět oběma rukama držel se přeraženého kalicha a tiskl rozpálené tváře k studenému kameni — —

Byl na hřbitově zase sám.

„Je to s ním už u konce!“ řekli si už po několikráte od minulé neděle měšťané; ale proto přec je projížděl mráz a horko proroctvím šílence.

Když přišel Kambal ve svém statku do světnice, vytáhl ze zástěnku „melantrišku“, našel si kapitolu o Judovi Machabejském a dal se do čtení. Ale oči mu nechtěly sloužiti, rosily se mu, hlava mu jen hořela, čelo jeho bylo rozpálené . . . Dítky ze spaní se daly do pláče, ženě na lůžku draly se polootevřenými rty těžké vzdechy, jako by jí můra seděla na prsou a ssála krev.

Nad Vltavou se svítilo neustále, tmavá hladina proměnila se vždy na několik okamžiků v purpur a vlnami kolísala se saská loď blíž a blíže . . . Již kolem Roztok zahýbala.

V zámku pan hejtman přecházel nepokojně chodbami. Už po druhé pokoušel se vnučku Stařečkovu napraviti. Aby učení jeho poslouchala vnímavěji, přinesl láhev španělského. Ale nedostal z ní jediného slova; jediného však také do ní nevnutil. Marta stála v rohu pod oknem jako socha z bílého mramoru. Vlasy měla rozvlněné přes ňadra, ruce sepnuté, zraky jakoby vyhaslé; . . . jen když zaslechla chodbou ostruhy a ve dveřích klíč, upřela oči ku prahu, přitiskla se až k samé zdi, oči se jí zaleskly jako blesk vysoko nad zámeckou střechou v oblacích, bledé tváře pokryla temná červeň, ruce se pohnuly . . . ubohá! chystala se k obraně.

Pan hejtman už jí dnes přál „dobrou noc“ podruhé! Ale přijde bezpochyby po třetí a kdo ví kolikrát ještě! — —

Potom se divíte, napsal-li jsem, že v zdejším zámku strašilo, že od jedenácti do dvanácti v tomhle pokojíku bylo slýchati pláč a nářek, že tu leckdy zaslechli stenání, jako když pracuje někdo k poslední hodince. — A pracovala tu opravdu k poslední hodince mladá leta, ruměné tváře, mařily se tu životy v jaře, schválně, s rozkoší, někdy také s odporem, tuhým odporem a proto ten nářek, ten pláč a to stenání — — —!

V městečku se rachotem na nebi třásla okna, div že nepopraskala. Snad nikde ani nedřímli a jestli dřímli, probouzeli se ihned a brali do rukou bible, o nichž však páter Cyriak nevěděl, a modlili se žalm: Kdož ochrany Nejvyššího v skrejši jeho užívá, ten v stínu Všemohoucího bezpečně odpočívá — — —

Zdálo se, že je slyšeti od řeky volání o pomoc, prudké, lidské hlasy, výkřiky, jako když se lidé topí . . .

Stařeček se náhle vzchopil, vzpřímil se a poslouchal pozorně.

Naslouchal dlouho, až bylo na řece zase ticho, v oblacích ticho a na hrobech vůkol už jen tráva šuměla smutnou, dumnou píseň zapomenutí.

Když z rána na lysou hlavu jeho padl první paprsek sluneční, sklonil se nad ním mladý muž v oděvu promočeném, v šatě rozedraném, s vlasem ještě mokvajícím, vzal jej za ruku, levicí mu sáhl na čelo a potom jím zahýbal. Stařeček otevřel zbělené oči, hmatal kolem rukama, jakoby se chtěl vzpamatovati; ale hlava mu bezděky ke hrudi klesala: Nemohl ji nějak udržeti.

„Jsi ty to, Marto?“

Stařeček pouze zašeptal a vztáhl pravici, jakoby chtěl sáhnouti po dívce.

„Já jsem to — dědečku! Hledám vás od půlnoci. Celý váš statek jsem prolezl! — Kde vás to jen nalezám! Jste na hřbitově, sedíte na hrobě nebožky babičky! Dovedu vás domů. Pojďte dědečku; — pomohu vám! — Kam se vám poděla Marta? Snad někde za té bouře vyšla ven, zbloudila a vy jste ji šel hledat!“

„Ty — ty — Havel Přepejchal?“

„Já dědečku! — Podařilo se mi všecko! Loď jsem potopil, Sasíci do jednoho utonuli a česká koruna leží na dně Vltavině; — tam jí nikdo nenalezne, nikdo nevyloví —“

„A nyní si jdeš pro nevěstu viď, chlapče?“

Stařeček se pokoušel vstávati, ale nemohl a nemohl.

„Jdu, dědečku! — Vždyť jsem si jí musel vydobýti a pracně, dědečku! — Přišli s lodí do víru, volali o pomoc, já číhal na skále, octl jsem se dole rychleji než se blesky kmitaly v oblacích, já se vrhl do vody, proplaval až k lodi, vyšvihl jsem se na palubu — byli tam páni samé stříbro a samé zlato, — já řekl, že musejí zahnouti ke skále, zahnuli a sotva že zahnuli, už byli pod vodou . . . Já sám se s bídou uchránil! — Vstávejte, dědečku!“

„Sejmi se mne včerejší den, chlapče! — Potom vstanu, půjdeme a vystrojíme svatbu, jakou v Klecanech nepamatují . . . Ten včerejší den na mně leží jako by to byly všecky skály, co je jich kolem Vltavy . . .“

Stařeček sebral poslední svou sílu; ale přece nevstal. Nohy klesly pod ním okamžitě.

„Tak že česká koruna utopena, Havle? — Tak se mi sen vyplnil! — Na hlavu ji víckrát nedostane nikdo, do rukou také nikdo; . . . ale nyní mne Havle Přepejchale — dobrý hochu — poslechni! Měj sílu jako muž. Podepři se o tenhle kámen, kdyby se ti hlava zatočila . . . Jsi hochu připraven? — Když se česká koruna topila, brali tvé nevěstě čest, brali jí poctivost, trhali se skrání zelený vínek . . . A když česká koruna dopadala ke dnu Vltavinu, byla už čest tvé nevěsty zadupaná, poctivost rozervaná a lístky z vínku jejího rozházeny do včerejší noční bouře . . .“

„Kdo — kde — dědečku?“

Havel Přepejchal se musel opravdu zachytiti kamenného náhrobku, protože se mu hlava zatočila, jakoby padal s dvojitého kříže nejvýše na věži zdejšího kostela . . . Mladý muž vzkřikl, že kulich, jehož rod ve věži přebývá od sta let a mezi trámy nad zvony hnízdí do dneška, se probudil, vyletěl poloótevřeným oknem a za dne bílého nad městečkem zakulichal.

„Kdo — kde — dědečku?“

Havel Přepejchal se nahnul až k samému starci, vzal jej za obě ramena a podíval se mu do zbělených očí, jakoby chtěl už napřed vyčísti z nich jmeno zhoubce štěstí svého — — — Jen svého štěstí? — Tří lidí, tří duší, tří srdcí . . .

Vrátka u hřbitova vedoucí od zámku zavrzla, rozevřela se; na hřbitov vešli dva muži, zámečtí čeledínové: odnášeli na řebříně někoho ke kostnici — snad utonulého Sasíka. Nebožtík byl zakryt režnou plachtou a ze spodu čouhala žitná sláma. Ale čeledínové přec měli obličeje stranou obrácené, jakoby se báli, že nebožtík plachtu se sebe shodí, že se na řebříně vzpřímí a že je „obhlídne“ — — —

„Je to on; nehnul se odtud od včerejška!“

„A ten vedle? — Přepejchal!“

„Jářku, Stařečku: tuhle máte svou vnučku! — Hezky to dopracovala. Sáhla si na život! — Slyšíte?“

Havel Přepejchal se na tahle slova jedním takřka skokem octl u kostnice, strhl režnou plachtu a zůstal jako by byl před chvilkou sejček ve věži jemu k smrti zakulichal.

Na slámě rozestřené po řebříně ležela Marta — nebožka. Místo slziček jevily se jí po tvářích chrpy — asi tak, jako když po dešti jim do kalíšků zasvítí žhavé červnové slunce. Oči měla zatlačené, a rty poloótevřené jakoby k poslednímu — úpěnlivému výkřiku.

„K takové svatbě Marto že jsme se chystali? — Dědečku! — Co se to jen stalo s vámi? — Za jedinký den . . .“

Havel Přepejchal klesl k mrtvole, oběma rukama objal hlavu její a přitiskl na své tváře — tak s celou tou horoucí láskou, se vší tou vřelostí mladickou, jakoby byla živa, jakoby měli první den po svatbě, jakoby chtěli štěstí života jeden druhému vdechnouti až do útrob duše, až do dna srdce . . .

„Mrtva? — Nebožka? — Jdu na vás žalovat žaloby hrozné!“

Čeledínové uprchli hrůzou už před chvílí.

„Má Marta že nebožka?“

Stařeček se pokoušel opět povstati; ale nyní teprv nebyl s to.

„Však už vás soudí — váhy dopadají až na zem — jen ještě mne Pane Bože slyš — — ještě mou žalobu — — Pane Bože můj — — !“

Hřbitovní trávou zahrával si jarní větérek tak čtveračivě, jako když tudy jde ode vsi svatba a on si zajede nevěstě do myrtového věnce, ovane jí tváře planoucí nevýslovnou radostí, zlíbá je se všech stran a potom letí dál až se zas jinde na bledých lících na chvilku zastaví a duši nešťastné našeptá, že v tom světě je všecko na vlas jemu podobno, štěstí i neštěstí — — —

Zase zavrzla vrátka vedoucí na hřbitov, ale tentokráte od městečka. Na hřbitov vešel plíživým krokem obstárlý človíček s přičervenalou tváří a nesmírně chytráckým vzezřením. Hučel si mezi zuby postní písničku a pohrával si svazkem klíčů v levici. Byl to kostelník.

Havel Přepejchal odnášel v té chvíli do kostnice k vnučce dědečka — k své nevěstě Stařečka.

* * *

Ten den chodili se z Klecan od rána do večera dívat na skály k Husinci, kde se rozkotala saská lodice s českou korunou. O zbytcích z utonulé lodě nebylo nikde ani pohádky, jakoby na těchhle místech byla Vltava opravdu beze dna. V Klecankách i v Husinci slyšeli za bouře volání o pomoc, slyšeli zoufanlivé houkání, běželi po hlase; ale přišli pozdě. Blesky osvěcovaly na zvířených vlnách jen obrovská kola bílých, příšerně šumících pěn. Teprv za několik dní slyšeli, že kusy z lodice chytili někde až pod Mělníkem . . .

Na dnešek se toho ostatně sběhlo tolik, že v pokojných časech by o tom vypravovali mnohý rok. Pana hejtmana Jiřího z Frankštejna po celé levé straně ranila mrtvice a zohyzdila mu prý tvář, že nelze se na něho ani podívati. Jen tomu přec nevěřili, že by Stařečkova vnučka vztáhla ruku na sebe samotnu; každý však, kdo takřka jazykem hýbal, jinak si Martinu smrt vykládal. Dobré čtyry pětiny kladly ji na vrub širokého a velikého svědomí páně hejtmanova. A slunce jedva tak stálo nad Horoměřicemi, když na boleslavce objevila se celá kometa jezdců. Hnali se ke Klecanům tryskem. Z pozdálí nebylo ani možno rozeznati, zdali jsou to Sasíci či císařští. Před městečkem se zastavili; jen několik pustilo se jich ku předu. Měli z brusu nový mundur, helmice se jim jen leskly a v kyrýskách na prsou se

mohli viděti. Byli to císařští — podle všeho nově naverbováni a také nově „vymustrováni“. Mezi lidem přišli důvtipnější ihned na myšlenku, že jedou chytit Sasy s českou korunou. A škodolibé hlavy jim to z duší přály, že přišli o celých čtyřiadvacet hodin později; — ne tak ze zášti, jako už spíše ze zvyku. Volali po rychtáři; ale Bakalář se uschoval kdesi ve „špejcharu“. Tím ochotněji nabídl jim své služby konšel Trependa. Za chvíli jeli městečkem ostatní. U Roztok přebředli řeku a pustili se ku Praze. A než se slunce sklonilo za rovinami kněževeskými, bylo toho v Klecanech plno, že sem přitáhne sám general-kapo, pan Albrecht z Valdštejna, a starostlivci nemohli potom ani sousta jediného pokojně zažíti, protože tudy budou Sasové z Prahy co nejdříve utíkati! A když utíká nepřítel, spustne prý všechen kraj na kolik let — — —

Že Havel Přepejchal kope sám jediný mezi černými skalami v oudolině k Husinci, tam kde se od nepaměti říká „ve vratech“ — širokou jámu, uchystávaje poslední lůžko Stařečkovi a své nevěstě, nikdo si ani hrubě nevšiml, a dvěma ubohým duším věnovalo dnešním večerem upřímnou upomínku jen několik dobrých lidí, kterým za minulé desítiletí srdce nedovedli ještě předělat.

(Dokončení.)

Normandská idylla.

Napsal *André Lemoyne*.

I.

Patnáctého dubna r. 1860 bylo hraběti Henrimu de Morsalines třicet let, dva měsíce a pět dní. Jeho otec, bývalý zbrojmistr v Havru, dobyl si v krátkém čase, ale ostatně cestou poctivou, báječného jmění, a soudil, že udělá nejlépe, když se poděkuje. Veliké podniky námořní, svěřené obratným kapitánům a vedené šťastnou hvězdou a dobrým větrem, získaly mu to veliké bohatství. Měl tu dobrou myšlenku, že se vzdal obchodu toho tehdáž, když se mu ještě dařil, a si koupil za hotové peníze několik velikých statků v horní i dolní Normandii; sotva že jeho jediný syn se narodil, byl hned hotovým princem. Zrovna jako ti, kdo mají všecko, nač si jenom pomyslí, nepřál si nikdy ničeho. Ostatně dostalo se mu vychování velmi krásného v koleji Jindřicha IV; na to studoval práva jako kdo jiný a když dospěl, měl hned tři sta tisíc franků ročních příjmů, a sice z rozsáhlých statků, které se ani nerozkutálejí jako dukáty, ani neodletí větrem jako bankovky. V takových poměrech může být člověk za našich dob tak skoro svým pánem. Henri nebyl žádný génie, ale byl muž velmi vzdělaný v různých odborech a v malém kruhu vybraných přátel jevil s velikým štěstím zvláštní lásku k uměleckým dílům, zejmena ke krajinám.

Nepodobal se ani v nejmenším některým z našich bohatých přátel umění, kteří vymetou všecky ateliery, nekoupí téměř ničeho, ale odmění za to umělce pohrdlivým úsměvem, který škube i tím nejkrotčím ramenem. On se obdivoval vždy vážně a platil velmi dobře. Vypravuje se, že prý mnohý malíř, když byl v bídných poměrech, mohl beze všeho zardění přijmouti ze šlechetných jeho rukou lecjakou přátelskou službu. Mezi umělci nemluvilo se o něm jinak leč s úctou. Umět něco dáti jest věcí tak vzácnou, že bývá pak zřídka kdo nevděčným. —

Hrabě byl postavy veliké a silné, povahy živé a čilé, vždy hotové k jakékoliv replice. Jednou o trhu dovolil si nějaký výrostek trochu podnapilý několik urážlivých slov o dceři jeho pachtýře; byl ihned chycen a musil na kolenou odprositi ubohé děvče, jež se rdělo v největších rozpacích. Ve svých kruzích pak zachoval se ve dvou nebo třech záležitostech, které se týkaly jeho cti — co to bylo, již nepamatuju — velmi korrektně. A tak jestliže děvčata z vesnice v něm viděla dobrého a poctivého hocha, vždy statečného a laskavého, vážily si ho dámy jakožto dokonalého gentilhomma. Byl dosti mlád a již znal trochu moře, trochu jezdil na koni, trochu hrál, trochu miloval — všecko jen tak, jak se to nahodilo. Nikdy se příliš nebavil ani příliš nenudil. Skoro ani toho nepozoroval, že měl najednou třicítku a byl dosud svobodným. Když se ho tázali, proč se ještě neoženil, říkal, že neměl dosud kdy na to myslit.

A tomuto vzornému gentlemanu chybělo přece něco: nevím ani proč, maličkost, snad trochu záře v očích — jeho matka zemřela když se narodil. Matčin úsměv a pohled neozářily ani jednou v životě jeho kolébku.

II.

Toho dne z rána bavil se hrabě střílením králíků mezi Ravenoville a Saint-Marcouf ve svém parku, v krajině hornaté, jejíž staré lesy vinou se po vysokých stráních, táhnoucích se téměř až k moři, jehož čeřící se hladina se modrá v dáli. „Vojna s králíky,“ pravil sám k sobě, „eh, svatý Hubert mi odpustí! Věru že se stydím za toto vraždění. Ale co na tom; dva nebo tři někde zbudou a za rok bude jich zas na tisíce. Jak se plemení tito roztomilí hlodavci v mysteriích svých hlubokých labyrintů! Mluví se o Venuši mořské, o Venuši podzemní, což pak by se dalo říci? . . . ale věru že mne již bolí nohy,“ a náš lovec ulehl vedle své zbraně do stínu starého dubu a kouřil zvolna dlouhé, suché havana, jež dovedl v této chvíli úplně ocenit, kdežto na blízku v houští ohlašoval slavík, který zrovna přilet z noční pouti své, z plného hrdla krásné jarní jitro.

Hrabě ležel na kyprém mechu a zabral se do snů; upřel zrak až na konec těch dlouhých alejí, kde se modrá nebe ne na celé tři pídě, jak se Virgilovi zdálo, ale jenom co malý půlměsíc tak uzounký, jako díra veverky.

Na to rozhlédl se kolem sebe, až stanul bloudící jeho zrak na hluboké cestě, kam skrze hustou aleji buků vnikalo sotva slunce a rozlévalo své magicky modravé světlo. Zde pozoroval něco zvláštního, bílého jako sníh; mělo to podobu polokoule, jako obrovský champignon.

„Počkej!“ zvolal, „tohle je slunečník krajináře . . . ach ovšem, slunečník, krabice s barvami, stojan a ještě vak . . . úplná to bagage šťastného bohèma, který dělá studie hezky venku, a složí si svá zavazadla kde a jak se mu líbí. Jak hezky se rozložil v mém zahraženém parku; ale kudy se sem asi dostal, vždyť jsou přece kolem parku mříže a zdě, jež pokud vím, nemají ani jediné díry. Pouze krtek a vlašťovka si najdou tam cestu. Ostatně tento smělec, který se tak málo stará o hlídače, připadá mi jako věčný žid, ale dle nynější mody. Musím být zdvořilým a uvítat vlídně svého hosta!“ A hned šel hrabě cizinci vstříc. „Pane, odpusťte, ale nemám tu čest . . .“

— Mne znáti? Z profilu snad ne, ale jak pak, když se docela obrátím . . .

— Ano, oko a hlas jsou mi povědomy . . . ale ten vous mne mate; ať vzpomínám, jak mohu, přece . . .

— Tedy pomůžeme! Portrait mladého malíře v nádherném oděvu jako Breughel de Velours . . . Vlasy bledé, velice bohaté; visí ve tvé galerii na pravo.

— Georges!

— Ovšem!

Oba přátelé se srdečně objali a pak jako staří kamarádi usadili se zase na kyprém mechu, a slavík, jakoby se divil, že si ho nevšímají, začal s rychlostí a silou dvojnásobnou zpívati své vokalisy.

— Na mou věru, pravil Henri, já bych tě nebyl poznal, s tou bronzovou maskou, s tou bradou jako vějíř, vyhlížíš v tom jako nebožtík můj patron.

— Jiné klima, namahání, a ta leta . . . víš-li pak, že je tomu již sedm neb osm let, co jsem odejel?

— Osm . . . vzpomínal hrabě . . . ale teď doufám, že jsi se vrátil již na vždy . . .

— Kdo ví? V době tak bizarrní jako je naše podobají se i ty nejvšednější historie celým románům a já věru nevím, co pro mne osud chová . . .

— Přicházíš z daleka?

— Z Egypta, z Arabie, z východních břehů Afriky, kde bych byl málem nechal své krajinářské kosti, ještě dříve nežli bych byl hotov se svým dílem; a to by mne nebylo těšilo ani trochu. Proto jsem se tak dlouho zdržel —

— A kdy jsi přijel?

— Předvčírem teprve do Granville; objel jsem Španěly skrze Gibraltar. Zdali bys tomu věřil, příteli! Když jsem po té dlouhé plavbě vystoupil na zem a necítil více pod nohama to věčné kolébání, když jsem poprvé zase ucítil vůni kvítí, chtěl jsem nejprve utéci jako nějaký přežvýkavec do těch travných údolí normandských; nemohl jsem se ani odtrhnout od těch dlouhých, dlouhých luk, které se zelenají a zelenaly by se až na konec světa, kdyby jim nebránilo moře . . . Všecka svoje zavazadla poslal jsem přímo do Paříže a sám bloudím po venkově, spitý zelení a rozkoší v této západní končině, která poprvé se zjevuje v celé své slávě mým umdleným očím. Kus plátna a barvy mám sebou vždycky a tak nemohl jsem dnes odolat a začal jsem svou skizzu v horečce prvního dojmu, když jsi mne v tom vyrušil . . . odpusť, drahý příteli, celý udivený a překvapený jako starý kamarád, vida mne najednou v tom lese . . . mně bylo zrovna tak . . . konečně se mi zdá, že jsem asi na tvém statku, neboť ty máš tolik zámků, že jich není více v celých Španělích . . .

— Ano, mám jich několik; ty jsi tu jako doma a sice tak dlouho, dokud se ti bude líbit, a jestliže si dříve či později budeš chtít vystavět zde také své hnízdečko, ty přeletavé ptáče . . .

— Děkuju ti; jak vidím, čas tě nezměnil. Až dosud je srdce tvé tak mladé jako před lety.

— Je-li člověk ve společnosti takových umělců jako ty . . . Když jsi odjížděl, neznal tě nikdo, a když se vracíš, jsi již slavným. Víš-li pak, že po tři nebo čtyry leta se nemluví v Paříži leč o tobě . . . i ty nejmenší obrázky se posázejí zlatem, jen když je podepsal Georges Fontan . . . Tvá poslední zásylka do Salonu jenom září . . . To je Orient, jaký jsme ještě neviděli . . . a ty si vyděláš každý rok osmdesát až sto tisíc franků . . . sláva a bohatství tě vítá zároveň.

— Ano, Orient je dobrá partie pro krajináře . . . několik palem, zástup pštrosů na samém obzoru, hejno růžových plameňáků, čtyry nebo pět hvězd nad pustým, mořskou pěnou postříkaným břehem a je to hotové . . . Ale já nezapomněl na toho dobrého genia, jemuž děkuju velikou část svého úspěchu. Čis to nebyl ty, kterýs mi podal ruku a nabídl mi kasu svou, když jsem jí potřeboval? Tys mi dal ochotně a upřímně třicet tisíc franků, jež jsi mohl považovati za úplně ztracené, když jsem nebyl ničím leč ubohým bohèmem, který ztrácel již všecku odvahu a chystal se již utonout v té věčné záhadě! . . .

— Třicet tisíc franků, které jsi mi až do posledního sou zase vrátil.

— A přece budu ti věčně zavázán jako bratrovi v lásce i v umění. Proto žehnám také moudré náhodě, která mne poslala dnes tobě do cesty, žehnám jí, jelikož ti mohu vyslovit svou nesmírnou vděčnost, a jestliže někdy v životě . . .

— Jsem o tom přesvědčen, drahý a slavný mistře . . .

— A proto si vyčítám, že jsem ti toho dne, kdys mi přispěl na pomoc, něco zatajil . . . Tys nikdy neslyšel tu starou historii, to nejbolestnější a nejdražší tajemství mého mládí; já ti to povím.

— Já jsem opravdu vždy tušil nějakou tajemnou příhodu v tvé minulosti, a když myslíš, že jsem hoden tvé důvěry, vypravuj!

— Ty víš, že, když jsem dělal první svoje studie, běhal jsem po bretonském a normandském pobřeží. Tehdáž bylo mi jeden a dvacet let. Byl jsem dobrý plavec a odvážil jsem se často dosti daleko do moře; bylo mi ve vodě jako mušce ve vzduchu. Nejraději jsem se koupával v té soli a světle, zrovna když zapadlo slunce.

Jednou (bylo to u la Chapelle-en-Saint-Briac) — vypravuju beze všech frásí, tak jak mi jdou vzpomínky — koupal jsem se jak obyčejně, se vší možnou nedbalostí. Toho dne procházelo se mnoho lidí na pustém břehu. Když slunce zapadalo, zdálo se mi, že vidím mezi lidmi na břehu neobyčejný ruch; běhali sem a tam po břehu i skalách, rozkládali rukama, a také asi křičeli — ale v té vzdálenosti a hluku vln neslyšel jsem ovšem ničeho. Pochopil jsem ihned, že je někdo v nebezpečí. Rychle jsem se rozhlédl a pustil jsem se co nejrychleji tam, kam se obracela pozornost zástupu . . . Několik loket ode mne splývaly zlaté rozpoutané vlasy po vlnách, já zaměřil k nim a brzy jsem držel v náručí mladé děvče skoro ve mdlobách. Otevřela oči, upřela je na

mne a ovinula mi zoufale ruce kolem krku; ale brzy jí ruce sklesly; jednou rukou jsem ji držel a druhou plaval. Ke břehu nebylo daleko, ale moře klesalo a ty víš, jak v té hluboké zátoce je silný proud, že nelze ho téměř ani přemoci. Sotva jsem se prodral hustou pěnou, a když jsem doplul ke břehu, opustily mne síly . . . Zdálo se mi, že jsem blízko smrti a zachvěl jsem se: oči se mi samy zavřely . . . více nevím.

— Ale oba byli jste zachráněni, tázal se živě hrabě.

— Ovšem, ale počkej, ještě konec. Teprve za dvanáct hodin otevřel jsem oči; ležel jsem v hospodě a v hlavách stál jakýsi vážný muž a čekal, až se probudím.

— Je zachráněna? tázal jsem se instinktivně.

— Ano, odvětil a chopil mne laskavě za ruce. Má dcera — díky vám! . . . Chvíli mlčel a pak pravil:

„Když jste dokázal odvahu tak velikou, jste dojista mužem poctivým. Prosím vás tedy, nehledejte mne, nechtějte vědět, kdo jsem. Jak vidíte, jsem šťasten, a přece jsem obětí velikého neštěstí; musím skrývati jmeno své, musím opustiti Francii: ale jistě se zase uvidíme a sice co nejdříve. Pro dnes odpusťte mi.“

Stiskl mi znova ruce a rychle zmizel jako kdyby nějaký neuprosný osud jej honil světem.

Já pak měl celý měsíc horečku a když jsem konečně mohl se podívati do Saint-Malo, opustili otec i dcera hotel již před dvaceti dny, a nikde nevěděl, kam odešli. Kde asi byli? Každou chvíli vyrovná moře stopy nesčíslných lodí. Soudilo se vůbec, že byli z nějaké vznešené cizí rodiny, tuším že prý ze španělské Ameriky. V době tak bouřlivé, jako jest naše, mohla to býti nějaká aféra politická, která je vyhnala z vlasti, anebo konečně nějaký neuprosný finančník. Toho jsem nikdy nezvěděl.

— A což to děvče, tázal se hrabě dojat a překvapen, neviděl jsi ji nikdy před tím?

— Potkal jsem ji dvakrát na břehu a divil jsem se, jak je roztomilá, jako malá víla (bylo jí asi patnáct let); její bohaté vlasy mne oslnily a kouzlo jejích snivých očí mne podmanilo tak, že viděl jsem v nich celý nový svět velikých myšlenek.

— S jakým nadšením o ní mluvíš, jaký to proud výmluvnosti! pravil Henri s přátelským úsměvem.

— Povídám docela prostě, jak se věci mají, odvětil Georges. Byl jsem jako blázen po celou horkou sésonu. Když se v září trochu ochladilo, utišil se také můj mozek. Tu jsem se utekl k umění jako zoufalec a bylo to v říjnu jednou z rána, (pamatuju se na to velmi dobře — ty snad jsi to zapomněl) přišel jsem k tobě a pravil jsem: „Henri, cítím, že bych mohl býti koloristou. Přál bych si vidět Orient. Co tomu říkáš? Snad by deset tisíc franků mi stačilo! . . .“ A na místě vší řeči tys mi jich dal třicet, s tváří tak přívětivou a s úsměvem tak knížecím jako Lorenzo Magnifico.

— Bohové umění byli mi za to vděčni. Tvůj úspěch jest mi odměnou; ale, abychom nezapomněli, tu dívku jsi nikdy již neviděl?

— Nikdy.

— A kdybys ji teď anebo někdy vůbec zase spatřil?

— Ach! Všecky své sny, svou slávu i své nejčistší umělecké radosti dal bych za jedinou chvíli její lásky! . . . Ale sestupme již s těch platonických oblaků a mluvme trochu o tobě. Ve stínu svého parku stráví člověk dlouhá leta také tak jako na palubě. A teď vypravuj mi ty o svých příhodách. Jsi až dosud svobodný, či smím se těšit, že zulíbám krásné děti tvé?

— Ještě ne . . . můj tichý a zdánlivě šťastný život se nijak nezměnil od té doby cos odešel: mořské a parní lázně, dostihy, bály a divadla — pořád totéž a pořád skoro tytéž figury. Tento sice příjemný život, ale věčně týž, neuprosný jako indigo neapolského nebe tak neustále opěvané, počínal již působiti na mé nervy; ale v tom potkala mne příhoda věru netušená . . . Chceš-li mne vyslechnout, několika slovy to povím vše:

„Bylo to v parné odpoledne (po nebi bloudilo několik bouřlivých mraků a květiny v zahradě dýchaly omamující vůni) opakoval jsem na piané jednu fantasii Chopinovu; byl jsem jako vždy dojat tou podivnou hudbou, tak nervosní a zimničnou, která unáší člověka ve svém víru a omámí ho, až jednotlivé tony se vbodnou do duše jako když někdo pláče ze sna a vyburcujou jej k nové zase vášni. V tom spatřil jsem v zrcadle a jako v rámu dveří státi mladou ženu, vlasů bledých, oděnou v smutek; stála bez hnutí jako socha a jak se zdálo, naslouchala s celou duší, s nábožným věru nadšením. Chtěl jsem přestat, ale pokynula mi jako nějaký souverén a jediným pohledem, v němž četl jsem prosbu i rozkaz zároveň, žádala mne, abych pokračoval; a teprve když dozněly poslední tony, přišla ke mně, jako ony zjevy v dlouhém šatě, jimiž oživil da Fiesole fresky svého nebe. Veliké její vlasy proudily jí po ramenou; byla blondýna, ale její vlasy neměly ani tou ambry, ani popele, ani lenu, ale temný téměř kaštanový se zlatým leskem.

Při těchto posledních slovech rostla pozornost Georgesova.

„Velmi dobře, pane hrabě, vy dovedete pochopiti veliké mistry.“

„Prosil jsem ji, aby se posadila, a tázal jsem se, jaké náhodě děkuju její návštěvu.“

„Motiv velice všední, odvětila mi hlasem naprosto melodickým; s výše umění spadneme ihned do holé skutečnosti. Ale dříve nežli vám vysvětlím účel své návštěvy, dovolte, abych vám představila tu indiskretní dámu, která se osmělila vás vyrušit.“

„Uklonil jsem se uctivě.“

„Snad to ani netušíte, pokračovala, ale já jsem vaše příbuzná. Jmenuju se Marie Alvarès. Pamatujete se, že bývalo toto jmeno ve vaší rodině?“

— Opravdu, odvětil jsem po chvilce, z matčiny strany, bylo to pobočné příbuzenství, trochu vzdálené, ale přece skutečné.

— Moje matka byla kuzínou vaší matky, odvětila hlasem nesmělým, jsem tedy poněkud vaší neteří. My žili dlouho v cizině. Já sama narodila se na moři, když loď se kolébala na dlouhé cestě mezi Liverpoolem a Valparaisem. Moje matka byla příliš churava než aby mne mohla kojit, a jelikož byla na lodi také koza, stala se tato mou první kojnou: to prý vysvětluje poněkud mou fantastickou povahu.

— To jest věru velice bizarrní, zvolal Georges s veselým smíchem. Ale pokračuj.

— Zkrátím co možná svou historii, abych tě nenudil. Vyprávěla mi, že její otec, rozený Španěl, uprchl v těch zmatcích na francouzské hranice (neboť za Pyre-

nejemi se to ještě bilo), že v Argelès poznal její matku a že se s ní zasnoubil, že doufaje zlepšiti své poměry odplul do Indie a do Ameriky a že konečně jako zajíc do svého doupěte — se vrátil domů; byl nejprve správcem hutí v Ariége a nyní že jest konečně v nějaké přádelně u Fleury-sur-Andelle, kde jej souží celá smečka věřitelů, kterým je dlužen asi dvě stě tisíc franků; že v této hrozné krisi se bojí, aby se otec nezbláznil, že má něco tak divného v očích, a že přišla ke mně sama od sebe, abych jí poradil. Zdála se mi velice vážnou a pohnutou a pravila konečně: „Pane hrabě, zdá-li se vám mé chování podivným, zapomeňte na to a odpusťte mi; zdá-li se vám však docela přirozeným, dělejte to, co vám káže srdce."

„Když se loučila, upokojil jsem ji a výsledek mého pátrání byl ten, že urozený Kastillan, který sice uměl znamenitě hráti na kytaře a ještě lépe balit cigaretty, neměl pro průmysl ani nejmenšího smyslu; že to všude zkoušel a tak, poněvadž se mu celkem jeho plány nezdařily, nezbývalo mi nic jiného leč zaplatit jeho věřitelům.

„Netrvalo to dlouho a ten dobrý muž odkázal mi, nyní když mohl konečně zase pokojně spát, — svůj jediný poklad, svou dceru."

— Která se asi stane tvou ženou?

— Ano . . . Zprvu zdála se mi trochu prudkou a někdy bizarrní, ale nyní jsem jí uvykl . . . Je živá, vzdělaná, veselá, duchaplná, rozumí výtečně hudbě, a co více, musím ti říci, že má nesmírně ráda tvoje krajiny, hledá je v každém Salonu. Je to jedna z tvých vášnivých ctitelek a nedávno tě hájila proti celému houfu domnělých realistů, kteří neumějí pozorovat a malujou všecko tak těžce, šedivě, suše a tvrdě, a myslí při tom, že kopírují přírodu, která se jim ovšem věčně bude smát, vědouc, že ji ani trochu nechápou. Marie Alvarès, milý příteli, zná všecka tvoje díla a umí je ocenit, věř mi to. Ale jsem to naivní! mluvím tu již dobrou hodinu o ní a mám u sebe její portrait: ovální miniaturu na slonové kosti nedávno malovanou, povedla se dosti dobře. Až uvidíš original, uznáš to sám, jen se podívej! Co tomu říkáš?

Georges byl by ve chvíli té málem ztratil rovnováhu; tak se zachvěl. Děvče, jemuž zachoval život, zatím dospělo v ženu a usmívalo se na něho z toho oválního zlatého rámku jako Joconde.

Hlas uvízl mu v hrdle.

Ale poněvadž hrabě sám se díval s velikým zalíbením na graciosní a živý ten obrázek, nevšíml si rozpaků Georgesových a když se ohlédl tázavě na něho, odvětil tento:

„Velmi hezká. A ty ji miluješ?"

— Miluju ji — nemiluju, nevím sám; nejsem blázen do ní, nešílím, ale když jsem se s ní setkal v životě tak nahodile, zůstala mi až dosud jako nějaké kouzlo; a tuším, kdybych ji ztratil, že bych se tak snadno zase nepotěšil.

— Ty ji tedy miluješ, opravdově, pravil Georges vážně a zamyšleně.

A hrozný boj rozpoutal se v srdci ubohého umělce; s jedné strany stál přítel, který jej vyrval již ze samé propasti, a s druhé strany vznášela se žena, ideal jeho dlouhých snů, která se naň usmívala v celém lesku své krásy: měl ji opět spatřiti, co nejdříve, snad již za hodinu. Dobře chápal, že jestli zůstane, nebude míti více síly se odtrhnout a proto musil se rozhodnouti co možná rychle. Zápas ten byl věru heroický. On v něm zvítězil; kapky studeného potu skanuly mu po skráni. „Buď mužem," pravil sám k sobě. A nyní hledal jenom slušnou záminku, aby mohl omluviti svůj náhlý odjezd. Lámal si hlavu a konečně zdálo se mu, že ji nalezl. Aby ještě lépe sehrál svou vážnou komedii, udeřil se do čela jako kdyby si byl na něco vzpomněl, vyskočil se svého místa a s tváří docela zamyšlenou se protáhl, potlačil dokonce malé zívnutí, ohlédl se po své dýmce a slunečníku a stanuv zrovna před hrabětem pravil:

„Je mi líto, příteli, ale s tebou člověk zapomene na hodiny. Ne že bych snad byl takovým sobíkem a chtěl ještě dnes dokončit svou skizzu, ale slunce se chýlí k západu a chci-li býti než se setmí na dráze, musím si pospíšit."

— Jak? na dráhu? odvětil hrabě udiven a usmál se, ty žertuješ. Což pak zde nechceš zůstat? Když jsi došel až k mým starým stromům, zůstaň zde aspoň týden, nebo dva, abych tě mohl zase poznat a užit. Co pak ti brání, mluv! přece snad nemáš nějakého dihlíka v patách jako ve středověké balladě to bývá. Ty tu zůstaneš a mlč!

— Nelze mi, odvětil Georges s největší vážností. Vzpomněl jsem si trochu pozdě, jak obyčejně, že jsem blázen: že se bavím s květinami po cestě a zapomínám na hlavní věc. Jen považ: Loď odjíždí z Hamburku již 18tého v šest hodin ráno; dnes je 15tého, mám co dělat, abych se tam dostal.

Aby dodal váhy své řeči, vytáhl z kapsy mapu lodí, které jezdí mezi Hamburkem a Bergheny, a pravil:

„Kdybych jel sám, nezáleželo by mi na tom, kdy odjedu, ale v Hamburku bude mne očekávat kollega z atelieru, starý to přítel, který po celý ten čas, co jsem byl pryč, staral se svědomitě o mne a vystavoval mé obrazy v každém Salonu. Je to jeho zásluhou, že moje obrazy tak správně docházely. Mohu-li pak jej opustit, když jsem mu dal čestné slovo? Chceme totiž podniknout společně cestu do Norska. Z kraje slunce, do kraje sněhu. Až dosud maloval jsem palmy a cedry, nyní budu malovat břízy a sosny. Takový kontrast je věru originalní?

— A směl bych vědět jmeno toho nešťastného přítele, který tě unáší? tázal se hrabě nedůvěřivě.

— Jules Boër; maluje mořské partie. Ty máš od něho také dva obrazy.

A přesvědčen jaksi sám svou smělou lží byl by odešel Georges jistě do Norska, jak pravil, jenom aby provedl roli svou logicky až do konce.

Henri nechtěl o tom ani slyšet, Georges mu dokazoval, že musí a mluvil tak ohnivě, že by jej byl málem již získal . . .

Ale v tom pokazilo něco nepředvídaného všecky jeho plány. Jako vždy, vložil se v to i nyní osud. Tenkráte však držel v ruce malý zelený slunečník a zjevil se na konci dlouhé aleje.

Hrabě si ho všiml a znova rozveselen zvolal:

„Ah! teď to máš! Ona sem jde; vysvětli jí sám své důvody. Když ji přesvědčíš, dobrá. Já s tím nechci míti ničeho."

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Na hřbitově.

Hroby pusté, rozvalené,
bez kříže a bez kamene.

Od hrobů se růvek dělí,
smutnější jste neviděli.

Matku jinde pochovali,
dítě tady zanechali.

Do vyprahlé, sypké hlíny
vrývají se ostružiny.

V zimě jen ji větry krejí
milosrdnou pod závějí.

I ať kvete, i ať mrazí,
sem už nikdo nepřichází.

Jenom v noc, kdy živí spějí,
chví se ostruž pod kročejí.

A jak vítr dále spíší,
kolébavku nese tiši. — *E*

Forum.

Obrázek z Říma. Napsal *Jos. Wünsch.*

Sestupuji ulicí del Campidoglio ku nejpamátnějšímu místu snad celého světa, ku forum římskému. Zde leží posvátná ta prostora přede mnou! Více než dva tisíce let tvořil a bořil tu národ římský, plesal po vítězstvích a doufal po pohromách. Zde uzrávaly veliké myšlenky, zde hlaholila slova výmluvná. Zde kuly se okovy, jimiž svíráni národové všech tří dílů světa tehdejšího. Zde stávaly děsné žaláře beze vzduchu, beze světla a bez naděje na vysvobození, zde chrámy a basiliky se skvěly zlatem a drahými mramory. Zde moci a síly, nádhery a bohatství nakupeno, kamkoli popatříme — — — a kamkoli popatříme, všude teď tak prázdno a pusto. Jen sporé trosky a chudé zříceniny tu a tam. Veliké to hrobky, hrobky dvou tisíceletí.

Mezi pahrbky Capitolinem a Palatinem táhlo se za starých časů hluboké, bažinaté údolí. Dláždění starodávné stezky svaté (Via sacra) leží sice 7 m. nad hladinou Tiberu a 12 m. nad hladinou mořskou, ale i ta nejnižší povodeň, o které víme, zatopila je již na 4 m. Bylo tedy nejvýše nutno, aby půda co nejdříve se vysušila a vyvýšila. Za tou příčinou vystavěna Cloaca maxima, jejíž část na foru odkrytou spatřujeme. Nyní ještě koná výtečné služby své, jako před 2000 r. konala. Překrásný to a zajisté i následování hodný vzor pro naše pány stavitele.

Forum bylo jaksi srdce veškerého státního zřízení Říma republikánského. Tamo na severu, kde nyní sv. Adrian, stávala curia Hostilia, stará radnice římská od Tulla Hostilia vystavená. Zde na úpatí Palatina, kde nyní chrám S. Maria Liberatrice, stával chrámek Vestin, kde věčný se choval oheň. Opodál ve budově Regia zvané bydlel Pontifex Maximus, ministr římské bohoslužby. Odtud po svaté stezce vystupovalo se na Capitol. Po stranách podélných vystaveno mnoho krámů, byly to tabernae veteres et novae; zde zprvu řezníci a jiní řemeslníci usadili se se zbožím svým, museli však později ustoupiti zlatníkům a penězoměncům. Naproti, na straně severní stál děsný Carcer Mamertinus. Saturnovi, Castorovi a Concordii posvěcují se tu chrámy. Zde slaví se slavnosti pohřební, zde odbývají se půtky gladiatorů. Počíná tu býti těsno. Proto zřizují se basiliky, prostranná nádvoří a krásným sloupořadím se obražují. Tak basilika Porciova, Aemiliova a Semproniova. Caesar rozšiřuje prostranství o forum Julium a staví nádhernou basiliku Juliovu. Augustus dále pak provádí veliké záměry velikého Caesara. Stavbami jeho nabylo forum římské hlavně té tváře, jak nyní odkryto jeví se zraku našemu. Následující císařové přistavují a opravují tu dále po celá 4 století. Pět nových for, na nichž pracovalo se od Caesara až po Trojana, přistavilo se na severu, aby starobylé toto střediště spojilo se s novými nádhernými budovami nového Říma, jenž povstává severně od Capitolu na starém poli Martově. Staví se s nádherou neslýchanou a nevídanou. Zevnější lesk staveb nádherných nahraditi má Římanům statky nad zlato dražší a vznešenější, cnost a svobodu, jež byli promarnili. Ale i přes všechen lesk nových for císařských staré forum římské zůstávalo vždy ctihodnou svatyní města: skví se kovem zlaceným a drahocenným mramorem. Tam sloupy památné, tam slavobrány, sochy a díla umělecká všeho druhu.

Ještě r. 608. postavena tu památná socha Phokova. Ale ve hrubé stavbě její znamenati již úpadek umění stavitelského. Byla to stavba poslední. Již rozzuřil se tu boj, jenž dravěji ničil, než zub času všeborného. Času stavby římské se neboji, nemáť moci nad nimi. Času a zhoubám jeho vysmívají se. Ale pohanské forum nemilosrdně pohubila architektura křesťanského středověku. Nádherné chrámy pohanské znešvařovány; upravovány jsou v chrámy křesťanské. A chrámy ty přestavovány pak s nerozumem a nevkusem strašným až běda. Tak mnohé chrámy pohanské úplně zanikly.

K tomu i šlechticové římští jali se velkolepé a přepevné budovy antické přestavovati si ve hrady a pevnosti. Vedle toho pak stavby římského fora po celé tisíciletí byly Římu pohodlnými a velmi vydatnými lomy. Odtud bez lítosti potomek předků nehodný vyvážel překrásné sloupy a balvany mramorové a stavěl své nepatrné a nechutné chrámečky. I vápno se tu pálilo ze skvostného mramoru, ze mramoru, na němž byly nápisy pro vědu předůležité. Takto na věky jsou nám ztraceny. Jen v basilice Juliově na třech místech nalezeny jsou vápenice a pracovny kameníků.

Tak pustošeno a ničeno forum soustavně. A když dílo to bylo dokonáno, počali trosky zasypávati rovněž soustavně, jako byli zničili. Ještě v 8. věku půda se tu nezvýšila. Teprve na počátku 13. věku hrady a věže šlechtické počaly se bourat. Od té doby pak sváží se sem po celá 4 století štěrk a rum se všech stran. Ať kdekoli se stavělo na návrší kolem, sem na místo snížené vyvážela se nepotřebná země a kamení. To byla přec práce zcela pohodlná. Takovým způsobem vyvýšila se tu půda místy až 13 m. nad dlažbu starého fora. Bylo to teď nevlídné, pusté rumiště. Jen tu a tam některý vysoký sloup vyčníval ze země. Kolem usadili se kováři a koláři a jiní řemeslníci a provozovali tu hřmotné své řemeslo. Campognolo, venkovan, jenž přijel do města, zde zastavil se svým povozem. Nesčíslná spřežení volů a bůvolů odpočívala tu u svých těžkých povozů. Zde jejich domov, zde Campo vaccino, náměstí kraví, jak přezděli posvátnému dějišti velkých činů.

Tak bylo až do nedávna. V 16. věku obmýšlel sice již Rafael starodávné forum očistiti. Ale chvalitebné práce ty brzy ustaly. Teprve od r. 1803. počíná se vyvážeti a odkrývati. Znenáhla jen dobývá se kus starožitný za kusem ze stověkého zasypání. Tak pracuje se až do r. 1748. Od té doby pak až do r. 1871. ustalo se v práci naprosto. Po tomto roce teprve vláda italská fora horlivě se ujala. Vyváželo se dále, tak že teď velká část fora očištěna již všech nešvar věků nevědomých. Počíná již mnohonásobné bádání starožitnické, a jelikož tak dlouho se tu stavělo a přestavovalo, mnohé posud tají se tu záhady, z nichž pak jako po dešti houby buji důmysly, výmysly i nesmysly.

Pravili jsme výše, že již velká část fora jest odkryta. Ale rovněž velká část posud je zasypána. Prostora, jež odkryta je, tvoří nepravidelný čtverec, jehož největší délka má asi 250 a největší šířka asi 120 m. Forum odkryté leží mnoho metrů níže, než okolní silnice a budovy. Pohlížíme-li sem z dálky, skoro se nám zdá, jakoby tu odkryty byly staré nějaké stavby podzemní. Celý pak čtverec silnicí, po které sjíždí se s Capitolu na Campo Vaccino, rozdělen je na dvě polovice nestejné. Severní z nich ku Capitolu přiléhá a menší je části jižní. Pod silnicí jsou však průchody upraveny, tak že z jedné části do druhé volně může se procházeti.

Scházíme ku forum na nejjižnějším jeho okraji. Zde upraveny jsou pohodlné schody dřevěné. Vstup volný je v určitých hodinách. Za veder letních od 10—3 bývá však zavřeno

Sestupujeme při samých zříceninách chrámu, který vystavěn na památku pomoci, již oba bliženci Castor a Pollux Římanům proti Latinům poskytli v bitvě u jezera Regilla. Za dob republiky byl to jeden z nejslavnějších chrámů. Později od Tiberia znova vystaven. Zachovala se nám z něho podezdívka celly a pěkná schodiště. Na východní straně pak stojí 3 mohutné a krásné sloupy z parského mramoru. Jsou 14·5 m. vysoké a 1·5 m. mají ve průměru. Korinthské hlavice jejich výtečně jsou zpracovány.

Proti chrámu tomu leží chrám Caesarův. Zde Caesar zbudovati dal nové řečniště, jež rostra Julia je zváno. S řečniště toho hřímal Antonius při pohřbu zavražděného diktatora římského pověstnou řeč svou. Jí vznícen vztek lidu proti spiklencům. Zdi chrámu byly lité a kvádry vykládané. Ty však již se nezachovaly.

Obě tyto stavby zabírají jihovýchodní část větší polovice fora. Ostatní její prostoru pokrývají zbytky jiných dvou velkolepých staveb, totiž fora římského a basiliky Juliovy. Mezi oběma těmi prostorami, jakož i po východní straně jejich, viděti staré dláždění čedičové. Prostora fora římského za to vykládána je velikými deskami travertinovými. Je vyvýšena, tak že po stupních na ni se vstupovalo. Na jižní straně její podélné viděti 7 čtvercových podstavců z cihel vyvedených. Jistě že podstavce ty vykládány bývaly mramorem a sloužily nejspíš kovové mříži za oporu. Severní strana tohoto fora dosud není odkryta. Na západní straně vypíná se 17 m. do výše sloup Phokův na mohutné podezdívce postavený.

Jižně odtud založil Caesar překrásnou svou basiliku, zvanou Juliovu. Ale skoro jakoby i nad stavbou tou spočívala nešťastná hvězda jejího zakladatele. Mnohokráte po sobě vyhořela, leč znova vždy zase zřízena jest. Posledně stalo se tak v druhé polovici 4. věku. Při odstraňování štěrku r. 1871. nalezeny tu byly zbytky středověkého jakéhosi chrámu a vápenice. Kostí lidských nahromaděno místy až na povrch. Byl tu totiž také hřbitov nemocnice della Consolatione opodál stojící. Půdorys jeví se nám jako obdélník něco přes 100 m. dlouhý a asi 50 m. široký. Prostoru střední objímaly dvě lodě pobočné. V ní odbývaly se soudy centumvirálné. Podlaha drahocenným mramorem africkým byla vyložena. Zbytky dlažby vidíme až posud. Z nádhery její soudíme, že celá budova, tedy i střed chráněn byl střechou. Lodě pak odděleny jsou dlouhými řadami mohutných pilířů. Z těch asi deset posud se zachovalo. Podlaha vyložena tu bílými deskami mramorovými, na nichž pozorovati množství kruhů veškrábaných. Na kruzích těch staří Římané rozmanitými hrami se bavívali.

Projděme nyní jedním z průchodů pod silnicí a vstupme do severní, menší části odkrytého fora. I zde totéž vzezření. Hned v levo viděti 8 žulových sloupů chrámu Saturnova již r. 491. před Kr. založeného. Již od dob nepamětných chovaly se tu státní poklady. Dále při saméni Capitolu vidíme zříceniny sloupořadí dvanácti bohů, chrám Vespasianův a chrám Svornosti založený na památku odstranění hádek mezi plebeji a patricii.

Pod chrámem Svornosti vidíme slavobránu Septimia Severa. Je to snad jediná budova, jež zachovala se nám v celosti sice, ne však bez pohromy. Výšky má 23 m. a šířky 25 m. Prochází se tu třemi průchody. Ve prostředním viděti je posud starobylou dlažbu svaté stezky capitolinské. Postavena je slavobrána ta císaři a jeho synům Caracallovi a Getovi r. 203. po Kr. za příčinou jejich vítězství nad Parthy a Araby. Nahoře bylo kovové šestispřežení. Na něm stál Severus Viktorií ověnčený. Vidíme tu posud mnohá vyobrazení prací polovypuklou představující výjevy válečné. Ve středověku šlechtě římské slavobrána Severova dlouhý čas byla pevným hradem nedobytným.

Vedle slavobrány vidíme také zbytky staré tribuny řečnické, jež po bitvě u Aktia ozdobena je železnými zobci zajatých lodí.

Opustíme již forum rovně objevené. Ale ještě jednu stavbu shledáme, jež posud jeví se tak, jak ji ruka zbožného středověku zastavila. Je to pověstný Carcer Mamertinus, zajisté z nejstarších staveb římských. Původně snad byla to studna. Zbudování její připisuje se Serviovi Tulliovi, proto i tullianum slula. Záhy však jako vězení se jí užívalo. Skládá se ze dvou komor z pevných kvádrů nad sebou vyvedených. Půdorys je nepravidelný čtverec. Nevelikou děrou v podlaze přicházelo se do nižší komory. Ta je asi 6 m. dlouhá, 3 m. široká a 2 m. vysoká. Zde nebylo vzduchu, nebylo světla. Kdo zde se octnul, nespatřil už bílého dne. Zde Jugurtha hlady skonal za 6 dní, zde Vercingetorix . . . atd. Kdo zná nepřehlednou řadu jmen všech těch nešťastníků! I svatý Petr byl prý tu za Nerona zavřen. Obrátil strážce na víru Ježíšovu a aby mohl pokřestiti jich, vyvedl prý pramen živé vody ze skály. Proto budova ta ve středověku slula S. Pietro in Carcere, sv. Petr v okovech.

—

— *Z poesie vlašské.* Zaznamenáváme nové vydání básní Giov. Prati „Iside“. Prati má svou zvláštní stránku v poesii vlašské. Nedá se tak snadno s někým porovnat, jeho verše dlužno číst a dlouho číst, aby hluboká jeho pravdivost, jeho pravdivý, vřelý cit byly dostatečně a dle zásluhy oceněny. Prati neblýská effekty, on podává jen svou duši, ale ta jest veliká, on ukazuje své srdce, a to jest šlechetné. K tomu ta přirozená harmonie jazyka a Prati vás podmaní než sami o tom víte. Látkou je Pratimu vše, dějiny, pověst, srdce lidské, nejvýše stojí ale dle náhledu našeho v prostých oněch básních lyrických, kde podává studie vlastní své bytosti, zrna, vyvážena z hloubi zkušenosti životní, plna vážného posvěcení. Smířlivý jest jeho duch, názor jeho stejně objímá vše, ač zdá se, že v antice má kořen svůj a větvemi k pantheismu čelí. Odtud zdánlivá příbuznost s Lapradem, ale jen v dobrých stránkách Francouze, jeť Prati daleko prost veškeré deklamace a akademické škrobenosti, dlouhých nekonečných slok a zbytečného hromadění obrazů. Šťastnější v prosté neb v kontemplativní lyrice nalezá i v romanci historické tony, jakých málo v poesii vlašské, jeho Cid jest velká báseň prostá a účinná, prodchnutá dechem pravé chevalierie. Zvláštní kouzlo pak line z jeho veršů, které kotví na půdě antické. Krátce řečeno, Prati je básník, jejž musíme milovat. *—ý.*

Dr. Frant. Novotný

skonal dne 3. července 1879, stár 45 let.

Divné to slovo — ani z pera se mu vyjíti nechce: — ztracený život; a věru ztracený život shasnul třetího dne měsíce července. Člověk blízký podletí mužného věku, jenž neúmorně s pílí nevídanou pracoval, kterýž úžasné spousty vědění nashromáždil, člověk ten umírá v postavení více než nuzném, neznámý hrubě u svých, osočován svými nepřátely — ó děsno tu člověku vzpomenouti si, že takový život trvati může přes čtyřicet roků aniž by se nestal nesnesitelným a protivným. Muž ten, o jehož smrti dnes obíhá novinami několik sporých řádek, získal si prací svou o vlast naši tolik zásluh, že celá řada našich velikánů ode dneška rozpadá se v nivec, srovnáme-li práci jejich s prací Novotného; — a ubohý ten muž skoná v bídě a jen srdce bohudík aspoň poněkud četných žáků jeho, zkormoutí se při zprávě té. Novotný byl fysiologem, histologem, embryologem, znal se v lučbě, vynikal v zoologii, přednášel po dlouhá léta na fakultě lékařské za poměrů nejtrudnějších po česku, získal si jedním rázem srdce každého svého žáka — a přece žil skorem po všecka ta leta v poměrech soukromého docenta věd theoretických, každý ví, co slovo to znamená. Čtenářský kruh náš nemůže ovšem oceniti ztrátu, jakou utrpěl národ náš úmrtím Novotného učence, avšak uchovejž v paměti, že v tom okamžiku, kdy srdce muže tohoto naposledy udeřilo, vlasť naše ztratila jednoho z oněch idealných synů svých, kteří neustáli milovati jazyk svůj, ani v dobách nejkrutějších, jejž by renegatství bylo nepopíratelně učinilo po širém světě slavným a — člověkem bohatcem!

Zdaž to je život ztracený? *—r.*

K číslu tomuto přiloženo I. číslo „Bibliografického Věstníku Lumíra“.

OBSAH: Z cyklu ballad „Vodník“. Od Ladislava Quise. Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — O poesii Arabů před islamem. Z orientalních studií dra J. Košuta. (Pokračování.) — Z nové poesie francouzské. Maurice Bouchor. Babylonská věž. (Sen Fausta.) Přel. Jar. Vrchlický. — Nevěsta za českou korunu. Od Václava Beneše Třebízského. (Pokračování.) — Normandská idylla. Napsal André Lemoyne. — Feuilleton: Na hřbitově. Báseň. Obrázek z Říma. Napsal Jos. Wünsch. Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. | 20. července 1879. | ČÍSLO 20.

Pozdrav do Vlasti.

Překrásný letní den!
a vůkol růží květ –
o jak tu zpomínám
na mládí mého svět!
Nademnou oblaky
jak velké labutě
velebně vznášejí
své bílé perutě.
O leťte, oblaky,
na západ k horám těm,
pozdravte národ můj,
pozdravte rodnou zem!
Zaneste císy mé
ku klidné Řečici,
zaneste duši mou
k mé drahé Lužnici.
Zaneste povzdech můj
ku břehům Nežárky,
zaneste slzy mé
až k břehům Oharky.

Pozdravte tisíckrát
mé vlasti oslavu,
pozdravte Prahu mou
a její Vltavu.
Ovšude, všude tam
jest moře zpomínek,
tam znal mě každý strom
i každý pramínek.
O teskno, teskno mi,
mé srdce svírá strast,
já v cizích svatyních
modlím se za svou vlast!
O smutno v dáli žít
od matky otčiny!
o smutno umírat,
kde cizí končiny!
O jestli cizí kraj
mé kosti pochová –
to aspoň srdce mé
tam přijmi, vlasti má!

Boleslav Jablonský

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Následujícího dne odpoledne, když jsem byl po dávném zlozvyku svém hříšné kosti své na divanu natáhl a rozmařilou psychičku svou samu sobě zůstavil, těkalo přeubohé toto mé pravé „já" nějaký čas hravě jako lehkomyslný motýl s předmětu na předmět, až posléze se zastavilo u Ethiopské lilie . . . Odbyvši na rychlo officielní přehlídku v celku zcela prostičkého případu, kterýmž byly zpola ztrouchnivělé zbytky květiny té z prachu zapomenutí na denní světlo vynešeny, raportovala psychička má ve své neomylné suveránnosti samu sobě, že myšlenky a domněnky, vížící se ku květině té, nemají reelního, ba ani pravdě podobného podkladu.

Ký div, že počala se psychička má hned na to baviti nahodilými myšlenkovými jiskřičkami, které vzniknuvše v duševní dílně zdánlivě beze vší pohnutky vyhupují se jednotlivě jako z mlhy, pak kolem nás hravě jen se mihnou nebo před námi na několik okamžiků se zatřepotají, aby hned na to navždy zanikly . . . Později mnohá z jiskřiček těch zůstala déle nad obzorem; za ní vyhoupla se druhá a třetí — pak jako by jiskřičky ty splynuly v malý plamínek . . . a před psychičkou mojí stál, posud sice jako v mlze, ale přece již dosti zřetelný drobný obrázek z doby, kterouž jsem si v posledních třiceti letech zřídka kdy a vždy jen na okamžik připomínal . . .

Viděl jsem před sebou nízkou, malou školní světničku — vlastně domníval jsem se, že sedě ve světničce té v jedné z nejposlednějších škamen, odkud bylo oknem viděti nepatrný kostelík, rozhlížím se kolem . . . dvě řady škamen — v prostřed úzká ulička, dělící škamny, v nichž sedí nebo sebou vrtí živá, ale přece poměrně tichá děvčata, od škamen, v nichž a po nichž skotačí hlučící, vřeštící ba hulákající hoši . . .

Známý, všední, skoro bych řekl ošumělý to obraz, jaký každý z nás mnohosetkráte viděl a podnes každodenně viděti může. Ale školní světnice ta přece se liší od školních světnic tehdejší doby. Nade dveřmi visí zčernalý, zaprášený dřevěný krucifix — jediná to ozdoba církevní . . . Po stěnách je rozvěšeno množství, ovšem že primitivních a laciných vyobrazení zvířat, květin a různých jiných předmětů. Tabule nemá obvyklých tehdá ještě kolíků, pomocí kterýchž mohla býti výše nebo níže vyzdvihována, nýbrž visí na kladce, majíc vzadu přiměřené závaží, tak že může býti jednou rukou zcela pohodlně po stojanu nahoru nebo dolů pošupována.

Na tabuli samé jsou znatelny stopy po psaní křídou; patrně bylo na ní posledně počítáno a znalec by byl rozeznal „trojčlenku", tehdáž v druhé třídě nejvyšší druh počítání, známý též pod jmenem „Regula de tri". Po obou stranách tabule je viděti nevysoké skříně; nad nimi úzké a širší regaly a na těchto množství vycpaných ptáků, malých ssavců, preparovaných plazů, různých koster a tomu podobné. Na jednom regalu je viděti učební pomůcky k počítání na spůsob nyní obvyklých počítadel; na jiném malý globus, malou zeměkouli s označenými zeměpásy, pak duté dvě větší polokoule, znázorňující pohled se země na zdánlivou podobu nočních nebes.

Všechny tyto pomůcky názorného vyučování jsou sice správny, ale přece jeví stopy primitivnosti; na první pohled bys poznal, že nebyly shotoveny v žádné továrně, která se výhradně těmi neb oněmi výrobky toho druhu zanáší, nýbrž že jsou sdělány pečlivě a svědomitě sice, ale rukou člověka dilettanta.

Zdá se mi, že poznávám nejen školní světničku, nýbrž i všechny ty malitké kandidáty života, kteří tu ve škamnech buď štěbetají nebo v nich a po nich skotačí . . .

Tu vidím v první škamně na kraji ideálně krásnou dívčí tvářinku s růžovými líčky, havraním vlasem a temněmodrýma očima. Dívá se upřeně na mne a v jemňoučkých tazích, obzvláště pak v oduševnělém pohledu zračí se nevylíčitelná dobrosrdečnost. Avšak už tomu dávno, co bývala (snad) šťastnou — nyní žije, vlastně jen živoří, živíc několik svých zmrzačených sester pranepatrným výtěžkem své jehly . . .

Na kraji první škamny oddělení chlapeckého sedí štíhlý, elegantně oblečený synek bohatého továrníka. Tvář jeho je bledoučká, skoro chorobná, ale výrazná, charakteristická; jevíť se v ní neobyčejná pevná vůle, cosi, co by psycholog nazval neustupností nebo umíněností. Tenkráte miloval hoch ten hru na vojáky a rvačky nade všecko — nyní už tráví druhé decenium v jednom z nejbohatších klášterů na pomezí českoslezském a před dvěma nebo třemi lety byl zvolen převorem . . .

Vedle něho sedí hoch v prostých, záplatovaných, ale čistě vypraných cvilichových šatech neurčité barvy. Právě byl s bezpříkladnou hltavostí nakousl krajíc černého chleba. Boubelatá, zdravím kypící tvář jeho, z kteréž se dívá dvé modrých, smavých očí v božské bezmyšlenkovitosti v neurčité prázdno, jeví přes všechnu zkřivenost orgánů, při jídle působících, onen druh olympického klidu, kterýž u diváka mnohdy i závist budívá . . . Avšak olympický klid ten byl už dávno z tváře té vymizel a na jeho místo nastoupila úzkostlivá, ba bázlivá starostlivost. Oči jsou nyní hluboko zapadlé, tvář vráskami rozryta, hlava už skoro úplně lysá a zbytek vlasů jako mléko šedivý . . . Byltě ubožák více než dvacet roků prodiurnoval a božská prozřetelnost byla mu jako by nádavkem i v manželství požehnala, oblaživši jej sedmi zdravými, roztomilými děvčátky . . .

V druhé lavici rve se právě buclatý zrzek s černovlasým kudrnáčkem drobňoučké postavy. Svalovitá pěst zrzkova buší do zad kudrnáčkových, který sebou vrtí a kope do škamny jako zběsilý . . . Oba už jsou dávno mrtvi; zrzek zahynul asi před dvaceti lety pod vyšehradskou skalou, chtěje tonoucímu člověku přispěti ku pomoci; kudrnáček bůh ví z jaké příčiny vadnul a chřadnul, až své drobňoučké kosti složil k věčnému odpočinku, nedočkav se ani dvacátého roku věku svého.

Ba i ta štíhlá, vysoká, navzdor své mladistvosti přece již skoro junonská postava plavovlasé, černooké dívky, která byla takměř s božským poklidem rvačku

obou hochů sledovala, už dávno v černé hlíně v prvky se rozpadla. Chudobou tísněna pracovala, když byla vyšla ze školy, asi po pět roků v přádelně a kdysi nešťastnou náhodou utrhl jí stroj pravou ruku — smrt následovala v několika hodinách . . .

Leč i onen hoch ve velkých, vysokých, patrně otcových botách, jehož šišatá hlava a odporně mrzutý výraz v odulé tváři musil každému, kdo jej jen jednou spatřil, navždy utkvěti v paměti, a kteréhož právě vidím v duchu, jak stojí rozkročen na dvou škamnách nedaleko okna a oběma rukama ve vzduchu šermuje, jako by někomu ukazoval, jak se plave — je taktéž už dávno mrtev a zahynul také v továrně, spadnuv do kotle s vřící vodou, odkud vytažen již jen co strašně zohavená mrtvola . . .

Ten zde, hošík poněkud přihrblý s nápadně vypouklýma prsoma a vypoulenýma, skoro vytřeštěnýma očima, žil později klidně a spokojeně jakožto mýtní výběrčí; ale nyní tráví už šestý nebo sedmý rok v trestnici v Kartouzích, kde má prožíti ještě asi čtrnáct nebo patnácte roků pro zabití muže, kterýž mu byl ženu svedl . . . Onen hoch s vysokým, hrdě vyklenutým čelem a hluboko zapadlýma jiskrnýma očima potuloval se později asi dvacet roků světem nemaje nikde stání a nemoha nikde nalézti poklidu. Teprv asi před rokem vrátil se do svého rodiště — sláb, vysílen a k smrti churav a za několik dní zavřel oči navždy . . .

Zamračená dívka s přísným výrazem v drsných tazích, kterou právě vidím v duchu, kterak sedí nepohnutě ve škamně a apathicky před sebe se dívá, jako by přemýšlela o nicotě světa, provdala se později za bohatého kupce a žije nyní, ne-li šťastně, tedy aspoň spokojeně v kruhu několika zdravých, silných dítek . . . Sousedka její, dívka přítulná a lichotivá jako koťátko, zamilovala si později drsného, surového dělníka z továrny na kartony, provdala se za něj, ale byla od něho týrána, až pak posléze v návalu těžkomyslnosti skončila samovraždou, otrávivši sebe a dvouleté své dítko . . . Černooká dívčina s bohatým kaštanovým vlasem a jemnou pletí, která si právě rovná na škamně před sebou sešit ku psaní, sedává nyní den co den na trhu, prodávajíc zeleninu. Oko její není sice už tak vábivé, vlas valně prořídlý a stříbrem protkaný, tvář skoro do hněda osmahlá; leč statná, zdravím kypící žena ta zdá se býti spokojenou, jako by jí snad ještě nikdy nebylo napadlo, že možno také jiným spůsobem žíti než žila ona . . .

U kamen vidím v duchu skupení pěti hochů. Jeden z nich, tvář snědá, smělá, ba skoro drzá, ukazuje soudruhům svým nový prak s dlouhými tkanicemi a vykládá právě, jak daleko asi musí prak toho druhu donášeti. Hoch ten dospěv v muže, aniž by se byl určitému nějakému zaměstnání oddal, žije nyní jakožto bohatý soukromník, o němž nikdo neví, kdy, kde a jakým spůsobem nabyl jmění, kterýmž teď takměř plýtvá. Druhý hoch, jenž právě napnutě naslouchá výkladu o praku, již v dvacátém prvním roce věku svého zahynul roku 1859 ve válce italsko-rakouské: bylť několik hodin po překročení řeky Mincia nepřátelskou kulí v plná prsa zasáhnut. Třetí, hoch s dobráckým výrazem v pihovité tváři, byl později po dvacet roků převozníkem a nyní kdesi nádenničí, čtvrtý, kudrnatý černohlávek s šelmovským výrazem kolem úzkých, smavých rtů, zahynul v bitvě králové-hradecké při posledním útoku pruské pěchoty na Problúz; pátý konečně, hoch vysoké, vychrtlé postavy, nápadně dlouhého krku a takových též rukou, které mu skoro až po kolena visívaly, strávil život svůj co sluha jisté kanceláře; ale dostav asi před rokem, když zaváděny v kanceláři tak zvané „nezbytné úspory“, výpověď, vrhl se v noci téhož dne, kdy opustil naposledy kancelář, na koleje dráhy buštěhradské právě v okamžiku, když rychlovlak vjížděl do stanice u Bruské brány, a zahynul strašnou smrtí. Zůstavil zde ženu a několik nezaopatřených dětí . . .

Všední, pravšední to případy všedních lidí — ale co bolestí, utrpení a duševních i tělesných muk je provázelo! . . . A jak zřídka kdy zaklepala na dvéře toho neb onoho radost nezkalená — a stalo-li se to přece, jak rychle zase zmizela, zůstavivši v duši žhavou touhu po rajském pocitu, jejž blahem nazýváme! . . .

I viděl jsem v duchu drobňoučké ty kandidáty a kandidátky života tak živě před sebou, jako bych stál před nimi, jako bych je slyšel mluviti i hlučiti . . . Náhle zaznělo asi z dvacatera hrdel táhlé, významné citoslovce „Pst!“ Šum i hluk, kterýž byl v školní světnici panoval, rychle utichl — hoši i děvčata s chvatem zaujali svá místa ve škamnách a v několika vteřinách panovalo tu hrobové ticho. Pomalu otevřely se dvéře a vešel obstarožný, skoro již padesátiletý muž — učitel.

Malá ale hřmotná a ramenatá postava s nápadně vysedlými zády a zapadlýma prsoma nečinila snad na nikoho onen příznivý dojem, jakýmž se v obyčejném životě tělesnými přednostmi vynikající lidé na svůj prospěch doporučujou; ba spíše se zdá, že muž ten budíval u každého, kdo jej poprvé shledl, antipathii. Bezvousá, široká a toliko ku bradě zašpičatělá tvář jeho s mocně vyvinutými líceními kostmi, dosti nápadným širokým nosem a klidným, spíše širokým než vysokým čelem byla sice na první pohled drsná, nepřívětivá, skoro mračná; ale kdo tvář tu bedlivěji pozoroval, shledal, že bývala druhdy neobyčejně jemné pleti, přívětivá, ba snad i smavá, neboť okrouhlé vrásky kolem úst byly zřejmým svědectvím, že nyní již pouvadlé, úzké a obyčejně pevně, skoro zarputile sevřené rty druhdy dosti často, rády a snad i rozpustile se smávaly. Leč ani oko tvář tu nijak neoživovalo. Bylť bledě šedé, skoro nepozorovatelné a hluboko zapadlé; ba i zřítelnice byla, obzvláště za jasných dnů, neobyčejně malá, mnohdy skoro jako zrnko máku, čímž výraz oka i celé tváře pozbýval oné poutavosti, jakou se vyznačuje oko barev temnějších nebo se zřítelnicí normální. Podobně byl i hlas muže toho jaksi bezvýrazný, spíše sípavě dětinský než mužně plnozvučný a proto spíše odporný, nepříjemný než sympathický. Dlouho mohls naslouchati tak jeho vypravování, aniž by ti bylo napadlo, že v proudu bezbarvé, suché, neozdobné řeči jiskří se jako perličky v sluneční záři množství originelních, závažných, ba smělých myšlének, jakýmiž obyčejně vynikají hlubocí myslitelé, kteří byli větší část života svého strávili v odloučenosti světa a snažili se vymaniti se z nesčetných předsudků, kterýmiž tuctoví dryačníci a egoistické pseudokapacity všech odrud věd přirozenému duševnímu rozvoji lidstva všemožným spůsobem překážejí.

Muž ten v životě svém snad ani na okamžik nespustil se zřetele svůj idol — pravdu a lidskost . . .

*

Krása poesie, umění, učenost, slovem vše, co moderní svět pokládá za nezbytné atributy osvěty, vše to bylo mu planou hříčkou, pomíjelo-li pravdu a lidskost. V životě veřejném byl by se muž ten najisto setkal s houževnatou oposicí; mezi muži vyspělými, kteří názory své již nemění, byl by osamotněl a jenom mezi vnímavou mládeží, která dlouholetým návykem a z různých subjektivních nebo jiných příčin neuvykla ještě pokládati i mnohé předsudky za nezvratné zlo, mezi mládeží, která se ještě samolibě nevžila ve fixní klam, že jest na tomto světě vše již v nejlepším pořádku a že nelze na obrat, na reformu ani pomysliti, byl by zvláštní muž ten nalezl stoupenců. Jisto jest, že by byl nalezl stoupenců nečetných a jenom takových, kteří nebyvše ještě v přirozeném duševním rozvoji individuelním žádnou klamnou theorií nebo hypothesou na scestí svedeni, zachovali si nejen přirozenou schopnost k samostatnému, nižádným cizím úsudkem nebo vlivem kalenému přemýšlení, nýbrž i ku zkoumání nejen záhad posud nerozřešených ale i k analysi oněch, které pokládá svět už dávno za úplně rozřešené.

Takovým aspoň jevil se mi býti muž ten nyní po letech, když vmysliv se v duchu v dávno minulou dobu sestrojil jsem si pomocí fantasie z různých, sporých upomínek jeho obraz. Pokud odpovídal tento výtvor mé fantasie skutečnosti, arci jsem mohl poznati teprv později, když jsem se s mužem tím poznovu setkal a o povaze, snahách a konečných cílech jeho nabyl reelnějšího přesvědčení; avšak v okamžicích, kdy obraz jeho vyhoupnul se před duševním zrakem mým s neobyčejnou živostí, byl jsem úplně přesvědčen, že jest úsudek můj o jeho povaze případný.

Vstoupiv vážným krokem do školní světnice popošel muž ten až k první škamně chlapeckého oddělení, odložil klobouk, jejž byl přede dveřmi smekl a pokynul mlčky pravou rukou, aby si dítky, jež jej byly dle tehdejšího způsobu povstáním přivítaly, usedly.

Dítky s nezbytným šumivým a praskavým lomozem usedly. Učitel popošel pak ku stolu nedaleko kamen, otevřel klíčem šuple, vyňal z něho houbu a křídu a vrátil se zase k první škamně, před kterouž stála výše připomenutá tabule.

V témže okamžiku kdosi zlehka na dvéře zaklepal. Učitel se ohledl. Hned na to otevřely se pomalu dvéře a vešel slušně, skoro elegantně oděný muž s výraznou bledou tváří a mocnými licousy. Černé, jiskrné oči rozhledly se po školní světnici a utkvěly na několik okamžiků v poslední škamně, kde seděl suchoučký, taktéž nápadně bledý, černovlasý kudrnáček. Tvář mužovu přeletl lehynký úsměv, polo pozdrav, zpola pak znamení, že hošíka vidí. Na to upřel příchozí zrak svůj na učitele, kterýž byl nepohnutě na svém místě státi zůstal, a ukloniv se zdvořile sice, ale jen tak ledabyle připomenul:

„Račte odpustiti, pane učiteli, že vytrhuji. Byl jsem právě u vás v bytu, kde mi bylo zvěstováno, že jste právě odešel do školy . . .“

„Prosím, prosím,“ odvětil skoro šeptmo učitel.

„Rád bych vás o něco požádal,“ pokračoval neznámý.

„Prosím, prosím,“ opakoval tímže tonem jako dříve učitel, načež dodal: „Račte se jen vysloviti.“

„Jsem kupec Višín . . .“

„Ah!“ uklouzlo učiteli. „Račte odpustiti, že vás teprv nyní poznávám . . .“

„. . . A přicházím v záležitosti svého synka . . .“

„Jana?!“ dodal učitel a zrak jeho zaletl do poslední škamny, odkud kudrnáček zvědavě a přece jaksi ostýchavě pokukoval na otce i učitele.

„Ano,“ pokračoval kupec Višín. „Přicházím vás, pane učiteli, žádat, zdali byste ho nemohl již nyní propustiti ze svazku školního a dáti mu vysvědčení . . .“

„Ale vždyť pak není školní rok ještě ukončen, pane Višíne!“ namítl učitel vlídně.

„Pravda,“ odvětil tento; „ale schází do ukončení již jen asi tři neděle a já bych rád vzal hochovi soukromého učitele, aby jej připravoval . . .“

„K čemu?“ ptal se kvapně učitel.

„Ku vstoupení do některé školy pražské.“

„Ale proč? Vždyť pak hoch ani zde neprospívá právě výborně.“

„Pravda, pane učiteli,“ potvrdil Višín. „Ale mně musí jíti přede vším o to,“ dodal po chvíli, „aby se hoch můj přiučil také jazyku německému, kterémuž zde nevyučujete.“ (Pokračování.)

Kresby z Paříže.

Od *R. E. Jamota.*

Prodavači a jich nápisy.

Pařížští kupci jsou ode dávna a budou snad ještě dlouho mistry ve vkusné úpravě krámové. Kdo si vzpomene na nádherné vyšňoření velikých skladů naproti Louvru aneb „au bon marché“, dá mi za pravdu. Avšak i nejmenší kramář umí si vyzdobiti svůj krámek způsobem, jemuž nelze upříti vkus, vzpomínám si zde na sličnou úpravu výkladních skříní všelikých prodavačů salámů, cukrářů a podobně, ba i nepatrný řezník ve čtvrti hadrníků ozdobuje řadu v krámu visících skopců guirlandami umělých květin a svěží chvojí, ba i v lůj na hřbetu skopců všeliké arabesky a hvězdy vrývá. A hokynářka osloví vás, jdete-li k ní pro kus mýdla, s touže důstojností jako snad některý z prodavačů řádů v „Palais Royal“. Viděl jsem kdys pod večer na nábřeží de Montebello starce, hotovícího v kruhu několika ošumělých existencí, ze silného drátu podstavce pod žehličky — tytéž, jaké v pražských ulicích prodávají mladí i staří dráteníci slovenští. Dráteník náš nabízí své zboží prostě na prodej, avšak pařížský kollega jeho neobejde se bez řeči, jakož důstojné řečnění je snad slabou stránkou každého obyvatele města nad Sekvanou! „Pánové a dámy,“ děl důstojný muž ten, „já jsem jediný vynálezce (seul inventeur) a továrník předmětu tohoto, jehož úprava, jak si

lichotím, není prosta složení důmyslného!“ Dobrý muž neprodal sice ničeho, avšak mnohá z dám odcházející byla snad přesvědčena, že se Paříž hemží duchaplnými lidmi.

A podobných zkušeností nasbírá člověk krok za krokem.

Navštivíme na příklad březnovou výstavu tučného dobytka a drůbeže, spojenou s výstavou plodin v „palais d'industrie“. Nepřehledná řada krmených volů, skopců a jiných ssavců, legie krocanů, perliček, kapounů a holubů; celé pyramidy ovoce svěžího, zavařeného, lesy květin nashromážděny jsou v obrovském paláci výstavním. Leč zastavte se kdekoliv a prohledněte si jakoukoliv maličkost — již stojí u člověka zřízenec firmy a dávaje vám vkusnou, pikantními kresbami ozdobenou visitku ve všelikých barvách prosí vás, abyste závod jeho poctili důvěrou.

Dívím se na příklad skleněné báni plné zavařených hrušek — ovoce jako křišťál — však již stojí u mne zřízenec firmy řka, že vidí na mně, že jsem znalec a že mi tajemství zavařování prodá za dvacet franků. Zastavím se u krámu s rozličným koloniálním zbožím a prohlížím překrásné zde vystavené věci. Však v okamžiku mi již zase tvrdí někdo v tvář, že se patrně interessuju o tento druh zboží a strká mi několik strakatých lístků do ruky. Venku před palácem hospodářské stroje! Prohlížím si je s patrnou důvěrou, poněvadž mi lidé před chvílí byli tvrdili, že rozumím toliku předmětům! Avšak jako se Číňanu líbilo nejvíce z koncertu ladění nástrojů, tak i mne především připoutal stroj tuším svého způsobu jediný — mlátící stroj na obilí — avšak složení přepůvodního. Kůň stojí ve zvláštní skříni, do níž se dá obilí, půda skříně je prorytá několika příčnými latěmi, parní stroj pak táhne půdu skříně sem a tam, následkem čehož kůň musí neustále přešlapovat — a tak mlátí obilí. Leč jen se dívám chvíli, již mi zase agent tvrdí drze do očí, že jsem znalec; spustí parní stroj, maltretuje ubohého koně, vtiskne mi ku konci sáhodlouhou visitku závodu do ruky a poroučí se mi co nejzdvořileji. A tak se to má dále a dále, že opouštím výstavu maje v kapsách ohromné množství visitek, návodů a brošur o krmení drůbeže, chování psů, dělání sýra atd. atd., v hlavě pak vědomí, že „rozumím“ věcem, o nichž jsem neměl tušení.

Avšak návštěvou není výstava vyčerpána. Všeliká zvířata dostanou ceny a tu teprvé nastává pravý rej pro prodavače pařížské. Ve výkladní skříni celého zástupu restaurantů vidíte po výstavě oškubanou i neoškubanou drůbež, na níž zavěšena „originální“ tabulka, že ptáče to dostalo v poslední výstavě prvou, druhou anebo jinou cenu. Řezníci provádějí ulicemi, v nichž krámy své mají, ověnčený taktéž cenou poctěný dobytek spolu s nápisem, kdo ho koupil a kdo ho sekati bude atd. atd. Zde teprvé se člověk přesvědčí o užitečnosti výstavy takové.

Avšak rozepsal jsem se — dada se svésti upomínkou — o předmětu tomto mimovolně šíře než jsem chtěl a málem zapomínám, že jsem chtěl psáti jen o firmách, t. j. jen o nápisech na krámech. Již první dni, kdy doplňoval jsem linguistické vědomosti své čtením všech možných a postižitelných nápisů, překvapila mne nejednou smělá původnosť, jež některým nadpisem sálala, i mimovolně zapisoval jsem si nalezené do zápisků svých, avšak čím dále jsem ulicemi pařížskými bloudil, tím více jsem nabýval přesvědčení, že jsem na stopě předmětu velice zábavného.

Tak ku příkladu jest zajisté velmi vábným hotel u panny Marie v ulici u suchého stromu (rue de l'arbre sec), neméně zbožným jest kožešník u malého Ježíška (à l'enfant Jesus) v ulici Rivolské. Krejčí v téže ulici má sklad „u dobrého ďábla“, prodává „tout pour rien“ — vše zdarma a mírní patrně důmyslem svým obecný předsudek o pekelných hodnostářích. Méně určitě smýšlí barvíř jeden v ulici „Hôtel de ville“, který provozuje barvířství na černo (teinturerie noire) u „červeného klobouku“. Zoologické vědomosti Pařížanů zdokonaluje sklad pian v rue Caumartin „Au Ouistiti“ (u hedvábné opice), tolikéž pak zahradník „u smělého kohouta“ na „quai de la Megisserie“. Naproti tomu ctí občanskou statečnost hostinský u „věrného kočího“ na tomže nábřeží. V botanice pracuje restaurant v boulevardu du palais, který ctí — růžové vavříny (laurier roses), aneb krejčí na boulevardu St. Michel, který pracuje pod záštitou pomněnky (au myosotis). Dobrým a zároveň poetickým zeměpiscem zdá se býti krejčí v rue faubourg St. Honoré, který má sklad „u skotských hor“, kdežto prodavač uhlí u „hor ruských“ (aux montagnes russes) trpí jakož patrno poněkud smělými představami, snad vzdoruje zmíněnému krejčímu, neboť bydlí s ním v téže ulici.

Přesnými vlastenci jsou přemnozí z prodavačů pařížských; tak na příklad švec „u erbu Francie“ (aux armes de France) v ulici Rivolské, anebo v téže ulici krejčí, který je spokojen s „dějinami Francie“ (à l'histoire de France). Jiný krejčí vzpomíná si při přišívání knoflíků na slavného pěvce Berangèra (Au souvenir de Berangère, boulevard de Strassbourg), kdežto prodavačka košil a límců v ulici Rambuteau nemůže zapomenouti na „novou Heloisu“ a napsala proto na krám svůj „à la nouvelle Heloise“. Z oboru úzkého vlastenectví vyprostil se hostinský naproti Pantheonu, jenž řídí hotel „u velikých mužů“, jejž odporučuju všem českým básníkům.

Za to však nedovedu určiti, jakou lesť zamýšlí vlásenkář u svatého Sulpicia svým „jižním salónem“ (Salon meridional). Neméně nesnadnou záhadu uvrhnuli před oči bludných poutníků po ulicích pařížských, na příklad plechař a prodavač drobného kovového zboží vůbec, bydlící v ulici svatého Honoria, týž prodává „u stavěcího psa“ (au chien d'arrêt); tolikéž švec v rue Monge, na jehož tabuli rve lev botu, kdežto nápis poznamenává, že zde slove u „lva pouště“ (au lion de désert); pokud mé vědomosti sahají, vím na určito, že lvi na poušti nechodí v botách.

Lichotivě soudí o svých výrobcích jeden z nesčíslných krámů krejčovských — ač-li mu dobře rozumím — kterýž zove se „u pokušení“ (à la tentation, rue de Rivoli). Za to ale mne naprosto neuspokojil hostinský v rue faubourg St. Denis, kterýž tvoří divy „u dvou kašparů“ (aux deux gaspards). V zápiscích svých mám firmu tuto psanou třesoucí se rukou, ne rozechvěním, ale tím že zhlédnul jsem ji z omnibusu, tím také mohu si vysvětliti, proč jsem k majiteli závodu u dvou kašparů nešel a nepožádal ho za laskavý výklad.

Jsa vůbec mírným pánem chci míti za to, že prodavač prádla u „ubohého Kuby“ (au pauvre Jacques, boulevard tu temple) odznačil krám svůj takto z pouhé bonhomie, aniž by snad chtěl tím psát satyru na své kupce, znamenáť, nemýlím-li se, ve frančině Jacques tolik jako náš „Honza“.

V ulici faubourg St. Denis našel jsem také hostinec „au petit bock“. Bock je, jak známo, míra — malá sklenička piva. Nápis takový jest možným jen u nevinných Pařížanů. Na Smíchově by na příklad hostinec „u malé holby“, což by asi tak pařížskému nápisu odpovídalo, znamenal urážku všech pijících smrtelníků.

Nepopíratelnou důvěru vzbuzuje zajisté řezník „u hrnců s masem“ (aux marmites, v rue faubourg St. Denis), kdežto restaurant „u chvalně známých smažených bramborů“ (à la renommée de pommes de terre frites) v rue de Recollets může jakož patrno počítati na důvěru jen jistých a obmezených kruhů společenských — oněch právě, kteří domnívají se, že není lepšího pokrmu nad brambory. Pěkně se vyjímá také nápis v „avenue de l'Opéra“, hlásající, že se v krámě onom spravují solidně všecky polámané předměty (ici on repare avec solidité tous les objets cassés). Naproti tomu však je naprosto poučným nápis, jejž jsem odkryl kdysi v nekonečné ulici Lafayettově, nápis ten zní: „Specialité des portefeuilles pour tous les professions“ — tedy portefeuilly pro všechny stavy. Lituji, že jsem byl tak lehkovážným a zaznamenal si pouze nápis, aniž bych se byl dal poučit krámem samým. Dnes na příklad bych milerád věděl, jak vypadá portefeuille pro samovrahy, na cti utrhače, vdovy a podobně — avšak již je pozdě.

Vím sice, že čtení podobných věcí, jako jsou řádky předchozí, podobá se značně požívání sýra, jehož dobře vychovaný člověk za dessert jen málo pojí, a bylo by tedy na čase, abych ustál ve své intimitě jevící se zajisté v míře nesmírné ve sdělování tajných zápisků; avšak nemohu pustit čtenáře z ruky, abych nevnutil mu ještě nápis, jejž jsem našel na zevnějším boulevardu — La Vilette; na jedné hospodě červeného tohoto okresu totiž — „Au génie industriel“. Pod nadpisem je ohromné fresko představující genia industrie, an dává mužům práce vavřínový věnec na hlavu; pod freskem pak stojí: Mužům průmyslu vděčný genius průmyslný („Aux hommes de l'industrie le genie reconnaissant“); pak puntík a hned pod tím: „Salon hodící se k svatbám a mohoucí pojmouti sto dvacet osob“.

Mám za to, že ukončil jsem představení důstojným osvětlením bengálským.

Z nové poesie ruské.

Hrabě A. Goleniščev-Kutuzov.

První hřímání.

Dnes prvně zahřmělo. Jak dalný šum
se v poledne hrom ozval z chmury siné:
a v zahrádce již z poupěte se vine
květ aloe, jenž v síti jarních dum
hlavičkou kýval červenou si ještě,
tak celý skropen svěží rosou deště.
Já vyšel v sad. A ke mně ze všech stran
šept mokrých větví letěl vonným ruchem,
jak rukama on kynul, šuměl vzduchem
tak bez ustání, v spěchu, udýchán.
Jej překřičet pak chtěli opět ptáci —
pěnkava cvrliká, kos zahvizdal,
leč zas, jak rachot kočárů, se vrací
blesk závistný, a zahřměv, znikne v dál.
A bůh ví sám, proč jsem já vzpomněl sobě
dnů mladosti a první lásky sen:
jak bouře v poledne, tak rychle v hrobě
on zašel — bez návratu, nezkojen.
Ó zřídka již kdy v upomínek chvíli
zjev čarovný se k mému čelu chýlí —
a slýchám jen, tu v nepokoji sám,
jak temně hřmí to v tajné hloubi tam!

S jarem.

Ó rodná mýtino, jak mám tě rád!
Syn zbloudilý se vracím znaven, chorý
v otcovský práh, v ty dumné tvoje bory
z ciziny dalné: vítej nastokrát!
Jsem chud a sám. Leč tys mi odpustila,
ty přístřeší mi skytáš s úsměvem —
ač druhým jako hrob jsi němá byla,
teď slovem lásky vítáš mne tu v něm.
Můj okřál duch, já otevřel své oči,
a skrze mhu zřím touhou, potřebou
v té noci májové, kam noha vkročí,
již trudnou cestu žití před sebou.

Již čas, již čas! Tak zdroj mi každý volá,
s tajících hor tak bublá jeho smích:
a šťávy živné v stromů kmeny zdola
se z ňader země prýští po větvích,
a v každé stéblo, v každý květ již spěje
sil tvůrčích roj a sladké chvění tuch.
Kol mír a jas. Vše září, plesá, hřeje,
a v jeden proudí vesny plod a ruch!

A hle! ta v dnhovém již svitu kráčí!
Plá roucho zlaté z brokátu i nach,
kol hlavy její ptáčků rej se stáčí
a v toužné shledání jde po hvězdách
k těm hodům svatebním i čarným snům,
jež divem přírodě i nebesům!

Ó jaro přítulné, sny lásky zlaté,
co kouzla vám! Ó proč v ten okamžik
zde v mýtině já slyším pláč a vzlyk,
jen slzy, sten a vzdechy tolikráte?
Proč lká a zní tu násilí a hněv,
jen lest, jen kletba bratří uhnětených
a přepych zločinu, svár vyhostěných
tu lidí jen — v ten zvěře křik a řev?
Ó proč? Čas k úvaze již nezbyl chladné.
Zem proschla kol a zelená se luh —
nuž hloub ať v půdu zatíná se pluh
a z ruky v brázdu símě dobré padne!
Dej bože vláhy, tepla — beze škody
by rostlo rychle, v zlaté zrálo plody!

Mně řekli: zapomeň . . .

Mně řekli: Zapomeň dny trudu, psot a běd,
a nedbej na bolest a smutek, žaly:
v kraj jiný spěj, kde věčné světlo králí,
kde mírem, štěstím zjasní se tvůj hled.

A já jim děl: Ať bratří, vzdech i hoře
mou trýzní hruď, ať hlodá v ňadrech mých —
snad s vámi, možná, štěstí by šla zoře,
a cesta moje nezná již, co smích —
leč ne! můj vzdech by jenom v hrobě ztich.
To potom — mír i odpuštění sladké;
teď práce, pot a zápas věčný znovu:
za panský sen, za oddechnutí krátké
hněv nezměním a slzu otrokovu!

Вѣстникъ Европы 1878.

Jakov Petrovič Polonskij.

Srdce moje — pramen.

Srdce moje — pramen, píseň moje — vlna,
znikající v dáli, rozplynulá v nic.
V bouři moje píseň temna, mrakůplna —
v záři červánky však zlatí její líc.

Jestli jiskrou lásky se kdy rozežhaví,
aneb v srdce padne trpký někdy žal,
v lůno mojí písně slzy mé se taví,
vlna unese je, spěchajíc vždy dál! —

Večer.

Hasnoucích červánků svit zlatý
po nebi v jiskry rozsypal se.
Paprsků moře nachem vzplálo
a po břehu již utich cestou
rolniček hovor nesouhlasný.
I honců šerem píseň zvučná
umlká v lese dřímajícím,
jen v mlze průsvitné se kmitla
a skryla čejka švitořivá.
Bělavá kolísá se pěna
u skály omšené, — jak dítě,
v kolébce spící. Jasné perly,
krůpěje rosy chladné, visí
na lístech kaštanu a v každé
z nich třepetá se, rdí a chvěje
hasnoucích červánků svit zlatý.

Жемчужины русской поэзіи 1874.

Přeložila *Božena Justova.*

Otcové.

Od *Františka Heritesa.*

Skoro k neuvěření, ale pravda. V našem klevetivém městečku, v jedné z četných českých Lhot podobných si tolik zevnějškem a ještě více lidmi, usadil se pojednou člověk, o jehož existenci nikdo z obyvatelů dosud neměl tušení.

Není divu, že tento podivný přírůstek ku třem tisícům a několika duším naší Lhoty vzbudil všestranně velice vážné úvahy. Co zde chce? — Ani nejstarší lidé nepamatovali se na něco podobného. Ovšem kolik lidí přistěhovalo se odjinud v naši klidnou Arkadii, ale to byli obchodníci, řemeslníci, úředníci, kteří přišli za kusem chleba — jinak neobjevila se tu cizá tvář, leda v podobě cestujícího agenta rozhodně semitského původu, nepočítáme-li typické figury komediantů, kramářů a dráteníků v každé vesnici úplně zdomácnělé.

A teď z čista jasna! —

K tomu člověk hodící se spíše do rámce hříšně drahé hotelové elegance, nežli k idylickému pozadí českého malého města. A přece není pochybnosti — usadil se zde trvale. Přijel s poštou jednoho letního rána; prošel se městem spěšně a dosti nedbale (ani na nově opravenou kapli svatého Jana se nepodíval), vrátil se do hostince, v kterém se byl ubytoval, dal se s rozšafným jeho majitelem do řeči s počátku ledabylé, vlažné, týkající se počasí, počtu jarmarků do roka a jiných místních otázek, čím dále však tím stával se hovor určitějším, živějším a zajímavějším, aspoň pro pana hostinského, na jehož nosu konečně v duhových barvách nejvyšší spokojenost se zaleskla. Výsledek zábavy byl zkrátka ten, že domek s nevelkou zahradou na konci města se nalezající, dostavený právě, přešel z rukou dosavadního majitele za cenu báječně nestydatou na nového pána, který téhož dne k večeru na rychle vyhotovenou smlouvu vedle nečitelných klikatin prodavače, bývalého lhotského premianta, zřetelně a správně česky se vlastnoručně podepsal: Simeon Darvil ze San Francisca v Kalifornii.

Příštího pak dne časně z rána odvážela lhotská poštovní kára již zase ctěného gentlemana a vrátila jej zpět asi za týden za veselého zvuku Franckovy plechové trubky, živého a zdravého v lůno klevetivé lhotské společnosti.

Přibyly též dvě fůry s nábytkem a za několik dní byl domek se zahradou na konci města obydlen.

Byl pak nový spoluobčan člověk asi čtyřicetiletý, prostředního vzrůstu, širokých ramen, nad nimiž hrdě a klidně spolu vztýčena byla významná hlava hrubých rysů a odhodlaných, s vysokým ostře vráskovaným čelem, s plavým vlasem, který měnil se již místy v předčasné šediny. Tmavé, ku podivu hluboké oko, ozařovalo snědý obličej dodávajíc mu rázu nevlídného jaksi a přece budícího okamžitou a bezvýminečnou důvěru. Podotknu-li ještě, že pan Darvil, nedbaje na neděle a svátky, nosil pořád stejné pohodlné šedé šaty a na hlavě slaměný širák, že nešňupal ani nekouřil, že mluvil málo a pomalu jakoby vypočténo měl, kolik slov chce za minutu říci, že v psacím stolku stojícím v ložnici u okna, ve zvláštní přihrádce uschovanou měl tučnou juchtovou tobolku — myslím, že úplně vyčerpal jsem tehdejší stav vědomostí lhotských, pokud totiž vědomosti tyto zakládaly se na skutečnosti a nikoli nebyly plodem rozčilených myslí. —

Co zde chce ten člověk, Simeon Darvil? — To byla otázka, kterou by dobří Lhotští, kdyby na nich záleželo, byli s radostí povznesli na význam evropské důležitosti. Co zde chce? Co zde chce? — —

Žádná odpověď. Nechceme-li za odpověď považovati, co sám pan Darvil jednou v slabé chvíli panu sekretáři svěřil.

„Chci míti pokoj,“ pravil. Ale proto nebylo přece třeba přeplaviti se přes oceán a usaditi se ve Lhotě — zrovna ve Lhotě! Proč zrovna v naší Lhotě? —

Tajemná příčina toho „proč“ zavdala podnět k těm nejbujnějším kombinacím. Jedni měli za to, že pan Darvil patří k nějaké kacířské sektě náboženské a že z příčin ovšem nevysvětlitelných vyvolil si staroslavnou Lhotu aby vštípil sem na povždy věrný kmen svaté církve hříšné své učení; ti kdož takto soudili, podporováni byli dvěma fakty — předně totiž nepřekročil Amerikán dosud práh kostela a za druhé — chodil na procházku pravidelně s upřenýma k zemi očima a s obnaženou hlavou; klobouk nosil v ruce. To přece nedělá žádný příslušník katolické Lhoty! —

Jiní soudili o novém spoluobčanu mnohem příkřeji a považovali jej (abych se zkrátka vyjádřil) za jakési nové vydání Jeana Valjeana; tito ovšem nepřiblížili se k němu jinak nežli do určité vzdálenosti.

Někteří horkokrevní sousedé pak, jejichž myslemi hýbala jakási nejistá představa o Kalifornii, připadli dokonce na šťastnou myšlenku, že snad tento tak tajemně vystupující Amerikán, tuší v okolí Lhoty — zlatou rudu . . . I stalo se, že v tamní lékárně sešla se v krátkém čase hromada kamení a lékárník z mnoha stran požádán, aby prozkoumal blíže třpytící se v něm lístečky. Rozumí se, že střízlivé vyjádření pana lékárníka o „kočičím zlatu“ spůsobilo v kruzích interessentů značnou nevoli a že přijato bylo všeobecně s nedůvěrou. Novo-kalifornická otázka nezmizela proto z denního pořádku i vymstila se na mnohém bodrém obyvateli Lhoty proměnivši se každé noci v strašlivého úpíra zamotávajícího se svými ošklivými křídly do blažených jeho maloměstských snů.

Nalezly se ještě jiné odvážné myšlenky o účelích a úmyslech cizincových, o nichž raději pomlčím. Též minulost cizincova hlavně účastenstvím lhotské krásné pleti vyšperkována co nejpestřeji, s fantasií skutečně neskrocenou, tak že v krátkém čase zcela přirozeným postupem stloustla na sensační román v několika objemných svazcích, plných zajímavých a pikantních podrobností.

Skutečného však nevědělo se pranic. Pan Darvil žil skromně a tiše. Dopisů nedostával žádných a také nikam nepsal.

Učiněn pokus, aby stržen byl v proud lhotských tak zvaných zábav, a sám pan purkmistr, potkav jej jednou v neděli odpoledne, oslovil jej obyčejným, ale v tomto případě zajisté významným „teplo! teplo!“ — „Ach, skutečně, velmi horko,“ odpověděl pan Darvil a sáhl po kapesním šátku. Na to pan purkmistr učiniv případnou poznámku o dobrém pivu vyzval nového spoluobčana, aby zašel s ním na sv. Janský kopec, kam on, hlava obce, právě se ubírá a kde každou neděli hraje veteránská hudba nejnovější kousky. Vyslechnuv dlouhou řeč o prospěšnosti nedělních zábav za příčinou osvěžení a povznešení těl i duší týdenní prací unavených, omluvil se nepřístupný Amerikán několika slovy a poroučel se co nejuctivěji.

Také pokus vniknouti chtivě ve svatyni jeho domácnosti pan Darvil šťastně odrazil. Byla to paní X., která jednou kolébajíc se okolo zastavila se u otevřeného okna a zašvitořila „překrásná pelargonie.“ Když pak pan Darvil čtoucí právě u okna se obrátil, omluvila se paní X., že vytrhuje a nahlednouc při té příležitosti do pokoje unešena byla pohledem na obraz visící na protější stěně. „Překrásně musí vyjímati se zblízka,“ zvolala dáma jakoby v uměleckém vytržení, pozdvihnouc k nebesům kalná svá očka, načež těžce zkoušený syn svobodných obcí zdvořile sejmul obraz se stěny a postavil jej na okno. Neřekl ani „račte vstoupiti!“ — ani se neusmál — ani se nezačervenal — zkrátka zachoval se v tomto případě jako kdysi egyptský Josef, což ovšem vůči takovéto ženě Putifarově nebylo zrovna slavným vítězstvím. —

Jediný člověk, s kterým pan Darvil se sblížil a s nímž brzo velmi přátelsky obcoval — byl Smil Tigr, starý mládenec.

Napsal-li jsem „starý mládenec“, nevyjádřil jsem se dosti správně. Hlava pana Tigra arci byla úplně bílá, to bylo neklamné znamení stáří, zimy — ale byl to sníh na horách; dole v údolí zelená se vše, dole v údolí hřeje slunce, a pod bílou hlavou pana Smila květly jarní myšlenky a jeho srdce sálalo paprsky lásky ke všemu dobrému a krásnému, lásky mladicky ohnivé. Dále měl pan Smil dítě.

Přišel k němu způsobem poněkud dobrodružným, k tomu dítěti.

Bylo to 16. května 185 . . Obyvatelé Lhotští probudili se ráno v patřičné sváteční náladě, netušíce, jaké překvapení je očekává. Asi k šesté hodině jistý Štěpán Bartoš, člověk ne právě nejlepší pověsti, jda do nejbližšího krámu pro svou první neb, jak se všeobecně říkalo, ranní opici na rozdíl od item poslední a večerní, nalezl u samého kostela, na stupních kříže něco obaleného v peřince. Sehnuv se pozdvihl raneček a zvolal „dítě! — na mou tě! — A živé — docela živé!“ Děcko jako na potvrzení této pravdy dalo se do křiku. A v hodině tlačil se k strážnici, kam dítě odnešeno, zástup lidu.

Že dítě nespadlo s nebe, bylo zcela jasné, též nebyli občané lhotští dosti pověrečni, aby připustiti mohli, že snad nějaká vzdušná bytost, nějaká víla nebo panna jezerní vzpomněla na ně takovou drobrotinou — ačkoliv i tento náhled nalezl zastance. Rozhodli tedy: zůstali na tom, že jest to obyčejné dítě z masa a kostí, že jest to opravdové dítě z tohoto světa a dále přijat bez debaty náhled, že jest nalezené děcko zapovězené ovoce hříšné nějaké lásky.

A za půl hodiny vědělo se už zcela určitě, že děcko přiveženo bylo v kočáru (hluché paní Táborské se zdálo, že slyšela brzo po půlnoci rachot kol) a to v kočáru velmi nádherném s premovaným lokajem na kozlíku; vědělo se, že v kočáru seděla dáma, mladá, krásná, hrozně bledá, která zoufale vzkřikla, když na náměstí lhotském kočár zastavil a vedle ní sedící pán slezl a položil balíček na stupně svatého kříže. To vše vědělo se až do nejmenších podrobností, ačkoli uplynulá právě noc byla velice tmavá a ctihodná naše Lhota nejen ne-

byla osvětlena plynem, ale neměla vyjma v průčelí radnice ani jediné lucerny . . .

Zatím hrdina (vlastně hrdinka, neboť byla to holčička) románu ležící na nahnilém stole obecní strážnice udiveně se rozhlížela na všechny strany i dala se pokojně nakrmit a převinout od milosrdné ženy strážníkovy.

Dítě nebylo novorozeně, bylo asi půl roku staré; mělo pleť jemnou, hebkou, bílou a tmavě modrá očka. Překrásná modrá očka!

Zcela přirozeně naskytla se teď otázka: Co s dítětem? — Snad umístiti je ubohé v domě nalezenců? — Nebo snad kdyby přec podařilo se vypátrati tajemství jeho původu, poslati je příslušné obci „cestou obyčejnou“ — aby dítě podlehlo hrůze takovéto obyčejné úřední cesty a odletělo raději na nebesa žalovat tam tomu Nejvyššímu soudci na některé humanní instituce vzdělané Evropy? . . .

Otázku rázem rozřešil Smil Tigr. „Ujmu se dítěte,“ řekl prostě. A tak se stal otcem. —

S počátku ovšem toto podivné otcovství podrobeno důkladné kritice a nescházelo poznámek ani uštěpačných, ani zlomyslných. Nalezli se i lidé, kteří náhlé vzplanutí otcovské lásky v prsou starého mládence vysvětlovali spůsobem méně tajemným, přirozenějším, i hledali ve tváři jeho a v tváři dítěte stopy nějaké podobnosti. Avšak myšlenka tak absurdní, rozbila se důrazně o pevnou skálu, za jakou souhlasně všechny hodnověrné prameny prohlásily cnost Smila, mládence, který nikdy důvěrně k ženě se nepřiblížil.

Během času vůbec celá ta dětská záležitost upadla v zapomenutí a teprvé po dvaceti letech, v nichž se pan Smil nezkaleně těšil svému otcovství, vyskytla se znova na denním pořádku — když se byl Simeon Darvil ve Lhotě usadil. (Dokončení.)

Nevěstu za českou korunu.

Od *Vácslava Beneše Třebízského.*

(Dokončení.)

VI.

Rok za rokem letěly nad českou zemí, ale každý horší než včerejší první jarní bouře. Poslední takový rok zlý zachytilo několik rukou ve Vestfálích na pergamén a zažehnalo na věky několika sotva čitelnými podpisy. V Čechách sice si oddechli, ale asi tak jako když si oddechuje těžce nemocný a ukládá hlavu na podušce k poslednímu spánku. Když odtáhl odtud poslední Švéda, počítalo se u nás měst sbořených 80, zámků spálených 215 a vesnic zkažených 831.

Městečko Klecany bylo taktéž pouze na papíře. V minulých letech přišel na zmar i královský majestát, jejž chovali v telecím pouzdře dobře nzamčený v dubové almaře na zámku.

Bylo to brzy po „Tedeum“ v pražských kostelích, když jednou za večera zařičel před zdejší hospodou koník a do otevřeného dvora zaklusal. Ale v celém stavení nebylo živé duše a jezdec si teprvé nyní všiml, že hospoda jest beze střechy. Prodlev na dvoře několik okamžiků obrátil se. Venku se zastavil a kolem rozhlížel. Tu a tam kmitala se okny světélka; ale spočítal by je snadno a potom jakoby každou chvilku chtěla shasnouti.

Jezdec pobodl koně a v chvilince octl se před statkem Kambalovým. Seskočiv zabušil na vrata a koník opět zařehotal. Ve světnici však světélko náhle shaslo a také jako kdyby pod touhle střechou človíčka nebylo. Jezdec zabušil poznovu, na dvoře zaštěkl pes, ale nějak úzkostlivě, jakoby se bál. A zase nikdo se v celém stavení neozval. Jezdec přikročil k oknu; zdálo se mu, jakoby byli i okenice z vnitra zavírali.

„Otevřete, lidé dobří! — Prosím vás! — Nemohu nikde najít noclehu.“

„Nemáme místa! — Musíte dál!“ ozval se ve světnici mužský hlas.

„Jsem tu cizincem! — Zbloudil bych! — Což se mne bojíte?“

„Nedivte se! — Chodí mnoho divného lidu!“

„Můj Bože! — Tak že už člověk v Čechách ani noclehu nenalezne?“

Ve světnici mluvili tlumeným hlasem, potom zakřípaly dveře a na zápraží rozlehly se kročeje.

„Mám také koně!“

„Ve stáji bude mít místa dost! — Zavedu vám ho tam!“

V jizbě zatím opět rozžehli světlo. Na lavici u kamen seděla žena a asi tři děti se k ní vinuly bázlivě.

„Musíte se spokojit se vším! — Nemáme než chléb! Vezměte, chcete-li, a ukrojte si!“ pobídl sedlák noclehníka prohlížeje si jej při tom od hlavy do paty.

„Tedy vojín? — Inu, je po vojně! — A tak jako Švejda?“

Dvě děti u kamen zaplakaly uslyševše poslední slovo a žena se zachvěla. Samému muži bylo náhle nějak nevolno.

„Pozoruji, že mi ještě nevěříte! — Mám arciť takový šat! — Sloužil jsem ovšem u nich mnohá leta. — Ale proto jsem přece Čech jako vy! — Ale řekněte mi: což tu bylo u vás tak zle? Já zajel do hospody; ale tam jakoby oheň s morem si ruce podaly!“

„Ach Bože! — U nás někdy bývalo městečko, hezké, úhledné městečko! My to pamatujeme; tyhle už ovšem ne . . .“

Muž ukázal na děti, jež se ještě uschovávaly matce pod zástěru a za sukně.

„Dnes tu naleznete lidi sotva pod desátou střechou. — A jsme učinění žebráci. Ach pane — vy nevíte! Jsme bídněji živi než žebráci! — Považte: třikrát tu byli Švédové a císařští bezpočtukrát . . .“

„O Klecanech jsem slýchával!“

„Tak to znáte a všecko víte!“

„Utonula prý tu kdysi taky saská loď?“

„Ba arciť — s českou korunou. A od těch dob jakoby všecko naše štěstí se s ní do Vltavy utopilo.“

„Byl tu tenkrát nějaký hejtman . . .“

„Odpusť mu Pánbůh hříchy! — Měl hroznou smrt! Umíral celý rok a nemohl umříti a nemohl. Chodili ho sem zažehnávat kněží až prý z Říma. Ale bezpochyby se jim to nepovedlo, protože duše jeho nemá do dneška pokoje. As dvacetkrát mu zvonili hodinku. — Jezte, ukrojte si! Nemůžeme vám dáti nic jiného!“

Kambal potom vypravoval o Stařečkovi, o jeho vnučce, o Havlu Přepejchalovi, přišel v proudu řeči na všecko a kde by přec mu byla paměť nestačila, pomohla žena. I děti nocležníku začaly přivykati; hošík se odvážil až k němu a holčička byla na půli cestě. Hošíkovi se líbily vysoké rejtharské boty, holčičce na stole tmavý klobouk a za kloboukem zvláště bělavé péro. Vyšvihla se na lavici, vzala širák do ruky pohlížejíc po očku na „Švejdu“. Nocležník se usmíval přívětivě.

„A Trependa?“

Cizinec vskočil náhle Kambalovi do řeči.

„Šly mu k duhu statky Stařečkův a Přepejchalův? — Toť už byl tedy pravým zemanem!“

„Šly mu k duhu, ale jako když člověk usne na bolehlavu. Ze všech tří zbyly jen holé, očazené stěny a z Trependovy rodiny ani živá duše. Sám zahynul hůř než němá tvář. Císařští měli ho v podezření ze špehýřství a ještě s několika jinými zahrabali jej u Brandejsa za živa až po krk do země —“

„A Bakalář?“

„Jednou v noci utekl odtud a víckrát se nevrátil.“

„O Havlu Přepejchalu jste nikdy dobří lidé neslyšeli?“

„Jako by do vody padl!“

„Tedy se přec na mne Petře Kambale podívej! — Což mne opravdu neznáš? — A ty Heleno taktéž ne? — Přece jsi stejně rostla s vnučkou Stařečkovou . . . Hleďte — hleďte! Jakobych tu nikdy byl nebýval!“

A dvě dobré, upřímné duše vítaly, jak mohly nejvřeleji, starého známého do jeho rodiště po letech přetékajících žlučí a pelyňkem.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

„Ale nyní už Havle mezi námi zůstaneš!“

„Už do světa nepůjdeš! — Je po vojnách!“

— — — — „Tyhle šaty odložíš — tenhle kord na hřebík pověsíš a širák uschováš na památku do naší truhly . . .: vždyť už je zase pokoj na zemi. Všude ve všech kostelích zpívali, bubnovali a zvonili, že to bylo slyšeti z Prahy až sem k nám.

Hošík měl již švédský širák na hlavě, holčička houpala se starému, zjizvělému vojáku na kolenou a hrála si zašlým, zčernalým třepením dlouhého, uzounkého kordu.

Havel Přepejchal měl hlavu svěšenou, zraky upřené do poloshnilé podlahy; — přemýšlel, má-li zůstati, má-li tomu šestnáctiletému životu pod širým nebem a v nejhorší psotě dáti výhost anebo pustiti se zase za hlaholem jezdecké trubky a za vířivým bubnem verbířů.

„Jsme chudí, jsme učinění žebráci, nemůžem tě jiným poctiti než tímhle suchým chlebem . . . Ale budem tě jako bratra chovati, jakobys z jedné matky s námi byl — Havle Přepejchale!“

Nocležník zakývaí hlavou záporně.

„Cítím, že by mi tu přišlo nazpět pod lebku všecko, jako tenkrát, když jsem těmahle rukama kopal ve vratech Stařečkovi a mé Martě hrob! — Lidé dobří! Jaký by to tu byl potom život mezi vámi? Ani pomysliti si nemůžete. Já se na vás přišel jen podívat, po starých známých pozeptat, zapomenutý hrob navštívit . . . porozhlédnout se po Klecanech, jak to tu vyhlíží, jak jste tu šťastni, jak jste tu zdrávi . . .“

A když druhý den si vyšel ven před vrata, uviděl místo svého někdejšího rodiště učiněnou zříceninu, ze svého domova rozpadávající se rumy. A kde se ukázaly lidské tváře, byly vymořené jako když panuje hlad a mor, byly namnoze otupělé, jako když samým soužením v člověku všechen cit zdřevění . . . Klecanští měšťané podobali se tenkrát na vlas stínům, když se jedva plíží stráněmi a skalami nad Vltavou. A byla jich pouhá hrstka: Kříž, Hrabě, Doležal . . . Zahynulo tu šestnáctiletím všecko . . .

„Od těch dob co umřel Stařeček a co pod Klecany ve Vltavě utonula česká koruna, šla na nás rána za ranou, metla za metlou . . . Už se nevzmůžem; už k sobě jaktěživi nepřijdem! Bylo to tenkrát zlé znamení!“

„Už novou udělali, už tou novou jinou hlavu korunovali — — S tou starou nám všecko do vody zapadlo! Zdaž a kdy ji najdeme? — Leží s ní na dně Vltavině naše štěstí, náš pokoj, naše čest . . .!“

A mužové s vyzáblými obličeji lomili rukama nad hlavou, jak tu těžce, smutně žijou a že jim ani pražské zvony, když vyzváněly na „Tedeum“, neohlašovaly lepší čas . . .

Havlu Přepejchalu přiletěla od sbořeniště, kde někdy stával statek Stařečkův, ku hlavě slova slepcova jakoby je dnes slyšel:

„Uvidíš, co z toho budou mít! — Zrovna tolik, jako ty! — Budete tu šťastni, až se v samém štěstí zatopíte, budete tu veseli, až vám samou radostí provazy na krky budou házeti!“

Při tom utkvěly oči jeho na vršku: na zámku a na kostele.

Jindy se zdejší měšťané chlubívali: Klecany se svým kostelem a se svým zámkem jsou podobny Malé straně a Hradčanům. A opravdu, ať šel člověk z které strany od jihu chtěl, očí mohl nechati na malebném protějšku, kdež se bělal nádherný zámek, vstříc kynula vysoká chrámová věž a kolem kostela vinula se jako náspy hřbitovní zeď. A nyní vítaly příchozího holé, polosbořené stěny . . .

Přepejchalovi opět zatanula na mysli poslední slova Stařečkova ze hřbitova: „Však už vás soudí, váhy dopadají až na zem, jen ještě mne Panebože slyš . . .“

Havel ještě téhož dne opustil své rodiště. Kolem jílce u kordu červenaly se mu slzičky. Kambalovy děti natrhaly je na zapadlém rově ve „vratech“, uvily z nich

milounký věneček a daly jej „strýčkovi" na cestu — na památku.

Od Klecan vál za ním větřík, jakoby mu tam odtud ještě nějakou novinu — poslední — přinášel. Jezdec se náhle zachvěl, jako uvadlý list v podzimku, když ho větřík od haluzky odtrhne, zbledl na smrt, protože se mu zdálo, jakoby z toho sbořeného zámku, z těch kostelních stěn volal za ním kdos příšerným zvukem: „Proč jsi tu lodici tenkrát potápěl? — Proč jsi s ní naši korunu na dno Vltavy pohroužil?" — Potom pobodl koně jednou — dvakrát hezky z ostra a letěl ke Zdibům jakoby s větrem o závod — — Byl by už zase nejraději zaslechl víření bubnů, pronikavé zvuky trub, praskot mušket a rachot děl. Však dlouho asi nečekal, protože, pokud budou lidé na světě, potud budou vojny na zemi.

Normandská idylla.

Napsal *André Lemoyne.*

(Pokračování.)

III.

Dáma, která se procházela v alejích, došla zatím až k jejich konci na vysoký trávník, kde se čtyry cesty sbíhaly. Našich dvou přátel si dosud nevšimla. Zde se zastavila a otevřela si slunečník. Snad unavila ji trochu příkrá cesta, kterou nyní stoupala; snad trochu rychlá chůze; snad první paprsky slunce jí zbarvily líce — ona se zastavila, rozhlédla se po krajině a oddechla z plných prsou. Byla to vůně kvetoucích jabloní, nesoucí se svěžím, teplým vzduchem; byly to fijalky stajené v listí, či bílý hloh tak silně dýchal, že její malé růžové rty se chvěly jako v rozčilení? O ne; její myšlenky si dnes této idylly málo všímaly. Cítila ve vzduchu něco netušeného, neznámého — to bylo vše. Mimo to ty různé věci cestujícího umělce, ten stojan, a slunečník ležící u cesty, ty neušly jejímu pohledu a vyvolaly v paměti její celou krásnou scenu, jíž byla kdysi svědkem, ale již dávno, tak dávno, ještě v těch dobách, kde skutečnost a sen se v jedno pojí. Zachvěla se jakoby ozářená neklamnou jakousi předtuchou; a když dosti z daleka spatřila vedle hraběte státi cizince, neměla více žádné pochybnosti. To je on, řekla sama k sobě. Skorem ho ani ještě neviděla, a již ho poznala. Krev z celého těla hnala se jí k srdci. Vždyť nebyla ani trochu připravena na dojem tak mocný, a musila se opříti na okamžik o vysokou hůl svého slunečníku. Brzy se ale zase opanovala a když mohla kráčeti zase dál, sebrala všecku svou zdánlivou chladnokrevnost, jaké vyžadovala nová její situace.

Hrabě jí šel naproti, podal jí ruku a pravil:

„Jaké to štěstí pro nás, Marie. Dovolte, abych vám představil jednoho ze svých nejstarších přátel, jehož až dosud znáte pouze z jeho děl; je to Georges Fontan, který se vrací právě z Egypta . . ."

Georges se hluboce uklonil a hleděl zakryti své rozpaky.

„Buďte nám vítán, pane," pravila Marie svým hlasem tak silným a zároveň melodickým; tvář její zůstala sice beze vší změny, ale její ton byl velice srdečný.

— Doufám, Marie, pokračoval hrabě, že vy budete šťastnější nežli já. Georges chtěl stůj co stůj odejet ještě dnes večer. Sotva jsem jej zadržel. Prosím, požádejte ho vy, aby zůstal u nás aspoň několik dní.

— Ah! pane, pravila Marie a upřela na něho své mluvící oči, já . . . já vás o to prosím.

Na místě vší odpovědi uklonil se Georges podruhé. Záře jejích očí jej pokořila.

Hrabě de Morsalines sebral pušku, kterou by byl málem zapomněl (dosti veliká hanba pro lovce!); Georges si připjal, jak mohl, na rameno svůj vak, Marie otevřela zase slunečník a všickni dali se alejí nazpět. Vraceli se volným krokem k zámku; jenom časem prohodili tak něco o tom krásném jaru.

Z jakého století byl ten zámek? Byl z cihel či ze žuly? A nábytek v něm? byl ve stylu renaissance či Ludvíka XV? Co na tom, není-li pravda? Co ale vím jistě, je to, že náš nový host nalezl ve svém pokoji skvělé prádlo, kartáč na vousy, pilník na nehty, výborné břitvy, nůžky rovné i zakřivené, zrcadla malá i velká, vonná mýdla, parfumy, kde flora obého světa se stýkala: jedním slovem vše co potřeboval, aby urovnal svou cestovní toilettu, takže mohl velmi slušně se objeviti u stolu.

Obědvali sami. Byl sice připraven ještě couvert čtvrtý a sice pro slečnu Alvarès, mladší sestru otce Mariina; ale ta nepřišla, neboť odjela někam k Matce Boží na pouť a měla se vrátiti teprvé druhého dne.

Obědvali tedy sami a mohli se baviti dle své chuti. Pochybuju, že mezi četnými obyvateli na pobřeží Kanalu, a v celých pěti okresích staré Normandie (abychom nešli tuze daleko) sotva by se byly nalezly typy tak ostré, jakými byla naše malá společnost; byly to vzácné produkty a zároveň vzory našeho moderního světa.

Georges byl muž věru krásný; měl plný, jemný, bledý vous, jaký nosíval náš drahý Ricard, pravý to vnuk Tizianův, který se omylem narodil u nás na severu; ale co bylo při něm neobyčejně zvláštního, to bylo oko: duhovka hnědá jako kapka černé kávy byla plná žlutých bodů, jako zlatého písku, a jeho zrak, vždy vážný a upjatý, byl bystrý jako oči plavců, snílků a myslitelů, kteří jsou zvyklí obsáhnouti jediným pohledem nesmírné prostory moře neb oblohy. Žil dlouho v písku Egypta a proto snad zachoval si v oku jakýsi reflex pouště, a když zaplanul jeho zrak, chvělo se cosi pod dlouhými jeho brvami jako samet a oheň. Jeho řeč, provázená tímto pohledem, byla živá, ohnivá, plná obrazů jako verše bible a pověstí východních vypravovačů. Ničeho ani netušíc podlehala Marie divnému kouzlu jeho očí a chvěla se, jak zazněly čisté tony magických jeho slov.

*

Ona měla prosté, bledě zelené šaty, lemované černými krajkami; živůtek čtyrhranně vystřižený prozrazoval mladou ženu v celé nádheře její krásy. Její šije, bílá ale bez lesku, objevovala ty nejhezčí linie, jaké si jenom mohlo srdce přát, a bohaté vrkoče jejích vlasů dokazovaly, že kdyby bylo třeba, mohla by se celá do nich obléci jako Eva; její hlas tak melodický byl hned plný jako hlas varhan a hned zase milý a lichotivý jako modlitba dítěte.

Hrabě, jehož portrait již známe, byl jako vždy hovorný a duchaplný; byl nadán tou vzácnou schopností, že uměl dobře několo vyslechnout, a zřídka kdy jej přerušil. Miloval velice takovou zábavu, kde srdce mělo hlavní roli, a byl velice tomu povděčen, mohl-li rozehřáti trochu svoje anglické flegma při živém onom hovoru, který vedli Georges a Marie téměř sami. Taková intimní zábava s velikým umělcem, který umí pozorovati a oceniti všecko a vyjádřiti zároveň celý proud svých malebných myšlenek, jest věru sama o sobě celým světem.

Marie Alvarès zachovala sice největší reservu, ale nicméně byla nesmírně zvědavou, neboť se domnívala, že má k tomu právo; jsouc nervosní, netrpělivou, nerozhodnou, zahrnovala našeho malíře celým přívalem otázek, o těch nejrůznějších věcech; chtěla znáti celý jeho život, zvláště od těch dob, co opustil Alexandrii, před třemi lety, za kterýžto dlouhý čas neměl ani Henri de Morsalines, jeho nejlepší přítel, žádné zprávy o něm. Jelikož neměl Georges čeho by skrýval, aniž musil čeho teprvé vymýšlet, povídal docela nenuceně. Vypravoval, když přišel do Alexandrie a pak do Kaira, že si chtěl především zjednati jméno; že pracoval zrovna zuřivě div neoslepnul: studoval pouště, nebe, břehy, hleděl postihnouti graciosní formu a velkolepý obraz platanů, lentišků, cedrů a tamarindů; podle jeho zdání nebyly ani lesklé hromady nakecané barvy, jak to dělali romantikové, ani chladná, fijalová omáčka na hubených konturách Ingristů tou pravou cestou. Jemu byla ta pravá barva pouze logickým výsledkem toho, jak dopadá světlo na různé předměty: to právě hleděl on podati a v tom záležela zároveň skutečná originálnost jeho děl, tonoucích v největším světle a přece prostých všeho šarlatánství a všech křiklavých tonů.

Vypravoval, že z Alexandrie odejel do Zanzibaru a odtud dále po východním pobřeží Afriky; časem že se pouštěl hlouběji do země, že byl přepaden i se svou družinou od náčelníka tuzemců a celá tři leta chován v zajetí; svůj život že zachoval pouze svým talentem: maloval prý jen tak hrubě jeho africké Veličenstvo, pravého to Zulu, nahého, i královnu tmavou jako palissandr, první hodnostáře, věnčené vzácným peřím a celé jejich potomstvo, pravé to opice náramně groteskní na tenkých dlouhých nohách s hlavami jako hydrocefalus etc. Tak strávil zde celá tři leta plná hrůzy; v noci nespal, neboť jej bodali komáři do krve, a ve dne musil malovat; konečně vysvobodila jej veliká karavana anglická, která jej přijala velmi ochotně. Přinášel sebou veliké množství drobností, které tam v Africe neměly cenu téměř žádnou, zde ale velikou. Vyndal na sněhový damaškový ubrus několik malých brouků z orientálního karneolu, smaragdu a zeleného jaspisu, kterým se dostalo té cti, že směly dřímat dlouhé věky na prsou Faraonů ležících na podzemních hřbitovech horního Egypta; kusy jantaru neobyčejně průhledné, kde se zachovaly některé druhy hmyzů na hrudi černých s křídly jasně červenými; podivné exempláře druhů již zašlých, které již dávno před naší potopou, již před kolika tisíci lety byly za živa pochovány v těch podivných zlatých slzách; konečně vyňal dvě vzácné perly, které mu dal iman Maskatský; měly podobu hruštičky a byly veliké jako bílá zrnka našeho jmelí. Marii se velice líbily; Georges vpustil ty dvě perly bílé jako mléko do malé její ručky, tak dlouhé, vlhké a růžové, a Marii zaleskly se oči bezděčnou radostí.

Když bylo po obědě, uplynul celý večer velmi příjemně, skoro při samé hudbě. Marie zpívala svým dojemným a dětsky svěžím hlasem nejkrásnější čísla z Don Juana a Kouzelné flétny. Hlas Georgesův, trochu sice drsný, ale zvučný a jistý, byl hoden Paminy ve slavném milostném duettě, které vítá celé divadlo vždy hlučným potleskem. Zde byl hrabě sám celým obecenstvem a tleskal také co mohl; sám pak zahrál opravdu virtuosně turecký pochod, pravou to slavnostní hudbu, která měla býti milému hostu zároveň hlučným uvítáním.

Rozešli se velmi pozdě. Marie se hluboce uklonila svému hostu, ale ruky mu nepodala; hrabě uvedl jej sám do jeho pokoje a pravil:

„Poněvadž jsi tu doma, dělej co chceš. Zítra budeš spát dle své vůle, až se probudíš, můžeš pokračovati ve své skizze, nechceš-li, můžeš spáti dál; já vezmu pušku a své fretky a půjdu zase na králíky. V jedenáct budeme snídat, je-li ti to totiž vhod. A pak se umluvíme, co dělat odpoledne.“ Program byl přijat.

Naše sny, řekl kdosi, nejsou prý nic jiného leč intensivní život skutečný a sice ve světle růžovém nebo černém. Té noci spali všickni tři růžově, ale jejich sny byly velice rozdílné.

Marie se nejprvé tázala sama sebe, zdali ty důvody, kterými hleděl Georges omluviti svůj dlouhý pobyt v cizině, jsou postačitelnými. A tu zůstávalo v její duši neustále několik obláčků, které se rozprchly teprvé při prvním usnutí. Když pak vešla do říše snů, ztrácejíc vědomí prostoru a času, zdálo se jí, že se jí Georges dvořil celých osm let (tedy o rok déle nežli Jakub Ráchelí), ale všecko to se dálo v podivných poměrech: ona plavala ve velikém egyptském jezeře, jehož jméno neznala (ještě hodně daleko za bílým Nilem) a v těch teplých, vonných vodách mezi bílými růžemi leknínů stíhal ji Georges, ale marně. Jezero bylo bez konce, honba trvala celých osm let a končila tím, že umdlený plavec konečně sám již klesal. Při posledním jeho dechu, při posledním jeho pohledu, zmocnila se jí lítost: obrátila se, chopila jej v lokty své a zanesla jej živého na květnatý ostrov, kde nastal jim život plný svatých, čistých radostí jako v nějaké feerii ze starého zákona.

Georgesa pak zavedl sen podivnými cestami až do paláce zakleté princezny. Lehko tam vešel, ale zpátky nemoh. Staré lesy, vysoké jako kathedrála a husté jako síť svíraly zámek; ani z nejvyšších jeho oken nebylo viděti ani do krajiny ani na moře. Georges hleděl utéci, ale nohy mu klesaly a v křišťálovém paláci spala ve skvělých šatech na velikém, skvostném loži mladá, krásná dívka, nevěsta nejlepšího přítele jeho; usmívala se naň s očima zavřenýma, neboť viděla ho dobře i skrze víčka

a on slyšel, jak nějaký tajný hlas mu děl: „Marná práce, odtud více nevyjdeš!“

A hrabě? ten snil docela přirozeně o své blízké svatbě — Georges měl býti patrně svědkem — o dlouhých letech nevýslovného štěstí, o celé řadě malých Morsalinů, kteří vychovaní v tradicích otcových, budou milovati umění jako praví potomci Medičejů — šťastný to anachronismus v našem anglicko-americkém století.

IV.

Georges vstal velmi časně a hleděl si vzpomenout, kde jest. Byl ještě na naší zeměkouli, či již někde v říši víl? Otevřel okna a svěží vzduch jej ovanul: moře se pěnilo asi tři čtvrtě míle daleko a na lesnatých stráních prostírala úrodná Normandie svoji zeleň slunci k líbání. Jeho instinkt krajinářský se v něm ihned probudil; zaměřil přímo do bukové aleje, dal se do práce ještě za rosy a v jedenáct hodin byla jeho skizza již hotova; široký pruh slunečního světla pod hustými větvemi a jemný opálový močál na samém obzoru, to bylo vše.

— Hleď, pravil k Henrimu, který mu šel naproti, s alejí jsem hotov; v tvé jídelně může viset, není tak špatná. Musí ale dostat rámec hezky hluboký a ne lesklý.

Marie také přišla dolů, a obdivovala se obrazu; na to snídali dosti vesele, neboť všickni tři se již byli dobře seznámili. Při stole mluvilo se o tom, kam by se měli odpoledne podívat. Byla tu věž v Hougue, známá nehodou admirála Tourville; maják v Barfleuru, který se nepodobá v ničem svému slavnému bratru v Corduaně, jejž se vší nádherou stavěl Ludvík XIV, ale je to stavba docela moderní, která týčí k nebi svůj sloup z jednobarvé žuly, jako jediné stéblo rákosu, které vyrostlo v pěnícím se moři a může beze strachu zářiti v bouřích se svou bílou hvězdou na čele, která svítí na deset mil. Konečně vzpomněli si na malou říčku Sinope, která se vine hlubokým údolím; na konci své pouti směrem k přístavu Quinévillskému má břehy velmi malebné. Když dávali Georgesovi na vybranou, rozhodl se pro tuto říčku.

„Dobrá,“ pravil Henri, „do údolí jest nejvýše asi míle cesty: já vás tam dovezu; Marie zůstane s tebou a já se vrátím až ke kostelu pro slečnu Martu Alvarès, ryzí to Španělku z kraje oranží, která nesedí ráda sama ve voze a kterou ani můj nejlepší kočí neupokojí. Vy můžete zatím udělat malou procházku a kdo z nás se vrátí dřív domů, bude čekat jeden na druhého.“ Plán ten byl schválen. V půl jedné již se zapřahalo. Za hodinu na to vystoupili již Marie a Georges blíže Quinéville, tam kde se dělily cesty, z vozu; hrabě opakoval ještě jednou: „tedy večer!“ a obrátil se nazpět. Údolí se otvíralo již několik kroků od cesty; Georges a Marie dali se stezkou mezi dvěma ploty tak úzkou, že nemohl jít vedle sebe. Marie šla napřed dělajíc cicerona; netrvalo dlouho a již spatřili lesknouti se malou říčku, vinoucí se údolím jako azurová pentle.

Počasí bylo překrásné. Na tichém, bledě modrém nebi, bloudilo nedbale několik průhledných obláčků. Bylo ještě brzy z jara, jilmy a duby neměly ještě listí, ale tisíce pupenců lesklo se již po větvích, a nízké vrby podél řeky jemně již zelené, zhlížely se mezi velikými žluťáky, elegantními kukačkami a bílým jetelem.

Šípky ještě nekvetly, ale za to jabloně, hlohy, a fialky se ozývaly jemným hláskem svým v koncertu jarních vůní. A ptáci zpívali! Kos hvízdal své ritornelly jako na flétně; drozd opakoval neustále svou frási až v samém hrdélku a z daleka v korunách vysokých stromů vrkali lesní holubi hlubokým hlasem svým jakoby vlévali do srdce myšlenky vážné lásky. Časem když zavanul od břehu svěží vítr, ozvalo se moře, přehlušilo ani neviděno všecky tyto zvuky, a jako slavnostní varhany šířilo svůj velkolepý zpěv na oslavu nového jara.

Byli sami; bylo to poprvé, kde mohli beze všech překážek si všecko povědít — a bylo toho tolik! — a jaký div, vždyť spolu ještě nikdy nemluvili! Ačkoliv uplynulo již osm let od oné tragické scény, kde dokázal Georges tak velikou statečnost, přece trvala vzpomínka na onu chvíli v mysli Mariině tak živá, jako by se to bylo stalo teprvé včera. Ten slavný krajinář, který se vrátil neočekávaně z dalekých zemí, opálen žárem Nilu a již slavný ve věku tom, kde jiní sotva ještě co vykonali, ten byl zde, kráčel po jejím boku, řídil svůj krok podle ní, a díval se na ni chvílemi tak upřeně — ačkoliv se snažil to zatajit — a ty zářící oči prozrazovaly vzácnou energii muže a nekonečnou něhu umělce. Když došli skoro až ke konci, na vysoký břeh porostlý trávníkem jako přirozené lehátko, ona se zastavila a pokynula mu, jako by mu nabízela fauteuil ve svém saloně, aby se posadil do trávy, kam si sama dříve usedla; tušila sama, že přišla konečně chvíle, kde se vše mělo vysvětlit: byla sice velice dojata ale připravena ke všemu. Chtěla vědět všecko. Chvíli váhala, aby snad si pojistila svou statečnost a začala pak rozmluvu docela energicky, jako žena dosti zmužilá vzdorovati všemu, byť i to bylo sebe hroznější.

Začala tonem skoro lhostejným.

„Vy jste mne tedy poznal, není-li pravda?“ pravila k němu a její temně zelené oči utkvěly na něm.

Georges pokynul ihned hlavou, jako by jenom stín nějaké v tom ohledu pochybnosti byl velikým proviněním.

„A na to jste nemyslil,“ pravila dále, „že to malé děvče, které zatím dorostlo, jehož život jste zachránil se svým vlastním nebezpečím, že by to děvče mohlo chovati k vám nějakou vděčnost, a že by snad bylo šťastno . . . kdyby mohlo někdy vám ji vyslovit?“

— Co jsem učinil, bylo docela přirozené, na mém místě byl by to každý . . .

— Byl by to udělal, myslíte? odvětila trochu rozpačitě. Nuže když jste zachránil toto děvče, nebylo to u vás nic jiného nežli docela všední útrpnost. Vy jste jí přispěl na pomoc jako každé jiné, která by tonula, a nestaral jste se o nic, leč o to, že jste učinil svou povinnost.

— Ó ne, to ne, zvolal živě Georges, všecku svoji krev byl bych za to dal, abych mohl zachovati jediný vrkoč jejích vlasů před mořskou špínou.

— Ah! zvolala celá šťastná, a hleděla zatajit, co jí z očí zářilo, vy jste ji tedy znal aspoň trochu již dříve; snad jste ji někdy vídal . . .

— Procházet se na břehu, a zbožňoval jsem její gracii tak čistě francouzskou a něco ještě více, jakýsi cizí typ, něco tak aristokratického, co mne upomínalo na Španěly, kde Arabové . . .

„Ano, velmi dobře,“ zvolala nadšeně a rděla se ra-

dostí. „A přece," pokračovala, „jste nepátral, co se s ní stalo?"

— Bylo to mým nejdražším přáním; ale měsíc ležel jsem v horečce a když jsem konečně mohl zase povstati, odplula zatím se svou rodinou někam daleko . . .

— Což pak jest svět tak veliký? odvětila ona; vždyť ho lze objet za tři nebo čtyry měsíce. V našem století, kde jsou parníky a železnice, může člověk hledat, vyptávat se a snad se přece dozví . . . Je třeba udat několik známek a co více, mít dobrou vůli, trochu vytrvalosti . . .

— Ale vždyť jsem nevěděl jmeno! . . . odvětil Georges s jakýmsi ohněm, více dojat těmi dávnými vzpomínkami nežli svou vlastní obranou.

Vyprávěl jí pak o tom, jak jej navštívil její otec, který cestoval pod cizím jmenem a prosil jej, aby jej nikdy nehledal.

„Neznám těch detailů," odvětila zaražená, „neslyšela jsem o tom všem ani slova;" a její srdce až dosud pevné, začínalo již samo pojímati ty divné okolnosti ve prospěch Georgesův.

Ten pak dodal:

„Ještě něco vážného mne zdržovalo . . . Já tušil, že ona sama by mne nechtěla znáti, že mezi námi se otevřela propast a že jenom proto ujela za moře, aby mi již napřed odňala všecku naději . . . A, mluvme pravdu, co mohl jsem tehdáž jenom žádat?"

— Praví umělci mohou žádat všecko, odvětila živě a citovala mu hned Tiziana, Velasqueze a Rubense, k nimž se chovali králové jako k nějakým princům.

„Ano," odvětil Georges nutě se k smutnému úsměvu, „ale tehdáž nebyl jsem ještě ničím. A proto jsem chtěl, děj se co děj, dobyti si jmena, abych byl hodným oné ženy, která se mi zjevila jako ve snu, kdyby někdy snad náhoda anebo Prozřetelnost mi dovolily se s ní setkati."

Hluboký vzdech vydral se bezděčně z prsou Mariiných.

„Nemysleme na to," pravila tiše a srdce jí přetékalo.

Dlouho mlčeli; Marie se zamyslila tak, že zapomněla na vše. Byly to myšlenky docela nové, před nimiž se chvěla její pevná vůle. Zděsila se jich. Jako kdyby toho litovala, že řekla snad již mnoho anebo jako by se bála, že poví snad ještě více, rychle vstala a ukazujíc na vysoké návrší, na němž stály zříceniny svatého Michala, pravila:

„Přejděme přes řeku a prohlédněme si tu románskou apsidu; rostou tam celé houfy levkojí."

Přešli malý most, jediný to oblouk blíže zbořeného mlýna, s jediným kolem v prázdném žlabu, a když došli až ke kapli, vystoupil Georges do vysokého výklenku, kde stál starý jakýsi svatý s plnou náručí květů: otrhal mu všecky a nebál se, že to bude hříchem, neboť ona je chtěla. Rozhlédli se společně po svěžím údolí, tak intimním, a hlubokém, vzpomněli si na všecky posvátné pověry svých předků, a divili se tomu, jak znamenitě uměli si volit místa ku stavbě svých chrámů.

Když sběhli dolů, šli zase podél řeky, ale po druhém břehu. Když viděla vodní růže, chtěla je mít a Georges se nahnul celým tělem pro ně; vyplašil také ledňáčka, který číhal na suché větvi; zmizel jako bludná hvězda a nechal jim jenom svůj modravý reflex v očích. Na to trhal všecko napořád, fialky, sedmikrásy, petrklíče, anemony, které zároveň s květy hlohu a jabloně skládaly ohromnou kytici, málo sice harmonickou, skoro až pravdě nepodobnou, ale tak rozmanitou, co do forem i vůní; malé kvítky tísnily se pod těmi velkými, mezi tím stonky rákosí a dále vysoké klasy různé trávy, které se vlnily při každém vanutí jako ozdobné chocholy. Dali se parkem a šli docela zvolna, více mlčeli a mluvili málo, jak jim toho ovšem jejich přirozené rozpaky velely. A on jí ani nepodal rámě: věděl příliš dobře, že by ho nepřijala. Když šli tou bukovou alejí, kde se včera potkali a kde on z rána pracoval, zastavila se podruhé a nabídla mu, aby se opět posadili. A nyní obnovila Marie první přerušenou rozmluvu. Došla až k jednomu z oněch rozhodných okamžiků, které ať radostí nebo pláčem znamenají vždycky své hluboké stopy v životě. Z toho vážného, skoro slavnostního tonu jejího hlasu, z těch klidných upřených očí vyčetl Georges, že budou slova její nezměnitelná.

„Pane Fontane," pravila k němu, „ráda bych vás o něco žádala, ne co umělce, ale co člověka."

Georges ji ujistil, že vyplní slepě každé její přání.

„Děkuju vám," odvětila, „tedy mne vyslechněte, prosím vás, a odpovězte mi tak upřímně, jako mluvím já sama."

Pokynul hlavou. Ona pokračovala:

„Víte, že hrabě de Morsalines (je tomu tři leta) zachoval něco vzácnějšího nežli můj život, totiž život mého otce i jeho čest?"

Georges přisvědčil.

„Řekl vám to tedy? Pověděl vám také o příbuzenství, které nás váže . . . pověděl vám, že mne žádal, abych byla jeho ženou . . . a že jsem mu to slíbila?"

Georges potvrdil, že mu řekl hrabě všecko.

„Nuže tedy," pokračovala Marie, „nemám více žádného tajemství, vy víte všecko a celý můj život leží před vámi . . . jak vidíte, nemohu o něm více rozhodovat."

A jako spíše pro sebe šeptala:

„Sny ať zůstanou tam, kam patří, v říši snů."

Georges pochopil ji až příliš dobře.

„Včera," pokračovala, „chtěl jste již odejít na sever, já vás zadržela, odpusťte mi. Dnes však si přeju sama, abyste s tou cestou více neodkládal . . . Odjedete již brzo, není-li pravda, již zítra?" . . .

Poslední toto slovo bylo proneseno hlasem tak slabým, že Georges spíše je uhodl na těch chvějících se rtech nežli je slyšel.

— Ach, prosím vás, zvolal, podlehaje sám autoritě této nenadálé žádosti, dovolte mi aspoň jeden den, snad to bude ten poslední!

Ona neodpověděla; chvíli přemýšlela, jako by zkoušela svou zmužilost a pak pravila:

„Nu tedy! pozejtří!"

Chtěla si opět vzíti tu ohromnou kytici, kterou by byla málem zapomněla, ale ta jsouc špatně svázána se rozpadla a když ji chtěli sebrat, setkaly se jejich ruce; on jí stiskl obě ruce a ty nemohly se ubránit a opakovaly jeho stisknutí a on jako šílený je zlíbal obě. — Ona vstala rozčilená a oba kráčeli zvolna dále, vedle sebe, ale nepromluvili ani slova, nepohledli na sebe, jako dva roztomilí milenci, kteří vědouce, že ztratili své štěstí, si přece na vzájem vzdorují, drží v ruce klíč svého pozemského ráje a zakazují sami sobě do něho vstoupiti.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Růže.

Z básní *Ferdinanda Freiligratha.*

My seděli a půlnoc bila již,
jak vítr svál nás v kvas té noční chvíle,
z nás každý před sebou měl plnou číš,
zřel v její dno a myslil na své milé.
My němí byli, smutný duch se zdál
z vln vína v smutnou kolébati tuchu,
mně naproti se Levin zadumal,
můj přítel Levin s děsným okem duchů.

„Tvůj zrak mne děsí,“ — já jsem k němu děl,
já do zrcadla často o půlnoci
svůj mdlý zrak vnořit jsem se pokoušel,
a tu jsem podleh stejně děsné moci,
já tenkrát zapomněl že tělo mám,
z tmy pustých očních důlků díval na mne
se jako sfinga vlastní duch můj sám
a v smíchu klaď mi hádanky své klamné.

Tak cit můj když tvůj zrak se zaskvěje;
já prchám plaše, ač jsem jinak smělý,
v něm démon spí, v něm celá duše je,
ty vstříc mi kyneš jak duch osamělý.
Ó ty jsi duch! bez těla světem jdeš,
ó hleď jen k zemi! ať můj klid se vrátí,
tvé tělo mrtvo, bludná duše spěš
zas v lůno země, ve svém hrobu spátí!

On poslouchal — jak hrabem v plamenech,
tak mocně mysle všech jsem pohnul k snění;
již tajnou clonou hnul můj drzý dech
a temná struna zachvěla se v znění.
Kdo jest, kým nezachvěl by její ton?
my němi byli — její hudba zvoní,
my s chvěním stoupili až ve snů sklon,
v tmy jehož svit se žádný nevyroní.

Ó jaká říše stinná, mlčící,
jen s vyvolencem sdílí zvěst svou tiše,
jen srdci které cítí, věřící,
svou báji tichou retem duchů dýše.
Tak Levin byl — co tajil v ňadrech svých,
on sdílel se mnou, já dlel skamenělý,
a při pověstech divných, hlubokých
jak v letu hodiny kol hlav nám spěly.

Co sděleno tu všecko, nepovím,
jen jedno — kéž vám k duhu jde ta báje!
Noc v sklonu byla, z lampy vil se dým,
co nedávno jsem slyšel, v zpěv ať taje!
Znáš příteli tu vísku v Porýní?
dnes zřeli jsme ji jakby v lesy padla,
tam vzácný skvost se tají ve skříni,
zázračná růže uschlá již a svadlá.

Kdys byla svěží, pestře šat jí hrál,
u Jericha kdys plály její květy;
a v modlitbě pak jí kněz požehnal
před svatým obrazem tam u Loretty.
Dech její vůně v skalný lom se lil
a v poušti vzrost jí stonek plný hloží,
kde pokušitel k Synu přistoupil,
kde sloužili mu andělové boží.

Jak rděla se v svém hávu, jenž byl nach,
jak hluboce se kryla v zeleň tmavou,
když před Janem Jordánu na vlnách
mu holubice stála nade hlavou,
před domem tím ji světil zbožný ret,
kde mizeli mu dětství sladcí snové,
před domem v malém městě Nazaret,
jejž odnesli kdys do Vlach andělové.

Teď ovšem stará, suchá, svadlá již,
nač vodou vlažit chceš jí lístky chudé?
Nač v nádobu ji vlhkou postavíš,
květ plný prachu věčně klonit bude.
Jen v jedné noci, v jedné potírá
své smrti pouta, střásá tíži spaní,
ve staré kráse květ svůj otvírá
a plá a voní jak v Jordanské stráni.

To ona noc, když na půlnoční jdou,
kol do kostelů na pobřeží Rýna,
tu její Pán ji s vroucí modlitbou
se suchým listím vloží v kalich vína.
A dvanáctá když slavné zahučí
a hlasy nešpor když se chvějí v dolu
tu tiše v kalich růže vypučí,
by světila noc svatou s lidmi spolu.

Tu nový život v ní se divem hnul.
Hle, otvírá se! — před tím ještě v mdlobě,
jak poutník by ji včera utrhnul,
na svatém pní se houpá v zářné zdobě;
plá, hoří, šlehá v tmavém rozkvětu
jak plála kdysi v rodných lučin lůně,
kol královského listů sametu
jak oběť vlaje sladká její vůně.

Tak služně stojí. Noc se chýlí v kraj
a slavně končí hod ten jitra rdění,
já s chvěním patřím na ten svatý taj
a ruce obě spínám ku modlení,
já v bázni, v plesu na kolena kles.
týž jásot pastýřům kdys bylo zmoci,
sem ruku Levíne! jsem dítě dnes,
chci v Lukáši číst ještě v této noci!

Přel. *Jaroslav Vrchlický.*

Kosti Danteovy v Ravenně.

Když Dante zemřel, uložil prý ochrance a přítel jeho Quido Novello da Polenta jeho mrtvolu do kamenného sarkofagu a pochoval ji v kostele frantiskánském. Při témž kostele stojí dvě kaple, které však nejsou s ním spojeny; větší z nich připomíná se již záhy pod jmenem Braccioforte a druhá menší zasvěcena jest Madonně. Prostoru mezi oběma těmi kaplemi a vlastním kostelem užívalo se za pohřebiště. V menší oné Capella della Madonna uložen byl onen sarkofag s mrtvolou Danteovou.

Od r. 1321 změnilo se však velice mnoho na této hrobce. Nejprvé ozdobil ji benátský pretor v Ravenně, Bernardo Bembo, otec kardinála Pietra r. 1483 pěkným basreliefem, který zhotovil Pietro Lombardo a který se až dosud zachoval. Když pak začalo později bořit se klenutí oné kaple a hrozilo i tomu náhrobku, podnikl r. 1692 papežský legat Domenico Corsi velikou reparaturu, při kteréž zejmena byla celá stavba obklíčena železnou mříží. Františkáni viděli v tom sahání na svá práva a chtěli dělníky rozehnat, ale městský úřad poslal jim 40 sbirrů k ochraně. Konečně proměnil ji r. 1780 kardinál Valenti Gonzaga v elegantní chrámek, který až dosud se udržel. Již tehdáž ozývaly se pochybnosti, zdali onen sarkofag chová opravdu kosti Danteovy. Kardinál dal jej otevřít; historik Camillo Spreti vypravuje jenom tolik: „že prý nalezli čeho bylo třeba, aby se pravda zjistila.“ Tato nejasná slova potvrdila jenom staré pochybnosti a tak šířila se vždy dále ona pověsť, že prý sarkofag jest prázdný.

V jubilejním roce 1865 chtěli Ravennští přiměřeně přestavěti také sousední kapli Braccioforte. Za tím účelem strhli částečně jižní zeď její, která se dotýkala severo-západního rohu hlavního kostela a sice kaple sv. Solimey. A zde v severní zdi hlavního kostela nalezli dělníci z rána dne 27. května zazděné dveře. Vyňali několik kamenů a v tom již zadunělo kladivo na dřevo jakési bedny a z té vypadlo několik lidských hnátů. Na vnitřní straně jedlového víka bylo inkoustem napsáno: „*Dantis ossa. Denuper revisa die 3a Junii 1677*“. Po jedné straně bedny byl nápis touž rukou: „*Dantis ossa a me Frě Antonio Santi hic posita. Anno 1677 die 18 Octobris*“. Patrně znamená první datum den, kdy kosti Danteovy nalezli, a druhé den, kdy je opět zazdili.

Ony kosti byly ovšem opatrně sebrány a uloženy i s bednou. Zatím vyžádala si Ravenna od Florentiuských zvláštní komissí, která by byla přítomna při otevření kamenného sarkofagu. Florentinští byli tak naivní, že žádali, aby jim Ravenna vydala kosti velikého básníka, jehož kdysi vypudili z obce. To se ovšem nestalo, neboť bylo se co obávati, že by bylo vypuklo v Ravenně povstání, kdyby byl chtěl někdo oloupiti město o největší jeho poklad. V Ravenně udržela se jak řečeno tradice, že sarkofag jest prázdný — nyní když se nalezla ona bedna, byl každý o tom přesvědčen již napřed. Dne 7. června 1865 sešla se malá vybraná společnost, aby byla přítomna jeho otevření. Prolomili zeď, ale sarkofag nemohli otevřít. Když se jim to konečně podařilo, nalezli jej prázdný; jenom na dně ležely tři malé kůstky, právě ty, jež na ostatní kostře prvé nalezené chyběly. Nebylo více žádné pochybnosti, že kosti Danteovy chované v bedně jsou authentické, zvláště když nalezli v sarkofagu ještě několik vavřínových lístků.

Podobné události budí v Italii vždy ohromný interes; ihned telegrafovali do Florence a zvláštní plakáty oznamovaly obecenstvu šťastný nález ten.

Mezi tím rozšířila se pověsť, že hrabě Giovanni Gozzadini z Bologni, předseda komise, prý si uschoval celé veliké kosti, ano prý i lebku slavného básníka. Lid začal se ihned bouřit a žádal, aby podrobil hrabě své věci úřední prohlídce. S těží dostal se hrabě zadními dveřmi hôtelu na nádraží, ale lid se to dověděl a hnal se za ním. Vlak šťastně ujel, ale hrabě utržil při zavírání vozů těžké poranění na ruce. — Brzy na to mohli se však Ravennští přesvědčiti, že kostra jest úplná, neboť byla veřejně ve skleněné rakvi vystavěna.

Co se týče bratra Antonia Santi, ví se o něm velmi málo. R. 1644 se narodil a od r. 1700 byl kvardiánem kláštera, ve kterémžto úřadě r. 1703 zemřel.

Že kosti v oné bedně nalezené jsou opravdu kosti Danteovy, jest nyní již nezvratně dokázáno. Zbývá však otázka, kdy a proč kosti Danteovy z kamenné rakve byly vyňaty a v této neúhledné bedně ukryty a k tomu na místě, kde by jich nikdo hledati nemohl, zazděny byly.

Co se toho týče, byly vysloveny dvě domněnky. Jedni soudí takto: Když prý kardinál Bertrando del Poggetto hrozil, že přijde do Ravenny a kosti Danteho, tohoto prý kacíře, z hrobu vyhází, spálí a do čtyř úhlů světa rozmetá (1327—1334), báli prý se mniši v San Francesco o tyto drahé ostatky a proto prý je vyňali odtud, kde by je jistě hledali, a uložili je. Jiní tvrdí, že se to stalo teprvé o dvě století později, když prý přední Florenčané (mezi nimi také Michel Angelo), jednali s tehdejším pánem Ravenny, papežem Lvem X. o vydání týchž ostatků. Ale nám se zdá, že ona mezera mezi papežem Lvem X. a bratrem Santi jest příliš dlouhá, než aby na ono přenesení kostí Danteových obě tyto osobnosti byly mohly působit.

Snad přijdeme na stopu lepší, všimneme-li si ještě jednou oněch událostí z r. 1692. Již jsme se zmínili o onom sporu, který vypukl mezi kardinálem a minority, když se jednalo o opravu oné hřbitovní kaple. K tomu přistoupila ještě okolnost jiná. Dne 26. srpna roku 1694 uprchl jakýsi Giuseppe Morena, rodem z Faenzy, z městského vězení. S oběma strážníky, kteří mu při tom pomáhali, hledal v kapli Madonny ochrany, spoléhaje se na obecné asylní právo. Ale vojáci odtrhli je násilně od mříže, které se zoufale drželi. Z toho vznikly dlouhé rozepře mezi vrchností duchovní a světskou, které se dostaly až k papeži Innocenci XII. Arcibiskup Raimondo Ferretti zaslal o tom zprávu dne 29. srpna kongregaci církevní immunity, která se zachovala až dosud v arcibiskupském archivu. Arcibiskup ukazuje jenom k tomu, že kaple ona patří bezprostředně ke klášteru, jehož zdí jest uzavřena, a že tedy se vztahuje také k ní immunita kláštera. Obec tvrdila, že prý pohřbením kacíře, (jakým byl Dante) kaple byla znesvěcena a pozbyla tak onoho práva asylního. Mniši však přímo odpověděli, že kosti Danteovy v oné kapli nejsou. Důkazem toho měl býti jakýsi nápis uvnitř kaple, který výslovně zvěstoval, že ony kosti tam více pohřbeny nejsou. Jiná zpráva ze dne 27. listopadu 1694, chovaná v témže archivu, vypravuje, že zmíněná již kongregace dne 28. září téhož roku rozhodla v ten smysl, že Morena se svými soudruhy byl opravdu zajat na místě, jež má až dosud právo asylní, a proto že má býti zase nazpět tam odveden. Soudním sluhům však trest jinak obvyklý byl odpuštěn.

Jestliže mnichové r. 1694 se odvolávali na zmíněný nápis, lze z toho soudit, že již dříve podobné poměry je přiměly k jeho zařízení. Snad se nemýlíme, soudíce, že r. 1692 nebylo to poprvé, co musili hájiti mniši své právo. Chrániti církevní immunitu zdálo se ve věku onom, kde Chiabrera a Marini božskou komedii nadobro potlačili, daleko důležitějším a lepším, nežli ujmouti se básníka dávno již zapomenutého. Vždyť se neměly kosti jeho snad docela vyházet — to ne — ale odstraniti jenom z místa posvátného, kde každého urážely. Mimo to máme ještě dvě jiná dáta, která nás ještě snad lépe povedou.

Z jedné zmínky, kterou vyňal Martinetti Cardoni z účtů klášterních, se dovídáme, že ještě v srpnu roku 1618 byly vydány 3 liry za dlažbu v „Capella di Dante“. Tehdáž ještě onen nápis, že kosti Danteovy v oné kapli více pohřbeny nejsou, tam asi nebyl. — Dále vypravuje Camillo Spreti, že prý se kdysi táhlo sloupení podle severní zdi chrámové až k oné kapli della Madonna, které mělo třicet oblouků; a mezi těmi, že prý bylo několik sarkofagů, z části starořímských, z části novějších. Bylo prý to něco podobného, jako kamenné rakve Malatestů uložené ve zdi krásného chrámu San Francesco v Rimini. Mezi oněmi sarkofagy byl prý také jeden Flavie Salutaris. I tento poslední zbytek starého pohanství, zdál se OO. Minoritům velice nebezpečným a proto zbořili r. 1660 celý portikus; tak aspoň vypravuje Padre Giacomo Garzi, který r. 1698 zemřel a tedy byl asi očitým svědkem. Sarkofagy, ve kterých mohly býti uloženy mrtvoly křesťanů, byly uloženy na hřbitově mezi oběma kaplemi della Madonna a Braccioforte; z největší části byly však rozbity a rozmetány. Jest velice pravdě podobno, že tehdáž také onen sarkofag, který skrýval kosti Danteovy, byl „vyčištěn“. Že si to počítali tehdejší mniši ještě k zásluze, souditi lze právě z toho nápisu, kterým ten svůj nábožný skutek ve chrámě zvěčnili. Někdo však z mnichů znal se asi v literatuře a choval k velikému básníku asi tolik piety, že kosti jeho tajně ukryl, aby nebyly více znesvěceny. Na to svěřil asi svůj poklad bratru Santi, který jej prohlédl a zjistil (denuper revisit), uložil do jedlové oné bedny a uschoval; později když se stal kvardiánem kláštera, směl se tolik odvážiti a dal kosti pohřbiti v oné zdi — tedy na místě aspoň z polovice posvěceném.

Tento výklad zdá se nám nejsprávnějším a pravdě nejpodobnějším ze všeho, co se o této otázce kdy napsalo.

Ze studií Karla Witte.

OBSAH: Pozdrav do Vlasti. Báseň Boleslava Jablonského. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Kresby z Paříže. Od R. E. Jamota. Prodavači a jich nápisy. — Z nové poesie ruské. Hrabě A. Golenišćev-Kutozov. První břímání. S jarem. Mně řekli: zapomeň . . . Jakov Petrovič Polonskij. Srdce moje — prameu. Večer. Přeložila Božena Jůstová. — Otcové. Od Fr. Heritesa. — Nevěstu za českou korunu. Od Václava Beneše Třebízského. (Dokončení.) — Normandská idylla. Napsal André Lemoyne. (Pokračování.) — Feuilleton: Růže. Báseň Ferdinanda Freiligratha. Kosti Danteovy v Ravenně.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donáška do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškere dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumira" buďtož adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 30. července 1879. ČÍSLO 21.

Peire Vidal.

Romance *Jaroslava Vrchlického.*

Vlasy tvé se, paní, vinou
jak žeň klasů bohatá!
Na tvých bílých ňadrech kynou
dvě růžová poupata,
k nim to moje písně láká,
tak že předčí v letu ptáka
snů mých křídla rozpjatá.

Jak blesk na černém hřmíš koni
honit vlky v černý hvozd,
chochol kývá, třemen zvoní
div se neprohybá most,
šlechty dav se kolem tísní,
stranou stojím se svou písní
jako plachý skalní drozd.

Paní! Slunce touhy moji
zabloudilo do ledu!
Radši byl bych vlkem v chvoji,
který uštván v posledu
na tebe by upjal oko
a v ně patře přehluboko
zhynul ve Tvém pohledu!"

Takto zpíval u balkonu
Peire Vidal trubadur,
sběhl šašek v kvapném shonu
na kyn krásné Loby v dvůr,
klep ho čapkou s rolničkami.
„Ach Pau Vidal starý známý
zase čelo plné chmur?

Slyšela tvůj zpěv má paní
a ty jistě její smích.
Řekla: Dražší chlap mi v zbrani
než ten zpěvák písní mdlých.
Co tam druká zpitý vínem
kdyby dokázat chtěl činem,
směl by zdřímnout v loktech mých."

Odešel pan Vidal zvolna,
byl jak jabloň podťatá,
slyš, zas jeho píseň bolná!
„Vlas tvůj hraje do zlata,
ňadra tvoje rájem kynou
a mé sny a tužby hynou,
křídla darmo napjatá!"

Ráno zas most dolů letí,
ořů ržání, rohu ples!
chrtům bystrým ve zápětí
hrdá Loba jede v les,
prachu vír a křiky honu!
Nestojí však u balkonu
jako vždycky Vidal dnes!

Slunce praží nivy zpráhlé,
bez pohnutí stojí strom;
v tom vlk objevil se náhle,
kde se sklání skalný lom.
V rohy lovčí houkla chasa,
dutý ohlas v hvozdu jásá
jak hlaholí v skalách hrom.

A již přes klest, přes kamení
psy v let Loba pobídla,
za ni lovci až se pění
v potu koním udidla,
a vlk prchá dále k stráním,
smečka chrtů stále za ním
div ho v běhu zahlídla.

Horský ručej přes balvany
v plesném tanci spěje v dál,
do vln vlk se vrhne štvaný
mezi ostré jehly skal,
pár fen strhne divý příval . . .
kde však Loby chochol kýval,
pes i oř spěl v nový cval.

Již mu v patách feny dravé,
teď se v husté hloží vplet,
teď i šípy nedočkavé
v křoví za ním spějí v let.
„Ten pan vlk je nemotorný!"
děla Loba a smích vzdorný
zkřivil její krásný ret.

Psi jej rvou a krví tráva
i hloh kol se zabarvil,
Loba v smíchu šátkem mává,
z houště však zní vzdech a kvil,
lidský hlas v psů štěk se druží –
vlku strhli náhle kůži,
v níž se Vidal objevil.

Roztrhaný smečkou dravou
na všech údech svých se třás,
jako vždy i nyní vřavou
zvonil jeho písně hlas:
„Ňadra tvoje rájem kynou
a mé sny a tužby hynou
lapeny v tvůj zlatý vlas.

Píseň má se stala skutkem
hrdé slunce tužeb mých,
však mé srdce jato smutkem
umírá v tvých paprscích.
Paní věř, než fen tvých rány,
víc mne bolí rozpoutaný
chladný tvůj a hrdý smích!"

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Teprv nyní obrátil se učitel úplně k příchozímu a šedé oči jeho vzplály mírným ohněm.

„Máte pravdu, pane Višíne," pravil přitlumeným hlasem, klada houbu a křídu, jež držel v ruce, na škamnu před sebou; „nevyučuju zde jazyku německému, ačkoliv jsem sám rodem Němec . . . Ale pečuju o to, aby se mládež přiučila především důležitějším, prospěšnějším věcem, nežli jest kterýkoli jazyk světa."

„Ale bez druhého zemského jazyka, bez němčiny nikdo se přec v Čechách neobejde — tím méně kupec." ozval se Višín.

„Pravda — avšak dříve jest třeba položiti v útlé duše mládeže základ k životu," ujal se slova učitel: „dříve jest nutno naučiti dítě, pokud to vůbec možno, samostatně mysliti, naučiti je dívati se na vše ve světě okem nezkaleným, naučiti je přede vším věcem nejbližším, nejpotřebnějším, a pak teprv systematicky pokračovati a duševní obzor dítěte zvenáhla a se zřetelem ku schopnostem jeho s největší obezřelostí rozšiřovati. Vědomosti samy o sobě jsou člověku zbytečným balastem, nedovede-li jich vykořistiti, nedovede-li . . ."

„V tom vzhledě praničeho nenamítám," přerušil Višín učitelův theoretický výklad: „ale tolik přec je jisto, že znalost jazyků cizích činí člověka schopným seznati i věci, kteréž by bez znalosti té nikdy seznati nemohl. Pamatuji se na výrok výborného básníka, kterýž praví, že člověk duševně tolikonásobně žije, v kolika cizích jazycích myslí."

Až posud skoro úplně apathickou tvář učitelovu přeletl při těchto slovech trpký úsměv.

„Jakožto sentence všeobecné platnosti jsou slova básníka, vámi citovaného, pouhou frásí," ujal se slova učitel; „mohou míti jakési váhy toliko u člověka zvláštního nadání, u člověka totiž, kterýž vyniká výbornou slovní pamětí a kterémuž tento druh učení se, míním učení se slovům, nečiní velkého namahání. Ale rovněž tak značný počet lidí, — nechci právě ani říci že počet větší — nehonosí se tímto druhem paměti a u takových lidí jest učení se cizím jazykům duševnímu rozvoji spíše na škodu než na prospěch . . ."

„Tomu musím odporovati," namítl Višín; „takový člověk arci se naučí jazyku cizímu namahavěji, ale má pak ze znalosti té prospěch nepoměrně značnější. Můžeť pak čísti knihy v jazyku tom psané, může při svých studiích použíti pramenů, jež mu byly dříve nepřístupny, slovem rozšíří vědomosti své v nemalé míře a může pak býti i národu svému prospěšnějším nežli by byl bez znalosti cizího jazyka.

„Ale což pak si, pane Višíne, skutečně tak málo ceníte samostatnosti individuelní?" namítl učitel. „Nenapadlo vám nikdy, že samostatně myslící člověk, v jehož mozku zrodila se jen jediná myšlénka, lidstvu daleko více prospěl, nežli člověk, kterýž by si byl přivlastnil a z paměti dovedl recitovati nebo na svůj i cizí prospěch používati myšlenek všech věků?"

„Pravda, pane učiteli," připomenul Višín; „leč znalost cizích jazyků nikterak nepřekáží samostatnému nebo i tvořivému myšlení, ba spíše je zásobou cizích myšlenek a názorů podporuje."

Učitel chvíli mlčel, jakoby v duchu zkoumal váhu toho důvodu, načež pravil:

„V jistém vzhledě máte pravdu, pane Višíne; avšak uvažte, s jakou ztrátou času a zároveň věcných vědomostí bývá znalost cizího jazyka nabyta."

„To přec není ani možno!" namítl Višín. „Vždyť pak možno naučiti se každému jazyku takřka hravě — já sám jsem se přiučil podobným spůsobem několika jazykům . . ."

„K pouhé, obyčejné potřebě ovšem," pravil učitel; „ale nikoli k účelu, jejž máme na zřeteli. Chceme-li čísti knihy, cizím jazykem psané, a chceme-li jim rozuměti, nestačí nám nikdy nepatrná zásoba osmi set nebo asi tisíci slov a zručnost v hantyrování slovy těmi jako v obyčejné každodenní mluvě. Počítejme!"

Po těchto slovech vzal učitel křídu i houbu s první škamny a vystoupil na podium před tabuli.

„Počítejme, pane Višíne," opakoval; „číslice jsou upřímnější než sofismy a filosofické sentence a maximy. Chcete-li se přiučiti některému jazyku světovému, neboť jen takový může nám prospěti k účelům, jež máme na zřeteli, musíte se přiučiti zpaměti dvaceti až třiceti tisícům slov. Uvažte! . . . Dvacet až třicet tisíc! . . ."

Při tom napsal křídou na tabuli číslici 30.000 a pokračoval:

„Chcete-li se přiučiti na příklad pěti jazykům, musíte si v paměť svou vštípiti pětkráte třicet tisíc neboli jedno sto a padesát tisíc slov . . ."

Opět napsal na tabuli číslici 150.000 a pokračoval:

„A máte-li výbornou paměť slovní, můžete se naučiti denně asi třiceti slovům trvale t. j. abyste jich nikdy nezapomněl, nebo-li jinými slovy, k přiučení se pěti cizím jazykům potřebujete asi pět tisíc dní nebo-li . . ."

Při tom psal křídou na tabuli a vypočítal následující:

5000 dní děleno 365 činí 13 roků a 260 dní.

Když byl hotov, ukázal rukou na tabuli a připomenul:

„Uvažte, pane Višíne — třínácte roků a 260 dní, bezmála tedy asi čtrnácte roků bylo by třeba, než byste se přiučil pěti cizím jazykům takovým spůsobem, abyste jich mohl použíti k účelu, jaký máme na zřeteli."

„To snad přece není možno!" namítl poněkud udiven Višín.

Učitel odpověděl:

„Počítejme dále! Zdá-li se vám býti čtrnácte roků mnoho, počítejme polovinu — sedm roků. Pak byste se ale musil přiučiti šedesáti slovům denně. Uvažte! Po sedm roků den co den šedesáte nových slov, které si musíte tak vštípiti v paměť, abyste jich nikdy nezapomněl . . ."

„A přece jsou lidé, sám jich znám několik,“ připomenul Višín, „kteří se vyznají výborně nejen v pěti, nýbrž i ve více cizích jazycích . . .“

„Pravda, — ale každý z nich musil znalosti té věnovati celou řadu let duševního života svého . . . A život lidský jest přece tak krátký, že nutno každému z nás skrbliti každým okamžikem,“ pokračoval učitel poněkud horlivěji. „Uvažte dále, pane Višíne! Kdyby člověk v těch čtrnácti nebo sedmi letech, jež věnoval učení se cizím jazykům, tudíž pouhým prostředkům ku vzdělávání se, byl se učil znáti tolik též nebo polovici neb i méně nových pojmů a věcí, jako slov, jak neskonale větší prospěch musil by mu z toho vyplynouti vzhledem k duševnímu jeho rozvoji vůbec. Musím se přiznati, že nejsem v zásadě proti učení se cizím jazykům; ale v moderním životě stalo se to již pravou manií ve všech třídách společnosti. Kdož medle naučí se dnešního dne několika jazykům, obyčejně současně? Kdybychom mohli spočítati, mnoho-li bylo času potřebí, než si byli všickni, kdož se v jazycích cizích výborně vyznají, zručnosti té osvojili, užasli bychom nad ztrátou času, věnovanou pouze nabytí pouhých prostředků ku vzdělání. Avšak ještě více bychom užasli, ba zděsili se nad ztrátou nebo lépe řečeno nad zmrhaným časem, kdyby bylo možno vypočítati, mnoho-li času spotřebovala nesčetná spousta bláhovců, kteří cizím jazykům učiti se počali a nedoučili . . . A proto, ctěný pane Višíne, promiňte, že nevyučuju zde žádnému cizímu jazyku. Mámť na zřeteli věci důležitější — jdeť mi v první řadě o to, vypěstovati v útlých duších dětských ony zárodky, z kterých se mohou vyvinouti charaktery samostatné; jdeť mi o položení základů k přirozenému duševnímu rozvoji individuelnímu . . .“

Učitel náhle umlkl, jako by si byl připomenul, že zabíhá v unavující theoretický výklad, kterýž nemůže zajímati leda člověka, zvyklého zkoumati svědomitě i nejsuchopárnější rozklady nejnudnějších řečníků. Kupec Višín sice zdánlivě pozorně naslouchal a když byl učitel skončil, zamyslil se na chvíli; hned na to však chvatně, skoro s kategorickým přízvukem pravil, jako by chtěl dáti na jevo, že nepřeje si další diskuse:

„Pravda, pane učiteli. Ale navzdor tomu přece vás žádám, abyste laskavě hocha mého ze svazku školního před ukončením semestru propustil.“

Tvář učitelovu přeletl trpký úsměv. Mlčky popošel k jedné skříni nedaleko kamen, otevřel ji a vyndav z nejhořejší přihrádky dvě malé dřevěné krabičky přistoupil zase ke kupci, kterýž byl počínání učitelovo jaksi netrpělivě sledoval.

„Račte prominouti, pane Višíne,“ ujal se slova učitel s klidem člověka, kterýž jest si vědom své duševní převahy, „že přání vašemu nevyhovuju bez odkladu. Rád bych vás dříve aspoň poněkud přesvědčil o pravdivosti svých slov, a proto dovolte jen dvě otázky.“

Po té položil učitel jednu krabičku na škamnu a otevřev druhou vsypal si z ní něco na dlaň své levice, načež ruku tu zvedl trochu do výše a pravil:

„Nepochybuju, pane Višíne, že znáte drobná ta semínka, jež jsem si byl vsypal na ruku.“

Kupec se poněkud nahnul, aby mohl semínka lépe pozorovati; ale hned na to se vztýčil a s pohrdlivým skoro úsměvem odpověděl.

„Jakž bych je neznal!“

„Nuže?“ dí na to učitel. „Můžete mi laskavě říci?“ . . .

„Toť mák,“ zní apodiktická odpověď.

Tentokráte pousmál se pohrdlivě učitel; ale úsměv ten tvář jeho jen přeletl, načež tvář ta ihned zase jevila neobyčejný, skoro přísný klid.

„Mýlíte se, pane Višíne,“ děl na to učitel.

Ve tváři kupcově kmitlo cosi jako rozpaky.

„Tedy je to tak zvaný vlčí mák,“ odpověděl kvapně dívaje se zkoumavě na semínka.

„I tentokráte se mýlíte, pane Višíne,“ děl učitel s nezměněným klidem.

Žáci i žákyně, kteří byli hovor učitelův s kupcem Višínem napnutě sledovali, chovali se vzorně a ani jediný se neusmál; ale býti před celou školou dvakráte po sobě učitelem korigovánu, nemůže býti dospělému muži nikdy lhostejno. Višínovy rozpaky se množily.

„Nuže, snad tedy poznáte jiné ovoce,“ připomenul učitel. Vsypav máku podobná semínka zase do krabičky položil ji otevřenou na škamnu, načež vzal druhou krabici, otevřel ji a vyňal z ní dvé pouvadlých malých třešní.

„Co soudíte o tomto ovoci?“ optal se pak drže třešničky mezi dvěma prsty do výše.

Višín zkoumá tentokráte ovoce to ještě pozorněji než před chvílí drobná semínka a po chvíli odpovídá s jistotou:

„To jsou obyčejné ptáčnice!“

Učitel neodpověděl. Položiv ovoce zase do krabičky, z které je byl vzal, obrátil se k žactvu a pokynuv rukou do pozadí pravil vlídně s přízvukem poněkud rozkazovacím:

„Višíne — vystup!“

Višínův synek, kterýž byl z poslední škamny neustále zvědavě na otce a učitele pokukoval, vypoulil poněkud oči, ale uposlechl na slovo. Vyskočil ze škamny a v několika okamžicích stál mezi učitelem a otcem.

Učitel popošel opět ku skříni u kamen a přinesl třetí krabičku.

„Ale dovolte, pane učiteli!“ namítl netrpělivě starý Višín. „Vždyť pak jsem nepřišel . . .“

„Jen ještě slůvko,“ vpadl učitel a obrátiv se k hochovi pravil:

„Nastav obě ruce!“

Hoch uposlechl a učitel vsypav mu trochu drobných semínek z krabičky, kterouž byl právě přinesl, na levou dlaň, vzal krabičku s podobnými drobnými semínky se škamny a vsypal jich něco na nastavenou pravou dlaň hošíkovu.

„A nyní,“ pravil učitel, „pověz, milý hochu, co máš na levé a co máš na pravé dlani.“

Hošík, kterýž si byl až dosud hrubě ani nevšímal, jaká semínka mu učitel sypal do dlaní, pohledl bystře do pravé a hned na to do levé své dlani a odpověděl pak s úplnou jistotou:

„Na levé dlani mám obyčejný, tak zvaný vlčí mák, na pravé pak semínka blínu — prudkého jedu . . .“

„A můžeš tatínkovi pověděti, čím se liší semínka blínu od máku?“ otázal se vlídně učitel.

*

„Mohu,“ zní odpověď, načež hoch dívaje se s levé dlaně do pravé a zase naopak, vypočítává s jistotou znalce všechny různé vlastnosti.

Otec naslouchá pozorně, ale tvář jeho se rdí; patrně je jaksi zahanben.

Asi ve třech minutách byl hoch hotov a vsypal pak opatrně semínka s dlaní do krabiček.

„A toto ovoce snad také znáš?“ ozval se na to učitel a sáhna do třetí krabičky vyňal pouvadlé třešničky.

„Toť rulík,“ odpověděl hošík kvapně, sotva že byl ovoce shledl, ale hned na to se poopravil řka: „Chci říci — ovoce rulíku . . .“

„A liší se od obyčejných ptáčnic — čím?“ táže se učitel dále.

Hošík odpovídá opět s neobyčejnou jistotou, ačkoli nemá tentokráte předmětu, s kterýmž jest mu ovoce rulíku porovnávati, po ruce. Otec opět naslouchá pozorně a jaksi se zálibou; ale tvář jeho přece se rdí ještě více než poprvé.

Když hošík svůj výklad ukončil, upřel učitel mlčky, ale významně své sivé oči na starého Višína. Také tento chvíli mlčel, načež uchopil rychle ruku učitelovu a několikráte jí přátelsky potřásl.

Učitel porozuměl. Tvář jeho jevila skoro dětinské rozradostnění, když pravil:

„Trvám, milý pane Višíne, že mi nyní věříte. A zajisté mi také dáte za pravdu, když dím: Což medle je nám platno, víme-li, jak se zove blín po francouzsku, po anglicku nebo v kterémkoli jiném jazyku světa, nedovedeme-li ovoce jeho rozeznati od obyčejného máku? Připouštím, že vše, co vám právě povídám, je jaksi naivní, skoro dětinsky naivní, jako skoro všechny paedagogické methody zdají se býti každému dospělému člověku více méně dětinským pohráváním; ale rcete — což vám platno, víte-li na příklad, že má rulík v jazyku německém celou řadu jmen, že zove se nejen Tollkirsche, Wolfskirsche nebo Schlafkirsche, nýbrž také Tollbeere, Teufelsbeere, Juxbeere, Wolfsbeere, Schwindelbeere, někde Enzerbeere nebo Windbeere a jinde docela Walkenbaum nebo Nachtschatten — co jsou vám všechna tato jména platna, nedovedete-li ovoce rulíku rozeznati od obyčejných ptáčnic?!“

„Pravda, pravda,“ kýval Višín. „Nyní vše chápu a děkuju vám, pane učiteli . . .“

„A nežádáte, bych propustil hocha vašeho předčasně ze svazku školního?“ vpadl učitel.

„Nežádám ničeho,“ vece tázaný. „Jsem spokojen a přeju vám, pane učiteli, nejhojnějšího zdaru.“

Slovy těmi bylo toto intermezzo ukončeno. Hošík Višínův zasedl na své místo, starý Višín podal učiteli ruku a tento jej doprovodil až ku dveřím.

Na to se učitel vrátil, zavřel krabičky, uložil je do skříně a zavřev skříň popošel zase volným krokem k první škamně před tabulí, načež zahájil obvyklé vyučování po svém zvyku zpočátku monotoně, pak vždy živěji a zajímavěji, až upoutal pozornost všech svých drobných posluchačů, kteří celkem suchopárnému výkladu jeho naslouchali se zálibou, s jakou sledují dítky obyčejně jen nejkrašší pohádečky.

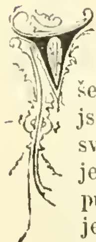
Vše to táhlo před duševním zrakem mým jako nějaké pohyblivé plastické panorama. Viděl jsem vše tak jasně a zřetelně před sebou, jako by se vše dálo právě před mým zrakem, a přece se mi zdálo, jako by ty známé tváře těch drobných, svěžích, skoro vesměs zdravím kypících dítek byly už sestárly, jako by v nich hoře a bída byly své nevyhladitelné stopy zanechaly . . . Vždyť znal jsem mnohého z nich již z věku mužného, a podoba ta z doby novější zatlačovala poněkud podobu z věku mládí, kterou mi byla právě fantasie vykouzlila. Toliko učitel nezdál se mi býti o nic starším; zdálo se mi, jako bych viděl tutéž podobu, jako před třiceti lety; toliko oči byly zapadlejší, a výraz jejich nevýslovně truchlivý; ba i šat jeho zdál se mi býti ošumělejší, skoro již vetchý, jako šat žebrákův . . .

Vše, co mluveno, arci doplňovala jen moje fantasie. Na původní rozhovor byl jsem už dávno úplně zapomněl; ale obsah a hlavní rysy nevyhynuly mi z paměti a nyní reprodukovala si psychička má hovor ten se všemi možnými doplňky a přívěsky fantasie. (Pokračování.)

O poesii Arabů před islamem.

Z orientalních studií dra *J. Košuta.*

(Pokračování.)

Všecky kasídy nejsou ovšem stejné, avšak všecky jsou podlé této šablony spracovány, a přece mají své zvláštní půvaby. Příčinou toho jest, že beduin, jehož oko neustálým stykem s přírodou jej obklopující tak vycvičeno jest, že vše, co kolem něho jest, s tisícerých nových a nových stránek vidí, dovede i na takovém předmětu, jenž již nekonečněkrát líčen byl, vždy nové stránky nalézti. Poušť v hrůzně děsné temnotě noční i v žhoucím vedru poledním, když paprsky sluneční v třesoucím se ovzduší podivné obrazy vytvářejí, poskytuje mu v každém okamžiku nový pohled. On pozoroval každý pohyb svého věrného velblouda, jenž ho bez unavení nepohostinnou pustinou unáší, každému řehotání svého koně jako slovům přítele naslouchal; dušné vedro, jež chladný větérek neumírňuje, sušící vichřice, tlačící a rozprchající se mračna, hra světla a stínu, oslepující kmit blesku na temném nebi: vše to nejen všeobecně, nýbrž v každém jednotlivém momentu i s jeho zvláštní fysiognomií pojímá a dovede každou jednotlivou fási líčením v trvání udržeti. Právě tak nemá nikdy nedostatek názorných obrazů, aby půvaby své milenky, přednosti svého meče neb lesklého kopí nakreslil, a předvádí fantasii v krátkých vypravujících partiích — jak toho vůbec lyrický charakter celku žádá — událost v několika smělých rysech.

Vzorem staroarabské poesie jest kasîda Šanfary, kteráž kreslí hlubokými nesmazatelnými rysy divokého i nebi vzdorujícího reka pouště v celé jeho hrůzné velikosti. On rozpadl se se světem i lidmi a odebírá se v noci do pouště, kdež jest mu leopard a chlupatá hyena soudruhem. Na tvrdé, parnem slunečním vyprahlé půdě leží natažen, maje jen své zmužilé srdce, břitký meč a hnědý luk za společníka, a raduje se ze samoty, poněvadž jest šlechetnému útočištěm před závistí a nepřízní. Jak často táhl v mrazivé noci pliskavicí a temnotou hladem trápen a hrůzou doprovázen, jak mnohou ženu ovdovil a mnohé dítě sirotkem učinil — a přece mu byl nevděk od soukmenovců za podíl, protož jsou mu potvory pouště vítanými společníky, poněvadž přítele neprozradí a tajnosti nevyžvástají; s vychrtlým vlkem chce od nynějška žíti, jenž rychle jako větřice rokliny probíhá — poněvadž jest vzdorovitý a udatný jako on. Stůjž zde celá kasîda v překladě na doklad:

Šanfarâ.

Jen osedlejte hbitě, vy synové mé máti!
neb jiné než to vaše chci družstvo vyhledati;
vše uchystáno v odchod a měsíc jasně svítí,
velbloudi připraveni, vše na nich co chci míti:
má ještě útočiště ta země dálná širá,
jež volně před násilím se muži otevírá,
má ještě útočiště, kde mohou býti jisti,
kdož před vlastní se krve chtí ukrýt nenávistí.
Bůh svědkem buď, že muži zem úzká ještě není,
jenž jí chce uniknout za tužbou svého snění.
Známť lepších druhů vás: vlk s shladovělým chrupem,
leopard rozježený, hyena s hustým chlupem,
toť přátelé, již věrně tajemství dané střeží,
a nezradí ni psance, jenž hostem u nich leží,
v boj vrhají se chutě — ač já jsem první v zbroji,
když nepřátelští jezdci se zjeví na předvoji.
Jen po krmy kdy hojné se ruka vztáhne lačná,
já nesletám, kde chabých se snáší supů mračna;
to proto jen, že nad ně mám duši povznešenu
a dobro své a vzdor svůj si beru za odměnu.
Tři náhradou mám druhy za ty, kteří mi žitím
za dobro dali nevděk, jichž blízkosti se štítím;
a ti jsou moji druzi: mé srdce chrabré, mužné,
můj lesklý meč a luk můj plu síly pevné, pružné,
hladký a mrštný, dlouhý a okrášlený v hřbeté,
visící na řemeni, jenž lesklý od perletě,
a od tetivy luku když smykem střela letí,
zakvílí jako matka zakvílí po dítěti.
Však nejsem také pastvec, jenž žízeň nerad snáší
a sám se chtěje napít od matky mládě plaší,
a nejsem ze zbabělců, již u svých žen jen sedí
a při všem, co jen činí, jich radu zvědět hledí;
a nejsem také z oněch, jichž srdce podlé, chabé
se třese v nebezpečí, jak ve ptačině slabé,
a nejsem rozkošníkem, jenž po dívkách jen pase,
a jen se úhlem barví a mastmi natírá se,
a ničemou též nejsem, v němž zlo vše dobré váží,
jenž strašen zahalí se a v boj se neodváží,
a nejsem z těch, jichž srdce se v noci bázní třese,
když úprkem je velbloud do širé poušti nese.
Když moje zvíře letí, jak větrem pouští dálné,
tu pod kopyty jiskry mu srší z půdy skalné.
Hlad u mne nemá moci, jej klamným slibem tiším,
až zapomenu zcela a jenom dále spíším.
A raději bych lízal prach suchý z žhavé země,
než aby někdo hrdý přicházel v pomoc ke mně,
a kdybych pro hlad, žízeň si zhanobit chtěl čelo,
našli by u mne všeho, čeho by se jim chtělo.
Však moje volná mysl takého nezná svodu,
a já, bych prost byl hanby, od svého prchám rodu,
a zavru ve útrobách hlad, jako přástvec nitě
v své uzavírá ruce je proplétaje hbitě.
Pak ven si vyjdu z rána, po nuzném nasnídání
jak plavý vlk, jenž hladov od dolu v dol uhání
a vychrtlý své lačné do větru chřípě stápí
a do roklin se vrhá a hledá kde co lapí
a lup když nenachází, se zastaví a hledí
a zavyje a z dálky mu jiní odpovědí,
vychrtlí vlci jiní se zapadlými boky,
s tvářemi divokými, jež vybrázdily roky;
a jest jich jako šípů v zručného hráče ruce*)
neb včel, jak roj je nový, jejž v spěch pobádá vůdce
ku tyči, kterou někdo postavil na výšině,
roj nový lákaje v své ouly ku oštině:
i rozvírají chřtány a tlamy jejich šklebí
jak rozštěpený špalek na strašlivé se lebi.
Vlk starý vyje, druzí v tu samou vyjou chvíli
a jest to jako nářek, jímž s hory žena kvílí
a po širé se poušti rozléhá do daleka;
pak zmlkne on a druhých též stádo po něm čeká,
neb útěchou jim velkou jest on a v nouzi vzorem
a po něm naříkají a po něm mlčí sborem:
jest trpělivost lepší, když marné bědování;
pak obrátí se on a druzí s ním nhání,
i ačkoliv jak on jsou ti všichni hladem diví,
přec v stejném utrpení jsou stejně trpěliví.
Ano, i Kata**) v tahu, jenž celou noc byl spěchal,
v cisterně najde vody, jen kterou já jsem nechal;
jeřábi pospíchali, však mne spěchali déle
a já jsem dospěl dříve, jak jeden v jejich čele;
já opouštím již studni a oni unaveni
svá volata a zoby v ní stápí k napojení
a hluk a křik a třepot opeřeného sboru
jest, jak když karavana se chystá ku táboru;
kol do kola se tlačí až studně jimi sšedlá
jak Arabi, když sjedou se kdes u napájedla.
Tak pili jen a pili až do letu se dali,
jak u Ohâzy z rána když jezdci vycválali.
Když uléhám, tu tělo mé těžké na zem padá
a ze zad kostrbatá obratlů tlačí řada
a kostnaté jsou ruce a suché, nejináče
než kostky, které padnou vrženy ode hráče.
A teď-li matka války naříká na Šanfáru,
sloužilť on dosti dlouho jí k vítězství i zmaru,
bylť dosti dlouho hračkou, kde o jeho šlo žití,
a nejprvnější ze všech, kde bylo proč se bíti.
Zrak jeho nezasínal, však osud zlý proň chránil
vždy novou ostrou střelu a vždy jej znovu zranil.
Starostí tíž, jež s novým vždy přicházely plodem,
jak zimnice přichází svým čtverodenním chodem,
jak často jsem je plašil, však jdou mi za šlépějí
a od nohou jdou vzhůru a s výše přicházejí.

Vidíš-li teď, jak chorý a zmořený vyhlížím,
že jako nahé hádě se v parném slunci plížím,
jen věř, že trpělivost mi pancířem je tuhým,
jenž pokrývá lví srdce a trvá nad vším druhým.
Jsem brzy chud, zas bohat, však ten jen bohat stále,
kdo s neúmorným duchem byl trpěliv i v málе.
Můj duch se nepoddává, když všem jsem žebrák lichý,
a bohatstvím když skvím se, ničemné neznám pýchy.
Má moudrost není cetkou, já jsem si vědom všeho,
já nedobývám úcty si z klevet na jiného.
Ó chladnou jak jsem mnohou noc probděl, procestoval,
kdy jen aby se zahřál si mnohý zapaloval
svůj vlastní luk a šípy, jež v toulu sebou nosil,
a já se vydal ve tmu a sychravý dešť rosil
a žádného jsem neměl na cestě společníka
než hlad a mráz, chtivost a bázeň nájezdníka
a ovdověl jsem ženy a osirotil dítě
a dávno byl jsem doma už zase při úsvitě.
Když pak se rozednilo až ku bílému ránu,
k sousedu pravil soused u svého stoje stanu:
„Ti naši psové v noci dnes zaštěkli jak běsi:
to hyena se mladá neb vlk tu toulá kdesi,
jsme myslili, však štěkot hned zmlkal až se zhlušil,
a děli jsme: to jistě psy jeřáb povyrušil,

*) Hra zvaná Mejsar.
**) Jeřáb.

však byl-li Džin,*) to jistě nám velkou spáchal zlobu,
byl člověk-li — však člověk v tak pozdní nejde dobu.“
Jak mnohý den jsem horký kdy zem potila páru
a v rozpáleném písku had mrskal sebou v žáru,
já s obličejem vzhůru se vzdorně k slunci díval
a ničím nežli cárem jsem tělo nepokrýval,
a než svým dlouhým vlasem, jenž zvolí větru létal
a hustých do chumáčů se zatáčel a splétal,
neb nebyl dlouho česán a masti dotknut ani
a od hmyzu a prachu byl sčiněn k nepoznání.
Nahou jak hřbet je štítu přes skalnatinu mnohou,
kam nikdo ještě nevstoup, jsem bosou přešel nohou
od konce v konec druhý, na vrchol, od vrcholu
nahoru pes jak leza a po zádech zas dolů.
Okolo antilopy skákaly krásné, čilé,
jak lepotvárné panny ve říze dlouhé, bílé,
co večer tak si vedly, snad mníce, tak jsem soudil —
že schromlý, dlouhorohý tu kamzík v roklích zbloudil.

V líbezných verších opěvuje Antara upomínku na svou milenku ʿAllu, jejíž rty rozšiřují vůni jako kvítka jarní vlahou porosená; na ni vzpomíná, když nepřátelská kopí na něm žízeň svou hasí a břitké čepele v jeho krvi se brodí; on raduje se, když meče na sebe narážejí, poněvadž se lesknou jako její lesklé zoubky, když se usmívá. Její jmeno volá, když na rychlonohém, nepočetnými ranami posetém oři do vřavy bitvy se vrhá a mnohého obrněného válečníka poráží, že kolkolem šumění proudící se krve hladové po kořisti slídné hyeny láká. „Neznáš-li mne,“ praví své milence, „zeptej se rytířů na mne, neboť vždy můžeš mne spatřiti v sedle velikého však přece lehkonohého oře, jejž mnohý rek již poranil. Brzo sám se vrhá ve vřavu bitvy, brzo zas vrací se v řady vycvičených střelců. Každý kdož v bitvách spolu bojoval, ti řekne, že v bitvě vždy prvý jsem a teprv pak se vracím, když kořisť se rozděluje. Jak mnohého dobře ozbrojeného válečníka, před nímž i nejudatnější se báli a jenž nikdy ustoupiti ani vzdáti se nechtěl, vlastní rukou a po krátkém boji jsem přímým nezlomitelným kopím probodl. Oděv jeho na cáry jsem rozedral, neboť mé kopí ke každému srdci zmužilému cestu si klestí. Pak dám jej jako zabitého berana divé zvěři na pospas, jež krásné jeho rámě a prsty ohryže. Jak mnohý krunýř reka pokrývající, jenž vše, co mu drahé, chrániti dovedl, meč můj rozdrtil, reky, již při své statečnosti v zimě ve hře v kostky dovednými se ukázali a s druhy tak dlouho kvasili až musel hospodský štít sníti.**) Spatří-li bojovník, že naň se ženu, rozevře ústa — však ne aby se usmál; a leží pak přede mnou po celý den, jako by ruce a hlava jeho byly šťávou izlamu polity. Nejdřív jej kopím skolím, pak lesklým břitkým mečem na něj se vrhnu. Mnohý byl tak mohutný a přímo rostlý, že bys myslil, že oděv jeho peň stromu objímá a že celou kůži volskou k sandalům potřebuje. Každý hned na něm poznal, že mléko mateřské s blížencem nesdílel.“

K rozmarnému užívání života vyzývá Tarafa; neboť může někdo smrtelnému člověku nesmrtelnost pojistiti? Jsou tři věci, jež život pozemský půvabným činí: časně z rána, prvé než žehravý tupitel se probudí, tmavočervenou šťávou révy se napájeti; bojovníku, jejž nepřítel stíhá, na frkajícím koni ku pomoci přispěti a za pošmourného dne pod stanem v sladké lásce s krásnou dívkou se kochati. Život jest poklad, z něhož každá noc část ubírá. Stejná jest mohyla lakomce, jenž vzdychaje na nahromaděné poklady pohlíží, a bezstarostného, jenž života slastí v plných doušcích užívaje otcovské jmění rozplýtvá. Oba konečně kryje hromada chladného kamení. Protož právem máš vždy básníka v kruhu veselých pijáků hledati, dokudž mu slunce svítí, jež brzy snad v tmavou noc zapadne.

„Na takového (jakého totiž právě byl popsal) velblouda vsednu, když druhové moji volají: ó kéž bychom ujíti mohli tomuto nebezpečí! Když srdce jejich bojácně tluče, když smrt již před očima mají a cesty neznají, po níž by ujíti mohli. Když mezi lidem někdo se ptá, kde jest udatný muž? tu vím, že mínil mne a ihned také předstoupím . . . Nebydlím v skrytých údolích z bázně před nepřítelem nebo hostmi, nýbrž sdílím statek svůj s cizími a přátelům jsem pomocen. Hledáte-li mne ve shromáždění lidu, naleznete mne, avšak i ve vinárnách můžete mne stihnouti. Navštivíš-li mne z rána, podám ti plnou číši; zamítneš-li jej, nuž dobře, nechť rozmnoží bůh tvůj nadbytek. Mladíci čistí jak hvězdy jsou mými stolovníky a večer navštěvuje nás zpěvačka, zahalená v pruhovaný pestrý plášť . . . Ty, jenž mne tupíš, když ve vřavu bitvy se vrhám a pak rozkoši žiju, můžeš mne nesmrtelným učiniti? A nemůžeš-li tedy smrt mou zameziti, nech mne, bych v užívání statků mých ji předešel. Kdybych neměl tré požitků, jež každému šlechetnému sluší, bylo by mi lhostejno, když by přátelé mne ostavili a lože mé opustili. Předně prvé než mé tupitelky vstanou vypit číši vína, jež vysoko šumí když s vodou se smísí, pak, když ohrožený přítel mne ku pomoci volá, na oři s daleko od sebe odstávajícími předními nohami, jenž v běhu podobá se vlku, kterýž ze spánku probuzen žízniv na studánku se vrhá, ku pomoci přispěti. A konečně pod stanem s pevnými koly za mlhavého pošmourného dne — neboť jen tak můžeš si mlhu oblíbiti — s krásnou dívkou se kochati . . . Nevidím rozdílu žádného mezi hrobem ziskuchtivého lakomce a lehkomyslného prostopášníka . . . Mně zdá se býti život pokladem, jenž každé noci se ztenčuje a čeho neustále ubývá, musí konečně dojíti. Jistě, ušetří-li smrt člověka jen na chvilku, podobá se pastýři, jenž provaz, na němž drží velblouda, povolí, přece ale jeden konec v ruce drží.“

Směle a bouřlivě zní píseň ʿAmra bna Kultûma, v níž hájí zájmy kmene svého Tagleb proti Hâretu bnu Hillîza, kterýž zvolen byl za zastavatele svého kmene Bekr, když, jak svrchu již praveno, studánka v poušti zavdala podnět k hádce mezi oběma kmeny. Jeden i druhý vynáší přednosti svého kmene a vyčítá protivníku jeho zbabělost a nátisky. Amru chválí přede vším na svém kmenu, že vždy neodvislým byl a nikdy hlavu pode jho cizích despotů nesklonil jako kmen Bekr.

„ʿO ʿAmre — volá ku královskému sondci — nepřenáhli se, počkej, my pravdu tobě povíme, (totiž) že vždy s bílými prapory jako stádem ovec do pole vytáhneme, avšak vždy je krví nepřátelskou zbrocené nazpět přinášíme. Připomeneme ti slavné bitvy, jež podnikli jsme, poněvadž nechtěli jsme sníżiti se k poslušenství krále . . . Naše kopí proklají ty, již před námi utíkají, a známe mečem vlásti kdykoliv napadeni býváme. Pak leží lebky nepřátel (nahromaděné) kolkolem na tvrdé půdě, jako náklad velblouda v kamenité krajině. My

*) Zlý duch
**) poněvadž mu žádné víno nezbylo.

tolik zrady po sobě na vás odkryli, že konečně zadržený vztek propuknouti musel . . . Když každý jiný kmen, zkázy se obávaje, vytrhnouti se neodváží, pak postavíme naše voje, jako pahrbek s ostrými hranami a jsme vždy prvními, když o to běží slávu naši hájiti. My vytrhneme s mládeží, jež čestnou smrt na bojišti miluje, a starci v boji velezkušenými . . . Jistě že žádný národ nemůže se upamatovati, že by nás byl ponížil, my nikdy ze slabosti pokornými nebyli . . . Jak můžeš ʿAmre od nás žádati, abychom se poddali tvým velitelům? Kterak můžeš ʿAmre pomluvačům sluchu dáti a na nás s opovržením shlížeti? Jen zvolna s tvými výstrahami a hrozbami! Kdy byli jsme tvé matce poddáni? O ʿAmre! naše kopí před jiným již nepřítelem neustoupilo . . . . . Synové Bekra (kmen Bekr)! což jste ještě neslyšeli od nás pravdu? Což ještě naše a vaše voje neznáte, když s kopím a lukem se napadnou? . . . Krásné paní táhnou s námi do boje a my bedlivě o ně se staráme, aby za kořisť odvedeny a zneuctěny nebyly . . . Ony koně naše krmí a říkají: nejste našimi muži, pakli nás nechráníte . . . Když kmenové maʿadští v údolích své stany rozbijí, známo jim dobře, že vše, co nám milé jest, nikomu nepopustíme a všude táhneme, kamkoliv se nám zlíbí . . . My vodu jen potud pijeme, pokud jest jasná a čistá, a když se zkalí a znečistí, zanecháme ji jinému po nás. Jiní národové dost často toho zakoušeli, že tyrannie je utiskovala, my však nikdy podobnou potupu jsme na nás nedopustili. Rozšiřujeme se po zemi až nám jest úzká, a moře pokryto jest našimi koráby. Sotva některý z našich chlapců byl odstaven, již sklánějí před ním hrdá knížata cizích kmenů kolena holdujíce mu. V bitvě srážíme tak hlavy nepřátel, že se kutálejí jako když děti koulemi si hrají.“

Hárit háje zájmy Bekritův proti výčitkám ʿAmra nepočíná si tak prudce ve své básni jako ʿAmr, nýbrž snaží se soudce uhlazeným způsobem a chytrou rozvahou pro sebe získati a činí Bekritům perné výčitky jmenovitě pro jejich nevěrnost, jíž často se dopustili, a planou vychloubavost. Připomíná jim též časté porážky, jež nepomstili a mnohé nahodilé vítězství, jehož hanebným způsobem zneužili. Tak volá na svého protivníka: „Mohou snad lži tvé, jenž u ʿAmra nás pomlouváš, dlouho obstáti? Nedomnívej se, že snad poštívání tvé proti nám co spomůže. Již jiní nepřátelé mnoho nectného proti nám pronesli, avšak naše pevné hrady a naše sláva pevně utvrzená uchránila nás přede vší zlomyslností. To (tyto dvě věci) mnohého již zaslepilo a k tomu svedlo, že trpkým záštím sršeli proti těm, již k útoku proti nim se odvážili. Stihne-li nás nějaká nehoda, pak jest to jakoby padla na vysokou černou horu, již mračna kolí a s vážným obličejem pevně a neoblomitelně veškeré nehody se sebe vrhá. Tážeš se, co mezi Milha a Šakib se sběhlo, pak shledáte mnohé z vašich nepomstěné, kdežto my vždy za své pomstu vzali. Vždyť dobře jste nás seznali, když veškeří národové (t. j. arabští kmenové, beduini) proti sobě na lup vytáhli, když každý kmen ve hluku válečném žil . . . Když i nejstatečnější v rovinách nebydlili a zbabělcům útěk nic nespomáhal . . . Upusťte od přetvařování se a zpupnosti, neboť to zvětšuje ještě vaše bezpráví.“ (Dokončení.)

Pod balkónem.

Sen z jihu. Od *Otakara Mokrého.*

Milostnou vůní jižní sad
mne kdysi zulíbal,
nade mnou palmy peřesté
vějíř se kolíbal.

Umlkal kolem ptactva sten
i větve v šelestu,
a se mnou v mušek bzukotu
sad dřímal siestu.

Má hlava těžká skláněla
se k prsoum níž a níž,
tu oko náhle zbloudilo
na balkón v révy mříž.

Sladinký šelest — rozevlál
se hebký zlatý vlas,
a v okně šerem zasvitnul
bělostných líci jas.

Jediný pohled v polosnu,
lehýnký vzdech a sten
a sepjal těžká víčka má
kouzelným thyrsem sen.

Mně zdálo se, že plížím se
v tuch sladkých záchvatu
po zlatotkaných kobercích
v odlehlou komnatu.

Zvonivým smíchem jde mi vstříc
třešňový svůdný ret,
má hlava k nožkám poklesá
na měkký taburet.

Jak otrok snědý, vysmahlý,
jejž zrodil Hindostan,
vějířem s líci odvívám
horkého vzduchu van.

Aloë dýmá — myrrhy kouř
v mrak houstne modravý;
Danain šumí zlatý déšť — — —
vodomet plískavý — — — — —

Koketným palmy vějířem
jsem procit, probuzen,
než co mi sneslo na víčka
tak čarováhný sen?

Ó paní! tmavých vašich brv
jen jedno pohnutí,
a rtíků něžných, růžových
jen jedno — zívnutí . . .

Otcové.

Od *Františka Heritesa.*

(Dokončení.)

Nevím, kdy a kde pronešeno poprvé jméno bohatého Amerikána v souvislosti s onou nevysvětlenou dosud událostí. Nevím — nemám po ruce zcela bezpečných zpráv a nemohu tudíž rozhodnouti spor o prioritu, který v té příčině se rozzuřil v řadách lhotské haute volée slabšího pohlaví. Ale to jest jisté, že ještě než na kopcích, kolem města se rozkládajících, rozkvetly plané růže, jež činí celou krajinu skutečně krásnou, nebylo u nás člověka, který by pochyboval, že Simeon Darvil jest otcem slečny Janinky, kterou před dvaceti lety z příčin neznámých svěřil milosrdenství nábožné Lhoty. A když jednou v neděli slečna Janinka objevila se v kostele s novou jehlicí na ňadrech, prohlášen tento laciný šperk slavnostně za drahocennou památku po matce, kterou z divokých bouří života otec zachránil a teď jí ozdobil nalezené dítě.

Také musím zde podotknouti, kterak pojednou veškerá mužská mládež na tři míle v okolí počala blouzniti o hlubokých, tmavě modrých očích, a malá bílá ručka, které dosud nikdo si nevšímal, stala se předmětem mnohých, těžce tajených přání. Zároveň báje o juchtové tobolce rostly do netušených rozměrů.

Přihodilo se též, že i paní N. rozená šlechtična a majitelka statného syna (s ohromnými kníry a ku podivu vždy vyleštěnými botami) jednou na slečnu Janinku, jdoucí do trhu s košíkem na ruce, se usmála a ji oslovila: „kam pak mé dítě?“ — Ano, i nejkrásnější muž v kraji, pan adjunkt Z., od jisté doby chodil do kanceláře pravidelně růžovou ulicí, v které bydlel v sousedství pana Darvila Smil Tigr se svou schovankou . . .

Ale dáma, jíž se tyto pozornosti týkaly, chovala se k nim ku podivu chladně a nenapadlo jí ani o tom hloubati, co jest příčinou tak důkladné změny v chování dobrých lhotských občanů oproti ní. Ona nezdála se dost málo dojatou ani tenkráte, o pouti, když v pravé poledne před jejím oknem z brusu nový kočár zastavil a s fialového sametu sedadla svižná postava . . . ského pana důchodního s půvabnou elegancí se pozdvihla. Pan důchodní usmál se svůdně do okna, v němž ze spousty květin vynořovala se hezká hlavička slečny Janinky, a obnažil uctivě svou ušlechtilou, trochu již opelichanou hlavu. Na to seskočiv téměř mladicky s kočáru balancoval chvíli na umčle pahornatém dláždění růžové ulice a a v rychlosti přihladiv si vousy odtančil do domu. Za chvíli pak spočíval v náručí dobrého pana Smila, který uleknut a udiven nemoha se vzpamatovat, trpělivě nechal se líbati a nepohnul ani brvou, když potopa slov hostovy vítací řeči, jako proud horské bystřiny, bila do jeho ubohé, šedivé hlavy. — I dověděl se pan Tigr (který v tom okamžiku měl se jmenovati spíše Beránek, tak zkroušeně se tvářil), že před třiceti a pěti lety v Praze nadějné pachole vztahovalo k němu ručky, volajíc „etě“ — „etě“ — „hahaha!“ to mělo být „strýčku!“ . . . Že on, dobrý strýc Smil, milému pacholeti nosil bonbony a jednou vytáhl z dlouhého šosu zeleného kabátu plechovou trubku . . . „hahaha! jako by to bylo dnes! Tratadatá . . . to bylo hřmotu! Celý dům se třásl — tratadatá. —“

. . . dověděl se dále, že pachole to rostlo bohu, rodičům i všemu lidstvu vůbec k radosti, chovajíc ve vděčné duši své povždy upomínku na dobrého strýce Smila . . . že z pacholete stal se muž v nejlepších letech, usedlý, vážný vrchnostenský úředník, s dvěma tisíci ročních příjmů, nepočítaje deputát, s bytem o třech pokojích elegantně zařízených, kuchyní a příslušných místnostech, s dvěma tucty jemných, nejmodernějších, zcela nových a tuctem starších, mužských košil, čtyrmi tucty kapesních šátků atd., vůbec s toilettou pečlivě zařízenou . . . dověděl se dále, že majitel všech těchto vlastností a věcí nemohl se dočkati chvíle, až bude moci obejmouti svého dobrého strýce, svého výtečného strýce Smila a že teď konečně vyplnila se jeho touha (synovec nepodotknul, že po tři leta nejméně jednou týdně již přijíždí do Lhoty aniž by ho dosud kdy bylo napadlo navštívit milovaného strýce) — jeho vroucí touha — a teď neschází nic jiného k jeho úplnému štěstí, nežli aby spanilé sestřence složiti mohl k nohoum svou nejponíženější poklonu a jejímu skutečnému a pravému, šťastně nalezenému otci . . .

Nehodlám prodleti u výstupu, který následoval, i doufám, že čtenář mé vyjádření přijme s náležitou vděčností. Několik minut později . . . ský pan důchodní drahocenné tělo své nedbale převalil na měkký polštář kočáru a pokynuv hloupému Jeanu, který způsobem, vrchnostenským kočům zvláštním, zpola uctivým a zpola drzým, naň pohlížel — ujížděl z růžové ulice neohlednuv se ani.

Následků měla návštěva dosti povážlivých. Předně i pečeně se připálila. Mnohý z čtenářů snad nedbale se usměje, ale čtenářka zajisté ocení význam těchto slov a neodřekne slečně Janince tichého, sesterského soucitu. Hle! tu na míse obklopená salátem jako v upomínku na krásnou, blaženou minulost, kdy ještě procházela se pyšně po šťavnatém zeleném trávníku — tu leží mladá, kyprá husička, ale tak smutně, se spálenými křídly . . . Obávám se, aby dojemná moje slova nevzbudila ve vás pokušení k sepsání lyrické básně, čímž ostatně nikterak nechci říci, že by předmět již sám sebou byl zrovna nehodným básnického nadšení.

A nad mísu, představte si, kloní se uzardělá dívčí tvář, — v oku leskne se slza — v tom krásném oku slečny Janinky . . . Ach, pečeně se připálila! Co řekne tomu otec Smil? —

Ale otec Smil vybral si z černé husí mrtvoly ten nejčernější kousek a sprovodil jej se světa s hltavostí zrovna dravou, mlčky, slova nemluvě. Když pak Janinka jak obyčejně přinesla na zeleném tácku sklenici černé kávy a postavila ji před něho na stůl a dále plníc věrně každodenní povinnosti sáhala po dýmce, jejíž bílá, porculánová hlavička spočívala na zdi na pestrém skupení tropických květin vlnou vyšitých — tu vstal a jal se procházeti se po pokoji v patrném rozčilení. A opomenul dnes i Janinčino čelo políbiti! Ano, on nepozoroval ani, když Janinka z pokoje se vytratila, a neslyšel usedavý pláč, kterým ulevila venku stísněné své duši.

Proč vlastně pláče? Ó, mladé dívky pláčou velmi snadno a často beze vší příčiny. Račte být bez starosti!

Vždyť pojednou srdcelomný nářek slečny Janinky proměnil se v hlasitý smích. Vykouzlilať si mladistvá její fantasie do vzduchu ohebnou postavu pana důchodního — vykouzlila ji věrně od plešaté hlavy až k hubeným lýtkám . . . „Zde srdce mé i ruka!“ — volá k ní pan důchodní klesaje na kolena a tiskna pravici na bílou pikovou vestu . . . Janinka odpovídá rozpustilým smíchem. Podobá se tento komický rytíř s výmluvností pěti konversačních slovníků — podobá se on i jen dost málo jejímu vysněnému ideálu? . . . Jejímu ideálu! . . . Janinka zavřela oči. Kotouče černého dýmu valí se kolem v nepřehledných proudech — mnohý kotouč již mění se v podobu lidské hlavy, ale brzo rozplyne se zas v předešlou beztvárnost — teď však — hle! — co jest to? . . .

Neprozradím.

Zatím pan Smil Tigr pokračoval ve své neobyčejné procházce po pokoji, konečně stanul a vzpřímil se, jakoby k něčemu se odhodlal, pak chvatem přistoupil k psacímu stolku u okna stojícímu a za chvíli skvělo se na papíru zrzavým inkoustem:

Pane!

Myslím, že toho nesnesu! Vychoval jsem to dítě a nikdo jiný nemá na ně práva, nikdo — slyšíte? — Namítnete mi slovo „zákon“ — dobrá! vezměte ku pomoci ten ničemný zákon, který Vám dává právo, jež Vám nepatří, jehož Jste se vzdal sám před dvaceti lety. Olupte mě o ni! Odvezte ji za moře! —

Ach, ne — ach, nečiňte toho, pane! Nesvěřujte vlnám její drahý život. Já nemohu bez ní žíti . . . Myslíte, že jsou to slova pošetilá v ústech otce? Avšak považte, pane! — Já nemiloval nikdy ženu a Jana byla mi vším — vším. Eusebius Tigr.

Na list nedošla odpověď.

Pan Simeon Darvil po jeho přečtení uzavřel se pevně ve svém domě a nevyšel po tři dny ani do zahrady. Chromá Kačena a krotká kavka „Lory“ byly jediné živé bytosti, které sdílely s ním jeho samotu.

Městem pak roznesla se překvapující zpráva, že Amerikán opustí Lhotu navždy . . .

Rozumí se, že dobří Lhotští věnovali této záležitosti všemožnou pozornost. O tom, že odjede, nebylo pochybnosti, neboť zjištěno, že v předsíni domu jeho stojí již plné tři ohromné kufry — ale: proč odjede? Odpovědi na tuto otázku vzrostly rychlostí blesku v tak ohromnou spoustu, že by zapotřebí bylo celého pilného lidského života, aby jen poněkud uvedl je do pořádku. Dále: s kým odjede? Vyznati dlužno, že obyvatelstvo ohromnou většinou hlasův usneslo se na odjezdu v průvodu nalezené dcery, a ubohý otec Smil odsouzen, aby sám a sám zůstal na dále v dobré klevetivé Lhotě . . .

Tu přihodilo se následující:

Maje slaměný širák hluboko do čela vtisknutý vyšel si pan Simeon Darvil do zahrady.

Procházel se dosti dlouho, s tváří zamračenou, upřeně dívaje se k zemi. Pojednou zaslechl přitlumené „pst!“ — Neohledl se z počátku. Ale po chvíli zas — „pst! — pst!“ —

Konečně pozdvihl zrak . . . nahoře, na zahradní zídce objevilo se půvabné poprsí Janinky. „Tatínku!“ volala se smíchem.

Tatínek mžikem octnul se při ní. A v okamžiku . . . věřte, v okamžiku to bylo, nebylo třeba žádného vysvětlení, slova se nemluvilo . . . v okamžiku tisklo se urardělé dívčí čelo k osmahlému jeho obličeji, svěží malinové rty spočívaly sladce na rtech jeho . . . Tak nelíbají otcové! — Rozumíte? — — —

Zde mohu ukončit.

Nebo snad očekáváte, že odhalím konečné tajemství Janinčina původu i pokusím se o jakés takés vyšňoření smutné své povídky? — Nikoli — nechci vás klamat. Skutečnost v tomto případě skoupě odepřela i toho nejmírněji romantického nádechu.

Neví se nic, pranic. Nemohu za to, ale neví se opravdu nic.

A tak potvrzuji pana Smila na novo a slavně v otcovských právech.

Ubohý otec Smil! —

Sestárnul. Bílá hlava jeho zbělela ještě více, vrásky staly se hlubšími a ostřejšími, postava sehnutější — a co nejvíce; duše jeho sestárla. Pojednou, mžikem, přes noc takřka. Chcete pátrati se mnou po příčinách? — Sestárnul! — spokojme se tím.

Často zapomněl co řekl před půl hodinou, ale co činil před půl stoletím, věděl jakoby se právě bylo stalo. Někdy spletl si přítomnost úplně s minulostí. I přihodilo se často, že naklonil se nad kolébkou, z níž malé hezounké báby vztahovalo k němu ručky — „Spi, Janinko, spi,“ — zašeptal i přivřel oči a pohřížil se do snů.

Zatím Janinka tam na loži, za tou krajkovou záslonou spočívá, s tváří usměvavou, v bílém čepečku s červenými pentlemi — rozkošný obrázek šťastné mladé matky . . .

Z nové poesie vlašské.

G. Prati.

Cid.

Vzácná dámo, Španěl květe,
k nohoum vám pod vaši vládu
věrnost svou i meč svůj kladu,
věnce slávy dlouholeté;
co jste slíbila mi dát,
nač prodlévat, Marachito?
života mi málo líto,
zitra, věřte, umru snad!“

Don Ferrante takto pravil,
květ španělských bohatýrů
v srdci paní vznítil víru,
oheň, jenž mu slova trávil,
slib šel prosbě v zápěti,
povím, co mu přislíbila,
jistě cudná věc to byla,
polibek, snad objetí.

Vyšel z hradu tento zrádce,
pýchy cit jej mocně jímal,
v lyry svoji struny hřímal,
křičel: Dar ten chutnal sladce!
Přátele hned k hodům zval
a tu vše dle svého zvyku
vypravoval v smíchu, v křiku,
hůř než tulák při tom lhal.

Zámku dlouhým sloupořadím
ten žert hloupý dál se valí,
hlukem pekla být se zdály
opilců křik s chechtem hadím.
Všady shon a šept a ruch,
o tajemství paní hradu
nejsprostší ved jazyk vádu
v nejmíň spolehlivý sluch.

Pohár sem! — Zdar Afrodité,
paní světa! — Jablku Evy!
Ne, jen paním bez úlevy
v zdar se prázdniž pohár hbitě! —
Smělým zvedám číš svou rád
v zahradách a ve ložnicích! —
Těm já, ústa milujících
jenž líbají napořád! —

Cítit posměchů těch jedy,
viděti čest na pranýři,
vztek a stud se nachem šíří
na obrazech mezi dědy.
Hlod a bolest výčitky,
přátele a dou Ferraute
v pití Porta, Alicante,
přehlušili přípitky.

Marachita, nejpyšnější
ze všech paní ve Granadě,
jak zví o tom o případě,
běží k řece, k lesní skrejši,
posly, listy posílá
k rekům v každou světa stranu,
v souboji by její hanu
s mečem pěst jich pomstila.

Z oken v dálku beze hrází,
k horám z rána zírá v kole,
západu mhou zírá v pole,
zírá — nikdo nepřichází.
O přílbách a očích sní,
i o pestré reků zbroji —
kol cikánů dav se rojí,
rej fandanga v sluch jen zní.

Nikdo nejde a na břehu
Bivarském je sama paní,
chodí, ruce lomí v lkání,
listu šumu a vln běhu
vypravuje v šílení
hanebníka podlý skutek;
vítr, list však v její smutek
nedá citu znamení.

Zří jen kolem, jak se dívá,
trochu země s křovím malým,
které jejím pláčem stálým
bez ustání se zachvívá.
Ach, když nikdo nechce meč
svůj mi půjčit, svatá země
ty se zvedni k pomstě, ke mně
přijď ty a se pustiž v seč!

A zem vskutku soucit schvátil,
jakby v lůnu kohos měla,
kři, kde holá větev čněla,
květů dávný skvost se vrátil.
— Co je právo, lež co je,
nevím, vám jen duše věří,
svatá země, prostý keři,
spějte za mne do boje!

Řekla. Již se domů beře,
jizbu zamkla svého domu.
Noc, v tom slyší ránu hromu
zabušiti na své dveře.
Otevřela, v železe
bohatýr se před ní vznáší.
„Na kolbišti chci věc vaši
pomstít mečem vítěze.

Zítra v týž čas přijdu z ticha,
paní, jestli dovolíte,
a tu paní z úst mých zvíte,
zda ten lotr ještě dýchá.
Dlouho meč můj propad tmám,
ale zítra jako prve
zakouří zas rosou krve,
jeho krve, přisahám!“

„Ctný rytíři, kdo jste, komu
děkovat, že pláč můj slyšel?“
— „Z daleka jsem paní přišel,
daleko se vracím domů,
přísně odměřen můj čas.
Bez lampy je moje cela,
dobrou noc!“ — než dál cos děla
poroučel se, zmizel v ráz.

Druhého dne v téže chvíli
slyší, kdos na dveře ťuká;
jak otevře její ruka,
zas bohatýr k ní se chýlí.
„Vzhůru, vemte nový šat!
květ do vlasů vpleťte chvatem
s drahokamy a se zlatem,
rukou mou dnes bídník pad!“

„Rytíři, já vím, že jistě
Kastilčan jsi plný slávy,
koruna by vlas mé hlavy
tížila — na tomto místě
dostal bys ji — s bohem buď.
Co ti ruka má a žití?
Bez cti láskou se nevznítí
Kastilského reka hruď!“

Krásná dámo, nepřijímám
v paláci svém duše živé,
musím jít, kde v tiši snivé
sám a sám čas dlouhý dřímám.
Chcete-li být družkou mou,
pak vás chladné lože skryje.
Sám jsem hrdý! Hispanie
žije ve mně duší svou!

Když vás všickni zanechali,
Iberie syn já starý
opustil jsem svoje máry,
mstít čest, již vám pošlapali.
Od trůnu byť třeba v lid
každý zapřel cit svůj lidský,
na padouchy vstanu vždycky,
krásná dámo. Já jsem Cid!

Řek a oslněný bleskem
stál zde v záři nenadále,
kolem každý obraz v sále
ožil toho světla leskem.
Tváře dědů v zákmitu
tom se chvěly, zem se třásla,
kadidla dým, záře zhasla
a Cid zmizel v chvíli tu.

Kolem z kláštera žalm zvučel
dies irae, dies illa
solvet saeclum in favilla,
zněl — den mladý ze tmy pučel,
zaplál — a již ztichl sbor.
Kohoutů zpěv v šero padne,
v Bivaru na lože chladné
leh' si zas Campeador.

Iside 1878.

Lorenzo Stecchetti.

(Mercutio.)

Sonet.

My v srdci máme žár anachoretů
a divých bachantek ples jásající,
my proroci jsme, my jsme mučeníci
a dále! dále! my voláme světu.

Ó bankéři! ó kramáři! svůj vztek
pro škodlivější schovejte si snahy,
co užitečné jen — nám není vděk.

My k bludným hvězdám mluvíme i květu,
my známe vše, co blaží milující,
nám pro umění zrozeným jen hřmící
se lijí hymny z rozvášněných retů.

My nezfalšujem míry ani váhy,
či vinou snad je milovat víc růže
než svíčky, pepř a zemčata a kůže?

Květ s plotu.

Ó květe s plotu, jenž mi v stínu kyneš,
kdo utrhne tě? tvůj život jest sen,
jak láska moje z trnů jen se vineš,
jak láska moje neznám, neviděn!

Bez slunce úsměvu ty záhy zhyneš
v své kolébce, kde bují trní jen:
tak bez tebe, ty naději má vlídná,
též zhyne má neznámá láska bídná.

Postuma 1879.

Přel. *Jaroslav Vrchlický.*

Normandská idylla.

Napsal *André Lemoyne.*

(Dokončení.)

V.

Byli doma dříve nežli Henri. Na zvonici svatého Markufa zvonilo právě šest. Ona sedla k pianu, jakoby zapuditi chtěla nějaké zlé kouzlo a rozehnati celé houfy černých myšlenek, které ji obletovaly. Náhodou ležela na klavíru Euryantha a Oberon a ona hrála jako cokoliv jiného tuto divnou hudbu, která nejlépe budí v duši celou poesii lesa: vzdálené zvuky rohů, šumění stromů a hrčení pramenů stajených v listí. Georges poslouchal. Pojednou zmocnil se ho podivný pocit podobný onomu, jako když vstupujeme pod klenutí starého lesa: nervy jeho se utišily, a jakoby jakýsi konejšivý elixír se rozproudil v jeho žilách, vyřinul se z hloubi jeho srdce celý příval slzí . . . V tom zahrčel na dvoře vůz; bylo patrno, že hrabě přijel. Marie šla mu vstříc a Georges tak nepříjemně vybouřený ze svých poetických snů opozdil se v saloně. Když konečně bylo se mu podařilo povstati ze svého fauteuilu, spatřil v koutě na pianě malou kravatu z černých krajek, která chovala v sobě ještě celou vůni jejích vlasů.

Padl jako divoká kočka na tu požehnanou relikvii, jejíž vůně jej opojovala, zlíbal ji v šíleném pláči a přitiskl ji živě k prsoum; ale to zahledl hrabě, který šel v zahradě kolem skleněných dveří. Byl to ovšem jenom záblesk, žádné světlo a přece mu ozářil celou tu propast a odhalil mu poprvé celou hloubku jeho vlastní lásky. Hrabě to viděl sám nepozorován. Šel rychle dále, jakoby se nebylo stalo ničeho, zabočil do nejtmavější aleje zahrady a sklesl na lavičku skoro zničen; ponořil hlavu do dlaní jako by chtěl zachytiti poslední jiskry prchajícího rozumu.

Znáte ony čisté a hluboké lesní tůně, kde nepohne se za celý čas ani jediný lístek? Najednou žene se tudy celá zuřivá smečka za uštvaným jelenem — za chvíli na to zdvihnou pošlapané květiny své hlavičky, voda se opět utiší a v čistém jejím zrcadle zhlížejí se opět vysoké topoly jako před tím. Mozek hraběte de Morsalines octl se ve stavu podobném: trvalo to také jenom chvíli a zmatené pletivo jeho myšlenek se opět urovnalo a on rozhlédl se poněkud v oné tmě, která se rozhostila v jeho duši.

„Ona je to děvče, které Georges zachránil,“ pravil sám k sobě hlasem dutým . . . „všecko tomu svědčí: ty bledé vlasy, ten bretonský břeh, ty nehody otcovy, její původ francouzsko-španělský (před osmi lety bylo jí zrovna patnáct let), dáta se shodují neuprosně ve všem a ve všem až do těch nejmenších detailů, dělej co dělej.“

Zdvihl se a procházel se velikým krokem v aleji:

„Jaká to zaslepenost!“ zvolal; „to mohl jsem poznati přece hned; on ji miluje a to šíleně. Když smáčel slzami a pokrýval polibky ty krajky z jejího hrdla, nebylo to nic jiného nežli první výbuch potlačené vášně!“

„A konečně,“ pokračoval po chvíli, „což mám to právo, abych jej z toho káral? Snad neřekl jí ani slova a snad zůstal v úplné reservě, kterou mu ukládalo naše staré přátelství, prostá povinnost k hostiteli a snad i ta vděčnost, o níž sám se zmiňoval. Možná, že se neprohřešil ani nejmenším — ale jeho ton, jeho tvář, jeho pohled, ty snad mluvily . . . A ona — ta mu jistě rozuměla a nemýlila se. Včera večer, když jenom vypravoval o svých cestách, jak ho poslouchala a jak se naň dívala! Nikdy nezdála se mi tak krásnou, oba byli jakoby proměněni, oba zářili hledíce na sebe, a když ona zpívala své milostné duetto, nikdy se tak velice nechvěla celá duše v jejím hlase! A pak — což jí nezachránil život? Je to něco tak divného, že nemůže ona na to zapomenout? A já, co já jsem pro ni učinil? Jaké já mám o ni zásluhy? Těch pár bankovek, jimiž jsem pomohl jejímu otci v době krise? To je vše. Georges jest veliký umělec, který má slavné jmeno, a já? Kdo jsem já? Jeden z toho všedního davu; či mohu se snad měřiti s oněmi vyššími bytostmi, kteří se rodí nesouce světlo ubohému lidstvu? Jak mohl bych s nimi vejíti v zápas?

A přece, kdo ví? Proč se klamati lichými fantomy? Nechci býti příliš hrdým, ale nač se také snižovat? Mně se zdá, beze vší pýchy, že také něco platím. Georges ji miluje, dobrá! ale ona? Kdo ví! Ta nešťastná příhoda stala se již před osmi nebo desíti lety. Snad ho již zapomněla, jestliže vůbec kdy na něho opravdu myslila. On bloudil v dalekých krajinách, jakoby ani nebyl na světě, nedal o sobě žádné zprávy a nestaral se o nikoho. Marie jest snad fantastická, bizzarní, má věru zvláštní povahu — vždyť mi sama kolikráte řekla, že jest sama sobě hádankou — ale její srdce to je hotový diamant, a když vložila svou malou ruku v moji pravici, mohl jsem vyčísti všecko v jejím čistém pohledu. Věřil jsem jí vždycky a věřím jí dosud více nežli sobě sám a více nežli všemu tomu planému a chladnému rozumování co se rodí v mém chorém mozku . . . Zítra ráno, až si srdce i hlava odpočine, až i ona v obyčejnou hodinu přijde sem do zahrady navštívit svoje květiny, s ní promluvím a uvidím, co mi řekne, vím, že bude to pravda tak čistá jako slunce.“

A v rychlém proudu různých těch myšlenek chytil se hrabě oběma rukama za ty slabé větvičky, které mají přece tolik síly, že nás na pokraji samé propasti naplní mateřskou nadějí.

Když se jeho duch trochu osvěžil, šel tak daleko, že omlouval Georgesa, jehož prvé tak těžce vinil. Představil si živě se všemi detaily scenu minulého dne, jak se Georges tak neočekávaně zjevil v jeho parku, jakou měli oba radost, že se setkali, neboť v tom nebyl přece žádný plán! Náhoda jest tak mocná a někdy tak ukrutná! Hrabě vzpomněl si na to překvapení, ne právě radostné, jaké jevil malíř, když viděl její portrait, na ty rozpaky, jaké se ho pojednou zmocnily, a kterých si zprvu nevšíml, když se ho tázal, jak se mu obraz ten líbí? Vzpomněl si docela dobře, jak Georges zbledl, a chvíli pak mlčel — byl patrně asi dojat, než aby byl mohl hned odpovědít.

*

„Jakmile ji poznal,“ pravil hrabě k sobě, „pochopil ihned nebezpečí . . . a když se opět poněkud zotavil ze svých rozpaků, chtěl ten dobrý a poctivý hoch odejít a vykonat tak v jediném okamžiku tu největší oběť — já to ovšem netušil. Zdržoval jsem ho neustále a hněval jsem se téměř, že nechce zůstat; on pak hledal na rychlo nějakou záminku, kterou by vysvětlil svůj náhlý odchod (ta cesta do Norska byla patrně pouhým výmyslem); již sbíral své věci a nyní byl by bůh ví kde, kdyby nebyla přišla Marie. Já řekl opět „zůstaň!“ a když jsem chtěl, prosila jej ona. Kouzlu jejího hlasu a jejího pohledu nemohl se ovšem ubránit — co tedy chci? Musím klidně čekat, až se mi úplně rozední; až dotud nesmím se odvážiti ničeho, co by pravého gentlemana, jakým býti chci, bylo nehodno . . . Nic nesmí se státi, co by nebylo hodno jí, mého hosta a mne samého.“

Vrátil se již docela klidný a za celý večer ani jediným pohledem neprozradil, jaká bouře jím zmítala. Když slečna Martha Alvarès přišla dolů trochu později k večeři, představil ji hrabě Georgesovi.

Slečnu Marthu necituje autor teprvé na konci historie proto, že by snad neměl k ní náležitého respektu. Prosím ji uctivě za odpuštění. Byla to žena ještě velmi krásná. Každý věk má svou vlastní krásu a některé ženy nemusí věru litovat své první mladosti. Bývá to taková opozděná saisona, zvláště u brunetek, která se opravdu vyrovná bohaté zeleni jara. Slečna Martha měla krásná ramena a plné ruce krásně modelované, s dvěma obligátními důlky, které se usmívaly na obou loktech. Při večerním světle byla jako nějaká královna a v dobročinném bále nějakém udělala ještě pravou sensaci. V dobách mythologických byl by jí pán Olympu jistě dal přednost před celou mladistvou sice, ale trochu asketickou družinou přísné Diany, a za našich dob ucházel se tak mnohý důstojník ženijní, tak mnohý krásný kapitán, ba i sám majitel hutí, osobnost to v celé krajině vážená, o její kyprou ruku; ale ani armáda pozemní, ani námořní, ani samy hutě nezlomily pevnou její vůli, zůstati svobodnou. Snad se usmíval nějaký mrtvý hidalgo na ni ještě z těch krásných, zlatých časů?

To nevěděl nikdo leč ona. Ona zbožňovala svou neteř a měla z toho radost, jak umí být mladou v její společnosti, a ten zbytek svého srdce věnovala dobrým skutkům, jež uměla konati nejenom štědře, ale též moudře. Byla velice nábožná, byla miláčkem vší chudiny — a tak dovedla přece vyplniti svůj život a učiniti jej jaksi poetickým i v posledních jeho červáncích.

Snad měla také některé předsudky; ale tyto maličké vady nevadily nijak velikým a vzácným jejím cnostem. Její přítomnost byla toho večera pravým dobrodiním uprostřed těch tajených bouří, jež kolem ní hlodaly; ona toho ovšem netušila. Georges zalíbil se jí na první pohled. Mluvila s ním volně, jak jí to její živá povaha velela. Ona zachovala nostalgii Estramadury a byla k jižní Francii velice nespravedlivou, neboť tvrdila, že prý není ničím jiným leč špatnou parodií Španěl. Neušetřila ani areny v Arles a Nîmes a nazvala je falešnými cirky, kde prý se šklebí falešní toréadoři zápasící na falešném slunci. Carcassonne, Collcoure a Perpignan nebyly jí ničím, jak zaslechla o Seville, Granadě a Cordově a přiznala se, že různé dialekty Provence a Languedocu jí dráždí nervy, když si jenom vzpomene na svou krásnou španělštinu, stvořenou z hudby a světla, kde prostým prodavačům vody říká se Aguadores. Její malý psíček, veliký zrovna jako pěsť, jehož bílou, hedbávnou srsť Georges hladil, byl také dosti vlídným, zvláště když jej krmil cukrem. Zábava nevázla ani minutu. Slečna Martha divila se vším právem mnohým věcem, kterým sotva rozuměla . . . Poznala, že Francouzi, sami sebou tak spokojení jsou náramnými ignoranty v těch nejobyčejnějších věcech . . . „Neznám ani jednoho,“ pravila, „který by věděl, že káva, kterou denně pívá, jest plodem keře, podobným našim třešním.“

Jednou tázala se v kruhu lidí učených, kde bylo také několik botaniků, jaké jest pravé jmeno stromu, který poskytuje palissandr a nikdo nebyl s to jí odpovědít.

Slečna Martha mnoho cestovala a těšilo ji to, když mohla vypráveti Georgesovi některé zajímavé detaily, jak sbírají černoši, krásní jako eben, na březích Guineje zlatý písek, zlaté lístky, ano celé hroudy, a pochlubila se, že nalezla sama několik diamantů ve starých lesích Brasilie. Toho večera nebylo sice žádných mezer v zábavě, ale také žádné hudby, a rozešli se dosti časně. Trio našich maškar (přemáhali se všickni tři tak, že toho jmena zasluhují) Henri, Georges a Marie, měli zase sny, ale daleko jiné, nežli den před tím. Jediná slečna Martha měla noc klidnou. Nežli zavřela oči, myslila ještě na Georgesa a zdálo se jí, že někde již viděla jeho tvář; ale byla to vzpomínka velice vzdálená a mlhavá. Namáhala paměť, ale když ji to začínalo unavovat, přestala na to myslit a usnula klidně spánkem spravedlivých.

VI.

Druhého dne z rána padl první paprsek slunce na paletu Georgesa, který seděl již na onom můstku blíže mlýna ležícího na říčce Sinope. Vrátil se sám na její břeh, zrovna na ta místa, kde včera byli spolu. Maje odejíti již zítra nechtěl opustiti své drahé údolí, aby se s ním nerozloučil a chtěl si odnésti ve svém vaku aspoň živou upomínku na tuto procházku, kde poprvé a snad naposled promluvila jeho láska.

Hrabě nezavřel za celou noc oka; časně zrána vyjel si na břehy Ravenovillské doufaje, že delší jízda v mlze Kanálu mu ochladí trochu krev a že pohyb tělesný ukonejší snad duševní jeho bouři; ale ať jezdil jak chtěl a honil svého koně třeba do samé vody a třeba až do vln, přece nic nebylo s to utišiti jeho horečku. Sotva se dočkal oné hodiny, kdy Marie obyčejně přicházela do zahrady. Ona také nespala a zvláště pro ni byla ona noc hroznou. Aby se zbavila těch dlouhých muk, jaké umí připraviti bezesná noc, chtěla trochu číst, ale největší básníci i prosaisté byli fádní vedle románu jejího srdce. Pohledla nazpět na svůj život . . . brzy měl jej uzavříti sňatek s Henrim. Tato svatba, na kterou se minulý měsíc ještě těšila, byla jí nyní krokem takovým, jako by skládati měla řeholní sliby; ale nicméně byla odhodlána ke každé oběti, neboť pamatovala dobře na svůj slib, daný tomu šlechetnému muži, který ji o to žádal. Tehdáž podala mu ruku svou s celou upřímností a tehdáž její malá ruka jistě nelhala.

V deset hodin sešla jak obyčejně do zahrady. Když ji hrabě spatřil, zalekl se jako dítě. Bylo to poprvé; zdálo se mu, jakoby všecka jeho energie jej opouštěla. Stál jakoby přimrazen za velikým keřem bezu celý v rozpacích. Ona ho dosud nespatřila.

Dnes si nevšímala velikých květů svých magnolií, sotva se ohledla po krásných pomněnkách, které rostly podle vody, ale jdouc po široké pískové cestě utrhla si s pravou rozkoší orientální hyacint, pak několik stébel ysopu s modravým květem, který jí snad něco vyprávěl o Bibli nebo Jerusalemu. Měla bílé šaty, a prostá stužka držela jí vlasy.

Mnula vonné květy mezi prsty a kráčela zvolna a vážně. Henri ji pozoroval. Podivné vzpomínky na svatou poesii, na Esther a Saint-Cyr těkaly jeho duší s celou svěžestí krásného toho jitra, a on se přiznal, že nikdy ještě necítil k ní úctu tak nábožnou. Jakmile spatřila hraběte, běžela k němu; zdálo se, jakoby tu byl jenom náhodou, kdežto on čekal na ni celé dvě dlouhé hodiny. Když se oči jejich setkaly, utišil její jasný pohled jako nějaké kouzlo všecky bouře jeho duše. Tázal se sama sebe, jak mohl o ní pochybovati jediný jenom okamžik; ale že si umínil již dříve s ní mluviti, začal rozmluvu tonem, který nebyl ani příliš intimním ani slavnostním, ale přece jaksi vážným:

„Jsem věru rád, milá Marie, že mohu s vámi dnes si pohovořit; dovolíte-li, promluvím o některých otázkách, které mi napadly, a rád bych věděl zejmena, jak soudíte o jedné věci, o které jsem právě přemýšlel . . .“

Marie, jak zdálo se, nebyla valně překvapena tímto vážným úvodem; pokynula jenom, že jej vyslechne, a on pokračoval:

„Musím se vám přiznat s celou upřímností, že mi přišly některé obavy, snad trochu dětinské, které sice netíží moje svědomí jako hrozné výčitky, ale kterých se nicméně nemohu zbaviti; nezbývá mi nic jiného, než abych je sdělil s vámi: tázal jsem se tak někdy sama sebe, zdali i při těch zdánlivých přednostech, které by mne snad omlouvaly, nejsem přece vlastně jenom veliký egoista?“

Marie zavrtěla hlavou a chtěla mu to vymluvit; již začínala chápati, kam vlastně míří.

„Dnes ráno ku př.,“ pokračoval hrabě, „jsem vzpomínal na jednoho z mých známých; je to jakýsi gentleman farmer, ne ještě tak starý, ale již při letech, neboť je mu přes třicet — mravy má venkovské, skoro divoké, miluje honbu a zvuk rohů, svou vyjící smečku i řehtot svých koní, — tázal jsem se, zdali tento vesnický šlechtic uzavřený ve svém feodálním zámku jako středověký pán, má právo připoutati k svému jednotvárnému osudu život ženy mladé, krásné, vzdělané, která jest stvořena spíše k tomu, aby rozvinula krásu svou v plném světle pařížských bálů a salonů, které snad jedině mohou oceniti lesk její mladosti, aristokratii její krásy, všecky květy jejího ducha, ba (a proč to neříci?) i veliký vkus jejích toilet, kterým se sotva co vyrovná?“

— Vy se snižujete, pane hrabě, odvětila Marie s lehkým úsměvem.

— Ó ne, ale což jest to opravdu vyhlídka tak krásná na ta věčná luka, lesy a břehy, na okna starého zámku ležícího v odlehlém koutě province, kde často nuda padá se stropů? Zakopati s veselým srdcem mládí ženy, ta nejkrásnější leta její v podobné samotě, není to rovněž tak ukrutné, jako chytiti krásného motýla chvějícího se dosud svatým světlem slunce a přibiti ho živého někde ve tmě?

— Ta vaše porovnání jsou poněkud přehnaná a klidné sceny života venkovského malujete v barvách příliš temných! Ale dále, co vlastně si přejete?

— Odpusťte mi, odvětil živě hrabě, neřekl-li jsem určitě, co jsem říci chtěl, a dovolte tedy, abych vyslovil jasněji svoji myšlenku.

A vloživ do tonu svého úplnou úctu svou, jakou k ní choval, a všecky odstíny největší reservy, pravil hlasem nervosně se chvějícím:

„Marie, onoho dne, kdy nedbaje leč vlastního přání svého prosil jsem vás za vaši ruku, tehdáž snad zdálo se vám, že vás víží jakési povinnosti ke mně; byla by to ovšem přehnaná vděčnost, které si sice vážím a která vám slouží jenom ke cti: ale kdybych nebyl řekl dosud ničeho, a kdybych vám předložil tuto otázku nyní poprvé, zněla by odpověď vaše zrovna tak, když byste se měla rozhodnouti docela volně a nezávisle?

— Ano, pane hrabě, odvětila hlasem tichým a sklopila oči.

Hrabě si oddechl. Dlouho mlčeli, šli dále, a Marie, která ženským instinktem prohlédla vše, pravila:

„Věděl jste, že p. Fontan chce nás jistě opustit a to již zítra? Jeho úmysl jest nezvratný. Zdá se, že tato cesta na sever leží mu nesmírně na srdci.

— A já považoval tuto novou pouť za pouhou záminku. Míní to tedy vážně?

— Ano, velmi vážně, odvětila Marie.

Jestliže zbylo dosud v mysli hraběte několik obláčků, rozprchly se nyní docela.

Georges, dobrý to chodec, vrátil se v obyčejnou hodinu a přinesl sebou obrázek Sinope, který se hraběti velice líbil; Marie, jak jej spatřila, byla dojata.

„Včera,“ pravil Georges k Henrimu, „dal jsem ti „bukovou aleji“; dnes ale dovolíš, abych si toto údolíčko ponechal co upomínku na vaši krajinu.“

Při snídaní radili se, co odpoledne; umluvili výlet do Saint-Vaast-de-la-Houque. Zapřáhli Selima, hnědouše s vlající hřívou a dlouhým ohonem, rozkošného to araba, jemuž bylo již jedenáct let — hezký to věk pro koně; nicméně slečna Martha, ačkoliv neměla žádný dobročinný skutek v plánu, zůstala raději doma. Jeli tedy jenom tři: Georges a Henri seděli napřed (Henri řídil koně) a Marie sama v zadu, kde pro její dlouhé šaty bylo dosti místa. Otevřeným oknem mohla se účastnit v jejich rozmluvě, kdy se jí jenom líbilo. Všecko šlo dobře až kde se křižují cesty k Montebourgu a Quinévilleu; ale kousek dále, jak spatřil Selim vysoké zříceniny svatého Michala, kde nastává srázný svah, ulekl se mraků, které hnal vítr od moře; ty letíce mezi sluncem a zemí házely na cestu dlouhé temné stíny, které běžely zároveň s nimi. Ani to by bylo neškodilo, ale v tom vběhlo stádo skopců zrovna pod kola a rozběhlo se na dvě strany. K tomu

přicházelo ještě stádo volů a krav s protějšího svahu zrovna jim do cesty a zvířata jak známo se těžko srovnají.

V tomto stádě byl zvláště jeden černý, divoký mladý býk, který krontil vztekle očima, až je měl celé bílé. Tomu se asi nelíbila jasná, hnědá srsť Selima. Pustil se zrovna na něho jakoby mu chtěl rohama rozpárat břicho a rozbít celý vůz. Selim skočil stranou, vzepjal se a pustil se s vozem dolů po stráni. Georges a Henri vylítli na zem; Georges na velikou hromadu kamení, Henri do příkopu; Marii nestalo se ničeho, jenom okno se rozbilo. Vyskočila jako blesk z překoceného vozu a když viděla Georgesa ležeti bez sebe, bledého, s hlavou krvácející, běžela nejprvé k němu; od něho k řece a vymývala mu velikou ránu, která zela na straně hlavy; roztrhala šátek, krajky s krku i batistové manšety; ovinula to vše zimničně kolem hlavy a zavázala velikým modrým šátkem, který strhla s hlavy děvčete, jež hnalo skopce. Georges přišel pomalu k sobě a pravil slabým hlasem:

„Děkuju vám, Marie, nestalo se nic.“

A hrabě vzpamatoval se hnedle ze svého omráčení; ale když otevřel oči, byl by si přál, aby je byl raději neotevřel již nikdy. V onom šíleném chvatu, s jakým sloužila Marie Georgesovi, viděl všecko. Mocný tento dojem omráčil jej nyní na dobro, a když teprvé po dlouhé chvíli se zpamatoval, omývali mu Georges a Marie s oním děvčetem dosud obličej.

Kočár byl rozbit a Selim si odřel kolena; vrátili se tedy na velikém selském voze. Když přijeli domů, uložili Georgesa, neboť měl zimnici; ale lékař prohlásil, že není žádného nebezpečí (za dva nebo tři dny bude prý dobře) a slečna Martha se usadila u lože nemocného jako pravá milosrdná sestra.

Hrabě neměl žádnou ránu. Nyní se rozhodl docela určitě. Pravil sám k sobě:

„Nyní jí rozumím docela dobře. Její vůli nezlomí nic. Georges byl by zítra odejel; zdá se mi, že ona sama naň tlačí. Že měla k tomu odvahu, ani nepochybuju. Znám ji dobře: chtěla býti otrokyní daného slova a byla by mi podala ruku beze všeho pokrytství a nebyla by opustila tu těžkou cestu povinnosti ani na okamžik. To vím. Jsou ženy, kterým jest jejich důstojnost strážným andělem, které z pouhého instinktu hrozí se každé skvrny jako hermelín bláta: ale ona byla by z toho měla smrt. A já? — což mohl bych snad potlačiti její myšlenky, zapuditi jediným dechem obrazy jejích snů, rozmačkati její rty, kdyžby snad ve snu vyslovily hlasitě jeho jmeno, jež by až dosud v srdci zůstalo? Byl bych měl tu sílu dívati se chladně na tuto agonii? Ne, tento zločin se mi hnusí. Někdo se obětovati musí — nu dobrá, budu to já.“

Celý večer neprozradil hrabě ani nejmenším svůj nepokoj. Marie myslila, že si ani nevšíml oné ochoty, s jakou běžela odpoledne k raněnému Georgesovi. Nežli odešel do svého pokoje, vyptal se na zdraví malíře, který dřímal, a když se loučil s Marií, přál jí dobrý večer laskavě sice, ale tak prostě, jakoby ji měl viděti hned zítra; ona sice pozorovala něco zvláštního v jeho pohledu, který byl toho večera sice trochu upřený, ale vlídný jako vždycky.

Hrabě si ani nelehl; umínil si, že odejde beze všech frásí, beze všech banálních výčitek, beze všech zženštilých výlevů. Napsal tři listy; dva velmi krátké, Georgesovi a Marii, třetí svému notáři v obálce slečny Marthy.

První dva listy zněly takto:

„Marie!

Pochopil jsem tajemství vašeho heroismu, ale jeho oběti nepřijímám. Vy jste svobodna. Měl jsem radost, když jsem mohl vyhověti každému vašemu přání, a žádám, abyste aspoň jednou byla mi také po vůli. Požádal jsem slečnu Marthu, aby vám všecko pověděla.“

Druhý list zněl takto:

„Georgesi!

Život jest plný podivných překvapení. Naše role jsou nyní vyměněny. Dnes odjedu já a vrátím se bůh ví kdy! Míval jsem velikou touhu poznati floru himalajskou . . .“

A krátká douška zněla takto: „Zůstaň u ní. Tvůj odchod by ji zabil.“

Ve třetím listu odkázal Henri Marii, co své příbuzné zámek Haut-Nemil, kde právě bydlela, se všemi jeho důchody.

Sešel s velikých schodů nežli vyšlo slunce, tiše po špičkách, aby nikoho nezbudil. Na dvoře potkal jej veliký lovčí pes a položil mu mlčky na ramena obě tlápy jakoby mu rozuměl. Hrabě přitiskl k prsoum jeho krásnou hlavu a rozloučil se s ním. Jeho vůz čekal naň o kus dále u vesnice Fontenay.

Trpkou ironií svého osudu, potkal hodinu na to na silnici při plném již světle dvě známé osoby, děti svých farmářů, jež zasnoubil asi před týdnem: byl to François Corbina a Guilette Mauger. Guilette měla na rameně měděnou konvici, v jaké nosívají děvčata mléko; François měl blúsu a nesl na rameně jařmo své krávy jako nějaký nákrčník.

„Jak se máte, děti?“ tázal se jich. „Dobře, není-li pravda? Nechybí vám ničeho?“

François přisvědčil naivně, že má vše, čeho si jenom může přát.

„A ty, Guiletto?“ tázal se Henri.

— Děkuju, odvětila hezká Normandka a pohlédla mu chytře do očí . . . Ušlo by to, kdyby ta louka u našeho domu byla naše . . . Ale to by bylo pět set franků.

— I tu je máš, pravil hrabě a vtiskl jí do ruky bankovku. S bohem, děti!

Když přišel do Valognes, chybělo jenom několik minut do odjezdu vlaku. Chef, který jej znal, pozdravil jej uctivě, otevřel mu vůz se smeknutou hlavou a když zavíral dvířka a vlak již zapískal, pozoroval s podivením dvě veliké slzy v očích toho šlechetného muže, který ještě nikdy neplakal.

Přel. *Bed. Frida.*

FEUILLETON.

Ischia.

Z cest *Josefa Wünsche.*

pět na palubě, opět uprostřed čarovného Golfo di Napoli, obrovské té číše azurové, již bohové sami až po kraj naplnili lahodou pozemskou.

Ze přístavu zatáčíme se k jihozápadu. V pravo zůstává skalisko s pevnůstkou dell' Ovo. Za ní táhne se Chiaja se stinnou Národní Zahradou, dále k jihu uhýbá se Mergelina. Až ku samému ústí průlomu pozuolského táhne se krásná Neapol. Ale líbezné letohrádky její rozesety ještě dále po stráních posilipských: tu hned z předu villa Angri, za ní rozvaliny paláce di Donna Anna, pak villa Rocca Romana, Matilda, Minutoli atd. Je jich jako květů krásných ve věnci, jako krůpějí rosy po pažitu květném.

Za předhořím di Posillipo malý kostelíček S. Marie del Faro, a opodál po stráních až ku moři znamenati sříceniny villy Pausilypon. Náležela pověstnému labužníku Vediovi Pollionovi. Měl tu i rybníky, v nichž muréuy krmil masem otroků. — Klassická místa!

Dále za scoglií Virgiliovou vynořuje se ostrůvek Nisida. Jako kuřátko ku kvočně tulí se ku pevnině. Bojí se daleko odběhnouti, je ještě maličký.

Nisida je krater, v němž vyhaslo. Ku jihozápadu stěny jeho jsou prolomeny, a celé ohromné hrdlo jeho zatopilo moře. Tak povstal tu krásný přístavek přirozený.

Ale vraťme se zase k labužnictví! Syn Lucullův měl tu letohrádek. Sem utekl se Brutus, když zavraždil Caesara. Zde navštívil ho slavný mluvka Cicero. Samá klassická místa. Nyní trůní tu na skále jako hrdé sídlo královské — bagno pro darebáky všeho druhu.

Odtud dále na západ kyne Capo Miseno. Ohromný to osamotnělý balvan. Na 100 m. příkře vypnul se z hladiny mořské. Na vrcholu jeho malebné sříceniny hradu a věže. Opodál věže nově postavena světlárna. S pevninou souvisí jen uzounkým proužkem země. Sbásněna o něm pověst, že to ohromný náhrobek. Dle Virgilia zbožný Eneas pohrobil tu svého trubače Misena. Zbraň i veslo i troubu vložil mu do hrobu a ohromný balvan přivalil.

To všecko jsou místa a osoby, při jejichž pouhém pojmenování člověku klassickému filologu srdce poskakovati musí samou radostí. Ale i jiný obyčejný člověk a smrtelník neklassický, jenž srdce má pro přírodu krásnou, věčně nestárnoucí, bující, jenž zrak a sluch má pro ohromné dějiny naší zeměkoule, trne a žasne a obdivuje se tu každým krokem. Jsme tu uprostřed ohromné veledílny přírody. Obrovská díla, jež vytvořila v překypující síle své tvůrčí a rozdrtila zase v rozpustilosti marnivé — vše to povaleno, rozmetáno, roztříštěno tu leží kolem.

Chvěješ se, smrtelníku, při temném zabuchnutí ve hlubinách zemských?

Nelekej se! To tepot srdce tělesa světového, tepot životní síly zemské. Rázem vypnuly se vzhůru hory nebetyčné, rázem rozešklebily se děsné propasti. A to srdce žije a buší dál a krev ohnivá posud prošlehuje útrobami zemskými. — —

Před námi v tiché velebnosti rozevírá se širá hladina chobotu pozzuolského. Teď tu tak klidno a hostinno! Avšak bývaly doby, že sta hrdel pekelných oheň soptilo a žhavý kov. Tehdáž ostrovy trhaly se od pevniny, a na pevnině bořily se propasti. Hrůza matkou byla půvabu, jenž nyní poutá oko naše, pozorujeme-li, jak líbezně stýká se moře s pevninou, jak pevnina tu do moře směle vybíhá, tu moři utíká zase v podobách přerozmanitých.

Od předhoří misenského vjíždíme do průlivu, jenž ostrov Ischii dělí od pevniny. Šířka jeho má asi 3 km. Avšak rozhledněme se již kolem sebe. Parník náleží společnosti Procida-Ischia. Až na Ischii platí se 5 l. a 3 l. Kdo ku pohodlí svému rozloží se v lenošce, připlatí ještě jednu l. Parník to vlastně ani není, je to parníček. Je nás nabito jako slanečků. Jsem tu snad jediný cizinec. Ostatní všichni jsou Vlaši — obojího pohlaví. Jede to skoro vše do Casamiccioly na Ischii užít dílem skvostného vzduchu, dílem i léčebných zřídel ischijských.

Ve středu míchané společnosti naší — jako Apollo inter Musas — zjevil se pojednou človíček drobounký. Brnká na kytaru zavěšenou na široké stužce modré. Odkašlává. Je to národní zpěvák neapolský. Přednáší mnohé písně kratochvilné dosti obratně. Proto pochvaly těží více než deseticentesimů. Nejvíce líbí se písnička, jejíž každá sloha nespůsoby a zlozvyky tu Římanů, tu Neapolitanů, tu Bologňanů, Milaňanů atd. peprnou mrská satyrou. Za každou slohou hromový chechtot. Baví se při tom kde kdo, starý i mladý. Ale nejvíce baví se mladinká jedna Neapolitanka. Krásná boubelatá je jak melounek a řehtá se tak srdečně jako hrdlička.

Měl jsem ji z prvu v podezření, že směje se jen proto, aby ukázala, že má krásné bílé zoubky, že má všecky zoubky a že všecky zoubky má krásné bílé. Ale křivdil jsem jí, chudince. Pročež ji tuto co nejsrdečněji prosím za odpuštění.

Míříme k ostrovu Procidě. I ta je původu vulkáuského. Tím, že moře vždy polovinu tří vedle sebe ležících kraterů roztříštilo, povstaly na východním břehu jejím tři pěkné přístavy. Procida je něco přes 4 km. dlouhá a místy ani 1 km. nemá v šíři. Živí se tu asi 14.000 lidí hlavně rybařením a pěstováním vína i jiného ovoce. Hlavní město Procida dosti malebně rozloženo na severovýchodním výstupku skalním, Punta di Rocciola zvaném. Domky bílé, střechy ploché. Ostatně Procida ničím zvláštním nevyniká.

Zastavujeme sice u mariny. Avšak cestovatelů jen málo vystupuje. Rovněž jen asi tři přistoupili.

A tak brzy béřeme se zase dále. Za nedlouho ve mlhavé dáli zjevuje se cíl cesty naší, utěšená Ischia.

V dobách starých měla Ischia jména tři; jmenovaliť ji brzy Pithekusa, brzy Oenaria, brzy zase Inarime. Z trojího jmenování jednoho ostrova ve starých spisech častá povstávala nedorozumění. Tak Livius a Ovid tato jména různým přikládají ostrovům. Podobně i s významem těchto jmen již staří slovoskumci hlavy nemálo si lámali a to z pravidla zcela zbytečně. Že Pithekusa není odvozeno od „pithekos", opice, nýbrž od pithos, veliký džbán na víno, o tom poučuje nás již Plinius. Neboť vína na Pithekuse tehdáž nerodilo se zajisté méně než nyní na Ischii. I ku jménu Oenaria přibásnily se sáhodlouhé historie o Eneášovi a přece neznamená slovo zajisté nic jiného než oinaria, t. j. ostrov vinorodý.

První, pokud víme, byli Řekové, kteří milostný tento koutek zemský osadili. Jonové eretrijští a chalkidští sem vzdělanost i bohy své přenesli z ostrova svého mateřského.

Ale nedlouho přáno jim tu dnů blažených. Utekli odtud, když sopka Epomeus, jaksi ústřední osa a jádro celého ostrova, poznovu jala se zuřit.

Po Eretrijanech divocí Tyrrhenové na krátko neb na delší se tu usazovali dobu. Odtud pak časté vpády loupežné na pevninu italskou podnikali, až od Syrakusanů jsou vytlačeni. Syrakusané pak ostrov znova zvelebili, obsadivše hlavně severozápadní část jeho. Tam aspoň nalezl se pamětný kámen, jehož nápis řecký započatou stavbu městské zdi slaví.

Ale potměšilý Epomeus brzy zase vybuchl, a i Syrakusanští na dobro opustili ostrov zpustošený. Dlouho pak trvalo, než z blízké pevniny italské noví přišli osadníci. Od té doby, s malou jen přestávkou od Sully do Augusta, Neapolští ostrov trvale obsadili a tu pak až na naše časy Ischia všecky osudy radostné i trudné s královskou vždy sdílela Neapolí.

Tvarem svým podobá se Ischia nepravidelnému čtyrúhelníku. Délky má asi 10 km., největší šířka pak obnáší asi 8 km. Obyvatelé, jichž je přes 25.000, živí se hlavně rybář-

stvím a ovocnářstvím jakož i tím, co cizinci, jichž veliký počet co rok sem přichází, vydělati dají.

Již blížíme se břehům východním. Zde po úzkém pobřeží a v bujném stromoví po stráních rozložilo se hlavní město rovněž Ischia zvané. Má asi 7.000 obyvatelů a je sídlem biskupským. Opodál břehů z moře kolmo vystupuje mohutná skalina. Na tom skalí zdělán přepevný hrad ischijský. Bouře mnohých staletí táhly se přes skalnaté témě jeho. Každá po sobě zanechala památky. Nevlídné skalí se drobí, mohutné zdivo se rozpadává. Avšak celek dosud tak uchvacuje, dosud tak hrozí a tak lahodí spolu. Nad castellem posud jako by vznášel se duch chrabrých bohatýrů, již tuto druhdy vévodili, vzdorovali četným nepřátelům. Tak ve věku 15. velkodušná Constance marchesa Pescara dlouhý čas bránila se a ubránila přemoci Ludvíka XII. Za odměnu vznešeno na rod její důstojenství správce celého ostrova a zůstalo v rodu až do polovice minulého věku. S městem spojeno je nyní castello kamenným mostem. Opodál mostu je marina. I zde něco cestovatelů odchází, něco přisedá. Město samo i se svým sídlem biskupským je dosti mrtvo. Cestující leda že tu projde. Odtud vše dále spěje do Casamiccioly, která, ač mnohem je menší, přece více má obchodu a návštěvy. Tam konečně i náš parník se obrací. Leží Casamicciola uprostřed břehu severního. Z Ischie tam asi 4 km.

Sotva opustili jsme marinu ischijskou a břehů trochu se vzdálili, již v dáli znamenáme osadu líbeznou, ana po severním svahu Epomea se rozložila. V dole při moři nízká marina a několik nevelikých domků. Ostatní pak obydlí v několik skupin se shlukla a v zeleném stínu se ukrývají, jako by si s námi hráti chtěla na schovávačku. Několik domů nad jiné velikolepých od ostatních směle se odloučilo, jakoby s těmi ostatními nic nechtěly mít. Jsou to veliké hotely ischijské, jež vypínají se opodál Casamicciolу na místech vyvýšených. Co platu se týče, vyrovnají se každému velikému hotelu prvé třídy; co do pohodlí však nikterak. Tu to velice pokulhává.

Již přistáváme. Rychle nyní do barky a hup na nábřeží. Na nábřeží je prý nyní vzorný ve všem pořádek. Přes to přese všecko je tu však tak živo, jako v pražských „Židech“ bývávalo. Majitelé koní a mezků a jiných živností tahají se o nás tak „nenuceně“, jako by nás roztrhati chtěli na kusy. Vědít zajisté, teď že železo je žhavé, a kdo nevydělá teď, dnes že už nevydělá.

Smlouvám s největším křiklounem a rozumí se, že ne beze křiku. Konečně vsednu a uháním do hotelu La Grande Sentinella. Jsemť již nemálo umdleu a hotel leží hezký kousek za městem.

Je pravda. Kdyby byly hostince ischijské sebe více předraženy a nepohodlny, jednu přednost mají a to v míře vrchovaté: polohu královskou. Patříš oknem pokojíku sebe jednodušššího: pod okny neširoký pás bujné zeleni a ihned strmý sráz a pod srázem širé, neobsáhlé, čeřící a dmoucí se moře! — Človéče, čeho žádáš si ještě? Vína rozkošného? — Stará Oinaria posud rodí révu ušlechtilou, jejíž perlící se šťáva dražší je nad perly a drahé kamení! V tom ohledu stará Oinaria nesestárla a až dosud uctívá hostů svých nápojem právě královským.

Casamicciola je neapolskými Teplicemi. Hlavně pak času letního hosty lázeňskými všecko je zaplaveno. A věru nemůže býti místa příhodnějšího k životu veselému a bezestarostnému. Vzduch je tu čistý a líbezný. Vedra letní mírní vlhké páry v moři se rodící. Krásných procházek a úchvatných rozhledů hojnost, kamkoli noha se obrátí. Z té příčiny již za starodávna hojně býval navštěvován i od zdravých. Nemocní pak ve přemnohých vřídlech horkých úlevy hledají a nalézají. Hlavní vřídlo casamicciolské je pověstný „gurgitello“, jenž v údolí Ombrasco zvaném vzniká a přes 50° R. má teploty. Vody casamicciolské drží hlavně sodu, síru a i kyselinu uhličitou. Že již starým Římanům známa byla, a že již ti hojně a s prospěchem výborným jich užívali, kdož by o tom chtěl pochybovat? Byliť zajisté v ohledu tom Římané arcilázebníci celého světa. Málo zajisté bude vod hojivých, kterých již Římané nebyli poznali v širé říši své. Již Strabo a Plinius pochvalně zmiňují se o vodách zdejších. Ale nad to známe mnohem více. Ze starých dob zachovalo se tu i tam množství kamenných pamatníků, jimiž uzdravení bohům díky vzdávají za uzdravení své. Hlavně Apollon a nymfy takovými deskami děkovacími bývali obmýšleni. Jmenovitě pak „nymphis nitrodibus“ svědčí několik kamenů v okolí nalezených.

Každý, kdo byl na Ischii, dělá také výlet na vrch Epomeo. Ischie bez dostoupení Epomea není ničím. Epomeo této návštěvy také zasluhuje. Onť vzniku dopřál celému ostrovu. On pozdními výbuchy svými spustošil tam mnohou líbeznou krajinu; ale to vše musíme odpustit, uvažujíce, že by bez Epomea Ischie vůbec ani nebylo.

800 m. povznesl tento skalní obr šedohnědé týmě své. Svah je dosti příkrý. Lézti tam za palčivého vedra slunečného není právě přílišným potěšením. Proto výlet podniká se na oslu. Člověk, tento prohnaný přírody vládce a pán, veškeré útrapy tu nemilosrdně skládá na záda oslí. Osel v Italii louská člověku tvrdé oříšky, člověk na líbezném jádru si pochutnává. Proto osel v Italii je věru „přenešťastný světa tvor,“ nebo sužován je převelice. Do Italie měli by jíti všickni oslové; viděli by, co je býti na světě oslem.

Tedy na oslu. Od lázeňského salonu béřeme se cestou, jež vede do Ischie. Brzy odbočujeme cestou polní a stoupáme a projíždíme bohatými vinicemi a sady, lesiky olivovými a kaštanovými. Písek sopečný, jakmile zpráchnivěl, úrodný je ku podivu. Proplétáme se divokými a hustě zarostlými slujemi. Dále vzhůru. Úrodná láva zvětralá znenáhla přestává. Vystupujeme po vrstvách novějších, dosud neúrodných. Bujné rostlinstvo náhle nás opouští. Postupujeme po drsném hnědošedém skalí. Tak obešedše vrch velikým polokruhem, pronikli jsme až ku sedlu hornímu. Odtud pak klikatými serpentinami vystupujeme dále až na vrchol.

Nahoře je kaple sv. Mikoláši zasvěcená. Vytesaná je do živé skály tufové. Strážcem kaple je poustevník. U toho vínem a chlebem se posilníme. Nebude to zadarmo.

Tato chudobná kaplička není zajisté první svatyně, kde člověk chvěje se na kolena padal před božstvem, jemuž se tu v oblacích tak blízkým býti zdál, jež mluvilo tu k němu lahodou krásné krajiny, jež hovořilo k němu šumícím mořem. Zajisté již Řekové klaněli se zde všemocnému hromovládci. A před Řeky? —

Odtud po mnohých stupních a temnými průchody skalními vystupujeme až ku belvederu. Zde otevírá se rozhled, jakých není mnoho v Italii. Pod námi hostinný ostrov se svými vrcholky a stinnými údoly, se svými osadami a samotami. Kolem ostrova v širém okruhu rozlévá se záliv neapolský s veškerým kouzlem svým. Na západě z vod noří se osamělá skalina Pandataria a nad ní vznášejí se stíny žen z rodiny císařské, jež žily tu a umíraly ve trpkém vyhnanství. Tak obě Julie, matka a dcera, z rodu Augustova, tak šlechetná Octavie, manželka Neronova, tak Flavia Domitilla z rodu Domitianova, první vyznavačka učení Kristova z rodiny císařské. — —

Avšak brzy odvrací se duch od upomínek historických. Na Ischii tak klidno a lahodno. Duše tisícerými upomínkami není mocí rvána do minulosti. Člověk hledá a nalézá tu sebe. Člověk roste v bohatýra velikána a tetelí se v nicotě své jako pidimužík. Blízkoť mu božstvo; jeho mocný chvěje se tu duch, jeho myšlenky psány tu literami velebnými. Člověk čte a žasne, čte a žasne zas.

Hodiny mijí tu v tichu posvátném.

Listárna redakce.

Pan Tesař Josef: Krátká odpověď: Rukopisy se nevracejí; onen nákladní lístek jest pro vás v redakci k disposicí.

OBSAH: Peire Vidal. Romance Jaroslava Vrchlického. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa (Pokračování.) — O poesii Arabů před islamem. Z orientalních studií dra J. Košuta. (Pokračování.) — Pod balkónem. Scéna z jihu. Od Otakara Mokrého. — Otcové. Od Fr. Heritesa. (Dokončení.) — Z nové poesie vlašské. G. Prati. Cid. Lorenzo Stecchetti. (Mercutio.) Sonet. Květ s plotu. Přeložil Jaroslav Vrchlický. — Normandská idylla. Napsal André Lemoyne. (Dokončení.) — Feuilleton: Ischia. Z cest Josefa Wünsche.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškere dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

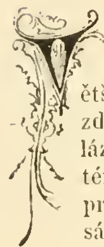
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodine odpolední.

ROČNÍK VII. 10. srpna 1879. ČÍSLO 22.

Darija.

Novella *Julia Zeyera.*

I.

Většina cizinců byla již opustila Homburk, a město zdálo se pusté a prázdné. Byla-li hudba v sadu lázeňského domu, záleželo sporé obecenstvo téměř jen již z domácích, a v širokých alejích procházek proháněl se podzimní vítr sám a sám. V zámecké zahradě, kde se stromy nádherně pestřily, kde se tak melancholicky v tiché hladině vodní shlížely, procházela se za krásného dne dáma, mladá a krásná. Usedla na malou lavičku, otevřela album a počala skizzovati kulatou zámeckou věž, která se malebně nad houští starých stromů do čistého vzduchu vznášela. Mladá ta dáma byla hraběnka Paraskéva Muromská. Byla sotva několika črtami obrys věže naznačila, když ji kroky po písku z práce vyrušily. Mezi stromy, ozářena glorií podzimního slunce, zjevila se dáma druhá, ještě mladší, ještě krásnější než hraběnka. Kráčela pomalu, když ale hraběnku zhlídla, usmála se a zrychlila poněkud lenivý svůj krok.

„Praskóvje Pamfilovno," zvolala, „myslím věru, že my dvě jsme posledními hostmi v Homburku. Po celé jitro jsem nikoho nepotkala a bloudím přece již hodinu zahradou a zámeckými dvory. Jen u toho pěkného portálu z rudého kamene, který jste pro mne nakreslila, seděli dva vojáci; měla jste vidět, jak udiveně na mne patřili, jako na zjevení! Napadlo mi ráno při česání, že již svrchovaný čas vrátit se na Rus."

Hraběnka se těsnila do kouta dřevěného kanapé.

„Sedněte, milá Dašeňko," pravila vlídně. Lenivá kráska sedla a opírala se unaveně o dřevěný lenoch. Hraběnka odložila album a vzdychla. Temné její oči upíraly se zamyšleně na tvář Dašeňky.

„Dala jsem již své komorné rozkaz, by vše připravila k návratu," odpověděla za chvilku. „Ale upřímně řečeno, nestýská se mi po domově. Homburk líbí se mi nejlépe tak, jak nyní jest. Vy jedete přímo do Petrohradu, Darijo Pavlovno?"

„Ano," odpověděla Darija, „a vy přímo do Moskvy?"

Než hraběnka odpověděla, zjevila se její komorná, přistoupila rychle k ní a odevzdala jí list.

„Vy odpustíte?" pravila hraběnka, „čtu tak ráda dopisy, že si je dávám za sebou přinášet, když zde v zahradě pracuji." Otevřela list. Ruměnec přelítl jí tvář.

„Můj muž je v Petrohradě!" vzkřikla překvapeně. „Koupil tam dům, by dávnému mému přání vyhověl. Proto tedy nejel se mnou do Homburku! Byl po celý čas v Petrohradě, by vše dle mého vkusu zařídil!"

„Ah, tedy budete na zimu v Petrohradě!" pravila Darija a sklopila zamyšlené oči.

„Jaké štěstí, nebudu tedy vaši společnosti postrádat, má duše," radovala se Praskóvje, „budeme se denně vídat jako zde v Homburku!" Objala svou přítelkyni, za chvilku se ale zamlčela, zamyšlenost začala se i na její tváři jeviti.

„Jak laskavý váš muž, Parášo," počala Darija. „Ale vy jste smutna?"

„Hrabě mi píše, že by byl pro mne přijel, že je ale churav," odpověděla Praskóvje a otevřela znova list. Obě dámy zůstaly zamyšleny a nastala dosti dlouhá přestávka. Praskóvje počala nejdříve mluvit.

„Znám vás nyní tři měsíce, Darijo," pravila vezmouc ji za obě ruce, „a myslím, že mne rovně tak milujete, jako já vás miluji. Mohu se vám svěřiti. Vězte tedy, že jsem vám zamlčela jisté věci, o kterých se mi zdálo, že o nich vědět nemusíte. Nyní ale vidím se nucena vám všelicos vysvětliti, co byste si později v Petrohradě snad křivě vykládati mohla. Nechci, abyste se od jiných dozvěděla, co vás na dlouho tajno nezůstane, nechci, aby mou historii ku příkladu moje komorná vaší svěřovala a to se všemi výklady utrhačných jazyků."

„Jak, vy máte historii?" divila se Darija. Hleděla nejdříve překvapeně na ni, pak hryzla se do rtů, aby potlačila mimovolný smích; oči její obyčejně tak nyjící a snivé zasvítily čtveračivou veselostí. Hraběnka nezahlídla ničeho, neb oči její byly sklopeny. Nastala nová přestávka. Praskóvje vyhledala mlčíc celou hrstku visitek, jež ve svém košíčku na práce chovala. Navinovala na ně obyčejně hedbáví k vyšívání. Hodila je Dariji do klína.

„Přečtěte si tato jmena," pravila, „a řekněte, co se vám zdá."

Darija vzala visitky a četla líně a roztržitě několik jmen, pak odpověděla: „Nezdá se mi ale praničeho. Jsou to jména více méně po celé Rusi známá. Nejspíše vaši známí z Moskvy, kteří vás navštívili, když je cesta Homburkem vedla?"

„Nuž, a nedivíte se, že mezi těmi jmeny známých osob z Moskvy nenalezá se ani jediné ženské?"

„Ah, věru," — zvolala Darija překvapeně. „Ale konečně, když ti páni snad nejsou ženati, neb když své ženy v Moskvě nechali!"

„Není tomu tak; neznám prostě ani jednu dámu v Moskvě. Ženy přátel mého muže mne ani nezvou ani nenavštěvují.“

„Tím hůř pro ně a tím lépe pro vás,“ odpověděla Darija.

„A vy se netážete, proč se tak děje? Nuž povím vám to zkrátka. Celá moskevská společnost byla sňatkem mým poboršena. Rodina Muromských patří mezi nejpřednější celého carství, a já — jsem dcerou bývalého lokaje.“

Praskóvje se zamlčela, hleděla na Dariju jakoby očekávala, že vyskočí, ale Darija sebou ani nehnula, podpírala se dále o lenoch dřevěného kanapé, oko její nejevilo nejmenšího překvapení, z úst ozvalo se lhostejné: „Ah, věru?“ . . . To bylo vše. Praskóvje cítila velké ulehčení.

„Můj otec měl to neštěstí, že byl nenáviděn majordomem velkoknížete, u kterého sloužil,“ vypravovala Praskóvje. „Necitelný ten člověk pronásledoval dlouho mého otce, a jednou vyskytla se mu dobrá příležitost jej náhle ze služby propustiti. Velkokněžna mívala někdy nápady zahrát si na něžnou matku, stávalo se to jen tenkráte, když se nudila a když nevěděla, čím by si dlouhou chvíli zkrátila. Jednou, den po dvorním plesu, letěla na peruti touhy mateřské k svým dětem, zapletla se do koberce, padla — a vyrazila si zub. Ohromný poplach! Velkokníže zuřil, někdo musil být vržen co oběť v jícen zlosti. Majordomus se dlouho nerozpakoval, vina padla na mého otce, vždyť on to byl, který po chodbách koberce rozprostíral, a byla by velkokněžna klopýtla, kdyby byl koberec dobře natáhl? Ještě téhož dne byl ze služby propuštěn, vyhnán a neštěstí jej od onoho dne pronásledovalo bez únavy. Bylo by to dlouhé a trapné, bylo by to k smíchu a k pláči, kdybych se měla pustit do podrobností, kdybych líčit měla, jak vyražený zub velkokněžny se stal přízrakem plašícím otce od prahů všech domů, kde novou službu hledal. Zemřel záhy a matka ho dlouho nepřežila. Přišla jsem do domu svého strýce; byl bohatým kupcem. Dopřál mi, bych s dcerami jeho vychována byla, určili, že ze mne udělají učitelku neb vychovatelku. Můj život v jeho domě byl smutný, velmi smutný. Opakovala se se mnou ta dávná, stará historie, kterou každý zná. Strýc byl laskavý, ale lhostejný, žena jeho nenáviděla mne, jsouc žárliva na každé laskavé slovo, na každý vlídný pohled poskytnutý mi kýmkoli; dcery její, moje sestřenice, opovrhovaly mnou z hloubi duše. Plakala jsem v skrytosti a volala k bohu o spasení. Přišlo mi nenadále po několika letech pravého mučednictví. Strýc můj byl v obchodním spojení s hrabětem Muromským, jenž má rozsáhlé závody po celé Rusi. Jednou přišel hrabě k nám, teta a sestřenice byly na dáče a byla jsem sama se strýcem v městě. Nepřály mi vzduchu lesů a stepí; pod záminkou, že mne strýc v městě potřebuje, zůstavily mne doma. Šila jsem ve svém malém pokojíku po celý den a jednou zaslechla jsem vedle hlas mého strýce ve sporu s neznámou mi osobou. Oba křičeli jako o závod, ale nerozuměla jsem, oč se jedná. Pojednou otevře můj strýc dvéře: „Rychle, Parášo, sklenici vody! Hraběti je zle!“

Polekána vejdu do komnaty, hrabě, kterého jsem tenkráte poprvé viděla, ležel na divaně ve mdlobě. Když jsem s vodou k němu přistoupila, otevřel oči. „Kdo je to?“ tázal se za chvilku strýce a ukazoval na mne. Vzal mne za ruku a já se zachvěla, neb polomrtvé jeho oči zablýskly se náhle tak podivně, tak příšerně. Bylo mi úzko a utekla jsem se do svého pokoje. Ale hlas hraběte vnikl za mnou do komnaty, pravil mému strýci pevně: „Tato dívka bude mou ženou.“ —

Praskóvje byla bledá a chvěla se po celém těle.

„To vás překvapilo, ale příjemně?“ tázala se Darija naslouchajíc čím déle tím pozorněji.

„Vy neznáte hraběte,“ šeptala Praskóvje co jedinou odpověď, ale její bledost, její zachvění bylo výmluvné.

„Ah, hrabě je netvor?“ vzkřikla Darija a sepjala ruce. Praskóvje sepjala je též.

„Šetřte ho,“ prosila. „Jsem mu vděčna. Vyvedl mne z domu služby.“ Obě ženštiny mlčely chvilku.

„Strýc můj byl šťasten,“ pokračovala pak Praskóvje jako by se intermezzo výkřiku a prosby nebylo ani událo, „strýc byl šťasten. Velká suma, o kterou byl spor, padla mu co dar do klína. Teta ale byla by raději celé své jmění ztratila než by mne byla co velkou dámu viděla. Náhle zdálo se jí, že jsem nesmírně krásnou. Začala mi domlouvat. „S takovou postavou, s takovou tváří, s takovým duchem, jako u tebe, dušinko, netřeba obětovati se poloblbému muži. Vždyť je hrabě pouhou zříceninou, studní nejhnusnějších neřestí!“ A strýc zas na to: „Pravda, pravda, ale pomysli, Parášo, holubičko, právě proto, že hrabě zříceninou, nebudete zajisté ani rok pospolu. Několik měsíců a budeš dědičkou ohromného jmění, starého jmena a volna podáš pak ruku svou tomu, pro kterého srdce tvoje promluví“ . . . Tak domlouval mi strýc — a já svolila.“

„A hrabě dosud nezemřel,“ dodala Darija tónem, jako by to ukrutenství nepřítomnému manželi krásné Praskóvje vyčítati chtěla.

„Nejsem dosti nevděčna a ukrutna, bych mu přála smrt,“ odpověděla hraběnka, „ale jsem dosti upřímna, bych se vyznala, že neprosím boha se slzami, by život jeho do nekonečna prodloužiti ráčil. Hraběti je ostatně lépe než mu kdy jindy bývalo, a bůh ví, že mu zdraví jeho přeju.“ Složila ruce v klín a zamyslila se.

„Nuž, nyní když znám celou vaši historii —“ začala Darija, ale Praskóvje zavrtěla hlavou a oči její naplnily se slzami.

„Jest ještě jedna stránka v mé historii,“ pravila dojata, „stránka smutná, bolestná. Žije mimo hraběte ještě jeden muž, ještě jeden šlechtic, který se mnou v nerovný sňatek vejíti chtěl. Jmeno jeho jest méně skvělé než hraběte, jmění jeho není značné. Ale Darijo, Darijo, kdybyste jej znala! Jest andělsky dobrý, andělsky krásný! Je důstojníkem. Žil v našem domě, znal moje poměry, miloval mne z útrpnosti — a já jej zklamala! Ach těch krásných, krásných časů, když jsem se z domu kradla, bych s ním několik slov v šeru nějakého chrámu promluvila, neb s ním na čtvrt hodiny v stínu stromů na boulevardech seděla. Mluvívali jsme o našich nadějích, o našem utrpení. I on, Dašenko moje, byl nešťasten. Otec jeho zanechal jej a mladší jeho sestru na pokraji miziny. Byl v nějaký proces zapleten, kterému konce nebylo. Prosil mne, bych měla trpělivost, až záležitosti jeho se urovnají, pravíval mi, že los můj po jeho boku nebude sice nikdy příliš skvělý, že ale cítí, že budeme šťastni. Blouzníval pak o hloubce lásky své, o nebi a ráji našeho manželství. Mluva jeho byla tak sladká, ale čím byla vedle hloubky jeho pohledů? . . .“

Praskóvje zakryla si na několik minut oči šátkem a pak pokračovala.

„Tenkráte, když mne hrabě poprvé spatřil, meškal Ilja právě daleko v Olonecké gubernii, kde jeho zadlužený statek leží. Než se vrátil, byla jsem ženou jiného. Darijo, přísahám, že jedinou myšlenkou mojí bylo — obětovati se tomu muži, jenž mne tak velkou, čistou láskou miloval. Ne, není možno, aby hrabě dlouho žil. Až budu volna, předstoupím před Ilju, pokleknu před ním a položím mu jmění svoje k nohoum, jmění svoje a srdce své... Nyní, Darijo, znáte teprvé celou moji historii.“

Položila krásnou hlavu svou v klín přítelkyně a tato políbila ji na vlasy. Zraky její se zasmušily.

„A jste jista, že jmění a srdce vaše přijme?“ zašeptala. Ale Praskóvje ji neslyšela.

„Ubohý, ubohý Ilja!“ šeptala si Darija dále, pak klonila se níže k přítelkyni, ale náhle vypukla u veselý smích. Praskóvje vyjela, vzpřímila se a hleděla překvapeně na ni.

„Odpusťte, Praskóvje,“ smála se Darija, „ale je mi tak k smíchu, že i já pro vás mám — historii.“

Teď usmála se hraběnka na vzájem.

„Vy též?“ divila se.

„Ano, slyšte. Nejsem tou, za kterou mne máte. Vydávala jsem se za dceru statkáře z Olonecké gubernie, žijící od nějakého času v Petrohradě se svou tetou Akulinou Makarjevou. Ale to je vše pouhý jen výmysl. Akulina Makarjeva, která zde se mnou v Homburku žije, je mi osobou docela cizí. Je to bývalá společnice, nevím které dámy, a najala jsem ji na čas svého pobytu v Němcích. Pravda, rodiče moji zemřeli, jak jsem vám řekla, avšak otec můj nebyl statkářem, nýbrž prostým mužíkem v Olonecké gubernii, v téže gubernie odkud váš Ilja pochází. Děd můj žije posud, myslím aspoň že tomu tak. Poslal mne co dvanáctileté dítě do Petrohradu k příbuzným. Ti se mnou zacházeli takovým spůsobem, že jsem jim, as po roce, jednoho zimního, temného večera uprchla. Bloudila jsem po ulicích. Považte co to znamená, v noci, v zimě, a byla jsem dítětem! Byla jsem strachem a žalem polomrtva. Náhoda přivedla mne v Petrohradskou stranu. Vy neznáte Petrohrad? Nevíte tedy, která to čtvrt? Je to zvláštní svět, je to nejstarší část města a záleží ze samých dřevěných nízkých domků. Zima byla krutá, sníh a led pokrýval ulice a dřevěné chodníky, noc byla temná. Ale byla sobota, v každém domě hořely tedy malé lampy nebo svíčky před ikóny, a slabá zář, odrážející se od zlata a stříbra posvátných obrazů, lila se se všech oken na zasněženou ulici. A já, bez přístřeší, opuštěna, zírala do těch oken, v útulné, teplé jizby jako v ráj, z kterého mne vyhnali, a slze moje mrzly mi na tváři. Konečně zmužila jsem se a zaklepala na okno světnice, ve které jsem uviděla ženu klečící, pohrouženu v modlitbu. Vstala, přistoupila k oknu, uviděla mne a smilovala se. Vzala mne, polozmrzlou, v teplý pokoj, dala mi čaje a bez mnohých otázek položila mne na lože. Ráno se mne vyptali, kterak jsem zabloudila a komu patřím. Prosila jsem, by mne nevyháněli od sebe a vyslyšeli mne. Žena, která mne přijala, byla zaměstnána v garderobě statistek ve Velkém divadle. Chodila jsem s ní do divadla a za nedlouho byla jsem přijata do baletní školy. Nuž, stala jsem se tanečnicí, jsem jí posud na Velkém divadle a začínám býti slavnou — aspoň v Petrohradě, začínám býti bohatou. Zachtělo se mi po nějaký čas na neznámém místě v skrytosti žíti a proto zajela jsem do Homburku. Slýchala jsem za kulissami, že od té doby, co zde herna zavřena, ti sem více nejezdí, které potkati bych zde nechtěla, a věru neviděla jsem zde nikoho ze svých zákulissních známých. Vidím, že Homburk není více módou v Petrohradě, vždyť jsem zde po celé leto ani jednoho člena „Anglického klubu“ neuzřela. Z počátku zdálo se mi, že je pro mne toto místo přece jen ještě příliš hlučné, ale záhy zamilovala jsem si zdejší okolí, a známost s vámi byla mi neodolatelným kouzlem, kterého jsem se zbavit nechtěla. Zůstala jsem tedy, a nyní prosím vás, byste mi odpustila. Vždyť jest vám úplně volno, milá hraběnko, mne v Petrohradě tak málo znáti jako v Moskvě ženy přátel vašeho muže vás znají. Čiňte tedy, jak vám libo, ale přijměte mé díky za posavadní vaše přátelství a odpusťte mi tu malou komedii, kterou jsem si s vámi zahrát dovolila.“

Praskóvje zůstala několik minut překvapením jako omráčena, pak ale vypukla v nenucený smích a podala Dariji ruku.

„Věru, Dašo,“ zvolala, „je to tak k smíchu, že se při loučení navzájem rozličnými našimi historiemi překvapujem; na štěstí nemohou býti ty naše historie na úkor našemu přátelství.“

„Jak jste milá, Parášo!“ A přítelkyně se objaly. Pak vstaly. Komorná, která opodál čekala, vzala album a košíček s prací.

„Objednala jsem si kočár,“ pravila Darija. „Slyšela jsem mnoho o jakémsi římském ležení tam někde v lesích na Tannu. Je tomu prý již dávno, co tam ti Římané tábořili a věc ta nezajímá mne tak naprosto, ale Akulina blouzní neustále o tom místě, a tak jsem se konečně rozhodla. Nechtěla byste tam s námi zajet?“

Zašli do elegantního domku, kde Darija se svou společnicí bydlela, a brzy na to unášeli je koně za město temnou alejí, která nekonečně do kraje vybíhala a která tak krásně nad hlavami jejich se klenula.

„Jako kostel,“ pravila Darija.

Praskóvje byla poněkud smutna. Upomínka na mladého muže, kterého byla milovala a zklamala, vězela jí v duši.

Darija vynasnažila se ji rozveseliti, smála se Akulině, že ji ty vykopané střepy starých římských hrnků zajímaly, a žertovala bez ustání, když ale na zpáteční cestě po lesem pokryté stráni jely a zapadající slunce se do šedých zlatem vroubených mraků nořilo, zmocnila se i jí jakási neurčitá tesklivost.

„Nechce se mi nazpět do Petrohradu,“ pravila. „Po dlouhém čase uviděla jsem zde zase luka a lesy, a ačkoli nemá zdejší krajina pražádné podobnosti s našimi lesy, budí přece s tímto podzimním nádechem smutku upomínky na oloneckou pláň, porostlou dřínem a sosnami. Ah, mluvte co chcete, Parášo, ale není krásnějšího kraje nad ruský! Tam je vše velké, neobmezené. Jak ten vítr v stepi burácí, jak přináší nám vůni květoucí máty do jizby! Ó ty rodná moje vísko, zda tě někdy opět uvidím?“

Zamlčela se a oči její byly vlhké. Pak začala opět živě mluviti.

„Ilja je tedy v Olonecku doma! Ah, Praskóvje, jak jste šťastna! Jak to krásné býti milována, věrně,

horoucně a čistě . . . Ó nevím, co bych vykonala pro muže, který by mne tak miloval!“

Oči zaleskly se jí náhlou energií.

„Věřím vám,“ odpověděla hraběnka, „je to ku podivu, k jaké až nadlidské odvaze se taková trpná povaha jako vaše zmužit dovede! Ale ejhle, jsme již opět v městě, nechtěla byste se mnou obědvat? Pojďte, Akulino Pavlovno, vykládejte nám mezi jídlem, co jsme to vlastně tam nahoře na těch lesem porostlých kopcích viděly.“

Jakmile se rozsvítily svíčky, staly se dámy veselejší, jídelna hraběnky byla tak útulná, a obyčejná bezstarostnost Darijina vrátila se záhy. Při dessertu zmínila se Akulina o bále, který se dnes na oslavu ukončené saisony v lazebním domě odbýval. Tázala se hraběnky, jestli tam nepůjde. Praskóvje odmítla rozhodně každý podobný návrh, ale Darija jala se Akulině vyčítat:

„Oh, jak jste krutá, Akulino Pavlovno, že jste se mi dříve nezmínila! Jsem nešťastna, že nerozumím jinému jazyku než ruskému, jsem takto úplně ve vaši milost i nemilost vydána! Byla bych zajisté ples ten navštívila; nyní je pozdě, kde vzala bych toilettu?“

„Ah moje holubuško,“ odpověděla Akulina svým obvyklým mentorským tónem, „což vám neznámo, že podobné plesy v lázeňských místech se pouze v promenádních oblecích navštěvují? Přichází se tam jako z procházky a dámy tančí i v kloboucích. Ostatně je již tak málo cizinců v Homburku, že na celém plesu nebude půl tuctu tanečníků.“

„To nevadí, chci viděť, jakým způsobem Němci tančí,“ zvolala Darija. „Promenádní můj oblek je takového způsobu, že zajisté bude mezi nejpěknější patřiti. Hraběnko, prosím, ať podají Akulině rychle černou kávu a papyrosku, poopravím zatím svou přičesku před tímto zrcadlem.“

Akulina nedala se dlouho k návštěvě bálu pobízet, rozloučily se s hraběnkou a spěchaly do lázeňského domu. Velký sál byl téměř úplně prázdný, při zvucích klavíru točilo se několik párků na parketách a Darija rozřešila na první pohled znaleckým okem otázku o způsobu tančení u Němců. Nelíbil se jí. Sedla naproti velkému trumeau, z kterého obraz celého sálu zářil, a dělala své kritické poznámky, naznačujíc Akulině v lesknoucí se hladině zrcadla, co dle jejího soudu výtky zasluhovalo. Pojednou sebou překvapeně trhla, v pozadí ve dveřích objevila se postava zahalená v temný shawl, a poznala v ní Praskóvji. Tvář její byla bledá, vlasy větrem zcuchané visely jí do čela, neměla klobouku na hlavě. Než se Darija ohlídla, stála hraběnka již vedle ní a klesla v okamžiku do křesla.

„Vy jste si to rozmyslila, hraběnko, a přicházíte v trochu podivné toilettě,“ smála se Darija.

Praskóvje položila svou chvějící se ruku na ruku své přítelkyně, rty její se třásly.

„Sotva že jste odešla,“ šeptala hraběnka, „dostala jsem telegram z Petrohradu.“

V druhé její ruce, kterou slabě pozvedla, byl papír a šustil v křečovitě se zavírajících jejích prstech. Dvakráte chtěla promluvit a dvakráte selhal jí hlas. Konečně vyrazila ze sebe: „Muž můj zemřel náhle.“

Darija vykřikla. Za pět minut ležel lázeňský dům za nimi a kráčely spolu krásnou starou alejí promenády k domu hraběnky.

„Kdy pojedete?“ tázala se Darija.

„Časně ráno s prvním vlakem do Berlína.“

„A pojedete pak hned po pohřbu do Moskvy?“

„Ne, zůstanu v Petrohradě.“

Darija vrtěla hlavou.

„A Ilja, ten krásný, dobrý důstojník, ten mladík z olonecké gubernie bude na dále sám a sám v Moskvě truchliti?“

„Ah, neřekla jsem vám, že se dal po mé svatbě do Petrohradu do jiného pluku vřadit?“ tázala se hraběnka tiše. Byly u jejího domu.

„Oh, pak je vše v pořádku. Zítra ráno sejdeme se na nádraží, pojedeme spolu.“

Darija vrátila se nyní sama do těch starých krásných alejí. Stromy šuměly jí nad hlavou, vzduch byl čistý a voněl vadnoucím listím, nebe bylo poseto hvězdami. Darija zahleděla se do těch hvězd a nevěděla, proč jí náhle přišla myšlenka, že by ráda onoho mladého muže uviděla, který Praskóviji tak věrně a tak čistě miloval.

(Pokračování.)

Matka.

„Jsi celé mé žití a celý můj svět,
ty andílku můj zlatovlasý —
jen dívej se, dívej, pro jeden tvůj hled
co svět měl trampoty, co svět měl krásy,
— v tobě to štěstím naposled!“

V ten den se matka na dítě dívá
a kolem se ve večer stmívá.

„Tvá růžná tvář, tvůj zlatý vlas —
cos chmurné mi tak, mé robě?“
„„Má zlatá matičko!““ — „To tvůj je hlas,
ty měkké ručky, ty patří tobě,
ale ten jas ti v oku shas!“ —

V ten den se matka na dítě dívá
a kolem se stmívá a stmívá.

„Mé zlaté robátko, blíž jenom blíž,
bez toho pohledu v líci tvou zhynu;
co bylo, je pláč, co zbylo, je tíž,
ale vždyť tebe chovám dnes v klínu! —
mé dítě! — což mne nevidíš?“

V ten den se matka na dítě dívá,
— to zrak jen slzou se stmívá.

„Kde že jsi mé dítě? — já slyším tvůj hlas,
já slyším nožku tvou jemnou —
Můj bože! — to není už slza z řas! —
Kde žes mé dítě! — co děje se se mnou?
Pro rány boží! — což den už shas?! —“

A dítě běží a ručkama třepá
a objímá matku; a matka je slepá.

J. V. Sládek.

Phidias, Myron, Polyklet.

List z dějin umění řeckého. Píše dr. *Miroslav Tyrš.*

(Dokončení.)

XI.

Posoudili a vyznačili jsme povahu umění Phidiova opírajíce se přitom o zásady v moderní kritice a esthetice platné, a pakli jsme sem a tam i některé nedostatky najmě též skulptur parthenonských vytkli, učinili jsme to dle nezadatelného práva ducha lidského vůbec a vědeckého zvláště, pronésti volně sdůvodněný posudek svůj i tenkráte, když se jedná o díla genia svrchovaného. O právu tomto nemůže býti pochybnosti nižádné. Kritika jest a zůstane v každém oboru života veřejného. státního a společenského, uměleckého a vědeckého činitelem velice důležitým, bez kteréhož by všechno dříve neb později jednostrannosti a stagnaci propadalo. Doba pozdější sama provozovala nad Phidiem kritiku svou způsobem svým; neboť nelze as upříti, že kultové obrazy jeho byly přece ještě z části starodávně prosté a těžké a že i postavy bohů na vlysu parthenonském téměř jen stářím, pohlavím a attributy svými od sebe se liší. Podrobnější charakteristika jejich, pomocí kteréž nyní nejen hlavy jednotlivých bytostí božských od sebe rozeznáváme, kteráž na konec k tomu dospěla, že i paži Apollinovu a Hermesovu, trup Atheny a Artemidy od sebe odlíšiti dovedla. že vytvořila postavy ve všech částech určitě od sebe se různící a důsledně z jedné základní myšlenky vzrostlé, jemnější charakteristika tato náleží teprv dobám pozdějším, které neméně též větší oživenosti děl svých se dopínaly. V těch ohledech stal se později pokrok nepopíratelný, i když snad jiné přednosti umění plastického během času zmizely, a není pochyby, že též posudek doby následující, ať již tím neb oním způsobem konaný, měl v tom podíl rozhodný. Avšak tato perioda umění řeckého spadá mimo obor náčrtu toho a budiž v jiné době snad jednou o ní pojednáno.

Phidias budiž nám zároveň čelným representantem školy attické, tíhnoucí k svrchovaným idealům obraznosti řecké, co do látky, z níž tvořila oblíbivší sobě především mramor, zlata a kosti slonové toliko ku kolossálním sochám bohů pro chrámy aganalní určených upotřebující. Obrátíme nyní zraků svých na západ ku kmenu dorskému, jemuž v ohledu politickém vévodila sice Sparta, aniž by však byla dovedla státi se mu v té míře jako Athény hlavním středištěm snah veškerých. V ohledu uměleckém pak stály v čele měst dorských Argos a Sikyon. Ve městě Argos pak žil a působil Phidiův vrstevník a soupeř Sikyonský Polyklet.

Rozhlédneme-li se po oboru, v němž veliký sochař tento se byl osvědčil, tož potkáme se z předu s obrazy bohův, mezi nimiž Hera, pro obnovený chrám Argivský určená, nejpřednější místo zaujímala. Seděla zde na trůně přeskvostném v zlatém dolů splývajícím rouše, majíc toliko krk a paže obnaženy, jak na cudnou a přísnou choť otce bohův a lidí se slušelo. Tuto stránku její vyličovala veškerá úprava díla samého. V pravici držela žezlo s kukačkou, kteráž dle známé báje zasnoubení její nám připomíná, v levici marhan co náznak plodnosti a zároveň vítězství svého nad Demetří co poboční manželkou Zevsovou, jež marhan nenáviděla, ana požíváním jeho dceř její, Persephone, navždy podsvětí byla propadla. Podobně pak révou a lví kůží, na níž nohy její spočívaly, vítězství její nad jinými dvěma milostnicemi Zevsovými, nad Semelou, matkou Baccha a nad Alkmenou, roditelkou Herakla, označeno bylo. Vedle ní stanula Hebe, manželské dítě Zevsovo, s ní splozené. Tak Hera seděla tu ne tak co královna nebes a vznešená choť boha vševládného, nýbrž co bohyně manželství, co strážkyně a chránitelkyně posvátného svazku manželského, co bohyně dbalá, vážná a přísná, jakáž v podáních řeckých i proti vlastnímu poněkud záletnému manželi svému býti se jeví.

Má se za to, že mramorové poprsí rozměrů kolossálních, jež nyní ve ville Ludovisi se nachází, je jaksi replikou Hery Polykleitovy,*) pocházející ovšem z doby pozdější. Buďsi tomu jakkoli: Na každý případ jest to nejdokonalejší vypodobení bohyně, jež se nám vůbec zachovalo. „Jak zpěv Homérův,“ tak naznačil Göthe dojem, jejž nejvelebnější tato ze všech ženských hlav antických na pozorovatele činí.

Vše na hlavě této je veliké a přísné, zraky milostné spíš od sebe oddalující než k sobě vábící. A přece jest Hera tato velice krásná, jen že krása její je krásou choti Zevsovy, jehož bleskometnou velebnost ona s ním sdílí, velebnost oslňující, jejížto pouhým pohledem pozemská sokyně Semele zničena smrtí v náruč sklesla; jestiť to krása nestvořená pro člověka, krása, již pro sebe žádati, jak Ixion učinil, za vrchol šílenosti považováno býti mohlo. Než přihlédněmež blíže k podrobnostem zvláštní hlavy této.

Čelo velitelské, spíše široké než vysoké, hladké, pevné a málo článkované více neústupnost a tuhost vůle než hlubokost myšlenek obráží. Od obrví ostře a hrdě klenutých rovně a pevně širokohřbetý nos sestupuje. Pouzavřená, nikoli malá ústa týž ráz přísnosti a příkrosti v sobě chovají a rty objevují tutéž vášnivou výmluvnost, o níž básníci od Homéra až po Virgila tolikero pověstí nám zachovali. Tváře nejsou plné a kulaté, i zde není přebytek částí měkkých a podajných. Krk je okrouhlý a silný; brada konečně význačně zřejmá a ku předu vystupující dovršuje ráz čemesnosti a neoblomnosti bohyni této zvláštní.

Avšak u vší příkrosti této jestiť Hera tato přece zas božská žena u nejplnějším výkvětu krásy dospělé a nepřístupnost její spočívá na čistotě veškeré její povahy. Tím vším a co do vnější úpravy zejména také úpra-

*) Braun ovšem myslí, že jiná hlava v museo Neapolském má k tomu většího práva. Avšak i znamenití očenci nemají někdy zrak nepředpojatý. Hlava tato bez diademu s pouhou taenií ve vlasech je patrně příliš mladá, je to hlava dívky, snad Artemidy, jak Conze právem se domnívá (Götter und Heroen 11.) Na každý případ svědčí útvar tváře při poprsí Ludovisském pro původ dorský; obličeje attické jsou vesměs kulatější a plnější. Není tedy pravde podobno, že bychom zde repliku Hery Alkamenovy před sebou měli.

vou vlasů umírnil Polyklet přísný dojem tváře této. Ano protiva hladkého, odmluvě nepřístupného kovového čela tohoto s měkkým vluovitým, bujným a kadeřavě splývajícím vlasem tím je velice působivá, v něm skryta též část tajemství onoho půvabu, jímž hlava tato u vší přísnosti své nás přece poutá. Koruna zdobí velebnou její skráň; avšak věnec perlový, jejž bohyně pod ní si obtočila, dosvědčuje, že přese všechno Hera přece také ženou jest, i když třebas jen proto se zdobí, by božskému choti svému se zalíbila.

V tom smyslu ovšem, jako dle podání řeckých Zeus Olympický, nebyla Hera nikdy výtvorem idealním, ten ráz velebnosti a blahosklonnosti božské, jehož dílo Phidiovo se dopínalo, nikdy Argivská Hera as sobě neosvojovala. Ano můžeme říci, žeť snad jen proto, že Hera sama v celé povaze své téměř bez nádechu idealnějšího byla, vytvořena býti mohla i od umělce, jenž toliko vyjímkou zabíhal do oné říše, v níž Phidias byl domovem, od umělce, který jak Quinctilian praví,*) formy lidské v nejvyšší míře a nade skutečnost krásou obdařil, velebnosti bohů však přece nedosáhl. Neboť ta půda, jež Polykletovi byla v pravdě domácí, ten obor, v němž on vynikal nade všechny vrstevníky svoje, byl jiný, čistě lidský. On sledoval vývoj člověka od mládí útlejšího až k samému svrchovanému vývoji ústrojí a síly; především pak bylo to zobrazení dokonalé krásy mužské, zobrazení těla gymnicky vychovaného a tu zas jak v pohybu napnutém, tak ještě častěji v postoji klidném a nevyrušeném, v kterémž on všechny ostatní umělce předčí. On první pak, aspoň dle Plinia, zobrazil postavy své na jedné toliko noze plně spočívající a touto protivou mezi částí nosící a nošenou vyhnul se zároveň jednotvárnosti snadno vznikající při sochách jinak v úklidu stojících.

V ohledu tomto nebylť Polyklet pouze výtvarný umělec nad ostatní vynikající, než i první, jenž theoreticky objevil zákony a ustálil pravidla umění svého. Hlouběji než kdokoli před ním poznal a studoval on tělo člověka v každém stáří**) a sepsal zvláštní dílo o těle lidském a o poměrech jednotlivých částí jeho. Jestiť nad pochybnost postaveno, že dílo toto, „kanon“ nazvané, rozhodný vliv mělo na všechno pozdější umění řecké. Úžasný ten soulad a rodinná snad až přílišná ona podobnost, pozorovaná na všech sochách řeckých, aspoň z části lze přičítati vlivu, jehož kanon tento na umělce řecké sobě vydobyl.

Avšak Polyklet nepřestal na pouhém výpisu tomto. Zhotovilť sochu, jež zobraziti měla nauku jeho. Bylť to Doryforos, kopinník jeho, na nějž jméno „kanonu Polykleitova“ podobně přešlo.*) Tak dokázal on, jak Galen dí, pravost předpisů svých příkladem sochy, pravou zásluhu díla objasniv zase nezvratností pravidel svých. Obdivu, jejž vzbudila socha tato, přirovnati se může toliko nadšená horlivost, s níž umělci ji studovali. I veliký Lysippos, tak tvrdí se, jediným učitelem svým ji nazýval.

Všechny sochy Polykletovy byly kovové a tím se vysvětluje, že ničehož z nich nám zachováno není; pro hmotnou cenu svou propadly též ony lačnosti a plenivosti dob barbarských. Avšak i ze soch, jež by se za napodobení prací jeho považovati mohly, nezůstaveno nám ničehož téměř než Diadumenos, druhdy ve villa Farnese, nyní v britickém Museu se nalezající, jinoch, jenž dosáhnuv vítězství Olympického vlněnou pásku přeborníka kolem skrání si obvazuje. I pouhá replika tato je v liniích a formách velice krásná a ve všem detaillu jemně charakterisovaná, i pochopujeme, kterak original tak vysoko se cenil, že za dob římských za ohromnou summu 100 talentů (přes 220.000 zl.) se prodal.**) Avšak též co tvůrce postav amazonských Polykleitos po veškeré Helladě slynul i vypravuje se, žeť on efeskou amazonkou svou i nad Phidiem v závodu uměleckém zvítězil. Možná, žeť amazonka berlínská nám typus Polykletův representuje. Proslaveny byly též kovové kanefory téhož mistra, jež známý lupič Verres z Messiny urval, neméně pak jeho Apoxyomenos, athlet forem méně štíhlých než onen, jejž později Lysippos pod tímtéž jménem udobil, dále Herakles, jenž lernejskou hydru udolává, postava forem athletických a rázu velikolepě heroického, a na konec dva astragalizonti, chlapci v drápky hrající, později v atriu Tita v Římě umístěné, jež aspoň dle výroku Plinia nejedni vzhledem k dokonalosti práce za nejpřednější dílo řecké pokládali.***) Avšak ze všech těchto právě jmenovaných výtvorů výtečných, které již o sobě tělo lidské na všech stupních vývoje předváděly, nezachovalo se nám ničehož než zprávy písemné; neznáme žádné sochy antické, jež by k nim vztahována býti mohla. — Dodejmež konečně, že Polyklet byl také architektem výtečným, že najmě jeho divadlo Epidaurské elegancí forem a harmonií poměrů nade všechny budovy soudobé slynulo, i nahlídneme ze všeho, žeť on byl mistrem velice mnohostranným, jemný cit umělecký s bystrým úsudkem spojující, duch methodický a schopný, by všechno v oboru svém zdokonaloval, povolaný k tomu, by k idealní vznešenosti Phidiově ze své strany svrchovanou přesnost ve formě a v poměrech přičinil, kterou proslulý jeho sok přece někdy poněkud zanedbal.†) S toho hlediště pochopíme též, že nás došlo velmi mnoho úsudků antických, v nichž Polyklet i nad Phidia samého se klade.

*) Quinct. de orat. XII. 10.

**) Tato stránka umění Polykletova se obyčejně přehlíží, jelikož zbylé repliky sochařské nám ji již nepřipomínají. Klade se všude téměř důraz na to, jakoby Polyklet jen v postavách mladistvých a klidných byl vynikal. Vzhledem k tomu budiž tu připomenuto, co Cicero (de orat. II. 16) praví. Napomínaje řečníka, aby při velkých záležitostech věci vedlejší s noblessou a s jednoduchostí traktoval, pokračuje: Takým byl Polyklet, když Herkula svého udobil, jak Lernejskou hydru zabíjí. Jsa s to, by vytvořil formy heroa, dbal málo o to, jak se mu podaří vypodobiti závity hada aneb lví kůži (kterou Herakles nosil). Z celé souvislosti vysvítá, že Polyklet též při tomto zobrazení nejvyšší napnuté uzrálé síly mužné na výši úlohy své stanul. Nemůžeme si aspoň myslit, že by Cicero jinak sochu tuto za vzor velikého slohu uváděl. To arciť se nesrovnává s oním šablonovitým pojmem, jejž najmě archeologové němečtí o Polykletovi si utvořili, již na mladistvost a klidnost postav jeho důraz příliš výbradný kladou. Ovšem, kam by se jinak též theorie o plastickém klidu poděla, pro kterouž ovšem ne umělci ale přec učenci i na obdivuhodné sousoší Laokoona svrchu hledí a s velkou zběžností všechny příznaky žalostného úpadku naivním učňům a adeptům před ním vypočítávají.

*) Mám za to, že socha athleta, jež v první chodbě uffizii na levé straně se nachází, nejspíše za repliku Doryfora Polykletova považována býti může Proti sochám v Neapoli (Museo) a v Římě (Braccio nuovo) se nacházejícím mluví oblé attické obrysy tváře. Bude snad najmě umělce zajímat, že dle novějších zkoumání prst prostřední od zakloubení svého až ku konci (a ne délka hlavy neb obličeje jak nyní) byl dle všeho zde jednotkou míry a že jednotka tato již při egyptských sochách se naskytuje, jak zejmena z výkresů pomníků pohřebních u Lepsia vysvítá (Sr. Galenus. De Hipp. et Plat. decr. V. 255. vyd. ben.) Koho věc blíže interessuje, najde podrobnější vysvětlení též v Dictionnaire des antiq. grecs et rom od Saglia a Dahremberga article: Canon pak v citovaném již spisu Blancově. Gram. d. a. d. d p. 44, sqq. I egyptský lev je tam dle podobné jednotky rozměřen. Odtud ex ungue leonem.

**) Plinius XXXIV, 8, 11.

***) quo opere nullum absolutius plerique judicant Plin. XXXIV, 8. 11. Podobné výrazy však u málo soudného Plinia častěji se opakují.

†) Viz na př. sedící postavy ženské v levém rohu štítu východního.

XII.

Co třetí v lesklém trojhvězdí doby Periklejské k Phidiovi a Polykletovi boiotský Myron se druží, o něco starší, však rovněž jak oni dva učeň Agelada Argivského.

Jak Polyklet tak i Myron naskrze téměř kovu užíval, což úplně srovnává se s hlavními předměty velmistrů těchto, zobrazujícími krásu mužnou, přesnou a určitou ve veškerých obrysech svých. U Myrona pak výhradně ono užívání litiny i z jiných příčin bylo přečasto nutností. Neboť postavy jím vytvořené byly někdy velice pohnuté a nebývaly též vždy povahy takové, že by se massy navzájem byly zvážely, než nejvyšší nápon síly a pohyb v okamžiku bleskorychle pomíjející byly čelní úlohy, jichž řešením vynikal. Tu ovšem potřeboval hmoty nejpevnější, by zvláštní výtvory své z ní udobil.

Jedním znakem díla Myronova dle jednomyslného svědectví světa antického vynikala mezi ostatními, a znak tento jest úžasná životnost, jevící se v pohybu jejich. Mohli bychom snad říci, že již sochy Eginetské nanejvýš jsou pohnuté, živým to zobrazením i útoku i úbrany. Ovšem kdyby pouze nohy a paže pohyb obrážely. Avšak ony nedýchají a obličeje jejich jsou bezvýrazné. V skutečnosti však každý pohyb mocnější od nohou a paží v pravdě i na trup a tvář přechází, vypíná úsilovným dycháním prsa, stahuje části dolení, ústa otvírá nebo svírá, napíná tvář a zvláštního výrazu jí dodává. A tohoto rázu byla životnost Myronova.

Toliko o dvou nejslavnějších sochách druhu toho se zde zmíníme, zobrazení bohů mlčením pomíjejíce, any i kopie i podrobnější zprávy o nich nám scházejí.

Jedna z nich zobrazila přeborníka v běhu, L a d a s e spartanského, jenž v dvojitém běhu v Olympii všechny soupeře své předstihnuv záhy potom bezduch a mrtev k zemi sklesl, a jehož pomník náhrobní na cestě z Arkadie do Sparty každému povědom byl. O něm se vypravuje, žeť Myron ho vypodobnil v největším náponu sil, tak, „jakoby s podstavce skočiti chtěl, jako by při nejvyšším náponu sil, jimiž vítězství se domáhá, zbytek dechu na ústech se vznášel.“ Toť značilo stav, v němž prsa klesají, boky se stahují, ústa jakoby lapajíce po vzduchu se pootvírají. O výrazu obličeje nemáme zpráv jistých; avšak z celého popisu toho pochopujeme, čím Ladas, jejž Catull ptáku, Pegasovi, Boreovi přirovnává, zdál se býti živým a proč jsa vyobrazen v nejvyšší energii výkonu dýchajícího, co „živý, dychající Ladas“ oslavován býval.

Socha druhá, jejíž mramorové kopie v Římě a v Londýně se zachovaly, představovala d i s k o b o l a, jinocha toušem vrhajícího. Toušem kovovým podoby čočkovité u her Olympických o závod do dálky se metávalo. Závodníci jeden po druhém na malou vyvýšeninu vystoupili. Po té vržec ruku zemí odrsnatěv uchopil touš, zdola obvod jeho prsty obmýkaje a k dlani přikládaje hladkou plochu jeho. Pak předkloniv se a kolena pohnuv levou nohu zlehka do zadu postavil a otočiv trup k straně pravé levou ruku o pravé koleno opřel. Tak na pravé noze celá téměř váha těla spočívala. Nyní natažonou pravicí touš rozhoupav a nazad až do váhorovné vyšvihnuv z hloubky do výšky a dálky obloukem jej vrhnul, při čemž trup se zpřímil, noha, tíhu těla přejímajíc, předkročila a oko napnutě sledovalo touš se zvučením povětří protínající, až diskus s ostrým obvodem svým země se dotknul.

Kterou z dob zde vytknutých Myron sobě zvolil? Dobu nejrozhodnější, okamžik nejdůležitější. Touš je do zadu vyšvihnut a příštím mžikem ku předu odeslán opustí ruku závodníkovu. Nebyl-li teď v ploše úplně kolmé, byl-li jen poněkud stranou nakloněn, pak vržen jsa, neprotínal toliko ostrým obvodem svým vzduch a padl na širokou plochu zůstávaje daleko za disky soupeřů ostatních. A přece běželo o to, by touš hozen byl silou plnou a s pružností největší, běželo o to, by co možná nejdále byl dohozen.

S největší napnutostí sil, zároveň největší sebranost jejich a mysli veškeré — toť zrací se v celém tom těle obdivuhodně vylíčeném. Všechny svaly jsou nanejvýš napnuty, jedni druhým pokud třeba rovnováhu držíce. Plíce vdechly, prsa jsou dechem tím mocně vypnuta, dolení trup úsilovně zatažen, ústa zavřena a ve tváři jeví se ona soustředěnost a vypočítaná pružnost, bez níž nelze mysliti sobě výkon úspěšný a zdařilý.

Zmíníme-li se ještě na konec o Myronovi co vypodobiteli zvířat, o krávě jeho ve více než třicíti epigramech od básníků proslavené,*) vyčerpali jsme, pokud podrobnější zprávy sahají a místo stačí, zde činnost jeho, i končíme tím zároveň vylíčení tohoto období prvního vysokého výkvětu umění hellenského. Tvořiť doba tato jaksi celek v sobě uzavřený, od tiché velebnosti bytostí nadpozemských až k prudce napřaženým postavám Myronovým, od boha až k tváři němé jeví se nám spůsobem namnoze i pro pozdější věky zákonodárným, řekli bychom souvislá řada výtvorů vzájemně se v celek doplňujících. Ze všech pak vane týž duch přesnosti, zachovalosti, cudnosti a mužnosti, jímž celkem doba tato se vyznamenává.

Co dosud v popředí nevystupovalo a čím okruh tento se doplnil, krása a půvab ženský, jenž zároveň se vzrůstajícím vlivem druhého pohlaví též v umění šíře se objevuje, výraz a tragická moc mysli rozrušené, kteráž také ve veřejných poměrech řeckých se obráží, podobizna, jejíž klassická doba nastala érou makedonskou, v níž jednotlivec nad celkem plné platnosti se dodělal, to vše jakož i porušení a pomíchání umění antického se živlem orientálním a konečný úpadek jeho náleží dobám pozdějším. Jak věčně platný ten symbol života a květu hellenského mladistvý Achilleus, tak kleslo i ono uprostřed dráhy své, též ono splatilo vítězství nad světem východním na konec životem svým. Avšak tak bohaté bylo dědictví ducha řeckého, že celý svět kořistil z pokladů jeho. On v Evropě samé podmanil sobě světovládný Řím a hrdí vítězové kořili se přemoženým zdobíce se řečí, názory a uměním jeho. On na břehu africkém zbudoval si nové sídlo vědy a bohatství, nádhernou Alexandrii, kteráž i za panství římského druhým městem říše slula.

---

*) Ani jeden z těchto epigramů nedává nám něco určitějšího o postavení neb pohybu jejím. Velice nápadno jest však, žeť v š e c h n y výroky sem se vztahující, ač z různých dob a od spisovatelů tak rozdílných pocházejí, přírodní pravdivost díla toho až k samé i l l u s i jdoucí vynášejí. Byl u předmětu podobného takovýto dojem prostředky čistě plastickými možný? Zajímavo a důležito jest ostatně též, že nejen básníci nýbrž také o t c o v é c í r k e v n í v tom souhlasí. Symmachus, který krávu Myronovu ještě v Římě viděl (Epist. lib. XXIII), připojuje se úplně k náhledům dřívějším, a sv. Augustin (Solilоq. II. 10) připisuje dílu tomuto „dokonalost a případnost lži“ úplné. Tak tedy zdá se nebyl n a t u r a l i s m u s ani této době umění řeckého věcí cizí a nepřístojnou, a Myron, jenž bohy, lidi a zvířata s tak znamenitým úspěchem vytvořil, byl umělec nadání velmi bohatého a obsáhlého.

V Asii na konec stala se královská Antiochie středem osvěty hellenské, ono na věky památné město Pavlovo, odkud za jméno Nazarenů poprvé jméno křesťanů zaznělo světem, město i napotom proslavené v dějinách věrozvěsti nové, z něhož hlavně učení v neznámé téměř Galilei vzniklé stalo se pak náboženstvím světovým.

Vzešla doba nová a otřásla světem. Olymp se sřítil, když zaduněly kroky její, i umlkly hlasy věčné rozkoše při hodech jeho, a krásní bohové helleňští rozkotali se svržení se stolců a rozmetáni s podstavců svých. Rozdrceny a rozprodány byly pomníky a sochy vítězů Olympických, mučedník a askét, jejž nový názor, nové umění velebovalo, nastoupil na místo křepých, lepotvárných závodníků řeckých. Heros ducha a odříkání zaujal místo heroa síly a pružnosti tělesné. Dodejmež, že též na místo požívavosti těla a náboženství rozkoše živly východními napořád více prosáklého, vstoupila mravouka nová a povznešenější.

Luzný svět řecký zašel; avšak nezaniklo a zaniknouti nemohlo, co v povaze lidské hluboce založeno jest a zůstane, smysl pro krásu a význačnost, kterýž jest zdrojem všeho tvoření uměleckého. Nové umění vzniklo, vzrostlo, zmohutnělo dílem na základech starých. Nový duch zavládl a zůstal, ale krása a dokonalost zevní přišla, byť i jiným spůsobem a v tvářnosti jiné, přece zase k platnosti své, a opět ozdobil takto přemožený svět vítězů, produševněný a nadpozemský, ladnou a významnou formou průjevů svých. — —

Z pozůstalých básní Sigmunda Krasińského.

Ty ptáš se mne.

Ty ptáš se mne, proč moje písně ztichly,
a v prsou mých se časem povzdech skrývá?
Zlou předtuchou si moje sny též vzdychly —
jen do svatého Víta slavík zpívá.

Má duše děsná vidění jen hostí,
vše láme se, vše ničí jen a zrývá:
bych zapěl, nechtěj, píseň zoufalosti —
jen do svatého Víta slavík zpívá.

Nad krví rudou vraždy, ne však boje
má loutna nezazní! Jí pouze zbývá,
v háv mlčení by skryla líce svoje —
jen do svatého Víta slavík zpívá.

Duchům při světle měsíce.

Vás vyzývám, co s andělů teď tváří
hvězd na lazuru kralujete v pýše —
ač bez žalu vám štěstí s čela září,
má hruď zde v světě blahem větším dýše,

než vaše v nebi! Nelekám se hledů
těch duhových a plamenných těch křídel —
jak vy dnes plynu v záře, světla středu,
a trýskám písní nesmrtelných vřídel!

Tu, kterou miluji, já spatřil v pláči —
můj návrat uvítala slzou bolu —
v té chvíli znikl jsem, jen v ní se zračí
můj duch, my v jedno spojili se spolu.

Nuž rcete andělské vy duše, zdali
v jednotě nelučné já s duší její
necítím vašich nebes, duch můj stálý
ač pije trud jen v zemském lásky reji?

Vy pokojni jste, vaše blaho zdejší
jest věčné — a zde na zemi, leč s nebe
dvě srdce pojí sňatek vznešenější,
vždyť ztráta hrozící je tulí v sebe!

Jsou chvíle člověka vám nedostupné,
ač v zářící té výši sídlo máte —
uprostřed nebes srdce chlad vám upne,
co v neštěstí blesk štěstí, nepoznáte!

Co krůpěj rosy v mukách pekla vděčná,
tvář zbožňovaná, když nás rozchod dělí,
co z mrtvých vstání po smrti zář věčná,
co v poušti květ, co jiskra ve popeli!

Co zrak, slz plný, stisknutí co ruky,
co bázeň spolná, bolesť ve dví učí —
ó nevíte, čím na kříži je muky
koruna z trní, která v květy pučí!

Rozmeten stokrát, v kusy rozsápaný,
on v duši tajně mešká u člověka,
tam, světější, má svoje skryté stany,
tam v lístky mládne, doby slunce čeká!

Takého květu, andělé vy ráje,
již nenajdete modrém na blankytu —
on v zdroji slz jen květe, v plody zraje,
a vzrůstá v hloubi, ne však na skal štítu!

Ten věnec, vizte, krvaví skráň moji —
to znak můj lidský, stuha purpurová!
To květ mých muk, vře nitrem v stálém boji,
leč duch můj, trpě, dostihne vás znova!

A náhle až se rozední kol všude
a nadšení blesk skráň mi spínat bude —
až noc tak jasná v nekonečnu svatém
krev lůna mého bude věnčit zlatem,

pak silnější já nad vás všechny budu!
Syn nekonečna v pravdě, dík chci vznésti
pak bohu větší za tu chvilku trudu
než vy, hvězd vládci, za věčnost a štěstí!

Roma.

Ó dítě krásné, buď mi požehnána,
že stále pokoušena od satana
vždy zůstala jsi klamu, viny čista!
Ó dítě krásné, buď mi požehnána,
že není pýchy koruna ti dána,
leč trní polských muk a duše Krista!
Ó Polko moje! buď mi požehnána,
že z kruhu proklatých jsi odervána,
že zůstala jsi na svých otců hrobě,
žal bez útěchy nosic sama v sobě!
Ó Polko moje! buď mi požehnána,
že ňadra tvoje mečem žalu sklána,
že oním trpkým jdouc teď žalu chodem,
jak na pohřeb již s vlastním kráčíš rodem!
Ó Polko moje! buď mi požehnána,
když hynul svět a když vlasť na smrt hnána,
žes uvěřila časů na peřeji
bez naděje přec písni o naději!
Ó Polko moje! buď mi požehnána!
Až věků záslona se zerve planá,
jež posud kryje soudů božích rčení,
pak opět zvítězí dnes přemožení!
Zas budou šťastni, kteří slzy roní,
leč běda těm, kdož spjati rozkošemi
jen za pýchou se všedních tužeb honí,
a za cíl mají — rodnou vraždit zemi!
Ó Polko moje! buď mi požehnána,
leč běda těm, jichž pěsť se zdvihla z rána,
tož proti Matce, na kříž rozepjaté —
ať zvou se černí, rudí, v duší zmaru,
ať věří v dýku aneb v dělo klaté —
ať republikáni, ať sluzi carů,
jim běda všem, jichž ruka krví bledne!
Svých blesků na ně bůh pak střely zvedne
a nezůstane po nich stopy jedné!

Viz! kolem tebe, na té římské pláni
 co tu zbylo z pychu?
Hle, v poušti kalný Tiber vlny shání,
 kol jen trosky hříchu!
A chodily zde v purpuru i v zlatě
 křivdy, nepravosti:
dnes jejich svatyň mramor spí tu v blátě
 nad prachem jich kostí.
A říkali: my zbijem lidstvo celé,
 Řím jen jeden bude!
Viz, po jich církech stád se tlupa stele,
 břečťan pne se všude.
A silou bezměrnou své moci vládli
 celým světa středem!
Leč strávili se, do nicoty padli
 vlastní zloby jedem.
Ó čti z těch ruin Kampanie, Římu,
 že vlast nezahyne!
Moc bez lásky jen podobá se dýmu,
 ne my, ona mine.
Jak z katakomb, jež tuto spodem leží,
 kříž se vznesl hradem,
tak vítězni my vyjdem z hrobu svěží,
 nesmrtelni pádem!
Nechť svědčí mi již forum s lidstva davy —
 teď se pusté klene,
Nechť sloupů korintských mi svědčí hlavy
 nyní zuražené,
Nechť svědčí sochy bohů, kteréž v kalu
 rozbité se váli,
ty věže, thermy, kuše, zbytky valů,
 zdivočilé v skály —
nechť svědčí mi ty hroby nekonečné,
 s hory jež jdou k hoře;
nechť svědčí italské mi slunce věčné
 v modru na obzoře;
nechť svědčí všecko, z dálky ať neb z blízka
 výší, dolem kyne —
ať světlo nebes, lidí troska nízká,
 že vlasť nezahyne!
Ze je duch mstitel, jenž dle boží rady
 dějin dnem se vine:
že zhynou lži a podvody a zrady,
 leč vlasť nezahyne!
Že otročitel divoký a smělý
 v zříceninu splyne —
že zhyne Říma pych i triumf skvělý,
 leč vlasť nezahyne!
Že zdrtí katy blesk již nedaleký
 v soudu chvíli jiné —
že zhynou hříšné světy, hříšné věky,
 leč vlasť nezahyne!

Přel. *Fr. Kvapil.*

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Náhle však jsem byl ze svého polosnění vyrušen. Zaslechl jsem drobné, přitlumené kroky ve vedlejším pokoji a zdálo se mi, jako by byl někdo vzal za kliku. Obrátiv hlavu ku dveřím spatřil jsem, že se klika skutečně naklonila; na to jsem slyšel zacvaknouti pero a hned po té kdosi pomalu a opatrně dvéře otvíral. Poznal jsem osobu po pouhém otvírání dříve ještě, nežli jsem ji shledl — byl to sestřenec Hugo . . . Pootevřev dvéře vstrčil po svém zvyku obrejlenou hlavu do pokoje. Spatřiv, že nespím, nýbrž že upřeně na dvéře se dívám, usmál se uspokojeně, načež celá suchoučká postava jeho vklouzla jako ouhoř do pokoje a popošla ku stolu před divanem.

„Odpusť, strýčku," zahájil stereotypně rozmluvu, „že tě zase obtěžuju . . ."

Chtěl jsem odpověditi, že není třeba omlouvati se; ale mladík mě předešel řka:

„Já dnes po celou noc takměř ani nespal . . ."

„Byls nejspíše rozčilen," připomínám suše.

„Naopak, strýčku," odpovídá hoch. „Skoro se ani nepamatuju, že bych někdy tak klidný a spokojený býval, jako právě včera večer, když vrátil jsem se od tebe domů . . . A přece jsem měl spánek neobyčejně nepokojný. Každou chvíli mne mučil nějaký sen, každou chvíli jsem procitl, a často se mi zdálo, že mne tu neb onde, obzvláště na prsou pobolívá . . ."

„Snad jsi s chutí a o něco více večeřel," pousmál jsem se, ale spatřiv, že hoch zavrtěl záporně hlavou, dodal jsem: „Nebo jsi churav — buď že mozek nebo třeba systém gangliových nervů . . ."

„Ani to, ani ono nezdá se býti příčinou nepokojného mého spánku," vpadl mi hoch do řeči. „Pojedl jsem včera k večeři jak obyčejně trochu polévky a cítím se úplně zdráv, jako jsem se cítil včera . . ."

„Ale bez příčiny přec spánek tvůj nemohl býti nepravidelný," namítám.

„Připouštím," dí hoch; „leč právě příčinu tu nemohu vypátrati . . ."

„A trudí tě to snad tak přes příliš?" ptám se s poněkud jizlivým přízvukem. „Což pak na tom, strávíme-li jednu nepokojnou noc — jen když se nejeví žádné toho následky . . ."

„Právě těch však se obávám," připomíná hoch skoro starostlivě. „Bojím se, že budu i dnes podobně nepokojně spáti."

„Dle čeho tak soudíš?" ptám se.

„Ani sám dobře nevím; ale zdá se mi tak podle snů, které mne mučily . . ."

„Což byly tak děsny?"

„Nikoliv — ale tak bezpříkladně jasny a určity, jako málo kdy jindy. Byloť mi, jako bych viděl vše tak jasně a určitě před sebou a ani jediná podrobnost nevytratila se mi z paměti."

„Tedy přece jen zvýšená činnost nervů," připomínám chladně. „A můžeš mi říci, co se ti zdálo?"

„Nic obzvláště zajímavého, skoro se stydím o tom vypravovati . . ."

„Tedy mi aspoň něco naznač," vyzývám.

„Zdálo se mi, že stojím zadumán na hřbitově před vykopaným hrobem své matičky a vidím před sebou dívku, o kteréž jsem ti byl, strýčku, včera vypravoval."

„Reminiscence tedy," připomínám.

„Ale já držel v ruce ethiopskou lilii a dívka upírala na mne zarosený zrak, v němž zračila se nevýslovně bolestná prosba," pokračoval hoch.

„Patrně taktéž pouhá reminiscence z minulého dne," dím s nezměněným klidem; neboť vše to zdálo se mi býti praobyčejným a přirozeným.

„Mně však se zdálo," počal opět sestřenec, „že čtu ve tváři a zraku dívčině, ba zdálo se mi, jakobych četl i v duši její — k smrti smutné, k smrti rozlítostněné, že bez ethiopské lilie nemůže žíti, že jen podivná květina ta může jí vrátiti poklid, spokojenost a štěstí . . . A zdání to rozrývalo duši moji palčivou bolestí, jako bys žhavými kleštěmi srdce mé z prsou po kusech trhal . . . Dlouho stál jsem bez pohnutí; též dívka sebou ani nehnula; ale posléze vztáhla ke mně bělounčkou svou ručinku . . . Chtěl jsem jí podati ethiopskou lilii, ale v tom pozoruju, že držím v ruce rozžhavenou květinu neznámého, nikdy nevídaného tvaru s kopřivitými lupeny, pampuliškovitým květem a kaštanovitým ovocem . . . I mrštím květinou o zem . . . Padla přímo před dívku. Dívka se ruče shybla a zvednuvši rozžhavenou květinu tiskla ji ke rtům . . . V tom však vidím, že není to květina neznámá, nýbrž svěží, čerstvá ethiopská lilie s čarokrásným sněhobilým květem . . . . Chci vzkřiknouti, ale v témže okamžiku pozoruju, že jsem procitl . . ."

Vyslechl jsem toto vypravování sestřencovo se vzornou trpělivostí a přiznám se, že na mne neučinilo žádného zvláštního dojmu; bylať to patrně rozmarná hra fantasie, a hošíkovi byla nápadnou jen tím, že byla neobyčejně živá, tudíž také plastická a barvitá.

„Ale toť přece jen obyčejná směsice dojmů z předešlého dne a libovolných výtvorů fantasie," připomínám po chvíli; „zajisté byly i ostatní tvé sny podobného druhu."

„Pravda," vece hoch, „jen že po každém následujícím zdálo se mi tím pravdě podobnější, že spočívá v podivné té ethiopské lilii zázračná jakási moc, kterouž možno . . ."

„Pokládati rovněž tak za přelud fantasie, jako sen vůbec," doplnil jsem hošíkovu řeč. „Kdybys nebyl včera ethiopskou lilii spatřil, nebyl bys měl o ní žádné představy . . ."

„Ale proč se mi tak houževnatě vtírá v paměť a tane mi neustále na mysli?" namítl hoch s onou zarputilostí, s jakou se obyčejně mládež vyptává na věci, které si nemůže vysvětliti.

„Nejspíše proto, že jsem ti byl včera pověděl, jakým způsobem jsem jí byl nabyl," připomínám, aniž bych byl o otázce hochově hrubě přemítal.

„Možná," praví hoch; „ale možná že i z jiné příčiny . . ."

„Ovšem že," přerušuju hocha; „dle všeho z příčin nejrůznějšího druhu, z nichž by nám snad mnohá napadla, kdybychom všechny okolnosti bedlivě a svědomitě zkoumali. Zdá se, že hlavní příčinou jest ústrojí tvého mozku, milý hochu. Pozorujuť, že máš neobyčejně vnímavou mysl a čilou, skoro bych řekl ohnivou obraznost . . . A v takovém případu není divu, když mnohdy i událost nejnepatrnější rozpřádá se v mysli v celou řadu nových obrazů, slovem, zdá se mi, že máš tak zvanou básnickou mysl . . ."

„Já básnickou mysl?" vpadl mi hoch kvapně do řeči. „Vždyť přece víš, milý strýčku, že jsem po celý svůj život snad ani deset básní nepřečetl . . ."

Musil jsem se odpovědi té pousmáti; bylať zřejmým důkazem, že v duši dospívajícího mladíka doposud ještě i zcela dětinsky naivní myšlenky vyhupují se na povrch.

„Což pak vzniká mysl básnická jen při čtení psaných básní?" připomenul jsem jaksi sarkasticky.

Jediná otázka ta dostačila. Hoch porozuměl, ale zároveň se zapýřil, že byl postižen při naivním výroku. Chtěje patrně chybu svou ihned napraviti připomenul kvapně:

„Odpusť, strýčku — přiznávám se, že . . ."

Nedořekl však; rozpaky jeho se množily. Přispěl jsem mu nejvšednější frasí ku pomoci.

„Ale vždyť pak jsi si ještě ani nesedl, milý Hugo!" dím přívětivě a vztyčuju se na pohovce, jako bych tím dával na jevo, že vlastní hovor náš počne teprv nyní.

Hoch, kterýž stál těsně u stolu před pohovkou, pošoupnul si nyní jednu z rákosových židlí blíže a usednul,

načež podepřev oba lokty o kolena opřel obě skráně o dlaně, tak že jsem mu viděl toliko střední část obličeje.

Chvíli jsme mlčeli. Hoch jevil onen druh povrchního zamyšlení, jež každým okamžikem může se změniti v nejživější čilost; seděl nepohnutě jako socha, ale mírné zachvívání brv a obočí, jakož i nepatrné, sotva pozorovatelné poškubávání svalů kolem úst a očí bylo zřejmým důkazem, že jest poněkud rozčilen. Posléze prudce vztýčil hlavu a složiv ruce křížem přes kolena zadíval se mi upřeně a s trpce bolestným pousmáním do očí.

Nemoha z výrazu tváře ani zdaleka vyčísti, co asi mladistvou duši jeho znepokojuje, uznal jsem za dobré vyčkati, až hoch se vysloví sám, abych snad nevčasnou nějakou frasí nedal myšlenkám jeho zbytečně jiný směr a tak hovor marně nerozpřádal do nekonečna.

Po přestávce asi dvou minut ujal se konečně sestřenec slova sám, řka hlasem poněkud truchlivým:

„Skoro lituju, milý strýčku, že jsem tě dnes navštívil . . .“

„A proč?“ vpadl jsem.

„Bojím se, že se mi vysměješ . . .“

„Proč bych se ti vysmíval — mluvímeť vždy tak přímě, upřímně . . .“

„Ale já se tě chci na něco ptáti?“

„Nu, ptej se — odpovím ti na vše rovněž tak, jako jsem ti byl odpovídal jindy, kdykoliv jsi se na něco ptal . . .“

Hoch opět na chvíli se odmlčel, pak přejel pravou rukou na příč přes čelo a položiv ji zase křížem přes levici na kolenou děl:

„Můžeš mi pověděti, jak se dostala ethiopská lilie do tvého herbáře?“

Musím se vyznati, že mne otázka ta překvapila. Očekávalť jsem dotaz zcela jiný, daleko vážnější a na místě toho ptá se mne hoch na věc, po mém náhledu podřízenou, o kteréž jsme byli ostatně již den před tím hovořili.

„Což pak jsem ti to neřekl již včera?!“ připomínám skoro vyčítavě.

„Ovšem žes o tom včera mluvil, milý strýčku,“ vece hoch s jakýmsi chvatem; „ale tys pouze něco napověděl . . .“

„A ty si přeješ?“ ptám se.

„Více, daleko více . . . Nejdeť mi o pouhé faktum, nýbrž i o vše, co předcházelo i následovalo; slovem, přál bych si zvěděti vše, co utkvělo ti v paměti . . .“

Teprv nyní jsem poznal hlubší význam sestřencovy otázky a zároveň jsem měl nový doklad k tomu, že hoch ten přes všechnu občasně se jevící naivnost skoro již jako muž přemítá.

„Přeješ si tedy zvěděti jaksi psychologický průběh prvního mého hříchu, není-liž pravda?“ dím po chvíli jaksi váhavě.

„Ano,“ dí hoch nesměle. „A nečiní-li ti to žádných obtíží — prosím tě snažně — milý strýčku . . .“

Poslední slova pronesl hoch s přízvukem tak tklivé prosby, že bych byl i za jiných okolností žádost jeho sotva oslyšel, neřku-li právě nyní, když jsem se byl před jeho příchodem v myšlenkách svých obíral živěji než kdy jindy s dobou, v kteréž se sběhl nepatrný příběh, o němž přál si hoch nyní zvěděti všechny podrobnosti.

„Nuže — jsem ochoten,“ pravím; „ale nesmíš pokládati každé mé slovo za úplně pravdivé.“

„Proč to?“ ptá se hoch.

„Prostě proto, že nedovedu vypravovati,“ odpovídám. „Živé slovo bylo u mne vždycky spojeno s obtížemi, zakládajícími se patrně v nedostatku slovní paměti. Chci-li vypravovati věrně a pravdivě, musím vždy dříve přiměřený výraz hledati, a často se stane, že se výraz ten nedostaví v čas, čímž bývá vypravování moje kusé a kostrbaté . . .“

„Ale na tom přec nezáleží,“ přerušil hoch moji omluvu.

„Děj a líčení předmětů,“ pokračuju, „můžeš ovšem pokládati za věrné, tanouť mi doposud živě na mysli; toliko recitovaná slova, ačkoli obsahu řeči úplně odpovídají, nemohou býti než velice nesprávná, skoro již veskrze jen slova moje vlastní.“

Hoch na tato má slova neodpověděl, nýbrž povstav popotáhnul židli svou ještě blíže k divanu a usednuv zase, jako byl dříve seděl, upřel na mne své zádumčivé oči. Nezbylo mi, než zahájiti své vypravování.

„Právě před tvým příchodem, milý Hugo,“ počal jsem nemoha najíti vhodnějšího vstupu, „tanul mi na mysli obraz školy, v kteréž byl položen první základ k mému vychování. Byl to starý jednopatrový domek u kostelíka a sice v těchže místech, kde vystavena byla asi před desíti lety nová budova, nynější fara. Chceš-li si představiti, jaké asi měla stará školní budova vzezření, mysli si, že na místě, kde naleza se nyní hlavní fronta farní budovy, sklání se půda od hlavní silnice asi na metr hluboko, tvoříc tak mírný svah. Na svahu tom stála stará, zaprášená, pošmurná budova školní a zároveň také farní. Avšak i půdorys musíš si mysliti změněný. Přetneš-li nynější farní budovu v myšlenkách velkou plochou od pravého rohu hlavní fronty asi o dva metry až k levému jejímu rohu a sice zde asi o čtyři metry hluboko do vnitř, vytkneš tím směr hlavní fronty v půdorysu staré budovy. Druhá, postranní fronta, která jest šourem obrácená ku kostelu, měla podobný směr jako nyní; ale i zde musíš si mysliti nynější budovu přetnutou velkou plochou a sice od levého rohu směrem k pravému . . .“

„Ale probůh, v jaké souvislosti je vše to s ethiopskou lilií?“ vpadl mi hoch netrpělivě do řeči.

„Jak vidíš, nedovedu vypravovati,“ odpovídám poněkud nevrle. „Místo věcí hlavních počínám pedanticky popisovati dějiště, kde šlehla duší mojí poprvé myšlenka, že musí býti ethiopská lilie stůj co stůj moji. Raději přestanu.“

„Ne, ne, strýčku!“ zvolal prosebně hoch. „Vždyť jsi technik; není tudíž divu, že se zálibou popisuješ

*

budovu jako bys mluvil s odborným znalcem. Možná však, že později pochopím úplně toho souvislost . . . A proto prosím tě, pokračuj!“

„Vždyť tě budu nudit!“ namítám.

„Ó nikoli; budu trpělivě poslouchat,“ omlouvá se hoch. „Vždyť jsem i nyní tak poslouchal — toliko souvislost nebyla mi ihned zcela zjevna.“

Spíše prosebný pohled hochův než tato slova přiměl mne k tomu, že jsem ve svém vypravování pokračoval:

„V rohu, jejž tvořily obě fronty staré budovy, nalezala se asi půldruhého metru vysoká kaplička v podobě vydutého válce a v ní primitivní, z pískovce vytesaná socha svatého Jana Nepomuckého. Vchod do oddělení farního, od školy úplně odloučeného, byl z hlavní silnice; byla to zbytečně velká, černá vrata s malými dvířkami. Vchod do školy, nevysoké, taktéž černě natřené dvéře, nalezal se uprostřed vedlejší, ku kostelu obrácené fronty.“

Tentokráte jsem ustal ve svém vypravování sám; neboť podrobný popis ten zdál se býti i mně zbytečným. Když však hoch ničeho nenamítal, pokračoval jsem po malé přestávce:

„V tu dobu, o které mluvím, nalezaly se v školní budově tři světničky, a malá předsíň, v kterých vyučováno. Škola byla sice dvojtřídní, ale nežli jsi vstoupil do třídy druhé t. j. poslední, potřebovals k tomu čtyry roky. První rok, vlastně jen první leto, poněvadž nejútlejší mládež zimního času nevyučována, byl jsi vyučován v připomenuté již předsíňce v prvním patře, kde sedělo žactvo na nízoučkých dlouhých lavičkách, a kde konaly se jen jaksi přípravy k pozdějšímu vyučování. Zde se spíše hrálo než učilo. Byla tu sice také tabule; ale žádné škamny, tak že psaní, na příklad, vůbec ani vyučováno býti nemohlo. Průpravní třída ta nazývána u nás tehdáž „kuchyňkou“, patrně proto, že bylo místnosti té druhdy používáno za kuchyň.

Z této průpravní školky na způsob nynějších tak zvaných opatroven nebo dětských zahrádek přišels do jiné v přízemí, v kteréž již vyučováno počátkům čtení, psaní a počítání: z této mohls po roce postoupiti do třídy první taktéž v přízemí se nalezající. Teprv z této skutečně první třídy mohls opět po roce, ovšem že jen tenkráte, prospíval-lis, postoupiti do třídy druhé a zároveň nejvyšší, která se nalezala v prvním patře a do které se vcházelo „kuchyňkou“, ku kteréž vedly hned od vchodu na pravo dosti příkré dřevěné, vyšlapané schody s hrubým, ale pevným dřevěným zábradlím po jedné straně, kdežto druhá strana přilehala ku stěně.

Postup v první dvou přípravních oddělení nebyl nesnadný; za to tím nesnadnější z první do druhé třídy, ana bývala tato poslední vždycky přeplněna. Jelikož nebylo žádné vyšší třídy a v době, kdy já školu tu navštěvoval, u nás jen zřídka kdo pomýšlel na vyšší studie, strávila větší část žactva v druhé této třídě obyčejně dvě nebo tři leta, než vystoupila; ba vím se ještě pamatovati, že někteří moji spolužáci a spolužačky strávili v třídě té pět i více roků. Kdy a kým bylo zvláštní toto zařízení školy té zavedeno, nemohu udati; ale trvalo již od dávna a před rokem 1848 nikomu ani nenapadlo zavésti nějaké změny neb opravy. Rozumí se, že lišil se tu i způsob vyučování nemálo od nynějšího systematického. Musilť tu býti zcela nevyhnutelně brán, obzvláště v třídě poslední, ohled na různost stáří a pokročilost žactva; neboť mnohý ze žáků, jenž byl už několik roků v třídě té strávil, vyznal se ve všem, čemu bylo v letech těch vyučováno, kdežto nově přibylí žáci byli ve věcech těch ignoranti. Úkol učitele druhé třídy byl tudíž velice nesnadný. Pokud mu dostál, ovšem přesně a podrobně udati nemohu, poněvadž bych soudil pouze dle mlhavých dojmů z mládí, kdy není možno něco podobného posouditi; ale soudím-li dle úspěchu vyučování, připomenu-li si totiž dřívější své spolužáky a zkoumám-li, jaký dojem na mne ten neb onen z nich učinil, když jsem se s ním v mužném věku zase sešel, musím vyznati, že mne výsledek pozorování mého až překvapil . . .“

„Toť vskutku zajímavé,“ připomenul sestřenec, kterýž byl suchoparné vypravování mé s napnutou pozorností sledoval.

„Poznalť jsem po letech ve všech svých spolužácích a spolužačkách,“ pokračoval jsem nedbaje vyrušení, „vesměs lidi rázovité, lišící se nemálo od ostatních. Připouštím sice, že mnohé náleží také na účet osady, kde strávili první dobu mládí pod křižujícími se dojmy života velkoměstského a venkovského; ale vedle toho zajisté působilo nemálo na duševní rozvoj jejich i vyučování školní. Základní rysy povah arci se lišily a liší posud; neboť přirozená povaha člověka v podstatě a jádru svém nikdy se nemění, avšak jsou to vesměs povahy mírné a tiché, ale samostatné, spíše přemýšlivé a pozorující než jednající, a mnohdy i trpné; povahy neobyčejně houževnaté, v práci a jakémkoli zaměstnání spolehlivé a žádného pobízení nebo ponoukání nepotřebující; avšak zároveň také vzdorovité, ba zarputilé, kdykoli šlo o záležitosti zásadní, povahy hrdé, které se nikdy před nikým nepokořily, raději bídu a hlad snášely, než by se byly před kýmkoli, třeba jen na okamžik jakýmkoli způsobem ponížily. Za vlídné slovo byly vždy ochotny učiniti vše; přísný nebo surový rozkaz však se u nich vždy minul účinku. Takový asi jest povšechný ráz těchto lidí, z nichž jen málo který byl požehnán vezdejšími statky nebo se domohl vynikajícího nějakého postavení společenského; většina žila a žije v poměrech trudných, ba i nuzných; někteří z nich si sice i zoufali, ale pokud vím, toliko dva klesli mravně — jeden vinou cizí, druhý svou vlastní . . .“

„A to zoveš, milý strýčku, úspěchem vyučování školního?“ přerušil mne sestřenec.

Vyrušení to přivedlo mne skoro do rozpaků. Musil jsem chvíli o svých vlastních slovech přemítati, nežli jsem odpověděl, a přiznám se, že na přímou otázku tu neodpověděl jsem ani zdaleka tak, jak toho zasluhovala.

„Je-li účelem vychování něco jiného,“ pravil jsem váhavě, „než vypěstovati přirozené zárodky dobrých vlastností duševních v úplnou samostatnost, sluje-li vychování toliko nahromadění vědomostí a používání vědomostí těch k ukájení sobeckých záměrů, nebo je-li účelem vychování jen urovnávání dráhy životní k domahání se příznivých nebo i skvělých postavení ve společnosti, pak arci jest vypěstování samostatných charakterů paedagogickým bludem, kterýž se mstí i na celých pokoleních;

ale zdá se mi, že ani v době největší mravní korrupce nemožno podceňovati zvláštní sílu duševní, která spočívá v povaze samostatné a často i v poměrech nejtrudnějších jevívá se způsobem překvapujícím.“

„Ale tím se odchylujeme od věci,“ připomenul sestřenec, kteréhož byly tyto mé povrchní reflexe patrně neuspokojily. „Raději vypravuj!“

„Máš pravdu,“ dím, jsa sám nespokojen, že zabíhám na scestí. Na to jsem navázal pásmo svého vypravování násilně.

„Učitel druhé třídy,“ počal jsem, „měl tedy následkem různosti svých žáků a žaček úkol velice nesnadný. Musilť jednak bráti ohled na ignoranty, jednak zase dbáti oněch, kdož byli již několik roků ve třídě jeho strávili. Řekl jsem již, že nemohu udati, zdali a pokud úkolu tomu dostál; ale způsob jeho vyučování byl nad míru poutavý a zajímavý. Vyučovalť názorně — učil všemu možnému se zřetelem k životu praktickému. Obyčejně zahájil vyučování skoro nahodile a monotoně, ale v průběhu čtvrt hodiny upoutal pozornost žactva, že naslouchávalo se zatajeným dechem, a skončil vždy otázkami, na které žáci a žákyně odpovídali . . . Pokud se pamatuju, zdá se mi, že cenil si samostatného, byť i mylného úsudku nade všechno a že vždy a ve všem měl na zřeteli, aby každý žák na všechny věci kolem sebe, na každý případ, na každou záhadu pohlížel vlastním svým zrakem a neřídil se nikdy úsudkem cizím. Byl výborný počtář a methoda jeho vyučovati počtům byla velice praktická; neboť pokud vím, všichni jeho žáci, s kterýmiž jsem později studoval nebo v životě se setkal, vynikali jakožto zruční počtáři a logika jejich mnohdy bystrostí svou překvapovala. Vedle toho byl rovněž tak vřelým milovníkem věd přírodních. Mnozí z rodičů jeho žáků pokládali sice tuto jeho náklonnost za pouhou libůstku člověka, kterýž neví, jak by zbytečný čas svůj trávil; ale způsob, jakým dovedl svým žákům vštípiti náklonnost k těmto věcem, nasvědčoval tomu, že jest mu pěstování věd těch více než pouhou hříčkou. Avšak nejen pouhou náklonností, žáci jeho vynikali i neobyčejnou znalostí věcí a úkazů přírodních, s jakouž se u dětí v stáří devíti až patnácti let zřídka kdy setkáváme. Vyučovalť nás nejen zeměpisu a dějepisu, nýbrž i zoologii, botanice a mineralogii, ba i lučbě a hvězdářství . . .“

„I hvězdářství?!“ vpadl mi opět do řeči sestřenec s přízvukem skoro satyrickým. „Toť přece není ani možno!“

„A přece pravda,“ dím klidně maje na zřeteli zvláštní způsob, jakým se to dělo. „Byly to ovšem jen prvopočátky nejprimitivnějšího druhu, ale po mém náhledu úplně stačily, aby každý z nás, kdo ze školy přímo do života vstoupil, měl aspoň jakýsi názor do všehomíra. I tomu vyučoval názorně a musím se přiznati, že mi základní vědomosti, kterýchž jsem tu byl nabyl, přišly v pozdějších letech, když nám ten neb onen profesor o týchže věcech přednášel, nemálo vhod. — Ve škole poznali jsme vůbec rudimenta. Především nám vštípen názor o nekonečném prostoru, o domnělém středu všehomíra a rotaci nebeských těles kolem středu toho; pak nám vyložena rotace zeměkoule kolem osy její a kolem slunce, vyložen zvířetník a naklonění osy zeměkoule k zvířetníku a vyvozena z toho závěrka o různých podnebích a ročních počasích. Na to nám vypravováno o planetách a jejich drabantech, vyložena nám jejich rotace, a pověděno v podstatě vše, co mysl dětská pochopiti mohla; po té přikročeno k výkladu o stálicích, o různých skupeních hvězd a vše to s takovou názorností, že jen idiot mohl nepochopiti a nenalézti v tom záliby. A za krásných letních večerů uvedl nás pak učitel často pod širé nebe, kde nám na obloze ukazoval různá skupení hvězd a vykládal, co uznal za dobré a nutné.“

„Ale všemu tomu, co mi, strýčku, právě vypravuješ,“ namítl sestřenec, „nemohu ani v nejmenším odzískati nějakou praktickou stránku. Zdá se mi, že to byla přece jen spíše pouhá hříčka než vážné zaměstnání.“

„Trvám, že se tak bude zdáti na první pohled každému,“ odpovídám; „neboť účinky tohoto vštěpování základních pravd přírodních útlé mládeži neležívají vždy na bíledni, ačkoliv po mém náhledu o dalším směru vývoje duševního takměř rozhodují.“

„Nechápu tvých slov,“ dí nedůvěřivě sestřenec. „Či snad jsi sám na sobě podobných účinků spozoroval?“

„Přiznám se, že mi posud ještě nikdy nenapadlo o tom přemítati,“ pravím, „ale právě nyní, když jsi mi byl otázku tu položil, napadlo mi cosi, co může aspoň poněkud přispěti k vysvětlení. Pamatuju se, že byl jsem dříve, nežli jsem postoupil do druhé třídy, hoch neobyčejně bázlivý a pověrčivý. Bujná mladistvá obrazotvornost předváděla mi za soumraku a ve tmě, když jsem se octnul o samotě, nejděsnější obrazy a přeludy, tak že jsem se samotě vyhýbal a že bych za nevím co ve světě nebyl v noci šel na příklad podle hřbitova. Namítneš snad, žes býval za útlého mládí podobně bázliv a pověrčiv, poněvadž jest něco podobného u mládeže zcela přirozené; avšak já se zcela dobře pamatuju, že po dvou letech sedával jsem již zcela bez bázně za pozdních večerů letních na vršině nad Bertramkou, odkud možno zcela pohodlně přehlednouti celý hřbitov malostranský, že sedával jsem tam dívaje se snivě do hvězd nebo na hřbitov, že sestupoval jsem později s vršiny té za čiré skoro tmy až ku hřbitovu a šel pak podle hřbitova, aniž bych byl pocítil nějaké úzkosti nebo bázně, která se duše mé druhdy zmocnila vždy, kdykoliv jsem se třeba za jasného dne, neřku-li v noci, octnul někde na liduprázdném, odlehlém místě. Změna ta neušla mi již tehdá; ale nenapadlo mi ani tenkráte, aniž později zkoumati její příčiny, a nyní nemohu jinak, než připsati ji na vrub prvopočátkům věd přírodních.“

„A soudíš, že mělo vyučování to takový neb aspoň podobný vliv i na ostatní žactvo?“ optal se sestřenec.

„Nemohu jinak nežli přisvědčiti,“ odpovídám. „Neměls neohroženějších hochů a děvčat nad ony, jež byly dvě nebo tři leta v druhé třídě strávili. Bázeň před duchy a přízraky byla u nich tak řídká, jako mezi dospělými vzdělanci. A že prodlením času bázeň ta více se nevrátila, poznal jsem na každém z nich, s nímž jsem se byl později setkal. U všech jevilo se jakési hrdé vědomí, že nic ve světě neděje se nadpřirozeně; všickni, i ti, kteří byli zůstali beze všeho dalšího vzdělání a chléb svůj v potu tváři dobývají, vždy jen s pohrdlivým úsměvem nebo sarkasticky zmiňovali se o věcech nadpřirozených.“

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Pierre Lurier.

Napsal *Jean Richepin.*

Vytáh jsem do pole a neptal jsem se nikoho
(Bonaparte.)

Když Pierre Lurier vyšel z vězení, byl bez práce a tudíž bez chleba. Bylo mu dvacet pět let, když byl odsouzen pro loupež, spáchanou v domě, kde byl sluhou. Ve vězení naučil se dělat kroužky do botek. V malém městečku venkovském, kde měl žíti pod dozorem policie, nemohl ovšem užiti tohoto umění tak specialního. Aby vstoupil někam do služby, nebylo ani pomyšlení. Pierre Lurier viděl tedy před sebou pouze bídu a hlad.

Přišel k tomu poznání, že, kdyby náhodou našel práci, musil by pracovati velmi mnoho — a co by z toho měl? Nic, jenom že by neměl hlad jako pes. Naopak věděl, že, kdyby spáchal zločin nový, zjednal by si nejenom kus chleba, ale kdyby se to povedlo, i bohatství. Neváhal ani okamžik a rozhodl se pro to.

Ale jaký zločin? O to se právě jednalo. Nejdříve musil utéci spravedlnosti. Pierre Lurier opustil město, kde byl internován. Neměl ani pasu, ani peněz a žil celých šest měsíců bídně jako tulák potají žebraje: líhal celý vyzáblý ve stodolách a kulnách a čekal. Kolikrát nabízela se mu již příležitost — ale on ji zamítl, nebyla-li dosti jistá; plížil se kolem lidí jako liška kolem dvorce a snášel vše trpělivě, až by se mu poštěstilo pohltiti kořisť, k vůli níž se tak dlouho postil.

Jednou spozoroval, že jest v Champagni, kde se narodil. Hnal jej sem jakýsi osud, snad onen pud, který vodí stihanou zvěř do lesních jejích doupat.

Zprvu měl strach. Což kdyby ho poznali? Snad vlezl do pasti! Byl by ztracen! Již měl sto chutí zaměřiti jinam.

Přemýšlel chvíli a zůstal. Jak by ho poznali? Opustil kraj ten ve dvanácti letech, když byl ještě dítětem s bledými vlásky. Nyní bylo mu již čtyřicet; tvář měl opálenou, dlouhý vous, tváře vpadlé a vlasy již hodně šedivé.

Rozumoval velmi dobře. Všude, kde byl, pominul kolik dobrých příležitostí jen proto, že neznal ani místa ani lidí. Ale zde, ať se změnilo sebe víc, znal přece velmi mnoho. Jen si vzpomínat! A Pierre Lurier si vzpomněl.

Asi dvě míle byla vesnička Nizy-le-Comte a v ní bydleli lidé velmi bohatí, kteří neměli dětí. Byli to manželé Berlot, kterým říkali vůbec grešličky.

Pierre znal je velmi dobře Když byl ještě hochem, dělal jim laciného sluhu.

Znal všecky jejich obyčeje a věděl jak bydlí.

Pamatoval se, že vrata na cestu byla vysoká a pevně okovaná, a že zdi kolem zahrady byly posázeny samým sklem; ale soudil dobře, že stromy asi zatím dorostly, a že, kdyby se vyšvihnul zvenčí na ně, dostal by se také do zahrady. Věděl dále, že se nelze dostat v noci ze zahrady do kuchyně, poněvadž ji večer vždy pečlivě zavírají, ale věděl též, že prádelna byla ohražena jenom tenkou zídkou z cihel. Kdyby tuto prolomil, byl by v ní a odtud hned v kuchyni. Z kuchyně přišlo se do sálu, kde pod hodinami ležely klíče od schodů. Nahoře hned u schodů byl malý kumbálek, kam ukládal košťata, a vedle toho ložnice obou manželů. Dále nevěděl ničeho. Do ložnice nikdy nevešel, ale díval se tam jenom otevřenými dveřmi, když šel kolem. Pamatoval se jaksi neurčitě, že v pozadí bylo lože a vedle něho veliká pevná, dubová skříně s měděným kováním. V této skříni dřímal asi onen poklad, který tak dlouho Berlotovi střádali a po kterém Lurier tak toužil. Neboť hned při první vzpomínce měl celý plán okamžitě hotový. Konečně nalezl onu příležitost, na kterou tak trpělivě čekal. Umínil si že tam půjde, že se na to podívá, zdali se nic nezměnilo, vše si náležitě prohlédne a pak se pustí směle do práce.

Za dvě noci urazil ty dvě míle do Nizy-le-Comte. Celý den byl ukryt v lese ve vlhké jeskyni, kde byla voda, a nejedl ničeho. Ale za to když přišel asi ke druhé hodině ranní k domu Berlotů, věděl jistě, že ho nikdo neviděl.

Na poli, za zdí zahradní byla na štěstí naseta mrkev; zastavil se zde a pohodlně se najedl.

Byla to sice hostina chudá, ale jakási horečná touha jej hnala na zeď, která stála naproti Berlotovic zahradě. Vylezl na ni, postavil se nedbaje toho, že by mohl spadnout, a vzchopiv se přeskočil uličku a vyhoupl se na strom v sousední zahradě. Jak padl mezi větve, probudil psa někde v sousedství, který začal štěkat. Hezkou chvíli trval ten noční koncert, který se ozýval ze všech konců, ale znenáhla se utišil. Ještě naposled ozval se ovčácký pes někde v polích, a bylo zase ticho. Pierre Lurier ohmatal si tělo, zdali si nic nezlomil, a jal se přemýšlet.

Již byl v zahradě a to bylo mnoho; mnoho? to nebylo nic. Hnal se do toho, a nevěděl ani, zdali manželé Berlotovi žijí a zdali zde dosud bydlí. Co na tom! Myslil si, že je dobře, když tu je, a co na tom, když stráví jeden den na stromě. Bydlí-li zde někdo jiný, budoucí noci zase odejde. Jsou-li zde ale Berlotovi, dobrá; jejich peníze stojí přece za trochu té práce.

Čekaje až bude ráno, slezl a hledal zase něco k jídlu. Psa se nebál, poněvadž při onom psím koncertě se nikdo zde v domě neozval. Kráčel tedy směle ke dvoru.

Byl to až dosud týž dvůr, jak jej znal, na levo byl chlívek a na pravo stáj. Ve stáji nalezl jedinou krávu, která se zdvihla celá polekaná, jak se k ní blížil, ale hned se upokojila, když jí poklepal na hlavě a když k ní promluvil. V malé chvíli byl s ní úplně seznámen; sedl si k ní a podojil ji. Na to sebral si ještě něco ovoce v zahradě, ale velmi opatrně, aby to nikdo nepoznal. Když se takto připravil, odložil na budoucí noc všecko ostatní a hledal nějaký úkryt, ve kterém by strávil den. Spozoroval jednu olši neobyčejně velikou a košatou, a vylezl na ni. Asi uprostřed byl kmen vyhlouben bleskem, takže v něm byla díra. Do té se Lurier skrčil. Ležel v ní jako v kolébce, trochu ovšem tvrdé, krátké a hluboké. Hlavním jeho účelem bylo to, aby tam mohl spáti nikým neviděn a pak aby nespadl — ostatní vše snesl milerád.

Unaven těmi přípravami spal Lurier zrovna tak dobře před svým zločinem jako Napoleon před bitvou u Slavkova.

Slunce již zlatilo pavoučí sítě, rozepjaté mezi větvemi staré hrušky, a rosa již dávno uschla v záhonech, když se probudil.

První co mezi listím rozeznal, byl sám otec Berlot, který dělal něco na dvoře. Srdce Luriera bušilo radostí.

Ano, to byl ten stařec; chodil po dvoře a krmil drůbež. Volal ji a kuřata běhala za ním, štípala se, bila křídly, ježila peří a sbírala oves. Na to šel do kuchyně a přinesl vědro plné mastné vody, v níž plavaly kusy chleba a slupky s brambor, a vylil to do koryta prasatům, která již netrpělivě se ozývala.

Při tomto výjevu vzpomněl si Lurier, že má také hlad. Vytáhl z kapes co tam ještě měl, tiše to snědl a měl radost, jak se všecko dobře daří.

A věru; když sám otec Berlot dává prasatům a slepicím — patrně že nemá žádnou služku a že jest v domě sám — nejvýše snad paní Berlotová že jest ještě doma.

Stařec zůstal chvíli na dvoře, pak šel do zahrady a zůstal zde asi do jedenácti hodin; ořezával suché větvičky, okopával tu a tam a kypřil půdu.

V jedné chvíli měl Lurier již strach. Berlot šel kolem jedné hrušky, prohlížel pozorně ovoce a viděl, že mu dole na větvi chybí dvě hrušky. Mechanicky ohlédl se ke zdi zahradní a nahoru do větví. Zdálo se, jakoby tušil zloděje. Ale vida ty ostré kusy skla na zdi utišil se; pokrčil rameny jakoby říci chtěl: „To je nemožné.“

Ale přece jej to jaksi znepokojovalo a chtěl vědět jistotu.

— Pierre! zvolal pojednou.

Lurier se zachvěl, jako kdyby volal jeho. Skrčil se ještě více do své díry.

Dvéře u kuchyně se otevřely a z nich vyšel hošík asi desítiletý, tváří růžových a vlasů bledých.

Lurier se zachvěl ještě více. Zdálo se mu, jakoby to byl on sám. Chvíli přemýšlel, až se vzpamatoval z toho vidění a poznal, že to skutečnost.

— Pierre, pravil Berlot, tys mi zase kradl hrušky.

— Ó ne, pane, odvětil hošík. Přísahám vám, že ne. Jak bych to mohl udělat? Přijdu z polí, pasu krávu a vy sám jste mi otevřel dnes ráno dvéře kuchyně, když jsem šel do stáje, i vrata, abych se dostal do polí.

— Tys dareba. Ale to mi není důkazem, žes tu nebyl v noci.

— Ale pane — kdož pak by sem mohl, když je v noci celý dům zavřený?

— Pa, pa, pa! Dokaž mi, že jsi nekradl.

— Ale pane — přísahám vám, že jsem to já nebyl. Podivejte se, tu je důkaz.

Lurier se hrozně ulekl mysle, že hošík něco viděl. Ale ten důkaz jeho záležel pouze v tom, že slavně přísahal, jak to dělají děti: udělal totiž kříž, na to pozvedl pravou ruku a plivl na zem.

Berlot pohnut asi touto přísahou spokojil se tím, že zatahal Pierra za ucho a vrátil se s ním domů.

Zvonili poledne.

Chraplavý zvuk vesnického zvonu byl ten jediný hlas, který se ozval v tom tichu. Asi dvě kuřata tíkala ještě na hnoji vedle stáje. Prasata vyčistila již dávno svoje koryto a zalezla až do kouta, aby měla chládek. Vrabci si zalítli na ovoce a málo si všímali velikého slaměného klobouku, který je strašiti měl na jedné hrušce. Na to odlítli do polí, jako činívají vždy odpoledne. Sedláci učinili jako oni a vrátili se po obědě zase do práce. Ve vesnici bylo ticho. Jenom chvílemi ozval se z polí tlumený šum, jakoby země spící na výsluní si zhluboka oddechla.

Lurier cítil v sobě nyní jakýsi klid, ano jakousi touhu býti dobrým. Zdálo se mu, že by mohl zde žíti v plném pokoji. Viděl kuřata a soudil, že jsou šťastna a ti vrabci že jsou asi také spokojeni.

Pravil k sobě, že život malého Pierra je roztomilý, ať brnčí otec Berlot jak chce. Někdy ho tahal za ucho, ovšem; ale on může jísti, píti, spáti, procházeti se v polích beze vší bázně a nemusí se ohlížeti neustále na pravo i na levo, zdali ho nestíhá nějaký třírohý klobouk. A otec Berlot? Ten jest bohat, má dům, zahradu, kuřata, prasata, hrušky — jaký to šťastný člověk!

A což on, Pierre Lurier, on neměl žádné štěstí? A proč? Kdyby byl zůstal zde, jako jeho otec. Ale což to bylo jeho vinou, že odešel? Jakýsi ničema mu řekl, že je v městě hezký život, že tam lze zbohatnout. A to snad mohl — kdo ví? Příležitost měl dobrou. Jeden pán si ho zamiloval, jak tam přišel. Ale tam byl zas jiný přítel, který ho sváděl k lenosti a k rozkoši. Tak uběhl rok, dvě leta, kolik let, ten celý vzácný čas první mladosti, a on nedělal ničeho. Jednou z rána pak, trápen výčitkami, chtěl konečně pracovat a nevěda nic jiného dal se do služby. Vždyť tak mohl také žít. Ale byl trochu podrážděn a měl rozličné choutky. Měl divné známosti, měl maitressu, která byla žebračka, a přítele, který byl rošťák. Poslechl přítele, aby mohl vyhověti choutkám své maitressy. A konec všeho byl, že se probudil jednou z rána mezi dvěma policajty. Byl zlodějem. Byl odsouzen a strávil patnáct let ve vězení a teď . . .

Ah! teď byl mizera, tulák a štvaná zvěř; dnes večer bude vrahem; a zítra snad bude chycen zase, bude zase souzen a odsouzen — snad na smrt. Ano na smrt — useknou mu hlavu!

A Lurier s okem vytřeštěným neviděl ani zahradu, ani dvůr, ani dům — ale veliké náměstí plné lidí, na něm guillotinu a pod ní šklebil se on sám.

Vykřikl.

Tento výkřik přivedl jej opět k životu.

— K čertu! zbláznil jsem se? zvolal. Sním jako v noci a křičím jako bych stál na trhu. Aby tu tak byl otec Berlot, ten by mne chňap!

Aby přišel na jiné myšlenky, vzpomínal schválně na žalář, kde hovořival se svými přátely. Vypravovali si, kde koho chytře okradli, kde kdo byl tajně zabit, a jak hledali marně vraha.

— Poslyšte, hoši, pravil jednou jeden starý dareba, již po kolikráte zavřený, když to člověk nemá jisté, nemá se do toho pouštět. Dát se chytit — ne? Vždyť to nemusí být! Želízko byl chlapík, ten se pustil ovšem také na sedm osob — a vytřel jim zrak všem. Ale umět se to musí. On měl svou methodu. Říkal, že je třeba tří věcí, má-li se to podařit: předně dělat něco jen tam, kde vás nikdo nezná, za druhé pustit se do toho sám a za třetí svléci se do naha, aby se ochladila krev, to je všecko.

Tyto rady zněly jako válečná trouba v uších Luriera. Zde ho nikdo neznal, a být nahý — dobrá, svleče se. A tak se mu to povede.

Přišel večer. Lidé vraceli se domů. V uličce mezi zděmi ozvaly se těžké kroky. Dobytek táhl s polí a bučel. Psi štěkali. Celý svět chystal se k večeru a potom k spaní.

Berlot vyšel zase z kuchyně a otvíral na dvoře veliká vrata. Do nich vešla kráva a za ní malý Pierre, který ji vedl do stáje.

— Jenom si pospěš, pravil stařec k hochovi. Musíš nahoru, abys zřídil paní okno.

Dítě si pospíšilo a za chvíli na to otevřelo se okno v prvním poschodí vedoucí na dvůr. K němu přijela veliká lenoška a v ní objevila se madame Berlot. Ani sebou nehnula, byla jako ztuhlá a Lurier pozoroval, že v její tváři pouze oči mají trochu života.

— Ah, dobrá! myslil si. Ta stará je raněná mrtvicí. Tím líp.

Jedna věc jej znepokojovala: to dítě. Kde asi spává? Musí jíti kolem něho, chce-li se dostati nahoru?

— Na mou věru, tím hůře! Musím si proklestit cestu.

Již se stmívalo. Noc snesla se tiše na dům, na dvůr, na zahradu.

Brzy nerozeznal Lurier se svého stromu více ničeho. Jenom hvězdy zářily mezi větvemi.

Devět hodin! Jediné světlo leskne se rudě nahoře v okně. Starý Berlot počítá asi každý večer své peníze. Netrvalo to ani půl hodiny a světlo zhaslo. Bylo tam asi hodně tolarů.

Deset hodin!

Bože! to je doba! Ty hodiny nemají v noci žádného konce.

Jedenáct! Všecko spalo.

Teď do toho! Pierre Lurier slezl se stromu.

Když došel k prádelně, hmatal po zdi, až našel mezeru mezi dvěma cihlami, kam mohl strčit nůž. Nežli vylomil tu první, trvalo to dosti dlouho. Ale jak měl jen malou díru, rostla tato vůčihledě. Odlupoval jednu cihlu po druhé a kladl je zvolna na zem. Konečně byl otvor tak veliký, že mohl prolézti.

Chvíli stál, ani se nehýbal, aby zvykl oči tmě. Když počal trochu rozeznávat, poznal, že ho paměť nemýlila. Zrovna před ním byly dvéře, které vedly do kuchyně.

Ale nežli tam vešel, musil se připravit: musil se svléci, upravit nějakou lucernu a nalézti zbraň. Nůž, kterým se vloupal do zdi, byl příliš krátký a slabý. Hmatal kolem sebe v koších a vybral si krátkou motyku s pevným topůrkem, těžkou a špičatou. Na zdi visely lucerny dvě, jedna do vozu, a druhá do stáje. Zvolil první: předně že byla menší a pak že měla na sobě plech, takže byla podobná lucerně zlodějské. V druhé byl kus svíčky; Pierre ho přendal do své lucerny. V kuchyni by ovšem nalezl sírky, ale on nechtěl rozsvítit až nahoře, aby mohl dobře udeřit a pak najít peníze. Když vše připravil, svlékl se, sbalil šaty a uvázal si je na ramena kusem provazu, a chvíli ještě přemýšlel, zdali mu nic nechybí.

— Jsem to hlupák! pomyslil si pojednou. Šaty jsem si svinul, jsem nahý a nemám tedy kapes! Kam pak dám peníze? Budou tam tolary, louisdory a bůh ví co, kam to dám? Vždyť si nemohu udělat kapsy pod kůží!

A znova hmatal po zdích až našel košíky; usmál se spokojeně, když vytáhl z jedné skříně plné ovsa plátěný pytlík, jaký se věší koním na hlavu, když žerou. Do toho se to asi vejde. Zavěsil si jej na krk, jako nějakou mošnu, a balík se šaty houpal se mu na zádech.

Bilo půl dvanácté.

Celý nahý, lucernu nerozsvícenou houpaje na malíčku levé ruky, a tiskna motyku pevně v pravici, strčil tiše kolenem do dveří a vešel do kuchyně.

Krátký a pravidelný dech byl důkazem, že hoch spí. Ano, zde ležel malý Pierre na nízkém loži, přikrývku maje staženou až přes uši; ležel jako psík a spal jako když ho do vody hodí

Lurier přistoupil k loži, stiskl pevně motyku a již ji zvedal.

— Ah! pravil sám k sobě. To se mu daří! Děti se tak snadno nezbudí. Když jsem byl já na jeho místě, mohl vedle mne hrom bít, nebyl bych věděl ničeho . . . A pak, kdybych ho chybil, on by křičel a ten starý by se vzbudil. Ale kdyby se přece vzbudil? Až budu nahoře, budu dělat hluk. Eh, co až se vrátím, budu mít na to času dost.

Vzal na krbu sírky, prošel sálem, položil na zem tiše motyku a lucernu a nazvednul sklo nad hodinami. Jaká to radost! Klíč tam ležel jako kdy jindy. Ve třech minutách má všecko.

Schody praskaly pod bosou jeho nohou.

— Svinské dříví! praská to až strach! Vždyť se ho sotva dotknu. Zastavil se a naslouchal, zdali ho nikdo neslyšel. Nic! V domě bylo pořád tak ticho. Jenom dole chrápal malý Pierre.

Ještě dva schody, již jenom jeden, tu je ten kumbálek a tu konečně dvéře, za nimiž jsou manželé Berlot.

— U čerta! Mně se zdá, že mám strach! Je to přece hrozné zabíti dva lidi. Kdyby jenom spali jako žáby, já bych je okrad a dost. Ano, ale jak otevru almaru, budou vzhůru. Staří mají tenké uši a spějí na jedno oko. Jen do toho!

Rozsvítil lucernu a otevřel dvéře.

Jak zavrzly, a ještě více, jak se ukázalo světlo, vztýčil se starý Berlot na svém loži celý vyjevený. Ale vykřiknout již nemohl, — neboť klesl na zad s hlavou rozpoltěnou. Němá, bez hnutí, s očima vypoulenýma, dívala se stařena na tu hroznou scenu, kdežto vrah vytahoval motyku z děravé lebky. V tom objevilo se již železo zbarvené krví a mozkem, zdvihlo se podruhé a dopadlo temně na čepec ubohé stařeny.

Vše dařilo se dobře. Nezbývalo nic, než otevřít almaru. Vrazil nůž do měděného zámku a dvéře se otevřely. První sáček, druhý, třetí a ještě jeden menší. Ruka jeho jak je sbírala, cítila v prvních třech pětifranky a ve čtvrtém louisdory. Byl spokojen. Nač hledat dál. Hodil všecky sáčky do režného pytlíku na svém krku. Bylo to hodně těžké. Ale motyku pustit nesměl — což kdyby hoch nespal!

Tak přemýšlel Lurier a nemohl spustiti očí s obou mrtvol. Jenom na okamžik obrátil napolo hlavu, aby otevřel skříni a v tom cítil, jak mu běží zima po zádech. Je to jakýsi instinkt, když někdo někoho zabil, že se dívá na mrtvolu tak dlouho, dokud není ukryta. Lurier šel tedy pozpátku, drže lucernu ve výši a motyku v ruce. Tak došel až ke dveřím, které se svou vlastní tíží za ním zavřely. Chtěl je rychle otevřít a utéci, obrátil se k nim s lucernou a obličejem a podíval se na ně.

Nesmírná hrůza sevřela mu hrdlo a oči se mu strachem zavřely. Před ním stál člověk. Lurier nečekal na nic, nerozmýšlel se, ba ani neviděl, že ten člověk jako on jest nahý s lucernou v jedné, a motykou v druhé ruce, s pytlíkem na krku; měl jedinou jenom myšlenku: zabít jej. Máchl motykou; a v tom, tížen k zemi pytlíkem, vzal převahu, zavrávoral a padl obličejem do rozbitého zrcadla.

Hoch se dole vzbudil a domnívaje se, že otec Berlot je snad churav, přiběhl se svíčkou. Ale jak vyběhl na schody, klesl bez vědomí na zem.

Když druhého dne k večeru přišla policie, aby objasnila tajemný příběh, který se udál v domě starého Berlota, nalezla toto:

Dvěře, které vnitř pokoje sloužily zároveň za zrcadlo, měly velkou díru; touto dírou viděli lůžko, jehož polštáře byly jedinou kalužinou krve, v níž rozeznali dvě rozbité hlavy. Touto dírou prolezl také na polo jakýsi nahý muž, jehož tělo bylo plno ran. V ruce držel motyku. Nohy již ztuhlé čněly mu do výše a z rozpáraného břicha lezly vnitřnosti. Na krku visel mu veliký pytlík. Arterie na krku byla přeříznuta a vedle na žlutavé tapetě bylo vidět pět nebo šest krvavých skvrn. V nejtmavším koutě světnice krčilo se dítě; oči mělo vytřeštěné, vlasy zježené. Nemluvilo ani slova, ale jenom se děsně smálo.

Malý Pierre se zbláznil.

— Každý zločin stíhá zasloužený trest, pravil moudře maire ukazuje na vraha.

Kdyby byl však malý Pierre, který přiběhl svým pánům na pomoc, mohl mluvit, byl by k tomu dodal, že ale cnost nebývá vždycky odměněna.

— K historii loterie. Kde se tu vzala? odkud přišla? Velmi z daleka: pravdivá tradice vypravuje, že synové Noemovi, nežli vyšli z archy, hráli moru, jakousi loterii, která jest až dosud v obyčeji v Italii hlavně mezi neapolskými lazzaroni.

V historii Herakleovců nalezáme vážnou jednu anekdotu, která dokazuje, že jest loterie původu velmi starého. Tato mythologická podrobnost bude asi málo známa, že ušla spisovatelům klassických tragedií, kteří beze všeho milosrdenství rozebrali všecky hrdiny Homerovy až na kůži.

Synové Herakleovi, jež pomsta Junony vyhnala z Théb, utekli se do Athen a sice k oltáři Pohostinství. Městské úřady je hned nepřijaly: tázaly se dříve orákula, a to odvětilo: „Vyhnanci budou sdíleti tak dlouho svůj smutný osud se svými hostiteli, dokud jeden Herakleovec neobětuje dobrovolně svou hlavu sekeře kněze obětního."

Mimo obyčej vyslovil se tento orákul velmi zřetelně a Herakleovci shromáždění právě v chrámě Minervy rozhodli se na tom, aby se určilo losem, kdo má býti obětován.

Jmena všech bez ohledu na věk a pohlaví byla hozena do přílby a mělo se táhnout.

Hierofant ponořil ruku svou do přílby a táhl. Macaria, bledé a štíhlé dítě, sotva patnáctileté, klesla na stupně oltáře a umírajíc pravila: „Buďte šťastni, synové Herakleovi, a ty Atheno, přijmi svou oběť!"

V Římě při mystických saturnaliích dostávali všickni, kteří se jich účastnili, i otroci, zadarmo jakýsi lístek, který něco platil. Jedněm získal jmění, jiným svobodu a jiným aspoň naději.

Heliogabal aranžoval loterie velice groteskní, jakých užívají podnikatelé divadel až podnes s úspěchem, aby přivábili obecenstvo. Jeden vyhrál zlatou vásu, krásné řecké děvče nebo černou nubickou otrokyni, a druhý zase sprostý hliněný džbán, starou opici nebo opelichaného osla.

Chán Eddin-Barbarossa, jehož jmeno opakují až podnes na východě s úctou, bavil se pomocí loterie v době míru velmi dobře. Sebral své otroky křesťanské do jednoho sálu svého harému a rozdával jim numera. Na to tahali: jedni se dověděli, že přijdou o hlavu, jiní byli za živa přivázáni na ocas koní a smýkáni po ulicích.

Loterie dostala se až k vládnímu veslu. Když byla republika ženevská řízena pěti senátory, rozhodoval osud o jejich volbě. Bývalo devadesát kandidátů, jich jmena dala se do urny a prvních pět co se vytáhlo, stali se senátory.

Všecky věky dokázaly její potřebu. Za Františka I francouzského byla regulována. Říkali jí tehdáž la Blanque, poněvadž lístky bílé, bianca carta vyhrály, ale černé nikoliv. V Italii byla carta bianca v obyčeji již dříve.

Jako všemu na světě, vedlo se jí někdy dobře, někdy špatně. Mazarin ku př. ji potvrdil, Ludvík XIV protežoval, revoluce ji zatratila. Direktoři obnovili a sněm r. 1838 potlačil ji na novo. Tolik různých osudů potkalo ji jenom ve Francii — jinde bylo tomu více méně zrovna tak . . .

— Pan F. Schulz na otázky naše z čísla 18. „Lumíra" v „Osvětě" neodpověděl.

OBSAH: Darija. Novella Julia Zeyera — Matka. Báseň od J. V. Sládka. — Phidias, Myron, Polyklet. List z dějin umění řeckého. Píše dr. Miroslav Tyrš. (Dokončení.) — Z pozůstalých básní Sigmunda Krasińského Ty ptáš se mne. Duchům při světle měsíce Roma. Přel. Fr. Kvapil. — Ethiopská lilie Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Pierre Lurier. Napsal Jean Richepin Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. | 20. srpna 1879. | ČÍSLO 23.

Matce

Matičko má drahá, moje srdce zlaté!
Což Vy mně matičko bíle rozkvítáte
jako v dnimelici bílá jabloň v poli,
ach, což moje srdce stýská si a bolí!

Ach, což moje srdce bolestně si stýská,
že ten květ bohatý hlavičku Vám stiská;
že v těch drahých rukou tolik tíhy máte,
že je k mojí hlavě sotva pozvedáte!

Však ta moje hlava také žalem zvadá,
na prsa Vám sama, s prsou na klín padá,
jako mlýnský kámen do kola se točí
a na místě řečí zalejou se oči.

Adolf Heyduk

Darija.

Novella *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

II.

Plné tři měsíce čekala Praskóvje trpělivě, doufajíc, že se jí Ilja samovolně přiblíží, ale čekala marně. Uzavírala se do svého nádherného domu jako do poustevny a nevycházela nikdy, leda když v neděli na mši jela. Byla krásnější než kdy před tím, a Darija vidouc ji v smutečných šatech, bledou, opírající hlavu o římsu mramorového krbu, ozářenou v soumraku žárem žeřavého uhlí, byla jista, že by Ilju uchvátila, kdyby jí tak snící před sebou uviděl. Když třetí měsíc uplynul, poslala Praskóvje bývalému milenci svému malý lístek, prostý a přátelský, na neštěstí ale podepsala se plným jmenem co hraběnka Paraskéva Muromská. Ilja přečetl lístek, zapečetil jej a vrátil lokajovi, který jej byl přinesl.

„Paní tvoje mýlila se nejspíše v adresse,“ pravil suše, „neznám žádnou hraběnku Muromskou.“

Praskóvje se rozstonala žalem a uraženou pýchou.

„Nepřežiju těžkou tuto ránu,“ vzkřikla a padla na kolena.

„Můj ty bože, co se stalo?“ zvolal sympathický hlas a měkké, jemné ruce chopily se hlavy Praskóvje a obrátily slzami porosenou její tvář k světlu. Praskóvje poznala Dariju, v agonii svého bolu zachytla se její ruky jako tonoucí a pověděla vše, co se bylo událo.

„On mne nenávidí, on mne uráží s vybroušenou ukrutností,“ zvolala, „je konec všeho, konec!“

„Není, není,“ těšila ji tanečnice. „Vždyť praví přísloví, že je láska prstenem a prstenu že konce není.“

„To je vše, čím mne potěšit dovedete?“ odvětila trpce hraběnka.

„Vím, že vás Ilja posud miluje. Nuž, co tomu říkáte?“

„Odkud vy byste věděla?“ tázala se Praskóvje nedůvěřivě, ale paprslek naděje projel jí duší.

„Čeho my bychom se nedozvěděly za kulissami! Vím to od jeho přítele; Vaňuša mi to pověděl.“

„Vaňuša? Kdo to je?“

„Je vidět, že nechodíte do světa, že nenavštěvujete divadlo. Vy nevíte o ničem! Nevědět kdo je Vaňuša! Celý Petrohrad mi mého hlupáčka Vaňušu závidí. Vydobyla jsem si jeho srdce, když jsem poprvé po svém návratu z Němec jistý egyptský tanec tančila. Tenkráte byl kníže Ivan Ilin za kulissami, a když jsem přišla s jeviště, choval se jako pravý blázen. Líbal mi ruce, nohy, šaty. Musili jej prý násilím držeti, chtěl se mezi tancem na jeviště vrhnout a mi před celým obecenstvem a před tváří celého dvora lásku vyznat. Vaňuška je dost hloupý, by něco podobného vyvedl, bůh mu to odpusť! Ale věru je to dobré, velmi dobré dítě, ani byste nevěřila. Jestli pak byste uvěřila, že mne ten hoch chtěl za ženu pojmout? Ani si nemůžete představit, jak svou starou babičku tím nápadem pobouřil. Poslala svého sekretáře ke mně, dala mne na kolenou prosit, bych ji nešťastnou neučinila, a hrozila mně strašnou kletbou, jestli ji oslyším. Jela jsem k ní. Jak podivní to lidé, ona a její muž. Byla tenkráte sama. Oděna ve volné, od hrdla jí splývající roucho s vlečkou z temného aksamitu podpírala se o dlouhou hůl, podobající se berli biskupské, neb krok její je slabostí již nejistý. Hopkovala mi vstříc, dlouhé bílé, rozčesané vlasy dávaly jí podobu nějaké vědmy. „Neberte nám Vaňušu, pro boha!“ zaúpěla na přivítanou. „Nemám nikoho mimo něj! Hleděla jsem všem svým dětem v hrob a Vaňuša je dítě nejmladšího mého syna. Kdybyste věděla, jak neutěšený můj život, měla byste se mnou soustrast. Noc co noc hraji zde v té komnatě v karty s mužem, nemá již spaní a nic na světě ho nezajímá více. Prohraje-li, roztříská mi vásy a zrcadla, pozoruje-li, že mu dávám vyhrávat, trhá si ve zlosti šaty s těla! A to noc co noc! Ráno usne a já si podřímnu, ve dne přijde Vaňuška na chvilku a to je celá moje radost. Vaňuška je poslední našeho rodu. Nesmí vejíti v nerovný sňatek! Smilujte se nade mnou!“ Tak mluvila kněžna, vzdychala, plakala, lomila rukama. Bylo mi nevolno s tou stařenou, v tom domě zdálo se mi vše jako v blázinci. Přísahala jsem kněžně, že Vaňuša nebude nikdy mým mužem, a spěchala z komnaty. Bylo to tak snadné přísahat, Vaňuša je tak směšný! Téhož večera přinesl mi za kulissy brillantový šperk, který mi babička jeho posýlala. Nechtěla jsem ho přijmout, ale v tom okamžení zahlídla jsem závistivé zraky signory Corombini, své sokyně, v divadle stále proti mně intrigující, a přijala jsem. Byla jsem tak laskava k Vaňuškovi, že byl celý šťasten. Druhý den vrátila jsem šperk babičce, ale o tom nevěděl nikdo, a mluvilo se s uctivým šepotem dále o mých diamantech. Za týden rozstonala se signora Corombini závistí, neb celé město si již vypravovalo, jak se mi dostalo báječného štěstí státi se milenkou knížete Ivana Ilina, nejbohatšího šlechtice na svaté Rusi.“

Praskóvje hleděla rozpačitě na tanečnici.

„A vy trpíte tak nečestné nařknutí?“

„Nač bych odmlouvala?“ tázala se tanečnice naivně. „Ivan je hloupý, ale dobrý. Je do mne zblázněn a je mi té pološílené jeho babičky líto. Dokud bude mne zbožňovat, nedopustí se jiné, snad horší hlouposti. Mne to baví ostatně. Vaňuška najal mi nedaleko Aničkina mostu dům a jeho babička, pronásledující mne svou vděčností, vnutila mi trojku tak krásnou, že by každá carevna v ní na boží hod velkonoční jezdit mohla. Konečně když mermomocí chtěla být vděčnou! A čím já mu odměňuji jeho lásku? Nuž dávám si od něho za kulissami před tváří signory Corombini konce prstů líbat. Není to dobré dítě?“

„Věru,“ odpověděla hraběnka krátce.

„A pomyslete, co mi onehdy pravil: „Jsem tím spokojen, že před světem za tvého milence platím, kdybys ale někdy vskutku lásku ke mně cítila, kdybys byla doopravdy milenkou mou, užasl by svět, co bych pro tě učinil.“ Dala jsem se mu do hlasitého smíchu. Ivankovi se musí každý smát. „Jestli budu chtít být opravdu tvou,“ řekla jsem mu, „pak, Ivanku, věř, že ty budeš první osobou, které se svěřím. Zařiď mi několik pokojů v tvém paláci na Fontánce, a až ti někdy veřejně řeknu — Vaňušo, dnes přijdu k tobě a zatančím ti egyptský onen tanec, o němž blouzníš — pak, můj druhu, nastal pro tebe šťastný den. Odřeknu se divadla, přistěhuji se k tobě a budu tělem duší tvou. Do té doby buď hodný, čekej trpělivě a pokloň se za mne babičce . . .“

Hraběnka se smála.

„Povedlo se vám věru mne trochu rozveselit,“ pravila, „ale řekla jste, že víte, že mne Ilja posud miluje, vraťme se k tomu předmětu.“

„Ilja Vasiljevič Kamenskoj slouží v Izmailovském pluku jako můj Ivánek,“ odpověděla tanečnice. „Znám jej dle pověsti. Zajímá mne k vůli vám. Vyptávala jsem se na něj. Ctím jej, vážím si ho vysoce. On jediný netropí si z Vaňušy blázny a netyje z jeho bohatství, nedluží si od něho peněz, ačkoli prý kromě svého kapitánského platu nemá kopejky. Zajisté, že mu Vaňuša tak směšným jako každému jinému, ale poznal, jak je kníže dětinsky dobrý a ocenil tuto vlastnost. Onehdy ptala jsem se jistého velmi roztomilého, ale trochu lehkovážného důstojníka, Dimitrija Lomonova, proč Ilja Vasiljevič nikdy za kulissy nepřichází. „Toho nenaleznete ani v Anglickém klubu, ani na plesích, ani na maskerádách,“ odpověděl vážně. „Je docela jiný než my ostatní. Za první nedělá dluhy a za druhé je veřejným tajemstvím, že chová obraz neznámé mi osoby v hloubi duše. Nikdo nezná jméno její. Vám je to snad směšné, ale Ilja Kamenskoj je povaha přísných mravů a věren své dámě až do krajnosti, jako nějaký rytíř z dob chevalerie.“ Dimitrij Lomonov netušil, jak mne urážel. Proč měl by býti muž opravdových citů právě mně směšným? Proto že na divadle tančím?“

Praskóvje dala se znova do pláče.

„Jsem kletbou jeho života,“ žalovala.

„Praskóvje,“ počala tanečnice s chvějícím se hlasem, „vy ublížila jste velmi tomu muži. On jest hoden, byste jej o prominutí prosila. Nemluvte mi o uražené pýše své. Před mužem jako Ilja Vasiljevič jest pýcha hříchem. Pro pravého muže má pravá žena jen lásku. Praskóvje, jděte sama k němu.“

„Darijo, pro bůh, co to na mně žádáte?“ zvolala hraběnka pobouřena.

„Kdybych tak milována byla jako vy, nebylo by ničeho co bych nepodnikla, bych odpuštění jeho do-

sáhla. Já klekla bych před ním, Praskóvje, jako před bohem!“

Oči její svítily divným, záhadným leskem, byla bledá jako stěna a ruce její se svíraly a otvíraly.

„Darijo,“ zvolala hraběnka téměř s obdivem, „můj ty bože, jak vy byste milovati dovedla! Jak šťastný byl by kníže Ivan —“

„Oh ten!“ propukla tanečnice v smích takový, že jí oči slzely. Pojednou byla zase vážná.

„Nevím, proč bych vašeho Ilju tak ráda šťastného viděla,“ počala zamyšleně. „Snad z vděčnosti, že se Ivana tak milosrdně ujímá. A pak jeho štěstí je též štěstím vaším. Poslyšte můj návrh! Pozejtří po baletu chceme si trochu dlouhou chvíli krátit. Bude nás něco přes deset osob. Pojedem po saních na některý z ostrovů večeřet. Snad na Krestovský. Dámy budou v historických neb fantastických kostymech a aspoň po čas jízdy budou mít masky na tváři, tak že žádný z mužů dříve se nedozví koho veze, až se dámě jeho zlíbí škrabošku sejmout. Nebude to nemožné Ilju Vasiljeviče pro naši projížďku získat, miluje jízdu po saních, obzvláště v noci, a půjčí-li mu kníže Ivan nejlepší své koně, nejbujnější, nejdivočejší, neodolá zájisté. K vůli noční jízdě při měsíci a k vůli Vaňušovi podrobí se i nepříjemnosti být ve společnosti, která jej jinak odpuzuje. Podrobte se jí též. Pošlu vám svou komornou, ta vás dovede do mé garderoby do divadla, aniž byste někoho na chodbách potkala. U mne se převlečete, nasadíte masku. Pojedete s námi na ostrovy a já zařídím vše tak, abyste jela s Iljou. Spolehejte na mne že vše tak uspořádám, abyste s ním před večeří aneb po ní nějaký čas bez svědků zůstala. Pak sejmete náhle škrabošku a on překvapen vaší odhodlaností, dojat vaší láskou, klekne před vámi na koleno! Nenechá vás ani o minutu déle v naší společnosti, odnese vás do povozu a vrátíte se s ním vítězně do města!“

Hraběnka bledla a červenala se střídavě.

„Což jestli ale nepůjde?“ zajíkala se.

„Půjde!“ zvolala tanečnice. „Jsem jista, jest to ve hvězdách psáno, že se s ním sejdu!“

Smála se, ale lekla se své řeči, nevěděla proč.

„Fatalistko,“ usmála se hraběnka, ale i ona cítila se náhle jaksi nepříjemně dojata.

„Buďte tedy připravena, ohlásím vám to lístkem, jestli že Ilja pozvání přijme.“

Hraběnka chtěla ještě odmlouvat, ale Darija spěchala do zkoušky a zanechala ji ve víru odporujících si myšlének a citů.

„Je to nemožné,“ pravila si Praskóvje tiše, „což mohla bych se tak před ním snížit po učiněné mi urážce?“

Druhého dne poslala tanečnice lístek a hraběnka uhodla z bludiště hieroglyf a pravopisných fantasií, „že je Vaňuška k pomilování, neb podařilo se mu přemluviti Ilju k noční jízdě a k večeři na ostrovech.“ List končil slovy: „Zítra po desáté pošlu svou komornou k vám.“

„Půjdu!“ rozhodla se náhle hraběnka a oddala se po celý den nemalé starosti vyhledati v nejelegantnějších magazínech petrohradských skvostné domino z tmavozeleného atlasu s dlouhou vlečkou a brillantovou agrafou.

III.

Bylo již po baletu, Darija stála před psychou, shlížela se od hlavy do paty v křišťálové její hladině a dávala své komorné poslední rozkazy. Praskóvje rozčilena hleděla zatím z okna, halila se do měkkých řas svého domina a snímala a nasazovala roztržitě polomasku.

Dole na náměstí hemžily se povozy, velké ohně, u kterých se izvoščici ohřívali, aby mezi tím nezmrzli, co jejich páni se v divadle pekli, dohořívaly již a rudé blesky šlehaly na sníh, ležící hustě na dlažbě a na střechách okolních domů. Hluk lidí volajících na povozy vnikal do komnaty a cinkání odjíždějících saní doprovázelo výčitky, jež Darija své komorné činila.

„Oh, jak jsi mne to píchla, Katuško! Vniklo to až do duše! Ta přezka sedí křivě! Můj ty bože, nešťastná, tys přinesla ty jehlice s perlami! Vždyť je chci knížeti vrátit! Perle zvěstují slzy. Nu, již je podej, budu-li plakat, tvoje vina.“

„Náměstí je již téměř prázdné,“ ozvala se Praskóvje u okna. „Což jestli nepřijedou?“

Sotva že domluvila, ozvalo se hlučné cinkání a zvonění jako celého moře stříbrných rolniček a dlouhá řada saní vybočila na náměstí.

„Jsou již zde,“ zvolala Darija, „a sláva bohu, toiletta moje dokončena!“

Praskóvje zavěsila se do své přítelkyně a kráčely rychle se schodů v malý vestibul, kde jen již jediná lampa hořela. Tam čekaly již ostatní dámy, každá s maskou na tváři a zaobalená v dlouhou šubu. Darija šeptala hraběnce:

„Umluvila jsem vše s Vaňou. Druhé sáně, které se zastaví pod podjezdem, vede Ilja, třetí Vaňuša. Tak tedy jděte, druhé sáně stojí již před dveřmi.“

Praskóvje uposlechla rychle, v okamžiku byla pod podjezdem. Mlha ležela jí na očích, srdce se jí chvělo. Halila se těsně v sobolovou šubu a teprvé když se v saních do kouta choulila a domy na pravo a levo bleskem jako chimery mizely, pozvedla oči na kozlík. Ten mladý, bledý muž s velkýma, světlýma očima a zrzavými kníry, na kterého světlo kandelábrů na mostu padalo, byl jí úplně neznám! To nebyl Ilja! Praskóvje byla by ráda vyskočila. Kdo ji to vezl a kam? Slzy nevole stoupaly jí do očí. Ó, uhodla vše. To byl kníže Ivan, byl zmatek spůsobil, nebyl si pamatoval, co mu byla Darija nařídila. Aneb stalo se to s vědomím tanečnice? Byl to zlomyslný žert?

Mezi tím co Praskóvje takto rozjímala, byla Darija jako ve vidění. Co se to s ní dělo? Vsedla do saní a když letěli nocí, hledala na kozlíku pološlbou chorobnou tvář Vaňuše — ale místo něho seděl tam muž krásný jako mladé slunce. Darija myslila že to sen, upřela oči na tu neznámou, přísnou tvář tak ryzích tahů, že nebyla nikdy nic podobného viděla, ale tvář ta nezmizela. Děly se divy? Nevezla ji to jedna z mramorových soch z Eremitáže, oděna v šedý vojenský plášť? Darija hleděla kolem sebe, neoctla-li se ve světě pohádek; ohlušena cinkotem zvonků a rolniček, poněkud omámena mrazem a rychlým letem povozu, byla viděním přístupna. Tušila ovšem, že to před ní Ilja sedí, uhodla jako Praskóvje, že kníže Ivan zmatek spůsobil, ale líbilo

*

se jí lépe podati se snům. Domy města byly již za ní zmizely, bledá zář měsíce ležela na krajině, která se zdála jako z bílého mramoru vytesána. Dariji bylo jako v báji, obzvláště když hejno černých havranů se polekaně sneslo s korun snících borovic, když těžce vedle saní poletovalo a modré stíny příšerných těch ptáků se po tvrdém sněhu jako mátohy ploužily. Darija zpomněla si na pohádku, kterou byla často od své matky slyšela. Krásný carevič zamiluje se do opuštěné dívky, přichází ale v podobě nějakého zmrzačilého žebráka k ní, a teprvé když jej z útrpnosti miluje, ukáže jí krásnou skutečnou svou tvář. Darija nemohla se zbýti myšlénky, že Ilja ten krásný carevič, kterého nejdříve v podobě blbého, ohyzdného Vaňušy seznala. Spatřila opodál vedle cesty malý bílý kostelík s pozlacenou střechou. Uvnitř hořela nejspíše před ikony nějaká lampa, neboť slabá zář padala oknem na temné, sněhem sem tam postříbřené stromy. Darija bájila nyní, že se krásný carevič u kostela zastaví, že tam s ní vejde, že u oltáře na ně čeká pop v zlatém rouše před drahokamy svítícím ikonem. Viděla docela určitě sladký úsměv smědé byzantinské bohorodice s dlouhýma očima mandlového tvaru a s ústy podobajícími se srdci . . . A zase viděla se se svým carevičem dál a dál nocí letět, kostel, pop, bohorodice, vše zmizelo v stříbrné mlze lunné noci, velký dvorec vrhal náhle černý stín před sebe na bílou, sněhem pokrytou zem, havrani proměnili se v tlupu horlivých služebníků, tloukli silnými pěstmi na dunící vrata královského dvorce a carevič ozval se hlasem jako hudba:

„Jsme u cíle, má paní vejděte!“ . . .

Ne to nebyl déle sen, to byla skutečnost! Koně hrabali v umrzlém sněhu, v záři měsíce stál velký tmavý dům a rány duněly na zavřená jeho vrata! Darija vykřikla překvapeně, neboť hlas bledého, krásného careviče řekl cosi, co se navlas podobalo slovům: „Jsme u cíle, má paní, vejděte!“ Tím výkřikem bylo ale kouzlo přerušeno, sen zaplašen a Darija se zasmála. Jak směšná zdála se sama sobě! Ano, stáli před temným domem, ale byl to v sen pohroužený traktír, jejž nyní dle vlastního jejího návrhu přepadali a ze spánku burcovali. Ilja pomáhal jí sestoupit se saní. Za několik minut byla celá společnost pohromadě, všickni volali, všickni tloukli na vrata. Brzy ozývaly se hlasy uvnitř domu, světla bloudila od okna k oknu, vrata se otevřela, tlupa sloužících ujala se koní a celá společnost hnala jako útokem vzhůru po leštěných schodech. (Pokračování.)

Vilenská mládež.

Napsal *Edvard Jelínek.*

Mlodości! ty nad poziomy
Wylatuj, a okiem słońca,
Ludzkości całe ogromy
Przeniknij z końca do końca!

Mickiewicz svým soudruhům.

Uvažujeme-li dějiny „mučednické“ Litvy, stopujeme-li krok za krokem události, jichž dějištěm jmenovitě hlavní město druhdy mocného knížectví Vilenského bylo, bezděky docházíme k myšlence, že asi žádné město slovanské nepodlehalo v staletích tolika změnám a vlivům vnitřního života, jako Vilno, ona poslední, až do šestnáctého století sahající bašta evropské civilisace na východě.

Nikde nezněla rozkoš bujněji, ale i smutněji neúpělo nikde utrpení! Blahobyt i nouze, sláva i úpadek, výskot i sten — to vše bezedna osudné změny časové zde rodily neb ničily . . . A když úsvitem vítalo světu nové století, století devatenácté, tu zašlehly poslední blesky staré slávy s nádechem novověku nad Vilnem — ale děsná mračna v brzku zachmuřila celou Litvu, a v roce 1831 netřpytila se již nad staroslavnou stolicí ani jediná hvězdička neoželené minulosti. Osudy, nešťastné osudy proměnily celý kraj v pravé údolí slzí a smutku.

Jeden list z těchto tak zajímavých dějin hodláme tuto podati.

Jest dostatečně známo, že vysoké školy Vilenské jsou zlatými písmenami zaznamenány v dějinách osvěty polské; bylyť v středověku i novověku nejbohatším zřídlem, z něhož se na východě šířila věda a umění na všecky strany dalekého vůkolí, a jmenovitě v první čtvrti našeho století soustřeďovala se zde nadějeplná mládež netoliko z celé Litvy, ale i z Bílé Rusi, Volyně, Podolí a Ukrajiny.

Dříve než přikročíme ku vylíčení památného ruchu, jaký v tu dobu panoval v mládeži Vilenské, zaznamenáme několik stručných slov o ústavu, z něhož vyšli nejpřednější polští básníci a učenci.

Universita Vilenská slynula svého času po celé Evropě a není zajisté bez významu, že anglický cestovatel Sunders na roveň ji stavěl nejpřednějším ústavům vědeckým v Anglii. Značné důchody ze statků zemských (přes 100.000 červených zlatých) a mnohé fondy z doby nejpozdější, z nichž dotací vítězného krále Batoryho na předním místě jmenovati dlužno, pojistily rozkvět university v ohledu hmotném. Sbírky vědecké, jakož i bohatá knihovna rovnaly se co do ceny i upravení všem podobným sbírkám v cizozemsku. Proslulý přírodozpytec Jundziłł mohl v plném právu říci, že „nedostatek se nejeví nikde.“ Kromě toho byla universita Vilenská též středištěm nejznamenitějších mužů vědy: Jan Śniadecki přednášel o astronomii, Bojanus anatomii, Lelewel dějiny všeobecné, Gołuchowski filosofii, Jundziłł vědy přírodní, Grodek literaturu latinskou, Borowski literaturu polskou, Danilowicz práva atd. Zvučná to byla jména a blahodějná jich působnost zanechala nejskvělejší památky v dorůstajícím pokolení.

Co do správy býval rektor obyčejně usnesením celého sboru profesorského volen a jmenován, teprv později zrušila vláda tuto výsadu s úkazem, že na příště náleží moc stvrzovací toliko státní vrchnosti. Fakult bylo pět: filosofická, medicinská, právnická, filologická (literacka)

a theologická. Žactva bylo daleko přes 1000.*) Tehdejší doba i okolnosti, v jakéž mládež tato dorůstala, působily mocným vlivem na všeobecný rozvoj budoucnosti. Úpadek polské slávy na straně jedné a posvátné ideály na straně druhé byly nejmocnější pohudkou, že se každý jednotlivec snažil v horečném rozechvění ubrániti oné mdlobě a beznadějnosti, kteráž by zajisté byla porobila veškeré naděje v příští světodějné obraty. Ne tedy toliko nadšení pro vědu, ale i myšlenky ideální, plny neporušené čistoty a vzácné vznešenosti ovládnuly tehdejší mládež Vilenskou. S takovými city vítala mládež polská v pohostinou, staroslavnou stolici milené Litvy, kdež city tyto dále pěstěny a utvrzovány, nové nadějné pokolení vychovaly.

Že mládež tak krásných, vznešených zásad povždy se vyznačovala bratrskou láskou, kteráž již sama o sobě byla nejpůsobivějším živlem spolčovacího ducha, snadno lze si pomysliti. Bratrství, ryzá vzájemnost v myšlení i konání byly nejpřednější ozdobou oněch duchaplných jinochů, kteří „nadšeni vyššími názory o životu lidském, více společně, než jednotlivě žili a mařili.“

Nezkalená láska vylučovala veškeré sobectví, srdce blížilo se k srdci, duše k duši a záhy spojovala jedna páska celou řadu nerozlučných přátel. A přátelství toto utvrzovaly rozkoše i utrpení, chvíle radostné i smutné! Vše, cokoliv se v kruzích těchto dálo, nese se duchem nevýslovné tklivosti, a právem dí Niewiarowicz, že vypravování o mládeži Vilenské nikdy nepozbude prvotní půvabnosti. Události na pohled nepatrné byly původem památných momentů historických.

Ne tak náhoda, jako duch společenského rozvoje v Polsce, postavil mládeži této v čelo několik nadšenců, kteří obdařeni všemi vlastnostmi sil soustřeďovacích, dovedli nesmírným vlivem působiti na značnou řadu svých spolukollegů a současníků. Tu především jest nám jmenovati srdečného, vřelého Tomáše Zana, jenž se vedle nesmrtelného pěvce Adama Mickiewicze stal původcem, opatrovníkem a vůdcem všech krásných, ušlechtilých snah vilenské mládeže. Byl on hvězdou, kolem níž se vše k životu a nadšení budilo. „Tomáš Zan,“ praví Domejko, jeden z nečetných dosud žijících současníků oněch dob, „vynikal nade všecky nás líbezností a silou přitahovací. Jeho veselost, poetická povaha, sběhlost ve všech oborech vědy i umění, jakož i zvláštní takt u obcování učinily jej mezi námi nesmírně oblibeným.“ **) V přátelství byl bratrem i otcem, miloval bez mezí a obětoval jiným celou svou duši.

„Nežil sobě, žil své družině!“

Ačkoli v nijakém ohledu nezanedbával svá odborná studia přírodovědecká, k nimž obzvláštní choval lásku, byl v jisté míře až vášnivým milovníkem „poetického maření“, kteréž mu, jak Chodžko tvrdí, „mnohou chvíli nezapomenutelnou učinilo“. Nebylo mu větší zábavou, jako líčiti svým přátelům ve formě nelíčených, prostých, přímo ze srdce vzniklých veršů své tužby a city. Předčítání těchto básní oživovalo prvotní schůzky večerní vilenské mládeže. Zanovy básně nesly se duchem lehkým, plny přátelského půvabu, vřelosti a tklivosti, a jmenovitě na Adama Mickiewicze činily dojem velmi hluboký.

Hlavním vlivem jmenovaného Tomáše Zana osnovány ve Vilně studentské spolky „promienistych“ a „filaretů“. Oba splynuly později v jeden. „Towarzystwo promienistych“ založeno již r. 1820 počalo ihned blahodárnou, nezapomenutelnou svou činnost. Spolkové stanovy potvrzeny tehdejším rektorem university Šimonem Malevským, o čemž též kuratorovi co nejvyšší vrchnosti zpráva podána byla. Spolek, jehož heslem bylo „láska a vzájemná pomoc“, mile se rozvíjel. Starostou čili „arcypromienistym“ jmenován Tomáš Zan, jemuž přidělena zvláště zvolená rada, kteráž přiměřeně bdíti měla nad zachováním spolkového řádu. Neposlední místo zaujímal spolkový „m a r s z a l e k“, jenž byl v mnohém ohledu osobností velice důležitou; povinností jeho bylo starati se o všeobecný pořádek, zábavy a procházky. Výlety konány za letního času do půvabného, romantického vůkolí Vilna, nejčastěji do Poplav, kdež výletníci se čerstvým mlékem navzájem častovali. Kromě vody a mléka bylo promienistým požívání každého jiného nápoje spolkovými stanovami zakázáno. Hlavní zábavou při podobných vycházkách bylo ovšem přečítání prvotin v prose a ve verši, k čemuž se povždy dosti ochotných účastníků dostávalo.*)

I jinak žila mládež Vilenská v nadšení pro vše krásné a ušlechtilé, a našla též v ostatních kruzích polské společnosti dosti vřelých příznivců.

U Jana Jundziłła odbývány každý pondělek kvartety a v salonech paláce Ž. Marcinkiewicze pořádány často rozličné zábavy hudební i deklamatorní. Hudba byla obyčejně předehrou k tanci a improvisaci; mazur a krakowiak oživoval, improvisace se zpěvem nadchnula. V takových okamžicích královal ovšem nesmrtelný Adam.

Zajímavý příklad vypravuje Ignác Chodžko o původu polských ballad (Dwie konwersacje z przeszłości. Wilno 1857). Ve společnosti promienistých nacházel se též syn profesora ruské literatury, Čerňavskij, hoch veselý, živý, ode všech milovaný. Týž přinesl jednoho dne svým soudruhům nově vydanou balladu ruského básníka Žukovského „Ludmila“, a půvab tohoto poetického plodu unesl přítomné v té míře, že Tomáš Zan napsal hned nazejtří svou „N a r y n u“, *první* to balladu v jazyku polském, později „Cyganku“ a brzy na to objevila se celá řada ballad od — Mickiewicze: Świtezianka, Lilje a jiných více.

Tak žila vzorná mládež svorně a šťastně ve vzájemné lásce, kterouž ani vzdálenost nerušila. Známo jest, že když Adam Mickiewicz za svým povoláním učitelským do Kovna se odebrati musel, nezřídka jej navštěvovali vilenští přátelé, aby se „potěšili a pocelovali“. Pěkné upomínky líčí z té doby L. Potocki.**) Vypravuje mezi jiným takto: „Dozvěděv se, že tři kollegové přišli p ě š k y z Vilna do Kovna, aby Adama navštívili, byl

*) Wspomnienia o Adamie Mickiewiczu A. L. Niewiarowicza. Lwów 1877.

**) Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu 1870—1872.

*) Забытый польскій поэтъ, проф. В. В. Макушева. Славянскій Ежегодникъ. Kiew 1878 str. 51.

**) Wspomnienia o Kownie Bonaw. z Kochanowa. (L. P.)

jsem žádostiv s nimi se seznámiti. Za tou příčinou odebral jsem se jednoho večera do města. „Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus“ řekl jsem vcházeje. „Na wieki wieków amen,“ zněla odpověď. Adam vyskočil ze svého místa a když mne uvítal, obrátil se ku svým druhům, vece: „Představuji panu prefektovi své přátele“ . . . „Piękna to była młodzież, śliczni kawalerowie, przyzwoici, grzeczni, uprzejmi i skromni“ . . . V okamžiku jsme se seznámili. Zasedli jsme kolem stolu, načež podán čaj a dýmky. Rozmluva se stále víc a více oživovala, bledé tváře barvily ruměnce, oheň plál v očích, čela zářila myšlením. V témž okamžiku povstal Mickiewicz a zpaměti nám počal přednášeti první část své „Grażyny“. Naslouchali jsme s nadšením. První jen hltal slova mluvčího, druhý na přeměn se červenal a blednul, třetí přenesl se na perutích unešení s básníkem do daleké minulosti, viděl před sebou Grażynu v čarokrásné mladosti, spanilosti — a mně splývaly po tváři slze hlubokého dojmu.“

K slovům L. Potockého dodáváme, že Mickiewiczovi spolužáci z Vilna byli vůbec první, kteří slyšeli útvory jeho ducha z vlastních úst básníkových. K těm náležela též památná „Oda do Młodości“, jejíž vliv a význam namnoze lze porovnávati s Kollarovou „Slávy dcerou“.

Ačkoliv spolek promienistých nebyl v žádném ohledu státu nebezpečný, musel přece pro rozličná sočení svou blahodárnou činnost na čas zastaviti. Teprv později sestoupila se opětně mládež, cítíc neodolatelnou potřebu duševního sjednocování ve spolek jiného sice jmena, ale stejných zásad. Bylo to towarzystwo filaretów, k němuž se přidružil zvláštní komitét Filomatů za účelem buzení národního ducha a lásky k vlasti. K Filomatům přistupovaly i starší osoby požívající ve společnosti i vyšší postavení. Působnost těchto spolků, v jichž čele opět byl T. Zan, nestála v nižádném ohledu za spolkem předešlým. Vše co ušlechtilé pěstováno v téže míře jako dříve, ano činnost nynější měla namnoze význam daleko rozsáhlejší, působnější. Založena knihovna a ze spolkových prostředků posýláni někteří členové za hranice, aby se v odborných studiích zdokonalovati mohli.

Že i nyní vycházek, zpěvu a zábav v duchu nejušlechtilejším nescházelo, snadno lze si pomysliti — však to byla tatáž mládež, týž duch. V literatuře polské často setkáváme se s jmenem Filaretů a ve sbírce básní Mickiewiczových nalezáme „pieśn Filaretów“, kteráž jest dosud svěží upomínkou dávno minulého života a snažení:

. . . . Po co tu obce mowy?
Polski pijmy miod:
Lepszy śpiew narodowy,
I lepszy bratni rod.
— — — — — — — — — — —
Krew stygnie, włos się bieli,
W wieczności wpadniem toń,
To oko zamknie Feli,
To Filarecka dłoń! . . . .

Avšak po nedlouhém trvání musel spolek následkem četných denunciací činnost svou opětně zastaviti. Universitní kurator, ač příznivec mládeže, byl donucen činnost Filaretů vyšetřiti. Zvláštní za tou příčinou sestavená komise, do níž povoláni prof. Bojanus, Kłąziewicz a Lobojko (prof. ruské literatury), vyjádřila se v ten smysl, že „na všem nic není“, následkem čehož mládeži dána jen výstraha, aby se na dále všeho spolčování vzdala.

Tím přišla celá záležitost poněkud v nepamět, ale v mládeži ovšem panoval tentýž duch a ruch jako před tím. Co každý jednotlivec z četných těchto mladíků měl v srdci, nedalo se jediným okamžikem, jediným slovem zničiti. Kromě toho přidružily se i některé jiné osudné události, kteréž v zápětí měly strašné pronásledování „mladé Litvy“.

Věc měla se takto. Žák V. třídy Vilenského gymnasia jmenem Plater, napsal dne 3. května 1822 na tabuli ve školní síni: „Wiwat konstytucja trzeciego maja 1791!“

Tato na pohled nepatrná slova, napsaná hochem téměř nedospělým, měla smutné, nad míru smutné následky. Ruský profesor Iv. Ostrovskij donesl o události této generalnímu gubernatorovi, načež neprodleně zaslán raport velikému knížeti Konstantinu do Varšavy. Veliký kníže více postrašen než ve skutečnosti bylo třeba, poslal ihned do Vilna zvláštního kurýra s rozkazem, aby se záležitost důkladně vyšetřila . . . A proti důkladnosti nehřešeno!

Prozatím odsouzen školák Plater a jiní tři mladíci v „soldaty“.

Taký byl počátek úžasného pronásledování vilenské mládeže, jehož historie přináleží nepopíratelně k nejsmutnějším momentům dějů polsko-ruských. Hrůza a postrach rozšířily se s děsnou rychlostí nejen po Vilně, ale i po celé Litvě — mučednické Litvě! Vysloveno již na určito, že mládež má nebezpečné účastenství v národním ruchu, jenž se již několik let před velikým povstáním r. 1831 ve veškeré společnosti litevské i polské jevil. K důkladnému vypátrání tohoto ruchu „a politické činnosti“ povolán do Vilna pověstný Novosilcov, tajný rada, jenž ihned po svém příjezdu sestavil zvláštní komisi „śledzą“, kteráž čítala ve svém středu Lawrynowicze, Bajkowa, policejního mistra Šlykova, Botvinka a m. j. Jací to byli lidé, zbytečno by bylo znamenati.

Takto sestavená komise zahájila činnost svou neobyčejnou bezohledností a brzy nebylo daleko široko téměř jediné rodiny, kteráž by děsné její působnosti nebyla trpce pocítila.

Rektor Twardowski uznán sice za nevinna, za to ale zatýkána mládež hromadně. O nebezpečí „strašném“, hrozícím mohutné říši, nebylo již žádné pochybnosti.

Tomáš Zan, jakmile se o pronásledování dozvěděl, spálil ihned veškeré spolkové listiny a zapřísahal každého, aby zachoval mlčení. Obavy jeho nebyly neodůvodněny, neboť v několika dnech byl společně s Jankovským zatčen a uvězněn.

. . . . „Ale pytaj Tomasza, patrjarchę biedy;
Największy szczupak, on też pierwszy wpadł do matni,
On nas tu wszystkich przyjął i wyjdzie ostatni,
Wie o wszystkich, kto przybył, zkąd przybył i — kiedy.“
— „*Dziady*.“ —

V téže době sestavena „policya uniwersytecka“, kteráž bdíti měla nad zachováním všech nově vydaných zákonů. Návštěva divadla, plesů a kaváren byla studentům zakázána, též nesměl nikdo bez povolení rektora

za město na procházku. Kdo proti těm předpisům hřešil, dán byl — „v soldaty".

Uvěznění Zanovo a Jankovského způsobilo ovšem veliký poplach, nemělo by ale tak smutných následků, kdyby poslednější se nestal obětí zbabělosti neb nepoctivosti. Zan ničeho neprozradil, avšak Jankowski vypověděl vše — stal se mrzkým zrádcem celé družiny. V prvním okamžiku zradil nejpřednější členy filaretů Zana, Czeczotu, Ježowského a Mickiewicze. Později udal i ostatní členy a do 2. listopadu 1823 uvězněna téměř všechna universitní mládež! Policejní vězení, osm klášterů a několik veřejných budov naplněno nešťastnými.

Avšak činnost Novosilcova neobmezovala se pouze na mládež stolice litevské; zatknuto též několik profesorů: Jenc, Piasecki, Brodowicz, Lwowicz, občané Rukiewicz, Zawadzki a j. v.

Kromě toho sahala ruka Novosilcova a jeho pomocníků i do škol minských, mohylevských, volyňských, kyjevských a podolských. Zatýkáno a vězněno všady.

Šlechetný Tomáš Zan zoufaje nad strašným osudem svých soudruhů, odhodlal se vzíti na sebe veškeru zodpovědnost a jmenoval se za tou příčinou též sám zakladatelem filaretů. Uvolil se vše komisi popsati a ku konci dodal, že je-li co trestuhodno, milerád ponese pokutu za ostatní své soudruhy.

Avšak výslechy a zatýkání vleklo se do nekonečna. Úžasný postrach naplnil celou Litvu, matky naříkaly, otcové děsně pohlíželi na vše, co se kolkolem nich dělo. Trpký žal a hněv kvasil ve všech vrstvách polské společnosti litevské.

Že Novosilcov u pronásledování neměl žádného zvláštního spěchu, snadno lze si pomysliti, tím více, když uvážíme, že vlastní zájmy k všelikým přechmatům jej vedly. Jest na příklad dobře vědomo, že Tyszkiewicz zaplatil 2000 rublů, čímž syna svého zachránil — jinak by jej byla zajisté kibitka do „krajin věčných sněhů a nářků" zanesla; více než 2000 rublů zaplatil při podobné příležitosti ctihodný Makowiecki, starosta Bílé Rusi.

Teprvé 24. srpna 1824 vysloven carským úkazem, daným v Petrohradě, souborný soud, jímž přiměřeně doplněna rázná opatření osvědčeného Novosilcova. Několik profesorů zbaveno svých důstojností: Lelewel, prof. dějin, Daniłowicz, prof. domácího práva, Gołuchowski, prof. filosofie a Bobrowski, prof. theologie.

Kromě toho vypovězeno 20 nejnadanějších žáků do vyhnanství: Tomáš Zan, Jan Czeczota, František Malewski, Adam Mickiewicz, Josef Kowalewski a j. v. Ostatní postaveni pod přísnou policejní dohlídku s výsadou, že nemají býti nikdy připuštěni do žádné služby veřejné. K těm přináležel též Ignác Domejko.

Dodáváme ještě, že již před prohlášením carského úkazu vyveženo v železech několik mladíků nejvážnějších rodin litevských do vyhnanství.

Avšak činnost Novosilcova neměla ani v budoucnosti býti beze stop; těkavému jeho oku, zničující jeho ruce neušlo nic — ani školní knihy. Osvědčil se též býti výborným censorem. Jeho péčí zničen spis „Wymowa Chrzanowskiego", poněvadž byla v nich místa, „která člověka k volnosti pobádají"; rovněž tak zrušena gramatika Kopczyńského, poněvadž se v ní mezi jinými tento příklad nalezá:

„Święta miłości kochanéj ojczyzny!"

Takové služby nemohly ovšem zůstat bez přiměřené odměny. Novosilcovu uděleno kuratorství vilenské university a za mimořádné namahání obdržel darem 50.000 rublů ve stříbře.

Nebudeme se zde šířiti o smutném úpadku druhdy slavných škol litevských, ale dotkneme se jen několika stručnými slovy oněch osudů, jimž podlehnul výkvět ušlechtilé, nadějeplné mládeže polské. Ani nejtrpčí osud nezměnil, neporušil jich krásné povahy. Rozptyleni téměř po všech krajích daleké říše ruské, stali se i za hranicemi nešťastné své vlasti užitečnými, vzornými členy lidské společnosti.

Blahodárně působili polští vyhnanci v odlehlejších stranách Rusi, jmenovitě v gubernii Archanlgelské a na Sibiři. Zmíníme se jen o některých. C. Daszkiewicz založil jako tajemník moskevské banky zvláštní pokladnu ku podpoře „potřebných soudruhů"; Kowalewski, Kółakowski a Wiernikowski věnovali se v Kazani studiu východních jazyků. Kowalewski stal se později též členem ruského poselství v Číně. Jan Krynicki jmenován adjunktem Charkovské university a J. Ježowski upravil pro školní potřebu Horáce. Jak žil a působil na Rusi slavený básník Adam Mickiewicz, dostatečně jest známo.

Avšak dojem nejtklivější činí trpký osud Zanův; vyvežen do Orenburgu žil dlouhou řadu let osamotněle, bez přátel i útěchy. O něm lze říci, co sám o sobě pověděl v posledním svém listu: „więzień nad Wilią, tułacz nad Uralem, ubogi i cierpiący nad Niewą, chory nad Niemnem, urzędnik nad Dźwiną".

Nepřehledné roviny, nebetyčné hory, ani leta smutných zkušeností nerozdvojily družinu filaretů. Ačkoli vzdáleni od sebe, hlásili se vždy k sobě a zachovávali až do posledního dechu vzájemný soucit nejčistšího bratrství.*) Jaká to byla mládež!

V polských zápiskách, soukromých korespondencích a dějinách, nezřídka se setkáváme s tklivými upomínkami o událostech výše vylíčených. Starší i novější spisovatelé jednohlasně velebí ducha mládeže Vilenské, a není snad jediného pamětníka oněch dob, jenž by s nadšením nestavěl mládež tuto za vzor všem pokolením příštím.

„Všichni spisovatelé, kteří učinili zmínku o pronásledování tehdejší Litvy," vypravuje Adam Mickiewicz v předmluvě ku čtvrté části Dziadů, „souhlasí s tím, že v životě žáků Vilenských bylo cosi mystického a tajemného. Mystický, lahodný, ale neustrašený karakter Tomáše Zana, nábožná odhodlanost, bratrská jednota a láska mladých vězňů, zůstavily hluboký dojem v mysli těch, kteří byli svědky neb účastníky oněch událostí. Líčení toto zdá se přenésti čtenáře do časů dávných, do časů víry a zázraků."

Tak vyslovil se nejslavnější básník polský, nejvřelejší přítel, soudruh a filaret!

*) Obšírněj jednali jsme o tomto předmětu v článku: „Mickiewicz na Rusi" Lumír 1878 str. 86.

Z nové poesie francouzské.

Theodor de Banville.

Loys.

Trhá sedmikrásy a škube je, aby se přesvědčila, že ji Loys miluje.
Th. Gautier Gisella I. IV.

Můj Loys, tak tvého oka svit
mne okouzlil a zpil, že zcela
jsem na manžela zapomněla,
jenž vyjel s pohany se bít.
Že daleko, z nás každý sní,
a on tu náhle, bůh nás spas. —
Můj krásný páže, slyš ten hlas,
rci, zda to jeho roh již zní?

Kdys v staré básni četla jsem
o jiné Jolantě, již taky
zpil páže Hektor svými zraky,
že pohrdla svým manželem,
jak poklad střehla nadšení
i lásky ples a divý jas —
Můj krásný páže, slyš ten hlas,
rci, zda to jeho roh již zní?

Jolantě pánů stotisíc
na kyn sloužilo, panoš mladý
měl zlatých vlasů vodopády
a ničeho ach neměl víc!
Svou korunu, své království
by dala za ten zlatý vlas —
Můj krásný páže, slyš ten hlas,
rci, zda to jeho roh již zní?

Ti milující v objetí
dny trávili ve sladkém snění
neb ve milostných písní pění,
neb zřeli, kterak vyletí
dav ptáků v azur podzimní,
jenž něhou klenul se a třás —
Můj krásný páže, slyš ten hlas,
rci, zda to jeho roh již zní?

Neb též když spolu bývali,
na světců aureoly zlaté,
na Madonny a jiné svaté
se v starých biblích dívali.
Jim Confiteor zpovědní
vždy láska lkala — co jim čas? —
Můj krásný páže, slyš ten hlas,
rci, zda to jeho roh již zní?

Kdys večer zpity nadšením
jich růžné rty na sobě plály
a polibky jich být se zdály
harf rajských zvučným zachvěním.
Viz, tmí se chodba, kroky v ni,
choť na prahu stál v jeden ráz —
Můj krásný páže, slyš ten hlas,
rci, zda to jeho roh již zní?

A nám co padne za úděl? —
Hoch nešťastný, ze hradu štvaný,
bez útěchy v svět širý hnaný,
do Palestiny umřít šel.
A jeho obraz byl vždy s ní
když v klášteře jí život zhas —
Můj krásný páže, slyš ten hlas,
rci, zda to jeho roh již zní?

Slepý.

Kdos Miltonovi děl: „Mně věru je vás líto,
že vaše oko, jež kdys bleskem hněvu syto
dřív azur trhalo, v němž věčné světlo vzchází,
se hrůzou šílené v noc ztrácí beze hrází,
jak orel, vyhoštěn ze vzdušné hory svahu,
jak v temném vězení víc nezříte svou dráhu
ni zem, jež ve slunci ve barvách duhy svití,
ni purpur zářící, v kterém se západ vznítí,
ni azur děsivý, ni bělost lilijí.“

„Jest pravda,“ Milton děl, „že nyní ovíjí
mé oči, zářnější než slavných věštců zraky,
teď stíny mlhavé, tmy neproniklé mraky.
Však proto jen, že bůh mé vida nepřátele,
jak můj klid hluboký mně závidí, v němž směle
se chvěji radostí a zpívám k jeho chvále,
dva velké anděly mi k boku dal, ti stále
klid v zraku, v ruce meč, kol děsnou hrůzu sejí,
je nikdo nevidí, tak přede mnou vždy spějí,
můj děsí obličej, mé zřitelnice kryjí:
a jejich křídel stín, to děsná noc, v níž žiji.

Matce.

Ó chůvo má, ó matko moje!
dnům dětství mého v štěstí zdroje
tvá náruč stlala měkká,
tys všecken ráj mi připravila,
tys drahá nikdy nešetřila
ni polibků, ni mléka.

To zbožňuju, buď požehnána!
Jen tebou byla zkolébána
má mysl v souzvuk jasný,
nad vysměvačů smích a šklebý
má oda letí k hvězdám, k nebi,
buď hrda — já jsem šťastný!

Já přemoh pochybnost a stíny.
Co na tom teď, když někdo jiný
poslouchá v povržení
mou píseň v slzy zahalenou!
Jen nad mou lýru ohvězděnou
když Ty se skláníš v snění!

Tak bez závisti rád chci zříti,
že nemoh osud mého žití,
jež v samoty plášť halím,
dosáhnout velkých statků věna —
Jen Tys když matko spokojena
s vavřínu lístkem malým!

Přel. *Jaroslav Vrchlický.*

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Teprv nyní kmitlo ve tváři sestřencově cosi jako by byl slovům mým počínal věřiti. Mlčel však a já pokračoval:

„Avšak kromě toho mělo vyučování to i jiný ještě vliv. Připomínámť si zcela dobře, že vstoupil jsem do připomenuté druhé třídy jakožto hoch velice nábožný, ba bigotní. Nebyloť na cestách, kudy jsem častěji chodíval, kříže nebo sochy neb obrazu nějakého svatého nebo světice, jež bych nebyl znal a podle kterýchž bych byl šel, aniž bych se byl nejméně třikráte křížem požehnal; nebylo dne, kdy bych z rána, v poledne a večer nebyl nejméně po hodině strávil na modlitbách, slovem konal jsem v pobožnosti věřícího křesťana katolického více než víra katolická předpisuje největšímu hříšníku. Když pak jsem vystoupil ze školy svého rodiště, byl jsem sice taktéž ještě zbožný hoch; ale výstřednost moje v pobožnosti byla se nápadně zmírnila a prodlením dvou nebo tří dalších roků byl jsem ve věcech víry v podstatě těchže náhledů jako nyní co muž dospělý . . .“

Tentokráte by mne byl sestřenec zajisté nechal ještě déle mluviti, aniž by mne byl vyrušil; ale já ukončil sám. Chvíli jsme mlčeli; na to ujal se slova sestřenec:

„Odpusť, milý strýčku,“ pravil nesměle, „že tě na něco upozorním. Naslouchám sice pozorně a věř, že mne vše, co vypravuješ, nemálo zajímá; ale zdá se mi, že vypravuješ příliš zevrubně, rozvláčně . . . Kdybys rozmluvu naši napsal a dal vytisknouti, trvám, že by málo kterého čtenáře pobavila.“

Káravé připomenutí to bylo sice proneseno co možná šetrně, ale dotklo se mne přece skoro až nemile.

„Podivno,“ pravím po chvíli, „tobě zdá se býti vypravování mé rozvláčným, mně zas na opak kusým, neúplným, povrchním. Zdáť se mi, že neřekl jsem ani stý díl toho, čeho je nevyhnutelně potřebí věděti k úplnému . . .“

„Odpusť, strýčku,“ vpadl mi hoch stereotypně do řeči. „Jsemť příliš dychtiv zvěděti tresť, než abych mohl trpělivě sledovati podrobnosti. Možná, že tě později sám požádám za vysvětlení té neb oné věci; ale prozatím, prosím, vypravuj, seč možná stručně . . .“

„Budiž, pokusím se aspoň,“ dím na to. „Vmysli se tedy dle toho, co jsem ti byl napověděl, v situaci. Mysli si, že sedím za čarokrásného letního odpůldne ve školní světnici, v třetí nebo čtvrté lavici na kraji a učitel že nám právě cosi velice zajímavého vykládá. Všickni nasloucháme s napnutou pozorností. V celé třídě panuje takové ticho, že bys zaslechl každé zaskřípnutí péra, kdyby někdo psal; avšak nikdo nepíše, všickni sedí jako přimrazeni majíce oči upřeny na učitele, kterýž stojí klidně před první škamnou chlapeckého oddělení vypravuje o domnělých obyvatelích — Kralomoce! . . . Den před tím byl nám vypravoval o velikosti planety té, a o její vzdálenosti od slunce; pověděl nám, v jakém čase a s jakou rychlostí probíhá dráhu svou kolem slunce a mnoho-li dráha ta měří; slovem vyložil nám v podstatě způsobem co možná nejpopularnějším vše, čeho bylo třeba, abychom si o oběžnici té učinili pojem co možná nejjasnější. Přitom arci bral útočiště k nejrozmanitějším porovnáním, aby nám usnadnil pochopení ohromné dálky, velikosti a vůbec všeho, co zdálo se mu býti pro mladistvé duše příliš abstraktním. Výklad ten, jsa podobný oněm, jež předcházely o planetách slunci bližších, daleko mne tak nezajímal, jako vypravování o imaginerních obyvatelích zvláštní té planety, kterouž nám byl učitel již dříve také častokráte na obloze ukázal a jejíž zvláštní zlatoskvoucí lesk byl mi utkvěl tak v paměti, že jsem ji po lesku tom poznal i tenkráte, když oko mé mané a bezúčelně zabloudilo k noční obloze a bez ohledu na ostatní skupení hvězd výhradně na této hvězdě utkvělo. Vmyslil jsem se v báječný ten život na Kralomoci, kde den trvá toliko našich pět hodin, a kde tudíž obyvatelé v několiku minutách dokonávají, k čemu my potřebujeme celé hodiny. Vmyslil jsem se v tu báječnou říši obrů deset a více sáhů vysokých, kteří skoro každodenně mohou pozorovati zatmění na slunci nebo na měsíci, jejichž rok rovná se našim jedenácti a kteří tudíž dosahují stáří 800 až 1000 našich let . . . Tentokráte však se učitel uchýlil od svého systematického způsobu výkladu. Skončiv výklad svůj o domnělých obyvatelích Kralomoce poukázal, aniž by byl dříve předeslal věcný nějaký výklad, v stručnosti k domnělým obyvatelům dalších dvou oběžnic, Hladoletu, kde panuje 90kráte slabší světlo a rovněž tolikráte menší teplota než u nás, kde nahražuje v noci sedmero družic denní světlo, kde den trvá asi 10 našich hodin a rok skoro našich třicet let; pak Nebešťanky, kde jest asi 360kráte slabší světlo a menší teplota než u nás, odkud viděti jest slunce jen tak malé jako my vidíme Venuši, a kde rok trvá našich 84 let . . .“

„Ale probůh, strýčku, jak vše to souvisí s ethiopskou lilií?“ vpadl mi poznovu sestřenec do řeči.

Nedbaje vyrušení toho pokračoval jsem ve svém vypravování následovně:

„Učitel, skončiv výklad o jmenovaných oběžnicích, pravil: „Zbývá nám, milé děti, již jen poslední známá a od slunce nejvzdálenější bludice, Vodan, kterýž byl roku 1844 objeven, vlastně . . .“

Nedokončil však, nýbrž náhle prudce se obrátil, svěsil hlavu a počal přecházeti podle prvních škamen. Nenadálé toto odmlčení bylo zajisté všem nám nápadno a pamatuju se zcela dobře, že pozoroval jsem ve tváři učitelově neobyčejný nepokoj, ba rozčilení skoro až zimničné . . .“

„Zdá se mi, že bych příčinu toho uhodl,“ připomenul sestřenec.

„Možná,“ dím, „já však si to nikdy nedovedl vyložiti.“

„Což pak se nepamatuješ, strýčku,“ praví hoch kvapně, „že byl Vodan objeven roku 1846 a nikoli o dva roky dříve . . . Možná tedy, že učitel váš, kteréhož mi líčíš jakožto muže přísné vědy a skoro až pedantického, vyřknuv nesprávný letopočet, chybu svou ihned poznal a sám před sebou i před vámi se zastyděl . . . Nebo snad ty sám se mýlíš v letopočtu?“

„Nikoliv," odpovídám. „Pamatuju se zcela dobře, že udal učitel tenkráte letopočet 1844. Nevynikalť jsem již tenkráte žádnou bystrou pamětí slovní a ciferní a zaznamenával jsem si k radě učitele toho, kterýž byl u mne tento duševní nedostatek záhy spozoroval, vše, o čem jsem soudil, že bych mohl v brzku zapomenouti. Tak stalo se i tenkráte. Když byl učitel den před tím věcně vykládal o různých poměrech jmenovaných planet, zaznamenal jsem si každé jmeno a každé číslo, ba každou důležitější větu, neboť učitel vykládal pomalu a zřetelně. Později jsem se všemu tomu namahavě a pracně naučil zpaměti, tak že jsem mohl i nyní čísla ta aspoň přibliženě správně opakovati. Následujícího dne však, když vypravoval pouze o domnělých obyvatelích líče suše, ale přece velice zajímavě imaginerní jejich život, naslouchal jsem jako v polosnění a teprvé v okamžiku, když pronesl jmeno Vodan a hned na to udal letopočet jeho odhalení, trhlo to mnou a já sáhnuv mechanicky po tužce, ležící u denníku mého přede mnou na škamně, zaznamenal jsem si učitelem udaný rok — 1844."

Sestřence toto mé vysvětlení patrně nemálo zajímalo; ale domnívaje se, že byl skutečně uhodl příčinu, pro kterou byl učitel náš tak náhle svůj výklad přerušil, uspokojil se tím a duši jeho opanovala zase dřívější zvědavost.

„Není tudíž žádné pochybnosti," pravil, „než že stalo se tak z příčiny, kterouž jsem byl udal; ale nyní, prosím tě, strýčku, nemuč mne déle a dopověz! . . ."

„Ale vždyť jsi mne tentokráte vyrušil sám!" připomínám.

„Odpusť!" zní prosebně omluva. „Jen vypravuj!"

„Učitel," počal jsem, „přecházel asi deset minut podle škamen. V třídě panovalo hrobové ticho; nikdo se ani nepohnul, ba bylo slyšeti i dech oněch žáků, jichž plíce v tu chvíli právě z té neb oné příčiny namahavěji pracovaly. Posléze se učitel zastavil a obrátiv se k nám obličejem pravil:

„Promiňte, milé dítky, že jsem nemohl ve svém výkladu pokračovati . . . Učiním tak zejtra nebo pozejtří . . ."

V hlasu jeho spočívala zvláštní elegická měkkost a trvám, že nepochybím, když dodám, že obyčejně klidný, chladný, ba střízlivý muž ten byl v okamžiku tom nevýslovně bolestně dojat.

Ještě chvíli postál nepohnutě jako socha, pak sáhl mechanicky do náprsní kapsy, vytáhl hodinky a podívav se, kolik je hodin, pravil polohlasitě jako by mluvil sám k sobě:

„Podivno! Teprv tři hodiny — tedy ještě hodinu . . ."

Na to dodal hlasitě k nám:

„Musím přece ještě dnes ve svém výkladu pokračovati."

Počal. Avšak místo aby byl pokračoval o obyvatelích Vodana, pokračoval ve výkladu o exotických květinách, jejž byl téhož dne z rána zahájil.

Žáci několik minut tiše naslouchali; ale k nemalému podivení učitelovu počali býti za nedlouho nepokojni. Ten neb onen sebou pohnul; nastal mírný šum a za chvíli bylo slyšeti i přitlumený ševel. Učitel, nejsa tomu zvyklý, ustal ve svém výkladu a upřev skoro přísně zrak na jednoho z žáků, kterýž byl nejnepokojnější, pravil:

„Co to? Vždyť jste nepozorni!"

Hoch, na něhož se učitel právě upřeně díval, povstal a nesměle připomenul:

„Odpusťte, pane učiteli. Pokračujete ve výkladu dopoledním o květinách — —"

„Nu a co má býti?" optal se skoro nevrle učitel.

„A nedokončil jste ještě odpolední výklad o obyvatelích na některých bludicích. Kralomoci, Hladoletu, Nebešťance a Vodanu . . ."

V tváři učitelově jevilo se překvapení. Zdá se, že byl v několika těch okamžicích přestávky úplně zapomněl, o čem byl vykládal. Věděli jsme sice, že bývá zapomětliv a roztržit, ale tentokráte byla zapomětlivost jeho příliš nápadna. Byv upozorněn arci si ihned zpomenul, o čem byl před několika minutami vykládal; ale nechtěje patrně započatý nový výklad zase měniti připomenul:

„Vím, vím — ale budu o tom vypravovati zejtra nebo pozejtří; dnes dokončím výklad dopolední a ukáži vám některé vzácnější květiny."

Na to pokračoval ve výkladu, jejž asi ve čtvrt hodině skončil. Pak přistoupil k jedné ze skříní u kamen, kde měl uložené své sbírky, a vyňal z ní herbář s květinami exotickými. Položiv jej na stůl bral jednu květinu po druhé a ukázav nám každou zvlášť opakoval v stručnosti, co byl o ní již dříve obšírněji vypravoval, a podal ji pak krajnímu v první škamně, kterýž prohlídnuv si ji z blízka podal ji pak sousedovi, až prošla rukama všech žáků a žaček.

Asi po čtvrt hodině zvedl učitel mechanicky jednu květinu do výšky a připomenul lakonicky: „Ethiopská lilie".

Slyšel jsem jmeno to v životě svém poprvé vysloviti a již pouhé vyslovení jeho učinilo na mne zvláštní, skoro nevylíčitelný dojem. Tenkráte arci jsem neměl slov pro jeho naznačení; ale po letech zdálo se mi, že bych mohl dojem ten aspoň přibliženě charakterisovati. Bylo mi totiž asi tak, jako člověku, kterýž sedě dlouho v tichém, liduprázdném, ale báječně krásném sadě v hlubokém zadumání zaslechl by náhle z houští vonných keřů nevýslovně sladkým hlasem pronešené vlastní své jmeno . . . Byl jsem pouhým jmenem mile překvapen a zcela dobře se pamatuju, že po několik vteřin, co učitel držel květinu ve výši a já na ni upřeně upíral zrak, cítil jsem jakousi milou, posud ještě nikdy nepocítěnou úzkostlivost. Tenkráte arci měla květina ta zcela jiné vzezření než nyní po letech. Bylať výborně preparovaná a úplně zachovaná; listy její byly zelené, skoro jako svěží a toliko květy měly již tehdáž barvu jemně oranžovou, což však celku nebylo nikterak na ujmu. Dlouho však jsem se na květinu dívati nemohl. Učitel náhle spustil ruku, obrátil květinu a podívav se na ni pravil polohlasitě: „Ale vždyť pak jsem vám o této květině posud ještě nevykládal . . ." Na to položil květinu před sebe na stůl a chvíli se na ni upřeně díval . . . Pozoroval jsem na něm podobné pohnutí jako před chvílí, když byl svůj výklad o domnělých obyvatelích Vodana tak nepředvídaně přerušil. Tvář jeho, před tím klidná, ba skoro přívětivá, rychle se zachmuřovala, brvy pomalu se stahovaly a čelo

vraštilo. Nyní soudím o této změně v ten smysl, že pohnutí to přece se lišilo od pohnutí předcházejícího; soudím totiž, že bylo první zbuzeno náhle, jakousi zpomínkou nebo myšlenkou, která jako blesk šlehla duší, kdežto toto druhé vyrušení mysli učitelovy bylo nejspíše následkem znenáhla v duši vznikajících myšlenek, nebo z mlhy zapomenutí pomalu se vyhupujících zpomínek, z kterýchž se obraz teprv spřádá, kdežto v prvním případu obraz dle všeho náhle objevil se před duší učitelovou. Tuto různost obou pohnutí ovšem jsem si charakterisoval dle různých zevnějších známek, jež mi byly utkvěly v paměti, teprv později, po letech. Tenkráte mi nic podobného nenapadlo a pamatuju se jen ještě na to, že učitel, stoje chvíli nepohnutě jako v trpké vzpomínky pohroužen, náhle prudce sebou pohnul a přejel pravou rukou přes tvář, jako by stíral slzu . . . Avšak hned na to jsem zcela zřejmě viděl, že skanuly mu dvě slzy po tváři . . . Učitel rychle se obrátil a vyšel ven . . .“

„A to je vše?“ ozval se sestřenec tónem poněkud vyčítavým, v němž se zřejmě zachvívalo zklamání.

„Skoro vše,“ odpovídám, „neboť vše, co následovalo, jest tak všední, že mohu se o tom zmíniti velmi stručně. Učitel vrátiv se asi po pěti minutách zase do školní světnice přecházel chvíli mlčky podle škamen v popředí, pak přistoupil ku stolu a aniž by se byl na ethiopskou lilii více podíval, vzal ji do ruky a obrátil; na to vyňal z desek herbáře všechny květiny, které tam byly ještě zbyly, a vloživ do desek těch pouze ethiopskou lilii uložil ji do nejhořejší prázdné přihrádky ve skříni. Po té čekal klidně a trpělivě, až žáci a žákyně prohlednou si květiny, které měli v rukou. Když se tak stalo, a všechny květiny byly vráceny, složil je učitel na sebe a takto je pak uložil bez desek na ono místo ve skříni, kde se před tím celý herbář nalezal.“

„Ale jak se octla ethiopská lilie v tvých rukou, strýčku?“ táže se sestřenec.

„Také zcela jednoduše,“ dím na to jsa vlastním svým vypravováním poněkud již unaven; „vždyť jsem ti už včera řekl, že jsem ji ukradl . . .“

„Avšak proč a jakým způsobem?“ dotírá na mne hoch s neustupností člověka, kterýž stůj co stůj chce něco vyzvěděti, co mu někdo buď nechce nebo nemůže pověditi.

„Příčina toho jest mi rovněž tak temná a mlhavá jako tobě,“ dím po chvíli. „V duši mé zdánlivě zcela bez pohnutky vznikla neodolatelná žádostivost po květině té. Již v okamžiku, když učitel položil květinu opět na stůl, zdálo se mi, že ji vidím neustále před sebou, a když pak později učitel skříň, v kteréž byl lilii uschoval, klíčem zavřel, bylo mi, jako člověku, kterémuž vlekou před očima nejmilejší bytost do žaláře . . . Na vše to zcela dobře se pamatuju; ale příčina toho zůstala mi po dnes temna. Také na to se pamatuju, že od onoho dne býval jsem vždy první ve škole a poslední školní světnici jsem opouštěl; že před vyučováním stál jsem mnohdy po čtvrt hodině před uzavřenou skříní a že vždy, kdykoli učitel později skříň tu otevřel, vztyčil jsem se poněkud ve škamně, abych viděl, zdali se lilie nalezá na témže místě, kam ji byl učitel uložil, a že jsem byl vždy jaksi uspokojen, když jsem zdaleka zahledl aspoň její obrysy. Také to musím připomenouti, že se mi, jako dnes v noci tobě, o květině několikráte zdálo; ale sny mé nebyly nikterak živy, nýbrž mlhavy a všechny jsem zapomenul. Tak minulo několik týdnů a nadešel poslední den školního roku. Byl jsem zase prvním ve škole, ale na lilii skoro jsem už ani nevzpomínal. Po odpoledním vyučování učitel obvyklým způsobem s námi se loučil, klada nám na srdce celou řadu ctností. Poslouchal jsem pozorně a byl jsem tklivým výkladem skoro až k slzám pohnut . . . Pak nám učitel oznámil, kterého dne bude výroční zkouška, a propustil nás. Dítky radostně a vesele hrnuly se ze školní světnice; já zůstal po svém zvyku poslední. Když jsem vstoupil na práh, obrátil jsem se ještě jednou. Spatřil jsem učitele u otevřené skříně, v níž byla uložena ethiopská lilie; viděl jsem, jak bere desky do ruky, a jak rozevřev je pohledl do nich, zdali se tam květina nalezá. Pak desky zase zavřel, dal je pod páží a obrátil se k odchodu. Nezbylo mi, než překročiti práh. Tentokráte byl posledním ve školní světnici učitel. Avšak hned v předsíňce, která byla již úplně prázdná, zabočil jsem k oknu, jako bych se na něco na ulici díval a učitel mne předešel. Plížil jsem se pak za ním po schodech. V přízemí otevřel učitel dvéře první třídy, pak dvéře druhé třídy a shledav, že jsou již obě světnice prázdny, vyšel ze školní budovy a vytáhl z kapsy klíč, aby zamknul. Teprv nyní mne shledl, jak šourám se pomalu po schodech. Mlčky vyčkal, až jsem se doloudal dolů a nechal mne vyjíti; pak zavřel na klíč. Nevěda skoro ani co počínám, zůstal jsem přede dveřmi státi. Před školou nebylo už živé duše; všechny děti byly se už rozprchly. Učitel ubíral se podle školy a teprv když zahnul kolem rohu k hlavní silnici, hnul jsem se i já. Několika skoky byl jsem u rohu, odkud jsem viděl, že ubírá se učitel k domovu, jenž byl asi tři sta kroků od školy vzdálen. Plížil jsem se za ním ve vzdálenosti asi desíti kroků nespouštěje očí s desek, jež nesl pod pážím . . .“

„A tys mu pak někde desky vytrhl, není-liž pravda?“ přerušil mne netrpělivý sestřenec.

„Nikoli,“ dím, „zmocnil jsem se jich jiným způsobem. Když totiž učitel dospěl až k domu, v němž bydlil, zůstal státi, jako by o něčem přemýšlel. Přešel jsem na druhou stranu silnice, odkud jsem učitele pozoroval. Po chvíli se obrátil a ubíral se napět touže cestou, kterouž byl přišel, ku škole. Učinil jsem po jeho příkladu; ale sledoval jsem jej po druhé straně. Zastavil se před vchodem do fary, vzal za kliku dvířek ve vratech a pootevřev dvéře vešel do předsíně. V několika skocích byl jsem přes silnici a u těchže dveří. Byly pootevřeny. Viděl jsem do široké a dlouhé předsíně, v které panovalo pološero, poněvadž byla osvětlena toliko malým okenkem nad vraty. Učitel zaklepal na dvéře na pravo, kde bydlil kaplan, náš katecheta, a když se nikdo neozval, vzal za kliku a zkoušel, zdali může otevříti. Bylo zavřeno. Učitel rozhledl se kolem, jako by někoho hledal, načež popošel o několik kroků dále a otevřel dvéře, vedoucí do zahrádky. Do šeré chodby padlo nyní více denního světla, tak že jsem zřetelněji viděl, co se v ní dělo. Učitel vstoupiv na práh díval se do zahrádky; pak prudce pokročil ku předu a zmizel . . . Patrně byl osobu, kterouž hledal, zahledl někde v zahrádce. Zároveň jsem také zcela zřetelně viděl, že nemá více desek pod pážím a že dvéře za sebou zase zavřel, tak že panovalo v před-

*

síni plošero jako dříve. Několik okamžiků byl jsem na rozpacích, co počíti. Ethiopská lilie vznášela se neustále před duševním mým zrakem; neviděl jsem nic kolem sebe, než zvláštní tuto květinu, která byla v mé duši pravou vzpouru způsobila. V několika okamžicích však jsem se rozhodl a rovněž tak jako činíváš, milý Hugo, ty, kdykoli mne navštěvuješ, vklouznul jsem opatrně pootevřenými dveřmi do předsíně. Ovanul mne neobyčejný chlad. Býval jsem v předsíni té druhdy dosti často; neboť katecheta náš, muž dobrý a neobyčejně vlídný, častokráte nás hochy zval, abychom si v zahrádce zaskotačili a my tak také činívali; ale tentokráte zdálo se mi, jako bych se byl octnul v místnosti úplně neznámé. Teprv nyní jsem také spozoroval, že jsem neobyčejně rozčilen a že mi pot teče takměř v potůčkách po skráních. Sejmul jsem čepici; chlad předsíně působil na mne, jako by mně někdo hlavu studenou vodou polil. Mimovolně sáhnul jsem si k srdci; tlouklo prudce a prsa má se dmula . . . Učinil jsem krok ku předu, ale hned na to zase jsem se vrátil až k pootevřeným dveřím, kde opřev se o dveřeje zůstal jsem státi, nevěda, mám-li dále jíti nebo předsíň opustiti. V tom zaslechl jsem bíti v bytu kaplanovu hrací hodiny, jež jsem byl druhdy často slýchal: hned na to začaly hodiny hráti. Slyšel jsem tklivý, skoro bolestný nápěv jedné z nejkrašších marianských písní. Naslouchám pozorně a skoro bych byl úplně zapomněl, kde se nalezám. Když pak píseň dozněla, rozhostilo se v předsíni opět hrobové ticho. Učinil jsem opět krok ku předu, po chvíli druhý a třetí a rozhledl jsem se kolem. Předsíň byla skoro úplně prázdna. Toliko v jednom koutě, skoro až u dveří do zahrádky vedoucích, stála stará, zpukřelá zpovědnice, kterou sem byli před dvěma nebo třemi lety z kostela vynesli; na druhé straně byly schody, vedoucí do prvního patra, a u schodů těch stálo taktéž staré vysoké klekátko se širokým pultem a nad klekátkem byla v malém výklenku umístěna nepříliš velká socha Panny Marie. Pohledl jsem na sochu a zdálo se mi, jako by byla zahalena v mlhu; neviděl jsem než temné její obrysy. Postoupil jsem tedy o několik kroků blíže; oko mé padlo na pult pod sochou a u srdce mne bodlo . . . Spatřil jsem tu ležeti hnědé desky, v nichž byla ethiopská lilie . . . V mžiknutí oka byl jsem u pultu a pootevřel desky . . . Květina ležela v nich . . . Třesoucí se rukou sáhl jsem po ní, vyňal ji z desek a desky zase zavřel. Chvíli dívám se v pološeru na květinu. Ale před očima počaly se mi dělati mžitky; zdálo se mi, jako by byla i květina jaksi omžená. Mimovolně postoupil jsem k pootevřenému vchodu z ulice, odkud vnikala jasná prouha denního světla do předsíně. Teprv nyní viděl jsem chvíli jasně; ale hned na to se mi zdálo, jako by se květina halila opět v mlhu. Mnu si oči, obracím květinu proti světlu; ale oči se mi vždy více kalí. V tom zaslechnu přitlumený hovor ze zahrádky a hned na to otevřely se dveře ze zahrádky do předsíně vedoucí a na prahu objevil se učitel s kaplanem . . ."

„Tys pak vyrazil ze dveří a uprchl s květinou," přerušil mne opět sestřenec.

„Nikoliv," pokračuju nedada se másti, „nebylotˇ už možno. Couvnul jsem jen o krok a nalezal se v pološeru, kde mne aspoň s místa, kde se právě učitel s kaplanem nalezal, nebylo viděti. A pomalu šoural jsem se podle zdi, až do kouta, kde panovala skoro čirá tma a odkud jsem mohl vše, co se v předsíni dělo, pozorovati, aniž bych byl někým, kdo právě v předsíni té pozorněji se nerozhledl, pozorován. Přes to vše rozčilení mé se zmáhalo; srdce mé úzkostlivě bilo a zcela zřejmě jsem pozoroval, jak dmou se mi prsa a dech se mi krátí. Na štěstí nezdržel se učitel s kaplanem na prahu než asi tři minuty. Dopověděli si pološeptmo, co si chtěli pověděti a podavše si ruce rozloučili se. Učitel ustoupil do předsíně a kaplan zavřev za ním dvéře odebral se patrně zase do zahrádky. V předsíni nastalo větší šero, než když byly dvéře ty otevřeny; ale já, jsa na přítmí to již uvyklý, mohl jsem přece předměty v předsíni daleko lépe rozeznati než učitel, kterýž byl právě z úplného denního jasna vstoupil do šera. Přitlačiv se ještě více do kouta viděl jsem, kterak učitel volným krokem ubíral se ku klekátku, na kteréž si byl desky své před vstoupením do zahrádky položil, jak vzal desky pod páží a pomalu ubíral se dále prostřed předsíní k východu. Dospěv až ku dveřím zastavil se a sáhnul pravou rukou pod levé páží, pod nímž měl desky, jako by se chtěl podívati, zdali se tam i květina nalezá; ale urovnal si jen desky lépe pod pážím a pootevřev ještě o něco již pootevřené dvéře vyšel na ulici a zavřel. Octnul jsem se ve větším ještě přítmí; ale oddechl jsem si, jako když člověk, jemuž bylo po několik minut hrozilo největší nebezpečí, náhle se přesvědčí, že z nebezpečí toho již vyvázl. Teprv nyní jsem spozoroval, že jsem byl půlarch dosti tuhého papíru, na němž byla preparovaná květina úzkými pásky lepenky přilepena, skoro křečovitě tiskl ku svým prsoum; ruka má poněkud sklesla a já učinil několik kroků ku předu až ku dveřím a vzal za kliku. Ale nestiskl jsem; ještě chvíli jsem postál, naslouchaje se zatajeným dechem, zdali někdo z domu nebo z ulice nepřichází, a když pak jsem neslyšel, než odměřený tlukot hodin z bytu kaplanova, stiskl jsem kliku opatrně a bez hluku a přitáhl k sobě. Dvéře vrzly; vrznutí to projelo mi duší jako dýka; ale proud světla, jenž vniknul do předsíně, mne ihned zpamatoval. Pootevřel jsem dvéře ještě více, načež pomalu a opatrně vystrčil jsem hlavu. Na ulici nebylo živé duše. Střelhbitě proklouzl jsem dveřmi: byl jsem na ulici.

Rozhledl jsem se kolem sebe a nevida než v dáli po silnici přijíždějící kočár poposel jsem až k silnici a spatřil odtud učitele, kterýž byl právě dospěl skoro až k domu, v němž bydlil. Díval jsem se za ním, jako se díváme za člověkem, kterýž nám byl upřímně nakloněn a právě nás navždy opouští, poněvadž jsme mu byli mimovolně ublížili. Díval jsem se však jen několik vteřin. Učitel se zastavil. Viděl jsem z dálky zcela dobře, že sáhl po deskách pod pážím, že je otevřel a nejdříve jaksi zkoumavě kolem sebe a později i do dálky směrem ke mně pohlížel. Rozuměl jsem mimice té líp než kdyby mi byl někdo slovy něco vykládal, a střelhbitě se obrátiv spěchal jsem podle silnice v opáčném směru, kterýmž byl učitel od školní budovy odešel, k domovu. Teprv u domu, odkud bylo viděti faru i školu, jsem se zastavil a ohledl. Spatřil jsem učitele, jak vchází právě na faru . . . (Pokračování.)

Manuel Menendez.

Napsal *Edmondo de Amicis.* Přel. *Bed. Frida.*

I.

Známá píseň andaluská, nazvaná Don Manuel Menendez, jest pouhá báj, ve které není ani zrnka pravdy; tak aspoň budou Vám vypráběti Sevillané, kteří znali docela dobře našeho hrdinu. Jest jich ovšem málo, poněvadž on opustil Sevillu již před čtyřiceti lety, když ztratil otce i matku; navrátil se tam až za deset let a sotva uběhlo několik měsíců, odešel zase a víc se nevrátil. V tomto krátkém čase naplnil celé město svou slávou; a přece nebyl pořád ani doma: cestoval mnoho, vždy se ukázal a zase zmizel a nikdo nevěděl, kam ani proč; a kdykoliv slyšeli jeho přátelé, že se vrátil, vždycky se hned bil někde za branou Kordovskou buď k vůli dámám nebo politice. Mnozí tvrdili, že je trochu šílený a sice od té doby, co prý jej v cirku mladý býk trkl do hlavy. Bylo tomu více nežli třináct let. Tu ránu ovšem utržil a měl až dosud slušnou jizvu, ale jeho mozek tím nijak netrpěl. Naopak: měl znamenitou životní sílu, kterou plýtval v lásce, ve verších, v slzách, v krvi, a pořád marně. Hledal pokoje a nemohl ho nalézti. Srdce měl veliké, pýchu zrovna satanskou a k tomu záchvaty tak šílené, že mlátil rukou do zdi až krev mu tekla; sílu ducha, která budila úctu, a srdnatost až bláznovskou. Jedna paní řekla o něm žertem sice ale velmi trefně toto: „Tuším, jsouli na kometách lidé, že jsou všichni takoví jako Manuel Menendez.“ — Jeho řeč neplynula, ale explodovala, a zdálo se, jako by s ní vždy prchala část jeho života. Když některý torero, celý polekaný, chtěl zákeřnicky udeřiti býka aneb když jej týral a nezabil, to nejhroznější: „ty babo!“ jaké hřmělo v cirku, bylo z jeho úst; a v divadle San Fernando při některé krásné scéně když ozvalo se hlasité bravo, z celé duše, až divákům v parterru běžela zima po zádech: nikdo se neptal, kdo to vykřikl; každý hned věděl, že to byl Manuel Menendez. Kdosi z jeho přátel tvrdil, že prý má Manuel kolosální talent — ale to byla jenom andaluská hyperbola. Jeho verše lyrické byly dlouhá perioda, jediný proud zvučných slov a skvělých obrazů, jež končily veršem tak podivným, že by ho byl nikdo nečekal; a celá ta poesie byla založena na onom verši, jemuž obyčejně nikdo nerozuměl. Nerozuměli jeho poesii, jako nerozuměli jeho životu. Kdo ho viděl, jak o půlnoci kráčí přes Halameda de Hercules bez klobouku; kdo ho viděl, jak vychází časně z rána z malých dvířek kathedrály; kdo ho viděl celé ráno choditi hlučnou ulicí s hlavou sklopenou jakoby hledal špendlík — ten nevěděl co o něm říci. A z jeho domu slyšeli až na ulici, jak v noci čte a jak se divoce směje; jednou vzdychal po nějaké dámě a podruhé si jejích oken ani nevšiml. Ať se o něm vyprávělo cokoliv — všemu věřili, jenom když to nebylo nic zlého. Celá Sevilla jej znala. Lepší společnost, do níž nechodil, dívala se na něho s vysoka; jednak se ho báli a pak mu nedůvěřovali; a lid ho měl za to v úctě, poněvadž vytáhl starého fakýna z Guadalquiviru, a v celém městě nebyl snad jediný vějíř od místodržitelky až k poslední dělnici z továrny na tabák, který dělaje jako by skrýval před sluncem tvář své paní, nebyl aspoň jednou propustil mezi proužky svými nějaký pohled za ním, buď zvědavý, nebo vyzývavý, přímý anebo jen tak mimochodem. Neboť Menendez měl krásnou arabskou tvář, lemovanou celým lesem černých vlasů, a jeho podivný oblek, ale vždy elegantní, objímal těsně jeho plné a ušlechtilé formy — vždyť mu bylo teprvé dvacet čtyři let. — Takový byl Menendez a žádný divoch, žádné zvíře, jak ho líčí národní píseň, která dojista nevznikla mezi lidem; a takový byl aspoň až do posledního dne sedmého měsíce co bydlel v Seville, odkud se datuje veliká změna, která se s ním stala. Jeho přítel don Hermógenes, který až dosud žije, pamatuje se na ten den tak dobře jako by to bylo teprvé včera, a tvrdí, že to tušil již napřed. — Manueli, pravil, ty jsi jako blázen, takhle žíti nemůžeš; vždyť se zabíjíš; ty potřebuješ lásku tak mocnou, aby tě sobě podmanila; až dosud jsi vždy jenom poroučel, nyní ale musíš poslouchat; ty musíš nalézti duši mnohem silnější nežli je tvoje, zkrátka ty musíš nalézti paní. — Již jsem ji nalezl, odvětil Manuel s úsměvem. — A kdo je to? tázal se Hermógenes nedůvěřivě. — Fermina, pravil Menendez. — Fermina? zvolal jeho přítel; Fermina z Trianského předměstí? Fermina z Granady? Fermina ta princezna? — Menendez přisvědčil. — Don Hermógenes skočil k oknu a zvolal slavným hlasem: — Sevillané, poslyšte! Don Manuel Menendez je mrtev!

II.

Za měsíc na to byl Manuel Menendez docela jiným. Všichni Sevillané, kteří měli zrovna tu caprici, že chtěli být všude první, oddychli si. Manuel se neukázal více ani v cirku, ani v San Fernandu, ani kde jinde. Kdo by byl chtěl jej nalézti, byl by musil jíti přes železný most, potom na levo, podle řeky až na konec předměstí Trianského, musil by vystoupiti do druhého poschodí bílého domu, stojícího zrovna před Zlatou věží, a podívati se klíční dírkou do malé světničky skoro šeré, neboť stromy rostoucí na pravém břehu řeky sahaly jí až do oken. Zde sedal Manuel u nohou ženy té nejkrásnější a nejpodivnější ze všech, před nimiž se kdy sklonilo jeho arabské čelo, a jeho duše tonula v proudu slov plných lásky, kterým ona naslouchala mlčky s věncem v rukou. — Fermino, pravil k ní často potichu, ty jsi tajemství. Ty jsi bytost, která sem zabloudila z jiné nějaké hvězdy. Odkud jsi přišla? Jak se to stalo, že jsi se zamilovala do obyčejného muže? Přísahal bych, že byl čas, kdes měla vlasy jako azur a oči jako růže. Proč se neusměješ? Já se tě hrozím. Jsme-li o samotě, není mi volno. Ty tvoje oči jakoby viděly někoho, jehož já nevidím, a ten stojí snad zde za mnou a dívá se na tebe. A ta tvoje duše, ta snad zabloudila, tvůj hlas se jistě změnil a tvoje řeč jest dojista jiná nežli španělská. Snad kdybys na mne pojednou promluvila tím pravým hlasem a tou pravou řečí, snad bych zůstal jako zkamenělý. A přece jsem šťasten, že mne miluješ; tvoje láska jest pouto, jež mne víže k jinému světu. Pověz

mi pravdu: kdo byl ten, jehož jsi milovala v onom životě? Jsem naň žárlivým, ať třeba na Siriu bydlí! — Při slovech těch mu Fermina divoce hrábla do vlasů, až lítaly kol hlavy jeho a on zařval láskou. Pak najednou stáhla obočí a zadívala se nedůvěřivě na lehkou růžovou skvrnu, která se rděla na jeho hrdle. — Nač se díváš? tázal se Manuel celý udivený. — I nic, odvětila Fermina již utišená; ale . . . měj se na pozoru, Manueli! — A za chvíli na to dodala zcela klidně: — Zabila bych ji a kdyby to byla třeba královna!

III.

Fermina byla opravdu takovou, že vnukla každému, kdo ji viděl, ony bizarrní fantasie, jaké bloudily hlavou Menendeza; její vtip, její krása a její život vše bylo stejně podivné. Na předměstí Trianském říkali jí princezna; muži zcela vážně a děvčata ironicky; ale tato více nežli všickni ostatní cítila, že zasluhovala „princezna" opravdu onoho příjmení. Byla největší na celém předměstí. Menendez, který mohl býti hezkým kyrysníkem královské gardy, šel jí sotva do čela. Její černé oko bylo smutné a široké obočí, které bylo srostlé, dodávalo její hnědé tváři, poněkud africké, cosi hrozebného; ta měnila se jedním rázem v nejsladší veselost, sotva že pootevřela své plné, chvějící se rty. Ale jak říkal Menendez, ona se nesmála leč jednou za celý den; a obyčejně mívala oči přivřené, jakoby pohrdala světem. Ve vlasech nosila růži, dále mantilu z bílých krajek, černý živůtek, růžovou sukni a dva střevíčky z pestré látky, které objímaly těsně děckou její nožku, tak jemnou a krásnou. To byl její obyčejný kostum, v kterém se ukazovala jednou týdně tisíci zvědavých zraků, a nejen zvědavých ale milujících, dotíravých, vyzývavých, které ji stíhaly ze všech stran. Nikdo však se neodvážil k ní se přiblížit, ani když byla sama, poněvadž každý věděl, že ruce oněch tří nebo čtyr smělců, jenž se odvážili jí se dotknouti první čas když přišla do Sevilly, zbodala až do krve. — Buď je to anděl, říkali vůbec, anebo je to obluda; ale nikdo z nich nevěděl, co vlastně. Říkali, že přišla z Granady, věděli, že je sama, a slyšeli, že se živí svou prací, a co se ostatního týče, hádali jak mohli; ani její domácí sousedé, ani oněch několik děvčat, s nimiž se pozdravovala, nevěděli o ní nic více než kdokoliv jiný. Když se nyní zamilovala do Menendeza, byla až šílená; zbožňovali se, jeden byl hrdý na druhého; dívali se dlouho na sebe, dívali se upjatě a neusmáli se. Báli se navzájem; chovali se někdy k sobě v takovém šíleném záchvatu lásky divoce a brutálně, až zase oba plakali vztekem, a to vše končilo pak deštěm polibků, ohnivých jak žhavé železo a výlevy takové něžnosti, že se jí oddávali s celou duší. Jediná věc kalila štěstí Manuele: jakási neurčitá a přece neustálá žárlivost, kterou ona ani nechtíc ještě živila odbývajíc jej s takovou hrdostí, která zdála se jemu až pohrdlivou. Ale těšil se tím, že Fermina cítí více snad nežli pohrdání, ale pravou hrůzu přede všemi těmi malichernými a nízkými pocity, jež rodí se u všedních lidí i z lásky někdy nejčistší. — Manueli, řekla mu jednou, v onen den, kdy bys uvěřil, že jsem tě zradila a že máš tudíž právo mnou pohrdat, toho dne zemře moje láska. Rozvaž si to dobře. Nejsem žena taková jako všecky ostatní, a ty také nesmíš býti takovým jako jiní muži. Vy všickni jste více méně lidé nízcí. Já dala tobě lásku svou, poněvadž jsi jí sám také nešetřil. A s láskou nešetř nikdy. Já jsem hrdá. Dala jsem ti svou čest: pamatuj vždy na ni. Nehraj s mou láskou. Já nejsem z těch, jenž odpouštějí. Jestliže vypadneš jednou z mého srdce, více se tam nevrátíš. Fermina ti řekla jednou, že tě miluje: měj na tom dosti po celý život. Vštěp si tato slova až do duše, můj Manueli!

IV.

Milovali se a celá Sevilla to věděla či spíše to viděla. Chodívali na procházku v noci mezi platany de las delicias de Cristina; jezdívali v lodce po řece až k San Juan d'Aznalfarache a trávili zde parné hodiny ve stínu oranží; a zřídka kdy klečela Fermina před velikým oltářem v kathedrále, aby kousek za ní ve stínu některé kaple nestála elegantní a pevná postava Manuele. Na ulici dívali se na ně všickni s oním pocitem trpkým a zároveň závistivým, jaký budí také v mladých lidech pohled na šťastné milence, bohaté a krásné. Kráčeli jako nějací princové a zástup kolem si jen šeptal. Fermina dívala se s vysoka všem přes hlavu a Menendez hledal marně jediný pohled, který by utkvěl na něm; házeli svou lásku celé Seville zrovna do tváře; nosili svoje štěstí na odiv jako v triumfu, a všude, kudy kráčeli, zanechali za sebou širokou stopu uražené pýchy a potlačené lásky. Znenáhla zjednala si Fermina náchylnost veliké části žen, jež znala; některé sklopily hlavu před nepřemožitelnou její výsostí a považovaly ji vůbec za okrasu města; braly si ji za vzor a napodobily ji; mnohé lehké gitany chodily nyní s hlavou na zad vztýčenou a s očima přivřenýma a nechávaly si vyčnívati ze živůtku rukojeť dýky, které však nikdy neužily.

V.

Zatím stal se pojednou v duši Manuele nenadálý obrat. Nikdo z celé Sevilly neznal toho příčinu mimo ty, kteří jej zavinili; ale všickni, kdo znali jeho povahu, nedivili se tomu ani za mák. V některých povahách hnízdí neustále hrozná a vždy ochotná náchylnost k podezření, vyslovte nějaké jmeno, nebo dejte jim vůbec ten nejmenší podnět a ta největší láska zmizí pojednou jako dech. Kdo aspoň jednou v životě nebyl obětí takového hrozného podezření, anebo kdo je nezavinil? Lehká pochybnost mihne se nám duší; my se jí usmějeme; ona nalezne pak v nějakém listě nebo slově přítele, v nějaké příhodě zcela nahodilé a nepatrné podporu, a zdvihne se před námi pak v celé svojí výši, jako nějaký duch z nejtmavší hlubiny naší duše, kde byla pohřbena, a postaví se nám před oči jako ohyzdné zvíře, jež lapá vztekle nesčíslnými rameny svými po kořisti. Na chvíli se sami zděsíme, sbíráme všecku svou důvěru a statečnost, a chceme malou obludu tu rozmačkat. Ale marně. Již vylezly ze všech koutů naší paměti jako hejno zlých geniů tisíceré vzpomínky, které až dosud dřímaly, prchavý smích, tajený šepot, některé pohyby obočí nebo rtů, jichž jsme si sotva povšimli, a staví se nám před oči; my vidíme znova ty přivřené dveře, slyšíme ty tlumené kroky, ty šustící šaty, ten šepot, tušíme ten stín, jenž se nám mihnul kolem hlavy; vše to vytryskne v duši docela zmateně a nesouvisle, pak se to navzájem pojí a poutá, jedno potvrzuje druhé, dokazuje a přesvědčuje

až převrátí duši i srdce, vnutí do ruky dýku nebo pero a nežli se nadějeme, věříme v onen vymyšlený zločin více nežli ve skutečnost. Když toto se událo s Menendezem, bylo jedenáct hodin večer; byl doma, stál u stolu a držel v ruce list. V první chvíli zdálo se mu, že se zbláznil; vyskočil, letěl k oknu a stál zde chvíli jako socha s jednou rukou na čele, druhou na srdci a díval se vyjeveně dolů na náměstí. Na to zařval úzkostí a vztekem a vyběhl z domu. Jako šíp přeletěl náměstí del Trionfo, zabočil ku Caridad, proběh Zlatou branou, skočil do člunu, přeplavil se přes řeku, vrazil do domu Ferminy a zabušil na její dveře . . . Fermina nebyla doma! Podivnou příhodou se trochu zpozdila a právě její nepřítomnost potvrzovala ono podezření, které rostlo v obžalobu, v důkaz, v zlořečení. Menendez stál u těch dveří jako zkamenělý. Bolesť milence již dávno zhasla v jeho srdci a nyní chvěl se v něm pouze hněv a jeho nesmírná, uražená pýcha. Myšlenka v pravdě ďábelská mihla se mu v duši, sletěl se schodů a zaměřil zrovna domů. Když přišel na most, zastavil se. Měl myšlenku zase novou, která potlačila tu první. — A není-li to pravda? tázal se sám sebe a v jeho duši se na chvíli rozednilo. Ale jej hnal osud. V tom šla kolem něho nějaká paní, podívala se mu do očí a pravila jako mimochodem: — Fermina je ti nevěrná. — Při těchto slovech pozdvihl se znova jeho vztek, zatemnil mu rozum a hnal jej před sebou jako zločince. Když přišel domů, bylo ještě hůře; na stole nalezl list od Ferminy, který pravil toto: — Zítra nebudu doma. Manuel byl jenom potvrzen ve svém podezření. Ztratil poslední jiskru zdravého rozumu, zařval, vypukl v šílený smích, klnul a zlořečil, přinesl pero a napsal velikou literou na kus papíru jméno Ferminy, k němu jakýsi hrozný epitet, udal hodinu a cenu, chytil papír a letěl zase z domu. Běžel touž cestou jako poprvé až ke dveřím Ferminy, přibil na ně rukou křečovitě se chvějící onen hanlivý lístek a ceně zuby utíkal se schodů. Když přišel dolů, zastavil se; viděl, jak se dveře otevřely, jak se schody ozářily, zaslechl v téže chvíli zoufalý výkřik a těžký pád. Hned se otvíraly jiné dveře — lidé se sbíhali — jedna paní čtla ten lístek a ze všech stran ozvaly se hlasy plné nevole: — Mentira! (To je lež!) . . . (Dokončení.)

FEUILLETON.

Pařížanka v XVIII století.

Pařížanka osmnáctého století není skoro nikdy dítětem. Již první vychování směřuje k tomu, aby z malého děvčete stala se hned malá dáma. Dítě musí odložiti všecku svoji živost, svou přirozenou povahu, svou bestarostnost, a musí se vyzdobiti umělou jakousi gracií. Jakmile opustí dítě prsy své kojné, dostane ihned guvernantku, která se všemožně o to stará, aby přestalo co nejdříve býti dítětem. Ještě neumí děvče číst, a již musí chodit a sedět vždy s hlavou vzpřímenou a dělat úklony. Jakmile umí to, hned je sešněrují a dají mu hned někoho, aby se naučilo hezky chodit a tančit. Když je pošlou do Tuilerií na procházku, hned mu připomenou, aby neskákalo, neběhalo, ale chodilo vždy vážně. Jestliže je vedou na dětský bál, připnou mu falešné vlasy, ověnčí je guirlandami a řeknou mu: Dejte pozor ať si nesetřete barvu s tváře, ať se nerozcucháte, ať si nesmačkáte šaty a dobře se bavte!

Číst, psát, katechismus, spůsoby, několik lekcí z tance, zpěvu, klavíru a tím jest domácí vychování ukončeno. Nyní pošlou děvče do kláštera. Obyčejné vychování toto, které celkem není nic jiného nežli pouhé se pitvoření po vychování, jaké v Saint-Cyru se udílelo, líčí de Goncourt asi takto: Je to vychování, jež se potácí mezi rozkošemi světa a mezi odříkáním, mezi zátiším a hlukem života; je to vychování, jež jde od boha zrovna do taneční síně, od meditace k lekci o manýrách. Chladným vzduchem klášterním zavane každou chvíli dech ze světa. Různé práce sester mimo dům, časté procházky děvčat, návštěvy v hovorně, rozvedení manželé, bydlící v klášteře a milenky princů, kteří by se mohli dopustiti nějakého přehmatu, kdyby jejich maîtressy byly na svobodě — to vše spojuje neustále konvent se světem. V tiché stíny klášterní zahrady zalehne často echo z Versailles a z Paříže, tak určitě, jak vypravuje Grimm, že mladé jedno děvče píše v pensionátě Denník krásné ženy, knihu, která líčí mravy lepší společnosti tak znamenitě, jakoby byla psána dle přírody.

Vychování děvčete jest u konce. Viděli jsme kojnou, guvernantku, představenou kláštera i všecky učitele. Ale matku — s tou jsme se dosud nesetkali. To stalo se proto, že naše žena v XVIII století nemá více matky, právě tak, jako nemá dětství. Matka má příliš mnoho práce než aby mohla býti matkou. Ona vidí dítě své ten den, když se narodí, a pak teprvé, když přijde od kojné nazpět; pak jest několik málo let děvče doma, bydlí s guvernantkou až pod samou střechou domu a tu si je matka každý den na pět minut zavolá vždy o jedenácté. Když pak přijde dívka do kláštera, vidí ji matka ještě méně: o svátcích a pak když se někdy na chvilku staví v hovorně, když jde ze salonu unavena obrazy, tu si zde odpočine nežli vyjede na boulevardy; a pak nevidí svou dceru třeba nikdy, až teprvé onoho dne, kdy přijde do kláštera, aby jí ohlásila, že jí vybrala ženicha, že nezbývá tedy nic jiného nežli chystat výbavu. Jest vůbec známo, že se děvčata obyčejně vdávají hned jak vyjdou z kláštera a že se jich obyčejně nikdo ani netáže, jsou-li s volbou svých rodičů spokojena. Na to se jim představí jejich ženich jen pro formu. Sňatek pak sám jest rodinnou záležitostí, kde různé ohledy na bohatství a společenské postavení hrají jedinou roli. Děvče se obyčejně ani nevzpírá, ačkoliv to bývá sňatek skoro vždycky jenom improvisovaný. Dětská plachost a nesmělost, obava, že by musila nazpět do kláštera, radost, že jej smí opustit, pakliže v něm až dosud byla, to vše ji úplně odzbrojí. Mimo to nevidí v manželi svém nic jiného leč manželství. „Vdává se proto,“ jak se přiznala naivně paní d'Houdetot, „aby přišla do společnosti, aby viděla bál, promenadu, operu a komedii.“ Co jí na tom záleží, jak se pochlubila madame de Puiseux, je-li její muž krásný či ošklivý, mladý či již „v nejlepších letech“, roztomilý či nepříjemný, jenom když ona má svůj povoz a diamanty.

Že takové sňatky jsou vždy experimentem, na to nemyslí nikdo. Ostatně nikdo se o to nestará, ani rodiče, ani muž a ani žena. To by se nyní nestalo, aby mladá paní na žádost svého muže, aby mu tykala, řekla ono typické slovo: I dej mi již pokoj! Filémon a Baucis to byl ten poslední párek, čili, jak by se nyní řeklo, ten poslední řádní, směšný párek. Po takovém vychování stane se děvče mladou paní, a tu zkazí hnedle, někdy i úplně zničí, ne-li ony kruhy, v kterých žije, tedy jistě její vlastní manžel. Muž v XVIII století není o nic lepší nežli žena. Po několik neděl baví se manžel naivní grácií a vrozeným kouzlem své mladé ženy. Ale brzy, chová-li se příliš s velkou reservou, straní se jí; kdyby byla zase ohnivou, řekl by: „A k čemu takovou vášeň v mém domě!“ A hned postará se buď neúprosnou ironií nebo něžnou parodií, aby tato veliká láska co možná ochladla. Jednou v noci nepřijde, až ráno, a když mu žena jeho dělá výčitky, odpovídá pouze mlčením, jež poví všecko. Mladá paní pláče, běží ke své matce a hledá u ní útěchu; ale ta ji přijme skoro s úsměvem. Vrátí se tedy k svému muži a ten řekne jí docela přátelsky: Musíte hledět, abyste se nějak bavila. Podívejte se do světa, obnovte staré svazky přátelské, žijte vůbec jako

žijí všecky ženy ve vašem věku. Tak se mi budete nejlépe líbit, má drahá!*)

Tak žena s cesty dobré svedená a ku zlému téměř nucená, počne se opravdu bavit. Vrhne se do víru života a v tom věčném opojení hledá náhradu. Znenáhla se jí to podaří; vyplní prázdnotu svého srdce jakousi horečnou činností, užije každého okamžiku, každé minuty k novým zábavám a nemá věru ani chvíle, aby na něco vzpomínala.

Pařížanka vstává o jedenácté! Až dotud, podle obyčejného terminu, není ještě den. Snídá něco málo, odbyde si toilettu, čésání, dá dítěti ranní políbení, pohladí své kočky, na to snídá podruhé se svými přátely, jako jsou gentlemani, malí abbéové, spisovatelé, lékař. — To trvá celkem asi dvě hodiny. Až do dîner zpívá žena nějakou romanci při klavíru, nebo si vyjede do boulońského lesa provázena svým štolbou. Když pak vstane od stolu, bývá již zapřaženo; dělá nesčíslné visity a projede třikrát celou Paříž. Navštíví Palais-Royal, Palais Marchand, Chagrin de Turquie a všecky modní krámy. Prohlédne si všecky možné novinky, a jezdí po boulevardech; zastaví se u Gaussina a pojí zmrzlinu, nebo vydá se pěšky do Tuilerií.

Ještě jinak může se baviti; po obědě promění salon svůj v kavárnu: sama v musselinové zástěrce s malým čepečkem sedne si k buffetu a hraje si na paní kavárny; anebo uspořádá veliký výlet, někam na venek na celý den a pozve k němu svoje přátely. A pak není-li večer ani opera, ani komedie, ani divadlo v Templu, kde hráli Devět Mus od J. J. Rousseaua ani divadlo ve Gennevilliers, kde hráli tehdáž poprvé Figarovu svatbu, ani bál u madame de Mazarin, ani koncert u madame d'Houdetot, skončí den jednou z oněch bílých nocí du Cours la Reine illuminé, kde hudba a hry trvají až do rána. Konečně přijde hodina k spaní, kde Pařížanka, jsouc poprvé za celý den sama, může pozorovati nicotu těch rozkoší a prázdnotu svého života. Této hodiny se ženy vždycky obávají, takže, jak praví Duclos, raději uchopí se každé záminky, aby jenom nemusily ještě domů.

Tento pestrý nevázaný život, který ji každým dnem více vzdaloval od jejího manžela, který jí ukazoval na tisíce špatných příkladů, který ji učil morálce co možná lehkovážné a který jí denně říkal, že „věrnost jest ctností šosáků", že „láska manželská jest předsudkem venkovanů —" ten bídný život přivedl ji brzy ke zkáze. Mnohé ženy sice odolaly, ale více bylo těch, jež podlehly. Milenec ujal se ženy, kterou nedovedl její muž si zachovat; a ten zase dovedl si ztrátu svou nahradit tisícerým způsobem. Za takých okolností nebývala láska ani výmluvou. Žena se podávala jen z dlouhé chvíle, ze zvědavosti, z rozmaru, často z ješitnosti, byl-li to muž jako Richelieu, který měl právě tak veliké jméno jako bohatství. Často oddala se rozkošem takovým pouze pro to, že to viděla u jiných, že to bylo v modě. V takových dobrodružstvích nebývalo srdce ovšem ničím. „Ženy milují pouze hlavou," říkal abbé Galiani, a Horace Walpole mu přisvědčil a pravil: „Ano, ženy nejsou leč duševní hýřilové." A pak, což mohla býti láska v galanterii, jestliže nebyla ani v manželství? Podobné poměry bývaly lehce zapleteny, ale ještě dříve zase přetrženy. Říkali jim obyčejně jenom fantaisies nebo épreuves. Ano radost, když se oba milenci loučili, byla snad ještě větší, nežli když se viděli při prvním rendez-vous.

V XVIII století jest láska tolik co smyslná touha, vášeň tolik co libertinaže. „Říci některé ženě: já vás miluju," praví pp. de Goncourt, „není nic jiného, nežli já toužím po vašem objetí." Láska není dle definice Chamforta ničím jiným, leč stykem dvou těl, leč výměnou dvojí fantasie. Ona láska srdce, láska, která se umí obětovat, láska, která trpí a která miluje svoje utrpení, ta jest u žen XVIII století výminkou, ale přece někdy možnou. Román líčí nám krásnou Manon, která ač tolikrát milence svého zradila, přece jej miluje a když v jeho loktech umírá, lituje všeho a praví: „Ty všecky slzy, které jste viděl v očích mých když jsme opustili Francii, nežely ani jednou mého neštěstí. Necítila jsem ničeho, jakmile jsem věděla, že trpíte vy se mnou. Plakala jsem pouze z lásky a ze soucitu k vám." Historie vypravuje nám ještě o slečně Aïssé a paní de la Popelinière, jež staly se obě obětí své lásky. Slečna Aïssé kráčí svou dobou s celou gracií a stydlivostí panenské hurisky. Jedinou její chybou byla láska k chevalierovi Daïdié, jehož ruku zamítá po celých dvanácte let říkajíc: „Bylo by mi líto jeho slávy!" Rozkoš onoho okamžiku kdy se tak obětovala, vykoupila utrpením celého života. Neustále hledí jen, aby ho více nespatřila a přece jenom poslechne vždy ráda svoje srdce a řekne: „Potlačiti tak nemilosrdně velikou lásku, to je hrozné. Ba věru že sama smrt nemůže být horší." Madame de la Popelinière opustila nádherný palác svého muže a bydlela v malém skrovném bytě v ulici Ventadour, vše jenom z pouhé lásky k Richelieuovi, jemuž psala jednou tato dojemná slova: „Ani nevěřím, že byste mohl mne tak milovat, jako miluju já vás, ale milujte mne aspoň tak jak můžete." Galantní maršál miloval ji opravdu tak, jak může milovati člověk veliké kariery — málo a krátce. Brzy na ni zapomněl a madame de Popelinière zemřela v pláči „vždy myslíc na něho a volajíc jmeno jeho ještě v posledním zápase." Richelieu, který na ni zapomněl, nemohl se teď ani potěšit.

Cit mateřský nebyl ve věku Ludvíka XV přece tak docela neznámým. Bylo to hlavně zásluhou Jean-Jacquesa, že vracely se tehdáž mnohé ženy k lásce mateřské a hrály si na matky. Ale tato láska, kterou diktovala kniha, měla cosi dělaného. Nebyla právě tak láskou mateřskou jako pastýřské hry Ludvíka XVI v Trianonu nebyly životem venkovským. Jaký byl opravdu cit mateřský v době té, poví nám nejlépe onen cynický ale bolestný výrok jedné ženy, která vidouc matku objímající své dítě, zvolala: „A já nemohla nikdy milovat nic na celém světě!" Neméně karakteristický jest onen dialog mezi panem Pont de Veyle a paní du Deffand. Tito šedesátiletí milenci mohli věru slavit hnedle zlatou svatbu. Jak vypravuje Grimm, měli prý spolu tuto rozmluvu: — Pont de Veyle, musíte uznati, že jest málo svazků tak starých, jakým jest poměr náš. — Ano, trvá již více než padesát let. — A za tu dlouhou dobu neviděli jsme ani jediného mráčku, ani stínu jakési bouře. — Tomu jsem se vždycky divil. — Ale to bude asi tím, že po ten celý čas byli jsme si celkem úplně lhostejni, není-li pravda? — Ano, madame, máte asi pravdu.

Když žena XVIII století stárne, nestane se nikdy eremitou, ale filosofem. Hledí všemožně nahradit prchající půvaby své mladosti. Umí být co možná příjemnou a duchaplnou. A tak její vláda nemá konce. Na místě velikého lever, na místě bálů jsou společnosti nového druhu, bureaux d'esprit, jež zavedla do mody madame de Tencin, po ní madame de Lambert, madame du Deffand a madame Geoffrin. Každý den scházejí se v jejich salonech filosofové, básníci a vůbec lidé duchaplní. Slečna de Lespinasse má „své přátely", madame de Tencin má „svá zvířata", madame d'Épinay má „své medvědy". Zde se pomlouvají známí a vypravují se noviny všeho druhu, zde začíná i končí sláva umělce, zde se dekretuje úspěch jeho, zde se dějí přípravy k volbám do akademie. Jiné ženy hledí si intrik dvorních: jmenují a sesazují ministry, rozdávají úřady a udílejí hodnosti. Řeklo se již nejednou, že osmnáctým věkem vládne žena. Je tomu tak; ale nelze také upříti, že vládne velmi špatně, neboť veliká revoluce, jež byla jeho výsledkem, nebyla dojista nikdy ideálem těch malých královen

Když přijde smrt, přivítá ji Pařížanka s plnou odvahou, ano s lehkou myslí, dívá se na ni beze všech starostí, jako se dívala na život. Jedna markýza klade na srdce svému kuchaři, aby dobře vařil, jenom aby známá společnost neopustila její stůl; jiná zpívá ještě v agonii satyrické kuplety na nápěvy Jocondy. Až do oněch hrozných dnů revoluce, kde dokázala žena takový heroism při všech mukách, zachovala si lehkomyslnou povahu svého století. Polo-žertem a polo-vážně zkouší ve vězení Sv. Lazara, jakby graciosně vystoupila na popraviště. Téměř s úsměvem na rtech opakuje tuto hroznou komedii ještě pod guillotinou.

(Athènes, Rome, Paris 1879.) *Henry Houssaye.*

*) Memoiry paní d'Épinay.

Listárna redakce: Neužijeme příspěvků zaslaných nám pod chifframi; Václav Chudina a A C.

OBSAH: Matce. Báseň Adolfa Heyduka. — Darija. Novella Julia Zeyera (Pokračování.) — Vilenská mládež. Napsal Edvard Jelinek. — Z nové poesie francouzské. Theodor de Banville Loys. Slepý. Matce. Přeložil Jaroslav Vrchlický. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Manuel Menendez. Napal Edmondo de Amicis. Přel. Bed. Frida. — Feuilleton: Pařížanka v XVIII století.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány: Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 30. srpna 1879. ČÍSLO 24.

Ugo Bassi.

Romance od *Jana Nerudy.*

Ugo Bassi, mnich a republikán,
chycen Rakušany, vydán Římu;
odsouzen jest k ztrátě posvěcení
a pak k smrti v sedmi pušek dýmu.

Vyvedli ho, čtverhran rozstavili.
Katan kněz naň vskočil jako saně,
hrubou cihlou drhnul šíji jeho,
drhnul do krve mu jeho dlaně.

„A teď jdi — a klepej na nebesa,“
dí pak katan kněz ve pustém smíchu,
„nepozná víc Kristus sluhu v tobě,
jak ty jeho nepoznáš v svém hříchu!“

Pušky cvakly. Mnich se náhle vzpřímil,
hrdě na prsa své ruce loží —:
„Myslíš, že se tobě, bídný cháme,
zjevila kdys svatá vůle boží?

Však mne pozná Kristus, pozná mžikem,
jak já mžikem jeho, mistra ctného:
podlé lidstva reků kolem něho,
praporu dle nad ním červeného!“

Darija.

Novella *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

„Samovar! Samovar!“ volali všickni ve sboru mezi tím co ve vestibulu šuby svoje odkládali. Jen Darija neodložila svůj kožich z temnohnědého aksamitu vroubený stříbrnou srstí polární lišky.

„Nač se déle inkomodovat skraboškami,“ zvolala jedna z dám, „vždyť bez toho v tak malé společnosti intimních osob nemožno, aby za pět minut jeden druhého neuhodl.“

Dáma, která takto mluvila, byla Darijina sokyně na jevišti, slečna Clorinda Corombini. Masky padaly k zemi, jen Praskóvje neobnažila líc. Slečna Clorinda přistoupila k ní.

„Proč děláš výminku?“ tázala se a se smíchem pozvedla ruku k obličeji hraběnky.

„Stůj!“ zvolala Darija. „Netrpím žádného násilí. Tato maska je pod mou ochranou a pod ochranou knížete. Dá se poznat až se jí zlíbí.“

Clorinda Corombini pokrčila rameny.

„Pro mne,“ smála se, a obrátíc se k Dimitrijovi Lomonovu dodala: „Je nesnesitelná.“

Společnost se odebrala do jídelny. Velká síň plnila se ihned hovorem a smíchem. Několika pánům zdálo se být kapitálním žertem trýzniti svými vtipy mladou dívku, která před nedávnem teprvé do Petrohradu zavítala a jsouc obdařena neobyčejným hlasem prozatím ve sboru zpívala čekajíc, že se jí někdo ujme a zpěvačku z ní udělá. Spůsoby její byly téměř dětinské, a v nich spočívalo zvláštní její kouzlo. Zdála se těm pánům tak k neuvěření nevinná, neboť byla se právě teprva prvního milence domohla. Nebyla vtipná, a poznámky, otázky a vtipy těch sarkastických mužů zmátly ji naprosto. Obrátila se k Iljovi, který se rozmluvy nesúčastnil a tiše u okna stál.

„Oh, tys docela jiný než oni,“ zvolala na něj svým prostým, vesnickým spůsobem. „Tys tichý jako květ,“ a Darija, která to zaslechla, objala ji. To slovo se jí tak líbilo, i jí zdal se Ilja „jako květ“.

„Darijo,“ ozvala se v tom okamžiku Clorinda, „prosím, odpověz mi na dvojí otázku. Za prvé proč neodložíš kožich a za druhé čím hodláš nás pobavit za ten čas než voda na čaj zakypí a šampaňské se v sněhu ochladí?“

Darija ohlížela se po pokoji.

„Máte přece nějaký klavír v domě?“ tázala se jednoho ze sklepníků přinášejících zatopené samovary.

Přinesli klavír, dle nařízení Darije postavili jej na jeden konec síně a na druhém konci sestavili stoly a seřadili před ně sedadla, na která si hosté sedli.

„Vaňušo," velela teď Darija, „sedni k pianu a zahraj nám „Vosu".

Vaňuša zajásal a letěl ku klavíru, zatím spadla šuba halící Dariju a tanečnice stála před společností co egyptská almea. Zlaté penízky visely jí do čela, drahokamy blyštěly se nad kotníky a na ramenech, průhledné závoje gázové, stříbrem protkané, dýchaly vůní ambry a růží. Nejvíce ale připomínal nyjící, snivý, temný její zrak čaruplný východ. Clorinda se zakabonila.

„Jaký to nápad!" zvolala a hněv kazil ještě více její jinak dosti nedokonalou ruštinu, „jaký to nápad, bavit nás po baletu opět baletem. Tu tvoji „vosu" známe dávno s jeviště!"

„Ani ty, ani kdo jiný z vás nezná „vosu", aspoň ne tak, jak se tančit má," odpověděla klidně Darija. „Ty víš dobře, že z ohledu na tak zvanou mravnost a slušnost se „vosa" na jevišti jen jakž takž naznačiti smí, dnes však uvidíte, jak vlastně vypadá."

„Ah," rozzlobila se pololhlasem Clorinda, „ty mne nezklameš! Chceš tancem svým někoho okouzlit, Vaňušu ale zajisté ne!" Pichlavý její zrak bloudil po tvářích všech přítomných mužů. Zastavila se u Ilji.

„Kdo je to?" tázala se svého souseda. „Hledí přísně jako Cato. Jsem jista, že Darija jen na něho míří. Znám její vzdory."

Darija hleděla skutečně na Ilju a celá její duše byla v jejím zraku. Snila pohádku svou dál. Krásný carevič hleděl chladně na ni a v duši její vřela touha vidět obdiv na jeho tváři . . .

Kníže Ivan počal hráti a něco jako nadšení zachvátilo tělo krásné dívky. Zdálo se jí, že hudba a její rythmy vešly do ní jako za starodávna démonové se těla lidí zmocňovali, a údy její poslouchaly slepě, mrtvě, bez vůle zvukům, které je s sebou ve víru unášely. Jen oči svoje měla v moci a ty hleděly neustále na Ilju a pohledy jejich byly jako hymny nejsladší touhy . . .

„Vosa" je tanec, původem svým snad starý jako pyramidy. Almea předstírá, že ji vosa štípla a pod záminkou, že ji hledá v řasách svého obleku, odhazuje své šatstvo kus po kuse hrajíc neustále podle rythmu přehnaný strach, až jí konečně jen několik závojů tělo zastírá. Pak se oděje opět dle taktu v odhozené šatstvo a utiší se poznenáhle.

Když Darija skončila, když klavír umlkl, přelítl slabý ruměnec její posud bledou tvář. Bylo to následkem pohledu udiveného zraku Ilji, neb následkem radosti nad všeobecným nadšením a obdivem, který se hlučnou pochvalou jevil? Vždyť sama Clorinda Corombini byla unešena!

„Darija má rythmy, pohyby, pósy, které naučiti se nedají," vyznala se Clorinda. Ilja mlčel, ale nebyl lhostejný. Naivní smyslnost, krásné tvary toho orientálně lenivého těla a především nyjící, polo zavřené, temné, vlhké to oko, zmocnily se jeho obraznosti. Dimitrij Lomonov tázal se ho, jak se mu Darija a její tanec líbily. Darija tušila tu otázku a byla by duši za to dala, kdyby odpověď jeho uslyšela. Blížila se jim tiše, ale Clorinda vstoupila jí do cesty.

„Darijo," zvolala, „ty tančíš jako bohyně. Hleď, dopřej mi také triumfů. Ponech mi úlohu Galathey —" a třesoucíma rukama držela se vonného jejího roucha.

„Ty blouzníš! Toť nemožné!" odpověděla Darija téměř nevlídně a spěchala k oknu, kde Dimitrij s Iljou stáli.

„Dívka ta tančí podivuhodně," pravil Ilja. „Neviděl jsem nikdy nic podobného. Jaká poesie v těchto pohybech, a smyslnost tak sladká a omamující jako vůně jasmínu! Vidím, že může být tanec uměním jako hudba. To ale, co obyčejně na jevišti vidíme, ty pirouetty a skoky zdají se mi vrcholem směšnosti. Nenávidím balet a jeho kněžky se mi hnusí."

O celou tuto rozmluvu byla Clorinda svou sokyni oloupila, Darija zaslechla jen jedinou větu: „Nenávidím balet a kněžky jeho se mi hnusí."

Mráz ji pojal a zbledla. Vrávorala a vrhla se do nejbližšího křesla. V okamžiku zhnusilo se jí divadlo. Nebyla je nikdy milovala, tančila proto že ji k tomu měli a proto, že ji vyživovalo. Nyní cítila v srdci jediné přání, kdyby již nikdy, nikdy tančit nemusela. Jak ukrutný se jí zdál smích a veselý hovor hlaholící siní v okamžiku, kde tak nevýslovně trpěla! A z víru těch zvuků vynikal bezcitný smích Clorindy, která zapomínajíc na Galatheu a na odmítnutou prosbu svou nyní hlasitě zvolala: „Ku stolu, pánové a dámy! Rabčiky, svůdnější než všechny tance egyptské, koní se na stříbrných mísách, jesetr, majestátnější než faraón, vyzývá vidličky k boji a crêmy à la fleur d'orange šíří sladší vůni než všechny parfumy východu! Všechna čest naší Dariji, zná ještě lepší večeři spořádat než „vosu" tančit!"

Hrnuli se ku stolu, Praskóvje sedla vedle Darije, obě mlčely a nesúčastnily se ani hovoru ani smíchu. Clorinda divila se, co se sokyni její stalo, koketovala vyzývavě s knížetem Ivanem. Darija spokojila se tím, že občas na Ilju pohledla. Ilja neaffektoval ani vážnost ani smutek, hovořil s každým, kdo naň promluvil, ale vždy beze hluku a hlasitého smíchu.

„Je tichý jako květ," opakovala si Darija.

Praskóvje zatáhla ji za šaty.

„Přišla jsem marně v proklatou tuto krčmu," šeptala hraběnka. „Nebudu míti příležitosti s ním promluvit. A on netuší, že jsem mu na blízku! Ani jeho zvědavost nedovedla jsem s černou svou maskou vzbudit. Zabloudí-li zrak jeho sem k tomu konci stolu, zastaví se pouze na vás. A vy hleděla jste stále mezi tancem jen na něj. Vy chtěla jste se mu líbit?"

„Vy žárlíte!" zvolala tanečnice a zalekla se tak, že zbledla.

Praskóvje byla plna trpkosti.

„Jak mohu s vámi zápasit? My prosté ženy, které nejsme umělkyněmi, jsme proti vám beze zbraně."

„Praskóvje, Praskóvje," zvolala tanečnice bolestně. „já a on! Co vám napadá. Zápas s vámi, s vámi, která má výhodu nesmírnou přede mnou —"

„A jakou? Nebuďte příliš skromna. Vy víte, že jste krásnější než já."

„Vy jste beze skvrny," odpověděla tanečnice a sklopila oči. Nastala přestávka v rozmluvě, obě ženštiny mlčely. Za chvíli počala zase hraběnka.

„Je mi zde úzko, kouř cigarett mne dusí a nemohu masku sejmout. A s ním tedy dnes nepromluvím!"

Darija sebou trhla.

„Ještě chvilku trpělivosti," prosila, pak vstala a rozmlouvala chvilku tiše s jedním ze sklepníků. Vrátila se k hraběnce.

„Dala jsem již rozkazy,“ pravila sedajíc opět vedle ní. Za nedlouho vnikala rudá zář okny do síně a bílé květy, které mráz na tabule oken kouzlil, zatřpytily se růžově. Darija vstala a otevřela skleněné dvéře vedoucí na dlouhý pavlan.

„Pánové a dámy,“ zvolala, „ledová hora čeká!“ Celá společnost vyskočila s jásotem; v záři pochodní a luceren plála ledová hora jako démant. Mužíci v černých aksamitových spodkách, v červených vyšívaných košilích opásaných pásy zlatem protkanými, stáli ve dvou řadách a svítili. Pochodně ozařovaly kristusové jejich tváře a měnily jejich rusé, dlouhé vlasy nad čelem rozdělené v zlato. Zimomřiví měli beraní kožichy na sobě. S balkónu vedly dřevěné schody do zahrady, pánové přehodili si pláště, dámy oděly se v šuby a všecko spěchalo do zahrady na ledovou dráhu. Brzy zazněl smích a výkřiky na důkaz podařené zábavy. Praskóvje zůstala sama ve stínu velkého orchestrionu spustivšího melodii ze „Života za cara“. Ilja stál opřen o zábradlí na pavlanu a bavil se pohledem na veselou společnost. Pojednou cítil měkkou, chvějící se ruku na vlastní ruce. Obrátil se stranou a viděl Dariju. Stála před ním bledá jako sníh s velkým, temným zrakem. Zachvěl se mimoděk. Jaký rozdíl mezi výrazem této tváře připomínající mystickým okem, ryzostí a klidem tahů madonnu a výrazem tváře tančící almey, chvějící se v sladkém rozechvění touhy a lásky! Ilja nedovedl si vyložiti, co cítil. Od té doby, kdy jej byla Praskóvje zklamala, žil jako pod břemenem jakéhosi prokletí, smysly jeho byly rovněž mrtvy jako jeho duše. Dnes poprvé při smělém tanci Darije zakypěla opět mladá, vřelá jeho krev, a nyní když tak před ním stála jako přelud s tím velkým, temným zrakem, v kterém se zdála celá její duše dlít, cítila se i jeho duše pohledem tím dotknuta. Ale kouzlo to nesmělo trvat! Přemáhal se. Vyčítal si svoje rozechvění, hleděl co možná chladně na ni a tázal se krátce a suše čeho si přeje. Vzala jej za ruku a vedla ho do jídelny. Zastavila se u dveří, ukázala na dámu sedící s černou maskou na tváři ve stínu orchestrionu a pravila prostě: „Na několik slov.“

Ilja blížil se Praskóvji, poklonil se jí a stál chvilku beze slova před ní. Darija vklouzla do jídelny, zavřela dveře, ploužila se do stínu vysokého křesla, padla tam na kolena a opírala si hlavu o lenoch.

„Teď sejme masku,“ šeptala si, „a on vyzná ihned, jak ji posud miluje! Padnou si v náruč a já zemru žalem.“ Držela si uši, by výkřik obapolného jejich štěstí neslyšela; když výkřik ten nepřicházel, pozvedla hlavu a zírala na ně. Ilja stál posud před hraběnkou. Byla vstala, ale neměla síly sejmouti masku. Náhle ale zmužila se, odhodila škrabošku, líc její planula a oči hořely. Ilja couvl překvapeně o krok.

„Praskóvje, vy zde!“ zvolal. „Vy ve společnosti těchto ženštin!“

„Těchto ženštin!“ opakovala si tanečnice a bodlo jí u srdce. „Můj Iljo, můj Iljo! Vše z lásky k tobě!“ odpověděla pohnutě Praskóvje. „Ty prcháš přede mnou, co jiného mohu tedy činit než tě vyhledat? Ale ty mne nenávidíš, ty hledíš tak mrazivě na mne! Ty mne nenávidíš!“

„Nemiluji vás více, Praskóvje Pamfilovno,“ odpověděl Ilja po chvilce trapného mlčení. Praskóvje chytla se za čelo.

„Jak, ty mne urážíš? Já pro tě učinila vše. K vůli tobě stala jsem se ženou hraběte. Slyšíš? K vůli tvé chudobě bažila jsem po jeho bohatství. K vůli tobě přála jsem si jeho smrt. A nyní, když jsi mne již jednou zavrhl, vyhledala jsem tě opět, hleď a kladu ti bohatství a srdce svoje k nohoum! Jak těšila jsem se na tento okamžik!“

„Děkuji vám za oboje, ale nepřijímám ani jedno ani druhé,“ odpověděl Ilja. „Můj ty bože, což nevidíte, že to monstruosní, co mi pravíte? Vy těšila jste se na smrt hraběte, na smrt muže, kterému jste se — prodala! A nyní přicházíte a chcete se mnou dělit, čeho jste si — vydělala! A máte mne za takového sketu, který by se s vámi dělil? Ne, Praskóvje Pamfilovno, vy jste mne nikdy neznala —“

Praskóvje vzkřikla.

„Ano, vy jste sketa!“ zvolala, „vy jste sketa, neb vy urážíte ženu, urážíte ji krvavě!“ Dala se do pláče. Ilja sebou nehnul, ale tvář jeho jevila hluboký žal. Praskóvje soudila, že je pohnut.

„Iljo, pravda? ty mne chceš pouze trestat, ale ty mi odpouštíš, ty mne miluješ?“

„Nedovedu lhát,“ odpověděl Ilja. „Já nemohu milovati ženu, která —“ zamlčel se.

„Která se jednou prodala? Ó, opakujte jen svou urážku,“ dodala Praskóvje a zarděla se hněvem.

„Já vám odpouštím, že jste duši moji k smrti ranila,“ pravil Ilja. „Zde moje ruka. Ale nežádejte lásku.“

„Již dost, pane, již dost!“ pravila Praskóvje hrdě a hledala svou pohozenou masku. „Mýlila jsem se ve vás a nemiluji vás více.“

„Dovolte, bych vám ale ještě jednu službu prokázal, co znamení, že vám odpouštím, dovolte, bych vás odvedl ze společnosti strašných těchto ženštin.“

Darija vykřikla slabě ve stínu svého křesla. V tom okamžení rozlítly se dveře a celá společnost vrátila se ze zahrady do jídelny.

„Kde je Darija?“ zvolal Vaňuša. Darija stála bledá, mrtvá, o stěnu podepřena, ruce jí visely bez vlády.

„Můj ty bože, co je ti, holubuško? Tys churava, ty umíráš!“ křičel mladík a slza tekla mu pomalu po tváři. Darija sebou pohnula, oči její zalily se též slzami. Všickni smáli se Vaňušovi, počínal si tak nemotorně, když jí slzy utírati chtěl. Ale Darija položila mu ruce kolem krku.

„Vaňuško,“ šeptala, „ty aspoň nejsi hrdý a nešlapeš po srdci jiných s úsměvem satana! Ať se ti smějí, ty jsi dobrý a bůh tě vidí krásnějšího než ty ostatní.“

Políbila ho na čelo, pak se ale zachvěla a odvrátila tvář. Byla zsinalá. Clorinda dala se do smíchu.

„Darijo,“ zvolala, „tys nejspíše požila trochu příliš mraženého punče, a proto provozuješ plačtivou komedii. Bůh sám ví, jak podivní jste lidé, vy Rusové. Čím více pijete, tím měkčími se stáváte. Já naopak — několik sklenic španělského vína a jsem schopna vraždu spáchat!“

„Clorindo,“ odpověděla Darija klidně, „ty chtěla bys tančit Galatheu? Přenechávám ti tu úlohu.“

Clorinda skočila na ni jako tigr.

„Mám své svědky!“ zvolala a ukázala na celou společnost.

*

„Noha moje nevkročí více na jeviště," ozvala se Darija se slzami v hlase. V pokoji nastalo ticho, všickni hleděli překvapeně na dívku. Tato obrátila se k Vaňušovi.

„Ivánku," pravila s úsměvem, „ty máš tedy v paláci svém na Fontance několik pro mne připravených komnat? Půjdu s tebou a zůstanu u tebe. Přišel ti ten dlouho slíbený den. Zatančím jen pro tebe „vosu" kdykoli budeš chtít, a ty jen se budeš na mne dívat. Zruším svůj kontrakt v divadle a ty zaplatíš trest?"

Kníže Ivan neznal se radostí a Clorinda zlostí.

„To je trochu příliš, má milá, tak veřejně se prohlásiti za maitressu! A divadla se odříkáš? Víš také co činíš?"

Darija upřela oči na Ilju Vasiljeviče.

„Je to jako bych se do řeky hodila," šeptala před sebe do prázdna. Pak dala se knížetem odvádět . . .

Traktir zapadl opět do dřímoty, hluk utichl, světla shasla . . . Bledý svit luny ležel na krajině jako příkrov. Darija hleděla k nebi, v dáli nad černými stromy svítila velká, zlatá hvězda — kupole sv. Izáka. Vítr vál nocí a letěl přes mrtvou, bílou krajinu. Darija byla též mrtvá a bílá. V hlavě jí to hučelo jak ten zimní vítr, a v hloubi duše svítila jí také jediná velká, zlatá hvězda — upomínka na Ilju Vasiljeviče. A pohádka její byla u konce. Jeli zase kolem kostelíka a Darija přála si, by tam ležela v rakvi, a aby pop poslední modlitbu nad ní pronesl. Snad by šel Ilja kolem a útrpností k mládí jejímu jat políbil by ji snad na čelo . . . Kostelík zmizel, blížili se městu. Jela, jela do zlatých síní paláce — ale běda, nevezl ji ten krásný, hrdý, bledý carevič . . .

IV.

Kníže Ivan vystřízlivěl záhy, byl zklamán: byl doufal, že celý Petrohrad po měsíce o ničem jiném mluviti nebude než o jeho dobrodružství s krásnou tanečnicí, že mu každý záviděti bude zářící tu hvězdu, kterou s divadelního nebe strhl a ostentativně ve svém domě choval — ale přišlo to jinak. Za týden nezpomněl si nikdo více na knížete Ivana a jeho román, a za měsíc bylo všeobecnou modou zbožňovati slečnu Corombini. Stalo se totiž, že lidé zpozorovali, že jistý velkokníže nikdy v divadle neschází, kdykoli ona tančila; za nedlouho zbohatla slečna Corombini překvapujícím spůsobem, měla svůj nádherný dům — právě naproti paláci onoho velkoknížete. Ve společnosti usmívali se lidé zvláštním spůsobem když o ní mluvili, a v intimních kruzích povídali si pikantní anekdoty o ní a o velkoknížeti. Sotva že dva měsíce prošly a kníže Ivan snil velkolepý sen: státi se sokem onoho velkoknížete. Následkem toho měl vřelé přání — zbaviti se Darije. Darija byla ale také vinna, že se jí kníže tak rychle nasytil. Proč se na něj ani jednou neusmála? Proč budila v něm pověrečný strach svou bledou tváří a svýma velikýma, záhadnýma, příšernýma očima? Proč ležela s více než východní leniví věčně na svém divanu, s nehybností mrtvé věci? Proč neděkovala mu ani slovem ani posuňkem za dary, kterými ji zasypával? Vždyť odkládala s opovržením všechny ty drahokamy, šperky, zlaté a platinové hračky, všechny ty kožené výrobky Tulských továren třpytící se stříbrem a zlatem, a rozprostíral-li před ní šarlatové koberce cirkasské, vyšívané zlatem a hedbávím, neb pestře tkané divy Číny a Žaponska, nedotkla se té nádhery ani pohledem.

Jednoho dne ale vyskočila, zazvonila a dala se obléknout. Zajela na Anglické nábřeží. Když přijela k domu Praskóvje, vyskočila z povozu.

„Hraběnka doma?" tázala se Švýcara.

„Paní hraběnka je v Moskvě," odpověděl.

„Bohu dík!" šeptala sedajíc opět do saní. „Bohu dík, tedy se nesmířili."

Když přijela domů, lehla opět na divan, pohroužila tvář do polštářů. „Co mi ostatně po tom? Mne přece milovati nikdy nemůže!"

Plakala tiše. Kolem panovalo hluboké ticho, náhle ale zaslechla směsici rozličných hlasů. Dveře celé řady pokojů stály otevřené, hovor přicházel z kabinetu knížete Ivana. Darija vyjela jako střela — jeden z těch hlasů byl sladký jako hudba, byl to hlas Iljův. Darija stála chvilku nepohnutě, pak nesla se rychle a lehce jako vítr po měkkých kobercích k samé komnatě knížete. Portiera byla spuštěna, Darija mohla tedy naslouchat aniž by ji kdo viděl.

„Ivane," pravil právě Ilja, „potřebuji okamžitě dovolenou, a dělají mi překážky. Jediné slovo tvého strýce Gorycína dostačí k rychlému urovnání té záležitosti, přišel jsem tě prosit, bys mi slovo to u něho vymohl."

„Pojedu ihned k strýci," odpověděl Ivan. „K čemu potřebuješ tu dovolenou?"

„Chci do Moskvy."

Darija div nevykřikla. Ilja chtěl do Moskvy a hraběnka tam byla.

„Co tam?" vyzvídal Ivan.

„Mám tam důležité řízení," odpověděl Ilja vyhybavě.

„Ó jak snadno dají se takové záležitosti uhodnouti!" ozval se třetí hlas, a Darija poznala Dimitrija Lomonova. „Co jiného by v tom vězet mohlo než dáma? Apropos, když jedeš do Moskvy, osiří krásná ta děvice, s kterou jsem tě včera bras dessus, bras dessous kolem svého okna promenovat viděl. Nebylo by možné, bys mne s ní seznámil? Vynasnažil bych se ji potěšiti mezi tím, co —"

„Zadrž!" zvolal Ilja vážně. „Mladá ta dívka je mojí sestrou."

„Odpusť, odpusť!" odpověděl Dimitrij, nyní také velmi vážně. „Nevěděl jsem, že máš sestru. Prosím ji na kolenou za odpuštění, za lehkovážný tón, kterým jsem se o ní zmínil. Ah, ve společnosti těch ženštin, s kterými neustále zacházíme, stáváme se brutálními."

Poslední slova pronesl s jistou melancholií.

„Křivdíš sám sobě," odpověděl Ilja kajícností jeho smířen. „Úcta, kterou pro andělskou čistotu mé sestry jevíš, je nejlepším důkazem, že jsi se ještě nestal brutálním. Marfa Vasilejevna vyšla právě ze Svatokateřinského ústavu, kde vychována byla a bydlí nyní u mé tety na Vozněsenském prospektě právě naproti domu kde ty bydlíš. Uvidíš nás tedy bezpochyby často."

Nastala malá přestávka, pak mluvili mužští o věcech Dariji docela lhostejných. Darija stála pohroužena jako v sen, líbala tiše portieru a představovala si, že to roucho Marfy Vasiljevny, sestry Iljovy. Jak krásnou, čistou, vznešenou si tu dívku myslila! Milovala ji náhle vášnivě a ctila ji jako světici.

„Kdybych byla raději milenkou Dimitrijovou na

místě toho hnusného Vaňušy!" myslila si. „Zůstávala bych na Vozněsenském prospektě a viděla bych Marfu denně z okna a — někdy Ilju."

„Ty slavíš dlouhé libánky s Darijou," zaslechla náhle Dimitrijův hlas. „Ó ty jsi šťastný Vaňušo!"

Neslyšela, co Ivan odpověděl, ale smích Dimitrijův poučil ji, že kníže vtipkoval po svém spůsobu. Nenávidět Vaňušu nedovedla, ale byl jí v tom okamžiku tak hnusným, že zbledla jako by následkem fysické ošklivosti. Byl jí nedávno prsten vnutil, sňala jej nyní a odhodila jej jako nějaký hmyz.

„Co odpověděl bys," pravil Ivan, „kdybych ti navrhl, abys se mnou hrál a kdybych Dašeňku na kartu vsadil?"

„Ivane!" zvolal Dimitrij. „Co tě napadá, co učinil bys, kdybych vyhrál?"

„Platím své čestné dluhy," odpověděl kníže, a Darija slyšela, jak skutečně ku karetnímu stolku sedali. Počínání jejich ji tak překvapilo, bylo jí tak divné, že se téměř usmála.

„A ty nehraješ s námi?" tázal se Ivan Ilјy.

„Dokonce ne," zněla odpověď. „Co počít s výhrou, kdyby mně štěstí přálo . . . Štěstí?" A zasmál se trpce.

Darija sedla na koberec, aby neklesla, srdce se jí třáslo. Jak jí opovrhoval, jak o ní mluvil, ten Ilja!

„Mohla bych ho nenávidět, kdybych ho nemilovala," řekla tupě sama sobě.

„Nuž, máš štěstí i v lásce i ve hře!" ozval se kníže Ivan, „vyhráls a Darija je tvoje!"

Darija vstala a rozevřela portieru. Při zašustění záclony obrátili se všickni tři muži ke dveřím. Darija stála před nimi bledá, krásná a klidná. Ivan se jí až zalekl, zase ty příšerné oči!

„Jak, Darijo," zvolal, „tys doma? Vždyť jsem tě slyšel odjíždět. A tys nás poslouchala?"

„Je to pouhý žert," pravil Dimitrij, ale hltal ji pohledem.

„Není to žádný žert," odpověděla mu. „Vy jste vyhrál a půjdu s vámi. Slyšela jsem vždy, že to čestná záležitost platit, co kdo v kartách prohraje. Kníže Ivan povinen mne vydati. Tedy mne odveďte."

Šla klidně ode dveří přímo k Dimitrijovi, hleděla do prázdna a v hlavě jí to hučelo.

„Jak nyní teprvé asi mnou opovrhuje!" myslila si a cítila takovou radost! Kdyby jen byla věděla, jakou podlost spáchat, aby ji nohama šlapal!

Vaňuša dal se do pláče.

„Ah, jaký to muž!" pravila s opovržením Darija a vzala Dimitrija za ruku. „Pojďme domů."

Dimitrij stál jako omráčen. Když se ho dotkla, vzal ji kolem pasu.

„Divko," zvolal, „tys perlou, kterou nezasluhuji!"

Dupla zlostně nohou, chválit ji v přítomnosti Ilјy! „Již domů!" pravila suše.

„Tvoje vůle, tvoje vůle," pravil Dimitrij pokorným hlasem a vedl ji z pokoje; v předsíni visela šuba a zaobalil ji do ní.

„Bydlí naproti domu Marfy Vasiljevny," přemítala dívka stoupajíc se schodů, „uvidím ji snad denně a někdy také Ilju."

Kdyby se byla ohlídla, byla by výraz hlubokého smutku a soustrasti v oku Ilјy viděla, ale nenapadlo jí se ohlížet. Byla studená a ztuhlá. Což se mrtvola po někom ohlíží, když ji v rakev kladou?

„Nyní pojedu k strýci, abych ti vymohl dovolenou do Moskvy," pravil Ivan, když byl s Iljou sám, „a potom zajedu k slečně Corombini."

Ivanovi se tak ulehčilo, když ho ty příšerné oči déle nestrašily! (Pokračování.)

Z nové poesie srbské.

Jovan Dragašević.

Zvyk.

Mnozí se, co poupě malí,
jen při cukru radovali;
já však nikdy. — U rolníků
moda taká není v zvyku.
Leč, když dívka po jabku nám
ze záňadří svého dala —
ó což vzletů ku výšiňám
naše vznesla duše malá!

Ba i nyní, šťasten doma,
nejraději když jsme sami,
dívce sáhnu rukou, rtoma —
po jablkách za ňadrami . . .

Zloba vína.

Rudé víno horšilo se na mne,
že jen dívkám pěju — věci klamné!
pro ně však, že dosud jsem ni jedné
sloky nezved z hloubi nedohledné.
Řeklo si, že pomstí sebe — záští;
v číši kyne vstřic mi — čelo vraští.
V svůdném moku rudém jed svůj skrylo,
zvolna dospívalo pomsty dílo:
po chvíli mne mocně, lstivě spilo.
Tak já bědný zdoben září v květu,
tam a sem své nohy těžké pletu,
náhle zmaten padnu — svět již čeká! —
na dívčina ňadra vonná, měkká . . .

Jovan Grčić-Milenko.

Po dešti.

Dešť hojný zem dnes zvlažil,
a vůně sprchá s lípy . . . . .
Nechť stísněná hruď blahem,
jak plná číš překypí!
Zas v lesku léto tone . . . .
nebe se duhou třpytí . . . .
Já rosné trhám kvítko
a hruď má píseň cítí . . . . .

Posvátný okamžik.

Slavíků hejno v taji
na tenkých větvích zpívá —
v jich hlasu trilky hrají,
jim bůh jen k taktu kývá . . . .
V údolí potok stanul;
zefír je něm jak skála,
dál, líto mu, by vanul:
tak vše jen píseň jala!

Horská skizza.

Nalezl jsem pramen čarný
v divokém, pustém kraji,
tu potok svěží, švarný,
pustiny strach v šum tají . . . . .
Na větvích ptáci mlčí . . . .
Klas, stébla, vše žal souží . . . .
Po chladné horské stěně
hle, — černá zmije krouží . . . . .

Též její syn jest žákem.

Zvon s věže temný hučí....
i zvonky školní zvoní....
mne poblíž matka sedla,
hle! hořké slze roní....
„Proč pláčeš, dobrá máti?“
dím k ženě v tklivém hlase,
„ó jest mi těžko v srdci:
kýs žáček — umřel zase.“ —

Bolná vzpomínka.

Zda to ta stezka tajná,
jež ku studánce vede?
Mé srdce šeptá: jestiť!
a stezka: jdi, ba vede!
Ó rci, studánko milá,
když u tě krok můj stane:
zda pit dřív budu vody,
či dřív mi slza skane?

Ďuro Jakšič.

Večer.

Jako zlaté, krví potřísněné toky,
za hory již slunce chýlí svoje kroky.
Tiché vše a němé; háj tam dumný stojí,
zde, viz — chrabrý vojín, který padl v boji!

Člověku tu v nitru krev se v proudu tají.
Vítr jen tu chvěje... tak snad vzdechy lkají?...
Slavík tiše zpívá — pohřební to žaly,
skály by se jimi jistě rozplakaly. —

Potok tamto tichý — kdož ví kam as pílí? —
Snad ku svému hrobu — v moře chladné, bezdné!
Nad vším v spánku rozpne půlnoc roušky hvězdné
Hle! teď v temno noci — měsíc vyplul bílý!
Mrtvou lící vítěz zírá k nebes výši,
na skráň paprskové slávu jemu píši.

Sonet.

Ty víš, že s dary přišli mudrcové,
a zlato dali judejskému králi;
i já dnes, dítě, nesu dar ti malý,
nuž, vezmi, prosím! — z nitra zpěvy nové.

Blíž tebe „ráj“ jen, mluví moji rtové,
blíž tebe vznětům nelze, aby spaly; —
nechť osud bouř, nechť hrom nám pnšle žaly,
ty v oblaky je změníš purpurové.

Když usměješ se — slunce vidím pláti;
když zašeptáš — jsou pravdou snové zlatí;
kde stojíš ty — tam bůh též musí státi!

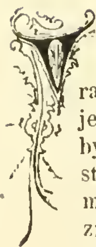
Víc neznám bázně; tebou srdce kojím.
Nač věřit mrakům a ne vděkům tvojim?
Blíž tebe jsem-li — vedle boha stojím!

Přel. *L. Tesař.*

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Vrazil jsem do domu, pospíšil chodbičkou do bytu, jenž byl náhodou prázdný, a v několika okamžicích byla ethiopská lilie ukryta pod peřinou v mé posteli. Když však jsem zase vycházel, potkala mne matka, která na první pohled mé rozčilení poznala. „Co pak se ti stalo, hochu?“ optala se starostlivě. „„Nic, mamičko, nic — pranic,““ zalhal jsem sotva dechu popadaje . . . „Ale vždyť jsi celý uřicen,“ připomíná matka tonem poněkud káravým. „„Běžel jsem trochu,““ omlouvám se . . . Matka se mi zadívala zkoumavě do očí, pak mi pohrozila prstem a připomenula: „Pozor, hochu! Tak se neběhá,“ — a vešla do pokoje, aniž by si mne více povšimla. Pomalu šoural jsem se ku dveřím a vykradl se ze světnice před dům. První můj pohled padl na budovu farní. Byla zavřena. Díval jsem se na ni neodvratně asi po pět minut; pak jsem spatřil, že se dvéře černých vrat otevřely a že vystoupil z nich učitel. Za ním spatřil jsem katechetu. Učitel na vše strany se rozhlížeje ubíral se ku škole a zahnul kolem rohu; katecheta však zůstal na prahu státi. Viděl jsem též, že učitel otevřel školu, že vešel do vnitř a asi po desíti minutách zase se vrátil k faře, kde chvíli rozmlouval s katechetou, kterýž byl na něj čekal. Na to jsem viděl, že se rozloučili a že učitel ubírá se volným krokem k domovu. Nebylo pro mne žádné pochybnosti, že učitel pohřešiv před domem ethiopskou lilii domníval se, že ji buď na cestě nebo na faře nebo snad i ve škole ztratil a proto že se vrátil . . .“

„Dle toho musila míti květina ta pro něj přece daleko větší ceny, než se zdá,“ připomenul sestřenec, kterýž mne byl tentokráte déle než kdy jindy nechal mluviti.

„Pochybuju,“ dím na to; „nanejvýše snad cenu řídkosti; neboť pokud se pamatuju, nenalezl jsem jí posud ještě v žádném skleníku aniž v jakémkoli cizím herbáři, ba více ještě — nepamatuju se, že bych byl o ní někde něco bližšího četl a zdá se mi jen, že jsem buď ve škole nebo někde jinde náhodou slyšel, že je vlastí její jižní Amerika. Ale nechť už měla cenu nějakou nebo nic, mne za můj skutek trest přece neminul . . .“

„Jak to?“ vpadl mi sestřenec do řeči. „Prozradil tě někdo? . . . Byl jsi citlivě trestán a kým?“

„Neprozradil mne nikdo, ba posud kromě tebe, milý hochu, a ještě jen jedné osoby nikdo nezvěděl, jakým způsobem jsem byl květiny té nabyl . . . A přece mne stihl trest a to trest citlivější než jakým se krádež vůbec tresce . . . Výčitky svědomí . . .“

Nedokončil jsem. Poslední tato dvě slova zbudila sestřencův smích.

„Takového závěrku jsem se, milý strýčku, nenadál,“ připomenul. „Očekával jsem vypravování daleko zajímavější, věcnější a chceš-li třeba i závažnější, ale ty chceš patrně skončiti po způsobě mravokárných povídek pro dospělou mládež . . .“

Po těchto slovech hošík tak srdečně a upřímně se rozesmál, že nemohl jsem jinak než zasmáti se také.

Po chvíli však hoch sám náhle ustál ve smíchu a pravil po svém zvyku:

„Odpusť, strýčku, že jsem tak nezdvořilý a směju se, když jsem tě byl oloupil o odpolední zdřímnutí. Prosím tě — dopověz mi svou historku a třeba i s mravokárným zakončením. Vyslechnu tě, jako bych byl tvým zpovědníkem."

„A právě zpovědník jest nebo vlastně byl první osobou, která se o tomto mém skutku dozvěděla," připomenul jsem.

„Opravdu?" usmál se hoch nedůvěřivě s nádechem satirickým a dodal vážněji: „Trvám však, že to sotva bylo včera nebo předevčírem . . ."

„Už tomu bezmála třicet roků," pokračuju hrouže se opět v zpomínky. „Čítával jsem sice již tenkráte v různých spisech pro mládež tak často bezmyšlenkovitě citované fráse o výčitkách svědomí; ale věř, hochu, že slova ta stala se frásí jen tím, že byla tak často a bezúčelně opakována. Jeť cosi zvláštního v pocitu spáchaného skutku, jejž pokládáme za nesprávný nebo nehodný lidské důstojnosti. Avšak na štěstí pro pachatele a na neštěstí pro mravokárce zřídka kdy někdo skutek lidské důstojnosti nehodný v pravdě také za takový pokládá nebo když tak přece činí, dovede si jej mnohdy sofistickým spůsobem vyložiti na skutek, k němuž byl okolnostmi donucen a tak sama sebe ospravedlní. Nicméně v případu, kdy člověk skutek takový . . ."

„Ale probůh, strýčku, ty moralisuješ!?" přerušil mne hoch vyčítavě. „Toť jako bych slyšel plnokrevného mravokárce . . ."

„A přece to není více než ohlas oněch výčitek, jež mi asi před třiceti lety svědomí mé činilo," dím vážně. „Když jsem totiž téhož dne večer na ukradenou ethiopskou lilii pohledl, zalily se mi mimovolně oči slzami. Představil jsem si v duchu učitele, jak je snad truchliv . . . a dlouho, dlouho jsem se díval na květinu. Nevynikala však ničím zvláštním nad květiny tohoto druhu a právě tato její vlastnost budila v mé duši tím trpčí výčitky svědomí . . . Jak rád bych byl skutek svůj napravil, ale nebylo možno . . ."

„Což jsi nemohl květinu vrátit?" optal se hoch tonem poněkud naivním.

„Pravda," dím; „ale byl bych tím spáchaný již skutek odčinil? . . . A k tomu se vmysli ještě v moji bázeň, že snad časem svým učitel přece se dozví, kdo a jakým spůsobem mu květinu tu uzmul, zvláště pak po prázdninách, když přišel jsem opět do školy a učitel hned první nebo druhý týden sám nám vypravoval, že posledního dne minulého školního roku ethiopskou lilii na cestě ze školy domů ztratil. Věř, že po několik těch minut, co to učitel vypravoval, bylo mi, jako bych seděl na žhavém uhlí a že se mne zmocnila daleko větší úzkost než v okamžicích, když jsem v přítmí předsíně farní tiskl se s květinou do kouta, aby mne odcházející učitel nezahledl. A kdykoli pak učitel neb i někdo jiný později vyslovil jen slůvko lilie, vždy mne u srdce bodlo, jako zamilovaného, ostýchavého mladíčka, když shledne náhle svou nejmilejší, s kterouž byl jaktěživ ani slůvka nepromluvil . . . O nejbližší zpovědi pak jsem se vyznal z hříchu toho katechetovi . . ."

„Ale ten přec nejspíše o ztrátě ethiopské lilie věděl!" dí na to sestřenec. „Tak aspoň zdá se mi z tvého vypravování!"

„Zda věděl či nic, nemohu udati," připomínám.

„Jak to? Což se o tom ve svém výkladu o vyslechnutých hříších tvých ani nezmínil?" ptá se sestřenec.

„Myslím," dím na to, „že vůbec ani nemohl. Patrně byl tento můj hřích přeslechl; a já sám jsem se k tomu přičinil, aby jej přeslechl. Uváděl jsem totiž každý svůj hřích zevrubně a zřetelně a toliko tento jediný zběžně, neurčitě a tak šeptmo, že katecheta, kterýž dojista „hříchům" tak mladičkých hříšníků jako je školní mládež zřídka věnoval zvláštní pozornost, tento můj hřích přeslechnouti musil . . ."

„Tím jsi tedy své svědomí ukonejšil," připomíná sestřenec.

„Přiznám se, že jen částečně; neboť ještě po letech jsem si často činil výčitky; leč později prodlením času a vůbec různým zaměstnáním jsem na vše vždy více zapomínal, až jsem zapomněl úplně."

„A tím také bezpochyby končí, strýčku, tvá historka o ukradené ethiopské lilii, není-liž pravda?" připomenul sestřenec vesele, jsa patrně rád, že jsem už skončil.

Kývnul jsem mlčky na znamení, že má pravdu, a on pokračoval:

„A vyslechl bys také úsudek o svém vypravování?"

„Proč ne?" dím. „Mluv jen!"

„Musím se vyznati," praví sestřenec, „že mne případ sám o sobě daleko tak nezajímal, jako některé podrobnosti, týkající se učitele. Musil to býti muž zvláštní. A věř, strýčku, že přál bych si o něm více zvěděti než jsi mi byl právě napověděl."

„Já sám však o něm více nevím," odpovídám. „Dělo se mi jako tisícům jiným žákům a žákyním. Po vystoupení ze školy nestaráme se o své bývalé učitely, jako se oni nestarají o nás, a mnohdy jen tak mimochodem si připomínáme, že ten neb onen býval buď naším učitelem, nebo si ten neb onen učitel rovněž tak náhodně nebo při některé příležitosti připomene, že ten neb onen člověk býval jeho žákem. Mnohdy bývá toho také příčinou jakási ostýchavost, neboť mládež i později, když dospívá, chová se k učiteli skoro vždy jaksi nesměle . . ."

„Tys tedy s učitelem tím nikdy více nemluvil?" táže se sestřenec.

„Nikdy — aspoň nikdy důvěrně," odpovídám. „Před pěti nebo šesti lety jsem jej potkal na ulici naposledy a doprovázel jsem jej asi tři sta kroků. Mluvili jsme o věcech nejvšednějších a od té doby jsem ho více neviděl . . ."

Po těchto mých slovech sestřenec vstal a přešel několikráte mlčky po pokoji, kdežto já zůstal zcela klidně seděti. Po chvíli zastavil se přímo přede mnou a děl:

„Děkuju ti, milý strýčku, za tvé vypravování. Trvám, že po tak střízlivém výkladu nebude se mi nyní už nikdy více o ethiopské lilii zdáti."

„Možná, dím; a stane-li se tak skutečně, pak si mohu jen gratulovati, že jsem tě zbavil zcela bezúčelných snů . . ."

„Ale proto mi snad přece ještě jednou ethiopskou lilii aspoň ukážeš?!" připomíná hoch polo žertem.

„Je v mém psacím stolku — v šupleti na pravo," dím chladně.

Hoch poposel ku stolu, otevřel šuple, vytáhnul kvě-

tinu, položil ji na stůl a zadíval se na ni. Pozoroval jsem jej bedlivě. Tvář jeho zpočátku klidná, znenáhla, skoro nepozorovatelně se rumělila . . . Díval se jen chvíli, pak prudce květinu zas uložil na místo, kde ji byl vzal, a zavřev obrátil se ke mně:

„Podivno, strýčku! Sotva že jsem se počal na květinu dívati, napadla mi zase ta bláhová myšlenka jako včera . . . Ale vždyť je to jen lichá hra fantasie . . . A poněvadž už je skoro večer, musím tě opustiti.“

Teprv nyní jsem vstal a podal mu mlčky ruku. Stiskl ji a vzav klobouk učinil dva kroky ku dveřím, kde se obrátil řka:

„S bohem, strýčku! Pro balíky a mineralie přijdu si později — rád bych dnes ještě na hřbitov . . .“

Po té zmizel ve dveřích. Zůstal jsem chvíli sám; pak jsem se oblekl a odešel do redakce, kde jsem jako den před tím za nedlouho na vše, co předcházelo, úplně zapomněl . . .

* * *

Po několika dnech přišel si sestřenec, jak byl přislíbil, skutečně pro balíky s květinami a mineralie, jež jsem mu byl vyhledal, ale nezdržel se než několik minut; zastalť mne, an jsem právě psal a nechtěl mne vytrhovati.

Asi za měsíc pak mi poslal poštou lístek následujícího znění:

Milý strýčku!

Odpusť, že jsem Tě už dávno nenavštívil a že Ti nemohu zvěstovati ústně, o čem Ti právě píši.

Laskavostí jednoho z přátel a příznivců mého otce bylo mi zaopatřeno místo praktikanta v jedné z pražských lékáren na Starém městě. Otec by byl sice rád viděl, kdybych byl letošní, poslední své prázdniny strávil u příbuzných s jeho strany na venkově; ale já nechtěl a nastoupil jsem místo v lékárně bez odkladu. Vždyť víš, že nemohl jsem se skoro dočkati . . .

Budu teď sice ukován, poněvadž budu moci jen jednou za čtrnácte dní někam vyjíti; ale to nic nevadí; trvám, že uvyknu a že budu spokojen i na dále tak, jako jsem spokojen dnes, kdy místo nastupuji. A jakmile budu moci, navštívím Tě; nejspíše tedy od příští neděle za čtrnácte dní . . .

Pozdravuji Tě srdečně

Tvůj Hugo.

Přečetl jsem drobňoučkým písmem psaný lístek ten chladně a lhostejně, jako čítává protokolista nadpisy různých podání a teprv když jsem jej odložil, pochopil jsem úplně význam jeho. Připomenulť jsem si, jak zřídka kdy může sobě člověk v našich společenských poměrech stav svůj zcela svobodně a po vlastní náklonnosti voliti, jak často bývá osobními poměry nebo cizí vůlí donucen zvoliti si stav, ku kterémuž necítí ani nejnepatrnější sympathie, ba který jest mu lhostejný neb i protivný.

Stav, kterýž si byl sestřenec zvolil, nebyl mi právě sympathickým, poněvadž lékárnictví, nejsouc u nás závodem svobodným, nýbrž privilegovaným, poskytuje jen v řídkých případech naději na nezávislost; ale byl jsem přece rád, že nebyl sestřenec nucen zvoliti si stav svůj proti své náklonnosti. Napadlo mi sice, že může se mu, jako se už jiným stalo, i tento, zcela svobodně zvolený stav časem svým znechutiti, ba zhnusiti, napadlo mi též, jak nesnadno se v našich společenských poměrech zhnusený stav měnívá za jiný, ba jak často, obzvláště v pozdějším věku bývá to takměř až nemožné; ale spokojenost má s provedením zásady zcela svobodného sebeurčení vyvážila všechny možné následky nepředvídaných případů pozdějších.

„Vyčkejme tedy,“ pravil jsem sám k sobě, „aspoň několik týdnů, až hošík svobodně zvolený stav svůj aspoň poněkud sezná prakticky, až sezná jeho příjemnosti i nepříjemnosti, slovem až bude moci o něm souditi z vlastního názoru.“

Tím byl v životě sestřencově tak předůležitý krok s mé strany prozatím odbyt.

Slovu svému, že mne za čtrnácte dní navštíví, sestřenec však nedostál; navštívilť mne teprv po dvou měsících. Přišel v neděli odpůldne obvyklým, polo ostýchavým, polo opatrným způsobem a zastal mne jak obyčejně, an jsem ležel na svém nehrubě pohodlném divanu. Tentokráte však jsem nezůstal líně ležeti, nýbrž vyskočiv popošel jsem mu, když byl u dveří státi zůstal, několik kroků v ústrety a podal jsem mu ruku. On ji stiskl nesměle, ale přece jaksi mužněji než jindy.

„Jak se vede? Jsi spokojen?“ ptám se kvapně.

Hoch na mne upřel své zádumčivé oči, jako by byl překvapen, že obyčejně vždy flegmatický strýc z nenadání jest tak dychtiv zvěděti, co mu bylo vždy jindy skoro lhostejno. Setkav se ale s pátravým mým zrakem sklopil oči k zemi řka:

„Vede se mi dobře — jsem spokojen.“

Pronesl sice slova ta určitě a jistě, ale pološeptmo a s tak zvláštním přízvukem nucenosti, že nezdála se mi býti úplně v souhlasu s myšlenkou, kterouž chtěl pronésti.

„Očekával jsem, že řekneš „výborně“ a dodáš, že jsi úplně spokojen,“ připomenul jsem.

Hoch na chvíli se zamyslil, jako by přemítal, co tímto jemnějším a přece tak značným rozdílem míním, načež odpověděl:

„Což pak nestačí pouhá spokojenost?“

„Někdy ovšem,“ dím na to, „leč v tomto případu byla by mi úplná spokojenost milejší. Ale stačí-li tobě, milá dušičko, pouhá spokojenost, nemám nic proti tomu.“

Po těchto slovech jsem sestřence vyzval, aby si sedl, usednuv sám jak obyčejně na divan. Sestřenec si přitáhl stolici a usedl vedle stolu přímo proti mně.

„Nuže — což tvůj chef?“ ptám se po chvíli. „Přísný? Vlídný —?“

„Míníš principála?“ opáčil hoch.

Kývnul jsem hlavou a sestřenec odpověděl:

„Vlídný, neobyčejně vlídný — a pokud jsem ho až dosud seznal, muž vzorný . . .“

„Trochu pedantický — není-liž pravda?“ pokračuju ve svém vyzvídání.

„Naopak. Nejcharmantnější bonvivant, jakého jsem byl až dosud seznal.“

„Dle všeho tedy agilní duch — nejspíše v závodě neobyčejně obezřelý . . .“

„Naopak, skoro až nevšímavý,“ dí kvapně hoch. „Ostatně toho není také třeba: závod je výnosný a výborně obsluhován . . .“

„Tvůj chef tedy měl štěstí; podařilo se mu získati si dobré síly výpomocné . . .“

„Nejen dobré, nýbrž přímo výtečné,“ vychvaluje hoch své kollegy. „Každý z nás je přesvědčen, že není v Praze, ba snad v celém království českém vzornějšího a zároveň lidštějšího principála než je náš a proto může se náš principál na každého ze svých podřízených úplně spolehnouti. Všechno jde jako na drátkách . . .“

„A chef je v závodě faktorem zcela zbytečným,“ přerušil jsem panegyrickou řeč sestřencovu.

Jízlivá moje poznámka hocha skoro zalekla. Zadíval se mi upřeně do očí, jako by pátral, zdali jsem slova ta pronesl ironicky neb opravdově; ale pozoruje, že se usmívám, pousmál se také a přejel si pravou rukou na píč přes čelo, jako by nemohl na něco zpomenouti.

(Pokračování.)

Decamerone.

Básníci mluvili již často o tajném jakémsi svazku, jenž poutá Lásku k Smrti. Zdá se, že Boccacciův Decamerone byl inspirován právě tímto tajemným příbuzenstvím. Nikdy neměla báseň tak smavá úvod tak příšerný. Do té zahrady čarovné, kde vychází již zoře renaissance, vede dlouhá aleje samých hrobařů, nosičů pochodní a mar. Ve Florenci jest černá smrt; mrtví nosí se po ulicích v dlouhých řadách za bledým knězem, který je provází na hřbitov a odříkává po cestě modlitby umírajících sám za sebe. Středověk již končí a slaví poslední den svého panování velikým rejem mrtvých. Životy hasnou jako nesčíslná světla kathedraly, když svaté obřady jsou u konce. —

„Ach!“ volá autor — co velikých paláců, co krásných domů, jež hemžily se urozenými pány a dámami, stojí nyní prázdných a pustých! Kolik bohatých dědictví, kolik velikých pokladů leží bez dědice! Kolik statných mužů, kolik krásných žen a co krásné mládeže, již by sám Galienus, Hippokrates a Eskulap byli uznali za zdravou a silnou, hodovalo ještě zrána se svými rodiči, přátely a soudruhy a odešli již večer na onen svět!“

A právě uprostřed tohoto moru vystoupil Boccaccio s prvotinami života nového. Ze všech stran zní Dies irae, a on odpovídá milostnými historkami; on seje květy renaissance na půdu tohoto nesmírného hřbitova a z hrobu pučí život v tisíceré formě vždy smavé a graciosní. Básníci usadili často ptáka Venušina do válečné přílby: Boccaccio mnohem smělejší zavřel jej do holé lebky.

Uprostřed všeobecného zármutku, který vládne ve Florencii, sejde se sedm mladých dám a tři krásní kavalíři v kostele Santa-Maria-Novella. Zde se umluví, že společně uprchnou z nešťastného města. Pampinea nabízí svou villu; přijmou ji jednohlasně a zamknou se v ní jako v nějaké oase míru a spásy. Ve svěžích stínech jejích vidíme brzy Platonův banket: každý den vyvolí se losem král a královna a ti předsedají slavnostem. Hody střídají se s tancem, hudba s hovorem. Když odpolední siesta jest u konce, sejdou se dámy i kavalíři v zahradě, usadí se do kola na trávník a vypravují si galantní svoje historky. Z dálky ozývá se umíráček: ale zní tak slabě, že lze jej považovat za zvony slavnostní. Větřík, jenž dýchá z oranží, jest snad otráven: eh, co na tom, ať jest v číši třeba jed, jenom když nápoj jest výtečný. Tyto mladé hlasy tak plné a veselé, ty zvuky viol, skolébají těžkou hlavu v spánek, a z toho světa, který vymírá, zvučí jako poslední radostné echo.

Tak probudil se genius renaissance, zrovna jako usnul genius pohanství a smál se smrti. Všickni blouzní o posledním soudu a tu vypučí pojednou tato ironická lhostejnost, která se neptá, co chová v sobě přítomnost ani co přinese budoucnost. Antonius a Kleopatra, když Octavius je obklíčil, organisují onen „spolek těch, kteří umrou spolu“, a tento příšerný zástup, jehož dny jsou sečteny, naplňuje Alexandrii divokým hlukem. Či nepomínají krásné a přec tak hrozné zahrady Decamerona na tragické lázně, kde umírali v samé vůni mladí patriciové, jež císař vypověděl; kde diktoval Petronius s žilami již otevřenými frivolní verše, když krvavá pára jeho lázně mu kalila již zrak? Je to jakási hrůza spojená nicméně s nemenším kouzlem, jakou budí v nás ty mladé ženy, jež v elegantním životě venkovském zapomínají na svou rodinu, na své přátely a své rodné město, kde vládne smrt. Villa Pampiney jest jako ukrutná jakási archa, na jejíž palubě stojí cestující ověnčení kvítím a vysmívají se tonoucím, kteří bojují s hroznou potopou.

Decamerone jest posměšná kronika společnosti, která vymírá. Herold renaissance vede veliký průvod bláznů a ti slaví pohřeb věku středního jako při tryznách antických nápodobili herci gesta a tváři zemřelého. Řecká skulptura pokryla stěny sarkofagů tančícími fauny a bacchantkami; florentský novellista ciseluje milostné sceny a zhýralé mnichy na přísném hrobě, kde mrtvý, totiž gothika, dřímá s rukama sepjatýma svůj poslední spánek.

Tak postačí několik let a celý věk promění svůj směr a lidský duch nakloní se k jiným věcem. Jenom si představme, aby Dante býval svědkem onoho velikého moru a viděl ony nesčíslné jeho oběti! Jakou hroznou pohřební píseň byl by zanotil nad tou mrtvou generací! Jakým dechem mocným byl by poslal ty veliké zástupy duší, kam věčný jejich osud by kázal! Byl by se díval na toto vraždění lidstva jakoby stál v údolí Josafat: Boccaccio ale jakoby byl v Horacově Tiburu. Věru zdá se, jakoby ten chmurný úvod jeho knihy nebyl leč uměleckou obratností, pouze cypřišovým rámcem, ve kterém by tím lépe vynikla ta rozkoš jeho povídek a krása jeho žen. Sheherazady hrobu zpívají ještě pod srpem, který se nad nimi vznáší, věčnou svoji píseň. Jaká to rozkoš žíti, když zuří smrt. Jak veselé to vinobraní, když ostatní lidstvo má již podzimek. Kdyby mor zachvátil některou z těch dám zrovna uprostřed její po-

vídky, sestoupila by v podsvětí jako Proserpina s plnou hrstí květin.

Sotva půl století uplynulo mezi Decameronem a Božskou komedií, a když přejdete od jedné knihy ke druhé, překročíte mezeru jako mezi dvěma poly. Má-li oněch sto zpěvů Danteových nějaké antipody, je to oněch sto Boccacciových novell. Kdežto básník plný záští a lásky k rodnému městu svému, přenáší obojí na jiný svět, z něhož učiní dvojí Florenc, pekelnou a nebeskou, rozhází novellista svoje povídky po všech městech a po všech krajinách. On založil ve své knize ono imaginarní město Cosmopoli, které nahražujíc idealní Řím stalo se po kolik věků morálním středem bezstarostné Italie. Vášně středověku tam krvácejí a hoří doposud; ty různice Černých a Bílých, Guelfů a Ghibelinů, jež Dante prodloužil až do věků, jakoby čas ani nestačil je utišit, ty v Decameronu sotva tušíme. Jsou tak slabé již a tak vzdálené jako boje Gracchů a proskripce Sullovy. Jak chmurným a divým zdá se být středověk italský v těch kruzích Pekla! Jak ale jasným ano frivolním objevuje se v labyrintu Decamerona! Na místě hrozných legend války občanské, jež i v plamenech pekla opakují děsní hříšníci, vypravují roztomilé dámy veselé historie. Boje milenců, lsti kurtisán, veselá družina, které není manželská věrnost právě evangeliem, měšťácké šprýmy a podobné veselé kousky nahražují nyní velebné hrůzy „Božské komedie“. Lhostejnost politická u Boccaccia jest právě tak veliká jako nedbalost náboženská. Již na samém prahu knihy povídka „o třech prstenech“, káže skeptickou toleranci doby moderní. Církev zkažená a zpustlá, nad kterou Dante tak zuřivé kletby pronáší, jejíž papeže metá do ohně, dává novellistovi našemu material k veselým historkám a mnišským karikaturám. Lživé zázraky a podvržené relikvie, konventy, kde chodí strašidla z masa a kostí, manželé, jenž najdou kněze u své ženy, zpovědnice sloužící za prostřednici lásky a křídla andělská skrývající nečistotu nějakého frate, jsou věci u něho běžné. Ze světa mrtvých, který se dosud ozývá hlasem Danteho, necituje Boccaccio leč některé fantomy s úsměvem na rtech, jenž mhouří šibalsky oči. — Tinquecio vyjde z Očistce, aby zapudil skrupule svého přítele Meuccia, který se bojí hříchu, když se dvoří své kmotře. — Vidění Anastase (degli Honesti) v lese u Ravenny, zdá se zprvu děsným. Vidí snědého rytíře na černém koni, který stíhá ženu nahou s vlajícím vlasem, a jeho psi jí trhají prsa a kousají srdce. Tato ďábelská honba jest věru hodna živých lesů pekla Danteova. Ale čteme až do konce: ten divoký lovec je zavržený milovník; ta ubohá žena jest ukrutná kráska, která jest tak odsouzena a trestána, za to že byla k němu dlouho tak tvrdou a nemilosrdnou. Fantasmagorie Danteovská končí anakreontickou morálkou.

Jas ničím nerušený zakrývá jako antická maska tyto frivolní žerty. Stylem věru Liviovským vypravuje Boccaccio klepy florentské. Ale nevěřte příliš jeho bonhomii, neboť za ní tají se duch florentský velice bystrý. Rafinovaný smysl pro život praktický, úplná bezstarostnost, veliká smyslnost karakterisující italský epikureismus, probleskují každou chvíli pod zdánlivou jeho prostotou. Někdy upomíná subtilní rozmar některých povídek na úsměv Jocondy Vinciho. Jinde vidíme smyslnost až nestydatou, jež upomíná zase na ony nymfy Giorgiona, jež se procházejí nahé před mladými Benátčany opřenými o zábradlí fontánu.

Ale všecko přece není u Boccaccia smíchem. Dojem, jaký činí na ducha, podobá se krásnému letu, jež přeruší často silné bouře. Málo slzí, ale tím více hromů; žádné výlevy něžnosti, ale za to tu a tam děsné výbuchy vášně. Objeví-li se v něm pravá láska, zuří v něm právě tak jako mor v jeho úvodu. Láska ta zabíjí a sice hned jako rána fysická, která projela srdcem. — Girolamo miluje vášnivě Sylvestru; když se po dvou letech vrátí ze světa a nalezne ji již vdanou, vnikne v noci do její ložnice. Žádá ji, aby mu na svém loži popřála místa aspoň tolik, aby zde mohl zemřít a umírá zde opravdu docela klidně a přirozeně. — Simone obžalovaná, že otrávila svého milence, dokazuje nevinu svou tím, že sní sama jedovatou onu bylinu a zemře.

Ale nejhezčí a nejvybranější z těchto milostných legend jest ona, která vypravuje, kterak Lisa, dcera Bernarda Puccini, lékárníka v Palermě, se zamilovala do Petra Aragonského. Stav jejího otce nesmí nás zarážet: vždyť se sám král nad ním nezarděl. Lékárník v dobách starých nebyl onou groteskní osobností, jakou jej líčí Molière; byl trochu lékařem a trochu alchymistou. Zároveň s těmi bizarrními kuličkami a pilulkami odevzdala mu arabská therapeutika také formule zaklínací a čarovací. Jenom si představte mladou Lisu sedící v písárně svého otce, pod byzantinským obrazem sv. Mikuláše, patrona všech lékárníků, a kolem ní krásné krabice ze sicilské majolíky a s maurickými kresbami a ornamenty plné ambry a vůně — věru že tento rámec nebude nehoden svého portrétu.

Lisa Puccini spatřila tedy jednou ve svátek krále Petra Aragonského, kterak hraje se svými barony, a zamilovala se do něho s celou duší: di lui ferventemente s'inamoro. Když bylo po slavnosti, musila ještě neustále mysliti na tuto „vzácnou“ lásku; ale zoufajíc si již napřed, že všecky její naděje budou marné, roznemohla se až k smrti. Když cítila, že se již blíží její konec, prosila otce, aby k ní zavolal Minuccia d'Arezzo, mladého hudebníka, který byl ve zvláštní přízni u krále Petra.

Minuccio přišel a hrál na violu u lůžka nemocné dívky. Ale tato hudba ještě podráždila její horečku: když byla s Minucciem o samotě, vyzradila mu onu lásku, pro niž umírá: „Vědouc, jak málo se hodí moje láska k lásce krále, a nemohouc ji ani udusiti, ba ani utišiti, rozhodla jsem se, že raději umru; ale moje smrt bude mnohem klidnější, jestliže se král doví, že umírám pouze pro něho. Spolehla jsem se na tebe, že mu to povíš a sice co nejdříve.“ — Minuccio, dojat soucitem, přijal toto smutné poselství. Vyhledal Mica ze Sienny, „dosti dobrého veršovce v onom čase“: assai buon dicitore in rima a quei tempi, a ten na jeho prosbu napsal kanzonu, kterou Minuccio uvedl v hudbu s melodií velice něžnou a tklivou. Druhého dne zpíval ji králi, když seděl se svými barony. Melodický tento pláč šel králi zrovna k srdci; ten tušil v něm nějaké tajemství a chtěl hned věděti, komu to patří. Vyprávěl mu Minuccio celou historii krásné Lisy a kterak k němu umírá láskou. „Tu uspořádal král velikou slavnost, fece gran festa; dělal Lise veliké poklony řka,

že dívka tak statečná zasluhuje dojista všeho soucitu, nařídil Minucciovi, aby ji šel jmenem jeho potěšit a zároveň aby jí slíbil, že ji v hodinu nešpor sám přijde navštívit.“ V řečenou hodinu vsedl Petr na koně a slezl před domem Bernarda. Dal se dovésti k loži dívky, která dle návodu Minuccia jej očekávala, sedíc opřena polštáři jako nemocná, která se chystá přijmouti poslední pomazání. — „Paní, pravil k ní král podávaje jí ruku, Madonna, co to znamená? Vy tak mladá, máte žít vesele jako ostatní a vy umíráte zármutkem! Prosíme vás pro lásku, jakou k nám chováte, abyste se potěšila a uzdravila.“ Tato dobrá slova a co více onen stisk ruky královy působily téměř zázračně. Lisa cítila se tak šťastnou „jakoby byla zrovna v ráji“. Slíbila králi, že se uzdraví a vůčihledě se zotavovala. Po několika dnech přišel Petr Aragonský, který pověděl vše královně, se svou ženou a s celým dvorem do domu lékárníka a vida Lisu již vzhůru a skoro docela zdravou pravil: „Krásná dívko, veliká láska, kterou jste k nám chovala, naplnila nás velikou úctou k vám a proto chceme, abyste přijala muže z naší vlastní ruky; to ovšem nám nijak nebrání, abychom se prohlásili za vašeho kavalíra a nežádáme za tento slib nic jiného než jediné políbení.“ Lisa se zarděla, padla na kolena a dala mu tuto pokornou, ale ušlechtilou odpověď: „Sire, vím, že by mne měl celý svět za blázna, kdyby věděl, že jsem vás milovala. Ale bůh budiž mi svědkem, že v oné chvíli, kdy tato láska se mne zmocnila, nezapomněla jsem ani na okamžik, že jste králem a já dcerou Bernardovou. Ale vy dobře víte, že nelze srdci poroučet, a že nelze milovat dle své vůle, ale dle své touhy. Moje touha vedla mne k vám a já marně hleděla ji potlačit. Když to nešlo, milovala jsem vás dále a miluju vás až dosud a budu vás milovati celý svůj život. Od té chvíle, co jsem počala milovat, hleděla jsem vždy podříditi vůli svou, vůli vaší. A proto nejen že si vezmu za muže koho vy si přejete abych milovala, ale jestliže chcete, skočím s radostí třeba do ohně. Co se týče nabídnutí, že chcete býti mým kavalírem, vy můj Pán a Král, vy víte dobře, jak málo se pro mne hodí taková pocta. Nechci o tom nijak rozhodovati, a to políbení — to dovolím jedině se svolením královny.“ — Dobrá královna dovolila ovšem tuto čistou lásku a král políbil na čelo mladou dívku, která se stala tím jeho dámou. Na to zasnoubil ji s mladým šlechticem jmenem Perdicon a dal jí za věno dvě hrabství Catellabota a Ceffalu. — „A od té doby, končila Pampinca, byl po celý svůj život kavalírem Lisy Puccini a ve válce i při turnajích objevil se vždy s heslem, které mu ona poslala.“

Nesmějte se; ironie zničila by celé kouzlo této krásné a naivní historie. Chevalerie září v ní s celým leskem svým; král jeví se zde laskavým a dobrým, tak jakým si ji představovala dětská obraznost prvních trouvèrů. Báje ta vás zanese ve zlatý věk Karla a Artuše. Mladý král, moudrý jako patriarcha, čistý jako keltický hrdina, je zároveň hotovým kavalírem. Jeho zdrženlivost nemá nic dělaného, není to deklamace: není to římský Scipio, ale kavalír zběhlý v tajích lásky, který zná cenu toho, čeho se odříká. Tato obětavost tak velkodušná dodává mu jakousi gloriolu, zrovna božskou. Petr Aragonský u lože Lisy Puccini upomíná mne na nebeského Ženicha, jejž vídáme v Mystických Svatbách starých mistrů, kterak dává prsten mladé dívce, jež hyne a chřadne láskou. — Přísná energie věku právě minulého jeví se také v pomstě, o které se mluví skoro celý jeden „den“ v naší knize. — Tři bratři na Sicilii zavraždí milence své sestry a pohřbí jej na jednom poli. Děvče jde a vyhrabe tělo svého miláčka; uřízne mu hlavu nožem, vloží ji do vásy, zasype ji hlínou, zasadí do ní basalku a zalévá ji ve dne v noci slzami. Její bratři vezmou jí tuto urnu: a ona zemře téhož dne, kdy ji ztratila.

Má-li Decamerone své Sganarelly, má také Othelly, kteří jsou právě tak velicí jako hrdina Shakespearův. Má také manžely nevlídné zapaté v bronzu jako Ezzelino a Ruggiero; má také Nerony, ďábelské tyrany, kteří vynikají zlobou právě tak velkolepou jako hroznou. — Tak onen muž, který dá své ženě srdce jejího milovníka upravené jako sekanina, a když se ho ona ptá, co to dobrého jí, řekne: Nu ovšem! ani trochu se nedivím, že vám chutná ještě po smrti ten, kdo za živa vám byl ze všech nejmilejší! — Se m'aiti Dio! io ne me ne maraviglio se morto ve piaciuto cio che vivo piu che altra cosa vi piaque.

Přese vší divnou pověst svoji má Decamerone mimo jiné ještě jednu vážnou postavu a sice Milenku krále Garbského; tuto Alaciel tak krásnou, kterou vydal osud všem výbuchům lásky, všem bouřím a zločinům. Její milenci vraždí se navzájem, aby ji dosáhli. Jako lvi nebo divocí býci, kteří se rvou o krásnou samici, která klidně očekává výsledek boje, takový jest obraz, jaký poskytuje Alaciel uprostřed svých milenců. Jeden po druhém ji uloupí, a jako antická kořist putuje z náručí šlechtice do rukou bandity, z paláce vévody do harému sultána: ba ani starci neušetří tuto krásu vydanou v loupež. Alaciel zprvu se brání každému násilí, kterým jí osud hrozí; konečně se podrobí a miluje ty, kteří ji tak milují a milovali. Je nevinná tím vším a krásná až dosud po tolika příhodách a tolikerém utrpení: neboť praví básník s úsměvem starého Šalamouna: Bocca bacciata non perde ventura, anzi rinnuova come fa la luna.

O marnosti lidské slávy! Někdo staví si v potu tváře pracný monument; přijde čas, urve z něho jeden kámen, někdy ten nejmenší, udělá jej nesmrtelným a všecko ostatní rozmetá v prach. Boccaccio byl slavným učencem. Skládal veliké básně allegorické a mystické, klassické encyklopedie, studie historické a filosofické. Celý život ztrávil jako Petrarka hledáním a přebíráním starých rukopisů. Když mu bylo padesát let, zřekl se světa, oděl se kněžským rouchem a jal se vykládat „Božskou komedii“, kázal po celých deset let v kostele slova Danteova s nadšením theologa, který vykládá Písmo. A celou jeho slávou jest kniha frivolních povídek, jež napsal, aby pobavil princeznu, a které energicky zapřel, když byl stár! „Prosím Vás, psal svému příteli Mainardovi, nečtěte tu knihu ženám. Považovaly by mne za starého kuplíře, za člověka nečistého, za chlípného starce a nikdo by zde nebyl, kdo by povstal a řekl: To psal, když byl ještě mlád a vedla jej k tomu pouze jeho láska.“ Zbytečné výčitky! Obraznost představí si vždycky Boccaccia s tváří roztomilého Satyra sedícího uprostřed mladých žen, jež se při jeho vypravování brzo smějou a brzo rdí. Naše doba vysmála se kajícnosti starce, a odsoudila jeho Decamerone k nesmrtelnosti.

(*Paul de Saint-Victor.*)

Manuel Menendez.

Napsal *Edmondo de Amicis.* Přel. *Bed. Frida.*

(Dokončení.)

VI.

Za hodinu na to bylo mu tak, jako by se vybral z děsného snu. Onen výkřik jej probudil. Marně hleděl sestaviti si zase všecky důkazy, vzpomínky a stíny; vše zmizelo a rozprchlo se s touž rychlostí, s jakou se to objevilo a utvořilo. Jako prvé dostačila pouhá maličkost a přesvědčila jej, tak nyní jediný onen výkřik vyvedl jej ze všeho. Na místě jedné jistoty přišla druhá; ta nepotřebovala více důkazů, ta vysvětlila sama všecko. Pochopil to dobře; cítil v sobě a kolem sebe slavné jakési ticho a neviděl více ničeho, leč bílou a přísnou postavu Ferminy a mezi oběma propast. Znal ji velmi dobře a věděl, že mu více neodpustí, cítil, že ji zabil. Cítil k sobě ošklivost, duše mu klesla a nová láska, posílená výčitkou a zoufalstvím, nesmírná touha po smrti a zároveň takové ochabnutí, které jej činilo ke všemu neschopným, zmocnily se ho a týraly jej až k šílení. Celou noc ležel na zemi u okna a když přišlo jitro, octl se, nevěda jak, na mostě, kde zůstal pojednou jako přimrazený. Fermina šla naproti němu. Sotva že ji spatřil, poznal hned, že ho viděla, a vyčetl v její tváři a v celé její bytosti pevný úmysl, který mu urval i to poslední stéblo naděje. Byla oděna jako ve svátek, šla krokem zmužilým, skoro útočným, s hlavou vztýčenou, s okem přivřeným a upřeným na cestu, s tváří bledou a bez hnutí jako z mramoru. Když byla u něho, otevřel ústa, aby promluvil, ale slovo mu uvázlo v hrdle. Ona šla kolem, ani si ho nevšimla, šla smutná nesouc v tváři pohrdání a v srdci smrt; šla dále, ani se neohlédla, jenom celý proud růžové vůně zavanul od ní Manueli do tváře. Menendez viděl jako by černý nějaký závoj padal mu přes oči a cítil až příliš dobře, že je po všem.

VII.

Vše co dělal ten den a druhý den na to, bylo docela mechanické, beze vší energie, jelikož beze vší naděje. Byl to ten první velký trest, který trpěla jeho povaha tak hrdá a prudká, a právě proto byl tím jako omráčen. Psal Fermině dlouhý list, ale nedostal odpovědi. Nedivil se tomu, ale rmoutilo jej to, ačkoli věděl, že se tak stane. Psal znova, ale list došel ho neporušený nazpět; hodil jej do kouta a víc se oň nestaral. Šel pozdě večer se srdcem se chvějícím a klepal na její dveře. V okně bylo světlo; ona byla doma, ale dveře zůstaly zavřeny. Vrátil se domů a seděl celou noc u okna s hlavou o ruku opřenou. Druhého dne více nepsal, ani k ní nešel a kdyby byl toho dne nevyšel z domu, snad by jí byl více nehledal. Ale tu stalo se mu něco, co rozhodlo nad celým jeho životem. Byl svátek toho dne; chodil z ulice do ulice ani nevěda co dělá, až přišel do alejí Kristininých. Byla právě hodina procházky; od Zlaté věže až k paláci san Felmo vlnily se davy lidu veselého a zářícího; slavná hudba nesla se vzduchem; slunce zlatilo vody Guadalquiviru. Menendez cítil na chvíli, jakoby mu spadla smrtelná tíha s jeho prsou a nechal se nésti proudem. V tom přitočilo se k němu nějaké děvče z lidu a vykřiklo mu do ucha: — Es Mentira, Menendez! — a zmizelo. Menendez zbledl a hleděl uniknouti zvědavým pohledům, ale v tom namanulo se děvče jiné asi deset kroků od něho a zvolalo ještě hlasitěji: — Mentira — Menendez se obrátil, celý zmatený a hleděl si proklestiti cestu davem. Ale hned tu bylo třetí, čtvrté děvče, celý zástup z předměstí Trianského, ty jej poznaly a křičely mu přes rameno: — Mentira, Menendez, Mentira! — Lidé se stavěli: jeho jmeno létlo od úst k ústům, zástup se rozstoupil a udělal kolo okolo něho a to mu pomohlo. Vrhl se stranou bledý jako mrtvola, vyběhl z alejí, skočil do vozu a ještě z daleka slyšel výkřiky, které jej stíhaly. Sotva vešel do domu, přikryl si obličej oběma rukama a dal se do zoufalého pláče. — Když se to roznese, — zvolal — jsem posměchem celé Sevilly! Nemohu se ani ukázati více mezi lidem. Pohrdají mnou a insultují mne, jak vyjdu na ulici! — V tom zableskla se mu nová myšlenka v hlavě; jeho duše šlechetná spočinula při ní na chvíli; jeho tvář se vyjasnila, nervy nabyly nové síly, a krev se znova rozproudila. Pak jakoby hlas nějakého neviditelného přítele mu šeptal prosbu do ucha: — Ano, pravil vlídně — ještě to zkusím — A vyběhl z domu.

VIII.

Fermina pracovala při světle v jednom koutě světnice, když v tom zaslechla venku na schodech rychlý a lehký krok; poznala příliš pozdě, že nechala dveře skoro otevřené. Sotva povstala, již zase klesla na svou židli: Menendez padl jí k nohoum, sklonil čelo až na zem a zvolal s pláčem: — Odpusť mi, Fermino!

Ona neodpověděla.

Byla velice bledá a stála obrácena k oknu; oči měla vytřeštěné a rty se jí horečně chvěly.

— Fermino! pokračoval Menendez hlasem, který se mu sotva dral z prsou, jakoby je chtěl roztrhnout, — odpusť mi! Byl jsem ničema a blázen! Tys anděl! Rval jsem si srdce z prsou, a plakal jsem krvavé slzy, na ulicích se mi posmívali, myslili, že blázním — snad měli pravdu! Takhle žíti déle nemohu, odpusť mi, vrať mi svou lásku, a neodsuzuj mne k věčnému utrpení — zapomeň na to a miluj mne jako dřív! Hleď, ležím ti u nohou jako červ, nemám více řeči, nemám slzí, nemám více úcty k sobě sám, nemám čest před světem, nemám nic leč svoji lásku, která mne trýzní, a zoufalství, které mne vraždí! Fermino, měj se mnou přece slitování!

Fermina dívala se neustále do okna; měla tvář celou změněnou a ztrápenou, prsa se jí dmula, a celá její postava chvěla se jako v horečce; zdálo se, jako by hleděla vyprositi dříve sama na sobě to, oč ji Menendez žádal; jakoby čekala sama, že její srdce se snad náhle změní, a Menendez pozoroval s velikou úzkostí každý záchvěv její tváře. Konečně zvolala hlasem zoufalým:

— Všecko je marné! Nemohu! Necítím více ničeho! Jsem lhostejná, prázdná! jsem mrtvá! Mohl bys mne prosit celý svůj život, zabíti se mně před očima, mohl bys být králem, světcem, třeba bohem . . . všecko bylo by marné! Více ti nevěřím! Více nemiluju! Tys mne zabil! Rozumíš mi, Menendezi? Či jsi snad již zapomněl, cos učinil! Fermina dala tobě svoji čest a tys jí plivl do tváře před celou Sevillou! O bože! bože, bože! A bylo to možné? Je to pravda? A nyní chceš, abych ti odpustila? — Na to se vzchopila, rázem se utišila a pravila docela chladně: — Jdi, Menendezi, a nech mne, nech mne v mém hrobě, je po všem, jdi s bohem!

— Jenom to rozvaž! prosil Menendez úpěnlivým hlasem.

Fermina se mu vytrhla a ukázala mu mlčky ke dveřím; ani se naň neohledla.

— Ah, ty nemáš srdce! — zvolal Menendez a vyskočil zuřivě se země.

Fermina se k němu ohlídla.

Tvář měl hroznou: obrátil se a vyběhl ze dveří.

IX.

Sotva se vrátil domů, chystal se na cestu, aby již příštího rána byl připraven . . . Rozhodl se na tom, že odjede asi na měsíc do Rinconady, malé vesničky celé schované v samých olivách, dosti blízko u města, kde bydlel don Luis de Guevara, jeho přítel již od dětství, facultativo, a zároveň také učený lékař, který mu již často nabízel svůj dům, kdykoliv by chtěl v těch parnech opustiti Sevillu. Když byl hotov s přípravami, hodil sebou na lože a poprvé od toho osudného večera, kde tak šíleně pohanělSerminu, zase usnul. Probudil se až svítalo, mnohem klidnější; běžel k oknu, zadržel první vůz, který viděl jeti po náměstí, oblékl se, poslal své věci dolů, přehodil si pušku přes rameno, sběhl rychle se schodů, skočil do vozu, a poručil vozkovi, aby jej dovezl na pravý břeh řeky ku Zlaté bráně. Veliká změna stala se s ním za ten krátký čas; nebyl to více týž člověk jako dříve; v jeho tváři nezračila se ani úzkost, ani bolest; byl sice bledý a stopy minulých bouří zbyly mu na čele, ale byl odhodlaný a jaksi povznešený. Vešel do domu Ferminy, vyběhl na schody docela směle, vrazil do dveří a stanul bez hnutí na prahu.

Fermina se bezděky zalekla a obrátila se zase k oknu.

— Jediné slovo, Fermino — pravil Menendez klidným hlasem.

Fermina ohledla se k němu a přivřela oči.

— Jsi docela jista, — pravil Menendez — můžeš mi přísahat na svou čest, při památce své matky, při spáse své duše, že nynější stav srdce tvého není pouze vynuceným? Cítíš a víš to docela bezpečně a nezvratně, že mne více nemiluješ?

— Ano — odvětila Fermina hlasem rozhodným.

— S bohem! — pravil tiše Menendez a zmizel.

X.

Fermina si vzdychla, upustila práci a opřela hlavu o ruku. Viděla jej odcházet a necítila bolest, ale smutek. Nebyl to více její milenec, jejž právě ztrácela, ovšem: ale byla to přece drahá tvář, byl to člověk, v němž poprvé poznala, co je štěstí, jehož pohled by nemohla nahradit ani vzpomínka na nejkrásnější dny její mladosti. V první chvíli, když slyšela ještě vzdálený rachot jeho vozu, který, jak soudila, měl jej na vždy odvézti ze Sevilly, přepadla ji nenadále pochybnost, při které se zachvěla a cítila potřebu tázati se ještě jednou sama sebe, pátrati ještě jednou ve hloubi ubohé duše své, zdali tam nezbyla přece nějaká jiskra, nějaká naděje, nějaká tužba. Tázala se, hledala a nenalezla ničeho a cítila jakousi útěchu. Říkala sama sobě, a to s větší jistotou nežli dříve, že v oné duši ani nebyla ani nemohla nikdy být ona veliká, slepá a šílená láska, o které dříve snila, ta jediná láska, jakou její mužná a hrdá povaha mohla přijmouti a opláceti; láska Menendeze nebyla však leč okamžité poblouzení a ne hluboká a věčná horečka srdce; Menendez ji nepochopil, poněvadž si jí dosti nevážil; kdyby se nyní smířili, rozešli by se po čase opět; ona nemohla by ho více milovat leč z útrpnosti, a on by jí nedůvěřoval hned při první příležitosti. A snad i v něm byla láska již mrtvou a nebyla to leč pokořená pýcha a výčitky, jež ho dohnaly žádat za smilování a odpuštění; nyní odcházel již klidnější a časem snad zapomene: vůbec je to lepší pro oba, že se to tak skončilo. — Budiž, vzdychla si Fermina, byl to sen, který se rozprchl: já mu odpustila, bůh jej provázej! — A sklonila opět na svou práci to krásné, zamyšlené čelo.

XI.

Dny mijely; nikdo v Seville neviděl více Menendeze. Někdo řekl, že odejel na Kubu; všickni tomu věřili a některý snad přítel tu a tam ho želel; ale většinou nevzpomněli si více na něho leč, aby jej tupili. Za to však Fermina, když se ta celá věc roznesla, nabyla i na druhém břehu Guadalquiviru jakési romantické slávy, na kterou byly hrdy i jiné dívky z předměstí Trianského, jakoby tento vzácný příklad statečnosti, jaký dokázala Fermina, byl také dílem jejich a sloužil ke cti jim všem. Neznámý jakýsi básník napsal na zeď jejího domu několik veršů. Žena generalního kapitána Andaluského objednala u ní květiny, a dívky, když ji potkaly na ulici, volaly na ni: — Muy bien, Fermina! Všickni dívali se na ni s jakousi zvědavostí a s jakousi úctou a jeden tlustý pláteník, potkav ji několik dní po odchodu Menendeze na ulici, zvolal s výrazem nesmírné vděčnosti: — Bůh ti to odplať, seňorito, že jsi nás ho zbavila! — Ale Fermina žila nyní více než kdy jindy osamělá a nevšímala si ničeho leč své práce; pouze nejbližší sousedky vídaly ji někdy na ulici. Nebyla spokojená, ale klidná a na Menendeze nevzpomínala více leč s pocitem jakéhosi smutku, jakoby asi vzpomínala na mrtvého.

XII.

Uplynulo patnáct dní od té doby, co Menendez odešel. Jednou z rána, když vyšlo slunce, pracovala Fermina ve svém pokoji; seděla u okna a pozdvihla časem hlavu dívajíc se zamyšleně na řeku, na Zlatou bránu, na Cristinu, na štíhlé pyramidy vzdálené kathedraly, na ta nesčíslná místa a věci, jež ji pamatovaly na tu její nesmírnou, mrtvou lásku; a vzdychla si. V těchto chvílích byla by chtěla jej zase milovat, ačkoli věděla, že ho více asi nespatří; snad pouze proto, aby dala jakousi

potravu svojí prázdné duši a zkoumala zase svoje srdce ne více s onou bázní, jako dříve, ale v naději, že tam ještě přece něco najde. Ale i v těchto chvílích buď nenalezla ničeho, anebo pouze zbytek staré nevole, která hrozila vždy znova vypuknout; bála se toho a hleděla jinými myšlenkami ji udusit. — Je mrtev, mrtev — pravila sama k sobě a vrtěla smutně hlavou; cítila dobře, že, kdyby Menendez se najednou objevil, přijala by jej zrovna tak jako minule, beze všech rozpaků. Znala svoje srdce a věděla, že se nezmění, věděla, že by mu řekla opět: — Jdi a nech mne v mém hrobě, je po všem!

Proud jejích myšlenek byl pojednou přerušen lehkým šustem; ohlédla se, vykřikla a vyskočila.

Menendez stál před ní.

Fermina se ihned zpamatovala; a přece musila naň upříti aspoň na chvíli svoje těkavé oči.

Jeho tvář byla bledá a vyzáblá; jeho oko jako vyhaslé, jeho rty zsinalé. Měl plášť s kapucí a přes rameno cestovní vak. Stál na prahu trochu shrbený a díval se na Ferminu tím pohledem tak hlubokým, plným lásky a smutku.

— Vy jste byl nemocen! řekla k němu tonem, v němž poznal soucit.

Chvíli váhal a odvětil pak hlasem slabým:

— Ano . . . trochu.

Fermina sklopila hlavu.

— A nyní odjíždím — dodal po chvíli.

— A kam? tázala se Fermina s hlavou stále sklopenou.

— Na Kubu.

— Ještě dnes?

— Teď hned.

— Na vždy?

— . . . Na vždy.

Fermina si vzdychla, přejela si rukou čelo a pravila pak tonem plným soucitu:

— Jdi tedy s bohem; Pán s tebou, Menendezi . . . s bohem!

— Nemáš pro mne jiného slova? tázal se Menendez hlasem se chvějícím — jsi až dosud ta samá?

Fermina naň smutně pohledla a on viděl v jejích očích to zoufalé její srdce, ale zároveň smutný svůj osud. Viděl, že nedostane jiné odpovědi.

— Nuže tedy, pravil Menendez a přistoupil k jejímu stolku . . . — Když se více nespatříme, učiň mi něco k vůli, Fermino. Přijmi ode mne tuto památku. — A když to pověděl, postavil na stolek skříňku, v jejímž zámku vězel klíček. — Vezmi ji, Fermino, prosím tě! Není to žádný dar. Nenajdeš v ní ničeho leč lístek, který ti odhalí tajemství, které poznati máš; tajemství rodinné, jež jsem neřekl nikomu leč nyní tobě. Je to věc posvátná. Přijmi to, Fermino; přísahám ti na svou čest, že to přijmouti musíš; uvidíš to sama až poznáš, oč tu běží, a řekneš pak, že jsem měl pravdu a že jsem učinil svou povinnost . . . A nyní nevím, co bych tobě ještě říci měl. S bohem, Fermino! . . . Zapomeň na mne a buď šťastna! Fermina si utřela slzu a podala mu ruku s tváří vždy odvrácenou.

Menendez ji zlíbal a zaměřil ke dveřím.

— Menendezi! zvolala živě Fermina.

Menendez se obrátil.

— S bohem! opakovala dívka hlasem změněným ale vždy jistým a pevným; — jsem nešťastnější nežli ty, poněvadž nemám více srdce! Jdi, Manueli, a bůh tě provázej!

Menendez šel, zavřel dveře za sebou a stoupal zvolna po schodech; naslouchal s utajeným dechem a srdce mu bušilo, jakoby mu chtělo roztrhnouti prsa.

Najednou zaslechl, jak otočila klíčem v zámku skříňky.

Nohy se mu chvěly a černý jakýsi závoj zastřel mu oči.

Opřel se o zeď.

Minulo několik sekund.

V tom ozval se hrozný výkřik, plný bolesti, hrůzy a lásky, zazněl celým domem jako rána hromová, dveře se rozletly, Fermina sletěla jediným rázem se schodů, padla před Menendezem na zem a líbala mu šíleně nohy, kolena i oděv, plakala, křičela, naříkala, prosila za odpuštění, volala boha, až jí selhal hlas, oči se jí zavřely a ona padla do mdlob. Přiběhli sousedé a mezi nimi don Luis de Guevara, který provázel Menendeze z Rinconady do Sevilly a čekal zatím na ulici.

— Don Luis — pravil k němu Menendez, jak jej spatřil, pozdvihl omdlelou Ferminu a obrátil ji tak, aby jí bylo viděti tvář: — zde ti představuju svoji ženu.

XIII.

Za několik dní na to sekretář v administraci cirku Sevillského posílaje Fermině klíč třicáté lože del lado de la sombra (na té straně co byl stín) adresoval list: — A doña Fermina Menendez; — to byl ten první list, který obdržela s titulem doña, ten první, kde viděla jmeno svoje spojeno s jmenem svého miláčka; políbila jej a schovala jako vzácný klenot. Jiná žena v Seville byla by políbila snad spíše onen klíč, poněvadž toho dne chystalo se vzácné představení; královna Isabella přišla poprvé po své korunovaci do Sevilly, a to postačí, řekneme-li, že bylo vehnáno do areny osm býků, koupených za nové dublony, doblones de Isabel, ze stájů urozeného markýze di Veraqua, jehož chov byl nejslavnější v celé zemi. A proto, ačkoliv divadlo začínalo teprvé o druhé hodině, byla plaza plna již o poledni. Den byl krásný, jaké bývají v Seville v září; veliký cirkus, stavěný v polygonu, choval na svých třiceti stupních podivnou směsici hnědých tváří a černých vlasů, nesčíslných vějířů a ruk, celý květ Trianského předměstí zde zářil; nejslavnější tanečnice z escuelas de baile, na sta dělnic z továren na tabák v šatech bílých a růžových, celé houfy cigánek s kyticemi ve vlasech a za ňadry, nejlepší a nejkrásnější šermíři z celé krajiny s kloboučkem z černého sametu a s pasem růžovým a modrým; všecka ta ohnivá andaluská krev, celé moře lásky, žárlivosti, rozmaru, rozkoše, bídy, jediný vír jásavých výkřiků a tajných pohledů, jediný dešť květů a smíchu, galantních slov a oranží a k tomu všemu hlučná hudba a slunce jako výheň. Když bily dvě hodiny, vešli alquaciles do areny, aby ji vyprázdnili, a v téže

chvíli obrátily se zraky všech na jediné místo, a všeobecný pokřik a hluk rázem utichl. Fermina, bíle oděná, s velikou kyticí v ruce, s tváří, v níž zářila radost, vždy ale důstojnou a přísnou jako její krása, objevila se ve své loži a s ní Menendez, bledý, ale veselý a za ním celý houf přátel. Ticho netrvalo dlouho; arenou rozvlnil se znova hluk a tisíceré oči upřely se na ně. Celá Sevilla věděla, co se stalo. V tom jedna gitana, sedící na prvním stupni pod loží, vyskočila, vytrhla si růži z vlasů, hodila ji Fermině a zvolala: — Á ti, doña Fermina Menendez, y Dios te dé la buena suerte! — Hned na to hodila jiná dívka svoji kytici Menendezovi a zvolala: — Á ti, don Luis Menendez, ty statečné srdce! — Ze všech stran lítaly kytice do jejich lože a vášnivý a slavný pokřik rozlehl se cirkem: — Tobě, krásné dítě! — Tobě, ty hrdinná krvi! — Vám, nejkrásnější páre z celé Sevilly! — Milujte se! — Mnoho štěstí! — Ještě kolik dnů tak krásných jako dnes! — Bůh s vámi! — V několika minutách rozšířilo se nadšení po celém cirku a ze všech stran sypaly se květy, vlnily se šátky a mantilly, kynuly ruce a hrnuly pozdravy, až Fermina, přemožena dojmy těmi, opřela těžkou svoji hlavu o rámě Manuele, a Isabella, která již zasedla v královské loži s celou svojí družinou, tázala se mladého generala Serrano, kdo jsou ti dva lidé, kteří obrátili na ruby celý cirkus. General bonito ten krásný generál, jak tehdáž říkali budoucímu vítězi u Alcoleje, uklonil se uctivě, a pravil sladkým hlasem, jak to uměl: — Jsou to mladí manželé, Vaše Veličenství. Nevěsta je to nejkrásnější děvče z celé Sevilly a ženich je mladík, který učinil andaluské krvi věru čest. Ve své žárlivosti urazil svoji nevěstu a veřejně ji pohaněl; když pak ji nemohl smířiti a získati si znova její lásku, docílil toho zvláštním spůsobem. Dal jí na památku skřínku; v té bylo zlomené péro, které psalo onen hanlivý lístek, pod tím perem byl kus papíru, na němž bylo napsáno krví: — Espiazione a pod tím papírem ležela jeho pravá ruka . . . Královna upřela na ně svoje kukátko; v tom zazněly trouby, lid zajásal a první býk urozeného pana markýze di Veraqua vyběhl se řvaním do areny.

FEUILLETON.

Ze starší poesie italské.

VINCENZO MONTI.

(1755—1828.)

Na smrt Jidáše.

I.

Šel, v chrámu pohodil svou mrzkou cenu,
šel, maje srdce výčitkami syté,
oprátku zadrh a na kletém kmenu
se houpal již na větvi sukovité.

Duch jeho ještě chvíli v těžkém stenu
pod hrdlem chrčel v tísni křečovité,
klel Ježíše i hřích svůj, který plenu
jej vydal tůni pekla mlhovité.

A na útěk se vyřítil pak vyje;
jej chytla Spravednost, a v Ježíšovu
krev smočila prst, kde ční Kalvarie,
na kleté čelo zrádce vryla žhavě
věčného soudu kletbu věčně novou
a v Acheron jej vrhla pohrdavě.

II.

Sprch zlý ten duch kde řek pekelných kraje,
zem těžce zachvěla se v této chvíli,
vrch poskočil, houk vichr ze vší síly
trup černý zaškrcený kolébaje.

Tlum andělů, jenž večer k prahu ráje
ve mlčelivé tiché pouti pílí,
jak z dálky zřel jej, v děsu let svůj chýlí,
za křídel štít své tváře ukrývaje.

Však démoni též tělo jeho v žáry
do vzduchu černého si strhli dolů,
jich rudá bedra byla jeho máry.
Pak s kletím, vytím podél Styxu spolu
s ním hnali se až zamkli v jeho tvary
bludného ducha v zatracených dolu.

III.

Když lačná duše se zas uhostila
ve starou tíži hnátů, v žilách, mase,
soud děsný jež jí Spravedlnost vryla
vzplál ve krvi na hnědém čele zase.

Dav zatracenců jak ho spatřil v žase,
prch poděšen, část do sítí se skryla,
jež zdmutý Kokyt vroubí v svojí řase,
část v kalné tůně ty se pohroužila.

On dále prchaje štván děsnou mukou
před sebou v studu zuby zkřípal vzteky,
ten hrozný nápis vyškrabat chtěl rukou.
Však jasněj ohnivá vždy září slova;
neb co bůh psal, to trvá po vše věky,
byť smazáno, vždy objeví se znova.

IV.

Tu hlomoz náhle zatřás peklem divý
i Satan sám že ohlušen byl málem;
to Ježiš byl, jenž nad smrtí již králem
spěl peklu navzdor v chmurné jeho nivy.

Tu šilhavý ho potkal zrádce lživý,
zřel chvíli na něho, ni nehnul svalem,
pak vypuk v pláč a z dutých očí valem
jak láva horký slzí proud trysk živý.

Na mrzkém těle věčné světlo leskem
se chvělo tak, až pekla rosou kolem
kouřily údy jeho tímto bleskem,
však v kouř ten padl žhavý renadále
meč Spravednosti — Nazarenský bolem
tvář odvrátil, svou cestou kráčel dále.

J. V.

— MDr. Ceyp z Peclinovce, primarní lékař v zdejším blázinci, zemřel koncem minulého týdne raněn mrtvicí. V letech padesátých vydal sbírku ballad pod názvem: „Zvuky večerní". Hlavně však obíral se pracemi vědeckými; napsal celou řadu článků z různých oborů pro „Časopis českých lékařů", jehož byl sám nějaký čas spoluredaktorem. Také „Lumír" přinesl některé jeho práce, zajímavé to studie z jeho nejužšího oboru, totiž psychiatrie. Jeho přátelé ztratili v něm jednu z oněch vzácných, poctivých povah, na něž lze se vždy a ve všem spolehnouti.

— Japonská národní poesie. Krásná literatura japonská jest sice dosti obsáhlá a bohatá v každém oboru, ale není dosud na té výši, jaké se některé literatury již domohly a které se jiní národové neustále domáhají. Co nutně žádáme na básníkovi či románopisci moderním, jest to, aby stál vždy na výši své doby; celá, veliká minulost lidstva, musí ležeti před ním jako otevřená kniha, celý ten myšlenkový proces, jaký prodělalo lidstvo od nejstarších dob až podnes se všemi vztahy k poměrům nynějším, je nutnou básí. V tom ohledu má básník či románopisec povinnosti tytéž, jako kterýkoliv spisovatel vědecký. Podobných starostí si Japonci ovšem nedělají. Tím se stává, že jejich literatura má do sebe vesměs cosi nezralého, dětinského a konfusního. Ovšem že má také své dobré vlastnosti jako: zdravý realismus, svěží, pikantní detaily, často dobrý humor, — avšak všecko to nalezáme větší ještě měrou v poesii národní a jelikož k jiným požadavkům ani nevybízí, má daleko větší cenu nežli poesie umělá. Různé bájky a národní pověsti kolují výhradně téměř mezi lidem; psaných jest velmi málo. Často bývají ale tak neslušné, že nelze jich ani vyprávěti. Na veřejném náměstí postaví si takový improvisator lešení, roztáhne si veliký slunečník a začne dřevěnou klapačkou svolávati lidí. Když se sešli, začne vypravovat. Podáme některé z nich na ukázku. Jedna vypravuje o hloupém Kerai (sluhovi). Chudák neumí číst. Jeho pán, zlomyslný to kněz, pošle ho jednou k zbrojíři a píše tomuto, aby zkusil zbraň, kterou mu sluha přinese, na jeho vlastním krku. Ten netuše ničeho jde klidně, kam byl poslán. Na cestě však upustí psaní pánovo do vody, a když je pak na slunci suší, čte kdosi, jda kolem, co tam psáno stojí a praví k němu: „Zdali pak víš, chudáku, že neseš svůj ortel smrti? Zbrojíř má zkusiti ostří na tvém krku." Sluha se zděsí, zahodí psaní, uteče a stane se vrátným u jakéhosi knížete. Stydě se za svou nevědomost naučí se číst, studuje dále až se stane velikým učencem, obrátí k sobě pozornost samého panovníka a ten povýší jej k téže hodnosti, jakou se honosil jeho bývalý pán. A nyní jde jej navštívit. Pošle mu bohaté dary a děkuje mu ještě za všecko, jelikož prý se stal původcem jeho štěstí a slávy.

O kus dále vypravuje jiný deklamator dobrodružství a tragický konec slavného loupežníka Ishikawy Goyemona, který žil v letech 1586—1598. Je to historie všem známým lupičům společná. Vedle největších ukrutností nalezneme zde také činy šlechetné, ano namnoze i čistě rytířské.

Mají také jednu legendu, která upomíná na pověst o Pandoře. Jeden rybář chytil do své sítě velikou želvu. Přinesl si ji domů. Ale jak se podivil, když se zde pojednou proměnila v krásnou ženu. Ta jala se jej vášnivě objímat a přilákala jej sebou do své vlasti Horai (poetické jméno ostrova Lin-Kin.) Zde žil s ní dlouho a šťastně, až za čas jej pojala nesmírná touha spatřiti ještě jednou svoji vlast a svůj rodný dům. Jeho milenka dala mu, když se s ním loučila, krásnou skřínku, která prý mu zachová věčnou mladost a svěžest, dokud ji neotevře. Rybář vrátí se tedy do svého rodného údolí. Ale starých přátel svých více nenalezne, a v krátce stane se mu zde život obtížným. Doufaje, že nalezne ve skřínce talismana, který by mu celou jeho mladost přivolal nazpět, otevře skřínku. V tom ale cítí, jak mu mizí síla, jak se mu chvějí kolena, vidí, jak mu šedivějí vlasy, a nežli se vzpamatuje, přijde smrt.

Důležitou roli hraje v těchto povídkách moře. Podobně i v této historii. Jeden mikado zasnoubil kdysi svoji dceru císaři čínskému a daroval jí k slavnosti té křišťálovou kouli, ve které, ať se obrátila jakkoliv, skvěl se obraz Buddhy. Loď, která vezla tento vzácný dar, se rozkotala. Starý mikado pospíšil sám na ostrov Sikok, a poručil ji hledat. Mezi potápěči byly také ženy. Jednu z nich oblíbil si náš mikado. Ta se rozhodla, že se odváží pro ten skvost, ale jen pod tou podmínkou, jestliže dítěti, jež právě pod srdcem chová, odkáže mikado svůj trůn. Přivázali jí lano kolem těla a ona se spustila do moře. Dole na dně nalezla palác z jaspisu a porfyru, ve kterém dva draci hlídali hledaný klenot. Brzy se jí podařilo strážce oklamat a koule se zmocnit. Ale jak se s ní dostat nahoru? Bála se, aby ji nechytili a nesežrali. Vzpomněla si, že prý mořská zvířata štítí se mrtvol; rozpárala si tedy život, strčila tam kouli a zatáhla za provaz. Šťastně dostala se nahoru Brzy zemřela, ale dříve ještě porodila hocha, jmenem Fusa-saki, který se stal později ministrem. Když se jednou procházel na břehu moře, potkal nějakou babičku. Ta mu pravila, že jest duch jeho matky, pověděla mu, jaká má práva na trůn a zmizela. Vděčný syn dal za ni na modlení a dočkal se opravdu kýžené hodnosti a slávy.

Neméně zajímavá jest následující bájka, jelikož upomíná valně na známé bájky evropské. Párek starých myší má dceru, na kterou jest nesmírně hrdý. Žádný ženich nezdá se jim dosti vznešeným. Jedna sousedka jim radí, aby ji zasnoubili slunci, neboť prý jest nejmocnější ze všech a nemá sobě rovného. Slunci to sice lichotí, radí však, aby zasnoubili rodiče dceru svou mrakům, kteří jsou mocnější nežli slunce, neboť prý zahalí často jeho tvář. Mraky však řeknou, že ještě mocnější jest vítr, který je rozežene. „Ano," řekne vítr, „jsem ovšem mocnější nežli vy, ale ta nejbídnější zeď zničí moji sílu." Myši žádají zeď, aby se stala jich švakrem. Zeď ale řekne, že malá myš, která svým hrabáním ji boří, jest mocnější nežli ona sama. To myši překvapilo, že jsou mocnější nežli slunce, mraky, vítr a zeď a přišly konečně k tomu poznání, že i myš má být se svým stavem spokojena.

V japonských bajkách hraje liška pro svou chytrost tak častou roli jako v bajkách našich. Zde však mívá často nebezpečného soupeře, svého vlastního strýce, totiž jezevce (tanuki), jehož se všecky ženy nejvíce bojí.

V domácím životě japonském bývají podobné historky a bájky předmětem obyčejné zábavy. Hojně rozšířeny jsou také povídky mravoučné kteréž pod názvem: Tami-no-nigiwaï (činnost člověka) na začátku tohoto století sebrány byly. Turettini v Genevě opatřil výtečný francouzský překlad. Je to obyčejně všední, praktická morálka, kteráž zároveň s jakousi filosofií, ale co možná prostřední, jest u tamního lidu oblíbena. Uvedeme jenom něco na ukázku:

Jednoho občana probudí časně z rána jeho hodiny, které bijí osm. On však vidí na nebi měsíc a pozná, že jest ještě noc. Zlobí se tedy na hodiny, tyto však mu řeknou: proč nás viníš? Jdou-li tvoje hodiny špatně, či to vina nežli tvá? Naučení mravné: Často si stěžuje člověk na něco, co sám zavinil. Jiná povídka: Jakýsi učenec má velikou vadu, totiž tu, že touží neustále po bohatství. Jednou potká jej dobrý genius a dá mu 1000 pytlů rýže, aby prý se najedl. S tím není učenec spokojen: nyní chce sýpku, kam by rýži vysypal, chce palác, zlaté truhlice, skvostné oděvy a konečně prst svého dobrodince. Genius se rozzlobí nad jeho nestoudností a uvrhne jej zase do předešlé bídy. Morálka: Lidské tužby mají určité meze; neumíš-li sám je sobě klásti, nenajdeš nikdy pokoje.

Různé sentence citují se často o sobě, neb v oněch bajkách. Nejvíce rozšířenou jest věta: „Zlo není z nebe, ale od ženy" a kolujе v nesčíslných variacích. Ku konci ještě několik výroků, které karakterisují tak dobře japonskou filosofii:

„Nevědomost činí nás rovnými Buddhovi, t. j. nevědomost jest největším štěstím."

„Zpívejme, pijme a buďme veseli, neboť před námi leží černá noc nejistoty."

„Pracovati zadarmo brzo unaví."

„Kdo dnes se směje, bude zítra plakat."

„Často díváme se na nebe klíčovou dírkou."

„Ani prorok nemůže svůj osud sobě předpovědít."

Jak viděti, prosvítá ve všem zejmena v těchto sentencích hluboký pessimismus, k němuž druží se tu a tam jakási skeptická moudrost; vlastní prospěch jest ten hlavní ton, který prosvítá pod každým rouchem i v proudu těch nejkrásnějších slov.

OBSAH: Ugo Bassi. Romance od Jaroa Nerudy. — Darija. Novella Julia Zeyera (Pokračování.) — Z nové poesie srbské Jovan Dragašević. Zvyk. Zloba vina. Jovan Grčić-Milenko. Po dešti. Posvátný okamžik. Horská skizza. Též její syn jest žákem. Bolná vzpomínka. Đuro Jakšić. Večer. Sonet Přel L. Tesař. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Decameroпe. Od Paula de Saint-Victor. — Manuel Meneodez. Napal Edmondo de Amicis. Přel. Bed. Frida. (Dokončení.) — Feuilleton: Ze starší poesie italské. Vincenzo Monti. Na smrt Jidáše. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumira“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 10. září 1879. ČÍSLO 25.

Ballada ze vsi.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

Šla, tak ji přece přemoh cit,
šla na hřbitov se pomodlit.

Jen starý hrobník, sešlý kmet,
hrob kopal, do pola v něm stál,
jak zhlíd ji, trochu hlavu zved
a jako dříve kopal dál.

Šla, zpuchřelý kde trčel kříž,
u kraje hrobu klekla blíž
a dlaně spjala k modlení,
však slova byla úpění
a na srdci jak kamení!

A hrobník při své práci celý
se skoro ztrácel ve hrob ztmělý,
jen ob čas lopata se kmitla
a hrstka země vzhůru litla;
teď začal hovor, utřel pot
a kopal zas jak o překot.

„Nu hezké to, že zvykem vdov
jste přece přišla na hřbitov
před svojí druhou veselostí
se vyplakati do sytosti.
Jste sice vdovou sedm let,
však svěží, pěkná jako květ.“

A motyku zas hrobník zved
a temná rána zazněla —
jak duní rakev zpuchřelá!
pak divný praskot až to sýpá,
jak prkno z rakve když se štípá
a praskot zas a z hrobu v mžik
již litlo hnátů několik.

„Váš muž —“ tak hrobník pokračoval,
skráň bílou v černý jícen schoval
dál kopaje svůj nový hrob —
„byl kamarád můj z dávných dob,
hoch statný jako mladý buk.“

A zas ta rána, zas ten zvuk.

„Já měl ho velmi, velmi rád,
však bůh ví, vás si nechtěl brát!“

A z hrobu teď zas vylít hnát.

A žena hrobu na kraji
div svoje slzy utají
a nejde jí to modlení,
vše mění se jí v úpění
a na srdci jak kamení.

„Však byla něco veselá
ta svatba vaše, z kostela
když jeli jste, na staré věži
se pustil sýček do pláče.
Kdo vším si toho? bez otěží
po návsi bleskem vozy tryskly,
zahrála hudba, ženy výskly.
Ba tak jste byli veselí,
že jste i mrtvým koláče
se smíchem přes zeď házeli.
Ba, veselí jste byli dost!“

A z hrobu hodil zase kost.

„Leč mrtví mstít se umějí,
po roce bylo smutněji.
Však posud nevím jak se stalo,
neb lidským řečem věřím málo,
že umřel váš tak z nenadání.
Že trpěl v hlavě na píchání,
si tenkrát ve vsi povídali,
však chtěl bych umřít, všichni lhali,
co já ho znal, byl zdráv jak buk.“

A zas ta rána, zas ten zvuk
a zas dva hnáty vyhodil
a kopal dále jak vší silou,
o pár těch kostí, rakev shnilou
by s ďáblem samým závodil.

„Kdož ví, co mohlo se as dít?
Já vím jen to, co věděl lid.
Kdys v noci dostal v levé skráni
tak silnou bolest z nenadání,
jak proboden že k zemi pad —“

A z hrobu hodil zase hnát,
byl polo stlelý, žlutavý,
a za ním hodil holou leb;
té trčel z pravé skráně hřeb,
byl skřivený a rezavý
a leb se k ženě koulela,
ta vykřikla a — omdlela.

A hrobník skočil z hrobu v ráz
a jako hrom zněl jeho hlas:
„Což místo zítra k oltáři,
dnes ještě půjdem k rychtáři?“

Darija.

Novella *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

V.

Dimitrij Lomonov byl v rozpacích, ještě mu nebylo úplně jasné, považuje-li Darija hru v karty za žert či brala-li ji do opravdy?

„Kam vás povezu?" tázal se jí na ulici když do povozu sedali.

„K vám," odpověděla prostě.

„Darijo, vy byste mne opravdu oblažiti chtěla? Z vás nemluví hněv proti knížeti? Mně byste dala přednost před ním? Považte mou chudobu a jeho bohatství!"

Darija se začervenala.

„Tedy jsem již tak hluboko do bláta zapadla, že se mnou pouze o cenu za mou lásku vyjednáváte jako s —" zamlčela se a myslila: „Kéž by Ilja i toto nové ponížení slyšel!"

„Darijo, zbožňoval jsem vás dávno," počal Dimitrij, „ale neosmělil jsem se nikdy vám říci —"

„Že nejste dosti bohatým, abyste mne koupil? Nuž, nyní ale vidíte, že nejsem neskromná, že se dosti lacině prodávám. Ostatně to cením vysoce, že jste mne vysvobodil z ruky knížete. Vezměte mou osobu, spokojte se tím darem a nebuďte neskromným — nežádejte mou lásku. Jsem vám nakloněna, nehnusíte se mi jako ten druhý, který mne prohrál. Budem-li si někdy v cestě, rozejdeme se. Nuž, již dost toho výkladu. Řekněte izvoščíkovi kam nás dovézti. Není-li vám to vhod co vám nabízím, nuž dobře, nechte mne zde, posaďte mne na tento patník, a starejte se o mne tak málo, jako já se o sebe starat budu."

„Na Vozněsenský prospekt!" zvolal Dimitrij, ale nezdálo se mu právě, že kořist svou v triumfu domů vezl. Tón, kterým mluvila, byl tak srdce rvoucí, že Dimitrij hlubokou úctu před jejím bolem ucítil, a když k domu jeho přijeli, pomáhal jí s takovou uctivostí s povozu, jakoby tu službu byl samé carevně prokazoval. „Naleznete pod střechou mou útočiště a ve mně pozorlivého přítele," pravil jí, když ji do nejlepší komnaty svého jinak dosti skromného bytu vedl. „Neobávejte se mé dotíravosti."

Místo odpovědi šla k oknu a hleděla rychle do všech oken protějšího domu. Zdálo se jí, že vidí v jednom z nich krásnou, mladou dámu. Obrátila se k Dimitrijovi s téměř šťastným úsměvem.

„Děkuji," šeptala a on blažen tím slunečním paprskem v smutném jejím zraku, spěchal z pokoje a ponechal ji samotě a jejím myšlenkám. —

První dni šetřil Dimitrij jejího smutku, hloubal o tom, co jí as vlastně tak na srdci leží, říkával si, že by to bylo barbarstvím dotírati na ni svou láskou, poznenáhla ale zvítězila vrozená mu lehkovážnost, smál se jejím vrtochům a naléhal na ni výlevy svých vášnivých citů. Byl překvapen jak slabý odpor mu kladla, a počal si věci docela prostě vykládati: bylo tak na snadě, že jemu přednost před Ivanem dávala, před Ivanem, slabým i na duchu i na těle. Jeho, Dimitrija, mohla si aspoň co muže vážiti, a získala nesmírně v jeho očích tím, že na bohatství knížete tak malou váhu kladla. Viděl záhy, že u ní nebylo stínu oné hrabivosti, která tak často dívky jejího druhu byzdívá. Vše, co jí náleželo dříve, než se stala milenkou knížete, darovala ženě, která ji byla někdy do domu přijala, když co opuštěné dítě polozmrzlá na její okno v noci zaklepala, a ze všech darů, skvostů a šperků, jimiž ji byl Ivan zasypal, nevzala ani jedinou jehlici do domu Dimitrija Lomonova. Tvrdošíjně vracela vše, cokoli Ivan za ní na Vozněsenský prospekt posýlal. Dimitrij chtěl jí nahradit co byla svým odchodem z paláce na Fontánce ztratila, ale Darija zapověděla mu přísně přinášeti jí jakýkoli dar. Způsob její byl tak opravdový, že Dimitrij uposlechl. Skromnost její a tichá mysl přiváděly jej u vytržení.

„Jest pravou perlou pohozenou v prach," pravil denně sám sobě, a jednou dodal: „Kdyby nebylo její minulosti, stala by se ona a žádná jiná mojí ženou!"

Darija žila takto téměř klidně po jeho boku. Zvykla si na něj hleděti jako na svého blízkého příbuzného, jehož přítomnost ji nevyrušovala ze snů, duši její tak drahých. Žárlivost na hraběnku ji netrápila více.

„Nechť je s ní šťasten tam daleko v Moskvě," pravila si, „spokojím se tím, když sestru jeho někdy uvidím."

Poznala Marfu Vasiljevnu ihned, když ji poprvé v okně spatřila, byla bratru svému velmi podobna. Schovaná za záclonou patřila na ni, kdykoli se buď v okně nebo na ulici objevila, spokojila se pohledem na ni po celý den a snila o ní v noci. Tak minulo několik týdnů. Jednou ale napadlo jí, jaké štěstí by to pro ni bylo, kdyby mohla s Marfou promluviti. Tentýž den prosila Dimitrija, aby jí koupil nějaké šaty, že by ráda vycházela, a když Dimitrij, šťasten, že jí sloužit mohl, ji do módních magazinů zavezl, vybledala si smuteční oblek. Byl překvapen, ale netázal se jí po příčině zvláštního toho nápadu.

Darija znala již dle vidění tetu Marfinu, a vidouc ji jednoho dne vycházet soudila, že Marfu o samotě najde, a vydala se ihned k ní.

Zmocnila se jí malá závrať, když poprvé po tak dlouhém čase sama a pěšky vírem a rejem lidnatého prospektu kráčela. Trvalo dosti dlouho než tu krátkou cestu k domu Marfy Vasiljevny dokončila. S třesoucím se hlasem žádala starého sluhu, by ji ohlásil. Uvedli ji do malého salonku a za nedlouho objevila se Marfa. Darija zdráhala se sluhovi jakékoli jméno udati a Marfa hleděla tedy s jistou zvědavostí na neznámou návštěvu. Oči její velké a vlhké, jasné a nevinné jako dítěte, měly neodolatelné kouzlo. S milým úsměvem ukázala na křeslo a sedla naproti Dariji.

„Vy přála jste si se mnou mluviti?" tázala se.

Melancholickou, bledou tvář Darijinu přelítl slabý ruměnec při zvuku toho hlasu tak podobného hlasu Iljovu.

„Odpusťte," odpověděla, „chtěla jsem se pouze tázat —" Nevěděla co. Sebrala veškeré síly a tak klidně jak jí možno bylo vyrazila: „Vy máte bratra, slečno."

Oči Marfiny plnily se okamžitě slzami, přitáhla své křeslo blíž k Dariji.

„Vy jej znáte?“ a chopila ji za ruku.

Darija byla by bolestí vykřikla, vzpomněla si, jak by Ilja ji zapřel, jak by ruku své sestry od její ruky odtrhl. Marfa, vidouc bolestný výraz její tváře, vykládala si jej za sympathii s osudem její rodiny.

„Ilja je v olonecké gubernii, zdržel se v Moskvě jen několik dní. Vy víte nejspíše, že jej záležitosti našeho statku tam volaly? Bohužel podnik jeho se mu nepodařil a naše jmění je jakoby již ztracené. Co záleželo by konečně na tom? Kdyby Ilja jen uvěřiti chtěl, že tu ztrátu klidně nesu! Ale on trápí se k vůli mně. Máte-li na něj vliv, oh, domlouvejte mu, by se dále nermoutil!... Ale věru, vždyť jsem se ještě ani netázala, co vás ke mně přivádí.“

Darija zajásala v duši. Nebyl do Moskvy k vůli hraběnce zajel! Byl ještě tím velkým, čistým ideálem jejích snů, pohrdal na dále tím bohatstvím, jež si Praskóvje zradou na něm spáchanou byla vydobyla. V okamžiku napadlo jí vše, co jí byla hraběnka v Homburku o jeho záležitostech svěřila.

„Co mne k vám přivádí?“ rozhovořila se s dychtivostí. „Právě peněžité záležitosti vašeho bratra. Zamlčela jsem vám jméno svoje z vážné příčiny — vězte, jsem velmi blízká příbuzná jednoho z těch spekulantů bez svědomí, kteří otce vašeho o jmění, následovně vás o dědictví a bratra vašeho o klid duše připravili.“

„A osud náš vás zajímá? Jak jste dobrá!“ zvolala Marfa. „Řekněte mi přece své jméno, bych si je mezi modlitbou připomínala!“

„Toť nemožné,“ odvětila Darija. „Ale modlete se za mne!“ Slze dusily jí hlas. Přemohla své dojmutí a tázala se: „Stojí vaše záležitosti tak zoufale? Je tak málo naděje?“

„Vy chápete,“ odpověděla Marfa, „že těm věcem jen málo rozumím. Ale bratr můj pravil mi: hleď, Marfo, jak ten život smutný. Věc naše je spravedlivá, zákony nám dávají za pravdu a přece jsme ztraceni, poněvadž vynikající jeden muž, který osud náš v rukou drží, je mužem zištným a krutým. Kdybychom mu třicet tisíc rublů dali, rozhodl by pro nás. Pomysli, co to znamená, být v právu svém a přece neviděti spásy než v činu protizákonném, v podplacení!“

„A vy nemáte třicet tisíc rublů? A vaši příbuzní?“

„My peníze ty nemáme a jediná naše příbuzná jest dobrá moje teta, u které žiju. Celé její jmění je dosti skromná renta, kterou jí vyplácí velkokníže, u kterého muž její pobočníkem býval.“

„Není tedy naděje?“

„Žádné. A ubohý můj bratr se utrápí.“

Marfa vypukla v pláč a Darija zalomila rukama.

„Kletba těm, již slzy vaše vynutili!“ zvolala. „Ale nezoufejte! Nezmiňte se nikomu o mé návštěvě, nikomu, a nejméně vašemu bratrovi. Nezoufejte a věřte v šťastnější budoucnost.“

Prchala z domu. Byla jako šílená. Zdálo se jí, že jí připadla úloha zaopatřiti těch třicet tisíc rublů tak nevyhnutelně nutných a marně přemýšlela, kde by je mohla vydobýt. Letěla do paláce babičky knížete Ivana, tam se dozvěděla, že stará kněžna, obávajíc se nových pošetilostí knížete Ivana se slečnou Corombini, byla Vaňušu někam za hranice zavlekla s pevným předsevzetím, že jej ožení. Kam ale jeli, bylo a zůstalo tajemstvím, kněžna bála se možné korespondence se slečnou Corombini. Darija nevěděla si rady. Žádat na Dimitrijovi takovou sumu bylo nemožné, byl chud a zadlužen. A hraběnka? Darija bojovala těžký boj. Měl Ilja Praskóvji spásu svou děkovat? A měla Darija právo bez jeho vědomí o ty peníze žádati? Přemýšlela dlouho, konečně se ale rozhodla. Psala Praskóvji do Moskvy, vylíčila jí scénu s Marfou tak dobře jak to dovedla.

„Vy vidíte,“ psala, „že se vám naskytla příležitost být velkodušnou. Spaste toho, kterého jste milovala, a nedejte mu nikdy dozvěděti se, že to byla vaše ruka, která jej od zkázy zachránila!“

Když psaní do schránky hodila, byla klidná a šťastná. Byla jista, že Praskóvje ihned jednat bude.

„Pak vyzradím Marfě vše,“ myslila si, „on bude dojat, smíří se s ní a všickni budou šťastni. A já? Já též. Půjdu do své ubohé olonecké vesničky. Znám v lese krásné místo, kam po celý rok nikdo nepřichází. Stojí tam několik modřínů na vršku a je odtamtud na jezero vidět. Stíny oblaků přeletují občas vrcholky stromů a v křoví zašustí někdy plachý krok nějaké zvěře. Tam si lehnu pod nejstarší z těch modřínů a v tom klidném koutku zemru!“

Pak počítala, kolik hodin uplyne, než odpověď Praskóvje z Moskvy zavítá. Ale minul týden a druhý a třetí a odpověď žádná nepřicházela. Darija nespala žádnou noc, byla ode dne ke dni bledší, pod očima dělal se jí temný pruh.

„Darijo, co je ti?“ vyptával se jí Dimitrij pobouřen její churavostí.

„Myslím, že příliš málo vycházím,“ odpověděla, oděla se do svých smutečních šatů a letěla na Anglické nábřeží.

„Což,“ myslila si, „kdyby Praskóvje nebyla v Moskvě? V jejím domě dozvím se kde je.“

„Paní hraběnka Muromská?“ tázala se švýcara.

„Paní hraběnka přijela předvčírem z Moskvy,“ odpověděl, „ale není již Muromskou.“

„Jak to?“

„Vdala se před měsícem. Ráčila přijeti s chotěm svým —“

„Dobře, mohu s ní mluvit?“

„Ano, paní naše dnes přijímá.“

Darija letěla jako vítr po schodech vzhůru, udala své jméno a vedli ji do salónu. Praskóvje byla sama. Pozdravila chladně ale vlídně.

„Obdržela jste můj dopis, Praskóvje Pamfilovno?“

„Ano, ale nerozumím, co mi chcete. Píšete mi o nějakém Iljovi, kterého neznám a o kterém jsem nikdy neslyšela.“

Darija nevěřila svému sluchu.

„Vy lžete!“ vyrazila, „vy se příliš dobře na něj pamatujete, vy jej dosud milujete! Zachraňte jej.“

Praskóvje zbledla, přistoupila těsně k ní.

*

„Nuž ano, znám jej, ale nenávidím ho. Jedině v mé ruce leží tedy jeho spása? Nuž ruka ta mu ji nikdy neposkytne. Ať letí střemhlav do propasti, ať tam celou svou rodinu i vás s sebou strhne, tím větší moje rozkoš, tím sladší moje pomsta. Jděte, a poslal-li vás, vyřiďte mu to.“

Darija ji měřila od hlavy do paty, pak se obrátila a vyšla beze slova. Slyšela ještě, jak Praskóvje lokajovi nařizovala: „Tato osoba se více nepředpustí, pro ni nejsem nikdy doma.“

Darija si nyní myslila: „Půjdu zase k divadlu, zejtra udělám patřičné kroky. Za kulissami najdu někoho, kdo mi těch třicet tisíc rublů půjčí nebo dá.“

Tu napadlo jí, že již půst, že divadla již uzavřena. Cítila mdlobu v těle i duši. Od nějakého času vykonávala církevní obřady, které byla dříve zanedbávala. Viděla, že se lidé tlačili do kostela, vešla též a padla před obrazem nějaké světice na studenou dlažbu bez myšlenky, s hlavou pustou a těžkou. Ležela tak dlouho na tváři, až ji milosrdné ruce zvedly. Chodila jako ve snu po ulici, našla sice cestu domů, ale téhož večera zachvátila ji horečka. (Pokračování.)

Z nové poesie polské.

Adam Asnyk.

Torsu Psychy od Praxitela.

Psyche! stojíš v říze mramorové
tak věčně nevinna a zamyšlena!
Tvá líc se nechmuří, prs nedmou snové,
leč jak tě ruce mistra uvěznily,
přežilas věky, s nadšením vždy ctěna —
a nyní přikuté v ten mramor bílý
minulost jenom smutnou píseň kvílí!

V té nachýlené tváři zádumčivé,
kde profilu se jasní obrys čistý,
nižádné vášně neusednou divé,
a zrak tvůj, který sklopen je teď k zemi,
snad nejvýš za motýlem patří v listy,
jenž nad květy pak vzlétl perutěmi
před chvíli věků, zniknuv s nimi všemi.

A sotva jitro máje vzplálo v hrudi,
ty vlastních snů již květem rdíš se hojných
a skrýváš se, když miláček tě budí —
a polekána, v chvění, rozpačita
pryč vrháš číši dojmů nepokojných,
a „nemožno!“ díš k srdci svému skryta,
když listí myrtových tě šelest vítá.

Chceš v dívčí zvěčniti snad ve pohodě
tu mysl, která blankytem se živí,
a odleskem být v ideálů shodě
té duše světa, po vše věky sní,
jež tužeb dívčích zábleskům se diví,
před světlem jasnějším svá víčka skrývá,
než píseň miláčka ji zbudí tklivá?

Kamenná sestro! zbuď se této chvíle,
a odhal snů svých závoj červánkový!
Dnes sama národů jsi na mohyle
a sirotka žal není v tobě znáti,
jen jako urna, která zdobí rovy,
a bez popele již, se nachem zlatí,
jsi zbyla, plna kouzla, nad závratí.

Když spočinulas na mlčícím tesu
Parosské skály, jiný svět tě vítal,
tys byla jemu jako výraz plesu,
jejž, nakreslený rukou Praxitela,
lid všechen pocítil a v srdci čítal:
vždyť nebes jeho zoří bylas celá,
oděna rouchem plastiky a těla.

S Olympu růžového jsi jak dítě
již slétla ideálů svědčit ruchu,
svět řecký povznést v obraznosti sítě
slavičích žalů písní, těmi zřídly
neznaných tužeb, Ikarově duchu
jež kážou andělskými vzlétat křídly
a zrakem chtivým spět, kde sláva sídlí!

Ty báje gigantů kol tehdá všady
šum lyry v měkká roucha písně svíral,
a mosaikou kraj se zaskvěl mladý
zářících bohyň, nad pěnou co zjevů
když bohatýr zas který nový zmíral,
zakvětly po něm žalem bez úsměvu,
věsť podavše dnům příštím v luzném zpěvu.

Ó! tehdá ještě úsvit šťastných věků
v kolébce lotosové zemi zíral,
chiméry lidstva létly v nedaleku
po stezkách nebes v ohni, zlatu, ryku —
argusům oči Epos otevíral,
a k chycení jich v tůni zvířetníku
Bellerofony za nimi slal v mžiku.

Tak hojně žití valilo se chtivé
přes těsné břehy vřící světa číše,
a země s nebem v půtce jako dříve,
kořistíc z plenu Prometheů sobě
a sdílíc věčnosť trestů s nimi v pýše —
až v dlouhém, temném účtu, v jedné době
se v políbení střetly strany obě!

Z těch objetí pak nové vyšly tvary
obrovské, bozi půl, půl trpaslici,
a nových sopek vulkanické žáry
krušily gigantů již skalné štíty,
až roztrhly se v prach jen znikající
tak žitím zuřící ty Uranity
a z moře blýskla duha Afrodity.

Mír nastal tichý vzcházející shody!
Svět k souzvuku se duší chýlil plesný,
a kastalské se zalidnily vody
dívkami, při zlaté jež loutně, zpilé,
zapěly v středu poupat, pudů vesny
ty písně plné prostoty tak milé,
jež v stíny jeskyň zněly zasmušilé.

A poesie těla na té nivě
jak první čarovné květ vůně zkvětla,
jí lidstvo pojilo se náruživě,
slučujíc všechen vzlet svůj a své snění
v mladistvou touhu, za krásou jež létla,
v jediný rytmus, rozkoš, v zatoužení,
jež krásná těla v jasné sochy mění!

Ó bylo třeba vděků obnažených,
tak luzných dívčím studem v nahé kráse,

nadšení forem smyslných, ne sněných,
kde v celek básně žití vesna slila
šlechetné rysy s teplem vášní zase,
a unylost pak měkkou zvedši síla,
rozkoše klenbám věčnost zapevnila.

Za každým květem novým, jenž se vtělil,
milostných legend vznášely se vůně,
vzkřik radosti až k nebes prahům střelil,
když v rhododendrony a myrty, chvoje,
nad tajných zřídel průsvitavé tůně
žádostných Akteonů spěly roje
Dianu božskou spatřit bez závoje.

V tom zbožňování krásných těla tvarů
uprchla jitra chvíle blyskavicí —
již tělo nemá dosti vnad ni žáru,
leč s étheru hle blankytného slétá
zpět na motýlích křídlech duše snící
a v sopku dohaslých již chtíčů světa
ztupeným smyslům nové jiskry metá.

Ó Psyche! přišlas končit dobu tvůrčí,
jak akkord, jednou spínající rukou
běh temných záhad, předtuch, den jež určí.
Fantomů sledy neladné a roky,
jenž chaosem se zdají být a mukou,
jsi sřadila v proud jeden přehluboký,
národů vratké podpírajíc kroky.

Tys šťastně v středu lidstva vyplnila
obrazy živých snů a zjevů cele!
Tys různé divů arabesky svila
v myslící jeden ethiky řád nový
a stála v oase pak svěží, skvělé,
jež ukryta pol chaosu jsouc krovy,
ždá již, co vlastních zvuků ohlas poví.

Div jaký? Všechny struny opětují
zpěv, lidstvo jedním spjavši práva tokem:
snů platonských již zvěsty letí, dují,
nadšení ohněm blýskajíce v kalu,
a zvědavým v čas příští zříce okem
kdy z kusů rozbitých se složí v skálu
válčících posud svazek ideálů!

Ty ještě nasloucháš — ta píseň hřmící
zní láskou k Helladě a hymnem letí
nad hranice kol žárem dýmající
obranců padlých, jichž laur tříbí, taví
a v ohni zlatých vodopádů svítí!
Jsouť přioděni v kmentu bílé hávy,
jak pomník čnice svého lidu slávy!

Volnost a sláva! tóny tyto dvojí
jak v nebi andělé se spjaly září
a velkých mužů ctnosť již mlékem pojí,
jež z oruží i s tribuny se chýlí,
a k příštím věkům zvracejíc se tváří
svým zrakem vše tmy chmurné rozeptýlí,
v nichž ctnosti nebude ni mužné síly.

Kol všude souzvuk myšlenky, jež vládne,
a směs a hmotu v jasný řád již skládá.
Lid pocítí ten půvab krásy ladné,
jež národům tvar žití tvoříc, kvete
a tolik z lůna paprsků mu skrádá,
že přes řad episod všech, rychleleté
až k protichůdcům v budoucnost je vmete.

Nechť sluneční té záře nad svatyní
tvé oko s láskou prodlí ještě déle —
slib čisty již tvoji kněží činí,
a touhu nekonečna v předtuch klínu
již na zvěsť mění skutečnosti smělé:
Sokrates bohy zavrh v zříceninu
a nesmrtelnost pije z číše blínu!

A k slunci toužíce, jež výš se klene
na moři lidské krve purpurovém,
zvráceni bledem v ráje odtušené,
kde vstupu brání andělé tmy všude,
již posilnit jdou žitírodným slovem
lačnící útěch apoštoly chudé,
vésť nesouce jim dne, s nímž radost bude.

Leč nepřišel on — duší vláda blízká,
ač tichým zjevena a prostých touze
s Golgoty božským plamenem již tryská,
přec utkvěla jen na nebesích v dáli:
a nářku pozeměanů zbylo pouze,
by na žni věků zvadlé, jež tu králi,
v očisty plamenech se k spáse brali!

V divokých bouřích zhasla duha zlatá,
ryk barbarů sklál harmonie křídla —
myšlenka pod pranýřem v pouta spjata!
Na kalné vlně hordy vichrem hnané
jak bleskem udeřily v zemská sídla,
v akkordy převratů dmou rozpoutané
a v setbu postrach jen a vražda plane!

Na troskách vesnu žití zřít však jinou —
hle, na hřbitovech květy rostou svěží,
svůj vděk i barvy vzavše pod ruinou.
Z děr černých zjevy v hrdém létnou vzmachu,
ty s láskou smělé průkopníky střeží,
a učí stoupati je k dějin prachu
bez marných illusí i beze strachu.

Let zašlo tolik! Furrinské as vřesy
pod nebem jižním čas již doschnout měly —
a duše lidstva přes krvavé tesy
jde stále, cíle svého předaleka.
V minulost smutných duchů stíny spěly,
jichž truchlivý tlum toužně posud čeká,
kdy opět bůh se vtělí do člověka.

V společný poklad dobrých lidstva činů
již záslub, obětí se tolik sneslo!
Voj předchůdců tak dlouho hynul v stínu,
jda na smrt jistou, nevěda však ani,
zdaž pravdou bylo praporů jich heslo,
neb zdali v nepaměť se věčnou sklání
s tou palmou mučednickou na své skráni.

A pod vášnivou vřavou žalných stesků
trh nectný Jidáše se plní dále,
a není, trestů dny by přerval, blesku.
Lid volá: „štěstí!“ kdo však cestu razí?
Ač „naše budoucnost!“ vše křičí stále,
přec bázeň podlá jeho nitro mrazí,
a ničeho, ni boha nenachází!

Sny vstupující sotva zašly, blednou,
a nikdy nevtělí se, nentvoří
svět skutečný kol sebe myslí jednou:
leč nástroj křehký ač se láme tady,
přec nadšení to nezhyne — jeť zoří,
že bez překážky dále půjdou řady,
až pravda chopí žezlo zemské vlády.

A Psyche světa, jež dnes mlčí ještě,
v temnosti trofejích sníc o milenci,
a křídla v krvavé si smáčí deště
a myslí ve snu, že to laur a květy,
přec jednou ve hvězdném se zbudíc věnci
jak lilie, jež v lazur vod jsou vsety,
vypluje ztišit bouři, vichr kletý.

Kamenná sestro! čekej věků chvíli,
ji mírem nadzemským zde svěť již znovu!
Zas myrty zkvětou, slétne motýl bílý,
a láska přijde s věstí jarní doby:
ty stůj pak tamo nad popelem rovů
a laskavě k nám v lidské shlédni mdloby,
až tráva bude krýti naše hroby!

Přel. *Fr. Kvapil.*

O poesii Arabů před islamem.

Z orientalních studií dra *J. Košuta*.

(Pokračování.)

Muʿallaka stařičkého Zuhaira překypuje moudrými průpověďmi (hikma) a výroky. Života jest syt, neboť žil 80 let; on viděl, jak slepý osud kolkolem tápe a kořisť svou hledá; jeho však se chybil, protož stárne tak dlouho. On ví co dnes jest, co včera bylo, však co zítra bude, to tušiti nemůže. Protož chce, prvé než jej smrt zachvátí, jednotlivé kmeny napomínati, aby svědomitě držely smlouvy, aby poznovu plameny války se nerozňítily a bol těžký jako mlýnský kámen je nezdrtil.

„Kdo ustavičně smrti se obává, toho nejdříve postihne a byť před ní i do nebe utíkal. Kdo svou zbrojí své cisterny nechrání, tomu je (lidé) poboří; kdo přespříliš bojí se druhým bezpráví učiniti, sám ho dozná. Kdo v cizině jest, musí nepřítele svého za přítele považovati. Kdo sám sebe ve vážnosti nemá, nemůže též od jiného vážnosti žádati. Kdo již jednou špatné povahy jest, darmo ji ukrývá; vždy jej lze prohlédnouti, byť sebe více se přetvařoval. Kdo zlým lidem dobro prokazuje, bude toho pykati; zasluhuje hanu místo chvály. Polovice muže jest jeho jazyk, druhá polovice jeho srdce; ostatní jest planý zevnějšek, maso a krev. Při ztřeštěném mladíku jest ještě naděje, že kdysi doba rozvahy přijde; je-li však starec nerozvážlivý, nelze více rozvahy do něho se nadíti . . . Rád bych zvěděl, zdali ostatní totéž vidí co já, zdaž jim se život takým jeví jako mně. Vidím, kterak lidé se vším což mají hynou a čas jen věčné trvání má. Kdykoliv s některé hory sestupuju, nalezám vždy nové pobořené kameny náhrobní co znamení pomíjitelnosti. Pamatuji se ještě, jak jsem jitro mého života pln touhy nastoupil a nyní vidím, že u večer brzy v hrob pevně zděný sklesnu. Vím, že ani podnikavost má ani mé skvělé statky od smrti uchrániti mne nemohou. Vím, že když bych jen chtěl, dosti často bych na to upomenut byl, co rád bych zapomněl. Vidím, že vše co žije pomíjitelné jest, jen vysoké hory, nebe, země a bůh jsou věčni; naši dnové a noci však jsou nám odměřeni."

Pestré obrazy všelikého druhu nám jeví Muʿallaka Imruulkaise, buďsi že básník líčí svá zamilovaná dobrodružství, jak dívky koupající se překvapil, jak při jasném svitu Plejadek přes stráže do stanu milené dívky se vkradl; buďsi že jízdu na oři popisuje, jenž jako skalní balvan bystřící hnaný pádí, neb bouři, jež gazelly do údolí shání a palmy láme atd.

Klademe zde celou kasîdu v překladu na doklad toho, co svrchu jsme o povaze kasîdy pronesli, že totiž arabská kasîda z různých, od sebe neodvislých líčení se skládá. Tak líčí Imruulkais v prvé části svá zamilovaná dobrodružství, v druhé strastiplnou noc, v třetí lov, ve čtvrté příval dešťový.

Imruulkaise Muʿallaka.

I.

Chci plakat pro milenku — teď jeďte pomalu, —
již stan byl na úbočí od Dachûl k Chaumalu.
Mezi Mikrât a Tudich je čerstvý ještě sled,
ač severní i jižní tu vítr rej svůj ved.
Tu zadrželi druzi svá zvířata a blíž
po jednom přišed druhý děl: „Neplač, vzmuž se již."
Však lékem mým jest slza, jež z pod mých kane řas,
leč pláč na zříceninách? — či pláčem tím je snáz?
Vždyť s Umm el Huweirit jsi ved sobě také tak
a v Mâsal s Umm el Rebâb to bylo nejinak.
Když ty se pozvedaly, tu moschu voněl dech,
jakoby ranní větřík se skrádal po květech.
A moje horké slzy, jak zrak jsem skrýval v dlaň,
rosily líc a ňádra a moji věrnou zbraň.
Já zažil s nimi mnohý veselý, krásný den
a zvlášť v Dârat el Džuldžul byl jeden jako sen.
Tu velblouda jsem zabil dívkám, na němž jsem jel,
a ony můj si náklad svých vzaly do sedel;
a ony kusy masa házely v zábavu,
na nichž viselo tuku jak třásní z hedvábu.
A pak jsem ruče všinul se v sedlo ʿOneizy,
i vzkřikla: „Chceš mne shodit? Tak se tu nesklízí!"
A když se s námi sedlo svážilo v jeden ráz:
„Ty velblouda mi odřeš, jen hajdy dolů zas!"
A já jí na to: „Jeď jen a povol poutko mu,
a nebraň abych sčesal plod tvého se stromu."
Kdys ale na trávníku tu vzpírala se dost
a děla: „Jdi mi z očí," a byla samá zlost.
Ó Fâtimo, mé dítě, nech upejpání, nech,
a chceš-li s Bohem dáti, vždyť není na to spěch.
Ty hřešíš na mou lásku, jež byla mi jak jed
a na to, co jsi chtěla, že učinil jsem hned.
Však jestli čím v tvých očích má bytost nehodná,
pak vyprosť šat můj z tvého a buď si svobodná.
Tvé oči roní slzy jen abys mohla líp
v mé láskou choré srdce svůj ostrý vbodnout šíp.
S jak mnohou krásnou žínkou jsem milkoval se rád,
a bylo vše tak klidné a nic nač pospíchat;
přes trojnásobné stráže, přes krevných ostrý vid,
jenž pásl jenom jak by mne mohl zahubit.
Když na nebi zaleskly se hvězdy Kuřata,
jak zbrojný řemen, lesklý od perlí, od zlata,
tu do stanu jsem vkradl se právě ve chvilce,
když chystala se k spaní v lehounké košilce.
I zvolala: „Tys tady? Toť není, Bůh tě živ!
již proti tobě rady, ty blouzníš jako dřív.
A vyšli jsme pak odtud, a za ní splýval v zem
vyšívaného šatu, jejž v ruce vlékla, lem.
A když jsme byli v dáli již stanu okolí
a pojalo nás širé píščité údolí,
tu za spánky jsem vzal ji a táh ji blíž a blíž
a ona štíhlá ke mně se skláněla vždy níž,
tak útlá, bílá, krásná a jako zrcadlo
ta její čistá prsa, na něž prášku napadlo.
A byla jako perla bílá a do žluta,
a byla jako voda kročejí netknutá.
A sebnula se nazpět a jejích zraků dvé
bylo jak zraky laně, když spatří mládě své.
A její volná šíje byla jak u srny,
a jen se zlatým skvostem a bez vší poskvrny.
A její tmavé vlasy po šíji splývaly,
jak štíhlou, pružnou palmu když datle obalí,
tu do výše se krouží kadeře z lehoučka,
a tu zas do prstenků jde splítka heboučká.
Lož její pižmem voní, když ráno už chce vstát
i vstane, ale žádný si neopásá šat.
I svítí v temnu noci jak lampy kmit a zář,
již ve sluji si svítí poustevník samotář.
Po také hleděl ten by, jejž stáří zasněží,
v tom šatu, jenž pol dívce, pol ženě náleží.
Zahoří láskou muži, však zapomenou zas,
však na tě zapomenout mne nenaučí čas.

II.

Jak mnohou noc oblévál mne řasný její šat
jak vlny mořské — já pak jsem strastí nemoh spat!

I jak se odvrátila na loži ode mne,
tu povzdech hořkohořce jsem noci do temné:
„Ó noci dlouhá, dlouhá, což nikdy neskončíš?
i až zasvitne jitro, zda menší bude též?
Ó noci divučárná, jakoby provazy
tvé hvězdy spjaty byly skalnaté ku srázi!“

III.

Z rána, kdy ještě ptáci na rosné spali snČti,
já na koni si vyjel, jenž s větrem v závod letí,
a skočí v před a nazpět a vzpíná na vše strany
se jako vodopád když s hor letí přes balvany;
s hladkého jeho hřbetu se sedlo sveze v mžiku
jak ten, kdo skalnou srázi jde spráhlém po trávníku;
i útlý je, však řehce a vzepíná se vztekem
jak voda v kotli, když vře s klokotem a jekem.
Se hřbetu shodí jezdce a jestli pevněj paty
mu jezdec vtisknul v boky, své na něm nechá šaty.
On točí se jak vlček, když chlapci s šňůry sjede
dokud jej pevná ruka zachytit nedovede.
On pštrosovy má nohy a jelenovu šiji
a podoben je v běhu vlku a i lišce, zmiji.
A kyčle urostlé a plné má a pěkné
a ohon, jenž se půdy ni vlasem nedotekne.
A jeho hruď a boky jsou kulaté a sklonné
jak hladký kámen, na němž trou dívky masti vonné.
Tu vrazili na stáda jsme sajek štíhlohlavých
i byly jako panny před spaním v řízách vlavých.
I trhly sebou nazpět a shrnuly se v hrůze
jak na chlapce se šiji korále shrnou v stuze.
Můj běhoun však mne nesl ku nejprvnějším v stádu
přes všechny, které v zmatku sem tam prchaly v zadu.
A ku kozlu a koze on dříve dospěl hrotu
i nepolila ani jej jedna krůpěj potu.
Pak připravili maso: díl žhavém na kamenu
se pek a díl zas vařil se v hrnci ve plamenu.
Tu žasly všechny zraky, když doma zas jsme byli,
však ani tenkrát ještě mi koně neskrotili.
Těch vůdců stáda krví měl spánky pobarveny
jako když vlasy starce pobarví šťáva Henny.
On ale přes noc celou tak zůstal osedlaný
a nepohnuv se z místa stál jako přikovaný.

IV.

Zda, příteli, jsi viděl to blesku mihnutí,
jež bylo z tmavých mraků jak ruky kývnutí?
Zda byl to blesk či lampa to zaplanula v mžik,
do níž čerstvého nalil oleje poustevník?
Mezi Odhaib a Daridž jsem seděl s přáteli
a do šedivé dáli jsme na dešť hleděli.
Po pravici na témě dopadal Katanu
přes Elsitár a Jadbul táh jinou ve stranu.
Tu u Kuteify voda se zvedla v jeden ráz
a sporážela duby jak loňské trávy klas.
A lijákem pak hnal se dešť dál přes Elkannan
a do planin s hor sehnal kamzíky se všech stran.
Však v Teimě ani jeden nezůstal palmy stvol
a ani jeden domek na dálku kol a kol.
Tu viděl jsem vrch Tebir v mlhavé prše stát
jak starý když se kníže v pruhový halí šat.
Skaliska Mudžejmarská v bystřině plné pěn
byla jak po česlici když bílý splývá len.
U Gabitu však bylo s náplavem, se hložím,
jak Jemanští když kupci kam přijdou se zbožím
I jásalo tu ptactvo tak hlasno, rozmilo,
jak vína by se z rána bývalo napilo.
Však utopenou zvěří pláň byla posetá,
jak pažitku když někdo po poli rozmetá.

Krásný obraz staroarabského života odhaluje nám Mu'allaka Lebida. On vždy jest na stráži na vysokém pahrbku a kolkolem zírá, aby každý pohyb nepřítele spozoroval, a prach, jenž zdvihá se pod kopyty jeho oře, doráží až k praporům nepřátelským. U něho nalezne vždy pocestný útočiště před zimou za jitra, když ledový severník otěže větrů drží; každá chudá žena hladem zmořená najde domov v lanoví jeho stanu. Básník připomíná konečně pomíjitelnost všeho pozemského: my hyneme, kdežto hvězdy, jež na nebi vycházejí, věčně zůstanou, ano i hory a paláce nás přečkají. Každého smrtelníka stihne jednou osud smrtelný. Vede se lidem tak jako ležení a těm, jež je obývají: když tito odtáhnou, zůstane ležení opuštěno. Jen odlesk a stín jest muž a vzplanuv v popel se promění. —

Čelné místo zaujímají v arabských kasídách líčení přírody a přirozených událostí právě tak velebných a krásných jako hrůzných.

Jako za dne slunce oslepuje, tak září v noci měsíc a voj hvězd v kráse neskonalé z hluboké modři nebeské. Když tu zvířata svá doupata opouštějí, když volání nočních ptáků s křikem šakala, s ošklivým a chraplavým smíchem hyeny se mísí, neb když řvaní hladového lva, krvelačného pardala od hor se odráží, tu jest pocestnému, jakoby slyšel hlas oblud pouště, pročež pohání svého dromedára k rychlejšímu kroku, chápe se kopí a meče, aby hrůzám nočním směle vstříc se postavil.

Tyto hrůzy noční cesty jsou oblíbeným thematem staroarabských básníků. Tak čteme ku př. v jedné staré básni: Já neustále se potloukám skalnatými rokleml, jež pštrosové, gůlové*) a džinnové*) navštěvují. Byla noc černá jako vraník pokrytý čiročernou šabrakou. Tu noc jsem probděl; však druhové moji klímali hlavami, spánkem zmoženi, jako když Chirwa korunkou hýbe. A když tma jako mořský příval mi hrozí a poušť nekonečná, hrůzná, jíž každý se hrozí, kdež sejček kulichá ano i vůdce zbloudí a hrůza zrak pocestnému pomate atd.

Avšak i jiná nebezpečí než zákeřníci a nepřátelští kmenové hrozí pocestnému: přečasto mění se atmosféra následkem nesmírného vedra denního a rychle na to následujícího studeného počasí. Ohromné oblaky písku větrem zvednutého se valí, jež zničující mocí na moři piščitém vysoké vlny zvedají, kteréž sem tam se zmítajíce o sebe narážejí, se pronikají a převrhují a vše ničí, co se jim v cestu postaví. Aneb elektřinou nabité oblaky, rychlostí blesku s horizontu táhnouce, proměňují se v moře ohnivé, z něhož dešť neb kroupy jako hrůzný orkán se valí, kdežto potom najednou z úžlabin skalnatých hor a z rozsedlin pouště s rachotem spousty vod se valí, vše co na cestě zasáhnou ničíce a právě tak rychle, jak přišly, pod pískem zmizí.

Tak líčí ku př. Imrulkais příval dešťový:

Mezi Odaib a Daridž jsem seděl s přáteli
a do šedivé dáli jsme na dešť hleděli.
Po pravici na témě dopadal Katanu
přes Elsitár a Jadbul táh jinou ve stranu.
Tu u Kuteify voda se zvedla v jeden ráz
a sporážela duby jak lonské trávy klas.
A lijákem pak hnal se dešť dál přes Elkanaan
a do planin s hor sehnal kamzíky se všech stran.
Však v Teimě ani jeden nezůstal palmy stvol
a ani jeden domek na dálku kol a kol.
Tu viděl jsem vrch Tebir v mlhavé prše stát
jak starý když se kníže v pruhový halí šat.
Skaliska Mudžajmarská v bystřině plné pěn
byla jak po česlici když bílý splývá len.

---

*) Gůl = noční démon; džinn = zlý duch.

Pro takovéto přírodní dojmy, kteréž často se opakovaly, byli Arabové velmi vnímavi, protož zaujímají podobné popisy v básních nejstarších čelné místo. Avšak i události v životě zvířecím i rostlinném velmi záhy na se obrátily pozornost. Tak líčí ku př. jeden starý básník, žele pomíjejicnosti všech věcí pozemských, jak i starý orel, jenž ve vzduchu žije, smrtnému osudu ujíti nemůže. Popisuje jak svá mláďata v hnízdě pečlivě masem zajíců a srdci ptáků živí, — náhle spatří gazelu a již jako střela se na ni vrhne, však běda — v letu narazí o hranu skály, zlomí křídlo a leží zde bez pomoci svému neblahému osudu ponechán. Jeho mláďata v hnízdě jsou nyní opuštěná a křičí hlasitě hladem, kolikrátkoli šustění větru neb křik dravce zaslechnou, však vše nadarmo, i ona musí zhynouti.

Jiný porovnává svého velblouda, jenž ho pouští unáší, s plachým pštrosem, který se z hnízda vzdálil, aby si potravu vyhledal a jenž si pochutnává pod trpkým křovím, jehož jádry se živí — pojednou si ale vzpomene na svá vejce, jež v písku byl uložil, a dá se do zoufalého běhu svými nahými, neopeřenými nohami.

Jiní zase popisujíce hrůzy pouště se zalíbením líčí jedovaté hady, kteří v poušti pobíhají a jež rádi pro jejich příšernost s džinny, t. j. zlými duchy ve spojení přivádějí.

Alkama popisuje noční jízdu pouští a praví, že jen souhvězdí medvěda jest mu bezpečným vůdcem v bohopusté poušti a že širokou cestu karavaní jen podlé pahrbků rozeznati může, na níž kostry velbloudů, již zemdleností klesli, leží větrem i dobou vybledlé, kdežto kůže vedrem slunečním zčernala a svraštěla.

Avšak i jiné scény z pouště nám básníci velmi malebně líčí. Tak ku př. předvádějí nám básníci zvířata pouště ku př. plachou antilopu, kteráž sotva že nepřítele spatřila, již jako vítr prchá do nepřístupných pustin; aneb onen větší druh antilop se sněhobílým břichem a zády červenožlutě zbarvenými, jež Arabové „divokou krávou“ nazývají. Velmi často porovnávají básníci zástup dívek v bílých závojích s hejnem „divokých krav“. Chtějí-li rychlost jízdy v poušti líčiti, uvádějí rychlý let ptáků „Katâ“, kteří, jak Arabové tvrdí, z nejvzdálenějších a bezvodných krajin za noci k napajedlům se ubírají. Co do rychlosti běhu považován divoký osel za nejrychlejšího a protož zhusta velmi obšírně popisován.

Staří hrdinové porovnávali se rádi s vlkem, uchvacovatelem stád. Tak Šanfarâ:

Pak ven si vyjdu z rána po nuzném nasnídání
jako plavý vlk, jenž od dola v dol uhání
a vychrtlý své lačné do větru chřípě stápí
a do roklin se vrhá a hledá kde co lapí.

Avšak nejraději se zabýval starý beduin se svými miláčky: velbloudem a koněm. Koně rádi porovnávají s ptákem „katâ“ aneb mračnem, jež vichr před sebou žene. Tak popisuje jeden starý básník štvanici na divoké krávy: „Spatřili jsme divoké krávy, jež na písčité půdě na trávě se pásly, vykračujíce si jako panny v šatě bohatě lemovaném. A když jsme ještě váhali a uzdu klusákům přitahovali, poskočily a postavily se nám v řadě naproti jako perly na šňůře. Tu jeden z jezdců uzdu povolil oři rychlému, jenž pádí jako tok mračna večerního.“

Také mnohá líčení nomadského a pastevčího života potkáváme: ubírání se k novým pastvinám a pobyt u studní mnohdy s okouzlující svěžestí se líčí. Tak ku př. líčí nám jeden starý básník skromné venkovské hospodářství: „Nuže, nemáš-li velbloudů, spokoj se s kozami, jichž staří kozlové rohy mají jako tyče. Pasou se od Sitâr až do Džisl za doby jarní, když hojné toky deště zem svlažují. Když přijde pastýř je podojit, pak bečí, jakoby v stádu byl kdos, jemuž truchlozpěv přinášejí. Když jdou, valí se s plnými vemeny, že bys myslil, že si na slabinách co smutek plná vědra od studní zavěsily. Mně naplňují stan smetanou a máslem a s tímto bohatstvím buď spokojen, neboť to dostačí pro zahnání hladu a žízně.“

Špatní lidé,

o nichž vypravuje *Jan Lier.*

Aby laskavý čtenář vyrozuměl, z jakých to moudrých důvodů mazal pan Jandera své čistě vyleštěné boty v blátě na břehu rybníčka za Doubravou, musím se vytasiti s obecně příjemným sdělením, že Doubrava má již také svůj hasičský sbor.

Sbor ten čítá sedmnácte statných mužů, mezi nimiž jest devět vrchních a nižších velitelů, kteří se o božím těle, o pouti a jiných hasičsky důležitých dnech nošením zlatých prýmků vyznamenávají velice velmi; o požárech méně.

Nejvyšším z těchto vrchních velitelů, tak asi generalním kapitánem jest pan Jandera, jinak také purkmistr, předseda školní rady, starosta „rajtcechu,“ čestný veterán, zkrátka všechno, čím se honoratior tloušťkou a počtem svých vlastních korců vynikající v Doubravě státi může. Nelze říci, že by pan Jandera těmi a podobnými hodnostmi byl obdařen ku svému potěšení; obětoval se obecnému dobru ze zvyku, nacházeje záliby toliko ve svém generalním kapitanátu, spojeném s naturalním požitkem draze zaplacené, ale zlatým hřebenem a paprikovým chocholem opatřené přilby.

Den, v kterýž se počíná vypravování našeho příběhu, jest poznamenán červeně v kalendáři doubravských hospod; jeť zasvěcen některému tamnímu svatému, jehož si obírají mnohá a četná procesí za cíl svých výletů. Hasiči pak vřadili jej do počtu těch vynikajících osobností, jimž své po vojensku vyhlížející pocty vzdávají.

Z té příčiny poblázníl štábní jejich trubač celé městečko časně z rána velkolepým troubením; z té příčiny hemžilo se po celý boží den v Doubravě po rynku i v hostincích sedmnácte hasičů, kteří hned v plném šiku hned zase po různu všechny kouty městyse neunavně ozdobovali. Z té příčiny konečně potil se pan Jandera en grande tenue, ukazoval se všem vůbec a každému zvláště i seznal toho odpoledne naléhavou potřebu, aby donesl svou obdivuhodnou přilbu na „pustiny“, kdež

sídlela stará Kotyzová, povznášejícího pohledu na pana Janderu velice potřebná.

„Pustiny" netěší se v Doubravě chvalné pověsti; skládají se z dosti rozsáhlé bařiny na břehu obecního rybníka a holých neúrodných skalisek, bezprostředně z močálu strmících. Jsou majetkem obce, jež se vzácnou pietou přenechává je po starém dobrém zvyku k volnému použití hastrmanu, bludičkám a čarodějnicím, ku kterým se v novějším věku přidružila stará Kotyzová.

Žena tato sice zjevně nečarovala, oddána byla však životu velice pohoršlivému.

Pan Jandera se dnes o tom znova přesvědčil.

Přes rybník dívaly se na ni doubravské chalupy tak slavnostně, tak bělounce, až oči přecházely; z dáli ozývalo se hafání městského hmoždíře, cinkání všech zvonů a rhytmický šramot, kterýž z blízka mohl býti hudbě podoben. I očekával pan Jandera zcela rozumně, že Kotyzová se rozplývá vroucí tužbou po slavnostních vnadách Doubravy. Dočkal se trpkého zklamání; Kotyzová řezala zcela obyčejným spůsobem cibuli ve své zahrádce a pozvedla svých očí teprvé, když zaslechla vrzání plotu, jemuž pan Jandera svěřil svou dvoucentovou bytost, posadiv se naň koňmo a malebně.

„Poslyšte osobo," pravil pan Jandera otcovsky tklivě, „dnes máme neděli a velký svátek."

Pronikavé, ocelově šedé oči mohutné, před panem purkmistrem hrdě vztýčené ženy spočinuly tázavě na tváři váženého muže; jeť název „osoba" výlevem páně Janderovy přívětivosti.

„Vím, pane purkmistře, že je dnes den, nedělí nazvaný. Přejete si něčeho?"

„Ano, přeju si, abyste zanechala svých bohaprázdných zvyků a posvětila neděli odpočinkem i rozjímáním o hříšném svém životě," mluvil pan Jandera, trpce to nesa, že ani znamenitá jeho přílba obvyklou neuctivost Kotyzové poraziti nedovedla. „Doufal jsem, že alespoň dnes bude s vámi řeč."

„Dnes, zítra, vždycky. Pro mne jest den jako den a rozumné slovo vždy poslechnu."

„Nevážíte si tedy v pravdě ani nedělí ani svátků?"

„Ne. Já neskládám ruce do klína nikdy. Kdo lenoší, musí žebrati, — buď u lidí neb u svého boha. Dají mu, dají, — nedají, nedají. Nevydám se nikomu na milost, k takové ničemnosti neklesnu."

„Ženo, vy jste vzdorovitá. Však to nemáte ze sebe."

„Ne. Z lidí, z vás. Kdyby mne nebylo stihlo neštěstí, byla bych hloupá a šťastná jako vy."

„Kdo vás takhle slyší, musí říci, že máte spolky s ďáblem. Já sice nevěřím, že čarujete — —"

„Čaruji. Podívejte se kolem sebe. Z neplodné skály jsem učinila ovocný sad a z pusté bařiny výnosnou zahradu. Moje chýše jest práce mých rukou, jimiž poctivě živím sebe a dceru. A když z této mé poustky jste chtěli katanské nájemné, dala jsem vám je. To jsou moje zázraky. Postavte sem někoho z vás, nechť je vymodlí; on umře hlady při rozjímání a zbožnosti."

Pan Jandera byl tak nemile dojat, že ctěnou svou přílbu strkal zcela triviálně s jednoho ucha na druhé, jako by pouhou domácí čapkou byla.

„Víte, Kotyzová," pravil rozmrzele, „nechme těch řečí, ty už známe, a ostatně vy se podáte. Všeho do času. Zatím si jen pamatujte, že děkujete všechno shovívavosti nebes."

„Ta nebyla se mnou nikdy shovívava. Znáte mé mládí?" odvětila žena, mluvící stále rozhodně, avšak s úplným klidem. „Já jsem s nimi shovívava," pokračovala. „Vy když se uvrhnete do neštěstí, žalujete na nebe, když si pomůžete, velebíte je, když vymyslíte si strašáky, třesete se před ním. Já však nebesa svými pošetilostmi neznectívám."

„Jak?" vyrazil ze sebe pan Jandera; bylo to panské „jak", ostré jako šlehnutí bičem. Vstal a blížil se všecek červený spravedlivým hněvem k ženě. „Mizerná poběhlice, víte, s kým tak mluvíte?"

Kotyzová přitáhla klidně stoličku, utřela ji zástěrou a vybídla chladným pohledem hosta k usednutí. (Tout comprendre c' est tout pardonner)??

„Není třeba, abyste se zlobil, pane Jandero. Mne nezměníte. Jste u mne návštěvou a ráda bych věděla, co vás ke mně vede."

„Kotyzová, vy byste dovedla člověka přivésti o rozum," koktal pán, sedaje s takovou skromností, jaká se nikterak s důstojností doubravského honoratiora nesrovnává. „A já k vám jdu přece v nejlepším přátelství s poctivým úmyslem." Pan Jandera se vzorně přemáhal.

„A jaký jest ten úmysl?"

„Inu hleďte ženo, — vás osud zatvrdil. Bůh to naprav, buďte si pro sebe jaká chcete, jenom nezapomínejte, že jste matkou. A to vy činíte, vy nepomýšlíte, na jaké cesty můžete svésti svoji dceru. Neberte si její zkázu na svědomí! Kotyzová! Srdce každého dobrého křes — hmhm, řádného souseda v Doubravě kormoutí se nad osudem ubohého děvčete, od něhož strážného anděla odháníte." Pan Jandera přemohl se již patrně; mluvil úchvatně, přímo jako kostelník.

„Moje dítě jest zdravé a čiperné, protože pečovala o ně jeho matka, která si nikdy žádného strážného anděla za chůvu nezjednávala."

„Nu nu, — ale to vychování, ta mravnost," vzdechl si pan Jandera z hloubi svých prsou a pozvedl oči k obloze.

„Pane," ozvala se Kotyzová příkře, „nedotýkejte se mravnosti mé dcery! Já jsem jí vštípila úctu k sobě a lásku k bližnímu, dala jsem jí sebevědomí a víru v pravdu i právo, — já, povržená, zašlapaná. Žena z vašich by ji byla otrávila jedem své hanby, vychovala v nesmyslném nářku a málomocném hněvu, byla by ji naučila nenávisti k lidem a volati boha k bezuzdné pomstě. Moje dcera nezná hanbu své matky, ona jest neporušená."

„Aie holenku, — to jest tak dalece vedlejší, já mluvím o mravných naučeních, zbožnosti — —"

„Ta jest opět u mne vedlejší. Mravných naučení má ona více než kdokoli z vás, poněvadž jsem jí vštípila pouze mravnost bez přítěže zbožných báchorek, v nichž vy svou mravnost utápíte."

„Tak přece něco. Nu vidíte, to mne těší. Já musím na mravy dbáti, řekněte sama, jsem-li já purkmistr od toho či ne?"

„Myslím."

„Pak tedy. Já chci učiniti ještě více. Mám vaši Marketku rád, jest pracovitá, — chci ji vzíti do služby."

„Abyste ji naučili po svém? Nikdy."

„Nikdy — bláhovost! Co bychom ji učili, tak dalece známe Marketku a když víme, že jste ji dobře vychovala, nemusíme míti starostí. Povídáte že nikdy! Moje zlatá Kotyzová," vykládal pan Jandera dobrácky, „vám jest nějakých čtyřicet let. Vy tedy nejste stará, vy jste jako ze železa, jako dub v lese, ale pozor! Pozor! Život vás sebral, vy se moříte prací a přijde to najednou, — víte co? Kam se pak vrtne vaše dcera, kterou nikdo nezná? Není lépe pomýšleti zavčas na to, kde by pak nalezla útulku?"

Kotyzová se zamyslila.

V dálce zahafaly několikráte hmoždíře, rozcinkaly se všecky zvony, — snad že to přicházeli do městečka noví poutníci, přílby páně Janderovy ještě neznalí?

„Nu což?" tázal se výborný ten muž, jedním uchem stranou k městečku, druhým Kotyzové naslouchaje.

„Nemohu se ukvapiti s rozhodnutím. Mějte strpení a přijměte prozatím díky za dobrou vůli."

„I jaké pak rozpakování," utrhl se netrpělivý pan Jandera.

Rhytmický šramot v městečku se zdvojnásobil a purkmistr se vztýčil a pravil: Patrně zcela čerstvé procesí.

„Nu jak chcete," odsekl muž, kterého vyšší povinnosti volaly neodolatelně na forum doubravské; vzdálil se s rychlostí, při lidech podagrou stížených velice potěšitelnou.

Kotyzová pohlížela za ním upřeně a proti svému zvyku s rukama v klíně složenýma.

Lidé ji bez únavy zahrnovali protivenstvím a ona vzdorovala malicherné lidské zlobě jako skála žulová, hrdě své téme nad nízkou havěť vztyčující.

A nyní přišel jeden z prvních jejích protivníků, skryl v sobě svou zlobu, přiblížil se k ní s úlisnými sliby v rouše smírných slov a sáhl přímo do svatyně její vnitra, do srdce, jež každé lásce odumřelo a plnou silou svou žilo již jen pro dítě.

Úklady! Povrhovala jimi; tentokráte však namířeny byly proti její dceři! Kotyzovou pojala úzkost, poprvé po dlouhých letech.

* *
*

Doubrava v celku i v podrobnostech poskytuje dojmů tolik zkormucujících. Ký div tedy, že lepší část slavnostních hostí vyhýbala se jim a soustředila se vytrvale ve farní jídelně, kdež nebylo ničeho, nuzáctvím neb špatností urážejícího.

Seděli tu pilně „páni bratří" z různých historických vrstev ecclesiae militantis: Sešedivělí kapitulanti z dávné školy, šťastní majetníci starožitné naivity, kterou na vsi nikdo neohrožoval; vytylí prebendisté, hřímající z objemných břich a mastnými ústy před vychrtlými ovečkami proti materialismu; konečně nevinní kaplánkové, cvičící se teprvé v obratném překonávání ďábla i žaludku.

K těmto vyvoleným přibráno něco smetany z doubravské honorace, jejímž vrcholem byl pan Jandera.

„Ještě okamžik, — a již by se bylo na vás nedostalo," vítala pana purkmistra společnost, právě po ukončení oběda k svačině zasedající.

„Vyšel jsem si drobet na procházku," konejšil roztoužené přátely pan Jandera, „a vedle toho, však víte, — purkmistr nemá chvilky pokoje, aby se roztrhal — áách!"

Shromáždění pánové opakovali povzdech na přisvědčenou, vždyť všichni trhali se ve službách veřejných.

„Jak jste pořídil u Kotyzové?" tázal se šeptem farář, vzav si pana Janderu stranou.

„S ní mnoho není. Z ní mluví samá kniha a ona omráčí vás svými slovy. Než začátek jest učiněn, nasadil jsem jí vrtochy do hlavy."

„Aha! Spravoval jste se naší radou?"

„I baže! Toť výborná politika. Dvacet let se moříme se starou a nesvedli jsme ničeho, nyní začneme u dcery a s dcerou dostaneme i matku na pravou cestu."

„Jen opatrně. Na vrabce nesmíme s řehtačkou: všechno moje úsilí o napravení Markety bylo marné a váš pan syn, páter Jandera —"

„Co pravíte?" vyhrklo z překvapeného otce.

„Váš pan syn," pokračoval velebníček šelmovsky se usmívaje, „teprvé několik málo neděl poučuje Marketku a doufám, že ji obrátí. Mám důkazy; dnes přišla si Marketa sama ke zvoníkovým pro poučné knížky, které až dosud zatvrzele odmítala."

„To jest novina!" divil se pan Jandera. „Tedy proto jste mne pobádal, velebný pane, k tomu, abych vzal Marketku do služby, hehehé?"

„Hehehé — hm — tak. Až posud váš pan syn může ji poučovati jen kradmo, aby stará nevěděla. U vás bude míti více příležitosti. Jest čilý, mladý a nepochybuji — —"

„Hehehé!" smál se opětně pan Jandera. Oba důstojní pánové se zamlčeli a obírali se v duchu zajímavými podrobnostmi obrácení mladých pohanek.

„Kde jest můj syn?" tázal se za chvíli pan Jandera.

Farář pokrčiv rameny a přimhouřiv podivně oči prohlížel sklenku výborného vína.

* *
*

Životopis pátera Ludvíka Jandery jest velmi stručný a velmi všední. Otec jeho zdědil humanní názor, že rodičům náleží vyměřovati životní dráhu dítěte; ryba vymrštěná do vzduchu musí létati a pták uvržený do vody musí plovati. Jestliže při tom zakrní neb zahynou — jejich vina, rodiče učinili seč byli.

Matka ve svaté své prostotě obětovala syna nebi, otec byl spokojen, a oba tonuli v blahu, když Ludvík přišel ze semináře bledý, zasmušilý, se zrakem nejistým, příšerně svítícím a s trpkým rysem kol úst vždy nevlídných. K dovršení matčiny blaženosti zřízen Ludvík za kaplana v Doubravě a ačkoliv obýval na faře dusnou komůrku, chodíval přece domů začasté na buchty, jež mu matinka neunavně pékala.

Za našeho odpůldne kráčel páter Ludvík pěšinkami za Doubravou k lesům. Rychlá chůze a zimničná změna barev na jeho tváři svědčily o velikém rozechvění; zastavil se občas a usednul, jako by se o něj pokoušela závrať. Přemohl ji a prošed lesíkem vyšel na rozsáhlou mýtinu, po níž skotačilo několik koz.

Na protějším okraji lesa seděla pasačka; děvče štíhlé, dokonalých tvarů v pružných konturách, s výrazně modelovanou hlavou na hrdé, palmovité šíji. Pleť její byla do zlatohněda opálena, hojný kučeratý vlas černě lesklý, oči bujně fascinující, plné rtíky pyšně klenuty a každý pohyb energický i graciósní zároveň; rozhodná beauté du diable.

Děvče mělo rozloženou „Anežku, časopis pro křesťanské panny“, na klíně. Četla, vlastně upřeně sledovala chvílemi litery; pak bzučela muška kolem, neb ptáče zaštěbetalo, — dívka se po něm ohlídla, zrak její těkal s předmětu na předmět, až maní utkvěl na pěšince k Doubravě; trhla sebou a namáhala se opětně honěním liter, patrně nesmírně nezáživných.

Pojednou se zaruměnila, ukryla „Anežku“ pod zástěrou a zadívala se rozpačitě na kozy; bylo to v tentýž okamžik, kdy páter Ludvík vystoupil na doubravské pěšině z lesa. „Pozdrav tě bůh,“ oslovil dívku.

Ona hnula sebou nevrle a pohlédla naň s dětským vzdorem.

„Markétko!“ Znělo to vážně a páterova tvář přijala na sebe výraz železné přísnosti.

„Děkuji a vítám vás,“ prohodila dosti vyzývavě dcera Kotyzové.

Páter Ludvík usednul podle ní a pojal ji za ruku.

„Markéto,“ mluvil zvolna a s důrazem, „domníval jsem se, že jsi na cestě polepšení, že čisté kvítko víry zapouští v tvé nebohé dušince kořeny. Nemýlil jsem se?“

„Nemýlil,“ vydechla dívka náhle jako usvědčený zlosyn rozpačitá.

„K čemu tedy ničíš zdárné símě svým vzdorem?“

„Protože je chci zkoušeti,“ zvolala dívka, „protože nechci, aby moje víra ve vás spočívala na klamu. Vypravujete mi pěkné pohádky o zlatých hradech, v nichž znáte každý hřebíček tak důkladně, že vám musí býti hračkou mne k nim dovésti. Až se přesvědčím, uvěřím.“

„Znamenám na tobě dceruško obrat k horšímu. To nemáš ze sebe, matka tě kazí.“

„Kazí, neboť ona mi dává přesvědčení, a vy mi vykládáte o zjeveních. Volám celou silou své duše zjevení na sebe a ono nepřichází. Není ho tedy.“

„Jest, ale tys ho nehodna.“

„Vy hoden, zjevilo se vám kdy?“

„Přímo právě ne,“ hájil se zaražený Ludvík.

„Odkud tedy máte svoji víru?“

„Z písem svatých.“

„Moje matka zná je nazpamět. A nevěří. Praví mi: Hle tu jest kniha a tam svět; byli pohané a měli také svoje písma, věřili a zahynuli; jsme my, plováme po hrobech pohanských a zatracujeme je, neboť máme své knihy a věříme jim; přijdou jiná pokolení a budou zabíjeti písmenem svým písmenu naši, budou šlapati po hrobech našich a klnouti nám: Pane, co pravíte?“

„Že ďábel vyvolil ústa tvá za sídlo své. Já volám k tobě bídná pohanko, věř, věř bez tázání! Vrhni se v prach a skryj svou tvář na zemi, neboť otázky tvé jsou rouháním. Nebesa nesnížila se ani ke mně a nesníží se ani k tobě, aby žebrala o náš hold. Ale ona zdrtí tebe, když neodoláš ďábelskému pokušení, které seslala na tebe v podobě matky tvé. Matka tvá jest nástrojem pekel a běda, třikráte běda tobě, jestliže mne, posla Páně, následovati nebudeš. Zatracena budeš, zatracena na věky!“

Mladý kněz stál vysoko vzpřímen před Marketou, oči jeho sršely bleskem a hrozný hlas jeho opakovala ozvěna lesní.

„Smilujte se, — já věřím, já chci býti spasena,“ zasténala vyděšená dívka a klesla do trávy před hrozícím knězem.

Konečně! Opět jedna duše spasena! Avšak spasitel této duše, který se železnou vytrvalostí podvracel hradby, ji poutající, který posléze jednou ranou je rozmetl a osvobozenou z trosek pozvedl, — tento člověk zděsil se následků svého zlořečení.

Bylo mu jako by procitoval ze záchvatu třeštění, přejel si rukou čelo, pozřel kolem sebe, pohledl na oběť svou a usednul podle ní. Chvěl se na celém těle. Vztáhl vícekráte ruku po ní, ale nedotekl se jí, otevřel ústa, ale nepromluvil.

Náhle se vzchopil, vzal plačící dívku něžně do náručí, posadil ji podle sebe a položil si hlavu její na prsa.

„Zde vedle mne jest místo tvé, Markétko. Nemohu tě viděti u nohou člověka, který do té chvíle zahrával s tvou duší jako tigr s jehnětem. Poslyš mne! Učili mne věřiti, vložili na bedra moje obrovský úkol býti sluhou božím a ústy mými hlásati víru. Chtěl jsem býti apoštolem s celou silou duše své a uložil jsem sobě bojovati za víru plnou váhou svého přesvědčení. Avšak ten bůh, kterého nade mne postavili, padal každé chvíle před tváří mou. On jest slabší než já. On podroben jest náruživosti hněvu, svévole, on slepě umí milovati a slepě nenáviděti. Stvořil člověka slabého a tresce krutě jeho slabost, dal jemu život jepice a mukám neb odměně jeho trvání věčné. Viděl jsem, že tento smyšlený pravzor lidského velmože mění se každým věkem dle choutek a vůle každého hlupce i každého mudrce, že nechá se velebiti, sobě lichotiti, s sebou smlouvati. A na pojmu tak vrtkavém zakládal jsem baštu své víry! Sřítila se při každém dotknutí, stavěl jsem ji znova s horoucí pílí a ona shroutila se zas a zas pohřbívajíc mne pod rumem svým. I hledal jsem lepší myšlenku božstva sám v sobě. Byl-li jsem zmalátnělý, byla i myšlenka vetchá, byl-li jsem rozrušen, byla i ona siluá; stál-li jsem v dýmu kadidla povýšen nad trnoucím davem, blížila se pojmutí mých učitelů, a uvažoval-li jsem zákony přírody, nalezal jsem pravdu v materialismu. Odkud tato strašlivá nejistota? Slepý nezná barev a blbý nezná myšlenek, onen si nesestrojí obraz a tento si nesestrojí boha za lidský ideál. Myšlenka božství jest tedy součinem faktorů velice měnivých a každý má boha takového, jaký jest sám. Kdyby Sakjamuni se byl narodil v Betlémě, byli bychom nyní budhisty, a kdyby Luther byl nosil tiáru, byli bychom Lutherány. Můj bůh musí býti silnější než aby stál a padal náhodou, on musí býti vznešenější než aby vtěsnati se nechal do lidského mozku a snížil se za prostého vykonavatele zákonů, jež ukládá jemu šílená mnohdy lidská obraznost, jindy prostota a posléze i zloba člověka. — Markétko, rozumíš mně?“

„Cítím s tebou,“ zašeptala dívka, sledující s vroucím pohledem každý záchvěv rtů Ludvíkových.

„Cítíš, jak jsem nešťasten? Vyrván rodině, postaven nad lidstvo, odcizen každému přirozenému hnutí měl jsem býti rádcem a vůdcem lidstvu, které ani milovati ani znáti jsem nesměl, kázati jsem musel víru, které ve mně nebylo, a k boji byl mi do ruky vtisknut prapor smyšlenek, jejž duch můj dávno již byl roztrhal. Činil jsem svou povinnost, z nenávisti k sobě, věda, že buď zešílím anebo zvrhnu se na kejklíře. Poznal jsem tebe, Marketo, a ty odvážila ses vzdorovati mému učení! Rozlítiv se hněvem závistníka zkoušel jsem na tobě sílu svého apoštolství. Ty chceš býti lepší a šťastnější mne,

— nuže, ubiju tě, svíjej se přede mnou! Násilím vpravil jsem sebe do třeštění, tropil jsem s tebou surovou hru a — miloval jsem tebe. Co vytrpěla duše má, netaž se. Já chtěl, já musel jsem vyrvati své srdce a zavléci tvou duši do tmy za oběť své víře. Může-li býti vražednějšího pokrytectví? Dnes dohrál jsem svou úlohu, povalil jsem tě průpovídkami, v nichž nic není pravdivého než hluchost a nejapnost jejich. Zdvihám tě opět, ty nesmíš klesnouti mezi bezhlavý dav, mé srdce toho nedopustí, — nikdy!"

Oči Ludvíkovy jiskřily a paže jeho svírala pevně dívku.

„Jdi," pokračoval, z hluboka si oddechnuv, „a zůstaň matce své dcerou, lidem sestrou. Pracuj, miluj, odpouštěj. Napravil jsem svou křivdu, nevěř a odpusť mi, Markétko, a — přispěj mně ubohému svou radou."

„Ludvíku, tys mne miloval vzdorem, já tebe též. Podlehla jsem a tys vrátil svou kořisť. Za dík ti dávám svou radu, ohlas tvých vlastních slov. Nerouhej se déle svému srdci a svému rozumu, svrhni břímě neštěstí, pod kterým svévolně se moříš. Žij, pracuj, miluj a buď šťasten."

Marketa klečela s planoucí tváří před Ludvíkem.

„S tebou, Markétko," zajásal Ludvík a přitiskl dívku k svému divoce bušícímu srdci.

Slunce bylo již zašlo za černými lesy a rozlévalo nad mýtinou po nebi zlatou záplavu, jejíž odlesk obrážel se v páře z lučin i lesů vystupující a krajinu magickým závojem zdobící. Tu v houštině tam v dáli rozlehla se mdlá, táhlá ozvěna jako povzdech již polo dřímající přírody, nad níž se vznášel posvátný veliký mír.

„Marketo!" rozlehlo se náhle tichem tak mocně, tak příkře, že oba, v slastné dumání pohřížení milenci uleknuti se vzchopili.

Spatřili před sebou starou Kotyzovou, velebně jako bohyni pomsty vzpřímenou; její bledá tvář zkamenělá láva, její velké oči soptící kratery.

„Marketo, jdi a očekávej mne," velela dceři.

Poděšena náhlým zjevem matčiným, podléhajíc vlivu obrovské její bytosti, odstoupila Marketa volně, krok za krokem. Neodešla však; byla důstojnou dcerou své matky, zdědivši její sílu, arci pružnější mládím a něžnější láskou.

„Ty jsi kněz Ludvík Jandera," oslovila Kotyzová pátera, „znám tě. Slyš knězi. Mé srdce ztuhlo v utrpení a moje duše dopracovala v zápase s lidskou nenávistí. Moje kolébka stála v domě šlechetných rodičů, kteří vychovali mne v náboženství svých otců; byli evangelíci. Vsadili do mých útrob zdravou ratolest z kmene své silné víry a vedli mne pevnou rukou po dráze cnosti. Byla jsem klidna, šťastna, až setkala jsem se s junákem hezkým a statným, který opanoval srdce mé, neznající v náruživosti lásky k němu mezí. Podlehla jsem, rodičové moji zoufali, já však spoléhala jsem na lásku svého milence; přišel kněz a řekl mi: Propadneš hanbě, lidé vyvrhnou tě ze středu svého, dítě tvé bude psancem na zemi, neboť milenec tvůj nemůže tebe pojmouti za manželku; jsi kacířka, odvrhni od sebe bludy svých otců, věř jako věří tvůj milenec a on ti bude chotěm, tvému děcku otcem. Blízka šílenosti vyrvala jsem z krvácejících hlubin své duše víru v svého boha a zabila jsem své rodiče, kteří zemřeli zármutkem. Učinila jsem milenci a jeho víře po vůli a on mně oplatil zradou; volala jsem, svíjejíc se v prachu, k nebesům o smilování a ona mne neslyšela; hledala jsem spravedlnost u lidí a oni mne odkopli, zmučili mne posměchem a zlořečením; žádala jsem útěchy od vás kněží a vy jste mne vypeskovali, poznamenali jste mne jako hříšnici a kázali mně, abych klesla k nohám vašim v lítosti a pokání z mých hříchů! Zhřešila jsem, ano — moje víra byla hříchem! Silou zoufalosti jsem se vzchopila a kráčela svou cestou, zřeknuvši se každé víry, v nebesa i člověka. Vrhli jste se na mne jako na štvanou zvěř, avšak málomocné odrazily se kletby vaše a rány vaše mne nebolely. — Vychovala jsem dítě své lásky sama k dobrému, poctivému životu, zavírajíc před ním v hloubi své duše všechno minulé a všechnu svoji trpkost k lidem. A nyní přistupuješ k mé dceři, ty bídný člověče a bídný hlasateli své víry, otravuješ její duši, ukrádáš mi její srdce a sápeš její čest, učíš ji své víře, pokrytectví a hříchům jedním dechem. — Klnula bych ti, kdybych věděla, že kletba není malomocnou slinou vzteku, ztrestala bych tě hanou, kdyby mi známo bylo, že tvoje mrzkost není u vás lehkým proviněním, a zabila bych tě, kdybych tvou krví mohla očistiti Marketu." Kotyzová přistoupila k Ludvíkovi a oslepujíc jej hněvivými blesky svých očí pokračovala s hrozným hlasem, slovo za slovem jako těžký kámen páterovi do tváře metajíc: „Moji dceru pomstí tvé svědomí, před nímž budeš obludou, proklatcem —"

„Matko, dosti již! Ludvík jest mým ženichem!" zvolala Marketa a vkročila hrdě mezi matku a něho.

* * *

Letopisy doubravské, jež se počínají létem Páně 1723 a věrně i spravedlivě jsou dále vedeny napořád v letech následujících pány obecními písaři, zaznamenávají sice mnohé těžké zkoušení, obvyklé požáry obžinkové, několikeré pády dobytka, mnohé žalostné ztráty na mužích znamenitých, jakož byli purkmistři, faráři, radní, kantoři a cechmistrové, ba i některé kruté příběhy vojenské, krupobití, asi paterý mord různého spůsobu, avšak jen jedinou, neslýchanou, přímo nepochopitelnou a na zkaženost tohoto světa zdrcující světlo vrhající událost.

Babičky lomily rukama, potřásaly hlavami a jsouce naplněny bázní naslouchaly do všech čtyr úhlů světa, by neušlo jim troubení anděla Páně, volajícího ke dni soudnému; sousedé rokovali a pili nad obyčej zuřivě i zatínali pěstě, jež jednomyslně k „pustinám" napřahovali; kuchařka na faře dávala na stůl přesolené kaldouny a připálená kuřátka, pan farář pak chodil bledý se svislou hlavou a ústa jeho mumlala cosi, podezřelou podobnost s dies irae mající. V purkmistrovském domě pak byl pláč paní Janderové a skřípění zubů páně Janderovo.

Páter Ludvík Jandera zmizel, opustiv zrádně svou nevěstu, s níž vysvěcením byl oddán, a zanechal osiřelé své ovečky v psotě a bědování.

Celá událost byla dosti záhadná; vědělo se pouze tolik, že kaplan, přišed večer o slavnosti na faru posedlý zlým duchem, promluvil ve zlá slova s důstojným svým představeným a časně z rána odcestoval na dobro pryč; tušilo se dále, že ubohý velebníček upadl v osidla ďábelská, jež nastrojila mu stará Kotyzová se svou dcerou, podavši tak makavý důkaz o svém čarodějství.

I opanovalo Doubravu rozlícení veliké a vyslán jest

první radní s náležitou assistencí, aby přivedl čarodějky před tvář spravedlnosti; vrátili se s nepořízenou, neboť ani Kotyzové ani dcery její nebylo na „pustinách“, a v chýši nalezeny pouze mnohé knihy, které z daleka již pohanstvím a kouzly zaváněly.

Tak zjištěno, že Kotyzová s dcerou unesly pátera Ludvíka, neb jej snad zadávily neb přímo do pekla zavlekly! Za několik dní vzplanula opuštěná chýše v plamenech; po zbožném žháři se ovšem nepátralo, nebylať žádného, poněvadž tolik si každý na prstech spočítal, že ruka samého satanáše vládla na „pustinách“; i přenecháno jest toto zlořečené místo od té doby na dobro hastrmanu, bludičkám a podobné čeládce, která tam nyní mnohem povážlivěji dovádí než druhdy bývalo — —

Hrůza! Z této hrůzy dělali dlouho kapitál a dělají posud na faře, v hostincích a za dlouhých zimních večerů. Jednoho takového večera obíhal městečkem list, jejž psal svému otci Frantík Smrčků, který studuje v Praze na doktora. Zněl pak následovně:

„Drahý tatínku!

Líbám Vám ruce a děkuji za peníze, které mi forman řádně doručil. Poslal jsem vám po něm spravené brejle a zároveň boty k podrážce . . . . Sděluji s vámi velkou novinu. V národní kavárně zde mají americké noviny „Na zdar“, které vycházejí v Chicago Illinois. Tam vám stojí od slova ke slovu taková anonce: „Krajané! Zveme vás, abyste k oslavě nastávajícího sňatku našeho milovaného učitele pana Ludvíka Jandery se ctěnou slečnou Kotyzovou súčastnili se průvodu s pochodněmi a zastavenička, které večer dne 15. února 187* uspořádáme. Krajané! Není mezi Vámi jediného, kdo by nebyl oddán upřímnou úctou slovutnému pěstounu našich dítek a šlechetnému rádci i pomocníku všech nešťastných mezi námi. Není mezi Vámi ženy, která by nemilovala spanilomyslné slečny Markety Kotyzové, ředitelky českého klubu dám. My víme, že dostavíte se všichni jako jeden muž. Sejdeme se rázem 5té hodiny v salon-roomu Mc Demotlově, 154, Blue Island Av. — Jan Borovec. Petr Tuma, pořadatelé.“ To bude u vás podivení . . . . . .“

Ovšem že bylo vydatné a se všelikým cvičením v doubravské krasomluvě spojené. —

Pan Jandera truchlí nad degenerací svého rodu; spadl se o plných 14 $^1/_2$ kilogramů a jsou chvíle, kdy k zármutku hasičského sboru i svůj generalní kapitanát v lehkost bráti si oblibuje. Ba vypráví se, že jedenkráte už cosi o kvitování své důstojnosti pronesl. Hrozná to pověst; s přílbou páně Janderovou uložil by se k odpočinku i hasičský sbor doubravský, zbožný a pěkně uniformovaný — —

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Po chvíli se rozhledl kolem sebe, jakoby se chtěl přesvědčiti, zdali jsme skutečně samotni, a podotknul pak jaksi nesměle:

„Odpusť, strýčku, že ti nemohu ani odporovati, tím méně abych ti dal za pravdu. Nejsem v závodě ještě tak dlouho, bych mohl v tomto vzhledě přesně souditi. Nechme tedy záležitost tu in suspenso.“

„Pro mne!“ pousmál jsem se. „Vždyť pak jsem slova ta jen tak maně prohodil.“

„A já je tak také pojímám,“ připomenul sestřenec, jsa patrně rád, že záležitost tu nemíním dále rozpřádati.

„Ale tolik snad mi přece už nyní budeš moci pověditi,“ dotírám na hocha s líčenou vážností, „jakou prací jsi zahájil realisování své ušlechtilé snahy . . .“

„Jaké snahy?“ ptá se hoch nemaje ani tušení, že mluvím ironicky.

„Přispěti časem svým k ulevení lidských bolestí,“ odpovídám, přemáhaje se, bych nevypukl v smích.

Hochovi však přemahání mé neušlo; vyčetl z mé tváře úsklebek a připomenul rovněž tak jako já před chvílí s líčenou vážností:

„Postavili mne prvního dne v laboratoriu k velkému hmoždíři, vsypali do hmoždíře jak padlý sníh bílou látku v kusech, dali mi do ruky těžkou železnou palici . . .“

„A ty jsi s úsilím a vytrvalostí středověkých adeptů tloukl zcela obyčejný — cukr,“ vpadl jsem hochovi do řeči.

„Uhodls, strýčku,“ dí s rozmarným přízvukem nadějný učeň odvěkého umění.

„A jakou prací tě oblažil věhlas a důmysl laborantův po té?“ vyptávám se týmže tonem jako mi bylo odpověděno.

„Musil jsem tlouci cukr po tři dni, až mi obě ruce zdřeveněly. Na to mi dali do ruky sejto a musil jsem přesejpati všelijaké prášky — bílé, šedivé, hnědé atd; ale nejvíce bílých . . .“

„A potom?“

„Nosil jsem v konvích studničnou vodu, nalíval ji do aparátů, v kterýchž byla destilována . . . Teprv sedmého dne svěřena mi práce důležitější — malaxoval jsem . . .“

„Probůh — co to za barbarský název?“ zvolal jsem žertem.

„Terminus technicus pro vyvalování náplastí v tenké válečky, které se pak rozřezávají,“ odpovídá s komickým výrazem v tváři budoucí apoštol lékárnictví.

„A co jsi dělal, když jsi se byl do syta namalaxoval?“ vyptávám se dále.

„Osmého dne jsem rozpouštěl sádlo, lůj, vosk a kokosový olej na rozličná „unguenta“ . . .“

„Zase nějaká farmaceutická slovní nestvůra — není-liž pravda?“ dím rozpustile.

„Terminus technicus pro různé masti a pamády,“ zní odpověď.

„Nuže a co po tom?“

„Devátého dne třel jsem masti a pamády — bílé,

šedé, růžové, hnědé, — vůbec všech možných barev a páchnoucích po všech možných věcech od nejvonnější až po nejodpornější . . .“

„A desátého dne?“ tážu se vážně.

„Nabíral jsem po celý den malou lžičkou dvojí druh bílého prášku a takto odměřený balil jsem jej do bílých a modrých papírků . . .“

„Patrně šumivé prášky,“ dím sebevědomě.

„Uhodls,“ dí hoch a pokračoval bez dalšího vybídnutí:

„A jedenáctého dne jsem podobně manipuloval s prášky seidlickými a dvanáctého dne jsem řezal v kosočtverce tak zvané „žužu . . .“

Po těchto slovech měl jsem skutečně co dělati, abych se zdržel smíchu; ale podařilo se mi to přece.

Hoch pokračoval:

„Třináctého dne jsem vařil „Aqua laxativa“ . . !“

„A tím jsi nejspíše svou činnost prozatím ukončil a počal čtrnáctého dne od počátku,“ připomínám.

„Nikoliv,“ zní určitá odpověď. „Čtrnáctého dne jsem žmolil pilulky k témuž účelu, ku kterémuž slouží Aqua laxativa.“

„A patnáctého dne?“ ptám se skoro už nevrle.

„Súčastnil jsem se velkolepé celodenní honby ve sklepích . . .“

„Snad ne na krysy?“ dím jízlivě.

„Nikoli — k účelu homoeopatickému,“ odpovídá hoch věcně a s vědomím. „Celý personál podnikl honbu na zvláštní druh zvířat. Pracovali jsme po celý den — spřevrhali všechny sudy, bedny a balíky, odloupali skoro celou maltu podél stěn těsně u země: ale přes všechno úsilí a namahání neulovili jsme než asi dvanácte hubených exemplářů . . .“

„Ale jaké zvěře?“ ptám se.

„Principál jim říká stonožky . . .“

Tenkráte nemohl jsem se zdržeti smíchu; rozesmál jsem se, jako by byl sestřenci uklouzl nejoriginelnější vtip. Také on se rozesmál a trvalo to několik minut, než jsme se oba zase opanovali.

„Z toho, co jsi mi byl právě, milý Hugo, pověděl, soudím, že není tvé zaměstnání nezábavné,“ pravím posléze; „ale zdá se mi, že jest přece jen poněkud jednotvárné, spíše mechanické a tudíž duševně méně namahavé. Či snad budeš později pracovati namahavěji?“

„Sotva; dle toho, čeho jsem byl až dosud svědkem, aspoň o tom pochybuju,“ odpovídá hoch. „Po dvou letech praktikování odbudu farmaceutický kurs na universitě a pak bude vyhráno. Přejdu z laboratoria do lékárny, kde budu výhradně jen dle předpisu expedovati . . . Hieroglyfy receptů naučím se zajisté rovněž tak brzo řešiti jako kterýkoli jiný kolega a odvážiti neb odměřiti předepsanou dosis té neb oné látky a svařiti nebo je smíchati, jak je předepsáno, snad také dovedu . . .“

„A tím myslíš, že srealisuješ svou ušlechtilou snahu, přispěti k ulevení lidských bolestí?“ dím jaksi uštěpačně, když jsem spozoroval, že hoch počíná stav svůj pojímati jako tuctoví učňové všech odrud zaměstnání lidského, kterýmž jde jen o snadnou práci a poměrně příjemné zaopatření.

„Ó nikoli, milý strýčku,“ odpovídá hoch vážně; „budiž ubezpečen, že budu pilně a s napnutím veškerých svých sil studovati, a budou-li poměry mé jen poněkud příznivy, i samostatně bádati. Zdát se mi, že v různých přírodninách spočívá posud neodkrytá a neznámá hojivá moc . . .“

„Mluvíš ze zkušenosti?“ ptám se lakonicky.

Otázka ta hocha poněkud zarazila; ale přece odpověděl bez rozpaku:

„Ze zkušenosti právě nemluvím; vždyť jsem také výslovně připomenul, že se mi tak jen zdá . . .“

„A na pouhém zdání, na pouhé domněnce nebo předtuše chceš dále pracovati?“ namítám opravdově.

Tentokráte hoch neodpověděl.

„Zůstaňme při věcech, jež jsi byl až dosud seznal, při pouhých rudimentech farmacie,“ pravím po chvíli. „Rci mi přede vším, kterých látek nejčastěji k lékům a hojivým náplastem a podobným používáváte. Rozpomeň si a uveď mi je zejmena.“

Otázka ta přivedla eléva farmacie skoro do rozpaků. Chvíli si zpomínal a pak začal pomalu, patrně s rozvahou vypočítávati:

„Cukr — různé druhy lihu — sádlo, lůj a vosk — pak olivový a kokosový olej — vodu, studničnou a destilovanou . . .“

Po té však ustál, jako by si nemohl na více spomenouti.

„Dále!“ vyzývám.

„Pak různé tinktury,“ pokračuje hoch, „zejmena tinkturu z arniky, pak skořicovou . . .“

Po té opět se odmlčel, jako by nevěděl, co dále říci.

Patrně nebyla jeho znalost všech těch různých elementů, z kterýchž se připravujou léky, masti a náplasti k účelům hojivým nebo bolest zmirňujícím, doposud ještě příliš rozsáhlá. Vyčkal jsem tedy chvíli, a když hoch více žádné jiné látky neuváděl, pravil jsem:

„A soudíš opravdu, milý hochu, že mohou míti tyto látky nějakého podstatného vlivu na organismus lidský, nechť zdravý nebo chorobný? Nezdá se ti, že by churavící člověk ve své horečné touze po zdraví, ve své bázni a úzkosti před děsným konečným rozkladem polykal třeba oblázkové kamínky, kdyby mu „léku“ toho doporučila některá uznaná autorita lékařská, v jejíž věhlas nebo radu by měl neobmezenou důvěru? Trvám, že většina posavadních léků děkuje hojivost svou hlavně důvěře, s kterouž je nemocní užívají; a jsem jist, že mnohý z léků těch má rovněž tak imaginerní účinek na organismus zvířecí, tudíž i lidský, jako by na příklad měl jednoduchý odvar kořene, listů nebo květů ethiopské lilie, o níž aspoň my dva nevíme pranic jiného nežli že jest vlastí její jižní Amerika.“

Sestřenec vyslechl tato má slova pozorně; pak ale zavrtěl nedůvěřivě hlavou a pravil:

„Promiň, strýčku, že ti musím odporovati. Posavadní šarlatánství a mnohdy i trestuhodný humbug, jež máš patrně na zřeteli, po mém náhledu neoprávňujou k tak příkrému úsudku jako je tvůj. V oboru, o němž mluvíme, jest oprava nejen možna, nýbrž i jista, bude-li mu věnována podobně přísně vědecká péče jako na příklad chirurgii. Neboť kdož by se byl před sto neb i padesáti lety nadál, že dospěje chirurgie tak daleko, jako . . .“

„Mluvíš z vlastní zkušenosti?“ vpadl jsem nevrle mluvícímu do řeči.

Tentokráte však se hoch nezarazil, nýbrž odpověděl klidně a s jistotou zkušeného muže:

„Mluvím ze zkušenosti aspoň poněkud a zvláštní shodou okolností jest toho příčinou ethiopská lilie, kterouž jsi byl právě uvedl na doklad svého tvrzení.“

„Jak to?“ ptám se.

„Zcela jednoduše,“ odpovídá hoch s nezměněným klidem. „Víš, jaký dojem na mne květina ta učinila, když jsem ji poprvé u tebe spatřil; víš též, že mi tanula i později na mysli, ba že mne i ve snu pronásledovala. Nepodivíš se tudíž, když dodám, že namáhal jsem se ze všech sil, abych se o ní něco dozvěděl. Již nežli jsem vstoupil do lékárny, prohledal jsem celou řadu botanických spisů, abych se o květině té něco dozvěděl. Celé dny strávil jsem v universitní knihovně, ale veškeré mé hledání bylo marné. Když jsem nastoupil své místo v lékárně, pátral jsem přede vším po knihovně. Nalezl jsem v příruční knihovničce v laboratoriu jen několik kněh a náhodou též jakousi starou chirurgickou knihu z druhé polovice minulého století, v kteréž jsem počal večer čísti. Přiznám se, že ani tenkráte, ani dnes nemohu se pochlubiti, byť sebe nepatrnějšími známostmi chirurgickými; ale stará kniha ta učinila na mne nezkušeného a nevědomého mladíčka strašný dojem. Seznalť jsem na první pohled celou řadu hrozných bludů, které tenkráte pokládány za neomylné vědecké pravdy a o nichž dnes jest každé dítě přesvědčeno, že jsou pustým výmyslem. A prostý, ale zcela logický následek této lektury byl, že vydlužil jsem si druhého dne od principála novější učební knihu chirurgickou a počal v ní čísti. Přiznám se poznovu, že jsem nerozuměl všemu; ale kniha ta zbudila v duši mé neodolatelnou touhu spatřiti na vlastní oči nějakou obtížnější operaci chirurgickou a za několik dní byl jsem laskavým doporučením svého chefa takovéto operaci ve všeobecné nemocnici také přítomen . . .“

„Aj!“ uklouzlo mi, když byl hoch dokončil; neboť přirozený, logický chod jeho myšlenek a vůbec jeho zahájení studií, směřujících k jeho zaměstnání, získaly si rázem moji sympatii. Přes to vše jsem ještě namítl:

„Ale vše to nasvědčuje toliko tomu, že tvá poznámka o pokroku v chirurgii pronešená spočívá aspoň částečně na základě vlastní tvé zkušenosti. My však původně hovořili o něčem jiném.“

„Pravda,“ dí hoch s nezměněným klidem; „leč i vzhledem k účinku té nebo oné látky živočišné, rostlinné nebo mineralní na organismus lidský lze říci něco podobného. Z tvých slov, která jsi byl, strýčku, pronesl, zdálo by se skoro, jako bys byl přesvědčen, že není takměř látky, která by měla vůbec nějakého účinku na náš organismus; ale po mém náhledu tak ani souditi nemůžeš, leda bys byl něco zúmyslně opomenul.“

„Co tím míníš?“ optal jsem se, nemoha si hned připomenouti, co bych byl zúmyslně nebo mimovolně opomenul.

„Míním nepopíratelný a za jistých okolností skoro vždy děsný, poněvadž bezměrnou bolest a zároveň úplný rozklad působící účinek jedů. A může-li míti nějaká látka na živý organismus účinek ničící, proč by medle nemohly existovati látky účinku zcela opáčného?“

„Toť jako bych slyšel vypravovati o nápojích lásky, o omlazujících a věk lidský prodlužujících nebo docela oživujících elixírech, kterýmiž si přírodovědecký diletantismus před věky krátíval dlouhou chvíli nebo spekuluje na lehkověrnost lidí vydělával snadným a zároveň podlým způsobem peníze,“ připomenul jsem.

Ale nadějný učeň Aeskulapův nedal se tím nikterak másti. Chvíli sice přemítal, ale pak pravil rozhodně:

„Avšak tolik přece, strýčku, připustíš, že věda, o které mluvíme, nedostoupila posud své výše, ba že vědy, které s ní úzce souvisí, míním vědy přírodní, teprv od několika decenií pěstujou se s onou přísností, s jakou má býti prováděno každé bádání vůbec. Trvám, že rovněž tak nebudeš chtít tvrditi, že známe už všechny fysiologické, chemické a jiné účinky všech různých látek přírodních i umělých na živý organismus a že pole výzkumu v tomto směru jest už úplně bezpředmětné. Důkazem toho jsou četné výzkumy novější a nejnovější doby. Pravda sice, že i v tomto oboru bude ještě dlouho experimentováno, ba že i různá poblouzení budou vydávána za neomylné pravdy vědecké, ale vše to nikterak neoprávňuje k tomu, aby člověk skládal ruce v klín a vydával se na milost i nemilost zdraví jeho podrývajícím neb ničícím vlivům přírody.“ (Pokračování.)

FEUILLETON.

Dvě růže.

I.

Londýn jest někdy jako Paříž.

Před třemi lety vyšla v Londýně ještě některá korrespondence Lorda Byrona.

V mnohých těchto listech svých posmívá se Byron některým přátelům svým mezi šlechtou anglickou; zejmena jim vytýká jejich jockeyské choutky, což ostatně jest věcí vůbec známou.

Jednou ku příkladu rozmlouval s Th. Moorem a mezi jiným pravil toto:

— Mezi láskou a sportem by se Francouz nerozmýšlel: zvolil by lásku. My ale, synové Velké Britanie, my máme větší smysl pro zvířata.

Tento výrok zdál se býti přehnaným.

Znám sice dosti málo mravy šlechty anglické, ale nicméně bych soudil, že onen vtip jest docela pravdivý. Znám jednu historku, která tomu velice nasvědčuje.

V Londýně žije mladý lord, který je velice v modě. Jmenovat ho nebudu, abych ho snad neurazil; ale chcete-li přece, říkejme mu lord Ralf d' Asthley.

Je to muž postavy veliké a každé jeho hnutí prozrazuje šlechtice. Všecky linie jeho tváře jsou orličí. Rty má tenké, prsty dlouhé, bílé, dlouhé anglické vousy barvy rudé. Mluví málo. Je to potomek vznešené rodiny saské, má historický zámek a celý milion příjmů.

Nikdo na celém světě nemiluje tak šileně dostihy, zápasy kohoutů a psy krásné rasy.

Ale nemyslete, že se jedná zde pouze o našem lordovi. Ó ne!

On také miluje, a k tomu vášnivě dceru jednoho ze svých sousedů na venkově, miss Nelly, dědičku velikého domu, sladký květ chladného Skotska, která má ty nejkrásnější bledé vlasy na celém světě.

Všecky ženy, jak jenom spatřily to rozkošné dítě, vzdychaly jako o závod:

— Šťastná miss!

Lord Ralf vstal a za chvíli na to zazvonil.

Volal Toma.

— Kdo je to, ten Tom? budete se tázati. Povím vám to. Tom jest milordův groom, ještě více, jest factotum svého pána, jeho milostný poslíček, skoro jeho důvěrník, jako by se řeklo tak v nějaké tragédii.

— Tome! Sem pojď, sem! hlupáku!

Tom se objevil skoro jako komediant, když mu režisér za kulisou dá pohlavek. Byl celý navoskovaný, vykartáčovaný, parfumovaný, měl bílé rukavice a nohu ohnutou do oblouku.

— Čeho si pán přeje?

— Tisíceré věci. Předně jak se má . . .

— Miss Nelly?

— Ne, hlupáku: ale miss Arabelle, má šedivá kobyla?

— Jako já, milorde: tloustne.

— Dobrá. A Falstaff?

— Váš skotský pes! Ah! je mi líto, milorde: ale — jest nemocen.

— Falstaff nemocen? Co je mu?

— Váš francouzský kuchař zastihl jej včera v kuchyni; odnášel právě kohouta, který byl určen pro Vaši Milost. Kuchař bodl ho jehlou, kterou právě něco špikoval, ale kohouta více nedostal. Za dvě sekundy měl ho pes v sobě.

— Falstaff dobře udělal. Kuchaře vyženu a pes dostane každý den dvě slepičí křídla.

Tom se uklonil.

— Nepřeje si milord více ničeho?

— Ó ano! Pojď sem, Tome! Ty víš, že při dostihách chtějí jockeyové, aby jejich koně měli na hlavě růži. My ostatní máme také rádi na kabátě růžové poupě napolo rozvité. Potřebuju tedy dvě. Víš co — jdi a přines tři; jedna bude pro miss Nelly.

— Ale, milorde, kde pak je vezmu, vždyť je listopad a zima tak krutá?

— Jak, není ani v mém hôtelu ani ve skleníku?

— Nikde, milorde.

— Jdi tedy ke květinářce.

— Ale vždyť byl dnes v noci šedivý mráz . . .

— Tome, co mi do mrazu! Zde jest deset guinejí; přines mi, než uplynou dvě hodiny, ty růže, anebo budeš bit.

II.

Tom letěl jako vítr.

Proběhl všecky čtvrtě, všecky krámy, kde přece něco mívali, celý Londýn.

Vyptával se groomů ve všech větších domech. Prohledal lodě, které přijely z Francie, z Italie i z Indie. Ale vše nadarmo. Růži nenašel.

Vracel se celý skroušený a díval se smutně na zlato, které se mu blýštělo v ruce.

— Bit budu, to vím jistě, tomu neujdu. Jen růže! ale kde je vzít v Londýně, v té mlze, která je jako roztavené olovo? Nu, jaká pomoc — milý Tome, budeš bit a milord jich přece nebude mít! Tak přemýšleje ubíral se přes náměstí, to první, kde uřízli hlavu králi.

V této historické čtvrti vzpomněl si hned na andělský zjev oné dívky, která vidouc Karla I kráčeti na popraviště podala mu krvavou růži a zmizela mezi davem nemohouc říci ani slova.

Je známo, že nešťastný onen princ, zvěčněný štětcem Van Dycka a oslavený sekerou katovou, vzal růži z této neznámé ruky, která mu ji podala, a že ji políbil.

Tom jak si na to vzpomněl, neviděl před sebou nic, než smutný svůj osud.

— Ani jedna růže! To bude výprask! opakoval si neustále. — Dvě hodiny! již nemám nazbyt ani minuty!

Představte si, jak mu bylo!

Vrátil se domů a šel přímo k lordovi:

— Zabte mne, milorde, chcete-li: ale růže nejsou nikde. Sběhal jsem celé město a nenašel jsem ani jediné poupě.

— Je-li tomu tak, sedni na vlak a leť do Manchestru, do Liverpoolu, kam jenom chceš.

Ale Tom byl chytřejší a neletěl ani do Manchestru ani do Liverpoolu; dověděl se totiž o jedné květinářce vedle v ulici, která dostala právě čerstvou zásylku z Teheranu.

Růže z Persie! to bude něco! Tom byl v nebi.

— A přece snad nebudu bit! myslil si.

Vešel do krámu.

Květinářka náramně vystrojená, jako bývají angličtí kupci, hotoví baroni, zapisovala si něco do knihy.

— Ano, účet jest dobrý, bručela sama k sobě: vydělám tři sta liber jen hnu rukou. To byl den!

Tom smekl klobouk, což nedělal nikdy v krámech.

— Má zlatá paní, pravil k ní, potřebuju ty růže, co jste právě dostala, a kdyby stála každá diamant, karbunkul, rubín třeba celý poklad naší milostivé královny.

Květinářka se usmála.

— Jdete pozdě, pane Tome. Dnes ráno měla jsem tři sta růží a za pět minut bylo jich dvě stě, devadesát osm rozprodáno. Vy víte, že naše dámy po nich jen pasou. Mám ještě jenom dvě, které jsem si schovala pro sebe, jednu bílou a jednu červenou; ale dám vám je, chcete-li.

— Jenom dvě, nic víc?

— Nechcete je?

— Inu, vzít je musím!

Zaplatil je rychle celou hrstí zlata a vrátil se do hôtelu.

— Milorde: Manchester a Liverpool nemají také nic jako Londýn; to je vše, co jsem našel; jenom ty dvě.

— Jenom dvě! I postačí!

— To pro vás, milorde?

— Ne.

— Pro miss Nelly, vaši nevěstu?

— Ne, povídám, pro miss Arabelle, mou kobylu.

III.

Téhož večera dověděla se o tom miss Nelly, ten bledý květ Skotska, jeho nevěsta a napsala tužkou do svého album tuto sentenci, která se stane za čas také příslovím: — Londýn jest peklem pro ženy a rájem pro koně.

Ostatně však se dovídám, že prý miss Nelly by se raději zasnoubila s nějakým bankéřem — a třeba s nějakým sluhou jako Tom — ale lordu Ralfovi že by ruky více nepodala. Anglické panstvo, měj se na pozoru. *Phil. Audebrand.*

— Slečna Berta Mühlsteinova vydá co nejdříve své sebrané povídky a arabesky, jež v různých listech našich vycházely, a sice nákladem Šimáčka. — Rovněž chystá slečna Irma Geislova sbírku básní, již vydá firma dra Grégra a F. Datla.

— Bernardino Zendrini, jeden z čelnějších básníků vlašských, zemřel na neštovice. Zendrini přeložil Heineovu „Knihu písní“, která nedávno vyšla v novém vydání, a vydal též původní básně dýšící zdravým názorem života a realistickým pojímáním. Zendrini, hlavní odpůrce a literární sok Giorve Carducci (viz poznámky k básním Carducciho) byl professorem porovnavací filologie na universitě v Palermě, a snad nejlepší znatel německé literatury ve Vlaších. Sotva před rokem oženil se.

— Počínaje 1. lednem r. 1880 bude vycházeti v Krakově nový list, věnovaný pouze literaturám slovanským, s titulem: Revue des littératures slaves. Redakci převzal Jules Mien, známý překladatel Slowackého do frančiny a korrespondent býv. „Revue slave“. Nový tento list vycházeti bude v sešitech dvakrát za měsíc a předplatné jest dosti nízké: osm zlatých za celý rok i s poštovní zásylkou. Předplacení přijímá každé knihkupectví.

Listárna redakce. *Poručík*: Máte zdravý, přirozený cit — škoda jen, že příliš lehká forma vás zavádí. — *A C*: Práce vaše jest sice velmi důmyslná, ale zdali krásná — jest ovšem jiná otázka. — *J—M+B* Myšlenka není špatná, jenom že trvá hrozně dlouho, nežli se k ní čtenář dopracuje. — *P. Kozel*: Z cizích literatur uveřejňujeme hlavně práce spisovatelů ještě žijících; ze starších pak věci česky dosud netištěné. — *J. L. J*: Zásylka vaše jest bohužel slabá.

OBSAH: Ballada ze vsi. Od Jaroslava Vrchlického. — Darija. Novella Julia Zeyera. (Pokračování.) — Z nové poesie polské. Adam Asnyk. Torsu Psychy od Praxitela. Přel Fr. Kvapil. — O poesii Arabů před islamem. Z orientalních studií dra J. Košuta. (Pokračování.) — Špatní lidé, o nichž vypravuje Jan Lier. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Dvě růže. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30 každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. | 20. září 1879. | ČÍSLO 26.

Narciss

Zpit vlastní krásou snivý, roztoužený
své nesmrtelné údy zhlížel v zdroji,
a trnul, v jakou harmonii pojí
se na něm půvab muže s něhou ženy.

Strom zatajil své dobrodružné stěny
květ vůní omdléval, pták ztichnul v chvoji,
a v proudu chvěl se s bájnou krásou svojí
ten odlesk jeho — v narciss proměněný.

Tak básník rovněž v ducha moře bezdná
za ideálem stále hloub se hrouží,
jej láká vlastních myšlenek zář hvězdná

Ať sklonĕn nad své duše děsnou tůní
on neví, v květ že vzplálo, po čem touží,
v tvůj květ, ó písni, v nesmrtelnou vůni!

Jaroslav Vrchlický

Darija.

Novella *Julia Zeyera.*

(Pokračování.)

VI.

Již v Petrohradě bylo konečně jaro, sladké a čarovné. Celé město spěchalo na ostrovy naslouchat za šeré, světlé noci klokotání slavíků a obdivovat se slunci jak zapadalo do vln finského zálivu.

Darija uzdravovala se pomalu, a byla neodolatelná s nyjícím výrazem těch čarnplných očí nyní ještě větších, ještě hvězdnějších než před její nemocí. Dimitrij ji přemlouval k vycházkám.

„Pojedem na ostrov Jelagin je-li ti libo," pravil jednou.

Tu napadly jí ostrovy v sněhu a její jízda s Iljou do traktiru, pak podivný její sen o bílém kostelíčku, kde pop u zlatem se kmitajícího ikonostasu na ni čekal, by ji oddal s krásným jejím carevičem. Na tváři její zasvítil úsměv.

„Ano," pravila, „pojedem. Ale ne trojickým mostem, kde tolik hluku, tolik ekypáží, tolik nádhery a pýchy. Netoužím crêmu společnosti uvidět. Najmi prostý povoz, pojedem až k Tučkovu mostu a tam si sednem do loďky. Jak to bude krásné kolíbat se zase po tak dlouhé době na vlnách Něvy!"

Dimitrij letěl sám povoz vyhledat, a Darija oblíkala se zatím ve smuteční svoje šaty.

„Jsem ještě krásná," šeptala si. „Ještě se nevzdám naděje nalézti těch třicet tisíc rublů. Jsem slabá a hrobu blíž — tím líp!"

Vyšla do komnaty Dimitrija, nepřicházel dlouho a sedla k psacímu jeho stolku. Pojednou vyskočila, ležel tam list se stampilií „Olonec". Byl to list Iljův? Rychle přečtla podpis — ano, byl to jeho list. Hltala slova a řádky. Dopis byl již téměř tři neděle starý a velmi krátký. Ilja prosil svého přítele, by mu obstaral kytici pro tetu, u které jeho sestra bydlila. Byl její svátek. Stěžoval si dále na svou churavost, která jeho návratu do Petrohradu bránila, a jen tak mimochodem tázal se, jestli Dimitrij ještě — „onu ženštinu u sebe chová."

Darija odložila list.

„Jak mnou opovrhuje, jak mnou opovrhuje," opakovala si, složila suché, průhledné své ruce v klín a padla do staré, těžké dumy své. Dimitrij přišel a jeli, nezmínila se o listu. Přijeli brzy k místu, kde se najímají loďky; byla tam tlačenice, ale dav se rozstoupil před Darijou; bledá její krása budila obdiv a smutný, chorobný výraz její tváře vynutil cosi jako úctu u všech, již ji spatřili.

„Víš, Dimitrije," pravila mu sedajíc do loďky a zahloubajíc zrak do vln Něvy, v kterýchž se nebe temně modralo, „víš, že se příliš spořádaným ženštinám podobám? My, které jimi nejsme, my bychom měly nějaký odznak na sobě nosit — "

„Darijo, proč pro boha se snižuješ?"

Začal ji chválit, pravé hymny o ní zpívat, ale neposlouchala ho, myslila jen neustále na to, jak Ilja jí opovrhuje. Zapomněla, že měla kormidlo loďky řídit a byli každou chvilku v nebezpečí vraziti do nějakého parníka. Dimitrij ztrácel posléz trpělivost.

„Chceš, aby nás překotili?" zvolal, „věru bylo by lépe, kdybychom přistáli a se trochu procházeli."

„Ano!" zvolala Darija radostně a z očí jejích lilo se jako hvězdné světlo: naproti nim stál bílý kostel, klidný, opuštěný. Temné smrky a borovice šuměly nad pozlacenou jeho baňkou. Darija byla šťastna. Mezi tím, co Dimitrij přivazoval loďku, přiblížila se kostelu a klekla na prahu. Dvéře byly pootevřené, byl úplně prázdný, jen jediná postava tam byla, podepírala loket o stěnu a hlavu o ruku, byl to vysoký, zamyšlený, mladý pop. Byl idealně krásný v tom temném rouše, s tím dlouhým, černým závojem, s vousem a s vlasy havraními. Oči jeho byly jako plny snů.

„Čeká zde na mne a na mého careviče," pomyslila si dívka a usmála se své prostotě. Pak obrátila oči k obrazu bohorodice, visícímu na stěně. Zlato jejího roucha, drobné drahokamy její koruny svítily dívce tak čarovně šerem vstříc, a jak sladký byl úsměv toho snědého obličeje! Dariji bylo tak blaze, tak blaze . . . Tedy se bohorodice ještě na ni usmívala! Vstala a cítila se téměř silnou. Viděla Dimitrija pod stromem na nízké lavičce sedět, nechtěl ji z modlitby vyrušovat. Popošla blíže k němu a lehla do trávy, která vysoká a plná květů se nad ní zavírala jako vlny nějakého jezera; vysoko, vysoko nad hlavou její zela modrá propasť nebes a šum stromů a Něvy, jejíž temné, hluboké rameno kolem teklo, plnil sluch její velkou hudbou. Mlčeli dlouho.

„Dašeňko," začal Dimitrij. „Tys podivná dívka. Jsi mladá, krásná a jsi přece smutná, tak smutná. Víš, jak tě miluji, a přece jsi mi nikdy nesvěřila co tě hněte. Řekni, proč nebéřeš podílu na světě, proč tě netěší nic co jiné těší? Ani zvědavá nejsi. Ležíš zde v trávě a hledíš do nebe a několik kroků od tebe plaví se obyvatelstvo celého města se smíchem a hovorem v slavnostním naladění po řece, a ty nedbáš. Za těmi stromy po dráze pískem posypané pojede za několik okamžiků nejskvělejší dvůr světa — a ty také nedbáš, myslím, že bys hlavu nepozvedla, kdyby zde kolem nás jeli. Snad ani již nevíš, co jsem ti ráno vypravoval, jak včera jeden z nejbohatších vládců východu do Petrohradu zavítal, jak celé město jej na ulicích očekávalo, aby se obdivovalo báječnému lesku těch brillantů a rubínů, kterými pokryt byl, a jejichž pověst příchod jeho předcházela?"

„Oh, pamatuji se," odpověděla krátce.

„A přece hledíš do nebe a nehneš sebou, ač jsem ti řekl, že možno v šeru některého blízkého stromořadí ten průvod drahokamy se třpytící potkati. Nechceš, abychom jako celý ostatní Petrohraď se zapadajícímu slunci obdivovat šli? Nechceš se podívat na skvělý ohňostroj, který se na počest asijského našeho hosta zapálí, jakmile se setmí?"

Darija neodpovídala dlouho, konečně přicházel hlas její sladký a tichý z vlnících se travin, plných květu.

„To by tě moc překvapilo, Miťko, kdyby takový tvor jako já, více na nebe než na tento svět si zpomínal?“

Dimitrij vyskočil a v okamžiku byl vedle ní.

„Ty myslíš na smrt? Ty se cítíš ještě churavou? Ty přeješ si zemřít?“

Darija se posadila.

„Ne, ne, ještě ne,“ pravila tiše.

Za chvilku když opět mluviti chtěl, položila mu ruku na ústa.

„Mlč,“ prosila jej, „nech stromy mluvit a řeku hučet.“

Za nějakou chvíli jala se ale sama hovořit.

„Nevím, proč mi to tak milé věděti, že se ta velká voda jen několik kroků od nás k moři valí, a nebe že tak vysoko a zem tak široká. To je snad proto, že jsem tak dlouho v úzkém pokoji uvězněna byla. Zde je mi jako mi bývalo u nás doma v lese. Víš, já pocházím z olonecké gubernie. Ani bys nevěřil, jak dovedeme být šťastni, my ubozí mužíci, když jsme mezi sebou. Můj ty bože, jak to bývalo pěkné u nás v jizbě. A tak divné věci se tam vypravovaly, když venku mráz a vítr zuřily a uvnitř oheň hřál. Zdá se mi vždy, že jen ty naše chudé vesnice jsou pravdou, všechno ostatní porovnala bych s dekoracemi v divadle. A to, co my prostý lid věříme, je také svatá pravda, třeba byste to vy ostatní pověrou nazývali. Sama stala jsem se nevěřící mezi vámi, ale nyní se opět polepšuji. Co jsem zapomněla, vrací se mi v paměť. Víš, můj děd, ten byl jako prorok za starodávna. On znal všechno, co již ostatní svět zapomínal. Žije asi posud a myslím, že bude ještě dlouho, dlouho žít. Oh, já budu již dávno v černém blátě smolenského hřbitova zahrabána, a on bude ještě jasným svým zrakem bohu do nebe zírat — a s čistým svědomím. Nesměla bych nyní před něj předstoupit, když jsem tím, čím jsem, ale navštívím jej až zemru.“

„Ty blouzníš, Dašeňko,“ pravil Dimitrij dojat.

Ona ale nedbala jeho řečí a pokračovala:

„To bys se divil, Dimitrije, kdybys viděl, jak u nás zemřelé na hosti zvou. Rozestaví ti tři stoly, jeden totiž před dveře chaty, druhý do síňky a třetí do jizby a postaví na ně jídla. Pak vyjdou před dům, děd můj v čele, a hlas jeho zní docela jinak než obyčejně, když klaně se prázdnu promluví: „Oh, moji drazí, jste unaveny, dušenky? Vejděte a jezte!“ A víš, Dimitrije, koho tak vítají? Z hrobu vstalé! Pak chodí děd a ostatní od stolu k stolu a u třetího zůstanou. „Ó moji drazí, je vám zima v siré zemi, viďte? Ohřejte se dušinky u ohně.“ A jedí, ti živoucí za mrtvé, a když snědli, otevrou okno, vyvěsí příkrov, po kterém některého z příbuzných byli do hrobu spustili, a volají k ohni: „Již čas, byste se domů vrátili, jste ušlí a cesta je dlouhá. Budiž vám příkrov ten drahou měkkou! Nuž jděte ve jmenu božím!“ Vidíš, Miťko, děd můj a všickni věří, že zemřelí se neviditelně po příkrovu s okna do hrobu spouštějí jako v den pohřbu. Ah, já věřím též, že lze takto po smrti hostem být v tom starém domě, vejíti přes drahý práh, kde matka v letě sedávala, při ohni sedět a schladlé srdce ohřívat a odejít tím milým oknem, kterým jsem na hvězdy zírala . . . Až děd můj po mé smrti drahé své dušinky k sobě pozve, přijdu s nimi, a až nás vyzve, abychom ušlí, si odpočinuli, pak ozvu se mu, a řeknu mu, ne nohy, ne nohy, ale srdce mnoho bolí.“

Vyňala malý byzantinský křížek, který jí při křtu byli kolem krku pověsili, a líbala vášnivě ty malé, nesčíslné hlavy světic a andělů, které naivním spůsobem na laciné smaltě namalovány byly, pak klesala pomalu do trávy zpět, ležela tam jako v rakvi s rukama složenýma na prsou, a šikmé paprsky zapadajícího slunce prosívajíce se stébly, tvořily jí v temných vlasech kol smutného obličeje zlatou glorii. Bylo ticho, jen voda šuměla v dáli a stromy šeptaly ve výši. Pojednou zašustilo křoví, Dimitrij se ohlídl a Darija se rychle vztyčila. Ilja Vasiljevič Kamenskoj stál před nimi. Byl bledý a vychřadlý.

„Můj druhu!“ zvolal Dimitrij, „ty byls povážlivěji nemocen než jsem tušil! A kde se tu bereš jako s nebe spadlý?“

Darija opírala se o blízký strom.

„Již přišel ženich a pop již déle čekat nemusí,“ znělo to v jejím nitru, a zlobila se, že jí tak hloupé věci napadaly. To musila být upomínka z nějaké pohádky! Pozdravila Ilju tou vděkuplnou poklonou, jakou vesnické dívky a děti barina pozdravují. Hlava její byla tak slabá, zapomněla na okamžik, že není doma v rodné vísce své. Zdálo se, že ji Ilja neviděl, neboť nepoděkoval jí. Dimitrij byl tou ukázalou nezdvořilostí svého přítele uražen a zasmušil se. I toho, zdálo se, nevšiml si Ilja, vysvětloval svou přítomnost: „Přijel jsem právě do Petrohradu. Chtěl jsem sestru překvapiti, ale nenalezl jsem ji doma. Řekli mi, že jela na ostrovy dívat se na ohňostroj. S bohem, jdu ji hledat.“

„Rád bych s tebou několik slov promluvil,“ pravil zakaboněn Dimitrij. „Dašeňko, zůstaň zde na blízku, vrátím se brzy.“

Oba přátelé šli; když byli tak dalece vzdáleni, že je Darija ani vidět ani slyšet nemohla, počal Dimitrij:

„Ty víš, Iljo, že jsem tvým druhem upřímným. Znám přísné tvoje zásady a chovám úctu k nim, ale divím se, že přísnost tvoje tak dalece dosahuje, že dovolené meze překročuje. Jak můžeš ostentativní nezdvořilostí ženu urážet? Je to pouze moje maîtressa, to ti dává snad pohoršení, ale věř, že se při dvoře před dámami klaníš, které Dašeňky hodny nejsou. Takové chování nesnesu!“

Ilja chtěl něco odpovědít, ale hlas mu selhal, a k nepopisatelnému překvapení Dimitrija vypukl v pláč. Chtěl dojmutí své potlačit a štkání jeho bylo tím vášnivější, tím divočí, tím strašlivější. Posléze opanoval slzy svoje mužně

„Co je ti?“ zvolal úzkostlivě Dimitrij.

Ilja vypukl vášnivě v bouř. „Nuž, k čemu se déle tajit? Miluji tu dívku nad vlastní duši svou!“

Dimitrij sáhl si na čelo, pak hleděl tak těsně do tváře přítele, že tento horký jeho dech ucítil.

„Nemysli si, že šílím,“ počal opět Ilja, „neb lépe řečeno věz, že šílím, že nejsem smyslů svých již déle schopen. Oklamán dívkou, která byla první láskou mou,

*

odřekl jsem se lásky navždy a myslil, že jsem vášní odumřel. Nemiloval jsem ji více a duše moje truchlila o ni jako o zemřelou. Tu zjevila se mi Darija. Celou bytostí mojí projelo to jako udeření hromu. Duše moje, obraznost, smysly, vše bylo naplněno jejím zjevem, cítilo její kouzlo, silné a neodbytné jako smrt. Bojoval jsem s veškerou silou proti tomu zjevu, který se mi ve dne v noci vtíral, nechtěl sám sobě věřit, dával jsem své opovržení na jevo a myslil jsem, že sám sebe obelhu. A obelhávám pouze ji. Neblahá, nemožná ta vášeň vrhla mne na pokraj smrti, když jsem odsud na venek prchl. A čím může mi ta dívka být, která po pochybné minulosti se blbému Ivanovi prodá, která, když se jí nasytil, se tobě do náručí vrhá a zítra snad jiného zase milence si vyhledá! Jeden ji podává druhému jako věc, a ona klesá níž a níž . . . To vše říkal jsem si tak dlouho, až jsem si uvěřil . . . Tu vidím ji před chvílí v trávě ležet, krásnou jako světici, slyším její hlas a její divné blouznění! Ejhle, a klesám zase v její moc, ovládá znova duši moji jako bůh! Já nemohu déle odolat! Dimitrije, miluješ-li Dariji, pak se mne chraň! Žádám ji s plnou silou své duše, s horkým tokem své krve a s každým zabušením svého, touhou zmírajícího srdce! — —“

Vytrhl se z rukou svého druha a zmizel mezi stromy. Dimitrij byl omráčen. Náhle bylo světlo v jeho nitru. Nebylo pochybnosti, jako Ilja ji, tak milovala ona Ilju. A jeden tajil se před druhým a srdce obou mřelo touhou stále rostoucí a nikdy neukojenou! Co mělo z toho pojít? Měl Dariji říci, co byl právě slyšel? Ne, to bylo nemožné. To bylo tolik, jako vydati ji jinému bez boje. Bylo by to snad velkodušné, ale neměl síly k takové oběti. Ne, chtěl si lásky její vydobýt, což neměl práva na ni? Letěl k místu, kde ji byl nechal, jako ve strachu, že jí tam více nenalezne, a když tam přišel, nebylo jí vskutku tam! Vykřikl až ptáky se stromů zaplašil a letěl do lesa. Ejhle, tam seděla na lavičce, klidná a nehybná, a vysoká, temná postava neznámého muže stála před ní a rozmlouvala horlivě s ní. V okamžení, když se Dimitrij zjevil, odkvapil neznámý do stínu lesa a zmizel úplně, než Dimitrij k místu přišel, kde dívka seděla.

„Dašeňko, ty mluvilas s někým?“

„Ano.“

„S kým?“

Mlčela chvilku.

„Byl to nějaký důstojník. Byl dotíravý a odešel, když tě spatřil. To tě překvapuje? Tak všední věc, nemluvme déle o tom.“

Darija byla veselá, chtěla ohňostroj vidět, pak na poloviční cestě vyznala se, že má hlad, chtěla raději večeřet. Vešli do traktiru, malebně planým vínem obrostlého, objednali si večeři do malého pokoje s vyhlídkou do zahrady plné pestrých květin. Dimitrij pil několik sklenic šampaňského a stal se nad obyčej hovorným a velmi dojatým. Že Darija se jídel jen tak „koncem zubů“ dotýkala, jak Francouzové říkají, ani nepozoroval.

„Darijo,“ pravil po krátkém přemýšlení, „kdybys chtěla, mohla bys být mou ženou. Co je mi do tvé minulosti? Miluji tě, a ty mne přece též miluješ?“

„Ano, Miťko, jako svého bratra, svého druha.“

„Nic víc?“

„Ne. Řekla jsem ti někdy, že tě miluji?“

„Pravda, neřeklas to nikdy.“ Svěsil hlavu, ale za chvilku byl zase veselý a mluvil o ohňostroji.

„Je přece jen škoda, že jsme tam nešli,“ pravil jí, „byla bys snad démanty a rubíny toho asijského despoty uviděla, což nebyl by tě ten jejich třpyt a lesk nic těšil?“

„Já je viděla ty démanty a rubíny, které ti dnes bez přestání v hlavě vězí,“ pravila zblednouc a Dimitrijovi se zdálo, že se silně zachvěla.

„A kdes je viděla, holuboško?“

„Když jste odešli, ty a Il — ty a tvůj přítel,“ začala chvějícím se hlasem, „dostala jsem chuť se trochu procházet; zdálo se mi, že mi nohy jaksi tuhly. Dobře, jdu tedy lesem a přijdu do širokého stromořadí, které se nade mnou klenulo jako chodba. Bylo tam mílo, tak krásně šero. Náhle slyším dusot koní a ejhle, čerkesové na bílých koních pádí stromořadím. Uskočila jsem stranou a jako kometa letěl průvod jako z báje kolem mne. Dámy, oděné v bílý hedbáv s závoji splývajícími s hlavy, páni v uniformách samé zlato a pak několik mužů temné pleti, blyštících se démanty, to vše mihlo kolem mne jako sen. Jak to blýskalo, jak se to třpytilo lesním šerem! A ty planoucí, divoké oči těch temných mužů! Byla to skutečnost? Ó kéž to byl pouhý jen sen! Neb sotva že zmizeli, objevil se ten muž, s kterým jsi mne mluvit viděl — ah, mráz mi jde tělem!“

Darija zakryla si tvář a pak jala se ledovou vodu polykat.

„A co ti pravil ten muž?“ zlobil se Dimitrij.

„Ó, řekl mi pouze, že prý jsem nejdokonalejší typ ruské krásy. Myslím, že to není nezdvořilost?“

„Dokonce ne. Ale co řekl ti dále?“

„Na tom nezáleží,“ odpověděla. „Ale upřímně řečeno, jsem unavena a chtěla bych domů.“

Mezi tím, co Dimitrij účet spořádal, vytáhla Darija něco malého, bílého z kapsy. Hleděla na tu věc s vytřeštěnýma očima, jako na něco strašlivého, a nebylo to přece nic jiného než pouhá visitka. Uschovala ji rychle, když Dimitrij na ni promluvil, a dala se domů dovézti. Když šla do své komnaty, zastavila se na prahu.

„Slyš, Dimitrije,“ začala nesměle. „Nemluvil ti tvůj přítel o svých záležitostech? Slyšela jsem, že je s ním zle.“

Dimitrij nepřál si dlouhé rozmluvy o Iljovi, řekl tedy krátce:

„Není mu pomoci, věc jeho je zoufalá.“

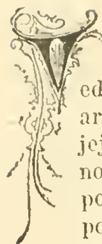
„Pomoc může ale přece ještě přijít,“ pravila s podivným úsměvem a odešla.

Ráno při snídaní našel Dimitrij ceduli na stole. Darija mu psala: „Můj druhu, odešla jsem a nevrátím se více k tobě. Děkuju ti, buď s bohem!“ (Dokončení.)

O poesii Arabů před islamem.

Z orientalních studií dra *J. Košuta.*

(Pokračování.)

Vedlé této, přírodu líčící části, setkáváme se v staroarabské poesii s jinou, neméně důležitou částí, jejíž předmětem jest líčení spůsobu života a společnosti. Jest to zejména válka, loupežné tažení, popis rozkošného užívání života, honba, pitka, pomsta, láska a přátelství, hrdá sebechvála, velkomyslnost a pohostinství a konečně písně posměšné a potupné, jakož i pochvalné, nářek pro mrtvého a píseň smuteční — vše to jsou předměty, jimiž se především stará poesie obírá.

Válka jmenovitě byla následkem stálých rozepří jednotlivých kmenů na denním pořádku a příčiny k ní byly rozličné, ku př. uloupení stád, obsazení lepších pastvin, nejčastěji však pomsta. Válku porovnávají staří básníci nejraději s mlýnem, neboť jako mlýnské kameny se otírají, tak též nepřátelské voje, jež kolem sebe krouží a opět a opět útok na sebe činí. Vůdce vojska nazývá se náčelním skopcem, obraz to pro pastevčího beduina nejpřirozenější. Válka též osobně se pojímá a kdykoli vypuknouti hrozí a čety v husté řady se shromažďují, tu říkají básníci, že válka zuby cení.

Kopí porovnávají se s provazy u studně, jimiž okovy se vytahují, jen že místo vody krev vylévají. V den bitvy krev se vytáčí jako při hostině víno a těla se načínají (nabodají) jako vinní měchy. Rytíři, v lesklých pancířích proti sobě táhnoucí, porovnávají se s žhavým uhlím.

Náleží-li odvaha, obratnost a vytrvalost ve válce k nejvyšším cnostem Araba a k prvním látkám básnickým, muselo opět s druhé strany u beduinů, v poušti rozptýlených, při známém nedostatku ochrany a přístřeší, při tak nebezpečných cestách, při tak nepřátelských poměrech jednotlivých kmenů mezi sebou, pohostinství a velkomyslnost k chudému a opuštěnému, druhé místo mezi jeho slavenými vlastnostmi zaujmouti a předmětem jeho poesie se státi. Ochrana a dobročinnost, prokázaná cizinci nebo spojenci, byla neméně čestnou než odvážný útok neb neuprositelnost proti nepříteli. A když vítězství plameny války uhasilo, bylo to nejkrásnější povinností vítěze, aby plameny pohostinství ve vší skvělosti rozžal, aby noční pocestný poznal, že zde pro něho pohostinská střecha připravena jest. Pěkně sdruženy jsou tyto dvě sestry arabské pouště v následující básni žida Samauala, syna ʿAdia:

„Když pověst muže bezúhonná, jest každé roucho krásné, jež ho přiodívá. Kdož protivenství snášet nemůže, nenajde cesty ku slávě. Lidé nám vyčítají, že nás tak po skrovnu, a já odpovídám: ovšem, neboť šlechetných jest po málu . . . . . . Mnohý říká: co as si myslí hlouček ʿAdia? touží po slávě, ač jest tak nepatrný a neznámý. Avšak, co škodí, že nás tak málo, když ten, jenž u nás ochrany doznal, jest vážen, kdežto hosti kmenů lidnatých v opovržení jsou. My uvádíme naše spojence v hrad pevný, nedobytný: kdo k němu vzhůru pohledne, sklopí ihned unavený zrak. Kořeny jeho do hloubi země sahají a týmě jeho stromů hvězd se dotýká . . . My čisti jsme jako voda mračen, naše čepele zubů nemají a není též lakomce mezi námi. Padl-li jeden z našich reků, jest již druhý zde, jenž v slovích a skutcích šlechetných následuje. Nikdy neuhasne náš oheň, prvé než noční pocestný k nám zavítal, nikdy nás pocestní nepomlouvali . . . Neznáš-li nás, otaž se jiných, nebude ti lhostejno znáš-li nás, čili nic . . .

Že Samaual nepřeháněl, dokazuje již ta okolnost, že Imruulkais, když prchal před pronásledováním Mardeka, nikde zbroj svou za jistou neměl než u něho. A také se nesklamal. Neboť, když Hârit, odpůrce Imruulkaise, syna Samauala byl zajal a na výměnu za něj oněch 100 zlatých pancířů Imruulkaise žádal, nechal Samaual raději syna svého před vlastníma očima zabíti, než by byl svěřenou mu zbroj věrolomně vydal. Samaual vypravuje o tom v jedné básni: „Já zachoval věrně pancíře Kinda (t. j. Imruulkaise, poněvadž pocházel z kmene Kind) a tak potupu předešel, jež by mne byla stihla, neboť mi otec kdys řekl: Ó Samauale, nebol, co já kdys postavil!“ Také slovutný básník Aʿšâ o tomto případě se zmínil a těmito řádky zvěčnil: „Buď jako Samaual, jenž bez dlouhého rozmýšlení, když na něj mocný kníže dorážel s vojskem tak hustě seřaděným jako noc, řekl: Utrať si svého zajatce, já mého svěřence si uhájím!“

Za nejvyšší vzor štědrosti platí u Arabů Hâtim z kmene Tajj. Dochovaly se nám jen některé zbytky z jeho básní, z nichž následující zlomek vyjímáme. Kdysi pravil ku své manželce: „Když pokrm mi připravila, pak zaopatř mi také stolovníka, neb sám jísti nemohu. Přivolej buď některého souseda neb cizího pocestného, nechať nikdo po smrti mne nepomlouvá. Jak může šlechetný muž se nasytit, když vnitřek souseda prázdný? Lepší jest smrt než nadbytek lakomce, jenž bez útrpnosti unaveného pocestného mimo jíti nechá. Já sluhou hostí mých jsem, dokud pod stanem mým dlí — však jen v tom mám mysl služebnou (otrockou.) Přísahám u toho, jenž jediný co skryto zná a spuchřelé kosti zase oživí, já raději své hosti pohostím a sám budu hladovět, než špinavcem být zván.“ V Hamâse nacházíme mnoho básní, v nichž takový stupeň štědrosti se jeví, že bychom ho sotva u národa, v mnohých jiných ohledech ještě surového a nevzdělaného, očekávali. Uvedeme ještě některé příklady. ʿAmru, syn Achtama, pravil: „Nech mne, matko Heitama! Lakomství odnímá muži nejkrásnější vlastnosti. Nech býti dle vůle mé mne velkomyslným, neboť neposkvrněná pověst mi leží na srdci. Nech mne! jest mi vážné skutky konati, mne svaté povinnosti volají: v neštěstí býti pomocnu. Kdož šlecheten, obává se, aby pohostinnost svou neposkvrnil, a cesta, jíž šlechetní kráčejí, jest cestou dobrého. Při tvém životě! není žádná země příliš malá pro své obyvatele, jen jejich neřesti (vady) úzkou ji činí.“ Marrâr pravil: „Já jsem se zapřisáh', když temná noc mne obestře, že nočnímu pocestnému můj oheň nezakryju. Protož přátelé, nechť září oheň váš, nechť září pozdě do noci vstříc poutníku potřebnému, nechť přijde ke krbu našemu muž vznešený, jejž jen hlad a zemdlenost trápí! Žádá-li mne pak po-

znati a táže-li se kdo jsem, pak zjev mu hlasně jméno mé a nezamlčuj ho. Pak nejkrásnější noc strávím uctívaje hostě, jemuž nejlepší pokrmy předkládám a jež s ním nikdo nesdílí.“

Nejhojněji však jest zastoupena ve sbírkách poesie staroarabské píseň milostná, nejkrásnější to výkvět poesie arabské. — Prvé než některé ukázky z tohoto druhu podáme, předešleme všeobecné myšlenky arabských básníků o lásce. Jako bez slunce žádného světla, žádného života, tak bez dívky a lásky žádné poesie. Toť zkušenost tak stará jako svět a pozorování tak všeobecné, že je každý sám ve svém životě i bez učitele činí. Byť si básník v mysli nejutěšenější mohutnosti choval, přec až pak k životnému vývoji dospějí, když láska se probudí. Mohutnost muže, napjata k dosažení učenosti, statků, válečné slávy, časem by ochabla. Jest mu potřeba nového podnětu, jenž by jej novým životem a k novému snažení povzbudil. A ten právě nachází v obcování a v lásce k ženskému pohlaví. Muž, jenž bohatými dary duševními obdařen jest a jenž si vysoké cíle vytknul, obdržel též od přírody co nutný přídavek potřebnost lásky, anebo přímo řečeno smyslnost. Obrat světla jest stín a protiva velikého duševního nadání smyslnost, a to zvláště pod žhoucími paprsky jižního nebe, jež rovnou měrou přírodní síly i veškeré pudy života v člověku k nejvyššímu žáru rozplameňují.

Avšak smyslnost má dvě stránky, materielní a idealní. Bude tedy jejich účinek na poesii též různý. Poměr muže k ženě jest v nezkažených dobách tak jednoduchý a přirozený, že v něm žádného duševního půvabu není. Žena, kteráž stala se jednou majetkem muže, nemá pro Araba vůbec žádné zajímavosti.

Idealní smyslnost náleží však veskrz v obor poesie. Ona poskytuje muži nového povzbuzení k vykonání velikých činů, ona jest mu osvěžením a pobídkou zároveň. Mizí-li poesie dosažením žádoucího předmětu, jest tedy doba před dosažením jeho vlastní dobou poesie. A toto žití v lásce, toto prahnutí a toužení po milence, toto rozplývání se v blažených tuhách, toto snění o dnech štěstí, jež nevěrně ubíhají, tato muka lásky a přec jen nekonečná rozkoš — toť jsou pohnutky, jež srdce básníka do víru unášejí. Láska jest moře. Kdo spočítal by ty tisíce vln, jež v něm sem tam se kolotají brzo v klidnou hladinu se měníce brzo zase v divoké bouři se zmítajíce. Thema lásky jest tak neskonale veliké, že její píseň ve všech dobách a u každého básníka nová jest a vždy jinak se ozývá. Láska jest vždy jedna a nedělitelná.

Milostné písně staré doby otvírají nám zcela jiné poměry než písně doby nové. Postavení ženy jest v životě ještě mnohem ušlechtilejší a svobodnější než později za doby islamské. Úcta, která se jim prokazuje, mnohem čistší, obcování muže a ženy mnohem útlejší a vniternější než v době islamské.

Krásná jest vždy milenka — to se samo sebou rozumí, a ideal krásy, jejž každý by měl nakresliti, toť nemožno. Tak jest ku př. jakási tělnatost a kyprost vlastní arabským damám a počítá se jim za krásu. A přec byla Boteina, milenka básníka Džemíla, tenká jako rákosová třtina, a ač každý si z ní jen úsměšky tropil, přec zůstala po celých třicet let až do své smrti idealem svého věrného milovníka. Avšak milenci tehdejších dnů byli cudni a plaši jako srnky. Když by laskavý osud byl milenku v náruč číhajícímu milenci byl přivedl, byla vždy přísná sousedka na blízku, jež milkující hlídala. A milkovati více než mezi čtyrma očima — toť vždy povážlivá věc. A mimo to jsou arabské dívky zdrahavější než jejich horkokrevní milenci a odbývají je zkrátka, kdykoli více žádají než slušno, a odtáhnou pryč s celým kmenem. Pak běduje a naříká milenec, činí sobě neb jim výčitky vrtkavosti neb nevěrnosti a těší se konečně novou láskou a novými podniky. Aneb odtáhne milenka v dál z neznámých příčin, aniž by byla milostný poměr přerušila, avšak jako on bez spánku noci propláče, tak myslí též ona v tichém zármutku na něho posýlajíc mu tisíc pozdravů a posýlá mu též konečně v noci svůj obraz smyslný. A podivno! K němu, jenž v upomínkách na svou milenku oka přivříti nemůže, jenž si sladké okamžiky shledání v mysli maluje, přistupuje noční obraz jeho milenky a on vědom jest si její blízkosti. Tak v klamu mysli probdí noční hodiny, uspokojen přítomností milenky, až papršlek svítání ranního k vytrhnutí ho upomíná.

V Hamâse dochovalo se nám mnoho básní z oné staré doby, kdy žena ještě nebyla otrokyní muže jako později za dob islamských, nýbrž předmětem upřímné čisté lásky, a nebyly to případy neobyčejné, že nešťastné milenky a beznadějní milenci žárem své lásky schřadli. Pozorujme následující příklady:

„Žádná muka nelze přirovnati k mukám milujícího, byť i to nejsladší v lásce byl okusil. On pláče každé hodiny, brzo touhou brzo zas z bázně před rozloučením. Vzdálí-li se milenka, pak pláče a vzdychá pro ni, je-li jí na blízku, pak bojí se hodiny rozloučení. Oči jeho rudnou, když odchází, a zapalují se, když se vrací.“

Jiný praví:

„Já byl jsem mužně silný prvé než rozchod horké dlouho doutnající uhlí v srdci mém zažehl. Já doufal, že četné ty dny plné rozkoší, jež s ní jsem zažil, lásku mou umenší. Avšak srdce mé touží po shledání, jako vyprahlá půda po prvním jarním dešti po druhém touží. Já toužím po jejích ručkách, červeně zbarvených, po jejích černých kadeřích, po jejím zlatém nákrčku a jejích bělostných lících. Jest krásně rostlá, její krk více lesku propůjčuje šňůrce perlové, jež by ho zdobiti měla, než sám od ní přijímá. Ó ty dívky činily nás tak blaženými, že srdce naše v rozkoši se rozplývalo, jako divocí holubové, jež noční rosa bohatě porosila.“

Jiný praví:

„Já divím se, jak mohou býti lidé ke mně tak nespravedliví, jako bych já byl jediný milovník, jejž kdy viděli. Říkají mi: odluč se od své milenky a rozum se ti zas navrátí, a nepomyslí, že p r á v ě rozchod mne o rozum oloupil. Divím se, jak mohu onu milovat, jež smrt mi přináší; jest to, jakobych vraždu její láskou spláceti chtěl. Však chcete-li jistější znamení vroucnosti mé lásky — pak vězte, přisahám u mých očí, že nejen ona, nýbrž všichni její příbuzní mi dražší jsou než moje vlastní.“

Vizme konečně, jak slovutný básník Aʿšâ, kterýž sice již za času Muhammeda žil, avšak k předislamským básníkům přičten býti musí (17. roku hedžry), svou milenku pěvkyni Hureiru opěvuje:

„Rci Hureiře s bohem! Již začíná se karavana pohybovati. Avšak budeš s to jí dáti s bohem? Jak běloskvoucí jest její čelo, jak dlouhý a hustý její vlas, jak

skvoucí její zuby! Volná a klidná jest její chůze, jako krok koně ostýchavého, jehož noha raněná jest. Když z příbytku sousedky přichází, kráčí tak majestátně, jako mračno, jež v odměřené rychlosti se vznáší. Při každém kročeji slyšíš její skvosty drnkati jako zrnka išriku, jimiž vítr hýbe. Nenáleží k těm dívkám, jež sousedé nenávidí, poněvadž po tajemství jejich neslídí. Jest tak útle rostlá, že bez namáhání se ani k sousedce nedoplíží. Hraje-li si jen chvilku s družkami, tak zemdlí, že se celé její tělo třese. Sotva jsem ji shlédl, již jsem ji miloval — ona však k jinému láskou plápolá, který svou lásku k jiným dívkám rozplývá. I mne miluje dívka, pro kterou však já nic necítím. A tak sdílíme všichni stejný osud, tak všichni lásky muka cítíme a tak každý sám v osidle vězí, jímž jiného víže."

Ode dávna byl kmen Usna pověstný, že rodí nejkrásnější dívky a nejzamilovanější mladíky. Kdysi v jedné z jejich vesnic 30 mladíků zemíralo, ač jinak nemocni nebyli leč — nešťastnou láskou. Vypravuje se též, že jistý beduin, byv otázán, odkud jest, odpověděl: jsem z kmene těch, kteří láskou zemírají, a dívka, jež při tom na blízku stála, zvolala: živtě bůh, jistě že pochází z kmene Usna! Z tohoto kmene byl rodilý zmíněný básník Džemíl. Již od dětinství byl do Boteiny zamilován a chtěl ji, když dorostl, za manželku pojmouti, čemuž však její příbuzní, kteří mu nepřáli, zabránili. Od nynějška mohl se se svou milenkou jen potají scházeti a vyléval svůj bol a touhu v horoucích písních. Často si obeslal hlídače a strávil s ní celé noci v milostném hovoru v osamělém údolí palmovém, avšak, jak sám na smrtelném loži ujišťoval, nikdy jinak se jí nedotkl, než že její ruku na své srdce přitiskl, aby aspoň pro okamžik se utišilo. Při jedné ze svých poutí podařilo se mu získati si přízeň jistého místodržitele v Egyptě. Týž přislíbil mu, že jeho zprostředkováním dosáhne ruky své milenky. Však Džemíl ihned na to nebezpečně onemocněl. Když zemíral, odevzdal jednomu ze svých přátel své roucho, jež vždy nosíval, aby je Boteině odevzdal. Hned odebral se ku kmeni Boteiny. Když k němu se přiblížil, pronesl hlasitě několik veršů, kteréž truchlivou zprávu obsahovaly. Při tom vyběhla nešťastná Boteina s obnaženým obličejem, bledým jako měsíc, a hlasitě vzkřikla spatříc známý oděv a bila se v obličej. Okolo ní shromáždily se ženy kmene a plakaly s ní a zapěly píseň za mrtvého Džemíla. Boteina omdlela. Když opět k sobě přišla, pronesla následující verše:

Mohla bych, Džemile, snad se potěšiti?
Nevěř, že by to možno bylo!
Jest lhostejno mi, cos umřel, ó Džemile,
Štěstí i bol života.

Od té doby nikdy více nebásnila.

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Teprv tato slova usmířila mne poněkud s názory sestřencovými. Obsah jejich arci se mi i nyní ještě zdál býti spíše, abych tak řekl, mladistvě blouznivý než mužně věcný; ale způsob, jakým sestřenec zahájil svá předběžná studia, byl tak logický, že opravňoval aspoň k naději ve zdar v onom směru, v kterémž možno se zdaru nějakého nadíti. Zároveň poznal jsem z této rozmluvy, co jsem byl částečně již asi před čtvrt rokem tušil, že hošík, kteréhož jsem byl až dosud skoro za pouhé dítě pokládal, dospěl nepozorovaně v samostatně soudícího mladíka, který se cizím úsudkem ve svém přemítání nikterak másti nedá. Veškeu odpor býval by tudíž zcela marný, ba byl by spíše dráždil, neb i na scestí sváděl a proto chtěje věcnou rozmluvu přerušiti optal jsem se jen ještě tak jako mimochodem:

„A jakým spůsobem dospěl jsi, milý Hugo, k těmto myšlenkám?"

„Zcela přirozeně," odpovídá hoch. „Vodítkem byla mi opět ethiopská lilie. Pátraje po spisech, v kterýchž bych se o ní dočetl nějakých podrobností, nalezl jsem v universitní knihovně několik spisů o toxicologii a zahloubal jsem se v jich čtení. Studoval jsem je sice jen asi čtrnácte dní, ale zamiloval jsem si učení toho druhu v takové míře, že budu v něm nyní pilně pokračovati. Nyní arci nebudu míti více času, abych studoval v knihovně samé; ale podařilo se mi získati si důvěru jednoho z úředníků knihovny, kterýž mi bude spisy toho druhu půjčovati domů . . . A abych ti dopověděl, strýčku, všechno, dodávám, že mi tvé herbáře, ačkoli jsou neúplny a kusy, přišly a zajisté i později přijdou nemálo vhod a konečně že nezanáším se v myšlenkách žádnými hrdopyšnými nebo nedostižitelnými, fantastickými plány, nýbrž že bych byl úplně spokojen, kdyby se mi prodlením času podařilo odkryti jen jediný nový protijed a tak aspoň poněkud přispěti k neutralisování kteréhokoli z ničících účinků, kterýmiž organismus náš a tudíž i život podléhá."

Po těchto slovech sestřenec umlkl, jako by nevěděl, co by mi dále pověděl. Zadíval jsem se mu pozorněji v tvář. Byla poněkud ruměnná, ale jevila se v ní přece přísnost, jaká se jevívá v tváři vážných myslitelů, kdykoli se zabývají nějakou důležitou otázkou. Zádumčivé oči jeho však se leskly oním tajemným leskem, který bývá skoro vždy neomylným důkazem, že má fantasie převahu nad duchem, slovem, že duše mladíkova vznáší se spíše v etherických sférách přeludů, než aby se jistě a bezpečně ubírala k vytknutému cíli po cestě pevné realnosti. Z té příčiny jsem podotknul:

„A víš, milý hochu, jaké myšlenky tvůj výklad v mé duši zbudil?"

„Jaké?" ptá se sestřenec a lehynký úsměv přeletl vážnou jeho tvář.

„Že jsem se přece nemýlil," pravím chladně, „když jsem ondy podotknul, že máš tak zvanou básnickou mysl."

„Ale vždyť jsem ti, milý strýčku, také již řekl, že mi nikdy ani nenapadlo zabývati se výtvory fantasie," namítl mladík.

„Pravda, žes tak řekl," odpovídám, „ale vlastní tvůj protest na věci ničeho nemění. Ke zkoumání vědeckému jest třeba zcela jiných podmínek, než jaké se jeví u tebe: přede vším chladná a střízlivá přísnost ducha a nikoli převaha obraznosti nad duchem. A u tebe přec všechny myšlenky, pokud jsem je mohl až dosud sledovati, vznikají v poslední době z obraznosti; zřídlem jejich tedy není duch, kterýž nepodlehá tak snadno klamu, nýbrž matka přeludů, obraznost . . ."

Slova ta neminula se účinku. Tvář sestřencova poněkud se zachmuřila a zdálo se mi, že pozoruju v ní zcela zřejmě výraz zklamání. Po malé přestávce hoch odpověděl:

„Ty tedy soudíš, milý strýčku, že zvoliv si stav, k němuž mám největší náklonnost, minul jsem se cíle života, poněvadž se mi nedostává k stavu tomu nevyhnutelných vlastností duševních?"

V hlasu sestřencově zachvívala se zádumčivá trpkost. Skoro jsem litoval, že připravil jsem dobrému hochu příkrou svou neúprosností několik trapných okamžiků a proto neodpověděv na jeho otázku přímo podotknul jsem:

„Ale vždyť pak trochu fantasie ani přísnému vědátoru nejen neškodí, nýbrž mu může být i na prospěch. Známť také případy, kdy výhradně jen obraznost vytkla dráhu, po které dospěl duch k výsledku přísně vědeckému . . ."

„Opravdu?!" přerušil mne hoch a zádumčivé, v posledních okamžicích truchlivost jevící oči zazářily náhle radostí.

Přisvědčil jsem; ale nežli jsem uvedl na doklad svých slov jen jediný případ, podal mi hoch ruku a pravil:

„S bohem, strýčku! Musím jíti; schylujeť se už k večeru . . ."

Stiskna podanou mi ruku pustil jsem ji a vstal jsem s pohovky.

Hoch couval pomalu ku dveřím.

„Ale proč pak jsi mne již dříve nenavštívil," dím bezmyšlenkovitě, „vždyť už tomu déle dvou měsíců, co jsme se neviděli . . ."

Tentokráte se hoch zapýřil. Pozoroval jsem zcela zřejmě, že by rád odpověděl, ale že se buď ostýchá nebo že mu nenapadá vhodná omluva.

„Nu, nic nevadí," dím konejšivě; „navštívíš mne zajisté zas co nejdříve."

„Ovšem, ovšem," zajikl se hoch, „jakmile budu míti pokdy."

„A kam pak nyní jdeš? Domů?" tážu se zcela bezúčelně, když hoch, octnuv se u dveří, bral už za kliku.

Tentokráte zapýřil se sestřenec ještě více než před chvílí. Tvář jeho polil ruměnec a skoro chvějícím se hlasem odpověděl váhavě a ostýchavě:

„Podívám se — ještě — na hřbitov . . ."

„Ah tak!" dím na to, aniž by mi bylo napadlo, co vlastně příčinou sestřencova zapýření.

Po té mi hoch podal ještě jednou ruku a zmizel.

Asi čtvrt hodiny zůstal jsem sám přecházeje volným krokem po pokoji. Posléze mne to omrzelo. Obleknuv se vyšel jsem na procházku zcela beze cíle. Bylo krásné odpůldne, vlastně skoro už podvečer. Mimovolně zahnul jsem k Malé straně a ve čtvrt hodině byl jsem v Ostruhové ulici a po další čtvrt hodině již před Strahovskou branou, aniž bych věděl, kam a proč se ubírám.

Slunce chýlilo se již k západu, ale přece ještě musilo déle půl hodiny zůstati nad obzorem. Zahnul jsem tedy na kamenné lomy a ubíral se podle hradeb zase nazpět k domovu. Bylo tu pusto: nepotkal jsem živé duše. Toliko občas vyhoupla se na hradbách vojenská stráž a k západu se chýlící slunce obráželo se v bodáku na pušce, že zdál se býti rozžhavený. To však bylo vše, čeho jsem si byl na celé své bezděčné pouti kamennými lomy všimnul. Jelikož nebylo příliš horko, šel jsem dosti rychle, obzvláště když vedla cesta s vršiny. Octnuv se u vinice Hřebenka zahnul jsem známými stezkami ku Košířům a za nedlouho spatřil jsem před sebou Malostranský hřbitov.

Teprv nyní mi napadlo, že sestřenec louče se se mnou pravil, že navštíví ještě hřbitov. Mimovolně obrátil jsem kroky své ku hřbitovu a za nedlouho vešel jsem hlavními vraty na hřbitov.

Slunce právě zapadalo. Žhavé paprsky jeho dodávaly tajemnému místu zvláštního rázu. Nebylo sice pusté a neskvělo se v palných paprscích odpoledního slunce jako čarokrásné zákoutí báječného Orientu, jak mi je byl sestřenec před nějakým časem líčil; neboť slunce vrhalo již dlouhé stíny a v stinných stromořadích procházeli se a u četných rovů dleli ještě lidé, tak že hřbitov podobal se spíše útulnému parku, v kterémž člověk hledá a obyčejně také nalezá duševního klidu i po největší bouři, která byla jeho nitro divoce rozechvěla.

Panovalo skoro úplné bezvětří. Mnohdy po několik minut ani lístek se nepohnul a jenom občas se zdálo, jako by se byl tu a tam na nějakém rovu některý květ na dlouhé tenké lodyze nepozorovaně naklonil a zase vzpřímil nebo jako by se byl některý lísteček na pokraji vyčnívající větvičky některého stromu nebo keře zdánlivě beze vší příčiny lehynce zachvěl, jako člověk, když ho náhle zamrazí.

Prošel jsem hlavním stromořadím starého hřbitova až ku vchodu ku hřbitovu novému. Všady panovalo hrobové ticho; v tmavozelených korunách stromů a keřů, kterýmiž prokmitaly paprsky zapadajícího slunce jako zlatolesklé prouhy nebo skvrny, ani ptáče nezatiklo, a jenom občas zaslechl jsem mírný rupot lidských kroků v písku . . .

Dlouhé, tmavé stíny rozkládaly se jako příšerné prouhy po hřbitově. Jen tu a tam bylo ještě úplně volné místo, kam kosmo padající paprsky slunce svítily; ale ani zde již nepřevládala barva žhavě purpurová, nýbrž plamenně žlutá. Kvítky červené a purpurové zdály se býti do žluta rozžhaveny, kdežto jinobarevná kvítka jaksi splývala a jenom kvítka barvy žluté, zářily skvělým, lesklým jasem . . .

Na několik okamžiků zastavil jsem se u hrobu, v němž byly kosti sestřiny spráchnivěly . . . Poznal jsem jen místo: hrob už byl znova zahrabán, tlelyť v něm patrně již kosti jiného člověka . . . Na to jsem usedl na jednu z nedalekých dřevěných laviček pod košatou lipou a zadumal jsem se. Nebylo mi bolestno, ba ani smutno. Jen jakýsi mírný nádech zádumčivosti obestřel

mou duši, jako se děje každému, když octne se pod večer na místě osamělém. Já sice nedlel právě na místě úplně liduprázdném; ale duše má byla osamělá . . .

Za nedlouho jsem si povšimnul, že bylo slunce již zapadlo. Krvavá záplava na západě sice doposud ještě celé okolí růžově ozařovala; ale hřbitov měl přece již ráz zcela jiný. Temné, dlouhé stíny byly zmizely a tím také různost osvětlení. Všady panovala jednotvárná zarůžovělost, která spíše unavovala, než by byla vábila k pohledu po hřbitově. Zároveň pocítil jsem jakýsi mírný chlad a zdálo se mi, že slyším i mírný šelest v haluzích nad sebou. Pohleduuv do výše spatřil jsem, že chvějou se lístky na pokrajích větví, jako by někdo mírně větvemi potřásal . . . Však náhle zašumělo mi nad hlavou; prudčí dech větru byl se opřel o koruny stromů a rozhoupav je na několik okamžiků valil se šumě a šelestě po hřbitově dále, až kdesi u kostelíčka skoro divoce zaskučel, jako by si zoufalec zavýsknul . . . Hned na to však se rozhostilo zase po hřbitově hluboké ticho . . .

Vstav s lavičky rozhledl jsem se po hřbitově. Pokud jsem dohledl, nespatřil jsem již živé duše; hřbitov zdál se býti liduprázdný.

Volným krokem ubíral jsem se na hřbitov nový, kde bylo daleko světleji než na hřbitově starém, poněvadž tam není tak mnoho vysokých a košatých stromů a keřů. Nějaký čas procházel jsem se mezi hroby a zahnul pak na stezku, vedoucí podél zdi na jižní straně na hřbitov starý. Dospěv až ku vchodu, vylomenému ve zdi, která dělí oba hřbitovy, zaslechl jsem jakýsi šepot, přicházející z nejzazšího kouta starého hřbitova a sice z místa, kde tlejí kosti nesmrtelného pěvce „Kytice“. Mimovolně zůstal jsem státi a zaslechl zcela zřetelně jemný dívčí hlas. Zpočátku jsem nerozuměl ani slovu; ale po několika vteřinách slyšel jsem tyto úryvky:

„A čarokrásnou pověst „Vodník“ jsi také nikdy nečetl?“ šeptá dívčí hlásek, v němž zachvívá se mírná výčitka.

Odpověď, pronešenou přitlumeným, mužnějším hlasem, jsem přeslechl.

„A ani bys neuvěřil, jak hluboký dojem na mne učinila divuplná, tajemná ta báseň, když jsem ji čtla poprvé,“ zašveholil skoro v zanícení dívčí hlas.

Po té nastala pomlčka několika vteřin. Byl jsem na rozpacích, mám-li dále jíti a tak hovořící, kteří se byli patrně u hrobu Erbenova zastavili, vyrušiti nebo zůstati klidně státi, až odejdou. Nežli však jsem se rozhodl, zaslechl jsem poznovu dívčí hlásek:

„Ale ještě hlubší dojem učinila na mne jiná báseň o vodníkovi, nadepsaná „Matka“. Když jsem ji dočtla, zalily se mi oči slzami a srdce prudce tlouklo. Bylo mi, jako bych byla teprv v onom okamžiku poznala nejblažší lásku — lásku mateřskou . . .“

Dívčí hlásek umlkl a já zaslechl hned na to zase temnější hlas mužský, ale opět jsem nerozuměl ani slovu. Teprv po několika vteřinách zdálo se mi, že byl hlas ten pronesl slovo „recituj . . .“

Na to jsem slyšel zase jemný hlas dívčí. Recitoval šeptmo jakousi báseň — ale po malé chvíli ustal a hned na to jsem slyšel zcela zřetelně tato slova:

„Podivno! Stokráte jsem báseň recitovala a právě dnes nemohu si více připamatovati než poslední verše. Znějíť takto:

Oko se slzou zalívá
a srdce smutkem puká:
„Ach Panno, k dětem půjdu zas
přes všechna pekel muka.
Rci mně, ó Panno, kdyby v tom
i věčná byla vina,
zda byla bys kdy mohla ty
snad opustiti syna?“

Jemný dívčí hlas umlkl. Poznal jsem, že byl recitoval zakončení jedné z nejkrasších básní jednoho z mých přátel, a již jsem chtěl postoupiti ku předu, abych se přesvědčil, kdo to je; ale prudký kašel, který náhle zazněl z téhož místa, odkud byl zazníval dívčí i přitlumený hlas mužský, mne zdržel. Vyčkal jsem ještě několik okamžiků. Po chvíli kašel umlkl a já zaslechl temný, vzdalující se rupot kroků po písku. Teprv nyní jsem postoupil až ku vchodu na hřbitov starý a spatřil v stromořadí dvě temné postavy: štíhlou dívku a podobně štíhlého, ba suchoučkého mladíka . . . Vedli se pod pažím a důvěrně spolu hovořili. Neslyšel jsem však než rupot kroků a šelest dívčiných šatů . . . Po chvíli octli se na místě, kam vnikal jasnější zásvit krvavé záplavy od západu a mladík nakloniv se k dívce obrátil hlavu poněkud na zad . . .

Poznal jsem svého sestřence . . . Teprv nyní bylo mi zcela jasno, proč mne nebyl už tak dávno navštívil . . .

Nechal jsem je odejíti a vrátil se pak domů . . .

(Pokračování.)

Z básní Augustina Mužíka.

Na měsíc.

Ticho — světlo do kola,
shůry měsíc plápolá
jako lebka; svit má hebký:
a kdo zvětralé té lebky
k životu se dovolá?

Já s tou lunou — jen my dva,
naše líc tak ledová,
chvějeme se jak dva listy.
Nahoře svit bílý, čistý,
u mne tma je hrobová.

Co nás poutá k sobě tak?
Naše dráha jeden mrak,
hvězdy — touhy — v dálce svítí,
slunce — lásku — nelze zříti,
plujeme jak zbylý vrak.

Sestro luno — naše líc
v zem se kloní; za tisíc
let se budeš ještě chvěti,
těšit básníky a děti,
však mne nebude tu víc.

Za tisíce ještě let
skvít se budeš — bílý květ.
Ale posvátné mé snahy
na pouti tvé věčné dráhy
tebe budou provázet.

Nezemřela, ale spí.

Cože tak lkáte? Že schvátil ji hrob?
Andělé nezemrou. Nestihne jich
smrt svojí perutí. Do nebe zas,
odkud k nám přilétli, kdy přijde čas,
na květech jeseně, na červáncích
vrátí se do vlasti růží a snů.

Jen jednou za sto let přiletí k nám,
schladí nám čelo a rozehřejí hruď,
posvětí, povznesou. — Uletí pak,
za hvězdy vznesou se jak zlatý pták —
Anděli, modlím se. Laskavý buď,
navštiv mne zas, a já provodím tě.

Vlaštovky.

Mračen padá bílý vlas.
Sever již se zachechtal,
sněžnou bradou hnul a třás.
Ve svět mrtvě vytřeštěný
veštval svoje vzteklé feny.
Jdete v dál.

Zimou skřehne duše ta,
v níž se klid a pokoj hrál.
Bídná jest a prokletá.
Hrdlička víc nezazvoní
větví, sekera již kloní.
Jdete v dál.

Mrak vám křídla pokropil.
Plavec oddechu vám přál,
oceán loď potopil,
uspal ve svém vlhkém lůně.
V dáli na sta srdcí stůně.
Jdete v dál.

Všecko s vámi uletí.
Slyš, kdo se to tajně smál
jako hrozba, prokletí?
Seré křídlo netopýří
nade hroby v temnu víří.
Jdete v dál.

Do nebe bůh vystoupil,
stopy v mračna zakrýt dal.
V duši jenom ďábel zbyl.
Spící kraj smrt bdělá střeží,
havran mrtvý v cestě leží — — —
Jdete v dál.

Rekvisicionář.

Napsal *H. de Balzac.*

ednou večer v měsíci listopadu r. 1793 byly všecky vynikající osobnosti Carentanské v saloně madame de Dey . . . Dálo se tak každý den. Toto obvyklé rendez-vous mělo toho večera neobyčejný interes a sice pro některé okolnosti, kterých by si velké město ani nevšimlo, jež ale v městečku tak malém byly nesmírnou událostí.

Předevčírem zavřela totiž madame de Dey . . . svůj dům celému světu a včera ještě předstírajíc churavost dala se omluvit u své obvyklé společnosti. Jindy by tyto dvě události měly v Carentanu asi takový význam, jako když v Paříži přestanou hrát ve všech divadlech: každý cítí sice, že mu něco chybí; ale nic více. Avšak r. 1793 mohlo míti toto chování madame de Dey . . . následky velmi smutné. Každá maličkost, kterou si nějaký šlechtic dovolil, rozhodovala tehdáž skoro vždy nad jeho životem.

Snadno tedy pochopíme tu zvědavost, jaká toho večera oživila normandské tváře všech hostí; a zvláště to, abychom pochopili tajné rozpaky madame de Dey . . . musíme objasniti roli, jakou hrála v Carentaně. Osudné ony poměry, v jakých právě byla, zakusil v revoluci více méně každý, a proto doufám, že sympathie tak mnohého čtenáře dodají barvám mojí historie větší živosti.

Madame de Dey . . ., vdova po vysokém důstojníku, opustila dvůr na počátku emigrace. V okolí Carentanu měla rozsáhlé statky a utekla se sem doufajíc, že hrůzy revoluce jí zde poněkud ušetří. Znala dobře tento kraj a nemýlila se; neboť revoluce ublížila Dolní Normandii dojista velmi málo.

Ačkoliv madame de Dey . . . přijímala jindy pouze okolní šlechtu, otevřela nyní z politiky dům svůj prvním měšťanům a novým autoritám města; myslila, jak budou hrdi, že ji získali a že nebudou na ni ani závistivi ani žárlivi. Byla graciosní a dobrá, nadaná onou nevýslovnou něhou, která nemusí se snižovat ani prosit, a zalíbí se každému; vybraným taktem svým zjednala si brzy všeobecnou vážnost a dovedla vyhověti každému v této společnosti tak míchané; neurazila nikdy samolibost nových hodnostářů aniž však kdy ublížila svým starým přátelům.

Bylo jí asi třicet osm let a přece zachovala si až dosud, ne sice onu svěžest dívek normandských, ale krásu jaksi aristokratickou. Její tahy byly jemné a delikátní; její zrůst štíhlý a útlý. Když mluvila, zdálo se, jakoby bledá její tvář se ozařovala a nabývala nového života. Její veliké, černé oči zrovna mluvily, ale jejich výraz tak klidný a oddaný svědčil, že nežila tak sobě jako spíše někomu jinému.

Zasnoubená v nejlepším květu svém se starým a žárlivým vojákem dostala se ke dvoru, kdež jí nebylo volno; to bylo snad příčinou, že těžká melancholie jako nějaký závoj zahalila celou onu tvář, kde krása a živá, ohnivá láska jindy tak zářily. Jsouc nucena jenom potlačovati neustále naivní dojmy své, na místě aby o nich přemýšlela, zachovala si v srdci vášeň více nežli mladistvou. A tak spočívalo hlavní kouzlo její bytosti v této

svěžesti, která časem v její tváři se leskla a provázela každou její myšlenku nevinnou jakousi touhou. Na první pohled zdála se ovšem nepřístupnou; ale přece zachvělo se časem v jejím hlase, v jejím chování něco tak ryze dívčího, že i ten nejchladnější člověk se lehce do ní zamiloval, ale nicméně zachoval k ní vždy jakousi bázeň a úctu, neboť její uhlazené spůsoby mu imponovaly, a její duše posilněná krutými zápasy zdála se být tak povznešenou nade vši všednost, že se muži neodvážili ani nejmenšího. Tato duše žádala lásku velikou a ušlechtilou. A tak se soustředily všecky vášně madame de Dey... v citu jediném: totiž v mateřství. Celé svoje štěstí a celou radost, jichž v životě nepoznala, nalezala nyní v lásce, s jakou milovala svého syna. Nebyla to pouze ona čistá a hluboká oddanost matky; ale zároveň jakási koketerie maîtressy a žárlivost ženy. Byla nešťastná, nebyla-li s ním, nepokojná, když ji opustil, nemohla se ho nikdy nasytit a nežila leč pro něho a v něm.

Aby i muži pochopili celou sílu její lásky, povíme jen tolik, že to byl nejen jediný syn madame de Dey . . . ale též její jediný příbuzný, ta jediná bytost, k níž mohla upoutati všecky naděje a radosti svého života, neboť zesnulý hrabě de Dey . . . byl posledním potomkem svého rodu, právě jako ona jedinou dědičkou svojí rodiny.

Ještě jiné okolnosti posilnily a vychovaly jaksi v srdci hraběnky tuto lásku, která již sama sebou u žen tak silnou bývá. Vychovala totiž svého syna v neskonalých úzkostech, a tak stal se jí ještě milejším. Dvacetkrát již hrozili lékaři, že jej ztratí, ale ona důvěřujíc svému tušení a svým nadějím dočkala se toho, že překonal všecka nebezpečí let dětských, a viděla, jak rostl a sílil až platil ve dvaceti letech za jednoho z nejprvnějších kavalírů na dvoře Versaillském. Konečně dostoupilo její štěstí svého vrchole, jehož se každá matka také nedočká, že totiž její syn zbožňoval také ji. Jejich duše si rozuměly. Kdyby je ani nebyl poutal onen svazek tak přirozený, byli by přece cítili k sobě onu sympathii, ono přátelství, s kterým se v životě tak zřídka setkáváme. V osmnácti letech byl již poručíkem, a když princové se vystěhovali ze země, myslil, že musí dostáti své cti a šel s nimi. Madame de Dey . . . jsouc urozená, bohatá a k tomu matkou emigranta věděla dobře, jaké jí hrozí nebezpečí. Jednalo se jí pouze o to, aby zachovala svému synu celé jeho jmění a proto odřekla se toho štěstí provázeti jej do ciziny. Čítajíc ony přísné zákony, jimiž republika zabavovala den co den statky emigrantů, měla radost ze své odvahy. Vždyť zachovala tak svému synu jeho statky s nebezpečím vlastního života. Když pak slýchala o hrozném řádění konventu, usnula klidně vědouc, že její poklad jest daleko všech popravišť a všeho nebezpečí . . .

Nicméně dobře věděla, jaké obtíže jí čekaly v Carentaně; býti zde první osobou bylo tolik jako dívati se den co den na popraviště; ale jsouc sílena svojí láskou a odvahou uměla si zjednati přízeň chudých pomáhajíc jim v jejich bídě, a bohaté získala si tím, že se starala o jejich zábavu.

Mezi jejími hosty byl prokurator, maire, okresní president, vládní zástupce, ba i členové revolučního tribunálu. Čtyři první byli dosud svobodní a dvořili se jí doufajíce, že někomu z nich podá ruku: buď ze strachu, že by jí mohli škoditi anebo z vděčnosti za jejich ochranu. Vládní zástupce, bývalý prokurator v Caenu, hleděl si získati lásku její chováním plným oddanosti a šlechetnosti; dojista nebezpečná to zdvořilost! To byl ten nejmocnější ze všech nápadníků. On jediný znal dobře veliké jmění hraběnky, neboť býval jejím advokátem, a jeho láska rostla zároveň s jeho lakotou, kterou podporovala nesmírná jeho moc, totiž právo nad životem i smrtí celého okresu.

Tento muž, dosud mladý, choval se k hraběnce s takovou noblessou, že ho ona dosud neprohlédla. Ale vědouc, jak opatrně musí se chovati v Normandii, užívala celé oné chytrosti, jakou nadala příroda ženy, a udržovala všecky soupeře v neustálém napnutí. Chtěla získat pouze času; neboť tehdáž royalisté neustále tvrdili, že bude již co nejdříve po revoluci, a tento výrok přivedl mnohé z nich ihned pod guillotinu.

Při všech těchto obtížích udržela si hraběnka celou svoji neodvislost až do toho dne, kdy dopustila se oné neopatrnosti, že zavřela svým hostům dům. Všickni cítili jakýsi nepokoj slyšíce, že nemůže jich přijmouti; a s onou upřímnou zvědavostí, na venkově tak obyčejnou, vyptávali se, jaká nehoda, jaký zármutek, jaká choroba zastihla madame de Dey . . . Ale na všecky tyto otázky odpovídala stará hospodyně Brigitta jenom tolik, že její paní se zavřela a že nepouští k sobě ani lidí domácích.

V malém městečku žijí lidé jako v klášteře a tak zvyknou si analysovati a pozorovati jeden druhého s velikou zvědavostí; a tak madame de Dey . . . nejprvé litovali a hned pak jali se přemýšleti o tom, proč asi se tak celému světu uzavřela.

— Kdyby byla nemocna, pravil jeden zvědavý, poslala by pro lékaře. A doktor byl u mne celý den a hrál se mnou v šachy . . . Řekl mi se smíchem, že prý nyní jest jenom jedna nemoc . . . a ta že se na neštěstí léčiti nedá.

Tento žert byl dosti odvážlivý.

Ženy i muži, mladí i staří mohli si rozlámat hlavy. Každý viděl v tom nějaké tajemství a to právě bavilo jejich obraznost. Druhého dne bylo v tom podezření již trochu jedu. Na venkově žije se docela veřejně a tak věděly ženy nejdříve, že Brigitta kupovala na trhu větší zásoby než obyčejně. Již časně z rána byla v městě a koupila jediného zajíce, který byl na trhu. Celé město vědělo, že paní de Dey . . . zvěřiny nejí. A tak stal se zajíc básí nových, nekonečných domněnek.

Staří pozorovali také na své procházce, že panuje v domě hraběnky jakási živost, kterou ale hleděli sluhové co možná zakryti. Lokaj klepal v zahradě koberce. Den před tím nebyl by si toho nikdo ani všiml; ale nyní poskytl látku k nesčíslným románům, které každý sestavoval; neboť každý věděl něco.

Druhého dne, když slyšeli, že madame de Dey . . . je prý churava, sešly se vynikající osobnosti Carentanské večer u bratra maireova, starého to obchodníka již ženatého, muže šlechetného, jehož si také hraběnka velice vážila. A zde všickni nápadníci vypravovali své smyšlenky více méně pravdě podobné. — Každý z nich vykládal si ve svůj prospěch ono tajemství, k vůli němuž se tak kompromittovala. Státní zástupce vymyslil si celé drama, že prý k ní přišel v noci její syn. Maire hádal nějakého kněze, který přišel z Vendée ji žádat za ochranu; ale ten zajíc v pátek, ten ho pomátl. Okresní president

*

tvrdil, že to bude vůdce chouanů nebo Vendejských, kterého asi stíhají. Jiní myslili, že je to vůbec nějaký šlechtic, který uprchl z pařížských vězení. V tom se konečně všickni shodli, že dopustila se hraběnka jakési šlechetnosti, která tehdáž slula zločinem a která mohla vésti na popraviště. Ale státní zástupce prohlásil potichu, že musí mlčet, a hledět zachrániti ubohou paní od oné propasti, do níž tak spěchala.

— Jestliže to roznesete . . . dodal, budu musit zakročit a prohledat její byt . . . a pak! . . .

Nedomluvil; ale každý pochopil, co to znamená. Upřímní přátelé hraběnky měli o ni opravdu strach a třetího dne z rána dal jí prokurator napsati od své ženy několik řádků, kde jí radil, aby přijala hosty své večer jak obyčejně. Starý kupec, mnohem smělejší, vydal se ráno k ní. Chtěl, aby ho dovedli k hraběnce; ale jak se podivil, když ji našel v zahradě, jak trhá poslední květiny a váže kytice do svých váz.

— Ona asi přechovává svého milence! . . . myslil stařec a litoval té roztomilé ženy. Podivný výraz ve tváři její potvrdil jej v jeho podezření.

Pověděl jí krátce o všech pověstech, jaké se šíří po městě, a upozornil ji zároveň, jaké jí hrozí z toho nebezpečí.

— Neboť, pravil na konci, jestliže mezi našimi úředníky jsou přece někteří, jenž by vám prominuli vaše hrdinství, kdyby se jednalo o nějakého kněze, věřte mi: nebude vás nikdo litovat, jestliže poznají, že se obětujete pouze svým milostným poměrům . . .

Při těchto slovech pohleděla paní de Dey . . . jako šílená na starého přítele, až se tento zachvěl.

— Pojďte, pravila a vzala jej za ruku.

Vedla jej do své komnaty a vyňala ze šatů ušpiněný a pomačkaný list.

— Čtěte! vyrazila ze sebe.

Sklesla do lenošky jako zničená.

Zatím co starý kupec hledal své brejle a je čistil, pozvedla k němu oči a pravila hlasem změněným:

— Důvěřuju vám docela.

— Vždyť se dopustím stejného zločinu, pravil poctivý ten muž.

Ona se zachvěla. Bylo to poprvé, co v tomto městečku její šlechetná duše mohla cítiti k někomu opravdovou sympathii.

Starý kupec pochopil ihned i zoufalství i radost hraběnky.

Její syn účastnil se výpravy Granvillské. — Psal matce své z vězení. — Dával jí naději smutnou, ale sladkou. Spoléhaje, že pomocí svých prostředků jistě vyvázne, sliboval, že za tři dny ji v přestrojení navštíví.

Pro ten případ, když by večer třetího dne nebyl ještě v Carentaně, loučil se s ní skoro zoufale. — Konečně prosil matku, aby dobře zaplatila poslovi, který jí přinesl tuto smutnou depeši s tisícerým nebezpečím.

Papír chvěl se v rukou starcových.

— A dnes je třetí den! . . . zvolala madame de Dey . . .; rychle se vzchopila, vzala list a chodila po komnatě.

— To byla náramná neopatrnost! pravil po chvíli kupec. Proč pak jste kupovala takové zásoby? . . .

— Ale on přijde celý hladový a unavený . . .

— Za svého bratra ručím . . . odvětil stařec, půjdu a získám jej pro vás.

Na to dával jí některé moudré a opatrné rady. Když se umluvili o všem co mluvit a jak jednat, došel stařec pod různými záminkami do přednějších domů v Carentaně a oznamoval, že madame de Dey . . . kterou právě navštívil, přijme večer obvyklé hosty své, ačkoliv je churava.

Na všecky otázky o nemoci hraběnčině, které mu v každé rodině předkládali, odpovídal s chytrostí právě normandskou a uspokojil tak skoro všecky lidi, kteří se starali o tuto tajemnou záležitost. První jeho návštěva byla znamenitá. Vyprávěl jedné staré dámě stížené dnou, že prý paní de Dey . . . má dnu v žaludku. Slavný Tronchin prý jí kdysi poradil, aby si jenom dávala na prsa kůži zajíce za živa staženého a pak aby zůstala hezky v posteli a ani se nehnula. Hraběnce že bylo přede dvěma dny náramně zle; že se zachovala docela tak, jak Tronchin nařídil, takže nyní se zotavila tak dalece, že může uvítati svou večerní společnost. Tato bajka měla znamenitý účinek a místní lékař, tajný to royalista, zvýšil ještě tento dojem a vypravoval mnohé učené bizarrerie o této nemoci.

Nicméně podezření zakořenilo se již příliš hluboce v duši některých zatvrzelých anebo filosofů, než aby mohlo tak nadobro hned zmizeti, takže toho večera všichni přicházeli k ní s náramnou ochotou: jedni aby pozorovali její chování, druzí z přátelství, a jiní aby viděli ten zázrak, s jakým se uzdravila.

Nalezli hraběnku sedící jak obyčejně v lenošce u velikého kamenného krbu svého; její salon byl skoro tak skrovný jako kterýkoli v městě, neboť aby neurážela svoje hosty, odřekla se raději všeho přepychu, jemuž byla uvyklá. Podlaha sálu nebyla ani leštěná. Na zdích visely staré, tmavé čalouny, nábytek byl prostý, domácí, vůbec hraběnka žila docela po venkovsku. Ale vědouc, že by jí hosté její odpustili všecku tu nádheru, kdyby sloužila k jejich pohodlí, nešetřila ničeho, chtěla-li jim zjednati příjemnou chvíli. Dávala jim tedy výborné hostiny. Často stavěla se až lakomou a nepřála si ničeho; za to ale uměla nabízeti jim všecko s pravou grací.

Bylo sedm hodin večer.

Vybraná společnost z Carentanu sešla se u ní a usadila se v pohodlných lenoškách kolem krbu. Domácí paní, kterou dobré, soucitné oči starého kupce sílily, podrobila se s neobyčejnou odvahou všem otázkám i všem hovorům dost frivolním i hloupým, jakými se její hosté bavili. Ale jak se ozvalo kladívko na hlavních dveřích, jak zazněly nějaké kroky dole na ulici, hleděla všemožně zakrýti svoje rozčilení a začala vždy nový hovor. Mluvila o jakosti moštu a ten dobrý stařec podporoval ji všemožně, takže společnost zapomněla skoro ji hlídati; neviděli v jejím chování nic neobyčejného a zdálo se jim, že je docela klidna.

Ale státní zástupce a jeden ze členů tribunálu celý večer mlčeli a pozorovali pilně každé hnutí v její tváři, naslouchali i při tom hluku, co se děje v domě, a

kolikrát se jí najednou zeptali na něco, co možná podivného, ale ona neztratila mysli. Matky mívají odvahu skoro báječnou!

Když madame de Dey . . . usadila společnost u hracích stolků, hovořila ještě chvíli s několika mladíky s největší nedbalostí; pak ale nabízela jim, aby hráli loterii, a když svolili, šla ji sama hledat, tvrdíc, že by jí nikdo nenašel.

— Já se udusím! . . . má drahá Brigitto! zvolala utírajíc si slzy, které se jí hrnuly z očí planoucích horečkou, bolestí a netrpělivostí.

— On nejde, pravila rozhlížejíc se po světnici, kam vstoupila.

— Zde opět mohu dýchat, zde opět žiju! . . . Ještě chvíli a bude tady, neboť on žije, to vím jistě. Mé srdce mi to praví. Neslyšíte ničeho, Brigitto? . . . Oh! celý svůj život dala bych za to, abych věděla, je-li ve vězení, či na svobodě? Ah, raději bych na to ani nemyslila!

A znova se rozhlížela, je-li vše v pořádku.

V krbu praskal hodný oheň; okenice byly opatrně zavřeny; nábytek se jen lesknul. Způsob, jakým bylo upraveno lože, svědčil o tom, že hraběnka se starala s Brigittou o vše až do nejmenších detailů; a ta jemná péče, kterou všude bylo viděti, svědčila o krásných jejích nadějích. Květiny dýchaly opojnou vůni, která vyzradila celou tu graciosní, něžnou lásku její. Pouze matka mohla tušiti každé přání vojáka a vyplniti je již napřed a tak bohatě. — Vybraná večeře a vína, trepky, čisté prádlo, a vůbec vše, co by mohlo býti nutným nebo příjemným člověku po cestě, bylo zde připraveno, jenom aby mu nic nechybělo, jenom aby ten příjemný domov mu pověděl, jak ho ta matka miluje, jenom aby neměl si více čeho přát.

— Brigitto? zvolala hraběnka hlasem zoufalým přistavujíc lenošku ke stolu jakoby chtěla sebe přesvědčit, že se její přání vyplní a jakoby ještě zvýšiti chtěla svoje illuse.

— Ah madame, vždyť on přijde! . . . daleko již nebude. Vím jistě, že žije a že není daleko; dala jsem klíč do bible a držela jsem to na prstech a Cokin četl zatím evangelium sv. Jana . . . a — madame! klíč se neotočil.

— Je to spolehlivé? tázala se hraběnka.

— Oh! to je vůbec známé . . . Krk bych dala, že je živ . . . Pánbůh se přece nemůže mýlit.

— Oh! ačkoliv mu zde hrozí nebezpečí, chtěla bych přece, aby zde již byl . . .

— Ubohý pan August! zvolala Brigitta, jde pěšky.

— Již bije osm! zvolala hraběnka celá ulekaná, že zůstala déle nežli snad měla v této komnatě, kde věřila, že její syn žije, kde viděla vše, co o tom svědčilo. Nyní se vracela; ale nežli vešla do salonu, zůstala chvíli v peristylu a naslouchala, zdali v městě nic není slyšeti. Usmála se na muže Brigitty, který stál na stráži a jehož oči byly již umdleny tím věčným vyzíráním a nočním hlídáním. Ona viděla svého syna všude a ve všem.

Vracela se vesele do salonu a zasedla s děvčaty k loterii; a za chvíli si stěžovala, že jí není dobře a odešla zase do své lenošky u krbu. — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

Tak se měly věci v domě madame de Dey . . . Zatím kráčel po silnici z Paříže do Cherbourgu mladík oděný hnědou blusou, obyčejným to kostumem oné doby, přímo ku Carentanu.

Když rekvisice začaly, nebylo v nich téměř žádného pořádku a okamžité potřeby nedovolovaly republice dáti ihned vojákům uniformu; a tak bylo často vídati na cestách rekvisicionáře, kteří měli až dosud své civilní šaty a táhli buď napřed tam, kde se vojsko shromažďovalo, anebo zůstávali po zadu. Pochod těchto mladíků řídil se dle toho, mnoho-li vydrželi.

Mladý pocestný, o němž vypravujeme, byl hodně napřed před setninou, která se ubírala do Cherbourgu a kterou maire v Carentaně očekával každou hodinu, aby rozdělil tyto obrance vlasti po bytech. Náš mladík kráčel již těžce, ale nicméně pevně a celý jeho zevnějšek svědčil tomu, že již dávno uvykl všem útrapám života vojenského. Ačkoliv měsíc ozařoval vesnice kolem Carentanu, přece všiml si velikých bělavých mraků, které se chystaly zasypati sněhem celou krajinu a tedy snad tato obava oživila jeho krok, který byl rychlejší nežli by se čekati mohlo po takové dlouhé cestě.

Na zádech měl pytlík skoro prázdný a v ruce držel hůl, kterou si uřízl ve hlubokých lesích, jaké se táhnou daleko po Dolní Normandii.

Tento osamělý poutník vešel do Carentanu, jehož věže, ozářené rozmarným světlem měsíce, zahledl již před chvílí. Jeho krok probudil echo v tichých ulicích, a když nikoho nepotkal, musil se ptáti jednoho tkalce, který dosud pracoval, kde bydlí maire. Ten bydlel na štěstí dosti blízko; a brzy na to seděl náš poutník na kamenné lávce v jeho domě čekaje na lístek, kam by měl se obrátiti.

Maire jej zavolal a tu nastal celý výslech.

Mladík dobře vypadal a jak zdálo se, patřil k lepší rodině. Ve svém chování měl něco ušlechtilého a jakási intelligence, účinek to dobrého vychování, dýchala z celé jeho tváře.

Maire se ohlédl, jsou-li sami, a pohleděl naň s velikým interessem.

— Jak se jmenuješ? tázal se ho.

— Julien Jussieu, odvětil rekvisitionář.

Maire se nedůvěřivě usmál.

— A odkud jdeš?

— Z Paříže . . .

— Tví soudruzi jsou ještě daleko, není-li pravda? tázal se dále maire a usmál se poznovu.

— Jsem o celé tři míle napřed.

— Bude tu asi něco, co tě sem láká, občane! podotkl maire velmi jemně. Dobře! pokynul mladíku, který chtěl mluviti. Je dobře! já vím, kam tě pošlu . . . Tu máš, dodal podávaje mu lístek, jdi s bohem, občane Jussieu!

V tonu, jakým tato dvě slova maire vyslovil, byl jakýsi nádech jemné a vlídné ironie.

A podal mu lístek, na němž stála adressa paní de Dey . . .

Mladík četl ji s tváří velice zvědavou.

— Však on ví, že nemá daleko . . . Až bude venku, přeběhne náměstí a bude to! zvolal maire mezitím co mladík odcházel.

— Jak je krásný a smělý! Bůh ho provázej! A na všecko ví odpověď! . . . Ano, ale kdybych se ho byl tak zeptal na jeho papíry! . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

V tom všecky hodiny v Carentaně bily zároveň půl desáté a v předsíni paní de Dey . . . rozsvěcovaly se lucerny. Sluhové pomáhali svým paním a pánům při oblékání plášťů, a hráči, urovnavše své účty, odcházeli společně, jak je to ve zvyku ve všech malých městech.

— Zdá se, jakoby státní zástupce tu chtěl zůstat! . . . pravila jedna dáma pozorujíc, že právě tento pán chyběl, když se již všickni loučili.

A věru tento hrozný úředník zůstal sám s hraběnkou, která čekala s hrůzou, až se mu zlíbí odejít.

— Občanko, pravil konečně po dlouhém mlčení, které mělo do sebe něco děsného, zůstal jsem zde, abych bděl nad zákony republiky —

Madame de Dey . . . se zachvěla.

— Nemáš mi ničeho co říci? tázal se jí dále.

— Ničeho, odvětila celá ustrašená.

— Ah! madame, zvolal zástupce usadiv se vedle ní a změnil ton, odpusťte mi! . . . Ale teď jediné slovo, a vy anebo já můžeme se octnout na popravišti. Pozoroval jsem příliš dobře vaši povahu, vaši duši, vaše způsoby, než abych také věřiti mohl té komedii, kterou jste dnes večer obelstila svoji společnost. Vy čekáte svého syna, to vím.

Hraběnka zavrtěla hlavou, ale zbledla; svaly její tváře se chvěly, když chtěla si ji zachovati klidnou a neúprosné oko státního zástupce na ni upřené nepropáslo ani nejmenší její hnutí.

— Nuže, uvítejte ho . . . pokračoval úředník; ale ať se nezdrží déle pod vaší střechou než do sedmi do rána: neboť zítra ozbrojen denunciací, která se udála, přijdu k vám . . .

Ona pohledla naň s tváří tak zoufalou, že by tygra obměkčila.

— Já dokážu pak bedlivou prohlídkou, pokračoval hlasem jemným, jak lživé bylo ono nařknutí, a vy budete následkem mého udání ušetřena všeho dalšího stíhání. Promluvím o vašich vlasteneckých obětích, jak řádnou jste občankou, a bude pomoženo n á m všem.

Madame de Dey . . . obávajíc se nějaké nástrahy zůstala bez pohnutí; ale její tvář byla jako v ohni a její jazyk jako kus ledu . . .

Silné zaklepání rozlehlo se celým domem.

— Ah! . . . zvolala uděšená matka a padla na kolena.

— Zachraňte ho! . . . zachraňte ho!

— Ano . . . zachraňme ho! odvětil státní zástupce obrátiv k ní své zraky plné vášně, a kdyby n á s to mělo život stát.

— Jsem ztracena! . . . zvolala hraběnka.

Státní zástupce pomáhal jí zdvořile vstáti.

— Madame, pravil ukloniv se jí jako nějaký řečník, nechci nikomu za vás děkovat, leda vám samé . . .

— Madame, už je tu! . . . zvolala Brigitta, myslíc, že jest její paní sama.

Jak spatřila státního zástupce, zbledla stará služka, ačkoliv byla celá růžová samou radostí a zůstala jako bez hnutí.

— Co se děje, Brigitto? tázal se úředník laskavě.

— Nějaký voják, kterého nám posýlá maire na byt! odvětila služka ukazujíc lístek.

— Ano, pravil úředník, když přečetl lístek. Dnes večer má přijít celý bataillon . . .

A odešel. Hraběnka mohla nyní dobře věřiti upřímnosti svého bývalého advokáta, než aby měla nějaké rozpaky; běžela tedy rychle po schodech celá udýchaná a nemohla se ani udržeti na nohou; pak se srdcem stísněným otevřela dveře, spatřila syna a padla mu v náručí:

— Oh, mé dítě, mé dítě, mé drahé dítě! . . . zvolala s pláčem šíleně jej líbajíc.

— Madame! . . . ozval se voják.

— Ach! to není on! zvolala matka celá ustrašená.

Stála chvíli před ním a pozorovala jej s tváří vyjevenou, ale bez slzí.

— Svatý bože! jaká to podoba! divila se Brigitta.

Chvíli mlčeli a cizinec zachvěl se sám při pohledu na paní de Dey . . .

— Ach, pane! pravila tato opírajíc se o muže Brigittina, neboť cítila bolest tak velikou, že ji sotva snášela; pane, nemohla bych se déle na vás dívati . . . Dovolte, ať moji lidé mne zastanou a o vás se postarají . . .

Sešla do svého pokoje opírajíc se o rámě Brigitty a jejího starého muže.

— Jakže, madame! zvolala Brigitta obsluhujíc svou paní; což pak ten člověk má ležet na loži p. Augusta, obout si jeho trepky a jísti, co jsem pro něho připravila? . . . A kdybych si měla nechat hlavu useknout, to . . .

— Brigitto! zvolala paní de Dey . . .

Brigitta se zarazila.

— Mlč ty hloupá! pravil jí její muž potichu. Chceš paní zabít?

V tom bylo slyšeti, jak si voják sedá ke stolu.

— Ach, já tu nezůstanu, zvolala madame de Dey . . . půjdu do sklenníku, abych slyšela, co se děje venku. —

Potácela se dosud mezi hrůzou, že syna ztratila, a mezi nadějí, že jej přece uvidí . . .

Noc byla děsně tichá. Když přišel pluk do města a rozcházel se po bytech, byla to pro hraběnku chvíle hrozná. Každý krok, jejž slyšela, každé hnutí naplnilo ji vždy marnou nadějí; až pak po celé krajině se rozhostilo smutné ticho.

K ránu musila se hraběnka vrátiti domů. Brigitta, která nad ní bděla, když se jí pak nemohla dočkati, vešla do její komnaty a nalezla ji mrtvou!

— Slyšela asi toho vojáka, který se tam oblíká, chodí po pokoji p. Augusta a hvízdá tu zpropadenou Marseillaisu, jako kdyby byl někde ve stáji, zvolala Brigitta. To jí asi dodalo! . . .

Ale smrt hraběnky zavinil dojem daleko hlubší, snad nějaké hrozné vidění.

Právě v tu hodinu, kdy madame de Dey . . . umírala v Carentaně, byl její syn v Morbihaně zastřelen.

Tato událost tak tragická jest zajímavým příspěvkem ke studiu sympathie, která nezná času ani prostoru; snad hodí se také co dokument ku základům nové snad kuriosní vědy, které až dosud chyběl nějaký doktor Gall.

B. F.

FEUILLETON.

Cigáni.

„Jednou byl jeden král cigánů“, praví kaprál Trim strýci Tobymu v Tristamu Shandy. — A to je vše; historie začne a najednou přestane. V této předmluvě k pohádce je celá historie cigánů obsažena. Jednou byl národ, který slul Romi, Zingari, Cigáni, Zigeuner, Gipsies, Gitanos, Egyptiens, Bohêmes etc. Historikové nevědí také nic víc nežli náš kaprál. Dlouho byl původ tohoto národa tak zvláštního docela neznámý jako prameny Nilu, odkud prý národ ten vyšel. Dle sanskritských slov, jimiž jejich řeč se hemží, mezi slovy urvanými ze všech nářečí světa, poznala věda jejich mystický původ. Jako ony škeble, jež zanese moře z Bombaye nebo z Ceylonu, zvučí echem vzdálených břehů indických. — Jak ta Indie tak klidná mohla zploditi lid tak kočovnický? Za jaký zločin asi pykají? Odkud to, že neodnesli ani jediné modly, ani jediného fetiše ni jediného ritu z rodného kraje svého, kde bohové se jen rojí?

To jsou otázky, k nimž nelze odpovědít. Ptejte se sfingy a ona vám neodpoví. Dívá se na vás se svým perfidním a smutným úsměvem; neodpoví, ale zabručí jen: „Naše záležitosti. Do těch nemají gorgios ničeho co mluvit.“

Kdo pochopí úžas křesťanské Evropy v XV století, když spatřila na všech koncích tyto barokní hordy, které se pojednou objevily, jako by spadly z nějaké planety. Kronikáři se křižují líčíce ty tlupy černých mužů, šklebivých dětí a ohyzdných Sibyl. Chodili v malých tlupách nebo velikých zástupech, provázeni honicími psy, vedeni hrabaty v hadrech, jezdíce na apokalyptických koních, a nocovali u bran měst v nečistých stanech nebo na rozlámaných vozech. Jedni říkali, že prý je papež odsoudil, aby bloudili světem a sice za trest jakéhosi kacířství, jehož prý se dopustili. Jiní tvrdili, že prý sám Bůh je odsoudil k bloudění, aby je potrestal za to, že odepřeli pohostinství Svaté Rodině na útěku do Egypta. Orientální chytrost obelstila gothickou prostotu. Středověk věřil těmto kajícníkům, těmto poutníkům; vydal jim bully, gleity, a nadal je všemi druhy privilegií stejně bizarrních jako naivních. Ale tato rasa dotíravá zaplavila potichu všecko. Jednou to byl jenom černý bod na stepích Valachie, a brzy byla celá Evropa pokryta jejich špinavými a podezřelými tábory.

Snáze bylo by popsati pouti oblaků nebo kobylek, nežli sledovati stopy jejich invase. Ono tajemství, které jest jim tak vrozené, zahaluje věčné jejich toulky. Vítr zničí stopy jejich nohou. Zde jich bylo sto, a hned jest jich tu tisíc. Rozmnožují se úžasně jako hmyz. Jednoho dne viděly Španěly, že jsou pokryty touto nečistotou jako Murillův Všivý. — Do Anglie poslali celou armádu: ta přeplula moře nikým neviděna, jako ony kolonie myší, jež převeze loď na tisíce mil. Nežli zapustila kotvy, je jich plný břeh. Cestující neviděli ničeho ani neslyšeli — jenom temný šum ozval se na břehu.

Jací bývali, takoví jsou podnes. Ani jediný rys prvotního typu jejich se dosud nezměnil. Naleznete na pasekách Skotských a pod kaktusy Andalusie ty osmahlé muže s nosem ohnutým, s očima od žluče zažloutlýma, s vlasem pevným jak žíně, jež lekají staré kronikáře. Pouze Callot by dovedl ty hnusné hadry jejich, jejich vozíky heroicko-komické plné kotlíků a cymbalů, pozlátka a drůbeže, plné meger a krásných dívek v průvodu tuláků a dětí ostříhaných podle rendlíku.

Je to vždy týž lid; on zachoval svou snivou lenost, svou sobeckou nezávislost, svou neznalost dobrého a zlého, svůj tvrdošíjný odpor proti práci a útisku. Nemravný a poetický jako příroda nežádá od různých civilisací, jimiž prochází, ničeho leč právo asylu. Přeje jim města i s policií, pevné domy, přeje jim rodný krb, přeje jim pole, přeje jim tu bezpečnost, a všecky jejich práce. Sobě však žádá husté lesy, skalnaté sierry, oblouky sřícených mostů, stan, který svine každého jitra na svou hůl, ten špinavý hrnec, kde vaří když nemá nic jiného, aspoň ježka nebo krtka. K tomu ale tu nekonečnou svobodu, ten dobrodružný život, na který nepůsobí nic, leč tělesné pudy, a pak snivé světlo luny.

Jejich krádeže podobají se loupežím masožravých šelem. Cigán krade každý den, nedbá ani opatrnosti a nešetří ničeho. Myslí si, že má právo jako vlk v ovčinci, jako ostříž na dvoře, jako had na dobytek, který otravuje a jehož mrtvoly si druhý den vyžebrá. Ze všech druhů práce vzdělává pouze parodii. Ukazuje medvědy, stříhá mezky, hraje v kostky, hádá — to jsou tak ty obyčejné služby, jimiž si vydělává své živobytí. Libuje si také ve lstném podvodném obchodu koňařském. Trh na koně jest pro něho asi tolik jako svatojanská noc pro čarodějnice. V jeho rukou stane se Rossinanta Bucefalem. Gorgio má naň chuť a vyprázdní celý váček, aby jej dostal; bodne ho a jede . . . Ale najednou sesýchá se mu ta bestie mezi kolenama. její tloušťka mizí jako sníh na slunci, vyjevený venkovan chytí ji za hřívu a ta mu zůstane v ruce. — Někdy stane se cigán také kovářem a to je pak hotový virtuos. Hučení měchu upomíná jej na šumot listí v lese, a bušení kladiva baví jeho sluch; jeho čilý duch se vznese s těmi jiskrami a letí bůh ví kam. „Jako zástup rozkošných děvčat, vytrysknou brzy růžové, brzy ohnivé, zakrouží graciosně vzduchem a zhasnou v téže chvíli“ zní jeden jejich kuplet. Tak je to s řemesly; co se umění týče, zná cigán jediné a to je hudba. Toto umění tak prchavé, kde bloudí myšlenka, jest pravý živel jeho duše; v ně se ponoří a pluje a nevšímá si ničeho. Cigán nemluví leč se svými houslemi.

I zde bojuje za svou neodvislost. Hudba cigánů jest zvučná fantasie beze všech pravidel, beze vší discipliny. Rhytmy skáčou, noty trysknou najednou v celých chumáčích jako jiskry z rakety a melodie sotva že se ozvala, mizí zase v bludišti věčných fioritur; nářek končí smíchem, andante, které se vleklo unyle po strunách, přejde pojednou v galop zuřivé stretty. Ale právě to dovede zrovna unésti; jsou to arabesky báječně bohaté, fráse, jež pláčí, jako by ženy naříkaly v těch zlatých, čarovných houslích, pasáže tak náhlé a nadšené, že letí duše za nimi brzo až k nebesům a hned zase až do pekel.

Velikou poesií Cigánů jest cigánka. Jeli krásná, jest krása její hotovým kouzlem. Její pleť osmahlá sluncem má ton onoho ovoce, jež vyzývá k nakousnutí; její kočičí oči, kde nikdy nezaleskne se ani jediný svit něhy, poutají svou magickou bystrostí. V těch velikých sandálech vleče nožky, jež by byly hodny podstavce; rozpustí si ty husté a pevné vlasy, jimiž vázali kdysi zajaté k vozu vítěze. Ona jest živá, hotová lež a proto se spřáteli dobře s každou lží v toilettě. Její čilé tělo skrývá se v látkách pestrých a pruhovaných. Amulettky, různá sklíčka, falešné perly, korály, turecké penízky jsou šupiny, jež lesknou se na tomto hadu. Modly mají prý špatný vkus. — „Narodí-li se ti dcera — praví jedna ze svatých kněh indických, dej jí hezké jméno, které by znělo sladce na rtech muže.“ Cigánky nezapomněly až dosud této rady starých Brahmínů. Jmenují se: Morella, Claribel, Preciosa, Meridiana, Agriffina, Orlanda etc.; obyčejně mívají jména květin anebo hvězd. Hrají ve své čeledi tutéž roli jako zrcadla při honbě na skřivany. Přivábiti cizince, upoutati gorgio, svésti jej těma milostnýma očima, a vylákati na něm všecky prsteny a cekýny — taková jest jejich úloha, kterou plní tak chladnokrevně jako Sireny.

Je to opravdu jakýmsi tajemstvím cigánů, kterak jejich ženy uprostřed takového pokušení a takové pekelné koketerie mohou zůstati čistými. Don Juan vepsal všecka možná jména na svou kosmopolitickou listinu; najdeme tam také podpisy, které se čtou od pravé ruky k levé, ale cigánku tam nespatříme ani jedinou. Ta nejposlednější mezi cigánkami, kdyby jí někdo dával anglického lorda za milence, opřela by se tomu s takovým hněvem jako kreolka, kdyby jí někdo řek, že se podala černochovi.

Kahýrské Alméje nejsou prý ničím vedle cigánek moskevských. Ty očarují mládež celého města a dovedou rozházeti její bohatství jako nepřátelé. Je to až dosud obyčejem zváti je k slavnostem. Tančí prý při nich jako Herodias a tanec ten má něco šíleného jako by je píchla španělská moucha do paty. Tvář jejich se zaleskne jakmile zašustí jejich šat; jejich planoucí oči, jejich frivolní posuňky dýchají rozkoší. Celý sál zachvěje se láskou jako elektrickým proudem, hlavy se zdvíhají, srdce buší, a plné hrstě zlata a vzácné klenoty létají k jejich nohoum . . . ale ony zůstanou chladnými jako salamandr tančící v plameni. A když roznítily kouzelný oheň ten, pak uprchnou, a kdo je sledoval, viděl by je, jak pospíchají temnou nocí po dlouhých ladech k pustému táboru svému a jak odpočívají na hrdle snědého kejklíře, který chrápe v nějaké kulně. V jejich tanci jest jakási zloba; zdá se, jakoby tyto ukrutné tanečnice rozdýchaly vášeň a bavily se pak tou marnou nekonečnou

touhou. Jejich oděv jest emblemem této kruté hry. Je to sukně sešitá ze samých kusů červené látky v podobě srdce; chytily je v letu jako motýla a napíchly si je na lem svého šatu! Ona věrnost jejich k cigánům není ani tak cností jako spíše přirozeným pudem. Jen opovržení je chrání, a ne stud. Tytéž ženy, které by neobměkčil ani celý dešť zlata, prodají čest jiné dívky za jedinou guineji. Nikde na celém světě nenajdeme dívky, která by dovedla býti kuplířkou, ale u mladých cigánek jest to věc dosti obyčejná.

Krása cigánek zasvitne a mizí jako meteor. Rychle stárnou a stávají se neobyčejně ošklivými. Všecko u nich jest extremem; hned jest Péri a hned obludou. Kdo se někdy setkal s takou hroznou stařenou, zůstal dojista celý zkamenělý, jakoby mu pohledla do očí sama Medusa . . . Slunce je opálí, dešť je ošlehá, vítr je shrbí a stáří je učiní co možná hnusnými. Jejich tvář jest jediným mořem vrásek, jež se křížují jako chodby labyrintu. Jedině oči zachovaly hvězdný svůj lesk; jakási prorocká záře nahradila onen plamen, který z nich kdysi dýchal rozkoš. Ze vzdušné říše tance, kde jako větrem litaly, sestupují nyní v mystickou říši tmy; vyměnily pouze trůn. Kolik nevěřících přesvědčily již ty staré rty hrobovým hlasem svým! Kolik srdcí pronikly již ty ohnivé oči, které i ve tmě čísti dovedou! Kolik mužů přišlo k nim s úsměvem na rtech a odcházeli pak z jejich doupěte celí zamyšlení jak Macbeth, když spatřil čarodějnice!

Naše doba rozluštila egyptské hieroglyfy a klínové známky ninivské, ale divný tento kmen, tuto živou hádanku nerozluštil ještě nikdo. Bude to prací filosofa, či přírodozpytce, aby zkoumal jejich duši, která, jak se zdá, nemá ani ponětí o reflexi a jakémsi smyslu morálním? Národ beze vší tradice, skládající se z lidí beze všech zpomínek! Jaký div zachoval tuto smíšeninu molekulů tak pohyblivých? Lid ten nemá žádné historie: přišel mezi nás zahalen v oblaku bájí, zvykl si zde a ty stíny jeho pověstí zhoustly časem tak velice, že by sám nebyl s to rozeznati pravdu od své báje. Nemá žádnou vzpomínku na jakýsi minulý věk, žádnou touhu po rodné svojí zemi. Zdá se, jakoby v den svého Exodu brodil se řekou zapomnění. Ani boha nemá; jeho náboženství jest totéž, jaké mají čápi, kteří letí kamkoliv, podle toho jaký jest čas a usednou jednou na hřebenu kathedrály a podruhé na balkoně nějaké pagody. Ve Španělích jest cigán katolíkem, v Anglii protestantem, v Asii mahomedánem, jde klidně z chrámu do mečity, od obřízky ke křtu a nestará se o nic na celém světě. Ve Valašsku říkají, že prý kostel cigánů byl ze slaniny a že ho psi snědli! Jejich atheismus nemá do sebe nic bezbožného ani vzdorovitého; oni ničeho neupírají, ničeho netvrdí, ale jejich těkavý duch umí se vymknouti každému dogmatu jako jejich čilé tělo svazkům usedlého, společenského života, věří pouze v přírodu a klaní se pouze osudu, který řídí bludný jejich život. Tuto známku zachoval kmen jejich vždycky bez proměny. Tallemant des Réaux vypravuje, že na dvoře Ludvíka XIII byla mladá, cikánská tanečnice, jmenem Liance a královna Anna rakouská že ji poslala do kláštera, aby ji obrátila na víru. Ale všecko bylo marné; byla by pobláznila celý svět, neboť jak se jí zmínili o modlitbě, dala se vždy do tance.

A jakby se pozvedl cigán až k ideji boha? Vždyť je si sotva vědom svojí vlastní bytosti. Nezná se právě tak, jako pták nezná přírodopis. Každá noc zahladí v něm vzpomínku na celý minulý den; každého jitra probouzí se k novému životu jako když motýl vylétne ze své larvy. Tažte se ho na minulost, bude v rozpacích, bude vám něco koktat a nanejvýš vám poví fragmenty svých vlastních snů . . . Borrov vypravuje o starém jednom cigánu něco velmi zajímavého, co nám jaksi objasní jejich vnitřní život. „Já se pamatuju," — vece k němu jeho vůdce Antonio, — že když jsem byl ještě hochem, bil jsem jednou osla. Můj otec ale zadržel mé rámě, káral mne za to a pravil: — Neubližuj tomu zvířeti, neboť duše tvé sestry bydlí v něm. — A ty bys mohl něčemu takovému věřiti, milý Antonio? zvolal Borrov. Cigán se zamyslil a pravil: — Ano, aspoň někdy, ale jindy zase bych nemohl." Jsou lidé, kteří nevěří vůbec ničemu, ba ani tomu, že jsou sami živi. Znal jsem jednoho Calorè již velmi starého — bylo mu již více než sto let — který říkával, že všecko co vidíme je pouhý klam, že nejsou ani muži, ani ženy, ani koně ani mezci ani co jiného, co naše oči domnívají se viděti."

Není-liž to klíč celé naší záhady? Tato slova jsou asi morálním heslem celého kmene toho. Ona vysvětlují nejlépe jeho naivní převrácenost, jeho zvířecí mravy, jeho lhostejnost ke všemu co bylo a bude, jeho bezstarostnost, s jakou bloudí po městech i lesích a neptá se, jak se jmenují. Cigán nežije, on pouze sní; kudy chodí, cítí, jak prázdná a malicherná jest celá jeho bytost mezi těmi fantomy, jež vidí kolem sebe; bloudí světem jako světlý stín po nějaké stěně beze všeho plánu a bez vší hloubky. To pak jest příčinou, že všecky jeho činy zdají se mu docela malichernými a že neví, proč by měl z nich účty skládat. Zlo zmizí a dobro se rozprchne a člověk není nic jiného leč náměsíčník bloudící v nesmírné fantasmagorii — U m b r a, praví jeden římský náhrobek. N i h i l, praví druhý. Celá minulost, přítomnost i budoucnost cigánů jsou v těchto dvou slovech.

Budiž tomu jakkoli, lidé se jich bojí aniž by jich nenáviděli. Je to lid více škodlivý nežli opravdu zlý. Krajinám Evropy dodává jakéhosi východního koloritu. Někdy navštíví také Musa jeho stany a vždy pak ať v poesii či hudbě odvádí z nich nesmrtelné typy. Esmeralda, Mignon, Fenella, Preciosa šly všecky tou cestou. Jeho karavany nosí tím pracovitým lidstvem jako mravenci se hemžícím vždy stejný přelud, jakýsi prapor volnosti a prázdně. Někdy obraznost unavena naším životem sociálním rozepne snivá svoje křídla, zaletne pod střechu jejich stanu a bloudí s nimi. V onen den, kdy cigáni zmizí, ztratí svět ne sice nějaké apoštoly či vzory cnosti — ale jistě veliký kus poesie! *Paul de Saint-Victor.*

— M e s h a i n e s. Pod tímto titulem vydal Emil Zola svazek svých feuilletonů, obsahující z větší části úvahy kritické a statě literární. Již název ukazuje, že celou knihou vane duch ostré polemiky, která ničeho neušetří. Spisovatel bojuje s otevřeným hledím a v předmluvě poví upřímně, koho nenávidí. „Záští jest ulehčením spravedlnosti, záštím roste člověk, cítil jsem se vždy mladší a smělejší po každém odboji, jejž jsem podnikl proti tuposti své doby," praví odhodlaně a směle jak pravý athleta. Nenávidí lidi ničemné a zbankrotělé, lidi jdoucí jako stádo s davem bez vlastního úsudku, klanící se jakémukoliv fetiši, lidi vysměváčky, jichž prázdný smích jest prázdnější než mlčení diplomatů, nenávidí hlupce, kteří pohrdlivě říkají, že v století našem umění dokonává, nenávidí pokrytce, pedanty a nudné patrony, jenž lekají se mladosti a plného proudění života. Proti těmto všem bojuje Zola a uznati musíme, že s ohněm a vytrvalostí, ráznými důvody, výsměchem a plnou měrou žluče v citu uražené spravedlnosti. Bojuje proti sensační povrchnosti současných románů jako „Proklatec", proti neúrodné filosofii socialistů, kteří jako Proudhon by chtěli umění vyobecovati ze svých utopistických republik, proti hysterickému katolictví, kteréž jako Barbey d'Aurevilly obětuje velký talent falešnému přesvědčení, proti prostřednosti ať se objeví v románu, v systemu filosofickém nebo básni. Jeho záští proti všemu, co splývá s niveau obyčejné produkce literarní, co nemá pečeť individuality vlastní na čele, jest zdrcující. Leč kdo by myslil, že Zola pouze nenávidí, mýlil by se. Název knihy jest poněkud jednostranný, mělo by státi na desce také vedle moje záští, též moje lásky, nebo Zola dovede rovněž milovat a se obdivovat. Ovšem jest jako každý reformator poněkud jednostranným. Miluje pouze lidi svého praporu a své barvy, proto zbožňuje Goncourta, jehož románu Germinie Lacerteux věnuje analysu, která jest zároveň hymnou. Ze svého naturalistického stanoviska nemůže ve všem pochopiti úplně Gust. Dorea a Viktora Huga, při všem obdivu, jímž je zasypává, nemůže odpustit jejich visionářství, jejich prorocký vzlet a skorem ho uráží, zvlášť u Dorea báječná jeho produktivnost. Však ať se kdo již snáší s náhledy Zolovými nebo ne, jeho kniha jest nevyčerpatelnou studnicí nového přemítání o sterých problemech a otázkách uměleckých i socialních a dokud se nepovznese obecenstvo k objektivnosti pravého umělce, jest vždy platnou a dobrou i tam, kde v jednostrannosti své přeháni nebo přílišnými theoriemi se zaváděti dává. Myslíme, že nový jediný román Zoly vyváží všecky theorie. Mes haines jsou více zbraní, než knihou, ať tedy raní toho kdo zasluhuje.

—ý.

OBSAH: Narciss. Báseň Jaroslava Vrchlického. — Darija. Novella Julia Zeyera. (Pokračování.) — O poesii Arabů před islamem. Z orientalních studií dra J. Košnta. (Pokračování.) — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Z básní Augustina Mužíka. Na měsíc. Nezemřela, ale spí. Vlaštovky. — Rekvisicionář. Napsal H. de Balzac. — Feuilleton: Cigáni — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 30. září 1879. ČÍSLO 27.

Darija.

Novella *Julia Zeyera.*

(Dokončení.)

VII.

První myšlenka Dimitrijova byla, že Darija konečně uhodla lásku Iljovu k ní a že k němu uprchla. Ale první pohled na tvář Iljovu, když k němu přišel, přesvědčil jej o jeho omylu. Ilja byl bledší a zasmušilejší než kdy před tím. Dimitrij vypravoval o zmizení dívky a Ilja poslouchal beze slova.

„Není hodna, bychom déle na ni myslili," končil Dimitrij. „Přeceňoval jsem ji. Zdála se mi jiná než ostatní ženštiny jejího druhu. Jakmile spatřila v lese zář drahokamů toho asijského despoty, byla jako změněna. Když mi o tom vypravovala, byla celá bledá. Není pochybnosti, prodala se onomu muži, s kterým jsem ji mluvit viděl. Nejspíše slíbil jí nějaké brillanty. Tomu ovšem to prodajné plemeno nikdy neodolá."

„Dívka ta zůstane mi hádankou," odpověděl Ilja. „Proč odřekla se triumfů divadla? Proč odešla z paláce knížete, který ji přece také démanty zasypával? Sám řekls mi, že ani jediný šperk pod střechu tvou nepřinesla a že s tebou téměř v chudobě žila."

Dimitrij mlčel, a Ilja dodal: „Buď jak buď, nejlépe na dívku tu zapomenout. Zapomeň, prosím, též všechno, co jsem ti včera v chorobném rozčilení v lese vypravoval. Zdá se mi věru někdy, že někdo jiný než já, ze mne mluví a za mne jedná. Měl bych se snad s nějakým psychiatrem poradit."

Padl do těžké dumy a po dlouhém mlčení pravil Dimitrijovi: „Kdyby nebylo mé sestry, vystěhoval bych se z Ruska a hledal bych štěstí své po širém světě, to štěstí, které se tak tvrdošijně ode mne odvracuje. Trpěl jsem tak dlouho a tak hluboce, že slovem štěstí nic jiného rozuměti nemohu než klid. Kéž by mi přáno bylo odpočinouti si od strastí prožilých někde v neznámém koutě světa a tam zemříti."

„Můj Iljo," odpověděl Dimitrij, „ty oddáváš se příliš černým myšlenkám. Vím, že tě nejen nešťastná láska trápí, ale že tě též roztrpčuje nespravedlnost, která se na tobě pod záštitou všelijakých zákonů a tak zvaného práva páše. Věru, Iljo, nedivím se ti. Jak klidně olupují člověka o jeho jmění, o jeho naděje, o jeho existenci s frásí na rtech, „že jsou v zákonech mezery". Kdybys se stal nihilistou, nedivil bych se. Upřímně řečeno, byl jsem dosud příliš lehkovážným, než abych se o to hrubě staral, co vlastně naši tak zvaní nihilisté chtějí, po čem se snaží. Je-li ale jejich zásada, že je lépe aby nebylo raději nic než to co je, že lépe žádná společnost, žádné zákony a řády než ty stávající — přidal bych se skoro k nim."

Ilja podal mu ruku na rozloučenou.

„Ano, lépe nic, lépe velký hrob, smrt, noc, než to, co se obyčejně nazývá světem, štěstím, cílem. Avšak uznávajíce, že jsme roztrpčení, že v tomto okamžení klidně soudit nedovedeme, ponechme si rozmluvu o těch věcech na jindy."

Dimitrij šel a bloudil bezúčelně po ulicích, při každém kroku myslil, že jinak nelze než že se s Darijou potkati musí, očekával při každém zatáčení za roh, že se mu náhle zjeví, a hledal ji v každém kočáru, který se kolem něho mihl. Ale Darije nebylo nikde, den po dni minul, týden po týdnu uplynul a o zmizelé dívce nebylo ani slechu ani dechu.

Zatím trávil Ilja nejtrpčí hodiny svého žití v úplné odloučenosti od světa. Zpomínka na Dariju hlodala mu srdce, hroužil se v myšlenkách do mysteria toho velkého, smutného oka, hlubokého jako propasť a hledal tam rozluštění záhady o lásce, vzniknuvší náhle jako blesk a trvající na věky. Unavila-li se obraznost jeho hloubáním, bouřila se zase jeho krev, připomínal si onen egyptský tanec v traktíru v zimě, luzné ty pohyby, nyjící to tělo plné touhy a rozkoše, které se mu s naivní bezstoudností, jakoby nevědomého dítěte, nabízelo. Ó té omamující poesie hmoty, toho divokého jásání smyslů! A pak zpomněl si opět na onen nepochopitelný výraz tváře, když k němu na pavlan přišla a ruku svou na jeho ruku položila! Jak byla ztrnulá! Nezdálo se, jakoby byla vášní bledla a jakoby duše její mu volala: „Já tě miluji, ó nepřemýšlej o mé bytosti a vezmi mne jak jsem!" A Ilja zalomil rukama. Proč neotevřel tehdá náruč svou, proč nechopil se jí a neutekl s ní někam daleko, daleko, do mlhy neznámých krajin prázdných lidí a plných šepotajících stromů a hluboce tekoucích vod? . . . A z těchto snů padl zase na trnité lože bezradostné skutečnosti, a chmury beznadějné budoucnosti valily se na něj se všech stran. Dojemný obraz krásné, čisté jeho sestry vynořil se z dum raněné jeho duši,

viděl ji opuštěnou, osiřelou, oloupenou o jmění otcovské, hledající výživu u cizích, bezcitných lidí. Nebyla žádná naděje, věc jeho byla ztracena, byl se již záležitostí svých vzdal, položil svůj osud v ruku svého advokáta a čekal každou chvílku, že se dveře otevrou, že advokát vejde a že mu řekne: „Nuž, všechno u konce. Ani sestra vaše, ani vy nemáte více kopejky — a zde můj účet. Hleďte jej nějak zapravit."

V tom okamžiku, když tato myšlenka se mu tak živě a neodolatelně vtírala, zastavil se kočár pod oknem. Ilja přemáhal se, by se zdál co možná klidným, byl jist, že vidina jeho o odvokátovi se osudně vyplní. Kroky blížily se ke dveřím, ale kroky ty byly spěšné a lehké jako laňky, dvéře se rozlítly a vysoký, ušlechtilý dívčí zjev vklouzl do pokoje a vrhl se s pláčem na jeho prsa. Byla to sestra jeho. Ilja snažil se ji upokojit.

„Což nevidíš," usmála se slzami, „že pláči radostí?"

Ilja byl tak překvapen, že nedovedl odpověditi, což nebyla radost ještě zmizela, chodila ještě světem a zavítala ještě k lidem?

„Ty jsi se úplně našich záležitostí vzdal," usmívala se Marfa blaženě, „a já je vzala do ruky, a vše se šťastně skončilo."

Hodila nějaké spisy na stůl a Ilja hleděl jí skoro přísně v tvář.

„Marfo," pravil, „není možné, abys žertovati chtěla? Jak byla bys ty vedla záležitosti, kterým rozuměti nemůžeš. Nevím, proč mne slova tvoje neklidem naplňují."

„Buď kliden a poslouchej," odpověděla Marfa a sklopila oči. „Teď je i mně nevolno," zajíkala se, „obávám se, že nebudeš s jednáním mým spokojen. Bude nejlépe, když ti povím vše, od začátku do konce."

„Když jsi byl ještě na dovolené," začala Marfa vypravovat, „navštívila mne jednou mladá, krásná, nad míru zajímavá dáma. Řekla mi, že jest příbuzná jednoho z těch lidí, kteří ubohého otce našeho zavedli na bludnou cestu nešťastných podniků. Jmeno své mi nechtěla povědít, vyptávala se pouze na zápletky naší pře a když slyšela, jak zoufalá ta naše věc, dodávala mi zmužilosti a skutečně cítila jsem velké ulehčení, naděje začala mi v duši klíčiti, očekávala jsem, že spása přijde, přijde z její ruky . . . Iljo můj, neřekla jsem ti slova, zapověděla mi přísně, bych se o ní zmínila, obzvláště naproti tobě. Mlčela jsem, ale oddávala jsem se smělým snům, budovala jsem celý román. Jak jinak měla jsem si tajuplné zjevení krásné dámy u mne vykládat než láskou, kterou ona k tobě planula? Viděla jsem, jak tě spasí, byla jsem jista, že to dcera a ne pouze příbuzná nějakého to nepoctivého spekulanta, viděla jsem, jak celé svoje bohatství ti k nohoum klade, jak tě prosí, bys nebožtíkovi prominul, slyšíš? Nebožtíkovi, neb krasavice moje byla v hlubokém smutku, když mne navštívila. Srdce tvoje bude dojato krásným činem jejím. Tak snila jsem, vezmeš ji v náruč svou, budeš ji milovati, bude tvou a my všickni budeme tak šťastni, tak šťastni!"

„Snílko!" usmál se Ilja.

„Ó nemysli, že jsem jen neustále snila!" bránila se Marfa, „nemluvím o tom, co jsem trpěla, když věc naše se horšila a horšila a když ty jsi se stával ode dne ke dni zadumanějším. Byly chvíle, kdy i já se již vší naděje vzdávala . . . Krásná neznámá zjevila se opět, je tomu pět dní. Byla bledší a sušší než při první návštěvě; krása její byla dojímavější, ale srdce se mi svíralo, když mluvila, jaký bol, jaký smutek v tom hlase! Myslím, že tak mluví pouze umírající. „Slečno," pravila mi krátce, „řekla jste mi, že rozhodnutí ve vaší při závisí na osobnosti, kterou nutno podplatiti. Zmínila jste se o třiceti tisících rublů, zde je máte." Nevěděla jsem, co jí odpověditi. „Jednejte rychle a bez porady ani s advokátem, ani s bratrem vaším," dotírala na mne, vzala mne za ruku a držela tak pevně, že bych byla bolestí vykřikla. Vzala jsem klobouk, zdálo se mi, že jí musím ve všem povolit, měla jsem před ní pověrčivý strach. „Znáte adresu oné osobnosti?" tázala se. — „Ano." — „Dobře, pojďte, dole čeká můj povoz." Táhla mne skoro násilně za sebou a po celé cestě nepromluvily jsme v kočáru jediného slova. Svírala jsem balík bankovek křečovitě v ruce. Když jsme se zastavily před domem „t é o s o b n o s t i", pravila mi neznámá: „Nedivte se mému spěchu, jsem churava, snad zemru již zítra a ráda vzala bych jistotu vašeho štěstí s sebou na onen svět." Letěla jsem po schodech vzhůru, věř, že se mi nohy třásly. Stála jsem před „o n o u o s o b n o s t í", nevěděla jsem co říci, dala jsem se poznat a podala jsem mu peníze. Přísahala jsem, že o mém kroku ničeho nevíš, a řekla jsem, že odevzdávám tvůj i svůj osud v jeho ruce. Hltal bankovky pohledem a já uprchla nečekajíc jeho odpovědi. Styděla jsem se za něj, za něj, který se nezačervenal, když jsem jej podplácela."

Marfa se zamlčela, výraz na tváři bratra ji polekal.

„Ty se hněváš, bratře? Neměla jsem jednat jak jsem jednala?"

„Nemělas jednat bez mého svolení, Marfo. Nehněvám se, jsi nezkušená, ale neubráním se trapnému pocitu. Zdá se mi, že lpí skvrna na mém jmeně, podpláceti někoho —"

„Ale ty řekls mi přece, že věc naše spravedlivá!" zvolala dívka.

„Přísahám ti, že tomu tak! Avšak povídej dále, co stalo se s neznámou? A dodržela „o n a o s o b n o s t" slova?"

„Ano, věc naše u konce, pře rozhodnuta v náš prospěch, zde leží akta . . . A neznámá? „Sláva bohu!" zvolala, když jsem jí šeptmo na ulici sdělila, že vše v pořádku. „Sláva bohu!" opakovala několikráte. Pak mne obejmula a plakala. Prosila jsem ji, by mi zjevila, kým jest, avšak odepřela. „Ne, ne," bránila se, „jest to nemožné." Nutila mne, bych sedla do kočáru a ujížděj́íc ulicí ohlížela jsem se po ní, stála nehybně na místě, kde jsem se byla s ní rozloučila a hleděla za mnou. Zmizela mi teprvé, když jsem zahnula za roh. Od té doby neviděla jsem ji více."

„Nebude to nemožné ji vypátrat?" pravil po krátkém přemýšlení Ilja. „Navštívíme všechny dcery těch obchodníků, s kterými otec náš byl ve spojení. Až ji najdeme, vrátíme jí peníze, které nám tak velkomyslně půjčila, nebo jsme nyní dosti bohati, a zůstaneme jí vděčni až do smrti."

„A můj román?" tázala se dívka.

„Nevíš, co mluvíš," odpověděl jí bratr. „Nebudu nikdy více milovat a zůstanu nežcnat."

Marfa se zasmušila.

„Tedy ještě jiný bol tě tížil než ta naše pře?“ zvolala dojata a začala jej líbat. Pak se zase rozveselila.

„Ah, to jsou jen fráse!“ usmála se. „Ty se zajisté zamiluješ, až ji uvidíš, je tak krásná! Ale, skorem byla bych zapomněla! Teta naše chystá malou hostinu na oslavu šťastně ukončené pře, a k večeru pojedeme na Jelagin.“

„Dobře, jeď nyní sama domů, zavítám v čas k tetě a pojedu s vámi na Jelagin, dříve ale jest mi ještě obstarati jakousi záležitost.“

Marfa odjela a Ilja dal se na cestu do Velké mořské. Měl tam známého francouzského klenotníka, kterému byl několik po otci zděděných šperků prodal, když jej potřeba k tomu nutila. Jednou, procházejíc se s ním, byla Marfa ve výkladní skříni jehlici s motýlem z démantů a safírů zahlídla, a nepřestala dlouho o ní blouzniti. Ilja vešel nyní v magazin, by jehlici tu pro svou sestru koupil. Klenotník přebíral se právě v kupě báječně krásných a velkých démantů, tvořících hřivnu, náramky, jehlice, všelijaké sponky, hvězdy a náušnice. Klenotník rozhovořil se s Iljou.

„Je to zvláštní, dosti pikantní historie, která s těmi kameny souvisí,“ vypravoval klenotník. „General T . . . který tomu osmahlému králi východu, meškajícímu do nedávna v Petrohradě, honcury dělal, měl ten zvláštní nápad podati asijskému despotovi takový dar, aby na svůj vzdálený hárem zapomněl. Generalovi zdálo se, že čest Ruska toho vyžaduje, aby takovou kráskou representováno bylo, která by cizokrajnému hostu nejvyšší pojem o kráse ruských žen vnukla. Tanula mu dívka na mysli, kterou byl někdy znal a která mu od nějaké doby s obzoru zmizela. General dozvěděl se sice o jejím bytu, ale byla to choulostivá věc, dívka byla maîtressou šlechtice, zůstávala v jeho domě. Jak až k ní vniknout? General bloudil po ulicích a přemlouval se tvrdošíjně, že ji potká. A vskutku nezklamal se, nalezl ji na některém z ostrovů, krásnější než kdy před tím. Věděl, že ji jinak nedobude, leda zaslepí-li ji ohromností svého nabídnutí. „Slečno,“ pravil přistupuje k ní, „slečno, chtěla byste brillanty za dvakráte sto tisíc franků?“ General mi vypravoval, že se ulekl divoké její radosti, když slova jeho zaslechla. Zaťala prý nehty do jeho rukou, jakoby ho již pustit nechtěla. „Chci, chci, třeba za spásu své duše!“ křičela mu prý do ucha. „Tedy přijďte zítra ke mně, zde má adressa. Vyhledáte si kameny sama ve Velké mořské a látky na šaty objednáte si v nejprvnějších francouzských magazinech. Vše dle vlastního vkusu . . . Ale chápete, holubičko, že to vše nedávám vám pouze pro krásu vašich očí. Bohaté ty dary podávám slečně ve jmenu města Petrohradu. Vy víte, že z dalekých končin asijských k nám zavítal onen král, o kterém celé město mluví? Přijímajíc moje dary stanete se sama darem — jen na čas, rozumíte?“ General pravil mi, že byl pět minut dojmut, zbledla prý smrtelně a beze slova vyňala malý křížek, jaký vy Rusové při křtu obdržíváte, sňala jej prý s krku, políbila, poodešla k břehu u řeky a zahodila jej daleko do vody. General se jí tázal co to činí. Tvář její zacukala prý několikráte a pak řekla dívka dosti klidně: „Vy víte, generale, já byla pravoslavnou. Přijdu zítra.“

Klenotník se zamlčel a pak dodal: „Ten váš lid je tak bigotní a pověrčivý, nejspíše chtěla dívka tím říci, že podávajíc se tomu busurmanovi považuje se za vyloučenu ze stáda pravověrných oveček.“

„Vaše historie je smutná,“ pravil Ilja a zamyslil se.

„Ale nejsem ještě u konce,“ pokračoval klenotník. „Dívka přišla a vybrala si tyto diamanty, které zde vidíte. Vyznávám se, že jsem nikdy krásnější a smutnější tváře nad její neviděl. Nešla mi dlouho z hlavy. Dobře . . . Když ten „busurman“ odejel, když byla zase volna, přišla dívka ráno do magazinu a přinesla mi svoje diamanty. Položila je zde na stůl a zadívajíc se mi tak podivným pohledem do očí pravila mi: „Dejte mi třicet tisíc rublů a vezměte si zase svoje šperky.“ Třicet tisíc rublů, to byla as polovice skutečné ceny. Nevěřil jsem svému sluchu. „Slečno,“ počal jsem, nedala mi domluvit. „Dejte mi třicet tisíc rublů, rychle!“ Vyplatil jsem jí ty peníze a byl to nejskvělejší výdělek za celý čas mého pobytu v Petrohradě.“

Ilja vzal jehlici s motýlem a vyšel z krámu, ale těch třicet tisíc rublů mu znělo bez ustání v sluchu a tělo jeho se chvělo jako strachem a úžasem. Netroufal si vysloviti myšlenku, která mu v duchu vřela. Marfa a její teta divily se, že dovedl tak smutným být v den tak neskonale šťastný a doufaly, že procházka na ostrovy chmury jeho rozežene.

Na ostrovech bylo onoho dne živo, neboť den byl idealně krásný. Marfa a její teta procházely se pěšky, Marfa zavěšena do svého bratra. V zahradě carského letohrádku na Jelagině potkali se s Dimitrijem a Ilja uvedl jej sestře a tetě. Dimitrij byl veselý, zapomínal již na Dariju, řekl si, že je úplně vyhojen, že přišel posléz k náhledu, že štěstí nemožné ve svazku s takovými ženštinami, byl úplně přesvědčen, že jest manželství záštitou proti nezřízeným vášním a předsevzal si, že se ožení. Jak byl té nevěrné Dariji povděčen, že ho neuvrhla do žádných dluhů, že naopak za jejího u něho pobytu si byl skromnějšímu, spořádanějšímu spůsobu života přivykl. Když jej Ilja své sestře uváděl, považoval to Dimitrij jaksi za odměnu za cnostné svoje předsevzetí. S nelíčenou radostí slyšel nyní z úst Iljy, že pře jeho tak šťastně skončena. Choval se tak něžně a tak uctivě k Marfě, že si přízně tetiny v okamžiku vydobyl. Chodili po zahradě, po hájích, naslouchali zpěvu ptactva, obdivovali se vznešenosti slunce zapadajícího do modrých vln finského zálivu a najali konečně dva povozy, které je nazpět do města vézti měly. Do jednoho sedl Dimitrij s tetou a do druhého Ilja s Marfou.

Noc byla vlažná, předměty braly na se tajeplné vzezření, jehož jim dodává průhledný onen soumrak, který místo noci v letě na severu vládne. Z opálového šera vynořovala se nad městem, kterému se blížili, zlatá kupole svatého Izáka a v hladině její hořelo ještě do moře zapadlé a jinak již neviditelné slunce. Nábřeží, ulice, mosty byly prázdné, jen sem tam zamihly se neurčité postavy soumrakem.

„Oh, že tak krásný den také končit musí!“ zvolala Marfa. „Což je možné, abychom se chladně a lhostejně domů vrátili, ulehli a spali, jako by zde venku nebylo tak čarokrásně a jako bychom ani příčiny neměli se radovat? Prodlužme krásné tyto okamžiky co nejdéle. Koně naše spěchají příliš, nebylo by lépe, kdybychom pěšky šli a kdyby povozy nás pomalu vedle chodníku do-

provázely? Až teta naše se unaví, můžeme zase sednout a pak teprve pojedeme domů."

Zastavili kočár a Marfa poprosila tetu, by přání její vyplnila. Teta souhlasila, vylezli z kočárů u zimního dvorce a místo aby se přímo domů dali, brali se na Něvský prospekt; teta sama navrhla tu procházku u Aničkina mostu, chtěli pak do kočárů sednout a podél Fontánky se domů dostat. Marfa nebyla se nikdy ještě v tuto hodinu na ulici octla, bylo to pro ni nové divadlo viděti ty prázdné prostory ponořeny v hluboký klid a v čaroplné světlo severní noci. Na všech římsách kostelů a paláců seděli a dřímali holubi, zdáli se jako vytesaní z kamene a k nemalému podivení dívky seděly všude na stupních, vedoucích k portálům těchže paláců a chrámů mladé, elegantně oděné dámy, šeptaly mezi sebou, smály se po tichu a některá podepřena buď o sloup neb o balustrádu dřímala na polo s otevřenýma očima.

„Jak šťastný nápad těchto dám tráviti noc zde pod širým nebem!" podotkla Marfa nevinně netušíc, o jakých dámách mluvila. Teta byla zaražena a poněkud v rozpacích, Dimitrij zatáhl s úsměvem Ilju za rukáv.

„Není to zde jako v Babyloně?" šeptal mu do ucha, „sedí zde ty kněžky lásky na stupních před chrámem svaté Kateřiny jako v háji před svatyní Mylitty, neschází než aby braly věnce s provazů na hlavy!"

Byly nyní docela těsně vedle schodů vedoucích vzhůru do kostela; na nejnižším stupni seděla ženština v černém oděvu, podpírala čelo o ruce a hleděla upřeně v zem. Marfa přikročila k ní, vykřikla, obejmula ji a začala ji líbat. Teta její byla leknutím a pohoršením mdlobě blízka, trhala ji zpět. Ale Marfa nedala si bránit.

„Ó bratře, Iljo!" jásala. „Nalezli jsme ji! Toť ona, naše spasitelka!"

Ženština vyrvala se z Marfina objetí, vstoupila na vysoký stupeň a vztyčila se, bledý obličej její měl výraz hrůzy. V jasném přísvitu letní severní noci poznali mužští — Dariju. Ilja vykřikl zuřivě, bledý jako smrt vrhl se na ni, jako smyslů zbaven tahal ji za ruku k sobě dolů tak že zavrávorala a na dlažbu padla.

„Až sem tedy jsi klesla!" řval Ilja. „Mezi nevěstkami tedy sedíš, sama nevěstko!" Zvedal ruku, jako by ji udeřiti chtěl. Darija vykřikla ještě hlasitěji než on, i ona byla zuřivá, šílená.

„Ah, konečně tedy!" křičela s jásotem, „konečně tedy mne urážíš slovem plným nenávisti a zášti a nejen pohrdlivým úsměškem! Konečně! Hrozíš mi? Ó bij mne, bij! Nahlížíš, že níže klesnouti nelze? Být vydržována mužem, kterým opovrhuji, to bylo málo! Přecházeti z ruky jednoho milence do ruky druhého — co na tom! Být otrokyní divocha, nebylo ještě vrcholem hanby! Teď sedla jsem mezi nevěstky. Před chvilkou šli dva opilci kolem, jeden ranil mne nohou a druhý plil mi do tváře! Jsi spokojen s tím, kam mne hrdý tvůj úsměv, nesmírné tvoje pohrdání přivedlo?"

„Darijo, nešťastnice, co to mluvíš?" vyjel Ilja a mráz mu projel duší. „Já že tě přivedl na dno bídy?" Byl náhle střízliv.

„Ano ty!" zvolala temně a šílený její zrak vrhal jiskry a plameny. „Já tě miluji, já tě miluji! Když jsi mnou opovrhoval, chtěla jsem opovrhování tvoje zasluhovati plnou měrou! Nemohouc být šťastnou chtěla jsem být neskonale bídnou, poněvadž jsem o dosažení tvé lásky ani sníti nesměla, toužila jsem po ráně, po políčku, uděleném rukou tvou! Jak jsou lidé tupí, že nechápou rozkoš utrpení, že nevidí, jaké to blaho rozrývat nehty svou vlastní, krvácející ránu!"

„A ty neuhodlas, že tě miluji, že tě miluji? Slyšíš! že tě miluji?" křičel Ilja s novou zuřivostí. „Ty házelas mi dobrodiní svoje na hlavu a skrývalas mi lásku svou! Ty chtělas být pokornou jako světice a bylas hrdou jako ďábel! Ty chtělas býti schytralou a bylas tupou, tupou jako kámen! Neuhodnout, že láskou k tobě mru!"

Darija hleděla na něj, pozvedla ruku k čelu, chtěla vykřiknout, ale hlas jí selhal. Zavrávorala a padla jako mrtva na dlažbu. Ilja ji pozvedl a nesl ji do svého povozu. Držel ji tak těsně, tak pevně, že mu křeč ruce poutala, nemohl ji více pustiti.

„Jeď!" zvolal na izvoščika hlasem raněného tura.

„Kam! Kam!" tázal se ubohý izvoščik chvěje se strachem, ale Ilja volal bez ustání „jeď, jeď!" a hrozil mu šíleným svým pohledem.

„Jeď jako vichr, je-li ti život tvůj milý!" křičel mu do ucha. Izvoščik tloukl do koně a dal mu úplnou volnost kam se obrátit, ježily se mu vlasy. Vezl mrtvolu a šílence. Zdálo se mu, že celé peklo ďasů jej ku předu pohání. Kůň poděšen jako jeho pán zatočil se několikráte kolem sebe a pak letěl jako střela světlou nocí ku předu. Domy, mosty, pomníky, věže, kostely, vše se šerem jen jen zamihlo a Ilja volal neustále nesrozumitelná slova do větru a Darija ležela mu v klíně a nehýbala sebou. Pojednou ale otevřela oči. Chvílku hleděla do bledé jeho tváře, pak začala mluvit a slabý její hlas vnikal přes všechen rachot kol a dusot koně v sluch po slově jejím práhnoucí.

„Iljo!" pravila mu. „Neřekls před chvílí, že mne miluješ? Jsem jako zpita! Víš, upila jsem se bídami a ochmelila slzami, jako v přísloví. Ale ne, nemýlím se. Ty řekls, že mne miluješ! Přísahej mi při čistotě své sestry, při cti svého jména, že jsi nelhal, že mne miluješ."

„Přísahám!" zvolal. „A nikdy více nepustím tě z toho objetí. Darijo, tys mi dražší než duše moje, než nebe a jeho bůh a všickni jeho andělé!"

Počínal bledou tvář její žhoucími políbky pokrývat, ale ona bránila se zoufale.

„Ne, ne," křičela, „všechno, jen ne polibek tvých úst! Můj bože, jaké peklo!"

„Darijo, ty mne nemiluješ?" zvolal.

„Miluji, ah, miluji! Ale právě proto ne polibek tvých úst! Ty víš — oni platili mně, když mne líbali! Ó odpusť, odpusť!"

Ilja se zachvěl a pustil ji.

„Oh co jsem to učinila?" zabědovala dívka. „On miluje mne a nikdy nemohu mu náležet!"

Vzal ji znova v náruč.

„Co to mluvíš!" zvolal. „Tys mou! Krev moje vře mi v žilách —"

Položila mu ruku na ústa a hleděla kolem sebe. Jeli podél Něvy, voda šuměla, tak blízko, tak blízko, nebo postrašený kůň jel po chodníku a každou chvíli zarazil povoz o žulové zábradlí nábřeží. S nocí nořily se opodál bílé sloupy nějakého paláce.

„Slyš, Iljo," pravila mu s velkým jakýmsi klidem, jenž se mu zdál nepřirozeným a jenž mu závrať působil, „slyš, Iljo. Když jsem dnes hladem a zoufalostí

šílená na stupně onoho chrámu sedla, kdes mne našel, řekla jsem si: Octneš se na dně propasti a zemřeš žalem! A nezemřela jsem ani radostí, když jsi mi řekl, že mne miluješ. Ty vidíš, že musím smrt sama hledat, když přede mnou prchá.“

„Ty blouzníš! Proč bys umírala?“ zvolal bolestně.

„Zemru proto, že jsem tebe nehodna!“ zašeptala a ruměnec jí přelítl tvář, byl jako jitřenka nově rodící se čistoty, která jako lilie z duše sklesle dívky vyrůstala, když vědomí o lásce Iljově ji divotvorným paprskem prohřálo. Slze stoupaly jí do očí a tekly jí pomalu po líci.

Ilja dojat a unešen chtěl ji líbat, ale Darija vztyčila se náhle a jako blesk vrhla se s povozu. Letěl právě kolem thebánských sfing, sedících proti akademii umění po obou stranách širokých schodů k hladině Něvy vedoucích. Darija nedoletěla do vody, jak si přála, narazila celou tíží hlavou o vysoký žulový podstavec egyptského netvora, krev se jí lila po tváři a teď teprve kutálela se omráčena pomalu od stupně k stupni až do vody. Ilja byl vedle ní než se ponořila, zachytil ji za šaty a položil na žulové schody. Klečel vedle ní, hleděl tupě na ni, byl zničen. Za chvilku zdálo se mu, že slyší hlasy kolem sebe, lidé se sbíhali a povoz Dimitrijův dostavil se též, byl se s Marfou hned za Iljou pustil a teď konečně ho dohonil. Marfa vzala polomrtvou dívku kolem pasu, položila si hlavu její na prsa a kropila jí čelo slzami. Darija otevřela oči. Nepoznala nikoho, teprve za několik minut nabyla vědomí o tom, co se s ní děje. Chtěla mluvit, a krev se jí lila z úst. Ležela chvilku tiše a dělala pak nový pokus.

„Chtěla jsem svůj křížek,“ šeptala Iljovi, „zahodila jsem jej do Něvy, když mne najali do Eremitáže pro toho —“

Nedomluvila, zachvěla se křečovitě, pak se usmála na Marfu a omdlela znova. Dimitrij dával rozkazy kam ji odnášet. Ilja nebyl slova schopen; když ji položili na přinešené máry, aby ji odnésti mohli, přistoupil k ní, políbil ji na čelo, bylo již chladné, jako mramor, Darija byla mrtva.

Vějíř.

V hedvábném třepení, kde triton zelený
zřel z vody vychýlen skrz olšin lupeny
a hladil svůj vous mokrý, dlouhý,
v Nymf kruhu čarovném, ó věru nevím sám,
co kouzla krylo se a zlatých snů mi tam,
co hvězd a sladké touhy!

Dnes ještě vzpomínám, jak tehdá, z večera
jsme v šeptu, hovoru šli břehem jezera,
v něž stín se vrb a buků shýbal,
jak z dálky stlumený k nám v hudby perutích
šum písně zalétal a jásal, mlk a ztich,
když jsem tvá ústa líbal!

Leč měsíc závistný pak v rámci silhouett
chtěl hvězdám prozradit tvých rtíků plný květ —
tvůj vějíř skrotil jeho pýchu:
ó jak se triton smál a my a Nymfy s ním,
kol vrby, olšiny, i písně plachý rým,
vše plno bylo smíchu.

Teď v prachu, pohozen a zbaven pozlátka
na stolku leží zde — dnů zašlých památka,
jež splynula v sen mládí pouhý —
přec ke rtům tisknu jej! Ó věru nevím sám,
co kouzla krylo se a zlatých snů mi tam,
co hvězd a sladké touhy!

Fr. Kvapil.

O poesii Arabů před islamem.

Z orientalních studií dra *J. Košuta.*

(Dokončení.)

Byly to mnohé šťastné okolnosti, za jichž působení arabská poesie již před vystoupením Muhammeda tak vysokého stupně dokonalosti dosáhla. Následkem výročních poutí do Mekky dostalo se veškeré obyvatelstvo Arabie v styk s Kuraišity, pod jichž ochranou a dohlídkou nalézal se posvátný chrám Kaʿaba, a tím se stal dialekt Kuraišitů nářečím obecným jakož i řečí básnickou. Poněvadž nyní nejen vlastní kmen nýbrž celé obyvatelstvo arabského poloostrova básníku rozuměti mohlo, musil básník s dvojnásobnou láskou svým arabským bratřím city srdce svého hlásati. Umělecké zápasy v ʿOkkáze, kdež o to se jednalo, má-li básník tím poctěn býti, aby směl své básně v Kaʿabě zavěsiti, musily slávychtivého básníka nabádati, aby veškerou mohutnost své mysle a řeči v básni soustředil. Neméně musily k tomu také přispěti boje za svobodu proti králům Jemenským, jakož i proti vlastním tyranům, že poesie nového vzletu nabyla. A to zvláště nyní, poněvadž básník v novém nadšení mohl se svým předmětem dáti unésti, neznaje dosud censury víry a neznaje ještě censury státu. Mimo to musila též odloučenost od celého světa, v níž obyvatelé Arabie tehdáž žili a poněvadž mysl jejich následkem toho se roztříštiti nemohla, je obzvláště pro jejich úzký svět zaujmouti. A poněvadž z celé země jen svou poušť, stan, koně, velblouda, své zbraně, svou milenku, své nepřátele a hosti znali, musilo se jejich básnické nadání v sesíleném zanícení těchto předmětů uchopiti. Obrazy, jichž užívali, byly sice smělé a vznešené, avšak věrné, prosté, z přírody, s níž v tak důvěrném styku žili, vzaté. Při tehdejší svobodné správě malých státečků arabských a pochybné moci knížat jed-

notlivých kmenů, nemohla ještě poesie býti pochlebenstvím znesvěcena jako v době pozdější. Jen skutečný enthusiasmus mohl básníku jeho vlastní cnosti, slávu jeho kmene neb přednosti jeho milenky ve skvělých barvách před oči stavěti. Každá maličkost musila významu získati a dáti podnět k básni. Nejen když bitva vyhrána, vítězství dobyto, nebezpečí odstraněno, dobrodiní vykonáno neb přijato, kůň narozen — vše musilo býti aspoň několika verši zvěčněno. I to jest zvláštním svědectvím, s jakou láskou a pílí poesie pěstována, že i ženy již v nejdávnějších dobách v básnictví se vyznamenaly, ano málo scházelo, že by byla kdysi básnířka Chansâ při básnickém zápase nade všecky básníky vynikla. Vlastní jméno její jest Tomâdir, dcera ʿAmra Ibn eš-Šerîda z kmene Suleim. Žila v době pohanské, dožila se však islâmu a viděla ʿAišu, manželku proroka. Nejkrásnější básně její jsou truchlozpěvy na smrt jejího v bitvě padlého bratra Sachra. — Porovnáme-li dva truchlozpěvy, starce nad svým synem, jenž pádem se skály se zabil, a dívky nad smrtí bratra svého, shledáme, že ženy právě tak vysoko v básnickém nadání a vzdělání stojí, jako mužové . . .

Nejmenovaný otec praví:

„Stupeň slávy, s něhož syn můj spadl, byl tak vysoký, že i orel se bojí k němu se povznésti. Ruka i noha mu sklouzly a on spadl s temene nejvyšší skály. Nemá matky, jež by ho oplakávala, ni sestry, jež by nad ním naříkala. Spadl se skály pusté a dole leží srdce jeho sdrcené. Lidé mne haní, že pro něj pláču a přec ač hledám ho, nemohu jej nalézti. Jak může kdo starci za zlé míti, když nad ztrátou syna truchlí?“

Básnířka Sâtia vyjadřuje pak svůj bol nad smrtí svého bratra následovně:

„Jako dvě haluze na nejkrásnějším stromě jsme spolu vyrostli. Každý říkal: jak krásně rostou tyto dvě haluze, jak krásný stín rozšiřují! Brzo nejlepší ovoce ponesou. Náhle nyní stihl osud nešetrný mého jedináčka. My byli v domě jako hvězdy, v jichž středu měsíc zářil, jenž tmu všechnu zapuzoval — tu náhle zmizel měsíc z prostřed nich.“

Matka na syna, jenž proti vůli její se oženil:

„Živtě bůh, tys naději mou sklamal a mne zarmoutil, protož nyní pykej za svou neposlušnost. Nemysli na rozvod a nebuď mrzut: buď laskav ku své polovičce jak muž šlechetný. Tak máš nyní to břímě! Nech řečí nyní a buď rozumný. Vyčkej s ní běh dnův, jestli snad se obrátí a vrhne ji v plamen pekelný. Již často pánbůh muže dobráka obdařil ženou ničemnou, na níž to největší bylo — její jazyk. Avšak on to snášel s trpělivostí, až ona byla smrti na pospas a v prach se obrátila mezi hrobů řadou. Potom byla mu odměnou za trpělivost divenka, jež cudně v zástěrce a límečku chodí, jejíž ledví jako pahrbek pískový rosou se lesknoucí a jejíž zoubky, když se směje, jako rmenu lesk.“

Mohutnost a všeobecná rozšířenost básnictví byla úplně ve shodě s úctou, v jakéž se básnictví krátce před vystoupením Muhammeda i za jeho doby nacházelo a s vlivem, jakýž básníci na ducha národa měli. Stůj zde na příklad básník Aʿšâ. Kuraišité znajíce jeho nesmírný vliv a dověděvše se, že složil báseň na oslavu Muhammeda a že k nové víře jeho se obrátiti hodlá, chtěli jej od tohoto předsevzetí odvrátiti. Když se pokus jejich nezdařil, darovali mu, aby ho jen na rok neutrálním udrželi. sto velbloudů.

V takové samostatnosti a síle, všeobecně jsouc rozšířena, kvetla arabská poesie před vystoupením Muhammeda. Vystoupením Muhammeda počíná nová éra jako vůbec ve všech okolnostech obecného života, tak též v básnictví.

Lebîd, básník jedné z „Muʿallakât“, odeslán byl co poslanec svého kmene k Muhammedovi, jenž byl před nedávnem co prorok vystoupil, avšak dosud všeobecně uznán nebyl, ano mnozí se mu ještě i mezi jeho soukmenovci posmívali. Zastihl Muhammeda, an právě shromážděnému množství hlásá hněv boží proti nevěřícím: „Ti“ — pravil Muhammed (Sûra 2 v. 15 násl.) — „kteří pravou cestu opustí a blud si vymění, nemají prospěchu ze svého činění. Podobni jsou tomu, kdož si oheň zažehl, jemuž však, když se mu rozsvítilo, bůh tento oheň zhasne a ho ve tmě nechá, aby neviděl. Hluší, slepí a němí jsou a nenaleznou návratu k pravé cestě. Aneb jsou jako pocestní v bouři: když tmavá mračna s hromem a bleskem s nebe se řítí, strčí za řvaní hromu prsty do uší. Avšak bůh má nevěřící ve své moci. Paprsek blesku oslepí jejich oči: kdykoliv se rozbleskne jdou a když zmizí v temnotě, stojí jako přimrazeni. Kdyby bůh chtěl, bylo by veta po jejich zraku a sluchu, neboť bůh jest všemohoucí.“ — Sotva uslyšel Lebîd tato slova, prohlásil, že Muʿallaka jeho jest překonána, odřekl se básnění a obrátil se k islâmu.

Pochopíme snadno, jaké nadšení, jaký obdiv musil Korân způsobiti. Ovšem, obsah myšlenek této náboženské knihy, nebo lépe řečeno této sbírky lyrických citů, kteréž tvoří základ víry tak nesmírného množství lidského pokolení, jest velmi skrovný. Jaký to rozdíl od veliké části tak hlubokých a přec s tak dětinskou jednoduchostí pronešených idejí našich náboženských kněh! Avšak zde otevřely se nové oslepující představy, jež ve spojení s báječně skvělou výmluvností a básnickým vzletem ducha i ucho okouzliti musily. Byla-li dosud poesie k zemi upoutána a na affekty okamžiku obmezena, prolomil Muhammed brány času a prostoru a ukázal nahoře sedm nebí a slasti blaženců, pod nimi hořící peklo připravené, aby nevěřící v plamenech svých pohltilo. Jako vichřice zuří slovo Allâha prorokem hlásané nad třesoucí se zemí, a ohrožuje živé i mrtvé hrůzami soudného dne. On přísahá při plamenném slunci a při tmavé noci, při šumících vodách a blysknavých hvězdách jak vycházejí a zapadají. Hrůzný onen den se blíží — země se otřásá a roztříštěné hory v prach se rozprchají — moře v plameny se obracejí — nebesa se svinují a knihy osudu se rozevírají. Hrůzou šedivějí vlasy nemluvňat a nedospělých dětí — skály pukají — s kvapem přidušeným spěchají lidé, aby se obrátili, dokud ještě čas. Neboť, jakmile jednou onen den hrůzy se rozbřeskne, zazní ukrutný hlas trouby, pod jehož tíhou všechno smrtelné lidstvo na zem padne, ano i andělé se zachvějí: vezměte bezbožníky a svažte je řetězy sedmdesát loket dlouhými a vrzte je do kouře pekelného, jenž ač ve třech až do nebe sahajících sloupích vystupuje, přec je zastíniti ne-

může ani jim pomoci proti pálícímu ohni. Jako roje kobylek vystupují duše z hrobu a vrhány jsou do zející prohlubně. A Allâh zvolá na peklo: nuž, jsi naplněno? A peklo odpoví: nikoliv! Máš ještě více zlotřilých, jež bych pohltiti mohlo? — Avšak ne všecko jest hrůzou onoho dne. Věřícím splní se, co jim přislíbeno — přijdou do ráje, aby stali se účastnými neskonalých slastí. Na zlatotkaných poduškách budou si hověti při šumných studánkách pod hustými banány a trní prostém lotosu a nepocítí ani mrazu ani vedra. Nad nimi vlní se chladivé stíny a ovoce s větví k nim se sklání. Oblečeni jsou v zlatotkaný háv ze zeleného hedvábí a mají stříbrné náramky na rukou. Nesmrtelní panici podávají jim v křišťálových číších perlící se víno, jež ducha nekormoutí, a líbezné panny s velikýma černýma očima jsou jim údělem.

Netrvalo to dlouho a Korân byl ode všech arabských kmenů za božské zjevení uznán a na hrotech jejich kopí do všech končin světa zanešen. Korân tvořil nyní základ veškerého vzdělání a každý muslim seznamoval se již od dětinství s jeho výroky a uměl je většinou nazpamět. A nejen co slovo boží požíval Korân náboženské úcty, nýbrž byl také obdivován co vzor nedostižitelné výmluvnosti. Nemohlo tedy jinak býti, než že vliv jeho na celou následující literaturu byl veliký, a jmenovitě poesie nabývá od té doby jiného směru. Nicméně soudil by zcela nespravedlivě, kdo by veškerou vinu úpadku básnictví Muhammedovi přičítal neb dokonce tvrdil, že přímo o jeho zaniknutí se staral. Doba přímo po vystoupení Muhammeda následující není dobou úpadku básnictví, neboť mnozí z pohanských básníků z doby „nevědomosti“ žijí v době islâmské, avšak od povstání islâmu obrácena veškerá činnost národa za jinými, poesii méně příznivými cíli jak na venek tak i uvnitř. Jsou sice v Korânu mnohé ostré výpovědi, jimiž si Muhammed na básníky vyjel, jako ku př. Sûra 26 v. 221: „Zdaž máme vám zvěstovati ku komu sestupují satanové? Sestupují k bohaprázdným lhářům, zvěstujíce jim, čeho se od andělů dopídili a největší čásť k tomu přilhou. Básníci pak následují zbloudilé (zvrhlé lidi); popatřte, kterak po všech údolích bloudí a o tom mluví (vypravují), co nikdy nevykonali“ atd. Verše tyto však na jisto čelí proti některému satyriku, který Muhammeda a jeho učení si za terč svých satyr postavil, neboť hned na to čteme v Sûr. 26, v. 227: „Vyjma pravověřící básníky, kteří zbožný život vedou, často boha chválí a se brání, kdykoliv nevěřící jim křivdu činí.“ Že Muhammed nebyl nepřítelem básnictví a básníků vůbec — jak se mu zhusta vyčítalo — lze seznati z mnohých výroků v Sunně, kdež básnictví nazývá pramenem vší moudrosti, prostředkem k osvícení rozumu, k povzbuzení lásky k statečnosti a věcí, již bůh věřící obdařil. Dává tím tedy Muhammed na srozuměnou, že jen ona poesie, jež zřejmě na úkor jeho božskému učení svých zbraní užívá, jest věcí ďábla, naopak ale ona, jež zájmy jeho v ochranu béře, darem božím a věcí bohu milou. Charakteristické jest též podání Sujûtîho o ʿAbdullâhovi, synu Rawwâcha, kterýž na otázku, co jest báseň, trefně odpověděl: jsou to city, jež lidské srdce naplňují a ve verši jazykem se pronáší, a při zjevení uvedeného verše proti básníkům pravil: bůh dobře věděl, že já také básník jsem, proto doložil: vyjma pravověřící básníky atd. Ani z oné zprávy Sujûtîho nesmíme uzavírati, že nebyl Muhammed básníkům nakloněn, že kdysi svému příteli Hasanovi, jenž mu Imrulkaise co prvního básníka vychvaloval, odpověděl: „Muž tento jest velmi slavný v tomto světě, ale docela zapomenutý v onom světě; na zemi jest vysoce ctěn ale v nebi opovržen: půjde jednou v čele jiných básníků co praporečník napřed do pekla“. Je známo, že byl Imrulkais nejzapurtilejším nepřítelem proroka a jeho učení a že ho až do své smrti nejtrpčími satyrami pronásledoval, jichž účinek ani pravověřící básník Lebîd překaziti nemohl.

A právě tak jako nebyl nepřítelem básníků, nebyl též sám básníkem. Jak lze si tento nápadný zjev vysvětliti? Vždyť život jeho spadá právě v dobu, kdy vybrané básně jako Muʿallakât v ústech lidu kolovaly, a jiní básníci na vrcholi své slávy stáli; v dobu, kdy snad každý člověk schopen byl správný verš utvořiti — kterak tu možno si mysliti, že by tak velkolepě nadaný tvůrčí duch nebyl s to svůj vnitřní život v básnické roucho odíti? Scházela mu snad patřičná obrazotvornost neb hloubka citu a živost názorů? Či snad mohutnost řeči aneb dovedné ovládání jí? Nikoliv! vše to jest mu v nejvyšší míře vlastní, ano v přemnohých místech Korânu předstihuje daleko v básnickém vzletu největší mistry své doby. A přece neužívá básnické formy! Či nevěděl snad, jakým kouzlem jest poesie, jak mysl v pouta jímá a úsudek víže, že neočekával od ní zdárných výsledků pro své nové učení. Nelze tomu věřiti! Nová víra, již hlásati si předsevzal, měla zapotřebí zcela jiné formy, než dosud v básních užívané, jichž látky byly ode dávná ustálené, určitý postup motivů vytčený a počet veršů naznačený, vše to bylo by bývalo mocnou překážkou účele proroka. Měla-li hlásaná jím víra potkati se s výsledkem, bylo jí třeba živého líčení. Musil prorok ustavičně hlas a způsob líčení měniti, brzo v bouřlivém kvapu pospíchati, brzo se vyrušuje a obraceje, brzo zase s rozvahou kráčeje, tu slasti nebeské líče, tam útrapami pekelnými zatvrzelcům hroze. Vše to nebylo by mu bývalo možno veršem na určitou míru obmezeným vyjádřiti. Ač i kdyby toho nebylo, nehodilo se básnické roucho pro rozšiřování islâmu. Měla poesie již svůj určitý kruh látek, určitý způsob líčení, k tomu zakládala se na pohanských zvycích a obyčejích, byly by tedy básně s novými látkami v nové formě spíše s odporem než s oblibou se potkaly. Arabové právě drží pevně na zděděných zvycích a staví se na odpor všemu, co se příčí jejich obvyklému kruhu myšlének a způsobu života. Novoty, jako právě tyto, byly by se musily nutně potkati s odporem, poněvadž by pak básně nebyly zadost činily požadavkům ode dávna obvyklým. A není to vůbec zvykem Arabů v básni k něčemu nabádati, k velikým činům povzbuzovati, báseň poukazuje na minulost a žije v přítomnosti, avšak budoucnost se vším, co v sobě skrývá, co člověk s to jest v ní vykonati, leží mimo její obor. Mimo to byl předmět prorokem hlásaný posvátný. Arabská poesie však nemůže bez žertu a pohrávání se obejíti, ona musí posluchače b a v i t i, předváděje mu obrazy rozkoše a příjemné upomínky. Zajisté dobře uvážený jest pozdější výrok Muhammeda, že básník přečasto, když žertuje, stává se směšným a kdykoliv chce vážným býti, nepravdě propadá. Dále musí míti báseň určitý rytmus a pád zvuku, a poněvadž pád zvuku s hudbou za jistou zábavu se má, střehl se prorok před tím pravě: „Dětské

hračky nejsou pro mne a já ne pro ně.“ Konečně nesmíme také přehlédnouti, že prorok to, co mluví, mluví co slovo boží, kteréž mu vyšším vnuknutím zjeveno jest, a že již z této příčiny nemohl formy básnické, kteráž i veršem i rytmem vázána jest, užíti, poněvadž by nebylo příslušné, aby bůh užíval formy, která by již jakkoliv obmezená byla. Protož užil řeči prosaické, avšak v takové mohutnosti a síle, jaké dosud nikdo neznal, kteráž svou formou překvapujíc, svým vzletem a obsahem vábíc posluchače v nejistotě nechávala, jaký druh řeči slyší. Poesie myšlenek, však v rouše dosud neobvyklém, prosa formy, kteráž však, ač vázaná, častými rýmy na poetickou formu upomínala.

Jakým způsobem se poesie pod vlivem islámu změnila, jakými směry se ubírala, o tom pojednáme ve zvláštním článku.

Z nové poesie severoamerické.

J. Bayard Taylor.

Gabriel.

Ať anděl v troubu udeří! —
hromovým třeskem s nebes rozpoltěných,
ten první z vyvolených!
neb chvíle věštěná v pravěků zášeří
je přítomná!
Jak lavina se sbírá ohromná
s lehounké pýře sněhu na křím lysý,
tak roky, věkové se sbírají a visí
až slovo to dozraje do doby:
a ti, kdo žijou v časů končiny,
jsou poraženi pro své zločiny
jak ve hněvu rozbité nádoby!

Aj přišel čas a dozrál jeho plod;
ač země bohata, jest němý její rod!
Vy voláte: „O chraňte se
tanečnic vlasů létavých,
řinkotu cymbálů a píšťal vřiskavých!“
leč prorok volá: „Chraňte se
své hymny, která v prázdno letí
a modliteb svých bez odvětí;
neb nejste více v slepotě,
zde poznání je v přísné nahotě
i jeho tíž; — kdo z vás ji unese?“

Ať anděl znovu v troubu udeří!
pečetě spadly se dveří,
jež budoucnosti kryly bol i ples!
pro duši bojácnou, pro mysl vrávoravou,
pro oči slepnoucí, ač vidí cestu pravou
hranice vaše mění se a mizí:
ty vlajky, které dlužíte si dnes,
v svém obarvení se zejtra mění;
šat vašich věr je divoký a cizí!
vy vrávoráte chod kam zaměří:
ať tedy anděl v troubu udeří!

Má anděl zatroubit? —
museloť něco zbýt
co čisté, v prach se nekrylo,
nějaká letorost v půdě, z níž roste cnost:
Ne, nezbylo!
Hrubosti v oběť padá umění,
v žienosti tone sladké zdržení,
o hříchu vaše mládež hovoří,
v šarlatu se vám ženy pitvoří,
a duše cti, jež byla pýchou vaší,
a která jediná ten život vznáší,
je tupý trup a carem na rubáši!
co k smíchu vám, jak děti uvěří?
Ať tedy anděl v troubu udeří!

Ať tedy anděl v troubu udeří!
hromovým třeskem s nebes rozpoltěných,
ten první z vyvolených! —
— Ne ještě k bolesti, leč k výstraze!
Ať lidstvo vstane
a bdíc své rozhledne se po dráze
a spatří svoje roucho potrhané
a prach na něm i kal, —
a kaj se, a jdi dál,
a přejmi tíži šlechetnějších snah
a časů přešlých kletbu střes i prach!

David L. Proudfit.

Lesní ženy.

Lesní ženy; každá z nich
šat a líc má jako sníh,
měsíc svítí bled a tich.

Vírem krouží kol a kol
bez hlesu přes mhavý dol,
neschnou ni trávky stvol.

Doubrava spí bez hnutí,
pták se zvlhlou perutí
tich je jako v strnutí.

Na vše jak by bázní dech':
stíny visí na stromech,
noční rosa skrápá v mech.

V listí, mechu ani hles,
když přes rosný, spící vřes
postava se vkrádá v les.

Útlá, šerá jako kmen,
s vlasem dlouhým jako len,
dívá v rej se lesních žen.

„To jsou,“ rty se zachvěly,
„které sňatku neměly
a přec láskou zemřely.“

Rosou měla vlhký vlas,
měsíčný se bledý jas
na havraní barvě třás.

„Každá z těchto,“ zvolala,
„než jí routa dozrála,
shřešila a skonala!“

„A já také přišla k vám,
jedna v kole schází tam“ —
Pomoz duši pán bůh sám!

Lesní ženy krouží kol
bez hlesu přes mhavý dol,
neschnou ni trávky stvol.

Přel. *J. V. Sládek*

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Lidé, před jejichž duševním zrakem rozvinují se každodenně aspoň v hrubých rysech události světové; lidé, kteří den co den sledujou nesčíslně různé snahy, skutky a výsledky snažení jednotlivců i celých národů; lidé, kteří každodenně registrujou nejfrapantnější případy i následky lidských křehkostí, vášní a náruživostí a analysujou mnohdy nejděsnější skutky lidské bezcitnosti a brutálností; lidé, kteří mnohdy po celé měsíce sledujou krvavá dramata a od žádné, byť sebe nelidštější, sebe děsnější události nesmějí se odvrátiti, nýbrž musejí jí věnovati pozornost a popsati ji pokud možná nejvěrněji — lidé takového zaměstnání jako journalisté, musejí, byť i byli původně sebe sensitivnější, časem svým více méně otupěti, nebo se aspoň musejí státi méně přístupnými vlivům, kterýmž jiní, šťastnější lidé, podlehají . . .

Nebyl jsem sice nikdy journalistou v běžném toho slova smyslu, nezabýval jsem se nikdy řešením „světových problémů politických", aniž jakýmkoli spůsobem zasahal v běh politických událostí své vlasti; ale přes to vše neušel jsem osudu všech journalistův: otupěv stal jsem se v mnohém ohledu skoro až bezcitným . . .

Jaký tudíž div, že mnohá událost, kterouž jiní lidé pokládají za důležitou nebo neobyčejnou, bývá mi často zcela všedním, stokrát registrovaným případem nejpodřízenější ceny; ký div, že na příklad i všemocná láska ve všech svých různých obdobách nebývá mi, jako tak mnohému z mých journalistických kollegů, než zcela všední záležitostí, nezasluhující u porovnání s jinými záležitostmi povšechné důležitosti takměř ani povšimnutí.

A jenom tím možno vysvětliti, že polomilostná scéna, jejímž mimovolným svědkem jsem byl na hřbitově, neučinila na mne ani nejnepatrnějšího dojmu, ba že zapomněl jsem na vše, jakmile sestřenec zmizel mi s neznámou dívkou s očí . . . Avšak což platno, je-li člověk journalistou a v erotických záležitostech cizích úplně již otupělý, když bůže Eros tajemné a sladce vábivé své sítě spřádá v nejbližším jeho okolí a když v sítích těch octne se politování hodný ubožáček, který nás již proto zajímá více než kterýkoli athlet, poněvadž hrudník jeho, — v kterémž přec z vůle prozřetelnosti umístěn jest „zdroj lásky" — měří v objemu jen šedesát a osm centimetrů!

Asi měsíc mne bůže lásky cizí „sladkou mukou" ušetřilo; avšak po měsíci, nedbajíc, že jsem z cechu otupělých journalistů, poslalo mi sestřence, aby mne upomenul, že „sladká muka" doposud ještě ve světě úplně nevyhynula . . .

Bylo pošmurné nedělní odpoledne. Sestřenec přišel po svém zvyku nesměle a jaksi ostýchavě; leč jakmile vklouznul pootevřenými dveřmi do mého pokoje, vyčetl jsem z výrazu jeho tváře „sladká muka", kterýmiž byl osmašedesáticentimetrový hrudník ubožákův oblažen.

Přivítal jsem jej vesele, skoro rozpustile a pranic jsem toho nedbal, že tváří se při tom jako člověk skoro zoufalý. Byltě na smrt bledý; víčka očí jeho byla zanícená, jako by byl po několik nocí již nespal nebo po několik dní plakal.

Zpočátku snažil se vpraviti se v rozmarné mé rozpoložení mysli a také prohodil několik slov, jež bych byl vždy jindy pokládal za obstojný vtip; ale tvář jeho kárala slova ze lži — jevilať se v ní bezměrná bolest . . .

Uznal jsem za dobré přispěti mu ku pomoci a učinil jsem tak, když jsme byli usedli, jako jsme seděli posledně, patrně spůsobem dosti šetrným a obezřelým, neboť hošík počal mi — vypravovati . . .

S vzornou trpělivostí vyslechl jsem podrobné jeho vypravování, jak se byl se svou „sladkou Otilkou" seznámil; jaká duševní muka přetrpěl, nežli se odvážil ji osloviti, jak milé a sladké okamžiky zažil, když se s ní procházel pod večer na hřbitově mezi hroby, a jak je dobrá, mírná, andělská, slovem vše, co provázívá tajemné to rozechvění srdce, jež prostě nazýváme první láskou.

Dozvěděl jsem se, že „sladká Otilka" byla onou dívkou, o kteréž mi byl sestřenec již dříve vypravoval, že spatřil ji poprvé, když stál v bolestném zadumání u vykopaného hrobu své matičky. Ký div, že byla duší idealní a že k vylíčení andělské její psychičky nedostávalo se ubohému hochu slov. Namahal se sice, seč byl, aby mi učinil o „božské té bytosti" pojem pokud možná věrný; ale nic naplat — každou chvíli vázl, každou chvíli se zajikl, každou chvíli mu selhal hlas, kterýž se mnohdy zachvíval tak bolestně, jako když hluboce dojatý člověk snaží se vypravovati nejdojemnější episodu ze života bytosti nejmilejší, ale — mrtvé . . .

Posléze, jako by si byl připamatoval, že jest také ještě jiný prostředek k seznání povahy drahé mu dívky, ustál ve svém kusém pokusu líčení a sáhna do náprsní kapsy vytáhl několik pečlivě složených lístků v zarůžovělých obálkách a položil je před sebe na stůl.

„Co to?" optal jsem se měkce.

„Několik lístků, které mi psala Otilka, když jsme se nemohli na hřbitově sejíti," připomenul hoch a rozbaluje první list dodal:

„Dovol, milý strýčku, abych ti na doklad svých slov o idealní dušince té několik z jejích lístků přečetl . . ."

Přiznám se, že mne při těchto slovech zamrazilo; neznámť větší duševní tortury nad tu, ku kteréž se zamilovaný sestřenec právě hotovil; ale přes to vše vpravil jsem se v neodvratný svůj osud s resignací člověka na všecky případy připraveného a čekal jsem mlčky, až sestřenec svou torturu zahájí.

Počal po malé přestávce. Četl pološeptmo následující:

„Milý příteli!

Už tomu týden, co jsme se neviděli. Každý den, každá hodina zdá se mi býti věčností. Nemám více smyslu pro nic, co se kolem mne děje; chodím jako ve snu, mluvím jako pomatená, myslím jako šílená . . . Nepoznávám více samu sebe. Je mi, jako bych se byla octla v nějakém pustém zákoutí, kam posud lidská noha nevkročila; děsím se té samoty a přece je mi tak ne-

výslovně milá . . . Cítím se osamělou i na ulici, i mezi lidmi, i ve společnosti nejmilejší duše, která mi byla až do nedávna vším . . .“

Po těchto slovech, jež byl pronesl tak šeptmo, že jsem je sotva zaslechl, sestřenec v čtení ustál a položiv lístek na stůl připomenul zajíkavě:

„Ne, ne! Nemohu dále čísti. Řádky, které jsem nesčíslněkráte a vždy v blahém rozechvění četl, působí na mne nyní, jako bych četl ortel smrti bytosti, bez kteréž nemohu ani okamžik žíti . . . Odpusť, milý strýčku! Možno-li ti, dočti si tento lístek a přečti si i ostatní sám.“

Sestřencem přečtěný úryvek milostného lístku učinil na mne sice svou nehledanou bezprostředností dojem dosti příznivý; ale žádost sestřencova znamenala přece asi tolik jako bezcitné přiostření duševní tortury. Avšak i tentokráte přemohl jsem svou nechuť a váhavě sáhl jsem po lístku, jejž byl sestřenec poodložil.

„Odpusť, strýčku,“ ozval se hoch, „že tě ještě za něco prosím . . .“

Mlčky upřel jsem zrak svůj na hocha a tento dodal:

„Prosím tě, čti lístky ty pošeptmo . . .“

„A proč?“ uklouzlo mi.

Hoch váhal s odpovědí; leč po malé pomlčce odpověděl stísněným hlasem:

„Odpusť — nemohu slova ta poslouchati . . . Zdáť se mi, že by se mi prsa bolestí rozskočila . . .“ Po té zaleskly se v zádumčivých očích jeho dvě slzy, které pomalu skanuly po lících.

Vše to bylo mi podivné; neboť takto si nepočíná žádný šťastný milenec. Milerád byl bych se zeptal, co jest toho vlastně příčinou; ale znaje zamilovaná srdce věděl jsem, že nesmí se člověk nikdy přímo ptáti, a učiní-li tak, že musí býti připraven na dva extremy; buď že nedostane žádné přímé odpovědi nebo že bude oblažen vypravováním nekonečným. Zvolil jsem cestu praktickou. Tváře se, jako bych pohnutí sestřencova ani nepozoroval, vztýčil jsem se poněkud na divanu a usednuv pohodlněji počal jsem čísti první lístek.

Písmo bylo sice pravidelné a skoro kaligrafické; ale okrouhlé, lehké tahy s různými nedotaženými nebo přetrženými čárkami, nerovné řádky a jiné známky nasvědčovaly tomu, že byl lístek ten psán rukou v písmě sice obeznalou, ale nevypsanou, rukou, která se byla výborně naučila psáti, ale později zřídka kdy psávala. Znalec písma byl by na první pohled poznal rukopis vzdělané ženštiny.

Poznal jsem také ihned, kde byl sestřenec přestal čísti, a četl jsem pak v duchu následující:

„Žel, tisícerý žel, že nedovedu Vám věrně vypsati, co děje se v mé duši. Nemámť slov — nechť přemítám jakkolivěk dlouho, vždy shledám, že ze všech slov, jež znám a jimiž vyjádřuji své myšlenky, ani jediné, ni samo o sobě, aniž v souvislosti s jinými, neoznačuje věrně a pravdivě duševní můj stav. Zdá se mi, že bych dovedla daleko spíše vysloviti myšlenku sebe temnější a mlhavější, než bych jen z daleka naznačila podivný svůj duševní stav.

Teprv nyní počínám chápati, jak nesnadný úkol má básník, kterýž chce věrně vylíčiti duševní stav některé osoby. Vím sice, že brávají básníci útočiště k mluvě obrazné a ještě častěji k porovnáním; leč tento způsob mne neuspokojuje . . . Budíť obyčejně ohlas jen v oněch duších, v kterýchž byl líčený pocit nebo duševní stav již někdy vznikl, kdežto v duších, které ho dosud nepoznaly, vzniká obyčejně pojem zcela jiný . . . Vy jste podobného duševního pocitu jako já nepoznal a také poznati nemohl a proto musil by obrazným a porovnávacím mým líčením vzniknouti v duši Vaší pojem zcela jiný — nepravdivý . . .

Teprv nyní pochopuji, jakého mistrovství jest třeba k pravdivému vylíčení citů, jak bezpříkladně pokulháváme v ohledu tom my obyčejní smrtelníci za zvláštním oním druhem lidí, kteří prostičkým, nehledaným slovem dovedou duši naší učiniti věrný pojem o pocitu cizím, kteří dovedou v duších našich zdánlivě beze všech pomůcek zbuditi pocity, jichž jsme posud nebyli seznali, kteří nás dovedou zdánlivě dusným, chladným a přece pravdivým líčením rozechvěti a rozplameniti . . .“

Potud lístek, kterýž byl bez podpisu.

Věcná neobsažnost jeho mne rovněž tak překvapila, jako zvláštní spůsob řeči o záležitosti, o které sice v tisícerých milostných lístkách činí se zmínka, ale přece snad ani v jediném ne v té spůsobě jako v tomto. Očekávalť jsem milostný lístek všedního druhu, několik frasí o lásce s obligátním odvarem přísah o věčném milování, jak byly prostřednictvím romantických básníků všech odstínů ve všech vrstvách lidu více méně spovšechněly, a místo toho čtu primitivní pokus pojednání o nedostatečnosti mluvy lidské k vylíčení pocitů a psychologického procesu.

Zvláštnost ta mne jednak usmířila s věcnou neobsažností lístku, jednak pak podráždila poněkud moji zvědavost, o čem asi zamilovaná dívka „pojednává“ v dalších svých „erotických lístkách“.

Odloživ přečtený lístek na stůl sáhl jsem beze slova po jiném a rozbaliv jej četl jsem následující:

„Milý Hugo!

Nezdá se Vám někdy, že my lidé milujeme zdánlivě sladký, ale v pravdě přece jen trpký klam mnohdy více než zdánlivě trpkou, ale přece jedině blažící pravdu? . . . Mnohdy pachtíváme se po přeludu po celý život a nevšímajíce si pravd, přes kteréž takořka klopýtáme, promarníme tak život v bezúčelné snaze . . .

Dělo se mi podobně. Po mnoho roků žila jsem v zdánlivě sladkém klamu, že jest příroda jedinou knihou života, jejíž čtení člověka nikdy neunaví, ba více — že jest jediným zdrojem našich rozkoší a slastí, veškerého našeho blaha . . .

Příroda byla mi vším. S červánky jsem vstávala, abych se pokochala pohledem na blednoucí hvězdy a budící se jitro, abych se potěšila sladkým ševelem životu se těšícího ptactva, abych spatřila divuplné kouzlo barev, když vycházející slunce obráží se v tisícerých rosných perlách, které se houpají po kvítkách a travinách, abych dýchala osvěžující vzduch ranní a pobavila se pohledem na pestrobarevný koberec luk a zahrad . . .

A rovněž tak jako mi bývalo milým probouzející se jitro, byla mi milou doba večerní, když slunce, kloníc se k západu, vrhá vždy delší stíny, když v rudé záplavě zapadá a nad krajinou rozkládá se znenáhla a nepozorovaně tajuplná rouška noci . . . Každodenně kochala jsem se pohledem na zapadající slunce a kouzelnou,

mnohdy oslňující hru paprsků jeho, když zapadlo, každodenně jsem naslouchala vždy více umlkajícímu šveholu ptactva, až rozhostilo se kolem mne ono tajuplné ticho noční, které budí v duši naší nevýslovný poklid . . . Takořka s blahým záchvatem dívala jsem se mnohdy po celé hodiny k noční obloze, kde třepotaly se stříbrojasné hvězdinky ve své milokráse a každá zdála se ke mně mluviti řečí zcela srozumitelnou . . . Mnohdy naslouchala jsem bublání potůčku nebo šelestu mírného větříčku v haluzích stromů a keřů: jindy jsem stála v němém zanícení po celé hodiny na některé vršině kochajíc se v pohledu na rozkošnou krajinu a opět jindy jsem v polosnění a s přimhouřenýma očima nořila se v duchu ve všechny ty divy, kterýmiž příroda smysly naše okouzluje . . .

Kult přírody býval mi kultem nejvyšším. Pohled na červánky nebo zapadající slunce, němé naslouchání ševelu ptactva nebo šelestu větru bylo mi modlitbou nejupřímnější a po mém náhledu duchu všehomíra nejmilejší . . .

V tu dobu arci jsem neměla ani tušení, jak bezcitně, nemilosrdně, ba krutě chová se ta velebená příroda ku všemu tvorstvu a tudíž i ku člověku . . . Ale rcete, proč zavírá člověk očí svých před touto bezcitností a ukrutností přírody? Proč se dává neuprosnou tou ukrutnicí tak rád a tak často přelstíti a v sladký klam ukolébati? . . . Proč nedívá se mužně a neohroženě v přísnou její tvář, proč klopí zrak, když pohledne v oslňující a přece tak často ouskočně zrádné tahy její, v kterýchž se zcela zřejmě zrací vlastnost, kterou myslící tvor pokládá za nejděsnější — bezcitnost a nelidskost? . . .

Klneme ukrutnosti a bezcitnosti lidské: ale pro bezcitnost přírody nezdáme se míti smyslu . . . A přece tak mnohý z nás buď ví nebo aspoň tuší, jaké množství tajemných sil přírodních pracuje v skrytosti ouskočně k naší záhubě! Či možno si pomysliti větší bezcitnosti nad onu, když příroda již k zárodku živého tvora zachová se macešsky, aby mohla ubohého tvora toho po celý jeho život bezcitně mučiti? . . . Čím prohřešil se tvor nezrozený, že jest již v zárodku sláb a churav a když pak zrozen chce se radovati ze života, že podléhá každému vlivu přírody a vleče se bídně v tělesných i duševních mukách životem? . . . Čím prohřešil se přírodou takto ušlápnutý červ proti věčným zákonům všehomíra, že má takto trpěti? . . .

Vždy, kdykoli si připomenu tento druh ubohých bytostí, bývá mi nevýslovně bolestno. Zdáť se mi, že nejen tyto bytosti, nýbrž i veškeré lidstvo jsou málomocny vůči bezcitnosti přírody, že žádný z nás smrtelníků, byť i měl vůli nejlepší, nemůže přeubohá ta stvoření uchrániti před dalším utrpením . . .

A tuto bezcitnou přírodu máme neobmezeně milovati? Této neuprosné, nemilosrdné, ukrutné přírodě máme se klaněti jako svrchované dokonalosti? . . .

Ó, věřte mi, drahý příteli, že mne mrazí, kdykoli si připomenu tento klam tisícův . . .

A jak nedokonale dokonalým jest člověk — tento křehký, slabý, zjevným i tajným vlivům přírody podlehající tvor, kterýž sama sebe tak rád podceňuje — u porovnání s bezcitnou přírodou, když navzdor své přirozené nedokonalosti a navzdor své závislosti na této kruté přírodě pocítí někdy útrpnost s hořem a utrpením jiných tvorů?! . . .

Příroda soucitu nezná — jen člověk jej zná — ovšem že v okamžicích řídkých, ale přece aspoň někdy . . . .

A přece zase jen tento člověk bývá mnohdy bezcitnější necitné přírody! . . .

A může se někdo z nás smrtelníků pochlubiti, že rozřešil tajemnou tuto záhadu lidské přirozenosti? Může se pochlubiti, že takměř neproniknutelný závoj, zahalující vliv přírody na zámysly a rozhodnutí naše, pouze jen poodhalil? . . .

A proto — jak neskonale krašší nad zaslepenou modloslužbu přírody jest snaha porozuměti lidské duši — jak neskonale dokonalejším pouhého obdivovatele a velebitele přírody musí býti člověk, kterýž postihl třeba jen zásvit tajemného duševního procesu, jenž předchází a provází nejkrašší, nejvelebnější pocity, jakých jest tvorstvo vůbec schopno — soucit a útrpnost, city pravé lidskosti . . . ."

Potud druhý taktéž nepodepsaný lístek.

(Pokračování.)

Spiritus indocilis.

Napsal *Enrico Castelnuovo.*

Nuže, vy jste pravil — chopila se řeči hraběnka Alba de Ronzi obrátivši se k učenému profesoru, senátoru Ludvíku Marconcelli, s kterým se toho dne seznámila v lázních Recoarských.

Hraběnka Alba a učený profesor odbyli si již dávno ta leta, kde důvěrné rozmluvy bývají tak nebezpečné; abych docela upokojil skrupule svých čtenářů, připomínám tolik, že v sále onom bylo ještě osm nebo deset hostů, kteří dílem hovořili, dílem prohlíželi noviny.

— Já jsem pravil, odvětil senátor, že v Benátkách jsem přestál své první literarní fiasco a zároveň svou první romantickou lásku.

— Opravdu? . . .

— Ano; od té doby nesmím vidět žádného Benátčana ani Benátčanku . . . sice si na to ihned vzpomenu.

— Vypravujte mi to, zvolala živě hraběnka. Poslouchám vás s celou duší.

Opřela se oběma lokty o stůl, sepjala ty bílé, aristokratické ruce a obrátila k němu svou duchaplnou tvář, z níž zářily až dosud živé, ohnivé oči; malý zelený čepeček nebyl s to obejmouti bohaté kadeře, bílé jako sníh, které se jí vlnily nad čelem.

Profesor, který byl velice tlustý, rozložil se pohodlně v lenošce; na to svlékl si jednu rukavičku a uhladil si těch několik vlasů, jež mu ještě zbývaly.

— Není to vlastně nic tak zajímavého, omlouval se hraběnce.

*

— Nu, jenom vypravujte!

— Tolik vím, že kompromittovat nebudu nikoho. Tím méně, jelikož ta celá historie jest tajemstvím, jemuž ani já sám nepřišel nikdy na stopu.

— Jak to?

— Bude tomu nyní, a profesor zadíval se ku stropu jakoby tam hledal cifru, která mu chyběla, asi pět a čtyřicet let, co se to stalo. Bylo to roku 1831 a nyní píšeme 1876 . . .

— Velmi dobře; jenom dále.

— Tehdáž jsem ještě studoval a, jak to často bývá, neměl jsem do toho mnoho chuti. Měl jsem tu podivnou myšlenku státi se dramatickým básníkem . . . Když na to teď myslím, nemohu to ani pochopit . . . V Pise, kde jsem studoval universitu, seznal jsem jakéhosi ředitele, jemuž jsem slavně svěřil svůj rukopis. Byla to tragedie v pěti aktech (tak začíná každý!) a jmenovala se Hrabě Ugolino. Ředitel onen ji četl a pak mne k sobě pozval. — Je to práce neobyčejné síly, pravil ke mně, ale dávati ji nemohu až na podzim v Benátkách v divadle San Benedetto . . . Na podzim máte ferie a můžete se tedy do Benátek podívat a být tak při prvním představení. Já byl docela spokojen . . . Měl jsem však své důvody, které mne nutily zatajiti jmeno své, přirozená obava a pak strach před otcem, který byl velice přísný. Umluvili jsme se tedy, aby se dávalo drama pod cizím jmenem. Svojí matce však svěřil jsem všecko, a ta za největší tajnosti dala mi něco peněz na cestu. Co mi ještě chybělo, opatřil jsem si sám: zastavil jsem hodinky.

V září přijel jsem do Benátek. Můj otec myslil, že jsem v Pise u svého přítele. Býval jsem při zkouškách a byl jsem přesvědčen, že kus můj jest dílem velikým. Některý herec sice bručel, ale ředitel byl přesvědčen pevně o budoucím úspěchu a já věřil jemu a své pýše. Konečně přišel onen osudný den a nesmírné plakáty na rozích zvaly obecenstvo k prvnímu představení hraběte Ugolina, nové, původní, veršované tragedie v pěti aktech a sedmi obrazích, kterou sepsal signor Marcello di Licconovo (byl to můj anagramm) s opravdovým bojem na jevišti a velikou hladomornou, kterou maloval slavný divadelní malíř signor Guidiccioli. Každému z těchto sedmi obrazů navrhl ředitel effektní titul. Mně se to ovšem nelíbilo, ale zapovědít jsem to nesměl, neboť jsem si nechtěl rozhněvat ani ředitele ani herce. Večer byl jsem na jevišti ještě dříve, nežli rozsvítili lampy. Věděl jsem, že všecka místa byla rozebrána a každý může si tudíž představit moje úzkosti. Stál jsem za oponou a díval jsem se dirkou do divadla, jak se plnil parket a jak si hudebníci ladili své nástroje.

— Je plno! pravil ke mně ředitel oblečený již v kostumu Ugolina. A mnul si spokojeně ruce. Na mně vyrazil studený pot. V poslední chvíli opustila mne veškerá moje důvěra. Vzpomněl jsem si, že ve své domýšlivosti jsem se v Benátkách nikomu ani nepředstavil a že v celém divadle neměl jsem ani jediného přítele . . . Jak bylo osm, začal orkestr vrzati kavatinu z Lazebníka a nápověda se usadil s mým vzácným rukopisem ve své budce; za deset minut na to zdvihla se opona a moje tragedie byla na sceně před tváří celých Benátek. Po prvním aktu byl jsem vyvolán za jednu romanci, kterou zpíval jakýsi provencský Troubadour, jenž zabloudil bůh ví jak až do Toskány.

— Je vyhráno! pravil ke mně ředitel. Jak se obecenstvo již rozjařilo, je dobře. To bude pravý triumf.

To byl triumf! Již v druhém aktě sbíraly se notné mraky a v třetím vypukla bouře s celou svojí nádherou. Pískání a syčení rozlehlo se divadlem; hole bušily do lavic a zábradlí a basta! basta! bylo to jediné, co z té vřavy přece vynikalo. První herečka uprchla celá zuřivá s jeviště a padla ve mdlobách na kufr; herec, který měl roli arcibiskupa Ruggeri, odhazoval nevrle odznaky svojí důstojnosti a vypukl v jediný proud hrozných nadávek; synové hraběte Ugolina, kteří s rolí v ruce opakovali scenu ve vězení, schovali filosoficky rukopis do kapsy a šli se svlékat.

— Dolů oponu! křičel sípavým hlasem ředitel vida, že není pomoci. A když za nesmírného potlesku obecenstva rozkaz jeho byl vykonán, pravil klidně: — Já to vždycky říkal, že pro jeviště se to nehodí! — Nevím, paní hraběnko, mají-li herci nějaké zvláštní právo mít lidi za blázny; ale to vím, že vůči této nestydatosti se ve mně všecko vařilo. Abych se vyhnul všem hádkám, odešel jsem tajnými dvířky s duší trpkou, se slzami v očích, kdežto zatím v divadle chystali na rychlo jakousi frašku, která měla opět napraviti hrozný humor přítomného obecenstva. Mezi čtyřmi zdmi nemohl jsem vydržet a na veřejných místech se ukázati jsem se neodvážil. Byl jsem tak ješitný a myslil jsem, že se celý svět o mne stará, že každý se na mne dívá a že všude se musí mluviti o mém ubohém Ugolinu. Z rána jsem se vrátil do svého hostince a hodil jsem sebou oblečený na postel. Dlouho jsem se obracel, až jsem konečně usnul a tu zdálo se mi o velikém triumfu. Lidé mi podávali vavřínové věnce, dámy mi házely květiny, a při poslední sceně řinuly se slzy po tváři všech diváků, mužů i žen, od parterru až na galerii. Chtěl jsem právě vyjíti již po desáté na jeviště a ukázati se uprostřed obživlé rodiny Ugolinovy nadšenému obecenstvu, ale v tom zaklepal někdo na dveře a mé krásné sny se rozprchly. — Dále! zvolal jsem a měl jsem sto chutí shoditi se všech schodů svého hosta. Byl to sluha našeho hostince. — Mám pro vás list, pravil ke mně, a podával mi růžový lístek plný vůně. — Kdy přišel? — Právě teď. — Kolik je hodin? — Jedenáct. — Jedenáct! A kdo jej přinesl? — Divadelní sluha. Jak vidíte, není adressa právě dobrá, ale sluha tvrdil, že patří vám. — Na místě pravého jmena mého, stál na adresse můj nešťastný pseudonym, který se skvěl na divadelní ceduli. Když sluha odešel, otevřel jsem lístek a pročítal hltavě jeho obsah.

— A víte ještě, co tam bylo? tázala se zvědavě hraběnka Alba.

— Na slova se nepamatuju, ale na smysl ještě dobře. — Publikum bylo velmi nespravedlivé a ukrutné k vám, tak mladému a tak duchaplnému. Buďte dobré mysli; jsem pouhé děvče a jakýsi vnitřní hlas mi praví, že budete slavným. Nikdy mne nepoznáte. Bylo by to zbytečné. Ale chcete-li mne ujistit, že vaše duše není stížena tou nehodou, pošlete mi jediný řádek poste restante pod adressou Spiritus indocilis.

Tento list učinil na mne dojem, jaký každý anonymní list rukou ženskou psaný činí vždy na mla-

díka ve dvaceti letech. Na divadelní nehodu svoji jsem zapomněl: mou první myšlenkou bylo vypátrati onu neznámou, která jevila takový interes k ubohému, neznámému básníku. Ale jak? Běžel jsem do divadla v té naději, že portýr mi snad ukáže k ní cestu: ale ten mi řekl, že list onen přinesl sluha úplně neznámý. — Budeme si aspoň dopisovat, pomyslil jsem si. Vzal jsem pěkný papír a napsal několik řádek.

— Ve verších?

— Ne, v prose.

— Na ty se ale pamatujete?

— Ó nikoliv.

— Ale aspoň to hlavní.

— Vím jen tolik, že jsem jí děkoval za její laskavost a že jsem jí ohlásil svůj pevný úmysl nevšímati si této první nehody, která mi však získala její milý list plný útěchy. Prosil jsem ji, aby se mi netajila, aby mi zjevila svoje jmeno, když i já jsem odhodil svůj nešťastný pseudonym, jakož i to, aby mi ukázala svoji tvář. Tuším, že mám jakési právo, pravil jsem v tom listě, poznati toho, jehož slova vrátila mi důvěru k sobě samému. Konečně jsem ji žádal, aby nepřetrhla tuto korrespondenci sotva započatou.

— Čekala jsem něco lepšího, podotkla hraběnka s úsměvem. Tento list nebyl právě tak duchaplný, každý jiný mladík, třeba z obchodu, byl by to tak napsal.

— Ovšem, odvětil profesor nenuceně, ačkoliv mu to přirovnání málo lichotilo.

— A ta neznámá zůstala vám neznámou, prohodila hraběnka Alba.

— Jak to víte?

— Nevím to, já se jen tážu.

— Toho dne, kdy jsem poslal svůj lístek, obcházel jsem celé čtyry hodiny v kanceláři poštovní a naslouchal, zdali bych neslyšel od někoho ona osudná slova Spiritus indocilis. Můj lístek zde čekal pod literou S nebo J, až si někdo proň přijde; pak octne se šťastný v rukou mé krásné neznámé.

— Byla krásná?

— Chvíli jsem čekal. Úředníci všimli si mého chování, a když jsem viděl, že se podezřivě na mne dívají, raději jsem odešel.

— A nevypátral jste ji?

— Ne. Druhého dne běžel jsem jak obyčejně do divadla. — Máte zde list, pravil mi vrátný.

— Sem s ním, zvolal jsem, že se ubohý až polekal. Ach! ten list nepsal Spiritus indocilis, ale moje matka. To nikdy neodpustím tomu děvčeti, že k vůli ní jsem přivítal list své drahé matky tak nevlídně. Čekáme-li však na něco určitého, ať přijde nám cokoliv jiného, a kdyby to bylo nevím co, málo nás to potěší. Představte si, jak mi bylo, když jsem viděl, oč mne matka žádá. Chtěla, abych se co nejdříve vrátil domů. Nevěděla jak déle tajiti před otcem mou cestu a bála se, jak by se zlobil, kdyby se domakal pravdy. S mým otcem nebylo radno žertovat a já měl v tom ohledu trudné zkušenosti; nicméně ačkoliv jsem měl prázdnou kassu, přece nechtěl jsem opustiti dříve Benátky, dokud bych nepřišel na stopu své neznámé. Ta mi více nepsala, ale když jsem přišel na poštu, řekli mi, že list pod adressou Spiritus indocilis tam více není. Snad nechtěla mi tedy povoliti, oč jsem ji prosil. Zkrátka: ona mlčela a já jí psal, že budu se každý den procházet uprostřed náměstí mezi třetí a čtvrtou hodinou a prosil jsem ji, aby mi dala nějaké znamení, jak bych ji poznal. Navrhoval jsem jí dvě věci. Buď aby měla na prsou růžový karafiat, anebo aby na vlas o půl čtvrté čekala mezi stožáry sv. Marka a upustila bílý šátek. Pakliže by nic z obojího se jí nelíbilo, aby si vybrala, co se jí líbí.

— Co ona?

— Neodpověděla ničeho a žádné děvče, které jsem toho dne potkal, nemělo ani růžový karafiat ani nečekalo mezi stožáry ani neztratilo svůj bílý šátek. Třetího dne byl jsem v kavárně Floriánově a v tom přidružil se ke mně jeden z našich herců. Nudil jsem se s ním a přemýšlel jsem, kterak bych nejlépe užil svého skrovného času, který mi zbýval až do tří hodin, neboť ve tři chtěl jsem býti na náměstí. Umínil jsem si, že se podívám ještě jednou do vévodského paláce. Ze zdvořilosti navrhl jsem mu, aby mne doprovodil, on však zůstal raději u kávy a kouřil svou dýmku. Sály skvělého paláce dožat hemžily se hosty, kteří provázeni byli nudnými cicerony. Stál jsem před Tintorettovým Rájem, když v tom padly moje oči na skupení tří dám a tří pánů, kteří stáli jako já celí udivení před čarokrásným obrazem. Ty tři dámy byly všecky krásné, ale jedna, ta nejmladší, která měla růžový klobouček, byla nejkrásnější. Bylo jí asi osmnáct let a byla patrně ještě svobodná. Její oděv byl elegantní, ale prostý jak se sluší pro děvče; oči měla tmavé, vlasy zlaté, jakoby byly z nějakého obrazu Veronesova; postavy byla štíhlé, ale ne veliké ani malé. Když se přestala dívat na obraz, obrátila se v tu stranu, kde jsem stál, a naše zraky se setkaly. Ona se zachvěla a její líce se zarděly, když ještě odcházejíc za mnou se ohlédla. Což mne znala? Či byla to snad ona, ta moje neznámá, která mi psala?

— A proč jste nešel za ní?

— Jak to víte, že jsem nešel?

— Myslím si to. Když vám to zůstalo tajemstvím.

— Považte ten osud. V tom cítím, jak mi někdo zaklepá na rameno. Ohlédnu se a koho vidím? Svého otce, který se na mne tak mračil, jakoby chtěl potrestat aspoň sto toulajících se synů.

— A jak vás našel?

— Snadno lze si pomyslit. Přišel z nenadání do Benátek a běžel do divadla, kde mu řekli, že mne najde asi na náměstí v kavárně Floriánově. Zde mne sluhové sice neznali, ale onen ochotný herec, jak zaslechl moje jmeno, vyskočil a zvolal: — Marconcelli! Teď tu byl. Chcete-li jej vidět, běžte za ním do vévodského paláce.

— Teď to chápu.

— Můj otec, muž velice energický, měl svou zvláštní methodu. Při podobné příležitosti mluvíval v infinitivu. — Jít ihned do hospody a připravit se na cestu, řekl ke mně. — Což odjedem? tázal jsem se nesměle. — O půlnoci. — Neřekl jsem ničeho, ale ohlédl jsem se. Ta, jejíž neobyčejná krása mne tak dojala, ta již zmizela. Měl jsem dobrou myšlenku. — Již jdu, řekl jsem k otci. — Kam pak? tázal se mne udiven stáhnuv obočí. — Chystat kufry. — Já jdu také, řekl mi suše. Moje naděje, že budu mít ještě půl hodiny času, abych vyhledal svoji neznámou, ta zmizela. Byl jsem bledý a plakal jsem zlostí.

— Odešel jste z Benátek a více jste se nedověděl?

— Ne, jen počkejte! Večer, dvě hodiny před odjezdem jsem večeřel s otcem; v tom přiběhl divadelní sluha celý udýchaný a přinesl mi nějaký list.

— Od ní?

— Ano. — Vaše návrhy se mi nehodily, psala mi. Nač bych se vám dala poznat, když by naše známost neměla trvati ani o hodinu déle? Když tomu však osud chtěl, že jsme se dnes setkali a vy jste se na mne tak díval, jako byste se tázati chtěl: — Jste to vy? nechtěla jsem vás nechat v pochybnosti.

Byla jsem to já. Byla jsem v té společnosti, která zároveň s vámi stála před Tintorettovým Rájem; abyste si lépe vzpomněl, měla jsem růžový klobouk. Když budete čísti tyto řádky, nebudu více v Benátkách. Kdo jsem a kam jedu, nač bych vám to říkala. Ostatně věřte mi: jsem žena velice bizarrní; můj otec mi právě proto říká Spiritus indocilis. Ještě jednou, neztrácejte důvěry v sebe a věřte svému talentu. Mezi těmi, kteří se budou těšiti vašim triumfům, bude vždy Spiritus indocilis. — Dojem, jaký na mne list tento učinil, neušel mému otci . . .

— A přál si jej vidět?

— Ne, hraběnko. Tázal se mne pouze s jakousi ironií: — To ti píše nějaký nakladatel? — Když jsem ho ujistil, že se mýlí, neřekl více ničeho, ale přece jsem zaslechl, jak si zabručel: — Tedy to bude nějaká ženská . . . . Jen pryč; čím dřív, tím líp. — Kdybych byl měl tam na místě otce dobrého sice ale přísného, mou matku, jak rád bych se jí byl svěřil! Ta by byla ihned pochopila svým ženským instinktem, že je to žena, která mne v Benátkách drží. Byla by mi to vyčtla v tváři. Neboť ona nejistá, sentimentální náklonnost, která se mne zmocnila po prvním dopise mojí neznámé, zrostla nyní, když jsem ji viděl tak zářící a krásnou, v pravou, nadšenou lásku.

— Opravdu?

— Ovšem. Odcházel jsem z Benátek dosti rád; vždyť ona tam také nebyla, a jinde mi kynula aspoň naděje, že ji snad zase spatřím. Ale marně! Žádný hostinský, žádný postilion se nepamatoval na žádnou dámu, která by se podobala mému popisu. Její obraz vznášel se mi stále před očima, myšlenka na ni tanula mi neustále na mysli, a když jsem přijel domů, zděsila se mne matka, jak jsem byl bledý, hubený a rozechvěný . . . . Pověděl jsem jí všecko . . .

— A ona? Jsem velmi zvědava, jak asi soudila vaše matka o této divné příhodě, prohodila hraběnka.

— Jak? . . . . Zprvu cítila moje matka jakousi náklonnost k oné dívce, jež hleděla potěšit ubohé její dítě . . . Později však, snad že chtěla mne vyhojiti z lásky tak úplně beznadějné, stala se přísnější a jednou pravila: — Poslyš, synáčku, čím déle o tom přemýšlím, tím více se mi zdá, že to bude nějaká koketa . . . .

— Ale to snad . . . .

— Já se tomu také bránil, ale ona pravila oním klidným a mírným hlasem, který byl tak věrným výrazem její čisté duše: — Ne můj Lodovico — vážné děvče nehodí jen tak lehkomyslně jiskru do srdce muže, aby se nestaralo více o plamen, který z ní vypukl.

— A vy, pane profesore, vy jste přijal tento ortel své dámy docela mlčky?

— Ó ne. Po několik měsíců hleděl jsem přesvědčiti svou matku, že se mýlí, a po ten celý čas zachoval jsem v srdci svém hlubokou a čistou lásku ku svojí neznámé.

— A když ty měsíce minuly?

— Když moje naděje neustále mizela, nedal jsem sice matce svojí za pravdu, ale přestal jsem s ní bojovat. K tomu přišly na mne ještě jiné starosti. Nechal jsem umění, k němuž neměl jsem žádného zvláštního talentu, a oddal jsem se docela studiím, které mi měly zjednati jakési jmeno. Z básníka stal se učenec.

— A ten učenec nesetkal se nikdy s onou dívkou, která byla básníku tak milou?

— Nikdy. Zdali dosud žije? A kde? Je-li šťastná? Je matkou? Je opuštěnou? Zdali si někdy ještě vzpomene na nešťastného autora Hraběte Ugolina? — To jsou otázky, o nichž přemítám častěji, nežli by si kdo pomyslil, kdo zná můj věk a mou specifickou váhu akademika a senátora. Někdy se mi zdá, že bych dal polovici této efemérní slávy, kdybych ji mohl spatřiti na jediný okamžik!

— Opravdu?

— Ano, jak jsem ji spatřil před čtyřiceti pěti lety, onoho dne v paláci před Tintorettovým Rájem, tu štíhlou postavu, s bledým vlasem a malým růžovým kloboukem . . .

— To by to musily být jenom nějaké čáry, jinak by to nebylo možné . . . .

— Nu ovšem . . . . Co bych z toho měl, kdybych ji spatřil tak, jak teď vyhlíží? Či by snad mohla se podobat onomu obrazu, který trůní v mojí duši? Kde by byly ty zlaté vlasy, kde ty veliké, mluvící oči? Kdo ví, co vrásek by měla na čele, bůh ví co kostí by čouhalo z té postavy, kdysi tak svěží a krásné! . . .

— Odpusťte — skočila mu do řeči hraběnka Alba.

— Či si myslíte, že by váš Spiritus indocilis nezpíval zrovna tak?

— Nu ovšem! — odvětil profesor usmívaje se, ačkoliv jej tato náhlá otázka poněkud pomátla. — Tehdáž bylo mi dvacet let a teď je mi pětašedesát, tehdáž byl jsem tak štíhlý a suchý jako nějaký vzdušný zjev, byl jsem hrdý na své vlasy, kterých nyní nemám, tehdáž byl jsem básníkem a nyní jsem profesorem paleontologie . . . . Bude lépe, když onen obraz, který nás oba před půlstoletím tak potěšil, zůstane nám v duši beze změny.

— Ale vy jste zapomněl na jednu věc — podotkla hraběnka. — Tuto illusi můžete vy sice zachovati si beze změny, jelikož neznáte jmena svého Spiritus indocilis, ale ona vás znala. Kdybyste ji dnes potkal, pochybuju, že by stará vaše láska se ve vás ještě ozvala, ale ona pomocí vašeho jmena by vás poznala . . . .

— To bych jí věru litoval!

— Snad vás viděla, jak jste stloustl.

Profesor se nepokojně ohlédl. — Opravdu? Vy to víte?

— Já? Co se vám zdá?

Zvonili k obědu a za chvíli vytratili se všichni hosté ze sálu.

— Již tu nikdo není! — zvolala hraběnka.

— Neslyšela jste zvonek? Šli ke stolu.

— Vaše historie jest u konce?

— Ano, signoro.

— Nuže, půjdeme také. Podejte mi rámě a doveďte mne ke stolu . . . .

Po obědě vrátila se hraběnka do své komnaty a usedla si do lenošky stojící u okna.

— Nepůjdeš dolů, maminko? — tázala se nějaká dáma z vedlejšího pokoje, dosti elegantní a dosud mladistvá, která si právě upravovala před zrcadlem vlasy.

— Až později. Jdi napřed.

— S bohem, babičko — volala dvě hezká děvčata asi desíti- neb dvanáctiletá líbajíce hraběnku.

— Profesor Marconcelli má pravdu — pravila hraběnka k sobě, když všickni odešli — co by z toho měl, kdyby mne poznal . . . . Ale on se také změnil. — Můj bože! jaký to rozdíl! A nepoznal ničeho! Jak člověk stárne!

FEUILLETON.

Chrpové šaty.

Jste-li vy, kdo mne poctiváte čtením tohoto, dámou, porozumíte, má velevážená, jaké pohnutí může býti vzbuzeno pohledem na chrpové šaty z Lyonského hedvábí, vroubené Brusselskými krajkami a ozdobené drobnými kytičkami z bílých, růžových poupat a pomněnek. Tyto uspokojivé šaty byly vyvěšeny k obecnému obdivování v okně proslulé hedbávnické firmy a obdivující se obecenstvo sestávalo za jisté polední příležitosti z řeznického učedníka nesoucího libru telecích žebírek na své proutěnce, a z hezounké dívčiny asi sedmnácti jar a mající košík s límečky a rukávky na ruce. Chlapec měl brzo šatů dost a odešel, on i jeho žebírka; ale dívčina měnila zvolna své hlediště, teď na pravo, teď na levo, chtějíc zachytit hru slunečných paprsků, které nořily své zlaté prsty do hedvábí, jako by zkoušely, není-li to opravdová, modrá látka, kterouž potaženo jest nebeské klenutí. Když byla hotova na pravo a na levo, stanula hezounká dívka s límečky a rukávky uprostřed mezi oběma krajnostmi a s lehounkým toužným povzdechem vydralo se jí ze rtů: „Ó je!“ tak výrazné, že přivedlo ihned k jejímu boku mladého muže, jenž kráčel kolem jsa předcházen doutníkem.

Tento mladík, moje velevážená, byl snad hodný, byl snad zlý, anebo stál snad, jako hezounké děvče samo, mezi těmito dvěma krajnostmi; ale zajisté měl cit pro krásu v každém jejím vyvinutí, ať lidském, ať uměleckém; a tak pohlížeje s hezké dívky na šaty a s hezkých šatů opět na dívku řekl:

„Ty šaty mají tu samou barvu jako vaše oči, slečinko, a zdá se byly jako pro vás ušity.“

Dívka pohlédla naň a zavrtěla smutně hlavou: „Ó ne, pro mne šity nebyly,“ odpověděla přendavajíc košík s jedné ruky na druhou; byl totiž těžký, „komu by jen něco takového mohlo napadnout!“

Mladý muž se usmál, neboť měl v sobě žilku citlivou k humoru jako všichni z nás. „Řekněme, že já bych vám ty šaty koupil,“ pokračoval zkoumaje hezké dívčiny černý merinový oblek, prostičký šátek a klobouček, jenž k němu slušel; „řekněme, že já bych vám ty šaty dal a řekl, abyste je nosila, a koupil vám jiné, ještě krásnější, když by vás tyto omrzely? Ale povězte mi napřed, jak vás mám jmenovat?“

„Jmenuji se Matylda, ale říkají mi Tylka,“ odvětilo hezounké děvče; „a mne by ty šaty nikdy neomrzely — nikdy,“ dodala dívajíc se opět jako ve snu na šaty, jakoby modrost jejích očí a modrost těchto hedvábných záhybů byly sestrami, jež nemohly se rozloučit; i zdálo se jí, jakoby se ty šaty na ni usmívaly a šeptaly jí těmi kytičkami: „Nezapomeň nás, Tylko, nezapomeň nás!“

„O tom není pochyby, slečno Tylko,“ podotknul mladý muž přecházeje se svého dvorného hlasu na šepot, „že šaty, jako tyto, jsou k vašim vlasům jako stvořeny; jest to tak již určením přírody“ — a potom nabízeje své rámě: „Snad byste mohla postavit ten košík na zem a vejít se mnou do krámu.“

Teď ale bylo jisto, že Tylka nikdy neslyšela o určení přírody, ale věděla něco o určení svých límečků a rukávků, které měly býti v určitou hodinu odevzdány v domech, a tak váhala na okamžik před prahem krámu a mezi tím co váhala, stalo se, že přicházel blíže čápím krokem farář jejího kostela, ctihodný páter Bernard Beránek. Mysl P. Beránka byla obyčejně rozptýlena po staveništi rozjímání o polívkách pro farní chudé i nemohl se z nich dostatečně vzpamatovat k péči o svůj vlastní klobouk a boty, které bývaly chronicky v stavu beznadějném; avšak vida svou ovečku oslovil ji s něžnou roztržitostí: „Jako včelka, pořád jako včelka — co děláš Tylko zde u toho velkého krámu?“ — a Tylka, docela nezaražena ale ohlížejíc se po mladíku, jenž jak se zdálo při srážce s farářem nějak ve mraku kouře svého vlastního doutníku zmizel: „Zde je nějaký pán, který mi chce dát ty modré hedbávné šaty tam za oknem.“

Pan farář se zarazil a sehnav namáhavě jednu stotinu své mysle na tento předmět — ostatních devět a devadesát části bylo soustředěno na jednom talíři týdenní polívky, který, jak byla všelma příčina se co obávat, měl být rozdán někomu nehodnému — pravil snivě: „Obávám se, že bys ty šaty draze zaplatila, Tylko.“ — „Nikoliv, to nemyslím, vždyť mi je ten pán dává,“ zvolala Tylka udivena a v hlasu jejím jevila se malá vzpoura. — „Jsou dary, které přicházejí draho a za ten zde byla bys slzami zaplatila, mé dítě,“ opakoval farář drže s velikým sebepřemáháním na uzdě onu stotinu své mysle, aby se nerozptýlila za ostatními, a dodal rychle, dokud měl ještě síly pomýšleti na tuto možnost: „Chceš-li míti takové šaty, Tylko, buď hodná a pracuj, tak, tak!“ a ještě jednou slábnoucím hlasem doložil smutné „pracuj,“ neboť bylo mu trapno pomysliti si, že kdyby se býval onen týhodní polívkou nehodně obdarovaný raději pilně chopil nějakého zaměstnání, nemusel nyní ujídat veřejnou dobročinnost.

Tak tedy Tylka svěsila hlavu a šla roznášet své límečky a rukávky a vracejíc se domů přemýšlela potom, co říkal pan farář, a divila se, proč ten dvorný mladý muž tak náhle zmizel. Bylo to dobré, malé stvoření, kteréž zastávalo svou práci lépe a tišeji než její družky, i vysedělo hodiny a hodiny u svého šicího stroje nečinic více hluku než myška. Myslila mnoho na ty modré hedvábné šaty. Od té chvíle, co se jí zdálo, že ty kytičky k ní zašeptaly: „Nezapomeň, nezapomeň na nás,“ bylo zapomenutí nemožným a každé cvak-cvak šicího stroje bylo líbeznou písní jejímu sluchu, neboť podobalo se velice tomu tak-tak, kteréž ku svému: „pracuj“ doložil P. Beránek, otvíraje před ní do příštích dnů tak skvělou vyhlídku na ty chrpové šaty.

Bylo to krásné, moci tak úplně důvěřovati v slova páně farářova. Jsou lidé, kteří by se bývali v podobném postavení pokoušeli vzpomenouti si na příklady, kde byly pilnost a dobré chování veřejně odměněny chrpovými šaty s krajkami, ale Tylce stačilo úplně slovo páně farářovo a z něho mlhavý závěrek, že když očekávají tak velké tresty duše zbloudilé, zajisté také prozřetelnost čeká s nějakou vhodnou odměnou na ty, kteří jí zasluhují a žádná odměna nebyla by vhodnější než modré hedvábné šaty. Tylka tedy stala se spořivou — neboť spořivost jest družkou dobroty — i ukládala věrně do pokladničky co den čtyry krejcary ze šedesáti, které si vyšila, což činilo čtrnáct zlatých do roka. Tím způsobem bylo jisto, že jestli vytrvá, může míti uspořeno na ty šaty (které nestály více než nějakých 600 zl. nebo tak něco) do osmačtyřicátého roku věku svého, což jest zajisté povzbuzením pro každou dívku, avšak potom objevilo se, že Tylka vypustila z účtů svou dobrotu, a jelikož bylo tak patrno, že dobrota, jsouc více než spořivost, musí také přec býti poctěna více než jedním čtyrkrejcarem za den, stávaly se tím vyhlídky dvakráte, třikráte tak povzbuzujícími.

Avšak pravdou bylo, že se Tylčiny cifry neseřaďovaly u ní v konečnou sumu tak hravě, jak chodí to v hlavních

knihách. Když dobrota srdce do nich zasáhla, přicházela spořivost často ku ztrátě — i byly tyto dvě věci jako přesýpací hodiny — když jedna polovice byla plná, byla druhá prázdná. Tak když i Tylka uspořila dvacetník, potkala žebráka s berlami, který chtěl od ní míti zrovna tolik, co by mu stačilo na oběd, k čemužto spořivost zašeptala: „To je neskromný, hltavý žebrák, nic mu nedávej,“ ale dobrota mluvic též radila: „Dej mu čtverák“ a cit sebevážnosti, který se také vmísil v rozmluvu, podotknul: „Je to nízké bráti od žebráka nazpátek,“ a tak odkulhal žebrák s celým dvacetníkem. Poněvadž to však bylo z peněz, které potřebovala Tylka ku své vlastní výživě, nezbývalo ničeho než obrátiti se o pomoc k pokladničce a vybrati něco a tak začala pak znovu a horlivě svůj boj s prázdnotou. Ale když minulo zase nějakých šedesát dní a shromáždilo se opět tucet dvacetníků, kdože neochuravěl než Tylčina nejlepší přítelkyně a cože mohl doktor učinit jiného než předepsat vinné hrozny, kteréžto Tylka koupila, poněvadž přítelkyně nemohla; a potom opět jeden ze sousedových malých kluků dostával přední zuby a zalíbil si pálený cukr, kterýž, jak se matka jeho a jiné příbuzné dokládaly, byl pro něj zdravější než vlastní jeho prsty. Pročež Tylka šla a nakoupila páleného cukru zrovna jako dříve nakoupila hroznů; poněvadž mělo dítě jiného souseda narozeniny, přišla na denní pořádek loutka a několik jablíček, nemluvě ani o teplých punčochách pro mrzáka, o čaji pro stařenu a množství jiných daní, které na Tylčinu dobročinnost každým dnem četněji dolehaly, a kterým uniknouti jí ani na mysl nepřišlo. Zkrátka, stalo se pravidlem, že kdykoliv šetrnost vložila šesták do Tylčiny pokladny, přišla dobrota a kradmo jej vylovila tak, že se točily chrpové šaty před ní jako nedostižná bludička.

Přes všechno to Tylka nezoufala a když se náhodou setkala s P. Beránkem, sehnal tento vždy část své bludné mysle k jejímu osudu a pravil laskavě: „Pracuj, a buď — hodná, Tylko; tak, tak, pracuj!“ A na to Tylka odpovídala: „Já někdy pracuji, až jsem tak znavena,“ a pravíc tak usmívala se a povzdechla tak zlehounka jako ty chrpové hedvábné šaty, kdyby se jich byla těmi svými průhlednými prsty dotknula. Tak ubíhaly měsíce a jiné po nich, až se stalo jednoho dne, že Tylka sama ochuravěla. Léto se zrajícím ovocem, lupenatými stromy, posečeným senem a zpěvem ptáků bylo právě v plné kráse; i bylo to v slunečný letní večer, teplý a vonný, když někdo přišel a zatahal ctihodného P. Bernarda Beránka za rukáv a řekl: „Tylka je nemocna a přála by si vás viděť.“ Farářova mysl bloudila v této minutě po polích a čerstvé trávě, kam doufal že příští týden vyvede školní děti na výlet, avšak podařilo se mu s namaháním schytat své bludné myšlenky i zašeptal: „Tylka je nemocna.“ „Těžce nemocna,“ odpověděl někdo a farář vydal se chvatně na cestu k ní.

Pokoj s jedním otevřeným oknem, tvořícím se svými bílými záslonami rámec světlé oblohy, v hloubi malá bělostná postel, a Tylka obložená polštáři, přes které splývaly její krásné zlaté vlasy bledým vodopádem. Zapadající slunce dopadajíc plným proudem v okno zdálo se zářiti na ni s nekonečnou soustrastí i barvilo tím nejjemnějším růžovým nádechem její ubledlou líc. Když P. Beránek vstoupil se svou rozcuchanou, obnaženou hlavou, pokynula mu aby přistoupil až k ní, by mohla promluvit mu do ucha, neboť její hlas že je tak slabý, a potom zašeptala: „Jsem ráda, tak ráda, že jste mi nedal ty šaty vzíti.“ „Bude ti brzo zas dobře, Tylko,“ odpověděl farář měkce s celou duší — ani jedna myšlenka teď jinde nebloudila, ani jediná. „Ano, brzo dobře,“ šeptala Tylka, „a víte, že budu už brzo mít ty modré šaty, — velmi brzo, dnes večer. Když zavru oči, vidím, jak mi je nesou. Hleďte!“ i položila svou zemdlenou ruku na jeho, „přinášejí mi je nyní, jsou jich tisíce a tisíce, a všichni na mne kývají — a jsou tak modré — jako nebe; a něco bělejšího na nich než ty krajky — bílá křídla; — pro mne jsou příliš krásny,“ — „Ne příliš krásny pro tebe!“ zašeptal farář; a ona usmála se a zavřela zase oči.

Tak dostala Tylka své nebeské chrpové šaty. *G. M.*

— Řadu belletristických spisů, které se na letošní zimu k vydání připravují, zahájilo knihkupectví Grégra & Dattla básní Adolfa Heyduka „Dědův odkaz“. Druhý svazek básní Hálkových, další kniha Nerudových „Feuilletonů“, díl novel Zeyerových — vyjdou prý tentokráte na jisto — ballady Götheovy v překladu Quisově budou nákladem téhož knihkupectví následovati. Otto tiskne novou sbírku básní Vrchlického „Eklogy“, druhý svazek „Mythů“ téhož spisovatele, básně Bohdana Jelínka, třetí svazek povídek Čechových a knihu „Orientálních povídek“ od Zeyera. Kobr bude pokračovati u vydávání své „Národní bibliotéky“ způsobem, jenž přivádí každého odběratele tohoto mořského hada k zoufání: řezáním jednotlivých spisovatelů na kousky, z nichž se ještě nikomu na světě nepodařilo sestaviti jedno celé tělo. Děje se tak k vůli prodeji a je to hrozná nešetrnost k čtenářstvu. — Firma „Militkého a Nováka“ dotiskuje první svazek historických povídek Václava Beneše Třebízského „V červáncích a lesku kalicha“ a nový „Almanah“ z prací nejmladších sil na poli literárním. — Také „Umělecká beseda“ chce vydati co premii svým členům „Almanah“ rozměrů větších. — Řivnáč bude tisknout druhé vydání šesti her Shakespearových a ne sice belletristické, ale důležité dílo „Vůdce po Čechách“. — Holeček vydá třetí svazek svých jihoslovanských kreseb. To jsou tak v obrysu všecky naše naděje pro letošní zimu. Kéž nalezlo by se hojného čtenářstva aspoň pro tyto!

— Proslulý kulturní historik J. B. Tylor vydá koncem roku první svazek dlouho očekávaného díla „Man and Civilization“ (Člověk a civilisace). Dílo toto jest ovoce mnohoteté práce. — Oxfordská „Clarendon Press“, vydá letos tři knihy Maxa Müllera „Svatých písem Orientu“. Jsou to: Verdidad, Bundahis a Bhagavad-gita.

— „Maďarská Amerika!“ zve se nový, v New-Yorku založený časopis, jenž tiskne se zpola v maďarské, zpola v anglické řeči i má za účel seznamovati nový svět s maďarským životem politickým, literárním i uměleckým.

— V Uhřích rozprodáno za třicet let 120.000 výtisků básní Petöfiových. Mezi těmito nachází se dvoje skvostná vydání, z nichž jediný svazek stojí 16 zl. Maďaři budou míti také velké illustrované vydání Shakespeara v 19 svazcích.

— François Coppée vydal nový svazek básní „Récits et élegies“.

— V New-Yorku sestoupil se spolek přátel španělské literatury, který chce postaviti autoru Don Quixota Cervantesovi v Americe pomník. Anglicko-americká literatura má již velký počet překladů tohoto arcidíla; pozoruhodno jest, že letos opověženo opět vydání dvou zcela nových překladů. Jest to známkou odbytu knih, o jakém zde nemáme ani tušení.

— Překladatelská nesvědomitost a osobivost velmi smělého druhu působí právě v literárním světě italském oprávněné ustrnutí. Portugalský překladatel, vydav dílo historika Cesare Cantù „Storia Universale“, dovolil si v textu četných a vážných oprav. Portugalec nepožádal autora ani o dovolení k převodu, ano dotírá naň v předmluvě všelikými výčitkami, jako, že dílo jeho je nekorrektní, a on že je teprv dobrým učinil.

Listárna redakce: V Listárně nemůžeme odpovídati jinak než „Uveřejníme“ neb „Neuveřejníme“. Úsudkův a rad podávati nelze a také ne soukromými dopisy odpovídati. — Pan P. Albier: Navštivte laskavě redakci. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „II Dz.“ — „L. Březský.“ — „Jaroslav z Hrádku.“ — „S. z Kotelska.“ — „J. —“ (Život. Noc.) — „F. Č.“ (Báseň z Kr.) — „J. F. T.“ (Vzpomínky) — „B. N.“ — „A. K.“ — „E. S.“

OBSAH: Darija. Novella Julia Zeyera (Dokončení.) — Vějíř. Báseň Fr. Kvapila. — O poesii Arabů před islamem. Z orientalních studií dra J. Košuta. (Dokončení.) — Z nové poesie severoamerické. J. Bayard Taylor. Gabriel. David L. Proudfit Lesní ženy. Přel. J. V. Sládek. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Spiritus indocilis. Napsal Enrico Castelnuovo. — Feuilleton: Chrpové šaty. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 10. října 1879. ČÍSLO 28.

Vrby nad potokem.

Z dosud netištěných básní Vítězslava Hálka.

Potok v tmu noční potopen,
vrbami z šeda obklopen,
a když šel měsíc vrbami,
jsou potaženy strunami.

Vyběhli lidé z vesnice,
vyběhly mladé dívčice,
a ten, který je vyděsil,
na vrbu housle pověsil.

Nelekla se jen jediná,
ta byla toho příčina,
ta odkvapila v podstřeši,
tam svoje srdce potěší.

Hned z rána zněly cimbály,
ty svatebčanům zahrály,
kdy však šly kolem potoku,
zašla jim vůle do skoku.

Zbudil se, zbudil mladý spáč,
a z vrby zahrál divný pláč,
tam ještě bloudil noční duch,
až jí přechází zrak i sluch.

Rozluč se, děvče, s nadějí,
lidé to místo míjejí,
to místo, tebe zároveň,
a můžeš-li, pak zapomeň!

Safír císařovny Eudokie.

Novella *B. Fridy.*

I.

Veliké oranžové slunce sklánělo se právě nad obzor. Stará Byzanc zaplanula jeho nádherou: císařské zahrady kolem letního paláce zhlížely se v moři jako ve zlatém zrcadle; stříbrné báně a zlacené kříže klášterů a chrámů zaleskly se v pestrých barvách jako veliké zářící květy, a dlouhé žlutavé zdi vinoucí se lesem cypřiší a palem, zarděly se růžovým světlem. Z tmavé střechy kláštera svatého Jana zdvihlo se hejno bílých holubů; poletovali chvíli jakoby oslněni a zapadli ve stínu zahrad.

Touž dobou zmizelo slunce z obzoru. Silný jeho lesk tratil se zvolna za ním, barvy bledly a soumrak spouštěl zvolna na město lehký svůj závoj. Ještě jednou zachvěl se slabý odlesk západu na některé báni, mihl se po zlacené římse, zaplanul na kříži Sofie jako mystická růže a zhasl v šeru.

V tom rozhoupaly se zvony na všech věžích; vyplašené ptactvo oblétalo v houfech zvučící báně a skrývalo se zase celé pomatené v temných vikýřích.

Zvony dávno umlkly — jenom z odlehlého kláštera sv. Marka rozlehal se tichým večerem malý zvonek za duše těch, kdo utonuli v moři.

Sotva že se ozvalo večerní klekání, oživilo se celé město. Rázem otevřely se všecky okenice a dveře a celý svět vyhrnul se na vysoké terasy. Tu a tam zachvěly se tony harfy, tu a tam zazvonil hlučný smích, v korunách stromů zašuměl vítr — jenom z přístavu zalehal časem silnější ruch.

V zahradách patricia Nikefora bylo úplné ticho. Na rozlehlé terase, lemující zadní stranu paláce, seděla dívka; byla opřena loktem o zábradlí z červeného jaspisu a dívala se mlčky na město. Seděla tak již hodnou chvíli bez pohnutí; jak dozněly zvony, vyšla z komnaty, proběhla jakoby v největším spěchu dlouhé arkády až tam, kde terasa dostoupila největší výše, a klesla spíše nežli sedla na mramorové sedátko. Oči její těkaly po malebných skupinách paláců a klášterů, stanuly dlouhou chvíli na vítězném oblouku Konstantina, jehož bílé římsy prokmitaly šerem, a svezly se konečně až dolů na moře, od něhož se nemohly ani odloučit. Časem ukázala se v oblouku arkád hezká dívčí hlava, dívala se chvíli ven na terasu a vracela se zase dovnitř paláce.

Pojednou zalesklo se dole za zdí zahradní světlo, veliká mříž se hlučně rozlétla a dva sluhové s pochodněmi vešli do sadů. Stanuli u samých vrat a uklonili se hluboce novým příchozím. Napřed vstoupil stařec v tmavém taláru s velikým zlatým křížem na prsou, který se téměř nořil v dlouhé stříbrné bradě. Byl to patriarcha Xifilín. Ten, co kráčel po levém jeho boku, byl Nikefor, veliký domestik císařského dvora.

Jakmile spatřila dívka v arkádách blížící se záři pochodní, vyběhla na terasu a zaměřila přímo k zamyšlené družce své. Stála za ní a ta ji neviděla; dívala se dosud upřeně do dálky. Vzala ji tedy tiše kolem krku a pravila:

— Proč jsi tak zamyšlená, drahá Ireno? Co tam vidíš? Hleď, otec tvůj se vrací a vede návštěvu. Je to sám patriarcha co s ním jde. Pojď domů, zde je přece nemůžem uvítat.

Irena se ohlédla, upřela na družku svou oči a jakoby byla ani neslyšela, čím ji tato oslovila, pravila zamyšleně:

— Co myslíš, Zoe — ti muži jsou přece jenom daleko šťastnější než my ženy! Jenom to rozvaž, co máme na světě! Celý život strávíme ve svém zátiší, a kdyby nebylo těchto večerů, snad bychom ani nespatřily božího světla! Ale muži, ti mohou projít celý svět, poznají daleké země, jiný lid, jiné mravy, mohou si dobýt bohatství a slávy a kdyby nebyli třeba ničím. Věř mi, kdybych byla mužem . . .

— A kam bys šla, kdybys byla mužem? tázala se napjatě Irena.

— Kam bych šla? Kamkoliv; třeba do Francie, až tam, kde se narodila moje matka. Ó tam je jiný život nežli u nás. Jen si to představ! Na vysoké skále stojí skvělý hrad. Koruny štíhlých jedlí sahají nahoru až do oken, hravé veverky skáčou po vysokém cimbuří a všickni ptáci z celého lesa slétají se pod okno na širokou římsu. V lese je ticho; jenom chvílemi rozhoupá vítr staré koruny, lesem to táhne jako hluboký vzdech, tu zaskřípá větev, nebo hvízdne pták a zase je ticho. V tom ozvou se zdaleka slabé tóny harfy: akkord line se za akkordem jako ze skály perlící se pramen a měkký mužský hlas zanotí píseň. Zpívá o kráse žen, o slavných bojích, o dalekých zemích a cestách a jako pták k rodné větvi, tak vrací se jeho touha zase tam, odkud vyšla: k té krásné paní, k té zlaté hvězdě, která mu svítí životem. Nahoře na pavlánu zjeví se dívka; opře se o zlacené zábradlí a zahledí se upřeně v šero stromů. Mezi kmeny zaleskne se bělavé péro baretu, pod ním potopa tmavých kadeří a statná postava zahalená v šedý plášť vynoří se z lesa. Pozvedne oči nesměle k balkonu, spatří dívku, sejme baret a hluboce se jí ukloní. Ta nahne se přes zábradlí a její bohaté, zlaté vlasy zalesknou se v slunci. Rytíř jakoby oslněn zmizí mezi stromy; ještě zdaleka ozývá se krásná jeho píseň, plná touhy, až zanikne v lese. A pěvec bloudí světem: putuje od hradu k hradu a v kruhu statných rytířů a krásných paní opakuje čarovný svůj zpěv; brzy zná jej celý svět a od úst k ústům letí sláva zbožňované jeho dámy.

Zoe poslouchala toto blouznění své přítelkyně velice roztržitě; dívala se každou chvíli dolů do zahrady, kudy kráčel patriarcha s Nikeforem. Teď se zastavili, hovořili chvíli, šli opět několik kroků až se octli u skvostného kiosku, jehož štíhlé sloupy a oblouky bělely se ve stínu tmavých cypříší. Zde se usadili a hovořili dále, jakoby se o něčem radili.

Tím se Zoe poněkud upokojila. Usedla k Ireně na sedátko a pravila:

— A jak jsi na to vzpomněla? Kdo ti to všecko tak popsal?

— Kdo? Ani nevím sama. Stará naše Agatha vypravuje mi tak někdy, když jsme samy, věci zrovna zázračné o té svojí vlasti. Včera mi líčila veliký turnaj, jaký se odbýval při zasnoubení mojí matky. Na sta rytířů sjelo se prý tehdáž na hrad jejího otce, všickni v nejkrásnějším brnění s vysokým chocholem na lesklé přílbě a potýkali se na velikém nádvoří. Na skvěle ozdobených tribunách seděly paní, pozorovaly zápas; když byl u konce, přicházeli vítězi, poklekli před mou matkou a ta, jsouc královnou toho dne, rozdávala jim skvostné dary. Můj otec byl tehdáž mezi nimi; šel až poslední a ona ho nečekala. Když před ní poklekl, neměla více ničeho, co by mu dala. Nerozmýšlela se ani na okamžik; sáhla do vlasů a podala mu oranžový květ, který se jí bělel na skráni. Nastal všeobecný jásot, ze všech stran sypal se celý déšť květů na šťastného rytíře, zazněly trouby, zaduněly kotle, až se koně plašili, a s vysoké tribuny ohlašoval herold všemu lidu, že urozený Nikefor odveze si již zítra Marii, tu nejkrásnější růži Provence, do císařského sídla. Nový jásot, nový déšť květů; vlály prapory, zněly trouby a kotle a vítězní rytíři vyprosili si na mojí matce tu poslední milost, aby ji směli doprovodit až k moři. Jako za nějakou princeznou táhl celý průvod panstva a nepřehledné davy lidu; když vstoupila na loď, volali všickni za ní a přáli jí mnoho, mnoho štěstí, a mávali šátky a prapory, až loď na vodách zmizela. Poslední, co moje matka ze své vlasti viděla, byly ty vlající prapory, ty kynoucí ruce, ta přítulnost, ta láska všech, a proto nemohla matka na svou Provenci nikdy zapomenout. Zde v Byzanci bylo jí vždycky úzko. Věř mi, Zoe, že, kdybych tu neměla tebe a otce, který je tak dobrý ke mně, že bych se tu usoužila . . .

— A což Andronik? Na toho, milá Ireno, neměla bys přece zapomínat. Věř mi, má tě tak rád, že toho ani netušíš.

— Andronik? . . . A Irena se zamlčela. Máš pravdu, pravila po chvíli. Andronik je hodný hoch; je to tvůj bratr, má drahá, a je tak dobrý jako ty, jen kdyby v těch svých knihách pořád nevězel. Zdá se mi, jakoby to nebyl ani on s tou knihou, je jako nějaký mnich . . .

— Ale když jej to těší! namítala Zoe . . .

V tom ozvaly se již kroky na širokých schodech terasy, a když se dívky zděšeně ohlédly, stál za nimi již Nikefor. Objal Irenu, a podal ruku její družce.

— Tak samy, děti? kde máte Agathu?

— Šla mi upravit ložnici — ty ji znáš, milý otče — nedovolí to nikomu. Myslí, že je dosud mojí chůvou, jako před lety.

— Ta dobrá duše! Abych nezapomněl, Ireno! zdali pak víš, že je tomu právě dnes dvacet let, co jsem si přivez z Francie tvou matku. Ano, tu vigilii před narozením Matky boží. Byl právě takový čarovný západ jako dnes, když se nám objevily na obzoru nesčíslné věže Byzance, a když jsme vjížděli do přístavu, pozdravily nás všecky zvony vlídným hlasem svým. Tvoje matka, která celou cestu byla smutná, se pojednou vyjasnila a přitulivši se ke mně šeptala: — Jen poslyš, jaká to čarovná hudba! Skrze zvony mluví bůh k nám lidem. Viď, že budeme šťastni, když nás samo nebe tak vítá! A od té chvíle byla klidnější. Časem jsem ovšem pozoroval, že se jí stýská, ale moje láska hleděla jí všecko nahradit.

Nikefor se zamlčel — bylo vidět, že se zabral do svých vzpomínek. Zoe, chtíc jej přivésti na jiné myšlenky, otázala se ho nesměle:

— A kde je patriarcha, milý strýčku? Vždyť jste přišli spolu?

— Ano, již zase odešel. Vraceli jsme se z residence a zašli jsme si sem, abychom tu mohli volněji si pohovořit. Právě dnes dostal císař smutné zprávy z Asie. Turci vytrhli zase do pole a zaplavili některé naše krajiny. Císař svolal tajnou radu a zde jsme umluvili, aby hned zítra odplula celá zdejší posádka na druhý břeh.

— Ale ty nepojedeš, otče, ty zůstaneš u nás, slib mi to! prosila Irena.

— Ano, to ti mohu slíbit, odvětil laskavě Nikefor líbaje Irenu na čelo. Císař povede pluky sám jako v letech minulých; mně pak uložil, abych zůstal v říši — obává se útoku také od západu.

— Ať se děje cokoliv, ať si vezmou nepřátelé třeba všecky provincie, jen když ty zůstaneš u nás, jásala Irena, a ovinula oběma lokty šíji otcovu.

— U nás v Byzanci musíme být válce zvyklí, milé dítě, odvětil Nikefor, a je to věru štěstí, že naše vojsko bojuje s takovou chutí a odvahou.

— Věř mi, otče, zvolala pojednou Iréna a oči se jí zaleskly, kdybych byla mužem, nemohla bych se rána ani dočkat. Je to tak krásné pustiti se v boj, smáti se smrti do očí a vraceti se pak domů co vítěz! . . . Ano, kdybych byla mužem, odplula bych zítra první do Asie.

— Ó jak nebi děkuju, že jím nejsi! smál se Nikefor odváděje děvčata do vnitř paláce.

Veselá Zoe zlobila ještě dlouho Irénu, že chce zabíjet Turky, že chce slaviti triumf jako nějaká císařovna, klekala před ní a klonila se jí až k zemi — ale Iréna si jí sotva všímala. Seděla ve výklenku okna a dívala se zase do dálky. Dole v městě bylo již dávno ticho; pouze v přístavu zardělo se tu a tam světlo, mihlo se po stožáru a lanoví jakoby hvězdy padaly do moře, a jenom chvílemi ozývalo se táhlé volání plavců.

(Pokračování.)

Leconte de Lisle.

Studie *Jaroslava Vrchlického.*

Nevděčný a neutěšený spor, odkud má čerpati básník látky své, pěstuje se čile a neunavně všady, kde nenaučili se přijímati z rukou básníka krásu v každém hávu a v každé podobě, kde nepochopili, že jedině ji má vyhledávati každé pravé dílo umělecké.

U nás žijeme v plném proudu těchto sporů; a hle i ve Francii, kde poesie sterými rozproudila se směry a cestami, vyskytla se otázka tato a v krátké době postavila proti sobě dva silné tábory spisovatelů. Ač spor v podstatě týž, jest přece osa jeho u nás trochu jiná. Prozatím hádají se u nás lidé (kteří sami poměrně nejméně jsou produktivní), mají-li látky čerpány býti ze života a historie národní, či, je-li volba látek, co národnosti se týče, věcí při uměleckém díle lhostejnou neb alespoň vedlejší. Ve Francii napadlo některým dobrým lidem vésti spor o to, mají-li látky — či lépe pojímání a spracování jich — býti romantické či realistické.

Octli jsme se u dvou výrazů, které nutně vyžadují bližšího rozboru.

Veliké hnutí v literatuře francouzské, způsobené v letech třicátých tak zvanou školou romantickou, v jejíž čelo se postavil básník i reformator stejně veliký, Viktor Hugo, zasáhlo tak hluboko v tvůrčí mysle, že duch několika spisovatelů zbarvil skoro ve všech vrstvách produkci literární a vtiskl jí celkovitý ráz, jímž doba ta tak podstatně se liší od doby minulé, a skoro již nyní v sobě uzavřena, zdá se býti epochou v písemnictví francouzském v pravém slova smyslu klassickou. Stálo by za bližší přihlédnutí, zdali název romantický, jenž literatuře let třicátých veskrze se přikládá, tak docela jest případným. Nám zdá se že nikoli. Alespoň s romantismem, jak jej shledáváme u sousedních Němců, má tato francouzská romantika málo společného. Neníť francouzský romantismus pouhým návratem a přilnutím k středověku, on objímá stejně doby a národy nejrůznější a často v nejbujnějším jeho vzmachu proniknou tony tak ostrého realismu, dokazující zřejmě, jak lichá jest každá theorie, chce-li klassifikovati největšího Protea — lidského ducha.

Veliký román Hugův „Chrám matky boží" otevřel ovšem rázem středověk se všemi kouzly a stíny jeho, ale soudný znatel brzy vycítí, že „Chrám matky boží" vedl přirozeně ku Flaubertově Salambô, a že není daleko od snílka, jenž se nazýval Gerard de Nerval, k ostrému, příkře analysujícímu realistovi, jakým byl romantik Prosper Merimée.

V poesii byly Orientaly Hugovy signalem nového ruchu. V nich vrcholil ten kultus formy, jenž se stal vůdcem a měřítkem mladých básníků, a vedl ku celé škole, zvané „l'art pour l'art". Gautierovy „Emaux et Camées" jsou jen nutným krokem dále a Banvilleovy vítězné sloky Karyatid a Stalaktitů jsou přirozeným jich závěrem.

Hlavní princip celé školy byl ovšem veliký. Jen krása beze všech tendencí a ohledů, jen poesie, jen umění. Brillantní technika hlasatele této školy vedla přirozeně ku velikému kultu formy, kteráž brzy převládla nad myšlenku, a vedla ovšem ku krajnostem, tak že interesy čistě lidské — jimž zůstali praví básníci přece vždy věrni — ustupovaly poněkud do pozadí. Za příkladem velkého mistra, jenž vrátil středověk umění, hledali jiní v minulosti, a studium antiky, jímž André Chenier ohlásil nové jitro celé době, stalo se zdrojem nových zpěvů. Brzy sáhlo se i dále v minulost, prošly a prohloubaly se věky nejvzdálenější, a ten, jenž jako majákem plál a svítí v klid minulosti a ruch přítomna, spojil a takřka vykrystalisoval všecky snahy svých současníků vydáním „Legendy věků".

Vše objímajícímu duchu Viktora Huga byla ovšem přítomnost se všemi palčivými otázkami přes všecky studie minulosti stejně blízkou. Ne tak jeho stoupencům. Isolovali se ve svých snech, zapředli se v dumy své,

*

utkvěli na jedné době, odcizili se (ač jen zdánlivě) ruchu přítomnosti, zůstali sice velkými poety — ale pomalu stávali se cizími obecenstvu, v jehož středu žili, a divili se zajisté sami, když proti nim začaly se zvedati hlasy vyžadující: buďte jako my, myslete jako my, čerpejte ze života přímo, vezměte srdce člověka, byť i žebrák a zločinec!

Doba sama hlásí se v těchto hlasech. Má pravdu — ale jen částečně. Veliký znatel orientu, který odhalil tolik roušek a zaplašil tolik stínů, Ernest Renan, má, jak poslední díla jeho dokazují, vřelý cit pro přítomnost a otázky společenské. Gustav Flaubert, jenž vyzbrojen báječnými takřka studiemi, stvořil znova zapadlý skoro svět semitický, jest předchůdcem Zolovým v románu socialním, a největší básník školy této — o němž píšeme — Leconte de Lisle, mající, jak duchaplně o něm se vyslovil Amadé Pigeon, v očích frýz Parthenonu, věnoval v čas obležení Paříže plamenné sloky nešťastné vlasti.

Patrně protivy dotýkají se navzájem. V první řadě bude se vždy ptáti budoucnost po velkém básníku, mezi vskutku velkými zazní vždy jmeno Leconta de Lisle.

Emile Zola, první representant směru realistického, sám poeta (ač kde může jmena toho se straní, přikládaje si titul analisty a učence) byl tuším první, který stoupence školy romantické nazval „Parnassiens“, chtěje vyznačiti jejich lhostejnost a netečnost k životu skutečnému a k přítomnosti a chtěje odkázati poesii jejich v pouhou říš buď hravé fantasie neb nečinných snů.

Leconte de Lisle jest hlavním náčelníkem těchto poetů minulosti.

Chceme věnovati mu těchto několik řádků, by čtenář poznal, že pravá poesie nepotřebuje tendencí, že dovede mluviti za sebe, jsouc sobě sama jediným cílem, a že fanatismus, ať halen v roucho národnosti nebo realismu, bývá stejně nespravedlivým k pravé velikosti.

Leconte de Lisle sdílí za živa osud Danteův. Mluví se o něm často a mnoho, ale k úplnému pojmutí a prohloubání děl jeho dostalo se poměrně málo vyvolených. Obecenstvo v tomto směru není lepší ve Francii než u nás. Hltavě čte se co je v modě, o čem časopisy denní, jichž mělký vkus vždy a všady více škodí literatuře než prospívá, dithyrambicky aneb aspoň polemicky se rozpíší. Literární skandál stal se obvyklým vchodem k nesmrtelnosti žurnálů a k zbohatnutí. Nečistým tímto průjezdem museli často projíti i spisovatelé velcí, Dumas, Sand i Balzac, nejnověji Flaubert i Zola. Nárok na populárnost vyjma poesie Viktora Huga, mají pouze romány. Básníci tvoří pro sebe v literatuře malou republiku, a skoro zdá se, že čtou jen na vzájem sebe. Z posledních jmen, která vynikla, jmenuji Coppéa a Richepina. První stal se rychle oblíbeným, jelikož celá bytost jeho tíhne k genru, převládajícímu nyní všady ve všech literaturách, jmeno druhého prošlo jeho „písní žebráků“ zmíněnou branou ostré polemiky, dovedlo přerušiti na chvíli denní hřmot, dosáhlo dost brzy toužený cíl každého literata francouzského: obrátilo na sebe pozornost.

V této vřavě, jakou jest literární ruch v Paříži, v němž žurnalistika jako všady bůh ví jakým právem udává ton, žije Leconte de Lisle jako nějaký sesazený, z říše své vyobcovaný král. A žije tak již leta a stárne pomalu, nechá dav hřmotit kol sebe a vyzbrojen hořkou ironií proti současníkům žije jen v svých velkých pracích a ve velmi úzkém kruhu stejně smýšlejících a jej úplně pochopujících lidí sám s nudou unaveného lva v obličeji.

Leconte de Lisle narodil se na ostrově Bourbonu. Má v duši obrazy oněch krajin tropických, jimž děkuje své nejkrásnější básně, a jistě často bloudícímu ulicemi pařížskými zasteskne se po tom tichu pralesů, kde houpají se kolibri a bengali ve vodopádech lianů, kde hučící moře kolébalo první jeho písně. Vedle této ohromné a pestré, věčně klidné přírody tropické, která první určovala poesii jeho, staly se hluboké studie vzdělanosti lidské, úplné vnoření se v svět antiky, neunavné překládání klassiků, hloubání v mythologii všech národů základním kamenem bytosti jeho. Na dlouhé té pouti dějinami zapomněl skoro Leconte de Lisle, že má srdce, myšlenka opanovala jej výhradně, a sotva bude méně subjektivního básníka v celé literatuře francouzské. Jeho celá poesie rozložila se v dvě velkolepé haluze: deskriptivní a kontemplativní. I čistě epickou jest málo která z jeho básní, dva tyto živly jsou vždy spolu.

Dlouhé tyto studie nebyly bez vlivu na povahu básníka. Nesmírná přísnost, hluboký, klidný smutek, jakým často dýše podzimní hvězdné nebe anebo spící moře, dýší z jeho poesie i z jeho tváře. Verš jeho široký, tesaný v mramor a žulu, nesmírně zvučný valí se a doznívá vždy plnou vlnou. Každé slovo jest nutné, vypočtěné, závažné. Někdy po dlouhé řadě vážných alexandrinů dodá poslední náhle ostrý relief celé básni. Všecko jest monumentální a velkolepé. K žertu nebo rozmaru nesklonila se nikdy tato antická maska.

Jeho poesie, jak jsem se zmínil, zapomněla úplně na sebe. Tropická příroda z jedné, filosofie dějin lidských z druhé strany zabraly jí všecky struny. Málo jest básní, kde mluví o sobě, a tu mluví jen na polo, jen jako ze sna:

Kdos snědl srdce mé — teď již se rozpomínám.

Jeho pýcha jest jeho největší zbraní, „usnu klidně v svém hrobě bez slávy,“ praví jinde, „ale tančiti nebudu nikdy, obecenstvo, před tebou na jednom jevišti s tvými komedianty a s tvými nevěstkami.“

I veliké epické skladby jeho mají stále tento pochmurný, slavnostní ráz. Architektonicky jak zkamenělá města zvedají se až skoro unavujíce přísnou jednotvárností svých linií. Veliká příroda, již líčí, jest jen proto, aby byla stafáží kondoru, hyeně, pardalu, stádu slonů neb šakalů, po člověku nikde stopy. Barvy jeho září a oslňují, ale padl na ně chlad, který básník má v duši. Historické postavy, které on plaší z hrobu, zvedají se obrovitě, ale jsou více stíny biblického zjevení než skuteční lidé. Básník to cítí a znova ponoří se nad nimi v své rozjímání.

Leconta de Lisle zajímalo na neštěstí nejvíce, co zajímá moderní lidi nejméně — náboženství. Zprvu byl Hellenem tělem i duší, přešel v křesťanství, zabloudil k legendám indickým, pojal v duši celou poesii islamu, hledal všady cíl a ukojení a našel jen látky, které spracoval v nesmrtelných básních. Něco mnišského zbylo v něm, a nikdo jako on nedovede vylíčiti několika pro-

stými verši asketu v Thebaidě, neb starého řeholníka na Athu.

Tak den po dni, zprvu obdivován později pomíjen a osamělý psal on pomalu svou legendu věků; dva díly její jsou v rukou obecenstva, básně antické a básně barbarské. Díl třetí, básně tragické, dospívá prý k svému uzavření.

Básně antické vydané roku 1853 učinily Leconta de Lisle rázem slavným, ale již zároveň označily jeho stanovisko proti obecenstvu. A tenkrát byla půda antice mnohem příznivější než nyní. Více méně každý básník tak zvané školy romantické napil se z jejího zřídla. André Chenier otevřel antickému světu do kořán bránu a obnovením památky jeho a souborným vydáním spisů jeho dostalo se hellenismu v literatuře francouzské výmluvného herolda. Prosaik Paul Louis Courier psal docela atticky, málo známý, ale stejně veliký jako poeta a myslitel Ballanche byl cele prosáknut duchem hellenským a z nově vystupujících básníků nebylo jediného, jenž by starým bohům Hellady nevěnoval tklivého povzdechu a nepropustil prismatem své poesie vždy vděčnou některou látku antickou. Alfred de Vigny napsal celý cyklus básní ze života hellenského, a Victor de Laprade stal se nedávno slavným svými odami a básní Psyché, tím nejlepším, co kdy z jeho pera vyšlo. Noví básníci byli vesměs znalci a pěstitelé antiky, Gautier, Autran, de Banville, menších ani nevzpomínaje. Vliv studia starých byl vůbec vždy osvěžující a blažívý a jest pouze opět jednostranností realistů odbývati látky ty co dávno odbyté a překonané. Jak snadná ale také jak prázdná jest výtka, „to psal již Sofokles neb Homer, líp se to nenapíše, a ohřívati to jest zbytečností!“ Na to jest nejlepší odpovědí ukázati k velkým dílům moderní poesie čerpaným z doby té, k básním Leconta de Lisle, nebo k takové tragedii, jakou jest Swinburneova Atalanta v Kalydoně.

Básně Leconta de Lisle vynikají daleko nade vše ostatní v duchu tom napsané a vytvořené hlavně svou ryzostí, kterou se nejvíce přibližují idealu antickému. Mnohý z básníků jmenovaných užil často motivu antického, ale subjektivnost jeho, daleko silnější, přemohla jej neb alespoň různě zbarvila báseň jeho; ryzím a neporušeně antickým jako Leconte de Lisle zůstal málokterý. Antika Leconta de Lisle jest antikou mramoru řeckého, klid a majestát skorem až s chladností hraničící jakoby přešel z řeckých soch v sloky francouzského básníka. Nedivím se, že mnohým jsou básně tyto chladnými, vyžadují velkou znalost života a bájesloví řeckého, úplné pochopení názorů starých, celé vžití se a ponoření do tradic alespoň širšímu obecenstvu lhostejných ano i docela neznámých. U některých básníků se živel antický otřel a vyjma několik jmen mythologických nezbylo na básni ničeho hellenského, u Leconta de Lisle ale jest názor a duch antický a to v takové míře, že rozdíl v ustrojení veršů skoro se necítí, že spád alexandrinu zní skorem jako hexametr. Tak duch prostoupil formu.

Nelze pouštěti se do rozboru jednotlivých básní, stačí jen poukázati k harmonickým velkolepým rhapsodiím o Niobě a Heleně, s jakým umírněním a přec s jakou nádherou plyne dialog protkaný chóry, jež jsou prováty přísným duchem Aischylovým. Dovolím si upozorniti čtenáře na jednu báseň mým překladem přístupnou, na odu na Venuši Miloskou *), tuto perlu antických básní, ve které lapidárným stylem vyslovena a oslavena jest podstata celé antiky:

> Ať moje myšlenka ve rhytmu proudí zlatem,
> tak jako božský kov vždy harmonickým tvarem

přeje si básník, ale vlastně vyslovuje tím nevědomky celý charakter své knihy.

Od antiky hellenské postoupil básník k nejstarším zvěstím indickým a jeho parafrase některých védických zpěvů jsou smělými ukázkami, jak by se měla přebasňovati arcidíla dávnověká. Vyjma védické hymny **) okouzlují básně Bhagavat a Çunaçepa bohatostí obrazů a koloritem opravdu východním.

Dále se odvážil básník roku 1859 vydanými „Básněmi barbarskými“. Člověk i příroda v nich jsou stejny. Básně historické i ryze deskriptivní jsou rázu drsného, příkrého až k bizarrnosti. Samo sebou se rozumí, že divočejší život zde proudí, jednotlivé blesky prorývají celé spousty tmy a šera, tropická příroda v své indolentní kráse jest grandiosním pozadím k této fantasmagorii stínů, jež vyburcoval básník z hrobu všech národů a všech dob. Děsné báje nordické a krvavé legendy orientálské, vidění biblická, vše protkané tu věštbami mračné budoucnosti, tam opět bolestnou kontemplací střídají se s látkami ryze historickými, jichž často až suchý kronikářsky přispůsobený sloh zvyšuje celkový dojem.

I to svědčí knize, že zdánlivě jest bez systemu a bez urovnání — ale myslící čtenář si sám již najde souvislost, vysvětlí si všecky skoky a pozná, že veliké ty popisy přírodní jsou mezi ruchem a rejem fantastických zjevů jako veliké a světlé oasy, na nichž odpočine duch s přesvědčením a s pocitem, jak malý jest s celou svou historií proti tomuto klidu! V těchto básních deskriptivních, nejoriginalnější to struně básníka, jest něco až děsného; tento klid hmoty zdrcující svou rozsáhlostí a nesmírností, ty velké, daleké obzory, moře hvězd nad pouští, východ měsíce nad mořem, vše němé, strnulé, veliké, mluvící k člověku jeho prvním náboženstvím, pocitem utajené hrůzy a nekonečnou touhou klidu a úplné Nirvany. Mohu upozornit jen na dvě básně své anthologie „Slonové“ a „Vyjící psi“ ***), jsou ale jiné jim sourodé a snad i krásnější jako „Spánek kondora“, „Manchy“, „Východ měsíce“, „Poušť v noci“ a jiné plné mystických kras, nasycené kouzlem tropického nebe. Intensivní síla v popisu, jakou vyvinuje básník, má sice něco příbuzného s některými básněmi Freiligratbovými, ale vyniká daleko nad ně, kteréž jsou pouhými krajinomalbami čerpanými z knih a fantasie, pravdivostí, jakou jen vlastní názor může poskytnouti. Nad to jest v deskriptivních básních Leconta de Lisle něco vítězného, co přes všecken smutek, jakým zdrcují jeho popisy, vrývá se v mysl čtenáře jako fanfara rodícího se jitra.

Za deset let r. 1869 vyšel Kain, největší, co posud z pera básníka našeho vyplynulo. I Kain jest více deskriptivní, ale fantasie, s jakou si umí básník odhalovati a takřka znova tvořiti zapadlý svět předpotopní, je tak živa, plna tak pestrých detailů. kořistí to největších studií, že po prvním přečtení zmizí takřka rozsahem skrovný děj úplně, jako svět zmizel ve vlnách potopy.

*) Světová poesie XVIII. str. 197.
**) Viz tamtéž překlady na str. 192—197.
***) Tamtéž str. 204—207.

již básník věští. Grandiosnost biblická jest rázem celé básně, stejné sloky s trojzvukem pádných rýmů valí se jako proudy potopy klidně a odměřeně, v slovech jest celé moře zvuků utíkajících a plašících se stád, prchajících davů, postupujících vojsk, třesk zbraní a hlahol vichrů s mystickými hlasy prorockými. Kain sám jest ovšem stín, který se zjeví jako koloss mezi míhajícími se stíny, ale zjev jeho, jak pozvedá se po staletém spánku smrti z kamenného lože svého a kráčí vstříc blížící se potopě, jest nevyhladitelný z mysli čtenáře. Mezi čtením těchto sto slok zdá se, že hučí velký orkán nebo vzdálené moře. Přeložiti Kaina, aby jen přibližně byly podány zvukové krásy originalu, pokládal bych za triumf našeho překladatelského umění. Prozatím zdá se mi to nemožností.

Třetí kniha „Básně tragické“ má obsahovati sceny z válek křížových a z dob jacquerie. Mimo ty jest ohlášena velká samostatná báseň „Les états du diable“.

Ještě dlužno zmíniti se o překladatelské činnosti Leconta de Lisle. Přeložil Theokrita, celého Homera i hymny orfické, Hesioda, Anakreonta, Biona, Moscha, Aischyla a Sophoklea.

Leconte de Lisle překládá prosou a nám se zdá, že našel cestu nejlepší. U Francouzů jest ovšem hexametr nemožný; ale i tam, kde zdánlivě jest možný, jako u nás, zavádí jen k nepřirozenému překrucování řeči a k nevkusnému přestavování slov a k cizím obratům. Že překlad prosou, ovšem musí býti dokonalá a ryzí, nahradí úplně cizí rozměr, ukazují práce Leconta de Lisle, při jichž čtení na hexametr ani člověk nevzpomene.

Musím se vrátit k nepopulárnosti básníkově. Čím urazil obecenstvo nejširší? Jen prosím, nesmějte se, píše Zeus, Hefaistos, Athena místo Jupiter, Vulkan, Minerva, zavádí přísnou výslovnost řeckou a naznačuje ji: Akhilleus místo obvyklého Achilles, Moskhos místo Moschus atd. Ach obecenstvo a vkus jeho řízen časopisy! Dobře praví Amadée Pigeon: „Obecenstvo jest velké dítě, které má rádo v literatuře jen zákusky. Ono chce, aby se mluvilo jen o něm ustavičně. Jen pro bůh nic z minulosti, co zapáchá smrtí a mumiemi; ono neodpustilo Flaubertovi Salambô a Renanovi jeho předmluvy plné citátů, a Leconte de Lisle má málo naděje, že jemu bude odpuštěno.“ Takové jest obecenstvo francouzské. A naše?

Přede dnem.

Větévka lípy pod oknem
se do obloučku prohla,
a pod lístečků příkrovem
se rozhovorka zmohla:

„Pojď, drahá, chci ti něco říc',
pojď, ono místo vizme,
kde tatíčkovi svému vstříc
popěvky zpívali jsme.

Zde milý úkryt, vánek čist,
a chládek v horkém letě,
vždyť jeden rozvinutý list
celičkou zakreje tě.

Sem nezaběhne jinovec
v svém nejhněvnějším zdmutí,
a kdyby, teplé hnízdo přec,
má zlatá, uviju ti!

A jestli na ně usedneš,
sněť obroubí je květem,
zde zbožnou píseň krásy, spěš,
svým vštípíme zas dětem.

Ó pojď, má zlatá, pojď a svol,
už není dlouho k letu,
to bude písní kolem kol
a radostí a květů!“

A zas větvička pod oknem
z obloučku zpět se páčí,
a já svou duši pohroužil
v tu skrovnou píseň ptačí. —

Adolf Heyduk.

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Přiznám se, že nejsem právě milovníkem tohoto druhu subjektivních reflexí, poněvadž vyvolávají skoro vždy protireflexe; ale přečetl jsem list ten přece s onou pozorností, jaké zasluhuje každý, byť sebe primitivnější pokus emancipovati se od tradicionelních názorů. Místo erotického lístku měl jsem v rukou opět pokus jakéhosi pojednání z péra zamilované, ale zároveň vzdělané a filosofující dívky.

Avšak jaký to rozdíl názorů od názorů tak zvaných emancipovaných dívek a žen, které se tak rády rozplývají v pseudoromantických výlevech, a kterýmž velebení přírody bývá rovněž tak často alfou i omegou veškerého myšlení a cítění jako onomu druhu výstředních básníků, kteří zhnusivše si z různých subjektivních příčin rozličné nesrovnalosti společenských poměrův utíkají se k přírodě a začasto upadají v extrem rovněž tak bludný jako každý, kdo zneuznávaje přirozenost všeho pozemského holduje výhradně jen exotismu a umělůstkářství.

Teprv nyní zdálo se mi, že pochopuju neobyčejný interes, jaký má sestřenec, po mém náhledu povaha básnická, na své „sladké Otilce“. Neboť která mladistvá mysl básnická zůstala by v normalním stavu po přečtení takového lístku, jaký byla Otilka napsala svému milá-

čkovi?! Avšak i já, ačkoliv jsem v milostných záležitostech už dávno člověk skoro až apathický, počal jsem se po přečtení zvláštního tohoto lístku interesovati o milostný poměr sestřencův, obzvláště o „sladkou Otilku" jeho a již jsem se chtěl optati, jak se zove příjmením, kdo jsou její rodičové a kdo jest ona „nejmilejší duše", která jí byla až do nedávna vším, o níž se v prvním svém lístku zmiňuje . . . . Avšak pohledna na sestřence zarazil jsem se. Seděltˇ na stolici s rukama na kolenou skříženýma zkroušeně jako nejbídnější hříšník, jehož duši mučí právě nejtrpčí výčitky svědomí. Byl poněkud ku předu nachýlen a hlava jeho k prsoum skloněna; ale přece jsem v bledé tváři jeho pozoroval zcela zřejmě stopy duševního rozjitření. Z té příčiny jsem ho neoslovil, nýbrž odloživ přečtený lístek sáhl jsem mechanicky po lístku třetím a rozbaliv jej počal jsem čísti. Zněl takto:

„Duše má nejmilejší!

Jak je mi volně, jak blaze! . . . Vyzpovídala jsem se nejmilejší duši, která mi byla až do nedávna, dokud jsem nebyla, drahý Hugo, Tebe poznala, otcem i matkou, sestrou i bratrem v jedné osobě . . . . Z počátku zpovídala jsem se nesměle, ostýchavě, ale když po prvních slovech o Tobě přeletl skoro až blahý úsměv tu vráskovitou tvář a když v dobrých šedých těch očích zaleskly se dvě slzy, bylo mi tak volno, tak blaze jako kdybych nebyla právě vyzrazovala sladké tajemství Tvého i svého srdce, nýbrž jako bych byla vypravovala o nejlidštějším skutku nejmilejší duše . . .

Ó, že's nebyl přítomen! . . . Ale dobře, že's mne neviděl plakati radostí nevýslovnou — byl bys se také rozplakal — a slzy mladíkovi nesluší . . ,

Promiň — prosím Tě snažně — že píši tak bez ladu skladu . . . Ruka má se posud chvěje . . . Vždyť tomu teprv několik okamžiků, co byla vřele, upřímně stisknuta třesoucí se pravící na znamení, že mohu býti Tvou na vždy . . .

Jak ráda bych se dnes s Tebou setkala, jak ráda bych Ti vypověděla vše podrobně — ale není možno . . . Nesejdeme se — nejsiť pánem své vůle a svého času . . .

Buď zdráv! S dychtivostí čekám, až nadejde nedělní odpůldne, kdy se opět setkáme.

Na vždy Tvá Otilie."

Prostodušnost tohoto lístku u porovnání s oběma předešlými mne překvapila. Zdáloť se mi, jako by poslední list ten nebyl ani psán osobou, která psala první dva; ale rukopis byl týž, jen že v posledním lístku poněkud nejistý, jako by se byla ruka při psaní třásla. „Sladká Otilka" sestřencova byla dle všeho nejen stvoření filosofující, nýbrž i roztomilá, prostodušná a šťastně milující dívčinka.

Ký div, že po přečtení tohoto lístku uklouzla mi skoro mimovolně otázka, kterouž jsem chtěl již před chvíli sestřenci položiti.

„Můžeš mi říci, milý Hugo," pravil jsem měkce, „kdo je ta duše, která byla až do nedávna tvé Otilce vším a od jejíhož svolení záviselo blaho tvé i Otilčino?"

Sestřenec teprv nyní zvedl hlavu a zadíval se mi do očí. V očích jeho leskly se slzy. Chvíli mlčel, jako by se teprv probíral z myšlenek, načež odpověděl skoro šeptmo:

„Doposud nevím, milý strýčku . . . . "

„Ty tedy rodinných poměrů Otilčiných neznáš," připomínám.

„Neznám," zní odpověď. „Vím jen, že je sirotek, že nemá ani rodičů, aniž jiných příbuzných . . . Nevím o ní více, než že se zove Otilka . . ."

„A ona se tebe také nikdy nevyptávala na tvoje rodinné poměry?" ptám se dále.

„Nikdy. Já sám jí vypravoval kdysi, kdo jsem — ale zdálo se mi, že mne skoro ani neposlouchá . . . ."

„Podivno!" připomenul jsem.

„A přece zcela přirozeno, milý strýčku," pravil hoch. „Nezapomeň, že seznámili jsme se na hřbitově u hrobu Otilčiny matky několik kroků od vykopaného hrobu vlastní mé matičky; nezapomeň, že jsme spolu posud ještě nikde jinde nemluvili než na hřbitově a že tudíž všechny posavadní rozmluvy naše měly zvláštní, obyčejně vážný, zádumčivý ráz."

„Ale tys snad Otilku někdy doprovázel ze hřbitova domů?" připomínám.

„Někdy — tuším, že asi dvakráte — ale my po cestě té ani slova nepromluvili . . ."

„Víš tedy aspoň, v kterém domě bydlí."

„Ani to nevím. Doprovodil jsem ji vždy jen asi tři sta kroků od hřbitova, kde jsme se rozloučili. Otilka šla dále po silnici ku Smíchovu, já pak se dal cestou ku Kinské zahradě."

„Podivno!" uklouzlo mi poznovu.

„Ale, vždyť na tom všem, milý strýčku, pranic nezáleží," pravil hoch. „Mně ani nenapadlo pátrati po tom všem, po čem se ty nyní ptáš, a kdybych se byl Otilky zeptal, jsem jist, že by mi byla vše upřímně pověděla . . ."

Slova ta mi dostačila; poznalť jsem, že milostný poměr sestřencův podobá se na vlas milostným poměrům mladistvých idealistů, kterýmž je vše, co netýká se jejich lásky, úplně lhostejno a kterýmž tudíž také zcela přirozeně nemůže ani napadnouti, aby se na něco vyptávali nebo toužili něco seznati, co s předmětem jejich citů jest jen jaksi v podřízené souvislosti.

Odmlčel jsem se na chvíli, což sestřence donutilo k uchopení se slova.

„Dovol, strýčku, ještě jen jednu otázku," pravil měkkým, skoro chvějícím se hlasem. „Co soudíš dle lístků, které jsi byl právě přečetl, o mé sladké Otilce?"

„Nesnadno říci," dím na to opravdově. „Pravda sice, že mnozí soudívají z pouhého rukopisu na povahu pisatelovu, jiní zase ze slohu nebo z názorů a myšlenek, jež byl někdo napsal; avšak mně vše to nikterak nestačí. Známť spisovatele spisů skoro výhradně satyrických, kteří jsou povahy přímo sensitivní, znám spisovatele s chmurným pessimistickým názorem v svět, kteří jsou v životě rozhodnými optimisty, znám literaty-idealisty s povahou ryze realistickou a naopak zas literaty-realisty, kteří jsou povahou svou idealisté. Známé Buffonovo „Le styl c'est l'homme" není mi než pouhá tak zvaná okřídlená průpovídka, kterouž tisícové bezmyšlenkovitě opakují, aniž by jim na mysli tanulo, že ku poznání povahy jen jediného jednotlivce je třeba dlouholetého, svědomitého pozorování všech jeho skutků a slov, že je třeba skutky jeho porovnávati s názory a zásadami, slovem, že nutno člověka dříve studovati, než možno se odvážiti pronésti aspoň přibližně případný úsudek o jeho povaze. Bez-

příkladná lehkomyslnost, s jakouž se lidé vzájemně posuzují, soudíce obyčejně z nahodilých jednotlivostí na celou povahu, jest bez odporu jedním z oněch tajemných zřídel lidských bludů, z kterýchž vynikají nesčetné nesrovnalosti společenské, které mívají mnohdy i děsné zločiny v zápětí. A proto nežádej toho na mně, milý Hugo, abych se pokoušel o charakteristiku tvé milé Otilky, dokud jsem ji neseznal osobně, dokud jsem . . .“

„Ty tedy tomu nevěříš, co mi byla psala,“ vpadl mi sestřenec, kterýž jaksi s přemaháním vyslechl reflexivní můj výklad, do řeči.

„Nikoli,“ dím na to; „ale těch několik řádek mi nikterak nestačí k úsudku tak závažnému, jakým jest nebo lépe řečeno jakým vždycky má býti úsudek o povaze kteréhokoli člověka vůbec, tím více pak o dívce tak interessantní, jako jest dle všeho tvoje Otilka.“

„Ty ji tedy pokládáš aspoň za interessantní?“ opáčil sestřenec se zřejmou, ačkoliv jen okamžitou radostí.

„Musím přisvědčiti,“ odpovídám; „neboť takových milostných lístků, jako ti psala Otilka, posud jsem ještě ani ve skutečnosti, ba ani v žádném románu nečetl . . .“

„Můžeš tedy přece o její povaze aspoň ledabylé dobrozdání podati — není-liž pravda?“ vpadl mi sestřenec poznovu do řeči s onou houževnatou neústupností, která vyznačuje mládež na rozhraní mužného věku.

„Pouze povrchní,“ dím, abych sestřencovu zvědavost aspoň poněkud ukonejšil.

„Budiž — mně dostačí dobrozdání nejpovrchnější,“ dí na to kvapně jinoch, upíraje zádumčivé oči své na mne tak dychtivě, jakoby chtěl z každého mého pohledu vyčísti kýžený úsudek.

„Soudím tedy,“ pravím po malé přestávce, „že jest tvá Otilka dívka rovněž tak interessantní jako vzdělaná — že jest dobrá, tichá, prostoduchá a přece časem jaksi výstředně nebo lépe řečeno, originelně duchaplná . . .“

„Ne, ne, milý strýčku,“ vpadl mi sestřenec do řeči. „Duchaplnosti a obzvláště tebou připomenuté originelní duchaplnosti jsem nikdy u ní nepozoroval, kdykoli jsem s ní mluvil. Každičké slovo její je tak prostičké, tak nehledané, každá věta tak prajednoduchá, průzračná, každá myšlenka tak jasná . . .“

„Ale to vše přec nevylučuje ani původnost, aniž duchaplnost,“ přerušil jsem tentokráte sestřence sám. „Otilčiny reflexe o přírodě aspoň jsou toho nejlepším dokladem, že je to dívka nevšedních darů ducha, dívka názorů samostatných, originelních. Skoro se mi zdá, že je to jakýsi ženský filosůfek, kterýž daleko častěji se obírá spisy vědeckými než zábavnými . . .“

„Ó nikoli,“ přerušil mne sestřenec poznovu. „Naopak. Pokud vím, Otilka zřídka kdy čte. Vypravovala mi, že má jen malou, ovšem že vybranou knihovničku — ale co čte, o tom přemítává . . . Její názor o přírodě také mne poněkud překvapil, když jsem jej od ní slyšel. Ale v tom spůsobě, jak mi jej byla později k mému vlastnímu přání napsala, velice se liší od spůsobu, jakým byl původně pronešen . . . Seděli jsme kdysi za čarokrásného večera na jedné z nečetných laviček v hlavním stromořadí Malostranského hřbitova nedaleko hrobu Otilčiny a mé matky. Slunce právě zapadalo a rudé paprsky jeho pohrávaly v haluzích stromů nad námi a v písku u našich nohou. Otilka byla zádumčivá. Chvíli jsme hovořili o věcech všedních, načež jsme se oba zadumali. Po chvíli probrav se ze zadumání optal jsem se Otilky, která právě upírala zrak svůj k západu v místo, kde bylo skrze haluze stromů a keřů vidčti slunce, o čem právě snila . . . Podívala se na mne, jakoby chtěla říci: „Což pak jsem snila?“ Na to mě vzala za ruku a pravila: „Neslyšel jste jemný zpěv nějakého ptáčete tam v houští kdesi u pomníku proti nám?“ — Teprv nyní, byv Otilkou upozorněn, zaslechl jsem z dáli jemňoučký zpěv nějakého ptáčete. Různé, mnohdy sotva slyšitelné zvuky tetelily se tichem večerním tak měkce a dojemně, jakoby zpívající ptáče ulevovalo hoři a zármutku svému . . . Chvíli jsem pozorně naslouchal, načež jsem připomenul, že slyším ptáče zpívati . . . „A právě o tomto ptáčeti jsem snila nebo lépe řečeno přemítala,“ pravila Otilka. „Zpěv jeho zdál se mi býti tak zádumčivý, jako by se bylo ptáče po svém spůsobu hořce rozplakalo . . . A přece pěje radostí — přece pěje, proto že necítí právě žádné bolesti . . .“ Otilka se po té na chvíli odmlčela, načež pokračovala: „Nenapadlo vám nikdy, jak mylně soudíváme my lidé o zpěvných opeřencích? Mně právě něco napadlo. Připomínámť si, jak často nasloucháváme zpěvu jejich a jak často se domníváme, že stvořeni jsou roztomilí tito tvorové k naší zábavě . . . Avšak zároveň mi napadá, jak zřídka kdy si někdo z nás připomene utrpení a bolesti těchto malitkých tvorů, jak zřídka kdy komu napadne, že totéž ptáče, jehož sladkému zpěvu včera naslouchal, dnes už více nezpívá, že schouleno sedí snad v trapných bolestech někde na osamělé větvičce, aby za nedlouho zahynulo . . . A podobné ptáče sedí snad i nyní opodál a zpívá . . . Nasloucháme jeho zpěvu, jako jsme byli den před tím s potěšením naslouchali zpěvu churavícího a k smrti pracujícího druha jeho, a mnohý z nás citlivějších tak často v duchu si připomene: „Oh, jak krásná je příroda!“ A přece i za tou krásou skrývá se hoře, zármutek a utrpení — přece i tato krása zahaluje umírání . . . My vše to zahrnujeme v jediné slovo: příroda — těšíme se zpěvu ptactva a velebíme přírodu, že nám tuto radost připravuje; ale při tom nepomníme, že tatáž příroda živelními pohromami a jiným spůsobem působí těmže milým opeřencům bez jejich viny mnohdy bezměrných bolestí . . . My arci i po takových živelních pohromách, které byly na sta životů zničily, opět sedáme v sadě a nasloucháme zpěvu . . . Ale komu z nás napadne, že neslyšíme více tatáž ptáčata jako druhdy? Komu z nás napadne, že nalezáme se toliko na blízku pouhého druhu, kdežto individua druhu toho jsou zcela jiná? A komu z nás napadne, že každé toto individuum podléhá tisícerým zhoubným vlivům přírody, že sice žije a pro okamžik ze života se raduje, ale že může býti každým okamžikem zvůli přírody obětováno? . . .“ Takto mluvila Otilka. Naslouchal jsem slovům jejím tak pozorně, že jsem ani nespozoroval, že se bylo právě slunce skrylo za mrak, jenž se byl nad obzorem na západě pomalu vyhoupl. Otilka pustila moji ruku a ukázavši směrem k západu pravila: „Podobného něco možno říci i o královně nebes. Před chvílí jsem se dívala upřeně skrze houští v tu magicky krásnou hru slunečních paprsků zcela bezmyšlenkovitě a právě nyní mi napadá děsná otázka: „Kolik asi tvorů bylo právě dnes tímto čarokrásným sluncem osleněno, že nikdy více je nespatří ani vycházeti, aniž zapadati? Kolik asi tvorů bylo právě

tímto životodárným sluncem dnes různým chorobám v náruč vrženo? Kolik tvorů bylo zahubeno? . . . A napadlo vám někdy po prudké bouřce a krupobití optati se sama sebe: „„Kolik tvorů zahynulo v krátké té době bez vlastní viny?"" . . . Viděl jste někdy pole, lučiny a lesy po takové živelní pohromě? Viděl jste někdy každých pět nebo deset kroků ležeti nějaké ptáče nebo jiného tvora mrtvého nebo dokonávajícího? A vše to jest dílem téže přírody, kterou velebíme, kterou zbožňujeme . . ."

Po té sestřenec umlkl. Když však jsem neodpovídal, pokračoval jako v zpomínky pohřížen:

„Tak mluvila Otilka skoro dětinsky prostě hlasem tak tklivým, že i mně bylo jaksi podivno okolo srdce. Teprv po chvíli jsem něco odpověděl a Otilka pokračovala ve svých prostinkých úvahách s touže milou bezprostředností, jako je byla zahájila . . . Tak hovořili jsme asi hodinu a když pak jsme se loučili, poprosil jsem Otilku, aby mi vše to, co byla právě mluvila, napsala na památku . . . Toť vše, milý strýčku. A v tom přec nemožno viděti žádné výstřednosti, aniž jakékoli zvláštní originalnosti."

Po tom, co mi byl sestřenec právě vypravoval, arci jsem o jeho „sladké Otilce" zcela jinak soudil než zpočátku po přečtení podivných jejích lístků; ale přes to vše nemohl jsem jí upříti, co jí právě upíral její miláček: jistou samostatnost úsudku, tudíž i jakousi, byť i méně výstřední originalnost.

Dívka ta mne počala zajímati. Optal jsem se tedy ještě na to a na ono; ale sestřenec na všechny moje otázky odpovídal jako někdo, kterýž má vypravovati podrobnosti ze života člověka, s kterýmž se byl jednou nebo dvakrát jen někde na několik okamžiků setkal.

V průběhu tohoto našeho hovoru změnila se i fysiognomie sestřencova. Jsa nucen mluviti zapomněl patrně aspoň poněkud na to, co jej hnětlo, a tvář jeho jevila jakousi mírnou uspokojenost; avšak sotva že jsme umlkli a mladík počal se zase hroužiti v myšlenky, jevila fysiognomie jeho tutéž trpkost a bolest jako dříve. Soudil jsem z toho, že má cosi na srdci, co by mi rád svěřil, ale že se přece ještě poněkud ostýchá. Z té příčiny optal jsem se soucitně:

„Jsi churav, milý Hugo?"

„Nejsem," zní lakonická odpověď s truchlivým přízvukem.

„Přihodilo se ti snad něco nemilého?" pokračuju. „Snad v lékárně — doma?" . . .

„Ne, ne — nikde!" pravil kvapně hoch, ale přece upíral na mne zádumčivé oči své s onou nevylíčitelnou poloztrnulostí, která jest zřejmým důkazem, že mluvící zabývá se v myšlenkách zcela jinými věcmi, než o kterých je právě řeč.

„Či snad Otilka?" uklouzlo mi po chvíli skoro mimovolně.

Po těchto slovech se oči sestřencovy skoro vášnivě rozjiskřily a tvář jeho polil ruměnec; dle všeho byl jsem připomenul pravý předmět sestřencova hoře.

„Rozhněvala se snad na tebe?" tážu se bera útočiště k běžné frási, bych přiměl sestřence k slovu.

Podíval se na mne jako přítel, jemuž jsme byli mimo nadání metnuli mimovolně nějakou urážku v tvář. Tvář jeho přeletl mráček nevole, ale hned na to ustoupil výraz hněvu výrazu ještě bolestnějšímu, než jaký jevila tvář sestřencova dříve.

„Či snad je churava?" ptám se dále, nedada se ničím mýliti.

Teprv nyní ozval se sestřenec; odpověděl však toliko jedním slovem opakuje temně poslední mé slovo:

„Churava."

Jediným slůvkem tím změnila se celá situace. Bylo mi hocha i jeho nejmilejší líto a želel jsem, že počínal jsem si před tím příliš buršikosně. Chtěje chybu svou opraviti optal jsem se měkce a přívětivě:

„Mluvil jsi s ní? . . . A co říká lékař?"

„Co říká lékař?" opáčil sestřenec monotonně, načež dodal: „Nevím — vždyť pak ani nevím, kde ubohá Otilka bydlí."

„Je už dávno churava?" ptám se dále.

„Úplně zdráva snad vůbec nikdy nebyla," odpovídá mladík přitlumeným hlasem. „Jeť jako vadnoucí květinka . . . Tak milá, tak dobrá a přece již tak blízka hrobu . . ."

Po těchto slovech zaleskly se v zádumčivých očích sestřencových dvě slzy, jež pomalu skanuly po skráních.

„Doufejme, že se v brzku pozdraví," těším hocha, jehož bolest mě dojímala; ale vida, že vrtí nedůvěřivě hlavou, dodal jsem:

„Kdy pak jsi s ní mluvil naposledy?"

„Před týdnem a po celou tu dobu jsem neměl ani tušení, že ochuravěla. Teprv dnes — před půldruhou hodinou jsem se to dozvěděl. Malý hošík, kterýž mi nosívá lístky od Otilky a Otilce zas dodává moje odpovědi, přinesl mi nový lístek. Vzal jsem jej od něho jako kdy jindy — klidně a s potěšením, že mi Otilka zase něco píše — a řekl hochovi prostě, aby si zejtra v poledne přišel pro odpověď, jak to máme s Otilkou umluveno. Hoch odběhl. Ale sotva že jsem lístek rozpečetil, zůstal jsem jako ztrnulý . . . Otilka mi píše, že je churava . . . Píšeť mi do slova takto —"

Po těchto slovech sáhl sestřenec do záňadří a vyňav nový lístek četl skoro šeptmo následující:

„Duše má nejmilejší!

Promiň, prosím, že Ti píši tentokráte jen několik slov. Jsem churava; ale je to obyčejná moje churavost, kterou trpím po celý svůj život, a proto pevně doufám, že se v brzku pozdravím.

Budiž tedy o mne úplně bez starosti. Zejtra Ti pošlu novou zprávičku a nebude-li mi lépe, udám Ti také, kde bys mne mohl navštíviti . . . Bylo by to poprvé, že bys mě spatřil u přítomnosti pěstounovy; ale budiž i v tomto vzhledě bez starosti . . . Neníť žádné příčiny více, abychom před ním něco tajili . . . Jak jsem Ti byla již psala, vyzpovídala jsem se mu ze všeho . . . Na vždy Tvá

Otilie."

Když byl sestřenec lístek ten přečetl, podal mi jej.

Byl psán tužkou, patrně na loži. Písmo bylo sice totéž jako v ostatních lístcích Otilčiných, ale přece poněkud nejisté, třesavé; čárky stínové byly jemnější, čárky vlasové pak mnohdy skoro neviditelny, zřejmý to důkaz, že píšící ruka neměla při psaní pevného podkladu nebo že byla neobyčejně mdlá.

„Čím ti tedy mohu býti nápomocen, milý Hugo?" ptám se soucitně vraceje sestřenci lístek. „Vím, že máš

přes všechno ujišťování Otilčino přece jen starost, a proto myslím, že by bylo nejlíp, kdybys Otilku navštívil bez odkladu, neboť . . .“

„Ne, ne!“ vpadl mi sestřenec do řeči. „Věřímť Otilce na slovo a nikdy bych se neodvážil učiniti něco bez jejího souhlasu nebo proti její vůli. A ona mi přec píše, abych byl úplně bez starosti, a že mi zejtra udá, zdali a kdy ji mám navštíviti . . . Ostatně, vždyť ani nevím, kde bydlí a jaké je její příjmení . . .“

„Což o to!“ dím. „Trvám, že bychom se přece doptali . . .“

„Ne, ne!“ přerušil mne hoch poznovu, načež klidněji pokračoval:

„Přiznám se ti, milý strýčku, upřímně, že jest duševní můj stav strašný; ale přes to nemohu jinak než vyčkati až do zejtřka. Když jsem přečetl Otilčin lístek, zatočila se mi hlava a oči se mi zalily slzami; neboť myšlenka, že by ta dobrá, tichá, sladká duše, sotva že počala žíti a ze života se radovati, mohla zemříti, zoužila mi prsa; jako bys mi žhavým kovovým prutem přes srdce přejel; ale hned na to mi zas napadlo, že to není vůbec ani možno . . . Sotva však tato myšlenka mým mozkem kmitla, již ustoupila trapné pochybnosti, z kteréž se vyrojily ještě bolestnější myšlenky než jest myšlenka pouhé smrti. Připomenul jsem si, že může Otilčinu smrt předcházeti bolestné trápení — připomenul jsem si svou málomocnost, ba i jistý druh tupé bezcitnosti, s jakou jsem se byl až dosud k milé, dobré duši té choval; připomenul jsem si, že mi posud ani nenapadlo přemýšleti, zdali jest choroba její zhojitelna, a zdali snad neexistuje nějaký lék, kterýmž by bylo možno, když ne právě neodvratnou smrt zameziti, tak aspoň ubohé duši poskytnouti úlevy a zmírniti její bolesti . . . A právě z té příčiny přicházím, milý strýčku, k tobě . . .“

„Čím ti mohu býti nápomocen?“ ptám se soucitně, neboť trapná nejistota hochova působila na mne bolestně.

„Radou,“ dí hoch lakonicky upíraje na mne zádumčivé své oči s onou důvěrnou jistotou, která očekává bezodkladné splnění.

V právě líčeném případě byla rada pro každého, kdo nezabývá se léčením, velmi nesnadná: nezbylo mi tudíž než podotknouti:

„V čem ti mám poraditi? Vyslov se určitěji!“

Hoch chvíli mlčel, jako by přemítal, jakým způsobem by se nejsnadněji vyslovil, načež pravil:

„Podivno, milý strýčku! Ještě před chvílí, když jsem ti líčil duševní svůj stav po přečtení Otilčina lístku, byl jsem pevně přesvědčen, že myšlenka, o níž bych se s tebou rád poradil, je zdravá a rozumná, a nyní se ostýchám vysloviti ji; bojímť se, že se mi vysměješ . . .“

„Budiž bez starosti,“ dím na to chlácholivě; „v případu, o kterýž právě jde, byl by výsměch přímo gaminstvím.“

Po té hoch ještě jednou se zamyslil, jako by poznovu v duchu zkoumal závažnost své myšlenky, načež pravil:

„Ne, ne, milý strýčku! Odpusť, že jsem tě tak dlouho obtěžoval. Je to přec jen pouhý nápad, jen tak idealně bláhová jiskřička, která kmitla mým mozkem a zdála se býti myšlenkou . . .“

A po těchto slovech sestřenec poznovu se zamyslil. Nevyrušil jsem ho. Po dvou nebo třech minutách ujal se opět slova a pravil zpočátku jaksi váhavě, ale pak s přibývající jistotou, jako by se v duši jeho odporující sobě myšlenky krystalisovaly:

„A přece mi ta bláhově idealní myšlenková bludička nechce z hlavy. Vyhoupla se z chmurného chaosu myšlenek, jež zavířily mojí duší po přečtení Otilčina lístku, tak náhle, že jsem se až zarazil: ale nechť ji co pouhý bezpodstatný nápad sebe důsledněji odmítám, ona se dostavuje vždy zas s houževnatostí myšlenek zdánlivě bizarrních, ale přece se zdravým zárodkem . . .“

„Nu, tak se tedy vyslov jasněji!“ dím na to, poněkud již nevrle. „Vždyť přec možno myšlenku tvou zkoumati, ba možno třeba i pokusiti se . . .“

„Pravda, pravda,“ vpadl mi kvapně sestřenec do řeči. „Pokusiti se, jest to pravé slovo — pokusiti se stůj co stůj! . . .“

Hoch umlkl poznovu na několik vteřin, načež pokračoval:

„Povím ti tedy, milý strýčku, vše několika slovy; ale nevykládej mi blud můj ve zlé: nesměj se mi! . . . Když jsem byl po přečtení Otilčina lístku zůstal v strnutí státi a duší mojí zavířily nejděsnější myšlenky, napadla mi náhle — ethiopská lilie . . .“

Musím se přiznati, že mne poslední věta sestřencova více překvapila, než kdyby byl pronesl sebe zjevnější blud.

„Ale v jaké souvislosti může květina ta býti s chorobou tvé Otilky,“ dím váhavě nemoha hned dosah slov těch pochopiti.

„Připomenulť jsem si,“ pokračoval hoch, aniž by byl přímo na moji otázku odpověděl, „že v okamžiku, když jsem vzácnou tu květinu spatřil poprvé, šlehla duší mojí myšlenka, že má zajisté květina ta tajemnou nějakou moc, že spočívá v ní zázračná síla, kterouž možno hoře a bolest lidskou, byť sebe bezměrnější, utišiti . . . Ty víš, milý strýčku, že jsem se marně snažil dočísti se někde něco o podivné té květině, ty víš, že tanula mi tak často na mysli, ba že i ve snu mě znepokojovala, a zajisté nyní pochopíš associací myšlenek, o nichž se právě zmiňuju . . . Přiznám se, že vše to zdá se mi býti i nyní pouhý, idealně bláhový nápad; ale pojem o podivné květině a tajemné její moci utkvěl v mé duši tak hluboko, že ho nelze zapuditi než úplným přesvědčením se . . .“

„A jak ti já mám býti nápomocen?“ tážu se poněkud usmířen s bizarrním nápadem sestřencovým; neboť zdánlivě fantastická myšlenka měla přece poněkud reelní podklad a snaha přesvědčiti se o pravdě nebo bludu vyplývala z povahy sestřencovy.

„Prozatím nepřeju si, milý strýčku, nic více, než abys mi přes noc zapůjčil ethiopskou lilii a seznámil mě se stařičkým svým učitelem, kterémuž květina ta patřívala. Dle toho, co jsi mi byl vypravoval, zdá se býti muž ten odborný znalec a možná tudíž, že mi bude moci o zvláštní květině té něco pověditi nebo že mi aspoň napoví, kde bych se o ní něco podstatného dozvěděl.“

„Nic snažšího nad to,“ dím vstávaje; neboť vyplniti toto přání sestřencovo bylo vskutku snadnější než jakákoli jiná rada, kterou by byl mohl ode mne žádati.

Na to přistoupiv ku psacímu stolu otevřel jsem šuple, kam jsem byl před několika týdny ethiopskou lilii uschoval, ale šuple bylo prázdné . . .

Sestřenec sledoval každé mé hnutí a v témže okamžiku, když jsem šuple otevřel, povstal a spatřiv, že je prázdné, vyrazil ze sebe chvějícím se hlasem jen jediné slůvko.

„Ukradena!“ zvolal divoce potáceje se ku psacímu stolku, u něhož jsem stál.

V šupleti bylo něco papíru ku psaní a nějaké rukopisy. Rychlé vytáhl jsem šuple a vysypal obsah jeho na stůl. Sestřenec rozhrnul rukou papíry a pod papíry spatřili jsme ethiopskou lilii, která byla jen založena. V mžiknutí oka měl ji sestřenec v ruce a dlouho na ní zkoumavě pohlížel. Pak ji položil zas na stůl a usednul na místo, kde byl dříve seděl.

„A kdy si přeješ, abychom stařičkého učitele navštívili?“ tážu se ukládaje papír a rukopisy do šupletc, jež jsem byl zase do stolu zastrčil.

„Čím dřív, tím líp,“ zní odpověď. Dnes už zdá se býti pozdě — možno-li tedy zejtra — dopoledne . . .“

„Dobře,“ dím na to zůstav státi u stolu.

„Mohu si tedy ethiopskou lilii vzíti?“ optal se sestřenec po malé pomlčce.

„Vždyť jsem už připomenul, že není nic snažšího, než vyhověti tvému přání,“ odpovídám. „Vezmi květinu a zkoumej ji. Zejtra snad se dovíme nějaké podrobnosti. Ale nekoj se, prosím tě, žádnou blahou nadějí, abys nebyl zklamán . . .“

„Buďiž bez starosti, milý strýčku,“ praví hoch s neobyčejným klidem. „Vždyť pozoruješ, že nejde mi než o zjištění pravdy a o pouhý pokus . . . Ale takto přec nebudu moci květinu nésti! Máš nějaké staré desky?“

Přisvědčil jsem a v několika okamžicích desky vyhledal. Sestřenec pak vstal, vložil květinu do desek a vzal desky pod paží.

Po té jsme si stiskli vzájemně ruce a rozloučili se . . .

Když sestřenec odešel, vyhledl jsem oknem. Spatřil jsem jej na ulici státi s rozevřenýma deskama a dívati se na květinu. Pak zavřel desky, učinil několik kroků a zase se zastaviv otevřel opětně desky a poznovu se zadíval na ethiopskou lilii. Na cestě asi tři sta kroků dlouhé, co jsem jej mohl z okna sledovati, učinil tak asi osmkráte — pak zahnul do poboční ulice a zmizel . . .

(Pokračování.)

Sněm o zachování českého jazyka r. 1615.

Napsal dr. *Ant. Rezek.*

Sněmové obecní již k tomu jsou přivedeni, aby je dva neb tři zavírali, a to ještě tak, že je král s radou svou německou a vlaskou rozváží, zformuje a což by nelibého bylo, zpřetrhuje; sic jinak nic, ovšem pak aby stavové moc a svobodu jako prve míti mohli, o něco dobrého a království tomuto potřebného se svolovati, tak že již tím a takovým neřádem k tomu jest přišlo, že od mnoha let a hned téměř za království Ferdinanda I. žádného sněmu po všech deskách se nenajde, aby který o obecné dobré držán a zavřín měl býti, než toliko o berně, šacuňky a jiné pomoci královské. — Za času toho málo dobrých a upřímných lidí na sněmy obecné jezdilo, protože jich přímluvy užitečné málo vážily. A pakli jest který, ač velmi nečasto, o dobré obecné přece kdy chtěl se zasaditi, hned co z trouby vrabčík byl s větvičky sražen i vzat hned na závazek, že jest něco proti Jeho Milosti Královské a na ublížení důstojenství Jeho Milosti před sebe bral. Ten umlkl a jiný příkladem jeho o to se nepokoušel. Pakli byl podstatnější, úřadem nějakým ústa, aby více nemluvila, jemu zacpali a na zaměnou mu dali . . .“

Těmito asi slovy charakterisuje Sixt z Ottersdorfu sněmy české v polovici XVI. století. — A bohužel velmi pravdivě a věrně. Neboť nastoupením nové dynastie v Čechách počal klesati sněm, tento přední ústav samostatnosti národní, na pouhý nástroj libovůle vládní. Tehdejší panovníci čeští, Ferdinandem I. počínaje, nebyli původem Čechové, neměli smyslu pro stavovské zřízení naší země a vychováním svým směřovali úsilovně k provádění zásad západo-evropských, to jest absolutních. Nejhůře pochodila při tom idea národnostní. Cizí dynastie navedla do země plno cizinců a jimi obsazovala mnoho důležitých úřadů a tím prakticky prováděti počala princip „druhé řeči zemské“.

Kdo však chtěl přijat býti za obyvatele země české aneb nabyti zde stavu šlechtického, potřeboval k tomu nutně přivolení sněmu; měl tedy český živel tímto ustanovením starých zřízení zemských hojně moci v rukou, aby se opřel návalu cizinců do země své. — Ale právo toto v XVI. věku bylo již jenom theoreticky platné a nikoliv prakticky. — Z jakých asi příčin? V Čechách nebylo tehdáž bystrozrakých politiků, kteří by byli dovedli na odpor se postaviti podobným socialním převratům, ale především nebylo tehdáž v Čechách žádné politické jednoty, kteráž by byla jako veliká, mohutná falanx tvořila sjednocenou opposici proti záměrům vlády. Celý český živel rozerván byl na hojný počet náboženských stran, jež se nenáviděly a bezčetnými polemickými spisy navzájem se potíraly, a této nesjednocenosti klesala za oběť česká národnost a přednímu ústavu majícímu sloužiti k její ochraně, zbyl pouhý stín z bývalé slávy a moci.

Náboženská rozervanost a z ní pochodící nesjednocenost politická zavinila pak především jiným i to, že dynastie, jež vědoma jsouc sobě snahy i cíle svého pevně kráčela v před, na sněmích téměř všechno, co týkalo se národnosti české i jiných věcí, bez obtíží prorazila. — Inkolaty cizích přistěhovalců rostly jako houby po dešti a bylo jich brzo do několika set. — Z počátku ovšem setkával se tento dosti rychlý obrat společenský s odporem, — ale nikdy ne celkovým, od celého sněmu, aneb většiny jeho vycházejícím, než vždy jenom působením některého jednotlivce, s nímž pak vláda dle osoby jeho jednala. Byl-li sněmovník ten stavu nižšího, pak „co z trouby vrabčík byl s větvičky sražen“, byl-li pak

muž většího vlivu, tu „úřadem nějakým ústa, aby více nemluvila, jemu zacpali“.

Ještě ale z jiné příčiny stávali se sněmové ponenáhlu nástrojem vlády. A to z příčiny povolování berní. Nikdy se v Čechách nesvolávaly sněmy tak četně, jako za doby počátečního panství habsburského, ale nikdy také nežádalo se na nich stále tolik peněz jako nyní. Stavové pak, aby se vyhnuli mluvení proti berním, aneb aby snad vůbec o věci sobě tak nepříjemné nemuseli rokovati, vzdalovali se činnosti sněmovní, čímž vším se stalo, že to, co král napřed se svou vlaskou neb německou radou „zformoval“, bylo šmahem přijato, poněvadž sněm se skládal již z celé řady úředníků královských a pak těch cizozemců, jimž král inkolat a přijetí do stavu šlechtického v Čechách vymohl. Že líčení naše není v odporu se skutečnými událostmi, toho nejlepším svědectvím jest způsob obsazování těch úřadů, kteří byli přímo podrobeni vlivu královskému. Tu především sobě povšimneme komory české — tehdejšího to ministerstva financí. — R. 1527 bylo v úřadě tom 5 komorních radů, sekretář a „puchalter“. Z radů byli 3 Němci a 2 Češi, sekretář byl Čech, ale ceny velmi pochybné, „puchalter“ byl Němec. R. 1529 při provedení opravy ve zřízení komorním zadáno bylo všech 5 radovských míst Němcům, sekretářem zůstal Čech jmenovaný r. 1527, a „puchalterem“ stal se zase Němec. Při opětné reformě komory r. 1548 zřízena byla pouze tři místa radů, dvě sekretářská a jedno puchalterské. — Ta všechna přidělena byla Němcům, vyjímaje jediné, jež obdržel katolický pán z Lobkovic za věrnost králi zachovanou v odboji r. 1547. — A tak to potom též vypadalo s úředním jazykem. Mnohého čtenáře překvapí snad pravda ta, že ve století před bělohorskou bitvou úřadovalo se v tehdejším ministerstvu financí úplně německy, a že ve všech knihách úřadu toho, nám úplně zachovaných, nenalezneš ani jediného zápisu českého. — A ne mnohem lépe bylo tomu i ve věcech českého hornictví. Nejdůležitější doly stříbrné byly tehdáž v Jachymově a v Kutné Hoře. — O Jachymovských nemluvím, poněvadž již původ i zeměpisná poloha jejich ukazují k vedení německému. — V Kutné Hoře pak od r. 1526 počínajíc čím dále tím více přecházela místa veškerých horních úředníků, jako hofmistrů, podhofmistrů, urburéřů, úředníků mince, šafářů mince, puchalterů a p. v ruce cizinců a jmenovitě Němců. Ale vždyť stál v čele hornictví na Vlaském dvoře jakožto zemský úředník nejvyšší mincmistr, jímž musel býti vždy některý šlechtic neb bohatý měšťan domácí! Ovšem že, jenže nejvyšší mincmistr byl ve většině případů pouhým figurantem, jakž ani při častém střídání se osob v úřadě tak těžkém jinak býti nemohlo, který „horám a na nich šibalům pranic nerozuměl“. Snad ale za to tito cizozemští úředníci horní pracovali ve prospěch rozmnožení pokladny státní se zvláštním důvtipem, snad v skutku byli oni jedinými znalci ve způsobech těžení drahého kovu v nejproslulejších dolech Kutnohorských? — I tuto otázku sluší zodpověděti záporně. Neboť — nehledě k několika málo velmi čestným výminkám — byli úředníci tito samí kondotiéři, kteří přišedše do Hory Kutné a „velhouce se tu k ouřadům prázdní a hladoví bohatli cizími statky, mozoly a náklady, a tak nabývali; domácí pak na to žalostivě dívati se museli“. „A tak Čechové nynější dali sobě ruce svázati a ústa zapečetiti“ — dodává k tomu současný zapisovatel „Pamětí kutnohorských“. —

Cizozemští úředníci skončili obyčejně život svůj ve vězení pro krádeže, aneb utekli ještě v čas za hranice! Zlodějství na horách bylo tak veliké, že jeden jediný šmelcíř připravil královskou komoru v krátké chvíli o 60000 zlatých, „o čemž snad J. M. Císařská ani věděti neráčí a mezi nevěrnými to ututláno,“ dodal k tomu týž svrchu uvedený kronikář.

Úřadování při horách bylo pak také vesměs německé jako při komoře; česky mluvilo se jenom s dělníky, kterých bylo ku práci potřeba.

Královská kancelář byla německá, komora a hornictví s ní souvisící též, ba i do desk zemských, navzdor veškerým privilegiím a starým zřízením, vloudil se tu i tam nějaký zápis nečeský! —

S komorou královskou v blízkém bylo styku vybírání pohraničných cel, mýt a ungeltů, jakož i mnoho věcí obchodních. Ty všechny a jmenovitě obchod ocítily se již tehdáž v rukou nečeských, tak obchod s doly kutnohorskými, obchod v suknech, kmentech, vínech, šprcích a t. p.

Jednotné opposice proti snahám nové vlády, jak výše zmíněno, nebylo tehdáž v Čechách, ale že děje se veliký převrat národnostní u nás, to museli současníci přece viděti, při vší zařezanosti do otázek dogmaticko-náboženských. Poznání škody idealné i hmotné, jaká z toho hrozila čím dále tím více českému národu, muselo přece vésti k nějaké veřejné opposici proti cizozemcům v úřadech a u vlády!

Opposice se také skutečně jevila a sice směrem dvojím. Jednak na sněmě, jednak ve spisech některých současných spisovatelů. Na sněmě byla ona, jak již z vypravování našeho bude zřejmo, velmi slabá, vždy ale úctu budí, poněvadž ten, kdo odvážil se promluviti, mohl již napřed býti jist nemilostí královskou. — Přece ale v XVI. věku několikráte mluvilo se na sněmích o cizozemcích, „kterých v Čechách na úřady vsazeno všudy a ti přirozené Čechy jak mohli sužovali.“ Ale hlasů těchto nikdo z těch, komu by bylo příslušelo, sobě nevšímal, a prorazil-li přece některý četněji navštívený sněm nařízení proti takovým nesprávnostem, zůstalo nejen nevykonáno, ale hřešilo se proti němu na dále. A bylo také velmi těžko vystoupiti v boj proti těm Nečechům, kteří stali se pány veřejných míst úředních, poněvadž oni, jakmile se v Čechách usadili, v příhodné chvíli vydobyli sobě na sněmě inkolatu čili přijetí za obyvatele země české, a pak již na ně nařízení proti cizozemcům vztahována býti nemohla. Taková příhodná chvíle nadešla jim po roku 1547, když Čechové, zúčastnění ve válce šmalkaldské, byli poraženi a krutě strestáni. Nyní přirozená nechuť vlády proti Čechům ještě vzrostla a užitek z toho měli cizozemci. Přesvědčiti lze se o tom ze zajímavé knihy Lorence Koutného z Zárečné, jenž sestavil dle desk zemských všechny inkolaty od r. 1541 až do r. 1610 [1]; a z jeho spisu vidíme, že

[1]) Rukopis knihy té v Č. Mus. 23. H. 4.

nejvíce cizinců přijímáno bylo za obyvatele Čech právě v létech po r. 1547.

Tím stalo se, že opposice sněmovní proti cizozemcům byla vždy slabší a neplodnější, až koncem století XVI. a počátkem století XVII. poutuchla na chvíli docela. Nyní tím více, ješto na rozhraní těchto dvou věků několik vzácných a nejbohatších rodů staročeských bylo na vymření, a místa jich ve veřejném životě zaujímati počali ti cizozemci, jenž za Ferdinanda I. v Čechách inkolatu nabyli, za několik let zbohatli a ovšem také zdomácněli, jazyku českému se přitom nepřiučivše.

Opposice souvěkých spisovatelů byla za to velmi hojná, po většině ostrá, satirická a s hlubokým přesvědčením cítěná. Nemožno jest v kratičkém článku sestaviti jména a citaty všech těch spisovatelů, kteří boje za českou národnost se čestně účastnili, vybereme jenom z dlouhé řady některé, zvláště markantní.

(Dokončení.)

Mlynář.

Z „Ruských novel“ od *H. Grévillea.*

I.

Celá společnost usadila se po obědě na balkoně; muži kouřili a dámy mluvily hlouposti, jak je to zvykem všude zvláště na venkově. Pouze domácí paní nevšímala si této zábavy tak roztržité; seděla stranou opřena loktem o mramorovou římsu a dívala se snivě po skvělé říši své, již právě zdědila. Zapadající slunce zářilo tmavě mezi olšemi v blízké rokli; bylo to jako by v šedivých korunách jejich hořel oheň; ještě dále valila Volha mocné vlny své, modravé jako jižní nebe.

Viděla opravdu hraběnka Marie to, co viděti chtěla? Kdož ví. Její modré oči tak hluboké a měnivé nevyzradily nikdy co se dálo v té krásné hlavě. Jeden z mladíků vyrušil ji brzy z jejího snění a tázal se jí, zdali již zná celé to bohatství, které po smrti vzdáleného příbuzného, jejž málo znala a ještě méně oplakávala, právě nyní jí připadlo.

— Ovšem, odvětila nedbale; ani se neohlédla.

— Přísahal bych, pokračoval hezký Zamkýn, že neznáte tu největší zvláštnost, jakou máte na svých statcích!

— A co je to?

— Skrocený medvěd . . .

— Pardon, ozval se jakýsi bel esprit, medvěd ten byl kdysi již skrocen, před kolika lety vrátil se však k primitivnímu životu svému.

Nyní se hraběnka přece ohlédla.

— Mluvíte o zvířeti či o člověku? tázala se s jakousi zvědavostí.

Celý svět dal se do smíchu.

— To není dosud rozhodnuto. Chcete-li jej poznat, pozvete k sobě svého mlynáře Merikova.

— Je to sedlák?

— Nikoliv; jindy chodil mezi nás, nyní ale je mlynářem.

— A jak se to stalo?

Nebudeme opakovati celé to bohatství, jaké rozvinul náš řečník ve svém vypravování; podáme pouze jeho tresť a to nám postačí. Vladimír Alexandrovič Merikov pocházel přímo z jedné z nejstarších rodin ruských. Jsa dědicem nesmírného bohatství vychován byl tak, jako bylo vůbec modou v letech třicátých — na štěstí moda ta se neudržela. Když se blížilo poledne, dovedl vychovatel mladého Merikova, aby políbil ruku své paní matce, neměla-li totiž migrénu anebo malheur v kartách — pak ho vůbec nepřipustila. Ostatní celý čas byl v rukou svého vychovatele. Ten, aby přece upokojil poněkud svoje svědomí, učil jej tak něco málo a večer, když jej opustil, šel se někam bavit a jeho žák hrával potom se sluhy v karty.

Tento krásný systém trval tak dlouho, až bylo hochovi třináct let; potom přišel na jevo nějaký skandal a vychovatel byl propuštěn; na jeho místo přišel jiný, kterému bylo uloženo, aby neopouštěl svého svěřence ani v noci.

Nový mentor byl vysloužilým trubačem, který zde zbyl z veliké výpravy r. 1812; měl se dobře za to, že učil svému jazyku a proto myslil, že jej umí; aby se zbavil vší dohlídky, soudil, že bude nejlépe, bude-li vodit svého svěřence všude sebou. Myšlenka ta byla ovšem výtečná; ale na neštěstí jela princezka F . ., jeho teta, jednou z jara kolem jakési bídné hospůdky ležící kousek za branou a spatřila svého synovce, který sedě na svém koni držel zbožně za uzdu koně svého vychovatele.

— Co zde děláš? tázala se celá udivená.

— Čekám na p. Bergera, odvětil mladík trochu v rozpacích.

— Což jest zde? tázala se princezka ukazujíc na domek.

V tom objevil se pan Berger na prahu zpívaje hlasem rozjařeným:

Ty opouštíš mne pro svou slávu . . .

— Já vezmu Volodju sebou, pravila dáma prostě vyrušivši bývalého trubače z jeho poetického nadšení. Ten rychle smekl; ale nežli se vzpamatoval, byla bryčka již daleko a on měl co dělat, aby dohonil svoje koně, kteří již s nesmírnou chutí vraceli se k domovu. Následkem této příhody byl svěřen Vladimír německému bohoslovci a p. Berger byl propuštěn. Pochopíme snadno, jak asi se mu stýskalo po těch všech radostech, jakých užíval za vlády p. Bergera.

Když mu bylo osmnáct let, osiřel; byl pánem velikého jmění, s kterým mohl nakládat dle libosti. Že tuze nešetřil, dovedeme si snadno pomyslit. Než uběhla tři leta, bylo půldruhého milionu pryč; je to dost divné,

ale stalo se to. Mladý Merikov vstoupil do gardy; jeho kamarádi, kteří jej sváděli k šíleným výlohám dokud byl bohat, dali mu na srozuměnou, když byl se svým jměním skoro hotov, že nemůže zůstati se svou bídou v pluku tak skvělém a nádherném; on to pochopil, opustil gardu a vstoupil do vojska. Byl na několika výpravách a bil se statečně; ale zlý osud jej stíhal a pak, ať právem či neprávem v armádě nemilují důstojníky gardy; zásluhy jeho sice uznali a dali mu kříž sv. Jiří, ale dále než na kapitána to přece nepřivedl. Když mu bylo padesát, nechal služby a rozmrzen tím vším vystoupil z vojska.

Z celého jmění jeho zbyl mu jen jediný statek obtížený hroznou hypothékou, právě ten, který zdědila nyní krásná naše hraběnka. Dokud mu bylo dobře, staral se málo o své statky a sem nikdy ani nepřišel; nyní však se mu zde líbilo, neboť žádná trapná vzpomínka jej zde nerušila. Jeden starý přítel, trochu také příbuzný, slitoval se nad bídnými jeho poměry a nabídl mu, že mu odkoupí tento statek a zbaví jej tak těch hypothék; jemu pak samému odevzdal krásný mlýn ležící na řece, která nikdy nevysýchala ani v nejparnějším letě: Merikov to přijal a uzavřel smlouvu.

Již deset let žil ve mlýně; hned vedle něho vystavěl si dřevěný domek; vlastní rukou založil si kolem něho malou zahrádku, kde rostlo trochu zeleniny a ovoce. Nikdy nezbylo mu ani tolik, aby mohl platiti svůj nájem: ale jeho přítel nežádal ničeho a Merikov, který se neustále zaměstnával celým tuctem procesů k vůli vodě, žil jako ten líný mlynář v pohádce.

Hraběnka vyslechla tuto celou historii a neřekla ani slova.

— A jak se k němu chovají jeho sousedé? tázala se konečně po krátkém mlčení.

— Nikdo k němu nejde, dostala za odpověď, ale zvou ho všude; již jeho věk vyžaduje jakýchsi ohledů; ostatně je to povaha trochu pichlavá, a jestliže se mu někdo posmívá, umí se ho znamenitě zbavit.

— Zvláště když má špičku, podotkl Zamkýn.

— Jak to? zvolala hraběnka trochu mrzutě.

— Ach, madame, kdo pak z nás nemá nějakou slabost? A co má dělat ten ubohý člověk celé ty dlouhé zimní večery?

— To bo nechci vidět, zvolala hraběnka s roztomilým posuňkem. Člověk který se opijí? Fi!

— Ah! odvětil filosoficky její manžel, který znal mlynáře dle pověsti již několik let, kdybychom otevřeli dům svůj pouze lidem, kteří nepijí, nemohli bychom ani sezvat slušnou společnost. Jaký pak je tak veliký rozdíl, opije-li se člověk samožitnou anebo šampaňským?

Hraběnka potlačila jakousi nechuť svou a chvíli přemýšlela.

— A jak vyhlíží ten člověk? tázala se dále.

— Pozvete jej k sobě a uvidíte, odvětil hrabě.

Mladá paní zazvonila. Sluha vešel.

— Že prosím Vladimíra Alexandroviče, aby přišel k nám na koflík čaje.

II.

Sluha, který přišel právě z Petrohradu, odebral se ihned do čeledníku.

— Vladimír Alexandrovič, kdo pak je to? tázal se kuchtíka, který myl talíře.

— Mlynář, odvětil tento ani se neohlédnuv.

— Mlynář! Hraběnka mne posýlá, abych jej sem pozval. Kde pak bydlí?

— Ah! Toho pozvat! Nu, ten za tu cestu nestojí; pošlete tam někoho.

— Nu dobrá! jdi tam tedy.

— To bych věděl! Pošlu tam Feklušu, ať tam dojde. He, Fioklo!

Ta hlídala venku kuřata; když slyšela, že ji volají, ukázala v okně svou hezkou tvář. Bylo jí asi patnáct let.

— Co pak? tázala se nosovým tonem.

— Jdi a řekni Vladimíru Alexandroviči, že ho zve k sobě hraběnka na čaj.

— Do mlýna?

— Nu ovšem, ty hloupá! Kam pak jinam?

Ta běžela kolem žita, utrhla tu a tam nějaký klas, zahnula kolem lesa a zpívajíc až uši brněly dala se pak písčitou pěšinou, která se vinula po břehu řeky.

Merikov seděl u okna v jizbě, která mu byla zároveň salonem i jídelnou, a kouřil pohodlně ze své dýmky, když se děvče objevilo na prahu; kuřata, jež zobala na dvoře zrní, se splašila a rozprchla. Merikov zdvihl hlavu.

— Hraběnka poroučí, abyste šel pít čaj! zvolala bosonohá Iris; na to dala se zase do běhu, aby dohonila krávu, která utíkala vlekouc za sebou svůj provaz.

— Poroučí! bručel stařec; poroučí! toť se ví! a kdybych tam nešel? Chvíli se rozmýšlel. Půjdu tam, pravil k sobě; vždyť jsou to páni. Časem si vzdychl, a vytahoval ze skříně starou svoji uniformu, vykartáčoval ji pečlivě a oblékl ji. Když byl hotov, vzal čapku a zaměřil k zámku.

Ačkoliv mu bylo již šedesát let, přece vypadal ještě dosti slušně. Byl postavy vysoké; — trochu byl ovšem shrbený tím věčným shýbáním se do svých nízkých dveří — ale ta uniforma jeho slušela mu znamenitě. Jelikož byl velice suchý, zdál se ještě větším, nežli opravdu byl. V jeho tváři tvrdé a výrazné byl jakýsi sarkasmus, snad i cynismus. Kdo ho viděl, cítil, že se dávno smířil se svým osudem, ale že by netrpěl, aby se mu kdo posmíval. Když vstoupil do salonu, stála zámecká paní u malého stolku. Jak slyšela, že přichází, ohlédla se a pozdravila jej s vlídným úsměvem. Dojem, jaký na něho tehdáž učinila, byl tak hluboký, že naň vzpomínal až do poslední minuty svého života.

Hraběnka byla žena prostředního vzrůstu, štíhlá a elegantní. Bylo jí asi dvacet pět nebo šest let; toho dne měla na sobě bílé šaty s modrými stužkami a vyhlížela jako nějaká víla. Krásná nebyla, ale zaujala každého ihned zvláštním kouzlem svého hlasu, svého úsměvu a svých způsobů vůbec. Zprvu nebylo Merikovu dosti volno: tato elegantní společnost nepodobala se ani dosti málo zábavám sousedních statkářů. Styděl se za své rozpaky; hleděl být co možná neohroženým a zapletl se do poli-

tické rozmluvy s dvěma nebo třemi sousedy. Roznášeli čaj a otevřenými dveřmi vanul do sálu chladný větřík; hovor dařil se co nejlépe, když v tom jediné nerozvážné slovo zničilo rovnováhu, kterou zdálo se vše podporovati. Zamkýn vyprávěl o jakémsi Angličanu, jejž si zavolal, aby mu na jeho statcích zařídil umělé louky.

— I nemluvte mi o těch cizácích, ozval se pojednou Merikov, tak jak to již uměl; přijdou k nám jen aby nás oloupili, aby těžili z našich kapitálů, aby se obohatili na naše útraty a když pak se vrátí domů, vysmějou se nám. Ten váš udělá to zrovna tak, až vás hodně okrade. Tihle parasiti nejsou k ničemu, než aby z nás ssáli naše peníze.

— Inu ovšem: Rusové rozhazejí, co mají, a nemají pak co jíst, odvětil Zamkýn velice uražený.

Všickni se zamlčeli. Hraběnka držíc svůj šálek v ruce vstala beze vší affektace a posadila se vedle Merikova.

— Viďte, Vladimíre Alexandroviči, pravila k němu laskavě, že se zde v zimě asi nudíte? Nechtěl byste užívat naší knihovny?

Slzy vděčnosti vystoupily starci do očí, když jí odpovídal hlasem se chvějícím. Zamkýn poznal, že chybil; hovor již vázl a společnost se brzy rozešla. Byla již skoro půlnoc, když se Merikov vrátil domů.

— Jak jest krásná a zvláště jak je dobrá, pravil k sobě vraceje se domů, kde jeho hospodyně jej očekávala; spala za stolem, na němž hořela čadící svíčka. Již dávno se mnou nikdo tak nemluvil. Bůh jí za to žehnej!

III.

Od toho dne býval Merikov stálým hostem v zámku; páni slitovali se nad jeho opuštěností a pozvali jej, aby přicházel častěji: za to pak choval se Merikov tak roztomile, že ho děti i hraběnka zrovna zbožňovaly. Ty malé děti to těšilo, když měly k své ruce toho velikého starce, který je nosil na zádech, který jim hledal a vybíral ptáky, tak že brzy nemohly bez něho více ani žít. Již od rána válely se všecky čtyry na trávníku; hraběnka v bílém peignoiru se dívala na ně se svého balkonu, někdy také přišla a hrála si s nimi. Vždy byla v stejném humoru; trochu lhostejná ke všemu, co se kolem ní dálo, ale přece vždy soucitná a šlechetná k třídám nižším. Lidé ji tuze rádi neměli; myslili, že je příliš hrdá. Merikov však věděl, že hrdá není, ale omrzelá tím životem zahálčivým a ničemným, jaký vedou vznešené dámy. Bojoval kolikrát sice za její čest, ale nepřesvědčil nikoho.

Přišel podzimek; ubohý stařec mohl sotva uvěřiti svým očím, když spatřil před perronem veliký, rodinný kočár. Sám odnesl do něho své tři malé přátely; pak vstoupila do něho hraběnka opírajíc se o jeho ruku. Hrabě odejel již den před tím. Děti vystrčily hlavičky z oken vozu.

— Nezapomeňte na nás, Vladimíre Alexandroviči, pravila hraběnka když se s ním loučila.

Ubohý muž chtěl něco odpovědít, ale nemohl.

Díval se smutně za vozem, jenž mu zmizel brzo z očí. Merikov byl sám.

Nevšímal si drobného ledového deště, který mu kanul na holou hlavu jeho, a kráčel zvolna zahradou. Po deset dlouhých let, jež strávil ve mlýně, byla mu samota jedinou nevlídnou družkou, ale po tak krásném letě býti zase nyní sám — to bylo stokrát horší. Chtěl viděti aspoň nějakou známou tvář; kráčeje síněmi, kde bylo všecko po odjezdu v největším nepořádku, zabočil k pokoji hospodyně. Ta měla pohromadě celý svůj dvůr; kolem stolu bohatě vystrojeného nalévali čaj. Nabídli mu stolici, neboť od té doby, co hraběnka jej zvala k sobě, postoupil Merikov velice ve vážnosti služebnictva. Posadil se a přijal šálek čaje. Hovořili dále a přítomné dámy, neboť Merikov byl zde jediným mužem, přemílaly zase dále zámecké hosty.

— Stefanido Vasilievno, pravila pojednou zámecká hospodyně, vašemu pánu bude nyní dlouhá chvíle; musíte si něco vymyslit, abyste jej ty zimní večery nějak bavila; ale něco nového, neboť již není tak mladý jako býval.

Stefanida pokrčila rameny:

— Uvidíme, není-li pravda, pane?

Merikov vyprázdnil svůj šálek, postavil jej na stůl a pravil vážně:

— Uvidíme.

Stefanidě bylo více nežli čtyřicet let, ale dosud byla svěží a dosti příjemná. Měla také zvláštní znamení, jak stojí v průvodním listu: vlněnou totiž punčochu, kterou neustále pletla i když pila čaj, takže veliké její klubko skutálelo se často na zem v nejživějším hovoru.

Nedá se upříti, že ona řeč zámecké hospodyně byla trochu zlomyslná; když Merikov přišel do mlýna a Stefanida s ním, tvrdili zlí jazykové, že prý ona jest více paní ve mlýně nežli on sám. Opravdu tomu tak nebylo — ale byla to do slova pravda. Před dvaceti lety byla Stefanida služkou a dostala se tehdáž k Merikovu, který když jednou navštívil své statky, se s ní seznámil; od té doby jej více neopustila, byla jedinou jeho družkou a těšitelkou v těžkých jeho chvílích. Měla malé jmění, které valně zrostlo v rukou jejího bratra, obratného to obchodníka, až jednou, když povodeň zničila skoro úplně mlýn a na Merikova se již bída šklebila, nabídla mu těch čtyry sta rublů tak prostě a nezištně, že je ihned přijal.

Od té doby valně oba sestárli; ona pečovala vždy stejně o svého pána, pletla nekonečné množství punčoch, a on dal si posluhovati s nedbalostí tak velikou, že se s ní srovnati dala pouze ta nesmírná její obětavost.

Za půl hodiny Merikov se zvedl.

— Pojďme, Stefanido, pravil k ní.

— Pojďme, opakovala ona ukládajíc klubko do kapsy; s punčochou v ruce rozloučila se s hospodyní a vydala se na cestu.

— Až budete mít dlouhou chvíli, Vladimíre Alexandroviči, pravila hostitelka, přijďte k nám na čaj; snad vám tak uteče čas.

— Děkuju vám, odvětil Merikov, přijdu časem, až se mi sem nahodí cesta.

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Hra atomů.

(H. Cazalis.)

Se zlatým vrcholem mrak velký do plání,
jímž západ žhne, se řítí,
nad proudy v dálku se míhá blýskání
a černým nebem svítí.

Já zřel, jak poletá kol pěna v chumáči,
jak rve ji vítr šlehem,
jak moře celý kruh ta pára otáčí
a mha ta bloudí břehem.

Já brázdil nohou svou kol písek, jenž byl svat
a rván byl větrů sváry,
a snil jsem na světě jak vše se chýlí v zvrat
i barvy, zvuk a tvary.

A co můj patřil zrak v ples těchto fantomů,
jež vždy se jinak skvěly,
já myslil bez konce na hru těch atomů,
z nichž složen vesmír celý.

Těm, pěvci řekněte, jenž vámi zhrdají
vás zvouce snílky s šklebem,
že tyto večery, jež hoří, hárají,
ty soumraky s tím nebem,

To moře ku břehu jenž hází vyjíci
pěn rozkypěných stáda,
ty břehy, po kterých při bledém měsíci
milenců chodí řada,

Ta všecka nádhera, ta nebesa, klín hvězd,
směs jasů, záře, tonů,
jen pouhým přeludem jak v básních vašich jest
jen řadou visionů,

Že toto divadlo nám v zraku, pádíc v dál,
se mdlým obráží leskem,
jen pouhé nic je snu, jímž prostor chvíli vzplál
jak v letní noci bleskem!

J. V.

Dedikace.

Antoine Furetière, který svůj „Roman bourgeois" věnoval katu, praví v předmluvě k tomuto dílu: „Nejnestydatější ze všech žebráků jest vynálezce dedikací". Do jisté míry nelze výroku tomuto upříti pravdivosti; dějeť se skutečně přečasto věnování spisů jen za očekávanou almužnu přízně a peněz. Již staří „básníci" prodávali takto svou musu. Král Hiero Syrakusský daroval básníku Archimelovi za několik veršů oslavujících jeho velkou loď 1000 medimnů (1 med. = 55 litrů) pšenice. Císař Caracalla zaplatil Appianovi za každý verš jeho lovecké básně jeden zlaťák. Za to byl řecký filosof Chrysippos, jenž dle Diogena Laërtia sepsal neméně než 705 děl, příliš hrdým, než aby byl věnoval jediné z nich nějakému králi. Tento pošetilý podivín nechtěl se vydávati v nebezpečí přijímati darů. — Ze středověku zaznamenáno mnoho případů podobných štědrosti Hieronově. Vévoda z Anjou zaopatřil básníku Philippu Desportesovi za jeden sonet, jejž napsal k jeho rozkazu k poctě krásné Chateauneuf, roční důchod 2000 tolarů. Ten samý básník dostal za jiný sonet od kardinála Anne de Joyeuse opatství. Jacopo Sannazaro byl od signorie Benátské obdarován 600 dukáty za šest veršů, které napsal na oslavu města na lagunách. Za to daroval papež Lev X alchymistovi Augurellimu, jenž mu věnoval svou didaktickou báseň o dělání zlata, prázdný váček se vzkazem: „Byl bych vám poslal plný měch, kdybych nevěděl, že si umíte vyrobit zlato sám." Podobně učinil papež Klement IX, jenž odměnil literáta Sorbièra tak, že tento mu odepsal: „Svatý otče, posýláte manchetty tomu, jenž nemá košile." — Dobře živ byl ze svých dedikací Samuel Formey, Berlíňan z francouzských rodičů, zakladatel pruského novinářství (1740), jenž věnoval své dílo „La belle Wolfienne" čtrnácti rozličným maecenášům. —

Do jiné třídy náleží spisovatelé, kteří věnovali knihy své mocnostem nebeským. Františkánský mnich Juan de Torquemada zasvětil svůj spis „Monarchia Indiana" „milému bohu". Také královský rada při soudním dvoru Angerském, Pierre Leloyer (1550—1634) připsal své dílo: „Historie strašidel, vidění, zjevení duchů, andělů, démonů a duší" — „Deo optimo maximo". Kněz Urbano de Campos posvětil svůj překlad Horatia „Svaté trojici". Avšak i na titulatury nebeských mocností došlo. Dedikovalť lékař Hippolyt Guarinonius knihu o „Mrzkosti lidského pokolení" silnou 1330 foliových stran „Nejsvětější, nejmocnější a nejnepřemožitelnější kněžně, paní, paní Panně Marii, korunované nebeské říše, vládkyni devíti andělských zástupů, rozené královně israelské, kurfiřtce zaslíbené svaté země, kněžně judské, vítězné potěratelce starých hadů, mocné přemožitelce pohanů, vítězné ničitelce kacířů, nejvšemohoucnější paní celého světa, panenské choti a matce nejvyššího" a tak dále. Žádný z těchto lidí, zvláště ne poslední, jenž podepsal se: „Ze všech nejpokornější a nejopovrženější nevolník", nešpekuloval aspoň na řád nebo zlatou tabatěrku.

Otrocké dedikace panovníkům, za kteréž sprchávají tyto závidění hodné odměny, jsou i za našich dnů v módě, v tom však jeví se aspoň na zevnějšek přece nějaký pokrok, že „básníci" nevěnují díla svá již jako jeden berlínský professor učinil Bedřichu Velkému se slovy: „Plivej veliký příznivče paprsky své na svého otroka."

Jeden francouzský jezuita věnoval knihu svou ďáblu, který si jej bezpochyby z vděčnosti později vzal. Pavel Scarron dedikoval jeden ze svých komických románů psiku své sestry a Bruzen de la Martinière psu svého knéhkupce nakladatele. Také Swiftův pes byl od svého pána obdařen knihou. Vtipkář François Benoit Hoffmann, který vydával za dob hrůzovlády časopis „Lhář", v němž ve formě zdánlivě neškodných lží dával tisknout nejtrpčí pravdy, posvětil jednu ze svých veseloher „Těm, kteří ji vyhvízdají".

Nejpodivnější jest, že ještě žádný spisovatel nevěnoval svou knihu: „Zapomenutí".

— Historických obrazů Václava Beneše-Třebízského: „V červáncích a lesku kalicha" vyšel svazek první obsahující povídky: „Pod Karlštejnem" a „Jan Abatyše".

— Frant. Herites vydá u J. Otty knihu svých arabesek a kreseb. — Kresby a články R. E. Jamota vyjdou u Militkého a Nováka co samostatné dílo. — Tamtéž dotiskuje se svazek básní J. V. Sládka: „Jiskry na moři".

Listárna redakce: Rukopisy nevracíme; — p. „F. H. Čý.": Nyní nelze. — Neuveřejníme práce, které zaslali pp.: „K. R." (Nižborské pomněnky.) — „F. K. L." —

OBSAH: Vrby nad potokem. Z dosud netištěných básní Vítězslava Hálka — Safír císařovny Eudokie. Novella od R. Fridy. — Leconte de Lisle, studie od Jaroslava Vrchlického — Přede dnem. Báseň Adolfa Heyduka — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Sněm o zachování českého jazyka r. 1615. Napsal dr. Ant. Rezek. — Mlynář. Z „ruských novel" od H. Grévillea. -- Feuilleton: Hra atomů. Báseň H. Cazalise. — Dedikace.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. | 20. října 1879. | ČÍSLO 29.

Safír císařovny Eudokie.

Novella *B. Fridy.*

(Pokračování.)

II.

Již časně z rána nežli slunce vyšlo bylo v městě neobyčejně živo. Všecky ulice hemžily se vojskem.

Ve chrámě sv. Sofie bylo ještě úplně šero. Před hlavním oltářem klečely na mramorové mozaice řady kněží a odříkávaly tichým hlasem ranní modlitby. Když pak zaplanula barevná okna v ranních červáncích a veliká kopule zahořela v světle, bylo to, jakoby se otevřela sama nebesa a nekonečné zástupy andělů a svatých vznášely se ve zlaté mlze kolem božího trůnu. Zpěv kněží utonul v hymně zvonů a hlavním portálem vcházel v dlouhém průvodě patriarcha. Žehnaje došel až k oltáři, třikrát se zde uklonil a zasedl pod vysokým baldachýnem. Veliká brána otevřela se podruhé a jí vcházel ve skvělém průvodu sám císař a za ním celý dvůr a nejvyšší vůdcové vojska. Patriarcha sešel mu vstříc se všech stupňů a uvedl jej sám na zlatý trůn.

Otevřenými dveřmi valily se proudy světla a proudy lidu a naplnily celý chrám.

Zvony utichly a slavný zpěv rozlehl se klenbou. Když bylo po obřadech, stanul patriarcha na stupních oltáře a císař pokleknuv před ním žádal jej za požehnání. Patriarcha vztáhl ruce nad jeho hlavou, požehnal jeho meč a pravil:

— Sám Hospodin provázej tebe na všech cestách tvých, posilni rámě tvé a veď tvou zbraň. Duch Páně budiž s tebou!

Na to zahučely opět zvony a patriarcha vyšel z chrámu, vystoupil na vysoký trůn a žehnal vojsku. Císař vsedl na bílého, zlatou čabrakou pokrytého koně a jel v průvodu všeho vojska, celého dvora a nesčíslných davů lidstva zrovna k přístavu. Zde vstoupil na loď ozdobenou kvítím a koberci a za hlaholu zvonů a jásotu lidu odrazila tato od břehu. Plula z přístavu až k zahradám letního paláce, kde císař vystoupil, aby se naposledy rozloučil s chotí svou. Mezitím vstoupalo vojsko na lodě a kam dohlédlo oko, leskly se na vlnách helmy a štíty vojáků. —

Touž dobou vracel se domů Andronik. Prošel dlouhou chodbou a vystoupil po několika schůdkách na známou nám terasu. U jaspisového zábradlí, na témž místě, kde minulého večera, seděla opět Iréna a dívala se upjatě na hejna mizících lodí. Veselá Zoe a stará Agatha seděly o něco dále ve stínu husté révy, která se houpala mezi dvěma štíhlými sloupy, a hovořily.

Jak spatřily Andronika, běžely mu vstříc.

— Již je po všem; není-li pravda? tázala se Zoe. Tys hodný, žes k nám přišel.

— Věděl jsem, že vás zde naleznu, odvětil Andronik podávaje jim ruce.

Iréna se ohlédla a podávala mu také nedbale ruku.

— Ty jsi zde též? divil se Andronik. Myslil jsem, že budeš v letním paláci.

— Byla jsem trochu rozčilena; málo jsem spala, odvětila Iréna.

— Byl jsi u slavnosti až do konce? tázala se Zoe.

— Doprovodil jsem císaře až k lodi — ale strýc jel s ním ještě do letního paláce. Vrátí se co nevidět, pravil Andronik.

— A což Michal jel také s nimi? tázala se dále.

— Neměl mnoho chuti, ale císařovna prý si přála, aby jel s otcem. Je to zvláštní poměr mezi nimi. Eudokie jest přece jeho vlastní matka, Michal však, jak se mi zdá, nemá ji ani trochu rád. A císařovna jest přece paní tak milá a příjemná. Tuším, že bude vina na něm.

— A což císař tomu říká? pátrala Zoe.

— Zdá se, že toho ani netuší; vůbec má se Michal před ním na pozoru. Ví dobře, že by jej mohl Román poslati na čas do některého kláštera, usmál se Andronik. A císaři bych se pranic nedivil. Není to jeho krev. Nevlastní otec miluje děti ženy své jenom proto, že miluje ji samu; kdyby přestal milovati ji, budou mu asi lhostejny — kdyby ji nenáviděl, bude nenáviděti také její děti. Že nemiluje Michal císaře, to bych mu odpustil, ale vlastní matku — k té by se měl jinak chovati.

— Ani v tom se mu nedivím, vmísila se do řeči Agatha. Matka, která má děti a zapomene na ně ve svůj vlastní prospěch, nemá k nim žádného práva.

— A čím se prohřešila Eudokie proti dětem svým, tázal se Andronik.

— Ty to nevíš? tedy poslyš.

Iréna jakmile zaslechla jmeno Michala, obrátila se napolo a naslouchala rozmluvě; nyní pak vstala a usedla k nohoum Agathy na malou stoličku, aby jí ani slovo neušlo. Ta pak rozhlédla se kolem a jala se tiše vypravovati:

— Když císař Konstantin umíral, pozval k sobě Eudokii a prosil ji snažně, aby se více nevdávala, ale hleděla co možná zachovati trůn dětem svým. Císařovna slíbila prý mu všecko, ale císař, jakoby tušil zlé věci, žádal ji znova, aby prý mu to upsala, že slibu svému dostojí. Eudokie vidouc, jak naléhavě si toho přeje, byla mu i v tom po vůli. Konstantin odevzdal onu listinu patriarchovi s tou žádostí, aby ji u sebe choval, a kdyby někdy císařovna slib svůj zrušiti a ruky své jinému podati chtěla, vystoupil co zástupce jeho dětí a před veškerým lidem obhájil jejich právo. Patriarcha to slíbil a císař zemřel klidně v té naději, že zachoval dětem svým trůn. Nějaký čas po smrti jeho žila císařovna docela uzavřena v letním paláci. Nepřijímala nikoho a správu říše měl docela na starosti jenom Nikefor. Ale v tom vracelo se vojsko naše z výpravy proti Skythům. Zase jednou po dlouhé době zatřásl městem vítězný jásot, ulice zaskvěly se pod tíží květů a koberců jako z jara louka, na blízkých návrších zaplanuly slavnostní ohně a za hlaholů svatých zvonů a hlučné hudby vjížděl šťastný vítěz do východní brány. Zde čekalo jej kněžstvo, celý dvůr a nepřehledné zástupy lidu. Napřed táhlo vítězné vojsko v lesklé zbroji ověnčeno listím a chvojím; za ním řady kněží a pak veliký zlatý vůz, tažený dvěma páry bílých koní a s něho trůnila socha sv. Panny žehnajíc lidu. Za vozem kráčeli vysocí hodnostáři, úředníci dvorští a konečně na bílém koni triumfator. Byl to Román, nynější císař. Když došel průvod až k Sofii, uvítal jej patriarcha a uvedl ho zlatou branou do vnitř chrámu. Ale zde očekávalo jej ještě nové překvapení. Na stupních oltáře stála sama Eudokie. Bylo to poprvé, co ve svém smutku se ukázala mezi lidem. Tvoje matka, Iréno, stála tehdáž vedle ní. Román poklekl a ona mu podala ruku k políbení. Na to vystoupila, usedla na trůn a pokynula vítězi, aby zasedl po jejím boku. Lid jásal; bylť Román vždycky jeho miláčkem, ale Michal si toho dobře všiml a již tehdáž poznal, čeho se od své matky nadíti může. Román býval nyní v letním paláci denním hostem. Svěřena mu úplně správa vojska a nežli se Nikefor nadál, stál mu po boku nový správce říše, který neměl sice téhož titulu ale tím větší moci. Nikefor vida, že je zbytečným, ustoupil a císařovně se poděkoval. Ta jmenovala nyní Románа caesarem a odevzdala mu správu říše. Lid si této změny sotva povšiml. Vždyť se zdála tak přirozenou. Brzy na to pozvala císařovna k sobě patriarchu. Xifilín přišel netuše ovšem, co na něho čeká. Eudokie hovořila o smutném stavu říše, o tisícerých nebezpečích, jaké jí hrozí. a ohlásila pojednou patriarchovi, že hodlá podati Románovi svou ruku. Xifilín hleděl jí to rozmluvit a pamatoval ji na její slib, ona však jej přímo žádala, aby jí vydal její úpis. Vymlouvala se tím, že císař byl tak těžce nemocen a že to slíbila jen, aby vyplnila jeho vůli; dále, že tím Michal zkrácen nebude, že mu bude Román až do jeho dospělosti otcem nejlepším, a žádala znova a určitě o vydání listiny. Když pak se pojednou objevil v síni také Román, svolil Xifilín. „Když tebe, paní vznešená, neváže srdce tvé, pravil k ní, ta listina není věru ničím. Dejž bůh, abys byla zase tak šťastnou jako s Konstantinem!“ Tvoje matka, Iréno, byla svědkem této sceny. Při slovech Xifilína se zachvěla — zdálo prý se jí, že to neznělo jako požehnání . . . V několika dnech byl Román císařem, lid jásal, jako kdy jindy, ale brzy zdálo se matce tvé, že její obavy nebyly marny. Ještě se chvělo město ruchem slavnostním a již volala válka nového císaře do Asie. Zůstal sice vítězem, ale jako kdyby to vítězství neneslo žádného požehnání, vrací se nyní císař do Asie již po čtvrté. Zdá se mi věru, že bude více v Asii nežli v Byzanci. Že to není říši k prospěchu, rozumí se samo sebou.

Agatha se zamlčela.

— A Michal? tázala se dychtivě Iréna.

— Michal nezapomněl nikdy ani na okamžik, že jest jediným dědicem a pánem císařského trůnu, odvětila Agatha hlasem stlumeným.

Všickni se zamlčeli. Agatha vstala a odcházela zvolna do vnitř paláce. Iréna klesla jako u vidění na mramorové sedátko, opřela se o zábradlí a zahleděla se v myšlenkách znova na moře.

Andronik posadil se k ní; chvíli ji mlčky pozoroval a pak pravil: — Jak se ty lodě tratí. Nedávno byl jich plný přístav a teď mizí jako hejno bílých ptáků na dálném obzoru. Za malou chvíli nebude po nich ani stopy.

Iréna jenom těžce si vzdychla.

— Ty šťastné lodě! zvolal Andronik. Díváš se za nimi s takovou touhou, jakoby ti odvážely polovici tvého srdce.

Irena neřekla ani slova, ale lehké zardění prozradilo mnohem více. Andronik mlčky pohledl na ni a svěsil hlavu. Iréně ho bylo líto. Vzala ho vlídně za ruku a pravila: — Ty víš, že jsem ti byla vždycky sestrou zrovna jako Zoe. Na ty lodě nemusíš být nijak žárlivým. Miluju válku, přiznám se ti, ale jenom proto, že končívá triumfem, a kdybych mohla jednou spatřiti tebe v čele vítězného vojska, celého ve zlatě a purpuru uprostřed těch jásajících davů a mohla říci: — ten skvělý vítěz, ten hrdina jest můj Andronik — věř mi, že chtěla bych toho dne zemřít!

Andronik poslouchal ji zamyšleně: pak vstal, podal jí mlčky ruku a odcházel dolů se schodů terasy. Iréna dívala se za ním; viděla, jak stanul dole u fontánu, opřel se o bílou jeho římsu a zahleděl se na město. Ohlédla se v tu stranu a oči její stanuly na vítězném oblouku Konstantina. Zlacená křídla veliké Viktorie leskla se v slunci jako oheň a bílé mramorové oblouky jeho skvěly se jako padlý sníh. Oslněné zraky Irény svezly se opět dolů do zahrady, ale Andronika zde již nenalezly.

III.

Byl smutný, letní večer. Na nebi visely těžké mraky a země jakoby jimi tísněna ležela v mrtvém klidu.

Na vysoké holé skále, u jejíž paty se s hukotem rozrážely vlny, stál Andronik. Díval se zase na to moře

jako před několika dny a vzpomínal, co se všecko od těch dob stalo. Viděl v duchu Irénu jak sedí na té známé terase a dívá se upjatě, jak mizí lodě na vlnách; ó, nyní jim nemusil více závidět; nyní se těšil, že když její duše zaletí k těm vzdáleným břehům, že si na něho snad také vzpomene . . . snad? Kdož to ví! Proč se jí jenom tázal, proč vyzvídal, proč chtěl to slyšeti zrovna z jejích úst, když tušil již tak dávno, co ho očekává. Iréna vídala Michala zřídka, neprozradila se nikdy ani jediným slovem, a on to přece tušil ano věděl, a když tehdáž naposled usedl vedle ní na to sedátko, chvělo se mu srdce úzkostí, co asi Iréna řekne. Teď věděl vše a cítil v duši hrozné prázdno — snad ještě větší než byla jeho lítost. A přece vracely se myšlenky jeho neustále jenom k ní: viděl ji ještě malou s těmi zlatými vlásky, viděl ji, jak se k němu tulí, cítil její útlé lokty na své šiji a zachvěl se — bylo tomu již tak dávno. Byl ještě malým hochem, když mu zemřela matka — otce ani neznal; Nikefor, jeho strýc, ujal se ho i jeho sestry se vší láskou a od té chvíle, co vešel do jeho domu, se mu za ta všecka leta ani nezastesklo. Iréna byla o něco mladší nežli on, asi tak jako Zoe — byla šťastná, že dostala nové přátely. Hrávali si spolu celý čas, až pak četné práce Andronikovy je sobě odcizily. Později nevídali se celý den — jedině tehdáž, když sešli se večer na terase.

Andronik vzpomínal na ty večery. V arkádách sedával Nikefor a bavil se se svou ženou a starým převorem Anatolem, a když ta mu odešla, sedávali oba muži v témže koutě a nepromluvili někdy ani slova. Venku na terase bývala Agatha s dětmi a vyprávěla jim podivné pověsti ze své vlasti tak dlouho, až se jim zavíraly oči. Ale když ty děti dorůstaly, zavíraly se dříve oči staré chůvě nežli jim — nechaly ji dřímat a povídaly si samy. Někdy mlčeli a dívali se na moře; po vodě běhala světla; dole v zahradě byla úplná tma, jenom v dálce bělal se mezi cypřiši známý fontán, olivy dýchaly opojnou vůni a veliké noční můry šustěly mezi listím. Sedávali tak dlouho do noci a byli tak klidni, tak šťastni. To všecko viděl ve snách Andronik a slzy se mu kradly do očí. Ani tomu věřiti nechtěl, že by se čeho měl obávati. „Já bláhový,“ pravil sám k sobě, „myslí to se mnou dobře — což mi to neřekla? — „A kdybych mohla jednou spatřiti tebe v čele vítězného vojska, celého ve zlatě a purpuru, uprostřed těch jásajících davů a mohla říci: Ten skvělý vítěz, ten hrdina, jemuž všickni se koří, jehož zbožňují, je můj Andronik! . . . Ó což to neřekla!“ a srdce mu plesalo radostí. „Chce mne vidět velikým, slavným a šťastným, protože mne miluje,“ jásal potěšen; díval se k té veliké hvězdě, jejíž modravý lesk se v moři zhlížel, a prosil ji, až se zastaví nad terasou, aby ji pozdravila svým kouzelným světlem.

A potěšen vracel se dolů do tábora.

Ulehl, ale nemohl usnout. Vzpomínal na Irénu, co asi dělá? — Dojista že již spí, pravil sám k sobě, a celá řada různých vzpomínek táhla zase jeho duší.

Iréna však ještě nespala; seděla na loži hlavu podpírajíc rukou a na stoličce vedle ní krčila se stará Agatha.

— Proč jsi se tak zamlčela, milé dítě? tázala se Irény. Chceš již dřímat? Mám snad odejít?

— Ó ne, jen zůstaň, žádala Iréna a zamlčela se poznovu. Agatha dívala se pozorně na ni, pak vstala, usedla k ní na lože a jala se jí hladit dlouhé, rozpuštěné vlasy.

— Poslyš, Agatho, ozvala se pojednou Iréna; znáš ten řetěz z kaleného zlata, který nosívá Eudokie kolem šije? Uprostřed leskne se veliký safír; ten řetěz —

— Ten řetěz? tázala se dychtivě Agatha.

— Dala císařovna Románovi. Když se loučili, byla prý Eudokie neobyčejně dojata; sňala si jej s hrdla, zavěsila císaři na šiji a prosila, by na ni pamatoval. Co Eudokii znám, nebyla nikdy bez něho. Když jsem dnes k ní vešla, poznala jsem hned, že jí něco chybí. Měla řetěz jiný z velikých perel, rovněž tak krásný, ale já ji sotva v něm poznala. Tam ten se mi přece více líbil, zvláště ten safír, ty ho neznáš?

— Ó znám již dávno! znám! O tom není radno mluvit, milé dítě.

— A proč? tázala se zvědavě Iréna.

— Poněvadž není v něm nic dobrého, odvětila pololhlasně Agatha a rozhlížela se úzkostlivě kolem sebe.

— Ty mluvíš, jakoby ten kámen zrovna z pekla pocházel! usmála se Iréna.

— Tys to řekla, šeptala stará chůva a znamenala se křížem.

— Vypravuj mi, prosím, co o něm víš, žádala Iréna. Vždyť víš, že se nebojím.

Agatha se chvíli rozmýšlela, pak vstala, pokropila sebe i Irénu svěcenou vodou, požehnala se křížem, usedla zase na lože a přitulivši se k Iréně začala přidušeným hlasem vypravovat:

— Tys neměla ten kámen ještě nikdy v ruce? Já také ne, ale tvoje matka — bůh jí tam žehnej! — byla jak víš dvorní dámou Eudokie a oblíbenou společnicí. Ta mívala ten kámen častěji v rukou. A ta si dobře všimla, jak podivně jest broušen a co více, že má jednu stranu docela plochou a na té že jsou podivná jakási znamení, kterým nerozuměla. Mluvila o tom s bratrem Arsenem, který býval neustále kolem císařovny, a ten jí pověděl všecko. Co prý se jí naprosil, aby to nenosila, ale Eudokie, jak víš, jest paní velmi učená a nechá se těžko přesvědčit. Arsen také dlouho nevěděl, co ten kámen znamená. Až potom později se to dověděl: vydal se na pouť do svaté země, byl však od Turků zajat a prodán do otroctví. Tak bloudil světem kolik let, viděl daleké země, dlouhé pouště, divný lid, až jednou se dostali do velikých hor. Hory ty stále rostly až byly tak vysoké, že jich oči nemohly více obsáhnout; nežli se vzneslo oko od jejich paty až k jejich vrcholu, skleslo unaveno dlouhou poutí tou a nevidělo ničeho. Tam za těmi horami končí asi ten náš svět, myslíval si často Arsen na těch smutných cestách, a když skály tak se tísnily, že sotva mezek nalezl tam úzkou pěšinu, a ta vždy stoupala až na dalekém obzoru mizela téměř v oblacích, tu věřil pevně Arsen, že brzy spatří ráj. A věru rájem byla země ta, do níž vcházeli, Po dlouhé noční pouti stanuli jednou na vysoké skále. Rozhlédli se kolem. Za nimi týčily se ohromné hory a rděly se v ranních červáncích jako ohnivé sloupy, u jejich nohou choulely se mraky a hustá mlha zakrývala

všecko. Konečně když slunce se objevilo na obzoru a zlaté jeho šípy roztrhaly celý ten těžký závoj, před oslněným zrakem jejich objevil se obraz netušené krásy. Kam oko dohledlo, vidělo jedinou rovinu, tak zelenou, tak svěží, tak bujnou a krásnou, že neviděl Arsen nic podobného nikdy ani ve snách. Bylo to jako jediný koberec v nejživějších barvách protkaný stříbrem a zlatem.

A když pak sestoupili s hor, rostlo jejich podivení každým krokem. Viděli daleké louky, kde rostly květiny tak veliké a krásné jako u nás v zahradách, viděli veliké řeky, s vodou tak modrou a čistou, že se v ní celé nebe zhlíželo, a na jejich břehu hluboké lesy a háje, plné starých, obrovských stromů, tak košatých, že celé karavany mohly by si odpočinout v jejich stíně. A z jejich větví vyrůstaly zase jiné keře a stromy a spouštěly holé kořeny své dolů k zemi, vinuly se kolem starého kmene a pokryly jej celý listím a květy svými. Ve vysoké, husté trávě válely se veliké opice, šplhaly se po stromech a celá hejna papoušků houpala se s křikem na větvích. Arsen byl jako u vidění. Takovou krásu a takové požehnání nikdy ještě neviděl. Rád věřil tomu, když mu potom řekli, že tam býval ráj. Ale jak se zarmoutil, když po třech dnech přišli k veliké řece. Na břehu jejím stálo nádherné město, které mělo mnohem více věží nežli naše Byzanc. A ty věže a ty chrámy skvěly se barvami a zlatem a na cimbuřích věží visely celé věnce malých zvonků, které, jak zavanul vítr, se rozhoupaly v čarovnou hudbu. V chrámech těch stály však sochy divných bohů, neboť ti lidé byli ještě pohané. Modly ty měly kolik hlav a kolik ruk a koulely tak hrozně očima, že šla z nich až hrůza. Jednou šel Arsen se svou karavanou zase takovým hustým lesem. Malá říčka vinula se jeho stíny; po její vodě splývaly veliké bílé a žluté růže v takovém množství, že zmizela voda pod hustým jejich listím. Arsen vstoupil do vody, aby si utrhl jednu, která se kolíbala blízko u břehu. V tom rozhrnuly se větve a z tmavého jich klína vystoupil veliký stařec, polonahý a opíraje se jednou rukou o starý kmen pozvedl druhou hrozebně k němu: — Netrhej svatých květů těch, ty nevíš, co činíš, tys cizinec. Ve dne sletá včela na pokraj jejich kalichu a pije svatou vodu — a když pak skolíbají lesy na hustých větvích svých pestré papoušky a jenom ze sna křičí opice a slon již dávno v trávu ulehnul, tu zkvete celé nebe hvězdami, jež dívají se ve svaté ty vody až na dno, ozáří ty křišťálné paláce a budí svými měkkými paprsky spící víly. Ty vynoří se na povrch, vsednou na lehké tyto květy jako na čluny, projíždějí se po řece a ruku v ruce tančí při měsíci až počnou blednout hvězdy. O netrhej těch květů, bratře můj! A zmizel zase v houští. Arsen sklopil udivené oči zase na vodu a viděl, kterak mezi listím vlní se červenavá záře. Šli tím směrem a octli se u veliké jeskyně, na jejímž prahu hořel oheň. Nahlédli do vnitř a viděli ve skále té celý chrám. Dlouhé řady nízkých sloupů táhly se do dálky až splývaly v šeru a pod hlubokou klenbou houpalo se na dlouhém řetěze jakési světlo, ale plamen jeho neviděli. Odvážili se jen na pokraj a poznali, že to byl veliký drahokam, který tak magicky svítil. V jednom výklenku šklebila se modla a na jejím hrdle lesklo se něco divného. Přihlédli blíže a viděli, že to byl také veliký drahokam, který vydával bledě modravé světlo, jakoby veliká světloška seděla modle na prsou. A modla ta začala prý se šklebit, čím déle se na ni dívali, tím více, že spěchali všickni celí polekaní z chrámu. Na prahu uvítal je kněz, který jim vyčítal jejich přestupek. — Což nezřeli jste oheň? tázal se jich. Jako muška v plameni, tak zmizí člověk před tváří velikého boha, odváží-li se drze k němu se přiblížit. Vy jste cizinci a neznáte svaté naše zvyky. Když on vám odpustil, jděte v pokoji! A pustil je z chrámu. — Když pak se ptal Arsen lidí na ten kámen, řekli mu, že prý tam často najdou podobné kameny kolem vod, ale že nesvítí jako když visí na hrdle boha. Ten prý jest šťasten, komu se dostane někdy kámen takový, který nosil bůh — všecko přání prý se mu vyplní, jen když jej chová v úctě. Podobný kámen nosí Eudokie a tvojí matce se jednou přiznala, že jest jí milejší než celý diadem. Nikdo neví, odkud jej má, ale nelze upřít, že co viselo na krku pohanské modly, nemůže dobrý křesťan nosit při sobě. A že jsou v tom čáry, je také jisto.

— A kde je Arsen? ozvala se Iréna.

— Po letech podařilo se Arsenovi uprchnouti; bloudil dlouho až se setkal v Asii s našimi kupci, kteří jej vzali sebou domů. S radostným pláčem pozdravil Arsen sv. Sofii a slavné naše město; císařovna a celý dvůr vítali jej s takovou úctou, jako velikého vítěze, ale štěstí jeho netrvalo dlouho. Vzpomínal kudy chodil na tu krásnou zemi a litoval, že nepoznala pravého světla naší víry. Neustále obíral se tou myšlenkou, že se tam vrátí a že tam bude kázat. Neměl nikde stání, chodil jako ve snách až jednou zmizel, a od těch dob neslyšel o něm nikdo ani slova.

Zde se Agatha zamlčela. Iréna opřela zatím hlavu o polštář a zavřela oči; Agatha vidouc to vykradla se tiše z komnaty. Ale Iréna nespala. Přemýšlela ještě dlouho o tom, co slyšela. Když konečně potom usnula, měla velmi těžké sny. Zdálo se jí, že klečí ve skalním chrámu před hroznou modlou, které se houpal na krku veliký svítící drahokam. Rozhlédla se plaše kolem sebe a ve chrámu nebylo nikoho. Nerozmýšlela se dlouho a vztáhla bezděky ruku po svítícím safíru. Ale v tom ovinula jí modla kamenné rámě své kolem hrdla a přitiskla ji těsně k sobě. Ten osudný kámen zaryl se jí do těla zrovna u srdce a pálil ji jak oheň. Pohlédla prosebně bohu do tváře, ale ta nebyla více tak hrozná jako dříve: usmívala se na ni a když déle se na ni dívala, tušila v ní známé jakési tahy, vždy více a více až poznala v ní — Michala. Šíleně vykřikla a probudila se. V komnatě bylo úplné šero, jenom před obrazem Matky boží hořela malá olejová lampička. Zlatá půda leskla se kolem hlavy svaté Panny jako světlý stín a veliké rubíny a safíry zářily na její koruně barevným ohněm. Jediná veliká perla bělela se jí na prsou a spínala jí plášť. Bylo to jakoby byla Matce boží skanula bohatá slza a zachytila se v jeho záhybech. Iréna dívala se chvíli vyjeveně kolem sebe a hlava jí klesla zase na polštář. — — (Pokračování.)

Talmudská parabola.

Od *Jaroslava Vrchlického.*

Ve poledním žáru spal i hlučný bazar.
městem kráčel v dumách rabbi Eleazar.
Za myšlénky stopou v tůň své duše zíral,
sotva zastavil se, by s čela pot stíral,
v stříbrný vous jenž mu kanul ručejemi;
a když zastavil se, zíral němý k zemi.
Z cesty uhne se mu každý, kdo jej zočí,
kupčík jeden ale ven z bazaru skočí,
za ním běží stále, za rukáv jej tahá.
„Muži boží, milá květinám jest vláha
a sprahlému hrdlu milá číše vína;
jí se zpruží mysl ku myšlence líná,
v ní duch lidský nová nasadí si křídla!
Chválím boha, že tě moje žena shlídla,
vejdi k nám a přijmi doušek vína svěží!"
Kynul Eleazar. kupčík napřed běží
a na prahu domu hostu pohár zlatý
plný vína nese. Najednou muž svatý
vypil pohár plný, úsměv rty mu zjasnil.
„Révo, dare boží, sám bůh tebe zbásnil.
díky, synu, díky!" — a chtěl dále jíti.
Často v dobrý skutek duši Satan chytí.
a Satan se náhle ozval v kupčíkovi.
„Nelze pochopit mi, že Talmudu slovy
rabbi Eleazar může pohrdati;
psáno jest: Kdo chceš se dokonalým zváti,
nesmíš jedním douškem prázdnit plnou číši!"
Rabbi Eleazar námitku tu slyší,
tiše usměje se a hned odpovídá.
„Tak dí Talmud, pravda, kdo jej ale hlídá
a pojímá vřele ve svém srdci prostém,
líp mu porozumí, s každým jeho skvostem
líp se obeznámí. než kdo zlomyslný
bratru nim chce líčit jedu pohár plný.
Najednou jsem ovšem plný pohár vypil;
líto mi, žes bratře líp se nedovtípil.
Myslíš, v leč že půjdu jako v past jde myška?
Vždyť to nebyl pohár — byla to jen číška
malá jen co dal's mi, a pak sám rci, může
stačit jedna číška pro statného muže?
Důvodem též třetím buď ti posloužíno!
Co jsem živ, jsem nepil tak výtečné víno.
Doufám nejen Talmud výkladem tím trojím,
leč i svědomí své jistě upokojím."

Jak jsem vyprávěl, to v talmudu je psáno.
Vzal jsem pověsť tuto, nezapírám, ano,
vzal jsem ji jak včela z květin bere látky.
myšlenky však perlu vsadím do pohádky.
Vzal jsem ji Jehovah jak vzal v dlaň svou hlínu,
člověka by stvořil, korunu svých činů,
vzal jsem ji — či hřích to zvednout zlatou rudu?
Najděte vy zlato! a já mlčet budu!

Přátelé, jimž z očí nadšení žár blýská.
jejichž ruka písní plný pohár stiská,
jimž je básní celý žití pestrý bazar,
buďme všichni moudří jako Eleazar.
Nám hle v parnu žití dána poesie,
ať jen každý rychle plným douškem pije!
Jak rabbiho číška, život náš je malý,
závisť pelyňkem svým sotva nám jej skalí.
Sem tu číši písní, dokud má nás země,
my ji dobře snesem! vždyť jsme obrů plémě!
Sem tu číši! chtějme ji až ke dnu píti,
sotva lepší víno najdem ještě v žití!

Sněm o zachování českého jazyka r. 1615.

Napsal dr. *Ant. Rezek.*

(Dokončení.)

V popředí spisovatelů horlících proti cizáctví stojí již od počátku vlády Ferdinandovy Sixt z Ottersdorfa, jakž slova jeho na začátku naší rozpravy položená jsou toho jasným svědectvím. Odhodlanost, jaká jeví se v jeho Pamětech o bouři české r. 1547, jeví se také v jeho politickém jednání, a byla příčinou, že Sixt, dle úsudku Jana Blahoslava „nejlepší Čech ze všech přítomných pražských doktorů a mistrů," strávil dlouhý čas ve smrdutém vězení v Černé věži pro své účastenství v odboji. Veliká část literatury bratrské — na kolik není ona čistě náboženskou — jest též prodchnuta duchem protiněmeckým, a nejlepšího výrazu snaze té dal tajný přívrženec Bratří Daniel Adam z Veleslavína ve všech spisech svých vůbec a v překladě Buntingova spisu „Itinerarium sacrae scripturae," zvlášť. Veleslavín věnoval překlad díla toho panu Karlovi ze Žerotína a v dedikační předmluvě šíře se zmiňuje o rozšiřování cizáctví v Čechách, a jmenovitě žaluje na „Čechy vznešené a učené" pro jich „nechuť" k českému jazyku. — Tato kapitola o „vznešených a učených" Češích jest čtení a přemítání hodna nejenom vzhledem ke století XVI. a XVII.!

Ale beze všeho ohledu, i co do věci i co do formy, vystupuje proti cizozemcům a těm Čechům, kteří jim nadržují, Mikuláš Dačický z Heslova, Kutnohořan, jenž ovšem více než kdo jiný měl příležitost pozorovati rozšiřování němectví při úřadech horních. Horlení jeho nezná žádných mezí a jest čím dále tím ostřejší. Uveďme některé příklady:

„Ledakdos z cizozemcův poběhlých sobě provede co chce v Čechách, ještě mu domácí napomohou.

Čechův se vždycky při úřadech horních pomíjelo a ledajacís příchozí cizozemci předčili. Čechové se pak sami lehčili a raději cizím napomáhali na své zlé." Šmelcíř Wolfram okradl mincovnu císařskou asi o 30000 tolarů a přece nebyl uvězněn; k tomu dodává Dačický: „Takové šejdířství, jemuž Němci kunst říkají, žádnému by Čechu nepostačilo a pasírováno nebylo nikoli."

K vůli cizincům tvořilo se mnoho nových úřadů při horách, ovšem k neprospěchu výtěžku. O tom vyslovuje se Dačický následovně: „A Němcům ledajakýchsi postranních ouřadův nových, těm horám neplatných, přibývalo, pročež ledajakýchsi Němečkův mizerných k těm horám. a každý bráti chtěl. naběhlo." — A poněkud

níže, když mnoho podvodů beztrestně se pojednou na horách spáchalo, rozohnil se Dačický ke slovům následujícím:

„Rovně jako housenka v zelí, had za ňadry, myš v stohu a v stodole, kozel v zahradě, tak Němec v české radě, loupí, bere, šidí, podvozuje a zjevně krade. Mnozí pak neupřímní Čechové učí se tomu od Němců, s nimi v tom spolek činí a tak sobě napomáhají a s nimi se spřízňují a cvikířují na svou vlastní lehkost a záhubu.“ Hned pak po těchto slovech dodává: „Do Čech ledajakýs poběhlý, nuzný cizozemec se dostana a přiběhna od polou nahý, ať má hned v Čechách ouřad, plat, a ať vládne a rozkazuje a zbohatne! Medle, ví-li kdo Čecha, aby se mu toho v Němcích dostalo? Ó! již nebozí, bědní, nedbalí, ospalí, němí, hluší, slepí, svázaní, nesvorní Čechové! Kde jsou vaši předkové, udatní, věrní, stálí, upřímní, horliví Čechové! Co vaši předkové udatností a krví svou vlastní dobyli, to vy ničemně tratíte a zoumysla na své zlé opouštíte, se podvozovati dáte, ba i sami proti sobě, vlasti své, napomáháte, spřízňujete a zlehčujete!“

Není pochybnosti, že to, co někteří spisovatelé čeští, a jmenovitě Dačický, psali, mnozí z Čechů upřímných také cítili. Byl tu ještě veliký počet rodin rytířských a jiné drobné šlechty, bylo tu zámožné měšťanstvo královských i poddaných měst, a ti všickni pociťovali jistě neblahé šíření cizáctví v zemi a podporování jeho se strany vysoké šlechty, kteráž za to od vlády nabývala úřadů a jiných vyznamenání. —

Tlak vládní se strany jedné a hříšná nevšímavost a lehkověrnost česká se strany druhé, byly příčinou velikého vzmožení se cizáctví vlašského, španělského a německého v zemi, a cizáctví toto podporováno byvši i Čechy přemnohými začalo rozmáhati se tou měrou, že z toho mohla pojíti záhuba celého národa.

Avšak opposice proti tomu, jež obmezovala se na pouhé řeči neb zmínky — byť i sebe ostřejší — ve spisech současných, nestačila k zabránění zla již tuze vkořeněného; měla-li učiněna býti náprava, muselo se tak státi usnešením sněmu zemského a prostředkem nějakého obecně platného zákona. To bylo tehdáž také obecným přesvědčením upřímných Čechů, a všecky kroky k zamezení škodlivého množení se cizinců v zemi musely nutně k tomu vésti, aby na sněmu českém bylo napraveno to, co předešle lehkovážným opomíjením bylo zaviněno.

Než však od řečí a písma došlo se k skutkům, bylo potřebí překonati veliké nesnáze; protož uplynulo také mnoho let, než přikročeno bylo k opravě tak žádoucí. Stala se tak teprve roku 1615.

Tehdy svolán byl obecný sněm na hradě pražském k pondělnímu dnu po sv. Trojici (15. června) a sešel se v počtu již dávno před tím nevidaném, poněvadž proposice královská obsahovala několik kusů, kteréž vyžadovaly přítomnosti větší části veškerých stavů českých. Jmenovitě mělo se jednati o povolení summy peněz na zaplacení velikých dluhů po císaři Rudolfovi II. pozůstalých. Poněvadž pak mezi věřitele nebožtíka císaře náležela velmi podstatná část české šlechty a všecka královská města, bylo ovšem v interessu jich, aby sněmu v plném počtu se účastnili. Následkem toho protáhlo se také jednání sněmovní od 15. června až do 3. října. Při této příležitosti, když stavové ze všech končin vlasti se sešli a náhledy své o věcech zemských pronášeli, propukla také sotva tajená nevole v záležitosti upadání národnosti a jazyka českého. Hned pak po učiněném narovnání s věřiteli Rudolfovými sněm dal se v rokování o přijímání cizozemců za obyvatele země české a hleděl platným usnešením učiniti tomu napříště přítrž neb aspoň jak možná veliké obmezení. — Po té sestaveno bylo snešení „o zachování starožitného jazyka českého a vzdělání jeho“, kteréž bylo od celého sněmu i též jménem císaře Matiáše přijato, a do desk zemských zapsáno. Pamětihodný tento zákon, jímž měla v ohledu národnosti české nastati v zemi nová doba, zní následovně:

„A jakož jsou sobě stavové ku paměti přivedli, kterak vzácní předkové jich snaživše se jazyk a národ svůj český vzdělati, rozmnožiti a zachovati, a soudíce to, že s zahynutím jazyka českého i národ český i jméno Čechův by zahynouti muselo, to za právo nařídili, aby před soudy v tomto království jinak mluveno a pře vedeny nebyly, nežli jazykem českým. Což pak při předcích našich, kteří jsou tak na vlast svou jakožto praví její synové laskaví a vzdělaní národu a jazyku svého žádostiví byli, vysoce chvály hodné a potřebné jest, tak naproti tomu při mnohých nynějších obyvatelích království tohoto, potomcích jejich, nemůže se než tupiti, že šlépějí týchž předkův svých nenásledují, více se na uvedení sem do tohoto království, vlasti naší milé, všelijakých cizích jazykův a národův vydávají. Čemuž kdyby jednou časně v cestu vkročeno nebylo, nemohlo by naposledy to než s velikou záhubou i utištěním národu našeho Českého býti. Na oko se spatřuje, že vždy více a více sem do země cizozemců přibývá, kteříž se zde osazují, své živnosti, obchody a handle vedou, velikých statkův docházejí, na ouřady ty i jiné, obzvláštně v městech a městečkách do rady mnozí, neumějíc tří slov českých, stranám česky své věci přednášejícím nerozumějíce a práv tohoto království povědomi nejsouce, dosazeni bývají, ano i v mnohých místech tohoto království před soudy a v místech radních jazyky cizími, což patrně čelí proti zřízení zemskému, se mluví a pře vedou. Ano i na nejedněch kollaturách stavův království tohoto, ke kterýmž však lidé poddaní osadní větším dílem mimo jazyk český, jiného žádného neumějící, náležejí, kněži cizozemci, jazyka českého neužívající, se dosazují a chovají; ješto tomu na odpor neslyší se, aby Čechové odsud z země jinam se táhnouti, osazovati, kdekoliv u cizích národův podobného pohodlí aneb jakého takového fedruňku užíti, a kde v které cizí zemi jazykem českým, buď při právích a před soudy mluveno, aneb v kostelích slovo boží kázáno býti mělo. Odkudž zřejmé jest, že Čechův ubývati a cizozemců do království českého zhusta přibývati musí.

A protož na tom Jeho Milost Císařská se stavy jednomyslně se snésti ráčil: Aby všickni ti, kteříž z cizích zemí posavad do království tohoto, buďto za obyvatele

do země anebo do měst za měšťany přijati jsou, děti své ihned z mladosti jazyku českému povinni byli učiti dáti, tak aby jsouce zde rodilí a zrostlí, toho že Čechové jsou — poněvadž jeden národ od druhého ničím tak jako jazykem rozeznán býti nemůže — skutkem dokazovali. A aby děti cizozemcův také v nově posavad do země přijatých větší příčinu k učení se jazyku českému měli, protož aby dědici obojího pohlaví, vyšších i nižších stavů, kteříž by jazykem českým dobře mluviti uměli, po smrti rodičův svých napřed před jinými v statcích pozemských dvojnásobně dědili a také jim raději statky pozemské zůstavovali; jiní pak a kteří by česky neuměli, tehdy ti a takoví aby na penězích, nebo jináč, díly své přijíti a na tom přestati povinni byli.

Na potomní však a budoucí časy od zavření tohoto generalního sněmu, aby žádný cizozemec, kterýž by jazyku českého neuměl a potřeby své v témž jazyku srozumitelně přednésti nemohl do země za obyvatele ani do měst za měštěnína žádným spůsobem přijímán nebyl; nýbrž aby každý ten, kdož by toho, aby do království tohoto přijat byl, žádati chtěl, nejprve se jazyku českému naučiti povinen byl. A když by se naučil, tu teprv aby mu se toho dostati mohlo a prvé nic. Však s touto při tom znamenitou výminkou, aby žádný takový v nově do země přijatý cizozemec ani děti jeho do třetího kolene na žádné ouřady, buď zemské neb městské i jiné, ani také do žádných soudův, dosazováni nebyli, a to jak proto, že není možno cizozemcům tak rychle všech zvyklostí a obyčejů zemí svých, v nichž zrozeni jsou odvyknouti, aby snad, jsouce v nějakých povinnostech potřebováni, něco takového do této země a do dobrých pořádkův našich nevtrušovali, a právům království tohoto, podle nichž samých obyvatelé země české souzeni býti mají, tak na spěch rozuměti a se naučiti nemohou, tak i pro to, aby starožitní Čechové, jakožto praví, vlastní a přirození vlasti této naší milé synové, před týmiž v nově do země přijatými a cizozemci, jako nějakými pastorky jejími, většího fedruňku a odměny za věrné a platné služby Jich Milostem králům českým a království tomuto činěné užíti mohli. Ano i jiní vidouce při dětech odměnu zasloužilosti otcův a nadějíc se téhož i při synech svých; tudy jako ponuknutí byli, tím ochotněji v potřebách obecních se potřebovati dáti a nižádné práce a snažnosti k vzdělání obecného dobrého sobě nelenovati.

Nicméně jak při sněmích, též při soudech vyšších na hradě pražském, tak ve všech městech, městečkách Jeho Milosti Císařské, jakožto krále českého, a Její Milosti Císařové, jakožto králové české, též panských, rytířských, městských a duchovních při právích nemá jinak mluveno, pře vedeny, slyšány, příčiny přijímány a souzeny býti, než jazykem českým.

Tolikéž v těch farách, kostelích aneb školách, v kterýchž jest před lety desíti slovo boží jazykem českým kázáno bývalo, a dítky témuž jazyku českému se vyučovaly, aby to nyní ještě budoucně v tom předešlém, dobrém spůsobu zůstávalo a jiní cizího jazyku správcové školní, kněži a kazatelové, kteříž by česky neuměli a nekázali, tam uvozováni a dosazováni nebyli, v nově však vystavené kostely a školy v to nepotahujíc.

A jestli že by kde od těch nahoře jmenovaných desíti let tak v nově na takové fary neb školy Němci dosazeni byli a cizím jazykem kázali, tehdy aby takoví všickni do nejprv příštího sv. Jiří odtad vybyti a na místě takových kněží, kde pod jednou tu od pana arcibiskupa, a kde pod obojí tu od administratora a konsistoře pražské, i také správcové školní, Čechové dosazeni byli. Pakli by se toho od kterých koliv kollatorův do toho času nestalo, tehdy aby jeden každý z nich pokuty 1500 kop grošův českých propadl na ten spůsob: jeden díl tomu, kterýž by to vyhledal, druhý k zemi, a třetí do špitála. Z kterýchžto 1500 kop grošův českých ten, kdož by to vyhledal, do soudu komorního království českého vznésti má. A týž soud komorní žádných hojemství straně pohnané dávati nemá, nýbrž hned, jakžby na ten půhon přišlo, strany vyslyšeti a spravedlivou vejpovědí poděliti. Též mezi stranami škody vyzdvihovány býti nemají.

A jakož jistá správa se činí, že by některé osoby z stavův i také lidu obecného mezi sebou se zavázali, aby při shledání jich společném žádný jazykem českým nemluvili, což na veliké zlehčení a potupu jazyka našeho českého se vztahuje: protož jsou se stavové o to tak snesli: kdož by koliv ten a takový byl, jsouc obyvatel tohoto království jazykem českým umějíc jej mluviti nechtěl, a jiné od mluvení českého odvozoval, aby v zemi trpín nebyl, nýbrž v půl letě pořád zběhlém ven ze země se vystěhovati povinen byl. A pokudž by toho neučinil, tehdy aby jako rušitel obecného dobrého dále žádných práv a svobod království toho užívati nemohl.

A poněvadž se to také vyhledalo a našlo, že v některých místech zde v království českém, zvláště v Městech pražských, německého národu lidé obcí německou se jmenují, ješto v království tomto českém o žádné jiné obci, mimo obec českou, se neví, a jak od Jeho Milosti Císařské, tak ani od Jich Milostí slavné a svaté paměti králův českých nikdá vysazena a dopuštěna nebyla a není, ani v zřízení zemském a právích království českého žádné zmínky o obci německé se nenachází: protož na tom jsou se všickni tři stavové snesli, aby toho na budoucí časy nikoli nebývalo a nějaká obec nová, v království tomto zvláštní, Německá se nejmenovala. Kdo by se pak přes to jich stavův snešení toho dopustil a jinou obec mimo obec českou jmenoval a uznával, ten každý aby pokutu vejš položenou podniknouti povinen byl.“

Manifestace tato dobře sice ukazuje, že bylo u nás mužů s dostatek, kteří rozumně pochopovali potřeby českého národu, ale bohužel praktického výsledku toto usnešení sněmovní již více nemělo. Současný pamětník napsal o něm: „Ale to žádné platnosti neneslo, nebo věc již jest zastaralá, obmeškaná, nezhojitelná a nenapravitelná, skrze vlastní nedbalost a nesvornost českou.“

Cizinci byli již v Čechách přes příliš zbujněli, ba na vzdory témuž snešení „brzo po tom v Praze Němci a Vlaši v noci i ve dne po městě svými jazyky, i sami Čechové cizím jazykem, vše na potupu témuž sněmu a národu českému, zpívali a provejskovali“. — Ano rodilý Čech Vilém z Vřesovic, tehdejší nejvyšší mincmistr na Horách Kutných, v německém jazyku

hned na to vydávati počal všeckna poručení i k ouřadu hornímu i k české kancelláři! K čemuž podotýká Dačický: „Tak páni Čechové již nad sebou a vlastí svou ochranu a víru drží, vše proti slavným skutkům předkův svých starožitných! A aby Čech Čecha v Čechách německy slyšeti a souditi měl, nebylo předešle slejcháno! Velice a nenapravitelně ste se již sprznili a zlehčiti dopustili milí páni Čechové, sami nesvorností svou a ničemnou nedbanlivostí proti sobě cizím napomáhajíce!“

Než zákon tu byl a rána stará prodlením delšího času byla by se přece při úsilovném léčení zhojila, kdyby nebyly přikvačily události r. 1618, při jichž líčení slovutný obhájce starožitného jazyka českého s resignací napsal: „A tak odstup pryč slávo a svobodo česká.“

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Maje zdravé nervy a jsa člověk flegmatický mívám také obyčejně dobré spaní a skoro se ani nepamatuju, že by mně byl kdy nějaký sen poškádlil nebo že bych byl v noci procitnul. Také této noci usnul jsem po svém zlozvyku teprv po půlnoci s poklidem člověka, kterémuž jest skoro lhostejno, co se zejtra stane. Dle všeho spal jsem dobře asi do dvou hodin s půlnoci, ale pak jsem z neznámé příčiny procitnul a nemohl usnouti. Marně jsem bral útočiště k různým, dle doslechu osvědčeným prostředkům, kterýmiž prý se spánek podporuje; marně jsem počítal do sta, do dvou, tří i čtyř set, ba i do tisíce, marně jsem se snažil soustřediti myšlenky své na jistý, určitý a zároveň zcela lhostejný předmět, marně jsem v duchu upínal zrak svůj na jediný bod — spánek se nedostavoval . . . A přece byl duševní i tělesný můj stav zdánlivě zcela normalní; zkoumaje tepnu a tlukot srdce shledal jsem obé v oné rovnováze, kterouž jest podmíněno zdraví lidské; hlava má nebyla rozpálena a dech můj nikterak nepravidelný — a přece jsem usnouti nemohl . . .

Ký div, že jsem posléze vstal a počal přecházeti po pokoji. Byly asi čtyry hodiny z rána. Cítil jsem mírnou umdlenost; ale přes to vše přecházel jsem od okna ku protější stěně s onou vytrvalostí, která jest jedině zárukou, že nás konečně pravidelnost našeho konání zcela unaví; ale vše marně, kromě nepatrné umdlenosti necítil jsem ani nejnepatrnější potřeby usednouti nebo ulehnouti.

Posléze počalo se šeřiti. Několikráte zastavil jsem se na své jednotvárné noční promenadě u okna a zahleděl se dolů do ulice, kde panovalo ještě takové šero, že bych byl mohl z druhého patra, kde jsem bydlil, rozeznati toliko mlhavé obrysy předmětů asi uprostřed ulice se nalezajících, kdežto předměty vzdálenější byly posud ve tmě. Ulice však byla pustá; nikde ani živé duše a všady hrobové ticho . . . Z nenadání se mi zdá, že pozoruju u protějšího domu obrysy lidské postavy. Napínám zrak, ale nevidím přece než temné obrysy, aniž bych mohl rozeznati, zdali to člověk čili nic. Mechanicky otevru okno, ale vidím jen tutéž neurčitou mlhavou silhouettu. V témže okamžiku se mlhavé obrysy pohnuly a popošly několik kroků do ulice, kde se zastavily. Teprv nyní jsem rozeznal štíhlou postavu mužskou, držící cosi pod pážím a hned na to jsem poznal — sestřence.

„Jsi ty to, Hugo?“ volám dolů.

„Jsem,“ zní odpověď.

„Probůh, co se stalo?“ tážu se dále.

„Nic, strýčku, pranic . . .“

„Kde jsi se tu tedy vzal?“

„Přicházím k tobě, strýčku — vždyť víš proč!“

Teprv nyní jsem si připomenul, co jsem byl den před tím sestřenci přislíbil; ale tak záhy jsem ho přece neočekával.

„Pojď tedy nahoru!“ vzkřikl jsem bezmyšlenkovitě.

„Nemohu. Dům je zavřen!“ zní odpověď.

„Hodím ti tedy klíč,“ odpovídám a v několika okamžicích letěl do kapesního šátku zaobalený klíč od domu dolů na ulici. Slyšel jsem temný zvuk, jak klíč dopadnul, pak jsem viděl, jak jej sestřenec zvedl a kterak rychle popošel ku vratům. Na to jsem slyšel zcela zřetelně otevříti a zavříti vrata a za několik okamžiků objevil se sestřenec mezi dveřmi, neboť byt můj nebývá v noci nikdy na klíč uzavírán.

„Proč tak záhy? Vždyť není ještě ani pět hodin!“ vítám hocha, kterýž byl po svém zvyku u dveří státi zůstal a desky pod pážím si urovnával.

„Odpusť, strýčku!“ zahajuje sestřenec stereotypně svou řeč. „Nemohl jsem doma vydržeti.“

„Proč jsi tedy stál před domem a nezazvonil, nebo aspoň nekřikl?“

„Nechtěl jsem tě burcovat a nebyl bych se prohlásil, kdybys nebyl sám zavolal.“

„Pojď tedy dále a usedni!“ vyzývám.

Sestřenec uposlechl. Popošel několik kroků až ku psacímu stolu a položiv desky na stůl přitáhl si opodál stojící stolici. Ale dříve, než si sedl rozevřel ještě jednou desky, aby se přesvědčil, zdali květinu neztratil. Přesvědčiv se, že je květina v deskách, usedl; pak skříživ nohy položil obě ruce křížem přes prsa a setrval chvíli v mlčení.

Pro panující posud šero nemohl jsem tvář jeho ani z blízka ještě zcela zřetelně rozeznati; zdálo se mi však, že je poněkud rozpálena.

„Tys dnes snad ani nespal?“ dím po chvíli.

„Nespal,“ zní odpověď. „Asi do půlnoci jsem se díval na Ethiopskou lilii a duší mojí vířily tisíceré myšlenky. Byl jsem v nejvyšší míře rozčilen. Pak jsem

ulehl a navzdor rozčilení jsem zdřimnul nebo aspoň v jakési polosnění se pohřížil. A tu se mi zdálo, že vidím před sebou postavu stařičkého učitele tvého, jak jsi mi jej byl ondy líčil; ale s výrazem nevýslovné bolesti ve tváři. Zdálo se mi, že dívá se na mne s jakousi trpkostí a zároveň káravou přísností, ba zdálo se mi, jako bych byl zaslechl i přitlumený hlas a slovo: „Nepokradeš!“

„Osudná lilie!“ připomínám. „Kolikráte tě už ve snu znepokojila! Dnes arci nebylo divu; avšak za nedlouho se nejspíše dovíme, že je to květina u nás sice vzácná, ale přece jen bezvýznamná a bezcenná . . .“

„Ne, ne, milý strýčku,“ vpadl mi kvapně hoch do řeči. „To není vůbec ani možno. Kdybych ti mohl vypravovati vše, o čem jsem dnes v noci, dívaje se na Ethiopskou lilii, přemýšlel, dal bys mi za pravdu; neboť květina, která může v člověku zbuditi řadu zcela nových myšlenek, nemůže býti nikdy bezcenná . . .“

„V tom vzhledě arci ti dám za pravdu,“ dím na to chladně; „ale jinak jest to dle všeho přece jen květina bez jakékoli zázračné síly a tajemné moci. Veškerá změna, kterouž byla spůsobila v tvé duši, nezávisí tak na květině samé, jako má spíše základ svůj v tvé ohnivé, ryze básnické obraznosti. U jiného člověka a za jiných okolností by Ethiopská lilie sotva zbudila nějakých myšlenek, a trvám, že by tisíce lidí dovedlo se na ni třeba po celé dny zcela lhostejně dívati, aniž by komu něco mimořádného, neřku-li neobyčejného napadlo . . .“

Tak a podobně vyměňovali jsme si své náhledy o podivné květině, která byla před lety na mne a nyní zase na sestřence tak zvláštním kouzlem působila. Čím déle však jsme mluvili, čím pádnějšími a věcnějšími důvody jsem sestřence přesvědčoval, že vše to, co on pokládá za vliv květiny, má původ svůj v jeho vlastní obraznosti, tím houževnatěji hájil on opak toho.

Mezi tím bylo se rozednilo a vycházející slunce vrhlo první paprsky do pokoje, v němž jsme dleli. Tvář sestřencova, kteráž se mi zdála býti za šera nápadně rozpálena, byla vlastně jemně namodralá a nyní, v zlatých paprscích slunce, zdála se býti zcela svěží, ačkoliv v celku jevila zřejmě stopy nevyspání a předcházejícího rozčilení, které bylo patrně již poněkud ustoupilo jakési rozvaze nebo aspoň resignaci.

Čas ubíhal nám v živé rozmluvě dosti rychle; ale přece musili jsme i po východě slunce vyčkati ještě asi dvě hodiny. Konečně, když odbila osmá hodina, zvedl jsem se; ale i tato doba zdála se mi býti k návštěvě stařičkého muže a zejmena vzhledem k zdánlivě malichernému účelu jejímu přece jen příliš časnou a proto jsem na to sestřence upozornil.

Chvíli zůstal zamyšlen, pak pravil:

„Mně něco podobného ani nenapadlo; ale vždyť snad možno nějakou záminku . . .“

„Ale jakou?“ vpadl jsem mu do řeči.

Po té jsme oba chvíli přemýšleli; ale ani mně, ani sestřenci nenapadlo nic vhodného.

„Nezbývá nám tudíž než vyčkati ještě asi hodinu,“ pravil jsem posléze, „a navštíviti kmeta zcela beze vší vylhané záminky . . .“

„Máš pravdu,“ dí na to hoch: „jsem sice velice netrpěliv, ale dovedu se opanovati. Bylo by ostatně nepromíjitelno, kdybychom brali útočiště k jakékoli lsti nebo lži . . . Tvůj učitel toho nezasluhuje . . .“

Po té hoch se odmlčel, ale hned na to dodal:

„Jako nezasluhuje, abys před ním ještě nyní tajil svůj poklesek z mládí . . .“

„Co tím míníš?“ ptám se.

„Že nezasluhuje,“ odpovídá sestřenec, „abys mu nepověděl, jakým způsobem přišel o svou Ethiopskou lilii. Pověz mu vše upřímně, uvidíš, že jej svou upřímností potěšíš a vrať mu pak lilii . . . Kdož ví, nemá-li pro něj přece nějaké ceny . . .“

„Vždyť už jsem před několika týdny řekl, že mu ji vrátím,“ pravil jsem.

„Učiň tak tedy nyní,“ dí hoch, a já odpověděl:

„Učiním!“

Po té jsme vyčkali ještě asi hodinu. Na to vzal sestřenec desky s Ethiopskou lilií pod páží, a za několik minut byli jsme již na cestě k bytu stařičkého učitele.

Bylo rozkošné jasné dopoledne. Nevěda ani, kde učitel bydlí, musil jsem se na cestě ptáti. Zeptal jsem se asi pěti nebo šesti osob, jež jsme potkali, a do nichž jsem se na pohled mohl nadíti, že nám mohou pověděti, kde stařičký učitel bydlí; ale nikdo nevěděl . . . Kdož také se stará v kterémkoli větším městě o zapomenutou osobnost, která zřídka kdy z domu vychází a s nikým se nestýká? Posléze jsme potkali jednoho z mých dávných spolužáků, který nám udal aspoň dům . . .

Tak octli jsme se za nedlouho v nové, posud nedostavené ulici na úpatí vrchu Mrázovka zvaného. Ze čtyř nových domů, které tu již stojí, nezdál se nám ani jediný odpovídati zběžnému popisu mého spolužáka, ale přece jsme vešli do jednoho a optali se. Náhodou byli jsme vešli do pravého a za několik minut stáli jsme v úzké světlé chodbičce v třetím patře přede dveřmi, na nichž byla přibita zažloutlá již visitka s jmenem učitelovým.

Zaklepal jsem na dvéře. An však se nikdo neozval, vzal jsem za kliku — bylo otevřeno . . . Vešli jsme do malé prázdné předsíňky. V pravo vedly otevřené dvéře do prázdné kuchyňky, v levo byly dvéře jiné, jen přivřené. Popošli jsme a já na dvéře ty zaklepal. Ale ani zde se nikdo neozval. Vzal jsem tedy za kliku a otevřel dvéře do pola, tak že bylo viděti do pokoje.

Byl to čtverhranný, nehrubě velký pokojík o čtyrech oknech, z nichž každé bylo obráceno v jiný úhel světa. Okno přímo proti dveřím, které se nalezaly těsně vedle stěny po levé naší ruce, šlo na východ; oknem na levo bylo viděti na sever; okno na pravo obráceno bylo k jihu a okno čtvrté, nalezající se těsně vedle dveří, v kterýchž jsem právě stál, šlo do dvora a byla z něho vyhlídka na západ. Byl to tudíž pokojík neobyčejně světlý a zároveň tak zvláštní, jakých v nových činžovních domech zřídka kdy nalezáme. Umístění oken v ten spůsob, že bylo viděti ve směru všech čtyr úhlů světa, umožněno bylo jednak zvláštností půdorysu bytu, jednak pak polohopisnými plány sousedních budov. Vyhlídka do krajiny byla toliko jediným, k jihu obráceným oknem; ostatní tři okna šla do dvorů sousedních domů a bylo jimi přes střechy domů těch viděti pouze oblohu, ale skoro veskrze až po samý obzor.

Staromodní nábytek nenasvědčoval ani zámožnosti, aniž pseudopřepychu, jejž střední třídy společnosti ve svých bytech tak rády na odiv staví; nebyltě patrně nikdy sloužil za tak zvanou okrasu, nýbrž k nevyhnutelné potřebě; byl otřený jako opotřebované nástroje v práci sešedivělého řemeslníka. Nebylo ho také více, než nejnutnější potřeba kázala: stará postel s malou podhlavnicí a lacinou houní místo přikrývky, dvě skříně, jedna patrně na šaty a druhá zasklenná, na knihy, dvě židle a lenoška u jednoho okna, pak velký kulatý dubový stůl uprostřed pokojíku bylo vše, co bylo možno nábytkem nazvati . . .

A přece byl pokojík takřka přeplněn různými jinými věcmi, tak že činil dojem skoro až bizarní. Množství kněh, narovnaných v koutech a podle stěn, na nichž místo obrazů v rámcích visely mapy a vyobrazení, sloužící k účelům vědeckým, množství vycpaných živočichů, zejmena malých ssavců a ptáků, preparovaných nebo v lahvích v lihu chovaných plazů, ryb a měkýšů; skřínky s motýly, hmyzy a mineraliemi; množství herbářů a čerstvých květin nejen domácích, nýbrž i jiných vzácnějších, mezi kterýmiž nad jiné vynikaly různé druhy kapradin a květin z rodu lilií; dvě kostry lidské, množství koster všech možných zvířat a podobné stálo na prostých regálech podle stěn nebo bylo rozvěšeno po stěnách nebo leželo po různu neb nakupeno po zemi v koutech a vůbec všady, kde bylo místa.

Velký stůl uprostřed pokojíku podobal se stolu kněh, přírodovědeckých preparatů a nástrojů od nejjednoduššího kladívka a takových též kleštiček, až po nejkomplikovanější nástroje k nejrůznějšímu bádání vědeckému. Mikroskopy, lancetky, vážky, mísky, retorty a podobné ležely na pokraji stolu, kdežto knihy a různé preparaty nakupeny byly uprostřed, pokrývajíce tak asi čtyry pětiny stolu. Toliko po jedné straně stolu bylo poněkud větší místo prázdné — patrně na něm obyčejně pracováno . . .

Vše to, zdánlivě beze všeho ladu a skladu, bylo by v každé jiné místnosti, obzvláště v místnosti pošmurnější učinilo dojem, jaký činívají na člověka věrné popisy bizarrně fantastických dílen středověkých adeptů; avšak neobyčejně jasné světlo, jež se všech čtyr stran do jizby vnikalo, dodávalo jí rázu přívětivějšího a bylo příčinou, že zdánlivý nelad a nepořádek v několika okamžicích objevil se mi neobyčejně přehledným a celek co vzorně sestavený přírodní kabinetek a zároveň pracovna učence, kterýž nemá sbírek svých pro zábavu nebo okrasu, nýbrž k práci a bádání opravdovému a zároveň každodennímu. Velká svítilna, visící uprostřed stolu nad prázdným místem, kde bylo obyčejně pracováno, pak malý stolek s mapou severní polokoule, oblohy a malý dalekohled na stojanu u okna na sever vedoucího byly důkazem, že pracováno tu často i v noci — avšak tenoučká vrstva prachu, kterouž byly vrchní části všech předmětů, ba i prázdného místa na stole pokryty, byla důkazem, že nebylo tu aspoň po několik dnů pranicím ani hnuto.

Jiného jsem sobě v pokojíku nemohl povšimnouti. Postálť jsem na prahu jen několik okamžiků a sotva že jsem se byl rozhlédl po pokoji, pobídl mě netrpělivý sestřenec, abych vstoupil.

Učinil jsem několik kroků ku předu, sestřenec mě následoval. Teprv nyní jsme shledali, že vedou z pokojíka toho ještě jedny dvéře na spůsob dveří tapetových do jiné místnosti. Nalezaly se těsně vedle okna, jež bylo přímo proti dveřím, kterýmiž jsme byli vstoupili. Nemajíce vypuklých dveřejí a jsouce rovněž tak malovány jako stěna, byly znatelny toliko po umolousané části kolem kliky, po klice samé a z blízka i podle dvou kolmých a jedné vodorovné čáry, jež tvořily ve stěně, do které patrně následkem častého otvírání a zavírání nezapadaly již dosti těsně.

Opatrně přistoupil jsem až k těmto dveřím a zaklepal na ně z počátku jen lehce, a když se nikdo neozýval, poněkud více. K nemalému mému podivení ani tentokráte se nikdo neozval. Vzal jsem tudíž za kliku a stiskl; dvéře se otevřely, aniž bych byl musil více učiniti než jsem byl učinil, beze všeho hluku do pola.

Viděl jsem před sebou dlouhý, úzký pokojík o jednom okně směrem k jihu. Okno to však bylo skoro až na konci pokojíku, tak že u dveří, před kterýmiž jsem právě stál, panovalo v pokojíku nepatrné přítmí, kdežto další část pokojíku byla zcela jasně osvětlena a bylo i ode dveří možno vše zcela zřetelně rozeznati.

Avšak jaký to rozdíl u porovnání s pokojíkem předním! Kromě malého stojanu s pěkně urovnanými knihami a malého, elegantního stolku psacího pranic nepřipomínalo tak blízké sousedství pracovny učencovy; celek podobal se jednoduchému, ale elegantnímu boudoiru mladé dívky, ačkoliv nikde nebylo ani nejnepatrnějšího předmětu, z kteréhož by se bylo dalo souditi, že tu vládne něžná ručka ženská. Ani zde nebylo pozorovati žádného přepychu. Tmavý nábytek byl z olšového dřeva, tudíž laciný; ale vše lesklo se jako nové. V pozadí byl výklenek zastřený sněhobílou portièrou s purpurovými třásněmi; naproti oknu pohovka a před ní prostředně velký kulatý stůl a na něm modravá vása s pouvadlými již květinami.

Za stolem tím seděl shrbený muž podpírající přímo ku dveřím obrácenou hlavu oběma rukama. Poznal jsem stařičkého učitele na první pohled. Oči měl buď zamhouřeny nebo na jeden bod na stole upřeny; zdálo se, že buď podřimuje nebo o něčem přemýšlí. Víčka očí však byla nápadně přirudlá, a výraz tváře jevil neobyčejnou tělesnou i duševní ochablost.

Neslyšel, když jsem dvéře otevřel, ba nespozoroval nás ani, když jsme vstoupili a několik kroků ku předu učinili. Nezbylo mi, než ozvati se.

„Račte odpustiti, pane učiteli," pravil jsem přitlumeným hlasem.

Stařeček však sebou nepohnul. Napadlo mi, že snad stáří otupělo jeho sluch; opakoval jsem otázku svou hlasitěji.

Teprv nyní pozvedl stařec zrak a upřel na mne udiveně oči jako člověk, kterýž byl náhle z tvrdého spánku vyrušen.

„Račte prominouti, ctěný pane učiteli, že vás tak záhy obtěžujeme," pravil jsem učiniv krok blíže, tak že jsem stál nyní asi pět nebo šest kroků od stolu vzdálen.

„Co si přejete? — Kdo jste?" optal se kmet dutým, sotva slyšitelným hlasem, v němž se zachvívala trpkost zklamání.

Pronesl jsem své jméno; ale zdálo se, že je učitel buď přeslechl nebo již úplně na ně zapomněl. Zůstalť seděti a toliko pravou rukou přejel na příč čelo.

„A přejete si?“ optal se po malé chvíli tímže dutým, skoro bolestným hlasem.

„Přicházíme vás navštívit,“ dím na to; „račte prominout, že tak záhy . . .“

Teprv nyní kmet povstal se stolice, ale zavrávoral, tak že se musil zachytiti okraje stolu, aby neklesl. Avšak hned na to učinil dva kroky ku předu. V tváři jeho jevila se apathie; zdálo se mi, že nejsme mu hostmi milými a vítanými. Již jsem chtěl všeobecným nějakým dotazem návštěvu rychle odbyti, ale tvář učitelovu přelétl náhle lehynký úsměv, jako když duší zarmouceného člověka šlehne z nenadání nadějná myšlenka, a hned na to ozval se hlasem méně bolestným než prvé:

„Ah, odpusťte, že jsem vás nepoznal na první pohled,“ pravil. „Zdál jste se mi býti povědom, ale sluch můj mi už neslouží jako před lety; přeslechl jsem vaše jméno . . .“

„Nebylo by divu, kdybyste mne vůbec ani nepoznal, pane učiteli,“ dím na to; „vždyť tomu již několik roků, co jste mne viděl naposledy . . .“

„Pravda, pravda,“ vece stařeček s přízvukem ještě méně trpkým než posledně; „ale fysiognomie vaše se mi přece nikdy nevytratí z paměti, byť se změnila sebe více. Právě tak jako mne slovní paměť skoro opustila, ana byla z mládí i později zřídka kdy cvičena, zbystřila se věcná paměť má v nemalé míře; trvám, že bych i nyní ještě poznal žáky a žačky, jež jsem byl před půl věkem vyučoval — ovšem ne po jejich fysiognomiích z mladistvé doby, jež mi tanou doposud živě na mysli, ale po jistých charakteristických známkách útvaru hlavy a tváře, jichž si lidé zřídka kdy všímají, ale podle kterýchž možno člověka i po celých deceniích poznati . . .“

Ze slov těch bylo patrno, že stařeček ani v nejprostší rozmluvě nezapřel pedagoga.

„A co vám, prosím, sloužívá za hlavní známky, pane učiteli?“ optal jsem se.

„Především profil lidské tváře,“ počal učitel tonem již valně vykladačským. „Avšak i ten se často měnívá a tu pak zbývá útvar čela, nosu a očí, slovem útvar celé hořejší polovice tváře, která nepodléhá takovým změnám jako ústa, líce a brada . . . Tvar čela a nosu, obzvláště kořenu jeho, bývají nejjistějšími známkami a kdo si byl tyto vštípil v paměť, pozná člověka na první pohled i po letech, byť i byla fysiognomie jeho jinak úplně změněna nebo tvář zohavena.“

„A dle čeho poznal byste, prosím, pane učiteli, na příklad mne?“ optal jsem se.

„Jedině dle tvaru kořene nosu, kterýž má zvláštní svůj ráz,“ zněla odpověď. „Vše ostatní ve vaší tváři jest klamné a podobné tvářím jiným. Čel, jako vy máte, jest takové množství, že dlužno je vřaditi co do tvaru mezi nejvšednější. Za to vynikaly oči vaše nad jiné . . .“

„Jak to? Toho jsem si vskutku doposud ještě nepovšimnul,“ připomenul jsem.

„Ale můžete se každým okamžikem přesvědčiti,“ dí učitel. „Potřebí jen podívati se do zrcadla a zkoumati i porovnávati tvar obou očí i jejich částí. Já nyní arci bez brejlí zvětšujících z této malé vzdálenosti, s jaké se vám právě dívám do očí, růzností těch rozeznati nemohu, poněvadž jsem dalekozraký — ale vy sám se můžete přesvědčiti.“

„A jakou různost očí u mne pozorujete, pane učiteli?“ ptám se.

„Nyní ovšem žádné, a trvalo to před lety, když jste byl mým žákem, dosti dlouho, nežli jsem ji spozoroval nebo lépe řečeno nalezl. Pátraje ve vaší tváři po oněch známkách, dle kterýchž bych vás mohl i po letech ještě poznati, nenalezl jsem než tvar kořene nosu; ana mi však jediná tato známka nestačila, pátral jsem dále aspoň ještě po jediné a tu jsem, ale teprv asi po dvou letech shledal, že pupila vašeho pravého oka jest poněkud větší a vypouklejší oné oka levého — ovšem jen tak nepatrně, že toho snad nikdo jiný, ba snad ani vy sám jste nespozoroval.“

„Musím se přiznati, pane učiteli, že mi různost ta nebyla nikdy nápadnou.“

„Věřím,“ dí učitel; „ale nápadným vám musil býti následek této různosti.“

„Jak to?“

„Zcela prostě,“ odpovídá stařeček. „Jelikož kromě zrakového nervu hlavně zřítelnice oka podmiňuje jakost zraku, není žádné pochybnosti, že při různosti pupil musí býti i zrak různý. Nemůže tedy býti žádné pochybnosti, že musí býti vaše pravé oko sesláblejší levého, slovem, že nevidíte pravým okem tak daleko a zároveň tak zřetelně jako levým . . . A to snad jste již pozoroval . . .“

„Ku podivu, jakých subtilností jste si všímal a doposud ještě všímáte, pane učiteli,“ pravil jsem. „Já různost tu spozoroval teprv asi před třemi nebo čtyrmi lety, kdežto vy jste ji na mně shledal před více než čtvrt stoletím . . .“

„A přece na tom není nic zvláštního nebo podivného,“ vece učitel. „Náležímť k onomu druhu pedagogů, kteří si všímají mnohdy takových nepatrností a všedností, že upadají často i v posměch lidí, kteří jsou zvyklí pohlížeti na vše dle běžných názorů a zděděných tradic, kdežto my zas jsme přesvědčeni, že není v širošírém světě na příklad ani jediného individua, jež by se nelišilo ode všech ostatních a proto že vše, co nám tradice káže o tak zvaných typech a stejných charakterech, jest holý výmysl. Každé individuum tvoří svůj vlastní svět a musí býti s tohoto hlediště pojímáno i posuzováno. Jenom kdo takto se na svět dívá, vyvaruje se šabloně, dle kteréž se lidé vzájemně posuzujou, a je-li pedagogem, vyvaruje se také tomu, že nevyučuje dle šablony, nýbrž bera zřetel k různým individualitám svých žáků působí k rozvoji charakterů zcela samostatných. Pravda sice, že tento spůsob pojímání a posuzování lidí i věcí jest velice obtížný, a že není mnoho lidí, kteří by se mohli pochlubiti, že by byli vždy a vše svědomitě dle těchto kardinálních zásad zkoumali a posuzovali, ale . . .“

Po té učitel náhle se odmlčel a po malé přestávce dodal:

„Promiňte, prosím, starému učiteli, že vás několik okamžiků nudil theoretickými a zároveň jen subjektivními výklady . . .“

Chtěl jsem připomenouti, že mne výklad ten nikterak nenudil; ale stařec ukázav rukou ku dveřím, kde sestřenec můj po celou dobu této rozmluvy mlčky a nepohnutě stál, pravil:

„A tam ten pán?“

*

„Můj sestřenec, pane učiteli,“ odpovídám.

„Po sestře Marii, není-liž pravda?“ připomenul kmet.

Přisvědčil jsem. Učitel přejel rukou přes čelo, jako by si na něco zpomínal a pravil pak:

„Ano, ano — právě se vyhupuje před duševním mým zrakem její obraz . . . Vidím kyprou, zdravím kypící dívku statné postavy . . . Boubelatá, jen občas smavá, obyčejně však vážná a zádumčivá tvář jeví jakýsi nádech hrdosti — měla černý, kadeřavý vlas a temné jiskrné oko . . . Ano, ano — jako by stála zde přede mnou! . . . A přec už tomu skoro čtyřicet roků, co byla moji žačkou! . . . Byl to řídký talent — a povaha úplně samostatná — výborná počtářka a přece mysl snivá a romantická — rozhodná, smělá, hrdá a přece přítulná, vřelá a vášnivá . . . A přece šťastnou nebyla! . . . Štěstí pozemské odvrátilo se od ní již ve květu života — dlouholetá churavost — pak trapné, bolestné umírání . . .“

Stařičký učitel, jenž byl slova ta pronesl trhavě a jaksi snivě, umlkl.

Naslouchal jsem prostým, ale pro mne tak závažným slovům, kterýmiž nastínoval obraz a povahu mrtvé mé sestry, se zatajeným dechem, a když skončil, nemohl jsem se ubrániti zvláštnímu pocitu. Truchlivost, zbuzená slovy učitelovými, sloučila se s obdivem, jejž byl v duši mé zbudil podivuhodný tento muž svou řídkou věcnou pamětí a rovněž takovou pozorností ku věcem, na které lidé jeho povolání obyčejně zapomínají. Byl jsem přesvědčen, že stojím před mužem řídkých vlastností duševních a v témže okamžiku, když tato myšlenka šlehla mojí duší, napadlo mi, že snad má stařičký učitel zvláštní nějaký interes na osudech naší rodiny, a chtěl jsem mu také položiti otázku toho smyslu; ale mimo nadání upoutána pozornost moje čímsi, co mne rovněž tak, ne-li více překvapilo, než co jsem byl na stařičkém učiteli shledal překvapujícím.

Po celou citovanou rozmluvu stáli jsme s učitelem tváří v tvář ve vzdálenosti asi tří kroků. Když pak byl stařeček pronesl poslední slova, díval se mi chvíli smutně a soucitně do očí a teprv po několika vteřinách sklopil zrak. Náhle jsem spozoroval, že se tvář učitelova ruměni a že zrak jeho těká po podlaze. Pohledl jsem tímže směrem jako on a spozoroval na podlaze skvrny, jako by byla před nějakým časem podlaha na různých místech myta; ale současně mi také napadlo, že tyto skvrny naprosto nemohou býti příčinou ruměnce v tváři učitelově. Avšak sotva že jsem v duchu několik domněnek odkázal v říši výmyslu, spozoroval jsem v tváři učitelově zjevné rozpaky. Učiniltě asi půl druhého kroku nazpět a postavil se takovým spůsobem, jako by chtěl nohama na podlaze cosi ukryti Sledoval jsem počínání jeho a upřel pak pozorněji zrak na místo, kde právě stál. V témže okamžiku zvedl učitel oči a podíval se na mne. Vida, kam se dívám, posunul jednu nohu poněkud ku předu, jako by chtěl místo, kde stál, ještě lépe přede mnou zakryti; ale právě tímto pohybem nohy bylo mi umožněno spatřiti místo, vlastně skvrnu, kterouž učitel zakrýval. Poznal jsem skvrnu — krvavou . . .

(Pokračování.)

Mlynář.

Z „Ruských novel“ od *H. Grévillea.*

(Pokračování.)

IV.

Zima nenechala na se čekati; sníh pokryl brzy v zahradě dlouhé aleje. Merikov uzavřen ve svém domečku u mlýna, bavil se celé dny kouřením a večer vyřezával malé télegy z bílého dřeva pro ty drahé děti. Jednou odpoledne, když byl hotov a malé vozíky houpaly se tiše na svých kolečkách, postavil je na stůl a díval se na ně se slzami v očích. Den byl krásný; otevřel tedy malé svoje okénko a vystrčil hlavu ven. Svěží, jarní vzduch ovál mu obličej a kapka sněhové vody, kterou sehnal vítr se střechy, skanula mu na ruku, kterou se opíral o římsu okna.

— Zaplať pán bůh! zvolal hlasitě, už brzy přijdou!

— Ano, bručela jeho hospodyně za ním, a vy zase zmizíte; nepřijdete domů leda k jídlu a ke spaní.

— Co pak se horšíš? má drahá, vždyť jsou tak dobří!

— Řekněte raději, že ona jest tak dobrá, pokračovala hospodyně; hraběnka jest to, co vás tak do zámku láká, ta její bílá tvář a ty rozmarné spůsoby.

Merikov vstal od okna a vztyčil se před ní v celé svojí výši.

— Ani slova o ní, zvolal hlasem hromovým, nebo půjdeme od sebe.

— Což pak jste se do ní zamiloval? tázala se tónem na polo vzdorovitým, na polo uraženým.

Merikov sebou trh; stará hospodyně vyšla rychle ze světnice a zavřela opatrně dveře za sebou.

Po malé chvíli srovnal Merikov své vozíky do prázdného kufru, vzal na sebe kožich a vyšel z domu. Když stupoval na vršek, který se zdvihal nad řekou i nad mlýnem, viděl dole po cestě kráčeti diakona z vesnice.

— Dobrý den, Vladimíre Alexandroviči, volal tento. To bude vody, když se slunce ukazuje. Jak se máte?

— Děkuju, sousede, dobře; a vy?

— Přece trochu chladně. Jdu z města; je to dobrých dvacet verst, jak víte. Někdy myslím, že mi upadne nos. Ten větřík je přece ještě studený.

— Pojďte se ke mně ohřát, pravil Merikov, který zatím sešel dolů; člověk je rád, když někoho vidí. Již dobrých čtrnáct dní nešla tudy živá duše.

— Ale páni přijdou již brzo? tázal se diakon vcházeje do domu.

— Ještě ne, odvětil hostitel vcházeje opatrně za ním. (Musil se shýbnout, když chtěl do dveří.) To až v máji a teď je konec března. Samovar! Chcete skleničku kořalky? to vás zahřeje.

— Není k zahození, odvětil diakon utíraje si rukávem ústa. Ten vítr je dnes povedený.

— Na vaše zdraví!

— Na vaše!

A skleničky zazvonily.

Čaj byl brzy hotov. Pili šálek za šálkem až do večera. Slunce již zapadalo, když oba muži objevili se na prahu domku.

— S bohem, bratře! zvolal diakon potřásaje rukou svému hostiteli.

— S bohem, bratře! odpovídal tento. Nech se obejmout. Šťastnou cestu!

Krokem nejistým hledal diakon svého koně, který zatím trpělivě čekal někde pod kulnou a kousal několik stébel sena se sněhem; pak si sedl na něho a odjížděl kyna laskavě domácímu pánu, který vcházeje do dveří se notně uhodil, neboť zapomněl se shýbnout.

Hospodyně stála stranou. Merikov si jí ani nevšíml; jakoby byl zapomněl, že je na světě.

V.

Zatím přišel máj; první dny nepřinesly pranic nového, až pak konečně list, který ohlašoval blízký příchod hraběnky. Osmý den na to stál Merikov na peronu a viděl, když vůz se v aleji zatáčel, jak z něho vykoukly tři zlaté hlavičky. Povoz se zastavil a stařec podával hraběnce ruku svou, která se chvěla pohnutím; ona se o ni lehce opřela, když slézala.

— Jak jste nyní krásnou! zvolal skoro bezděčně.

— Jste velmi laskav, odvětila hraběnka se smíchem, ač se trochu zarděla. Ale vy, Vladimíre Alexandroviči, vy jste v té nové uniformě zrovna neodolatelný.

Veselý křik dětí, které spatřily na terase své vozíky, přerušil celou konversaci.

Poznámka Merikova byla pravdivá, hraběnka stala se za ten čas ještě krásnější. Zvláště v očích plál jakýsi vlhký lesk; její líce, jindy průhledně bledé s nepatrnou růžovou nuancí, dostaly perleťový ton, který zvyšoval ještě gracii jejího úsměvu. Byla to sice ona, ale velice změněná.

— A hrabě? tázal se Merikov.

— Hrabě přijde na druhý týden se svým přítelem, odvětila hraběnka.

— Co je to za přítele? naléhal Merikov se zvědavostí, jakou mívají starci v povaze.

— P. Repkin, který se vrátil tuto zimu z ciziny.

— Zůstane zde celé leto? tázal se Merikov dále s rostoucí žárlivostí.

— Já nevím, odvětila hraběnka. — Petře, pojď sem, já ti zřídím blusu.

Přivinula dítě k sobě, políbila je a jala se probíhati domem dávajíc rozkazy.

Nebyla více tak nedbalá jako před rokem; její krok nabyl pružnosti; ona skoro běhala v těch velikých síních: zde narovnala nějakou záclonu, tam postavila jardinieru, kam patřila, a dodala tím veškeré této nádheře onoho zvláštního, delikátního půvabu, jaký dovedou vykouzliti jedině ruce ženy, která má vkus.

— Jak jste veselá . . . a mladistvá . . . a krásná! pravil k ní Merikov, který ji sledoval s velikou péčí celý ten čas, když pak celá udýchaná sklesla se smíchem do lenošky.

— To je samou radostí, že vás vidím, odvětila hraběnka a pozvedla k němu čtveračivě krásné svoje oči.

— Bůh mi to odpusť, hraběnko! zvolal stařec, vy se stáváte koketou! Co pak se to s vámi stalo?

— Zmladla jsem, odvětila hraběnka a vstala z lenošky. Nuže, rytíři, podejte mi ruku, půjdem se podívat na naše skleníky.

Po celých osm dní byl Merikov jako v ráji. Ani jediný mráček neobjevil se na tom zářícím nebi; hraběnka byla celá jeho, s tou novou gracií, s tím duchem zářícím, se všemi těmi poklady, jež až dosud dřímaly v její duši. Hovořila s ním celé hodiny tak nenuceně jako dcera, a on celý opojený ani nevěděl, má-li zbožňovati svou klidnou protektorku z minulého roku, či padnouti na kolena před tou čarodějkou, která jej tak okouzlila.

— Zítra přijde hrabě, pravila jednou večer hraběnka svému věrnému kavalíru. Co se vrátila, neříkala více „můj muž“. Snad nejste žárliv?

Vladimír díval se upřeně na zem; měl dosti rozumu, než aby se dělal směšným.

— Jsem velice žárliv, odvětil klidně, ale ne na vašeho muže.

— A na koho tedy? tázala se krátce.

— Na vaše děti.

Ona se usmála a pokračovala vesele v hovoru.

Druhého dne večer, k deváté hodině, nalezl Merikov v jídelně hraběte s jeho přítelem. Byl to hezký hoch asi třicetiletý, dosti hloupý, trochu affektovaný, ale ne zlý; mimo to měl hezké spůsoby. Pozdravil Merikova dosti zdvořile, změřil jej trochu pohrdavě a usadil se k svému čaji.

Hraběnka, krásnější než kdy jindy, v bohatém peignoiru, který byl celý z krajek a růžových pentlí, dělala při stole domácí paní.

— Hle, moje žena nalévá čaj, zvolal hrabě. Co se to děje? To je zázrak. Co jste si to vzpomněla, Marie?

— Nelíbí se vám to snad, můj drahý? odvětila mladá paní s usměvem.

— Což o to — ale kdy pak jste to začala dělat? Ah, teď se pamatuju: někdo pravil jednou, že první povinností domácí paní jest chopiti se této ceremonie, nechce-li, aby její dům vyhlížel jako hospoda. Má žena si to pamatovala . . . Ah, to jste byl vy, Repkine, který to řekl!

Oči mladého muže a oči hraběnky se setkaly a dívaly se chvíli na sebe.

— Děkuju vám, příteli! pokračoval vážně hrabě, vy jste docílil jediným slovem, čeho za deset let našeho manželství jsem se nemohl dočkat. Nyní budu mít aspoň dobrý čaj: když je nalévají sluhové, páchne vždycky lékárnou.

Když bylo po večeři, sedla hraběnka k pianu; neměla sice skvělého nadání, ale její hra nebyla bez výrazu. Toho večera hrála zvláště s takovou živostí a vášní, že se srdce Merikovo bouřilo. Nikdy nebyla taková; byl jako ve vidění. Tváře jí jen hořely, oči zářily neobyčejným leskem a jemné ruce její se po klavesech jenom mihaly; naproti ní stál Repkin opřen o klavír a díval se na ni s obdivem.

Merikov se brzy poroučel a hrabal se ještě dlouho do noci ve smutných myšlenkách.

— Ah! pravil konečně, když zhasínal svíčku, je to jenom koketerie, jiného nic.

VI.

V červnu přišla veliká parna. Celý den bylo v domě jako by všecko spalo; ale večer otevřely se okenice a obyvatelé zámku vraceli se k životu. V tu dobu, kdy soumrak se snáší na krajinu, a vzduchem se line ona slabá záře, která zdá se býti odleskem vycházející hvězdy, procházela se obyčejně hraběnka dole v zahradě, která se prostírala pod balkonem. Jindy provázel ji Merikov a hrabě věnoval tuto hodinu správě svých statků. Ale časy se změnily; nyní býval Repkin společníkem mladé paní.

Volným krokem chodili okolo záhonů, stále do kola, takže se časem octli vždy za chvíli pod terasou, kde Merikov o samotě kouřil smutně ze své dlouhé dýmky. Mluvili asi spolu: ale jejich slova nedošla k uším mrzutého starce. O čem mluvili? co na tom. Jsou chvíle, kdy člověk hovoří jen aby nemlčel, mluví jen proto, aby zahnal tím zvukem myšlenky, které srdce nemůže více potlačit.

Merikov díval se žárlivě za nimi; hrozná nenávist sevřela mu srdce proti tomu člověku, který mu přišel uloupit, snad i poskvrnit ideál jeho stáří. Nebyl sám ani lepší ani cnostnější nežli kdo jiný; před dvaceti lety byl by jednal jako Repkin; ale stáří, ať již je prázdné jakkoliv, přece dodává všem názorům jakési vážnosti. Nyní mu bylo šedesát let a dobře tušil, že ten ničema vyvede nějakou hanebnost, neboť hraběnku nemiloval. Jeho oči upřené na ni zračily obdiv, někdy i něco více, ale lásku nikdy.

Ona ubohá byla nevinná; kráčela tiše vstříc té propasti a byla by tam klesla s úsměvem na rtech sotva o tom vědouc. Její oči spočívaly na tom, jejž si vykrášlila všemi dary svého vlastního srdce a svého vlastního ducha. Což se to nestává dosti často, že žena duchaplná miluje opravdově hotového ničemu? Ovšem, ale ne dlouho a toho dne, kdy přijde lítost, bývá utrpení její tím hroznější, čím méně byl hoden onen ideal její oběti.

Jednou večer procházela se hraběnka jak obyčejně v zahradě, jejíž vůně ji celou opojila. Merikov nemohl snésti toho pohledu, vrátil se a zaměřil do pokoje k hospodyni.

— To jste vy, sousede? tázala se tato; už jsem vás neviděla ani nepamatuju.

— Ovšem, pravil; ale já mám pořád co dělat.

— Co dělat? V loni ano, ale letos? Co na plat: už tu nejste pánem jako dřív. Nový host zaujal vaše místo. Hraběnka miluje velice p. Repkina.

— Je to přítel jejího muže, odvětil skoro zoufale stařec.

— Ale jděte! je to přítel hraběnky; a proč by ne? Což pak je to něco tak zlého míti přítele? Kdyby to byl milenec, bylo by to něco jiného, dodala stařena se zlomyslným úsměvem. — Už zase jdete?

— Ano, vykouřím dýmku venku na balkoně.

— Ale vždyť můžete kouřit zde.

— Děkuju vám; jsem raději na vzduchu.

— Jak se vám líbí, odvětila suše hospodyně obrátivši se k němu zády.

Merikov vrátil se na balkon.

Když se posadil, viděl, že se hraběnka právě zastavila. Jednou rukou opírala se o kmen staré lípy a druhou držel Repkin; vinul ji často ke rtům a vtiskl na ni vášnivý polibek; mladá paní chtěla se bránití ale marně. Tu pak hodivši hlavou jako by zaháněla nemilou jakousi myšlenku, která se jí vtírala, klesla na lavičku; on sedl vedle ní a ruku její nepustil. Merikov zavřel oči a vzdychl si. Za chvíli na to zaslechl kroky v písku a rychle vstal; hraběnka šla kolem něho, velice bledá, s okem zářícím, s tváří klidnou.

— To nemůže tak zůstat, pravil k sobě Merikov; není-li ještě pozdě, musíme tomu udělat konec. Již delší čas, co číhal na toho hejska jako kočka na myš, vídal často, jak chodí k blízké stodole. Když se ho tázal, proč se tak o samotě prochází, odpověděl Repkin, že musí líhat trochu v seně.

Merikov toho dne číhal; brzy spatřil svého protivníka, jak míří opět k stodole. Puzen jakousi zlomyslnou zvědavostí šel opatrně za ním, ukrývaje se tu a tam za zdí. Na prahu stodoly seděla Fekluša a louskala oříšky. Repkin, nežli vešel, řekl jí několik slov a ona se pustila co mohla ke dvoru. Jakýsi instinkt, jemuž se ubrániti neměl síly ani času, hnal Merikova zrovna do domu. Byla to hodina, kde hraběnka líhala ráda na balkoně. Ležela na pohovce a jak se zdálo v truduých myšlenkách; chvílemi rozlila se po celé její bytosti jakási sladká mdloba; ona ji setřásla a zabrala se znova do svých myšlenek. Merikov ji pozoroval a dlouho se nerozmýšlel.

— Hraběnko, pravil zkrátka, pojďme se podívat na žito: je v květu.

— Pojďme, odvětila nedbale mladá paní a vstala.

Dali se pěšinou do polí směrem k oné stodole asi deset minut od domu. Když vycházeli ze dvora, viděli Feklušu jak vchází do stodoly a nese sklenici mléka.

— Jaká to myšlenka píti zde mléko! zvolala mladá paní a zastavila se. Ale to nebude pro ni, snad je tu někdo nemocen. Pojďme tam.

Merikov lekl se toho, co učinil.

— Nechoďme tam, hraběnko, pravil; bůh ví co za lidi zde bloudí.

— Na dva kroky od domu! a s vámi — čeho bych se bála? Lidé, kteří pijí čerstvé mléko, budou asi velice neškodní!

Hraběnka žertovala, ale přece zachvěla se bezděky, snad byla to nejistota, co tam asi nalezne. Smála se a nutila svého společníka, aby si pospíšili. Když stáli již u samých vrat, Merikov ji zadržel.

— Nechoďte tam, pravil potichu, zapřísahám vás, hraběnko, nechoďte tam.

— A proč?

— Když tedy chcete, poslyšte!

Hlučný smích ozval se ze stodoly, pak vynikl hlas Repkina:

— I ty malý divochu, ty se musíš každému líbit. Jak to děláš? Od těch dob, co jsem tě poprvé spatřil, udělalas veliký pokrok v tomto tajném umění.

— Jen když se vám líbím, vzácný pane! odvětila Fekluša.

— Dobře, dobře, pokračoval Repkin, ty zlaté náušnice, jež jsem ti slíbil, ty dostaneš.

— A vy už jdete? pravila zase Fekluša hlasem nosovým, což znamenalo, že se chce dát do pláče.

— Ty blázne, těšil ji Repkýn, což pak si myslíš, že tu budu až do smrti?

Hraběnka, bledá hrůzou, zastavila se při prvních slovech této rozmluvy a jala se naslouchat. Oči jí jenom zářily; chtěla ku předu, ale síly ji opouštěly. Merikov podával jí rámě, aby ji zadržel; ona se ho chytila, a měla co dělat, aby neklesla do mdloby. Zápas mezi její slabostí a pýchou trval jenom okamžik: pýcha zvítězila. Bledá jako socha Zoufalství, pohledla mladá paní na stodolu okem plným pohrdání a pravila pak silným hlasem:

— Nuže, pane Merikove, kde je to žito, co kvete?

Ve stodole bylo rázem ticho; šust hedbávných šatů hraběnčiných byl jediným zvukem, který bylo slyšeti. Šli kousek podél pole a hraběnka pravila pak tiše:

— Doveďte mne domů!

Něžně, se srdcem plných výčitek, dovedl ji Merikov do salonu; po celou cestu nepustila jeho rámě. Posadil ji na pohovku. Chvíli seděla jako zničená, pak se nutila k úsměvu, ale ten úsměv svíral mu srdce.

— Není mi dobře, pravila; omluvte mne u mého muže, budu hledět usnout.

Podala mu ruku, kterou on lehce přivinul ke rtům. Laskavě mu pokynula, vešla do své komnaty a zavřela se na klíč.

Když byla sama, přistoupila k svému loži a opřela se rukou o zeď.

— Ach, bože! pravila potichu, byl svrchovaný čas! Kdyby to bývalo o den později! . . .

Zachvěla se na celém těle a vypukla v usedavý pláč.

— Jak jsem ho milovala! šeptala s bolestí a padla na kolena. To je trest!

Ležela na koberci a plakala dlouho, dlouho lítostí jako bolestí. (Dokončení.)

FEUILLETON.

Snubní prsteny.

Dějiny snubních prstenů jsou jedním z nejvděčnějších odvětví archaeologie; čerpajíť se z nápisů i tvarů nalezených prstenů poučná a zajímavá data i o dobách nejstarších podávajíce zároveň důkaz, na jak vysokém stupni bylo glyptické umění již u starodávných kulturních národů. Mnohé krásou svou nás poutající nejnovější formy jsou jenom nápodobením nalezených modelů. Dějiny prstenů jsou spřibuzněny s numismatikou, ano těší se u širšího obecenstva větší ještě sympathii. Užívání a vyměňování snubních prstenů dá se dokázat již v dobách nejdávnějších i zavdávalo za všech dob podnět k poetickému tvoření.

Kruhová podoba snubního prstenu považována za znamení věčnosti i měla dávati na jevo trvání manželské lásky i za hrob. Prsteny nošeny na čtvrtém prstu levé ruky, poněvadž se domýšleno, že vede k tomuto tepna přímo od srdce ale také proto, že na tomto místě vydán byl kroužek nejméně poškození.

Ludvík IX. král francouzský měl svůj snubní prsten za nejdrahocennější skvost. Bylť za svého mládí zasnouben s Markétou Provençalskou, kteráž později padla za oběť nelidské řevnivosti královy matky, Blanky Kastilské. Král miloval svou ženu vřele a neodložil nikdy prsten s liliemi a rytířskou ostruhou.

V závěti, kterou dala Marie Stuartka na zámku Edinburgském před narozením svého syna Jakuba sepsati, zmiňuje se mezi ostatními skvosty také o prstenech. Mezi těmito nalézal se také kroužek s diamanty a červeným emailem, jejž daroval Darnley královně při zasnoubení, kteréž se odbývalo v pokoji Rizziově před slavnostním sňatkem veřejným.

Nejmenší kroužek, jenž kdy vložen na prst nevěsty, byl asi ten, jejž dostala Marie, dcera Jindřicha VIII. anglického dne 5. října 1518 od francouzského dauphina syna Františka I. Nevěstě bylo dvě leta a ženichovi 7 měsíců a 8 dní. Malý kavalír byl při této příležitosti zastoupen admirálem Bonnivetem a slavnost odbývána v Greenwichu s velkou nádherou. Král Jindřich postavil se naproti trůnu, po pravici stály Marie francouzská a královna Kateřina, a naproti matce drželi malou nevěstu v šatech brokátových a s čepičkou z černého sametu na hlavě. Po levici královë stáli dva kněží Wolsey a Campeggio. Když Dr. Tunstal odbyl svatební řeč, donesli nevěstu ku králi a královně, kteří dali jí své požehnání. Po té vložil Bonnivet mladé paní na malíček u levé ruky zlatý prstýnek s brillanty.

Za časů královny Alžběty nosívaly anglické dámy snubní prsteny na palci, jak viděti jest ještě na některých podobiznách a za dob Jiřího I. brán sice prsten při svatbě na čtvrtý prst levé ruky, ale hned po obřadu přeložen na palec.

V Řecku dostává nevěsta prsten stříbrný a ženich zlatý. Na Rusi děje se výměna prstenů třikrát. Nejprvé vloží muž prsten na ruku nevěstinu, potom sejme jej kněz a dá jej na prst mužův a prsten tohoto na prst nevěstin a konečně vymění nevěsta i ženich kroužky ještě jednou.

Ve Španělsku platí darování prstenu za slíbení sňatku i před zákonem a u všech křesťanských národů považuje se prsten za známku spojení dvou srdcí a za svatý symbol vzájemné věrnosti a lásky.

— Tomkův „Jan Žižka". „Teprv za novějšího času, když přešly doby slepé nesnášelivosti náboženské, lze jest hleděti na Žižku se stanoviště méně předpojatého a předvésti jmenovitě národu českému, nyní mnohem jasněji než kdy na svou minulost hledícímu, obraz jednoho z nejslavnějších mužů jeho, vyčištěný od kalu, který jej pokrýval po více století, bez malování dle zalíbených vidin novověkých, ale dle prosté pravdy, pokud jí možná dostihnouti na základě stávajících pramenů." Těmito slovy skončil Tomek životopis Jana Žižky právě nyní vydaný. — A vskutku očekávání, do Tomkova spisu již napřed kladené, nesklame ze čtenářů nikoho. — Tomkův „Žižka" není ani fanatickým obrazoborcem a kněží zabíječem, ani moderním liberalistou zásad socialně-demokratických; Tomkův „Žižka" jest takovým učiněn, jakým on ve skutečnosti byl, a v tom spočívá také hlavní přednost spisu Tomkova. Žižka, dle Tomka, vystupuje na kolbiště dějin již v krajině svého rodiště, v okolí Trocnova; zde prodělává první válečnou školu v boji proti zrádným pánům, spiknuvším se proti králi Václavovi IV. — Odtud přechází ke dvoru krá-

lovskému do Prahy, stane se komorníkem královny Žofie a s ní navštěvuje kázání mistra Jana Husi v kapli Betlemské a stane se z něho „věrný sluha boží“ a „horlitel pro zákon Kristův obzvláštní“. Po upálení Husově a událostech po té následujících přidává se Žižka k lidu pražskému a již při prvním veřejném boji „vzat jest od lidu na slovo“ a stává se pro svou výtečnost vůdcem bojovníků husitských. Po krátkém pobytu v Praze a v Plzni ubere se na nově vystavený Tábor, kdež dá lidu selskému pevné vojenské zřízení a tím klade základ k nepřemožitelné síle bratrstva Táborského. Od této doby až do své smrti stojí v čele všech velikých podniknutí proti společnému nepříteli českého národa, králi Sigmundovi, a proti všem těm pánům českým, jenž zradivše národ svůj dávají se pode jho bezcharakterního krále. Zásady Žižkovy, jakž jeví se v duchaplném spisu Tomkově, byly v bojích těchto následující: Zákon boží, obecné dobré a obrana země české proti cizozemcům. Proto stavěl se přísně naproti všemu svatokupectví, proto nenáviděl krajnosti zuřivých Táboritů stejně mnoho, jako mírnost a podajnost kališníků mírných, proto nenáviděl nesvornost českou, a trestal ty, kteří se proti tomu prohřešili, třeba i vlastní pěstí svou! — Přesvědčení jeho vždy a ustavičně hájené bylo: vésti boj se zrádným císařem Sigmundem až do poslední krůpěje krve, nikdy více za krále nemíti toho, kdo ošemetně upáliti dal mistra J. Husa, nýbrž zříditi v Čechách novou, silnou, spořádanou vládu pod panovníkem jiným! — V Čechách tehdejších nedůvěřoval však nikomu a proto obrátil zření k sousední říši slovanské do Polska! K takovému záměru bylo potřebí sil sjednocených. A proto Žižka nepřítelem byl vší podlízavé polovičatosti, vší zvrhlé výstřednosti a vší nesvornosti. Tak napomínal Pražany nesjednocené: „Zanechte všech hněvů, nechutí a kyselostí, a jestliže toho neučiníte a budete chtíti které bouře, lži a sváry vésti, tehdy my chceme se k tomu přičiniti a mstíti toho, buď kdož buď, žádné osoby nevyjímajíc!“ Jiné opět, kteří ze strachu před nepřítelem již již couvali, napomínal k silné víře a k statečnosti, píše jim, „aby se proti takovým zlostem, které se od těch Němcův dějí, statečně postavili.“ „A my pak, milí bratří!“ znělo památné psaní dále, „hledíce k zákonu božímu a k obecnému dobrému, větší snažnost máme naložiti, aby kdož můž' kyj v rukou vzíti a kamenem lučiti, vzhůru byl! Protož i vy kažte kněžím, ať na kázání lid vzbuzují k boji proti takovému Antikristu, a sami trhem volejte, ať všickni, kteří mohou pro starost a mladost, vzbůru jsou na každou hodinu. Pomněte na váš první boj, ježto jste malí proti velkým, nemnozí proti mnohým, neodění proti oděným statečně bojovali. Však ještě ruka boží není ukrácena. Protož doufajíce v Boha, budtež hotovi.“ Mužem takovýchto zásad byl Žižka; za přesvědčení své o potřebě svornosti v celém národě postupoval vítězné boje proti cizozemcům a zapřisáhal slovy i mečem všechny Čechy, aby ustanouce od neplodných hádek dogmatických i politických, spojili se v jeden nerozborný šik proti Němcům, jakožto společnému nepříteli své národnosti! Když pak již po nekonečených útrapách a protivenstvích i po četných vítězstvích nad Sigmundem, podařilo se Žižkovi sjednotiti všechny síly národa v jeden mohutný šik a když on sám spolu s „požádaným králem českým“, Korybutovičem, vytáhl s celým spojeným národem proti společnému nepříteli, zemřel Žižka na této cestě své v ležení u Přibyslavi dne 11. října 1424. Jaké naděje smrtí jeho byly stroskotány a jak osudnou se jeví býti smrt Žižkova právě v této chvíli, o tom Tomek mluví obšírněji v kapitole 17. („O Žižkovi po smrti“.) spisu svého. Máme za to, že nějakého zvláštního odporučení knihy té, vzhledem k tomu, co o jejím obsahu řečeno bylo, není ani potřebí; dostačí říci, že je to první kritický spis o Janu Žižkovi, a že jest spisovatelem jeho V. V. Tomek. Kniha sama vyšla nákladem J. Otty v úpravě velmi slušné. *A.—*

— Prof. Karla Tieftrunka „Historie literatury české“ vyšla u Grégra a Dattla v druhém vydání. Pouhá rukojeť, jakou byl tento spis u vydání prvním, rozšířena jest v knihu, která může býti spolehlivým vůdcem těm, kdož si o vývoji českého písemnictví a nynějším jeho stavu přehledný obraz učiniti chtějí. Jedno zdá se nám býti neocenitelnou vlastností tohoto díla: střízlivá nestrannost, která majíc na zřeteli konečný cíl: zušlechtění a povznešení národa našeho, má smysl i porozumění pro ty různé cesty, jimiž se v nové době od „staromilců“ Jana Nejedlého a „novověděců“ Josefa Jungmanna, až na „národní“ a „kosmopolitickou“ školu nynější k cíli řečenému — pracuje. Professor Tieftrunk učinil by písemnictví našemu velkou službu, kdyby na základě materiálu, již s velikou pílí snešeného, podniknul sepsání historie českého písemnictví v rozměrech větších a hlubších. On jako historik svědomitý a střízlivý a jako muž, jehož povaha v plné míře přístupna jest porozumění a ocenění kulturních momentů i v jejich nejjemnějších stránkách, byl by a jest k sepsání dějin literatury české silou nejpovolanější.

— Hlas z kruhu výtvarných umělců. Uplynula již celá řada měsíců od té doby, co naše žurnály přinesly zprávu, že slavná městská rada zamýšlí postaviti na novém mostě Palackého čtyry allegorické skupiny a že za tím účelem vyzve několik zdejších sochařů k podání vhodných návrhů. Později změněn tento úzký konkurs ve všeobecný, kteréhož měli se veškeři čeští sochaři súčastniti. Celá záležitost usnula však úplně v posledním čase; neboť není nám ničeho známo o nějakém vyzvání ni o vypsání konkursu. Vzhledem k tomu, že lhůta ku podání skizz nejméně 6 měsíců trvati musí a provedení modelů jakož i vyvedení v kamenu $1^1/_2$ až 2 roky trvati bude, bylo by žádoucno, aby slavná městská rada v brzku patřičné kroky k započetí práce učinila, jinak budeme ještě dlouhá léta čekati na ozdobu, bez které se most Palackého obejíti nemůže, poněvadž tak jak jest nyní vždy co nehotové dílo působiti bude. Zároveň by se poskytnula příležitost, aby naše mladé talenty, které se ve veřejnosti posud osvědčiti nemohly, schopnosti své osvědčily. Slavná městská rada, kteráž věnuje dosti značné sumy na veřejné dekorace a restaurování krásných starožitných památek našich, měla by hlavně i na to bráti zřetel, aby usnadnil se rozkvět našeho moderního umění i aby se umělci dle možnosti zaměstnávali, jak se to děje ve všech velkých městech. Máme tak mnoho krásných uměleckých památek ze všech dob: romanské, gotické, renaissanční a zejmena z pozdní renaissance, a naše doba nemá nic krásného zanechati svému potomstvu? Vezměte Praze tyto svědky lásky a horlivosti pro umění předkův našich, neboť jen ty činí Prahu tak krásnou a malebnou, co jí zbude? Vyjma několik monumentálních staveb z doby nejnovější nemáme ničehož než hnusné karikatury architektonické v tak zvaném „kasárnickém slohu“, v kterém se neustále staví dále. Mělo by se při stavbě nových budov co nejpřísněji na to hleděti, by façady aspoň slušně a poněkud vkusně vypadaly a oko diváka v také míře neurážely; tříbil by se tím vkus a obecenstvo by se takým spůsobem vzdělávalo, což by zajisté v krátké době velký pokrok v tomto ohledu za následek mělo. Byl by to ten nejkrásnější pomník, jejž bychom takto naší době zbudovali. A jakých okras skulpturních máme z nejnovější doby, které by umění naše representovaly? Jediný pomník Jungmannův, neboť krásný pomník Karla IV. jest práce německá (od Hahnela z Drážďan) a pomníky Františka na nábřeží (vyjímaje část architektonickou) a Radeckého na Malé straně velkými krásami honositi se nemohou. Jsme v tomto ohledu tak velice chudí, že by každý v nedostatku uměleckých sil příčinu hledal; tomu však tak není, o čemž se každý přesvědčiti může, navštíví-li některé dílny pražských sochařů. — Krátký čas po odstranění soch sv. Václava a Jana z Václavského náměstí utvořil se jakýsi „tajný“ komitét, který zamýšlí nahraditi sochu sv. Václava novou, s kterou spojena má být zároveň fontana. Jest to myšlenka skutečně krásná, z které se srdečně těšíme. Tak velice zajímavá a vděčná úloha pro umělce, zároveň však tak obtížná, nahodí se velice zřídka, i doufáme, že komitét, který tak krásný projekt provésti hodlá, vyzve všechny české sochaře, aby se svými návrhy o provedení této práce ucházeli. Má to býti ozdoba veřejná a výboru zajisté záleží na tom, aby volilo se k tomu dílo nejkrásnější a nejcennější. K tomu cíli jest vypsání všeobecného konkursu nezbytným. *—sf.*

OBSAH: Safír císařovny Eudokie. Novella od B. Frídy. (Pokračování) — Talmudská parabola. Od Jaroslava Vrchlického. — Sněm o zachování českého jazyka roku 1615. Napsal dr. Ant. Rezek. (Dokončení). — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Mlynář. Z „ruských novel“ od H. Grévillea. (Pokračování.) — Feuilleton: Snubní prsteny. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 30. října 1879. ČÍSLO 30.

Bílý vid.

Skizza od *Františka Heritesa.*

Potloukal jsem se delší již dobu po Korsice a chtěl jsem v určitý den vrátiti se do Bastie, abych s parníkem společnosti „Rubattino“ odejel do Livorna. Avšak, přiznám se, neměl jsem o vzdálenostech na Korsice pravé ponětí, měl jsem vždy na mysli nepatrný ostrůvek, jak vídáme Korsiku na mapách, pak jsem zapomínal, že silnice nevedou v rovných čarách a dále, že místo na korsické diligenci musí se někdy vybojovat i násilím a — zkrátka zmeškal jsem parník o celý den.

Co na tom konečně? Uvelebil jsem se v hôtelu a umínil jsem si, že počkám zde klidně, až příští Marseillský parní Merkur zde zastaví, že si odpočinu po namáhavé pouti, kterou jsem právě přestál.

Také jsem celý jeden den povaloval se trpělivě v italské kavárně na boulevardu Paoliho a vypil jsem několik pohárů výtečného absynthu. Snad bych druhého dne byl pokračoval v příjemném tomto zaměstnání; kdyby dobrý Salvadore nebyl hned ráno, když jsem z hôtelu vycházel, postavil se mi do cesty jako živá otázka. Učinil jsem sice rukama pohyb, který měl býti jakýmsi pokusem odmítnutí, ale Salvadore byl člověk, kterému nebylo lze odříci. — „Tři dny zbývají mi ještě, než rozloučím se s Korsikou — kam se podíváme?“

„Do Oletty a S. Pietra,“ odpověděl rozhodně, velitelsky.

A za hodinu seděl jsem na mezku, který byl tak nešťasten, že z dřívějších týdnů již znal mé rejtarské umění. Zakýval hlavou smutně, lítostivě jaksi, chuděra, když Salvadore pobídl jej bičíkem, sám vyšvihnuv se elegantně do sedla na hřbet jiného ne méně nešťastného tvora. „Birbo! — birbo!“ — a již jedeme poklusem.

Salvadore za mnou, v uctivé vzdálenosti, dokud nás ovívá ne právě růžová vůně křivolakých uliček staré čtvrti města Bastie — víť on co se patří — a jsem já „inglese“. Teprvé daleko za městem octl se po mém boku.

„Nebudete litovat,“ pravil hlasem přitlumeným, zpola tajemně.

„Čeho?“ odpověděl jsem vesele. „Snad, že jste mě vyburcoval? — Tak — litovat! — Zde! — Zde litovat!“ — máchnul jsem rukou.

Cesta vedla po břehu mořském. Hladina byla poseta bílou pěnou — rybářskými lodicemi. Vzduch byl tak čistý, že skály ostrova Elby zřetelně vystupovaly z vln, ne jak obyčejně v jednotvárné šedi, ale malebně, v barvách a odstínech; i vzdálené břehy italské bylo viděti. Po obou stranách cesty táhla se alej z agáv a indických fíků s červeným víc vyzývavým než chutným ovocem — stranou rozkládal se zasmušile olivový sad a vedle hlouček kaštanů s živě, vesele zelenými listy. V pozadí vážné a dumavé korsické hory — — — „Zde litovat!“ —

Salvadore pronikavě hvízdnul, což znamenalo obzvláštní spokojenost.

„A v Olettě spatříte jeskyni —“ (zase hvízdnul).

„Velkolepější než Grota del dragone —“ — žertoval jsem.

„Nu — víte“ — — namítal rozpačitě — „a potom uvidíte zříceniny kláštera a nové lázně (hvízdnutí) — a v S. Pietru kostel s obrazem Madony, která se směje jako živá a loni opravdu mluvila s ženami, které přišly až z Calvi, aby se jí pokořily!“ — —

Později uchyluje se cesta od mořského břehu; jede se makií kolik hodin. — Asi ve dvě hodiny zastavili jsme před hospodou. Bylo to stavení slušné, zděné. V přízemí byly stáje — totiž jakési otevřené loubí, kdež se povalovalo několik dřevěných jeslí a pak koryt, okolo nichž se proháněla tlupa tučných, šedivých vepřů. Stranou stála pumpa v stínu mohutného fíkového stromu. Schody do hostince a bytu vedly přímo ze silnice — toť obraz vyskytující se na Korsice často.

„Ecco! Pozdrav bůh matko Chili!“ volal Salvadore nahoru. „Tu nejskvostnější tabuli ať upravíš zde pro mého padrona z daleké země.“ — A Salvadore přehodil ošumělý cíp svého pilone přes odřené rameno vybledlého manchestrového kabátu s přirozenou elegancí a zadíval se nahoru tak toužebně jako Romeo v zahradní scéně. A na balkóně, na schodech, objevila se v okamžiku Julietta, hodící se zcela dobře k šedivému tomu chlapíku — stařena s lesem vrásek na čele a rozcuchaným vlasem, oděná v černý šat, jak jej výhradně nosí korsické ženy.

K obědu jedli jsme: syrovou uzeninu, sýr (zbalený do koule, na povrchu červený jako granát a uvnitř žlutý jako vosk, výborný), jakési biskyty, tvrdé jako korsické skály a frutti sušené — k tomu jsme zapíjeli selské (opravdu „selské“) víno.

Salvadore prohlásil všecko za znamenité.

Zapáliv si pak doutník posadil jsem se k otevřenému oknu a vyňav notiční knížku psal jsem něco.

Salvadore uchýlil se do kuchyně a nedbaje parného dne uvelebil se u ohniště a bavil se potichu s matkou Michaelou, hladě stále pochybnou srst svého kabátu se vzornou pečlivostí. Pojednou, maně, vyhledl jsem oknem spatřil jsem dívku pěkného vzrůstu, ztepilou, černovlasou. Sestupovala s návrší a blížila se k domu; šla pomalu, opatrně, jako by neznala cesty, jako když se bojí, že za každým krokem hrozí jí nebezpečí; hůl měla v rukou.

Zavolal jsem Salvadora. „To jest Costanza Tomini," vysvětlil mi, „kterou vidíte, signore, žel bohu — ona vás nevidí — — Ceca (slepá) — —"

A brzo objevila se ve dveřích. Bože — jak prázdné, smutné, ledové byly její oči! Mlčelivé jako hrob a husté černé obočí rozpínalo se nad nimi jako havraní křídla . . .

Mlčky prošla světnicí a zmizela v zadní části domu.

Salvadore bez vybídnutí usednuv vedle mne pustil uzdu své švitořivosti. „Víte kde byla, signore?" mluvil tajemně ale s jakýmsi slavnostním přízvukem. „Byla si pro — lék."

„Je nemocná?" otázal jsem se.

„V lesích, na horách, u staré Beppy — obtížná to pro ni cesta," odpověděl Salvadore nevšímaje si mé otázky. „Ale zítra přijde Tiodoro. Rozumějte — celý rok byl vzdálen — a ona jej chce spatřit. Na krátko jenom jej spatří . . . ubohá . . . a draze vykoupí ten pohled!"

Zadíval jsem se udiveně na bodrého starce; nerozuměl jsem. „Vždyť jste řekl, že je slepá —"

Teď upřel zas Salvadore na mne zrak v udivení. „Slepá! ovšem slepá! — od narození slepá! — proto musí užít právě léku — —"

„Aby prohlédla?"

„Ovšem."

„A odkud zná Beppa takový lék?"

Salvadore se na mne podíval nedůvěřivě, jako by nechápal. — „Odkud? — odkud!" řekl po chvíli. „Lidé mnoho vědí a děd sdělí vnuku co sám zvěděl od děda — a konečně — — kde je původ všech vědomostí? — u boha! . . ." Pokřižoval se.

„A Tiodoro tedy přijde zítra?" otázal jsem se po chvíli, urovnav v hlavě jakž takž myšlenky.

„Ano, zítra," odpověděl, „jak se as těší, dobrý hoch. Na matku! Jak ji obejme! A což Costanci, družku mladosti! . . . Pronajal se před rokem," pokračoval po chvíli Salvadore, změniv ohnivý proud řeči v klidný tón, „janovské společnosti k lovení korálů — celý rok byl na moři. A zítra se vrátí. Před týdnem šťastně přistál v porto S. Nicolo — živ a zdráv. Dnes ráno byl propuštěn a jede s přáteli rybáři. Vítr je dobrý a večer budou v Galo. Noci jsou teď jasné, Tiodore dá se jistě hned na cestu k domovu — bude tu tedy časně z rána."

„A pak zůstane již doma?" —

„Per Bacco!" zvolal Salvadore. — „Kamž by pak chodil? Vždyť přinese si malé bohatství a — snadno koupí postel pro sebe a ženu — —" dal se do zpěvu nějaké rozpustilé písně.

Nevím, co mě přimělo prohlásiti, že nepojedu dále k S. Pietru, že zde, na samotě, budu přenocovati a zítra pohodlně se vrátím do Bastie . . .

Večer jsem časně ulehl a brzo jsem usnul. —

Ráno probudil mě nářek. Otevřev dveře naslouchal jsem, z okna jsem vyhlédl — žádné vysvětlení. V kuchyni nalezl jsem plačící stařenu. „Co se stalo?" —

„Mrtev můj Tiodoro! Můj drahý Tiodoro, jedináček!" naříkala matka Michaela a pláč dusil slova její. — „Ó, Tiodoro! — Tiodoro!" — —

Teprvé po dlouhé době přišel Salvadore. Zkrátka vše sdělil. Z neopatrnosti převrhla se lodka, na níž jeli rybáři a s nimi Tiodoro. Hbitě vyhoupli se všickni z vln a smáli se srdečně — taková zdravá koupel! — — Ale Tiodoro se nesmál s nimi — Tiodora vyhodila vlna na břeh s rozbitou lebkou — udeřil se v pádu o bok lodi . . . „Mala morte" — dodal Salvadore.

„A kde je Costanza?" tázal jsem se ne bez rozechvění. Pokusil jsem se již dříve ji hledati, ale bez výsledku. Salvadore se chytil za hlavu. — „Kde je Costanza? — Pro Kristovy rány! — Misericordia! dio! — misericordia!" — —

Nenalezli jsme jí.

Až k polednímu naleznouce šťastně stopu její jsme ji spatřili. Ale jak jsme ji spatřili, ubohou! —

Bosé nohy její byly rozedrané, krev z nich řinula. Ležela na znak jako podťatý strom, tak nehybně, a studená byla jako kus ledu. Chopil jsem se soucitně její ruky — bez vlády klesla nazpět a udeřila temně o zem. I rty byly bílé jako mramor. Jenom oko zářilo! Jak divně, děsně zářilo! Zřítelnice byla rozšířená a leskla se v černé, matné duhovce jako kapka rosy . . .

„Mrtvá," řekl jsem.

Salvadore mně stiskl ruku. „Ona vás slyší," zašeptal a táhl mě opodál. „Ona není mrtvá! Vzala lék — vše vám vysvětlím — — Ona vidí teď — vidí zcela jasně — —"

„Jak? — snad účinek léku — —"

„Ano — bílý vid — —"

„Jak: bílý vid! — co jest to: bílý vid?"

„Kterak: co jest to? Vždyť jsem řekl — — divně se ptáte — — — účinek léku — — — Zřítelnice oka se rozšíří ohromně a ona prohlédne — zcela jasně prohlédne — — určitě vidí předměty nalézající se okolo ní, ale vidí vše zvětšené a všecko bílé — osvětlené až do záře . . . to jest: bílý vid — — — pak usne a nastane zas noc. — I když se probudí, nerozední se, je noc, hrobová tmavá noc před zrakem jejím — — zas slepá — — povera . . ."

„Ubohá . . ." zašeptal jsem. „A kterak došla až sem?"

„Což pak nevidíte její nohy — a neslyšel jste o slepých věci mnohem podivnější? . . . a ona jej chtěla spatřiti za velkou cenu . . . Když přišla zvěst, uprchla sem na návrší a tady vzala léku — tady, aby spatřila jeho hrob, když ho nemůže . . ."

S místa, kde ležela ubohá, bylo viděti na moře. Nebylo rozbouřené; zlehka čeřily se vlny a zlaté paprsky sluneční laškovaly s nimi . . . Až z rána příštího dne jsem odjížděl do Bastie, aniž bych byl spatřil S. Pietra se zázračnou Madonou i jeskyni i klášter a nové lázně v Olettě . . .

Costanza, když jsme odjížděli, stála nahoře na schodech a hleděla do prostoru svým prázdným, smutným okem — bylo černé a zcela bez lesku, ani jiskřičky v něm neplálo a zřítelnice protínala duhovku jen jako stříbrný vlas . . .

Neslyšela moje hlučné a upřímné adio — nevšímala si nás, ničeho si nevšímala — — jako by hleděla do jiného světa . . .

„Ubohá," — pravil jsem k svému průvodci. „Snila o svatebním loži a zatím . . ."

„Jak? — co pravíte, signore?" zvolal Salvadore živě. „Co vám napadá? — To nebyla její myšlenka — ona je dobrá křesťanka. Kterak by! On byl zdravý, veselý jun a doma potřeboval hospodyni, pracovnici a — Costanza je slepá. Kterak by! Santa Madre! — —"

Rozmrzen nad tímto střízlivým ochlazením mé poetické nálady, pobodl jsem mezka k řádnému klusu a zanechal jsem Salvadora daleko za sebou. Oddal jsem se různým myšlenkám . . .

Pojednou octnul se Salvadore těsně při mně a chopiv mého mezka za uzdu přinutil jej k zastávce.

„Vidíte tam ten keř, signore?" —

Jeli jsme makií.

„Který keř?" pravím. „Vidím myrtu, šalvěj a rozmarinu a eriku plefovou."

„A arbuci — pravda-li?"

„Ano, arbutus, ovšem, jadinu."

„A víte to dokonale, že je to arbutus?" —

A Salvadore hbitě seskočiv kvapil do houští a za chvíli podával mi čerstvou větev.

Nalezal se na ní květ mezi lesklé zelenými listy a zároveň hrozny ovoce, nezralé ještě žlutozelené bobule a zralé, červené jako veliké jahody . . .

„Ovšem že!" zvolal jsem. „Snad bych neznal arbutus! — Jadinu — Arbutus Unedo."

Salvadore podíval se na mne s vysoka.

„A nevidíte na jahodách drobně zelené skvrny — takových nemá ovoce jedlé jadiny."

Musel jsem přisvědčiti.

„A což květ! — Všímnul jste si dobře květu? — Nemá arbutus kulatější, více baňkovité zvonky?"

„Skutečně."

„A na dně koruny, nevidíte zcela drobné, černé skvrny . . . tyčinky mají růžový vlas po celé délce . . ."

„Pravda — per dio! neznám opravdu tu květinu." —

A Salvadore vyšvihnuv se do sedla s pravou rytířskou grandezzou pravil slavnostně a vážně:

„Člověk našinec ví často více než vy učení páni a než všecky knihy. Varujte se před touto rostlinou. Jejího ovoce požila včera Costanza — viděl jste účinek . . ."

„Bílý vid!" —

Novicka.

Se dveří skřipotem už veškerý svět za ní
se zavřel na věky: jar zřela sedmnáct.
Svou krásu nevinnou, jíž celý svět se klaní,
ta plachá hrdlička do stínů uzavřela.
Má jednu družku jen — to modlitba je vřelá.
má jednu matku — smrt, jíž lepší její část
netknutá uletí; má jeden cíl jen — hrob.

Za nocí měsíčných se Kristus v bílé záři
ti ve snu přiblíží; jak sněžná lilie
kdy v čistém loži spíš, tě líbá v bledé tváři;
zda zlaté perutě ti nedá, abys vlétla
s ním v slastný okamžik do říše hvězd a světla —
kde poupě přání tvých se v růži rozvije,
jíž nesmí dotknout se náš mrazný, hříšný dech.

Augustin Mužík

Safír císařovny Eudokie.

Novella *B. Fridy.*

(Pokračování.)

IV.

Celý týden nevyšla Iréna ze své komnaty; byla trochu churava. Sedala ve veliké lenošce u okna a dívala se do zahrady; u jejích nohou krčila se stará Agatha. Zoe jindy tak veselá se v posledním čase valně změnila: od té doby, co odešel Andronik, stala se velice zasmušilou a chvílemi leskly se jí slzy v očích. Nevěděla sice o ničem, co se stalo mezi Irénou a bratrem jejím, ale tušila dobře, že se Andronik sám a beze vší příčiny tak rychle nerozhod. Tak se stávalo, že se Iréně poněkud vyhýbala; trávila celé hodiny dole v zahradě; sedávala v tom bílém kiosku a nyní dívala se ona v tu stranu, odkud hučelo moře . . .

Bylo již k večeru. Iréna seděla zase na svém místě a stará její chůva pozorovala každé její hnutí.

— Co je ti, milé dítě? tázala se jí nesměle. Jsi dnes zvláště mrzuta. Snad trpíš a neřekneš ani slova. Tys nemocna.

— Ó ne, Agatho, nemocna nejsem, to ne, ale netrpěliva a chceš-li mrzuta také. Přála bych si, aby již bylo po válce. Zprávy nejdou žádné a to čekání zde doma mne unavuje. Když je válka, přála bych si býti v ní — ale zde v městě, to je smutný život. Každý chodí celý ztrápený, u dvora je pusto a jiného, jak víš, beztoho nemáme. Ba věru někdy se mi zdá, že žijeme zde všickni jako v klášteře; celý den tak samy a nemáme nic než ten svůj domov a ten kostel . . .

— Půjdem tedy do kostela, nechceš, milé dítě?

— Ach, ano, pojďme!

A zdvihla se.

Slunce klonilo se již nad obzor, když vyšly z domu. Zabočily přímo ke klášteru sv. Jana. Zazvonily u níz-

kých vrátek a vešly do úzké, tmavé chodby. Na jejím konci vnikalo otevřenými dveřmi ještě plné sluneční světlo a ozářilo velikou kropenku z červeného mramoru, která visela u dveří na zdi. Svěží, vonný vzduch vlnil se smutnou chodbou. Několik vyšlapaných kamenných schodů vedlo dolů do zahrady. Zde po jedné straně vypínal se veliký kostel, po jehož pestrých střechách a zlacených báních bloudily čarovné paprsky večerního slunce. Dole bylo již skoro šero. V odlehlých koutech tměly se celé řady štíhlých cypřiší a vedle nich jejich dlouhé stíny; malé háje citronů a oranží lemovaly cesty. Naproti chrámu táhla se klášterní terasa, opatřená v pozadí hlubokými arkádami, v jejichž obloucích houpaly se na lesklých řetězech četné lampy. Tyto arkády táhly se podél celého kláštera a vedly až do chrámu.

Když Iréna se svou družkou sem vstoupila, neviděla téměř ničeho. V kostele bylo úplné šero. Jenom před obrazy hořelo tu a tam chvějící se světlo. Agatha zabočila ihned na levo a vstoupila do jedné kaple, kde před obrazem Matky boží plápolala červenavá lampa; poklekla, opřela hlavu o ruce a modlila se. Iréna chtěla se také modlit, ale byla příliš roztržitá. Duše její bloudila bůh ví kde, a její oči těkaly po vysokých oknech a obloucích.

Myslila na Michala. Zdálo se jí to hříchem, že i zde na něho vzpomíná. Chtěla se také modlit. A za koho? Vzpomínala na svou matku, jak zde s ní klekávala a jak se pak vracely tou krásnou zahradou, až přišly do temné chodby. Zde nebylo jí nikdy volno. Viděla až dosud ty vážné tváře svatých, jež ozářeny plápolavým světlem zdály se vystupovati z hlubokých koutů dlouhých koridorů. Přivinula se k matce a nepustila se jejího šatu, až vyšly zase na ulici. Vzpomínala na ty krásné doby a viděla je pouze jako zlatý sen, který se jistě více nevrátí. Pak myslila na otce, jak bylo mu asi smutno ta první leta, jak ji všude hledal, až potom přenesl celou svoji lásku na své dítě. Pamatovala se dobře, jak při všech pracích a starostech míval vždycky pro ni úsměv, vždycky vlídné slovo, vždycky políbení, jak byl vždy a ke všem dobrým a laskavým. Byla tak šťastna v těch vzpomínkách. Chtěla se ještě modlit. Myslila na válku a na ty, jež tam bojují a bojovali, a nežli se nadála, byl to zase Michal, jenž vyplnil celou její duši. Styděla se sama před sebou, že jest tak slabá, a prosila nebe, aby se vrátil Andronik. Na toho myslívala jindy tak často v kostele a nezdálo se jí to býti hříchem, ale ten Michal!

V tom zaslechla za sebou tiché kroky, jež se blížily. Ohlédla se, v oblouku ozářené kaple objevila se postava zahalená v tmavý plášť. Zastavila se, jakoby je pozorovala. Iréna pohlédla jí do očí a vykřikla. Agatha celá ulekaná se vzchopila a domnívajíc se, že Iréna měla snad nějaké vidění, vlékla ji rychle z chrámu.

Když přišly domů, uložila ji ihned na lože a vykropila celou ložnici svěcenou vodou: — Od těch dob, co jsem ti povídala o tom kamenu, jsi celá změněná. Špatně spíš, nic tě netěší, nemáš pokoje ve dne ani v noci, ba ani v kostele. Ó že jsem nemlčela!

Iréna byla dnes opravdu velice rozčilena. Neřekla Agathě ničeho o tom, co viděla, a ta se jí ani neptala soudíc, že není dobře o takových věcech ani mluvit.

Co viděla Iréna, že se tak polekala? Viděla Michala. Když si na to vzpomněla, chvěla se dosud na celém těle. „Michal je mrtev,“ řekla sama k sobě a schovala uplakanou tvář do hedbávných podušek. „Je mrtev a to byl jenom jeho duch, který se mi objevil. Agatha ho asi také viděla, sice by nebyla tak spěchala z chrámu. Či snad to bylo jenom tím, že jsem na něho tak myslila?“ A přece nemohla se zbavit ani teď vzpomínek na něho. Jeho obraz stíhal ji neustále a nedal jí spáti. Bylo již k ránu, když poprvé usnula.

*

— Iréno, Iréno! volala stará chůva celá vyděšená, když k polednímu přiběhla do její ložnice. Zlé noviny! Michal je zde a přinesl smutné zprávy. Jen poslyš!

Iréna vzchopila se na loži celá bledá a ustrašená. Jak zaslechla to známé jméno, myslila, že pokračuje ve svých snech; když ale slyšela, že Michal je v městě, vyskočila a padla Agathě s pláčem okolo krku.

Ta dívala se na ni hezkou chvíli; nepromluvila, jenom se usmívala.

— Ty ho tedy miluješ? tázala se jí spokojeně.

Iréna se zachvěla, jakoby ji někdo obvinil z hrozného zločinu. Ruce jí klesly a hlava sklonila se zvolna na prsa. Neřekla ani slova. Měla přiznati se k tomu, nač netroufala si ani mysliti? Zavrtěla pouze hlavou a sklesla pak na nejbližší sedadlo.

— Ty ho miluješ? pokračovala Agatha nespouštějíc s ní očí. Já to vím. Jen se přiznej! Nač to zapírat? Víš, co se stalo tvé matce, když jako ty se lásce bránila? Bylo to u nás v Provenci. Nikefor byl u nich hostem. Jeho krásná postava, jeho jemné chování, jeho statečnost a sláva, jaké si již tehdáž vydobyl, získaly mu srdce všech. Byl to pravý rytíř: mužný v boji, dobrý k dětem a laskavý ke všem lidem na světě. Tvoje matka milovala jej od té chvíle, jak jej spatřila, věděla dobře, že jenom k vůli ní u nich mešká a přece potlačovala tu svoji lásku ze vší síly. Když stávali spolu na cimbuří a dívali se v dálku, jak v slunci moře se leskne, vzpomínal Nikefor, že se již brzy vrátiti musí. Býval smutným; ona svěsila hlavu, jako ty to nyní děláš, a mlčela. To bylo všecko. Když jí přinesl z lovu květiny, jež s nebezpečím života natrhal na nejvyšších štítech skal, dala je Madoně a prosila, aby toho více nedělal. Když jí zpíval své nejkrásnější písně, plné lásky a touhy, sklopila oči a bála se mu podat ruku. Nikefor se více ničeho neodvážil. Až konečně se přece prozradila. Jednou na lovu se Nikefor ztratil. Začali ho hledat a brzy rozlehal se celý les hlasitým troubením. Konečně ozval se z daleka známý roh; všickni pustili se v tu stranu. Tu pojednou vyrazil z houští veliký kanec, jehož celý čumák kouřil se teplou krví. Všickni stáli jako zkamenělí, a tvoje matka, jak to spatřila, vykřikla zoufale a klesala polomrtvá k zemi. Když pak zase otevřela oči, klečel Nikefor vedle ní a hladil jí scuchané vlasy; ona pak, jak jej spatřila živého a zdravého, zaplesala radostí a přivinula jej k sobě. Tak přemohla ji láska, že zapomněla na celý svět a dívala se jenom do těch milých očí. Od té chvíle byli svoji. Ale bože, ty sedíš jako zkamenělá! Ani mne neposloucháš. Ty divné dítě. Což tě to nebaví? Ještě jsem ti ani všecko neřekla. Ty smutné noviny, jež přišly z Asie! Císař jest zajat. Padl do zálohy s jedním oddílem a

zůstal v rukou Turků. Bůh buď mu milostiv, co se s ním díti bude! Proto Michal přijel, aby utišil pobouřený lid. Tvůj otec chce k vojsku a zvláště nyní, když je Michal zde, nemá stání. Vždyť ho znáš: všecko je marné. Nesmíš tuze plakat, aby mu to loučení nebylo tak těžkým. Viď, že budeš rozumnou, slib mi to!

Ano, Iréna byla věru rozumnou. Tuto smutnou zprávu, kterou se jí Agatha říci obávala, vyslechla docela klidně jako co jiného. Když pak přišel Nikefor a se srdcem bolestným jí s bohem dával, a když ji líbal, zachvěla se mu v náručí jako květina a neřekla jediného slova. Nikefor lekal se jejího mlčení; složil ji tiše do lenošky a vyšel rychle ze síně.

V.

U velikého mramorového fontánu dole v zahradě seděla Iréna se svou družkou a krmila zlaté rybičky, jež se honily v třpytící se vodě. Zoe držela v ruce list a na klíně ležela jí otevřená skřínka.

— Jsem živ a zdráv, předčítala Zoe, ač dosti unaven. Včera udeřili jsme na velký zástup Turků. Boj byl krátký, ale krvavý. Nepřítel, který nás stíhal, lekl se toho a vrátil se do svých hor. Jeho tábor padl do našich rukou. Dnes přijel sem strýc a zítra potáhneme již k těm horám, jež byly pro nás tak nešťastnými. Když jsme po bitvě projížděli bojiště, nalezli jsme mezi padlými nějakého knížete, který jak se zdá byl hlavním vůdcem. Byl celý ve zlatě a purpuru a jeho zbroj leskla se drahým kamením. Nechal jsem všecko vojákům. Veliké poklady nalezli jsme také v ležení. V jednom stanč viděl jsem tuto skřínku plnou drobných šperků, kterou ti posýlám. Tu velikou perlu, to nejkrásnější, co jsem vybrati mohl, dej, prosím, Iréně a řekni jí, jak na ni vzpomínám. Až se vrátím, usadíme se večer opět na naší terase a budeme si vypravovat jako před lety. Buďte zdrávi! Váš Andronik.

Dočtla a podala Iréně list. Mezitím co tato jej prohlížela, vybírala Zoe věci ze skřínky. Byly to všelijaké náramky z růžového dřeva, korálové náušnice, vyšívané pásy, jantarové spony a jiné věci. Konečně až na dně leželo malé pouzdro a v něm jediná náušnice s velikou perlou.

Zoe podávala ji Iréně a oči jí při tom zářily radostí. Ve chvíli té byla šťastnou asi tak jako Andronik, když někdy myslil, že je Iréna s ním spokojena. V tom rozhrnuly se tiše větve a mezi nimi objevila se pojednou bledá tvář, lemovaná věncem černých, hustých kadeří, a její neobyčejně hluboké oči zářily démonickým ohněm. Iréna znala ty oči velmi dobře. Viděla je ve dne v noci, v myšlenkách i ve snách. Když seděla u okna a dívala se ven na terasu a vzpomínala na své přátely tam za mořem, vynořily se pojednou v její duši ty tajemné oči, dívaly se na ni s takovou touhou, že utonuly v jejich hloubi všecky její vzpomínky. Když klečela na modlitbách, nedaly jí pokoje, dívaly se na ni s takovou láskou, že její kouzlo zatemnilo v jejím srdci samého boha. Když je spatřila onehdy večer v kapli, vykřikla; nyní se rychle vztýčila, list vypadl jí z ruky a krásná perla skutálela se do prachu. Nohy se jí chvěly a jen s těží zadržela se o mramorové zábradlí fontánu. Zoe, jak to viděla, zakryla si rukama tvář a zmizela v křoví. Běžela parkem jakoby před někým prchala, klesla na trávník a vypukla v usedavý pláč.

Michal stál před Irénou hezkou chvíli a nepromluvil ani slova. Pozoroval ji upjatě a tušil dobře, co se v ní děje.

— Přišel jsem tě, Iréno, prosit, abys mi odpustila, že jsem tě onehdy v klášteře tak polekal. Nevěděl jsem, že tě tam naleznu — bylo již tak pozdě!

— Je to starým zvykem v naší rodině! odvětila Iréna.

— Přišel jsem tě prosit, abys mi to odpustila, a polekal jsem tě nyní podruhé. Ach promiň mi, že v tuto hodinu a neohlášen jsem tě překvapil. Na cestě potkal jsem Agathu, ptal jsem se jí, kde jsi, a ona mi ukázala sem. Ty se na mne hněváš, není-li pravda? Mám odejít? Ty mlčíš?

Iréna místo vší odpovědi vztáhla po něm obě ruce.

— Děkuju ti, Iréno, zvolal Michal, děkuju ti z celého srdce za tvou vlídnost. Tys byla ta jediná, kterás byla ke mně vždy stejně laskavou, ty jediná! Ty ani netušíš, jak tě zbožňuju! Jsem divoký a drsný ve svém chování, vím to dobře a chvěju se hrůzou, když se k tobě blížit mám. A přece táhne mne k tobě tajná jakási moc, jakési kouzlo, jemuž se ubrániti necítím síly. Když jsem byl ještě dítětem, býval jsem daleko šťastnějším. Vídal jsem tebe každý den, a když jsme si spolu hrávali, ani jsem nevěděl, jak v sladkém snění prchaly mi nejkrásnější chvíle života. Nežli jsem se nadál, již nás rozloučili: nevlídný učitel a nudná kniha byly mi jedinou společností a ve smutných síních paláce myslil jsem často se slzami v očích na sladkou vůni vašich zahrad. Co víc ti říci mám? Lesk dvora mne nudí, jeho hluk mne unavuje, a prázdný trůn, jenž nyní mi kyne, mne pranic neváb. Co platno mi zlato, co purpur, když srdce touží jinam? Srdce chce štěstí a nedá se ničím oklamat. Ó vrať mi aspoň jeho stín! Buď ke mně vlídná, jak jsi bývala; hle, stejnou vůní růže dýchají jak před lety, když ruku v ruce jsme zde sedali. Když uslyším tvůj milý hlas, snad uvěřím, že všecko štěstí se mi vrátilo!

Michal držel ji dosud za ruce; cítil, jak se chvěje a byl spokojen. Nachýlil se k ní a plášť svezl se mu s ramen. V potopě černých jeho kadeří zaleskl se zlatý řetěz. Iréna pozvedla k němu oči a zadržela sotva šílený výkřik. Na řetěze houpal se osudný safír. Jak sebou pohnul, mihl se jím paprslek světla a modravá záře vlnila se na vše strany. Iréně dělaly se mžitky před očima; nohy se jí chvěly, klesla na sedátko. Nespouštěla s něho očí. Michal si toho dobře všiml.

— Baví tě ten řetěz? tázal se jí. Snad ho znáš. Moje matka jej pilně nosila. Byla to jakási památka na mladá její leta a snad na někoho, kdo jí býval milým. Můj otec daroval mi jej v táboře, když v první srážce jsem si utržil malou ránu. Před tváří celého vojska zavěsil mi jej na hrdlo. Líbí se ti? Přijmi jej ode mne! Když na tobě jej Eudokie uvidí, vím, že bude spokojena. Přijmi jej co upomínku na staré naše přátelství a věř mi, jestliže si někdy na mne vzpomeneš, že budu šťastnější, než kdyby celý svět mi ležel u nohou.

A zavěsil jej Iréně kolem šije. Jak ucítila jeho ruku na svém rameně, zachvěla se a nevěděla, co se

s ní děje. Nezdráhala se; ani pak, když ruce ty zůstaly na jejích ramenou, když se spojily a jako druhý řetěz ovinuly její šiji, ani pak se nebránila. Sklonila hlavu, složila ruce v klín a podala se docela tomu kouzlu, jež si ji podmanilo.

— Nač zapírat? zvolal nadšeně Michal. Nač se tomu bránit, když celá moje duše jenom k tobě touží? Povím ti všecko. Od těch dob, co nás rozloučili, nebyl celý život můj nežli jediným vzpomínáním. Žil jsem jako ve snách: nyní jsem procitl, a když tě cítím v loktech svých, vidím, že zase žiju.

A přivinul ji vášnivě k sobě. Iréna cítila, jak leží jí osudný kámen zrovna u srdce a jak ji tlačí. Vzpomněla si na svůj sen a zachvěla se hrůzou. Zavřela oči a klesla v jeho lokty.

Ani nevěděli, jak zapadlo slunce v hustých korunách, nad jejich hlavou zářila jediná, veliká hvězda a dívala se na ně větvemi . . .

Touž dobou stál Andronik opřen o svůj meč a díval se zamyšleně k zemi. U jeho nohou vlnilo se pole plné mrtvol. Bojovali celý den, a teprvé když se na západě zardělo nebe, přestala téci krev.

Byl vítězem. Díval se na ty hrůzy kolem sebe skoro lhostejně; myslil jenom na Irénu a těšil se, jak brzo ji obejme. Pohleděl k nebi. Lehké páry stoupaly z vlhké země a hustým jich závojem kmitala se jediná veliká hvězda. „Zdali ji ona také vidí?“ tázal se bezděky.

Iréna si jí nevšímala. Neviděla nic nežli noc těch tmavých kadeří a v ní jako dvě hvězdy ty ohnivé, zářící oči . . . (Dokončení.)

Benzoan sodnatý a tuberkulosa.

Od dra *Josefa Thomayera.*

Hlučný šum, jenž v okamžiku tom vlní se myslí veškerého čtoucího i nečtoucího obecenstva, a jenž otáčí se okolo léčení tuberkulosy, truchlivou jasností nám naznačuje, jak velice tíží metla tato pokolení lidské, jak závažný by byl skutečný lék proti oné nemoci, jíž nazýváme tuberkulosou, a kteráž každého roku hojných hekatomb vyžaduje na lidstvu všelikého povolání, stavu i vzdělání! Šum tento vznikl, jak víme, na základě stručného článečku ve vídeňském jednom listu lékařském uveřejněného, jehož smysl byl as ten, že se na inšprucké škole pro nemoci vnitřní podařilo vyléčiti za sebou celou řadu (patnáct) tuberkulosních onemocnění plic, z nichž některá — zejména tři — plnou váhou prý skličovala ubohé postižené! Lidé takřka od tuberkulosy plicní jižjiž umírající zotavili se *prý* zúplna po několikanedělním vdechování sprchy z roztoku dotud dosti málo známého léku — benzoanu sodnatého! Úspěch to, který by bylo zváti nevídaným a neslýchaným, kdyby se pravdivost jeho všestranně zjistila! Obecenstvo, ať domněle či skutečně tuberkulosou trpící, nevyčkalo však potvrzení takového, a když se zpráva dotčená z odborného listu lékařského dostala do lačných sloupců žurnalistiky denní, nastala všeobecná honba po novém zázračném léku tom a lidé o překot kupovali a vdechovali. Prvým pak výsledkem „nového“ léku bylo to — že obchodníci se zbožím lékárnickým, kteří situaci sami ihned jasně pochopili a benzoan sodnatý v inserátech nabízeli — octnuli se náhle na zlatém dešti! Druhý a zajisté závažnější výsledek — vyléčení, až dosud, pokud známo, se nedostavil; a publikace inšprucké školy stala se zejména zase v odborných listech vídeňských předmětem ostrých invektiv, ve kterých dokonce i nekalé záměry publikaci oné přičítají. Jisto prý jest, že i původce „nové methody“ přesvědčil se o pravdivosti nauky o zlatém dnu řemesel! Avšak pomíjím osobních záležitostí takových tím spíše, čím méně až dosud oprávněnost léčení takového vyvrácena byla. Že s řádky těmito vystupuji v listě pro obecenstvo neodborné, omlouvati tušim nepotřebuji, záležitost tato vymknula se na samém počátku z kruhu lékařů, a řekl-li někdo obecenstvu širokému chvalně známé „a“, tu má tuším právo druhý předstoupiti s neméně známým „b“.

Co tedy na věci této jest pravdy?

Víme už od dávných dob, že theorie nesouhlasí vždycky s praxí. Ve spisu Julesa Vernea je propracováno téměř do podrobna, jak by se mohlo letět do měsíce v kouli, tak a tak těžké, tak a tak vypravené, pověděno i mnoho-li náboje by se potřebovalo, jak veliké by mělo býti dělo a tak dále! Proč medle tedy podnikavé hlavy si na měsíc nevyletí? Poněvadž není důvěry, že by praktické provedení výletu takového mělo naději na zdar skutečný. Frappantní tuto okolnost nelze ovšem jen tak zhola srovnati s vyléčením tuberkulosy, avšak bez určité opory porovnání toto není. Doba naše vytvořila o tuberkulose učení zcela nové, kteréž pomíjejíc všeho starého domnění o nesprávné konstituci, nesprávném smíšení krve, prostě dí, že tuberkulosa jest nemocí nákažlivou, že nákaza vniká do těla hlavně vzduchem vdechovaným i usazujíc se pak po stěnách útrob dýchacích jme se zhoubně spůsobem svým účinkovati na tělo lidské. Je-li ale učení toto správným, pak není zajisté nic tak na snadě jako léčiti tuberkulosu léky nákazu hubícími! Je-li učení takové o tuberkulose správným, je léčení takové pouhým, avšak naprosto nutným následkem jeho. Avšak sporným zůstává přes to přec, lze-li se nadíti při správné domněnce i při správném spůsobu léčebném vždy výsledku zdárného.

Že jest tuberkulosa vskutku nemocí nákažlivou, podobá se pravdě v míře vysoké. Pokusy zjistily, že vočkují-li se zvířatům látky tuberkulosní, zvířata očkovaná, byť i jinak k tuberkulose náchylná nebyla (jako na př. psi, kozy atd.), rychle tuberkulosou namnoze povšechnou onemocňují a i umírají.

Zejména zajímavy jsou na příklad pokusy, jež vykonali v Mnichově Lippl a Tapeiner r. 1876—1877. Ti totiž rozemleli usušené látky tuberkulosní, vsypali je do vody a hnali sprchu z vody takové do klecí, v nichž uzavřeni byli psi. Zvířata tato byla tedy nucena vdechovati páry, tuberkulosními látkami nasycené, a ná-

sledek toho byl ten, že onemocněla tuberkulosou. Vím, že se činily námitky proti pokusům těm, jakoby nemoc vdechováním vzniklá nebyla bývala tuberkulosní, avšak vím také, že jiní (na př. prof. Weigert v Lipsku) oprávněnost námitek takových popírají a nemoc po vdechování látek oněch vzniklou za tuberkulosu považují. Buď však jak buď, jisto jest, že vdechování tuberkulosních látek jest škodlivé, a tu okolnost pokusy ony tuším s jistotou nade vši pochybu povznešenou dokazují. Vedle toho více a více se množí pozorování, že lidé se od lidí nakazili a tuberkulosními stali. Slovem: učení, že tuberkulosa jest nemocí nákažlivou, těší se pravděpodobnosti, kteráž jižjiž na skutečnost hraničí. Francouz Villemin r. 1865 na okolnost tuto upozornil a také za původce moderní nauky té platiti musí. Deset téměř roků byly thesy Villeminovy předmětem tuhých sporů, avšak dnes odpůrcův řady víc a více řídnou. Pražský professor Klebs r. 1877 se vyslovil, že nákažlivinou při tuberkulose je zvláštní druh malých plísní, a dodal překvapujícímu učení svému vážné opory tím, že plísně tyto uměle líhnouti nechal a několikátou generaci takto vychovaných plísní vočkoval kočce do břicha. Pokusy Klebsovy opakoval v Greifswaldě doktor Schueller a v práci letošního roku uveřejněné pravdivost pokusů Klebsových potvrdil.

Avšak víme, že plísně mnohou nákažlivou nemoc podmiňující ničí přesně mnohé látky, jež zoveme prostě desinfekčními. Nebylo zapotřebí tedy přílišného ostrovtipu k tomu, aby se i při tuberkulose užilo prostředků desinfekčních. Avšak rozhodnutí takové není přes příliš snadné k provedení. Již po několik roků ozývaly se v literatuře návrhy podobné. Jedni vstřikali pomocí pravazských stříkaček — jichž podstatu trvám čtenářům listu tohoto vykládati nepotřebuji — roztok karbolové kyseliny do tuberkulosou zachvácených částic plicních, jiní, jako zejména ve Francii v mnohých nemocnicích, podávali starý desinfekční prostředek, kreosot, buď s rybím tukem, jemuž také ve Francii dobrý účinek při tuberkulose připisovali, aneb s vínem a tvrdili, že se jim podařilo dosíci mnohého, určitě dobrého výsledku. Avšak užívání desinfekčního prostředku není právě tak lhostejné.

Tuberkulosa zachvacuje sice asi v devadesáti ze sta případů plíce, avšak v případech těchto nezůstává pouze na plíce obmezenou, nehledě ani k tomu, že zbývá několik případů, kde není v plicích tuberkulosy vůbec a kde výplody nemoci této hnízdí na příklad v kostech, plénách mozkových atd. V těchto případech jakož i tentokráte, kdy mimo plíce zachváceny jsou tuberkulosou současně útroby jiné, je použití desinfekčních léků velmi nesnadné. Z nejoblíbenějších léků desinfekčních je za našich dnů, jak známo, kyselina karbolová. Roztok léku tohoto ve vodě ničí nákažlivé plísně, a sice nemohou tyto vůbec žíti, je-li roztok ten dvoupercentový, t. j. jsou-li ve stu dílů roztoku dva díly kyseliny karbolové. Leč kyselina karbolová není pouze smrtonosná pro plísně. Ona je škodlivou i člověku, a dle předpisu neradno jí vzíti najednou více než — dvacet pět centigrammů. Kdyby však — předpokládaje, že je učení o nákažlivosti tuberkulosy správné — měl se učiniti v těle lidském plísním tuberkulovým život nemožným, bylo by třeba — což patrno — aby člověk požil dvě percenta tělesné své váhy kyseliny karbolové, t. j. na př. u člověka šedesát kilo těžkého více jak kilo (1·2) léku tohoto. Dávka taková jest ovšem naprosto smrtelnou. Kyselina salicylová účinkuje mohutněji na plísně (1 gram v 300 vody činí živobytí nemožným) a zároveň neškodí člověku tou měrou jako kyselina karbolová, přes to však bylo by zapotřebí u člověka šedesát kilo vážícího dvou set grammů kyseliny salicylové, aby se plísně takové pohubily — což jest opětně dávka nepochybně smrtelná. Již z toho patrno, jak se liší theorie od praxe. Avšak překážky tyto lékaře neupoutaly a bádáno po novém léku desinfekčním, který by na plísně jak možná zhoubně, kdežto na člověka jak možná lhostejně působil. Štěstí badatelům přálo a léky takové nalezeny v některých sloučeninách kyseliny benzoové, zejména v benzoanu sodnatém a magnesiovém, kteréž v poměru jedné ku tisící částí vody plísně hubí, aniž by člověku tak škodily jako zejména kyselina karbolová. Avšak byť i jedna k tisíci byl poměr správný, tož přece by teprvé šedesát grammů současně v těle kolujících bylo s to plísním tuberkulovým zhoubnou působnosť jejich překaziti a to jest poměr závratný. Viděl jsem ovšem podávati najednou pět grammů, a dávka ta se i pětkrát denně opětovala, avšak nehledě k tomu, že každý nemocný ani dávky také nesnese, není to přece ještě množství to, jež by na základě theorie postačilo. Ba dejme tomu, že poněvadž tuberkulosa sídlí jen v několika částech tělesných, by náhodou mnohem menší množství a třeba jen 30 grammů postačilo, tož přece by nutně těchto 30 grammů mělo kolovati tělem současně, a toho zajisté dosíci nelze, neboť množství takého by ve velmi příznivém případu bylo lze dosíci teprvé za den, a poslední dávka by se sotva setkala s prvou, poněvadž tělo stále odměšuje spůsobem všelikým. K tomu připojiti dlužno, že lidé, jichž několikeré útroby jsou současně stíženy tuberkulosou, bývají značně sesláblí, že by tedy takého množství léku tohoto nesnesli. Již z toho patrno, že tuberkulosu více útrob tělesných současně sklíčující benzoanem sodnatým vyléčiti nelze. Zbyla by tedy jen ona onemocnění, kteráž týkají se útroby jediné a místnímu léčení přístupné, kdy tedy netřeba zaplaviti celý organismus lékem člověku nikoliv lhostejným. Sem patřilo by tedy mimo jiné léčení tuberkulosy plicní, pokud jsou plíce jedinou zastiženou útrobou. Schueller pokusy na zvířatech dodělal se úspěchu zdárného. Zvířata, kteráž vdechovala sprchu z pětipercentového roztoku, prý se pozdravila. V Inšpruku pokusy ony opakovali na lidech a dodělali se taktéž zdárného úspěchu. O mírných, nepokročilých případech s theoretického stanoviska v příčině této pochybovati nelze; avšak tři pokročilé ony případy jsou na pováženou, a zejména u jednoho zdá se býti velice pochybným — jak z publikace dotčené souditi lze — že se jednalo vskutku o tuberkulosu. Za druhé však neuplynula tak značná doba od domnělého vyléčení lidí oněch, aby bylo lze tvrditi, že vyléčení to jest trvalé. Dříve se méně pokročilé případy, zejména při podávání kreosotu s rybím tukem, také zlepšily, avšak po některém čase setkal se lékař s osobami těmitéž zase, a tuberkulosa byla více pokročila. Za třetí — pokusy ony opětovali, jak čteme ve vídeňských listech, ve Vídni mnoho-

násobně — a úspěchu jako v Inšpruku neviděli; je tudíž ještě sporno, že i mírné případy tuberkulosy plicní benzoanem sodnatým vskutku vyléčiti nelze. Také v Praze nedodělali se lékařové úspěchu zdárného, a podobá se, jak vidíme, že léčení ono závisí na jiných ještě okolnostech, nežli na pouhém místním hubení plísní domněle tuberkulosu zaviňujících. Stará povídka o theorii a praxi!

Již ze sporých řádků těchto vidíme, jak „rozumně“ jednají ti, kteří kupujíce si benzoan sodnatý užívají ho vdechováním, aniž by věděli, zdali o tuberkulosu se jedná čili nic, a jedná-li se o ni, zdaliž je pokročilá, zdaž obmezena na jedinou neb více útrob atd.

O směšných pak pokusech s celtličkami benzoan sodnatý prý obsahujícími udělá si z pověděného přesný úsudek každý nepředpojatý čtenář.

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Skvrna ta sama o sobě by mi arci nebyla mohla býti tak nápadnou, kdyby ji nebyl učitel skoro až úzkostlivě skrýval. Avšak dříve ještě než jsem se rozhodl, co počíti, zda o spozorované krvavé skvrně pomlčeti nebo na ni učitele upozorniti, ozval se učitel sám, řka hlasem poněkud nesmělým, ale přece vlídným a přátelským:

„Ah, odpusťte, prosím, že vás posud nechávám státi, jako by mi byla návštěva vaše nemila . . . Promiňte, prosím snažně, mé roztržitosti, že opomenul jsem zavříti dvéře a nechal vás tak vstoupiti až sem, do jizby, do které nebyl až dosud ještě nikdy cizí člověk vstoupil . . .“

„Dle všeho jsme tedy přišli v nevčas,“ připomenul jsem a zrak můj svezl se mimovolně s tváře učitelovy na místo, kde snažil se stařec přede mnou ukryti krvavou skvrnu.

„Ne, ne — nepřišli jste v nevčas,“ vyrazil ze sebe chvatně kmet. „Naopak — přišli jste právě vhod — jáť už po několik dní neviděl cizí tváře a po tři dny a noci ani oka nezamhouřil . . .“

„Jste snad churav, pane učiteli?“ optal jsem se, nevěda, co na slova ta odpověditi.

„Nikoli — nejsem a přece se mi zdá, jako bych byl v stavu ztrnulosti.“

„Stihlo vás snad nějaké neštěstí?“

„Neštěstí?“ opáčil stařec váhavě, načež rychle dodal: „Ne, ne — neštěstí musí býti pro člověka tak starého, jakým jsem já, cosi děsného . . . A mne přec pranic neděsí . . . Jsem skoro až mrazivě kliden — tak kliden, jako člověk, kterému bylo náhle spadlo těžké břímě s prsou . . .“

Po těchto slovech, kterýmiž chování učitelovo zdálo se býti záhadnějším než dříve, učinil stařec krok ku předu a pravil:

„Vraťte se, prosím, do mé pracovny! . . .“

Vyzvání to pronesl s takovým přízvukem, že, nechtěl-li jsem býti nezdvořilým a dotíravým, nezbylo mi než uposlechnouti. Obrátil jsem se a dav sestřenci znamení, aby se vrátil do prvního pokoje, vstoupil jsem tam za ním. Stařičký učitel v patách mne následoval.

„Promiňte, pane učiteli,“ ozval jsem se, když byl stařec zavřel dveře, „že jsme přišli v nevčas . . . Libo-li vám, přijdeme jindy nebo vůbec více ani nepřijdeme . . .“

„Ne, ne,“ vpadl mi stařec do řeči. „Musil bych opakovati, co jsem už byl pravil . . . Na mně jest žádati za prominutí . . . nebo lépe řečeno, na mně jest vzdáti vám dík, že jste mne vyrušili z nejtrapnějších myšlenek . . .“

„Tedy jsme vás přece vyrušili,“ připomínám.

„Ano, vyrušili,“ opakuje stařec monotonně; „ale nikoli v můj neprospěch . . . Kdož ví, co by se bylo se mnou v několika hodinách stalo . . . Přiznám se vám upřímně. Vedl jsem až dosud život samotářský; nikdy jsem nepocítil potřebu nebo docela nutnost společnosti, ba společnost mi vždy spíše překážela; ale dnes — právě nyní stala se mi společnost lidská nutnou . . . Vím na jisto, že bych ji nebyl vyhledal; vím, že bych byl zůstal v duševní ztrnulosti seděti za stolem, jak jste mne byli zastali, a opakuju: Kdož ví, co by se bylo se mnou za nedlouho stalo! . . . Teprv když jste mne vyrušili, poznal jsem dobrodiní, které mi tím prokazujete . . . Myšlenky mé upnuly se k jiným předmětům, než byl onen, kterýmž se byly po několik dní výhradně obíraly a tíseň, která má prsa svírala, poněkud ulevila . . . Možno-li vám tudíž jen poněkud, věnujte mi jen ještě půl hodinky a nevykládejte mi, prosím snažně, ve zlé, že se chovám tak podivně jako pomatenec . . .“

Podivné chování učitelovo nebylo sice ani těmito slovy objasněno; ale v přízvuku posledních jeho slov spočívalo tolik tklivosti, že nemohl jsem jinak než za to míti, že přes všechno popírání stihla stařečka přece jen nějaká nehoda, která přivedla duši jeho z rovnováhy. Bylo mi starce líto a jedině z té příčiny jsem se rozhodl, že přání jeho vyhovím, ačkoliv jsem předvídal, že rozmluva, která bude bezprostředně následovati, nemůže býti za takových okolností než nudnou, ba snad i trapnou.

Nemýlil jsem se. Když jsme byli k vyzvání učitelově nedaleko okna, kde stál dalekohled a malý stolek s mapou, usedli — já a sestřenec na dřevěné židle, učitel pak proti nám do lenošky — nastalo několik minut trvající trapné mlčení. Stařec podepřev hlavu oběma rukama díval se upřeně před sebe na zem; sestřenec drže desky s Ethiopskou lilií na klíně mlčel jako dříve, jen já se snažil rozpřísti rozmluvu. Ale marně; rozmluva vázla. Učitel odpovídal jednoslabičně, ba na mnohou otázku vůbec ani neodpověděl. Zdál se býti pohřížen v myšlenky nebo vzpomínky, slovem choval se, jako by nás vůbec ani v pokoji nebylo, ačkoli byl před několika okamžiky vyslovil přání, abychom ho neopouštěli, že jest mu samota nesnesitelná.

Mluvil jsem o tom a onom, tázal jsem se na to a ono dva- i vícekráte; ale učitel odpověděl nanejvýš jedním nebo dvěma slovy, načež zase jen jaksi tupě naslouchal, co povídám. Posléze, když podivné moje samomluvy omrzely i mne, odmlčel jsem se i já a tak setrvali jsme všickni tři asi deset minut v mlčení. Náhle vztýčil učitel hlavu a zadíval se mi upřeně do očí, jako by se byl probral z mrákotného snu, a žádal pohledem tím za vysvětlení, co se s ním v právě minulých okamžicích bylo dělo. Mlčel jsem však a učitel, jenž seděl přímo proti mně, naklonil se poněkud ku předu a uchopiv prudce moji ruku křečovitě ji stiskl. Nemoha si počínání jeho vysvětliti podotknul jsem:

„Přejete si čeho, pane učiteli?“

„Děkuji vám — mnohokráte vám děkuji, že jste mne neopustili,“ pravil stařeček přitlumeným, ale už nápadně klidným hlasem . . . „Ani byste neuvěřil, jak konejšivě působí mnohdy lidská řeč na člověka i tenkráte, když obíraje se jiným předmětem řeč tu jen zpola poslouchá a skoro ani neví, o čem bylo mluveno. Dělo se mi nyní podobně. Myšlenky mé bůh ví kde bloudily — odpusťte! ale vaše řeč působila na ně přitažlivě: jedna myšlenka vracela se po druhé a slučujíc se s tou neb onou vaší myšlenkou brala na se zcela jiný háv, až pak posléze i myšlenky nejtrapnější a nejbolestnější pozbyly své žíravé ostrosti, jak jí jen prodlením času pozbývají . . . Ale o čem jsme, prosím, posledně hovořili? Slovní paměť má mne byla skoro již úplně opustila — nepamatujiť si mnohdy již ani poslední nebo předposlední slova, jež pronáším . . .“

„Připamatoval jste si obraz a povahu sestřencovy matky, mé sestry, pane učiteli,“ odpověděl jsem.

„Ah, ano, ano — máte pravdu,“ pravil na to stařec poněkud živěji, jako by připomenutý předmět budil v něm živější interes než vše, o čemkoli jsem byl až dosud mluvil, a po malé pomlčce pokračoval pomalu, jako by rozptýlené myšlenky a vzpomínky teprv sbíral a soustřeďoval:

„Ani byste nevěřil, jak často jsem si právě tuto dívku připomínal. Byla to jedna z oněch několika mých žaček, které budívaly největších nadějí a byly by se za jiných životních poměrů zajisté vyrovnaly nejbystřejším a nejsamostatnějším myslitelům. Byly to skutečné talenty; ale nepříznivé životní poměry jeden po druhém udusily a nezbyl než tu a tam nějaký symptom, nějaký ten myšlenkový blesk, kterýž náhle vyšlehna ozářil na okamžik perspektivu do minulosti — ale pro budoucnost zůstal bezúčelným . . . Přes to nežélím ani v jediné z dívek těch tak zvaných ztracených životů. Pravda sice, že ani jediná z nich nedosáhla onoho štěstí, o němž byla z mládí snila, ba mnohá žila i zemřela v bídě a nouzi — ale staly se z nich vesměs výborné matky, což zajisté v očích pravého pedagoga převáží i štěstí největší . . .“

„A vy jste, pane učiteli, sledoval i život těchto dívek?“ připomenul jsem, když byl stařec domluvil.

„Ano,“ odpověděl. „Ale nejen těchto talentovaných dívek, já sledoval pokud bylo možno, život každého ze svých žáků a žaček. Zpočátku činil jsem tak z pouhé libůstky; ale později shledal jsem v tom závažnou pomůcku pedagogickou. Počal jsem studovati a analysovati povahy i nadání každého ze svých žáků s největší svědomitostí. Výsledek bádání svého jsem si zaznamenal. A když pak žák neb žačka vstoupili do života, nespustil jsem jich nikdy se zřetele. U větší části, obzvláště u oněch, jež byl osud do světa rozprášil, bylo to velmi nesnadné, ba mnohdy naprosto nemožné; ale kdykoli se mi naskytla příležitost, pátral jsem po každé, byť zdánlivě sebe nepatrnější maličkosti a zaznamenával sobě vše, co zdálo se mi býti důležitým a závažným. Tak jsem si založil a po celý svůj život svědomitě vedl registraturu životů svých žáků a žaček a mohu dnes o mnohém, jehož život jsem mohl podrobněji sledovati, podati nejen jeho charakteristiku, nýbrž i celou řadu zpráv o průběhu života a osudech jeho. Stopu mnohého jsem arci ztratil mnohdy v několika letech nebo i měsících a týdnech; skoro třetina mých bývalých žáků a žaček již zemřela, o mnohých pak nemohl jsem se dopíditi nežli zpráv kusých a nespolehlivých; ale přes to podařilo se mi přece sestaviti galerii asi tří set lidí, kteří nemajíce ani tušení, že byl život jejich sledován, mohli by si nyní u mne přečísti stručné zprávy o nejdůležitějších momentech svého života, o svých snahách a pracích, o svých nehodách a neštěstích, slovem o úhrnném výsledku svého života . . .“

„A zajisté jste, pane učiteli, s větší částí svých žáků a žaček spokojen,“ připomenul jsem, když byl stařec ve svém vypravování na okamžik ustal; ale spozoroval jsem, že se byla tvář učitelova poněkud zachmuřila, jako by byla duší jeho zavířila myšlenka nebo zpomínka nad jiné trapná a bolestná.

Chvíli mlčel, jako by se hroužil ve vzpomínky, načež počal poznovu mluviti, ale tónem poněkud zádumčivým, ba truchlivým.

„Žel, tisícerý žel, že vám nemohu přisvědčiti. Kdybych měl bývalé žáky a žačky své posuzovati vzhledem ku svému pedagogickému idealu, mohl bych arci býti s výsledkem své snahy pedagogické úplně spokojen. Snažilť jsem se vypěstovati povahy samostatné a snaha moje nebyla marna — až na řídké výminky jsou bývalí moji žáci a žákyně vesměs povahy nad jiné samostatné; vytrvalost, pracovitost a houževnaté lpění na vlastním úsudku a přesvědčení, dokud nebyly vyvráceny; poctivost a lidskost, slovem větší část duševních předností a tak zvaných cností, jež jsou dle běžných názorů pedagogických jedinou zárukou lidského štěstí, shledal jsem skoro u všech, jichž život jsem měl příležitost podrobně sledovati; nicméně úhrnečný výsledek života skoro každého z nich jest přece jen smutný a pro mne, kterýž jsem byl skoro hlavním toho původcem, mnohdy až děsný . . .“

„Není možno, pane učiteli!“ uklouzlo mi mimovolně.

„A přece pravda,“ odpověděl stařec s mrazivým klidem, ale později zase změnil se ton jeho hlasu v dojemnou elegičnost.

„Promiňte,“ pravil, „že někdy soudím snad příkřeji než by soudil jiný, kdo nemiluje tak vřele chladných číslic jako já, jemuž jsou a vždycky byly nejspolehlivějšími přítelkami, které mluví prostě, chladně a mrazivě pravdu a nikdy neklamou, nikdy nelhou, nikdy nikoho neukolébávají v idealní filosofické sny, z kterýchž vzniká ona obrovská armáda bludů, jež se dědí s pokolení na pokolení, s věku na věk a panujou tak dlouho, dokud je nevystřídají pobloužení nová . . . A právě tyto chladně upřímné a mrazivě pravdomluvné přítelkyně mne

poučujou, jak bezpříkladně jsem se klamal, domnívaje se, že pedagogická methoda: vypěstovati povahy úplně samostatné — nemůže míti než výsledek příznivý. Přiznám se, že jsem měl vždycky na zřeteli blaho svých žáků, že přál jsem si, aby byl každý z nich po tu píď času, kterou životem nazýváme, aspoň poměrně šťastným, a domníval jsem se, že možno toho docíliti jedině tím, když vyvine se povaha každého individua přirozeně a tudíž zcela samostatně. Ale zklamal jsem se . . . Billance posledních let a obzvláště posledního roku mne poučila o opaku. Zkoumal, porovnával a sčítal jsem výsledky životů všech mých bývalých žáků a dospěl k resultatu přímo zdrcujícímu: Neméně než osm desítin žije v bídě a nedostatku; toliko jedna padesátina vede život poměrně snesitelný a ani jediný z mých žáků není úplně spokojen a šťasten, ani jediný nedosáhl idealu mého — úplné nezávislosti . . . Ejhle! Toť ovoce semene, jež jsem byl skoro po půl století rozséval — toť výsledek mé pedagogické snahy — po mém náhledu snahy poctivé . . . Není to výsledek k zoufání!?"

Stařičký učitel umlkl a svěsil smutně hlavu.

„A zvolil byste snad, pane učiteli, nyní jinou methodu vyučovací?" podotknul jsem.

Stařec vztýčil rychle hlavu a zadíval se mi upřeně do očí, jako by otázce mé nerozuměl.

„Míním, pane učiteli, zdali byste svému nástupci v úřadě učitelském doporučil methodu jinou, než byla vaše, která se byla po vašem náhledu neosvědčila . . ."

Stařec jevil rozpaky; patrně se byl otázky takové nenadál. Chvíli mlčel, jako by přemítal, načež zvolal skoro prudce:

„Ne, ne — není možno! Vyučoval bych — musil bych vyučovati rovněž tak jako jsem byl vyučoval a nikdy bych se neodvážil doporučovati někomu methodu jinou, nepřirozenou, byť i měla pro toho neb onoho jednotlivce v zápětí třeba svrchované štěstí . . ."

„A doufáte, že by byl úhrnný výsledek vaší methody příznivější než byl před lety?" optal jsem se.

„Ne, ne — nedoufám — neníť to ani možno," zní odpověď neobyčejně určitě a jistě.

„A z čeho tak soudíte, pane učiteli?"

„Z prostého stavu věcí, jak se jeví oku nepředpojatému," odpovídá učitel. „Povahy samostatné jsou v moderní společnosti tak řídké, že není ani jinak možno, než že musejí býti ohromnou převahou povah zcela obyčejných utlačeny. Kdo chce dnes jíti v životě vlastní svou cestou, musí se připraviti na tisíceré překážky, musí podnikati boje na život a na smrt, kdežto každý tuctový dryáčník, kterýž holduje slabostem a křehkostem lidským, má cestu urovnanou a bývá všady vítán s otevřenou náručí . . . A kdož by také odpuzoval člověka, kterýž mu lichotí, kdož by překážel člověku, kterýž jde touže cestou a má na zřeteli tytéž cíle jak on? Kdož by kladl překážky člověku, kterýž mu nikdy v ničem nepřekáží, kterýž nikdy nic nepodniká, co by nemělo pro sebe rozhodnou většinu — kdož by nepodporoval člověka, kterýž vždy a ve všem jeví se býti stoupencem tradicionelních, všeobecně uznávaných a tudíž i platných zásad, člověka, kterýž nikdy neměl jiného na zřeteli než získati si přízeň a lásku všech, kdož s ním byli ve styk přišli, člověka, kterýž neuchýliv se nikdy z kolejí obyčejnosti jeví se býti vzorem všem, kdož klidně a spokojeně ubírají se pohodlnou drahou prostřednosti!! . . . Ale jak jinak pohlíží společnost na povahu samostatnou, která každým svým skutkem, ba mnohdy i každou svou myšlenkou narazí o nějakou posvátnou tradici — nemotornost její jest každému v cestě a není-li, uráží již svým zjevem, rušícím každodenní všednost . . . . . Eruptivní síla samostatnosti arci mnohdy překonává i překážky největší; ale děje se to poměrně přece jen zřídka kdy a častěji bývá tisícihlavou hydrou bezcharakternosti a šablonovitosti udupána a zadávena . . . A kdož by také podal pomocné ruky člověku, kterýž stoje na vlastních nohou a řídě se vždy a ve všem jen svými zásadami musí zcela nutně a přirozeně skoro každému překážeti? Kdož by se odvážil vyhledávati přátelství člověka osamělého, s kterýmž nikdo nesouhlasí, kteréhož každý pokládá za abnormalitu, která musí býti stůj co stůj snivelisována a do kolejí obyčejnosti stržena? . . . Kdož by chtěl společně sledovati cíle člověka nepodajného a tudíž začasto svéhlavého a vzdorovitého, člověka, kterýž přes všechen odpor více méně obmezených, ale přece rozhodujících hlav nedbaje ústrku a posměchu ubírá se takořka slepě za svým problematickým idealem, jejž nikdo neuznává, ba snad ani nechápe? . . . Kdož medle odvážil by se doporučiti komukoliv ze svých stoupenců člověka, o němž je přesvědčen, že by žádný rozkaz, žádnou vůli, žádnou myšlenku neuznal, dokud by neprošla výhní vlastní jeho logiky, člověka, kterýž nikdy nikoho slepě neposlouchá, nikdy nic slepě nekoná, nikdy nikoho bez zásluhy nechválí. tím méně aby duševní trpaslictví velebil? . . . A ješitnost jest přece doposud ještě královnou světa a panuje s řídkou výminkou všem, kdož byli vychováni v zásadách tradicionelních . . ."

Po té stařičký učitel, kterýž byl mluvil neobyčejně živě. umlkl, aby si oddechl, načež po malé přestávce pokračoval:

„Poslední věta moje zdá se býti paradoxonem; ale já jí nepronáším po nikom, nýbrž na základě vlastní zkušenosti. Jsem už přes sedmdesát roků stár, a ačkoliv jsem se ze všech sil přičinil, abych se přesvědčil o opaku, nemohu jinak, než dáti pravdě průchod a setrvati na svém výroku. že jsem doposud ještě nikdy neseznal člověka pochvale nepřístupného . . . Pochvala, tudíž přízeň jest jedním z hlavních sloupů moderní společnosti . . . Celý svět touží po pochvale, za jejímž triumfalním vozem táhne nepřehledná řada drabantův nejrůznějšího druhu od nejprostší, zasloužené odměny hmotné až po nejvyšší vyznamenání, jichž se může člověku třeba bez zásluhy dostati . . . Učenec i umělec, státník i úředník, řemeslník i nádenník — každý, kdo jest přikován k řetězu, jejž zoveme společností, závisí na báječně vábivé a přece tak vrtkavé a zároveň i prodajné siréně, kterouž pochvalou nazýváme . . . Ký div, že bohem moderní společnosti jest úspěch, korunovaný pochvalou, bez kteréž je neplodný?! Ký div, že tisícové poklekají před touto modlou v prach, že zapírají své zásady a přesvědčení, že ohýbají záda a koří se mnohdy i surovosti a brutalnosti, která nad úspěchem a pochvalou rozhoduje, že líbají nohy i padouchů, jen aby na ně pohledli s blahosklonným úsměvem spokojenosti! . . . A za takových poměrů mělo by býti možno, aby samo-

statnost povahy domohla se svého práva, aby lidé poctiví, svědomití a pracovití, povahy houževnaté, neoblomné a skalopevné, aby lidé, kterýmž je cizí pochvala rovněž tak lhostejnou jako vlastní úspěch jejich, byli šťastni a spokojeni? . . . A přece jest spokojenost a štěstí idolem i člověka nejsamostatnějšího! . . . A proč medle překážeti lidem v štěstí — proč spokojenosti jejich klásti překážky — proč vychovávati povahy samostatné, když není pro ně ve společnosti půdy, když jim kyne jen utrpení a začasto i bída a vždy aspoň nespokojenost? Účelem života lidského přec není a nemůže býti ani žalost, aniž utrpení, aniž strádání a jakékoli hoře vůbec . . . A rcete, zda nespáchal jsem na mládeži mně svěřené nepromijitelný hřích, že nevychovával jsem ji v zásadách, kteréž snadněji vedou k štěstí? . . . Myšlenka ta ztrpčuje mi zbytek života podobně, jako bych byl spáchal zločin nejhnusnějšího druhu . . . Vyť arci můžete namítnouti, že vedení k samostatnosti nemusí míti vždycky v zápětí útrap a svízelů, že může býti také někdy korunováno štěstím i spokojeností; ale vše to není pro mne než pouhá theorie, pouhá hypothesa bez reelního podkladu. Opíraje se pouze o vlastní zkušenosti a nemaje na zřeteli než výsledek vlastní své činnosti, nemohu na základě přesně, svědomitě a poctivě zdělané billance osudů svých žáků a žákyň jinak, než s trpkostí se přiznati, že zavinil jsem útrapy, svízele, ba i neštěstí celé řady lidí, kteří kdyby byli méně samostatnými než jsou, kdyby se byli aspoň poněkud podřídili panujícím názorům, mohli býti aspoň poměrně šťastnými . . . Ale probůh, promiňte, že vás nudím theoriemi starého, s výsledkem své vychovatelské methody nespokojeného pedagoga . . . Myšlenky tohoto druhu víří v poslední době skoro neustále mou duší a není tudíž divu, že . . .“

Stařec poslední větu nedokončil. Dle všeho byl vlastní řečí svou unaven. Ale mýlil se, že mne výklad jeho nudil. Divergentní názory a odporující si fakta, jež uváděl, měly pro mne neobyčejný půvab a přiznám se, že bych byl i dále řeči jeho naslouchal s touže pozorností, s jakou nasloucháme nejplastičtějšímu vypravování zajímavé nějaké události. Avšak stařec zdál se býti příliš dojat, a jedině tato okolnost byla příčinou, že jsem zcela obyčejnou otázkou hleděl dáti rozmluvě jiný směr. Učitel odpověděl však jednoslabičně a jako zprvu, nežli počal mluviti o své vychovatelské methodě, odpovídal na každou další moji otázku jen z pouhé zdvořilosti, ale vždy pokud možná nejstručněji, tak že rozmluva naše opět počala váznouti. Dle všeho nezajímalo stařičkého pedagoga skoro pranic, co nebylo v užší souvislosti s myšlenkami, kterýmiž se byl v poslední době ve své odloučenosti od světa zabýval, a proto jsem posléze vzal útočiště k látce přístupnější, optav se, co soudí o povšechném stavu nynějšího školství vůbec.

Stařec chvíli přemítal, načež odpověděl:

„Podivná otázka! Přiznám se, že jsem si ji posud ještě nikdy nepředložil; ale tolik cítím, že nelze ji jednotlivci zodpověditi ani přibliženě, i kdyby byl k účelu tomu sbíral material po celý svůj život. Pravda sice, že pronášívají se často různé úsudky — ale po mém náhledu nejsou ničím než pouhými domněnkami. Neboť kdož medle mohl by se odvážiti k věcně opodstatněnému úsudku o stavu vědy, která se úsudku tomu vymyká, poněvadž jest jednotlivci naprosto nemožno postihnouti všechny její účinky. Kdyby byl každý učitel snesl a urovnal material praktických výsledků svého vyučování aspoň v té způsobě, jako jsem se byl o to pokusil já, byl by úsudek o stavu školství valně usnadněn. Ale takto nezbývá člověku než uspokojiti se pouhou domněnkou . . .“

„A jest domněnka ta, pane učiteli, po vašem náhledu na prospěch či neprospěch školství?“ optal jsem se.

„Musím se přiznati, že na prospěch i neprospěch zároveň,“ odpověděl stařec vahavě.

„Jak to?“

„Na prospěch potud, pokud mluvíme o vyučovacích methodách a o zásadách ethických, ku kterýmž se mládež vede.“

„A co svědčí po vašem náhledu, pane učiteli, v neprospěch školství?“

„Praktický výsledek,“ zněla odpověď. „Neníť výsledek ten ani zdaleka takový, jakým by býti mohl, kdyby bylo vyučování úplně volným. Učiti se, může se arci každý z nás všemu a spůsobem jakýmkoli; ale vyučovati nesmí nikdo, kdo nevykáže se oním paskvilem zdravého rozumu lidského, kterémuž „vysvědčení“ přezděli . . . Buďtež sebe všestranněji vzdělán, mějtež pedagogický talent sebe vyvinutější, buďtež třeba duchem genialním — vyučovati nesmíte, dokud jste se nebyl podrobil zkouškám, o kterýchž rozhodují zase jen lidé, kteří jsou státu a společnosti zodpovědni za vše, o čem rozhodují.“

„Ale společnosti přec právem náleží dozor nad vyučováním,“ namítl jsem.

„Pravda,“ dí učitel, „ale toliko za jistých okolností . . . Za našich dnů nemá k tomu společnost nižádného práva . . .“

„Jak to míníte, pane učiteli?“ vpadl jsem.

„Poněvadž nemá intelligence . . . Tak zvaná intelligence, která za našich dob jedině rozhoduje o osudech národů a tudíž i o spůsobech vyučování, jest rovněž tak povrchní jako bezcitná, rovněž tak sobecká jako brutalní . . .“

„Myslím, že je úsudek váš, pane učiteli, přece jen poněkud příkrý,“ připomenul jsem, když byl stařec pronesl poslední slova.

„Možná, že je příkrý, ale oprávněný,“ odpověděl stařec s nádechem trpkosti. „Což platno zavírati oči a namlouvati si, že neexistuje, čeho právě v okamžiku tom nevidíme! Což platno volati: „My jsme intelligence!“ když ve vlastním našem kruhu nejpovrchnější dryáčníci, lidé spustlí a nemravní vedou mnohdy hlavní slovo, a vše, co nemá expansivnosti surové nadutosti, dusí a ničí — když možno takměř u prahu každého z nás co den viděti plazící se bídu, kterak ohlodává kosti proletariatu — když tisícové v krvavých bojích popouštějí uzdu své zvířeckosti a hynou za naše sobecké choutky! . . . Intelligence, která se takto osvědčuje, která ze svého středu ani zjevné dryáčnictví nevypudila, která navzdor svým nesčetným prostředkům ani nejkřiklavější bídu proletariatu nezmírnila, která navzdor své ohromné moci, jakéž byla nabyla, ani nejnespravedlivější boje nezamezila — intelligence tohoto druhu nemůže činiti nároků na jmeno, které přísluší elitě společnosti lidské,

*

kteráž milujíc pravdu nade vše má dosti síly, aby odolala nejvábivějším vnitřním i vnějším pokušením, která sledujíc s železnou vytrvalostí cíle nejvyšší obstojí ve zkouškách nejtrapnějších, která i v nejprudčích bouřích zachová největší poklid a pracujíc ku blahu všech nikdy nespouští lidskost se zřetele! . . . Bez takové intelligence jest vešken další duševní rozvoj, pokud je ho lidstvo vůbec schopno, jen plžovitě povlovný. Dle předpisů povrchní, bezcitné a sobecké intelligence sešněrované vyučování nemůže býti v celku jiné, než jak ho intelligence ta k účelům svým potřebuje — místo povah samostatných, řídících se dle svého přesvědčení, povahy šablonovité, ochotné ku všemu, z čeho kyne prospěch, povahy bezcitné a brutalní, které se mohou rovněž tak klidně dívati na ubožáka hlady umírajícího jako mohou býti chladnokrevnými svědky nejzuřivějšího boje tisíců pro jakoukoli malichernou choutku kohokoliv z těch, kdož k takovému boji podnět dáti mohou . . .“

(Pokračování.)

Z Danteovy „La vita nuova“.*)

Sonety.

I.

Lásce všecky myšlenky mé bájí
a tak se příliš všecky různí v sobě,
že jedna její líčí moc, v též době
zas druhá sní o vlády její ráji.

A s nadějí zas ta mne v něhu skájí,
a jiná v slzy nutí oči obě,
a v tom souhlasí jen, že, srdce, v tobě
se strachem chvějíce o soucit ždají.

Sám nevím, které uposlechnout ani,
chtěl mluvit bych a nevím co mám lkát,
tak v lásky blud se moje duše řítí.

A se všemi když v souhlas chtěl bych vjíti,
svou sokyni bych musil zavolat
madonnu Soustrast, ať mne tady brání.

II.

Tak často myslím na ty smutné tahy,
jež Láska mému obličeji dává,
a často v tom mně přijde soucit záhy,
že lkám: Ach jiným zdaž se rovněž stává?

Neb Láska tak mne schvátí bez rozvahy,
že život takřka skon svůj očekává,
cit jeden pouze žije ve mně blahý,
to tím, že o Vás zní mi jeho zpráva.

I vzruším se a napnu všecky síly
a sinalý a jako bez žití
jdu, bych Vás uzřel, že se zhojím, tuše.

Jak oči zvednu, by Vás pozdravily,
mé srdce také chvění ucítí,
že z tepen mojich prchati chce duše.

III.

Ctná srdce s Láskou za jednu věc váží,
jak v básni svojí moudrý básník[1]) praví,
když jedno bez druhého být se snaží,
toť jako duch když rozumu se zbaví.

Jak vejde Láska srdce na zápraží,
tu hned se stane paní v něm a staví
si z něho byt, kde klidný sen ji blaží,
v němž krátký čas a hned zas dlouhý tráví.

Tu krása zjeví se u moudré paní
tak očím lahodíc, že ve hrudi
po věci milované touha vstává.

A tato touha trvá bez ustání,
až Lásky dech se jí pak probudí:
To v ženě rovněž mužem ctným se stává.

IV.

Má paní nese v očích Lásky plání,
tím zušlechťuje vše, nač jen se dívá,
zří na ni každý, kam její krok splývá,
a chví se, komu s pozdravem se sklání.

Skráň skloní zbledna, kdo jen patří na ni
a vzdychá, že mu mnoho k cnosti zbývá,
zášť prchá hned i pýcha domýšlivá:
Jak uctít ji ó rcete moje Paní!

Vše vlídné myšlenky a sladkost many
těm v srdci vzplanou, kdo řeč její slyší,
a blažen jest, kdo poprvé ji vidí.

A když se usměje, tu nikdo z lidí
to nezjeví, čím její tahy dýší,
tak skvostný je ten zázrak nevídaný.

Ballata.

Jdi ballato, bys Lásku vyhledala,
a s ní jdi představit se mojí paní,
ať omluva, již zpíváš ty, mne chrání,
hleď, by s mým pánem[2]) pak se v hovor dala.

Ty, ballato, jsi tak zdvořilá v řeči,
že sama bysi měla
se všady beze strachu odvážiti,
však jistotu když míti žádáš větší,
dřív Lásku hledej smělá,
snad nebylo by moudré bez ní jíti,
neb ona, jíž má poselství tvé zníti,
tak proti mně jest, tuším, rozhorlena,
že kdybys nebyla jí provázena,
snad lehce s nectí by tě přivítala.

Pak sladkým hlasem až zřít budeš na ni,
ji oslov těmi slovy:
— dřív, milosti bys došla, získej času —
Kdo posílá mne k vám, ó moje paní,

*) Přeložili část veršem Jar. Vrchlický, část prosou Jul. Zeyer.
[1]) Guido Guinicelli da Bologna.
[2]) t. j. s Láskou

zda libo-li Vám, poví
svou omluvu, ó nakloňte jí hlasu.
Zde Láska jest, jež skrz vaši jen krásu
tvář jeho podle vůle svojí mění,
byť na jiné se díval v roztoužení,
přec věřte jen, že duše jeho stálá.

Rci: Paní, jeho srdce upevnilo
se v také víře vroucí,
že sloužit vám vše myšlenky jej ženou,
od mládí jeho srdce nezbloudilo
— ať Lásky vševědoucí
se ptá, když nevěří — všech časů změnou;
pak prosbu v posled vyslov poníženou

a jestli odpustit mi trud v ní vznítí,
pak ať mi třeba káže na smrt jíti,
pak teprv sluhy poslušnost by znala.

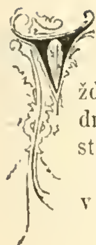
A tomu rci, jenž klíč je smilování,
než umlkna se vzdálí,
jenž v obranu mou najde důvod smělý
pro sladký souzvuk písně mé s mou paní,
ať zůstane čas malý
a svému sluhovi co vhodné, sdělí.
A smíří-li se na tvůj nářek vřelý,
pak mír mu zvěstuj s usměvavou tváří.
Ó písni v čas, kdy mníš že se to zdaří,
v pouť spěj, hleď, se ctí bys vše vykonala!

Mlynář.

Z „Ruských novel" od *H. Grévillea.*

(Dokončení.)

VII.

Vždyť jsem to věděl, pravil hrabě, když druhého dne z rána vcházel do jídelny, a spatřil malou, stříbrnou konvici čajovou státi na obvyklém místě.

— A co? tázal se Repkin, který zdál se být v špatném rozmaru.

— Že má žena toho brzy nechá. Podívejte se, již ji to přešlo chystati čaj!

Repkin byl sice zasmušen, ale přece musil se usmáti, když viděl, jak se hrabě nad tím trápí. V tom vešla hraběnka, bledá, s očima umdlenýma, ale nicméně s pohledem pevným a vážným. Pozdravila Repkina pokynutím hlavy a usadila se vedle hraběte.

— Marie, pravil tento, vy nechcete již dělat domácí paní. Škoda; je mi toho věru líto!

— Což vás to, můj drahý, tak těšilo? tázala se vlídně mladá paní.

— Ovšem.

— Nuže, já vám posloužím, ale jenom vám.

Řekla, a nalila svému muži a sobě. Na to zazvonila.

— Přineste pánovi čaj, pravila ukazujíc na Repkina. Ten se konsl do rtů. Večer pak dostal několik listů; omluvil se, že nutné záležitosti jej volají, a odejel.

Hraběti a Fekluše se nějaký čas po něm stýskalo; pak ale chodilo v zámku zase všecko po starém. Devátého dne však nemohla mladá paní 'ože povstat, a k polednímu ujížděl rychlý posel do blízkého města pro lékaře; hraběnka měla horečku.

Po několik dní zápasil život se smrtí u lůžka ubohé ženy, konečně mladost, dobrá konstituce a pak ona bezděčná touha po životě, která dřímá v srdci každého i když je nešťasten, dobyly si vítězství a žalusie dlouho spuštěné se otevřely konečně do vonné zahrady.

Dokud byla hraběnka nemocna, trávil Merikov, stížený výčitkami, noci v zámku; líhal oblečený na koberci zrovna na prahu osudného pokoje. Když přicházel do mlýna, aby něco pojedl, jeho hospodyně bručívala, ale on si jí nevšiml.

— Kam pak to vede? říkala mu, když jej obsluhovala, vždyť jste unaven jako tažný kůň. A prosím vás, k čemu to? To všecko k vůli té vznešené dámě, která si vás váží asi tak jako některého stromu ze své zahrady.

Ale Stefanida se mýlila, neboť první kdo byl k hraběnce po její nemoci uveden, byl Merikov. Chvěl se na celém těle, když se jí představil a obával se, aby si nevzpomněla na ten poslední den, co se viděli. Ona však přijala jej s klidným úsměvem a podala mu svou suchou ruku, tak bílou a průhlednou. Z jeho očí skanula na ni slza.

— Plakati se má jenom pro mrtvé, pravila smutně a zároveň jaksi hrdě. Já, chvála bohu, jsem živa!

Dýchala s rozkoší vonný vzduch, jenž vnikal oknem, a dívala se dlouho na své děti, které si hrály venku na terase.

— Ubožátka! pravila potichu, hnedle by bývaly sirotky!

Plná něžnosti a lásky podala ruku svému muži, který stál před ní. On se k ní sklonil a políbil ji na čelo.

— Ani jsem nevěděl, jak jste mi drahá, Marie. Ale teď, když jsem vás měl ztratit, budu na svůj poklad tím pozornějším.

Jakou radost měl Merikov! Vyšel rychle ze dveří, neboť cítil, že by se dal do pláče.

Hraběnka se zotavovala dosti pomalu; ale jednou mohla přece sama sejíti do zahrady. Když kráčela okolo lavičky, kde ji Merikov viděl s Repkinem, klesaly pod ní nohy — vždyť byla ještě tak slabá. Ale přece šla ještě kousek dále a sedla si na jinou lavičku. Od toho dne přestala se procházeti v parterru kolem zámku a zamilovala si park.

VIII.

Za několik neděl na to obědvala na zámku veliká společnost. Toho dne pršelo a proto snad měli všickni chuť mluviti o politice. Patrně každý se zlobil na vládu. Což pak jest sladšího pro takové statkáře nežli pomlouvati úřady? Nač ty všecky změny? Oni by jich nedělali. Jeden soused, majitel privilegované vinopalny, mluvil o svobodném prodeji kořalky.

— To nevede k ničemu, pravil; v mojí vesnici je třicet chalup, mezi nimi pět hospod a z těch ani v jediné neprodávají moji kořalku.

— Teď vám rozumím, jak se na to všecko díváte, pravil Merikov, který ve svém koutě si zdánlivě nevšímal jejich hovoru. Co se mne týče, já soudím, že vláda jednala docela dobře, když povolila svobodný prodej kořalky. Ale v jedné věci přece chybila.

— A v čem pak?

— Měla rozdávati kořalku zadarmo, a ne ji prodávat. Tak by se byli někteří sedláci upili až do smrti a my šlechtici byli bychom tím jenom získali, snad bychom byli po nich také dědili.

Všeobecný smích provázel tento vtip.

— Prosím vás, pánové, mluvme o něčem jiném, pravila hraběnka; přiznám se vám, že se mi málo co tak ošklivi, jako opilství. Pouze jednou za celý svůj život viděla jsem jednu oběť této nešťastné vášně; dojem, jaký mi zbyl, jest mi tak protivný, že kdybych viděla někoho, koho mám třeba nejradši, v tomto hrozném stavu, nechtěla bych ho nikdy více spatřiti.

Když přišel Merikov večer domů, vytáh ze skříně malou, kulatou láhev a vylil oknem všecko, co v ní bylo. Vyklepal pečlivě i tu poslední kapku, ulehl a spal pak tak pokojně, jak již dávno se mu nepovedlo.

IX.

— Vladimíre Alexandroviči, vy se k nám ani neukážete, pravil jednou diakon, který hovořil u mlýna s Merikovem.

Kolo se vesele točilo, kuřata zobala zrní, a lehké bílé mráčky pluly po nebi, kam je chladný podzimní větřík hnal.

— Je to pravda, sousede, odvětil Merikov, který stál na prahu se založenýma rukama a kouřil dýmku; ale mlýn mi dá teď dost co dělat.

— A v zimě?

— Oh! v zimě, to je jinak; těch šest verst co nás dělí, jest dobrému koni, jako je ten, co jsem koupil, zrovna hračkou.

— Ovšem! Byl jste v městě?

— Včera.

— Co je tam nového?

— Nic; každý se baví jak může, odvětil Vladimír Alexandrovič a připojil něco, co znamenalo asi tolik, jako vše možné hýření.

— A což vy jste se také bavil? tázal se diakon krče ramenem.

— Já? ne; já nepiju.

— Kdy pak jste přestal?

— Od té doby, co jsem poznal, že mi to není zdravé, odvětil vážně mlynář.

— To je všecko hezké, ale je-li zima, musí se člověk zahřát! Ve městech to je něco jiného, ale zde to nejde, však vy se k tomu zase vrátíte.

— Doufám, že ne, odvětil Merikov. Co dělají vaši?

— Mlátí žito. Nuže s bohem, Vladimíre Alexandroviči, čekám vás, jak napadne sníh.

— Dobrá. S bohem!

Diakon vsedl na svého koníka a přebředl řeku; Merikov vrátil se do mlýna a zpíval si nějakou píseň.

X.

Za čtrnáct dní na to hraběnka odjela; toto loučení bylo našemu poustevníku ve mlýně ještě bolestnější nežli to první. Jeho přítelkyně stala se mu dražší nežli kdy jindy; vážil si jí nejen pro její dobrotu, ale pro její odvahu, pro její trpělivost a pro její resignaci; v jeho očích byla nejen vždy touž světicí jako v prvních dnech, ale co více, od těch dob nosila kolem hlavy aureolu mučednice. Na jejího muže a na její manželství vůbec nemyslil; hraběnka trpěla, zachovala se při tom velmi ušlechtile, ubránila se pokušení a byla více nežli kdy jindy jeho milovanou patronkou: na tom měl dosti a na jiné nemyslil.

Zima byla smutná. V prvních dnech máje přišel list, který ohlašoval zámeckému služebnictvu, že hraběnka jest v cizině a že se vrátí domů začátkem června, kde se usadí na venkově. Tedy ještě čtrnáct dní měla trvati ta smutná jeho samota.

Bylo to patnáctého, když seděl zamyšlen venku na prahu; v tom spatřil, jak na svém koni kluše k němu diakon.

— Přicházím k vám s prosbou, začal tento, když jej pozdravil.

— Co pak si přejete?

— Buďte kmotrem mému synu, který se právě narodil; v neděli bude křest.

Vladimír se rozmýšlel.

— To je za osm dní, pravil po chvíli.

— Ano.

— Dobrá, přijdu. Pojďte dále, kmotře; vypijeme trochu čaje. Stefanido!

Hospodyně se objevila, uvítala vlídně hosta a chystala něco k jídlu.

— Nemáte trochu vodky? tázal se diakon, mne pálí v krku.

Merikov postavil na stůl láhev vodky a nalil mu sklenici.

— Tedy si připijem! zvolal tento.

— Odpusťte mi, já nebudu, bránil se Merikov.

— Ale vy jste divný člověk! A v téhle zimě letošní vám nikdy nepřišla chuť se zahřát?

— Mně to nesvědčí, odvětil vyhýbavě mlynář. A jak se vede vaší ženě?

— Dobře; má teď šesté dítě a tu přestávají všecky komedie. Ona sama nám upeče křestní koláč.

— Nu dobrá, kmotře, já přijdu. A jak se bude jmenovat ten váš hoch?

Když večer diakon odjížděl, byl jeho krok ještě dosti pevný.

— Na shledanou, kmotře, pravil k Merikovu, když se s ním loučil. Nezapomeňte na nás, ale jenom nemyslete tak pořád na to své zdraví; snad byste pak ani nechtěl dítěti připít?

Merikov pokynul hlavou, což mohlo znamenat všecko na světě, a vrátil se domů.

XI.

Ten den po křtu asi v jednu hodinu odpoledne, běžely všecky tři děti hraběnčiny plny smíchu cestou, která vedla do mlýna: jejich matka šla za nimi. Byla ještě bledší a ještě vážnější, nežli když se vrátila před rokem, ale vždy sympathická a roztomilá. Stefanida, která věšela prádlo na plot u zahrady, vykřikla úžasem, jak ji spatřila.

— Vy jste zde, Vaší Excellencí? tázala se, když jí líbala ruku. A kdy jste přišli?

— Právě teď. Já psala, že je v Německu tuze zima a že se vracíme: list se asi ztratil. Přišly jsme navštívit vašeho pána. Kde pak jest?

— Spí, odvětila Stefanida v rozpacích.

— Jakže, teď?

— Bolí ho trochu hlava.

— On je snad nemocen! zvolala soucitně hraběnka. Doveďte mne k němu.

— I to nestojí za řeč, milostivá paní, těšila ji hospodyně; zítra bude dobře.

— Tím líp, odvětila hraběnka. Snad se již zbudil! Vešla do domu, ačkoliv svolávala Stefanida všecky svaté. Vladimír ležel celý oblečený na holé lavici v jídelně; jeho tvář byla velice rudá a jeho dech těžký a horký. Světnice byla plna lihové vůně, ale hraběnka, málo zvyklá dusnému vzduchu, jaký bývá v nízkých bytech, si toho nevšimla. Spánek jeho byl tvrdý a tupý.

— Leží tak již dlouho? tázala se mladá paní když odcházela.

— Od večera, milostpaní: ale nevšímejte si toho; ono to zase přejde.

— Viděla jste jej někdy v tomto stavu?

— Ah ovšem! to se mu stává často.

— A nemívá to žádných následků?

— Ne; on se probudí a je dobře.

Hraběnka pravdu ani netušila; když odcházela, uložila Stefanidě, aby pro ni poslala, kdyby mu nebylo dobře.

XII.

Za dvě hodiny se mlynář probudil: Stefanida přiběhla ihned a přinášela mu šálek čaje.

— Jenom si považte, pravila, hraběnka je již zde.

— Cože? zvolal Merikov trochu tupě.

— Hraběnka již přijela. Přišla vás navštívit a vyptat se na vaše zdraví.

— Ona zde byla? zvolal Merikov a vyskočil. Ty lžeš! zkřikl hlasem hromovým.

— Odpusťte, pane —; ona sem přišla s dětmi, a když jsem jí řekla, že spíte, chtěla vás přece vidět. Dělala jsem, co jsem mohla, aby tam nešla; ale ona si nedá poroučet a šla přece.

— Ona mne viděla? zvolal Merikov zuřivě. Pojednou se ale upokojil a klesl zase na lavici.

— A co řekla?

— Abych pro ni poslala, kdyby vám přišlo zle.

— Dobře, jdi! pravil Merikov a složil lokty na stůl.

Stefanida šla. Nevěděla, proč tak zuří: to, co se stalo, zdálo se jí tak malicherné, zvláště když asi hraběnka nepoznala příčinu jeho nemoci. Ale vyložit mu to nemohla — aspoň ne hned. Stefanida znala ho již dvacet let a věděla, že s ním není co žertovat. Ubohá žena! Snad byla někdy bita! Mlčela tedy a nechala si celou útěchu svoji až na večer.

Zatím zůstal Merikov seděti zrovna tak, jak jej opustila. V mlžinách jeho mozku dosud zatemněného zableskla se ta jediná myšlenka: že bude nyní asi hraběnce tak milované hrozným a protivným. Včera klesl, ačkoliv se všemožně bránil; ale co měl dělat? A nyní nevěděl, jak se jí má ukázat.

— Už k ní nepůjdu, vyhnu se jí a budu žíti s vědomím své hanby! pravil k sobě.

Zvolna vstal a kráčel ke mlýnu. Vzal do ruky hrsť mouky čerstvě semleté, přivoněl k ní a pravil k sedláku, který naproti mládkovi seděl na pytli:

— Letos je žito dobré!

Na to vyšel ven a zaměřil k vodě.

Řeka, stísněná mezi úzkými břehy, valila se s prudkostí závratnou; obě mlýnská kola točila se dosti rychle a metala celý dešť zářících diamantů. Vystoupil na vlhké a kluzké prkno, které sloužilo za most, chvíli zde stál s rukama skříženýma a díval se v dálku. V tom objevily se bílé šaty hraběnčiny nahoře na vrchu. Její starost jednou probuzená nedala se odbyti slovy. V košíčku plném lahviček přinášela starému příteli všemožné léky.

Díval se na ni zrovna s nadšením . . . Prkno mu ujelo pod nohou a proud jej unášel: dostal se až k prvnímu kolu, zmizel pod ním, pak k druhému a uvízl pak celý krvavý a zohavený na písčitém břehu, který nanesla voda dole u mlýna. Hraběnka, která viděla všecko, letěla do domu a volala Stefanidu; běžely obě; mlynářští jim pomohli a za malou chvíli ležela mrtvola již na trávě. Hraběnka s pláčem se darmo snažila přivésti jej zase k životu. Stefanida dívala se na to všecko a neuronila ani slzy.

— Nechte mi ho, paní, pravila zkrátka; to je moje povinnost ustrojiti jej k poslednímu jeho spánku.

Hraběnka mechanicky odcházela; stará hospodyně vzala tělo v náručí, silou neobyčejnou odnesla je do chatrče a položila zde na lože.

— Za týden na něho zapomenete, bručela mezi zuby, ale já budu plakat celý svůj život.

Myslilo se vůbec, že si vzal Merikov v horečce život; každý, kdo ho znal, věděl, že měl krok dosti jistý než aby nemohl přejíti lávku u svých stavidel; a pak, voda nebyla hluboká a mohl se tedy zachránit. Hraběnka dala jej pohřbíti na hřbitově vedle rodinné hrobky své.

Děti vzpomínají dosud na svého starého přítele a v den jeho smrti přinášejí věnce na jeho hrob, na ten chudý vesnický hřbitov, kde celý den v kvetoucích lípách bzučí a lítá na tisíce zlatých včel.

Hraběnka je paní dokonalá, žije se svým mužem v nejlepší shodě a ten nemůže býti bez ní ani chvíli. Stefanida bydlí sama v malé chaloupce vedle kostela, odkud vidí pohodlně na hrob svého pána; sedá u okna a plete punčochy, které ji nyní musí živit. *B.*

FEUILLETON.

— Nákladem Dr. Edvarda Grégra vydán druhý díl spisů Hálkových, obsahující delší lyrickoepické básně: Alfred, Krásná Lejla, Mejrima a Husejn, Goar, Černý prapor, Dědicové Bílé hory a Děvče z Tater.

— Adolf Heyduk náleží k básníkům, kterým může býti hlas časopisecké kritiky nadobro lhostejným. Přidává-li i tento list hlas svůj k ostatním, které Heydukovo nejnovější dílo „Dědův odkaz" tak vřele uvítaly, neděje se tak, aby básník sám slyšel chválu novou, ale k vůli práci samé, která zasluhuje toho, aby počtena byla mezi nejpřednější plody básníka „Cymbálu a houslí" a dle toho vážena byla u čtenářstva i spisovatelstva nynějšího a literární historie příští. Básník napsal apotheosu krásy a tato sklonila se k němu tam, kde ji hledal i nalezl v podobě nejvzdušnější. Jako básník dospěl tím Heyduk svého nejtouženějí želaného cíle. — „Dědův odkaz" vyšel u Grégra a Dattla.

— Redakcí J. Hudce, V. A. Junga a Jaroslava Kosiny, vyšel právě „Almanah české omladiny", kniha obsahující básně i práce prosaické. Zvláště první druh písemnictví zastoupen jest četně a jest si jenom přáti, aby ta dobrá vůle i zápal, s jakým se očividně toto souborné vstoupení v literaturu dělo, potrvaly u jednotlivců svými pracemi v „Almanahu" vynikajících a přinesly pro každého zvlášť ovoce žádané. Písemnictví naše jako každé potřebuje dorůstu, ale nikde nemusí se k němu hleděti s takým očekáváním, jako u nás; vždyť skládáme posud ještě v literaturu největší část svých nadějí a shledáváme v ní jeden z nejpevnějších základů našeho národního bytí. Naše omladina ať zůstane si vědoma svého velkého úkolu i ať hledí ho dosíci nadšením, opravdovostí a prací. Ostatní, chvála či hana, dnes, kdy vystupuje řada jmen svými prvotinami, neznačí nic. Mnohý při takých příležitostech vychválený talent zaniknul bez stopy, a mnohý odsouzenec bral za krátká leta zdrcující kritiku do ruky s úsměvem. Každý talent propracuje se sám. Kéž jich z tohoto hnízda vylétlo mnoho, a se zlatými hlasy!

— Nové básně francouzské. Ačkoliv spisy Alberta de Glatigny patří době minulé (byltˇ Glatigny jedním z nejhorlivějších stoupenců básnické školy let třicátých), přece jest první úplné jich vydání novinkou i francouzské literatuře. Glatigny jest lyrik, pravý impressionista v umění a co jest zde jeho znamenitou předností, jest zároveň i zdrojem velké jedné vady. Patrně musel člověk znáti dříve jeho osobnost, aby si zamiloval jeho poesii; odtud patrné to nadšení, s jakým o něm vždy mluvili jeho soudruzi z let 30tých. „Byl to velký a hubený hoch s dlouhými hnáty a dlouhými nohami. Na bezvousé a kostnaté tváři šířila se veliká ústa, široká, smělá a výrazná. Oči nad lícemi červenými a lícními kostmi vystouplými byly duchaplné ač unavené. Kůže jeho a pleť zimnicí zdělaná visela a houpala se na silných ač grotesknících kostech. S nevinnou svou drzostí, s choutkami nenasytnými a vždy novými, s tou velkou potřebou žíti, milovati a zpívati, podobal se docela Panurgovi. V galanterii k damám měl více štěstí než v snaze pojistiti si kus chleba. Hlava toho zvláštního hocha byla plna vidění. Všickni rekové a dámy renaissance a romantiky bydleli v mozku tohoto snilka, zde žili, zpívali a tančili; toť byla nekonečná sarabanda. Ten ubožák měl velké dobré srdce. V stálém víru svých illusí měl vřelý smysl pro přátelství. Na věčných svých potulkách dělal ustavičně verše, byltˇ to Don Quixot romantiky, dobrý, oddaný, šlechetný, který měl jedinou chybu, že viděl růsti lilie na polích vojtěšky." Tak píše o něm v předmluvě k spisům jeho vydané Anatol France; a sotva mohl kdo podati lepší charakteristiky zajímavého toho zjevu, jemuž snad jediný Gerard de Nerval jest spřízněný osudem i trochu nadáním. Glatigny byl kočujícím hercem a tím je tuším všecko řečeno. Verše jeho mají všecky vady a přednosti školy, ku které se tak horlivě hlásil. Elegance výrazu, mistrná forma, cit vřelý, ale ne příliš hluboký, prchavý spíš, laškující než kontemplativní, obor myšlenkový ohraničený láskou k ženě a láskou k umění, boje s vlastní nenasytnou touhou, sny, předtuchy protkané místy ostrou satirou — toť celý Glatigny jak žil a trpěl. Ve vážné poesii převládá u něho vliv Th. Gautièra, v satirické opět Theod. de Banvilla, zvláště v posledním cyklu „Gilles et Pasquins" jest vliv Banvilleových „Ód" až příliš patrný. Glatigny zemřel r. 1873.

— Leon Dierx vydal svazek lyrických poesií nazvaných „Les Amants". Kniha dýše citem vřelým, ač místy přílišná pečlivost formální neubrání dojmu strojenosti. Přirozenější a volnější dech vane z tenkého sešitu poesii, jež vydal François Fabié s názvem „La poésie des bêtes". Kus ryzího venkova jest v těchto nelíčených, až místy drsných slokách. Básník jest dobrý pozorovatel a co se nového dalo napsati v poesii deskriptivní po Theurietovi a Richepinovi, učinil svrchovaně. Jeho lyrika není ovšem lyrikou salonů, jest naopak lyrikou drvoštěpů a nájemců venkovských dvorců. Zvlášť účinná jest dedikace, kde dovedl básník v malou řadu slok vdechnouti celý zápas s živly a s přírodou, jaký musí podniknout horal, a jaké podnikl ten, jemuž jsou básně věnovány — otec básníkův.

* *
*

— V Paříži vydány tiskem Memoiry Berliozovy. Život velikého hudebního umělce jeví se tu jako u snad největší části jeho soudruhů v nesmrtelnosti protkán úspěchy závratnými a zase boji s prosou a bezcitností života, vrhající i ducha nejsilnějšího v beznadějnost a zoufání. Tyto nabyly v posledních letech života Berliozova převahy zdrcující. Chýlilť se tu ku konci život beze slávy a bez radosti. Theoretičtí kritikové, dotírajíce naň zbraněmi kalenými jedem, zbudili v něm hořkost a proti němu a jeho hudebním tendencím nenávist a nepřátelství. Zoufal nade vším. Divadla v jeho očích sesprostněla, orkestry se ššumařily. Memoiry končí slovy: „Convulsions de coeur!" — „Vy moji Guildensternové, Rosenkranzové, Jagové, Osrickové, vy hadi a hmyzi farwell — my friends! — s bohem, přátelé! Pohrdám vámi, a doufám, že vás před svou smrtí zapomenu." — Jinde praví: „Jsem 61 let stár; nemám ani naděje, ani illusí, ani velkých plánů. Můj syn jest ještě v cizině a jsem sám. Mé opovržení tupostí a nepoctivostí lidskou, má nenávisť k lidské surovosti dosáhly nejvyššího stupně. Pravím k smrti: Kdy chceš! Proč váháš ještě?" — Hektor Berlioz zemřel 19. března 1869. — Pražská konservatoř, o které kdysi napsal, že klade ji na první místo po pařížské — vzpomněla si naň?

— V těchto dnech přinesly polské listy a po nich pražské zprávu, že daroval Siemiradzki svůj velký obraz: „Pochodně Neronovy" městu Krakovu s přáním, aby byl tak položen základ k národní umělecké galerii polské. Jsme jisti, že v Polsce, kde vlastenectví není a nebylo frásí, tento velkolepý projekt se uskuteční. Nevezmeme my si příklad z toho? — Ten, kdo tyto řádky píše, je jist, že bude je čísti sta a sta očí, ale sta a sta rukou se složí se v klín se slovy: U nás to nejde! Svého času měla Praha tisíc dukátů nazbyt na koňské dostihy, ale Praha neměla ještě nikdy krejcaru na zakoupení jediného českého obrazu, jediné, českým umělcem vytvořené sochy. Je to velmi dobré, že otcové města mají porozumění pro potřeby veřejné, ale velmi smutné, že není smyslu ani co by za nehet vlezlo pro naše umění. Spisovatel, umělec, co je v Praze ten? Což pak by to stálo tak nesmírných obětí, aby se ročně vypsala dvě neb tři stipendia k posílání umělců do ciziny? ne zadarmo, ale za dilo, které umělec by se zavázal Praze věnovati? — Také to bylo by základem k příští naší galerii. — Ale v těch věcech jde trpkost nad trpkost. Nikdo hlasů takých neslyší, nikdo jich nedbá, ale až přijde k vůli tomu neb onomu blahodárnému účeli na nejakou illuminaci, vyhodí se tisíce. V hlavách nynějšího pokolení i potomstva se illuminovati nemusí!! — *—sf.*

OBSAH: Bílý vid. Skizza od Františka Heritesa — Novicka Báseň Augustina Mužika. — Safír císařovny Eudokie. Novella od B. Fridy. (Pokračování.) — Benzoan sodnatý a tuberkulosa. Od dra Josefa Thomayera. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Z Danteovy „La vita nuova". Sonety. Ballata Přeložil část veršem Jar. Vrchlický. — Mlynář. Z „ruských novel" od H. Grévillea. (Dokončení). — Feuilleton: Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplací se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 10. listopadu 1879. ČÍSLO 31.

Z veršů.

Volnost.

volnosti zraků jiskrných
do temna lidských cest
napadlo světlých paprsků
jak v noc ze žárných hvězd.

Usměj se, zlatá volnosti,
též na ten český svět,
ať z hluboka si oddechnem
zas jednou za sta let!

Smíření.

Když první rána houkla v hluš
a chmurně měří muže muž
a pušku k líci dává —
než dohřměla děl hrůzná řeč
a v prachu zlomen jeden meč,
kdo mluví, že se vzdává!?

Kde jeden pán, a druhý chlap,
kde jeden silen, druhý sláb
a silný slabé plení,
než skončen boj už tak neb tak,
než napíše se „lidskost" v znak,
kdo mluví o smíření?!

Křemel.

Jak nepřístupno v horském klínĕ
se zlato skrývá v křemeni,
tak v českých srdcích k domovině
jsou skryty láska, nadšení.

A kolik dlaní kovkopových
se marnou prací skrvaví,
nežli z těch srdcí křemelových
jen jedno zrnko vybaví!

Bitva u Clontarfu.

Osm set mužů na Clontarfském poli
v šik bojovníků přivázáno v koly —
„Jsme zraněni," volali z jedněch úst,
„však nejsme dobiti!" volali z jedněch úst,
„my s bojovníky chceme zemřít v poli!

Než slunce zašlo, bylo po krvavém boji:
osm set v prachu, — osm set mrtvých stojí;
osm set v prachu leží ob muže muž,
osm set mrtvých stojí ob muže muž:
„Ať nechlubí se vrah, že Irsko padlo v boji,
Irsko je zabito, však ve svých mrtvých stojí!"

Píseň.

Jak hrdlička, když houkne střela
do nebes klenutí,
nám z kraje píseň odletěla.
Bůh ví kam! —

Hrdličko bílá, vrať se k nám
a jestli smích jsi zapomněla,
přijď k nám, jak jsi, tak smutna celá
s tou skrvavenou perutí!

Přání.

Jsem jen ten kovkop, který maní
v hor lůno topor obrátí,
a neví, kov-li najde v báni
anebo život utratí.

Jsem jen ten oráč, který v jaře
svou roli měří kročeji
a seje, vláčí v potu tváře
a silen je svou nadějí.

Jsem plavec jen, jenž v moře šíru
loď pevně drží ve běhu,
a tone-li, má pevnou víru,
že trosky dojdou ku břehu!

A nechci víc, než by se vrylo,
co ve mně vírou, v kameny!
a to, co ve mně jiskrou bylo,
by v jiných šlehlo v plameny!

J. V. Sládek.

Vlasta.

Novela. Napsal *Jan Lier.*

I.

Dne 6. června 1852 byl svět rozhodně překrásný. Nad pěkně umeteným a bezúhonně vybíleným dvorem smálo se rovněž tak vzorně jasné nebe, z vikýřů koukala černá koťátka, po dvoře promenovali bílí holoubci, z kuchyně se dílem ozývaly, dílem voněly různé omáčky, kanár „Joli" vřeštěl úchvatně a skrze brlení pavlače vyhlížely špičky roztomilých střevíčků, prozrazujících nožky k ulíbání.

Tyto nožky byly majetkem slečny Vlastimily Hladkých; slečna se na ně dívala s pýchou i rozkoší. Znala je sice již po 17 let. v tak těsných a moderních střevíčkách ale teprvé ode dneška. Při zvucích luzného valčíku, kterýž jí ku zvýšení krás výšepsaného památného dne odehrávala ochotná fantasie, pošinovala nožky z pod šatů zvolna — zvolňoučka, kochala se v nich postupně od špičky k patě, přes nárt a po obou stranách —

V přízemním okně na protější straně zatřepetala se záclona; slečna se usmála čtverácky, schovala nožky a — počala hru znova.

V průjezdu zacvrnkaly ostruhy provázené bezohledným břinkáním šavle; zároveň vrazil na dvůr ohromný pes a štěkaje řádil krutě mezi nevinnou drůbeží. Slečna uskočila všecka uzardělá; kolik procent z tohoto ruměnce náleželo studu a kolik radosti, nevím. Tolik však mohu tvrditi s apodiktickou jistotou, že v témž okamžiku měla slečna jediné vroucí přání: aby zvuk ostruh a šavle i štěkot rozléhal se od jednoho konce města k druhému.

Slečna vběhla do kuchyně: „Matinko, nechte všechno stát a ležet; pan poručík jde. Rychle vezměte župan a čepeček. Tatínku, snad nebudete v domácím kabátě přijímati návštěvy! Jen spěšně!"

Následujících několik vteřin zabývalo se v pokoji šest rukou hřebeny a kartáči a vrtělo se tré postav před zrcadly.

Pak bylo slyšáno zaklepání na dveře a odpověděno z trojích úst: „Dále!"

Vešel pan poručík; měl na visitce skvělé jméno Bydeskuthy de Szarvásujfalu et Boborytornya Gyárfás, na kabátě pozlacené šňůry a v obličeji martialně navoskované kníry.

Poklony kříž na kříž.

„Doufám, že nevytrhuji. Přicházím-li časně, račte mne míti omluvena dobrou vůlí," prosil pan Bydeskuthy s koketním pohledem na kytičku, kterouž malebně šermoval.

„Ani slůvka více o tom," vyžádal si důrazně otec Hladký. „Jak se ráčíte?"

„Doufám, že hůře než vy," lichotil pan poručík, tváře se, jakoby chtěl paní Hladké ruce líbati.

„Nechte, nechte, pane barone," bránila rozpačitá matrona, „máme dnes pěkný den, — což?"

„Zajisté a to nepochybně ku cti slečnině."

„Ó prosím, prosím," šeptala dívka z prsou blahem stísněných a zavolala si na pomoc psa poručíkova.

„Örömku, pojď sem, dej pac," volala, — ovšem po německu, neboť skoro všichni psi u nás jsou Němci.

Örömek, který byl mezi uvítací scénou, jako malá lokomotiva po pokoji funěl a jezdil, postavil se hrozivě před slečnu.

„Hehehe! — roztomilé zvířátko! Nech se pohladiti, Örömku," vábil sladce pan Hladký.

Zvířátko zavrčelo tak roztomile, až se všichni upřímně lekli.

„Öröme lehnout," velel poručík.

„Kouše?" vyzvídal tatínek.

„Pouze odpadky a chleba. Jinak jest velice krotký, ale i nezpůsobný. Zaslouží karabáč."

„Pane barone, — snad byste se na chudinku nehněval!?" orodovala paní Hladká, napočítavší už třiadvacet skvrn, kteréž byl chudinka Örömek svými tlapami na podlaze, kobercích a nábytku spůsobil.

„Vždyť pan poručík se nehněvá. Spíše by měl býti uražen proto, že stále ještě u dveří stojíme," ozvala se Vlastimila.

Pan Hladký, vzpružený pokáráním dceřiným, již letěl.

„Prosím, pane poručíku, račte dále, odložte, usedněte. Maminko, nějaké zákusky. Račte, račte! Víte, mne milá návštěva začasté tak příjemně rozčilí, že až zhloupnu. Nechám vás tu státi! Ta nemotornost! Promiňte, pane poručíku," horlil tatínek, otvíraje úslužně zasklené dveře.

Tyto dveře vedly do pokoje, v němž rodina Hladkých zavírala mrtvý vzduch a různý zbytečný nábytek. Byl tam lustr, který nikdy nesvítil, pohovky, jež nikdo neobtěžoval, skvostné hodiny, sloužící panu Hladkému jedině ku cviku v opatrném natahování a výstava drahocenných příborů v etagèru, od něhož se již před narozením Vlastinky ztratil klíč, aniž by ho byl kdo pohřešoval. Pro samé dřevěné a skleněné rarity nebylo tu ke hnutí.

Pan Bydeskuthy předpokládal zcela správně, že tomuto museu říkají Hladkých „salon" a vyčkav, až Örömek a ostatní společnost do salonu se vměstnala, uklonil se šviháčky panu Hladkému a choti.

„Nepřicházím sice jako cizí, přece však poprvé s prosbou, byste mně laskavě ráčili dovoliti, abych bral skromného podílu na rodinném svátku, který dnes světíte."

„Doufám, že mi slečna nebude vykládati za dotěrnost," obrátil se k Vlastimile, „když si dovolím podati jí na důkaz svého přátelského účastenství v den jejích narozenin tento skromný buketek, jejž jsem nechtěl rukou nižádného posla znesvětit."

Bydeskuthy utvořil hlubokou poklonou ze svých údů geometrickou figuru, jeho zajímavé oči a cikánské zuby svítily. Vlastimila hořela purpurem přijímajíc se sklopeným zrakem kytici, pan Hladký se dal do kašlání a bručení o radosti, překvapení a vděčnosti jak se sluší a patří, a matinka bolestně pohřešovala zástěru, které k utírání očí nutně potřebovala.

Se smíšenými pocity blaženosti usedla po tomto intermezzu společnost i jala se pokračovati v duchaplném hovoru o životě a způsobech roztomilého zvířátka Öröma.

K připomenutí pana Hladkého odběhla matinka pro zákusky.

O ctihodné této paní neumím mnoho pověděti; voněla někdy levandulí, někdy kafrem a čítávala pouze ve třech knihách: Rettigové kuchařce, snáři a „nebeklíči". Jinak neublížila nikomu, leč když vyhrála ambo, což jí mívaly paničky velice za zlé.

Amba s následujícími štiplavými gratulacemi známých bývaly až posud jedinými událostmi v životě paní Hladké. Nyní se k nim z čista jasna přidružil husarský poručík, nosící dceři k narozeninám bukety! A tomu děcku bylo teprvé sedmnáct let, jedva že dovedla spraviti punčochu, sotva že uměla z desíti omelett připraviti jednu nespálenou!

Paní Hladké bylo z předčasného štěstí dceřina úzko; míhaly se jí před očima bukety, punčochy, zlaté šňůry a omeletty, následkem čehož přišla do prudkého styku se služkou, v pokoji na ni čekající.

„Proč se mi stavíš do cesty? Posloucháš snad za dveřmi?"

„Račte prominouti, milostpaní. Je zde pan Rosa, čeká v kuchyni a chce mluviti se slečnou."

„V jaké příčině?"

„Přináší jí gratulaci."

„Ach!" podivila se paní Hladká; zvláštní to věc, že v momentech velikých naprosto zapomínáme, že by též i lidé nepatrní na nich mohli bráti účastenství.

„Božínku, vy přicházíte, pane Roso, právě v nevhodný okamžik," vítala matrona rusovlasého mladíka, jehož nevalně pěkné údy halil šat staršího střihu.

„Já počkám rád, milostivá paní," ubezpečoval měkkým hlasem host.

„Nevím, zdali byste se dočkal! Máme návštěvu, — pan baron Bydeskuthy, pozvali jsme ho na oběd —"

Mladíkova tvář se zasmušila.

„Chtěl jsem Vlastince učiniti svou poklonu a podati jí svou gratulaci, milostivá paní," prosil skromně pan Rosa, zdvihaje v rukou oděných z brusu novými glacé svitek liliového papíru, svázaného růžovou stužkou.

„Dejte sem, pane Roso, a buďte jist, že vaše přání se dostane bez poskvrny do rukou mé deery," ubezpečovala paní Hladká, důkladným utíráním rukou k uchvácení gratulace se hotovíc.

„Já bych přece rád sám Vlastince — okamžik jen —" prosil stísněným hlasem host.

„Nu, když jinak nedáte, musím vám býti po vůli," rozhorlila se matrona; odešla po špičkách, zaklepala mírně na dveře salonu a všoupnuvši se do něho prosila s nejsladším úsměvem ze své zásoby pana barona, aby prominul, že vytrhuje, že volá dceru za předůležitým řízením na okamžik ven atd.

Vlastinka vyklouzla ze salonu mžikem jako laň, pozorovala však v tom okamžiku přece, že čtverácký poručík nachází v útlých nožkách zalíbení.

Skokem byla v kuchyni.

Před oslněným Rosou vzplanulo dvé překrásných očí, zářících rozkoší a rozevřely se purpurové rtíky, stvořené k líbání, vítající jej smíchem.

„Vlastinko — slečno — přijměte —" šeptal chvějícím se hlasem, nevida ničeho kolem sebe mimo ni.

„Děkuji vám! Jak jste laskav! Promiňte, — máme hosty!"

Pak vrzly dveře a kouzlo se rozplynulo.

Pan Rosa odešel do svého přízemního bytu, v němž se byla při Vlastinčině naivně koketní hře hnula okenní záclona.

Nevrávoral, aniž činil jiné extremní, v románech obvyklé věci, nýbrž byl zcela upřímně nešťasten, což hluboko založené snivé povahy jako Rosa dobře umívají.

„Děkuji vám! Jak jste laskav! Promiňte, máme hosty," hučelo mu bez ustání v uších.

Jaká to k zoufání nevinná fráze!

Po celý čas svých gymnasiálních studií, od té doby kdy se Vlastince láska k vědám ještě koláči vštěpovati musila, a dobré to dítě bezděky svého učitele za jistý druh loutky pokládalo, vyučoval chudý studentík Rosa v domě Hladkých liternímu a jinému umění. Za to měl od pana Hladkého protekci, v přízemí vlhkou komůrku a každou neděli a svátek příležitost cvičiti se u stolu v upejpání, jakž je místní dobrý ton předpisoval. Vlastimila byla jedináčkem a následovně systematicky kažena; při jejím vychování osvojili si rodičové úlohu zlého a Rosa úkol dobrého principu.

Poněvadž my pozemčané malí i velcí se zvláštní zálibou zlým principem se pokoušeti necháváme, byla hra Rosova dosti odvážná. Nehynoucí trpělivostí a pílí dovedl však přece tolik, že s nerozumnými rodiči poctivě o sázku se rozdělil; co při Vlastimile bylo dobrého, děkovala svému učiteli. Děkovala? Zvykla si na něj, týrala a litovala ho pak, — oboje proto, že všechno od ní trpěl. Beránci bývají agressivním povahám velice sympatičtí a potřební, ba získávají si u nich úctu, kterou Vlastimila upřímně k Rosovi chovala.

Rosa přilnul ku své žačce plnou opravdovostí své tiché, hluboké duše, ujal se jí zprvu jako sirotka, povýšil ji pak za sestru a nyní — —?

Slavila své sedmnácté narozeniny.

O vánocích jal se pan Rosa skládati báseň; pracoval o ní téměř každého dne několik hodin, popsal plných pět knih papíru a dne 5. června 1852 napsal ji ve třech slokách a dvanácte verších na přeskvostný list, písmem velice ozdobným, ač poněkud tvrdým, třaslavým.

*

Téhož dne počal mrhati penězi, koupil si glacé, atlasovou kravatu, zavěsil si k hodinkám první řetízek a do půl noci se namáhal, aby do svých šatů vykartáčoval díry, což se mu k jeho vlastnímu potěšení nezdařilo; dne 6. června myl a strojil se od pěti hodin ráno a teprvé o jedenácté rozloučil se naposledy se zrcadlem.

„Děkuji vám! Jak jste laskav! Promiňte — máme hosty!“

Takové odměny dostává se někdy nejsvědomitějšímu básnění, mytí a kartáčování.

Veršovaná gratulace ležela na stole v pokoji pana Hladkého; Vlastimila pohřbila ji pod spoustou šatů, při jichž přebírání ocítila se báseň hned v lůně vábného korsetu, neb v síti vzdušného čepečku, pak zase na hrotech škrobeného límce, až pak posléze odkutálela se pod psací stůl tatínkův, pod nímž leželo více podobných papírků a odstřižků.

Slečna se strojila ke stolu; bylť poručík na veliké, až ku vtipnému schování čáky maminkou stupňované naléhání slíbil, že súčastní se i gastronomické oslavy narozenin slečniných.

Krátil si čas do oběda vytahováním knírů, překládáním šavle a kopáním Öröma, který znenáhla přestal býti předmětem obdivu pana Hladkého.

Hovor obou pánů byl velice nucený. Vznášel se mezi nimi neviditelný mráček, dusivý jako listopadová mlha; nemohouce se dobře podívati na sebe nahlíželi oba tím častěji do sklenic, a přestal-li jeden zaměstnávati své dásně drobením zákusek, počal druhý. Při tom se mnoho kouřilo a vše to bylo náramně protivné.

„Apropos,“ počal po nudné přestávce pan Hladký, „před nějakým časem poctil jste mne, pane poručíku, svou důvěrou —“

„Ano, pamatuji se, že jsem vás obtěžoval. Malichernost! Račtež prominouti,“ odvětil maliciosně poručík, tónem však velice suchým.

„Nemluvte podobně s přítelem,“ deklamoval pan Hladký, uchopil poručíka za ruku a podíval se mu do očí tak upřímně, jak toho dnes ještě nedovedl.

„Mne těší srdečně vaše laskavost, pane Hladký, nechci jí však za žádnou cenu zneužíti.“

„Jest mi opravdu líto. Předešel mne jistě někdo! Bohužel neměl jsem od toho dne příležitosti, jakkoliv jsem toužil —“

„Věřím rád, — mé vřelé díky.“

Nechci být indiskretním, ale možno-li vám, řekněte mi, jak soudíte o jednání Wintersteinově?“

„Toť až posud velice delikátní věc. Jsem pohoršen, sám před sebou nedůvěrou toho ničemy ponížen, na ten čas však —“

Bydeskuthy pokrčil chladně ramenoma.

„Rozumím-li vám dobře, pane poručíku, mám ještě čas, abych vám nepatrnou službou dokázal své poctivé smýšlení. Winterstein tedy trvá na své podmínce?“

„Ano.“

„Jak vysoká jest suma?“

„Dosavadní, či s přirážkami úroků za prolongaci?“

„Poslednější.“

„Račte se přesvědčiti,“ pravil se smíchem poručík, vyňav z tobolky úzký dlouhý lístek.

„Prosím, — na okamžik strpení,“ uklonil se pan Hladký, a odešel do svého pokoje.

Vlastimila byla již hotova s toilettou; po krásném jejím zjevu zbyl v pokoji pouze značný nepořádek. Pan Hladký si toho valně nepovšimnul; pospíšil k oknu, rozbalil papír a četl kratinký text lístku slušnou chvíli.

Byl mužem, dobývajícím sobě chleba vezdejšího osvědčeným spůsobem svých otců; spravoval totiž klidně značné zděděné jmění a pěstoval dvojí sport: Na podzim plašívalť koroptve planou střelbou a po celý rok theoreticky vlastenčil. Nosil své vlastenectví v podobě šňůr na kabátě, tištěné v kapse, zpíval je a používal ho i jinak pro domácí kratochvíli neb k osvěžení zábavy před pravidelnou každovečerní dardou.

V praxi se mu zdálo býti vlastenčení pošetilým, zejmena ode dne 16. června 1848, kdy pan Hladký bojoval pod prapory národní gardy s husarským piketem u Běchovic. Z této bitvy si přinesl pouze nepatrnou slávu a blessuru, — frak s rozťatým šosem.

Obcházel jej vždycky mráz při vzpomínce na své tehdejší lehkovážné zahrávání se zbraní a husarům se vyhýbal zdaleka, maje každého v podezření, že se s ním zná od Běchovic. O masopustě r. 1852 dovedl Vlastimilu po prvé do plesu a první se jí zmocnil husarský poručík, pan Bydeskuthy de Szarvásujfalu et Boborytornya Gyarfás, tančil s ní první, druhou, třetí touru, téměř neustále a pan Hladký, vzpomínaje na Běchovice, neodvážil se ani z buffetu. Po plesu zpozoroval pan Hladký, že poručík jej vyhledává; chtěl ctihodného měšťana usvědčiti z rebelie či smýšlel o Vlastimilu?

Pan Hladký měl sny hrůzné o petrovaradínských kazematách a růžové o šlechtickém zeti a nabyl klidnějšího spánku teprvé, když jej poručík asi před čtrnácti dny o maličké giro požádal. —

Pan Hladký byl hotov se svými vzpomínkami; usednuv chopil se pera a napsal na rub směnky zvolna své jméno. Pak teprvé se ulekl své odvážnosti, obracel papír, dívaje se střídavě na číslici 2000 a na svůj podpis.

„K vůli Běchovicům a Vlastimile,“ vzdechnul si konečně a vzchopil se; jeho noha zavadila o svitek liliového papíru, svázaný růžovou stužkou, svitek se kutálel a pan Hladký spatřiv tento neobyčejný kousek makulatury zdvihl jej, rozbalil a přečetl obsah. Pak psal opět:

„Milý pane Roso!

Račte přijmouti můj vřelý dík za dosavadní vzorné informování mé dcery. Dal jste Vlastimile již před delší dobou vysvědčení zralosti, které mne i moji choť velice uspokojilo; zároveň nabyli jsme přesvědčení, že Vlastimila vstoupila do věku, v kterém jest nutno, aby výhradně přihlížela ku zdokonalení se v řízení domácnosti. Jak mi známo, chystáte se ku zkouškám, potřebným

k Vašemu přestoupení na universitu, a zavděčím se Vám zajisté žádostí, abyste svůj úkol v mém domě považoval za ukončený. Budete nyní moci veškeren svůj čas věnovati svým studiím, k nimž Vám přeje srdečně všeho zdaru Váš i na dále v přízni Vám

nakloněný

František Hladký.“

Vloživ do listu bankovku a zapečetiv jej otevřel dveře do kuchyně.

„Rozárko, dodej tento list ihned panu Rosovi,“ velel.

Bydeskuthy obědval s Hladkými, hrál odpoledne s Vlastimilou na piano a na slepou bábu a zkazil večer společně se svým hostitelem paní Hladké pěkný ubrus rozjařeným převrhováním lahví s červeným vínem.

Pan Rosa měl v kuchyni také přichystáno, poněvadž ale vzdorovitě nepřišel a u Hladkých ani vystydlé jídlo zmařiti se nesmí, pochutnal si Örömek na dobrých kůstkách. (Pokračování.)

Michal Petrovič Pogodin v Polsku a v Čechách.

Slovanské vzpomínky. Napsal *Edvard Jelínek.*

Pogodinovo jméno jest po všech zemích slovanských dobře známo. Přese všechnu různost politického smýšlení jednotlivých národů slovanských jde jeden svorný hlas, že stařičký Michal Petrovič byl do posledního svého dechu nejlepším, nejryzejším ruským Slovanem. Jeho nepřetržitá, téměř půlstoletá činnost na poli slovanské vzájemnosti, publicistiky a vědy překonala Slovanstvo v plné míře, že on pro ně horoval nelíčenou čistotou nejvřelejších citů, a nesetkaly-li se jeho snahy s všeobecným, dokonalým úspěchem, že nepřísluší nikdy připisovati vinu jemu, nýbrž době a poměrům, ve kterých žil. Ačkoliv byl znám co nejmocnější sloup tak zvané strany moskevské a tím i co nadšený, osvědčený přívrženec pravoslaví, uměl vždy zachovati míru vůči Slovanům západním a ctíti jich posvátné dědictví národní, jazykové i náboženské. Pogodinův program byl příliš jasný, než aby byl mohl vésti strany k nedorozumění, a jsa sosnován na zdravých myšlenkách a ušlechtilé lásce všelidské vůbec, nedával podnět k prudkému popuzení jinak smýšlejících politických protivníků, ovšem ale k důstojným, na mnoze užitečným polemikám.

Milé sledy vzácné povahy Pogodinovy spatřujeme u Poláků, kteří, ač nijak nesdíleli náhledy jeho ve věci všeslovanské, přece přátelsky jej nazvali „člověkem učeným a dobrým“.

A bylť Pogodin vskutku mužem, který zasluhuje ode všech Slovanů vděčné vzpomínky, neboť málokdo uměl všude a po celý svůj život zůstati tak nestranným jako on. I Poláci přiznávají, že dějiny „niefalszował“ a že dobrou měl vůli.

Kromě toho přináležel Pogodin k oněm nemnohým bohužel Slovanům, kteří osobními styky uměli uskutečniti to, čeho nedá se docíliti pouhou literou. Seznámiv se osobně s vynikajícími osobnostmi všech téměř národů slovanských, dovedl sobě vzájemné jich přátelství zachovávati až do smrti a přiznati sluší, že právě tyto osobní styky u značné míře pomáhaly blahodárné jeho činnosti.*) Poznal a pocítil dobrým srdcem potřeby i poměry slovanských národů, a protož je mohl i spravedlivěji posuzovati, než kterýkoliv jiný Rus. —

Vše, co jsme o Pogodinovi výše pověděli, zjevně se zračí v celé jeho činnosti, vědecké, publicistické i společenské, v každém jeho díle, v každé rozpravě, ano i v každé jeho řeči. Není nám dnes probírati půlvěkou, neúmornou činnost vynikajícího toho muže: chceme toliko krátkou vzpomínku věnovati některým zvláště důtklivým okamžikům jeho života, v nichž snad nejjasněji se jeví Pogodinova smířlivá povaha, ušlechtilý cit a nelíčená láska ku všem slovanským kmenům.

Míníme tím Pogodinovy cesty, kteréž jsou nepopíratelně nejvážnějšími momenty jeho života. Na cestách poznal Pogodin Slovany, na cestách naučil se je milovat!

V letech 1835, 1839, 1842, 1846, 1852 a 1856*) navštěvoval krajiny slovanské, chovaje zvláštní náklonnost ku stověžaté, milené Praze, i vracel se vždy s novou zásobou důležitých zkušeností do bělokamenné Moskvy, aby zde seč byl své krajany náležitě o poměrech a potřebách obecně slovanských poučoval. A učinil v tom ohledu věru mnoho!

Cesty jeho nazvati možno v pravém smyslu toho slova „slovanskými poutěmi“, neboť žádného cestujícího nevedly do lůna našeho city přítulnější, přátelštější. Pohříchu nevydány dosud na světlo všecky prameny, z nichž by bylo možno zevrubně sledovati zahraniční styky Pogodinovy, hlavně důležitá jeho korrespondence není dosud veřejnosti přístupna — ač si toho třeba upřímně přáti — ale přece máme celou řadu zřídel, z nichž nám možno čerpati velmi zajímavé zprávy o pobytu jeho v rozličných zemích slovanských.

Vlastní Pogodinovy zápisky, zaznamenávané s neobyčejnou pečlivostí a po různu roztroušené poznámky ruských životopisců, jakož i vzpomínky zahraničních spisovatelů, poskytují nám mnoho vděčné látky. Obzvláště důkladných zpráv dostává se nám o Pogodinově cestě, podniknuté roku 1839, tedy před 40 lety. Byla to tuším jeho největší cesta, neboť navštívil tehdáž téměř celou Evropu, od Petrohradu do Neapole a od Neapole až do Londýna.**)

Vše cokoliv jest známo o cestách Pogodinových, tvoří již nyní material historický, i nepochybíme zajisté, pravíme-li, že z něho možno čerpati vzácné vědomosti o vlastním našem životě společenském, kteréž bychom jinde marně hledali. Tím

*) М. П. Погодинъ какъ славянскій публицистъ, П. А. Попова. „Родное Племя“ Москва 1877 str. 2—21.

*) Kromě toho konal Pogodin ještě kratší cesty čili návštěvy; naposled navštívil Prahu r. 1875. co stařec již 75letý.

**) Годъ въ чужихъ краяхъ. М. Погодинъ. Москва 1844. Díl I—IV.

mají paměti o cestách Pogodinových cenu trvalou, všeobecně vážnou. —

Chovaje nejživější interes k vlasti české i polské vítal do lůn těchto zemí vždy prost všech předsudků. Hleděl na panující okolnosti nepředpojatě a co takový pozorovatel vytvořil si náhledy nejen samostatné, ale i správné. Polské „vlastenectví“ nevzbuzovalo v něm zlověstné úšklebky a česká „opuštěnost“, česká „chudoba“ nevedly jej k lehceváženi neb dokonce k snižování.

V zimní nehodě, ve sněhu a větru zavítal Pogodin dne 15. ledna l. 1839 z Petrohradu do stolice polského království. Nebe bylo po všem obzoru zachmuřeno, vzhled města mrazivý, tak že první dojem nebyl valně příjemný. Avšak veškeré tyto dojmy téměř mžikem zmizely, jakmile překročil první práh svých polských i ruských přátel; dařilo se mu pak, jak sám vzpomíná — „prekrasno“.

Ačkoliv sledy posledního povstání dosud ve všem životě společenském dosti zjevny byly, přece oplývala Varšava svým vlastním půvabem v té míře, že i ruský host nemohl než nejpříjemnější dojmy pocítiti. Nebylo tehdáž ve Varšavě tak hlučno jako za šťastnějších dnů, avšak v těch zdech žilo a působilo několik mužů, kteří nejhlubší úctu a nejvřelejší přátelství museli buditi v ruském učenci a slovanském horovateli.

Však žil tehdáž stařičký Linde, vedle něho Maciejowski, Bantkie a celá řada jiných znamenitých mužů, kteří tak vřele lnuli k neúmorné práci duševní. Také plemenná zášť nebyla na obou stranách tak všeobecna, neb alespoň pole vědecké bylo větším dílem čisto všech předpojatostí a sporů. I spatřil Pogodin takým způsobem ve Varšavě mnoho pěkného, mnoho dojemného . . .

První jeho návštěva platila nesmrtelnému Lindemu, tvůrci znamenitého slovníka jazyka polského, muži, jehož život i působení namnoze lze stotožňovati s naším Jungmannem. Linde měl již od dřívějších dob vědecké styky s Ruskem, jmenovitě s Petrohradskou Akademií, a pracoval, tehdy již více než sedmdesát let stár, na srovnávacím slovníku polsko-ruském. Pogodin náležitě uměl oceniti tuto práci a jsa „unešen“ důkladností její netajil se velikou důležitostí její pro celé Rusko.

Protož leželo též Pogodinovi upřímně na srdci, aby Linde „v náš neoceniteIný prospěch“ Srovnávací slovník dokončil, a ne bez obavy obracel pozornost na stáří polského učence, jenž rovněž jako náš Jungmann skoro výhradně na vlastní síly odkázán byl.

„Kdyby ale Lindemu přiděleni byli tři mladí pomocníci, kteří by vykonávali hrubou práci (rovnali, vypisovali atd.), tož mohla by práce jeho rychle v před kráčeti a proslulému starci bylo by snad možno povznésti kopuli na velkolepý svůj chrám. U nás jest ještě málo ochotníků mezi mladými lidmi k podobné práci, kdyby ale bylo, jaký prospěch by mohli nésti pro svůj celý život, pracujíce pod dozorem takového filologa.“ Myšlenky té se Pogodin nespustil i docílil později u ruského ministra osvěty, že Lindemu skutečně posláni dva posluchači moskevské university, Paplonský a Plový, k „vypomáhání“.

I jinak se snažil Pogodin býti Lindemu nápomocným. Když si týž stěžoval na nedostatek spisů ruských, staral se Pogodin v Moskvě seč byl, aby mu alespoň nejpotřebnější spisy pomocí svých přátel zjednal.

Již v těchto dvou případech spatřujeme v Pogodinovi upřímného, vlasteneckého přítele polského učence, kteréž přátelství nezůstalo bez užitečných následků. —

S nemenší tklivostí vzpomíná přátelství druhého polského učence, autora slavného spisu „Historya prawodawstw Słowiańskich“ V. A. Maciejowského, jenž jej „přijal s otevřenou náručí a ihned se mu za průvodčího po Varšavě nabídnul.“

„Byli jsme stále pospolu,“ praví Pogodin, „a rozmlouvali mnoho o ruské i polské historii, o Haliči i Království, o poměrech Rusů k Polákům v duchu národním.“ A nadšeně dokládá Pogodin: „Jak vřele miluje on svou vlasť!“

I z těch slov patrno, jakou úctu choval ruský učenec k polskému vlastenectví.

Ve společnosti takových mužů nemohl ovšem jinak než přátelsky sdíleti osudy neštěstím stížené vlasti. Cítí plným srdcem, uznává právo národnosti polské, ctí nade vše posvátnost domácího jazyka, horuje pro společný zájem — a sní o dohodnutí: „My budeme se učit polsky a Poláci budou se učit rusky — a takovým způsobem budeme seznávati jasněji a jasněji své bratrství.“

Co zlatého smíru v těchto slovech!

Vedli pak Pogodina do škol, kde již tehdáž pěstována ruština v také míře, že žactvo se lépe vyučovalo druhému jazyku než mateřštině. Potěšilo ovšem Pogodina jako ruského vlastence velice, že žáci škol varšavských zběhle čtli rusky, avšak netajil i nelibost svou nad jinými věcmi. Generálu Šipovu, jenž tehdáž zastupoval místo ministra osvěty, s trpkým podivením se vyjádřil, „že se zde polská historie nepřednáší zvláště, toliko co historie všeobecná, a že jazyku polskému věnováno tak úžasně málo hodin týdně.“

Že v takovém systému viděl Pogodin Ruska nedůstojné jednání, snadno lze si pomysliti, i bylo by zajisté zbytečno dokládati, proč tak často, téměř do poslední chvíle svého života opakoval: „Jazyk vyhubiti nelze — to jest idea hanebná.“ *)

A právě tato slova jsou tak významná, že neváháme je jmenovati radou, kterou Pogodin po zralém uvážení udílel vládě své vlasti. Na těch slovech stál Pogodin, těch se držel, a co před čtyřiceti lety vyřknul, ani po čtyřiceti letech neodvolal. „Nechte jim dějiny, nechte jim jazyk!“

Víme ovšem dobře, že ruský vlastenec mínění své vzhledem k Polsce po r. 1863 změnil, nelze též tajiti, že někdy i dosti zostra se prohlásil proti požadavkům a jednání Poláků — avšak své „Nechte jim dějiny, nechte jim jazyk!“ neodvolal a pracoval pro svou myšlenku i v nejrozhodnějších kruzích petrohradských.

Nejedna podrobnost dala by se ještě znamenati z Pogodinova pobytu v Polsce, avšak majíce na zřeteli především zájmy vlastní věnujeme další část naší stati téměř výhradně vzpomínkám, dotýkajícím se vlasti české.

---

*) Tato slova pronesl M. P. Pogodin též při své poslední návštěvě v Praze r. 1875 v soukromé rozmluvě o poměrech rusko-polských.

Jak již výše řečeno, navštívil Pogodin Čechy poprvé r. 1835 a pozdržev se tehdáž hlavně v Praze tři neděle nabyl ve společnosti několika vlastenců českých nejlepších zkušeností o českém současném životě. Jmenovitě první jeho návštěva tak tklivě jej dojala, že právě od těch okamžiků počíná jeho nelíčené horování pro českou vlast.

A věru, panovaly tehdáž v Čechách poměry, kteréž musely nadchnouti každého vnímavého člověka ne-li láskou, tož alespoň obdivem. V Praze žil „kroužek" nečetných ale skrz na skrz ideálních vlastenců, kruh mužů velikého ducha a tužeb nejvznešenějších. Dobrovského děsná slova „dejte pokoj mrtvým" na dobro již odmítnuta a — neúmorně, nezištně pracováno.

První návštěvu učinil Pogodin v Praze národnímu — Museu. Svou neobyčejnou ochotou ku všem Slovanům všeobecně známý bibliotekář Václav Hanka první uvítal dalekého hosta, a prvním mu též byl rádcem i průvodčím.

Samo sebou se rozumí, že Pogodina co nejživěji zajímaly staré památky českého písemnictví, jež mu Hanka dopodrobna vysvětloval. Neméně jej zajímaly rukopisy Dobrovského a s patrným vděkem připomíná, že jej bibliotekář posadil na „onu prostou dubovou židli", na kteréž sedával sám otec slovanské filologie.

Ještě téhož dne seznámil se se Šafaříkem a již druhého dne nazval jej svým — starým přítelem.

Vizme, jaký dojem učinil na Pogodina slavný autor „Slovanských starožitností".

Společnou vycházku na posvátný Vyšehrad, odkudž se dolinou Nuselskou vraceli, vzpomíná Pogodin následovně:

„Ó nikdy, nikdy nezapomenu té osamotnělé procházky! Den byl překrásný i teplý; město skvělo se v dáli před našima očima, ale cestou nesetkali jsme se ani s jediným člověkem. Byli jsme samotni a rozmlouvali o Slovanstvu!... „Zachrániti jazyk v ústech národa — hle to naše snahy a nic více. O nic jiného se nemusíme starati. Budiž, co se Bohu líbí," pravil Šafařík a počal rozvíjeti přede mnou dějiny osudů slovanských — minulých i budoucích; řeč jeho plynula mírně, vznešeně! Víra v hodnost svého národa, vřelá láska k němu, důvěra ve veliké povolání, v jakési posvátné utrpení, nepřipouštějící ni žaloby ni reptání, horoucí důvěra v prozřetelnost — hle, čím bylo proniknuto každé jeho slovo . . . Jaká vznešená řeč! Ani jediného jména, ani jediné osobnosti Šafařík nepřipomínal, toliko kmeny, národy jej zajímaly . . . Jaký velkolepý smír!

Přesvědčení v posvátnost díla, ve vznešenost svého povolání zračilo se v jeho tváři, zvučilo v jeho hlasu. Ponořil jsem se v duchu do nitra velikého člověka, taje v sobě dech, neosměluje se pronésti jediného slova. Zbožně pohlížel jsem mu do tváře. Zdálo se mně, jako bych slyšel hlas z onoho světa, že přede mnou stojí muž dob apoštolských."

Taký učinil „božský syn Slávy" dojem na Pogodina.

A domácnost Šafaříkova?

„Těsná pracovna byla přeplněna knihami; uprostřed stůl pokrytý papíry. Vedle pracovny dvě ještě menší komnaty pro rodinu. Veškeren jeho důchod z literárních prací obnáší nejvýše dva tisíce rublů.*)

Zde žije a tak malými prostředky působí veliký muž, jeden z prvních representantů milionového národa. Ó, jak ničemným se mně ukázalo býti vše evropské liberální nadšení, jak mělky ukázaly se mně býti všechny nepěkné projekty a blouznění!"

Není žádné pochybnosti, že Šafařík i jinak znamenitě působil na Pogodina, kterýž sám připomíná, že před tím měl o mnohých věcech toliko „povrchní" ponětí. Šafařík ukázal Pogodinovi netušené obrazy slovanské minulosti, přenesl jej v jiný svět, a — „já tonul v rozkoši."

Šafaříkovy styky s nejpřednějšími muži literatury české poskytly ovšem Pogodinovi nejlepší příležitost, aby se již za své první návštěvy v Čechách dosti dokonale s českým živlem seznámil. Nebylo tehdáž snad čelnějšího českého spisovatele, s nímž by se ruský host nebyl spřátelil. Šafařík uvedl jej téměř ke všem. — Přišli k Jungmannovi. „Všickni pražští učenci patří na něj jako na svého otce," praví Pogodin. „Jaké skromné, mírné jeho vzezření! Jeho chůze, každý jeho krok, každý pohyb, řeč — vše dýše umírněností jeho povahy . . . Mezi rozmluvou přinesla nám jedna z dcer Jungmannových po kalíšku vlasteneckého vína a po kousku bílého chleba — toť patriarchální obyčej!"

Neméně zajímavo jest shledání se s pěvcem Kollarem, jenž právě do Prahy zavítal. Mluvilo se o něm všady po české společnosti a snadno lze si pomysliti, že pobyt jeho v Praze byl pro kruh domácích vlastenců vzácným svátkem.**)

„Jak, vám není stydno zabývati se slovanskými jazyky?!" těmi slovy uvítal Kollar Pogodina. Byla to ovšem slova trudné době přiměřená.

Ještě mnoho jiných osobností vzpomíná ruský vlastenec. Vysoce cenil práce Palackého, litoval Hanku, „že má tak málo času" a došel k přesvědčení, že „Čelakovský jest miláčkem českého národa, tak jako druhdy byl Puškin miláčkem našim".

A vše, co kolem sebe spatřil, co vřelým srdcem pocítil, k těmto závěrečným slovům jej přimělo: „S jakou úctou patřil jsem na ty samotáře (отшельники = poustevníci), kteří se posvětili svatému dílu národního vzdělání, obětujíce vše tohoto světa — při nedostatku, ano i v bídě, v snížení, neocenění! Čest vám a sláva, vám pracovníkům neunavným, ozdobám člověčenstva. Práce vaše nezanikne!" —

K takovému úsudku vedly Pogodina první chvíle jeho pobytu mezi námi . . .

Uplynulo několik let, nastal rok 1839 a Pogodin zavítal po druhé do Čech. Ubíraje se z Varšavy do Prahy nemohl ovšem minouti město, v němž tou dobou žil „proslulý horovatel a representant Slovanstva". Poněmčilá Vratislav chovala tehdáž ve svém lůně v celém světě slovanském známého — Jana Purkyni! Byla to ovšem i pro Pogodina osoba vzácná. Jakmile Pogodin do Vratislavi přijel — a bylo to časně z rána — spěchal k Purkyni.

*) Zdá se, že Pogodin o této záležitosti finanční nedobře byl zpraven.

**) Na počest Kollarovu uspořádáno tehdáž v Praze slavnostní divadelní představení — ovšem odpolední.

Co tam spatřil? „Na stole v jeho pokoji," tak zní vypravování, „v oknech i koutech viděl žurnály a noviny ve všech jazycích slovanských, ruské, polské, české i illyrské," — a dokládá, že u nich ani Universita (moskevská) takovým množstvím slovanských časopisů se vykázati nemůže. „Purkyně mne přijal s otevřenou náručí, jako pravý Slovan, zahrnoval otázkami a pozval k společnému obědu . . . Rozumí se samo sebou, čím naše rozmluva počala — Slovanstvem . . ."

Ze zápisek Pogodinových patrno, že měl Purkyně ve Vratislavi 4 komnaty, z nichž v zimě toliko dvě obýval — tam „hloubá se ve vědě, sní o štěstí svého národa i všeho člověčenstva." „Rozuměje dobře rusky, kupuje všecky důležitější spisy ruské (já sám jsem mu přivezl Puškina od Lindeho) a předčítá je v kruhu svých mladých přátel, rovněž jako spisy polské a jiné*) . . . Obírání se slovanskou literaturou jest Purkyni oddechem, zábavou, potěšením — hlavním působištěm jeho jest věda přírodní . . . Večer ztrávili jsme spolu v utěšených rozmluvách. Ó, kdyby možno bylo získati jej pro Rusko!

Po kratičkém pobytu ve Vratislavi, kdež se mu stal Purkyně osobou nezapomenutelnou, spěchá Pogodin nadšen do Čech.

Náchod, Jaroměř, Hradec Králové, Poděbrady — tam všady zněl již český jazyk. A posléz zlatá Praha. Ano Praha, „Praha jest mi drahá, s ní sloučeno jest pro mne mnoho krásných — a též trpkých upomínek!"

A skutečně zažil Pogodin v Praze nejpříjemnější chvíle svého života. Sám to často ve svých vzpomínkách dokládá. Druhý jeho pobyt v Praze nevalně se liší od prvního — totéž nadšení, totéž snění.

Když tu spatřil červánky českého života, ty památné zjevy českého znovuzrození, tu řadu nezištných vlastenců, kteří pro národ jen žili a zmírali, tu jako prorok kázal svým krajanům: „Nastává nová epocha v historii člověčenstva. Cedant arma togae!"

Ještě v posledním okamžiku Pogodinova pobytu v Praze připravili mu čeští vlastenci milou, tklivou zábavu. Dům dra Staňka byl toho času dokořán otevřen slovanským hostům a zajisté málo bylo vynikajících Slovanů, kteří by průjezdem Prahou v tomto domě alespoň jeden příjemný večer nenucené, srdečné zábavy nebyli zažili. Staněk uměl ve svém salonku vždy soustřediti společnost, kteráž duchem i citem vlasteneckým vynikala, a protož též nikdo neopouštěl pohostinný práh „jediného českého salonu" bez dojmu nejlepšího. Nemohlo ovšem býti jinak ani u Pogodina a litovati jest, že smrt Staňkova učinila přítrž na dobu tak dlouhou neocenitelnému a významnému *soukromému* středisku čistě slovanské společnosti v Praze. Již značná řada let uplynula od oněch památných dob, leč pohříchu, Staňkův salon marně pohřešujeme.

Vizme, jak líčí Pogodin večer u Staňka.

„Večer byl jsem u dra Staňka, ve společnosti českých a jiných slovanských literátů. Našel jsem zde skoro všecky kmeny slovanské zastoupeny, osob asi dvacet. Slovák-Šafařík. Čech-Čelakovský, Polák-Cibulski, Velkorus-já, Malorus-L*), (byl též Moravan, Srb a j., jichž jména však neznamenám ve svém denníku). Každý mluvil svým jazykem a všickni sobě na vzájem rozuměli. Byla to zábava, jakou by i řečtí bohové záviděli! Co citů a myšlenek vzbuzovalo to neb ono pronešené jméno.

„Zdravě milaho gostja!" zvolal Šafařík a všickni se obrátili ke mně. Byl to krásný okamžik mého života. Toto upřímné, srdečné přání representantů velikého národa nahradilo mně stonásobně vše, cokoliv jsem v životě utrpěl i co na příště utrpím.

„За всѣхъ добрыхъ людей, и да будетъ имъ добро!" odpověděl jsem svým přípitkem. Potom připíjeli jsme na zdraví Nestoru slovanské literatury: polskému Lindemu, českému Jungmannovi, Šafaříkovi, Kollarovi a památce Dobrovského."

Mnoho bylo rozmluv, hlubokých myšlenek i ostrých vtipů, jimiž se vyznamenával hlavně Čelakovský, to „nenagladnoje dítě Bogemii".

A plynuly takovým způsobem chvíle příjemně i rychle, a teprv když půlnoční hodina zněla s výšin hradčanských, tu tiskli si nejlepší mužové našich národů přátelsky ruce, jako by stvrditi chtěli, že je nižádné cizinství nedělí.

Požehnav pak krátce na to Pogodin „zlatou" Prahu snil o lásce a bratrství, a přál do posledního svého dechu „tomu milému národu českému" všeho štěstí i zdaru . . .

Na tom končíme stručné vzpomínky o prvních Pogodinových cestách po Polsku a Čechách. Že cesty ty učinily na ruského učence veliký dojem, netřeba zajisté opakovat, i dokládáme toliko, že po svém návratu do Moskvy podal tehdejšímu ministru národní osvěty, hraběti S. S. Uvarovu pamětní spis, v němž duchaplně a nadšeně vylíčil své zkušenosti i náhledy o současných poměrech slovanských. Pogodin obrátil zřetel jmenovitě na rakouské Slovany, vlastenecky hájil význam i právo národa polského i českého, kladl důraz na důležitost vzájemného sbližování a poukázal na některé prostředky, jakýmiž by se mohlo blahodárných výsledků docíliti.**)

Není naším úkolem na tomto místě obšírněji rozebírati výše řečený pamětní spis Pogodinův, chceme jen připomenouti, že v něm projevená a podstatnými důvody objasněná přání nedošla v petrohradských salonech diplomatických tak všestranného uvážení, jak by toho v plné míře byla zasluhovala. Zejména rady Pogodinovy vzhledem k Polsce — toho tajiti nemůžeme — zůstaveny buď úplně bez povšimnutí, aneb jednáno přímo proti nim. Žel bohu, nejpřednější, nejvřelejší přání Pogodinovo, aby jazyku polskému věnována byla v království přiměřená péče jak ve školách, tak v životě společenském — nevyplněno. —

*) Pogodin míní zajisté vratislavské „besedy", kteréž jmenovitě na Srbské Lužičany velký měly vliv.

*) Jest patrně řeč o Lukaševiči.

**) Историко-политическія письма и замѣтки М. Погодина. Москва 1871 str. 15—45.

Z poesie ruské.

P. Kovalevskij.

Šeřík.

Pod zlatým paprskem, v den jarní, mlád a čil
se v květech modravých již šeřík probudil,
a vonné povzdechy se vlnou na trs celý
po lístech, po větvích kol kolem rozprostřely.

Já rychle nalámu těch květů blankytných,
své dívce přinesu a sviju kytku z nich,
by na první též máj ten šeřík sladký, milý
dech vesny radostný jí zavál do mohyly!

Ó útlé dítě čarovné . . .

Ó útlé dítě čarovné, má zoře,
já dvojí láskou věru mám tě rád:
jsi zemřelé ty obraz plný vnad,
mé štěstí vzkříšené i moje hoře.

Hled vyjasněn, trud zkvětl na úsměch,
zas budím vzněty něžných lichocení,
svět celý v nový šťastnější se mění,
já mám jej zas, já nejšťastnější všech!
A jsi-li stín jen drahého mi stínu,
sen chvilkový, jejž první plaší vzlyk,
před tváří nových muk, v nichž opět hynu,
já skláním kolena a ruce vinu
za takého snu ještě okamžik!

Theodor Nikolajevič Tjutčev.

Vodotrysk.

Viz, oblakem jak zářivým
stříbrný vodotrysk se vznáší!
Jak hoří na slunci, jak v dým
pak vlhký drobí se a práší!
Paprskem k nebi se on zved,
závratných výši tknul se čelem,
až v pelu plamenném a skvělém
rozptýlen, k zemi padl zpět.

Ó vodotrysku myšlenek
ty neznavných, jež věčně prýští:
řád jaký tebou v každý věk
tak zmítá, vzpíná tě i tříští?
Jak toužně výš jsi peruť zdvih!
Leč ruka osudu vždy kletá
tvůj paprsk hrdý lomí, smetá
zpět s výše v slzí krůpějích! —

Přel. *Božena Justova.*

Safír císařovny Eudokie.

Novella *B. Fridy.*

(Dokončení.)

VI.

Ještě jednou nalezly hvězdy Irénu v loktech Michalových. Když ji k sobě vinul a když ji vášnivě líbal, zůstala bez pohnutí. Neopětovala mu ani ruky stisk ani políbení; všecka ta něžná, horoucí slova lásky poslouchala tak lhostejně, jakoby jich ani neslyšela; ty bledé rty se nezachvěly, ty hluboké oči se nezaleskly a její prsa zdvihala se tak klidně, jakoby ani nevěděla, co je láska. Ležela na prsou Michalových a dívala se do dálky, jakoby Michala tam ani nebylo. Ten to pozoroval již dlouhou chvíli; zprvu mlčel, když ale viděl, že Iréna se nemění, políbil ji na čelo a pravil k ní vlídně:

— Jsi dnes jaksi unavená, má drahá; dovol, abych tě doprovodil domů.

Iréna vstala a podala mu lhostejně rámě. Kráčeli spolu zahradou. Večer byl tichý a teplý. Z hustých větví ozýval se šumící fontan vždy slaběji; jenom chvílemi mihla se jim kolem hlavy veliká můra, zašustěla příšerně křídly a opět bylo ticho, skoro smutno. Vysoké růžové keře tměly se podél cest a dýchaly sladkou vůni. Mezi starými cypříši bělel se štíhlý kiosk, a na vlhkém trávníku pod svislými větvemi nizounkých oliv zářily celé houfy drobných světlušek. Nahoře v arkádách zrovna před hlavním vchodem houpala se mezi listím révy veliká čadící lampa.

Michal doprovodil Irénu po schodech až na terasu; zde se s ní rozloučil a odcházel zahradou k železné mříži, kudy se vycházelo na ulici.

Iréna dívala se s terasy za ním, jak sešel se schodů a jak zmizel v hustých keřích jasmínu, které lemovaly dole zeď. Nebylo jí ani trochu smutno, když odešel, naopak cítila, že dýchá mnohem volněji. Zhrozila se toho a začala poprvé o tom přemýšlet. Až dosud jednala beze vší rozvahy. Když byl Michal ještě hochem, bavily ji divoké hry, jež si vymýšlel; a když dospíval, imponovala jí jeho divoká, někdy až surová povaha. Vídala ho pak zřídka; ale slýchala často, jak ukrutným dovedl býti ke svým sluhům, jak hrozným a jak vášnivým v boji. Když pak ten divoch se k ní blížil se vší pokorou a jako dítě ji o lásku prosil, nemohla jej zamítnouti. Bála se ho. Jeho pronikavé oči měly nad ní moc podobnou jako oči hada. Svěřila se jim a podlehla. Když ji poprvé k sobě přivinul, chvěla se na celém těle a čekala neustále, co se díti bude; když ji líbal, ssála vášnivě jeho dech a divila se, že ji neomámil. Hledala v něm něco podobného, jako v zápachu jedovatých květin. Cítila dobře, že jest objetí jeho spíše hrozným nežli sladkým a přece se mu poddávala; snad ze zvědavosti, snad z bázně, snad z lásky — sama nevěděla. Nyní však bylo jí tak, jako by se probouzela ze spaní; věděla, že se s ní něco dálo, něco divného, co si neuměla vysvětlit; bylo to jako by nějaké kouzlo bylo si ji podmanilo a nyní ztratilo pojednou svoji moc. Řekla si, že ho nemiluje a nemilovala nikdy — a přece ho

líbala! Hlava jí šla kolem; zděsila se této myšlenky. Chtěla si namluvit, že to byl všecko sen; sáhla si k srdci, jež jí v těle bušilo a ruka její setkala se s řetězem. Vztáhla ji rychle nazpět jako by se dotkla zmije; chytila se za hlavu a klesla na lože jako šílená.

První, jehož obraz se objevil před její duší, byl Andronik. Od té chvíle, kdy mezi větvemi upřely se na ni ty divoké oči Michalovy, si na něho sotva vzpomněla. Stalo se tak jen jednou, když první večer jí Michal s bohem dával. Tu vynořila se jí před očima jeho postava a viděla jej v duchu jak stojí u bílého kiosku a rozhlíží se naposledy po těch drahých místech. Bylo jí ho líto, ale potlačila násilím tuto vzpomínku a myslila zase na svou lásku. Ale tato láska, jež ji chránila, ta ji nyní opustila, rozprchla se před duší její jako krásný, mlhový obraz, a všecko dívalo se na ni tak chladně, tak lhostejně, že se toho zděsila. Nechtěla mysliti více na nic. Schovala hlavu do podušek a zavřela pevně oči jako dítě, když se v noci bojí. Ale myšlenky šly zvolna jedna za druhou, vždy více a více, rojily se v její hlavě jako včely v oulu, že je nemohla ani obsáhnout. Chopila zoufale oběma rukama tu ubohou hlavu a tiskla ji, jakoby se bála, že se jí rozskočí. Hrozné sny děsily ji duši. V uších jí to hučelo jako moře; vzchopila se, otevřela oči a dívala se vyjeveně kolem sebe; a zase zmocnil se jí strach, takže stáhla si pokrývku až přes hlavu. Zdálo se jí, že u jejích nohou stojí Andronik tak tichý, jako vždycky býval a že se na ni dívá okem plným lásky a dobroty. Cítila, jak ten pohled ji bolí; a přece byl jí tak milým, že se bála otevříti oči, aby nezmizelo jeho kouzlo. Duše její tála v jeho paprscích jako sníh v jarním slunci; celý proud slzí zastínil jí oči; zdálo se jí, že nebyla ještě nikdy tak ubohou a opuštěnou. Bylo jí tak, jakoby celý svět tonul v závojích husté mlhy; jakoby ona stála na pustém břehu a dívala se zoufale k nebesům. Kolem ní řvalo moře, příboj stoupal a na nebi ani jediné hvězdy . . .

Před starým obrazem Matky boží houpala se lampa; jak vyšlehl časem plamen výše, vynořila se z šera ta dobrá její tvář, tak vlídná, jako tvář matky jen býti může, a dívala se upjatě na to nešťastné dítě.

Když pak z rána vešla tiše Agatha do šeré komnaty, nalezla Irénu před jejím obrazem. Ležela na zemi a objímala křečovitě stupně oltáře. Nad její hlavou zhasínala lampa a hustý kouř vlnil se vzduchem. Iréna dřímala; když se stará chůva nad ní sklonila, viděla, že má oči vpadlé, tváře bledé a na nich ještě vlhké stopy slzí. Ubohá plakala i ve snu . . .

Na rozhalené šiji leskl se jí osudný řetěz. Jak ho Agatha spatřila, zalomila rukama a dala se do usedavého pláče. „Ubohé, ubohé dítě,“ šeptala, „nyní vím, co tě potkalo! Zlé kouzlo podmanilo si duši tvou a tys mu podlehla! Kletba na mou hlavu, že jsem nemlčela!“ Padla na zem a trhala si vlasy. Pak se vzchopila, vypletla opatrně řetěz z rozházených kadeří a zavěsila jej na obraz svaté Panny. Na to jala se Irénu vášnivým líbáním budit k životu.

VII.

Bylo k večeru. Iréna seděla v lenošce u okna a dívala se ven. Hned pod oknem táhla se dlouhá zahrada, za ní bílé ploché střechy domů a konečně v zadu moře, jehož nesmírná hladina zářila právě v červáncích. Nesčíslné lodě s červenou vlajkou houpaly se na klidné vodě a blížily se zvolna ku břehu. Kam oko dohlédlo, leskly se kované jich zobáky, a celé řady vesel v pravidelném taktu bušily do vln. Bylo to vítězné vojsko, jež vracelo se z Asie. Na velikém poli za městem postavili stany a pluk za plukem vystupoval z lodí a táhl v dlouhých řadách k táboru. Této noci měly již poslední pluky vrátiti se z výpravy a druhého dne měl slaviti šťastný vítěz svůj vjezd do města. Od úst k ústům letěla pověst o mladém hrdinovi; každý znal jej již leta a jmeno Andronika znělo toho dne mnohem slavněji, nežli jmeno samého císaře.

— Poslyš, Iréno, pravila pojednou stará chůva, Michal je zde a chce tě vidět. Řeknu mu, aby přišel zítra, není-li pravda? Jsi tak slaba a unavena!

— Řekni mu, odvětila tato, aby vůbec nepřicházel — anebo, ne, ať sem přijde hned, sem ke mně, rozumíš?

— Ale vždyť jsi churava . . .

— Mlč, pravila rozhodně Iréna, jen ať vejde.

Těžká záclona se zvolna rozhrnula a v jejích záhybech objevila se vysoká postava Michala.

— Smím tedy vejít? tázal se tichým hlasem. Jsi churava a přece jsi mi dovolila, abych tě spatřit směl. Ó jak jsi laskava!

A chtěl jí líbat ruce.

Iréna ustoupila o krok, ruce jí klesly, ňadra se mocně dmula a slova jí vázla v hrdle.

— Poslyš, Michale, pravila konečně, ty bys mne nelíbal, kdybys již věděl, co ti hodlám říci. Nač to déle tajit? Odpusť, Michale, odpusť mi, já tě nemiluju . . .

Dívala se k zemi jako by se bála pozvednouti očí. Michal stál jako přimrazen a neodpovídal slovem. Jenom těžký jeho dech svědčil, že jí porozuměl.

— Ty miluješ jiného, pravil temným hlasem Michal a oči se mu živě zaleskly! Kdo je to, pověz mi aspoň jeho jmeno.

— Hleď, tam se vrací, odvětila slabě Iréna a ukázala oknem na moře.

— Tedy přec! Inu ovšem, již jsem tě omrzel! Přiznej se! Jeho vítá celé město s nadšením, a to tě láká! Na jak dlouho? Ten šťastný Andronik! Jak mu to závidím! Nežli doznějí vítězné fanfary, nežli uvadnou květy, jimiž nyní věnčí domy své, nabažíš se také jeho lásky, a budeš se divit, kterak jsi se octla v jeho objetí. Ó ta tvoje láska! Hnusná jako pavouk, roztahuje svoje sítě — on se tím živí, ty si jen hraješ! Hleď, mohl bych tě zničit — a chopil ji za ramena s takovou silou, že div neklesla — ale ne, nestojíš mi za to! Půjdu však a povím raději tomu šťastnému ženichu, co ho očekává!

Odhodil ji od sebe a vyšel ze síně.

Iréna klesla v náruč své chůvy beze vší vlády. Oči se jí zakalily, v uších jí to hučelo a poslední slova Michalova zněla jí jako hrozný ortel, hroznější nežli sama smrt.

*

Téhož večera byl dodán Iréně tento lístek:

— Slyšel jsem o všem, co se stalo. Nedělám ti výčitek. Jen o jedno tě prosím, abychom se více nemusili setkat. Hned po slavnosti opustím město a přičiním se, aby ani moje jmeno nikdy k tobě nedošlo. Snad

bude nejlépe, když zapomenem. Nepřál bych ti ani, abys někdy poznala, jak tě miloval tvůj Andronik.

Když Iréna to přečtla, zachvěla se a sklesla na mramorovou mosaiku. Zavřela oči a ležela bez hnutí jako mrtvá. Za chvíli však otevřela ty svoje veliké oči, dívala se chvíli udiveně kolem sebe a dala se pak ubohá do divokého smíchu . . .

VIII.

— Kam jdeš, dítě? tázala se udiveně Agatha, když viděla, jak se Iréna balí do svého pláště. Vždyť je noc dnes chladná a tys tak slaba, tak churava! . . . Hleď, obloha jest temná a na východě šero zrovna tak jako na západě. Otevřela okno a vedla k němu Irénu.

Studený, noční vzduch ovanul jí rozpálené tváře. Hučení moře, jež neviděli, bylo jediným zvukem, který se z dáli ozýval.

— Že je noc? Co na tom! odvětila Iréna. Nežli tam dojdeme, bude den a my máme daleko.

— A kam chceš jít? divila se Agatha, pověz mi přece, vždyť víš, že půjdu s tebou.

— Kam? Na slavnost — což neslyšíš tu radostnou hudbu? Neslyšíš zvony? již nás volají! Jdi, přines mi mé nejkrásnější roucho, mé šperky, jdi, natrhej květin, ověnči mi čelo, sypej je na cestu, kudy půjdeme! Jdi, pospěš si, již nás volají.

S rukama se chvějícíma oblékala stará chůva své ubohé dítě. Když jí zapínala plášť a spatřila tu velikou smaragdovou sponu, kterouž již její matka dlouhá leta nosila, vypukla v usedavý pláč. Iréna si toho nevšímala. Prohlížela s patrným zalíbením svoje šperky jako dítě nové šaty. Agatha ji všemožně zdržovala, jenom aby se dočkala rána. Když byly hotovy, viděla, jak na východě počíná právě bledi nouti obzor. Zabalila ji pečlivě do pláště, vzala za ruku a vyšla s ní zvolna na terasu.

Z moře stoupala hustá mlha a ze zahrady opojná vůně. Když sešli se schodů, začala Iréna v největším spěchu trhat květiny. Rvala růže s keřů až kapky krve mísily se jí na ruce s čerstvou ranní rosou. Uvila si věnec a posadila si jej na hlavu.

V tom ozvalo se z blízkého kláštera svatého Jana ranní klekání a vedle v jasmínu ozval se pták, jakoby mu odpovídal. Iréna se vzchopila, podívala se v tu stranu k městu a pravila: — Slyšíš? Musíme jít, volají nás!

A již táhla Agathu za sebou.

Vodila ji bůh ví kde. Na ulicích bylo dosud ticho. Z otevřených dveří kostela sv. Jana nesl se tichý zpěv a četná světla leskla se útulně v chrámovém šeru. Iréna nahlédla do vnitř; kostel byl skoro prázdný; jenom několik mnichů zpívalo ještě ranní modlitby. Sedla si na schody mezi dva pilíře a zadívala se v dálku jakoby něco čekala. Stará chůva její skrčila se u jejích nohou, zakryla si tvář a plakala. Tak míjely hodiny.

Čím výše slunce stoupalo, tím více bylo na ulicích živo. S oken a střech visely pestré koberce lemované zlatem, v obloucích arkád houpaly se věnce a s vysokých věží a báni vály nesčíslné prapory. Vzduch byl plný vůně a země plná růží. Ze všech ulic valily se davy lidu na hlavní cestu, kudy se měl bráti průvod. Pojednou rozhoupal se veliký zvon ve chrámě sv. Sofie, s ním všecky ostatní zvony na všech věžích a hlučná hudba rozlehla se městem. Iréna se vzchopila, vystoupila až na nejvyšší stupeň a dívala se v tu stranu, odkud se valily davy. V dálce leskly se v slunci helmy a štíty vojáků; jak je Iréna spatřila, běžela mezi lidi a prodrala se až do první řady. Napřed jel císařský hlasatel a za ním dvě řady trubačů. Pak jeli Skythové na nízkých koních svých, pak vojsko pěší, pak kněžstvo s prapory, a za ním veliký zlatý vůz, tažený třemi páry bílých koní, na němž trůnila socha Matky boží, patronky města. Před vozem sypaly dívky bíle oděné kvítí na cestu a uzdu koní drželi přední hodnostáři zemští. Hned za nimi jel Andronik provázen svými vůdci a celým dvorem. Jakmile se objevil, vypukl lid v hromový jásot, květiny sypaly se se všech stran jemu na cestu a nadšené volání nebralo konce. On však jel smuten s hlavou sklopenou a jenom chvílemi děkoval lidu. V tom vyběhla z davu dívka a vrhla se před ním na zem. Kůň se jí ulekl a nehýbal se s místa. Andronik trhl v myšlenkách uzdou a vrazil mu ostruhu do boku; kůň se vzpjal, vyskočil a udeřil kopytem tu krásnou hlavu, až klesla v prach a teplá krev zbarvila bílé růže, jež jí vadly na čele . . .

Průvod ubíral se dále ku Zlaté bráně a za ním valily se zástupy; za malou chvíli bylo na náměstí před chrámem sv. Jana úplně prázdno. Jenom na stupních kostela ležela mrtvá Iréna na klíně staré chůvy své a šťastný vítěz klečel vedle ní, líbal její přivřené oči, a plakal jako dítě . . . Ještě z daleka dozníval k nim nadšený jásot vítězného vojska.

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Učitel umlkl. A jako již dříve, zdálo se, že jej byla i tato řeč unavila a zároveň dojala. Svěsil smutně hlavu a zůstal nepohnutě seděti. Po chvíli však hlavu zase vztýčil a podíval se na mého sestřence, kterýž sedě vedle mne nebyl ještě ani slova pronesl; ale sotva že se byly zraky obou setkaly, vzkřikl učitel skoro uleknut:

„Probůh, co je vám?“

„Nic, nic,“ zakoktal sestřenec.

Pohledna nyní na hocha ulekl jsem se rovněž tak jako starý učitel jeho vzezření. Nevyspáním a rozčilením poněkud zarudlá jeho tvář byla přimodralá; oči rozjiskřeny a úzké rty skoro křečovitě sevřeny. Seděl sice nepohnutě jako socha drže na kolenou desky s ethiopskou lilií a nespouštěje očí se starce, kterýž jej byl teprv nyní přímo oslovil.

„Probůh, co je ti?“ opakoval jsem po učiteli.

„Nic, nic — pranic,“ odpovídá na to zajíkavě hoch.

*

„Ale veškeré vaše vzezření nasvědčuje prudkému a zároveň násilně tlumenému hnutí duševnímu," připomenul stařec, kterýž se byl dle všeho ve fysiognomice daleko lépe vyznal než já, a upozornil mne tak na možný původ sestřencova nepokoje.

„Přeješ si snad, abychom rozmluvu skončili?" optal jsem se sestřence.

„Ne, ne!" pravil nesměle hoch, jako by byl na rozpacích, může-li přisvědčiti čili nic; ale hned na to zajikavě dodal:

„Račte, prosím, pane učiteli, prominouti! . . . Nechtěl jsem vaši rozpravu se strýčkem přerušiti; ale když už se tak mimo moji vůli stalo — pak prosím, nevykládejte mi ve zlé, že se odvažuju . . ."

Nedořekl. Chtěl patrně mluviti zdvořile a pouhá slova udusila smysl. Ale já smysl přece uhodl.

„Míníš účel naší návštěvy?" dím.

Sestřenec něco zajikavě zakoktal a kývl několikráte přisvědčivě hlavou. Nezbylo mi tudíž než promluviti za něj.

„Můj sestřenec, pane učiteli," pravil jsem, „jest poněkud rozčilen netrpělivostí . . ."

„Netrpělivostí?" opáčil stařec upřev zkoumavě zrak svůj na hocha, kterýž kromě rozčilení jevil nyní v tváři největší rozpaky. „To přec není možno. Takto se pouhá netrpělivost nejevívá — leda ve spojení s něčím jiným, od čehož člověk očekává spásu nebo zničení — život nebo smrt . . ."

„Podobně tomu také jest," připomenul jsem. „Přicházíme k vám na radu, pane učiteli . . ."

„A necháte mne mluviti o všem jiném," vpadl mi stařec s přízvukem výčitky do řeči, „jenom ne o věci, pro kterou jste vážili ke mně cestu?! Mluvte! Co si přejete? Čím vám mohu býti nápomocen?"

Původně měl jsem sice v úmyslu zeptati se stařičkého učitele na ethiopskou lilii a její vlastnosti jen tak mimochodem, až by se v průběhu řeči naskytla příležitost, ale nyní, když sám učitel tak důtklivě naléhal, nezbylo mi než optati se beze všech dalších okolků.

„Přicházíme se totiž, pane učiteli, zeptat," pravil jsem, „na vlastnosti jisté květiny . . ."

„Na jaké vlastnosti jisté květiny?" opakoval stařec živě.

„Léčivé nebo hojivé," dím.

„A jaké květiny?"

„Ethiopské lilie . . ."

„Lilie? . . . Ethiopské — lilie?" vyrazil ze sebe stařec zajikavě a lehký ruměnec polil jeho tvář.

Několik okamžiků trvalo trapné mlčení. V tváři sestřencově jevila se ještě větší netrpělivost a dychtivost než dříve; seděl sice doposud nepohnutě jako socha, ale poněkud vypoulené oči jeho byly neodvratně upřeny na starého učitele . . . Tento pak seděl se sklopeným zrakem, jako by se hroužil ve vzpomínky, ale tvář jeho byla zřejmým důkazem, že jmeno květiny vzbudilo v duši jeho vzpomínky trapné nebo bolestné.

„A vy se domníváte," pravil po chvíli učitel vahavě, „že má ethiopská lilie léčivých a hojivých vlastností?"

„Ano, pane učiteli."

„A proti jaké chorobě?" ptá se stařec dále.

„Proti neduhům plicním," dím.

Tvář kmetova po těchto slovech zbrunatněla.

„Máte nějakých důkazů? Osvědčila snad květina ta v některých případech léčivé své vlastnosti?" optal se učitel s nápadným chvatem.

„Nepamatuju se," dím na to, „že bych byl někdy něco podobného slyšel nebo někde četl . . ."

„Tedy pouhá domněnka," přerušil mne kmet.

„Ano, pane učiteli."

„A přicházíte se mne optat, zdali je domněnka ta oprávněna?" pokračoval stařec.

„Ano."

„A což kdyby nebyla — což kdyby ethiopská lilie žádných takových vlastností neměla?"

„Chtěl jsem odpověditi; ale tentokráte mne předešel sestřenec.

„Probůh — netrapte mne déle, pane učiteli!" vyrazil ze sebe . . . „Rcete — možno-li vám — má ethiopská lilie nějakých léčivých a hojivých vlastností? . . ."

Učitel upřev na netrpělivého hocha pronikavý svůj zrak pravil pak přitlumeným, ale rozhodným hlasem:

„Nemá!"

Účinek jediného toho slůvka na sestřence byl zdrcující. Zbledl a zase se červenal. Svaly ve tváři jeho křečovitě pohrávaly, oči byly rozjiskřeny a rty pevně sevřeny.

Byla to prudká rána do prsou, ba přímo do srdce hochova. Ký div, že otřásla celým slaboučkým organismem jeho . . . Ale v několika okamžicích po ukončení trapné nejistoty osvědčil zdravý jeho duch neobyčejnou nadvládu nad křehkou hmotou.

„Děkuju vám, ctěný pane učiteli, za vaše rozhodné a upřímné slovo," pravil po malé přestávce. „Nejistota, která mne mučila, byla trapnější bolestné jistoty . . . Vímť nyní, že nelze se naditi spásy . . ."

Slova ta byla stařičkému učiteli hádankou. Není tudíž divu, že neodpověděv přímo na sestřencova slova obrátil se ke mně řka:

„Ale probůh, jakž ve vás mohla vzniknouti domněnka, že má ethiopská lilie léčivých vlastností?"

Pověděl jsem v stručnosti, co jsem uznal za nutné k vysvětlení. Vypravoval jsem, jak přišel sestřenec kdysi ke mně, jak jsme v starém herbáři nalezli ethiopskou lilii a jaký dojem byla květina ta na hocha učinila.

Stařec pozorně, ba napnutě naslouchal. Když pak jsem skončil, podotknul:

„Podivno! I na mne učinila zvláštní květina ta před lety, když jsem ji poprvé spatřil, zvláštní dojem . . . Játarci v ní netušil žádných léčivých vlastností, aniž jsem jí připisoval jakékoli moci nebo síly, dobře věda, že jich nemá; ale když jsem poprvé slyšel jmeno její vysloviti, zdálo se mi, jako bych slyšel jméno milé nějaké bytosti, a když pak jsem ji později poprvé spatřil, díval jsem se na ni dlouho — jako se díváme v klidnou, tichou tvář milého přítele . . ."

Stařec umlkl; ale hned na to se mne přímo optal:

„A na vás neučinila květina ta nikdy žádného dojmu?"

„Musím se přiznati," pravím, „že ano a sice podobný jako na vás, pane učiteli, ale daleko intensivnější."

„A od koho jste, prosím, slyšel poprvé vysloviti její jmeno?" ptá se stařec.

„Od vás, pane učiteli."

„A kde jste květinu poprvé spatřil?"

„Ve škole — asi před třiceti lety — když jste ji žákům svým ukázal . . .“

„Ano, ano,“ pravil učitel. „Pamatuju se — měl jsem tenkráte pěkný exemplář . . . A nemýlím-li se — Ach! ano, ano — již se pamatuji . . . Bylo to právě onoho dne, když jsem exemplář ten nevysvětlitelným spůsobem ztratil . . . Ale přece se nemohu dobře upamatovati na všecky podrobnosti . . .“

„Já však, pane učiteli, pamatuju se na vše zcela živě,“ dím. „Bylo to právě onoho odpoledne, když jste nám dětem vypravoval o domnělých obyvatelích oběžnic — ale nedopověděl nám vše . . .“

„Ano, ano,“ vpadl mi živě učitel do řeči. „Již se pamatuji . . . Byl jsem tenkráte velice roztržit — není-liž pravda? — Pamatujete se ještě . . .“

„Pamatuju, pane učiteli. Náhle jste ve svém výkladu o obyvatelích oběžnic ustal a když jste byl nějaký čas v zamyšlení a prudčím pohnutí přecházel mlčky podle škamen, počal jste vykládati beze všeho přechodu o něčem zcela jiném — o exotických květinách . . .“

„Ano, ano — teprv teď se pamatuji . . .“

„Pak jste nám ukazoval květiny a mimo jiné také ethiopskou lilii . . .“

Stařec chvíli mlčel, pak připomenul:

„A již tenkráte učinila na vás, jak pravíte, podobný dojem, jako na mne asi o deset roků dříve?“

„Ano, pane učiteli.“

„A asi po třiceti letech — pravíte — učinila ještě hlubší dojem na osobu třetí, na vašeho sestřence?“

„Ano, pane učiteli.“

„Podivno!“ zamumlal stařec, ale hned na to se optal zase nahlas:

„Pravil jste však, že na vás učinila dojem daleko intensivnější, než na mne — jak tomu mám rozuměti?“

I vypravoval jsem nyní v stručnosti stařičkému učiteli, co jsem byl o prvním dojmu zvláštní té květiny před nějakým časem svému sestřenci vypravoval a popsal pak k vysvětlení ještě podrobněji dojem, jaký byla později učinila na mého sestřence.

Učitel naslouchal pozorně a zdálo se, že mu ani slůvka neušlo. Když jsem skončil, připomenul:

„Teprv nyní, zdá se mi, že vše chápu a že možno dojem, jejž byla ethiopská lilie na vás i vašeho sestřence učinila, aspoň přibliženě vysvětliti. Zdáť se mi, že nepochybím, když dím, že dojem na vás učiněný závisel rovněž tak jako onen na vašeho sestřence na okolnostech, které bezprostředně předcházely. Vmyslím-li se nyní v duševní váš stav, když jste co hoch s živou svou obrazností poprvé slyšel vypravovati o báječných obyvatelích oběžnic, nemohu jinak než za to míti, že mladistvá duše vaše byla neobyčejně rozechvěna. Když pak byla pozornost vaše náhle jinam obrácena, pracovala obraznost vaše pod předcházejícími dojmy dále a není tudíž divu, že po vyslovení vskutku poetického jména ethiopská lilie a po spatření květiny samé vznikl v duši vaší zcela jiný obraz, než by byl vznikl za jiných okolností. A učinilo-li na vás předcházející vypravování o domnělých obyvatelích oběžnic dojem hlubší a trvalejší, musil býti analogicky i dojem ethiopské lilie na vás zvláštní a podmíněný nejen dojmy předcházejícími, nýbrž i stavem, v jakém se v tu dobu vaše obraznost nalezala . . . Dojem, jaký na vás ethiopská lilie učinila, zdá se mi býti tudíž zcela přirozený. Podobný výklad možno učiniti o dojmu, jejž byla květina ta učinila na vašeho sestřence. Připomenete-li si, co jste mi byl vypravoval, a zároveň i další podrobnosti, které vám utkvěly v paměti, seznáte, že jinak ani býti nemohlo . . .“

„Souhlasím, pane učiteli,“ připomenul jsem, když byl stařeček domluvil. „Sestřenec byl se právě vrátil ze hřbitova, kde byl v zadumání nějaký čas prodlel u vykopaného právě hrobu své matky, a když pak shlédl u mne v herbáři ethiopskou lilii, mohly arci zcela přirozeně v duši jeho vzniknouti myšlenky, o nichž jsem byl mluvil, a mladistvá obraznost jeho mohla mu tudíž snadno zjeviti květinu ve světle květiny hojivých a léčivých vlastností . . .“

„Nejinak,“ dí na to stařec. „Také já nabyl květiny té za zvláštních, mimořádných okolností . . . Tím tedy jsou dojmy květiny té na vás v různých dobách aspoň poněkud vysvětleny, zejména pak další důslednosti, z dojmů těch vyplývající, že totiž obraznost sestřence vašeho spřádajíc si později původní dojmy v celkovitý obraz líčila mu květinu tu v mlhavých barvách květiny léčivé . . . Ale jakž, prosím, přišla ethiopská lilie do vašeho herbáře? Jeť toto dítko jihoamerické flory u nás tak vzácné, že nevím se pamatovati, že bych byl tento druh lilií v některém cizím herbáři nebo nějakém skleníku spatřil . . .“

Přímá tato otázka kmetova vyžadovala upřímné odpovědi. I počal jsem mu tedy podrobně vypravovati, jak jsem byl ethiopské lilie nabyl. Zahájil jsem vypravování opětným poukázáním k dojmu, jejž na mne byla květina ta učinila, zejména k tomu, že vznikla v duši zdánlivě beze vší pohnutky neodolatelná žádostivost po vzácné květině té; vypravoval jsem, jak jsem býval od té doby vždy první a poslední ve škole, jak jsem číhával, abych aspoň obrysy její ve skříni viděl, slovem, jak podivná palčivá touha mne mučívala. Po té jsem podrobně vypravoval, kterak ku konci roku, když učitel vzav desky s ethiopskou lilií ubíral se ze školy, loudal jsem se za ním, jak jsem jej následoval do předsíně na faře a tam květinu z desek vyňal; líčil jsem úzkost svou, která se mne zmocnila, když přitlačiv se do temného kouta předsíně viděl jsem učitele ubírati se s deskami bez lilie podle mne, vypravoval jsem, jak jsem opustil předsíň a viděl učitele, jak se vrací, jako by ztracenou květinu hledal, ba nezamlčel jsem, že mně později i svědomí činilo výčitky, slovem, vyzpovídal jsem se ze svého mladistvého hříchu rovněž tak zevrubně jako upřímně.

Stařičký učitel naslouchal tentokráte mému vypravování s ještě větší pozorností než když jsem byl předtím vypravoval podrobně o dojmu, jaký byla ethiopská lilie na mne a na sestřence učinila. Zdáloť se, že starce nebylo z posavadní mé rozmluvy pranic tak zajímalo jako tato moje zpověď. Seděl nepohnutě se založenýma rukama nespouštěje se mne očí. Tvář jeho jevila neobyčejný klid a jen občas přelétl ji lehynký mráček, jako bych byl tou neb onou větou zbudil jeho nevoli; ale hned na to jevila tvář jeho týž klid jako dříve. Teprv když jsem končil a vypravoval, že výčitkami svědomí mučen vyzpovídal jsem se — ovšem že spůsobem skoro lišáckým — knězi ze svého poklesku, svraštil stařec čelo

a díval se na mne přísně jako otec, než vysloví první káravé slovo . . .

Když pak jsem umlkl, pravil stařec tónem ostrým, skoro vyčítavým:

„Vy jste mi tedy ethiopskou lilii — ukradl?!“

Přiznám se, že poslední slovo mělo na mne účinek přímo zahanbující. Ale přes to opakoval jsem i nyní upřímně své vyznání řka poněkud přitlumeným hlasem:

„Ano, pane učiteli . . .“

„A domníval jste se, že vyzpovídáním se knězi poklesek odčiníte?!“.

„Ano,“ dím váhavě a jaksi rozpačitě; neboť tak přísného tonu, jakým kmet nyní mluvil, nebyl jsem se již vzhledem ku své upřímnosti nadál.

„Patrně jste neměl dosti odvahy, abyste se byl vyzpovídal mně, kterýž jsem byl přece taktéž vaším učitelem,“ pokračoval kmet týmže přísným tonem.

„Zdá se, pane učiteli,“ odpovídám na to. „A právě proto doufám, že mi poklesek můj prominete . . .“

„Tenť už prominut, jakmile jste se byl o něm zmínil,“ pravil stařec; „ale vaše ostýchavost a bázeň před vlastním vaším učitelem, kterýž vám přec nikdy ani skutkem, aniž slovem sebe nepatrnějším ostýchavost, tím méně bázeň nevštěpoval — dojala mne tak trapně. — Promiňte mi tedy příkřejší můj ton . . .“

Po té podal mi ruku na znamení, že mi promíjí . . . Stiskl jsem ji a zase pustil, neboť učitel prudce sebou pohnul a děl:

„A kam se květina ta poděla? Či je to tatáž ethiopská lilie, o které zde řeč — tatáž, která zdá se s námi tak tajemně pohrávati?“

„Tatáž, pane učiteli,“ odpovídám; „ale ovšem již jen její trosky . . .“

„A vy ji máte?“

„Ano.“

„A můžete mi ji také ještě jednou ukázat?“

„Nejen že mohu — já musím. Jeť to váš majetek, pane učiteli. Musím vám jej vrátiti.“

„A kdy tak učiníte?“ optal se stařec s chvatem.

„Hned,“ dím na to; „jáť skoro předvídal, že jakmile se dozvíte, že jest exemplář ten posud v mých rukou, budete si přáti spatřit květinu tu aspoň ještě jednou . . .“

Takto mluvě vzal jsem desky z rukou sestřencových, kterýž nyní již poměrně klidně naslouchal naší rozmluvě, a otevřev je vyňal jsem zbytky ukradené ethiopské lilie.

Nikdy nezapomenu na pohled, jakýmž sledoval stařičký učitel každé moje hnutí; nikdy nezapomenu na zvláštní, nevylíčitelný výraz jeho tváře, když po letech zase jednou shlédl podivnou tu květinu. V pohledu i ve výrazu tváře spočívala hltavost a hamižnost člověka, dívajícího se na nějaký cizí klenot, po němž byl po leta toužil, a jenž v něm právě vzbuzuje přání nabyti ho stůj co stůj, třeba spůsobem zločinným . . . A přece dle toho, co jsem byl právě slyšel, neměla ethiopská lilie pro stařičkého učitele žádné prazvláštní ceny, leda co nějaká zpomínka; byltě jí, jak sám byl podotknul, taktéž nabyl za zvláštních, mimořádných okolností . . .

Chvíli držel jsem květinu v ruce, pak jsem ji starci podal. Sáhl po ní rovněž tak dychtivě, jako byl sledoval každé mé hnutí, když jsem bral desky do ruky; ale jakmile ji měl v ruce, svraštil čelo a tvář jeho vzala na se výraz přemýšlivý. Zdálo se, že hrouží se stařeček v dávné vzpomínky a zároveň že derou se na povrch nové myšlenky, které křižujíce se se zpomínkami vzpomínání spíše ztrpčujou než by je upříjemňovaly.

Několik okamžiků držel stařec květinu v ruce, načež si ji položil na kolena a dlouho se na ni mlčky díval . . . Neviděl arci nic jiného než jednou nebo dvakráte podlepený šedavý půlarch papíru a na něm úzkými proužky lepenky připevněnou lodyhu s rozežranými listy a dvěma liliovitými květy, páchnoucí nelibě hnilobou a zbuzující spíše odpor než cokoli jiného . . .

Po chvíli počala se však tvář starcova vyjasňovati a za nedlouho rozhostil se na ní lehký úsměv.

„Ano, ano — poznávámť ji přece i nyní po tolika letech . . .“ pravil polohlasitě. „Poznávámť svůj vlastní rukopis, kterýmž jest pod květinou napsáno její jméno . . . Ano, ano — tak jsem tehdáž psával . . . Nyní se arci ruka moje už třese; písmo mé není více tak pevné, jako bylo asi před čtyřiceti lety, když jsem tuto květinu preparoval a jméno její podpisoval . . .“

Po té se odmlčel a když jsem mlčení nepřerušil, pokračoval zase polohlasitě ve své samomluvě:

„A tyto zpukřelé lístky a zažloutlé květy mohly v někom zbuditi tak vážné myšlenky, jako v pravdě zbudily? Tyto hnilobou páchnoucí zbytky zcela prosté, u nás ovšem vzácné, ale v jižní Americe divoce rostoucí a tudíž zcela obyčejné květiny mohly někoho i ve snu znepokojovati? . . . To tedy ta květina, v kteréž má, jak jste byl pravil, spočívati tajemná moc, které nelze odolati? . . . A v těchto suchých, ohryzených lístkách, v těchto svadlých, špinavě žlutých květech že spočívá zázračná síla, kterouž možno lidské hoře, byť sebe bezměrnější, utišiti?“ . . .

Při těchto slovech jevila tvář starcova zklamání, trpkost a bolest zároveň. Hlas jeho zněl měkce a elegicky dojemně.

Opět na chvíli umlkl, a když jsem ani tentokráte mlčení nepřerušil, pokračoval:

„Ó, ne, ne! Hoře lidské vzácná květina ta neutiší — naopak! zbudí v člověku ještě na pokraji hrobu smutné zpomínky . . .“

„Má tedy skutečně pro vás nějaké ceny co památka, pane učiteli?“ ozval jsem se.

Stařec na mne upřel oči, na to je zase sklopil a dívaje se poznovu upřeně na zbytky květiny na svém klíně pravil týmže elegickým tonem jako před tím:

„Má-li pro mne nějaké ceny co památka — ptáte se? . . . Může-li míti něco pro nás nějaké ceny, co bylo kdysi v jakési, byť sebe chatrnější souvislosti s trudnou nějakou událostí, která zmařivši plod mnoholeté, namáhavé duševní práce rozhodla tak naši budoucnost — pak mají zbytky květiny té pro mne ovšem nemalé ceny. Připomínajíť mi bez odporu nejsmutnější okamžik mého života, ačkoliv s ním nejsou v nižádné souvislosti; připomínajíť mi okamžik, kdy po několik hodin cítil jsem se býti nevýslovně šťastným, kdy zdálo se mi, že podařilo se mi přispěti jako málokterému z mých současníků závažně a platně k rozmnožení positivních vědomostí, kterýmiž se duchu lidskému otvírá vždy jasnější perspektiva do všehomíra; připomínajíť mi okamžik, kdy domníval jsem se, že jméno chudičkého kantora vyslovováno bude budoucně s touže úctou, jako jména nejpro-

slavnějších mužů vědy, ale zároveň také okamžik, kdy nelítostná ruka přírody strhla mne náhle s této závratné výše blahého snění . . ."

„Jak to možné, aby příroda . . . Či snad živelní nějaká pohroma?" připomenul jsem, když se byl stařec na okamžik odmlčel.

„Nikoliv," odpovídá učitel s přízvukem méně elegickým a měnícím se v průběhu řeči v ton vždy chladnější. „Ani byste neuvěřil, jak zvláštním způsobem zasahá mnohdy příroda v osudy lidské, číníc tak lidské zámysly i skutky zcela závislými na svých neuprosných zákonech. Není pravda, že má člověk úplně svobodnou vůli — již pouhý záblesk první myšlenky, z kteréž vznikají další zámysly a plány naše, jest závislým na naší organisaci, tudíž na zákonech přírody. Jako nejsme pány zákonů přírodních, nemůžeme také nikdy organisaci svou pokládati za otroka naší vůle: vůle naše jest resultantou celého našeho organismu, podmíněného nejen vlivy, které naň již působily, nýbrž i oněmi, které na něj doposud působí. A není-li ani pouhé vytknutí cíle, ba ani pouhá snaha úplně v moci lidské, závisí-li již každý zárodek jakéhokoliv zámyslu na jiných živlech, jakž možno se nadíti, aby výsledky lidské snahy, skutkové lidští byli výplyvem zcela svobodné a na ničem nezávislé vůle? . . . Pravda, že nauka ta zavírá v sobě děsný rozpor a otvírá zároveň ještě děsnější perspektivu v tajemný proces, jejž zoveme životem; ale uspávati se v sladké růžové sny výmysly obraznosti není důstojno myslících tvorů, kteří mají dosti duševní odvahy, aby se mužně a směle zadívali pravdě v drsnou její tvář . . . Avšak promiňte, že opět zabřídám v theoretický výklad — nicméně můj názor v svět jest založen na těchto základech, a výsledek mého života nepoučil mne o opaku . . ."

A jako již několikráte ustal stařec i tentokráte ve své řeči, která jej, an byl prodlením posledních let zvyklý více přemítati než mluviti, patrně unavovala. Všeobecná slova jeho arci ani dost málo nepřispěla k rozřešení záhady, kterou byl napověděl; ale přes to vše neodvážil jsem se ani slovem přerušiti chod jeho myšlenek.

Po krátké pomlčce počal zase sám.

„Nepokládám," pravil, „vůli svou za suverenní vladařku svých zámyslů a svého konání; nemohu tudíž také pokládati za svou zásluhu, že duch můj hral se zvláštním směrem . . . Také nemám za to, že stalo se tak náhodou, nýbrž jsem přesvědčen, že duševní i tělesný organismus jakým jest můj, za okolností, v kterýchž vznikmul a se rozvíjel, musil nastoupiti tento směr a musil také duch můj dospěti právě jen tam, kam byl dospěl . . . Neboť právě tak, jako byly a jsou tak zvané přednosti mého ducha podmíněny mým organismem a vlivy na organismus ten působící, byly a jsou podmíněny i vady a nedostatky ducha mého, mezi kterýmiž jest nejhlavnější nedostatek, vlastně jakási zvrhlost paměti, která strhla se závratné výše nejblažší naděje, ba jistoty . . ."

„Aj!" uklouzlo mi mimovolně.

Stařec však pokračoval:

„Mluvívá se často o dědičnosti duševních vlastností. V naší rodině bylo možno takovou dědičnost zcela zřejmě stopovati u většiny členů po několik generací, Otec, děd, a praděd, které jsem znal, vynikali vesměs bystrým duchem; byly to povahy kontemplativní, spíše záduměivé a hloubavé než radovánkám světa oddané, ale všickni tři trpěli zjevnou zvrhlostí paměti. Je-li nauka o dědičnosti duševních vlastností vůbec oprávněna, zdědil jsem dle všeho po svém otci nejen bystrého, přemítavého a hloubavého ducha, nýbrž i zvrhlost paměti, která se v různých obdobách mého života také různě jevívala. V letech dětských a jinošských, kdy jsem daleko méně přemítal a paměť svou různým způsobem cvičil, byla také nejen věcná, nýbrž i slovní paměť moje čilejší a mívala mnohdy snad i převahu nad soudností; později, když v zralejším věku ustoupilo učení se zpaměti do pozadí a jeho místo zaujalo skoro výhradně přemítání všeho možného druhu, bystřila se vždy více soudnost a duch můj nabyl takové převahy nad pamětí, že nejen slovní, nýbrž i věcná paměť bývaly mnohdy napnutým přemýšlením a řešením různých a závažných problémů tak dlouho v nečinnosti, že takměř úplně ochably, jako bych jich vůbec postrádal. A v této době stal se tak důležitý obrat v mém životě . . ."

„Ale jak souvisí vše to s ethiopskou lilií, pane učiteli?" přerušil jsem theoretisujícího starce, když opět učinil malou pomlčku, aby si poodechl.

„Zcela přirozeně," pokračoval kmet klidně, ba skoro již ledově. „V tu dobu preparoval jsem právě tuto květinu . . ."

Po těchto slovech zvedl ethiopskou lilii, kterouž byl po celou tu dobu, co jsem mu ji byl podal, na kolenou držel, poněkud do výše a zadíval se na ni poznovu. Ale tentokráte ji zvedl poněkud výše a dále od svých očí než poprvé, asi tak, jako mívají ve zvyku lidé dalekozrací, když chtějí něco přečísti, a poněvadž seděl obličejem proti oknu, padalo světlo kolmo na plochu papíru, na kteréž byly zbytky květiny úzkými proužky lepenky připevněny.

Avšak co to? Ruka starcova se chvěje a klesá . . . Ba více ještě — tvář jeho se ruměni a zdá se, jako by starce pojímala závrať.

„Probůh, co je vám, pane učiteli?" zvolal jsem.

„Nic, nic!" vyrazil ze sebe namáhavě stařec. Zruměněná tvář jeho náhle zbledla, třesoucí se ruka, která byla s ethiopskou lilií na kolena klesla, zvedá květinu poznovu do výšky proti světlu, a stařec upírá zrak svůj na květinu vytřeštěně . . . Avšak hned po té klesá třesoucí se ruka zase malomocně na klín, jako by držela tíži, s kterouž není . . . A opět polil ruměnec vráskovitou tvář kmetovu . . .

„Probůh, pane učiteli, co je vám?" opakuju úzkostlivě, neboť chování se starcovo bylo vskutku povážlivé.

„Nic — nic!" odpovídá stařec monotonně dutým, skoro hrobovým hlasem a zvedna třesoucí se levou ruku do výše stírá si pot se zachmuřeného čela . . . Hned na to zase zvedá pravou ruku, v níž drží křečovitě podlepený půlarch papíru s ethiopskou lilií . . . Tentokráte třese se nejen ruka, nýbrž celé tělo; prsa starcova mocně pracujou, žíla na čele a tepny na skráních nabíhají . . . Zvedl však ruku jen asi na píď vysoko — na to klesla ruka i s lilií zase do klína, jako by se byla marně pokoušela zvednouti tíži několika centů . . .

(Pokračování.)

FEUILLETON.

Mechová růže.

Mohl bych vám snadno říci jmeno toho policejního strážníka, kdybych je byl nezapomněl, ale co vím, jest — že vyslechnuv žalostné příhody malého děvčátka s mechovou růží udeřil se svou koženou zápisní knížkou po třikráte nehorázně do hlavy, jsa nadobro odhodlán nežíti déle ve světě, kde taká nespravedlnost obstáti může. Já nemohl jinak než jeho konání v tomto případě schvalovati, jakkoliv jsem nepřítelem prolévání krve, i vyšel jsem za tou malou dívkou na ulici pouštěje všechno, co týkalo se policejního strážníka, ihned z mysli. Malé děvče bylo bosé a mělo potrhaný šat, ale její oči byly jako dva lískové oříšky a tiskla tu mechovou růži ke rtům oběma rukama, zrovna jako by ji byl chtěl ranní vítr o ni připraviti.

„To je líbezná květina, mé krásné dítě," zvolal jsem i tázal se jí, zdali by mi ji nechtěla prodati za jakoukoliv cenu, ovšem rozumnou — tak něco až do šestáku. Ale ona opřela se zády o mřížku domu, nad jehož dveřmi byla tabulka s jmenem vycpavače ptáků, i zavrtíc hlavou odpověděla: „Je to ta nejkrásnější růže, na kterou kdy slunce svítilo, a nikdo nezná její cenu, ani co způsobiti může; ale já ji nikdy neprodám, aniž dám komu." Pravíc to hladila květinu rukou. jako by to byla její nejdražší hračka.

„Nikdy?" hlesnul jsem litostivě a snad bych byl i povzdechnul, neboť upřela na mne oči, patrně bedlivě si mne prohlížejíc, může-li mi důvěřovat.

„Snad," dodala vlídným hlasem, „snad ji upustím na zem a pak ji můžete zvednout, ale slíbit mi musíte, že budete vždycky laskavý k myším a nikdy jim neublížíte. Byly ke mně tak dobré jednou v noci a rozesmály mne, když nikdo na světě se o to nestaral, jsem-li živa nebo mrtva. Byl mráz a já pak usnula jsem na prahu před domem, až přišel zrovna takový strážník jako ten, kterého jste viděl, a řekl mi, abych šla dále." Zmlkla a zmizela nějakým nevysvětlitelným spůsobem, snad u toho vycpavače ptáků, neboť ani před domem, ani v chodbě nebylo po ní stopy. Ti vycpaní ptáci v oknech dívali se na mne posměvačně. Ale mechová růže ležela na zemi a já zvednul ji a zastrčil do dírky u kabátu.

Tou dobou žila se mnou v mých pokojích myš; ale nebyl jsem s ní právě v dobré míře. Sjídala mi nejlepší kapitoly z mých kněh a já dal jí na srozuměnou, že setrvá-li v této nešetrnosti, musím si vypůjčit kočku, ačkoliv toto rozmnožení naší společnosti bylo mně snad ještě méně milé, než jí. Avšak byla to umíněná myš a nebrala si mou výstrahu ani dost málo k srdci — ba naopak, vzala si ženu, načež soudě, jak to již v podobných případech bývá, na přírostek ne jedné, ale šesti nebo osmi myšek v našem hospodářství, rozhodl jsem se pevně na tom, že musí myš buď obrátit list, nebo zemřít. Ale jakmile jsem si zastrčil mechovou růži od malé dívky do kabátu, zdálo se mi, že jsem vázán úmluvou nechat myšku být — ano podstrčit jí každý večer kousek sýra a hrstku rukopisů (jsemť totiž redaktorem) někam do koutka, aby se najedla v pokoji ona i nejbližší její příbuzní, měla-li jakých.

Rovněž tak málo mohu si vysvětlit všeliké jiné proměny, které růže tato v mých myšlenkách způsobila, ale cítil jsem, že nejsem tentýž člověk, jako dříve. Růže naplňovala vzduch vůní a okouzlovala mne svým půvabem — okouzlovala také jiné. Chodil jsem po ulici s úsměvem a všickni usmívali se na mne i dojímalo mne příjemně to, na čemž jsem jindy neviděl pranic zvláštního, i divil jsem se na každém kroku, jak to mohlo být, že se mi svět nikdy nezdál tak veselým a krásným jako nyní. Když jsem se vrátil domů, vyběhla myška na koberec, jakoby byla ochotna zapomenout a odpustit; pak rozběhla se do koutka vedouc mne tam, aby mne učinila svědkem události, kterouž již dlouho očekávala s otcovskou úzkostí. Nelíčeně a důstojně dala mi pak na jevo, že matce i dětem vede se velmi dobře v jednom z mých pantoflí.

Zamyslil jsem se chvilku a zahleděv se jí do jiskrných oček pravil jsem: „Nemohla bys mi říci, šťastná myško, co znamená ta náhlá měkkost, která zaujala srdce i duši mou? Buď jako doma v mých pantoflích i knihách, ano otevru ti hned i šuple, v němž snad je nějaký pamlsek, ale vysvětli mi tuto změnu tak zřetelně jak můžeš, i až budeš v tom šupleti, chraň se toho potištěného papíru, v němž jsou zabaleny cukrové mandle, je to nějaká kritika. Myška se usklíbla, ale hned na to dala mi na srozuměnou, že není neochotna vyhověti zdvořilé prosbě i rozběhnuvši se po zouváku vyskočila na můj stůl, kde ležel otevřený „Náučný slovník", i vryla své ostré zoubky pod slovo: „Illuse".

Ale to bylo vše, co jsem z ní mohl dostat, neboť ihned odběhla zase do koutka za svými vlastními domácími záležitostmi, i nezbylo mi nic jiného, než vyjíti a tázati se znalců, proč tato má růže překonává jiné vůní i barvou. Ptal jsem se u květinářek, v zahradě Společenské, botanické, ano i na Sychrov jsem dopsal, ale odevšad dostalo se mi stejné odpovědi: „Ta vaše květina jest proslulá Růže illusí, pochybujeme, že se v Čechách udrží."

Přemýšlel jsem dlouho o tom, co mi řekli. Vzpomněl jsem si, že mi malé bosé děvče povědělo, jak nikdo nezná cenu té růže, ani její moc, i přišel jsem konečně k tomu, že každý lístek růže mé představuje nějakou illusí — to jest jistý souhrn důvěry a naděje.

Mám vám nyní vypravovati, jak tyto krásné růžové lístky opadávaly jeden po druhém tou cestou života, jak usmíval jsem se vždy méně a méně. Myslím, že to byl sklepník, který smetl první list, když požádal jsem ho o láhev Mělnického. Přinesl láhev, ale u mé sklenky ležel stočený růžový lístek, a já věděl, že piju bezinky. Jistý politik připravil mne o druhý, chytiv mne za kabát a rozkládaje mi své zásady, které bývaly by skutečně krásné, kdybych byl nepřišel o svůj růžový lístek. Když ale v pravidelně vracejících se lhůtách čítal jsem řady vlasteneckých osvědčení a pořád jen osvědčení, za nimiž skrývalo se vše, jen ne vlastenecké přesvědčení a vlastenecký cit a čin, tu bylo, jako by se byl mrazný vítr růže dotknul. — Tak stal jsem se brzo v očích jiných podivínem, přecitlivělým a s ničím na světě spokojeným. Ztratil jsem mnoho přátel a nenabyl žádných.

Zatím sprchaly lístky jeden po druhém a teď zbyl mi již jen jediný a ten, doufám, vytrvá se mnou až do konce. Jest tak svěží a vonný jako v den, kdy dostal se mi do rukou celý květ, a snad že každý z těch lístků opadlých odkázal jemu svůj dech i lesk, aby mi byl náhradou za ztrátu jich všechněch. Má myška jest již dlouho mrtvou a také její děti a vnoučata; avšak není tomu ani hodina, co ptal jsem se mladé myšky, kteráž myslím, že je z nějaké poboční větve, jaká že poslední illuse jest zobrazena tím posledním zbylým růžovým lístkem. Zdvořilá myška vyšplhala se obratně — je to tak již v rodině a pohlaví — po mém krku k „Náučnému slovníku" a vyhlodala zoubkem malounkou rýhu pod slovem: „Láska". —

E. C. G. Murray.

— Nové překlady. Nákladem Jana Otty vyšel ve velkém svazku nyní již úplný překlad Kraševského románu „Chata za vsí". — „Matice lidu" vydala co 5. číslo pro letošní rok Turgeněvův román „Rudin".

— Umění milovné obecenstvo mělo v posledních dnech příležitost spatřiti v dílně Šimkově opět několik soch stylu náboženského, v kterém Šimek již tak mnoho zdařilého vytvořil. Sochy ty: Sv. Anna s Marií, sv. Lukáš a Methoděj, určeny jsou pro oltář kaple sv. Anny, v chrámě sv. Vítském, v které nám Sverts, své poslední dílo, cyklus ze života svaté Anny, co trvalou upomínku zanechal. Jen zřídka kdy nalezáme na moderních skulpturách tak dokonalé provedení, jako u prací Šimkových. Zejmena propracovanost jednotlivých extremit a draperií, které do nejjemnějších detailů prostudovány jsou, charakterisují opravdového umělce. Kéž by se našlo mecenášů, kteří by po příkladu krasoumné jednoty dali opraviti i ostatní kaple chrámu sv. Vítského.

Listárna redakce: — P. „M M": Ještě nelze. — „Nemo". Hloubka, která činí báseň básní, schází. — „Anna S . . .": „Zesnulé družce" zdařila se vám nejlépe. — „A V.": Síla-li ve Vás, nenecháte „toho" nikdy. — Neuveřejníme práce zaslané pod chiframi: „Do města T". — „a+b". — „F. H. 44". — „Sip". — „J P". (Dvě hvězdy atd) — „J. A. v P". —

OBSAH: Z veršů. Volnost Smíření. Křemel. Bitva u Clontarfu. Píseň. Přání. J. V. Sládek. — Vlasta. Napsal Jan Lier. — Michal Petrovič Pogodin v Polsku a v Čechách. Slovanské vzpomínky. Napsal Edvard Jelínek. — Z poesie ruské. P. Kovalevskij. O útlé dítě čarovné. Theodor Nikolajevič Tjutčev. Vodotrysk. Přel. Božena Justova. — Safír císařovny Eudokie. Novella od B. Fridy (Dokončení). — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Mechová růže. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. | 20. listopadu 1879. | ČÍSLO 32.

Z Hálkových písní „V přírodě“.

Nic nejsem víc nežli ta růže,
nic víc, než slavík v podletí,
mé lístky s jarem opadají,
má píseň s jarem odletí.

Však jako slavík má svou chvíli,
a růže v vůni propučí,
tak duch můj k své se chvíli hlásí
a co je v něm, to zazvučí.

A to mi dosti, v chvíli pravé
že vydechnul sem nápěvy,
v nichž zaplesal sem bez stesku
a dotesknil se úlevy.

Pak nechť i zahrají si větry
nad hrobem mého trávníkem;
já v chvíli své, v mých růží květu
sem přec jen býval ~~[illegible]~~ slavíkem.

V Hálek

Vlasta.

Novela. Napsal *Jan Lier*.

(Pokračování.)

II.

Krásná krajina, nešťastná zem.

V rámci vysokých lesnatých hor široké údolí; uprostřed poušť, — na sto kroků široká spousta písku a kamení, rozoraná jarními vodami, podobná apeninskému torrentu za parného leta. Po jedné straně širá lučina posázená kupkami slátaného bláta, které z blízka se podobaly troglodytským obydlím a v celku se nazývaly Floresti, rumunská ves; po druhé straně na mírném lesnatém svahu opět chýše, tvořící szekélskou ves Virágvölgy, ovládanou rozsáhlou konstrukcí doškových střech, spočívajících na nízkých dřevěných stěnách, kterážto konstrukce slynula názvem „zámek".

Chýlilo se k večeru, nad údolím létali hladoví havrani a z lesů zaznívalo vytí vlků, vzpomínajících snad žalostně na hojné odpadky s oltáře svobody, kterými před desíti lety tučněli; tehdy obětovali v tomto sedmihradském zákoutí Rumuni svobodě hekatomby Szekélů a tito hekatomby troglodytů z Floresti. Pak přišel Bem a navěsil po stromech kde jakého bylo Rumuna, po něm přitáhl Puchner a zvěšel Szekély. Ach, tenkráte bylo ve Virágvölgy — „květinovém údolí", živo; bohyně svobody kráčela ním a ploužila svoje světlá křídla potoky krve, prolité v děsných řežích neznámých polodivochů v neznámém kraji.

Vše bylo zapomenuto a žilo jen v pohádkách; i svoboda.

A cikáni hráli čardáš, ten věčný čardáš, jednotvárný jako zvuk tamburin, elektrisující jako lechtání, nakažlivý jako tarantella.

Táhli vsí na zámek. Pan Mihalóczy de Alsóháza Bodog sezval si hosty k zábavě; prodal k tomu cíli poslední třetinu nastávající sklizně arendátoru a choť jeho psala svému krejčímu do Paříže. Pozvaný pan Kinizsy de Ersökend Incze nezůstal pozadu, zastaviv dědičnou drahocennou šavli, darovanou jeho předkovi Bethlenem Gáborem; podobně učinil host pan Csajághi de Borbálafalva Tivodar, vyžertovav s karabáčem v ruce na „svém" židu poslední půjčku, začež tento si počítal žertovné úroky.

Leč nemám více času, abych laskavému čtenáři vyprávěl, jakým vtipným způsobem všichni přítomní nemzeti opatřili svým dámám pařížské toiletty, neboť právě zalehly v ouška štíhlé Angyalky Mihalóczovy kýžené zvuky cikánské hudby a tímže okamžikem ozvalo se z jejích kyprých rtíků heslo: „Čardáš!"

„Čardáš!" opětovalo dvacatero úst a „salon" ozýval se řinčením ostruh i šustotem hedvábí.

„Kde budeme tančit?" vzkřikl jeden z hostí.

„Pane Mihalóczy!" voláno se všech stran.

„Ach, on jest již zase opilý!" naříkaly dámy, spatřivše skleněné oči hostitelovy.

„A byl opilý, když nás zval. Nepostaral se ani o taneční síň!" reptali pánové.

„Račtež prominouti," křičel pan Mihalóczy, „máme stodolu."

„Eljén! do stodoly!" volalo shromáždění a hrnulo se ven.

„Zsigo, — Czilli — vytáhněte vozy ze stodoly, zameťte a pokropte záděň!" houknul Mihalóczy přes dvůr.

Za čtvrt hodiny se tančilo; vlečky, skvoucí se ještě před čtrnácti dny za skříněmi na boulevardu des Capucines, vytíraly bláto a v sítích pavučinových krajek valenciennských usazoval se prach i čoud. Vždyť cikáni hráli čardáš!

„Mně je z lehkovážnosti těch lidí úzko; polovička toilett jest nadobro zmařena," vzdechla si tlustá paní s duchaprázdným kuchyňským obličejem, všecka vyjevená na divý rej pohlížejíc.

„Nemluv tak naivně," bručel soused paní. „Zábavy těchto Székelů bývají pokaždé šílené, jakoby zítra již měl nastati soudný den a oni chtěli dnes ještě všechny radosti světské využíti. Mám z toho potěšení, — nechť se zničí ta zpupná vzdorná cháska nemzetů."

Oči mužovy zajiskřily bleskem jizlivého hněvu, vyhasly však ihned a tvář jeho nabyla opět nucené ztrnulosti a velebného výrazu buldoga.

Tím chtěl imponovati hloučku dám, který si jej i s chotí, celým zevnějškem od nich se valně lišící, prohlížel.

„Člověk k politování," pravila více pro sebe Sarolta.

„Holubinko," odvětila špičatě Póli, „tvé srdce se dopouští vlastizrády, litujíc politického komisaře."

„Špehouna, který zítra bude raportovati o tvých trikolorních stužkách," svědčila Hajnalka.

„Vždyť trpí za princip státního řádu, kterému slouží," hájila se Sarolta.

„Podívejte se, jak právě tomu principu v osobě komisařově šlápnul Kövess Bálint na kuří oko," šeptala Póli.

„Rozkošné, a kterak se Kövess dvorně omlouvá!" smála se Hajnalka.

„Pozor," volala Margit, „Gálffy Jeremos míří s Angyalkou na něho. Ah! To byl náraz! Jeremos jest všecek nešťasten, prosí komisaře snažně za prominutí — hihihi!"

„Hihihi!" smály se dovádivě dámičky.

„Hleďte, — Ölyv Gergelyi žádá paní komisařovou za touru," upozornila jedna z nich.

„Má dosti velké ostruhy?" tázala se Hajnalka.

„Stačí na vlečku paní komisařové. Jestli ji neraní mrtvice při štvanici s Gergelyem, pak bude moci studovati ohnivost maďarských tanečníků na cárech své toiletty."

„Ölyv jí líbá ruku, — jsou ti naši muži k nim dvorní!" usmála se ironicky Margit.

„Dvorní, — hihihi!" chechtal se opět sbor.

„Jaký to div! Lucza přichází!" upozorňovala Póli na kvetoucí dívku, ke skupině s obličejem radostí planoucím přicházející.

„Toť musel její bratr obehráti Forraye alespoň o dvě stě dukátů," tvrdila zlomyslná Margit.

„Ach, on hraje?“ divily se dámičky na oko, „a se starým Forrayem?“

„Živí se hrou a Forraye pravidelně obehrá.“

„Pst.“

Lucza vlétla do kruhu přátelského: vzájemné horoucí objímání, dotazování, lichocení. Všecky se rozplývaly láskou.

„Nechte již cukrování, moje hrdličky,“ ozvala se Lucza, když se mysli poněkud utišily, „a povězte mi raději, kdo je tam naproti ten hezký rusovlasý Šváb!“

„Kde, kdo?“ křičely družky.

„Na protější straně sálu, — bledý obličej, podivně smutné oči a mefistovský rys kolem úst.“

„Aj hle, — komisař přivedl si svého interesantního zajatce s sebou,“ divila se Hajnalka.

„Jako římský césar asiatské kníže,“ posmívala se Póli.

„Aby jej neztratil,“ hádala Sarolta.

„Aneb jako svého pomocníka, nevinného slídiče,“ podezřívala Margit.

„Ach!“ šlo nedůvěřivě kolem.

„Čekám na odpověď,“ nutkala Lucza.

„Prenez garde ma chère Luce,“ ozval se huhňavý hlas přistárlé slečny, o které šla pověst, že byla za vlády revoluční hezkou diplomatickou agentkou, „nebezpečný člověk. Don Juan par excellence!“

„Kdož ví! — Božínku, takový sentimentální Čech a doktor filosofie k tomu, toť jsou housle, na kterých se snad nechá hrát, jež samy ale nepřijdou,“ odpírala opovržlivě Hajnalka.

„C' est possible, nepochybně se s ním ráčíte již znáti?“ šeptala diplomatka, s úsměškem pohlížejíc na Hajnalku.

„Víte něco bližšího o něm?“ naléhala opět Lucza, přetrhujíc počínající vádu.

„Že se jmenuje Rosa,“ odpovídala Sarolta.

„A že studoval ve Vídni,“ dodávala Póli.

„A že jest rekem Tannhäuserovské pohádky,“ smála se Margit.

„Pardonnez-moi ma petite friponne, pohádka ta není bez podstaty. Rosa udržoval po dva roky liaison s hraběnkou Lanzovou. Její muž byl starý, u dvora rád viděný a měl v Lombardii ohromné statky. Hraběnka mladá, hezká, Italiánka d' un sang fouguenx —“ vykládala diplomatka, svoji zprávu významným krčením ramen zakončujíc.

„Aha, — již jsem něco o tom slyšela. Rosu-Tannhäusera vidím dnes ale poprvé,“ pravila živě Lucza.

„C' est une véritable affaire, ručím vám za to. Důkazem jest ostatně jeho přítomnost ve Virágvölgy. Hraběnka byla zapletena nějak s vlašskými exulanty, Rosa byl snad v této delikátní věci engažován a jednoho krásného dne šuškalo se ve Vídni o záhadné návštěvě strážců bezpečnosti v hraběcím paláci. Nevím. Tolik jest jisto, že z čista jasna odvezl hrabě svou choť do korutanských lesů a Rosa internován v Sedmihradsku.“

„Tedy mučeník naší věci?“ vyzvídala Lucza.

„Nemysli si. On se nechal hraběnkou zasypati dary, — dobře mu jeho utrpení zaplatila,“ — odpovídala Hajnalka.

„Je-li možná!“ děsila se k vůli dobrému tónu Lucza.

„Oui, si fait! Zdá se, že on vůbec ve svých láskách má na zřeteli point d' argent. Před hraběnkou přála mu jakási lékárnice, která za něj musela platit značné dluhy, ač byla skoupá. Prosím vás, — aby nespůsobila affront. On má jmění ze svých lásek.“

„A nyní blouzní pan doktor o švarné Sasce. Její otec jest nesmírně bohatý sedlák v Erlendorfu, dvě hodiny odtud.“

„Tiens, tiens,“ divila se diplomatka. „Něco nového, u Rosy vlastně starého. Možná, že se dozvíme ještě o různých starších i novějších milostných pletkách páně doktorových. A revoir mesdemoiselles.“

Odešla, majíc ještě jinde klepy na práci.

„Roztomilá dáma, tato stará Vicza, která zná křestní listy a příjemné stránky všech lidí na dvacet mil v okolí. Jak se vám líbí nyní Rosa?“ tázala se Margit.

„Ticho. Doktor právě přichází.“

Ztichly. Rosa, jda loudavě kolem odměnil pozornost, kterou mu dámy věnovaly, čtveráckým úsměvem a nonchalantní poklonou.

„Těší nás, pane doktore,“ obrátila se k němu Hajnalka, kteráž nebyla směrem k západu nikdy za Temesvárem v těch končinách, kde se dámám ponechává přednost mlčení, pokud je muž neosloví.

„Spíše mluvím pravdu já, když vás ubezpečuji svého potěšení,“ klaněl se Rosa.

„Vy jste nezdvořile zdvořilým.“

„Neviním slečnu ze lži. Myslím toliko, že chtěla říci: „Nebuďte nudným, doktore,“ a zmýlila se.“

„Ááàh!“ ozvaly se rozhorleně dámy. „Snad se domníváte i také, že chceme zkusiti s vámi tančení?“

„Líto mi, že mne zneuznáváte. Tak domýšlivým přece nejsem.“

„Jste pane,“ tvrdila Margit. „Jsem přesvědčena, že by vám bylo velice vítáno, aby vaše zajímavá osobnost spletla některé z nás hlavu. Přeji vám ale, abyste se jednou upřímně a nešťastně zamiloval.“

„Díky za vaši laskavost. Jsem ochoten ihned, znám slasti takové lásky,“ svědčil klidně a suchým tónem Rosa.

„Slyšíš, Luczo,“ dováděla Póli. „Ach, vy se ještě neznáte. Prosím, pan Pavel Rosa, doktor filosofie a slečna Bydeskuthy de Szarvásujfalu et Boborytornya Lucza — —“

Doktor klaně se zbledl poněkud a Luczu polil ruměnec; dámy pošilhávaly na sebe a kousaly se do rtů, čímž zkrátily si příjemně pausu v hovoru, Lucze i Rosovi velice trapnou.

„Řekněte nám, doktore, kolik ženských srdcí máte již mezi svými trofejemi,“ počala opětně Margit.

„Ani jediné.“

„Lžete. My samy víme o třech.“

„Ráčíte býti špatně zpraveny. Já se pamatuji na osm, — nezůstalo mi ale jediné. Buď jsem je vrátil, aneb jsem byl o ně oloupen.“

„Ubohý.“

„Nikdy, slečno. Takovým pošetilcem nejsem. Poznal jsem, že láska jest vábná vždy pouze v jisté sésoně života a to jako novinka, pokaždé v jiné spůsobě. Prodlouží-li si člověk tento božský požitek sňatkem do nekonečna, zprofanisuje ho, přesytí se a musí jej přirozeně pak bráti v lehkost aneb oddávati se jemu cynicky, ze zvyku.“

„Doktore, to jest filosofie?“

*

„Nikoli, — praxe. Ubezpečuji, že mohl jsem již několikráte připoutáním ženy k sobě učiniti sebe neb ji na vždy nešťastnou. Byl jsem moudřejším. Vyčkal jsem vždy, až jsme se omrzeli a pak jsme si klidně podali ruce na rozloučenou; zůstaly nám tak dva nejkrásnější statky pozemské: Volnost a illuse nové lásky.“

„Illuse, — pane, vy lásku řadíte mezi bezcenné hříčky lidské fantasie?“ tázala se Lucza ne příliš laskavě.

„Bohužel musím přisvědčiti. Dámy mne tomu naučily. Zkoušel jsem a mohu nyní zcela dobře roztříditi dámy svého srdce ve dva druhy. Jedny jsem omrzel, poněvadž jsem nepomýšlel dosti rychle na ženění, byly to většinou svobodné neb vdovy; tím podaly mi důkaz, že mne nemilují. Druhé vychladly, poněvadž jsem jim sevšedněl, aneb nalezly náhradu — —“

„Poněvadž jste miloval hlavou,“ vpadla mu Lucza zprudka do řeči.

„Poněvadž jejich naivní srdce lapil někdo jiný — třeba do kliček zlatých šňůr své attily,“ odvětil Rosa skoro mrazivě.

„Pane, vy jste protivný.“

„Ó nikoli, — pouze Schopenhaurián.“

Housle zavřískly — nový rej!

„Slečno, smím se naditi —“ šeptal doktor.

Lucza pohledla naň překvapena a šla s ním.

Po touře lapila Rosu diplomatická Vicza.

„Gratuluji vám doktore a těším se na další.“

„Čím vám mohu posloužiti, slečno,“ zívnul Rosa.

„Polepšením se, — je-li vám libo. Až posud vám svědčí amour libre, nechte si však říci, že přijde i váš čas!“

„Teprvé?“ tázal se ironicky doktor.

„Est-il passé? Ach, — pak vám rozumím. Vy zneužíváte lásky žen ze msty?“

„Bůh uchovej. Pouze proto, že samy tomu chtějí. Byl bych dětinou, kdybych nepřijal, — nekoupím-li já, koupí jiný.“

„Scélérat! Ale vy jste original a zasloužíte, aby vás poznal bratr Luczy. Voilà, tam sedí mezi sobě rovnými. Samá drobná šlechta, pětišvestkoví zemani, jak v Uhrách říkáme. Nemají ničeho ani v hlavách, ani v kapsách.“

Zavlekla jej ku stolu společnosti, bavící se kartami, kouřením, vínem, vymýšlením řízných vtipů a vypravováním různých událostí.

„Pane Bydeskuthy,“ oslovila Vicza jednoho z nich.

Byl to muž nejistého stáří, vyžilý, až do blbosti blaseovaný, se znakem problematické existence v každém rysu; oděv jeho bavil svou ošumělou elegancí.

„Představuji vám doktora filosofie Rosu, známého vám nepochybně dle pověsti,“ pokračovala Vicza.

Bydeskuthy se mlčky ohnul, ostatní panstvo kývlo hlavami, podívalo se na Rosu, na komisaře a významně na sebe.

Jeden z pánů přikročil k Vicze a bavil se s ní, druzí pokračovali ve svém zaměstnání a ignorovaný Rosa zůstal státi, věnuje svou veškerou, náhle vzbuzenou pozornost bývalému poručíku.

„Bláhový ten šosák měl mne velice rád,“ vypravoval Bydeskuthy. „Hýčkal mne asi jako mládenecký strýc svého synovce; arciť někdy se mi až hnusil a v takových dobách, kdy člověk rád si tropí sám ze sebe posměch, zdálo se mi, že jsem u Hladkých exotickou květinou, kterouž oni musí míti stále za svými okny k vzbuzování závisti u sousedů. Nejpříjemnější mně byla ochota, s jakou starý za mne ručil; když přestal ručiti, půjčoval sám. On si takového luxu mohl dopřáti, tím spíše, poněvadž jsem po dva roky se propůjčoval za milence jeho dceři, což bych byl bez mála zapomenul.“

„Hehehe — hahaha,“ smáli se páni bratři.

„Hezké dítě, domácí a snad i pro kuchyň dosti nadané,“ pokračoval Bydeskuthy. „Zprvu mne bavila tak en passant; byla však dosti pošetilá, že se do mne opravdu zamilovala. Češky jsou ve své opravdové lásce protivny, změní se úplně v larmoyantní, přesládlé a přec nepřístupné anděly, kteří s vámi vydrží ruku v ruce seděti několik hodin a nepromluviti ani slova, kteří se čtrnácte dnů rději za hubičku, o níž nikdo neví. Zkoušel jsem se nějaký čas v úloze sentimentálního milovníka, přišel jsem ale posléze k poznání, že bych si tak uhonil úbytě. Přiznal jsem barvu své lásky, ona byla uražena a přece činila přípravy k zoufalosti při vzpomínce na rozchod. Bylo mi jako spoutanému lvu, a nejstrašnější mukou to vědomí, že okovy moje nejsou růžové, nýbrž z pouhých prosaických směnek spletené. Zázrak mne vysvobodil; moje směnky zaplatil neznámý dobrodinec, — jehož adresu bych dnes velice potřeboval.“

„Hehehe — hahaha,“ smála se opět společnost a nejhlučněji vypravující.

„Nyní jsem hru měl snadnou. Vzpomenul jsem si na první lásku své milenky, jakéhos mladíka — myslím že byl student, — určitě vám nemohu říci, neníť mi možno, abych se na všechny své soupeře pamatoval. Vytáhl jsem výborného toho jinocha ze sbírky místních klepů a vzav si jej za štít své žárlivosti, svého dégoût, způsobil jsem tolik nepříjemných výstupů, že jsme se zcela slušným způsobem rozvadili. Byl jsem jako znovu zrozen. Hladkých zasnoubili svou dceru na překot s poctivým měšťanským synkem, dědicem tlustého voskáře; obě strany měly peníze a proto je navedl ďábel, aby si postavily hlavy k vůli nějaké stovce věna, což mělo za následek, že Vlastimila není voskářkou a nepochybně posud sní o své nešťastné lásce k husarskému poručíkovi.“

„Obyčejný osud měšťanských děvčat v garnisoních městech,“ odfouknul pan Kinizsy. „První pel s nich slíbá důstojník, druhý nějaký civilní nástupce a s třetím se obyčejně dostane slečna pod čepec po boku šikovatele, který spravuje špýchar aneb s uspořenými několika stovkami zřídí si hokynářský krám.“

„Exempla trahunt a jsou-li spojeny s dvoubarvým kabátem — neodolatelně,“ chválil si Bydeskuthy. „Sotva že jedna muška se spálí, již nemá druhá klidu, pokud se nespálí také. Lituji, že jsem musel kvitovati důstojenství; kdyby toho nebylo, chtěl bych dobyti znovu a hračkou srdce své dívčiny.“

„Nesmysl,“ ozvali se sousedé.

„Založme se,“ horlil bývalý poručík, „já se toho odvážím ještě dnes, potřebuji k tomu pouze vosk na kníry a novou attilu. Holubinka jest nyní při rozumu a za týden bude moje, — velkolepý žert, předmět sázky stojí za risiko, prosím pánové, k věci.“

„Já se zúčastním sázky též," ozval se první sípavý, chvějící se hlas.

Panstvo se ohlédlo; byl to Rosa, bledý, s krůpějemi potu na čele a křečovitým mefistovským úsměvem kolem úst.

„Jsem vždycky šťasten, kdykoli se přesvědčím o mizernosti žen, — v tomto případě zvláště se budu těšiti, — ó pane Bydeskuthy, k jakým díkům si mne ještě zavážete. Hahaha! Chci míti ještě jen ten jediný důkaz, — vy jej provedete a já se vám pak odměním —"

„Bydeskuthy, pozor! On tě uškrtí," křičeli pánové, vstávajíce od stolu.

„Haha — uškrtím? Svého nejlepšího přítele? Vždyť ho chci obejmouti," volal Rosa tónem a s výrazem šílence, na Bydeskuthyho se vztekem šelmy pohlížeje.

„On pozbyl rozumu, spoutejte ho," voláno se všech stran; kolem Rosy a Bydeskuthyho se tvořil široký kruh.

„Nechte, — já ho poznávám. Doktore, vy jste ve svém třeštění podoben studentíku mé milenky. Vidím nyní zcela zřetelně jeho tvář v té chvíli, když dům Hladkých opouštěl. Jste to vy. Poslyšte, činím vám návrh. Sázku bych vyhrál zcela určitě, vzdám se ale své výhry, dejte mi nějaké odbytné a popustím vám předmět své sáz — —"

Bydeskuthy nedomluvil; Rosa učinil krok ku předu, jako by se chtěl na poručíka vrhnouti, zavrávoral pak a klesl bez sebe do náručí komisaře, kterýž byl hlukem přiváben, právě do společnosti vstoupil.

Odnesli ho na dvůr a křísili jej. Lucza osvědčila veliké nadání pro samaritánství.

Za čtvrt hodiny vřískaly ve stodole zase housle a v pokoji pana Mihalóczy seděl Rosa ve společnosti dámy domu a slečny Viczy. Byl velice bledý a klidný; oči jeho měly svůj starý smutný výraz a kol rtů ležel stereotypní mefistovský úsměv; na všechny řeči dám neodvětil posud ani slůvkem.

Vešel Bydeskuthy s komisařem.

„Jste větší bídák než za jakého jsem vás měl," oslovil Rosa povržlivě pana Gyárfáse.

„Vy jste chtěl učiniti útok na pana Bydeskuthy?" inkviroval komisař.

Po tváři Rosově se mihnul úsměv.

„Chtěl jsem jemu sděliti adresu dobrodince, který vyplatil jeho směnky u Hladkých. Jmenuje se Pavel Rosa," řekl klidně.

Bydeskuthy byl člověk středmý, filosof praktický; neměl ničeho proti tomu, že Lucza tančila do jitřní a nejvíce s Rosou.

„Je suis tout enchanté," tvrdila Vicza při rozchodu společnosti, které vycházející slunce na cestu svítilo, „tak pikantně jsem se již dávno nebavila." (Pokračování.)

Z denníku ruského Čecha.

Toužebně blížil jsem se ruské hranici. Konečně projel náš vlak pomalu mimo ruskou pohraniční stráž, která vzdala čest, a hnal pak dále — na ruském území.

Bylo to v letě po ukončené poslední válce; vojska ruská byla již uložila mlčení jistým pochybnostem, vyvolaným úspěchy Turků.

Neobmezená obětavost, mužné snášení nejtěžších únav a chrabrost, vytrvalá do posledního vzdechu, přemohly konečně všecky protivné okolnosti, všecky chyby a omyly a daly věcem směr pravý.

Cílem mým byl Petrohrad — i carská služba. Mluvilo se tehdy o pravděpodobnosti nové války a Rusko bylo odhodláno tasiti znova meč.

Projel jsem bez zastávky rovinami polskými, pak Litvou, připomínající nehynoucí výtvory nesmrtelného pěvce Mickěviče a pak nekonečnou rovinou, pokrytou obyčejně zelení nepřehledných lesů; čas od času potká se oko s chatami vísek, jichžto ráz se posud nijak nezměnil; obyvatelé mají ještě týž původní oděv vlastní výroby, jemuž od pravěků přivykli. Zajímavy jsou pohledy na pestrá skupení lidu, shromážděného ve svátek okolo „cerkvi" (kostela), tu zas na hlučnou směs venkovského trhu, na zvláštní vozíky s malinkými, dlouhohřívými koníky, kteří jsou vytrvalostí a skrovností svých potřeb pravým dobrodiním lidu (Rusko čítá okolo 20ti milionů takových koní); má-li vlak delší zastávku, tu možno někdy uslyšet prostou píseň národní nebo dumku, obyčejně jednoduchou jak melodií tak i slovy, a přece tak milou, blízkou! Kterak srovnává se mnohá z těchto písní s ruským krajem, upomínajícím na širé moře, na jeho strašný mír a tesk! . . .

Města, položená v mém směru, Varšavu, Vilno a j., viděl jsem jen mihem. Na stanicích dráhy udržovaly všude mohútné postavy žandarmů dobrý pořádek. Na uzlových spojeních více tratí čekaly procházející části vojsk na své vlaky; vojna byla ještě každému napsána na čele, ale s oním pokojným, Rusům vlastním sebeodevzdáním v každé položení, které sluší tak vojsku; bodré, opálené tváře lidu činily výborný dojem. — Okolo každého nádraží sbíraly se k příchodu vlaků celé tlupy zajatých Turků a prohlížely zvědavě cestující, spolu s bradatými židy ve špinavých kaftanech a se známou tvářností.

Cestování po železnici má zde tu zvláštnost, že jest mezi všemi odděleními vozů i mezi vozy celého vlaku průchod po celý čas jízdy úplně svobodný; při rozmanité a zajímavé společnosti získá tím pozorovatel mnoho. Jednu věc mají však dráhy na východě společnou se západem: nemilosrdnou drahotu ve staničních hostincích.

Za Ostrovem bylo již patrno, že jsme na Velké Rusi, a že se blížíme Petrohradu. Obecenstvo stávalo se četnějším a více ruským; okolo dráhy jevili se bradatí mužíci v červených, přepásaných košilích, spadajících svrchu přes široké spodky; všude ráz již čistě ruský. Ve Pskově přivítán byl náš vlak sborem českých muzikantů a obecenstvo bylo zvuky jejich obvyklé hudby poněkud vzrušeno; ale vlak letěl brzy dále ke Gačině, Krásnému Selu, a vždy častěji ukazovaly se zrakům

pestré „dači", milé to letohrádky, kterými obklíčeno jest každé město ruské.

Zvláštnost slohu i dřevěná stavba je u nich pozoruhodna. Větší část obyvatelstva ruské stolice užívá v nich každoročně krátkého severního leta, a oživujíc tak najednou celé krajiny, jindy pusté.

Na večer čtvrtého dne konečně blížil jsem se k cíli. Obrazy před námi stávaly se vždy živějšími, až jsme vjeli do velikého nádraží Petrohradského.

Ačkoli rovina na deltě Něvy neposkytuje se strany pevniny ani té nejmenší vyhlídky na město, činí přece Petrohrad na cizince velikolepý dojem. První pohled na život před nádražím i na ulicích, poutá již svou zajímavostí. Mnohé tu jest novým oku, zvyklému městům našim. Rusové sami tvrdí sice, že Petrohrad nemá již rázu národního, a že není již městem tak ruským jako ku př. Moskva, i ačkoli pak Petrohrad je vskutku slohu po našich pojmech modernějšího, nežli jiná města ruská; objevuje se nicméně Ne-Rusovi v rázu velkolepě národním. Jak často jsem si myslil poznav Petrohrad a jeho obyvatele: kdo z nás může vidět hlavní města ruská, a neviděl jich, ten ztratil velmi mnoho; nebo jsem přesvědčen, že unášející dojem velikosti Slovanské, nabytý v těchto metropolích polovice Evropy i Asie, vryje se každému našinci nezahladitelným způsobem v duši; přál bych každému z krajanů svých, aby alespoň jednou sem zavítal . . .

Před nádražím stály k další dopravě naší kromě obyčejných omnibusů s konduktéry zvoucími obecenstvo ve všech možných jazycích, hlavně dvě zvláštnosti ruské: petrohradská a moskevská drožka. Petrohradská je zde nejobyčejnějším povozem, stejně originelním i nepraktickým; všecko úsilí moderního vkusu nemůže vyhladiti tento starodávný způsob jízdy, a není možno pohnouti izvoščikův k pokroku! Petrohradská drožka jest delikátně složena, ale malá a nepohodlná. Těsně za malým kozlíkem pro izvoščika (kočího) jest podobné úzké místo pro vezoucí se určené. Zábavno jest viděti, jedou-li dvě osoby na takové drožce; párek klátí se pak v těsném objetí způsobem dosti povážlivým. Izvoščici mají svůj zvláštní kroj, klobouky na spůsob nízkých, nahoře rozšířených válců, dlouhý temný kaftan s pásem, i široké spodky do bot. Zapřažen jest jeden kůň ve vidlici, pod štíhlou „duhou" ruskou. Oblíbeni jsou zde veleznámí koně „rysáci"; na velikých, širokých ulicích, ku př. na Něvském prospektě, kde i dřevěné dláždění podporuje jízdu, je na ně milé podívání. — Petrohrad má přes 14 tisíc veřejných povozů.

S takovýmto izvoščikem jel jsem do města. Na zdejších ulicích musí oko cizince zvyknouti především tomu množství ruských písmen rozličného druhu a velikosti; všecky nápisy v celém městě jsou téměř výhradně ruské, jen velmi zřídka možno viděti vedle nápisu ruského i nápis francouzský nebo ještě méně německý. — Zvláštním je pak pro město množství krojů a mundurů, s kterým se oko bez přestání potkává. V Rusku chodí v munduře každý, kdo stojí ve státní nebo veřejné službě, ale z části nosí i studující a lidé rozličných buď samostatných neb odvislých postavení svůj stejnokroj, ukazující na povolání.

Při popisování Petrohradu slyšel jsem často výraz „kasárnického slohu". Jeť v tom ovšem něco oprávněnosti u porovnání s jinými hlavními městy Evropy; nicméně možno viděti zde i části města, velkolepé nejen svými rozměry, ale i krásou a nádherou.

Slovem, celý ráz města byl mně novým; a připojím-li, že v Petrohradě je posádkou kromě dvorských stráží, 9 pluků rozličného druhu jízdy, 10 pluků pěchoty a poměrný počet dělostřelectva a námořnictva, což dodává zevnějšímu životu města nemalé pestrosti: tedy budou pochopitelny mé první dojmy na cestě z nádraží do hostince. Tento vybral jsem si dosti šťastně, na velmi výhodném místě v středu města.

Severní položení Petrohradu poskytlo mně výhody, že jsem po svém příchodu s večerním vlakem mohl ještě viděti velkou část města. V letě má Petrohrad o 11. hodině večerní sotva plný soumrak a nejčilejší život na ulicích a na obecných procházkách začíná i končí velmi pozdě. Použil jsem té okolnosti, abych ještě co možná mnoho viděl, a dal jsem se směrem k Něvě. Jaký pohled mne tu očekával! Mohútná řeka, při svém rozlivu v několik ramen až na tisíc kroků široká, s břehy vyzděnými žulou, je vroubena nepřehlednou řadou pěkných domů a paláců; co do položení zajímá nejkrásnější místo na břehu „zimní dvorec", velikolepá stavba, hodna svého místa, a pak admiralita s oblíbeným sadem Alexandrovským. Naproti carskému paláci vypíná se stará pevnosť Petropavlovská, která byla základem Petrohradu; kol dokola ní leží na obou březích mocné Petrovo město. Na Něvě houpá se množství námořních i pobřežních lodí, loděk i člunů; malé parochody, zařízené pro dopravu obecenstva k rozličným místům břehů městských, jezdí bez přestání s velkým šumem a s neobyčejnou bystrostí sem a tam; všude na vlnící se hladině panuje ruch čilého života.

Přejel jsem Něvu a části města za hlavním ramenem jejím ležící, a stál jsem u moře. Za hladinou jeho sklánělo se jako žhavá koule slunce a polévalo ohněm vlny až ke břehům Něvy, kde ještě před 175 lety stála v divokých lesích jen malá švédská pevnůstka i chaty rybářské, a kde dnes stojí pyšná stolice slavné velříše, s více než sedmistytisíci obyvatelů. Zlaté báně a vrcholy chrámů petrohradských hořely v posledních paprscích slunečních, a zvuky zvonů nesly se k moři, smíšeny v jeden hluboký, velebný hlahol jako slavná modlitba, v tu širou, širou dál — —

Chrám sv. Izáka, jehož vysokou zlatou báň viděti lze se všech míst, dovolujících něco rozhledu, položen na témž náměstí, kde jsem se ubytoval, i byl mi vodítkem na zpáteční cestě. Vrátil jsem se tam právě v čas slavné večerní pobožnosti a nemeškal jsem seznámiti se se stavbou tak pozoruhodnou.

Průrys chrámu má podobu kříže, každé ze 4 průčelí spočívá na mocném sloupení, které čítá s dvou stran po 16 a s dvou druhých po 12 sloupech. Jsou to monolity z červené finské žuly, 56' vysoké, velmi uměle hlazené i ozdobené bronzovými okrasami. Vchody a štíty nad nimi jsou z litiny, okrášleny cizelovanými skulpturami. Uprostřed nad chrámem vypíná se hlavní báň, 317 stop vysoká, zhotovena z litého a kutého železa, s venku silně vyzlacená; okolo ní jsou čtyry menší báně

Vnitřek chrámu jest nádherný. Okolo hlavního oltáře jest 8 sloupů vyložených malachitem, v oltáři samém dva, pokryté lapisem lazuli. Stěny a podlaha jsou vykládány a dlážděny mramorem. Vzácnou ozdobou chrámu jsou obrazy Brülova a Bruniho. Stavba tato stála 25 milionů rublů a činí mocný dojem.

Chrám byl naplněn nábožnými, stojícími v těsném množství; lavic zde není. — Vysoký hodnostář ve skvělé uniformě stojí nebo klečí vedle mužíka, bohatě oděná dáma vedle chuďasa, a všickni konají v hlubokém pohroužení svou pobožnost, neohlížejíce se jeden na druhého; viděl jsem zde jen skutečnou nábožnost. Kolik příbuzných tohoto množství bylo tenkrát asi za Dunajem, na Balkáně, pod Cařihradem, a kdo ví, neodpočíval-li tak mnohý z nich již pod cizí zemí, neb nemučil-li se někde v přeplněném lazaretě! Ale vroucí, pevná modlitba přátel jejich provázela hrdiny!

Dobrá pověst ruského zpěvu ve chrámech je známa. Já však jej slyšel zde poprvé, a byl uchvácen. Zpívali zde umělci a zpívali asi s týmž citem, s kterýmž se množství modlilo. V ohromných prostorách svatyně ozývaly se brzo mírné, velebné zvuky, jako tichá, svatá poesie lásky, míru; tu zas přešel zpěv náhle s unášející silou v mohútný sbor, odbíjel se od vysokých stěn jako bouře tisícerou ozvěnou, až zas stichl u zmírajícím souzvuku. — Zde se umění nepřetvařovalo, nelíčilo. Ono zde nedávalo pouze veřejné představení, ale splývajíc s lepšími city posluchačů v jedno spělo blíže k ideální výši své . . . Bylo-li tehdy v chrámě někoho, kdo by nebyl konal pobožnost, — každý sice podle svého způsobu, ale s tím plným vzletem ducha, kterého schopen byl? — Zdálo se mi, že jsem vyšel z chrámu lepším.

Mezi znamenitostmi Petrohradu zajímá jedno z předních míst tak zvaná Eremitáže. Je to bohatá sbírka výtvorů umění, památek a starožitností, na kterou je Petrohrad poněkud hrdý. Základ k ní položila císařovna Kateřina II. r. 1768; v nynějších rozměrech stojí však Eremitáže teprv z časů císaře Mikuláše, asi z r. 1850. Nacházíť se blíže zimního dvorce, a čistý vkus architektonický, v kterém je stavba vně i vnitř provedena, pak drahocenný material stavby, jsou pozoruhodny.

Budova je řeckého slohu a tvoří čtverhran 515′ délky. Vestibul průčelí spočívá na 8 pilastrech, o které jest opřeno 10 telamonů, každý s 22′ výšky. Velikolepé jest atrium se 16 sloupy, pak kapitély a schody, 22′ široké, z kararského mramoru. Sloupy, na kterých spočívají galerie po obou stranách schodů, a druhé 104 sloupy uvnitř budovy jsou vesměs monolity buď mramorové nebo žulové. Stěny jsou mramorem vyloženy, v obrazárně pokryty červeným hedbávím; střechy a stropy jsou železné konstrukce, okrasy na nich galvanoplasticky měděny. Kromě toho okrášleny jsou vnitřní prostory obelisky, kandelábry a vásami, často značné velikosti i ceny. Jediný nedostatek, který se vytýká stavbě, záleží ve špatném osvětlení vnitřku.

Blíž atria nachází se sál s egyptskými i assyrskými starožitnostmi; dále naplněno jest 7 sálů řeckými a římskými skulpturami; mezi 78 mramorovými antikami je 43 vynikajících soch jako: Jupiter, Venuše, Najada atd. a krásná vása ze sibířského mramoru, značné velikosti.

Potom přicházíme do velikého, 20 sloupy nešeného sálu, v němž nacházejí se známé starožitnosti Kerčské, v celku asi 2000 předmětů. Sbírka starožitností Kerčských záleží z předmětů řeckého umění, ze 4. století před Kristem. Mezi nimi převládá zlatnická práce, šperky, nádoby, pak bronzové věci atd. — První místo zajímají nálezy z bývalé řecké osady „Pantikapaeum“ a sice z jakési královské mohyly. Nalezeny zde kromě ostatků královských těl, překrásné oděvy, ozdoby a válečný kůň krále. Práce některých věcí jest tak jemná a umělá, že podrobnosti její rozeznati lze jen drobnohledem. — Jiný bohatý nález byl učiněn v hrobce kněžny Demetrie, kde nalezeno čtverospřežení koní ve skvělém náčiní, a tělo kněžny s mnohými zvláštními předměty. Dřevěný sarkofág velmi uměle zhotovený, obsahuje mezi přiloženými zvláštnostmi dva oděvy, jeden nádherný a druhý prostší. K prvnějšímu náleží zlatá okrasa na hlavu, sestávající ze 13 částí, výtečná to práce, představující Skyty v zápase. Pak nalezeny náušnice, náramky, sponky, prsteny neobyčejně umělé práce s allegorickými postavami, pak zbraně, přílby, věnce, toulce, vásy atd.

Dále obsahuje Eremitáže ve 4 sálech sbírku malovaných vás, a galerii s kresbami 12 tisíc čísel čítajícími, pak sál s rytinami známých mistrů, mnohé podobizny knížat ruských a bibliotéku čítající okolo 100 tisíc svazků; konečně nalezá se v přízemí ještě sbírka antických bronzů, starožitností indických, mongolských a jiných národů střední Asie.

V prvním poschodí nacházejí se skulptury novověké a velikolepá obrazárna. Tato čítá asi 2000 obrazů, a sice: Vlašské školy 327 (Rafael, Paolo Veronese, Salvator Rosa, Corregio, Tizian, Leonardo da Vinci a j. v.), nizozemské školy 963 (Rubens, Rembrandt, dále Jan Steen, Ruysdael, Ostade, Teniers, Wouvermann, Potter van Eyk, Kranach, Holbein atd.), španělské školy 115, pak francouzské, anglické, ruské a j. v. mistrů. Dále znamenité práce Canovy, Rafaela, Michela Angela, kabinet římských fresk, a sál znázorňující dějiny antického malířství; 86 obrazů, voskovými barvami na kovových deskách provedených, představujících vývin řeckého a římského malířství.

Galerie Petra Velkého chová věrně nápodobenou postavu císaře; tahy obličeje, sňaty dle masky z vosku, zdařily se prý velice. Postava, v hedbáví oděná, obklíčena je rozličnými předměty císařovy vlastní práce, nebo věcmi jeho zalíbení; je tu i oblíbený carův kůň a pes, pak rozličné nářadí, jako psací stolek, soustruh, lodní modely a jiné.

Konečně vykazuje Eremitáže ještě kabinet klenotů: sbírku diamantů, korun, hodin, zbraní, čiší, nádob, slovem všemožné zlatnické práce (zvláště hodiny zasluhují pozornosti) a galerii Romanovců. — *J.*

Slzy révy.

Ukázka z nové knihy *Jaroslava Vrchlického:* „Dojmy a rozmary“.

Dcera potopy.

I.

Bůh rozhněván zřel na svět řasou mraků,
z nichž voda proudy tekla bez ustání,
jež vráščitých hor tkla se ledných skráni
a stále rostla, stihla již let ptáků.

Svět zmítal se a tonul roven vraku,
a všady pláč a všady umírání.
Tu přistoup k bohu anděl Slitování,
jak zlatý paprsk sjede ku oblaku.

„Což nezanecháš upomínky žádné
na zašlý svět, na sílu lásky jejich,
na vášni žár, na vzlet jich gigantický?

Má všecko, všecko zhynout ve peřejích?“
Bůh usmál se: „Až s vrchů voda spadne,
nad hrobem jejich viň se réva vždycky!“

II.

Tak na svět přišlas ty, potopy dítě!
Jak Noah zbožně první hrozen zdvihnul,
jak slzami zrak dojatý mu jihnul,
on cítil, nový věk že na úsvitě.

A úponky tvé rozpjaly se hbitě,
svět objaly a kde se hrozen mihnul,
tam divný zázrak nebe k zemi přihnul
a zrodila se píseň okamžitě.

A posud cítím v hroznů sladkém plání
těch obrů zápasy, jich touhy, hněvy,
jich vzdor a sílu jejich milování.

A myslím, schvalně jejich svět bůh sbořil,
by duše jejich zaklel v duši révy
a nejkrásnější tak svou báseň stvořil.

Div Šalamounův.

Na duchy hvízdnul Šalamoun a sborem
hned poslušně se sletli k jeho trůnu:
„Mne mrzí v erotickou bíti strunu
a z vlastních přísloví jsem zhloupěl skorem.

Přineste slunce, dřív než nad obzorem
kdes v moři usne, pak chytněte lunu
a obě v láhev dejte; tajnou runu
můj prsten vtiskne v pečeť nad otvorem!“

A stalo se. Co v této lahvi dělo
se celou noc, to ani talmud neví.
Leč k ránu výbuch, jako svět když padá.

A luna zardělá jak žena mladá
a slunce zářné oblohou se skvělo,
však z lahve rostly celé keře révy.

Lacrymae Christi.

Sta světel slavně hoří v refektáři,
tam Kristus s apoštoly v síně štítu
a dole opat s bratry v svorném citu
dlí u večeře. Všickni blahem září.

A jeden mladý bratr s bledou tváří
čte chvějícím se hlasem u pulpitu,
nad městem božím Kristus ve soucitu
jak plakal kdys. Dí dávní kronikáři,

že kam upadla každá slza svatá,
hned keře vína bujely tam tryskem
a plála ohněm jejich zrna zlatá.

A opat mlasknul, a si myslil v tichu:
Jen hřešme dále; i hřích jest nám ziskem.
Jak chutná dobře toto víno z hříchu!

Stylites.

Na sloupu stál — tak legenda nám praví —
Stylites žebrák, stál již dvacet roků,
stál ruce k nebi, slzu vroucí v oku
a pod ním v pláči tísnily se davy.

Kdys v noci jedné stál zde bez potravy,
ret žízní práh — tu zázrakem šleh v skoku
výš révy stvol, se vina sloupu k boku,
svůj dával věstci plný hrozen tmavý.

Nač tato pověst? K tomu, milý synu,
že nestačí jen ležet tiše v stínu;
ty nejsi Stylites a hrozny více

nepřijdou k tobě. Ty již přešly časy;
teď musíš prací strhnout závoj krásy,
ne chytat lelky a zřít do měsíce.

Víno písní.

Když vinař révy kmen ořezá v jaře,
tu trysknou z něho perly přebohaté
a chvějí se jak vzácné slzy zlaté,
kmen bolem pláče v chladné jitra páře.

Však brzy přijde slunce teplá záře,
v smaragdech listů ránu nepoznáte,
a mine leto a již hrozny máte,
bol ve smích změněn z číše stoupá v tváře.

Tak, básníku, čím v jaře tvého žití
víc ran zděl tobě těžký osud krutý,
tvých písní hrozny plněji se vznítí!

Jen s kmene ducha dolů všecky pruty,
ať slují přelud, sny a city, klamy,
vždyť ze všech slz tvých budou drahokamy!

Zas nová píseň!

(Markýzi M . . .)

„Zas novou píseň!“ tak vždy ironicky
jste ptával se, když nerozhodným krokem
jsem večer k šachům sed a jedním skokem
již bral jste věž — já dál táh mechanicky.

A na konci jsem prohrál jako vždycky.
A znova zas; čas plynul líným tokem,
marsala v číši zlatým blýskla okem
a v zátky ruch zněl smích váš homerický.

To dávno již. Teď aspoň chvála bohu
vždy novou píseň klidně dopsat mohu,
a jestli přec mne někdo z dumy vzruší,

rty ženy mé to jsou. Nad marsalu
je sladší víno jejích korálů
a vaše otázka jim nejlíp sluší!

Sen budoucnosti.

Má každý milé sny své, jichž se zříci
mu smrtí jest; chci sen svůj vyprávěti.
Zřím v budoucnost: zem volna vzduchem letí,
jak ženu potká muž, jsou milující.

Bůh z klínu pustí lásku, holubici,
a místo andělů jsou svaté děti,
a růžový keř plnou zkvětlou snětí
již pokryl kříž a pokryl šibenici.

Tu básník lákán svými myšlenkami
v dol zabloudí, jenž pln zřícených skalin,
po kterých révy girlandy se vinou.

A mezi houštím divých lesních malin
on najde zasypanou bránu stinnou
a hroznů zlatem stajen nápis známý.

Víno duchů.

Ty čisté víno duchů, poesie,
jak s nebes Ganges plynul vodopádem,
nad lidstvem proudíš a nad věků stádem
tvé démantové moře víře a bije.

Tě žebrák Homer holou dlaní pije,
ty děti pouště blažíš vůní, chladem
a Sheley týrán po věčnosti hladem
dešť perlí tvojich na svět spící lije.

Ó jaký ples u zdrojů tvojich stávat,
přes vlny tvé se dívat do věčnosti,
jak nad nimi se rdí již lidstva zoře!

I nechápu, proč vodou střízlivosti
tě hlupec křtí a lidstvu chtěl by dávat
po kapkách tebe, jež jsi větší moře!

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Stařec chtěl povstati s lenošky; ale sotva že se poněkud nadzvedl, sklesl zase skoro bez vlády nazpět.

Několik vteřin panovalo trapné mlčení. Nevěda, co o počínání si kmeta souditi, sledoval jsem každé jeho hnutí jsa připraven přispěti mu okamžitě ku pomoci, kdyby snad klesal. Stařec však nezůstal seděti. Drže v pravé ruce křečovitě půlarch papíru s ethiopskou lilií, hledal cosi levou rukou v náprsní kapse. Po chvíli nalezl, co byl hledal — pouzdro se svými okuláry . . . A mezi tím, co na okamžik pustil lilii z ruky a brejle si nasazoval, vyrazil ze stísněných prsou slova:

„Vodu! Probůh trochu vody!“

Vyskočil jsem a rozhlédna se kolem, zdali tu někde není trochu vody — slyšel jsem dutě pronešená další slova starcova:

„Přiražte — stolek ke mně — blíž!“

Mezi tím, co sestřenec přitahoval u okna stojící stolek blíže k lenošce starcově, vyrazil jsem z pokojíku do kuchyně, kde jsem nalezl v lahvi trochu vody. Vrátiv se spatřil jsem, že mapa severní duté polokoule oblohy noční, která ležela na stolku, leží na zemi a na stolku že leží ethiopská lilie . . .

„Vodu! Vodu!“ volal stařec chvějícím se hlasem.

Rychle jsem přistoupil a podával mu láhev; ale chvějící se ruka starcova láhev neudržela.

„Chrstněte trochu — vody — na květinu!“ vyrazil ze sebe kmet trhavě.

Učinil jsem po jeho přání.

Stařec zvedl květinu poznovu do výše tímže spůsobem jako poprvé a udržel ji několik vteřin ve výši, tak že ji mohl proti světlu pozorovati.

„Ano, ano — nemýlím se — nemýlím!“ vyrazil ze sebe hlasem, v němž se zachvívala bezměrná radost, a ruka s květinou klesla na stůl.

„Ale probůh, pane učiteli, co jest vám? Čím vám můžem přispěti?“ optal jsem se.

„Ničím — ničím!“ zní odpověď opět dutým, skoro hrobovým hlasem, a stařec upírá vytřeštěný zrak svůj na květinu před ním na stolku ležící . . .

Náhle, jako by si byl něco připamatoval, vzkřikl:

„Nějaký šátek — nebo hadr!“

Ale nežli jsem mu podal šátek, jenž ležel opodál na hromadě kněh, obrátil stařec půlarch s květinou; na to vzav podaný mu šátek pravil s chvatem:

„Chrstněte trochu vody — na rubní stranu květiny a — navlhčete mi šátek!“ . . .

Uposlechl jsem. Stařec přejel pak několikráte třesoucí se rukou, ale opatrně mokrým šátkem po rubní straně půlarchu a zvedl květinu zase trochu do výše proti světlu . . .

„Vidíte!?“ vyrazil ze sebe; ale slovo to znělo spíše jako zaúpění.

„Vidíte!?“ opakoval týmže tonem, když jsem hned neodpovídal, drže s napnutím veškerých svých sil květinu ve výši.

„Co? Kde?“ ptám se.

„Zde — zde — na papíru, kterým je ethiopská lilie podlepena,“ dí trhavě stařec.

„Ty hieroglyfy?“ ptám se.

„Ano, ano — ty číslice“ . . .

„Které?“

„Zde — na lilii — na papíru, kterýmž je podlepena . . .“

Teprv nyní pohledl jsem pozorněji na zvlhlý a nyní poněkud průzračný půlarch papíru, na němž byla květina připevněna, a shledal, co jsem byl vlastně již před několika měsíci, když jsem byl květinu tu se svým sestřencem v herbáři svém nalezl, že jest první svrchní půlarch podlepen jiným papírem, jehož rub je popsán skoro samými číslicemi.

„Vidíte!“ opakoval stařec po malé chvíli klada květinu zas na stolek.

„Vidím — jakési číslice,“ dím, nemoha si ani nyní ještě chování starcovo vysvětliti.

„Ano — ano — číslice — osudné — zázračné

číslice . . .“ vyrazil stařec jásavě ze sebe, ale jásot jeho podobal se opět jen zaúpění . . .

„Posud nic nechápu, pane učiteli!“ dím na to.

Učitel neodpověděl. Dle všeho byl se ze svého leknutí neb z radosti své poněkud zpamatoval; počaltě nyní opatrně odlepovati zvlhlý spodní půlarch papíru, kterýmž byl vrchní podlepen . . . Ruce se mu sice posud třásly; ale za nedlouho přece se mu podařilo odlepiti asi třetinu půlarchu. I obrátil květinu a sotva že byl nyní pohledl na odlepený papír, vyrazil ze sebe takměř zoufale jásavý výkřik radosti . . .

„Ano — ano — mám své tajemství! . . .“ zamumlal po malé chvíli a tvář jeho zářila nevýslovnou radostí.

Několik okamžiků díval se upřeně na číslice na odlepené části půlarchu, jako by zkoumal, zdali s něčím souhlasí. Na to prudce vstal; ale zavrávoral a musil se chytiti za okraj stolku. Tentokráte však v brzku se zpamatoval — zůstal chvíli státi, jakoby byl na rozpacích, co počíti; pak úpěnlivě zahořekoval:

„Ach, bože — bože — co se to se mnou děje? . . . Sním nebo bdím — nebo šílím?“ . . .

Zároveň zakabonila se před několika okamžiky ještě bezměrnou radostí zářící tvář, jako by byla duši jeho zachmuřila myšlenka nejtrpčí, zoufalá . . .

Bylo-li chování se stařečkovo samo o sobě podivným, bylo toto střídání se nejistoty, pochybnosti a trapného napnutí s úplnou, jásavou jistotou, toto rychlé, nesprostředkované střídání se radosti se zármutkem a bolestí od prvního zásvitu až po zcela zřejmý, neklamný projev přímo nepochopitelným; slovem, stařec zdál se býti na mysli pomaten, neboť to množství drobných a různě seskupených číslic s různými algebraickými formulkami a připojenými abreviaturami rozmanitých poznámek, jež jsem byl na odlepené části půlarchu spozoroval, nemohly býti po mém náhledu příčinou tak prudkého, ba bouřlivého a zároveň tak úžasně měnivého hnutí mysli, jež stařec jevil, a musilo zde tudíž býti zcela jiných pohnutek a příčin, o nichž jsem neměl pro okamžik ani nejnepatrnějšího tušení.

Několik okamžiků zůstal stařeček se zakaboněnou tváří a se svěšenou hlavou státi; pak přeletl zas tváří tu lehký úsměv radosti a hned po té kmet zajásal:

„Ne — ne — už není žádné pochybnosti více!“

Na to obrátiv se ke mně pravil tonem poněkud klidnějším:

„Ach, odpusťte — odpusťte, že takto si počínám! . . . Překvapení bylo tak náhlé . . . Tušení vašeho sestřence, že spočívá v těchto suchých ohryzených lístcích a v těchto zvadlých, špinavě žlutých květech ethiopské lilie zázračná síla, kterouž možno lidské hoře, byť sebe bezměrnější, utišiti, nebylo pouhým tušením . . .“

„Jak to, pane učiteli?“ optal jsem se.

Avšak otázka má dala, jak se zdá, myšlenkám kmetovým zcela jiný směr.

„A já tu mohu státi,“ zvolal tonem elegickým, „a nezvěstovati to duši, která v širošírém světě jediná může pochopiti dosah takměř zázračného odhalení?“

Po té sebou prudce pohnul a drže ethiopskou lilii křečovitě v pravici vrávoral nejistým krokem ku dveřím vedoucím do druhé jizby, v kteréž jsme jej byli o svém příchodu zastali. Nespouštěje s něho očí byl jsem připraven přispěti mu okamžitě ku pomoci, kdyby vůbec nějaké pomoci potřeboval.

Dovrávorav ku dveřím vzal stařec třesoucí se levou rukou za kliku a otevřel. Ale v témže okamžiku, kdy pohledl do druhé jizby, vydral se mu z prsou nesrozumitelný výkřik skoro zoufalé bolesti. Zavrávoral a pustiv ethiopskou lilii byl by klesl na zem, kdyby se nebyl zachytil dveřejí.

V mžiknutí oka přispěl jsem mu ku pomoci. Stařec pomalu a namahavě se shybl a zvedna lilii se země pravil přitlumeným hlasem:

„Děkuju vám! — Nepotřebuju vaší pomoci. — Jsemť zdrcen. — Teprv v tomto okamžiku jsem si připomenul, že jsem — opuštěn . . .“

Nežli jsem odpověděl, popošel stařec vrávoraje několik kroků ku předu. Zůstal jsem na prahu státi, kdežto sestřenec, kterémuž bylo chování starcovo rovněž tak podivným jako mně, zůstal, nevěda patrně co počíti, u okna, kde jsme byli seděli. Asi uprostřed jizby se stařec zastavil; pak učinil ještě několik matných kroků ku předu až do pozadí, kde byl jakýsi výklenek zastřen sněhobílými portièrami s purpurovými třásněmi. Zde zvedl ruku, aby portièry rozhrnul, ale nerozhrnul je úplně, nýbrž jen porozhrnul . . . V témže okamžiku zavrávoral poznovu a sklesl dříve, než jsem mu mohl přispěti ku pomoci, na zem . . .

V mžiknutí oka byl jsem u něho. Polokleče ležel na zemi drže levou rukou jednu polovici portièry — byltě patrně omdlel. Snažil jsem se jej zvednouti a při prvním pohnutí těžkým tělem kmetovým rozhrnula se portièra, kterouž kmet držel v levé ruce, úplně. Spatřil jsem lože a na něm — mrtvolu mladistvé dívky. Ležela na znak a byla přikryta bílým, průsvitným šatem, kterýmž bylo lze rozeznati obrysy nahého, neobyčejně útlého, ba suchoučkého těla. Tvář její, neobyčejně jemných tahů, byla bílá jak kararský mramor a jenom na lících, protkaných jemnými modravými žilkami, skropena několika drobnými pihami. Směle vyklenuté čílko, úzké, pevně sevřené zmodralé rty, hustý tmavý vlas, splývající po obou stranách na prsa, a velká, poněkud namodralá víčka očí — vše to mělo i nyní v úplné stuhlosti tahů výraz nezměrné dobroty a laskavosti . . .

Mohl jsem však jen několik okamžiků věnovati pohledu na mrtvou dívku; stav starce vyžadoval nevyhnutelně rychlé pomoci. Snažil jsem se starce nadzvednouti a vztyčiti; ale těžké tělo jsouc úplně bez vlády a úplně nepodajné dalo se toliko nadzvednouti, a skleslo zase k zemi. Nezbylo mi, než zavolati sestřence, kterýž byl zůstal v první jizbě, aby mi pomohl. Zavolal jsem jej jménem. Mladík však se neozval. V témže okamžiku se mi zdálo, že slyším z druhé jizby drobný krok a úsečnou výměnu několika slov, jako by se byl sestřenec někoho na něco ptal a tento trhavě odpovídal.

Naslouchám pozorněji; ale neslyším ani nejnepatrnějšího šelestu, tím méně nějakého hlasu. Opětuju tudíž své volání hlasitěji než poprvé. Nyní se sestřenec sice ozval; hlas jeho zněl bolestně a nesrozumitelně; zdáloť se mi, jako bych byl zaslechl slova: „Odpusť, strýčku — nemohu . . .“

„Ale probůh, Hugo, přispěj mi přece ku pomoci!“ volám po třetí ještě hlasitěji.

Sestřenec opět neodpovídá.

Nezbylo mi než položiti starce, jejž jsem byl držel pod pážím, opatrně na zem a pospíšiti do druhé jizby pro sestřence. Učinil jsem tak v několika vteřinách. Ale octna se na prahu byl jsem překvapen neočekávaným výjevem.

Sestřenec stojí u okna s nějakým lístkem, jejž byl dle všeho právě četl. Tvář jeho jeví výraz zděšení; čelo je svraštěno, rty zmodralé, oko vytřeštěno . . .

Před sestřencem stojí neznámý, asi třináctiletý hošík . . .

„Probůh, Hugo, co se ti stalo?“ vzkřikl jsem spěchaje k sestřenci.

„Hned — hned!“ odpovídá zmateně, nevěda patrně, co jsem byl pronesl.

„Co se stalo? — Mluv!“ opakuju, když jsem se byl u něho octnul.

Teprv nyní se poněkud vzpamatoval.

„Hned — hned ti vše povím — strýčku!“ odpověděl trhavě, aniž by se byl na mne podíval. Zároveň však mi podal lístek, jejž držel v ruce.

Poznal jsem písmo sestřencovy Otilky. Psalať mu tužkou a písmem nejistým, aby jí prominul, že nechtějíc ho znepokojiti líčila mu v posledním lístku svém stav svůj jen co chorobu pomíjející; mimo nadání že stav její se zhoršil — aby ji tudíž bez odkladu navštívil — a hoch, kterýž mu dodá lístek, že jej dovede . . .

Mezi tím, co jsem lístek ten četl, vyslechl jsem následující trhanou rozmluvu mezi sestřencem a neznámým hochem.

„Ale probůh, kdy jsi lístek dostal?“ optal se sestřenec.

„Dnes časně z rána,“ odpovídá hoch.

„V kolik hodin?“

„Asi v pět.“

„A proč jsi mi ho nedodal bez odkladu?“

„Běžel jsem hned — ale v lékárně jste nebyl . . . Pospíšil jsem do vašeho bytu. — Tam mi řekli, že jste v lékárně . . . Běžel jsem zas do lékárny — ale tam nikdo nevěděl, kam jste šel . . .“

„A mluvil jsi s Otilkou?“

„Nemluvil.“

„A kdo ti dal lístek, abys mi jej doručil?“

„Milostpán — poslal mi jej po mé matičce, která u něho posluhuje. Matička má nebyla po celou noc doma — slečinka stůně . . .“

„Ale jak jsi mne našel?“ ptá se sestřenec neobyčejně chvatně dále. „Kdo ti řekl, že jsem zde?“

„Nikdo.“

„A jak přicházíš sem?“

„Chtěl jsem lístek vrátit a říci, že vás nemohu najít . . .“

„Vrátiti lístek,“ opakoval sestřenec chvějícím se hlasem . . . „A zde — zde!“

„Ano.“

„Otilka je tedy zde?“ vyrazil sestřenec ze stísněných prsou a zrak jeho těkal plaše po bizarrní komnatě . . .

Teprv nyní zdálo se mi, že chápu aspoň poněkud děsný stav věcí. Nepozbyv přítomnosti ducha uchopil jsem sestřence za ruku řka:

„Ale probůh, hochu, utiš se přec! Vždyť . . .“

Nedořekl jsem. Sestřenec se prudce obrátil a se slovy: „Kde — kde je má drahá Otilka?“ pospíšil ku dveřím druhé jizby.

Na prahu zůstal okamžik státi. Nežli jsem za ním pospíšil, vrazil do jizby . . . A v okamžiku, kdy já se octnul na prahu, stál již u lože a hned na to sklesl se zoufalým výkřikem na mrtvou dívku . . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

Musím se přiznati, že poslední výjevy působily i na mne, člověka zdravých a tuhých nervů, se zdrcující náhlostí živelních pohrom. Vyjíti sobě k ukojení skoro dětinsky bláhové zvědavosti sestřencovy na návštěvu stařičkého učitele a býti mimo nadání svědkem tak vážných scén, jichž důslednosti nedaly se ani tušiti, nebylo by zajisté zůstalo na mne bez hlubokého dojmu, kdyby vše, co jsem byl právě vypravoval, bylo se týkalo osob cizích a neznámých a bylo se stalo zcela předvídaně. Avšak zde dělo se vše tak nepředvídaně a zdánlivě beze všeho sprostředkování, že počal jsem teprv v posledním okamžiku poněkud tušiti organickou souvislost zdánlivých, katastrofu předcházejících nesrovnalostí; ale o pravých příčinách přece jsem neměl ani tušení.

Kritický stav věcí však nedovoloval dlouho přemítati ani o následcích, tím méně o příčinách. Chvíli jsem zůstal jako v ztrnutí nevěda, co počíti; pak jsem si připomenul to a ono, co bylo právě předcházelo a co by mohlo následovati, a za nedlouho nabyl jsem zase aspoň oné duchapřítomnosti, které bylo v tomto případě nevyhnutelně potřebí.

Nakloniv se k sestřenci, bych se přesvědčil o jeho stavu, shledal jsem, že sice duševně nevýslovně trpí, ale že není pro jeho zdraví tělesné pro okamžik žádného nebezpečí. Obrátil jsem tudíž pozornost k omdlelému starci. S napnutím veškerých svých sil dovlekl jsem jej na pohovku a poslav neznámého mi hocha, kterýž byl sestřenci přinesl osudný lístek, pro lékaře, jal jsem se stařečka křísiti. Veškeré namahání mé však bylo marné. Vetchý a přece neobyčejně houževnatý organismus starcův odolal veskerému mému úsilí, kterýmž jsem se snažil životní sílu znovu probuditi, a teprv když asi po půl hodině dostavil se lékař, podařilo se mu po delším namahání a po upotřebení všech prostředků, jež má věda lékařská k účelu tomu k disposici, stařečka vzkřísiti.

Jakmile stařec otevřel poprvé oči, odnesli jsme jej do předního pokoje a položili tam na jeho prosté lože. Když byl ještě několikrát oči pootevřel a několik nesrozumitelných slov zablabolil, pohřížil se v tvrdý spánek.

Mezi tím, co lékař kmeta křísil, vypravoval jsem mu v stručnosti, co a jak se bylo přihodilo. Pravou příčinu starcova nápadného chování a rozčilení, jež pak mělo omdlení za následek, arci jsem udati nemohl; ale zdálo se mi, že prvý zárodek dlužno hledati v úmrtí sestřencovy milenky, dle všeho kmetovy příbuzné a jediné bytosti, která s ním v posledních letech sdílela slasti a strasti života, a mimo to v odhalení nějakého radostného tajemství, jež bylo v souvislosti s ethiopskou lilií, kterouž jsem byl starci před lety odcizil a nyní vrátil.

Dva tyto momenty lékaři prozatím dostačily. Učinil dle toho svá opatření nařídiv, aby nebyl stařec vyrušován a později, až procitne, aby nebyl nijak drážděn připomínáním toho, co se bylo událo. Znaje poněkud poměry starcovy a věda, že jest nyní úplně opuštěn, požádal mě lékař, bych starce, možno-li, aspoň po několik hodin

*

ještě neopouštěl a bude-li po procitnutí dosti silen, abych jej vyvábil na procházku a snažil se dáti myšlenkám jeho jiný směr. Přislíbil jsem, že tak učiním a lékař odešel.

Mezi tím byl se také sestřenec poněkud vzpamatoval. Rána, kterouž mu byl osud právě v plná prsa zasadil, nemohla býti krutější a bezcitnější; ale i zármutek lidský má svůj přirozený „protijed", slzy, kterýmiž se mírní mnohdy i nejpalčivější a zdánlivě nesnesitelné účinky hoře a bolesti. Sestřenec, hořce se rozplakav, nalezl v tom aspoň poněkud úlevy, a když se byl povolaný lékař dostavil, seděl ubohý hoch u lože své „sladké Otilky" drže studenou ručku její ve své a dívaje se v ztuhlé její tahy se zarosenýma okem sice, ale přece již s výrazem jakési resignace v tváři. Věda, že v takových případech každá útěcha spíše bolest jitří, než by ji konejšila, zůstavil jsem ubohého hocha jeho zármutku a nechav dvéře, vedoucí z prvního pokoje do druhého otevřeny, abych sestřence aspoň viděl, usedl jsem opodál lože spícího kmeta a zadumal se.

Duší mojí vířily různé myšlenky a bylo mi jaksi mrazivě nevolno. Ještě nikdy nebyla mi moje otupělost tak nápadnou jako tentokráte a poprvé v životě svém jsem litoval, že posavadní zaměstnání mé poskytnuvši mi v chladném, analysujícím rozumu protiváhu proti vlastním mým bolestem, bylo mě zároveň učinilo u valné míře necitelným k zármutku a hoři cizímu. Duše má byla střízliva; mohl jsem chladně přemítati o předcházejících zdrcujících případech, jichž jsem byl očitým svědkem; ale právě proto, že jsem mohl i nyní ještě tak chladně a střízlivě o všem přemýšleti, zastesklo se mi, jako až dosud ještě nikdy, po citu, byť i bolestném . . . Za nedlouho však ustoupily myšlenky ty myšlenkám jiným a v brzku počal jsem výhradně jen přemítati o souvislosti, v jaké asi může býti ethiopská lilie s podivným chováním a tak nápadným rozčilením stařičkého učitele. Připomenul jsem si všecbny důležitější momenty a vůbec vše, co by bylo mohlo záhadu tu aspoň poněkud objasniti; ale výsledek chladného přemítání byl zcela imaginérní: pouhá domněnka, že jest zde ve hře jakési tajemství, o němž může jen stařec sám podati vysvětlení.

Tak uplynuly asi dvě hodiny. Poledne bylo už dávno minulo a já posud seděl na témže místě dívaje se občas na spícího starce, občas pak otevřenými dveřmi do druhého pokojíku, kde sestřenec posud seděl nepohnutě u lože své mrtvé milenky. Stařec dychal obtížně; často sebou pohnul a občas také cosi zamumlal; spaltě nepokojně. Posléze se mi zdálo, že se probouzí. Vstav přiblížil jsem se k loži a upřel zrak svůj na kmeta. Ležel právě na znak a tvář jeho jevila nepokoj. Po několika vteřinách pootevřel oči, ale hned je zase zavřel, a pravá ruka jeho přejela nemotorně po houni, kterouž byl přikryt, jako by něco hledal. Za nedlouho vydral se z prsou jeho hluboký vzdech; oči se poznovu otevřely, ale zůstaly již otevřeny; pravá ruka přejela tentokráte několikrát po houni a ústa se pohnula, jako by něco šeptala; ale nezaslechl jsem než hluboké zaúpění. Několik vteřin po té stařec sebou pohnul jako by se chtěl vztýčiti; ale nemohl, a mezi tím, co pravice jeho poznovu makala po houni, pronesl první srozumitelná slova:

„Kde je — lilie?"

„Buďte bez starosti, pane učiteli," dím přitlumeným hlasem. „Lilie je v bezpečí."

„V bezpečí?!" zamumlal stařec a s napnutím veškerých sil vztyčil se napolo na loži. Zrak jeho těkal nedůvěřivě kolem, až utkvěl na podlaze v druhém pokojíku, kde ethiopská lilie u lože s mrtvou dívkou ležela.

„Tam — tam!" vyrazil ze sebe kmet. Současně zvedl třesoucí se ruku poněkud do výše, jakoby chtěl ukázati, kde květina leží, ale těžká ruka sklesla ihned zase na houni a zrak starcův zůstal vytřeštěně upřen na lilii . . . (Pokračování.)

Giovanni.

Napsal *Enrico Castelnuovo.*

Neměl jsem věru nic tak vážného, co bych byl mohl Adele vytýkat . . .

(Prosím čtenáře, aby si nemyslil, že to mluvím já, tu Adelu jsem totiž nikdy ani neviděl. Ten, kdo to povídá, je signor Roberto Cefali, inženýr a statkář, její muž.)

Neměl jsem věru nic tak vážného, co bych byl mohl Adele vytýkat, Adela nemohla ničeho vytýkati mně, ale nemohli jsme se vystát. Musím však být spravedlivým, já totiž nemohl vystáti ji: Adela byla tak flegmatická, že nebyla schopna ani větší antipatie.

Přiznám se, že jsem byl mladík trochu lehkomyslný; oženil jsem se beze všeho rozmýšlení a teď jsem se tvářil, jakobych byl obětí manželství. Ve svém věku, se svým talentem (odpusťte mi moji ješitnost), se svým titulem profesora mathematiky, se slušnými příjmy, s úplnou neodvislostí (tím spíše, když i moji rodiče již dávno zemřeli) mohl jsem se blýskat ve světě, kdybych nebyl měl tu požehnanou družku svou, která neměla v sobě ani nitky trochu idealní. Povím jen tolik, že v našich libáncích jsem si jednou vzpomněl a četl jí své verše; ale ona si jich sotva všimla. Doufám, že to nebyla první příčina mojí antipatie. Říkává se: Cherchez la femme. Já bych však řekl: To je sice dobře, ale neškodí také hledati důvod mnohých věcí v lidské ješitnosti. Ješitnost uražená a ješitnost ukojená, v tom je zárodek tolikeré lásky a tolikeré nenávisti. Jak vidíte, když jsem stárnul, stával jsem se filosofem. Vůbec sotva bylo by lze si pomysliti nudnějšího manželství nežli bylo naše. Když jsme byli pohromadě, Adela a já, zívali jsme, že byla radost na to se podívat. Když se nám narodil Giovanni, nezměnila se zajímavá naše situace ani v nejmenším; naopak. Adela chtěla býti kojnou svého dítěte; upravila si zvláštní pokoj na ten čas, co kojila, a pak nehodlala se více vráti ku starým zvykům svým. Ať začne ona — říkal jse

ve své moudrosti, a hleděl jsem se všelijak bavit ve své samotě. Adela však nezačala; byla tvrdší nežli kámen. Bylo to u ní jako u většiny počestných žen; měla dítě a po jiném netoužila.

Musím to uznat, že Adela své dítě milovala a že měla o ně velikou péči; neustále je hladila, převlékala a houpala na klíně. Mně zdálo se to tak, jakoby si hrála s pannou. Já jsem dítě své ovšem také miloval, ale jinak; takové mazlení bylo mi protivné. Ty veliké oběti, veliké cnosti jsem dobře sice chápal, a dosti jsem si jich vážil . . . ale náš věk je tak prosaický!

Našemu hošíku vedlo se dobře; bylo mu již půl čtvrta roku, byl veselý a krásný, jak růžové poupě, takže byl by dělal radost člověku ještě vážnějšímu nežli jsem byl já. Ale já jsem se o něho mnoho nestaral; zdálo se mi, jakoby ten ubohý hoch byl tím vinen, že moje fantasie byla tak líná. On si mne také mnoho nevšímal; nevolal nikoho, leč svou maminku. Každou chvíli jsme se s Adelou k vůli němu hádali; proč, ani nevím, příčina bývala obyčejně náramně malicherná. Jedno slovo dalo druhé.

— To je pěkný život, co tak vedeme! pravila Adela.

— Každý tedy ať si jde po svém, odvětil jsem já.

— Co se mne týče — prohodila Adela. Já jsem se toho chytil a navrhl jsem dále, že bychom se mohli dát rozvést; ona trochu zbledla, ale když slyšela, že by se to stalo docela potají a že bych jí nechal Giovanniho až do dvanácti let, jenom s tou podmínkou, aby mi ho každý půl leta na čtrnáct dní poslala, uznala sama, že by to bylo pro mne snad lépe. Já doplnil její myšlenku.

— Bude to lépe pro nás oba. Budu psát tvému otci, aby si pro tebe přijel. — Budu mu psát zítra sama. — Nepovíme mu ale všecko. — Ne, mrzelo by ho to. — Snad se najde nějaká záminka. Tvoje zdraví ku příkladu . . . musíš se trochu podívat do svého rodiště, ten vzduch tam . . . a pak Giovanni toho potřebuje také! . . . — Oh! Giovanni ani nemůže být zdravější nežli je! — Co na tom, ale říci se to může . . . Když tam již budete, pak se to ponenáhlu vysvětlí.

Neřekla ani slova, ale, jak se zdálo, byla s tím úplně spokojena. Já byl lehký jako pírko. Vždyť jsem měl nabyti opět svojí volnosti, a již jsem přemýšlel, jak bych jí nejlépe užil.

Nyní bylo mi dovoleno všecko, jenom ne se znova oženit. A to mne netrápilo. Ostatně ani jsem nehleděl zatajiti svůj stav; takovým darebou jsem přece nebyl. Hlavní věcí, jak řečeno, byla ta svoboda. Společnost Adely, která, mám-li být upřímným, nebyla dokonce nijak drsnou, dráždila mi nervy. Byl to osud!

Moji přátelé, všickni svobodní, měli z toho všeho zrovna takovou radost jako já. Vždyť musilo k tomu dojít; když se dobře manželé neshodují, je nejlépe, když se rozejdou — tak aspoň zněl výrok jednoho filosofa, který byl Solonem celé naší společnosti. Každý řekl, co o tom soudí. Tomu nejstaršímu mezi námi bylo dvaatřicet let; já byl ženatý, měl jsem syna a bylo mi teprvé dvacet sedm. Oženil jsem se, když mi bylo dvaadvacet let a pak ještě jsem nebyl ani hotov s universitou. A to je přece hrozné! — V tom věku není člověk ani zodpovědným za to, co dělá, pravil náš mudrc.

— Ovšem že ne, přisvědčili mu ostatní.

Moje svědomí bylo klidné, můj duch byl pružný jak už dávno nebyl. Budu upřímným; ten večer jsem si dopřál jedné šampaňské a napili jsme se na budoucí moje literární triumfy. Kdož by o nich pochyboval? Jiní, možná — já jistě ne.

Hned po snídaní vyšel jsem z domu; vracel jsem se teprvé pozdě v noci. K mému velikému překvapení vyšla mi moje žena vstříc.

— Giovanni upadl, — pravila ke mně — a pohmoždil si nesmírně koleno.

— Upadl? Jak? Můj bože! . . . Děti, ty padají . . . Vždyť to víme! Musí se dát trochu pozor!

— Nikdo není tím vinen, odvětila klidně, ale vážně. Poslala jsem ihned pro lékaře.

— To se stane každou chvíli. Arniková lázeň byla by také postačila.

— To ne . . . Lékař tvrdí, že je se čeho obávat . . .

— O ti lékaři! . . .

— Obvázal mu nohu a přijde zítra zas.

— Ani nemáš nic na sobě . . . Proč pak jsi vstávala? . . .

— Poněvadž to milé dítě nemá ani pokojné chvíle . . . Jenom poslechni, jak křičí . . . Musím k němu . . . Nechceš je vidět?

— Vždyť to nemusí býti hned . . . Přijdu zítra.

Odešel jsem do svého pokoje, který byl na druhém konci našeho bytu, zavřel jsem dobře oboje dvéře, abych neslyšel žádný hluk, svlékl jsem se a vklouzl do postele.

— Ty ženy! — pomyslil jsem si tak — ty nadělají hluku pro každou hloupost. Lékaři lejou ještě olej do ohně . . . A to všecko jen proto, aby se zdáli bůh ví jak důležitými, aby si plnili kapsu . . . I ten svět je plný sobců.

Protáhl jsem se s náramnou chutí, urovnal jsem si polštář pod hlavou a brzy na to jsem usnul; byl jsem však přesvědčen o třech věcech: p ř e d n ě, že Giovannino si nic neudělal; z a d r u h é, že Adela zbytečně to přeháněla; a z a t ř e t í, že já jsem ten jediný moudrý a klidný člověk z celého domu.

Z rána vstal jsem dosti pozdě; pak jsem se podíval k nemocnému dítěti; moje žena byla u něho celou noc. Giovannino si naříkal, ale byl červený a měl trochu horečku.

Lékař zkoumal nohu, která byla celá naběhlá až po koleno, a nařídil, abychom mu dali pijavky.

— Je zlomená? — tázal jsem se.

— Zlomená, ne . . .

— Když není zlomená . . . pravil jsem vážně.

— Oh! usmál se doktor. — Někdy je horší noha pohmožděná nežli zlomená.

— Jak podivný mají zvyk tihle lékaři nadělat lidem plnou hlavu starostí! — pomyslil jsem si.

Ovšem, že, dokud věc nebyla jasná, nebylo možno psáti tchánovi, aby si přijel pro Adelu.

A Giovannino se nechtěl uzdravit. Nohu měl oteklou, nemohl na ni se postavit, nemohl se hnout z místa, aby neplakal bolestí. Jindy rád běhal a skákal celý den; teď bylo mu to asi krušné ležeti neustále na posteli nebo na pohovce. Za několik dní ztratil svou červenou

barvu, tváře mu zapadly, a jeho oči dříve tak živé a zářící, ztratily svůj lesk. Adela se nehnula od jeho lože, dělala všecko možné, aby ho rozveselila a pokaždé, když jsem odcházel, říkala: — Přines Giovannimu zase nějaké hračky. — Říkala to tak, jakoby to byla ta nejpřirozenější věc pod nebem, jakoby to byla tak práce zrovna pro mne běhati po krámech hračkářů, a jako bychom nikdy nebyli uzavřeli smlouvu, že se rozejdeme. Co jsem měl dělat? Koupil jsem hračky a styděl jsem se, když se mi moji přátelé nesmírně smáli. To byla pěkná emancipace! Tahle nemoc přišla v nešťastnou chvíli.

Věc ta neměla žádného konce. Lékař ordinující žádal jiného lékaře na poradu, a zavolali jsme tedy nejznamenitějšího chirurga z celé krajiny. Ten po dlouhých přípravách rozhodl, že noha otekla, že je dítě náchylné k vodnatelnosti, že to bude trvat dlouho a bůh ví, co ještě příjemného nám napovídal.

Od té doby týrali nohu ubohého hocha vším možným spůsobem. Náplasty, obvazky, různé operace a kaustické injekce — jedno za druhým, vždy nové trápení.

S mými silami šlo to ke konci; když přišel doktor, nemohl jsem dýchat a musil jsem na vzduch. Moje žena, ta šťastná, měla povahu tak flegmatickou, že mohla býti při všem tom léčení, držet dítěti nohu a býti mu tou nejlepší ošetřovatelkou. Když já celý stísněný jeho utrpením hleděl jsem si ulehčit nějakou kletbou, ona měla vždycky ještě úsměv a říkávala: — Bůh nejlépe ví, co dělá.

Ani jsem se tak nedivil jejímu klidu, jako její fysické síle. Na první pohled byla to žena spíše útlá, ale nyní jsem viděl, že je jako ze železa; bděla celé noci uzavřená v těsném pokoji a zůstala zdráva. Více unaven byl jsem já sám, ačkoliv jsem si každý večer lehl a celý den jsem nebýval ani doma. Byla to zvláštní povaha, byly to nervy: má žena jich asi neměla.

Tak uplynuly čtyry neděle s tou nemocí a ten nešťastný otok nechtěl se hojit. Oba lékaři byli trochu v rozpacích, když jsme se jich na něco tázali: d o u f a l i, že bude všecko zase dobře, ale uznávali, že se to táhne, jak toho sami ani nečekali. Děti že padají jako hrušky, ale takových následků ještě prý neviděli. Tento zvláštní případ dostal se na štěstí nám.

Adela vážná, ale klidná, přála si slyšeti ještě třetího lékaře. Obrátili jsme se tedy k slavnému lékaři v jiném městě, k jednomu z těch veličin, jichž každé slovo váží se zlatem. Pravím to beze vší metafory.

Ten prohlížel dobrou hodinu nemocnou nohu, proklepával ji a mačkal beze všeho milosrdenství. Náš ubohý hoch byl by skálu obměkčil. Já měl studený pot na čele a musil jsem třikrát vyjít z pokoje. Má žena držela ruce nemocného ve svých, ani sebou nehnula, ani neřekla slova. Oči měla suché a rty pevně sevřené.

Když bylo po prohlídce lokalní, nastala prohlídka generalní, která, jak se zdálo, jej uspokojila. Giovannino byl hoch velmi silný. Všickni tři lékaři odešli stranou a radili se; potom usnesli se na novém spůsobu léčení.

— Jestliže se nepodaří ani toto — pravil doktor Allinori, jehož jsme naposled pozvali.

— Nuže? — tázala se moje žena slabým hlasem.

— Pak musíme myslit na něco jiného — odvětil lékař klidně; více však neřekl.

Když odcházel, doprovodil jsem ho ven na chodbu, vtiskl mu do ruky slušnou bankovku a tázal jsem se:

— Nuže?

— Musíme zkusit něco jiného . . .

— Ale nebude to nic nebezpečného . . .

— Doufejme, že ne . . . Nebude-li třeba utéci se k tomu nejhoršímu . . .

— A k čemu to?

— Ah! Nyní toho není třeba . . . Na to je času dost . . .

— Ne, povězte mi to, povězte! Co to bude?

Doktor Allinori mi pošeptal:

— Amputace.

V tom ozval se hrozný výkřik. Byla to má žena. Přišla po špičkách za náma, a poněvadž chodba byla temná, neviděl jsem ji a ona tak vyslechla výrok doktorův.

— Ale paní, — těšil ji tento zarmoucen touto příhodou. — Nesmíte si zoufat . . . Na to hned tak nedojde . . . My lékaři musíme se připraviti na všecko.

Adela se zatím již vzpamatovala.

— Vím to — odvětila klidně. — Přijdete zase, není-li pravda?

Umluvili jsme, aby přijel doktor Allinori zase za čtrnáct dní. Do té doby, doufali jsme, že bude snad lépe.

Myšlenka na amputaci byla hrozná. Nemohl jsem si ani představit toho malého diblíka bez jedné nohy. A když jsem si vzpomněl na ty jeho tlusté nožky, které byly krev a mléko, na ta pevná lýtka, jež byla největší chloubou jeho matky, která, jak někdo známý přišel, hned chytila to kolínko a vychvalovala jeho plné, krásné formy — když na to jsem si vzpomněl, šla mi hlava kolem. Všecky ty věci, kterých jsem si tak málo vážil, dokud Giovannino byl zdráv, těch vážil jsem si mnohem více od té doby, co potkalo chudáčka to neštěstí. Ano, přiznám se, teprvé nyní jsem cítil, co jest to býti otcem; noha dítěte byla mou; vždyť jsem nemusil to dovolit, aby mu ji řezali. Hleděl jsem si získat ženu, aby také protestovala proti takovému barbarství. Ona však jenom klidně řekla: — Doufejme, že nebude toho třeba.

Giovannino pořád netrpěl. Měl také své jasné chvíle, kde se smál a žertoval jako jindy. Dali jsme mu udělat vozík na perách, který se jen strkal, tak krásný, že to byla radost. A když bylo hezky, vozili jsme ho po zahradě i ven z domu a on ssál do sebe dychtivě čerstvý vzduch a slunce, těšil se z vůně květin a z rozmarných motýlů, on, který ještě nedávno byl sám motýlem i květem. Musili jsme jej pevně držet, poněvadž často zapomínal na svoji bolest a chtěl každou chvíli skočit dolů a běhat jako ostatní děti. Ostatně, on ani netušil, jak hrozný byl jeho stav. Vždycky chtěl již vstáti, již z í t r a, p o z e j t ř í, ale marně. Jeho matka jej ještě podporovala v těchto jeho plánech; já, když jsem náhodou byl při tom, nemohl jsem zadržeti slzí. Konečně když chůva nemohla s vozíkem již z místa a Adela sama nemohla se hnout od dítěte, aby nespadlo, řekla: — Roberte, zastaň trochu Lisu. — Já jsem ji poslechl, a tak jsem se ještě více sbližoval se svým synem. Jak byl krásný! Vítr čechral bledé jeho kadeře, které se mu houpaly nad bílým jeho čílkem, a vdechl nové růže na bledé jeho tváře. Oči ztratily na chvíli ten bolestný svůj výraz a zaskvěly se zase starým leskem svým. Házel rukama a tleskal jimi celý šťastný.

— Jak je krásný! — zvolal jsem jednou před Adelou.

— Teď? odvětila. A oči její byly hned plné slzí a jak se zdálo, dívaly se do minulosti.

— Ano, býval krásným! vzdychla si tiše.

Býval a já si toho ani nevšiml.

Každého rána, i když doktoři nepřišli, prohlížela Adela nohu dítěte, a to s takovou jistotou, s takovým klidem a s takovou péčí, že jsem se až podivil. Každý byl by řekl, že byla asi deset let v nějakém špitále chirurgickým asistentem. Nemohl jsem toho upřít: moje žena měla také dobré vlastnosti a bylo to tím divnější, že jsem chtěl se rozejít s ženou takovou, kdežto jiní muži . . . e dosti o tom . . . Ale za to zase ta lhostejná povaha! A pak Adela přála si to jako já, abychom se rozešli! Ovšem, že dokud byl Giovannino nemocen, nebylo na to ani pomyšlení. Až se uzdraví, to bude něco jiného . . . A jestliže se neuzdraví? . . . To byla myšlenka, jíž jsem se všemožně bránil, ale která se mi neustále vracela, vždy hrozněji . . . A jestliže se neuzdraví? . . . Pak by byl rozvod ještě lehčí; co pak by nás poutalo? Kdyby se neuzdravil . . . Oh, to by bylo hrozné!

Já, který jsem necítil dosti síly, abych mohl být při těch všech operacích, tázal jsem se vždycky Adely: — Jak se vede? Ale ani ona, ani lékaři nedávali mi odpověď tuze příznivou.

Nová návštěva doktora Allinori měla výsledek zoufalý.

— Bohužel nezlepšilo se to ani trochu, odvětil, když jsme se naň dívali plní úzkosti. Zavrtěl hlavou a radil se potichu se svými kollegy.

— Ještě můžeme trochu počkat — pravil, a vzal mne stranou. — Kdo ví? . . . Příroda dělá někdy zázraky . . . Ale jestliže ten zázrak nepřijde, nepomůže nic, musíme se utéci k poslednímu prostředku, k němuž nám věda radí.

Ostatní mu přisvědčili.

— Amputaci! zvolal jsem. Hrozným slovem tím ochroml mi jazyk a já kroutil zuřivě šátek mezi prsty.

Má žena přišla k nám. Uhodla všecko. Položila mi ruku na rameno a šeptala:

— Jenom se vzpamatuj!

Ona dodávala síly mně — ona mně!

— Ještě to nespěchá — pravil dále doktor Allinori. Ale také není dobře čekat, až se nemoc tuze zhorší, sice tělo náramně seslábne . . . Přijdu zase příští týden a pak . . .

— A víte jistě, že amputace ho zachrání? tázala se moje žena hlasem pevnějším nežli kdy jsem toho dovedl já sám.

— Absolutní jistoty ovšem nemám, ale relativní . . . Kdyby hoch nebyl tak silným, kdyby všecky jeho vnitřnosti nebyly zdravé, kdyby tato nemoc neměla příčinu pouze traumatickou, věřte mi, že bych se bál k tomu radit . . je to věc vážná . . . Ale celkem mezi sto případy šedesát bývá přece šťastných!

— Šedesát ze sta! pravil jsem hlasem dutým. A těch čtyřicet?

— Drahý pane, — odvětil doktor — nesmíme si dělat žádných illusí . . . Šedesát ze sta s výsledkem šťastným je mnohem lepší, nežli devadesát s výsledkem pochybným.

— A což pak není jiné pomoci? — tázal jsem se poznovu ve své úzkosti.

— Jestliže v osmi nebo desíti dnech nenastane nějaká šťastná krise, nevidím opravdu jiné — odvětil doktor. — Aspoň, já tak soudím. Co praví moji kollegové? Jeho kollegové řekli to samé. Připadali mi jako dva papouškové.

Nemohl jsem to déle vydržet a vyšel jsem ven; moje žena pak prosila doktora Allinori, aby příští týden zase přišel. Mezi dnem našel jsem chvíli, kde Giovannino spal, abych promluvil důvěrně s Adelou.

— Ne a ne, — pravil jsem k ní — ať si říkají lékaři co chtějí, my nejsme povinni nechat mu řezat nohu . . . Udělat z něho mrzáka . . . ne a ne, to neuděláme.

— A jestliže zemře?

— Bude to hrozné, ale toho barbarství se přece nedopustíme . . . Přece ho nebudeme obětovat svému soběctví? . . .

— Roberte, Roberte! Tedy ho necháme zemřít? zvolala moje žena tonem srdcelomným.

Chtěl jsem říci, že ano, ale chytil jsem se zoufale za hlavu.

— Proklatá medicina, proklatí lékaři. Ničeho nevědí, dělají si z lidí jenom blázny, jsou to samí šarlatáni!

Vyskočil jsem z lenošky a zvolal jsem se vzácnou logikou:

— Poradím se ještě s jiným . . . bude to již čtvrtý. Půjdu za ním třeba na konec světa, musí-li to být!

Adela mi neodporovala, ale patrně si neslibovala ničeho více od té nové porady.

Trvalo to zase nějaký den nežli jsem se rozhodl, ke komu pojedu; udali mi asi tři nebo čtyry kapacity. Konečně vybral jsem si jednoho lékaře, který bydlel ve Florenci a měl slavné jméno. Chtěl jsem tam jeti sám a přivésti jej hned sebou.

— Přines mi z Florence novou motyčku, prosil mne Giovanni. Měl celou sbírku hraček, z části dobrých, z části rozlámaných. Celý tucet vojáků olověných, panáky, kteří, když se zatáhlo za nitku, dělali kotrmelce, běžící ovce, myši, jež běhaly po zemi, celý vlak, pár chromých koní, rybu se stříbrnými šupinami, malé divadlo s pestrými kulisy, cínovou kuchyni, několik skládacích obrazů, magickou lucernu s rozbitými skly — celý krám se zde nahromadil za tu nemoc. Ale kdyby byl Giovanni chtěl bůh ví co, byli bychom oba letěli do ohně. Slíbil jsem mu novou motyčku a on mne políbil. Byl hubený, bledý, ale smál se přece. Ubohý Giovannino! Ten úsměv na té bledé, vpadlé tváři, ten mne dojal! . . .

— Vrať se brzy — prosila mne Adela, když mne doprovázela ke schodům.

— Pozejtří jsem zde. A kdyby se něco stalo, telegrafuj mi a sice bydlím: Albergo del Nord — to již víš.

— Ovšem.

Podali jsme si mlčky ruku. Věru nikdo by byl neřekl, že jsme manželé, kteří se chtějí dát rozvést.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

V pekle.

Bohu, lidem v boj a vzdor,
seděl v radě ďáblů sbor.
Tisíc čertů veřejemi
přilétalo z tisíc zemí.
Každý posel nesl zvěst,
co a jak kde v světě jest.
A co přines, ďáblí tlápy
do pekelné psaly mapy.
A když slyšán každý hlas,
rozlétli se ďábli zas.
Všichni měli velké spěchy,
jen ne ten, co měl jít v Čechy.
Když ho brali do vidlic,
nebylo s ním teprv nic.
Tu vstal ten, jenž črtal v mapu:
„Nedivte se tomu chlapu!
Pokud vidím ze svých akt,
má jen příliš jemný takt.
Neb tu starou dobrou štaci
má už na sta ďáblů v práci!“

S.

Sňatek z mody.

Tato povídka měla by se vysrknout za tepla s koflíkem čaje a nemáte-li náhodou čaje na stole, zazvoňte, ať vám trochu přinesou a tak se krásně rozhoupáme spolu.

Když tedy samovar byl na stole a hezky syčel — tak syčel, jako slýchám rád obecenstvo, když dávají kus některého z mých přátel, slečna Lilita držíc otevřenou krabičku s čajem v ruce řekla: „Papa, mám na vás velmi důležitou prosbu.“

„Mluv, mé dítě,“ odvětil pan Sluníčko nejistým hlasem; neboť věci důležité se mu protivily a on podřimoval docela spokojeně nad nejnovější sbírkou básní, která se nevrátila knihkupci jedině proto, že ten pejsek Jolly, zalíbiv si ji co zákusku po tučném obědě, zanechal na ní přiměřené glossy.

„Papa, já vím, že mne máte rád a učinil jste vždy, cokoliv směřovalo k mému štěstí.“

Pan Sluníčko snažil se nalézti v své paměti jediný případ, kde by byl učinil něčeho pro štěstí někoho, ať to byl kdokoliv; ale nemoha se upamatovat na datum odpověděl sladce: „Tak, mé dítě.“

„Nuže, papa, — mama chce mne dáti panu Rychlému, inžinýru,“ řekla Lilita a nšklíbla se, „a já bych raději byla ženou pana Munga, toho bohatého obchodníka se střižným zbožím, víte, papa.“

Lilita cvakla víčkem skřínky, nalila do čajové nádobky, a když byla plna, přitulila se k panu Sluníčkovi. Zároveň vzala mu z ruky ten svazek básní a doručila je opět Jollymu, který měl z nich pod stolem náramnou radost.

„Má drahá,“ jektal pan Sluníčko mezi tím, co mu Lilita čechrala bílé řídké vlasy v kakadu a po tom napravujíc mu límec líbala ho v čelo. „Má drahá, tvá matka vyzná se v těch věcech mnohem lépe než ty, nebo já.“

„Ale, papa, mama říká, že jedná v mém prospěchu, a to je ten tvrdý oříšek,“ rozkládala Lilitka. „Mama říká: ‚Můj dobrý Rychlý není bohatý, a jeho příbuzní jsou ještě chudší, ale je to hezký, zdravý, příčinlivý mladý muž, kterému kyne veliká budoucnost, nalezne-li milující ženy, kteráž mu bude podporou v jeho zápase o život a vezme na sebe část jeho starostí.‘ Ale, papa, co je po cizích starostech mně!“

„Což to tak těžké?“

„Jak se jen tak můžete ptát? Není to lépe býti ženou člověka jako je pan Mungo, který má v městě dům a za městem villu a vezme loži v divadle a dá mi tolik nových šatů a náramků, co jich jen budu chtít? To je vskutku na uváženou.“

„Já vskutku nevím, co bych ti radil, má drahá,“ řekl pan Sluníčko trochu roztržitě, neboť viděl, jak Jolly podškrtává zuby na básních napsanou cenu: 1 zl. 50 kr. „Ale tiše — přichází matka.“

Paní Sluníčková vešla oděná v samet morušové barvy. Převléklať se, neboť táhlo k sedmé a pan Mungo a mladý pan Rychlý měli přijíti na večer.

Přišli skoro zároveň. Byli si velmi nepodobni pan Rychlý a ten pan Mungo. Panu Rychlému bylo napsáno na tváři že ví, co v životě chce, z očí zářila mu důvěra ve vlastní talent, a otevřené, jasné, nevyzývavé byly to oči. Celé jeho chování pohybovalo se v mezích věty: „Nechci od života a lidí více ani méně, než s co jsem sám.“ Dle toho byl také celý jeho zevnějšek. Bídný pan Mungo neměl žádné z těchto vlastností. Byl jako luska, z níž vypadal hrách: tak starý, tak suchý a prázdný. Ale jeho zlato měli jste vidět! Měl hodinky vroubené brillantý, prsten s ohromným rubínem a knoflíky u košile, že to až do očí píchalo tím oslňujícím leskem. A tyto paprsky skvoucích drahokamů protknuly srdce slečny Lility skrz naskrz a netrvalo to ani pět minut a sebe nejapnější pozorovatel byl by uhodl, kam klonily se vážky její přízně. Byl to pan Mungo, který dostal nejlepší koflík čaje s vršitem smetany. Byl to pan Mungo, který nedostal do rukou žádné album, za to ale na klín pejska Jolly, a když pan Rychlý poprosil Lilitu, aby mu zazpívala jednu z nejmilejších písní, řekla ostře: „Ne,“ ale když pan Mungo chtěl slyšeti arii z nejnovější operety, přezpívala mu jich deset tak, že srdce jeho seždímnuto jako houba a z očí se mu vyronily krůpěje. Konec všeho byl, že se k jedenácté pan Rychlý poroučel. Avšak pan Mungo zůstal a kývnul hlavou na Lilitu a tato plachá dívčina, rozumějíc, zarděla se a opustila pokoj. Pan Mungo, láskou chorý, zůstav sám s panem a paní Sluníčkovými, řekl ve vší formě o Lilitinu ruku.

„Mám ji tak rád,“ jektal ze sebe, „že nevím, či jsem.“

„Celý svůj, pane Mungo,“ odpověděla paní Sluníčková suše a přísně. „Nemohu nikterak vaši náklonnost schvalovat a prosím vás, abyste déle nerušil duševní klid mé — naší dcery. Můj muž i já jsme zodpovědni za štěstí svého dítěte a —“

„Vždyť dám jí pět tisíc ročně jen na drobné vydaje domácí a bude mít dva kočáry a šest koní,“ sténal ubohý Mungo.

„Vy mi nerozumíte, pane Mungo,“ odpověděla paní Sluníčková útrpně. „Bohatství samo není štěstím a mým úmyslem jest, aby má dcera dostala příčinlivého, třeba chudého muže.“

„To jsou nové náhledy,“ zaskomíral poražený Mungo, který něco podobného jaktěživ v bursovním lístku nečetl.

„To jsou náhledy našich nejlepších novel a našich nejlepších divadelních kusů, pane Mungo.“

„Ale což je to má vina, že jsem bohatý?“ zvolal zoufalý obchodník se střižným zbožím.

„Neříkám, že jste, ale po mém náhledu jest povinností matky našich dnů vychovávati své dcery ku přišívání knoflíčků, k sečítání účtů od kupce, k vaření a ne k jezdění v kočárech. Já čtu, pane Mungo, já čtu!“

„Ale její malé sněžné ručky nejsou stvořeny k hnětení těsta!“ vzmužil se počestný pan Mungo.

Ale tento lyrický vzlet ho nezachránil. Pan Sluníčko ovšem ztratil slůvko proň, ale mateřská paní Sluníčková stála na svém. Pan Mungo byl zvážen a nalezen lehkým a tak stalo se, že slečna Lilita čihajíc za pootevřenými dveřmi viděla jej jak odchází tiskna svou prstenů plnou ruku do očí, aby z nich nevyhrkly slze, i měla sotva času poslati mu hubičku na znamení, aby jen nezoufal.

A teď, slečno, co byste učinila vy, kdyby vám vaše matka bránila vzíti si muže, který by vám nabízel dům, villu, dva kočáry, loži v divadle a brillantovou garnituru a k tomu věrné srdce? — Inu vzala byste si ho!

A Lilita a pan Mungo jsou již ode dvou měsíců velmi šťastný párek.

OBSAH: Z Hálkových písní „V přírodě“. — Vlasta. Napsal Jan Lier. (Pokračování.) — Z denníku ruského Čecha. — Slzy révy. Ukázka z nové knihy Jaroslava Vrchlického: „Dojmy a rozmary“. Dcera potopy. Div Šalomounův. Lacrymae Christi. Stylites. Víno písní. Zas nová píseň! (Markýzi M . . .) Sen budoucnosti. Víno duchů. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Giovanni. Napsal Enrico Castelnuovo. — Feuilleton: V pekle. Báseň od S. — Sňatek z mody.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra“ buďtež adresovány Časopis „Lumír“, Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR“ vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 30. listopadu 1879. ČÍSLO 33.

Z „Prostých motivů“ Jana Nerudy.

Má poesie.

á poesie — dívčina,
a mžikem láskou plapolá:
jak spatří oči mladé,
již ruku k srdci klade
a hlava jde jí do kola.

Hned chystá roucho svatební
jak padlým sněhem vroubené,
hned chystá závoj řásný
a bleskný šperk si krásný,
i vozy, věnci zdobené.

Již svatba v plném rozletu —
v tom rozum v cestu vyrazí:
tři stará slova vrhne
a šátek v uzel zdrhne
a rázem svatbu přimrazí.

Potlouklo!

Že šedivím, praví Váš veselý smích?
Teď vidíte, co že je z boje,
jejž s ledovým svádělo rozumem
si horoucí srdce moje
na hranatém živobytí!
Ach potlouklo! Šedivý hlavy lem
to není snad staroby měkounký sníh,
to stopy jsou krupobití.

Ba — bylo to jako tam na horách!
Žár od jihu k výši se plazí
a z půlnoci, druhé zas strany
se ledový vítr zvedá,
až ve výši u skalní hrany
vír v mlhový oba se srazí —
pak sypou se kroupy jak bohatý hrách
a mžikem je hora šedá.

Motiv zimní.

Znal jsem ji ještě tak maličkou.
Viděl, jak s dětskou svou sesličkou
ku oknu pracně se táhla.
Vystoupla, špulila drobný ret —
kamkoli pusinkou sáhla,
naskočil čistoučký ledový květ.

Vidím ji dorostlou, rozkvětlou;
rozkvětlou, v oku však uhnětlou,
po tváři bledost jí běží.
Ku stolu niží svůj chvějný ret,
na stole v rakvičce leží
děťátko, čistoučký ledový květ.

Vlasta.

Novela. Napsal *Jan Lier*.

(Pokračování.)

III.

h — šlaka — kdo tu chodí? Tys to Luczo? Nesmysl. Proč nejdeš spat, — jsou dvě hodiny,“ bručel ospale muž, ležící na pohovce v prostranném pokoji, osvětleném jediným dohořívajícím plamenem velkého lustru.

„Nemohu spát a nechci. Za hodinu vyjedeme na hon,“ odvětil zvučný ženský hlas.

„Na hon, — ach ty? Na mou věru, již jsi převlečena, — nu svlékni se zase divoký holoubku, Pálcsi tě s sebou nevezme,“ zíval muž protíraje si oči a rovnaje své údy.

„Musí! právě proto, že nechce,“ rozkřikla se mladá, štíhlá, v jezdecký šat oděná dáma, prudce po salonu přecházející.

„Moje zlatá, tvoje citlivost mne nudí. Všechno mne u vás nudí, — Pálcsi mi počítá doušky vína a nedovolí, abych mu zavoněl poctivým uherským tabákem — —“

„Prosím tě, zanech svých výtek. Buď tomu povděčen, že Pálcsi tě odvyká surovostem.“

„Hm, — jak jsi zjemněla. Zlobíš se na svého muže a nedovolíš, abych ti pomohl,“ usmál se cynicky muž.

Po brunatné tváři dámy přelett ruměnec hněvu a fascinující oči její zajiskřily.

„Kdo ti řekl, bratře, že se zlobím na Pálcsi?“ utrhla se.

„Ty jsi o tom vypravovala každým mrknutím, každým úsměvem celé společnosti dnes večer.“

„Celé společnosti, — dnes večer —“ opakovala mechanicky dáma, přistoupila k oknu a opřela o ně své čelo.

„Pálcsi je tím vinen. Já ho chci míti celého, nestrpím, aby se na někoho usmál a zmírám závistí, když jiného potěší krásným slovem. On jest tak dobrý, veliký a láskyplný, — a ke mně, — ke mně —“ mluvila Lucza pro sebe, chvějícími se rty.

„Tys dětina Luczo, tvoje vášeň tě svádí k malichernému žárlení; nemůžeš přece žádati, aby Pálcsi v společnosti seděl celý večer u tebe, slunil se na záři tvých očí a snad i polibky tě častoval! Ve společnosti holenku —“

„Ve společnosti cítím teprvé, že Pálcsi není mým! Jeho poutá tisícero zájmů na vyšší čistější svět, jemuž my jsme cizími. Já nechci více žádnou společnost, já musím jemu býti celým světem!“

„L' amour sans phrase, — po uhersku. Za něho by dala německá romanciérka půl života. On jest jako stvořen k úkolu idealního reka v ženském románu. Vyžeň z něho takové náměsíčné choutky, Čecha a filosofa, — budu ti povděčen,“ svědčil Bydeskuthy, obraceje se na pohovce a chystaje se opět ku dřímání.

Nastalo ticho, rušené pouze rychlými kroky Luczy, přecházející mezi krbem a oknem; její ruka pohrávala bičíkem a oči její těkaly bez cíle prostorem. Pouze když stanula u okna, upírala svůj zrak s výrazem náružívé touhy do krajiny —

A krajina ta byla němá, hluchá; se šedivé oblohy shlížel blednoucí, s pološerem svítání zápolící měsíc na spoustu vlnící se mlhy, z níž ve smytých obrysech vyčnívaly vršky lesnatých hor.

„Nevrací se! On prodlévá, věda, že jej očekávám a čítám každou vteřinu, která mne v jeho nepřítomnosti zničuje svým trváním —“ zlobila se Lucza.

„Před půl hodinou odejel, slíbiv, že vyprovodí hosty až k dióhegyskému mostu; — toť by musel býti sokolem, aby ti již nyní měl vletěti do náručí,“ bručel mrzutě Bydeskuthy.

Odpovídala mu jen ozvěna kročejů a svištění bičíka.

„V mém náručí! Bože, já bych ho udusila svojí láskou a on pohrdá mým laskáním, on se jemu poddává jen z útrpnosti s mým divokým rozníceným srdcem, jež nezná mezí své horoucnosti a svíjí se bolestí v boji s jeho chladnou, nepřístupnou bytostí. Já musím jemu vyrvati každý polibek, vyžebrati každé obejmutí! Jsem otrokyní, po jejímž citu žádný kalif hrději šlapati nezná jak on, můj drahý, zbožňovaný Pálcsi! Vždyť já nechci, já nesmím ani dopustiti, aby strhnul se své hlavy diadém božství, jemuž se kořím, já nedovedu se vyšinouti k němu, nechť on ale sníží se ke mně a dopřeje mi, abych směla jeho srdce zahřívati já jediná!“

Náružívá žena spínala ruce mluvíc v záchvatu a poslední slova její zněla divoce pokojem.

„Příjemné spaní, na mou věru,“ liboval si rozmrzele Bydeskuthy. „Odporučuju ti, abys poněkud mírněji mluvila. Aneb ještě lépe, — mlč a rozvažuj, co ti povím: V lásce osvědčuje se velmi dobře jistá ekonomie, která se nemine s potěšitelnými výsledky, když dovede si ji žena osvojiti. Přenechá-li tuto starost muži —“

„Kaž vodopádu, aby bublal jako arkádský potůček!“

„Vodopád — velmi pěkná metafora! Možná, že některým lidem není dosti volno v nekonečném přívalu — vody — lásky —“ hučel Bydeskuthy, znovu dřímotě se oddávaje.

Lucza již se téměř ani od okna nevzdalovala; pouze když prsa její rozvlnil tlukot nevázaného, hněvem se vzpínajícího srdce, odvrátila svoji planoucí tvář, aby příštím okamžikem — hleděla zase k údolí, bez dechu naslouchajíc, úzkostně pátrajíc.

Pana Gyarfáse vyděsilo z dřímoty zařinčení skla.

„Arszláne, — ospalý ničemo, pán přijíždí, otevři vrata!“ slyšel volati Luczu na dvůr, pak zahlédl spěchat ženský stín pokojem, dveře bouchly a již na schodech v skoku doznívál ženský krok —

„Aj hle, — Arszlán jest ospalý ničema, — zrovna jako já. Nejspíše ho netrápí láska — šťastný člověk! Mne také ne a spal bych proto velice rád dále, kdyby si chtěl švakr ještě v poslední chvíli rozmysliti ten lov. — Má zbytečný zálusk na medvědí srsť, jejíž výbornost mne již rozčíliti nedovede. Švakrovi k vůli musím ale s nimi. Vzhůru! Hodný člověk, — krom té své noblessy, kteráž ostatně ani není aristokratickou. Ušlechtilost ducha tomu říkají Švábové. Nu, což na tom, — půjčil mi všechny své peníze na statek, prohrál jsem z nich něco, ale zbytek obrátím na mou věru na zaplacení nejnutnějších dluhů, — budu míti pokoj, — proč bych s ním nešel tedy střílети medvědy?“ vykládal si pan Bydeskuthy, opatrně svoji osobnost s pohovky sbíraje. „Musím ještě zbuditi Demjéna. Také takový ospalý ničema, který se před hodinou s těžkou hlavou položil a nyní musí zanechati chrápání, aby v našem spolku byl třetí. Čtvrtý, půjde-li Lucza s námi — dovolí-li Pálcsi — —“

O tom jednáno právě na dvoře staré rozvalené tvrze; byla to dosti rozsáhlá i zajímavá zřícenina, jejíž zachovalejší partie sloužily pragmaticky určitě do časů Leopolda I. za peleš rotě janičarů a od té doby za sídlo rodiny Bydeskuthů. Jasnější hlavy této vždy nepatrné a bez unavení se deranžující rodiny pokusily se častěji o prodej malebných trosek Álomváru, nedovedli však nikdy vypátrati generosnějších milovníků romantiky nad saské sedláky z okolních vsí, kteří cenili hrad podle kubického obsahu kamene k vylámání a novému upotřebení spůsobilého; v novější době nalezli se ovšem tři milovníci, z nichž jeden sídlel v Pešti, druhý ve Vídni a třetí v Bukurešti. Všichni tři však mařili čas urputnou vědátorskou pří o východní věž hradu; archeolog pešťský ji reklamoval pro Bélu I, vídeňský pro Trajana a bukureštský pro Decebala. Společně pak naříkali na spuštění této skvostné věže, aniž by jednomu z nich bylo napadlo, aby slušnou koupí theoretické nároky svého potentáta na realní půdu postavil.

Pan Bydeskuthy Gyárfás zabýval se po drahný čas úmyslem, že vykopáním nějakých starožitnin Álomváru k zvýšení ceny pomůže; nemohl se ale dlouho rozhodnouti, zdali by s větším výnosem potkalo se nalezení starožitnin římských, dáckých nebo maďarských a rozvažoval tak dlouho, až přišel Pavel Rosa, pojal sestru jeho Luczu za ženu a zapůjčil panu Gyárfási k spravení statku celý svůj majetek. Za to mu šlechetný Gyárfás

popustil Álomvár za obydlí a sám se odstěhoval do dvora; učinil to dílem z delikátnosti, (aby prý v libánkách nerušil), dílem z rozumu (poněvadž prý dva pánové pod jednou střechou se nesnesou). —

Těžká zbortěná vrata hradní vrzala a skřípala k rozkoši Luczy a jimi vjížděl na uhřátém koni Pavel Rosa.

Vstříc jemu letěla Lucza, strhla jej téměř s koně a sevřela horoucně v náručí.

„Pálcsi, můj drahý, proč mne tak týráš? Nemohu se tě dočkati, — kdes byl?“ durdila se jako rozmazlené, radostí se chvějící dítě.

„Vyprovodil jsem slušně hosty a spěchal pak domů. Podívej se, z koně se jen kouří,“ odpovídal Rosa klidně, pohlížeje s trapným úsměvem na šat Luczy.

„Pálcsi, vezmi mne s sebou,“ prosila měkce Lucza, objímajíc opětně svého muže.

„Z honu musí sejíti. Jsem příliš unaven — až podruhé,“ mínil mdle Rosa, přemáhaje se patrně, aby tvrdším tónem svých slov neublížil.

„Pálcsi,“ vzkřikla náruživě Lucza, „ty lžeš! Ty nechceš na hon, abys nemusel vzíti mne s sebou. Já však půjdu, třeba sama.“

„Bláhové kotě, — učiním ti všechno po vůli, dnes mne ale nech odpočinouti.“

„Ty mne nemiluješ, mužíčku, já vím dobře, že jsem ti na obtíž a stále tě pronásleduju svou láskou. Já bych se ale umořila, kdybych ji měla zdržovati. Pálcsi, smiluj se nade mnou, pojď na hon, — já vím, že se těšíš — a vezmi mne s sebou. Tichá a stranou tě budu následovati a budu blažena, cítíc se tobě na blízku. Pálcsi, — buď mi alespoň dnes po vůli!“ štkala vášnivě Lucza, kladouc hlavu svou na mužovo rameno.

Rosa políbil mlčky svou ženu a s tajeným povzdechem se obrátil.

„Arszláne, proveď mého koně a zbuď Szilárda. Nechť osedlá pro paní —“

„Už jsem poručila,“ jásala Lucza, svírajíc vroucně šíji Rosovu. „Tys anděl, mužíčku, — měj se mnou strpení! A nehněváš se, není-liž pravda?“

„Nehněvám,“ odpovídal jako z polosnění Rosa.

Vypilo se něco vína a pojedlo zákusek; Lucza obsluhovala pány s takovou láskou a radostí, že se rozjařený pan Takács Demjén odvážil štípati ji do rukou a do tváře, aniž by se tím divoká jinak Lucza byla urazila.

Bylo již hezky za svitání, když společnost vyjela; napřed Rosa s Luczou, za nimi Bydeskuthy s Takácsem a poslední štolba Szilárd; nemluvilo se téměř nic. Pan Takács se zabýval střízlivěním, Gyártás tupě ignoroval krásy horského jitra, Rosa byl zaměstnán myšlenkami a pohlédl jen ob čas na Luczu, vděčným úsměvem a svitem vlhkých očí jemu děkující.

Jeli pastvinami a malými porostlinami stále do vrchu, až z rozptylující se mlhy vynořily se před nimi první stromy neobzírného lesa.

Zde čekal již náčelník honců; páni slezli s koní, odevzdali je Szilárdovi a sami čtyři pustili se do lesa. Lucziny pušky se zmocnil vystřízlivělý pan Takács, chtěje touto službou setříti nepěkný dojem, který dle svého domnění svým pokoušením v Lucze zanechal.

„Tudy musí zdola přijíti,“ ozval se pojednou pan Bydeskuthy, ukazuje na mělký úval, křovinami lemovaný a v polokruhu se zatáčející. „Jak se rozestavíme?“

„Nejníže já,“ rozhodl Rosa.

„Tvoje žínka vedle tebe,“ dováděla Lucza.

Rosa neodpověděl.

„Tedy nejníže já,“ pronesla vzdorovitě Lucza, jejíž oči náhlým hněvem opět jiskřily.

„Nesmysl,“ káral ji Rosa, „tam je tvoje stanovisko,“ pravil, ukazuje na srázný, křovinami dobře krytý břeh úvalu, patrně místo nejméně exponované a největší bezpečnosti poskytující.

Hlas jeho zněl tak velitelsky, že Lucza neodvážila se více odporovati; odešla, Bydeskuthy se postavil naproti ní a nejvýše pan Takács.

Nastalo úplné ticho, zvýšované ještě občasným zaštěbetáním probouzejícího se ptáčete, neb mdlou, šeptající ozvěnou ryku a lomozu honců.

Rosovi se dmula prsa k rozskočení a smysly jeho obestírala závrať.

Nehonil poprvé médvěda v Sedmihradsku, jindy však hleděl nebezpečí s rozpálenou bojechtivostí, s úmyslem zvítěziti vstříc, a dnes — —?

Rosovy oči těkaly temnem houštiny lesní, zdálo se mu, že plíží se tam nízko chladné efemerní bludičky, za jakými se honil oloupený o první svou lásku, ovládaný samovražednou touhou vyrvati ze sebe všechen lepší cit, umořiti jej poznáváním žen horších Vlastimily, poznáváním, že všechny ženy jsou nejmalichernější, nejvrtkavější tvorové světa — jako Vlastimila. Dařilo se mu; osvojil si hrabivost, žamputářství a jockeyské allury, kterými nejobdivovanější muži svoje laciná vítězství dobývali, kterýmiž i hluchý jeho soupeř hračkou ze srdce první jeho lásky jej vytlačil. Rosa dlouho si namlouval, že tak jest šťastným; posléze však počal v této nucené, nervy i duši jeho užírající hře umdlévati a setkal se s — Luczou. Elementární síla její vášní, upřímné, oslňující výbuchy jejího cikánského srdce vábily jej svou novotou; zahrával s ní a chvílemi oddával se i rozkoši diabolické myšlenky pomstíti se na sestře Bydeskuthyho, avšak nedovedl toho již. Byl zemdlen a s jeho srdce odpadával znenáhla pancíř zloby, do něhož je násilím byl vnucoval.

Nechal se milovati. Ach — vždyť ještě nikdy nebyl tak milován, zbožňován. Dopřál Lucze i té radosti, že se nechal s ní dovésti k oltáři, — ze vzdoru k Vlastimile, z touhy, býti jediným idolem vroucí, ženské bytosti a v domnění, že i vlastní posud neurčitá náklonnost k sestře Bydeskuthyho vzplane v lásku —

Růží nazýval svou Luczu, širasskou růží. Utrhnul ji a vsadil do svého srdce.

A když procitnul z prvního opojení, byl již spjat ratolestmi rozbujněného keře růžového, jehož vůně jej omamovala, jehož pevně svírající ramena každý jeho pohyb ostrými hroty mařila.

Lucza jej snižovala za otroka své nenasytné náruživosti, střežíc každý záchvěv jeho duše sokolím zrakem žárlivosti, trestajíc každý pokus volnějšího hnutí manželova litým výbuchem své démonické sobecké lásky. Lucza nenáviděla vzdělání Rosovo, jež nechtěla znáti, umlčela svému choti na rtech každou myšlenku, jejíž předmětem nebyla ona; bez Luczy nesměl muž její učiniti kroku, mimo její dozor nesměl pronésti slůvka.

Toť bylo peklo lásky, do něhož Rosa beze spásy vždy hloub a hloub klesal; a nad ním vznášelo se

*

v glorii upomínek krásné děcko s rusými kadeřemi, dvouhvězdím něžných hnědých očí, bílým líčkem — —

„Pálcsi, Pálcsi — medvěd!“ rozlehl se lesem divoký skřek.

Rosa pohlédnul jako ze sna procitnuv kolem sebe. Ve vzdálí asi dvaceti kroků vylézala z křoví šelma, přicházejíc přímo k němu.

Mechanicky přiložil Rosa pušku k tváři, namířil — a pohodiv pak hlavou sklonil zbraň.

Medvěd se blížil, jsa vzdálen již ponze asi patnáct kroků, pak čtrnáct — třináct — dvanáct — jedenáct —

„Pálcsi — pro bůh, co činíš! Střel!“ vykřikla šíleně Lucza, lesem houknul první, druhý výstřel, před Rosou mihnula se ženská postava a medvěd vrhnul se na ni. Rosa vypálil a vytrhnuv tesák z pochvy byl skokem u Luczy a klesl k ní.

Dým střelby zvedal se zvolna.

Vedle dokonávajícího, kulí Luczy a tesákem Rosovým na smrt zraněného medvěda, ležela umírající Lucza, jež vztahovala své ruce k svému choti.

„Pálcsi — políbení — jak jsem blažena, že mohu za tebe — — Odpusť mi a buď šťasten —“

Rosa bledý, s vytřeštěným zrakem, beze slova sevřel Luczu ve své náručí. A když ji pustil, dobušilo srdce nenasytné, dokvetly žhoucí její rtíky v úsměvu, jejž anděl míru na ně vdechnul. (Pokračování.)

Aesthetika při stole.

Od *R. E. Jamota.*

Učení lidé krčí nad chutí povážlivě rameny. Je prý v područí pouhé prosté výživy našeho těla a pocity její nepřispívají prý k zušlechťování ducha lidského. Možná, že dí pravdu, poměry společnosti naší vskutku mínění takové podporují. To však nemá mi býti závadou, abych nevyslovil politování své nad tím, že k chuti naší věhlasní paedagogové při zásadách svých jinak zajisté výtečných nijak nepřihlížejí. Jak zábavná by byla bývala aspoň pro mne škola, ve které by mne byli vzdělávali na základě chuti, dokonce any jsou příslušné odborné sbírky vědecké, jako hokynářské, pekařské, ovocnářské a uzenářské sklady všude tak na snadě! A jak bychom si byli všecko pamatovali, neníť pocitů, které by se v upomínky naše tak ostře vryly, jako pocity chuti! Lidé tvrdí, že možno nejduchaplnějšímu trubačovi koncert překaziti již tím, že necháme někomu kousati před ním do citronu! Jak by to bylo možno, kdyby si nevinný taký trubač dobře nepamatoval, jaký má účinek citronová šťáva na chuť! Vypravuje-li nám někdo o oblíbeném pokrmu našem, roztoužíme se při pouhém vypravování! Pocity chuti utkvěly nám tak jasně v upomínkách, že jich užíváme a to nemálo trefně ku karakterisování rozličných naprosto cizích výjevů. Kdo by nerozuměl, řekneme-li, že se děvče na zbožňovatele svého sladce aneb kysele usmálo? Jak trefné to označení, díme-li, že někdo hořce plakal a podobně! Vesměs důkazy — že pocity, jež nám chuť naše poskytuje, jsou nadmíru živé, že by na příklad byla algebra mnohem oblíbenější, kdyby se daly quadratické rovnice péci na másle a jísti s řeřichovým salátem!

Ba chuť není tak prostým smyslem, jak se psychologové domnívají. Proč že oslavujeme veliké činy, veliké muže hostinami, jež ovšem zase toasty znesvěcujeme? Co bylo staroslavné pohostinství slovanské jiného než kultus chuti? Proč se ode dávna slavily vážné události v rodinném životě jako křtiny, zasnoubení a podobné, hody? Zajisté jen proto, že chuť dovede připojit k náladě slavnostní pocity příjemné, markantní. Mně aspoň, při vší úctě, již na příklad k Schillerovi chovám, málo by se zavděčil přítel, který by mne k oslavě vážného výjevu k sobě pozval a zde mi „píseň o zvonu“ deklamoval. A mínění podobného zajisté bude mnohý nadšený horlitel pro umění a krásu!

Myslím, že jsem úlohu chuti v životě našem rozluštil, to jest mám za to, že vím proč chuť máme. Potrava jest nám nutností, toť zajisté pravda stejně vznešená jako jednoduchá. Avšak štípání a porážení dříví jest pro nás také nutně potřebné, a přece všichni na světě se v prázdné chvíli dřevoštěpstvím nezabýváme, to pak zajisté proto, poněvadž jednotlivec může pro několik bližních svých dost dříví naštípati. Avšak požívání pokrmů jest výkon, jenž se nedá mandátem odbyti, aby nám tedy nutnost tato nebyla nepříjemnou jako štípání dříví, máme chuť, t. j. jsme vystrojeni úpravou, pomocí kteréž nutný výkon tělesný, jakým požívání potřebných pokrmů jest, stává se nám více méně příjemným. Chuť je nám při výživě naší šestákem, jejž dává dobrá matka dítěti, aby rádo chodilo do školy. Jen že jsme my tak rozmazlení, že bychom rádi měli takovýto duševní šesták při každé příležitosti. Jsme rádi labužníky a lhostejný pocit již bývá nám při obědě obtížným. Ba nejen to, pokolení lidské vyžaduje od nepamětných dob při každém stolování tolik rozličných jednotlivostí, že požívání pokrmů je zjevem u vzdělaných národů nad míru složitým a choulostivým. Možno mluviti i o aesthetických požadavcích chuti.

Krásná hudební skladba líbí se nám zajisté, ať hraje ji koncertista s bílou kravattou a ve fraku anebo umouněný cikánský kluk, avšak není nám jedno, jíme-li lososa s majonaisou na porcelánovém talíři anebo na dně od kufru. Tatáž hudební skladba bude se nám zajisté líbiti ať ji slyšíme ve dne nebo na večer, za světla nebo po tmě. Avšak ptejte se znalce vína, zdali je to lhostejné píti burgundské víno při světle anebo po tmě, je-li jedno píti šampaňské z křišťálové sklenice anebo z hliněného oprýskaného hrnku. Toť právě aesthetika při stole!

Má-li býti dojem chutí poskytovaný vskutku příjemný, musí lahoditi i jiným smyslům, nesmí urážeti nijak utkvělé již názory o světě.

Úlohu tuto pochopili již dávno staří národové. Již Řekové milovali slavnostní hostiny s koberci a hudbou. Římané vyšňořovali jídelny hojnými květinami. Sallustius

M. Piso byl slaven kdysi hostinou, při níž celá prostranná jídelna šafránem posypána byla. K vínům mísili té doby vonné květy a pryskyřice, ba Kleopatra i perly do vína házela. — Zajisté všecko jen ku zvýšení byť i domnělému požitku — při stole určeno bylo. Ba i neomalený počátek středověku k přepychu podobnému přihlížel. Pečené pávy nosili na stůl i s ohony a tak dále. Tak aspoň dělo prý se za dob Karla Velikého. Naše doba učinila však z výstředností podobných všeliké nutné požadavky. Žádný smysl neukován v přesné a těsné okovy jako právě chuť, a s druhé strany nižádný smysl tak člověka netyranisuje, jako právě smysl tento. Malíř se snad bojí méně nejpřísnějšího kritika uměleckého, než pečlivá hospodyně úsudků hostů svých.

Je s podivením, jak věc původně tak jednoduchá — jakou jest ukájení hladu — mohla se odíti za našich dnů tolikerou formalitou. Eva se dala v ráji svésti jablkem, což jest sice novým důkazem mohutné živosti, jíž pocity smyslu tohoto vynikají, avšak naše Evy kladou za našich dob zcela jiné požadavky k nohoum. Dá-li se moderní Eva k něčemu svésti — tvoří jablko, byť i sebe krásnější, pouhou část desertu.

Za našich dnů, jako jindy, je pouhé prostírání stolu k veliké hostině značným uměním, a kdo pozoroval šlechtického sluhu pečlivě v sůl rozličné arabesky vtiskujícího, a zase ubrousky ozdobně skládajícího, přizná zajisté, že odtud ke Kalmykům, kteří pod sedlem maso hnětou, je mezera značně veliká. Ve vzdělaném světě nesmí hotový pokrm ani urážeti oko, jest mu poskytovati nutně jakýsi obraz souladný.

Bylo mi nemalým potěšením pozorovati vášnivé výbuchy u přítele umělce, s nímž jsme po některý čas stolovali, kdykoliv se objevil na stole pokrm, kterýž po mínění jeho urážel oko. Pohled na zvláštní druh mušlí jej nápadně irritoval, a když jsme jednou pojídali malé burgundské hlemýždě, kteréž se vytahují ze skořepiny pomocí špendlíku, vzplanula vášeň jeho povážlivou mírou. Podobným spůsobem zošklivujeme si kuchyni čínskou, poněvadž čteme, že jedí tam červy, myši a vůbec předměty, o nichž sice nevíme jak chutnají, které však aesthetické názory naše podobou svou urážejí. Veliký počet lidí nemůže jísti žáby, ne sice že protivně chutnají, ale že protivně vypadají. Stejnou měrou zošklivujeme si krysy, poněvadž podoba jejich není delikátní. Číňané přibyvše do Ameriky a spatřivše ve městech hojné krysy nemálo se zaradovali, a ve francouzském spisu jednom, v němž bezejmenný očitý svědek líčí hrůzy posledního obležení Paříže, čtu, že choulostivým Pařížanům v dobách hladu ragout z krys velmi dobře chutnalo. I koňské maso se nám hlavně z aesthetických důvodů ošklivé, avšak ošklivost tato je výsledkem zvláštních poměrů. Ve spisu Gerlachově o mase čtu, že požívání koňského masa zakázala v devátém a desátém století církev. Staří Germani obětovali totiž bohům svým koně a pojídali pak maso obětovaných zvířat. Tehdá zakázáno požívání masa proto, aby se zamezila modloslužba. Zákaz onen zdědil se až na naše dny a my si zošklivujeme koňské maso rovnou měrou jako pravověřící israelita vepřové; zde i onde přeměnil se původní cit povinnosti v cit ošklivosti.

Pokrm náš podobati se má dobré básni, nemá míti jen dobrý obsah, ale i pěknou formu. Avšak dobré básně stejně se nám líbí, nechť vytištěny jsou na hedbáví aneb na hrubém papíře. Ossianovy zpěvy líbí se nám zajisté v původním neúhledném vydání jako na velínovém papíře; avšak chuť je v podobném ohledu vybíravější. Každé museum nám ukazuje mísy z drahých kamenů vykroužené, fayencové nádoby ozdobené krásnými malbami a podobně. Toť ovšem totéž jako nádherné vydání knihy s drahocennou vazbou, avšak třeba bychom nechtěli píti kávu z achatového koflíku a jísti hrách z amethystové mísy, tož přece není stejným požitkem — jak jsem již pravil — píti víno z pěkného poháru a hliněného hrnku. Vzdělaný svět žádá, aby nádoby na pokrmy měly jistou konvencionelní podobu. Jistě bychom se divně ohlíželi, kdyby nám bylo jísti polévku z mísy podobající se na příklad umývadlu, byť bychom i věděli, že mísy k obvyklému účelu dosud neužíváno.

V posledních dobách kolovala listy zajímavá, poněkud však delikátní historka, která trefně dokazuje nutnost aesthetických ohledů při obědě. K africkému pohlavárovi měl zavítati návštěvou francouzský konsul. Pohlavár, jemuž návštěva nemálo lichotila, věděl ač nejasně, že Evropané užívají při jídle porcelánových nádob, i vyslal, aby hosta svého jak možná uctil, důvěrného sluhu jednoho s karavanou do nejbližšího města přístavního, aby se tam po potřebném nádobí poohlednul. Věrný sluha jel a úloze své dostál, avšak když později francouzský konsul k pohlavárovi návštěvou zavítal, octnul se při stole v nemalých nesnázích vida, že mu přinášejí pokrmy v nádobách tvaru zcela zvláštního, na stole nevídaného. I mne kdysi nemálo osvěžila v malém městě o trhu prodavačka másla, jež měla nalité v hrncích téže podoby, jaké francouzskému konsulovi v Africe předložili. V této příčině názory naše zkostnatěly, požadujeme nutně, aby krmě noseny byly v nádobách tvaru konvencionelního. Co přísluší po našich názorech na talíř, musí na talíř přijíti a každá sebe nepatrnější odchylka nemile se nás tkne.

Avšak formou pokrmu a nádoby, na níž pokrm spočívá, není vyčerpána veškerá naše choulostivost. I spůsob, jakým jíme, utkvěl v přesných formách a výminky od těchto nejednou názory naše rozčepýří. Považovali bychom zajisté za blázna toho, kdo by si přinesl ke stolu vařečku a touto by jísti chtěl polévku. Podobně bychom považovali za neslušného člověka toho, kdo by lžicí jedl na příklad pečeni, a přece jsme se s vidličkou nenarodili. A to jsou úchylky zrna hrubého; kdo by se o pravidlech jemného chování poučiti chtěl, sáhniž po malé knížečce nadepsané „Etiketta“, jež se před několika roky v literatuře naší objevila. Tam se k nemalému svému potěšení dočítám, že vejce na měkko, byvši vyprázdněno má býti lžičkou smáčknuto, a mnoho jiných důležitých pravd více. Ostatně není chování se při stole podle pravidla naší konvencionelní aesthetiky nijak marottou jednotlivců. „Neumí se chovat u stolu,“ je zdrcující kritika pro člověka mladého. Známe mladíky, kteří se předsudkům podobným potají vysmívají, byvše však někde zváni, nejedí nikde pokrmů, o nichž nevědí, jak se podle etiketty jísti mají; jen aby si neuškodili.

Řekl jsem, že považujeme chuť za smysl nižší; řekl jsem také, že chuť poskytuje mozku našemu pocity nadmíru živé! Dík živosti této mstí se za své podceňování chuť na celé vzdělané společnosti. Hle, jak jsme všichni její otroci!

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Beze slova vešel jsem do vedlejšího pokojíku a zvednuv květinu přinesl jsem ji starci. Vztáhl po ní kostnatou, třesoucí se ruku svou, jako bych mu podával nejvzácnější klenot; chvíli ji držel v ruce, načež ruka i s květinou sklesla skoro bez vlády na přikrývku a stařec, kterýž byl několik okamžiků na polo v loži vztýčen, sklesl zase na zpět . . .

Zůstal ležeti bez pohnutí s přimhouřenýma očima maje pravou ruku položenu na svlhlém papíru, na němž byla květina připevněna. Výraz tváře starcovy jevil již nejen poměrný klid duše, nýbrž i jakési mírné, sotva pozorovatelné osvěžení, patrný to následek právě předcházejícího spánku.

Nevyrušil jsem kmeta z jeho dumání nebo polodřímoty a zůstav klidně státi opodál lože nespouštěl jsem zraku s jeho tváře. Asi po čtvrt hodině otevřel kmet přimhouřené oči úplně a obrátiv hlavu ke mně připomenul:

„Ani byste neuvěřil, že vše — co právě předcházelo — zdálo se mi býti pouhým snem . . .“

„A cítíte se býti volnějším, pane učiteli?“ ptám se přistupuje k loži.

„Volnějším sice ne — zdáť se mi doposud, jako by mi ležel balvan na prsou — ale klidnějším, skoro tak klidným, jako jsem býval za dnů nezkaleného štěstí.“

Po těchto slovech stařec, jak se zdálo, namáhavě se vztýčil; ale jsa vztýčen zdál se býti rovněž tak při síle jako před osudným rozčilením, jež mělo omdlení v zápětí. Odhrnul aspoň přikrývku a otočiv se na loži spustil nohy přes pelesť a zůstal tak několik okamžiků seděti.

„Nebylo by snad lépe, pane učiteli,“ dím, „abyste si ještě nějaký čas poodpočinul . . .“

„Ne, ne!“ vpadl mi stařec do řeči. „Mně netřeba odpočinku . . .“

Po té se postavil na nohy. Zavrávoral sice, ale přece již při prvním jeho kroku jsem pozoroval, že není daleko tak sláb, jak se zdálo.

Přes to nalehal jsem na něj, aby si ještě ulehl neb aspoň usedl; leč stařec drže neustále ethiopskou lilii v pravé ruce přešel mlčky několikráte po pokoji, jako by mi chtěl dokázati, že skutečně žádného odpočinku nepotřebuje, načež popošel až k oknu, kde stála jeho lenoška, a usedl do ní. Následoval jsem jej a usedl na tutéž židli proti němu, na kteréž jsem byl dříve seděl. Jsa pamětliv rozkazu lékařova mlčel jsem, nechtěje ani slůvkem starci připomenouti, co předcházelo. Také stařec, drže lilii na klíně, chvíli mlčel; načež mlčení sám přerušil řka:

„Podivno, že i člověk tak chladný a střízlivý, člověk, který už se nalezá na pokraji hrobu a ví, že snad již v několika dnech nebo týdnech přestane na vždy mysliti, jako já, může se ještě tak dětinsky bláhově rozčíliti a sice pro věc, kterouž by u každého jiného pokládal skoro až za ješitnost . . .“

Slova ta byla mi temna; ale přes to, že dráždila v nemalé míře moji zvědavost, přemohl jsem se a místo odpovědi pronesl jsem jen ledabylou frasi, abych dal myšlenkám kmetovým jiný směr.

Zdá se, že stařec úmysl můj prohledl. Lehynký úsměv aspoň přeletl jeho tvář a místo odpovědi na moji frasi musil jsem vyslechnouti tato slova:

„Přede vším musím vás prošiti za prominutí, že choval jsem se, když jste vstoupili, i později, tak podivně . . .“

„Já ničeho nepozoroval, pane učiteli,“ zalhal jsem maje na zřeteli lékařův rozkaz.

Stařec po těchto slovech přísně, ba káravě na mne pohledl a po malé pomlčce pravil:

„Není třeba, milý příteli, abyste myšlenky mé z jakékoli příčiny svádel na jiný předmět. Jsemť zvyklý mysliti nepředpojatě. Nerad dávám se čímkoli ukolébávati v příjemný nějaký přelud; nic mi nebylo a posud není tak protivné jako zbabělé vyhýbání se pravému stavu věcí nebo-li jinými slovy obcházení a zahalování trpké nějaké pravdy. Jako jsem bez reptání skoro po čtyřicet roků snášel nejkrutější ránu, kterouž kdy tak zvaný osud některému člověku vůbec byl zasadil, rovněž tak dovedu i nyní na pokraji hrobu zcela klidně dívati se smrti v tvář a dovedu podobně klidně rozbírati kteroukoli tak zvanou neodvratnou ránu osudu, byť byla sebe trpčí a bolestnější. Jsemť od mládí povahy houževnaté a prodlením let byla se povaha moje tak otužila, že nevím, jaký jiný případ kromě oněch, jež se byly udály před vaším příchodem a bezprostředně po něm, mohl by mne ještě vzrušiti . . .“

Stařec byl tentokráte mluvil neobyčejně klidně; avšak ani tato jeho slova nepřispěla ničím k rozřešení záhadného případu, s kterýmž byla ethiopská lilie dle všeho v tak úzké souvislosti. Počínal jsem sice v starci opět poznávati tu zajímavou, klidnou, kontemplativní povahu myslitele, jaká mi tanula vždycky na mysli, kdykoli jsem si připomenul muže toho co svého učitele; ale přes to bál jsem se přece jednati proti rozkazu lékařovu a rozpřádáním hovoru o jitřivém předmětu mysl starcovu drážditi.

Mlčel jsem tudíž, ačkoliv mi bylo mlčení v nemalé míře trapné. Po malé přestávce ujal se však slova učitel sám:

„Skoro se mi zdá,“ pravil konejšivým tonem, „že se vás slova má nemile dotkla; ale promiňte upřímnosti starého pedagoga, kterýž přes všechno úsilí své nemůže se vpraviti v ton a spůsob chování, jež činí člověka příjemným společníkem. Dlouholetý samotářský život můj učinil ze mne člověka skoro až drsného a příkrého. Připomeňte si jen okamžik, kdy jste vstoupili. Vímť, že choval jsem se k vám nevlídně a že bych vás byl bez mála odpudil . . . A přece jsem vaši návštěvu čekal — vlastně návštěvu vašeho sestřence . . .“

„Jak to, pane učiteli?“ uklouzlo mi, ačkoliv jsem souvislost toho tušil.

„Byl mu zaslán dnes časně z rána k mé radě lístek, aby nás navštívil,“ odpověděl stařec. „Nadál jsem se tudíž najisto jeho návštěvy, ale nenadál jsem se, že do-

staví se pozdě. Dle všeho nebyl mu lístek doručen v čas a katastrofa, ačkoli mnou dnes v noci již každým okamžikem očekávaná, nadešla o dvě nebo tři hodiny dříve . . . A právě tak jako jsem se před několika dny na jeho návštěvu těšil, děsil jsem se jí dnes v noci a časně z rána, když jsem věděl, že přijde již, jen aby spatřil nejmilejší bytost buď v posledním tažení nebo už mrtvou . . . Učinil jsem sice hned po katastrofě vše, co jsem uznal za nutné, aby sestřenec váš, až se dostaví, hned nespozoroval, co se bylo událo, a chtěl jsem jej na strašnou pro něj zprávu, kterouž jsem mu měl zvěstovati, dříve opatrným spůsobem připraviti; ale když jste konečně vstoupili, byl jsem přece v rozpacích, jak se zachovati. Tím vysvětlíte si také nemotorné mé chování, když jsem spozoroval, že díváte se na krvavou skvrnu na podlaze. Bálť jsem se, že může býti předčasně vyzrazeno, že byla sem před vámi zavítala smrt, aby po krátkém boji ukončila život bytosti, která byla idolem vašeho sestřence . . . Poslední zápas její nebyl těžký; slaboučký tělesný organismus její neměl síly, aby se dlouho vzpíral konečnému rozkladu — několik vteřin trvající chrlení krve, pak všeobecná ochablost při úplném vědomí a za nedlouho znenáhlé ubývání sil, agonie a posléze usnutí na věky . . . Pouhý, sotva slyšitelný vzdech byl poslední známkou hasnoucího života — pak následovala povlovně ztrnulost . . . Díval jsem se na tento poslední zápas nejdražší bytosti, jako bych se díval na vadnoucí růži. Když však jsem později položil ruku svou na vychladlé již čílko a pocítil ledovost — zachvěl jsem se a výkřik bolesti vydral se mi z prsou . . . Po celou dobu posledního zápasu bylo se mi zdálo, že tajemný proces umírání a konečný jeho výsledek, smrt, nejsou pro mne tím, čím je byl předsudek učinil pro statisíce jiných; ale když byl zápas ten ukončen, když objevil se jeden ze symptomů, jež ukončení to provázejí, seznal jsem, že přece ještě nejsem dostatečně obrněn proti předsudku, z něhož se rodí hoře a bolest nejpalčivější . . .“

Slova ta pronesl stařičký učitel klidně sice, ale přece s nádechem zádumčivosti, což mi bylo důkazem, že duševní stav jeho není sice ještě normální, ale že přece netřeba se již obávati prudkého rozčilení mysli, jež by mohlo míti nebezpečné následky v zápětí. Jsa však pamětliv rozkazu lékařova a zároveň vlastních slov kmetových, kterýmiž mne byl pokáral, když jsem chtěl rozmluvě dáti jiný směr, setrval jsem v mlčení.

Také učitel chvíli mlčel, načež připomenul:

„Nebyl jste nikdy svědkem umírání?“

Přisvědčil jsem prostě kývnutím hlavy a slůvkem „Ano“.

„A nenapadlo vás nikdy, že poslední zápas, byť sebe bolestnější a krutější, přece bývá mnohdy nepoměrně kratší a snesitelnější než nesčetná duševní a tělesná utrpení, jež v nejrůznějších podobách činí mnohdy člověku život přímo břemenem? Nenapadlo vás, že bývá člověku mnohdy smrt vykoupením, že znamená proň ukončení hrozného, bolestného zápasu, ve kterémž byl z tisícerých ran krvácel, ve kterémž mnohdy v nesnesitelných bolestech vlastní život proklínal?“ . .

Maje za to, že soudí kmet o smrti jakožto o vykupitelce z útrap a bolestí a domnívaje se, že přisvědčím-li, přispěju poněkud k zmírnění jeho hoře nad úmrtím milené bytosti, připomenul jsem:

„Máte pravdu, pane učiteli; podobné myšlenky mě často napadly.“

„A přece není a nemůže býti smrt ani odměnou, aniž jakýmkoli trestem,“ ujal se učitel rychle slova, „jak ji předsudek lidský pojímá. Smrt jest prostě zakončením života, a zbaví-li někoho muk a trápení, vyrve-li jiného z rozkoší a radovánek, stihne-li člověka vzorného, poctivého a cnostného, kterýž by byl jen dobré konal, nebo padoucha, jenž by byl po celý další život svůj jen zlo rozséval a rozvoji lidskému daleko více uškodil, než by mu bylo tisíc poctivců prospělo — vše to na podstatě smrti pranic nemění. Smrt násilná nebo přirozená, nechť chorobou nebo marasmem přivozená, je přes všechny své různosti vždy jen ukončení života: organismus byl prostě pozbyl nutných podmínek k životu a rozpadá se v prvky . . . Toť vše! . . . A přece jak nekonečná řada předsudků víže se na tento prostičký a zároveň přirozený proces přírodních sil, jež v živém organismu působí! Naivní mysl prostého lidu, filosofové, theologové, umělci, básníci všech věků snažili se odhaliti tajemnou roušku smrti po svém spůsobu nebo ku svým výlučným účelům a není tudíž divu, že skoro každý národ a každý věk, že každá víra a každý filosofický system, že každý umělec a básník, ba každý myslitel měl nebo má svůj vlastní názor o smrti. Prodlením let ovšem se tito názorové u národů vzdělaných více méně vykristalisovali; ale přes to vše panuje i za našich dob i u národů nejvzdělanějších bezpříkladný zmatek pojmů. Jedni, kdož věří v život záhrobní, pokládají smrt za anděla, jenž stírá s člověka hnusné a hříšné prý roucho pozemskosti a zbaviv jej útrap a strastí pozemských otvírá nesmrtelné duši brány života věčné slasti a blaženosti . . . Jiní, kdož nevěří v život záhrobní, vítají smrt jakožto vysvoboditelku z útrap a bolestí, jež člověka v životě pronásledujou; a netají se útrpně zádumčivou radostí, když byl mučený ubožák konečně zbaven trápení . . . Jedni pláčou a hořekujou nad smrtí, jiní s resignací snášejí trpkost nebo hoře, jež v duších zůstavuje; jedni klnou, jiní zas blahořečí osudu nebo božství, že bylo toho neb onoho života zbavilo; jedni odívají smrt ve vábné roucho přítelky a vykupitelky, jiní ji líčí barvami hnusnými poukazujíce k odporným symptomům, které ji provázejí; jedněm jest andělem, jiným příšerou; ba mnozí jsou pevně přesvědčeni, že jest smrt trestem . . . Sledujte lidskou mstivost, jak usilujíc o ztrestání nenáviděného tvora pokládá bezživotí jeho za nejvyšší svůj cíl, kteréhož může dosíci; zkoumejte tak zvanou lidskou spravedlnost, která domnívá se trestati nejhnusnější zločiny smrtí; analysujte bezčetná umělecká a básnická díla všech věků a zhrozíte se, jak bezpříkladně liší se v nich názory o smrti od prostého názoru, jejž byly moderní vědy tak přesně ustanovily. A po dnešní den lpí se houževnatě na těchto tradicích; ba i tak zvaný vzdělaný svět by se vám prostě vysmál, kdybyste se od nich uchýlil. Po dnešní den jest tak zvaná tragická vina a tragické usmíření smrtí alfou i omegou nejvyššího druhu básnictví a po dnešní den pokládá se smrt za nejvyšší trest, za nejhanebnější zločiny a nejhnusnější padoušství. Smrtí i za našich dob rovněž tak usmíříš, jako učiníš zadost spravedlnosti —

a přece není a nemůže býti smrt ani odplatou, aniž trestem, nýbrž jest a zůstane na vždy prostým ukončením života . . . Podtrhněte tradicionelní tuto basis smrti mravouce a umění, postavte na místo různých těch názorů o smrti názor nejpřirozenější a způsobil jste jednu z největších duševních revolucí, která kdy lidského ducha k další činnosti osvěžila a spružila. Odměňujte, co odměny zasluhuje, za živa a nikoli imaginerním životem nebo úplným klidem a pokojem po smrti; trestejte, co trestu zasluhuje, ale nikoli tímže způsobem, jenž jest dle jedněch odměnou, dle jiných ukončením lidských útrap; milujte živé a nehořekujte, když byli pouť svou dokonali; idolem vaším budiž lidskost, a smrt zaujme pak přirozené svoje stanovisko, s kteréhož nelze ji pokládati ani za odměnu, aniž za trest! . . .“

Stařec umlkl, ale hned na to podotknul:

„Promiňte, prosím, starému pedagogu, že tak často zabřídá v reflexe rázu pedagogického. Ale kdo jako já přivykl i mysliti jen jaksi k účelům pedagogickým, nemůže než také tak mluviti. Odvykl jsem obyčejné rozmluvě skoro úplně a kdykoli s někým mluvím, nedovedu toho jako jindy a řeč má bývá vždy skoro pouhým monologem.“

Přiznám se, že měly reflexe starcovy za okolností, za kterýchž byly pronášeny, pro mne neobyčejný půvab. Viděti před sebou vetchého stařečka, kterýž sám jsa jednou nohou v hrobě před několika hodinami byl přítomen smrti nejmilejší bytosti a místo pláče, hořekování slyšeti jej tak klidně mluviti o smrti se zřetelem k všeobecnosti, mělo do sebe cosi tak konejšivého a zároveň povznášejícího, že nikdy nezapomenu na několik těch vzácných okamžiků, kdy jsem slovům jeho byl napnutě naslouchal. Zdáloť se mi, jako bych poprvé v životě svém slyšel mluviti člověka, u něhož jest srdce a rozum v úplné rovnováze, člověka, jenž pojímaje život právě jen tak, jak toho zasluhuje, neklame se ani předsudkem rozumu, tím méně předsudkem citu; slovem, jako bych byl slyšel mluviti člověka oné svrchované dokonalosti, o jakéž tak rádi sníváme a s kterouž se tak zřídka kdy v životě skutečném setkáváme. Ký div, že zajímal mne muž ten u větší míře, než dříve, dokud mi tanul ještě na mysli dle pouhých vzpomínek z mládí. Cítil jsem neobyčejnou duševní jeho převahu, a když umlkl, zdálo se mi, že při nejlepší vůli nedovedl bych nalézti podstatné námitky proti kterékoli větě, kterouž byl pronesl. Setrval jsem tudíž i nyní v mlčení, jako dříve a teprv po několika minutách, když i stařec mlčení nepřerušoval, uznal jsem za vhodné ujmouti se slova.

„Zdá se, pane učiteli,“ pravil jsem, „že jste se co muž častěji díval smrti v tvář . . .“

„Co muž jen zřídka kdy,“ odpověděl stařec; „za svého mládí viděl jsem ji však po několik hodin v nejrůznějších podobách kolem sebe a od toho okamžiku bývala mi vždy méně děsnou, než bývá lidem, kteří ji neseznali na bojišti . . . Kdo neviděl řáditi smrt na bojišti, neví, co je smrt v pravé podstatě, nezná její děsnou a medusovitou tvář . . .“

„Už tomu dávno, není-liž pravda?“ podotknul jsem.

„Více než pět a šedesáte roků.“ odpověděl stařec temně.

„Patrně za válek Napoleonských?“

„Ano,“ pokračoval stařec, „roku 1813 po bitvě u Drážďan, když francouzský general Vandamme postoupiv s třiceti tisíci muži až k Teplicům snažil se couvající od Drážďan armádě spojenců vpadnouti do zad i do boku. Tenkráte arci jsem neměl pro průběh války té skoro ani smyslu; věděl jsem jen tolik, že bojují tu Francouzi s vojskem rakouským, ruským a německým. Později arci jsem se dozvěděl více. Vandamme pronásledoval ruského generala Ostermanna přes Nollendorf a snažil se marně postavení nepřátel u Arbisau dobyti útokem. Švarcenberg poslal Rusům u Arbisau bojujícím posilu a dav dvěma rakouským divisím rozkaz, aby postoupily blíže k bojišti, snažil se Francouze v kotlinovitém údolí se všech stran obstoupiti. Také Vandamme čekal na posilu, ale nedočkal se jí. Tak rozzuřil se dne 30. srpna boj. Vojsko spojenců dobylo útokem vršin, jež bylo levé křídlo Francouzů obsadilo; nicméně tito, ačkoliv bez posily, necouvali a bili se jako lvi, až když o jedenácté hodině místo francouzských posil objevil se u Nollendorfu pruský sbor pod Kleistem a vpadl jim do zad. Tak byli Francouzi se všech stran obklíčeni a Vandammovi nezbylo než prosekati se. Dal tomu přiměřený rozkaz; ale jak známo, podařilo se to jen menší části jeho vojska; Vandamme s třemi generaly a zbytkem vojska svého byl zajat. Tak aspoň možno boj ten v největší stručnosti v nejhlavnějších rysech charakterisovati. Vynecháte-li však jmena armád, generalů a míst, kde bojováno, objeví se vám boj ten v celé své šablonovité methodě beze vší barvitosti a rázovitosti, a člověku skoro se zdá, že by průběh jeho mohl vyznačiti přímkami, křivkami a body zcela arithmeticky. A přece — jak úžasná rozmanitost v podrobnostech! Každá vesnička, každá vršina, každý dům, každý strom a keř, slovem, každé místo, o které nebo na jehož blízku bojováno, mělo tehdá svou vlastní fysiognomii; každá armáda, každý sbor, každý pluk, každé jednotlivé oddělení, ba každý muž, jenž se byl boje súčastnil, vyniká z ohromné té spousty lidstva, koní a zbraní, z děsného toho chaosu hluku, kouře, krve a úpění zcela samostatně . . . A přece jen zřídka kdo čítává pozorně podrobné popisy těchto krvavých dramat! . . . Zda ponoří se tisící člověk v duchu v děsný ten kaleidoskop lidské surovosti? Zda tanou tisícímu z nás jen mlhavé obrysy kterékoli episody na mysli s onou barvitostí a plastičností, jak se byly udály? Obyčejně přelítneme těch několik stránek popisu s větší nebo menší dychtivostí: někdy průběh bitvy, někdy ta neb ona episoda, někdy i jména vůdců nebo i některých jednotlivců, kteří byli tím neb oním spůsobem v bitevní vřavě pozornost svých představených nebo soudruhů na sebe obrátili — toť obyčejně vše, co nám na nějaký čas utkví v paměti, aby za nedlouho vždy více mizelo, až nezbude než obraz mlhavý nebo zcela již temný a neurčitý, tak že se ničím neliší od tisícerých obrazů podobného druhu . . . Individuum ztrácí se nám v té spoustě lidských těl co pouhý atom, a vše, co by nás bylo druhdy na každém individuu v nemalé míře zajímalo, zdá se býti všem společným a pozbývá interesu. A přece tvoří každé to individuum svět pro sebe; každé myslí a cítí svým způsobem, každé má své zkušenosti, své vzpomínky a své naděje; každé pohlíží jinak na svět a do budoucnosti, každé jinak soudí o životě i o smrti, jež na ně zeje z tisícerých stran v tisícerých podobách . . .“

Stařec opět náhle umlkl, jako by si byl připomenul své zabřídání do všeobecnosti. Ale dříve, nežli jsem něco připomenul, dodal:

„Promiňte! Jsem vskutku již skoro jako malé dítě. Vímť, že naivně subjektivní reflexe tohoto druhu nemohou nikoho zajímati, a přece . . .“

„Naopak, pane učiteli,“ vpadl jsem rychle, jsa povděčen, že stařec sám odbočil od trudné a bolestné přítomnosti a zapřádal se zdánlivě v myšlenky všeobecné.

Stařec setrval chvíli v mlčení, načež se tázal:

„Jel jste někdy po dráze z Oustí nad Labem směrem k Teplicům?“

Přisvědčil jsem.

„A nevšimnul jste sobě místy černými lesy pokrytých vršin, táhnoucích se v polokruhu na severu?“

Přisvědčil jsem poznovu.

„Pak jste si zajisté také povšimnul kostelíčka na pahorku, po němž rozkládá se malá vesnička . . .“

„Míníte Chlum, pane učiteli?“ optal jsem se, jsa takměř přesvědčen, že stařec jiné osady nemíní.

„Ano, ano,“ odpověděl s chvatem. „A právě tam byl jsem svědkem nejděsnějšího divadla, jež se může před zrakem lidským rozvinouti; právě tam spatřil jsem poprvé hromadnou smrt v nejrůznějších a zároveň nejstrašnějších jejích podobách . . . Posud se mi zdá, jako bych slyšel první temnou ránu z děla, kterouž z rána boj zahájen; jako bych slyšel přitlumený rachot bubnů, kterýmž dáno znamení k prvnímu útoku . . . Byl jsem tenkráte teprv asi patnácte roků stár a meškal právě se svým otcem návštěvou u jeho otce, jenž byl v Chlumu domovem a právě k smrti pracoval . . . Přibyli jsme do Chlumu asi týden před bitvou, když neměl ještě nikdo ani tušení, že bude právě zde sveden jeden z nejkrvavějších bojů před nedávnem zahájeného polního tažení. Většina obyvatelstva v okolí žila a pracovala obvyklým spůsobem, an tu z nenadání počala se v okolí objevovati silnější oddělení vojska a za nedlouho bylo také slyšeti z dáli hřmění děl . . . Obyvatelstvo počalo prchati; ale děd můj nechtěl o útěku ani slyšeti. „Zde jsem se zrodil,“ opakoval, když naň otec nalehal, „zde také zemru — nechť tak neb onak — vše jedno . . .“ Nezbylo, než vyhověti starci již skoro osmdesátiletému a nechati jej po jeho přání zemříti . . . Nicméně, když rozzuřil se později boj v bezprostředním blízku vesnice, když půda duněla a chaloupky se otřásaly při prudké palbě z děl, přihlásil se v dědovi naposledy ku svému právu onen zvláštní cit, jejž zoveme pudem sebezachování; byl ochoten dáti se dopraviti do jiné osady, ale bylo již pozdě . . . Vršiny, táhnoucí se v půlkruhu severovýchodně od Chlumu, Chlum i nejbližší osady byly již obsazeny vojskem francouzským a na planině jihozápadně od Chlumu rozloženo bylo vojsko spojenců v obromném polokruhu, tak že v nižádném směru nebyla už cesta volna. Tak strávili jsme v chýži dědově celou noc. A časně z rána, dokud ještě panovalo vůkol úplné ticho, poslal mne otec ke studánce pro trochu čerstvé vody. Uposlechl jsem.

„Vesnička byla plná vojska francouzského. Kde jaké místečko, všady různá oddělení vojska vesměs ve zbrani a v šikách, čekajících patrně jen na povel k pochodu. Nemoha po hlavní cestě zabočil jsem k potoku a ubíral se po břehu k studánce. Avšak sotva jsem nabral vody, zaduněla z dáli temná rána z děla. Nevylíčitelný lomoz, divoká to směsice všech možných tonů, rozšuměl se náhle po vesnici — vojsko hnulo se ku předu. Současně padlo v dáli několik ran z ručnic. Následoval opět několik vteřin trvající nevylíčitelný lomoz, pak dvě, tři rány z děl, na to několik výstřelů z pušek v nejbližším okolí. V několika vteřinách byla palba z děl i ručnic všeobecná. V šikách i po různu valí se spousty vojska francouzského vesnicí — nejen po vozové cestě a různých stezkách, nýbrž širokým proudem celou vesnicí, všemi zahradami a dvory, každou skulinou v plotech, a přes ploty i zdi zahrad, podle potoku i přes potok, slovem všady, kudy bylo možno třeba jen o několik kroků postoupiti . . .

„Chvíli stál jsem bez pohnutí nevěda, co počíti. Na zpáteční cestu k chatrči dědově nebylo lze více ani pomysliti; po pravé i po levé straně studánky postupuje vojsko do boje a za mnou byl se boj už rozzuřil. Nezbylo mi než zůstati a přikrčiti se u studánky, která byla pod malým skaliskem. Voda prýštila se z rozsedliny, kde jsem byl ze tří stran chráněn, ale odkud bylo možno přehlédnouti část vesnice, zejmena dvě vozové cesty, po nichž právě valilo se vojsko v šikách v před; některé zahrady, část luk a několik chatrčí v nižině, pak pahorek s kostelíkem v pozadí, odkud už zcela pravidelně páleno z děl, tak že nebylo viděti než husté kotouče bělavého kouře, z nichž neustále vyšlehoval oheň v podobě obrovských žhavých jazyků . . . Smrtelná úzkost, která se mne byla zmocnila po prvních ranách a obzvláště, když jsem shledal, že nelze mi více vrátiti se, netrvala však dlouho. Jednotvárnost nevylíčitelného lomozu rušeného dunivou palbou z děl a praskavou střelbou z pušek měla na mou ustrašenou duši vliv konejšivý. V několika minutách ustoupila úzkost má oné trapné tísni, která se zmocňuje člověka před hrozícím nebezpečím a brzo přechází v tupou resignaci, brzo zas měníc se skoro až v úzkost, svírá prsa, div že se člověk nezalkne . . . Neustále se měnící obraz přede mnou stal se v několika minutách jednotvárným. Měnilť se jen v jednotlivostech; v celku zůstával týž jako před tím, leda že místo pěchoty, která byla postup zahájila, postupovali granátníci . . . Náhle jeden z těch, kteří právě postupovali v menších četách podle studánky, zavrávoral, vyrazil z čety a potácel se ke studánce . . . Byl to asi třicetiletý muž plný síly a zdraví. Osmahlá tvář měla výraz nevýslovné dobroty. Modré oko, plavý vlas a takové též kníry dodávaly jí rázu poněkud ženského . . . Tři kroky ode mne nahnul se k stružičce, kterouž od studánky voda odtékala; pak drže v levé ruce pušku poklekl na jedno koleno a sehnul se, aby nabral rukou trochu vody. Viděl jsem, jak se mu ruka chvěje, pozoroval jsem však také, že nemůže rukou vody dosáhnouti — tělo se nahnulo a vzavši převahu padlo na příč přes stružičky tváří do trávy, prsoma do vody . . . Neviděl jsem mu více do tváře; viděl jen, jak sebou tělo několikráte prudce trhlo, jak se pravá, poněkud skrčená noha pomalu natáhla a kterak voda pod tělem dále tekoucí červeně se zbarvila . . .

To byl jediný výjev, jejž jsem mohl několik vteřin pozorovati. Od toho okamžiku poutalo pozornost moji vždy několik podobných výjevů současně; sotva že oko spočinulo na jednom, již obracelo se mimovolně k jinému, děsnějšímu předešlého . . . Po vozové cestě po pravé straně hnali se za víření bubnů v šikách granátníci ku předu. V témže okamžiku, kdy granátník nedaleko mne sklesl, rozstoupil se šik granátníků na nepatrné vyvýšenině. Spatřil jsem chumel lidu a hned na to sřítilo se pět nebo šest granátníků s cesty do pole — dělová kule byla šik na okamžik rozrazila, ale na místo, kam byla zapadla a několik mužů buď zabila nebo zranila, vstoupily ihned následující řady postupujících . . . Jiná dělová koule zapadla do pole právě před oddělení pěchoty, jež se bylo v postupu na několik minut zastavilo; zaryla se pod nohy dvěma nebo třem mužům první, druhé a snad i třetí řady a povalila je na zem . . . Třetí, čtvrtá a pátá koule dělová zahučely přes studánku a zapadly do zahrad několik kroků přede mnou: jedna rozrazila šik, druhá podvrátila vysokou jabloň, která s praskotem pohřbila pod svým větvovím několik mužů, třetí zapadla kamsi do chatrče, před níž byla jabloň vyvrácena . . .

„Hukot dělových kulí zdánlivě se všech stran k vesničce zapadajících a šiky postupujících Francouzů rozrážejících ustupuje časem jen praskavé palbě z ručnic, nyní již hromadné. Boj zuří dle všeho v bezprostředním blízku vesnice, na nejvýš pět, až sest set kroků před vesnicí. Kulky fičí již nad mojí hlavou jako drobný, vždy více houstnoucí dešť. Doposud ještě postupující a před vesnicí k hromadné palbě se rozstupující šiky granátníků a pěchoty nejen více tak kompaktní jako před několika minutami. Každou chvíli rozstupují se na dvou, třech i více místech, kam byla kulka nebo dělová koule zapadla — ale obraz v celku se nemění . . . Jen hluku a lomozu přibývá. Z nenadání postupování ochabuje; zdá se, jako by byl dán rozkaz k zastavení . . . Několik vteřin vidím před sebou děsný obraz bez pohnutí — jen jednotlivci v dáli i na blízku klesají . . . Po levé straně studánky stojí důstojník s vytasenou šavlí před menším oddělením pěchoty, která byla zaujala místo před chvílí tudy ku předu postoupivších granátníků. Zdá se, že mluví k vojákům — v tom srazila mu dělová kule hlavu . . . Tělo padlo bez vlády a proud krve zbarvil půdu — na tři, ač čtyry stopy od těla . . . Dva, tři vojáci v první řadě klesají — jiní tři, čtyři vystupují z řady a potácejí se ku potoku . . . Na břehu potoka, jenž je poněkud hlouběji než terrain, kde zuří boj, je viděti asi třicet vojínů po různu nebo v skupinách . . . Někteří sedí, jiní leží, někteří snaží se uvolniti si odšněrováním tornistru; jiní byli sňali čáka a někteří vymývají si své rány . . .

„A přece nebyla s místa, jež jsem mohl právě přehlédnouti, ještě ani jediná rána padla. Jen baterie na kopci s kostelíčkem a po vršinách dále na pravo pracovaly s úžasnou pravidelností . . . Nejprudčeji páleno od kostelíka; po každé ráně šlehnul dlouhý blesk z bělavého kouře, jenž už skoro úplně kostelíček zahaloval; mnohdy se zdálo, jako by byl kostelíček v plamenech . . . Náhle zazněl z dáli temný rachot bubnů. Chvíli skoro nepohnuté massy vojska se obrací a pomalu couvají . . . Patrně žene se útokem na pluky v prvním ohni stojící a pluky ty počínají couvati. Palba je vždy prudčí. Koule z děl křižují se ve vzduchu a ony, jež byly až dosud zapadaly pod kopec do vesničky a před ní, zapadají nyní již i dále ke kostelíku; třesavé, vytí podobné dunění velkých kulí dělových, hvízdot a fičení kulek z pušek, hlučivý sykot granátů a následující na to výbuch když granát dopadl — směsice nejrůznějších tonů chvěje se vzduchem, tak že se zdá, jako by boj nezuřil na zemi, nýbrž ve vzduchu . . . Jen temné dunění půdy jest důkazem, že země pije proudy lidské krve . . . Kdo neviděl na vlastní oči a z blízka na jednom místě soustředěný boj, nemůže si nikdy učiniti pravou představu o nesčetném počtu kulí a kulek, jež se ve vzduchu křižují; nemá ponětí o rachotu a praskotu, jež boj takový provázejí . . . V několika minutách byly před nedávnem v pořádku postoupivší šiky ucouvly do vesnice a řádění smrti v bezprostředním mém blízku je vždy pestřejší a děsnější.

„Zde klesá jeden beze slova, tam jiný s děsným výkřikem vyskočí do výše a překotiv se padá, aby se více nepohnul; zde potácí se jeden opíraje se o pušku jako opilý, mumlá cosi a po několika vteřinách klesá. Tamo pobočník uhání koňmo po louce. Granát padl mu přímo na prsa a v témže okamžiku se roztrhl sraziv několik mužů na blízku k zemi. Kůň pobočníkův uhání dále; ale místo pobočníka nese v sedle již jen kus trupu a dvě nohy v třemenech. Onde vede zdravý kamarád raněného; mdlá již kule dělová kutálející se po zemi podrazila zdravému nohy a srazila oba k zemi. Zde sedí bubeník na bubnu a obvazuje si šátkem prst levé ruky; náhle zavrávorá a klesne podle bubnu. Tamo stojí granátník za stromem drže kmen oběma rukama křečovitě obemknutý, v tom mu dělová kule srazí hlavu — z trupu vystříkne krev do výše jako rudý vodotrysk a po několika vteřinách skácí se tělo na zad . . .

„Obraz přede mnou znenáhla mizí v bělavém kouři, jenž pomalu zahaluje vesničku. Pálít se již v nejbližším mém blízku. Za nedlouho nevidím než kotouče bělavého kouře; ale slyším děsný hluk a ryk, přehlušující dunění a svištění kulí — žene se patrně útokem na vesnici . . . Již vidím po pravé i po levé straně první kolony rakouských vojáků, kterak s nasazenými bodáky a skloněnými puškami valí se v sražených řadách vždy blíže k vesnici, vidím, jak hromadná palba Francouzů z vesnice sráží celé řady. ale i obraz nejblíže kolem mne zahaluje vždy víc a více hustý bělavý dým, tak že posléze nevidím než chrlení plamenných jícnů u kostelíka na vršku — vše ostatní je zahaleno v dým . . . Ještě jednou spatřil jsem, kterak francouzský granát zapadl do tlupy rakouské pěchoty a jak srazil několik mužů — Avšak co dále se dělo, nevím více z vlastního názoru; byltě jsem raněn a pozbyl vědomí . . .“ (Pokračování.)

Ze staré poesie španělské.

Juan del Encina.

(1468—1534)

Ve vězení.

Neváhej, ať zemru v mžiku,
žalářníku!
Neváhej, ať zemru v mžiku!

Zrychli krok svůj, večer pilí.
Raděj zemřít chci v tu chvíli.
Živ je, koho víra sílí,
žalářníku,
neváhej, ať zemru v mžiku!

Zbav mne pout, v nichž darmo hynu,
marně pykám svoji vinu.
Proč mne trápíš zde v tom stínu?!
žalářníku,
Neváhej, ať zemru v mžiku!

Pravda, že jsem hrůzou bledl,
když jsi na mne prvně vzhlédl.
Kéž má pouta už jsi zvedl,
žalářníku!
Neváhej, ať zemru v mžiku!

Zámek, jenž mi zkrátil žití,
musí vše mi nahraditi.
Nedám na se zapomniti,
žalářníku,
neváhej, ať zemru v mžiku!

Tma.

Bezdná noc nás objímá,
nikde hvězd!
Srdce spí a hlava dřímá,
v duši se nám stmívá.
Když se růže nezalívá,
nemůž' kvést'.

A kde jaká jiskra zbyla,
tma tam jest!
V noci klín se pohroužila.
Smrt již na nás kývá.
Když se růže nezalívá,
nemůž' kvést'.

Kde dřív pravda byla sídlem,
klam a lest!
Klesla se zlomeným křídlem.
Slyšte! Labuť zpívá! — — —
Když se růže nezalívá,
nemůž' kvést'.

Jaro.

Jaro, mládí duše mojí,
nevěřím ti, ty jsi lhalo.
Vše tvé listí zelenavé
uvadlo i opadalo.
Odejdi!

Sotva jsi mne políbilo,
v polibek tvůj jed se vmísil.
Nechci na tvé rety svůdné,
kdo by mne pak ze sna vzkřísil?!
Odejdi!

Až si jednou přáti budu
zemřít', zavolám tě k sobě.
Však teď žít' chci ještě chvíli,
líbej ty, kdo spějí v hrobě . . .
Odejdi!

Jsme jako ptáci . . .

Jsme jako ptáci přeletaví.
Kam složíme své choré hlavy,
všude sníh.

Kde léta svit nás dříve hrál,
mrak v duši se nám zadíval
bez soucitu.

Do vlasů nám již sprchá jiní.
Jak ve propasti mrtvo nyní
v oblacích.

I slunce padlo v úbočí;
mráz chechtá se nám do očí
z jeho svitu.

Vydáno v Burgos 1505.

Přeložil *Jan Červenka.*

Giovanni.

Napsal *Enrico Castelnuovo.*

(Dokončení.)

Ale čert nám do toho vlez. Dělal jsem si plány a neptal jsem se, co dělá politika; ten můj Hippokrat byl senátorem a proto meškal v Římě. Zdá se, že jsem mluvil v té chvíli, když jsem se to dozvěděl, věci náramně kacířské. Zdá se mi, že jsem posýlal do pekla všecky doktory, že jsem se zlobil, nač přenesli sídlo vlády do Říma, a bůh ví, co všecko ještě mi v hlavě vězelo — konečně jsem začal hubovat na celý parlament.

Chvíli stál jsem v rozpacích, co dělat, ale tu myšlenku, že se ještě s někým poradím, vzal jsem si jednou do hlavy a proto pustil jsem se přímo do Říma. Ovšem, že dříve ještě telegrafoval jsem Adele, aby neměla o mne žádných starostí, kdybych v čas nepřišel.

V Římě nová nehoda. Byla právě neděle a můj senátor odejel na čerstvý vzduch do Frascati. Čekali ho někdy okolo půl noci. A já již od jedenácti počítal minuty v jeho pokoji. Ve čtvrt na jednu přišlo konečně to světlo italské chirurgie, můj pan doktor, a jak se zdálo, byl dosti mrzut, že mne tam nalezl. Když jsem mu vyložil příčinu své návštěvy a prosil jsem jej, aby jel se mnou, pravil:

— To nemohu; dokonce ne. Zítra budeme jednat

*

v senátě o zákonech zdravotních a já musím hájiti návrhy komisse, ve které zasedám.

— Ale pozejtří?

— Ah, takové věci se nevyřídí za jeden den, — pravil ke mně tonem takovým, jako by se mne tázati chtěl, odkud jsem to přišel? — Na to pak obrátiv se ku dveřím, které asi vedly do jeho ložnice, dodal: — Je mi líto . . .

Já však neměl chuti hned odejít a chtěl jsem mu vypravovat celou tu nehodu, aby mi pověditi mohl, jak o tom smýšlí.

— Když nemocného nevidím — pravil ke mně — to je těžko něco říci. Ale jak se mi zdá, léčili ho docela dobře. Můžete se docela spolehnout . . . zvlášť doktor Allinori je muž znamenitý. O některých základních principech vědy své jsme sice ve sporu, jinak ale se shodujeme . . . Já bych byl jednal zrovna tak jako on.

— Ale teď? Co byste dělal teď?

— Teď, tuším, že bych radil k amputaci.

Vstal, doprovodil mne zdvořile až ke dveřím, odmítl honorář, který jsem mu za jeho tlachy nabízel, a přál mi dobrou noc.

Za čtrnáct dní, bude-li toho třeba, že by mohl snad přijít . . . Děkuju pěkně.

To jsem toho měl z té cesty do Říma. Byl jsem již čtvrtý den z domova a o svém dítěti nevěděl jsem ničeho. Kdyby byla Adela chtěla mi telegrafovat do Říma, nevěděla by kam, poněvadž jsem zapomněl jí oznámit, kde budu bydlet. Poslal jsem jí jiný telegram, ve kterém jsem jí oznamoval, že chtěj nechtěj musím od svého plánu upustit a že co nejdříve se vrátím domů. Aby mi, chce-li, nechala nějaké zprávy na nádraží ve Florenci.

Ráno odejel jsem prvním vlakem do hořejší Italie. Osud je osud! V Orte jsme se spozdili a zmeškali tím spojení s Florencí. Musili jsme čekat až do pěti hodin.

Na nádraží nalezl jsem tento telegram:

— Nic nového. Čekám tě. Dostal jsi také první depeši, kterou jsem ti poslala přede dvěma dny do Albergo del Nord?

Adela.

První depeši? Nemohl jsem odolati zvědavosti své a vzal jsem rychle fiakra, aby mne dovezl do hôtelu. Času měl jsem dost. Tam našel jsem telegram, který se potkal na cestě s mým a který poslala Adela dříve nežli se dověděla o mém odjezdu do Říma: Zněl takto:

— Doktor Allinori přišel dříve, nežli slíbil, a praví, že nelze více odkládat. Vrať se rychle, rychle, rychle!

Při této zprávě bylo mi, jakoby do mne udeřilo. Co pak se stalo? Pravda, že ten pozdější telegram byl mnohem klidnější, ale kdyby nebylo vážného důvodu, nebyla by Adela tak psala. To znamená, že se musí vykonati amputace co nejrychleji — ta hrozná, děsná amputace! A volala mne, abych byl při tom, abych se na to díval, jak mi dělají z dítěte mrzáka!

Čas kvapil! A já zatím ztratil dva dny tím výletem do Říma, a nyní utratil jsem i třetí den tím, že jsem zmeškal spojení s Florencí. Zdálo se mi, že vidím doktora Allinori v našem pokoji u postýlky Giovanniho s těmi katanskými nástroji v ruce, a že nečeká na nic, než na můj příchod, a pak že bude řezat beze všeho milosrdenství.

A přijdu-li již pozdě? A jestliže, až se vrátím, naleznu Giovanniho v posledním zápase? Co pak? Hleděl jsem si namluvit, že by bylo lépe vidět ho mrtvého než zmrzačeného — ale nedařilo se mi to. Zlobil jsem se sám na sebe, že jsem se tak opozdil a pravil jsem konečně:

— Jen ať mu tu nohu uříznou, když to musí být; ať s ním dělají co chtějí, jen ať mu zachovají život!

Celou cestu byl jsem plný nepokoje a úzkosti, že si to nelze ani představit. Na nádraží nebyl nikdo, vždyť nevěděli, s kterým vlakem přijedu.

Když jsem přišel domů, vyběhl jsem po schodech jako blesk. Adela mne slyšela a vyšla mi vstříc ven na chodbu. Zděsil jsem se, jak špatně vyhlížela; byla bledá jako smrt.

— Jak je? tázal jsem se potichu.

— Teď spí. Musíme doufat . . . Pojď dál . . . Můj bože, ubohý Roberte, ty špatně vyhlížíš!

— A ty, Adelo, podívej se jen do zrcadla . . . Ale co se děje? Pověz mi to všecko.

— Hned; jen pojď dále.

Šel jsem za ní mechanicky do jídelny.

— Budeš mít asi hlad, — pravila Adela a běžela ku kredenci.

— Ó ne, nemám. Rád bych však věděl, jak se vede Giovannimu. Kde je doktor Allinori?

— Odejel.

— Jakže, odejel? Musíme jej tedy rychle povolat. Čas kvapí, vždyť jsi mi telegrafovala ty sama! Hleď, já tomu více nebráním; když to musí být, ať mu tu nohu uříznou! . . .

— Ó ne! zvolala Adela tonem veselým, který mne překvapil, neboť jsem čekal věci ty nejhroznější.

— Raději do toho! pravil jsem netrpělivě. Nedej bože, abychom byli čeho zmeškali!

— Roberte, zvolala opět Adela podávajíc mi obě ruce; — můžeš mi odpustit?

— Odpustit? tobě? Mluv, probůh . . stalo se nějaké neštěstí a ty mi to nechceš říci?

— Ó ne, věř mi, že ne, neštěstí se nestalo . . . Ale . . .

— Jsi tak zaražená . . . Eh, půjdu se podívat, co dělá Giovannino.

Vytrh jsem se jí téměř násilím.

— Jen okamžik, Roberte, zůstaň, zvolala bolestně. Poslyš!

Stanul jsem na prahu.

— Telegrafovala jsem ti do Florence, že doktor Allinori řekl, že čas kvapí a dodala jsem: vrať se rychle, rychle, rychle.

— Ovšem.

— A ten telegram jsi tedy hned nedostal?

— Ne. Odejel jsem do Říma a nalezl jsem jej při svém návratu do Florence.

— Setkal se na cestě s onou tvojí depeší, která mi oznamovala tvůj odchod do Říma, ale neudala mi, kam bych měla adresovat.

— Je pravda; na to jsem zapomněl.

— Považ si, jak mi asi bylo, když jsem se dověděla, že se nevracíš, ale že jedeš dále.

— Musil jsem.

— Doktor Allinori slíbil, že se zdrží celý den, ale déle ne, poněvadž důležité povinnosti volaly ho jinam. A pak věc kvapila . . . nemoc se zhoršila za ten týden . . . každou chvíli mohl se udělati rak.

Já začínal již tušiti pravdu, ale neměl jsem síly, abych řekl jediného slova. Jenom jsem poslouchal sotva dýchaje.

Má žena pokračovala:

— Řekl mi: Signoro, chcete vzíti na sebe nějakou zodpovědnost?

— Můj bože! Zdá se mi, že rozumím.

— Ale zůstane na živě? zvolala jsem. A všickni tři lékaři řekli: — Ovšem, zůstane, uvidíte. Mějte jenom důvěru v nás a v Prozřetelnost . . . Jestliže toho nedovolíte, dítě musí zemřít. Zemřít! Slyšíš, Roberte? zemřít?

— A ty?

— Já řekla: Tu velikou zodpovědnost beru na sebe. Udělejte to . . . Tobě není dobře, Roberte?

— Ó ne. Jen dál . . . Co amputace?

— Vykonali ji přede dvěma dny.

Adela stála u lenošky a držela se pevně za lenoch. Já zakryl si tvář rukama a zvolal jsem:

— Ubohý můj Giovannino! Ubohé dítě! A vydržel to?

— Dali se mu nadýchati chloroformu. Podíval se na mne s těma očima plnýma lásky a udivení a pravil: — Maminko, co to dělají? Ne, maminko, ne! Zavrtěl dvakrát hlavou, máchl rukou jakoby chtěl odehnat nějaký obtížný hmyz, a upadl v lethargický spánek. A pak . . .

Ó mlč: Bylas při tom?

— Chtěli mne poslat do vedlejšího pokoje. Můžeš si pomyslit, zdali jsem tam šla. Zůstala jsem při tom až do konce, bylo to snad několik minut, nebo celé století — bůh to ví! Viděla jsem všecko, slyšela jsem všecko . . . ah! to vrzání pilníku mi zní ještě v uších . . . tu krev věčně uvidím, věčně . . . A když bylo po všem a tu ubohou nohu, která tolik trpěla, odhodili do kouta jako zbytečné nářadí, věř mi, že mne již síly opouštěly a že bych byla hnedle klesla jako mrtvá. Ale jediná myšlenka, ta mne udržela. Giovannino spal; musili jsme jej zbudit. Kdož jiný měl to učinit nežli já, jeho matka? Dvakrát pohledli na sebe lékaři mlčky; já dívala se na ně — to byly chvíle! dlouhé jako věčnost! Konečně hnul hoch rukou, otevřel ty umdlené oči a hledal mne — hned mne hledal. „Maminko, prosím tě, ať již to nebolí!“

— A té rány na noze si nevšíml?

— Ne, hned ne . . . až později . . .

— Nemluv již o tom, nemluv . . .

A dal jsem se do pláče jako dítě.

— Teď — dodala Adela, aby mne potěšila, — necítí více žádné bolesti; smířil se s tím a říkává: „Ta ošklivá noha, dobře udělali, že ji zahodili.“ Já plakal dále.

— Odpustíš mi to? — tázala se mne plaše.

— Odpustit? zvolal jsem — odpustit, já tobě? . . . Je na tobě, abys odpouštěla, moje Adelo . . .

Chtěl jsem mluvit dále. Ona však mi to zabránila.

— Ani slova o tom, Roberte, ani slova, prosím tě; aspoň dokud bude Giovannino v nebezpečí . . . Ty jsi přesvědčen, že jsem jednala, jak jsem uznala za nejlepší, a s tím jsem spokojena. Všecko ostatní zdálo by se mi dnes zlým znamením.

— A jak dlouho to bude ještě trvat?

— Snad osm, snad deset dní, nelze toho určitě říci. Jestliže jsme měli již takovou trpělivost, mějme ji ještě dále.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Uběhlo osm, deset dní a Giovannino býval ještě leckdys nepokojným, když si vzpomněl na lékaře. Ale po dvou nedělích zmizely veškeré stopy horečky a šestnáctého dne, jednou ve středu — pamatuju se, jakoby to dnes bylo — stiskl doktor Allinori, když přišel navštivit svého pacienta, s vítěznou tváří ruku mé ženy a zvolal:

— Neřekl jsem to, signoro, že ho zachráníme? Nyní buďte již klidná po těch všech bouřích; váš Giovannino je z nebezpečí venku. Noha mu ovšem více nenaroste, ale bude zdráv a může býti z něho přece ještě hezký hoch. — Na to obrátil se ke mně a pravil se známou upřímností: — A vy, děkujte své ženě; bez ní byl by hošík dávno zahrabán!

Byl jsem o tom tak přesvědčen, že jsem měl chuť padnout Adele k nohoum. Musil jsem ji však zachytit, aby sama neklesla. Její síly, které tak podivuhodné snášely bolest, nemohly jaksi vydržeti radost. Při slovech lékaře se nejprv zarděla, pak zbledla a byla jako z vosku, nutila se k úsměvu, chtěla něco říci, ale marně. Když cítila, že se jí chvějí nohy, hledala podpory a byla by upadla, kdybych ji nebyl zachytil.

— Nic vám nebude, těšil ji doktor, to je pouze rozčilení; a podal jí k nosu lahvičku amoniaku. Přejela si rukou čelo a zašeptala: — To přejde . . . Ale jsem tak slaba, tak unavena . . . Půjdu si lehnout — Není zde Norina?

— Já ji zavolám, ale zatím jsem tu já.

Odvedl jsem ji do její ložnice, kde bylo pouze jediné lože; zde spávala již čtyry leta docela sama, zrovna jako děvče, jako vdova a ještě hůře: jako žena zapuzená. Svlékl jsem ji s pomocí Noriny a jak ležela, urovnal jsem na ní deku a usedl jsem jí k hlavám.

— Já budu vzhůru — pravil jsem k její komorné — vy můžete jít.

Bděl jsem celou noc a myslil jsem na Giovanniho, který se uzdravil, ach! za jakou cenu! myslil jsem na Adelu, která se snad rozstůně — ale především myslil jsem na tu ohromnou vinu, jaká tížila moje svědomí, a na to, kterak bych ji napravil. Zdálo se mi to zrovna nemožným! Já nedovedl Adelu ocenit; každá žena z ulice se mi více líbila; já jí nabídl rozvod! Jak jsem to jen mohl učinit!

Konečně usnula; její dech, zprvu těžký a nepokojný, se znenáhla utišil a vyrovnal; výraz její tváře byl klidný; a já přece byl tak rozechvěn! Každých pět minut jsem vstal a díval jsem se na její hodiny, jež stály na stolku vedle noční lampy, a jejich jednotvárné tikání mne naplňovalo smutkem. Sekundy šly rychle za sebou, ale záchvěvy mého srdce byly mnohem rychlejší! Bylo to divné. Zdálo se mi, že nejsem toho ani hoden býti v tuto hodinu v pokoji mé ženy, kterýž byl přece mou svatební ložnicí; proč jsem jej tvrdošíjně opustil? Ono zvláštní aroma počestné ženy mne nadobro opojilo a proniklo celou moji bytost. Hladil jsem prostý oděv její, který ležel přes židlici, dotekl jsem se jejího prádla, které leželo na hromadě u nohou postele, a bezděky nesly se moje myšlenky k ložnicím méně čistým, plným nebezpečného lesku, plným ostré vůně, plným opojení, kde tuší přece člověk vzduch plný jedu a plísně. Viděl jsem, jak vznášejí se před zrakem mým nestoudné obrazy ohyzdné nahoty, jak poletují závoje zažloutlé kouřem bídných krčem, jak pod lichým pozlátkem se tají hadry a špína — a styděl jsem se, že jsem také zabředl do toho bahna, já muž, já otec! Má žena, matka mého dítěte, ležela zde přede mnou, ale já nebyl bych se odvážil dotknouti se ani cípu jejího polštáře, nebyl bych se odvážil přitisknouti jediné políbení na její ústa, zrovna tak čistá, jako kterékoliv panny. Seděl jsem u ní, poněvadž jsem soudil, že je nemocna; ale kdyby se byla vzbudila, mohla mne vyhnati a mně říci: „Co si to dovoluješ? Co děláš v noci u mého lože?"

Ranní světlo počínalo již vnikati do pokoje přivřenými okenicemi, a když jsem se přiblížil k oknu, viděl jsem, jak se rdí obzor růžovou září. Bylo skoro šest hodin, když Adela sebou pohnula; otevřela oči a když mne spatřila u svého lože, vzchopila se a pravila: — To jsi ty, Roberte? Kolik je hodin?

— Skoro šest.

— A ty jsi vstával tak časně? . . . Snad není Giovannimu dobře?

— Giovanni neustále spal, Giovanni spí vždycky jako andílek — a naslouchal jsem u dveří vedlejšího pokoje, kde spal hoch se svou chůvou.

— Tedy nechápu — pravila a chtěla vstávat — nechápu, proč jsi tady?

— A jak je tobě? tázal jsem se jí.

— Ah! teď se pamatuju . . . Včera večer se mi točila hlava . . . Již to přešlo . . . Nestálo to ani za řeč . . . K vůli tomu nemusil jsi vstávat!

— Já jsem nevstal — odvětil jsem plaše.

— Jakže? A kdes byl? Nebyl jsi doma?

— Byl jsem . . . zde.

— Byl jsi tu celou noc? . . .

Neodpověděl jsem ničeho, ale moje mlčení bylo přece odpovědí.

— Ah, Roberte! zvolala Adela a pohledla mi do tváře s těma očima plnýma lásky.

Nemohl jsem se více přemoci: padl jsem jí k nohoum, vypukl jsem v pláč a pověděl jsem jí všecko, co duši mou již tak dlouho tížilo. Na slova se více nepamatuju; vím jen tolik, že jsem nezamlčel ničeho, a že jsem žaloval na sebe všecko, co jsem jen věděl. Dával jsem jí ta nejsladší jména; řekl jsem jí, že je anděl, světice, bohyně, že zachovala naše dítě, že zasluhovala jiného muže, který by ji byl pochopil, kdežto já . . .

Ona hleděla mne všemožně upokojit.

— Ne, Roberte, nevěř tomu, já byla také vinna; byla jsem příliš chladná a hrdá; zdálo se mi, že bych se snížila, kdybych ti pověděla, jak tě miluju . . . Hleď, náš Giovanni, ten trpěl za nás . . . Budeme se nyní tím více milovat, abychom napravili své staré hříchy . . .

Adela mluvila o svých hříších!

— Tedy mne nezamítáš? tázal jsem se jí. Nebudeš chtít ty sama, abychom se rozešli?

Ani jsem to nedořekl. Naklonila se ke mně se svého lože, a vzala mne kolem krku svými suchými lokty; její dlouhé, rozpuštěné vlasy vlnily se po mých ramenou, její slzy mísily se s pláčem mým a ona opakovala hlasem pohnutým:

— Ubohý Roberte, pověz mi, bylo ti také tak smutno jako mně?

První paprsky slunce chvěly se na stěně a veselé světlo zatopilo brzy celý pokoj; venku vítali ptáci jaro. A také moje srdce jásalo novému jaru vstříc.

* *
*

Od toho jitra uplynulo několik let. Giovanni nosí ovšem dřevěnou nohu, ale i ta mu dobře sluší. Je postavy spíše vysoké, tváře velmi krásné, povahy klidné a vždy jasné; je dobrý, vtipný a pilný. Ve škole vede se mu výtečně; jeho spolužáci ho zbožňují, jeho učitelé ho milují a on říká často dosti vesele: — Mohu býti vším, jenom ne vojákem. — To je to jediné, čím vzpomínává někdy na své neštěstí.

Giovanni má také mladší bratry, čilé to děti s údy, chvála bohu zdravými; snadno lze si představit, jak já a Adela toto svoje hnízdečko asi milujem — nejlepší to důkaz, že jsme se smířili. A přece, když slyšíme, jak klepá na dlažbě ta dřevěná noha, je nám tak, jakoby elektrický proud projel náma oběma a nás, možno-li ještě úže, k sobě sblížil. Děláme co můžeme, aby děti ničeho nepozorovaly; ale Artur, který je z nich největší diblík, říkává často: — Ó, co pak Giovanni, ten má vždycky pravdu!

Tento náš miláček splácí štědře naši lásku. Zdá se mi, že miluje více svoji matku. A jakby mohlo býti jinak? Dojmy prvního mládí tak rychle nevymizí; jeho matka milovala jej již tehdáž, když já se k němu stavěl co možná lhostejným; a v jeho dlouhé nemoci, kdo pak mu sloužil, kdo bděl u jeho lože, kdo uměl se naň usmát i když sám míval v duši skoro smrt?

Adela zanechala již dávno své přílišné reservy, která ji dělala tak chladnou a lhostejnou. Každý se diví, jak správně a jistě o všem soudí, a když se u mne sejde několik důvěrných přátel, je to starým zvykem, že ona rozhodne každou při. A její slovo je vždy tak mírné, tak spravedlivé! Mně jest nyní třicet pět let, jí o dvě méně; milujeme se jako dva mladí manželé, ba věru mnohem více nežli když jsme jimi opravdu byli! Kdo by to řekl, že jsme se chtěli rozejít? Ach! Giovanni se nikdy nedozví, jaké zázraky udělala ta jeho zlomená noha!

B. F.

FEUILLETON.

Nezoufej!

Nezoufej národe, s láskou a nadějí
podej si pravici; ledových závějí
neboj se, nelekej, srdce žár roztaví
vše, co hněv nepřátel v cestu ti postaví.
Koruny svěcené zloba jich netkne se,
zlomí se, odrazí na štítu odvahy.
Láska tvá plamenná přemůže nástrahy,
na křídlech anděla k slunci se povznese.

Láska tvá pronikne v nebes až klenutí.
Bůh na tě vzpomene! Na jeho kynutí
na hlavy nepřátel zvrátí se záhuba.
K branám tvých svatyní postaví cheruba,
meč jeho plamenný zastilne bezpráví.
Nad hroby zpomínek hvězda se zaskvěje,
jak zrno hořčičné vzrostou tvé naděje . . .
Věř jen, můj národe — víra tě uzdraví!

Jan Červenka.

Barbarská novella.

Kapitola I.

Ještě před nedávnem stála pod úbočím žulové skály, nad moře nachýlena malá chaloupka.

Obyvatelé její — mladý, zdravý muž, a ovšem rovněž mladá, kvetoucí žena.

Živili se tím, co jim moře poskytovalo — lovením ryb, raků, ustřic, škeblí a jiných mořských netvorů.

Moře bylo rybákovi kolébkou, stolem i rakví. Když za rána ohnivý pruh zory jako rozlitá krev objevil se na obloze, vyjížděl mladý rybák na lov.

Žena zatím sbírala mnohotvárné, lesknoucí se škeble, jež voda na břeh vyvrhla, neb otáčela se v zahrádce, již tvořily dva či tři ovocné stromy, záhonek zeleniny a záhonek vonných pestrých květin — a šila malé košilky.

K poledni chystala muži skrovný, stavu jejich úplně přiměřený oběd.

Muž vracel se v tu dobu hladov, poněvadž ani na moři ničeho nerozdávají, přisedl ke stolu, snědl s chutí vše, co měl, chvilku si odpočinul, a zase odešel na moře.

K večeru zaryla se obyčejně lodka do písku pobřeží, veslo padlo do loďky, rybář vystoupil, pevným krokem ubíral se přes hrubý štěrk a zvětralé kameny do nuzné chatrče.

Tam hovořil chvíli s ženou, povečeřel a po té usnul po boku milované družky spánkem spravedlivých, aby ráno vstal, objal a políbil ženu a zase odešel na moře.

Tak žili manželé nějaký čas, v blahém očekávání budoucích věcí, až do doby, kdy vypravování naše počíná. —

Byla noc. Jako stříbrné veslo, jímž pluje noc všehomíra hladinou, vykoupané v modrých vlnách oblohy, lesknul se měsíc. Kolem něho tísnila se směsice hvězd, těch dálných, bílých hvězd, z nichž každá měla svou úlohu — svítiti dolů, jedna na kaluže krve, jiná na laškování po besídkách, a opět jiná na klidné, pokojné snění. Půlnoc táhla tichou krajinou, a smrt dívala se ze záhybů jejího řasnatého roucha.

V tu dobu vše spí, nespí-li, má k tomu každý své příčiny.

V chatce rybářově spali též oba manželé. Jinak bylo v nebi.

Duchové tam přebývající odsouzeni jsou k věčné zahálce.

V takovém stavu mívá každý svatý své myšlenky. Jedni seděli za dubovým stolem, hleděli do prázdna a popíjeli časem stříbrný nektar, jejž jim v křišťálových kališích podávali ochotní andělé. Sklepníků v nebi neznají.

Jiní pohrouženi byli v úvahy o mysticismu, jejž jim na tamější universitě přednášel řádný professor svatý Tomáš Aquinský. Ještě jiní chodili po nebi, prohlíželi znovu, co už stokrát viděli, chytali lelky a obtěžovali Pánaboha věčně různými, podivuhodnými choutkami.

Někteří seděli u oken a dívali se dalekohledy na naši malou, mnoho tisíc mil vzdálenou zem.

Všude byl ruch, život, spokojenost.

K těmto posledním náležel též svatý Krištof, ten, jemuž kdysi bylo popřáno propůjčiti se za sedlo samému Pánubohu. Díval se tedy do vesmíru; občas utřel si zapocené sklo dalekohledu, a díval se dále.

Dole — na zemi — o tom ničeho nevěděli, poněvadž přes pokroky XIX století s nebem dosud pražádného spojení nemáme.

Najednou sebou trhnul.

„Bratři!“ promluvil ke dvěma sousedům, kteří právě zabráni byli v hltání nově vyšlého čísla „Nebeského Lumíru“, „pojdte sem! Kdo máte dobrý zrak, můžete uviděi něco hezkého.“

Zvědaví kollegové hleděli do nekonečna. Mohli tam oči nechat. Ale neviděli ničeho.

„Máte oči, abyste neviděli, a skla, abyste jich nepoužili.“ zabručel sv. Krištof. „Jsem starý člověk, s radostí ale pozoruji, že lepším dosud vládnu zrakem, než vy mladíci. Stydte se!“

Sv. Florián všecky zahanbil.

„Vidím, nemýlím-li se, malou chatrč na břehu moře. V ní spícího rybáře — vedle něho — ha . . .“

Dále nedořekl.

Celý dav svatých obsadil okna, ale neviděli krom lehké páry a mlhy noční praničeho.

„Mlč!“ zakřikl jej sv. Krištof. „Nevidíš také ničeho — myslím jen, vidíte-li klášter, v němž chor mnichů žaltáře své odříkává. Máš příliš světské myšlenky — kdyby se o tom svatá inkvisice dověděla . . .“

„Tím vinen bude tvůj dalekohled, a ty, který jsi jej špatně nařídil,“ jektal sv. Florián. Patrně měl strach.

Tlupa svatých ve hněvu, že je kollega jich za nos vodil, mrzutě vrátila se ke svému korbeli. Za chvíli ale mrknul sv. Krištof na sv. Floriána, a vytratil se do nebeského parku, kam jej i sv. Florián následoval.

Byli sami. Vzduch dýchal těžce, snivě, cypřiše páchly tak opojivě, květy mámily vůní a šero přeludy.

Sv. Krištof ležel na lávce. Obličej jeho podobal se blednému měsíci. Byl zsinalý jako tváře mrtvoly.

„Co je ti?“ soucitně otázal se sv. Florián.

„Slib mi rukou dáním, že ničeho, co ti nyní sdělím, neprozradíš.“ Mlčky podal mu sv. Florián svou bílou, malou ručku.

„Viděl jsi dobře . . .“

Nyní zblednul zase sv. Florián.

„To je neslýchané!“ bylo jediné, co z chvějících se úst vypraviti mohl.

„Nuž dobře!“ vzdychnul bolestně svatý Krištof, „chceš-li, jdi, udej vše. Víš, jaké to bude míti následky. Chceš-li pověst mou zničiti, mne v bláto zašlapati, jdi, Jidáši! Nejsi hoden slova upřímného . . .“

„Co mám ale činiti?“

„Především mlčet, pak radit.“

V tom vrzly dvéře. Nějaký zamilovaný párek vstoupil. Oba přátelé přitiskli se úže do bosquetu.

Tím končí první kapitola našeho vypravování.

Kapitola II.

„Muži, můj drahý, dobrý muži, mám od nějakého času podivné sny,“ jala se vypravovati jednoho krásného rána žena rybákova. „Chtěla jsem se ti dávno už svěřit, bála jsem se ale.“

„Mluv jen!“ doléhal netrpělivě rybář.

„Poslyš tedy, dříve ale ujisti mne, že se opravdu hněvati nebudeš.“

„Tys můj dobrý anděl!“ zvolal něžně muž a políbil ji na kypré, růžové rty.

„Když jsem se k tobě do chýže přistěhovala, jaké bylo moje věno? Byla jsem chudá, tak chudá, jako květ, na osamělém pahorku vyrostlý. Nepřinesla jsem ti do domu ničeho, nežli sebe a svou lásku. Ty jsi měl na tom dosti. Mimo to přinesla jsem ti jediný obraz — sv. Krištofa, který visí zde dlouhé již dny, dívaje se svým hlubokým, temným okem až na dno duše mé.“

Ustála, zamyslila se a po chvíli dále pokračovala.

„Ty víš, s jakou úctou hleděla jsem na tohoto svatého. Vždyť to jediné dědictví po mém dobrém otci, po mé láskyplné matce, jejíž teskný osud nás tak často k slzám pohnul.“

A skutečně ukáply dvě slzy jako krůpěje roztaveného stříbra na ruku rybákovu.

„Každý den snášela jsem nejvonnější, nejpestřejší květiny, jež jsem k účelu tomu v zahrádce své pěstovala, uvila po vroucí modlitbě za blaho naše i dítěte, jež čekám s blahým, svatým pocitem lásky mateřské, svěží, krásný věnec, a otočila jím starý rámec. A za to sv. Krištof takto se mi odměňuje: kdykoliv po dlouhém bdění usnu, zjeví se mi ve snu. Jest ale podoben mladému, ohnivému mládenci. Vyjde z rámce, přiblíží se ke mně, políbí lem šatů mých, klekne přede mnou a šeptá mi nejohnivější slova . . ."

„Plna hněvu vztáhnu hrozivě ruku proti němu, a on s tichým, výčitky plným pohledem vrací se do svého rámce."

„Obyčejně se probudím, nemohu do bílého rána usnouti, a přece mám právě nyní občerstvujícího spánku tolik zapotřebí!"

Rybák stál zaražen s pohledem plným mraků a blesků.

„Podivný sen, podivný!" pravil po chvíli. „Cosi podobného jsem nikdy neslyšel. Ode dneška nebudeš více krášliti obraz jeho, toho nevděčníka, který by měl spíše přimlouvati se za tebe u Bohorodičky."

Za chvíli odešel muž zase na moře, a žena odebrala se po své práci. Dnes večer zůstal neokrášlený začouzený rámec. I starý věnec zmizel.

„Jsem zvědav," pravil rybák lehaje, „co řekne dnes sv. Krištof. Ale Bůh mi svědkem buď, zjeví-li se ti ještě jednou, požádám našeho pana faráře, aby ve chvíli, kdy s Bohem hovoří, vše jemu oznámil. Dobrou noc, spi pokojně a zítra vypravuj mi zase své sny!"

Žena ulehla, ale ze spaní zasténala, lomila a házela rukama. Rybák ji probudil.

Dlouho dívala se na něho v jasné měsíčné noci jako zmámená, beze smyslu, beze slova. Tupě, s vypoulenýma očima podobala se náměsíčnici, s vysoké zdi shozené.

Konečně počala nesouvisle vypravovati.

„Zdálo se mi," šeptala, a hlas její podobal se více šelestění svadlého listí, nežli řeči lidské, „zdálo se mi něco hrozného."

„Bloudila jsem smutně po břehu. Byla již noc, hluboká noc, a ty jsi nepřicházel. Bála jsem se nejhoršího. Doma plakalo ubohé, malé dítě, jež jsem týž den porodila. Těšila jsem se na milé překvapení, až uvidíš, že nejvřelejší naše sny jsou splněny, a ty jsi nešel. Zoufale rukama lomíc potácela jsem se po břehu . . ."

„Všecky hvězdy zhasínaly, měsíc skryl se za mraky. V tom osvítil jeden, druhý blesk příšernou krajinu. Zaplál v zrcadle černého moře jako ohnivý had, tisíce jisker pršelo z šupinatého ohonu jeho."

„Ve svitu jeho viděla jsem na moři černý, daleký bod. Při druhém záblesku rozeznala jsem v dáli člun, na něm jsi ty vesloval. Mohutnými ranami poháněl jsi oře svého ku předu. Při třetím blesku vyskočil jsi z lodky, a rychlými kroky chvátal jsi ke mně. Pojal jsi mne v náruči, a dlouhou dobu šíleně mne líbaje a objímaje beze slova jsi stál."

„Já plesala, vše bylo zapomenuto, a jako harfa, plna lahodných tonů zvučelo to v srdci mém. Ale jak nový zaplál blesk, nebyl jsi ty to, nýbrž svatý Krištof . . ."

„Vzkřikla jsem zoufale, on ale pojal mne v drtící lokty své, stisknul mne, až jsem cítila oheň jeho ve svých žilách, a vskočil se mnou do lodky. Chtěla jsem vrhnouti se do moře, jež jako tisíce ďáblů šklebilo se na nás, on ale železnou pravicí tlačil mne v lodku a druhou rukou vesloval ku předu."

„Neměla jsem slova, neměla jsem smyslu, abych kletbu na hlavu jeho svolala, ležela jsem jako mrtvola, a jen celé peklo hořelo mi v prsou. Ještě jsem slyšela žalný, umírající ston dítěte, ten dozníval, ve větru se ztratil, ve vlnách utonul, a my připluli k velikému, rozlehlému ostrovu."

„Tam ležel jsi ty — bledý, bezduchý, hlavu ve vlnách potopenou . . ."

„Muži dobrý, nejezdi na moře! Zapřisahám tě, nevzdaluj se ode mne! Zahynu raději hlady, než v loktech jeho!"

„Neboj se, buď klidna. To ďábel. Divím se ale, že nezjeví se i mně, jak se na poctivce sluší." — — — — — —

Uplynulo něco málo týdnu. Rybář od osudného dne nevyjížděl. V chaloupce jeho uhostila se pomalu bída.

Jednoho dne smálo se s postele na rybáka dítě — tak malé, tak nevinné, jak andělíček s nebe spadlý. Žena ležela ve mdlobách.

V tom zaťukal někdo na okénko.

Rybář vyšel ven a spatřil příšerného muže, zahaleného v hustý, černý plášť. Z pláště svítily dvě oči, ale demonicky a divoce, že rybák bezděky ucouvnul.

Beze slova vešel divný host do chatrče, ukázal rybákovi na dveře, který jako duch se vytratil.

Za chvilku vyšel cizinec z chýže, vskočil na lodku, rybář za ním, odvázal řetěz a těžké veslo zarazilo se do vody. Loď vyploula.

Ani hvězdy neukázalo se. Vítr šuměl tak teskně, jak toho rybák co živ nezakusil, tma tisíce rameny chytala loď i plavce její.

S nebe šlehaly blesky — tak rudé, tak divoké, jako pohledy cizincovy.

Pojednou spadl s hosta černý háv. Veslař viděl před sebou příšerný známý obličej. Veslo vypadlo mu z ruky, moře pohltilo je . . . .

Cizinec rozhrnul plášť, vyňal z něho mrtvé, bledé dítě, s krvavými pruhy kol mladé šíje, zamávnul jím a mrštil je daleko v moře.

Rybák skočil za ním.

Dlouho do noci zněl ostrý, šílený smích na moři. Plavci okolní znamenali se křížem a klekali před obrazem Matky Boží.

Kapitola třetí a poslední.

Několik hodin ležela žena rybákova ve mdlobě. Pak se ponenáhlu otevřely dvě velké, kalné oči, žena otočila hlavu, rozhlédla se po světnici, po obraze sv. Krištofa, po svém loži.

Bylo prázdné.

„Co se to děje, můj bože! Ach, darmo se zase lekám, Nedočkavý muž vynesl novorozeně na čerstvý, vonný vzduch." A utichla a snila dále, o svém štěstí, o lásce muže, o budoucím osudu svého dítěte.

Dítě poroste, nezemře, ne! Bude z něho zase rybák, jako je otec jeho, a prací mozolnou doslouží rodičům svým do smrti, zatlačí jim staré oči a pochová je v tom vlhkém, hrubém písku mořském.

Většího blaha neznala, nechtěla znáti.

Spi sladce, ubohá ženo!

Konečně zdála se jí chvíle samoty býti příliš dlouhou. Z venku neozýval se mimo hukot moře a šum větru nejmenší ani ruch. Žena se s tíží vzchopila a vyšla na práh.

Tam ji ovanul mrazivý vítr a z dáli slyšela ostrý, jásavý, šílený smích.

Vrátila se domů, rozsvítila kahan, který ozářil obličej svatého Krištofa. Pozorovala na jeho tváři ostrou rýhu kol úst, jako trpký, jízlivý úsměv. Mžikem pochopila vše.

„Tedy tys to byl!" zvolala zoufale, strhla se stěny starý obraz a šlápla na něj. Cítila pod nohou něco pevného, měkkého, jako kdy šlapeme po lidském těle . . .

„Jako šlapu po této hříšné, bídné podobě, tak buď zašlápnuta ve mně každá myšlenka na nebe, jež neslyší!"

Chalupa časem se rozpadla, moře vystoupilo a zaplavilo vše, i pověst o ní.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Věčně nezůstane nic tajného. Tak ani v nebi. Bůh se dověděl všeho.

Svolal porotu — svaté apoštoly —, obeslal sv. Krištofa a Floriána před svou stolici, a resultát všeho byl, že oba jmenovaní zbaveni svých vyšších hodností, Florián uvězněn na 14 dní o chlebě a vodě, a Krištof poslán na zem, která se mu dříve tolik líbila. Svatý Petr zavřel za ním bránu nebes a on se svezl v noci do Prahy.

Chodí zde se sklopenou hlavou, tiše, nejskrytějšími uličkami.

Hloupí lidé si šeptají, že kuje verše, kterými chce oslaviti své neštěstí.

Mně se dostalo té cti viděti jej několikráte, ba přísahal bych na to, že je jich zde více . . . *Augustin Mužík.*

— „Eklogy a písně", nová sbírka básní Jar. Vrchlického, vyšly v krásném vydání u Jana Otty.

Listárna redakce: P. L. V příštím čísle. — „Sichrov": První má pěknou, opravdovou náladu. — Neuveřejníme práce, zaslané pod chiframi: „M. H—a." — „V. Ravic." — „F. B. ml."

OBSAH: Z „Prostých motivů" Jana Nerudy. Má poesie. Potlouklo! Motiv zimní. — Vlasta. Napsal Jan Lier. (Pokračování.) — Aesthetika při stole. Od R. E. Jamota. — Ethiopská lilie. Romaneto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Ze staré poesie španělské. Juan del Encina. Ve vězení. Tma. Jaro. Jsme jako ptáci . . . Přeložil Jan Červenka. — Giovanni. Napsal Enrico Castelnuovo. — Feuilleton: Nezoufej! Báseň Jana Červenky. Barbarská novella. Napsal Augustin Mužík.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR"
vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce
vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 10. prosince 1879. ČÍSLO 34.

Amanita.

Skizza od *Františka Heritesa.*

Uvádím před oči čtenáře svoji hrdinku v okamžiku jejího křtu. Ovšem netvoří pozadí obřadu štíhlé sloupy gotického chrámu vyšňořené staromládeneckým vkusem pana faráře pestrými květy ze slámy a papíru, třpytivými skleněnými cetkami, obrazy a obrázky neznámých venkovských umělců a pozlacenými andělíčky vztahujícími toužebně ručky nebo nadýmajícími buclaté tvářičky namáhavým jak na pohled vidno, troubením na dřevěné trouby — nikoli, náš křest odbýval se spůsobem ne zcela křesťanským, odbýval se pod jasnou klenbou letní oblohy a spanilá hrdinka nespočívala v loktech ctihodného kmotra, ale povalovala se nedbale na hebkém mechu. A kouřila cigaretu s chutí a s patrným požitkem. Z toho tedy již vidíte, že to nebylo děťátko nevinné a plačící.

A skutečně jste uhodli — byla to holčička postrádající snad obě tyto zmíněné právě vlastnosti a jmenovala se již na dvacátý rok: Tóny Klemens.

Se zmíněným křtem měla se pak věc takto: Přítel Julius, který byl tak nešťastným, že náležel k cechu literátů a tak šťasten, že ho kritika příliš nechválila, stál opodál opíraje se o svraštělý kmen staré sosny a dívaje se kamsi do nebes. Možno, že by tam byl i uletěl, když ne in persona, tedy in phantasia, v zvonivých verších, kdyby nebyla slečna Tóny odvrátila mysl jeho ku věcem pozemštějším, méně posvátným, ale nikoli méně půvabným. Stalo se totiž, že jakýsi dotěrný brouk uráčil vylézti na slečninu botku a používaje závidění hodné situace pokračoval na svém rozkošném výletu po bílé punčoše rozhlížeje se moudře na všechny strany, až došplhal se konečně v místa, která v podobě lemu letních růžových šatů zvolala i na něho, nemluvného hosta, své velitelské „stůj". Zastavil se tedy, ano vrátil se zas nazpět, aby za chvíli znova se pokusil o další postup na svůdné dráze.

Tóninka sledovala podezřelé cesty dotěrníka s úsměvem, se zalíbením. Ano, její laskavost šla tak daleko, že jednou i lem růžových šatečků posunula dosti značně — konečně však omrzela ji jednotvárná hra i nasytila se snad také škádlení ubohého brouka.

„Poeto!" zvolala rozmarně na zadumaného Julia, „přeju si, abyste tento obraz (a ukázala na nožku a na brouka) uvedl okamžitě v dojemný verš se zvučným rýmem." — Brouk jako na povel zastavil své podnikavé pochody a, snad rozmrzen, snad zarmoucen, usadil se nehybně na bílou punčošku, zrovna nad kotník hezké dívčí nožky.

A tu se stalo, že přítel Julius Bystrý vrátil se z říší nebeských na tento svět a prodlev nějakou chvíli se zalíbením na slečnině nožce zadeklamoval s mnohými vzdechy a krásným hlasem objemnou báseň; bohužel však tenkráte Musy, snad že neměly dosud času vrátiti se k němu, když je byl před chvílí vyzval na cesty k obloze, snad že jsouce ženami neuznávaly vůbec krásu opěvané spolusestry — zkrátka, báseň byla mizerná a dobrý Julius zmohl se k finale sotva na otřepaný obraz o „královně ležící tu svůdně na hedvábném divanu pod baldachýnem boží oblohy".

Slečna Tóninka zívla dosti hlasitě a pohnula sebou s patrnou nevolí, kterýžto pohyb nadobro zbavil brouka nejen dnešní, ale vůbec všech světských rozkoší; neboť dostal se chudák nešťastnou náhodou pod nemilosrdný ohyzdný kramflík moderních dámských botek.

Nepromluvivši slova Tóninka obrátila se na druhou stranu a zastřela si tvář jakoby naznačiti chtěla, že se chystá k dřímotě.

„Bravo!" zvolal přítel Ladislav (Ladislav Suchánek medik i hudebník, v obojím dilettant) — „to je znamenitá odpověď! Bravissimo! — — Takový je náš poeta Julius! Jeho verše jsou pro nemocného lepší než morfium; spůsobí okamžitý spánek. Královna . . . kterak to bylo? Královna svůdně ležící . . . Královna! Fi, jak malicherné a obyčejné."

„Nehledě k tomu —" podotknul přítel Eduard Křikava dramatický herec a v prázdných chvílích také básník — „že jsi vlastně, drahý bratře na Parnase, nedržel se předmětu. Brouk na punčošce . . . hle! (postavil se do posice velmi účinné) — jako havran, který usedl na čerstvě napadlý sníh . . ."

„A což růžové šaty?" smál se teď Julius.

„To jsou —" odpovídal kollega v patrných rozpacích — „červánky zapadajícího slunce na sníh ten padající" — —

„Dost! dost!" volal Suchánek — „to by bylo teprvé krásné! Brouk — sníh — červánky — — V mých očích naše Tóninka na zeleném mechu vyjímá se spíše jako — muchomůrka."

„Ale to jest hanebné!" — hájila se slečna a rychle se vzchopivši vrhla z čarovných očí svých několik vy-

datných šípů na ubohého hocha. — „Co vy si dovolujete!“ —

„Proč hanebné?“ tázal se Suchánek. „Tu je vidět, jaké jste vy dámy. Kyprý, svěží, čerstvý obraz vzatý z přírody — toť hanebné! Ó vy dámy, vy dámy! — Vy potřebujete kadidla; plačtivé vzlykání našich poetů o královnách, o nebes baldachýnech, o červáncích, lichotí vašemu vkusu — ale muchomůrka!! — toť strašné! — Růže, fialka, pomněnka, ano, to je poetické, ano, třeba i karafiát — proč ne? — to napsal ten a ten a ti a ti to opakovali po nich tisíckráte — — ale muchomůrka! — —“

Přítel Jaroslav rozhorlil se do opravdy.

„A víte-li, ctěná dámo,“ — doložil po chvíli — „kterak jmenuje se muchomůrka po latinsku? — Amanita.“

Tóninka se dala do smíchu a v okamžiku také do tance. „Amanita! Amanita!“ — volala tleskajíc do rukou. — „Ale to jest velmi pěkné — Amanita! — Proč pak jste to dříve neřekl? — — Hle! Muchomůrka tančí — —“ a smála se a tančila až unavená klesla zas do mechu.

Slečna Tóny měla červený, až žárem planoucí vlas a jak tu spočívala hlava její na zeleném mechu — — obraz byl skutečně trefný. Muchomůrka! Amanita! —

„Ode dneška nejmenuju se jinak,“ zvolala slečna s očima zářícíma dětinskou radostí — „s jmenem Amanita budu vystupovat na divadle —“

„Nuže tedy vás křtím —“ pravil Suchánek a naliv si na prsty trochu vína pokropil svůdnou Evy dceru s vážností zkušeného faráře.

Jednotlivé kapky tokajského zachytily se ve vlasech Amanity a leskly se tu jako rosné krůpěje demantovým jasem . . .

Přítel Julius unešen rozkošným pohledem chystal se již klesnout na kolena v průvodu nějakých hluchých veršů; též přítel Eduard učinil krok ku předu, aby v co nejúčinnější divadelní posici vzdal uctivý hold sličné novokřtěnce — ale slečna vyskočila hbitě a šermujíc do vzduchu svýma hezkýma rukama volala: „Pryč! — pryč! což nevíte, že muchomůrka jest jedem — pro vás — vy mouchy! —“

A zavěsíc se na rámě bručivého pana Podivína, který opodál bavil se studiem květin — táhla jej za sebou, hopkujíc lehce vedle jeho nemotorně pádných kroků, což se vyjímalo asi jako by kanárek vedl se s medvědem. Druzí páni společnosti zůstali pozadu a zaměstnávali se úslužně skládáním slečnina plaidu a hledáním jejího klobouku, o kteráž sladká břemena se konečně poháDali.

„Což já nejsem moucha?“ otázal se cestou Jakub Podivín.

„Ne — vy nedotíráte — nechcete ani —“

„Nechci.“

„Jste hrdým,“ odpověděla, „a pak — nemilujete.“

„Jako tam ti?“ otázal se obrátiv se. —

Společnost octnula se za několik minut před úhledným švýcarským domkem a chvíli na to — ne, kdybych nebyl hrdinku své malé povídky již vám představil v situaci, jak myslím, výhodné, volil bych zajisté óbraz následující: Amanita rozdává kyselou smetanu.

Nabírá ji prostou plechovou lžící z ohromného krajáče stojícího před ní na stole a přelévá ji do kávových skleniček, což se, poněkud ovšem z daleka, podobá známému zjevení svatého Augustina. A viděli jste někdy půvabnější zjev než hezkou dívčinu s vyhrnutými rukávky, šermující před vámi nějakým důležitým přístrojem kuchařského umění? . . . Ty oblé bílé ručky kmitají se neustále před zrakem vaším a dráždí všechny vaše smysly . . .

Myslím, že přítomným pánům nikdy jako dnes ještě tak nechutnala podobně frugální svačina.

Ostatně vyznati dlužno, že i slečna Katy, sedící na důkladné lavici venkovské sednice jako na trůnu, dojídala právě s největší chutí čtvrtou porci. Slečna Katy byla jakýsi druh gardedámy. Pravil jsem „jakýsi druh“, neboť mně přisvědčíte zajisté, že znamenitá ta specialita lidské společnosti, které říkáme gardedáma, objevuje se v různých variacích. Poměr slečny Katy k sličné naší hrdince byl dosti volný a možno říci nahodilý. Zkrátka: byla jí samou engažována za strážkyni její cnosti a pověsti — ne pro věčné časy, ale dle zvláštní, řádně vyhotovené smlouvy, na čas čtrnácti dnů a výslovně k výletu do hor, který byla slečna Tóny hned v zimě umluvila s malou společností svých zbožňovatelů a přátel. Vlastně přítele; neboť ačkoli pánové na vzájem tak se titulovali — slečna Tóny nezneužívala nikdy svatého toho jmena a dařila jím jedině bručivého Jakuba Podivína. Čím byl se ptáte? . . . Před lety vyučoval ve vlastnosti politování hodného čekatele učitelství, slečinku Antonii, která tenkráte právě dětským šatečkům odrůstala, všemožným vědám a dovednostem, od astronomie až po nenáviděný pravopis i zůstal později při své žačce jako její tajemník a vždy a ve všem spoleblivý rádce. Toť vše, co o něm možno pověděti. —

Ze zbožňovatelů seznali jsme dosud tři. Čtvrtý jest, abych tak řekl, úplně passivním členem společnosti. Jest sice malíř a k tomu zázračným zmatkem osudu krajinář, ale krajin jako by pro něho nebylo na světě; celý den nedělá nic, než jí; nemá-li jiného, ohryzuje zbytky od předešlého dne. Skorem se mi zdá, že je panu Ferdinandu Bukovci, ačkoli je malíř, milejší pečené husí stehýnko, než celá nejkrásnější labuť plovoucí po jezeře.

Pátý vstupuje právě do světnice: pan Jindřich Rósa. Kdybych mohl čtenářce posloužit jeho fotografií, jsem jist, že by před jeho skutečnou mužskou krásou vybledlo celé album jejích ctitelů. Ovšem jsem zas naopak přesvědčen, že i zmíněný krasavec bez rozmýšlení postavil by se v řady těchto.

Dovoluju Vám diviti se tomu, že pana Jindřicha Rósu nespatřili jste hned s počátku, v lese, v houfu dotěrných much, obletajících spanilou muchomůrku. Několika slovy podám vysvětlení. Panu Rósovi naskytla se nenadále netušená příležitost k uzavření výnosného nějakého obchodu i odebral se za tou příčinou do blízké vesnice, aby oblomil a na svou stranu přemluvil tvrdohlavé sedláky.

Ještě jsem totiž neřekl, že pan Jindřich Rósa jest majitelem nejen několika výstavných domů v II., ale též výnosného obchodu tamtéž — a tu přihodilo se mu, že i zde v posvátné lesní samotě probudil se v něm náhle vrozený kupecký pud a zvítězil v duši jeho na okamžik nade všemi vášněmi, i nad žárlivostí, kterou

obtěžuje bez ustání spanilou společnici, k jejímu netajenému a opravdovému potěšení.

Co zavedlo v tuto pestře malebnou, rozmarnou, rozpustilou a řekněme i lehkomyslnou společnost jej. bohatého majitele domů a obchodníka? — Láska . . .

Ano — láska zvítězila po zarputilém boji nad rozumem, který se oděl v cudné řízy několika tuctů různých tet a kmoter, aby zavolal na něho výstražné: Vari!

Lhal bych kdybych chtěl tvrditi, že pan Jindřich Rósa nastupuje dobrodružnou cestu do hor, snad na mysli měl, že snad bude tato cesta rozhodná pro jeho život, pro jeho budoucí štěstí. Ačkoli ubohého uvádím v nebezpečí, že před Vaší přísností valně na mravní ceně pozbude — nemohu přece zamlčeti, že tenkráte sice každé noci sníval o krásném předmětu své touhy, ale ani jediné noci nepohřížil se ve sny o tom štěstí, o jakém snívají mladí lidé jsou-li zamilovaní — sny, které počínají na stupních oltáře, probírají se všemi půvaby spokojené, útulné domácnosti a zastavují se kdesi mlhavě, ve stínu bílých záslon nad objemnou kolébkou z ořechového dříví.

Avšak samota, do které uchýlil se s krásnou dívčinou a k tomu v průvodu společnosti dráždící neustále jeho žárlivost, účinkovala proti všemu nadání na jeho mysl i na jeho cit. Z počátku pouhý zbožňovatel — a byť i ohnivý, přece jen pouhý tuctový zbožňovatel slečny Tóny — změnil se znenáhla v opravdového milovníka, plného nejen lásky ale i vážných úmyslů — i nebudete diviti se zajisté, že večer toho dne, ve kterém jsme uvedli vás do této povídky, a který určen za předposlední výletu, pan Jindřich Rósa prohlásil Amanitě, že bez ní nebude a nemůže a nechce žíti i požádal ji — o její ruku.

Seděli spolu u malého jezírka, které rozkládalo se nedaleko švýcarského domku, obydlí horárova. Jak krásné může býti nebe letního večera v horách, nepochopí, kdo nepoznal. I u nás, na rovině, jsou krásné večery letní, ale pocit, jaký v nás vzbuzují, jest tak krotký, tak střídmě klidný, tak pokojný, řekněme to, tak jednotvárný, jako ty naše roviny samy — postrádá oné velebné zádumčivosti, jaká nás ovívá pod ochranou mohutných vrchů, jejichž vrcholy stříbří a zlatí a ruměni svit zapadajícího slunce . . .

Amanita upřela k němu tázavě zrak.

„A vy nevíte,“ pravila, „že půjdu k divadlu?“

„Abyste náležela všem!“ zvolal Jindřich. „Aby vás každý kdo zaplatí vstupné považoval za své zboží?“

„A zač jste vy,“ pravila Amanita smutně, „zač jste vy mě považoval? A zač mě považovali a považují tam ti —“ ukázala směrem, kudy před chvílí na její výslovný rozkaz vzdálil se čtverlist zbožňovatelů. „Vy jste se domýšlel jako oni, že když jsem veselá, rozpustilá snad, když se nemodlím růženec a neukrývám se s chybami a hříchy svými za masku falešné pobožnosti, když užívám života podle svého a ne podle předpisu závistivých tet, když jsem jen — tanečnicí — tu jste se domýšlel —“ opakovala a hlas její se chvěl pohnutím — „že mě můžete také koupit . . .“

Jindřich se zastyděl, sklopil hlavu jako kající hříšník.

„Vy jste po mně toužil,“ pokračovala po chvíli, „jen jako toužíte někdy po květu, který se vám namanul v cestě — utrhnete, nabažíte se a — zahodíte jej — — neomlouvejte se! — to jste chtěl! — rozumějte mi dobře — dříve — s počátku — — Teď — teď ovšem —“

„Nuže tedy — ano! — nechme minulosti, ale teď — přísahám!“

„Nepřísahejte!“ vzkřikla až s hrůzou. „Neberte boha za svědka! — —“

Po chvíli pravila rovnajíc krásnou rukou rozcuchané podivné své vlasy, jichž několik bohatých vln svezlo se na bílé, jako led bílé její čelo —

„Věřím vám, že mě teď milujete, Jindřichu, a vězte, že i já vás miluju —“

„Nuže tedy —“ zajásal Jindřich a rozepjal náruč.

„A přec se stanu tanečnicí,“ pravila Amanita.

„Ne — ne — nikdy,“ volal Jindřich, „nemyslete na to více. Miluju vás — miluju — miluju! Chci, abyste byla mou — ale jen mně musíte náležet; ani slova o divadle! Lekáte se předsudků společnosti, v které žiju? — budou s počátku proti vám — nuž ano, nechci vás klamat — ale brzo utichnou — vy sama, váš zjev zplaší všechno nepřátelství — — a konečně! řekněte slova a odjedeme pryč, za moře, kam chcete —“

Amanita se zamyslila hluboce.

„Dejte mi důkaz, že mě opravdu milujete,“ řekla po chvíli vážně.

„Ne jeden — tisíc důkazů! —“

„Já chci jen jeden.“

„Moji krev! Hned! v tomto okamžiku,“ zvolal Jindřich živě a oči jeho planuly náruživostí, — „můj život!“

„Uvidíme!“ zašeptala Amanita.

V tom přiblížil se čtverlist našich elegánů vracející se z lesa. Již z daleka mávali ohromnými kyticemi jahod; i dobrý Ferdinand nesl takovou kytici a tiskl ji levicí k srdci jako ženich, ale pravicí oškubával z ní chutné jahody a zlehka je pojídal.

Amanita s nelibostí odvrátila se od nich a zadívala se na švýcarský domek; pojednou počaly se chvíti její rty . . . v řasách objevila se slza a stekla pomalu po její krásné tváři . . .

Na prahu domku seděl Jakub Podivín a držel na klíně balík černého papíru, do něhož urovnával botanickou kořist dnešního dne, kterou pečlivě vybíral ze zelené torby, kolébající se na klíně vedle sedící a tvrdě spící gardedámy. Zdálo se, že úplně jest zaujat svými milými květinami; nepozdvihl ani zraku, když Amanita přiblížila se k němu a teplou rukou pohladila jej po čele . . . Neodložil ani práci svou, když celá společnost uchvátivši svým mocným přívalem i spící slečnu Katy zmizela za ním v světnici a odtud zazníval k uchu jeho cinkot sklenic.

Pojednou stála vedle něho Amanita. Ulekl se a povstav upustil celý pečlivě urovnaný herbář, tak že květiny rozházely se po zemi.

Upřel zrak na její krásnou tvář a dlouho se na ni díval. Konečně nechopiv se ani ruky, kterou mu podávala, odvrátil se hbitě a odešel kamsi do lesa. —

Slečna Amanita toho večera dlouho potají vyjednávala něco se starým horárem, který při tom tvářil se jaksi nedůvěřivě a chvílemi i potutelně, jako se usmívají vůbec venkované, mluví-li s člověkem nesvým. Ko-

*

nečně, když mu Amanita něco vtiskla do ruky, zdálo se, že pochopil úplně její myšlenky a že s nimi bezpečně a do detailu souhlasí. Na to bylo členům společnosti patřícím silnému pohlaví stručně oznámeno, že jsou pro dnešek zbaveni veškeré rytířské služby, že slečna Amanita uzavře se s ospalou gardedámou do uchystané pro ně ložnice a zítra na devátou hodinu ranní že zve všecky přítomné hosty — k velikému překvapení v jeskyni. —

Ráno celá společnost ubírala se za vůdcovství bodrého horára kouřícího spokojeně z nelibě páchnoucí dýmky, po klopotné cestě přes hřebeny několika hor, po kamenech, trní a kluzké travině, a octnula se konečně pod zemí v nádherných klenbách obrovské vápencové jeskyně.

Nikoho nepřekvapí asi, sdělím-li, že přítel Ferdinand Bukovec ponechav si obdiv a ustrnutí nad ohromně krásným tím podzemním dílem přírody až na pozdější a příhodnější časy, zmocnil se potravních zásob společnosti a stranou, nepozorován, oddal se gastronomickým požitkům. Slečna Katy pak marně v své poctivé vráskovité hlavě pátrajíc po rozumné příčině tohoto „výletu do pekel“ (tak jej nazvala) rozložila na vlhkou půdu opatrně několik plaidů a s povzdechem uvelebila se na improvisovaném takto sedadle. A ostatní? — Mouchy obletující muchomůrku, přičemž rozumí se, že o jejich hluché fráse tentokráte Amanita děliti se musela s okolní přírodou, že básník Julius, tleskaje radostně božské myšlence božské Amanity, myšlence navštívit jeskyni, nešetřil také velkolepými obrazy na přírodní krásu — jakož i že herec Eduard několikrát odvrátil se od Amanity a v posici co nejúchvatnější apostrofoval obrovský stalaktit. Posměváček Ladislav překvapil panenskou přírodu podzemní několika řiznými vtipy. A Jindřich? — Vítězně smál se do vousů, ačkoli utajiti nemohl své podivení nad tajemným, podivným chováním své milované, svou nelibost, ale — „dnes naposledy patřím všem,“ — zašeptala mu Amanita.

Spisovatel uváděje před oči čtenáře znova všecky své figury málem byl by zapomněl na Jakuba Podivína, jako, tak se zdálo, celá společnost, i Amanita, naň zapomněla. Celou cestou nepromluvil s nikým slova, sbíral květiny a ukládal je do torby a teď v jeskyni zaměstnával se otloukáním krápníků, které náhoda a, kdož ví, snad zákon nám neznámý, ulila v různé lahodné i bizarrní formy.

Pojednou Amanita zatleskala rukama a v okamžiku zaplanula jeskyně v čarovném osvětlení. Zapálil horár na dané znamení přichystané ohně.

Překvapení všech vzrostlo za chvíli ve výbuch bouře, když odkudsi z pozadí ozvala se hudba.

I přítel Ferdinand, ačkoli s povzdechem, odložil lahodný řízek chutného krocana, ano slečna Katy dokonce vstala, opravdu vstala, a učinila několik kroků... i Jindřich propukl v jásot.

„A teď,“ — zvolala Amanita po chvíli, „teď si zatančím! — Ponejprv a naposledy před obecenstvem a, jak zajisté uznáte, při effektním osvětlení. Snila jsem o tom, že budu tančit, až v tanci ukončím život a zatím — —“

„Toť šílený nápad!“ zvolal Jindřich. „Zde tančiti!“

Pohledla významně na něho, pak se zachvěla a zašeptala sotva slyšitelně: „A zatím — — kdo ví, co vše se ještě stane?“

V okamžiku tom spadl s beder jejích plášť, v který se byla jaksi mrazivě, nedbajíc úpalu letního dne, i po cestě halila — hudba zahrála divoký kvapík — a zvlhlou půdu deptaly již nožky baleriny, tančící tu v divadelním obleku v úchvatně nádherných kulisách, utvořených vážnými stalaktity, třpytícími se v odlesku pochodní . . .

Tančila s celou duší a společnost tleskala u vytržení — i Jindřich, jehož čelo s počátku opravdu se bylo zachmuřilo, zapomněl brzo svých obav, které měl do následků rozpustilého tance v studené podzemní klenbě, a pásl se na svůdné kráse dívčího těla, pohybujícího se v divokém rytmu. Ruměncem plály její tváře a z očí jejích svítily démanty . . .

Vzdalovala se tančíc vždy více od rozjařených obdivovatelů a pojednou — Amanita zmizela s jeviště.

Všickni skokem octnuli se v těch místech, kde zmizela . . . Stáli u úzkého otvoru do země a hleděli do tmy . . . Až za chvíli, když bylo oko na temnotu uvyklo, vynořil se z ní podivný zářivý vlas, v němž leskly se perly jej zdobící jako rosné krůpěje . . .

„Probůh! — pomoc! — provazy sem!“ volal Jindřich a všickni běhali zděšeně, v zmatku očekávajíce spásy — od chladnokrevného horára. A ten hotovil se k pomoci.

Tu ozval se zdola hlas Amanity:

„Jindřichu — chtěla jsem od vás zkoušku, ale v tuto zkoušku jsem vás nechtěla uvésti — bůh sám vám ji ustanovil — a vy jste neobstál, Jindřichu . . .“

„Nemiloval jste mě — ne —“ mluvil dále její krásný hlas, ale ne měkce, než dutě a temně jako z hrobu, — „kdybyste opravdu mě miloval, neobracel byste se k jiným o pomoc, sám byste hledal ke mně cestu, aby vynesl jste mě z hrobu mého — — ale vy ceníte více svůj život než lásku — — a konečně — máte dobře — — Ó život — krásný život — —“

Poslední slova byla pronešena slabě, slabounce — patrně pozbývala ubohá síly.

Stála na výstupku balvanu, na němž se v pádu byla zachytila a namáhavě držela se rukama na hladké, mokré stěně kamene . . .

„Rychle — probůh — sic bude pozdě — —“ bědoval Jindřich. A starý horár spouštěl již provaz dolů . . . A zář rozsvícené pochodně padla do hloubky . . .

Amanita vztahovala k provazu ruku, zedranou, zkrvavenou ruku. Nemluvila. Bylo znáti kterak umdlévá, pozbývá síly, klesá . . .

V tom ovinuly se okolo těla jejího dvě teplé ruce . . .

„Podivín!“ ozvalo se nahoře s tónem hrůzy a leknutí a zároveň obdivu i naděje.

Chytil se za provaz a levicí stáhl k sobě její tělo — již klesající, bezvládné, svislé tělo. Ucítil-li v okamžiku tom, když přivinul ji pevně k sobě, vřelejší tlukot jejího srdce? . . . nikomu to neřekl; neboť v tom okamžiku utrhl se balvan pod jeho nohama a zároveň z ruky vysmekl se mu provaz a on — drže ji v objetí a tiskna ji k srdci sřítil se s ní do propasti . . .

Kníže Ivan.

Měl bojarin Ilja dvory nedobytné
a za hradbou sobě hvězdy choval třpytné,
spadlé jednou v noci s tmavomodré výše,
v čas, kdy růže kvetou a luh vůni dýše,
na širokou stepi, na drn porosený,
kde je našel Ilja, stařec opuštěný. —

Takto plané růže lidem vyprávěly. —

Zaslech o tom jednou kníže Ivan smělý
při šumivé čiši zeleného vina.
Hoj, jak on byl prchlý, prudce hlavu vzpíná,
kácí plné číše, volá rozechvěný:
„Však to nejsou hvězdy, jsou to očka ženy.
očka mladé ženy, plná svůdné moci,
jež pod keřem růži Ilja našel v noci. —
Chci ty hvězdy vidět, chci ta očka zlíbat,
na bělavé hrudi v sen se ukolíbat!
Nepozval nás Ilja, pozveme se sami.
osedlejte koně! na hon, za hvězdami!“ —

Byla noc a mlha táhla šírou stepí. —

V dumách kloně hlavu, vášní hluch a slepý,
letěl kníže Ivan na zpěněném oři, —
za ním bojarové. —
„Co to v dálce hoří?“
ptal se Ivan druhů krotě koně svého.
To je zámek Iljův, Zlatá hvězda jeho
na cestu nám svítí! Dále za ní, dále! —

Nad sinavým Dněstrem, na omšené skále
starý dvůr se zvedal. Kolem tvrdé stěny,
uvnitř pusto, mrtvo, — brány otevřeny.
Ivan ptal se maně: „Což tu mrtvý sídlí?“ —
A v tom holubice bělavými křídly
dotknula se v letu hlavy jeho mladé. —
Kníže zlatou střelu na luk svižný klade. —

Dostihl šíp cíle? Nelze vidět v šeru,
ale kníže Ivan nechybí se věru!

Na nádvoří zmatek, křik a hluk se šíří,
za knížetem dovnitř vcházi bohatýři.

Dveře domu Ivan otvírá si ranou. —
Před ním širá jizba, v temnu hvězdy planou, —
však to hvězdy nejsou, sladké jsou to oči!
V sněhobílém rouše, růže ve vrkoči
před knížetem stojí děvče zlatovlasé
a tvář jeho sličná lehce zarděla se.

„Hoj!“ zajásal Ivan, „dobře já jsem hádal,
marně starý Ilja svoje bájky skládal,
nalezl jsem hvězdy, — tvoje oči žhavé.
zulíbám ti čelo, rtíky usmívavé,
mně náležiš nyní, moje děvče vnadné,
snad i v srdce moje hvězda lásky padne!“ —

„Čekala jsem na tě!“ tiše dívka děla,
„holubice bílá, bude tvoji zcela!“ —

Hoj, na druhy svoje zapomenul kníže,
nevýslovné kouzlo k děvčeti ho víže. —

„Tys tak bledou v tváři, — ruka tvá se chvěje!“ —
„„Políbení tvoje krev mi rozehřeje!““
Objímá ji Ivan kolem štíhlých boků. —

„A kde starý Ilja?“ — „„Polovici roku
ubohý můj otec v černé zemi hnije!““ —

Měkké svoje lokty kolem jeho šíje
ovinulo děvče — ret se ke rtu chýlí,
klade kníže hlavu na šat sněhobílý — —
„Probůh!“ — volá zděšen, „krev ti barví šaty!
Ha! ty klesáš k zemi!“ —
„„Pohleď, šíp ten zlatý
do srdce mě ranil!““ dívka šeptá tiše,
kloní hlavu k ňadrám, ztěžka, ztěžka dýše.

Poznal kníže Ivan zlatou svoji střelu,
marně tisknul rety k blednoucímu čelu. —
Těžce zasáh šíp ten bílou holubici!

A s úsměvem blahým na zsinalé líci
mladá dívka ještě sledním dechem lkala:
„Ani nevíš, kterak jsem tě milovala!“

Karel Leger.

Zdeněk Fibich.*)

Dovoluji si napřed podotknout, že nepíši žádnou biografii nejmladšího ze šťastného čtverlístku našich domácích komponistů. Biografie žijícího muže činí na mne vždy dojem aspoň polovičního nekrologu, čtou ji ponejvíce jen spisovatelé a referenti, a když ji přečtli, ukládají ji ku „příležitostnému“ upotřebení. Mým účelem jest spíše jen podati příspěvek na osvětlení hudebního vývinu musy Fibichovy, tak jak podává se nám vývin tento v chronologicky uspořádaném výboru jeho skladeb. Zevnější poměry života Fibichova mají jen tam nalézti místa v stručném mém pojednání, kde příčinou byly důležitých obratů v duševním životě umělcově a kde vůbec bezprostřední měly vliv na umělecké jeho tvoření.

*) Fibich zaujímá v řadě českých komponistů místo tak čestné, že dlužno poukázáním k jeho působení platně doplniti řadu pojednání, která o činnosti ostatních vynikajících skladatelů domácích v rozličných časopisech uveřejněna byla.

Ouvertura ku Kolárově tragedii „Pražský žid“ byla první Fibichovou skladbou, kterou jsem poznal. Zvláštní, bohatý vnitřní život prozrazující a ode všeho konventionelního komponování se prospěšně odchylující ráz hudby hned na ponejprv mocně mne zaujal. Jsou lidé, kteří uznávají jen nadání dotud, pokud jeví se v postavách obvyklých, a kteří, nemohouce stačiti těm, kdož duchem povznesli se nad obzor obyčejnosti, drží se jen oněch, kdož vedle nich, nebo pod nimi stojí. Jest jich všade dost, a jako jinde, tak i u nás pilně pracovali na zvrácení pravého úsudku. Lidem takovým nemohl ovšem skladatel jako Fibich, který zvyku a modě ve svém tvoření žádných nečiní ústupků, býti po chuti. Dnes, kdy úsilovnou prací skvěle nadaných komponistů vyšinulo se české hudební umění na stupeň významu světového, a kdy zásluhou kritiky soudné a spravedlivé nabyl smysl pro pravé snahy umělecké půdy v širších kruzích, dostalo se i Fibichovi zaslouženého uznání, ačkoliv myslím,

že budoucnosti ponecháno oceniti celý dosah Fibichova působení. Po této malé odchylce, která co odpověď na mnohé nezasloužené nájezdy, zde snad nebyla od místa, vracím se k vlastnímu účelu tohoto pojednání.

Ačkoli ve zmíněné již ouvertuře k „Pražskému židu“ jeví se mnohý vzácný tah typické samostatnosti, převládá zde přece vliv Schumannův. Jest pochopitelno, že na povahu tak snivou, jako jest Fibichova, poesií života a touhou po ideálech dýšící musa Schumannova nejhlubší musela učiniti dojem. Cítil, že do světa, který se mu zde otvírá, náleží i on zcela svým duchem, zde nacházel pravý výraz toho, co sám byl prožil a pocítil. Pod mocným vlivem tímto povstala prvotní díla mladého skladatele, která proto dosti intensivně zbarvena jsou základním tónem hudby Schumannovy. Jsou to ponejvíce skladby, které Fibich komponoval za svého pobytu v Lipště, a sice celá řada písní (na německé teksty), pak menší skladby klavírní pro dvě a čtyry ruce a druhá symfonie*) (g-moll) pro velký orkestr; mnohé z těchto skladeb, zejména některé z písní, vynikají čistě poetickou invencí a chovají mnohou vzácnou myšlénku. Z těchto skladeb vyšly tiskem (u Lichtenbergra v Lipště) nekteré z písní (ballady) a klavírní skladby pro dvě ruce (Albumblätter, Scherzo). Největší a nejzajímavější však prací z této doby jest romantická zpěvohra „Bukovín“; škoda, že množství zde složených hudebních krás a duchaplná, nadaného, vzdělaného a hlavně uvědomělého skladatele prozrazující práce nesmyslnosti tekstu padla za obět. V roce čtyři a sedmdesátém provedena zpěvohra tato na českém jevišti, a doživší se dvou repris odložena do onoho oddílu divadelního archivu, nad kterým státi by měla slova: „Lasciate ogni speranza voi ch'entrate!“ Ostatně sdílí tu „Bukovín“ osud mnoha dramatických prací hudebních, které libretto pochovalo, to jest sice špatnou útěchou ale na každý spůsob dobrou výstrahou pro skladatele, kteří často dávají zpívat slova, jež jsou příliš špatná, než aby se dala mluviti.

V témže duchu, jako skladby zde jmenované, jsou psány i klavírní komposice z roku osm a šedesátého, kdy Fibich dlel v Paříži; zdá se, že čilý život pařížský a jeho rozmanitosti vadily Fibichovi v tvoření přísnějším a obsažnějším, a že činnost jeho obmezovala se na práce více méně příležitostné, jimž často chybí původní ráz. Nepoměrně důležitější, a v mnohém ohledu i rozhodný pro vývin Fibichova talentu byl rok následující, který strávil o přísných theoretických studiích v Manheimu co žák známého kontrapunktisty Lachnera. Jest to vždy velkým štěstím, bylo-li mladému, nadanému skladateli dopřáno prodělati školu tak výtečnou, jaké dostalo se Fibichovi, neboť pak teprvé dovede zúplna těžiti ze svého talentu. A znamenité hudební vzdělání jest karakteristickou známkou Fibichových prací; jakkoli ve velké řadě skladeb Fibichových setkáváme se občas s takovými, které méně bezprostředně působí a jichž invence jest méně šťastná ostatních, tož zajisté z každé z nich hledí na nás hudebník celý dokonalý.

Návratem Fibichovým do Prahy (r. 1871) počíná v životě našeho skladatele epocha, v které svým uměleckým tvořením nabyl v hudební literatuře české onoho významu, který důstojně ho staví po bok prvním z našich domácích skladatelů. U velké produktivnosti vidíme s báječnou rychlostí ustalovati se individualitu umělcovu, a z této vždy jasněji a v určitějších obrysech vystupovati ony vlastnosti, které jako v mlze vznášely se nad mnohými skladbami z doby dřívější, a jimiž Fibich staví se v řadu hudebních poetů.

Jeho opravdovým živlem jest hudba programová, hudba slova myšleného a hudba slova proneseného, jeho nejmilejší výraz mluva duše, poetické hudební líčení. Proto vidíme jej dychtivě zmocňovati se oné uvolněné formy symfonické, která fantasii neklade meze rámce zevnějšího a které genialní F. Liszt dovedl zjednati místa vedle nejpřednějších hudebních forem — symfonické básně. Co Fibich v tomto odvětví svých orkestrálních prací nám podal, náleží nejen k nejlepším výtvorům jeho ducha, ale stojí i v naší hudební literatuře na místě prvním vedle velkolepých symfonických básní mistra Smetany. Neblahé naše poměry a odmítavost, kterou cizina plodům českých skladatelů posud dávala na jevo, zabraňovaly ještě rozšíření symfonických básní Fibichových, myslíme ale, že nadejde doba, kdy těmto pracím Fibichovým dostane se spravedlnosti tím spíše, any stojí co do umělecké ceny výše, nežli mnohé v cizině akreditované práce komponistů německých a francouzských. Ze čtyr symfonických básní Fibichových (Othello, Záboj a Slávoj, Toman a lesní panna a Přemysl) vyšla v partituře tiskem toliko první, v Praze provozovány za rozličných příležitostí všecky vyjma „Přemysla“, který povstal teprvé letošního roku a určen jest ku provozování v letošní koncertní saisoně. Své poznámky obmezuji zde na první tři z těchto básní, poněvadž dosud jenom ty dostaly se do veřejnosti. Byl-li vůbec Fibich šťasten ve volbě svých programů, tož ho štěstí toto i při vypracování ni na okamžik neopustilo. Duchaplnost skladatelova jeví se především v návrhu a stavbě jeho symfonických básní a ve způsobu, kterým tresť svého programu a jemu odpovídající základní myšlénky hudební spojuje v organický celek a vpravuje ve formu precisní a průhlednou. Na dvou nebo třech základních motivech spočívá tu mohutná, monumentální stavba, o jejíž stěny obrážejí se hlasy lidských náruživostí a vášní; jest to hudebník světa, který tklivými slovy vypravuje nám osudy svých hrdin a jeho líčení jest opravdivé a úchvatné, jeho snivost jest tklivá, jeho zanícení nestrojené a spravedlivé. Každá z těchto symfonických básní zasluhovala by, podle důležitosti místa, které zajímá v hudební naší literatuře, pojednání obsažného a detailovaného; zde však musím obmeziti se jen na tyto poznámky, k nimž připojuji ještě, že zevní zjev Fibichových symfonických básní jest rovněž tak zajímavý jako duch v nich vládnoucí, a že zejména polyfonie a kolorit jsou rázu typického — ať bujný, ať trudný, všude jest zde život a všude život čárovný, jaký jen vynořuje se z duše umělcovy.

Snahou po dokonalém výrazu hudebním prodchnutá umělecká individualita Fibichova nalezla také velmi vděčné pole vyjádření v onom druhu komposice, v kterém báseň slov a báseň tonů na vzájem se doplňují — v melodramatu. V tom způsobu, jak je Schumann ukázal a jak ho Fibich užívá (hudební průvod k básni epické) myslím, že má melodrama, právě v opak svému upotřebení v hudbě dramatické, velkou budoucnost. Fibichova melodramata

*) první povstala mnohem dříve, neboť již co čtrnáctiletý jinoch řídil ji Fibich sám v koncertu Chrudimském

(básně: „Věčnost“ od R. Mayera, „Štědrý večer“ od Erbena a „Der Blumen Rache“ od Freiligratha) učinila na mne — obě česká byla již mnohokráte veřejně provozována — velký dojem; hudební illustrací stává se báseň u zvýšené míře plastickou, neboť právě tam, kde slovo přestává býti nejvhodnějším prostředkem výrazu, vstupuje hudba do vlastního svého živlu. Co umělecká forma stojí melodrama na půdě obou umění tak, že stejnou měrou zasahá do říše poesie a hudby; těsně k němu však již s úplně vyslovenou nadvládou hudby, přiléhá forma písně.

Myslím, že v lyrice stal se talent Fibichův již populárním; jeho písně, ač u valné části dosud netištěné, razí si stále více cestu do kruhů hudebních; moc, s kterou písně Fibichovy nás poutají, leží hlavně v šťastně postižené náladě, ve vroucnosti hudebního výrazu — ony jímají kouzlem své poesie. Z písní na české teksty vynikají mimo známé tiskem vydané („Patero písní“ a písně co prémie k „Daliboru“ vydané a „Osmero dvojzpěvů“) mnohé ze sbírky „Českých písní“ (z doby novější) často úchvatné krásnou hudební invencí, zejmena náleží ony, které nesou se tónem prostonárodním, mezi nejzdařilejší: v nich také převládá všude zpěv melodiosní, přednost to, kterou některé z dřívějších, co nejšťastněji založených písní nesdílí. Tak zdá se mi někdy, že celková nálada zaujala skladatele tou měrou, že mimoděk ztrácí se mu melodie zpěvu v tónu deklamatorním a že těžiště celé hudby přenese do průvodu.

Jmenuji zde některé z písní Fibichových, které vysoko cením: z „Patero písní“ na př. „Na nebi mnoho hvězdiček“ a „Přilétlo jaro“ na slova Hálkova; z premií k Daliboru „Skřivánek“ a „Opuštěná“: z nových českých písní „Jahody“, „Zezhulice“, „Kohoutek“, Ach Haničko“ a „V mech se polož“: taktéž chovají zmíněná duetta a pak písně na německé teksty mnohou perlu lyrické produkce skladatelovy. Celkem složil Fibich přes sto padesát písní. V oboru komposice na daná slova zasluhují konečně i velká figurální mše a žalm pro smíšený sbor čestné zmínky.

Obraceje se ku skladbám Fibichovým, které náleží v obor hudby absolutní, musím opětně podotknouti, že ohledem k obmezenému místu i vůči velkému i důležitému materialu tomuto nechci v pojednání svém vystoupiti z rámce stručného přehledu, v němž detailované věcné úvahy byly by od místa. Ačkoli Fibichova produkce dle mého přesvědčení vytknutými již vlastnostmi povahy skladatelovy nabývá největšího významu v hudbě programové a dramatické, jest čistě hudební nadání Fibichovo příliš bohaté, než aby i tam nepodal věc vynikající, kde absolutní hudebník hlásí se o své právo. Proto setkáváme se i v oboru komorní hudby u Fibicha se skladbami více než pozoruhodnými, ano některé z nich náleží k nejlepšímu co z péra skladatelova kdy vyšlo; tak zejména klavírní kvartetto z E-mol a houslová sonáta z C-dur. Mimo tyto komponoval Fibich dvě šmytcová kvartetta (druhé, J-dur, vyšlo tiskem u nakladatele Urbánka), houslovou sonátu z C-dur. dvě klavírní sonáty (druhá, C-mol, ve formě fantasie jest skladba mohutného, uchvacujícího vzletu), mistrnou kontrapunktistickou prací vynikající sonátu pro varhany a symfonii (F-dur) pro velký orkestr. Sem náleží i skladby z doby dřívější. o kterých učiněna již zmínka, a z novější doby polonaisa pro housle, ballada pro cello a fantasie pro klarinet; připočítám-li k tomu ještě celou řadu samostatných studií kontrapunktistických (kanony, fugy, figurované chorály atd.), doplnil jsem tím seznam děl Fibichových v oboru hudby absolutní, jichž věcné rozebírání dílem bylo již u rozličných příležitostech předmětem článků v odborném našem časopise „Dalibor“, dílem pak stane se jím v nejbližším čase. Že Fibich i v přísně omezených formách hudebních (zejména ve formě sonátové) tak značných domohl se výsledků, zajisté vůči tomu, co o reflektivní jeho povaze bylo pověděno, poněkud překvapuje, vysvětluje se ale tím, že smysl pro pravé formy hudební byl Fibichovi již vrozený, tak že dle vlastního výroku v pravidlech nauky o formách nalezal vždy jen potvrzení toho, co již před tím instinktivně za pravé byl uznal a v prvotních svých pracích prováděl.

Dříve nežli v závěrku své úvahy obrátím se k nejobsažnějšímu a nejdůležitějšímu dílu Fibichovu, k hudebnímu dramatu „Blaník“, chci několika slovy zmíniti se o známkách zevnějšího vlivu na tvoření skladatelovo. Pravil jsem již, že málo kterému z mladých nadějných hudebníků popřál osud dobrodiní důkladného vzdělání v té míře jako Fibichovi; takové vzdělání hudební spojuje se u Fibicha ještě se značným vzděláním všeobecným a s duševní intelligencí vůbec. Pochopitelno, že za takových okolností a při snaze přímo nenasytné po seznání všeho, co v literatuře hudební všech časů jakýmkoli způsobem vyniklo, Fibichův talent nejen úžasně rychle a samostatně se vyvinul, nýbrž i on, navzdor tomu, že nečítá ani 30 let, nashromáždil si fond vzácného vědění a bohatých zkušeností. Podle toho jeví se i zevnější vliv v jeho hudbě. Kdežto celý základ její prozrazuje, že Fibich vyrostl ve sféře hudby klassické, chýlí se veškerá jeho zralejší produkce tam, kam jeho vlastní povaha jej pudila — ku směru moderních romantiků. Že pak, jak Fibich sám se přiznává, ze žijících skladatelů vedle R. Wagnera, žadný tak mocný a trvalý vliv neměl na jeho hudební produkci jako Smetana, toho doklad spatřuju v každé z jeho pozdějších prací.

Konečně stůj zde ještě několik slov o hudebním dramatu „Blaník“. Pravil jsem, že to nejobsažnější a nejdůležitější dílo Fibichovo, a dodávám k tomu, že probírajícímu se partiturou tohoto dramatu jest mi vždy, jako by byl skladatel tuto hudbu napsal svou krví.

Nižádným ohledem na zevnější poměry nepoután, proudem děje unášen, v duši jasný obraz každého ze svých hrdin, komponoval Fibich své hudební drama tak, jak mu srdce kázalo, veden jedině snahou postihnouti svůj ideál dramatické básně hudební, tak jak si jej dle vlastního poznání a uvědomělého uznání dokonalých vzorů byl vytvořil. Udržeti především veskrze nezeslabený proud dramatický, dosíci nejpřípadnějšího hudebního výrazu, sloučiti hudbu se slovem proneseným v celek nerozlučitelný — k tomu směřovala jeho snaha, a v tom, dle mého náhledu, domohl se výsledku znamenitého. Že při práci, které s celou duší se oddal, objevila se v hudební invenci celá bohatost přirozeného nadání, jest pochopitelno. Příznačné motivy, jimiž v hlavních rysech nakreslen děj a duch jej oživující, slynou vedle přesvědčující karakteristiky mnohdy uchvacující hudební krásou, a způsob, jak duchaplnou prací z nich vyvinula se celá mohutná

stavba hudebního dramatu, naplnil mne obdivem. Nechci se tím však nijak tajit, že Fibich, jehož hudba, jak známo, polyfonní svou složitostí a duševní hloubkou neklaní se vkusu množství, ve svém hudebním dramatu nestvořil dílo pravému pochopení lehce přístupné; myslím také, že i po odstranění obtíží, plynoucích ze zvýšených zevnějších požadavků díla „Blaník", jako dosud každé z rámce všedních zjevů vystupující dílo umělecké, pracně bude muset domáhati se veřejného uznání. Doufám ale také, že dílo ceny trvalé, dosáhnuvší konečně v řadě vynikajících výtvorů hudby dramatické místa takového, jaké právem mu přísluší, dovede je i přes hlasy z tábora zpátečníků uhájiti, jakož i pevně jsem přesvědčen, že nadejde doba, kdy nejen u nás ale i za hranicemi vlasti naší dostane se hudební produkci Fibichově zaslouženého uznání. — *Emanuel Chvála.*

Věštba.

Duše má kdys tiše vhledla
ve snu v jizby okénka,
když tam zlatá vlákna předla
sudička u vřeténka.

Když zlehýnka sebylovala
ku kolébce svrasklou líc,
a nad děckem šepotala
chmurných věšteb na tisíc.

„Šťasten buď — jak racek v bouři,
když na rahno usedne,
než jej vlna s divým jekem
spláchne v tůně bezedné.

„Šťasten buď — jak veveřice,
na posledním poskoku,
než ji kule netušená
zaryje se do boku."

„Šťasten buď jak hvězda bledá
v dobrodružném kolotu,
než ji strhne s mléčné dráhy
ruka boží v temnotu!"

Šeptala dál, měkce, hebce,
chmurných bájí na tisíc,
hled jsem blíže — na kolébce
zřel jsem — vlastní děckou líc.

Otakar Mokrý.

Vlasta.

Novela. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

IV.

Ta samá silnice, tytéž příkopy, banketty a topoly. A ve stínu topolů ten samý kolovrátkář — na mou věru — sešedivěl chuděra a kašel jím lomcuje, nebude as dlouho klikou točiti. Tu máš starý známý! — Všechno jako před osmi lety, ba ne, tam v levo ční nový komín nad lepenkovou střechou a rybníček pod městem zmizel: páchnul a žáby v něm kuňkaly, leč co na tom. Náležel k ensemblu a malých zásluh si získal ten, kdo jeho vysušení zavinil. Tu první ulice, — hle jak si kupec vyšňořil krám, — hm to není on, cizí jakési jméno se třpytí nad vchodem, což pak se událo starému? Sládek si postavil nové patro na svůj dům, i pivovar se nějak změnil k svému prospěchu, — dobře tak, ulice je zvelebena. Ach tam na kašně chystá se pořád ještě svatý Jan k upadnutí do vody, — proč jej vzdor všemu vytýkání nenahradí slušnější sochou? K nepochopení! Avšak již vystupují za rohem první domy náměstí, jeden druhý, — nyní musí se objeviti radnice, vskutku — a vedle ní školní budova, ten, onen známý dům — všechno jako před osmi lety!

Takové dětinné myšlenky vznikaly v hlavě muže, zvolna z nádraží do města přicházejícího. Který však z nás, i nejmoudřejší a skepsí nejvíce otužený dovede se ubrániti naivnímu pohnutí, když vstupuje po delší době opětně na půdu, vzpomínkami byť i nejtrudnějšími posvěcenou, byť i krví našeho srdce zbrocenou?!

Cizinec nepřijel poštovní károu, „omnibusem" nazvanou, jejíž před poštou vychrlený náklad z pravidla stráví pozornost všech napnutě čekajících tváří ve všech oknech na náměstí; cizinec nedošel tudíž valného povšimnutí mimo se strany jisté místní krásky, kteráž divnou náhodou každé chvilenky cestou se mu nahodila.

Možno, že příchozí na pozornost svých ctěných bližních i resignoval; jda skromně podloubím, vkročil do průjezdu hostince „u zlaté štiky" a současně vyšel z jídelny tlustý hostinský, podobný sám sobě jak žil a tyl před osmi lety do posledního rysu; bývajíť hostinští co do své zevnější lidskosti velice konservativní. Pán od zlaté štiky mával právě tak čepicí na uvítanou jako by mouchy rozháněl a přelétl týmže impertinentně odhadujícím zrakem postavu příchozího od hlavy k patě jako druhdy činíval.

Cestující nejevil chuti k použití laskavě do kořán otevřených dveří jídelny.

„Prosím o vykázání slušného pokoje," pravil.

„Okamžitě! Jsem k službám a dostanete nejlepší pokoj ač všechno jest obsazeno," ubezpečoval hostinský a dodal šeptem: „Víte — pro vzácné hosty mám zvláštní pokoj, reservovaný."

„Děkuji, — nečiním nároků na výminky — —"

„Ach, to by tak bylo! takový pán! Hé — hó — Tončo!"

„Co chceš?" odpovídal ze zadních partií domu ženský hlas.

„Jest už modrý pokoj vydrhnut?"

„Není, právě šla nahoru Terezka s vodou."

„Bože — takový je to kříž se ženskými", bručel hostinský obrátiv se opětně k cizinci. „Račte míti na

hodinku strpení, pokoj bude okamžitě vydrhnut, nechám pak na chvilku zatopiti, aby v něm bylo suchoučko a jako v lázni; — přijměte prozatím místo v jídelně; Bude brzy večer, jste zajisté unavený, hladový" — hovořil čiperně hostinský zmocniv se kufříku cizincova. „He — hó — Tončo, — přijď nám povědít, co máš dobrého, — nejlepšího v kuchyni!" křičel opět na zad.

Neznámý uposlechl mlčky pozvání. Jídelna byla dosti prostranná síň, jevící však okamžitě nezvyklé uspořádání. V pozadí a kolem stěn byly sice obvyklé solidní stoly, uprostřed však pouze paralelní řady nejrozmanitějších židlí a před nimi v čele sálu podium, na němž se několik nadšených neb rozpustilých mladíků připevňováním draperií, festonů a heraldických maleb a méně znaleckými, za to však tím urputnějšími hádkami o zásadách umění dekoračního bavilo.

„Máme dnes koncertní a deklamatorní zábavu ve prospěch zřízení a založení ochotnického divadla. Zpívati bude pan Jelínek, hrdinský tenor, pan Hrubý, výtečný bas, deklamovati bude pan Gabriel, který od jakživa mluví jako půl barona, pak bude zpívati zase slečna — ach, račte prominouti, vy umělce našeho města ještě neráčíte znáti," vykládal hostinský, „doufám však, že mi přisvědčíte, zábava bude nesmírně pestrá a zdařilá, račte přijmouti program."

Cizinec vzal papír a strčil ho mechanicky do kapsy.

„Mám ještě řízení; asi za půl hodiny se vrátím, snad bude již pokoj připraven," pravil.

„K službám," klaněl se hostinský a spěchal k oknu, aby stopováním cizince zkoušel svůj důvtip v hádání o jeho úřadu čili karakteru.

Neznámý šel přes náměstí a vkročil do školní budovy, z čehož pan hostinský a s ním všechen kuchyňský personál i mladíci s podia velice bystře soudili, že muž ten bude asi nějak buď blíže nebo vzdáleněji s gymnasiem ve spojení.

„Terezko!" hřměl za hodinu hlas hostinského z dílu nahoru, „jsi hotova? Pán už čeká!"

„Za chvíli!" odpovídal diskant s prvního patra.

„Aby tě husa — —; když ty řekneš chvilenku, je to čtvrt, chvilku půl a chvíli — hodina."

„Nic platno, musíte se baviti," smál se hostinský na cizince, který mu byl podezřelý neustálým dovoláváním se pokoje, ač měl program znamenité koncertní a deklamatorní zábavy v kapse.

V sále počínalo již býti živo; někteří lidé se velmi rádi ukazovali na podiu, jiní přestavovali židle, opět jiní zapínali a rozepínali si rukavičky, povytahovali si límce a činili vůbec všechno, čím Kocourkovan naznačuje, že jest členem duchaplné, noblessou proniknuté společnosti.

Cizinec usednul v nejskrytějším koutě sálu, obíral se svou večeří a jen chvílemi ukázal společnosti svou tvář, z které vzdor úsilovné práci nikdo z přítomných nemohl vyčísti více než zajímavou bledost, výraznost rysů a umdlení neb netečnost.

„Služebník, pane profesore," ozvalo se pojednou u stolu cizincova. Tento pozvednuv obličej spatřil před sebou titěrného, vyšňořeného človíčka se sklepnickým obličejem a účesem jako z černého sukna vystříhaným a na lebku přilepeným.

„Dobrý večer, pane. Nemám čest, — ráčíte mne znáti?" odpovídal profesor.

„Teprvé pět minut. Pan profesor Rosa, není-liž pravda?" švitořil s úklonou pán. „Jaká zajímavá novina může zůstati v našem městě tajemstvím? Malé, na události chudé, zachytí každou novou osobnost jako spasitele z moře nudění; snad ráčíte již povahu takových venkovských míst znáti! Leč zapomínám — dovoluji se představiti jako Richard Stránský, droguista."

„Těší mne."

„Prosím, prosím, potěšení na mé straně. Račte dovoliti, usednu k vám. Kdybyste potřeboval preparáty pro lučební pokusy — prosím poctěte mne svou zakázkou. Mám všechny v nejlepší jakosti, vždy čerstvé —"

„Jest mi líto. Mým oborem jsou řeči a literatura."

„Hm, řeči, — také můj koníček. Parlez-vous français? Já ne, ale učím se, hehe, — do rozpaků vás nepřivedu, pane profesore, ani nemohu jak slyšíte. Vida, pan Kalaš přichází také a s dcerami, — to jsou děti!! Jak soudím ráčíte býti svoboden — —"

Tím způsobem byl profesor i dále baven. Dozvěděl se velmi mnoho zákulisních historek, uslyšel četné životopisy a nejdůkladněji biografii pana Stránského, kterýž s mírným uzarděním se přiznal, že jest v místě nejpěknějším krasoduchem, což vskutku obyčejně droguisté bývají; snad následkem graciósního kroucení úhledných kornoutků a elegance, kterou si v přidávání duchaplných proslovení ke zmíněným kornoutkům osvojují.

Jedna z posledních přišla štíhlá dáma vestálských tvarů s pravidelným obličejem ryzého profilu; tvář její nezdobila sice již měkkost a něha rozkvétající dívky, za to však sídlel na jejím čele výraz duchaplnosti a čistého idealismu, krásné hnědé oči její zářily zápalem a kolem pyšně klenutých rtíků dámy pohrával úsměv tklivé laskavosti. Oděna byla s nenucenou jednoduchou elegancí, zlaté vlasy její zdobily prosté květinky.

Vešla v průvodu starého pána, stíženého tloušťkou a pakostnicí. V sále povstal šumot, všechno hrnulo se jí vstříc a v krátce byla obklopena sborem štěbetajících dívek a starších pánů, kteří modrými šátky a stříbrnými tabatěrkami šermovali, neb vlasy s týla na temeno sčísali. Mladší pánové se drželi v uctivé vzdálenosti.

„Vidíte, pane profesore," upozorňoval droguista, „zde vám představuji místní celebritu. Ukrutně vzdělaná slečna, faiseurka dnešní zábavy. Bez ní by naše město v novější rozrušené době se ctí neobstálo. Však beztoho čtete neustále v novinách o nás a co se děje všechno jejím přičiněním. — Eh! byl bych zapomenul sděliti s vámi jméno — slečna Vlastimila Hladkých či jak nyní říkáme — Vlasta! Rozumíte, pane profesore — Vlasta!!"

Droguista naklonil se přes stůl a díval se upřeně na profesora, očekávaje patrně, že tento svému úctyplnému úžasu alespoň slovy uleví.

Profesor však nasadil si kalený pince-nez a v tváři jeho se nepohnul ani sval.

Šumot ztichnul a na podiu se objevil mladý pán; zakašlal, skryl svá ústa v pravé ruce, zakašlal opět do levé ruky a počal řečniti. Měl zprvu slabou paměť, mluvil dosti nejistě, přišed ale znenáhla do ohně zvedal střídavě obě ruce k nebesům, chrlil jednotlivá slova na shromáždění a cuchal si vlasy.

„Výborně!" voláno se všech stran a klaka činila svou povinnost; klakou byli všichni přítomní.

„Pane profesore, pozor — nyní — druhá řeč, jménem odboru dám!" šeptal horlivě droguista.

Bouřlivý jásot uvítal Vlastu. Hleděla přímo a klidně před sebe, — bez naivnosti a bez vyzývání. Mluvila zvučným hlasem a v krásné dikci o znovuzrození národa a práci vlastenecké, vítajíc novou dobu svobody a rozkvětu vlasti. Řeč její měla obsah i vzlet, kterýmž uchvátila celé shromáždění, jež freneticky jí tleskalo a volalo na počest, když s planoucími lícemi a svšícíma očima končila skvělou řečnickou pirouettou.

Vyzývavě pohlédl několikráte pan Stránský na profesora; ten však nejevil pražádného účastenství, a opíraje si hlavu rukou, jeho tvář zastiňující, díval se skrze prsty na Vlastu.

Droguista tleskal méně než ostatní, aby si nezadal před profesorem, kterýž patrně na celou zábavu shlížel s vyššího stanoviska: droguista pocítil proto potřebu ukázati svého kritického ducha, který se vznášel nad hlavami prostě obdivujícího se shromáždění.

„Dobrá řeč, pane profesore," počal, napiv se dříve skrze zuby. „Na místní poměry takřka výtečná. Pravím takřka! Neboť soudím a lichotím si, že i vy ráčíte souditi se mnou, že tu a tam mohlo býti něco více zaokrouhleno, jinde opět výrazněji pointováno, zkrátka — nenechá se to dobře říci, — to musí cítiti řečník sám, je-li pravda?"

„Račte pokračovati."

Přišel na řadu kvartet; droguista přisednul blíže a ohlédnul se na všechny strany.

„Cvikem se dosáhne mistrnost. Výborné staré pravidlo. Já také — aniž bych sanguinikem chtěl býti — skládám nejpěknější naděje do slečny. Ona je nováčkem v tomto genru. Věříte? Od nedávna teprvé pracuje na národa roli dědičné. Není to u ni marotta, bůh mne chraň, abych ji chtěl podezřívati, ale nese to s sebou příroda, že každé stáří má svého koníčka. Ona začala brzy, nejprvé bavila se s důstojníky, pak s měšťanskými, pak zase nějaký čas kralovala módě — víte starý má peníze a ji za mazlíčka — nevdávala se, všelijak se to hatilo, — také upřímně řečeno, nevím, kdo by při jejím vysokém vzdělání pro ni v místě byl vhodným!" — Pan Stránský se mimoděk vypnul a nahlédl do protějšího zrcadla, čímž si zamotal poněkud nit svého vypravování. „A potom, — ano tak, to jsem chtěl říci: Ona jest i básnířkou, a nyní kdy přišel konečně rok šedesátý, věštící nám nové jaro, postavila se v čelo národního ruchu."

Kvartet byl hotov, aplaudováno a droguista súčastniv se také povinně tleskání, pokračoval:

„Jest jí tuším pětadvacet let — jaké to stáří? Hezká, bohatá, výtečná partie" (opětné zamžourání do zrcadla), „nevím ale, zdali se Vlasta nevzdala již myšlénky na vdávání! Nevím! Snad se věnuje výhradně službě národa — ona to dovede. Věříte?"

„Věřím vám všechno, drahý pane," odvětil mdle profesor s takovým přízvukem, jako by si již nepřál dalších výkladů.

„Vidíte ji, — bude zpívati!" rozkřiknul se droguista, usedl malebně a díval se zbožně ke stropu.

Vlasta zpívala, dobře a vroucně.

„Znamenitá koloraturní zpěvačka, ta by musela dobyti každou operu úprkem," jásal pan Stránský, zapomenuv úplně na svou kritičnost.

„Ctěný pane," oslovil jej rozmrzele profesor, „necháváte se unésti svým obdivem. Slečna zpívala pěkně, ale bez koloratury; přeceňováním se obyčejně na venku dobré mnohdy talenty zmaří a zkarikují!"

„Těší mne, že ráčíte bráti slečnin talent v ochranu. Jsem překvapen a dovolíte-li, seznámím vás —"

„Prosím, prosím," bránil se ostře Rosa, „nemluvím o žádné osobě, o žádné! Jen k věci."

„Pra — prapodivín," pomyslil si droguista a umínil si, že pustí nyní uzdu svému jazyku, nechť se tím zalíbí profesoru čili nic.

Vlasta šla nyní kolem sbírajíc příspěvky k fondu divadelnímu; peníze cvrnkaly, zvuk jejich se blížil. Pan Stránský s okázalou skromností připravil si pod rukou bankovku a profesor se namáhal upevniti svůj pince-nez; snad že nebyl dosti obratným, — skla spadla.

„Prosím, pánové," zazněl před ním měkký hlas.

Oči obou se setkaly; Vlastu polil temný ruměnec, ústa se jí zachvěla bolestným úsměvem a hlava její se poněkud snížila.

„Prosím pánové." Bylo to již vedle a hlasem prosícím, jedva že pronikal tajený tón dissonance —

Vlasta zahrnována po ukončení sbírky drahnou chvíli ovacemi; pak tratil se jeden po druhém z dvořanů a dvořanek, mladí páni se bavili a smáli s dívkami, starší pili pivo a byli po národní práci unaveni. Kolem Vlasty zůstal pouze hlouček starších dám.

„Ach, ten svět!" vzdechnul si droguista. „Obletují Vlastu, obdivují se jí, klaní se jí v neobmezené úctě a — odejdou k mladším. Pro ni mají čest, pro mladší dívky interes. Trpký, trnitý jest takový vavřínový věnec starší dívky, kterouž musí bodati až do srdce."

Rosa se vzchopil a suše pozdraviv odešel.

Zavřev dveře svého pokoje přitiskl obě ruce k prsoum. „Myslil jsem, že srdce mé jest mrtvé. Já bláhový, — staré rány se otvírají, tluče opět. K čemu?"

„Chtěl bych, by přišel k spaní čas a vše již bylo dokonáno!" vzdechnul si uléhaje a o půlnoci ještě marně skrýval svoji rozpálenou tvář v poduškách.

(Pokračování.)

Studna.

A mluvil v podobenství . .
Bible.

Blíž chaty sbořené, jíž černá, holá stěna
ku nebi ve snách ční, jest studna zlořečená.
Strom uschlý stojí tam, jak kříž neb šibenice
a vrhá dlouhý stín, jenž klesá do studnice:
tma jímající tmu, noc, která v noc se vrací.
Ve strachu letí kol, když k jihu táhnou, ptáci.

Tam loupežníků sbor kdys hodil mrtvé tělo.
Znak bratrovraždy, jejž Bůh Kainu vpálil v čelo
ta studna nese též, to slepé oko skály.
Ba ani krkavec, host šibenice stálý
z ní píti nechce víc. — V ní jenom skrýš má zmije,
v ní žába ohavná, v ní štír a pavouk žije,
v ní havěť nečistá, bez tvaru, beze jména
se plazí, požírá. — Jest plna plísně. — Stěna
jest vlhká kapkami, má lesk jak kůže hadí,
jak oko Jidáše, když jde a Pána zradí.
Jest plna temnoty, jak zločincovo témě.
Jest skvrnou, propastí, jest vředem v tváři země.

A v tuto temnotu, v tu noc, v to moře bláta,
v tu vodu hnijící, v to bahno, plné puchu,
v tu černou nehybnost — když slunce v světlém vzduchu
se sklání k západu, též padne paprsk zlata.

Jiří Tilšer.

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Stařec, kterýž byl tentokráte neobyčejně živě vypravoval, ustal na okamžik v proudu řeči; ale hned na to po svém zvyku sama sebe korigoval:

„Proč vám vše to vypravuji?" pravil váhavě. „Vímť, že ani nejživějším a nejpodrobnějším líčením nemůže vzniknouti v duši vaší obraz pravdě úplně odpovídající, neřku-li aforistickým a kusým poukázáním k několika výjevům, jež se ve všech bitvách v nejrůznějších variacích opakují. Vím též, že ze spousty lidí, kteří byli děsných výjevů těch nejen svědky, nýbrž i původci, snad ani tisící díl více nežije, že po většině, ba skoro po všech, kteří byli onoho dne život svůj dokonali, není už dávno ani památky a že tudíž osudy jejich nyní již skoro nikoho nezajímají, leda hromadně ve spojení s místem, kde bylo bojováno, co historická upomínka — a přece vtírá se mi mimovolně myšlenka: „Čím to, že člověk zůstává skoro ledově chladným při vzpomínce na hromadné hynutí tisícův a při vzpomínce na zahynutí jednotlivce mnohdy hořce se rozpláče?" Jak často vychloubáme se citem a lidskostí — za našich dnů není takměř člověka, kterýž by mohl vystoupiti před světem s nezakrytou tváří co obhájce nelidskosti, aniž by byl veřejností odsouzen — a přece skoro každého z nás dojímá smrt známého jednotlivce, kterýž byl dokonal smrtí přirozenou, daleko více, nežli násilné zahynutí tisícův, z nichž snad ani jediný nepostrádal před tím podmínek k dalšímu životu . . . Omlouváme sice tuto svou bezcitnost a nelidskost rozmanitým spůsobem, ale ospravedlniti ji není lze . . . Je to jeden z kardinálních bludů povšechného tradicionelního názoru o smrti, kterýž se byl tak hluboce zakořenil, že ani ti, kdož jej znají a nejinak o něm soudí, než o pouhém předsudku, přece mu ještě následkem vychování a dlouholetého návyku podlehají . . . Neboť kdož medle jako já, kterýž jsem byl viděl smrt v tak různých a děsných podobách, a nesoudím o ní jinak, než jak o ní sluší souditi na základě vědeckého bádání, jež bylo význam její tak přesně a vzhledem k živoucím tak výhodně a lidsky stanovilo — kdož medle mohl by býti lépe obrněn proti bezúčelné bolesti nad úmrtím bytosti, jejíž organismus byl pozbyl všech podmínek k životu a hyne prostě jako byly již před ním zahynuly a jako po něm zahynou milliardy organismů jiných! A přece ani já nejsem doposud úplně prost předsudku o smrti! Výjevy z bitvy u Chlumu, jež jsem byl právě několika povšechnými črty nastínil, tanou mi i nyní rovněž tak živě na mysli jako prostičké, zcela obyčejné umírání, jehož jsem byl svědkem před několika hodinami. Jak ohromný to rozdíl mezi vzájemným hubením tisíců životů lidských v plné síle za děsného hluku palby z děl a pušek a idyllickým, pouhému usnutí podobným skonem jediné bytosti! Jak bezpříkladný, takměř nepostižitelný to rozdíl mezi tím divokým bojem vzájemně se potírajících zdravých, silných, života schopných mužů s rozžehnáním se s životem té tiché, dobré sladké duše, která od okamžiku, kdy počala chápati, viděla před sebou zející hrob a kterémuž, když pak konečně nadešly okamžiky poslední, nedostávalo se již ani sil k živějšímu poslednímu zápasu! . . . A přece, když ubohé stvořeníčko to přestalo dýchati, vydral se mi mimovolně výkřik bolesti z prsou a duší zavířily nejtrapnější, nejpalčivější myšlenky . . . Nevybředl jsem tudíž ani na sklonku života úplně z předsudků doby, v kteréž jsem žil; neboť kdo může pocítiti bolest, když vidí zemříti jedinou bytost, která byla pozbyla podmínek k dalšímu životu, a zůstane chladným při živé vzpomínce na násilné vzájemné hubení tisícův bytostí zdravých a života schopných, marně si namlouvá, že pojav lidskost v celém jejím idealním dosahu stal se člověkem, jakýmž na základě mravouky zdravého, nepředpojatého rozumu a vymožeností věd každý z nás státi se může a musí, nemá-li býti rozvoj lidstva jednou z oněch planých, pustých frasí, jakýmiž hamižné dryáčnictví všech odrůd od pravěku až po dnešní den zahalovalo své sobecké záměry . . ."

Kmet umlkl; ale tentokráte spíše unaveností fysickou, než z vlastní vůle; neboť z živosti, s jakou byl poslední věty pronesl, soudil jsem, že počal právě rozpřádati myšlenky, kterýmiž se byl v životě svém často zabýval. Byl jsem přesvědčen, že myšlenek těch nevyčerpal, nýbrž že je jen jaksi hrubými rysy naznačil. Očekával jsem tudíž na jisto, že bude pokračovati, a proto jsem mlčení nepřerušil. Avšak stařec seděl nepohnutě se sklopeným zrakem klidně a bez pohnutí jako socha po několik minut, tak že mi posléze nezbylo, než ujmouti se přece slova.

„Dle všeho zdá se, pane učiteli," pravil jsem, ne-

mohla nalézti vhodnější látky k zahájení další rozmluvy, „že želíte právě úmrtí blízké své příbuzné.“

Stařec zvedna poněkud hlavu upřel na mne své sivé oči, v nichž se zračila tichá resignace.

„Nikoliv, milý příteli,“ odpověděl přitlumeným hlasem. „Kdybych želel smrti příbuzné, měl bych pro svůj žal aspoň omluvy; ale Otilka byla mi rovněž tak jako kterýkoli z oněch tisíců, o jichž násilné smrti jsem vám byl vypravoval, úplně cizí a rozdíl jest jen ten, že prodlením let, co sdílela se mnou slasti i strasti života, seznal jsem její povahu lépe než povahu kteréhokoli jiného člověka. Okolnost ta však po mém náhledu nikterak neospravedlňuje různost mých citů, jak jsem ji byl zprvu vytknul. Pravá lidskost nečiní rozdílu mezi příbuzenstvem, známými a cizími; pravé lidskosti jest každý člověk . . . Avšak kam to zas zabíhám!? . . . Jsem vskutku nenapravitelný! Neustále sama sebe kárám, že nemluvím věcně a přece po každém druhém, třetím slově jsem zas v plném proudu všeobecných reflexí.“

Poslední slova pronesl stařec tonem káravým a dříve nežli jsem se ozval, pokračoval:

„Právě mne cosi napadlo. Zdáť se mi, že jste byl mým žákem právě v letech, kdy jím byl také bratr Otilčin. Nepamatujete se na bývalého spolužáka Višína?“

Přisvědčil jsem a zároveň dodal:

„Připomenul jsem si před nedávnem výjev ze školních dob, kdy byl otec Višínův vámi, pane učiteli, instruktivním spůsobem přesvědčen, že učení se cizím jazykům není účelem, nýbrž jen prostředkem vychování.“

Tvář stařičkého učitele přeletl při těchto mých slovech lehynký úsměv uspokojení; ale hned na to se tvář jeho poněkud zachmuřila, jako by byly duší kmetovou zavířily smutné vzpomínky.

„A uvěřil byste,“ pravil po malé přestávce, „že právě tento můj paedagogický triumf byl počátkem neštěstí?“

„Není možno,“ vpadl jsem rychle.

„A přece nezvratná pravda,“ odpověděl stařec.

Na to vstal a položiv ethiopskou lilii, kterouž byl po celou dobu naší rozmluvy na kolenou držel, opatrně na stolek u okna, u něhož jsme seděli, popošel ku stolu, vytáhl z něho jedno šuple a vyňav z něho staré desky počal se přebírati v lístcích, jež v nich byly uloženy. V brzku nalezl, co hledal, a vrátiv se s třemi lístky na své místo pravil:

„Na těchto lístcích mám aforisticky zaznamenaný průběh života ubohého Višína. Slyšte!“

Po té začal čísti:

„Jan Višín, syn kupce, třinácte roků stár — povaha plachá a sensitivní — duch bystrý . . .“

Náhle se odmlčel a po malé pomlčce pravil:

„Ne, ne! Nemohu vám čísti. Nudil byste se prostými těmi poznámkami, jež jsem byl jen pro sebe zaznamenal. Povím vám o osudech Višínových v stručnosti nejdůležitější volnými slovy. Slyšte! Otec jeho nabyv přesvědčení, že učení se jazykům jest skutečně jen pouhou pomůckou vzdělání, přičinil se ze všech sil, aby se hochovi dostalo pečlivého vychování. Hoch zdárně prospíval; obchod otcův však počal z neznámých příčin váznouti a hoch . . .“

Stařec poznovu své vypravování přerušil jakoby mu byla náhle vážná myšlenka projela mozkem.

„Ne, ne, nemohu vám příhody ty vypravovati,“ pravil. „Odpusťte! Jsou příliš jednotvárny — dlouhý to řetěz důsledností, vyplývajících z jediného zdroje a tudíž skoro ve všech případech buď podobny nebo i stejny. A mimo to — vždyť znáte moji vadu — nedovedu vypravovati než podrobně a rozpřádané podrobnosti života všedního, byť i nešťastného, musily by vás nuditi . . .“

Chtěl jsem namítnouti, že jsem se posud při vypravování starcově ani okamžik nenudil, ale stařec mne předešel.

„Vím, co chcete říci,“ pravil živě. „Přes všechnu nezajímavost přál byste si přece zvěděti něco o průběhu života bývalého svého spolužáka; nicméně promiňte — aspoň pro dnes a uspokojte se ujištěním, že nebylo jednotvárnějšího, trapnějšího a nešťastnějšího života nad ten, jaký vedl Višín skoro výhradně jen následkem neznalosti cizích jazyků. Z vlasti své vyštván proputoval takměř všechny země evropské a částečně též některé země jižní Asie. Jak asi se mu na těchto cestách dařilo, možno charakterisovati jediným slovem: prožebralť se. A dodám-li, že neznal než své mateřštiny, představíte si, s jak bezpříkladnými svízelemi bylo mu zápasiti . . . Asi po osmiletém putování vrátil se posléze zase do vlasti. Přibyl na hranice vysílen a prožebral se až ku Praze; ale Prahy přece více nespatřil . . .“

„Jak to?“ optal jsem se.

„Asi před čtrnácti lety,“ pokračoval stařec, „byl jsem kdysi v lednu za nejkrutějšího mrazu nucen zajeti si do Slaného. Sněhu leželo skoro na stopu zvýší. Najal jsem tedy sáně, dojel šťastně do Slaného a obstarav své záležitosti vydal jsem se ještě téhož dne na zpáteční cestu. Sotva že sáně opustily město, počalo sněžiti a palčivý vítr jihovýchodní mrskal drobné, krupicovaté vločky sněhu tak prudce do tváře, že musil jsem si v saních sednouti po koních a zahaliti se co možná nejpečlivěji do svého kožichu. Koně uháněli velmi rychle, tak že byla naděje, že dorazím domů o sedmé nebo osmé hodině večerní. Když jsme minuli Středokluky, schylovalo se již k večeru, a asi po čtvrt hodině nastala taková chumelice, že za rychle přibývajícího šera večerního nebylo lze předměty, podle nichž jsme jeli, rozeznati, než z nepatrné vzdálenosti. Sedě po koních a po větru, jenž vál proti saním, neviděl jsem než přímo na silnici, po níž jsme ujížděli, a jenom několikráte obrátil jsem také hlavu na pravo nebo na levo, ale ihned jsem byl pro prudký vítr nucen seděti zcela rovně a neohlížeti se. Náhle padla kdesi v dáli po pravé straně silnice rána z ručnice. Mimoděk obrátil jsem v stranu tu hlavu a v témže okamžiku se mi zdálo, že byly sáně právě minuly nějaký temný předmět ležící v závěji u silnice. Sáně letí dále a já zaobaliv se těsněji do kožichu přemítal jsem. Náhle však se sáně zastavují . . . „Co to?“ pomyslím si a opakuji otázku, kterouž jsem si byl pomyslil, hlasitě ke kočímu . . . „Minuli jsme právě nějaké dítě, milostpane,“ odpověděl kočí a zastavil. „Kde?“ ptám se. „Tam za námi — musí být!“ odpovídá kočí ukazuje za sebe. Ohledna se dívám se upřeně do šera a chumelice; ale nevidím než sněhové kotouče. „Jel jsem prudce,“ vykládá kočí, „nemoh' jsem hned zastavit — dítě se podle saní jen kmitlo — musí být asi třicet kroků za námi . . .“ Několik okamžiků jsem byl na váhách co učiniti. „Mám se po něm poohlídnout?“ ptá se po malé pomlčce kočí. „Jděte!“ dím na to. Mezi tím, co jsem v saních vstal a obrátiv se proti větru bral opratě do ruky, seskočil kočí s kozlíku a

zmizel v sněhových kotoučích, které prudký vítr proti nám hnal. Za několik minut se vrátil nesa v náručí asi čtyrleté plačící děvčátko. Podal mi je do saní. První pohled na zkřehlé robě mne poučil, že by bylo v strašné plískanici zahynulo. Ptám se ho, kdo a odkud je; ale dítě neustávalo v pláči a po několika minutách jsem se přesvědčil, že z něho pro okamžik ani slova nedostanu. Bez rozpaku vzal jsem je na klín a zaobaliv je do pláště rozkázal jsem kočímu, aby jel dále. Asi po čtvrt hodině se dítě na mém klíně ztišilo; usnuloť. Nechal jsem je spáti, až když jsme dojeli do Ruzyně, kde jsme se zastavili před hostincem, kde jsem chtěl nechat dítě prozatím v ošetřování. Dítě se probudilo a když jsem je donesl do teplé světnice, také mi na mé otázky po svém způsobu zmateně, ale přece srozumitelně odpovídalo. Dozvěděl jsem se strašnou příhodu. Nějaký muž, kterýž prý je byl z domova odnesl, a po celý den na zádech dále vlekl, zůstal v sněhu u silnice ležeti a děvčátko putovalo pak samo dále. Mimoděk připomenul jsem si, že jsem pozoroval na cestě, kterou jsme byli jeli, jakýsi temný předmět ležeti. Bez odkladu učinil jsem přiměřená opatření k zachránění neznámého muže. Požádav hostinského za přispění poslal jsem své sáně nazpět, aby byl neznámý, možno-li, vyhledán. Naznačil jsem svému kočímu také místo, kde jsem byl asi temný předmět na zemi spozoroval. Když pak byly sáně ještě s dvěma muži, jež byl hostinský vyslal, odejely, čekal jsem v hostinci. Na štěstí bylo mnou naznačené místo podle neklamných známek, jež jsem udal, snadno k nalezení. Byltě jsem temný předmět zahledl právě v nejostřejším záhybu silnice na počátku topolového stromořadí, jediného to stromořadí toho druhu na celé cestě. Mezi tím snažil jsem se děvčátko přiměti k podrobnějšímu vypravování; ale nedozvěděl jsem se než zcela obyčejné věci z domácnosti, z kterýchž nebylo lze o ničem souditi. Ze všeho vyrozuměl jsem jen tolik, že meškalo dítě u své tety a že s ním bylo nehrubě lidsky nakládáno . . . Asi po dvou hodinách sáně se vrátily a přivezly napolo již zmrzlého muže. Byl něco přes třicet roků stár, slabého, vychrtlého těla, černovlasý a kudrnatý; tvář jeho měla výraz spustlosti a trpké bolesti. Po nadlidském namahání podařilo se muže toho přivésti zas k životu. Byl však tak sláb a vysílen, že sotva odpovídal. Musil jsme mu popřáti klidu a odpočinku; ale přes to naléhal jsem na něj, aby aspoň pověděl, kdo a odkud je. Dlouho váhal s odpovědí, jako by se styděl, pak přece udal své jmeno a rodiště — byl to bývalý můj žák Višín a děvčátko jeho sestra . . . Více však jsem se prozatím nedozvěděl. Zůstal jsem v Ruzyni přes noc. Ráno cítil se nebohý Višín poněkud osvěžen, a když jsem se mu prohlásil, vypravoval mi své příhody, z nichž připomínám v stručnosti jen závěrek. Vraceje se do vlasti zastavil se Višín v rodišti své matky v malé jedné vesničce u Slaného. Zavítal do statku své tety, provdané sestry matčiny, ale byl přivítán chladně, ba nevlídně a zároveň se tu dozvěděl o osudech svých rodičů. Otec i matka vedli po několik let život nejtrudnější; otec před třemi lety zemřel samovraždou a zůstavil zde ženu s malým, asi rok starým děvčátkem. Matce nezbyla než žebrota. Vydala se se svým dítkem do světa. Putovala od osady k osadě, až asi po roce zavítala také do svého rodiště, k své sestře. Byla přivítána s výčitkami, což ji tak dojalo, že bez odkladu opustila vesnici. Sestra její však za ní pospíšila a přemluvila ji, aby jí nechala aspoň děvčátko, ujišťujíc, že bude o ně pečovati. Matka se zdráhala; ale posléze přece svolila a zůstavivši dítko své u sestry vydala se sama na další bludnou pouť po světě. Mladý Višín, příbyv do rodiště své matky, poznal hned prvního dne, že teta chová se k sestřičce jeho nejen macešsky, nýbrž přímo ukrutně. Děvčátko bylo pro každou maličkost plísněno, ba týráno. Višínovi, kterýž se dítěti ani nezmínil, že je jeho bratrem, bylo děvčátka líto, a když pak po jeho příchodu surová teta sestřičku tak ztýrala, že zůstalo dítě bez sebe, rozhodl se Višín, že děvčátko odvede. A také tak učinil. Vydal se s ním na další cestu ku Praze za krutého mrazu. Zpočátku byla sestřička ochotna jíti s neznámým rozedraným mužem, kterýž se byl k ní choval vlídněji než kdokoli na statku; ale později, když jí mrazem tuhly oudy, počala plakati. Bratr ji dle možnosti konejšil a obvázav jí pečlivě hlavu starým šátkem vzal ji na záda a tak putoval dále, až posléze chtěje si poodpočinouti usedl . . . Počal podřimovati . . . Co se s ním a s dítětem dále dělo, nemohl udati a nyní z hlubin duše litoval, že se byl odhodlal k tak neprozřetelnému skutku . . . Toť prostý příběh!“

Stařec umlkl.

„A co se stalo dále s ubohým Višínem?“ optal jsem se.

„Byl tak sláb,“ pokračoval starý učitel, „že nebylo lze prozatím na další dopravení ho do Prahy ani pomysliti. Požádal jsem hostinského, aby mu popřál ještě několik dní přístřeší, což tento za nepatrnou náhradu také učinil. Děvčátko vzal jsem s sebou domů . . . Když pak jsem po několika dnech zajel poznovu do Ruzyně, abych se poptal, jak se Višínovi vede, přijel jsem právě v čas, abych se mohl s ubohým mužem jen ještě rozloučiti. Zemřelť za několik hodin — vysílením . . . Vrátil jsem se domů rozlítostěn. Sestřička Višínova, nemajíc ani tušení, co se bylo stalo, přivítala mne s dětinským jásotem. Políbil jsem ji na běloučké čílko a od toho okamžiku byla Otilka mou . . .“

„A matka její?“ uklouzlo mi skoro mimovolně.

„Potulovala se na dále světem,“ pokračoval stařec, „a sám ani nechápu, jak bylo možno, že unikla co potulná žebračka slídícímu oku stráží veřejné bezpečnosti. Pátral jsem po ní sám, ale marně. Teprv asi před třemi lety přivedena byla postrkem zubožená a vysílená jako byl před čtrnácti lety její syn, když se vracel z ciziny domů, a zemřela za několik dní v nemocnici pražské rovněž tak jako syn její — vysílením . . .“

Když byl stařec své vypravování ukončil, vstal, aby své poznámky o Višínovi zase uložil do desek, z kterýchž je byl vyňal. K nemalému překvapení svému jsem spozoroval, že byl opět nabyl dřívějšího klidu svého. Pohledna však mimoděk na stolek, kde ležela ethiopská lilie, připomenul jsem si nejen neobyčejný dojem, jaký byla květina ta na starce učinila, nýbrž i okolnost, že stařec v průběhu vypravování svého nebyl se o květině ani slovem zmínil. Jaký tudíž div, že byla zvědavost má spíše podrážděna než ukojena; ale jsa pamětliv rozkazu lékařova zdržel jsem se i tentokráte přímého dotazu, bych myšlenky starcovy nesváděl k předmětu, jenž je byl tak rozjitřil.

Bystrému oku starcovu však neušlo, že jsem se byl nápadným spůsobem na ethiopskou lilii podíval. Vraceje se od stolu na své místo připomenul:

„Prominťe, milý příteli, že jsem vás nudil vypravováním o osobách úplně cizích nebo takových, jež jste sice znal, ale jichž osudy musejí vám býti nyní zcela přirozeně více méně lhostejny. Vímť, že by bylo pozornost vaši daleko více upoutalo vypravování o zdánlivě tajemné ethiopské lilii . . .“

„Ne, ne, pane učiteli,“ zalhal jsem kvapně. „Musím se upřímně vyznati, že jsem po celou dobu vašeho vypravování na květinu tu ani nevzpomněl . . .“

Stařec pohledna na lilii na stolku obrátil se ke mně a upřel na mne rovněž tak káravý pohled, jako když jsem se byl poprvé pokusil o svedení myšlenek jeho k jinému předmětu.

„Možná, že mluvíte pravdu,“ pravil po chvíli, „ale zdá se mi, jako by výraz tváře vaší nebyl v úplném souhlasu s myšlenkami. Ostatně není také jinak ani možno. Soudím-li dle toho, co jste mi byl sám o ethiopské lilii vypravoval a čeho jste byl zde očitým svědkem, nemohu jinak než za to míti, že by vás vypravování o květině té nemálo zajímalo.“

„Ne, nikoliv, pane učiteli,“ zalhal jsem poznovu: „ujišťuji vás . . .“

Stařičký učitel chvíli na mne pohlížel, pak usedl a pravil: „Skoro se domnívám, že přes všechno vaše popírání uhodl jsem vaše myšlenky. Chcete, jak jste se byl již jednou pokusil, myšlenky mé odvrátiti od předmětu, kterýž mne byl tak rozčilil. Děkuji vám za vaši outlocitnou šetrnost; ale nyní již toho není naprosto třeba. Jsemť opět tak klidný, jako jsem býval v dobách štěstí a míru, kdy mne pranic nehnětlo; ba více ještě: jsemť klidnější než kdykoli jindy: vyrovnalť jsem v těchto několika chvílích, co zde meškáte, všechny účty svého života . . . Kdybyste mi zvěstoval, že musím za několik okamžiků zemříti, vyslechl bych zprávu tu s týmže klidem, jako kdybyste mi byl před padesáti lety mohl dokázati, že budu ještě půl věku živ. Jediná palčivá vzpomínka, která mne po celou řadu let mučívala, pronásledujíc mne jako zlé svědomí, ustoupila v průběhu právě minulé hodiny do mlhavého pozadí myšlenek skoro zcela lhostejných a napolo již zapomenutých, poněvadž neplodných a bezúčelných. A hlavní, jedinou příčinou toho jest ethiopská lilie, kterouž jste mi byl přinesl . . .“

Bylo zřejmo, že podivná květina ta měla na starce v několika hodinách dvojí účinek: poprvé tak rozčilující a jitřivý, že následovalo omdlení, podruhé pak takměř zázračně konejšivý. Tím byla zvědavost moje ještě zvýšena; ale přes to setrval jsem i nyní v mlčení.

Stařec však jen okamžik si oddechna pokračoval rovněž tak klidně, jak byl již asi hodinu mluvil:

„Není tudíž naprosto třeba vyhýbati se předmětu, kterýž měl na mne skutečně aspoň podobný účinek, jak jej byla ohnivá fantasie vašeho sestřence předvídala. Pravda sice, že ethiopská lilie nemá a nemůže míti oné zázračné moci, kterouž možno hoře a bolest lidskou utišiti; ale na mně tuto moc svou divnou shodou okolností přece aspoň částečně osvědčila. Zapudilať nejtrudnější myšlenku, která kdy některého člověka pronásledovala, a zároveň vyvrátila do základu poslední zbytky ješitnosti, které mi život můj ob čas ztrpčovaly . . .“

„Jak to možno?“ uklouzlo mi mimovolně.

Stařec nahnul se poněkud ke stolku, na němž ethiopská lilie ležela, vzal květinu, položil ji sobě na klín, odchlípl svrchní list, na němž byla již jen jedním proužkem lepenky připevněna a díval se chvíli na spodní, číslicemi, algebraickými formulkami a rozličnými abreviaturami popsaný papír. Tvář starcova jevila neobyčejný poklid; ani sval se v ní nepohnul a jen jednou, zdálo se, přeletl ji lehký, polo trpký, polo ironický úsměv.

„Jak to možno?“ opáčil stařec po malé pomlčce, načež pokračoval zpočátku monotonně, pak vždy živěji, až vypravoval tak zajímavě, že naslouchal jsem slovům jeho beze všeho vyrušení skoro se zatajeným dechem.

„Snad se ještě pamatujete, že jsem v průběhu dnešní naší rozmluvy připomenul, že učinila ethiopská lilie i na mne před lety, když jsem ji poprvé spatřil, zvláštní dojem, a když jsem poprvé slyšel jméno její vysloviti, že se mi zdálo, jako bych byl slyšel jmeno milé nějaké bytosti. Příčina toho arci byla zcela přirozená. Slyšelť jsem jmeno její poprvé na onom osudném místě, kde jsem byl před více než půl věkem očitým svědkem hromadného umírání na bojišti chlumském právě u oné studánky, do jejíž stružky byl klesl první francouzský granátník, kteréhož jsem viděl padnouti . . . A také tam jsem ethiopskou lilii poprvé spatřil . . . Bylo to roku 1820. Byl jsem tenkráte podučitelem v malé vesničce u Karlových Varů a připomenutého roku meškal jsem o prázdninách v dědově rodišti, v Chlumu. Byl jsem mladík asi třimecítmaletý a ačkoliv jsem již tenkráte jevil dosti vřelou náklonnost k vědám přírodním, zvlášť k botanice, nebyl jsem se přece ještě, ačkoliv jsem již ob čas diletantsky botanisoval, definitivně rozhodl pro žádné specielní studium. Učil jsem se však pilně cizím jazykům; v italštině a francčině jsem se už vyznal dosti obstojně, angličině počal jsem se právě učiti a pokračoval jsem v učení tom i o prázdninách. Nejraději dlíval jsem k tomu účelu z rána i pod večer pod košatou lipou nedaleko oné studánky.

Kdysi za překrásného srpnového večera seděl jsem v zadumání pod lipou. Kniha ležela vedle mne v trávě a zrak můj upřen byl na chlumský kostelíček. Z nenadání zaslechl jsem za sebou ševel lidských hlasů. Obrátiv se spatřil jsem u studánky obstarožného, elegantně oblečeného pána a asi sedmnáctiletou bleďoučkou dívčinu. Oba byli v cestovním obleku a stáli právě u studánky, která byla ode mne asi deset kroků vzdálena, kde jim rychtář obce, jenž je doprovázel, něco ukazoval a po německu vykládal. Neušlo mi, že v tváři dívčině jeví se nevýslovný zármutek a že jsou oči její zaslzeny. Naslouchaje výkladu rychtářovu pozorněji vyrozuměl jsem, že vypravuje cosi o bitvě. Obstarožný pán kývl několikráte hlavou, patrně na důkaz, že má rychtář pravdu, pak odpověděl něco lámanou němčinou a s cizím přízvukem, načež obrátiv se k dívce pravil po francouzsku: „Ano, ano, mé drahé dítě . . . Už se pamatuji — zde to bylo . . . Viděl jsem, jak klesl; ale bubnováno právě k postupu — nemohl jsem se zastaviti . . . Později, po bitvě, když jsem byl zajat, vyprosil jsem si proň zvláštní hrob a viděl, jak zde byl pochován . . . Mne jen povyrostlé stromy v okolí mýlily; vždyť tomu už skoro sedm roků . . .“ (Pokračování.)

Socha u lesa.

Krajem lesa světec stojí,
na svět ven vyhlíží z chvojí,
v sněhu, ledu
hledí ven na holou bědu.

V bradě mráz a jíní v skráni,
hrstku suchých proutků v dlani,
vítr hvízdá
do prázdného v loktech hnízda.

Ale berla
jediná je pravá zmrzlá perla
a jeho tvář smavá
spokojeně jaro očekává.

Šel jsem tady kolem něho, —
ale každý má dost svého —
ale, svatý, jistě
jaro chtěl bych prožít na tvém místě!

V stínu chvoje, úsměv v zraku,
v loktech hnízdo pernatících ptáků,
v dlani proutek jen květoucí lýče,
u nohou petrklíče.

J. V. Sládek.

FEUILLETON.

Nero.

Obecně známý Herostratos dobře kalkuloval. Darebáctvím se stává člověk mnohem spíše známým nežli šlechetností. Ne, že by snad bylo na světě tolik šlechetníků, až by šlechetnost byla zjevem všedním, ale proto, poněvadž je darebáctví zajímavějším. Tak jest tomu s Neronem. Nero je figura velmi populární a nebylo zapotřebí ani Kaulbacha ani Siemiradzkého, aby popularnost jeho zvětšili.

Postaraliť se o ni s důstatek historikové všech věků, stavíce na pranýř jednání jeho i ukazujíce domnělého netvora v pravém světle, či vlastně v domněle pravém světle. Celý svět spílá mu následkem toho ukrutníků, postava jeho stala se obraznou — slovem zdálo by se, že historie už definitivně zúčtovala všecky skutky Neronovy i ocenila je!

Avšak jinak vypadá Nero, ozáříme-li si postavu jeho se stanoviska čistě lidského, se stanoviska, s kterého nepřibližíme se pouze k nedostižnému duchu, ale i k přístupnému tělu.*)

Bratr matky Neronovy trpěl padoucí nemocí a současně nebezpečným druhem šílenství, kteréž tak často záchvaty nemoci této provázejí — bratrem tím byl známý císař Caligula. Strýc matky jeho — pozdější císař Claudius, postižen byl vrozeným blbstvím. Dvě tety jeho po matce slynuly svou výstředností a byly sotva duševně zdrávy. Bratr Neronův trpěl padoucnicí (Brittanicus). Tři strýcové — taktéž po matčině straně, byli blbci.

Děd z otcovy strany byl surový, spustlý chlap, otec taktéž. Sám řekl o svém synovi, že zdaří-li se po matce nebo po otci — stane se ohavou.

Pocházel tedy Nero z rodiny, v níž se blbci, padoucnicí stižení, spustlí lidé jen jen hemžili. Bylo by ku podivu, kdyby nebyl býval něco zdědil z vlastností v rodině se vyskytujících, to pak tím spíše, čím častěji zejména děti padoucnicí trpících touto nemocí stiženy bývají.

Vychování Neronovo bylo notoricky mizerné, teprvé později se poněkud zlepšilo; avšak již v útlém mládí vodili jej po hospodách, divadlech, veřejných zábavách a kazili tak dědičnosti ochromeného ducha tím více.

Již z mládí — ač měl hlas ošklivý, chtěl býti zpěvákem a vůbec opičil se po umělcích všeho druhu. Když se stal jako jinoch císařem, bylo prvním jeho rozkazem to, že si dal předvésti pěvce Terpna. O stát sám se nestaral. Bylo-li prvých pět roků panování jeho zdárné, sluší to přičísti na vrub Senecy a Burrha, kteří jsouce vysoce vzdělaní ducha Neronova z plna ovládali. Seneca mu psal krásné řeči, jež pak on v senátu přednášel; avšak jinak se o vládu nestaral, byl živ v rozpustilosti chlapecké. Pod večer vzal falešný vous, čepici otrockou a toulal se po krčmách předměstských. Zde se rval, kradl džbány, bavil se s polosvětem, odnášel vývěsné štíty a tabule, slovem dělal totéž, co za našich dnů někteří velkoměstští hejskové. Zvláštní zábavou mu bylo svlékati ponocné, tlouci je, házeti do kloak a pod. Mimo to maloval, zpíval, dělal verše a chodil na hon, jen do záležitostí vládních se nepletl.

Po pěti letech se znesvářil s matkou, kteráž chtěla padoucnicí trpícího bratra jeho Brittanica dosaditi na trůn. Následkem toho dal Brittanica otráviti při hostině. Když se později ucházel o přízeň vdané Poppaey Sabiny, kteráž chtěla mu náklonnost svou jen tenkrát věnovati, udělá-li ji císařovnou, byla matka jeho mu opětně v tom závadou. Nero ji dal zavražditi způsobem hrůzným. Když přistoupil k mrtvole matčině, pravil: „Nevěděl jsem, že byla tak hezkou — ale dejte mi raději pít!“ Tou dobou trpěl již přeludy a ohromnou bázní. Byl to počátek děsné choromyslnosti, která třikráte jej v životě zachvátila. Dá se přísně dokázati, že Nero trpěl občasnou šíleností, kteráž počíná trudnomyslností, stupňuje se v zuřivost a končí opětně trudnomyslností. Soujem příznaků těchto lze zjistiti třikráte na Neronovi. Prvý záchvat trval od dubna 59 až do podzimku 61. Druhý od podzimku 62 až do dubna 65; třetí od podzimku 65 až do jara 68.

Po zavraždění matky zavládla jím trudnomyslnost, z níž ho nevyrvala ani řada ohyzdných slavností a vychvalování, jichž původem přátelé jeho byli. Byl smutný, nespal, zdřímnul-li na chvíli, děsily jej hrůzné sny, za dne trpěl hallucinacemi sluchu i zraku. Slyšel zvuky trouby, viděl furie a jiné přízraky. Povolali magy, aby kouzly svými jej vyléčili, leč marně. Přízraky nevymizely a Nero z Říma prchnul. Úzkosť, která tento způsob šílenosti vyznačuje, vyštvala jej. Po čtyřech měsících se zlepšil i navrátil se do Říma zpět. Skvělá slavnost, již po příchodu jeho přátelé uspořádali, zaplašila trudnomyslnosť na dobro. Avšak již propadl záchvatu zuřivosti, jezdil jako kočí po Římě, vystupoval v circusech, obcoval jen s pacholky. Tou dobou byl dvacet dva roky stár, a prvý vous mu narostl. První oholení oslavil ohromnou slavností a vousy obětoval v zlatém pouzdru — bohům. Po té uspořádal divadelní představení, kde museli vystoupiti členové nejvznešenějších rodin a ku posměchu luzy tančiti. Nero sám vystoupil při tom na jevišti jako harfeník. Podobných pošetilostí vykonáno několik — pak skončilo období zuřivosti — a nastoupila zase trudnomyslnost. Zase jal se obávati se smrti a byl smuten, trápen jsa všelikými přízraky. Roku 61. pominula choromyslnost docela. Nero byl zdráv a panovníkem dobrým; však jen na půl roku!

Tou dobou byl dobročinným, smířlivým, nestranným. Pomluvy proti Senecovi pronášené měly za následek, že jej Nero nad míru vyznamenal a vůbec jevil k filosofovi tomuto tou dobou neobyčejnou náklonnost. Avšak jedva minulo půl roku, nastoupila šílenost po druhé. Císař počal se zase obávati jakýchsi nepřátel, kteří prý ho o trůn připraviti chtějí. Mimo to, aby zasnoubiti se mohl s Poppaeou, týral a zapudil manželku

*) Dle spisu: Wiedermeister, der Caesarenwahnsinn etc.

svou a Poppaeu po té za manželku pojal, to všechno stalo se v záchvatu trudnomyslnosti. Vlastní zuření vybuchlo r. 63. Nero počal zase nejdivočejším způsobem všeliké hry provozovati, senatoři a vznešené matrony nuceni byli opětně na divadle vystupovati. Také se považoval za nejlepšího zpěváka a vystoupil sám na jevišti. Chtěl jeti do Řecka, aby tato klassická půda umění sama zpěv jeho prý podle zásluh ocenila. S cesty sešlo. Pak zamýšlel cestovati do Egypta — avšak před odjezdem zachvácen byl padoucnicí; i od cesty této upustil. Na to následovala řada bezuzdných, nemravných hostin, jichž líčení budí hrůzu. V tom však udál se prvý požár Říma. Císař byl tou dobou na venkově. Dozvěděv se však o požáru, opustil ihned svůj letohrádek a ujížděl k hořícímu městu. Plameny tak se mu zalíbily, že jal se při lyře prozpěvovati ony verše z Homera, v nichž vypsáno jest rozboření Troje. Jaký tu rozdíl od dnešních choromyslných, kteří zapalují a na požár se dívají — poněvadž se jim líbí? Když dopěl, běhal městem, aby požáru tím více užil. Ba divadlo to zalíbilo se mu tak, že pochopy svými dal nové a nové části zapalovati. Známo je, že vůbec není rozhodnuto, zda vlastně celý požár nebyl dílem Neronovým. Pravdě to zajisté podobno jest. Po té vystavěl s bláznivou nádherou vyšňořený palác a hodoval v něm. Hned na to nastalo ukrutné pronásledování křesťanů, při němž si prý Nero dopřál oné kratochvíle, již Siemiradzki krásným svým obrazem tak živě nám připomenul. Vedle toho štval na křesťany litá zvířata, dal se voziti nahými ženami po zlatém písku — slovem vykonával skutky, jež předstihují fantasii rozumně myslícího člověka! A zase nastala po zuření takovém obleva. — Nero stal se opětně trudnomyslným. Odejel z Říma na venkov a žil zde v ohromné bázni. V bázni té dal povražditi celé zástupy Římanů. Každý boháč, jenž vzbudil u něho podezření, že by mohl pomocí jmění svého proti němu pikle kouti, byl odpraven. A zase pominula trudnomyslnost tato; avšak tenkráte nenastalo období úplného zdraví, jako poprvé, nýbrž ustoupila novému záchvatu zuřivosti. V této chtěl vynajíti prameny Nilu, chtěl táhnouti k branám Kaspickým, za kterýmžto účelem najímal lidi pouze šest stop vysoké, chtěl celé dějiny Říma veršem zpracovati, mělo toho býti nejméně čtyři sta kněh, chtěl spáliti na novo Řím, na novo jej pak vystavěti a nazvati „Neropolis“ a celou ještě řadou podobných projektů se zanášel. Již Suetonius nazval počínání takové šílenstvím. Žádné šaty neoblekmul dvakráte, ryby lovil pozlacenou sítí, hrál v kostky — každá sázka obnášela přes 30.000 zl. našich peněz. Když ho navštívil parthský král Tiridates, pokryl celé divadlo Pompejovo zlatým plechem. Takovým a jiným způsobem vyházel sta millionů. A zase počal jako dříve na divadle vystupovati a zase tvrdil, že jen Řekové dovedou ho posouditi. Také tenkráte skutečně do Řecka odjel a zde od města k městu chodil a zpíval. Pak oženil se doslovně s několika muži. Když oženil se s jakýmsi Sporem, muselo se Řecko modliti, aby manželství toto nebylo bezdětné. Když později přicházely četné zprávy, že na všech stranách říše vypuklo vzbouření, nevyrušilo ho to ani dost málo — zpěv a „umění“ bylo mu důležitějším. Když jej konečně odbojník jeden nazval špatným hudebníkem, rozhněval se a psal senátu, aby jej za urážku tuto pomstil. Také bylo záměrem jeho vytrhnouti proti nepřátelům, při čemž prý nebude nic jiného činiti než plakati, což zajisté odbojníky pohne. —

Mezitím však vzbouření víc a více se zmáhalo a po jedné rozčilující zprávě udál se nový záchvat padoucnice a po záchvatu tom nastoupilo opětně období trudnomyslnosti s halluciнacemi a těžkými sny. Jako každý melancholik skorem toužil po smrti a po celé řadě ztřeštěných kousků byl konečně dohnán k samovraždě.

Tak skončil muž, jehož ukrutnost a vášnivost po staletí byly příkladem odstrašujícím.

Leč jak jeví se nám osobnost jeho se stanoviska výše naznačeného?

Nero pocházel z rodiny, v níž mnoho členů trpělo padoucí nemocí a i jeho životem táhne se smutná nemoc tato jako červená nit. Je známo, že padoucnice mívá v zápětí někdy choromyslnost, již k nejnebezpečnějším čítati sluší. Srovnejme si jednání Neronovo s tímto schematem. Nero byl nebezpečným člověkem občasně, v záchvatech takových vykonával skutky, kteréž nemožno přičítati duchu zdravému. — Nero byl šílenec. Náklonnost k tomu zdědil, a padoucnice, kteráž nepochybně častěji jej zachvacovala, stala se choromyslnosti jeho zřídlem. Nehoda chtěla, že stal se panovníkem a tak mohl prováděti skutky své tak, jak mu je chorobná obraznost jeho diktovala. Kdyby který koliv stejně stižený choromyslný — a těch v ústavech příslušných nalézáme hojně — dostal se jako on na trůn, mohly by dějiny směle zaznamenati Nerona druhého. *J.*

— Nová kniha Jaroslava Vrchlického „Eklogy a písně“ jest zasvěcena lásce, „míru, samotě a sladké snivosti,“ onomu koutku v srdci a u vlastního krbu, jenž rovněž tak svatým a nedotknutelným jest u toho, kdo ukrývá v něm své sny a své štěstí bez svědků, i u básníka, jenž mlhavozářnou rouškou dává doň nahlédnouti očím světa. Čím kouzelněji setkána jest rouška ta — i jest již to podstatnou částí básnického umění — tím půvabněji a samostatněji vystupují za ní jednotlivé obrazy, až konečně nejsou ničím jiným než světlo-barevnou projekcí v hloubi srdce ukrytého duševního života básníkova. Světlo básnického nadání, prochvívajíc se srdcem skrz na skrz, vytvořuje na oné mlhové roušce jen odlesk myšlenek a citů umělce, jehož čistě osobní individualita ustupuje pak do pozadí. „Eklogy a písně“ jsou uměleckým dílem tohoto druhu: pravdivý odlesk nejvnitřnějšího, nejhlubšího a nejsubjektivnějšího života básníkova a přec jen zlatý odlesk jeho, nikoliv ten život sám. Jak hluboký a bohatý jest ten vnitřní život, toho svědectvím jest již tato jediná kniha, byť by byl Vrchlický nenapsal jiné. Jest v literaturách málo sbírek básní erotických, které by při všech krásách, jimiž oplývají, nestávaly se konečně jednotvárnými. „Eklogy a písně“ zachovaly svěžest svou a půvab od prvního verše do posledního a málo bude čtenářů, kteří by knihu tu odložili dříve než poznali celý její obsah. Vrchlický se v žádné básni neopakuje, a v každé působí i novou, většinou překvapující formou. Jenom nálada zůstává stejnou: jest jasná, klidná, snivá a žádná dissonance nebudí nás z tohoto sladkého snu. Erotika Vrchlického jest rázu hlubokého; tu tam je samotinký luční květ, ale většinou uvila z nich ruka básníkova guirlandy, jimiž ověsila své v řecký bílý mramor vtělené myšlenky. Hluboké, velké pozadí i okolí, jimiž poeta tento cyklus básní svých jako všechny dosavadní obklopil, činí dojem ještě mocnější. Haluzemi jeho poesie jiskří se velké snéživé hvězdy i cítíme, jak jimi táhne oddychání přírody. — „Eklogy a písně“ jsou organicky uzavřený celek, z něhož těžko by bylo vytrhnouti jediný doň vetkaný lupínek. Deset „Eklog“, tekoucích širokým, klidným, jen tu a tam lehkým vánkem rozčeřeným proudem, protkáno jest purpurově zlatým nádechem nevyrovnatelně krásných a melodických „Písní“. Mezi nimi plynou básně jiné jako labutě. Jest to jako ve snu, jejž kdo prožil a zachytiti dovedl, jest šťasten věru. *S.*

— Zeyerův román „Ondřej Černyšev“ vyšel u Jana Otty v novém vydání.

— Z nových kněh vyšlých v těchto dnech zaznamenáváme: „Černohorské povídky“ od Josefa Holečka. Nákladem vlastním. — „Povídky, Novely a Arabesky“ Berty Mühlsteinové. Nákladem vlastním. — „Uarda.“ Román z dob starého Egypta od J. Eberse, překladem B. Fridy. Nákladem Fr. Šimáčka. — Druhé vydání Shakespearových dramat „Julius Caesar“ překladem Fr. Douchy, „Antonius a Cleopatra“ a „Othello“ překladem J. B. Malého a nákladem knihkupectví Fr. Řivnáče.

— V Petrohradě vychází od počátku tohoto roku objemná týdenní „Ruská Bibliografie“. Čteme tam úplný seznam kněh ruských, polských, lotyšských, finských, seznamy spisů anglických, francouzských, německých, perských, kirgisských, tureckých, židovských. Ale česká kniha pro Rusy neexistuje, navzdor tomu, že jim tam byly seznamy zasílány. Také trpký kousek té slovanské vzájemnosti!

OBSAH: Amanita. Skizza od Františka Heritesa. — Kníže Ivan. Báseň Karla Legera. — Zdeněk Fibich. Od Emanuela Chvály. — Věštba. Báseň Otakara Mokrého. — Vlasta. Napsal Jan Lier. (Pokračování.) — Studna. Báseň Jiřího Tilšera. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Socha u lesa. Báseň J. V. Sládka. — Feuilleton: Nero. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)

Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtož adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.

Listy přijímáme jen frankované.

„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 20. prosince 1879. ČÍSLO 35.

Ballada štědrovečerní.

Od *Jana Nerudy.*

Petr usne, sotva lehne;
sotva usne, sen se zvedne:
náhlé světlo po krajině
a tak jasno jako ve dne.

Petr celý vyjevený
Rodinu zří v prostém stáji,
Dítě zrovna sluncem září —
v Petrovi až dech se tají.

Vzduch je plný andělíčků,
třpytí se a křídly šumí,
každý zpívá haleluja,
krásně, jak jen anděl umí.

A hle, od vesnice spěchá
všechen lid s radostnou tváří,
napřed muži, staří, mladí,
v čele naši muzikáři.

Vašek velký buben tluče,
Matěj troubí, Martin hude,
Vojta na klarynet píská,
Kuba měchem bas jim dude.

Aj ti hrajou — jako nikdy!
tváře dmou se, lítá ruka —
písnička tak mlaskně skočná,
že až Petru nohou cuká.

Zmlkli. Z řady vystoup' Brichta,
vyšňořený, oholený,
býval kaprál u hulánů,
dnes je řečník vyvolený.

Postavil se, salutuje,
hrubě spustil: „Kriste pane —
my nevíme, co je psáno —
ale víme, co se stane.

Ty jsi — já jsem — ba jsme všichni —
povídáme — k boží chvále —"
v tom se zajík' — jazyk ztrnul
a nemůže o hles dále.

Ruka v úzkostech se svírá,
ret se jako lupen chvěje —
„„Ty's to vyved'!"" Petr nahlas
ze sna hulánu se směje.

Ježíšek však milostivě:
„Všichni jste mé hodné děti,
Vaše duše po skonání
hupky na nebe si vletí!"

A teď houfně zpívajíce
předstupují hospodyně,
podávají v pytlích, koších,
dobrého co po dědině.

Máslo, jabka, marcipány,
plátno, šátky, věci steré,
Maria jim přikyvuje,
Josef od nich dary bere.

„„Co je tohle?"" Petr náhle
poulí svoje oči šedé.
Dvanáct panen třináctou si
na růžové pentli vede.

Dvanáct panen, dvanáct růží.
„Děťátko Ty nejjasnější,
přivádíme Andulíčku,
že je z nás všech nejkrásnější."

„„To si myslím!"" Petr mručí. —
„Andulíčku k Tobě vedem,
aby za nás všechny dala
hubičku Ti jako s medem."

Andulička přistupuje,
sotva ale hlavu níží,
Ježíšek už ručky svoje
kolem její šíje kříží.

Jak se směje, jak ji hladí,
jak se k Andulince tulí —
sotva dostal políbení,
už zas znovu rtíky špulí.

Petr sebou hází, bručí,
jako medvěd když se brání:
„„Matka na to mlčky hledí —
je to pěkné vychování!""

Vánoční povídka.

Od *Julia Zeyera.*

Nyní. Theodoro,“ pravil náš hostitel, „nyní překročme k dessertu.“

To jindy tak všední, nepovšimnuté vyzvání působilo na štědrý večer na všechny přítomné hosty jako magické slovo; věděli jsme všickni co to znamená: při dessertu štědrovečerním povídal nám pan B*** vždy nějakou vánoční povídku.

Theodora, jeho žena, kterou jindy důvěrně jen „Dori“ nazýval, vstala, šla skoro slavným krokem k starodávné jemně vykládané servantě, pravému to klenotu truhlářské práce z minulého století, vzala tam velkou křišťálovou mísu, která se báječně v světle voskových svíček, hořících v massivních stříbrných, na servantě stojících svícnech jiskřila, a postavila ji se zvláštním hrdým a jemným úsměvem na stůl. Hrdost její působil obsah mísy: byla to „musika“, kterou Theodora sama svýma jemnýma bílýma rukama byla připravila, a hrdost její nebyla bez podstaty. Z toho prostého, pradávného, národně štědrovečerního dessertu byla svým uměním, kterému by se byl Brillat Savarin kořil, něco zvláštního utvořila; sušené slívy a hrušky, z kterých „musika“ pozůstává, byly pro paní Theodoru pouze jako nepatrné řádky nějaké suchopárné kroniky, z kterých mocí vlastní inspirace překvapující báseň vykouzlila.

„Říká se, že je musika tak starodávným pokrmem,“ pravil pan B***, „že památka jeho prý už do šedého pravěku zasahá. Obětovalo prý se toto suché ovoce dávným bohům. Lituji jich věru, že jsou svrženi a že se nedočkali zdokonalení, kterého se jejich oběti z ruky Theodory dostalo.“

Theodora se zase usmála, a my všickni vypukli v chvalozpěv. Jak to slušelo tomu bledému, jemnému obličeji pana B***, když s líčenou gourmandisou oranžovou vůni musiky s přimhouřenýma očima, chvějícíma se chřípěma v sebe ssál!

Paní Theodora hladila si bílé vlasy, usmála se tenkráte skoro rozpačitě a klepla svého muže jemně stříbrnou lžičkou přes prsty.

„Zdá se mi věru, že by bez musiky vánoční večeře nebyla dokonalou,“ řekla pak za chvilku, „ale moje příprava není ještě vše. Bez povídání o strašidlech neměla by musika tu pravou chuť. Z oběti bohům zasvěcené stal se dessert, je tedy docela v pořádku, aby se z těch bohů také něco stalo. A čím jiným může takový svržený bůh býti nežli strašidlem?“

Celá společnost tleskala, a pan B*** nedal se dlouho prosit. Ohlížel se několik minut po malé, přítulné jídelně, tak vkusně starým vykládaným nábytkem zařízené, tak mile voskovými svíčkami osvětlené, tak příjemně hyacinthami páchnoucí, a začal pak vypravovati takto:

Na nebi vyšla první ona hvězda, na kterou se na štědrý den děti s tak radostnou nedočkavostí již od samého rána těší. Stála stříbrně zářic nad tmavým lesem, a četná čeládka Červeného dvora sedala se slavnostním naladěním za dlouhý stůl ku štědrovečernímu hodu. Mužští věnovali celou svou pozornost polívce, která z ohromné mísy vonný dým ku začmouzenému stropu nízké jizby vysílala, ale ženštiny šeptaly mezi sebou a hleděly soustrastně na mladou, bledou paní, která přesvědčivši se, že vše v pořádku, právě ku dveřím kráčela.

„Ubožátko,“ pravila jedna z žen, „lépe by jí bylo, kdyby vdovou byla!“

Mladá paní zaslechla ten šepot a spěchala tím více aby z jizby vyšla. Zavřela rychle dveře za sebou a octnuvši se na bílené chodbě, kde lampa se stropu visela a tak špatně hořela, že se velký ten prostor hrobce podobal, opřela se chvilku o veřeje a zavřela oči. Měla plný klín zlatých ořechů, jablek, cukrovin a hraček, vesměs určených pro svého synáčka. Byla by snad dlouho se zavřenýma očima stála, kdyby jí nebyl ořech s klína na zem padl. Malý ten šramot ji vyrušil z myšlenek.

Dala se na cestu do pokoje své tchyně, kde prázdný ještě vánoční stromek na ni čekal. Náhodou ale padl zrak její na okno, blýštící se mrazivými květy nade dveřmi domu, a oknem tím zahlídla tu bíle zářící hvězdu, stojící nad lesem.

Hlas její tchyně ozval se v tom okamžení z pokoje:

„Anno, jsi ty to? Pojď již.“

Anna ale neslyšela, nevěděla, jak to přišlo, ale táhlo ji to neodolatelně ven, tesknila po záři oné čisté, bílé hvězdy. Šátek její visel v chodbě, přehodila jej rychle přes sebe, odstrčila závoru a stála venku před domem, uprostřed staré štěpnice, těžce umrzlým sněhem pokryté. Červený dvůr stál na konci vesnice, a ze starého sadu byla daleká a volná vyhlídka. Kraj byl tichý a světlý. Měsíc byl za domem a nebylo jej vidět, ale celý obzor byl svitem jeho proniknut a zdál se opálovým, z bílé pláně čněly dlouhé řady temných stromů, vroubících křižující se cesty v polích, a od silnice táhnoucí se podél lesa, přicházely ostré zvuky kol, vrzajících po pevně umrzlém sněhu. Vůz, jejž vidět nebylo, byl as nákladní, neboť dle vrzání kol bylo slyšet, že se jen pomalu a těžce ku předu hýbá, a u samé zemi skákalo žluté světlo, hořící nejspíše v lucerně s něho visící. Zrak Annin svezl se od bílé hvězdy nad lesem, na níž teď asi tolik nevinných, vánoční poesií rozjařených dětských očí viselo, níž k tomu druhému, u samé země se ploužícímu světlu, a hluboký vzdech pozvedl jí prsa; myšlenky její vrátily se od nebe na zem jako její zrak. Smutný úsměv zahrál jí kolem rtů a slza, jediná, ale velká a těžká chvěla se jí na řasách.

„Ubohý člověk,“ zašeptala, „ubohý člověk, který v ten svatý večer osamělý nocí bloudí s břemenem starostí a všedního zaměstnání! A přece je šťastnější než já,“ přidala za chvilku. „Za krátký čas dorazí snad domů do své vesnice, shasne tu smutně svítící lucernu, vejde do teplé sednice, kde jej snad žena čeká, děti zavěsí se mu kolem krku . . . Zapomene mžikem na tmu, na zimu . . . A já?“ . . . Jako blesk prolítla jí slova mozkem, která byla v jizbě před chvilkou zaslechla: „Lepší by jí bylo, kdyby vdovou byla . . .“ Zděsila se jich.

„Ne, ne, nechci!“ zvolala téměř vášnivě. „On bloudí, bloudí, ale bůh vrátí krok jeho ke mně, k mému ubohému, opuštěnému dítěti . . ! O bože, kdekoli je, chraň jej od zlého!“

Při posledních slovech hledaly její oči v dáli chalupu u samého lesa pod kopcem ležící. Vysoká její střecha zdála se že časem tíží svou celý domek do země vtlačí, vždyť se jí to již na polo bylo podařilo, a stará sosna, která nad ni se klonila, zdála se že na její zmizení čeká, aby unavena dlouhým věkem na místo lehla, které ona zaujímala. Od chalupy běžela bílá zeď a zavírala dvorek, z kterého planá hruška černě do šedivého nebe čněla. Ta chalupa byla příbytkem pohodného. V okamžiku, kde oko Annino se k ní obrátilo, vyšlehlo světlo v jediných dvou oknech pohodnice, a Anna se zachvěla, bylo to jakoby se náhle dvě rudé oči obrovské, polo do země zapadlé hlavy byly otevřely . . . Anna pozvedla slabě ruku, jakoby v tu stranu zahroziti chtěla, ale neučinila tak, odvrátila oči opět k oné bílé, čisté hvězdě nad lesem a zašeptala: „Ne, v tu svatou dobu není možno nenávidět, klnout! Chci se aspoň snažit, abych odpustila!“ . . .

„Nyní ale je na čase, milí přátelé,“ pravil pan B***, „abych vás trochu blíže s hrdinkou mé dnešní povídky seznámil“ . . .

Byla se v Praze narodila. Otec její býval malým úředníkem s dosti nepatrným platem a měl v jedné z nejtemnějších ulic na Malé straně tmavý, nízký domek, staré to a chudé sice dědictví, které mu ale mnohý milovník baroku zajisté záviděl. Domek krčil se mezi obě vysoké sousední, velmi pošmourné budovy a pyšnil se při tom velmi okázale svou nadmíru malebnou lomenicí, kterou nejeden cestující malíř do svého alba naskizzoval. Rodiče Annini obývali celý dům, což nebylo právě velkým luxem, neboť nebylo v něm více než dvou pokojů a komory vedle kuchyně. Komora byla naplněna starým nepotřebným nábytkem, z kterého mnohý kus by byl pýchou některého musea býval, a některé z věcí tam nakupených měly tak originelní, neobyčejnou, ba dobrodružnou formu, že se zdálo, že z fantastického paláce některé víly nebo nikdy neexistující princezny pocházely. Jediné okno komory vedlo na dvorek, nad nímž v mlze jako bájka Hradčany se budovaly, a se sousedních zahrad kývaly mu staré košaté kaštany a akacie. V letě zdál se dvorek jejich zeleným šerem jako na dně nějakého jezera, v zimě, když byl sněhem pokryt, běhaly modravé stíny kolíbajících se větví jako čarovní hadi z bájí po hrbolatém jeho povrchu. Tato komora byla pro Annu jakoby říše pohádek. Tam snila první svoje sny, tam probouzela se její fantasie. Celé hodiny hleděla oknem na staré, bezlisté stromy a porovnávala je, když se na šedém nebi rýsovaly, se silhouettami dávno zapomenutých lidí, které v komoře ve starých rámcích na stěnách visely. Někdy sedali kosové v zimě na stromy a čekali co jim Anna na římsu před okno nasype, a vítala ty velké, tajeplné ptáky jako vyslance ze země snů.

V útulném tom koutě byla Anna svého „Robinsona“, svou „Babičku“ čítala a již jen k vůli tomu zůstala jí komora navždy nezapomenutelnou . . . A na štědrý den byli jí tam vždy postavili malý vánoční stromek aby v pokojích nepřekážel, a odevzdávali jí ho na milost a nemilost. Tam vídala ho pak neděle v koutě stát a snila, ssajíc vůni chvoje, o lesích, které toliko dle jmena znala, tam viděla stromek hynouti, viděla, jak jehly s něho pršely, a to vzbuzovalo neurčité pojmy o pomíjitelnosti v mladé její duši. Tesknota vkrádala se pak v dětské její srdce, a rozsvítila zamyšleně všechny voskové svíčičky, které byly na stromě zbyly, zavírala oči, opojila se vůní vosku a kouřem a zpomínala přitom na velké, temné kostely, na staré zčernalé obrazy v nich, z jejichž tmavého pozadí se panna Marie s Jezulátkem vznášela . . . Bylo jí šestnáct let a byla ještě dítětem, tu přistoupil život s těžkou, nemilosrdnou rukou k ní a probudil ji ze sna k skutečnosti. Otec její zemřel náhle a matka octla se v poměrech velice stísněných. Pense její byla tak nepatrná, že se odhodlala domek prodat. Anna plakala hořce, když se loučila s tou starou komorou, v jejíž vzduchu se vznášely jak luzné přeludy vysněné její sny, kývala s bohem těm starým stromům, těm černým ptákům, již jí byli pralesy a tajuplná zvířata pouště tak dlouho nahražovali . . . Ale mladá duše její byla silná, setřela slzu a s resignací stěhovala se s matkou na Nové město do střízlivého, nečistého domu s dlouhými prosaickými pavlačemi, kde po celý den mokré prádlo viselo a kam jednotvárný hluk blízké továrny ve dne v noci zazníval. S resignací seděla u svého rámce a vyšívala na zakázku, aby matku svou živit pomáhala, a s resignací pravila si, že zajisté nikdy více ani stromů, ani ptáků neuvidí. Ale z nenadání bylo jí bohatě té špetky přírody, kterou znala, nahraženo. Matka její měla sestru na venkově vdanou, velmi zámožnou, kterou Anna neznala, poněvadž se byly sestry před jejím narozením na sebe rozhněvaly a po celý čas si cizí zůstaly. Nyní ale, když matku Anninu tak velké neštěstí potkalo, přijela její sestra a smířila se s ní. Plakala usedavě, když viděla nedostatek, ve kterém jediná její sestra žila, když viděla, jak starostmi bledá byla sešedivěla, když viděla jak churavěla a chřadla. A jak líbala a hejčkala statkářka Annu! Neměla žádnou dceru a byla by Annu nejraději hned s sebou na Červený dvůr vzala a za svou přijala. Neodvážila se ale bez vůle svého muže jednati a přemluvila prozatím svou sestru k delší návštěvě na venek. Druhý den jely tedy do Pavlovic. Anna nemohla se nasytit pohledu na skutečný les, na skutečnou louku, na skutečnou vesnici. Musili ji do mlýna zavésti, kde kola klapala, mouka voněla, kolem kterého jasný potok s šumem letěl, houpající na svých vlnách kachny lesknoucí se v slunci sněhem a smaragdem. Mlýn byl Annin dávný sen, znala jej jen z těch roztomilých hraček, které se co rok o vánoce na staroměstském náměstí objevovaly a pak zase po vánocích s návratem střízlivé všednosti zmizely.

Byla-li Anna venkovem unešena, byla teta její unešena jí. Nemohla se dosti energii, dovednosti a jemnosti své neteře vynadivit. Cítila se osamělá na statku, muž její byl málomluvný, a jediný syn meškal na jiném statku, aby doma nezlenošil. V pravdě řečeno byli jej rodiče rozmazlili a doufali nyní, že si v cizině trochu „rohy ošťouchá“, jak se otec jeho vyjádřil.

„Víš, tatíku,“ pravila jednou statkářka, „kdyby si Anna chtěla našeho Michala vzít, pokládala bych si to za velké štěstí, ačkoli by mu krejcaru do stavení nepřinesla.“

*

Muž zapálil si dýmku a řekl se spokojeným úsměvem: „Nuž, mějte se k tomu, matko, já jsem srozuměn.“

„Jsou ještě mladí,“ odpověděla za chvilku, „nechme toho prozatím.“

Ale při loučení, když se na zimu sestra mermomocí s dcerou svou do Prahy vrátit chtěla, nezdržela se přece statkářka narážky.

„Tedy přijdeš na jaro?“ řekla Anně. „Když se ti líbilo u nás teď, bude se ti ještě lépe na rok líbit. Bude tu Michal. Je trochu divoký, ale snad bys jej skrotila. Mohli byste se snad rádi mít.“

Anna se zarazila, ale neodpověděla. Byla po celé cestě do Prahy zamyšlena, a když později do noci u rámce seděla, zjevil se jí někdy obličej sestřencův tak, jak jej z fotografie znala, mezi hedbávnými růžemi. Časem ale zapomněla zase a těšila se jen na lesy a na potok.

Dlouho očekávané jaro přišlo posléz, ale matka Annina ulehla a všechny dlouho budované plány rozplynuly se v nic. V letě ale přišel Michal do Prahy. Byl nyní již u rodičů a odevzdali mu díl svého statku k úplnému vedení. Byl vysoký, silný, osmahlý a oči jeho byly plny ohně, v mluvě jeho a v posuňcích jevila se energie, a Anně líbil se i ten odstín neuhlazenosti, který mu dodával jisté mužnosti. Vždyť dovedl přece také býti tak jemným, když s nemocnou Anninou matkou mluvil, tak trpělivým, když mu do podrobna celou svou chorobu líčila. Těch několik dní, co meškal v Praze, uteklo báječně rychle, a Anna těšila se hned již ode dne jeho odjezdu na příští, brzkou návštěvu. Přišel za měsíc a přinesl celou bedničku zavařeného ovoce a medu, a Anna hleděla na ty hrušky a višně téměř s pohnutím, neboť připomínaly jí ten starý sad s měkkou, jemnou trávou, plot vroubený planými růžemi a tisíc jiných podrobností.

Z těch příjemných snů ale budil ji znovu život svou nemilosrdnou rukou, matka její zemřela po trapné, dlouhé nemoci. Teta a Michal přijeli do Prahy, obstarali pohřeb a byli v těch smutných dnech věrnou podporou bolestí klesající dívky. Po zádušní mši vedla tetu Annu do jejího bytu, a dívka vrhla se do starého křesla, kde matka její sedávala, a zavřela oči. Byla žalem něma, cítila se opuštěna, osiřelá jak ta hruška v poli, zdálo se jí, že se vlny velké, hluboké, temné vody nad ní zavíraly. Ruce její klesly jí do klína, oči ji pálily a hrdlo se jí stahovalo jako by ji někdo škrtil. A strašnou němotou, která ji obklopovala se všech stran, přicházel hlas její tety, tichý a chvějící se: „Upokoj se, dítě, máš ještě duši, která s tebou pláče! Což nejsem druhou tvojí matkou?“

Anna cítila teplou, chvějíci se, sympathickou ruku, která ruku její něžně tiskla, a nemohouc promluviti chtěla ruku tu ke rtům přitlačit, ale ucítila zdraháuí a otevrouc oči viděla, že to byl Michal, který ji držel. Ruměnec přelétl bledou její tvář, byla nevyslovně krásná v tom okamžení zmatku a bolu, a teta její usmívala se slzami, a Michal klekl před ní a byl by o lásce své mluvil, kdyby matka jeho mu nebyla ruku na ústa položila, považujíc okamžik ten za nevhodný k takovému vyznání . . . Ale žehnala jim oběma, a od toho okamžení považovali to všickni za umluvenou věc, že Anna se stane ženou Michalovou.

Rozumí se samo sebou, že Anna nyní v domě svých příbuzných žila, a když rok smutku uplynul, splnila Anna něme daný svůj slib. —

Bylo to věru těžké určiti, kdo byl nejšťastnějším, Michal, ona či rodiče. Michal stával se přímo dokonalým, žena jeho měla tak ušlechťující na něj vliv! Jak jim to slušelo, když on ji o hospodářství poučoval, a ona na vzájem mu na večer přečítávala. A jak dovedla se Anna do nových poměrů vpraviti! Za krátko odevzdala jí tchyně docela vedení celé domácnosti, vyhledala si v přízemku velkou světlou jizbu s okny do zahrady, odstěhovala se tam s mužem úplně a prohlásila, že jde na zasloužený svůj odpočinek.

„Mně se zdá, jakoby nyní začínal „boží hod“ mého žití,“ pravívala často, „s tím dítětem přistěhovalo se štěstí pod náš krov.“

Vstávajíc lehajíc vznášela své staré chvějící se ruce k velkému krucifixu, visícímu proti posteli mezi okny, a děkovala bohu vlhkým okem, beze slov za to velké vzácné štěstí neskaleného, radostného stáří . . .

Tak utekl rychle rok.

Jednou k večeru o žních vrátil se Michal s Annou z polí, ležících na druhé straně potoka, a šli kolem pohodnice. U dveří chalupy stál velký, suchý muž pošmourného vzezření, byl to pohodný, a když viděl Michala, obrátil se nevrle a vešel do domu. Posuněk jeho byl nápadný.

„Jak divní to lidé!“ pravila Anna.

Byli právě u nízkých oken, zastřených nějakou květovanou starou látkou. Anně zdálo se, že někdo v sednici cíp vyrudlé té clony pozvedl a rychle zase pustil, v tomtéž okamžiku zastavil se Michal, ale než Anna se jej tázat mohla, proč se zastavuje, šel již zase dále. Zdálo se jí, že pohnul ústy, jako by si něco šeptal.

„Jak divní to lidé!“ opakovala Anna.

„Říká se, že pohodná čaruje,“ řekl Michal s úsměvem, „sbírá totiž po celé leto všelijaké byliny, suší je na půdě a prodává je pak v městečku v lékárně. To jsou ty její čáry.“

„To byla pohodná,“ ptala se Anna, „co cíp toho květovaného kartounu pozvedla, když jsme kolem oken šli?“

„Ne, myslím, že to byla její dcera,“ řekl Michal krátce.

„Pohodný má tedy dceru?“ tázala se Anna lhostejně, „že jsem ji nikdy ještě neviděla!“

„Já aspoň myslím, že jsem tu odpornou, širokou její tvář s tím zvířecím výrazem poznal. Neviděl jsem ji už leta, sloužila někde daleko odsud. Již co děti jsme se nenáviděli. Je mladší než já, ale neobyčejně silná. Jednou jsme se potkali na lávce a nechtěli jsme se jeden druhému vyhnouti. Vzala mne kolem pasu a hodila mne do vody. Byl jsem již mladíkem a hnětlo mne to její vítězství . . . Je to velmi dětinské, Anno, ale neodpustil jsem jí porážku svou do dnešního dne.“

Anna se tomu smála a tvrdila, že to věru dětinské. Když přišli domů, stála Michalova matka v sadu a mluvila se starou, shrbenou ženštinou, která měla hlavu zvláštním spůsobem žlutě a červeně kostkovaným šátkem obvázanou. Šátek zakrýval jí čelo, podle něhož se pevně a hladce jako čelenka táhl a vyvstával pak na zadní části hlavy vysoce jako nějaká perská tiara. Dle toho šátku poznával každý i v hlubokém soumraku

pohodnou, a zvláštní ten spůsob, jakým si hlavu obvazovala, přispěl nejvíce k čarodějnické její pověsti.

„Jak se máte, matko,“ tázala se právě statkářka.

„Špatně, vzácná paní, špatně,“ odpověděla pohodná. „Naše Máňa přišla nám domů. Myslili jsme, že jsme se jí na dobro zbavili, a dnes ráno se přisype do domu. Zůstali jsme s mužem jako božím poslem dotknuti. Už kdyby mne raděj smrt vysvobodila!“

A vzdychajíc a vrtíc hlavou až se jí perská tiara klátila, brala se pohodná svou cestou.

„To ty lidi bůh velkým křížem navštěvuje,“ pravila statkářka. „Nejsou zlí, třeba by z nejlepších nebyli, a je to pro ně nezasloužený trest, ta holka. Nu, a ty Anno, ty jsi zase moje nezasloužené požehnání.“

Vešli do domu. Michal byl nemluvný. Když se jej matka ptala, co mu je, odpověděl: „Dejte mi něco k snědku. Půjdu zase na pole, máme do půlnoci měsíc a budem sekat, kdo ví jak dlouho ta pohoda vydrží.“

Povečeřeli a Michal odešel. Bylo tak jasno, tak teplo. Ženštiny vzaly své práce a sedly do zahrady. Anna šila malé košilky a tchyně její je líbala, když je z ruky odložila. Nevěděla, co to bylo, že musila dnes mezi šitím pořáde na pohodných a tu jejich dceru myslit. Nedalo jí to a ptala se statkářky, co to vlastně je s tou pohodných Máňou.

Tchyně její neodpověděla hned, ale stará služka, která právě záhon růží zalívala, zvolala horlivě: „Co s ní je! Je to holka taková, že se chytá třeba i vojáka i žida. Taková je. A ta stará čarodějnice ať nevzdychá a nevolá k bohu. Řeknu jí to do očí, že holku sama kazila; kdo pak jiný učil Máňu těm čárům, kterým žádný muž neodolá, buďsi kterýkoli? . . .“

A zalívala dále, a Anna usmála se její prostotě. Však slova: „Žádný muž jí neodolá,“ vězela jí jaksi v hlavě, třeba tomu připustit nechtěla. —

Mezi tím přišel Michal na pole. Slunce bylo téměř docela zapadlo, jen malý proužek bylo ho ještě viděti jako kus rozžhaveného zlata. Zdálo se, že bylo celé slunce mimo ten kus rozplynulo se ve mlhu žlutou jako topas a ta že zaplavovala nyní celý kraj, a bledožluté klasy jako z elektronu, ušlechtilé té smíšeniny zlata a stříbra, vlnily se v bohatém tom osvětlení a šustily jako hedbáv. Předměty měly neurčité obrysy, vše zdálo se obestřeno září a dlouhé stíny ležely na zemi jako spící obrové. Pod planou hruškou sedělo skupení žen, odpočívajících na chvilku od práce. Byly právě snopy na vůz naložily, který se pomalu k statku odebíral, a smích jejich mísil se v ostré fičení blýskavých kos, které se všech stran nesčíslné pluky žitných stébel vítězně porážely. Ženštiny bavily se tím, že si měřily nohy, která z nich má nejmenší. Neviděly Michala, který za nimi přicházel, a on neviděl žádnou z nich v obličeji, viděl pouze osmahlé, zaprášené jejich nohy, které na malý snop obilí kladly, a které v záři slunce se zdály ulité z bronzu. Chtěl právě na ně volat, aby se k práci vrátily, když se bílá, zarůžovělá a tak malá nožka na snopu mezi ostatními octla, že se Michal zarazil. Ale v okamžiku zvolala jedna z žen hrubým hlasem: „Co ty tu hledáš, tulačko? Vari, zapácháš psinou!“

Odpověď na hrubou urážku byl divoký, rozpustilý smích, ale podivně krásně zvučícího hlasu, a kolem Michala mihla vysoká, silná ženština jako blesk, dvě světlomodré oči zahořely na něj v tom mihnutí povržlivým a drzým výrazem, a ve vlasech plavých jako len zatřpytilo se slunce tak ohnivě, že se Michalovi zdálo, že jiskrná stopa ve vzduchu byla zůstala, když procházející ženština za oříškové keře, vedle pole rostoucí, byla zmizela.

„Pohodných Máňa!“ řekla jedna z nádenic, když pána zahlídla, a tím omlouvala jaksi výtržku z práce.

Michal neodpovídal a chodil zamyšlen po poli. Nevšímal si hrubě pracujícího lidu, a když měsíc vyšel a stříbrně nocí svítil, vrátil se domů.

Nedaleko pohodnice se zastavil.

„Nepůjdu kolem nich,“ myslil si, vrátil se a předsevzal si, že udělá kolo borovým lesem, jen aby se té špinavé chalupě vyhnul. (Dokončení.)

Z denníku ruského Čecha.

Musím se přiznat, že jsem za svého prvního pobytu v Petrohradě více hořel přáním užiti pohledu na ruský velkoměstský život, nežli poznati všechny znamenitosti a zvláštnosti místa. Ruský lid, ruská společnost zdála se mi vždycky milou hádankou, jejížto rozřešení jsem nalézti mohl jen na místě. Hádankou proto, že mi z dějin všech národů jest málo známo, co by mě více překvapovalo, než ta náhlá a radikální reformace celého velikého národa, kterou se Rusové v předešlém a v tomto století vyšinuli z národa poloasiatského a neznačného na tu výši, kterou zajímají nyní v společnosti celého člověčenstva. Ruská historie jest sice plna živých obrazů i prevratů, a bohata ruchem vnitřním; ale kdo ji čte, tomu se dlouho musí zdát takřka odsouzenou, neosvoboditi se z mezí nepatrného dějiště na východě. Ve věčné bouři proti samu sobě, u věčném zápasu s četnými barbarskými národy, jichžto osudné sousedství váže a tíží každý vývin jako věčná kletba, zdál se tento velký národ Slovanský dlouho býti jen hříčkou nejistého osudu. Kdo si umí představiti celý strašný význam všeho zla, které národ ruský až do Petra Velikého takřka vylučovalo ze společnosti vzdělaného světa; kdo dnes slyší o nepatrných politických a nízkých kulturních i socialních poměrech, které zde do časů nedávných panovaly, a porovná s tím dnešní význam Rusi a poměry zde vládnoucí, ten se mnou bude souhlasit, že to není jen subjektivní sympathie příbuzenství našeho s Rusy, která v mých očích přidávala národu tomu tolik interesu, dříve než jsem jej ještě poznal; nýbrž že přání sblížiti se s národem, jevícím tolik jaré síly, hodno jest každého skutečného vzdělance.

Milou hádankou byly mně tedy především socialní poměry dnešní Rusi, život veřejný, život rodinný. Lid

ruský úpěl tak dlouho pod jhem barbarství asiatského a podléhal do časů tak nedávných ještě vlivům svého sousedství že musel jsem se ptáti, dovedla-li slovanská bodrost povahy již vyhladiti a setříti všechno, co na ní barbarského z minulosti nevyhnutelně ulpět muselo? Těšil jsem se především spatřiti zdejší „krásný svět", ten samý, který ještě téměř před stem let byl úplně vzdálen od společnosti mužské a od veřejného života, živoře uzamčen v „těremách" asi na tentýž, důstojnost ženskou unižující způsob, kterým dnes ještě živoří ženy a dívky islamské v svých harémech. Fantasie má se často pohroužela v obraz Rusky z oněch dob. Trávíce život v prázdnosti a dlouhé chvíli, neznajíce jiné společnosti kromě svých služek, zabývaly se bojarky nanejvýše předením a tkáním, vyšíváním zlatem a perlemi, a monotoními domácími zábavami: vyjížděly pod širé nebe jen v uzavřených „kolymágách" (starých těžkých ošklivých kočárech), střeženy houfem otroků, nikoho nevidouce a nikým neviděny. Představoval jsem si dále tehdejší vychování, pak způsob, jakým se uzavíraly sňatky, a význam všeho takového štěstí domácího. Za vzor domácího života dlouho sloužila kniha, vydaná za Ivana IV. „Domostroj", pojednávající o poměru rodinném. Tam se praví: Jestli žena, dcera neb syn neposlouchá svého muže neb otce, „jen vysekat pleteněm, ale nebít pěstí neb holí, aby se zdraví neublížilo". Ženich obyčejně do samého ukončení svatby nesměl spatřit svoji nevěstu, což dávalo původ mnohému klamání: tak na př. vydávala se místo dcery, o jejíž ruku se prosilo, jiná, která měla nedostatky: aneb, jestli příbuzná ženicha přijížděla spatřit nevěstu, tedy ukázali někdy místo dcery cizí sličnou dívku. Petr Veliký zrušil dosavadní způsob sňatku určením, že mezi zasnoubením a svatbou má projíti čas šesti neděl, v kterémž se mají snoubenci poznati. A Petr Veliký byl též prvním, který násilně zrušil přísné uzavření ruských žen a děvic od světa, a sice zavedením tak zvaných „assamblés," které však ještě dlouho neměly žádaného vlivu na domácí a veřejný život, na vychování a vzdělání. Assamblés tyto záležely v tom, že velmoži a jiní zámožní lidé museli v zimě, v naznačené dny, přijímat hostí obojího pohlaví a sice zvaných i nezvaných. V denníku současníka Bergholze, z r. 1720—1725, popsány jsou tyto assamblés velmi drastickým způsobem; autor si stěžuje na to, „že dámy sedí odloučeny od společnosti pánů, tak že nelze s nimi se bavit, a praví, že jestli se netančí, všichni sedí, jak němí, hledíce jeden na druhého; následkem toho prý se páni často v samé tančírně baví pro sebe, kouříce, šumíce a hrajíce v šachy." A povážíme-li, že sledy poměrů těch bylo viděti ještě do nedávna, pak bude pochopitelna zvědavost má seznati dnešní dcery Rusi, o kterých jde prý spíše pověst přílišné, než malé náklonnosti k emancipaci.

Petrohrad za dob letních, jak již připomenuto, poněkud pustne, poněvadž každý, komu to poměry a prostředky dovolují, hledí užiti krátkého severního leta někde opodál města v bujné vegetaci lesnatého okolí; chtějí-li pak i méně šťastní Petrohraďané za dlouhých večerů a krásných nocí letních užiti přírody a pobaviti se v ní, zbývá jim volba mezi četnými zahradami města samého, nepodniknou-li krátkou cestu po železnici, po Něvě, neb po moři, v některé z mnohých výletních míst, k nimž dopraviti obecenstvo spojené síly všech způsobů doprav obyčejně pro velký nával nestačí. Jedním z míst samého Petrohradu, kde může cizinec vidět pohodlně obecenstvo všech vrstev obyvatelstva, jest „letní sad". Petr Veliký koupil toto místo na břehu Něvy ještě od švédského podaného i postavil zde r. 1714 skrovný, dvoupatrový dům, kde si zařídil svoje venkovské sídlo. Ještě dnes ukazuje se tam kabinet, z části tak zařízený, jako za Petra. — Nyní leží tato zahrada uprostřed města, a jest skvělým středištěm Petrohradského světa. I jest dosti rozsáhlá; široké, pravidelné aleje táhnou se pod majestátním starým stromovím, okrášleny z obou stran řadami soch, z nichž mnohé jsou překrásné, pak obrovskými vásami z granitu. Vchod se strany nábřežní zdobí kaplička, postavená na památku vysvobození cara Alexandra II., a na dětském hracím místě stojí pomník básníka Krylova. Letní večery a noci vidí zde každodenně neobyčejně četnou a interesantní společnost.

Nikdy nezapomenu svého prvního večera v letním sadu. Slunce se sklánělo k šedému obzoru nad mořem, když jsem kráčel po zámeckém nábřeží okolo paláců, jichž nepřetržená řada krášlí břehy Něvy, k letnímu sadu. Snad bude zde na místě popsati některá sídla zdejšího velkého světa vynikající polohou, a památnou minulostí. Jest tu přede vším residenční zámek, „zimní palác". Petr Velký měl na témž místě obyčejný dvoupatrový dům, a císařovna Anna Johanovna začala 1732 stavbu zimního paláce, kteráž dokončena byla za Kateřiny II. i stála více než půl třetího milionu rublů. R. 1837 shořel tento zámek, a nenahraditelné ztráty utrpěly chráněné zde umělecké sbírky. Nynější stavba jest z r. 1839. Rozkošný to palác, přeplněný okrasami všeho druhu, z mramoru, zlata, malachitu, mnohými sochami, a obrazy velké ceny. Vnitřek obsahuje řadu pozoruhodných prostor, sálů, galerií, s vzácným nábytkem, řídkou zlatou a stříbrnou prací, vásami, atd. — Znám jest „bílý sál", v kterém se odbývají veliké dvorní slavnosti, pak sál sv. Jiří, vojenská galerie, maršálský sál, zimní sad císařovny a j. v.; v zámeckém chrámě jest pověstný obraz matky Boží a jiné velmi posvátné předměty; palác jest krytými chodbami spojen se známou již „eremitáží" a s dvorním divadlem. Položení zámku nemohlo být lépe vybráno. Jedna fasáda, 520' delky, jest obrácena k Něvě, a před druhou leží velké náměstí uzavřené budovou generálního štábu v podobě půlměsíce, která okrášlena jest obrovským šestispřežením, práce Ar. Rossiho, a čítá z této strany více než 700 oken. Uprostřed náměstí zámeckého stojí památník Alexandra I., postavený Montferrandem r. 1834. Jest to monolit z červeného finského granitu, 150 stop vysoký, na jehož konci stojí anděl. Váží asi 2 miliony pudů, a postavení jeho stálo prý přes 2 miliony rublů. Na něm skví se nápis: „Alexandru I. vděčná Rus". Třetí fasáda zimního paláce, 400 stop šířky, obrácena jest k admiralitě a k Alexandrovskému sadu, v jehož pozadí se vypíná známá nám již katedrála sv. Izáka. Admiralita, založená již Petrem r. 1705, chová mnoho drahocenností vědeckých, má výtečnou knihovnu, a jest obrácena jednou stranou k nábřeží a k zámku, a s druhé obklíčena Alexandrovským sadem, nejnovější a nejkrásnější to procházkou města. Zde stojí, u samého nábřeží, znamenitý pomník Petra Velkého. Socha představuje Petra, nesoucího se na mohútném koni, cvalem, na vrchol skály; pod kopyty

oře svíjí se zdrcený had; Petr, oděn v jednoduchou togu, s nepokrytou, vztýčenou hlavou, ozdobenou vavřínem, vztahuje pravici — — Myšlenka tak významná, provedení její tak jednoduché, vznešené a živé, že takových pomníků asi mnoho není. Na granitové skalce jest prostý nápis: „Petro Primo Catharina Secunda". Pomník jest prací Falconeta z r. 1782.

V takovémto okolí stojí zimní palác, a daleko naproti němu, za hladinou Něvy, vypíná se ještě jiný pomník ruské minulosti, šedivé stěny pevnosti Petropavlovské se štíhlou, pozlacenou špičkou věže chrámu památného. Nedaleko odtud vzal totiž r. 1703 Petr Švédům tenkráte ještě „nepřemožitelným" na moři, vlastnoručně první dvě válečné lodě, napadnuv jich neočekávaně náběhem na nepatrných malých loďkách. Na památku založil tu Petr pevnost a chrám Petropavlovský, a samý Petrohrad. V chrámě pevnostním jest mnoho předmětů, shotovených Petrem, a velké množství válečných trofeí: švédské, pruské, francouzské prapory, turecké „chvosty", pak klíče Paříže atd. Zde se nachází též arsenál, dílny rozličného druhu, vězení a j. v. Ve zvláštní kamenné stavbě chrání se zde malý korábek, shotovený samým Petrem, tak nazvaný „děd floty".

Okolo zimního paláce stojí po nábřeží jeden palác vedle druhého. Tu jest palác Velikého knížete Michala Nikolajeviče, jedna z nejkrásnějších staveb města, s kostelem byzantinského slohu, palác Velkého knížete Nikolaje Nikolajeviče, pak „Mramorový palác" Velkého knížete Konstantina (z mramoru, granitu a kovu), palác Velkého knížete Vladimíra, a jiné paláce velmožů ruských. Na druhém břehu Něvy, na Vasiljevském ostrově, vidíme odtud ještě bursu, s velikolepým jonickým sloupením a s dvěma dutými sloupy Merkura na břehu. Tyto poslední opatřeny svrchu velikými nádobami, sloužily druhdy k osvětlování města, na způsob mořských majáků.

Zahleděl jsem se mimovolně v tu spoustu severních vod, divoce metaných Něvou k blízkému moři; parochody, naplněné rozmanitou společností, hnaly se bystře po a proti proudu, dělíce s hřmotem a sykotem zlobné vlny. S velkým namaháním snažil se přeplouti blížícímu se rychle parníku dráhu převozník na malé jednoosobové loďce, vyhazované vlnobitím k vrchu a spodu; sotva ušel strašné přídě parochodu, a jeho loďka, zachvácena u samého pokraje mocnými vlnami, zmítala se k potopení, ale převozník se neohlédnul. A tu se zase spouštěla řada kupeckých lodí s napnutými plachtami pyšně po Něvě dolů, k moři; (byla právě hodina, o které se otvírají lodím všechny Něvské mosty); ale temné stíny, v které se halila již Něva, připomněly mi můj dnešní cíl, letní sad. Široký chodník nábřeží s večerem nápadně obživnul, množství spěchalo pěšky, na jednokonné drožce, na hřmotné nádherné trojce, i koňmo, sem a tam. Konečně jsem došel k vysoké, železné mříži zahradní, a vešel jsem pod stará, krásná stromořadí, jichž husté koruny prostíraly po alejích již šero. Řady světle bílých soch, které stojí po obou stranách procházek, zdály se oživenými, obecenstvo se stávalo četnějším, až jsem přišel k prostorám v středišti zahrady, okolo restaurace, kde hrála hudba, a kde bylo vše jasně osvíceno; obecenstvo tu sedělo v pestrém množství, a cesty mezi ním byly přeplněny proudy sem a tam tísnícího se množství, které pro velký nával často se stavilo. Opřel jsem se zde o široký peň obrovského stromu a hleděl jsem dlouho v tu, novou oku, směs.

Viděl jsem tenkráte poprvé četné, skvělé obecenstvo jedné z nejznámějších promenád Petrohradu, a nebylo mně příliš do podrobností; užíval jsem jen zevnějšího pohledu zjevů, poutajících mne svou novostí a zajímavostí. Hlavní charakteristikou života i povahy Rusů zdála se mi hned na první pohled jakási sympathická nenucenost a přirozená živost v celé společnosti a u každého jednotlivce. Nikdo se zde nenutí k chování, nepřiměřenému své povaze, svému vychování a temperamentu; a směs vyšších, aristokratických kruhů s nižšími třídami obecenstva nebyla na ujmu této nenucenosti; a jestli snad v posledních jevila se někdy ruská přirozenost vedlé vší okázalosti velkého světa a vedlé dokonalé elegance mravů, příliš nenuceně, zasahujíc poněkud do „prarostlého", tedy si cizinec, třeba i nucen přivykat mnohému, nemůže zde alespoň stěžovat ani na neupřímnost, nehostinství, nesrdečnost, ani na nedostatek lásky k dobré zábavě; neb pravý Rus spojuje bodrost a živost plného zdraví s onou otevřeností, kterou nelze srovnati se způsobem reservovaného života někde v západní Evropě.

Hrály zde gardové vojenské budby. Hrály jaksi vážně, přidušeně, bez toho hřmotu, kterým se obyčejně vyznamenává „turecká muzika"; volba skladeb byla tehdejší vážné době za turecké války přiměřena; slyšel jsem zde málo frivolních, lehkých pochodů: písně, opera, klassická hudba střídaly se na programu velmi příjemně. Musím se zde zmínit zvláště o pochodech vojenských, které jsem tady slyšel. Můj sluch, vojenské hudbě přivyklý, otupěl dávno pro „krásy" rozličných „tanečních" pochodů, užívaných na západě, ano často zdály se mi podobné „marše" protivny, směšny, jestli jsem si živě představil účel jejich: povznešení morálních sil vojska, jdoucího smrti vstříc. Zde jsem našel v tom ohledu jiný vkus, než na západě. Živé ale vážné motivy, plné pravdy a síly, vzaté z národní písně neb národní hudby, dělaly zde na mne v podobě pochodu docela jiný dojem; taková hudba vojenská souhlasí se svým účelem úplně; ona nerozvláčí, ale povznáší; v ní ozývají se i lepší upomínky ze života, i vztýčí se neodolatelně, slavně, plná síla té vznešené povinnosti, té nejtěžší, ale nejkrásnější oběti v životě lidském: oběti, umřít za blaho druhých, za blaho milých. Při hudbě této představil jsem si Plevno, Sipku, Kars, kde shasínal zajisté tak mnohý život s pevným vědomím této oběti, a nikoli v mukách ubitého na jatkách — —.

Zahřměly konečně motivy z „Života za cara" zde tak oblíbené, že se staly takřka národními písněmi; v rozjaření ruského obecenstva, které ony vykouzlily, spatřil jsem opět tu pravdivost, přirozenost v ruské povaze, o které jsem nahoře mluvil; v množství tomto nejevil se nepřirozený oheň fantastického nadšení; nýbrž jakýs pevný, pokojný hlas zdál se mluvit z něho: „Jsme hotovi!"

Zazvučela potom něžná dumka, zašuměla hlučná, živá kozácká, a já hleděl jako v zapomenutí v ten živý proud, v kterém jsem viděl tolik nových postav; zrak lhostejný pro zvyklý pohled velkoměstské promenády, našel zde najednou tak mnoho nového, intresantního.

Nová byla ta strojně složená postava kozáka, s plamenným, pokojným okem, a s pevným, lehkým chodem; novým zjevem byla dívka v ruském národním kroji, v sukénce živých barev, v bílé, pestře vyšívané svrchní košili s korály na ňadrech a stužkami ve vlasech, děvčata s nepokrytou hlavou. Uherky nosí se podobně, a přece dostává u nich kroj ten ráz docela jiný; při vší rozmanitosti zdá se u Rusek ten kroj tak jednoduchým, milým; a ty tváře, které někdy při něm shledáš? Prošel jsem mimo některé jen jednou, ale zdá se mi, že jich úplně zapomenouti nelze; něco z toho mžikového potkání utkví v představení, co milá, neurčitá vzpomínka; život, tiše ale jasně planoucí v tom oku, může vniknout hloub než ta jiskra v pohledu jižní krásy; ten přirozený zjev a nenucený pohyb může poutati více než vyzývavé umění koketek . . .

Zdálo se mi, že bych hleděl v to množství bez konce. Rozumí se, že na Petrohradské promenádě, při množství zde žijících cizozemců všech stran světa, najde každý nový navštěvovatel i svých dobře známých zjevů, zvláště Němců, Francouzů, Angličanů, Poláků, pak zpanštělých synů „vyvoleného národa“, a promenáda ta má na druhé straně též svých Oněginů, Gonicynů, Gri-Gri, a mnohých jiných známých figur; avšak obecný dojem bude pro pozorovatele, který zná vybrati to pravé, neobyčejně příznivý a mocný. — *Jaroslav Červinka.*

Vlasta.

Novela. Napsal *Jan Lier.*

(Pokračování.)

V.

„Pánové, schůze jest zahájena. Prosím pana tajemníka, aby přednesl protokol z minulé schůze,“ oznamoval předseda.

Tajemník četl:

„Protokol, sepsaný o jednání výboru pro založení ochotnického divadla v *** ve schůzi dne 14. března 1861. Předsedá pan Vilém Čapek. Přítomni pánové podepsaní.

Předmětem jednání jest další debata o účastenství výboru při jubilejní slavnosti paní Gisely Kalašové, zakladatelky jesliček a dětské opatrovny.

Především konstatováno k návrhu pana Richarda Stránského výborem s jednomyslným politováním, že místní dámy ve svém prvním nadšení pro věc národní valně ochably, že dámský odbor našeho výboru nijakou činnost více nerozvinuje, čímž působení výboru samého jest ochromeno a setkává se s unavujícími obtížemi. Poněvadž pak slečna Vlastimila Hladkých nikoli sice formálně, avšak de facto předsedání v odboru dámském opouští, — usnešeno, aby profesor na obecním gymnasiu pan Pavel Rosa napsal a při slavnosti přednesl krátkou řeč, v níž místní dámy na vlastenecké povinnosti upomene. Jelikož pan Rosa není přítomen, požádá jej pan tajemník o vykonání usnešení.“

„Pan Rosa jest dnes přítomen, prosím, aby nám sdělil, co vykonal,“ pravil předseda.

„Provedl jsem rád svěřený úkol,“ mluvil Rosa. „Neshoduji se ale se spůsobem, jakým by přes odbor dámský se mělo přejíti k dennímu pořádku; spí-li, musíme jej povzbuditi a nikoli odstrčiti. Sepsal jsem tedy řeč tak, jakoby ji měla přednésti některá z dám odboru. Zní následovně:

„Sestry! Český národ žil. Měl dívky, jež polibkem všemohoucí lásky posvěcovaly jinochy k nadšenému boji za vlast, — měl ženy, kteréž s jasným okem a hrdým čelem kráčely po boku svých mužů národu sloužících a za něj trpících, — měl matky, jež s horoucím úsilím vštěpovaly do srdcí dítek svých nehynoucí kořeny úcty k otcům, lásky k svému jazyku a k víře národní. — Český národ živoří. Slabý, mrákotami znovuzrození ještě obestřený musí mrhati své síly v nerovném boji o své bytí s odvěkým nepřítelem plemenným, se zrádci ve vlastním svém lůně a s mrtvou, zchromující massou svých žen. My české ženy jsme v českém národě apoštolkami materialismu, chlebařství, cynismu, přímé vlastizrády! A nebesům to buď žalováno, že dala nám do rukou vítěznou zbraň lásky a něhy, kterouž v skrytu bojujeme proti své vlastní krvi, hubíce ji v zárodku. Žena jest a má býti v lidské společnosti pramenem života — nejen tělesného, — v první řadě duševního a mravného; žena má býti elementem povzbuzujícím, unášejícím a udržujícím. Pakli že to jest pravdou, pak nejsme my ženami! My jsme hospodyněmi, modlářkami neb komediantkami. — Hleďte! Český jinoch, milující svůj národ celou svou bytostí, nesoucí se za světlými ideály, zahoří láskou k dívce a láska by perutě jeho ducha měla obdařiti silou titanskou. Avšak on musí sestoupiti ke své milence a obětovati jí své ideály, neboť ona jich nezná, ona je odmítá s ignorancí děcka aneb přímo s posměchem, ona svého milence znemravní, ztrivialisuje, odcizí vlasti a lidstvu. A pakliže přece jej povzbudí, — nečiní tak ona, činí tak básník sám, povýšiv ji mocí své fantasie nad sebe; a při každém vánku shroutí se tento obraz, trhaje básníka s sebou. Taková láska jest hrobem zápalu, jest národním neštěstím. — Pohleďme na manželku; česká žena, kteráž nikdy nepováží, že v její rukou spočívá osud manželův, pokračuje s vandalskou důsledností v díle, kteréž počala jako dívka, ona jej učiní prostým poplatníkem své modistky, archivářem svých klepů a fysickým živitelem svých dětí, ničím více — ona jinak nedopustí! A dbá-li ona vyšších zájmů, pak zvrátí všechno jeho přesvědčení, sníží jej za licoměrníka, člověka, měnícího svoji národní víru jako kabáty, vlažného aneb zrádného vlastence, který u nás dominuje a v každém jiném národě by s hanbou a svatým hněvem byl z lůna jeho vyobcován.

České ženy zkazily již takovou měrou své manžely, že tito sami brání ženám a dcerám svým, aby ony konaly svou vlasteneckou povinnost! — A české matky? Mateřství jest svatým povoláním ženy a pošetilé neb

nesvědomité zastávání jeho jest hříchem do nebe volajícím. Naše matky dají dětem svým život, zdraví a katechismus. Srdce dítek českých zůstává však pusté a duch jejich hluchý, dokořán otevřený cizáctví a znemravňujícímu cynismu. A z takovýchto poupat vykvétají českému národu nové generace, které nepoznají vlastenectví leč v pozdějších letech, kdy cit a duch nejsou více ryze vnímavými, kdy lásku k národu přijmou jako umělý štěp, jenž krní a vadne. Ubohý český národ! — Sestry! Mluvím k vám slovy, jež vyrývám ze svého srdce. Poznejte se! Patřte kolem sebe. Tito muži, tito ničemní, chabí a lživí vlastenci jsou vaším dílem, jsou odchováni vaším mlékem, hýčkáni vaší láskou a oni nechtějí, abyste byly lepšími, poněvadž vy jste je tak naučily. Obraťte! Pro bůh, procitněte ze své zmalátnělosti a nechtějte býti více každému ušlechtilému muži na pohoršení, každé ženě z cizího národa na povržení. My ženy voláme po lidských právech, — dobuďme si jich plněním svých povinností k národu, očistěním sebe a povznešením se z nízkého otročení prostým fysickým požadavkům životním. Nastává nová doba národu českému a červánky jeho probudily již některé z nás. O kéž bychom procitly všechny, kéž by zmizely z řad našich ženy, které vlastenectví znesvěcují, hrajíce si s ním jako s módní titěrkou neb vyvěšujíce je jako šalebný lesklý štít, sloužící po kejklířském spůsobu na lestné přivábení mužů. Sestry! Vzhůru! My vládneme u kolébky a u krbu, my zmůžeme vše a vlejeme do žil národa svého nezdolnou sílu, stvoříme jeho velikost a slávu. Ještě jednou pravím vám družky: Bez žen jest každý národ i český národ ztracen!"

Rosa ustal rozčilen a umdlen, ostatní členové výboru mlčeli.

„Tak se musí promluviti k našim ženám, tak nemůže k nim však mluviti muž. Trvám při svém návrhu, aby řeč přednesla některá dáma z odboru."

Většina výboru rozhodla, že požádána býti má jedině spůsobilá Vlasta a jednohlasně složen tento úkol na profesora. —

Rosa byl zavřel knihu své minulosti; on nechtěl býti více šťastným a nežádal si bráti více podílu v hazardní hře života, v níž běží o vše, v níž náhoda, malichernost neb chlapecký nápad rozhodnou začasté vše a na vždy; kniha jeho minulosti vypravovala o tom písmem krvavým. On nechtěl, aby svět znal jakéhos člověka Rosu, nýbrž jisté schéma, plnící vzorně na gymnasiu své povinnosti vychovatelské a typ neunavného poctivého národovce. K těmto cílům spěl s veškerou svou duševní silou, kterou živila snaha, by přehlušil stesk svého zjizveného srdce.

On se neznal a nešetřil v službě vlasti. Dal jí básně vyvážené z hlubin svého nitra a dýšící procítěnou vroucností; kritika vyslovila se o pseudonymním básníku „s upokojením". On přiváděl k oltáři genia národního svěřená sobě pacholata, on strhnul v místě svého působení tisíce hlav k zanícení vlasteneckému a byl na počátku velikého díla; on a — Vlasta.

Leč tyto dvě bytosti, které zakládaly v městě baštu svého národa, nešly spolu; vyhýbaly se jedna druhé, pracovaly bez společného systému a mnohdy bezděky jeden druhému na závadu. Pak stříknula mezi ně fama jedovatou kapku pikantního klepu, k jedné kapce družila se druhá, až vzrostla v kalužinu, v které se dobří bližní s rozkoší máchali. A Vlasta se vzdalovala ruchu, organisace žen se rozpadávala, Rosa zůstal osamocen při úkolu Sisyfovském.

Lidé si vypravovali, že Rosa ze vzdoru chce Vlastě vyrvati předáctví a Vlasta že z uražené ješitnosti jemu ho popouští.

Vzkříšení odvozováno tedy z nejbídnějších a nejmalichernějších pohnůtek — celá veliká národní věc upadala v nebezpečí a toho nesmělo býti.

Proto šel Rosa k Hladkým.

Pan otec a paní matka uvítali profesora s nepředpojatou vlídností; pamatovali se, že se u nich najedl a že byl do Vlastinky po uši zamilován; divili se, jak vyrostl, zvousatěl a pěkného postavení dosáhl. V Rosovi se hnul starý šotek a litoval, že nepřivedl s sebou šeredného, kousavého hafana, jakým byl roztomilý Örömek —

„Vlastinko, pospěš!" volala paní Hladká do druhého pokoje, „máme zde pana profesora Rosu! Ta radost! Šelma jest už dlouho u nás a jako by rodinu Hladkých neznal. Však nyní ho nepustíme. Jak se ti nyní líbí?"

Tak proudily výlevy mateřského potěšení dále. Vlasta byla v prvním okamžiku k politování; zmatená, zapýřená, klopící oči, které stěží slzy zdržovaly — —

„Slečno, k předsedkyni dámského odboru jest vyslán člen výboru divadelního," počal Rosa co nejzdvořileji a nejklidněji.

Ruměnec opustil tváře Vlastiny a s ním i rozpačitost. Upřela své oči přímo na profesora; svítil z nich smutný mír.

„Dostane se mi důtky?" tázala se; jedva že lehká vibrace tónu svědčila o přemoženém rozčilení.

„Nikoli. Svěřeno mi toliko, abych přednesl vám snažnou prosbu, byste se opětně ujala řízení dámského odboru s osvědčeným důmyslem a rázností."

„Nikdy jsem se ho nevzdala, avšak —" Vlasta se zarazila opětně oči klopíc; rty její se chvěly utajeným pláčem.

„Slečno, my jsme zasvětili své služby veliké věci," pravil Rosa pozdviženým hlasem. „Mně jde věc nad osobnosti, nad mé vlastní pohodlí a jsem přesvědčen, že vám také!?"

„Tak jest, leč dáma —"

„Zejmena dáma umlčí snadno zlé jazyky klidným povržením, kterýmž je ignoruje."

„Chcete-li mi býti nápomocen?" odvětila Vlasta váhavě s vděčným, pokorným pohledem na Rosu a ruka její se hnula jako by ji chtěla podati.

„Vždy a všude," svědčil profesor, uchopiv ji za ruku. „Mám ještě jedno vyřízení slečno pro vás."

Profesor sdělil Vlastě usnešení výboru a končil: „Nevnucuji vám nikterak svou řeč, ačkoliv bych já nedovedl srovnati se svým přesvědčením, abych jinak mluvil. Prosím jen, byste své zajisté sourodé myšlenky vyjádřila podobně rázným spůsobem, kterýž jest k zabezpečení výsledku nezbytným."

„S radostí stanu se tlumočníkem vašich myšlenek; nepochybuji —"

„Pochybujte slečno. Já jsem jistý profesor Rosa, který napsal jistou řeč, o jejíž dokonalosti nikdo není přesvědčen, ani pisatel sám, poněvadž jest si vědom pouze dobré vůle. Račte čísti."

Vlasta četla nahlas a s rostoucí úchvatností.

Skončila; oba nemohli ani promluviti ani na sebe pohlednouti.

„Račte naložiti s mým konceptem dle libosti," řekl konečně Rosa nuceně, se svraštěným čelem.

„Já přednesu řeč jak jste ji napsal; nezměním ani slůvka."

„Ó prosím."

„Pane," ozvala se ostře Vlasta, „já nečiním vám nijakých komplimentů. Oznamuji vám pouze, jak s vaší řečí naložím."

Profesor se uklonil; odcházeje stanul ještě u dveří.

„Slečno, já se nepamatuji na žádného studenta Rosu, a mám za to, že vy také?"

Vlasta neodpověděla; uklonila se pouze všedním spůsobem v odvetu za pozdrav profesorův a rozešli se.

Cestou se vinil profesor z barbarství a zlobil se, že mu přišel na mysl droguista se svým prahloupým výrokem: „Trpký, trnitý je takový vavřínový věnec starší dívky, kterou musí bodati až do srdce."

Nesmýšlela by Vlasta poctivě s národem, kdyby ji bolely; vždyť on Rosa také — —

Protivné myšlenky! Rosa je násilím zapudil; což nebyl schématem, typem, kterému naprosto scházely city osobní? —

Vlasta mluvila při jubileu paní Kalašové a celé shromáždění bylo unešeno, celé vědělo z úst pana Stránského, že řeč psal Rosa, hledělo naň, nepovšimlo si valně Vlasty a shrnulo se k němu zahrnujíc ho obdivem a gratulacemi; nejvíce jej přiváděly do rozpaků dámy.

„Jakž by nedocílil u dám i nejobnaženější upřímností úspěchu? Vždyť jest svoboden a má tisíc zlatých služného!" zaslechl ve hluku ovací Rosa; ohlednuv se spatřil pana Stránského.

Hněval se a byl rozhořčen, vida, že Vlasta na jeho slávu nežárlí.

Oba šli odtud ruku v ruce. Poměr jejich vynikal neuhlazeností, a přec byli nerozdílní; Vlasta vykonala vše a nic bez sankce Rosovy. Nechtěla od něho žádných díků, žádného uznání a poddávala se jemu posléze jako slepě obdivující se, po službách prahnoucí nástroj a vše to na neutrální půdě vlastenecké, každý osobní cit vylučující. Vždyť si to slíbili a dostáli svému slovu svědomitě, Rosa vzdor jisté fantasii z jinošských let, která ho v barvách napořád živějších a luznějších navštěvovala, vzdor tomu že z jásající jeho duše vykvétala jedna báseň po druhé a vždy krašší a Vlasta vzdor uplakaným očím, s nimiž začasté na východ slunce pohlížela.

A když na její tváři se usídlil trvale úsměv blaženého odříkání a trpění, pak Rosa dobojoval, pak sevřel Vlastu do náručí a šeptal jí bez trpkosti svého umělého stáří: „Vždyť jsem tě miloval vždy, — jen tebe!"

Jednoho krásného jitra držel pak pan Bydeskuthy Gyarfás na Alomváru čistý list tuhého papíru v ruce a četl na něm dvě jména.

„Vždyť jsem to říkal," usmál se. „Ten Palcsi přece není tak pošetilým, jak si přál. Chtěl se mermomocí proměniti v personifikaci žalu i askese, — přímo jako by nebylo neuprosných fysiologických zákonů. Člověk se neotráví ani nejkrásnějšími sofismaty a nezabije se nejkovanější skepsí; dokud jediná jeho tepna bije — musí doufati, milovati a blouzniti pro své iluse." (Dokončení.)

Štědrý večer.

Štědrý večer bude,
bude za tak kratičko.
Bude, bude všude — —
jaký u nás, matičko?

Zasednete k stolu,
a budete spolu jíst,
hovořiti spolu, —
proč tu prázdno dvé těch míst?

Jedno prázdné v rohu,
druhé prázdné trochu dál.
Rád bych, — kterak mohu? —
matičko se pousmál.

Komu lžíce, nože,
komu jsou to, komu pak?
Proč, můj milý Bože,
slzami vám vlhne zrak?

Sestře mé? To růže,
kterou zavál smrti chlad.
Té nic nepomůže —
modlitbička leda snad.

Či mně? — Já tak v dáli
jako tažné ptáče hor.
Přes ty hory, skály
touha nesla mne a vzdor.

Ptáče v hnízdo sedne —
kam bych já se utulil?
Jdu kams odpoledne —
večer bych jim cizí byl!

Přihopkaly děti,
prosil milý jejich ret,
bych jim v stromku snětí
pozlátkový řetěz vplet.

Večer jako včera —
stolek, na něm trochu knéh, —
tím skřípotem pera
já tě, matko, přec jen slech'!

Každá sněť a tříska
ozdobená drobátko —
s touhou na Ježíška
čeká každé robátko.

S dvěma andělíčky
jistojistě přijde dnes,
nesa hračky, hříčky — —
Bože, jaký ruch a ples!

Hlavu v dlaně chýlím,
přemýšlím tak, dumám snáz',
z venčí květem bílým
ozdobuje okno mráz.

Štědrý večer bude,
bude za tak kratičko.
Bude, bude všude — — —
Jaký u mne, matičko?

Fr. Chalupa.

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Pokračování.)

Po těchto slovech dívka poklekla a sepjala ruce k modlitbě, kdežto její společník obrátiv se k rychtáři žádal za nějaké vysvětlení. Rychtář však mu nemohl porozuměti. Vstal jsem a přiblíživ se k cestujícím nabídl jsem se za tlumočníka a průvodce. Nabídnutí mé bylo od obstarožného pána s ochotou přijato.

V průběhu dalšího hovoru jsem se dozvěděl, že je příchod jejich akt piety k padlému francouzskému vojínu. Padlý pocházel z bohaté kupecké rodiny marseillské. Čtyři nebo pět roků strávil na cestách po Americe, zejmena v Mexiku a Brasilii. V Rio de Janeiro seznámil se s dcerou francouzského obchodníka, jenž se tam byl asi před pěti lety usadil, pojal ji za manželku a vrátil se pak s chotí svou nazpět do své vlasti. Zde však strávil v kruhu rodinném jen krátký čas; byltě ještě mlád a musil se súčastniti polních tažení ve Španělsku, kde zůstal tak dlouho, až pluk jeho přeplaven do Marsilie, odkud se měl dáti na pochod na sever. Po několikaletém odloučení spatřil zase svou rodinu, choť a desítiletou dcerušku. A když pak se loučil, položil prý jedináčku svému ruku na rusou hlavinku a pravil: Buď s bohem, mé dítě! Možná, že se více nespatříme! Padnu-li, a dozvíš-li se, kde je můj hrob, navštiv jej v životě svém aspoň jednou a zasaď naň nejmilejší moji květinu, kterou měla matka tvá ve vlasech, když se se mnou ubírala v Rio de Janeiro k oltáři . . .“

Muž ten padl skutečně a po sedmi letech vypravila se dorůstající dceruška do daleké ciziny, aby vyplnila otcovo poslední přání. Hrob jeho bylo lze mimo nadání snadno najíti. Strýc jeho, jenž sloužil co důstojník u téhož pluku, viděl jej padnouti a vyžádal si proň, jak už připomenuto, po bitvě zvláštní hrob, čemuž od nepřátel ochotně vyhověno. A strýc ten doprovázel nyní dívku na smutné její cestě ku hrobu otcovu . . .

Doprovodil jsem cizince do hostince, před nímž stál posud ještě vůz, v němž byli přijeli, a přispěl jsem jim svou znalostí frančiny, kde toho byla potřeba. Mohlť jsem také vypravovati o posledních okamžicích muže, jehož hrob byli navštívili, a nikdy jsem nezapomněl na dojem, jaký bylo prosté mé vypravování na dívku učinilo . . .

Hrob padlého arci nebyl už dávno ničím znalý. Dívčin strýc znal jen místo. Nabídl jsem se, že dám místo to ohraditi. Když pak dívka následujícího dne dopoledne se svým průvodcem a se mnou otcův hrob navštívila, nalezla jej už ohražený čtyrhranými kameny a zasadila naň vlastnoručně liliovitou, cizou květinu v plném květu, kterouž byla přivezla . . .

A zde u hrobu neznámého člověka, kteréhož jsem byl viděl umírati, slyšel jsem poprvé jmeno ethiopská lilie. Jmeno i květina učinily na mne dojem, o němž jsem se byl již zmínil. Přiznám se, že i ve mně vznikla nápadná žádostivost po květině té; ale místo, kde byla zasazena, bylo pro mne tehdáž ještě místem posvátným a nebyl bych se odvážil ulomiti ani lístečku neřku-li abych byl celou květinu s hrobu odcizil . . . Ostatně toho nebylo pro ten čas třeba. Když se cizinci loučili, nabízeli mi za moji ochotu hmotnou odměnu, kterouž však jsem zdvořile zamítl vyžádav si od dívky na památku podobnou květinu, jako byla na hrob otcův zasadila.

Slíbeno mi, že mi bude zaslána, poněvadž nebylo žádné příčiny o tom pochybovati, uspokojil jsem se po odchodu cizinců občasným díváním se na vzácnou květinu na hrobě. Avšak třetího dne květina s hrobu zmizela a marné bylo mé pátrání, kdo a k jakému účelu ji byl i s kořenem vytrhl . . .

Od té doby často jsem si na květinu zpomínal, obzvláště pod večer, když jsem sedával na svém zamilovaném místě pod lipou na blízku studánky. A kdysi, několik dní před uplynutím prázdnin, seděl jsem pod lipou jsa zády o kmen její opřen pozdě na večer. Myšlenky mé těkaly s předmětu na předmět; přemítal jsem o svém životě a o studiích, kterýmž bych se měl oddati. Znenáhla přecházelo přemítání v dumání a toto ve snění. Náhle se mi zdá, jako bych na hrobě u studánky viděl ethiopskou lilii právě na témže místě, kde byla zasazena. Napínám zrak a ve večerním šeru vidím tam zcela zřejmě obrysy květiny. Vstav jdu blíže a vidím, že to byl přece jen optický klam — prostý stonek traviny nad jiné vyrostlé, zdál se míti z pozdálečí v záři měsíce podobu ethiopské lilie . . .

Mimovolně pohledl jsem k obloze. Byla bezoblačná a plná hvězd, ale sotva viditelných; neboť k západu se schylující měsíc byl skoro v úplňku. Kolkolem panovalo hluboké ticho noční . . .

Rozhledl jsem se po obloze, pak jsem ještě jednou pohledl na hrob na travinu, která byla příčinou, že jsem byl povstal, načež zrak můj utkvěl zase na měsíci . . . V okamžiku tom šlehla mou duší intensivní myšlenka, která rozhodla moji budoucnost: tajemné světy nade mnou staly se od té doby nejmilejší mojí zábavou . . .

Počal jsem studovati pilněji než dříve. Zahájil jsem studium své systematicky. Nedal jsem se odstrašiti pověstnou suchopárností mathematiky; věnoval jsem této základní vědě všech ostatních věd každý volný okamžik a v brzku jsem se přesvědčil, jak klamný je všeobecný názor nezasvěcených o vědě, bez kteréž se člověk tak často octne na logickém bezcestí. Po několik roků konal jsem studia přípravná a bezděky dospěl jsem pak zcela přirozeně k přísnému studiu astronomickému.

Přiznám se upřímně, že studium mé bylo namahavé; ale přilnul jsem k němu s veškerou houževnatostí své povahy a zůstal mu věren přes všechen nedostatek pomůcek, kterýmž se studium to usnadňuje. Nemaje těchto pomůcek musil jsem se skoro výhradně obmeziti na pomůcku hlavní, na mathematiku.

Neméně než čtrnácte roků strávil jsem tímto studiem, hlavně neustálým počítáním, aniž bych se byl za celou tu dobu dopracoval nebo dopočítal nějakého, posud neznámého výsledku. V tu dobu — na sklonku roku 1834 — arci byl náhled o sluneční naší soustavě poněkud jiný než je dnešního dne. Od objevení poslední tehdá známé oběžnice Nebešťanky, kterouž byl roku 1781

Herschel odkryl, bylo uplynulo přes půl století; z planetoid známy byly pouze čtyry: Ceres, Pallas, Juno a Vesta, z nichž první objevena roku 1801, poslední 1807, tak že od posledního odhalení bylo již uplynulo přes čtvrt století, aniž by se bylo kterémukoliv z nejznamenitějších hvězdářů s nejlepšími a od objevení Nebešťanky a připomenutých čtyr planetoid velice zdokonalenými prostředky pozorovacími podařilo zjistiti jakoukoliv změnu nebo novou odchylku v sluneční naší soustavě, která již od mnohých pokládána, aspoň co do oběžnic, za zcela prozkoumanou.

Jaký tudíž div, že i mne dlouholeté bezvýsledné studium beze všech pomůcek unavilo a že počínal jsem se již obraceti pilněji k studiu jinému. Zejmena snažil jsem se zdokonaliti se v angličině, kterouž jsem byl v posledních desíti letech valně zanedbal.

O prázdninách připomenutého roku 1834 octnul jsem se zase v rodišti svého děda. Opět jsem navštěvoval z rána a k večeru své zamilované místečko u mnohokráte již připomenuté studánky, kde jsem čítal nyní skoro výhradně knihy v jazyku anglickém, ale jen k tomu účelu, abych se v něm zdokonalil, tudíž knihy lehkým, průzračným slohem psané, kterýmž jsem snáze porozuměti mohl. Nejzamilovanější mojí lekturou byla světoznámá kniha anglického podivína a genialního satyrika Swifta, kterouž rovněž tak jako „Robinsona Krusoe“ skoro každé dorostlejší dítě četlo: „Gulliverovy cesty“. Četl jsem knihu tu několikráte a vždy mne bavila, ačkoliv se mi mnohdy zdálo, jako by z ní na mne vanul morový dech.

Kdysi byl jsem v ní na svém zamilovaném místečku četl až do pozdního večera, až se bylo tak sešeřilo, že nemohl jsem již dále čísti. Položiv otevřenou knihu vedle sebe zadumal jsem se. — Asi po hodině, když byl měsíc vyšel a magické své světlo po krajině rozléval, vstal jsem, abych se odebral domů. Zvedna knihu se země chtěl jsem se podívati na stránku, kde jsem byl přestal čísti, a mimoděk utkvěl zrak můj na stránce, kterouž jsem měl právě čísti a sice náhodou na slovech „from the centre of Mars.“ *)

Byltě jsem sice, jak jsem už připomenul, celou knihu a tudíž i toto místo několikráte četl, ale nikdy mi nebylo jmeno oběžnice Smrtonoš tak nápadno jako tentokráte.

Zvedna knihu blíže k očím, bych mohl při měsíční záři pohodlněji čísti, přečetl jsem pomalu několik předcházejících řádek a zarazil jsem se . . .

Četl a studoval jsem v nejvyšší míře zajímavé místo to později tak často a vytrvale, že přes všechnu zvrhlost své paměti mohu je i nyní ještě recitovati od slova k slovu, jako odříkávají zbožní lidé svůj otčenášek. Jeť to jediný citát, který vůbec znám, a zní doslova takto:

„This loadstone is under the care of certain astronomers, who, from time to time, give it such positions as the monarch directs. They spend the greatest part of their lives in observing the celestial bodies, which they do by the assistance of glasses, far excelling ours in goodness. For, although their largest telescopes do not exceed three feet, they magnify much more than those of a hundred with us, and show the stars with greater clearness. This advantage has enabled them to extend their discoveries much further than our astronomers in Europe, for they have made a catalogue of ten thousand fixed stars, whereas the largest of ours do not contain above one third part of that number. They have likewise discovered two lesser stars, or satellites, which revolve about Mars; whereof the innermost is distant from the centre of the primary planet exactly three of his diameters, and the outermost five; the former revolves in the space of ten hours, and the latter in twenty-one and a half; so that the squares of their periodical times are very near in the same proportion with the cubes of their distance, from the centre of Mars.“ *)

„Věděl Swift něco positivního o drabantech Smrtonošových, nebo je toto místo pouhým výplodem bujné fantasie?“ byla první myšlenka, která šlehla mou duší . . .

Četl jsem podivuhodné toto místo dva- i třikráte — pak jsem pospíšil domů a četl je nesčíslněkráte; ale na připomenutou otázku svou nemohl jsem odpověděti . . . Probděl jsem celou noc v přemítání: Swiftem připomínané a posud úplně neznámé měsíce Smrtonošovy vyvolaly v duši mé pravou revoluci. Táhlyť duší mou skoro všechny mé vědomosti astronomické; každou podobnost, každou zdánlivou nepatrnost jsem zkoumal a porovnával s jinými, slovem od okamžiku toho nemyslil jsem více než na problem, jejž byl Swift ve své knize naznačil.

Tak minulo několik dní, až kdysi za pozdní noci, právě když jsem počínal Swiftova slova již odkazovati do říše výmyslu, připamatoval jsem si faktum, že oběžnice Nebešťanka odchyluje se od vypočtěné své dráhy.

Základní tato věta stala se alfou i omegou mého dalšího studia a bádání. — Přemítal jsem o ní a sbíral materiál po několik roků. Hlavní zřetel můj musil býti, jak toho podstata věci nutně vyžadovala, především obrácen k nejpřesnějšímu stanovení povahy a poměrů Nebešťanky nejen k slunci, nýbrž i k ostatním oběžnicím.

Připomenu-li, že byla objevena sedmistopovým dalekohledem a že jeví se prostému oku co malá hvězdička šesté světlosti, dodám-li, že o její vzdálenosti od slunce, o její velikosti, o její rotaci kolem slunce a vlastní osy, o její výstředivosti, o poměru plochy její k ploše ekliptiky, o její ose a průměru jejím, pak o povaze a vzájemném poměru šesti jejích družic, slovem že o všem tom a sterých jiných důležitých momentech musily býti posavadní výpočty, které se namnoze různily, porovnávány, revidovány a mnohé na novo stanoveny, možno si aspoň přiblíženě učiniti pojem o namahavé a úmorné duševní práci, která musila předcházeti než bylo možno zahájiti vlastní řešení problemu, založeného na zjištěných, ale přece ještě ne zcela správně stanovených odchylkách od vypočtěné dráhy tehdáž nejvzdálenější oběžnice sluneční soustavy naší.

Bylo-li zkoumání poměrů Nebešťanky vůbec na nejvýš namahavé, bylo na jisto stanovení odchylek od vypočtěné

---

*) Od středu Smrtonoše.

*) „Tento magnet chová se pod dozorem jistých hvězdářů, kteří mu od času k času dávají takou polohu, jakou vládce rozkáže. Oni stráví největší část svého života v pozorování nebeských těles i činí tak pomocí skel dokonalostí svou skla naše daleko převyšující. Neboť, ačkoliv jejich největší dalekohledy nepřesahují tři stop, zvětšují přece o mnoho více než stostopové u nás i ukazují hvězdy ve větší jasnosti. Tato výhoda učinila jim možno pokročiti se svými objeveními mnohem dále, než naši hvězdáři v Evropě, neboť učinili si seznam desíti tisíc stálic, kdežto u nás nezaznamenána jich ani třetina. Objevili take dvě menší hvězdy nebo družice, které kolotají kolem Smrtonoše, z nichž bližší jest od středu jeho vzdálena zrovna tři jeho průměry, a druhá průměrů pět. Bližší družice otáčí se kolem Smrtonoše v desíti hodinách a vzdálenější v jedenadvaceti a půl, takže kvadraty času jejich oběhu jsou k sobě téměř v tom samem pomeru jako kubusy jejich vzdálenosti od středu Smrtonoše.“

dráhy její spojeno s namaháním přímo bezpříkladným. Laik, věřte mi, nemůže si učiniti ani přibliženě pojem o nesčetném množství divergentních myšlenek, domněnek a kombinací, jež při tomto druhu práce víří mozkem. Nejnepatrnější nedopatření může zmařiti mnoholetou předcházející práci a nelze tu jinak, než pracovati s napnutím veškerých sil a zároveň s onou ledovou střízlivostí rozumu, která jest jedině zárukou, že neodchyluje se pracující na scestí, které v takových poměrech vždy vede do bezměrných hlubin, z kterýchž není vyváznutí, než zahájením zmařené práce od prvního, mathematicky zjištěného a tudíž nezvratného bodu."

Stařec na několik okamžiků se odmlčel; ale přes to, že byl tentokráte v jednom proudu mluvil, nejevil ani nejnepatrnější unavenosti. Duch jeho zdál se býti vzpružen výkladem práce, kterouž se byl po tolik roků zabýval; byltě se patrně nyní octnul v jediném živlu, v němž se cítil úplně volným a jistým. Střízlivý, přesný povšechný jeho výklad svědčil o úplném opanování materialu; navzdor tomu byl bych přece jaksi pochyboval, kdyby nebyl stařec po malé pomlčce pokračoval v přísně vědecké specifikaci své práce.

Déle než hodinu vykládal mi nenáhlý ale přirozený postup své obrovské duševní práce od prvního stadia až po její ukončení; chladně a střízlivě vykládal zásady, kterýmiž se byl řídil, nastínil základní rysy zjištěných mathematických a fysických poměrů a reprodukoval pak postupně jednu konklusi po druhé, jak se byly přirozeně z hlavních základů po namahavém přemítání vyvíjely a tak aspoň znenáhlý postup práce naznačovaly. Střízlivě, jak sluší se na muže, jemuž jsou chladné a přece vždy věrné a nikdy neklamné číslice jediným. poněvadž nezvratným důkazem, vykládal přesně a jasně, jak a co musil přepočítávati, rektifikovati nebo znovu stanoviti, jakých výsledků se byl v různých stadiích svého namahání dopracoval, než dospěl k výsledku hlavnímu, slovem reprodukoval v hlavních rysech celý plán a postup své práce s tak přesvědčující jasností, přesností a určitostí, že nebylo lze pochybovati ani o nejmenší podrobnosti, kterou buď udal nebo která prostředně nebo bezprostředně z podstaty věcí mohla býti vyvozena. Výklad jeho byl přísným mathematickým důkazem, nepřipouštějícím ani nejnepatrnější pochybnosti.

Naslouchal jsem nad míru zajímavému výkladu vědeckému se zatajeným dechem. Bezpříkladně namahavá duševní práce starcova, kterouž právě střízlivě a věcně líčil, uvedla mi na paměť tehdejší mé hravé, bezmyšlenkovité zaměstnání při německém journale.

Zastyděl jsem se v hlubinách své dnše sám před sebou a není divu, že oprávněný tento stud posunul před duševním zrakem mým vlastní mou nepatrnost poněkud více do popředí, než by se bylo mohlo státi, kdybych se byl v poslední době něčím vážnějším a myslícího muže důstojnějším zabýval, než je vystřihování a upravování různých politických zpráv z jiných listů. A právě tím, že v průběhu starcova výkladu počal jsem se také zabývati vlastní svou osobou, stalo se, že na konci vědeckého jeho výkladu, jenž vyžadoval úplné duchapřítomnosti, přeslechl jsem několik závažných vět, kterýmiž stařec naznačil konečný výsledek své duševní práce. Když pak umlkl, ostýchal jsem se optati se a setrval jsem v mlčení.

Stařec však ujav se po chvíli slova ukončil mé rozpaky.

„Přiznáte," pravil, „že tak bezpříkladné duševní namahání, jak jsem vám je byl právě vylíčil, nemohlo zůstati bez vlivu na můj organismus, zejmena na nervy. Nebylo divu, že ony duševní síly, které byly při mnoholeté této práci neustále v činnosti, hlavně tedy soudnost, logika a vůbec všechny duševní vlastnosti, kterýmiž vynikají zruční počtáři, po ukončení práce mé byly nad míru zbystřeny, kdežto naopak jiné duševní síly, které byly při práci té jen v činnosti podřízené nebo začasto, abych tak řekl, i ladem ležely, nápadně, ba chorobně ochably. V první řadě platilo to o paměti. Zpozoroval jsem ochablost její již po třech nebo čtyrech letech úsilovné, přísně kombinační a počtářské své práce; ale nedbal jsem toho. Necvičená paměť má ochabovala vždy více, až pak posléze, když zbystřená soudnost a logika má slavily pravý triumf, ubohá opuštěná paměť sotva stačila k potřebám nejnutnějším. Byltě jsem v tu dobu — na sklonku roku 1844 — co do paměti člověk skutečně politování hodný a kdo by mne byl tenkráte chtěl pozorovati dle projevů paměti, byl by mne musil prohlásiti za pouhého idiota. Chodil jsem se svěšenou hlavou jako zpitomělý; po celé hodiny ba někdy po celý den nebo i noc seděl jsem bez hnutí v přemýšlení pohřížen a když pak jsem chtěl výsledek svého přemítání zaznamenati, zápasil jsem s pamětí jako nejnezkušenější žáček, ba mnohdy musil jsem přemítati poznovu. Prodlením let množily se následkem tohoto ochabování mé paměti i moje poznámky a počty tak že posléze vyrostly na celé spousty počmáraného papíru, v kterémž bylo mně samému nesnadno orientovati se. Zapomínalť jsem mnohdy i na věci nejdůležitější. Nezaznamenal-li jsem si ten neb onen výsledek přemítání nebo počítání bez odkladu, zapomněl jsem naň v nejbližších okamžicích, a zaznamenal-li jsem jej, zapomínal jsem, kam jsem byl poznámku napsal a musil jsem mnohdy celou spoustu svých výpočtů probrati než jsem zas poznámku nalezl. Mnohdy se mi zdálo, že je vše přede mnou jako v mlhu zahaleno. Minulost má byla mi temná, mnohdy nemohl jsem si ani připomenouti, co konal jsem v předcházejícím okamžiku, a jenom jediný lesklý bod vznášel se přede mnou v té děsné duševní mlze, která vždy víc a více houstla. Někdy jsem jej viděl zcela jasně, jindy mlhavěji a opět jindy se mi zdálo, že i tento jediný bod může býti na vždy zahalen ve tmu neproniknutelnou, děsil jsem se toho a napínal všechny své duševní síly. Pracoval jsem s úsilím vždy větším, až pak posléze ukončiv v podstatě svou práci počal jsem výsledek její rovnati přehledně v nejhlavnějších jeho rysech. Byla to práce vyžadující nyní spíše paměť než logiku a soudnost, aspoň u větší míře než dříve; ale paměť má byla k nadlidské této duševní práci skoro již úplně neschopna. Přes to vše podařilo se mi probrabati se prodlením několika měsíců celou spoustou počmáraných listin, počtů, poznámek a sestaviti přehledně výsledek na jediný půlarch papíru. Nicméně k nemalému zděšení svému jsem při první revisi shledal, že některé podrobnosti přece nesouhlasí, že jsem se buď někde přepočítal nebo některý podrobný výsledek nesprávně zaznamenal. Nezbylo než převzíti revisi přehledně sestaveného výsledku a porovnati konečné výsledky s podrobnými výpočty. Se sestaveným již konečným výsledkem v ruce šla revise z počátku dosti rychle; neboť bez výsledku toho t. j. bez jediného toho půl archu papíru, na němž

byl výsledek ten po pracném namahání sestaven, byl bych musil celou svou práci zahájiti od prvopočátku. Avšak nešťastnou náhodou byla tato revidující práce má přerušena . . .

„A kým?“ uklouzlo mi.

„Ethiopskou lilií,“ odpověděl stařec temně, načež pokračoval:

V prosinci roku 1844 obdržel jsem poštou malý balíček a list. Rozpečetiv list shledal jsem, že je od oné dívky, jejíhož otce jsem byl viděl v bitvě u Chlumu padnouti a s kterouž jsem se u otcova hrobu seznámil. List byl dosti dlouhý. Pisatelka psala tklivými slovy, abych jí prominul, že zapomněla na daný slib u otcova hrobu. Ani prý neví, jak se to mohlo státi; ale stalo se tak k žalosti její přece. Nicméně trest boží prý ji přece neminul. Provdavši se v brzku po svém návratu z Čech do Francie, byla prý až do nedávna šťastnou. Živými barvami líčila rodinné své štěstí; vypravovala o vzorném svém manželi a roztomilých svých třech dítkách, z nichž každé prý jevilo tolik vloh, že prý byla pravá rozkoš sledovati duševní rozvoj jejich. Náhle však prý se posavadní štěstí od ní odvrátilo! Byla nucena odebrati se s rodinou svou z Marsilie do Rio Janeira k svému dědovi. Na cestě ochuravěly jí všechny tři dítky. Podařilo se sice dopraviti všechny tři z lodě do bytu pradědova, avšak v průběhu jediného téhodne všechny tři zemřely a pochovány v společném hrobě . . Ubohá matka líčila pak svůj zármutek; vypravovala, kterak den co den dlela u hrobu svých dítek a kterak asi po roce na hrobě tom vypučela — ethiopská lilie . . . Tu prý si připomenula slib, jejž mi byla před lety dala . . . A když pak byla lilie v rozkvětu, utrhla jeden stonek a poslala mi jej na památku . . .

Potud obsah tklivého listu. Otevřev balíček nalezl jsem v něm skutečně, co mi byla nešťastná matka s hrobu svých tří dítek na památku poslala — stonek ethiopské lilie. Učiněna sice při balení všechna opatření, aby byla květina zachráněna před uvadnutím; navzdor tomu byla však již pouvadlá . . . Dlouho díval jsem se na květinu a v duši mé oživovaly se obrazy z minulosti. Na krátký čas pozapomněl jsem i na svou práci a setrval v zadumání. Pohled na květinu byl v duši mé oživil onen zvláštní dojem, jejž na mne byla před lety květina ta učinila. Duší mojí táhl obraz za obrazem — viděl jsem tak mnohé, co mi bylo druhdy duši rozechvělo, a mimoděk octnul jsem se v onom rozpoložení mysli, kdy mívá cit náš převahu nad rozumem . . . Byl jsem rozlítostněn.

Na pokračování v práci počtářské nebylo lze pro okamžik ani pomysliti. I shrnuv haldy svých rukopisů a počtů poněkud na hromadu oddal jsem se úplně svým zpomínkám . . . Později chtěl jsem v práci své pokračovati; ale i tentokráte nebylo možno. Vyšel jsem si tedy na procházku a tu mne napadlo, bych si ethiopskou lilii pro své herbáře preparoval. Vrátiv se domů přikročil jsem bez odkladu k vykonání svého úmyslu. Osvěživ umělým způsobem pouvadlou již květinu prostřel jsem ji pečlivě mezi několik archů pijavého papíru a dal tak pod lis, kterýmž jsem druhdy květiny lisoval. Tím byla předběžná práce ukončena. Následujícího dne chtěl jsem pokračovati ve své počtářské revisi, z kteréž jsem byl vyrušen; ale byl jsem doposud ještě citově tak rozechvěn, že nebylo lze na přesnou vědeckou práci ani pomysliti. Probíral jsem se nějaký čas ve svých skriptech a poznámkách; ale posléze musil jsem od práce ustati.

Osudnou náhodou potrvalo toto mé mimořádné vzrušení duševní po několik dní. Před duševním zrakem mým vznášela se neustále bledá dívka — nyní nešťastná matka . . . Viděl jsem ji v duchu klečeti u hrobu svých dítek v hoři a zármutku a před sebou na hrobě ethiopskou lilii . . . Asi čtvrtého nebo pátého dne byla květina pod lisem úplně vylisovaná, tak že mohla býti na papír připevněna a do herbáře uložena. Pamatuji se zcela dobře, že vzal jsem ji z lisu pod večer za soumraku, že jsem upravil papír, podlepiv jej, že jsem pak na něj vylisovanou květinu úzkými proužky lepenky připevnil a posléze vlastní rukou připsal pod květinu slova „Ethiopská lilie“. A poněvadž se podlepený papír, jenž nebyl ještě zcela uschlý, jaksi choulil, uložil jsem květinu bez odkladu do herbáře, aby se nezkroutil docela.

Rozčilení, vlastně jen mimořádné duševní mé vzrušení nepominulo však ani následujícího dne. Připisuje je jakési chorobě odebral jsem se k lékaři na radu. Lékař mi doporučil malý výlet. Uposlechl jsem rady té a zajel si opět do dědova rodiště, do Chlumu, zůstaviv doma vše tak, jak co stálo a leželo. Vrátil jsem se asi za čtrnácte dní duševně i tělesně osvěžen a dle všeho k další práci úplně schopen. Přikročil jsem k práci té bez odkladu . . . Ale jaké bylo mé leknutí, když hledaje veledůležitý půlarch své revise nenalezl jsem ho . . Hledám hodinu, dvě, tři — marně. Studený pot vystává mi na čele: krev žene se prudce k hlavě a zase nazpět k srdci; občas pojímá mne závrať: neboť ztráta papíru toho znamenala zmaření mnoholeté mé duševní práce . . . Přes to nevzdával jsem se ještě naděje úplně. Domnívaje se, že jsem byl papír někam založil, hledal jsem po několik dní; prohledal jsem všechny papíry, knihy, balíky i herbáře, slovem vše — ale po listině ani památky . . .

Byl jsem zdrcen. Rozčilení mé bylo bezměrné a trvalo několik týdnů. Na práci, ať druhu jakéhokoli, nebylo pomyšlení; duší mojí vířil chaos myšlenek, jáť vlastně již ani nemyslil, nýbrž byl v podruží nejpodivnějších myšlenek. Hlava má byla neustále rozpálená, puls zrychlený a tělo zemdlené . . . Nezbylo než vzíti poznovu útočiště k lékaři. Radil opět lokalní změnu těše mne, že všechny mnou uvedené symptomy nasvědčují jen chorobě pomíjející a že nejlepším a zároveň nejjistějším lékem jest změna práce a místa, kde jsme byli až dosud žili. Uposlechl jsem a odebral se zase do Chlumu. Lékař i tentokráte v chorobě mé se nezmýlil. Za několik týdnů mohl jsem se vrátiti jsa poměrně kliden, duševně osvěžen a k práci schopen.

Vrátiv se počal jsem poznovu hledati a sice zcela systematicky; nicméně i tentokráte bylo hledání mé zcela marné. Nenalezna důležité listiny základní musil jsem práci svou t. j. sdélání přehledného resumé podniknouti z ohromných hald papírů poznovu. Podvolil jsem se bezpříkladně svízelné práci té s veškerou houževnatou vytrvalostí své povahy; pracoval jsem ve dne v noci s úsilím dvojnásobným; avšak právě tato zvýšená duševní činnost práci mé, která vyžadovala největšího klidu, spíše překážela, ba často ji přímo mařila. Každý týden, ba mnohdy každý den shledal jsem při přehlížení své

posavadní práce nějakou nesprávnost a musil jsem práci počíti poznovu. Pracoval jsem tudíž s delšími přestávkami, ale ani to nepomáhalo. Nedostatek nevyhnutelně potřebného klidu a paměti, která by mi byla tu práci neobyčejně usnadnila, zdržoval ji nyní v takové míře, že musil jsem činiti přestávky několik týdnů trvající.

Tak minul rok. A co jsem byl před tím v poměrně krátké době provedl, bylo nyní po roce sotva z třetiny hotovo. Pozoroval jsem však, že rozčilení mé přece ochabuje a že práce má pokračuje zdárněji, což mi bylo zárukou, že ji přec dokončím šťastně. Činil jsem tudíž pausy ještě delší a tak uplynulo opět několik měsíců. Nebyl jsem sice ani v této době se svou prací úplně hotov; ale blížila se již svému konci a v několika týdnech mohla býti úplně a šťastně skončena. Avšak náhle rozletěla se světem zdrcující pro mne zpráva. Francouzský učenec Leverrier byl podnikl a právě — psaltě se rok 1846 — dokončil tutéž práci jako já. Zahájil ji na těchže premisích jako já a dopracoval se nepoměrně dříve výsledku zjistiv, že odchylky ve vypočtěné dráze Nebešťanky jsou následek přitažlivosti jiné, posud úplně neznámé a prostým okem, ba snad i posavadními fysikalními prostředky neviditelné oběžnice, která musí býti od slunce vzdálenější než sama Nebešťanka, a udal také místo, kde musí býti neznámá tato oběžnice — dostačí-li posavadní teleskopy k shlednutí jejího světla — nalezena . . .

Tento skvělý triumf důmyslu lidského, pro veškerenost tak důležitý, byl pro mne zdrcujícím. Zmařilť mnoholetou moji vysilující práci předstihna mne o několik týdnů nebo snad jen dnů . . . Přiznám se, že nalezal jsem se na pokraji zoufalosti. Viděti výsledek bezpříkladné duševní práce skoro již hotový a přece jedinou zprávou úplně zmařený, musilo i člověka mé povahy v nejvyšší míře vzrušiti. Plakal jsem jako dítě — rval jsem si vlasy — proklínal jsem ethiopskou lilii . . . neboť od okamžiku, kdy osudná tato květina octla se v mých rukou, i práce moje vázla. Byltě jsem přesvědčen, že kdyby ethiopská lilie vůbec ani neexistovala, nebo kdybych nebýval očitým svědkem hromadného umírání v Chlumu, slovem kdyby nebývalo různých těch osudných styků, bývala by práce moje bez odporu dříve skončena než Leverrierova a místo francouzského učence byl by se proslavil prostý český učitel . . .

Od toho okamžiku byl jsem duševně zničen. Prudká horečka uvrhla mne na lůžko a po několik týdnů vznášel jsem se mezi životem a smrtí. Houževnatý můj tělesný organismus však přece zvítězil. Pozdravoval jsem se pomalu — ale za nedlouho vyrušila mne nová zpráva, která se byla světem rozletěla: Berlínský hvězdář Gall byl skoro na témže místě, jež byl Leverrier na obloze udal, skutečně objevil novou oběžnici, kteréž dáno jméno Vodan . . . Druhé toto vyrušení ani nebylo již tak intensivní jako předcházející, ale přece vždy ještě tak mocné, že nebyl jsem schopen zdravé myšlenky. Opět zavířil duší mojí chaos myšlenek a v návalu takměř šíleném spálil jsem všechny své papíry, obsahující tajemství mé duševní práce . . .

Po několik roků vedl jsem pak jednotvárný život člověka skoro otupělého. Duševní klid vracel se pomalu; občas zdálo se mi že jsem kliden, ale nejnepatrnější zmínka o Vodanu nebo jiné oběžnici nebo mnohdy jen o soustavě sluneční stačila, abych se přesvědčil, že jsem přece jen člověk nešťastný a že kýženého pokladu nikdy více nenaleznu. Ethiopskou lilii, od jejíhož objevení se v mém domě datoval jsem své neštěstí, nespatřil jsem po několik roků. Na herbář, v němž byla uložena, nemohl jsem se skoro ani podívati, a tak odpočívala osudná květina ta po leta v prachu mezi různým haraburdím v některém koutě mé pracovny.

Po několika letech, když byl vše hojící čas i na mně osvědčil svou zázračnou léčivou moc, oddal jsem se horlivě svému povolání učitelskému, nicméně spokojenosti jsem nikdy více nenabyl a paměť má, jak jste byl sám za svého mládí na mně pozoroval, vypovídala mi tak často službu, že býval jsem mnohdy až směšným. Tím vysvětlíte sobě také zcela přirozeně zdánlivě podivné mé chování ve škole asi před třiceti lety, když jste ethiopskou lilii po prvé spatřil a o němž jste se byl v průběhu dnešní naší rozmluvy zmínil; dle všeho byl jsem později i zapomněl, v kterém herbáři je lilie uložena a přinesl pak, když jsem vám ve škole vykládal rudimenta botaniky, herbář ten do školy. A když jsem vypravoval o domnělých obyvatelích oběžnic, a měl pak pokračovati ve výkladu o Vodanu, uklouzl mi mimovolně místo známého letopočtu, kdy byla oběžnice ta odhalena, letopočet, kdy jsem končil svou vysilující práci početní. Není divu, že v okamžiku tom procitl v duši mé dávný žel nad zmařenou prací a že jsem musil ve svém výkladu ustati. Teprv když jsem se poněkud vzpamatoval a podívav se na hodinky shledal, že nemohu přednášku ještě ukončiti, chtěl jsem ve svém výkladu pokračovati; ale ihned jsem si připamatoval, že bych tím bolest svou znovu jitřil a proto počal jsem vykládati beze všeho úvodu o květinách exotických. Vyndav pak herbář ukazoval jsem vám jak víte, každou květinu zvlášť. Činil jsem tak patrně skoro mechanicky a myšlenky mé bloudily jinde. Když pak jsem přišel na ethiopskou lilii, kterouž jsem nebyl už tak dlouho viděl, podíval jsem se na ni ve své bezmyšlenkovitosti s touže apathií, jako na kteroukoli jinou a pro mne bezvýznamnou květinu; zvedl jsem ji do výšky a pronesl monotonně její název. Teprv živý zvuk jmena toho oživil v duši mé vzpomínku na osudný styk, v jakém byla květina ta s mnoholetou mojí zmařenou prací — spustil jsem ruku a podíval se na lilii . . . Uschlé květy a listy její učinily na mne v okamžiku tom hluboký dojem. Připamatoval jsem si trudné, ba mnohdy zoufalé chvíle, jež jsem byl prožil od okamžiku, kdy octla se podivná květina ta v mých rukou, ale bolest má byla již spíše elegickou než palčivou.

(Dokončení.)

FEUILLETON.

Motiv štědrovečerní.

Proč vyhlíď jsem oknem teď k lesu ven?
Tam u lesa okno se třpytí,
tam v loni byl sněhový ještě lan
a letos už chaloupka svítí.

Já vsázím se, že se tam za stolem
dvě mladistvé tulí teď hlavy,
vždyť v chaloupce mladý je páreček
a první svůj Svatvečer slaví!

A na nebi nad malou chaloupkou
tak do dálky hvězda se třpytí —
snad aby Tři králové věděli,
kam napřesrok s poklonou jíti.

— Je tomu asi rok, co mezi literárním světem polským a českým zahájen vřelý styk. Bylo sice — mluvíme jen o době nejnovější a pomíjíme časů Kollara, Šafaříka, Čelakovského a jiných těch velkých srdcí, kteráž bila jenom Slovanstvu — v Polsce a zvláště u nás vždy mužů, kteří bolestně pociťovali odloučenost našich nejbližších slovanských bratří od nás a naši od nich na vzájem, avšak docházelo to vždy jenom na stesk a zdálo se, jako by se ty bratrské ruce po tmě ani najíti nemohly. Je jisto, že chladnost se strany polské přirozeně vzrůstala z neznání nás zvláště v našem duševním životě a vývoji. Polák znal velmi citelně stohy úředních akt popsané lidmi v Čechách narozenými, ale ne Čechy! — ale že je u nás také lidí jiných, že máme svou vyvinutou literaturu, své umění a především svou vlastní českou a ve svém jádru nezkaženou národní povahu, o tom vědělo se velice málo. My Čechové znali jsme Poláky velmi dobře. Kdož pak ze vzdělanců starších nepamatuje se, jak téměř hltány na školách překlady z Mickiewicze a s jakou dychtivostí učeno se Polštině. Pisateli samému zůstane nezapomenutelno, jak co mladý hoch v hlonbi lesa stoje na hoře, odkud přes les byl rozhled do širého kraje, četl s planoucíma lícema a s žárem v očích hlasitě do večerního ticha Iridióna a později sta těch výkřiků Krasińského po volnosti, volnosti, volnosti! Pisatel nezmiňoval by se o tom, ale ví, že není místa v Čechách, která by byla neslyšela Wallenroda tak čteného jako v oněch lesích. Později přišel k nám i v českém rouše Slowacki, Záleský a j. Z její literatury naučili jsme se Polsku znát a ji milovat. O tom mohou býti přesvědčeni bratři Poláci! — Však byla to jen láska se strany jedné. V Polsce o ní nevěděli a nevěděli také, že rovný milován jest rovným!

Loňský rok učinil v tomto nejasném poměru nenadálý obrat. Český literární svět musí býti díky zavázán spolku „Slavii“, že uspořádal slavnost Kraszewského — a ještě většími díky poetovi Adamu Asnykovi, který k slavnosti té zavítal do Prahy. Asnyk, jejž předcházela již rozšířená znalost některých básní jeho a hluboké uznání jich vzácné ceny, přišel pojednou mezi nás a my viděli jsme před sebou muže vroucího, o naši literaturu se interesujícího, muže, jemuž naše srdce muselo letět vstříc. A Asnyk, my to víme, ta srdce vážil a on snad první mezi Poláky duševně tak vysoko stojícími nenalezal je lehkými! Asnykovi jsme velkými díky zavázáni za probuzení citu lásky k nám také mezi Poláky, neboť víme, že po svém odchodu domů nelenil a poctivě a vřele, jak jen ta básnická duše toho schopna jest, sdělil i rozsáhlému tomu kruhu polské intelligence, s kterou jest ve spojení, jak to vlastně v Čechách jest!

Pak přišla letošní slavnost Kraszewského v Krakově. Tam rozevřela se konečně srdce do kořán, tam víme, že našim lidem se při slyšení martyrologie polské oči slzami zalily, tam víme jak bratři Poláci nás přijali. Zpráva o tom rozšířila se po celém našem národě a ten vzkaz polský, když naši domů odcházeli: „Tak tedy povězte svým drahým bratřím na Vltavě, že je upřímně milujeme, že i naše srdce pro ně vřele bije a proste je, aby i oni mile nás v srdci měli a nás milovali!“ — ten vzkaz nám byl vyřízen a rozlehl se a rozlehne po celé české zemi. Sejdem-li se na rok při slavnosti Mickiewiczově, ponesem Polákům ohlas zpět! Avšak náš polsko-český poměr přestává býti pouhou věcí citu. Na obou stranách — a na polské teď více přikročuje se k dílu. Polské časopisectvo všímá si vřele všeho co u nás i mimo tu nešťastnou politiku se děje. Některé listy přinášejí z Čech pravidelné korrespondence o literatuře, divadle, životě společenském a vybízejí své dopisovatele, aby jen psali více, že toho obecenstvo žádá. Mezi těmi listy jsou i Warszawské „Klosy“.

Jeden z redaktorů vynikajícího listu takového a vynikající básník sám píše v soukromém listu: „Ano, na svá stará leta chci se přiučiti vašemu českému jazyku, chci seznámiti se s vašimi básníky a spisovateli, abych jich plody mohl podati svému národu. A tak klestiti budeme dráhu jistou vzájemnému se poznání a milování . . .“ A jiný spisovatel takto nás pozdravuje: „Milujme se, milujme — však máme dosti příčin. Ta láska vzájemná učiní nám osud souzený snesitelnější! — O jaká to útěcha, nejsme samotni, nejsme bez bratří.“ — A Kraszewski sám volá: „Láska nás sesílí!“

A konečně — v těchto dnech slyšeli jsme polský jazyk na našem českém jevišti! — Přijela sem warszawská umělkyně sl. Deryngova a vystoupila v „Romeu“, „Faustu“ a „Deboře“. Kritikové si často stěžují na bezcitnost toho našeho obecenstva — ale když ten první polský zvuk zazněl, tu projelo to jako elektrickou jiskrou čivami toho bezcitného obecenstva a každý se zachvěl tou radostí, která jako ranní vítr se stromu střásá — rosu. A kolik bylo těch vlhkých očí, které jen jeden z nás viděl! — „Tak jsme tedy přece bratří, již chodíme k sobě — a ta pouť kéž neměla konce!“ — pravil potom jeden k druhému. Ba kéž neměla konce! *—g*

— Jaroslav Vrchlický vydal v Ottově „Salonní Bibliotéce“ druhý svazek „Mythů“ s následujícím obsahem: Israfel. Narozeni Sakuntaly. Smrt Aischyla. Sandalfon. Maria Aegyptiaca. Pokání Don Juana. Mythus o víně. Eloa. Dílo toto připsal autor polskému poetovi Adamu Asnykovi.

— Nejnovější (III.) svazek „Povídek, arabesek a humoresek“ Svatopluka Čecha vyšel právě nákladem Jana Otty. Vytištěny tu povídky a črty: Člověk, jenž vydal básně. Kallobiotika na cestách. Mezi knihami a lidmi. Jabloň. Poslední jaro. Malířský nápad. Rrrbumbum.

— Manesův překrásný orloj na staroměstské radnici, který dle konečného usnesení sl. městské rady má být nahražen kopií, nalezá se posud na starém svém místě, kde bude muset dle všeho přetrpět ještě další zimu, která jej může úplně zničit. S odstraněním nemělo by se otálet.

Listárna redakce: Rukopisy nevracíme. — P. J. Zvolský: Tam vyřídil byste málo; s co vaše síly stačí, čiňte zde. — „Gf“: Účelem listu je v první řadě podávati věci již hotové. — „J. F.“: Soukromými dopisy odpovídati nelze. — „P—ý“: V příčině „B. V.“ jsme již zaopatřeni. — „R. A.“: Druhá znělka je dobrá. — Neuveřejníme práce zaslané pod chifframi: „V. K.“ (Smrt Templářova.) — „M. S.“ — „K. Jarský.“ — „(α — ω)“ — „Pegasus“. — „Pank“. — „K. O“.

OBSAH: Ballada štědrovečerní. Od Jana Nerudy. — Vánoční povídka. Od Julia Zeyera. — Z denníku ruského Čecha. Od Jaroslava Červinky. — Vlasta. Napsal Jan Lier. (Pokračování.) — Štědrý večer. Od Fr. Chalupy. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Pokračování.) — Feuilleton: Motiv štědrovečerní. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: **J. V. Sládek.** — Knihtiskárna **Militkého a Nováka** v Praze.

Předplácí se pro Prahu:
na čtvrt leta . . 1 zl. 50 kr.
na půl leta . . . 3 „ — „
na celý rok . . . 6 „ — „
(Za donášku do domu připlácí se čtvrtletně 10 kr.)
Se zásilkou po poště:
na čtvrt leta . . 1 zl. 75 kr.
na půl leta . . . 3 „ 50 „
na celý rok . . 7 „ — „

LUMÍR.

Veškeré dopisy, týkající se redakce či administrace „Lumíra" buďtež adresovány: Časopis „Lumír", Praha, Široká ulice č. 32 nové.
Listy přijímáme jen frankované.
„LUMÍR" vychází dne 10., 20. a 30. každého měsíce vždy o 4. hodině odpolední.

ROČNÍK VII. 30. prosince 1879. ČÍSLO 36.

Vánoční povídka.

Od *Julia Zeyera.*

(Dokončení.)

Bor nebyl příliš hustý, světlo měsíce padalo mezi stromy, tvořilo tam bělavý soumrak, ve kterém silně pryskyřicí vonící borovice dobrodružné tvary na sebe braly, a chvělo se jako voda vedle temných stínů po zemi. Bylo tak tiše a slavně v boru, jen zpěv cvrčků vnikal jednotvárně rostoucí a klesající modulací v lesní tišinu. Najednou ale zaslechl Michal patrné, podivné jakési výskání, které by bylo snad příšerné bývalo, kdyby výskající ten hlas nebyl i přes všechnu svou divokost tak neobyčejně lahodným býval. Zvědavostí puzen bral se Michal za podivnými zvuky. Za chvíli byl na porosené pasece a zahlídl tam vysokou postavu, točící se v divokém, šíleném reji . . . Nohy její nedotýkaly se téměř země, a dlouhý, z nejčistšího zlata tkaný závoj tvořil poletující ve vzduchu kolem její hlavy široký kruh, v kterém se paprsky měsíce čarokrásně lámaly. Michal nevěřil nikdy na zjevení, ale teď zůstal zaražen stát, bylo mu podivně kolem srdce. To přece nemohl býti přelud! Hleděl tak upřeně, tak dlouho na šílený tanec, a vidina nerozplynula se v nic. Michal nevěděl co to strach, pohodil hlavou a blížil se tancující lesní panně! Přicházel blíž, ještě blíž, až konec zlatotkaného závoje kol tváří jeho šlehal, až posléz se kol šije jeho ovinul, a Michal byl přeludem chycen. Ano chycen. Poznal sice, že zlatotkaný závoj nebyl ničím jiným než dlouhé rozpuštěné lněné vlasy pohodných Māří, poznal sice, že nedrží lesní pannu v loktech, poznal ten poněkud široký obličej s vyčnívajícími lícními kostmi, který dnes již dvakráte byl zahlídl, to nízké čelo, nořící se bíle ze záplavy bohatých vlasů, to oko pod hustým, černým obočím, vroubené temnými hedbávnými řasami, to podivné světlomodré oko, poznával to vše a přece cítil, že byl chycen na dobro, že ta tvář, která se mu byla v nepochopitelné slepotě někdy škaredou zdála, jej nyní omamovala smyslnou svou krásou. Cítil, že podlehá neodolatelnému kouzlu. Nyní poznala jej Māřa též, a jala se jej od sebe odpuzovat. Chtěla něco mluvit, chtěla jej urážet, poznal to dle výrazu její tváře, ale nedal slovům jejím vyjít z úst, vtlačil vášnivý polibek na pohrdlivě usmívající se rty. Dívka zůstala jako zkamenělá, ale pak tulila se k němu, avšak v okamžení, když ji opět políbiti chtěl, vytrhla se mu z náruče a dala se na útěk. Běžel za ní a dohonil ji. Žádný z nich nepromluvil slova, zápasili spolu jako tenkráte na lávce, když jej do vody byla hodila, tentokráte ale byl by ji přemohl, kdyby nebyl náhle bílé, ostré její zuby na své tváři ucítil. Ostrá bolest píchla jej až do mozku. Uleknut pustil ji a za okamžik zmizela v boru, jako by se byla země nad ní zavřela. Michal myl si krvácející tvář v potoku a mráz mu šel tělem, když si zpomněl, jak Māřa byla krev jeho z rány ssála, nebyl to hned ani pozoroval, teď teprv když o tom přemýšlel, co se bylo stalo, procítil znova celý ten výstup, a určitěji než před tím, když se vše skutečně bylo událo. Michal cítil krev svou v žilách vříti těžce a jako olovo padla na něj myšlenka, že Māřa srdce jeho drží v dlani, že je úplně v moc její dán, a poprvé ve svém životě uvěřil v čáry . . .

Seděl dlouho vedle bublající vody, a teprvé když byl jist, že v červeném dvoře vše asi pohrouženo v spánek, vrátil se domů.

Ráno řekl Michal, že se byl v boru o nějakou větev zranil, a matka a žena byly velmi znepokojeny, neb měl silnou horečku a lehl na postel, aby se všem dalším otázkám vyhnul. K polední vyšel na pole, sed tam pod planou hrušku a přemítal o tom, jest-li to láska nebo záští, co mu krev k srdci a do mozku hnalo, když si zpomněl na včerejší výstup . . . Zavíral oči a viděl bez ustání dlouhé vlasy, třpytící se v měsíci jako rozpuštěné zlato, a divné zraky, které miloval a nenáviděl, které nazýval vlčí a psí, a které jej přec silněji jímaly než železné okovy. Konečně vynutil ze sebe úsměv a řekl si, že to vše nebylo než zlý sen, divoký a nepřirozený, a že kdyby tu ženštinu teď, v slunci, při střízlivém denním světle před sebou uviděl, že by mu byla zajisté docela lhostejná. Vstal a šel domů.

Tenkráte se nedal lesem, chtěl těsně kolem pohodnice. Domek ležel před ním v jasné záři slunce, a o bílou zeď opírala se ospale Māřa. Nehýbala sebou, obličej její byl jako kamenný, ruce visely jí po bok, oči měla jako skleněné. Když ji Michal uviděl, bodlo jej u srdce. Avšak přikročil směle k ní a hleděl jí přímo v oči. Nepohnula ani brvou, jemu ale bylo jako by se byl nahnul přes pokraj nějaké prohlubně. Zbledl, pak se za-

červenal do temna a krůpěj krve vytryskla mu z rány na tváři. Zdálo se, že to Máňa zpozorovala, odhrnula trochu hořejší ret, a silné její zuby se objevily bílým zábleskem . . . Michal zaklel.

„Chceš začít jako včera?“ vyjela náhle prudce na něj.

„Ano chci, chci, ty . . .“ zvolal prudce a uchopil ji za obě ruce, držel je jednou svou, a druhou vzal ji kolem pasu a táhl ji k sobě.

Z očí jejích vylítl blesk, Michal nevěděl jestli divoké rozkoše neb nenávisti.

„Co mi chceš?“ šeptala hlubokým hlasem. „Byla jsem pro tebe vždy jako pes, štítil's se mne jako ropuchy.“

„A teď bych duši s tebou rozdělil, a teď bez tebe nemohu žíti, čarodějko. Oči tvoje pálí mne jak peklo. Pij všechnu moji krev, jestli po ní žízníš!“ Křičel tak, že pohodná pozvedla clonu a udiveně z okna hleděla co se to děje. Máňa ale vymkla se mu jako had a přiskočila ke dveřím domu. Zase obnažila zuby a Michalovi bylo jako by mu je zaryla do srdce. Chytil ji za šňůry zelených skleněných perel, které jí visely na krku, šňůry se roztrhly a skleněné kuličky třpytily se rozházeny v trávě. Máňa se zakabonila, Michal ale stáhl s prstu zlatý prsten s malým amethystovým srdcem, a podával jej za náhradu. Oči její se zablýskly, přijala prsten, a mezi tím co jej na malík nastrčila a proti slunci otáčela, vzal ji Michal opět kolem pasu. Couvala pomalu ku dveřím, které se před ní otevřely, a které se zavřely, když do domu vešla — s Michalem. —

Od onoho dne mělo štěstí Annino konec. Netrvalo dlouho a celá ves povídala si o divoké lásce Michala s pohodných Máňou, a pověst ta vnikla brzy přes práh Červeného dvora. Anna nebyla jí překvapena, vždyť dávno před tím cítila, že láska Michalova k ní byla vychladla, vždyť zvykala pomalu surové odpovědi na vlídnou otázku, na lhostejný pohled za každý svůj pohled, plný lásky a shovívavosti. Cítila, že srdce její puká, ale mlčela. Ne tak její tchán. Následovaly divoké, vášnivé výstupy mezi oběma muži, slova plných výčitek letěla jim od úst a bodala hluboce do srdce, a jednou pravil Michal po bouřlivé hádce svému otci, v přítomnosti své ženy: „Nuž ano, věžte to všickni, je to pravda, co se povídá; nejsem ale žádným dítětem, abych si od vás, otče, poroučet dal. Zapovídám si, abyste se míchal do mých záležitostí.“

„Jsi pod mým krovem,“ rozkřikl se otec, „jestli tě vyženu z domu, budeš žebrákem.“

„Nečekám, až mne vyženete,“ rozzuřil se syn, „půjdu ještě dnes.“

Anna klesla žalem jako zlomena do křesla a plakala hlasitě.

„Proč pláčeš?“ zlobil se Michal. „Nebudeš se mnou žebrat. Nechám tě zde, ať se s tebou mazlí, a ať ti dají to, co by po právu někdy připadlo mně.“

Anna se vztýčila. Poprvé zajiskřily se oči její uraženou důstojností.

„Mluvíš se mnou, Michale,“ pravila, „a ne s tou ženštinou, která tichou naši domácnost do neštěstí uvrhla. Chceš-li někoho zaplatit, pak zaplať jí tu její lásku a nepokus se o to za zmařený můj život své peníze na váhu klásti.“

Michal se zapálil, ale v tom okamžiku vzkřikl otec jeho jako šílenec, drzost Máňina byla tak veliká, že se odvážila svého milence v domě jeho rodičů hledati. Krásný, ale vyzývavý její obličej hleděl klidně otevřeným oknem na trapný rodinný ten výstup. Michalův otec chopil se velké hole a řítil se k oknu, byl by Marii jedním rázem k zemi skolil, avšak Anna jej zdržela, chytila jej za ruku a skryla štkajíc uslzenou tvář na jeho prsa. Když vzhledla, byl Michal zmizel a Máňa s ním. —

Na večer nebylo Michala ještě v domě, čekali na něj marně do noci. Ráno přinesl někdo cedulku, Michal psal své ženě, že jede do Ameriky, prosil ji, by mu odpustila, že ale v domě svých rodičů na dále žít nemůže. Byl své věci a své úspory již včera ze svého pokoje odnesl.

Matka jeho nechtěla věřit, že by úmysl svůj uskutečnil, ale brzy přesvědčila se, že Michal nežertoval. Zmizel na dobro — a Máňa pohodných též. —

Anna zůstala u jeho rodičů, bez ní byli by žalem a hanbou zhynuli. Čtyry měsíce po jeho útěku narodil se Michalovi syn. Anna byla smrti blízká, avšak uzdravila se, a s vracející se silou vracela se jí také naděje.

„Není možno,“ pravila své tchýni, „že by se nikdy více k nám nevrátil . . . Prohlídne někdy. Chci srdce svoje k tomu připravovati, abych bez váhání náruč svou otci svého ubohého dítěte otevříti mohla s upřímným vyznáním, že mu odpouštím. Není hříchu, který by bližní bližnímu odpustiti nemohl, což teprvé žena muži!“

Matka Michalova kývala pouze hlavou a stírala si zástěrou slzy. Naděje ale neměla . . .

Tak uplynulo více než rok v tom smutném domě, a to, milí přátelé, jest životopis Annin až v ten okamžik, kdy na štědrý večer před dům vyšla, aby se zadívala v bílou zář hvězdy, stojící nad lesem. Nechali jsme ji tam až příliš dlouho státi a vrátíme se tedy k ní.

Když se Anna byla dosti na hvězdu nadívala, obrátila se, aby vešla do domu. Ale v tom okamžiku zpozorovala, že někdo nedaleko ní pod stromem stál. Byla to ženština, Anna nemohla obličej její rozeznat, ale zdál se jí nevlídný, ba hrozící. Urychlila tedy krok, ale postava vklouzla bleskem mezi ni a dům, a Anna vykřikla překvapením — byla to pohodných Máňa. Srdce její se bouřilo, co hledala ta ženština zde, a byla sama? Nebyl on s ní přišel? Anna chvěla se po celém těle a ohlížela se sadem. Zatím přiblížila se Máňa docela, a Anně zdálo se, že z ní vychází mráz.

„Slyš,“ pravila Máňa, „ty zdálas se mi dobrou. Dnes mi to dokaž. Máš plný klín hraček a cukrovin. To je pro tvé dítě, viď? Nu, a kdybych ti řekla, že nedaleko odtud jiné dítě, opuštěné, nešťastné, zavržené, v zimě a tmě leží, neřekla bys, co je mi po tom?“

A Máňa zasvítila temně skleněnýma očima.

„To bych neřekla!“ zvolala Anna pevně a upřímně. A divila se, kde se tu Máňa vzala, a srdce jí tlouklo, jestli to nemluví snad o jeho dítěti. Snad zanechal

Mářu jako byl zanechal ji, snad zanechal druhé toto dítě jako jejího synáčka, a velký bože, v rukou jaké matky! Zachvěla se a neměla již jinou myšlenku, než napraviti novou tuto křivdu svého manžela.

„Kde je to dítě?“ tázala se nesměle.

„Jen několik kroků odsud,“ odpověděla Mářa s nezvyklou u ní mírností. „Pojď, povedu tě.“

Anna šla za ní, vyšly ze sadu, braly se podél potoku až k domu pohodného. Anna myslila, že jsou u cíle, ale Mářa zastavila se jen na okamžik u okna, vzdychla z hluboka a šla dále k lesu. Tam bylo několik omšených balvanů nakupeno a tvořily malou jeskyni, do té vešly teď obě ženštiny.

Anna začínala se podivného počínání své vůdkyně děsiti, neboť ta jala se odvalovat velký kámen, a k nepopsatelnému úžasu mladé ženy objevil se před ní v úzkém hrobě — malý kostlivec.

„To dítě zavraždila jsem,“ pravila tiše Mářa. „Než vysyp své hračky do malé jeho jámy.“

Anna učinila tak, ale klesla hrůzou přemožena na kolena.

„Pro milosrdenství boží!“ zvolala, „a on o tom ví, a je to jeho dítě?“

Chtěla Mářu za ruku vzíti, ale s úžasem zpozorovala, že jímá prázdný vzduch, že před ní stojí stín.

Vlasy se jí ježily a krev stydla jí v žilách.

Ale stín odpověděl tiše: „Ne, není to jeho dítě, spáchala jsem zločin ten než mne miloval.“ A kámen pokryl znovu malý hrob.

Anně ulehčilo se. Vstala se země, ale brzy zastavilo se jí srdce opět, ale tenkráte hlubokou soustrastí, neboť stín dal se do tak žalostného nářku, vydával tak bolestné zvuky, že Anna na všechny podivné okolnosti zapomněla.

„Mluv,“ pravila, „co tíží ještě srdce tvoje?“

Tu vyjasnila se tvář příšery a pravila takto Anně: „Ó sestro moje, nezasluhuju tvou soustrast. Stalo se mi dle zásluhy, zemřela jsem v bídě, opuštěna bohem i lidmi . . . Zkoušeli jsme nevýslovně v daleké cizině za mořem, a uprchla jsem svému milenci s mužem jiným do staré vlasti. Nemysli, že se to stalo z pouhé zištnosti, já milovala Michala jako pes svého pána. Ale lidé nemají té síly co zvířata, pes by hladem pošel vedle lože toho kterého miluje, já nedovedla déle snášet. Prodala jsem se a nový milenec mne dovezl domů. Nevím, jakým spůsobem se Michal do Čech dostal, ale vrátil se též a já vzplanula novou láskou k němu, ale bála jsem se mu přiblížit; nový můj milenec ale shnusil se mi tak, že jsem si předsevzala životu svému konec učinit. Otrávila jsem se, umírající odnesli mne do nemocnice, a tam zemřela jsem . . . Hodili mne bez rakve, zašitou v hrubý pytel, do tmavé jámy mezi kosti stejně nešťastných a lepších lidí . . . Nikdo u mého hrobu nepoklek, nikdo nevyronil za mne slzu . . . Ustřihli mi dlouhé, plavé vlasy, které pýchou mojí bývaly, a téměř nahou vrhli mne do vlhké země . . . A výkřik duše mé neslyšel nikdo . . . A na šírém světě není nikoho, kdo by mi službu prokázat mohl, o kterou tě prosit chci . . . Tebe chci o ni prosit, tebe, které jsem tak nevýslovně ublížila . . . Ty zadrželas jednou ránu, která na mne namířena byla, jen ty můžeš též svalit se mne tu hroznou tíž, která mne kruší, ničí, hubí . . .“

A znovu kvílel stín žalostivě spícím lesem.

Anna cítila velkou sílu v duši, a odhodlanost učiniti vše, o co ji příšera žádat bude.

„Mluv,“ pravila, „čím mohu tě upokojit?“

Tu vyjasnil se obličej stínu ještě více.

„Pojď za mnou!“ zašeptal.

Anna šla. Zapomněla na hrůzu a myslila jen na skutek lásky, který se na ní žádal. Stín kráčel dlouho, dlouho mlčky před ní, šlo to přes hory a doly, lesem a zasněženými poli. Byla to namáhavá cesta a více než jednou myslila Anna, že ji síla opouští. Posléz octly se na místě Anně docela neznámém. Daleko dole pod nimi leželo v mlze nějaké městečko, z kterého světla na pustý vrch nahoru svítila jako chumáč bludiček. Stály u brány zpustlého, rozpadlého hradu, šly stromy porostlým nádvořím a octly se u docela ještě zachovaného kostelíčka, kolem kterého několik stromů nepohnutě jako kostlivci stálo. Stín otevřel černě natřené nízké dvéře, a vešly do vnitř.

Anna byla překvapena vidouc na oltáři svíčky hořeti. Za chvilku vyšel kněz ze zákristie a bral se rovnou cestou k oltáři. V tom pozorovala Anna, že ve všech koutech kostela temné postavy seděly, zdánlivě do modliteb pohrouženy. Vedle ní byl velký náhrobní kámen, na němž rytíř v plném brnění se sepjatýma rukama vytesán byl. Opírala se o ten kámen, byla velmi unavena, ale stín šeptal jí do ucha: „Pojď dále do prostřed kostela, modli se za mne a nedbej na nic, co se díti bude.“

V tom okamžení sebou kamenný rytíř pohnul, vystoupil z plochého víka náhrobku, kroky jeho zněly těžce po dlažbě a poklekl tak blízko vedle Anny, že mráz vycházející z něho jí v kosti vnikal. Anna polomrtva strachem upřela oči na oltář, ale nový úžas! Kněz obrátil se k lidu a obličej jeho byl bez masa, důlky bez očí, místo úst měl tmavou díru, ze které se dlouhé zuby šklebily. Anna nevykřikla, cítila pouze závrať, modlila se ale celou duší za tu, která ji byla sem do středu těch hrůz zavedla. Pevná, hluboká její modlitba dala jí sílu, že strachem nezemřela . . . A mezi modlitbou viděla, jak ty temné postavy v koutech pomalu vstávaly, jak se plížily jako hadi blíž a blíže k ní, spuchřelými cáry, které na nich visely, viděla Anna vetché jejich kosti, a vítr hučel příšerně v rachotících lebkách . . .

Anna cítila, že byla kamenná, nevěděla dále co se s ní dělo, ale ruce její zůstaly sepjaté a oko pozdvižené k nebi . . .

„Pojď!“ zavzněl hlas vedle ní, a Anna sebou trhla. Strašná ta mše byla u konce, rytíř ležel opět na kamenném víku hrobky, děsné postavy choulily se v koutech kostela. Anna šla za stínem. Stály před zákristií, zastřenou dlouhou záslonou.

„Pozvedni clonu a vejdi,“ řekl stín.

Anna cítila, že ze všech hrůz tato byla nejděsnější. Neměla síly pozvednout tu záclonu, co as skrývalo se za ní? Stín napomínal a mrouc zděšením poslechla Anna. Ale jak bylo jí blaze! Za záclonou nebyla žádná úzká prostora, žádná hrobka, žádná příšera! Velká bývalá hradní zahrada rozprostírala se tu mezi sbořenými zděmi,

*

vítr skláněl staré stromy, a zdál se Anně božím dechem býti, sníh třpytil se nocí jako hvězdný pel a na nebi stál klidně a slavně plný měsíc. Velká láska v Annině srdci zaplála jako hvězda, všechen strach byl zmizel a s úsměvem hleděla na tu klidnou, velkou, dřímající krajinu. Pak ohledla se po přízraku milenky svého muže a divila se, jak se byl opět vyjasnil. Hlas jeho zněl nyní již jako hudba, když promluvil: „Jen o jedno ještě chci tě prosit, sestro.“

Po těchto slovech vedl přízrak Annu k malé studánce pod stromy.

„Umyj mne, jak nebožtíky umývají, než je do rakve kladou,“ prosil stín.

Sotva že domluvil, klesl na zem a ležel nepohnut s dalece otevřenýma očima. Anna vzala kámen, prorazila led, kryjící studánku, odvázala svou bílou zástěru, potopila ji do vody a jala se mrtvou milenku svého muže lehkou, jemnou rukou umývat. Již nejímala prázdný vzduch. Jak zkřehlé bylo to tělo! Anna zahleděla se do bolestné, bledé tváře, a slza ukápla jí na čelo mrtvoly, když přistřižené její vlasy kolem obličeje jí rovnala. Jakmile slza ta dopadla, usmála se mrtvola lahodně, a i z jejího skleněného zraku pršely teď slzy, a čím dále plakala, tím krásnější stávala se její tvář, každá stopa divokosti a vášně zmizela z ní, a podobala se posléze dítěti. Sedla vedle studánky, shlížela se při svitu měsíce v jasné její vodě a usmála se téměř blaženě na Annu.

„Hleď, to učinilas za mne ty!“ pravila sladkým hlasem. „Kdyby někdy taková slza, jako ta tvoje, s oka mé matky byla na mne padla, nebyla bych snad nikdy tou byla, která tolik neštěstí na tebe uvalila.“

Zakryla si tvář dlaní a plakala opět usedavě, ale tiše. Anna položila jí lokte kolem krku, přitiskla hlavu její k prsoum, a šeptajíc: „Upokoj se,“ vtiskla jí polibek na vlasy. Zemřelá pozvedla tvář k měsíci, a byla to nyní tvář anděla.

„Jsem šťastna,“ pravila, „a úkol tvůj jest dokonán, ó sestro moje!“ Pak zamlčela se, sepjala ruce a začala opět mluvit: „Anno,“ prosila, „hleď, jsem polonahá, tak jak mne v šachtu hodily. Stud, který jsem za živa ztratila, probouzí se ve mně po smrti . . .“

Choulila se do sebe, aby poloobnažená ňadra skryla.

Tu svlékla Anna dlouhý, teplý svůj šátek a zaobalila v něj pečlivě bývalou milenku svého muže.

„To ti sluší,“ pravila s úsměvem a připevnila šátek malou stříbrnou jehlicí, památkou to na svou matku. Tu zazářil stín bělostí sněhu a leskem hvězd a vznášel se nad zemí jako pták, kterému se poštěstí z úzké klece ulétnout. Za chvílku stál přízrak ale opět vedle Anny.

„Dík tobě, dík!“ znělo to sladce nocí. „Hleď, zde jest prsten tvého muže. Od okamžení, kdy mi jej v ruku dal, byl mým. Když jsem umírala, vložila jsem si prsten pod jazyk, aby mi jej nevzali . . . Tak jak jej nyní rozlomím, buď zlé kouzlo zlomeno! Nechť prohlídne zaslepený onen muž a vidí v plné kráse velké, zlaté srdce tvoje!“

Zlámala prsten a vložila jí ho do dlaně. Přitom ji objala a klouzla podél ní pomalu k zemi. Tam zůstala ležet, zavřela oči a sepjala ruce . . . Pomalu bořilo se tělo její do země, hloub a hloub, a dlouho viděla ji Anna jako skleněnou klenbou v hrobu ležet, zaobalenou v temný dlouhý šátek, se zavřenýma očima, se sladkým úsměvem na rtech . . . Pak začala se průhledná země kalit, kalit, vítr přivál sníh a Anna neviděla ničeho více . . . Vzhlédla a viděla se sama, opuštěna, v noci v pusté krajině . . . Zachvěla se, osamělost padla celou tíží svou na ni, mrazivý vítr pronikl jí kosti. Chvilku stála bez pohnutí, pak zavřela pevně dlaň, v které zlomený prsten držela, a letěla jako štvaná tichou, lunnou nocí . . .

Jak cestu k domovu nalezla, to nedovedla Anna nikdy ani sobě, ani jinému vysvětlit. Když se smysly její vrátily, byla doma na pohovce v přízemní světničce své tchýně. První její pohled padl na velký krucifix mezi okny visící . . . Byli na ni peřiny a pokrývky naházeli, a tchýně myla jí skráně kolínskou vodou. Anna vzdychla z hluboka, bylo jí tak útulno a milo. Oheň praskal vesele v kachlových kamnech, krucifix nořil se ve stínu plný míru, a staré hodiny tiktakaly vedle dveří . . . Matka Michalova klonila se nad ní, otec jeho držel ji za ruku, a stará chůva seděla s dítětem naproti ní. Anna sedla a usmála se na všechny.

„Jsem opět mezi vámi!“ šeptala. „Nikdo neschází než on — a on přijde též.“

Tchýně začala plakat.

„Našli jsme tě v sadě, bez šátku, ve sněhu . . . Co jsem vystála úzkostí, než jsme tě našli! Můj ty bože, mohlas tam pod stromy umrznout . . . A já, a já . . .“ slze jí bránily domluvit.

„Co tě jen napadlo vyjít z domu? Cos tam hledala?“ vyčítal jí tchán. „Šla jsi snad jemu naproti? Tomu —“ zamlčel se. „Dlouho bys na něj čekala,“ přidal zasmušen.

Anna chvěla se na celém těle.

„On přijde! Já cítím, že je nám na blízku!“ zvolala slavně a s takovým přesvědčením, že stará jeho matka ruce sepjala.

Anna vstala s pohovky a pevným, jasným hlasem pověděla vše, co se s ní bylo událo. Všichni naslouchali bez dechu, a pak nastalo dlouhé mlčení.

„A není to přece jen možné!“ pravil posléze tchán. „Byl to zimniční sen. Kdo by takové věci uvěřil?“

„Já, já věřím vše,“ ozval se chvějící, hluboký hlas.

Všickni ohlíželi se překvapeně, ale nikoho nebylo viděti, avšak Anna vzkřikla jásavě: „Michal, Michal vrátil se domů!“

Ukázala na okno, tam bylo bledou jeho tvář vidět, po které velké slzy do vousů mu tekly. Matka jeho klesla na kolena, Anna vzala své dítě v náruč, a otec jeho otevřel okno. Mžikem byl Michal v pokoji, klekl před svou ženou, klonil hlavu k zemi a štkal . . .

„Můj Michale, můj Michale!“ to bylo vše, co Anna ze sebe vypraviti mohla, a on líbal ji a dítě a rodiče a starou chůvu též . . . A když všickni mlčeli, vnikla stará vánoční píseň, kterou venku zpívali, do tiché světnice, a nyní bylo teprv všem tak blaze, blaze kolem srdce . . .

Tiše klekli všichni před velkým krucifixem, a mezi tím co se rodiče modlili, šeptal Michal ženě: „Jak budem nyní šťastni! Já věřím vše, co otec prohlásil za horeční sen . . . Dozvěděl jsem se, že ona nešťastnice v Praze v nemocnici zemřela, tak jak ti to řekla sama . . . A kdyby to byl pouhý sen býval, co na tom? Ty cítila

jsi vše tak, jak ve skutečnosti, ty vykonalas všechny ty skutky lásky, třeba bys při tom tělem nebyla pohnula!"

A ona hleděla na něj tak velkým, hlubokým zrakem a řekla prostě: „Nemluvme nikdy více o tom, co se stalo. Ale, Michale, byl-li to pouhý sen, kdo ví tedy jest-li duch oné nešťastné vskutku smířen?" V zraku jeho jevil se nepokoj a bolest, ona ale položila mu hlavu na rameno a řekla slavně: „Michale, buď klidným, duch její jest smířen. Byl-li to přelud mé obraznosti, kde vzala jsem pak toto zde?" Při těchto slovech otevřela ruku a Michal poznal v její dlani rozlámaný svůj prsten se srdcem z amethystu . . . Byl tichý a bledý, ona ale vpadla svým čistým, jasným hlasem v tu starou píseň vánoční, která venku stále zněla, hlásajíc pokoj lidem dobré vůle, a její oko upřelo se snivě na bílou hvězdu, která právě zapadala do tmavého lesa . . .

Moloch.

Moloch sedí na svém trůně,
mračný, děsný, s hlavou bycí,
dlouhou chvíli kňučí, stůně.
Jak v něm ale vzplane žár,
zdá se, že se rázem vztyčí,
po oběti na svém lůně
že vztahuje lačný spár.

Obětní juž bleskla miska,
polnice zní, cymbál buší,
kněží zástup tančí, vříská,
vzduchem nožů záblesk šleh',
nos ten řeže si, ten uši;
Moloch náruč úžej stiská,
divější v něm tryská žeh.

Proti němu v četném davu
magů, kněží, bojovníků
usednul král v zlatohlavu,
vítěz, triumf slaví dnes,
proto podle dávných zvyků,
by tím jeho zvýšil slávu,
Molochu ten rej a ples.

Jisker kotouč k nebi letí,
hlučněj vříská smečka kněží,
v divější se zmítá změti,
jak by sám běs do ní vjel;
trouby zvuk — les pik se ježí,
spoutané dvě vedou děti
zlatých vlásků, smavých čel.

„Ejhle králi, kořist tvoje!"
— hlasatel v tu vřavu hluří, —
„Molochu, jenž v tísni boje
věrně chránil, bránil nás,
vrhněte je do náručí,
až mu zbělí páže dvoje,
a jak trouby zazní hlas!"

Moloch děsný s hlavou bycí,
do běla již rozžhavený
zdá se, že se rázem vztyčí
zdrtit oběť v pážích svých,
kněží křičí, vyjí ženy:
zdá se, že sám Moloch řičí —
trouby hlas! V tom král se zdvih.

Ztichli kněží udivení,
kolem ticho jako v hrobě,
Moloch žhavý jícen cení —
s trůnu zvolna sešel král,
pozved náhle děti obě,
v oku se mu slza pění,
v náruč tisk je, objímal.

„Za svoje ty beru děti,
ať v nich moje vzplane vesna!
Molochovi do objetí
zbude vždycky pastvy dost:
zajatců všech pouta těsná,
žezlo mé a s kněžskou smetí
celá hrozná minulost!"

Trnul dav jak hrůzou jatý,
budoucna dech chrámem vanul,
Moloch darmo čekal vzňatý,
v taji zuřil kněží vztek.
Na skráně však králi skanul
mlhou s výše nebe zlatý
Lidskosti tvůj paprslek!

Jaroslav Vrchlický.

O žárlivosti.

Od *R. E. Jamota.*

Letošní „Salon" Pařížský ozdoben byl také zajímavým obrazem, nadepsaným „Po bále". Obraz tento, jehož rytinu před nedávnem přinesl známý list „L' Illustration", představuje salon, v němž na pohovce leží dáma zakrývající si tuším rukama tvář, a opodál sedí pán podpírající se lokty o kolena a vyzírající zasmušile do okolí. Scéna to velmi výmluvná. Vidím, že předcházela před tím bouřlivá chvíle. Oba manželé, jak z plesové toiletty viděti lze, byli mimo dům, kde paní zavdala chováním svým pánu svému pohnutku k nespokojenosti; pán přinutil ji proto k návratu a doma odbýval se nepochybně vážný výstup. Obraz ten je velmi výmluvný, zejmena dobře čísti lze ve výrazu pánově zřetelnou žárlivost.

Tvář manžela tohoto tane mi živě na mysli, an chystám se právě, abych pohovořil o žárlivosti se stanoviska čistě nefilosofického. Pán tento jest patrně starší a v tváři jeho viděti zřejmé známky, že poznal život již podrobněji, nežli mladá, krásná jeho paní. Tuším, že za okolností podobných jest žárlivost velmi pochopitelnou. Vzpomínámť si na slova Buffonova: „U člověka tato vášeň (t. j. žárlivost) předpokládati dá jakousi nedůvěru v sama sebe, jakousi mocnou znalosť své vlastní

slabosti.“ *) A slova ta považuju za naprosto pravdivá. Vidíme v životě nesčíslněkráte, že básník jme se žárliti na básníka teprvé tenkráte, když se počne obávati, že ho tento předstihne, starší učenec na mladšího, vznikne-li v něm podezření, že tomuto kyne budoucnost skvělejší. Manžel se stává žárlivým teprvé tenkráte, když vidí, že sok jeho dovede opanovati bojiště lepšími vlastnostmi svými. Z druhé strany zase znám případ, že ušlechtilý muž skorem ženě své nápomocen byl, když tato se sprostým ničemou mu utéci zamýšlela. Neboť na tvora nižšího žárliti vskutku nelze. A tak vidíme, že slova Buffonova dosti pravdiva jsou.

Člověku jest s podivením, jak vlastně hojně lidé myslící za všech dob téměř žárlivost zkoušeli. Už v slavném spise Labruyérově o charakterech, u Descarta, Larochefoucaulda a j. čteme celé partie o žárlivosti a mnozí již lámali sobě hlavu výměrem této vášně lidské. Učení lidé naší doby usnesli se na tom — podotýkám, že vyjímám své zápisky hlavně ze spisů o nemocech ducha — že žárlivost jest jakýsi druh bázně, že jest to strach, aby jistého dobra s námi nesdíleli jiní, což spojeno bývá s nenávistí vůči těm, kteří domnělé ono dobro nám urvati chtějí. Jsouce pak zachváceni vášní touto snáze než jindy jsme schopni skutků výstředních. K nemalému svému zármutku čtu ve spise Descuretově (la médecine des passions), že k žárlivosti nakloněni jsou zejména kněží a lékaři, následkem toho ovšem nepíšu o vášni této nepředpojatě.

Žárlivost pak není snad vášní lidskou, i zvířata jí trpívají. Je známo již od starodávna, že dva kohouti se na jednom smetišti nesnesou, i jsem oprávněn míti za to, že pány kohouty vzhledem k udanému výměru, jakož i k hořejším slovům Buffonovým k počínání takému hlavně žárlivost pobádá. Stalo se, že ke dvěma koním, kteří sami v pěkné stáji přebývali, měl přijíti ještě pár nový. Jedva že však nové koně do stáje uvedli, utrhnul se s prudkostí jeden z dosavadních obyvatelů stáje, roztříštil zábradlí, zpřerážel pažení a nové koně kousal i kopal až je odvedli. Pak teprvé pokorně přiblížil se k pánu svému a ruce mu lízal. Bylť žárlil na nové příchozí.

Leč každý člověk k náklonnosti té stejně nelne, a já sám znám případ, že muž na to byl pyšný, když manželka jeho tu a tam se bavila se vznešeným jistým pánem. Zejména lne k žárlivosti značně povaha přílišně citlivá, snadno rozčilitelná. Děti a starci k žárlivosti více náchylní jsou nežli věk dospělejší. Zejména děti často žárlivy bývají. V trestnici v Poissy chovali v tomto století děvčátko, kteréž ze žárlivosti, jsouc dvanáct roků staré, malou sestru svou na kolébce zardousilo. Dopustila pak se skutku toho proto, poněvadž matka novorozeňátku veškerý zřetel svůj věnovala. Případů podobných zaznamenáno v literatuře několik. Desceuret vypravuje o sedmiletém hochovi. kterýž ze žárlivosti povážlivě onemocněl. Příčinou choroby jeho byla ta okolnost, že matka — malého novorozence kojila. Descuret vypravuje k tomu velmi dobrodružný dodatek — ač sám dí, že byl při tom lékařskou radou zakročil — že bylo lze sedmiletého hocha pozdraviti teprvé, když také jej matka kojiti počala (viz uvedený spis, druhé vydání sv. II., str. 257). Starci pak se od dětí v příčině této příliš neliší. Jest obyčejným zjevem, že matka synova žárlí na nevěstu svou, což příčinou četných nesvárů bývá. Také tchyně žárlivy na zetě své bývají. Snad jest známá pověst tchyní pouhým následkem žárlivosti také. Stojiž tuto zajímavý příklad žárlivosti tchyniny. Matka jedna měla jedinou dceru, již z plna srdce milovala. Když dcera dospěla, bylo matce nejzávažnější starostí najíti jí muže, který by ji vskutku učinil šťastnou. Hledala pak a nalezla. Jedva že však bylo po sňatku, zahořela matka, vidouc, že milovaná dcera vskutku dobrého muže svého nadmíru miluje, žárlivostí, následkem čehož chřadla a za krátko skonala.

*) Chez l'homme cette passion suppose toujours quelque défiance de lui-même, quelque connaissance sourde de sa propre faiblesse.

V příčině dalších okolností, vznik žárlivosti podporujících, tvrdí se, že ženy více jsou žárlivy než muži. Ženy žárlí z příčin nepatrných, krása tělesná, ba mnohdy i roucho bývá příčinou vášnivosti jejich. Však také jest ženská povaha více citliva než povaha pokolení našeho a zmínili jsme se již shora, že citlivost k žárlivosti náchylným činí. Z mužů žárlivi bývají nejvíce — rytíři duchem: literáti, učenci a výtvarní umělci. Mnohá žárlivost těchto posledních stala se historickou. Tizian žárlil na svého žáka Bassona, Andrea del Castagno na přítele svého Domeniquina. Jsou-li básníci a vůbec „krásní“ literati na sebe žárlivi, přesvědčíme se velmi snadno, zkoumáme-li podrobně současné literární poměry naše.

Starší lékaři malovávali ve spisech svých velmi pastósní obrazy žárlivého člověka. Člověk žárlivý stává se mlčelivým, smutným, zádumčivým. Čelo jeho je svraštěné. Veškerá krev řine prý se mohútnějším proudem do útrob břišních a jiných a tím také k játrám, větší příboj krve zde má za následek mocnější odměšování žluče. Žluč vniká následkem toho do celého těla a tak vzniká prý žloutenka. Vniká-li mnoho žluči do mozku, nastává choroba duše. Kdo tomu nevěří, nebude nijak podle hrdelního práva trestán. Celé toto rozumování je od počátku až do konce pouhou omšenou domněnkou; ač litovati sluší, že nezakládá se na pravdě, neboť bylo by lze snadno žárlivost vyléčiti. Prostředky pro pocení budí totiž mohútnější příboj krve ku povrchu, zejména ke kůži a tak by bylo lze mnohého českého literáta, mnohou žárlivou dámu vyléčiti odvarem z bezových květů.

Žárlivost ovšem není nijak vášní lhostejnou. Z prostého podezření, jež zavdává v manželství přemnohou pohnutku k výstupům bouřlivým, vyrůstá odhodlanost k vraždě a samovraždě. Zde přečasto již provázena bývá vážnou chorobou duševní, již považují někteří za zcela zvláštní spůsob. O tom chceme podrobněji pohovořiti.

Francouzové, kteří vůbec se vyznačují zvláštní chtivostí po klassifikaci a rozlišování, dělí takovouto výstřední žárlivost v pět tříd. *) Nejmírnější žárlivost má podle roztřídění tohoto v zápětí rozčilení duševní a rušení domácího klidu (roztřídění toto týká se hlavně žárlivosti z lásky). Příklad podobné žárlivosti poskytuje prý slavný básník francouzský Molière. Téhož manželka byla zhusta chování podivného a Molièrova tvář nabyla následkem toho výrazu zádumčivého, melancholického. Jinak nedověděl se svět ničeho více o jeho náladě duševní. K cizím byl stejnou měrou duchaplný, vlídný jako před

*) Viz Dr. J. Moreau (de Tours), De la folie jalousie 1877 str. 22.

tím a také jeho produkce literární pohromy neutrpěla. Jindy však rozčilení takové druží se s chorobnou trudnomyslností, a osoby takto žárlivé někdy vídáme v blázincích. Znám sám muže, který z domnění, že jej žena klame, — a podotknouti sluší, že domnění to je nepravdivé — stal se na mysli pomateným tou měrou, že bylo nutno odvésti jej do ústavu choromyslných. Přestal pracovati, poněvadž prý třeba střežiti ženu svou a vůbec tuto tak týral, že bylo nutno jej odevzdati do blázince. Je-li žárlivost mírnější, vyvolává žárlivec sceny bouřlivé a mysli jeho zableskne mnohdy myšlenka vražedná. Zde jen příklad. Manželka policejního strážníka pozorovala s bolestí, že milovaný manžel její stává se více a více chladným. Aby jej zase k sobě upoutala, pokusila se několikráte na oko o samovraždu. Činila pak to tím způsobem, že experimenty své podnikala vždy v tu chvíli, kdy manžel měl přijíti domů. Jindy zase činila muži svému při návratu jeho velmi důtklivé promluvení i výčitky. To se stávalo zejména po nocích, kdy manžel maje pouliční hlídku, mimo dům trval. Když pak počínání její nabylo míry povážlivé, odevzdal ji muž do blázince. Později se zjistilo, že všecky domněnky její byly liché. Zde tedy žárlivost tato má dočista ráz chorobný.

Z pokusů takovýchto přechází však žárlivost zhusta ke skutkům; a tento způsob dle Moreau-ovy klassifikace tvoří skupinu třetí. Mladá Španělka Venancia byla velice žárliva na milence svého Baldnera. Kdysi vyzvala jej na procházku k moři a zde později oba usedli na lodičku i vypluli na tiché moře. Po některém čase však stalo se moře bouřlivým a vlny značně lodičkou zmítaly. Mezi tím co plavec zaměstnán byl plnou měrou, aby zachránil všecky z nebezpečí, vytasila Venancia dýku a probodla milence svého. Sem také vřaditi sluší čin dvanáctiletého děvčete, jež zavraždilo svou sestru v kolébce.

Místo vraždy dopouští se žárlivec jiný samovraždy. Roku 1874 zavraždilo se ve Francii dvacet šest osob ze žárlivosti. Z těch bylo dvacet mužů a šest žen. Brière de Bonmont vypravuje tento příběh: Mladá paní potkala manžela svého vedoucího se s cizí ženštinou, na niž ji byli dobří přátelé dříve upozornili. Běžela ihned domů a zavraždila se. Příkladů podobných najíti lze v novinách počet přehojný, a též u nás v Praze bývá samovražda u mladých ženštin, zejména všeliké způsoby otrav přečasto následkem žárlivosti. Viděl jsem sám kdysi vdanou ženu, která ze žárlivosti chtěla se zavražditi, při čemž byla vášeň její tak mohútná, že jsem napočetl po těle více jak osmdesát ran, jež si žena ta v úmyslu sebevražedném zasadila. Myslím, že jest to velmi výmluvný doklad k tomu, jak jest žárlivost vášeň mohútná.

Nejintensivnější žárlivost pak spojuje třídu čtvrtou s třetí — pudíť z prvu k vraždě a později k samovraždě. (Duchaplný čtenář uzná, že opáčně napsati nemohu.) Leč doklady k této části schematu buďtež mi odpuštěny, povraždil jsem v článku tomto již tolik nevinných obětí, že zdráhám se namočiti péro své k novým děsným skutkům.

Poněvadž pak jest každá vášeň více méně nemocí duše, tu jest mi i při líčení této vášně promluviti o tom jak lze ji léčiti. Starší lékaři radili rostlinnou stravu, pití vody, všeliká thé proti žárlivosti, vedle toho všelikou duševní gymnastiku. Přiznávám se, že nemám o věci této ani zbla zkušenosti, kdyby mne však postihla žárlivost — a že k tomu stavem svým inklinuji, pravil jsem již nahoře — tu mohu přece jen ujistiti — že vegetariánem, abych se ze žárlivosti vyléčil, nebudu.

Vlasta.

Novela. Napsal *Jan Lier.*

(Dokončení.)

VI.

Alejí za městem loudali se procházkou dva muži. Starší, ve svém zevnějšku naprosto zanedbaný, v šatech i své bytosti jaksi uválený, pohmožděný šňupal bez ustání a stíhal svým mdlým zrakem poslední, nad obzorem těkající proudy paprsků slunečních; zarývaje své prsty do rozcuchaných vousů sledoval s jistou gourmandskou pozorností velkolepou pravidelnost a nezvratnou určitost uhasínání překrásného zářijového dne.

„My staří lidé míváme někdy dětinské nápady; právě mi tak jeden táhne rozviklanou mozkovicí: Vidíte, náš starý Helios lopotí se již po celou řadu milliard dnů, aby prorazil z rána svým vozem spoustou chmur a vyvlékl ho na zenit. Myslíte, že mu jednou jedinkráte popřál karabáč „odvěkých zákonů přírodních“ jen okamžičku, aby si na zenitu mohl pohověti a poctivě na svých mozolných zásluhách si pochutnati?“

Mladík, podle mluvícího muže jdoucí usmál se a ku své bolesti usmál se hloupě; nevěděl naprosto, jakou duchaplnou odpovědí by se svému sousedu zavděčil.

„Dokázal to jedenkráte červík, tetelící se i se světem svého rozhledu a názoru co pouhý atom v prachu slunečním; jmenoval se tuším Jozua. Před ním však a po něm zase běhá Helios jako blázen nahoru a dolů, řítí se každého dne před naším zrakem se své výše a zapadnuv za obzor brání se noci každého dne, včera, dnes a zítra stejně zuby nehty: — pohleďte, jak střelí tu a tam ještě paprskem, — ještě okamžik, — mihnutí se zlaté záplavy — bláhový! Marná práce. Noc přece zalehne tvé děti a jednou až si vzpomene, učiní tak na vždy. Jest mi všeho toho klopocení našeho Helia líto; sečtěte si všechnu práci kterou vykoná, — tuším, že naše cifry nevystačí na sestavení té obrovské kolonny tisíciletého úsilí: a jedenkráte až kolonna ta se uzavře a „odvěký zákon přírody“ položí pod ni závoru své čáry, objeví se při sečtení — nula, v které vzejde Helios a tak mnohé s ním. A posléze nebude ani nikoho, kdo by o tom napsal článek!“

„Velkolepé názory,“ liboval si mladík, — zcela nevinné, pouze aby si pomohl z úzkých, do nichž ho soused svým dětinským nápadem vehnal.

„Velkolepé? Myslím že se mýlíte. Názory takové

jsou pouhým dílem podrážděnosti nervů, kterážto jest příznakem všech organismů nezdravých neb odumírajících. Poměrně zdravým organismem můžeme nazvati snad pouze dítě nejvýše asi do pěti let stáří, neb člověka, narozeného z rodičů, kteří ho ihned opustí, v centrální Africe v krajině prosté lidí a dravců. Soudím, že takový člověk by pouze jedl, spal a zemřel aniž by se jedinkráte potýral světobornou ideou. Velkolepé! Přítelíčku, nám jest přístupen v malinkém koutečku vesmíru pouze ten nejmalichernější očitý a makavý „svět", reagující na různá nervová tykadla lidí opět rozdílným způsobem; a člověk si hraje sestavováním kaleidoskopických obrázků ze svých — přirozeně z 99% kalných neb mylných dojmů; během svého života promíchá i přestaví si člověk tyto kaleidoskopické obrázky několikráte, pokaždé a každý jinak. Vystaví je ale vždycky pod firmou svého názoru světového před lidmi, neb je vnucuje bez ohledu na vkus, požadavky a daltonism svých bližních obecenstvu za víru! Prosím vás, jděte nyní hezky zvolna od jednoho z těch obrázků ke druhému, prohlédněte si je dobře a řekněte mi potom, který je ten pravý. Samé dětinské nápady!"

„Dovolte, pane Roso — pane profesore — abych takové meditace považoval za nepřirozené, pomíjející výstřelky na mohútném, hluboko založeném a široko se rozkládajícím kmenu ducha, jakým jest váš."

„Jste příliš laskav, mladý příteli," usmál se úsečně, suše profesor, „leč akceptujme vaše porovnání a shledáme, že kmen mého ducha jest již pouhým bortícím se vyšeptalým pařezem, dobrý k nedelikátnímu posvícení jiným a k zmrvení půdy, z níž vyrostl. Nebylo mu popřáno krásného skončení v plné síle, neroztříštil ho blesk ani ho nevyvrátil orkán, — on prostě, zvolna usýchá. Malounké, nepatrné housenky sežírají jeho květ a krtci podrývají jeho kořeny. A já jsem tak pošetilým, že se o to ještě zlobím, — jako by nebylo „odvěkých zákonů přírody!"

Mladík se otřásl a zapnul se do kabátu.

„Ach — obchází vás mrazík? Věřím rád, mladý příteli," ozval se měkkým změněným hlasem profesor. „Vraťme se — do města a k vlastnímu předmětu naší rozpravy, ač soudím, že jsem nemluvil právě mimo předmět."

„Naplňuje mne uspokojením," pokračoval za chvíli klidně, „že se mi podařilo pohnouti vás, abyste se nevěnoval výlučně literatuře. Zejména před žurnalismem vás varuji; umořil byste své síly slátáním likérů pro denní potřebu, likérů začasté falšovaných ba jedovatých. To bolí a zabíjí."

„Jsem vám velice povděčen, pane Roso, ač — upřímně nerad. Myslím, že duch klopotící se každodenní věčně stejnou a mnohdy odpornou robotou občanského povolání snadno zmalátní a nikdy se neubrání trpkému vnitřnímu pocitu, že dilettuje."

„Ovšem, ovšem," odvětil se svým úsečným smíchem Rosa. „Ale vy přece nebudete dilettovati. Tvůrčí síla povolaného básníka jest alespoň zprvu mocnější síly poměrů. Za to však dostanete ve třicátém roce lysinu a v pětatřicátém šedivé vlasy a nejdéle ve čtyřicátém dočkáte se svých nekrologů."

„Já musím krom všeho jiného také bojovati se svými příbuznými; mají mi za zlé, že jsem talentován, a že své nadání nenechávám ladem ležeti."

„Zcela správně. Potkalo vás neštěstí — osud vám vložil do kolébky semeno vavřínu básnického. Proč nemáte nadání k přebírání zázvoru neb uzení cervelátů? Nevím, že by která rodina viděla ráda ve svém středu nepovedené dítě, z něhož může se vyvinouti kejklíř; — a víte že u nás jest slovesný umělec pariou, jistou odrůdou kejklíře? Nejvýše že vás bude míti většina bližních za řemeslníka, zvolivšího si v pošetilosti živnost nejméně výnosnou a ceniti vás bude dle toho, mnoho-li práce urobíte, jak půjde na odbyt a mnoho-li z ní vytěžíte. Leč — snad máte energii, — vynucujte na nich úctu. Taková zpruha činnosti neškodí."

„Mně tyto poměry nejsou věru zpruhou, spíše břemenem, již již nesnesitelným."

„Pak se z nich vymaňte. Pane, vám bude překonávati obrovské vrchy hlouposti a plouti širými proudy pošetilosti lidské. Musíte býti volným, nesmíte vléci za sebou spřežení lidí, kteří vás svou láskou trhají stále zpět. Tolik vám radím: Nevažte se nikdy trvale na všední osobnosti, z nichž každá v dík za obcování s vámi zraní vašeho ducha sterým nevinným bodnutím. Přihlédněte k zaryté, neustupné malichernosti, k neuprosnému mrzáctví duševnímu, studujte je, ale pro bůh — nevydávejte se mu v šanc! Jinak vás otráví po kapkách a umučí zvolna, rafinovaně, avšak s matematickou určitostí. A za to bude chtíti od vás dík, lásku, kterou nesmíte odepříti, poněvadž padnete za oběť upřímné dobré vůli, která z vašich perutí vytrhá jen proto pírko za pírkem, abyste svým vzletem ani sobě ani jiným neublížil. Chcete-li býti takovým krotkým tvorem —"

„Nechci, nebudu!"

„Bravo! Jste mlád, máte dobrou vůli a nevíte ještě, že všednost má tvář všelikou, vždy nevinnou a ostny její jsou takměř mikroskopické. Nevidíte ji až když přpjala se k vám jako stohlavý polyp — — s bohem — buďte zdráv a silný. Slibte mi ještě, že zapomenete vše, co jsem vám řekl, — ač není třeba. Nemohl jste mi rozuměti a přeji, abyste dlouho ještě nerozuměl. Až nastane ten trudný pro vás okamžik, že dnešní moje slova zabolí vás v hloubi duše, pak nebudu vám více ubližovati, pak budou myšlénky dnes mnou pronešené vaším vlastním majetkem."

Profesor se zhurta obrátil k domovu. Zanechal v mladíku trpký dojem; tento na počátku své dráhy literární přišel pln úctyplného nadšení k mužnému pěvci národa, skláněje před ním svou hlavu a doufaje, že pěvec vloží na ni své ruce žehnaje mu a posvěcuje ho — —

Rosa šel rychle domů, do svého ráje, jak druhdy říkával; — druhdy. Již schody uvítaly ho svou bělostí a zameteností, chodba a všechno na ní skvělo se milou čistotou, pokoje nalezaly se permanentně ve výminečném stavu smýčení a drhnutí, s nímž se jen přestávalo, aby se mohlo počíti znova. Zejmena salon a pokoj obytný byly vždy ve vzorném pořádku; paní Rosová nemohla spáti, když zůstal v saloně přes noc kufřík hosta a do mužíčkovy pracovny (do níž beztoho nikdo po celý rok nepřišel) všoupnut za týden po svatbě nejprvé koš s prádlem, později pak méně stydlavě různé kufry, almary, věšáky, haraburdí a konečně i kolébka, poněvadž v kuchyni by děcku nebylo zdrávo a příchozí lidé se musejí

sans gêne pohybovati bez ohledů na děcko, jeho peřinky a chůvu. Toť jasné! A že všechno toto důvěřivé uklízení do svatyně mužíčkovy bolí Rosu do duše den co den, neviděla s roztomilou naivitou Vlasta, neřekl zamilovaný Rosa. Stůl profesorův překážel pak v pracovně i nalezl jej Rosa jedenkráte odstěhovaný v obytném pokoji, čistý, s knihami a papíry v pěkných souměrných pyramidách srovnanými; k nemalé mrzutosti paní Rosové rozházel mužíček rozhorleně její stereometrické figury a od té doby měla s ním o tento stůl krutý boj, v němž konečně — zvítězila.

Malichernost! A Rosa byl tak malicherným, že přenechal posléze svůj stůl pořádajícím rukoum své žínky; nepovšimnul si ho téměř více, ač ho paní Rosová stále obohacovala všelikými skleněnými, porcelánovými a jinými nippes.

Tou dobou přestal Rosa nazývati svoji domácnost rájem a odbyl jednou přítele z dávných let, který ho chtěl navštíviti, výrokem: „Můj drahý, já doma nejsem domovem." —

Rosa nalezl svou choť v saloně s cizím pánem.

„Čekáme na tebe, Pavlíčku," zvolala, přicházejíc jemu s radostnou tváří vstříc.

„Můj manžel, — pan Alfred Grün ze Stuttgartu," seznamovala pány.

„Jsem vám k službám. Čeho si ráčíte přáti?" uklonil se Rosa.

„Byl jste mi vřele odporučen pane profesore. Jsem spoluredaktorem „Gothie", listu pro pěstování historických a linguistických věd. Zabezpečili bychom si rádi vaše spolupůsobení —"

„Jest mi líto, pane, nemohu."

„Platíme skvěle."

„Nezávidím vašim spolupracovníkům."

„Já ti nerozumím mužíčku," ozvala se udivená paní.

„Prosím tě, nebuď naivní."

Cizinec odešel a paní Rosová usedla mlčky ku svému šicímu stroji.

Profesor nalezl na svém stole dopis.

„Správa Matice školské v *** mne žádá o příspěvek. Dáme asi dvacet zlatých."

„Ty jsi velikomyslný, Pavle, jak jsem slyšela před chvílí. Abych ti dopřála toho vyražení, musím spořiti; nedáme žádných dvacet zlatých."

Profesor si umínil, že bude za každou cenu mírným; přitáhnuv si židli k šicímu stroji položil Vlastě ruku kolem šije.

„Ženuško, považ, k jakému účelu příspěvek věnujeme," lichotil.

„My tento účel svým příspěvkem nezabezpečíme a sebe zkrátíme. Podívej se, — zde jsou podzimní módy, všechno velice drahé — —"

„Snad možno lacinějšími prostředky dosáhnouti téhož účinku."

„Pavle, — ty chceš na své ženě spořit?"

„Dětino, ty mi nerozumíš, jedná se mi pouze o rozumnou ekonomii —"

„Mne věru nemusíš ekonomii učiti. Čítáme se k prvním rodinám v místě a já chci, abychom na této výši zůstali. Jsem z Hladkých."

„Ano, rozená Vlastimila Hladkých. A tato dívka měla jedenkráte k českým ženám řeč — —

„Nebuď naivní," usmála se paní Rosová; usmála se poprvé upřímně po odchodu cizincově. „Ve všem sluší zachovati míru a tvoje výstřední slova, kteráž jsem deklamovala, nemohou býti měřítkem pro matku rodiny."

„Vlasto, řekni mně opravdově, zdali ti šla horoucí slova ta z duše."

„Šla a nešla. Byla jsem mladá, ješitná a pisatelem řeči byl můj Pavel, — tím jest řečeno vše."

Milovala svého Pavla, obejmula jej vřele a on sklonil svou hlavu na její prsa; když ji opět vztýčil, leskla se v jeho oku slza.

„Mužínku!"

„Nic, — rozechvění — upomínky!"

Rosa se vzchopil a přecházel pokojem; choť jeho nabyvši opětně dobrého rozmaru bavila jej živým a pestrým vypravováním. Slyšel cosi o chůvě, zralých švestkách, kloboučku pana Stránského — a konečně otázku: „Myslím, že mne ani neposloucháš?"

„Zabývám se právě ideou. Chci opět psáti, — již dlouho jsem nečinným."

Rosa usednul po dlouhé době zase jednou k svému stolu a položiv hlavu do obou rukou snil. A musela to býti smutná duma, neboť, když dosnil a hlavu opět pozvedl, vydral se z jeho prsou dlouhý těžký vzdech.

Stroj vrčel, hodiny cvakaly, v pokoji bylo tak milo a jasno.

„Nečinným, Pavle?" ozvala se Vlasta. „Já soudím, že správně zastáváš svůj úřad a jiné činnosti vyhledávati nemusíš. K vůli efemerní slávě —"

„Vlasto, ty dýcháš protože žiješ, a můj duch pracuje jsa k tomu povolán; prosím tě, nezmiňuj se vícekráte takovým způsobem o mé práci duševní. Jest mi svatou. Nerozumíš-li mně, tedy mne aspoň ušetři!"

„Mám za to, že bude moudřejší, když ty se ušetříš, Pavle. Měj rozum. Tvému duchu není práce hříčkou, on pracuje vulkanicky a rozruší celou tvoji bytost. Já jsem nebyla nikdy spokojena, když jsme všichni se tobě museli vyhýbati jako věštci v hvězdách čtoucímu, když strávil jsi celé noci v horečném zanícení. Nechci, aby se to opakovalo. Tvoje zdraví jest slabé, a tvůj život náleží manželce, dětem —"

„I moje blaho a čest."

„Čest? Těšilo mne sice jednou, když tvé jméno viděla jsem skvíti se ve všech listech, avšak i taková dráždidla ctižádosti sevšední. A blaho? Nevím, jakým štěstím jest pro ženu, když choť její odcizuje jí celou svou bytost a veškero své vědění, své myšlénky a cit vyhazuje na trh davu k ukojení okamžité chuti za několik lichotných slov a žebráckou odměnu. Chceš-li psáti, piš do Stuttgartu."

„Vlasto, pro bůh — mlč!"

„Dobře. Já znám tvoji choulostivost, ale i té lze vyhověti. Musí někdo věděti, že píšeš do Gothie? A kdyby konečně se rozneslo, zejména na místech vyšších, — myslím, že bys nabyl hravě více cti a vážnosti, ba i hmotného prospěchu, jehož takto nikdy nezískáš. Dávno již chtěla jsem ti říci a musím nyní konečně vůči tvé nechápavosti ukázati na to, že zneužíváš svých statků duševních k neplodným hříčkám tak zvaným vlasteneckým, prohřešuje se na sobě a na své rodině. Ta má ti býti svatou!"

Rosa vyskočil se stolice, rty jeho se chvěly jako by zdržovaly burácení hněvu.

„Nezlob se,“ pravila s trpkým úsměvem Vlasta. „Vytrhuji tě v myšlenkách — upokoj se a piš. Vím, že mluvím do větru. Ale piš něco hezkého, už jsem dávno nic od tebe nečtla,“ dodala mírně, jako na usmíření.

„Vždyť nechceš, vždyť obíráš se poslední dobou výlučně romány, psanými pro demi-monde a barbarský vkus.“

„Poněvadž tvým ideám a obrazům, v nichž je podáváš, nerozumím. Dostávám z nich závrať. Proto chutná mi lépe strava pikantní a tučná.“ Vlasta se smála, upřímně a dobrácky. — Rosa vzal klobouk a odešel.

Byl vyhozen s nejdražšími statky své duše na ulici, byl pod vlastní svou střechou psancem.

Každé srdce lidské chová ve svém nitru struny nejsvětějších citů svých, jichž nesmí se dotknouti surově nikdo, ani ruka nejmilejší, aby nerozladila jejich souzvuk, aby nerozzvučely se v divokou zhoubnou dissonanci.

Rosa odměnil škaredě manželskou péči Vlastinu; přišel velmi pozdě domů. Byl uvítán významným tichem a druhého dne dostalo se jemu důstojné domluvy, provázené smutnými pohledy ze zarudlých krásných očí. Podruhé zase, po třetí též; později však omrzel uraženou Vlastu kazatelský úřad a Rosa byl posléze doma hostem.

Večerní jeho přátelé važili si ho vysoce; sedával mezi nimi poslední, měl pro každého tabatěrku a řízný vtip, neunavil se ani pitím ani hrou. Někteří nováčkové pokusili se o to paradovati před ním svými ideami, pochodili však špatně; on každý pokus takový zdrtil v zárodku balvanem cynismu. Rád mluvíval však o Vlastě.

„Stále v čele naší národní společnosti,“ říkával. „Je-li jaká slavnost, přinese Vlasta nejkrásnější šaty, sedne na první místo a jsou-li přítomni úředníci, zejména mladí, dělá honéry. K Rosovům jdou studenti poprvé zvát na ples, — u Rosů šijí slečny bíločervené fábory na věnce, které paní Vlastimila Rosová velice ráda do Prahy posýlá, — u Rosů napíše se na každou subskripční listinu v čelo: „Vlasta Rosová — zlatku.“ Ach —, to vše působí, ovšem více v skrytu, tak že někteří nechápavější z nás teprvé vždy o volbách se dočtou z novin, jak naše město jest uvědomělé. Přeju každému tak vzornou ženu. Nepamatuji se, že by mi kdy byl scházel knoflíček na límci, aneb že by moje manchetty byly otřepané. Oběd jest vždy na minutu na stole a solidní; toť pýcha mé ženy — vedle vzdělávání služek. Od nás každý rád přijme služku; Vlasta užije s nimi sice dost mrzutostí — o tom všem se já při obědě dozvím, — považte ta zábava — za to však říkávám své drahé žínce: „Tys měla býti sergeantmajorem.“ Mne si žínka vysoko cení. Jakmile vstoupím do dveří, již mám rovnati ženu se sousedkami, spravovati klece, a když odcházím, ještě jsem dlužen zatloukání hřebíků a plísnění služky. Druhdy jsem býval jistým druhem koníka pro děti; ještě jsem si ani neotřel doma brejle a již mi posadili jedno dítě na klín, druhé na rameno a „bez tatínka byste robátka ničeho neužily, — tatínku, hoň se s Edgarem, houpej Vilmu, zatluč jim na buben, nakrm je“, říkávala Vlasta, a na mou věru, děti se na mne vždycky vrhly jako na mého nebožtíka pudlíka. Býval jsem celý rozlámaný jda z domu. Nyní to již vyrostlo, Vlasta si je vychovala, vyzná se v tom; zvrátila úplně moje vychovatelské zásady, používala metly, bubáků a podobných osvědčených pedagogických prostředků, a já vida, kterak moje děti prospívají na duchu i na těle, kterak jsou vždy nejumytější, nejvyfintěnější v celém městě a pokorné v kostele i k matince, mlčel jsem zaražen a oslněn. Dcera mi již dorůstá, — Vlasta mi onehdy sdělila, že ji přiměl husarský důstojník, — pardon dragonský, máme tu nyní dragony — svými pozornostmi k uzardění. A můj hoch — nu ten bude za dvacet let seděti a baviti se právě tak jako my bodří občané zde. A vůči těmto skvělým úspěchům musím doznati, že nemám nijakého vlivu na své děti, — Vlasta mi nedovolí, ona zastane vše a dobře. Byl jsem tak pošetilý, že jsem jí zkazil někdy dobrou mysl svými rozdílnými názory, ona však dovede se k vůli takovým mým pokusům na mne velice rozlítiti a tvrdí, že bych zmařil ovoce jejího úsilí. Nu možná, — já jsem od jakživa ve všem všudy theoretikem, ona praktikem; kde také měl jsem nabyti zkušeností? Jsem poprvé ženat — —“

„Podruhé snad, pane profesore!?“

Rosa neodpověděl a nikdy se nezmínil špetnutím o své první choti —

Společnost ani nebyla vděčna tazateli, neboť večer byl pak zkažen: Rosa upadl při vzpomínce na první svou choť v mlčení a neobyčejně rozechvěn odešel.

Loni se rozloučil se svými přátely; za velikého účastenství všech tříd obyvatelstva pohřben slavně.

Zemřel následkem srdečních křečí. Trpěl jimi po delší dobu a měl od lékaře nařízeno, aby se vystříhal všeho rozčilení, nechť již litostného neb radostného.

A tu mu přivezla Vlasta z Prahy na prázdniny syna Edgara, hezkého, švarného hocha, pochoutku pro místní dívčiny, oděného jako barona, s cereviskou na hlavě a trikolorní stužkou na prsou; otec spatřiv jej nemohl zprvu pronésti slova, ale pak vypukl v šílený smích, klesnul — Patrně ho radost usmrtila. Říkají tak lidé, říká tak Vlasta — —

Poesii.

Ohněm i mrazem, jasem i tmou
vcházelas, vešlas v duši mou;
ať letělas nebem, ať snesla se v zem,
já držel se za tvé řízy lem,
ve hvězdných výšinách, v propasti hlubinách
ať srdce pokrýval mi zlatý pel, neb prach.

Ohněm i mrazem, jasem i tmou
já prošel životem pod perutí tvou —
i ať to bylo už tak neb tak,
ať úsměv mám na rtech neb zakrývám zrak,
v tom běhu šerých let, v nichž vše utuhne v led,
ty v duši jsi mi zbyla co perla naposled.

Je to teď stárnoucí, skloněný strom,
leč zbylo dost květů na stromě tom —
ať z mízy je stvořil, neb z jiní tvůj dech,
cítím přec v kořenech, ve větvích všech
to tvoje dýchání, to slunné usmání,
jež i když vrhá stín — jen život zaclání. —

J. V. Sládek.

Ethiopská lilie.

Romanetto od *J. Arbesa.*

(Dokončení.)

Napadlo mne, že květina ta jest nyní jedinou upomínkou na ony chvíle, že suché květy a lístky její nikterak nenesou vinu na mém hoři — napadlo mne, že pohled na ni mohl by nyní nebo snad po letech zbuditi v chmurné duši mé vzpomínky, z kterýchž bych mohl vyvoditi aspoň zdánlivé příčiny zmaření své práce, a proto jsem květinu tu odložil do desek herbáře zvlášť, abych si ji později mohl odnésti domů. Můžete si však pomysliti mé překvapení, když odnášeje za několik dní desky s květinou domů a zastaviv se jen na faře shledal jsem před domem, v němž jsem tehda bydlil, že ethiopské lilie nemám. Co dále s lilií se dělo, víte. Avšak překvapení, které mi bylo zachováno na dnešní den, kdy shledav se mimo vše nadání poznovu s květinou tou zvedl jsem ji do výše proti světlu a spozoroval, že je podlepena papírem, číslicemi a mathematickými formulkami popsaným, překvapení to přesahuje veškerou lidskou představu a jenom z toho, co jsem vám byl právě vypravoval o své práci a osudném jejím zmaření, můžete si o něm učiniti pojem aspoň přibliženě. Byl jsem u vytržení a zároveň zdrcen. Nebyl jsem skoro ani mocen svých smyslů. Zdálo se mi, že se mi hlava a srdce rozskočí... Byl jste ostatně podivného mého chování očitým svědkem a nyní také víte, co bylo toho příčinou. Zároveň také shledáte, že ve všem tom, čeho jste byl svědkem, a co jsem vám byl vypravoval, nebylo ani nejnepatrnější nadpřirozenosti, nýbrž že vyvíjelo se vše, byť zdánlivě skoro až mysticky, jako by byly tajemné mocnosti ve hře, přece jen zcela prostě, logicky a přirozeně . . .

Stařičký učitel umlkl.

Měl pravdu. Teprv když skončil, bylo mi vše, co zdálo se mi býti dříve, ba i v průběhu jeho vypravování podivným nebo nejasným, zcela přirozené; nicméně nezamezilo hluboký dojem, jaký byl na mne učinil starcův vědecký výklad.

Nalezal jsem se tváří v tvář muži, o jehož vzdělanosti a bystrosti ducha jsem byl sice nikdy nepochyboval; ale teprv nyní jsem chápal úplně důmysl, hloubku a bezpříkladnou vytrvalost jeho ducha; teprv nyní se mi zdálo, že mám aspoň přibliženě pravý pojem o muži, kterýž stráviv celý svůj dlouhý život skoro v úplné odloučenosti od světa byl jej věnoval namahavé duševní práci, která vyžadovala tak neobyčejného důmyslu, jakým ze sta tisíc smrtelníků snad jediný ve stu letech vynikne; teprv nyní dovedl jsem také pochopiti a oceniti hluboký žal podivuhodného muže toho nad zmařenou jeho prací . . .

Když umlkl, chtěl jsem něco pronésti; ale každá myšlenka, která v tu chvíli kmitla mým mozkem, zdála se mi býti nesmírnou profanací.

Stařec, kterýž byl po celou dobu svého dlouhého vypravování i vědeckého výkladu ethiopskou lilii neustále na klíně držel, jako by se bál, aby mu jí nikdo neodcizil, umlkna upřel zrak svůj na osudnou pro něj květinu. Chvíli se na ni díval, jako se díváme v tvář mrtvé milé bytosti, pak zvedl květinu pomalu do výše a ještě pomaleji ji položil na stolek, s něhož ji byl před zahájením posledního svého líčení vzal.

„Co s tebou — ty zvadlý, zpukřelý, hnilobou páchnoucí květe, kterýž jsi mi na pokraji hrobu a v nejtrpčím okamžiku způsobil radost takměř šílenou!“ zašeptal polohlasitě. Radost ta ovšem trvala jen několik okamžiků! „Nyní však jsi i pro mne, jako pro každého jiného, bez ceny — můžeš spráchnivěti jako setlí v několika letech moje vlastní kosti v úplném zapomenutí . . .“

Teprv nyní odvážil jsem se přerušiti mlčení.

„Ne, ne, pane učiteli,“ uklouzlo mi mimovolně. „Vaše jméno, vaše zásluha nemůže upadnouti v zapomenutí!“ . .

V poslední době skoro až ledově klidnou tvář kmetovu přeletl trpký úsměv.

„Jak to míníte?“ optal se ostře upřev na mne pronikavý svůj zrak.

„Že nutno jen podati o vaší mnoholeté práci zprávu do veřejnosti . . .“

„A celý svět si ze mne stropí pustý smích!“ . . přerušil mne stařec kvapně.

„Nikoli, pane učiteli,“ dím klidně. „Náhodou zabýval jsem se, ovšem že jen dilettantsky, rudimenty astronomie a znám aspoň v hlavních rysech cestu, kterouž se byl Leverrier při svých výpočtech bral; avšak postup vaší práce, jak jste mi ji byl vylíčil, liší se v podstatě i jednotlivostech nápadně od práce Leverrierovy, ba i některé vaše premisse se různí. Na tom nezáleží, kdo z vás dospěl dříve cíle; nýbrž jde o to, jak a v čem se vaše práce různily . . .“

„Pravda,“ odpověděl na to stařec váhavě. „Studoval jsem po odhalení Vodana všechny zprávy a vědecké výklady o předcházejícím vypočítání a shledal, že Leverrierovy premisse byly daleko jistější než moje, že důmyslný muž ten ubíral se cestou méně komplikovanou než já, slovem že jsou v našich výpočtech nápadné a skoro i laikům zjevné odchylky, ale přes to vše . . .“

Nedomluvil. Zdálo se, jako by byl na rozpacích, má-li setrvati na svém původním úmyslu čili nic.

„A stačil by k přesně vědeckému důkazu těchto odchylek pouhý ten půlarch papíru, na němž jste si byl zaznamenal přehledně výsledek své práce?“ optal jsem se.

„Úplně,“ zní odpověď jasně a určitě.

„Nuže — pak není nejmenší překážky,“ dím na to.

„Budiž,“ odpovídá stařec. „Ale popřejte mi lhůtu dvou dní — o pohřbu Otilky dám vám odpověď definitivní.“

Slova ta pronešena vážně a zároveň s tak zvláštním skoro prosebným přízvukem, že nebylo lze pro okamžik pranic namítnouti.

Chtěl jsem stařičkému učiteli za jeho vypravování poděkovati; ale i tentokráte nedostávalo se mi vhodných slov a každá forma zdála se mi býti frasovitou. Vstal jsem tudíž beze slova pomalu se svého místa na znamení, že nechci více starce obtěžovati. Kmet vyčetl myšlenku mou z výrazu mé tváře.

„Promiňte,“ pravil vlídně a s tímže přízvukem jako před chvílí, „že jsem vás tak dlouho . . .“

*

Nedomluviv zamlčel se na několik okamžiků, jako by přemítal o myšlence, která byla náhle duší jeho šlehla, načež dodal: „A možno-li vám, vyplňte, prosím, jen ještě jednu moji snažnou prosbu.“

„S největší ochotou. Račte se jen vysloviti, pane učiteli.“

„Zůstavte, prosím, sestřence svého zde u mne přes noc . . .“

Přání to mne v nejvyšší míře překvapilo. Připomena si, co bylo předcházelo, odpověděl jsem váhavě:

„Za jiných okolností bych tak milerád učinil; ale vy přec ráčíte býti, pane učiteli, unaven a potřebujete odpočinku. Ochotně učiním nutná opatření, abyste nemusil stráviti tuto noc o samotě . . .“

Stařec se trpce pousmál.

„O mne tu nejde, milý příteli,“ děl na to, „nýbrž o vašeho sestřence. Nezapomeňte, jaká duševní muka snáší, a přejte jemu i mně, abychom se, možno-li, vzájemně potěšili . . .“

Avšak ani tento důvod mne úplně nepřesvědčil; ale nemaje protidůvodu mlčel jsem.

„Či zavdal jsem snad v průběhu posledního svého vypravování,“ ujal se slova stařec, „jen slovem příležitost k pochybnosti o svém duševním stavu? Jak vidíte, jsem opět tak kliden jako jsem býval za dob štěstí, a útěcha z takových úst nemůže se minouti účinku na zdrcené srdce vašeho sestřence . . . Opakuji tudíž prosbu svou poznovu.“

Nezbylo mi, než svoliti. Po té chtěl jsem vejít do druhého pokoje, abych se rozloučil se sestřencem, ale stařičký učitel mne zadržel:

„Ne, ne — nelučte se! Odejděte zcela klidně a bez starosti. A možno-li vám, navštivte mne zejtra z rána . . .“

Uposlechl jsem. Podav starci ruku opustil jsem komnatu a dům, abych se vrátil domů . . .

Stařičký učitel měl pravdu. Když jsem jej druhého dne z rána navštívil a setkal se se sestřencem, vyčetl jsem na první pohled s tváře sestřencovy, že vrátil se v duši jeho poměrný klid nebo aspoň tichá resignace.

Pravil mi, že byl ve společnosti kmetově probděl celou noc — a vzezření jeho slova ta také potvrzovala — a že mi bude později vypravovati, co se byl z úst kmetových o své Otilce dověděl . . . Pak jsme spolu odešli a zůstavili stařičkého učitele s mrtvou Otilkou o samotě . . .

Následujícího dne byl pohřeb, prostý a jednoduchý. Sešlo se několik osob z nejbližšího sousedstva, dostavil se kněz a vykropil mrtvolu, která ležela v sněhobílém rubáši a beze všech okras v černé jedlové rakvi na prostém katafalku uprostřed kmetovy studovny, a sešel pak dolů na dvůr, aby počkal, až rakev zavrou, zatlukou hřeby a snesou do vozu. Větší část lidí, kteří byli církevnímu ritu přítomni, následovala příkladu duchovního a v komnatě zbyl jen kmet, já a sestřenec, tři ženy a zřízenci, kteří měli rakev snésti.

Stařec sám vzal víko rakve, jež stálo opřeno o jeden roh katafalku, a namáhavě položil je bez cizí pomoci na rakev. Na to chtěl zatlouci první hřeb do rakve. Náhle sebou však trhnul, jako by si byl na něco vzpomněl. Odešel do druhého pokojíku a vrátil se s podlouhlým pouzdrem z šedého tuhého papíru, nadzvedl víko rakve, položil pouzdro na prsa mrtvé dívky, na to zavřel víkem rakev a zatloukl první hřeb . . .

Mlčky sledoval jsem podivné jednání starcovo, o jehož významu neměl jsem ani tušení. Avšak sotva že byl stařec zatloukl hřeb poslední a pohřební zřízenci zvedli rakev, aby ji snesli, obrátil se stařec ke mně a pravil přitlumeným hlasem:

„Odpusťte, milý příteli, že vyžádav si od vás v příčině předvčerejšího vašeho přání lhůtu až do Otilčina pohřbu, musím vám nyní zvěstovati, že mu vyhověti není lze. Ještě předevčírem šlehl duší mojí — snad již poslední blesk ješitnosti . . . Ještě předevčírem a včera jsem byl ochoten přání vašemu vyhověti a tajemství své dlouholeté práce uveřejniti; ale když jsem na dnešek v noci prodlel několik hodin u otevřené rakve Otilčiny a skoro neustále se díval v tu jemnou a přece již ztuhlou, ledovou její tvář, rozhodl jsem se jinak. Osudná ethiopská lilie i poslední a jediný důkaz mé duševní práce, o kteréž kromě vás a Otilky posud ještě nikdo nezvěděl, spráchniví s tělem Otilčiným . . .“

„Probůh co jste to učinil, pane učiteli!“ zvolal jsem skoro vášnivě.

Stařec na mne pohledl s výrazem neobyčejného smutku a jediný tento pohled jeho mne odzbrojil.

Mezi tím byly i cizí ženštiny opustily komnatu a stařec učinil několik kroků směrem ku dveřím. Já a sestřenec jsme jej následovali a sešli pak dolů před dům.

Pohřební vůz obklopen byl hloučkem lidí a dětí; ale když se povoz hnul, následoval jej jen stařec, sestřenec a já . . . Pohřeb tak řídké bytosti, jakou byla Otilka, podoben byl pohřbu žebračky.

Za několik minut octli jsme se na nedalekém hřbitově a před otevřeným hrobem a sice před tímže hrobem, v němž byly zpola již setlely kosti Otilčiny matky. Nový hrob vykopán tak těsně vedle starého, že bylo viděti i část zpola setlelé staré rakve.

Po obvyklých obřadech spuštěna rakev s Otilkou do hrobu. Stařičký učitel stál na pokraji hrobu upíraje neodvratně, ale klidně zrak svůj na černou rakev — sestřenec stál vedle kmeta se svěšenou hlavou a v zádumčivých očích jeho leskly se dvě slzy . . .

Vyčkali jsme všickni tři, až byl hrob vyplněn; pak jsme beze slova opustili hrob i hřbitov . . .

Ubírali jsme se pomalu k bytu učitelovu. Také na cestě nikdo ani slova nepromluvil, a teprv když nám stařec před domem podal na rozloučenou ruce, připomenul s přízvukem elegickým:

„Na bytost, kterouž jsme byli právě pohřbili, zajisté nikdo z nás nezapomene, ale nezapomeňte na květinu, kterouž Otilie znala jen dle jmena a z pouhého popisu. Naskytne-li se vám některému někdy možnost — prosím, zasaďte na Otilčin hrob aspoň jediný stonek osudné ethiopské lilie . . .

Mlčky stiskli jsme starci ruce a opustili jej. Doprovodil jsem sestřence až do jeho bytu a zpozorovav, že nejeví symptomy znepokojující, nýbrž jen tichou resignaci, zůstavil jsem jej v komnatě a vrátil se domů . . .

Přiznám se, že snažil jsem se reprodukovati v předcházejícím slova stařičkého učitele co možná věrně a zároveň beze všech stylistických ozdůbek, jak byl stařec

sám vypravoval, i nicméně nemohu zamlčeti, že vše to, čeho jsem byl očitým svědkem a co mi bylo vypravováno, učinilo na mne přes všechnu svou prostotu dojem tak vzrušující, jako událost přímo tragická. Neobyčejně zdravý můj organismus tělesný arci se dojmu tomu vzpíral, tak že první dvě noci nejevil se dojem ten než tím, že byl spánek můj nepokojný; ale třetí noci byl jsem rozčilen a spánek mne míjel po celou noc.

Nechť jsem počal přemítati o čemkoli, vždy zůstala pozornost má na předmět ten jen několik okamžiků upnuta — předmět počal před duševním zrakem mým blednouti, jako by se ztrácel v mlze, až posléze vyhouply se z choré mlhy obrazy stařičkého učitele a ubohé dívky, kterouž jsme byli právě na poslední cestě doprovodili.. Přemítal jsem o jejich osudech. Avšak čím déle a hlouběji jsem se nořil v duchu v ten zdánlivě zcela prostý, vpravdě však bezpříkladně zapletený a skřižovaný labyrint nesčetných příčin a účinků, z kterýchž jest setkán osud každého z nás, tím mrazivěji dotýkaly se mne konečné výsledky života obou těchto, co do názoru, snah a cílů tak řídkých bytostí, k jejichž osudům byl se také připnul osud mého sestřence.

Tichá resignace, kterou jevil, nebyla mi nižádným důkazem, že se krutá rána, která mu byla přímo do srdce zasazena, znovu zase neotevře; neboť lidé vynikající živou fantasií jako on, trpí nepoměrně více a déle než lidé, kterým nedosti čilá obraznost nekouzlí obrazy minulosti nebo budoucnosti dosti plasticky a v tak živých barvách. Avšak přes to nebylo mi mladistvého sestřence ani z daleka tak líto jako stařičkého učitele: před sestřencem otvírala se perspektiva na celý život, před kmetem pak už jen na zející hrob . . .

Ký div, že v myšlenkách svých obíral jsem se skoro výhradně se starcem a podivuhodným jeho problemem mathematickým; ký div, že přemítal jsem o spůsobu, jakým bych důkaz učitelova tajemství zachránil před setlením . . . Odpověď arci byla snadná; zmocniti se proti vůli a bez vědomí starcova pouzdra, v něž byl tajemství své uložil do rakve Otilčiny; ale provedení myšlenky té nestavěly se tak v cestu překážky fysické jako mravní. Jeden z hrobníků hřbitova malostranského býval mým spolužákem a žákem stařičkého učitele a zajisté by mi byl po náležitém objasnění a vyložení stavu věcí ochotně nápomocen. Ale když jsem o provedení myšlenky té za lunojasné noci o samotě přemítal, zdála se mi býti přes vešken ryze lidský účel svůj přece jen nepromíjitelným zneuctěním památky Otilčiny a zneužitím důvěry starcovy . . .

A jiného prostředku nebylo . . .

Probděl jsem celou noc přecházeje ve svém pokojíku. Když pak se počalo šeřiti a já přistoupiv k oknu zahleděl jsem se na ulici, poznal jsem u protějšího domu státi sestřence na témže místě, kde stál onoho rána, než jsme se odebrali k starému učiteli.

Otevřev okno hodil jsem mu domovní klíč a v několika minutách byl mladík v mém pokojíku.

„Pro bůh, co se stalo, milý Hugo?“ ptám se úzkostlivě.

„Odpusť, strýčku,“ zahájil sestřenec stereotypní frasí svou řeč, „že tě opět tak časně zrána obtěžuju,“ a hlas jeho chvěl se nevylíčitelným vnitřním pohnutím.

„Co se stalo — mluv?!“ naléhám.

„Nic — nic — milý strýčku . . . Jen mi, prosím promiň! . . . Když jsem se včera vrátil domů, byl jsem poměrně kliden, ale v noci zmocnil se mne nevylíčitelný nepokoj a duši mou rozechvěla bezměrná bolest, div že se mi prsa a hlava nerozskočila . . .“

Domnívaje se znáti příčinu jeho hoře mlčel jsem a sestřenec po chvíli pokračoval:

„Ani bys nevěřil, milý strýčku, jak konejšivě působila na mne předevčírem večer slova stařičkého učitele. Zdáloť se mi, jako by ke mně mluvil usmiřující anděl a za nedlouho mi bylo, jako by byla Otilka ani nezemřela, nýbrž jen usnula, jako bych ji měl zejtra zase spatřiti a políbiti . . . A duševní tento stav potrval skoro po celé tři dny . . . Ba když jsem včera před pohřbem stál opodál otevřené rakve její, bylo mi, jak by sladká ta duše v rakvi jen dřímala: zdálo se mi, že nesmím se k rakvi ani přiblížiti, bych ji neprobudil . . . Tak stál jsem opodál, až stařičký učitel zavřel rakev, aniž bych byl ještě jednou — naposledy pohlédl drahé Otilce v ztuhlou, čarokrásnou tvář . . . Avšak dnes v noci, když jsem o samotě vzpomínal událostí dnešního dne, a duší mojí šlehla myšlenka, že Otilku svou nikdy — nikdy více nespatřím, zdálo se mi, že nepohledna jí naposledy v tvář spáchal jsem hřích nepromíjitelný . . . A jako za trest za tento hřích nemohl jsem si již ani několik hodin po jejím pohřbu tu milou její tvář více připomenouti — zdáloť se mi, že vidím bleďoučkou tvář, jako bych se díval skrze mlhu, ale tvář neurčitých a přece bolestně a vyčítavě zkřivených tahů . . . Nemohl jsem doma vydržeti . . . Bloudil jsem po celou noc ulicemi, až zastavil jsem, strýčku, zde před domem, abych tě snažně poprosil za jedinou jen ještě věc . . .“

Sestřenec, jenž byl tato slova pronesl trhavě, umlkl.

„A co si přeješ, milý hochu?“ ptám se vlídně.

„Musím Otilku vidět ještě jednou — naposledy,“ zašeptal sotva slyšitelným hlasem a zajíkavě.

Teprv nyní jsem pochopil, oč jde, ale zároveň šlehla i mojí duší myšlenka: Bude-li možno přání sestřencovo vyplniti, odpadá jedna z hlavních překážek, které po mém náhledu stály v cestě zmocniti se důkazu tajemství učitelova . . .

Rozhodl jsem se bez odkladu.

„Pokusím se, milý Hugo, abych tvému přání vyhověl,“ dím na to, ačkoliv jsem při tom spíše myslil na vlastní plán než na sestřencovo přání.

„A je to možné?“ vyrazil ze sebe zajíkavě sestřenec.

„Možné-li — ovšem posud nelze říci na jisto,“ připomínám: „ale učiním, seč jsem, abych . . .“

Nedořekl jsem. Sestřenec uchopiv mou ruku křečovitě ji stiskl . . .

Po té snažil jsem se obrátiti myšlenky sestřencovy k jinému předmětu. Když pak se rozednilo, odebral jsem se sám na hřbitov. Zastal jsem hrobníka, kterého jsem hledal, doma. Přivítal mne, ale netajil se svým podivením nad časnou mojí návštěvou. Uznal jsem za dobré vyložiti mu dříve podstatu věci, než udám pravou příčinu svého příchodu. Vypravoval jsem mu tudíž v stručnosti a věrně vše, co pokládal jsem za vhodné, aby zvěděl o namahavé duševní práci stařičkého učitele; vylíčil jsem mu dosah tajemství a konečně jen jaksi letmo dotknul jsem se možnosti zachrániti tak důležitý důkaz před setlením.

Bývalý spolužák můj naslouchal mým slovům pozorně a když jsem skončil, pravil chladně:

„Míníš tedy, že nutno dívčin hrob znovu vykopati a rakev otevříti?"

Tak jasně a určitě vyslovená vlastní moje myšlenka mne skoro až zalekla. Bez odpovědi kývl jsem jen hlavou.

„A víš, že může býti něco podobného pokládáno za svatokrádež?" pokračoval hrobník.

„Ale když ty sám . . ." namítám nesměle.

„Právě proto, že musil bych tak učiniti sám, jest věc choulostivější. Hrob je v oddělení, které obstarává druhý hrobník — vždyť víš, že jsem včera vůbec ani při pohřbu nebyl . . . A mimo to kdybych byl postižen — kdož medle by mi uvěřil? Jakž bych dokázal, že nemíním spáchati svatokrádeže?"

Musil jsem slovům těm přisvědčiti. Prostá logika jejich mne přesvědčila o nemožnosti provedení mé myšlenky.

Hrobník chvíli setrval v mlčení, jako by přemítal; pak pravil:

„Jen jedna cesta je možna: — kdybych měl nejméně dva svědky . . ."

„Vždyť se můžeš i kolegovi svému svěřiti," připomínám.

„Svědectví kolegovo by bylo nezávažné; mohlť by býti pokládán za spoluvinníka — zde je třeba dvou svědků zcela cizích . . ."

„Dostačilo by svědectví moje a některého z mých známých?" ptám se chvatně.

„Ovšem že," odpovídá hrobník. „Ale musilo by se to státi pozdě na večer — as tak krátce před půlnocí. Nejlíp dnes — bude-li totiž tak, nebo podobně jasná noc, jako byla včera . . ."

Byl jsem spokojen.

„Budu čekat do jedenácti hodin a nedám odvázat psy, až odejdete," připomenul hrobník. „Trhni jen zcela lehce zvoncem u hlavních vrat a nedbej, kdyby vás uvítal štěkot psů . . ."

Rozloučiv se s hrobníkem pospíšil jsem domů, bych to zvěstoval sestřenci . . .

Nadešel večer. Měsíc, skoro v úplňku, vyšel již před západem slunce; nalezal se skoro v zenithu, když jsem se v ustanovenou hodinu vydal se svým sestřencem na cestu ku hřbitovu.

Byla jedna z oněch tichých čarokrásných nocí říjnových, které tak elegicky naladují ducha lidského, které vzbuzují v duši jen vzpomínky sladkobolné nebo truchlivé. Obloha byla bez obláčku a zdánlivě také bez hvězd, neboť jenom tu tam bylo lze na obloze pozorovati nějakou hvězdu první světlosti; lesk ostatních byl vesměs zastíněn neobyčejným leskem bledé luny.

Octnuvše se před hlavními vraty hřbitova zůstali jsme státi. Sotva však jsem trhnul zvoncem, ozval se za vraty, jak byl hrobník předvídal, štěkot psů. Hned na to zaslechli jsme rupot kroků v písku; klíč zarachotil v zámku malých dvířek, klika cvakla a dvířka se otevřely.

Vešli jsme na hřbitov. Hrobník zavřev dvířka okřikl psy, kteří vrčíce popobíhali před svými boudami, s vyceněnými tesáky a potrhávali řetězi, na nichž byli přivázáni. Vzav pak připravenou motyku a lopatu ubíral se směrem k Otilčinu hrobu.

Dospěvše k obrovskému pomníku knížete Passovského uprostřed hřbitova zabočili jsme do hlavního stromořadí, táhnoucího se odtud směrem k západu, a za několik vteřin octli jsme se na místě.

Na cestě slyšeli jsme jen rupot svých vlastních kroků v písku a občas mírný ševel listoví, když do korun stromů a keřů zavál na okamžik svěží větřík; když však jsme se zastavili, panovalo vůkol hluboké ticho.

„Na štěstí je hlína v hrobě sypká; motyky nebude skoro ani třeba," připomenul hrobník a odhodiv motyku pustil se do práce.

Mlčky stál jsem se sestřencem na pokraji hrobu dívaje se na pracujícího hrobníka. Po několika minutách mne dívání na jediné temné místo unavilo; rozhledl jsem se kolem . . .

V magickém světle v zenithu se nalezajícího měsíce byl hřbitov vskutku báječně krásný. Vše jevilo se toliko ve dvou intensivních barvách a jejich nesčetných variacích od svítivého stříbra po hlubokou čerň . . . I purpurové květy některých podzimních květin a zlaté nápisy i pozlacené kříže měly barvu stříbrolesklou — vše buď zářilo stříbrem nebo se jevilo v nejrůznějších odstínech šedosti, od lehké šedi až po zdánlivou bezbarevnost nebo bylo černé jak uhel . . .

Hluboké noční ticho rušeno nyní jen šumivě rýpavým lomozem lopaty pracujícího hrobníka.

Asi po dvaceti minutách zaslechl jsem zvuk dunivý; patrně byla lopata poprvé zavadila o rakev a asi v pěti dalších minutách byla hlína z hrobu tak dalece odstraněna, že bylo lze zcela zřetelně rozeznati obrysy víka.

Hrobník ustál ve své práci, odložil lopatu a vzav do ruky motyku skočil do hrobu, do noh rakve, kde se rozkročil. Na to nahnuv se ku předu zarazil špičku motyky v hlavách rakve mezi rakev a víko . . . Následoval vrzavý zvuk, bolestnému zaúpění podobný . . . Hřeby povolily, víko odtrženo od rakve.

Hrobník odloživ motyku na vyhrabanou u hrobu hlínu shýbl se nyní k rakvi a pomalu, patrně dosti namahavě zvedal víko — nejprvé přímo k sobě do výše a když pak stálo skoro kolmo, otočil je k levé straně a opřel o jednu stěnu hrobu.

Zář měsíce padala přímo do hrobu do rakve . . . Mrtvá dívka neležela však více na znak jako když byla rakev na katafalku, nýbrž poněkud k pravé straně nakloněna; pouzdro s důkazem učitelova tajemství bylo se s prsou jejích svezlo k pravému boku . . .

V ten okamžik neměl jsem pro nic jiného smyslu než pro tento záhadný předmět a nevím ani, co značilo se v tváři sestřencově, když spatřil v plné záři měsíce ještě jednou a naposledy ztuhlou tvář nejmilejší bytosti.

„Tam, tam!" zvolal jsem prudce ukazuje rukou na pouzdro.

Hrobník shýbl se poznovu, zvedl pouzdro a podal mi je; ale zůstal v hrobě rozkročen státi, aby mohl později zas víko přiklopiti.

„Dík, sterý dík!" uklouzlo mi, a hltavě, jako by mi někdo podával nejvzácnější skvost, sáhl jsem po pouzdru.

Ruka má se chvěla, když pohna pouzdrem zaslechl jsem mírný šelest uvnitř . . . A rychlostí blesku otevřel jsem pouzdro, bych doň nahledl. Nahnul jsem je proti měsíci; ale místo bělavého papíru zeje na mne zevnitř — černo . . . Rychle podstrčil jsem plochou dlaň levé ruky

pod otvor pouzdra, naklonil toto ještě více a vysypal na dlaň trochu černého — popele . . .

Několik okamžiků zůstal jsem bez pohnutí. Nevýslovná trpkost sevřela mi prsa. Teprv po delší chvíli zavřel jsem zas pouzdro a podav je hrobníkovi připomenul jsem:

„Ulož je, prosím, zase tam, kde bylo — jeť bez ceny . . .“

Hned po té pohledl jsem na sestřence. Stál vzpřímen upíraje zrak svůj neodvratně do hrobu na tvář své sladké Otilky a v očích jeho leskly se tiché dvě perly jako den před tím, když spouštěna rakev do hrobu . , .

„Mám rakev zavříti?“ optal se po chvíli hrobník, když byl pouzdro zase uložil na místo, kde bylo leželo.

„Zavřete!“ pravil tentokráte sám sestřenec hlasem tak klidným, jako by dával své Otilce dobrou noc.

Hrobník uposlechl . . . Dunivě padlo víko na rakev a několika ranami motykou přiraženo . . . Hrobník vyskočil z hrobu . . .

„Děkuju ti za tvou ochotu,“ dím k hrobníkovi. „Máme čekati, až hrob zasypeš? . . .“

„Není třeba,“ odpovídá hrobník. „Budu hotov, než dojdete ku vratům. Klíč je ve dvířkách. Otevři si a dvířka jen přiraž!“

Uposlechli jsme. Opustili jsme hřbitov za zběsilého štěkotu na řetězích uvázaných psů . . .

Na cestě k domovu nepromluvili jsme ani slova. Mně tanula na mysli Ethiopská lilie, sestřenci pak zajisté jen sladká jeho Otilka — lilie mrtvá . . .

Uschlá růže.

Jest smutný hrob ten s deskou mramorovou;
kol na všech hrobech světla, květy planou —
zde suchá růže, s té jen slzy kanou,
„Ji vytrhnu,“ děl hrobník, „dám sem novou.“

— Ne, proč bys trhal, má tu místa dosti,
vždyť vzrostla z růže, již jsem nejprv líbal
na ňadrech té, k níž stokrát jsem se shýbal —
ó nech ji zde, v té prosté nevinnosti!

— Ne, keř ten netrhej, nech věčně státi
ten vetchý pomník ztraceného štěstí;
klíč k ráji smrt v své ledné svírá pěsti
a osud dí mi: musíš vzpomínati!

— Nech růži státi! Tys již také starý
a dobře víš, co slovo poklid značí,
nechť sestárne, nechť přes ni vzdech můj kráčí
jak přes rty dívky polibků mých žáry.

— Já bojím se jen trochu křem tím hnouti,
snad kořeny své v mrtvé tělo vpustil,
a tam snad — v srdci také jeden ústil —
ty moh' bys jej tak lehce vytrhnouti.

Ladislav Tesař.

FEUILLETON.

Angličan o Češích.

Jeden z nejstarších a nejváženějších anglických časopisů, čtvrtletně vycházející „The Westminster Review“ přináší ve svém předposledním čísle obšírný článek „The Bohemians and Slovaks“, Čechové a Slováci. Na 31 hustě tištěných stránkách velkého oktavu líčí tu nepodepsaný spisovatel (jak odjinud se dovídáme pan Curtin, bývalý sekretář amerického vyslanectva v Petrohradě) znalecky i vřele české dějiny politické i literární až do r. 1852. Rozumí se samo sebou, že se musel autor obmezovati jenom na markantní črty, avšak ničeho, co v minulosti učinilo náš národ velkým a slavným, ničeho, co činilo jej nešťastným, v těchto črtách nepostrádáme. Zdá se zajisté, jako by článek ten byl psán jedním z našich nejopravdovějších a nejvzdělanějších vlastenců a nikoliv mužem národa cizího, jenž nalezá náš český jazyk krásným, ale k naučení se těžkým. Podle překladu, který podává autor z Kralodvorského rukopisu, podle porozumění jinde nepřeloženým spisům českým, podle zachycení českého ducha jest patrno, že naučil se tomu těžkému jazyku důkladně. Při čtení článku tohoto nemůžeme se ubrániti zvláštního pocitu zadostiučinění, kterého se nám před cizinou dostává. Nic tedy nepomáhají ty hradby lží a pomluv a zlehčování, kterými českou zem obklopují ti germanští učenci, historikové a Čechofagové, nic naplat, že falšují naše dějiny, osobují si práva na naše umění, odkopávají nás do řady rac inferiorních, berou nám náš jazyk a strojí se k našemu zakopání — hlas náš slyší se i přes tyto hradby a cizina začíná hledět na nás svýma vlastníma očima. A to tím vážnější jest, že neděje se tak k vůli politice, ale k vůli našemu stanovisku v řadě národů vzdělaných. Útisky, které se nám staly, napsány jsou již také jinde písmem krvavým, a co bylo kdy českou slávou, jest už i jinde slávou českého jména přes všechen hlomoz a všechnu vřavu racy v křivdění jiným nejsuperiornější.

Díla, z nichž spisovatel článku nejvíce čerpal, bera je za základ svého pojednání, jsou: „Anthologie z literatury české“ od J. Jirečka 1876. — „La Bohême Historique, Pittoresque et Littéraire“. Par Jos. Fricz et Louis Léger 1867. — „The Native Literature of Bohemia in the Fourteenth Century“. By A. H. Wratislaw 1878 a „Odpor stavův českých proti Ferdinandovi I. L. 1547“ od Karla Tieftrunka 1872. Kromě toho však pilně četl Palackého, Tomka až do třetího dílu dějin města Prahy, Šafaříka, Erbena atd. — Článek začíná těmito slovy: [Trpké pilulky a epitheta, jež vytisknouti v Čechách vycházejícímu časopisu není radno, naznačíme tečkami.] „Malé království české, které již po tři téměř století jest částí . . . . Rakouské říše, jest, historicky mluveno, jedním z nejzajímavějších zemí Evropy. V čtrnáctém a patnáctém století stálo vysoko proslulostí pražské university, vzdělaností rozšířenou po celé zemi, a nádherou svého dvoru. Bylo jevištěm jednoho z největších a nejšlechetnějších bojů náboženských, které zaznamenány jsou v paměti lidské, a nikdo, jenž studuje dějiny ústavní, nemůže býti apathickým k jeho chrabrému úsilí o zachování svých národních práv proti . . . . Nicméně chceme psáti jen o řeči a literatuře, o které se sotva kdy co vytisklo v naší zemi. Vskutku, většině Angličanů jsou Čechové pouze Němci a nic víc. Znovuožiti této řeči a literatury musí se považovati za nejzázračnější úkaz naší doby — — —“

Spisovatel líčí nyní úsilí prvních našich spisovatelů tohoto století, nalezení Kralodvorského i Zelenohorského rukopisu, neklone se ve sporu o jeho pravost (zná již i spis Šemberův i Jirečkovu repliku) na jednu ani na druhou stranu a podává v překladu některé ukázky, z nichž zejmena „Opuštěná“ je krásně převedena:

„Ah! ye woods, ye gloomy woods,
  Woods of Miletin,
Why are ye green
  In winter, in summer equally?
I should be glad did I not weep,
  did I not trouble my heart;
But tell me, good people,
  who would not weep here?

Where is my father, my dear father,
  Buried in the earth?
Where is my mother, my good mother?
  The grass grows over her.
I have no brothers, no sisters —
  They have taken away my love.“

„Skřivánek“ přeložen jest takto:

„A maid was weeding hemp
In her master's garden.
A lark asks her
Why she is so sad?

How can I be glad,
Little lark!
They have taken away my love
To a stone tower.

Would that I had a pen,
I would have written a letter, —
Thou, dear little lark,
Wouldst have flown with it.

I have no pen, no paper,
Or I would have written a letter.
Salute my love with a song,
Tell him that I die of grief.

Promluviv o jiných starých literárních památkách, přichází autor k čtrnáctému století, v kterém „že se Angličan seznámí s velkou literární činností v této malé zemi v době tak záhé — v době anglického Wickliffa, Chaucera a Gowera. Avšak osudy obou zemí byly daleko rozdílny: Anglie rostla ve vývoji konstitučním a rozsahu území, Čechy ztratily svou občanskou i náboženskou svobodu a všechny jejich národní snahy byly zdrceny v zárodku.“ O Štitném mluví autor co o „veliké slávě“ české literatury čtrnáctého století. Hus oceněn jest ve svém pravdivém, hlubokém významu i průběh husitských válek, v nichž „mnozí hrdinové tak chrabře vládli perem jako mečem“. Dále vypravuje se literární i politická historie česká od Jiřího z Poděbrad až na Ferdinanda I. „Nechávajíce nyní literatury, musíme se krátce rozhlédnouti po hrozných událostech, které se děly v této době. Náboženské i národní svobody české byly nyní rychle podkopány; neodvislý duch této hrdé malé země byl zlomen řadou . . . .“ Vypráví se celá ta martyrologie až k bitvě Bělohorské a po ní. Líčí se popravy na Staroměstském náměstí, cituji se poslední slova — odsouzenců. Přicházejí dragonady. Koniáš, jenž sám spálil 60.000 českých knih, roznášení českých drahocenných památek po celém světě . . . Konec této doby byl tento: „Třicet tisíc rodin, které raději volily vyhnanství než zřeknutí se svého náboženství, odešlo do ciziny; roku 1617 bylo v Čechách 732 měst a 34.700 vesnic a míst. Když Ferdinand II roku 1637 zemřel, zbylo 130 měst a 6000 vesnic, a ze 3 milionů obyvatelů zůstalo v zemi 780.000. — Čechy byly po 200 let vymazány z Evropy. Avšak velkých vlastenců českých tu a tam bylo přece: „Amos Komenský“. — Také Hollara, jiného proslulého Čecha nezapomenuto, aniž toho, co učinil tento umělec pro Anglii. — Konečně vypisuje dobu našeho národního probuzení a uvádí jmena básníků až do r. 1852. Slovensku věnuje se poslední odstavec: „Jsou co nejúžeji spřízněni s Čechy. Pokus, utvořiti si vlastní literární jazyk, je snad k lítosti. Maďaři utiskují Slovany a chtějí rozšířiti svou řeč po celém . . . království uherském. Ve velké míře se jim to podařilo; slovenská šlechta je skoro vesměs maďarisovaná; Košut sám buď příkladem. Na druhé straně dere se do Uher němčina, přes všechno úsilí ji obmeziti. Čechové trpce litují odtržení se Slovenska ve spisovním jazyku. Jak dlouho tento malý národ odolá návalu maďarskému, jest pochybno. Spojí-li se se svými bratry Čechy, zvítězí snadněji!“ —

— J. J. Kolár napsal nové drama „Mistr Jeronym“.

— Z poesie vlašské. Čtvrté vydání malé sbírky básní Giov. Rizzi s názvem Il Grido není podmíněno jádrem a krásou poesií těch jako spíše bouří polemickou, která zuří mezi táborem italských moderních a staromodních básníků. Rizzi patří ku klassikům a jeho výkřik chce zastaviti „zhoubný směr“ poesie Stecchettiho, Fontany, Boita, Panzachiho a zvlášť Carducciho. Těch pět krotkých znělek jeho knížky nepřehluší plamenné hymny velkých poetů a jest jen důkazem, že tento boj vede se všady. Kdo odpoví větším dílem uměleckým (moralisování nemůže jím nikdy být), ovšem zvítězí. Giov. Rizzi ale nenapsal posud jediné básně, která by se mohla rovnati Carducciho „Idylle Maremnské“ neb „Hymně Satanu“.

— Z poesie francouzské. „Les folles ballades“ nazval nově vystupující básník Tankred Martel malou sbírku básní, psaných v rozkošné formě staré francouzské ballady. Martel není první, kdo snažil se obnoviti starou tuto formu, má velkého předchůdce v Theod. de Banville, který uměním svrchovaným a poesií nejtklivější vzkřísil staré melodie Villona a učinil je přístupnými snahám a citům ryze moderním. Martel dostihl Banvillea více v umění než v poesii. Zachytil formu, vypracoval kontury do všech detailů, ale zapomněl prohřáti citem a prohloubiti myšlenkou. Jeho ballady zůstaly jen duchaplné sem tam polemickým neb satyrickým dechem provanuté hračky, psané jen pro nejužší kruh pařížský a literární. Básník přidal předmluvu a komentář, v první označuje rozhodně a směle své stanovisko moderní proti každému akademickému šosáctví, v komentáři pak podává některé podrobnosti, bez nichž by větší část jeho ballad byla širšímu obecenstvu těžko záživnou. Úprava knihy jest věru bizarrní.

— Od Viktora Huga vyjíti má na konci t. m. velká sbírka lyrická ve dvou dílech s názvem „Toute la lyre“ a od Leconta de Lisle dlouho slibovaný cyklus básní z dob středověku a báseň „Les états du diable“.

OBSAH: Vánoční povídka. Od Julia Zeyera. (Dokončení.) — Moloch. Báseň Jaroslava Vrchlického. — O žárlivosti. Od R. E. Jamota. — Vlasta. Napsal Jan Lier. (Dokončení.) — Poesii. Báseň J. V. Sládka. — Ethiopská lilie. Romanetto od J. Arbesa. (Dokončení.) — Uschlá růže. Báseň Ladislava Tesaře. — Feuilleton: Angličan o Češích. — Zprávy.

Redaktor a vydavatel: J. V. Sládek. — Knihtiskárna Militkého a Nováka v Praze.